BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
22 H
14

De Anatomia Galli

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE

A

[illegible]

12 22 H 14

DONATI

ANTONII AB ALTOMARI

MEDICI ATQVE PHILOSOPHI NEAPOLITANI,

Omnia, quæ hucuſque in lucem prodierunt, Opera, nunc primùm in vnum collecta, & ab eodem Auctore diligentiſſimè recognita & aucta: cum locis omnibus in margine additis.

Horum omnium Elenchum ſexta pagina commonſtrabit.

IN VIRTVTE,

ET FORTVNA.

LVGDVNI,

Apud Guilielmum Rouillium, ſub ſcuto Veneto.

M. D. LXXXVI.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

Extraict du Priuilege du Roy.

PAR grace & priuilege du Roy eſt permis à Guillaume Rouille libraire de Lyon, d'imprimer, ou faire imprimer, vne foys ou pluſieurs, ce preſent liure intitulé *Donati Antony ab Altomari medici atque philoſophi Neapolitani opera omnia ab eodẽ auctore in vnũ collecta, recognita & aucta.*. Lequel liure il a recouuert auec grans fraiz, miſes & deſpẽſes : & pour ce eſt faict defenſe de par ledict Seigneur à tous autres libraires, imprimeurs & perſonnes quelconques, de non imprimer, vendre, ne deſtribuer en ſes païs, terres & ſeigneuries, ledict liure nouuellemẽt imprimé par ledict Rouille, ſi ce n'eſt par ſon conſentement, & ce iuſques au temps & terme de neuf ans, à compter du iour & datte que ſera paracheuee la premiere impreſsion, ſur peine d'amende arbitraire & de confiſcation des liures qu'ils auroyent imprimez. Et afin qu'aucun ne puiſſe pretendre ignorance du preſent priuilege, ledict Seigneur veut & entend, que l'extraict d'iceluy eſtant mis au commencement dudict liure ſerue pour toute notification, ſauf en demander copie audict Rouille (ſi bon leur ſemble) & ce à leurs deſpens. Car tel eſt ſon plaiſir, non obſtant oppoſitions & appellations quelconques, comme plus à plein eſt contenu & declaré par leſdictes lettres de priuilege, ſur ce donnees à Paris, le deuxieſme de Decembre, mil cinq cens ſoixante & trois, & de ſon regne le quatrieſme,

Par le Roy, à voſtre relation,

Signé, De Vabres.

Et ſeelé du grand ſeau en cire iaune à ſimple queüe.

DONATVS ANTONIVS
AB ALTOMARI, VIRGILIO RICCARDO S. D.

QVVM in vnum cogere mea opuſcula decreuiſſem, quę iamdiu ſparſa, fuſáque & mendis referta (typographorum negligentia) videbantur, ea qua es doctrina & diligentia fretus, dum Venetiis te contineres, ſub tuo aſpectu ſubiicere volui: fieri etenim non poteſt, quin propterea mendis non vacent: idque eo magis facere conſtitui, quum te mei defenſorem acerrimum ſemper agnouerim, in hac pręſertim tam ſuſpicioſa & maledica temporum turbulentia, in qua nemo eſt qui locum barbaris obtrectatoribus non relinquat. Nec vt opera hęc eſſent pręclara & ingenij mei monimenta effeci, ſed quò amicorum petitioni ſatisfacerem, & fructus extarent otij pomeridiani ad Galen. ſemper & Hippocr. mentem ex noſtro inſtituto. Accipias igitur amicè beneuoléque, vt decet, déque mea erga te beneuolentia aliquid agnoſcas. Accedit & de ſanitatis latitudine hoc paruum opuſculum nuper elucubratum his iam contractioribus noctibus meorum diſcipulorum, tuíque (vt noſti) ſtudioſiſſimorum cauſa: quibus tùm in me obſeruantia, tùm etiam ſingulari amore, non potui, non ſatisfacere. Quòd ſi qui pertinacia adducti, aut maleuolentia potius ſuffuſi, audeant contradicere, ſciant non mihi ſed Galeno ſe contradicturos, quicum erraſſe malo, quàm ad aliorum mentem rectè ſapere: nec grauentur quid, quáque de re ſentiant ſcribere, vt non cõtradicendo tantùm, ſed ſcribendo poſteritati prodeſſe videantur: erunt etenim ex noſtra Academia eis pręſtantes tecum, qui partes nõ ſecundas ſuſtines, quantum in Galeni doctrina Neapoli profecerint. Vale, méque, vt ſoles, ama, & quoad fieri poteſt effice, ne mendoſè minuta hęc opuſcula ad nos veniant, in apertúmque iterum referantur.

VIRGILIVS RICCARDVS
SANSEVERINAS,
Ad ſtudioſos.

HIPPOCR. rei medicæ ceu primus inuentor, nec debitum ordinem dedit, nec quæque ad vnguem finiuit, obſcuréque pro antiqua dicendi breuitate eſt interpretatus, artis tum huius nobiliſsimę copioſa ſemina reliquit, quę plerique corruperunt: Diuiniſsimus Galen. vt optimus agricola ea cum commodè ſeruit, auxit, tum perfecit, verùm non abſque, propter rei magnitudinem, atque difficultatem, in aliquibus obſcuritate, prolixitatéque ac apparenti, in quibuſdam contradictione. Accedit vir Diuinus huiuſmet Artis Hippoc. Galenique ſententiarum fideliſsimus cultor, qui in dies induſtriis hominibus ac natura prudentibus non vulgarem vtilitatem afferre conatur. Diuis Senis ſemina optimè exarando, ſparſim res à Galen. confuséque tum prolixè tractatas, miro ordine colligendo, lucidiſsima oratione explanando, atque eum ab omni contradictione vindicat. Inter hæc viri ſtudioſiſsimi tractatum de venæ ſectione in vtero gerentibus ad mentem Senis, & Galeni lucidatum atque denuo recognitum habetis. Demum ex eius lucubrationibus de latitudine ſanitatis opuſculum emanat ex ſententia Galeni elicitum, cuius prælectione in libro artis medicæ obſcuriſsimè à Galeno adiecta, ſole clariora nobis patefiunt, vniuersáque dubia à confuſoribus ducta facillimè eluuntur. Interea pro viro Diuiniſsimo multos annos precamini: fortaſſe hunc Deus creauit, ne ignoraremus poſsibilia ſcitu in re medica. Deerant loci præcitat. lib. eos addidit. Verùm doleo cum ſub meo aſpectu ſubieciſſe voluerit, putans me quandiu Venetiis commoraturum, ac vrgentem ob cauſam Bononiam accedere opus mihi eſt, ſpero tamen omni menda carentia opuſcula hæc in lucem prodibunt.

Valete. Venetiis, XVI. Calen. Martij.

***

DONATI ANTONII
AB ALTOMARI MEDICI, AC PHILOSOPHI NEAPOLITANI,

Quod vtero gerentibus pro præſeruatione aborſus, venæ ſectio non competat: ex Hippocr. & Galen. ſententia,

AD MARCVM ANTONIVM FALCONIVM,

PROEMIVM.

QVoniam nonnulli noſtri temporis Medici empirici potiùs quàm rationales, ad pauca reſpicientes, cùm primum ad vtero gerentes mulieres accerſuntur incognita cauſa aborſus, à qua ſolent aliàs aborſum pati, vel quæ poſſet eſſe in futurum, nulla habita indicatione à totius temperamento, nec à temperamento genitalium partium, ab habitu, ætate, conſuetudine, anni tẽpore, & denique anteacta vita, ſtatim ad ſanguinis miſsionem accedunt eámque fieri iubent, tam ſi adſit ſanguinis fluor ex vteri vaſis, quàm ſi non adſit. Ex quo non parua noxa pauperculis mulieribus, verùm etiam fœtui comparatur. Viſum fuit mihi, cùm tu, chariſſime Marce Antoni, ſæpe, & alij quidam amici me nunc hortentur ad hoc, pauciſſimis quantum potero verbis differere, quæ eo caſu mihi videantur: ſimul ſtudens & tibi gratificari, & poſteros pro viribus iuuare. Sed, vt clarius veritas euceſcat: hunc ſeruabo ordinem. Primò ſuccinctam vteri conſtitutionem, eiúſque ſympathiam, ſiue naturalem conſenſum deſcribam. Secundò conſtitutionem, formationem, ac alligationem fœtus cum ipſo vtero, & qualiter, & quo ſanguine nutriatur oſtendam. Tertiò quot, quæve ſint in vniuerſum cauſæ aborſus dinumerabo. Quartò veritatem quæſiti dilucidabo. Quintò, & vltimò obiectiones in contrarium tollam.

JNDEX LIBRORVM
TOTIVS OPERIS.

De vtero gerentibus. pag. 1
De Alteratione, Concoctione, Digeſtione, Præparatione, ac Purgatione. 11
De ſedimento in vrinis. 43
Quòd functiones principes, iuxtà Galen. decreta, anima non in cerebri finibus, ſed in ipſius corpore exerceat. 53
Quòd naturalis ſpiritus in Galen. doctrina admittatur, & non omnino ſit abolendus, vt quibuſdam viſum eſt. 63
Quòd exquiſita tertiana, ad eiuſdem Hippocratis & Galeni ſententiam, in genere acutorum morborum contineatur. 70
De ſanitatis latitudine. 83
De medendis humani corporis malis: Ars medica. 103
De medendis febribus. 443 De peſtilenti febre. 599
De Mannæ differentiis, ac viribus, déq; eas dignoſcẽdi via & ratione. 621
De Vinaceorum facultate, ac vſu. 638

EORVM OMNIVM, QVÆ
toto hoc volumine deſcribuntur, capitum Index.

Quòd vtero gerentibus pro præſeruatione aborſus venæ ſectio non competat ex Hippocr. & Galen. ſententia. pag. 1
De Natura. 13 De calido innato. 14
Quòd Ars medica & medici ſint neceſſarij. ibidem
De Alteratione. ibidem
De Concoctione. 20 De Digeſtione. 26
De Præparatione. 28 De Purgatione. 32
An in principiis morborum, materia non turgente, purgante medicamento vtendum ſit. 35
De Sedimento in vrinis. 43
Quòd functiones principes iuxta Galeni decreta anima non in cerebri finibus, ſed in ipſius corpore exerceat. 53
Quòd Naturalis ſpiritus in Galeni doctrina admittatur, & non omnino abolendus ſit, vt quibuſdam viſum fuit. 63
Quòd exquiſita tertiana ad Galeni ſententiam in genere acutorum morborum reponenda ſit. 70
De Sanitatis latitudine. 83

EORVM

EORVM QVÆ IN ARTE MEDICA DESCRIBVNTVR CAPITVM INDEX,

In quo prior numerus caput, poſterior paginam indicat.

DE Methodo artis Medicæ, déque aliis ad eam rem aut neceſſariis, aut ſcitu dignis in præfatione pag. 103
De memoria deperdita cap. 1. pag. 113
De lethargo 2. 117
De caro 3. 119
De catoche, vel de catalepſi 4. 120
De comate, ſeu de cataphora 5. 121
De phrenitide 6. 123
De melancholia 7. 128
De furore, ſeu inſania 8. 133
De lupina inſania 9. 136
De capitis dolore 10. ibid.
De cephalæa 11. 147
De hemicrania 12. 148
De conuulſione 13. 149
De reſolutione 14. 153
De conuulſione canina 15. 157
De incubo 16. ibid.
De vertigine, & tenebricoſa vertigine 17. 158
De epilepſia ſeu morbo comitiali 18. 161
De apoplexia 19. 168
De lippitudine 20. 171
De vngue oculi 21. 176
De ſugillatione 22. 177
De oculorum vlceribus 23. 178
De cicatricibus & albuginibus 24. 179
De puſtulis 25. ibid.
De procidentia oculi 26. 180
De mydriaſi, ſeu pupillæ dilatatione cap. 27. pag. 181
De tabe pupillæ 28. 182
De ſuffuſione 29. 183
De obſcuritate, ſeu offuſcatione oculorum 30. 186
De nyctalope 31. 187
De ægilope 32. 188
De aurium dolore 33. 189
De aurium ſonitu 34. 191
De difficili, ſeu graui auditu, & ſurditate 35. 192
De parotidibus 36. 193
De læſione olfactus, & nariũ vitiis 37. 195
De ozænis 38. 196
De polypo 39. 197
De ſanguinis ex naribus eruptione 40. 198
De dentium dolore 41. 200
De aphthis 42. 203
De diſtillatione, raucedine, & grauedine 43. 205
De inflammatione gurgulionis 44. 208
De glandularum iuxta linguam inflammatione 45. 211
De angina 46. 212
De tuſſi 47. 216
De difficultate ſpirandi 48. 220
De cruenta ſputione 49. 224
De laterali dolore, ſeu morbo 50. 232
De pneumonia 51. 244
De empyemate, ſeu ſuppuratione 52. 247
De tabe 53. 251
De palpitatione cordis 54. 258
De ſyncope 55. 260
De lactis defectu 56. 266
De lactis redundantia 57. 268

De lacte in caſei ſpeciem ſeu grumos conuerſo 58. 269
De mammarum inflammatione 59. 270
De cardiaco morbo, & cardialgia, ſeu cordis dolore 60. ibid.
De canina appetentia 61. 274
De citta, ſiue picca 62. 276
De bulimo, ſeu ingenti eſuritione 63. 277
De cibi faſtidio, ſeu inappetentia 64. 278
De immoderata ſiti 65. 281
De ſingultu 66. 283
De ſupinitate, ſtomachi ſubuerſione nauſea, & vomitu 67. 281
De inflammatione ſtomachi, vel ventriculi 68. 290
De cruditate 69. 291
De inflammatione ventriculi 70. 294
De læuitate inteſtinorum, & cœliaca, ſeu ventrali affectione 71. 296.
De cholera 72. 300
De alui profluuio, ſeu ventris fluxu 73. 302
De dyſenteria, ſeu torminibus 74. 308
De teneſmo, ſeu tineſmo 75. 315
De hæmorrhoidibus 76. 317
De ragadiis 77. 322
De procidente ano, vel de procidentia ani 78. 323
De colico affectu, ſeu coli dolore 79. 324
De ileo, ſeu voluulo 80. 329
De lumbricis 81. 332
De Hepaticis, vel iis, qui iocinoris imbecillitate laborant 82. 338
De hepatis obſtructione 83. 343
De inflammatione hepatis 84. 346
De ſcirrho, ſeu tumore ſcirrhoſo hepatis 85. 349
De ictero, ſeu morbo regio 86. 352
De nigro ictero 87. 356
De inflammatione lienis 88. 358
De ſcirrho lienis 89. 360
De malo corporis habitu 90. 361
De aqua inter cutem, ſeu hydropico morbo 91. 363
De diabete 92. 369
De ſanguinis renum profluuio 93. 372
De lapide renum 94. 374
De inflammatione renum 95. 379
De exulceratione renum 96. 381
De ſtillicidio vrinæ 97. 383
De difficultate vrinæ 98. 385
De ſuppuratione vrinæ 99. 387
De his, qui in ſeipſis mingunt, vel de his, qui vrinā continere nō poſſunt 100. 358
De lapide veſicæ, ſeu calculo 101. 391
De inflammatione veſicæ 102. 393
De exulceratione veſicæ 103. 394
De ſeminis profluuio 104. 396
De priapiſmo, & ſatyriaſi 105. 398
De ignauis partibus genitalibus 106. 401
De vteri affectibus, & primò de menſium ſuppreſſione 107. 403
De immodica purgatione vteri, & ſanguinis profluuio 108. 406
De mulubri profluuio 109. 408
De vteri ſtrangulatione, ſeu ſuffocatione 110. 410
De vteri prolapſu, ſeu procidētia 111. 413
De mola 112. 414
De nō concipiētibus, ſiue ſterilibus 113. 419
De difficultate partus 114. 420
De ſecunda derelicta 115. 424
De vteri inflammatione 116. 425
De exulceratione vteri 117. 427
De Iſchiade, ſeu coxendicū dolore 118. 428
De podagra, & arthritide, ſeu morbo articulari 119. 438

EORVM

EORVM QVÆ IN LIBRIS DE MEDENDIS FEBRIBVS DESCRIBVNTVR, capitum Elenchus primæ partis.

PROEMIVM.

QVA via vtendum in hac methodo conſtituenda. cap. 1. pag. 443
Quid non ſit methodus. cap. 2. ibid.
Quid ſit methodus. cap. 3. 444
Quo inuentionis inſtrumento, febrium auxilia inueſtiganda. cap. 4. 445
Quid febris ſignificet, & quis calor ſit. cap. 5. 446
Explicantur variæ febris definitiones, ac oſtenditur in corporibus noſtris duplex eſſe calidum. cap. 6. 448
Impugnatur Platonis opinio de calido innato. cap. 7. 449
Quid ſit calidum innatum apud Hippoc. & Galenum. cap. 8. ibid.
Quid ſit calidum acquiſititium. ca. 9. 451
Qualis ſit febris natura, quæve eius definitio. cap. 10. 453
Quòd febris ſubiectum ſit calidum innatum. cap. 11. 454
Quot ſint primæ & eſſentiales febrium differentiæ. cap. 12. 455
Quòd nulla febris generari poſsit, quin cor afficiatur. cap. 13. 456
Quot, quibúsve modis febres omnes generari contingat. cap. 14. 457
Quid ſit febris diaria, & quomodo dignoſcatur. cap. 15. 459
Febres ex putredine ortas via, & dignoſcendi ratio. cap. 16. 461
Cur febres hecticæ appellentur, & quomodo generantur. cap. 17. 463
Num omnes partes quæ ſolidæ appellantur in febribus hecticis accendantur, & num ſemper cum ſiccitate copulentur, & quemadmodum cum Maraſmo conueniant & diſsideant. cap. 18. 464
Quomodo vnum, duo, & tria, dici poſſint febrium hecticarum genera. cap. 19. 466
Quæ ſint febrium hecticarum indicia communia, examinatúmq; exemplum Gal. de calce aqua conſperſa. cap. 20. pag. 467
Cuiuſlibet febris hecticæ particularia indicia, & quòd ab vrinis pro earum dignotione nullum ſumatur proprium indicium. ca. 21. 469
Quòd hæc noſtra methodus per indicationem fiat, & quid ſit indicatio. cap. 22. 472
Aduerſus eos, qui parum rectè quid indicatio ſit, intellexerunt: tum quid ex Galen. ſit indicans, indicatum, experientia, & analogiſmus. cap. 23. 473
Quomodo indicantibus, & coindicantibus vtendum: vt quòd falsò per contraindicantia, prohibentia intellexerint quidam, ſuperfluóque correpugnantia addiderint. cap. 24. 474
Q: id per contraindicans & contraindicare in Galen. doctrina intelligendum ſit. cap. 25. 476
Quid ſit totius artis medicæ commune propoſitum, quidve huius noſtræ methodi proprium: ac quæ ſit prima illa vniuerſaliſsima indicatio omniũ præter naturam affectuum, à qua curandi methodus exorditur. cap. 26. 477
Quomodo prima illa omnium curationis indicationum, quæ ex ipſo qui curatur affectu deſumitur, contrarietatem, ac contrarium docuit. cap. 27. pag. 478
Soluuntur rationes eorum, qui contrarietatem aduerſus Gal. curationem non indicare contendunt. cap. 28. 480

Rationes

Rationes,quibus quidam probare conantur, aërem curationem non indicare, diluuntur. cap.29.483
Soluuntur rationes eorum qui naturalem corporis temperiem pro morborum curatione nihil indicare contendunt. cap.30. 486
Proponitur primorum trium ſcoporum indicantium diuiſio,ſoluitúrque Gale. cõtradictio de indicatione quæ à morbo ſumitur. cap.31. 488
Aëris nos ambientis, & corporis temperiei in particulares ſcopos indicantes diuiſio. cap.32. 490
Diluuntur rationes eorum qui probare nituntur,ætatem,conſuetudinem,vitę inſtitutum, ac alia quædam, curationem non indicare. cap.33. 491
Num à viribus ſumenda ſit indicatio pro morborum curatione. cap.34. 494
Reſponſio ad obiectiones eorum, qui vires ad morborum curationem, nihil indicare,probare conantur. cap.35.496
In quot quibúsve generibus pręſidiorum materiæ contineantur. cap.36. 497
De temporis occaſione, & vnde capiendum ſit opportunum auxiliorum tempus. cap.37. 500
Methodi medẽdi febres, quà febres ſunt, compendioſa repertio. cap.38. 503
Febriũm hecticarum medendi methodus. cap.39. 505
Continentium abſque putredine febriũ, dignotionis,& generationis modus ac curationis via. cap.40. 507
Febrium ex puttedine ortarum curatiua methodus. cap. 41. 510
Methodus medendi humorum putredinem vbi eius cauſæ non adſint,ſed iam abierint. cap.42. 511
Curatiua methodus putredinis humorũ, manentibus adhuc quæ eam excitarũt cauſis. cap.43. 513
Abundantiæ humorum curatio. cap.44. pag. 515
Humorum craſsitie,aut lentitie obſtruentium, ac ipſius obſtructionis, & prohibitæ tranſpirationis curatiua methodus. cap. 45. 516
Methodus medendi putredinem,tam per totum animal diffuſam, quàm ſi in vna quadam parte conſiſtat.cap.46.518
Putredinis in quapiam parte exiſtentis, citra phlegmonem & cum phlegmone curatio. cap.47. 520
Soluuntur rationes quibus quidam probare nituntur quòd indicationes quæ ab affectis partibus ſumuntur, ad curationem non conducunt. cap.48. 523
Quibus potiſsima ratione vires cuſtodiantur, ac quomodo veſtiganda ſit nutrimenti quantitas. cap.49. 525
Nutrimẽti qualitas ex quibus deſumenda ſit. cap.50. 528
De particulari exhibendæ alimoniæ tempore. cap.51.ibidem.
Quo acceſsionis tempore præter inclinationem cibus cum maiori noxa offeratur, ac quomodo in omnibus morbis inſtituẽda ſit victus ratio. ca.52.530
Quomodo eorum quæ indicant magnitudo ſpectanda,& quotuplex ea ſit: ac qua ratione vbi plures coëant indicationes magnæ, inter ſe conferendæ ſint. cap. 53. 533
Nonnullis exemplis, ratio ſpectandi indicationum magnitudines, examinatur. cap.54. 535

SECVN

SECVNDAE PARTIS CAPITA.

Qva via particulares febrium differentiæ inueſtigentur, ac proponuntur quæ ex humorum putredine excitantur, differendæ. cap.1. 539

Quid per continuas & intermittentes febres intelligendum, cur vtræque fiant, & qnomodo inter ſe diſsideăt.ca.2.540

Quot modis continuæ & intermittentes febres generari poſsint. cap.3. 541

Propter quid in intermittentibus, & non in continuis, rigor, horror, ſeu extremarum partium refrigeratio fiat: & quamobrem eadem in earum acceſsionum principiis fiant, & naturalis ca lor intus ſe colligat. cap.4. 544

Epiloganturquæ dicta ſunt de cauſa motus caloris naturalis in principiis acceſsionum: ac oſtenditur alia ratione ipſum moueri, vbi in viſceribus magna fuerit inflammatio orta, aut eryſipelas: confirmatúrq; intermittentes febres fieri non poſſe, niſi per corporis habitum humor putreſcens deferatur cap.5. 546

Quomodo tres intermittĕtium febrium differentiæ conueniant, & diſsideant inter ſe, & continuarū ex bile ortarum ſubdiuiſio cap.6. 547

Qua ratione ex putreſcente intra vaſa flaua bile febris ſynochos dicta accendatur, & quòd ſimiliter ex aliis humoribus generari poſsit, nedum ex ſolo ſanguine cap.7. 548

Quid per καύσου ſeu febres ardentes ſit intelligendum cap. 8. 550

De continuarum febrium quæ plures acceſsiones habent conuenientia, & differentia. De epiala, & compoſitis febrium differĕtus. Déque ſingulas particulares febres ex putredine ortas, curandi via cap.9. 552

De quotidiani, tertiani, & quartani circuitus cauſa cap.10. 554

De quintanis, ſeptimanis, ac nonanis circuitibus, longitudine & breuitate, ac ordine, & perturbatione ordinis ipſarum acceſsionum cap.11. 556

De febre ſanguinis, & quòd ipſe interdū putreſcat, permaneátque ſub forma propria, & febris ex eo orta, ſit ſanguinea cap.12. 557

Quòd licet febris orta ex putreſcente ſanguine ſit ſanguinea, poteſt tamen biliosa appellari, quo fit vt non detur quartum genus febrium cap.13. 560

Quòd febres ex putreſcĕte ſanguine ortę, non ſint de genere ardentiū ca.14. 562

Quòd febres, quæ ex ſanguinis putredine generantur, ſint de genere acutorum morborum cap.15. 564

PARTIS TERTIAE SIVE EXERCITATIONIS CAPITA.

De dignotione prognoſtico, ac curatione febrium ex putredine ſanguinis accenſarum cap.1. 567

De cauſi, id eſt ardentis febris dignotione, prognoſtico, ac euratione ca.2. 569

De exquiſitæ tertianæ dignotione, prognoſtico, & curatione cap.3. 574

De tertianæ nothæ dignotione, prognoſtico, ac curatione cap.4. 578

Exquiſitæ quartanæ cauſa, dignotio, prognoſticum, ac curatio cap.5. 581

De exquiſitæ quotidianæ dignotione, cauſa, pgnoſtico & curatione c.6. 587

De ſemitertianarum differentiis, earúmque dignotione, prognoſtico, & curandi ratione cap.7. 592

De febrium hecticarum prognoſtico, ac curatione cap.8. 594

Hecticarum febrium cum tabe curatio cap. 9. 597

TRACT

TRACTATVS DE PESTILENTI FEBRE CAPITA.

QVid per communes, quidve per diſperſos,& diſsimiles morbos ſubintelligendum ſit, ac ex quibus cauſis proficiſcantur cap.1. 599

Quot modis aër nos ambiens, qui communium morborum auctor eſt, in calido, frigido, humido, & ſicco, alteretur cap.2. 600

Quòd peſtis è genere ſit vulgarium, & non aliorum communium morborum, & quomodo ab eis etiam diſsideat cap.2. 602

Quod vt peſtilentes morbi generentur opus eſt, nedum in manifeſtis qualitatibus, verùm etiam ſecundum totam ſubſtantiã aërem immutari cap.4. 603

Quomodo ac quibus ex cauſis aër putreſcat:& quòd ex eo,& non abditis cauſis peſtilentes morbi fiant cap.5. 605

Quid ſit febris peſtilens, & quòd nonniſi ex peſtilenti aëris ſtatu proficiſcatur: ſoluuntúrque rationes in contrarium cap.6. 607

De modo generationis peſtilentium febrium, & quòd in nullo trium primorum genere contineatur cap.7. 608

De peſtilentium febrium dignotione ac prognoſtico cap.8. 612

De peſtilentium febrium curatione cap.9. 614

Quomodo & quibus à peſtilentia quis præſeruari poſsit cap.10. 618

FINIS.

RERVM OMNIVM, QVAE HOC IN VOLVMINE CONTINENTVR, INSIGNIORVM COPIOSISSIMVS INDEX.

A

ABorſus in vtero gerentibus,cauſa pag.4. & ſeq.vſque ad fin.cap.
Abortus quid 5
Abſinthium intus, repurgare poteſt, foris non poteſt 518
Abſynthium in tertiana quando competit 577
Abundātia aliis etiam tollitur, quàm vena ſectione 515
Abundantia humorū ante obſtructionē tollenda eſt 514
Abundantia humorum qualibet fuerit, venam pro eius ſublatione ſecare oportet 515
Abundātia flaua bilis vt plurimum pueros infeſtat 78
Acceſſionis & intermiſſionis tempora non indicant cibandi tempus 503
Acceſſiones exquiſita ſemitertianæ febris quales 593
Acria, ſalſa, & nitroſa, atque etiam amara facultatem habent craſſos humores ac viſcidos tenuandi, & incidendi 29
Acria, ſi prægnans amara vel aſpera præter conſuetudinem comederit, aborſum facit 4
Actio lienis quid ſit 356
Actiones partium duplices ſunt, pro duplici earum natura 104
Acutus quilibet morbus, tam cum febre, quàm ſine febre, lethalis eſt, vt pote, tam fœtum, quam fœtantem perimens, ſecundum Galenum 5
Acuta febris, vel aliquo humorū putreſcente, vel membro inflammationem patiente generatur 69
Acuti morbi in quatuordecim diebus iudicantur 73
Acuti morbi ſunt, qui eū que propria tempora vſque ad finem velociter pertranſeunt 74. & quomodo dignoſcantur ibidem
Acutorum morborum natura cum febre, præſertim, duplex eſt 75.& 78
Acutorum morborum omnium natura propria eſt, vt febrem continuam habeant 79
Acutis in paſſionibus, in principiis, medicinis purgantibus rarò vtimur 29
Aeger eo tali ſtatu vti cogitur, in quo ægrotauit, velit, nolit, etiam in leuioribus morbis, vſquequo in alium aërem migrauerit 485
Aegilops quid ſit 188. eius cauſa ibid. curatio ibid.
Aetas & conſuetudo non immediatè conferunt ad inuentionem remediorum, ſed immediatè ad effectuum cognitionem 491
Aetas puerilis flaua bile vt plurimum infeſtatur 78
Aër, donec propriam ſeruat naturam, vel ſubſtantiam, putreſcere nullo modo & peſtilens reddi poteſt 605
Aër facilius quam aqua calet, atque frigeſcit 624
Aer peſtilens quare huic & non illi animantium generi eſt infenſus 606
Aër in omnium morborum curatione ſpectādus eſt 485
Aer nos ambiens eſt tanquam cauſa ſine qua non ibid.
Aer qua ratione indicatur, & qua ratione indicat ibid.
Aeris diuiſio in præſentem cœli ſtatum 490
Aëris ambientis caliditas immodica, cauſa fuit peſtilentia Athenis 608
Aëris frigiditas, pro diuerſa parte, quæ in hectica primum afficitur, admittenda eſt 505
abſque Aëre neque ſanitas vlla ſeruari, nec morbus quiſpiam propulſari vnquam poteſt 485
Aër duobus modis mutatur 600
Affectæ partis cognitio ex quibus 104
Affectus per conſenſum quot modis fiant 187
Affectus trifariam magni redduntur ibid.
Affectorum locorum notitia, quos præſtet vſus 104
Agarici laus 167
Alantoides membrana (quæ Latinè inteſtinalis dicitur) vnde & quomodo fiat 4.& 424
Alantoides prius quàm Amnios in vtero fabricatur 4
Albugines in oculis vnde fiant 179. ſigna, cauſa, prognoſtica, & curatio ibidem
Alexandri hiſtoria mirabilis de muliere quadam 278
Alienus calor, ſeu non naturalis, corruptionis cauſa eſt 18
Alimenti defectu per ſe fœtus deſtruitur 6
Alimenti quicquid ad iecur peruenit, ad ſanguinē immutatur, nec quicquam remanet inalteratum omnino atque immutatum 45.& 46
Alimentorum digeſtionem à concoctione differre conſtat ex Galeno 26
Alopeciam curare ſi velis, primitus euacuatione vtere, quæ medicamentis purgantibus fit 42
Alteratio eſt mutatio in qualitate ſeu demutatio eius quæ prius fuit qualitatis 16
Alteratione & auxiliorum præparatione vtimur in febribus, quæ ex putreſcentibus excitantur humoribus 18
Alterationes in animalium corporibus fiunt tres ſecundum Galenum 20
Alterantium medicamentorum natura duplex 16
Alui profluuium poteſt aborſum facere, authore Galeno 5 & 6
Alui profluuium vnde 302. eius ſigna 303. cauſa 304. curatio ibidem
Alui deiectio ſi rufa ſeu admodum crocea fuerit, bilem eſſe cauſam percipies 305
Alui profluuij cauſa ex excrementis dignoſcitur 304
Amara nitroſáque quæcūque ſunt, ad purgandos meatus omnes valent 29.& 30
Amnios membrana (hoc autem Latini Agniculū nomināt) quid, eius fabrica & vſus 3.& 4.425.& 424
Amuleta, quæ capiti circumpoſita, & alligata dolorem eius arcent 147
Analogiſmus quid ſit 474
Anaſarca quid ſit 364. eius ſigna ibid. curatio 366
Anaſtomoſis ex quibus cauſis fiat 198
Anatomes vſus medico maximè eſt neceſſarius 104
Anaxions pleuritico octaua die venam ſecuit Hippocrates 236
Angina quid ſit 212. eius ſigna 213

Angina curatio 214
Angina differentia quatuor 212
Anhelatio quid ſit 221
Anheloſi qui dicantur ibidem
Ani procidentia quid ſit 324. eius cauſa ibid. curandi ratio ibidem
Animæ functiones principes non in cerebri ſinibus, ſed in ipſius corpore exercet 53
Animæ tres ſunt partes ibidem
Animæ functiones quare dicantur principes 54
Animæ vis affertur à corporis malis 60
Animalis ſpiritus eſt exhalatio quædam ſanguinis benigni 65.66.& 67
Animalis ſpiritus animæ primum eſt inſtrumentum pro ſenſibilibus ac voluntarijs motibus perficiendis 54. 55.& 59
Animalis ſpiritus ex vitali quomodo fiat 55 & 65
Anni temporum temperatura quæ ſint 600
Annonæ caritas, quæ multas nationes Imperio Romano ſubditas afflixit, quia herbis omnis generis veſcebantur homines, multarum ægritudinum cauſa fuit 609
Antiades quid ſint 221. cauſa ibid. curatio ibid.
Antonius Muſa Braſauolus, & Petrus Andreas Matthiolus vtramque mannam ab Oriente allatam conſpexerunt 626
Aphtæ vbi, & quomodo fiunt 203.& 204
Apoplexia quid ſit 168. eius ſigna ibid. cauſa 170. curatio ibid.
Apoplexiæ differentiæ quatuor 169
Aqua faciliùs quàm omnia terrena corpora calet, atque frigeſcit 624
Aqua intercutem vnde nomen ſumpſerit 363
eius ſigna 364. cauſa 365. curatio 366
Aquarum calidarum vſus commodi caliditatem modicam efficere poſſunt 23
Aquæ frigidæ intempeſtiuum potum quæ ſequantur incommoda 509
Aquæ frigidæ potus, & ſanguinis detractio duo ſunt continentium febrium maxima remedia 568
Aquam quomodo frigidiſsimam reddere poſſumus 623
Ardens febris & tertiana inter cæteras ſunt biliosiſsimæ 77.& 78
Ardentis febris curatio 61
Ardentes omnes febres etiam acutæ ſunt 563
Ardentiſsimis in febribus, ſi vſque ad animi defectionem ſanguis mittatur, totius corporis habitus ſtatim refrigeratur, & febris extinguitur 565
Armenia terra in peſtilenti febre maximè commẽdatur 616
Armenus lapis (ſi fortè reperiatur) in peſtilenti febre magnopere vtilis eſt ibidem
Ars medica prior eſt dignitate medicis ipſis 15
Ars ſecandi corpora medico non eſt ignoranda 104
Artem medicam nihil aliquè in agendo coniecturalem efficit, vti cuiuſque remedij quantitas 33
Artibus in rationalibus de nominibus diſceptandum non eſt, ſed rerum habenda ratio 475
Arteria aſpera exulceratæ ſigna 252
Artificioſa coniectura quantitas purgantis medicamenti cognoſcitur vel ſingulorum aliorum præſidiorum 20
Articulus quid ſit 428
Articularis morbus quid ſit 432
Aſcarides tertium lumbricorum genus 332. eorum ſigna 335. curandi ratio 337
Aſcites quid ſit 364. ſigna ibid. curatio 367
Aſininum lac quomodo hecticis propinandum 595
Ater morbus regius quid ſit 356
Athletæ in ſanitatis ratione ſunt miſerrimi 595
Athletæ à miſero ſiue à miſeria denominati ſunt 92
Athletarum affectus non ſunt ſecundum naturã ibid.
Auditus difficilis quis dicatur 192
Audiendi primum inſtrumentum quod ſit 189
Aurium ſonitus quid ſit 191. eius cauſa ibid. curatio 192
Auxilia tunc dicimus naturæ miniſtrare, cùm auxiliorum materia in tempore, atque vt decet ab aliquibus, humanis corporibus applicantur 15
Auxilia, quæ concoctionem & digeſtionem adiuuant, talia à medico paranda ſunt, vt calidum innatũ, ſeu naturam ipſam roborent atque adaugeãt, vel ſaltem non diſsipent, ſed quoad poſſunt, ſeruent 27
Auxiliorum quantitas ad rectè medendum plurimùm confert 508
Auxiliorum eorum temperatura, quæ naturã in maturationibus iuuant, commoderata, ac ſimilis ei corpori, cui admouetur, eſſe debet 22
Auſtera vua, ſi ſuſpenſa diutiùs fuerint, dulciores redduntur 639
Authoris vxor à coxendicum dolore ex vinaceorum vſu, liberata fuit 643

B

Balneum aquæ dulcis, ſi febris magnitudo non obſtet, aptiſsimum eſt 519
Balneum quale in febre ardenti faciendum 574
Balneum alia atque alia ratione inter facienda & foris incidentia numeratur 498
Balneum aquæ dulcis, & ptiſanæ ſuccus ad continentis febris ſine putredine curationem valet 509
Balneo adhibendo tria ſunt neceſſariò ſpectanda 513
Balneum aquæ dulcis hecticis maximè eſt commodum 597
Barbari quidam & empirici medici falsò nimiam cibi & potus repletionem probarunt 615
Barbari ſerui hiſtoria 169
Bilis flaua quæ ratione concoquitur 25
Bilis flaua ſi turgeat circa initia, priuſquam in aliqua parte firmetur, nulla expectata concoctione, ſtatim purganda eſt 25.& 26
Bilis flaua in ætate puerili maximè ſuperabundat 78
Bilis iuuenibus ratione ætatis plurima redundat ibid.
Bilis in ſanguinis ſubſtantiam redire non valet 21
Bilis nigra cum flaua in quo conueniat 556. in quo item ab eadem differat ibid.
Bilem cauſam eſſe alui profluuij indicant rufa, ſeu admodum crocea excrementa 304
Biliosus fit ſanguis, cùm putreſcit, non ſtatim bilis 560
Biliosi ſi fuerint ac tenues humores, inter initia euacuandi ſunt 40
Biliosis ex ſuccis febrem ardentem generantibus, ſi vapores ad caput aſcendant non multi, nec admodum acres, delirium oritur 62
Biliosum ſemper acutos morbos operatur 76
Biliosiſsimæ inter cæteras febres ſunt tertiana & ardẽs febris 78
Biliosæ fluxionis ſigna 619
Bonus habitus quid ſit 84
Bubones etiamſi in febre peſtilentiali appareant, vena nihilominus ſecanda eſt 615
Bubulum lac, ſi febris non vrgeat, tepidum recénſque mulctum, ac potatum magnopere auxiliatur 306
Bubulũ ſtercus cum hordeacea farina in aqua decoctũ podagricis

podagricis prodeſt 437
Bulimos, ſeu ingens eſuritio, quid ſit 277. cauſa ibid. curatio 278
Bulimos quibus cum canina appetentia cõueniat, quibus item ab eadem diſſideat 277
Bulimos vt generetur, tria ſunt neceſſaria ibid.

C

Cacochymia quid ſit 515
Caſar de Ruodi cùm ignem in quadam ſylua pro carbonibus faciendis accendiſſet, ex orno, qua prope fornacem aderat, mannam reſudaſſe proprijs oculis vidit 631
Calabri, Samnites, & Veſtini concretam mãnam quotannis colligunt ex fraxino & orno 626
Calculi in renibus generationis modus 375
Calculo laborantis veſica ſigna 391. cauſa 392. prognoſtica ibid. curatio 393
Calculi pueris innaſcuntur ob loci calorem: viris autem non, propter corporis algorem 392
Calculi in ſenibus non generantur ibid. ſed bene in pueris ibid.
Calculi inter initia magna cum diligentia curari debẽt 376
Calculorum in veſica generationis pracipua cauſa, eſt ipſa qualitas materia, id eſt craſſitudo vrinarũ 392
Calculoſis omnibus maximè confert, ſi a cœna ſapè vomant 378
Calfacere ſi velis, medicinam elige, in qua maior ignis ſit portio, quàm contrarij elementi 33
Calfactio moderata & quies ad concoctionem non facilè perducunt 22
Caliditas ad coaugmentandum lapidem non parum operatur 391
Caliditas mediocris omnibus vtilis eſt, immoderata verò non minùs frigiditate noxia 642
Calidum acquiſititium cur dicatur 451
Calidum acquiſititium ab innato differt ibid. & ſequ. vſque ad finem cap.
Calidum & exſiccans contraria ſunt 17
Calidum innatum quid 13 & 448
Calor innatus in hectica & diaria febre adiuuandus eſt 17
Calor innatus, & natura vtrum diſcrepent 14
Calor in animalium corpore duplex 18 & 448. & 512
Calor ad auctus vehementius alterat 28
Caloris intrò confluentis, in inflammationibus interioribus, & in principijs acceſſionum, differentia 546
Caloris naturalis vis 512
Caloris alienis vis, & quibus de cauſis in corpore excitetur 512
Caloris tres ſunt differentia 455
Caloris natura eſt, homogenea cogere, ac in vnum copulare: qua verò heterogenea ſunt, ſecernere, ac ſeparare 28
Calori innato magnum vſum frigiditas adiungit 14
Canina appetentia cur ſic dicta 274
Canina appetentia quid ſit ibid. eius ſigna 275. cauſa ibid. curatio ibidem
Canina conuulſio quid ſit 157. eius ſigna ibid. cauſa ibid. curatio ibid.
Caprillum lac, ſi febris non vrgeat, tepidum, recénſque mulctum, ac potatum, magnopere alui profluuio auxiliatur 306
Capitis doloris ſpecies ſeu differentia ſunt tres 139
Capitis doloris ſigna 139. prognoſtica 140. curatio 141. & ſeq. vſque ad finem cap.
Cardiacus morbus quid ſit 271. eius ſigna 272. curatio 273
Carnoſa ſubſtantia qua dicatur 463
Carus eſt reſolutio quadam principis facultatis (imaginatricis praſertim) ac priuatio ſenſuum, omniúmque motionum, ſpirandi tamen facultate manente illaſa 119
Cari ſigna 119. prognoſticum 120. curatio ibidem.
Catalepſis quid ſit 120. eius cauſa ibidem. curandi ratio 121
Caterina Sanſeuerina coxendicum dolore affecta, ex vinaceis maximum commodum adepta eſt 643
Cauſa diuerſitatis acceſſionum in febribus triplex 557
Cauſa externa ad affectus cognitionem confert, & non ad curationem 514
Cauſa nulla ſine patientis aptitudine agere poteſt 609
Cauſa per ſe abortum faciens, non poteſt ab eo praſeruare 6
ex quacunque Cauſa per ſe fœtus deſtruitur, ex eadem nullo pacto poteſt praſeruari. ibid.
Cauſus quid ſit 550. eſt autem duplex: propriè dictus 551. & impropriè dictus ibidem
Cauſi, id eſt ardentis febris dignotio 569 prognoſtica, ibidem, curatio 571
Cephalalgia à cephalaa in quibus differat, & in quibus conueniat 148
Cephalalgia quid ſit 140 eius ſigna ibidem, prognoſtica 141. curatio, ibidem, & ſequ. vſque ad finem cap.
Cephalaa quid ſit 147 eius ſigna ibid. cauſa ibid. curandi ratio 148
Cerebrum tertio loco poſt iecur & cor, in fœtus generatione fit 3. & quare ibidem
Cerebrum ipſum ſi quomodocunque incidas non priùs ſenſum & motum amittit animal, quàm ad aliquem ventriculum vulnus penetrauerit 55
Cerebrum per palatum, nares & aures inanitur 111
Ceruicis vteri deſcriptio 1
Chirurgi quidam noſtri temporis non parum decepti 22
Cholera vnde nomen ſumpſerit 300
Cholera quid ſit 300. eius ſigna 301. cauſa ib. curatio ibidem
Chorij, id eſt, Secundarum (eſt autem mẽbrana illa, qua partus obuolutus ex vtero prodit) deſcriptio 2
Chryſoſtoma de Aquino Ruborum comes, ab apoplexia ab authore ſanata 170
Chylus ex ventriculo aſſumptus ex ipſa veluti carne iecinoris alteratur, paulatimque in illius naturam vertitur 46
Cibanius acceſſionis initio, ſi ſola vires mediam non ferant 530
Cibus quandoque in acceſſus vigore dandus, & quando 531
Cibus in acceſſus vigore non dandus 529
Cibus quando dandus in febribus vnius accſſas 529 plurium acceſſuum ibidem
Cibi faſtidium vnde proueniat 278. eius cauſa 279 curatio ibidem
Cibum damus neglecto acceſſionis tempore, cum quid acciderit vires diſſoluens 530
Cibi ex amygdalis confecti in febribus ardentibus omnino vitandi ſunt 571
Cochlearum ſtillatitium liquorem hecticis non dandum 598
Coctio eius vt veniat, bonum eſt circa principia euacuare 36
Coctiones indiciy celeritatem portendunt 13
Coctione quodlibet dulce efficitur, in Ariſtot. 641

Cœliaca vnde nomen ſumpſerit 297
Cœliaca definitio 297. eius ſigna ibidem. curatio 298
Colicus affectus, ſeu coli dolor, quid ſit 325. eius ſigna ib. cauſa ibid. curatio 326
Coma ſeu cataphora quid ſit 121. eius duæ ſpecies ibidem
Comatis vigilis cauſa 122. curatio ibidem
Communes morbi qui dicãtur, & quæ eorum ſpecies 600
Conceptus, antequam menſes veniant, fieri non valet 1
Concipiendi inſtrumenta qua de cauſa in mulieribus intus formata ſunt 1
Concoctio craſsiorem reddit vrinam 23
Concoctio à digeſtione quomodo & in quo differat 26
Concoctio naturalis maturatio eſt morbi 21
Concoctio quid, ſecundum Ariſtot. 21. & quotuplex ibidem
Cõcoctio, licet à calore innato præcipuè efficiatur, ab aliquo tamen externorum auxiliorum iuuari poteſt 22
Concoctio, & digeſtio, ſicut & alia naturalia opera, ab innato calore perficiuntur 27
Concoctionem & digeſtionem idem iuuare poteſt 28
Concoctiones citiùs vt eueniant, melius eſt circa principia euacuare 41
Concoctum in quouis genere dulcius eſt 641
Condyloma quid ſit 322
Condilomata vnde dicta 322
Conſuetudo quid, ex Galeno 492
Continens febris ſine putredine non quæuis corpora inuadit 507
Continens febris citra putredinem oritur ex redundantia ad vaſa 508
Continens febris ſanguinis miſsione curatur 508
Continentis febris ex ſanguine differentiæ tres 567
Continenses febres quæ ſub diariis contineantur 507
Continua tertiana 548
Continua febres quæ 540
Continua nulla exquiſita ſimplex dicitur 553
Continuarum & intermittentium febrium cauſa, ibidem
Continua febres cur plures habent acceſsiones 542
Continua febres cur ſint ſine rigore, prima cauſa 544. ſecunda ibidem
Continua plurium acceſsionum in quo conueniunt 552. in quo item differunt ibid.
Continuarum ex bile ſpecies duæ 548
Contraindicantia aliquando quid agendum ſit, indicant, aliquando id moderantur, aliquando contrarium indicant 497
Contraindicantium prima ſignificatio 476. ſecũda 477
Contrarietas quatenus contrarietas, nihil vtile particulatim indicat 483
Contraria immoderatione eatenus vtimur, pro ſublatione eorum quæ præter naturam ſunt, vt tum primùm deſinamus, cùm ad commoderatum peruenerimus 17
Contrarium eouſque pro eo quod exuperat, inducendum eſt, quoad particulam in ſymmetriam & habitum naturalem vindicaueris 18
Contrariorum contraria ſunt remedia 17.33.478.483
Conuulſio quid ſit 149. eius tres ſpecies, ſeu differentiæ 150. cauſa ibid. curatio ex inanitione 151. ex repletione 152. ex inflammatione 153. eius quæ fit per conſenſum ibidem
Conuulſio canina quid ſit 157. eius ſigna ibidem. cauſa ibid. curatio ibidem
Conuulſiuus motus à voluntario in quo diſcrepat 149
Conuerſatio cum peſtilenti morbo laborantibus periculoſa eſt, ne inde contagium contrahatur 606
Cor poſt iecur formari neceſſe eſt 3
Cor in omni febre hectica afficitur 464
Cor, quemadmodum ſubſtantia arteriarum initium exiſtit, ita ab eo illico motrix facultas ad ipſas delegatur, quæ ipſi cordi innata eſt 69
Cor poſt iecur quidem, ſed ante cerebrum in fœtibus gignitur 3
Cor eſt arteriarum vitalis ſpiritus feruentiſque ſanguinis principium & fons 64
Cordis generatio 3
Cordis dolor quid ſit 271
Cordis palpitatio quid ſit 252. eius ſigna ibid. cauſa 253. curatio 259
Corpus ſi ex toto integrum illæſumq; duraret, taléque quale ipſum ab initio creator fabricatum reliquit, nequaquam correctore eguiſſet 12
Corpus quo modo dicatur ſalubre 85. & quotuplex ibidem
Corporis præparatio quid 28
Corpora, vt à peſtilentia præſeruari poſſint, exſiccanda ſunt, & pori aperiendi 618
Corpora humana, licet ex ſanguine conformẽtur, non tamen ex eo ſyncero, verùm vt participe vtriuſque bilis & pituita 13
Corpora cuncta quæ purgantur, fluida fieri debent, priuſquàm purgentur 31
Corpora noſtra præſidia deſiderant, auxiliiſq. indigẽt 12
Corpora quantumcunque fuerint optimè conſtituta, & tẽperata victus ratione vtantur, fieri tamen nequit, vt in eorum vrinis non aliquid ſubſideat, aut pendeat, aut ſupernatet 48
Corporum duplex eſt intemperies 17
Corruptum quodiam eſt, id alienum à natura eſt 19
Coxendicum dolor quid ſit 429. eius ſigna ibid. cauſa ibid. curatio ibid.
Coxendicum dolor, quibus communicet & differat à podagra & arthritide 428
Cruditas quid ſit 292. eius ſigna ibid. cauſa ibid. curatio 293
Cruditatis ſigna ſemper ſunt in morbi principio 25
Cruda vrina quæ dicatur 463
Cruẽta ſputio quid ſit 212. eius ſigna ibidem, curatio 226
Cruentiſputii ex vaſorum exeſione curatio 250
Cruenti ſputi, ſi ex refrigerantis inſtrumentis ſpiritus fiat, curatio 229
Curatio febris ex putredine ſanguinis in aliam humoris ſpeciem transmutatis 568
Curatio febrium hecticarum cum tabe 597
Curatio febris peſtilentis 614
Curatio febris facta ab obſtructione ſanguinis 568
Curatio per ſe à medicis exercetur, prænotio verò & dignotio propter curationem 103
Curationem febrium nullus methodo proſecutus eſt, vſque ad Authorem, poſt Galenum & Hippocratẽ 446

D

DEliri in febribus ardentibus cauſa 569
Dens vt doleat, tribus modis fieri poteſt 200
Dentium dolor 200
Dentium doloris curatio 201
Deperdita memoriæ definitio 113
Deperdita memoria ex pituita redundantia, curatio 115
Deperditam memoriam curandi ratio 114
Deſtillatio quot modis dicatur 205
Diabetes quid ſit 369. eius ſigna 370. curatio 371
Diaria & hectica febris quomodo differunt 505. quid cõmune habeant ibidem
Diaria febris quid ſit 459. eius ſigna ibidem
Diaria febris cur dicatur 459

Diaria febris ſemper à procatarctica cauſa oritur, ſed non ſemper immediatè 459
Diaria & hectica febris, tantùm contrariorum auxiliorum adhibitione curantur 17
Diaria febris vt generetur, ſpiritum præter naturam calfactum eſſe neceſſe eſt 70
Diaria pro cauſarum & corporis affectuũ varietate, varias & particulares habẽt curationũ indicationes 539
Diariæ febres morbi ſunt exigui temporis 74
Diariarum febrium cauſa 539
Diariis omnibus communis eſt materia & indicatio ibid.
Diareſis quid ſit 198
Difficultas partus quid ſit 420. eius cauſa 422. curatio ibidem
Difficultas vrinæ quid ſit 385. eius cauſa 386. curatio ibidem
Difficulter qui diſcunt, promptè memorantur 57
Digerere quid ſit 26
Digeſtio eſt ordinata alimentorũ diſtributio. ibidem
Digeſtio quæ fit circa humores ſeu excrementa, bifariam fieri poteſt 26
Digeſtio & concoctio à calore innato perficiuntur 27
Digeſtio quæ excrementorum eſt, ab ea, quæ eſt alimentorum, differt 28
Digeſtionis alia definitio 26
Dignotio inflammationis viſcerum à qua refrigerantur extrema, & principij acceſſionum, à quo etiam refrigerantur extrema 547
Dignotio continentis febris ex pulſu, caloris qualitate, & vrinis 508
Dignotio affectus ex quibus fiat 106
Dionyſii Siciliæ tyranni ad captiuos excæcandos aſtutia 173
Diſcendi facilitas cerebri ſubſtantiam formarum facilè ſuſceptiuam indicat 57
Diſcunt qui facilè difficulter memorantur 57
Diſſectio corporum cuiuſlibet partis eſſentiæ proprietatem indicat 104
Diutiaus ſi ſuerit morbus nullo pacto in principio medicamento purgante vtendum eſt 35
Dolor quid ſit 136
Dolor nunquid propriè dicatur alteratio, vel alterationis dignotio 137
Dolor an ex quauis immutatione fiat 137
Dolor coxendicum quid ſit 423. eius ſigna ibid. cauſa ibid. curatio 429
Dolor coli, ſeu colicus affectus, quid: eius ſigna. cauſa, curandi ratio 422. & ſequentibus per totum caput
Doloris ſpecies partem affectam indicat 105
Doloris proprietas internorum affectuum eſt nota 107
Doloris quos quæue ſint cauſa 137
Doloris capitis ſpecies ſeu differentiæ tres ſunt 139
Doloris capitis vniuerſales cauſa 140 particulares ibidem
Doloris capitis ex calida intemperie geniti ſigna 140. ex frigida ibidem. ex ſicca ibid. ex bilioſo ſucco ibidem. ex pituita ibidem. ex atra bile ibidem & ſequent.
Doloris capitis prognoſtica 141
Doloris capitis cura ex ſiccitate 141. ex calida intẽperie ibidem ex redundante flaua bile 142 ex frigida intemperie 143. ex redundante pituita ibidem. ex plethora 144. ex flatuoſo ſpiritu 145. ex ebrietate ibid. ex ictu aut caſu 146. in febribus 147
Domus qualis eligenda in peſte 428. & 618
Dulce omne à moderato calore prouenit: idque fit dupliciter 641
Dulcium acinorum ſuccus calidior eſt reliquis vuarum ſuccis 639
Duplex eſt calidum: vnum naturale, alterum præter naturam 512
Dyſenteria quid ſit 309. eius ſigna 310. curatio 311
Dyſpnœa propriè dicta quid ſit 221
Dyſentericis ſomnus optimum eſt remedium 312

E

EBrietatem quæ impediant 146
Eſi ex Ebrietate dolor capitis contingat, polygoni ramuli duo corona modo circumpoſiti ſanant 147
Elementum ignis in regione noſtra præpollet 450
Empirici & barbari quidam falsò probarũt nimiam cibi & potus repletionem 615
Empiricos ad experientiam duxit ſenſus 445
Empiricorum abuſus extirpandus eſt omnino 10
Ephemeri animalis natura 459
Ephemeræ febres, ſanguine tantummodo calefacto, non autem putreſcente ſiunt 557
Epiala eſt ſimplex febris 553
Epiala febris 552. eius differentia ab exquiſita & intermittente quotidiana 553
Epiala vnde dicta 591
Epialæ curatio ibidem
Epialam febrem inducit vitrea & acida pituita modicè putreſcens, ſi per eaſdem ſentientes corporis partes deferatur 588
Eryſipelas in vtero grauidis ferè lethale Galenus aſſerit 5
Eſus boni ſucci modicorum ciborum ad concoctionẽ perducit 22
Eucraſia eſt ſimilarium partium 84
Exceſſus cibi & potus ſæpe cauſa eſt vt fœtus perdatur 4
Excrementa ſicut in corporibus ſanis coctionem indicãt, non ſecus in corporibus morbo affectis indicabunt 21
Excrementa cocta quæ 21. item cruda quæ ibid.
Excremẽta duo in ſanguinis generatione ſolùm gignuntur 46
Excrementa ſemicocta ſimilia ſubinde ſiunt corporibus, quæ aluntur, quorum corporum ſcilicet ſunt excrementa 48
Excrementa ſeminibus cucurbitæ ſimilia, latorum vermium ſunt indicia 107
Excrementorum ſpecies affectam partem indicant 105
Excrementorum magnitudo partis affectæ eſt indicium 105
Exercitatio omnis fit, cùm particularia ſub eandẽ viam, ac rationem ducuntur 103
Experientia eſt eius quod frequenter, & eodem modo viſum eſt, comprehenſio atque memoria 10
Experientia quid 475
Experientia authoris de Orientali & Italica mãna 636
Exquiſita febris ardens dicitur à Galeno, continua circuitus habens & continens 551
Exquiſitus cauſus quomodo generetur ibid.
Exquiſita tertiana dignotio 574. prognoſtica 575. curatio 576
Exulceratio renũ quomodo fiat 381 eius cauſa 382 curatio ibidem
Exulcerati vteri ſigna 427. cauſa ibidem. curatio ibidem
Exulceratæ veſicæ ſigna 394 cauſa 395. curatio ibidem
Externa cauſa ad affectus cognitionem confert, non autem ad curationem 514

F

FAbritius Matamaldus ab apoplexia ab authore liberatus 170
Familiare eſſe neceſſe eſt, id quod nutrit 641
Febris cur eum perpetuò cõſequatur inflammationes ratione putredinis, non tamen illa febris ſemper ſit ex genere febrium ex putredine ortarum 458
Febris ardens in quo conſiſtat 563
Febris acuta, vel aliquo humorũ putreſcẽte ſit, vel membro inflammationem patiente 75
Febris continens cum putredine, eſt ex ſanguine putreſcente, & ſanguinea, non biliosa 561
Febris continua tertiana duplex 548
Febris diaria cur dicatur 459
Febris diaria quid ſit 459
Febris diaria ſemper à procatarctica cauſa oritur, ſed nõ ſemper immediatè 459
Febris eſt totius animalis calor immodicus 70
Febris ex putredine occupante vniuerſum corpus, quomodo generetur, & in quibus corporibus 518
Febris ex ſanguine putreſcente in omnibus, aut maioribus vaſis continens eſt: ſi in paruis quibuſdam, continua plurium acceſſionum 560
Febris ex ſanguine quibus in corporibus generetur 568
Febris quæ in generatione eſt, tollitur ſublata cauſa, ſi exiguum ſit quod factum eſt, indicatioque vna eſt 510
Febris nulla generari poteſt quin cor afficiatur 457
Febris putrida tribus modis generari poteſt 72
Febris eſt præter naturam caliditas, maximè quidem in totũ animal diffuſa, ſin minus, aut omnino, vel in pluribus partibus, vel in nobiliſſimis contenta 70. 73.
Febris prout febris eſt, aqua frigida pota perpetuò eſt remedium 18
Febris cùm fuerit ardentiſſima & magna, cunctaque vires ægroti ac concoctionis notæ planè euidentes ſint: tũc frigidam homini putrida febre laboranti tribuere audacter debemus 17
Febris peſtilens ex praua victus ratione oriri poteſt 609
Febris peſtilens vnde generetur 610
Febris peſtilens in quo diſſideat ab iis, quæ ex putredine oriuntur 610
Febris peſtilens quid ſit 607
Febris peſtilens nedum in humoribus accendi poteſt, verùm etiam in partibus ſolidis ipſius cordis 610
Febris continentis cauſa 508. tres eius differentiæ ibidem
Febris natura qualis, quæue eius definitio 453. per totum caput
Febris cauſam antecedentem eſſe humorum putredinem teſtatur Galenus 18
Febris magnitudo ſi inſtet, tutiùs, cùm oportet, aqua hordei vtendum eſt 18
Febris ſubiectum eſt calidum innatum 455. & ſequen. per totum caput
Febris quotidiana caliditas humidior cum quadam acritudine, non cùm primum manus admouetur, confeſtim occurrens, ſed per moram 587
Febris peſtilentis cauſa, apud Athenienſes erat immodica aeris caliditas 608
Febris peſtilentis cauſa 611. eius ſigna 612. prognoſtica 613.
Febrim ſanamus, frigida adhibentes, non ſolùm quæ talia ſunt ſed ea quæ partim poteſtate, partim ex accidenti refrigerant 17
Febres continẽtes quæ ſub putridis febribus comprehendantur 507
Febres continentes quæ ſub diariis continentur 507
Febres cur hecticæ dicantur 463
Febres continuæ cur in febricitationem non deſinant 541. intermittentes verò in eam deſinunt ibid.
Febres intermittentes quomodo gignuntur ex putredine humorum extra vaſa 542
Febres intermittentes à rigore ſemper incipiunt 544
Febres intermittentes quæ ſint 540
Febres omnes ex ſanguine in quo conueniunt 567
Febres per implexum complicatæ, & per confuſionem, quid 554
Febrium quare quædam per circuitus, repetant 72
Febres putridæ quæ 510
Febrium commixtio per complexum, & cõfuſionem multiplex 553
Febrium generationis quinque modi 457
Febrium curationem methodo nullus proſecutus eſt poſt Galenum & Hippocratem 446
Febrium intermittentium initiis cur calor naturalis ad corporis intima ſe colligit 545
Febrium primæ & eſſentiales differentiæ quot ſint 455. & ſeq. per totum caput
Febrium putridarum iuditium maximum exiſtit vrina cruditas 51
Febrium ex putredine ortarum ſigna 461
Febribus ardentibus ptiſana eſt accommodatiſſima 29
Febribus in ardentiſſimis, ſi vſque ad animi defectionem ſanguis mittatur, ſtatim totius corporis habitus refrigeratur & febris extinguitur 563
Febrium omnium peſtilentiũ ortus eſt ex putredine 610
Ferrum acutiſſimum manifeſtè obtuſius ſit, ſi toto die ac nocte molliſſimam ceram incidas 41
Fibroſa ſubſtantia quæ dicatur 463
Ficus quid ſint 322
Fluidum corpus bifariam reddi poteſt 30
Fluor à ſputo ſanguinis in quo differat 224
Fluxionis pituitoſæ ſigna 433
Fluxionis biliosæ ſigna ibidem
in Fluxione duplex eſt genus curationis 27
Fœmina cum prægnans eſt, non laborat, nec lãguet, ſi ſingulis menſibus menſes non defluant 4
Fœmina non, niſi cùm incipiunt, vel ceſſant menſes, concipere poteſt 1
ex Fœminarum ſemine non pauca ſequitur ipſi fœtui vtilitas 4
ex Fœminarum ſemine, ſtatim poſt coitum nutritur fœtus ibidem
Fœminas cur cephalæa vehementiùs teneat 148
Fœmineum ſemen multo minoris quantitatis eſt, quam maris 4
Fœtus eſt cùm ſubſtantia carnea iam eſt, nec amplius ſeminalis apparet 3
Fœtus in vtero gerentibus, non modò pro ſui prima conſtitutione, materiam poſtulat copioſam, verùm etiam ad incrementum 1
Fœtus in vtero quo modo fiat, quáque ratione augmẽtum nutrimentúmque ſuſcipiat 1
Fœtus ex ſanguine qui de matre in vterum deſcendit ex toto eius corpore ſingulis diebus, nutritur & augetur 3
in Fœtu aliquod membrum gigni abſque ſubſtantia ſanguinea impoſſibile eſt 3
Fœtuum duplex principium 3
Fœturæ prima conſtitutio humidior eſt ac frigidior 4
Fraxinus & ornus in Italia inter cæteras arbores inciſa, mannam ferunt 632
Fraxini duo ſunt genera ſecundum Theophraſtum 629
Frictio mediocris modicam caliditatem efficere poteſt 22

Frigida

Frigida aqua pota, febris, prout febris eſt, perpetuò eſt remedium 18

Frigida & ſicca, & ſi putreſcentis humoris qualitatibus opponãtur, putredinémque quodammodo alterando inhibeant, conſequentia appellari haud poſſunt 20

Frigidæ intempeſtiuum potum quæ ſequantur incommoda 509

Frigidæ potus, & ſanguinis detractio duo ſunt continentium febrium maxima remedia 568

Frigidam homini dare, ſi febris ardentiſſima fuerit, & vires cunctæ validæ, ac concoctionis notæ euidentes, audacter dare poſſumus 513

à Frigore quæcunque concreſcunt ſeu coagulantur, à calido liquefiunt, & ſoluuntur: & econtrà 627. & 636

Frigefacere ſi velis medicinam elige, in qua maior ſit portio aquæ quàm ignis 17

Frigidior multò mulier viro eſt, & ob id imperfectior 1

Frigiditas in muliere vtilitatem non aſpernãdam toti humano generi probet ibidem

Fructuum tunc perfecta eſt maturatio, quando ſemen, quod in ipſis eſt, poteſt efficere tale alterum, quale ipſum eſt 641

à Fructibus recẽtibus omnibus (præter quàm ſi acidi fuerint) abſtinere debet, qui à peſtilenti febre præſeruari deſiderat 619

Fuluius de Bernardis à dextra tibia, ſiniſtrique cruris dolore ex vinaceorum vſu liber euaſit 644

Furor ſeu inſania quid ſit 133. *eius cauſa* 134. *ſigna ibidem. prognoſtica* 135 *curatio* ibidem

Futurorum prognoſtica ex præſentibus ſumuntur 109

G

Galenus à iunioribus medicis reprehenſus 446

Galenus in peſtilenti æris ſtatu, corpora in quibus ſuperfluitates redundabãt, ſanabat purgationib. nulla quidem concoctione præcedente 37

Galenus non vno libro methodum curandi febres tradit ſed ſparſim, & obſcurè 446

Galeni hiſtoria cum gargariſmo hortulanum quendam ab vua, paristhmiis & antiadibus ferè ſuffocatum ſanauit 215

Galenum carpit Aetius 321

Galli mollem & teneram carnem habent, ſuntq́ candidi 516

Generatio calculi cur ſenibus non competat 392

Generatio lactis animalibus maximè eſt vtilis 266

Generationis calculi in renibus modus 375

Generationis febrium quinque modi 457

Generationis mannæ modus, tempus, ac locus 625

Genitalium partium impotentia quid ſit, eius cauſa, & curatio 401

Genitura quid, ſecundum Hippocratem 3

Glandularum iuxta linguam inflammatio quid ſit 211

Gratia authori habenda eſt, difficile opus aggreſſo 446

Grauis ſeu difficilis auditus quid ſit 192. *eius cauſa ibid. curatio* 193

Grumi in lacte qua ratione fiant 269

Gubernatrices animæ facultates ſunt tres 494

naturalis, vitalis, & animalis ibidem

Gurgulionis inflammatio quid ſit 208. *eius cauſa, prognoſtica, curatio* 209

Gurgulionis inflammationis differentia dua 209

Gurgulionis ſi citra inflammationem nimium humectus laxior fiat, & propterea linguæ radices, ac faucibus propenſus incumbat, curatio 210

H

Habitus bonus quid ſit 84

Habitus corporis malus 361

Habitus corporis quid 463

Habitus nihil aliud ſignificat, quàm ſtabilitatem ſeu permanentiam affectionis 84

Habitudo non ſtabilitatem, ac firmitudinem, ſed lubricitatem & inſtabilitatem affectionis facilè ſolubilis, & mutabilis ſignificat 84

Hæmorrhoides quid ſint 318. *eius ſigna* 319. *cauſa ibidem. curatio* 320

Hæmorrhoidum differentiæ duæ 318

Hectica febris vt generetur, partes ſolidas præter naturam calfactas eſſe neceſſe eſt 71

Hectica & diaria febris tantùm cõtrariorum auxiliorum adhibitione curantur 17

Hectica febris & diaria quomodo differunt 505. *quid habent commune* ibidem

Hectica curatur refrigerantibus & humectantibus ibid.

Hectica primùm humiditatem partium propriam depaſcitur, deinde alias partes inuadit 464

Hectica an ſemper cum ſiccitate ſit coniuncta 465

Hectica quando incipiat 466. *increſcat* ibidem

Hecticæ febris particularia indicia 160

Hecticæ tertiæ ſpeciei ſigna 470

Hecticæ in quo differant à cæteris colliquantibus 471

Hecticarum febrium hoc proprium atque inſeparabile indicium, vt allato cibo ſtatim hora vna aut duabus elapſis febris accendatur aucta caliditate 468

Hecticarum prognoſticum 595. *curatio* ibidem

Hecticarum cum tabe curatio 597

Hecticarum febrium generandarum duplex via 464

Hecticis omnibus cõmune eſt, vt puſilla ac ſemper à principio ad finem vſque ſint æquales 467

Hecticis in febribus multa non occurrit humiditas 468

Hecticis in febribus, pro earum dignotione nullum ex vrinis ſignum ſumitur 470

Hecticis in febribus inſpiciendæ ſunt ſemper vrinæ 472

Hemicrania quid ſit 148. *quæ conſideranda pro eius curatione* ibidem

Hepar quid 3

Hepar, cor, cerebrum, & teſtes communiter vniuerſo corporis principia ſunt virtutum 67

Hepatis obſtructio quid ſit 343. *curandi methodus* 344

Hepatici ſeu iecinoroſi qui appellentur 338. *eius ſigna* 339. *cauſa ibid. curandi ratio* 340

Hepaticus affectus, ſeu iecoris imbecillitas propriè quid ſit 338

Heterogenea quæ ſunt, calor ſecernit, ac ſeparat 28

Hieronimo Alberto Philippi regis conſiliario, vinaceorum vſus mirum in modum contulit 644

Hippocrates verebatur in acutis paſſionibus, medicinis purgantibus vti in earum principiis 35

Hippocrates febrium curandarum methodum inchoauit duntaxat 446

Hominis cuiuſque ſingulatim ſuum proprium eſt puris mouendi medicamentum 22

Hominis cur mammæ pectori inhæreant 266

Homines vt peſte laborẽt, opus eſt aërem adeò eſſe inquinamentis plenum, vt natura humana offendatur 604

Homogenea quæ ſunt, calor cogit, ac in vnum copulat 28

Hordei aqua pro extinguenda ſiti ſummopere ſiticuloſis eſt accommoda 18

Horror quid ſit 546

Horror intempeſtiuus cum febre inflammationis ad ſuppurationem tranſeuntis eſt indicium 107

Humor aliquis cum ſanguine in venis redundat ac putreſcit duobus modis: aut vt efficiat plethoram cum adiectione, aut cacochymiam 541

Humores communibus elementis reſpondentes 450

Humores cur aliquando in vaſis, aliquando extra putreſcant 541
Humores turgentes mox à principio medicamento purgante ſunt educendi, ſi natura non valeat eos foras propellere 34
Humores ſi tenues ac bilioſi fuerint inter initia ſunt euacuandi 40
Humores, qui tenues ſunt, omnes crudi ſunt, & vt concoquantur, robuſtam deſiderant naturam 23. 24
Humorum putredo antecedens cauſa eſt febris, ſecūdum Galenum 18
Humorum putredo duorum generum eſt 19
Humorum eorum duntaxat qui in vaſis continentur, nota eſt vrina, neque eorum vllum planè nec manifeſtum, nec euidens ſignum habemus, præter ſolam vrinam 44
Humoribus crudis, ſeu vitioſis in ventriculo cōtentis, nullo pacto facienda eſt ſanguinis miſſio 7
Hydropicus morbus vnde nomen ſumpſerit 362
Hyemis partes tres 601
Hypochondriaca melancholiæ ſigna 130. *eius curatio* 132

I

I*Cterus ſeu morbus regius quid ſit* 352. *eius ſigna ibid. curatio* 354
Icterus niger quid ſit 356. *eius ſigna ibidem. curatio* 357
Iecur quid 3. *& quòd prius quā cor & cerebrum in fœtibus gignitur* ibidem
Iecur ipſum toti corpori idoneam procurat materiam ad alimentum 68
Iecur venis veluti manibus vtitur 43
Iecoris opus omnibus particulis eſt perneceſſarium 520
Iecoris obſtructio quid ſit 343. *eius ſigna ibidem. curatio* 344
Iecoris ſcirrho laborantis indicia 350
Ignis in peſte ſuccendi debet 614
Ignis elementum in generatione noſtra præpollet 450
Ignorantia vitium eſt indelebile, ſi cum ſuperbia ſit coniuncta 8
Ileos, ſeu volvulus, quid ſit 329. *eius ſigna ibidem. cauſa* 3·0. *curatio* 331
Imbecillitas virium febris acceſſiones longiores efficit 71
Immoderata ſitis 282. *eius cauſa ibidem. curatio* 283
Immodica menſiū purgatio quid ſit 406. *eius ſigna* 407 *curatio* ibidem
Impedientia fieri aliquid conferunt ad inuentionem remediorum 476
Innappetentia quid ſit 278. *eius cauſa ibidem. curatio* 28. *& ſeq.*
Incubus quid 157. *eius ſigna* 158. *cauſa ibidem. curatio.* ibidem
Indicia pro manna tam liquida quàm concreta notitia 637
Indicia morborum oriuntur ex accidentium proprietate 107
Indicatio ſumitur à temperamēto quod præſens erat cùm cœpit morbus 488
Indicatio quid ſit 472
Indicationis duo ſunt genera ibidem
Indicatio ab obſeruatione & ratiocinatione differt 473
Indicatio omnium prima 477. *hæc autē eſt plebi communis & ſine arte* ibidem
Indicatione inuentio opponitur inuentioni per experientiam 472
Indicationes multa ex affecta parte pro morborum curatione ſumuntur 111
Indicationes à putredine duæ, à febre totidē 514. *à tranſpiratione prohibita, duæ ibidem. ab obſtructione duæ ibidem*
Indicationum magnitudo ex dignitate eorum quæ indicāt, & propria eſſentia, ſpectanda eſt 533
Indicans & indicatum idem eſſe poteſt diuerſis rationibus 486
Indicium proprium atque inſeparabile febrium, quæ in humoribus accenduntur, eſt ſummiſſionis ſeu contractionis pulſuum velocitas 461
Indicia propria febris ardentis duo ſunt 569
Indicium Picolhominineum ducis Amalfiæ filium à phreniteide liberauit author 127
Inedia eſt cauſa abortus 4. *&* 6
Infantes recenter nati plurimum habent calidi innati 451
Inflammatio hepatis quomodo generetur 346
Inflammatio lienis 358. *eius cauſa ibid. curatio* ibid.
Inflammatio renum 379. *eius ſigna ibidem cauſa* 380. *curatio* ibidem
Inflammatio ſtomachi vnde, eius ſigna, cauſa, curatio 290. *& ſeq.*
Inflammatio veſicæ quomodo fiat 393. *curatio* ibid.
Inflammationis cùm in abceſſum vertitur, curatio 247
Inflammationis mammarum curatio 270
Inflammati vteri ſigna 425. *cauſa ibidem. curatio* 426
Inflammatorij affectus ex pulſatorio dolore deprehenduntur 106
Inflatio ventriculi quid ſit 294. *eius cauſa* 295. *curatio* ibidem
Innatus, ſiue ingenitus calor coctiones facit, ſecundū Galenum 18. *&* 19
Inſania lupina ſpecies eſt quædam melancholiæ 136
Inſalubre corpus quando dicatur 88
Intellectus promptitudo ſubtilem cerebri ſubſtantiam indicat, tarditas verò intellectus craſſam 57
Interiorum ſenſuum omnium primus & infimus eſt communis ſenſus 61
Intermittentes febres an aliquando fiant humore putreſcente per corpora ſentientia non delato, & ob id ſine rigore, &c. 422
Intermittētes ſimplices exquiſitæ dici poſſunt, quo ad ſenſum 553
Intermittentium ſpecies tres 547 *in quo conueniant ibid. in quibus diſſideant* 548
Intermittentium in principiis cur ſumma refrigerantur 544
Inuentionis cuiuſlibet duo ſunt inſtrumenta 445
Iuniores medici hallucinati ſunt 33. 34 *&* 447
Iuniores medici in expoſitione verborum Galeni hallucinati ſunt 19. 48. 85. 242. 473. *&* 481
Iunioribus medicis in notitiam deuenere nonnulla medicamenta purgantia prauæ qualitatis expertia, quæ apud antiquos fuere prorſus incognita 33

L

L*Ac bubulum aut caprillum, ſi febris non vrgeat, tepidum recenſque mulctum ac potatum magnopere auxiliatur* 306
Lac temperatus eſt cibus, cum hoc quid depurgat, ſimúlque ea quæ in corpore ſunt, contemperat, ac aluum ſiſtit 311
Lac quid ſit 266
Lactis defectus quid ſit 266. *eius ſigna* 267. *cauſa ibid. curatio* ibid.
Lactis generatio animalibus apprimè vtilis 266
Lactis in grumos, ſeu caſei ſpeciē conuerſi deſcriptio 269 *cauſa ibidem curatio* ibid.

Lactis

Lactis redundantia quid 268. eius cauſa ibid. curatio ibid.
Lactis temperamentum 267
Lachryma inuoluntaria cum alijs prauis ſymptomatis, mortem ſignificant 570
Lactantibus & puerperis ſæpius euenit, vt præ lactis redundantia ægrotent 268
à Læſa actione partis affectæ dignotio auſpicanda eſt 104
Læuitas inteſtinorum quid ſit 296. eius ſigna 297. cauſa 298. curatio ibid.
Lapis in renibus & in veſica duntaxat naſcitur, atque etiam in colo 107
Lapis renum quomodo fiat 374. eius ſigna ibid. cauſa 375. curatio 376
Lapis in veſica, cur in pueris magis quàm in adultis generetur 392
Lapidem ex vrina ſabuloſa deprehendimus 107
Lateralis morbus quid ſit 232. eius ſigna ibid. cauſa 234 curatio 235
Laudandus eſt potiùs medicus, qui curat per cibum, quàm qui per medicinam 35
Latio eſt prioris loci mutatio 16
Lethargus dicitur, cùm marcor & inexpugnabilis penè dormiendi neceſſitas percipitur 117
Leo Roganus iuuenis noſtra ætate eruditiſſimus 45
Lethargus ab obliuione, ſeu deperdita memoria quibus differat, quibus etiam conueniat 118
Lethargus quis affectus ſit præter naturam, 117. eius ſigna ibidem. cauſa 118. curatio ibidem
in Libano monte quotannis manna decidit 625
Lienis inflammatio qua ratione curetur 358
Lienis ſcirrhus 360. eius ſigna ibid. curatio ibid.
Lingua nõ admodum nigra, arida, aſpera, ſecuritatem, ac morbum fore breuem indicat 570
Lingua nigricans ardentem febrem portendit 107. & 569
Lippitudo quid ſit 172. eius ſigna ibid. cauſa ibid. curatio 173
Lippitudinis differentiæ tres 172
Lipyriæ febres adeò ſunt lethales velut peſtilentes verè dictæ 607
Lipyriarum febrium curatio 574
Locus affectus ex ſymptomatum proprietate innoteſcit 106
Longis in morbis coctionem expectare ſemper oportet 35
Lora vinum dici non poteſt 639
Lora è vinaceis aqua madefactis quo fiat ibid.
Lora quandoquè aquoſior, quandoque etiam meracior fieri poteſt, pro maiori vel minori quantitate aquæ ſuperinfuſa 638
Lumbrici vnde generentur 332. eorum curatio 336
Lumbrici in inteſtinis gignuntur 107. & 332
Lumbricorum tres differentiæ 77
Lupina inſania melancholiæ quædam eſt ſpecies 136. *eius cauſa atque curatio* ibid.

M

M*Amma ſi vtero gerẽti repentè graciles fiant, abortus ſignum eſt* 9
Mammæ cur hominis pectori inhæreant 266
Mammarum inflammationi vinacei triti cum ſale vtiles ſunt 640
Manna liquida quomodo generetur 622
Manna pruinæ quàm rori magis ſimilis eſt, eidémque in eius generatione proportione reſpondet 622
Manna duplex, liquida & concreta: & vtriuſque generatio 622. & 623
Manna liquida ſeu mel roſcidum rori: concreta verò, & quæ coagulata eſt, pruinæ correſpondet 622
Manna in quibuſdam plātis, terris, ſeu lapidibus melius quàm in quibuſdam alijs conſeruatur 625
Manna in fraxino & orno reperta ab aqua ſoluitur ac liqueſcit 627
Manna ſuper arborum, fruticum, herbarúmque folia indifferenter reperitur 625
Manna tam liquida quàm concreta decidit è cœlo anno 1546. in Goritia comitatu, ac Foroiulii patria, menſe Maio & Iunio 626
Manna quæ in fraxino & orno, herbis ſeu lapidibus reperitur, non eſt ros, ſed pruina ſimilis è cœlo cadens ibid.
Manna in fraxinis & ornis reperta, potiſſimùm ſub cane, eſt proprius dictarum arborum ſuccus 630
Manna ex fraxinis & ornis inciſis emanat 632
Manna ex orno & fraxino collecta valde ſimiles facultates habet cum Arabum manna 634
Manna aërea & roſcida ſoluitur atque liqueſit à Solis, ſeu ignis calore, atque à calida aqua: arborea verò minimè 637
Manna arborea ab aërea calore diſſidet ibid.
Mannæ vis in medicina 633
Mannæ materia quæ coagulatur, diuerſa eſt 637
Materia circa quam ars medica verſatur (id eſt corpus humanum) continuè fluit mutationibus ac alterationibus, ſeu momentaneis transmutationibus obnoxiũ, faciliterque ab intrinſecis, & extrinſecis cauſis alteratur 34
Materia omnis præſidiorum quatuor generibus continetur 498
Materia refrigerantibus, & humectantib. duplex 506
Materia ex qua roſcidum, ſeu aereum mel generatur, eiuſdem eſt cum rore generis 623
Materia præſidiorum dexter vſus conſiſtit in quantitate, qualitate, & occaſione 499
Maturatio quid, ex Galeno 24
Maturatio fructuum perfecta quando dicatur 641
Maturationes à medico extrinſecus iuuari poſſunt 22
Medicus eſt naturæ miniſter 13. & 14
Medicus in ægris quid primùm inſpicere debeat 103
Medicus eſt naturæ imitator 34
Medicus humorum in corpore redundantium præparationi abſque dubio opem ferre poteſt 29
Medici ſolius eſt, auxilia ægrotis in tempore adhibere 15
Medici terminus, quem nullo pacto tranſire debet, eſt vt tutè medicetur 6. 8. & 33
Medici intentio eſt, cauſam auferre, quæ poſſet aliquẽ præter naturam affectum futurum efficere 5. & 6
Medicina eſt humani corporis moderatrix 12
Medicina medicis ipſis dignitate prior eſt 15
Medicinæ finis eſt ſanitas 12
Medicinæ totius communis ſcopus 477
Medicam artem in agendo nihil æquè coniecturalem efficit, vti cuiuſque remedij quantitas 3
Medicamentum omne corporibus iucundum eſt 12
Medicamentum purgans proprium attrahere humorem appetens, cùm is non adſit, ſanguinem ac carnes colliquat, vt ex ipſis proprium attrahat humorem 33
Medicamentum quod ſemel in ventrem deuoratum eſt, quominus omne deuoratum non ſit, fieri non po-

teſt 34
Medicamentum purgans, quibus dare quadrabit, his medicamenti tantum propina, quantum in plurimis mediocriter vacuari tum vomiſſe, tum ex expertus ibidem
Medicamenta poſt cibum ſumenda non ſunt, quæ ad vehementiorem diſtributionem faciunt 27
Medicamenta purgantia adhibenda eſſe, quomodo intelligendum 38
Medicamentorum occaſione ſequuntur aborſus 5
Medicamentis purgantibus vtendum ſi ſit, illud cum præmeditatione faciendum eſt 35
Medium febrium genus inter hecticas & putridas 507
Melancholia quid ſit 128. propria eius indicia 129. prognoſtica 130. curandi ratio ibidem
Melancholia quibus à furore diſſideat, & quibus conueniat 133
Melancholia tres ſpecies 129
Mellis genera duo apud Galenum 625
Memorantur alia quædam animalia præter hominem 54
Memoria craſſam, & proptereà ſtabilem & firmam cerebri ſubſtantiam indicat 57
Memoria deperdita quid 114
Memoria ex infrigidantibus cerebrum cauſis eiúſque intemperie frigida læditur 62
Memoria deperdita quos, quæue ſint cauſa 115
Menſium ſuppreſſio quid ſit 403. eius cauſa ibid. curatio 404
Menſium immodica ſuppreſsio 406. eius ſigna 407. curatio ibidem
Methodus quid ſit 444
Methodus medendi quid ſit 445
Methodi medendi initium à morbi natura 443
Methodi medendi febres, quà febres ſunt, compendioſa repentio 503
Methodus in vniuerſalibus, in particularibus exercitatio conſiſtit 103
Moderati caloris effectus hic eſt, vt rigentes excalfaciat, æſtuantes verò frigefaciat 643
Moderata dicuntur ea, quæ ſunt ſecundum naturam 17
Mola quid ſit 414. eius ſigna 415. curatio 416
Morbus acutus quis 625
Morbus comitialis ſemper ad morbum in via conſequitur 193
Morbus comitialis quid ſit 161. eius ſigna 163. cauſa 164. prognoſtica ibid. curatio 165
Morbus regius quid 352. eius ſigna ibid. curatio 353
Morbi cauſa ſi adeſt, ipſi cauſa non morbo primo remedia adhibentur 511
Morbi comitialis differentiæ tres 163
Morbi comitialis peculiare ſignum eſt ſpuma ibid.
Morbi ipſius concoctio princeps ſcopus, eſt qui penes temporis occaſionem purgantium medicamentorum perpendendus eſt 34
Morbi ſummus vigor non vt indicans cibũ, ſed vt prohibens ſpectatur 527
Morbi tempora non indicant, ſed impediunt ibid.
Morbi cùm inchoant, ſi quid videtur mouendum moue 35. 40
Morbi in quibus futurum præſagiri poſſit 109
Morbi qui fiunt, duplices ſunt, aut tolluntur ſublata cauſa, aut ea ſublata remanet adhuc diſpoſitio 511
Morbi vniuerſales, ſeu communes qui dicantur qui etiam particulares ſeu diſperſi 599
Morbo conſiſtente faciliùs natura concoquere valet 35
Morbo conſiſtente, cùm iam natura concoquit, ſuperfluum eſt euacuare 41
Morborum in principiis, materia non turgente, an purgante medicamento vtendum ſit 35
Morbifica cauſa quot, quæve ſint 108
Mors ſequitur, ſi cum virium infirmitate ſit phlegmone in parte principe 531
Motus eſt prioris habitus mutatio ſecundum Galenum 16
Mulier viro eſt imperfectior, non ſolùm circa genitales partes, ſed etiam ſecundum totum 1
Mulier tantò mare eſt imperfectior quantò frigidior ibidem
Mulier à viro potiſſimùm circa genitales partes diſcrepat, & quomodo ibidem
Mulieris imperfectio vtilitatem maximam toti humano generi præſtat ibidem
Mulieris frigiditas cauſa eſt (cùm non poſsit exactè concoquere, nec valde diſcutere ac digerere) quare benigni alimẽti ſuperfluũ aliquod ad fœtus educationem neceſſarium colligant 1
Mulieres nonnunquam etiam nolentes aborſum faciunt 4
Mulieres præter naturam craſſæ non concipiunt 5
in Mulieribus omnes partes quæ viris inſunt, reperiuntur 1
in Mulieribus genitales partes condita ſunt, in viris autem ſunt extrà ibidem
Muliebre profluuium quid ſit 408. eius ſigna ibidem. cauſa 409. curandi methodus ibid.
Muſculi veſicæ ceruicem ambientis vſus eſt multiplex 389
Muſto omni quandiu feruet, ineſt dulcedo 641
Mutatio in corporibus duplex eſt, vna lationis, ſecunda alterationis 16

N

NAtiuus calor quomodo conſeruetur 512
Natura hominum duplex eſt 12
Natura primaria eſt humani corporis opifex ibid.
Natura ægrotis ſanitatem comparat ibid.
Natura plura ſignificat 491
Natura in omnibus auxiliatur, morbos indicat, eorúmque eſt medicatrix 12. & 14
Natura quæ noſtra regit corpora, nihil aliud eſt, quàm calor naturalis 14
Natura eſt vniuerſa ſubſtantia ac temperies, quæ ex primis elementis conflatur, calido, frigido, humido, & ſicco 12
Natura omnium artium, ac artificum ad medendum primaria, ac potiſſima eſt 15
Natura noſtri corporis humida eſt, & calida 22
Natura ex tribus partibus conſtat: ſpiritu, ſubſtantia carnoſa, & ex iis quæ verè ſolida dicuntur 65
Natura humorum cauſa eſt, quare pituita quotidie, flaua bilis tertio, & nigra quarto quoque die acceſſionem paret 555
Natura putredinis quæ, ſecundum Galen. 18
Natura noſtra prima, ſeu temperamenti tria ſunt quæ ſubſtantiam compleuerunt: ſpiritus ſcilicet, ſanguis, & ſeminalis humiditas ex Galeno 13
Natura tunc medicus auxiliatur, cùm auxilia in tempore, atque vt decet, ei porrigit atque propinat 15
Naturæ imitator eſt medicus 34
quæ ſecundum Naturam ſunt, moderata dicuntur: quæ verò præter naturam, immoderata 17

Naturalis

Naturalis caloris vis 512
Naturalis caloris idem eſt motus in horrore, & refrigeratione extremorum, qui in rigore 546
Naturalis partus quomodo fiat 421
Nauſea quid ſit 286. eius ſigna 287. curatio 288
Neapolitani qua ratione hecticus cibos parent 598
in Neapolitano regno pluribus in locis manna liquida decidere viſa eſt 626
Neruorum reſolutio quid ſit 154. eius ſigna 155. curatio ibid.
Neutra tripliciter dicuntur 87
Nitroſa amaráque quacunque ſunt, ad purgandos omnes meatus valent 30. & 517
Nix & pruina idem ferè eſſe videntur 622
Niuis generatio ibid.
Notha febres non compoſita ob id quod notha ſunt, ſed ſimplices non exquiſita. 553
circa Nubes quemadmodum propter vaporum ad mediam aëris regionem eleuatorum infrigidationē tria proueniunt corpora, aqua videlicet, nix, & grando: ita propter eaſdem cauſas in aëris parte inferiori duo corpora generantur, ros & pruina 622
Nutrimentum corporibus iucundum eſt 12
Nyctalope quid ſit 187. eius cauſa ibid. curatio ibid.

O

OBliuio fluidam cerebri ſubſtantiam indicat 54
Obliuio à memoria deperdita quibus conueniat, quibus item differat 118
Obliuioſi fiunt quibus cerebrum refrigeratur 114
Obliuiſcuntur omnium lethargici velut amentes 117
Obſcuritas viſus quid ſit 186. eius cauſa, & cauſarum ſigna, ibid. curatio ibid.
Obſcuri morbi qui dicantur 103
Obſeruatio generationis manna in fraxinis & ornis 627
Obſtructionis cauſa qua ſit 514
Obſtructionem vena ſectio non curat 515
Occaſio temporis & auxiliorum quantitas ad rectè medendum plurimum confert 500
Occaſio temporis ex febris temporibus ſumitur ibid.
Occaſio temporis ad rectè medendum maximi eſt momenti 34
Oculi ſoli ſuffuſione laborant 107
Oculorum vlcera quomodo fiant 2
Oculos componentium partium numerus 171
Odoratorum ſenſus quo loco fiat 195
Olfactus laſio ibid. eius ſigna ibid.
Opera qua voluntario fiunt motu, ſunt in duplici differentia 169
Opportunum purgantis medicamenti tempus quò rectè eo vti poſſimus, ſi materia turgeat, confeſtim circa initia 34
Orthopnœa quid ſit 221
Orthopnoici qui dicantur ibid.
Oſcitant crebrò lethargum patientes, & hianti ore aliquandiu perſiſtunt, tanquam claudere id obliti 118
Oxymel in febribus ſummopere prodeſt 29
Oxyſaccharo & oxymelite, vel aqua mulſa in ardentiſſimis febribus vtendum eſt 29
Ozana quid ſint 196. curatio ibid.

P

PAlpitatio quid ſit 256
Palpitatio cordis quid ſit 258. eius ſigna ibid. cauſa ibid. curatio 259
Palpitatio cordis à pulſu quo differat 258
Palpitationis & tremoris conuenientia & differentia 257
Palpitationum ortus ex frigore eſt ibid.
Paralyſis quid 154
Parotides quid ſint 193. earum cauſa 194. curatio ibid.
Particularia tempora qua 5:9
Partium ſolidarum triplex ſubſtantia 463
quarum Partium ſiccitas inſtaurari poſſit, & quarum minimè ibid.
Partus naturalis quomodo fiat 421
Partus difficultas quid ſit ibid. eius cauſa 422. curatio ibid.
Pauſania Syri hiſtoria 156
Pectori hominis mamma cur inhereant 266
Peripneumonia quid ſit 244. eius ſigna 245. cauſa ibid. curatio 246
Peſtis qua minus periculoſa, & qua periculoſior 613
Peſtis non à quouis cœli ſtatu, quamuis vehementi & diuturno oritur, ſed alij epidemij ſine peſte 603
Peſtis non eſt ex genere communium morborum qui fiūt ex aere anni temporibus immutato 602
Peſtis cauſa 606
Peſtis proprium eſt non ſolùm vt plures perimat ſed ex aëre originem ducat 610
Peſtilens febris ex humorum putredine generatur ibid.
Peſtilens febris impropriè hectica & diaria dicitur ibid.
Peſtilens febris ob aëris caliditatem immodicam, apud Athenienſes orta eſt 608
Peſtilentes febres cùm fiunt, omnibus accidunt, omnibúſque communes ſunt 608
Peſtilentes febres verum diaria fiunt, cùm ſpiritus non putreſcant 611
Peſtilentium febrium curatio 614
Peſtilentium febrium natura eſt duplex 607
è Peſtilentia ſeruati quidam, adeò omnium, qua antea nouerant, obliti fuerunt, vt non ſolùm ſuos familiares non agnoſcerent, ſed ne ſeipſos quidem 60
Phlegmone ſimilarium primò, totius inſtrumenti per accidens 522
Phlegmone primò morbus eſt in quantitate, deinde in intemperie 521
Phlegmone quid ſit ibid.
Phrenitis quid ſit 123. eius ſigna ibid. curatio 125
Phrenitis duplex & vtriuſque exempla 60
Phrenitis quo modo inflammatio dicatur 124
Phrenitici à reliquis delirantibus in quo differant ibid.
Pica morbus vnde dicatur 276
Pica quid ſit 276. eius ſigna ibid. cauſa ibidem. curatio ibidem
Pili vnde originem ducant 47
Pilula peſtilentes Ruffi 619
Pituita quid ſit 555
Piſcium venationes quo modo ab his, qui circa Pōtum habitant, fiant 623
Pituita ipſa, ſiue dulcis, ſiue acida fuerit, quibus propriè maturatio tribuitur, ex maturatione craſſior redditur 23
Pituita ſalſa in ſanguinis ſubſtantiam redire non valet 22
Pleuritis quid ſit 232. eius ſigna ibid. cauſa 234. curatio 235
Pleuriticorum pulſus qualis ſit 233
Podagra quid ſit 432. cauſa ibid. curandi methodus

434
Polypus quid ſit 197. curatio ibid.
Polypo qualia medicamenta conferant 197
Poſitus ipſe affectæ partis eſt indicium 105
Potus frigida quibus conditionibus offerendus 509
Prægnans ſi quid aſperum, acre, vel amarum præter conſuetudinem comederit, vel biberit, aborſum facit 5
Præparationi artis medicæ & medicus opitulantur 29
Præſagia vt eueniant, quæ requiruntur 109
Priapiſmus quid ſit 399. cauſa ibid. curatio 400
Primus ſcopus, ſeu propoſitum in medendo 473
Principium dimidium eſt totius 443
Principia noſtrorum corporum proxima & alia mediata, ex primis quatuor communibus conſtant 450
Principia quatuor omnium quæ oriuntur & intereunt 449
Principia tria, tres quoque, quæ vitam noſtram gubernant, facultates ſunt in diuerſis corporis ſedibus 53. & vbi ſit vniuſcuiuſque ſedes ibid.
Procidentia ani quid ſit, eius cauſa, & curandi ratio 323
Procidentia oculi quid ſit 180
Profluuium alui aborſum facere poteſt 5
Profluuium muliebre quid ſit 408. eius ſigna ibid. cauſa 409. curandi methodus ibidem
Prognoſtica artis vſus tres 109
Promptitudo intellectus, ſeu ingenium ſubtilem cerebri ſubſtantiam indicat 57
Pruina quid, & eius generatio 622. & 623
Pruina in frigidioribus locis generatur 622
Ptiſana extenuat & incidit, non modò citra calfactionem, verumetiam abſque exſiccatione 516
Ptiſanæ cremor in immodica febris caliditate maximè vtilis eſt 29
Pueri, & qui creſcunt, plurimum habent innati caloris 451
Pueris aliquando vena ſecanda, & quare 516
Pueris ferè omnibus ob voracitatem, & ob id, quòd vna ventriculi operatio non poteſt duobus ſimul ſufficere, augendo ſcilicet & alendo, multum ſedimenti in vrinis excernitur 48
Pulmonis vlcera ſunt ſanatu difficilima 253
Pulmonis exulcerati ſigna 252
Pulſus in diarijs febribus qualis 460
Pulſus commune febribus omnibus ex putredine ortis ſignum 568
Pupillæ tabes quid ſit 182
Pupillæ dilatatio quid ſit 181. eius ſigna ibid. cauſa ibid. curatio 182
Purgatio in primis & vltimis menſibus timenda eſt grauidis 5
Purgationes ſeu medicationes non damus iis, qui corporis ſalubritatem habent 33
Purgationes ægris corporibus ſæpenumero aliquo redundante ſucco, ſeu putreſcente competunt ibid.
Purgantia medicamenta quare dicantur ibid.
Purgantia medicamenta vt plurimum potentia calida ſunt, febrémque augent 35
Purgantia medicamenta, quoad fieri valet, eligenda ſunt quæ malæ qualitatis ſint expertia 33
Pus vnde gignitur 18. & 49
Puſtula quid ſint 179
Putredo quid ſit 512. & 555
Putredinis in parte vna citra phlegmonem curatio 521
cum phlegmone 522
Putredinis inhibitio, manente tamen humorum ſubſtantia, non niſi dupliciter fieri poteſt 19
Putredinis genus triplex 49
Putredinis cauſa efficiens, materialis, augens 513
Putredinis cauſæ adhuc permanentes per contraria tolluntur 513
Putredinem humorum duorum generum eſſe Galenus aſſerit 18
Putredinem inhibere debet, qui febrem curare volet 18. & 19
Putrefactio quid 18. & 605
Putrida febris quomodo generetur 71
Putridus aër ſi ſolidas cordis partes occupauit, neque venæ ſectione, neque purgatione vtendum 616

Q

QValitas alimenti morbo ſit contraria, ſimilis ſolidorum corporum temperaturæ 528
Qualitas caloris maximum ſignũ humoris febrem facientis 563
Qualitas febrilis caloris non ſimplex eſt 448
Qualitas medicamenti pro ratione redundantis ſucci eligenda eſt 33
Qualitas nulla ſine ſubſtantia inueniri poteſt 16
Qualitates contrariæ plures, pluréſque formæ in mixto reperiri poſſunt 454
Qualitates contrarias opponere debemus his, quæ præter naturam inualuerunt 33
Qualis fuerit eius natura, qui debet perferre purgationem, ad hoc ducere conuenit: & interdum vſque ad animi defectionem, ſi æger tolerare poßit 33
Quantitas auxiliorum ad rectè medendum plurimùm confert 50
Quantitas bona purgantis medicamenti, ſi coniectura viribus accommodetur, magni momenti eſt 33
Quantitas cibi vnde petatur 525
Quantitas cibi quid ſit ibid.
Quantitas cibi & potus in peſte tanta exhiberi debet, quantam vires exigunt, vt ex ea ſeruari poſſint, vſque ad morbi ſummum vigorem 615
Quantitas cibi quandoque pro copia, quandoque pro forma, ſeu ſpecie apud Hippocratem & Galenũ ſumitur 525
Quantitas morbi ac virium conſideranda eſt ei, qui de morbo prædicere velit 571
Quantitatem cibi coindicantia 525
Quartana exquiſita ſpecies multa 581
Quartana exquiſita cauſa 581. dignotio 583. prognoſtica, curatio ibid.
Quartana non exquiſita curatio 586
Quies, & calfactio moderata ad concoctionem perducunt 22
Quintanorum & ſeptimanorum circuitnum cauſa 557
Quomodo, & quibus à peſtilentia quis præſeruari poſſit 618
Quotidiana febris incipit ab extremorum frigefactione, atque horrore, potiùs quàm rigore 587
Quotidiana febris ſigna 588. prognoſtica 589. curatio ibid.

R

RAtionem victus non indicant, ſed coindicant ætas, conſuetudo &c. 492
Rationalis facultatis ſedes eſt in cerebro 53. 56
Ratiocinandi functio lædi poteſt, imaginandi, & memorandi facultatibus illæſis permanentibus 61
Ratiocinatricis animæ qualiſcunque ſit ſubſtantia, ſiue corporea, ſiue incorporea, eius habitaculum eſt in ipſo cerebri corpore 54
Refrigeratio quid 546
Refrigerantia citra adſtrictionem in hecticis 506

Refri-

Refrigerantia quibus partibus admouenda ibid.
Regionales morbi quid ſint 600
Renes ipſi non ſolas purgant venas ab excremento ſimul cum tenuiori ſanguine ipſum attrahentes, ſed arterias quoque 44
Renum calculi generatio 375
Renum exulceratio quomodo fiat. 381. *cauſa.* 382. *curatio* ibid.
Renum inflammationis ſigna 379. *cauſa* 380. *curatio* ibid.
Renum lapis quomodo fiat. 374
Rerum habenda eſt ratio in artibus rationalibus, & non de nominibus diſceptandum 475
Reſolutio neruorum quid ſit 230. *eius ſigna* 232. *curatio* ibidem
in Reſolutione neruorum cur interim motus, interdum ſenſus duntaxat, quandoque ambo pereant 154
Reſpiratio quis ac qualis motus ſit 169
Reſpiratio inter alias omnes functiones maximè eſt neceſſaria 169
Riger quid ſit 546
Rimæ quid ſint 322. *earum curatio* ibid.
Robur virium febris acceſſiones breuiores facit 71
Ros & pruina in quibus conueniunt, & in quibus diſcrepant 622
Ros & pluuia idem ſunt 622
Ros in temperie ac temperatis locis magis quàm pruina generatur 622
Roris generatio ibid.
Rubra ſputa ſanguinis exuperantis ſunt indicia 560

S

SAcra res eſt conſilium, ſecundum Platonem 621
Salubre corpus quomodo dicatur 85
Sanguis aliquando putreſcere poteſt 619
Sanguis cùm putreſcit, biliosus fit, non ſtatim bilis 622
Sanguis duplex 541
Sanguis interdum putreſcens ſub eius forma permanere poterit, ita vt non confeſtim in alteram humoris naturam tranſeat 560
Sanguis non æqualiter ſecundum omnes ſui partes putreſcit 559
Sanguis ſyncerus in animalium corpore non reperitur 450. & 560
Sanguinis ex vena miſſio abortus cauſa eſt 5. & 7
Sanguinis miſſio duos habet præcipuos ſcopos 5
Sanguinis miſſio facienda pro præſeruatione abortus, dupliciter intelligi poteſt ibidem
Sanguinis miſſio vtero gerētibus pro præſeruatione abortus, fluente, vel non fluente ex vteri vaſis quibuſlibet ſanguine multo, aut exiguo, in primis, vel in medijs, ſeu in vltimis mēſib. nullo pacto eſt facienda 6. & 7
Sanguinis miſſionem tutius iterare, quàm vſque ad animi deliquium educere 515
Sanguinis quantitas tanta à fœtu ipſo attrahitur, quanta indiget pro eius nutrimento ac augmento 8
Sanguinis quodlibet profluuium vni ex tribus cauſis tribuitur 198
Sanguinis renum profluuium 372. *ſigna ibidem. curatio* 373
Sanguinea febris quamuis ſit maxima, non propterea erit ardens 563
Sanies eſt tenue illud excrementum, quod in cauis vlceribus ſemper colligitur 45
ſi quis Sanus adhuc exiſtens in ſanguinis redundantis concurſu ſit poſitus non ſtatim huic mittere ſanguinem eſt neceſſe 8
Sanis in corporibus vrina nullo pacto ſedimentum habebit, ſi tenuiter viuitur: copioſum verò ſi largius: exiguū autem, ſi modicè 45
Sanitas duplex 84
Sanitas ex temperatura elementorum in humano corpore efficitur 12
Sanitatis in ratione nemo eſt magis quàm athleta miſer 92
Sanitatis vniuerſa latitudo in tres partes diuiditur 87
Sarmenta quæ dicantur 65
Satyriaſis quid ſit 399. *eius curatio* ibidem
Scirrhus quid ſit 349. *eius cauſa* 350. *curatio* ibidem
Scopo ex communiſſimo, qui eſt cōtrarietas, qui alij oriantur 479
Secunda quid ſit 424 *vnde nomen ſumpſerit ibid. ſi derelicta ſit curatio* ibid.
Sedimentum in corporibus ſanis quid 45. *eius generatio* ibid.
Sedimentum in ægris corporibus quid 49
Sedimētum habet vrina copioſum, quoties morbus ex humoribus crudis fatiget: nullum, aut certè minimū quoties ex biliosis 45
Sedimentorum in vrinis notitia medicis eſt ſummopere neceſſaria 41
Segregatio abſque valido calore peragi nequit 28
Seleucides aues in Aſia locuſtas iugiter edunt, eáſque celeriter excernunt 274
Semen, ſeu fœtus in primis menſibus, optimū ac ſyncerum ſanguinem ex venis matris allicit atque attrahit, non vitioſum ſeu excrementoſum 8
Seminis & ſanguinis menſtrui temperatura 450
Seminis parua in vterum moles deijcitur, idque nutritur & amplificatur ex ſanguine 13
Seminis profluuium quid ſit 396. *eius cauſa ibid. curatio* 397
Semitertiana ex continuis eſt ſemper 593
Semitertiana febris vnde dicta 592. *eius curatio* 596
Senibus & pueris, cur ſanguis non detrahendus 515
Senſus fit ex alteratione, ac alterationis dignotione 137
Serenitate & tranquillitate opus eſt, vt ros & pruina fiat 622
Siccitas quibus corrigenda 506
Siccitates noſtris in corporibus ſunt quatuor 465
Signa febrium ex putredine ortarum 461
Singultus quid ſit 283. *eius curatio* 284
Singultus à vomitu quibus differat 284
Sitis immoderata vnde 281. *eius cauſa ibidem curatio* 282
Sitis & pruina differentia ex Ariſtotele 623
Somnus à balneo ea quæ concoqui poſſunt maximè concoquit 22
Somnus in febribus tertianis initio acceſſionis vitandus 576
Sonitus aurium quid ſit 191
Splenici qui propriè dicantur 360
Spirandi difficultas quot modis ſumatur 220. *eius differentia tres* 221
Spiritus animalis in ipſo cerebri corpore continetur 55
Spiritus eſt quoddam corpus calidum, tenuiſſima ac leuiſſima ſubſtantia, ex aëre & tenuiſſima, leuiſſima ac ſynceriſſima parte ſanguinis ſeu ſeminis genitum 64
Spiritus vitalis eſt, qui in corde & arterijs continetur 64
Sputi cruenti ex vaſorum extenſione curatio 230
Sputa pallida ſi fuerint, bilis exuperantis ſunt indicia 621
Sputitio cruenta quid ſit 224. *eius curatio* 236
Statum in priſtinum qui rediturus eſt, ea eadem via, vnde

digreſſus eſt, reuertatur 17
Sterilitas quid ſit 417. *eius ſigna ibid. curatio* 418
Stillicidium vrinæ quid ſit 384. *cauſa ibid. curatio* 385
Stomachi ſupinitas vnde 286
Stomachi, vel ventriculi inflammatio vnde fiat, eius ſigna, cauſa, curatio 290 *per totum caput.*
Strangulatio vteri quid ſit 410, *ſigna* 411. *cauſa ibid. curatio* 412
Stultitia eſt intellectus ſeu diſcurſus amiſſio 61
Stupor quid ſit 355
Sudor quomodo efficiatur 45
Sudoris & vrinæ eadem eſt materia ibid.
Suffuſio quid ſit 183. *eius ſigna* 184. *curatio* 185
Suffuſionis differentiæ plures 184
Sugillatio quid ſit 177. *eius ſigna, curatio* ibid.
Suppreſſio menſium quid ſit 403. *eius cauſa ibid. curatio* 404
Suppreſſio vrinæ quid ſit 387. *eius cauſa ibid. curatio* 388
Suppuratio quot modis dicatur 247
Suppuratio propriè dicta quid ſit 248. *eius ſigna, cauſa, ibid. curatio* 250
Surdaſtri qui dicantur 192
Surditas quid ſit ibid.
Symptomata ſi aliquod grauius cum febre ex putredine copuletur, quid agendum 537
Syncope quid ſignificet 260
Syncope quid ſit 261. *eius cauſa* 262. *curatio* 263
Syncope quib. à lipothymia, ſeu lipophychia differat 260
in Syncope quare dolores frigidi eueniant 261
Synochus ex ſanguine minus acutus eſt, quàm continens ex bile, & quare 564
Synochorum differentia tres 548
Synocham febrem ex bile ortam clara luce fatetur Galenus 549

T

T*Abes pupillæ quid ſit* 182. *eius ſigna, cauſa* ibid. *curatio* 183
Tabes pulmonis quid 251. *eius ſigna* 252. *cauſa* 253. *curatio* 254
Tabes ſiue maraſmus quando ſit 466. *incipiens, increſcens* ibid.
Tabis ſpecies tres 251
in Tabem incidunt maximè iuuenes 253
Tabe laboranti profluuium alui ſuperueniens, lethale eſt ibid.
Tabida febris, non tantùm ſicca, ſed etiam calida paſſio eſt 470
Tabidorum pulſus languidus eſt ac paruus propter facultatis imbecillitatem 252
Tarditas intellectus craſſam cerebri ſubſtantiã indicat 57
Temperamenta ſingulorum perfectè dignoſci vix poſſunt 490
ex Temperamenti diuiſione oriuntur ſcopi ibid.
à Temperamento partis ſumitur indicatio, vt ipſum conſeruetur 524
Temperatura eorum auxiliorum, quæ naturam in maturationibus iuuant, commoderata, ac ſimilis ei corpori, cui admouetur, eſſe debet 22
Tempeſtas humida, calidáque; & pluuia quare ſit peſtilens 234
Tempus ante acceſſionem non indicat cibum dãdum eſſe, ſed non prohibet 530
Temporis occaſio ad rectè medendũ plurimum cõfert 34
Tempora acceſſionis & intermiſſionis non indicant cibandi tempus 503
Temporum differentia duaà medicis ſpectantur 501
Tenebricoſa vertigo 158. *quomodo ab epilepſia diſcernatur* 159
Teneſmus quid ſit 315. *eius ſigna* 316. *cauſa, curatio ibidem*
Tenuis quilibet ſuccus crudus eſt 25
Tenues præter naturam exiſtentes quæ vtero gerunt neceſſariò aborſum faciunt 5
Tenues ac bilioſi ſi fuerint humores, inter initia euacuandi ſunt 40
Terra Armenia in febri peſtilenti maximè commendatur 616
in Terra ipſa eſt etiam quædam humiditas 605
Tertiana febris duplex eſt, exquiſita tertiana, ſimpliciter, & producta 71
Tertiana febris acutus eſt morbus 75
Tertiana, & febris ardens inter cæteras febres ſunt bilioſiſſimæ 78
Tertiana mixta cum atrabile, minus eſt formidanda, quàm cum pituita 579
Tertiana pura, eſt acuta propter ſubtilitatem materiæ: & eius caliditas eſt magna mordicatiua propter fortitudinem choleræ 78
Tertianæ duplicis ac triplicis curatio 577
Tertianæ plurimùm extenſæ ſigna 578
Tertianæ puræ ſigna 574
Theriaca à Galeno in peſtilenti febre commendatur 617
Theriaca vera hodie vix reperitur ibid.
Theriaca non à ſe propellendo, ſed ad ſe trahendo venenum vacuat ibid.
Thoracis exulcerati ſigna 252
Thymi quid ſint 322. *vnde dicti* ibid.
Topica remedia quando intempeſtiua 519
Tophi quomodo fiant 438. *eorum curatio* ibid.
Tormina quæ dicantur 309
Trãſpiratio prohibita quæ cauſa eſt putredinis humorum ex qua febris fit ab obſtructione 514
Tranſpirationis prohibitæ cauſa varia 513
Troilus Spes vinaceorum vſu in podagra maximè ſubleuatus 643
Turba hominum, quantum fieri poteſt, ingredi domum prohibeatur in peſte 614
Turgentes humores ante concoctionem euacuare iuſſit Hippocrates 25
Turgentes humores medicamento purgante ſunt mox à principio educendi, ſi natura eos foras propellere non valeat 34
Tus & myrrha ſub Cane colliguntur 632
Tuſſis ex diſtillatione orta curatio 219
Tuſſis ſub qua differentia contineatur 217
Tuſſium genera duo 217
Tuſſim ſedat manna, quæ ſuper tamariſcum cecidit 623
Tympanites quid ſit 364. *eius ſigna ibid. curatio* 368

V

V*Acuatio eſt multiplex* 512. & 522
Vacuatio per accidens refrigerat 521
Vacuantia citra calfactionem & exſiccationem medico eligenda ſunt 512
Vapores ex quibus generatur manna concreta, non eo indigent frigore, pro eorum concretione, quo nix & pruina ſed minori: & quare 623
Vena ſectio in peſtilenti febre quando, & quomodo fieri debeat 615. & *ſequent.*
Vena ſectio omnibus febribus putridis competit 519
Venæ ſectionem non ob multitudinem ſanguinis vacuandam facimus, ſed vt materiam quaſi per riuos transferamus 312

Vena

Vena ſectio nec obſtructionem, nec putredinem curat 515
Vena ſectio iterari poteſt in plethora ſimplici ibidem
Venæ ſectionis loco quandoque purgatione vtimur ibid.
Venarum & arteriarum tale eſt excrementũ, quale in lacte concreto ſerum 47
Venis quæ ad ventriculum, & vniuerſa inteſtina pertinẽt, ineſt facultas quædam ſanguinis effectrix, qua ſuccum qui ex cibis diſtribuitur, eiſdem in ſanguinem mutare naturale eſt 5
Venenum omne deleterium à foris impoſitis medicamentis vacuetur 617
Ventriculi inflatio quid ſit 294. eius cauſa 295. curatio ibidem.
Ventriculi inflammatio vnde procedat, eius ſigna, cauſa, curatio 290. & ſequentibus per totum cap.
Ventriculi poſtremi celebris vulneratio maximè omnium animal lædit 55
Vermis miræ longitudinis quem mulier quædam euacuatione proiecit 278
Vertigo quid 158. eius cauſa 159, curatio 160
Ver quomodo calidum & humidum intelligatur 601
Veſicæ calculo laborantis ſigna 391. curatio 392
Veſica exulceratæ ſigna 394
Veſica inflammatæ ſigna 393
Victus ſpecies permultæ 527
Victus rationem a duobus ſcopis ſumunt Galenus & Hippocrates 527
Vini potus modicè calfacientis ad concoctionem perducit 22. & 32
Vini potus modicè calfacientis ad pituitæ tum dulcis, tum acidæ concoctionem perficiendam maximè prodeſt 27
Vinaces qui dicantur 638. 639. vnde fiant ibidem
Vinaces omnibus vtiles ſunt 463
Vinaces etiam ſi torculari vua admodũ expreſſa fuerint, vini tamen proprietates retinent 638
Vinaceorum vniuerſa ſubſtantia frigida eſt & ſicca, atq; adſtringendi vim habet 640
Vinaceorum vſus 644
Vinaceorum vſu à graui morbo liberatus fuit author 643
Vinaceis ſi quis vtatur ab initio, calculus in ipſo nũquam generabitur 645
Viperam veram ſuis cum conditionibus nunquam videre potuit author 617
Vir quare muliere eſt perfectior 1
Viri à mulieribus potiſſimùm circa genitales partes diſcrepant ibidem
Vires inter curatorios ſcopos non ſunt 487
Vires ex quibus dignoſcantur 109
Vires etſi contrario modo indicent, non propterea ad curationem non conferunt 496
Vires in febribus conſiderandæ, & quo modo 505
Vires quando contrario modo indicant 496
Vires quando remediorum vſum impediunt 496
Vires ſeruantur vitæ cuſtodiæ cauſa 494
Vires ſi fuerint imbecilliores, ſanguis mittendus nõ eſt, ſed detractio mediocris adhibenda 42
Virium propria conſeruatio 525
Virium robur febris acceſſiones breuiores facit, imbecillitas longiores 71
Viſceribus eſt etiam ſua caro 346
Vita quid ſit 525
Vlcus cauum ſemper exſiccantia, ac purgantia medicamenta deſiderat, & quare 47
Vmbilicus quid 2
Vniuerſalis methodus ſine exercitatione multa, in ſingularibus artificem bonum efficere non poteſt 103
Volualus, ſeu ileus vnde nomen ſumpſerit 310
Vomitus quid ſit 286. eius cauſa 288. curatio ibid.
Vomitus ſanguinis curatio 228
Vrina optima eſt, non ſolùm ſi ſedimentum habeat candidum & leue, ſed ſi æquale ſit per omne tẽpus, dum morbus iudicatur 51
Vrina eſt ſerũ humorum in venis contentorũ 43. quomodo generetur ibidem
Vrina cruda qua ratione concoqui dicatur 21
Vrina cruda quæ 463
Vrina in febribus diarijs qualis 461
Vrina vt excrementum acernatur in venis & arterijs 43
Vrinæ ſtillicidium quid ſit 384. cauſa ib d. curatio 385
Vrinæ difficultas quid ſit 385. eius cauſa ibid curatio ibid.
Vrinæ incontinentia quid ſit 390. cauſa ibid. curatio ibid.
Vrinæ redditio nec naturale opus eſt, nec animale, ſed ex vtriſque mixtum 389
Vrinæ ſuppreſſio quid ſit 387. cauſa ibidem curatio 388
Vrinæ ſemper inſpiciendæ ſunt in viteris, thoracis, pulmonis ac neruorum affectibus 44
Vrinis quæ probè innatant, quanto inferius ſubſident, tanto magis laudantur 45
Vrinaculum quid 2
Vterus nõ alio pacto inſurgit ad fœtus excretionem, quàm expultricis facultatis officio, tam in naturali partu, quam in abortu 5
Vteri aſperitas ad ſeminis retentionem vtilis eſt 2
Vteri exulcerati ſigna 427. cauſa ibid. curatio ibidem
Vteri inflammati ſigna 425. cauſa ibidem. curatio 426
Vteri in mulieribus deſcriptio 1
Vteri procidentia quid ſit, eius ſigna, cauſa, & curatio 414 per totum cap.
Vteri ſtrangulatio quid ſit 410. ſigna 411. cauſa ibid. curatio 412
Vteri triplex offenſio 4
Vuæ auſteræ ſi ſuſpenſæ diutius fuerint, dulciores redduntur 639
Vuæ quibus exiguus eſt ſuccus, magis nutriũt: quibus autem vberior, minùs quidẽ nutriunt, ſed promptius ſubſident 640
Vuarum differentia multiplex 639
Vuis à ſolari calore dulcedo prouenit, & fructibus omnibus maturatio 641

X

Xenocrates de aurium ſordibus deuorandis ſcripſit 499
Xenophontis milites cùm per multam niuem iter feciſſent oculis læſi fuerunt 173

FINIS.

DONATI ANTONII ALTIMARI DE VTERO GERENTIBVS.

CAPVT I.

QVANTVM ad primum, animaduertendum eſt quòd licet homo inter omnia animalia ſit perfectiſsimus, & in eo ipſo rurſus vir muliere perfectior, (cuius perfectionis cauſa, vt dicebat Ariſtotel. primo de Generatione animalium cap. 2. & Galenus 14. de Vſu partium cap. 6. eſt caloris exuberantia) tamen omnes partes quæ viris inſunt, in mulieribus reperiuntur. In vno tantùm potiſsimùm, circa genitales partes diſcrepant: eo quod in mulieribus hæ partes intus conditæ ſunt, in viris autem ſunt extra. Nimirum ergo ſi mulier tanto eſt mare imperfectior quanto frigidior, non ſolum ſecundũ genitales partes, ſed etiam ſecundum totum. Quæ imperfectio vtilitatem non aſpernendam toti humano generi præſtitit: fœtus enim dum vtero geruntur, non modò pro ſui prima conſtitutione materiã poſtulabat copioſam, verumetiam ad eius incrementum. At ſi calidiſsima fuiſſet fœmina, tale alimentum præſtare non potuiſſet: nunc verò frigidior cùm ſit, ne concoquere quidem exactè poteſt, nec valde diſcutere ac digerere: ſequitur vt propter earum frigidam intemperiem benigni alimenti ſuperfluum aliquod colligant. Quod alimentum dum in ætate florenti ſunt, tanquam ſuperfluum ſecernendo ab omnibus venis, per earum quaſdam tranſmiſſum ad vterum, ſingulis menſibus, cùm prægnantes non fuerint, expellitur. Tempore verò imprægnationis ea excrementa ad fœtus educationem ſunt accommodata, cùm primæ fœturæ conſtitutio humidior *cap. 5* ac frigidior extiterit, vt dicebat Galenus libro ſecundo de Semine. Nec mirum ſi redundans iſte ſanguis, antequam concipiant, ad genitales partes ab omnibus earũ partibus expellatur, cum hę omnium ſint imbecillimæ ac infirmiſsimæ, vt inquit idem *cap. 00.* Galenus citato lib. 2. de Semine. Mittuntur nanque menſes in eas venas, quæ in vtero committuntur, nihil conferente ad eorum delationem ipſo vtero, vt liquet quinto de Simplicium medicamentorum *cap. 22* facultatibus. Hac ergo de cauſa concipiendi inſtrumenta in mulieribus intus formata ſunt. eſt enim vterus inſtrumentum commodum, tum ad ipſius mulieris, tum ad viri ſemen recipiẽdum, cùm ſit eius familiariſsimus ſuccus, vt ait idem Galenus decimoquarto de Vſu partium. ipſumque ex duabus tunicis compoſitum. *cap. 11* Quarum exterior neruoſa eſt, interior verò venoſa, vt & diſtendi & contrahi facile poſsit. exterior ſimplex atque vna, interior vero duplex, vt patet libro de Diſſectione vteri. *cap. 6* ſatíſque aſpera ipſa interior, & præcipuè ad eius fundum, multíſque ramis venarum ac arteriarum intercepta, à lateribus proceſſus quoſdam mammillares habens ad vtraque ilia. Quos quidam cornua nuncupant, teſtéſque ſeminarios meatus agnatos habent adiacentes ad fundum eius in vtroque latere vtrinque alterum iuxta cornua. Ad quam à caua vena, & à ſibi adiuncta arteria magna, paulò infra eas, quæ ad renes tendunt duæ venæ, & totidem arteriæ deferuntur: quarum altera à dextris ad dexteram, altera ad ſiniſtris ad ſiniſtram vteri partem committitur: &, priuſquam in ipſam ingrediantur, ramulum quendam ad teſtes porrigunt, deinde corpori ipſius vteri vtraque vnita ipſum intexunt nonnullis ramis venarum, & arteriarum ab ipſis ortis (vt ſuprà diximus.) Eius autem vteri ceruix muſculoſa cum ſit, carne dura, & cartilaginea conſtat, quo medio mulier menſes expurgat, maris genituram recipit, & fœtus in lucem egreditur (vt dicebat Gale. 14. de Vſu partium, & lib. de Diſſectione vteri.) *14. de Vſu part. cap. 3. lib. de diſſect. vteri cap. 7* in qua ceruice ſunt aliæ quædam venæ, & arteriæ, quæ ipſam contexunt, ac nutritur eo ſanguine, qui per dictas venas per ipſam trahitur: diſciſſæ ſiquidem dictæ venæ ſunt ab eis, quę ad ſedem tendunt apud os ſacrum, cum quibus ſimul quoddam neruorum iugum extenditur, ac diuiditur, ex eodem loco proficiſcens, ac per eandem viam ſimul ductum. Quorum neruorum craſsicies pro eorum vſu menſurata eſt: cuiúſque ceruicis extremitate vterus cunno committitur mediis quibuſdam tenuibus fibris, recto inteſtino, & veſicæ annectitur, ſacro item oſsi alligatur, firmis quibuſdam vinculis, & lumborum vertebris. Verùm hæc vincula laxa ſunt omnia, vt late moueri, & transformari poſsit. Et quoniam non ſolum intra eum vterum ipſum ſemen in coitibus attrahere oportebat, verùm etiam retinere eo tempore, quo mulier vtero gerit, nec non excernere, cum fœtus fuerit perfectus: ob eam cauſam genus omne fibrarum natura ipſi molita eſt, fibris quidem rectis ad ſeſe attrahens, tranſuerſis excernens, omnibúſque ſimul retinens, vt dicebat Galen. libro 14. de Vſu partium. *14. de Vſu part. cap. vlt.*

circa fin. Hæc quantum ad vteri conſtitutionem, & eius naturalem cum viciniis partibus conſenſum. Eum autem, quem habet cum aliis remotis, tũ principalibus membris, breuitatis cauſa relinquo.

CAPVT II.

QVo verò ad id, quod ſecundò promiſimus, relicta opinione Ariſtot. 2. lib. de Generat. animal. quæ fortaſſe ab aliquib. fuit malè intellecta, quia nunc cum medicis verba facimus: conabimur eorum ſententiam proſequi, & potiſsimũ Hippoc. & Gal. Qua de re ſciendum eſt quòd, cùm fœmina conceptura eſt, (id verò eo tempore fieri conſentaneũ eſt, quo vel incipiunt, vel ceſſant mēſes: cùm reliquo toto tempore, quo menſes expurgantur, concipere nullo modo poſsit) quoniam ſemen nequeat in vulua remanere, ſed à copia influētis ſanguinis eiicitur. Dico ergo, quòd & eo tempore, ſcilicet cum menſtruum non multũ, ſed paucum effluit: vaſa vteri, quæ interiorem eius partem penetrant, ex quibus menſes expurgantur, ora aperta habent. Et cùm eo tempore ſemen à viro, ſimulq́ue & ab ipſa fœmina in vterum mittatur, ob eius vteri aſperitatem ipſi vtero adhæret: ſatiſq́ue alimenti ex paucitate confluentis ſanguinis habet. Qua de re, antequam menſes veniant, conceptus fieri non valet: tum quia ſemen viri alimento caret, tum quia adhærentiam nullam inuenit. immo cum lenis inueniatur vterus, defluit ſemen ipſum: aſpera ſiquidē magis idonea ſunt ad coaleſcendũ quàm lenia (vt dicebat Gal. lib. de Diſſect. vteri.) Continuò igitur ſibi permanente ſemine tempore, quo ab vtero trahitur, cum ab omnibus eius partibus tanquam familiariſsimus ſuccus ſimili modo appetatur (vt idem fatetur. Gal. 14. de vſu partiũ, & lib. 1. de Semine.) extenditur demum, ac dilatatur, poſtmodum ſui lenitia, ac craſsitia, calidorumq́ue corporum adhæſione facilè aſſequitur, vt ſtatim tota eius exterior pars quæ vterũ attingit, in membranam concreſcat. Quæ membrana ab ipſo vtero velut fruſtulũ quoddam à ferreo inſtrumento ſeparata eſt; & tantum ea in parte, qua maximè aſperata eſt vteri tunica (hoc verò eſt in vaſorum orificiis (connexa cōſpicitur, non ſecus quàm videre eſt à dulciariis piſtoribus, qui cum ſupra quoddam inſtrumentum calidum ac latum, liquidam aliquantulum pultem proiiciunt: efficiunt placentas, ſeu cruſtulas: ita natura ex ſemine intra vterum proiecto, & extenſio membranam obducit: qualē dulciarius piſtor extra ex pulte cruſtulã, vetulámve perficit, vt volebat Gal. lib. 1. de Semine. Quodcunque igitur huiuſmodi vaſorum orificia ſemē attigerit, ſtatim alimentum per illa ad ſeſe trahit, membrana ea in parte (vtputa quæ recens ac tenera adhuc ſit) patefacto eius foramine, aditum præbēte. Quod quidem foramen poſtea temporis proceſſu vas efficitur, vteri venis coalitũ ac ſimile. Hanc membranã Græci chorion appellant, Latini verò ſecundas: per quam mēbranam arteriæ & venæ penetrantes, materias ex vtero ad fœtũ tranſmittunt. Reliquũ autē ſeminis omnes facultates ac vires naturales inſitas habet: attrahentem vnã, qua ſibi accommodata ac familiaria trahit: retentiuam ac immutatiuam, qua ſibi cibum præparat: alteram verò expultricem, qua aliena & ſuperuacua excernit: materias autem proprias, quas attrahit ab vtero, habet, ſanguinem videlicet & ſpiritum per orificia ſupradicta, quibus connexum eſt. Simul enim & ea, quæ ab vtero mandantur, per vaſa attrahuntur, & membrana ipſa magis ac magis indureſcit, donec ad perfectam duritiem venerit, continuaturq́ue tota circumcirca, ipſum ſemen comprehendens. Solæ tamen (vt dictum eſt) illæ partes perforatæ relinquũtur, per quas materiarum fit tranſmiſsio. Nam reliquus chorij ſinus interiorem partem vteri ſubſternit ac tangit ſolummodo, ſine vlla coniunctione. inde ergo (vt diximus) orta ipſius chorij vaſa chorium ipſum intexunt ac inter ſeſe miſcentur & coaleſcunt quadam tenui membrana connexa. cuius coaleſcētiæ modus eſt, velut ſi cōſiderabis multas ac tenues arboris radices, binas, & ternas inter ſeſe vniri, ac coniungi, vt ex his aliæ quædam maiores magnitudine, ſed numero pauciores oriantur, atq; hæ alias procreent: & hoc tantiſper fieri, quoad in vnũ coniunctæ omnes ad ſummam ſuperficiē terræ eam in partem arboris deſinant, quę truncus vocatur: ita hæc vaſa chorij velut radices multæ atque exiles inter ſe coaleſcunt, & vnitæ, maiores, quàm prius erant, euadunt, numero tamen pauciores: demũ ſic maiores effectę, vniuerſæ in duos quaſi truncos in venas videlicet venæ, in arterias arteriæ terminãtur, ex vtraque parte tam dextra, quàm ſiniſtra circa vmbilicum fœtum ingredientes. Nihil enim aliud eſt vmbilicus, niſi hæc quatuor vaſa, duæ ſcilicet venæ, & totidem arterię, in medio vrinaculum habentia. Qui meatus in fundo veſicæ infantis exortus, à Medicis vrinaculum nuncupatur: per quem lotium in tunicam aliã inteſtinalem dictam deriuat (vt infra dicemus.) Ex quibus patet partem nullam ipſius fœtus priùs poſſe exiſtere, quàm ea, quæ in chorio ſunt, vaſa, in quatuor antedicta capita coiuerint: cùm ſingula fœtus membra tum ad eorũ generationem, tum ad reliquã omnē diſpenſationem, idoneo egeant alimento. Quod alimentum nullum aliud magis pro fœtu reperitur idoneum quàm quod à fœtante ſuppeditatur, ſanguis videlicet ex quatuor humoribus conſtans. Quamuis à domino ſic appelletur, vt teſtatur Galenus libro octauo de Hippocratis & Platonis decretis. Relinquitur ergo, quòd nullo pacto fieri poteſt vt aliquod membrum in ipſo fœtu abſque ſubſtantia ſanguinea gignatur: vt idem Galenus inquit lib. de Fœtuum formatione. & libro primo de Natura humana. Quæ generatio (vt idem Gal. dicebat primo de Naturalibus facultatibus) non eſt ſimplex vna quædam naturæ operatio: ſed ex alteratione conſtat & formatione. cùm primũ autem incipit ipſum animal gigni media alteratione & formatione, id, quod primò ſemen erat, natura efficitur: vt dicebat Galen. 2. de Naturalibus facultatibus. Nam licet huiuſmodi facultates ſint in ipſomet ſemine, tamen propter materiæ defectum erant otioſę. Verùm cùm primùm materiam attingit, circa ipſam operatur: non ab ipſa materia operationem ſumens, ſed circa ipſam manifeſtans operationē ſuam: & quandiu ipſa materia indigeret, eius ſeminis facultates eſſent otioſæ. Propter quod Gal. in pręcitato lib. ſecundo de Naturalibus facultatibus, ſemen ipſum Phidiæ artifici aſsimulauit ſanguinē autē ceræ: quamuis huiuſmodi operationes, ſicut & omnes alię, ab ipſa natura perficiãtur abſq; ratione & intellectu, vt volebat ipſemet Gal. de intētione Hippoc. lib. 6. de locis affectis. & lib. de Fœtuum formatione circa finē. Supradicta

ergo

Lib. de diſſect. vteri cap. vlt.

14. de Vſu part. cap. 11. 1. de Semi. cap. 4

1. de Semine cap. 4

8. de plac. Hippoc. & Plat. ca. 4

Lib. de fœtuum form. cap. 2

1. de Nat. hu. com. 18. & 27

1. de Nat. facult. cap. 6

2. de Nat. facult. cap. 3

Lib. & ca. eodem.

6. de locis affect. cap. 6. libr. de forma fæt. cap. vlt. ergo quatuor vaſa, duæ ſcilicet venæ & duę arteriæ nõ tamen inter ſe commixtę: ſed venis ſemper cum venis, atque alteriis cum alteriis coeuntibus, per ſolum vmbilicum, & per nullam aliam partem, fœtui inferuntur: venæ quidem ſtatim cùm vmbilicum ſuperarunt in ſe mutuò coëunt, vnaque efficitur: quæ ſic progrediens ad hepatis ſimam inſeritur, demum illinc tanquam à venarum principio ad omnes partes diſtribuitur: ipſæ verò arteriæ in partem magnæ arteriæ, quæ eſt ad lumboa, per fundum veſicæ adhæreſcens, ac per totam ipſam velut per deſcenſum quendam, quouſque ad arteriam perueniant magnam, quæ eſt ad lumboa (vt diximus) ibiq; inſeruntur. Cur verò venæ ſtatim in vmbilico in vnum ſint redactæ, arterię verò longo itinere permaneant duæ, Gal. 15. de Vſu part. optimè declarat: ego autem breuitatis cauſa relinquo. *cap. 4* Protinus ergo natura vtrunque vaſorum iugum loco opportuno collocauit, per quæ velut per quoſdam truncos, fœtus ex matrice materias trahit, ſanguinem videlicet & ſpiritum: mediis tamen velut radicibus vaſis, quæ chorion ſeu ſecundas intexunt. Ex quibus ſequitur & generatio, quæ efficitur (vt dictum eſt) media alteratione & formatione, & nutritio & augmentatio fœtus: nam quouſque ſeminis ſpecies in fœtu ipſo apparet, ea animalis conſtitutio non fœtus ab Hippocrate appellatur, ſed genitura: vbi verò ſanguine fuerit repletum, córque, cerebrum, & iecur indiſtinctam quidem adhuc, & informem, ſed quanquam tamen coagulationem & magnitudinem alicuius momenti præ ſe tulerint; hoc ſecundum tempus fabricæ, fœtum appellat. ſicque, cum ſubſtantia fœtus carnea iam eſt & non amplius ſeminalis apparet; verè fœtum tũc appellat Hippoc. Eſtque tertium tempus fabricæ, cum tria ſupradicta principia videre exquiſite poſſumus, & reliquorum omnium membrorũ deſcriptio & delineatio apparet. Quartum tempus verò, & extremũ eſt, cùm brachia & crura, ac omnia mẽbra diſtinctè abſoluta cernuntur: & tunc non amplius fœtũ, ſed infantem appellat Hippocrates id, quod in vtero geſtatur: eò quia, vt perfectũ animal, & palpitat & mouetur. Sed id, videlicet quatenus animal eſt, nõ habet à ſemine: ſed omnem generationẽ ac formationem, à ſemine habet vt planta, & non vt animal. principiũ antẽ motionũ, vt animal, habet à progerminationibus trium principiorum eius, mediis neruis, arteriis & venis, quæ à cerebro corde, & hepate oriuntur, vt volebat Gal. primo lib. de Semine. *cap. 9* Qua de re, quouſque ſupradicta tria membra fuerint exacte formata & abſoluta; ſemen ipſum habet opificis rationẽ ipſis verò exactè abſolutis, proprias functiones exercere incipiunt, nullo alterius auxilio indigẽtes ad propriã eorũ functiones exercendã. *cap. eodem.* Quocirca Gal. lib. primo de Semine poſuit fœtuum duplex principiũ, quorũ vnum habẽt velut plantæ ab ipſo ſemine: reliquum vero velut animalia habent à tribus principalibus membris cùm iam perfectè formata ſunt, & abſoluta. Sequitur modò videamus, ſermonis affinitate ducti, quod iſtorum trium principiorum in fœtu primò formetur: In quo digladiantur Philoſophi, tũ Stoici & inter eos Cryſippus, tũ Peripatetici & pręcipuè Ariſtoteles, cum ipſis Medicis. Ego verò, cùm Medicus ſim; eorum ſequar opinionẽ. Et quoniam (vt dictum eſt) fieri nullo pacto poteſt, vt aliquod membrũ in fœtu ipſo gignatur abſque ſubſtantia ſanguinea, vt volebat Gal. lib. de Fœtuum formatione, *cap. 2* videtur quod id membrum, quod ſubſtantiam habet ipſi ſanguini quam ſimilimã, quod iſtud membrum ex eo promptiſsimè concreſcat. Cum ergo ipſum hepar non ſit aliud, quàm quoddã parenchyma, vt Græci dicunt, Latinè verò quaſi quædam affuſio, vt inquit Gal. lib. ſexto de Hippocratis & Platonis decretis, & libro decimo Methodi medendi, *6. de plac. Hippoc. & Plat. ca. 8. 10. metho. medendi c. vlt.* cùm habeat ſimilitudinem in ſubſtantia & colore cum ipſo ſanguine, eiuſque caro ſit ſanguinis concretio quædam; ſequitur neceſſariò quod ipſum primò inter hæc tria principia gignatur. Secundo, cum dictum ſit, de intentione Galeni, fœtum ipſum vſque ad eius expreſſam ac abſolutam formationem à ſemine ipſo velut plantã diſpenſari; ſequitur quòd eo tempore, quo taliter diſpenſatur, nulla ſit cordis ipſius neceſsitas, & ex conſequenti ſequitur cor ipſum poſt iecur formari. Tertio, cùm ad ipſius cordis generationẽ ſanguine opus eſſet, & iſte ſanguis nulla conuenientiori via potuiſſet ad ipſum diſtribui, quàm medius ramis venæ cauæ, cuius ortus & principium manifeſtè in ipſius hepatis gibba apparet, prout nõnullis rationib. diffusè à Galeno probatur ſexto de Hippocr & Plat. decretis. *6. de plac. Hippo. & Plato. cap. 1. vſque ad 6. li. de for. fœt. cap. 3. lib. & cap. eodem.* Sequitur neceſſariò, quòd iecur ipſum primò: cor ſecundò, vltimò cerebrum in fœtibus gignatur: prout quàm dilucidè ſe determinat Gal. lib. de Fœtuum formatione, ibiq; corrigit ea, quæ ipſemet dixerat de cordis generatione in commentariis de ſemine, cuius etiam opinionis voluit Gal. citato lib. de Fœtuum formatione, quod fuerit Hippocrates libro de Natura infantiũ ſiue ipſe fuerit, qui eum ſcripſit, ſiue Polybus eius diſcipulus: taliter quod per illud rubrum, quod in Pſaltriæ ancillæ genitura excuſſa, poſt ſex dies, apparuit, hepar intelligat Hippocrates, & non cor, vt aliqui interpretantur. Cur autem cerebrum vltimò poſt iecur, & cor inſtitutum fuit: dicebat Gal. libro de Fœtuum formatione: *Lib. & ca. eodem.* quia fœtui cerebro non erat opus, cum neque videre, neque guſtare, neque olfacere, neque vlla alia functione ipſius vti ipſum oporteret: nulla ſenſus tangendi, nulla imaginationis, nullaque cogitationis, nec memoriæ ipſi neceſsitas eſt. Formatis denique hoc ordine tribus ſupradictis membris principibus, aliiſque partibus, tum ventris, tum brachiorum, & crurum, ſequitur quartum tempus poſt primã conceptionem, vt Hippocrates dicebat, in quo non amplius fœtus ſed infans appellatur. Formato itaque, atque abſoluto infante in vtero eo modo quo dictum eſt: quoniam neceſſum erat in ipſo aliqua gigni excrementa, cum ſtatim ab eo fœtu exhalet quoddam vaporoſum excrementum, quod ſudori perfecti animalis correſpondet, neceſſe fuit huic excremento membranam aliquam, in qua reponeretur, fabricari, totum vndequaque fœtum ipſum ſeu infantẽ circumplectentem: ſicque fabricata fuit ad hunc vſum membrana quædam, quæ Amnios Græce appellatur: Latini Amiculum nominant: lata quidem & craſſa, vt non ſolum ſudoris receptaculum efficeretur, verùm etiam futuris motionibus membrorum fœtus poſſet perſiſtere, cuius ſudoris nõ parua exiſtit vtilitas ipſi fœtui: vt fatetur Galenus 15. de Vſu partium, *15. de Vſu partiũ, cap.* vtpote quia fœtus in eo quaſi innatans ſurſum tollitur, ac vehitur, vt minus fiat grauis his vinculis, per quæ matrici cohæreſcit, & hac de cauſa, vt ipſe eodem loco dicebat, vt plurimũ præ-

ſeruat ad arborſu. Qui ſortaſſe vtero gerentibus omnib. eueniret, niſi fœtus in huiuſmodi humore innatans leuior fieret. Et quia auctoritate Galeni lib. decimoquarto de Vſu partiũ, & primo & ſecundo libro de ſemine, mulieres ipſæ ſemen habẽt, idque cum concepturæ ſunt, eodem tempore cum mare ex ſeminarijs vaſis, & teſtibus cornibus ipſius vteri medijs in eius cauitatem emittunt: ex hoc ſemine licet aquoſo & imperfecto, non pauca ſequitur ipſi fœtui vtilitas. Nam cum primum ſemen viri in vterum eijcitur, ex huiuſmodi fœminarum ſemine tanquam Natura magis ipſi familiari quàm ſanguis ſtatim dico ex huiuſmodi fœminarum ſemine nutritur. Tum vero ex eo quædam alia tunica Allanthoides Græcè dicta, Latine inteſtinalis, gignitur: ex figura ei nomen impoſitũ, hæc membrana prius tamen fabricata quàm ſupradicta Amnios dicta, tenuis ac imbecillis, propterea quòd ex ſeroſiori ſemine fuit effecta, anguſtior tamen quàm ſupradicta. Quia fœmineum ſemen multò minoris quantitatis eſt, quàm maris, longa vt vtriſque vteri cornibus appendatur: formati iam animalis vrinam excipit medio eo meatu, qui in fundo veſicæ infantis eſt exortus: quem meatum, vt ſupra diximus, vrinaculum Medici appellant. Qui humor ad vrinæ inſtar cum tenuior, tum flauior, tũ acrior eſt eo humore, qui intra Amiculum continetur, vt teſtatur Gal. 15. de Vſu partium, & lib. 1. de Semine. Horum duorum humorum cõmunis vſus, aliæque fœminarum ſeminis vtilitates latius conſcribuntur à Gal. lib. 1. de Semine, & lib. 14. de Vſu partium. Hac de cauſa relinquo hæc quantum ad ſuccinctã fœtus conſtitutionem, formationem, & cum vtero alligationem, quæ non parum ad rem, quam diſſerere propoſuimus, cõducere videntur: ne quis fortè aliena foro arbitretur, ac ſuperflua pro hac diſceptatione. Nutritur verò, & augetur ex ſanguine, qui de matre in vterum deſcendit ex toto eius corpore ſingulis diebus. Deſcendit autẽ non propterea quod ex toto corpore, tanquam excrementum exiſtens, ad ipſum vterum, & per conſequẽs ad fœtum ipſum expellatur, velut ſanguis, qui in ſingulis menſibus, mulieribus vtero non gerentibus, expurgatur: nam iſte ſanguis eo tempore, quo mulieres prægnantes non ſunt, à toto corpore, tanquam excrementũ exiſtens, expellitur, ipſo vtero nihil conferente ad eius delationem, vt diximus ſuprà de intentione Gale. lib. 5. de ſimplicium medicamentorum facultatibus: verùm is ſanguis, qui deſeruit pro alimento ac augmento fœtus, velut eius vtile ac familiare alimentum, non ſingulis menſibus, ſed ſingulis diebus vi attractricis facultatis ipſius fœtus trahitur, prout in dies vires habet attrahendi, & eo magis ac magis indiget, vt volebat Hippoc. lib. de Natura infantium. Nec ita excrementoſus eſt, velut ipſe qui ſingulis menſibus expurgatur, cùm ſit eius tenuiſsima ac ſyncerißima pars: & potiſsimùm in primis menſibus. Trahitur ergo tanta eius quantitas, quanta ſufficiens eſt pro eius nutritione & augmento. Hoc idem aſſeruit Galen. 4. de cauſis ſymptomatum. Vbi loquens de deprauati appetitus prægnantium cauſa, inter alia dicebat, quòd fœtus in primis menſibus paucũ ad ſe ſanguinem, ac optimum trahit; quia pauco indiget alimento: cùm paruum ſit auctus. Vbi verò procedente tempore iam increuit; tunc plurimo eget alimento: & propter hoc magnam trahit ſanguinis copiam. Itaque trahit etiam aliquem vitioſum ſimul ſanguinẽ, & excrementoſum. Quæ excrementa redundantia ab attracto ſanguine ſupra eius alimentum, in ſupradictas duas membranas expellit ac reponit. Et propterea dicebat Hippocrates libro de Natura infantium, quòd, cùm fœmina prægnans eſt; non laborat, nec languet, ſi ſingulis menſibus menſes non defluant: velut illæ, quæ vtero non gerunt: nam iſtę ea de re laborant; quia ſingulis menſibus ſanguis in corpore perturbatur, ac cum labore permouetur. His verò prægnantibus quietè, placidè, ac ſenſim ſine aliquo labore in vteri venas ſingulis, vt dictum eſt, diebus vi attractricis facultatis fœtus, deſcendit, atque pro ſuo tum alimento, tum augmento, vt dictum eſt, per medias chorij venas, & demũ per ipſius vmbilici vaſa ad hepar; & denuo, eo abſoluto, ab ipſo, medijs venis, per totum corpus & quamlibet eius partem diffunditur ac diſtribuitur medijs facultatibus naturalibus, quæ ipſis partibus naturaliter inſitæ ſunt. Ex quibus patet, quomodo & quali ſanguine fœtus nutriatur ac augeatur. Quod quidem ignorare non debet, imò & memoriæ tenere, qui velit huius noſtri quæſiti veritatem percipere. Hæc quò ad ſecundum.

41 de Vſu part. ca. 10. 11
1 de Sem. c. 7
2. de Sem. cap. 1. & 4.
15. de vſu partium, c. 5.
1. de Sem. 7. & 10. 14 de Vſu par. cap. 11.
5. de Simplic. medic. facult. cap. 22
cap. 7

CAPVT III.

Reliquũ eſt (quoniam, vt inquit Hippocrat. primo lib. de Fœminarũ affectibus, Mulieres nõnunquam etiã nolentes aborſum faciunt) vt cauſas aborſus dinumeremus: nã & hę quoque non parum conferunt ad huius quæſiti veritatem veſtigandam. His enim dinumeratis facilè poterimus veritatem dilucidare: cùm ipſa pręſeruatio (vt dicebat Gal. lib. 1. de Compoſit. medic. per genera. cap. 1.) ſit ipſarum cauſarũ affectus præter Naturam parientium: ſicut curatio primo ipſarum affectionum. Dicemusque omnes cauſas, quas poſuit Hippo. tum citato lib. de Affectibus fœminarum, tum lib. Aphor. 5. Demum, ſi quæ fuerint à iunioribus Medicis conſcriptæ, eas quoque non præteribimus: dicebat enim Hippo. ipſe, quòd ſi alicui fœminæ vtero gerenti caput pituitoſum fuerit, eaque pituita in ventriculum deſcendat, cùm neceſſum ſit ad id ſequi nonnullos cordis affectus pręter Naturam; diſſoluuntur itaque, ac imbecillis redditis fit aborſus. Sic etiam & in ingenti inedia & in ciborum faſtidio periculũ eſt quod aborſus fiat, eadẽ de cauſa ſcilicet: quia imbecillæ redduntur. Hoc idem volebat fieri in largo ventris fluore: ita etiam ſi quod onus graue portauerit, ſi percutiatur, ſi ſaliat, ſi non comedat, ſi aliqua animi perturbatione vexetur, ſi terreatur, ſi fortiter clamet, ſi febriat, ſic etiam ſi crapuletur: nã immodicus cibus ac potus ſæpe cauſa eſt, vt fœtus perdatur. Si vterus ipſe plenus fuerit flatuoſo ſpiritu, cauſa eſt, vt partus eijciatur: ſic ſi denſus valde: ſi magnus, paruúsve ſit vterus ipſe: ſi aliquo alio magno morbo, vel dolore laborat, & potiſsimùm lumborum. Sunt etiam cauſæ quędam, quæ fœtum eijciunt: vt ſi quid acre, aſperum, vel amarum præter conſuetudinem comedant, vel bibant, & potiſsimùm in primis menſibus: ita etiam ſi ea comedantur ac bibantur, quæ valde ventrem commoueant: ex ſuperfluo item exercitio, ſeu labore, ex maxima ventris conſtrictione ſequitur quoque nonnunquam aborſus. Hæ ſunt cauſæ, quæ eo ordine, quo conſcripſimus,

nus, ab Hippocrate dinumerantur eodem primo libro de Fœminarum affectibus. libro autem aphoriſmorum quinto, nonnullæ tum ſupradictarum cauſarum, tum aliarum ab eodem ſcribuntur. Vnde Aphor.29. volebat, quòd in primis & vltimis menſibus verenda eſſet grauidis purgatio tanquam de facili valens aborſum prouocare. & Aphoriſ.30. dicebat quemlibet morbum acutum, tam cum febre, quàm ſine febre (vt exponit Galen. in commento) vtero gerentibus fore letale, vtpote tam fœtum quàm fœtantem perimens. Aphoriſ. 31. expreſsè volebat ſanguinis miſsionem ex vena fore cauſam reddit Galen. in commento. In Aphoriſ. 34. voluit alui profluuium poſſe aborſum facere. Aphoriſ. 37. dicebat, Si mammæ vtero gerenti repente fiant graciles, abortit. Gal. autem in commento reddens rationem dicti Hippocratis in Aphoriſmo aſſerebat non propter aliud ſignificari aborſum ex mammarum gracilitate, quàm propter alimẽti defectum: qui alimenti defectus ſequitur tum ad inediam, tum ad ſanguinis paucitatem, quæ eſt in venis communibus vtero & mammis. & hoc idem ſentiebat in ſequenti Aphoriſ.38. Aphor. autem 43. dicebat eryſipelas in vtero grauidis fore letale. Vnde Galen. in commento dicebat quod ex neceſsitate fœtus eo caſu morietur. Aphoriſ. verò 44. ait de his, Præter naturam tenues exiſtentes, quæ vtero gerunt, neceſſariò aborſum pati, antequàm fœtus naturaliter in lucem edatur ac craſſeſcat. Et in 46. Quæcunque præter naturam craſſæ, non concipiunt. Verùm Aphoriſ. 45. fatebatur cauſam aborſus in primis menſibus in corporibus mediocribus, abſque alia occaſione manifeſta, ſemper fore muccorem nimium, acetabula vteri implentem, ac ex pondere ea diſrumpentem, non valentibus ſupradictis acetabulis propter dictum pondus fœtum continere. Cuius opinionis fuit Galen. in ſexto lib. de Locis affectis. cap.5. & 15. de Vſu partium. cap.5. & lib. de Diſſectione vteri. cap. vlti. Et, licet ab Hippocrate (vt quilibet ſanæ mentis percipere poteſt) omnes ferè tam externæ, quàm internæ cauſæ aborſus in prædictis locis dinumerentur, tamen iuniores Medici aliquas, quæ tacitè ab Hippocrate tactæ videntur, dinumerarunt. Et inter externas volunt, continentis nos aëris ſuperfluam frigiditatem aut caliditatem: velut, ſi talis intemperaturæ fuerit regio, & tempus anni, poſſe aborſum prouocare. quas cauſas Hippocrat. meminit libro Aphoriſ. 3. ita quoque & balneum ſuperfluè, aut calidum, aut frigidum. Addunt & coitus multitudinem. Et inter cauſas perterrefacientes, terremotus, tonitrua, fulguris aſpectus, ac bombardæ ſonitus. Inter cauſas vero internas conſcripſerunt quaſdam ex parte fœtus & partium continentium eum, vt ſunt imbecillitas, aut mors ipſius fœtus, mollificatio, aut ruptura aborſus à Galeno 15. de Vſu partium: vtpura ruptura membranæ, quæ Amiculum dicitur: quæ *[15. de Vſu partium, cap.5]* (vt ſupra diximus) humorem ad ſudoris inſtar continet, & in eo fœtus quaſi innatans, minus fit grauis iis vinculis per quæ vtero alligatur. Eâ ergo diſrupta, cùm dicta humiditas effundatur, fœtus ipſe amplius in ea non innatans, fit maximè grauis ſupradictis vinculis. Quapropter neceſſum eſt diſrumpantur, & per conſequens aborſus fiat.

Medicamentorum inſuper occaſione ſequuntur abortus, quæ vel abortum prouocant, vel alio quopiam affectu fœtum perimunt, vel aliquas membranarum eius corrumpunt, incidunt, & cùm vterus ex diſtenſione malè eſt affectus, eodem auctore, tertio de Natur. facultat. Ponunt etiam *[3. de Pot. natur. c.12.]* quaſdam alias cauſas ex parte fœtantis, vt puta oris matricis amplitudinem, propter quam non poteſt poſt coitum ſequi perfecta conſtrictio. & per conſequens ſeminis retentio: item & tenuitatem ſeminis, ac paucitatem eius. propter quod non poſſunt ex eo generari membranæ ita valentes, vt fœtum ipſum valeant continere. Vltimò aiunt omnes intemperaturas tum vteri, tum aliorum membrorum. Quę cum ipſo vtero conſenſum habent, ſiue fuerint ſimplices, ſiue compoſitæ, ſiue cum materia, ſiue abſque materia, fore cauſas aborſus: ſic habitus quoque mulierum ſi molles ac humidæ valde fuerint: licet concipiant, non poſſunt tamen vſque ad præfinitum tempus fœtum continere, verùm ante ipſum aborſum patiuntur. Hæ ſunt in vniuerſum cauſæ aborſus quæ tum ab Hippocrate, tum à Galen. tum ab aliis iunioribus Medicis conſcriptæ reperiuntur. Communis autem omnibus iam dictis affectibus ipſa eſt vteri offenſio: atque huius ipſius triplex eſt cauſa, aut moles nimia, aut pondus aliquod, aut morſus moles, vbi amplius diſtendi vterus non valet: pondus, cùm ſupra vires eius fit, quod continet: morſus, vbi vel humores, qui prius in membranis continebantur, his ruptis, in ipſum vterum ſunt effuſi: vel etiam totus partus corruptus & putris, ac in noxiam ſaniem diſſolutus, vteri tunicam eius occaſione irritat, ac mordet. Cùm ergo horum aliquod non naturæ ſponte, ſed violenter incidat, abortus prouocatur: Gal. auctore 3. de Natur. facult. Nam *[3. de Pot. natur. c.12]* partus ſuccedunt vehementiſsimis motibus ipſius fœtus, vt ait Hippocr. lib. de Natur. infan. vterus verò non alio pacto inſurgit ad fœtus excretionem, quàm expultricis facultatis officio tam in naturali partu, quàm in abortu; vt liquet 2. de Cauſis ſympt. Verùm in naturali partu ex natu- *[cap.3]* ræ ſponte: in abortu, violenter, vt dictum eſt, ab aliqua dictarum cauſarum præter naturam irritata. Eſt enim abortus nil aliud, quàm violenta & intempeſtiua fœtus editio: vt omnibus in confeſſo eſt. Reſtat modò his ſic explicatis, vt ad veritatem quæſiti, eiuſque dilucidationem properemus.

CAPVT IIII.

NVnc ad dilucidationẽ veritatis eius, quod principaliter quæſitũ eſt, percurramus: &, vt ea clarius elucecat, primò animaduertendum eſt, quod ab omnibus Medicinæ auctoribus conceſſum eſt, & præcipue à Gal. lib. de Sang. miſ- *[Libr. de Sang. miſſ. cap. 11. 12. & 9. meth. med. cap. 11]* ſione. & 9. de Meth. med. ſanguinis miſsione duos habere principes ſcopos. Aut enim fit pro euacuatione tantùm eorum ſuccorum qui in venis continentur: aut pro auerſione cum euacuatione, tam ad longinqua quàm ad proxima: ſiue fiat ea ratione curationis, ſiue præſeruationis. Ex quo patet quàm friuolæ ſint aliæ intentiones quæ à iunioribus Medicis inaniter dictæ ac inuentæ, & ab ipſis commentæ circa ipſam ſanguinis miſsionem fuere. Nam ſi quid aliud ad eam ſequitur, illud eſt ſecundariò & per accidens. Eius autem principes, & per ſe ſcopi

non ſunt alij præter ſupradictos duos. Quid verò ſit ſanguinis miſsio, tanquam omnibus notũ omitto. Secundò notãdum eſt quòd præſeruatio, quam Græci prophylacticem vocant, vera ac ſyncera (vt dicebat Gal. lib. de Conſtit. artis medicæ, & in lib. An tuenda ſanitas ſpectet ad Medicum, vel Gymnaſticum, & lib. 3. artis Medicinalis) propriè attinet ad affectum futurum fieri, prohibendo eum, quamuis nondum ſit in corpore: tamen quia imminet periculum ne quamprimum fiat.

Lib. de Conſtit. art. me. cap. 19. lib. ad Thra. ca. 30. lib. art. med. c. 99.

Hoc autem perficit artifex, delens ac auferens eam cauſam, ex qua affectus ipſe pręter Naturam quamprimum futurus eſt fieri: & non eam, ex qua ſenſibiliter morbus gignitur. Nam illa quæ hanc aufert cauſam, non eſt ſyncera & pura prophylactice, cùm ſit pars quædã artis curatricis. Dicitur autem aliquo modo prophylactice, ſeu præſeruatio: quia cauſam, quæ morbum creat, adimit: vt voluit Gal. 11. Meth. medendi. *cap. 2* Hoc aut perficitur ſiue per alterantia, ſiue per euacuantia, ſi opus eſt: vel per vtrunque, Gal. auctore lib. de Conſtitutione artis medicæ, circa finem. *cap. 19* Nimirum ergo ſi ſuprà de intentione Gal. lib. 1. de Compoſitione medicamentorũ per genera, *cap. 2* dicebamus præcautionem, ſeu præſeruationem primò & per ſe fore cauſarum parientium affectus ipſos præter naturam exiſtentium. Tertiò eſt animaduertendũ quòd ſanguinis miſsio facienda pro pręſeruatione aborſus poteſt dupliciter intelligi: vno modo, nullo apparente adhuc ſanguinis fluore ex vtero, ſiue fuerit ex venis quæ in eius cauitate terminantur, ſiue ex venis, quæ ad ceruicem committuntur. Alio modo poſſumus loqui de re, apparente aliquo ſanguinis fluore ex quouis ſupradictorum locorum fuerit. Quartò notandum eſt, quod diuidendo tempus fœtationis in tria tempora præcipua, poſſumus loqui de ſupradicta ſanguinis miſsione facienda, aut in tribus primis menſibus, aut in mediis, aut in vltimis. Notandum inſuper eſt & quintò, quòd, cùm loquimur de ſupradicta ſanguinis miſsiooe facienda pro præſeruatione aborſus: de ea non aliter loquimur, quàm indicatione tãtùm ſumpta ab ea aborſus cauſa, quæ licet ipſum non cœpit facere, tamen facere poteſt in futurum. Ita quòd per ipſam ſanguinis miſsionem fœtum præſeruando, prohibemus ne aborſus in futurum fiat: & ſic loquimur de vera ac ſyncera eius præſeruatione, & non loquimur de ſupradicta ſanguinis miſsione, prout poſſet in vtero getentibus curare nonnullos affectũs præter Naturam qui in ipſis gignũtur ac fiunt. Sextò notandum eſt quòd ſicuti perpetuò optimũ eſt maximè tutò curare, vt volebat Galenus decimoquarto Metho. medendi, *cap. 13* quod conſiſtit in tribus, videlicet in cõſequutione intenti finis: aut ſalutem quem curas non lædas: & tertium, quòd nõ facilè vitium reuertatur. Propter quod præcipiebat Galenus ipſe 12. Metbodi medendi, quòd terminus Medici, *cap. 1* qui contra morbum pugnat, quem nullo pacto trãſire debet, eſt, vt tutò medicetur. Ita quoque in prophylactice, ſeu in præcautione proſequẽdum eſt: quia, cùm in ea Medici intentio ſit cauſam auferre, quæ poſſet aliquẽ præter Naturam affectũ futurum efficere (vt prius dictum eſt) debet id proſequi omni conatu, tam per alterantia quàm per euacuantia, cùm eis quæ maximè tuta ſunt & cum quibus iam certus eſt non poſſe aliquã corpori noxam inferre. Hoc ideo volebat Hippocrat. primò de Morbis vulgaribus, ſub his verbis, Te ad hoc

4. epid. ſ. 2. tex. 50.

exerceto, morbis vt proſis, aut nequid noceas. Quibus ſic ſtantibus, dico aſſertiuè abſque controuerſia vlla, ſanguinis miſsionem vtero gerentibus, pro præſeruatione aborſus, fluente vel non fluente ex vteri vaſis quibuſlibet ſanguine multo, aut exiguo in primis, vel in mediis, ſeu in vltimis mẽſibus nullo pacto faciendam fore. Ad quam veritatem corroborandam afferam in mediũ nonnullas tum rationes, tum auctoritates: quarum rationum prima eſt. Omne illud, quod eſt per ſe cauſa faciens aborſum, nõ poteſt præſeruare ab eo: ſed ſanguinis miſsio eſt per ſe cauſa faciens aborſum. igitur non poteſt præſeruare ab eo. Maior patet: quia ſi non ſequeretur quòd idem ſimul & ſemel eſſet per ſe cauſa aborſus, & præſeruaret ab illo: quod eſt falſum & impoſsibile. Minor eſt Hippocratis Aphoriſm. 31. quintæ particulæ. Secunda ratio: Ex quacunque cauſa per ſe fœtus deſtruitur, ex eadem nullo pacto poteſt conſeruari: ſed alimenti defectu per ſe fœtus deſtruitur. igitur ex eo non poteſt conſeruari. Maior patet. Minor eſt Galeni in commento citati Aphoriſm. tunc arguitur ſic, Ex ſanguinis miſsione vtero gerentibus facta, per ſe ſequitur defectio alimenti fœtus, vt patet per Galenum in eodem loco. Igitur ex ſanguinis miſsione nullo pacto poteſt fœtus ipſe in vtero conſeruari. Tertia ratio. Si de quo minus videtur non ineſſe, & ineſt: ergo de quo magis. Sed minor noxa videtur quod fœtui inferatur ex inedia, & tamen ea eſt cauſa aborſus, vt patet per Galenum in commento Aphoriſm. 31. & 37. quintæ particulæ. Ergo magis ſequetur ex ſanguinis miſsione, cùm maior noxa ex ea fœtui inferatur. Maior clara eſt apud omnes Logicos. Quarta ratio: Si ex alui profluuio periculũ eſt vtero gerentes abortire, ſolùm ratione euacuationis, vt volebat Galenus in commento Aphoriſm. 33. quintæ particulæ: quæ euacuatio eſt aliorum humorum à ſanguine, quantò magis ex euacuatione per ſanguinis miſsionem, quæ ſanguinem euacuat, ex quo ſanguine fœtus nutritur, & per conſequens magis ei alimẽtum ſubtrahitur? Quinta ratio probans quod in primis menſibus nullo pacto pro præſeruatione aborſus competat ſanguinis miſsio, eſt iſta: Dictum eſt ſuprà, præſeruationem fieri per ablationem cauſæ, quæ poſſet in futurum quamprimum aliquẽm affectum præter naturam in corpore gignere. Tunc argumentor ſic: Quæcunque corpora mediocria abſque occaſione manifeſta abortiũt in primis menſibus, eius cauſa eſt plenitudo muccoris in vteri acetabulis: quæ dicta acetabula diſrumpit: ſed ſanguinis miſsio nullo modo poteſt talem cauſam auferre ac prohibere, imò potius augere. igitur nullo pacto in primis menſibus ea facienda eſt. Et, ſi diceretur quòd poſſunt nõnulli alij ſenſibiles præter Naturam affectus manifeſti atq; occulti in dictis primis menſibus aborſum facere, qui affectus præter Naturam curari poſſent per ſanguinis miſsionem, & ita aborſus præpediri: tunc dico quòd ea ſanguinis miſsio præcipuè fit pro curatione dicti affectũs præter Naturam. Quo caſu nõ eſt noſtra intentio de ea loqui. nam (vt diximus ſuprà) loquimur hîc de ſanguinis miſsione vtero gerentibus facienda, prout principaliter & per ſe poſſet ab aborſu præſeruare, & non per curationem alicuiũs affectus præter Naturam: in quem poſſunt pręgnãtes incidere, & curari forſan per ſanguinis miſsionẽ: licet per eã (vt volebat Hippocr. citato Aphor.

31. quin-

31.quintæ particulæ.)ſemper noxa fœtui inferatur, & præcipuè ſi aliis auxiliis curari non valeant. Nam eo tempore, licet per ſanguinis miſsionem noxa immineat fœtui, vt diximus de intentione Hippocratis: tamen, quis alia ſalutis ratio non eſt, quàm ea: etſi fuerit cum periculo, tentanda eſt, vt iubebat Galenus in his caſibus decimo Method. medendi. ex Thucydidis conſilio, eius tamen quantitatem minuens. (*cap.10*) Quòd ſi affectus ipſe præter Naturam ex ea curetur, & aborſus non ſequatur: hoc erit per accidens tum ratione quantitatis, & non qualitatis ſanguinis miſsionis: cùm ratione ſui ſemper habeat aborſum facere, niſi à quantitate labefactetur: tum quoque quòd ex tali ſanguinis miſſione maius ſequitur commodum, quàm incōmodum, auferens per eam maiorem aborſus cauſam. Et in hoc maxime allucinātur nonnulli noſtri temporis Medici, qui quoſdam interdum præter Naturam affectus taliter curantes, ſiue occulti fuerint, ſiue manifeſti, putant ſe nonnunquam per ſanguinis miſsionem præſeruare vtero gerentes ab aborſu, nullum facientes diſcrimen inter curationem, ſeu non veram prophylacticen, & ſynceram prophylacticen: quamuis valde diſcrepent. Et hoc quoque dicendum erit eis, ſi aliquando in mediis & vltimis menſibus fortè in his caſibus præcipiatur ſanguinis miſsio alicui gerenti vtero, & aborſus non fiat. Sexta ratio ad idem. Humoribus crudis, ſeu vitioſis in ventriculo contentis, nullo pacto facienda eſt ſanguinis miſsio, vt volebat Galenus in lib. de Sanguinis miſsione. & nono method. medendi. ſed vtero gerentibus ſemper, vel ſaltem vt plurimùm, tales humores in ventriculo continentur. (*De ſanguinis miſsio. cap.20. 9. Metho. med. cap.5*) Igitur eis non facienda eſt ſanguinis miſsio. Nam per illam ſanguinis miſsionem talis humores crudi, vel vitioſi attrahuntur ad venas. & ſic non modò poſſunt eſſe cauſa aborſus, immo maximam noxam & fortaſſe exitium inferre poſſunt ipſis vtero gerētibus. Secundò ex dicta ſanguinis miſsione ſequitur agitatio & commotio quædam dictorum humorum in ventriculo contentorum, ad quam ſæpe animi deliquum, multoties ſyncope & quandoque mors ſequi ſolet. Tertio ex eorum commotione fit appetitus ablatio, ſeu deprauatio: ad quam ſequens inedia ſubtrahens fœtus alimentum, poſſet aborſum facere. Quòd autem ſupradicti humores in vtero gerentium ventriculis contineantur, patet ex Galeno libro 4. de Cauſis ſympt. (*5. de Symptom. cau. cap.7*) Verùm, quòd in mediis & vltimis menſibus nullo pacto debeat talis ſanguinis miſsio pro præſeruatione aborſus fieri, vnica ratione probatur ſic. Eo tempore, quo fœtus indiget multo ac maiori alimento, nullo pacto id debet ei ſubtrahi: ſed in mediis & vltimis mēſibus, cum fœtus ſit maior, multò maiori indiget alimento. Igitur eo tempore, pro eius conſeruatione, nullo pacto erit ſanguinis miſsio facienda: immo, ſi fiat, ex ea potius ſequetur eius deſtructio & mors, vt volebat Hippocr. Aphor. citato. 31. quintæ particulæ, & Galen. in eius comment. Quòd autem prædicta ſanguinis miſsio non ſit facienda, nec in primis, nec mediis, nec in vltimis menſibus, is m pstet ex ſententia Hippocr. in ſupradicto Aphoriſ. vbi dicebat: Mulier vtero gerens, ſanguine miſſo ex vena, abortit: & magis, ſi fœtus ſit maior. Hoc idem teſtatur Galen. in commento dicti Aphoriſ. & in nonnullis aliis locis. Vltimò cui dubiū eſt, quin, ſi potuiſſent vtero gerentes per ſanguinis miſsionem aliquo pacto præſeruari ab aborſu, illud literis mandaſſent tot ac tanti auctores artis Medicæ, qui ante nos fuere, & præcipuè Græci: qui inter omnes alios audaces extiterunt in ſanguinis miſsione facienda. Verùm, cùm illud ab aliquo eorum ſcriptum non reperiatur, immo à cunctis interdicatur præcipuè ab Hipp. & Gale. autumādum eſt nullo pacto fieri poſſe, ac debere, tum potiſsimum, cùm Hippoc. ſingulæ cauſæ, quæ aborſum efficere poſſent, fuerint notæ, ac ab eo conſcriptæ, vt ſuprà annotauimus. Et tamen ab eo non modò dicta ſanguinis miſsio nullibi cōſcripta reperitur, ac probatur, immo expreſsè in paulo ante citato Aphoriſ. prohibetur. ad hæc, ſi nulla earum, quas recenſuimus abortus cauſas venæ ſectione citra periculum auferri valet, tutiùs verò & abſque noxa aliis mediis auferri queat: quis negabit ab ea abſtinendum eſſe, ac aliis vtendum tutioribus auxiliis pro earundem cauſarum ſublatione, ſi modò medicus ſemper tutè curare debeat? Cōcludamus ergo cum eo, & cum Gale. ac omnibus aliis medicæ artis eximiis auctoribus, nullo modo talem ſanguinis miſſionem pro aborſus præſeruatione faciendam fore. &, ſi qui eam præcipiant, quàm valde ſupradictis auctoribus ſe opponunt, ac à veritate deuiant.

CAPVT V.

INſtabunt fortè aliqui in medium afferētes quaſdam aborſus cauſas, quæ ab Hippocrate non fuerūt notæ, nec conſcriptæ. Pro quarum delatione aiūt, quod ſanguinis miſsio pro præſeruatione aborſus competat, vtputa vtero gerentibus corpora habentibus plethorica, in quibus redundans ſanguis ſit multus, ſiue ea multitudo fuerit quò ad vaſa, ſiue quò ad vires (cum duplex ea ſit) vt volebat Galen. lib. de multitudine, & libro de ſanguinis miſsione: (*Lib. de multit. cap 3. & de Sang. miſſio. cap. 4*) ſaltem in primis menſibus, ne fœtus ipſe ab ea ſanguinis multitudine ſuffocetur, quæcunque ea ſit, extat alia cauſa (vt aiunt) puta plenitudo vitioſi ſanguinis, ſi vtero gerentibus inſit. Quæ plenitudo ſanguinis vitioſi poteſt ſui vitio, eo ſanguine exiſtente inepto pro alimento fœtus ipſum perimere, & per conſequens aborſum proritare: potiſsimum ſi mulier conceperit, cum menſes incipiant fluere, & ſic eorum pars aliqua ſuperflua retineatur: quo caſu facta ſanguinis miſsione ex venis cubiti maxime interna, poſſet per eam hic vitioſus ſanguis reuelli, tum etiam iecur ipſum alterari, eiúſque concoctrix facultas vigorari, & ſic aborſus prohiberi. Dicunt tertiò, quòd cùm ſæpe vtero gerentibus eueniat ſanguinis fluor ex vteri vaſis, ex quo ſanguinis fluore aborſus accidere poteſt, tum fœtum ipſum ſuffocando, tum propter nimiam eius euacustionem alimentum ei ſubtrahendo: in hoc caſu ſanguinis miſsio ex venis cubiti, potiſsimum interna (vt diximus) ex eis, quæ ſunt vteri reuellendo, poſſet tum fluorem ipſum compeſcere, tum aborſum præſeruare. Hiſce rationibus concludunt ſanguinis miſsionem ſaltem in primis menſibus aliquibus vtero gerentibus ratione euacuationis, aliis verò ratione reuulſionis, ac hepatis alterationis, poſſe ac debere fieri, vt ab aborſu præſeruentur. Et ita abſque pudore aliquo tenaciter, ac promptè ſupradictas rationes in medium afferunt, vt ſe aliquid dicere putent: quamuis inania ab eis incognita, ac minus intellecta proferant. ipſe equidem tantæ eorum inſcitiæ miſe-

teor potiſsimum, cum in ea fuerint inueterati. Qua de re deſperata eſt eorum ſalus: eſt enim indelebile vitium ignorantia, vt dicebat Galenus 13. Methodi medendi. præſertim ſi cum ſuperbia ſit coniuncta. Sed his omiſsis ad eorum friuolas rationes hoc pacto reſpondebimus. *13. Metho. med. cap. 15* Quantum ad primam dico, quòd, ſi bene Hippocratem libro de Natura infantium, & Galenum libro quarto de cauſis Symptomatum perlegiſſent: *1. de Symp. cau. cap. 7* vtique non ignorarent alium eſſe modum, quo in mulieribus eo tempore cùm vtero non gerunt, ſanguis ſingulis menſibus ad vterum ipſum defertur: & alium impragnationis tempore: nam dictum eſt ſuprà de intentione Hippocratis in præcitato loco, & Galeni libro quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus, *5. de Simplic. medic. facult. cap. 22* quòd eo tempore, quo fœminæ non gerunt vtero, ſingulis menſibus tanquam quoddam ſuperfluum, & excrementoſum à toto corpore per venas, ad eas tandem, quæ in concauitatem vteri committuntur, ſanguis menſtruus expellitur, affatim ferè ac ſubitò, & multus, nullum inferente auxilium ipſo vtero ad eius attractionem ſeu delationem: cum ſit ei tanquàm excrementum. Verùm tempore impregnationis nō ſingulis menſibus, ſed ſingulis diebus (vt volebat Hippocrates in libro de Natura infantium.) per facultatem attractricem ipſius fœtus, ſiue ſeminis pro eius alimento trahitur tanta quantitas ſanguinis, quanta ei opus eſt pro eius alimento, ac augmento quietè, placidè, ac paulatim prout in dies vires habet attrahendi robuſtiores, ac eo ſanguine magis, ac magis indiget. Si ergo ad ipſum ſemen, ſeu fœtum ſanguis non expellitur à toto, nec tranſmittitur cum labore affatim, ac ſubitò, ſed ab ipſo trahitur paulatim abſque labore aliquo: quo modo poteſt ſemen ipſum, ſeu fœtus ipſe ſuffocari à ſanguinis multitudine exiſtente in ipſis vtero gerentibus, ſiue ea fuerit quò ad vaſa, ſiue quò ad vires? Equidem hoc dicere eſt valde à ratione alienum: tanta nempe quantitas ſanguinis attrahitur à fœtu ipſo, quanta indiget pro eius nutrimento, ac augmento. Et ſi per quàm rariſsimè talis plethora, ſeu ſanguinis copia talis in fœminarum aliqua reperiatur, quæ concipere valeat: & ſi concipiat, nunquàm tanta ſanguinis copia aderit, vt ab ea fœtus ſuffocari poſsit. Verùm iſti pauperculi, meo iudicio, decepti ſunt, opinantes eo modo ſanguinem deferri ad vterum tempore impregnationis: quo defertur eo tempore, quo vtero non gerunt, parùm exercitati in commentariis Hippocratis, & Galeni, & aliorum Medicinæ bonorum Auctorum, qua de re huiuſmodi cauſa ab Hippocrate & Galeno conſcripta non reperitur: cum ea aborſum facere non valeat: niſi cum ſenſibiliter lædat aliquem præter naturam affectum prius pariens. Sed dato per poſsibile, vel impoſsibile, quòd poſsit fœmina aliqua plethorica adeo ſanguine abundans, ſiue in omnibus vaſis, ſiue ſecundum vires impregnari: licet hóc contradicat Hippocrati, & quod verendum ſit per dictam ſanguinis multitudinem de ruptura alicuius venæ, vel de aliquo alio præternaturali affectu ipſius prægnantis potius, quàm de ſuffocatione fœtus, immo vereatur etiam de ſuffocatione fœtus: cur non memoriæ mandent dicta Galeni 4. 12. 14. Methodi medendi? dicebat etenim libro 4. Methodi medendi, *4. Metho. med. cap. 6* quòd ſi quis ſanus adhuc exiſtens in ſanguinis redundantis concurſu ſit poſitus, non ſtatim huic mitti ſanguinem eſt neceſſe: immo in alio ſatisfacit inedia, in alio cibi parcitas, & in alio ſoluta aluus, vel purgatio, vel frequens balneum. In aliis verò ſola exercitatio, vel multa frictio abundè fuit ſatis. Si qua ergo vtero gerens ſanguine multo redundet priuſquàm ab eo ſenſibiliter lædatur, cur non, præcepto Galeni melius erit (non dico inedia) ſed quòd cibi parcitas præcipiatur: non purgatio, vel balneum, ſed exercitatio, ſeu frictio multa potiſſimum ſuperiorum partium, quam ſanguinis miſſio pro fœtus conſeruatione, aut prohibitione aborſus. Et eò magis, quia iis auxiliis tutius præſeruabimus: nam ſaltem ſecurus eſt medicus prægnantem non lædere: immo ſupradictis auxiliis tutius ab aborſu præſeruabit. Quod exequi iubebat Galenus 12. 14. Methodi medendi: *12. Metho. med. cap. 1. 14. eiuſdem cap. 13* illumque volebat fore optimum Medicum, qui tutius, & ſecurius operabatur. Ex quibus omnibus patet, quàm parui ſint momenti prima eorum ratio: & qualiter qui ita argumentantur, ſuam oſtendant ignorantiam tum circa anatomen, tum circa ipſius fœtus nutritionis modum. Ad ſecundam eorum rationem, cum dicebant debere fieri ſanguinis miſsionem pro præſeruatione ab aborſu ſaltem in primis menſibus, cùm vtero gerentibus ſanguis redundet aliqualiter vitioſus: qui ſanguis vitioſus poſſet aborſum prouocare tanquàm ineptus exiſtens pro fœtus alimento, ac ſuperfluus. Reſpondeo, quòd ſi bene perlegiſſent, ac intellexiſſent Hippocratem lib. de Natura infantium, & Galenum libro 4. de Cauſis ſymptomatum præcipuè, & in commento Aphoriſm. 37. quintæ particulæ, & libro de Atra bile, *4. de Sympto. cau. cap. 7. Lib. de atra bile. cap. 8* vtique cognouiſſent ſemen, ſeu fœtum in primis menſibus, quod optimum eſt, ac ſincerum, ſanguinem ex venis matris allicere, atque attrahere, & non vitioſum, ſeu excrementoſum: quamobrem fruſtra fieret ſanguinis miſsio ab eis: verentes vitioſum ſanguinem tanquàm ineptum pro fœtus alimento poſſe fœtum perimere, atque aborſum facere, cum ſemen ipſum, ſeu ipſe fœtus (vt dictum eſt) ex ſanguine non alliciat, nec attrahat, niſi ſincerum ac optimum, præcipuè in primis menſibus. Et, ſi diceretur ab eis, quòd ſaltem in mediis, & vltimis menſibus poſſet is ſanguis vitioſus aborſum facere, & hac de re bonum eſſet pro fœtus præſeruatione, ac prohibitione aborſus in dictis menſibus fieri ſanguinis miſsionem: Reſpondeo quòd quamuis in mediis & vltimis menſibus, quoniam fœtus maiori indiget alimento, etiam pro eo attrahat inſimul cum optimo ſanguine aliquid excrementoſum ac vitioſum, vt volebat Galen. in præcitato quarto lib. de Cauſ. ſymptom. *1. de Sympto. cau. cap. 7* tamen dicebat ipſe quòd, abſumpto ab eo ſanguine attracto pro eius alimento, qui bonus eſt ac optimus, quæ ſuperabundat, partem excrementoſam ac vitioſam fœtus ipſe ad ſupradictas duas membranas, Amiculum videlicet, & inteſtinalem, ſua expultrice facultate expellit, ac reponit vſque ad præfinitum tempus partus. Et hoc modo nō poteſt fœtus ipſe taliter lædi, vt fiat aborſus. Præterea his menſibus, videlicet mediis & vltimis, fœtus eſt maior: maiori igitur indiget alimento, Sed per ſanguinis miſsionem illud ei ſubtraheretur, & per conſequens faceret potiùs aborſum, quàm præſeruaret ab eo, prout dictum eſt de intentione Hippocr. Aphor. 31. quintæ particulæ, & Galeni in eius comment.

comment. Vlterius, cur nõ tutius eſt tam in primis menſibus, quam in ſecundis & vltimis ſupradictis vtero gerentibus optimam victus rationem præcipere, quam ſanguinẽ mittere, vt iſti volunt? Ex qua optima victus ratione cum facilius, tum ſecurius efficitur dicti vitij ſanguinis correctio, ac ipſum gignentis ſeminis alteratio, & per cõſequens aborſus præſeruatio, ſi ab ea cauſa, (vt iſti aiunt) fieri poſſet tum potiſsimùm: cum hæc ſit Galeni opinio, quam iubet exequendam in mediis & vltimis menſibus eodem lib. 4. de Cauſis ſymptomatum. Nam in primis menſibus (vt diximus) huiuſmodi ſanguis non poteſt propter prænarratam cauſam aborſum facere. Et ita patet qualiter ſit reſpondẽdum ad ſecundam eorum rationẽ. Quo vero ad tertiam, cùm dicebant quod vtero gerẽtibus ſæpe accidit aliquis ſanguinis fluor ex vaſis vteri: ex quo poteſt aborſus fieri, aut fœtum ipſum ſuffocando, aut propter nimiam ſanguinis euacuationem alimentũ fœtui ſubtrahendo: quo caſu ſanguinis miſsio præcipuè ex venis cubiti, reuellendo, poſſet aborſum prohibere. Pro eius ſolutione notandum quòd, vt dictum eſt ſuprà, quædam venæ ad vteri cauitatem deferuntur: quædam aliæ ad eius ceruicem committuntur. Ea de re primò videndum eſt, à quibus venis fluor iſte ſanguinis ſiat: an videlicet ab eis quæ ad cauitatem, vel ab eis quæ ad ceruicem committuntur. Secundò quantitas ſanguinis, quæ expellitur, eſt animaduertenda. Nam ſi fluor iſte ſanguinis fuerit per venas quæ ad ceruicem vteri cõmittuntur, hic fluor vt plurimùm accidit ipſis vtero gerentibus, vt volebat Galenus ſexto de locis affectis, & in cõmen-
6. de Locis affect. cap. 5 to Aphor. 60. quintæ particulæ, fœtu ipſo pro ſui alimento vtente eo ſanguine qui per venas eas, quę ad cauitatem vteri deferuntur, fertur: redditq; cauſam Galenus in eodem commẽto, cur potiſsimùm vtero gerentibus accidat huiuſmodi fluor ſanguinis ex venis ceruicis, & non ab illis quæ in cauitate ſunt: nam ab illis chorium, ſeu ſecundæ pendent, vt ſuprà dictum eſt. Propter quod nihil per illas in imprægnationis tempore poteſt naturaliter excerni. Si itaque taliter euenerit, non oportet vereri aborſum: imò, cùm talis ſanguinis fluor fiat per viam expurgationis totius corporis, potiùs ex eo ſequitur conſeruatio fœtus quàm aborſus, potiſsimùm ſi modum non exceſſerit. Quapropter nullo pacto eo caſu facienda eſt ſanguinis miſsio pro eius reuulſione. Quòd ſi modum exceſſerit taliter, quòd prægnans ex eo fluor fiat imbecillis & mamillæ incipiant graciles fieri: eo caſu cum adſtringentibus talis fluor eſt compeſcendus. Et in hoc concors exiſtit tota Medicorum turba ab Auicenna vſque ad noſtra tempora. Neque eorum aliquis quos viderim hucuſque fuit auſus talibus ſanguinem mittere. Et, ſi diceretur quòd cum approximatione adſtringentium ſupradictorum bonum eſſet quoque reuulſionis gratia ſanguinem mittere, maximè venis cubiti: Reſpondebimus optimas fore reuulſiones: verùm, quia inter eas ſunt quædã quæ tutiores ſunt quàm ſanguinis miſsio, illę perficiendæ ſunt, ſanguinis miſsione relicta: hæ vero ſunt velut cucurbitulæ in ſuperioribus partibus appoſitæ, & potiſsimũ ſub mamillis, vt iubebat Hippocr. Aphor. 50. quintæ part. Inter eas quoque ſunt frictiones & ligaturæ ſuprà dictarum partium ſuperiorum. Quæ omnes abſque timore & periculo ac ſine fœtus noxa fieri poſſunt: non ſic autem ſanguinis miſsio. Et hac de cauſa, vt mea fert opinio, nemo eorum, qui ante nos fuere, Medicorum auſus fuit in hiſce caſibus ſanguinem mittere, certiorati ſiquidem illam vtero gerentibus fieri non poſſe abſq; maxima noxa tum earũ, tum fœtus. Quòd ſi ponatur eundem ſanguinis florem ex vtero fore ex internis venis ipſius, quæ ad eius cauitatem cõmittũtur, ex quibus & cum quibus chorium ac fœtus ipſi vtero alligantur: tunc dico, quoniam magnus adeſt timor aborſus, quòd quamprimũ etiam ſi in quantitate modum non exceſſerit, compeſcendus venit per omnem modum adminiſtrationis applicando adſtringentia, & ab extra & ab intra. Quem modum obſeruauerunt omnes Medici, qui ante nos fuerunt à Galen. vſque ad noſtra tempora. Et, ſi adhuc diceretur quòd ſaltem in hoc caſu facienda eſt ſanguinis miſsio reuulſionis gratia: Reſpondebitur vt ſuprà, videlicet affirmando ac laudando reuulſionem: verum, cùm plures ſint eius ſpecies & cùm quàm plurimis fiat modis, vt dictum eſt, vtendum eſt eis quę, cum hoc quòd nullam noxam inferunt, tutiùs fiunt, quamuis (vt dixi) adſtringentium vſus ſit eius rationalis ac propria curatio: licet vbi hanc ob cauſam ſanguinis fluor contingat, quocunque modo ex eiſdem vaſis profluat, difficile admodum ſit aborſum prohibere, quocunque vtaris auxilio, quemadmodum & ratio dictat, & nos ſæpius obſeruauimus. Hæc mihi videntur ſufficienter dicta pro ſolutione prædictarum dubitationum, licet potuiſſem has fugere, memoriæ mandans ea quæ dixi in quinto Notando: ibi enim dicebam velle loqui de ſanguinis miſsione facienda, vel non facienda vtero gerentibus pro præſeruatione aborſus, indicatione tãtum ſumpta à cauſa ex qua poſſet in futurum aborſus fieri, ſed adhuc ab ea non fit: & non ab ea quæ iam ſenſibiliter ipſum facit. Illa nanque propria ac ſyncera dicitur prophylactice, ſeu præſeruatio, quæ ſe opponit cauſæ ex qua futurus eſt aliquis præter naturam affectus, nihilque adhuc ſenſibiliter lædit. Nam ea quæ eſt pars artis curatricis, vt in morbo fienti, ſe opponit cauſæ quæ morbũ creat & ex qua ſenſibiliter morbus gignitur, vt inquit Galen. 11. Metho. medendi. 11 Metho. med. cap 3
Modò cũ pręſupponitur ſuperfluus ſanguinis fluor, dicitur aliquis præter Naturam affectus ſenſibiliter lædens eſſe genitus, ex quo poteſt aborſus fieri. Et eo caſu, quando loquimur de ſanguinis miſsione facienda, præcipua intentio eſt curare ſuprà dictum affectum præter Naturam, qui ineſt & ſenſibiliter lædit: ex cuius curatione poſſet ſecundariè, & per accidens aborſus impediri: quod eſt præter intẽtionem noſtram, vt ſupra diximus. Nam intentio noſtra, vt ſæpius explicauimus, eſt loqui de ſanguinis miſsione pro præſeruatione ab aborſu, prout pura ac ſyncera prophylactice dicitur, & non prout ipſa eſt pars artis curatricis in morbis fientibus. Et ſic delẽtur omnia dubia, quæ fieri poſſent de ſanguinis miſsione facienda vtero gerentibus in fluore præter Naturam ſanguinis ex vaſis quibuſcunque fiat. Sic etiam tollitur dictum Auerrois ſeptimo colliget, cap. 4. vbi volebat cõtra Hippocr. ſanguinis miſsionem, quando aderat repletio qua fœtus non indigebat, tutiùs faciendam fore, quàm purgationem, vt præcipiebat Hippocrates Aphor. primo quartæ particulæ. Loquuntur enim ambo in curatione acutorum morborum, & potiſſimùm ſi materia turgeat: à quibus morbis poſſunt

vtero gerentes corripi: & non pro ſyncera præſeruatione ab aborſu, prout loqui noſtra eſt intentio. Neque enim negamus nos quòd vbi quiſpiam prꝗter naturam affectus vtero gerentibus fuerit genitus, à quo nedum abortus, ſed ipſius etiam vitæ periculum immineat, & pro eius ſublatione venæ ſectionem deſideret, quod ea vtęndum ſit, moderatè tamen, cùm maius ex ea comparetur commodum quàm incõmodum, licet periculo nõ vacet: ſublato per eam eodẽ affectu, qui magis ac certiùs poterat abortum cauſare: idque in dies experimur, cunctis tamen aliis ritè perpenſis, & feliciter ſemper ſucceſſit. Confugient fortaſſe, à rationibus & auctoritatibus deſtituti, ad experientiam, dicentes ſe multoties expertos eſſe ſanguinis miſsionem in ſupra dictis tribus caſibus, vel in eorum aliquo, præſeruaſſe ab aborſu. Verùm hi velut (iudicio meo) prauis rationibus fuerunt decepti, volentes eis vti: ita valdè magis de experientia loquentes, decipiuntur: ignorantes primò, quid ſit experientia. Quæ à Galen. libro de hiſtoria philoſophica hoc modo deſcribitur: Experientia eſt eiuſdem rei ſpecie plures memoriæ. & libro de optima ſecta, Experientia eſt, inquit, eius, quod frequenter & eodem modo viſum eſt, comprehenſio atque memoria. Nunquid ergo ea, quam ipſi dicunt, ſit vera experientia, ex ſuprà dicta deſcriptione patet: tum cum huic, vt dicebat Galen. 3. Metho. medẽdi, longo vſu opus ſit: tum & tertiò cùm rationibus & auctoritatibus omnium Medicorum contradicat: nunquid ea poſſit dici vera experientia, cùm eam (vt dicebat Galen. 2. meth. medendi.) recta ratio ornet. Et nono de Hippocratis & Platonis decretis, & nono meth. medendi, & octauo de compoſi. medicamentorum ſecundum locos, dicebat perquam infirmam & imperfectam fore experientiam ſine ratione. Vltra hoc, quòd periculoſa eſt, vt dicebat Hippocr. primo Aphoriſ. primæ particulæ, & Galen. 10. de Simplicium medic. facultatibus. Is ergo, qui ei ſoli inſiſtit, errat, vt volebat Galen. 3. Metho. medendi. Abſit ergo vt (cùm duo ſint omnium inuentionum inſtrumenta, vt aſſerebat idem Galenus 3. Metho. medendi. & libro de Elementis primo.) aliquis Medicus ſoli experientiæ, abſque ratione, inſiſtat: quia ipſe, inquit, ſemper artifex imperfectus erit, tanquam ſemper ad perfectionem alterum altero opus habeat, vt fatetur idem Galenus 8. de Compoſitione medic. ſecundum locos. Concludamus ergo quòd, ſi fortaſſe aliquando huiuſmodi ſanguinis miſsionem, pro præſeruatione ab aborſu, vtero gerentibus præceperunt: valde errauerunt & maximo periculo ſe ipſos expoſuere, tum cùm rationibus & auctoritatibus, quibus hanc perficiant, careant: tum etiam cùm loquentes de experientia, eam ignorent: vt clarè patet ex ſuprà dictis Hippocratis & Galeni auctoritatibus. Extirpetur ergo huiuſmodi empiricorum abuſus, caueat demum quiſque Medicus rationalis ab hiſce erroribus: damnétque, ſi quem audit ignarum empiricùm aliquando eam præcipere. Non immeritò ergo, mi Marce Antoni, cùm rationibus & auctoritatibus, tum etiam experientia perſuaſus, elapſis propè diebus in illuſtriſsima Maria Cardona Marchioniſſa Padulæ, cùm vtero gereret, nec in primo, nec in ſecundo, nec in tertio menſe, etiam apparente eo tempore aliquali ſanguinis pauco ex vtero fluore, aſſueta alias in primis tribus menſibus aborſum pati, mediocriter etiam ferè corpus habente, abſque occaſione manifeſta: laxæ tamen, albæ & mollis carnis, tum ratione ſexus, tum ratione proprij temperamenti, regione & tempore anni calidis, cui magna copia crudorum humorum in ventriculo redundabat: cuius ſignum erat continua ſubuerſio & nauſea, vt volebat Galenus octauo de Compoſitione medicamentorum ſecundum locos: ſanguinem mittere prohibui. Et de nouo, ſi, Deo duce, iterum geret vtero, prohibeo ac prohibebo. Et, ſi omnis tum ratio, tum experimentum mihi deficeret: ſufficit abundanter ſuprà dictus millies citatus Aphoriſ. 31. quintæ particulæ, qui nullo pacto in caſu illuſtriſsimæ ſuprà dictæ Dominæ ab aliquo poteſt refragari: eò magis, cùm nec ratio vlla, aut auctoritas, vel experientia in contrarium reperiatur: quamuis non defuerint aliqui volentes quòd in primo & ſecundo menſe, ante ſanguinis fluorem, bonum fuiſſet ſanguinem mittere: & quidam alij aſſerentes non modò ante ſanguinis fluorem, verùm etiam in tertio menſe apparente dicto ſanguinis fluore, quamuis pauco (vt tu mihi teſtis es) debuiſſe ſanguinem mitti: licet eo caſu ſtatim ſuprà dictæ Dominæ aliàs vena ſecta, poſt horam vel alteram abortierit. Qui quidem quantùm deuiant ac à veritate deuiaſſent, ſi ita perfeciſſent, & deuiabunt, ſi fortaſſe in prædicta Domina in eodem caſu præcipient, ex omnibus ſuprà dictis tum rationibus, tum auctoritatibus, quilibet ſanæ mentis Medicus iudicet. Et tu ipſe, qui quidem optimi es iudicij, bonóſque Medicinæ auctores legere ac aliis interpretari non deſinis, facilè dignoſcere potes.

Vide, mi Falco, quanti valuerit apud me auctoritas tua: quanti etiam imperium. Malui enim tibi morem gerere, quàm, tuum imperium renuẽs, inofficioſus haberi: etſi innumeris, hiſque etiam quotidianis, curandorum morborum occupationibus me poteram iuſtè excuſare. Quibus, perinde ac fluentibus & creſcentibus vndis, ita penitus obruor, vt vix detur ex illis ad reſocillandam vitam emergere. Tu tamen ſcribentis animum accipies potius, quàm doctrinam vel ingenium. Et, ſi nihil in hoc opuſculo doctum, elaboratum, excultum, ac doctis tandem tuis auribus dignum afferam, non tam paruæ meæ doctrinæ, quam tuæ variarũ ſcientiarum profunditati, temporiſque breuitati benignè precor adſcribas: vt, quando ita præcepiſti, tibi ipſi ſolùm ignoſcas. Daturus equidem ſum, ſi quid plus otij nactus fuero, & hæc noſtra paruula hilari fronte te accepiſſe cognouero, fortaſſe doctiora ac meliora. Tuúmque Donatum Antonium Altimarum altiſsimæ tuæ eruditionis ſtudioſiſsimum, vt cœpiſti, ama, amplectere & foue, ac diris maledicentium ac virulentorum morſibus tuæ auctoritatis antidoto, vt par eſt, fortiter ac animoſè tuere, cùm potiſsimùm veritatis inquiſitioni deditis, vt tu es, & non prophanis illis hæc paucula ſcripſerim. Vale 15. Calend. Iulij 1543.

Marginal notes: cap. 11 — cap. 1 — 2. Meth. med. cap. 6. 9. de Plac. Hippocr. & Plat. 9. metho. meden. & 8. sec. loc. cap. 6. 10. de Simpli. medic. fac. cap. de ſangui. ve. 3. Metho. med. cap. 2. 3. Metho. meden. & 1. de elemẽ. cap. 2. 8. sec. loc. 2 — cap. 3

DE ALTERATIONE, CONCOCTIONE, DIGESTIONE, PRÆPARATIONE, AC PVRGATIONE, EX HIPPOCRATIS ET GALENI SENTENTIA METHODVS,

Donato Antonio ab Altomari Auctore.

1. de Nat. facul. cap. 13. in libr. quod ani. mo. ſequ. tem. cor. cap. 7. 8. de decr. Hippo. & Pla. cap. 4. 1 de Natu. huma. tex. 5

HIPPOCRATES, quē primum omnium Medicorum, ac Philoſophorum, qui ad eius manus peruenerunt, Galenus vbique fatetur: non ab re Epicuri Leucippi, atque Democriti opinionem, qui ex atomis inſectilibus, ac incompactilibus corpora noſtra compaginata eſſe aſſerebant, libro de Natura humana primo, hoc pacto deſtruere nixus eſt aſſerēs: Mea verò eſt ſententia, ſi vnum ſit homo, nullo vnquam dolore afficiatur: neq; enim eſſet, à quo doleret, vbi vnum tantum foret: quòd ſi doleret, etiam neceſſariò vnum quoque medicamentum eſſet. Quam Hippocratis ſententiam Galenus libro de Conſtitutione artis medicæ, cap. octauo confirmauit: cùm dixit, Nam vnum immutabile in aliud eſt, cum in quod tranſmutetur, non habet. at immutabile inalterabile eſt, atque impatibile. quod verò eſt impatibile, id vacat dolore: ergo quod vnum eſt, id impatibile eſſe neceſſariò ſequitur. Qua de re, ſi vnum ſpecie eſt elementum: nihil in omnibus vnquam dolebit: at verò dolet. non eſt igitur elementum vnum. Ad hæc libro primo, cap. ſecundo de Elementis dicebat, Nulla atomus aut alterari, aut ſentire natura apta eſt. ſi igitur ex atomis corpora noſtra conſtarent, aut ex tali aliqua natura vniformi, non dolcremus: atomi nanque omnes corpora exigua ſunt qualitatis expertia. Pari

tex. 1. & 2. ratione ab eodem Hippocrat. eorum opinio teſellitur, qui vnum tantùm ex quatuor primis elementum eſſe aſſerebant, ex quo corpora noſtra, & cętera oriri volunt. quorum quidam hominem, aërem eſſe, aut ignem: quidam aquam, aut terram puta-

tex. 3 bant. Nec minus idem eſſe Hippocr. eodem libr. nonnullis rationibus eorū placita deſtruit, qui hominem vnum tantùm ſuccū eſſe exiſtimabāt. quorum aliqui ſyncerum ſanguinem, aliorū ſuccorum expertem, vtriuſque videlicet bilis, & pituitæ: quidam pituitam, aut bilem tantùm eſſe dicebāt. Quibus ſic deſtructis, ac penitus euerſis, ad alteram prauam hæreſin diruendam accedit, quæ Empedoclis erat, his verbis: Proinde quî veriſimile eſt aliquid ab vno generari: cùm nec à pluribus generentur, niſi mutuo temperamento conueniant? Voluit *tex. 13*
enim Empedocles ipſe corpora noſtra, ac cuncta alia ex quatuor elementis ficta eſſe, non tamen inter ſeſe confuſis, ſed fruſtulatim compactis, & ſeſe attingentibus: quæ ſententia eiſdem argumentis conuincitur, quibus ea conuincebatur, quæ ex inſenſilibus, & impatilibus primis corporibus, corpora noſtra ſenſilia gigni aſſerebant. quam etiam opinionem Galen. reprobauit lib. de Conſtitut. *cap. 8*
artis medicæ. Quibus ita confutatis, Hippocr. ipſe *tex. 12*
primus inter omnes, mox eodem libro de natura humana, ſtatuit elementa quatuor eſſe, eáque in mixto commiſceri, ac temperari (vbi ab Empedocle diſcrepat, qui elementa nec cōmiſceri, nec confundi in generatione aſſerebat, vt diximus: ſed fru- *tex. 15*
ſtulatim tantùm compaginari, ac ſeſe attingere) ex quibus, inquam, elementis quatuor ſimul, modo, & æquabilitate commixtis, corpora noſtra generari decretum reliquit. cùm, ſi alterum alteri longè præſtaret, & valentius eſſet infirmiori, nihil generaretur. quatuor ergo ſupradicta prima, omnium *tex. 15. 16.*
corporum, quæ generantur, & intereunt, ſimul *17. & 13*
commixta, ac inter ſeſe mutuò temperata, nedum hominum, elementa communia eſſe ſtatuit, quæ ſummas, ac ſynceras qualitates habent primas. Et propterea quadam excellentia, calida, frigida, ſicca, & humida appellata ſunt. propriæ autem horum ſubſtantiæ nomina ſunt ignis, aqua, terra, & aër. ſumma caliditas igni, aëri humiditas, algor aquæ, ac ſiccitas terræ ineſt, vt teſtatur Galen. in comment. de Natura humana primo. Nimirum ergo, *com. 13*
vt diximus, prædictas peruerſas opiniones Hip- *tex. 17*
pocr. deſtruxit, ſuámque veram ſtatuit: cùm nec ab vno aliquid generari valeat, nec à pluribus, niſi mutuo temperamento conueniant, ac commiſceantur, modóque, & æquabilitate reſpondeant. Qua de re cum omnium corporum, quæ interitui, ac generationi ſubiacent: tum etiam hominis natura eiuſmodi ſit, neceſſarium eſt ipſum hominem nō ex vna re conſtare. imò non tātum ex quatuor his elementis, verùm ex peculiaribus, quamuis non propriis, ſed omnibus ſanguinem habentibus animalibus, cōmunibus, ſanguine videlicet, pituita, flaua, tum atra bile conſtat. hæcque illi ſunt natura corporis, & propter hæc ægrotat, & valet. valet quidem, cùm ea inter ſe virtutem, & copiam mediocriter habēt temperatas, & potiſsimùm ſi permixta ſint: contrà laborat, cùm eorum quicquam fuerit

minus,ampliúſve, aut in corpore ſecretum, neque
cum omnibus confuſum: prout decretum reliquit
idem Hippocr. eodem libro de Natura humana.
Etſi omnes noſtris corporis partes ex ſanguine ge-
Tex.19 nerantur,vt voluit Gale.8.de Hippocratis, & Pla-
& 20 tonis decretis,& primo de Natura humana: tamen
ca.4. & 27 non ex eo ſyncero,atque impermixto, puro ſeu in-
tegro, & aliis humoribus non confuſo, cùm hic
nunquam vtero gerentibus inſit:ſed ex eo, qui per
excellentiam id nomen ſortitus eſt, vtriuſque bi-
lis,& pituitæ participe,corpora noſtra genita ſunt,
& demum edita in lucem,ex ipſo incrementum, &
perfectionem accipiunt ex quadam quaſi materia,
vt idem Galenus ſentit eodem libro octauo de
cap.4 Hippocratis, & Platonis decretis. Hinc patet,
quod, ſi ex ſupradictorum temperatura ſanitas in
humano corpore efficitur,& contrà,ex horum in-
temperaturis,morbi accidunt: nec corpus noſtrum
impatibile, omníſque affectionis expers eſt,velut
cap.4 adamas,aut quiduis id genus,teſte Galen.1.de Sa-
nitate tuenda: vt cùm alteratur, corrumpitur, &
vertitur, neque eundem ſeruat prioris ſtatus teno-
rem, propterea auxilium deſiderat.nam ſi impari-
bile atque inalterabile eſſet humanum corpus,ſem
per optima conſtitutio perduraret, neque artis
cap.84 præſidio indigeret, vt ait Galen. libro artis medi-
cinalis.duabus autem tranſmutationibus cùm ſub-
iiciatur, alterata ſimul, ac fluente eius ſubſtantia:
(alteratur enim refrigerata, calefacta, exiccata, &
humectata:fluit autem, & ſecundum ſenſibiles ex-
cretiones,ac per occultam tranſpirationem)dupli-
ci quoque eget reſtauratione: altera quæ exceden-
tes temperet qualitates:reliqua, quæ locum repleat
cap.7 inanitum, vt voluit Galen.1. de Elementis. Atque
cap.10 quarto de Simplic. medicamẽtorum facult. duplex
innuit eſſe noſtris corporibus iucundum: alterum,
quod impleat id, quod euacuatum eſt, cuiuſmodi
eſt nutrimentum:alterum quod medeatur ei,quod
alteratum eſt, quod quidem eſt medicamentum.
Noſtra denique ſubſtãtia cùm impatibilis non ſit,
immò continuò oportet per ſe totam alterari, il-
lúdque ratione primarum qualitatum effectricium
elementorum,caliditatis videlicet,frigiditatis,hu-
miditatis, & ſiccitatis, vicifſim inter ſe agentium,
& patientium,neceſſum eſt,vt corpora noſtra pre-
ſidia deſiderent,ac auxiliis indigeant:cùm,ſi ex to-
to integrum, illæſúmque corpus duraret, taléque
quale ipſum ab initio creator fabricatum reliquit,
nequaquam correctore eguiſſet. at nunc, cum dif-
fluat ſemper,ac diſpereat:aliquo obſeruatore indi-
get,qui & quod diſſipatur,quantum, qualéque ſit,
cogniturus eſt, illicóque tale,ac tãtum viciſſim re-
ponens inſtaurabit:&,vt ſemel dicam, quod diſcu-
titur,atque euaneſcit,ingeri paulatim,atque repo-
cap.19 ni opus eſt, vt ait Galen. libro An tuenda ſanitas
ſpectet ad medicum,vel ad gymnaſticum. velut, ſi
eorum ſubſtãtia alteratur,indiget aliquo,quod ex-
cedentes temperet qualitates, eodem met Galeno
cap.7 teſte libro 1. de Elementis. Quocirca ars quædam
non ab re, quæ medicina nominatur, inuenta eſt,
corporis humani gubernatrix. & licet à prima eius
conſtituta parte denominetur, vt idem Galen. ait
cap.vlt. eodẽm libro ad Thraſybulum: tamen eamet ars,
quę vna eſt relatione ad vnum intentum finem,qui
ſanitas eſt,circa quem omnes artes verſantur, cum
vnum in ſingulis artibús, íſque bonus finis ſit, eo-
cap.13 dem auctore eodem libr. ad Thraſybulum: hanc,

inquam, ſanitatem medica ars perpetuò procurat,
ſiue eam tueatur, ſiue perditam recuperet in hu-
manis corporibus, cum in ſanis, ægrotiſque vna
hæc ars medica modo vna vitia emendet,ea videli-
cet corrigens: in nullo ſiquidem alio eadem vitia
diſcrepantia,quàm ſecundum quantum. At,cùm i-
pſa perpetuò corporum vitia emendat,ac corrigit,
propterea correctrix ars appellatur. Quod ſi exa-
ctè, perfectéque valentem hominem accipiat, in
hócque gradu ipſum conſeruet,euecticen eam, id
eſt boni habitus ſeruatricem vocamus,ſi verò eos,
qui iam morbum euaſerunt reficiat: analepticen,
ſeu refectricem, vel inſtauratricem. Inter quas ea
quoque collocatur, quæ à medicis ſalubris propriè
dicitur ac conſeruatiua ſimul. Hæ quidem tres par-
tes ſub ea medicinæ parte connumerantur,quæ e-
xigua vitia corrigit:inter ſe autem ratione maioris,
minoriſque diſſentiunt. Eſtque inſuper quædam a-
lia prædictæ artis pars, quæ à medicis propriè pro-
phylactice vocatur: Cui ſuccedit illa, quæ magna
vitia tollit,quæ propriè curatiua dicitur. Cum ergo
cunctæ hæ partes circa vnum ac eundem propoſi-
tum finem verſentur, qui nil aliud eſt, quàm ſani-
tas, vt voluit Galen. eodem lib. ad Thraſybulum: *cap.29*
ſequitur,quòd vna tãtùm ſit ars medica, per quam
humani corporis vitia corriguntur in nonnullas
partes diuiſa,prout maius,& minus eſt vitiũ, quod *in libr. ad*
corrigitur:hæcque præſidia, atque auxilia, quibus *Thraſybul.*
indigent,porrigit,relatione tantum ad vnũ finem, *cap. 25. in*
qui,vt diximus,ſanitas eſt:corpori videlicet, aut a- *lib. de flatib. prope poſtr.*
liquid,vt ſuperuacuum detrahẽs:aut aliquid, quod
deficiat adiiciẽs, naturalémque modum ei compa-
rans,qui nil aliud eſt,quàm ſanitas ipſa. Hinc rectè
arbitror ab Hippocrate relatum fuiſſe,quòd medi-
cina eſt appoſitio, & detractio: appoſitio quidem
deficientium,detractio autem redundantium. ve-
rùm, ſicut non vnius artis eſt opus facere, & alte-
rius vitiatum corrigere, ſed eiuſdem, vt ait Gale-
nus lib. An tuenda ſanitas ſpectet ad medicum, vel *cap 26*
ad gymnaſticum, ita nec vnius opificis eſt corpora
noſtra creare, alterius verò eorundem corporum
vitia corrigere. Atqui, cùm natura primaria ſit hu-
mani corporis opifex, nos autem ab initio animal
creare non potuimus, nec primam eius formatio-
nem inſtituere: ipſáque iterum natura ægrotis ſa-
nitatem comparat, nec alia profectò ratione fœtui
in præſentia in lucem edito alimentum ſuppeditat:
quin etiam ſimiliter nũc operatur, alit, digerit,ex-
cernit, omniáque, vt ſemel dicam, in præſentia vt
prius eadem ratione miniſtrat. ars ergo primaria
naturæ eſt. Qua de re ritè à priſcis ſapientibus di-
ctum eſt, naturam in omnibus auxiliari, naturam
morbos iudicare, naturam morborum eſſe medi-
catricem: Medicum autẽ eiuſdem eſſe miniſtrum:
vt teſtatur Galenus eodem libro ad Thraſybulum, *cap.26*
necnon libro primo de diebus decretoriis aucto-
ritate Hippocratis aſſerit, quòd natura omnino ſuf *cap.11*
ficit:pariterque Medicum ibi appellat naturæ mi-
niſtrum, non pharmacopolam quendam ex triuio,
ſed re vera medicum. Cum denique naturę morbo-
rum ſunt medicatrices, vt ait Hippocrates libro *ſec.5.text.1*
ſexto de morbis vulgaribus: ac ipſa natura corpus
alit, digerit, excernit,& omnino ſufficit, vt ſuperius
diximus ex Hippocratis, & Galeni mente, eáque *ſec.5. com.1*
eſt artifex,& animalibus conſulit, vt idem Galenus *in 1. de po.*
teſtatur ſexto de morbis vulgaribus, cùm hoc com *hu. cap.13*
mentariolo nil aliud dicendum proponam, quàm
quot,

quot, & quibus medijs, ac quando poſsit ipſi naturæ à re vera Medico, ac ipſius miniſtro cum oporter opitulari, præcipue in curandis morbis, prius quid per naturam ipſam intelligendum eſt, quidque ea ſit, ac quo pacto omnino ſufficiat, primum explanare licebit: deinde quomodo ea pro quibuſdam functionibus perfectius obeundis, ac quibus medijs iuuanda ſit, dilucidare non grauabor. At, quoniam ad artem maximè neceſſaria ſunt, quæ hic conſcribimus, præſertim quia pro tyronibus laborem hunc ſuſcepimus: ſi qua ſæpius repetimus (cum hoc melius ſit auctore Galeno in commento aphoriſmi vigeſimi ſecundi quarti libri) culpandi minimè erimus.

De natura.

tex.18 VNiuerſam hominis naturam eſſe ſanguinem, pituitam, & bilem geminam, flauam videlicet, & atram ab Hippocrate, vt ſuprà retulimus, primo de natura humana decretum eſt: nam, licet, vt diximus, humana corpora ex ſanguine conformentur, non tamen ex eo ſyncero, cùm hic prægnantibus nunquam inſit, verùm vt participe vtriuſque bilis, & pituitæ. Et quis inficias ibit corporis pleraſque partes ex ſemine gigni Galeno apertum eſſe? nam ſeminis parua in vterum deiecta moles eſt, nutriturque, & amplificatur ex ſanguine. Nec verò id incognitum eſt, ex ſanguine quoque ſemen genitum eſſe. qua de re qui ex ſanguine corpora humana generari aſſerunt, at non ex eo mero & aliorum humorum experte, ſed ex eo, qui per excellentiam id nomen ſortitus eſt vtriuſque bilis, & pituitæ participe, nihil Galeno pugnabit, vt lucidè com.27 videre licet apud eum libro primo de natura humana. Quam quidem hominum naturam duplicem quoque eſſe, videlicet tum omnium communem, tum cuiuſque propriam, ab Hippocra- ſer.3 tex.1 te primo de morbis vulgaribus decretum eſt. qua de re, cum apud eundem ipſius naturæ eſſentia in quatuor elementorum temperatione poſita ſit, ſequitur humani corporis naturam idem eſſe, quod temperamentum, ſeu temperaturam quatuor elementorum, humidi, ſicci, calidi, & frigidi, vt com.1 patet Galeno ſecundo de natura humana, & in commento aphoriſmi ſecundi libri iij. & 34. libri 1. de vſu ij. quæ quidem natura, licet quæ opus eſt, effi- part.com.2 ciat, inerudita, & indocta, vt ait Hippocrates ſexto de morbis vulgaribus: tamen à Galeno ponitur eam eſſe artificem, animalibus conſulere, ac vim quandam eſſe inhabitantem in ipſis cor- ſer.5.tex. poribus, quæ ab ea reguntur, eodem libro ſex- com.2 to de morbis vulgaribus: idque de mente Hippocratis. At quæ ſit ipſius naturæ ſubſtantia, quæ text. com.1 nos & finxit, & gubernat, ipſe Hippocrates non auſus eſt pronunciare, quanquam noſtræ creationis auctorem naturam appellat, prout o- cap. 8 mnibus hominibus mos eſt, recte Galeno, nono de Hippocratis, & Platonis Decretis. At i- cap 4 dem Galenus libro de temperamentis tertio, naturam ait eſſe vniuerſam ſubſtantiam, ac temperiem, quæ ex primis elementis conflatur, calido, frigido, humido, & ſicco. Quod autem hæc eadem natura, quæ humani corporis particulas effinxit, ac ſenſim adauget, omnino per eas totas ſit extenſa, vt quæ totas eas per totas, non tantùm extrinſecus, fingat, nutriat atque adaugeat, dilucidè idemmet Galenus declarauit ſecundo de Natu- cap.13 ralibus facultatibus. hanc cuiuſque hominis par- 1. de ſem. ticularem naturam, vt dilucidius loquamur, ſub- cap.13 diuidere licet in totius corporis temperamentum, & cuiuſque particulæ eiuſdem corporis naturam, ſeu proprium temperamentum, ipſam quidem gubernans. qua diuiſione Galenus vti- cap.3 tur in pleriſque locis, præcipuè libro primo de Compoſitione medicamentorum ſecundum locos in principio. verùm ipſius primæ noſtræ naturæ, ſeu temperamenti tria ſunt, quæ ſubſtantiam compleuerunt, ſpiritus ſcilicet, ſanguis, & ſeminalis humiditas, vt ait Galenus in commento Aphoriſmi 15. primi libri. Et libro vndeci- cap.1 mo Methodi medendi fatetur naturam ex tribus partibus conſtare: ex ſpiritu videlicet, & ex ſolidarum partium ſubſtantia, quæ partes ex genitali ſemine conditę ſunt: & tertio ex carnoſa ſubſtantia, quæ ex ſanguine gignitur. Et, ſi ſuperius relatum ſit à nobis cunctas noſtri corporis partes ex ſanguine, non tamen ſyncero, formari, idque Galeno minimè pugnare: diſtinctius ſi loqui velimus, partes, quæ carnoſæ magis ſunt, ex ſanguine: quæ verò ſolidiores in primo ortu, ex ſemine fieri atque formari fatebimur, prout patet ex Galeni mente libro primo de ſemine, id- cap.5 que aduerſus Ariſtotelem concludit. His ſic dilucidatis, cuilibet, vel parum in arte medica exercitato patet, quid per naturam tum communem omnium hominum, tum cuiuſque propriam, ac demum ſingularum partium, ex Hippocratis, & Galeni ſententia intelligere debeamus. Verùm, quia ſuperius relatum eſt, naturam ipſam ab initio fuiſſe animalis opificem, eique demum alimentum ſuppeditare, digerere, excernere, ac omnino ipſi miniſtrare, vt patet Galeno ex Hip- cap.8 pocratis mente libro nono de Hippocratis, & cap.16 Platonis Decretis, & libro, Num tuenda ſani- lib. de nat. ca.3.6. epi. 5. v. com. 5. tas ſpectet ad medicum, vel ad gymnaſticum: nec minus apud Galenum ſæpenumero reperimus, 8. de decre. in Hippo. & Plat. calidum innatum hæc eadem in animantibus perficere, vt patet in commento Aphoriſmi. 15. pri- cap.7 mi libri ſub his verbis, Neque enim aliud quicquam animal ab initio afformauit, ſic vti neque rurſus adauxit, aut vſque ad mortem enutriuit, præterquam iſte calor innatus, de quo nunc habetur ſermo. hic igitur eſt omnium operum naturalium cauſa. Verùm, quoniam in nonnullis locis, vt ſuperius diximus, & pariter in commento aphoriſmi tertij primi libri aſſeruit ſemper naturam, coctionem, alimenti diſtributionem, ſanguinis generationem, adiectionem, agglutinationem, atque aſsimilationem operari, velut maximè neceſſarium, diſcutiendum videtur, num Hippocrati, & Galeno, velut natura, & temperamentum, vt ſuprà retulimus, idem ſunt: ita quoque calor innatus, & natura, an in aliquo diſcrepant. Et, cum ad amuſsim oſtenſum ſit, quid per naturã ſibi velint, pari ratione ſuccinctè quoad poſſumus, quid per calidum innatum ex eorum mente intelligendum ſit, dilucidabimus: quò facilius quiſque diſcere valeat, num natu-

ra,& calor innatus idem ſint, vel in aliquo diſcre-
pent.

De calido innato.

NE quis decipiatur, de calido innato
pro ſubſtantia,ac corpore calido,nõ
autem pro qualitate diſſerere propo
nimus. appellatur autem hæc ſub-
ſtantia innatum calidum ab efficaciſ
cap.7 ſima, quæ in eo eſt, qualitate : vt ſentit Galenus in
commentario aduerſus Lycum. id autem nil aliud
eſt, quàm ſanguis, & ſemen, vt eodem loco ab eo
aſſeritur.necnon ab eodem auctore in commento
Aphoriſmi 15. primi libri, facultas nos gubernans
calor innatus appellatur : cuius eſſentia in ſpiritu
vnà cum ſanguine,ſanguineiſque viſceribus repo-
ſita eſt, vt idem Galenus quoque teſtatur ſexto de
morbis vulgaribus, & in commento 15. aphoriſmi
Sec.4. com. 25 primi libri. Qua de re eius ſubſtantia aërea eſt,&
aquea,ſeu in ſanguine,& pituita ſubſiſtit: qualitate
verò eſt congrue, ex frigiditate, & calidirate cou-
cap.7 temperatus,prout Galenus aſſerit octauo de Hip-
cap.6 pocratis, & Platonis Decretis. Hinc Galenus ipſe
libro de palpitatione, tremore, rigore, & con-
uulſione, ipſum calidum innatum eſſentiam ſei-
pſam mouentem, ſemperque mobilem eſſe fate-
tur. Et,quia ſemper mobilis eſt,non intra tantùm,
extráve mouetur : ſed alius alium motum ſemper
excipit. quoniã, ſi intrà ſolùm moueretur, immo-
bilis ocius euaderet:extrorſus verò,ſi tantùm mo-
ueretur, diſſiparetur,& periret.nunc autem modi-
cè ſuccenſus,ac modicè adauctus perpetuò moue-
tur. Succenditur quidem ad ima corporis lapſus,
quo alatur appetens: obtinet enim & ipſe ex ſan-
guine perſeuerantiam : quemadmodum ex lignis
idoneis,qui in foco eſt,ignis,eodem Galeno teſte,
cap.5 libro de Curandi ratione per ſanguinis miſsionẽ.
At auctus, & expanſus affatim,fermè extinguere-
tur. quòd autem extrorſus exeat, à principio pro-
prio id obtinuit, quia calidũ natura eſt.at interio-
rem,& infernum ſtatum poſsidet.quòd frigoris a-
licuius ſit particeps,quandoquidem mixtum ex ca-
lido, & frigido exiſtit. prima itaque caliditatis ra-
tione eſt ſibimet motor. Magnum verò vſum ei fri
giditas adiungit:nam niſi frigus obſtaret,cum ſur-
ſum ferri calor aptus natus eſt: ſumma peteret: ſi-
mulque cum eo alimenta ferret.hinc ergo motum
caloris, ne longius protenſus pereat, frigiditas ip-
ſa impedit:dubium namque eſſet,ne ſua leuitate,&
ad ſuperna impetu corpora deſereret. quare deti-
net frigiditas, & impedit, & vehementis elationis
impetum moratur. Verùm, cum aſſeruimus calo-
rem hũc innatum ſemper mobilẽ eſſe, ſeipſumque
mouere duplici motu, tum ad intra ab extra, tũ ad
extra ab intra, horum motuum quidam caloris in-
cap.9 nati primus dicitur, teſte Galeno libro tertio de
Cauſis pulſuum, cum videlicet mouetur foras, &
extra: ſecundus verò eius motus eſt; cum intro, &
in ſeipſum mouetur. Nec ab re vnus iſtorum mo-
tuum primus dicitur : nam à proprio principio, vt
diximus, quia calidus natura eſt, obtinuit vt foras,
ſurſum,& extra moueatur. Secundus autem mo-
tus, propterea ſecundus appellatur, quia intro,
& in ſe ipſum mouetur : non propter aliud, niſi
propter alimentorum confectionem : & non quia
calidus natura ſit, quinimmo vt alimenta confi-
cerentur, ipſeque intus detineretur diu. Vbi ab-
ſolutè ſucci confecti ſunt,ſi neque proprium ſuum
motum primum, quo fertur foras repetere, in-
tra firmus, immobilis ocius euaderet, cum vtrin-
que eſſet otioſus, atque ita permanens nil aliud
eſſet, quàm via ad mortem,ac eius extinctionem:
ſubſtantiæ enim ſemper mobili mors eſt quies.
Hinc patet calidum innatum, ex Hippocr. & Ga-
len. ſententia, nihil aliud eſſe, quàm eſſentiam
ſeipſam mouentem, ſemperque mobilem, vt ſu-
pra retulimus, nec quicquam aliud eſſe naturam
animalium præter hoc calidum ſecundum Hip-
pocratis opinionem, quam Galenus aſſerit in cõ-
ment. 15. Aphoriſmi 1. libr. & commento Apho-
riſm. 37. quarti libri, ex mente eiuſdem Hippo-
cratis aſſerit, Quæ noſtra corpora regit natura,
nihil aliud eſt, quam calor naturalis: qui etiam nil
aliud eſt, quàm ſanguinea ſubſtantia ſimúlque aë-
rea, ſeu ſeminalis, vnà cum ſpiritu, vt idem Gale- cap.9
nus ait, quinto de Simplicium medicamentorum
facultatibus, quod iterum de natura ſuperius di-
ctum eſt. Qua de re indubitanter nil aliud eſſe ca-
lorem innatum concludamus, quàm naturam at-
que animam : immo natura,atque anima, de men
te Hippocratis, nihil præter ipſum eſt, vt Gale- cap.6
nus aſſerit libro de tremore,rigore, palpitatione,
& conuulſione. calidum ergo innatum, naturam,
atque animam idem eſſe ex Hippocratis ſenten-
tia, vt ſupra oſtendimus : nemo aſſerere vetea-
tur : velut & corporis naturam, idem quod tem-
peramentum, eodem Galeno auctore libro 2. de Nat. huma. com-
de Natura humana, & libro primo de Vſu par- ment. 1. 1. de
tium, nóſque de eorum intentione illud ci- Vſu par-
tra controuerſiam fatemur, etſi vt Chriſti aſſe- tium. ca. 9.
cla, & vt rei veritas eſt, aliud de noſtra anima
ſentiam, quam incorruptibilem, & immorta-
lem firmiter teneo : licet Galen. de Ratiocinatri-
cis animæ eſſentia aſſertiuè loqui perpetuò veri-
tus ſit.

Quòd ars medica, ac medici ne-ceſſarÿ ſint.

VErùm,cùm ſuprà relatum ſit ex Hip
pocratis, & Galeni mente, natu-
ram in omnibus auxiliari, natu-
ram morbos iudicare, naturam mor
borum eſſe medicatricẽ : & in ſum-
ma, naturam ſumma quadam prouidentia corpo-
ri noſtro proſpicere, ac prorſus ſufficere, forſitan
quiſpiam ex his ſuſpicabitur artem medicam, ac
medicos ipſos tanquam ſuperfluos, tolli debere:
cùm natura ipſa omnino ſufficiat, cuncta admi-
niſtrando ſeruandi animalis cauſa, cuius quo-
que primaria hæc eſt ars, vt diximus. At ſi quis
verba Galeni perlegerit ſexto de Morbis vul-
garibus ; dilucidè percipiet non mendacem eſ- Sect. 2. text. com. 1
ſe, qui aſſerit à medicis morbos curari : nec eum,
qui artem medicam laborantium ſanatricem eſ-
ſe teſtatur : eadem ratione nec illum, qui pri-
mam naturam languoribus mederi exiſtimat. ve-
rum ergo eſt dicere, naturam morbis mede-
ri : rectè quoque, & artem medicam, ac medi-
cum : verè inſuper, & eius eſſe miniſtrum, ac au-
xilia ipſa congruenti qualitate, copia, & tem-
pore

pore exhibita: cum auxilia in tempore ægrotis adhibere ſolius medici ſit, iſque auctor, ac occaſionis inuentor, diſtinguens optimè per artem, quam didicit, ſalubria atque inſalubria. Quæ ergo primò languoribus medetur, omnia congruentia in animalium corporibus operans, alens quidem cùm alimento opus eſt, ipſisque ſanguinem præparans, per quem egenas particulas nutriat, cibum in vētriculo conficiens, iterum vt ſanguis ipſe creari poſsit: & in ſumma, quæ quatuor facultatibus animal regens, omnia molitur, ac perficit, non modò ſanum animal tuendo, ſed etiam ægroto ſanitatē reſtituendo, natura quidem eſt dignitate antecellens cunctas alias ſanitatis effectrices cauſas; cum omnes materiam ſibi parent, ac ſuggerant. Poſt quam ſecūdo loco dignitate ſuccedit ars ipſa medica, per quam medici fiunt, cuius artis vi medici ipſi vtentes, morbos pellunt, ac auxilia ipſi naturæ parant, & miniſtrant. Tertium locum medicus obtinet: nam ars ipſa medica medicis dignitate præſtat, vt aſſerit Galenus eodem citato loco: & propterea dignitate vltimos eſſe eos, qui medicis miniſtrant ad ſanitatem comparandam: & eos, qui materias præparant, quos herbarios vocant. Hinc concludamus, naturam omnium artium, artificum ad medendum primariam, ac potiſsimam eſſe; poſt quam vt diximus, ſequitur ars ipſa medicatiua, quæ naturæ miniſtra eſt. ſuccedit & medicus tertio loco, quem vbique tum naturæ, tum ipſius artis miniſtrum Galenus appellat, præcipuè primo de Morbis vulgaribus, & libro primo de Diebus decretoriis: poſt quem ſequuntur ipſorum medicorum miniſtri, materias atque inſtrumenta ipſis medicis parantes. hi verò ſunt herbarij, vnguentarij, coqui, venam ſcindentes, clyſteres immittentes, cataplaſmata adhibentes, & ſimiles alij. Qua de cauſa licet ſuperius relatum ſit, naturam omnino ſufficere, eamque morborum eſſe medicatricem, ac ipſius primariam eam eſſe artem: tamen, quoniam ars ipſa medica in numero eſt earum, quæ effectrices nuncupantur, reparatricium tamen, ac correctricium: in quibus duo præcipuè inſpiciuntur: efficientis cauſæ videlicet potentia & impotentia, & materiæ copia vel inopia, vt ait Galenus libro de Conſtitutione artis medicæ; rarumque eſt artem aliquam effectiuam inuenire nulla alia egentem, quæ aut inſtrumenta fabricetur, aut materiam operi idoneam reddat: hac de re, licet natura ipſa vt efficiens cauſa ſanitatis tum conſeruandæ, tum recuperandæ admodum potens eſſet cuncta perficere, quantum ex ſe eſt; indigebat tamen & materiæ copia, quam extrinſecus ſuſcipere debebat; cum in ſe non haberet. Hinc non ab re ipſi naturæ ſuccurrunt & alij miniſtri, præſertim cum quædam in humanis corporibus fiant, quæ ipſi quidē naturæ, non tamen eius miniſtris negata ſunt: vt ſuperfluę carnis abſciſio, aut luxati articuli repoſitio. At, cum inter eos, qui naturæ miniſtrant, quidā ſint, qui potius mediatè, quàm immediatè ei miniſtrare videntur (vt hi, qui materias tantùm, aut inſtrumenta parant, potius medicis ipſis immediatè, quàm ipſi naturæ miniſtrant.) quidam verò ſunt, qui non tantùm inſtrumenta, aut materias: verùm qualitatem, quantitatem, occaſionē, & vtendi modum ipſarū materiarum dignoſcentes, ea ratione naturæ miniſtrant, vt potius auxiliorum, ac occaſionum inuentores ſint, quàm materiæ auxiliorum: tunc enim auxilia dicimus naturæ miniſtrare, cum auxiliorum materiæ in tempore, atque, vt decet, aliquibus humanis corporibus applicantur, Galeno teſte vndecimo Methodi medendi. Hinc non ab re Galenus primo de Diebus decretoriis, eū medicū appellat naturæ miniſtrum, qui re vera medicus eſt: & non qui pharmacopola ex triuio; cum hic tantum abſit à iuſta appellatione miniſtri naturæ; vt etiam maximè contrarium nomen ipſi conueniat magis, iniquo videlicet, & ipſius naturæ, & ægrotantium hoſte iure appellato. Is ergo, qui re vera medicus eſt, diſtinguereque per artem dedicit ſalubria ab inſalubrib. quique vi eius artis, ac auxiliis vtēs morbos pellere valet; quamuis non primò vt natura ipſa, ſed veluti ipſius naturæ adminiculator, atque miniſter; præterea nec ars ipſa medica, nec reuera medicus tolli debent pro humani corporis ſanitate tum ſeruanda, tum recuperanda; quanquā ars ipſa, vt diximus, per quam vere medici fiūt, dignitate ipſis ſit, vt ait Galen. ſexto de morbis vulgaribus. Cuncti verò alij, qui medicis miniſtrant, materias auxiliorum parantes, aut inſtrumenta idonea, potius medicorum, quàm naturæ miniſtri appellandi ſunt: cùm nec qualitatem, nec quantitatem, aut occaſionem, vel vtendi modum cognoſcant. Quare eis digniores ſunt medici ipſi, velut etiam & auxiliis: medicis verò ars medicatiua: quæ rurſus, vt retulimus, naturæ miniſtra eſt, eius videlicet, qui vel curatur, vel præſeruatur, vel conſeruatur. Tunc ergo naturæ medicus auxiliatur, vt ſæpius diximus, cùm auxilia in tempore, atque vt decet, ei porrigit, atque propinat. quòd ſi importunè oblata fuerint; non amplius ſalubres cauſæ, neque auxilia dicentur. Porrò cùm in his adhibendis nonnullos noſtri temporis iuniores medicos hallucinari inſpiciam, qui intempeſtiuè materias aliquas auxiliorum naturæ propinantes, ei opitulari ſe autumant, cum potius eam impediant, quàm ipſi miniſtrent, prauosque errores committunt: non ſolùm quia intempeſtiuè auxiliorum materias naturæ propinant, verùm quia etiam cuncta confundunt: nam ſæpenumero alterantia, aut præparantia propinantes auxilia ſe naturæ adminiculari in concoctione, vel in digeſtione opinantur: & contrà coctioni, vel digeſtioni, cùm fortè fortuna auxilientur, aſſerunt ſe parare expulſioni, aut præter præparationem tantùm alterare putant: rogantibus amicis, vt quando, & quibus auxiliis naturæ opitulandū ſit, præcipue in propulſandis morbis, aut in ſola alteratione perficienda, aut concoctione, ſimul cum ea alteratione, vel digeſtione, ſeu præparatione, ac purgatione, dilucidare vellem; ſubij, vt eis gratificarer, libentur hoc onus: ſimulque vt ad propoſitam materiam ſtylum exercerem. Itaque de alteratione primò diſſerere decreui, tanquam quodam communi genère ad cuncta alia: nā abſque alteratione, nec concoctio, nec digeſtio, nec præparatio, aut purgatio fieri valet.

eodem loco. — *Sect. 2. ch. 45. & 51. 1. de diebus decr. 11* — *cap. 12* — *cap. 1* — *cap. 11* — *Sect. 5. com. 1*

De alteratione.

Velut, cùm corpus aliquod ab his, ſub quibus antea fuit, in nullo eſt im mutatum, quieſcere id dicimus, vt Galenus aſſerit primo de Naturalibus facultatibus: ita equidē; ſi in aliquo ab iis receſſerit, ſecundū illud id moueri dici-

gnus, & cũ nõnullis modis corpus à ſtatu, in quo e-
rat, recedat; pari ratione multis etiam modis mo-
ueri dicetur. At, quoniam motum prióris eſſe ha-
cap.6 bitus mutationem à Galeno aſſeritur libro primo
cap.3 Methodi medendi: ea verò immutatio dupliciter
cap.3 fit, eodem auctore libro ſecũdo methodi, & libro
primo de locis affectis: quorum vnus lationis, alter
alterationis dicitur. atque ea mutatio, quæ in lo-
co agitur, latio appellatur: quæ verò in qualitate,
alteratio. Latio ergo prioris loci mutatio erit. at
cap.3 alteratio à Galeno ſecundo Methodi medendi aſ-
ſeritur, quòd eſt generatio qualitatis, aut affectus,
ſeu diſpoſitio, vel mutatio eius, quod prius fuit,
hæc autem fit, cum quæ prior in corpore qualitas
erat, mutatur, & nunc noua gignitur. erit ergo al-
teratio mutatio in qualitate, ſeu demutatio eius,
cap.6 quæ prius fuit qualitatis, prout Galenus aſſeruit
primo Methodi medendi. hæ ergo ſunt primæ
duæ, ſimplicesque motus differentiæ; quanquam
enim lationis motus prior, ſimpliciorque ſit, cum
auctio, diminutio, & generatio, licet in his quo-
que motibus prioris habitus ſit immutatio, veluti
in prædictis; tamen compoſiti ſunt, & non ſim-
cap.2 plices motus, vt ait Gale. 1. de Naturalibus facul-
tatib. Verùm in quacũque re alterationes fuerint,
in ipſo fieri eſſentiã ſuam poſsident: cum, ſi quis ex
albo niger, aut ex nigro fiat albus, is in colore mo-
uetur: &, ſi quid prius dulce, poſtea fiat auſterũ, vel
ex auſtero dulce: eum in ſapore motum eſſe dici-
mus, amboque in qualitate moueri: veluti qui ex
calidiori frigidior fit, aut ex frigidiori calidior, vel
ex ſicco fiat humidus, aut ex humido ſiccus; eum
quoque moueri affirmamus, communéque his o-
mnibus nomen alteratio eſt. Quoniam verò cor-
pora noſtra, velut cuncta alia, quæ ortui, ac interi-
tui obnoxia ſunt, vt ſuperius retulimus, duabus
transmutationibus ſubiiciuntur: vna fit, cùm eo-
rum ſubſtantia alteratur, quæ non niſi calfacta, re-
frigerata, exſiccata, & humectata alteratur: nam
ſolæ hæ qualitates totam tranſmutant per totam
cap.7 ſubſtantiam, teſte Galeno libro primo de elemẽ-
cap.9 tis, & libro de cõſtitutione artis medicæ: cuiuſli-
betque noſtri córporis propria ſubſtantia, in ſu-
pradictarum primarum qualitatum quadã tempe-
rie eſt, ac proinde ſubſtantia facultatum, quibus ea
reguntur, proprietas eſt tẽperamenti, prout Gale-
nus aſſerit libro de Multitudine. Altera verò trãſ-
cap.3 mutatio efficitur, fluente eorũ ſubſtantia, quæ nõ
tantùm per ſenſibiles excretiones fluit; verum &
ſecundum illam, quæ occulta nominatur tranſpi-
ratio: nimirum ſi duplici quoque egeant reſtaura-
tione: vna, quæ excedẽtes temperet qualitates: al-
tera, quæ locum repleat exinanitum, vt ſuperius
1. de Elem. dictum eſt. Verùm quæ excedentes qualitates tẽ-
cap.7 peret, ſeu exuperantiam deſtruit, cõtraria debet eſ-
ſe qualitas excedenti, atque exuperanti: quæ verò
defectum ſupplet, non eſt quidẽ contraria, ſed ma-
gis ſimillima eſſe debet ſubſtantiæ prius euacuatæ:
nam vicem illius in animalibus obtinere oportet.
hoc verò efficitur, cum ex ſubſtantia deperditæ ſi-
mili corpora enutriuntur: quam ſubſtantiam, ali-
mentum nominamus; licet hæc quoque, quæ cor-
pora noſtra nutriunt, ea alterent, atque mutent fe-
cap.2 re omnia, vt ait Gale. tertio de Temperamentis.
cap.1 hoc autem alimentũ à Gal. 1. de Simplic. med. facul
1. lib. de a- tatibus dicitur eſſe quicquid ſubſtantiã noſtri cor-
lim. prope poris augere poteſt, quanquã auctore Hippocrate,
princ.
id tripliciter dicatur: nam nutrimentum ipſe ap-
pellat, quod nutrit: nutrimentum quoque, quod
veluti nutrimentum eſt: pariter & nutrimentum,
quod nutriturum eſt, vt ait Galenus primo de Na-
turalibus facultatibus. Illud verò, quod ſecundum cap. 11
ſolam qualitatem ſubſtantiam noſtri corporis al-
terat, medicinam, ſeu medicamẽtum appellamus.
quod medicamentum à Galeno primo de Simpli- cap.1
cium medicamentorum facultatibus, omne id di-
citur, quod naturam noſtrã alterare poteſt, abſque
hoc, quòd ſubſtãtiam corporis augeat. &, vt vno
verbo dicam, ea, quæ aſsimilantur, omnia nutrimẽ
ta vocantur: reliqua verò omnia medicamenta ap
pellantur. Eſt porro & horum medicamentorum
natura duplex, teſte Galeno tertio de Tempera- cap.2
mentis; quippe vel cuiuſmodi ſunt aſſumpta, eiuſ-
modi etiam permanentia vincunt, ac corpus mu-
tant. & hæc prorſus tum venenoſa, tum naturæ a-
nimalis corruptricia pharmaca ſunt. Vel mutatio-
nis initiũ ab animalis corpore conſequuta, poſtea
corpus noſtrum alterant: quæ multis modis dicũ-
tur, vt patet Galeno eodem libro tertio de tempe
ramentis. nos autem de prima medicamentorum
natura penitus loqui non intendimus, nec de cun-
ctis, quæ in ſecunda medicamentorum natura cõ-
tinentur: verùm ſecundam in dua ſpecies diuidẽ-
tes, quarum vna eſt, quę ſecundum ſolam qualita-
tem ſubſtantiã alterans, enutrire tamen animal nõ
valet, ſeu ſubſtantiam augere, aut exinanitum lo-
cum replere, velut de nutrimento diximus. Alte-
ra ſpecies eſt, quę non tantùm noſtri corporis ſub-
ſtantiam alterat, cum hoc quod neque exinanitũ
corpus replet, verùm de corpore eam educit per
quamcunque viam ſenſibiliter euacuans: quæ me-
dicamenta purgantia à medicis nominari ſolent:
redundant nanque in corpore quædam in quan-
titate, & quædam in qualitate, vt Galen. aſſerit vn- cap.13
decimo methodi medendi. Cùm ergo de altera-
tione, ac medicamentis alterantibus in hoc capi-
tulo diſſerere propoſuimus; de eis loqui intendi-
mus, quæ corpus alterare poſſunt abſque ſubſtan-
tiæ diminutione, aut augmento. nam licet non-
nullæ aliæ alterationes dici poſſent: & ea, quæ na-
turę in ipſis actionibus opitulãtur, alterantia quo-
que nominari nomine generis: hîc tamẽ de ea, quę
excedentea in corporibus tẽperat qualitates, abſq;
hoc, quod corporis ſubſtantiã augeat, aut minuat,
ſed eadem manente, ac ſeruata intelligendum eſt
propriè ſumpta, pro mutatione tantùm eius qua-
litatis, quæ prius fuerat in corpore, & generatione
alterius contrariæ, abſque hoc, quod aſsimilet, ſeu
diſtribuat, diſsipet, atque ſubſtantiam euacuet.
Hæc autem excedens qualitas erit, cum noſtri cor-
poris ſubſtãtia alteratur, refrigerata, calfacta, exic-
cata, & humectata, aut cum ex harum qualitatum
diuerſis combinationibus afficiatur. quòd ſi vnam
valeremus ſine ſubſtantia qualitatem inuenire; ea
ſola vteremur, ac eam ſolam adhiberemus, vbi al-
terare neceſsitas vrgeret. nunc verò, cum nec vna
qualitas ſine ſubſtantia inueniri poſsit, vt Gale-
nus aſſerit libro primo, cap. ſeptimo de Elemen-
tis; cogimur eas qualitates vnà cum earum ſub-
ſtantiis corporibus adhibere, vt contraria qualitas
in ipſis exuperans ab eis deſtruatur. Et, ſi quando-
que exuberans ipſa qualitas in corporibus ſumma
ſit; corpora accipimus, in quibus contraria quali-
tas in ſummo reperiatur, præcepto Galeni ter-
tio de

cap.5 tio de Temperamentis. velut, ſi in corpore ſumma ſit ſuperabundans frigiditas; ignem adhibemus. quòd, ſi ſuperabundans qualitas ſumma ſit caliditas; aquã afferimus. quo tempore elemẽtis pro medicamentis vtimur, vſumque ea medicinæ prębent, *cap.7* vt Galenus præcipit libro primo de Elementis. Si verò à ſummo paulũ recedat, aut plus à ſummo abſit ipſa, ſuperabundans præter naturam in corpore qualitas; non amplius ipſis elementis pro medicamentis vtimur, ſed mixtum aliquod ex eis eligimus. veluti, ſi calfacere intendimus; medicinã eligimus, in qua maior ſit portio ignis, quàm contrarij elementi, vbi verò frigefacere volumus; vice verſa medicinam eligimus, in qua maior ſit portio aquæ, quàm ipſius ignis, quę a ſummo quidem paulum, vel multum declinans ſit ad portionem ipſius receſſus, auctoritate Galeni tertio de *cap.5* Temperamentis, ſæpenumero verò contingit, quòd vtriſque ſimul opus eſt, alterare videlicet, & enutrire tuncque ſubſtantiam quærimus, quæ & alimenti, & medicamenti afferat vtilitatem. hæc autem veluti medicamenta corpus noſtrum alterant, ac afficiunt toto eo tẽpore, quo concoquuntur. at vbi concocta, ac aſsimilata ſunt; prorſus calorem naturalem augendo, vt alimenta omnia *cap 4* nutriunt, Galeno auctore tertio de Tẽperamentis. Cùm ergo duæ ſint primarum indicationum *cap.3* differentiæ, vt teſtis eſt Galenus tertio Methodi medendi, quod ſecundum naturam ſe habet, videlicet ſui cuſtodiam indicans, & propterea quæ ſibi ſimilia ſunt poſtulans, & quod præter naturam eſt, ſublationem ſui, eóque contraria requirens: perit enim quicquid in contrariũ, & à cõtrario, vt *Ibidem & 11. Meth. meden.ca.3* idem Galenus eodem loco, & libro vndecimo eiuſdem; hinc non mirum, ſi ab Hippocrate hoc aureum, æternæque veritatis præceptum recepimus, nempe contraria contrariorum eſſe remedia: hoc etenim neglecto, omnem medendi methodum confundemus, vt eodem libro vndecimo metho*cap.12* di medendi Galenus aſſerit. nam omnia, quæ pręter naturam ſunt; ab his, quæ ipſis ſunt contraria, curantur, ſiue morbi ſint, ſiue morborum cauſæ, ſiue ſymptomata morbi: quanquam morbus ſolus per ſe ſubſiſtens ſolus quoque curationem propriã ſuſcipit, isque præcipuè contraria poſtulat remedia. At, ne quis decipiatur, cum contraria contrariorum eſſe remedia dicimus; non tantùm ea, quæ poteſtate cõtraria ſunt intelligi volumus, verùm etiam quæ actu, aut ea accidenti ſunt talia. & *cap.9* hoc de intentione Galeni vndecimo Methodi medendi; licet quod poteſtate, ſeu ſecundum potentiam tale ſit, præcipuè à medicis audiatur: veluti, cum febris dicimus perpetuò remedia eſſe frigida: eoque ipſam ſanare, per frigidum intelligendum eſt non tantum aquam frigidam, quæ talis eſt in actu, ſed alia, quæ partim poteſtate, partim ex ac*cap 9* cidenti refrigerant, auctore Galeno vndecimo *Ex lib. de flatib. prope prin.* Methodi. auferuntur ergo, quæ præter naturã ſunt omnia à ſuis contrariis, præcepto Hippocratis. verùm, quoniam quæ præter naturam ſunt, cuncta immoderata dicuntur: quæ verò ſecundum naturam, moderata neceſſum eſt in omnibus immoderatis à contrariis immoderatis (vt diximus) ad commoderatum regreſsionem moliri. Nam veluti viã quandam ire, quod præter naturam ſe habet, dum ad naturam redit, eandem quidem, ſed contrario itinere, remeare oportet, vt ait Galenus libro de Conſtitutione artis medicæ, & libro artis medicinalis. *Libr de Conſt. artis cap.12. lib. ar. med. cap. 89. primo de arte cur. ca. 7* pariter libro primo de articulis dicebat. Neceſſe autem eſt, vt qui in priſtinum ſtatum rediturus eſt, is eadem via, vnde eſt digreſſus, reuertatur. quod perindè eſt, ac ſi dicamus, vt contrarium iter faciat. Eatenus verò iubet Galenus contraria immoderatione vti pro ſublatione eorũ, quæ præter naturã ſunt: vt tum primum deſinas, vbi ad cõmoderatum perueneris. Hoc inſuper communiſsimum, ac generaliſsimum Hippocratis pręceptum, *Ex lib. de flatib. ibi. cap. 11.* contrariorum contraria eſſe remedia, ſempiternæ veritatis eſt, in inſtrumentalium partium præter naturam affectibus: vt Galenus fatetur libro de Conſtitutione artis medicæ. Verùm, quoniam nõ licet vllius artis ſcientiam nanciſci, niſi & methodum quandã habueris, per vniuerſalia vocata theoremata; & in particularibus te exemplis exercueris, auctoritate Galeni nono Methodi medendi cap. ſexto, (cum cuilibet particulari diſpoſitioni pręter naturam corporis contraria particularia inueniantur, quibus ea diſpoſitio auferri debet, eodem Galeno teſte libro de Cõſtitutione artis medicæ, loco præallegato, & libro artis medicinalis) *Lib. de cõſt. art. cap. 12. li. art. med. cap 89* vt in particularibus exerceamur, relictis eis diſpoſitionibus, quæ in inſtrumentalibus partibus eueniunt: de eis tantùm, quæ in ſimilaribus verba facientes, dicimus, quod, cùm calido affectui frigidum auxiliũ contrarium exiſtat, frigido autem calidum: eodem modo ſicco humectans, & humido exiccans: pariter calido ſimul, ac ſicco morbo, frigidum & humectans veluti frigido & humido, calidum & exiccans contraria ſunt, & eadem ratione de cæteris intemperaturis, quæ in vniuerſum octo ſunt, quibus ſimplicia corpora ſunt obnoxia, vt patet ex Galeno libro nono, & ſeptimo Methodi medendi, & primo de Temperamentis: *9. Metho. med. c. vlt. & 7. eiuſdem cap. 3. tum 1. de temper. c. 8 8. de facul. natur. cap. vlti. & 7. Met. med. cap. 4* his vtendum eſſe cenſemus pro eorum affectuum curatione, quæ per alterantia proprie dicta perficitur. quẽ curationis modum Galenus docuit ſecundo de Naturalibus facultatibus & ſeptimo Methodi. At cum duplex corporum intemperies ſit: alia ſanitatis videlicet, & alia morbi. ſanitatis quidem, quæ paulum ad media temperie: morbi verò, quæ longiſsimè abeſt ab ea, vt ait Galenus ſecundo de Tẽperamentis: nos de morboſa intemperie, & non de ea, quæ ſanitatis eſt, hic verba facimus. Ea ergo alteratione belliſsime vtimur in eis præter naturam affectibus, qui amplius ab aliqua cauſa non ſouentur: v. g. in hectica, & diaria febre, quæ tantum contrariorum auxiliorum adhibitione curantur. nam quæ contraria eis adhibentur, etiam ſi qualitatem, ſeu qualitates excedentes tranſmutent in alias qualitates contrarias, illud tamen perficiunt abſque vlla alia concoctione, digeſtione, præparatione, ſeu purgatione. & hoc pacto natura ipſa, ſiue calor innatus à medico in hiſce morbis adiuuandus eſt: quod auxilium propriè alteratio dicitur. hanc autem alterationem per eam molimur, quæ vel tota ſubſtantia, vel qualitate vna, duabúsve contraria ſint, teſte Galeno libro de Cõſtitutione artis medicæ, & quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus, *Lib. de cõſt. artis med. cap 19.5 de Simp med. fac. cap 18. 13 Metho. med. cap. 7* ſupra dictas quidem qualitates cum ſuis ſubiectis, non tantùm vt materias præparando, ac miniſtrando, ſed vt auxilia, prout decet. Quicunque ergo iam facti ſunt morbi, & cauſa quæ hos creauit, iam abiit, ſupradictam ſimplicem primam curationis indicatio-

nem habent: velut & illi, qui alteratis tãtùm qualitatibus in partibus morbi fiũt, nempè contrariũ: ſemper enim pro eo, quod exuperat, inducendum eo vſque contrarium eſt, quoad particulam in ſymmetriam, & naturalem habitum vindicaueris, vt præcepit Galenus ſeptimo Methodi medẽdi. cap. tertio. hac inſuper alteratione, ac auxiliorum præparatione ſæpenumero in ſebribus, quæ ex putreſcentibus excitantur humoribus, quandoque frigidum adhibentes: nanque ipſius febris, prout febris eſt, aqua frigida pota perpetuò eſt remedium,
cap 9 vt Gal. vndecimo Meth. meden. aſſerit. præcipue, cùm febris ipſa fuerit ardentiſsima, & magna, cunctæque vires ægroti valentes ac concoctionis notæ planè euidentes ſint: tunc nanque frigidam homini putrida febre laboranti tribuere audacter debemus, decreto eiuſdem Gale. eodem loco, &
loco citato. Pauli ſecundo de Arte medendi, cap. 18. quinimmo id magis audebis: ſi frigidæ potioni inſueuerit, nulláque laborantis fuerit interna particula, princeps præſertim, inflammata, aut imbecilla;
cap.5 præcepto eiuſdem Galeni nono Metho. nam licet tria præcipuè ſint, quæ in propoſitis ſebribus ob putredinem ortis agendorum indicationem nobis præbeant: vna, videlicet febris ipſa: altera, effectrix eius cauſa: & tertia, vis ipſa naturalis, vt de-
cap.1 cimo Methodi Galenus decretum reliquit: tamen ſi intolerabilis ægro magnitudo febris ſit, relicta cauſa, à qua prima ſumitur pro earum curatione
cap.1. & cap.6 indicatio (teſte Galeno eodem decimo Methodi medendi) ad frigidam exhibendam, ſebriſque extinctionem acceleramus. quæ, niſi occurras, ſui magnitudine præſentem perniciem afferet. At ipſe (cum perpetuò in frigidæ exhibitione cuncta, quæ requiruntur, haud facilè ſit in ſebricitantibus reperire) ſi febris magnitudo inſtet; tutius, cum oportet, aqua hordei vtendum eſſe cenſerem, cum hæc non tantùm febribus ardentibus accommodatiſsima ſit: quia omni ex parte ei opponitur refrigerans, & humectans: immo, quia ſitim magis, quàm aqua ſola extinguit, cùm citius digeratur, nonnullaque alia commoda ipſam ſe-
cap.5 quantur, vt patet ex Galeno lib. de Ptiſana: eſt enim ipſa aqua hordei complicata quædam res ex hordeo, & aqua, cum proba cõcoctione; velut ptiſana ipſa, licet minus hordei, quàm ipſa ptiſana, & plus aquæ aſſumat. quam Hippocrates pro extinguenda ſiti ſummopere ſiticuloſis approbat, quarto de ratione victus in morbis acutis, & Ga-
tex. com. 71 lenus in eius commento. At, cum vniuerſi febrtũ generis intemperies ſit calor, Galen. aſſerit vnde-
cap.2 cimo Methodi medendi; nimirum, ſi ea intemperies per frigida ſanabitur, non tantùm per ea, quæ actu talia ſunt, verùm per ea quoque quæ poteſtate, & interdum per ea, quæ ex accidenti refrigerant, aut etiam omnia ſimul commixta. Non ab re igitur febre ipſa indicante, vt retulimus, quæ poteſtate refrigerant adhibentes, eam curamus: quæ curatio alteratio tantùm dici poteſt: quibuſdam ſyrupis vtentes, qui alterare valent, vt ſunt violaceus, roſaceus, ex nymphæa, papauere, & eis, qui ex vtroque cichorio domeſtico, vel agreſti parantur: quanquam hi extergendi quandã vim
cap.8 habeant, ac conſtringendi, vt ait Galenus octauo de Compoſitione medicamentorum ſecundũ locos. his quidem ſolis, tum quibuſdam eorum ſimul textis, ac ſæpenumero quoque frigidam permiſcentes, aut quorundã infrigidantiũ decoctũ: quorum ſylua ſatis admodũ apud medicos nota eſt. hac eadem alteratione interdũ vtimur, cum aduerſus harum febriũ cauſam pugnamus, à qua prima indicatio ſumitur. quam cauſam putredinem eſſe teſta-
tur Gale. libro decimo Methodi medendi, & vn- *cap.1*
decimo eiuſdem, ait humorum putredinem ante- *cap 9*
cedentem cauſam eſſe ipſius febris. Quare qui febrem curare velet, neceſſe eſt putredinẽ inhibeat. vt autem cuilibet liquido conſtet, quo pacto putredinem inhibeamus aduerſus eam alteratione tantùm pugnãtes, primò de ipſius putredinis natura, ſecundo de eius ſpeciebus, & cauſis diſſeremus. Quantum attinet ad primũ, relicta opinione Ariſtotelis, qui quarto Meteororum textu ſexto hoc pacto naturã putredinis exponit, inquiens, Putrefactio eſt corruptio quædã in vnoquoque humido propriæ ſecundum naturam caliditatis ab aliena caliditate: hæc autem eſt, quæ ambientis: ad eã quæ à Galeno ponitur, definitionẽ veniemus: ipſi nanque tanquam medicorum principi, pariterque
Hippocrati addicti ſumus. Gale. ergo 11. Methodi *cap.8*
medendi hoc pacto putredinis naturam deſcribit: nẽpe mutatio totius putreſcentis corporis ſubſtãtiæ ad corruptelam à calido externo: nam cùm geminũ, de intentione Hippocr. vbique fateatur in corpore calidum eſſe: alterũ, quod ingenitũ ſeu innatum vocatur: alterum vero adſcititium, ſeu non naturale, & alienũ: à primo quidẽ coctiones fieri vbique aſſerit, præcipuè ſexto de Morbis vulgari-
bus, & ſecundo de Differentiis febriũ: contrà verò *6 epid. 5.4 com. 25. 2. de diff. feb.*
calor ipſe alienus, ac præter naturã habet corrũpe-
re: primũ quidem, ſi in corporibus fuerit excitatus, *cap.9*
ſuccos ipſos propter humiditatẽ, & putrefacit, & corrumpit: ſpacio verò tum adipem inuadit, tum
etiam carnem, vt Galenus aſſerit vndecimo Me- *cap.8*
thodi: nil mirum ſi putredinẽ ab aliena, ac externa caliditate oriri diximus: non autem à natiua, cuius munus eſt cõcoquere, & non corrumpere. hæc
autem humorum putredo, vt habetur à Galeno *cap.6*
libro primo de differentiis febrium, duorum generum eſt; licet, vt ipſe refert, ex horum duorũ generum miſcella alia tertia euariet, quæ quidẽ multiplex exiſtit, quoniam & innumerabiles miſcellæ modi reperiuntur, cum alterum genus maioris, minoriſque ratione ſuperet, & ſuperetur. Supradictorum autem duorum generum putredinis alterum fit ſuperante natura, alterum verò ſuperata, & euicta: ſuperante quidem, in inflammationibus, & ſimilibus collectioni tumoribus omnibus pus gignitur: in humoribus autem, qui in venis, aut arteriis continentur, quiddam, quod puri proportione reſpondet, ſubſidens in vrinis. Verùm hæc putredo non ſimpliciter putredo exiſtit, ſed aliquid in ſe continet coctionis: immò, vt dicemus de mente Galeni, potius concoctio, quàm putredo eſt appellanda; cùm ſit putreſcẽtis corporis ſubſtantiæ mutatio, potius ad perfectionem quãdam, quàm ad corruptelam. Alterum verò genus putredinis eſt, cùm vis concoquendi adeo imbecillis facta eſt, vt nullam amplius facere poſsit in putreſcente ſuperfluitate ad optimum tranſmutationem. in qua ſuperfluitatis putredine ſecundum ſubſtantiam efficitur permutatio, ac multis modis euariat illud, quod putreſcit. Tertium verò genus putredinis eſt, quod velut ſemiputridũ appellatur, nõ quidẽ ſuperante omnino natura ipſa, vt

in pri-

in primo genere: neque ſuperata, vt in ſecũdo, ſed vtriſque adhuc cooperantibus, neutro tamen euicto. quod genus putredinis multiforme, eſt ac multiplex, innumerabileſque differentiæ, pro eo quòd magis, & minus concoctionem ſuſcipit. Attamen in commento Aphoriſmi 17. ſecundi libri, Galenus duo tantùm genera dinumerat: vnum, quod potius ſecundum qualitatem tranſmutatio appellatur, parua ſcilicet alteratione ab alieno calore in humoribus ipſis effecta, nondũ tamen habẽte maximè eſſatu dignam euerſionem, ad naturæ ſuæ contrarium. Aliud verò genus eſt, quod tam eſſatu dignam habet eam, quæ ad propriæ naturæ eſt contrarium euerſionem, vt non poſsit iterum ex naturæ coctione ad primam eius redire bonitatem, adeo ſcilicet imbecilla facta concoquendi vi, vt nullam amplius poſsit facere tranſmutationem ad perfectionem. & hæc propriè corruptio ab eo appellatur: nanque non amplius ad habitum naturalem redit. At, quoniam cuncta, quæ putreſcunt, ex calido, & humido ſic afficiuntur, teſte Galeno

cap.5. quarto Methodi medendi; ea quoque, quæ putreſcunt, tum calida, tum humida eſſe debent, eodem auctore nono Methodi. & inſuper tertio de morbis vulgaribus idem Galenus dicebat, Putredinem

9. Met.me. c.3 3.Epid. 5.3. com.1. & 22. ex materia gigni humida, ex cauſa verò efficiente, extraneo, & præter naturam calore: & propterea quæ omni ex parte ſunt ſicca, putreſcere non videmus, vt aurũ, & argentũ: diſſerendũ planè eſt, quo pacto putredo ipſa, quę cauſa antecedens eſt ipſius febris, vt diximus, alterari valeat ſimplici alteratione, abſque hoc quod concoquatur, digeratur, ſeu præparetur putreſcens ille ſuccus: hoc tamen prius pro certo habito, nos non de eo putredinis genere velle loqui, quod velut corruptela humorum eſt, vi concoquendi omnino euicta, ſeu adeo imbecilli, vt ab ea nulla mutatio ad benignum putreſcentis excrementi fieri poſsit. nam talis putredo, ſeu humorum corruptela euacuanda potius, quàm al-

cap.10. teranda eſt, vt præcipit Galenus nono Methodi, &

cap.8. vndecimo: nam quod corruptum iam eſt, id alienum à natura eſt. quod tale eſt, id ſe auferendum dictat, ac quàm id educere tendandum eſt: cùm nulla ratione fieri poſsit, vt naturæ gratiam recipiat, velut idem Galenus aſſerit quarto de ſanitate

cap.3. tuenda, verum de altero genere, in quo veluti ſemiputreſcens, ſeu ſemimalus humor eſt, & in quod adhuc tum innatæ caliditatis, tum alienæ operatio efficitur, vnius quidem concoquendo, alterius putrefaciendo, & corrumpendo. hoc ergo genus putredinis, in quo humor veluti ſemiputreſcens, ſemimalusq́ue eſt, alterandum eſſe alteratione, quæ alia à concoctione, digeſtione, ſeu præparatione ſit, intrepide aſſeremus: nam, ſi putreſcentes humores, ex quibus febris accenditur, duo hæc indicant immutationem eorum videlicet manẽte ſub-

cap.89. ſtantia, & euacutionem, teſte Galeno libro Artis medicinalis: ab eo, qui has febres curare volet, inhibenda prius putredo eſt, quæ antecedens cauſa earum febrium exiſtit, vt diximus. hæc autem exhibitio, manente tamen humorum ſubſtantia, vt perpetuo loquimur, nõ niſi dupliciter fieri poteſt: aut adhibitis contrariis qualitatibus ipſius putredinis, aut per aliam immutationem ipſum putreſcentem ſuccum, non tantum in contrarias qualitates alterando, ac immutando, verùm cõficiendo quodam modo, ac aſsimilando. quæ quidem immutatio ſeu alteratio concoctio dicitur. & pro-

pterea Galenus vndecimo Methodi decretum re- cap.13.
liquit, in humorum putredine & excretionem, & refrigerationem, & ventilationem, & ſemiputridorum concoctionem ea aduerſo reſpondere. Nunc verò, cum de prima immutatione loquamur; dicimus, quòd cum quicunque ſuccus putrefit, de mente Galeni calidus præter naturam, & humidus efficiatur, ac à calido, & humido id perpetiatur, vt retulimus, neceſſum eſt (communiſsimi Hippocrat. præcepti perpetuò veritate ſeruata, quod contrariorũ contraria ſint remedia) tales ſuccos ſemimalos ſeu putreſcentes à medico ad contrarias qualitates, manente eorum ſubſtantia, immutari. quæ immutatio à frigidis, ac ſiccis medicamẽtis ipſi naturæ paratis, & corporibus adhibitis optimè perficitur. Hinc acetoſitatem citri, ſuccum malorum punicorum acidorum, ac pomorum acidorum limoncelij, & limonum, omphacium, atque acetũ, & ſimilia pro ea immutatione perficienda, putredineq́ue inhibenda, ac pro eius malæ qualitatis tranſmutatione facienda, eligimus ex dictis nonnulla medicamenta, ſeu ſyrupos parentes. quam alterationem aliam à concoctione Galenus præcepit vndecimo Methodi medendi, cap. nono, cùm dixit, Putreſcentia, ſemimalaq́ue ſanare poſſunt, tum ea quæ alterare, tum ea, quę concoquere valent excitando, ac firmando eius naturæ facultatẽ, quæ naturaliter concoquit. Nec minus videtur eundem Galenum libro Artis medicinalis, præ- cap.89
allegato loco, per alterationem, qua putrẽdo inhibetur manente ſubſtantia, duo hæc voluiſſe intelligere: & eam videlicet, quæ propriè alteratio dicitur: & concoctionem, quam tanquàm magis vulem, atque præcipuam immediatè exponit, præſertim cùm cunctæ aliæ præter has alterationes ſubſtantiam euacuent, ſiue digeſtiones fuerint, ſiue præparationes ſeu purgationes, vt infra declarabimus. Hinc patet nonnullos iuniores expoſitores in expoſitione ſupradictorum Galeni verborum fuiſſe hallucinatos: nanque autumarunt tantum de ea alteratione, quæ concoctio appellatur, Galenũ intellexiſſe; cum ſi de ea ſola loquutus ibi fuiſſet, falſum penitus aſſereret, ſolam eam putredinem tollere manente ſubſtantia: nam hæc alteratio putreſcentis ſucci, quæ per contrarias qualitates putredinis efficitur, idem perficit, ac putredinem, quæ in generatione adhuc eſt ſubſtantia manente, inhibet. Inſuper nec illud effugeret, quin de inſufficiẽtia damnaretur, aut pugnantia aſſereret, cum non tantùm putreſcens ſuccus concoctione, & euacuatione curetur, immo alteratione alia, ac infrigidatione, de qua lib.11. Methodi medendi cap. nono verba fecit, vt ſuperius diximus. & propterea, vbi Græcus codex habet, ἀλλὰ τὸ μὲν εἰρημένον εἶδος τῆς ἀλλοιώσεως, πέψις ἐστίν: quod Latinè ſonat: Sed dicta quidem alterationis ſpecies cõcoctio eſt, fortè deprauatus exiſtens, melius diceret, ἀλλὰ τὸ μὲν τῆς εἰρημένης ἀλλοιώσεως εἶδος πέψις ἐστίν. id eſt, ſed dictæ quidem alterationis ſpecies, concoctio exiſtit. quòd ſi velint per alterationem ſolam concoctionem eo loco Galenum intellexiſſe, ſi valeant; eum ab inſufficientia, aut pugnantia abſoluant, quanquam neque hoc quicquam noſtræ opinioni, ac veritati aduerſetur, quæ Galeni autoritate vndecimo Methodi medendi cap. nono, fulcita, ac confirmata eſt. Quidam alij concoctionem cum prædicta al-

teratione confundentes frigida, & ſicca propriè concoquentia eſſe aſſerunt:cùm ea putredinem inhibeant, contrarias qualitates putreſcentibus humoribus inducendo. At quantùm iſti à veritate deuient,cùm de concoctione tractabimus,liquidò oſtendemus:frigida enim,& ſicca,&ſi putreſcentis humoris qualitatibus opponantur,putredinemque quodammodo alterando inhibeant;concoquentia appellari haud poſſunt : nec concoctionem iuuare niſi quodammodo ex accidenti, immutatis videlicet putredinis qualitatibus, ex quarum immutatione concoctrix facultas fortè valentior redditur. Hinc cõcludamus putredinem, de qua modò loquimur, à medico alterari poſſe per immutationem earum qualitátum,quæ ipſi putredini propriè inſunt,à contrariis qualitatibus, vt dictum eſt : ac per ea,quæ dictas contrarias qualitates poſsident, putredinem poſſe ſiſti, ac inhiberi manente ſubſtantia, in qua ea conſiſtit, cum eis, quæ ſuperius conſcripſimus. quæ alteratio alia eſt à concoctione, digeſtione, ſeu præparatione. Et,ſi Galenus concoctiones interdum alterationes appellant, & vim concoctricem alteratricemq́; nunquam tamen eas cum prædicta alteratione confundit : quinimo ſecundo, & tertio de Naturalibus facultatibus, cap.4 concoctionem per alterationem definiuit : tertio cap.7 etiam artis medicinalis concoctionem alteratio- cap.89 nis ſpeciem eſſe dixit. Sed mox obiiciet quiſpiam, ſi putredinis occaſio vna,eſt tranſpirationis prohibitio;quo pacto ea putredo inhiberi poſsit per frigida,& ſicca,cùm ea cauſam putredinis meatus obſtruendo.adaugeant? Cui reſponſum ſit primò,nõ immoderatum debere eſſe infrigidantium,& exiccantium vſum : ſecundò, quòd ex his maius ſequitur commodum, quàm incommodum. Ad hæc quòd eis vti debemus frigidis, & ſiccis, quæ acidam qualitatem participant,tenuíſque ſint ſubſtãtiæ, ac humiditatis multæ admixtionem habeant; qualia ſunt ea,quæ ſupra narrauimus : aut quæ acrimoniam poſsideant,vt acetum,& non eis,quæ valde adſtringentia ſunt terrenæ, ac craſſæ corporis conſiſtentiæ,ſeu ſubſtantiæ.Qua de re,cum acidus ſapor potiſsimum gignatur, dum quid à calido mutatur incipiente concoquere : non tamen perfectè id ſuperante, vt Galenus aſſerit quarto de cap.15 Simplicium medicamentorum facultatibus, aci- Loco citato. dámque qualitatem frigidum ſubtile efficiat, tenuiúmque partium ſint acida, eodem auctore eodem libro : ſequitur, quòd quamprimum penetrãtia non obſtruant, cum hoc quòd putredinem inhibentia maximum comparent commodum, ac ex pauca adſtrictione vaſa corroborentur, potiuſquàm propter oſculorum exiguitatem lædantur. Vlterius ea permiſceri poſſunt cum aliquo infrigidantium decocto,aut aliquo, quod liberare obſtructiones valeat, quorum copia magna penes medicæ artis auctores reperitur : & hoc pacto nedum putredinem non adaugent, ac tranſpirationem prohibebunt, verùm & cauſam oppugnabũt, & febrem pariter extinguent:illud,quod ſine cunctatione agendum eſt præcepto Galeni decimo cap.1 Methodi medendi. quòd, ſi ea putredo per ſe ſola ſubſiſtat,vt ſæpius eſt videre, ipſiuſque putredinis efficientes cauſæ nõ adſint; quid prohibeat prædictis auxiliis vti pro ea immutanda? nihil ſanè. & hæc de alteratione ſint dicta ſatis.

De concoctione.

CVm tres in animalibus corporibus fiant alterationes, vt Galenus aſſerit libro quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus ca. ſexto,quarum vna ſecundum naturam eſt, cum videlicet in ventre cibus coquitur, aut in viſceribus,& vaſis,qui inibi generatur ſuccus,vnde pars vnaquæque nutriatur : altera contra planè præter naturam, nempe in putreſcentibus omnibus,ab aliena caliditate:tertia media eſt,ac ex vtraque mixta, partim primæ particeps, ac naturalis, partim huius contrariæ, quæ eſt præter naturam: dictumque ſatis in præcedentibus fuit tam de ea alteratione,quæ præter naturam eſt mutatio ab aliena caliditate ſuperante,ac vincente,quàm de ea, quæ ex vtraque alteratione mixta eſt, quæ mutatio tam a calore ingenito, quàm ab alieno prouenit, reſtat modò differere,cum de ea alteratione, quæ ſecundum naturam eſt & ab ingenito tantum calore perficitur;quam alterationem concoctionem propriè dicimus . tum de alia alteratione, quæ ab ipſo etiam calido innato,ſed non omnino vincente,verùm ſuperante quodammodo efficitur : quam etiam alterationem concoctionem nominamus: nempe hæc quoque alteratio à calido innato ſuperante in humoribus putreſcẽtibus perficitur : & ſi putredinem eam dixerimus eſſe, ac inter putredinis ſpecies denumerauerimus,cùm in ea actio quædam,quamuis modica,alienæ ſit caliditatis:tamen, quia in ea alteratione naturalis caliditatis actio ſuperat,concoctio potius,quàm putredo appellari meretur,Galeno auctore libro primo de Differentiis febrium, cap.ſexto. Verùm, vt dilucidius loquamur, haud ignorandum eſt, primò illud quod Græci pepſin, quidam abuſiuè digeſtionem vocant:nos qui per digeſtionẽ aliud quoddã Galeno intelligi volumus,clarioris doctrinę gratia,pepſin, quod Græci dicunt, concoctionem appellabimus. quæ concoctio,licet ab Ariſtotele quarto Meteororum hoc pacto definiatur: Concoctio eſt perfe- tex.14 ctio à naturali, & proprio calido ex oppoſitis paſſiuis : eáque in tres ſpecies diuidatur, maturationẽ videlicet, elixationem, & aſſationem : ac eis tres inſuper ſpecies cruditatis,ſeu inconcuctionis contrarias tribuat:nos,cum medici ſimus,Hippocrati, ac Galeno adhærentes, de ea velut de cunctis aliis ad eorum mentem diſſeremus. De duplici autem concoctione, quæ in corporibus noſtris efficitur à calido innato,Galenum loqui reperi : quarum vna eſt,quæ penes alimenta perficitur, ſimilis quidem exiſtẽs hepſeſi,ſeu elixationi,& propterea elixatio metaphoricè appellatur : altera verò, quæ maturatio metaphoricè ab eo dicitur, ſimilis exiſtens pepanſi, ſeu veræ maturationi. At de prima concoctione, quæ accedit penes alimenta elixationi cap.7 ſimili,Galenus tractauit libro tertio de Naturalibus facultatibus.eámque hoc pacto deſcribit:quòd nihil aliud eſt, quàm alteratio in propriam eius, quod nutritur, qualitatem. Verùm luce clarius de intentione Hippocratis,ab eodem Galeno definitur,ſecundo de Naturalibus facultatibus, ca.quarto,vbi ait, concoctionem alterationem quandam eſſe , ac nutrientis in propriam qualitatem eius, quod nutritur, mutationem. De altera verò concoctione, quæ maturationi ſimilis eſt, Galenus

verba

comm.44 verba fecit, ſecundo de Ratione victus in morbis
cap.19 acutis, & libro de Conſtitutione artis medicæ, circa finem. Verùm, cum vtraque à calido innato
perficiatur: de vtriſque ſimul loquutus eſt li-
Sect. 2. co- bro primo de Morbis vulgaribus his verbis, Con-
ment.44 coctio enim naturalis maturatio eſt morbi: hæc
autem concoctio in concoquentis ſubſtantiam deductio quædam eſt eius, quod concoquitur. ergo, vbi corpus bene habet, cumque ei, quod concoquitur, naturæ intercedit familiaritas cum concoquente, mutatio fit, & alteratio totius concoquendæ materiæ, aut maximè partis eius, minimumque ſuperat ſemicocti. at vero, quando præter naturam affecta ſunt (quod accidit, vbi ſunt a natura immutantis, & alterantis aliena) id, quod aſsimilatur, paucum eſt, ſemicoctum verò excrementum multum. Iam, ſicut in corporibus ſanis coctionem indicant excrementa, non ſecus in corporibus affectis indicabunt. in quibus verbis, vt liquido conſtat, voluit Galenus vtriuſque concoctionis conuenientiam, ac differentiam propalare. Nos autem de ea ali-
tex.27 mentorum concoctione, quæ ab Ariſtotele quarto Meteororum elixationi aſsimilatur, & propterea Metaphoricè elixatio dicitur, hic loqui non intendimus. At, quòd hæc alimentorum concoctio ſimi-
5.4. com.23 lis ſit elixationi, Galenus cum Ariſtotele concor-
cap.7 dat, vt patet apud eum libro ſexto de Morbis vulgaribus, & tertio de Naturalibus facultatibus. Verùm, cùm de concoctione loquimur, de ea intelligere volumus, quæ maturatio dicitur metaphoricè, per ſimilitudinem eius, quam Græci pepanſin
tex.19 dicunt: Latini propriè maturationem appellant: quæ in pericarpiis efficitur, vt patet apud Ariſtotelem eodem libro quarto Meteororum. hæc autem penes excrementa attenditur, ac crudos ſuc-
5.2.com.44 cos, ex ſententia Hippocratis libro primo de Morbis vulgaribus. & Galeni eodem loco. Hanc autem maturationem metaphoricè ſic appellatam, bifariam in humanis corporibus fieri poſſe Galenus
comment. 44 aſſerit, ſecundo de Ratione victus in morbis acutis. nam concoquuntur redundantes ſucci in corpore, verè crudi ſunt, vt acida, vel dulcis pituita, nec putrefactio in eis magna exiſtit, immo quædam naturæ familiaritas cum concoquente. qui quidem crudi ſucci exiſtentes reliquum perfectionis à calore innato aſſequuti, ac prorſus concocti, & exquiſitè aſsimilati nutrire valent plus, minúsve pro modo perfectionis: cum nec ipſi nutrire valeant, quamuis concocti ſint, ſi omnino præter
cap 2 naturam fuerint, ſeu à natura alieni, vt teſtis eſt Galenus tertio de Cauſis ſymptomatum. Verum harum duarum pituitæ ſpecierum altera facilius con-
cap.19 coquitur, vt quæ dulcis eſt, teſte Galeno libro de Conſtitutione artis medicæ. Itaque prædicti ſucci in bonum ſanguinem verſi demum in membrorum ſubſtantiam conuertuntur, in toto, ſeu in parte: & hæc à Galeno propriè maturatio dicitur: natura enim ſemper nititur ſuis viribus vtens aſsimilare partibus nutriendis, quicquid fieri vtile poteſt, excernere autem id, quod minimè illiuſmodi eſt,
cap.5 eodem Galeno teſte libro ſecundo de Differentiis febrium: Aut quæ redundant excrementa alia à prædictis ſuccis, in corpore præter naturam affecta ſunt, ac à natura immutantis, & alterantis aliena. quæ quidem, licet mutata, atque à natura ipſa euicta ſint (cum videlicet ipſa eis fortior fuerit, ac ſuo robore ea permutauerit) mutari tamen in ſubſtantiam aliti non valent, eoque maximè, ſi magna in eis fuerit putrefactio, & ſi ſimilia ad quendam modum fiant membris ſolidioribus, verum non adeò, vt in ſubſtantiam conuertantur, cum non exquiſitè aſsimilari valeant: vel quia ex eorum natura aſsimilationi exactæ pugnant, vt bilis tum flaua, tum atra: aut quia ſuſceperunt putredinis qualitatem magnam ab aliena caliditate. Ergo cum putrefactio magna eſt in aliquibus ſuccis, aut excrementum natura ſua tale, vt aſsimilari corpori humano exquiſitè, ac conuerti in eius ſubſtantiam omnino nequeat, id quidem ad quendam modum ab ipſo innato perficitur, immutatur, ac ſimilis fit aliquo pacto ſolidioribus membris: verùm non adeò, vt diximus, vt in eorum ſubſtantiam conuertatur, ſed à natura ipſa ſuperatum per talem concoctionem aptum vt redditur, vt expellatur: &, ſi non propterea, vt expellatur ab ea promptius, aut à medico: id euincere concoquere, ac aſsimilare tentat, ſed vt apponatur, ac nutriat. quod, cùm exactè perficere nequeat, velut ſuperfluum, ac excrementoſum ſecernit, & ad expellendum properat. quæ concoctio, licet etiam maturatio dici poſsit, non tamen propriè, vt ſuperius dicta, quæ penes crudos ſuccos attenditur: ſed generaliori, ac vniuerſaliori vocabulo concoctionis vtentes. Talis denique naturæ ſunt vtraque bilis, & qui Græce ichores dicuntur, teſte Galeno ſecundo de Ratione victus in com.30
morbis acutis. in quo cauſam reddidit, cur neutra bilis in ſanguinis ſubſtantiam redire valeat. eiuſdem naturæ eſt pituita ſalſa ex mente eiuſdem Galeni libro de Conſtitutione artis medicæ. cap. decimonono. Ob id Hippocrates cocta quidem conſueuit vocare huiuſmodi excrementa, quæ à natura ipſa euicta ſunt: cruda verò, quæ non ſunt euicta. Pari ratione & pus in phlegmonis, quæ concoquũtur, fieri ait: tanquam pars nulla ex pure alimoniam accipiat, veluti accipit ex crudis iam dictis humoribus appellatis, cùm concocti ſunt: eadem ratione & vrinas crudas concoqui dicimus: & ſi corpus ex coctis vrinis ali non poſsit. Sputum quoque in pulmonis, ſeu thoracis affectibus, lippitudines oculorum, & alia ſimilia excrementa, de quibus Galenus mentionem fecit libro de Totius morbi tẽporibus. cap. tertio. Concoctio ergo & pro generaliori, ac vniuerſali ſignificato, ſeu propriè ſumpta, quam metaphoricè maturationem nos appellamus, ea eſt apud Galenum, vt diximus. Proinde, cum hæ quoque concoctiones opus ſint naturæ, te-
ſte Galeno primo de morbis vulgaribus, & quinto 5.2.com.45
de Simplicium medicamẽtorum facultatibus; nec- cap 6
non prædicti ſucci ſemiputridi, ſeu excrementa talem maturationem à ſolidis corporibus conſequãtur, ab ea vi naturæ, quæ per ſolida corpora protenſa eſt: nimirum, ſi aliquo pacto ea excrementa ſolidioribus quodammodo aſsimilantur corporibus, cum ab ipſa natura euicta ſunt, & propterea concocta appellantur: licet ex eis corpus nutriri non valeat: vt pus, ac quod puri ſimilatur candidum ſedimentum in vrina, aliáque nonnulla, vt di-
ſertè declarauit Galenus libro primo Prognoſti- cap.vii
corum. At, quoniam de hac concoctionis ſpecie loquimur, quæ metaphoricè maturatio appellatur, ſiue propriè dicta, ſiue vniuerſaliori ſignificato ſumpta, cum eã dixerimus eſſe quandam deductionem, mutationem ſeu alterationem, ac quodammodo perfectionem, actioneſque omnes, pariter-

que

BIBLIOTECA NAZ. VITT. EMANUELE ROMA

ǵne & alterationes, in quacunque re fuerint, in ipſo
fieri eſſentiam ſuam poſsideăt, vt ait Galenus libro
cap 3 ſecũdo Methodi medẽdi: noſq́ue perpetuò de ea,
tanquam in fieri eſſentiam ſuam poſsidente, intel-
ligamus, & non in alterationis, ſeu in mutationis
termino : his taliter ſuppoſitis, licet hæc mutatio,
ſeu alteratio actio ſit ipſius naturæ : quoniam in
fieri eſſentiam ſuam poſsidet, vt diximus, vidẽdum
eſt an poſsit iuuari à Medico : &, ſi poſsit, cum qui-
bus. At, quod concoctio, licet à calore innato præ-
tex.15 cipuè efficiatur, ab aliquo tamen exteriorum auxi-
liorum iuuari poſsit, ſatis dilucidè Ariſtoteles
quarto Meteororum demonſtrauit, & Galenus in
commento Aphoriſmi 22. quinti libri. verùm quòd
vna concoctionis ſpecies, quæ propriè maturatio
dicitur, tum ab ingenito calido, tum ab externo
perficiatur, ſi tamen ipſorum naturæ conueniens,
ac familiare fuerit, vt caliditas ſolis penes omnes
fructus : clarum eſt videre apud Galenum libro
quarto de Simplicium medicamentorum faculta-
cap.11 tibus. At, quòd tum naturales alterationes, quæ ab
innato prouenitunt calore, elixationi ſimiles, cùm
videlicet in ventre cibus concoquitur, aut in viſce-
ribus, & vaſis ſuccus, ex quo rurſum vnaquæque
pars nutritur: tum etiàm & maturationes, quas me-
taphoricè ſic appellari diximus, vt quæ videlicet in
mouendo pure efficiuntur, à ſimili extrinſecus ca-
lore pro ea concoctione perficienda iuuantur : ac
naturæ Medicus in hoc opituletur, cum his quæ
modicè calfaciant, decretum reliquit Galenus li-
cap.60 bro quinto de Simplicium medicamentorum fa-
com.44 cultatibus, & quarto de Ratione victus in morbis
cap.19 acutis. & libro de Conſtitutione artis medicæ. Nõ
verendum eſt ergo maturationes ex Ariſtotelis,
Galenique mẽte, extrinſecus à Medico iuuari poſ-
ſe. Verùm, quoniam concoctioni perpetuò cali-
dum opitulatur, ac confert, frigidum verò reniti-
comm. 29 tur, & aduerſatur, teſte Galeno tertio de Ratione
victus in morbis acutis : differendum planè eſt, à
quibus calidis natura ipſa extrinſecus in matura-
tionibus iuuari poſsit, ſiue hæ fiant in dulci, vel a-
cap.6 cida pituita : ſiue in aliis excrementis, vel puris ge-
neratione. quod quidem inſuper ipſemet Galen.
optimè nos docuit eodem libro quinto de Simpli-
cium medicamentorum facultatibus, aſſerens quòd
velut ventris concoctioni conferunt ea, quæ co-
piam innatæ caliditatis cibos concoquentis adau-
gent, non tamen qualitatem: pariter illud, quod ad
mouendum pus adhibetur medicamentum, ta-
lem debet caliditatem poſsidere, qualis eſt in na-
turis temperatis calor natiuus. At ſi iuſto calidior
natura fuerit, in eo corpore medicamen, quod pus
mouebit, calidius ſit oportet, tantò nimirum tem-
perato calidius, quanto, & natura eius temperatam
in caliditate exuperat. Hinc cõcludit, cuiuſque ſin-
gulatim hominis ſuum proprium eſſe puris mo-
uendi medicamentum, licet emplaſticum quoque
eius generis medicamentum eſſe debeat, eodem
Galeno auctore quinto de Simplicium medica-
cap.6 mentorum facultatibus. Qua de re temperatura
eorum auxiliorum, quæ naturam in maturationi-
bus iuuant, commoderata, ac ſimilis ei corpori, cui
admouetur, eſſe debet. Proinde non parum no-
ſtri temporis quidam chirurgici decipiuntur, qui
cunctis corporibus, naturis, & ætatibus, ac parti-
culis eiſdem medicamentis pro iuuanda natura cir-
ca puris generationem vtuntur : iubente Galeno,
quòd hæc medicamenta, quæ pus mouent, cuiuſ-
que ſingulatim hominis propria eſſe debent. At,
cùm noſtra natura humida ſit, & calida, humida,
calidaque medicamenta huiuſmodi eſſe debent :
non tamen corporis natura humidiora, ac calidio-
ra, immo cognatam, ac ſimillimam corporibus no-
ſtris caliditatem, ac humiditatem poſsidentia. hinc
tum cibos, tum fomenta, ac cataplaſmata, frictio-
nes modicas, & balnea, quæ mediocriter calfaciant
maturationes efficere Galenus aſſerit primo de
Morbis vulgaribus. & libro de Conſtitutione artis 5.2 com.44
medicæ ait, Perducunt autem ad concoctionem cap.19
quies, & calfactio moderata, boniq́ue ſucci modi-
corum eſus ciborum, & modice calfacientis vini
potus: at caliditatem modicam efficere poſſunt fri-
ctio mediocris, & commodi aquarum calidarum
vſus, cibariáque, medicamenta, quæ haud magno-
pere calfaciant : quanquam eo loco de maturatio-
ne propriè dicta loquatur, quæ tum dulci, tum aci-
dæ pituitæ competit. idem & Galenus libro quarto cap.4
de Sanitate tuenda iuſsit, ſemicrudos humores,
tum vino, tum quiete, ac ſomno concoquere, ac
vtiles reddere, & eodem libro, nihil eſſe aſſerit, Loco cita-
quod æquè concoquat ea, quæ concoqui poſſunt, to.
vt ſomnus à balneo. Proinde toto cælo hallucinati
ſunt, qui quibuſdam nominatis ſyrupis conco-
ctioni opitulari aſſeruerũt: cùm tantùm ea ad con-
coctionem conferant, ac quodammodo adiuuent,
quæ calorem naturalem vel ſouent, vel in ſubſtan-
tia augent. at, cùm paucis aut ferè nullis hoc datum
ſit ſyrupis : ſequitur, vt pauci ſint, aut fere nulli in-
ter eos, quibus noſtris temporibus vtimur, qui poſ-
ſint calori naturali ex ſeipſis aliquod adminiculum
ferre pro concoctione, ſeu maturatione perficien-
da: niſi fortè is, qui ex corticibus citri conficitur,
cum cortex citri concoctioni nonnihil conferat, ſi
vt medicamento eo quis vtatur: licet vt alimentum
coctioni renitatur, teſte Galeno ſecundo de Ali-
mentorum facultatibus. cap. 37. alij verò ſyrupi,
cum quidam calidi vltrà quàm oportet, alij frigidi,
alij humidi, vel ſicci ſint, quidam eorum corpus al-
terare, quidam præparare, digerere, ſeu euacua-
re aut per ventrem, aut per vrinam, aut per cutis
occultos meatus materiam educẽtes valent: quan-
quàm ex accidenti quidam ſint, qui quodammodo
coctioni deſeruiant : vt hi, qui adſtringendi vim
poſsident, aut hi, quibus ſomnum conciliamus. per
ſe autem, ac verè intrepidè aſſerimus tãtùm ea, quæ
calidum innatũ vel fouent, vel in ſubſtantia augẽt,
ad concoctionem conducere : cum hæc actio, ſeu
perfectio ſolius calidi innati ſit. & propterea ſola
ea, quæ temperatè calida ſunt vt diximus, per ſe ci
opitulantur, ac conferunt: velut etiam noſtris tem-
poribus ſunt inter alimenta gallinarum iuuenum,
ſeu gallinaceorum pullorum carnes per elixatio-
nem liquefactæ, quod ius conſummatum Medico-
rum vulgus appellat, aut fortiter contuſæ, alteratæ
præcipuè ex hordeacea ptiſana ſimul permixta, ac
cum eis decocta, magis, & minus pro naturæ cor-
porum ratione, ſecundum quam, vt diximus, con-
coquentia euariari debent, præcipuè cum vires
quodammodo imbecilles fuerint : & quæ redun-
dant in corpore excrementa, in ſubſtantiam con-
coquentis mutari non valeant. Nec minus hallu-
cinati ſunt, qui aſſeruerunt à frigidis concoctionem
fieri, ſiue ſyrupi ſint, vt violaceus, roſaceus, ex nym-
phæa, & vtroque cichorio, & alij nonnulli ſimiles,
ſiue

ſiue aqua ipſa frigida, cum Galenus ipſe decreuerit,
frigidum perpetuò concoctioni aduerſari, libro
com.29 tertio de Ratione victus in morbis acutis. quini-
mo nec humor bilioſus ab eiſdem concoquitur,
vt aiunt, bene alteratur. at hæc alteratio nullo pa-
cto nec concoctio, nec maturatio dici meretur.
Verùm, cum ſuprà relatum ſit maturationem in a-
cida, vel dulci pituita, ſeu aliis putreſcentibus hu-
moribus ab ea vi naturæ, quæ per ſolida corpora
protenſa eſt, perfici: ac proinde, maturantur, ſoli-
dis ipſis corporibus quodammodo aſsimilari, num-
quid quodlibet, quod eo pacto maturatur, craſsius
tex.19 reddatur, quæret quiſpiam? At cui dubium eſt Ari-
ſtotelem quarto Meteororum aſſerere ex ſubtili-
bus ſemper craſsiora fieri, pepanſin, hoc eſt, matu-
Alexan.4 rationem paſſa omnia. Pariter & Alexander ait,
meteorroū. Vniuerſaliter quæcunque pepanſio paſſa, ex te-
nuibus craſsiora redduntur. Et Galenus libro pri-
mo de Morbis vulgaribus. ait, Humores, qui te-
comment.9 nues ſunt, omnes eſſe crudos: &, vt concoquantur,
ſol. 1.com. 25.cap. 3 robuſtam deſiderare naturam. Et libro de To-
tius morbi temporibus aſſerit, tum ſaniem ipſam,
tum vrinam, tum ſputum, lippitudineſve, quine-
tiam & humores, qui à cerebro per palatum, & na-
res defluunt, & denique cuncta excrementa in ini-
tio aquea, tenuiáque eſſe: cum verò quandam tem
poris proceſſu concoctionem accipiunt, craſsio-
ra euadere, atque pauciora, potiſsimùm in his mor
bis, ex quibus ægri ſeruantur. & libro ſecundo
comment.33 Prognoſticorū ferè idem ait, quòd concoctio craſ-
ſiorem reddit, non ſolùm vrinam, ſed etiam deie-
ctionem, item ſcreationem, atque etiam pituitam
per diſtillationes, & grauedines, necnon per lippi-
tudinem, & pus quoque in vlceribus. Ex quibus
omnibus infertur, quòd quæcunque maturatio-
nem ſuſcipiunt, cùm quodammodo ſolidioribus
membris aſsimilentur, neceſſariò craſsioria, ac pau-
ciora euadunt: non tantùm ex Ariſtotelis, & Ale-
xandri mente, verùm etiam Hippocratis, & Gale
ni. At non ſtatim ſequitur, cuncta, quæ craſsiora
redduntur, ea eſſe concocta: cùm craſsitudinis duæ
commen.38 ſint cauſæ, auctoritate Galeni ſecundo Prognoſti-
corum: calidum videlicet, & frigidum: calidum qui-
dem euaporando, & frigidum adſtringendo. Cæ-
terùm quæcunque à calido innato craſsiora red-
duntur, ea concocta eſſe dicimus, & non quæ à fri-
gido, ſeu non naturali calore: quæ quidem nedum
coctioni non opitulantur; immò penitus aduer-
ſantur; pariter & ea, quæ ab ipſo craſsioria ſunt red-
dita. At iterum obſtrependo inſurget aduerſarius
dicens, Si cuncta, quæ pepanſin patiuntur, hoc eſt,
maturationem, craſsiora euadere neceſſum eſt: fru-
ſtra pituita ipſa, ac ſuccus melancolicus maturan-
tur: cùm craſsiores per eam maturationem redditi
ad eorum expulſionem valentius reniterentur, at-
que aduerſarentur. Cui reſpondemus, pituitam ip-
ſam ſiue dulcis, ſiue acida fuerit, quibus propriè pe-
panſis, hoc eſt, maturatio tribuitur, ex maturatione
craſsiorem reddi: quoniam pepanſin paſſa, in con-
coquentis ſubſtantiam tranſire valet, & hoc pacto
ſolidis membris aſsimilata, nulli dubium, quòd
craſsior redditur, præcipuè ſi in ea putrefactio non
ſit. Quod, ſi in ea aliqua putrefactio magna ſit,
aut ſalſa fuerit pituita, vel atra bilis, ſiue aliud ex-
crementum: licet eis maturatio propriè non com-
petat: tamen, quia vniuerſaliori vocabulo intelli-
gentes ipſam maturationem, dicuntur quoque hæc
maturari, aſſerimus quòd quodammodo pepanſin
paſſa à ſolidis ipſis particulis, licet ab earum natura
ſint aliena, cùm nutrire non valeant: tamen quo-
dammodo eis aſsimilantur, ac craſsiora redduntur;
quoniam talia cùm natura ipſa maturat, neceſſum
eſt vt euincat: cumque euicta ſunt, maturata voca-
re conſueuimus. & cùm concoctio omnia, vt dixi-
mus, cogat & incraſſet, teſte Galeno quarto de
Ratione victus in morbis acutis: neceſſe eſt ea quo- comment.4
que, cùm concoquuntur ac vincuntur, cogi & in-
craſſari: alia tamen ratione, cùm à calido innato 4.Meteo-
id perpetiantur. verùm enimuero, ne quis decipia- tex.18.&2.
tur, magnam cum dico putreſcentiam, non de ea Prog.33
intelligere volo, quæ omnino aliena ſit, ac nulla ra-
tione poſsit naturæ gratiam recipere: cum eam, vt
ſuprà retulimus, quamprimum educere ſit tentan-
dum, teſte Galeno quarto de Sanitate tuenda. ve- cap 3
rùm de ea intelligimus, in qua natura ipſa adhuc nō
eſt euicta. Magnam autem, & paruam nominamus
ratione maioris, vel minoris operationis caliditatis
alienæ, nunquàm tamen ipſo calido innato euicto,
imò ſemper cooperante, ac demum vincente. Ve-
rùm, ſi ea excrementa taliter alterata, ac craſsiora
reddita valentius expulſioni repugnant, cùm ea in
concoquentis ſubſtantiam tranſire non valeant, ad
quid natura, ſeu Medicus huic alterationi vacabit?
non propter aliud dicimus, quàm quòd concocta
medicari iubet Hippocrates. nec ea craſsitudo,
quam à calido innato acquirunt, ineptitudinem e-
ius parat expulſioni, velut ea, quæ à frigido, ſeu ca-
lore immodico: quinimò taliter alterata, ac euicta
cum nutrire non valeant: ocyus ſecernuntur: nam,
vt Galenus aſſerit, in commento Aphor.22. quarti
libri, cum cruditas humorum adeſt: tunc aliquid
bene euacuari eſt impoſsibile. Cuius rationem red-
dens ait, Oportere Medicum naturæ miniſtrum i-
pſam perpetuò imitari. Verùm, cùm ipſa non antè
humores diſcernat, quàm prius concoxerit: nec
prius expellat: quin prius diſcreuerit, eodem aucto-
re Aphoriſ.22. primi libri, opus eſt; vt bona excre-
mentorum euacuatio fiat, tam ab ipſa natura quàm
à Medico, vt prius ea ab eadē natura ſecernantur, ac
ſeparētur à bonis ſuccis: quę ſegregatio, ſeu diſcre-
tio exactè fieri nō valet; ſi coctio ipſam nō præeat.
tunc nanque, hoc eſt, poſt concoctionē naturam i-
pſam habemus euacuationi adminiculantem: &,
cum ipſi euicti ſint, ac nutrire non valeant, tan-
quam excrementoſos ac alienos, ab eo quod fami-
liare eſt, ſegregans, expellere tentat. quod quidem
prius, cùm permixti eſſent cum familiaribus, infœ-
liciter tentaret: nec id eſſet naturæ, ſed caſus ratio-
ne: nil mirum denique ſi prædicti ſucci, ſeu excre-
menta, licet vt alieni à natura immutantis, ac alte-
rantis, in eius ſubſtantiam verti non valeant: in ea
tamen immutatione, cum ab ea euicti ſint, craſsio-
res aliquo pacto redduntur; non enim vt craſsio-
res reddat natura, ipſos immutat, ac alterat; nec
Medicus ipſe, cum ei in hoc opitulatur: verùm, vt
ſuperet, ac euincat, & denique aſsimilet. quibus ſu-
peratis, ac euictis cum nutrire non valeant, nec per-
fectè aſsimilari: promptius ac facilius à familiari-
bus ſuccis eos ſegreget, atque diſcernat, eiſque ſe-
gregatis commodius à natura, ſeu à Medico expel-
lantur. quod quidem ægrius, & non abſque magna
vi, ac noxa ipſius naturæ perficeretur, ſi prius vide-
licet, quàm concocti, ac euicti eſſent, ac ſegregati,
tentarentur expelli: ſimulque familiarium cum a-
lienis

lienis expulſio fieret: vt liquidò quiſque percipere
valet de mēte Hippocratis,& Galeni in præallegatis locis. Ex quibus manifeſte patet, quantum delirarunt, qui aſſeruerunt maturationem, ſeu, vt ipſi
dicunt abuſiuè loquentes, digeſtionem in aliquo
fieri poſſe cum eius ſubtiliatione: cum perpetuo ex
cap. 19 Hippocrate,& Galeno conſtet cūcta, quæ maturātur, craſsiora euadere, vt diximus. Et ſi de ſalſa
pituita, quā Galen. lib. de Conſtitutione artis Medicæ purgare iubet, oppugnaret quiſpiam, eam ſaltem concoqui non debere: Reſpondemus, Galenum eo loco de maturatione propriè dicta, quæ
tum acidæ, tum dulci pituitæ competit, velle loqui. de qua inſuper mutuatione propriè dicta ver-
tex. 4 ba fecit quarto de Sanitate tuenda, cùm dixit, Crudis, & ſemicoctis humoribus, qui ante ſanguinis
perfectionem fuerunt, percoctionem, acribus verò, ac mordacibus, eductionem competere. at noluit eo loco de maturatione communiter dicta intelligere, quæ non tantùm ſalſæ pituitæ, verùm nō
5. Met. me. cap. 14 penitus corruptæ, vt idemmet aſſerit quinto Me-
2. reg. acu. 44 thodi medendi: verùm & vtrique bili, ac ichoribus
ipſis tribuitur eomet auctore ſecundo de ratione
victus in morbis acutis. De vitrea verò pituita, licet frigidior ſit acida, tamen, quia acidæ qualitatis
eſt particeps, acida quoque appellari poteſt, & propterea non eſt habenda alia ratio, quàm de ipſa acida: licet difficilius cōcoquatur, quia frigidior eſt,
cap. 6 vt tantùm tria ſint pituitæ genera, eodem Galeno
comm. 13 teſte, ſecundo de Differentiis febrium, & quarto de
Ratione victus in morbis acutis. At mox inſtabit &
non ab re aduerſarius, dicens, nunquid humores ipſi bilioſi, cùm calidi, & tenues ſint, & ea de re paratiſsimi ad excretionem, vt Galen. aſſerit libro 3.
comm. 23 Prognoſticorum, concoctione prius egeant, quàm
excernantur. Circa quod digladiantur nonnulli noſtri temporis Medici quidam, aſſerentes concoctione non indigere: nam, cum mordaces ſint, calidiores, ac tenuiores, transfluunt ab vna parte in aliam, ægrum grauiter infeſtant, ac quieſcere non
permittunt. cum ergo ipſi per corpus moueantur,
naturamque ad eos expellendos proritent, priuſquàm in aliquam partem decumbant, præcipuè
principem ſtatim euacuandi ſunt, concoctione
eorum non expectata præcepto Hippocratis, &
Galeni Aphoriſ. 22. primi libri, & ſexto de Morbis
vulgaribus. Vlterius, ſi craſſos, atque tenaces humores fluxui paratos reddimus, eos tenuando, ac
incidendo, meatuſque reſerando, vt patet ex Ga-
ſec. 2. ch. 32 leno Aphor. 24. lib. primi, & nono, libri ſecundi,
cur bilioſos humores, tenues, fluxuique paratos exiſtentes, ac nullum lentorem participantes, priuſquā
purgemus, concoquere tentabimus: cum ex ea cōcoctione, craſsiores reddantur? quibus rationibus
concludunt bilioſos humores concoqui non debere. Quidā vero auctoritate Gale. primo de Mor-
ſec. 1. ch. 25 bis vulgaribus, vbi ait, humores tenues omnes eſſe
crudos, &, vt concoquantur, robuſtam deſiderare
naturam, inter quos bilioſum ſuccum tum Hippocrates, tum Galenus dinumerat: necnon auctoritate Hippocratis ſecūdo de ratione victus in mor-
tex. 44 bis acutis, vbi bilioſa cruda appellat, non ab re opinantur bilioſos ſuccos priuſquàm expurgentur, cōcoqui debere: cum non mouere cruda idem Hippocrat. iubeat Aphoriſmo 22. libri primi. Hiſce rationibus quidam flauam, ſeu pallidam bilem, antequam è corpore excernatur, concoqui præcipiunt.

Alij, concoctione non expectata, ſtatim circa initia
purgare iubent, vtrique ſuam fouentes opinionem
Hippocratis, & Galeni auctoritatibus, prout ex
prædictis apparet. Verùm, vt tanti quæſiti veritas
dilucidetur, attendēda nonnulla ſunt: primò, quòd
flaua, ſeu pallida bilis, aut in corpore redundās ex
vna in aliā partē transfluit, nec ſedē ſibi adhuc firmam ſtatuit vel in quapiam parte firma decumbit:
ſecundò, cùm eam concoqui dicimus: triplici ratione poſſe intelligi: aut concoctione, qua familiaria alimenta in corpore concoquuntur. quam concoctionem, vt diximus, Ariſtoteles, & Galenus elixationi aſsimilant, ac hepſeſis Græcè dicitur: aut
de ea concoctione, quæ metaphoricè maturatio
dicitur, ſimili exiſtente maturationi propriè dictæ,
quæ in pericarpiis efficitur eāque Græci pepanſin
nominant. &, cū hæc quoque duplex ſit: quædam
propriè dicta, quæ tantùm dulci, ſeu acidæ pituitæ tribuitur, vt ſuperius diximus: quædam verò vniuerſaliter dicta, quæ tum aliis ſuccis, ſeu excrementis, tum ichoribus ipſis tribuitur, pariter bifariam de ea loqui poſſumus. His prælibatis, aſſerimus flauam ipſam, ſeu pallidam bilem, ſiue in aliquam partem decumbat, ſiue de vna in aliam transfluat, ſeu turgeat, nullo pacto concoqui debere
concoctione, quæ elixationi ſimilis eſt: cùm ex ea
alimenta conficiantur, ac in aliti ſubſtantiam conuertantur. pariter nec vllus alius ſuccus, ſeu excrementum tali concoctione in noſtris corporibus
concoquitur præter alimenta ipſa, quæ à caliditate,
quæ in humido exiſtit, conficiuntur, ex intentione
Ariſtotelis quarto meteororum. Propalamus inſu- tex. 17
per flauam, ſeu pallidam bilem in corpore redundantem, ſiue ex vna parte in aliam ea transfluat, ſiue
turgeat, ſiue in earum aliqua firmetur, ac decumbat, nullo pacto concoctionem admittere, ſumpta
concoctione pro maturatione metaphorica propriè dicta: cum ea, vt ſæpius retulimus, tantum
competat his ſuccis, qui mutati, ac euicti à calido
innato, reliquūque perfectionis aſſequuti, & prorſus cocti corpus nutrire valent, ac in concoquentis
ſubſtantiam verti, vt pituita ipſa dulcis, ſeu acida. ipſa autem bilis tum flaua, tum atra, cùm vna ex ſanguine plus calefacto, altera ex eodem aſſato, atque
aduſto gignatur, in ſanguinis ſubſtantiam redire
non valent, prout decretum reliquit Galen. ſecundo de Ratione victus in morbis acutis. qua de re
talem maturationem flaua ipſa, ſeu pallida bilis nullo pacto admittit. Quod, ſi de maturatione loqua- com. 30
mur generaliter ac vniuerſaliter dicta, ſecundum
quam aliqua cocta, ſeu maturata vocare conſueuimus, cùm ab ipſa natura fuerint euicta, eaque natura fuerit cauſis fortior, ac ipſas ſuo robore permutauerit, licet permutata ac victa nulla pars ex eis
alimoniam valeat accipere, tunc flaua, ſeu pallida ipſa bilis intra vaſa, aut in alium quempiam locum
decumbit, ſua acrimonia, caliditate, ac tenuitate naturā haud ita proritans ac impellens, vt ex vna parte in aliam expellatur ac transfluat: & tunc aſſerimus eam non tantùm concoqui poſſe, verùm etiam
debere, præcipuè ſi ſuperari ac euinci ab ipſa natura poſſe exiſtimabis, præcepto Hippocratis, Apho- com 44
riſmo præallegato, & Galeni ſecundo de Ratione
victis in morbis acutis. quæ maturatio, eodē teſte,
eodem loco, nil aliud eſt, quàm eius à natura euictio. euincit autē, cùm eam permutauerit. qua permutatione ex flaua, acri, & malè olente, cùm cruda
præ-

præexiſteret, cocta poſtmodũ, pallidior & minimũ male olens efficitur. & propterea, licet, quia tenuis, paratiſsima ad expulſionem ſit: quia tamen cruda, & tenuis, & quilibet tenuis ſuccus crudus ſit, &, vt concoquatur, robuſtam naturam deſiderat, vt Galenus aſſerit primo de Morbis vulgaribus: ſec. 2. cõ. 25 propterea concoquenda prius eſt, vt concocta facilius diſcernatur, ac demum excernatur, velut de pituita relatum eſt. quam ſententiam confirmauit Alexander Trallianus libro 1. cap. decimoſexto, cuius hæc ſunt verba, loquens de flaua bile: Humor nanque negotium faceſſens, dicta ratione diſpoſitus, coctus, & tanquam ſubactus ad domitus, minore negotio ab euacuante medicamento profligatur & exhauritur. Quod, ſi denuo aduerſarius oppugnabit, aſſerens flauam bilem ex tali concoctione craſſiorem euadere, & ſic ægrius expelli poſſe: ei reſponſum volo, naturam non eo flauam bilem concoquere, vt craſsiorem reddat: immo, propterea quod à natura euincitur, ac quodammodo ſolidioribus corporibus aſsimilatur, craſsior euadit, nec propterea concoquitur, vt craſsior fiat: verum, cùm exacte aſsimilari nequeat, poſt euictionem facilius ac tutius expellitur: cum perpetuò verum ſit, vt diximus, naturam ipſam ægre expellere, ſi priuſquam excernat, non diſcreuerit: ægriusque diſcernere, ſi antea non concoxerit. quod itidem confirmauit Galenus eo commentario, cui titulus eſt, Quod purgare conueniat, quibus medicamentis, & quando. concoquitur ergo tali concoctione flaua bilis, ſi in aliquam partem decumbat, quanquam ea concoctione craſsior euadat: nam non propterea concoquitur, vt talis efficiatur: nec propterea quod talis efficitur, non tutius & ſine corporis noxa purgabitur: cum à calido innato, & non ab immodico calore, ſeu à frigore eam craſsitudinem adepta ſit, & ea de re excretioni non aduerſatur. ſiquidem oportet concoctionem præire, ſubſequi verò diſcretionem, & poſtea euacuationem, vt bona ſit criſis, auctoritate Galeni in commento Aphoriſmi vigeſimi ſecundi primi libri: aſſeruitque humores, qui ſunt in aliqua corporis parte firmati, neque oportere aliquo mouere auxilio, neque medicari ante coctionem. tunc enim naturam ipſam habemus euacuationi adminiculantem. Hinc Hippocrates non ab re libro primo de Morbis vulgaribus ſec. 2. tex. 45 decretum reliquit, Coctiones celeritatem iudicij portendere, ſecuritatemque ſalubrem: easque coctiones fieri teſtatur Galenus eodem loco, natura ipſa cauſas noxias ſuperante. Patet itaque flauam bilem certam ſedem habentem, ac in quapiam parte firmatam, inibique putreſcentem, prædictam concoctionem, ſeu maturationem generaliter dictam admittere. At ſi ea turgeat, agitetur, & de loco ad locum moueatur, ac transfluat, (quia turgere nil aliud à Galeno dicitur eſſe, niſi cum humores vehementi motu agitantur, ac ab vno loco ad alium confluunt, dolores & titillationes afferendo, ægrum quieſcere non permittentes, vt ſcriptum reliquit eo commentario, cui titulus eſt, Quos purgare conueniat, &c. & in commento Aphoriſmi vigeſimiſecundi primi libri) eo caſu aſſerimus flauã bilem taliter cõſtitutam, nullam concoctionis ſpeciem admittere: immo mox circa initia eam purgare conuenit: nam, cùm in motu vehementiore ſit, ægrum infeſtans, faſtidiens, & quieſcere non permittens, priuſquàm in aliqua ſede præcipuè principe decumbat, naturæ ipſi in expelllendo auxiliantes, purgante medicamento vtendum eſt. quod quidem non tantum Hippocrates, & Galenus in ſuperius allegato Aphoriſmo vigeſimoſecundo primi, & primo quarti libri nobis præceperunt: verum hoc ipſemet Galenus iubet libro quarto de Ratione victus in morbis acutis, ſub his verbis: Nã com. 76. vel ſtatim ab initio, priuſquam in parte aliqua confirmentur humores, medicandum: vel poſtea, cùm ad maturitatem perducti fuerint: præcipue ſi maturari valent. pariter & commentario, cui titulus eſt, Quos purgare conueniat, ait, in his autem qui ægrotant, ſi diuturnus futurus eſt morbus, expectanda ſemper erit concoctio: ſin breui ſoluendus, inter initia, ſi modo à concitatis pendeat humoribus, purgare licet. & paulo inferius aſſeruit. Hos ergo humores euacuare conuenit in motu, agitatione, ac fluxu poſitos: qui vero aliqua parte corporis conſederunt, neque vllo alio auxilio, nec medicamento prius mouendi ſunt, quàm concocti fuerint. Ex quibus omnibus lucide percipimus Galenum ſæpenumero flauam bilem concoqui poſſe ac debere aſſeruiſſe, priuſquam purgetur, concoctione videlicet generaliter ſeu vniuerſaliter dicta, prout videre licet apud eum libro ſecundo de Ratione victus in morbis acutis, vt diximus: ac de ea flaua bile intellexiſſe, quæ in aliqua parte decumbit ac ſedem propriam ſibi ſtatuit. Interdum com. 44 autem compertum habemus apud eum calidos, acres, tenueſve ſuccos turgẽtes, mox circa initia purgandos eſſe, cum nullam propriam ac determinatam ſedem obſederint. qua de re flauam bilẽ ante concoctionem in his verbis purgare iubet, prout ſuperius in nonnullis locis, quæ citauimus, inſtituit: nam cùm ſuperabundantes humores mouentur, & per totum corpus deferuntur, nondum in aliqua parte firmati: tunc ad eos expellendos natura incitatur, & aliquo indiget manum porrigente, & hunc humorum motum ad aluum deducente, prout patet in commento Aphoriſmi primi, libri quarti. Tantæ igitur controuerſiæ, his ſic dilucidatis, veritas ſatis admodum liquet, ac ad mentem Hippocratis, & Galeni determinata eſt, ac quid ad prædictas opiniones ſit reſpondendum, liquidò conſtat. At rurſus aduerſarius inſtabit, ſi Galenus in commento Aphoriſmi vigeſimiſecundi, quarti libri aſſerit, quo in tempore natura à cauſis morbum facientibus grauatur, adeſt autem cruditas humorum, tunc aliquid bene euacuari eſt impoſsibile: & in fine eiuſdem commenti ait, Cùm in morbi principio ſemper ſint ſigna cruditas, mala erit talium humorum euacuatio: cur flaua bilis ipſa, licet turgeat, in principio euacuari ante concoctionem debeat, aut quo pacto bene euacuari poſsit? Verùm nulli non patet Galenum in præallegatis locis de Euacuatione humorum, qui in aliqua parte firmati ſunt loqui: & non de eis, qui turgent: quibus, cùm natura incitetur, propter eorum motum, titillationem ac mordacitatem, ad eos expellẽdos: cogimur nos quoque, eam iuuando, purgationem accelerare, priuſquam in aliqua principe ſede decumbant: etſi nulla concoctio, nec diſcretio præcat. turgentes enim humores ante concoctionem euacuare in Aphoriſmo vigeſimoſecundo primi libri iuſsit Hippocrates. quare flauam bilem ſi turgeat, circa initia, priuſquàm in aliqua parte firmetur, nulla expectata concoctione, ſtatim præcepto

Hippocratis, & Galeni purgare quiſpiam non vereatur: velut etiam interdum, etſi non turgeat, ſed in quapiam parte firmetur, eam purgare cogimur, vt infrà diſertiſsimè oſtendemus de mente eiuſdem Hippocratis, & Galeni.

De digeſtione.

ET ſi nonnulli noſtri temporis Medici ad pauca reſpicientes nullam faciunt inter concoctionem, & digeſtionem differentiam, quantum tamen hi à veritate deuiant, ac quo pacto hallùcinati ſunt, ex Galeni, aliorumque bonorum artis medicæ auctorum mente dilucidare decreui: cum id non paruam rei medicæ tyrunculis ſtudioſis vtilitatem afferat. ſæpe enim quoſdam Medicos digeſtione pro concoctione, ac concoctione pro digeſtione æquiuoca ratione vtentes, ipſi cùm audiant, in prauos labuntur errores. At nos veritatem inueſtigantes dicimus, quod digeſtio proprie idem ſonat, quod diſtributio, diſtinctio, ſeu compoſitio ordinata. hinc digerere propriè idem eſt, quod ordinare, diſponere, diſtribuere, vel diſtinguere. vnde id, quod apud Græcos diatatto, ſeu dieutheto, vel diacuſmeo, vel diacrino ſignificat, id Latinè ſonat, vt retuli, or dino, diſtinguo, digero, diſtribuo, guberno, diſpono; hinc diacoſmiſis, digeſtio, ſeu diſpoſitio: & diacoſmos digeſtio, diſtinctio, ſeu ordinata compoſirio dicitur: & diacriſis ſeparatio, diuiſio, ſeu diſcrimen. pariter quoque, quod Græci anadoſin dicunt, nos digeſtionem appellamus, & diadoſin diſtributionem. At hæc digeſtio, ſeu diſtributio penes alimenta propriè attenditur: cùm anadoſin cibi diſtractionem à natiuo calore in proprium corpus propriè appellamus, velut etiam & diadoſin: quanquàm & hæc inter ſe quodammodo diſcrepant, vt patet apud cap.6 Galenum libro ſecundo de Naturalibus facultatibus. hæc autem digeſtio aliud non eſt, quàm ordinata alimentorum diſtributio. Verùm, quòd hæc à concoctione diſcrepet, patet apud Galenum libro quarto de Vſu partium. vbi talia profert verba, cap.37 Quòd autem animalium ventriculi ſedi minimè cohæſerint, ſatis magno indicio eſt aliud eſſe oportere coquendi alimenti inſtrumentum, aliud eodem cap. diſtribuendi. & parum infrà aſſerit: Satis igitur conſtat aliam quidem concoctionis, aliam autem anadoſeos oportuiſſe eſſe particulam. & libro, qui cap.3 inſcribitur, Quod animi mores corporis temperaturam ſequantur, loquens de vino ait, Nam re vera ſi commode eo vtaris: & concoctioni, & digeſtioni, & ſanguinis generationi, & nutritioni confert cap.2 abundè. & libro tertio de Cauſis ſymptomatum hanc anadoſin, ſeu alimenti ex ventriculo in iecur, & ex iecinore in totum corpus diductionem, aliam: ab alimentotum concoctione diſertè confirmauit licet eam inter naturalia opera dinumeret. Ex quibus cuilibet conſtat apud Galenum alimentorum digeſtionem aliud à concoctione intelligi debere. &, ſi per pepſin digeſtionem impropriè interdum intelligere poſſumus, per anadoſin tamen nunquam concoctionem ſignificari compertum eſt: quinimmò hanc digeſtionem, ſeu diſtributionem ab aliis facultatibus perfici, quàm à cōcoctrice, quia ab expultrice, ac attractrice ſimul, vt pacap.7 tet Galeno ſecundo de Naturalibus facultatibus. aliaque eſſe medicamenta, quæ ad digeſtionem, ſeu alimentotum diſtributionem faciunt: & alia, quæ concoctioni præſidium afferunt: ac alio, & alio tēpore exhiberi debere decretum reliquit idem Galenus quarto de Sanitate tuenda. Hæc autem digeſtio, ſeu diſtributio hoc pacto libro de definitionibus Medicis deſcribitur. Digeſtio eſt concocti, eodem cap. ac confecti alimenti, & in ſanguinem conuerſi in Ante medium. corporis particulas omnes attractio, quam natiuus calor molitur. De hac autem digeſtione alimentorum hic loqui non intendimus, ſed de ea digeſtione, quæ circa humores, ſeu excrementa, quæ præternaturaliter in corpore, ſeu parte aliqua corporis detinentur, à calido innato perficitur. hæc autem bifariam fieri poteſt: vna, ſiquidem cùm natura ipſa poſt concoctionem mouetur, pro digeſtione, ſeu diſtinctione ſemiputridi, ſeu ſeminali præternaturaliter decenti excrementi, & demum per ſenſibiles canales, ſeu aquæ ductus ſenſibiliter expellit, per aluum videlicet, vrinam, ſudorem, &c. quæ digeſtio, ſegregatio, ſeu diſtinctio propriè appellari meretur: impropriè autem diſtributio. nec minus ea à calido innato perficitur, velut ea digeſtio, quæ alimentorum eſt mediis naturalibus facultatibus, attractrici quidem ex vna, ac ex altera expultrici, hæcque inſuper alia eſt à dictotum excrementorum concoctione, eique ſuccedit, vt dicemus: quam fortè Græci diacriſin appellarent. Altera eſt digeſtio, quæ penes dicta excrementa præternaturaliter quoque in corpore retenta ab ipſa natura perficitur, ac ea excrementa non vtique ſenſibiliter poſt ea excernens velut in prædicta, ſed per halitum digerens, diſpergens, atque per poros cutis inſenſibiliter diſcutiens. quæ quidem digeſtio diaphoreſis propriè à Græcis appellatur. hinc diaphoretice idem, quod vis diſcuſſoria ſonat, à verbo diaphoreo, quod idem eſt Latinè, quod digero, diſcutio, ſeu diſpergo, & propterea à quocunque cauſa corporis etiam ſubſtantia propria inſenſibiliter diſsipatur. Hanc diſsipationem per halitum digeſtionem appellamus. de qua etiam veluti de ea, quæ alimentorum eſt, digeſtione loqui pauca paramus. At de Sect.4 tex. ea loquutus eſt Hippocrates libro ſexto de Morbis com.20 vulgaribus, cum dixit vigiliam edacem: & Galenus cap.3 eodem loco ait, vigiliam edacem eſſe: quia corpus digerit, ac diſſoluit. & idem de vigilia duodecimo methodi medendi, voluit quòd corpus digerat. Tantùm ergo de ea digeſtione, quæ à natiuo calore aduerſus excrementa præternaturaliter detenta ſeu putreſcentia in corpore perficitur, tam ſi intra vaſa, quàm extra: tam ſi circa partes internas, quàm externas, verba faciemus. Verùm attendendum primò eſt, quòd velut ea digeſtio, quæ circa alimenta ab innato calido perficitur, ab eorum alimentorū concoctione diſcrepat, ac eam cōcoctionē, ſi ritè cuncta à natura in conficiendis alimentis perficiantur, ſubſequi debet: pari ratione ea digeſtio, quæ circa corporis excrementa, ſeu putridos humores in corpore præternaturaliter detentos à natura ipſa, ſeu calore naturali paratur, ab ea concoctione, ſeu maturatione, quam circa ea excrementa molitur, valde diſcrepat. Et velut ea digeſtio, quæ alimentorum eſt, eorum concoctionem ſubſequi debet: eadem ratione hæc digeſtio, quæ excrementorum eſt, ſeu humorum putridorum, ſi per ſenſibiles vias expellendi ſunt, eorum maturationem conſequi debet.

& pro-

& propterea Galenus iuſsit, quòd, vt benè aliquid
euacuetur, oportet concoctionem præire, ſubſequi
vero diſcretionem, & poſtea euacuationem, in com
mento Aphoriſmi vigeſimi ſecundi quarti, & vi-
geſimi ſecundi primi libri. Perficitur vero hæc di-
geſtio, ſeu ſegregatio, ſeu diſtinctio ab ipſa natura
duabus eius facultatibus mediis : poſt tamen per-
fectam operationem ipſius concoctricis : attra-
ctrice videlicet vna, & expultrice altera. per pri-
mam ſiquidem quod familiare eſt, attrahens : at per
excretricem id, quod amplius in priſtinā naturam
redire nō valet, ſeu in alimentū transmutatū tranſ-
mutari, diſcernens ac diſtinguēs ab eo quod fami-
liare eſt, demum expellere tentat per ſenſibiles ex-
cretiones, quam expulſionē ſi perficere non valeat
eo tempore, vt infrà dicemus: à medico natura ipſa
iuuanda eſt tum præparatione, tum etiam, ſi opus
fuerit, purgatione. Verùm eam digeſtionem ex-
crementorum, quæ per halitum fit, natura ipſa con-
feſtim nulla præcedente concoctione ſæpe moli-
tur: quinimo prius perficere tentat, per halitum vi-
delicet digerere. quod ſi non valeat, id concoquere
procurat, & demum ea, perfecta concoctione, ſe-
gregat, ac diſtinguit, nec amplius per halitum di-
geſtionem æquè aggreditur: nam per concoctio-
nem craſsiora, vt ſuprà relatum eſt, excrementa
reddita, non amplius vtrique per halitum facilè di-
geri valent, quæ concocta ſunt, ſed ſecerni & de-
mum ſenſibiliter excerni poſtulant. & hac de re
cap.3 Galenus libro de Inæquali intemperie voluit eſſe
in fluxione duplex genus curationis : vnum, quo
digeratur quicquid humoris in particulam procu-
bat : alterum quo concoquatur. Verùm digeſtio,
dicebat, optanda maxime eſt : quoniam conco-
ctionem hæc duo neceſſario ſequuntur, puris ge-
neratio & eius in aliquod ſpacium abſceſsio, ex
quibus verbis palàm oſtendit, digeſtionem per ha-
litum excrementorum maturationem ſubſequi nō
debere, ſed potiſsimum eam præcedere. hanc ean-
dem per halitum digeſtionem primò ante conco-
ctionem exequendam iuſsit Hippocrates in cura
pleuritidis ſecūdo de Ratione victus in morbis a-
tex.1 cutis in principio. Differendum autem modò à no-
bis eſt, nunquid ea digeſtio excrementorum, quæ
eorū concoctionē ſubſequitur, diſtinctio, ſeu im-
propria diſtributio appellata, iuuari poſsit ab arte,
& à medico: &, ſi poſsit, cum quibus. Pro primo
aſſerendum planè eſt, quòd, velut alimentorum di-
geſtioni quibuſdam auxillis medici opitulantur,
cap 6. & 7 vt patet de mente Galeni quarto de Sanitate tuen-
cap.3
1. de Sani- da. & libro Quod animi mores corporis tempera-
tate tuen. turas ſequantur, & primo de Sanitate tuenda, ac ſe-
cap.11 cundo, & quinto eiuſdem : pari modo natura ipſa
2. de Sani- à medico adiuuari poteſt pro digeſtione redundan
ta. tuen. ca. tium excrementorum perficienda, cùm ea ab ea-
2. & 5. de dem natura perficiatur, eiſdemque facultatibus
Sanit.5 mediis, vt ſuprà relatum eſt. Quæ autem auxilia,
ac qualia paranda ſunt ipſi naturæ à medico pro
hac digeſtione iuuanda non admodum patet : nam
interdum repetitur Galenum aſſerere, idem poſſe
cap.3 & concoctioni & digeſtioni opem ferre, vt de vino
enūciat in libro, Quòd animi mores corporis tem-
Sect.4. cō- peraturas ſequantur, loco ſuperius allegato, & ſex-
ment.10. to de Morbis vulgaribus. ſæpenumero idem met
cap.2 ait, quædam digeſtionē iuuare, quæ tamen conco-
ctionē impediunt, velut ſecundo de Sanitate tuen-
da, de exercitatione diſſeruit. quæ cùm in corpus
digeſtionem adiuuet, miniſtrari tamen non debet,
niſi alimenta, ſeu ſucci, qui in ventre, aut vaſis con-
tinentur, optimè concocti ſint : aliàs periculum eſ-
ſet, ne priuſquam per maturam concoctionem vti-
les ſint ; in omnes animalis partes rapiantur. & li-
bro quarto eiuſdem cap. ſeptimo dicebat poſt ci-
bum non eſſe ſumenda medicamenta, quæ ad ve-
hementiorem diſtributionem faciunt : nam tunc
non diſtribui, ſed concoqui, quæ ſumpta ſunt, eſt
vtilius. quare melius eſt eo tempore vti aliquo præ-
ſidio ad concoctionem, præcipuè qui egent. ex
quibus Galeni verbis liquido cōſtat interdum eiſ-
dem medicamentis poſſe & concoctionem & di-
ſtributionem à medico iuuari, & ſæpenumero di-
uerſis auxiliis. Sed, quò veritas clarior fiat, haud
ignorandum eſt concoctionem ipſam, ac diſtribu-
tionem, ſeu digeſtionem, velut & alia naturalia o-
pera, ab ipſo calore innato perfici, vt patet Galeno
in Commento aphoriſ. decimiquinti primi libri, &
in commento Aphoriſ. ſeptimi ſecundi libri : qua
de re nec quēpiam præterire debet ea auxilia, quæ
concoctionem ſimul & digeſtionem adiuuāt, talia
à medico paranda eſſe, vt calidum innatum, ſeu na-
turam ipſam roborent atque adaugeant, vel ſaltem
non diſsipent, ſed ſeruent. nec minus ſciendum eſt
aliquem ſuccum, ſeu excremētum promptiùs ex ſui
natura poſſe & concoqui, & diſtribui, ſeu digeri:
aliquem vero ægrius. His ſic dilucidatis, conſtat
cuique quòd ea excrementa, quæ in corpore redun-
dant, ſi facilioris ſint maturationis, ac digeſtionis ex
ſua natura, viribus ipſis non admodum imbecillio-
ribus exiſtentibus, poteſt à medico eiſdem auxiliis
iuuari calidum innatum pro eorum concoctione,
ſeu digeſtione perficienda. & propterea Galenus
libro de Conſtitutione artis medicæ, cap. decimo-
nono pro dulcis pituitæ ac acidæ concoctione per-
ficienda, modicè calefacientis vini potum lauda-
bat. de quo itidē vino, vt diximus libro, Quòd ani- cap.3
mi mores corporis ſequantur tēperaturam, ſic ſcri-
ptum reliquit: Nam re vera, ſi cōmodè vtaris, & con
coctioni, & digeſtioni, & ſanguinis generationi, &
nutritioni confert abūdè. Pariter ergo & ipſius dul
cis, ſeu acidæ pituitæ digeſtioni vinum ipſum opitu
labitur: cum eius concoctioni opē ferat. quòd ſi vi-
res ipſæ quodammodo imbecilliores fuerint, ac ca-
lor innatus non multus, ſimulque excrementa ipſa
redundantia, ex eorum natura ægrè & cōcoctioni,
ſeu maturationi, & digeſtioni obſequentia, non
verendum eſſe puto aliis auxiliis digeſtionem iuua-
ri, & aliis concoctionem. nam, cùm ea excremen-
ta vehementiori egeant digeſtione, ac ipſa natura
non admodum robuſta exiſtit, eis indigent medi-
camentis quæ ad vehementiorem digeſtionem fa-
ciant, ac calidum innatum roborent & au-
geant. hæc autem calidiora eſſe debent, quàm
ea, quæ conconcoctionem adiuuant. cuius ge-
neris ſunt frigidiora, ac propterea craſsior pi-
tuita & atra bilis. Ex quibus patet quomodo
Galeni verba intelligi debeant, cum ait, Idem
poſſe & concoctionem & digeſtionem iuuare : &
quo pacto intelligi debeant eiuſdem verba, cum
aſſerit quædam digeſtionem iuuare non autem
concoctionem, immo eam impedire. Nec mirum
eſt, ſi ea, quæ corpus humanum excalfaciunt, calo-
rem innatum augendo, aut ſaltem fouendo ;
veluti alimentorum digeſtionem, ſeu diſtributio-
nem, ita quoque excrementorum, ſeu redundan-

tium putridorum ſuccorum digeſtorum, ſeu ſecretionem procurent. nam teſte Ariſtotele, pariter &
4. Meteor. lex. & commen. 1 Alexandro quarto Meteorotum, Caloris natura
eſt homogenea cogere, ac in vnum compulare;
quæ verò hæterogenea ſunt, ſecernere, ac ſeparare.
tum verò redundans putridus ſuccus partes habeat
heterogeneas, eas, poſt eius concoctionem, calor
innatus ſecernere tentat; quod familiare eſt, attrahens: quod verò alienum, excernens. veluti in
conficiendis alimentis in ventriculo, quicquid
veluti terra, aut lapides in eis continetur, ſegregat:
quod verò velut palea & furfur, in hæpate: exemplo peritorum præparandi tritici, qui ſi quid terræ, aut lapidum, aut ſylueſtrium ſeminum admixtum ſit, quæ pernicioſa corporibus eſſe ſolent,
cap. 2. & 3 aut paleæ, & furfuris, vtiliter purgant, prout Galenus aſſerit libro quarto de Vſu partium. Hæc
autem operatio perficitur à calido innato, quatenus calidum innatum eſt, & quatenus calidum.
& propterea à calidis medicamentis auxiliari poteſt, quæ tamen non admodum temperamentum
excedant: quia ſi multum excederent, imbecillum
reddentia innatum calorem digeſtionem potius
impedirent, quàm iuuarent. nam, licet cuiuslibet
calidi ſit heterogenea ſegregare, non tamen cuiuslibet eſt ſecernere putridum humorem à non
putrido: ſed tantùm hoc opus innati caloris eſt.
poſſunt tamen ei opem ferre & ea, quæ ipſum calidum fouent, & quæ ipſum augent, ſiue in ſubſtantia, ſiue in qualitate. Verùm ea quæ in qualitate augent, ſunt vehementius digerentia. qua
de re eis vtimur, vbi vehementiori digeſtione opus eſt. quanquam hæc quoque calida non tantùm calfacere debeant, vt ipſum innatum calorem
valeant in igneam qualitatem trāſmutare. calor enim adauctus vehementius alterat: modò tamen
non eo incrementi perueniat, vt iam colliquet.
tunc namque ad omnia eſt inutilis, auctore Galeno tertio de Cauſis ſymptomatum. & ſi hæc quoque caliditas ignea poſsit extenuare, ac diſſoluere,
cap. 3 vt patet Galeno in commento Aphoriſmi vigeſimi
ſexti ſecundi libri, & Aphoriſ. quinquageſimi ſeptimi, quarti lib. Ex quibus patet, quo pacto auxilia iuuantia digeſtionem redundantium putridorum excrementorum interdum ab eis, quæ maturationem adiuuant, non diſcrepēt, & ſæpenumero calidiora quàm ea, quæ concoctionem adiuuāt,
eſſe debeant, prout maiori, vel minori digeſtione
natura eget pro digerendis ſuccis prædictis ſeminalis. Inſuper & quæ vehemētius digerūt, calidiora eſſe debent, quàm quæ cōcoquunt. nam in digeſtione, vel ſecretione ſeminali ſucci non vna tantum facultas operantur, veluti in concoctione concoctrix, ſed duæ naturales facultates eodem met tēpore, attractrix ex vna, ac expultrix ex alia. Cum autem cunctæ hæ à calido innato perficiantur; ſi temperatè calida adhibeantur, admodum imbecilla erit earum facultatem operatio: cùm non ſatis ſit
pro duabus facultatibus eodem tempore vehementer ſuam actionem perficientibus tanta caliditas, quanta ſoli concoctrici operanti abundans
eſſet; verùm maiori indigent, vt ſuprà retulimus.
proinde ſegregatio abſque valido calore peragi
cap. 13 nequit, vt Galenus teſtatur quinto de Simplicium
medicamentorum facultatibus. horum autem medicamentorum materiæ admodum Medicis notæ
ſunt: ex quibus tum decocta, tum ſyrupos, tum electaria, tum aliis modis ſibi talia auxilia præparant.
Eſt ergo hæc digeſtio, ſeu ſecretio opus duarum facultatum naturalium, & propterea à concoctione
diſcrepat, quæ concoctricis tantùm opus eſt: iuuaturque vt plurimum aliis auxiliis, quàm ab eis quæ
concoctioni opem ferunt, præcipuè cùm vehementiori indigemus digeſtione: eaq; alio tempore adhibenda ſunt; quia poſt concoctionem, ſi rite natura à talibus auxiliis iuuanda ſit, & præcipue eo tempore, quo ſæuiora cuncta ſymptomata apparēt, ac
ægri grauiter ſe habent, natura ſeparante à bonis
mala, & ad excernendum præparante, iuxta Hippocratis & Galeni ſententiam Aphoriſmo 13. ſecundi
libri, ſi vnica expulſione morbi cauſa appellenda
ſit: ſi autem non; ei vtendum eſt toto morbi tempore, quo concoctio apparet, vt eis adiuta, illud,
quod concoxit, facilius ſecernat. Differt autem hæc
digeſtio, quæ excrementorum eſt, ab ea, quæ alimentorum: cùm in hac attractrix non ita vt in illa
operetur validius, ſed expultrix. De diaphoreſi autem, hoc eſt, per halitum digeſtione, pauca admodum differemus, cùm à nonnullis abundantiſsimè
ſcripta reperiantur: tum quia ex his, quæ ſupra retulimus, & quid ea ſit, patet, & quibus auxiliis perficiatur, quia calidis: quanquàm & hæc tepentem calorem obtinere debeant; vt lini ſemen, ac chamæmelum, auctore Galeno vndecimo Methodi me- *cap 16*
dendi. nec minus à balneo ſomnus malos ſuccos
per halitum digerit, vt idem Gal. aſſerit 4. de Sani- *cap. 4*
tate tuenda & eodem libro oleum deſcribit ex floribus populi, quod ſine vlla morſione per halitum
digerit. pariter & ex chamæmelo & anetho medicamēta deſcribit, quæ per halitū digerere poſſunt. *cap. 8*
quæ cuncta tepentem calorem poſsident, vt diximus; quanquàm & prædictis calidiora quoque reperiantur, quæ calfacere, extenuare, diſſoluere, ac
valenter digerere valent. his denique ac ſimilibus
vtendum eſt pro hac digeſtione iuuanda, quæ per
halitum dicitur at quo tempore eis vtendum ſit,
ſuperius relatum eſt. In quo verò ab eis, quæ concoctioni opitulantur, diſcrepent, Galenus quinto *cap. 8. & 9*
de Simplicium medicamētorum facultatibus, perbellè declarauit. & hæc de digeſtione ſunt dicta.

De præparatione.

CVM ergo in hac excrementorum
digeſtione, ſecretione, ſeu diſtinctione, que mala ſunt à bonis ſeparans, ad
excernendum natura præparat, vt
ſentit Gal. in commento Aphoriſ. 13.
ſecundi libri; conſentaneum eſt differere quo pacto Medicorum ope poſsit humorum excernendorum præparationi opitulari, & quibus auxiliis.
ſæpe enim redundans vitioſus ſuccus exiguis canalibus, per quos expelli debet, craſsior ac viſcoſior
exiſtit. quare ab ipſa natura expelli nequit, ni canalium, ſiue foraminum hoſtia, per quæ debet purgatio fieri, reſerentur, craſsities tenetur, ac viſcoſitas eius, quod debet euacuari, incidatur. Hinc *quid præparatio*
corporis præparationem, teſte Galeno in commento Aphoriſ. 24. primi libri, nil aliud eſſe affirmamus, quàm aliquod corpus purgationi imparatum paratum facere. hoc autem eſſe imparatum bifariam præcipuè fieri poteſt: aut ex parte ſuccorum redundantium, qui purgandi ſunt: aut ex parte viarum, per quas redundantes ſucci expellendi
ſunt, ac à pharmaco trahendi. ſi ex parte ſuccorum
erit;

erit aut eorum craſsicies, vel tenacitas, ſine lentor, vel vtræque ſimul. at ex parte foraminum, ſeu meatuum vna tantum cauſa eſſe poteſt, videlicet eorum obſtructio: quæ omnia purgationem impediunt. & propterea non immerito eodem aphoriſmo 24. primi libri iuſsit Hippocrates. Raro in acutis paſsionibus in principiis medicinis purgantibus vti, nam, cum in ipſis morbis acutis facultas nobis non detur circa eorum principia præparandi corpora; raro circa ipſorum initia purgationes in bonum vſum nobis venient. opus namque eſt, vt purgatio omnibus recte procedat ſine torminibus, vertigine, faſtidio, difficultate, ſeu ægrorum diſſolutione. Corpora quidem prius fluida facere, præcepto eiuſdem Hippocratis aphoriſmo nono, ſecundi libri. quod quoque paſsim Galenus decretum reliquit eo commentario, qui inſcribitur, Quos purgare cõueniat, &c. Verùm, quod Medicorum auxiliis compluribus hoc perfici poſsit, cunctis equidem patet: nam, ſi nil aliud eſt corpora fluida facere, hoc eſt, purgationi præparare, quàm craſſos ſuccus tenuare, viſcidos incidere, ac foramina, per quæ huiuſmodi ſucci pertranſire debent, reſerare, vt patet Galeno in

Sect. 2. & com. 32 commento ſupradicti Aphoriſmi noni, ſecundi libri, & ſexto de Morbis vulgaribus: nonnulla quæ inter Medicos comperta ſint auxilia, quibus mediis poſſumus talia in corporibus, cum opus ſit, operari ſequitur, Medicum humorum in corpore redundantium præparationi abſque dubio opem poſſe ferre. qua de re ſexto de Morbis vulgaribus præcipit ante epotum veratrum lauare, ac cibum ſumere, vt celerius purgatio fiat. hanc eam ſententiam reliquit Aphoriſmo decimotertio quarti libri. Et

Sec. 5. sex. com. 59 Galen. in commento Aphoriſmi vigeſimiquarti primi libri non tantùm hanc facultatem præparandi Medicis tribuit: immo nonnulla ibi dinumerat, ex quibus ipſi Medici occaſionem arripere poſſunt pro prædicta præparatione facienda. & inſuper eodem commento, poſtquam declarauit quibus indiget is qui purgandus eſt, aſſerit, quia oportet eius humores quammaxime fieri poteſt, eſſe fluxui paratos, hoc eſt, tenues, nullum lentorem participantes, & aperta eſſe foramina: nam & nos iſta antea paramus, cùm quempiam purgaturi: &, vt vno verbo dicã, hæc præparatio contrario modo ſe habet cum cõcoctione, ſeu digeſtione; nã hæc natura præcipue, & non arte fit: illa vero ab arte potius, quam ab ipſa natura. præparationi ergo ars medica, & Medicus opitulatur, nemine contrarium ſentiente, ſiue per vomitum, ſiue per alui ſubductionem purgare velis. immo huius præparationis auctor præcipuè Medicus eſt, ipſi naturæ auxilia pro ea perficienda porrigẽs, ſine quibus ipſa fortè perpetuo omnino non aſſequeretur: at cum quibus, nondum liquet. Verum, ſi præparatio penes redũdantes ſuccos craſſos & tenaces attẽdatur: eis, quæ tenuant ac incidunt, vtendũ eſt: de quibus libro de

cap. 8 attenuante victus ratione talem protulit ſententiam, Si quid igitur olfactui, aut guſtui, aut vtrique ſimul acre, & mordicans, & calidum apparebit, ſcito id facultatem habere tenuandi, ac incidendi: pariter & quæ eidem olfactui odorem bonum inferunt, & guſtui aromatis ſpeciem repræſentãt. & demum ſubdit, Incidunt præterea, & quæ ſaporem habent quendam nitroſum, aut ſalſum. nec minus his amara, tenuandi facultate ſunt prædita. at eorum facultas aceto, & melle intenditur. Ex quibus colligo tum acria, tum ſalſa, nitroſa, tum etiam & amara facultatem habere craſſos humores, ac viſcidos tenuandi, ac incidendi, de mente Galeni. quorum ſi quis velit catologum inſpicere tum olerum, tum ſeminum, tum ipſarum arborum, germinum, ac aliorum; ſupradictum Galeni librum de attenuante victus ratione perlegat. Quædam vero ſummatim in commento aphoriſmi 24. primi libri annotauit, vt in melicrato decoctum hyſſopi, origani, tragorigani, thymi, vel pulegij.

cap. 4 Et octauo Methodi medendi nonnulla quoque dinumerat tum in alimentorum, tum in pharmacorum ratione, vt ptiſanam, mulſam, calamintham, hyſſopum, origanum, ſerpyllum, apium, pariter in mulſa incocta. Verum inter omnia præcipuè in febribus, vt quod nec febrem accendat, oxymel ſummopere extollit: quaoquam & hæc pariter obſtructiones liberent. & libro vnde-

cap. 9 cimo eiuſdem ſummoperè ptiſanam, aquam mulſam, ac oximel approbauit. In immodica tamen febris caliditate, omnibus relictis, confugit ad ptiſanæ cremorem, quam ptiſanam & detergere, & diſſecare, ac reſoluere decretum reliquit quarto de Sanitate tuenda, &

cap. 4 primo de Ratione victus in morbis acutis; & in eo commentario, quem de ptiſana compilauit, talia de ptiſana verba retulit, Sanè ne vllum quidem alterum datur inuentu, quod ſiue vt medica-

1. de Ratione vict. com. 18. libr. de ptiſa. cap. vlt. cap. 5 mentorum, ſeu tanquam nutrimentum exhibeatur, quod horum ambotum compos ſit præter ptiſanam incisionis videlicet, & humectationis. præterea eodem commentario dicebat, Febribus ardentibus ptiſanam eſſe accommodatiſsimam: incidit enim, ac detergit, cum hoc quod frigida ſit, & humida. Hac ergo conſulo, vt medici in ardentiſsimis febribus vtantur; cùm redundantium ſuccorum præparatione egent. nec minus tanquam præcipuo medicamento rogo, vtantur oxyoſaccharo ipſo: ſecundo loco, oxymelite, vel aqua mulſa, præcipue febre non exiſtente valida: tertio loco ſupradictorum aliquo decocto, aut ſolo, aut ptiſana, mulſave, prout morbus requirit, ac eius cauſa. &, ſi eorum facultas intendi velit; acetum addatur,

cap. 3 & mel, precepto eiuſdem Galeni libro de Attenuante victus ratione, loco ſupra allegato. hæc quoad præparationem, quæ penes redundantes purgandos ſuccos attenditur, dicta ſufficiant. Reliquum eſt de eis medicamentis, quæ præcipuè detergunt, poros repurgant, ac infarctu liberant, & hoc pacto foramina, vias, vaſorumque oſcula reſerant, diſſeramus. quæ à Galeno quinto de Simplicium medicametorum facultatibus, cap. duodecimo bifariam conſiderantur. quædam nanque poros repurgantia medicamenta appellantur ab eo, vt patet eodem libro. & hæc in duo ſubdiuidit, genere quidem ſubſtantiæ minimè diuerſa, verum ratione maioris minoriſque diſcrepantia: nam vtraque calida ſunt, tenuium partium nitroſa, ac amara. Horum autem medicamentorum quædam in ſuperficie ſordem auferunt, quæ extergentia, ſiue rhyptica nominantur: quædam verò abſtergendo etiam poros repurgant, quæ quidem ſupradictis ſubtiliorum ſunt partium, emplaſticis contraria. proinde hæc ecphractica, & cathartica quaſi expurgantia, & farctu liberantia dicas, appellantur. Quæcunque ergo nitroſa, amaraque

ſunt, ea ad purgendos meatus omnes valere noueris: quæ verò vlcerum ſordes, ac cutis vniuerſæ extergunt, non tantùm hæc, ſed & viribus minora auferre poſſunt, vt dulcia tenuium partium, puta mel: ex cerealibus faba: ex fructibus amygdalæ, quæ edendo ſunt. quædam verò, licet meatus intus aſſumpta purgare valeant, poroſque extergere: cuti tamen appoſita, quia eis quædam adſtrictio adiuncta eſt; repurgare non poſſunt. nam compoſita ſunt ex amara, acerbaque facultate, ac occluditur meatuum exiguitas ab eorum adſtrictione; priuſquàm in altum abſtergens ſubſtãtia recipiatur, ac probè meatus expurgentur: vt abſinthium. at quædam ſunt, quæ vtrunque perficiunt & intus ſumpta, & foris appoſita; vt erui, ac lupinorum farina: ſi amara fuerint; amygdalæ amaræ, vrticæ ſemen, ſcylla, & iris &c. quædam verò huius generis medicamenta, præterquam quòd detergunt, ac infarctu liberant, vim quoque habent extenuendi, ac incidendi craſſos, lentoſque humores: vt ſeriphon & abrotanum. quorum medicameotorum poros purgantium, ac abſtergentium, & ea de re obſtructiones ſoluentium, ac infarctu liberantium mentionem fecit Galenus octauo Methodi medendi ca. quarto, quo loco aſſerit vniuerſale documentum, quòd quæ deterſoriam habent facultatem, tum intus ſumpta, tum foris admota obſtructiones ſoluunt: quanquam & ibi quoque nonnulla dinumeret, quæ cum hoc quòd obſtructiones ſoluunt, tenuant, ac incidunt craſſos, ac lentos bumores, de quibus ſuprà mentionem fecimus: nec minus &
cap. 12 quinto de Simplicium medicamenrorum facultatibus, loco ſuperius allegato: innumeráque talia comperiuntur apud alios artis medicæ auctores. quare particulatim, vt ea hic dinumerem, non eſt neceſſe.

Quædam autem poros, foramina, ſeu meatus reſerantia à Galeno appellantur, quæ pariter in duplici ſunt differentia: nam quædam cutit meatus reſerant, quæ rarefacientia, ſeu areotica nuncupantur: quædam verò vaſorum oſcula reſerant, quæ aperiẽtia, ſeu anaſtomotica appellantur. quorum medicamentorum contraria diuerſam etiam ſortiuntur appellationem. nam quæ poros contrahunt: condenſantia: quæ verò vaſorum oſcula occludunt, occludentia, conſtringentia, contrahentia, ſeu obſtruentia appellãtur. differtque rarefacientium natura ab ea, quæ eſt aperientium. nam rarefacientiũ natura, & modicè calida eſt, tum minimè deſiccans, tenuiumque partium: aperientium verò tum craſſarum partiũ, tum acris, ac mordax natura eſt. Hæc verò cuncta licet quodammodo prædictis, quæ extergere, incidere, obſtructioneſque delere diximus, vicina ſint: nõ tamen vndiquaque ſimilia ſunt: vt cuilibet ex eis, quæ retulimus, patere poteſt. verùm rarefacientis quidem naturæ ſunt chamæmelum, ſemen lini, althæa, & alia huiuſmodi: aperientis verò facultatis ſunt, quæ acria, ſimulque terrena exiſtunt: vt cyclaminus, allia, cœpe, & huiuſmodi.
cap. 14 quæ omnia in Galeno quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus facilius eſt videre; cum hîc vniuerſalem quandam methodum inueniendorum medicamentorum, ac alimentorum, quibus naturæ in prædictis auxilia præbeamus, ſcribere intendimus, & non cuncta particulatim: & ſi qua deſcripſimus, gratia exempli habeantur.

Præter autem hos præparationis modos alter ab Hippocrate ponitur, qui laxantibus, ac mollius corpus reddentibus, humoreſque fundentibus perficitur: quẽ præparationis modum decretum reliquit ſexto de Morbis vulgaribus, & Aphoriſmo decimotertio ſect. 5 & commen. 29
quarti libri. quibus locis iuſsit ante epotum veratrum, vt facilius ac celerius fiat purgatio; corpora præhumectanda eſſe cibis, ac balneis, & quiete. verùm, quoniam laxantium remediorum non ſimpliciter vna eſt ſpecies, vt patet Galeno quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus; ea breuitatis cauſa relinquo. ſufficiat tamen, auctore Hippocrate, prædictis poſſe vti: vt corpora idonea ad purgationem reddãtur; præcipuè ſi violentiſsimo medicamento vtendum ſit, vt veratrũ eſt de quo Hippocrates vtriſque locis mentionem fecit. cap. 13
in reliquis verò, ſi humores purgandi, craſsi, ac tenaces fuerint; anredictis attenuantibus, & incidentibus, vel ſimilibus vtendum eſt. Meatus verò, per quos ipſi purgandi ſunt, ac humores transſmittuntur, & à medicamentis trahuntur, quæ vim purgatoriam babent; repurgandi, ac reſerendi ſunt cum his, quæ hanc facultatem poſsident, quorum methodum ſuperius demonſtrauimus. ac ita purgatio in cunctis rectè procedet.

Ex quibus patet, in quo differant ea, quæ præparandi facultatem obtinẽt ab eis, quæ concoctioni, aut digeſtioni opem ferre poſſunt. Sed mox, quæret quiſpiam, nunquid in flauæ bilis redundantia, ſaltem ſi ea non turgeat; præparatio ante eius purgationem competat, vt ea citius, ac facilius è corpore educatur. Iuniores quidam in arte medica ac in Hippocratis & Galeni doctrina oppidò quàm eruditiſsimi, atq; exercitatiſsimi, reſpõdent quòd, cùm flauæ bilis vacuatio facilis ſit, pituitæ verò, ac potiſsimũ eius quæ craſsior, & glutinoſior eſt, itemque nigræ bilis, difficilior, auctore Galeno decimoquarto Methodi medendi; ea de cap. 17
re præparatione haudquaquam indiget. commen. 23
Inſuper eorũ opinio corroborari poteſt alia Galeni auctoritate tertio prognoſtic. quo loco aſſerit, humores corporis calidiores tenuioreſque paratiſsimos eſſe ad excretionem, cuius naturæ ſunt biliosi ſucci. qua de re præparatione non egent. Verùm, pace tantorum virorũ dixerim, ipſe ex Hippocratis, & Galeni mente aliter ſentio. ea de re, non quidẽ contradicendi ſtudio, ſed vt veritas pateſiat, quæ mihi videntur, de ea re proferre non grauabor. Bifariam, vt diximus, corpus poteſt fluidum reddi, ex mente Galeni, (Illud, quod Hippocrates iuſsit, vbi quiſpiã corpus purgare voluerit,) aut humoribus extenuatis, inciſis, ac abſterſis: vel omnibus meatibus reſeratis. cũ ergo inciſio, ac extenuatio ſuccis craſſis, ac glutinoſis, ſeu lentis competat, vt patet Galeno vndecimo Methodi medẽdi, & in cõmento A- cap. 13. &
phoriſ. noni ſecũdi libri, ac pleriſque aliis locis: bi- ca. 8
lioſus autẽ ſuccus haud talis ſit naturæ, ſeu eſſentiæ; cõſequens eſt, vt talis præparatio ei præberi nõ debeat. At, cũ ipſe Gale. iubeat. in cõmento prædicti
Aphoriſmi noni, ſecũdi libri, & vndecimo Metho- cap 19
di medendi ſingularũ particularum meatus, qui his ad ſuperuacuorũ emiſsionem ſunt proprij fluxiles reddere, vt inteſtino, ventriculo, meſenterio, & cõcauis iecinoris, inteſtinum rectum: renibus, veſicæ, iecinoris gibbis, venæ cauæ, arteriæ magnæ, & omnibus in lumbis habẽtur, eum qui vrinis eſt delegatus: pulmonibus & pectori, ipſam aſperam arteriã fauces: cerebro & eius inuolucris, eũ qui per palatũ & nares deſcendit; cõſonũ erit hanc ſaltem fluxibilitatẽ foraminũ, ac meatuum reſerationẽ, in

ipſa

ipſa flauæ bilis redundantia, vbi non turgeat, ſaltē
Medicum parare poſſe ac debere. Ad hæc Gale-
nus in commento Aphoriſmi vigeſimiquarti pri-
mi libri in acutis morbis, cùm materia turget, non
negat aliquem Medicum poſſe arripere occaſio-
nem in primis diebus dicta corpora præparandi,
priuſquam vſurus ſit medicamento purgante. in
quibus quidem morbis propter temporis angu-
ſtiam, ac morborum prauitatem ſaltem hæc facul-
tas preparandi nobis non datur, immò nec conco-
quendi, vt iuſsit Hippocrates Aphoriſmo vigeſi-
moſecundo eiuſdem primi libri. ergo à fortiori,
non negabitur nobis hæc facultas præparandi in
his morbis acutis, in quibus ipſa flaua bilis nō tur-
get. Vlterius, ſi in inſtrumentali morbo, qui ob-
ſtructio eſt, contraria eſt recluſio, ſeu reſeratio, vt
cap. 13 patet Galeno vndecimo Methodi medendi, quod-
libetque præter naturam ſuo medicetur cōtrario;
cap. 4. et 11. Meth. 8. & 13. cùm pariant obſtructionem (vt Galenus aſſerit
octauo Methodi medendi, & vndecimo) tum hu-
morum craſsitudo, tum lentitia, tum præter hæc
& abundantia: ſequitur redūdantiam flauæ bilis,
obſtructionem patientem, viarum recluſione, ſeu
reſeratione indigere pro eius purgatione. ſed hæc
vna eſt præparationis ſpecies, vt ſuperius oſtendi-
mus. Quare nemo eſt, qui eam eo caſu negabit,
præcipuè ſi ea flauæ bilis multitudo non ad tan-
tam peruenerit magnitudinem, vt ſtatim circa i-
nitia Medicum ipſam euacuare cogat, vt infrà di-
cemus. Rurſus, ſi ea non turgente iuſſerunt Hip-
com. 44 pocrates & Galenus ante eius purgationem con-
coqui debere, ſaltem concoctione generaliter di-
cta, vt patet ſecundo de ratione victus in morbis
acutis: nam ea cuicta ac permutata à calido inna-
to facilius educitur; quantò fortius negandum
non ſit vias ac meatas, per quos tranſmittenda eſt
ac à medicamento trahenda, recludendos ac re-
ſerandos eſſe: præcipuè cum Hippocrates vni-
uerſaliter iubeat Aphoriſmo nono ſecundi libri,
Quæ purgantur corpora cuncta prius fluida fieri
debere, quàm purgentur? at non ita iuſsit con-
coctionem: cum perpetuo turgentiam materiæ
ab ea exclusit. Verum, vt cunctis veritas hæc pa-
cap. 4 teat, placuit verba Galeni octauo Methodi por
tare, quæ talia ſunt; Cernimus enim aliquando e-
tiam quod multum eſt, cùm ſimul totum confluit,
obſtruendo hærere infigique non minus quàm ea,
quæ glutinoſa ſunt, & craſſa: quòd ſi per meatus
anguſtos eſt tranſitus; multò profecto magis reti-
neri. Si denique quod multum eſt: præter id quod
glutinoſum ſit, ac craſſum, obſtruit, hæret, infigi-
tur, ac in viis retinetur; quis adeo erit inſulſus, vt
pro eius faciliori purgatione, ſeu euacuatione, re-
purgatione, ac reſeratione eorum meatuum, per
quos purgari debet, prius non vtatur, etiam ſi fla-
uæ bilis fuerit talis redundātia? nec minus placuit,
cap. 3 vt, eorū quæ propoſuimus ex Galeni mente, veri-
tas pateat, eiuſdem verba in libro de purgantium
medicamentorum facultatibus in medium afferre,
quæ talia ſunt: Ducat aliquis ad me quempiam ſi-
ne febre, cui in vniuerſum corpus amara bili re-
dundauerit, ſpectetque poſt aliquos dies, cum ho-
minem præparauero, mihique iam tempus inſtare
viſum fuerit exhibendi medicamēti alicuius, quod
bilem expurget: quo pacto naturalem corporis ha
bitum eiuſmodi potione ipſi reſtituam. In quibus
cap. 14 verbis diſerte Galenus in flauæ bilis redundantia

præparatione vſus eſt ante purgationem. hāc quo-
que ſententiam confirmauit libro primo de Sani-
tate tuenda circa finem, cùm dixit, Quòd, ſi vel
craſsitudinis, vel abundantiæ, vel lentoris excre-
mentorum vitio obſtructi meatus ſunt; tenuato-
ria victus ratio his apta erit. & paulò antè dicebat,
At flaua bile retenta, ſiquidem obſtructionis cul-
pa id accidat; eo, qui extenuat, victu vtendum.
Præcipit ergo Galenus his, quæ hic aſſerit, verbis,
tenuatoriam victus rationem: ſi flaua bilis propter
obſtructionem præternaturaliter detineatur: quo
victu preparationem molimur, vt diximus. vltimò,
quis negabit eam præparationem, quam Hippo-
crates commendat in preallegatis locis: corporum
videlicet præhumectationem, ac laxationem, quæ
quiete, alimentis humectantibus, ac dulcis aquæ
balneis perficitur, vt facilior veniat purgatio, ac
rectè procedat? nemo inquam, qui mētis ſit com-
pos. Redundante denique flaua bile, modò non
turgeat, ſed obſtruendo aliqua corporis parte hæ-
reat, ac retineatur, ſiue per vniuerſum corpus, li-
quet ex Galeni ſententia, vt facilius purgetur, ac à
medicamēto trahatur, eam præparationem parari
debere à Medicis, quæ ſe tenet ex parte meatuum,
ſeu foraminum, per quæ trāſmittenda eſt: ea qui-
dem recludere, reſerare, ſeu extergendo repurga-
re. nec minus expurgandi corporis præhumecta-
tione ac laxatione, Hippocratis decreto, maximū
ei comparatur commodum. Ad eam autem aucto-
ritatem Galeni, quam affetunt decimoquarto Me- cap. 17
thodi medendi, facilis eſt reſponſio; ait enim fla-
uæ bilis vacuationem facilem eſſe relatione ad pi-
tuitam, & nigram bilem: nec propterea ante eua-
cuationem præparationem interdicit: immo, ſi ea
præcat: facilior fiat vacuatio: Aut ex ſua natura,
quia ſubſtantiæ ac eſſentiæ tenuis eſt, facilè quidē
vacuatur: nec ea ratione inciſione, ſeu attenuatio-
ne indiget. at, quoniam ſua multitudine valet ob-
ſtruere, hæret, ac infigitur, & in viis retinetur; ea
præparatione indigebit, quæ penes meatuum re-
ſeratiooem, ac repurgationem ſe tenet: ſi ea mul-
titudo vinci, ac ſuperari ab ipſa natura valeat. Et
eadem ratione alteri Galeni auctoritati reſponde- com. 23
tur, cū ait tertio prognoſticorū, Humores corpo-
ris calidiores paratiſsimos eſſe ad excretionē: nam,
licet flaua bilis ex ſua natura, cū calidior ac tenuior
ſit, paratiſsima ad excretionem fiat: tamen, quia ſui
redundantia, vt diximus, obſtruit & in viis retine-
tur; hac de re, priuſquā purgetur, prædicta præpa-
ratione indiget. & propterea ad purgationē ine-
ptos non tantùm eos, qui multa cruditate laborāt,
aut alia extenta habent, cenſet Galenus in com-
mento 24. Aphoriſmi primi libri: verùm & qui-
bus ignea, ac ſupra modum calida exiſtunt. nec pa
ratos tantùm exiſtimat, vbi humores fuerint te-
nuati, ac inciſi, verùm etiam vbi aperta ſint forami
na, ac nullam habeāt obſtructionem, per quæ pur-
gatio fieri debet. Verum ſtatim quæret aduerſa-
rius, quibus medicamentis talem præparationem
in flauæ bilis redundantia parare valeamus; cum fe
rè cuncta, quæ talem facultatem obtinent, vt ſuprà
annotauimus, calida ſint, eoque flauam bilem ad-
augeant. Cui reſponſum volo quòd, licet quando-
que calidis vti poſsimus, Gal. decreto in cōmento
Apho. 24. primi libri; tamen, vt verius id exequa-
mur, nonnulla in arte medica reperiri, quæ quidē
facultatē habēt extenuādi, & abſtergendi vias, ſeu

poros repurgandi, ac reſerandi, & citra calorem obſtructiones libetandi: nam quæ deterſoriam facnltatem obtinent, obſtructiones ſoluunt, teſte *cap. 4* Galeno octauo Methodi medendi. inter quæ primo in alimentorum genere ptiſana eſt, vt patet *cap. 8* Galeno ſuprà allegatis locis. at inter medicamenta, vtrunque eſt cichorium, quod à Galeno octauo de Compoſitione medicamentorum ſecundũ locos ſummopere extollitur pro exterſione, ac recluſione oſculorũ, venarũ præcipuè, quæ circa hepar, ſine ſyrupi, ſiue decocta, ſiue quouis alio modo ex eis medicamenta parentur. & non eſt mirũ; nam amaram qualitatem participãt, cum hoc quòd frigida ſunt, dictumque eſt auctoritate eiuſdem *cap. 12* Galeni quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus, quæcunque reperiuntur tum nitroſa, tum amara ad purgandos meatus omnes valere. & ſeptimo de Simplicium medicamentorum facul- *cap. de calamentha.* tatibus decretum reliquit, Cuncta ferè amara ab- *cap. 8* ſtergentia eſſe, ac expurgantia in iecinore pronenientes obſtructiones. Et pariter eodem libro octauo de Compoſitione pharmacorum ſecundum locos, ad iecinoris expurgationem, & meatuum reſerationem, citra manifeſtam calfactionem, aut refrigerationem, veluti optimum pharmacum, ſilicem laudauit, tanquam prędominantem habentem amaram qualitatem. Ad hæc à Dioſcoride li- *cap. 4* *cap. de cucu.* bro 2. cap. 123. pariter à Galeno libro ſecundo de alimentorum facultatibus, & octauo de Simplicium medicamentorum facultatibus, ſemina peponum, ac cucumerum vim quandam habere extergendi, cuius beneficio vrinam ciunt, ponuntur. Idem pariter ſentit Paulus Ægineta libro primo de Arte medendi cap. octauo, communisque vſus practicantiam eſt hodiernis temporibus eis vti. Nec minus meo iudicio inter cuncta, quę narrauimus, pro ea præparatione perficienda eligẽdi ſunt ſyrupi, tum acetoſus ſimplex, tum oxyſaccharum, quod præ omnibus tum ſyrupis, tum decoctis, tũ aliorum generum medicamentis præferendum cenſeo. Quod, ſi cutis meatus reſerandi ſint; aquæ dulcis balneis, pariterque medicamentis rarefacientibus, extergentibusque vtendum eſt. quàm vim moderatè tum calida, tum & nonnulla frigida poſsidere haud difficile eſt reperire & apud Galenum, & apud alios artis medicę auctores. His denique auxilijs, flaua bile redundante, ſi non turgeat, purgandi corporis præparatio à Medicis paranda eſt, vt in eo purgatio recte procedat: cùm his quæ non tantùm præparãt, quinimmo & cauſæ aduerſantur, pariterque & morbis ipſis, qui ex flaua bile gignuntur. hinc eſt, quòd alterabunt, & digeſtioni opem ferent, ac præparationi: veluti & nonnulla, quæ ſuperius annotauimus, alterationi & præparationi præſtant auxilium, inſimulque nutriunt ac concoquunt, vt ptiſana. Quædam concoctioni, digeſtioni, & præparationi inſimul opitulantes; vt vinum modicè calfaciens moderatè bibitum: ad hæc nutrit, ſudorem, vrinamque pro- *4. de ſanit. tuen. ca. 4.* mouet, ac ſomnum conſiliat, teſte Galeno 4. de Sanitate tuenda: non tamen, ſi craſſum ſit, & nigrum. Alia alterant, digerunt, & præparãt cum extenuatione, & inciſione, ac excretionem promouent; vt aqua mulſa, & oxymel: eoq; magis, ſi in eis, & præcipuè in mulſa cõcoquãtur hyſſopus, aut calamintha, origanũ, apiũ, ſerpillũ, aut iris. Verũ perpetuò mente tenendum, priuſquàm obſtructionibus liberandis vacaueris cum his quæ vehementer aperiunt, aut detergunt, ſtudeas vacuare redundantis ſucci maiorem partem: ac demum valenter aperientibus, vel detergentibus vtaris, alioquin ipſas magis impingens, præcepto Galeni octauo Me- *cap. 4* thodi medendi. &, ſi febris adſit, præſertim valida, pro liberandis obſtructionibus vtaris his, quæ citra calorem liberare obſtructiones valent, eiuſdẽ Galeni præcepto, vndecimo Methodi medendi. *cap. 10* At quo tempore pro expellendis excrementis, ac redundantibus ſuccis, præparatione vtendum ſit, nondum liquet ex dictis. verum hoc perpetuò obſeruandum eſt, ſi ante concoctionẽ purgandi ſunt, vt ſi turgeant, quocunque tempore, Medicus poteſt eam occaſionem arripere ac exequi, præcepto Galeni in commento Aphoriſmi 24. primi libri. quòd ſi concoctione prius egeant, quàm expurgentur; illud perficere, priuſquam concoctionis indicia appareant, minime tentandum eſt. nam nec natura ipſa, niſi poſt concoctionem, ſecernens à bonis mala ad excernendum præparat, auctoritate Galeni in commento 13. Aphoriſmi, ſecundi libri ſuprà allegati. & hæc de præparatione ſatis ſint.

De Purgatione.

Hactenus quo pacto ante purgationem paranda ſint corpora, vt eis facilius veniant, ac recte purgationes procedant, verba fecimus; reſtat modò de purgatione, ac purgantibus medicamentis differere, vt eis quoque rectè vti valeatis. Quàm neceſſariæ autem, ac perutiles ſint quibuſdam corporibus purgationes, purgantiaque medicamenta, cunctis liquet: at quo pacto à venæ ſectione diſcrepent, belliſsimè à Galeno in eo commentario, quem aduerſus Iulianum compilauit, auctoritate Chryſippi, Theo- *cap. vlt.* phraſti, Hippocratis, Platonis, ac Ariſtotelis demonſtrauit. Inſuper libro de Purgantium medicamentorum facultatibus, nec minus ab eodem Hippocrat. Aphoriſmo ſecundo primi libri, & ſe- *cap. 2* cundo, & tertio quarti libri, quiuis percipere poteſt. Galen. quoque eodem libro de Purgantium *loco citato.* medicamentorum facultatibus aſſerit, quàm admiranda opera à purgantibus medicamentis abſolui. quare de eorum medicamentorum neceſsitate, ac vtilitate, ſcribere non me intromitto. Verùm primò de eis differendum eſt, cur purgantia dicantur medicamenta, quod quidem non propter aliud, vt Galenus aſſerit libro de Purgantium medicamentorum facultatibus, cap. 1. quàm quòd ſanguinem à redundantibus in eo humoribus, ſeu excrementis purum conſtituant, quouis modo illa excrementa expurgent, vt patet quinto de Sim- *cap. 10* plicium medicamentorum facultatibus & propterea in commento Aphoriſmi ſecundi, primi & quarti libri, purgationem eſſe humorum, qui ſua qualitate moleſtant, euacuationem aſſerit. Qua de re cunctarum euacuationem, quæ per pharmaca purgatoria fiunt, vnam eſſe communem intentionem retulit: vt humor videlicet redundans euacuetur. Hinc Hippocrates eis, qui ſalubritatem corporis habent, omnino medicationes, ſeu purgationes prohibuit Aphoriſmis 36. & 37. ſecundi libri. nam purgans medicamentum, proprium attrahere humorem appetens; cùm is non adſit, ſanguineum

guineū ac carnes colliquat, vt ex ipſis proprium attrahat humorem, & propterea Galenus in cōmento Aphoriſmi decimiquinti tertij libri decretum reliquit, purgantia pharmaca non niſi valde indigentibus, & ex longis interuallis vtilia eſſe. Verum liquet Hippocratem, & Galenum in Aphoriſmo 47. ſexti libri, corporibus paratis incidere in morbos, quamuis nondum in eos inciderint; redundantis ſucci purgationem præcipere, præcipuè in vere, velut & venæ ſectionem his qui plenitudinis paſsionibus ſubiiciuntur,
cap. 7 inſuper & hoc idem oſtendit Galenus in eo commentario, qui inſcribitur, Quos purgare conueniat, quibus medicamentis, & quando: & libro de Curandi ratione per ſanguinis miſsionem. in quibus locis, ex vobiſmetipſis poteſtis inſpicere, quibus corporibus paratis in morbos incidere, ineunte vere, & quibus in fine veris, purgatio, vel venæ ſectio adhibenda ſit, vt ab eis morbis præſeruentur, in quos incidere parati ſunt. nam non cuncti, qui ab aliquibus præter naturam affectibus vere præſeruantur, eodem tempore purgandi ſunt, aut eis vena incidenda eſt; vt quædam iuniores noſtri temporis medici ad pauca reſpicientes indifferenter præcipiunt, ac non parum in hac re hallucinantur. His ergo corporibus paratis in morbos incurrere, pro ratione redundantis ſucci, priuſquam actu ægrotent, purgantibus medicamentis vtendum eſt, ſi aliquid aliud non prohibeat. Quæ verò purgationes pro-
cap. 10. & 13. 1. ad Glauconē. cap. 14. tex. 11 hibeant, ſatis dilucidè à Galeno præſertim libro nono Methodi medendi, & libro primo de Arte curatiua ad Glauconem oſtenſa ſunt. quare eadem hic enarrare ſuperfluum eſt. Inſuper quòd ægris corporibus ſæpenumero aliquo redundantibus ſucco, ſeu putreſcente, purgationes quoque competant, patet apud Hippocratem libro ſecundo de Ratione victus in morbis acutis, &
tex. 76. & 64. cap. 2. cap. vlt. quarto eiuſdem & Aphoriſmo vigeſimonono ſecundi libri 2. primi & 18. quarti, ac nonnullis aliis in locis. patet etiam Galeno in commentariis prædictorum Aphoriſmorum. & libro de Purgantium medicamentorum facultatibus, & eo commentario, qui inſcribitur, Quos purgare conueniat &c. ac in libro aduerſus Iulianum, & ſexcentis aliis in locis. Qualitas autem medicamenti eligenda eſt pro ratione redundantis ſucci: vt, ſi flaua, vel pallida bilis redundet; quæ flauam, vel pallidam bilem purgant, adhibenda ſunt pharmaca: ſi pituita; quæ pituitam. pariter de ſeroſis humoribus, ſucco melancholico, vel atra bile dicendum erit. Quòd verò purgantibus pharmacis facultas quædam attractrix inſit, qua media quemlibet ſibi proprium ac familiarem eligunt ſuccum, & attrahunt; licet aliquibus, vt Eraſiſtrato ac Aſclepiadi, incognitum fuerit, ſatis perlucidè à Galeno libro de Purgantium medicamentorum facultatibus, & libro tertio, & quinto de
Lib. de pur. med fac. c. 2. 3. de ſim. medi facul. cap. 25. 5. eiuſdē cap. 20 1. de Natura humana 4. com. 27 Simplicium medicamentorum facultatibus, & ab eodem Galeno ſimul & Hippocrate libro primo de Natura humana oſtenſum eſt. At perpetuò, quoad fieri poſsit, purgans eligendum eſt medicamentum, quod præter id quòd redundantem eliciat humorem, aliis, quæ præter naturam ſunt, aduerſetur. id quod Galenus præcipit primo de Arte curatiua ad Glauconem, capite de cura ter-
tianæ his verbis: Semper enim oportet contrarias qualitates opponere his quæ præter naturam inualuerint: cùm hoc multò melius ſit, quàm quomodolibet euacuare. & libro decimo Methodi medendi, cap. 1. loquēns de febrium putridarum curatione ita retulit: Ac ſiquidem in idem conſentiant, & quæ febrem extinguunt, & quæ cauſam oppugnant, in quod vtraque conſpirant; cum vnum ſit, ſine cunctatione agendum eſt. Illud, quod perpetuò in omnibus morbis ipſe (velut in febribus iubet Galenus) quoad fieri poſsit exequendum cenſeo; nam contrariorum perpetuò contraria eſſe auxilia omnium, quæ præter naturam ſunt, præceptum commune eſt, vt ſexcentis in locis de mente Hippocratis apud Galenum cōpertum eſt, præcipue vndecimo Methodi medendi, & commento Aphoriſmi 22. ſecun- cap. 12
di libri. Nec minus purgantia medicamenta, quoad fieri valet, eligenda ſunt, quæ malæ qualitatis ſint expertia: quorum ampla ſylua apud Græcos, Arabes, ac Latinos facile reperitur, præſertim apud iuniores, quibus in notitiam deuenere nonnulla purgantia medicamenta prauæ qualitatis expertia, quæ quidem apud antiquos penitus incognita fuere; vt myrobalanorum plura genera, caſsia fiſtula, tamarindi, rahabarbarum, & fortè manna, nonnullaque alia, quæ breuitatis cauſa relinquo. Quòd verò magni etiam momenti ſit, ſi purgantis medicamenti quantitas bona coniectura viribus accommodetur? patet ex Hippocrate Aphoriſmo tertio ac 23. primi libri. nihil enim æquè artem medicam in agendo coniecturalem efficit, vti cuiuſque remedij quantitas: nam quòd laboranti præbendum ſit medicamentum, aut bilem flauam, vel atram, pituitam, aut ſeroſum excrementum euacuans, exactè quidem nouimus. Cæterùm, quantum præberi debet, neſcimus, teſte Galeno libro de Curandi ratione per ſanguinis miſsionem. cap. duodecimo. at intentio quantitatis euacuationis non ſolùm humorem reſpicit ſuperabundantem, ſed & hominis vires, qui euacuari debet. qualis enim fuerit eius natura, qui debet præferre purgationem, ad hoc ducere conuenit: & interdum vſque ad animi defectionem, ſi æger tolerare poſsit, eodem Hippocrate auctore Aphoriſmo eodem vigeſimotertio primi libri, in his præcipuè præter naturam affectibus, qui à Galeno narrantur in commento prædicti Aphoriſmi. & hoc non tantùm in venæ ſectione, verùm in purgatione ſeruare oportet; licet tutius in venæ ſectione, quàm purgatione illud exequamur. proinde præter naturam affectus, qui valde vrgent, vt videlicet adurentem febrem, vehementiſsimum dolorem, ac maximam inflammationem, aut ſimiles, perpetuò ſuaderem, ſi purgans medicamentum competat; potius ſecundò & tertiò repetere, quàm ſemel euacuare, priore purgatione minus vacuando, quàm humor redundans ac ægroti vires poſtulant: velut de venæ ſectione, niſi quid vrgeat, iuſsit Galeno eodem libro de Curandi cap. 16
ratione per ſanguinis miſsionem loco ſuperius annotato: & in his quoque raro exquiſitiſsima vterer purgatione. nam quod ſemel in ventrem deuoratum eſt medicamentum, quò minus omne deuoratum ſit, fieri non poteſt: neque poſsibile

eſt, vbi plus quàm conueniat iam purgetur homo, partem oblati auferre: adeo vt propter id incorrigibilis ſequeretur error, vt vitare non poſſis; aut eius, qui purgatur maximum detrimentum, aut interitum. illud quod non tantùm non comparatur ex paulò minoris quantitatis, quàm redundans humor ac vires exigant, euacuatione; verùm maximum viribus eius, qui euacuatur, accedit commodum. Nam, minore iam facta materia, natura facilius ſupra reliquum aggreditur, quod concoquendum eſt concoquens: quod verò excernendum excernens. at ſi id perficere non valeat; repetenda purgatio eſt: quo modo tutius curabitur. id quod fieri à medicis debere

cap.12 iuſsit Galenus decimoquarto Methodi medendi.

com.15 & ſecundo de Ratione victus in morbis acutis. quanquàm, ſi quis etiam propter ætatem, vel timiditatem permittere ſe medico ad ſanguinem vllo modo detrahendum nolit; huic quoque deiicienda largius aluus eſt, ſi id quoque ſuſpectum non habeat, auctoritate Galeni quarto de Sanitate tuenda, capit. quarto. Artificioſa denique coniectura quantitas purgantis medicamenti cognoſcitur, velut ſingulorum aliorum præſidiorum. Verùm eius viri eſt de quantitate præſidiorum optimè coniicere, qui vires omnium, quæ in arte ſunt, didicerit, memoriæ mandauerit, atque diligentia omni adhibita ſeſe in operibus

com.37 artis exercuerit, vt Galenus præcipit ſecundo de Ratione victus in morbis acutis. & propterea idemmet Galen. eodem ſecundo libro de Ratio-

com.11 ne victus in morbis acutis, de quantitate purgationis in pleuritide ita aſſeruit: Quibus igitur dare medicamentum purgans quadrabit, his medicamenti tantum propina, quantum in plurimis mediocriter vacuare tum nouiſti tum ſis expertus. Quo pacto ergo quis quantitatem purgantium medicamentorum optimè coniicere poſsit, planè oſtendimus: reſtat modò de tempore pauca diſſerere; quia ad rectè medendum plurimum tem-

cap.2 poris occaſio confert, teſte Galeno primo de Arte curatiua ad Glauconem circa principium. Verùm, cùm præ omnibus cognitu ſit difficillima; vides plerunque medicos non vulgares modò, ſed præexcellentes aberrare: hanc enim præcipitem apud Hippocratem eſſe conſtat: ac velut quantitas cuilibet eſt propria. Sed, cùm nihil proprium poſsit ſermone explicari; de communi tum quantitate, tum temporis occaſione ſcribere tentaui: cum ad rectè medendum primùm conferre videantur: adeò enim, vt diximus de mente Hippocrat. occaſio non tantùm purgantium medicamentorum; verùm omnium ferè medicarum operationum penes corpora humana momentaneo ac admodum præceps eſt, & anguſtiſſima, vt ob id difficulter ſit cognoſcibilis: nec quiſquam eam agnoſcere valet, niſi qui diu fuerit in hoc exercitatus. nam materia, circa quam ars medica verſatur, dico corpus humanum, continuè fluit, mutationibus ac alterationibus, ſeu momentaneis, vt ita dicam, tranſmutationibus obnoxium, faciliterque non ab extrinſecis modò, verùm etiam ab extrinſecis cauſis alteratur. at, vt vos iuuenes ſtudioſi plus aliquid, quàm qui arte carent, de temporis occaſione aſſequi valeatis; ad ea quæ communia ſunt, ſcribenda confugimus. erit autem opportunum purgantis medicamenti tempus, quo rectè eo vti poſſumus; ſi materia turgeat, confeſtim circa initia, prout decretum reliquit Hippocrates decimo Aphoriſmo quarti libri. nam, cùm ſuperabundantes humores mouentur, & per totum corpus deferuntur, nondum in aliqua parte firmati; natura ad eos expellendos irritatur: quare indiget aliquo auxilio, quo medio natura ipſa valeat hunc humorum motum ad alium deducere, ac eos foras propellere. Vt autem hoc ritè perficiatur; nullum aliud præſtantius eſt, quàm purgans medicamentum propinare: aliàs aut robur virium diſſoluetur, vel febris caliditas augebitur, aut timor adeſt ne in aliquod princeps membrum decumbant hi, qui per corpus vagantur, humores. Sunt itaque mox à principio turgentes humores medicamento purgante educendi, ſi natura eos non valeat foras propellere. Quòd, ſi non turgeant, ſed aliqua in parte ſint humores firmati, nun opus erit circa initia purgante medicamento vti. Siquidem quæ Hippocrates dinumerat incommoda quarto de Ratione victus in morbis acutis, neceſſariò euenient, vt qui crudi ſunt, purgationibus non cedant. hac de re idem Hippocrates iuſsit eos medicari non debere ante concoctionem, ſi euinci, ac ſuperari ab ipſa natura poſſe cogitabis. tunc enim præter id, quòd purgationi cedunt redundantes ſucci, naturam ipſam habemus euacuationi adminiculantem: ſiquidem ea videtur poſt concoctionem humores diſcernere, & demum eos expellere, vt ſuperius diximus. Quòd, ſi vbique locorum tum apud Hippocratem, & Galenum, cunctoſque alios artis medicæ authores liquet ipſius naturæ medicum imitatorem eſſe debere; liquidò conſtat eo tempore, quo natura ſuperfluitates vtiliter expellit, ſi imperfectè ipſa moueatur, purgante medicamento medicum vti debere, ac id, quod deficit, ſupplere medicando: vt ab vtroque noxij humoris euacuatio rectè fiat, natura quidem expellente, medicamento verò attrahente, prout Galenus aſſerit in commento Aphoriſmi vigeſimiſecundi primi libri. Hinc patet, quòd, cùm rarò humores ab vna parte ad aliam transfluant, ſeu turgeant, frequentiuſque quietem habeant, ac in aliqua parte conſiſtant, in qua toto morbi tempore concoquuntur, rarò in principiis vtendum eſſe purgantibus medicamentis: præcipuè ſi redundans ſuccus valeat ob ipſa natura concoqui, ac euinci: at ſæpenumero & frequentius poſt concoctionem. Eſt ergo princeps ſcopus, qui penes temporis occaſionem purgantium medicamentorum perpendendus eſt, ipſius morbi concoctio: ſi eius cauſa non turgeat, aut quiuis aliud non vrgeat. Aliud inſuper æquè præcipuum, eodem Hippocrate auctore Aphoriſmo nono ſecundi libri, eſt purgandi corporis præparatio. propter quod verebatur ipſe etiam in acutis paſſionibus medicinis purgantibus in earum principiis vti: quia non dabatur medico facultas iſta præparandi corpora, Aphoriſmo vigeſimo quarto primi libri: aliàs præparatione ipſa neglecta, ſi quis alui ſubductionem procurauerit, difficiles non ſine torminibus, vertigine, faſtidio diſſolutione, ac difficultate purgationes venient.

Quo

Quo autem pacto, ac cum quibus purgandorum corporum præparatio procuranda ſit, ſuprà retulimus. Hæ ergo duæ præcipuè communiter penes tempus purgationum conditiones penſitandæ ſunt tam in præſeruatione, quàm in curatione, ſi materia non turgeat, aut quiduis aliud non vrgeat, vt infrà dicemus. at particularia, quæ medicum perpendere oportet, longè plura ſunt. quæ cap.10 cap.9 cum à Galeno nono & vndecimo Methodi medendi. & eo commentario, qui inſcribitur, Quos purgare oportet &c. & lib. de Arte curatiua ad Glauconem primo aliiſque pleriſque locis ſufficiſsimè tractentur, ea omittere viſum eſt.

Quæſtio, an in principijs morborum materia non turgente, purgante medicamento vtendum ſit.

Quæret autem quiſpiam, an perpetuò ſeruandum ſit, quòd materia nõ turgente ea medicanda non ſit, neque in principiis, niſi poſt concoctionem, ac corporum præparationem. Iuniores quidam artis medicæ, inque Galeni, ac Hippocratis doctrina admodum eruditi ex eorum intentione in pleriſque locis tueri conantur, nullo pacto ante concoctionem, ni materia turgeat, vtendum eſſe in morborum principiis purgante medicamento: etiam eo, ea quo materia diminuitur: quod quidem hodiernis temporibus minoratiuum medicamentum appellant. illudque cum auctoritatibus, tum rationibus contendere non deſinunt. At ipſe nonnullis Hippocratis, & Galeni auctoritatibus, rationibuſque impulſus contra ſentire cogor. Verùm, vt dilucidius rei quæſitæ veritas pateat, primò quid ſentiam propalabo: ſecundò rationibus, ac auctoritatibus, quæ à ſupradictis in contrarium ducuntur, reſponſiones tribuere conabor. Quantum ad primum attinet, cum Hippocrate vigeſimoquarto Aphoriſmo primi libri dico in morborum principiis, ſi vtendum ſit medicamentis purgantibus, illud cum præmeditatione faciendum eſſe, diligenti videlicet examinatione præſertim, ſiue ægroti præparatione, ſiue recti iudicij expectatione, quibuſdam eorum, vel omnibus ſimul apprime perpenſis, prout Galenus in commento eiuſdem Aphoriſmi declaratum reliquit. non enim periculum minimum eſt vti purgante medicamento in principiis acutorum morborum, ſunt enim purgan- com. 22. & 38 tia medicamenta vt plurimum potentia calida, febremque augent, vt idem Galenus eodem commento optimè declarauit. & propterea quarto de Ratione victus in morbis acutis iuſſit rem iſtam ſecundum Aphoriſmorum mentem definiri oportere, ſcrutarique quando in principiis purgatione vtendum ſit, & quando morbi concoctio expectanda. hinc Hippocrates Aphoriſmo vigeſimonono ſecundi libri decretum reliquit: Cùm morbi inchoant, ſi quid videtur mouendum, moue: cùm verò conſiſtunt, ac vigent, melius eſt quietem habere. diligens ergo examinatio in morborum initiis à medico facienda eſt, ſi debeat eo tempore vti purgante medicamento, aut non. quam diligentem examinationem ſummarim per capita in cũctis morbis faciendam præcepit Paulus ſecundo de Arte medica cap. ſecundo. nam ſi morbus ipſe ex toto genere exitialis fuerit, nihil nec eo tempore, nec alio mouere oportet: deplorati enim curandi non ſunt, ſed eis morbi finem prænunciare licet. in quo enim deſperata omnino ſalus eſt, imprudentis conſilij fuerit apud vulgum infamare præſidia, quæ multis fuere cauſa ſalutis. quam ſententiam reliquit Galen. vndecimo Methodi medendi, aſſeritque ibi cap.9 tempora præſidiaque his, quos ſaluari ſpes eſt, ſcribere. Et inſuper, ſi diligenti examinatione cunctorum, quæ oportet, rectum ac perfectum iudicium in morbo aliquo acuto expectatur, vireſque morbo præualere, eumque ſuperare Medicus minimè veretur abſque vllo eius auxilio, præterquàm conueniente ratione victus inſtituta, abſtinendum à medicamento purgante in eorum morborum initiis cenſerem: nam fruſtra id tentaretur, cùm natura ex ſe abſque vllo alio auxilio ſufficiat vincere. longe enim præſtantiorem eſſe ſalubrem victum vniuerſum, quàm medicinam, auctore commentarij, quod Præſagium experientia confirmatum inſcribitur, circa finem ſcriptum In vltimis verbis. reliquit. libro de Medicinis expertis compertum eſt, optimè nos debere laudare virum, qui curat per cibum, quàm illum, qui curat per medicinam. ſi quis autem velit huiuſmodi cauſam diſcere; eodem loco reperiet. Pariter, ſi morbus fuerit diuturnus, nullo pacto in principio medicamento pur- In vltimis verbis. gante vtendum eſt: nam in longis morbis ſemper oportet expectare coctionem, ex ſententia Galeni in commento prædicti Aphoriſmi vigeſimiquarti primi libri. Reliquum ergo eſt, vt in his morbis acutis purgante medicamento circa eorum initia vtendum ſit: qui, etſi haud periculo vacant; tamen non ſunt ex toto genere pernicioſi, verùm ſpes eſt, quòd exonerata natura à purgante medicamento, quod relinquitur, facilius poterit & concoquere, & expellere, quod concoquendum, ac expellendum erit. at id non niſi in principiis perficiendum eſſe cenſent tum Hippocrates, tum Galenus; priuſquam robur corporis diſſoluatur, vel febris caliditas augeatur, aut ad aliquod princeps membrum decumbans, qui in corpore redundant humores, præcipuè ſi per corpus vagantur, ac turgent: eſt enim eo tempore naturæ impetus, aut in toto corpore, vel ſaltem in partibus principalioribus ad ſuperfluorum excretionem. quare iuuandus erit hic motus naturæ medicamento purgante. age igitur. Hippocrates propterea in quorundam morborum initiis præcepit debere vti medicamento purgante: nam, eo neglecto, timor eſſet ne vi morbi temporis proceſſu robur corporis diſſolueretur, vel febris caliditas augeretur, aut ad aliquod membrum princeps redundantes decumbant humores, vt diſertiſſime Galenus commento Aphoriſmi decimiquarti libri declarauit. At, quoniam in quibuſdam morbis acutis à diuerſis cauſis hæc pericula impendent; omnium voluit Hippocrates proferre ſententiam: &, cum nouiſſet præcipuam cauſam, propter quam in prædictis morbis ea nocumenta timẽda eſſent, humorum turgentiam eſſe in his morbis, in quibus materia turget: illud primò, ac præcipuè decretum reliquit Aphoriſmo vigeſimoſecundo, & vigeſimoquarto primi libri: pariter, cum non ignoraſſet ex aliis cauſis, licet non æquè vt ex prædictis, poſſe prædicta pericula in quibuſdam aliis morbis imminere, ni in eorum principiis ægri pur-

gentur, ne in neceſſariis in arte deficeret, immo eam totam exigeret: iuſsit Aphoriſmo vigeſimonono ſecundi libri, in reliquis acutis morbis, in quibus eadem pericula impendent, circa eorum initia Medicum debere vti aut venæ ſectione, aut purgatione, prout morbus ac eius cauſa expoſtularent. verum, cur illud in principio exequendum eſſe præcipiant; Aphoriſmo 30. ſequenti Hippocrates declarat. Galenus autem in commento prædicti Aphoriſmi vigeſiminoni præter eam, quam Hippocrates aſsignat, aliam addit cauſam, propter quam melius eſt circa quorundam morborum initia euacuare: nam Minorem iam factam materiam, ait, facilius morbo conſiſtente natura concoquere valet. vt autem coctio citius eueniat, bonum eſt circa principia euacuare. Ex quibus Galeni verbis facilè quilibet percipere valet ex eius mente Hippocratem eo Aphoriſmo aliorum morborum ſententiam protuliſſe, quàm eorum, quorum materia turget: cum turgens materia nullo pacto, quoad turgeat, coocoqui ab ipſa natura poſsit. nam quæ concoquuntur, quieti permittenda ſunt, præcepto eiuſdem Hippocratis, ac Galen. libro ſecundo de Ratione victus in morbis acutis. ſi ergo turgens materia concoqui ab ipſa natura non valet, & propterea ſtatim medicanda circa initia eſt, præcepto eiuſdem Hippocra. tum Aphoriſ. vigeſimoſecundo primi libri, tum decimo quarti libri: fruſtra Galenus retuliſſet; propterea circa principia euacuandum eſſe, quò minorem iam factam materiam facilius poſsit natura concoquere, cùm concoqui ea non poſsit, nec valeat. Ad hęc, ſi ſententia Hippocratis eodem Aphoriſmo vigeſimonono, de turgente tantùm materia verificaretur, ſuperfluus ſiquidem fuiſſet Aphoriſmus; cùm id præcepiſſet diſertè vigeſimoſecundo Aphoriſmo primi libri, & vigeſimoquartò eiuſdem ex Galeni mente, & decimo Aphoriſmo quarti libri. Inſuper, ſi mens Hippocratis fuiſſet tantùm, cum materia turgeat, aphoriſmum veritatem habere, cur nullam de turgentia mentionem fecit, prout in ſupradictis aphoriſmis? aut ſaltem, cur Galenus nec illud explicuit, prout diſertiſsime explicuit in commento Aphoriſmi vigeſimiquarti primi libri, in quo Hippocrates ipſe verbum nullum de turgentia fecerat? cùm ergo nec Galenus de turgentia quicquam protulerit, audacter aſſerendum eſt, de aliis morbis eos voluiſſe intelligere in prædicto Aphoriſmo 29. quàm de his, in quibus materia turget hi autem ſunt, qui aut ex multitudine, aut praua humorum qualitate, aut in præcipua aliqua parte fiunt: conſentaneum nanque erat, poſtquam in his quoque verendum eſt, ne robur virium eis vigentibus diſſoluatur, febriſque caliditas augeatur, aut in aliqua parte principe decumbant redundantes ſucci, circa eorum morborum initia vacuandos eſſe. dico medicamento purgante ſi morbus ex multitudine fiat aut propter ætatem, vel timiditatem, aut quiduis aliud, permittere ſe Medico ad ſanguinem vllo modo detrahendum nolit, aut valeat, præcepto Galeni quarto de *cap 4 cap.vlt.* Sanitate tuenda. & quinto eiuſdem: vel ſi exuperans quantitas fuerit, quæ purgatione auferenda ſit, cum non omnis venæ ſectione auferatur. eo nanque neglecto circa initia talium morborum quiſnam mentis compos non verebitur in eius morbi incremento, aut ſummo vigore, vel virium diſſolutionem aut febris augmentum, vel in aliqua principe parte decubitum? Eadem quoque ratione ſi ex mala, ſeu praua qualitate humorum redundantium morbi gignantur, & circa eorum initia quis purgante medicamento non vtatur: paria, ac forte maiora pericula impendent, ex eaque citius robur virium diſſoluetur, ſpiritus quidem primo, & humores: ſecundo loco pinguedinem, & carnes: tertio ſolida membra corrumpēdo. & propterea Galenus nono Methodi medendi, quod *cap.10* corruptum eſt, eum id alienum à natura ſit: mox *cap.3* auferendum eſſe præcipit. & libro quarto de Sanitate tuenda, aſſerit, Quod igitur omnino alienū eſt, nulla fieri ratione poteſt, vt id naturæ ſuæ gratiam recipiat: ſed educere id quamprimum eſt tentandum. Idem efficiet, ſi abſque nimia multitudine, aut praua qualitate aliquis ſuccus circa quampiā principem partem, aut in earum aliqua decumbat. quòd, ſi hæc tria, aut duo ſimul hominem infeſtarent: purgationem circa initia præcipere quis vereatur: & propterea in horum morborum initiis purgante medicamento (licet materia non turgeat) vtendum eſſe cenſeo: velut in eis, in quibus turget, cùm eadem pericula impendeant, aut fortè in eorum aliquo longè maiora, & citius expectāda ſunt. quæ omnia inſpiciens Hippocrates in Aphoriſmo vigeſimonono ſuperius allegato, purgationes circa initia præcipere voluit, ſimulatque Galenus in eius commento: nam de turgentibus & prius loquuti erant & poſterius mentionem facere debebant, Aphoriſmo videlicet decimo quarti libri. Ad hæc, ſi de morbis, in quibus materia turget, tantùm aphoriſmus ipſe intelligatur, ipſiuſque Hippocratis, ac Galeni mens eſſet, in hiſce mor- *tex.11* bis tantùm vtiliter purgare circa eorum initia præcipere, purgātia vtique aſſereret Hippocrates. nanque ſecundo de Ratione victus in morbis acutis decretum reliquit, In pleuritide, cùm ſub ſepto tranſuerſo partes dolor infeſtat: ventrem vel nigro veratro, vel peplio mollire: cum hæc dolorem ſedant. Sedant quoque & alia, quæ expurgant medicamenta. At nemini dubium eſt, cùm Hippocrates pro pleuritidis cura ad venæ ſectionem, ſeu purgationem deuenit: prius fomentis vſum fuiſſe pro materiæ eius in halitum digeſtione: quibus ſi dolor nōn diminuatur, non propter aliud id effici Galenus declarauit in Commentario primi textus eiuſdem ſecundi libri de Ratione victus in morbis acutis, niſi propter humorum redundantiam, quæ in toto corpore eſt. & propterea corpus totum inſigni aliqua euacuatione præuacuādum eſt. quæ in morbis acutis, vt ipſe aſſerit, aut per ventrem, aut per venæ ſectionem fit. Ex quibus tum Hippocratis, tum Galeni verbis liquet in acutis morbis ex multitudine dependentibus, abſque hoc quòd materia turgeat, circa initia debere vti purgante medicamento, cùm timor adſit eorum quæ ſuprà retulimus: velut de pleuritide, in qua materia non turget, ſed ex multitudine, ſeu humorum redundantia gignitur, Hippocrates ipſe decretum reliquit. At dicet quiſpiam, propterea Hippocratem purgationem præcipere: nam & in ipſa pleuritide materia turgens eſt. cui reſponſum volo longè hoc ab Hippocratis, Galenique mente abeſſe, ac à *cap.3* veritate: nam humores turgere Galenus appellat octauo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos eos, qui nōdum firmā aliquam inclinationem,

tionem, ac ſtationem ad vnam partem habeant. & libro, Quos purgare conuenit, quibus medicamẽtis, & quando, ait: Tunc humores turgere, ac concitatos eſſe, cùm motu vehementi agitantur, ac ab vno loco in alium confluẽtes hominem vexant, doloréſque ac titillationem afferendo ægrum quieſcere nõ permittunt, quod quidẽ ſecus eſſe in pleuritide, quis inquam non lucidè inſpiciat? eſt enim ea inflammatio ſuccingentis membranæ, in qua humor decumbit incluſus in vno loco, ac circunſcriptus, non transfluens, veluti in inguinum inflam- cap. 5 cap. 1 matione Galenus aſſeruit libro primo de Differentiis ſebrium, & ſecundo de Arte curatiua ad Glauconem circa principium, inflammationem fieri dixit ſanguine ad particulam aliquam vniuerſim fluẽte, atque ob multitudinem ibi conculcato. qua de re nemo audebit humores in aliqua corporis parte firmatos, conculcatos, ac prĕter naturam detentos; cùm ex eis aliqua determinata pars afficitur, aſſerere, quod turgeant: quinimo ipſis turgentibus de facto pugnant. Et ſi aphoriſmo vigeſimoquarto primi libri raro iuſſerit in principiis acutorum morborum medicis purgantibus vti non propter aliud eſt, vt Galenus in eius commento declarauit, niſi quòd omnia id generis medicamenta ſunt potentia calida, ſebremque augent. At noſtris temporibus nonnulla eius generis reperiuntur, & remiſsè calida, & frigida. quæ febrem augere non ſalcor, ac ab Hippocrate, ſi ſuperſtes eſſet; minime damnarentur. & propterea, cum tale non afferant nocumentum in febribus; vitanda non ſunt, vbi eis vti oportet. Sunt præterea corpora adeò ingluuioſa, ac eo mala victus ratione hiſce temporibus vtuntur homines: vt, ſi eos circa initia acutorum morborũ, qui ex multitudine, ſeu praua qualitate, aut in aliqua præcipua parte fiant, non purgabis, verendum ſit, vt diximus, ne eorum vires vi morbi diſſoluantur, aut in aliqua parte principe, qui in eorum corporibus redundant ſucci, prĕcipuè ſi vitioſi fuerint, protinus decumbant. Præterea idem Galenus in peſtilenti aëris ſtatu corpora, in quibus ſuperfluitates redundabant, ſanabat purgationibus, nulla qui- cap. 4 dem concoctione præcedente, vt ipſe teſtatur pri- cap. 12 mo de differentiis febrium. & quinto methodi medendi aſſeruit, ex peſtilentia propterea fuiſſe quoſdam facilè ſenatos, quod præexiccatum his, repurgatúmque totùm corpus fuerit; quippe cum & vomuerint ex his nonnulli, & omnibus venter profluxerit. Qua de re non verendum eſt in eorundem morborum initiis vtendum eſſe medicamento purgante; præcipuè cum valde periculoſi ſint, atque admodũ mortiferi: & ni taliter eis circa initia ſuccurratur; natura prorſus ſuccumbet prout optimè Galenus declarauit in commento 13. aphoriſmi ſecundi libri. Vtendum eſt ergo medicamento purgante in aliorum morborum initiis, in quibus, etſi materia non turgeat; aut multitudo, aut mala qualitas manifeſta, ſeu occulta, vt in nonnullis putridis febribus, eſt: aut circa aliquod princeps membrum decumbit, prout Hippocratis, & Galeni auctoritatibus optimè, ac nonnullis rationibus demonſtrauimus. Et, ſi licet illud experientia comprobare, ipſe, qui ſedecim ferè annos medendi ægris vacaui, adeò nullum ex huiuſmodi purgationibus in prædictis morbis, ſi quid aliud non prohibuit, incommodum reperi, quod maximum perpetuò commodum eis comparaui, præcipuè in putridis, ac malignis febribus: quę ſaltem citra inflammationem ex putredine ortum babent. Nec minus illud expertus ſum in maximis doloribus, nulla concoctione præcedente; præcipuè ventriculi & inteſtinorum, adhibito prius diligenti examine; quòd purgatione, & non ſanguinis miſsione indigebant, purgans propinando medicamentum: etſi eius materia minime turgeret. ex quo maximam perpetuò vtilitatem ægro adeptus ſum: inſtructus ſiquidem à Galeno in commento 23. Aphoriſmi primi libri. At, quoniam in morborum initiis purgantia medicamenta adhibenda eſſe diximus: non de momentaneis, & abſque latitudine eorum initiis intelligendum eſſe velim. ſed de eis intelligendum eſt, quæ partes ſunt totius morbi, præfiniunturque à manifeſtis ac perfectis ſignis concoctionis, de quibus Hippocrat. intellexit Aphoriſmo vigeſimononò ſecundi libri, prout Galenus diſertè expoſuit libello de Totius morbi temporibus. vel de cap. 2 principio intelligendum eſt, vt Galen. intellexit in Commento Aphoriſm. vigeſimiquarti primi libri, vt ſe extendit ad primum, vel ſecundum diem. Illud quoque vel me tacente vos percipere velim, cùm hîc de purgante medicamento mentionem fecimus, de eo, quod per aluum, ſeu inferiorem ventrem, & non per alias corporis partes, quocunque modo redundantia excrementa purgat, intelligendum eſt: quod quidem quid ſit, ſuprà definitum eſt. Reſtat modò cùm auctoritates, quibus iuniores iſti Medici ſuã hæreſin tueri conantur reſpondere: tum eorum rationes diluere.

Prima, quam in medium afferunt auctorita- verſus finẽ tem, Hippocratis eſt libro de Medicamentorum facultatibus: vbi habet, quòd his, qui validis ac magnis febribus corripiuntur, medicamenta purgantia danda non ſunt. Cui reſponſum ſit me nunquam percipere ea medicamenta purgatoria in morborum initiis, quæ vſu erant tempore Hippocratis. erant nanque ea valde calida, & propterea non tantùm in magnis febribus, verùm & æſtiuo tempore ſub cane, & ante eandem ab Hippocrate erant interdicta: nam in febribus, præcipuè magnis, neceſſum erat ab ignea eorum caliditate eas augeri, velut æſtiuo tempore naturam ab hiſce medicamentis purgantibus adeo lædi, vt non valeret eorum acritudinem ferre, vt dilucidè Galenus declarauit in commento vigeſimiquarti Aphoriſmi primi libri, & quinti quarti libri. Verùm ea approbo, quæ adeo remiſsè ſunt calida, aut frigida, &, ſi calida ſunt, adeo à frigidis & cum frigidis ſunt quodammodo alterata & permixta, vt febris caliditatem augere non valeant. huiuſmodi autem generis ſunt manna, caſsia, fiſtula, tamariodi, ſuccus roſarum, vel violarum, aut aqua in qua ea diluta, ſeu infuſa fuerint: myrobalanorum nonnulla genera, rhabarbarum in aliqua frigida aqua infuſum ac cum prædictorum aliquo permixtum. Quo quidem (licet ab aliquibus valde improbetur) perpetuò ipſe in morborum initiis, in quibus oportet, præcipuè in putridis ac malignis febribus, vtendum cenſeo, ac conſulo, eſt enim purgans abſque violentia, cuiuſlibet magni exceſſus expers, niſi calidum eſt, & ſiccum: aut mixtione & infuſione aliorum infrigidãtium id corrigitur adeo, vt ab eo febris non augeatur. ab eóque præter purgationẽ

illud habetur, quòd nec ventriculo, aut alicui alij principi membro nocumentum aliquod comparatur, prout à quibuſdam deſcribitur, ac experientia compertum eſt; quin potius prædictæ partes ab eo roborantur ſua adſtringendi vi, qua pollet: nec eius purgandi vis ex infrigidantium mixtione labefactatur, aut imbecillior redditur, vt quidam malè ſentiunt: nam à tota ſubſtantia, & non calidum, purgat, velut nonnulla alia medicamenta purgantia. Inſuper & trifera eſt, quam perſicam nominamus, ac ipſum diacatholicon inter cõpoſita pharmaca. hæc ſunt ea purgantia medicamenta, quæ aut frigida ſunt, aut modicè calida, præſertim ſi cum frigidis miſceantur: quibus, cùm febris ipſa non augeatur, vbi oportet, in morborum initiis ſalubriter purgare præcipimus. nec Hippocrates ipſe, ſi nouiſſet, ea damnaſſet vtique, cum ex eis febris, vt diximus, non augeatur maximumq́ue ægris paretur commodum. nam ſi Hippocrates, & Galenus ſua tempeſtate in quorundam initiis morborum acutorum purgantia medicamenta, quæ calida & acria ſunt, propinabant, non verentes, quod febribus comparabatur, detrimentum pro maiori vtilitate percipienda ex humorum videlicet noxiorum euacuatione, quantò magis, quæ ſupra notauimus, cùm tali periculo vacent, non prohibuiſſent; imò ſæpius vti iuſsiſſent?

tex.43. Secunda Hippocratis auctoritas eſt quarto de ratione victus in morbis acutis, quæ talis eſt: Quibus principio vrinæ & nebuloſæ & craſſæ exiſtunt hos, annuentibus cæteris purgare conuenit. quòd, ſi vrinę inter initia tenues fuerint, tales non purgabis. at, ſi videatur, clyſterem exhibebis. Cui reſponſum volo primò Hippocratẽ his verbis velle, cum vrinæ tenues fuerint, inter initia, ſi quid aliud non vrgeat, ac concoctio in futurum expectabitur, tales non purgari: nec ego contrarium ſentio. at, ſi multitudo, mala qualitas, vel locus inſtet, hos purgare conſulo; nam ex noxiorum humorum euacuatione maior fiet vtilitas, quàm id, quod poſsit ex purgante medicamento ſequi, detrimentum: de quibus morbis nequaquam Hippocrates ibi intelligere voluit. Ad hæc eo loco per morborum initia, noluit intelligere de eis quæ totius morbi ſunt pars vna, quæq́ue præfiniuntur à manifeſtis ac perfectis indiciis concoctionis. hoc autem eius verba oſtendunt, cum dicat: Quibus principio vrinæ & nebuloſę & craſſę exiſtunt: per quas vrinas, eas Galenus intelligit: quæ albas habent nebulas, quę concoctionis notæ exiſtunt. hæ autem concoctionis notę, ſeu albæ nebulæ in morborum principiis apparere non poſſunt, ſumpto principio prout vnum eſt de quatuor morbi temporibus, vt patet Galeno
cap.17. & 19 tum in commento duodecimi aphoriſmi primi libri, tum libro primo de criſibus. pariter in commento vigeſimiſecundi aphoriſmi quarti libri circa finem aſſerit, ſemper in morbi principio eſſe ſigna cruditatis: ſed per principium primos dies ægritudinis intelligere voluit, quos primus præfinit quaternarius. quod autem principium poſsit hoc
cap.19 modo ſumi, patet Galeno libro primo de criſibus. Iubet ergo Hippocrates in primis morbi diebus eos purgari debere, quibus vrinæ & nebuloſæ & craſſæ exiſtunt tanquàm tranſacto vniuerſali principio, ac concoctione præcedente. quibus autem circa primos dies tenues fuerint vrinæ, tanquàm ſummè crudo exiſtente morbo, iubet non purgare: ſed concoctionem expectare, eorumq́ue corpora quieti permittere, vngere, & æqualiter contegere, quò poſsit natura facilius concoquere. Immo hæc ſententia atteſtatur ſententię ſecundę partis aphoriſmi 29. ſecundi libri dicentis: Cum verò conſiſtunt, ac vigent, melius eſt quietem habere. quo enim tempore natura concoquit, aut vacare concoctioni debet, ſuperfluum eſt euacuare: immo concoctioni vacare debemus, & poſt concoctionem euacuare, ſi à natura non iudicentur, aut iudicata fuerint integrè, quę concocta ſunt. Etſi cruditatis indicia in morborum initiis apparere poſsint, immo perpetuo appareant, vt ſuperius diximus, tamen Hippocrates in textu præallegato quarti de Ratione victus in morbis acutis, de principio non loquitur, vt eſt vnum de quatuor morbi tẽporibus: aliàs, cum ipſe aſſerat quibus principio vrinę & nebuloſæ & craſſę exiſtunt, &c. falſum eſſet quod Galenus aſſerit ſemper, in morbi principio eſſe ſigna cruditatis: & quòd perfecti principij manifeſtum & firmum eſt ſignum coctio manifeſta, vt patet apud eum libro primo de Criſibus. Nec conſonum eod.cap.
eſt in vno eodemq́ue textu nos inſtruentem quando purgare conueniat, & quando non, diuerſa ratione de principio loquutum fuiſſe. At, vt ego ſentio, talem Hippocrates voluit proferre ſentẽtiam, In quibus circa initia, hoc eſt, primos morbi dies, tranſacto tamen vniuerſali principio, vrinæ craſſæ & nebuloſæ exiſtunt, (quoniam concoctionis notæ ſunt) cæteris annuentibus, purgans medicamentum propinandum eſt. quibus verò circa primos morbi dies vrinæ fuerint tenues, quia cruditatem ſummam indicant, hi purgandi non ſunt, ſed quieti permittendi, &c. hoc eſt, naturę pro morbi concoctione auxiliandum eſt, ſi eum concoqui poſſe ſperabis. ita quòd Hippocrates velit interdicere purgationes in primis diebus eius ægritudinis, in qua ſumma ineſt cruditas: cùm ſi eo tempore, quo natura vacare concoctioni debeat, purgans adhibebas medicamentum, præcipuè ſi ſummè crudus ſit morbus, præter id quod ab eo æger non iuuabitur, maximo erit impedimento: nempe corpus vehementer mouens, ac humores agitans, concoctionẽ impedit. at, ſi adiuuanda erit natura aliquibus externis auxiliis, ea eſſe debent quæ coctioni opitulantur. & hoc modo Hippocr. auctoritas erit extra propoſitum. Vel, ſi fortè eius auctoritas de principio vniuerſali morborũ eſſet intelligenda, quod expreſsè negamus; dicendum erit, Hippocratem prohibere purgationem, quibus inter initia morborum vrinę fuerint tenues, hoc eſt, in quibus ſumma ineſt cruditas. & hoc modo illud exponit Ga- com.44.
lenus in cõmento ſequentis textus, in quibus morbis neque ipſe in morborum principiis purgans medicamentum exhiberem. Fiunt nanque hi ex craſsis, frigidis, ac lentis humoribus: quales ſunt ſuapte natura pituita, & nigra bilis, in quibus ſemper oportet coctionem expectare, velut tenues ſi fuerint, & aquoſi, inter initia euacuandi ſunt, decreto Galeni libro, Quos purgare conueniat, &c. etſi ſuprà retulimus hos quoque concoquendos, ac præparandos quodammodo eſſe, cùm in aliqua parte fuerint firmati, illud profectò intelligendũ erit, vt ipſa natura valeat eas concoquere, ac euincere: ſecus autem vbi non valeat.

Tertia Hippocratis auctoritas eſt quarto de ratione victus in morbis acutis, quæ talis eſt: Quicũq; tex.22
autem

autem ea, quę inflammantur, ſtatim morborum inter initia medicamento ſoluere conantur, hi non ſolum ab intenſa, inflammataque parte nihil adimunt, cum non cedat, obſequaturque, quæ adhuc cruda eſt affectio, verùm quoque & quæ morbo aduerſa, & ſana ſunt, abſumunt, contabefaciuntque: ductoque ad imbecillitatem corpore morbus ſuperior euadit: qui, vbi morbus vicerit, remediũ nõ habet. Cui anctoritati, ſi quiſpiam Hippocratis, & Galeni verba in eodem textu, ac præcedenti inſpiciat, facillimè reſpondere valet. Nam, cum Hippocrates in præcedenti textu catalogum conſcripſiſſet omnium præter naturam affectuum, pro quorum curatione, ſanguinis miſsione, ac purgatione indigebant, venæque ſectio purganti medicamento erat pręferenda: ſanxiſſetque poſt ſanguinis miſſionem purgans medicamentum porrigẽdum eſſe mox in præallegato textu ſuhdit, Quòd, ſi quis relicta venæ ſectione, purgatione inter initia eorum morborum vtatur. ea incommoda, quæ ipſe narrat, neceſſariò expectabit. nam in his, priuſquã ſanguis mittatur, purgationes interdicere oportet, prout optimè Galen. in fine commenti illius textus declarat, hancque fuiſſe Hippocratis mentem in textu ſuperius dicto aſſerit. Hinc in expoſitione eiuſdem textus rectè ait, Ad ſanguinis miſsionem propius deuenire præcipit Hippocrates, vbi vitioſi aliqui humores in partem aliquam confluant, atque in ea aceruentur. demum concludens aſſerit, in tota dictione Hippocratem præcipere ad ſanguinis miſsionem eſſe veniendum, deinde ad medicamẽmentum: alias prædicta incommoda, quæ ab ipſo enarrantur, abſque dubio ægris euenient. Erit ergo hæc Hippocratis auctoritas extra chorum, cùm nos purgationes inter initia non his morbis adhibendas eſſe, quibus præferenda eſt venæ ſectio, ea neglecta pręcipimus: ſed eis, quibus aut tãtum purgatio confert, aut, ſi vtrunque conſilium competit, ipſa venę ſectio prius fuerit exhibita. non enim nos

Sec. 1. com. 6 præterit Hippocratem hoc loco, ac Galenum ſexto de morbis vulgaribus præcipere, quòd ſi vtroque auxilio quiſpiam indigeat, à venæ ſectione incipiendum ſit, idque notiſsimum eſſe retulit. Quod autem hæc fuerit mens Hippocratis, licet ex Galeni verbis in eiuſdem textus expoſitione admodũ

tex. 22. liqueat, ſi quis tamen rectè inſpexerit eiuſdem Hippocratis verba libro ſecundo eiuſdem de Ratione

tex. 11. victus in morbis acutis, facilè percipere valet; nam pugnãtia vtique aſſereret, ſi hic voluiſſet in cunctis inflammationibus inter initia medicamenta interdicere, cum ipſemet dolore partes ſub ſepto tranſuerſo infeſtante in pleuritide circa initia purgationem, & non venæ ſectionem præcipiat, eodem loco ſecundi de Ratione victus in morbis acutis. At, ſi pleuritis ipſa inflammatio eſt ſuccingentis membranę, cui venerit ſn dubiũ Hippocratem vno loco in inflammationem initiis purgantia medicamenta damnare, & alio loco tanquàm vtilia præcipere, & ita pugnantia aſſerere? Quòd, ſi ſimpliciter de cunctis inflammationibus Hippocrates ſermonem protuliſſet, damnaſſetque in earum initiis purgantia medicamẽta, (quod tamen pro falſo habemus) quiſnam negaret in eorum morborum initiis, qui aut à multitudine, aut à mala qualitate dependent, eorumque cauſa in aliquo loco citra phlegmonem aceruata ac firmata, & præſertim in quibuſdam putridis ac malignis febribus, purgationes ipſas, cùm ex eis ea pericula, quæ in inflammationibus ab Hippocrate narrantur, non immineant: cauſa ipſa non adeò valenter incluſa, ac circunſcripta, vt purgationibus omnino non aſſequatur, velut in inflammationibus tenaciter non detinetur: de quibus Hippocratis ſermo tantùm ibi eſt, videlicet de inflammationibus ipſis? quòd autem putridus humor in vna quapiam parte citra phlegmonem contineri poſsit, ac veluti in foco quodam principium febris eſſe. patet Galeno libro 11. Methodi medendi.

At quartam Hippocratis auctoritatem, quam cap. 4.
in medium afferunt, & eſt aphotiſmus vigeſimus ſecundus primi libri, Concocta videlicet medicari, &c. ex his, quæ ſupra retulimus, facilis eſt reſponſio. nam, licet Hippocrates in ea ſententia purgationem præcipiat in initiis morborũ in quibus materia turget, tanquam in his, in quibus pręcipue exhibenda ſit: non tamen negat in initiis aliorum quoque morborum, in quibus Medico mouere videtur, ſeu purgare, purgatione vti. in quibus etſi materia non turgeat, ſuperari tamen, ac euinci ab ipſa natura non valet: immo ni Medicus ei circa initia opem ferat, prorſus ſuperabitur, vt patet Aphoriſmo vigeſimonono ſecundi libri. nec dictæ ſententiæ ſibi ipſis aduerſantur, immo ambæ veritatem obtinent. nam eadem ratione, vt diximus, qua turgens materia in morborum initiis euacuanda eſt, in quibuſdam aliis morbis, in quibus eadem pericula impendent, verificari debet: in his videlicet, quos ſupra narrauimus, de quibus voluit quoque Hippocrates ipſe ſententiam ferre eodem Aphoriſmo vigeſimonono ſecundi libri: cùm ibi de turgentia verbum nullum nec Hippocrates, nec Galenus in commento faciat. non ſunt ergo dictæ ſententiæ vna, nec ſibi inuicem aduerſantur. quare ambæ ſempiternæ veritatis. Parem ſimilitudinem quoque in Hippocrat. Aphoriſmis eſt inuenire. nam in eodem Aphoriſmo vigeſimoſecundo primi, Concocta medicari præcipit: at Aphoriſmo nono ſecundi libri iubet, vbi quiſpiam corpora purgare voluerit, ea prius præparanda eſſe. non eſt idem concoctio, & præparatio, non ſibi ipſis Aphoriſmi iſti aduerſantur. quare ambæ ſententiæ veræ ſunt. Ad hæc non eſt dicendum, Hippocratem prædicto Aphoriſmo vigeſimo ſecundo primi libri, quæ fieri non valent, præcipere. Cùm ergo nec in morbis, qui à multitudine fiunt, nec in his, qui à mala, ſeu praua qualitate dependent, aut in valde periculoſis locis gignuntur, natura ipſa eorum cauſas concoquere valeat, ni prius ab ea, qua premitur, velut ſarcina quadam, purgante medicamento leuetur, quin potius ſuccumbet, nec prorſus eoſdem morbos ſuperare valebit: conſonum eſt in eiſdem morbis Aphoriſmum veritatem non habere, cùm dixit, Concocta medicari: nec de eiſdem morbis Hippocratem voluiſſe proferre ſententiam, ſed tãtùm de his, quorum materia à natura ipſa concoqui ac euinci poſsit.

Inſuper quandam afferunt Galeni auctoritatem cap. 5
quarto de Sanitate tuenda. quæ incipit, At ſi in eodem homine reliqua eadem ſint, cæterùm in lapſo corpore ſanguis bonus exiguus ſit, crudi humores plurimi: huic nec ſanguis mittendus, nec alui deiectio, &c. Cui reſponſum volo, primò Galenum eo loco non de morborum curatione, ſed ſponta-

nearum laſsitudinum loqui,in quibus corpora nō-
dum ſenſibiliter læſa ſunt , nec à ſolitis muniis im-
peditæ: nos autem perpetuò de ipſorum morborū
curatione verba facimus . Secundò quis non perci-
piat eam auctoritatem extra propoſitum eſſe, cùm
Gale.ſupponat in eodem homine ſanguinem bo-
num exiguum eſſe , crudóſque humores plurimos?
quo caſu nec ipſe ſanguinem mittere , aut purgare
auderem:immo præcepto eiuſdem,libro duodeci-
cap.3 mo Methodi medendi, in crudorum humorum co
pia præcipuè cum oris ventris offenſione , nec ſan-
guinis miſsionem , nec purgationem præciperem,
cùm eas non ſuſtineant,nec ferant.tertiò quis adeò
imbecillis erit ingenij, vt non percipiat Galenum
per crudos humores plurimos, pituitoſos voluiſſe
intelligere: cùm paulò ſuperius dixiſſet, vno voca-
bulo appellare licere , vel crudum ſuccum, vel pi-
tuitam, quæ ex nondum perfecto ſanguine gigni-
tur? eiusque innumeræ ſunt particulares differen-
tiæ , vt ipſe retulit. Cùm ergo multa copia cru-
dorum humorum , hoc eſt, pituitoſorum in aliquo
reperiatur corpore , ſanguisque in eo bonus ac e-
xiguus ſit, nulli in dubium veniet nec ſanguinem
mittendum eſſe , nec aluum deiiciendam.at, ſi te-
nues & bilioſi fuerint , inter initia euacuandi ſunt,
eiuſdem Galeni præcepto,libro, Quos purgare o-
portet,&c.præcipuè ſi eorū multitudine,aut praua
qualitate , concoqui ac euinci ab ipſa natura non
valeant.

Alia auctoritas eſt Galeni eodem libro , Quos
purgare conuenit,quæ talis eſt; Qui verò humores
aliqua parte corporis conſederunt,neque vllo alio
auxilio, neque medicamento prius mouendi ſunt,
quàm concocti fuerint.cui breuiter dicamus verum
eſſe,quod Galenus præcipit,ſi humores, qui in ali-
qua parte fixi ſunt, craſsi, frigidi, ac viſcidi fuerint:
non autem,ſi tenues,& bilioſi eorum multitudine,
ſeu mala qualitate, aut vtroque modo infeſtantes,
qui verè crudi appellari nō poſſunt , velut nec pro-
priè cocti,cùm à natura non fuerint euicti. Vel cla-
rius dicendum eſt , Galeni ſententiam veram eſſe,
cùm Medicus certò ſcit naturam eos ſuccos, qui in
aliqua parte fixi ſunt ac conſederunt poſſe & vale-
re concoquere , ſeu euincere : hi enim neque vllo
alio auxilio , neque medicamento prius mouendi
ſunt, quàm concocti fuerint, ſegregati, ac præpara-
ti, vt ſuprà, cùm de digeſtione, cōcoctione, & præ-
paratione verba fecimus, oſtenſum eſt. At, ſi perci-
piat artificioſa quadam coniectura naturam ipſam
prius ſuccūbere, quàm eos ſuccos concoquere poſ
ſit, nullus equidem verebitur eos in morborū prin
cipio purgare , Hippocratis oraculo inſtructus,
Cùm morbi inchoauit, ſi quid videtur mouendum,
moue.tales etenim purgationes non tantùm, vt iſti
aſſerunt , concoctionem non impediunt , immo
ipſi opitulantur ex Galeni mente in commento
prædicti aphoriſmi vigeſiminoni ſecundi libri. &,
ſi naturam eo tempore non admodum euacuatio-
ni adiutricem habemus, maius tamen ex hiſce pur-
gationibus, quibus, & quando oportet, noxiorum
humorum euacuatione ægris commodum com-
paratur, (cùm ex hoc mortem euitemus) quam in-
commodum ex aliquorum fortè bonorum ſucco-
cap.9 rum ſimul eductione. etſi Galenus libro primo de
arte curatiua ad Glauconem in exquiſitæ tertianæ
febris curatione parum purgantia medicamenta
probaret, licet & hæc quoque prober, nō propter-
ea dicendum erit, purgationes eas non eſſe probā-
das in prædictorū à nobis morborum aliquo: hæc
etenim febris ad ſummum in ſeptem periodis præ
finiri ſolet:cauſamq́ue eius natura ipſa, præſertim ſi
à Medico parum fuerit adiuta, facilè & concoquere
& ſeparare, ac expellere poteſt. quorum neutrum
perficere valet in prædictis morbis, ſi ea, circa eo-
rum initia , cum oportet , purgante medicamento
non exoneretur. At mox obiiciunt dicentes, ſi non
tātùm in morbis, in quibus materia turget, verùm
& in his, qui ex multitudine, aut mala qualitate, aut
in loco aliquo ſatis periculoſo fiunt , vtendum ſit
circa initia medicinis purgantibus : non rarò , vt
Hippocrates præcipit aphoriſmo vigeſimoquarto
primi libri, ſed crebro eis vti deberemus, cùm ſæ-
piſsimè hi morbi gignantur. Dicimus nos rarò, im-
mo quàm rariſsime in principiis morborum acu-
torum eis medicamentis purgantibus vti debere,
quæ tempore Hippocr. in vſu erant: cùm ea valde
calida exiſtentia, propterea ſebrem augerent. hāc
enim cauſam reddit Galenus in commento præ-
dicti Aphoriſmi , cur raro vtendum ſit in princi-
piis acutorum morborum medicamentis purgan-
tibus. At, ſi talia reperiantur, vt, præter id quod ſe-
brem non augeant, fœliciter purgarent: vt ſunt nō-
nulla noſtris temporibus approbata ac experta, de
quibus ſuprà mentionem fecimus : neſcio cur eis
vtendum non ſit in his acutis morbis , quos ſuprà
narrauimus, cùm tale nocumentum non inferunt.
vana eſt ergo hæc eorum ratio.

Alia ratio eſt , quòd medicamentum materiam
diminuēs, cùm imbecille admodum ſit, æque à deo
crudis humoribus, ac copioſis exiſtētibus, eis præ-
ualere non poſsit : aliàs à debiliori in fortius fieret
actio , quod naturæ impoſsibile eſt , ideóque illos
tantùm mouet, & non educit. Cui dicendū erit nos
non adeò imbecille medicamentū purgans in mor
borū initiis probare , vt aduerſus copioſos humo-
res præualere non poſsit: verùm adeò valens ſit, vt
humoribus ipſis prævalere poſsit, ac eorum partem
aliquam purgare. nec à deo crudis ac copioſis ſuc-
cis exiſtentibus illud præcipimus , cum hi, vt dixi-
mus perpetuò, prius concoquendi, & præparandi,
ac demum purgandi ſunt: verùm in his crudis ac co
pioſis humoribus inter initia illa probamus, qui nō
verè crudi , ſed nondum euicti ab ipſa natura ſunt,
& impropriè crudi appellari merentur : vt eſt ipſa
flaua, ſeu pallida bilis. nec dicendum erit aduerſus
eos quoque, ſi copioſi ſint, medicamentum præua-
lere non poſſe. nam, vt aſſeruimus, licet hoc medi-
camentum minoratiuum ac diminuens eſſe debeat
tamen artificioſa quadam coniectura tanta quan-
titas adhibenda erit, quanta poſsit aduerſus eos hu
mores præualere , ac eorum partem aliquam edu-
cere , eam videlicet quam promptius & expeditius
educere valet: cùm non æqualiter, nec eodem tem-
pore in totam redundantis humoris molem agat.
quod quidem medicamentum materiā diminuens,
vtero gerentibus, ſi febre corripiantur ex vitioſis
ſuccis , Galenus in Commento aphoriſmi 55. libri
5. approbare cuique liquet. Inſuper medicamen-
tū ipſum purgans efficacius ac valentius eſt, vt tra-
hat, quàm trahatur. aptiora enim, ac ad hoc effica-
ciora ſunt purgantia medicamēta, auctoritate Ga- cap.25
leni 3. de Simplicium medicamentorum facultati-
bus. &, cum ait , eſſe impoſsibile, vt à debiliori in
fortius fiat actio , miror equidem tantum virum,
cum

cap. 8 cùm Galenus 3. de Simplicium medicamentorum facultatibus velit, quòd minus calidum à magis calido calidius euadat, & quod magis calidum a minus calido contra afficiatur. & libro 3. de Temperamentis, cap. 4. ait acutiſsimum ferrum manifeſte obtuſius fieri, ſi toto die ac nocte molliſsimam ceram incidas: vt quod patiatur ab ipſa cera agit igitur id quod debilius eſt in id quod fortius, Galeno auctore in prædictis locis.

Alia eorum ratio eſt, quòd ſi, cùm crudi adhuc ſunt humores, eos purgatione dimouere tentes: nihil auxilij à natura expectes: cùm ipſa poſt concoctionem ſecernat, ac poſt ſecretionem excernat, vt patet Galeno in commento Aphoriſmi vigeſimi ſecundi primi & quarti libri. Cui rationi ex prædictis reſponſio patet: nam, licet parum admodum ipſam naturam adminiculantem habemus, cum nõ niſi irritata à purgante medicamento auxilietur: tamen ex horum humorum purgatione in prædictis morbis, vbi oportet, maius ſequitur commodum, cum mortem euitemus, (quæ quidem ea neglecta euitari non poſſet) quàm incommodum: quia à natura parum, aut nihil auxilietur, ſeu quia quotundam forte bonorũm humorum ſimul cum eis educti [illegible].

Inſuper aſſerũt aliam noxam ad huiuſmodi purgationes neceſſariò ſequi: cum iudicationes, concoctioneſque ab eis impediantur, cæteráque naturæ auxilia tollantur: illudque probare tentant auctoritate Hippo. quarto de Ratione victus in mortex. 44. bis acutis. Cui pariter ex prędictis liquet reſponſio: nam eo tempore purgationes iudicia ac cõcoctiones perturbant, quo natura ipſa maximè cõcoctioni vacat, ac iudicia tentat. at, cum in initiis morborum nec iudicia, nec perfectę concoctiones ab ipſa natura fiant, ea à purgantibus medicamentis perturbari, ac impediri non poſſunt: quinimo valde opitulantur, dicente Galen. in commento Aphoriſmi vigeſimi noni ſecundi libri: vt concoctiones citius eueniant, melius eſt circa principia euacuare: quo minorem iam factam materiam facilius poſſit natura concoquere. morbo autem conſiſtente, cùm iam natura concoquit, ſuperfluum eſt euacuare. qua de re valde abſurdũ eſt, ac Galeni dictis maxime pugnat, dicere purgationes in morborũ initiis, cum medico videtur, coctiones, ac iudicatiocomment. 44 nes impedire: & ſi Galen. in commento præallegat textus quarti de Ratione victus in morbis acutis dicat, Purgationes contrarias exiſtere coctioni humorum, intelligendum eſt, ſi propinentur eo tempore, quo natura maxime concoctioni vacat. id autem eſt tranſacto vniuerſali principio: nam eo tempore ab his motionibus, quę à pharmaco fiunt ceſſare debemus, præſertim in ſummo vigore: cũ corpus vehementer mouentes frangant, exemplo aſſumpti atque deuorati in ventrem alimenti. quod vt optime concoquatur, à cæteris motionibus ceſſare corpus debet, vt ſoli concoctioni vacet: &, ſi imbecillis fuerit facultas concoquendi, eo tempore aliquo externo auxilio iuuanda eſt, vt Galenus Loco citato. eodem loco præcipit. Vel dictum Gal. veritatem habet in morbis, in quibus ſumma ineſt cruditas, vt ipſe exponit in commento præallegati textus: in quibus nec ipſi, niſi poſt concoctionem ac præparationem, purgationem probamus: cum fiant hi ex frigidis, craſsis, ac lentis humoribus, vt diximus. At, ſi quis aliter eius dicta exponere tentabit, cùm in commento Aphoriſmi vigeſiminoni ſecundi libri contrarium ſentiat, in eius dictis pugnantiam ſoluat Apollo: quanquã Gal. dicta aliter intelligere, ſeu exponere deprauati ſenſus ac intellectus ſit.

Aliam quandam rationem in medium afferunt, quæ talis eſt, Si in initiis febrium purgantia medicamenta exhibentur, aut febres ipſæ ſunt diutinæ, aut acutę: ſi diutinę per concoctionem, aut per abſceſſum finiunt. quare non medicamentis purgantibus, pręcipue in initiis, curari debent. Si acutæ, licet excretionibus finiant, illud tamen multis modis eſſe poterit: aut ſanguinis è naribus fluore, aut ſudoribus, vel vomitibus: paucæ verò ſunt, quę per ventris ſolutionem iudicantur. cum itaque raro natura, in febribus & acutis aliis morbis, ventris deiectionem efficiat pro eorum curatione: raro etiam hanc ipſam purgantibus medicamentis medicus procuret. qua de re noxium eſt febres ferè omnes alui deiectionibus perſanare velle. hæc ipſi. At nos facillime reſpondemus, aſſerẽtes in principiis diutinarum febrium nunquam vti debere medicamẽtis purgantibus, vt ſæpius diximus. In acutis verò, in quibus aut multitudo, aut mala qualitas, vel locus inſtat, & ſi natura per alui excretionem eas non finire debeat, tamen vtendum eſſe medicamentis purgantibus: eò magis, ſi ſoluenda erit febris ipſa per alui deiectionẽ. nam, licet iudiciũ per alias corporis partes futurum ſit, vt illud celerius, ac promptius ab ipſa natura fiat eo tempore quo decet; optimum erit ipſam exonerare, illudque non niſi in principiis. alleuata enim natura ipſa, valentius poterit per quancunque viam iudicia procurare: quæ tamen nunquam in morborum initiis criticè procurat. Nec nos per hæc medicamenta purgantia omnino febres ipſas perfectè perſanare intendimus, ſed naturã ipſam, vt retulimus, per ea alleuare: quò magis poſsit, ac vehementius cauſam morbi aggredi, eamque ſuperare, ac per quamcunque regionem ſibi magis conuenientem euacuare. Impedirentur autẽm iudicationes ex aluũ deiectione per purgans medicamentum, ſi eo tempore, quo natura iudicat propinaretur, abſit tamen, vt illud præcipiamus: ſcimus enim hoc Hippo. ſententiis aduerſari Aphoriſmis 20, & 21. primi libri. procuramus autem præcipuè ventris deiectionem: cum hæc vniuerſalior ſit, ac expeditius in cunctis talibus, ſalubriusque à nobis perfici queat. Quod verò de febre peſtilentiali aſſerunt, cauendum videlicet eſſe, ne per aluũ medicus euacuet, quòd is motus naturæ inſtituto ex diametro pugnet, vtpote quę venenatos humores non per aluum, ſed per cutem potius excernere ſtudet: quapropter medicus motum hunc per ea, quæ ſudorem eliciunt, adiuuabit, & non per alui deiectionem; eadem quidem via refellitur. nam, licet quo tempore natura in febre peſtilentiali per cutem excernere ſtudet, medicus per eandem viam adiuuare iubet, illud tamen efficiendum erit eo tẽpore, quo natura critice expellit. Illud autem eſſe non poterit ante ſecretionem, ac concoctionem. at neutrum iſtorũ in earum initiis natura ipſa criticè perficere tentat, teſte Galen. in comment. 22. aphoriſmi, quarti libri: vbi habet, Quod, quando aliquis incipit morbus, ſi quid excernitur, nihil tũc excernitur naturæ ratione, ſed ſunt omnia hæc caſus, præter naturam earum, quæ ſunt in corpore diſpoſitionem. quo enim in tempore à cauſis morbum facientibus natura grauatur, adeſt au-

tem cruditas humorum:tunc aliquid bene euacuari eſt impoſsibile.hæc ille.purgationes ergo in initiis febrium peſtilentialium exhibitæ nontantùm naturæ opus non diſtrahunt,atque impediunt,immo eã ſummopere adiuuant:cum nec ipſa eo tempore ad partes cutis expellat.&,ſi expellit,illud erit ſymptomatis ratione, & propterea purgationem non impediet:neque tunc per eam viã iuuanda eſt, cùm in medicationib. talia educere oporteat,qualia ſponte prodeuntia vtilia:quę verò cõtrario modo prodeunt,çohibere oporteat.Hippoc.decreto, ſecundo Aphoriſ.quarti libri. Proinde in eis quoque febribus,in quibus criſis omnino ad partes çutis expectanda eſt,velut in his affectibus quos Medicorũ vulgus variolas,& morbillos appellat,circa initia,priuſquàm apparere cœperint, ſi admodum multa,vel vitioſa materia videatur, vt à natura ipſa ſuperari, ac euinci non poſsit, cunctis purgationi conſentientibus purgare medicamento audacter cenſeo eorum aliquo, quæ ſupra approbauimus; cùm ex eo non modò nullum ſequetur incommodũ, immo natura ipſa exonerata promptius & expeditius criſin aggredietur & perficiet. Sed ſtatim inſtabunt, ſi naturam in morborum initus aliquid bene euacuare eſt impoſsibile, ergo & Medicum. Huic autem reſponſum ſit,quòd, licet natura id eo tempore critice non tentet: tamen, cùm Medicus ſit eius auxiliator:vt ea ſuo congruo tempore poſſit perfectè operari, in morborum initiis exonerare debet: illudq́ue nonniſi purgante medicamẽto. minorata enim materia, facilius ſuo tempore poterit ipſa natura & concoquere & expellere, in his videlicet morbis in quibus oportet.

Ex quibus,ſtudioſi iuuenes,liquet quanti ſint roboris & momenti auctoritates, rationéſque quibus hi eruditiſsimi viri ſuam hæreſin tueri conantur, in morborum videlicet initiis purgantia medicamenta non eſſe probanda, ni materia turgeat. patet inſuper,quàm perpetuæ veritatis exiſtat, ac quibus validiſsimis auctoritatibus & rationibus noſtra opinio firmata ſit,quod ſcilicet non tantùm vtiliter in initiis morborũ,cùm materia turget, medicamentis purgantibus vtendum ſit, verum & in quibuſdam,in quibus vel multitudo,vel mala qualitas,vel locus vrgeat:pariter & in maximis doloribus, præcipuè ventriculi & inteſtinorum, qui euacuatione per purgationem indigent,priuſquàm robur viriũ diſſoluatur.in multitudine ſiquidẽ, quòd ea purgante medicamento minoranda ſit, patet ex Galeni mente in commento Aphoriſmi 29.ſecundi libri.nec valet quicquam,cùm dicunt,de turgẽtia ibi Galenum loqui, cùm de ea ne verbum quidem vnum proferat.idem & quarto methodi med. *cap.6*
At mala qualitate vrgente,vt in peſtilentiis videre licet,quòd purgationibus vtendum ſit, patet Galeno 1.de Differẽtiis febrium.vbi habet, At in qui- *cap.4*
bus ſuperfluitates redundabant, hæc purgationibus ſanabamus. & libro 9. methodi medendi talia *cap.10*
profert verba,Si igitur cum viribus imbecillis corruptela incidit, vtique quod affectus remediũ eſt, id cum virtutis cuſtodia pugnat. Siquidem affectus vacuandum eſſe præcipit,idq́ue vel vena inciſa,vel purgatione.harum autem neutram ferent imbecillæ vires. quoniam igitur in omnibus eiuſmodi repugnantiis incerta ſuccurrendi ratio eſt,aliàs inſanabilis omnino affectus relinquetur,aliàs ſpatio & ægrè, idq́ue ſi magnum nactus ſit Medicum.ſanari poterit; oportet nanque, vbi indicationes ita ſibi ipſis aduerſantur, & paulatim, quod vitioſũ eſt, euacuare,& paulatim,quod ſalubre eſt,pro eo reponere.vocant Medici eiuſmodi vitioſi ſucci curationem Græcè epicraſin.Quid clarius,quòd in corruptela humorum, cum viribus imbecillis præcipuè paulatim quod vitioſum eſt, euacuare Galen.præcipit; ea de re nulli in dubium venire debet in humorum corruptela circa initia minorante medicamento vti poſſe,prout Gale.hîc iubet: etiam ſi vi- *cap.4*
res imbecilles fuerint. & quarto de Sanit.tuenda, hoc idem præcipit ſub his verbis:Sin vires imbecilliores dehortantur, ſanguis mittendus haudquaquã eſt, ſed deiectio mediocris adhibenda. & Paulus libro 3. de Arte medendi.cap.1. redundantibus vitioſis ſuccis, pro alopeciæ cura iubet vti euacuatione primitus, quæ medicamentis purgantibus ſit, Galenũ ſectatus, qui hoc idem iuſsit libro primo de Compoſitione medicamentorum ſecundũ *cap.2*
locos. Quod autẽ locus poſsit adeo vigere,vt circa initia medico vtendum ſit purgante medicamento,patet ex Hippocrate tum ſecundo tum quarto *tex.11.*
de Ratione victus in morbis acutis; cùm de cura pleuritidis verba facit. idémque Galenus aſſerit in *tex.76.*
commento prædicti textus 2. de Ratione victus, cùm videlicet febris vehemens non fuerit, hominiſque naturam noueris,ad medicamenti purgantis potum te conferes, ſi dolor ſub thorace fuerit, valdéque infeſtauerit. Et licet in hac purgatione, cum loco redundantia quoque humorum de euacuatione indicet, præcipuè tamen ex loco purgationem neceſſariam eſſe Hippocratis indicationẽ ſumit. At,in ſi pleuritide partes ſub ſepto trãſuerſo infeſtante, adeo locus vrgeat, vt in initio medicamento purgante vtendum ſit, eò magis vrgebit, ſi materia in loco quopiam magis principe detineatur, vt in corde, cerebro, ſeu iecinore: eáque non venæ ſectione, ſed purgante medicamento vacuãda ſit. Inſuper, quòd maximus dolor,præcipuè circa vias cõmunes interdũ adeo vrgere poſsit, quòd purgatione inter initia vtendum ſit, non tantùm diminuente vt in prædictis, ſed valentiori, patet Galeno in commento 23. Aphoriſm. primi libri, & libro 2.de Ratione victus in morbis acutis. Qui- *tex.com. 11*
mò nec in his tantùm doloribus, verùm etiam & aliis interdum inter initia purgatione vti debemus velut in capitis dolore præcipit Paulus libro tertio cap.4.ſub his verbis:Quòd,ſi modum qualitas po- *commẽt.76*
tiùs tranſilierit,purgatorio vtamur medicamento. & idem Galenus 3.de Morbis vulgaribus commẽt. 3.quamprimum hominem vacuare iubet, ſi dolore afficiatur ex plenitudine genito:quam vacuationẽ, aut per ventrem, aut per venæ ſectionem eo caſu fieri præcipit libro ſecundo de Ratione victus in morbis acutis in principio. Non immeritò ergo *comment. 1*
tum hiſce rationibus,ac auctoritatibus,tum aliis ſuperius annotatis in hanc promoti fuimus veritatẽ, aſſereréque auſi ſumus,in aliis pleriſque præter naturam affectibus circa eorum initia, & ſi materia non turgeat, purgantibus medicamentis vtiliter vtendum eſſe, eis præcipuè quæ ſupra notauimus. Quapropter non video, quin magnopere extollam ſaluberrimum vſum, quem noſtri temporis eruditiſsimi medici Neapolitani quotidie exercent, medicamenta purgantia, ea præcipuè quæ ſuprà approbauimus, adhibentes non tantùm in initiis morborum, in quibus materia turget, ve-

rùm & in

rùm & in aliis, in quibus multitudo, mala quali-
tas, aut locus vrget: paritérque in maximis dolori-
bus, qui curari per purgationem debent. illúdque
peculiariter obſeruant in initiis acutarum, putri-
darúmque febrium: quæ à multitudine, aut mala
qualitate humorum fiunt (dico autem ab ea mul-
titudine, vt ſuprà retulimus, quæ per purgationem
reſcindenda eſt) adeóque in his nullum obſeruant
ægrotis incommodum, vt perpetuò ferè maximam
vtilitatem ipſis comparent. Illud tamen tacere
non poſſum, quin improbem quòd nonnulli eo-
rum, iuniorum præcipuè, in eiſdem medicamentis
purgantibus in initiis morborum adhibendis, per-
petuò quartum obſeruant diem: cùm neque inter
morbi initia aliquod remediorum huiuſmodi æ-
gris adiungere oporteat, deſumpto à numero die-
rum ſcopo. Qua de re Galenus quarto de Ratione *comm. 76*
victus in morbis acutis, & prima interdum die, &
ſecunda, & quarta, interdum quinta, & nõ in quar-
ta ſolùm, quomodo iſti obſeruant, medicamenta
dediſſe aſſerit. Cùm ergo in principiis morborum
purgantia medicamenta exhibenda ſint à ſupradi-
ctorum aliquo impulſo, non perpetuò quartus dies
obſeruandus erit: cùm id à Galen. damnetur: ſed, ſi
poſsibile eſt, in prima, vel in ſecũda die, prout de-
cretum reliquit idem Gale. in commento Aphoriſ.
24. primi libri, quòd ſi id poſsibile nõ erit, in quar-
ta, vel in quinta die, præcepto eiuſdem in loco ſu-
perius citato tribuẽdum erit, dummodò vniuerſale
morbi principium adhuc præfinitum non ſit.

DONATI ANTONII AB ALTOMARI MEDICI AC PHILOSOPHI NEAPOLITANI, DE SEDIMENTO IN VRINIS TRACTATVS,

AD IOANNEM FILIVM.

CVM nonnullos in-
ſpexerim non modò
iuniores, verùm etiã
veteres medicos poſt
Galenum varie de v-
rinarum ſedimentis
conſcripſiſſe, quorũ
ne vllus quidem vi-
ſus eſt hucuſque (vt
mea fert opinio) Hip
pocratis, ac Galeni
ſentẽtiam percepiſſe: & tu quoque non ſemel dun-
taxat, ſed ſæpius hortatus eſſes, vt meam de eis ſen-
tentiam conſcriberem, ob id non ab te viſum fuit,
quicquid cum eiſdem de hac re ſentiam, paruo hoc
in tractatu, & quoad potuerim ſuccinctè pertra-
ctare: potiſsimùm cum hæc diſceptatio non minus
perutilis, quàm neceſſaria ſit tibi, cæteriſque neo-
tericis noſtri temporis medicis: etenim nedum in
ſanis corporibus, verùm etiam & in morbis ipſis
præſertim acutis cum febre, ac reliquis quibuſcun-
que febribus, quæ ex putreſcentibus ſuccis gene-
rantur aſsidue vrinas obſeruantes de eis, ac earum
ſedimento loquuntur, atque bonam, aut malam
coctionem ſignificare fatẽtur, quid ſedimẽtum ſit,
ac quomodo generetur cùm in ſanis, tum in ægris
fortaſſe non intelligentes. Cum itaque & valde v-
tilis, ac non minus neceſſaria ſit medicis ipſis ſedi-
mentorum notitia tam pro ſanitatis conſeruatio-
ne, quàm pro morborum præſertim acutorum pro-
gnoſtico, ac curatione: quinimmo tanta eſt vis ſi-
gnorum ab vrina in morbis acutis, vt & ſolis ipſis
credendum ſit, vt liquet ſexto de Morbis vulgari-
bus: Idcirco volentes de ſedimento verba facere,
quoniam ſimul cum vrina excernitur, nec citra i-
pſam conſpicere, ac de eo quicquam exacte pro-
ferre valemus; vt eiuſdem exquiſita habeatur noti-
tia, primùm quid ſit vrina, & quomodo generetur,
ac ſecernatur, oſtendemus: deinceps quid per ſedi-
mentum intelligendum, ac quid ſit, quis modus ge-
nerationis eius, quæúe cauſæ, ac quo loco gignatur
tum in ſanis, tum in ægris declarabimus. Quod ve-
rò vrina (quam Græci ὖρον appellant) ſerum ſit hu-
morum in venis contentorum Hippocr. auctori-
tate, Galenus libro 3. de Morbis vulgarib. ſcriptum *3. epid. ſect.*
reliquit: quemadmodum quòd ea, vt excrementum *1. comm. 5*
aceruetur in venis & arteriis, quale in lacte concre-
to ſerum, vt ab eodem Galeno 1. de Sanitate tuen- *cap. 11*
da decretum eſt: quod deinde renes à ſanguine ſe-
cernentes ac veſicam ipſam tranſmittunt. Cùm pri
mùm verò alimentum in chylum à ventriculo im-
mutatum eſt, atque concoctum, per venas à iecino-
re ortas venæ portæ dictæ ramo, ex eodem ventri-
culo ad iecur deducitur. vtitur nãque iecur eiſdem
venis veluti manibus quibuſdam, quæ ex ventricu-
lo ei cibum afferant, vt 5. de Locis affect. ſcriptum *cap. 7*
eſt: cúmque non ſolum attrahũt, ſed ipſi quodam-
modo hepati præparant: quippe, cùm natura ſint
eiſdem aſsimiles, & primum germen ex illo ducãt,
vt liquet 4. de Vſu partium, cúmque iecur id nutri- *cap. 2*
mentum ſuſceperit ab eiſdem venis veluti famulis
quibuſdam quodammodo præparatum, & veluti
rudem quandam delineationem, obſcurámque ſan
guinis ſpeciem referens: eidem poſtremum indu-
cit ornatum ad ſanguinis exacti generationem:
quo tempore diſtributus à ventriculo ad ipſum
χυλὸς, à viſceris caliditate, veluti vinum muſteum,
feruet, concoquitur, ac alteratur in ſanguinis boni

generationem. in qua ebullitione excrementum,
quod in ipſo reperitur, fœculẽtum ac craſſum ſub-
ſidet: innatat vero, quod tenue eſt, & leue. Quibus
ſecernendis natura inſtrumenta præparauit: ſple-
nem videlicet, qui craſſum & limoſum attraheret:
veſicam vero bilis, quæ leue & flauum exciperet.
Poſtquam vero qui apparatur in hepate chylus,
hoc eſt, ſuccus, ad animalis nutrimentum, prædicta
duo excrementa depoſuit, & ab innata iecoris ca-
liditate coctionem exactam eſt adeptus, ruber iam,
& purus ſurſum ad gibbas eiuſdem iecinoris partes
aſcendit. excipit autem ipſum illic vena quædam
maxima ex gibbis eiuſdem hepatis enata, caua ve-
na appellata: quæ ad vtranque animalis partem fer-
tur, ſuperiorem ſimul & inferiorem. diceres ſanè i-
pſam eſſe ceu aquæductum quendam plenum ſan-
guine, riuos quamplurimos habentem magnos &
paruos, in omnes animalis particulas diſtributos.
In qua etiam vena adhuc humore quodam tenui &
aquoſo plenus eſt ſanguis: etenim neque ex ventri-
culo in venas commodè tranſſumi poterat chylus
iam ex cibis factus, neque facilè pertranſire venas,
quæ ſunt in hepate & multæ & anguſtæ, niſi tenuis
quædam & aquoſa humiditas tanquam vehiculum
fuiſſet ei admixta. hunc etenim vſum præſtat ani-
malibus aqua, Galen. teſte 4. de Vſu partium. ſi-
cap.5 quidem ex ea nulla particula nutriri poteſt: neque
diſtribui ex ventre, quod nutritiuum eſt, poterat,
niſi deductum fuiſſet à quopiam ita liquido. Qua
de re non abſque ratione Hippo. humorem hunc
tenuem & aquoſum ὄχημα τροφῆς nuncupauit, hoc
eſt, vehiculum nutrimenti, ſimul cum appellatione
vſum quoque eius oſtendens. Cùm verò tenues hi,
& ſeroſi humores ſuo functi fuerint officio: nec
amplius oportebat in corpore eos permanere, tan
quam onus alienum venis futuros: non enim ege-
bat amplius ſanguis ipſe ſanè multo hoc vehiculo,
vt qui tum per amplas vias illinc feratur, tum flu-
xilis magis à natura redditus ſit primum ab hepa-
tis, deinde cordis calore: proinde renes à natura fa-
bricati fuere ad eorum attractionem, ac ſanguinis
ab eis expurgationem, vtrinque ipſi cauæ venæ ad
iacentes paulo infra iecur. Attrahũt autem humo-
rem hunc per ampla quædam orificia, per quæ ne-
que purus, neque ſyncerus trahitur ſeroſus hic hu-
mor, ſed alterius cuiuſdam diuerſi generis admix-
tione adulteratus, ſanguinis videlicet humidioris
& tenuioris exiſtentis, ac ipſius flauæ bilis: quæ, ſi
non admodum craſſa fuerit, cum vrinis etiam ad ve
ſicam permeat. at ſanguis cum eodem ſeroſo hu-
more permixtus, vbi ad renes peruenit, ipſorũ car-
ni aſpergitur inſtar fœcis cuiuſdam, & inde paula-
tim vaporis modo in totam ipſam diſpergitur, ad-
hæreſcit, vnitur, atque demum alimentum ſit reni-
bus. & propterea, ne ſimul cum vrinis quemadmo-
dum tenue, bilioſum excrementum, ſanguis hic hu
midior, ac tenuior exiſtens è renibus elaberetur,
denſum fuiſſe eorum corpus præſtitit, Galeno te-
cap.7 ſte 5. de Vſu partium, Trahunt itaque renes ſero-
ſum hoc, ac tenue excrementum à vaſis ipſis ſimul
cum humidiori ac tenuiori ſanguine permixtum,
tanquam eorum proprio ac familiari nutrimento:
qui cùm ad renes (vt dictum eſt) peruenerit; ſan-
guis pro eorum nutrimento detentus per totam
eorum ſubſtantiam diſpergitur. At ſeroſus hic hu-
mor tenuis, vi renum à ſanguine ſegregatus per
meatus quoſdam prælongos ac fortes, (οὐρητῆρας
Græci appellant) ad veſicam delegatur. quo fit vt
vrinæ (vt inquit Galenus eodem libro 5. de Vſu cap.5
partium.) vi renum à ſanguine ſegregentur, & il-
linc per οὐρητῆρας iam dictos ad veſicam emittantur,
indéque excernantur quo tempore ratio ipſa iuſ-
ſerit. Verum, licet, cùm primum ſanguis in cauam
venam aſſumitur, confeſtim per riuulos quoſdam
ab eadem ortos, ſatis amplos exiſtentes, à dicto tẽ-
nui ac ſeroſo humore vi attractricis facultatis re-
num, ad quos inſeruntur, expurgetur propter eas,
quas aſsignauimus, cauſas: tamen nonnihil etiam
illius retinetur, quò reliquus quoque ſanguis non
modo per venas in omnes corporis partes perti-
nentes traducatur, verumetiam per arterias, media
eadem caua vena, quæ ſurſum aſcendẽs ad dextrum
cordis ventriculum inſeritur. Quapropter renes i-
pſi non ſolas purgant venas ab eo excremento ſi-
mul cum tenuiori ſanguine ipſum attrahentes, ſed
arterias quoque. aliàs (vt inquit Galen. 5. de Vſu cap.5
partium aduerſus Eraſiſtratum) non conueniebat
arterias renibus inſertas magnitudine fuiſſe venis
æquales ad cauitatem eorum diuiſas haud ſecus ac
venas. Propterea itaque quod arterias adeo ma-
gnas, ac venas natura renibus inſeruerit: cauſam nul
lam dicere poterimus, vt inquit Galenus citato lo-
co, niſi quod ipſi ſerum ſanguinis omne non mo-
dò ex venis, verumetiam ex arteriis per vniuerſum
corpus diſtributis media eorum attractrice faculta-
te expurgant. Qua de re idem Galenus primo de cap.12
de Sanitate tuenda, (vt diximus) non ab re ſcri-
ptum reliquit hoc excrementum ſeroſum in venis
& arteriis aceruari: quale in lacte concreto ſerum:
quod deinceps renes ipſi à ſanguine ſecernentes,
ad veſicam tranſmittunt. nam vi renum à ſanguine
ſegregatur; cum ex venis veniat, in renibúſque per-
coletur vrina, ac in veſica aggregetur, eodem Ga-
leno auctore commento Aphoriſmi 77. 4. libri. &
propterea eorum duntaxat humorum, qui in vaſis
continentur, nota eſt vrina: neque eorum vllũ pla-
nè nec manifeſtum, nec euidens ſignum habemus
præter ſolam vrinam, vt idem Galenus quarto de cap.4
Sanit. tuend. fatetur, quanquam ex accidenti indi-
cia quoque eſſe poſsint vrinæ aliarum diſpoſitio-
num, vt liquet ſecundo Prognoſtico. & tertio de comm. 26
morbis vulgaribus, com. 3. Quapropter vrinæ ſem- 3 epid. ſec.
per inſpiciendæ ſunt etiam in ventris, thoracis, pul- 3
monis, ac neruorum affectibus: nam bonæ ſi appa- commẽt. 83
rent, multum valent ad ſalutem: contrà, ſi prauæ, 3. epid. ſec.
amplificant ſimul ægri periculum, ex ſententia e- 2
iuſdem Galeni citato libro tertio de morbis vul- com. 6
garibus, com. ſecundo. Cæterùm animaduertere o-
portet quòd, licet renes ipſi aſsiduè iam dictum ex-
crementum ex vniuerſis cùm arteriis, tum venis at-
trahant; non tamen adeo expurgare ab eo ſangui-
nem valent, vt nihil eius ſuperſit, ita vt, cùm pri-
mùm è vaſis excidit ſanguis, ac ſingulis animalis
particulis apponitur, ſyncerus fuerit, & omnino ab
hoc ſeroſo excremento (quod pro vehiculo ei per-
miſcetur) expurgatus, ſed ſimul cum eodem ſan-
guine nunc functum officio humidum tenuéque
ſupereſt aliquod, quale nimirum ſeroſum illud iam
dictum, quod ex vaſis, id eſt, venis & arteriis, in ve-
ſicam defluit, ex ſententia Galeni citato primo li- cap.12
bro de Sanitate tuenda. Huic excremento nullus
certus à natura præſcriptus meatus eſt, expellitur
tamen facilè partim in ſpeciem halitus ab inſito ca-
lore ſolutus, partim violẽto motu confertim erum-
pens.

pens.appellát verò, quòd ita excernitur, ſudorem. & hæc eſt illa pars vna alimenti, velut ſeroſa & humida, quæ ipſi etiam gratia diſtributionis admiſcetur: cum primùm alimẽtum ſingulis animalis partibus apponitur, vt liquet comment. Aphoriſ.15.3. lib. Omnem etenim qualitatis alimenti mutationem alterum craſsius, alterum tenuius excrementum ſequitur: quæ etiam per vniuerſum corpus ſemper perueniunt, vt tertio Methodi medendi ſcriptum eſt. & propterea qualiſcunque fuerit in corpore redundans ſuccus, (vt inquit Galen. quarto de
cap.3 Sanitate tuenda) tale neceſſe eſt vt appareat ſerum.
cap.4 ac ſudor quidem ſuccorum, qui in vniuerſo corpore abundant, nota eſt: vrina verò eorum tantum, qui in vaſis continentur. Eadem itaque eſt materia ſudoris & vrinæ, ſeroſa ſiquidem alimenti pars. Verùm, dum intra vaſa conſiſtit, à renibus ſegregata, vrina appellatur: cùm à vaſis ſimul cum ſanguine excidit, qui cunctas animalis particulas nutrit, ſudor nuncupatur, ſi in halitum non fuerit à calore ſoluta, ſed per exiguos corporeæ molis ac cutis meatus excernatur. Eiuſdem quoque generis exiſtit tenue illud excrementum, quod in cauis vlceribus ſemper colligitur & à Græcis ἰχὼρ appellatur, à Latinis ſanies dicitur. ex quo cum vlcus ſemper humidum reddatur, nec tempus vllum erit, quo exiccantibus non indigeat medicamentis ex
cap.3 Galeni ſententia eodem 3. Methodi medendi. Hæc quoad ea, quę de vrina pertractare polliciti ſumus: conducunt etenim non parum ad eum, quem intendimus de ſedimentis tractatum. Reliqua verò, quæ faciunt pro exacta vrinarum notitia tam conſiſtentiæ, quàm coloris earũdem, à veteribus Gręcis, ac iunioribus quibuſdam Latinis, qui de eiſdem fuſius ſcripſerunt, petas, potiſsimum à Leone Rhogano noſtrę ætatis iuuene eruditiſsimo, & Hippoc. & Galen. doctrinæ æmulatore laborioſo.

CAPVT II.

Consueuerunt Hippocr. ac Galen. ea, quæ craſsiora ac corpulentiora in vrinis conſiſtunt & nos contenta vocamus, communi appellatione παρυφιστάμενα: propriè verò pro ratione diuerſitatis loci, in quo permanent, diuerſimodè appellare. Nam, ſi in fundo vaſis hoc reſideat, ab eis ὑπόστασις nuncupatur: Latini ſedimentum appellant. Si verò deſuper in vrina ſupernatet: ab eiſdem νεφέλη dicitur, à Latinis nebula, ſeu nubecula. At, ſi neque in ſummis eius, neque in fundo vaſis, ſed in media ſede ſublime vel exquiſitè medium, vel deorſum potius quàm ſurſum exiſtat, id con-
com.26 ſueuit Galen. ἐναιώρημα nominare, vt ſecundo prognoſtico. ab eodem ſcriptum eſt: Latinè autem ſublimamentum, aut ſuſpenſum dicitur, quanquam Hippocr. eodem modo conſueuerit nominare ſublimamentum, ſeu ſuſpenſum, & nebulam, ſeu nu-
com.26 beculam, vt idem Galenus fatetur citato libro ſecundo progno. licet alicubi ipſe Hippocr. ſublimamentum genituræ ſimile dixerit. ita vt è duobus alterum ſit: aut vt generalioris rei nomen exiſtat ἐναιώρημα apud ipſum, ſectionem habentis in nubeculam, & id, quod genituræ ſimile eſt: aut nũquam nubecula ab eo ſublimamentum appellatur, vt liquet ab eodem Galeno ibidem. Hanc quoque nubeculam Aphoriſ. 71. 4. libro ἐπινέφελον vocauit. verùm, quoniam hæc tam ſi ægris corporibus, quàm ſanis exiſtentibus generentur, eundem habent generationis modum, eandémque cauſam efficiẽtem, ac materialem, & locum, vbi generantur, vt dilucidius infra patebit: ſecundum multitudinem, aut paucitatem, tenuitatem, ac craſsitiem materiæ, ac perfectiorem, vel minus perfectam actionem cauſæ efficientis eorundem duntaxat diſsidentia. Propterea quicquid de ſedimento dicemus, de ſuſpenſo, ac nubecula ſubaudiendum erit. Nanque in ſanis corporibus vrina nullo pacto ſedimentum habebit, ſi tenuiter: copioſum verò, ſi largius: exiguum verò, ſi modicè viuitur. &, ſi id quod naturæ, in ſanguinis generatione, ſubterfugit coctionem, ab eadem exactè quodam modo euictum ſit, in fundo vaſis reſidet: ſi autem non ita exactè, ſublimamentum aderit. At, ſi minùs exactè, nubeculam in vrinis inſpiciemus. Etenim, cùm à calore omnino, quod concoquitur, non ſuperetur: id, quod humidius in eo exiſtit, ac tenuius, in flatum vertitur, qui eidem commixtus ſubſtantiæ eam ſubleuat, ac impedit ne ſua grauitate deorſum deſcendat: & prout maior, vel minor quantitas ipſius flatus commixta fuerit, eò in ſuprema, vel media regione idem excrementum conſiſtit. ſimilis quoque ratio ferè eſt in ægris: nam ſedimentum habet vrina copioſum, quoties morbus ex humoribus crudis fatigat: nullo verò modo aut omnino minimũ, quoties ea bilioſis. ſed ſatis eſt, ſi habeat nebulam, aut ſuſpenſum, Galeno teſte primo de Criſ. & ſecundo cap 12
prognoſticorum. Pauca etenim portio humorum com.26 craſſorum ac crudorum, vbi à calore ſuperantur, in fuliginoſum vaporem vertitur: multa autem remanet craſſa, quæ per vrinam excernitur. At, vbi bilioſi fuerint humores redundantes, contrarium euenit propter cauſam contrariam, vt dicemus. Verùm, ſi in vno eodémque morbo eadem contentorum differentia inſpiciatur, eidem cauſæ efficienti, quæ magis, vel minus materiam ſuperauerit, diuerſitatis cauſa tribuenda erit. Nam quæ minus euicta eſt, maiorem habebit flatuoſi ſpiritus permixtionem, & ſic in ſuprema parte: ſi mediocriter, circa mediam regionem. Si verò perfectè fuerit euicta, in infima parte, ſeu in fundo vaſis reſidebit. quod igitur exquiſitè concoctum ſecretúmque eſt, æquale ac ſimilare, vtpote nullum habens flatum, in fundum deſcendit vaſis vrinam continentis: quod verò permixtum eſt aëreo quodam, & vaporoſo flatu, id ſubductũ ab eo quod proportionale ſit quantitate ſubducentis, minúſque & magis, ſurſum fertur, vt ſecũdo Prognoſtico. à Galeno ſcriptum eſt. commen.36
Et, vt vno verbo expediam, quæ vrinis probè innatant, quantò inferius ſubſident, tantò magis laudantur, ex Pauli ſententia cap. 13. libri ſecundi. Per ſedimentum itaque intelligendum eſt id in vrina contentum, quod corpulentum exiſtens, neque in ſummis eius, neque in media ſede, ſed in fundo vaſis permanet. Hoc in corporibus ſanis, de quibus primò pertractare intẽdimus, nihil aliud eſt, quàm ea alimenti pars, quæ in ſanguinis generatione naturæ refugit confectionem: neque vt ſanguis ab ea commutata, neque vt pus cauſæ præter naturam particeps, Galen. auctore primo Prognoſt. Verùm comment
pro notitia generationis eius, eſt animaduertenvlt.
dum primò tres fieri in corporibus noſtris in tribus diuerſis locis alterationes, ſeu concoctiones, prout ſæpe ſæpius in Galeni doctrina ſcriptum re- cap.vlt.
peritur, præſertim lib. primo Prognoſtic. & tertio cap.1 cap 5
de Cauſis ſympto. lib. de Cibis boni & mali ſucci. cap.2

octauo Meth. medē. ac aliis pleriſque in locis: qua-
rum prima in ventriculo perficitur, in qua cibi ad
idoneum ſanguini humorem commutantur: Se-
cunda vero in iecore ac venis, in qua humor ad ſan-
guinem tranſmutatur: Tertia ac vltima in ſingulis
animalis partibus, cum alimentum ipſum ſingulis
nutriendis partibus apponitur, agglutinatur, atque
aſsimilatur. communis autem ſcopus vniuſcuiuſque
partis, ſeu inſtrumenti alimentum alterantis ac con
coquentis eſt, vt ſibi ipſi aſsimilet id quod altera-
tur, ac ad propriam eius naturam deducat appro-
Commen. 1 pinquantem humorem, vt liquet ex Galeni eodem
vlt. cap. 12 1. Prognoſt. & quarto de Vſu partium. Quapropter
chylus ex ventriculo aſſumptus ex ipſa veluti carne
iecinoris alteratur, paulatimque in illius naturam
tranſmutatur, ac in ſanguinem vertitur. Nam ſe-
cundum eius carnem, quæ eſt proprium ipſius cor-
pus, primum ſanguinis gignendi eſt organum, &
venarum principium. & propterea venis, quæ ad
ventriculum & vniuerſa inteſtina pertinent, ineſt
facultas quædam ſanguinis effectrix, qua ſuccum,
qui ex cibis diſtribuitur, eiſdem in ſanguinem mu-
tare naturale eſt, priuſquam is ad hepar perueniat,
licet ea ſit veluti rudis quædam delineatio, obſcu-
rámque ſanguinis ſpeciem referens. Inducit autem
poſtremum ei ornatum ad ſanguinis exacti gene-
cap. 3 rationem iecur ipſum, vt eodem 4. de Vſu partium
ſcriptum eſt: ita, vt quicquid ad iecur peruenit ali-
menti, ad ſanguinem immutetur, nec quicquam
remaneat inalteratum omnino, atque immutatum.
Verùm pro diuerſa alimentorum ratione, ac pro
4 diuerſitate partium alimenti quædam magis, quæ-
dam minus ad ſanguinis formam immutantur. in-
ſuper & quædam deteriores reliquię alimenti, cùm
ſanguinis formam ſuſcipere non valeant, alteratio-
nem quandam adhuc ab eo ſuſcipientes, in excre-
mentorum naturam mutantur. Nam & hæ quoque
partes, ſeu alimenti excrementa, conſonum eſt vt
alterationem quandam ab eo ſuſcipiant, cùm tota
ſubſtantia alimenti, quæ ad ipſum iecur peruenit,
ab ipſo alteretur atque immutetur: poſtquam offi-
cium vniuſcuiuſque partis animalium (vt diximus)
eſt ad propriam deducere naturam propinquan-
tem humorem. Ex quibus liquet, quòd, ſi hæ ali-
menti partes quæ, dum in iecinore concoctio fit,
excrementorum naturam habentes, aliquam ſuſci-
piunt alterationem ac mutationem ab ipſo iecino-
re, & non omnino immutatæ remanent, licet in
ſanguinem conuerti nō valeant, quòd nec reliquæ,
quæ non adeò à ſanguinis natura alienæ ſunt, (ve-
luti excrementa ipſa, bilis videlicet flaua, ac nigra)
omnino inalteratæ, ac immutatæ permanere poſ-
ſunt: potiſsimum cùm ſimul cum ſanguine cōmix-
tæ, & ipſæ ad gibbam iecoris perueniant, ac cum
eodem per cauam venam diſtribuantur. Quapro-
pter toto (vt inquiunt) cœlo aberrarunt, qui vrinæ
ſedimentum dixerunt eſſe particulam illam, quæ
ex maſſa ſanguinaria aſſumpta in venis, ſua in ſpe-
cie manens euaſit omnino inſanguificata. impoſ-
ſibile nanque eſt vt eadem per venas permeans ad
iecur adeò à natura ſanguinis ſit aliena, vt primò ab
eis non aliquam ſuſcipiat alterationem, & demum
ab ipſo iecinore, cum ſemper alterata ex dictis ve-
nis ab ea facultate, quam ab hepate ſuſcipiunt, ad i-
pſum perueniat: ac demum in eo permanens ab eo-
dem ſaltem quodammodo immutetur ac aſsimile-
tur: quamuis in verum ſanguinem commutari non
valeat. & propterea quicquid in ſanguinis genera-
tione naturæ ſubterfugit confectionem, dixit Ga-
len. in vrinis ſubſidere, addens, neque, vt ſanguis,
ab ea commutatum, hoc eſt, non adeò perfectè e-
uictum & aſsimilatum, vt ſanguis, & non quòd o-
mnino inalteratū ac inſanguificatum (vt quiſpiam
dixerit) permaneat: aliàs aut non alimenti, ſed me-
dicamenti omnino rationem obtineret, eius præ-
ſertim quod venenoſum eſt, ac animalis naturam
corrumpit, deleterium dictum, vt liquet. 3. de Tem cap. 2
peramentis, ſaltem relatione facta ad iecur: aut o-
mnino nulla poterit aſsignari cauſa, cur velut cæ-
tera duo excrementa in iecoris cauitate non ſe-
cernatur, ſed ad gibbam cum reliquo ſanguine a-
ſcendat, atque ad cauam perueniat venam; cum ne-
que propter tranſitus celeritatem id quoque fieri
poſſet. Etenim, ne breuiſsimo tempore in hepate
manſiſſet ſuccus, qui ad ipſum ex ventriculo fertur,
neque ipſo diſtributionis impetu raptus celeriter
totum viſcus peruaderet, ſed in eo diutius morare-
tur, vt perfectius alteraretur, tranſituum anguſtias
molita eſt natura. & proinde venas, quæ ſunt in he-
pate, omnium, quæ ſparguntur in vniuerſum cor-
pus, tenuiſsimas fabricata eſt ex Galen. ſententia, cap. 13
4. de Vſu partium. Niſi quiſpiam temere abſque
vllo pudore fateatur, hanc chyli partem habere a-
las, & ideo velociſsimè iecoris venas pertranſire,
ac inſanguificatam permanere. Secundo animad-
uertendum, ac mente reuoluendum eſt id, quod ex
Galen. ſententia 3. Meth. meden. ſupra annotaui- cap. 3
mus, videlicet quod omnem qualitatis alimēti mu-
tationem, alterum craſſum, alterum tenuius excre-
mentum ſequitur: idque in ſingulis alimenti muta-
tionibus luce clarius inſpicies, exorſus ab ea, quę in
ventriculo fit: in hac etenim craſſum illud excre-
mentum (quod quidem exiſtit veluti in tritico la-
pides, ac terra) ſecernitur, paulatimque impellitur
per omnia inteſtina vſque ad rectum, ac deinceps
per aluum expurgatur. reliquus autem cibus humi-
do liquori percocto iam, & prius elaborato aſsi-
milis, indigenti autem adhuc perfectiori conco-
ctione, per tenues ac exiguas venæ portæ ſoboles
ex ventriculo ac inteſtinis ſurſum ad hepar fertur,
vt paulò antè diximus. & propterea id, quod hu-
midum, ac tenue, & aquoſum, ſeu ſeroſum in eo
exiſtit, (eius ſanè generis, ex quo vrina, ſudórque
proueniunt) ſecerni haudquaquam neceſſe erat.
præſtat etenim ipſi chylo eundem, quem diximus,
vſum: neque enim ex ventriculo in venas commo-
dè tranſſumi poterat, neque facilè pertranſire ve-
nas, quæ ſunt in hepate, niſi tenuis quædam, & a-
quoſa talis humiditas tanquam vehiculum fuiſſet
ei adnixta, quemadmodum ſupra adnotauimus ex
Gal. ſentētia, de Vſu part. Cúmque peruenit ad ie- cap. 5
cur, ſimilem quoque iterum ipſum infert alimento
purgationem, ac perfectiorem concoctionem: in
hac etenim concoctione, quæ in iecore fit, aliud
tenue excrementum, quale eſt quod florem in vi-
no appellant: aliud craſſum, quale quod fœx dici-
tur, etiam conſequitur. attrahitur primùm à veſica,
quæ iecinori ſubiicitur, quod leue ac flauum eſt, &
bilis flaua appellatur; alterum verò, quod craſſum
graue eſt, à liene: & nigra bilis, fœx ſanguinis, ſeu
melancholicus ſuccus nuncupatur, eodem Galen. cap. 5
auctore citato lib. 4. de Vſu part. & lib. 1. de Sanit. cap. 12
tuen. Hæc ſunt illa duo excrementa, quæ neceſſa-
riò conſequuntur ad eam alimenti mutationem,
quæ

quæ in iecinore perficitur, hoc eſt, ſanguinis generationem. Quapropter longè à veritate, ac Galen. doctrina deuiant qui in hac concoctione, hoc eſt, ſanguinis generatione, prẹter iam dicta duo excrementa, quædam alia gigni confitentur, cùm neque plura, neque pauciora, quàm nuper dicta duo ex Galen. reperias: neque etiam veritati conſonum ſit plura in hac concoctione excrementa animaduertere, quàm in reliquis. Nam & in tertia quoque alimenti alteratione, cum videlicet alimentum ipſum ſingulis animalis partibus apponitur ac aſsimilatur, ſimilia duntaxat duo excrementa conſequuntur: quorum vnum tenue exiſtit, alterum verò craſſum, vt ex eodem Galen. liquet citato lib. 1. de Sa-
cap.12 nit. tuend. & commen. Aphoriſ. 15. 3. lib. Verùm de tenui ſuperius verba fecimus, cùm de vrina pertractauimus. Id verò, quod craſſum exiſtit, ſeu ſemicocta quæpiam reliquia alimenti, quæ aſsimilari nutriendæ parti nequiuit, & velut fuliginoſa ſuperfluitas eſt, quæ in pluribus cibis deterioribus continetur, & naturæ operationem ſubterfugit, vt neque aſsimilari corpori, quod nutritur, neque agglutinari valeat: huic nullum publicè nomen eſt, quod videlicet nec vulgo eſt cognitum: verùm eius nonnihil tranſpiratione, ſeu perſpiratione inſenſibili excernitur. &, vbi expelli nequeat, ab eodem pili originem ducunt, ac ſordes, quæ circa cutim ſemper aceruantur, vt liquet ex Galen. præcitatis locis. Huius quoque generis eſt & illud craſſum excrementum, quod in cauis vlceribus ſemper colligitur, & ſordes etiam nuncupantur, à quo ſordidum vlcus redditur. & propterea nec tempus vllum eſt, in quo expurgantibus medicamentis non indigeat, quemadmodum & de exiccantibus ſupra dicebamus, ratione tenuis excrementi. quo fit, vt cauum vlcus ſemper exiccantia, ac expurgantia medicamenta deſideret; quoniam nullum adeſt tempus, in quo non ambo hæc in eo colligantur excrementa
cap.3 ex Gal. ſententia 3. Metho. med. Verùm, quoniam non exiguam quoque ſuſcipit alterationem, ſeu immutationem alimentum ipſum, dum intra vaſa continetur, non ſolùm ſiquidem ab ea facultate, quam à iecinore ſuſcipiunt venæ, ſed ab eorundem vaſorum propria; propterea & in hac quoque alimenti immutatione, quæ eſt eorum propria, duo illa excrementa, quorum vnum tenue, alterum craſſum exiſtit, ſecerni neceſſe eſt: ſi Galen. ſententia, quam ſupra annotauimus, ſempiternam debeat habere veritatem. At de tenui excremento nemo veretur, quòd in eiſdem vaſis aceruetur, & quòd venarum, & arteriarum excrementum ſit, ac tale, quale in lacte concreto ſerum, vt ab eod. Galen, ſcriptum eſt
cap.12 citato lib. 1. de Sanit tuend. ídque renes facilimè ad ſeſe trahunt ſimul cum tenui ac aquoſo ſanguine permixtum, à reliquo ſanguine ſynceriore ac craſſiore exiſtente ſecernentes, ipſis videlicet eundem attrahentibus, & vaſis retinentibus in ſeipſis craſſiorem ſanguinem: cum primùm quidem ſanguis ab innata iecoris caliditate coctionem exactã fuerit adeptus, ac ruber iam effectus, & à duobus excrementis purus ſurſum ad gibbas partes hepatis aſcenderit, ac deinceps ad cauam venã peruenerit. tunc etenim à ſanguine idem ſeroſum excrementum, tanquam ſuo functum officio, ac onus venarum & arteriarum exiſtens, ſecernere decens erat: quanquam nonnihil adhuc eiuſdem remaneat intra vaſa cum ſanguine propter eundem vſum, vt ſuperius dictum eſt. Quamobrem putandum eſt non abſque forti ratione Hippocr. dixiſſe vrinam eſſe ſerum humorum in venis contentorum, & Galenum nos docuiſſe 5. de Simp. medic. facul. ea pecu- cap.13
liariter & verè vrinam ciere, à quibus ſanguis non extenuatur duntaxat, ſed & funditur, ac ſecernitur, non ſecus atque lac, quod coagulatur, ſeroſo videlicet, & tenui ſeorſum ſegregato: craſſo verò in ſeſe coëunte. Siquidem quò facillimè ad ſe attrahant renes, quod in ſanguine aqueum, tenuéque, ac ſeroſum eſt, vtraque hæc conferunt: nempe totius ſanguinis primum fuſio, deinde ſegregatio, quorum neutrum abſque valido calore peragi queat. Cæterùm ſanguis hic rubeus, ac ab excremẽtis purus, quem vena caua ex gibbis iecinoris partibus excipit, etiam vbi fuerit à ſeroſo humore expurgatus, non omnino homogeneus, ac ſimilaris exiſtit: ita quòd ſingulæ alimenti partes ſint à iecinoris caliditate innata æqualiter euictæ: ſed quædam magis, quædam minus perfectè in ſanguinis ſubſtantiam, ac colorem ſunt commutatæ prout magis, vel minus conſentientes, ac ſimiles fuerunt in ipſa ſanguinis generatione; quæ partes alimenti minus euictæ, veluti ſemicoctæ quædam reliquiæ exiſtentes, aſsimilari omnino, ac perfectè in ſanguinem commutari nequiuerunt: idque nõ propter aliud, quàm ratione prædictæ partis alimenti, quæ ſuapte natura, licet quodammodo ab ea facultate, quæ ſanguinem gignit, dum ſanguis ipſe generatur, vincatur, ſuperetur; tamen ex ea perfectus ſanguis generari non valet. Hẹc, inquam, alimenti portio ſic imperfectè euicta in ſanguinis generatione, ſimul cum eo per venas ac arterias diſtribuitur, familiaritatem quandam, ac ſimilitudinem cum ipſo habens. quo in tempore à facultate alteratrice ipſorum vaſorum propria, quæ in eorum tunicis cõſiſtit, ex proprio eorum temperamento orta, & non ea, quàm à iecore participant venæ, inſimul cum eo ſanguine, qui ab ipſis pro eorum nutrimento conficitur, aſſimilatur etiam quodammodo & hẹc alimenti portio quandam ſuſcipiens ab eis in colore præſertim, ac etiam ſubſtantia aſsimilationem. Verùm, cum in earum nutrimentum omnino verti nequeat; quoniam in ſanguinis generatione non potuit omnino, ac perfectè in ſanguinem commutari, ſic quodammodo in colore, ac ſubſtantia tunicarum dictorum vaſorum aſsimilata (habent enim commutatricem hanc facultatem propriam, vt liquet 6. de cap.8
Hippoc. ac Pla. decret. præter eam, quæ ex iecinore ad venas prouenit) eadem tanquam ſuperflua ac aliena, ab eorum facultate expultrice, veluti onus eorum exiſtens, excernitur; poſtquam agglutinari, ac omnino aſsimilari pro eorum nutrimento non valuit, licet fuerit eiſdem appoſita, & quodammodo (vt diximus) aſsimilata. Et, quoniam alia conuenientior ac magis congrua non aderat via, quàm ea quæ ad renes & veſicam tendit, ea de re, quo tempore renes excrementum illud ſeroſum à ſingulis iam dictis vaſis attrahunt, & ipſa quoque vaſa excrementum hoc excernunt, velut onus quoque eorum exiſtens non minus quàm tenue ac aquoſum illud excrementum. quo fit, vt ſimul cum vrina ad veſicam deſcendat, ab ipſis quoque renibus tanquam ſuperfluum quoddam expulſum. & propterea album apparet, ac in vrina ſubſidet, ſimúlque cum ea excernitur ſedimentum, intra vaſa, & non in iecinore, in tertia ac nouiſsima concoctio-

re, & non in ſecunda genitum: quo tempore ſanguis pro arteriarum ac venarum nutritione apponitur, agglutinatur ac aſsimilatur in earũ propriam naturam, & non eo, quo ſanguis generatur. cuius propria materia eſt quædam illius ſemicocti alimenti portio, quæ omnino in verum, ac perfectum ſanguinem commutari non valuit, dum ipſe generaretur. Hæc nanque ſimul cum ſanguine per venas, ac arterias permeans, (vt diximus) ab earundem caliditate innata quodammodo euicta ac aſsimilata, ſedimenti ſuſcipit formam, & quæ ad eam conſequuntur colorem ſcilicet ac figurã, quæ prius in iecinore ſuſcipere non poterat, vt quidam falſo opinati ſunt, decepti ex Galen. verbis 1. prog. cum dicebat quòd Quantum alimenti in ſanguinis generatione naturæ confectionem ſubterfugerit, in vrinis ſubſidet, neque vt ſanguis ab ipſa commutatum, neque in generatione, vt pus, præter naturam cauſæ particeps, licet id quoque generationem obtineat, quæ puri proportione reſpondet: nam per hæc verba Gal. noluit vrinæ ſedimentum generari in ſanguinis generatione, quæ fit in iecore, cum eius naturam ſubterfugerit, ſed dixit id alimenti eſſe, quod ſubſidet in vrina tanquam materia: neque enim alia eſt materia generationis eius, quàm hæc. verùm propriam eius generationem, ac formam, & colorem ſedimentum in venis, ac arteriis ſuſcipit. Nam propter eandem cauſam ſubſidet candidum in vrina ſedimentum, (vt ipſe inquit eodem loco) propter quam pus candidum efficitur. ſed hoc propterea eſt eiuſmodi, quia quodammodo ſolidioribus corporibus aſsimilatur. ergo & ſedimentum propterea in vrina ſubſidet candidum, quia eiſdem ſolidioribus corporibus, hoc eſt, tunicis venarum & arteriarum quodammodo aſsimilatur. etenim ſemicocta excrementa ſimilia ſubinde fiunt corporibus quæ aluntur, quorum ſcilicet ſunt excrementa, vt liquet 6. de Hipp. & Pla. decre. Hoc itaque eſt illud craſſum excrementum, quod in hac alimenti alteratione generatur nullam participans in eius generatione cauſam præter naturam: veluti pus, & ſedimentum quod in ægris corporibus gignitur, vt in ſequentibus fuſius pertractabimus. Simul itaque cum Gal. concludimus, ſedimentum in vrinis ſanorum nihil aliud eſſe quàm eam alimenti partem, quæ in ſanguinis generatione naturæ ſubterfugit confectionem, adeò vt perfecte in ſanguinem commutari non valeat. id nanque per venas & arterias diſtributum, ab earundem calore innato alteratum modo quo dictum eſt, ſedimentum efficitur, ac earundem craſſum excrementum exiſtit: quicquid alij de eius generatione ſentiãt. nam, velut in reliquis animalis partibus ſingulis ex ipſo, vnde aluntur, ſucco excrementum quoddam craſſum naſcitur ceu ſemicoctæ quæpiam reliquiæ quæ aſsimilari nutriendis partibus nequiuerunt, vt ſuperius adnotauimus ex Galeni ſententia 1. de Sanit. tuen. ita quoque neceſſe eſt, quod in venis & arteriis ex ipſo, vnde aluntur ſucco, eiuſmodi craſſum ſequatur excrementum, ceu ſemicoctæ quæpiam reliquiæ, quæ omnino eiſdem nutriendis partibus nequiuerunt aſsimilari: cum non aliter, nec ex alia materia nutrimentum ſuſcipiant, quàm cæteræ animalis partes: quinimmo, cum hæ eædem ſemicoctæ reliquiæ, quæ aſsimilari nutriendis partibus nequeunt, ſimul cum ſanguine pro earum nutrimento diſtributo per eadem vaſa permeent, conſonum rationi exiſtit partem quampiam in eorum nutritione ſimilem quodammodo reddi corporibus eorundem, ac ſemicoctam etiam permanere, & ſimul cum vrinis excerni tanquàm excrementum: idque non aliud eſt, quàm quod ſedimentum appellatur. Differt autem à pituita, quæ ſimul etiam cum ſanguine per vaſa permeat, hoc excremẽtum, quod ſedimentum appellamus: nam, licet illa à Gale. veluti ex dimidio coctum alimẽtum 2. de Natu. facult. eſſe dicatur, quemadmodum & ſedimentum nos eſſe fatemur, tamen ea alimenti pars, ex qua in ſanguinis generatione pituita gignitur, conſentiẽs magis, ac ſimilis exiſtit pro ſanguinis perfecti generatione, quàm ea, ex qua demum ſedimentum oritur: & propterea illa per vlteriorem coctionem in ſanguinẽ mutatur, hoc neque in ſanguinem exquiſite elaboratũ, neque in vaſorum, nutrimentũ, cum ex deteriori ac crudiori alimenti parte fuerit genitum, cõmutari valet. Et propterea quibus corporibus ſemicoctæ alimenti reliquiæ, quæ perfectè in ſanguinem commutari non valent, nec in alimẽtum venarum & arteriarum, plures fuerint, plus etiam ſedimenti cum vrinis excernitur, quemadmodum in pueris ferè omnibus, & perfectam ætatem habentibus, qui otioſam vitam degunt, aut quouis alio modo pleni ſunt, conſpicere licet. nam pueris ob voracitatem, & ob id quod vna ventriculi operatio non poteſt duobus ſimul ſufficere, augendo ſcilicet & alendo, antequàm in ipſo ſufficienter alimentum coctum ſit, ipſum ad ſe corpus trahit. atque hinc fit, vt plurimum crudi humoris coaceruet. huius quoque concauſa exiſtit, quòd à cibo ludentes proſilientéſque mouentur, vt liquet 1. de Criſ. & 6. de Morb. vulga. Nihil enim (vt idem Galen. inquit lib. de cibis boni & mali ſucci) in cibariis omnibus ad boni ſucci generationem tam pertinet, quàm ſi probè in ventriculo concoquantur: namque hæc & alteram, & tertiam concoctionem facilius admittunt. at, cum non probe in eo cibi concoquantur, vt in pueris propter aſsignatas cauſas, neque in ſecunda concoctione, quæ in iecore, & venis: neque in tertia, quæ ſingulis partibus efficitur, perfectam concoctionem admittent. propter has itaque cauſas in pueris, ſemicoctæ reliquię alimenti plures ſuperſtites ſunt, atque adeo vrinæ eorum ſatis multam habent ſubſidentiam, quamuis eorum alteratrix facultas robuſtior ſit, quàm in cæteris ætatibus, vt liquet 2. & 3. Prognoſtic. & 3. de Cau. ſympt. in reliquis verò plus aggregatur huius ſemicocti alimenti, aut propter ſatietatẽ, aut propter deſidem vitam, vt eodem 1. de Criſ. ſcriptum eſt. quemadmodum contrà qui multum laborant, & pauciori cibo veſcuntur, eoque facilis coctionis & boni nutrimenti, cum paucum ſit, quod ſemicoctum relinquitur, paucum etiam habebunt in vrina ſedimentum, & interim nullum, ſed aut ſuſpenſum, aut nebulam. liquet inſuper ex iam dictis, quòd quantumcunque corpora fuerint optimè conſtituta, & temperata victus ratione vtantur: fieri tamen nequit, vt in eorum vrinis non aliquid ſubſideat, aut pendeat, aut ſupernatet; cum perpetuò ex alimentorum natura aliquid ſemicocti remaneat alimenti in ſingulis corporibus: erit tamen in eiuſmodi corporibus quantitate, & qualitate moderatum, vt 1. de Criſ. & 3. art. medic. à Gal. ſcriptum eſt. quanquam in eiſdem etiam corporibus, ſi vrina mingatur in primo tempore coctionis ſanguinis,

multam

Margin notes: commen. vlt. — cap. 6 — cap. 12 — cap. vlt. — cap. 12 — 6. epid. sec. 3 commen. 15 — cap. 5 — commen. 33 — commen. 34 — cap. 3. — cap. 12 — cap. 12 — cap. 85

multam habebit ſubſidentiam: ſi ea perfecta, minus ſubſidebit, vt idem Gal. inquit. (1. de criſ. cap. 12) nam, dum adhuc ſanguis coquitur, multæ ſuperſunt alimẽti reliquiæ, quæ, licet ægrè coquantur, poſſunt tamen in toto reliquo coctionis tempore in ſanguinem commutari: eadem verò perfecta, pauciores ſunt, quæ relinquuntur partes ſemicocti alimenti, ac illæ dũtaxat, quæ omnino aſsimilari ac in ſanguinem cõmutari nequiuerunt propter ineptitudinem earum, vt ſupra adnotauimus. (cap. 12) id quoque intelligere voluit Galenus eod. primo de criſibus per humorem, qui crudus nominatur. cum dixit: In optime ſanis corporibus, ſi tunc mingatur in primo tempore coctionis ſanguinis, ſubſidentiam habere albam leuem, & æqualem, ſed multam, quoniam plus de humore, qui crudus nominatur, cum ea excernitur, licet coctionis ſit ſignum exquiſitum, ſi talis vrina colorem etiam exquiſite ſeruauerit.

CAPVT III.

Verùm de eo ſedimento, quod in ægrotantium vrinis viſitur, non adeò ſimpliciter ſentiendum, nec eodem modo, quo ſedimentum in ſanis ipſum generari cum Galeno cenſemus, quoniam in febribus quæ fiunt ex putreſcentibus intra vaſa humoribus, magna ex parte ſedimentum animaduertimus, ac ab eo coctionis, aut cruditatis ſigna ſumimus; hanc ob rem primò de hoc ſedimento inſtitui verba facere. Id verò nil aliud eſt, (vt ex Galen. colligitur primo de Differentiis febr. (cap. 6) & 3. de Præſa. ex pulſibus, (cap. 7)) quàm pars quædam eiuſdem putreſcentis intra vaſa ſucci; puri proportione reſpondens, ſuperante tamen natura: nanq; (vt ipſe refert) non ſimpliciter hæc putredo exiſtit, ſed aliquid in ſe cõtinet coctionis remanente adhuc vi coquendi vaſorum, à qua interim qui putreſcit humor, ad talẽ peruenit alterationem, cum non rarò etiam eueniat quod eadem natura ſit ſuperata; quod quidem aliud genus putredinis eſt. ex quorum duorum generum miſcella alia tertia ſecundum ſpeciem euariat, quoniam & innumerabiles miſcellæ modi, in eo quod magis & minus reperiuntur. de quibus duobus putredinis generibus, ac de ſubſidentiis eorum pertractare non intendimus, ſed de eo ſedimento quod fit humoribus putreſcentibus intra vaſa, natura tamen ſuperante. habita nanque huius notitia haud ægre etiam de reliquis haberi poterit. pro quo animaduerſione dignum eſt, quod licet putredinis natura (vt inquit Galenus vndecimo Methodi medẽdi. (cap. 8)) ſit mutatio totius putreſcentis corporis ſubſtãtiæ ad corruptela à calido externo; tamen, dum quiſpiam humor putreſcit, confeſtim duas ſuſcipit alterationes contrarias: quarũ vna eſt præter naturam caloris ipſum corrumpentis, ac alienum à natura reddentis: reliqua eſt ab eo, qui innatus, ſeu ſecundum naturam calor exiſtit, putreſcentem humorem ad contrarium alterans, ipſum conficiens ac concoquens. At hæ duæ actiones, ſeu alterationes nõ ſemper æquales exiſtũt, ſed interim vna, interim altera actio reliquam vincit atque exuperat. Quandoque verò magis, aut minus vna reliquam ſuperat, aut ab eadem ſuperatur. Et propterea triplex putredinis genus in vniuerſum reſultat, quanquam ex tertio genere ferè innumerabiles miſcellæ modi reperiantur, vt liquet eodem libro primo de Differentiis febrium. cap. ſexto. Cæterum, quia (vt ibidem ſcriptum eſt) quęcunque in abſceſſibus putredinis ſunt differentiæ, totidem in febribus, quæ ex putredine accenduntur, ſunt eorum, quæ in vrinis apparent formæ: propterea nos quando ſedimẽtum dicimus fieri ſuperante natura; intelligere volumus ipſum fieri ab vtriſque caloribus: quoniam eius materia, putreſcens humor exiſtit: verùm quòd adeo exigua ſit præter naturam caloris actio in eius generatione, quod ipſa natura, ſeu calor naturalis omnino eam ſuperauerit, atque eiecerit: & propterea diſsidet hoc ſedimentum ab eo, quod ſubſidet in vrinis ſanorum; quoniam in illius generatione nullo modo ingreditur præter naturam caloris actio, vt liquet primo Prognoſt. (comment. vlt.) velut in eo, de quo modò verba facimus ex Galeni ſententia citato libro primo de Differentiis febrium. cap. ſexto, quo loco aſſeruit id, quod ſubſidet in vrinis, puri proportione reſpondere, ſuperante tamen natura. qua de cauſa talis putredo (vt ipſe inquit) non ſimpliciter putredo exiſtit, ſed aliquid in ſe continet coctionis. quare fit vt, ſi pus præter naturam ſit cauſæ particeps, ſimiliter & hoc ſedimentum eiuſdem particeps erit. Ex quibus patet error eorum, qui tenent ſedimentum hoc eſſe homogeneum, ac eiuſdem ſpeciei cum eo, quod in ſanis generatur: nanque ſecundum efficientem eorum cauſam: nam illud caloris dũtaxat naturalis opus exiſtit: hoc, licet ab eodem ſuperante integrè extraneum fiat, tamen non adeo ſuperatum eſt, vt nihil in eius generatione operetur; quamuis minima ac exigua ſit eius actio. & propterea ſemper ad vnam ſpeciem terminatur hoc ſedimentum, vnúmque ſuſcipit colorem, odorem, ac conſiſtentiam. quò fit vt vrina optima, quæ ex tali putreſcente humore, coctionem à continente vaſe ſuſcipiente, perficitur, ſit, quæ album, leue, & æquale, & minime fœtidum ſedimentum habet: peſsima autem, quæ in omnibus maximè contrario modo ſe habet: quæ verò intermedia exiſtit, quantò propius ad alteram acceſſerit, tanto aut melior aut deterior erit, ex Galeni ſententia eodem libro primo de Differentiis febrium. (1. de Differ. febr. cap. 6) Cum itaque humorum putredo, quæ fit in vaſis, ſimilis ſit ei, quæ in inflammationibus atque abſceſsibus accidit, aliiſque collectionibus, hanc ob rem cum Galeno tenemus ſedimentum hoc eſſe partem quandam putreſcentium intra vaſa ſuccorum. nam, quemadmodum in eis ex materia putreſcente, ſuperante tamen natura fit pus, quod pars exiſtit materiæ facientis inflammationes, ſeu abſceſſus; eodem modo ex materia putreſcente intra vaſa, natura ſuperante, fit id, quod in vrina ſubſidet, ſedimentum, vt citato primo libro de Differentiis febrium ſcriptum eſt. At quòd pus fiat ex tali materia putreſcente, Galeni verba oſtendunt Aphoriſmo quadrageſimoſeptimo ſecundi libri, cum dixit, Pus ex ſanguine ortum habet. qui ſemimalam, vi quiſpiam dixerit, habet tranſmutationem. nam mala ſimpliciter cum putrefactione fit olida: ſicuti quo ſimpliciter bona, eſt ipſa nutritio partium animalis. At quæ pus generat, medium inter has obtinet locum, neque à ſolo calore extra naturam, neque à ſolo ſecundum naturam procedens: mixtus enim quodammodo ex vtriſque eſt calor inflammationis. Quibus ex verbis liquidò infertur nedum ſedimentum vrinæ, portionem quandam eſſe putreſcentium ſuccorum intra vaſa, verumetiam ipſum cum à calore præter naturam, tum ab eo

qui ſecundum naturam exiſtit procedere, veluti ipſum pus, eo tamen, qui ſecũdum naturam eſt, vincente. atque iterum patefit error eorum, qui volũt hoc ſedimentum eſſe eiuſdem ſpeciei cum eo, quod ſanorum eſt, & quod non ſit velut pars humorum. ſed quædam eorum ſuperfluitas illis cõmixta. quæ quidem fuit illud ex cibis, vt ipſi fatentur, quod aut nunc, aut in præteritis diebus refugit ſanguificationem. longè etenim ac eorum chimerizata (vt quiſpiam dixerit) opinione à Gal. ſententia, ac veritate recedunt; cum non modò differant ſecundum efficientem eorum cauſam, verumetiam & ſecundum materiam. neque ſedimentum hoc ſuperfluitas exiſtit, vt ipſi fatentur, ſed pars quædam putreſcentis ſucci. nam, quemadmodum ex quadam veluti ebullitione atque exuſtione ſanguinis, vbi is ex toto exuſtus fuerit, reſiduum eius fit pus ceu ex lignorum exuſtione cinis, vt liquet ex Galeni eodem comment. Aphoriſ. 47. ſecundi lib. ita quoque ex quadam veluti ebullitione putreſcentium intra vaſa ſuccorum ex ambobus caloribus, vt diximus: tandem vbi naturalis calor materiam ſuperauerit, id, quod tenue in ipſis exiſtit, fumoſum, aut fuliginoſum, natura expiratione & cõtractione arteriarum expellit: quod verò craſſum, & veluti cinericium, puri ſimile, non perinde, cùm craſſum ſit, poteſt excernere, ſed per inſignes quoſdam meatus educit. & id eſt vrinæ ſedimentum ex Galeni ſententia lib. 3. de Præſag. ex pulſ. Non ab re igitur ſedimentũ habet copioſum vrina, quoties morbus ex humoribus crudis fatiget, ſeu ex otio, & repletione febriciret quiſpiam. nam in his exiguũ eſt quod tenue exiſtens, ac fuliginoſum poſsit expiratione & cõtractione arteriarũ excerni: multum verò, quod craſſum & veluti cinericium. Contrà verò euenit, quoties morbus ex bilioſis humoribus fiat, ſeu ex inedia, ſeu ex labore quiſpiam febricitet; minimum etenim, aut nullo modo ſedimentum habebit, ſed ſatis erit, ſi habeat ſublimamentum, aut nebulam propter contrarias cauſas. Hic itaque eſt modus generationis ſedimenti in corporibus laborantibus febre orta ex humorum putredine intra vaſa. cuius cauſa materialis putredo, ſeu putreſcens ſuccus exiſtit: efficiẽs verò, calor præter naturam inſimúlque naturalis, vincente tamen naturali, qui protenſus eſt per ſolida corpora, hoc eſt, vaſorum tunicas. Locus autem vbi generatur, ſunt ipſa eadem vaſa. Verùm nunquid pars ſit eius cauſæ febris, quã coniunctam appellant, an eius quam antecedentẽ nuncupant; nondum liquet ex dictis. id verò clarum fiet ex dicendis, facta prius ſectione putridarum ac continuarum febrium, quæ quidem in Galeni doctrina vndecimo Meth. medend. ſecundo de Differentiis febrium, ac 2. de Criſ. & aliis pleriſque locis, in duplici differen. exiſtunt. Nam quædam vnam duntaxat habent acceſsionem à principio ad finem vſque: quædam plures. In eis quæ vnam habent acceſsionem, quoniam in his nulla eſt corporis pars, quæ præcipuè ſit offenſa, ſed humores duntaxat, qui in maximis ac calidiſsimis vaſis continentur, ob putrefactionem ſeruentes: & propterea vniuerſum tempus earum in vna conſumitur acceſſione, ex Gale. decreto, ſecũdo de Differen. febriũ quod excernitur ſedimentum, nulli in dubium venit, quòd pars erit eorum putreſcentium humorũ, qui talium febrium immediata cauſa exiſtunt, quam coniunctam appellant, cum aliam non habeant remotiorem cauſam antecedentem, eò quia vniuerſi eodẽ tempore putreſcẽtes eiuſdem febris cauſa fuere, nec ab eiſdem reliqui humores diſpoſitionem talem participãt, vt demũ & illi iterum putredinẽ participantes alteram faciant acceſsionem. In reliquis verò continuis, quæ plures acceſsiones habent, cum duas obtineant internas cauſas, quarum vna totius morbi cauſa exiſtit, & antecedentem nuncupant: altera verò cuiuſlibet particularis acceſsionis, quam coniunctam vocant: in dubium venit cuiuſnam cauſæ ſedimentum pars exiſtat. cui reſponſum volo, quòd eius, quæ putredinis particeps eſt. &, quoniam ea actu putredine participat, ac putreſcens eſt, quæ particulares efficit acceſsiones, coniuncta à Medicis vocatur: nos verò antecedentem magis propinquam vocamus. nam Gal. 11. Method. medend. humorum putredinem antecedentem quandam febris cauſam nuncupauit. propterea eiuſdem pars ſedimentum erit, & non eius quæ antecedens magis remota cauſa eſt non particularium acceſsionum, ſed totius morbi: quoniam eadem licet quandam aptitudinem ſuſcipiat ad futuram putredinem capiendam ſemper ex ea portione, quæ actu putreſcit, ac particularem efficit acceſsionem, non tamen prorſus putreſcentem eam quiſpiam dixerit. & propterea ſedimentum, quod quidem pars putredinis, ſeu putreſcentis ſucci exiſtit, vt ſuperius cum Galen. concluſimus, nullo modo excerni poteſt ex ea cauſa, quam ipſi antecedentem nuncupant: neque vt pars eiuſdem, neque vt ſuperfluitas, vt quibuſdam falſo viſum eſt: cum adhuc actu ipſa non putreſcat, nec putredinem habeat, neque ab eadem natura adeo euicta ſit, vt ex ea ſedimentum excerni poſsit; nam roborandas eſſe vires præcipit Galen. 11. Methodi medendi, quò putredinem ſuperantes, ſuccos concoquant. quare non prius ſuccos concoquit natura, quàm putredinem ſuperauerit: etenim hæc iugiter & magis ipſam infeſtat. neque eidem cauſæ antecedenti ex aduerſo reſpondet concoctio, ſed vacuatio, ſi multa ſit: extenuatio, ſi craſſa: & deterſio, ſeu diſſecatio, ſi glutinoſa: humorum autem putredini, & excretio, & refrigeratio, & ventilatio, & ſemiputridorum concoctio ex aduerſo reſpondent, vt idem Galen. inquit. Id verò luce clarius experientia comprobat, cum non modò continentes febres, quæ vnam duntaxat habent acceſsionem, ſed etiam eas continuas, quæ plures habent, ſæpenumero inſpiciamus per vrinas iudicari. Atqui iudicari haudquaquam poſſent niſi per eas, quæ putreſcit, cauſa earum excerneretur: idque non aliud, quàm ſedimentum eſt. Amplius Galen. citato libro vndecimo Metho. meden. decretum reliquit expellenda eſſe ea, quæ putruerunt, per aluum, ſudorem, atque vrinas, & interim per vomitum: quotidiéque illud in curandis febribus ex putredine ortis obſeruamus. Fruſtra itaque Gal. id inſtituiſſet, ac nos exequeremur, niſi quæ putruerunt, per vrinas excernerentur. Ad hæc propter quid Gal. lib. 3. Artis med. in febribus, quæ ex putreſcentibus accendũtur ſuccis, coctionem dixiſſet eſſe, quæ putredinem finit, ſeu quieſcere facit, manente adhuc ſubſtantia: & eodem 11. Method. meden. putreſcentes humores cõcoquere inter alia iuſsiſſet, vt ipſos ſanes, niſi natura, eorundem putreſcentium humorum coctionẽ præcipuè intenderet: ex quibus demũ, cum fuerint ab eadem ſuperati atque euicti, ſedimentũ excernitur

Margin notes: 3. de præſa. pulſ. cap. 3 — cap. 4 — cap. 2 — cap. 6 — cap. vlt. — cap. 9 — cap. 9 — 11. Metho. med. cap. 13 — cap. 9 — cap. 89 — cap. 9

cernitur modo, quo diximus? Eſt itaque pars putreſcentium intra vaſa ſuccorum, vrinæ ſedimentum; cum ipſi à natura fuerũt ſuperati, atque euicti: & non eorum, qui adhuc putreſcentes non ſunt, ipſarum febrium putridarum antecedẽtes (vt iſti dicunt) cauſæ exiſtentium, qui ab eadem non adhuc ſuperati, neque euict. ſunt, neque eſt ſuperfluitas quædam eorundem, vt quibuſdam placuit, velut ex iam dictis liquidò conſtat. & propterea nil mirum, ſi in principio dictarum febrium ſedimentũ in vrinis non appareat, tam in eis quæ vnicam habent acceſsionem, quàm in eis quæ plures. etenim natura adhuc putreſcẽtem humorem haudquaquam ſuperauit adeo, vt craſsiorem partem putreſcentium humorum manifeſtam ac notatu dignam per vrinas valeat excernere, & proinde in eis quidpiam poſsit ſubſidere: quanquam id quod tenue eſt, fumoſum, aut fuliginoſum natura exiſtens, quodammodo expiratione & contractione arteriarum in nonnullis earum expellat. & hanc ob rem maximum (vt inquit Gal.) putridarum febrium indicium exiſtit vrinæ cruditas, quanquam etiam debilis concoctio proprium earũdem indicium ſit: etenim proprium ac inſeparabile huic febrium generi eſt, vt vrinæ primæ vel omnino crudæ, vel debiliter coctæ principio aſſocientur, vt liquet lib. 1. de Diffe. feb. Hanc
cap. 7 eandem ſententiam videtur Arabum princeps confirmare cap. 7. lib. 4. ſen. prima, tracta. 2. cum dixit, quòd vrinæ in febribus acutis non habent in principiis earum ſedimen: deinde fiunt habentes ſedimen, & quòd ſedimen laudabile aliquid aliud non eſt niſi humor faciens ægritudinẽ, qui iam digeſtus eſt. Sed mox obiiciet quiſpiam aſſerens, ſi vrinæ ſedimentum in continuis febribus ex putreſcentibus humoribus ortis eſt pars eius putreſcentis ſucci, qui particularem efficit acceſsionem: quomodo indicabit ſupra vniuerſum morbum in iis febribus, quæ plures acceſsiones habent? Seu quomodo nobis oſtendet eam, quæ eſt totius morbi, cauſam, ac antecedens vocatur à Medicis, eſſe coctam, ſi eiuſdem pars non exiſtit? Cui reſponſum ſit, quod ea portio putreſcentium humorum, cuius pars ſedimentum exiſtit, (vt ſuperius adnotauimus) licet actu putreſcat; ab antecedente, quæ eſt totius morbi cauſa, ſecreta eſt, quando particularem efficit acceſsionem. & vbi eadem in ſummo feruore exiſtit, quod huic cõtinuum eſt, adeo calfacit ac diſponit, vt, dum remiſerit eius calor ac feruor, idem iterum incaleſcat, putreſcat, atque efferueſcat, quouſque ſummum feruorem obtineat: eóque rurſus deferueſcente, & reliqua pars continua paulatim ſuccenditur ac efferueſcit, ſeruatúrque circuitus hic, quoad vniuerſa totius morbi antecedens cauſa (quæ vt talem ſuſcipiat alterationem, aptitudinem habet) fuerit conſumpta, ac in parte ſuperfluitates generante idem ſeruatur effectus, vt liquet ex ſententia
cap. 5 eiuſdem Gal. 1. & 2. de Diffe. ſeb. Cùm itaque ea
cap. vlt. humoris pars, quæ particularem efficit acceſsionem, in ſimilem eius naturam alteret atq; diſponat antecedentem, quæ eſt totius morbi cauſa, & potiſsimùm ac magis id, quod ſibi continuum eſt, & hinc reliquum: propterea quia ſemper ad continua diſpartitam continet caliditatem, ſuóque contactu vicinos humores ad putredinem trahit & quod natura putreſcere aptum eſt: atque ordo hic (prout diximus) ſeruetur, quouſque morbus iudicetur, nec efferueſcere deſinat vnquam pars vna, quin altera ſibi continua ſuccendatur atque efferueſcat: aliàs continua non eſſet febris: non ſine forti ratione poteſt vrinæ ſedimentum coctionem ſignificare cauſæ antecedentis, ac totius morbi, cum ſedimentum pars ſit putreſcentis ſucci, & putreſcens ſuccus pars antecedentis cauſæ. Qua de re qualis naturæ erunt partes, eiuſdem quoque & totum eſſe conuenit. Et ob hanc rem Hip. vrinam optimam eſſe dicebat non ſolum ſi ſedimentum haberet candidum & lene: ſed ſi æquale eſſet per omne tempus, dum morbus iudicaretur; hæc nanque ſedimenti æquabitas cum eiuſdem albedine & leuitate eſt: quæ vniuerſum morbum, vniuerſamque ejus cauſam antecedentem concoctã atq; euictam eſſe à natura indicat: ſimiliter, ſi ſedimentũ non æquale ſemper appareat, ſed interdum tale, quãdoq; diuerſum exiſtat, ſignum erit quòd alius concoctus deuictúſq; à natura conditus in cõceptaculis humor, alius incoctus exiſtat. & propterea morbus diuturnior erit, vt ex eiuſdẽ Hipp. & Gal. ſententia liquet. 2. progn.
2. prog. Siue igitur antecedẽs illa cauſa, quæ vniuer com. 26
ſum efficit morbũ fuerit homogenea, ſeu ſimilaris, ſiue heterogenea, ſeu diſsimilaris, ſemper ſedimentum indicabit nũquid cocta ſit, vel ſemicocta: cum eandem neceſſario participet diſpoſitionem, quam in ea, quæ actu putreſcit, & particulares efficit acceſſiones, pars eius exiſtens, per ſedimentum vrinæ animaduertimus, potiſsimum vbi non vnum duntaxat inſpexerimus ſedimentum, ſed plura. id quod conſiderandum præcipuè iuſſerunt Hippoc. & Gale. Verùm quid de intermittentibus putridis febribus ſentiendum ſit, nõ ab re quæret quiſpiam, num ſedimentum antecedẽtis cauſæ (vt ipſi dicunt) pars ſit, vel coniunctæ, hoc eſt, eius, quæ putreſcens eſt, & particulares efficit acceſsiones: quam nos cum Galeno antecedentem etiam vocamus cauſam, ſed magis propinquam, ipſius febris putridæ continentem (quam ipſi dicunt coniunctam) non admittentes. Reſpondebimus nos, quòd, cum in intermittentibus febribus putreſcẽs humor, qui particulares efficit acceſsiones, hauquaquam intra vaſa exiſtat: propterea ex eo ſedimentum excerni minimè putamus. Nam, cum id neceſſum ſit cum vrina excerni, & vrina nota ſit eorum duntaxat ſuccorum, qui in vaſis continentur, non modo ſecundum conſiſtentiam, & colorem, ſed etiam cum his, quæ in ea pendent, aut ſubſident, (vt inquit Ga- 4. de Sa
len. 4. de Sanitate tuenda) reliquum eſt, vt ſupra re- tuen ca
liquos humores, qui extra vaſa continentur, ſignificare non poſsit: potiſsimùm quia notitiam eorum per reliqua ſigna habemus partim ex ſudore, ac colore: partim etiam ex temperamento, ætate, anni tempore, anteacta vita, & reliquis huiuſmodi. Conſonum itaque eſt idem ſedimentum in quibuſuis febribus intermittentibus ex humorum putredine ortis ab ea cauſa ſecerni, quæ antecedens, ac remotior febris eſt, & intra vaſa continetur: nam, cum hæc putredinis particeps non ſit, à calore duntaxat naturali alteratur, euincitur, ac quodammodo concoquitur, & aſsimilatur prædictis tunicis vaſorum, qua aſsimilata quodammodo, atque euicta, ſi de numero eorum humorum ſit, qui in eorum nutrimentum commutari omnino non valeat, confeſtim ab eiſdem vaſis velut ſuperfluum exiſtens repellitur, ac ſimul cum vrina excernitur tanquàm pars quædam eorundem humorum intra vaſa redundantium à calore naturali vaſorum quodam-

modo euicta. Non tamen negamus interim (quanquam ex accidenti, & raro) partem quampiam putreſcentis humoris extra vaſa particulares acceſsiones efficientis poſſe per vrinas expurgari, velut eiuſdem ſedimentum exiſtens à ſuperante calore aliarum partium ſolidarum, quam tunicarum vaſorum, euictam atque aſsimilatam, ac puri ſimilem redditam. nam interdum per veſicam & renes omne animal expurgatur, aut partium aliquarum in eo excrementa quædam incidentia venis purgato ſanguine de renibus excernuntur, quemadmodum etiam & abſceſſus quoque ſæpenumero per vrinam expurgantur, vt liquet ex Galen. 2. Progno. commẽt. 37 2. Progno. vt plurimum autem ſedimentum, quod in vrinis viſitur in eiuſmodi febribus ex ea cauſa antecedente, quæ intra vaſa continetur, & non ex ea, quæ extra vaſa putreſcit, tanquam pars eiuſdem ſecernitur. poteſt nanque eadem à naturali calore vaſorum concoqui quodammodo, ac per vrinam excerni, cum non magnopere nec continuè ab hac putredine extra vaſa exiſtente natura moleſtetur, quemadmodum ab ea, quæ intra vaſa conſiſtebat. Eadem quoque ratio exiſtit in corporibus non inculpatam ſanitatem habentibus, haudquaquam tamen ægrotantibus, vbi humores in eis redundarint. nam, ſi in toto habitu contineantur, per alia ſigna, quàm per vrinas, & earum ſedimenta dignoſcemus. At, ſi intra vaſa redundantes detineantur, per vrinas: & num iidem cocti, vel crudi ſint, per ſedimenta ſimul cum ipſis vrinis animaduertimus, earum etiam conſiſtentia atque colore perpenſis. Verùm diſsidet quoque ſedimentum hoc ab eo, quod in ſanis corporibus ſecernitur; nam illud eſt pars alimenti, vt diximus: hoc verò eſt pars redundantium ſuccorum intra vaſa, quanquam in efficiente cauſa communicent; nam vtriuſque natura, ſeu calor naturalis vaſorum, efficiens cauſa exiſtit nullam ferente opem extraneo ac præter naturam calore: quoniam in eorum generatione eius actio prorſus non ingreditur. Cæterùm non ab re quiſpiam hanc noſtram opinionem impugnabit aſſerens, ſi ſedimentum in ægrotantibus corporibus alterius ſit ſpeciei, ac diuerſæ naturæ ab eo, quod in ſanis generatur; quomodo, ac qua via valeamus in eiſdem ægrotantibus corporibus diſtinguere, quando ſedimẽtum ipſum ſit pars putreſcentis humoris, aut etiam non putreſcentis, ſi in eiſdem citra putredinem intra vaſa redundet, & quando ſit veluti reliquia quædam ſemicocti alimenti, quemadmodum diximus in ſanis corporibus generari. Nã & in his quoque ſemper aliqua alimenti portio in ſanguinis generatione naturæ ſubterfugit confectionem: vel dicendum erit vnum in eiſdem corporibus ſedimentum excerni compoſitum ex vtriſque. Pro quo animaduertendum, quòd in dictis corporibus licet ex reliquis ſemicocti alimenti quotidie ſedimentum aliquod ex naturali vaſorum facultate generetur; tamen, ſi idem cum putreſcentibus intra vaſa ſuccis, aut etiam citra putredinem redundantibus qui ab eodem innato calore euicti ſint, miſceatur, certum eſt, quòd in eorum naturam vertitur, potiſsimùm cum ipſum exiguum ſit, humores verò redundantes multi. Qua de re vnicum erit ſedimentum, quod erit velut pars eorundem redundantium ſuccorum euictorum iam ab ipſa natura, qualiſcunque fuerit redundans ſuccus; etiam ſi putredinis, aut non putredinis particeps ſit. Nam impoſsibile eſt ſuam ſeruare naturam, cum primum iam dictis humoribus redundantibus commixtum ſit: quinimo confeſtim in eorum naruram mutatur. Verùm, ſi contingat ſedimentum ipſum, quod diximus in ſanis ſecerni ex ſemicoctis alimentis, haudquaquam cum humoribus intra vaſa contentis permiſceri (id quod fieri poterit, ſi in quibuſdã vaſis ipſum genitum ſit, & in reliquis quibuſdam humores putreſcentes, aut non putreſcentes contineantur) putamus ipſum interim ſecerni poſſe diuerſum ab eo quod ab iiſdem redundantibus ſuccis excernitur. Qua de re tenemus duo ſedimentorum genera in eiſdem corporibus modo iam dicto affectis ſecerni poſſe: quorum vnum pars erit redundantium intra vaſa ſuccorum, tam ſi putridi, quàm non putridi extiterint. Reliquum verò portio quædam ſemicocti alimenti: immo quicquid in ſanguinis generatione naturæ confectionem ſubterfugerit, modò intra vaſa conſiſtat alia ab eis, in quibus redundantes ſucci continẽtur, & cum vrinis excernatur. Sed porrò non ab re adhuc quiſpiam quæret, qui fieri poſsit, vt vnũ ab altero ſedimento in hiſce corporibus diſtinguere valeamus. Huic reſponſum ſit, quòd notitia habita qualis nam naturæ ſint redundantes ſucci, ac quantum fuerint ab ipſa natura euicti, cuius item conſiſtentiæ, ac coloris ſit vrina, qua cum ſedimentum excernitur, ac quale ſit ſedimentum ipſum, ſimiliter quale, ac quantum fuerit alimentum aſſumptum, haud ægrè quiſpiam diſtinguere poterit, num quod excernitur ſedimentum, ex humoribus redundantibus, vel ex ſemicoctis alimenris fuerit genitum. Nam, ſi quantitate & qualitate aſſumptis alimentis proportione reſpondeat, ſitque conſimilis conſiſtentiæ, ac coloris vrina ipſa, tanquam pars ſemicocti alimenti, ipſum ſecerni putandum eſt, potiſsimum ſi neq; eiuſdem ſedimenti conſiſtẽtia, nec color pro portione reſpondeat qualitati, ac diſpoſitioni, & naturæ tum morbi, tum etiam redundantis ſucci. At, vbi ſedimẽtum ipſum naturæ, ac diſpoſitioni redundantium ſuccorum, ac morbi cõſimile ſit tam conſiſtentia & quãtitate, quàm colore: ſitque eiuſdem rationis vrina colore & ſubſtantia, nulli in dubium venit ſedimentum hoc tanquam partem eorundem redundantium humorum à natura euictorum excretum eſſe. Nec cuipiam à ratione alienum videri debet, quòd interdum mingatur vrina, cuius ſedimentum ſit ex ſemicoctis alimentis exortum: interim verò cum ſedimento, quod pars ſit redundantium ſuccorum intra vaſa, cùm neque Hippocrati & Galeno alienum viſum ſit, interdum alium concoctum, atque deuictum à natura conditum eſſe in vaſis humorem, alium verò incoctum, & propterea interdum in vrinis ſedimentum apparere candidum ac leue: interim verò longe diuerſum exiſtat ita, vt aliquis hanc ob rem poſſit vna die vrinam inculpabilem: altera verò ſequenti nocte, vel die culpabilem emittere, vt liquet ſecundo Prognoſtic. Similiter quoque non commẽt. 26 inconuenit, quòd in ægrotantibus corporibus quandoque vrina cum ſedimento, quod pars ſit redundantium humotum, mingatur: interdum verò cum eo, quod ex alimentis ſecernitur: cum in diuerſis vaſis, & ab alia quoque materia, alióque tempore vtrunque generetur. Eadem quoque ratio habenda erit de nubeculis, ac ſuſpẽſis, ſi cum vrinis

eadem

cadem excernantur, & non ſedimenta: aut ſi intetim vnum, quandoque alterum in vrinis inſpiciatur. Neque obiter hæc animaduertenda erunt, ſed peraccuratè perpendenda: nam ſæpenumero euenit, vt etiam nõ vulgares medici in hac re valde cæcutire videantur, ita vt ſedimentum ex alimentis ſecretum putẽt partem eſſe humorum in vaſis redundantium. ac eorundem coctionis ſignum exiſtere. Qua de re in prædictionibus valde decepti ſunt, ita vt quos prædixerãt ægrotos euaſuros, non ſine maxima eorum ignominia quãdoque interire conſpexerint. Hæc de ſedimẽtis ſanorum, ægrotorúmque corporum, cum Hipp. & Gale. ſentimus intelligentes de eis, quæ ſecundum naturam & vera ſedimenta exiſtunt, & non de his, quæ æquiuocè & præter naturam ſedimenta appellantur, veluti ea quæ ſimilia ſunt farinæ craſsiori, ſquamoſa, ſeu furfuracea, aut, vt quiſpiam dixerit, arenuloſa, ac orobo ſimilia, & reliqua huiuſmodi. nam de his aliter cum eiſdem auctoribus ſentimus, neque de eis pertractare nunc propoſuimus. dabitur tamen fortaſſe de his, & aliquando ſcribendi locus, quanquam de eorum generatione nulla ferè adſit differẽtia inter auctores qui de eis verba fecerunt. Si qua verò hoc in tractatu ſtudioſi ſæpius repetita animaduerterint, nos conſultò illud feciſſe putent: res etenim perutilis, ac ad artem neceſſaria, & cum tyronibus agenda erat: quod neque Hippocrates neque Galenus in ſimilibus veriti ſunt facere.

DONATI ANTONII ALTIMARI

TRIVM QVÆSITORVM NONDVM IN GALENI DOCTRINA DILVCIDATORVM COMPENDIVM.

Primum: Quòd functiones principes iuxta Galeni decreta, Anima non in cerebri ſinibus, ſed in ipſius corpore exerceat.

Secundum: Quòd naturalis ſpiritus in Galeni doctrina admittatur, & non omnino ſit dimittendus, vt quibuſdam viſum eſt.

Tertium: Quòd exquiſita Tertiana ad eiuſdem Hippocr. & Galeni ſententiam in genere acutorum morborum contineatur.

Quòd functiones principes, iuxta Galeni decreta, Anima non in cerebri ſinibus, ſed in ipſius corpore exerceat.

cap.7 / 7. eiuſdem / cap.9 — TRES eſſe animæ partes Platonis auctoritate Galenus quinto de Hippocrã. & Platonis Decret. & ſeptimo eiuſdem ſcriptum reliquit, ſubſtantiis, naturis facultatibus, ac functionibus non tantùm differentes, ſed corporis ſedibus. quò fit vt tres quoque, quæ vitam noſtram gubernant, facultates, ac tria principia ſint in tribus diuerſis corporis ſedibus, velut apertè ex eiuſdem ſentent. liquet. Horum principiorum vnum in capite collocatum eſſe aſſerit: idque munus habet per ſe quidem, vt imaginationem, memoriam, intellectionem, cogitationémque efficere: per aliud verò, vt ſentientibus animalis membris ſenſus, iis autem, quæ per appetitionem mouentur, motus originem præſtet. Alterũ in corde ſitum eſſe voluit, eiuſque opera, vt ex illius ſententia conſtat, ſunt animæ robor, quem Tonon dicunt, & in his, quæ ratio iuſſerit inuicta conſtantia. Eiuſdem in perturbationibus eſt quaſi feruor quidam inſiti caloris, cùm anima vindictã de eo ſumere cupit, qui videtur offendiſſe, quæ ira appellatur. per aliud etiã id efficit, vt mẽbris ſigillarim omnibus calorem, arteriiſq; illam micationis pulſus agitationem ſuppeditet. Reliquum & tertium principium, ſeu facultatem, in iecore ſedem obtinere dixit, vniuerſam in animali nutricationem procurans, cuius maxima pars & nobis & ſanguineis omnibus ſanguinis eſt procreatio. Ad eandem hanc facultatem pertinet iucundarum rerum fruitio, in qua cum vehementius, quàm par eſt, mouetur, incontinentiã intemperantiámq; efficit. In hoc tamẽ hæ facultates, ſeu virtutes inter ſe diſcrepant, quod prima rationalis, aliæ verò duæ irrationales appellantur: & quòd quæ in irrationalibus partib. exiſtunt virtutes, habitus quidam tantùm, & potentiæ ſunt: in rationali autem non habitus modò, ac potentia: ſed ſcientia etiam eſt virtus: cum hæc ſola animæ pars ſcientiæ capax, particépſque habeatur, reliquæ verò potentias quidem, & habitus ſiue bonos, ſiue malos poſſunt acquirere: ſcientiã verò, quoad rationis fuerint expertes, minimè poſſunt. At relictis irrationalibus partibus, ſeu potentiis ad eam, quæ rationalis eſt, accedemus. huius ſedes ad Galeni mentem in cerebro exiſtit, atque ob id inter tria principia principaliſsimum eſt: huic enim natura tribuit imperare, dominari, corpúſque hominis regere, cùm opus eſt, velut liquet 3. de. Hippocrat. & Platon. decret. & ſi alia quadam ratione cor principatum obtineat, vt patet 5. de Loc. aff. quamuis verum in eo tanquam in domicilio, ſeu arce ſit, an tãquàm corporis forma ab ipſo inſeparabilis, hucuſque decretum non reperi, vt dicemus, niſi quòd cerebrum cõtinet in ſe ipſo rationalem animam, veritus perpetuò quid eſſet eius ſubſtantia: quam, tanquam inueſtigari non neceſſariam pro his quæ dicturi — 3 de Plac. Hippocr. & Plat. cap 5 / cap.1

ſumus,adhuc nos ſubticentes,ad ea, quæ tractanda
petiiſti deueniemus: An. ſ. principes animæ fun-
ctiones iuxta Gal.doctrinam in vna cerebri parte,
vel diuerſis perficiantur, ſeu in vno, vel diuerſis ſi-
nibus,aut ventriculis. Pro huius dilucidatione ani-
maduertas oportet principes functiones propter-
Lib de Arte medic.cap.12
ea appellari,Gale.teſte lib.artis medic. non quòd
initiatæ in cerebro,aliis committantur partibus, vt
motrix & ſenſibilis operatio: ſed, quoniam à ſolo
principio proueniunt, has quoque proprias ipſius
cerebri.2.de Loc.aff.nominauit, vt quæ à nulla alia
cap.vlt.
parte,vt inſtrumento,fiant.& 7.de Hippoc.& Pla-
7. de Plac. Hippoc. & Plac. cap.3 & vlt.
to.decre.has functiones aſſeruit eſſe per ſe munera
eius principij, quod in capite collocatum eſt, cùm
non per aliud eas cauſet, velut motum, & ſenſum.
Harum verò differentiæ & ſi quamplures ab Aui-
cen. & Auer. ponantur, quia tamen nec cum his
barbaris,nec aliis quibuſcunque etiam Græcis, ſeu
Latinis,ſed cum Galen.tantùm res agenda erit, vt
petiiſti: ideo ad eius mentem tres ſtatuendæ ſunt,
7.de Hippoc.& Plato.plac.cap.3.eodem lib. art.med. cap.12. de different. ſymp. cap.3
vt patet 7.de Hippoc.& Plat.decret.lib. Artis me-
dic.& lib.de Differ.ſympt. quarum vnam phanta-
ſiam,ſeu imaginationem, alteram cogitationẽ ſeu
intellectum, & tertiam memoriam appellat. Has
functiones cùm in ſua propria ſede, hoc eſt, in ce-
rebro anima ipſa perficiat (vt dictum eſt) citra a-
liam partem,ſeu organum, ipſúmque cerebrum in
plurimas diſcriminatum ſit partes, nonnullóſque
in ſe contineat ſinus,ac ventres, duos quidem in e-
ius anteriori parte,vnum in media, & reliquum in
eius poſtrema parte:auſi ſunt quidam,licet temerè,
aſſerere ad Galeni mentem animam in diuerſis ſi-
nibus operari,vtpotè in anterioribus cerebri ſini-
bus, ſeu eius anteriori parte imaginationem, in
medio cogitationem ac intellectum, in poſtremo
memoriam. At nos, quàm parùm hi Galeni do-
ctrinam guſtarint,qui talia fatentur, oſtendere co-
nabimur, ſupponentes prius, quod per imagina-
tionem nil aliud velit Galenus intelligere, quàm
ſpecierum, ſeu formarum receptionem à ſenſibus
repræſentatarum,ſiue præſentibus ipſis,ſiue abſen-
tibus obiectis ſenſibilibus. & propterea nullum
modò facio diſcrimen in eius doctrina inter ſen-
ſum communem,& imaginatiuam: licet perſpica-
ciores quidam velint eo diſcrepare, quòd ſenſus
communis recipiat præſentibus obiectis ſenſibus:
phãtaſia autem ſeu imaginatio conſeruet abſenti-
bus ipſis. pariter per cogitatiuam intelligo diſcur-
ſum,ſeu ratiocinationẽ,qua mediante anima diſcur
rit, ratiocinatúrque componendo, ſeu diuidendo
ea, quæ in phantaſia ſeruata ſunt, nullum ſimiliter
diſcrimen faciens modò inter cogitatiuam & intel-
lectum: per memoriam verò intelligens illam for-
mæ,ſeu ſpeciei reuocationem hactenus impreſſæ,
ſeu ſigillatæ in ipſa phantaſia, ſeu imaginatiua, ſiue
ea fuerit perfectè ſigillata, & impreſſa; & proinde
promptè reuocetur, ſine amiſſa ferè & abolita, vt
ægrè reuocetur,ex quacunque cauſa illud fiat: quã-
uis Ariſtot. vnam memoriam, alteram verò remi-
niſcentiam appellet, intelligens per memoriã tan-
tùm reuocationem illius formæ, ſeu ſpeciei hacte-
nus in phantaſia impreſſæ, veluti pictura quædam,
à qua paſsionem quandam recipiens ipſa imagina-
tiua ſigillatur, velut cera à ſigillante annulo. huius
autem paſsionis habitum memoriã appellat Ariſt.
aſſerens,memoriam eſſe phantaſmatis habitum. ea
verò eſt præteritorum,ſed non præſentium, nec fu-
turorum.Hac facultate etiam participes ſunt (ad e-
ius ſentẽtiam) alia quædam animalia præter homi-
nes.inter quos quidam nõ ab re difficulter memo-
rantur, aut immemores ſunt, vt ratione ætatis di-
uerſæ,pueri & ſenes, vtrique propter motũ:tamen
illi in augmento,hi verò in decremẽto multo ſunt.
Et proinde illis humidioribus exiſtẽtibus, tãquàm
in aquam fluentem incidente motu, & ſigillo, non
manet phantaſma in anima, inquit ipſe: his verò,
propter eſſe frigidos ac duros,non ineſt impreſsio,
nec tangit,licet eam accipiant. At per reminiſcen-
tiam,eam animæ functionem intelligit, qua ad ve-
nandum formam mouetur hactenus in phantaſia
impreſſam, verùm nunc oblitam. &,cum magna ex
parte hoc difficile ſit, potiſsimum ſi longum fuerit
interpoſitũ tempus: propterea vt à ſimili, vel à con
trario,aut propinquo, ac velut quodam vtens ſyl-
logiſmo reminiſcitur: eſt enim, vt ipſe inquit,re-
miniſci, vt ſyllogiſmus quidam. hoc autem eis ſolis
accidit, quibus & deliberatiuum ineſt natura. Re-
uertendo igitur ad id,vnde digreſſa oratio eſt,dici-
mus cum Gal.tres eſſe principes animæ facultates:
quarum munera,vt diximus, ſunt imaginari, cogi-
tare,& memorari.at,cùm ipſarum operationes cir-
ca phantaſmata ſint, quæ quidem in organis habẽt
deſcribi propter eorum cũ materia dependentiam,
neceſſariò has facultates organis perfici exiſtiman
dum eſt. Qua de re non immerito de hoc ipſarum
organo in dubiũ venit, nõ ſiquidem vtrum ſit cor,
aut cerebrum: quoniam luce clarius eſt apud Gal.
cerebrum eſſe,vt retulimus,ſed an diuerſis, vel vno
cerebri ſinu, aut in ipſomet corpore cerebri perfi-
ciantur. Pro quo iterum animaduertas oportet, ra-
tiocinatricem animã, ſiue ea in cerebro ſit tãquàm
in arce, ſeu domicilio, ſiue velut quædam eiuſdem
corporis forma, ſeu ipſiuſmet cerebri tẽperamen-
tum; cui fortè ſententiæ potiſsimum adhærere vi-
detur Galen.eo libro,qui inſcribitur, Quòd animi
cap.3
mores corporis ſequantur temperaturas, cum plu-
res habeat facultates,ſeu efficaces cauſas,eas medio
animali ſpiritu perficere,qui neque eſt eius ſubſtan
tia,nec eiuſdem quaſi domicilium, vt Stoici ſenſe-
runt, ſed primum eius inſtrumentum:nam qualiſ-
cunq; ſit animæ ratiocinatricis ſubſtantia,ſiue cor-
porea,ſiue incorporea,eius habitaculum eſt in ipſo
cerebri corpore,vt eidem Galen.placuit 7. de Hip
7 de plac. Hippoc. & Plat. cap.3
poc.& Plat.decret. Spiritus autem animalis eius eſt
primum inſtrumentum pro ſenſibilibus,ac volun-
tarijs motibus perficiendis,vt ipſe teſtatur.& proin
de,ſi exinanitus fuerit, minime animal vita priuat,
ſed ſtupidum,ſenſu motúque erepto, tantiſper red
dit,quoaduſq; collectus reſtituatur. Is,ſi animæ eſ-
ſet ſubſtantia, fieri nullo modo poſſet, quin ſimul-
atque ipſe eſſet euacuatus, cõtinuò quoque animal
interiret. eſt denique animalis ſpiritus non animæ
ſubſtantia, ac velut domicilium, ſed eius primum
inſtrumentum ad Galeni ſententiam: qua ratione
& animalis dicitur, qui ex vitali ſpiritu perfectius
concocto (vt Galen.viſum eſt eod.7. de Hippocr.
Loco cit.
& Plat.decr.) oritur. Oportuit nanque ipſum ex-
quiſitiſsimam omnium immutationem adipiſci,
quò aptum fieret animę inſtrumentũ. qua de re non
immeritò natura, cùm è vitali animalem hunc ſpi-
ritum efficere ſtuderet, reticularem quendam con-
textum,quem Græci πλέγμα δικτυοειδὲς dicũt,quaſi
varium quendam labyrinthum iuxta cerebrum
ad eius baſim fabricauit, velut proprijs oculis non

ſemel

ſemel, dum eius anatomen adminiſtraremus, inſpexiſti, & ſi quidam falſo contrarium ſenſerint. Conſtruait, inquam, hunc plexum quadam non parua portione ſoporariarum arteriarum aſſumpta, ac in tenuiſsimas partes diſciſſa, cancellatis fibris ad retis formam. Ex hac textura iterum tam magnum caoriens arteriarum par, quantum id, quod è ſoporarius proceſſerat, à principio in cerebrum ingreditur, & cum alias partes, tum ventriculorum ambages multis ramulorum implicationibus inueſtit: quibus & in ventriculos ipſos, ac in eiuſdem cerebri corpus elaboratus iam vitalis ſpiritus diſtribuitur, ac in animalem vertitur. Eius nanque generatio materiam habet propriam vitalem, inquam, ſpiritum, prout Galen. teſtatus eſt 9. de vſu partium. *cap.4* Nam quoad in arteriis continetur, vitalis eſt & di- *cap.3* citur prout idem Gal. ſcriptū reliquit 7. de Hippoc. & Plat. decre. velut is qui in cerebro animalis eſt & dicitur. Ipſius nanque veluti ſons cerebrum exiſtit *cap.5* vt patet 12. metho. medendi, rigaturque hic ſpiritus animalis ac alitur non tantùm ea eo, quem reticularis plexus ſuppeditat, verumetiam & ea aëre inſpirato ac per nares attracto, vt patet lib. de Vſu *cap.5* pulſ. & de vtili reſpir. qui verò ſpiritus cerebri ventriculis incidunt prioribus, denuo conficiuntur ac præparantur in eis noua quadā præparatione præter eam, quam fieri in reticulari plexu diximus: ac tum primum incipit nomen animalis ſpiritus ſubire, quamuis imperfectus adhuc is ſit, ac incoctus: ea de re conficitur prius in eis, ac præparatur, & demum à poſteriori ſinu excipitur per medium meatum, ſeu ventriculum ipſum tranſiuiens, vt Galen. *cap.11* placuit. 8. de vſu partium. & ita demum exquiſitè elaboratus animalis ſpiritus primùm exiſtit rationalis animæ inſtrumentum cùm in ſenſibilibus actionibus omnibus perficiendis, tum in his quæ à conſilio & voluntate prodeunt, prout patet 7. de *cap.3. & 4* Hippocr. & Plato. decre. & 4. de lo. aff. quamuis po- *cap.2* tiſsimùm eo vtatur ſpiritu, qui in poſtremo ventriculo continetur tanquàm exquiſitius elaborato, & eo qui in medio, vt liquido conſtat 3. de Locis affectis, cùm dicit animam in ſenſibilibus actionibus omnibus, ac in his quæ à conſilio & voluntate *cap.7* prodeunt, ſpiritu vti animali tanquam primo ipſius inſtrumento, qui in ventriculis, maximeque poſtremo, continetur: quamuis non contemnendus ſit medius ventriculus, perinde quaſi non principaliſsimus, ſeu valentiſsimus ſit: multis enim rationibus inducimur, vt hunc amplectamur: duos verò anteriores deſeramus. Ex quibus Galeni verbis conſtat, quod quamuis anima ratiocinatria pro inſtrumento vtatur animali ſpiritu contento in cerebri ſinibus, dum ſenſum & motum perficit: tamen eo maximè vtitur, qui in poſteriori continetur ventriculo, ac medio, vtpote qui perfectior, ac maioris facultatis exiſtat, eo poſthabito, qui in anterioribus tanquàm impuro adhuc, ac imperfecto exiſtente, & materiali magis, ac ad eius vſum inepto, cum in eis elaboretur, ac purgetur, vt diximus. quo fit, vt poſterior cere- *cap.12* bri ventriculus merito anterioribus minor factus ſit, vt idem Galenus aſſeruit 8. de Vſu partium. Inſuper propter hoc, ſi cerebrum ipſum quomodocunque incidas, non prius ſenſum & motum amittit animal, quàm ad aliquem ventriculum vulnus penetrauerit: quin etiam patet quòd poſtremi quidem ventriculi vulneratio maximè omnium animal lędit: ſecundo loco medij, & minima ex anterioribus vtriſque noxa contrahitur, eodem Galeno auctore 7. de Hippocrat. & Plat. decret. illud quod etiam experientia cōprobauit in adoleſcente in Smyrna Ioniæ, qui ſuſcepto vulnere in altero anteriorum ventriculorum ſuperſtes tandem euaſit, vt tum 8. de Vſu partium, tum comment. A- *cap.10* phoriſm. 18. 6. lib. teſtatus eſt. Hic denique vſus habetur ab eo ſpiritu, quem arteriæ à retiformi plexu exortæ in cerebri ſinus eructant. At quoniam nonnullæ earum progerminationes præter prędictas ad tenuem membranam per cerebri corpus penetrantem inſeruntur, ad has quoque partes portionem non minimam vitalis illius ſpiritus prius in prædicto plexu elaborati eas deferre cenſendum eſt, vt etiam teſtatus eſt Galenus 9. de vſu part. & 7. de Hippocr. & Plat. decret. illudque li- *cap.4. & 7* quidò in diſſectionibus ſpectari poteſt. Ea de re *cap.3.* animalem quoque ſpiritum in ipſo cerebri corpore contineri alienum à ratione non eſt: nam, cùm primùm ex arteriis decidit in cerebri corpus, non amplius vitalis, ſed animalis eſt & dicitur: cùm ille in corde & arteriis tantùm locum habeat: hic verò in cerebro, vt paulò antè retulimus. Nec id quoque Galenum latuit, cùm 8 de Vſu partium: alia protu- *cap.13* lit verba: Poſtea verò quàm in toto cerebri corpo- *cap.10* re, non in ſolis eius ventriculis, quemadmodū alibi demonſtrauimus, ſpiritus animalis multus continetur: exiſtimare oportet plurimū etiam in cerebro poſteriore ipſum contineri, vt quod omnium, qui in totum corpus diſtribuuntur, neruorum futurum erat principium, mediáque illa interualla, quæ partes eius connectunt, ſpiritus eſſe vias. Ex quibus Galen. verbis conſtat ſpiritum animalem, eumque multum, in cerebri corpore contineri pręter eum, qui in eius ſinibus habetur, de cuius vſu nullam vſque adhuc habemus prolatam à Gal. ſententiam: etſi perpetuò compertum ſit apud eum ſpiritum animalem primum eſſe animæ inſtrumentū: & quòd eo, qui in cerebri ſinibus continetur, ipſa vtatur pro ſenſibus & motu perficiendis. at huius, quem in toto cerebri corpore eſſe fatetur, hucuſque vſum ab eo declaratum non reperi, præter id quod in prædictis verbis habetur, de quo quid ſentiam, in his quæ conſequenter dicemus, pronunciabo. nunc autem tempeſtiuum eſt ventriculorū omnium cerebri vſus propalare, & demum ad propoſitæ rei veritatem accedere. inter quos anteriores iuxta Galen. doctrinam. 8. de Vſu part. pręter id quòd ſpiritum animalem conficiunt ac præparant ipſi cerebro, inſpirationem & expirationem efflationemque efficiunt, atque etiā infernis ſuis partibus, quę ſpectant ad nares, ſimul quidem ſunt olfactoriū inſtrumentū, ſimul etiam veluti ductus quidam ac canales ad ſuperfluorū effluctionum accōmodi: ex partibus nanque ſibi propinquis neceſſariò excrementa affluentia, cum loco inferiori ſint ſiti, ſæpenumero excipiunt. At, cur eos duos eſſe oportuit, eodem citato loco à Galeno declaratū eſt: nos verò, vt breuiloqui ſimul ſimus, derelinquimus modo. Eius autem ventriculi, qui in poſteriori parte exiſtit, munus eſt ipſum ſpiritum animalem ante iam in anterioribus ventriculis confectum tranſſumere, ſimulque ſpinalis medullæ principium eſſe. Et, cum non liceret duas in animalia facere ſpinas, neque duas ſpinales medullas, proptetea duplex eſſe non potuit, velut anteriores duplices eſſe

oportuit. Et, ſi Herophilus, cui aſſentire videtur Gal. omnium ventriculorum exiſtimarit hunc eſſe principaliſsimum: cum maiorum virium, maiorisque facultatis materias contineat. licet omnium ſit minimus: prædictos autem ſpiritus in prioribus ſinibus elaboratos nequaquam tranſſumere poterat, ni inter ipſum & eos meatus quidam eſſet: per quẽ cùm ſpiritus fieret in ipſum tranſſumptio, tum cerebrũ cum parencephalide, ſeu cerebello communicaret, & eſſet connexum: cum vnum ab alio craſſæ meniogis duplicatione diremptum ſit, neceſſariumque eſſet aliqua parte cerebrum cerebello cõiungi. Talem ergo præſtat hic meatus vſum, ſiue meatum ipſum, ſiue quartum totius cerebri ventriculum, ſiue perforationem duorum ventriculorum anteriorũ nominare velis. Excipiens enim hic ſpiritum ex anterioribus ventriculis, parencephalidi ac poſteriori ventriculo tranſmittit, ſimulque cerebellum ipſum cum cerebro connectit. His ita iactis tanquam fundamentis firmis, reliquum eſt eorum opinionem diruere, qui ad Galen. ſententiam aſſerere auſi ſunt principes facultates in cerebri ſinibus perfici, easque nec in vno tantùm: ſed diuerſis, in anterioribus videlicet imaginationẽ, in medio cogitationem, & in poſtremo memoriam, ſimul etiam noſtram opinionem, ac veritatem iuxta Gal. doctrinam ſtatuere. ignoro equidem quo pacto Galeno illud adſcribere non erubeſcant: cum vbique locorum velit cerebri ventriculos ſpiritu animali plenos eſſe, quo ratiocinatrix anima vtitur ad ſenſus perficiendos, ac volũtarios motus. Quòd ſi in ipſis talis cõtineatur animalis ſpiritus pro prędicto vſu, continueque eius portio aliqua diſsipetur, quæ regenerari deſideret, (qua ratione, vt diximus, alimentum ei ſuppeditatur & per inſpirationem & per plexum reticularem.) quo pacto loca eſſe poſſunt principum facultatum, diſsipato ac denuo genito aſsidue alio & alio animali ſpiritu: cùm nec ſpecies ſigillari, nec memorari poſsint, nec ſuper eas ratiocinari anima valeat propter continuũ eorum motum; Adde, quòd nec idẽ ſpiritus à Gale. ponitur inſtrumentum animæ pro his principibus facultatibus obeundis, ſed pro ſenſu & motu perficiendo, vt liquet quouis loco, quo de his verba facit. nec valet, ſi dixerit quiſpiam citra hos ſpiritus animales in prædictis ſinibus prædictas functiones perfici: cum perpetuò his ſpiritibus pleni ſunt, neque anima ipſa quicquã operatur citra animalẽ ſpiritum quem primũ eius inſtrumentum ſemper Gal. appellat. & hac ratione animalis dicitur, vt patet 4.

cap. 2. & 7 de Loc. aff. & 7. de Hip. & Plat. decr. nõ ergo perficiuntur in cerebri ſinibus principes animæ facultates. at, ſi quiſpiam velit nõ in eorum cauitate, ſed corpore, ſeu ſubſtantia eas perfici, quid aliud quęſo erit dicere, quàm quòd perficiantur in cerebri corpore: cùm ventriculorum ſubſtantia alia non ſit, & diuerſa à reliquo cerebri corpore: nec maior ratio erit de hac, quàm de tota reliqua cerebri ſubſtantia: id quod probare intẽdimus. Amplius, ſi animalis ſpiritus propterea talis dicitur (vt Galen. viſum

cap. 3. eſt. 7. de Hippocr. & Plato. decret.) quia primum eſt animæ inſtrumentum, cùm non tantum is in cerebri ventriculis contineatur, verùm & in toto eius

cap. 13 corpore, Galeno teſte octauo de Vſu partium. ſuperfluus hic eſſet, ſi principe facultates in cerebri ſinibus perficerentur: nam eo vteretur anima, velut in aliis ſenſibilibus & motricibus functionibus vtitur. Verùm, cum ipſam fruſtra in cerebri corpore contineri erroneum ſit aſſerere, decens erit fateri quòd eo pro obeundis principibus operationibus vtatur anima. & ſic non in cerebri ventriculis, ſed in ipſius corpore eas perficit, animalique ſpiritu in eo contento vtitur pro primo inſtrumento, velut in externis functionibus vtitur eo, qui in ventriculis eſt, & reperitur: cum non alia ratione huic animalis dicatur, quàm is, qui in ventriculis eſt, nec alium poſsit præſtare vſum ipſi cerebro. Nam pro alimento innati ſpiritus eius abundans eſt quæ per venas ſubſtãtia ad ipſum diſtribuitur: & inſpirationis vſus, velut, pro eius ſymmetria ſeruanda, ea quę per arterias ſuppeditatur. Adhuc octauo de Vſu cap. 13

partium. Galenus aduerſus Eraſiſtratum, qui propter variam cerebri compoſitionem ac magis perplexam volebat homines cætera animantia mente, & ratiocinatione ſuperare, dixit eum non rectè ſentire: nam & aſini habent cerebrum admodum perplexum, quos oportebat ſimplex omnino, ac ſine vllo plexu & varietate habere, ſi verum eſſet quod Eraſiſtratus aſſerebat. Et exinde aduerſus eum concludens ait quòd melius fuiſſet exiſtimare intellectum ſequi nõ cõpoſitionis varietatem, ſed corporis (quòd cogitat atque intelligit) quodcunque id ſit, bonam temperiem. neque enim bonitas ac perfectio intellectus multitudinis ſpiritus animalis potius videtur attribuenda, quàm qualitati. Ex bona ergo temperie corporis, quòd cogitat atque intelligit, ac ſpiritus animalis qualitate optima, ſequitur intellectus & bonitas, & eius perfectio. quare & in corpore cerebri perfici, & intellectum, & ratiocinationem, ac medio animali ſpiritu, qui in eo continetur, his verbis concludit Galenus, de hoc animali ſpiritu, qui in toto cerebri corpore continetur, cum Eraſiſtrato verba faciens. Sed quid clarius quàm quod ipſemet Galenus teſtatur 3. de Locis cap. 7

affect. aſſerens, Sane cùm ea, quæ per diſſectiones apparere ſolent, accuratè conſideraremus, rationi conſonum videbatur, animam in cerebri corpore ſedẽ obtinere, atque in ipſo & rationis vim & ſenſibilium imaginum memoriam reſidere, ac primum inſtrumentum ipſius cum in ſenſibilibus actionibus omnibus, tum in his quæ à conſilio & voluntate prodeunt, ſpiritum eſſe qui in ipſius ventriculis, maximeque poſtremo continetur? In quibus verbis ſole clarius patet principes animę facultates, ac earum functiones Galenum velle in cerebri corpore reſidere & perfici, & non in ventriculis. Et hoc non ſine valida ratione, cùm & ipſa anima rationalis, vt eidem Galeno placuit, in prædicto cerebri corpore collocetur, ac ſedem obtineat, cuiuſcũque ea ſit ſubſtantiæ: ventriculi verò ipſi fabricati ſint pro gignendo ac cõtinendo eo animali ſpiritu, quo tanquam inſtrumento ipſa anima vtitur ad obeũdas reliquas eius functiones; ſenſibiles videlicet, & motrices volũtarias. Vt verò quilibet hanc Galeni ſententiam percipiat, eiuſdem verba prout in Codice Gręco iacẽt, inſpiciat: nã nos breuitati indulgentes hic ea tranſcribere recuſauimus. Idipſum confirmauit quarto de Locis affectis cap. ſecũdo, dicens quòd, ſi aliquando tota anterior cerebri pars afficiatur, neceſſum eſt & quæ exiſtunt circa ſupremũ ipſius ventrem compati: lædi autem diſcurſiuas ipſarũ actiones. quibus verbis oſtendit Galenus (ſi quis ea ſano modo intelligere velit) quòd affecto toto cerebro: anteriori videlicet, &

poſtrema

poſtrema eius parte, neceſſum eſt quod diſcurſiuæ eius operationes lædantur: cùm iuxta eius ſententiam in ipſius corpore reſideant. quare eo affecto, & eas affici neceſſarium erit, prout ipſe in prędictis verbis concludit. Nec quiſpiam decipiatur, quòd per hæc verba voluerit Gal. prædictas functiones principes perfici in ſupremo cerebri ventre, cum non propterea dixerit lædi diſcurſiuas operationes quia ſupremus venter afficiatur: verùm quia, cùm lęſa eſt tota anterior cerebri pars, & reliqua poſterior conſentit, cerebrumq́ue ipſum propterea totum affectum, neceſſum eſt diſcurſiuas quoque functiones lædi: hæ enim partes, quæ ſunt circa ſupremum ventrem, poſteriores ſunt cerebri partes. Nec idem Gal. aſſeruit, quòd neceſſum ſit lædi ſupremũ ventrem: propter quod quiſpiam fortè coniectari potuiſſet, eo loco prædictas functiones principes perfici: verùm dixit neceſſum eſſe ea quæ ſunt circa ſupremũ ipſius ventrem, cõpati: ea autem poſteriores cerebri partes ſunt, in quibus ſupremis venter fabricatus eſt, vt cuique in Anatome experto patere poteſt. At, quilibet percipiat hanc eſſe Galeni mentem, gręcũ codicẽ perlegat: nam nos, vt breues ſimus, eadem græca verba hic transferre noluimus,

cap.11 Libro quoque artis medicinalis, cum de cerebri ſignis verba facit, loquens de bis, quę ex principibus ſumuntur operationibus, retulit virtutẽ & vitiũ earum eſſe ſeorſum indicia tantummodo ipſius principij, ſcilicet cerebri, cũ à ſolo ipſo principio proueniant: & addidit, Promptitudo igitur intellectus, ſeu ingenium promptum ſubtilem quidem cerebri ſubſtantiam indicat: tarditas verò intellectus craſſam: diſcẽdi verò facilitas formarũ facilè ſuſceptiuã, memoria autem ſtabilem ac firmam: ſicut & diſcendi difficultas formarum non facile ſuſceptiuam, & obliuio fluidam. Ex quibus Galen. verbis duo ad eius ſententiam excipere licet: Primum quòd, cùm principes operationes, earumq́ue virtutes & vitia tantummodo indicent ſupra ipſum cerebrum, eius videlicet indicantes ſubtilem, vel craſſam ſubſtantiam, mollem, vel duram, cùm à ſolo ipſo principio proueniant, in ipſo quoque, ac ipſius corpore exerceri, non autem in eius ſinibus, velimus, nolimus, annuere opus eſt: cùm ſupra ſubſtantiam ac temperamentum arguant corporis totius cerebri, & non vẽtriculorum cerebri, prout eius verba ſonant. Secundũ, quòd, ſi veritatem eius dicta habere debeãt, cogimur fateri neque in diuerſis ſinibus eas perfici poſſe, etſi in eius quiſpiam aſſentiatur fieri. Nam, ſi diſcendi facilitas indicat ſubſtantiam cerebri facilè formarum ſuſceptiuam, & per conſequens ſubtilem: memoria verò, eius ſubſtantiam craſſam, & propterea ſtabilem & firmam: velut tarditas quoque intellectus iterũ craſſam indicat cerebri ſubſtãtiam, neceſſariò ſequitur ad eius dicta quòd qui facilè diſcunt, difficulter memorantur: & qui difficulter diſcunt, promptè memorantur, prout etiam

cap.vlt. Ariſtot. viſum eſt libro de memoria, & remi. quanquam velit ipſe has facultates manifeſtari tantùm in cerebro, initium autem habere à corde, velut de reliquis quoque ſentit animalibus functionibus. at hoc veritatem nequaquàm habere poſſet, ni ſupponerent ambo in eodem loco ac ſede, hoc eſt, in cerebri corpore, vel in vno eodémque ventriculo, prędictas principes facultates perfici nam pone in diuerſis perfici ventriculis, vtpote in anterioribus imaginationem, vt iſti volunt: in medio cogitationem, in poſtremo memoriam, nónne ſimul compati poſſent facilis diſciplina, & ſtabilis memoria: cum in anterioribus vẽtriculis ſubtilitas & mollities, in poſtremo craſſities & duritia ſeruari poſſet: pariter & inſtabilis memoria cum diſcendi difficultate, oppoſitam ſcilicet ſeruantibus prædictis ventriculis temperaturam, ac ſubſtantiam? nullus, inquam, hoc formidaret, vt verum ac poſſibile admittere. Reliquum eſt ergo, vt veritas verborum Gal. & Ariſtot. ſeruetur, principes animæ functiones in cerebri corpore perfici: aut ſaltem, ſi qui velint quod in eius vẽtriculis fiant, (etſi falſum ſit) vitare non poſſunt, quòd in vno tãtùm omnes, & nõ in diuerſis, perfici debeant. aliàs falſa omnino Ariſtot. & Gal. aſſereretur, vt oſtendimus. Quinetiã cap.6 libro ſecundo de motu muſcul. idem Gal. inueſtigans cauſam cur pleraſque actionum voluntariarum mente non aſſequamur, aſſerit quòd, ſi inſignes impreſſiones rerum in imaginationibus ſuſcipiat anima, eas perpetuò conſeruat: ſin obſcuras & ſuperficiarias penitus, non conſeruat: atque illud eſt memoria tenere, alterum verò obliuiſci. & demum concludens, cauſam dixit eam eſſe: quia non intenti actionibus tota mente fueramus, & propterea earum non recordamur. nam quod phantaſiatur animæ, quodcunque vtique ſit, hoc idem & memorari videtur. At, ſi quod phantaſiatur animæ, hoc idem memoratur, nec de vlla re præterita qualis naturæ ſit, conſiderare poſſumus, ni eius meminerimus, & illud nequaquam fieri liceat, niſi prius conſeruetur, quis, noua dogmata introducens, velit fateri has functiones in diuerſis partibus ac finibus perfici: cùm eiuſdem animę ſint munera: immo illud idem ipſius quod phantaſiatur etiam, & memoratur? cur vnũ velit in anterioribus ventriculis ipſam, alterũ in poſtremo exercere? quę tradẽda eſt diuerſitatis locorũ cauſa? nulla inquam, quæ alicuius momenti ſit. nõ ergo perficiuntur prędictę functiones in diuerſis cerebri ventriculis. Vlterius, nec in ipſis anterioribus vẽtriculis imaginatio fieri poteſt, cùm dictũ ſit eos, ad Galeni mentẽ, inſpirationem, efflationemq́ue ex cerebro efficere, ac animalem ſpiritum conficere & præparare. Quomodo phantaſmata in eis excipi ac ſeruari valẽt, ſi perpetuò inſpirationem & expirationem operentur, ac nondum confectum ſpiritum animalem ſuſcipientes conficiont ac præparant? Si per eos quoque notatu digna excrementa ex cerebro ſuſcepta, ad nares expurgantur, ac ſuis infernis partibus, quæ ad nares ſpectant, olfactoriũ ſunt inſtrumentũ, ignoro quo pacto quiſpiã ſibi perſuadere valeat & qua ratione audeat illud Galen. adſcribere, qui, cum tot horum ſinuum conſcripſiſſet vſus in pleriſque locis, & præſertim octauo de Vſu partiũ, nec per ſomnium talis vſus meminiſſe hucuſque compertus eſt. 8. de Vſu partium, c. 10.11.&12 Satius denique erit dicere, cùm eum vſum cis Gale. non tribuat, ipſo carere, quam temere aſſerere, & de inſufficientia Galenum damnare: aut quod nunquam ipſe ſomniauit, ei falſo adſcribere. &, ſi libro de oculis illud ſcriptum reperiatur, quiſnam ignorat eum eiuſdem auctoris non eſſe, ſed falsò ei adſcriptum: cùm neç phraſin ſapiat Galenicam, vt cuique patere poteſt ex eiuſdem cõmentariorum lectione: & quædam reperiantur, quæ eius doctrinæ ſunt aduerſa, & præſertim ea quæ de prædictis functionibus ac cerebri ventriculis ibi conſcripta ſunt? At quòd nec in poſtremo ventre adſit me-

moria, nec perſiciatur, eiuſdem ventriculi ſitus demonſtrat: cum in cerebello, & non in cerebro, collocetur. cúmque anima in cerebro, & non in cerebello, habitet, iuxta Galeni mentem: tunc non ex ſe ipſo cerebrum hanc functionem perficeret, ſed medio aliquo, cerebello videlicet, & eius ſinu. qua de re memoria princeps functio dici non poſſet, cùm non à ſolo principio proueniret, cerebro videlicet, ſed ex eo medio cerebello, ac eius ventriculo, aut ex cerebello duntaxat tanquàm principio: quorum vtrunque & falſum eſt, & Galeno pugnat. *Lib. art. med. cap. 12* Accedit ad hæc, quòd idem Galen. libro artis medicinalis ex his principibus functionibus non ſupra cerebelli, ſed cerebri, temperamentum voluit arguere, vt ex intellectu eorum verborũ cuique patere poteſt. Vnde fruſtra de memoria diſſeruiſſet ex ea ſumens indicia pro cerebri temperamento, tanquam eiuſdem facultate, ſi in poſtremo peficeretur ſinu. Adde, quòd, cùm his ſinus in parencephalide ſitus, ſpinalis medullæ ſit principium, receptaculumque animalis ſpiritus, prius in anterioribus elaborati, quo anima ipſa pro ſenſibus & voluntariis motibus obeundis vtitur, vt prius dictum eſt, memoria in eo perfici nequit, vtpote ſemper prædicto animali ſpiritu pro motu & ſenſu cõſumpto, & recenter alio genito: nec quiſpiam alius vſus, præter iam dictos, poſtremi ventriculi à Galeno vnquam ſcriptus eſt. Quare nullo modo ad eius ſententiam dicendum erit ipſum eſſe memoriæ ſedem, nec cuiuſuis alterius principis facultatis. &, ſi quis hoc aſſerere audeat, iterum aut de inſufficientia Galenum accuſabit, vel temere ei, id, quod nunquam faſſus eſt, adſcribet. Quòd autem in medio ventriculo, ſeu meatu, cogitationis, aut intellectus munus obire anima nequaquam valeat, facile erit intelligere, ſi eius vſus animaduertantur. eſt nanque via, ſeu meatus, per quem ſpiritus in anterioribus ventriculis confectus in poſtremũ tranſmittitur. &, quia cerebellum à cerebro media craſſæ meningis duplicatione erat diremptum, vt diximus, neceſſumque erat ea cõnecti, cerebrum quoque is meatus parencephalidi connectit. tranſitus ergo, via, ſeu meatus eſt hic ſinus animalis ſpiritus, quo aſsiduè pro ſenſu & motu perficiendo anima, ceu inſtrumento, vtitur. quare cogitatio, diſcurſus, ſeu intellectus in eo nequaquam perfici poteſt propter continuum motum prædicti animalis ſpiritus, ac eius aſsiduam recentemque renouationem & inſtaurationem. quòd, ſi talem præſtaret vſum, cùm alios huius ventriculi vſus Galenus conſcripſiſſet *8. de Vſu partium, locis citatis, & 7. de Plac. Hip. & Plat. c. 3* octauo de Vſu partium. tertio de Locis affectis. & ſeptimo de Hippocrat. & Plat. decret. ac aliis pleriſque locis, cur talem perpetuò ſubticuit, etſi ſæpius de cogitatione & intellectu verba fecerit; cogeris, velis, nolis, fateri aut inſufficientem fuiſſe, aut vſum hunc non nouiſſe, vel, quod rectius eſt, talis ſententiæ nequaquam fuiſſe. Ex his conſtat quàm parum Galeo. doctrinam guſtarint, qui eius decreto, ac ipſum in patronum ſibi ipſis adhibentes, auſi ſunt aſſerere principes animæ facultates in cerebri ſinibus perfici, earumque munus animam in diuerſis ventriculis obire, vtpote in anterioribus imaginationem, in medio cogitationem, ſeu intellectum, & in poſtremo memoriam, ſedibus atque inſtrumentis ipſas ſeiungentes. ſimulque liquet noſtra opinio & veritas, cum ſatis admodum oſtẽſum ac probatum ſit iuxta eius ſententiam, nec in ſinibus, nec eiuſdem diuerſis eas perfici poſſe, ſed in ipſomet cerebri corpore, in quo & ipſa reſidet anima, cuiuſcunque ſubſtantiæ ſit, ad mẽtem eiuſdem Galen. ſiue incorporea quædam res ſit, & in eo velut in domicilio, ſeu arce, reſideat, ſiue corporea, & ſi corporea, ſiue ſit ipſius cerebri inſita caliditas, aut inſitus ſpiritus, aut tota eius conſtitutio: quodcunque demque ſit anima, ipſa in ipſo cerebri collocanda corpore eſt, in Gal. doctrina, vt ſexcentis in locis ſcriptum reliquit, in ipſoque eodem cerebri corpore has functiones eam operari liquet. 3. de Loc. aff. Valeant ergo, qui *cap. 7* has functiones ſecundum diuerſas ſedes ſeiunxerunt, *cap. 10* opinantes hanc fuiſſe Galeni ſententiam. *cap. 2* Valeat inſuper Auer. qui in ſuo colliget, & libro de Memo. & remi. hoc idem ſentit, potiſsimum ſi illud ad mentem Ariſtot. vel Gale. fateatur. nam neque ipſe Ariſtot. ſecundum diuerſas cerebri ſedes eas perfici, ſeu manifeſtari vllo in loco aſſerere auſus eſt: quinimo eodem libro de memo. & remi. oppoſitum ſentire conſtat, velut ſuprà oſtendimus. Non ergo perficiuntur facultates principes in cerebri ſinibus, eiſque diuerſis, ſed in ipſomet ipſius corpore, in quo & ratiocinatrix anima reſidet iuxta Galen. ſententiam, vt abundantiſsimè probatum eſt. At, ſi quæ conſtituenda eſſet determinata ipſius cerebri pars, in qua prædictæ omnes functiones perficerentur, vt quibuſdam viſum eſt, autumantibus ſe Galenum in patronum habere: etſi (mea quidem ſententententia) nulla forti ratione freti, aut auctoritate, illud ſibi ipſis perſuaſerunt: erit tamen ea vnus ventriculus, & non diuerſi, in quo omnes perficerentur. at propter aſsignatas à me cauſas nec poſterior, nec anteriores eſſe potuerunt. probabilius propterea videretur eſſe medius, vt pote qui minores habeat cauſas prohibendi, ne in eo perficiantur. Ex diuerſa inſuper eius constructione ac varia illud quoque coniectari poſſet, cum & corpus pſalloides, conarion, vermiformis, epiphyſis, & duo glutia circa ipſum appareant. Idque denuo foueri poſſet ex verbis Galen. qui 3. de Hippo. & Plato. decre. & 3. de Locis affect. hunc ventriculum principaliſsimum appellauit. Adhuc perſuaderi id quoque poſſet ex his quæ à Galen. habentur 4. de Loc. affect. cùm dixit. *cap. vlt.* *cap. 7* *cap. 2* Quòd, ſi aliquando tota anterior cerebri pars efficiatur, ea, quæ ſunt circa ſupremum ipſius ventrem, ei conſentire neceſſe eſt, atque diſcurſiuas quoque actiones vitiari. quo loco per ſupremum cerebri ventrem medium ventriculum intellexit, ad cuius læſionem videtur iſtis, qui hæc aſſerunt, quod diſcurſiuæ cerebri operationes lædantur. quare quòd in ipſo perficiantur, non erit omnino abſonum credere. at nos quo pacto hæc Gal. ſententia intelligenda ſit, ſuprà oſtendimus. Vlterius perſuaderi hoc idem poſſet ex his, quæ Gal. aſſerit eodem 4. de Locis affectis, cum de ſopore verba facit, qui priuatio eſt ſenſus & motus, ſpirandi facultate manente illæſa. dixit enim eum quandoque prouenire poſſe, cùm quis inter perforandum membranã negligenter, ac vltra quàm res poſtulat, meningophilacem. i. meningis cuſtodem premendo violauerit ita, vt os caluariæ vehementer attritum cerebri ventriculos comprimat, maximeque medium. Ex quibus verbis iterũ patet medium vẽtriculum eſſe principaliſsimum inter cerebri vẽtriculos: hoc autem eſſe; quia in eo principes perficiantur operationes, alienũ à ratione non erit credere.

credere. Hæc itaque opinio, etſi(vt retuli)non ſit
ad Galen.mentem, vt ipſe ſentio: probabilior ta-
men eſſe videtur,quàm ea quæ vult animam prędi-
ctas functiones in diuerſis cerebri ſinibus obire.
hæc nanque penitus abſona ac aliena à Gal.doctri-
na eſt,vt ſuprà probauimus:& tanquam erronea,&
omnino falſa abiicienda erit.quam opinionem cur
quidam fortè ad Gal.mentem tanquam veram ſi-
bi perſuaſerint,poſt pauca declarabimus: ea autem
quã nos pro vera ac firma ſtatuimus, iuxta Gal.de-
creta habenda erit.huic nanque eius dicta videntur
eſſe conſona, vt ex veris ac lucidiſsimis aſſumptio-
nibus & auctoritatibus locupletius ſupra demon-
ſtratum eſt. Huius autem diſsidij in Galeni dictis
cauſa,quòd videlicet in corpore cerebri,aut in me-
dio ventriculo principes perficiantur operationes
nulla alia eſſe poterit, quàm quòd nullibi in eius
commentariis reperiatur liquidò ſuam explanaſſe
ſententiam:fortè quia non ſatis illud perceptum ac
cogitatum ei fuerat, nec linealibus demonſtratio-
nibus confirmare potuiſſet.quare ſine vlla demon-
ſtratione illud confirmare indecens erat, ac philo-
ſophi grauitate auctoritateque indignum:vt enim
de ipſius animę ratiocinatricis ſubſtãtia vbique lo-
corum veritus ac firmam proferre ſententiam: pari
ratione de eius principibus facultatibus:cum, ſi in-
corporea ea ſit,ac in cerebro velut in arce reſideat:
eas functiones alio modo operari forte cẽſendum
eſſet, quàm ſi inſitus calor, vel ſpiritus, aut tota i-
pſius cerebri conſtitutio, vel temperamentum ſit.
Qua de re indubitãter aſſerere audeo (ſi anima in-
corporea quædam ſubſtantia ſit,ac in ipſo cerebri
corpore veluti in domicilio habitet)ad Galen.ſen-
tentiam,in ipſo quoq; cerebri corpore,vt diximus,
eam principes operationes operari. & cum incor-
porea res quædam ſit,pro præcipuo organo ad eas
obeundas, quia circa phantaſmata operatur, quæ
dependentiam quandam cum materia habent, eo
vtitur animali ſpiritu,qui in cerebri corpore dictus
eſt contineri, per ipſum principes facultates cere-
bri corpori diſpenſans:veluti eo, qui in ventriculis
continetur,vtitur (vt ſupra retulimus) pro ſenſibus
& voluntariis motibus perficiendis in propriis eo-
rum inſtrumentis, ad quæ facultatem tranſmittit.
conſonum nanque eſt hũc ſpiritum animalem,qui
in cerebri corpore continetur, otioſum non eſſe,
ac non alia ratione animalem dici,quàm quòd ani-
mæ ſit primum inſtrumentum: velut millies decla-
rauit Galen. nec inſuper animam eo vti oportet
pro externis operationibus: cùm abundans is ſit,
qui in ventriculis habetur ad perficienda hæc mu-
nera deſtinatus:aptius ſiquidem exiſtens inſtrumẽ-
tum,ac promptius pro ipſis obeundis, quàm is qui
in cerebri corpore exiſtit. Reliquum ergo eſt quòd
pro obeundis princibus functionibus anima hoc
vtatur ſpiritu animali, qui in cerebri corpore con-
tinetur, velut primo eius inſtrumento, ſi incorpo-
rea ea ſit,ipſaque functiones in eodem cerebri cor
pore perficiat, quo loco habitat. at, ſi corporea
quædam res ipſa exiſtat, & hæc aut inſita caliditas,
vel ſpiritus cerebri, aut tota ipſius conſtitutionis
ſpecies,ſeu temperamentum ex ſeipſo has faculta-
tes habens,in ſemetipſo quoque prædictas functio
nes principes operari cenſendum eſt:cùm nulli al-
teri parti eas initiet atque committat vt prius di-
ximus, & ita pro obeundis ipſis nullo indiget ani-
mali ſpiritu,nec etiam eo, qui in ipſomet corpore
cerebri continetur.ſuſcipit nanque phantaſmata in
ſeipſo,quæ & memoratur in eomet,& ſuper ea diſ-
currit abſque alio animalis ſpiritus auxilio:cùm eo
non indigeat pro facultatis vehiculo, velut indiget
in reliquis functionibus externis.habet nãque eas
in ſemetipſo in propria eius conſtitutione,ſeu tem
peramento. & propterea ex ſe operari potens eſt,
prout operatur citra alicuius animalis ſpiritus ſubſi
diũ. At mox inſtaret quiſpiã, ſpiritũ aſſerẽs anima-
lem in cerebri corpore conſiſtentem otioſum fo-
re neceſſariò,ſi eo anima non indigeat pro obeun-
dis principibus functionibus. Cui reſponſum ſit,
non propterea ſuperuacaneũ ac otioſum eſſe, quia
pro perficiendis prædictis functionibus principi-
bus nullam fert opem, ſi anima corporea quædam
ſubſtãtia ſit;nam eo vtetur anima pro ſenſibus per-
ficiendis,cum lõgo tempore,aut vehementer ipſos
in propriis inſtrumentis operatur, & eo, qui in ce-
rebello, vtitur in diutinis ac vehemẽtiſsimis moti-
bus voluntariis. quod quidem olfeciſſe videtur Gal.
8.de Vſu part.cùm aduerſus Eraſiſtratũ de varia ce cap 13
rebri conſtructione ac perplexu verba fecit. Qua-
re,licet eo ſpiritu animali, qui in vẽtriculis reſidet,
pro obeundis prædictis externis functionibus,tan-
quam primo inſtrumento,vtatur anima,vt vbique
locorum teſtatus eſt Gal.non tamen propterea in-
decens erit,quòd in huius defectu,cùm ſcilicet ve-
hementer ipſa ſenſum & motum voluntarium ope-
ratur,ad eorum inſtrumenta facultatẽ tranſmittens,
quòd hoc quoque animali ſpiritu, qui in cerebri
corpore eſt,tanquã inſtrumẽto,vtatur. Illud quod
nec vnquam viſus eſt Gal.negaſſe,mediaque illa in- Locu cit.
terualla,quæ partes tum cerebri,tum cerebelli con
nectunt,eiuſdem ſpiritus eſſe vias, vt idem Gal.te-
ſtatur 8.de Vſu part.Nec inſuper hoc quicquam pu
gnat his quę ſupra diximus de huius ſpiritus vſu:cũ,
ſi incorporea ſit anima,eo præcipuè, tanquam pri-
mo inſtrumento, ad exercendas principes iam di-
ctas functiones in cerebri corpore vtatur:interim-
que eo pro externis operationibus perficiendis a-
butitur: licet eo primo, qui in cerebri ventriculis
continetur, pro inſtrumento vtatur, vt prius dixi-
mus.at,ſi anima res quædam corporea ſit, & eo nõ
indigeat pro obeundis principibus functionibus,
cum cerebrum in ſeipſo has habeat facultates,ac in
ſemet eas perficiat:reliquum eſt vt hoc ſpiritu ani-
mali,qui in eo reſidet, pro reliquis eius operatio-
nibus externis exercendis vtatur;nã propterea ani-
malis dicitur, quia animæ inſtrumentum exiſtit. &
quamuis eo primo vtatur, qui in cerebri ventricu-
lis continetur, pro vehiculo facultatem ad externa
organa ſenſus & motus, vt Gal.viſum eſt: quia ta-
men ſæpenumero euenit vt hic in vehementiori-
bus ac diutinis ſenſibilibus & motricibus opera-
tionibus conſumatur, ac ei paruum nutrimentum
ex inſpiratione & plexu reticulari ſuppeditetur: ea
de re tunc hoc, qui in eius corpore eſt, pro eodem
vſu,vti alienum à ratione non eſt.Hic ergo tribuẽ-
dus erit vſus huic animali ſpiritui, qui in cerebri
corpore cõtinetur,tam ſi incorporea, quàm ſi cor-
porea quædam res ſit anima, iuxta Galen.doctri-
nam, quæ principes operationes, cuiuſcunque ſit
naturæ,ſeu ſubſtantiæ,in cerebri corpore (vt rela-
tum eſt) operatur: quod ſatis rationibus & aucto-
ritatibus, tanquam verum ac Gal.decretis conſo-
num, abundantiſsime fulcitum eſt.Si qua tamen cõ
iectari,ſeu cõſtitui poſsit ipſius cerebri pars,in qua

eas perficiat, illa, quòd medius ſit ventriculus opinari, non nimis præter rationem eſt Galeni placita ſupponentibus nobis de anima noſtra: quanquam de ea perpetuò, quòd de foris corpori organizato adueniat, quodque ei delegata à Deo benedicto immortalis & corruptibilis creata ſit, & credam & firmiter teneam. Perſuaſerunt verò ſibi quamplurimi, vt dictum eſt, ex Galen. ſententia has principes facultates ſecretas, ac locis ſedibusque ſeiunctas eſſe, decepti quidem ex his quæ de earum operationũ læſione aſſerit. cum etenim audiſſent phantaſiam aliàs lædi poſſe, ſalua ac conſtante ratione & memoriæ: aliàs verò aut rationem, aut memoriã conturbari, reliquis duabus illæſis atque valentibus: ſtatim concluſerunt iſthęc prouenire non poſſe, niſi, quæ effectrices earum ſunt facultates, locis ac ſedibus diſiungerentur. Quòd verò vna earum lædi poſsit, altera illæſa permanente, phrenitidis
cap.2 exemplo. 4. de Loc. affe. idem Galen. confirmauit. cuius duas conſcripſit ſpecies, ſeu ſimplices differentias, ex quibus deinceps tertia componitur, vt ipſe aſſerit: in quarum vna imaginatio tantum deprauatur, vt non modo in aliis, verùm in ſeipſo expertum fuiſſe teſtatur. cùm nanque æſtate febre ardente laboraret, putarétque feſtucas atri coloris ex cubili eminere, & floccos ſimiliter in veſtibus eſſe, eos auferre dum properaret, nihil ſub digitis eductum inueniens, accuratius rurſus, vehementiusque id efficere conabatur, cumque amicos audiſſet, qui ſecum aderant, dicentes eum floccos euellere, & feſtucas colligere, illæſa in eo manente adhuc ratiocinandi facultate, reſpondit eos rectè dicere. proinde, vt ei auxilium ferrent, rogauit: ne phrenitis ipſum arriperet, adhibitisque auxiliis curatus fuit. In altera verò phrenitidis differentia accidit quòd cogitatio, ſeu rationalis diſcurſus, à naturali iudicio aberret: veluti Romę cuidã, qui cum lanifico puero continebatur, eueniſſe ſcriptum eſt. hic intus ianuis obſeratis à cubili ſurgens ad feneſtram acceſsit, per quam & ipſe videri, & prætereuntes videre poterat. ex vitreis itaque vaſis ſingula oſtendens, interrogauit, imperarentne, vt ea proiiceret. illi verò ridentes annuebant. tũ ipſe deinceps proiecit omnia cumque interrogaret iterum puerum ne proiici iuberent, eo illi iuſſo, & illum met proiecit. Hic nec imaginãdi functio erat oblæſa, cũ ſingula vaſa proprius nomẽclaturis probè nominauerit, neque nominum memoria erat deleta: tantum ergo cogitandi functio erat deprauata. Quod autem ex his dua-
cap.3 bus differentiis tertia componi poſsit, licet exemplo non comprobauerit; eo tamen loco aſſeruit Galen. confirmauitque lib. de Diffe. Sympt. cùm dixit: Accidit plerunque vt delyrium ambas actiones obturbet, vt neque benè procedat imaginatio, neque debita fiat ratiocinatio. Interdum vna duntaxat læditur, veluti Theophilo Medico ægrotanti euẽnit, cui imaginatio tantum oblæſa fuit; ac illi, cuius hiſtoriam ſuprà narrauimus de lanifico ſcilicet puero, iterum ibi facta mẽtione, cogitationem, ſeu diſcurſum duntaxat aberraſſe aſſeruit. Cæterùm, quod memorandi facultati idem quoque accidere poſsit, Thucididis teſtimonio eodem loco confirmauit: qui nonnullos è peſtilentia ſeruatos, adeo omnium, quæ antea nouerant, fuiſſe oblitos commemorat, vt non ſolùm ſuos familiares non agnoſcerent, ſed ne ſeipſos quidem. Ex his denique omnibus ſibi ipſis fortè perſuaſerunt quidã ex Gal. ſententia in diuerſis ſedibus atque locis prædictas functiones principes ab ipſa anima exercitas: cum vnam lædi, altera illæſa permanente, fieri haudquaquam poſſet: ſi in vno duntaxat loco cerebri perficerentur. Verum, cum nos aliter ſentiamus, rationes quoque aſsignare conabimur, quomodo, etſi prædictæ functiones in vna eadémque ſede perficiantur, velut ſupra probauimus, poſsit interdum vna lædi, quæuis earum ſit, aliis permanentibus illæſis, in ducem tamen, atque patronum Galen. perpetuò adhibentes. Pro huius ergo dilucidatione illud pro comperto in eiuſdem Gale. doctr. habendum erit, quòd, ſiue corporea res quædam, ſiue incorporea ſit ratiocinatrix anima, eius functiones principes, cum in cerebro ab eadem exerceantur, ex quauis eiuſdem cerebri intẽperie lædi poſſunt, ſiue ea per eſſentiam ſit, ſiue per conſenſum, quinimo non tantùm ex eiuſdem intemperie, verùm ex quouis alio vitio in prædicto cerebro exorto: &, vt ſummatim dicam, à quibuſuis fere malis ipſius cerebri. Hoc non tantum percipi poteſt ex his quæ Galen. dixit lib. de Diffe. Sympto. de phrenitide, locu cit.
& 4. de Loc. affe. vt ſupra annotauimus, per ea quæ cap. vlt.
aſſerit de ſopore, verumetiam lib. 2. de Cau. Symp. cap. 5
circa finem, & lib. Quod animi mores corporis ſequantur temperaturam, prolixo ſermone illud comprobauit, cum dixit, Porro à corporis malis vim animæ afferri, luce clarius in melancholiis, & phrenitidibus, & furoribus apparet: nanq; vi morbi neque ſeipſos, neq; neceſſarios agnoſcere. quòd Thucidides quoque pluribus vſu veniſſe ait, & in morbo peſtilentiæ non multos iam annos deſæuiente, quam vel ipſi vidimus. proinde eſſe videbitur, atq; ob oculorum ſordes, ſeu ſuffuſionem facultate ipſa videndi nequaquam perpeſſa, non cernere, ac pro vno tria videre: ipſius viſoriæ facultatis nõ mediocris affect⁹ eſt, ad quod phrenitidi eſt ſimilis. Quod quidem Hippocratis, Platonis, & Ariſtotelis, auctoritatibus confirmare non piguit, veluti per otiũ quilibet videre poterit: Hippocratem videlicet lib de Aere, regio. & aquis, & in Aphoriſmis quamplurimis: Platonem verò in Timæo præſertim, ac in aliis eius libris: Ariſtot. libro de Parti. anima. ac de eorundem hiſtoria, etſi Ariſt. in ſanis tantum corporibus fortè loquatur. Hippocratis tamen, atque Platonis dicta tam in ſanis, quàm ægris veritatem habent, vt ex eorum decretis quiuis percipere poterit. Immutantur denique animæ functiones à cerebri vitiis præſertim principes, ac quouis modo non tantùm vitiantur, verùm, ſi eius vitia ſupra modum augeantur: valent ipſam, ſi incorporea res ſit, à corpore ſeiungere, & tandem dirimere. Si verò quoddam cerebri temperamentum ſit, quæ ratiocinatur, anima, cùm eius facultates ex eiuſdem cerebri eſſentia, ſeu ſubſtantia conſequantur, oblæſo ipſius temperamento, neceſſariò principes vitientur functiones oportet. &, ſi criminum affectio creuerit, deſtrui omnino temperamentum eſt neceſſe, deleri facultates, & interitum ſequi: vt idem Galen. præallegato lib. Quòd animi mores cor- cap.3
poris ſequantur temperaturas, decretum reliquit. At quid in hoc teſtes adhibere Hippocr. Platon. Ariſtotel. Gale. opus eſt: cùm id quotidie obſeruare experientia liceat? conſpicimus enim quolibet ferè die à diuerſis corporum malis diuerſas quoque noxas animæ afferri, diuerſimodéque principes animæ functiones lædi, ipſo præſertim cerebro

rebro quomodolibet affectio: interdum vna, ſæpenumero duabus, & quandoque cunctis oblæſis, etſi quidam eruditi viri aliter ſentire videantur. nam & imaginationem, & memoriam lædi poſſe affirmant, nondum ratione deturbata; verùm quod ratio lædi poſsit, ſeu ratiocinatio, conſtante cum memoria, tum imaginatione, nequaquam cõſentiunt: cùm neque argumentatio vlla, vt ipſi fatentur, neq; euentus vllus, nec vlla prorſus experientia illud cõmonſtret. Quomodo nãque fieri poterit (inquiunt) vt mens ratiocinando labatur, atque vacillet, niſi cõmentitia quædam illuſio ab imaginibus irrepat, quæ illam obturbet; quod ſi afferatur phreneticus fictilia vaſa ab altò detrudens; dicunt, quòd hic ſi læſa mente malè ratiocinabatur, neceſſe ſimul erat eundem perperam phantaſia comprehendere: nam quo ordine, quáve connexione in veram rerum cognitionem; ſimiliter etiam in turbulentos errores, falſamque opinionem inducimur atque rapimur, ſi qua horum efficiens cauſa non præceſſerit: non igitur fieri poteſt (vt iſti inquiunt) quod ratiocinatio, ſeu mens offendatur, quin primus communis ſenſus, qui omnium interiorum primus ac infimus eſt, ſeu phantaſia turbetur, ſeu lædatur. At, qui cur in hanc ipſi ſententiam proruperint; non parum miror: cum eius oppoſitum & ratio, & auctoritas, & experientia commonſtret. Ratio quidem: nam licet hæ operationes quendam inter ſe ipſas ordinem obtineant, vtpote qui ratiocinari non valeamus, ni imaginatiuæ opus præcedat: diſcurrit nanque mens, ſeu intellectus ſuper ea, quæ in phãtaſia ſeruata ſunt phantaſmata, tam ſi valeat, quàm ſi non: interdũ tamen diſcurſus oblędi poteſt in ſua propria eſſentia, cùm actio & facultas ſit ſeparata atq; ſeiuncta à cõmuni ſenſu, & phãtaſia, nulla ſuſcepta offenſa ab ipſius imaginatiuæ oblæſione, nec à falſis imaginibus illuſa, ſeu decepta. nã quid quæſo obeſt, quod imaginatio rectè procedat in apprehendẽdis ſimplicibus, ipſa verò mẽs, ſeu intellectus diminutè, ſeu deprauatè, aut nequaquã circa ea operetur eius propria facultate læſa, & nõ à fictis ſimulacris, ſeu imaginib. illuſa: velut accidit, cùm primò imaginatio læditur, & ei diſcurſus cõſentit. depẽdet enim mentis operatio à phãtaſia eo videlicet, quòd ratiocinari nequit, niſi ſuper ea, quæ in imaginatiua detinentur, phantaſmata diſcurrat. at, quod bene, vel malè illum perficiat diſcurſum, ex ſe ipſa habuit primò. nam, cùm valet, bene: cùm verò malè afficitur, non rectè ratiocinatur, interdum per ſe, ſæpenumero verò ſecundario oblæſa, nulla prorſus offenſione ſuſcepta à communi ſenſu, ſeu phantaſia; cùm facultas & actio ſit (vt diximus) ſeparata omnino, ac ſeiuncta ab ipſa imaginatiua. Nec propterea quòd omnium interiorum ſenſuum primus & infimus ſit communis ſenſus: perpetuò is priùs debet turbari ac offendi quàm mens & diſcurſus; nã, quamuis in vera rerum cognitione, cùm hæ facultates valent & naturaliter operantur, is ſeruetur ordo ac connexio, vt ratiocinari quicquam nequeat mens, ni phantaſia prius operetur, ac in ſeipſa phantaſmata & ſimulacra detineat: in morboſis tamen affectibus perturbari poteſt hic ordo, ac connexio ſolui cùm ex offendentium cauſarum, ſeu affectuum diuerſitate, tum ex maiori, vel minori prædictarum facultatum præparatione. ex quibus fit vt modò vna, modo altera, aliàs verò cunctæ functiones lædantur, vt paulò pòſt declarabimus. Teſtatur hoc idem Galen. in quamplurimis locis, potiſsimum lib. de diffe. Sympto. cap.3 quòd ſcilicet ratiocinandi functio lædi poſsit, imaginandi & memorandi facultatibus illæſis permanentibus, id quod phrenetici exemplo, qui obſeratis ianuis ſingula vaſa per feneſtram protulit, comprobauit. at, ſi velint quod huic quoque imaginandi actio fuiſſet oblæſa; Gal. eodem loco oppoſitum ſentit inquiens, Illi phrenetico neque imaginandi functionem fuiſſe læſam, neque nominum memoriam deletam: cum ſingula vaſa proprijs nomenclaturis probe nominauerit. quibus verbis & id quoque deſtruitur, quod ipſi afferunt, quòd videlicet, cùm quiſpiam male ratiocinantur, de eiſdem ſaltem opus eſt ſenſum cõmunem, ſeu phantaſiam nõ rectè fingere; licet de alijs rectè imaginari contigerit; nam Gal. prædicto loco dicebat, quod prænarrato phrenitico circa illa, quæ malè ratiocinabatur, imaginandi functio non erat læſa, nec nominum memoria deleta. quo fit vt circa eadem, iuxta Gale. decreta, contingat quempiã non rectè ratiocinari, memoria & imaginandi functione permanentibus illæſis. Ad hæc 3. de Loc. aff. cum de memoria deperdita, ac ſtultitia verba facit, cap.5. aſſerit ſtultitiã eſſe intellectus, ſeu diſcurſus amiſsionem: & quòd interdũ accidat, vt vitiata ratione, memoria quoque lædatur, velut læſa memoria rationem quoque interdum lædi cõtingit. Nam vtraque affectio ex frigida cerebri intemperie ortum habet. Quibus verbis liquidò oſtendit Gale. rationem duntaxat poſſe interdum vitiari, quandoque ſimul cum memoria, imaginandi functione nequaquam oblæſa, vt in ſtultitia: quam etiam in numero affectuum cogitandi functionem lædentium libro de Symptom. cap.3 differentiis connumerauit, & non imaginationem. Hanc eandem ſententiam ſcripſit Aëtius tetrabibli. ſermone, & cap. 2. tractans de phrenitide, dum dixit: Differentiæ autem phrenitidis plures ſunt, ſed eres principaliſsimæ: aut enim imaginatiua facultas ſolum læſa eſt, ſeruatur autem ipſis ratiocinatiua, & memoria: aut ratiocinatiua ſolùm læſa eſt, ſeruatur autem imaginatiua, & memoria: aut etiam imaginatiua læſa eſt, ſeruatur autem memoria. Quid clarius, quàm ratiocinatiuam ſolùm lædi poſſe in quibuſdam phrenitidibus, imaginatiua, & memoria illæſis permanentibus, vt teſtatur Aëtius; quòd quidã etſi nulla ratio, vel auctoritas cõmonſtraſſet; quotidiana experientia comprobat. vidimus etenim nos non ſemel, velut & alij quidam nõ vulgares Medici frequẽter obſeruarunt, in ægris nõ paucis mentis læſionẽ, imaginatiua haudquaquam, nec memoria affecta: nuperque, dum hæc conſcriberẽ, iis, qui mecũ aderant, obſeruari feci in quodã Franciſco Raimo nobili Capuano; cui cum ratiocinatio omnino propter febrem deprauata eſſet; nulla in imaginatione offenſa aderat; cum ſimplicia cũcta rectè cõprehenderet. Quòd ſi ratio, auctoritas, ac experientia non imaginatiuã dũtaxat, aut memoriam, verùm & rationem, ſeu diſcurſum ſolùm affici interdum poſſe commonſtrent: quoniam cunctæ hæ functiones iuxta Gal. ſententiã in vna eademq; ſede perficiuntur, in ipſo videlicet cerebri corpore, vt probatũ eſt: non ab re in dubium venit qua ratione id fieri queat, cùm ſedibus non ſeiungantur. Cuius quidem cùm nõ facile ſit ratio-

nem tradere, non mirum ſi oonnulli non vulgares
profectò, ſed eruditi viri prædictas facultates ad
Gal.mentem locis ſedibusque ſeiungere auſi ſunt,
vt prius diximus. At oos ex eiuſdem Gal.monimē-
tis edocti conobimur huius rei cauſas aſsignare,
quamuis eodem loco, eademq; ſede prædictæ fun-
ctiones perficiantur: in memoriam rurſus reuocan-
tes primò, quòd ex cerebri vitiis (vt probauimus)
eædem facultates lædi poſſunt interdum vna, inter-
dum altera, quandoque duæ, vel omnes ſimul: cùm
ab ipſo ſolo principio proueniant, in eiuſque pro-
prio temperamento conſiſtant, velut cunctæ aliæ
functiones eius, (etſi non tantùm ab eo perfician-
tur) cuiuſcunque ſubſtantiæ ſit anima. proinde nihil
aliud eſſe facultatum eſſentiam, ſeu ſubſtantiam,
quàm temperamenti proprietatem, quæ quidem
cuilibet parti propria ac peculiaris inuenitur, à
cap.3 Gal. ſcriptum reperitur lib. de mult. & lib. 5. de Loc.
cap.7 aff. quo fit vt, ſi contingat hanc peculiarem tempe-
rıem à quauis cauſa, potiſsimum ab vna octo intē-
peraturarum perturbari: ipſis quoque viribus no-
xam accidere neceſſariò oporteat, magiſque pecu-
liarem offenſam viribus excitari, prout illi debetur
cap.7 intemperantiæ, quemadmodum Gal. 5. de Loc. affe.
cap.1. & 2 & 3. de Cau. ſympto. docuit. proinde euenit, vt,
quamuis in vnamet alicuius partis temperamenti
proprietate plures ſint facultates, ac eas ſtrenuè
exerceat vbi tēperatiſsima fuerit, & malè fungatur
vbi intemperata fuerit pars: & hactenus male, qua-
tenus intemperata fuerit, velut patet primo de Præ-
ſagitione ex pulſibus: videre tamen liceat non om-
cap.4 nes illico offendi, cùm intemperata pars efficitur,
verùm ſæpe vnam, interdum aliam, quandoque
plures lædi conſpicimus: quemadmodum in natu-
ralibus quoque facultatibus cuiuſuis partis quotidie
obſeruamus: voa videlicet, vel duabus effectis, aliis
illæſis permanentibus. Cuius rei teſtimonium pari-
cap.7 & 6. ter reddit Gal. eodem 5. de Loc. aff. cùm de iecino-
eiuſdem. ris affectibus verba facit. & 6. vbi de renum affecti-
cap.3 bus, & propriè de diapete pertractat, & magis vni-
uerſaliter 3. de cau. Sympto. Illud quoque mente
concipiendum, quòd, licet quædam facultates, cùm
valet pars, cuius ſuot propriæ, quodam ordine, qua-
dámve connexione, diuerſis temporibus ab ea e-
xerceantur, vt videre licet in naturalibus ipſis viri-
bus: nam primò pars vtitur familiarium attractio-
ne, deinceps eorundem retentione, & alteratione,
vltimo loco, quod alienum eſt, excernit; peruerti-
tur tamen ordo ſæpenumero, ſoluiturque conne-
xio, cùm eadem pars intemperata reddita eſt. quod
quidem effici poſſe nequaquam arbitrandum eſt,
niſi propterea quòd, cùm à diuerſis cauſis ipſa
effici intemperata queat, pro ratione maioris, vel
minoris præparationis dictarum facultatum, ac pro
cauſarum diuerſitate, modò vnam, modò alteram,
vel plures lædi contingit: velut non tantùm in fa-
cultatibus ipſis, verùm etiam in febrium ſubiectis
quotidie obſeruamus. nam quamuis ſpiritus para-
tiores ſint, quàm humores parteſque ſolidæ, ad ca-
lorem præter naturam ſuſcipiendum, cùm tenuio-
ris ſint ſubſtantiæ: omniſque tenuis ſubſtātia prō-
cap.1 ptius alteretur, quàm craſſa, primo de Differentiis
febrium, & inſuper humores, quàm membra: non
tamen perpetuò, quæ incipit febris, diaria eſt, ſed
putrida interdumque he.tica eſſe poteſt, vt eodem
cap.8 primo de Differentiis febrium patet. cuius euentus
cauſa aſsignatur prædictorum ſubiectorum maior,

vel minor præparatio; cum magis lædi poſsit ab v-
na, vel altera cauſa, à qua primum homo cœpit fe-
brire. Parimodo nec illud mirum videri debet, q̃
cerebro diuerſimode affecto, quamuis in eodem lo-
co, eademq́ue ſede principes eius facultates perfi-
ciantur, in proprioq; eius tēperamento conſiſtant,
vnam interdum, aut alteram, vel plures earum lædi
contingat. &, quamuis, cùm ipſum cerebrum valet,
imaginandi functio præcedat, ſubſequaturq; ratio
& memoria, paratiorq; ſit imaginatio, vt lædatur;
non propterea, cùm intemperatum redditur, ne-
ceſſario à quauis cauſa imaginandi functionem pri-
mò lædi oportet: verùm indifferenter) vt de natu-
ralibus facultatibus diximus) poſſunt vna, vel altera,
aut plures lædi, prout paratior vna facultas inueni-
tur, vt lædatur magis ab vna, vel altera cauſa. Pro
maiori ergo praparatione vnius, vel alterius facul-
tatis ad hanc, vel illam offenſionem ſuſpiciendam,
ac pro lædeotis diſpoſitionis varietate contingit v-
nam modò, vel alteram, plures, aut omnes princi-
pes facultates lædi, quamuis in vna eademque ſede
perficiantur, vt diximus. Cōcomitatur inſuper hęc,
diuerſa ipſius cerebri pars, quæ primò afficitur. nam
omnium principalium virium animæ affectus in ce-
rebro conſiſtere apud omnes Medicos in confeſſo
eſt, velut 3. de Loc. aff. teſtatur Gal. Et, ne tyranno- cap.5
rum ritu hęc affirmare videamus circa eiuſdem Gal.
auctoritatem, ad ipſum confugiemus. Is 3. de Loc. cap.5
aff. dinumeratis quibuſdam capitis ac cerebri affe-
ctibus, ex quibus diuerſæ principes functiones tur-
bantur, dixit eos differre tum pro diuerſitate diſpo-
ſitionis & cauſarum, aut eo quòd magis, vel minus
eædem intenduntur: vel veritate mixtionis dicta-
rum diſpoſitionū, & hoc totū ex parte efficientium
cauſarū, ac lædentiū morborū, nanq; ex infrigidan-
tibus cerebrū cauſis, eiuſq; intemperie frigrda me-
moriam lædi contingit, &, ſi eadem vehemētius in-
tendantur, ſimul cum memoria læditur ratio: quæ
affectio ſtultitia nominatur. Similiter quoque acci-
dit in lethargo ac omnibus ſoporoſis affectionibus,
etſi ex his imaginationem quoque veluti reſolui cō-
tingat. conſueuit nanque (eodē Gal. auctore) frigida
intemperies animales actiooes torpidas efficere; id
quod animalia, quæ per frigora latere coguntur,
haud obſcurè declarant, ac in frigidis medicameotis
& cibis videre licet. Ex quibus concludo ad Gale.
ſententiam, ſtultitiam & obliuionem à frigore or-
tum habere: cum videlicet ex his cerebri corpus re-
frigeratum eſt vt idem teſtatur 2. de cau. Symp. Ve- cap. vlt.
rùm, ſi non vehemētius intendatur frigiditas, obli-
uionem cauſat, memoriamq; lædit, ſi autem inten-
datur, ſtultitia oritur, atque mens, ſeu cogitādi fun-
ctio impeditur ac torpida efficitur, eodem auctore
3. de Loc. affe. ex oppoſitis verò cauſis, calfacienti- cap.5
bus videlicet, velut oppoſiti morbi in cerebro ex-
citantur, ipſo immodicè calfacto, ita & oppoſita vi-
tia, vt vigiliæ, delyria, phrenitides, diuerſimodeque
principes functiones læduntur: nō tantùm quia ex
calidis afficiuntur diſpoſitionibus, ſed etiam quia
leuiores, aut vehementiores exiſtunt. Nanque ex
bilioſis ſuccis febrem ardentem generantibus, ſi
vapores ad caput aſcendāt nō multi, nec admodum
acres: delyrium oritur, eáque princeps facultas
potiſsimum læditur, quæ minorem habet oppu-
gnandi vim, vt lædatur. hæc verò phantaſia eſt.
quare imaginandi functio tunc offenditur. At,
ſi multi, acreſque, & vitioſi fuerint, oon ima-
ginatio,

ginatio, ſed cogitatio aberrabit. Quod ſi multi ac admodum acres ſint, vtræque deprauantur. Nec diuerſa quoque ratione, orta phrenitis nõnunquam mitior eſt, vtpote cùm à pallida bile ortum habuerit, imaginandique facultas turbatur, ceu promptior ac paratior vt à leuioribus cauſis lædatur, præſertim calfacientibus. At, ſi vehementior fuerit, cùm videlicet flaua bilis eam parit; prõptius mens, ſeu ratio vitiatur, vtpote magis apta vt ab hac offenſionem ſuſcipiat. vbi vero fuerit vehementiſſima ex eadem flaua bile excitata, adeò tamen acri & calfacta ac ferè præaſſata, vt velut ferina ſint delyramenta; euenit vt tum imaginatio, tum cogitatio deprauentur. Ex his denique diſpoſitionibus calidis non modo aliæ atque aliæ facultates læduntur principes, eò quòd magis minuſque intenduntur, & ſecundum quòd magis minuſque obnoxiæ ſunt hæ facultates his lædentibus cauſis: ſed ipſarum læſionis modus alius eſt ab eo qui à diſpoſitionibus frigidis excitatur. ex ipſis nanque minus intẽſis memoria primò: quòd ſi intendantur, ratio quoque læditur vt diximus ac imaginatio interdum, vt in veterno & lethergo, læſioniſque modus velut deficiens eſt, torpidus, ſeu reſolutus. At ex calidis diſpoſitionibus, non quidem vehementer auctis, imaginandi facultas primò, &, ſi intendantur, mens & ratio, ac: ſi vehementius intendantur, vtræque afficiuntur: eritque earum læſionis modus non deficiens & reſolutus, ſed deprauatus & errans. & proinde cerebrum, vbi in morboſam intemperiem incurrerit, neceſſariò ſymptoma, quod intemperiei familiare eſt, inducit, vt 4. de Præſag. ex pul. patet. cap. 8 nec tantùm ex oppoſitis, ſeu diſpoſitionibus diuerſis cerebrum offendentibus, contingit diuerſas principes functiones lędi, easq; diuerſimodè (prout promptius, aut ægrius quæque earum parata eſt) offenſam ſuſcipere, quinimmo ex veritate mixtionis prædictarum cauſarum: quæ cum multiformiter commiſceri queant, varia cerebri vitia pariunt pro mixtionis modo, varias inſuper ex ipſis noxas contrahunt functiones principes. nam modò vna, modò altera, vno, vel alio modo, pro earundem etiam diuerſa præparationis ratione, lædi conſpicitur. quæ quidem abnegare extremæ eſſet dementiæ, cum in dies illud quiuis in ægris curandis etiã parum exercitatus obſeruare valeat. Et, quamuis hæ functiones principes (vt diximus) in ipſius cerebri corpore perficiantur: non ex qua tamen oritur in earum læſione differentia, cùm videlicet cerebrum ipſum ſecundum diuerſas eius partes primo afficitur. Cuius rei nõ immemor Gale. 3. de Loc. aff. teſtatus eſt cap. 5 cerebri effectus nõ tantum inter ſe differre mixtionis varietate, aut eo quod magis, minùſve intendũtur eorum cauſæ, verum etiam, quia ventriculi cerebri interdum afficiuntur, interdũ eius vaſa vniuerſa, interim humiditas, quæ per eius corpus diſperſa eſt, aut tũ ipſummet cerebri corpus intemperatum redditur. non enim verendum eſt, quòd pro ratione diuerſarum cerebri partium primò affectarum poſsint & ipſius varia oriri vitia, ac diuerſæ functiones lædi, quamuis hæ in ipſius cerebri corpore ab anima exerceantur. nam alia ratione conſentit cerebri corpus, cùm eius ventriculi primò afficiuntur, alio modo cùm eius vaſa, ſeu humiditas, quæ per ipſum diſperſa eſt. Diuerſa quoque ratione ipſæ functiones lædentur, ſi ipſius cerebri corpus præter naturam primò afficiatur. qua inſuper ratione euenit, vt interdum vna, interdum alia noxam ſuſcipiat, etſi ſedibus non ſeiungantur. Ex quibus ſatis admodum demonſtratum eſſe cenſeo, Gal. duce atque auctore, qua ratione contingat vnam interdum, vel alteram functionem principem turbari, aut quouis modo offendi, altera illæſa permanente; quamuis in vno eodemque loco conſiſtant, vt diximus, ac ab ipſa anima in cerebri corpore exerceantur. quæ cum hucuſque à quibuſdã percipi non potuerint, conati fuerunt ad Galeni mentem, vt ipſi fatentur, licet falsò, prædictas functiones locis ac ſedibus ſeiungere, maximam Galenò iniuriam inferentes: cum id apud eum ſcriptum nullſibi reperiatur, quinimmo ab eiuſdem monumentis alienum, eiuſque ſententiæ pugnans omnino eſt, vt ex his, quæ ſuprà diximus, liquidò conſtare poteſt.

DONATI ANTONII ALTIMARI,

Quòd naturalis ſpiritus in Galeni doctrina admittatur: & non omnino abolendus ſit, vt quibuſdam viſum fuit.

QVI naturalem ſpiritum in Galeni doctrina, tanquam non neceſſarium abnegant, hac prima ratione id probare conantur. Spiritus naturalis, (inquiunt) ſi neceſſarius ſit, non propter aliud vtique, niſi vt vehiculum naturalium facultatum exiſtat, altricis præſertim, ad membra ipſa. Atqui hæ cognatæ connctis partibus ſunt, veluti magneti lapidi vis qua ferrum attrahere poteſt, Galeno auctore primo de Locis affectis circa finem. quare vt eis ab aliqua parte vis hæc influat, ſuperuacaneum eſt. Non ergo ſpiritus naturalis ad partes ipſas naturales facultates ſuppeditat; & propterea neq; neceſſarius exiſtit. cap. vlt. Poteſt & hæc eorum ratio corrobari Galeni auctoritate libro Artis medic. ca. nono, vbi de partium differentiis loquutus, quaſdam dinumerauit, quę nec aliarum gubernationi præſunt, nec aliunde gubernantur: cum inſitas habeant à natura potentias, à quibus reguntur: vt cartilago, membrana,

os,ligamentum, &c.At,ſi ſpiritus naturalis nutriē-
di vim ad corporis partes deferat; nulla daretur
prænarratæ differentiæ pars,& Galen.tanquam ſu-
perflua ponens condemnandus eſſet.Inſuper, cùm
partium eſſentia permanens non ſit, ſed continuè
diffluat ac mutetur, venis & arteriis (Galeno teſte
cap.vlt. primo de Locis affectis)indiguerunt, vt nutrimen-
tum eis deferatur, ac innati caloris temperies ſer-
uetur. At per venas nutrimentum eis diſtribuitur,
per arterias caloris ſymmetria ſeruatur. nullo ergo
alio tertio, nec ſpiritu naturali opus erit. Deficit
quoq; materia pro ſpiritus naturalis generatione,
vt hi opinantur. Nā,ſi qua eſſet materia,ex qua na-
turalis procrearetur ſpiritus,ea vitalis ſpiritus eſſet,
materia, ex quo animalis gignitur. Eius verò ge-
neratio prima in corde ſit, & ab eo in vniuerſum
corpus per arterias diffunditur.qua de re,cùm mul-
tò plures ſint noſtri corporis partes, quæ vi egent
naturali quàm quæ animali: neceſſarium vtique eſ-
ſet magnas,immo maximas arterias ad iecur perue-
nire, tantam vitalis ſpiritus copiam ſuppeditantes,
quæ pro naturalis materia ſufficere poſſet. At per
corporum diſſectionem, & Galen. quarto de Vſu
part.cap.decimotertio,conſtat ad ſimas tantùm ie-
cinoris partes,& eas quidem valde paruas, arterias
inſeri, per quas tanta ſpiritus vitalis copia,vt ex ea
naturalis gigni poſſet, non defertur: quam tamen
multam eſſe oportuiſſet ſi ex ea naturales ſpiritus
gigni deberent. At, ſi quiſpiam dixerit non hanc
eſſe ſpiritus naturalis materiam,ſed ſanguinem,qui
in iecore fit: eum eſſe non poſſe arguunt, cum is
craſſus ac turbulentus, necdum ab aliis humoribus
emundatus ſit, vt idoneus fiat ad eius generatio-
nem: deficit ergo materia. Sed nec locum in ie-
cinore eſſe, in quo poſsit naturalis ſpiritus genera-
ri,vtpote cùm nulla in eo ſit cauitas, veluti in corde
& cerebro manifeſtè cernitur.qua de re deeſt & lo-
cus pro eius generatione. Præterea nec canales,ſeu
meatus,ſuppetunt:per quos,vbi genitus iam fuerit,
valeat ad membra deferri: Niſi quiſpiam dixerit
per venas vnà cum ſanguine ſpiritum tranſire.quod
tamen nec corpus venarum patitur, vnica tantum
tunica contentum: nec motus, ſeu pulſus indicat,
qui venæ non ſecus ac arteriæ adeſſe deberet. Vlti-
mo loco non dari ſpiritum naturalem probāt, cùm
nulla via pateat aëri quo is nutriri valeat,veluti ani-
malis & vitalis.deficeret ergo vnus eius nutrimenti
modis. Qua de re,cùm nec finis adſit,ob quem cum
gigni oporteat nec materia, ex qua vel generari,vel
conſeruari poſsit: nec locus idoneus,in quo gigna-
tur: nec via,per quam ad membra mittatur,ex præ-
dictis probabilibus rationibus iure omitti ac nega-
ri ad eorum mentem poteſt. Vt autem rei propoſi-
tæ dilucidius veritatem aſſequi valeas,quid per ſpi-
ritum intelligendum ſit animaduertas oportet. Eſt
autem,ad Gal.mentem,corpus quoddam calidum,
tenuiſsimæ ac leuiſsimæ ſubſtātiæ, ex aëre & tenuiſ
ſima, leuiſsima ac ſynceriſsima parte ſanguinis,
cap.9 ſeu ſeminis genitum. Quod corpus ſit calidum,pa-
tet 5. de Simpl.med.fac.quo loco innatum ſpiritum
cap.7 calidum appellauit: & commentario aduerſus Ly-
cum.ita de aliis dicendum,cum ab eo calidaque ma
teria originem ducant. At, quod ſubſtantia eius ſit
leuiſsima ac tenuiſsima, apud eūdem auctorem pa-
cap.14 tet 3.de Nat.facul.vbi aſſeruit omnium,quæ in cor-
pore ſunt, leuiſsimum tenuiſsimumque eſſe ſpiri-
tum. Quòd ex aëre ac ſanguine halituoſo & tenui
gignatur,decretum reliquit Gale.6.de Vſu part.11. cap.17
ac 12.Met.med,ac ſexcētis aliis locis,Quòd verò ex cap.3
ſemine,14.de Vſu part.& lib.aduerſus Lycum, pa- cap.5
tet. Huius ſpiritus duæ primæ differentiæ iuxta e- cap.9.& 10
iuſdem auctoris ſententiam aſsignari poſſunt: nam cap.7
quidam fixi ac ſtabiles ſunt, qui innati ab eo appel- cap.9
lantur 5.de Simp.med.fa. quidam vero vagantes ac
errantes ſunt,& inſluētes.Hi vero ſpiritus,qui inſiti
ac innati dicuntur: cum in omnibus animantis par-
tibus contineantur, non tamen vndequaq; ſimiles,
veluti nec etiam ſanguis,adeo in ſimplicibus ac pri-
mis ſolidisque animalis partibus fixi ac implantati
ſunt,(ex ſanguinis,vt diximus, & ſeminis leuiſsima
ac tenuiſsima parte geniti) vt toto vitæ curriculo
iidem permaneant. etſi eorum ſubſtantia quolibet
ferè momento tum minor, tum maior cōſpiciatur,
nunquam tamen in totum diſsipatur. Nec parua
eorum ſubſtantia in ſpatiis inanibus dictarum par-
tium ineſt: immo potius ea veluti materia quædā,
leuiſsimam etiamnum mutationem expoſcens, eſt
ad innati ſpiritus qualitatibus ſuis abſoluti genera-
tionem.poterit autem hæc ſubſtantia ſpiritus inna-
tus appellari, cum admodū ad natui alia opera per-
ficienda conducat,prout 5.de Simp.med.fac.Gale.
viſum eſt.Hunc ſpiritum innatum in ſemine conti- cap.9
neri,ſpumoſoque corpore,elemento ſtellarū pro-
portione reſpondentem, primumque fœtus prin-
cipium eſſe Ariſt.2. de Gener. anima.ſcriptum re-
liquit. At Galen. qui & ſemen non tantum effe- cap.3
ctiuum generationis fœtus principium voluit eſſe,
ſed & materiale,ſic nec ſanguinem menſtruum ma-
teriale tantùm principium,ſed effectiuum quoque:
licet validiſsimū ſit in ſemine effectiuū, materiale
pauciſsimū, in ſanguine contrà, quod ad materiam
ſpectat plurimum, quod ad vim & facultatem im-
becillimum: hunc innatum ſpiritum non tantum
ex ſeminis parte leuiſsima ac tenuiſsima, verùm &
ſanguinis menſtrui ſimili ſubſtantia gigni voluit:
licet ex ſemine magis. qua ratione ſæpe apud eum
reperies(vt 1.de Sani.tuen.& 2.de Nat.fac.) ſemen cap.2
opificis rationem obtinere,ſanguinem verò mate- 2.ar po.ma.
riæ ab eo quod in eis præualet, ipſis principiis de- cap.3
nominationem tribuens: ita vt ex vtriq; ſimul per-
mixtis velut vnum fiat agens, vnum motus princi-
pium ſeu effectiuum,vt vtrumque in vnum motum
conſpiret,ac principium motus ſit idem: vt patet
ex eius mente tum 2. de Sem. tum 14. de Vſu part. cap 1
quāquam hæc vis,ſeu facultas in ſemine magis prin- cap.8
cipatum obtineat, vt diximus: eſt nanque ipſius
animæ inſtrumentum primum, etſi Stoici ipſius
ſubſtantiam eſſe autument. Hic ſpiritus eſt, qui o-
mnes actiones naturales adauget,qui,cum in pueris
copioſiſsimus ſit,caliditate ſymmetrus ab Hipp.A-
pho.14.1.lib.calor innatus appellatur; etſi is verè in
triplici ſubſtantia cōtineatur:ea quā diximus,ac re-
liqua tū ſanguinea: ex qua carnoſæ partes generan-
tur:tū ſeroſa ſeminis parte, ex qua ſolida finguntur.
Quapropter Gal.hoc innatum calidū, quòd ἀρχῖſο- cap.7
νον.i.primogenitum vocare Hipp.cōſueuit,nil aliud
eſſe,quàm ſanguinem menſtruum, ſemenq; retulit
lib.aduerſus Lycum,aſſerēs ſe nihil nouiſſe, præter
hæc,tertium:& propterea iis,qui creſcunt,plurimus
ineſt: & iis,qui conſenuere, minimus. Errantium
autem ſpirituū differentię à Gal.7.de Hipp.& Plat. cap 3
decretis duæ conſcribuntur:quarum vna vitalis ſpi-
ritus,altera animalis dicitur. Vitalem appellat eum,
qui in corde & arteriis continetur: eſt enim cor eo-
rum

6.de Plac. Hippo. & Plat.cap.8 dem auctore 6.eiuſdem,ſicuti arteriarum, ita & vi-
talis ſpiritus,feruentisque ſanguinis principium, &
fons.quo ſpiritu vitali medio cor,ceu fons (vt dixi-
mus)inſiti caloris facultatem quãdam ſingulis par-
tibus transmittit : per quam & earum poſsit inti-
mi caloris temperies ſeruari,cuius gratia ſpiritus is
à corde confluit caloris delator. Quanquam & alia
quoque ratione, pulſu videlicet, prædictum inna-
tum partium calorem cuſtodiat,prout patet lib. de
cap.3 Vſu pulſ. Proinde actiones ſuas perficiunt ſingulæ
partes peculiari cordis temperie, qua pereunte i-
pſarum quoque actiones perire neceſſe eſt : prout
ipſe 5.de Loc.aff. teſtatur. Altera differentia anima-
cap.1 lis ſpiritus appellata,nõ quod ſubſtantia animæ ſit,
vt Stoicis placuit, ſed quod is primũ eius inſtrumẽ-
tũ in cerebro continetur, præſertim in eius ventri-
culis,poſteriori & medio:hoc ſiquidẽ(cùm ipſa vo-
luntariis actionibus vnà cum ſenſibus præſideat)ad
ſenſus omnes,cũ ad eos motus, qui à conſilio & vo
luntate prodeunt,vititur,ad prędictorũ inſtruméta
eo medio facultatẽ ſuppeditans.An verò tam vis,
ſeu facultas,quã ſubſtãtia ad prædicta ſenſus & mo-
tus inſtrumẽta influat,vel vis tantùm,aut ad quædã
vis,ad quædam vero & ſubſtantia & facultas, cũ ad
rem propoſitam ſcire non conferat : iure præter-
cap.5 mittam.At lib.12. Method. med.cum de prædictis
ſpiritibus verba feciſſet ; aſſerit quòd, ſi naturalis
quoq; aliquis eſt: vtiq; is in iecinore & venis cõti-
nebitur.Quo loco etſi ipſum dari non affirmet,nec
omnino negauit : locum tamen ſignauit diuerſum
a prædictis , iecur videlicet & venas, ſi daretur. eſt
nanque & ipſum inter tres principes partes dinu-
meratum,quibus animal gubernatur,altricis facul-
tatis principium & veluti fons, ſicut cor caloris, &
cerebrum ſentiendi atque mouendi ab electione,
Gal. eſte cùm 9.Meth.med.tũ 5.de Loc.aff.& 7.de
Hip.& Pla.decr.De hoc ergo principio altricis,ſeu
cap.10 cap.1 naturalis, facultatis in dubium venit, nũquid inſtar
cap.3 aliorum duorum principiorum,cerebri videlicet &
cordis,aliis corporis partibus ſpiritũ aliquem ſup-
peditet,loco & vſu ab animali & vitali diuerſum,
genere tamen eis conſimilem, vt qui vagans & er-
rans dicatur , qua ratione ab innato diſcrepet:na-
turalis appellatus,vt qui a principio naturalis facul-
tatis genitus, iecore videlicet ,per eiuſdẽ proprios
canales,venas ſcilicet,in totum corpus diffundatur,
quo medio naturales partium potentiæ , ſeu facul-
tates,conſeruentur , quemadmodum à vitali à cor-
de transmiſſo intimus earum calor in ſymmetria
conſeruatur. Quòd autem ſpiritus hic naturalis
tanquam neceſſarius in Gale. doctrina conceden-
dus ſit,ex infra dicendis, cuius non tantùm tibi, ſi
admodum duræ ceruicis non fuerit probare cona-
cap.8 bimur,præſuppoſito prius eo,quod Gal.11. Meth.
meden.decretum reliquit, Naturam ex tribus par-
tibus conſtare : ſpiritu, ſubſtantia carnoſa,& ex iis
quæ verè ſolidæ dicuntur : ſingulaq́ue iſtarum triũ
propriam habere pro ſua natura cum qualitatem,
tum quantitatem.ac qualitas earum ex congrua tẽ-
perie calidi,frigidi,humidi,& ſicci conſiſtit : quan-
titas vero ſolidarum partium par ſemper manet nu-
mero duntaxat his,qui inaugentur : qui verò abſo-
luti ſunt,etiam magnitudine ; ſed carnoſæ ſubſtan-
tiæ magnitudo variatur,etiam ſi animal non augea-
tur : pari modo & ipſius ſubſtantia tantùm non
quolibet momento tum minor , tum maior con-
ſpicitur. Virtus quoque dictarum partium, vel in
his tribus ſimul enumeratis additur, vel in eorum
proprio temperamento conſiſtit perpetuò ſui cu-
ſtodiam requirens : cuſtodia vero ſimilium exhi-
bitionem incidat , velut ſublatio contrariorum.
Proinde virium ſubſtantiam (quæ ex ſpiritu, vt di-
ximus,carnoſa ſpecie,ac ſolidis ipſis completur) ſi
cuſtodire velimus, ex iis, quæ ſimilia ſunt, moliri
cuique ſuam cuſtodiam conuenit : nempe ei, quæ
terra eſt,ex iis quæ magis ſunt terrea : & ei,quæ hu-
mida, ex iis quæ ſunt humidiora. ad eundem mo-
dum & ei,quæ magis aërea,ea, quæ plus huius ſub-
ſtantiæ in ſe habent,vt propria cuique menſura ſer-
uetur,adhibenda ſunt , Galeni auctoritate eodem cap.8
vndecimo Metho.medend. Ad hæc nulli in dubiũ cap.3
venit(prout primo de Sanit.tuend. & 12. Method. cap.5
Galen. ſcriptum reliquit)fieri non poſſe,vt conti-
nuo noſtri corporis ſubſtantiæ quicquam non va-
cuetur,aut immutetur, veluti nec vllo alio genera-
bili corpori contingit. Proinde Medici officium
eſt vt,quæ ſubſtantiæ portio defluit,eam apponen-
do reſarciat : quod alteraſcit , in debitam tẽperiem
per contrariam alterationem vindicet,vtrorumque
materiam naturæ propriam ſubminiſtrans. Harum
porro trium ſubſtantiarum nulla prorſus & altera-
tioni & diſsipationi promptius ſubeſt,quàm ea quæ
ſpiritus, vt quæ tenuior & halituoſior ſit. qua de re
ſi aſsiduè ab ipſo calore aliqua portio digeritur,
ſimulq́ue ab aliis cauſis,& alteratur, ſimili corrigen
da venit ſubſtantia : aliàs verendum ſit ne (ea aſsi-
due diſsipata,nec per aliquod ſimillimum ſubſtan-
tiæ prius euacuatæ reſarcita,vel alterata & in debi-
tam temperiem per contrariam alterationem non
deducta,vt tum quantitas,tum qualitas, quoad fieri
licet, naturaliter ſe habeat) virium eſſentia quibus cap.5
corpus regitur totum, & quæuis eius pars, vitietur,
ac animal pereat,vel pars aliqua deperdatur. Ea de
re libro vndecimo Method. Galen. ſpirituum cu-
ſtodiam moliri ex reſpiratione,ac trãſpiratione,&,
qui ex ſanguine attollitur, vapore,vel eius attenua-
tione ,ſeu in halitum ſolutione, & quaſi aëratione,
inquit,tanquam hæc ſit eorum ſpirituum omnium
ſubſtantia ſimillima.Particulatim autẽ vitalis ſpiri-
tus irrigatur ac alitur , ſiue nutritur ex inſpiratione
& ſanguine : animalis vero ex inſpiratione ac ſan-
guine tenuiori , quem reticularis plexus ſuppedi-
tat,prout 12.Method.patet. & 7.de Hippo.& Plat.
decr. dixit ſpiritum animalem ex vitali perfectius cap.8
coniuncto oriri. Ac 6.de Vſu part.hunc animalem cap.3
ſpiritum aſſeruit exhalationem quandam eſſe ſan- cap.17
guinis benigni. Ex quibus patet quod, quamuis ex
reſpiratione, ſeu tranſpiratione, ſimulque & ſan-
guinis exhalatione; vt ita dixerim; ſpiritus quicun-
que gignitur,nutritur, ac cuſtoditur, præcipua ta-
men eius cuſtodia ac nutritio eſt ex eiuſdem ſan-
guinis attenuatione , ſeu aëratione : in quo (mea
quidem ſententia) tum inſiti , ſeu innati, tum
vagantes omnes , ſeu errantes , ſpiritus quo-
dammodo conueniunt : cum hæc ſit maximè ſi-
milis ac familiaris eorum materia , potiſsimum
innati. vnumquodque enim ea ſubſtantia , qua cap.16
primum genitum eſt , ali etiam perpetuò con- Hippo lib.
ſueuit, prout Galen. aſſeruit libro primò de Semi. de alimenti
circa finem, licet ex aëre eorum qualitas æquè,vel quod refert
fortè magis,cuſtodiatur. quod voluit Hipp.innue- Galen. lib.
re lib. de alimento, dum dixit : Principiũ alimenti de Vsu
ſpiritus,os,guttur,pulmo, & alia reſpiratio. Nec te resp. ca. [illegible]
præterit innatum ſpiritum, velut in aliis corporis

partibus,ita in iecinore contineri: non enim fas eſt
in aliis,& non in iecinore, reperiri, eiſque iecino-
ris naturam facultatemq́ue in hoc potiſsimum ſpi-
ritu conſiſtere,velut de aliis partibus ſuprà relatum
eſt.Quinimo conſonum eſt iecur ipſum,velut altri-
cis ſeu naturalis facultatis principium, vnum ex tri-
bus corpus noſtrum gubernãtibus,multam copiam
ſpiritus innati in ſeipſo continere : non enim ſibi i-
pſi duntaxat gubernando dat operam,ſed tanquam
principium obtinens aliis partibus materiam ad a-
limentum idoneum procurat Amplius ſcio te non
ignorare,quòd innatus hic ſpiritus tam in iecino-
re,quàm in aliis corporibus partis aſsidua cuſtodia
egeat : cùm tota moles animalium in perpetuo
fluore ſit,&,ni ſimilis altera ſubſtantia, pro ea quæ
deſluxit,reſtituta ſit,vt diximus, ac Galenus primo
cap.2 de Sanit.tuend.teſtatur,euaporabitur certè, atque
diſsipabitur vniuerſa,præſertim ſubſtantia hæc ſpi-
ritus,quæ promptè propter ſui tenuitatẽ euaporat,
ac diſsipatur. Verùm eius non tantùm in quanti-
tate iuſtus modus ſeruandus eſt, ſed etiam in quali-
tate, quæ ſimilis eius temperici ſubminiſtrari de-
bet,quoad fieri poſſet.&, ſi quale erat ipſum quod
effluxit, tale prorſus adiungere agglutinareq́ue ei
per totum liceret ; optimum id, ſaluberrimumq́ue
planè eſſet. Hic autem iuſtus ſeruandi modus non
cap.3 aliter fieri valet Gal. teſte primo de Sanit. tuend.
quàm cibi , potionis, reſpirationis & arteriarum
motus ope. Vltimò non te fugit quòd,licet cor
veluti principium & fons (vt prius diximus) innati
caloris,mediis arteriis ab eo ortis aliarum partium
innatum calorem ſeruet, non tantum earum arte-
riarum motu, verùm etiam mediis ſpiritibus, in ſi-
niſtro eius ventriculo ortis , qui veluti vehiculum
cap.3 caloris à corde confluunt,Gale.auctore lib.de Vſu
pulſ. ex his tamen ſpiritibus calorem vehentibus
nullum aliud commodum partes, ad quas defertur,
ſuſpiciunt, quam ſi intimi caloris temperies in eis
ſeruetur. Hæc cuſtodia non tantùm pulſu, verùm
etiam ex abundanti naturæ gratia à prædictis con-
fluentibus ſpiritibus fit : nam propter hoc naturam
cap.15 in partibus inſeruiſſe arterias Galen. oſtendit 4. de
Vſu part. Quare non ab re eundem vſum præſtabit
hic ſpiritus vitalis innato ſpiritui, & non alium,i-
pſum in propria temperie ſeruans, ac qualitate de-
cap.3 centi.propterea voluit 7. de Hipp. & Pla. decr.eo
cap.17 probè concocto animalẽ ſpiritum generari, & in-
ſtatum.Immo 6.de Vſu part.propterea purum ſan-
guinem, inquit, ac tenuem in arteriis contineri o-
portuit : quoniam ſpiritui animali,& non aliis par-
tibus alimentum erat ſuppeditaturus. Excipiendæ
ſunt tamen fortè partes quædam, quamuis paucіſ-
ſimæ,vt pulmo,qui vaporoſiori ac tenuiori ſangui-
ne pro eius nutrimento indiguit.Is nanque ſanguis
ſpirituoſus & feruens in corde genitus, non etiam,
velut qui è iecore ortus eſt, in alimentum proficiſ-
cap.6 citur omnibus corporis partibus 6.Hippoc.& Pla-
to.decre.pari ratione nec vitalis ſpiritus, qui veluti
cordis caloris vehiculum, partium, ad quas defer-
tur,ſymmetriam proprij calidi cuſtodit:& proinde
innati ſpiritus earum, in quo potiſsimùm eſſen-
tiam habent, in alimentum non proficiſcitur, ſed
eum contemperando ſeruat, animalis tantùm ma-
loco præci- teria ac alimentum iuxta Gal.ſententiam præcitato
ta.7.de pla. loco.nec ſolùm ipſius innati ſpiritus, ſed etiã car-
noſarum, ac ſolidarum partium caloris ſymme-
triã conſeruat,à corde tranſmiſſus. Nec quiſpiã fa-
teri audebit animalem ſpiritum à cerebro diffuſum
in innati ſpiritus alimentum tranſire:nã hic (vt cal-
les)primum animæ inſtrumentum eſt,ad Gal.men- cap.3
tem 7.de Hipp. & Pla. dec. tum ad ſenſus omneis,
tum ad motus, qui ex appetitione fiunt, perficien-
dos. Reliquum eſt, præter eam, quam ex aëre ha-
bet,cuſtodiam, inſitus ſpiritus, vt aliqua ſubſtantia
ei quàm ſimillima reperiatur:poſtquam ea, quæ eſt
vitalis aut animalis ſpiritus,non eſt : velut animali-
bus ſpiritibus inuenta eſt.nec minus & ipſius vitalis
ſpiritus materia ac ſimillima ſubſtãtia inueniri de-
bet,ex qua,præter aërem, gignatur ac cuſtodiatur.
His iactis fundamentis pro ſpiritus naturalis neceſ-
ſitate,talis prima poteſt erigi ratio : In quacunque
corporis parte ſpiritus innatus reperitur, is præter
aëris inſpirationem, ſeu tranſpirationem, quadam
ſanguinis exhalatione,aut (vt ita dixerim) aëratio-
ne,pro eius nutrimento ac cuſtodia, indiget velut
quicunque alius ſpiritus Galen. decret.11. Metho. cap.3
Sed in iecinore, quod vna eſt corporis pars, eaq́ue
princeps,innatus ſpiritus reperitur , in quo potiſsi-
mũ eius natura conſiſtit,ac virtus,vt ſuperius oſten-
dimus,quare & cuſtodia & refectione eget, vt, quæ
difflatur portio eius, quoad fieri liceat, reficiatur.
hæc non eſt alia à ſanguinis exhalatione quàm ſpi-
ritum vocamus : nec is vitalis eſt; quia non niſi in
corde & arteriis continetur, & ſymmetriam tãtùm
partium ſeruat : nec animalis, propter prædictas
cauſas.quare iure naturalis appellandus erit ; cùm
præter hos nullus alius reperiatur ſpiritus , & ipſe- cap.5
met Galen.12 .Metho.aſſeruerit Quòd, ſi naturalis
quoque aliquis ſpiritus eſt, vtique is in iecinore &
venis continebitur. Præterea, ſi iecur principium
altricis ſeu vegetabilis facultatis eſt , propterea
quòd materiam procurat idoneam ad alimentum,
toti corpori, ad Galeni mentem ſexto de Hippoc. cap.6
& Plato.decret. iure omnibus eius partibus id ſup-
peditare debet. At cùm partium eſſentia in triplici
ſubſtantia conſiſtat,vt prædiximus, ſpirituoſa, car-
noſa,& ſolida, ſingulis ſimillimum alimentum im-
partiri debet.quare inſito ſpiritui idoneam præſtat
materiam veluti & carnoſæ,& ſolidæ parti.Sed hæc
non eſt alia, quàm tenuiſsima, & leuiſsima ſangui-
nis pars, quam etiam ſpiritum nominamus. nec is
vitalis, aut animalis eſt : iure ergo naturalis appel-
lãdus. At, ſi quiſpiam dixerit iecur idoneam mate-
riam ad alimentum procurare tantùm carnoſarum
& ſolidarum partium,& non inſitorum ſpirituum:
præter id,quòd minus ſcitè dixerit, duo ſequentur
incommoda.Primum, quòd iecur non ſit ſufficiens
principium altricis facultatis,cùm ſingulis partibus
ſufficiens alimentum nõ ſuppeditet : & præter hoc,
aliud aſsignandum ſit principium, quod ſpiritui in-
nato materiam præſtet. hoc autem quantum à ra-
tione alienum ſit,cuique patet, præſertim in Gale-
ni doctrina exercitato ; vniuerſam nanque in ani-
mali nutricationem iecur procurat , vt ſeptimo de
Hippocr.& Plato.decret.ſcriptum reliquit. Ad hæc cap.3
accedit, quòd ſicut ſe habet ad animalem ſpiritus
vitalis,qui perfectiùs concoctius in ipſum vertitur, Loco cit.
vt patet ſeptimo de Hippocrat.& Plato. decret.ſic
ſe debet habere, reſpectu vitalis, alius ſpiritus : &
quo perfectius concocto vitalis ipſe oriatur. Sed
hic non poteſt eſſe alius, quàm naturalis. ergo pro
ortu,generatione,ac cuſtodia vitalis ſpiritus, præ-
ter aërẽ,neceſſarius eſt ſpiritus naturalis,præſertim
cũ is quoq; animalis ſpiritus generationis materiã
habeat

habeat, præter eam quæ ex inſpiratione, & humorum exhalatione, vt Galenus teſtatur eodem loco. Amplius, ſicut ſanguis tenuis, purus & vaporoſus, in corde & arteriis contentus, ex eo gignitur ſanguine, quàuis craſsior ſit, qui prius in iecinore contectus, ad cor per venas diſtribuitur, perfectius tamen in eo elaboratus, ac concoctus: ſic ſpiritus vitalis, præter aerem, materiam ei quàm ſimillimam prædicti ſanguinis exhalationem ſuſcipit, perfectiusque elaborat cor: inque ipſo gignitur, ſeptimo *Loco citato.* de Hipocrat. & Platon. decret. quæ non niſi per eaſdem venas ad ipſum peruenit in iecinore genita, & per venas diſtributa, quanquam craſsior & caliginoſior ſit. At, quòd hanc ſanguinis exhalationem intra venas contentam ſpiritum naturalem nominemus, alienum non eſt: cum & animalem 6. de *cap.17* Vſu partium, Galenus dicat eſſe exhalationem quandã ſanguinis benigni, qui tamen & ſyncerior & tenuior naturali exiſtit. Inſuper, ſi nihil in noſtro corpore planè eſt ſyncerum, ſed omnia omni*cap.16*bus mixta: non tamen æqualiter, vt Galenus teſtatur auctoritate Hippocratis lib. de Alimento. 6. de Vſu partium: iure in venis ipſis non tantùm ſanguis, verumetiam ſpiritus continebitur: velut in arteriis non tantùm ſpiritus, ſed ſanguis, prout ipſe aduerſus Eraſiſtratum probauit. At is, qui in venis ſpiritus continetur, nec animalis, nec vitalis dici poteſt: cùm vnus in cerebro, alter in corde & arteriis contineatur. meritò ergo naturalis dici debet. Vltra hæc, ſi in venis aliquis continetur ſpiritus, is naturalis dici debet: cùm duodecimo methodi me*cap.5*dendi Galenus dixerit, Si naturalis aliquis ſpiritus *cap.16* eſt, vtique is in iecinore & venis continebitur: ſed in ipſis ſpiritus continetur, vt idem 6. de Vſu part. ſcriptum reliquis, dum aſſeruit arteriam, tenuem ac purum & vaporoſum ſanguinem continere: venam autem paucum, eundemque caliginoſum aërem, ſeu ſpiritum. conſueuit nanque hæc Galenus *cap.2* confundere, vt patet primo de Different. febr. me*cap.10*ritò ergo naturalis eſt, & dici debet. præſertim cùm eodem libro inquiat quòd reliquæ particulæ omnes omnium ſunt participes, & venæ & arteriæ: quarum hæ quidem exigui, & eiuſdem tenuis, atque vaporoſi ſanguinis: illæ verò paucißimi, & ipſæ, ſpiritus, verùm caliginoſi & craſsi. Cùm præterea tria ſint principia, quæ, ad Galeni mentem, corpus gubernant, & quodlibet ipſorum propriam cõtineat facultatem diuerſi generis inter ſe, at toti corpori quæuis ipſarum ex ſuo veluti fonte diſtribuatur, vt patet. 9. Meth. 1. de Arte cur. ad Glauc. ſi cerebrum *cap.10* *cap.14* & cor propriis ſpiritibus velut inſtrumentis vtentes ſuas proprias ſuppeditãt facultates, iecur pariter ſuam diſpenſans facultatem ſuo vtetur proprio ſpiritu tanquam inſtrumento, cùm & ipſum inter tria principia non minùs, quàm reliqua, corpus gubernet. At, cùm naturalis facultatis ſit principium, etiã ſpiritu naturali medio toti miniſtrabit: velut cerebrum animali, & cor vitali. hepar enim, cor, cerebrum, & teſtes communiter vniuerſo corpori prin*cap.2*cipia ſunt virtutũ: vt Galenus inquit 2. de Arte cur. *cap.9* ad Glauc. At, ſi quiſpiam dixerit contrarium ſenti*cap.vlt.*re, lib. Artis medi. & primo de Locis affect. ex his, quæ paulò poſt dicemus, reſponſio patebit. Spiritum ergo naturalem ad Galeni mentem & dari & neceſſarium eſſe prædictis hiſce rationibus probatum eſſe reor, cùm propter inſiti iecinoris ſpiritus & aliarum partium inſtaurationem ac cuſtodiam, tum vt materia ſit vitalis ſpiritus, velut & is animalis, in iecinoreque generari tanquàm naturalis facultatis, ſeu altricis, fonte ac principio, aliiſque partibus per venas tranſmitti pro earum prænarrato vſu. At, ſi quiſpiam adhuc eum inficiabitur, aſſerens propter quid de eo ambiguè Galenus *cap.5* loquutus fuerit 12. Method. med. cùm dixit, Quòd, ſi naturalis quoque aliquis ſpiritus eſt, vtique is quoque in iecinore & venis continebitur: Ei reſponſum ſit, primò eo loco Galen. ſpiritum naturalem non negaſſe: ſecundò ſub conditione loquẽtem, locum, in quo contineretur, aſsignaſſe: tertiò quòd non mirum, ſi ſub conditione de eo verba fecit; nam, ſi de vitali ſpiritu, qui euidentior erat, nõ æquè aſſeruit euidentem eſſe demonſtrationem, veluti de animali, eo minus euidens demonſtratio eſſe poterat ipſius naturalis: qui & puritate & tenuitate ab ipſo vitali deficit. eſt nanque craſsior ac caliginoſior, veluti & ſanguis, qui in ipſo iecinore generatur, craſsior & rubrior: at qui in corde, tenuior & flauior eſt, ſexto de Hippoc. & Plato. decret. ne- *cap.8* que euidentis alicuius motus (vt cerebrum & cor) exiſtit iecur ipſum, eodem teſte præcitato libro, quo euidens quoque naturalis in eo pateret ſpiritur. non ab re igitur ſub conditione de eo verba fecit, propterea quod de eo ſatis euidentem demonſtrationem non haberet, & non vt ipſum penitus negaret, vt quidam volunt. Conſueuit nanque de his rebus, quarum euidentem demonſtrationem non haberet, nil temerè pronũtiare: ſed ſub dubio loqui, veluti & de animæ ſubſtantia, & cauſa fœtuum formatrice, vbique locorum, & præſertim lib. de Fœtus formatione, & nono de Hippocra. & *cap.vlt.* Plato. decret. ambiguè loquutus eſt. Non igitur in *cap.9* Galeni doctrina abnegandus eſt naturalis ſpiritus: quinimo, propter prænarratas cauſas ac vſus, tanquam neceſſarius admittendus. Et, ſi linearibus exquiſitis demonſtrationibus, ac euidentibus confirmari nequit, ſatius eſt probabilibus credere & acquieſcere quàm ipſum penitus negare, præſertim cum nec veritati, nec Galeni doctrinæ repugnet. Quinimo cùm nono metho. fateatur, tres diuerſi *cap.10* generis facultates animal gubernare, qualibet toti corpori ex ſuo veluti fonte diſtributa, de naturali facultate minimè id verificari poſſet: cùm ſingulis partibus ſit cognata ad eius mentem: niſi ſpiritus hic naturalis vniuerſis à iecinore ſuppeditaretur, quo innati earum ſpiritus, quibus potißimùm operationes naturales perficiunt, ac proprias functiones, ſeruentur, vt paulò pòſt dicemus. Reliquum eſt rationes eorum qui contra ſentiunt, quas ſuprà portauimus, diluere: quod quidem admodum erit facile. Nam ad primam, qua tentant ſpiritum naturalẽ deſtruere, propterea quòd vehiculum non eſt naturalium facultatum, cùm nutriendi vis cuicunque parti inſita ſit, dicimus ad Galeni mentem, quòd è veſtigiò cùm noſtri corporis partes cõſtructę ſunt, cognatas habent eas, quas diximus, vires naturales. & propterea, vt eis à iecinore per naturalem ſpiritum deferantur, opus non habent. At, cùm earum eſſentia & natura permanens non ſit, iure, præter id quod à corde eis confluit, iecinore indigẽt, quod alimentum eis ſuppeditat: eſt enim ipſum propterea altricis facultatis principium. Hoc alimentum, vt ſuprà probatum eſt, non tantùm carnoſis, & ſolidis partibus, immo etiam innatis earum ſpiritibus, ſuppeditare debet, ex quo diſtributo alimento

connenienti & ſimillimo, vt opus eſt, partium tum
natura,tum virtus,quæ in prędictis tribus conſiſtit,
potiſsimùm tamen in ſpiritibus, conſeruetur. Na-
turalis ergo ſpiritus appellatur, non quòd natura-
lis potentiæ ſit vehiculum, ſed quia ad ipſas partes
diſtributus alimentum præſtans innato ſpiritui,
quo præcipuè operationes naturales perficiunt, i-
pſas facultates naturales ſeruare, ac in partibus cu-
ſtodire videtur. Ex quibus dicta Galeni nono Met.
cap.10 primo & ſecundo de Arte cura. ad Glauc. etſi pu-
cap.vlt. gnantia aſſerere appareat, cum his, quæ primo de
cap.9 Loc.affe.aſſerit,& lib.Arte.medic.concordari poſ-
ſunt: nam, licet inſitæ ſint partibus quatuor natu-
rales facultates, quas ex propria earum eſſentia &
natura perficiunt,præſertim ſpiritu eis inſito, tamē
quia talis natura, ſeu eſſentia permanens non erat,
aliquo indiguerunt principio inter reliqua, quod
idoneam alimenti materiam ſuggerens tam carno-
ſæ & ſolidæ quàm inſiti earum ſpiritus ſubſtantiæ,
eſſentiam ac naturam earum conſeruaret, & per
conſequens vires ac naturales facultates earum, quę
in his conſiſtunt. hoc autem iecur eſt, hac ratione
naturalis, ſeu altricis facultatis principium, ac ſpi-
ritum naturalem ſuppeditans, & quodàmodo vim,
ſeu naturalem facultatem toti corpori diſtribuens,
vt ſeptimo & nono method. & primo de Arte cu-
ratiu.ad Glauc. ſentire videtur Galenus. ſuppedi-
cap.vlt. tatur denique ab hepate ſpiritus materia propriè,
cap.10 & non naturalis facultas: velut à cerebro animalis
cap.14 facultas,& non materia, præterquàm ad oculos: &
à corde, pro caloris ſymmetria conſeruanda, vtra-
que:materia videlicet & vis, ſeu facultas princeps.
nanque principium nuncupamus non modò
quod vim, ſeu facultatem, verum etiam quod ma-
teriam ſuppeditat,vt patet ſexto de Hippoc.& Plat.
cap.6 decret. Pariter ad Galeni auctoritatem libro Artis
cap.9 medic.liquet reſponſio: nam neque nos negamus
quaſdam partes à ſeipſis gubernari,inſitas à natura
potentias habentes, à quibus reguntur: verùm eas
alimento non indigere alienum à ratione eſt aſſe-
rere,cum iecur ipſum toti corpori idoneam procu-
ret materiam ad alimentum: nec eas innato ſpiritu
carere quiſpiam dixerit, cum in hoc earum poten-
tiæ præcipuè eſſentiam habeant. Non immeritò er-
go, cùm huic quoque ſpiritui innato alterum iecur
pro eius alimento ac conſeruatione naturalem pa-
riat, eo indiguerunt pro ſeruanda earum partium
natura. At,ſi quiſpiam obiecerit non poſſe hunc ad
eas peruenire, cum vaſa ad ipſas non perueniant:
Reſponſum volo,eas permanere non poſſe citra a-
limentum: conſpicimus nanque in dies eas nutriri.
quare ad eas illud deriuari neceſſum eſt:etſi neque
cap.vlt. vena eis inſeri conſpiciatur,prout Gale.aſſerit ter-
tio de Naturali. facultatibus.circa finem:per quan-
dam tamen quaſi traditionem, vel porrectionem,
quam Græci διάδοσιν appellant, alimentum ad eas
tranſſumitur, ſeu transfertur; quare eo magis ſpiri-
tui innato earum diffunditur naturalis pro eius ali-
mento,quo tennior ac leuior eſt,quàm reliqua ſan-
guinis pars, quæ pro carnoſa ac ſolida earum refi-
cienda ſubſtantia transfunditur, quanquam paren-
tes ductus nō ſint. Quòd autem Galenus ſcriptum
cap.vlt. reliquit primo de Locis affect. aſſerens,quòd ſi par
tium eſſentia permanens fuiſſet:neque arteriis,ne-
que venis indiguiſſent: verùm, quia nutrimento e-
gent,ſeruareque oportet intimi caloris temperiē,
hanc ob cauſam & venis & arteriis indigebant:ni-
hil obſtat, quòd naturalis ſpiritus dari non debeat;
nam per venas,per quas carnoſis & ſolidis partibus
alimenti materia diſtribuitur, per caſdem ſpiriti-
bus ipſis innatis idonea diffunditur materia, qua
alantur:nec minus & ſpiritui vitali,vt diximus,quæ
ſanguinis in ipſis contenti exhalatio quædam eſt,
purioris ac ſyncerioris ſubſtantiæ, quam ſubſtan-
tiam ſpiritum appello naturalem,ſimillimæ exiſtē-
tis & pro innati & vitalis alimento. hæc ergo con-
grua fuit eorum ſpirituum nutrimenti via, (per ve-
nas videlicet) velut & aliarum partium nutrimenti.
Pro eo etiam,quòd materia deſit pro ſpiritus natu-
ralis generatione, vt ipſi opinantur, ipſum negare
auſi ſunt. At nos ipſis aſſentimur ſpiritum vitalem
nec poſſe eſſe, nec eſſe ſpiritus naturalis materiam:
immo contrà hunc illius materiam eſſe ſentimus:
verum,cùm aſſerunt neque ſanguinem,qui in ieco-
re conficitur,poſſe eſſe, cùm is craſſus ac turbulen-
tus ſit, longè diſſentimus: nam, licet qui in iecore
generatur ſanguis ex propria eius carnoſa parte,
quæ rectius parenchyma dicitur, ac in venis conti-
netur,craſsior & turbulentior ſit,quàm is,qui in ar
teriis conſpicitur: tamen negandum nequaquam
erit ex eo poſſe naturalem generari ſpiritum, qui
pari ratione à vitali declinat, qui in corde & arte-
riis continetur, velut & ſanguis. nam & proprio e-
ius temperamento, ac natura, peculiarique cordis
temperie,qua mediis arteriis participat,etſi exiguæ
ſint,quia tamen ſeruant caloris in eo ſymmetriam, cap.13
vt patet 4. de vſu part. poteſt propterea propriis
ſuis viribus vtens, quæ non minus in eius ſpirituoſa
potiſsimum parte conſiſtunt,alimenti materiam ad
ſeipſum delatam aſsimilare pro eius alimento pri-
mo ſecundariò verò quod in eo redundat, velut i-
pſi ſuperfluum toti diſpenſans. In hac aſsimilatio-
ne quis negaret ſimillimam ſpiritui innato ipſius
ſubſtantiam conficere pro prædicti inſiti ſpiritus
cuſtodia ac alimento? hæc autem ab eiuſdem ſan-
guinis, qui in eo conficitur, exhalatione alia eſſe
nequaquàm poteſt:nam hæc ſexcenties dicta eſt ſi-
millima eſſe ſpiritui ſubſtātia ex ſanguinis tenuiori,
ac ſynceriori parte genita. At quæ ſufficiens eſt,
pro ipſius inſiti ſpiritus alimento ab eo reponitur:
quod autem redundat,veluti & reliquum ſanguinē
ab eius parēchymate genitum, ad alias partes pro-
pellit tanquam ſuperfluum. qua ratione ipſum ie-
cur in numero trium principiorum corpus diſpen-
ſantium reponitur. Hæc eſt illa materia conformis
ac ſimillima pro generatione ac alimento innati ac
vitalis ſpiritus. qua de re non tantùm ſanguis, qui
in iecinore conficitur, idonea poteſt eſſe materia
pro naturali in eo ſpiritu generando, verùm & e-
ius cauſa efficiēs ſimilis ac proportionata pro eiuſ-
dem ſpiritus generatione in eo reperitur. Spiritus
ſiquidem innatus eius, in quo eiuſdem iecinoris na
tura præſertim conſiſtit, qua ratione ſpiritus quo-
que naturalis appellari meretur, ab ipſo quoque
ſpiritus vim accipiēs:veluti & is,qui à propria cor-
dis natura, & potiſsimum ab eius ſpiritu inſito gi-
gnitur, vitalis: & qui à cerebro, animalis dicitur.
adeſt ergo pro ſpiritus naturalis generatione ieci-
nori abundans, ac apta materia, nec minus, & po-
tens cauſa efficax. Cum autem nulla adſit in ieci-
nore cauitas,veluti in corde, & cerebro,in quo poſ
ſet naturalis ſpiritus generari, illum quoque ac ra-
tione negarunt. At nos dicimus, quòd, velut in eo
viſcere pro ſanguinis generatione natura magnum

vnum

vnum ſinum veluti ciſternam quandam non fabricauit, ne breuiſsimo tempore in eo ad ipſum tranſmiſſus ſuccus manſiſſet, ac in ſanguinis abſolutionem tranſmutari non potuiſſet, raptus ſiquidem ab impetu diſtributionis: & propterea, vt diutius in eo perſiſteret, ac perfectè alimentum alteraretur, ac in ſanguinem mutaretur, machinata natura eſt tranſituum, ſeu viarum anguſtias, quemadmodum in aliis locis hoc machinata eſt: vt in ventriculo pyloron, in inteſtinis inuolucra ante teſtes, arterias, & venas inuolutas, in capite plexum retiformem. In quibus partibus, cum natura voluerit diutius materias morari, tranſitum ipſis difficilem molita eſt, vt tradit cap.13 Gal. quarto de vſu par. Pari ratione nec pro ſpirituum naturalium generatione talem in iecinore ſinum natura fabricauit, cum materia eius diutius in eo non manſiſſet, tum quia attingi minime potuiſſet ab omnibus inſitis iecinoris ſpiritibus, a quibus ipſum naturalẽ gigni oportebat. Et propterea aut prædicti naturalis ſpiritus generatio prohibita eſſet, aut deterior fieret. Non ab re ergo permanens diutius ſanguis in tenuiſsimis iecinoris vaſis, & perfecti ſanguinis generationis cauſa fuit, & abſoluti ſpiritus naturalis. Quinimmo, & in generatione animalis ſpiritus ex ipſo vitali hoc idem natura machinata eſt, reticularem plexum conſtituens, in quo diutius vitalis ſpiritus permanens valeat perfectè in animalem tranſmutari. Sicut ergo ex iecinoris propria carnoſa ſubſtantia, ſeu parenchymate alimẽtum in tenuibus eius vaſis detentum poteſt perfectè in ſanguinem verti: ſic ex eiuſdem iecinoris inſito ſpiritu tenuior prædicti ſanguinis pars diu in ipſis detenta valet in naturalem ſpiritum verti. Accedit ad hęc, quòd nec ipſe adeò lucidus, & ſyncerus eſſe debebat, velut animalis, aut vitalis: ſed quantum vitalis ab animali deficit, tantùm naturalis à vitali: vt poſsit ille arthereus, vitalis aëreus, hic (cùm vaporis ſimilitudinem gerat) vaporoſus appellari. non ergo deficit locus pro eius congrua generatione. Dum autem ſpiritum naturalẽ deſtruere conantur, quoniam canalis, aut meatus aliquis non ſuppetit, per quem valeat ad membra deferri, cùm genitus fuerit, ſatis admodum ad hoc reſponſum patet. Nam, veluti per arterias à corde ortas vitalis ſpiritus ad membra defertur, & ita per venas à iecinore ortas naturalis ad eadem membra pertranſit. Et, ſi dixerint in venis eum contineri non poſſe, cùm vnicam tantùm habeant tunicam, dicimus nos eam ſufficere pro naturalis ſpiritus detẽtione: nam, cùm is non tenuis, ac aëreus ſit, veluti animalis, ac vitalis, ſed turbulentus, ac vaporoſus, vtpote ex craſſioris ſanguinis attenuatione, ſeu halitu genitus, propterea diſsipari ac difflari per venarum tunicas nequit, &, cùm aſſerunt oportere inſuper eaſdem tunicas pulſare, veluti & arterias, non poſſum tantos viros non mirari, ſupponentes per hæc verba propterea arterias continuo motu agitari: quia ſpiritus continent. at hoc quantum à Gal. mente alienum ſit, quilibet ex lib. an ſanguis in arte. natura contineatur, & 6. de Hippo. & Pla. decret. percipere poteſt. quibus locis aduerſus. Eraſiſtratum arterias non propterea quòd ſpiritus in earum cauitatatibus continẽt, moueri, ſcriptum reliquit: ſed ob virtutem à corde in tunicas ipſarum tranſmiſſam. cap.xis. cap 7 Nam, veluti ſubſtantiæ ipſarum initium cor exiſtit, ita ab eo illico motrix facultas ad ipſas delegatur, quæ ipſi cordi innata eſt. At, cùm innatus motus diſtentionis videlicet, iecinori non adſit, pariter nec venis ab ipſo ortis: etſi ſpiritum naturalem in eo genitum contineant, haudquaquam eo motu agitabuntur: cum nec arteriæ, propterea quòd ſpiritus ſunt receptacula, diſtentionis & contractionis motu moueantur: ſed quia talem ſuſcipiunt in earum tunicis a corde facultatem, vtpote ab eo ortis. Sufficientes igitur canales ac meatus naturalis ſpiritus venæ ſunt: cùm & craſsiuſculæ naturæ is ſit: nec propterea eas continuè diſtentionis motu agitari opus eſt, veluti nec arteriæ, quia ſpiritus vitalis receptaculum ſunt, propterea mouentur, vt diximus. Vltimo loco, quia nec aëri patere viam conſpicitur, vt eo, veluti & reliqui ſpiritus, is, qui naturalis dicitur, nutriatur: hac quoque ratione ipſum deſtruere conantur. Cui reſponſum volo, quòd nec hæc nutritionis via ſpiritui naturali deficit: nam ad ſimas eius partes arteriæ inſeruntur, vt Galeno patet 4. de Vſu partium, non propter aliud, niſi vt refrigerationem eis partibus ſuppeditent. quem vſum, & gibbę hepatis partes quodammodo ex continuo ſepti tranſuerſi motu eis vicino ſuſcipiunt, quod quidem abundans eſſet ſpiritui naturali in iecinore contẽto pro aëris participatione. nam, cùm craſsiuſculus ac vaporoſior is ſit, ſanguinis potius exhalatione, quàm aëre alitur, & præter hæc nemo vnquam negabit apertiones orificiorum arteriarum ad venas, quas Græci ἀναστόμωσεις appellant, præter alios, quos præſtant vſus, propterea factas eſſe, vt reſpirationis ac pulſuum vtilitas non tantùm cordi & arteriis, ſed, cum eis, venis etiam diſtribueretur, prout decretum reliquit Galenus 6. de Vſu partium: per quas iecur quoque promptè & reſpirationis & pulſuum vtilitatis particeps eſſe poterit. Per dictas ergo reſerationes poſſunt & naturales ſpiritus in venis & iecinore contenti tanta aëris vtilitate participare, quanta egent pro eorum alteratione ac alimento. Ex his ergo patet, quanti momenti ſint eorum rationes, qui naturalem ſpiritum ad Galeni mentem penitus negarunt.

cap.13 (beside "vt Galeno patet 4. de Vſu partium")
cap.15 (beside "Galenus 6. de Vſu partium")

DONATI

DONATI ANTONII ALTIMARI,

Quòd exquiſita tertiana ad Galeni ſententiam in genere acutorum morborum reponenda ſit.

HAVD iniuria medicorum plurimis heſitare contingit, num tertiana febris in acutorum morborum numero connumeranda ſit: cùm & tertiana ipſa non vno modo dicatur, nec acuti morbi ſimplicis, ac vnius tantùm naturæ in Hippocr. & Galeni doctrina eſſe reperiantur. Duo hæc igitur primam, atque præcipuam dubitandi cauſam præbuerunt. Adde tertium, quia nec alicubi fere compertum eſt Hippoc. aut Galen. de hac re certam proferre ſententiam. Quapropter volens ipſe præpoſiti quæſiti veritatem indagare, ſimulque ab eorundem decretis non decedens, quid ſentiam aſſerere: terminorum primò exactam notitiam tradere, rationibus deinceps, & prædictorũ præſertim auctoritatibus, quam ſentio, veritatem fulcire conabor, & demùm quas aduerſus in medium afferre cooſueuerunt dubitationes, ſoluere non grauabor: vt exinde irrefragabilis propoſitæ rei veritas cunctis pateat. De febre ipſa (quoniam
6. Epid. 5 com. 29 eius eſſentia iuxta Galeni ſentẽtiam ſexto de Morbis vulgarib. non ſecundum Hippocrat. modò, ac præclariſsimos medicos, ſed etiam ſecundum communem omnium hominum conſenſum eſt præter naturam caliditas, maximè quidem in totum animal diffuſa, ſin minus, aut omnino vel in pluribus partibus, vel in nobiliſsimis accenſa) velle nos modò, vt rem longiſsimis verbis tractare videamur diſſerere, num eius caliditas fuerit eadem, vel diuerſa cum naturali caliditate: &, ſi eadem, nunquid numero vel ſpecie, aut genere eadem: &, ſi diuerſa quibus differant, penitus abſtinere decreuimus: cum & præter morem noſtrum ſermonem protelare opus eſſet, ſtudioſisque confuſionem potius, quàm doctrinam pareremus, & quæ ab aliis ſexcentis in locis prius tradita ſunt, nulla exinde vtilitate percepta, hic conſcriberentur. Iure igitur
cap. 2 hæc res Conſiliatori, Gentili, Nicolo, ac huius claſ-
cap. 1 ſis aliis tractanda relinquatur. Tantùm cum Gale.
cap. 1 lib. de ca. morb. dicamus febrem eſſe totius animalis calorem immodicum, vel, vt octauo meth. medend. aſſerit, febrem calorem eſſe adeò immodicè auctum, vt & hominem offendat, & actionem lædat: vel, vt Comment. aphoriſ. 16. primi libri, vbi febrem retulit eſſe conuerſionem natiuæ caliditatis in igneam. Huius tria eſſe genera primo de Differ. febr. ſcriptum reliquit pro ratione triplicis ſubſtantiæ, quæ noſtri corporis naturam conſtituit. Hippocr. auctore quas ſubſtantias continentia, contenta, & impetum facientia nominauit. Continentia appellans ipſius corporis partes ſolidas: contenta humores: & impetum facientia ſpiritus: febrilis nanque diſpoſitio aliàs ex alio de prædictis incipit, prout vna magis, quàm altera ſubſtantia ab vna, vel altera cauſa præter naturam calorem ſuſcipere parata eſt. In quacunque enim earum primum ſuſcipitur præter naturam caliditas, genus aliquod febrium conſtituitur: vt, ſi in ſpiritibus diaria dicta, febris generatur: ſi in humoribus, putrida: ſi in partibus ſolidis, hectica gignitur. ſpiritus, dico, humores, & partes ſolidas cordis, & non aliarum partiũ. cum etſi ſpiritus omnes totius corporis, & humores, vel ſolidæ partes præter naturam calfactæ ſint, quæ vero in corde continentur, non adhuc, neque febris dici poteſt, neque eſt: prout Galen. ſexcentis *Loco citato.*
in locis, præſertim eodem libro primo de diffe. feb. teſtatus eſt. ipſius nanque cordis aliquam prædictarum ſubſtantiarum calfactam eſſe præter naturam opus eſt, ſi febris gigni velit: ſpiritum videlicet, ſi diaria: humores, ſi putrida: & partes ſolidas, ſi hectica; quamuis non ſemper vt prædictæ cordis ſubſtantiæ pro febrium generatione primò efficiantur oporteat. Contingit nanque ſæpenumero non in diaria duntaxat, vt ſpiritus alij primò calfacti ſint præter naturam, aut animales, aut naturales, vel vitales illi, qui in arteriis continẽtur, ex quibus deinceps ad eos pertranſit, qui in corde continentur: quo tẽpore & diaria febris conſtituitur. Quemadmodum de ea diaria, quæ ex inguinum inflammatione, æſtu, vel frigore ortum habet Galen. ſcri- *cap. 5*
ptum reliquit primo de Diffe. feb. ac primo de Ar- *cap. 2*
te cur. ad Glauc. & ea, quæ ex cruditate excitatur. 8. *cap. 5. & 6*
metho. meden. ex his nanque cauſis alij ſpiritus primo, præter naturam caliditatem ſuſcipiunt, demum per conſenſum ad eos, qui in corde continentur, transfluente calore diaria generatur febris. At, ſi ex ira diaria febris excitetur, hi, qui in corde ſpiritus continentur, primò afficiuntur: verùm hoc idem obſeruare licet in putridis febribus, quoties putreſcentes ſucci aut intra vaſa continentur, vel in vna determinata parte, aut inflammationem parientes, vel citra phlegmonen, in ea veluti in foco quodam detenti febrem efficiunt. Nam cunctis hiſce modis putrida febris generari poteſt, Gal. teſte 11. Metho. *cap. 4*
med. Hi nanque putreſcentes ſucci primo præter naturam caliditatem excipientes, iis, qui in corde continentur, humoribus deinde impartiunt: ac proinde febris generatur putrida. Quo fit vt in hac febre ea pars primò afficiatur, in qua putreſcens ſuccus continetur, aut inflammatio oritur, ex qua cor demum ſimul afficiatur oportet: dico ſecundum humores eius, quomodo de diaria quoque de qua ſuprà narrauimus, exiſtimandum eſt. Pari modo de hecteca febre dicendum erit: nam hæc interdum ſit præter naturam calore, primò partes ſolidas, iecinoris videlicet, ventriculi, aut renum, vel aliarum partium, depaſcente, & demum ipſius cordis: quo tempore hectica febris dicitur, vt Galen. viſum eſt. *cap. 8*
10. meth. med. Licet igitur nullum febrium genus generari valeat, niſi cordis ſubſtantia aliqua in caſ-

facto

facto eſſe poſita ſit, vt ſpiritus eius in diaria, humores in putrida, & ſolidum corpus in hectica; non tamen perpetuò in dictarum febrium generatione prædictæ cordis ſubſtantiæ primò afficiuntur, neque ipſum cor, ſed ſæpenumero euenit (velut in ſingulis febrium generibus oſtendimus) vt affectis ſpiritibus, vel humoribus, aut partibus ſolidis aliarum partium primò, ad eas, quæ in corde ſunt, ſubſtantias communicata affectione, febris pro ratione ſubſtantiæ diuerſæ præter naturam calfactæ generetur. Hoc tanquam valde neceſſarium ac vtile pro dictarum febrium curatione, nec à quàmplurimis hoc ſeculo obſeruatum prætermittere nolui, cùm eam partem, quæ primò afficitur, omnino inueſtigandam eſſe, pro optima cuiuſque vitij curatione,
cap. vlt. Galen. vbique præcipiat. 2. præſertim, & 3. lib. de loc. affe. ei nanque auxilia adhibenda ſunt, vt morbus curetur. Curationem verò pro ratione diuerſæ
cap. 1
cap. 8 partis affectæ variandam eſſe. 10. metho. med. Gale. docuit, dum de hectica verba faciens aſſerit, alia debere remedia adhiberi, ſi cor: alia ſi iecur, vel ventriculus, aut renes primò afficiantur. Aliis quoque partibus ſic topica remedia applicanda ſunt: & ſemper ei, quæ primò affecta eſt. Hæc etiam in putrida diaria febre obſeruandum eſt, ſaltem pro topicis applicandis remediis: qua ratione tot tantaque topica remedia pro curandis febribus deſeruientia inuenta fuerunt. non enim indiſtinctè partibus applicanda ſunt, prout maior Medicorum pars hiſce temporibus conſueuit, ſed cognita parte, quæ primò afficitur, eidem, cum opus eſt, adhibeantur, non tamen propterea ipſo corde, tanquam in febribus aut per eſſentiam, aut per conſenſum neceſſariò affecto, ac membro exiſtente principe, derelicto: ſed ipſi ſemper in febribus ſuccurrendum quoque fore cenſemus: verùm non vt perpetuò eo primò affecto, vt malè quidam ſentiunt, aſſerentes in febribus ſemper eam primam partẽ affectam eſſe. Nam neque in diariis, nec putridis, aut hecticis ſempiternæ id veritatis eſſe ſuprà ad Galeni mentem oſtendimus. Intereſt itaque Medici exquiſite in qualibet febre partem, quæ primò afficitur, dignoſcere, vt ei etiam primò curatio dirigatur: nec in omnibus indiſtinctè aſſerendum eſt (vt ex his, quæ diximus, cõſtat) cor primum eſſe ſemper, quod afficitur: vt noſtro æuo maior Medicorum pars vno ore fatetur: ſemperque de eo ſolliciti nos eſſe debemus, vtpote quod princeps membrum exiſtat, neceſſarioque in cuiuſuis febris generatione afficiatur, licet non ſemper primò. In numero vero febrium quæ quidem ex humorum putredine conſiſtunt, tertiana exiſtit.
cap. 9 neque enim magnus earum numerus eſt, vt Galen.
cap. 2 inquit ſecundo de Criſibus, & ſecundo de differentiis febrium, ſed omnes tres exiſtunt: biliosa videlicet, melancholica, & pituitoſa, hoc eſt, tertiana, quartana, & quotidiana. Harũ verò cuiuſq; differẽtia duplex exiſtit, intermittẽs videlicet, & cõtinua, ita vt omnes ſimplices febriũ putridarum differentiæ ſex numero ſint: quamuis aliquæ aliæ differentiæ illis accedant ex humoris ſcilicet copia, quantitate, & qualitate putredinis, modo motus, & parte, in
cap. 8 qua humor putreſcit, vt idem met Gale. teſtatur eo 2. de diffe. feb. Et, vt ad tertianam veniamus, de qua verba facturi ſumus, aliis derelictis, præter id quòd quædam eſt cõtinua, ſic dicta nomine generis, multas tamen circuitiones particulares continens, & non vnam tantum, ſicut vera continua, quæ continens dicitur febris, cuius omne tempus vna acceſſio eſt ab initio vſque ad finem, ſiue ea æqualis perſiſtat, aut paulatim decreſcat, vel paulatim creſcat, quædam verò intermittens, ſeu ad integritatem deſinens: ipſam intermittentem, quæ tertio quoque die infeſtat, pro ratione diuerſæ longitudinis, vel breuitatis acceſſionis eius, & intermiſſionis, variis nomenclaturis appellari apud Gal. inuenio, cum 2. de
diffe. feb. tum primo, & 6. de morbis vulga. Nam 2. de Diffe.
cui & acceſſionis tempus breue eſt, & initium cum feb. cap. 8.
rigore, & cum ſudore ſolutio, bilisque vomitu, vel 1. epid. ſ. 2.
etiam inferne, aluo biliosa deiiciente huic exquiſi- com. 23. &
ta tertiana nomen inditum eſt. Cui autem horum ſ. 2. com. 25.
aliquid deeſt, non amplius exquiſita, ſed tertiana 6. epid. ſ. 2.
ſimpliciter vocatur. Verùm, ſi & intermiſſionem com. 23.
minorem habuerit, ſcilicet longiore acceſſione, tertianam hanc productam nominare licet: tametſi hæc maioris, minoriſque ratione differentiam magnam obtineat: cum & magis productam vnam, admodum productam aliam, & maximè, ſeu plurimum productam reliquam nominemus. Verùm eas hoc modo definire quodammodo obſcurum eſt, cum & recentiores Medici de eis quotidie certent atque contendant, ne id quidem agnoſcentes ſe de nomine contendere. Talem igitur nominum ſubtilitatem quærere neceſſarium Medicis non eſt, cum & rectè curare tertianam valeant, ac eius euentum præſentire, inſpecta tantum acceſſionis & intermiſſionis longitudine & ſpecie ſeu forma eius, quam in ipſis tertianis variari contingit, velut in aliis quoque febribus per circuitum repetentibus, aut ex parte redundantis ſucci, & hoc vel quantitate vel qualitate ipſius: nam, velut copioſior bilis lõgiores, pauca breuiores efficit acceſſiones, ſic tenuis, quam craſſa, breuiores; craſſa verò, quàm tenuis, longiores parit: Vel virium ratione: nam virium robur breuiores, eæ verò imbecillæ multò longiores acceſſiones efficiũt. Totius quoque corporis conſtitutio cauſa eſt, vt interdum breuiores, ſæpenumero longiores fiant acceſſiones: corpus nanque rarius quantum in ſe eſt, breuiores, denſius autẽ longiores efficit: facultas nãque valida promptius à ſe expellit id, quod alienum eſt; corporis autem raritas minimè detinet id, quod effertur, quocirca ita affectis cito euacuari excrementum neceſſe eſt, ſi etiam alia ſimilia exiſtunt. Pari ratione quibus ecõtrario corpus afficitur, iis neceſſe eſt longiorem eſſe excrementorum excretionem, debiliter expellente facultate, detinente autem ea, quæ efferuntur, meatuum anguſtia, ac corporis denſitate: omnibus autem prædictis inſimul concurrentibus aut breuiſſima, aut longiſſima acceſſio fit: nam ob paucitatem, bilisque tenuitatem, robur virium, & viarum amplitudinem, ſeu corporis raritatem breuiſſima fit acceſſio, longiſſima autem ob copiam, eiusque craſſitiem, virium imbecillitatem, meatuumque anguſtiam, ſeu corporis denſitatem. Si verò prædicta omnia haud concurrant, ſed eorũ quædam, pro communicantium cauſarum diuerſitate, acceſſio magis, vel minus longa erit, vel breuis vel in medio lõgiſſimæ, & breuiſſimæ, nõ paruã ſecundũ magis & minus differentiã ſuſcipiẽs. Liquet igitur ex his tertianæ acceſſionẽ propterea nõ ſemper eſſe æqualem, quia non perpetuò eadem bilis copia, eiuſdemque ſubſtantiæ putreſcit, nec in corporibus eandem ſemper conſtitutionem ac vires æquales habẽtibus, & propterea hæc inſpiciẽs me-

dicus cauſam promptè inueniens longitudinis, vel breuitatis acceſsionis eius, ritè eam euitabit, eiuſque finem prænuntiabit; quouis nomine ipſam appellet. At, vt clarior noſtra euadat oratio, quia ſingulis tertianis iuxta Galeni doctrinam, ſuum cuique nomen impoſuimus, prout magis, vel minus earum acceſsio prolongatur, cùm ſe mo noſter de ea erit tertiana, cuius acceſsio duodecim horas non pertranſit, quæ maxima eſt eiuſdem acceſsionis longitudo, eam vel exquiſitam tertianam, vel abſoluto ſermone ſimpliciquè appellatione tertianam nominato, prout & Græcorum conſuetudo eſt altero duorum modorum indifferenter eam appellare, vt ſexcentis in locis præſertim commen. aphoriſ. 59. 4. libro teſtatur Galen. Huius inſuper differentiæ quædam ex lõgitudine & breuitate acceſsionis eius ortum habet. Nãque acceſsio interdum vſque ad duodecim horas prolongatur, ſæpenumerò ad decimã, & quandoque ad ſex, vel octo tantùm, vel etiam ad pauciores, prout dicta flaua bilis, ex qua excitatur, in maiori fuerit, vel minori copia, craſsioris, vel tenuioris ſubſtantiæ, ac in corporis diſpoſitione rara, vel denſa: & vires robuſtæ, vel imbecillæ fuerint. Verùm, quoniam hæc tertiana de numero eſt morborum, qui per circuitus repetunt, quærendi propterea occaſio oritur, quamobrem febres quædam (in quarum numero tertiana eſt) per circuitus repetunt. Huic Gale. 2. de diff. feb. paucisſimis verbis ſatisfacere videtur. *cap. vlt.* Circuitunm repetitio, inquit, aut oritur ex fluxione quæ ex robuſtioribus partibus ad imbecillimas fit, cùm videlicet in aliqua parte excrementum ex quauis cauſa generatur, demum eiuſdem partis expultrice facultate valida exiſtente, referans viis, ac eodem excremento non admodum craſſo, nec multo exiſtente, ad alias tranſmittitur, ac ex illis ad alias, quoad ad vnam quandam deueniat, quæ cunctis aliis imbecillior ſit quo loco decumbens, præter naturam calfactum ac putreſcens febrem excitat, tantoque tempore per circuitus repetit, quanto eædẽ diſpoſitiones in mittentibus, & ſuſcipientibus partibus permanent. Interdum, eti ſi pars, quæ excrementa tranſmittebat, amplius nõ mittat, neque ab aliis ſuſcipiat, remanet tamẽ in ea parte, quæ prius excipiebat imbecillitas quædam, ea ratione fit, vt febris oriri poſsit: quoniã ſibi ipſi excrementa generat, etſi ab aliis non excipiat, vel ſi ea ab initio imbecilla fuerit, ſibi ipſi excrementa generãs, eaque expellere non valens. Cùm enim imbecilla ea ſit, excrementum verò forte multum, aut craſſum, viæque obſeratæ, fit, vt ſibi ipſi initium febricitandi afferat, ſeruetūrque non minus eiuſdem febris circuitũ repetitio quoad in prædictis partibus ſimiles diſpoſitiones permanſerint. Accidit & tertiò, quòd quædam partes nulla ab aliis ſuſcipiant excrementa, vtpote nulla exiſtente parte, quæ ea tranſmittat, verùm præter naturam affectæ, vt cùm ſupra modum calefiunt, aut dolent, ad ſe ipſas excrementa trahant. proinde fit vt, vbi putreſcunt, qui trahuntur ſucci, febrem exciteint. hoc modo, fluxione orta tam ſi corpus plenum ſit, excrementiſque refertum, quàm ſi eiſdem vacet, admodum tamen larga exiſtente fluxione, vbi plenum, pauca vero, vbi excrementis vacet. non ſecus tãdiu per circuitus repetet dicta febris, quandiu calor, aut dolor in eiſdem partibus perſeuorantiam habet. Tribus igitur modis, iuxta Galeni ſententiam 2. de Differ. febr. quæuis putrida febris generari poteſt, *Loco citato.* quæ per circuitus redit, quamuis interdum eueniat, quod non vna tantum, ſed plures prædictarum cauſarum communicent in febrium putridarum generatione, quæ circuitione fatigant: vt puta ſi fluxio in aliqua parte ab aliis mittentibus excipiatur, & eiuſdem adſit imbecillitas; ita vt non tantum ſuſcipiat, ſed & ſibi ipſi excrementa generet, quibus in ea parte putreſcentibus ſi febris gignatur, duplicem habebit & generationis & per circuitum repetitionis cauſam: prout Galenus ſecundo de Differentiis febrium, ſcriptum reliquit. Cauſæ igitur, quod febres quædam per circuitum repetant, ac quiuis alij morbi, tot ac tales ſunt. At, quòd ad integritatem aliquæ earum acceſsiones deſinant, non difficile eſt inuenire: nam, cùm prioris acceſsionis tempus adeo breue fuerit, vt, priuſquam ſecunda incipiat, iam prima deſierit: medium interuallum inter ſecundæ acceſsionis principium & prioris finem, totum ſine febre exiſtit. at, vbi ſecunda prius incipiat, quàm prior omnino ſoluatur, nihil harum medium relinquitur. quare ad integritatem non deſinet. quærimus itaque nõ de ea tertiana febre, nunquid ſit morbus acutus, quæ tertio quoque die per circuitus cum repetat, eius acceſsio duodecim horas non pertranſit: quod tempus longiſsimum eſt, omninóque intermittit. eam pro clariori doctrina indifferenter, aut abſolutè tertianam, aut cum additione exquiſitam, quo ab aliis differat, nominabimus. Hæc cauſam habet flauam bilem ſuperabundantem in toto corpore latam, ac motam. quo fit, vt in ea vehemens fiat rigor, bilis ſuperueniat vomitus, aut alui deiectio biliosa, vrinæ ac ſudores bilioſi, ab acutiſsimis continuis, maximéque adurentibus febribus hoc tantùm diſcrepans, quòd in illis bilioſus ſuccus vnà cum ſanguine intra venas continetur, in hac per totum corpus defertur, ac per ſingulas eius partes diſſeminatur. diſtant ergo hæ febres inter ſe locis tantum, in quibus ſuperfluus contrahitur humor: conueniunt vero in cauſa. vtraque enim à flaua bile gignitur, vt Galenus inquit ſecundo de Criſibus. primo de Morbis vulgaribus com. Aphoriſ. 59. 4. lib. & ſexcentis aliis in locis. *cap. 6. 1. epid. 2. com. 20* Num autem hæc, & quælibet alia febris interdum ſymptoma, & non morbus dici & eſſe poſsit, adeo quod, vt vulgus Medicorum aſſerit, febris accidens, & non morbus dicatur, non minimam difficultatem habet: cùm apud Galenum compertum ſit, nonnunquam febrem ſymptoma nominari, præſertim cùm inflammationes ſequitur, vt patet commento Aphoriſmo 44. lib. 6. cùm de ea febre loquitur, quæ ad inflammationem veſicæ conſequitur: aſſerit enim eam eſſe caſum eiuſdem inflammationis & tertio de Locis *cap. 7* affectis, de febre phreniticis orta inquit eam vnum quoddam ſymptoma, ſeu caſum cenſeri cerebri diſpoſitionum, idem quoque fateri videtur & primo de Arte curand. ad Glauc. circa finem, & ſecundo eiuſdem circa principium. & primo de Different. febrium, circa finem, cùm de diaria diſſeruit, quæ ex æſtu, vel frigore ortũ habet, febrem dixit interdum eſſe ſymptoma ſolius in capite diſpoſitionis: *1. ad Glau. cap. 4. & 5. 3. reg. acu. & 1 ad Glauc. ca. vlt. 2. ad Glauc. cap. 1. 1. de different. feb. cap. vlt.* prætermittendo pro nunc ea, quæ ſcripſit comm. Aphoriſ. 66. & 73. quarti lib. & 43. ſeptimi lib. cùm ad mentem antiquorum, & non iuxta propriã ſententiam illud conſcripſerit, velut liquido cuilibet eius ſcripta inſpicienti patere poteſt. At nos prædictis haudquaquam obſtãtibus cum eomet Galeno

indubitan-

indubitanter affirmare audemus nullã febrẽ quouis modo genitã poſſe nec dici,nec eſſe ſymptoma,ſed ſemper,quæcunque ea ſit, morbus eſt,& dicitur: illud tantum animaduertentes in eiuſdẽ Galeni doctrina,quòd,cùm de ſymptomate bifariã loqui poſſimus,generatim ſcilicet,& ſpeciatim ſumpto,vt patet lib. de Differẽtiis ſympto. quando dicimus febrẽ non poſſe dici,nec eſſe ſymptoma, de eo intelligẽdum erit ſpeciatim, & non generatim dicto.nã neminem præterit non febrem tantùm, aut quẽuis alium morbũ ſymptoma dici poſſe generatim ſumptum,ſed & morborũ cauſas, & vniuerſaliter quicquid pręter naturã corpori accidit,ſiue morbus ſit, ſiue cauſa,ſiue ſymptoma propriè dictũ fuerit,verũ de eo ſymptomate intelligendũ erit, quod ſpecia-
cap.2 tim ſumitur.hoc autẽ trifariam diſtinguitur a Galeno eodẽ libro de Differentiis ſymptoma. aliud nãque affectus noſtri corporis eſt, aliud functionum noxa,& reliquum excrementorũ immodica excretio, aut ſuppreſsio. Quo ſuppoſito tanquam vero Galeni decreto, quòd quæuis febris perpetuo morbus ſit,& non ſymptoma,ſumpta ipſius morbi definitione, quæ à Galeno nõ modò lib. de Differẽtiis morb.& ſympto. verùm ſexcentis aliis in locis conſcribitur,abſque vlla difficultate probari poteſt:nã, cùm morbus ſit pręter naturã affectus,à quo primò actiones impediũtur,febriſque perpetuo huiuſmodi ſit: ſemper enim functiones per ſe primò lædit: neceſſariò ſequitur ſemper eſſe morbum. Ad hæc,ſi omniũ medicorũ cõſenſu febris eſſentia, eſt præter naturã caliditas in totũ animal effuſa, vel in plurimis,aut ſaltem nobiliſsimis partibus accẽſa,vt 6. de
6.epid.ſ.p. Morb.vulg.Gal.teſtatur;ergo perpetuo morbus e-
com.29 rit in intemperie,velut ipſemet lib. de Diffe. morb.
cap.5 ſentit.hæc autẽ intemperies vniuerſi febriũ generis
cap.2 eſt calor,eodẽ teſte 11. Meth. quo fit vt frigidis ſemper curetur tanquã contrariis ei exiſtentibus. Erit igitur quæuis febris ſemper morbus in intemperie, eaque calida:talis nanque eſt eius propria eſſentia, vt diximus. Rurſus,ſi ſymptoma ſit febris ſpeciatim ſumptum,cùm id triplicem habeat differentiã, neceſſariò in earũ aliqua reponi deberet. at, quòd in nullo ſymptomatum genere ea collocari poſsit,facilè deducitur: cùm nec in genere noxæ functionũ eſſe poterit : nã ipſa per ſe primò functiones lædit, & nõ eſt aliqua functionũ noxa,vt patet per omnes functiones diſcurrenti : nec in genere affectus corporis cõnumerari poterit,cùm hęc ſymptomata functiones nõ oſtendant,nec per ſe primò : verùm febris ipſa eſt, quæ per ſe primò functiones lædit. In genere autẽ retentorum, vel excretorum immodicè quis adeò erit inſulſus, vt febrem reponat? nemo inquam,etſi per cuncta excrementa diſcurrat. Cùm igitur in nullo ſymptomatũ genere reponi febris valeat, relinquitur vt nullo pacto,quocunque modo ipſa oriatur, ſymptoma propriè dictũ appellari poſsit,ſed ſemper morbus in intemperie,eaque calida. Et,qui eam quandoque morbum, interdũ ſymptoma appellant, id faciunt,quoniã febris eſſentiã atque propriam naturã ignorãt:nec minus eos pręterit, quibus morbus a ſymptomate diſtet. & propterea vnam cũ altero confundunt. Quòd,ſi Gale. pręcitatis locis,& aliis quibuſdã, interdũ febrẽ ſymptoma alicuius præter naturã affectus appellarit, non propterea illico febrem eſſe ſymptoma dicendum erit ſpeciatim dictũ : cùm hoc & eius doctrinæ,& veritati ſatis pugnet, vt ſupra mõſtratum eſt.

Sed attendendum Symptoma nomen Græcum à Græco verbo συμπίπτω deductum , apud eoſdem Græcos nonnullas habere ſignificationes:nam,velut verbum ipſum συμπίπτω ſignificat quandoque contingo , concido , interdum incurro, competo, conſequor,&c. ſic ſymptoma id,quod cõtingit,conciſionem,concaſum,incurſum,vel alicuius rei aſſeclam ſignificat. Quo fit, vt,cùm ſymptoma dixerit febrem eſſe,alicuius diſpoſitionis præter naturam, nil aliud voluerit intelligere, quàm eam contingere cum dicto affectu , vel eiuſdem eſſe aſſeclam, ſeu ad eum conſequi, vt dilucidiſsimè cõſtat ex eius verbis in fine primi libri de Arte curan. ad Glauc. cap.vlt.
& principio ſecundi cũ de febribus,quæ inflammationibus accidunt,ſeu contingunt,verba facit. Illud quod nec ignorauit doctiſsimus Leonicenus, qui hoc modo nomen illud Symptoma lib.1. de Diffe- cap.vlt.
rent.febr. iuxta finem, interpretatus eſt,cum dixit: Eorum verò nonnullis febres ſolùm capitis diſpoſitionem conſequi : & non dixit eiuſdem diſpoſitionis eſſe ſymptoma,velut Laurentianus,quod parũ doctis non parui erroris cauſa eſſe potuit, prout quibuſdam vſque ad noſtra tempora fuit. Febrem igitur aliquam eſſe ſymptoma propriè & ſpeciatim dictum, tanquam erroneum in Galen. Doctrina,à veritateque valde alienum quiuis aſſerere caueat. Nam qui arbitrantur interim eam ſymptoma cenſendam eſſe, ob id ſunt accuſandi, vt Galen. in- cap.5
quit libro de differen. morb. quòd non expectantes donec ab aliis confutentur , ipſi ſeipſos reuincunt. quòd ſi illud reperiatur conſcriptum, modo, quo expoſuimus, erit intelligendum,niſi fortè Galenus ad aliorum mentem loquatur, vt in quibuſdã prædictorum locorũ patet. erit denique propterea tertiana febris morbus. num verò acutus,vel non a-
cutus nondum liquet. Pro huius dilucidatione ani- cap.10
maduertas oportet, Galen. tertio prognoſt. ſcriptũ reliquiſſe duas eſſe tẽporum præfinitiones in morbis,qua ratione acuti,aut diutini dicuntur, qui quidem ſic ab eo ſæpenumero illuſtrioris diſciplinæ gratia nominantur . verùm, cùm non duæ tantùm re vera morborum differentiæ ſint, ſed multæ admodum, idcirco nec eos laudat ſecundo de diebus decreto.qui duas vniuerſas morborum ſpecies po-
nunt, neque vtranque deinde diuidunt : nec illos cap.12
probat, qui tot eſſe dicunt, quot dierũ decretoriorũ circuitus: acutos propterea ſub hac ratione ſubdiuidens eodem loco aſſeruit quoſdam acutos eſſe, quoſdam verò peracutos, iterum peracutos ſubdiuidit in exactè peracutos, qui quartam diem attingunt,& peracutos non exactè,qui ad ſeptimam vſque producuntur. deinceps inter acutos ait alios eſſe exactè acutos, qui vſque ad decimamquartam producuntur : alios non exactè, qui vſque ad vigeſimam durant : quanquam & hi quoque acuti ſint. Eſt inſuper aliud morborum genus, quod ex delapſu acutum ad quadrageſimam vſq; diem peruenit, ita vocatum, quòd acuto quodam imperfectè iudicato intra diem vigeſimum, deinde vehementia eius confracta, reliquum eius intra quadrageſimum diem diſſolui conſueuit. nõnulli autẽ ſtatim ab initio velut prohibiti,tardeque moti,& nullam interea ſubitam mutationem moliti ad quadrageſimum diem producuntur. duplex autem horũ quoque natura eſt, vel enim acceſsionum remiſsiones in integritatẽ finiunt,vel continua febris ſemper perdurat: tales etenim(vt ipſe aſſerit) acutorum morborũ

naturæ adhærere videtur. iã alij manifeſtò ſunt vtique diuturni, qui iterũ pro diuerſa ſecundum tẽpus eorũ præfinitione diuerſas habere poſſunt ſpecies ſeu differentias, quas omnes, in varijs tamen locis Hipp. ut omnibus admirãdus cõſcripſit, ab ipſis euidẽtibus ſermonẽ capiẽs. Exactè nãque peracutorũ memoriam habet aph. 7. 1. lib. dum dixit, Vbi morbus peracutus eſt, ſtatim extremos habet labores, & extreme tenuiſſimo victu vtendũ eſt per extremos labores, vt Gal. fuit interpretatus, intelligẽs acceſſiones, & caſus omnes maximos atque vehemẽtiſſimos, cũ in ipſis ſtatim morbi incidat vigor, in primis videlicet eius diebus, hoc eſt, circa primos quatuor dies, vel paulò vlterius: in quo morbi ſummo vigore prędicta duo maxima ac vehemẽtiſſima fiũt, acceſſiones ſcilicet, & caſus vniuerſi. Per acutorum
tex. 44 autẽ, nõ tamẽ exacte, lib. 1. de ratione victus in morbis acutis ſub his verbis meminit, Sorbitionẽ dare oportet neque multã, neque craſſam, ſed poſt ſeptimam, vel nonã, ſi validus ſit. & iterum, Quibus vtique vel quinto, vel ſeptimo, vel nono fieri debeat morbi iudicatio, &c. At de exactè acutis in apho. 23.
tex. 25 ſecundi lib. ſub his verbis ſcripſit. Acuti morbi in quatuordecim diebus iudicãtur. acutorũ verò non exactè. 3. prog. oblitus nõ fuit, cùm inquiat, Itaque
tex. 3 primus impetus hunc in mudũ finitur, ſecundus verò ad ſeptimũ producitur, tertius ad vndecimum, quartus ad decimumquartũ, quintus ad decimumſeptimum, ſextus ad vigeſimum. Hi ergo ex morbis acutiſſimis per quatuor ad viginti ex additione terminantur. at eorũ, qui ex delapſu, ſiue decidẽtia a-
tex. 25 cuti nominantur. 1. prog. mentionem fecit, dum talia protulit verba, Spirationis facilitatem exiſtimari oportet, perquam magnam vim habere ad ſalutẽ in omni morbo acuto, qui cum febre infeſtet, & quadrageſimo die iudicetur. quinetiam ſexageſimi, octuageſimi, & centeſimi rurſus primo de morbis
1. epid. ſ. 3. vulg. meminit, & apho. 28. tertij lib. ſcriptũ reliquit
tex. 14 nõnullos puerorum affectus diebus xl. finiti, quoſdam ſeptem menſibus, reliquus ſeptẽ annis, nõnullos verò ad pubertatem vſque perueniẽte. quæ omnia ſimul ad clariorem diſciplinam, & ægrotum vſum admodum vtilia ſunt: etenim ſua cuiuſque victus ſpecies eſt. At quoniam Medicorum plurimis, qui ex ſola temporis pręfinitione morbos diffiniũt, aberrare contingit, non tantùm circa eorum appellationes, verùm & rerũ quoque ipſarum dignotiones confundunt: nam paruas & à periculo remotas febres diarias ex frigore quodã, ſeu æſtu, vigilijs, ebrietate, vel ira, aut alijs ſimilibus cauſis ortas, etſi circa primos dies terminẽtur, nemo tamẽ vel idiota, vel Medicus peracutas febres, ſeu morbos peracutos vocare conſueuit. nec ſecus morbũ aliquem cum ſegni lẽtoq; motu cũ interuallis à febre remiſſis, ſi vſque ad quadrageſimũ extẽdatur, nemo ſanæ mentis acutum ex decidentia nominauerit: nec, ſi in decimoquarto finitur, acutũ quiſquam nũcupabit: quos tamẽ, ſi nudas tẽporis præfinitiones obſeruarit, acutos, vel peracutos quiuis appellare cogetur.
cap. 12 propterea Gal. 2. de Dieb. decr. Archigenẽ laudabat, qui nõ ſolis nudis temporibus, ſed motu & natura, magis acutũ, vel peracutũ morbũ appellauit, eum talem eſſe aſſerens, qui propter motus velocitatem perículoſus exiſtit. quapropter lucidiſſimus Gal. cunctos, qui in hac re prouenire potuiſſent errores euitans, eodẽ loco dicebat, Vides igitur nos, cùm ſolutio interdum eandẽ temporis præfinitionem habet, vel acutũ morbum, vel nõ acutum nuncupare eodem modo quãdoque: alijs acutum, alium diuturnum ipſo ſolo motu diſtinguentes. contingit nãque morbos quoſdam quarto, ſeptimo, decimoquarto, vigeſimo, vel quadrageſimo die terminari, qui non ſtatim acuti, vel peracuti dicendi ſunt, niſi eorum motu prius obſeruato. hic ſi celer, ſeu velox, motus fuerit, ſic appellandi ſunt iuxta Gal. ſententiam: ſin autem ſegnis & lentus, nullo pacto acuti dicendi, ſed alio nomine nuncupãdi ſunt, etiamſi intra terminum acutorum (vt diximus) finiantur. Quare ex motu pręſertim, & nõ ex tẽpore tantùm, morbos præfiniri iubet Gal. vt 3. de Dieb. decr. circa finẽ, decretum reliquit. cap. vlt. nam qui breui tempore terminatur morbus, non autem celeriter mouetur, vt diaria febris, hunc Græci βραχυχρόνιον, hoc eſt, breuis temporis morbum, non autem acutũ appellant. huic contrarius eſt, quem Græci πολυχρόνιον, nos diuturnum, ſiue longi tẽporis morbum appellamus, ſiue quomodocunque alter quis vocare ipſum malit. At acutus morbus, licet omnino brachychronius quaſi exigui temporis ſit; non tamen hac ratione acutus nuncupatur, ſed propter eius motus celeritatem acutus dicitur. quia vero ipſum celerrimè quieſcere oportet, vt qui ad proprium finem properat, (nam idem eſt celeriter moueri, ac ad terminum properare) erit propterea acutus morbus omnino & brachychronius, hoc eſt, exigui tẽporis. Propter motus ergo celeritatẽ acutus dicitur: quòd verò diu morari, eò quòd celeriter mouetur, non poteſt, brachychronius appellabitur. ipſi verò acuto morbo tardus appoſitus eſt, vt qui non celeriter, ſed ſegni & tardo motu moueatur, hic omnino polychronius non eſt, etſi quilibet polychronius motibus ſit tardus. accidit enim, vt propter virium robur, aut corporis raritatem, paucitatem, ac tenuitatem humoris ex quo fit, interdum brachychronius ſit: ita nec quilibet brachychronius acutus eſt; licet quilibet acutus exigui temporis omnino ſit: febres nanque diariæ morbi ſunt exigui tẽporis, non autẽ acuti morbi dicuntur: cùm nõ celeri motu moueãtur, neq; magni ſint. Liquet igitur ex his, quod licet quilibet morbus acutus ſit exigui tẽporis, ſeu brachychronius: non tamẽ hac ratione acutus appellatur, ſed talis dicitur, quia celeriter mouetur, velociter ſcilicet tempora eius propria pertranſiẽs, ac ad ſummũ vigorẽ properans. hac ratione is morbus ei opponitur, qui tardus dicitur: quoniã ſegni & lento motu mouetur. & propterea vnus ab altero iuxta Gal. ſententiam ſolo motu diſtinguitur. quod 6 epid. ſ. 8.
quidẽ confirmauit 6. de Mor. vul. cùm dixit, Acutos com. 29
morbos dicimus, quicũque propria tẽpora vſque in finem velociter pertrãſeunt. & propterea nõ mirũ, ſi iidem ipſi acuti morbi, pro diuerſa motus eorum celeritate, magis & minus acuti dicantur; nam vbi ſtatim, circa primos videlicet quatuor dies, extremos labores habeat, in ſummoque vigore conſtat: talis morbus, cùm velociſſimi, ſeu celerrimi motus ſit, exactè peracutus morbus dicetur. quod ſi in ſeptimo conſiſtat die; peracutus, non tamen exactè, nominatur, velocioris quidem & ipſe motus exiſtens, non tamen adeo vt is qui in quarto, vel paulò vlterius cõſiſtebat. ſi autẽ in 14. die caſus vniuerſos, ac acceſſiones extremas habeat, & proinde in ſummo vigore conſiſtat: ſimpliciter acutus morbus nũcupabitur, celeriter quidẽ & ipſe propria tempora pertranſiens: verũ non adeo vt qui in quarta, vel ſeptima

prima

prima conſiſtebat. At, ſi quidam morbi debiles ac parui circa primos dies exiſtant verùm quarta, aut quinta de cōtinui vehemētes, acuti, ſeu celeres fieri incipiant, aut ſexto, vel ſeptimo die tales fiant; acuti, ſed non ſimpliciter dicuntur ad 20. vſque diem, vel 17. iudicati: adeo vt morbi continui acuties nunquam poſsit plures, quàm quatuordecim obtinere dies, vt liquet com. Aphoriſ. 23. lib. ſecundi; & propterea hi quoque acuti ſunt. quidā verò celeriter à principio moti, imperfectéque intra diē vigeſimū iudicati, deinde confracta eorum vehementia, reliquum intra quadrageſimum diem diſſolui conſueuit. & propterea acuti ex decapſu, ſeu deſidentia, aut acuti, qui in quadraginta diebus iudicantur, appellari conſueuerunt. Sola itaque motus ſpecie acutus morbus quacunque modo talis dicatur, à diuturno, *cap. 11.* ſeu tardo diſtinguitur iuxta Galen. doctrinam 2. *cap. vlt.* & 3. de diebus decreto. & 6. de morbis vulgaribus cùm ille veloci, ſeu celeri, hic verò ſegni & tardo motu moueatur: quamuis omnis acutus morbus exigui temporis ſit, ac celer; omniſque diuturnus, id eſt, longi temporis, neceſſariò tardus: non autem è contra, vt ſupra diximus. Proinde cum Ga- *6. epid. ſ. 1. com. 19* len. citra omnem ambiguitatem ac controuerſiam, audacter fateri audeo, tertianam febrem eſſe acutum morbum. nec ſcio, ſi quiſpiam vel idiota, vel Medicus reperiatur, qui hoc idem confiteri vereatur. nam, ſi apud eum acuti morbi ſolo motu à diuturnis diſtinguuntur, & propterea hi acuti dicuntur, quia propria tempora vſque in finem velociter pertranſeunt: quòd tertiana ſit huiuſmodi cunctis liquet; etenim celeriter mouetur, adeoque velociter propria tempora pertranſit, vt interdum ſuo motu celeri ſeptem periodos non expectans, (quod tempus ei longiſsimum eſt, vt patet Aphor. 59. 4. lib.) neque etiam vltra tertium progrediatur *cap. 3* circuitum, velit Gale. inquit. 2. de Criſibus. quare erit tertiana febris morbus acutus. At, ſi quiſpiam dixerit adhuc eam non eſſe morbum acutū; quæritur, in quo morborum genere debeat reponi: non quidem inter polychronios: cùm hi multi temporis morbi ſint, tertiana verò exigui: nō in numero eorum, qui tardi appellantur: nam ea celeri motu, hi verò tardo & ſegni mouentur. neque brachychronius morbus dicenda erit: quia, præterquam quòd exigui temporis tertiana morbus ſit, etiam celeriter mouetur. quod brachychroniis nullo pacto competit: hi enim pauci & breuis temporis ſunt tantùm, non autem celeriter mouentur, vt eſt videre in diariis vocatis febribus. Qua de re, cum neque brachychronius, neque polychronius morbus tertiana ſit, neque tardus, qui verè acuto opponi- *cap. vlt.* tur iuxta Gale. ſententiam. 3. de diebus decreto. neceſſariò ſequitur, quòd in numero acutorum ſit: nam præter has nulla alia reperitur morbi differentia apud eum. Quòd ſi hi morbi, qui celeriter iudicantur, & ad ſuum vigorem celerrimè properant, ac magni ſunt, à Galen. in commento Aphoriſ. 19. & 23. 2. lib. acuti dicuntur, atque ſunt, tertianam quis negabit acutum morbum & eſſe & dici, cùm celerrimè iudicetur, & magnus morbus ſit? quòd autem celerrimè iudicetur, cuiuis patet. magnum verò morbum eſſe ei patebit, qui quos magnos morbos Galen. appellet 4. Method. medendi, conſiderabit. trifariam enim dicit morbum eſſe magnum: vel propter afflictæ partis præſtantiam, vel propter affectus magnitudinem, vel quia cacoëthes. At tertiana non vna tantùm ratione magnus morbus dici debet, vt puta quia princeps pars in ea læditur, cor videlicet: cum hæc cuiuis generi febriū communis ſit: ac propterea, quia febris, ei hæc magnitudo aduenit, Gal. auctore octauo Meth. med. *cap. vlt.* verùm & propter affectus magnitudinem morbus magnus appellari debet. eſt ſiquidem tertiana magna & vehemens febris. quare, præter id quod febris eſt, illi quoque magnitudo adeo notabilis accedit, vt, relatione aliarum febrium, magna & vehemens dici poſsit, præſertim ſi ad diarias, hecticas, & putridas eas, quæ ex frigidis ſuccis ortum ducunt, comparetur. Cum igitur duplicem habeat magnitudinis cauſam, & non vnam tantùm, tertiana ipſa, celerrimeque ſua pertranſeat tempora, vt prius diximus; iure morbus acutus appellanda erit, ſi quæ Galen. aſſerit commen. Aphoriſ. 19. & 23. 2. lib. de acuto morb. vera eſſe concedemus. Eodem quoque commen. Aphoriſ. 19. 2. lib. duplicem fatetur eſſe acutorum morborum naturam, cum febre præſertim; nam vel in humoribus calidis ſolis, qui nullum obſedere locum, ſed æqualiter in omnibus animalis partibus apti ſunt ex ſua natura generari, vel loco aliquo patiente fiunt, vt in morbo laterali, pulmonis inflammatione, & angina. cùm igitur ipſa tertiana ex calidis ſuccis, bilioſis videlicet, generetur, calidioribus exiſtentibus cunctis aliis, qui in corpore ſunt: qui nullum obſedere locum determinatum, ſed per totum corpus deferuntur, vt patet 2. de Criſi. quis adeo erit inſulſus, qui ipſam negabit eſſe morbum acutum, ſecundum primam ſaltem eorum naturam? cùm Gal. huiuſcemodi mor- *cap. 3. & 6* bos acutos nuncupet, qui ex calidis humoribus ſolis generantur citra aliquem determinatum locum patientem, quamuis non ipſis ſecundum naturam ſe habentibus, ſed putreſcentibus tertiana fiat, vt Gal. viſum eſt 2. de Criſibus, cum dixit, Quòd febris *cap. 6* acuta vel aliquo humorum putreſcente, vel mēbro inflammationē patiēte generatur. Verùm, cùm nec pituita, nec melancholicus, ſuccus putreſcens acutas febres pariat, vt cuique liquet: ex his nāque morbi longi, ſeu diutini fiunt eodem Gal. auctore com. Aphor. 19. ſecundi lib. ſequitur, quòd ex bile putreſcente febris acuta generetur. qua de re tertiana febris acuta erit, cū ex bile putreſcente ortū habeat. Ad hæc quis vnquā tertianam eſſe morbum acutū dubitabit, ſi Gale. verba inſpiciet & intelliget, quæ cōmun. Aphoriſ. 59. 4. lib. ſcripſit? ſunt autem talia: Sicuti igitur in morbis continuis acutorum quidem morborum terminus eſt quartusdecimus, peracutorū verò ſeptimus, ſic in intermittētibus longiſsima tertiana febris terminū habet circuitū ſeptimū. Rurſus autē ſicuti in peracutis morbus poterat iudicari quinto, quarto, & tertio die, ſic & in tertiana eiuſdem circuitibus fieri ſolutio poteſt non expectante natura ſeptimum. Cum igitur Galen. dixerit, Sicuti in morbis continuis acutorum quidem morborum terminus eſt quartusdecimus, peracutorum ſeptimus, & demum addidit, Sic in intermittentibus: quærēdum eſt, de quibus intermittētibus loquatur, de acutis, videlicet, an de tardis, & diuturnis. Non eſt dicendum de tardis & diuturnis, cùm tertiana non ſit huiuſmodi: præter id, quòd falſum eſſet illud, quod aſſerit, longiſsimum ſcilicet terminum earum eſſe circuitum ſeptimum: cùm multæ non exquiſitæ tertianæ reperiantur, adeo tamen diuturnæ, vt non modò vltra ſeptimum circui-

tum protendantur, ſed vltra decimum, vigeſimum,
& interdum quadrageſimū. Nec valet, ſi dixeris, de
intermittētibus brachychroniis eum fuiſſe locutū:
quoniam & comparatio fruſtra eſſet, & nihil vtile
concluderet Gal. in prędictis verbis acutos morbos
continuos cū brachychroniis intermittentibus cō-
parans, qui alterius generis ſunt morbi: præter id,
quod iā probatū eſt tertianā de numero eorū non
eſſe. Quare velis, nolis, fateri cogeris quòd de in-
termittētibus acutis loquatur, cū dixit, Sic in inter-
mittentibus longiſsima tertiana febris terminū ha
bet circuitū ſeptimum, tertianā ipſam exquiſitam
acutum morbum intermittentem nuncupans. quod
inſuper verba eius ſonānt: nā, cur prius oportuiſſet
dicere Sicuti in morbis continuis acutorū quidem
morborum &c. fruſtra vtique appoſuiſſet verbum
illud Cōtinuis, ſed ſatius fuiſſet dicere, Sicuti in mor
bis acutis. verùm, quoniā percipiebat Gal. quòd in nu
mero acutorum morborum comprehenduntur &
continui & intermittentes; propterea vtroſque cō-
parauit, ſignificās quod velut ſe habet decimusquar
tus dies in acutis continuis, quia vltimus eſt eorum
terminus, ſic in intermittentibus acutis, vt in tertia-
na ipſa, vltimus terminus eſt circuitus ſeptimus,
quod enim in cōtinuis vna dies valet, hoc in inter-
mittentibus acceſsio. & propterea tertiana poterit
ante ſeptimum circuitum iudicari, vtputa in tertio,
quarto, vel quinto circuitu, velut peracutus morbus
in eiſdem diebus ſeptimum diē non expectans. erit
denique tertiana exquiſita acutus morbus inter-
mittens, ſi præpoſita Galeni verba veritatē conti-
neāt. Rurſus, ſi verum eſt biliosum ſuccū ſemper a-
cutos morbos operari Gal. decreto com. Apho. 22.
7. lib. qui tertianā negabit eſſe morbum acutū, eius
ſententiæ ac veritati ex aduerſo pugnabit: cùm & i-
pſa ex bile ortū habeat. quinimo, ſi quis valet ex ſyn
cera bile morbus gigni, ille pręcipuus erit exquiſita
tertiana. At forte dices, Gal. pro ſemper intellexiſ-
ſe, vt plurimū, vt ſenſus ſit verborum eius bilioſum
ſuccum ſemper, hoc eſt, vt plurimū operari acutos
morbos; poſsēt forte Gal. verba hoc modo exponi,
niſi vſus fuiſſet aduerbio Græco ἀεὶ, quod nullibi
compertum eſt aliud Latinè ſignificare, quàm ſem-
per. quapropter hic pro ſemper exponere, vt pluri-
mū, ſiue magna ex parte, penitus falſum eſt, vt cuili-
bet, qui Græcas literas callet, manifeſto liquet. Erit
itaque ob id acutus morbus tertiana; quia bilioſus
ſuccus ſemper acutos morbos operatur. Quòd in-
6. epid. 5. p. ſuper tertiana feb. acuta ſit, patet iis, qui Gal. verba
com. 19 inſpicientes 6. de Morb. vulga. ea intelligere velint:
nam tex. Hipp. exponens, in quo febriū differētias
conſcribit ſuper Hipp. verba, Aliæ verò acutæ, in-
quit Gal. de caliditate celeriter manui occurrente,
ſuumq; ipſius velocē motū oſtendente intelligere
opus eſt. Ex quibus verbis conſtat, quòd eas febres
acutas Hippo. & Gal. appellant, quæ ſua caliditate
celeriter manui occurrūt, ſuumq; velocē motū o-
ſtendūt. Atqui tertiana huiuſmodi eſt: ipſius nāque
caliditas nō velociter modò, ſed velociſsimè mani-
bus occurrit. quod cū pateat ad ſenſum, alia proba-
tione minimè indiget. tū igitur quia ſuum ipſius ve
locem motū oſtēdit, hacque ratione eius caliditas
celeriter manui occurrit: tum etiā quòd ſeptenis cir
cuitibus, quod tēpus longiſsimū eſt, iudicatur, Hip-
poc. auctore Aphor. 59. 4. lib. erit tertiana febris a-
cuta. Libro quoque 8. de Hipp. & Plat. decr. redar-
cap. 6 guēs Plat. Gal. de cauſis generationis febris tertia-

næ atque quotidianæ, inquit acutiſsimas, & arden-
tiſsimas febres à flaua bile oriri, & tertianam ex ar
dentium genere eſſe. at, ſi tertiana ex genere eſt ar-
dentium feb. neceſſario & acutā febris erit: neque
enim vna ardens febris eſt, quę nō acuta dici poſsit,
vt in expoſitione febris acutæ patet. hoc idē cōfir-
mauit lib. de Palpi. trem. rigore, & conuulſione, dū cap. 7
dixit: Tritæi quidem exacti ſi qua nota euidens ſit,
eſt à rigore: quòd cùm vehementibus rigoribus in-
uadant paroxyſmi. nullus autē vel non ſanæ mentis
febrem hanc in ſucco frigido fieri affirmet: cum ge
nere ardēs ſit 2. cap. Vides igitur, quo pacto tertia-
na, cùm genere ſit ardens, acuta quoque febris di-
cenda erit, niſi aſſerere audeas ardentem aliquā fe-
brē nō eſſe acutam, quod penitus Hipp. & Gal. do-
ctrinæ ac veritati pugnat: nam quæuis ea ſit, ex ca-
lidis procreatur ſuccis bilioſis, præſertim quorum
natura eſt acutos morbos generare. qua ratione fit,
vt, cùm ardens febris à Gale. dicatur tertiana, nō mi
nùs & acuta dici debeat: cum enim ex bile ortū ha-
beat, febris vtique erit multam & acrem habens ca-
liditatem, eodē teſte quarto de Ratione victus. cu-
ius naturæ acuta febris eſt. Amplius, cum quælibet 4. reg. acut.
continua febris idem habeat genus cū ſingulis in- com. 2
termittentibus, vtputa quotidiana continua cum
intermittente, & quartana continua cum intermit-
tente, & exquiſita febris ardēs cum exquiſita tertia-
na, vt decretum reliquit Galen. 2. de Criſib. & cùm cap. 6
quatuor in vniuerſum ſint morborum genera, ex cap. vlt.
motu & tempore diſtincta, eodem Galeno teſte,
tertio de Diebus decr. duo videlicet ex motu præ-
cipuè, & duo ex tempore; de neceſsitate ſequitur,
quod in eo genere, in quo reponitur quælibet præ-
dictarum continuarum febrium, in eodem & inter-
mittens reponatur ſibi correſpondens. at, cùm in
genere acutorum morborum, acutarumque febriū,
quæ exquiſita ardens eſt, omnium conſenſu conti-
neatur: in eodem quoque genere exquiſitam ter-
tianam contineri oportet: aliàs diuerſum haberet
genus ab ipſa exquiſita ardenti febre. quod mani-
feſtè Galeni dictis pugnat, præter id quod in nul-
lo aliorum genere contineri poſſet, vt ſuperius o-
ſtenſum eſt. quapropter optimè Galen. eodem ſe- cap. 5
cundo libro de Criſibus dicebat, acutiſsimas maxi-
meque adurentes febres hoc ſolo à tertianis differ-
re, quòd in illis flauæ bilis humor in vaſis vnà cum
ſanguine continetur: in tertianis verò, cum vehe-
menter moueatur, per ſingulas corporis partes diſ-
ſeminatur: quamuis in eo, qui vtrunque facit mor-
bum, humore communicent. Idem eſt ergo earum
genus, eadem ambarum cauſa, ambæ ex neceſsitate
acutæ ſecundum magis & minus tantùm ratione lo
corum diuerſorum diſcrepantes. qua ratione ex-
quiſita febris ardens poterit acutiſsima, atque ar-
dentiſsima nuncupari, prout Galenus eam appel-
lat: ipſa verò tertiana, acuta atque ardens, prout v-
bique locorum eius verba ſonant. Nec minus ter-
tianam eſſe acutum morbum ex his, quæ Galenus
ſecundo prognoſtic. aſſerit, percipere poſſumus
quo loco diſcrimen afferens inter extremarum par-
tium refrigerationem in diutinis morbis, & eam
quæ in acutis accidit circa acceſsionum principia,
duplicem naturam acutorum conſcribens, qui cum
febre fiunt, vnam cum inflammatione in viſceri-
bus, & reliquam ſine ea, dixit quòd in morbis a-
cutis cum inflammatione, propter inflammatio-
nis magnitudinem in viſceribus fatigantis, parum
ſangui-

ſanguinis in omne permeat corpus,plurimum verò
eius in parte inflãmatione affecta includitur. & ob
eam rem, licet extremæ partes frigidæ ſint: mediæ
tamen corporis partes, quæ ſunt thorax & venter,
2.prog. com.4 admodum calent. Horum morborum idẽmet Gal.
meminit commento Aphoriſmi 48. quarti libri, &
primo ſeptimi libri eandẽ eorum afferens rationẽ.
Demum ſubdit, At verò per morbos acutos inter-
dum acceſsio cum rigore prehendens, aut refrige-
ratione,non ſolùm extremas corporis partes,ſed e-
tiam cutem circa coſtas ac ventrem,frigidã reddit.
ea quidem circa viſcera vitium non oſtendit. Cum
in hac verborum ſerie acutorum morborum Gale.
meminerit, in quibus acceſsio cum rigure prehen-
dit,quærendũ ab eo de qua ſebre loquutus ſit.Non
erit dicẽdum,quòd de quartana: quoniam, licet cũ
rigore inuadat,inter diuturnos morbos connume-
ratur. Ergo de tertiana:nam hæ duæ tantùm febres
cum rigore inuadunt. At ſi de tertiana,quæ cum ri-
gore inuadit,Gale.intellexerit,cùm hoc propriũ ſit
ipſius exquiſitæ tertianæ: quis audebit eam negare
eſſe morbũ acutum? Dicet fortè quiſpiam Galenũ
per rigorem horrorem voluiſſe intelligere, & pro-
pterea per acutam ſebrem cum rigore prehenden-
tem ſemitertianam ſignificaſſe: quæ quidẽ ex Hip-
1.epid.3.p. pocratis ſententia primo de morbis vulgarib.acuta
tex.23 eſt:aut de aliqua alia cõtinua, quæ cum horrore in-
3.epid.3.p. uadit intellexiſſe;poſſunt enim quædam eſſe huiuſ-
tex.34. ſe. modi,Hippocrate auctore primo de mor. vulga.&
2. tex. 25. Galeno primo de arte cur. ad Glauc. Huic obiici
1.ad Glau. cap.5 volo,nullibi Gal.per rigorem horrorẽ intellexiſſe:
cap.4 immo inter eos lib.10.Meth.meden.& ſecundo de
cap.5 cauſis ſympto. diſcrimen non minimũ conſcripſit,
aſſerens rigorẽ propter multitudinem,ac excremẽ-
torum acrimoniam, impetusque celeritatem,cùm
per ſenſibilia corpora ferantur, atque ob laboran-
tis virium infirmitatem fieri: contra horrorem ex-
citari, vbi & qualitas eorum, & impetus velocitas
eſt remiſſa, tum etiam copia minor,ac vis naturalis
triſtanti obſiſtit. ex diuerſis denique cauſis omnino
cùm fiãt rigor & horror, nequaquàm poterit nec à
Galeno nec ab alio quouis alterum cum altero cõ-
fundi. qua de re nec de ſemitertiana Gale.dicta ve-
rificari poſſunt:cùm eius non tantùm cum horrore
prehendat acceſsio,immo horrifica ſit,maiori ſcili-
cet acceſsionis parte ab horrore occupata,qui me-
dium eſt rigoris, & frigoris: nec de continuarum
aliqua intelligi poſſunt:cùm omnis continua febris
cap.8 (vt idem teſtatur ſecundo de diffe. ſeb.) ſuapte na-
locis citatis tura, ſi exquiſita eſt, horrorem non habeat, neque
ſupra. rigorem: quamuis Hippo.1.de morb.vulg. & Gal:
primo de arte cur. ad Glauc. aliquam ex continuis
febrem incipere poſſe cum paruo rigore affirmaue
rint: qui tamen rigores paucißimi ac minimi ſunt
vt Hippo. eodem loco teſtatur.quem Galenus ex-
ponens aſſeruit per paucißimos rigores Hippocra
tem horrorẽ voluiſſe indicare. cùm nanque ſcriptũ
reperitur paruus, ſeu minimus,aut paucißimus, ri-
gor:poſſumus, immo debemus, horrorem intelli-
gere: at non poſſumus, ſi ſimpliciter Rigor com-
com.4 pertum ſit. Cum rigore igitur retulit Gal.2.prog.
acceſsiones per morbos acutos interdum prehen-
dere, & nõ cum paucißimo,ſiue paruo rigore.qua-
re de horrore minimè intelligendum erit, ſed de
vero rigore, qui non,niſi in tertianis & quartanis,
cùm earum acceſsiones inuadunt, conſpicitur. at
cùm nequeant eius dicta de quartana veritatem ha-
bere, non enim eſt ipſa morbus acutus: neceſſariò
de tertiana verificabuntur. & propterea inter acu-
tos morbos connumeranda erit. Vlterius, ſi Hipp.
1.de morb.vulgar.ſemitertianã febrẽ appellat hor- 1.epid.3.p.
rificam,continuã,& acutam,cùm horrorẽ ſuſcipiat tex.23
à quotidiana & tertiana ſimul, quoniam medium
quoddam eſt inter tertianæ rigorem & frigus quo-
tidianæ eueniens,continua autem ſit propter quo-
tidianã,quæ cõtinua eſt: quæret quiſpiã,à qua iſta-
rum febriũ acuitatẽ habeat. & non erit dicendum,
quod à quotidiana: nam ipſa inter tardos morbos
ac diutinos comprehenditur, etiam ſi continua ſit,
& non inter acutos: quoniam non eſt celeris mo-
tus.nec ab vtraque ſimul velut horrorẽ,ſic etiam a-
cuitatem, ſuſcipit: nam quod ex ſua natura quoti-
diana ſola non habet,etiã cùm alteri coniungitur,
ex ſe tribuere nequit.at acuitatem ipſa nequaquam
habet, cum nec ipſa febris acuta ſit, vt tum ex eius
motu,tũ ex eius caloris qualitate conſtat.ergo nec,
cùm alteri febri copulatur,acuitatem illi præſtabit.
relinquitur ob id propterea acutã febrem ſemiter-
tianã dici,quoniã tertianã habet coniunctã.qua ra-
tione fit vt, ſi per eam ſemitertiana acuta febris di-
catur; ipſa quoque tertiana febris acuta ſit.congruũ
inſuper erit, cum tria in ſe cõplectatur ſemitertia-
na:horrorẽ videlicet,continuitatem,& acuriẽ:vt v-
nũ habeat à quotidiana,continuitatẽ videlicet: re-
liquum à tertiana, acutiem ſcilicet: tertium verò,
horrorem ab vtraque. Quæ omnia confirmare vi-
detur Gale.2.de Diffe. ſeb. dum inquit, Quod vbi cap.8
tertiana exuperat febris, magis erit horrifica ſemi-
tiana,&aliquid rigoris in acceſsione aſſumit.ſtatim
itaque calidior talis eſt,& ardẽtior,ac celerius per-
uenit ad conſiſtendi vigorem. vbi verò pituitoſus
exuperat ſuccus; frigus extremarum partiũ exupe-
rabit, & horror paruus erit, pulſusque contractio
fortior,ac diuturnior eſt, & lẽtè acceſsio increſcit,
multoque poſt tempore viget:non tamen ſitim ef-
ficit,neque ardorem. & poſt pauca ſubdit, Incremẽ-
tum vero poſt initium propter tertianam facilè ſu-
ſcipit & caliditatem, atque ad conſiſtendi vigorem
feſtinat: propter pituitoſum autem ſuccum tardè.
citius igitur, aut tardius deuenit ad ſummũ vigorẽ
ſemitertiana,potißimũ quæ nõ exquiſita eſt,prout
tertiana magis, vel quotidiana in ea exuperat: nam
exuperante tertiana celerius ad ſummum vigorem
acceſsio deuenit, ſtatimque calidior, & ardentior
erit talis febris. ac, ſi quotidiana; & diuturnior e-
rit, lenteque acceſsio increſcet,& multo pòſt tem-
pore vigebit, vt ex prædictis Galen. verbis con-
ſtat. quo fit vt nullo modo acuta appellari poſsit
ſemitertiana propter quotidianam, cùm ab ea op-
poſitas penitus conditiones accipiat:tardum vide-
licet motum,diuturnitatem, & neque ſitim, neque
calorem cauſet: à tertiana verò celeritatem motus,
ardorem, caliditatemque maiorẽ, ac ſitim ſuſcipit;
quæ omnia acutis ſebribus inſunt,quare, cum pro-
pter tertianam, quam coniunctam habet, ſemiter-
tiana, acuta ſebris dicatur, ipſa quoque tertiana a-
cuta febris erit. Quòd ſi dixerit quiſpiam copula-
tam tertianam cum quotidiana,quando ſemitertia-
na ſit,non eſſe exquiſitam.ſed notham; in idem in-
cidet, nam nec acuta dici poteſt notha tertiana,niſi
propter biliosum ſuccum, qui in ea redundat. qui
cùm ſyncerior ſit in exquiſita tertiana, quàm in
non exquiſita: acutior erit ſemitertiana, quæ cum
exquiſita tertiana compoſita eſt, quàm, ſi cum non

exquiſita componatur. & ſi cum non exquiſita co-
puletur quotidiana, licet ab ipſa tertiana acuitatem
habeat, quæ non exquiſita eſt, præcipuè tamen eam
acquirit propter flauam bilem redundãtem in ipſa
tertiana notha, & non propter permixtionem ali-
cuius alterius ſucci, melancholici videlicet, vel pi-
tex.32 tuitoſi: ex quibus, vt declarauimus, in Gal. doctrina,
diutini & non acuti morbi excitantur, Idem quo-
que Hipp. 3. Prog. tertianam morbum eſſe acutum
apertè innuit: nam, cum de dolore capitis per febrẽ
acutam non exitioſam verba faceret, ait, Hæc acci-
dunt viris & mulieribus potiſsimum in tertianis.
Minoribus natu accidunt etiam in illis, magis verò
& in feb. cõtinuis, & in veris tertianis. tertianas ita-
que abſque cõtrouerſia hoc loco Hipp. inter acu-
tos dinumerauit morbos. eſt etenim liber progno.
de Morb. acutis, vt ipſemet in principio dicti lib.
cap.7 fatetur, & Gal. primo de Criſib. ac eodem lib. Pro-
cap.vlt. gnoſt. confirmauit. At quid amplius in hoc tempus
terere opus eſt, diuerſiſq; rationibus & auctorita-
tibus veritatẽ hanc fulcire tento, cùm ipſemet Gal.
eam cõmento Aphor. 29. tertij libri apertiſsimè fa-
teatur? quo loco, cùm Hipp. in Aphoriſmo conſcri
pſiſſet nõnullos morbos, qui iuuenibus eueniunt,
inter quos febrium meminit acutarum, exponens
Gale. Hippo. verba inquit: Non ſat plenè de acutis
febribus dixit: neque enim dicere ſimpliciter opor
tebat acutas, quæ & in pueris nihilominus fieri vi-
dentur, ſed ex acutis tertianas maximè, & febres ar-
dentes: hæ enim præ cæteris febribus ſunt bilioſiſ-
ſimæ, & plurimùm iuuenibus accidunt: quoniam &
flaua bilis hac ipſa ſuperabundat ætate, ex qua mor
bi tales in ſummo ætatis vigore conſiſtentibus ac-
cidunt. per quæ verba liquido oſtẽdit Galenus ter-
tianam eſſe in numero acutorum morborum, acu-
tarumque febrium. & reddens cauſam cur ipſa & ar
dens febris plurimùm iuuenibus accidunt, dixit,
Quoniam tertiana & febris ardens inter cęteras fe-
bres ſunt bilioſiſsimæ: bilis vero plurima iuueni-
bus, ratione ætatis, redundat. Ex quibus verbis col-
ligo bilioſas febres eſſe acutas omnes, & quantò bi
lioſiores fuerint, tantò acutiores. At, ſi quiſpiam for
ſan dixerit Gal. de cõtinuis, tertianis & nõ de inter-
mittentibus loqui, cũ dixit, Sed ex acutis tertianas
maximè; Ei reſpõſum ſit, nullibi cõpertũ eſſe apud
Gal. per tertianã abſolutè prolatã intellexiſſe con-
tinuã, veluti neque per quotidianã, vel quartanam,
ſed perpetuò cum appoſitione continuã, vt in ſex-
cẽtis locis patet. immo cõmento Aphor. 59. quarti
lib. aſſeruit non modò Hippocratis, ſed omnium
Græcorum conſuetudinem eſſe tertianam ipſam a-
liquando cũ adiectione exquiſitam, aliquando ſim-
plici appellatione, tertianam ſcilicet tantummodo,
nominare: velut ipſe quoque conſueuit primo de
Morbis vulgaribus, & ſecundo de Differ. feb. non
ſemel duntaxat eam ſimplici appellatione nomina-
5.epid.ſect. re. Qua de re, ſi quis vellet in prędictis Gal. verbis,
2.com.19 per tertianas, continuas intelligere, nõ modò Hip
cap.8 pocr. & omnium Græcorum conſuetudinem euer-
teret, verùm eundem Galenum deſtrueret, eum nõ
intelligendo, eiuſque dictis falſum omnino, ac con
trarium ſenſum tribuens. cùm igitur per tertianam
abſolutè prolatam, in Hippoc. & Galen. doctrina
continuam intelligere omnino quiſpiam nequeat,
eamque dixerit eſſe Galen. acutum morbum, ac
acutam febrem, velut etiã in fuſiſsimè nonnullis ra-
tionibus probauimus, valeãt perpetuò, qui eã non
eſſe huiuſmodi pertinaciter ſibi ipſis perſuaſerunt,
ſuam ipſorum opinionẽ quibuſdam Gal. dictis fo-
uere cogitantes: quæ, quo veritas prõptius pateat,
in medium afferre ac exponere nõ piguit, ſimulque
eorũ rationes, quibus ea tueri conantur, ſoluere nõ
prætermittã. interim Arabum principem, qui Ga-
leni opinioni ac veritati adhæret, non prætereã, po
tiſsimum cùm Gal. ſe eſſe interpretẽ fateatur. libro
enim quarto, fen prima, tracta primo, cap. 4. inquit:
Et tertiana pura & cauſon ſunt de acutis valde, &
eodẽ libro & fen, tractatu ſecundo, cap. quarto di-
cebat: Et tertiana quidem pura eſt acuta propter
ſubtilitatem materiei: & eius caliditas eſt magna,
mordicatiua propter fortitudinem choleræ. Qui ta
men tertianã contendunt non eſſe morbum acutũ,
hac prima ratione credunt id confirmare: de ratio-
ne nãque morbi acuti, ſi cum febre ſit, inquiunt, eſt,
quòd ſit cum febre continua: ſed tertiana non eſt
huiuſmodi. igitur non eſt morbus acutus. maiorem
eſſe Gale. aſſerunt in commento Aphoriſ. 30. quinti
libri, quo loco dixit: Si enim ſit cum febre morbus,
neceſſe eſt ipſum febres habere continuas: talis e-
nim eſt morbus acutus: Huic primò reſponſum ſit
falſum eſſe, quòd de natura omnium morborum a-
cutorũ, etiam eorũ qui cum febre ſunt, ſit, eſſe cum
febre cõtinua. &, cùm illud confirmant Galeni au-
ctoritate, dicimus quòd velut apud Hipp. illud ver-
bum Græcum ἀνάγκη, quod Latinè ſonat neceſſa-
riũ, non facit enunciationem talem, quòd impoſsi-
bile ſit aliter ſe habere, ſeu perpetuam, vt idẽmet
Gale. teſtatur Aphor. 58. ſexti libri, ſed quòd magna
ex parte ſoleat ita accidere: & propterea non tantũ
in Aphor. ſed in aliis quibuſdã eo vtitur, quãuis res
ipſæ non ſemper eodem modo eueniant: etſi figura
dicendi perpetuitatem quandã indicet: ſic apud Ga
lenum dicendũ erit, quòd per illud verbum ἀνάγκη
voluit intelligere quòd magna ex parte conſueuit
accidere, vt ſenſus verborũ eius ſit: Si enim ſit cum
febre morbus, neceſſe eſt, hoc eſt, magna ex parte
accidi, ipſum febres habere cõtinuas, non propter
hoc abnegãs febrem aliquam intermittentem eſſe
morbum acutum. vel rectiùs dicendum falſum eſſe
id, quod primò aſſerunt, ac Gal. auctoritatem haud
eſſe ad propoſitum. nam, cùm duplex ſit acutorum
morborum cum febre natura; vna, cùm in humori-
bus calidis, qui nullam obſedere propriam ſedem:
altera, cùm loco aliquo patiente fiunt, vtpote ortis
in viſceribus inflãmationibus quibuſdam, eodem
Gale. auctore commen. Aphor. 19. ſecundi lib. cùm
Galen. dixit, Si enim ſit cum febre morbus, neceſſe
eſt ipſum febres habere continuas: talis enim eſt
morbus acutus: de eis intellexit morbis acutis, qui
aliquo loco patiente fiunt, inflammatione videli-
cet viſcus aliquod, & præſertim princeps, fatigante.
quorum morborum natura eſt, quòd neceſſariò at-
que perpetuò ſint cum febre continua: & nõ de eis
verba fecit, qui in humoribus calidis fiunt, qui nul-
lum obſedere proprium locum. id autem oſtendũt
apertiſsimè verba eius, dum aſſeruit, Si enim ſit
cum febre morbus: vt ſecluderet eos ab his qui ſine
febre fiunt, parte etiam aliqua patiente, vt apo-
plexia; neceſſe eſt, inquit, hunc eundem morbum
febres habere continuas. præſupponit itaque pri-
mò aliquem fieri morbum acutum, ad quem fe-
bris ſequatur; illam demum aſſerens ex neceſsita-
tate debere eſſe continuam: quod quidem in nul-
lo alio acutorum morborum genere veritatem
habere

habere poſſet niſi in his, quas ſuprà diximus, inflāmationibus, ortis videlicet in viſcerū aliquo, vt in morbo laterali, pulmonis inflāmatione, angina, & aliis huiuſcemodi morbis quaſdā determinatas ſedes fatigantibus. Ex quibus cōſtat. Gal. non id aſſerere, quod iſti putāt, in prædictis verbis febrē videlicet omnē acutam neceſſariò eſſe continuā: ſed eā dixit neceſſariò eſſe continuā, quæ ad aliquē morbum acutū ſequitur, vtputa qui aliqua determinata parte patiente fit, velut in alicuius viſceris inflāmatione conſpicitur, non propterea negans per hæc verba, ꝙ aliqua ſebris acuta, vt diximus, poſsit eſſe intermittens. & propterea hoc falſum eſt, quod iſti dicunt, omniū acutorum morborum naturam propriā eſſe vt febrē continuam habeāt: cùm in ea acutorū natura, & in humoribus calidis fit ſolis, qui nullum obſedere locū, ſed æqualiter in omnibus animalis partibus apti ſunt ex ſua natura generari, veritatem haud habeat, veluti ſuprà probauimus. At mox, quæ diximus, oppugnabit quiſpiā, nullibi aſſerens horum morborū Hipp. nec Gal. meminiſſe. Cui reſponſum dabimus & horū ambos mentionē feciſſe, vt liquet his, qui non corticē tantum, ſed internam medullā eorum verborū geſtarunt: nā, cùm tex.25 Hippo. primo Prognoſt. ait, Spirationis facilitatem exiſtimare oportet perquā magnam vim habere in omni morbo acuto, qui cū febre infeſtat, & quadrageſimo die iudicatur, nónne eorū morborū meminit acutorū, qui etiā cum ſebre intermittente fiunt, dum aſſerit: Qui cū febre infeſtat, non addens cōtinua? At fortè diceret quiſpiam quòd, licet illud non appoſuerit, tamen de continuis tantùm voluit intelligere: verùm hic, præter id quòd verba Hippoc. peruerteret, ac ea falsò intelligere oſtenderet, Galeno quoque ex directo pugnaret: cùm, ſi de eis tantùm loqui voluiſſet, appoſuiſſet vtique cōtinua, haud ignorās, ꝙ per ſebrem ſimpliciter dictam, intermittentem & continuā, ac fortè magis intermittentem, quiuis intelligere poſſet. pugnaret quoque Galeno, qui ſecundo de Diebus decreto. Hippocratē a quorundā calumniis defendēs, qui eidē cap.12 impoſuerāt ſibi pugnantia ſcripſiſſe de morbis acutis: cum aliter in Aphoriſmis, aliter in prognoſticis ab eo ſcriptum reperiatur: ponderans prædicta Hipp. verba de facili ſpiratione in morbis acutis inquit, Quod niſi ipſe Hippoc. cognouiſſet acutorū duplicem naturam, nō ſanè diſtinxiſſet cum appoſitione quadam ſuam ſententiā: verùm ſimpliciter dixiſſet, quòd facilis ſpiratio in acutis morbis magnū valde momentum ad ſalutem habere putanda eſt, nunc autem, cum huiuſmodi dictionem ſimpliciter acutos declaraturam ſciret, non tamē ita, verùm, cùm bis etiam alia complecti vellet, non ſine ratione appoſuit primum, quibus febris copulatur, non adſcribens continua, quod abſolutè acutorum erat proprium. quibus verbis cauſam Galen. reddit cur in prædicta dictione, cum dixit, Qui cum febre infeſtat, non addidit continua, inquiens: Quia volebat Hipp. id non tantùm verificare in abſolutè acutis, verum in aliis: nam, ſi voluiſſet eius dicta veritatem habere in abſolutè acutis tantum, appoſuiſſet illud verbum continua, quod abſolutè acutorū erat proprium. cùm igitur illud non abſolutè adſcripſerit, & propterea, vt inquit Gale. dictum Hippoc. quod de facili ſpiratione ſcripſit, in aliis etiam acutis verificatur, neceſſariò ſequitur aliquem acutorum morborum, non tamen abſolutè & ſimpliciter, eſſe cum ſebre intermittente iuxta Hippocr. ſententiam. Sed mox quiſpiam rurſus inſtabit, inquiens hoc, quod diximus, Hippocr. pugnare: qui primo de Ratione victus in morbis acutis fatetur 1.reg.acut. tex.8 acutorum morborum ſebres omnino eſſe continuas. huic reſpōſum volo. Primò Hipp. corū meminiſſe acutorū morborū, quos priſci acutos nominabāt vt ſunt pleuritides, peripneumoniæ, phrenitides, &c. & propterea, ad eorū mentem, dixit horū omnino febres eſſe cōtinuas: nā hi tantùm à priſcis acuti morbi nuncupabantur. vel dicas, ſi ex propria ſentētia illud ſenſerit, verbū τὸ ἐπὶ πᾶν, nō ſemper omnino, ſed interdū magna ex parte Latinè ſonat. quare in morbis acutis magna ex parte febres eſſe continuas Hippo. retulit. id quod nec nos ſuprà negauimus. vel, & rectius, quòd de his acutis morbis ibi loquitur, qui propriè & abſolutè acuti nominantur. hi ſunt, cum determinata parte affecta, inflammatione videlicet orta in aliquo viſcerum, velut ſeries verborum eius ſonat, vt quiuis poterit 1.epid.ſ.3 text.3 videre: quos inſuper idem Hippoc. primò de morbis vulga. acutiſsimos nuncupat, maximos ac grauiſsimos: in his namque omnino febris eſt continua. at in aliis, qui alterius ſunt naturæ, non inconuenit interdum febres eſſe intermittentes, velut ſupra declarauimus. Non verbo Hippocrati pugnat dicere aliquem morbum eſſe acutum cum febre intermittente, modò de abſolutè acutis non intelligatur, maximis ac grauiſsimis morbis, velut ipſe primo Prognoſt. in prædicta dictione tacitè text.25 confeſſus eſt, vt Gal. placuit. Verùm quouis loco eum fateri inueniatur, acutos morbos omnino eſſe cum febre continua, de abſolutè acutis, maximis, grauiſsimis & acutiſsimis intelligendum erit. hi nāque ſunt, qui omnino cum continentibus febribus fiunt, ac propriè acuti nominantur, vt Galen. viſum cap 9 fuit libro tertio de Difficu. reſpi. ea parte, qua Hip- com.4 pocr. verba primo de Rat. vict. conſcripta hoc mo- cap.12 do exponit. Quòd verò aliqua intermittens febris acutus morbos ſit, apertiſsimè Gal. oſtendit ſecundo prognoſt. vt diximus ſuprà, inſuper & ſecundo de diebus Decre. dum inquit, Nonnulli autem ſtatim ab initio morbi, velut prohibiti, tardeque moti, & nullam interea ſubitam mutationem moliri ad quadrageſimum producuntur. Duplex autem horum quoque natura eſt: vel enim acceſsionum remiſsiones in exactam integritatem finiunt, vel continua febris ſemper durat. & ſubdit, Tales etenim acutorum naturæ adhærere videntur; nam alij manifeſtè ſunt diuturni. Connumerat hic, vt liquet, Gale. morbos acutos cum febre intermittente: nam de his ſermonem faciens vltimo loco dixit alios ab his, quos conſcripſerat, omnes eſſe diuturnos. hoc idem parte poterit cuiuis eius verba inſpicienti, quæ aſſerit de acutis morbis in commento Aphoriſ. 19. ſecundi libri, & quæ de tertiana ſcripſit comment. Apho. 59. quarti lib. Sed circa hoc iterum hæſitare contingit: nam idem Gale. com. Aphor. 7. primi libri fatetur febres ab acutis morbis eſſe inſeparabiles, & commento præcitati Aphoriſ. 19. ſecundi libri, in acutis morbis dixit febres omnino eſſe continuas. commen. quoque Aphoriſ. primi ſeptimi libri auctoritate Hippo. ſcriptum reliquit acutos vocari morbos, quorum febres omnino ſunt continuæ. at, ſi eorum, quæ mox diximus, non fueris oblitus: promptiſsimè hæc Gal. verba conciliabis: nam, cùm dixit à morbis acutis febres eſſe inſepa-

rabliles: de abſolutè, ac exactè talibus loquutus eſt:
vt de cauſo, ſynochis, vel aliquis morbis, qui cum
parte patiente fiunt, inflammatione videlicet orta
in viſcetibus, qui quidem abſolutè acuti dicuntur.
& propterea nec cum eis nos febrem intermitten-
rem copulamus, verùm in alia acutorum morbo-
rum natura illud fatemur, vt ſuprà oſtendimus. Ad
reliquas Galen. auctoritates bifariam quoque re-
pondere poſſumus, vt puta ſimilem offerendo re-
ſponſionem cum acutorum diſtinctione, & inſuper
aſſerẽtes ipſum vti verbo τῶ πωὶ πᾶν quod non mo-
dò Latinè ſignificat omnino, ſed plurimùm & ma-
gna ex parte, vt velit Gal. non omnino, ſed magna
ex parte febres continuas à morbis acutis eſſe inſe-
parabiles, quamuis prima reſponſio congruentior
com.10 ſit. Atqui rurſus dices Galen. tertio Pronoſtico. vo-
luiſſe morbum acutum intelligi cum magitudine
quadam, ac febre continua. & ſubdit: Si enim non
ita ſit, quanquam circa decimumquartum ſoluatur
diem, aut etiam citius, eiuſdem appellationis ne-
quaquam cenſemus. At dicemus nos Gale. eo loco
narrare differ. morb. ſecundum diuerſas temporum
præfinitiones. quapropter circa ea ambigit, rum de
morbo acuto, qui interdum decimumquartum diẽ
pertranſit, protenditurque vſque ad vigeſimum: tũ
etiam quòd nonnulli alij morbi etiam ſi in qua-
tuordecim diebus finiant, aut citius, acuti non ſunt
appellandi, niſi hi & magitudinem quandam ha-
beant, & ſint cum febre continua: verum nanque
fatetur, quoniam hi propriè acuti ab eodem Gale.
cap.9 nominantur, tertio de Difficul. reſpira. & abſolutè
cap.12 acuti nuncupantur 2. de Diebus decreto. quòd alij
Loco cita. ſint, qui non ita propriè, abſolute, ſeu exactè acuti
dicantur non negans: quinimmo & 2. Prognoſt. &
2. de Diebus decreto. ac commento. 19. Aphoriſ. ſe-
ſecundi lib. ſæpius citati, ſexcentiſque aliis in locis
illorum meminit. qui autem exactè, ſeu abſolutè a-
cuti dicuntur, hi & magitudinem habeant, & febrẽ
continuam oportet. at, qui non ita abſolutè ſunt,
ſatis erit, quòd ad ſummum vigorem celerrimè pro
perant, ac magni ſunt, iuxta eiuſdem Galeni ſen-
tentiam comment. Aphor. 23. ſecundi libri, ſiue cõ-
tinua fuerit febris, ſiue intermittens. Et, ne ſæpius
eadem repetantur, dicimus, quòd vbicunque in
Hippo. & Gale. commentariis fuerit compertum a-
cutos morbos omnino eſſe cum febre continua,
perpetuò de exactè ſeu abſolutè acutis intelligen-
1. epid. ſ. 3 dum erit. quos morbos Hippoc. 1. de Morbis vul-
text. 3 ga. acutiſsimos, maximos, ac grauiſsimos nuncupa-
uit: &, vt Gale. exponit, tum in febribus eueniunt,
quæ vocantur propriè ſynochi, tum in aliis. iuxta
quæ ſingulis progrediuntur acceſsionibus, ac initia
efficiuntur, incrementa, vigores, & inclinationes
manifeſtas, nec tamen ad integritatem veniunt. in-
ter quos nolumus tertianam connumerari: verùm
fatemur in alia acutorum morborum natura com-
prehendi, nec id eorum dictis pugnare, immo ſatis
conſonum eſſe cenſemus, vt abundantiſsimè pro-
batum eſt. Non eſt igitur de ratione cuiuslibet a-
cuti morbi, quòd ſit cum febre continua, iuxta Hip.
& Gal. decreta. ſed eorum tantùm, qui exactè, ſeu
abſolutè tales dicuntur: quamuis quidam ſibi ipſis
falsò illud perſuaſerint. Amplius tertianam non
eſſe morbum acutum alia ratione probare tentanti
nam, cùm acuti morbi ex eorum natura periculoſi
ſint, ipſa verò tertiana periculo vacet, vt patet au-
ctoritate Hippo. Aphoriſmo 43. 4. lib. & Gal. cum
in eius commento, tum etiam primo de Arte cura.
ad Glauc. dum aſſererit eam eſſe mitiſsimam, & mi- 1. ad Glau.
nimè periculoſam, vtpote quæ nec ex inflammatio- tex. 8
ne aliqua, neque ex maligna humorum putredine
occaſionem habeat, propterea quia intermittit: ea
de re nõ erit morbus acutus. at quod periculoſi ſint
acuti morbi, cum Hippoc. cõfirmare conantur, qui tex 8
primo de Rar. vict. inquit eorum plurimos enecare. 1. epid. ſ. 3
& primo de Morbis vulg. eos aſſerit præ cæteris o- text. 3
mnibus eſſe lethales. hoc inſuper corroborant Gal. cap. 12
auctoritate ſecundo de Diebus decreto. qui Archi-
genem ſummopere laudabat, quòd acutos morbos
non nudis temporibus ſolis, ſed motu & natura, ap-
pellauerit, eos videlicet, quibus motus velox & ſu-
bitò pericula adueniunt. hos quoque cum periculo 1. epid. ſ. 3
coniunctos eſſe teſtatur idem Gale. ex propria ſen- cap. 3
tentia eodemmet. lib. primo de Morbis vulga. At,
ſi eorum memineris, quæ paulò antè diximus de a-
cutis morbis; facillimè huic rationi, velut friuolæ &
exigui momenti, reſponſio parebit. diximus nan-
que eorum morborum naturam duplicem eſſe: v-
nam citra aliquem determinatum locum affectum:
reliquam cum loco aliquo patiente, ſeu inflamma-
tione affecto, præſertim ſi princeps viſcus fuerit, &
inflammatio magna. his itaque, qui ſunt prioris na-
turæ, vt qui non ex inflammatione originem ducat,
ſed ex humoribus calidis ſolis, ſi neque ex maligna
humorum putredine ocaſionem habeant, qui plu-
rimi ſunt, proprium non eſt cũ periculo eſſe: quin-
immo ferè cuncti, qui huius naturæ ſunt morbi, pe-
riculo vacant, præſertim ſi intermittant, velut Ga-
leno viſum fuit com. præcitati Aph. 43. quarti libri.
borum quoque acceſsio interdum cum rigore pre- com. 4
hendit, aut refrigeratione, velut Gale. ſenrit ſecun- 1. epid. ſ. 3
do libro Prognoſt. reliqui verò acuti morbi, qui lo tex. 3
co aliquo patiente fiunt, & prorſus febres habent 1. epid. loco citato.
continuas, abſolute ac exactè appellati: immo ab 1. reg. acu.
Hippo. primo de Morbis vulg. acutiſsimi, maximi tex. 8
& grauiſsimi dicti, non modò peculoſi ſunt vt pla-
cuit Archigeni & Galeno, verùm præ cæteris om-
nibus ſunt lethales ac interficiũt, eodem Hippocr.
auctore primo de Morbis vulg. & primo de Ratio-
ne vict. in morbis acutis. cuius naturæ acutos mor-
bos cum periculo cõiunctos eſſe nemo ſanę mentis
negare audebit. At quòd de his, & non de aliis lo-
quatur Hipp. ex verborum eius lectione præcitatis
locis cuilibet, vel parum erudito liquet, velut etiam
doctiſsimus Gale. exponit. Quòd vero Archigenes
2. de Diebus decre. de his quoque ſermonem facie-
bat, cui non parebit, ſi Gale. verba inſpiciat, ac in-
telligat? dicebant enim quòd Archigenes laudan-
dus erat, qui non ſolum temporibus ſolis nudis, ſed
motu & natura magis acutum, vel peracutum mor-
bum appellauerit, cui videlicet motus velox, & ſu-
bita pericula adueniunt: non enim Archigenes cap. 12
quemlibet acutum morbum, ſed magis acutum, vel
peracutum his conditionibus deſcribebat, vt Gale.
phraſis indicat. atqui huiuſmodi morbos neque nos
negamus cum periculo coniunctos eſſe: ſed alte-
rius naturæ morbos acutos, qui non ita abſolutè ac
propriè acuti ſunt, & propterea nec acutiſsimi, ma-
ximi ac grauiſsimi appellantur, qui quidem in hu-
moribus calidis ſolis fieri conſueuerunt, qui nullum
obſedere locum: hos, inquam, fatemur interdum
periculo vacare, præſertim ſi intermittant, vt ter-
tiana, (de qua loquimur) propter iam traditas cau-
ſas. Non eſt igitur de ratione cuiuslibet morbi acuti
eſſe

eſſe cum periculo, velut quidam imaginati ſunt: ſed tantùm, quòd ſint velocioris motus, & magnitudinem habeant, Gal. decreto cō. Apho. 19. & 23. 2. lib. ſæpius citati. Et, ſi apud eius ſcripta compertum fuerit quandoq; aſſerere acutos morbos cum periculo eſſe coniunctos: de his intelligendum erit, qui abſolutè tales ſunt, acutiſsimi, maximi & grauiſsimi, velùt Hippo. & Archigenes quoque ſentit. At denuo aduerſus ea, quæ diximus, inſtabunt, Hippo. dicentes, ac Galen. nullibi horum acutorum morborum, qui ſine periculo ſunt, meminiſſe: immo ſemper de acutis verba facientes illos periculo coniunctos eſſe dixiſſe. Reſpondebimus nos & horū quoque non omnino eſſe oblitos, ſed interdum ſermonem feciſſe: nam Hippoc. 3. Prógnoſt. cùm inquit, Simpliciſsimæ enim febres, hoc eſt, placidiſsimę ac mitiſsimæ, vt Gal. exponit, & ſignis firmatæ ſecuriſsimis, quarto die, aut citius deſinunt, de acutis febribus ſimpliciſsimis ac ſecuriſsimis loquutus eſt, dixit iudicari quarta die aut citius. Sed dicent fortè non de acutis febribus intelligere per hæc verba, sex. 2 ſed de diariis. Atqui hoc aſſerere eſt Hippocr. non modò non intelligere, ſed eius omnino verba peruertere: cùm & ipſemet, vt ſuperius annotauimus, circa finem eiuſdem libri fateatur ſe cuncta eo libro conſcripſiſſe de acutis morbis, & aliis quicunque ex his conſiſtunt. cùm verò febres diariæ nec acutæ ſint, vt diximus, nec ex eorum morborum numero, qui ex acutis conſiſtunt: quoniam nec quarto die, aut citius deſinerēt, ſed vltra protēderentur, ſequitur ergo, quòd inter acutas connumerari debent prædictæ febres, quas ſimpliciſsimas ac ſecuriſsimas Hipp. nuncupauit. At quid alia opus eſt ratione ad probandum Hippo. de acutis febribus in ea verborum ſerie loqui: ſi Gal. hoc modo eadem verba ex- cap. 16 ponit 1. de Criſibus aſſerens, ea de acutis febribus intelligi debere? quod ſi ita eſt, meminit igitur Hip. febrium acutarum, quæ ſine periculo ſunt, in prædicta verborum ſerie. quapropter apud eum non omnis febris acuta erit cum periculo coniuncta; immo, ſi liceat Hippoc. per Gale. exponere: fortè per prædictas febres exquiſitæ tertianæ intelligendæ cap. 8 ſunt: cum has Gal. 1. de Arte cur. ad Glauco. mitiſſimas ac breuiſsimas appellauerit, præter id quod minimè periculoſæ ſunt. aliàs dicant quæſo, de qua alia febre Hippoc. dicta verificari valeant, niſi de tertiana ipſa exquiſita, ſeclusis diariis, de quibus, vt diximus, impoſsibile eſt Hip. loqui: cùm inter acutas febres nulla alia reperiatur, quæ mitior & ſimplicior (vt ita dixerim) ac ſecurior ea ſit? præſertim ſi febres quarto die, aut citius deſinát, vt tradit Hip. At ſi velis aliquam aliarum acutarum febrium voluiſſe Hippo. intelligere, & non exquiſitam tertianam: ſatis erit me monſtraſſe Hippo. febres acutas circa periculum interdum ſcripſiſſe, & non cunctas, eius ſententia, periculo coniunctas eſſe, velut quidam ad eius mentem falsò ſentiunt. Galen. inſuper Hippo. ac eorum, quæ diximus, non immemor, pri- cap. ult. mò de diebus decreto. talia verba retulit: Si quis primò die acuta febre infeſtetur, nullum autem periculoſum ſignum ipſi attulerit, ſed in vrinis aliqua concoctionis nota inuenta fuerit, non extra quartum diem morbus ſoluetur: quin etiam, ſi multa lethalia ſigna primo die ſtatim deprehendantur, morietur planè non extrà quartum diem & ſubdit, At, ſi acutè febricitet, nullum verò ſignum lethale adſit, immo nec aliqua concoctionis nota: fieri nō poteſt vt hic quartanus decedat. Et lib. 1. de Criſi cap. 16 loquens de præcognitione futuri vigoris, quem quidem Medicus minimè ignorare debet: aliàs permultum errabit: inquit ipſe, Quid enim, ſi aliquis primo ſtatim die nullum habens ſignum periculorum, verùm inſuper omnia ſalutaria, acutè quidem febricitet, vrinam autem mingat bene coloratam, ac mediocriter craſſam, an non in propatulo eſt Medico qui in artis operibus eſt exercitatus, hūc in primis quatuor diebus criſin habiturum? & eò magis, ſi nebula aliqua, vel ſuſpenſio ibi adeſſet: atque etiam tantò plus, ſi bona ſubſidentia. & poſt pauca iterum dicebat: Sicuti igitur, quæ omnia habet ſigna tutiſsima, febris acuta, in prima periodo decretoriorum dierum ſolutionem habet: ſic quæ iſti proximè adiacet, diem ſeptimum non tranſcendat. Non igitur proprium eſt acutarum febrium omnium eſſe cum periculo, ſed earum quaſdam eſſe ſimpliciſsimas ac tutiſsimas ſatis admodum cum Hippoc. & Gal. probatum eſſe cenſeo, velut nec eas ægritudines penitus cum febre continua eſſe niſi acutiſsimæ, maximæ vehementiſsimæque ſint: itanque de his veritatem habent Hipp. Gal. vnà & Archigenis dicta, ſi apud eos compertum ſit acutos morbos cum periculo coniunctos eſſe, ac cum febre continua, non de his qui alterius naturæ ſunt, vt probauimus. Hac itaque ratione conciliari poſſunt quæcunque in eorum commentariis ſcripta de acutis morbis comperta ſint; cùm non vno modo de eis vbique locorum ſentiant, ac pugnantia aſſerere videantur; nam interdum, de abſolutè acutis verba facientes, eos pericula & febres continuas habere aſſerunt: ſæpenumero citra periculum ac febrem continuam morbos quoſdam acutos eſſe affirmant: cùm videlicet non de abſolutè, ſeu exactè acutis loquuntur, quamuis ipſi decimumquartum diem non excedant. in quorum numero exquiſitam tertianam connumerari audacter affirmamus. Eſt nanque ipſa in numero acutorum morborum ſimpliciter dictorum, non tamen abſolutè & exactè talium, ſed eorum qui non abſolutè tales dicuntur: cùm non ſit febris continua. quapropter & periculo vacat, vti diximus, & ſeptem circuitibus, quod tempus longiſſimum eſt, terminatur. quod etenim in continuis vna dies poteſt, hoc in intermittētibus acceſsio Gal. auctore 3. Prog. & commento Apho. 59. 4. lib. illud com. 7 nanque, quod omnium acutorum morborum naturam complectitur, eſt motus celer & magnitudo: cuncti etenim & magni ſunt & celeriter iudicantur, velut ſuperius ex Galen. ſententia commen. Apho. 19. & 23. 2. libri probatum eſt. quòd nanque cum febre continua ſint, vel non, cùm periculo, vel abſque eo, magis, vel minus acutum morbum denuntiant, ſeu abſolutè, vel non abſolutè talem, vt patet apud Gale. 2. de Diebus decret. cùm ex propria, cap 12 tum ex Archigenis opinione. Quibus igitur rationibus tertianam non eſſe morbum acutum quidam probare nixi ſunt, tot & tales exiſtunt. quæ quantùm valeant, quidue momenti obtineant, ex prænarratis liquet: per quæ non modò facilè rationes hæ delentur: ſed, ſi reliquas innumeras pręmanibus habuerint; his, quæ cōſcripſimus, promptè reſponſio patebit.

FINIS.

DONATVS ANTONIVS ALTIMARVS, ANELLO TVRBOLO ET PADVANO GVLIELMINO

S. P. D.

PEtiiſtis quamſæpiſſimè ſumma, qua fieri potuit, diligentia, iuuenes peritiſſimi, vt ſcriberem, quid ſentiam de ſanitatis latitudine, quam Galenus breuiſſimè ac abſolutiſſime tradidit: ex quo factum eſt, vt tot, variæ, minimèque ſibi conſtantes extarent ſententiæ, quæ veſtros animos Euripi more paulo momento huc, vel illuc impulerunt. Quamobrē, ne meo ab officio diſcedere viderer, huic iuſtæ petitionis veſtræ, amicíſque aliis ad hoc ipſum nos hortantibus, ſatisfacere conſtitui: & Galeno addictus ſucceſſiuus (vt aiunt) operis hæc ſcripſi: non enim intermittere ſtudia ſeria poſſum, ſed ne remittere quidem, aut relaxare ingenium: tantum abeſt, vt otiari valeam: & ſi quid otij ſupereſt, id in ægrotis curandis (vt noſtris) conſumere oportet. nec propterea meum inſtitutum non tenui. Verùm quo vobis ſatisfaciam, ea ſcripta ſunt via & ratione, vt facile quæcunque Gale. olfecerit, percipere poteritis. Sed, ſi qui ſint, qui barbarorum, aut etiam recentiorum opiniones imitari, ab eorum ſententia diſcedere nequeant, & noſtræ huic opinioni, nulli poſt Galen. memoriam ſcriptæ, repugnauerint: Galen. ſe repugnare ſciant: vóſque ex illius ſententia omnia poteritis aſſerere. Valete.

ANELLVS TVRBOLVS LECTORI S.

SOlent, Lector, quæ ab altomari aduehuntur, noua eſſe, hominúmque curioſitatem, quæ noua ſemper exoptat, allicere. Ecce ſanitatis, quam vocant, latitudo ab Altimaro ab nos transfretata, te nunc ad legendum inuitat atque allectat. ea certè ſi Galenum ſpectes, vetus eſt: ſin poſt Galenum ſcribentes, noua. Ne mirere, nec temerè deſpicias, priuſquàm rem aſſequaris: ſcio enim te nec montes parere mures, nec Ægyptiorum templa viſurum. Interim admirabile de febribus opus propediem in apertum proferendum expecta. Vale.

DONA-

DONATI ANTONII ALTIMARI, MEDICI AC PHILOSOPHI NEAPOLITANI, DE SANITATIS LATITVDINE.

SI QVIS exactè velit iuxta Galeni ſententiam numerum ac ordinem ſalubrium corporum, neutrorum, ac inſalubrium dignoſcere, quæ ſanitate participant, hoc eſt, vt aiunt, ſanitatis latitudinem intelligere, opus eſt nonnulla pro hypotheſi prius aſſumere: quorum primum eſt, quid per ſanitatem intelligendum ſit. *1. de Sanit. tuen. cap. 5.* & cum eodem Galeno dicimus, quod nil aliud, quàm eam corporis conſtitutionem intelligere volumus in qua nec doloribus cruciamur, nec in vitæ *De differ. morb. cap. 2* actionibus impedimur. quam ſi quis velit alio nomine appellare quàm ὑγείαν, vt ipſe inquit, non reclamamus. Satis ſit omnium conſenſu comprobatum eſſe, quòd homines tunc ſe ſanos exiſtiment, quum partium corporis miniſterio, ad eas, quæ in vita neceſſariæ ſunt, actiones, ſine aliquo vitio, perfungi poſſunt. At cùm corporis partes quædam ex ipſis elementis primò fiant, quæ ſimilares dicuntur; quædam verò ex compoſitione dictarum ſimilarium partium, quæ inſtrumentales appellãtur, ſintque actiones quædam primæ & ſimilarium partium: quædam ſecundæ & inſtrumentariarum: animaduertas oportet ſecundo, ſanitatem non ſolùm nec abſolutè conſiſtere in medio temperamento, ſeu *1. de Sanit. tuen. cap. 4* debita conuenientia, quam εὐκρασίαν & συμμετρίαν appellant, elementorum, ex quibus conſtamus: ſed eam duntaxat, quæ eſt ſimilarium partium, in ipſis conſiſtere: nam neque minùs ſanitas conſiſtit in inſtrumentalibus partibus. conſtat autem ea ex numero, figura, magitudine, ac compoſitione dictarum partium. Tertiò ſcire licebit ſanitatem, quemadmodum etiam & morbum, in corporum affectione, ſeu conſtitutione conſiſtere, nõ in actione, *cap. 5* ſiue actionis læſione, vt liquet primo de Sani. tuen. *cap. 2* Et propterea dicebat Galen. lib. de Differ. morb. [Hinc perſpicuum exiſtit, quòd ſanitas non in operatione, ſed facultate & potentiæ potius eſt definiẽda.] vt autem operari poſsimus, ſtructura efficit naturalis. in hac ergo conſiſtit ſanitas vnde & hæc ipſa ad operationem vim obtinet cauſæ. Siue igitur naturalem omnium partium corporis conſtitutionem ſanitatem appellare libuerit, ſiue operationem cauſam, in idem vtrerque incidit ſermo, vt ipſe Galenus fatetur. Erit itaque ſanitas affectio, ſeu conſtitutio naturalis, ſeu ſecundum naturam, actionem perficiens. Neque enim, ſi affectus ſecundum naturam ſe *Loco citato.* habeat, omnino etiam ſanitas exiſtit, vt Ægyptiorum nigritia, Gallorum candor, Scytharumque ruſus color, quorum nullum ſanitas eſt: quoniam ad aliquod opus edendum nullus talis color cauſæ rationem obtinet, vt eodem primo de ſanitate tuenda patet. Quartum pro hypotheſi præſumptum eſto, quòd cùm ſanitas, vt dictum eſt, ſymmetria quædam ſit, & omnis ſymmetria duplici ratione nõ ſolùm perficiatur, ſed etiam dicatur, vt Gale. inquit eodem loco: nam aliàs quæ ad ſummum peruenit & verè prorſuſque ſymmetria eſt, aliàs quæ ab huius abſoltione perfectioneque paululum dehcit: ita & ſanitatis ſymmetria duplex vtique fuerit, hæc quidem exacta, optima, abſoluta, & ſumma: illa verò paulùm ab hac deficiens, non tamen eatenus vt animali ſit grauis, ſed vſibus noſtris adhuc non ſit inepta. Prima ſanitas, quæ inſectilis ſimul eſt, & dicitur, cogitatione potius in animantium corpore vſurpatur, quàm ſolide ſubſiſtat. & eſto quòd reperiri poſsit. de hac haudquaquam noſter erit ſermo, ſed ſilentio prætereunda: nam ſi bos duntaxat ſanos eſſe dixerimus, quorum ſingula membra ſuas abſolutiſsimè obeunt functiones, fruſtra tentaremus ſanitatis latitudinem condere, quum ea vna ſola ſit, & inſectilis, vt prius diximus: de qua aſſerebat Gale. *cap. 5* eodem primo de ſanitate tuen. quòd ſi ea ſola, ſanitas diceretur, & eos duntaxat ſanos eſſe diceremus, quorum ſingula membra functiones ſuas obeunt abſolutiſsime, cæteros, qui minus probe ſunt affecti, non eſſe ſanos, inutilis, irritaque eſſet ars de Sanit. tuenda. nam tali ratione nemo noſtrum ſanus exiſtit. quare nec etiam nobis quærenda talis ſanitas eſt, ſed, vt diximus, ſilentio prætereunda. De hoc etiam corpore lib. de optima noſtri corporis conſti- *cap. 3* tutione, aſſerebat Gal. quòd quàm rariſsimum eſt, & tanquàm imago quædam normæ Polycleti, longiſsimoque temporis interuallo gigni ſolet. de ea itaque ſanitate verba faciemus, quæ nec planè abſoluta, optima, ſummaque eſt, ſed paulum ab hac deficit. Et, quoniam ſanitas hæc neque anguſtum quippiam eſt, aut inſectile, aut omnino ſimplex, verùm extendi ad idoneam latitudinem poteſt, maioris, minoriſve ratione diuidua: propterea huius affectus, quem ſanitatem dicimus, notabilem quandam latitudinem eſſe, cum Galeno aſſerimus, eodem libro de Opt. corpor. conſtit. primo de Sanit. *cap. 3* tuenda. lib. Artis medic. & lib. de Differentiis mor- *cap. 5* borum. Verùm ſanitates hæ, licet multæ variæque *cap. 8* *cap. 2* ſint, vt dicemus, ratione, qua ſanitates ſunt, & communi omnium forma, vnde ſanitates dictæ ſunt, haudquaquam inter ſe diſsident, ſed maioris minoriſque ratione: velut niuis candor ab eo qui in lactæ viſitur, quatenus candor eſt, non diſsidet, ſed

tonis

maioris, minoriſve ratione differt.ita quoque Pla-
tonis ſanitas ab ea, quæ in Socrate eſt, quatenus ſa-
nitas, oon differt: ſed & eadem cum ipſa. differunt
autem altero quopiam, quod aliud planè non eſt,
quàm maioris minoriſque ratio. quæ diſsimilitudo
non ab alio naſcitur, quàm ab ipſa conſtitutione,
vnde áctio proficiſcitur:reſpondent etenim conſti-
tutionibus opera.quæ de re quot ſunt functionum
differentiæ,t ot erunt conſtitution ū diſcrimina:Sed
illæ numeroſæ ſunt. erunt ergo & conſtitutiones
æquè multæ. Nec inconuenit quòd omnium, qni
ſani ſunt, membrorum conſtitutio in ſymmetria
conſiſtat,& quòd propterea multæ variæque con-
ſtitutionum ſymmetriæ ſint. Nam cuilibet ſectæ
ſanitas ſymmetria quædam eſt: hæc autem ſymme-
tria,ſeu eucraſia,omnino inſectilis atque indiuiſibi
lis oon exiſtit. Præterea neque cuiquam yioleotum
apparere debet medium temperamentum, ſeu de-
bitam conuenientiam, poſſe dici quod medio ad
vnguem temperamento non ſit.nam vt potionem
& balneum εὔκρατον, hoc eſt, temperatum dicimus,
non ſolùm cùm alterum huic, alterum illi tale eſt,
ſed etiam quum ad eundem hominem in latitudi-
ne tale eſt, ſimiliter aërem nos ambientem tempe-
ratum dicimus, etiam ſi in alterutram partem pau-
lulum ſit propenſus: ita quoque de medio tempe-
Loc. cit. ramento ſentiendum eſt. Inſuper eodem primo de
Sanitate tuenda,exemplo lyræ illud idem compro-
bauit Gale. In lyris enim conſonantiam ipſam,quæ
ſumma exactiſsimaque ſit,vnicam atque inſectilem
probabile eſt: quæ verò in vſus hominum venit,
certè latitudinem habet. Sæpe oanque quam per-
commodè temperaſſe videaris, alter ſuperueniens
Muſicus exactius temperauit. Nil miri itaque ſi eu-
craſiam in ſatis amplam latitudinem extendunt o-
mnea: ſiquidem nobis ad omnia vitæ munia ſenſus
vbiqoe iodex eſt,ipſoque etiam eucraſiam & diſcra-
ſiam iudicabimus,eodem Galeno teſte. Quapro-
pter non immeritò in naturali corporis noſtri con-
ſtitutione illa maximè ſeruanda ſunt, quorum be-
neficia functiones obimus. Eſt nanque ſimilarium
quidem partium euchraſia: inſtrumẽtariarum verò
ipſarum conformatio,quæ conſtat ex earundem ſi-
milarium forma ſeu figura,poſitura,numero, & ma
gnitudine, functionum cauſa. Interim illud quo-
que haud ignorandum, quòd cuncta hæc quoque
in latitudine quadã ſpectanda ſunt; & quòd longè
melius eſt, ſatis amplam latitudinem ſanitati tri-
buere, quàm omnes homines perpetuo vrgentibus
morbis premi: neque enim functionum imbecil-
litas morbis ſtatim nota eſt, abſolutè ita, citraque
exceptionem loquenti, niſi adiectum ſit,quæ præ-
ter naturam cuiuſque ſit: vt liquet eodem primo de
cap.5 Sanitate tuenda. Et ſecundo de Temperamentis i-
cap.4 dem confirmauit Gale. de ſanitatis latitudine,aſſe-
rens alteram eſſe ſanitatis & alteram morbi intem-
periem: morbi quidem ea, quæ à media temperie
longiſsimè abeſt:ſanitatis, quę paulùm. & ſeptimo
cap.11 Meth.med. ait, Imbecilla vero actio, prout magis,
minúſve talis eſt,aut ad ſanitatis tuẽdæ, aot ad me-
dendi tractationem pertinet:leuiter quidẽ impedi-
ta, ad priorem:grauiòs,ad poſteriorem.diſcernitur
vtraque ex eo quòd à conſuetis actionibus obeun-
dis,propter noxæ magnitudinem,vel deſiſtatur,vel
nõ deſiſtatur. Quantũ igitur ioteruallũ eſt inter id,
quod perfectiſsimè functionẽ obit, & id quod mani-
feſtè functionẽ aliquã habet oblæſam, tanta eſt pro-
fectò & ſanitatis & diſtẽperantiæ quæ intra ſanita-
tẽ conſiſtit,latitudo. Ab hac,proxima eſt intempe- cap.4
ries morboſa,vt liquet eodẽ ſecundo de Tempera-
mentis. Qua de re in eo ſtatu,ſiue conſtitutione,
quæ ſanitas dicitur,non parua neceſſariò ſtatuenda
eſt latitudo.& ob id idem Gal.ſecund.artis Medic.
inquit [Quo ſit vt tota ſanitatis latitudo in tres par- cap.8
tes, quarum ſingulæ latitudinem habet non paruã,
diuidatur.] Erit autem prima quidem ſalubrium
corporum,Secunda neutrorum, Tertia inſalubriũ.
Nec minus ſcire opus eſt qund habitus nihil aliud
ſignificat,quàm ſtabilitatem,ſeu permanentiã affe-
ctionis: nam cuiuſque rei,cùm affectio bene adhæ-
rens,altiuſque defixa fuerit,habitus nominatur, vt
patet lib.ad Traſyb.quemadmodũ,qoòd bonus ha-
bitus nil aliud eſt, quàm benè ſe habens habitus:
nam,cùm habitus ſtabilis quædã affectio ſit, bonos
habitus nihil ei plus quàm bonitatẽ adiicit,vt idem
Galenus inquit. Loquor autem de bono habitu,
qui naturalis exiſtit. Contrario modo ſe habet ha-
bitudo: oã non ſtabilitatem ac firmitodinẽ,ſed lu-
bricitatẽ & inſtabilitatem affectionis facilè ſolubi-
lis & mutabilis ſignificat.Quapropter nõ ab re Ga- cap.6
lenus eodẽ lib. concludebat geminam eſſe ſanita-
tem: hanc videlicet, quam cum latitudine conſide-
ramus, quarũ altera ſecundum habitum, altera ſe-
cundum affectionem appellatur. Et iterum quæ in
habitu dicatur ſanitas,alia in habitu duntaxat eſt:a-
lia ſecundum bonum habitum. atqne hæc inſuper
bifariam dici poteſt,vt libro de Differentiis mor- cap.2
borum liquet: quoniam alia dicitur ſimpliciter bo-
ni habitus, alia optimi habitus, quem ſummè bo-
num habitum appellabat idẽ Galenus lib.ad Thra- cap.7
ſy.Hic etiã ſummè bonus habitus æquiuocè dictus
ab Hippocrate ſcribitùr aphori.3.primi libri.ita,vt
à Gal.habeamus ſanitatẽ in habitu,aut eſſe optimi, cap.6.& 7
ſiuè ſummè boni habitus, aut non optimi, ſed ſim-
pliciter boni,aut in habitu duntaxat citra adiectio-
nem optimi,ſiue boni.Reliqua verò relinquitur ſa-
oitas,quæ ſecundum affectionem dicitur eodẽ lib.
ad Traſy.libro autem de Differen.morb.appellatur
ſanitas minus valens:& 5.de Sanit.tuen.fallax & in- cap.2
certa κατὰ σχέσιν dicta, differeos à firma & conſtante, cap.4
quæ κατ᾽ ἕξιν nominatur.Has etiam ſanitates quan-
doque duas dicit eſſe eodem libro ad Thraſy.vt di-
ximus,quando videlicet ſuprema accipit earum ge- cap.6. eod.
nera: quandoque verò tres,quum ſanitatem ſecun- lib.cap.7
dum bonum habitum non ita exquiſitè cnnſiderat,
diuidens optimum à ſimpliciter booo habitu:qua-
rum vnam dicit eſſe propter imbecillitatem inuti-
lem,& hanc appellat ſecundum affectionem: alterã
ſanitatem in habitu, quæ non amplius imbecilla
eſt,verùm adhuc non robuſta dicitur, ſed actioni-
bus media eſt inter ſanitatem ſecundum affectio-
nem,& ſecundum bonum habitum. tertiam appel-
lat ſanitatem ſecundum bonum habitum,quæ qui-
dem robuſta ſanitas appellantur.Quibus ita ſuppo-
ſitis vnà cùm Gal. bona fronte concludimus cũ nõ
de aliis corporibus ſanis, ſignis,& cauſis ſermonem
habuiſſe in lib.Artis Medic. neque aliam diuerſam
ab his ſanitatem conſideraſſe,quàm conſiderauit in
lib.ad Thraſy. aliàs aut hîc ſuperfluus, aut ibi (hoc
eſt libro ad Thraſy.)fuiſſet diminutus:licet diuerſis
vocib. vſus fuerit vt qui artẽ ſub alio docẽdi genere
tractauerit lib. Artis medic. At, quomodo tales
ſanitates diuerſæ diuerſaque corpora ſana ordine
quodam collocari poſsint,ita vt Gal.verba vbique
locorum

locorum inter ſe conſentiant, non admodum facilè mihi videtur, potiſsimum cùm quotquot ſunt auctores, qui de hac re ſcripſere (quos viderim) tot in eis diuerſas reperiam opiniones. Nos verò breuiter & facile cuncta Galen. dicta concordare conabimur: vt pauperculi artis medicæ tyrones, ſaltē Gal. opinionem ac veritatem valeant intelligere: quam hucuſque eos non intellexiſſe puto. Sanitas ergo quam in latitudine contemplamur, ea medij temperamenti exquiſitè dicitur, ſeu optima conſtitutio appellatur: quæ nec vlli vitio obnoxia eſt, quod ſaltem ſenſu percipiatur: & qui talem habent ſanitatem, ex eo dignoſcuntur, quòd robuſtas habent operationes, & cauſis, quæ ægritudinem pariunt, magis quàm cætera corpora, reſiſtunt. hoc etenim eſt illud corpus, quod magis vicinum exiſtit corpori abſolutiſsime temperato ac optimè conſtituto: quod corpus diximus potius cogitatione ſineoiri, & eſſe veluti exemplar quoddam. nuncupatur autem ſimpliciter ſalubre, & eſt illud quod ab ipſo naturæ ortu bonam habet temperaturam in ſimplicibus & primis particulis, atque in iis, quæ ex illis componuntur, inſtrumentis eſt commenſuratum. eſt vero & ipſum in duplici differentia: nam vel tale eſt ſemper, & ita ſimpliciter ſemper appellatur, quod quidem eſt optima temperantia præditum, ac maximè eſt commenſuratum: vel vt multum, quod à conſtitutione optima non valde admodum deficit, ſed exiguum & breue aliquid, & propterea ſimpliciter vt multum dicitur. Diſtinguitur autem ab eo quod ſemper tale eſt, quoniam re vera hæc corpora ſalubria vt multum, in aliquo ſunt offenſa, non tamen id ſenſu comprehenditur, ſed ex eo quod magis, minusve in operationibus exiſtit: ac quia cauſis, quæ ægritudinem pariunt, nō æque reſiſtunt, vt illa ſemper talia. Hæc ſunt illa
cap.2 corpora, quæ Galenus dicebat lib. de Differentiis morb. eſſe optime conſtituta. & optimi habitus, &
cap.7 lib. ad Thraſyb. ſummè boni habitus: neq; mirum. nam, ſi in bono habitu non naturali, ſed apparenti, vt qui Athletarum exiſtit, Hippocr. conſiderauit ſummè bonum, vt patet Aphoriſ. 3. primi lib. eo magis in eo, qui verè & naturalis & bonus eſt, reperitur is qui optimus, ſeu ſummè bonus exiſtit. Conueniunt itaq; hæc duo corpora, ſemper & vt multùm ſalubria, in optimo habitu: licet exquiſitior reperiatur in vno, quàm in altero. omnia etenim hic cum latitudine contemplamur. & propterea primum corpus in latitudine ſanitatis erit ſimpliciter ſalubre ſemper; ſecundum verò ſalubre ſimpliciter vt multùm, quod à conſtitutione optima non valde admodum deficit, vt inquit Galenus primo artis med. Succedunt tertio loco corpora, quæ à Gal. ſalubria nunc appellantur: ſalubre nunc corpus eſt, vt ipſe refert, quod in præſenti eſt ſanum. eſt verò & hoc eo tempore, quo ſanum exiſtit, bonam habens temperaturam, & commenſurationem, non tamen optimam, at ſibi propriam. de iis nanque corpori-
cap.8 bus, vt mea fert ſententia, idem Galenus intelligebat textu quarto ſecundi libri Artis medic. poſtquam optimæ cōſtitutionis ſigna declarauerat, hoc eſt, corporis ſimpliciter ſemper ſalubris, cùm dicebat [Eorum autem, quæ ab ipſa deficiunt, & adhuc tamen ſalubria exiſtunt, nonnulla quidem in cōſimilium temperata lapſum aliquem paruum habent: nonnulla verò in inſtrumentariarum cōmenſuratione, & hunc quoque per exiguum.] deinde ſubdebat [Accidit autem hoc vel in omnibus, vel in aliquibus, aut vtriſque.] In cuius textus expoſitione cuncti, quos viderim, cæcutiunt, opinantes Galen. per ea verba intelligere ſalubria vt multùm quod quidem multis rationibus falſum eſſe oſtendam; primo quoniam corpora ſalubria vt multùm, nec errorem, neque lapſum aliquem habent in temperatura conſimilium, aut in inſtrumentorum commenſuratione, licet re vera & ipſa quoque in aliquo ſint offenſa: verum nō adeo vt error, ſeu lapſus, verè appellari poſsit. Rurſus, ſi de ſalubri vt multùm intelligere voluiſſet, fruſtra addidiſſet illa verba [Et adhuc tamen ſalubria exiſtunt.] nam ſatis fuiſſet dixiſſe. [Eorum autem, quæ ab ipſa deficiunt,] ſi voluiſſet nobis oſtendere in breue, ſeu exiguum, quo deficiunt ſalubria, vt multùm à ſalubribus ſemper, & non etiam addidiſſet illa verba [Et adhuc tamen ſalubria exiſtunt.] Per quæ verba voluit potius vltimū gradum ſalubritatis nobis propalare, qui eſt corporis ſalubris vt nūc. Ad hæc textu 6. reddi cau- Loco cit.
ſa non poterit, cur iterum de eodē corpore vt multùm ſalubri verba fecerit, ſi in 4. de eodem loquutus eſſet: nec non in paucis quibuſdam verba diuerſa de eodem corpore protuliſſet. nam eodem textu 6. volens nobis oſtendere corpora ſalubria vt multum, aſſerebat [Quę verò ab optima corporum conſtitutione breue aliquid deficiunt] id quod nō dixit in textu 4. Per hæc verba [Breue aliquid deficiunt] manifeſtauit ſalubre vt multùm: ipſum nanque breue aliquid deficit à ſalubri ſemper. Deinceps dicebat [Re vera quidem & ipſa in aliquo ſunt offenſa, nō tamen id ſenſu cōprehenditur] Per quæ verba luce clariùs demonſtrauit hanc offenſionem minorem eſſe ea, de qua loquutus erat textu 4. nā ibi dicebat lapſum, ſeu errorem aliquem habere, licet paruum: modò in plus ſe habet lapſum aliquē habere, quàm breue aliquid deficere, licet ille quoque paruus ſit. Vlteriùs in hoc textu 6. differentiam tradit inter hęc corpora ſalubria vt multum, & ſemper, docetque modum diſtinguendi, oſtendens nobis quam difficile ſit ea dignoſcere: quoniam, licet re vera quidem in aliquo ſint offenſa, ſeu oblæſa ſalubria vt multùm, non tamen id poteſt ſenſu comprehendi, id quod haudquaquam eſt neceſſarium in corporibus ſalubribus vt nunc, quia eorum lapſus non eſt ita exiguus. & propterea per alia verba ipſum figurauit, dum dixit ea lapſum aliquē paruū habere, & non dixit breue aliquid deficere: neque addidit hæc verba [Re vera quidem & ipſa in aliquo ſunt offenſa, non tamen id ſenſu comprehenditur.] Docuit inſuper modum diſtinguendi hæc corpora ſalubria vt multùm à ſemper talibus, aſſerens [Diſtinguuntur verò ex eo quod magis minúſve in operationibus exiſtit: ac quia cauſis, quę ægritudinem pariunt, non æque reſiſtunt] Minus itaque deficiunt ſalubria vt multùm à ſalubribus ſemper, quam ſalubria nunc. & propterea illorum offenſa, ſeu defectus, licet re vera ſit, non tamen ſenſu comprehendi poteſt: lapſus verò, ſeu error corporum ſalubriū vt nunc, non adeò exiguus eſt, nec adeo inſenſibilis, cùm magis recedant à ſalubribus ſemper. Vlteriùs, ſi de ſalubribus vt nunc non tractaſſet Galen. eodem textu quarto, vtique eſſet di- cap.7
minutus, cùm hæc corpora definiſſet in primo libro, diuiſiſque ſignis in principio ſecundi adhuc illorum meminiſſet, ſicut cęterorum ſalubrium, cùm dicebat: Cùm verò ſint ſalubria corpora, hęc quidē

ſimpliciter, hæc verò vt nunc, quæ & bene valentia dicuntur &c.] cur demum ea ſilentio præteriiſſet, ratio nulla aſsignari poſſet, poſtquam de cæteris omnibus verba fecit, ſalubribus, neutris, & inſalubribus vſque ad textum 10. potiſsimum cum textu nono epilogando dixerit [Hæc quidē ſigna ſanorū corporū. ſed, ſiue ſalubria ſiue inſalubria, ſiue neutra exiſtant, quanritate diſtantiæ differunt:] & deinceps textu 10. Optimæ igitur conſtitutionis corporis, inquit, indicia explicauimus: eorum verò, quæ ab ipſa deficiunt, totidem ſunt numero genera, quæ in magis & minus ſecari poſſunt.] Vbi itaque eſſet enarratum hoc genus corporum ſalubriū vt nunc, quomodo eius ſigna duobus inuicem contrariis terminis ſtatutis poſſent per quantitatem diſtanriæ diſcerni? cùm potiſsimum dicendum non ſit ea extra cœtum corporum in latitudine ſanitatis poſitorum reperiri, & ſic eſſe extra eiuſdem ſanitatis latitudinem, neque cōfundi poſſunt, vt quidam falsò imaginantur, cum neutris ſimpliciter, aut inſalubribus ſimpliciter: nam prima corpora ſunt exquiſitè media, atque æqualiter diſtantia, vt dicemus, ab vtriſque extremis: in medio autem amborum, inquit Galen. hoc eſt, ſalubrium, & inſalubrium corporum collocantur ea, quæ neutra ſimpliciter appellantur, & quę cum latitudine quadam. Cùm ergo ſalnbria vt nunc in numero ſalubrium contineantur, non poſſunt ſub neutris contineri, neque neutra appellari ſub vllo neutrorum ſignificato, neque eorum conſtitutio ſimilis eſt alicui neutrorum conſtitutioni, vt liquet diſcurrendo per omnia neutra: nam neque corpora ſunt, quæ neutrius diſpoſitionis participent, neque ſimul cōtrariarū, neque aliquando vnius, aliquando alterius viciſsim. Hac etiam & fortiori ratione longè diſtabunt ab inſalubribus ſimpliciter: nam corpus ſalubre nunc, vt dictum eſt, bonam habet temperaturam, & commenſurationem, non ramen optimam, at ſibi propriam, vt Galen ait. ſed inſalubria ſimpliciter ab ipſo ortu naturæ vel in conſimilibus habēt malam temperaturam, vel in inſtrumentariis incōmenſurationē, vel vtrunque vitium. & ſemper tale corpus eſt, quod ab ipſo naturæ ortu, vel peſsimā in ſimplicibus habet temperaturā, & primis particulis omnibus, vel aliquibus, vel principalibus, aut in inſtrumentariis incōmenſuratū exiſtit, ſimiliter vel omnibus, vel quibuſdā, vel illis quæ obtineut principatū: vt multùm verò tale eſt, quod ab huius quidē vitio recedit, nondū tamen mediocritatē attingit, vt Gal. refert. Quare, cùm corpora ſalubria nūc, bonā habeant temperaturā & commēſurationem: inſalubria verò ſimpliciter, peſsimam, nullo modo coincidere inter ſeſe poſſunt: nam & ipſa inſalubria multùm, etſi non ita habeant peſsimam, habent tamen ſaltem malam, cùm parum à ſemper talibus recedant. Non itaque bonam habebunt, quemadmodum ſalubria nunc. & propterea coincidere nō poſſunt. quòd ſi coincidere valerent ac ſimul confunderentur, cur eſt quòd Galen. illud ſubticuerit, nec vllibi illud ſcriptum reliquerit? Illud quoque vitiari non poſſet, ſi confunderentur, quòd neutra ſimpliciter primi ſignificati eſſe nō poſſent, exquiſitè media ſaluberrimi & inſaluberrimi, neq; æqualiter diſtare ab vtriſque inuicē contrariis terminis, optima ſcilicet corporis conſtitutione, nuperq; facta ægritudine, ſi ſalubria nunc corpora, ſeparatim à neutris & inſalubribus in ſanitatis latitudine non ſtatuerentur. ſed quiſpiam diceret propterea ſalubria nunc, confundi debere cum neutris ac inſalubribus ſimpliciter: nam, cùm ſint nūc, talia ab ortu eſſe non poſſunt. quare cogeris, velis, nolis, aſſerere quòd hæc corpora ab ortu erunt aut neutra, aut inſalubria ſimpliciter, hoc eſt, talem habebunt conſtitutionem, quam habent vel neutra, vel inſalubria ſimpliciter, vt pote quæ ab ortu ſunt talia. Nos verò dicimus, non propterea corpora ſalubria vt nunc, appellari, quia in præſenti ſolùm tempore ſunt ſana, neque pugnare vt nunc ſalubri, quòd à generatione tale ſit: quemadmodum neque etiam vt multùm talia dicuntur, quia multo tempore ſana ſunt, ſed potius quia talem habent ab ortu conſtitutionem, ita quoque vt nunc talia dicuntur, quod in quodam tempore, ſeu aliqua ætate, & non ſemper nec vt multum, ſana exiſtunt: quoniam talis eſt eorum temperatura, & commenſuratio bona, talem habent potentiam, in qua ſuppoſuimus ſanitatem conſiſtere à naturæ ortu, & non in tempore acquiſitam: quæ quidem licet ipſis propria ſit, non tamen optima eſt, vt ipſe Galen. inquit. quàm bonam temperaturam, ac commenſurationem à naturę ortu habent. verùm hæc conſtitutio dicitur ſalubritas vt nunc, quia non eſt ſicut ea quæ ſimpliciter ſemper: neque ſicut ea quæ ſimpliciter vt multùm: ſed ab vtraque deficit, licet exiguum quoddā. Erit ergo ſalubre nunc corpus id, quod in præſentia bene valet. eſt autem ſane & hoc, in eo quo bene valet tempore, bonam habens temperaturam & commenſurationem, non tamen optimam, ſed ſibi propriam, ex Galen. ſententia, non à tempore acquiſitam ſed ab ortu talem: nam neque in præſenti ſanum exiſteret, niſi talem hoc tempore temperaturam, & commenſurationem bonam ab ortu naturæ ſibi propriam haberet: qua ratione ſalubre nunc appellatur. Id quod probatur eiuſdem Galen. auctoritate. 5. de Sanita. tuend. quo loco aſſerebat c4.3 quod corpora, quæ ab optima ſanitate deficiunt, tribus de cauſis proueniunt: aut quòd ſtatim in vtero, vitioſo ſtatu fuerint: aut quòd qualibet de cauſa in non naturalem affectum poſt conceſſerint: aut ætatis ratione. ſed hæc corpora ſalubria vt nunc, nō dicuntur ab optima ſanitate deficere ætatis ratione, vt cuilibet in confeſſo eſt, neque etiam poſt ortum ab aliqua cauſa talia reddita ſunt. (nam ſi hoc eſſet, à neutris, & ægris vt nunc, non diſcreparent: hæc nanque ſunt illa corpora quæ ab optima ſanitate deficiunt, à qualibet cauſa in tempore contingente: illud quidem quàm alienum eſſet aſſerere, nedum in Gal. ſed omniū Medicorum doctrina cuilibet planū eſſe poteſt.) Relinquitur ergo, quod talem lapſum ſeu errorem, per quem à perfectione, ſeu optima ſanitate deficiunt, ſtatim in vtero & ab ipſo ortu naturę habuerint. Quapropter non repugnat corpori ſalubri vt nūc, eſſe à natura tale. quinimmo magis repugnat ipſum aſſerere non eſſe ab hortu naturæ tale, tam Galeni doctrinæ, quàm veritati. idquod nonnulli haudquaquam intelligere potuerunt. ob id dicimus nos ſalubria nunc corpora diuerſam habere conſtitutionem à neutris, & inſalubribus ſimpliciter, eaque à naturæ ortu: licet in eorum definitione illud Galenus non appoſuerit. nam ſatis ſibi erat appoſuiſſe in ſimpliciter ſalubri: quoniam neque in definitione vt multum ſalubris, neque vt multum inſalubris addidit illa verba [ab hortu naturæ,] nec etiam illa verba con-

ſcripſit

ſcripſit in definitione neutri ſimpliciter tertij ſignificati. & tamen ſubintelligẽda ſunt, præter id, quod clarius intelligitur etiam natura ſalubris vt nunc, ſi illa verba non apponantur: nanq; eius naturam ac conſtitutionem longè melius intelligimus, quando in præſentia bene valet, & cum hoc etiam eodẽ tempore bonam habet (vt inquit Galen.) temperaturam & commenſurationem, quàm ſi dixiſſet: tale corpus bonam duntaxat habere temperaturam & commenſurationem à naturæ ortu. neque etiam illud ſatis fuiſſet pro eius natura manifeſtanda: nam opus eſt & quòd in præſenti ſanum ſit, & quod talem habeat temperaturam, & commenſurationem bonam, vt ſalubre nũc ſit corpus. hoc etenim, quòd in præſenti benè valeat & ſanum ſit, præſupponit illud, quod bonam habeat & ſibi propriam temperaturam, & commenſurationem ab ipſo naturæ ortu: aliàs neque bonam, neque ſibi propriam diceretur habere eo tempore, quo ſanum exiſtit, quemadmodum ſunt neutra, & inſalubria nunc, quæ ab optima ſanitate deficiunt à cauſis in tempore contingentibus. talẽ itaque à naturæ ortu corpora hæc ſortita ſunt conſtitutionem, vt quo tempore bene valent, & ſalubria nunc appellantur, non modo ſana ſint, ſed bonam etiam, vt ſæpius diximus, & ſibi ipſis propriam temperaturam, ac conſtitutionem habeant, quæ nulli ex aliis corporibus propria ſit. & propterea à neutris & inſalubribus ſimpliciter corporibus differunt, differunt etiam, quoniam hęc corpora ſalubria nunc, quod bonam habeant temperaturam & conſtitutionem, iure dicentur habere ſanitatem in bono habitu: reliqua verò, neutra & inſalubria ſimpliciter, licet ſanitatem habeant in habitu, vt liquet ex Galeno in eorum definitionibus, non tamen quiſpiam dixerit ea ſanitatem habere in bono habitu, veluti ſalubria nunc. Hæc inſuper corpora ſalubria nunc, appellata ſunt illa, de

cap.2 quibus dicebat Gale. lib. de Different. morb. quòd alia ſunt corpora ſimpliciter boni, non tamen optimi habitus: quę etſi ab ipſa optima cõſtitutione deficiant, adhuc tamen ſalubria exiſtunt, & bene valentia dicuntur, vt idem ſecundo artis medic. aſſe-

cap.8 rebat. Collocantur etiam tertio loco in ſanitatis latitudine propter eas, quas diximus cauſas, quibus ſimul cum corporibus ſimpliciter ſalubribus ſemper, & vt multùm, præeſt ea pars conſeruatiuæ artis. quæ ὑγιεινὴ à Græcis nuncupatur, hoc eſt, boni habitus ſeruatrix: nam præter iam dicta tria genera ſalubrium corporum nullum aliud reperitur, quod in bono habitu ſanitatem habeat. qua ratione & ſalubria corpora appellantur non modo quæ optimam corporis conſtitutionem habent, ſed quæ eidem proximiora ſunt: hæc etenim ſalubria corpora appellari præcepit Galenus textu nono ſecund. artis medic. quemadmodum ea, quæ magis accedunt ad ea quæ ægrotant, inſalubria: intermedia vero neutra. qua etiam ratione & ſalubria nunc in ſanitatis latitudine conſtitui cõſentaneum eſt. neque enim dixiſſet Galenus quòd quæ corpora proximiora ſunt optimæ conſtitutioni, ſalubria ſunt & appellantur, ni per ſalubria ſubintellexiſſet vt multum, & vt nunc ſalubria: ſed dixiſſet ſalubre, ſi vt multùm ſalubre duntaxat intelligere voluiſſet. alienum ſiquidem à ratione eſſet, ſi cuiuſque hominis priuatim ſanitatem vt multùm eſſe intelligere voluiſſet, hoc eſt, ſingula corpora ſalubria vt multùm.

Cùm verò, vt prius dictum eſt, vniuerſa ſanitatis latitudo in tres partes diuidatur: quarum prima erat ſalubrium corporum, & ſecunda neutrorum: declarata prima decenter eſt, ad ſecundam accedamus & deinceps ad tertiã, quæ eſt inſalubrium. nam hęc quoque ſanitatis pars, vt inquit Galenus, latitudinem habet non paruam. In medio vero ſalubriũ & inſalubrium collocantur (ait Galen.) ea corpora, quæ neutra exquiſitè, ſeu ſimpliciter appellantur, & quæ cum latitudine quadam: habent etenim & hæc corpora talem conſtitutionem, vt imbecilles edant actiones. Sed, quoniam neutra tripliciter dicuntur: quædam videlicet, quæ neutrius diſpoſitionis participant: quædam, quæ vtriuſque: & quędam quæ aliquando quidem huius, aliquando illius, & vnumquodque horũ poteſt eſſe ſemper, & vt multùm, & vt nunc tale: de his quæ ſemper, & vt multùm talia exiſtunt, primò verba faciemus. nam hęc ſunt, vt demonſtrabimus, quæ ſalubria corpora in ſanitatis latitudine immediatè conſequuntur: reliqua vero, vt nunc talia, poſtponemus: cùm alter ſermo de iis habendus ſit. Aſſerimus itaque, quod, licet ſecundum diuerſam neutri conſiderationẽ trifariam neutrum dici poſſit: quodlibet tamen eorum ad aliud comparatum ſecundum eandem rationem in eodem gradu dicetur ſanum, nec vnum magis altero. Exempli gratia, neutrum ſimpliciter primi ſignificati comparatum ad ſimpliciter ſecundi & tertij, ſub eadem ratione, hoc eſt, ſemper ad ſemper, & vt multùm ad vt multum, euſdem ſanitatis participabunt, adeò quòd vnum non dicetur eſſe altero ſalubrius. ſunt etenim omnia talia neutra in medio ſalubrium & inſalubrium collocata, & imbecillas edunt operationes, magis quàm ſalubria, minùs autem quàm inſalubria, æqualiter ab vtriſque extremis diſtantia, modo ſimpliciter ſeu exquiſitè neutra ſint. id verò dicimus propterea, quia, licet neutra primi ſignificati ſemper ſint exquiſite talia: reliqua tamen duo genera poſſunt & exquiſitè eſſe, & non exquiſite, cum ſint cum quadam latitudine. nanque poſſunt neutra ſecundi ſignificati plus de vno extremo, quàm de altero participare, & tertij ſignificati conſtitutionem habere quod maiori tempore & longiori, ſeu pluribus ætatibus participent vno, quàm altero extremo, hoc eſt, talem habere à natura potentiam. & propterea non amplius erunt ſimpliciter & exquiſite neutra, ſed cum latitudine quadam. id quod voluit intelli-

gere Galenus citato textu 6. ſecun. artis medic. cùm cap 8

dixit [In medio autem amborum collocantur ea, quæ neutra exquiſite, ſeu ſimpliciter appellantur, & quæ cum latitudine quadam.] Nam ſiue ἀκριβῶς, ſeu ἁπλῶς textus habeat, non ſolum neutra primi ſignificati, ſed ſecundi & tertij, quæ ſimpliciter & exquiſitè talia exiſtunt, intelligi debent per neutra quæ ſimpliciter, ſeu exquiſitè appellãtur. Quòd verò neutra ſecundi ſignificati, duobus dicantur mo-

dis, patet primo artis medic. tex. 12. quum inquit cap.3

[Horum autem ipſorum ſecundum duobus dicitur modis, aut quia vtrunque contrariorũ ex æquo participat, aut quia aliquando plus alterũ.] Id quod ſimili ratione contingere neutro tertij ſignificati decens eſt, poſtquam aliquando quidem ſalubre, vt in vna ætate, aliquando verò inſalubre, vt in altera ætate, viciſsim eſt, vt Galenus inquit: & propterea non refert, ſi illud particulatim non explicauerit, breuitati indulgens. Attamen diſsident in ſanitate,

cap.11 ad Thraſy. Conueniunt ergo in hoc neutra ſimpli-
citer & inſalubria ſimpliciter: quoniam vtraque di-
cuntur habere ſanitatẽ in habitu, & pro tanto defi-
ciunt à ſalubribus corporibus ſimpliciter, & vt nũc
quæ ſanitatem habent in optimo, & bono habitu.
Verum hæc etiam ſanitas in habitu cum ſit in lati-
tudine quadam, magis ſtabilem ac firmam eam ha-
bebunt ſimpliciter neutra, quàm ſimpliciter inſa-
lubria, minus quę ſemper ſunt talia, quàm quæ mul
tum: quemadmodum etiam, inter neutra, magis fir-
mam ac ſtabilem habent ſanitatem ea, quæ ad ſalu-
bria magis accedunt, tam ſemper, quàm vt multùm
quam illa neutra, quæ ſimpliciter & exquiſite ſunt
media: & hæc magis quàm ea, quæ ad inſalubrita-
tem plus vergunt. ſemper enim eandem ſeruabunt
ſanitatis rationem, quam participant eo, quo ſcri-
ptioris ordine in ſanitatis latitudine. Iſtis inſuper
corporib. neutris, & inſalubribus ſimpliciter, pro-
ſpicit ea pars artis conſeruatiuę, quæ ſalubris nomi-
cap.30 natur: communi autem vocabulo, vt Galen. refert
eodem libro ad Thraſyb. conſeruatiua ſimul & ſa-
lubris dicitur.

Cum vero totius ſanitatis latitudo in tres partes
diuidatur, vt ſæpius dictum eſt: quarum prima eſt
ſalubrium corporum, ſecunda neutrorum, & tertia
cap.8 inſalubrium, poſt quæ, vt inquit Galenus 2. artis
medic. ſequuntur, quæ iam ægrotant corpora, quæ
ſenſibilibus operationum læſionibus diſtinguun-
tur: opinati ſunt quidam, eorum, quæ reliqua ſunt,
corporum nullũ in ſanitatis latitudine ſituari, pro-
pterea quod Galenus, poſt tertiam latitudinis par-
tem, quæ quidem eſt inſalubrium ſimpliciter, di-
cebat ſequi corpora, quæ iam actu ægrotant. quare
inquiunt iſti neutra vt nunc, ſecundi ſignificati, cõ-
tineri debere extra ſanitatis latitudinem. Sed pace
eorum dixerim, præter iam dicta copora adhuc in
ſanitatis latitudine cõtinentur cuncta tria neutro-
rum genera vt nunc. id quod cum Galeno demon-
ſtrabimus, primus in memoriam reuocantes, quod
cap.6 ſupra cum Galeno ſuppoſuimus lib. ad Thraſy. du-
cap.30 plicem videlicet eſſe ſanitatem, quarum vna dice-
batur ſecundum habitum, altera ſecũdum affectio-
nem. ſanitatem itaque ſecundum habitum, vt lon-
giſsimis verbis declarauimus, diuiſit Galenus ſe-
cap.8 cundo artis medic. in tres partes: poſt quam, ſi tali
ratione ſanitas conſideratur, ægrotantia corpora
ſequuntur. At, quoniam, vt ipſemet teſtis eſt, ſunt
quædam corpora, quę licet actu non ægrotent, ne-
que etiam ſanitatem in habitu habeant, eam tamen
habẽt ſecundum affectionem, hoc eſt, inſtabilem,
infirmam atque inutilem: ea de re & hæc quoque
corpora, licet neutra à quibuſdam fuerint appella-
cap.30 ta, vt ipſemet Galen. fatetur eodem lib. ad Thraſyb.
adhuc aſſerit ſana dici & eſſe, eiſque cõpetere par-
tem quandam conſeruatricis artis, quoniam in his
etiam pauxillum quiddam corrigimus: quæ verò
pars artis pauxillum quiddam corrigit, conſerua-
tiua appellatur, vt contra diſtinguitur ei parti artis,
quæ multum ſemel corrigit, & medicatiua, ſeu cu-
ratiua nuncupatur. Verum, inquit ipſe, inter hanc
artis partẽ quæ magna vitia & illam quę exigua vi-
tia corrigit, quæque in tres alias ſubdiuiditur par-
tes, in euecticen ſcilicet, ſalubrem, & Analepticen
quidam quartam particulam adiecerunt, quæ ab
ipſis propriè Prophylactice, id eſt, prę ſeruatoria vo
cata fuit, facultatem oppoſitam habentem ei, quę à
morbo proximè liberatos recreat, hoc eſt, Anale-
ptice. & demum inquit [Haſce autem ambas anci-
pitis quodammodo eſſe naturæ inter contrarias to
tius artis parte nemo ambigit. Dico autem inter
eam quę magna vitia & eam quę parua corrigit. cu-
ratiua ſiuè pars, quod magna vitia, Euectice autem
atque ſalubris quod parua diſcutiant, id quoq; per-
ſpicuum eſt: in medio autem ambarum interſtitio
inſtauratiua nominata atque præſeruatoria poſitæ
ſunt. nam, ſi ad ſalubrem euectricemque compa-
rentur, non exigua vitia emendant. ſi ad curatiuam,
non magna. propterea & quicunq; ambas has par-
tes neutras appellauerunt, haud male mihi ſenſiſſe
viſi ſunt.] Hæc Galen. quibus verbis clara luce vi-
detur aſſerere has duas partes artis medicæ Anale-
pticen videlicet, & Prophylacticen cõtineri ſub ea,
quæ exigua vitia tollit, & conſeruatiua dicitur, diſ-
ferreque inter ſe maioris minoriſque ratione. ma-
gis enim parua caſtigat euectice: qua ratione nos
diximus ea proſpicere corporibus ſalubribus ſim-
pliciter & vt nunc: minus parua caſtigat ſalubris:
quam partem neutris & inſalubribus ſimpliciter,
competere diximus. Hac adhuc minus parua caſti-
gant Analeptice & Prophylactice: quam Prophy-
lacticen quidam adiecerunt tanquam quartam par-
tem conſeruatiuæ artis. Deinceps ſubdebat Gale.
[quod, cùm hę ambę partes ſint ancipitis quodam-
modo naturæ, dico inter eam quæ magna, & eam
quæ parua vitia diſſoluit, in medio interſtitio am-
barum poſitæ: propterea haud male ſenſerunt, qui
ambas neutras appellauerunt. Nam ſi ad ſalubrem
& euecticen comparentur, non exigua vitia emen-
dant: ſi ad curatiuam, nõ magna.] Comprobat ita-
que Galen. eorum opinionem, qui has artis partes,
neutras appellauerunt. Verum non propterea ne-
gat id, quod pauló ante concluſerat, eas videlicet
contineri ſub ea artis parte, exigua vitia corrigit, ac
conſeruatiua nuncupatur, licet nõ adeo per exigua
vitia corrigant, quemadmodum ſalubris & euecti-
ce. Si itaque conſeruatio per eundem Galenum nõ
niſi ſanis corporibus debeatur, nõ ab re & hæc cor-
pora, quibus hę artis partes competunt ſub conſer-
uatione contentæ, adhuc ſana eſſe aſſerẽdum, quã-
uis neutra nuncupentur. Hæc igitur ſunt illa cor-
pora, quæ ſanitatem habent ſecundum habitudi-
nem, neutra vt nunc appellata. Quare poſt pau- cap.31
ca idem Galen. concludens aſſerebat. [In præſenti
autem contemplatione de conſeruatrice artis hu-
manum corpus gubernantis parte, tria diuiſionis
membra ſupponantur: vnum de corporibus ſecun-
dum habitudinem valentibus: alterum de iis, quæ
in habitu ſana ſunt: tertium de bono habitu prædi-
tis.] Nemo ergo ambigat hæc corpora, quæ ſanita-
tem ſecundum habitudinem habent, connumerari
debere inter ea quæ ſunt in latitudine ſanitatis; quę
quidem, vt dictum eſt, iure neutra vt nunc appel-
lantur. Dico, quod contineantur ſub ſanitate, &
ſana dicantur ſecundum affectionem: quam etiam
ſanitatem adhuc cum latitudine eſſe aſſerimus, quẽ
admodum ſanitatem ſecundum habitum diximus
eſſe quapropter poterit dici ſecunda hæc ſanitas la
titudo, de qua haudquaquam voluit intelligere li-
bro 2. artis medic. ea parte qua dixit. [Poſt quæ de- cap.8
inceps ſequuntur quæ iam ægrotant corpora.] Nã
de hac ſanitate adhuc verba non fecerat, ſed de ea
duntaxat, quæ eſt ſecundum habitum, ac propria
eſt eorum corporum quæ à natura ſunt talia: licet
hanc quoque poſtea non dereliquerit. ſiquidem

cap.82. & ult. de eiſdem neutris corporibus, quæ talem habent ſanitatem ſecundum affectionem lib.2.verſus finem, & tertio, verba fecit,ſigna pro dignotione eorum, ac modum correctionis nobis tradens: quanquam nón ſub ſanorum, ſed neutrorum genere collocauerit. ſunt etenim re vera hæc corpora neutra vt nunc. & ob id comprobauit eorum opinionem qui volebant eas artis partes, quæ his corporibus præſunt, cùm ſint ancipitis quodammodo naturæ, neutras appellari. qua ratione libro artis medic.à ſanitatis latitudine hæc corpora ſecluſit:libro verò ad Thraſybulum, ea ſub ſanitatis latitudine contineri voluit, coactus de omnibus corporibus, quibus ſalubris quomodolibet pars artis proſpiceret, ſeu conſeruatiua, quæ exigua vitia corrigit, verba facere, ne in aliquo aduerſus gymnaſtas deficeret, largius ſanitatem vſurpans tam in habitu, quàm in affectione.nam, cùm hæc ſanitas in affectione, infirma ac parum conſtans ſit, neque ab ipſo naturæ ortu, ſed in tempore adepta, interim à Galeno ſanitas κτ̄ χίον, interim affectus medius morbi & ſanitatis nuncupatur. ita etiam & corpora, quibus ea ineſt, interim ſana, interim neutra appellat: & partes artis eiſdem proſpicientes ſæpe neutras, quandoque inter conſeruatrices ſalubres connumerauit Cùm autem hæc corpora in duplici ſint differentia:nam quædam corpora neutra conualeſcentiæ, quædam verò neutra decidentiæ nuncupantur: in quo dictorum trium neutrorum genere contineãtur vtraque, non vtique facile eſt diſſerere, cùm adhuc videamus nonnullos inter ſeſe diſſentire. Præterea, num in vno eodémque neutrorum genere ambo, vel in diuerſis contineantur, non minus inter ſe digladiãtur. Nos verò, cùm aliorum opiniones recenſere non decreuimus; noſtram, quam veram eſſe cum Galeno putamus, ſtatuere conabimur, aſſerentes cum eo, quòd gemina exiſtente ſanitate, vna ſecundum habitum, altera ſecundum affectionem, quemadmodum illa ſecũdum habitum latitudinem habet:ita quoque & hæc, quæ ſecundum affectionem dicitur. & propterea plura corpora ſub ea contineri opus eſt, quemadmodum in ea, quæ iam dicta eſt. Sunt autem hæc corpora ſingula neutrorum tria genera, quę vt nunc appellantur. Verùm illa non amplius ſub neutro primi, ſecundi, aut tertij ſignificati nominant; ſed quędam, quę quidem iamiam morbum euaſerunt, ſeu à morbo conualeſcunt, conualeſcentiæ neutra nuncupant:quędam verò, quibus ægritudinis iamiam imminet periculum, neutra decidentiæ dicunt. Videndum ergo, in quo neutrorum genere hæc duo neutra ſic appellata contineantur, & quomodo in participatione, ſeu ordine huius ſanitatis ſecundum affectionem dictę ſe habeant. Quòd verò non in vno eodemque neutrorum genere, vt nonnullus viſum eſt, ipſa contineantur, liquet ex Galen.
cap.30 primo lib.ad Thraſyb.quo loco dicebat quod pręſeruatoria vocata ars facultatem oppoſitam habet ei, quæ à morbo proximè liberatos recreat. Cùm ergo inter ſe oppoſitæ ſint hæ partes conſeruatiuæ artis, non poterunt in vno eodemque neutrorum genere conuenire. &, ſi dixeris in eodem genere neutrorum contineri, reliqua duo neutra vbi collocabis?ac vbi etiam erit iſtius ſanitatis ſecundum affectionem latitudo? Dilucidius verò illud declarauit Galenus 2.artis medic.tex.92.93.& 94.vbi loquens de ſignis futuræ ægritudinis, dicebat. [Neque in ambiguo eſt, quòd quæ ſigna ſunt vtrorumque ſignificatiua, neutra dicantur ſecundum vnum quoddam neutri vocabuli ſignificatum.] & poſt pauca ſubdit[ſecundum verò alterum ſignificatum quæcunque his, qui à morbo reficiuntur, inſunt, ſigna neutra appellamus: neque in alio ſignificato accipiunt ea, quæ ſenibus inſunt.] Quibus verbis luce clarius oſtendit Galen.quòd quemadmodum ſigna, ita & corpora neutra decidentiæ & conualeſcentiæ, quorum ſunt ſigna, in diuerſo neutri ſignificato contineantur.

Cæterùm, in quo ſignificato neutri contineantur ea quibus ægritudinis periculum imminet & decidentiæ neutra,vocantur, & in quo ea quæ à morbis conualeſcunt, neutra conualeſcentiæ dicta, hic labor eſt. Verùm nos proculdubio cum Galeno aſſerimus neutra decidentia dicta, quibus pars ea artis proſpicit, quæ verè Prophylactice dicitur, ſimulque conſeruatrix, dici & eſſe neutra ſecundi ſignificati, dico verè & propriè Prophylactice: cuius officium eſt cauſam adimere, à qua morbus futurus èſt fieri. Hæc enim pars conſeruatricis quædam exiſtit: quemadmodum illa quæ non verè Prophylactice dicitur, cuius officium eſt cauſam adimere, quæ morbum iam creat, ſub curatrice continetur: immo ipſam curatricem etiam nominant, vt patet vndecimo metho.meden. Quòd verò hęc neutra ſint iuxta ſecundum ſignificatũ, quicquid velint alij, eiuſdem Galen.verba oſtendunt, citato loco ſecundo artis medic.ſiquidem dicebat cap.2 cap.82 [horum corporum ſigna nonnulla quidem eſſe ex eorum genere, quæ ſecundũ naturam ſunt, ſed permutata vel quantitate, vel qualitate, vel temporibus: nonnulla ex his, quæ præter naturam, verùm minora iis quæ ægritudinibus adſunt. Atque propterea(ſubdebat) hæc corpora deſidentiæ ſeu eorum diſpoſitiones, quæ ſunt in morbos caſura, eſſe ex neutrorum genere, atque vnà ea, quæ ipſa indicant, ſigna.] Si ergo propterea ſunt ex neutrorum genere, quia eorum ſigna quædam ſunt ex genere eorum quæ ſecundum naturam ſunt & quædam ex genere eorum quæ prætet naturam, cui dubium quòd velut ſigna vtriſque extremis participant, ita & corpora participare debent, cuius rationis ſunt ſecundi ſignificati neutra? Idem confirmauit paulò infrà in verbis ſupra citatis, cùm aſſerebat.[Neque in ambiguo eſt quòd quæ ſunt vtrorumque indicatiua, neutra dicentur ſecundum vnum quoddam neutri vocabuli ſignificatum.]Quodnam, inquam, erit iſtud neutri vocabuli ſignificatum, niſi ſecundi, poſtquam dicit eſſe vtrorumque indicatiua, hoc eſt, vtriuſque extremi, ſalubritatis videlicet, & inſalubritatis? Quicquid itaque alij ſentiant, cum Galeno concludimus ac firmiter aſſerimus neutra decidentiæ eſſe neutra vt nunc, ſecundi ſignificati.&, licet eorum ſigna mediam habeant formam inter ea quæ ſanis, & quæ ægrotantibus eueniunt, non propterea non dicentur vtrorumque indicatiua: quoniam vtriuſque extremi participant.& idcirco neutra ſunt, vt Galen.ſcriptum reliquit. Rurſus qua ratione quiſpiam dixerit neutra decidentiæ eſſe neutra primi ſignificati, ſi eadem neutra primi ſignificati exquiſitè media ſunt ſaluberrimi & inſaluberrimi, nec latitudinem habeant, æqualiterque diſtent ab vtriſque extremis, etiam quæ vt nunc ſunt alia, vt Galen. viſum eſt: iſta verò neutra decidentiæ, neque exquiſitè media

ſunt

ſunt ſaluberrimi & inſaluberrimi, amplámque latitudinem habent, prout contingit vno, vel altero extremorum magis, aut minus participare, & quò magis, vel minus accedunt, vel recedũt ab vno, vel altero extremorum? Non enim ſemper æqualiter participant decidentiæ neutra ſalubritate & inſalubritate, ſed quædam magis ſalubritate, quædam inſalubritate magis, & contrà. Hoc item magis & minus adhuc plures habet gradus. Quamobrem hæc neutra decidentiæ inter ſe magnopere diſcrepant: qua ſcilicet ratione recedunt magis, vel minus à ſalubritate, accedúntque ad inſalubritatem; & propterea exquiſitè neutra eſſe non poſſunt. Sub hoc neutrorum genere etiam ſanitas continetur, ſeu bonus habitus, athletarum, magis quoque & minus ſuſcipiens; vt liquet Hippo. & Gale. quibus quoque præeſt ea artis pars, quæ Prophylactice dicitur: habent etenim hæc corpora eadem ratione ſanitatem ſecundum affectionem, qua ipſa neutra decidentiæ dicta. & propterea eorum habitus ſtatim ſoluendus eſt, inquit Hipp. potiſsimùm vbi ad ſummum bonitatis peruenerit.

cap.82 Cum verò eodem ſecundo artis med. hæc verba ſubſcribat Gale. [verùm in altero ſignificato quæcunque conualeſcentibus ex morbis ſigna adſunt, neutra appellamus] nulli in dubium veniet quòd quæ à morbis reficiuntur corpora, conualeſcentiæ neutra appellata, in alio neutrorũ ſignificato quàm in ſecundo, contineri debeant, & non in eodem, vt quidam volunt. Quare cum Gale. dicimus hæc corpora dici & eſſe neutra primi ſignificati: nam hæc ſunt exquiſitæ media ſaluberrimi & inſaluberrimi corporis, tam ſi fuerint ſimpliciter, quàm vt nunc talia: atqui conualeſcentiæ neutra ſunt huiuſmodi. cap.30 erunt ergo neutra primi ſignificati. Quòd verò neutra conualeſcentiæ ſint exquiſitè media ſaluberrimi & inſaluberrimi corporis, liquet libr. ad Thraſy. cùm dicebat [In medio verò ambarum interſtitio, inſtauratiua nominata, atque præſeruatoria poſitæ ſunt: nam, ſi ad ſalubrem, euecticénque comparentur, non exigua emendant vitia: ſi ad curatiuam, non magna] Si itaque in medio interſtitio poſitæ ſunt inſtauratiua & præſeruatoria: & corpora, quibus præſeruatoria præeſt, neutra ſecundi ſignificati ſunt, ſequitur quòd corpora, quibus inſtauratiua proſpicit, cùm non ſint in eodem neutrius ſignificato, ſint primi ſignificati: quæ quidem exquiſitè media dicuntur ſaluberrimi & inſaluberrimi. Nam corpora quę inſtauratione, ſeu refectione indigent, neque morbo amplius participant: quoniam ab eo ſunt liberata: neque ſanitate in habitu: quoniam eorum ſanitas adhuc imbecilla eſt, alterius generis exiſtens, quàm ſanitas quæ eſt ſecundum habitum. Quamuis ergo ambæ hæ artis conſeruatiuæ partes in medio interſtitio poſitæ ſint; non tamen ambæ ſecũdum eandem rationem. Nam corpora, quibus ars præſeruatoria debetur, vt declarauimus, latitudinem habentia exquiſitè media eſſe non poſſunt. Hæc verò neutra conualeſcentiæ dicta eandem latitudinem non habent. Nam confeſtim, quod à morbo liberata ſunt, abſq; vllo medio ac latitudine conualeſcentia appellantur, ſanitatem habent ſecundum affectionem, & refectione indigẽt: quoniam propter imbecillitatem inutilis quodammodo eſt eorum ſanitas, & debiles habent actiones. Neque fateri poſſumus, cum primùm à morbo liberantur hæc corpora eſſe magis, vel minus conualeſcentia niſi poſtmodum temporis progreſſu, quando illorum ſanitas deſiit eſſe inutilis, atque ſunt ab imbecillitate liberata, & in habitu ſanitatem acquiſierunt. quo tempore non amplius conualeſcentiæ neutra appellabimus. Quare dicimus hæc corpora eſſe neutra primi ſignificati: etenim neutro extremorũ participãt. & propterea, licet eorum ſigna neutra etiam appellentur, tamen alio neutrorũ ſignificato, vt Gal. aſſerebat, quàm ea quę indicat corpora, quibus periculum ægritudinis imminet, & neutra decidentiæ dicuntur. Quòd ſi quiſpiam dixerit illa non eſſe exquiſitè media ſaluberrimi & inſaluberrimi, & propterea nõ poſſe dici neutra primi ſignificati: reſpõdebimus quòd hoc quoque verificatur in illis corporibus; nam, cùm in medio interſtitio poſita ſint inter corpora ſalubria ſecundum habitum, & corporea ægrotãtia, vt Gal. cap.9 inquit eodem lib. ad Thraſyb. non ab re exquiſitè media eſſe dicentur; quoniam neque ægritudine, à qua iam liberata ſunt, amplius participant: neque ſanitate in habitu, ad quam nondum peruenerunt. Et, quoniam hæc neutra dicimus eſſe vt nunc primi ſignificati: intelligimus quoque nunc exquiſitè media eſſe ſaluberrimi & inſaluberrimi: quoniam medium obtinent locum inter vniuerſa corpora quæ ſanitatem habent in habitu, & corpora ægrotantia. Et hac ratione hæc etiam ſanitas ſecundum affectionem, quæ in hiſce corporibus reperitur, media exquiſitè dicetur. ſi verò quiſpiam dixerit hæc corpora non eſſe ita exquiſite media, velut ea quæ ſimpliciter neutra appellantur eiuſdem primi ſignificati, non prohibebimus, vt ſophiſticas vitemus rationes: ſunt etenim, quoad fieri poteſt, exquiſitè media ſaluberrimi & inſaluberrimi, neutro extremorum participantia, hoc eſt, neque ſanitate in habitu, neque ægritudine. Et propterea ſenes quoq; ſub hoc neutrius ſignificato collocauit Gal. cap.82 eod. 1. ar. med. & 5. de San. tuen. Habent etenim & cap.4 ipſi ſenus affectum, qui planè non eſt exacta ſanitas, hoc eſt, ſanitas in habitu, quemadmodum iam dicta corpora conualeſcẽtium: ſed eorum affectus, vt ipſe inquit, tam ſcilicet eorũ qui ex morbo conualeſcunt, quàm ſenum, vel morbi & ſanitatis quidem medii ſunt, vel omnino eorum affectus non eſt eius ſanitatis, quæ firma conſtansque eſt, quam καθ᾽ ἕξιν appellant: ſed eius potius, quę fallax incertáque eſt, quàm κατὰ σχέσιν nominãt. quanquam partem artis, quæ ſenum ſanitati proſpicit, Gerocomicen, hanc verò Analepticen Græci nuncupant. Si quis etiam velit, poterit proculdubio cum Gale. tenere quòd neutra conualeſcentiæ, (quæ neutra vt nunc, primi ſignificati diximus eſſe) in præſenti tempore ſunt exquiſitè media ſaluberrimi & inſaluberrimi corporis: nam, licet ſana ſint, ſanitate ſecundum affectionem, quæ in tempore acquiritur, duntaxat, poſſunt etiam dici exquiſitè media ſaluberrimi & inſaluberrimi: cum eorum affectus medius ſit morbi & ſanitatis, vt Gal. inquit citato lib. 5. de Sanit. tuend. & propterea exquiſitè media eo cap.4 tempore dici poſſunt, cum neque vnius, neque alterius corporis conditionem aliquam participent talia enim ſunt corpora exquiſitè media, quocunque modo neutra primi ſignificati ſint: perpetuò per inſaluberrimum corpus intelligens cum Gal. id quod actu ægrotat, hoc eſt, inſalubre vt nunc.

Sed quid ſentiendum ſit de neutro vt nunc, tertij ſignificati, poſtquam hæc duo conualeſcentiæ

ſcilicet, & decidentiæ, primum eſſe primi ſignificati, alterum verò ſecundi concluſimus: Neque etiam
lib. art. med. cap. 6 in fine. apud Galen. adhuc reperio de hoc neutro vt nunc, tertij ſignificati mentionem factam eſſe, niſi in fine primi libri artis meden. Quod, ſi ipſum ſanitatem etiam haberet ſecundum affectionem; hoc vtique dictum fuiſſet ab eo. lib. ad Thraſyb. Vel fortè dicendum eſt extra ſanitatis latitudinem reperiri. Dicimus breuiter cùm Galen. aut hoc neutrum non dari: quoniam, vt ipſe inquit, in vno tempore, quod ita eſt neutrum exquiſite quidem conſiſtere non contingit: aut, ſi concedatur, vtpote tempus accipiendo cum latitudine, dicemus quòd quæ corpora neutra talia ſunt, indifferenter cõtinentur ſub neutris tam decidentiæ, quàm conualeſcentiæ: modò dicta corpora diuerſis rationibus fuerint conſiderata. nam, ſi neutrum decidentiæ conſideretur, non amplius vt vtriuſque extremorum particeps eſt ſolùm, ſed etiàm vt habet quandam diſpoſitionem, ſecundum quam ex qualibet leui cauſa quamprimum in morbos incidere poteſt & ad ſanitatem redire; poſſumus dicere quòd habebit quandam diſpoſitionem nunc, ſecundum quam aliquando ſanum & aliquando ægrum eſſe poteſt. ita quoque de neutro conualeſcentiæ aſſerẽdum: nam, ſi ipſum non amplius conſiderés vt corpus neutra diſpoſitione participans: ſed vt eius affectio, cùm infirma ac inſtabilis ſit, potentiam quandam nunc habet, vt à quauis leuiſsima noxa, ſi non rectè tractetur, iterum incidat in morbum: &, ſi rectè tractetur, pauco tempore acquiret ſanitatem in habitu, & deinde in
lib. artis med. cap. 7 bono habitu, vt Galen. ſentit libro ad Thraſyb. dicemus ſub hac cõſideratione poſſe etiam dici neutrum tertij ſignificati: quoniam in eodem tempore, cum latitudine videlicet quadam, aliquando ſanum, aliquando ægrum eſſe poterit, talem potentiam habẽs. Etenim, ſicut neutrorum ſigna ſub diuerſa conſideratione poſſunt diuerſimodè appel-
cap. 82 lari, vt liquet ſecundo artis medic. ita & hæc neutra ſub diuerſa ratione poſſunt dici diuerſimodè neutra vt nunc. Hæc ſunt denique ea corpora, quæ dicimus ſanitatem habere ſecundum affectionem. Verum inter hęc illa primò collocari debent in ſanitatis latitudine, quæ conualeſcentiæ neutra nuncupantur. Sunt enim ab ægritudine magis remota, cùm ab ea liberata ſint: illa verò decidentiæ dicta, magis propinqua, cùm eandem participent. & propterea eis magis imminet periculum ægritudinis. Adhuc, ſi eadem corpora neutra conualeſcentiæ appellata contingat in morbos iterum incidere, neceſſum eſt, prius fiant neutra decidentiæ, & demum actu ægrotent, quemadmodum contingit reliquis corporibus in ſanitatis latitudine collocatis. Illa verò decidentiæ dicta confeſtim in morbos incidant, oportet: nec aliud habent medium, per quod pertranſeant, vt actu ægrotantia fiant. igitur poſt inſalubria ſimpliciter ſemper, reponi debent neutra conualeſcentiæ, & poſtea neutra decidentiæ: quæ in ſanitatis latitudine, vt communis exiſtentis ei quæ ſecundum habitum & ei quæ ſecundum affectionem dicitur, vltimum gradum poſsideat. Et ob id non ab re diximus in hoc eodem gradu reponi habitum athletarum: nam Hippocr. dicebat affectus athletarum non eſſe ſecundum naturam. Et
cap. vlt. Galen. in oratione ſuaſoria ad artes neminem inquit, reperiri, qui in ratione ſanitatis magis ſit, quàm athleta, miſer, & propterea nomine ab eo non degenerarunt, ſiue à miſero, ſiue à miſeria denominati ſint: quorũ primum Grçci ἄθλιον alterum ἀθλήτας nominant. Hæc inſuper neutra vt nunc, ſunt illa corpora, de quibus Galc. dicebat libro de Differentiis morborum cap. ſecundo, [quædam verò minus valent.] vltimo loco poſita in tota latitudine ſanitatis ibi deſcripta, ſimul complicans corpora & ſecundum habitum, & ſecundum affectionem ſana: nam poſtea dicebat [quædam autem iam ægrotant] quaſi velit quod poſt dicta neutra vt nunc, quæ minus valẽt, ſequũtur corpora, quæ iam ægrotant, hoc eſt, vt nunc ægra. Hæc eadem neutra decidentiæ & conualeſcentiæ vulgus medicorum appellat neutra tranſitus: non ab re quidem. nam neutra decidentiæ ita appellantur, quoniam quodlibet corpus ſanum, vt actu ægrotet, opus eſt tranſeat per neutra decidentiæ. eadem ratio eſt de neutris conualeſcẽtiæ: licet contrarium ſit in tex. Nam cùm primùm corpora a morbis euadunt, neutra conualeſcentiæ appellantur: ſunt tamen reuera (vt dictum eſt) ſana, ſaltem ſanitate ſecũdum affectionem. Sed quoniam nullus, vt inquit Galen. libro ad Thraſy. cap vndecimo, proculdubio mutilam inutilémque ſanitatem exoptat, ſed, quàm fieri poteſt, abſolutiſsimam ac firmiſsimam: propterea facta relatione ad ſanitatem ſecundum habitum, quam poſſunt & debent acquirere, & deinde ad eam, quę eſt boni habitus, poſſunt adhuc quodãmodo dici media tranſitus. Qua etiam ratione & ſanitas ſecũdum habitum media dicetur inter ſanitatem ſecundum affectionem, & ſanitatem ſecundum bonum habitum: quoniam hæ duæ in melius ducẽdæ ſunt, tertia in optimo ſtatu conſeruanda, vt eodẽ lib. ad Thraſyb. liquet.

Sequitur poſt dicta corpora, morboſa affectio: qua laborant quæ iam ægrotant corpora. Vocantur autem à Gal. lib. primo artis med. inſalubria cap. 31
nunc. Nam inſalubre nunc corpus (vt ipſe inquit) eſt quod eo tempore, quo tale dicitur, ægrotat. Neque obſcurum eſt quod & hoc ipſum eo, quo tale dicitur, tempore ægrotans, vel in conſimilibus malam habet temperaturam, vel in inſtrumẽtariis incommenſurationem, vel vtrunque. Hæc vero corpora quæ iam ægrotant, diſtinguũtur ab aliis inſalubribus, ſenſibilib. operationũ læſionibus, vt 2. artis med. patet. nam terminus, qui vtrũq; inſalubritatis
modũ diſtinguit, vt Gal. inquit, eſt operationũ lęſio cap. 8
ſenſibilis. neque alia nobis tradidit indicia, quibus eadem ſecerni inuicem poſsint. Id etiam paulò pòſt confirmauit poſita ſanitatis latitudine, ac diuiſa: cùm dicebat [Poſt quę deinceps ſequuntur, quę iam ægrotant corpora, quę ſenſibilibus operationum lęſionibus diſtinguuntur.] libro verò de diff. morborum deſcribens hęc corpora & eorum gradus, ita dicebat. [Quędam autem iam ægrotant,
atque horum quoque ægrotatio quandoque le- cap. 2
uior, quandoque periculoſior: & hęc ipſa quandoque vehemens, nonnunquam periculum mediocre affert.] Neque enim omnia corpora (ſubdit Galen.) ſana, vel ægra, æqualiter affecta eſſe exiſtimare debemus. qua de re horum etiam corporum tradi poteſt latitudo non parua, quę tamen non eſt pręſentis negotij. Illud autem non pręteream de his corporibus inſalubribus nunc, quod, licet dicantur ægrotantia, ac actu ægrotent eo tempore, quo talia dicuntur, ſemper tamen propter id, quod addidit Galen. [neque obſcurum eſt, quod & hoc

ipſum

ipſum eo, quo tale dicitur, tempore ægrotans, vel in conſimilibus malam habet temperaturam, vel in inſtrumentariis incommenſurationem vel vtrunque] poſſunt etiam eſſe hæc corpora ab ortu naturæ talia, quemadmodum diximus de ſalubribus vt nunc, id quod in dies experimur. oriuntur etenim nonnulla corpora actu ægrotantia, ſenſibiliter operationes læſas habentia: quæ, cùm inſalubria non ſint, nec ſemper, nec vt multum, propter iã dictam cauſam, neceſſariò, vt nunc inſalubria dicentur: quinimo hæc corpora verè & propriè inſalubria vt nunc appellantur, in nullo alio ab aliis inſalubribus diſsidentia, quàm ſenſibili operationum læſione, vt cum Galen. dictum eſt. Quòd ſi cætera corpora etiam ſalubria ſimpliciter ſemper, poſsint actu ægrotare, dicimus, quòd talia non dicentur inſalubria nunc: quia non habent neque in conſimilibus, neque in inſtrumentariis, neque in vtriſque malam temperaturam, aut incommenſurationem, neque etiam à naturæ ortu, ſed bene dicuntur ægrotantia, & ægra nunc: quemadmodum etiam neutra, & inſalubria ſimpliciter, licet dici poſsint ſana nunc, non tamen ſalubria nunc eſſe dicentur: cum neque bonam, neque à naturæ ortu in ſimplicibus habeant temperaturam, & in inſtrumentariis commenſurationem, idquod eſt de ratione corporum ſalubrium vt nunc. Si quis autem velit, quamuis impropriè, omnia etiam corpora, quæ iam ægritudinem patiuntur, etiam non à primo ortu, vt nunc inſalubria appellare, quemadmodum videtur olfe-
cap.75 ciſſe Gal. 2. artis med. 78. cum dicebat [quæcunque verò vt nunc inſalubria ſunt, hoc eſt, ægritudinem patiuntur:] nos non reclamabimus, modò ſubſtantia, ſeu rei natura non immutetur, vt ſcias videlicet alia eſſe corpora inſalubria nunc ab ortu naturæ, quæ verè & propriè ita appellantur: & alia, quæ in tempore ſunt talia, impropriè ſic dicta, propriè verò ægrotantia, ſeu ægra nunc appellata. De primis
cap.8 loquutus eſt Gal. 2. artis med. circa principiũ, quo
lib. art. me loco de aliis quoque corporibus à natura talibus
dic. cap.75 verba faciebat. de reliquis verò præcitato textu. 78. vtraque tamen corpora ægrotantia, hoc eſt, quæ actu ægrotant, & inſaluberrima quoque ab eodem
lib. art. Galen. nuncupari conſueuerunt: vt liquet text. 17.
med. cap.6 primi lib. Neque enim fas eſt hoc loco aliud corpus intelligere per inſaluberrimum, vt quidam putant, quàm inſalubre nunc, cum hoc corpus poſuerit pro vno contrario termino in tex. 9. ſecundi lib. *lib. artis*
cuius relatione, neutrum primi ſignificati dicitur *med. cap.* exquiſitè medium ſemper: alioqui exquiſitè diceretur medium relatione ad diuerſa corpora inſalubria, quod omnino eſſe non poſſet, poſita pro altero cõtrario termino optima corporis conſtitutione: quemadmodum Gal. vbique cenſet: quamuis eadem ſit habenda ratio de corporibus inſaluberrimis, quæ de inſalubribus, vt nunc habetur: neque etiã inſalubre corpus ſimpliciter ſemper inſaluberrimum appellari poterit, vbi pro contrario termino optimæ conſtitutioni nuper facta ægritudo ponatur: quemadmodum Gale. viſum eſt, cùm multò inſalubrius eo fuerit inſalubre vt nunc, vt liquet in eiuſdem Gale. doctrina. ad vtroſque enim hos cõtrarios terminos relatione habita, docuit idẽ Gale. intermedia omnia corpora quę ſana ſunt, ſeu ſanitatem participant, dignoſcere, quantitate diſtantiæ inter ſeſe diſsidere, ac diuerſimodè etiam appellari citato tex. 9. ſec. artis medi. Sed quæres qui fieri poſ- *Loco cit.*
ſit vt ſalubria & inſalubria nunc valeant à naturæ ortu eſſe talia, neutra verò nunc nullo modo? Dicas priora talem habere poſſe diſpoſitionem ab ortu, vt demonſtrauimus. At neutra vt nunc neceſſariò opus eſt, vt talia ſint ac dicantur, aliam prius habuiſſe diſpoſitionem: ita vt eandem neutralitatem vt nunc, ſemper aliæ diſpoſitiones præcedant, vtpote ſanitatis, vel ægritudinis. nam, ſi primi ſignificati neutra vt nunc fuerint, vel ægritudo præceſsit, vt in conualeſcentibus: vel diuerſæ ætates, vt in ſenibus. Si verò ſecundi ſint ſignificati neutra vt nũc, ſanitatis diſpoſitio melior præcedet tam ſi neutra decidentiæ verè dicta ſint, quàm athletæ. & hac ratione neque vnius, nec alterius generis neutra nunc, poſſunt à naturæ ortu eſſe talia, quemadmodum ſalubria & inſalubria nunc.

Hæc ſunt (iuuenes ſtudioſi) quæ de ſanorũ corporum ordine ac numero, ſeu, vt inquiunt, de ſanitatis latitudine, cum Galen. ſentio, quámuis non propterea verear, quòd ob multas, quæ de ea proditæ ſunt opiniones, non paucos etiam habebit oppugnatores. illud tamen pro certo habeatis, quod ſi qui ſint, qui aliter ſentiant, ad eorum, vel aliorum opinionem, non autem Galeni, id ſentire videntur. Vt verò nedum vos, ſed & cæteri omnes hanc, quam Gale. putamus eſſe, ſententiam facilius intelligere valeatis, ſequentẽ tabulam exarauimus.

FINIS.

IOANNIS FRANCISCI
LOMB. NEAPOLITANI
Ὠδὴ δίκωλος δίστροφος

Ad docilem Lectorem.

Sectio venarum in grauidis, ne fiat aborſus,
Num bene conueniat:
Coctio morborum vt fiat, ſuccúſque paretur,
Functio & vtrum animæ
Princeps, in cerebri ſinibus, vel corpore detur:
Spiritus an valeat,
Admitti phyſicus: Febrisue Tritæa in acuta
Sede libens ſedeat:
Mox fit in vrinis ſani, & quid ὑπόστασις *agri,*
Quomodo ſeſe habeat
Corporis humani Eucraſeos Πλάτος ἠδὲ Πλατυσμὸς,
Diſſerit iſte liber
ALTIMARI, longo viuet qui tempore: Roma
Dum caput orbis erit.
Diutinam iamiam expecta de Febribus artem
Lector adhuc Medicam.
O opus excelſum. Iouis ira abolere, vetuſtas,
Quod nequit ignis edax.
O opus egregium. Quod ſolum liuida Momi
Obſtruere ora poteſt.
O opus eximium, claudit quod ſcripta Galeni
Hippocratiſque ſenis.
At decet vt taceam. calamus nam deficit omnis
Sepia, charta, manus.
Expedit vt ſileam; vitam ne Theſſalus ira
Finiat ante diem.
Præclara interea hæc capias quæſita libenter,
Lector amice precor.

IOAN. FRANCISCI NEAP.
LOMB. DACTYLICON CVM SENARIO IAMBICO AD LECTOREM.

Ἱερὸς ἐστὶ βίβλος, κατέχει μυστήρια ἀριθμοῦ
Μοῦ ἀναγνοὺς οὐδ' οὐδ' ὁμαὶν θαυμαστῶς
Τὸν λαβὲ νοῦ τερπνῷ λυκάβαντας πάχατας ὥρᾳ,
Ψυχῆς ἵν' ἦ σοῦ νόσων καὶ σώματι,
Ἀσπασίως Πυρετῶν μέθοδον μετ' ἀκύματος αἰμύλου
Σὺ προσδόκα χαίρειν ὅτως ἐν πάχατι.
Ηἐ γὰρ ἐκτέλεθη κόσμος, τὰ ζῶα γελῶσι,
Ποιεῖται Αἷμα, πᾶν τότ' εὔκρατες πάγχυ.
Ἀρ' ἀναγνοὺς ἀποθῶς' εὔχεσθαι τῷ Θεῷ ἀντὶ
Πολυπόνου Ἀλτιμάρου τῆς ῥώσεως.

F I N I S.

LATITVDO SANITATIS SECVNDVM HABITVM.

Sanitas eſt conſtitutio naturalis actionem perficiens: ea verò qua diuidua, ſeu cum latitudine, eſt duplex.

PRIMA PARS LATITVDINIS SANITATIS SECVNDVM HABITVM.

- *Altera ſecundũ habitũ*
  - *SALVBRIA.*
    - *Secundum optimum habitum* — *Salubria ſimpliciter ſemper* / *Salubria ſimpliciter vt multum*
    - *Secundum bonum habitum* — *Salubria vt nunc*
    - *I. cõſeruatiua Euectice.*

SECVNDA PARS LATITVDINIS SANITATIS SECVNDVM HABITVM.

  - *NEVTRA.* — *Secundum i. a buũ ſimpliciter*
    - Neutra
      - *exquiſitè media.*
        - *Neutra ſemper, ſecundi ſignificati, plus ſalubritate quàm inſalubritate participantia.*
        - *Neutra ſemper, tertij ſignificati plurimo tempore ſalubritate quàm inſalubritate participantia.*
      - *Nõ exquiſitè media.*
        - *Declinantia verſus ſalubria.*
          - *Neutra vt multùm, ſecundi ſignificati plus ſalubritate quàm inſalubritate participantia.*
          - *Neutra vt multũ tertij ſignificati plurimo tẽpore ſalubritate quàm inſalubritate participãtia.*
          - *Neutra ſimpliciter ſemper & vt multùm, primi ſignificati.*
        - *Declinantia verſus inſalubria.*
          - *Neutra ſimpliciter ſemper & vt multùm, ſecundi ſignificati.*
          - *Neutra ſimpliciter ſemper & vt multùm, tertij ſignificati.*
          - *Neutra vt multùm, ſecundi ſignificati, plus inſalubritate quàm ſalubritate participantia.*
          - *Neutra vt multùm, tertij ſignificati, plurimo tempore inſalubritate quã ſalubritate participãtia.*
          - *Neutra ſemper, ſecũdi ſignificati, plus inſalubritate quàm ſalubritate participantia.*
          - *Neutra ſemper, tertij ſignificati, plurimo tempore inſalubritate quàm ſalubritate participantia.*
    - *II. conſeruatiua ſalubris.*

TERTIA PARS LATITVDINIS SANITATIS SECVNDVM HABITVM.

  - *INSALVBRIA.*
    - *Inſalubria* — *Inſalubre ſimpliciter vt multùm* / *Inſalubre ſimpliciter ſemper*

LATITVDO SANITATIS SECVNDVM AFFECTIONEM.

- *Altera ſecũdum affectionem.*
  - *Neutra vt nunc, primi ſignificati.* — *neutra cõualeſcentia. ſenes.* — *III. cõſeruatiua analeptice.*
  - *Neutra vt nunc, ſecundi ſignificati.* — *neutra decidentia. Athleta.* — *IIII. cõſeruatiua prophylactice.*
  - *Neutra vt nunc, tertij ſignificati.* — *in vtrisque diuerſa ratiene conſideratis continentur.*
  - *Inſalubre vt nunc, extra ſanitatis latitudinem.* — *V. curatrix.*

DONATI
ANTONII AB
ALTOMARI MEDICI, AC PHILOSOPHI NEAPOLITANI.

De medendis humani corporis malis

ARS MEDICA,

Nunc denuò ab eodem Auctore diligentiſſimè recognita.

Cui addita ſunt tria capita De Hæmorrhoidibus, De Ragadiis & Procidentia ani, quæ in aliis aditionibus deſiderabantur. Necnon loci omnes in margine, maximo cum emolumento ſtudioſorum omnium.

I

PAVLO IIII. PONT. MAXIMO ATQVE SANCTISS.

DONATVS ANTONIVS AB ALTOMARI.

CVM maximam, pręcipuamq́; meę ętatis partem in Medicinę ſtudiis conſumpſiſſem P. M. atque Sanctiſſ. viderérque omnia meę profeſſionis ſpatia decurriſſe, ad ea demũ me contuli, quę (paucis demptis) totam penè Medicinam abſoluere viderentur. In quibus non ſucciſiuis (vt aiunt) operis, ſed diu, multúmque verſatus perfeci, vt ſingularũ humani corporis partium morbos cognoſcendi, primùm breuẽ modum, deinde in eis prędicendi, curãdíque omnibus indicarem, via quadam, ac methodo vſque à Galeno intacta, à nullóque abſoluta. Quę dum mecũ commentarer, non defuere, qui in me turpiter eſſent maleuoli, meóque de nomine & fama detrahere arbitrantes, variis calumniis, non religione, ſed maleuolentia, vt nigro notarer carbone, à patria non tantum eiicere, ſed etiam arcere conati ſunt: perfecerúntque, vt & ſolum verterem, Románque adirem. Quamobrem meas lucubrationes omnes detraxi, & meridiationes, nec addere potui, quibus vti ſolebam. Vnde effectum eſt, vt opus iſtud, quod in manibus tunc habebam, iamdiu eſſet imperfectum, atque inelaboratum. Quę in calamitate cùm te vnum pręter cęteros, tua, quę es in omnes ſingulari humanitate, acerrimum mei defenſorem prætitiſſes, méque pro virili tueri non deſtitiſſes, non modò domum, & ad patriam, verum etiam ad priſtinam dignitatem, quam ſemper te fautore ſeruaui, ſum reſtitutus. datíque ſunt meę ad ſtudia reditus, & quę in illa calamitate propè oblanguerant operã, oculos ſuſtulerunt. Cúmque in illis noctes & dies vrgerer, quę priùs fuerãt imperfecta, perfeci. Quòd cum ita ſit, quicquid eſt hoc Medicę artis, tibi vni acceptum referre debeo. Tuo igitur patrocinio, cui me totum tradidi, fretus, illud in apertum proferre conſtitui. Per te enim abſolutum, per te etiã inuidorum calumniis vindicandum ęquũ eſſe duxi. Suſcipe igitur munuſculum hoc tran-

quillo animo, ſerenáque fronte, tanquam ſignum quoddã meæ erga tuam ſanctitatem iuſtæ, ac debitæ ſeruitutis: velut etiam me illius authorem in rebus aduerſis ſemper ſuſcepiſti, in quo animum, non rem inſpectẽs oro, nec alienum a tua dignitate ducas. Eſt enim ſapientis, & prudentis literas, eorúmque cultores vtcunq; amplecti. Nec me præterit, te arte Medica potius, quàm medicis ipſis oblectari. Huc accedit, quod cui magis in hac re ſit tribuendum, video neminem. Nam vt omittam, quæ te omnibus numeris abſolutum à pueritia reddiderũt, quid dicam de animi fortitudine? quam in maximis rebus gerendis, dubiisq; ſuſtinendis, & ſemper declaraſti, & nuper præcipuè, cum tota Italia inteſtino bello ardere cœpiſſet (cum & bella vitari interdum nequeant, vbi res vrgeat, pax autem ſemper ſeruanda, ſi fieri poteſt) ſicut initia illius obiter admiſiſti, ita extrema libẽter, honorificẽtiſs. mè, & fortiter, es perſecutus, paceq;, ex omniũ ſententia deſperata, tua vigilantia, maximaq; authoritate effeciſti, vt omnia pacẽ eſſent habitura, & Philippum Regẽ noſtrum Sereniſs. ea beneuolentia tibi recõciliaſti, vt te vnũ, præter omnes (quot fuere vnquã) Pontifices Maximos, & ipſe admiretur, & noſtra etiã memoria: adeò, vt quæcunq; tuo nutu, conſilioq; geſta ſunt, præclarè ſanctéq; geſta omnia arbitretur. Itaque omnes Pontificẽ talem habuiſſe lætamur, nec iniuria. Quis enim vnquam in Deum ea religione fuit? Sanctæq; Romanæ Eccleſiæ defenſor adeò aſſiduus, & veluti ſui patrimonii vehemens fortisq; propugnator? Quid dicam de vitæ integritate, ſummáque in omnes charitate? Quid de domeſticarum rerum ordine, & publicarum adminiſtratione? Quæ omnia, vt in terris ad hunc magnum dignitatis gradum, atque ampliſſimum te extulerunt: ſic apud Deum æternam ſedem tibi paraſſe omnibus eſt exploratum. Ad quam ne quamprimum, ſed multis poſt annis proficiſcaris, omnes, pro Reip. Chriſtianæ commodis, maximaq; pro illius fidei ſeruandæ neceſſitate, cupiunt, & optant. Vale Pontifex Sanctiſs. & meæ, quamuis indignæ tanto Pontifice ſeruitutis, eiúſque ſemper augendæ voluntatis, ex animo tuo nunquam diſcedat memoria: meam enim tuorum erga me meritorum nulla vnquam delebit obliuio. Neapol. V. Kalend. Februarii.

M. D. LX.

IO. MAR-

IO. MARTINVS EVSTACHIVS TEPSANVS ARTIVM, ET MEDICINÆ *Profeſſor, Authoriſq; diſcipulus, Artis medicæ candidatis S.*

ACcipite ſtudioſiſsimi iuuenes Altimari Medicam Artem nunc denuo excuſam, quæ ob multa adiecta, tam diuerſa exit ab illa, quę altera æditione prodierat, vt penè alia eſſe videatur. Nam præterquam quòd emendatiſsima nunc apparet, infinitis mendis, quibus illa altera ſcatebat, ſoluta, tum recognita diligentiſsimè prima æditione, tum cura adhibita, ne inter imprimendum noui (id quod ſępe accidit) errores orirentur. Accedit nunc in veſtri gratiam margineus noſter labor non inutilis (vt ſpero) nec contemnendus, vbi Galeni præcipuè, aliorúmque authorum locos, quos conſultè author omiſit, ſigillatim veluti digito monſtramus. Quid quod & author nunc primum tria capita de Hæmorrhoidibus & de Rimis & de procidentia Ani, quæ priori deerant, adiecit. Adde quòd multa nunc adſunt locupletius declarata, lucidius expoſita, quamplurima paſsim appoſita, vt facilè cuiuis conferenti cum altera patere poteſt. Hanc ergo noſtram operam boni conſulite, & ſi qua legentibus occurrerint, quæ noſtram hanc quantumuis maximam diligentiam fugerint, librario notas inurite: qui ob id quòd volumina ſuperiori anno excuſa, ad vnum omnia (pro vendibile opus) vendita fuerant, recentem impreſsionem accelerabat. Valete igitur noſtri memores, & magno Altimaro Neſtorea vita dignisſimo, febrium tractationem interim ingenti conatu parturienti, multos annos felicésque precaminor.

Rurſus valete.

IOAN. FRANCISCI LOMBARDI NEAPOL. ART. ET MED. DOCT.

πρὸς Ἀναγνωστὴν τὸν εὐφυῆ, καὶ εὐπειθῆ τὸ Διϊ-
γλωτταςκληπιαδικόν. ἔθει τῷ
Αὐσονίῳ γάλλων.

SI Lector cruciat magna ſitis tuas
Fauces, huius aquas nunc MARIS haurias
ALTI; ſume libens pocula dulcia,
Vincunt quæ Ambroſiam, & Νέκταρ Olympicon.
Morborum citiùs nam omne genus fugant;
Galeni vt placita, ac Hippocratis iubent.
Hinc ſit Barbaries en procul, & chorus,
Seruat qui fatui dogmata Θεσσάλου.
Felix térque quater, cui ſuperi dabunt
Guſtare hos latices. ALTIMARVS meus
Præceptor (procul ô ſis reuerentia)
Nanque eſt Italiæ gloria totius.

Ἐνδείξεις Πυρετῶν γράψει ὁ αὐτὸς ἄν,
Γαληνὸν μετὰ μηδεὶς τάχα γράψειν ἄς,
Γνείαν προθύμως λήψεται ὢν ἄνευ
Ὃς πάσχει πυρετοῖ σῶμα παθήματα.
Δείξει τῆς Μαλέας λαμπροτέραν τ᾽ ὁδὸν,
Πῶς κρύπτουσι κέραν οἱ ἔλαφοι ὁρῶν,
Εὑρεῖν ὥς τις ἀνὴρ οὐχὶ δυνήσεται
Γαληνοῦ φανερῶς γράμματα, ἐν οὐδαμῶς.
Σχῶν πασῶν ἀκριβῶς ἔργον ὅλον Νόσων,
Ὀξείας, χρονικάς εἴτε μὲν ὥσπερ ἄν.
Τούτῳ δὸς χάριτας β᾽ ἀνδρὶ, φθόνου βέλη,
Καὶ λεῖπον φθονεροῦ τραύματα Ζωίλου.

DONA-

DONATI ANTONII AB ALTOMARI MEDICI, AC PHILOSOPHI NEAPOLITANI.

De medendis humani corporis malis, Ars Medica.

METHODVS.

CVM de ſingulis humani corporis locis male affectis dignotionem, prognoſticū, ac curationē rationabili via, & Gale. Methodo poſt eum hucuſque intacta, à nulloq; in lucem edita conſcribere propoſuerim, efflagitantibus quibuſdam amicis ſtudioſis, artiſque medicæ candidatis, quò facillimè in ſingulis malis quiuis eorum viam hanc aſſequi valeat, vniuerſalem methodum vno capite contentam prius deſcribendā fore putaui, ſub qua demum promptius in particularibus ſe exerceant. Fit nanque exercitatio omnis cum particularia ſub eãdem viam, ac rationem ducuntur. Viç ſiquidem, & rationes vbi ſolę ſine multifaria ſecundum ipſas exercitationes cognoſcūtur haudquaquam poſſunt perfectos efficere diſcipulos, velut ſecundo de Locis affectis Galen. ſcriptū reliquit. Quapropter nono Methodi medendi non ab re decretum eſt ab eo, non licere vllius artis ſcientiam nanciſci, niſi & methodum quandam habueris per vniuerſalia vocata theoremata, & in particularibus te exemplis exercueris; nanque in vniuerſalibus methodus, in particularibus exercitatio conſiſtit. Et libro nono de Hippocratis & Platonis decretis dicebat, Vniuerſalis methodus ſine exercitatione multa in ſingularibus artificem bonum efficere non poteſt. Qua ergo via, ac ratione valeat quiſpiam affectam ſedem omnem, ac quemuis præter naturam affectum, eiuſque cauſam dignoſcere, & eis cognitis quid deinde futurum ſit præſentire, & prædicere, ac demum ſi affectus is curari valeat, curare, iuxta Hippocratis & Galeni monimenta potiſsimum hoc loco ſcribere aggrediar. In his nanque tribus continentur omnia quæ ad artem medicam ſpectãt; nam commoda ea ſunt vel ad dignotionem, vel curationem, vel prognoſticum. Curatio autem per ſe à medicis exercetur, prænotio verò & dignotio propter curationem, vt Galenus inquit primo de ratione victus in morbis acutis, comment. tertio, & proinde in tres primarias partes artem medicam diuidi aſſerere melius erit, quàm in quinque, vt quibuſdam viſum fuit ex eiuſdem Galeni ſententia. Sub eandem deinceps viam, & rationem particulares omnes affectas partes, ipſoſque affectus, & eorum cauſas proprias docere conabor, prout in ſingulis his patebit; cùm nō ſatis ſit, vt diximus, methodum nouiſſe, ſed multifaria inſuper exercitatione in his quæ particulatim occurrunt, opus eſt, vt liquet primo de Cauſis ſymptomatum, cap. tertio. propterea quòd pro locorū differentia, ac affectuum præter naturam curationem quoque variari contingit. Quamuis oportet, vt Eraſiſtrato placuit, hominem exercitatiſsimæ conſiderationis eſſe, qui voluerit non ſolum ipſius affectus qualitatem, ſed affectū quoque locum probe dignoſcere, præſertim ſi in imo corporis lateãt. Nam quæ in ſuperficie ſunt conſtitutæ partes vnà cum affectuum ſuorum ſpecie facilè ſenſibus deprehenduntur. Sunt verò morbi non in manifeſto loco hærentes multi, atque hi qui ad interna vertuntur, vt Hippocrates inquit, libro de Arte. quorum nullus eſt, quem oculis conſpicienti videre, ac cognoſcere contingit, & ab arte quoque obſcuri eſſe iudicati ſunt, & proinde obſcuri morbi appellati ſunt; qui cùm oculorū conſpectum effugiant, mentia tamē oculis obtinentur, & ſuperantur, vt ipſe refert. Primùm denique quod in ægris medicum inſpicere oportet, vt Galeno viſum eſt primo, & tertio de Locis affectis eſt, quænam corporis pars ſit affecta, & nunquid ea per ſe afficiatur, vel alteri cō ſentiat. Quapropter ſemper incipere oportet à læſæ actionis inſtrumento, eiuſdem Galeni præcepto eodē primo de Locis affectis. Quo inuento, ipſam deinceps diſpoſitionē quærere opus eſt, vt ex vtriſque ſimul totius curatiui generis indicatio ſumatur, vt apud eundē Galenum liquet tertio de Locis affectis. Verùm quænam pars afficiatur, priuſquā eius natura, ſeu eſſentia ſit cognita, actio, ſeu vſus eius, & compoſitio, cum qua & ſocietas, quam cum aliis habet, comprehenditur, ratione quadam, ac via rite

2. de Loc. aff. cap. 9
9. Metho. cap. 6
cap. 2
Vide 3. de loc. affect. cap. 2
Paulò poſt medium.
Quid primo inueſtigandum ſit in ægro.
1. de loc. affect. cap. 2. & 3. 3. de loc aff. cap. 1. & 3 cap. 2 cap. 3

1. de loc. affect. cap. 2. *Lib. de conſt. art. med. c. 16* inueſtigabit nemo, vt primo, de Locis affectis & libro de Conſtitutione artis medicę patet. Nihil autem intereſt, ſi poſitionem aut compoſitionem, vel cum proximis ſocietatem dixeris. Hæc autem per *Ars ſecandi corpora non ignoranda.* artem ſecandi corpora accurate cognoſcere oportet, pręſertim qualis ſit cuiuſlibet partis eſſentia, ac compoſitio, vt exinde earum cuiuſlibet, cum actiones, tum vſus manifeſtentur, non ſiquidem ſolis anatomicorum libris fidem adhibendo, qui magna ex parte infinitis erroribus pleni comprehenduntur, ſed propriis oculis diligenter inſpiciendo. Cognita nanque hoc modo cuiuſuis partis ſubſtantia, ac compoſitione, actionem cuiuſque earum, quinetiam earundem vtilitates nullo negocio inuenies, ab ipſa partium natura doctus; cùm videlicet exactè, vt diximus, partium eſſentiam, ac totam earum *2. de Vſu part. cap. 3. & 7* conſtructionem noueris, iuxta Galeni ſententiam, ſecundo de Vſu partium. Hæc nanque corporum diſſectio, vt ipſe refert, ſe ipſum Gale. docuit, vt patet primo de Locis affectis, cap. primo. cū alia permulta, cum cuiuſlibet partis eſſentiæ proprietatem. Hác igitur anatomen propriis oculis, ac ſæpius rectè inſpicere ab his, qui eam callent, conemini, vt quæ dicturi ſumus promptè intelligerę valeatis. *Quibus fuerit hoc opus conſcriptū.* Nam iis, qui eam ignorant, fortè quæ dicemus, etſi ratione dicta ſint, veluti inſomnia quædam videbuntur. Nos verò his qui corporum diſſectionem haud ignorant, ſed propriis oculis mecum, vel ab aliis adminiſtratam probè, ac ſæpius inſpexerunt, has lucubrationes ſcribere paramus. Hi nanque, partium eſſentia, ac compoſitione cognita, earum cuiuſlibet, cum actionem, tum vſum haud ignorabunt, cum ſingulæ noſtri corporis partes aut peculiarem habeant actioné, aut aliquem pręſtent vſum pro comperto etiam habeant actiones partium duplices eſſe pro duplici earum natura, alteras ſimplicium & ſimilarium, reliquas compoſitarum, ſeu inſtrumentalium, quæ ſiquidem partium actio mo- *Lib. de conſt. art. med. c. 4. & 5* tus eſt earundem factiuus. Inſuper non præteribit eos quemlibet partium vſum aut gratia conſeruationis, & tutelæ fuiſſe, velut cauſam ſine qua nō poteſt actio perfici, aut, vt melius eadem perficiatur: quorum omnium Galen. pro teſte habent tum lib. *1. de Vſu partiū. c. 8* de Conſtitutione artis medicæ, tum primo de Vſu partium, & vt vno perſtringam verbo, Medico v- *Anatomes vſus.* ſum præſtant confectiones anatomicæ, non modo ad effectus noſcendos, ſed ad eos curandos ac ad il- *cap. 2* lorum præſagia; vt ſecundo de anatomicis adminiſtrationibus ab eodem Gal. dictum eſt. Quid igitur cuncta quæ diximus exacte nouerit, nonnihil vtilitatis ex his, quæ dicemus, exportabit. Vt autem & hi mētem exerceant in affectorum locorum notitia, tres exercitationis modos, Eraſiſtrati auctori- *cap. 1* tate, Galen. ſecundo de Locis affectis propoſuit. Quorū vnus eſt circa ſingulas corporis partes, quas locos vocant. Alter circa cauſas, & diſpoſitiones. Tertius circa ſymptomatum differentias. His nanque rite cognitis, ac inter ſe diſtinctis, facilè propoſitæ rei veritas percipi poteſt, ſingulorum per eam facta contemplatione. Verumtamen nos, vt quę facilior ſit, & nę eadem bis repetamus, ex exercitationis via præcipue vtemur ad affectorum locorum notitiam, quæ quidem ex ſymptomatibus, ac eorū differentia procedit, cum hoc tamē, & reliqua quæ diximus, non negligentes. Ex hoc nanque genere eorum, quę præter naturam ſunt, ſperandum eſt cōparari poſſe exacte dignoſcendarum partium affectarum iudicium, velut Gale. ſcriptum reliquit lib. *c. 15. & 18* de conſtitutione artis medicæ. Quantum autem præſtet vſum affectorum locorum, notitia in curā- *Notitia affectorum locorum, quē præſtet vſum.* dis ſingulis corporis vitiis, Galen. paſsim in cunctis fere ſuis commentariis meminit, præſertim lib. primo de locis affectis. Nam quòd quilibet præter naturam affectus ſuo auferatur cōtrario, communiſs. Hippo. decreto, cap. 1. affectus ipſe indicat; vt ſi calidus, frigidis, & ſi frigidus, calidis. At quouſque, quómodo, aut qua materia id exequi liceat, affectus ipſe non indicat duntaxat; ſed ipſa pars affecta cōmonſtrat: quemadmodum de phlegmone in diuerſis partibus orta, pro ipſarum partium diuerſitate libro 13. methodi Galen. docuit terminum, modū, *c. 6. & ſequentibus.* ac diuerſam medicamentorum materiam eligere. Quare ad vſum dextrum adiumentorum neceſſarium eſſe exactè ſcire partis curandæ ſubſtantiam, formationem, ac ſitum libro de conſtitutione artis medicæ decretum reliquit. Quantam inſuper vim *cap. 17.* habeat hæc notitia in ea artis parte, quæ prognoſtica dicitur, & ſi ſexcentis in locis confiteatur Gal. quarto tamen de præſagitione ex pulſibus per hæc *cap. 11* verba palam oſtendit, cum dixit, Proinde cui ſtatus facultatis perſpectus ad vnguem ſit, locusque affectus, & eius affectus, hic ad futura præſentienda *cap. 1* eſt peritiſsimus: & tertio methodi medendi aſſeruit, primùm artis opus eſſe vt intelligas ſperare ne id, quo tendis, debeas, an ſecus. Cuius rei cùm duplex poſsit haberi cognitio, altera per experientiā, cui longo vſu eſt opus, altera per ipſius rei naturam; hæc ſiquidem cuiuſque particulæ ſubſtantiam exiſtimabit, tum actionem, & vſum, ac ſitum ipſum, à quibus procedens non ſolum quod ſanari non poteſt, præuidebit, ſed etiam quod recipere ſanitatem poteſt, de inueniendis ei remediis deliberabit. Habes igitur ex his quantum conferat, cùm ad curationem, tū ad prognoſticum partium affectarum notitia, ex Galeni monimentis. Prætet id quòd nonnihil etiam afferat vtilitatis ad affectus dignotionem ipſius loci natura, cùm ea fuerit cognita, ve- *cap. 1 & 5.* luti primo de locis affectis liquet. Reliquum deni- *Affecta partis cognitio ex quibus c. 5* que erit poſtquam ea primo venit inueſtiganda, docere quomodo, ac qua via partem quampiam affectam dignoſcere valeamus. Cùm vero ex nonnullis *Ex læſa actione ca. 3* notis ipſa deprehendi poſsit, vt teſtatur Galenus primo de Locis affectis, à læſa tamen actione prius eius dignotio auſpicanda eſt; ex qua ſola, cum nulla alia pateret via, identidem Galenus confeſſus eſt inueniſſe partem affectam tertio de Locis affectis eſt nanque cuiuſlibet partis affectę proprium ſymptoma, propriæ actionis eiuſdem noxa, ſiue ſimilarium, ſiue inſtrumentalium partium actio fuerit, ſingularum etenim animalis corporis actionum vnam eſſe propriam particulam, per quam fiunt, omnibus medicis in confeſſo eſt. Reliquæ vero quæ *cap. 6* inſtrumentali parte continentur, eidem præſtant *1. de loc. aff. cap. 2* vſum, vt liquet ſecundo methodi medendi. Qua- *2. de loc. affect. cap. 9.* re actionem lędi neceſſe eſt, inſtrumento ipſam efficiente quomodolibet affecto, vt decretum reliquit Galen. eodem primo, & ſecundo de locis affectis. Quæ verò actiones ſimilarium duntaxat partium ſunt ob læſo earum proprio temperamento, & ipſas offendi neceſſe eſt. Non ab re igitur ex actione læſa diximus primò inueſtigari debere ipſam partem affectam, quomodolibet ipſa afficiatur. Nam velut naturalis actio neceſſariò comitatur corporis ſtatum naturaliter ſe habentem ſic contra

ſic contra, ſi à natura receſſerit actio, ſtatim præter naturam ſe habet; vt patet primo Methodi medendi; *cap.7* quæ aut non fit, aut male fit, diminutè videlicet, aut deprauatè. Nam ſi ventriculus affectus ſit, & eius propria actio, quæ eſt chylificatio, ſeu aſſumptorum ciborum confectio, ac propriæ eius qualitati aſsimilatio, vitiata erit, ſi iecur, hæmatoſis, hoc eſt, ſanguinis generatio neceſſariò erit oblæſa. Quòd ſi pars, quæ afficitur, peculiari careat actione, verum aliquem præſtet vſum, is non ignorandus erit; cùm & ipſe magnificè conducat ad affectorum locorum inuentionem. Hic enim omnibus partibus, vel nihil agentibus ineſt, Galen. teſte primo de locis affectis. *cap.2* At vbi vnica duntaxat actio læſa eſt, & ſedes affectæ plures, tum noſtri inſtituti eſt, vt reliquorum varietate ſymptomatum eas diſcernendo, inueniamus, velut liquet quarto de locis affectis. *cap.4* Indicant ſecundò partem affectam ipſæ excrementorum ſpecies, *Ex excrementorum ſpecie.* quorum excrementorum, quædam ad exquiſitam perducunt partis affectæ notitiam, vt quæ affectæ partis eſſentiæ proprietatem declarant, quædam verò artificioſam coniecturam producunt: quæ nobis perquàm vtilis eſt, vtpote media exiſtens quodammodo inter exactam notitiam, & omnifariam ignorantiam, teſte Galen. primo de locis affectis. *cap.2* Licet ea aliquando aberret, vt patet commento aphoriſmi ſecundi quarti lib. Sumitur autem artificioſa hæc coniectura ex ea excrementorum natura, quæ in ipſa parte affecta continentur, ſiue natura, ſiue præter naturam. Declarant verò partis affectæ eſſentiæ proprietatem, ſi ea excernantur, quæ ſunt de propria eiuſdem partis ſubſtantia ſeu eſſentia. Vt ſi tuſsiendo aliquando aliquod expuatur bronchion, vlcus maximum in pulmone eſſe exiſtimamus ab eroſione, vel putredine ortum, cùm pars eſſe non poſsit arteriæ aſperæ, quæ inter fauces & pulmonem exiſtit, vtpote tam grandi vlceratione haudquaquam potente in ea fieri, quin prius mors animal præoccupet: at in ipſo pulmone talis fieri poteſt, propter cauſas primo de locis affectis à Galen. traditas. *In principio.* Pariter ex ramentis cum alui deiectione per dyſenteriam excretis, inteſtina affecta eſſe dignoſcimus. Haud aliter ſi cum vrina carunculis ſimilia excrementa excernantur, renes affectos eſſe dignoſcimus. At ſi lamarum ſpeciem referant, in veſica vlcus eſſe oſtendunt, prout Hippocr. aphoriſmus 76. & 77. & 81. quarti libri ſcriptum reliquit. *Ex magnitudine excrementorum.* Quod ſi magnitudinem quoque eorum interdum conſiderabis, haud obſcurè, & affectam quoque ſedem indicabunt. Nam fruſtum vaſis tuſsiendo reiectum, ſi magnum fuerit, pulmonem affectum eſſe vlcere indicat. Etenim quæ ad aſperam arteriam in collo exiſtentem proueniunt vaſa, capillorum ferè ſpeciem referunt. Sic ſi tunica inteſtinorum per dyſenteriam eiecta magna conſpiciatur, ſitque latitudine, & craſsitudine his, quæ tenuia conſtituunt inteſtina, multò maior, non abs re coniiciendum eſt, vlcerationem in craſsis inteſtinis conſiſtere. Interdum etiam ea, quæ adnaſcuntur, affectam ſedem oſtendunt. Nanque res adhærentes, eſſentiæ proprietatem obtinent, quemadmodum fungi capite fracto, membranam eſſe affectam indicant. Cuius præterea generis eſt cruſtula quædam, quæ ephelcis Græcè dicitur. Nanque eius particulæ, à qua excernitur, vlcerationem portendit, vt vrinæ meatum, ſi cum vrina; ſpiritalium inſtrumentorum, ſi tuſsiendo; gulæ, & ventriculi, ſi vomitione, aliquod inteſtinorum affectum eſſe oſtendit, ſi per alui deiectionem excernatur. Ex alia excrementorum ſpecie, quæ in affecta parte quouis modo continentur, ipſa quoque deprehenditur, licet non exacta notitia, vt ex prædictis, ſed artificioſa quadam coniectura: Vt ſi per vulnus aliquod vrina excernatur, vrinarios meatus, vel veſicam; ſi ſtercus, inteſtinorum aliquod; ſi cibus, ventriculum vulneratum eſſe oſtendit. Sanguis quoque per vulnus ſaliendo reiectus vulneratam indicat arteriam. Efflatus ſpiritus inter reſpirandum per thoracem, membranam coſtam ſuccingentem vulneratam eſſe indicat. Eſt præterea alius notitiæ modus ex his excrementis, quæ in affecta parte præter naturam continentur, velut in renibus, aut veſica, lapis, aut pus in thorace, vel ſanguinis grumus, qui Græcè thrombos dicitur, vbicunque contineatur: aut alius quidam humor moleſtus, in animalis corpore genitus, vel extrinſecus ei aduenìens. Conferunt igitur modo quo diximus ad affectæ ſedis notitiam excrementa, cuiuſuis generis ſint. At ipſe poſitus affectam partem ipſam nimirum ſufficienter commonſtrare poteſt. *Ex poſitu.* Quippe durus in dextra hypochondriorum parte tumor, non lienis, ſed iocinoris affecti nota eſt. Quemadmodum ſi in ſiniſtra fuerit, non hepatis, ſed ſplenis affectum portendit. Poſitus inſuper, vbi ſimiliter ſe habeant excrementa, interdum affectam partem commonſtrat. Nam ſi membranoſæ tunicæ fruſtulum excernatur, vlcus alicubi eſſe oſtendit: verum in qua ſit particula, ex poſitu diſcere licebit. Nam ſi vomendo fuerit reiectum, gulæ, aut ventriculi, ſi tuſsiendo gutturis, ſeu aſperæ arteriæ, ſi ſcreando, faucium, ſi per ſedem alicuius inteſtinorum, ſi per mulieris pudenda, vteri affectum portendit. Intelligere nec minus opus eſt ipſius partis ſocietatem, quam cum proximis habet, quæ etiam in poſitionis vocabulo comprehenditur. Conducit nanque & hæc nonnihil ad affectorum locorum inuentionem: conſtat inſuper, quòd ſinguli dolores pro poſitus varietate, affectum locum oſtendere poſſunt. Quippe apparentibus per vomitum vlceris notis, vt diximus, animaduertendum erit, vtrum anteriores partes circa hypochondria, aut poſteriores circa dorſum, dolor infeſtet. Etenim, qui in anterioribus percipitur, ventriculum, qui verò in poſterioribus, gulam affectum occupare cenſendum eſt. Sic ſi in dextra hypochondriorum parte dolor adſit, iecur, ſi in ſiniſtra, lienem affectum eſſe indicat. Atqui ex diuerſa doloris ſpecie, *Ex ſpecie dolorum. Cap. 2. & ſequentib.* licebit quoque affectam partem comprehendere, prout Galeno placuit ſecundo de Locis affectis. Nam pulſatorius dolor non niſi affectis arteriis per inflammatorios affectus prouenire poteſt: modò pars ipſa, in qua arteriæ conſiſtunt ſentire nata ſit. Quo fit, vt neque in peripneumonia, neq; in laterali morbo pulſatorius dolor prouenire poſsit, pulmo nanq; ſenſum nõ habet, quoniam nullus per totum corpus eius diſperſus eſt neruus: ſimiliter neque in hepate, aut renibus, propter ſimilem cauſam, talis apparet pulſatio. Membrana vero coſtas ſuccingens, cuius affectus lateralis morbus eſt, arteriis minimè participat, vtpote quæ per inter coſtalia vocata ſpacia extendantur

& ad eam handquaquam attingant. Qua de re nec ipſa taliter affecta, pulſatorius ſentitur dolor. Punctorius tamen dolor membranas affectas eſſe indicat. Nam ad eas propriè pertinet hæc doloris ſpecies, vt patet ſecundo de Locis affectis. & libro de Conſtitutione artis medicæ. At grauis dolor in renum, & iecinoris inflammatione nō ab re ſentitur. Nam vtrorunque horum viſcerum, velut etiam pulmonis adiacens membrana ſenſu potitur, per quam neruus diſpergitur, & propterea cum tumore, qui in aliquo prædictorum viſcerum continetur, membrana ipſa diſtenditur, talis ſpeciei dolor ſentitur, qui grauis dicitur. Proinde Hippocr. primus omnium ſexto de Morbis vulgaribus ſcripſit: In renem dolor grauis: & poſt eum optimorum medicorum non pauci. Neque ipſorum dolorum vehementia, ſeu magnitudo, remiſsio, ſeu mediocritas ſpernenda erit, pro affectarum partium notitia. Sæpenumero enim affectum locum coindicant, ſi Galeno credendum ſit, commento Aphoriſmi quinti ſexti libri. Quo loco Hippocr. ſcriptum reliquit, Dolores qui fiunt in lateribus, & pectoribus, atque aliis partibus, ſi multum differant, perdiſcendum. Innoteſcit inſuper affectus locus ex propriis quibuſdam ſymptomatibus ipſarum partium affectarum. Nam ore ventriculi affecto, faſtidium infeſtat. Propter hepatis imbecillitatem excrementa, quæ per aluum deiiciuntur, aquæ, in qua carnes nuper mactatæ ablutæ, ſimulantur. Maxillæ item rubræ apparent in peripneumonicis. Ex his igitur omnibus, vel ſi cuncta ea haberi non poſſunt, ex ipſorum nonnullis, vel quibuſdam, pars ipſa affecta comprehenditur. Quamuis nec totius corporis diſpoſitio, natura, ſeu conſuetudo deſpicienda ſit, veluti nec ea, quæ præceſſit victus ratio, omittenda erit: vt quiuis affectus locus facilè pateſiat. Qua habita notitia, num ipſa propriè, ſeu primò, aut per conſenſum afficiatur, perquirendum erit. Quod quidem non ex his quę diximus, ſed ex aliis deprehenditur. Voco autem partem propriè affectam, cùm in ea permanens ſit diſpoſitio: Quem affectum Græci Idiopathian nominant. A nulla enim parte tunc afficitur, ſed in ſeipſa continet permanentem diſpoſitionem. Veluti ex aduerſo dicimus per conſenſum aliquam partem affici, cùm ab alia, vel cum alia afficitur, adhuc permanentem diſpoſitionem non continens, licet ea ab affectu nō ſit penitus libera. Hanc partis affectionem Sympathian Græci appellant. Primarium autem partis affectum, qui ſecundario, ſeu poſteriori opponitur, Græci Propathian dicunt. Sæpenumero autem contingit, vt pars aliqua per conſenſum afficiatur, & propria affectione laboret, cùm in ipſa permanens fiat diſpoſitio: quam nō primariò affectam, ſed ſecundario, & propriè ipſam tunc affici dicemus, Galeni auctoritate primo, de Locis affectis. At quicquid ſit, propria pars affecta dignoſcenda erit, ac exactè diſtinguenda ab ea, quæ per cōſenſum, & ſecundariò, afficitur. Nam huiuſmodi ſpeculatio, vt Gal. teſtatur ſecūdo de Locis affectis in fine, non parum ad curationem conducit, cùm ad curandi rationem non ſine manifeſta vtilitate imprimis pertineat, cuinam parti ſint remedia adaptanda, cognouiſſe: quæ non, niſi ei, quæ proprio, ſeu primario affectu laborat, propinanda ſunt. Nanque ea curata, nullus reliquitur in ea, quæ per conſenſum, & ſecundario afficitur præter naturam affectus, quoad in ea aliqua permanens fiat diſpoſitio. Cum ergo permanere in quspiam parte aliquis affectus conſpicitur, tunc dicimus ipſam propriè eſſe affectam, velut primario, ſeu primogenio affectu laborare affirmamus, cùm à nulla alia prius affecta parte, affectione participet, ſed ipſa primò affecta ſit. Secundariò autem affici partem dicimus, cùm alia ante eam prius afficiatur à qua demum, ſeu cum qua afficiatur & ipſa, velut per conſenſum quoque aſſerimus partem affici, quando cum alia, vel ab alia ſic afficitur, vt vna irritata, altera vehementius moleſtetur: remiſſa verò irritatione, quieſcat. Hæc ſiquidem coniectura communis eſt in omnibus affectis partibus, prout Galen. ſecundo de Locis affectis decretum reliquit. Quanquam in quibuſdam propria ſumantur indicia, velut de cerebro ipſemet eodem loco dicebat. Num verò eadem pars, vt ſimilaris, aut vt inſtrumentalis afficiatur, ex cognitione affectus, ac qualitatis eius dependet. Quare tempus erit, vt ad ipſius affectus notitiam accedamus; ac qua via quibúſve indiciis is dignoſci debeat, oſtendamus; cùm non ſolum an aliqua afficiatur pars, vt ventriculus, vel iecur, aut alia huiuſmodi, à medico conſiderandum ſit, verum etiam quis affectus vrgeat, atque diſtinguere, quænam notæ affectibus propriæ ſint, & quænam partibus affectis, iuxta Galeni ſententiam primo de Locis affectis, cap. 5. quamuis paucæ admodum ſint ipſorum affectuum notæ, quæ non ſimiliter affectum locum oſtendant. Vt verò hunc pariter via quadam, ac ratione inueſtigemus, primùm ſanè definiendum eſſe cenſeo; cum tria ſint in vniuerſum rerum præter naturam genera, ex quónam eorum ſperari poſsit, vt comparetur indicium dignoſcendi prædictos præter naturam, affectus, ſeu morbos. At quoniam omnium ſymptomatum cauſa eſt ea corporis diſpoſitio, quæ morbus, vel affectus nominatur, nihil enim refert, ſiue morbum, ſiue affectum pro nunc eam quis nominet, iure ex ſymptomatibus ipſis morbi cognoſcuntur, vt que ipſorum ſint effectus, ac ipſi morbi, ſeu affectus, ad ea ſimptomata cauſæ rationem habeant, vt patet lib. de Differentiis ſymptomatum, & lib. de Conſtitut. artis medicæ. Ex his denique ſymptomatis affectuum, ſiue morborum notitia inueſtigabitur primò haud aliter, quā de partis affectæ inuentione diſſeruimus. Nam quod ſpecies morbi ex propriis ſymptomatibus dignoſcatur, tertio de Criſibus Galen. teſtatur. Cùm verò eorum ſymptomatum genus in tres dirimatur differentias, actionum videlicet offenſam affectus corporis, & excernendorum immoderationes; ex his omnibus ſumi notæ poſſunt pro affectus, ſeu morbi notitia comparanda. Licet nonnulla eorum ex neceſsitate eos conſequantur, quæ ſymptomata pathognomonica, hoc eſt paſsionis ſignificatiua appellantur: ſiquidem certa ſunt morborum indicia, & vnà cum morbo inuadunt: eiuſque, vt ita dixerim, eſſentiam conſtituunt, vt patet libro de Conſtitutione artis medicę, & tertio de Morbis vulgaribus. Quædam verò ſymptomata, non ex neceſsitate, ſed vel ſæpiſsimè, vel raro, vel ancipiti opinione morborum conſequuntur: quæ morbi aut differentiam, aut mortem, aut magnitudinem indicant: & hæc quandoque ſimul inuadunt, aliquando ſuperueniunt: nonnunquam

Marginal notes (left column): *2. de locis affect. cap. 5* — *Lib. de Cōſtitut. art. med. cap. 15* — *Comment. 4* — *Ex ſymptomatū proprietate.* — *Ex his, quæ præceſſerūt, ac concomitantur.* — *Nunquid propriè, & primò, aut per conſenſum, & ſecundariò pars afficiatur.* — *cap. 3*

Marginal notes (right column): *Dignoſcē di modus.* — *In fine.* — *Affectus dignotio ex quibus.* — *De differ. ſymptom. c. 4. & de cōſtitut. art. med. cap. 15* — *cap. 4* — *De conſtit. art medic. cap. 15* — *3. de morb. vulgarib. comment. 3 cap. 34*

nunquam verò nullo pacto veniunt. Neque enim ſunt à morbo inſeparabilia, velut pathognomonica appellata: nec eius veluti ſubſtantiam conſtituunt: appellantur autem aſsidentia. Quapropter ſiue hanc præter naturam diſpoſitionem, morbum appellaueris, cùm videlicet ea permanens ſit, ſiue affectum, cùm videlicet motus alterationis ſit permanens, ipſam dignoſcere, præſertim ſi abditis partibus conſiſtat, ex dicendis tentandum eſt. Neque enim cuiuſuis eſt morboſam ſingularum, tum ſimplicium, tum inſtrumentalium partium diſpoſitionem reperire; cùm in profundo ſint abditæ, Galeno teſte, libro de Conſtitutione artis medicæ, cap.15. Qua de re ſpeculationem quandam inuenire oportet, qua diſpoſitione dignoſcamus vniuerſas; præſertim eas, quæ circa partes intimas conditæ fuerint. Proinde Galenus primo de Locis affectis, cap.quinto, ratione quadam, ac via docuit eas dignoſcere.

Ex excrementis.

Primo quidem ex excrementis; vt ſi vlcus ſit, ex ramentis, ex ſabuloſa quoque vrina lapidem deprehendimus. Excrementa verò ſeminibus cucurbitæ ſimilia, latorum vermiũ indicia ſunt. Denique ex diuerſa excrementorum ſpecie interni affectus deprehenduntur: nec minus ex doloris proprietate:

Ex proprietate dolorum.

quamuis ſingulorum dolorum ſpecies nemo conſcribere poſsit, niſi ipſemet paſſus fuerit, ſitque medicus, qui interpretandi facultatem habeat, & qui prudenter, & ſine mollicie comprehendere ſuos affectus poſsit, dum laborat, vt Galen. teſtatur ſecundo de Locis affectis *cap.7* Poteſt tamen affectus aliquis ex ipſa doloris proprietate dignoſci. Inflammatorij nanque affectus ex pulſatorio dolore deprehenduntur. Quamuis non ſingulis hæc doloris ſpecies eueniat: eſt tamen eorum propria.

Ex accidẽtiũ proprietate.

Ab accidentium quoque proprietate affectuum, ſiue morborum indicia oriuntur. Nam quibuſdam, vt Galen. placuit, *1. de loc. affect. cap.5* per tabificos morbos, vngues adunci euadunt. Intempeſtiuus horror cum febre inflammationis ad ſuppurationem tranſeuntis, indicium eſt. Lingua nigricans ardentem febrem portendit.

Ex loci natura.

Ab ipſorum quoque locorum affectorum natura, morborum indicia ſumuntur, eo quod quibuſdam ſolis partibus quidam morbus accidat, quibuſdam verò ſolis nunquam eueniat. Nanque ſoli oculi ſuffuſione laborant. Lapis in renibus, & in veſica duntaxat naſcitur, atque etiam, vt nonnullis placet, in colo Lumbrici in inteſtinis gignuntur. Rurſus impoſsibile eſt, vt abceſſum cor ſuſtineat, quemadmodum nec pulmo, neque ſyndeſmi dolorem. Cæterùm paucæ admodũ ſunt, vt diximus ipſorum affectuum notæ, quæ non ſimul locum affectum oſtendant. Etenim, vt actionum noxæ affectam duntaxat particulam, ita earum differentię ipſius affectum declarant; quę ſolę ipſorum affectuum ſunt propria ſigna: per accidens tamen ipſos ſequuntur. Variantur nanque noxarum differentiæ pro affectus tum ſpecie, tum magnitudine, vt patet ſecundo de Locis affectis. *cap.7* Cũ his autem, & quæ præceſſerunt, perpendenda ſunt. Nam & ea non parum conferunt pro partis cum affectæ, tum ipſius affectus cognitione, vt liquet primo de Locis affectis. *cap.2*

Ex his quæ præceſſerũt.

Qualis ergo præceſſerit victus ratio, quæ conſuetudo, ætas, anni tempus, regio, aëris conſtitutio, ſeu cæli ſtatus, ac reliqua conſideranda ſunt, totius corporis diſpoſitione non neglecta, vt valeamus quoad artificioſa coniectura permiſerit, diſtinguere, quis affectus vrgeat, cùm aliqua pars non abdita affecta fuerit; quamuis quidam eorum ſcientifica notitia deprehendi poſsint, vt patet tertio de Locis affectis, cap.3. Separandique ac diſcernendi ſunt, vt diximus, qui nam affectus fiant in partium propria eſſentia, & qui ipſis veluti inſtrumentis accidant, ac qui facti iam ſint affectus, ſeu morbi, & qui adhuc fiant, ſeu nondum pertinaciter inhæreant, quorum ſingula ex qualitatis affectus notitia promptè eluceſcunt. Interim ipſius morbi vis, ſeu magnitudo, ac mos ignorari non debent.

Trifariam affectus redduntur magni.

Nam cum triplici genere morbus quilibet grandis, ſeu magnus ſit, aut propter præcellentiam partis, aut propter affectus magnitudinem, vel propter ipſius malignitatem, Galen. teſte quarto Metho. cap.6. quorum omnium primam indicationem inuenit Hippocr. propterea medicus nec ea ſpernere debet; verùm cognito affectu, hæc ſingula de eo perpendat; ipſam ſiquidem affectus magnitudinem ex diſpoſitionis magnitudine, ac ipſam frequentium propriorum ſymptomatum.

Modus dignoſcendi eos.

Quòd ſi magnus propter præcellentiam partis fuerit morbus, ex præſtantiæ, partiſque affectæ natura dignoſcet. Morem verò, ſeu cacoethian, cum ex eorundem morborum differentia, tum ex ſymptomatibus, quæ ipſam conſequuntur, ſeu ſuperueniunt.

Quibus diſtinguantur affectus per eſſentiam ab his, qui per conſenſum fiunt.

Iis denique cognitis diſtinguere oportet eos, qui per conſenſum fiunt, à propriis affectibus. Nam cum aliqua vitia propriis accidentibus exactè diſcernuntur, ac eadem fuerint perpetua, neque aliis præcedentibus ſuperueniunt, tunc ea propria, ac primogenia appellamus. At cùm propriis accidentibus diſcerni nequeunt, nec perpetuò permanent, & ad alias affectiones conſequuntur, per conſenſum ipſa oriri dicimus: quod tribus modis fieri contingit, vt teſtatur Galen. primo, & tertio, de Locis affectis. *1. de loc. affect. cap.6. 3. de locis affec. cap.1*

Affectus per conſenſum quot modis fiãt.

Nam aut ex primo affectu humor quidam, vel vapor eleuatur ad aliam quampiam partem deueniens, in qua demum quiſpiam generatur præter naturam affectus, vt ſimilia ſuffuſioni ſymptomata, vel capitis dolor humoribus in ventriculo contentis, ad oculos, vel caput ex eis vaporibus delatis. Aut propter defectum materiæ, quam ab aliis partibus præparatam ſuſcipere aliqua pars conſueuit. Per conſenſum quoque affectus gignitur, ſi ea priuetur, vt vox vitiata, cùm flatus, ſeu efflatio, materia vocis exiſtens, deperditur. Vel prohibita facultate aliqua: quæ ad quaſdam partes deſcendit, cùm naturaliter operantur, propter aliquem affectum primarium illius partis, à qua facultas tranſmittitur: velut accidit crura reſolui propter ſpinas medullæ inflammationem; & manus digitos ſenſum amittere, ea parte ſpinæ prius affecta, quæ eſt circa dorſi initium. Læditur nanque vocalium inſtrumentorum, crurum, ac digitorum officium, quamuis ad ea quicquam præter naturam non perueniat; ſed quoniam carent eo, quod ſecundum naturam ad ipſa peruenire debet. Guttur nanque efflatum ſpiritum non recipit: nec vis ſentiendi digitis, aut mouendi cruribus impartitur, atque influit, & propterea eas partes affectas eſſe dicimus, per conſenſum tamen. Nam quoties alicui deeſt illud, ſine quo ſecundum naturam munere ſuo fungi non valet, ipſum iure affectum eſſe putandum eſt, Galen. teſte tertio, de Locis affectis. cap.primo. Tot igitur modis per conſenſum pars aliqua affici poteſt. Fieri autem hæc conſortia

tribus modis; aut propter viciuiam, aut propter fa-
miliaritatem, vel generis, vel operis; liquet 3. de
Morbis vulgaribus commẽt.primo, ac confirma-
2. de rat. vict. comm. 44 tur 2.de ratione victus, & primo de Cauſis ſympto-
matum, ab eodem Galeno. His prædictis indiciis,
qui proprij affectus dicuntur, ab his, qui per con-
2. de cau. ſymptom. c. 7 ſenſum excitantur, ſeparandi, ac diſcernendi ſunt.
Vbi verò connexi duo, tréſve, aut plures fuerint
morbi, haud aliter dignoſcendi erunt, quàm ex ex-
crementis, locorum natura, proprietate doloris,
ac propriis ſymptomatis, diuerſis ſiquidem exiſten-
tibus pro complicatorum morborum numero, ac
natura. Quibus ritè perceptis ad ipſius affectus, ac
affectarum partium cauſæ cognitionem deuenien-
dum erit. Eo indemonſtrabili axiomate ductus,
quòd nihil videlicet abſque cauſa fiat, præſertim ſi
Cauſa cognitio. is quoque nunc fiat. Deinde inueſtigandum erit,
num cauſa, quæ affectum efficit, in ipſa affecta par-
te contineatur, vel per ipſam tranſeat. Eſt nanque
cauſa vnum genus eorum, quæ præter naturam ſunt;
quæ diſpoſitio quidem eſt præter naturam, velut
morbus actiones lædens, licet non primo, ſed ſe-
cundariò. Neque enim ipſam per ſe, ſed morbo
interueniente actionem lædit; vt patet lib.de dif-
ferentiis ſymptomatum, quo ſolo à morbo diſtat.
cap.1 Dixi autem cauſam inueſtigandam eſſe, præſertim
ſi affectus nunc quoque fiat, non ab re. Nam hanc
propriè cauſam in confeſſo eſt apud omnes Medi-
cos appellari. Id enim quo tangente afficimur, &
quo ſeparato quieſcit affectus, cauſam eſſe apud o-
mnes homines in confeſſo eſt, dicebat Galen.pri-
mo de locis affectis. Sic enim ignem vſtulationis,
& gladium ſectionis cauſam eſſe credimus. Quan-
quam conſueuerunt Græci cauſam etiam quodam-
modo appellare, ſi nondum quicquam agat, ſed
eo ſolum, quod poſſit agere, velut incoctio, au-
ctor, & cauſa morborum dicitur, quamuis mor-
bum nondum afferat, quemadmodum lib.de con-
cap.2 ſtitutione artis medicæ Galen. ſcriptum reliquit;
nec minus, & id quod egit, deſiit vero agere, cau-
cap.1 ſam nominant, vt idem teſtatur libro de differen-
tiis ſymptomatum. Quicunque igitur affectus præ-
ter naturam morbos præcedunt, cauſæ rationem
obtinent, ac morbificæ cauſæ nominantur, ex Gal.
ſententia eodem lib.de differentiis ſymptomatum,
De differ. ſymp. cap.1 & ſecundo methodi. Quas morbificas cauſas in
duplici eſſe differentia, primo methodi meden-
2. meth. c.1 di his verbis oſtendit. Quartum verò ab iis genus
1. meth. c.8 ſtatuito, quod ſit morbificarum, ſeu inſalubrium
Morbificæ cauſæ quot, quæue ſint. cauſarum. Atque harum, quæ in ipſo animalis cor-
pore conſiſtunt, internas nominant. Quæ extrin-
cap.2 ſecus, externas; niſi mauis, vt nunc vulgus Medi-
corum conſueuit, illas antecedentes, has primiti-
uas vocare. Illud idem confirmauit libro de mor-
borum cauſis, dum dixit, Redeamus igitur ad id,
quod propoſitum nobis erat, Nempè, vt ſingu-
lorum ſimplicium morborum cauſas explicemus,
tum præcedentes, tum primitiuas. Neque enim
fuerit abſurdum dilucidioris doctrinæ gratia, eas
huiuſmodi nominibus diſtinguere, eas ſiquidem
quæ in animali ipſo conſiſtunt, ſiue affectus ſint,
ſiue motiones præter naturam, cauſas nominant
morbos præcedentes. Quæ verò extrinſecus ad-
ueniunt, ſi vehementer alterant, immutantque
corpus, eas primitiuas appellant. Ex quibus Galen.
verbis luce clariùs liquet, cum non niſi duplex ſta-
tuiſſe inſalubrium, ſeu morbificarum cauſarum ge
nus, nec præter eas dinumeraſſe, quas Arabes, &
Medicorum vulgus, coniunctas, ſeu continentes
appellant. Et ſi interdum de eis meminerit non
ex propria ſententia, ſed Stoicorum more loquu-
tus fuit, vt idemmet in lib.aduerſus Iulianum fa- *cap.6*
tetur, quanquam nec eaſdem inter cauſas poſue-
rit: niſi reponantur in numero eorum, quæ eſſen-
tiam habent in fieri, quemadmodum aliæ cauſæ.
Neque enim ex iis ſunt, quæ abſolutè eſſe dican-
tur: quanquam earundem affectus, ſeu habitus ex
permanentium, conſtantiumque numero ſunt; vt li-
quet 2.meth.meden. vbi internæ fuerint præſertim.
Nam tunc verè aliquã eſſe cauſam alicuius dicimus, *cap.8*
cùm agit, vt prædictum eſt. Qua ratione ſi in nume-
ro eorum, quæ in generatione eſſentiam habent, nu
meretur continens cauſa, ab antecedente non di-
ſcrepabit. At ſi aliquo quodam modo ea ſumatur,
vtpote quod habeat eſſe permanens, & abſolute,
penitus à Galeni ſententia ſecludenda erit, qui mor
bum diſpoſitionem eſſe præter naturam retulit: qui
per ſe primò functionem lædit: quare coincidet cũ
morbo. Siue ergo externa, ſiue interna cauſa aliqua
cuiuſuis morbi fuerit, via quadam, ac methodo ea
inueſtiganda erit, parte affecta ipſóque affectu, ſeu
morbo prius cognitis, tam ſi adhuc agat, quæ verè
cauſa appellatur, quàm ſi egit, deſiit vero agere,
velut externa: quanquam hæc tantum pro affectua
cognitione, quæ actionem viriat, cùm videlicet ra-
tionem, & ſenſum lateat, inquirenda ſit, vt quar-
to methodi medendi liquet, non enim ſolum af-
fectum locum, verum etiam cauſam illi noxam in- *4 met. cap. 3*
ferentem conſiderandam eſſe decreuit Galen. ſe-
cundo de locis affectis. Quæ ſi adhuc agat, ab *2. de locis affect. cap. 1. & 9.*
ipſius affectus, ſeu morbi ſpecie, ac ſymptomati-
bus, eorumque diuerſitate dignoſcitur, non mo-
dò quæ cauſa ſit, verùm etiam vtrum ea, quæ af-
fectum efficit, in parte contineatur tanquam in
propria eſſentia, vel tanquam in inſtrumento, aut
per ipſam pertranſeat, ex ſymptomatum inquam
differentia, vt ex diuerſa noxa diuerſarum fun-
ctionum, excrementorum varietate, ac corporis
diuerſis affectibus, colore præſertim, ſeu ſapore,
ex morbi ſpecie. Nam hæc præcipuè cauſam in-
dicat, vt ſi tertiana fuerit, bilem; ſi quotidiana,
pituitam; ſi quartana, atram bilem cauſam eſſe in-
dicat; aut ſi eryſipelas, bilem; ſi œdema, pituitam;
ſi ſcirrhus, melancholiam. Quòd ſi morbus ſi-
milaris fuerit, & ipſa cauſa tanquam in propria
eſſentia partis continebitur; ſi verò in compoſi-
tione morbus erit, permanebit potiſſimum, &
cauſa in parte affecta, tanquam in inſtrumento.
At ſi permanens non fuerit affectus; nec ipſa cau-
ſa in parte continebitur, ſed per ipſam veluti trãſi-
bit partem, velut nec ipſe affectus permanens,
ſeu conſtans erit. Hunc affectum Archigenes vm-
bram affectus appellare conſueuit. Totius quo-
que corporis diſpoſitiò, temperamentum, ſeu æ-
grotantis natura, ætas, regio, tempus anni, victus ra-
tio, conſuetudo, & vt vno verbo perſtringam, cun-
cta, quæ præceſſerunt, cauſam interim morborum
opificem oſtendunt. Nam præteritorum cognitio
nihil aliud eſt, vt Gal.inquit, quarto de præſag.ex
pulſ. quàm inuentio cauſarum, quæ affectus indu- *cap.11*
cunt. At cum his addenda erit, cùm ciborum,
potionumque, tum medicamentorum quotidia-
na experientia, vt exquiſitè, cùm morbos, tum eo-
rum opifices cauſas inuenire valeas. Quæ experiẽtia
vſus

cap.4 vſus Galen. in quibuſdam coli dolore, laborantibus, eos ſanauit, vt teſtatur primo de locis affectis. Haud diſsimili ratione ea morbi cauſa inueſtiganda erit, quæ, licet egit, deſiit tamen agere. Nanque ex ipſa affectus ſpecie, natura ægrotantis, ætate, tempore anni, regione, aëris conſtitutione, præcedenti victus ratione, & aliis prædictis, inueſtiganda erit. Sed præſertim inquirere oportet, qui præceſſerunt in animantis corpore affectus, vt dignoſcas euidentes cauſas extrinſecus aduenientes, quas procatarcticas appellant. Quare, vt ſummatim dicam, intueri oportet cuncta, tam præſentia quàm præterita ſymptomata; præſentia quidem ea ſe ipſo Medicus inſpicere debet, præterita vero non à laborante ſolum, ſed ab ipſius familiaribus interrogando perdiſcere; quò promptius, non modò locus affectus, ac morbus ipſe, ſed morbifica quoque cauſa, quæcunque ea ſit, comprehendatur. Quamuis præteritorum cognitio magis neceſſaria fuerit pro cauſarum, quæ affectus inducunt, inuentione: velut præſentium, affectuũ, pro & partium affectarum inuentione: vt patet eodem quar-
cap.11 to de præſagitione ex pulſibus. Quibus iam cognitis finem imponet Medicus ei artis medicæ parti, quam dignoſcitiuam appellant, quæ reliquas duas, prognoſticam ſcilicet, & correctiuam meritò præcedere debet. Nanque ex ea, & hæ oriuntur; vt nec prædici quicquam, aut corrigi valeat, ni prius ſingula, quæ diximus, Medicus optimè di-
Prognoſticorum. ſtinguat, ac primo cognoſcat. Moa ad prognoſtica accedere debet, cum venientium præſagia, ſeu futurorum prognoſtica ex prȩſentibus ſumantur, inuento ſcilicet affectu, ac parte affecta, qui præſentes ſunt, cognitiſque eorum cauſis, ex eiſdem nanque iis, quonam terminaturus morbus ſit, præcognoſcimus, & vſus dexter ſuppetit nobis adiu-
cap.16 mentorum Galen. auctoritate libro de Conſtitutione artis medicæ. Medicus nanque futura præſentiendo, ac prȩdicẽdo, triplicem comparat vſum,
Tres artis prognoſtica vſus. Hippo. ac Gale. teſtibus primo prognoſticorum. Nã cùm fieri nõ poſsit, vt omnes ad ſanitatem ægri
In princip. perducantur, mortis culpa eum vacare oſtendetur, ſi futura prædixerit; obtemperanteſque ægrotos reddit, cùm propenſius ipſi pareant; & de longinquo ipſi morbo obuiam it, multò antè remedio-
Quæ in morbis prognoſticari debent. rum tempus oportunum edocens. Quapropter hæc pars artis ſpernenda non erit, quæ in dignoſcendis euentis, quæ in morbis expectantur, conſiſtit. Quorum vnum ac primum quidem eſt, quò erumpet morbus ad exitium ne, an ad ſalutem
4. de præſag. ex pulſ. ca. 11. 3. de criſ. ca. 5. 1. ad Glauc. cap.8 præcognoſcere. Alterum ab hoc, quo potiſsimum tempore illud accidat. Tertium autem, quinam erit modus mortis, aut ſalutis; quæ omnia ex affectibus præſagiuntur, ex quibus morbi genus, & facultatis imbecillitas, vel robur dignoſcitur. Hæc nanque ſi inter ſe conſerantur, futura præſagiuntur, vt quarto de Præſagitione ex pulſibus. tertio de criſib. primo de arte curatiua ad Glauconem, & libro de conſtitutione artis medicæ teſta-
Lib. de conſtit. art. medic. cap.18. tur Galenus. At cum non omnia, quæ ſunt circa ægrotantem oritura, neceſſariam generationẽ obtineant; eorum, quæ non habent neceſſariam generationẽ: neque erit firma prædictio, cùm de eis cer-
Quæ medicus prædicere non valet. tam non poſsit Medicus habere præcognitionẽ; vt ſi propter vicinorum tumultum, canes latrantes, aut iniucundos quoſdam nuncios inſomnis reddatur æger, nullo horum morbi ratione effecto, quinimo nec eorum omnium, quæ morbi ratione efficiuntur, certam præcognitionem habere poterit. Nam ſi ſuperfluus intra corpus humor aliquis in partem quampiam principem repentè influat, aut ab ea in viliorem tranſeat, quò fit, vt eum, qui in princeps membrum ilatus eſt, ſummum periculum; eum vero, qui non in primariam, ſed in viliorem partem tranſmigrauit, ſubita, ac inexpectata ſalus laborantis neceſſariò ſequatur; in his ſtatibus, quò terminaturus ſit morbus, non exactè comperit Me- *In quibus morbus præſagiri futurum poſsit.*
dicus; ſed tantum prænoſcere in his licebit inconſtantiam, ac lubricitatem. At ſi permanentiam habuerit morbus, in quo non amplius diffluunt excrementa, ſed in locum vnum quendam graſſata, illum occuparunt, præſagiri in his futurum poteſt, ſi videlicet recte omnia circa ægrotũ gerantur. Nã quæ perperẽ à quopiam aguntur, ex cauſæ exiſtũt, vt aut morbi ſolutio prorogetur, aut mors anteuertat. Propterea meminiſſe ſemper oportet, vt Galenus tradit libro de Conſtitutione artis medicæ, cap. decimoòctauo. ſola optimi Medici præſagia, *Quæ requirantur, vt præſagia eueniant.*
curante quidem ipſo, euenire, ægroto autem nihil delinquente. In hoc igitur morbi genere, eum virtutis imbecillitate, vel robore collato, futura præ- *com.6*
ſentiri poſſunt; cùm ſumma totius præſagitionis in morituris, conualituriſque ſit, quoties vis ægrotationis cum ægri facultate conferatur, Galeno teſte ſecundo prognoſticorum. Cognita nanque morbi ſpecie ex propriis ſymptomatibus, vt oſtendimus, ac eius magnitudine, ex quantitate eorundem ſymptomatum, aut partis affectæ præſtantia, cognitaque benignitate, vel malitia, ſeu, vt ita dixerim, more, quem dignoſces ex ipſius morbi differentia, ac ſuperuenientibus ſymptomatis, quod quidem maximè inſpiciendum eſſe iuſsit Galen. tertio de criſibus, cap. quarto; adiuncta conſideratione temporis anni, naturæ, regionis, & ſimilium, nunquid æger ſeruabitur, aut morietur, inuenies; potiſsimum tamen ſi hæc tria reſpicies, ſpeciem videlicet, morem, ac morbi magnitudinem, partis affectæ notitia non poſthabita, ſi qua eſt, quæ præcipuè afficiatur: poſt quæ virium robur, vel imbecillitatem, cum ex earum propriis actionibus, tum ex commodo temperamento, vel intemperie partium, ex quibus vires proue- *Vires ex quibus dignoſcantur.*
niunt, dignoſcere oportet, tam eius, quæ ex corde prodit, quàm quæ ex hepate oritur, quàm etiam quæ ex cerebro originem ducit. Quamuis naturæ robur præcipuè ex pulſuum actionibus agnoſcatur, vt patet libro de conſtitutione artis medicæ, & libro de curand. rat. per venæ ſectionem. Tamen per quam potiſsimum facultatem ægro pe- *De conſt. art. medic. cap.18*
riculum immineat, Medicus perpendere debet ipſius facultatis indicia bona, vel mala inſpiciẽs, ve- *De cur. rat. per ſangu. miſſ. ca. 14. com.37*
lut Galeno plácuit tertio prognoſticorum. Nanque veluti obluctatoribus quibuſdã, ſemper duobus bis Medicus attentus eſſe debet, nempè morbo, & naturæ, ſeu viribus: & proinde ſanitatẽ, vel mortem non ex aliis meditationibus præſentiet, quã ex morbi, & naturæ robore exactè cognito, ad hęc inquam duo capita cuncta redigũtur, eodẽm et Galeno auctore lib. primo de arte curatiua ad Glau- *1. ad Glau. cap.8*
conẽ, & libr. de cõſtitutione artis medicæ. Quib. i- *De conſtit. art. medic. cap.18*
gnoratis minimè poterit exactè prȩnoſcere, ac prȩdicere. Deinde, & futuri ſtatus prȩcognitionẽ per-

diſcere ſtudendum eſt; potiſsimum ſi criſi termi-natorus morbus ſit. Neque hoc difficillimum fuerit, cognita morbi ſpecie, ac magnitudine. Horum denique cognitione habita, exactè quicquid de ægrotante futurum ſit, inueſtigari contingit, nũquid

Primum quod in morbu præſagiri debet.

ſeruabitur, vel peribit. Nam vtrum aliquis portando oneri ſufficiat, ſciri minimè poterit, hominis robore, oneris magnitudine, & itineris longitudine antea non perſpectis. Ægri nanque vires portanti onus, morbus verò oneri, tempus autem, quod vſque ad ſtatum extenditur, itineris longitudini reſpondet, prout Galen. tertio de criſibus aſſeruit. *cap.5* Euadendum ergo, vel pereundem homini eſſe ex horum duorum altero robuſtiore cognito, morbo videlicet, vel natura, ſeu viribus prædictio facienda erit. Nam ſi vires adeo validæ fuerint, vt poſsint morbum ſuperare, neceſſe eſt ægrotum euadere. Si verò contrà, omnino morietur. Vires tamen nec omnium indiciorũ exactè interſtinguere oportet, inter ſe comparando, non probè dignoſcere, & indicia certa, ac alia ſigna. Sunt nanque ea certa indicia, quæ indicant vires corpus gubernantes, quo pacto robore valeant, vel deficiant. Hæc nanque perpetuò ſi mala ſunt, malum; bona verò, bonum denuntiant, vt patet tertio prognoſticorum. *tex.39* Ex eiſdem quoque & terminũ vtriuſque inueniet Medicus.

Secundum.

Quod tanquam ſecundum euentum in morbis expectandum prædignoſcendum eſſe dicebamus, morbi videlicet, ac naturæ robore exactè cognito. Nam eo tempore ægri euadent, cùm morbum ſemel ſuperatura eſt natura. Morientur verò tunc temporis, cùm facultatem morbus adeo proſternet, vt functio aliqua ad vitam neceſſaria, pereat. In propinquo autem morbi ſolutio erit, cùm bene valuerit facultas, ac morbo fuerit valentior; is vero imbecillis: quòd ſi ea fuerit imbecilla, morbus vero validior, mors maturabit. Præſcriptionis autem tempus indicat magnitudo exceſſus. At quantum alter alterum ſuperet coctionibus, ac incoctionibus, hoc verè ex propriis excrementis percipies. Quæ quidem in vaſis continentur, per vrinas; quæ in toto corpore, per ſudores; quæ in thorace, & pulmone, per ea quæ extuſsiuntur; quæ in ventriculo, & inteſtinis, per alui excrementa; quæ in veſica, & renibus, per ea quæ in vrinis deferuntur; quæ in ſuperiori ventre, ac ſtomacho, per ea quæ vomuntur; quæ vero per palatum, nares, vel aures excernuntur, quomodo cerebrum robore affectum ſit, declarabunt. Ita & de reliquis iudicandum excrementis. Nam commune in omnibus eſt, non prius diſſolui morbum poſſe, quàm aliquod in exeuntibus excrementis coctionis indicium apparuerit. Coctiones nanque omnes criſium celeritatem, ſecuritatemque ſalubrem portandunt. Cruda autem, & incocta, & quæ in malos conuertuntur abſceſſus, infectas iudicationes, vel labores, vel tempora, vel eorundem recidiuas, aut mortem ſignificant, auctore Hippocra. *cōm.2 tex.44. & 45* primo de morbis vulgaribus. Præfinitum ergo tempus, quo vel per eundem, vel euadendum ſit homini, ex eo intelligas, quanto videlicet alter altero valentior ſit. Id vero coctionibus, & incoctionibus propriorum excrementorum percipitur. Nanque, vt dicebat Galen. primo de criſibus, cap. decimonono, ſummopere neceſſarium eſt, exquiſite ſcire dignoſcere, quantum inuicem ſuperant, & ſuperantur, & coctionis, & cruditatis ſigna. Habent enim vtraque non paruam inter ſe differentiam. Nam poſſunt, & integræ crudelitatis ſigna, & debilis, mediocriter, aut parua ſatis apparere: velut & coctio debilis, ſeu obſcura, aut manifeſta, vel perfecta, & integra. Hæc igitur vniuerſa in primis etiam morbi diebus, quos primus præfinit quaternarius, præſertim ſi acutus ſit, exacte dignoſcenda ſunt, pro notitia temporis, quo potiſsimum ſalus, aut ægri exitium expectetur. Nanque vſus prædictionis eſt agnoſcere diem, quo morbus iudicandus eſt, Galeno auctore tertio prognoſticorum. *cōm.10* Verum cum nec ſcribit, neque ſermone edoceri omnino ſingulorum quantitas poſsit, vt patet primo de arte curatiua ad Glauconem. cap. octauo, ex nulla tamen re poſſumus adeò ad exquiſitam eius peruenire notitiam, quantum ex crebra exercitatione circa quantitatis coniecturam. Neque enim bene prænoſcere valebimus, niſi horum ſingulorum magnitudinem diligenter penſitemus, eiuſdem morbi motu, nunquid videlicet acute, aut tarde moueatur, non neglecto.

Tertium.

Modus autem ſalutis, aut mortis ex eiſdem fere patebit. Nam cognita morbi ſpecie, ac motu, naturæque inclinatione (cum neceſſario, vt animal pereat, aliquam facultatem, pro vita neceſſariam aboleri oporteat) cùm ea aboletur, vel ipſam ſuffocans morbus, vel proſternens, vel partim proportione ſuffocans, & proſternens, eandem auferet. Id vero ex morbi natura, ſeu ſpecie, ac loco affecto perdiſces. Sunt nanque morborum quidam, quorum natura eſt ſuffocare, vt thoracis, pulmonis, aut gutturis affectus, ſeu aſperæ arteriæ, qui vitalem ſuffocant facultatem, & nonnulli etiam qui ſtatim ipſum cor occupant, quemadmodum longi, ſeu vehementes dolores, ſtomachici affectus quidam, aut iocinoris affectus diuturni ipſum proſternũt, ac hecticę febres omnes, & ipſius corporis cordis (quoquo modo fuerit genita) ingens intemperies. Ex ingenti quoque cerebri intemperie animalis facultatis imbecillitates excitantur, ex impletionibus ventriculorum eius, & obſtructionibus meatuum, qui in eos penetrant, ſuffocationes oriuntur eiuſdẽ animalis facultatis. Pari ratione de altrice, ſeu naturali facultate ſentiendum erit; etſi perire omnino animal non poſsit, niſi cor afficiatur: & propterea ſemper mors ſequitur ad immodicas cordis intemperantias, vt quinto de locis affectis patet. *cap.1* Similiter ſi euaſurus ſit æger, quis nam erit ſalutis modus, ex eiſdem met intelliges, potiſsimum naturæ inclinatione, ſeu motu exacte peſpecto, viribus ipſis bene valentibus, ac morbo valentioribus exiſtentibus. Proinde merito cum Galeno iterum concludamus quarto de præſagitione ex pulſibus; *cap.11* quòd cui ſtatus facultatis perſpectus ad vnguem ſit, locuſque affectus, & eius affectus, hic ad futura præſentienda eſt peritiſsimus. At ſi libuerit præcognoſcere, nunquid criſi, vel non criſi terminandus ſit morbus, ac ex quibus id prænoſcere liceat, librum tertium de criſibus conſulas: vbi Galenus illud ſcriptum reliquit; nos vero hic breuitati indulgentes prætermiſimus.

Præcipue cap.3. & 4. Curatio.

Inuentis denique affecta parte, ipſo affectu, & cauſa ex eorumque notitia ſelecto prognoſtico, reliquum erit, ſi curari affectus valeat, ad eius curationis modum accedere. Et enim medicinam eſſe inquit Hippocrat. libro de arte, *circa princ.* morbos ab ægris in totum tollere, & morborum vehementes impetus obtundere, & eorum qui à morbis victi ſunt, curationem

rationem non aggredi. Quorum itaque curatio-
nem aggrederis, communiſsimum eiuſdem Hip-
In princip. pocrat. axioma, libro de flatibus præſertim, ac non-
nullis alijs in locis conſcriptum, perpetuo præ o-
culis habeto; Quòd omnia videlicet, quæ præter
naturam ſunt, ab iis, quæ ipſis ſunt contraria, cu-
rentur. Verum cum eorum duplex ſit prima dif-
cap.11 ferentia, vt ex Galen. patet vndecimo methodi, a-
liis, per ſe ſubſiſtentibus, aliis vero in ipſo fieri,
vt ita dicam, ſuam eſſentiam habentibus, non o-
mnibus tamen ipſis ex vſu eſt ſemper mederi, ſed
iis quæ veræ per ſe ſubſiſtunt: ex his nanque cura-
tionis indicio præſtatur. Nam id quod curatio-
nem deſiderat, aliud plane non eſt, quàm affectus,
1.meth. c.9 qui vitiat actionem, vt Gale. placuit primo metho-
2.meth. c.3 di medendi; & ſecundo eiuſdem dicebat, non
functionis vitio, ſed morbo ipſi, id eſt, affectui præ-
ter naturam, qui actioni incommodat, applicamus
remedia: & proinde neceſſe eſt remediorum inue-
niendorum initium ex morborum ipſorum natura
In princi. ſumi, vt eidem Galen. viſum eſt tertio methodi me-
dendi. Siquidem abſurdum ſit, vt ipſe fatetur, aliud
eſſe, quod curandi rationem præſcribat, aliud quod
curetur: indicare enim de ſe quicquam magis po-
teſt, quàm de alio. Semper igitur comparandum
eſt remedium, quod affectui ſit contrarium; ab ip-
ſoque affectu prima indicatio ſumenda; ac illi de-
mum remediorum indicatio, quæ à laborantis na-
cap.13 tura ſumitur, adiicienda ex Galen. ſententia ſepti-
mo medendi. Nanque minima eſt ea, quæ ab ipſo
ſumitur affectu, &, tantùm initium, &, vt ſic dicam,
carcer, vnde medendi ratio promouetur; cum is
merito morborum curator ſit, cui facultas adeſt il-
la inueniendi: ex quibus perfici poſsit quod à pri-
ma indicatione ſuggeritur, ratione quadam, & me-
thodo, ſi rationalis, & methodicus ſit Medicus.
Nam ſi per experientiam inuenerit, obſeruator,
& empiricus eſt nominandus. Vnum itaque eſt
in omnibus curationibus principium, tum & via,
quæ ab eo principio ad finem vſque ducit, in om-
nibus particularibus morbis ſimilis eſt. Quare & ſi
in ſingulis morbis priuata quædam methodus ſa-
nandi videatur, commune tamen in omnibus ge-
nus vnum eſt: auſpicari etenim perpetuo oportet
ab indicatione, quæ ab affectu, cui mederi para-
mus, accipitur, quemadmodum quarto method.
cap.4 Galen. ſcriptum reliquit: & demum examinare, ac
A quo ſumenda ſit prima indicatio pro curatione. diſcernere, an cauſa, quæ affectum excitauit, iam
deſierit, an ipſum quoque nunc tum augeat, tum
faciat. Methodos propterea de medicamentis di-
ſcas oportet, ſi conſummate morbos ſis ſanaturus,
ac, vt quæ particulatim ſunt agenda, promptè in-
uenias, doctus tum ab eo, quod prima indicatio di-
ctat, tum vero ab ægræ partis natura, tum ambien-
tis temperie, ac aliis his cognatis, vt eodem quarto
cap.3 methodi medendi liquet. Quanti vero momen-
ti ſit ea, quæ ab affectis partibus præſtatur indica-
tio, pro ipſorum morborum curatione, ſexcentis in
cap.20 locis Galen. teſtatus eſt: ita vt in decimotertio me-
thodi ſcriptum reliquerit, nihil obſtare quo minus
medicinam non ſex menſibus tantum, ſed ſex die-
bus totam addiſcas, ſi quis eam, quæ à partibus ipſis
Ab ipſa parte affecta non vna dumtaxat indica præſtatur, indicationem adimat. Atqui ex ipſa af-
fecta parte pro morborum curatione non vna tan-
tum indicatio ſumitur, etenim ab ipſius tempera-
mento prima ſumenda erit. Ipſa nanque menſuram
præſcribit adhibendorum medicamentorum pro *tio ſumitur.*
morborum abolitione, quando videlicet vberius, *Prima indicatio.*
& diutius, & quando minus, ac breui tempore, ca-
lida, vel frigida, humida, vel ſicca medicamenta ad-
hibere debeant, cum eatenus redeat ad naturam
eorum quodque neceſſe eſt, quatenus à natura re-
ceſſerit: ac veluti quadam via retroferatur, quæ in
diuerſum agat ei, quæ facta eſt in ipſo, tranſmuta-
tioni: quamuis & ipſa etiam partium ſubſtantia ſi-
mul cum affectu, medicamenti genus commoii-
ſtret quoque, vt patet quinto methodi medendi: *cap.11*
velut modus vtendi ab ipſius forma, ac ſitu deſu- *Secũda indicatio.*
mitur. Secunda indicatio ab eius actione ſumitur:
Nunquid videlicet cunctis animalis partibus vtilis
ſit, aut paucis quibuſdam, aut ſibi vni. Verum hæc
in iis intemperiei generibus deſeruit, quæ ex hu-
moribus ſunt orta. Nam audacter euacuare lice-
bit, ſi pars ſibi ſoli inſeruiat, prout affectus ſuade-
bit, virtuti tamen eius attendendo. At ſi opus par-
tis neceſſarium ſit omnibus animalis particulis, ve-
luti ventriculi, & iocinoris, non leuis adhibenda
diligentia de robore virtutis eſt, ne hanc, magna
ſemel vſus euacuatione, diſſoluas, quare cum cau-
tione euacuandum, vt ne quid virtuti officias. At
cum non parſit actionum dignitas, ad portionem
actionum dignitatis etiam cuiuſque partis proſpi-
ciendum eſt robori: & propterea intelligendæ ſunt
omnium particularum tum functiones, tum vſus,
vt ſupra retulimus, ex quorum intelligentia haud
difficulter inuenies, quatenus cuiuſque robur cu-
ſtodiri oporteat. A figura etiã affectæ partis indica- *Tertia indicatio.*
tio ipſius modi euacuandi excremẽti ſuggeritur. Nã
venter vomitu, deiectioneque inanitur. Inteſtina
deiectione tantum, ſicut iocinoris caua. Renes ve-
ro, & iocinoris gibba, veſica, ſi multo vitioſo ſuc-
co ſint referta, per deiectiones, & pharmaca deie-
ctoria expurgantur, ſin modico ſint referta, per v-
rinarios meatus. Cerebrum verò per palatum, na-
res, & aures. Pectus, & pulmo, per aſperam arte-
riam, & fauces. A ſitu quoque affectæ partis indi- *Quarta indicatio.*
catio dabitur ſanè non leuis, cum ad ſolidarum par-
titum intemperiem tum, ad ſuccorum vitium. Nam
qui per ſumma corporis intemperie laborant, iis
medicamenta, quæ intemperies requirit, applica-
bimus. Quibus autem in profundo corpore intem
peries eſt, in his rationem interualli habebimus,
vehementioribus vtentes medicamentis, quàm in-
temperies requirat. Nam ſi eis vtaris, quæ intempe-
ries requirit, multo imbecilliora quàm vſus poſtu-
let ad locum peruenient. Ad euacuationes quoque
ſitus nonnihil indicat, ſocietatẽ cum aliis particulis
laborantis partis docens, & propterea per quæ, ac
quomodo euacuare oporteat, ipſa partis poſitio
præcipue demonſtrat, vt liquet ſecundo de arte cu-
ratiua ad Glauconem, & quinto, ac decimotertio *1.ad Glau. cap 2*
methodi. Nec ſpernenda erit indicatio, quam ſen- *5.meth.c.11*
ſus partiũ acuitas, hebetudoque ſuppeditant, quan- *13.meth. cap 15*
do omne medicamentum contemnunt, quæ tardi
ſunt ſenſus, etiam ſi non leuiter rodant. At quæ a-
cuti ſunt ſenſus, eorum vires dolore reſoluuntur.
Expedit igitur his non confertim, nec ſemel valen-
tioribus auxiliis mederi, ſed tuto potius in tèm-
pore. At vbi tardus eſt ſenſus, in is etiam celeriter *Quinta indicatio.*
obire, quod iuſtum eſt, licet ſemel vtendo re-
medio, quod ſit idoneum. Sumpta igitur ab ipſo
morbo prima indicatione, ac prædictis omni-

bus de affecta parte optime perſpectis; ſeu ipſarum nonnullis, quæ contraria ſint morbo, vna, vel duabus qualitatibus, aut tota ſubſtantia pro eius

Victus ratio.

abolitione, propinanda ſunt, victus ratione primum inſtituta: quæ iterum ex ipſius morbi ſimulque affectæ partis notitia, præſtatur. Etenim vniuerſa morbo pugnare debet, quoad eius qualitatem ſpectat. Similis vero ætati, conſuetudini, ac naturali temperamento inſtituatur, etſi veræ alimoniæ ſcopus vnus tantum ſit communis prorſus cum ſanis, tum languentibus, facultatis ſcilicet

com.44

vitalis cuſtodia, vt patet apud Galen. primo de ratione victus in morbis acutis. Nanque morbus, ſuæ affectionis indicat auxilia, venæ ſectionem videlicet, clyſma, cataplaſma, oxymeli, aquam mulſam, atque aliorum vnumquodque. Virtutis vero cuſtodia ſolam indicat alimoniam. Quanquam morbi affectionem in cibandis ægris, non tanquam cibi indicatricem, ſed tanquam prohibitricem contemplamur. Vbi igitur non prohibuerit morbus, facultasque præceperit, tunc nutrimus. Neque enim cibus morbi affectionem ſua ratione inuadit, niſi vim etiam medicamenti obtineat, quæ contraria velut ipſa medicamenta, morbo eſſe debet, vt diximus. Ipſius verò quantitas metienda erit, prout magis, vel minus vires indigent, ac morbus ipſe à cibo maiorem, vel minorem noxam ſuſcipere paratus eſt, quod idẽ eſt, ac ſi dixeris promptius, aut ægrius alimoniam prohibeat. Similis quoque ratio habenda erit in ſingulis aliis morbis, non ex intemperie tantum, ſed ex quauis alia cauſa ortis, cùm non alia ratione curentur, quàm per contrariam victus rationem, ac medicamenta contraria parte ipſa affecta, ac eius indicationibus non neglectis, vt ſuprà decretum eſt. At ſi non vnus tantum fuerit præter naturam affectus, ſed duo,

Complicatorum affectuum curandi ratio.

Primus modus complicationis.

3 meth c.9

7 meth.c.12

vel plures, primum exiſtimare licebit, à quo maximè diſcrimen ægro impendere videatur, vt ab eo non leue periculum immineat. Nam affectus, à quo primum, maximeque impendet homini periculum, hic primus curari debebit, vt patet tertio, & ſeptimo methodi medendi. Quanquam interdum non primus modò, verumetiam ſolus. Ad id verò quod magis vrget, dirigi primum curantis conſilium debet, non tamen alterius cura omnino poſthabita, cùm etiam aliquando omnibus pari ſtudio auxiliemur, ſi æqualiter vrgeant. Vrgebit autem maximè affectus, vbi ipſe magnus fuerit, aut ex eius propria eſſentia, ſeu magnitudine, vel quia cacoethes: aut propter affectæ par-

cap.6

Secundus mod.

tis præſtantiam, quam occupat, vt diximus Galen. auctoritate quarto methodi medendi. Hac igitur via curari debent complicati affectus, vbi alter magis vrgeat. At ſi ita ſe habeant, vt vnus ſanari nequeat, niſi prius alter curetur, ad id, quod ordo dictat, eſt reſpiciendum, eo ſcilicet primo curato, quo non curato, reliquus affectus curari non valet. Veluti ſi vlcus vnà cum phlegmone conſiſtat, quamuis phlegmone ab vlcus cõſequatur, curari tamen non valet vlcus, niſi prius phlegmo-

cap.9

Tertius mod.

ne curetur, prout ſcriptum reliquit Galen. tertio methodi medendi. At ſi vnus affectus cauſæ rationem obtineat, alter vero effectus animaduertendum erit quis nam eorum augere, aut gignere reliquum poſsit: quíve rurſus, vel ſignatur, vel incrementum ab eo ſuſcipiat, illud pro comperto habens non poſſe ad perfectionem vllum affectum ſanari, manente adhuc ipſa, vnde natus eſt, cauſa. Quanquam fieri aliquando poteſt, vt tanta ſit morbi, qui ſe habet vt effectus, magnitudo, vt præſentem perniciem, niſi occurras, afferat: quo caſu oportebit huic primò occurrere, deinde ad cauſam redire: vt à Galen. decimo methodi medendi de-

cap.1

cretum eſt, licet non amplius complicati tunc affectus à medico, vt cauſa, & effectus conſiderentur, ſed vt vnus magis vrgeat, quàm alter. Qua de re idem erit curationis modus, velut in prima affectuum complicatione diximus, qua ratione interim fit, vt quamuis ſymptoma nullum ſeorſum curationem exigat, vtpote cum affectu vnde naſcitur, vnà ceſſans & proinde nullum ſymptoma, qua ſymptoma eſt, curationis rationem indicat, nec primam immutat: ex accidenti tamen ſymptomata quædam interdum curationem immutant, cauſæ ſcilicet locum eo tempore habentia, quando adeò aucta ſint, vt lædant aut virtutem, aut affectionem: quò fit vt curandi ratione mutata, ſymptomata primum ſummouere cogamur. Quod iterum non, vt ſymptoma, ſed tanquam magis vrgens affectus à Medico conſideratur. Complicatur nanque non modò morbus cum morbo & ſymptoma cum ſymptomate, ſed morbus cum ſymptomate, ſeu ſymptoma cum morbo interdum. Cùm videlicet grauiora adeò ſint ſymptomata, vt eis proſpici maiore medendis ſolicitudine debeat. Nam ea, quæ neceſſariò morbis ſuccedunt, tanquã affectus eorum, ceu prorſus non ſint, relinquimus. Sunt etenim & morborum ſigna, & vnà cum effectu, vnde oriuntur, ceſſant, ipſum vmbræ ritu comitantia, vt patet vndecimo methodi medendi. Cùm igitur eo complicantur affectus, vt vnus cau-

cap.12

ſæ rationem obtineat, reliquus verò effectus, qui vel gignatur, vel incrementum ab eo accipiat (nam ſi genitus ab eo fuiſſet, nec amplius generaretur, aut incrementum ſuſciperet, nulla ſumeretur ab ipſo curatiua indicatio, tanquam alteriua cauſa, vtpote eo non ampliua lædente) ab eo affectu prima ſumenda erit indicatio: ac is primò curandus, à quo alter gignitur, aut incrementum ſuſcipit, non alio inquam modo, quàm, vt ſuperiua demonſtrauimus, ſi morbua ille fuerit, ac ex ſe ipſo functiones quaſdam primo offendat (ſubinde nanque morbus ex morbo naſcitur, vt teſtis eſt Galen. libro de diffe-

cap.3

rentiis morborum) demum ad reliquum accedere, qui vt effectua ſe habet, cuique nanque eorum ſua erit cõtrarietas, & ſi plura ſint morborum genera, vt liquet vndecimo metho. Ita omnis exceſſus per

11.meth.c.8

8.meth.c.1

contrarium exceſſum ſanetur, vt ipſemet Gale. teſtatur octauo eiuſdem. Vbi vero qui generat, vel auget affectum, non morbus, ſed morbi cauſa fuerit, ipſa cauſa ſpectanda erit, Gale. præcepto ſeptimo

cap.12

cap.4

meth. med. Nanque hæ dum lędunt, curandi rationem immutant, ac interpellant, vt liquet duodecimo eiuſdem, cum ex eis prouidentiæ indicatio, & non curationis veræ, & propriæ præſtetur, quò fit, vt in iis nec affectus ſimplex, nec ſanatio ſit: tamen prima indicatio ab ipſa ſumitur cauſa, ac procul dubio hæc primò ſananda erit. Interim tamen nec eius affectus, qui per eam genitus eſt, ratio non habenda erit. Quinimò ſi in idem conſentiant, & quæ

Affectuum qui ſibi diſſentiunt mod.

morbũ curant, & quæ cauſam oppugnant, ſine cunctatione id peragendum erit. Animaduertendũ tamen

mē in huiuſmodi implexibus, quòd nonnunquam à cauſa quapiam oritur affectus, ſed ita oritur, vt ſeparata cauſa, haudquaquam affectus ipſe permanētem habeat diſpoſitionem. Interdum autem partim iam affectus eſt, partim etiam dum fit. Sæpenumero, quanquam fieri deſinat ablata cauſa, perſeuerans tamen manet diſpoſitio, vt primo de locis affectis, & octauo method. meden. teſtatur Galen. Proinde ſi talis naturæ erit, qui à quapiam cauſa affectus oritur, vt ea ſublata permanere non valeat propter eius exiguitatem, propter quam interdum non apparet eſſe, ſummouenda tunc tantum cauſa erit, nulla demum ipſius affectus habita ratione, cum propter eorum exiguitatem, ſeparata cauſa faciente illico tales affectus finiantur, natura videlicet ipſos ſanante, nullo adhibito medicamento. At ſi non adeo exiguus affectus ſit, ſed pars eius iam genita ſit, pars in gignendo, & etiam dum fiat, vtrique conſulendum erit. Primū quidem ſummouēdo, quæ ipſum efficit, cauſam: deinde quod factum iam eſt ipſius auferendo, vtpote natura propter eius magnitudinem abſque medicamento externo ipſum vincere non potente. Quod ſi in idem conſentiant, & quæ cauſam reſcindunt auxilia, & quæ affectum oppugnant, cum vnum ſit in quod vtraque conſpirant, ſine cunctatione, vt diximus, id peragendum erit. Quanquam prima indicatio perpetuo ab ipſa ſumitur cauſa, eaque nimirum prima ſananda erit. Etenim dum ipſa lædit, curandi morbi rationem interpellat, vt oſtendimus. Interim tamen nec ipſius affectus, ſeu morbi ratio non habenda erit, vt diximus, quinimò ſemper quoad fieri poſsit, medicamentorum materia eligenda eſt, quæ cum hoc, quòd cauſam reſcindant, affectum ſaltem non augeant. Si ex eiſdem amborum ſublatio prouenire non poterit, commune præceptum Galen. perpetuo obſeruantes lib. artis medicæ, vt vnamquanque prius, quæ efficit cauſam reſcindamus, deinde ita ad illam, quæ ab eadem cauſa facta eſt, ægritudinem accedamus, ſalubrium cauſarum intentionem facientes: quod quidem Medici opus mixtum iam eſt ex præſeruatione, & curatione. Nam per cauſæ morbum efficientis abolitionem, illud quod factura erat cauſa illa, prohibitum eſt fieri: & hoc pertinet ad artem præſeruatiuā. Quod vero iam factum eſt ex morbo, propriam exigit curationem. Quare non immerito cum talia mixta ſint ea præſeruatione, ac curatione, interdum alias alia vtimur appellatione, cum proprio hoc opus nomine careat. Semper enim curatio prophylacticem ſibi quoque permiſtam habet. Nec ſecus exequendum eſſe cenſerem, cum perſeuerans permaneat diſpoſitio, quanquam ablata cauſa fieri deſinat. Quinimò ipſa cauſa prius ſublata, vniuerſa Medici intētio (quamuis affectus fieri deſinat, quoniam perſeuerans manet diſpoſitio) pro ea diſpoſitione auferenda ſuis contrariis occupari debet, modò quo ſupra retulimus, neglecta eo tempore cauſæ indicatione, vtpote non amplius lædente, ipſa iam ſublata. Vt vero ipſius efficientis cauſæ cōgrua fiat abſciſsio, ea animaduertenda erunt, quæ in noſtra methodo breuiter conſcripſimus, vtpote ſi opus fuerit, ipſam prius concoquendo, ac præparando, & demum euacuando. Interim autem ſtatim circa initia ipſam euacuabis, prout vſus vrgebit, vtpote ſi materia turgeat, aut ea quæ ex turgentia immineant pericula, etiam ſi non turgeat. Quantitas vero quæ auferri debet, tum eiuſdem quantitate menſuratur, tum ex virium robore, vel imbecillitate maiori, vel minori: quod quidē ſummopere perpendendum iuſsit Galenus nono Method. meden. Semper enim ad vires collatio facienda erit, vt quātum ipſæ permiſerint, aut prohibuerint, tantum ipſius cauſæ morbi auferamus, & non auferamus. Pro magnitudine etenim imbecillitatis impeditur vacuantium auxiliorum vſus, vt patet decimo eiuſdem Metho. meden. Quòd ſi cum viribus imbecillibus corruptela humorum incidat, oportet vt paulatim, quod vitioſum eſt, euacuare, & paulatim inuicem quod ſalubre eſt pro eo reponere, vt nono Method. medend. ſcriptum eſt: vocant autem Medici eiuſmodi vitioſi ſucci curationem Græcè epicraſin. Naturæ autem robur, prout ſuperius diximus iuxta Galen. ſententiam libro de curatione per venæ ſectionem, & libro de conſtitut. artis medicæ, ex ipſo præſertim pulſu dignoſcimus. Si vero adeo imbecilles interdum vires fuerint, vt omnino cauſæ abciſsionem prohibeant, ipſe prius roborandæ ſunt, tāquam magnopere vrgentes cauſæ, eo tempore, ac morbi indicatione poſthabita; ac demum ad cauſam, ipſumque morbum redeundum erit, vt patet decimo Method. medend. Nam virtus omnium prima cuſtodienda hominibus eſt, ac omnium ea prima indicatio eſt, quæ à virtute ſumitur, licet non ſit prima, vt quæ curationem doceat, cùm ex numero curatricium indicationum non ſit, quamuis ea accidenti aliquandò virtutis roboratio ad affectus curationem conducat. Verùm prima eſt earum, quæ ad vitæ cuſtodiam pertinent. Nam neque vt valeamus, nec vt à morbis liberemur, ab ea quicquam proprium deſumimus, ſed vt viuamus, ex eiuſdem Galen. decreto nono Metho. meden. Quòd ſi affectus, ſeu morbi cauſa non amplius lædat, ac ipſum efficiat morbum, licet prius feciſſet, cum nō amplius cauſa ſit, nec in corpore perſiſtat, aut actiones lædat, nulla ab ea ſumenda indicatio erit, pro eius ſublatione, aut eiuſdem affectus curatione, ſed tantum pro ipſius affectus notitia, vt diximus ex Galeni ſententia quarto Metho. meden. Si verò ea nondum efficit, aut lædit, poterit tamen olim lædere, aut actu morbum efficere, hæc ad eam attinet artis partem, quæ verè prophylactice dicitur: de qua hoc loco ſermonem facere non intendimus. Nam quomodo ſanitas, quæ iam deperdita eſt, vendicanda ſit, & non quo pacto ea in corporibus ſeruanda, aut eadem corpora à morbis præcaueri debeant, pertractare aggredimur.

1. de loc. affe. c. 2. & 3. 8. meth. c. 1.

Cauſa abciſsio.

cap. 10 *cap. 2* *cap. 10* *De curat. rat. per venæ ſec. cap. 14* *De conſtat. art. med. cap. 18* *cap. 8* *cap. 13* *cap. 5*

EXERCITATIO,

Περὶ μνήμης ἀπολωλυίας.

Id eſt, De memoria deperdita.

CAPVT I.

CVM caput, ſeu cerebrum, quod in capite continetur, aut velut arx, ſedes, & domicilium ſit animæ ratiocinatricis, vel ipſa anima forma ſit, aut temperamētum eiuſdem cerebri, vt

2. de loc. affe. cap. 9. 3. de loc. affe. c. 5. 6. & 7. 7. de Pla cituu cap. 3

Gal. viſum eſt tanquam in hac re ancipiti, in 2. & 3. de locis aff. ac ſeptimo de Hippocratis & Platonis decretis, & ſexcentis fere aliis in locis, non ab re ab eiuſdem affectionibus exordiemur. Verùm de eis, non velut cæteri, qui indiſtincte ſcripſerunt, tractare, intendimus. Quicquid enim ſit ad Galeni mentem anima ipſa, cum ſemper de eius ſubſtantia anceps fuerit, & proinde confeſſus fuerit ipſius eſſentiam non nouiſſe, illud tamen, non modo eiuſdem auctoritate, ſed Hippocratis, Platonis, ac Ariſtotelis, pro comperto habetur, eam ob ſuſcipientis ipſam corporis alterationem immutari poſſe, & proinde interdum lædi; velut etiam experientia in dies comprobari videmus, animæ ſcilicet functiones à diuerſis præter naturam affectibus oblædi, quamuis eam incorruptibilem ac immortalem, vt Chriſti aſſecla, firmiter teneam. Propterea ratione diuerſarum læſionem animæ functionum, quæ ex diuerſis cauſantur præter naturam affectibus, eorundem ordinem quendam ſtatuemus. Nam cum quædam per ſe ac propriæ actiones ſint, quas ex ſe ipſa operatur, velut imaginari, cogitare, ac memorari; quædam vero munera per aliud exequatur, tanquam inſtrumentis quibuſdam, vt ſentire, mediis inſtrumentis ſenſus, & moueri, inſtrumentis motoriis, principium, ac originem, & ſentiendi, & mouendi eis præſtans, vt liquet in Galen. doctrina; propterea cum duxi

Ordo ſeruandus in capitis affectibus.

ordinem ſeruandum, vt primo de iis affectibus ſermo habeatur, ex quibus principes animæ functiones læduntur. Secundo loco, de iis, qui ſenſibiles operationes offendunt. Tertio vero, de iis vitiis, quæ quomodocunque voluntarios motus impediunt. Vltimo, ſi quis ſint præter naturam affectus in capite orti, in quibus, aut cunctæ prædictæ animæ functiones, aut plures offendantur, de iis etiam tractare non grauabor: quibus tandem enarratis, abſolutus erit ſermo de capitis affectibus. Et licet omnes ferè difficilis ſint cognitionis, cum nullum habeant loci affecti ſignum, quod ſenſibus dignoſcatur: nam neque tumor præter naturam, neque dolor, neque excretio, aut aliud quippiam apparet, quo valeamus partem affectam in eis dignoſcere, in memoria quidem deperdita id potiſſimum conſpicitur. Quapropter cum non admo-

Cur primo de memoria deperdita.

dum facilis ſit in ea affectione partis affectæ dignotio, cumque ſit ex numero earum affectionum, quæ raro euenire ſolent, vt teſtatur Galen. tertio de locis affectis, in quibus remediorum inuentio ex vera demonſtratione procedens, quam hic ſectari

cap. 4

potiſsimum intendimus, experientia longe præſtat, non ab re cum Galen. tertio de locis affectis, ab hac exordiendum eſſe cenſui: cuius dignotionem, prognoſticam, ac curationem, via quadam, ac ratione, iuxta eiuſdem Gal. monimenta præci-

cap. 3

pue, & Hippocratis, ac aliorum Græcorum, veterumque Latinorum, Arabibus omnino poſthabi-

Auctores quos ſectabimur.

tis, velut & aliorum quoque affectuum præter naturam, conſcribere paramus, illum, quem in præcedenti vniuerſali capite propoſuimus ordinem perpetuo ſeruantes. Propoſito nanque quolibet vitio,

Quis ordo ſeruetur in ſingulis affectibus.

de quo diſſerendum erit, quis locus afficiatur primo inueſtigabimus, deinceps quis affectus præter naturam ſit, & quibus indiciis, cum ipſe, tum eius cauſa dignoſcantur, dilucidabimus. Quibus exactè cognitis, ad eiuſdem vitij prognoſtica primùm & deinde curationem rationabili quadam methodo deueniemus.

Memoria deperdita quid.

Cum itaque quiſpiam omnium eorũ, quæ prius nouerat, oblitus fuerit, huic memoriam deperditã eſſe fatemur, adeo, vt interdum eueniat, vt quidam eorum, & literarum, & artium in tantum obliti fuerint, vt ne nominum quidem ſuorum meminiſſent, prout Galenus teſtatur libro de differen-

De differẽ. ſympt. c. 3. 2. de cauſis ſymp. c. vlt.

tiis, & ſecundo de cauſis ſymptomatum, Thucididẽ pro teſte inducens. Huius affectionis, quę pars in ea

Quæ pars in ea affecta ſit. cap. 3

affecta ſit, cum omnes affectarum partium notione indigeant, primò inueſtigabimus. Quæ quidẽ quòd ea ſit, qua princeps animæ vis continetur, nulli dubio eſt, quam ſola actionis læſio ſatis conducit ad dignoſcendum. Hæc nãque, cum nulla alia pateret via, Galeno ſatis erat, pro affectarum partium intentione, velut ſcriptum reliquit tertio de locis affectis, potiſsimum in hac affectione, in qua nullum affecti loci ſignum, quod præcipue eiuſdem ſit, haberi poteſt, videlicet neque tumor pręter naturam, neque dolor, neque excretio, neque aliud quippiã tale, nec ea affectio, ſi caluaria tantum affecta ſit, fieri poſſet, vt patet eodem tertio de locis affectis velut quod nec cerebrũ ipſum ſecundũ eius ventri-

cap. 4 cap. vlt.

culos afficiatur, idẽ Gal. ſecundo de cauſis ſymptomatum decretum reliquit. Nam nec eius generatio, nec ſolutio ſubitaria eſt: relinquitur ergo iuxta eius doctrinam, quòd cerebrum ipſum ſecundum proprium eius corpus, in quo principes exercentur functiones in obliuione, ſeu deperdita memoria, affe-

Quis affectus præter naturam.

ctum ſit. Ipſa verò affectio ſymptoma eſt in genere noxæ functionũ animalium principum: in qua memorandi facultas non deprauata eſt, nec imbecilla reddita, ſed omnino abolita: quòd promptè ex modo læſionis ipſius facultatis, ac ab ipſius notione patere poterit. Verùm cùm cuiuſuis ſymptomatis cauſa morbus ſit, vt liquet libro de differ. ſymptoma.

cap 4 & 5.

eumque præcedere neceſſe ſit; ad quẽ cerebri morbum conſequatur, inueſtigandum erit: hunc verò omnino intemperiem, eamque frigidam ipſius cere-

Symptoma cum ſit, quẽ morbũ ſe-ctetur

bri, quę animales actiones torpidas efficit, Gal. tertio de locis affectis, ac ſecũdo de cauſis ſymptoma. aſſeruit eſſe, medicamentorũ exẽplo, quæ hoc ſymptoma facere poſſunt, quibus refrigerandi facultas

3. de loc. af. cap. 5

ineſt, illud cõprobans. Siquidem calida cauſa motũ excitat, frigida autem ocioſum, & ad motiones pigrũ reddit animal, id quod animalia quoque per frigora latere coguntur, haud obſcure declarant: perinde enim ac ſi mortua eſſent, hyeme ob frigoris vim latitare ſolent, vt ipſemet Galen. aſſerit ſecun-

2. de cauſis ſymp. cap. 9 3. de loc. af. cap. vlt. 3. de loc. af. cap. 5 De morbo ſacro circa finem.

do & tertio de locis affectis. Illud idem confirmauit Hippocrat. tum libro, de morbo ſacro, tum in epiſtola de inſania, cùm dixit, Obliuioſos fieri dum cerebrum perfrigeratur: hoc verò à pituita perpetiuntur, cùm præter ſolitum morem compingitur. Verùm nunquid ea ſola frigida cerebri intemperies ſit, vel cum humiditate, ſeu ſiccitate copulata, ex aliis quibuſdam ſignis deprehenditur; ſomnos ſiquidem obſeruando, vtrum videlicet vehementer, an modicè ſomnolenti ſint, aut omnino non ſomnolenti, ſed quantum ad ſomnum pertinet ſecundum naturam ſe habeant. Nam ſi ve-

Via diſtinguendi diuerſas cerebri intemperies, ad quas ſequitur.

hementer ſomnolenti ſint, frigidam ac humidam cerebri intemperiem, ſi omnino non ſomnolenti, frigidam ac ſiccam, ſi verò modicè ſomnolenti ſint, frigidam tantùm intemperiem eſſe ſignificabit. Præterea conſiderandum eſt, num quippiam excernant, vel ex naribus, vel ab ore, quod quidem à capite defluat, aut ſiccæ appareant partes

hæ: nam

Nunquid per eſſentiā, aut per conſenſum læſo cerebro, fiat. hæ: nam ſi multa excernatur, pariter humidam cum frigida copulatam intemperiem: at ſi aridiores huiuſmodi partes ſint, ſiccam, & frigidam: ſi vero quantum ad hæc pertinet, ſecūdum naturam ſeſe habeant, frigidam tantum intemperiem deperditæ memoriæ cauſam eſſe oſtendunt. Nunquid autem hæc cerebri diſpoſitio ipſius primaria ſit, vel per cōſenſum, nam ſic quoque exoriri poteſt, vt in quibuſdam morbis in abſceſſum declinantibus Gale. *cap. 7* teſtatur ſecundo de cauſis ſymptomatum; diſcerni illud poteſt, ſi obſeruaueris, num prædicta affectio propriis accidentibus dignoſci valeat, perpetuoque permaneat, ac ad alias affectiones non cōſequatur: nam tum primario affectu cerebrum labore conſtabit. Quòd ſi propriis accidentibus diſcerni non valeat, neque perpetuo permaneat, atque ad alias affectiones conſequatur, per cōſenſum memoriam offendi dicemus. Sunt qui velint aliis quoque cerebri partibus affectis, ac ex quibuſdam, præter dictas intemperiebus, eam oriri poſſe; quos, ſiue Græci, ſeu Arabes, vel Latini fuerint, cum à Galen. *3. de loc. af. cap. 5* doctrina, ac Hippo. magnopere deuient, Galenus inquam, vt liquet tertio de locis affectis, & ſecundo *2. de cauſis ſympt. ca. 7* de cauſis ſymptomatum. Hippocrates verò, vt præcitatis locis patet, præſertim cùm eoſdem tanquam duces præcipuè ſectari intendamus, breuitati modo indulgentes, miſſos faciemus. *Quæ, quæna ſint eius cauſa.* Huius autem affectionis cauſa cum interna, tum externa eſſe poterit: quod ſi interna fuerit, vel redundans pituita, vel ſuccus melancholicus erit. *Diuerſarū cauſarum indicia.* At ſi pituita, non tantum ex modo dictis ſomnis, ac cerebri recrementis illud percipies, verùm ex ægri habitu, ætate, ac temperatura, anni tempore, regione, & cæli ſtatu, ac præcedenti victus ratione; omnibus ſiquidem, aut ſaltem pluribus ad frigidum & humidum vergentibus. Pariter, ſi redundans melancholicus ſuccus prædictæ affectionis cauſa fuerit, vt diximus, aderunt ſomni, tum excrementa, ac cuncta alia, quæ præceſſerunt ad frigidum, & ſiccum inclinabunt. Si verò nullum affuerit prædictorum humorum redundantiæ ſignum, ea aliqua externa cauſa ortum ducere coniectandum erit; præſertim ſi ex extrema ſenectute obliuio originem non ducat: idque potiſsimum percipies ex ægri, vel aſtantium relatione: vt ſi quiſpiam morbus prius præceſſerit, ſolutusque in totum in obliuionē trāſierit: vel ex aſſumptione quorundam medicamentorum, quæ ingentem refrigerandi facultatem habeant: ſeu capiti quomodocunque adhibita fuerint. Ex immodicis quoque laboribus in ſtudiis, atque vigiliis, vel in aliis quibuſdam, ortum habere poterit; veluti in eo, qui circa diſciplinas, & in alio, qui vites colebat, propter labores Galen. nouit: vt patet tertio de locis affectis. *cap. 5* Ex aliis quoque infrigidātibus, quæ extrinſecus accidunt, ſi immoderatius occurrant, velut ſunt tum cibi, tum potiones ſuapte natura frigidiores, excitari poterit. Quòd ſi modica fuerit ipſius memoriæ offenſio, ob minorem eueniet cerebri refrigerationem, & veluti quidam torpor eius erit, ac habes, nec omnino ex abolita erit, ſed diminuta, ſeu imbecilla. Si verò ſimul cum memoria ratio quoque deperdatur, quę affectio fatuitas, ſiue ſtultitia nominatur, à Græcis μώρωσις dicta licet ab eadē diſpoſitione procedat, vehementius tamen in hac intenditur *Locis citatis.* iuxta eundem Galenum eodem tertio de locis affectis, ac ſecundo de cauſis ſymptomatum. *Prognoſticum.* At quoniam totius præſagitionis ſumma in morituris, conualituriſque eſt, quoties vis ægrotationis cum ægri facultate confertur; ſi enim morbus vehementior eſt, æger omnino morietur, ſi debilior quàm ægri facultas, haudquaquam morietur, vbi nihil erroris committatur Gale. teſte ſecundo prognoſticorum; *comment. 6* propterea cōſiderata hac affectione, quæ ſuapte natura cerebrum, membrum ſiquidem princeps, lædit, perpenſaque eius magnitudine, quanta videlicet fuerit, factaque demum relatione ad vires ipſas, cum ipſius cerebri, tum etiam totius corporis, vitaleſque, ac naturales, ſi affectus eis ſuperior inueniatur, vtique morietur æger; ſin contra, ſeruabitur: potiſsimum ſi alia conſenſerint, ætas videlicet, temperamētum, tempus anni, &c. *Quæ ſeruāda ſint in ſingulorum affectuum prognoſtico, etſi non dicantur.* Tempus autem coniectari poterit ex maiori, vel minori robore virium, & prædicti affectus, ac magnitudine exceſſus eorundem. Quæ, & ſi in aliis non dicantur, in cunctis tamē ſubintelligi affectibus debere volumus. Hippocr. vero libro primo prædictionum, obliuionem *tex. 28* malam eſſe retulit. Inſuper ex Aëtij ſententia, capite *Aëtius lib. 6 cap. 23* de memoria amiſſa, valde timendum erit, quibus ea derepente deficit, alia vero ſana eſſe videntur, ne comitialis morbus eis ſuperueniat, aut ſideratio, vel reſolutio, aut quoddam aliud magnum cerebri malum. *Curandi ratio.* Pro cuius curatione illud primò animaduertēdum erit, nō tantum in hac, ſed in ſingulis ſequentibus affectionibus nos earum tantum curationes docere, quæ per eſſentiam ortum habent, ac primariæ & propriæ ſunt, & non earum, quæ per conſenſum: cum eæ nullam propriam curationem requirant, ſed ſublatis primis, ac propriis affectibus, quos inſequuntur, ſtatim & ipſæ auferuntur, vt liquet primo & ſecundo de locis affectis. *1. de lo. aff. cap. 6* Quemadmodum ſi obliuio ad lethargum, vel cæteros ſoporiferos affectus inſequatur, aut ad morbum quempiam in *2. de lo. aff. cap. 9* abſceſſum declinantem. Summa verò huius affectionis medela eſt in calfaciendo vniuerſum ipſorum corpus intrinſecus, & extrinſecus, iuxta menſuram euariationis habitus naturalis, Aëtio auctore. *Victus ratio.* Proinde tam ſi ab interna, quàm ſi ab externa cauſa ortum ducat, aër ad calidum inclinet oportet. Nam cùm ſine eo nec ſanitas tueri, nec morbus tolli poſsit, Gale. teſte nono meth. med. *cap. 14* non immerito is primo alterandus erit; iſque ſit luminoſus, alienus ab aquilone, ac auſtro, cum vnus infrigidet, alter vero caput repleat. Caueat à multo ſomno, præſertim diurno, ac ſuper repletionem; ſedis ſit moderatus; velut & vigiliæ moderatæ quoque eſſe debent, cùm & ſuperfluæ ſpiritus diſſoluant. Exercitium quoque moderatum, & pedum, & manuum, & interdum capitis cum frictionibus ex aſperis linteis magnopere confert: velut quies immodica, ac deſidioſa vita valde offendunt. Alui excrementa ſingulis diebus, ſi non à natura, ab arte educenda erūt: eorum nanque retentio caput offendit. Caueant ab immoderatis animi affectibus, præſertim mœſtitia, cura, ac ſolicitudine: nam iræ excitatio forte eis nō nocebit. Cauenda eſt multa repletio alimentorum & potuum, vitandaq; ſunt; edulia infrigidētia, craſſefacientia, & inflantia; multuſque aquæ, adhuc magis vini potus. Ab oleribus propterea omnibus frigefacientibus abſtinendum, fructibus, ac bellariis, caſeoque, ac lacte. Verùm, vt Aëtius teſtatur, alimentum conuenit friabile, & aliquo modo calefactorium, ac attenuatorium. Acriora autem alimenta, velut ſunt allia, thymbra, origanum, pulegium, ex interuallis exhibeantur. Sed & horum etiam co-

pia vitanda erit. Cruditas quoque omnino cauenda, cum omni re magis meotem vitiet. Vinum his conuenit tenue, album, non valde vetus. Nam per moderatam caliditatem, vt ait, Aëtius, tum alia nõ pauca poteſt, tum animam manſuefacit, & motum ei præbens coocinnum, ac ſedatum, ad tripudium aptam facit. Veneris vero vſus ſit rariſsimus. neque enim ad totius corporis ſanitatem conducit, neque ad animæ ratiocinationes, ſi immoderatus fuerit, confert. Verùm illud memoria tenẽdum erit, quòd ſi à frigida, & humida cauſa obliuio ortum duxerit, non tantum ad calidum, verum & ad ſiccum vniuerſa victus ratio declinabit. Si verò cum frigiditate ſiccitas fuerit commiſta, non modo ad calidum, verumetiam ad humidum vergat oportet; cùm ex calido & ſicco prorſus læderentur taliter affecti, velut experientia comprobauit Gal. in eo, qui ob laborem in ſtudiis effectus erat obliuioſus; ſimulque in eo, qui vites colebat. Hoc autem cùm non magno negotio fieri poſsit, breuitati indulgentes bona fronte omittimus.

3. de lo. aff. cap. 5

Medicamentorum verò ratio ea ſeruanda erit. Nam ſi ea pituitæ redundantia obliuio ortum duxerit, eam prius concoquendo, ac præparando, demum euacuare oportet: pro cuius concoctione, ac præparatione vtaris rhodomelle, accipiens eius vnc. j. & s. ſyrupi de infuſione roſarum vnc. j. aut tantundem oxymellis cum eodem ſyrupo de infuſione roſarum cum aquæ betonicæ, ſampſuchi, vel hyſſopi vnc. iij. vel iiij. aut ſampſuchum, hyſſopum, betonicam, ſerpillum, vel thymũ in aqua mulſa decoquito: de qua vnc. iiij. vel v. ægro tribuantur: quibus pluries adhibitis ſecundum totum, vel partem concocta, ac præparata materia, eam euacuare licebit ex decocto myrobalanorum chebulorum pondere drac. iiij. agarici trochiſcati drac. t. vel ſcrup. iiij. florum ſtœchadis drac. s. cui addе ſyrupi de pluribus infuſionibus roſarum rubearum, aut roſarum perſicarum vnc. ij. vel iij. diacatholicon vnc. s. aut confectionis de dactilis drac. ij. vel iij. & ſi vnica vice tota cauſa auferri nequeat, quod ſæpius euenit, tum ſuapte natura, quia craſſus, & lentus humor eſt, tum ratione partis affectæ, iterum is præparandus, ac concoquendus erit cum eiſdem, vel valentioribus, vt ſyrupo de ſtœchade, aut oximelle ſcyllino, iterum addendo ſyrupum de infuſione roſarum, permiſcendoque decoctum aliquod ea ſupradictis, & miſcendo, ſi videbitur, in eo pulegium, origanum, vel ſtœchadem; quo denuò concocto, ac præparato ex catapotiis arabicis, aureis, ſine quibus, vel aggregatiuis cum agarico permiſtis, euacuari poterit: drac. j. vel ſcrup. iiij. excipiens ex dictorum catapotiorum aliquo, addendo inſuper agarici trochiſcati ſcrup. ij. aut drac. j. redactisque in formam catapotiis, cum aqua ſampſuchi, vel betonicæ, rhodomelle, ſeu ſyrupo de ſtœchade: poſt quæ per duas vel tres horas exhibeatur potio ex decocto myrobalanorum prædictorum drach. iij. in quo aut ſyrupum ex pluribus infuſionibus roſarum, aut mel aëreum ponderis vnc. ij. vel iij. diſſoluatur. Auxiliatur etiam iis ſummopere purgatio ea hiera, præſertim Rufi, vt Paulo & Aëtio placuit.

Medicamentorum ratio. Ex pituita.

Verùm quæ de quantitate medicamentorum hic ſcribimus, gratia exempli habenda erunt, cùm nec dici, nec ſcribi, nec præcipi ea poſsit, ex Gal. mente tertio Metho. meden. quare coniectura quadam aſſequi licet. Nam nihil æquè artem medicam in agendo coniecturalem afficit, vti cuiuſque remedij quantitas, eodem Gale. auctore lib. de Curandi ratione per venæ ſectionem. & ſi quid in nobis eſt, & ex nulla re adeo poſſumus ad exquiſitam eius peruenire notitiam, quantum ex crebra exercitatione circa eiuſdem quãtitatis coniecturam, eodem Gal. teſte primo, de Arte curatiua ad Glauconem. cap. 8. Minui igitur poteſt, vel augeri ſingulorum, quæ diximus, ac in ſingulis affectibus, quà dicemus quantitas, pro diuerſo tum virium robore, temperamẽto, natura, ac ætate laborantis, & conſuetudine, regione, anni tempore, ac cæli ſtatu, & aliis. Nec aliter ſentiendum erit de modo eorum vſus, ac temporis occaſione; quæ præ omnibus eſt cognitu difficillima, vt liquet eodem libro primo, de Arte curat. ad Glauco. nam ad recte medendum plurimum conferre videtur, & temporis occaſio, & auxiliorum quantitas. quod quidem perpetuo memoria tenendum conſulo. Placuit inſuper Paulo cap. vndecimo libri 3. pro cura huius affectionis vti acribus clyſteribus, veluti ſi hieram compoſitam, vel Rufi apponas, agaricum, hieralogodion, aut aliquid tale in quantitate opportuna, miſcẽdo vnc. ij. vel iij. mellis roſacei, & iij. vel iiij. olei, vel communis, vel amygdalarum dulcium, chamæmelini, aut anetini cũ decocto maluarum, mercurialis, foliorum betæ, florum chamæmeli, ſurfuris, & ſalis. At ſiquid reliqui fuerit in capite prædicti redundantis ſucci, ad particulares ipſius cerebri euacuationes te conferas oportet, apophlegmatiſmis vtens iis, qui pituitam à capite attrahunt, compoſitis ea chiamaſtiche, & vua paſſa vinaceis detractis, interim addas zinziber, pyrethrum, aut nigellam, aut cubebas: ex quibus figurari poſſunt manſiles paſtilli. Interdum errhinis vtendum erit liquidis, præſertim ex decocto hordei cum corticibus, manipuli vnius ſampſuchi, hyſſopi, betonicæ, ana vnc. iij. quo ſecundum artem confecto, ex eo ſumantur libræ duæ, vel tres, & additis ſucci foliorum, & radicum betæ vnc. iij. aut tantundẽ ſucci braſsicæ; vel, ſi validius quæras, ſucci cyclamini vnc. ij. quibus cõmiſtis calidis moderate, aut tepidis, naribus infuſis vtaris & ſi fortiori indigeas, addere decocto poteris caſtorei, aut nigellæ drach. vnam, calaminthæ, origani, ſeu ſtœchadis vnc. ij. Nec omnino ſternutatoria ſpernenda erunt, quæ ea pipere, caſtoreo, ſeu albo helleboro, diuiſim, vel coniunctim fieri poſſunt. Placuit etiam Aëtio poſt purgationem, ramentum eboris drach. j. pondere, aut cornu cerui tantundem, ſeu caſtoreum ſimiliter vnc. j. pondere potum cum aqua mulſa magnopere huic affectioni prodeſſe, ac opitulari. Simili modo & ipſe laudarem drach. j. aut ameі, vel ſucci rutæ, ſeu ſeminis vrticæ cum prædicta aqua mulſa, ſimiliter tantundem confectionis anacardinæ, aut aureæ alexandrinæ, confectionis diambræ, diamuſchi dulcis, mithridati, aut theriacæ cum aqua mulſa, aut pauco vino albo. Ab extrà verò irrigationes, quas Græci, ἐμβροχὰς vocant, ex alto cadentes torrentis ritu capiti prius abraſo adminiſtrari poſſunt præſertim iuxta coronalem commiſſuram, qua parte cùm ea laxior ſit atque os tenuius, & rarius, promptè nõ tantum qualitates, ſed etiam ſubſtantiæ medicamẽtorum, præſertim ſi tenues fuerint, intro tranſmittuntur, Gale. teſte, ac in ſeipſo experto decimotertio Metho. tum ſecundo de Compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Quæ ex aliquibus prædictorum medicamentorum parari poſſunt, veluti ex decocto hyſſopi, ſerpilli, thymi ana pug. s. betonicæ,

De quantitate medicamentorũ quid ſentiendum ſit. 3 meth ca. 3

cap. 12

1 de Arte curat. ad Glauc. ca. 1

13. Metho. cap. vlt. 2. de compo. med. ſec. lo. cap. 1

nicæ, ſampſuchi, florum chamæmeli ana pug. j. florum ſtœchadis vnc. iij. fiat decoctum, cui adde caſtorei drachm. j. aceti vnc. j. Necnon tum parte eadem, tum poſterioris capitis partis in occipitio videlicet, ac iuxta primam & ſecundam vertebram, vnctiones ex oleo nardino, nucis muſcatæ, ac de caſtoreo, coſtino, vel de piperibus fieri poterunt, pariter & ſaccelli approximandi; vt Recip. hyſſopi, ſampſuchi, & florum ſtœchadis ana drach. j. caſtorei, nucis muſcatæ, ſpicæ, macis, ana ſcrupul. j. corticum thuris, maſtiches, & ligni aloës ana drach. j. & s. roſarum rubearum ſiccarum æquali pondere omnibus, contundantur, & formentur ſacculi. Illius tamen ſemper meminiſſe oportebit, etiamſi aliquando in ſermone relinquatur; non prius adhibenda eſſe topica vocata remedia; quàm præmiſſa fuerit vniuerſi corporis curatio ex Galen. primo de compoſ. medic. ſecun. loc. & tertio de locis affectis. Id enim commune præceptum eſt; quod in omnibus morbis obſeruare oportet. Quòd ſi iis non ceſſerit affectio, vltimo loco ſinapiſmo vtendum erit, vt Aëtio placuit non modò in occipite, vt ipſe refert, verùm potius in ſyncipite, propter ſignatas cauſas. Frigida vero: & ſicca cerebri intemperie exiſtente, ex qua obliuio gignitur, ſi fortè cùm quapiam ſucci melancholici redundantia fuerit, is parandus primò erit expulſioni, id quod cum ſyrupo ex ſucco boraginis, vel fumariæ, permiſto cum ſyrupo ex infuſione roſarum, aquis betonicæ, lupulorum, & meliſſæ perficies; quibus prout viſum fuerit pluries aſſumptis, infraſcripto medicamento purgante ducendus erit. Rec. myrobalanorum Indorum drach. iij. ſenæ, epithymi ana drach. ij. florum lupulorum, fumariæ, & boraginis ana drach. ij. & s. fiat decoctum in aqua fontis, in cuius expreſsionis quantitate diſſolue mannæ electæ vnc. ij. diacatholicon drac. vij. aut diaſenæ vnc. s. vel ſyrupi domini Auguſtini vnc. iiij. fiat potio. Reliqua demum topica remedia ad humidum magis, quàm ad ſiccum vergant, tum vnctiones, de quibus mentionem fecimus, eis addendo oleum chamæmelinum, anethinum, ac amygdalarum dulcium. Irrigationibus autem prædictis iterum humectantia addendo exſiccantia demas, pariter & ſacculos pares oportet. Quod ſi frigida tantùm, & ſicca, aut ſolùm frigida intemperies ſit, calfaciente, & humectante victu, ac eiuſdem qualitatis medicamentis alterantibus tum intus, tum extra vtendum erit, frigida, & ſicca exiſtente. Si verò frigida, tantùm calefacientibus. At ſi ob extremam ſenectutem euenerit obliuio, non oportet curioſe aliquid moliri, ſed ſola conueniente victus ratione contentus eſſe. Si ex immodicis laboribus, ac aliis euacuationibus, refectoria diæta vti conuenit. Si ex frigidis medicamentis abſorptis, aut capiti adhibitis, & intus, & extra calida medicamenta approximanda erunt, ex iis, quæ ſupra diximus. Ex quibus omnibus diligens Medicus poterit non modò quamlibet obliuionem rationabili methodo curare, verumetiam & ipſius labem, ſeu, vt ita dixerim, torporem, in quo non abolita ſed imbecilla redditur memorandi functio: prouenit ſiquidem ex eiſdem ferè cauſis, quamuis nõ admodum auctis, velut ſi ipſa deperdatur. Quapropter cognita cauſæ diuerſitate eiſdemmet medicamentis vtitor, ea tamen ſeligendo, quæ mitiora fuerint. At ſi cum ipſa memoria deperdita, ratio quoque deperdatur, quò fit vt ſtultitia, ſeu fatuitas generetur, pariter obſeruando, quæ prius à nobis dicta ſunt pro cauſæ dignotione, abſque labore pro eiuſdem affectionis ablatione iam dictis medicamentis vti poteris, ex eis tamen, quæ valentiora ſunt eligendo, cum ex vehementiori cerebri intemperie gignatur, Galeno teſte tertio de locis affectis, velut ſuperius dictum eſt.

1. de compo. med. ſec. loc. cap. 1. & 8
3. de loc. aff. cap. 3
Ex melancholico ſucco.
cap. 5

Περὶ ληθάργου.

De lethargo. CAP. II.

CVM maximam habeat cum deperdita memoria aſſinitatem is affectus, qui à Græcis λήθαργος, à Latinis interdum lethargus, interim veternus à quibuſdam appellatur, non ab re de eo hic verba faciemus. Nomẽ ſiquidem nactus eſt ἀπὸ τῆς λήθης, quod obliuio interpretatur, & ἀργῦς hoc eſt, iners: proinde λήθαργος, obliuio iners Latinè dici poſſet, cùm in ipſo marcor, & inexpugnabilis penè dormiẽdi neceſsitas percipiatur, velut Paulo, & Celſo viſum eſt cap. nono libri tertij, & cap. vigeſimo libri tertij. Quod autem cerebrum in prædicto affectu afficiatur, liquet Gale. auctore decimotertio metho. Paulo præcitato loco, ac Tralliano lib. primo cap. decimoquarto. Et inſuper quoniam nequeunt taliter affectu eorum quæ dicuntur meminiſſe, vt eidem Tralliano viſum eſt, illud potiſsimum patere poteſt. Quinimò cùm ipſa memoria, ratio quoque perit, auctore Galeno tertio de locis affectis, & lib. de differentiis ſymptomatum. In lethargo imaginationem lædi idem ſcriptum reliquit. Iure igitur cerebrum, in quo princeps pars animæ reſidet, in hoc affectu læditur, velut ex eius principiũ functionum læſione oſtendimus; & idipſum nõ ſecundum eius ventriculos, ſed ſecundum propriam eius ſubſtantiam, vt eodem tertio de locis affectis, liquet. Verùm quis affectus præter naturam ſit, nec inter Græcos, nec inter Latinos quempiam determinaſſe hucuſque reperi, quamuis Auicenna velit eum eſſe apoſtema phlegmaticum factum intra craneum. Galenus autem lib. decimotertio metho. interim νόσημα, ipſum appellat, interdum ipſum ſub nomine πάθος comprehẽdit, quemadmodum etiam commento aphoriſmi tertij ſecundi lib. libro autem de ſympt. differentiis, inter ea ſymptomata, quæ principibus functionibus animæ eueniunt, ipſum connumerat, & propterea decimotertio meth. dicebat, hoc πάθος contrarium quodammodo eſſe ſecundum ideam phrenitidi. Verùm cùm & ipſe lethargus, vt dicemus, non tantum ex cerebri inflammatione orta à pituitoſo ſucco excitari poſsit, verumetiam ex ipſa pituita citra inflammationem in cerebro putrefacta, propterea inter ſymptomata ipſum connumerabimus functionem principum, memoriæ videlicet, ac rationis abolitæ, imaginationiſque infirmæ, & veluti deficientis, ſimul cum Galen. tertio de locis affectis, & lib. de differentiis ſympt. Quod quidem affirmare videntur Pauli verba, dum aſſerit, lethargum eſſe noxam aliquam ratiocinatricis animæ: & Aëtius cap. de memoria amiſſa dicebat, Pereunt autem ambo hæc, de memoria, & ratione loquens, in lethargo. Indicant hanc affectionem obliuio ipſa, vt diximus, cum inertia. Omnium nanque veluti amentes obliuiſcuntur; palpebris ſemper conniuere volunt, conquieſcere. Vix reſpondent quocunque

Vnde nactus ſit nomen.
Quæ pars afficitur.
3. meth. cap. 21
3. de loc. aff. cap. 5
De diffe. ſympt. cap. 8
cap. 5
Quis affectus præter naturam ſit.
Auic. lib. 3. ſen. 1. trac. 3. c. 7. & a 21
De diffe. ſympt. cap. 3. cap. 21
3. de lo. aff. cap. 5
De differ. ſymp. cap. 3
Aëtius libr. 6. ca. 23
Affectionis ſigna.

modo interpellentur. Oſcitant crebrò, & hianti ore aliquandiu perſiſtunt, tanquam claudere id obliti. Cùm violenter ab aſsidentibus excitantur, rurſus in ſomnum deferuntur; & dum ab mictionem vrgentur, porrecta ipſis matula, ſeſe in manibus ipſam habere obliuiſcuntur. Febris lenta eos comitatur, pulſusque magni, molles, languidi, tardi, ac rari, & turbulenti, intermittentes potius, quàm intercurrentes; reſpiratioque rara, & imbecillis. Deiiciunt per aluum lethargici magna ex parte liquidiora, quibus valdè exigua vitæ ſpes eſt Hippoc. teſte lib. tertio de morbis. Nonnullis contrà venter inareſcit, vrinam redunt iumentis ſimilem: quidam ex eis tremiſcunt, & ſudoribus vndequaque madẽt, auctore Paulo. Comitatur autem is affectus frigidam, ac humidam cerebri intemperiem, cùm obliuio, ſegnitia, ac altus ſomnus ex ipſa proficiſcantur, Gale. teſte eodem decimotertio metho. Hoc idem teſtatur Paulus, cùm dixit, ex nimio frigore, ac cerebri humiditate hunc affectum contrahi. Quod autem ea intemperies ex redundante pituita, eaque putreſcente originem ducat, idem Trallianus affirmat, dum aſſerit lethargum ex pituita ſuperante naſci, quæ cerebrum humectat, ac valide madefacit; & Paulus hoc idem aſſeruit, dicens, Ex pituita, quæ frigore nimio, & humiditate cerebrum imbuerit, ipſum oriri. At quòd ea putreſcat oportet vt lethargus contrahatur, decretum reliquit Gale. decimotertio metho. & proinde cum febre incidit; nec ſine ea gigni poteſt. Propter quod non mirum, cùm in capite humor frigidus redundat, ſi inſenſibilitas, immobilitasque hominem opprimat: ex frigore enim ſegnitia, velut ex calore immodico motus prouenit, vt patet eodem decimotertio met. Ex quibus liquet, etiamſi alia, quæ nõ præceſſerunt non conſideraueris, vt regionem, ætatem, anni tẽpus, victus rationem, &c. Lethargi cauſam pituitam eſſe in cerebro redundantem, eamq; neceſſario putreſcentem, iuxta Galeni monimenta, ſiue cum inflammatione, ſiue circa inflammationem ea putreſcat. Proinde ipſum non perpetuò ſubſequi ad cerebri inflammationem ex pituita ortam, ſed interdum citra inflammationem: ea tamen putreſcente ortum ducere cum Gale. audacter aſſerimus, quicquid velit Auicenna, ac reliqui ſimul cum eo ſentientes. Quod quidem clare oſtendunt verba eiuſdem Gal. commento aphoriſmi tertij libri ſecundi, dum dixit, quæ refrigeratio quando fortis facta fuerit, cum humiditate quidem mixta facit τὰ ληθαργικὰ πάθη, hoc eſt, lethargicas affectiones, ſeu paſsiones, & primo prorrheticorum, cùm aſſeruit lethargum fieri, cùm locum eundem, in quo princeps animæ pars reſidet, humectarit, dilueritque pituita. liquet inſuper, quòd licet lethargus quandam habeat cum obliuione propriè dicta affinitatem, nonnullis tamen inter ſe dirimuntur. Nam in obliuione memoria duntaxat ablata eſt, in lethargo nedum memoria, ſed etiam ratio aboletur, vt patet tertio de locis affectis, & ſecundo de cauſis ſympt. præter id quòd imaginatio infirma, ſeu deficiens redditur, eodem Gal. teſte lib. de differ. ſympt. proinde obliuio cùm iners ſeu ocioſa, lethargus dicatur, nec ambo omnino eãdem ſectantur cerebri diſpoſitionẽ. Nam obliuio ad frigidam, tum frigidã & humidam, ac frigidam, & ſiccam, indifferenter cerebri diſpoſitionem conſequi poteſt; at lethargus ad frigidam, & humidam tantum, vt præcitatis locis liquet. Quapropter non niſi à redundante pituita excitatur lethargus. Obliuio verò ab humore melancholico etiam, ac à ſola frigida cerebri intemperie, vt præcedenti cap. oſtendimus: adde quòd quamuis vtraque affectio à pituita excitari poſsit, in obliuione tamen non oportet, quòd ipſa putreſcat, velut in lethargo: nec quòd febris eam ſequitur, vt lethargum conſequitur neceſſario. & ſi Trallianus, & Aëtius non veri lethargi mentionem faciant, nos tantùm de vero, ac genuino, qui per eſſentiam in cerebro gignitur, verba facimus. Hic affectus, niſi ei ſuccurratur, cùm ex genere acutorum ſit, Celſo auctore, celeriter iugulat. Galenus autem quarto de cauſis pulſuum inſpiciens cum eius cauſam, tum partem ipſam affectam, aſſeruit, lethargum lõgè letaliorem eſſe peripneumonia. At Hippocr. lib. ſecundo de morbis ſcriptum reliquit, quod lethargicus in ſeptem diebus moritur, ſi verò hos effugerit, ſanus euadit. Cùm autem ex iis, quæ diximus de hoc affectu, eius cauſa, ac parte affecta, maxima quædam ſimilitudo eſſe reperiatur eius cum memoria deperdita, licet in quibuſdam diſcrepent, vt cuilibet rectè inſpicienti ea quæ ſcripſimus, patere poterit, propterea & eius curatio ferè ſimilis erit eum prædicta, paucis quibuſdam mutatis. Locandus proinde æger eſt in domo tepida, ac lucida, & ſplendida: ita vt aër parum ad calidum & ſiccum inclinet. A ſomno potiùs excitandi ſunt, quàm is prouocandus ſit. odoramentis ex caſtoreo, funiculo lucernario extincto, galbano, ſagapeno, ſulfure, pice liquida, aut bitumine, Aëtio auctore: vel ex thymo, pulegio, hyſſopo, & origano in aceto decoctis, additoque caſtoreo, odoramẽtum fiat. Eluatur aluus efficaciore clyſtere, ex hiera videlicet, agarico, aut ex eiuſdem figuratæ glandes cum melle ſubdantur. Pedes, & manus fortiter cõfricentur, ligentur, & interdum pungantur; nonnunquam etiam pili in ipſis vehemẽtius euellantur. Cibi autem extenuantes eſſe debent, Tralliano teſte, vt cremor ptiſanæ, aut ptiſana ipſa, interdum ſola, interim cum oxymelite permiſta; aut in qua hyſſopi coma fuerit decocta, vel pulegij, ſeu thymi, præſertim valida nõ exiſtẽte febre. Salutares etiã ſunt panis micæ ex apomelite, vel hydromelite datæ. Quòd ſi vires requirant, carnibus quoque veſcatur æger oportet, pullis videlicet gallinaceis, perdicibus, ſtarnis, phaſianis, turdis, merulis, ac mõtanis auiculis, quæ cinnamomo, vel caryophyllis condiantur. Oleribus vti poterunt fœniculo, oreoſelino, & aſparagis, vel in iure prædictarum carnium bulliat parum ſampſuchi, hyſſopi, thimi, betonicæ, aut ſerpilli. Pro potu, vtantur hydromelite, vel vino albo aquoſo, tenui, & aſtringenti. Nam ipſum cum tempeſtiuo cibo datum, non mediocriter adiuuat, vt Celſo viſum eſt. A cibo autem non ab re extremæ partes, præcepto Pauli, vinciri debent per aliquod ſpacium, ne videlicet vapor ad caput aſcendat. Statim autem ab initio, ſi nihil prohibeat, in tali affectu incidenda vena eſt. Quod licet præceptum ſit Galeni decimotertio meth. cum eo itidem conueniunt Paulus, Aëtius, Trallianus. Vena autem incidenda eſt media, aut interna. Quãtitas ſanguinis pro viribus euacuetur. At ſi ſanguinis miſsionem vires prohibeãt, ætas, aut aliud quippiam, acribus clyſteriis aluus ducẽda erit Pauli præcepto. Demum redundans ſuccus hyſſopi decocto in hydromelite, thymo, vel pulegio, rhodomelle, aut oxymelite, ſolis, aut permiſtis cum ſyrupo borraginis,

Margin notes (left): *Circa princ.* — *Quem cerebri morbum comitetur.* — *Loco citat.* — *Quæ ſit eius cauſa.* — *Citato loc.* — *comment. 1* — *Quibus conueniat, & differat lethargus ab obliuione, ſeu memoria deperdita.* — *3. de loc. aff. cap. 5* — *2. de cauſis ſymp. c. vl.* — *De differ. ſymp. cap. 3*

Margin notes (right): *Prognoſt. cap. 13* — *Prope finé.* — *Curatio.* — *lib. 6. cap. 3* — *Victus ratio.* — *Medicamentorum ratio.* — *cap. 21* — *Vena ſectio.*

raginis, vel ex infuſione roſarum, & aquis betonicæ, hyſſopi, vel ſampſuchi, & borraginis præparetur; ac demum purgetur aliquo purgante medicamento eorum, quæ conſcripſimus præcedenti capite pro
Purgatio. cura deperditæ memoriæ ex frigiditate, & humiditate cerebri prouenientis. Interim capiti admouen-
Topica remedia. cap. 28 dum erit oxyrrhodinum, idque in principio, cùm repellendus à capite humor ſit quiſquis is fuerit, vt eodem decimotertio meth. liquet. At procedente tempore miſcere, & incoquere poteris oxyrrhodino, quæ extenuare ſimul poſſint, vt caſtoreum, pulegium, calaminthani, thymum, & alia huiuſmodi. Fronsque illinienda erit, Tralliano auctore, aut caſtoreo, aut pilis humanis crematis, læuigatisque ex aceto, incoquantur etiam in aceto thymum, pulegium, & origanum aut aliqua id genus, ac naribus ſic affectorum admoueantur, miſcetoque cum eis caſtoreum: habent nanque vim huiuſmodi medicamenta calfaciendi, attenuandi, ac diſſecandi humoris craſsitudinem, ac lētitiem: ſimiliter ſi cornua capræ leui flamma torreântur, ac naribus fumus exci-
Verſus ſi-num libri. piatur, grauem ſomnum dēpellent, vt inquit Q. Serenus, idem labrum Veneris, ſi teratur prius, & cōfuſum vino liqueſcat, ac bibatur, commendauit. Aſperis frictionibus vtendum, vt diximus erit, ac extremarum partium vnctionibus, & vinculis: nonnunquam pilos etiam in ipſis vehementius euellere oportet. Sternutamentis quoque interdum vtēdum ex caſtoreo, pipere, ſeu helleboro; & ſi admiſerint, apophlegmatiſmis quoque iam dictis in præcedenti capite. Mox palatum etiam, vt Gal. placuit, valentibus, & acribus medicamentis vngemus, velut mithridato, theriaca, diamoſcho, diambra, aut eclegmate pliris archoticon dicto, aut ſinapi cum melle. Quod ſi iis nec affectus diſcutiatur, caput radendum erit, & ex alto, velut torrentis ritu, medicamentum infraſcriptum fundendum erit, præſertim in ſincipitis loco. Sumito ſerpillum, hyſſopum, ac thymum cum pauco caſtoreo, & in aceto, ac oleo coquito, & vtare: aut caſtoreum cum modico aceto terito, additoque oleo communi, vel irino, & caput irriga, vel fouendum erit aqua in qua laurus, aut ruta decocta ſit, & altero die imponēdum caſtoreum, aut ruta ex aceto contrita, ſi Celſo credendum erit. Satureia quoque cum aceto frequenter infuſa capiti adhibita, aut ex vino pota lethargicos etiam lethaliter dormientes excitat, vt Plinius ſecundus refert lib. quarto de re medica cap. decimonono. Excitat item eos ruta trita ex aceto infuſa, & fronti admota, vt Apuleio Madaurēſi viſum eſt cap. 90. Occipitio quoque cucurbitæ ſunt affigendæ cum multa flamma circa primam & ſecundam vertebram: interimque ſanguis ex his detrahendus erit, ſi opus fuerit. Quòd ſi neque hæc ſufficerint, ſinapiſmus adhibendus erit ex caricis cum ſinapi aceto macerato. Summopere Trallianus extollit aſſumptionem caſtorei, præſertim vna hora ante acceſsionem per ſe exhibitum, aut cum oxymelite: ex cuius aſſumptione nouit ipſe multos hoc ſolo remedio euaſiſſe, propterea ipſum præterire nolui: poterit eius quantitas eſſe drach. j. cum oxymellis vnc. j. aut tantundem vini albi ſtringentis, aut hydromellis. Similiter recrementorum copia non exiſtente, coctioneque morbi apparente, balneum ſummopere laudauit, illud quod nec Aëtius, affectione tamen declinante, negauit, nec Paulus. Verùm nullo pacto ægri caput eſt madefaciendum. Modus autem vſus eius ab eodem Tralliano prædicto cap. decimoquarto deſcribitur. Oportebit præterea frequenter eos ſolicitare ad naturæ excretiones, vt inquit Paulus, ad alui excrementa cum glandibus, ac clyſteriis; ad vrinam verò irrigando pubem cum oleo rutaceo, aut irino, cui adiectum ſit caſtorei paululum. Hæc pro huius vitij curatione ſufficiant: quod ſi quis mauult, non ſymptoma, ſed morbum appellare, à ſymptomate tamen nomen aſſumens, modò in curatione non erret, non reclamabimus.

Περὶ κάρου. *De caro.*

CAP. III.

DEcreueram de ea affectione, quæ à Græcis κάρος, ab Arabibus ſubeth appellatur, quam etiam & nos vt [illegible] vitemus, carum nominabimus, nondum verba facere: cùm in eo, vt patebit, non tantùm principes animæ functiones vitientur, verum ſenſibiles, atque voluntariæ motrices, Galeno teſte ſecundo de articulis, dum dixit, *commen 18* in caro omnes animæ operationes lædi, vt neque ſentiat, neque moueatur homo, neque intelligat; ſed & rationem & memoriam, & ſenſum, & motum, qui per appetitionem fit, oblæſos habeat. At quoniam maximam ipſe habet ſimilitudinem cum lethargo, Græcique omnes ferè poſt eum de caro mentionem faciunt, de caro hoc loco & nos de eo tractabimus. Eſt nanque is veluti reſolutio quædam principis facultatis, imaginatricis præſertim, *Carus quid ſit* Gal. auctore lib. de diffe. ſympt. à priuatio ſenſuum, *De differen. ſymp. cap. 3.* vniuerſarumque motionum, ſpirandi tamen facultate manente illæſa, vt ab eodem ſcriptum eſt quarto de locis affectis. In qua affectione quòd cerebrum afficiatur ex operationum eius læſione cuiq; patere poterit, confirmaturque à Gal. eod. quarto *4. de loc. affe cap. 2.* de locis affectis: quo loco nō modò in eo cerebrum afficii aſſeruit, verùm ipſum magis affici ſecundum *Quæ pars in eo afficiatur.* ventres, quàm ſecundum corpus, & magis ſecundum totam anteriorem partem eius, quàm poſteriorem, ſcriptum reliquit. *Loco cit a-to.* Symptoma hoc affectus eſt in genere noxæ functionum animalium principum, præſertim imaginatricis abolitæ, ſenſibilium, *Quæ præter naturam affectus ſit.* ac motricum, ſpirandi tamen facultate excepta, quo ab apoplexia diſcrepat, quamuis interdum & ipſa quoque lædatur quodammodo, vt patet quinto de locis affectis, vt in minori apoplexia, cùm videlicet *cap. 2.* carus magnus fuerit, intellige, aliàs Gal. ſibiipſi pu- *Lib. 6 cap. 23* gnaret; & ſi Aëtius velit in cunctis ſoporiferis affectionibus memoriam: ac rationem perdi cap. de memoria amiſſa. Indicant ipſum non modò prædictarum functionum læſio, verùm quòd taliter affectorum oculi ſemper ſunt clauſi, ac ſomno profundiſsimo detinentur, vt dum punguntur, ſentiant quidem, non tamen loquantur, neque oculos aperiant, Aëtio teſte. Propter quòd à lethargo differt, *Lib. 6 cap. 5* quoniam lethargici interrogati reſpondent, & non omnino ſine voce decumbunt. Præterea carum febris præcedit, vt Paulus teſtatur, eaque vehementior, *Lib. 3 cap.* lethargum verò ſubſequitur ignauior. Item carus ad nonnullos superuenit affectus, vt dicemus, lethargus autem peculiarem cauſam obtinet, vt dictum eſt. Neque ad cerebri frigidam intemperiem, præſertim ſecundum eius ventres, à frigido, craſſo, aut omnino viſcido humore ortam, inſequitur carus, Gale. auctore quarto de locis affectis: qua ra- *cap 2*

tione à lethargo non diſcrepat; verùm hic vt pituitoſus humor putreſcat, non requirit; lethargus verò niſi putreſcat fieri nequit, vt decimotertio methodi liquet: quò fit vt propterea à lethargo differat etiam, hac de cauſa genitus carus. Superuenit etiam aliis cerebri affectibus, aliiſque cauſis, à quibus nec lethargus gigni poteſt, vt muſculis temporum affectis, ac quibuſdam acutis morbis, vt Hippoc. teſtatur ſecundo de articulis. Item cùm oſſe copiam terebra perforato, medius ventriculus fuerit attritus, carus hominem occupat teſte Gale. eodem quarto de locis affectis. quemadmodum etiam ſi quis inter perforandam membranam negligenter, ac vltra quàm res expoſtulat, μηνιγγοφύλακι, premendo violauerit, carus accidere ſolet: ſic vbi os caluariæ vehementer attritum ipſius ventriculos comprimat, maximeque medium, carus ſuperuenire poteſt: veluti etiam ad vehementes dolores hic affectus ſequitur, conſidēte robore ſpiritus animalis. Superuenire inſuper conſueuit febrium acceſſionibus, ac comitialib. Ex quibus omnibus cauſis liquet cerebrum ipſum non vno modo ſemper affici, ſed diuerſimodè pro diuerſitate cauſarum, cum hic affectus gignitur. Verùm quoniam vetus carus à frigida, ac humida cerebri intemperie à pituita orta, vt diximus, originem ducit, isque præſertim curari ſolet, quem etiam facilè dignoſces, tum ex iis, quæ diximus, tum quòd nullam habeat aliarum, quas retulimus manifeſtam cauſam; idcirco aliis poſtpoſitis de hoc ſermonem facimus: etſi quilibet morboſus carus, de quo modò loquimur, malus ſemper ſit, Gale. auctore ſecundo prorrheticorum. Et vt breues ſimus, Aëtij auctoritate curandi ſunt taliter affecti, ſimiliter vt lethargici, valentioribus tamen attenuantibus, ac incidentibus vtendum erit. Stomachi quoque cataplaſmata vnà cum hoc, quòd calfaciant, etiam corroborandi vim habere oportet; ſi is quoque pituita refertus, aut immodicè frigidus ſit. Aliorum verò curationem nunc ſcribere tempeſtiuum non eſt; peculiares etenim curationes requirunt: quæ ſuis locis fortaſſe olim dicentur.

cap. 21.

text. 7. 18 & 19. cap. 2.

Prognoſticum.

Curādi ratio. 2. prorrhet. comment. 28.

Aëtius lib. 6. cap. 5.

Περὶ κατοχῆς, ἢ καταλήψεως.

De catoche, vel de catalepſi.

CAPVT IIII.

REfrigerato item primo ſenſitiuo, hoc eſt, cerebro, alius quidam affectus fieri conſueuit, verùm non tantum eo refrigerato (vt dicemus) ſed areſacto ſimul, Galeno teſte commento tertij Aphoriſmi lib. 2. Affectus hic à Græcis interim κατοχὴ, interdum κατάληψις dicitur, velut qui eo affectu laborant, κατόχους, καὶ κατεχομένους veteres Græci appellabant; Latinè verò ea affectio, deprehenſio, detenſio, ſeu occupatio dici poteſt, à quibuſdam congelatio dicitur. Qui verò taliter affecti ſunt deprehenſi, detenti, ſeu occupati, ac congelati poſſent nuncupari. Eſt nanque affectus hic, ſubita quædam detentio, ſeu occcupatio tum animæ tum corporis, qua qui corripitur repentè in illo permanet habitu, quo correptus eſt. Paulo auctore cap. 10. tertij lib. Ex cuius verbis liquet cerebrum affectum eſſe, cùm is affectus gignitur, nec illud alia via indagari opus eſt, quàm ex eiuſdem operationem læſione: quanquam Gal. quarto de locis affect. velit poſteriores cerebri partes magis in hac affectione moleſtari, veluti in caro anterior pars magis afficitur, ſymptomaque exiſtit (vt Gal. placuit lib. de diffe. ſympt.) in genere noxæ functionum animalium principum, & propriæ imaginationis reſolutæ, ſeu abſolutæ; quāquam & reliquæ quodammodo animæ functiones in eo vitiantur, velut, ex eiuſdem indiciis comprehendi poteſt, ſeruata tamen ſecundum naturam ſpiratione, velut in caro, ex ſententia eiuſdem Galen. quarto de locis affect. Adeo enim hi mente detenti, ſeu occupati ſunt, vt veluti fixos oculos, ac palpebras habeant penitus immobiles; aliquando & eaſdem apertas habentes, aut nictitant, aut intentè vident, adeò vt neque ſiquis manus oculis ipſorum obtendat, eos claudant, vt teſtis eſt Aëtius. Voce inſuper, ac ſenſu priuantur, neque audientes, neque reſpondentes: admouent autem manus ſuas aliquando ad caput, & oculos, ac nares, velut qui vellicentur, atque hoc non ſentiunt. Pulſus ſimilis quodammodo lethargicis eſt, non tamen ita languidus, nec mollis, iuxta Gal. ſententiam lib. de pul. ad tyrones, & quarto de cauſis pulſ. præterea horum pulſus æqualis eſt, lethargicorum verò inæqualis. Aluus, & vrinæ ſupprimuntur iis propter ſenſuum ſtupiditatem. Spiritus eorum aliquando denſus, aliquando rarus, & per interualla quædam magnum ſpiritum ducunt. Quo malo quidam ex Gal. condiſcipulis correptus fuit, vt 2. prorrhet. liquet. iacebat enim (vt ipſe inquit) veluti lignum prorſus inflexus, rigidusque atque extenſus, videbaturque oculis apertis aſtantes ita intueri, vt ne conniueret quidem, nihil tamen loquebatur, verùm quæ loquerentur audire ſe dixit, quanquam non euidenter, clareque; nonnulla item & memoria tenens referebat, præſentesque omnes ſeſe conſpicere dicebat, ita vt quorundam actiones recordatus exponeret, ſed neque loqui poſſe, neque membrum vllum mouere fatebatur, cùm videlicet conualuiſſet. Conſequitur autem frigidam, ac ſiccam cerebri intemperiem, vt diximus, auctoritate Gal. com. aphoriſ. tertij, lib. 2. ex frigidiori, ſicciori q; materia ortam, veluti Paulo placuit præallegato loco. Verùm vt homonymiam vitent, qui eius verba perlegunt; animaduertant in primis eiuſdem auctoris verba, cap. 10. tertij lib. nō de vera catalepſi, ſed de vigilanti comate verba facere: quod vitium aſſerebat idem auctor ca. 6. eiuſdem lib. antiquiores Galeno Medicos κάτοχον vocaſſe; a quibuſdam autem Græcis κῶμα dicitur, de quo in ſequentibus tractabimus. Demum verò alterum, atque diuerſum ait fieri κάτοχον à vigili comate, ſimplicem quidem non mixtā habentem cauſam, nimirum frigidiorem, ſicciorem q; materiam: quæ poſteriore cerebri ventriculo repleto malum hoc excitat: quo qui corripitur, vt ipſe fatetur, repentè, in illo permanet habitu, quo correptus eſt, ſtans ſcilicet, vel ſedens clauſis oculis, aut reſpiciēs, quibus verbis de eo catocho, de quo modò mētionem facimus, meminit, illud quod hucuſque pauci animaduerterunt, quamuis ad obſtructionem potius poſterioris ventriculi, quàm ad intemperiē poſteriorum cerebri partium conſequi ipſum velit. Eiuſdemmet cauſam attulit Aëtius, dum dixit ea atræ bilis humore contingere. Præter autem iam dictos caſus, id comprehendere valebis ex victus ratione præcedenti, conſuetudine, ætate ac laborantis natura, tempore anni, regione, ac cæteris ad frigidum & ſiccum vergentibus. At quoniam vniuerſum

Catalepſis quid ſit.

Quæ pars afficiatur. cap. 2.

Quis affectus præter naturam ſit. cap. 3

Eiuſdem affectionis ſigna.

Lib. 6. cap. 4

De pulſ. ad tyr. cap. 11. 4. de cauſis pulſ. cap. 16 comment. 55.

Ad quē cerebri morbū ſequatur.

Animaduertenda ſunt Pauli verba de catocho.

Quæ ſit eius cauſa.

Cur vniuerſum corpus eiuſdem ſtipetur, ac cogatur. ſum corpus catochis ſtipatur, & cogitur, non laxatur, atque intumeſcit, velut lethargicis, ex Gal. ſententia lib de pulſ. ad tyrones, & quarto de cauſis pulſ. nec id abſque ratione contigit, cùm catalepſis ex frigiditate & ſiccitate, lethargus verò ex humiditate & frigiditate ortum habeat. *Lo..a citatio.* Quamuis Aëtius interdum ob ſanguinis multitudinem confertim caput occupantis, & idipſum ſuper implentis fieri hanc affectionem velit; illudque teſtatur ſe vidiſſe in quodam adoleſcente multo ſanguine referto. Nos vero, qui in hoc, velut in alijs Galenum præcipue ſectamur, ex frigida tantùm & ſicca cerebri intemperie ortum habere fatemur, eiusque cauſam eſſe frigidum, ac ſiccum humorem. Aëtio autem dicere poterimus aut non veram fuiſſe catalepſim, quam ipſe in adoleſcente vidit, ſed catochon, hoc eſt, coma vigil; aut a fæculento ſanguine, eoque frigido, & ſicco exiſtente, propterea quod magnam habet permiſtam copiam eius humoris, quem ſuccum melancholicum conſuerunt Medici nuncupare, ipſam fuiſſe genitam: proinde à ſanguinis eruptione per nares facta, melancholici videlicet, adoleſcentem fuiſſe liberatum. *Prognoſticum.* Idemmet Aëtius aſſeruit cathalepſim periculoſiorem eſſe, quàm lethargum, licet in febribus lethargo ſimilibus conſiſtat: proinde ſi ille periculoſior erat, hæc erit periculoſiſsima. *Curandi ratio.* Propterea confeſtim aër ad calidum, & humidum vergens eligatur. *Ratio victus.* Cibi ſint ptiſanæ ſuccus, & ſimilia: potus conueniens eſt apomeli, aut aqua mulſa diutius cocta, aut vino vtatur aquoſo, albo, & tenui, ac ſubaſtringenti, optimè diluto: nam cùm caput non percutiat tale vinum, magnopere iuuabit: aqua autem iis aduerſatur, cùm & fluctuationes faciat, ſitim non ſedet, ſplenes excitet. *Vena ſectio.* quod ſi æger multo ſanguine refertus ſit, vires, ac ætas non prohibeant, citra dilationem eiuſdem auctoris decreto, vena ſuperna in cubito ſecunda erit, & pro viribus ſanguis detrahendus. In aliis autem primùm ventrem per clyſterem eluere oportet ex furfurum decocto, chamæmelini, borraginis, *Medicamentorũ ratio.* betæ, mercurialis, ac ſalis, in quo adiicias olei communis, chamæmelini, anethini, aut amygdalarum dulciũ vnc. iiij. mellis roſacei vnc. ij. caſiæ tractæ vnc. j. diacatholicon vnc. s. vel drach. vij. poſtea verò cum prædicto decocto coquantur polipodij, ſenæ, epithymi ana drac. iiij. *Purgatio.* inſuper adde prædictis diaſenæ, aut cõfectionis hamech. drac. iiij. At ſi non tantum clyſteriis æger indigeat, ſed purgante medicamento, aſſumpto prius aliquot vicibus, ſi affectus permiſerit, infraſcripto ſyrupo, Recipe ſyrupi de ſucco borraginis vnc. j. s. ſyrupi de epithymo vnc. s. aquæ betonicæ & lupulorum vnc. iij. hoc medicamẽto vti poterit, Recipe lupulorum, fumariæ, & borraginis ana drac. iij. ſenæ, polipodij, & epithymi ana drac. ij. fiat decoctum ſecundum artem, in quo diſſolue pulpæ caſsiæ vnc. j. ſyrupi domini Auguſtini vnc. iiij. ſacchari violacei, aut mannæ vnc. ji. aut loco ſyrupi domini Auguſtini ponatur vnc. ji. diacatholicon, aut diaſenæ. *Topica medicamẽta.* Caput verò irrigetur oleo dulci tepido, chamæmelino aut anethino: deinde coquatur in eis ſerpillum, aut hyſſopus, aut thymum. quòd ſi vrinæ craſſæ fuerint, præcepto Aëtij, anethi, & apij decoctum dandum erit. Totum autem eorum corpus anethino oleo inũgatur, maximè in hyeme: & in quibus etiam tremor ſuccedit, caſtorei drac. j. cum aqua mulſa ori infundatur. Reliqua pro eius curatione requiras partim cap. de melãcholia, & quadam in cap. de perdita memoria, ac lethargo.

Περὶ κώματος, ἢ καταφορᾶς.

De comate ſeu de cataphora.

CAP. V.

Licet nonnulli variè de cataphora, ac comate tractauit, nos tamen Hippocratem, ac Galenum, in hoc velut in reliquis ſectabimur: namque conſuetudo eſt Hippocrati quamlibet cataphoram κῶμα appellare, vt lib. de comate, ac prorrheticorum primo Gale. teſtatur. *Lib. de comate. cap. 2.* Verum quod ab Hippocrate κῶμα, à Gal. καταφορὰ nuncupatur, nihil aliud volentes ſignificare per cataphoram, ſeu coma, quàm quandam in ſomnum delationẽ, ſeu propenſionem, *1. prorrhet. com. 1.* vt liquet cum præcitatis locis, tum tertio de morbis vulgaribus: *Coma, ſeu cataphora quid ſit.* qua ſomni delatione, vt Galenus fatetur, nequeũt qui taliter affecti ſunt, vigilantiũ munia obire, non apertos habẽtes oculos, *3. de morbis vulg. com. 1 Comment 7.* ſed conniuentes, ac palpebras claudere cupientes, ſimulque dormire ſperantes. *Cataphora duæ ſpecies cap. 2.* Verùm quoniam horum quibuſdam contingit interdum, vt licet clauſas palpebras habeant, dormire tamen nequeant, ſed plurimum vigilent: *In quo cõmunicent.* quibuſdam verò euenit, vt mox dormiant, & profundè, & diu: propterea nõ immeritò duas, iuxta Hippocratis ſententiam, cataphoræ ſpecies lib. de comate Galenus ſtatuit: quarum commune eſt, quòd eleuare non poſſunt oculos laborantes, ſed mox grauantur, & dormire volunt. Propterea velut commune amborum ſpecierum, coma, ſeu cataphoram (vt diximus) appellare licet. *Prima ſpecies.* Quamuis coma ſomno magis familiare fuerit, ac eius naturæ magis aſsimiletur. Harum verò ſpecierũ eam, in qua dormiunt mox ægri, & profunde, & diu, Coma, ſeu cataphoram ſimpliciter interdum, interim verò cum hac adiectione ſomnolentam, mos eſt ab Hippocrate, & Galeno nominari propter aſsignatam cauſam. *Altera ſpecies.* Ea verò in qua licet non apertos habent oculos, ſed palpebras clauſas ſpe ſomni conciliandi, tamen dormire nequeunt, ſed plurimũ vigilant, non amplius ſimpliciter coma, ſeu cataphora ab eiſdem nuncupatur, neque cum hac additione ſomnolenta, ſed coma vigil, ſeu cataphora non ſomnolentia dicitur. Hanc comatis ſpeciem Galeno antiquiores catochon appellabant, Paulo auctore, cap. ſexto libri tertij: *Pauli verba iterum perpendantur de catocho.* de quo affectu cùm capite decimo eiuſdem libri tractaſſet in primis verbis eiuſdem capitis; de alio quodam diuerſo catocho à vigilanti comate in fine meminit: quæ Pauli verba malè à quibuſdam intellecta nonnullis iunioribus propter homonymiam maximi erroris cauſa fuere, veluti in præcedẽti ca. notauimus. propterea nos, ne poſteris erroris anſam tribuamus, coma vigil, aut cataphorã non ſomnolentam, relicta catochi appellatione, nominabimus. *In ſomnis cataphora duplex.* Cuius inſomnis catophoræ geminę inſuper ſunt ſpecies, iuxta Hippoc. & Galeni doctrinã; quarũ altera pigra dicitur, reliqua verò nomine generis nuncupatur. *Commune vtrinſque.* Commune autẽ amborum eſt, propter quod & maxime differũt à ſomnolenta, *Quis locus in cunctis afficiatur.* quoniam loquuntur, & delirant, nulli hærentia mẽti, & ad aſſurrectiones promptiſsimi ſunt, *Locus allegatus.* ſi phreniticis coincidãt præſertim, quorum nullum ſomnolentis exiſtit cataphoris. At quicquid ſit de earum differentiis, illud tamen liquet in earundem quauis parte cerebrum eſſe affectum, vt patet Galeno, tum libro prorrheticorum primo, tum tertio de morbis vulgaribus. Quod inſuper coniectari licet ex animalium functionum læſione in

prædictis affectibus, præſertim principum, & maximè imaginatiuæ. Quòd autem quoduis prædictorum comatum ſymptoma ſit, ab eodem Galeno in præcitatis locis decretum eſt: verùm quòd hoc ſymptoma imaginationi præſertim tribuatur, deficienti videlicet, & infirmæ exiſtenti, liquet libro de diffe. ſympt.

cap 3.

Somnolenta cataphora ſigna.

Cùm autem quælibet cataphoræ ſeu comatis ſpecies ex propriis, ac diuerſis ſignis dignoſcatur diſtinctè, decreuimus cuiuſuis propria indicia conſcribere. Dignoſcitur nanque quæ ſomnolenta eſt cataphora, præter prædicta ſigna communia nō ſolùm ex graui ſomno, ſed quoniam difficilem habet expergefactionem, Galeno auctore commento aphoriſmi tertij lib. ſecundi: & proinde libro de comate dicebat, quòd ſi dormiunt mox, & profunde, & diu; propriamque eſſe huiuſcemodi cataphoram lethargicorum, ac ſemper eis ineſſe fatetur, & quod immobiles præterea ſemper, & inuocibiles iacent, eis qui profunde dormiunt, aſsimiles.

Lib. de comate. cap. 2. & 3

Inſomnis ſigna.

At qui inſomni comate grauantur, vigiles, & verſuti ſunt, & ſi phreniticis aliquando coincidant, audientes vocem, & ſonum, faciliter ſurgunt; & ſi terigeris partem corpores eorum, mox oculos eleuant, & ad tangentem aſpiciunt; in ipſa in ſomnum delatione, vel manum mouent, vel crus, vel vniuerſum corpus eiiciunt irrationabiliter, & repentè, & deſipienter exiliunt, inſtar ſpaſmi: hæcque omnia faciunt, cum eo, quòd loquuntur aliqua non congruè. Hunc affectum medio loco ſtatuendum eſſe inter lethargum, & phrenitim Galeno viſum eſt libro de pulſibus ad tyrones, & tertio de morbis vulgaribus, velut medios intercedentes inter planè vigiles, & dormientes, comate vigili affectos aſſeruit eſſe.

De pulſ. ad tyron. cap. 51. 3. de morb. vulg. commentario 3. ct. 39

Vigilis comatis, quod nomine generis nuncupatur ſigna.

Quòd ſi eo vigili comate capiantur (quod nomine generis appellatur) ita facilè, & multum mobiles exiſtunt; vt neque deficiant clamantes valde, & moueant aliquam particulam vehementer; & ſi excitaueris eos, aut loquaris, aſpiciunt inconuenienter, & magìs egrediuntur à ſe, & malum facere tentant, ac omnino in audiendo promptiſsimi fiunt, nihil relinquentes ab iis, qui ſummè deſipiunt.

Inſomni ac pigra cataphora ſigna.

Si verò inſomni, ac pigra cataphora corripiantur, ſurgentes magis intelligunt, & non multum mouentur: & quamuis deſipiant, tamen tunc magis, quando commiſeris eos comati, ſecundum quod maximè licet eos diſcernere à cataphoris lethargicis. Ex quibus omnibus liquet rectè à Galeno tertio de morbis vulgar. decretum eſſe comatoſos omnes, vel altis ſomnis, vel tenuibus, vel vigiliis detineri, prout diuerſimode cerebrum ipſum fuerit affectum.

commen. 1. Cōment. 7.

Diuerſa comatū cauſe.

Nanque eo immodice irrigato, coma ſequitur, vt nonnullis vſuuenit ebriis repleto in ipſa ebriatione capite, ac humectato valde; interdum autem ex ſolis vaporibus calidis, & humidis à ſubiectis partibus ad caput in febribus delatis, vt Aëtio viſum eſt, ipſumque implentibus affectio comatoſa excitatur. Subinde ob ſolam cerebri frigiditatem oritur: eſt inſuper cum ad ambas has intemperantias cerebri ſomnolentum coma ſuccedit: quo caſu profundior, & ſoporoſior ſomnus erit; velut tenuior, ſi ab aliqua ſola frigida, vel humida cerebri intemperantia ortum fuerit: quas varias cerebri intemperies prōptiſsime dignoſces, ſi ea quæ conſcripſimus cap. de mēmoria deperdita, ac de lethargo conſideraueris.

Lib. 6. ca. 7

Si ex viriū infirmitate.

Si vero propter virium infirmitatem talis affectus fiat, adeò iam languentium, vt apertæ genæ ægri ſeruari non valeant, præter id, quòd ex iis, quæ præceſſerunt, prompte dignoſces, ex iis quoque facile deprehendes, quoniam ita affecti, poſtquam conniuerint, aut nihil prorſus, aut parum dormiunt, ſed vigilant, nec attollere tamen genas queunt, eorumque pulſus languidiſsimi, tardi, rari, & parui erunt: quo potiſsimum diſtinguuntur ab eo comate, quod committit humiditas, & algor. vigil autem coma oritur, cum tam bilioſus, quàm pituitoſus humor cerebro moleſtus fuerit: & propterea mixtam ipſi permanere affectionem eſt putandum, vt Gale. placuit, primo prorrheticorum.

Comatis vigilis cauſa. Commēt. 1.

Interim verò præ copia ſanguinis, cum bilis permiſtione acris, ac mordentis, poterit æger reddi tum comatoſus, tum vigilans, grauata quidem ob ſanguinis copiam cerebri facultate, ſed à bile vſque adeo irritata, vt ſomnus inhibeatur, vt idem præcitato loco teſtatur, quemadmodum, & libro de comate ſæpenumero ebriis euenire dixit, vt vigiles ſimul, & comatoſi ſint repleto in ipſa ebriatione capite; deinde præ grauitate ad coma tracto, ſimul autem & à ſomno prohibito, multitudine indigeſta caput comprehendente. Vnde quemadmodum cauſam, ſic appellationem acquiſiuit compoſitam, vigil ſiquidem coma appellatam, Paulo teſte, cap. 6. lib. tertij, & vniuerſaliter quidem bilioſo humore prædominante, phrenitizant tales vigilantes: pituitoſo autem dominante, comatoſe rurſus deferuntur, vt ipſe teſtatur; & quoties ad finem vſque, tum deſipientia, tum coma perſiſtunt, velut phreniticis euenire ſolet, tunc affectionem hanc ex phrenitide, & lethargo mixtam appellat. Gale. eodem lib. prorrheticorum 1. quidam vero Typhomaniam vocauerunt.

In fine.

Loco citato. Typhomania.

Contraria vero hominem prehendent ſymptomata, ita vt tum vigilet, tum leuiter in ſomnum deferatur, & prout magis, vel minus deſipit, ſeu vigilat, aut ad ſomnum defertur, quiſnam prædictorum ſuccorum magis prædominetur, ac ex aliis vtriuſuis humoris reduodanris propriis indiciis prompte dignoſces.

Prognoſtica.

Pro cauſarum autem ipſius comatis diuerſitate, diuerſæ quoque eius prædictiones fieri poſſunt; exitioſiſsimum ſiquidem eſt, propter infirmitatem virium talis affectus oriatur: nec minus exitioſum erit, ſi cum calidis, & ſiccis morbis inſignem cerebri refrigerationem ſequatur, ex Gale. ſententia 3. de morbis vulg. ſi vero frigidam ac humidam cerebri intemperiem comitetur, quæ de lethargo prædiximus, de eo prædicenda erunt: minus tamen periculoſum erit, ſi ab vna tantum cerebri intemperatnra ortum ducat: velut ſi ex contrariis, magis.

Cōmentar. 1. com. 7

Curādi ratio.

Diuerſa inſuper pro cauſæ ratione eiuſdem curatio intentanda erit: nam ſi ex humiditate tantum ſomnolentum coma originem ducat; his, quæ excitant, capiti admotis, curari debet ex acerrimo videlicet aceto cum roſis, ac chamæmelo permiſto, eo irrigato, ac eiuſdem medicamenti euaporatione per nares ſuſcepta. Si ex frigiditate, anethinum oleum, ſeu chamæmelinum calfactum adhibe: ac inquantum intenta frigiditas ſit, intantum calefactoria augeantur, vt etiam pulegium, & rutam liceat aliquando in oleo coquere, Aëtio auctore. At ſi ex frigiditate, & humiditate ſimul excitetur, ſimili curatione, qua & lethargus. Ex virium autem imbecillitate ortum cum iis, quæ eas inſtaurare valent, curare tentabis. Coma vero vigil, ſeu phreniticum, cum ex permiſta, ac contraria cauſa originem ducat, contrariis quoque medicamen-

tis curare oportet: partim lethargi, quæ prius diximus: partim phrenitidis, de qua deinceps dicemus. Vtrum autem eorum ſuperare debeat, ex exuperante humore dignoſcitur: nam ſi pituita bilem ſuperarit, ad lethargi remedia declinandum erit magis: ſi vero bilis pituitam, ad phrenitidis magis: de cuius tum dignotione, tũ curatione decens eſt, vt conſequenter tractemus.

Περὶ φρενίτιδος. *De phrenitide.*

CAP. VI.

commẽt. 4.
Mortales omnes (vt Galen. inquit 1. Prorrheticor.) phrenitim appellitant eam affectionem in qua φρένας, id eſt, mentem læſam eſſe vident, quam νοῦν, tum διάνοιαν Græci vocant. Proinde ab Hippocrate, eodem Galeno teſte præcitato loco, omnes qui mente læſi continue fuerint, phrenitici vocantur, ſola febre, ab iis qui μαινόμενοι appellantur, diſcrepantes, quoniam continuam demẽtiam cum febre acuta phrenitidem appellant. Hunc affectum Aëtius (Poſsidonij auctoritate) inflammationem eſſe membranarum cerebri cum febre acuta, delirium, & mentis perculſionem inducentem, aſſeruit. Paulus verò cap. 6. lib. tertij ait, quòd phrenitis inflammátio menbranarum cerebri eſt, aliquando quidem & ipſo cerebro coinflammato, aliquando vero præternaturali caliditate exiſtente in ipſo. Trallianus autem cap. 13. libri primi inflammationem teſtatur phrenitim eſſe cerebri, aut membranarum eius. Nos vero Gale. ſectantes cum eo 2. de cauſis ſympto. dicimus phrenitim inflammationem eſſe ſecundum cerebrum, & membranas eius: quod quidem ex eiuſdem Galen. verbis colligitur, quæ talia ſunt. Phrenitis nanque neque ſimpliciter in calidis conſiſtit ſuccis, ſed cum eo, quòd inflammationem efficiat ſecundum cerebrum, & membranas, & 1. de Morb. vulg. ſcriptum reliquit, quòd vbi in cerebrum, eiuſque, membranas flaua bilis fuerit impacta, phrenitides inducit. Qui verò cerebri naturaliter habentis munia nouerit, is ex horum offenſa, quod affectũ ſit primùm, deinde qualiſnam is morbis ſit, inuenire valebit (eodem Galeno teſte prorrheticorum 1.) cùm exactè definire, vtrum cerebrum, an membranæ ipſius primitiuè afficiantur, haud magnum vtilitatem afferre poteſt. In vtraque enim diſpoſitione, vt Galen. 2. de Locis affectis, cap. 9. viſum eſt, capiti ſuccurritur. Quapropter huic rei non ita vehemens ſtudium adhibere oportet; præſertim cùm ipſemet teſtetur phrenitim ipſam potius ex tenui meninge, quàm ex cerebro gigni, vt patet 4. de Cauſis pulſuum. quanquã 4. de Præſagitione ex pulſibus, fateatur tenuem meningem, vt quæ cerebrum amplectatur, niſi vnà cum eo nullum ferè affectum ſubire poſſe, nec etiã cerebrum citra meningem, ſed ſtatim impartiri vnius affectus alteri oportet: & ſi dura meninx, quoniam longiſsimè à cerebro diſsita eſt, affecta eſſe ſola poſsit. Quare exquiſita phrenitis in loco, in quo princeps animæ pars reſidet, generatur, vt liquet, eodem 1. prorrhetic. ſiue autem is qui primo afficitur locus, cerebrum ſit, aut membrana tenuis, cum exigui ſit momenti quærere, ac nullius vſus, iuxta Gale. doctrinam, iure nos inquirere prætermittimus, tantum ſtudioſis liqueat cerebrum in ea affectum eſſe, illudque conſtare ex earundem functionum principum læſione, quæ in ipſo cerebro

1. Prorrhet. comment. 1.
Aet. lib. 6. c. 2.
cap. vlt.
Commẽt. 2.
cõment. 72
Quæ pars phrenitide afficiatur. commen. 4.
4. de Cauſis pulſ. cap. 14
4. de præſag. ex pulſ. cap. 9.
Exquiſita phrenitidis locus affectus. comment. 1.
2. de locis aff. cap. 9.

perficiuntur. Dixi autem non ab re exquiſitam phrenitim, nam quæ exquiſita nõ eſt, ex ſepti tranſuerſi inflammatione oritur; cuius vitio excitatum delirium parum ab eo, quod in vera apparet phrenitide, diſtat, adeo vt veteres putarint eodem ſepto tranſuerſo inflammatione affecto (vt Gale. teſtis eſt quinto de Locis affectis, cap. 4.) homines phreniticos euadere; atque ob eandem ſuſpicionem φρένας, hoc eſt, mentem eam partem appellauerunt, tanquam ſapienti parti conferat quippiam. Verum nos quo pacto hæc non vera phrenitis, ab exquiſita, 1
de qua verba faciemus, diſtinguenda ſit, deinceps oſtendemus; cum de vtriuſque ſignis pertractabimus. Illud tamen pro comperto habeatur, quòd quæuis functio in exquiſita phrenitide lædatur, cum & diuerſæ lædi poſsint, in ea vt dicemus, pro varia phrenitidis ſpecie, ſeu differentia, eius læſio, & perpetua, & prima erit, cùm neceſſario cerebrum læſum eſſe oporteat primo, aut cum eius meninge.

In non exquiſita quæ pars primo afficiatur.

Quiſnam autem præter naturam affectus ſit phrenitis, ex iam dicta eius notione patere poterit; diximus nanque eam inflammationem eſſe. At cùm in inflammatione duplex particulis affectus oriatur, vt libro de Differ. morb. & tertio de Temperamẽtis liquet, vnus videlicet in quantitate, alter verò in qualitate; erit ergo phrenitis, cum de genere inflammationum ſit, morbus in compoſitione, primo, & propriè in magnitudine, velut quælibet alia phlegmone eſt, iuxta Galeni ſententiam decimotertio Metho. Poterit ſecundariò dici morbus in intemperie, & ea calida; & 3. in continui ſolutione. Verum quomodo intelligenda ſit inflammatio, cùm phrenitim inflammationem dicimus eſſe, in explorandis eiuſdem cauſis enucleabimus: nunc verò tempus eſt de eiuſdem indiciis pertractare.

Quis affectus præter naturã ſit. Lib. de diff. mor. cap. 12 3. de tẽper. cap. 5. cap. 1. & ſeq.

Exordiemur autem ex propriis eiuſdem ſignis; quæ quidem cerebri affectionem oſtendunt: nam propria morborum ſigna ſunt, cum vel perpetuo, vel ſolis contingunt: cum autem neque ſolis inſunt, neque perpetuo, propria illorum ſigna non ſunt: ob eam rem phreniticorum ſignorum ea ſunt certiſsima, quæ perpetuo, & ſolis inſunt phreniticis: deinde ab his, quæ perpetuo, ſed non ſolis, velut Gale. primo Prorrheticorum fatetur. Quapropter neque vrinis, vt ipſe teſtatur, neque in deiectionibus, neque in ſudoribus, neque in vomitibus ſigna phrenitica ſunt. Adhuc autem & hæc ſigna phrenitidis bipartita ſunt: nam quædam eorum imminentem ipſam, ſeu iam exordientem, vel futuram dixeris, indicant: quædam vero ipſam factam, ſeu completam oſtendunt, iuxta Tralliani ſententiam præcitato loco, & Galen. 5. de loc. affectis, cap. 4. Verum quæ exordientis affectionis notæ ſunt, iure prognoſtica ſigna eius, quæ iam completa eſt, eſſe dixeris, vt liquet primo Prorrheticorum: quamuis & ea quoque phrenitica iodicia vocentur. Interim nanque vigiliæ præcedunt, ſiue etiam ſomni manifeſtis imaginibus turbati; ita vt & clament nonnulli, & exiliant: interdum vero adeo agreſtis accedit obliuio, vt laborantes aliqui cum matellam petiuiſſent, meiere tamen neglexerint, aut cum lotium emittetent, matellam ipſam prodere haudquaquam meminerint. Interdum maiori cum tumultu, aut temeritate reſpondent, præſertim vbi antea fuerint manſueti; atque hi omnes exiguo vtuntur potu propter mentis læſionem, ſpiratióque ipſis rara eſt, & magna, pulſus parui, & neruoſiores;

Signa.
commen. 4.
Quæ ſint phrenitidis certiſsima ſigna, & quæ non.
Hæc quoque biſariã ſunt.
comment. 4
Imminẽtis phrenitidis ſigna.

nonnunquam occiput dolor infeſtat. Febris verò ſemper eſt continua. At cum ipſe affectus increuerit, ſeu inualeſcat, oculi eorum vehementer euadũt ſqualidi, aut ex altero ipſorum acris lachryma effunditur. ac deinde lippitudo innatat, & venę ipſorum ſanguine plenę videntur: ſanguiſque ex naribus ſtillat, quo tempore nihil (quod ex arte ad prudentiam pertinet) reſpondent. Floccos auellunt, & feſtucas carpunt, aridioreque febre torquentur, cui non ita magnæ in alterutram partem mutationes accedunt: quemadmodum in aliis quibuſdam febribus videre eſt, quæ per vigorem quidem grauiſſime infeſtant: inclinationes vero habent mitiores. Ad hæc lingua ſalebroſa quoque eſt: nonnulli interdum audiendo falli videntur, ac interim mœſti iacent, vix quicquam reſpondentes; atque dolorifica diſpoſitione affecti, vel acris premente aliquo, haudquaquam ſentiunt.

Facile iam phrenitidis ſigna. cap. 1.

Quibus indiciis ipſa diſtinguatur ab ea quæ ex ſepto tranſuerſo oritur.

Loco citato.

Hoc inquam modo exquiſita phrenitis paulatim euenire ſolet: quieſcere vero neque ſubito, neque affatim cõſueuit, prout Gal. viſum eſt, eodem 5. de Locis affect. cap. 4. Proinde licet perpetuum delirium ſepto trãſuerſo quoque inflammato, excitetur, & propterea quoquomodò cum eo, quòd ad exquiſitam ſequitur phrenitim, conueniat; diſtinguitur tamen ea (iuxta Gal. ſententiam) ex oculorum accidentibus, & ſanguinis à naribus ſtillis, ac ſpirationis ſpecie, quæ in phreniticis magna eſt, & rara. Vbi vero à ſepto tranſuerſo delirium ortum fuerit, inæqualis eſt, vt modo exigua ſit, at frequens, modo magna, & anguſtioſa. Rurſus præcordia intendi proprium indicium eſt illico ab initio ſepti tranſuerſi affecti, id quod affecto cerebro poſterius accidit, parato iam eo, non autem incipiente. Calor quoque circa caput & faciem vehementior eſt iis, qui ob cerebri vitium delirant: & (vt ſummatim dicam) eorum ſignorum, quæ phrenitidem antecedere diximus, aut nullum apparet, aut ſi apparuerit aliquod, quid perexiguũ eſt in his, quibus ſeptum tranſuerſum inflammatione laborare incipit.

Quibus à cæteris delirantibus diſtinguitur.

Quibus à furore.

Exquiſitæ phrenitidis differentiæ tres.

Diſtinguuntur vero phrenitici à reliquis delirantibus, per conſenſum reliquarum partium cum febre acuta: quoniam in his non adeò valida fiunt deliria, non perpetua, ſeu aſsidua permanent, ſed auctam febrim ſequuntur, remiſſa verò ea, quieſcunt, vt patet ſecundo de Locis affectis, ca. nono, quemadmodum & ab ea inſania, quæ Græcè μανία dicitur, ſola febre diſcrepat, vt antea meminimus. Huius autem exquiſitæ phrenitidis tres inquam inueniuntur ſpecies, ſeu differentiæ: quarum duæ ſimplices ſunt, ex quibus deinde tertia componitur, vt patet quarto de Locis affectis, cap. ſecundo. Quippe ſunt quidam phrenitici, qui de iis, quæ oculis afferuntur, rectè quantum ad ſenſitiuam notitiam pertinet, ſeu ad imaginatiuam ſpectat, iudicant; cogitando vero à naturali iudicio aberrant. Alij rurſus cogitatione quidem minimè falluntur, cum eis veluti errans ſit imaginationis motus: plerunque vero in vtriſque ſimul delirium conſiſtit, ſenſus videlicet, ſeu imaginationis, & cogitationis vitio laborantes, parum probè imaginando, ac parum aptè ratiocinando. Attulitque idem Gal. exemplum lanifici pueri tum prædicto loco, tum lib. de Different. ſymptom. pro declaranda prima differentia. Secundam autem differentiam non ſolùm in aliis, verum in ſeipſo, cum puer adhuc eſſet, expertum eſſe teſtatur.

De diffe. ſymptom. cap. 3.

4. de locis affectis. ca. 2

De dif ſymptom. cap. 3

Quomodo dictæ tres differentiæ diſtinguantur.

Illud quod Theophilo medico ægrotanti contigit, vt eodem lib. 4. de Locis affect. & de Differ. ſympto. patet. Quomodo autem quiſpiam valeat prænominatas differentias, ſeu phrenitidis ſpecies, ſigillatim dignoſcere prolixa oratione opus non eſt; cum ex deprauato cuiuſque functionis motu, aut ex vtriuſque, ſi compoſita fuerit, prompte percipiatur, ſi quis prius norit, quid ſit vtriuſque facultatis munus. Euenit autem interdum, vt illæſa ſeruetur memoria, interim vero vt ſimul cum eis afficiatur: at non propterea ſic temere in Gale. doctrina aſſerendum eſt has functiones in diuerſis cerebri partibus perfici, cum & vna lædi poſsit, altera illæſa permanente, quamuis Aëtius illud ſentiat, cum valde alienum ſit ab eius ſententia, vt in quodam noſtro compendio longiori diſcurſu oſtendimus, ac qua ratione illud fieri poſsit demonſtrauimus: quamuis in vno, eodemq́ue loco, hoc eſt, in cerebri corpore, perficiantur.

Loco citato.

Quot modis in Gal. doctrina dicatur inflammatio quatuor.

2. de loc. aff. cap. 9.

Illud tamen non omittam, priuſquam ad narrandas phrenitidis cauſas deueniam, cùm ea ſit inflammatio, vt diximus, ſub quo inflammationis ſignificato comprehendatur. Nanque Gale. communiſsimo eius ſignificato vtens ſecundo de arte curatiua ad Glauconem, dixit aliam eſſe ſiccam, aliam eſſe humidam inflammationem: nec ab ea ſub ſicca contineri poteſt, cùm ex quibuſdam oriatur ſuccis, vt dicemus. Inſuper & hæc, quæ humida eſt, fieri poteſt ex cuiuſuis humoris ſuperabundantia, potiſsimum cum ſanguine, vt ſecundo de locis affectis, ac commento aphoriſ. 33. ſexti libri patet, communi quodam ſignificato ea vtens, quomodo nec ipſa phrenitis inflammatio dici poſſet, cùm ea oriri non valeat ex cuiuſuis ſucci redundantia, etiam cum ſanguine permiſti, vt dicemus. Interim vero inflammationis nomine vtitur, velut etiam communi quodam non ad omnes inflammationes, ſed ad eas tantum, quæ ex calidis ſuccis ortum habent, ſiue is ſanguis fuerit, ſiue bilis flaua, aut ex ambobus ſimul humoribus genita fuerit: ſub quo ſignificato, & ipſa phrenitis comprehenditur: nam ex calidis ſuccis, quamuis non omnibus, originem ducit, vt infra patebit.

Quomodo phrenitis inflammatio dicitur.

Exquiſitæ phrenitidis cauſa.

Comment. 1 Amara bilis differentiæ.

cap. 7.

Qua ratione fit, vt quamuis Gale. alio modo inflammationis nomine vtatur, & quanto magis propriè ipſam ſumendo, vt ſit tumor quidam ex ſanguine optimo, ac mediocrem craſsitudinem obtinente, præter naturam excitatus, cum vehementi dolore, calore, tenſione, ac pulſu; phrenitis tamen ipſa ab hac inflammationis appellatione ſecludatur; cum nec ipſa à ſanguine optimo, ac mediocrem craſsitudinem habente excitari poſsit. Ex quibus liquet phrenitim ipſam exquiſitam propterea inflammationem dici, quoniam ex calidis ſuccis ortum habet, non ſiquidem omnibus, ſed ex ipſa bile, cum videlicet locum, in quo princeps animæ pars reſidet, prehenderit, eodem Galeno teſte primo prorrheticorum. At quoniam ea non vnam tantum habet denominationem, & differentiam, cùm alia pallida bilis dicatur, alia flaua, ſeu rufa, quæ iterum immoderatius excalfacta, aſſata flaua bilis nominatur; ex qua iſtarum exquiſita phrenitis excitetur, non iniuria quæret quiſpiam, cui reſpondebimus nos cum Galen. tertio de locis affectis. ac Tralliano, præcitato loco, eam oriri poſſe ex quauis prænominata bile: nam interdum à pallida ortum contrahit: interim flaua eam parit: nonnunquam ab eadem flaua præaſſata gignitur. Illud verò hoc modo inueſtigare dicebis, quando ex prædictarum aliqua excitetur:

nanque

Modus dignoſcendi ex qua bile phrenitis fiat.

Cap. de ſolis.

nanque ex pallida bile ſi generetur, mitior erit, & phrenitis, & delirium, & febris; illudque non abſque ratione: nam cum ſeroſo recremento flauæ bili commiſto pallidam conſtitui contingat, vt Gale. viſum eſt decimo de ſimplicium medicamentorum facultatibus, non mirum, ſi mitior ea fuerit. Si vero ex flaua bile excitetur, multo vehementior phrenitis erit, febres maiores inducet: cùm & ipſa flaua bilis propterea colore flaua ſit, quoniam pluſculum excalfacta eſt, vt præcitato loco Galen. placuit. At vbi flaua bilis immoderatius excalfacta, & plus æquo aduſta fuerit, ſeu præaſſata, phrenitim efficiens, dementia occurrit ferina, & melancholica: & propterea efferata dicitur: cuius ratio cunctis facile patere poterit. Patet denique ex his, qua bile phrenitis gigni poſsit, ac quibus indiciis eiuſdem cauſa inueſtiganda erit. At ſi quis dixerit, Pauli auctoritate fretus cap. 6. libro tertio, ex

Dubiū ex Pauli verbis.

Reſponſio.

redundante ſanguine phrenitim oriri poſſe; reſpōdebimus nos, aut Paulum non de exquiſita phrenitide intellexiſſe, quæ ex ſanguine, cui admiſta fuerit flaua bilis gigni poſſet, vel de ſanguine ferueſcente, & tenuiſsimo ſecundum ſubſtantiam intelligere voluiſſe: qui flauæ quidem bili ſimilis exiſtit, aſsimileſque parit affectus, Gal. teſte ſecundo de arte curatiua ad Glauconem, quinimò & ipſe flaua bilis dici propter.

cap. 1.

Quapropter cum Gal. concludamus, exquiſitam phrenitim, quæ inflammatio cerebri, & membranarum eius exiſtit, ex pallida bile, aut flaua, ſeu eadem flaua præaſſata originē ducere. Quo autem pacto diuerſæ eius cauſæ dignoſci valeant, ex iam dictis liquet: reliquum eſt igitur, vt eius prognoſtica deſcribamus; deinceps vero curationem. Quod autem ea acutiſsimus, periculoſiſsimusque ſit

Prognoſtica. 1. progn. com. 23

affectus, omnibus in confeſsio eſt, iuxta Tralliani ſententiam, & Gal. 1. progn. vniuerſum phrenitidis genus exitiale eſſe teſtatur, ſimul cum Hippoc. Verum idem Hippocrates aphoriſmo 53. ſexti libri aſſeruit, deſipientias, quæ cum riſu fiunt, ſecuriores eſſe: quæ vero cum ſtudio, periculoſiores: quo loco per ſecuriores intellexit minus periculoſas: cùm nulla deſipientia ſecura ſit, velut Gale. eodem loco exponit. Quò fit, vt hæc ſententiam non aduerſetur ei, quæ dicta eſt primo progn. Hoc idē Celſus confirmauit lib. 3. ca. 18. dum dixit, interdum in acceſſione ægros deſipere, & loqui aliena: quod nō quidem leue eſt, neque incidere poteſt, niſi in febre vehementi; non tamen æque peſtiferum eſt, vt phrenitis. Idemmet Hippo. aphoriſ. 72. quarti lib. vrinas albas, & perſpicuas malas eſſe in delirantibus dixit: & Gale. 3. de morbis vulgaribus acutiſsimam eſſe phrenitidem teſtatur, quæ primo ſtatim die vnà cū febre inuadit: atque omnes fatetur, qui ita phrenitide perciti eſſent, infra ſeptimum diem mortuos eſſe: perpaucos autem, hoſque raros, hunc ſuperaſſe. Grauiſsima quoque phrenitis eſt, quæ ex peruſta

1. progn. loco citato.

3. de morb. vul. cōmen. 3 commen. 75.

Curatio.

bile gignitur, vt Paulus inquit. At tempus eſt ad eius curationem accedere: pro qua, aër primo alterandus, hyeme quidem, vt Aëtio viſum eſt, ad tepidum, æſtate vero ad frigidum: nam dixit, Æger igitur decumbat hyeme quidem in domo tepida, æſtate verò frigida. At Paulus voluit, quòd æger decumbat in loco tum lumine, tum temperie moderato, & variis quibuſdam picturis libero. Vt verò hi concilientur, prohibendus eſt, mea quidem ſententia, aër extreme frigidus, etiam in æſtate: de quo noluit Aëtius intelligere: quoniam & inflammationi nocua ſunt impenſe frigida, eiusque cauſam denſando, prohibent digeſtionem: nec impenſe calidus eligendus erit, etiam in hyeme, cum inflammationem & irritet, & foueat, ac eius cauſam adaugeat. Quod vero ad lucem, ſeu tenebras ſpectat, voluit Aetius, quòd hi qui ad lucis ſplēdorem reſipiſcunt, in lucida domo degant: at qui ad lucem efferantur, in tenebricoſa domo decumbant. Trallianus autem iuſsit aërem magis lucidum, quàm tenebroſum eligendum eſſe, vt æger per huius ſenſum ad conſuetorum perceptionem, ac conſcientiam perueniat. Quod vero ad aëris qualitates primas eligendas, quod temperatus exiſtat, voluit quò animalis ſpiritus temperie ipſius refocilletur, ac relaxetur, vitandusque ſit admodum craſſus, humidus, frigidus, aut calidus, propter aſsignatas cauſas. At Celſus quod ad tenebras attinet, aut lumē, hiſce vtitur verbis, Fere vero antiqui tales ægros in tenebris habebant, eo quòd eis contrarium eſſet exterreri, & ad quietem animi tenebras ipſas conſerre aliquid iudicabunt. At Aſclepiades tanquam tenebris ipſis terrentibus, in lumine habendos eſſet dixit. Neutrum tamen perpetuum: eſt alium enim lux, alium tenebræ magis turbant: reperiunturque, in quibus nullum diſcrimen deprehendi, vel hoc, vel illo modo poſsit. Optimum itaque eſt vtrunque experiri, & habere eum, qui tenebras horret, in luce; eum qui lucem, in tenebris. At vbi nullum tale diſcrimē eſt, æger, ſi vires habet, loco lucido; ſi non habet, obſcuro continendus eſt: quam Celſi ſententiam perpetuo ſeruandam eſſe cenſerem, quanquam prædicti omnes veritatem aſſerant, ſi eorundem mens ritè percipiatur. Quantum vero ad motum, & quietem ſpectat, iuſsit Paulus phreniticos in quiete, quoad eius fieri licet, cōtineri, ſi diuites fuerint, à famulis, ſin pauperes, vinculis conuenit; nam inordinata motio vires proſternit, ac ægrotos macilentos reddit, potiſsimùm delirantes. Galen. teſte commento aphoriſmi 28. ſecundi libri. Alia etiam de cauſa pedes deligaturis conſtringi debent, nempe quo humores deorſum reuellantur, vt eidem Paulo placuit: huius quoque ſententiæ eſt & Trallianus: qui propterea inhibendum eſſe violentum motum aſſerit, quoniam præter iam dicta, & morbum excitat, & ſomnum impedit: de vinculis ſimilia proferens, quæ Paulus. De ſomno autem dicebat Celſus, Omnibus vero ſic affectis ſomnus, & difficilis, & præcipuè neceſſarius eſt: ſub hoc enim plerique ſaneſcunt: propterea quæ ſomnum moliuntur, adhiberi debent intus, ac extra, de quibus in ſequentibus mentio fiet, ac omni ratione vigiliæ excidendæ ſunt Tralliano auctore. Subluenda interim aluus eſt leuibus clyſteriis, decocto videlicet maluarum, violarum hordei, papaueris capitum, ac foliorum betæ, & pauco ſale additis vnc. iij. vel iiij. olei violacei, vel de papauere, ſeu amygdalarum dulcium, duabus mellis violacei, & j. caſsiæ tractæ, ſeu caſsiæ fiſtulæ: licebitque interdum, ſi hæc non ſuffecerint, drachm. ij. vel iij. diacatholicon addere. Ventris verò aſtrictio penitus vitanda erit, cum & morbum, & cauſam adaugeat. Ad locum autem quo æger decumbit, amici & quidem gratiſsimi ingrediantur: qui nunc blandè ægrotum alloquantur, nunc acerbius corripiant, vt inquit Paulus. Celſus verò aduerſus omnium inſanientium animos aſſeruit neceſſarium eſſe gerere ſe pro cuiuſque

natura: nam qnorundam vani motus leuandi ſunt, ſicut in homine prædiuite famem timente accidit: cui ſubinde falſæ hæreditates enunciabantur: quorundam audacia coercēda eſt, ſicut in iis fit, in quibus continendis plagæ quoque adhibentur: quorundam etiam intempeſtiuus riſus, & obiurgatione, & minis prohibendus eſt: quorundam diſcutiēdæ triſtes cogitationes, ad quod ſymphoniæ, & cymbala, ſtrepituſque proficiunt. Sæpius tamen aſſentiendum, quàm repugnandum eſt, paulatimque & non euidenter ab his, quæ ſtultè dicētur, ad meliora mens eius abducēnda eſt. Interdū etiam eliciēnda ipſius intentio, vt fit in hominibus ſtudioſis literarum: quibus liber legitur aut rectè, ſi delectētur; aut perperā, ſi id ipſum eos offendit; emendando enim conuertere animum incipiunt: quin etiam recitare, ſi qua meminerunt, cogendi ſunt. Ad cibum quoque quoſdam non deſiderantes reduxerunt hi, qui inter epulantes eos collocauerunt. Quare rectè inquit Trallianus, quòd amici nonnulli admodum familiares ei aſsiſtere debent, vt etiam increpantes ipſum propter ea, quæ facit, reuereatur: neque verò domeſticus, aut cognatus, cuius cauſa aliquando triſtetur, aut cui iraſcatur, ingredi debet: quippe hoc irritare ægros, & commouere ſolet, & vt valdè perturbentur, manifeſtam præbet occaſionem: nec etiam amici frequentes, & copioſi ad eum ingredi debent, propter cauſas ab eo aſsignatas. Quoad cibum attinet moderatio in eo quoque adhibenda: nam neque implendus æger eſt, ne inſaniat: neque ieiunio vtique vexandus eſt, ne imbecillitate in cardiacum incidat, quemadmodum Celſus teſtatur, opus eſt autem, eo auctore, cibo infirmo, maximeque ſorbitione: propterea ptiſana, velut primum omnium victus ratione phreniticis remedium adhibeatur, optimè prius decocta, vt Tralliano viſum eſt. Inſuper & ipſius ſolus cremor vtilis eſt. Quòd ſi ægri prædicta auerſentur, panis in aqua calida intinctus iuuabit. Quòd ſi vires conſentiant, ipſa aqua hordei tantum vtare. Ex oleribus intybum, & lactuca elixa, ac alia olera frigida, cucurbitaque, in pauca tamen quantitate exhiberi poteſt. Ex fructibus vti poſſunt malis, ac acidis pomis, & eiuſdem qualitatis ceraſis. Pro potu vtantur aqua hordei iam dicta, aut aqua ex decocto ſeminum coriandrorum præparatorum, vel aqua ipſa decocta cum additione exigui ſucci acetoſitatis citri, aut ſucci malorum punicorum acidorum, ſiue ſucci pomorum etiam acidorum. In quibus autem multæ vrgent vigiliæ, febris verò non vehementiſsima, ac vires ſunt imbecillæ, quædam quoque concoctio vrinarum in eis apparet, præſertim ſi cùm ſani eſſent vino vti conſueuerint, & eo vti poſſunt, potiſsimum ſi eos ventriculi eis imbecillum ſit. Commodiſsima nanque eſt iis vini potio, ſi modicè aſſumatur, Tralliano teſte; nam ferocitatem ipſorum mutat, ferinos mores ad hilaritatem transfert, ſomnumque cōciliat, ac ſitim reſtringit: eóque vtendum erit vino, quod Græci ὀλιγόφορον appellant dilutum inquam, tenue, & aquoſum, ac album, modiceque aſtringens. Nam huiuſmodi vinum & ventriculum robuſtum efficit, cum hoc, quòd haudquaquam caput tentat, auctore Gale. 5. de locis affect. 12. meth. medendi, & 3. de ratione victus in morbis acutis. Proinde nulla futura mentis alienatio ex eius exhibitione timeri debet, vt Paulo viſum eſt. Frigidam autem aquam vitare omnino oportet, eò quod tuta

5. de loc. affe. cap. 6. 12. meth. cap. 4.

non ſit, at tutius tepida potius vti, vt placuit Tralliano, & potiſsimum ſi ſeptum tranſuerſum coaffectum ſit. Phreniticis verò ſtatim ab initio venam incidendam eſſe, modò valens virtus ſit, vt ſine noxa miſsionem ſanguinis tolleret, ac nihil eorum prohibeat, quæ de ſecunda venā perpendenda ſunt, cuncti ferè artis medicæ auctores cum Galeno 13. meth. conſentiunt, præter Aſclepiadem; qui perinde eſſe dicit his ſanguinem mitti, ac ſi trucidentur, rationem hanc ſecutus, quòd neque inſania eſſet, niſi febre intenta, neque ſanguis in remiſsione eius rectè mitteretur: quem Celſus, & rectè quidem improbauit tum propter alia, tum quoniam continuata quoque febris habet tempora; quibus & ſi non remittit, non tamen creſcit. Sanguis ergo abſque controuerſia, aliis conſentientibus, ſtatim iis mitti debet, tanquam primum omnium, & maximum futurum præſidium, prout omnes cōueniunt. Verùm Aëtius mediam cubiti venam ſecandam eſſe præcipit. Paulus verò protinus è cubito ſanguinem mitti debere iuſsit, ex qua autem vana, nō meminit: quanquam illud ratione determinare haud difficile erit: nam ſi ab initio vſque ad quartum diē phrenitis irruat vigenti ætati, bonæque corporis habitudini, ac cuncta ſanguinis multitudinem indiceut, ſecunda primò erit præcepto Aëtij media vena. At ſi non adeò fuerit ſanguinis cum bile redundantia, & ex tranſmutatione alterius morbi phrenitis ſuccedat, potiſsimum ſi aliæ euacuationes præceſſerint, tunc humeralis, ſeu externa vena incidenda erit: quòd ſi phreniticus manum non porrigat, quòd ſæpe accidit, ex recta in fronte vena ſanguinis miſsio molienda erit, ex Tralliani, & Pauli ſententia. Facies autem id rectè, ſi collum artiſiciosè faſcia lanea, ſeu linea conſtringas, vt vas attollatur. Quantitas autem pro viribus detrahatur, & minus quàm oporteat auferatur, ob plurimam, quæ in ipſis ex vehementi motu côntingit, diſsipationem, ac exhalationem, & propter laxitudinem, at ſi videbitur, iteranda potius erit, vt ſi prior ex media facta fuerit, ſecundo loco ex externa, & tertio, ſi opus fuerit, ex frōtis vena ſanguis detrahatur. Quod ſi prior externa vena inciſa fuerit, ſecundo loco eadem frontis vena ſecetur, & vltimo, ſi opus fuerit, cucurbitulæ in occipitio figendæ, ex quibus ſanguis ſcarificatione trahatur: aut ſi noluerit æger brachium porrigere, & propterea recta in fronte vena fuerit inciſa, ſecunda vice, ſi oportebit, ex eadem ſanguis mittendus erit: & demum ſi iuterit, cucurbitulæ in occipitio figendæ. Poſt ſanguinis euacuationem, caput oxyrrhodino madefaciendum erit, non tantùm Galeni præcepto 13. method. ſed ex communi omnium conſenſu, illudque in principio admouendum: nam repellendus à capite humor eſt ipſumque alterandum, ne immodica caliditate liberalius humores attrahat, atque idcirco eis repleatur: quanquam nec illud capiti admouere tentandum erit, nec aliud quodpiam medicamentum, niſi vniuerſi corporis curatione præmiſſa: id quod commune præceptum eſt in omnibus morbis, ac obſeruare oportet in cunctis topicis, hoc eſt, localibus vocatis remediis, Galeni decreto, cum primo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, tum tertio de locis affect. vt ſuprà retulimus, quo etiam tempore odoriferum parari poteſt eundem præſtans vſum, excipiens aquæ roſarum, & myrtillo-

3. de rat. victus. acu. 3.

Vena ſecanda.

cap. 21.

Quæ vena ſecanda ſit.

Quantitas ſanguinis auferenda.

Oxyrrhodinum. cap. 21.

Commune præceptum in admouendo topicis medicamētis.

1. de comp. medic. ſec. loc. ca. 1. & 8.

3. de loc. affe. cap. 3.

tillorum ana vnc. iij. ſandalorum rubeorum, citrinorum, & corallorum rubeorum ana drac. j. aceti roſacei vnc. j. & ſ. miſceantur ſimul. Interim nonnulli alterantes ſyrupi competunt, vt roſaceus, violaceus, ex nymphæa, ex cichorio, ſeu endiuia, ac de papauere. Verùm nunquid purgatione, vbi opus fuerit, vtendum ſit, non admodum liquet, cùm neminem Græcorum inuenerim ipſam præcipere: quamuis Celſus videatur ipſam olfeciſſe, dum dixit, Nec minus deliberari poteſt an aluus ducenda ſit. Inter Arabes, Auicenna proprio capite de cura phreniti dis, redundāte flaua bile, magis quàm ſanguine, purgationem laudauit. Verùm nos (licet Græci auctores de ea mentione non fecerint, forte quod purgantia medicamenta ſint natura calida, humoresque commoueant, & propterea inflammationem augeant, tum etiam quod cùm ea febris ſit vehemens) ipſam tamen non negabimus, vbi vſus fuerit, nec propterea tantis pugnabimus viris, cùm nec ea medicamenta purgantia, quæ talis ſint naturæ, ac eorum temporibus reperiebantur, admittimus, ſed tantùm ea, quæ cum hoc, quod feliciter purgant, ac fluentes ſuccos ad infernas partes reuellunt, nec inflammationem, nec febrem adaugent, imo & vtraſque mitigant, ac curant, quæ ſi nouiſſent, approbaſſent vtique, quanquam nec eamet, quæ ipſi nouerunt purgantia medicamenta, damnent, licet non præcipiant. Nam & ipſe Galenus quarto method. medendi, auctoritate Hippocratis, interdum in morbis magnis, non modo venæ ſectione, verùm, & purgatione reuulſionis tantùm gratia vtendum eſſe præcipit, etiam nulla humorum plenitudine exiſtente, aut redundantia vitioſi ſucci. Qua de re vtendum eſſe purgantibus medicamentis, quæ aut calida non ſint, aut parum caliditate participent, cum ipſis tamen frigida miſcenda medicamenta cenſerem: ea ſunt manna, caſſia fiſtula, ſaccharum violaceum, ſeu ſyrupus ex pluribus infuſionibus violarum, aut roſarum, tamarindi, & interdum diacatholicon, aut triphera perſica, ſeu rhabarbarum, modò cum aliquo prædictorum permiſta ſint, poterit autem ſic componi, Recipe tamarindorum vnc. j. fiat decoctum cum florum violarum borraginis, bugloſſi, & hordei mundi ana drac. iij. in aqua: in cuius decocti iure diſſoluas mannæ electæ vnc. ij. ſ. vel iij. aut caſſiæ fiſtulæ vnc. j. & ſ. vel ſacchari violacei vnc. ij. ſeu ſyrupi ex pluribus infuſionibus violarum, aut roſarum vnc. iij. adde demum rhabarbari vigorati infuſi drac. j. vel ſcrup. iiij. diacatholicon, ſeu tripheræ perſicæ drac. iij. vel iiij. & fiat potio. Verùm ſi quis rhabarbarum auerſetur propter corporis temperaturam, ætatem, aut habitum, ſeu anni tempus, regionē, ac cæli ſtatum calidum, poterit reliquis benè vti, eorum quantitatem accōmodando, prout ritè videbitur. Interim quoque frictionibus vtendum leuibus pro reuulſione, eo potiſſimùm tempore, quo & delirium, & febris nō valde auctæ fuerint, ſed potius remiſerint, & præſertim inferiores fricentur partes. Caput autem roſaceo cum modico aceto irrigetur, ætate quidem tepido, hyeme verò moderatè calido, quod in cunctis aliis medicamentis ſeruandum erit topicis: & ſi ambiens frigidior fuerit, cōmodum eſt & chamæmelinum ex æquo ipſi admiſtum, velut ipſe illuſtrem Indicum Piccolhomineum, Ducis Amalfiæ filium hoc medicamento à phrenitide, cùm à cunctis medicis eſſet

Nunquid purgare eos conueniat.

Auic lib. 3. fen. 1. tract. 3. cap. 3

cap. 6

Quibus purgantibus medicamē-tis vtendū ſit.

Frictiones.

Quæ herū ſeruanda ſint in adhibendis topicis.

deſtitutus, liberaui, facta ex eo irrigatione ſupra coronalem commiſſuram, capillis prius tonſis. Poterit inſuper parari decoctum ex roſis, violis, hyoſcyamo, lactucis, nymphæa, ac corticibus papaueris, cui miſcendo roſacei, & chamæmelini quantitatem moderatam, aut roſacei ſolum in æris conſtitutione calida, ſeu æſtate, & albi aceti parum, irrigatio ſimiliter fieri poteſt: odorem quoque naribus obiicimus: ac nares ipſas intus, vel frontem ea ſimilibus medicamētis illinemus, etiam cùm in ſummo incremento phrenitici fuerint, teſte Galeno 13. method. Quippe ſopire, vt ipſe aſſerit, ac ſtupefacere principem facultatem oportet, cerebrum ſcilicet, quod ſupra modum incaluit, refrigerando: ex quibus etiam aſſiduè facies proluatur, vt Aëtio viſum eſt. Vbi verò diu hoc vitium moram traxerit, Galeno, & Aëtio teſtibus, ea adhibenda medicamenta ſunt, quæ diſcutiant, ac craſſos vapores tranſpirare faciant, velut ſi ſerpillum, thymum, aut ſpondilium, meliloтum, & althæa oleo coquantur roſaceo, vel chamæmelino, quo demū caput irrigandum, aut madefaciendum erit, atque vapor per nares ſuſcipiendus. Verùm in hoc magnopere animaduertant Medici rogo, ne ſic temerè prędicta, ſeu alia, quæ diſcutiant medicamenta calida phreniticis admoueant, niſi tranſacto eius incremento, inclinanteque vigore ſummo; nam ſi prius approximentur, maximum parabunt diſcrimen, & fortè ægrotantis perniciem, inflammationem ſiquidem augendo: nec minus animaduertant queſo in approximandis, velut vulgus Medicorum hodierno tempore vtitur, catellis, ſeu gallis: cum ſi in principio, ac ſummo incremento eis vtaris, inflammationem irritabunt, & febrem. In fine verò ſummi vigoris, ac inclinatione rectè fortè eis vtaris: quo etiam tempore aquę potabilis balneo temperatè calido, præſertim vbi ſiccitas, & vigiliæ plurimę vrgeant, lauare eos non nocebit, & ſi febricitent: cùm ad bonam temperiem ex eo reuertantur, & in poſterum delirio, & febri liberentur, Tralliani decreto: poſt quod & liberaliter vngere conuenit. Illud prętereà menti tenendum, quòd in quacunque phrenitidis differentia, ſeu quauis principe functione affecta, perpetuò medicamenta iuxta capitis commiſſuram coronalem approximanda ſunt; tum propterea, quòd non in diuerſis cerebri partibus predictę functiones exerceantur, ſed in eademmet ſede, iuxta Galeni ſententiam, vt alibi fuſiùs declarauimus; tum etiam quòd per eam partem promptius non modò facultas, ſed etiam ſubſtantia medicamentorum penetrare valet, velut prius in capite de lethargo ad mentem Galeni, dictum eſt. At cùm dixerimus ſomnum ſolum, & maximum eſſe delirantium remedium, propterea non immeritò commemoranda hic duxi, quæ ipſum moliuntur, tam intus, quàm extra adhibita: nam pro oxyrrhodino, ac iam dicta irrigatione, poſſet caput irrigari cum oleo de nymphæa, violaceo, ſeu ex papauere, pauco aceto addito: aut decoctum fieri ex lactucæ ac foliis, violarumq;, tū floribus, tū foliis, hyoſcyamo, roſis, ſolano; capitibus papaueris, albi & nigri mandragoræ pomis, ſeu radicibus, ſemper aceti parum miſcendo, ex eoque vel caput irrigando, vel ipſum olfaciendo. Naribus inſuper, ac temporibus cum pauco aceto populeone vnguento vti poteris, ac fronti. Sub ceruical papaueris capita, aut mādragoræ mala ſubdantur, vt præcipit Aëtius. Confert

cap. 11

Quæ præter ſuturæ partē applicanda ſint topica internis capitis affectibus.

In proprio quæſito.

Quæ ſomnum conciliant medicamenta.

etiam aliquid ad ſomnum ſilanus iuxta cadens hoc eſt, aquæ riuus, vt inquit Celſus, faciemque aſsiduè prolui præcipito ex aqua, in qua papaueris tum albi, tum nigri capita ſint cocta; in potu inſuper danda eſt aqua, in qua papauer, aut hyoſcyamus decocta ſint, vt idem Celſus refert pondere vnc. iij. aut drac. j. alicuius ſomniferi antidoti, vt tripheræ magnæ, aut eius quæ requies dicitur, ſeu philonij Romani, vel perſici tribuas: in quorum aſſumptione illud obſeruandum, ne in vigore, ſed in exacerbationis declinatione dentur. Cæterum aſsiduum vſum ſtupefacientium pharmacorum, potionum, irrigationum, ac illitionum vitare oportet; facilè enim in his, vt Aëtius refert, qui immodicè perfrigerantur, tranſitus fit à phrenitide in lethargum: quò fit, vt quem obdormire volumus, excitare poſtea non poſſumus. Si etiam vires imbecillæ fuerint, tunc maximè vitabis nequid torpori, ſomnoque inducendo accommodum exhibeas: nam in his, qui infirmas vires habent, Tralliano teſte, non vulgaris noxa, imò interdum mors talium potionem comitantur. Liquet igitur ex his non modò phrenitidis curandæ ratio, verùm & immodicæ vigiliæ, necnon & delirij quouis modo in febribus geniti, cùm videlicet adeò vrgeat, vt & ipſi quoque quamuis per conſenſum excitetur, ac febrium ſymptoma ſit, non abſque ratione ſuccurrere oporteat, ne videlicet ex eo cerebrum ipſum per ſe facilè afficiatur.

Quæ obſeruanda ſint in exhibendis anodynis medicamentis torporem inferentibus.

Περὶ μελαγχολίας. *De melancholia.*

CAP. VII.

2. de cauſis ſymp. c. 7.

SVb delirij nomine, quod Græci *παραφροσύνην* appellant, nō modò phrenitis, ac quod in acutis febribus excitari conſueuit, continentur, Galeno teſte ſecundo de cauſis ſympto. verum etiam duæ aliæ ſpecies, ſeu differentiæ, quæ quidem citra febrem oriri ſolent: quarum vna melancholia tum à Græcis, tum à Latinis dicitur, reliqua vero *μανία* Græcè, Latinè inſania, ſeu furor nuncupatur, de his propterea non immeritò pertractabimus, de melancholia prius verba facientes: quæ quoniam inter eos connumeratur affectus, vt Galeno viſum eſt ſecundo Methodi medendi, & tertio de locis affectis. qui à cauſa nomen ſumpſerunt, propterea melancholiæ nomen impoſitum ei eſt, quò fit, vt Paulo lib. 3. cap. 14. ſic deſcribatur. Melancholia delirium quoddam eſt ſine febre, ex melancholico humore maximè naſcens, qui mentis ſedem occupauerit: nam quamuis non vnus ſit eius generationis modus, vt dicemus, cunctis tamen melancholicis commune eſt, quòd cerebrum eis afficiatur, ſiue per eſſentiam, ſiue per conſenſum: quod inſpiciens Paulus in eius deſcriptione innuit cerebrum in ea affici. Hoc idem Galenus ante ipſum tertio de Locis affectis cap. ſeptimo, decretum reliquerat. Patere inſuper poterit ex principis functionis læſione aliqua, cùm dictum ſit eam quandā eſſe delirij ſpeciem: & propterea in ea neceſſarium eſſe aliquam lædi functionem principem, quæ non niſi in cerebro perficitur, qua de re & ipſum affectum erit; nam quòd in cerebro conſiſtant omnes principalium animæ virium affectus, in confeſſo habent omnes medici, vt tertio de Locis affectis cap. 5. liquet. Nunquid autem vt inſtrumentalis, vel vt ſimilaris pars, cerebrum ipſum in melancholia afficiatur, idem met Galenus eodem tertio de Locis affectis teſtatur, cùm dixit. Vbi vero in ipſo cerebri corpore melancholicus ſuccus abundat, eam inſaniæ ſpeciem quam Græci *μελαγχολίαν* vocant, efficit: quo fit, vt neque ſubito eueniat, neque affatim ſoluatur: nam totius ſubſtantiæ cerebri temperies mutata eſt. ex quibus liquet cerebrum, vt ſimilarem partem, & non vt inſtrumentalem in melancholia læſum eſſe: quod quidem ante Galen. Hippocrates ſexto de Morbis vulgarib. confeſſus eſt, cùm dixit, Melancholici magna ex parte comitiali morbo afficiuntur, & contra, morbo comitiali laborantes efficiuntur melancholici; atque horum vtrumlibet magis accidit, prout vel in hanc, vel in illam partem infirmitas repit: ſi enim in corpus, epileptici, ſi verò in mentem, melancholici redduntur. Cùm verò in hoc affectu cerebrum per eſſentiam læditur, propria ipſius melancholiæ ſymptomata, quæ infra narrabimus, auctiora videbuntur, nec alia ſymptomata in aliqua aliarum partium priùs apparebūt. At ſi prima ſymptomata in aliqua corporis parte, vtputa circa vētriculum inceperint, & demum ipſis auctis melancholica ſequatur affectio, haud ab re exiſtimandum erit, primitiuam affectionem non in cerebro conſiſtere, ſed ipſum per conſenſum affici: quo caſu nec propria melancholiæ ſymptomata grauiora apparebunt, vt fuſius infrà dicemus. Sufficiat autem modò non ignorare cerebrum neceſſariò eſſe affectum in ipſa melancholia quomodocunque ea excitetur. At nunquid morbus ſit hic affectus, vel ſymptoma, non omnes conſentiunt: quidam nanque, quòd in morborum numero reponatur, exiſtimarunt, qui licet magnæ auctoritatis viri ſint, parcant mihi, ſi aliter ſentiam cum Galeno, dicamque ſymptoma, & non morbum eſſe in genere noxæ functionum principum, cùm earum quædam deprauata ſit functio, velut tertio de Locis affectis, ac ſecundo de Cauſis ſymptomatum liquet; vbi ipſam *μώρωσιν*, hoc eſt, dementiam appellat: nec minus veniam dabunt ab eorum opinione recedere, qui tum imaginationem, tum cogitandi functionem in melancholia lædi aſſeruerunt: nam licet diximus ſymptoma eſſe principum functionum, non tamen cogitandi, nec memorandi functio in melancholica dementia, noxam ſuſcipiunt, prout Galeni verba 2. de Cauſis ſympto. cap. 7. liquidò oſtendunt, dum dixit, Melancholicæ autem dementiæ variæ ſunt ſpecies, prout in ipſis particulatim doloſæ imaginationes apparent. Patet ex iis verbis, imaginandi functionem, non cogitandi, nec memorādi læſam eſſe, hoc idē confirmauit Aëtius proprio capite de melancholia, dicens, Melancholica deliria multiformia quidem ſunt, ob particulares corruptas imaginationes. & Trallianus cap. 17. lib. 1. aſſerebat, quòd non omnes melancholici eadem ſymptomata ſuſtinent, neque ſimiliter eiſdem imaginationibus agitantur. Quòd igitur imaginatio tantum melancholicis lædatur, eáque deprauata ſit, ac veluti errans, ex iam dictis patet, cogitādi functione, ac memorandi manentibus illæſis, cùm circa viſa decipiantur, & propterea cuiuſuis melancholiæ propria indicia ſunt, metus, & mœſtitia, abſque manifeſta cauſa quemadmodum ſi propter cauſam manifeſtam: hæc incipiant, longoque tempore perſeuerent, adhuc melancholiam ſignificant, prout Hippocrates, & Galenus decretum reliquerunt, Aphoriſmo 23.

2. meth. c. 2. 3. de loc. af. cap. 7

Melancholia quid ſit.

Quæ pars in ea afficiatur.

Nunquid vt ſimilaris, vel vt inſtrumentalis pars cerebrū afficiatur.

Sect. 7. in fin.

Quomodo diſtinguatur, ſi per eſſentiā, aut per conſenſum ipſum fuerit affectum.

Quis affectus præter naturā ſit.

3. de loc. af. cap. 7

2. de cauſis cap. 7

Quæ animalis functio per ipſam offendatur.

Lib. 6. c. 9

Propria melancholiæ indicia quæ.

riſmo 23. ſexti libri. Metuunt enim, & triſtantur omnes, odioque habent homines, vt inquit Paulus, nec ſi roges eos, quamobrem mœreant, reddere cauſam poſſunt: nam ſine cauſa omnes mœſti ſunt, vt Galenus inquit, ac frequēter coguntur in lachrymas, & deſerta loca potius appetunt, hominumque incipiunt vitare conſortia: aliquando rurſus ſuam ſententiam redannantes vitæ ſolatio delectantur, Theodoro Priſciano teſte, libro ſecundo, cap. 5. ad Timotheum: timent inſuper cuncti melancholici, nec aliquo tempore timor eos deſerit, licet non cunctis idem ſit timoris modus: quoniam præter naturam eis viſa non ſemper eodem genere contineantur, vt Galeno viſum eſt tertio de Locis affectis, cap. ſeptimo. Cæterum nihil mirum ſi eis timor, mœrorque accidat, ſiquidem eorum, quæ extra corpus ſunt, nihil videmus, quod nos perinde terreat, ac tenebræ. Ergo cùm tenebræ rationalis animæ parti ſint circunfuſæ, neceſſe eſt hominem timere, vt qui ſemper vnà cum corpore ſuo timoris cauſam circunferat. Quod enim nobis extrinſecus fit, vt inquit Galenus ſecundo de Cauſis ſymptomatum, cap. vlti. altiſſimis tenebris circundatum nobis aërem ad tempus aliquod occupantibus, id melancholiæ vitio laborantibus ab interno, & ipſo corpore contingit, vel nigra bile cerebrum occupāte rationalis animæ ſedem, vel aliqua melancholici halitus exhalatione. qua ratione fit, vt nonnulli ipſorum mortem, atque alia quædam haudquaquam timenda, timere videantur; ſi quidem alius, vt Gale. tertio de Locis affectis teſtatur, teſtam ſe factum putauit: atque iccirco obuiātibus cedebat, ne collideretur. Alter gallos cantare audiens, vt hi halatum, ſic ille brachiorum plauſu, latera quatiens, animantium ſonum imitatus eſt. Fuit item alter timens ne Atlas, qui mundum ſuſtinere dicitur, grauatus ſub tanto onere, ipſum à ſe excuteret, atque ipſe cum illo collideretur, ac nos quoque cum ipſo periremus. Sunt autem alia huiuſmodi infinita eorum viſa, ſeu phātaſmata, vt propterea Trallianus dixerit, Nouimus autem eiuſmodi humorem etiam alias infinitas peregrinas, & multiplices imaginationes inducere poſſe. Differunt autem inter ſe melancholici; nam licet omnes timeant, mœreant, vitam damnent, odio habeant homines, non tamen omnes mori cupiunt: nam nonnulli mortem pertimeſcunt: quidam etiā adeò alieno, atque extraneo animo ſunt, vt qui ſimul & mortem metuant, & tamen mortem ſibi conſciſcant: cum præter naturam eis viſa, vt Galen. inquit eodem tertio de Locis affectis, cap. 7. non ſemper eodem genere contineantur. Excitatur autem melancholica dementia, quæuis ea fuerit, ratiocinatricis animæ ſede, hoc eſt, cerebro intemperato, ac tenebris ſimili reddito; porrò nigreſcit aliquando hic humor ſupercalefactus, aliquando ſuperfrigefactus, Aetio teſte: quæ intemperies rationabiliter frigida, & ſicca erit: quoniam melancholicus ſuccus hanc efficiens, talis eſt naturæ; quò fit, vt non modò, quòd tenebris ſimile à melancholico ſucco reddatur cerebrum, propterea melancholia gignatur: vt quidam falſo auſi ſunt Galeno imponere; verum etiam quia frigidum ipſum, & ſiccum ab eo redditum eſt, vt patet eodem ſecundo de Cauſis ſympto. cap. 7. Nam quamuis nigra bilis in duplici ſit differentia, vt liquet tertio de Locis affectis, cap. 7. 14. meth. cap. 9. lib. de atra bile, cap. 3. & ſexcentis aliis in locis; alia nanque eſt

Cur melancholicis timor, ac mœror accidat ſemper.

Loco citato.

Ad quam cerebri morbum conſequatur.

veluti fæx ſanguinis, quæ admodum ſpiſſa eſt, fæcibus vini haud abſimilis: quam nigram bilem melancholicum ſuccum, ſeu melancholicum ſanguinem nominare conſueuit Galen. & hæc non rectè atra bilis appellari poteſt; nominibus verò abutentes aliquando atram bilem vocamus; quoniam ſi nō prius euacuetur, paulò poſt atra futura eſt, Galen. auctore comment. aphoriſm. 53. ſexti libri. Alia verò multò eſt eſſentiæ tenuioris, quàm prædicta; vo mentibuſque eam, & olfacientibus acida videtur: etiam terram radit, attollit, & fermentat, atque ampullas, quales feruentibus iuſculis ſupernatare videmus, excitat: quæ ex præaſſata flaua bile, ſeu ſanguine, vel prædicto melancholico ſucco oriri conſueuit: & hæc propriè atra bilis nominatur: ex qua melancholica iam dicta affectio non excitatur: nam hic humor vbi in cerebro contineretur, ferina deliramenta induceret, vt dicemus, cùm de mania pertractabimus. Verùm ex altera nigra bile, quæ rectius melancholicus ſuccus nuncupatur, melancholici fiunt, vt patet tertio de locis affectis, & commēto aphoriſmi vndecimi ſexti libri; quamuis quidam licet temerè ex hac quoque atra bile melancholiam oriri ad Galeni ſententiam fateri auſi ſint. Sed quoniam iam dictus melancholicus ſuccus nonnunquam in toto copore redundat, vniuerſo videlicet in venis ſanguine melancholico effecto; & propterea ipſum quoque cerebrum læditur: nonnunquam verò reliqui corporis ſanguine prorſus innocuo, ſolus is, qui in cerebro contentus eſt, alteratur, ſiue in ipſum aliunde derigetur, aut in ipſomet genitus ſit. Interim contentus in ventriculi vaſis ſanguis craſſior, ac melancholicus, ſublataque ex eo ad cerebrum euaporatione, melancholica prius dicta ſymptomata excitat. Propterea earudem ſpecierum, quæ tres ſunt, vt liquet, ſeiunctim propria indicia conſcribemus, vt earū exacta habita notitia, prōptius, ac rationabilius quiuis eas curare valeat, præcognoſcens quando cerebrum ſolum ipſum per eſſentiam afficiatur, ſeu ſimul cum toto corpore, vel ab ipſo ventriculo coafficiatur. Nam ſi & vniuerſum corpus melancholicus ſanguis occupauerit, cerebrum ſimul cum toto corpore affectum erit. Euenit autem hoc, vt patet ſecundo de arte curat. ad Glauconem: cùm iecur ad generandum hanc ſuperfluitatem ſit aptum, & ratio victus per tales fuerit adhibita cibos, qui craſſum, & fæculentum humorem procreare natura apti ſint: ac ipſe ſplen ſit natura imbecillior, vt quicquid de eo generetur, ad ſe minimè trahere potens ſit. Quo fit vt eorundem corpora ſint macra, nigra, & hirſuta: ac venas latas habeant, qui ex tota melancholici ſunt natura. Qui verò ex acquiſititia, per ſolicitudines, aut vigilias, hæmorrhoidorum, aut menſtruorum ſuppreſſiones, ſeu prauorum ciborum eſus, tales facti ſunt: qui autem cibi ſuapte natura melancholicum ſanguinem pariunt, quiue potus, tertio de locis affectis fuſiſſime à Galeno enumerantur, qua victus ratione ſi quis fuerit educatus, maximam quandam licet coniecturam facere, ſuccum melancholicum in totum redundare. Si verò boni ſucci cibis vſus fuerit, reliqua conſiderare oportet; vt ipſius exercitationes, mœſtitiam, vigilias, ſolicitudines: & ad efficaciorem notitiam non parum confert anni tempus, præterita, ac præſens aëris conſtitutio, regio, ac laboratis ætas: & vt certiorem habeas cognitio-

Ex qua nigra bile generetur, cū duplex ſit.

3. de loc. aff. cap. 17

Tres melancholiæ ſpecies.

cap. 10

Signa melancholiæ ex toto.

Loco citato.

nem, cubiti venam ſeca, præcipuè mediam, quæ communis eſt humerali, & axiliari: & ſi fluens ſanguis melancholicus videatur, in vniuerſi corporis venis melancholicum ſanguinem contineri iudicabis: ac proinde ea vtaris, vt dicemus. At ſi fluens ſanguis non videatur melancholicus, iudicia melancholicum ſuccum non in toto redundare corpore, ac ſtatim cum ſupprimas, vt iterũ paulò pòſt docebimus. Qua de re inquirendum erit, nunquid circa ventriculum prima inceperint ſymptomata, ipſiſque auctis melancholica ſequatur affectio: nam tunc licebit coniecturam facere in ipſo ventriculo ſanguinem ipſum melancholicum, tanquam in parte quadam inflammata contineri: ex quo facta ad cerebrum euaporatione, eoque intemperato, atque tenebroſo reddito, melancholia ipſa excitatur, cerebro ipſo per conſenſum affecto. Hunc affectum hypochondriacum, ac flatuoſum, libro tertio de locis affectis Galen. nominauit. Teſtantur autem cum hæc ſymptomata: nam præter metum, & mœſtitiam, cruditates, acidiq́ue ructus accidunt, æſtus in præcordiis, flatus, interdũ vẽtriculi vehemẽtes dolores, ſumptoq́ue cibo, maximè coctu difficili, ſpurum humidum, idemq́ue multum ſequitur: præcordia ei ſurſum conuelluntur: deinde alui deiectione, vomitu, proba concoctione, ructibúſque eleuatur is, qui ita laborat. At ſi neque circa ventriculum aliquod apparuerit prædictorum indicium, aut ſi apparuerit, parum admodum ſit, neque ſigna affuerint redundantis in toto corpore ſanguinis melancholici, propria autem melancholiæ ſymptomata extiterint, metus videlicet, & mœſtitia, quæ veluti charactere quodam ipſam deſignant, Galen. tertio de locis affectis, auctore, cerebrum ipſum primariò affici, ac tertiam melancholiæ ſpeciem ortam eſſe, exiſtimandum erit ob melancholicum ſuccum in ipſo cerebro congeſtum, ſiue in ipſo genitus ſit, ſiue aliunde in ipſum deriuatus. His quippe ſic declaratis ad prognoſticum deuenientes dicimus, periculoſas eſſe permutationes ipſis melancholicis, cùm vel apoplexiã, vel conuulſionem, vel furorem, vel cæcitatem ſignificent, vt Hippocr. inquit 56. aphor. lib. ſexti. Interim verò, eodem teſte, in morbum comitialem permutatur, vt patet ſexto de morb. vulg. propterea non negligenda erit eius curatio circa initia, ne diutius protrahatur, ac in prædictos vergat affectus. circa initia nanque facilis eſt eius curatio: inueteratus enim & veluti in naturam conuerſus affectus, vt Alexander inquit, incurabilis propemodum euadit. Vlterius cùm ex melancholico ſucco excitetur, qui ſi non prius euacuetur, paulo poſt ſuperaſſatus in atram bilem vertitur, vt Gal. viſum eſt commen. aphoriſ. 53. ſexti libri, & maniam, hoc eſt, furorem efficit: hac quoque ratione confeſtim curanda melancholia erit. Cauendi inſuper ſunt timor, atque mœſtitia immodici ex externa quauis cauſa orti: nam ſi longo tempore perſeuerent, melancholiam ſignificabunt, vt liquet apud eundem Hippocr. aphoriſ. 23. ſexti libri. Verùm ſi ipſis melancholicis hæmorrhoides ſuperuenerint, bonum erit; & ſi varices, vel hæmorrhoides ſuperuenerint, eiuſdem melancholiæ fit ſolutio, vt idem Hippo. inquit aphoriſ. 11. & 21. ſexti lib. Frequentant autem in maſculis magis, & mediis ætatibus hæ affectiones, difficilè verò in fœminis, vel aliis ætatibus, Cælio Aurel. teſte, cap. 6. lib. primi. Vt verò ſingulæ iam dictæ melancholiæ ſpecies, ſeu differentiæ, ritè curari valeant, victus rationem cunctis communẽ inſtituemus; deinceps earum cuiuſlibet propriam curationem præcipiemus. Sit itaque aer ad calidum & humidum vergens, non tenebroſus, aut grauiter olens, ſed lucidus, ac ſuaue olens. Interdicenda eſt vigilia immodica, quinimo ſomnus conſueto paulo longior conciliandus: omnique conatu, vt dormiant melancholici tentandum erit: nam magnopere confert pro eorum curatione. Debẽt etiam mediocriter per loca viridia, & amœna exerceri conuenienti tempore, excretis prius natura, vel arte alui excrementis: quæ diu detineri nullo pacto eſt permittendum. Prodeſt inſuper coram eis, non quæ metum & mœſtitiam afferre poſſunt, loqui; verum quæ his contraria ſunt, gaudia, hilaritates, bonam ſpem, ac animi conſtantiam, & ſecuritatem, vt ægri gaudeat, & letentur: in hocq́ue cantu, aut aliis muſicis inſtrumentis vtendum: & vt inquit Celſ. quærenda delectatio ex fabulis, ludiſque, quibus maximè capi ſanus aſſueuerat, laudanda ſiqua ſunt ipſius opera, & ante oculos eius ponenda: leuiterq́ue obiurganda vana triſtitia. Eorum cibi ſint probi ſucci, mediocriter humidi, e õcoctu faciles, ac flatus exortes: attendendaque eſt in iis, ægri diſpoſitio; cùm non omnes ad omnes cibos ſimiliter diſpoſiti ſint. Plerunque tamen conueniunt panes clibano cocti, probe præparati. Carnes non viroſæ, nec pingues; gallinarum videlicet, pullorum, caponum, perdicum, phaſianorum, & ſtarnarum, præſertim iuuenum, oua gallinarum mollia, piſces petroſi, & molles carne. Erinacei verò marini plurimum præſtãt ad iucunditatem, & vtilitatem, Aëtio teſte. Conueniunt iterum hædinæ carnes. Ex oleribus conferunt ad communem victum dulcia cum prædictis carnibus decocta, vt borrago ſeu bugloſſum: interim lactucæ, intybi, & maluæ comedendæ ſunt, ex Plinij ſecundi auctoritate lib. 5. cap. 8. Acriora verò loco pharmaci aliquando danda ſunt. Ptiſana quoque potiſſimum vtendum: quæ cum aliquo prædictarum carnium iure paranda erit. Ex fructibus interim vti poterunt vuis, ac malis dulcibus, & vua paſſa. Vino vtantur tenui, albo, non valde veteri, pro potu, optimè diluto; non tamen aceruatim eo vtantur; &, vt ſummatim dicam, victu humido, boniq́ue ſucci, ita affecti vtantur: quo ſimul cum frequentibus balneis (vbi non diuturnus factus fuerit hic affectus) Galenus ſe curaſſe tertio de Locis affectis teſtatur. Vitent autem cuncta, quæ melancholicum ſuccum generare poſſunt, quorum ſylua locupletiſſima habetur a Galeno eodem tertio libro de Locis affectus: nos verò breuitati indulgentes iure hoc prætermittimus: vnum tamen non omittam, quod valde ab Aëtio, & Paulo extollitur, aceti videlicet ſorbitio quàm acerrimi poſt omnem cibum, vbi iam dormire velit æger, idq́ue modicum eſſe debet, vt voluit Paulus, aut cochlearij menſura, vt placuit Aëtio fortè quoniam attenuat, ac melancholicum ſuccum diſcutiat, vel quòd aſſumptorum ciborum vapores humidos confeſtim ad caput deferat; ſomniúmque propterea conciliet, illud probarunt. Qua de re ſiue iam dictis rationibus promoti, ſiue aliis fuerint, abſonum non erit eo vti, cùm & tanti viri ipſum approbarint. Prædicta communi victus ratione inſtituta, decens eſt ſingularum curationis proprium modum deſcribere, incipientes ab ea, in qua melancholicus ſanguis

Loco citato. *Signa melancholiæ hypochondriacæ.* *Citato loco.* *Eius, quæ ſolo affecto cerebro accidit, ſigna.* *Melancholiæ prognoſtica.* *Loco citato.* *Modus curandi.* *Ratio victus communis cuiuſlibet melancholiæ.* *Lib. 6. c. 10* *cap. 9* *Loco citato.* *Curãdi ratio eius melancholiæ, quæ ex toto genita eſt,*

Vena ſectio.

guis vniuerſum corpus occupauit, ac ipſum cerebrum. In hac principium curationis à venæ ſectione exordiendum erit, viribus ægri, ac aliis conſentientibus (iuxta Galeni ſententiam tertio de Locis

Citato loco.

affectis, & aliorum Græcorum omnium, ac Celſi) præcipuéque media, ſeu communis appellata incidenda erit, tantúmque ſanguinis extrahendum, quantum pro laborantis corporis habitu ſatis eſſe conieceris; ſin autem vires multam prima vice euacuationem non tolerant, neceſſe eſt tunc non modò ſemel, ſed etiam bis, & ſæpiùs quantum licet paulatim auferre, præcepto Tralliani: & ſi à brachio vacuatio fieri nequit, tentandum eſt à poplite, vel tali partibus moliri, idque potiſsimum in muliebribus corporibus, aut in viris, quibus mẽſtruæ purgationes, vel hæmorrhoides detentæ fuerint: nam pro prædicti affectus curatione ſanguinis euacuatio eſt neceſſaria. Quare cum cubiti venas nõ manifeſtas inueneris, nihil minus iuuabis, ſi ex prędictis venis, vel quacunque alia parte ſanguinem

Paulo poſt principium. Loco citato. Aetius lib. 6.c.10

detraxeris. Eſt nanque, vt Hippocrates libro de Alimento aſſerit, confluxus vnus, conſpiratio vna, omnia conſentientia. Interpoſito deinde à venæ ſectione tempore, viribuſque recollectis per inferna purgare conueniir, Paulo auctore, ac Poſsidonio.

Concoctio, & præparatio.

Verùm priùs concoctionis, ac præparationi redundantis ſucci vacandum erit: pro quibus ſyrupi adhibendi ſunt, vt de pomis, de corticibus citri, de ſucco borraginis, ſeu bugloſsi, de ſucco fumariæ, aut lupulorum, vel violaceus cum aquis meliſſophylli, lupulorum, aut bugloſsi, vt Recip. Syrupi de pomis, & violacei, vel de corticibus citri ana vnc. vnã, aut de ſucco fumariæ, & violacei, vel de ſucco lupulorum, & fumarię, violacei, vel de ſucco lupulorum, & fumariæ tantundẽ, & additis aquę meliſſophylli, & bugloſsi, aut lupulorum vnc. quatuor, pluribus vicibus exhibeantur. Per interpoſitos autem dies

Clyſteres.

aluus per clyſteres euacuari poterit, parato prius decocto ex foliis maluarum, violarum, betæ, mercurialis, borraginis, fumariæ, & lupulorum, furfure, ac pauco ſale adiectis, atque interdum addita ſenæ, polypodij, vel epithymi vnc. s. in eo diſſoluas vnc. tres vel quatuor olei violacei, communis, vel amygdalarum dulcium, mellis roſacei vnc. ij. pulpæ caſsiæ fiſtulæ vnc. j. diacatholicon drac. vj. vel vij. interim loco eius drac. iij. vel iiij. diaſenæ, vel compoſitionis hamech. Facta autem humoris coctione, ac pręparatione, purgetur corpus hoc pur-

Purgatio.

gante medicamento, Quod recipit florum violarum, borraginis, fumariæ, & lupulorum ana drac. ij. hordei mundi, drac. iij. ſenæ, epithymi ana drac. ij. & s. myrobalanorum Indorum drac. j. & s. vuarum paſſarũ vinaceis detractis vnc. s. pruna num. iij. ex quibus parato decocto, ac per colum transfuſo, in eo diſſoluas vnc. ij. vel iij. mannæ Calabriæ, vel vnc. j. & s. caſsiæ fiſtulæ, vel iij. ſacchari violacei, aut ſyr. ex pluribus infuſionibus violarum tantundem, diacatholicon drac. vij. ſeu diaſenæ, vel confectionis ha-

Coctio, & præparatio iterum.

mech. drach. iij. vel iiij. & fiat potio. Quod ſi nec huic purgationi cedat affectus, iterum parandus humor erit ex prædictorum ſyruporum aliquo, addita vnc. j. ſyrupi de epithymo, aut parum ſenæ aquis ſyruporum decoquere; quibus ſæpiùs (prout videbitur) aſſumptus, iterum æger purgari poterit, aut

Purgatio altera.

prædicto medicamento purgante, vel valentiori, ſi opus fuerit; vt picra, quæ epithymum accipit, velut Themiſon iubet, & Aëtius eius auctoritate deſcribit. Exhibet autem ipſe ex ea cochlearium magnũ cum aqua mulſa: & ex modicis interuallis iterum, atque iterum dari præcipit. Confert inſuper epithymo, ac ſena, in aqua lactis maceratis purgare, vel drac. j. è catapotiis de lapide lazuli: ſeu de lapide armenio, quem ſummopere Trallianus extollit prius præparatum, videlicet exhibeas: quòd ſi ea aſſumere noluerit, aut inuitus capiat, cum vino, aut ouis molliſsimis excipiat, ita vt vitelli membrana leuiter aperta in medio illa coniiciantur, præcepto Tralliani pariter ſcrupul. iiij. pilularum arabicarum exhibens, poſt quæ ſorbeat mannæ diſſolutæ in aqua lupulorum, vel borraginis, aut hordei vnc. ij. vel tantumdem violacei ſacchari. Conducit etiam & lactis ſero aluum ſubducere, vt Aëtio placuit: quod quidem per cocturam à lacte ſeparetur. Sit autem equinum, aut bubulum, ac præparatum eo modo, quo ipſe iubet: ex eo non infra quinque heminarum menſuram æger accipiat. Ab omni verò euacuatione, idem Aëtius, iuſsit vtendum eſſe maluæ ſemine leuiſsimè trito duarum drachmarum pondere, cum aquæ cyathis iij. Interim verò, vt

Medicamẽta poſt purgationem ſumenda.

ægris lætitia paretur, ſæpius pauca quantitas infraſcripti medicamenti danda erit, vt quæ animi tenebras abigere valeat, ac vires quodammodo recreare. Recipit autem ſacchari è bugloſſo, & fumaria, & lupulo, & violacei ana vnc. j. ſacchari roſacei vnc. ij. ſyrupi de pomis, & de infuſione roſarum, ac de corticibus citri ana vnc. j. & s. dianthus drac. iiij. confectionis diambræ drac. ij. vel diamargariton frigidi drac. iij. cum iiij. vel v. auri foliis conditum paretur. Poſt purgationem, dulcis aquæ balneis v-

Balnea.

tendum erit; cùm non modò aliquam melancholici ſucci partem diſcutiant; verùm & totum corpus contemperent, & propterea melancholicis magnopere opitulantur. At eorum caput tepida potius, quàm calida dulci aqua ſuperfundendum erit: luteiſque ouorum abſtergere, vt Trallianus præcipit. Quòd ſi mauis eorum caput torrentis ritu irrigare, poterit hoc modo parari, Rec. Foliorum maluarum, violarum, altheæ, borraginis, & lupulorum, ſingulorum pug. j. florum chamæmeli manip. s. florum ſtœchadis, drac. tres, fiat ſecundũ artem deco-

Vnguenta.

ctum, & vtere capite prius abraſo: poſt quam irrigationem caput oleo amygdalarum dulcium, violaceo, chamæmelino, ſeu anethino vngendum erit.

Odoramentum.

Odoramẽta ſimiliter parari poſſunt, aquæ roſaceæ, & florum citrangulorum vnc. iiij. aſſumens, in quibus florum nympheæ, violarum, meliſſophylli, maluarum, & altheæ ana drac. duas decoquito, parúmque aceti adiicito, & per nares ex eo vaporem ſuſcipiat æger. At ſi hæmorrhoidibus, aut menſibus ſuppreſsis, malum hoc fuerit concitatum, horum quoque purgationem moliemur, inquit Paulus. Si

Melancholia, quæ ſolo affectu cerebro oritur curatio.

verò ex primario cerebri affectu melancholici fiãt, aſsiduis balneis; victúque boni ſucci, humido, ac flatus experte citra illud efficax auxilium curare oportet: cùm videlicet humor, qui moleſtat, nõdum ob temporis longitudinem, ægrè euacuetur, iuxta Pauli & Aëtij ſententiam; quam ex Galeno tertio de Locis affectis, cap. ſeptimo ſumpſerunt, dum dixit, Interim mouendi ſunt mihi amici, qui me curantem viderunt; frequentibus balneis, victuque humido, boníque ſucci, nullo alio adhibito præſidio huiuſmodi me affectum curaſſe, vbi nondum ob longum temporis tractum nocuus humor multum euacuationi reſiſteret. Cùm enim diuturnus

Quando iis vena ſecanda ſit. iam factus fuerit, fortiora prædictis oporter adhibere remedia. Verùm ipſemet eodem loco aſſerit, quòd vbi ſolum cerebrum affectum ſit, quod ad hanc diſpoſitionem attinet, ſanguinis detractione nón indiget, quamuis ob aliam quampiam cauſam, ſanguis mitti poſsit: vtpote ſi æger (vt Aëtius inquit) multo ſanguine redundarit, & præſeruationes gratia ſanguinis detractionem faciamus. Quo caſu præciperem & ipſe venam ſecari (quanquam ſolum cerebrum melancholicum habuerit ſanguinem) diuturno etiam exiſtente affectu: qui nec balneis, nec victu humido curari potuerit, nondum in μανίαν, hoc eſt, furorem verſo. Deinceps præparato, *Purgatio.* ac concocto redundante ſucco purgans medicamentum exhibendum erit, ídque ſi opus fuerit, iterandum; ac aliis paulo ante dictis medicamentis vtendum erit. At ſi multo ſanguine æger non redundarit, venæ ſectione opus non habet: verùm omiſſa ea ad reliqua, quæ diximus medicamenta, confugiendum erit: quibus omnibus probe vti poterunt. Pro viribus autem nitendum erit omni modo, omníque artificio vti (cum in prędictis, tum in iis, quibus malum à manifeſta quadam, & veluti primaria cauſa occaſionem habuerit; quę triſtitiam, metum, aut ſolicitudinem quandam efficere poterit, diu perdurantes, pro diuerſa deprauatæ imaginationis ſpecie) vt ab eadem reuocentur: aut ratione perſuadendo, aut aliud quiddam agendo eorum, quæ ſubitam, & affatim mutationem efficere poſſunt. Plurimi nanque (vt Trallianus aſſerit) curati ſunt quodammodo, vel cùm vidiſſent, audiuiſſéntque ea, quæ conſequi deſiderabant. Ita nanque Philodotus medicus quendam, qui ſibi caput amputatum eſſe putabat, quòd tyrannus factus fuiſſet, curauit, impoſito repēte capiti ipſius plumbeo pileo, vt grauitatem ſentiens, caput ſe recepiſſe turſus putaret: quo plurimum gauiſus, vana imaginatione liberatus eſt. Pari ratione idem Trallianus fatetur duas mulieres curatas fuiſſe, quarum vna imaginās ſerpentem ſe deuoraſſe, citauit ei medicamento vomitum, ac anguem extinctum in vas, quod vomitionem excipiebat, immiſit: quem videns mulier, putans ſe vomitu reieciſſe, nimirum gaudens, à vana illa imaginatione liberata fuit. Reliqua verò ex longa viri peregrinatione melancholia correpta eſt, & iracunde omnibus reſpondens, eodē modo ſanata eſt: nam eius vir peregre reuerſus, nulli prædicens, ſed ſubito ingreſſus ſeipſum illi oſtendit. Præter ſpem igitur ipſum mulier conſpiciens, atque ita amplexa, multoq́ue gaudio affecta, ſubito omni metu liberata eſt, ac ad ſtatum naturalem rediit, vt nulla alia indigeret curatione. *Hypochondriaca & flatuoſa melancholiæ curatio.* Hypochondriaca vero, ac flatuoſa melancholia cum ea, quæ primario affecto cerebro oboritur, communia habet auxilia ventrem ſubducentia, vt Aëtius Rufi auctoritate teſtatur. Propterea primùm bonæ coctionis curam habere oportet, poſtea vero purgare: & velut in hoc conueniunt, ita in venæ ſectione *Vena ſectio.* (mea quidem ſententia) ſentiendum erit: cùm nō niſi multo ſanguine ſi redundarit æger, ſeu præſeruationis gratia facienda erit, aut ſi melancholicus ſanguis, qui in ventriculo, ſeu vaſis eius continetur, ex aliquo viſcerum, liene videlicet (vt placuit Galeno quinto de Locis affectis, & ſexto eiuſ- *5. de loc. af. cap. 6* dem circa principium) aut iecore ad ipſum fuerit deriuatus; tunc nanque reuulſionis gratia ſeruans rectitudinem, præſeruationis item, interna vena vnius, vel alterius brachij ſecanda erit. Deinceps aliquem prædictorum ſyruporum pluribus vicibus *Syrupi.* (prout opus fuerit) exhibere, cum quo adiicere poterimus ſyrupum e corticibus citri, de infuſione roſarum, aut de abſinthio. Vt Recipe ſyrup. de ſucco fumariæ, borraginis, vel de pomis vnc. j. & v. ex infuſione roſarum, corticibus citri, vel abſinthio vnc. v. aquæ meliſſophylli, & lupulorum vnc. iij. poſt quæ talis exhibeatur purgatio. Pulueris hieræ *Purgatio.* ſimplicis Galeni excipe drac. j. pulueris ſenæ, epithymi ana drac. v. aut diacatholicon drac. vj. vel vij. cum drac. j. caſsiæ fiſtulæ, formetur bolus, vel loco caſsiæ fiſtulę (formatis ex prædictis catapotiis) drac. ij. mannæ, vel iij. ſyrupi domini Auguſtini cum aqua lupulorum exhibeantur. Huius claſsis medicamentis, vbi vrgeat neceſsitas, iterum, atque iterum iteratis vtaris, à valentioribus, atque a vehementioribus protinus abſtinendo: ne eorum, tum calore immodico, tum à remotis partibus attractione augeatur affectio. Prodeſt inſuper iis moderate, & paulatim, velut etiam cunctis aliis melancholicis, aluum ſubducere. Verùm in hac affectione hypochondriorum quoque ſolicitudo habēda erit, præſertim ne flatus in ipſis generetur. Propterea optimum eſt (Aëtio auctore) pulegij decoctum ſæpè bibere, aut minoris centaurij, & ante purgatoria, & poſt ipſa. Abſinthij autem decoctum aſsiduè præbendum erit, verùm poſtquam purgatus fuerit æger, Aëtij, & Pauli decreto; adeò enim huic medicamento confiſus eſt Aëtius ipſe, vt ex ſolius vſu nouerit quoſdam ab hoc affectu liberatos. Danda inſuper eis ſunt, quæ vrinam mouent, aniſum, daucus videlicet, petroſelinum, nardus, fœniculi ſylueſtris ſemen, & radix: nec prætermittendum eſt chamæpityos, & chamædryos decoctum; aut ipſæmet *Topica.* herbæ aridæ tritæ potioni inſpergantur. Exterius autem fouebuntur & ipſa hypochondria ex oleo, in quo decocta fuerint ruta, anethum, abſinthium, pulegium, ſerpillum, agni ſemen, baccæ lauri, aut folia eiuſdem tenera: hæc nanque dolores mitigant, & flatus diſcutiunt. Interdum in ſtomachi inflationibus, cuminum, & pulegium, vel aniſum in aceto coquere oportet, & per ſpongias ſtomachū fouere, ex Aëtij ſententia; vel ex prædictis ſaccellos parabis, excipiens foliorum, & baccarum lauri, rutæ, abſinthij, ſerpilli, & pulegij ana vncias ij. vel iij. florum chamæmeli, fœni græci, anethi ana vnc. iiij. cumini, aniſi, ſeminis fœniculi ana drach. j. roſarum rubearum manip. j. contundantur, & fiant ſaccelli: qui irrorati pauco aceto, vel vino albo, calidi approximentur, ſæpius eos mutando, ſupra ventriculum. Cæterum præter hæc, cataplaſma adhibeas, in oleo decoquens aniſum, cuminum, apium, abſinthij, & artemiſiæ folia; quibus demum addatur cyperus, & roſmarinus leuiſsimè triti; admoneasq́; ipſum, diutiusq́ue permittas & ante, & poſt cibum adhærere: quo ablato, locus contegatur operimento quodam accommodato, vt lana, vel ſtupa leuiſsima prælllito loco ex nardino. Ad flatus quoque dirigendos cucurbitulis vti poteris: nam *Cucurbitulæ.* veluti incantamentum quoddam, ex flatuoſo ſpiritu dolorem ortum confeſtim leuant, Galeno teſte duodecimo Methodi medendi, cap. vltimo. Quibus etiam vitium hoc diutius perdurauerit, præſentiſsimum remedium eſt ex longioribus interuallis, etiam à cibis vomitus, non tamen fortioribus *Vomitus à cibis.* vomitoriis vtendum: ſunt enim talia nociua, in

his ærumnam

his ærumnam ventri, ac ſtomacho addentia, vt Aëtius inquit. Vtaris autem aceto, aut ſyrupo acetoſo, ſeu oxymelite cum aqua tepida pro vomitu ciendo: prætermittendus quoque erit vomitus ei, cuius ventriculus, ſeu ſtomachus debilis exiſtit. Interim nec melancholicorum caput, etiam ſi ea hypochondriaca, & flatuoſa ſit, omnino omittendum erit, quin ei opituleris cum his, quæ ipſum roborare, ac humectare valēt: irrigationibus videlicet inunctionibus, ac odoramentis ſuperius deſcriptis, quamuis à ventriculo ortum habuerit. Poſtremo viſum eſt ſyrupum noſtrum, quo in prædicta affectione vti conſueuimus, non prætermittere; præſertim cùm nonnullos, Deum teſtor, ea eius vſu melancholico tales curauerimus, potiſſimum facta prius purgatione quadam. Is autem excipit hyſſopi, ſampſuchi, ſerpilli, meliſſophylli, & betonicæ, ſingulorum manip. v. borraginis, lupulorum, ſcolopendrii, fumariæ, capillorum veneris ana pugil v. radicum cichorij, borraginis, fœniculi, & capparorum ana vncias iiij. abſinthij, corticum citri, ana manip. j. ſenæ, epithymi ana drac. iij. pulegij, florum chamæmeli, & minoris centaurij ana drach. ij. chamædryos, chamæpityos ana vnc. duas & ß. iunci odorati, ſpicæ, aniſi, dauci, ſeminis fœniculi, aſari ana drach. j. paſſularum vinaceis detractis vnc. j. paretur ex bis ſecundum artem decoctum: cuius excipe lib. iiij. a diicito ſucci pomorum dulcium, & acidorum, ſucci roſarum, & malorum punicorum acidorum ana lib. v. ſucci borraginis, & fumariæ, depuratis ana lib. j. addito ſaccharum quantum ſatis ſit, & fiat ſyrupus: de quo ſumat æger vnc. iij. vice qualibet, deſuper bibens parum aquæ lupulorum, vel borraginis. Poterit inſuper, ſi videbitur, dictus ſyrupus cum pauca aloës, vel cinnamomi odoratus reddi. Detur etiam melancholicis, præſertim hypochondriacis, ex quibuſdam interuallis, potiſſimum hyeme, & inchoante vere drach. j. antidoti theriacæ poſt purgationes.

Syrupi noſtri deſcriptio ad hypocondriacam.

Περὶ μανίας. *De furore, ſeu inſania.*

CAPVT VIII.

Affectus is, qui *μανία* Græcè, Latinè inſania, ſeu furor nuncupatur, nō minùs ſub eius delirij ſpecie continetur, quod quidē ſine febre eſt, quàm ipſa melancholia, vt tertio de Locis affectis, & 2. de Cauſis ſymptom. liquet. Quinimo tantam inter ſe cognationem eæ affectiones habent, vt interim furor pro melancholia, & melancholia pro furore ſumatur apud artis medicæ auctores, præſertim Galenum, qui aphoriſmo vigeſimiprimo ſexti libri, per *μανίαν*, hoc eſt, furorem, de quo Hippocrat. in aphoriſmis mentionem fecerat, non vere furorem, ſeu inſaniam, ſed melancholiam propriè dictam voluit Hippocratem intellexiſſe. & idemmet tertio de Locis affectis, cap. ſeptimo, de melancholia verba faciens, dicebat, quòd cum ea diuturna facta eſſet, fortiora exigebat remedia, fiebat autem affecto priùs calidis diſpoſitionibus cerebro. Quod quidem de melancholia propriè dicta veritatem habere haud quaquam poteſt; cùm ea ex frigida cerebri intemperie, ac frigidiori ſucco ortum habeat, vt in præcedenti cap. declaratum eſt. Verùm eiuſdem verba de furore intelligenda ſunt, qui & à mordacibus ſuccis, & interim à calidiori cerebri intemperatura naſcitur, eodemmet Galeno teſte ſecundo de Cauſis ſymptomatum. Proinde non ab re nil aliud eſſe inſaniam, ſeu furorem Trallianus cap. 7. tertij libri dicebat, quàm intenſionem melancholiæ ad maiorem feritatem. Intenſior nanque melancholia eſt non ſymptomatum modo, verùm ipſius cerebri affectus, ac cauſæ ratione, vt infra patebit: & ſi quodammodo ſecundum omnia hæc aſsimiles eſſe videantur. Propter quod nonnulli haud rectè auctorum verba, ac ſententias Hippocr. præſertim, & Galen. intelligentes, in hac re non immerito hallucinati ſunt, putantes quod perpetuo per *μανίαν*, furorem propriè dictum, intelligendum ſit, & per *μελαγχολίαν*, melancholiam propriè dictam, iuxta eorum doctrinam, quod quidem falſum eſſe oſtendimus. Nos igitur *ὁμωνυμίαν* vitantes, cùm de mania, ſeu furore loquimur, de eo propriè dicto, ac à propria melancholia ſeiuncto intelligemus. Hunc quoque licet Plato in Phædro duplicem dixerit eſſe, quorum vnum mentis inuentione ex corporis cauſa, vel origine fieri, alterum diuinum, ſiue immiſſum, eiúsque Apollinem inſpiratorem eſſe aſſeruit, vocatur autem nunc diuinatio. de primo tamē ſcripturi modo ſumus: qui, vt inquit Cælius Aurel. alienatio mentis eſt ſine febribus, libro primo chronicarum paſsionum cap. 5. ſiue alienatio tardans in febribus, quo à phreniticis diſcernitur. Afficitur autem in hac affectione cerebrum, & vt pars ſimilaris exiſtens, velut & ipſa melancholia, ac cunctis aliis delirus, etiam cum febre exiſtentibus, vt patet tum tertio de Locis affectis, tum commēto aphoriſ. 53. ſexti libri. Laborat autem cerebrum in hoc affectu, modò per conſenſum, modò primaria affectione, quo iterum cum melancholia conuenit, ac à phrenitide diſtat: in qua non niſi primaria affectione cerebrum læditur, vt eodem tertio de Locis affectis liquet. Quanquam & ipſe furor tum à phrenitide, tum ab aliis delirus in ardētibus febribus ortis diſtet, quoniam in his perpetuò febris adeſt, ipſe verò furor omni tempore ſine febre reperitur. Præter hæc percipi poteſt cerebrum in furore læſum eſſe, quoniam principales animæ vires oblæſæ ſunt. Nūquid autem ipſum cerebrum per eſſentiam, aut per conſenſum afficiatur, ex iam dictis indiciis, & in Methodo, ac cap. de memoria deperdita relatis dignoſcere ſtudendum erit. Quòd verò furor ſymptoma ſit principum facultatum, diſcere licebit ex ſecundo de Cauſis ſymptom. velut etiam quòd non diminutè, nec ablatè, ſed deprauatè lædantur. Verùm hucuſque in Galen. doctrina non reperi, quæ functio princeps in furore oblæſa ſit: quanquam Aëtius cap. proprio de inſania illud fateatur: ait nanque læſam eſſe inſanientibus imaginationem, & rationem, ſeruari autem in ipſis memoriam; velut coniecturare licet ex cantilenis, quas familiares habēt, præſertim ſi ex feruenti ſanguine originem ducat inſania. Cùm ergo in inſania tum imaginatio, tum ratio, ſeu cogitatio lædatur, hac quoque ratione ab ipſa melancholia diſcrepat: in qua non niſi imaginatio, vt diximus, oblæſa eſt. Quò fit, vt in hac affectione præter deprauatas imaginationes, errent quoque ægri in cogitandi functione. Ex quarum functionum læſionis modo, cum febris non adſit, & ipſe furor dignoſci poterit. Nam nunc iracundia, nunc hilaritate, nūc mœſtitudine, ſiue vanitate occupat mentem, nunc timore comminante inanium rerum: horum plurimis acceſsionis tempore oculi

3. de Loc. aff. cap. 7
3 de cauſis ſymp. cap. vlt.

Quibus conueniat & diſsideat furor à melancholia.

cap. 7.
Quid ſit furor, Alexandri auctoritate.

Verſus finē dialogi.

Ex Cælio Aureliano, quid ſit furor.
Quæ pars in eo afficiatur.
3. de locis affect. c. vlt.

Loco cit.

Quis affectus præter naturā ſit. cap. vlt.
Aët. lib. 6. cap. 8

Eiuſdem ſigna.

ſanguinolenti fiunt, atque attenti: accidunt etiam vigiliæ iuges, venarum extenſio, genarum rubor, corporis durities, atque aliena fortitudo; ex Cælij Aureliani teſtimonio præcitato loco: præſertim, ſi prius cerebrum ipſum calidis diſpoſitionibus fuerit affectum, aut ſolicitudo, mœſtitia, ac vigiliæ immodicæ præceſſerunt, ſeu horum ſimilia: quibus quoque optime perpenſis, ad quem cerebri affectum furor conſequatur, percipere poteris: nanque non niſi ad calidam ipſius intemperiem, vt teſtis eſt Galen. eodem ſecundo de Cauſis ſymptomatum, cap. 7. ſiue ſola ea ſit, ſiue ex calidioribus ſuccis orta, vt ipſe teſtatur. Propter quod inſuper à melancholia diſtat, quæ à frigidiori cerebri intemperie ortum habet, vt diximus, ac cum phrenitide, aliiſque deliriis cum febre ortis communicat. Percipies autem ſi hæc cerebri calida intemperies præter calidos, ac vitioſos ſuccos redundantes fuerit: quoniam nullum eorum vitioſorum ſuccorum redundantiæ ſignum aderit, ac fortè, quia ex aliqua externa cauſa cerebrum calfaciente inſania orta ſit.

Ad quem cerebri affectum conſequatur.

Furoris cauſa.

At ſi calidorum, ac vitioſorum humorum occaſione cerebrum calfacientium furor genitus ſit, ex propriis indiciis illud percipere poteris. Verùm cùm hic affectus ex melancholico ſucco fieri nequeat, ex eo nanque melancholia propria dicta gignetur, Galeno teſte tertio de Locis affectis, neque ex ſanguinis, ſeu bilis redundantia, niſi priùs præaſſentur, ac in veræ atræ bilis naturam vertantur, ex qua atra bile mania ipſa excitatur, inueſtigandum erit priùs, nunquid ex atra bile ex ſanguine orta, ſeu ex flaua bile, aut ſucco melancholico, præaſſatis ipſa generetur. (Nanque pituita nunquam ad tantam deuenire poteſt aſſationem, vt ex ea atra bilis fiat, iuxta Galeni doctrinam, quicquid Arabes, & eorum ſectatores ſentiant.) Deinceps ſi ab omnibus, vel quibuſdam, quibus indiciis illud percipere poterimus. Quod ad primum attinet, Aëtius cap. de inſania fatetur eam oriri poſſe aliquando à multo ſanguine non putrefacto ad cerebrum confluente, qui purus ſit, & multitudine ſolum affligat, velut in ebriis, interdum flaua bile ei admiſta. Paulus verò cap. 14. libri tertij furorem excitari aſſerit, cum flauæ bilis ſupra modum exuſtæ in atram fit mutatio. At nos Galenum ſectantes aſſerimus interdum maniam ipſam ex feruenti ſanguine delato per totum corpus, ac caput præcipuè petente excitari poſſe: quoniam ſanguis talis caput occupat, vt patet commento aphoriſ. 40. quinti libri. Interim verò ex melancholico humore fit, licet ex eo non ſemper, ſed cùm ſupra modum exuſtus fuerit, aut putrefactus malignam induerit acritudinem, vt liquet apud eundem cõmento aphoriſ. 56. ſexti lib. Quòd autem ex præaſſata flaua bile furor ipſe excitari poſſit, idem auctor teſtatur tertio de Locis affectis, dum dixit, Quemadmodum alter atræ bilis ſuccus, qui præaſſata flaua bile naſcitur, ferina deliramenta inducit, modo ſine febre (innuens maniam) modò cum phrenitim indicans (in cerebri corpore abundans) & demum poſt pauca dicebat, Atque inſuper alia nonnunquam dementia occurrit ferina, & melancholica, flaua bile præaſſata. Quinimo ex hac flaua bile præcipue furor gignitur, vt patet ſecundo de Cauſis ſymptomatum, & commento aphoriſ. 22. tertij lib. Ex iis liquidò conſtat cuiuis ex Gale. monimentis, quod ex feruenti ſanguine, & flaua bile præaſſata, ſupráque modum exuſto melancholico ſucco mania ipſa, ſeu furor generari poteſt. Reſtat modo vt ad id, quod ſecundo loco inueſtigandum erat, ſatisfaciamus, ac diſtinctiua indicia cuiuſuis redundantis ſucci conſcribamus.

Loco cit.

Vide Auicen. lib. 3. fen 1. tract. 4. cap. 18

Furoris cauſa quæ, ex Galen.

cap. citato.

2. de cauſis ſympt. cap. vlt.

Nanque ſi ex feruenti ſanguine originem ducat inſania, erit cum immodico riſu, videntibus ægris ſæpe ob oculos imaguncolas quaſdam riſu dignas, & hilaris eſt ipſis facies, ac aſſiduè cantant. Aliquando enim ex contingentibus euaporationibus ſonitus circa aures adſunt, vt putent ſe tubicines quoſdam audire: & ipſis præſertim memoria ſeruatur, quanuis imaginatio, & ratio oblæſæ ſint; ac ſimiles erunt deſipientiæ ipſis quodammodo cum eis, quæ ex ebrietate contingunt, ſiue ortis ex ſola caliditate, ſiue humore vitioſo: cum his quoque indiciis totius corporis temperamentum, ætas, ac laborantis habitus, tempus anni, regio, aëris conſtitutio, ac præcedens victus ratio conſideranda erunt, ſi ſimul cum prædictis ſignis feruentis ſanguinis redundantiam atteſtentur.

Signa furoris à feruenti ſanguine ortis.

Quòd ſi ex flauæ bilis præaſſatæ redundantia oriatur inſania, ferarum modo redduntur effrenes; vt etiam eos, qui imprudentius ipſis occurrunt, manu violenter tractent, vt inquit Paulus: ferina erit dementia, & melancholica, vt Galen. inquit tertio de Locis affectis, & quanto magis exuſta fuerit, eo magis inſaniæ ſatis furioſæ erunt, velut ipſemet commento aphoriſmi 53. ſexti libri cap. 7. ſcriptum reliquit, vt iracundi ſint ægri, temerarij, percuſſores, & iniurioſi fiant, ſicut Aëtio viſum eſt; ita vt eorum quidam iam propriam carnem guſtarunt, & domeſticos velut inſidiatores tractarunt, occiderunt, percuſſerunt, & vulnerarunt. Temperamentum quoque eorum ætas, habitus, & præcedens victus ratio, aëris conſtitutio, tempus anni, & regio redundantem bilem coindicabunt.

Eiuſdem ſi à præaſſata flaua bile fiat ſigna.

Ex ipſo autem melancholico ſucco immodice exuſto ſi fiat furor, deliramenta cum immodicis metu, ac mœſtitia erunt, diutius interdum taciturni fiunt, ac loqui auerſantur. Interim cùm loqui incipiunt, & ſi diu locuti fuerint, ſilere tamen nequeunt. Pariter eorum cùm temperamentum, tum ætas, ac habitus ad melancholicum vergunt, tempuſque anni, regio, aëris conſtitutio, ac præcedens victus ratio, melancholici ſucci redundantiam commonſtrabunt.

Ex exuſto humore melancholico ſi fiat, ſigna.

Cum ſingulis autem prædictis tribus maniæ cauſis præcedere ſolent ea, vt paulo ante dictum eſt; quæ cerebrum duntaxat, aut totum corpus ſimul cum eo, ac redundantes humores valeant calfacere, ac intantum exurere, vt poſſit furor ipſe generari. Sunt autem ea, ſolicitudines, mœſtitiæ, ac vigiliæ immodicæ, præcedens phrenitis, aut alia inflammatio, ſeu æſtuatio, ac quæuis alia ipſius cerebri calida diſpoſitio. Nam plures viſi ſunt, vt Galeno viſum eſt commento aphoriſ. 23. ſexti libri, furore correpti, qui ab excandeſcentia, vel ira, vel mœſtitia principium habuere, promptè ſe habente corpore eo tempore ad incidendum in tales affectiones. Si autem velis delapſuros in hanc affectionem dignoſcere, quæ præcedunt ſigna, attendere oportet. Præcedit nanque capitis debilitas, riſus præter rationem non aſſuetis id facere: ex facili occaſione iraſcuntur, aurium ſonitus adeſt; & ſplendores oculis obuerſantur: præcedúntque vigiliæ immodicæ, & curæ per vices repentetes, ac peregrinę; grauitas item, & vibratio capitis. Progreſſu verò temporis omnia hęc intenduntur; & appetentię ipſis putidiores fiunt, ſed ad ve-

Parati ad furorē, quibus dignoſcantur.

ad venerem prompti ſunt, & ideò aſsiduè ſeminis in ſomnus effuſiones ipſis fiunt, oculi cauantur, ſimúlque intenti, ac fixi conſiſtunt: propter quod doctus medicus his apparentibus, aut quibuſdam ex ipſis, poterit eis adhibere, quæ oportet, priuſquam ad perfectam deſipientiam ægri perueniant.

Prognoſtica.

Nanque nulla deſipientia, vt teſtatur Galen. commento aphoriſm.53. ſexti libri, ſecura eſt: licet minus periculoſæ ſint, quæ cum riſu fiunt, quoniam ex ſola fiunt caliditate, ſine humore vitioſo: periculoſiſsimæ vero omnium temerariæ. In medio autem ambarum ſunt, quæ cum ſtudio fiunt ex flaua bile ortum ducentes: quæ cum multum exuſta fuerit, vt iam magis ad atræ bilis naturam accedat, inſaniæ ex ea fiunt temerariæ, & ſatis furioſæ, & propterea omnium ſunt periculoſiſsimæ. Ea autem inſania, quæ ex ſuperaſſato atro humore contingit, licet periculoſa ſit, non tamen adeo pernicioſa eſt, velut quæ à flaua bile præaſſata gignitur. Nam tanto pernicioſior eſt hæc atra bilis cenſenda ea, quæ generatur ab exuſto humore atro, quanto nimirum & humor humore efficacior, ac ſtrenuior eſt. Gale. teſte lib. de Atra bile. cap.3. Generatur autem furor frequentius in iuuenibus, ac mediis ætatibus, difficile in ſenibus, atque difficilius in pueris, vel mulieribus, Cælio Aurel. auctore eodem libro primo cap.5. Hippo. vero aphoriſ. quinto ſeptimi libri, ſcriptum reliquit. A furore difficultas inteſtinorum, vel aqua intercus, vel mẽtis alienatio, bonum: quorum cauſam Galen. tradidit in commẽto.

Curatio.

Ratio victus.

Pro quorum curatione, aër ad humidum vergat oportet, caliditate temperatus, aut ad frigidum parum vergẽs: mutare item regiones debent, vt inquit Celſus, nec oportet eos eſſe vel ſolos, vel inter ignotos, vel inter eos, quos aut contemnant, aut negligant. Erunt præterea, vt idem Cælius inquit, multorum ingreſſus prohibendi, & maxime ignotorum. Somnus eis procuretur per quancunque viam, ſiue exterius, ſiue interius adhibitis iis, quæ ipſum promouent. Quorum ſyluam in præcedenti cap. reperias. Ante omnia verò, vt ait Paulus, in lecto vinciendi ſunt, ne vel ſibi, vel alteri noceant; aut geſtandi lectulo penſili intra cubile quoddam inſanientibus dicatum. Communia nanque ſunt, vt teſtatur Celſus, inſanientibus vehementer exerceri debere, & multa frictione vti. Aluum quoque humidam habere eos oportet: quod ſi non ſponte fiat, clyſteribus ſubducatur lenibus, iam dictis in præcedenti cap. quo loco etiam requiras, quomodo circa animi accidentia ſe habere debeant. Victum autem tenuem exhibere conuenit, Aëtij decreto, præſertim circa initia, ſorbilem, liquidum, non multum, ventri commodum & qui parum ſanguinis generare poteſt. A vino penitus abſtinendum eſt, niſi ex metu inſania orta fuerit; nam in hoc inſaniæ genere ſolo, rectè vinum datur, Celſo auctore. Vniuerſa ergo diæta ſtatuatur tenuis, concoctu facilis, ventri commoda, flatus exors, habénſque vim contemperandi, hoc eſt, humectandi, magis quàm infrigidandi. Propter quod ptiſana vtendum, intybo, borragine, malua, cucurbita, & interdum lactuca. Procedente tempore, poſtulantibus viribus, carnibus vti poteris, potiſsimum contuſis gallinarum, pullorum, perdicum, phaſianorum, & caſtratorum, in quarum carnium iure ptiſana optime parari poſſet. Pro potu ſumant aquam hordei, aut decoctum, cum qua permiſceatur ſuccus malorum punicorum dulcium, aut parum acidorum. Quòd ſi prædictos potus auerſentur, vires indicent, ac aſſueti fuerint ægri vini potioni, illud quoque non omnino denegandum erit, præſertim ſi ex ſucco melancholico exuſto mania fuerit genita; ſit autem album, tenue, aquoſum, ac ſubaſtringens, optiméque dilutum, potiſsimum inclinante malo. Admonendi inſuper ſunt, vt ab omnibus edulijs, & potibus bilem gignentibus abſtineant, Aëtio teſte. prædicta verò victus ratio cunctis inſanientibus communis exiſtit, paucis quibuſdam mutatis pro diuerſa cauſæ ratione. propriam autem curationem vnaquæque expoſtulat, licet conſimilem melancholicis curationem recipiant, Paulo teſte.

Si ex feruẽti ſanguine fiat, curãdi ratio.

Nanque ſi ex feruẽti ſanguine furor excitatur, ante omnem aliam curationem ſanguinis miſsio adhibenda eſt, ſecandáque erit cubiti vena media, ſeu externa; aut ſi hæ non appareant, tali vena incidenda erit, præſertim in mulieribus, quod ſi neque hæc appareat, ad eas, quæ in ſummis manibus, ac pedibus, tranſeundum, Aëtio auctore: & ſi vires robuſtæ ſint, quantum ſatis eſſe putaueris, ſtatim detrahito, prout Trallianus cum Aëtio conuenit. Sin autem vires multam prima vice euacuationem non tolerant, neceſſe eſt non modò ſemel, ſed etiam bis, & ſæpius, quãtum licet paulatim auferre. Poſt hæc caput irrigare oportet roſaceo, cum pauco aceto, aut polygoni ſucco, vel oleo anetino, ſeu melino, imbuta videlicet pecia lanea ſeu linea oleo ſyncipiti imponatur, & frequentius renouetur: aut accipe roſarum, violarum, ſolani, foliorum lactucæ ana p.v. corticum papaueris albi drac. duas, florum chamæmeli drac.iiij. florum ſtœchadis drac.j. & cùm ptius bullierint in debita aquæ quãtitate, additóque pauco aceto, iuxta coronalem commiſſuram, loco prius abraſo, caput irrigato, cuncta verò nõ frigida actu, ſed tepida capiti applicentur. Hoc interim tempore poſt venæ ſectionem, omni modo ſomnus procurandus erit cum his quæ cap. de phrenitide retulimus. Confidit autem Aëtius valde pharmaco ex papaueris capitibus cum ptiſanæ ſucco, aut aqua exhibito pondere cochlearis vnius, interdum nõ vna vice, ſed intermiſſa die vna, rurſus exhibendo. Aſſerit enim quòd vel ſolum hoc medicamentum ſolet poſt venæ ſectionem perfectè liberare ab affectione, vna cum conuenienti diæta. At ſi res poſtulauerat, vena quoque in fronte ſecanda erit, eodem Aëtio teſte, præſertim ſi infractus, impactúſque ſanguis in cerebro fuerit.

Si ex flaua bile præſſata generetur curandi ratio.

Orta autem inſania ex præaſſata flaua bile, ad ea, quæ huiuſmodi humorem vacuant, ſtatim veniendum eſt Tralliani præcepto, prius tamen eo concocto, ac præparato; tunc nanque purgatio commodè tibi ſuccedet. Perficies autem id, ſi ſyrupum violaceum, aut roſaceum exhibeas, aut è ſucco fumariæ, intybi, ſeu borraginis confectum, cum aquis appropriatis præcedenti capite, & cap. de phrenitide prædictis: purgabis quidem eos, aut aliquo eorum medicamentorum, quæ in curatione melancholiæ approbauimus, vel infraſcripto, quod excipit florum violarum, fumariæ, lupulorum, borraginis, & hordei decorticati, nymphææ, ſingulorum drac.ij. paſſularum vinaceis detractis, & tamarindorũ ana vnc.j. ex quibus facto decocto extrahatur cum eo amygdalarum dulcium ſuccus, in quo per decem, vel duodecim horas macerentur, drac.ij. myrobalanorum citrinarum, & drac.j. in-

darum, & facta per colum transfuſione, diſſoluas in ea mannæ vnc. iij. diacatholicon, aut diaſenæ drachm. iiij. aut loco mannæ vnc. j. & s. caſsiæ fiſtulæ. Cęterùm ſi tali, vel alio dato medicamento corpus non abundè ſatis euacuatum eſſe deprehendas, vtpote quia ei non cedat affectus, poſt aliquot dies præcedente tamen prius corporis præparatione, ac humoris concoctione, rurſus, aut prædictum medicamentum, vel aliud ex his, quæ in cura melancholiæ diximus, propinandum erit. Et ſi illud aſſumere recuſarint, aut molliſsimis ouis, vt Tralliano placuit, aut aliis cibis, vel ficubus pinguibus, vel palmulis, interdum etiam potionibus excipiant, vt Paulo viſum eſt. Balneis aquæ dulcis poſt hæc vtendum, inclinante præſertim morbo, aliiſque irrigationibus, & medicamentis topicis prædictis, addendo tamen quæ magis infrigidant, ac humectant. Nec minus ſomnus in his conciliandus erit, imò magis quàm in reliquis maniacis, ac melancholicis: prodeſt autem eis fœniculi magni ſylueſtris radix, & ſemen ex aqua quotidie pota poſt purgationem, præcepto Pauli, & Aetij. Ex exuſto autem atro humore ſi furor incidat, non alio modo curandus erit, quàm melancholia. Propterea ſi in toto corpore talis ſuccus redundarit, ſimili curatione vtendum erit, quam præcepimus pro curatione melancholiæ cum redundantia ſanguinis melancholici in vniuerſo corpore. At ſi furor excitetur ex atrabile prædicta, non tamen in toto redundante, ſed in cerebro tantùm, ſimiliter curanda erit velut melancholia excitata ex redundante ſucco melancholico tantum in cerebro. quanquam perpetuò medicamentis humectantibus, ac infrigidantibus plus, pro curatione furoris, quàm melancholiæ vti poteris. Quòd ſi orta fuerit mania ex calida tantùm cerebri intemperie, ſeu externa cauſa ipſum calfaciente, præter venæ ſectionem, ac purgationem eiſdemmet medicamentis curare oportet caput, ac totum corpus alterantibus. Per conſenſum verò furor ſi fuerit genitus, nulla alia peculiari indiget curatione: verùm primogenio affectu curato, & ipſe quoque ceſſabit. Quod ſi velis, ne per eſſentiam fiat, cerebrum præſeruare, iam dictis poteris topicis medicamentis rectè vti. Attendendæ item ſpecies alienationis, cuius accidentia vt teſtatur Cælius Aurel. præcitato loco, contrariorum coniectura erunt mitiganda; vt furioſum hilaritate relaxent, nunciantes quicquam quod animum reſoluat. Sic nanque oportet contrarietate quadam alienationis corrigere qualitatem, quò animi quoque habitus ſanitatis mediocritatem agnoſcat.

Ratio curandi furorem ſi fiat ex exuſto humore melancholico.

Περὶ λυκανθρωπίας. *De lupina inſania.*

CAPVT IX.

MAlum id, quòd à Græcis λυκανθρωπία dicitur, Latinè lupina inſania, ſpecies quædam melancholię eſt, Aëtio & Paulo teſtibus: qui nanque hoc affectu detinetur in Februario menſe noctu domo egreſsi lupos in cunctis imitantur, & donec dies illuceſcat, circa defunctorum monumenta plerunque vagantur, eáque maximè aperiunt: quo fit, vt promptè quæ pars in eis afficiatur dignoſci poſsit: quoniam cerebrum. pariter quis affectus præter naturam ſit, quæve ſit eius cauſa, quoniam ſymptoma in genere noxæ functionum principum, præſertim imaginationis, & cogitationis deprauatæ: nam memoria fortaſſe his oblæſa non eſt; velut percepi in quodam qui hoc affectu laborabat, & ſi hucuſque duos viderim tali affectione correptos. Ille nanque cùm prius me nouiſſet, quadam die cùm detentus hoc malo eſſet per iter obuiam mihi factus, ipſe verò timens ſeceſsi, at ille modicum me aſpiciens abiit; erat autem cum eo multitudo quædam hominum, ipſe quidem ferebat humeris crus integrum, ac tibiam defuncti cuiuſdam: hic demum curatus liber euaſit. Qui çùm iterum mihi occurreret, nunquid timuiſſem interrogauit, cùm in tali loco, dum inſanus erat, eum offendiſſem: ex quibus conſtat memoriam in eo non fuiſſe oblæſam. Dignoſcitur autem hic affectus ex his ſignis; quoniam facies eorum pallida eſt, oculi ſicci, ad videndum imbecilli, & non lachrymantur, ipſorúmque oculos cauos videbis, linguam ſiccam, & ſaliuam omnino non profundunt. Sitis ipſis adeſt immodica; & tibias habent exulceratas immedicabiliter propter aſsiduos caſus, & canum morſus, qui frequenti per noctem eius partis offenſione accidunt: ex quibus quoque indiciis liquet quæ ſit eius cauſa, quoniam atra bilis. Curantur autem hi acceſsionis tempore venam ſecando, & ſanguinem ferè vſque ad animi deliquium euacuando, cóſque boni ſucci cibis nutriendo, ac balneis aquæ dulcis, ſi eis vtantur. deinde ſerum lactis per triduum præbendum erit, & non ſemel tantùm, ſed bis térve. Purgabitur autem æger hiera ex colocynthide, vt placuit Paulo & Aetio; aut ſi videatur aliquod prædictorum medicamentorum in cura melancholiæ præbeto: velut & poſt purgationes alia adhibenda ſunt eis, antea iam relata in cap. de melancholia, ac præſertim theriaca vtendum. Ad veſperam verò inualeſcente affectu irrigationibus capiti, ac odoramentis iam dictis ſomnum inducere tentandum eſt. Nares item & tempora populeone dicto vnguento illinantur: quandoque etiam ſomnifica medicamenta in potu exhibeantur, Aëtij præcepto.

Aëtius lib.6.c.11 Paul.lib.3. cap.16

Sedes affecta.

Quo præter naturam affectu ſit.

Affectionum ſigna.

Cauſa.

Curandi ratio.

Περὶ κεφαλαλγίας. *De capitis dolore.*

CAPVT X.

PRiuſquam ad eius affectus, qui à Græcis κεφαλαλγία, à Latinis capitis dolor dicitur, tractationem accedamus, tanquam valde neceſſarium, ac vtile in quauis doloris generatione, tria inueſtigare propoſuimus. Primum quid ſit dolor. Secundum ex quibus, & quot cauſis gignatur. Reliquum & tertio, in quo præter naturam affectuum genere reponendus ſit. Quod ad primum id quod nos dolorem dicimus, variis nomenclaturis conſueuit à Græcis appellari: nam interim ὀδύνη, ſæpe ἄλγημα, interdum πόνος, quandoq; ἄλγησις ab Hippocr. & Galen. nuncupari aſſolet; quamuis aliis etiam nominibus apud quoſdam Græcos auctores nominari reperies. Hunc verò triſtis, atque grauis mutationis ſenſum eſſe in Galeni doctrina luce clarius patet, præſertim duodecimo meth. 1. de ſympt. cauſis, ac ſecundo de ratione victus in morbis acutis. At cùm dixit ſenſum, neque omnes partes ſenſiles ſint, manifeſtũ eſt quæ prorſus ſunt inſenſiles, eas non dolituras; quò fit vt ſenſilibus dũtaxat partibus dolor accidat. Verùm cùm non perpetuò ſine dolitura corpora, quæ ſenſibilia ſunt, ſed multum eſſe

Quid ſit dolor.

12. method. cap.7 1. de cauſis ſymp. cap 6 2. de rat. victus. com.1

eſſe videatur temporis quo non doleant; relinquitur certo aliquo tempore, quo ſcilicet excitatur in eis crucians affectus, neceſſe eſſe ea dolere: nam citra alterationem non fit dolor, cùm citra eam ſenſus non fiat: neque in iis quæ ad perfectionem ſunt alterata, vt in hecticis febribus, dolor adeſt, Galeno teſte libro de inæquali Intemperie. Non enim cùm mutata particularum temperies iam eſt, ſiue, vt ſic loquar, in ipſo mutatum eſſe, dolent, ſed dum mutantur, ſiue in ipſa mutatione; quemadmodum nutus dixit Hippocrates. Verùm cum ex alteratione, ac alterationis dignotione ſenſus fiat, vt liquet ſeptimo de Hippocratis & Platonis decretis, & primo de elementis, non tamen alteratio ipſa, vt quidam putant, ſenſus eſt, ſed ipſa alterationis dignotio: nanque ſenſus inſtrumenta alterari etiam ſine ſenſu potuiſſent, veputa ſi neruos non haberent, ac per eos alterationis dignotionem. Et propterea non ſatis eſt ad voluptatis, dolorisque creationem, vt vel leuis, vel grauis, ſeu aſpera in corpore motio efficiatur, ſed vtriſque his agitationibus earundem dignotio quoque accedat neceſſe eſt, quæ propriè ſenſus dicitur, quinimo interdum hæc duntaxat alterationis dignotio dolor appellatur, vt patet aphoriſ. ſexto libri ſecundi, dum dixit, dolorem non ſentiunt. Hunc ergo ſenſum dolorem nos dicimus eſſe, qui penes alterationis dignotionem potiſſimum attenditur, & non penes alterationem ipſam: quamuis in eius generatione ea quoque neceſſaria ſit; cum neque ſenſus hic ſine patientis corporis immutatione vllo modo eſſe poſſit. Impropriè verò interdum appellant Hippocrates ipſas diſpoſitiones, ſeu affectus, qui cùm dolore apti ſunt natura fieri, dolores, vt in principio iam dicti aphoriſ. ſexti lib. 2. liquet, cum inquit. Quicunque dolentes partes aliqua corporis; ſexto de morbis vulgar. quod in cratione antiqui dolores frigidi, noui autem calidi, dicebat. Cæterum nec ex quauis immutatione, ſeu ſenſibilium corporum alteratione progigni dolor conſueuit: quoniam ſi leuis, & exigua fuerit corporum immutatio, ſenſum quidem efficit; qui facultatem & vim agentis dignoſcit, ac percipit, & propriè naturalis ſenſus dicitur, non tamen dolorem inducit: nam promptè vnumquodque ſenſorium leuem hanc ex cognatis patitur mutationem, ſeu alterationem. Inſuper quod nec alteratio ipſa ſenſim, paulatimque facta dolorem afferre animanti poſſit, primo de cauſis ſymptom. & duodecimo method. à Galeno decretum eſt. Et propterea non cuiuſlibet immutationis ſenſus dolor eſſe dicitur, ſed eius, quæ grauis, vehemens, ac triſtis eſt vt diximus, tum conſertim, tum etiam violenter facta. Huius nanque immutationis ſenſus exiſtere nullo modo poteſt ſine patientis corporis immutatione præternaturali, vt eodem ſeptimo de Hippocra. & Platonis decretis liquet. Hoc itaque intelligere volumus per triſtem, ac grauem mutationem; quæ quidem omnium dolorum communis cauſa exiſtit, prout Galen. eodem 1. de cauſis ſymptom. teſtatus eſt, illúdque tum Platonis auctoritate in Timæo, tum etiam & ipſius Hippocra. confirmauit. Platonis inquam, dum dicebat, quòd pathos præter naturam violenter, & affatim incidens dolorem excitat: cùm verò ad naturalem habitum redit, idque rurſus affatim, delectationem inducit: at in delectatione, licet affatim ad naturalem habitum mutatio fiat, non tamen ea violenta eſt: nam ſi violenta quoque foret, ſimiliter dolorem excitaret; vt idem Galenus teſtis eſt 12. metho. med. Qua ratione conciliantur eius dicta prædicto loco cum his, quæ aſſeruerit 1. de cauſ. ſymptom. de doloris, ac delectationis generatione. Hippocratis verò auctoritate, qui fatetur, quòd ab his, quæ naturam mutant, ac corrumpunt, dolores excitantur, hac quidem voce corrumpunt & celeritatem, & vehementiam transmutationis indicans, quemadmodum Galenus ipſe exponit. Quòd verò dolor præcipue in ſenſu conſiſtat mutationis triſtis, hoc eſt, affatim, & violenter factæ, & nō in ipſa mutatione, palàm oſtendunt medicamenta, quæ à Medicis excogitata ſunt pro eiuſdem mutatione, quando intendimus contra ipſum, velut ſymptoma pugnare, & non eius cauſam adimere: ſunt nanque ea torporem inferentia, ac ſenſum auferentia à Græcis anodyna, quaſi indoloroſa dicta: nam ſi cauſam eius auferendo, ipſum curabis, ita vtique, vt Galenus inquit 12. metho. contra ſymptoma non pugnabit. His quippe ſic declaratis, reliquum eſt, vt ad id, quod ſecundo loco propoſuimus, accedamus: videlicet quot, quæúe ſint triſtis huius, ſeu grauis mutationis, ac demum doloris cauſæ declarare; cùm iam oſtenſum ſit vnam eſſe communiſſimam, ac immediatam omnium dolorum cauſam, immutationem videlicet conſertim, ac violenter factam corporibus ſenſibilibus. Hæc verò immutatio fit, vt quidam Galeno aſcribunt, à duabus cauſis, ſolutione videlicet continuitatis, aut alteratione aliqua: quidam alij aſſerunt vnam tantùm meminiſſe cauſam ipſum Galenum, continuitatis videlicet diuiſionem. Si qui verò ſunt, qui velint eum alterationem aliquam dũtaxat dolorem excitare, hi velut apertum mendacium aſſerentes, ac Galeno, id quod nullibi ſomniauerit, attribuentes, ſeponendi ſunt, nulla alia confutatione egentes, ſed tanquam mendaces condemnandi: quamuis Auerrois tertio colliget, illud ſentiat, ac nonnullis rationibus idem tueri conetur aduerſus Galenum, & Auicennam cap. 31. at illi, qui continuitatis ſolutionem duntaxat doloris cauſam eſſe ex Galeni ſententia contendunt, illud tueri conantur ex eiuſdem Galeni verbis quarto de ſimplicium medicamentorum facultatibus. Quo loco frigidum, ac calidum propterea mordacitatem inducere aſſerebat: quoniam vnum diuellendo, reliquum verò erodendo continuitatē ſoluebat, ac continuū corpus diſtrahebat; qua de re nec frigidū, nec calidum præter continuitatis ſolutionem, auctor doloris erit, vt iſti aſſerunt. Confirmant illud eiuſdem Galeni auctoritate tertio de fracturis cap. 1. quo loco volens non prorſus à probabilitate eſſe alienum, omnes morbos appellare vlcera, quemadmodum Hippocr. ibidem aſſerebat, repentinam dicebat quoque mutationem in intemperatura ſolutionem ipſam continui efficere. Non erit ergo intemperies aliqua (vt iſti volunt) doloris cauſa ad Galeni ſententiam, niſi & continuum ſoluat: & proinde concludunt cum eo vnam tantùm eſſe doloris cauſam, ſolutionem videlicet continui. Veruntamen nos, qui Galenum vbique locorum inſpeximus quæ euidentia ſunt ſectari tanquam verum, ac ſummum Medicum, cum eo aſſerimus non vnam duntaxat, ſed duas eſſe primas omnium dolorum cauſas. Quemadmodum & ipſe ſexcentis in

Marginal notes: cap. 5 — Hipp. 2. apho. 47 — 7. de decre. cap. 6 — 1. de elemē. cap. 2 — Nunquid dolor propriè dicatur alteratio vel alterationis dignotio. — Commēnt. 2. tex. 7 — An ex sola immutatione dolor fiat. — 1. de cauſis ſympt. c. 6 — 12. method. cap. 7 — cap. 6 — Plato in Timæo poſt medium. — Locus citat — Hipp. 2. aphor. 47. — cap. 7 — Quot, quæue ſint doloris cauſa. — cap. 3 — Rationes eorum, qui ſolutionem duntaxat cōtinui, cauſam eſſe doloris, ex ſententia Gal. contendūt. — Comment 34 — Opinio noſtra de cauſis doloris cū Galeno.

2. de art. med. cap. 8. 2. de loc. affe. cap. 5. 4. de loc. affe cap. 7. 6 de loc. affe. cap. 1. 12. meth. c. 7. 2. de rat. vict. comment. 1

locis lucidiſsimè confeſſus eſt, præſertim lib. ſecundo art. medicin. 2. 4. & 6. de locis affectis 12. meth. & 2. de ratione victus in morbis acutis, ac lib. de inæquali intemperie. Immodica nanque intemperies, quæ inæqualis ſit, confertim ſenſibiles partes alterans, ſeu immutans, & violenter eaſdem partes dolore afficit, ac afficere valet citra vnitatis diſſolutionem: quemadmodum ipſis nullo modo præter naturam immutatis, ac à naturali ſtatu delapſis omnino dolorem non ſentimus, tanquam propria temperie fruentibus; eiſdem partibus; & eodem modo ſi & ipſæ ſenſim alterantur, aut æqualiter alteratæ ſiint, indoloroſæ permanēt. Si igitur propriam temperiem ſenſibiles partes poſsidentes, aut leuiter, ſeu æqualiter alteratæ indoloroſæ ſunt, conſonum erit eaſdem præternaturaliter, inæqualiter, ac violenter intemperatas redditas dolorem ſentire: quod confirmauit Gale. primo de cauſ. ſympt. cùm de dolore loquens dixit: Porrò vehementes eueniunt in tactu à naturali habitu tranſmutationes ob violentum calidi, frigidiq; occurſum. Similiter libro de inæquali, intemperie de calida fluxione in muſculis loquēs, dicebat arterias, & venas ipſorum præter cæteras partes eorum, vario dolore affici; cùm interius à fluxione tum excalfiunt, tum extenduntur, ac diuelluntur; exterius non modo excalfiunt, ſed etiam premuntur, ac degrauātur: reliquæ particulæ aliæ comprimendo ſolùm, vel incaleſcendo, aliæ vtroque genere laborant. Quid clarius quòd Galenus in his verbis aſſerit quaſdam muſculi partes, quòd incaleſcunt duntaxat dolorem ſentire? quaſdā verò quòd diſtendantur, ſeu diuellantur; nonnullæ propterea quòd vtroque modo afficiantur, doleant: amplius 2. de loc. affectis dicebat. Verùm in eryſipelate, & inflammatione, atque in totum in affectib. inflammatoriis non ſolum, quia intentæ ſunt partes. laborāt, ſeu dolent, verum etiam quia intemperantia affectę ſunt: ac ne hac quidem exiguam ad dolorem inducendum vim habente. & ſexto de locis affectis de coli dolore verba faciēs dicebat, frigidum craſſum, aut viſcoſum humorem, ſeu flatuoſum ſpiritum in corpore craſſo, denſoque genitum, ſed egredi nequeuntem, dolorem excitare: vehementem quidem geminam ob cauſam, intemperantiam videlicet, & corporum, quibus continetur, tenſionem. His quippe locis cuiuis patere poterit Galenum intemperantiam, eamque inæqualem confertim, ac violenter factam, præter continui ſolutionem dolorem excitare, abſque dubio voluiſſe, & ſolutionem continui citra intemperantiam, ac ambas ſimul.

De inæq. intemp. c. 3

cap. 6

cap. 3

cap. 5

cap. 1

Solutio rationum opinionis contrariæ.

Reliquum eſt eorum opinionem, qui cum Galeno putant ſolutionem duntaxat continui doloris cauſam eſſe, eorundem rationes ſoluentes diluamus. Ad primam eorum rationem quam afferunt auctoritate vtentes Galeni 4. de ſimplic. medi. facult. dicimus primo quod quamuis ibidem Galenus doceat modum, quo calidum & frigidum media ſolutione continui mordacitatem efficiant, nequaquam tamē negauit poſſe dolorem eadem excitare confertim, ac violenter ſenſibiles partes alterando, prout ſæpius in eius doctrina compertum eſt. Qua de re licet vnū docuit; non propterea alterum, quod in pleriſque locis ſcriptum reliquerat, negaſſe videtur, vt cuilibet patere poterit eius dicta ſanè intelligenti. Ad hæc non quodlibet calidum, aut frigidum media ſolutione continui mordacitatem inducit, vt eodem loco patet: ſed illud tantùm, quod immoderatius auctum eſt, calidum videlicet adeò auctum, vt noſtram ſubſtantiam diuidat, diſtrahat, atque ſecet: frigidum verò quod ſupra quàm quòd contrahat: ac condenſat, etiam diuellendo partes mordicatione infeſtet, ac continuum ſoluat. Qua de re quis negabit; quòd quāuis vehemens repentina, ac violenta alteratio eſſe debeat, vt dolorem excitet; quòd priuſquam ad tantam deuenerit immoderantiam, quam exigit continui ſolutio ex ea orta, valeat confertim duntaxat, & ſemel totas ſenſibiles partes alterans, citra continui diuiſionem dolorem efficere? datur inquam immoderato immoderatius; vt proinde fiat, quòd ex inæquali intemperie, calida potiſsimum, vel frigida immoderata non extremè tamen, dolor excitetur, præter continui ſolutionem dolentis partis. Immoderatius autem aucta, de qua Gale. 4. de ſimplic. med. fac. loquutus eſt, dolorem gignit interueniente continui ſolutione: cum immodici caloris, ac frigoris hic terminus ſtatui poteſt, vt lib. de inæquali intemperie patet, quò fit, vt vnus minor, alter verò maior dolor exiſtat.

Loco citato

Ad ſecundam rationem eorum reſponſio. cap. 6 comment. 34

Ad ſecundam eorum rationem, pro qua Galenum proteſte inducebat lib. 3. de fracturis, facilis eſt reſponſio: nam quærens ibi Galenus tanquam probabile, ac veriſimile Hippocratis dictum ſeruare, qui aſſerebat poſſe quempiā omnes morbos vlcera appellare, licet non tanquam verum, quanquā non prorſus à probabilitate alienum, vt ipſe aſſerit, pro ſuſtinenda hac probabilitate ſubiunxit, omnem intemperaturam aliquam omnino continui diſſolutionē, ſi non ſenſui euidentem, ratione tamen contemplabilem, efficere; allegās ſe in præallegato loco quarto de ſimplic. med. facultat. demonſtraſſe repentinam item mutationem in intemperatura ſolutionem quoque continui efficere: tanquam probabile ergo, ac veriſimile illud affirmat, non tamen omniquaque verum; & cùm dicit repentinam mutationem in temperatura ſolutionem continui efficere, cōcedimus nos modo, quo ſupra diximus; dum verò ſubdidit, eam omnino continui ſolutionem, ſi non ſenſui euidentem, ratione certè contemplabilem progignere, aſſerimus nos illud fateri, nō quòd re vera ſit, ſed vt à calumniis Hippocratis dicta liberet: propterea ait illud poſſe ratione contemplari tanquam probabile, & non penitus abſurdum. Nanque in hoc ea, quæ ſenſui euidentia ſunt, præter eius morem, vt liquet, tranſgreditur, & vt cunctis pateat me non inſomnia, ſed vera fateri, Gal. ipſum legat lib. de inæquali intemperie, dum huius Hippocratis dicti etiam meminit: ait nanque, Quippe vlcus vnitatis eſt diuiſio, immodicus verò calor, ac frigus proximè accedunt, vt vnitatem ſoluant, & non dixit, quòd re vera ſoluant vnitatem: licet ea quoque euidens ſenſui non ſit, velut fatetur prædicto libro de fracturis: quamuis etiam de immodica loquatur intemperatura, & non de omni; cùm de his quæ immodicæ valde non ſunt, fortè nec illud veritatem habeat, quòd proximè accedant, vt vnitatem ſoluāt. Quare licet proximè accedāt, vt continuitatem ſoluant immodicæ intemperantiæ, potiſsimum calidæ, vel frigidæ, iuxta Galeni ſententiam, dolorem tamen efficere poſſunt citra cōtinui ſolutionem: quamuis probabiliter loquendo, à veritate prorſus alienum non ſit, cùm proximè accedant, vt continuum ſoluant, eas aſſerere continui diſſolutionem efficere: quemadmodum philoſophi mobile quoddam quieſcere aſſerunt, etiam ſi non

cap 6

verè

verè quieſcat, ſed quieti proximum ſit, ac eundem motum, qui quieti proximus eſt, quietem appellare conſueuerunt, licet impropriè. Ex quibus liquidò conſtat in Galeni doctrina non modo continui ſolutionem (vt quibuſdam viſum eſt) dolorem excitare, verum etiam ipſam intemperiem inæqualem, ac interdum ambo concurrere pro doloris generatione: & propterea rei euidentiam conſecutus in omnibus ferè locis tum præallegatis, tum aliis ſexcentis illud teſtatus eſt. Hanc etiam ſententiam cōfirmauit 2. lib. de compoſi. medic. ſecundū loc. dum dixit, Vehementiſsimi igitur capitis dolores fiunt iuxta caliditatem, & frigiditatem, maximè cùm inæquales exiſtant. Moderati verò iuxta ſiccitatem: at ad humiditates nullus conſequitur dolor. Nō enim propterea duntaxat, quòd efficaciſsimæ qualitates ſint caliditas, & frigiditas, ea de re cum inæquales ſint, vehementiſsimos excitant dolores ſimilarium partium affectiones proritantes ſimplices, ac inæquales, verum etiā quòd cùm immodicæ valde fuerint, faciunt etiam quodammodo continui ſolutionem, vt ab eodem Galeno decretum eſt. Excitant igitur dolores vehementiſsimos, & quia intemperatas inæqualiter reddunt partes ſenſibiles, & quoniam erodendo, ſeu diuellendo continuitatem earum ſoluunt, cùm immodicæ valde fuerint, vt diximus. Siccitas verò moderatos infert dolores, quoniam nec efficaciſsima qualitas eſt, velut prædictæ: & propterea ſuo occurſu non valet adeo violenter corpus contingere, vt media intemperie dolorem proritet, ſed tantum media ſolutione vnitatis, tendendo videlicet partes, quæ continuæ ſunt; & ſi neque tenſionem valde repentinam, & violenter moliatur. At humiditas nec vno, nec alio modo dolorē inferre poteſt ex ipſa, cùm nec mutationem repentinam, ac violentam partis alicuius vt ſimilaris efficere valeat, neque continuitatem ſoluere poſsit, velut ſiccitas ipſa, aut alio modo, contundendo ſcilicet, ſecundo aut erodendo. Nanque ex hiſce cauſis ſolui continuitas conſueuit, vt patet tum 5. tum 12. metho. meden. & ſecundo de cauſis ſympto. quo loco etiam decretum reliquit, humidum, & ſiccum niſi calori, aut frigori coniungantur, citra violentiam corpus contingere: quia nec affatim, nec violenter ipsū immutare poſſunt, inefficaciores cùm ſint qualitates. Hanc diuerſam ex variis qualitatibus doloris generationem cum Galeno fatētur Aëtius cap. de dolore capitis, Trallianus cap. 10. lib. 1. & Paulus cap. 4. lib. 3. Ad tertium autem deuenientes dicimus cum Galeno primo de cauſis ſympt. quòd delectatio, & dolor omnibus ſenſibus contingunt, non tamen pari euidentia, ſed in oculis minus euidenter, quàm in cęteris: in tactu autem, & guſtu maximè luculenter, ab his deinceps in odoratu, & poſt hunc in auditu. At relicta delectatione, quæ nihil aliud eſt niſi reditus ad naturam, ſimul, & celeriter factus: hic nanque eſt, qui voluptatem affert, dicimus, ex maximis ſplēdoribus viſum ipſum propter nimiam ſecretionem non modo laborare, ſed etiam corrūpi quandoque, afficitur quoque guſtus inſtrumentum dolore ab acutis, amaris, acerbis, ac acribus ſuccis. Cōtriſtant verò olfactū qui ex iā dictis ſuccis exhalant halitus. Auditū autē infeſtat vox aſpera, & maxima, & celerrima. Verùm tactui accedunt magnæ mutationes naturæ à frigidi, calidique violento cōtactu: prętereà ab his, quæ contundendi, vel ſecandi, vel diſtendendi, vel exedendi vim habent. Quapropter cùm quærimus nos quis affectus pręter naturam ſit dolor, non de omni dolore loquimur, qui ſingulis ſenſibus contingit, ſed de eo, qui omnium euidentior eſt: hic verò erit qui ſenſui tactus accidit ex vna, aut pluribus prædictarum cauſarum ortus, moleſtus quidam ſenſus exiſtens, vt volebat Plato, compoſitus ex violento ſimul, & quod confertim fit pathemate, ſenſitiuis corporibus accidente: nihil autem refert dicere vel moleſtū, vel doloroſum, vel dolorificum, vel laborioſum ſenſum: quemadmodum neque ipſum pathos, ſi triſtitiam, vel moleſtiam, vel dolorem, vel laborem, dolentiámve appellaueris. Nam Plato, vt Galenus refert, pro eadem re in Timæo, & in Philebo dictis nominibus omnibus promiſcuè vſus fuit, ac in aliis libris: ſimiliter & Hippocrates tum de nominibus, tum de rebus prædictis in eadem fuit ſententia, quanquam & hoc etiam pathos in aliis quoque ſenſibus deprehēdi poſſit, vt prius diximus, in hoc verò videlicet tactu euidentius eſt. Verùm cùm tactus in dolore afficiatur ex præternaturali quadam patientis corporis immutatione, is nec morbus, nec cauſa morbi erit, ſed ſymptoma. Offenſa nanque eſt ipſius tactus actio ex his, quæ ipſum contriſtant: verùm non adeò offenſa eſt, vt ea penitus ablata ſit: nam ſentit vtique non naturaliter tamen, ſed cum triſtitia, neque adeò imbecilla, ac difficilis eſt tactus actio, velut in torpore, ſeu ſtupore eſt videre. Relinquitur ergo, quòd cùm non ablata, nec imbecilla, ſeu difficilis ſit ſenſus tactus actio in dolore, quòd neceſſariò ea deprauata ſit propter violentam, vehementem, ac repentinam immutationem eius inſtrumēto occurrentem: & propterea moleſtum, ac malum hunc ſenſum, ſeu laborioſum, qui ex prædicta immutatione perficitur, ſenſitiuis corporibus accedere neceſſariū eſt, iam dictam immutationem ſentientibus: omnē nanque prauam, ſeu malam ſenſionem bifariam dici à Galeno lib. de diff. ſympt. patet: nam vel idem quod debiliter, vel idem quod deprauatè ſignificat: at cùm in dolore non debiliter tactus ſentiat, reliquum eſt, vt cùm mala ſit eius ſenſio, quòd ea deprauata ſit. Habet enim tactus ipſe inſigne hoc ſymptoma, & proprium præter reliquos ſenſus, nempe dolorem: vt eodem lib. de differ. ſympt. liquet. His quippe ſic declaratis reuerſi iterum ad id, à quo noſtra oratio diuerticulum ſumpſit, de capitis videlicet dolore dicimus, quòd licet de eo variæ reperiantur apud medicorum vulgus differentiæ, apud Gręcos tamen omnes quos vidi, præſertim Galenum, tres duntaxat dolore capitis ſpecies, ſeu differentias reperi: quarum vna à Græcis κεφαλαλγία, à Latinis non aliter quàm capitis dolor nuncupatur, nomen ſiquidem ſumens ab affectu, & parte affecta, teſte Gale. 2. met. Altera κεφαλαία. Reliqua, & tertia ἡμικρανία dicitur, vt patet 3. de loc. aff. De his igitur tribus differētiis nos ſeparatim verba faciemus ab ipſa cephalalgia exordientes: quæ nihil aliud eſt, quam recens laborioſus ſenſus totius capitis, propter grauem eius mutationem, ſeu triſtem. Adhibitum autē eſt illud verbum recens, vt differat à cephalæa quæ, vt dicemus, capitis dolor diuturnus eſt, difficultérque ſolubilis, teſte Galen. eodem 3. de loc. aff. totius autem dictum eſt, quo ab hemicrania diſcrepet. At cùm diximus capitis, eam nunc ſignificamus partē, quæ capillo tegitur: hoc inquā intellexit Celſus ſub nomine capitis, lib. 4. cap. 2. illud quoque per iam dictam deſcriptionem conſtat, quæ afficitur in hac

cap. 1

5. met. ca. 2. 12. met. c. 7. 3. de cauſis ſympt. c. 6.

Aët. lib. 6. cap. 40

1. de cauſis ſympt. Loco citato.

Quis affectus præter naturam ſit dolor. Gal. 1. de cauſ ſympt. ca. 6. Plato in Tymæo poſt mediū.

Plato in Philebo ante medium.

cap. 8

Loco citato.

De capitis dolore ſermo iterum.

Quot ſunt eius ſpecies ſeu differentiæ.

2. met. c. 2. 3. de loc. affect. cap. 9.

Cephalalgia quid ſit.

cap. 9

Quid per caput intelligēdum ſit.

Q. à pars aſſicìatur.

affectione, partem, caput eſſe : quod coniectare licet ex ipſo dolore cum poſitu. At quoniam interdum extra caluariam affectio eſt, aliquando intra, & quandoque quidem omnium exteriorum, aut interiorum, interim non omnium, ſed vnius tantum corporum generis, arteriarum videlicet, aut venarum, aut neruorũ, aut membranarum, aut cutis, vel ipſius denique cerebri; propterea difficillimum eſt, Galeno auctore 2. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, affectum locum dignoſcere, ſiue vnus, ſiue plures vno exiſtant; aut qui tandem hi ipſi extent. Illud tamen non ignorandum erit, nunquid intra caluariam affectio ſit, vel extra. Dignoſces verò ex ipſo dolore, ſi vſque ad oculorum fundamenta, ſeu radices extendatur necne: nam ſi non extendatur illucuſque dolor, extra caluariã erit affectio, vt Galen. 3. de loc. affec. viſum eſt. Si verò ad oculorum fundamenta is extendatur, intra caluariam erit diſpoſitio, nam ab ipſo cerebro, & ab vtraque membrana, atque à vaſis, quæ in ipſis continentur veluti germina quædam ad oculos deducuntur, vt facilè poſsit propterea vſque ad eos dolor extendi; etiam ſi ipſummet cerebrum in eius propria ſubſtantia affectum ſit: nam id quoque grauem, ac triſtem immutationẽ ſentit: & propterea dolore afficitur, vt teſtis eſt Galenus eodem ſecundo de compoſitione medic. ſecundum locos. lib. de multitudine, & 3. de locis affect. Excitatur autem hic dolor, velut & reliqui omnes, vt diximus, aut ab inæquali intemperie confertim facta calida potiſsimum, ſeu frigida, aut à cõtinuitatis ſolutione; ſeu ab vtriſque. Verùm non ſatis erit, hoc ſcire, ſed ſi velimus cuilibet capitis dolori auxilia rationabiliter adhibere, & non indiſcriminatim, & citra diſtinctionem, opus eſt, cunctas affectiones, ex quibus capitis dolor excitari cõſueuit, prænoſcere. Neque enim omnes ob vnam affectionem caput dolent, ſed tum ipſæ affectiones plures ſunt, tum curatio ipſarum ſingularum propria exiſtit, ex Galeni ſententia, eodem 2. de compoſitione medic. c. 1. ſecundũ locos. Vna etenim affectio eſt, vt ibidem ipſe aſſerit, iuxta intemperiem ſimplicem citra humorum complexũ. Alia ſecũdùm humorum qualitatem, quædam iuxta multitudinem duntaxat ipſorum humorum contingit: quibus etiã accedit ea, quę fit, cùm humores tranſitus liquorum ac vaporum obturarunt. Et ad hæc alia eſt, cum ob imbecillitatẽ in quibuſdam capitis partibus flatuoſus ſpiritus innaſcitur: quandoq; etiam ob aliquam externam cauſam, προκαταρκτικὴν Græci appellant, capitis dolor contingit; velut eſt externus ardor, frigiditas, ebrietas, plaga, & alia huiuſmodi. Ex hiſce ergo ſex diuerſis cauſis, vt Galeno viſum eſt, capitis dolores excitari poſſunt, ex quibus ipſum propter imbecillitatem ſuam facillimè affici conſueuit: interim ob ſenſu exuperantiam, ſeu totius corporis plenitudinem: quamuis diffuſi, & veluti efferueſcentes humores interdum, ac vapores à magnis febribus ad caput aſcẽdant, & capitis dolorem efficiant, vt diceimus. Proinde docebimus nos quo pacto ſingulæ ex propriis earum indiciis dignoſci valeant, vt demũ eis cognitis, ratione, ac methodo curari poſſint, initium ſumentes ab eo, qui ex ſimplici duntaxat intemperie citra humorum complexum ortum habet: quamuis nec illud inuenire promptum ſit, ſed & exercitato homine indigeat, qui tum per rationis exercitium, tum per multam, & aſsiduam affectionis ægrotum inſpectionem eam cognoſcat.

cap. 1.

Nunquid intra caluariam, vel extra caput affectũ ſit.

cap. 9

2. de cõpoſ. medic. ca. 1

Lib. de multitud. ca. 11

3. de loc. affect. cap. 9

Vniuerſales cauſæ doloris capitis.

Particulares cauſæ eiuſdem.

Nanque proprietates aliquæ quidem omnino dici non poſſunt; quædam vero ægre circa ægrotantiũ corpora oſtendi valent, vtpote quæ tantum iis, qui eas ſæpe viderunt, cognitæ ſint: & propterea quod coniecturale artis eſt, id maxime in affectionum cognitione conſiſtit, vt patet eodem 2. lib. de comp. med. ſecundum locos. Si autem ex ſimplici intemperie capitis dolor proritetur calida, vel frigida, dolor vehementiſsimus erit, vt dictum eſt: nanque ex his duntaxat qualitatibus vehementiſsimi fiunt capitis dolores. Verùm ſi calida fuerit intẽperies, pręter vehementiſsimum dolorem, capitis aderit calor quamprimum ei manum admoueris, ac oculorum rubor: frigidis aſperginibus oblectãtur ægri, ex quibus maximum percipiunt adiumentum; præceſsitque alia extranea calfaciẽs cauſa. At ſi ex frigida excitetur intemperie, licet vehementiſsimus dolor quoque ſit, tamen caput tactu calidum non deprehenditur, neque facies, & oculi rubeſcunt, nec arida, & collapſa apparet, ſed è contrario plena, & pallida, Traiano teſte, eodem cap. 10. primi libri; præceſsitque externa quædam infrigidans cauſa, & frigidis neque iuuantur ægri, neque gaudent, vt Galeno viſum eſt. Quòd ſi ex ſiccitate ortũ habuerint, moderati erunt capitis dolores, aridior deprehendetur capitis cutis citra alia indicia, quæ de calida intemperie diximus: aliquáque præceſsit exiccans cauſa, & à ſiccis medicamentis non modo non iuuantur ægri, ſed noxam ſuſcipiũt. Ad humidam verò intemperiem, quòd nullus conſequatur dolor, iam oſtendimus. Quòd ſi non ex ſimplici tãtum intẽperie, capitis dolor excitetur, ſed cum humorum complexu, ſi bilioſus is fuerit, dolor præter vehementiam mordax quoque erit: ſimiliter cum totius capitis calore immodico, ac faciei pallore. Interim etiam os amareſcit, quemadmodum Paulus teſtatur eodem cap. quinto lib. tertij, inſtructus à Galeno ſecundo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, & quæ præceſsit victus ratio flauam bilem coaceruauit; pariter temperatura calidior, ætas vigens, immodicæque ſollicitudines præceſſerunt. At ſi pituita redundante is fiat, pręter iam dicta frigidæ intemperiei ſigna, tum victus ratio pręcedens, tum reliqua concurrentia firmabunt; cuncta nanq; pituitam ipſam coaceruarunt. Nec minus ab atra bile ortũ ducat, cuncta aderunt indicia redundantis atræ bilis; quæ requiras cap. de melancholia. At ſi ex plenitudine quatuor humorum ex æquo, ſeu ex ſanguine dolor capitis proritetur, aderit grauitatis ſenſus, aut tenſionis: faciei color rubeus, temperamentum, ætas, victus ratio, & reliqua concomitantia ſanguinis incrementum, ſeu humorum omnium ex æquo indicabunt. Quòd ſi eadem humorum multitudo cum obſtructione quapiam, ſeu obturatione caput dolore infeſtat, ſiquidem ea moderata fuerit cum grauitate prædicta, moderatus erit dolor; ſin fortis, fortiter dolebunt, & ſi mordacem quantitatem humorum multitudo complectatur, etiam iuxta hanc dolorem augebit, prout Galo. teſtatur præcitato lib. 2. de compoſ. medic. ſecundum loc. cap. 1. Verùm ſi cum grauitate, aut tenſione, pulſus quoque aderit, inflammationem indicabit. Quemadmodum ſi tenſio aderit ſine grauitate, ac pulſu, ſpiritus flatuoſi multitudinem oſtendit, vt liquet primo de Arte curatiua ad Glauconem, cap. 5. aderitq; aurium ſonitus; & quæ pręceſsit victus ratio, corporis natura, ac reliqua, ad ſpiritum flatuoſum generãdum

Loco citato.

Signa doloris capitis ex calida intemperie genita.

Ex frigida intemperie.

Ex ſicca intemperie.

Si ex bilioſo ſucco.

Loco citato.

Ex pituita.

Ex nigra bile.

Ex plethora.

Ex multitudine mordacium humorum.

Ex inflammatione.

Ex flatuoſo ſpiritu.

Ex externis cauſis.

dum fuerint idonea. Qui demum ob cauſam quampiam externam proritantur capitis dolores, vt externo ardore, frigiditate, ebrietate, plaga, odoratis item calidis, ac reliquis huiuſmodi, promptè ex ægri, ſeu aſtantium relatione percipi poſſunt. Quare vt diu in his dignoſcendis immoremur non oportet: quemadmodum ſi ob ſenſus exuperantiã dolor capitis infeſtet, velut in ore ſtomachi accidit quibuſdam, qui ipſum exactè ſenſilem habent, facillime a quauis cauſa in eum incidere parati ſunt, pręſertim ab ipſis odoratis, adeò vt nonnulli ne thuris quidem odorem ferre poſsint, Galeno auctore 3. de locis affectis cap. 9. At tẽpus eſt doloris capitis prognoſtica enunciare: cuius primum ab Hippocr. aphoriſm. 70. lib. 4. ſcriptum eſt, dum dixit, Quibus febricitantibus vrinæ ſunt perturbatæ, quales ſunt iumentorum, iis dolor capitis vel adeſt, vel aderit. Quoniam, vt inquit Galenus in commento, ſpiritus flatuoſus, vnà cum calore promptè fertur ad caput. Secundum prognoſticum eiuſdem Hippocr. aphor. 51. 6. libri ſcriptum eſt, cùm inquit. Quicunque ſani dolore capitis repentè capiũtur, & ſtatim muti fiũt, & ſtertunt, in ſeptem diebus pereunt, niſi febris apprehenderit. Nam cùm ſanis (vt Galenus aſſerit eodem commento) dolor in capite repentè aduenerit, cauſam referre oportet non modò ad ſpiritum flatuoſum, ſed etiam ad materiæ vniuerſim fluentis multitudinem: quam ad cerebrum fuiſſe delatã indicant ſymptomata, quæ poſt dolorem ſuperuenerunt, ab Hippocrate in aphoriſ. annotata: per quæ etiam ſymptomata, quod ſit quædam materia pituitoſa, commonſtratur: atque iccirco febris ſuperueniens diſpoſitionem ſoluit. Aphoriſm. autem decimo eiuſdem ſexti libri. idem Hippocr. dicebat, Caput dolenti, & circum dolenti, ſeu vehementer laboranti, pus, vel aqua, vel ſanguis effluens per nares aut os, aut aures, morbum ſoluit: quando videlicet propter inflammationem, Galeno teſte, vel crudorum humorum multitudinem in capite aceruatorũ fieri dolorem contigerit: tunc nanque inflammatione ſuppurata, aut humore excreto ſolutio fit. tertio verò prognoſticorum. Capitis dolor vehemens inquit Hippocrates, & cõtinuus cum febre, ſi quod ex indicijs extiterit exitioſis, letalis admodum eſt: & libro 3. Prædictionum dixit. Vterum gerentibus capitis dolores ſoporoſi cum grauitate fientes mali ſunt. Galenus autẽ primo de arte curatiua ad Glauconem ſcriptum reliquit, dolorem capitis inſeparabile eſſe indicium futuræ criſis, ſi à principio nõ inuaſerit, ſed vbi corpus perturbatur, ac agitatur naturam tentante ipſam per vomitum, aut per fluxum ſanguinis ex naribus. Reliquum eſt cuiuſuis doloris capitis curationem conſcribere, vnam tamen in omnibus communem intentionem habentes, cauſas videlicet, à quibus fiunt ſinguli, conſiderare: hæ ſiquidem tibi conuenientem curationem oſtendent non cuiuſuis doloris capitis tantum, ſed omnium aliorum ſymptomatum, vt liquet lib. 1. de arte curat. ad Glauconem. Verùm nos non immeritò initium faciemus ab iis, qui à nudis duntaxat qualitatibus originem duxerunt, ac à procatarcticis cauſis. Nam cùm recentes hi fuerint, facilè curantur, cunctiq́ue optimi Medici ab eis initium ſumpſerunt, vt patet ſecundo de comp. med. ſecund. locos.

Doloris capitis prognoſtica. *3. prognoſt. tex. 11* *3. prorr. tex. 51. cap. 15* *Loco citato.* *cap. 1* *cap. 22*

Cura doloris capitis ex ſiccitate

INSVPER viſum eſt, quo breuiores ſimus, ab eo capitis dolore qui ex ſiccitate oritur, cœpiſſe. Nanque ex ea, licet non vehementiſsimus, moderatus tamen gignitur, non tamen intemperie media: quoniam citra caliditatem, aut frigiditatem hoc pacto illum efficere non valeret, vt Galeno patet primo de cauſis ſymptom. ſed media continui ſolutione, hoc eſt, tenſione. Deinum relicta humiditate, ex qua nec vno, nec alio modo ſola exiſtentę excitari dolor poteſt, ad eos deueniemus, qui ex frigida, ſeu calida intemperie cum humorum redundantia, vel citra, ortum ducunt; alios, qui ex aliis iam dictis cauſis excitantur, non omittentes: quamuis plurimum, vel frigida intẽperie caput viciat, vel humida, quinetiam & ambæ ſimul, vt 13. meth. med. apud Galen. legitur. Pro huius tamen ratione vniuerſa victus, ac medicamentorum ratio ad humidum vergere oportet. Talis ergo naturę aër eligatur, ſomno vtatur lõgiori, vigilias vitet, quietem eligat. Caueat ab immodico exercitio, ac euacuatione immodica, animiq́ue affectibus immoderatis, præſertim mœrore. Cibi eligantur humectantes, boni ſucci, multi nutrimenti, vt recentium ouorum lutei, gallorum teſtes, gallinarum, ſeu pullorum caro: interdum perdicum, ac phaſianorum iuuenum; eorundemq́ue animalium iuſculis interim veſcantur. Vinum bibant tenue, aquoſum, optime dilutum: dulcium aquarum calefactarum lauacris, vt quæ humectare poſſunt, vti conuenit. Capitis irrigationes faciendæ, præſertim iuxta coronalem commiſſuram ex oleo amygdalino dulci, aut de cucurbita, vel violaceo, & chamæmelino ſimul mixtis. Interim verò cum prædictis oleis recentem aliquam pinguedinem miſceas, vt anſeris, gallinarum, vel vitulorum: pariter & recens butyrum, hisq́ue caput inungendum. Humida quoque errhina adminiſtrari poterunt ex prædictis tum oleis, tum pinguedinibns pullorum, ſeu Gallinarum iuſculis commiſtis, ac ſaccharo albo.

cap. 6 *Victus ratio.* *Medicamentorum ratio.*

Cura doloris capitis ex calida intemperie.

CAPITIS autem dolor ex calore genitus, vt ſolis ardore, flammæ vicinitate, ſeu odoramentis calidis, aliisq́ue huiuſmodi, curabitur, ſi aër, ac domus in qua æger decumbit, natura frigidi deligantur, aut qui noſtra induſtria ſic præparati ſint ex floribus, ac graminibus frigida facultate prædictis per domum ſparſis, roſis videlicet, liolis, nymphęę floribus, pampinis, ſeu capreolis vitium harundinisq́ue foliis, & huius claſsis reliquis. Refrigerabitur item ſi humi aqua frigida proiecta ſit, ac de vaſis in vaſa trãsfundatur. De ſomno maxima habenda erit cura, qui ſit cõſueto longior; vigiliæ præſertim immodicæ penitus vitandæ, quies inungenda, cum non modo his, verùm omnibus, quibus caput dolet, augente adhuc, & vigente dolore quieſcere melius ſit, vt Apollonij auctoritate Galen. teſtatur ſecundo de compoſitione medicamẽtorum ſecundum locos. Alui excrementa, ſi natura non excernantur, lenibus clyſteribus proritanda ſunt: ex eorum nanque retentione capitis dolor augetur. Animi perturbationes, præſertim ira, ac furor penitus vitentur. Boni ſucci cibis, non tamen calfacientibus, imo natura frigidis ægrum nutrire oportet, neque eiſdem multis. Sunt autem tales panis ex aqua frigida lotus, ptiſanæ ſuccus. Ex oleribus, lactuca, intybum, portulaca. Ex piſcibus conueniunt petroſi, & teneris carnibus præditi. Ex carnibus, pullorum, gallinarum, ac columbarum pulli cum omphacio præſertim conditi, gallorum teſtes, atque alæ. Ex fructibus, malum punicum, vuæ paſſæ, pyra, ac mala, quę apia dicuntur, in-

cap. 1

terdum cruda, aliquando verò cocta condonari poſſunt. Abſtinendum verò ab his, quæ proprietatem quandam habent capitis dolorem inducendi, vt à palmarum grandibus, Galeno teſte; eruo, quercinis grandibus, lactis potu, viticis ſemine, ac nigris oliuis, vt Aet. viſum eſt, & ante ipſum eidem Gale. ſecundo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Pro potu verò, omnino aqua vtendum eſt, quod ſi ex eius potu ventriculus ſubuertatur, in ea parum cinnamomi decoquatur, aut ſeminũ coriandrorum præparatorum, vel miſceatur cum aqua ſuccus malorum punicorũ acidorum, ſeu acidus ſyrupus, vel oxyſaccharum. Quòd ſi nec bis bene habebit, & aquam bibere non poſsit, permittendus ei erit ex aquoſis vinis aquoſus potus, eiuſdem Galen. præcepto.

Loco citato. Aet. lib. 6. cap. 46. Galen. loco citato.

Medicamentorum ratio.

Refrigerantibus item, ac modicè aſtringentibus medicamentis, tenuiumque partium ſubſtantia præditis vtendum erit. Quapropter in principio nil melius erit, quàm roſaceo probè apparato caput perfundere, ac æſtiuo tempore frigido exiſtẽte: optimumque erit ſi ex oleo crudo, quod omphacinum appellant, confectum ſit, nec id ipſum roſaceum vetus exiſtat: magis autem adhuc penetrare poterit, Trallia. teſte, ſi cum aceto illinatur: pauca autem eius quantitas adiecta ſit. Locus autem illitionis perfuſionis, ſeu irrigationis ſit iuxta frõtem, vbi piloſa pars capitis deſinit, ac iuxta vtrunque eius latus, vbi pili ipſi ad aures nectantur. Verùm inter omnes capitis partes, vt ſæpius diximus, ea, quæ iuxta ſynciput eſt, propter laxitatem coarticulationis iuxta coronalem ſuturam, & ob oſsium tenuitatem, & raritatem, facilè tum caliditatem, tum frigiditatem omnium quæ adhibentur pharmacorum intro diſtribuit. Quare ſiue refrigerare oporteat ardorem, ſiue calfacere frigiditatem, aptiſsimus erit capitis iuxta ſynciput locus. Proximum à roſaceo chamæmelinum locum habet in his corporibus, quibus vehementem frigiditatem inducere veremur, qualia ſunt fœminarum, eunuchorum, ac puerorum, & aliorum quicunque molli carne præditi, albumque habentes colorem. Menſuram autem tum roſacei, tum chamæmelini, quod ad refrigerationẽ attinet, ex prædictis corporis habitibus, & ex ardoris magnitudine inuenire oportet, conſiderata ſimul ætate ægri, eiuſque & ambientis nos aëris temperie, ac reliquis huiuſmodi: atque ita demum, ſi oporteat, roſaceo addere ſemperuiui ſuccum, aut portulacæ, aut lactucæ, & polygoni, pampinorum vitis, ac vuarum immaturarum, & aliquando ſolani paululum. A papaueris verò, & mandragoræ ſucco abſtinendum: non enim citra damnum refrigerant, vt Galeno placuit.

Citat. loco.

Nec minus vitanda, quæ cum refrigeratione magnopere aſtringunt: quòd ſi libuerit ex prædictis, aut aliis medicamenta componere, hoc modo parari poſſent. Olei roſacei excipe vnc. ij. aquę roſaceę vnc. j. aceti vnc. s. aut prędicti ſucci ſemperuiui, portulacæ, ſeu lactucæ vnc. j. immiſceas. aut aliorum prædictorum infrigidantium medicamentorum tantundem. Poteris inſuper & addere cremorem ſeminis cydoniorum, maluarum, aut althęę, ſeu pſyllij drachm. iiij. & loco roſacei, violaceo, de cucurbita, ac ex nymphæa oleo vti, & cum cera, ac pauco aceto ad vnguenti formam redigito: quod iã dictis locis adhiberi poterit, pręſertim ſyncipiti, aut mori ſucco per linteolum expreſſo cum pari roſaceo vtitor. Saccelli itẽ parari poterunt ex roſis, violis, hordeo, lentibus, ac nymphæę floribus priùs cõtuſis. At ſi velis aliis quoque embrochis vti, excipe foliorum maluarũ, violarum, & roſarum pug. s. florum nymphææ drach. iij. pampinorum, ſeu capreolorum vitium, portulacæ, ſeu ſemperuiui ſingulorum manip. 1. chamęmeli, meliloti, & fœnigręci ana drachm. ij. coquantur ſecundum artem, & fiat embrocha, addendo aceti parum, præſertim, ſi dolor intra cranium ſit. Qua ratione permiſceri eum præcepimus in ſingulis iam dictis medicamentis, nec minus ægri odorem ſuſcipere poterunt ex aqua roſacea, & myrtillorũ, cũ exigua aceti portione: proderit quoque ſi hoc tempore per duas, vel tres horas ante cibum in manè æger aſſumat vnc. j. & s. ſyrupi de infuſione roſarum, aut ex nymphęa, vel violacei cũ duabus, vel tribus vnciis aquæ borraginis, vel cichorij. Apollonij auctoritate, mori ſucco per linteolum expreſſo, cum pari roſaceo caput aſsiduè irrigari poterit: aut portulacæ folia tuſa per ſe, & cũ polentæ flore capiti imponito, aut ſolani, vel cupreſsi folia ſimiliter tuſa per ſe, & cum polentę flore; vel vitis folia cocta trita cum mulſa aqua pariter imponito.

Vide Gal. loco citato.

Cura doloris capitis ex redundante flauabile orti.

QVOD ſi non modo ex calida intemperie, ſed ex flauæ bilis redundantia dolor capitis genitus fuerit, non aër duntaxat, ſed cuncta, quæ ſæpius cõſcripſimus, ad frigidum, ac humidũ declinare opus erit, ita vt vniuerſa victus ratio non tantum frigida, ſed humidior ſit, oportet, & boni ſucci. Cæterum curandi ratio ſtatim à bilioſi humoris euacuatione auſpicanda erit. Verum vt probè hunc euacuare poſſis, humidiore prius victu opus eſt, balneisque temperatis, vnctionibus, & aquæ potu liberaliore.

Victus ratio.

Ita enim, vt inquit Trallianus, diffuſa bilis, & veluti imbecillior facta, facilius a medicamento ipſam trahente euacuabitur. Quare ſi bilioſus humor copioſus nimiũ, & calidus fuerit, ita agere oportet.

Medicamentorum ratio.

Quibus verbis Trallianus & alteratione, & concoctione, ſimulatque præparatione, priuſquam purgetur, bilem indigere, potiſsimũ vbi firmata in aliqua parte decumbit, lucidiſsimè oſtẽdit: id quod nos fuſius in noſtra methodo probauimus. Propterea nõ modo ex iam dictis illud probe exequi poſſes, verum etiamſi exhibeas per aliquot dies ante purgationẽ ſyrupi de oxyſaccharo vnc. vnam: & ex infuſione roſarum vnc. s. vel tantundem ſyrupi violacei, ſeu ex nymphæa, vel ex ſucco cichorij confecti, cum borraginis, ſeu intybi aquæ vnc. iij. Nunquid vero ante purgationem competat venæ ſectio, non àdmodũ liquet.

De vena ſectione quid ſentiendum ſit.

At dicimus nos, quod ſi bilis ſincera fuerit, aut alteri humori permiſta, quàm ſanguini, venam ſecare non oportet. Verùm ſi ſanguini cõmiſta fuerit (id quod ſæpius accidit) aliis conſentientibus, venam ſecare non eſſet abſurdum: quod tum ratione, tum principis Arabum auctoritate probari poſſet, niſi nimium prolixus fierem: ſecandaque vena erit, vel media, vel humeralis, prout maior, vel minor fuerit eiuſdem bilis redundantia, ac maior, vel minor cum ſanguine commiſto, non ſemel tantum, ſed ſi opus fuerit, ipſam iterare; cùm nõ multa quãtitas ſanguinis vnica vice extrahenda ſit.

Auic. lib. 3. fen 1. tract. 2. cap. 11

Apparente autem demum concoctione abſque moleſtia, minorique negotio à purgante medicamento trahetur, promptiuſq; à natura ipſa excernetur bilis.

Purgatio.

Infraſcripto autem vtitor, quod excipit tamarindorũ drac. vij. myroba. citrinarum drac. ij. florum borrag. violarum, & hordei decorticati ana drachm. iij. fiat

decoctũ, in quo vnc.ij. vel iij. mannæ electæ, & vnc. s. vel drac. vij. diacatholicon diſſolue, & fiat potio: aut cum prædicto decocto diſſolue caſsiæ fiſtulæ vnc. j. & s. ſeu ſacchari violacei vnc. ij. aut ſyrupi ex plurib. infuſionibus violarum, vel roſarum vnc. iij. rhabarbari in prędicto decocto infuſi cũ ſpica drac. j. aut ſcrup. iiij. & cum vnc s. diacatholicon, aut drac. ij. diaprunis ſolutiui; vel tãtundem antidoti è ſucco roſaceo, fiat potio. Temporibus autem intermediis clyſteribus vti non erit abſurdum, in hunc, vel ſimilem modum paratis, Maluarum, violarum, foliorũ betæ, & borragin. ana manip. j. eacipe, ex quibus facto decocto permiſceantur olei violacei vnc. iij. vel iiij. mellis roſacei vnc. ij. caſsię tractæ, vel pulpę caſſiæ fiſtulæ vnc. j. ſalis parum. Et interdum (ſi videbitur) addere poteris hieræ picræ ſimplicis vnc. s. At ſi craſsior bilis fuerit, ac prædictis purgationibus non cedat, ea Galeni piera, agarico trochiſcato, ac rhabarbaro formatis catapotiis purgari poterit æger: ſumes agarici ſcrup. ij. rhabarbari, cum ſpica, & pulueris hieræ ſimplicis ana drac. s. cum ſyrupo violaceo, & aqua betonicæ fiant catapotia: poſt quæ per duas vel tres horas vnc. ij. mannæ, vel iij. ſyrupi ex pluribus infuſis, roſarum vel violarum aſſumat cum aqua borrag. intybi, aut cichorij, in qua prius drac. j. myroba. citrinarũ fuerit decocta. His quippe peractis ad topica medicamẽta deueniendum erit: quæ ex iam dictis in cura doloris capitis ex ardore orti confici, ac parari poſſunt; vnum tantum animaduertentes, quòd frigidioribus, ac humidioribus pro cura doloris capitis ex bile orti, vti poſſumus, ac debemus. Inſuperque & errhinis ſimilis facultatis, humidis præſertim ex aqua hordei paratis: in qua foliorum maluarum, violarum, ac lactucę, ſingulorum pug. j. decoquatur: cui ſuccum foliorum betæ adiicias, ac vtitor, lib. ij. prædicti decocti aſſumendo, & vnc. iij. vel iiij. iam dicti ſucci Cucurbitulas ſine ſcarificatione, ac crurum, & brachiorum frictiones nõ omnino omittens, ſed intercapedine quadam, temporibus congruis, eis vtare. Similiter ſi quando ex prædictis humoribus reliquiæ quædam relinquantur, ac iam dictis medicamentis minimè cedant, vtpote tenuibus poris, ac meatibus impactæ, & ob id etiam capitis dolor perſeueret, cũ roſaceo ipſo, aut aliis conſcriptis medicamentis refrigerantibus ea primum medicamenta miſcenda ſunt, quę digerendi vim habeant, ac demum ſolis digerentibus, aut diſcutientibus vti, ſi oporteat. Perpetuo tamen ab his, quæ validam vim tum digerendi, tum diſcutiendi habent, abſtinẽdum erit: cum & immodicè quoque calida ea eſſe oporteret: & propterea affectionẽ ipſam, cuius cauſa capitis dolor genitus eſt, irritarẽt magis, ac augerent, quàm curarẽt. Horum autem materiam, prout magis cõmoda videbitur, ex his, quę in ſequenti dicentur, eligere poteris.

Topica.

Cura doloris capitis ex frigida intemperie orti.

EX perfrigerato autem capite ſi excitetur dolor aër frigidus vitandus, & omnino calidus eligendus erit. Somnus moderatus, non tamen ſolito longior. Motu quoque vtendum totius corporis, equitatione præſertim, & pedum ambulatione. Aluus his humidior ſit, quàm ſicca, vt ſingulis diebus ventris recrementa excernantur natura, aut arte, cum glande videlicet, aut clyſtere. Vitent triſtitiã, ac graues cogitationes, alioſque immodicos animi affectus fugiant. Deuitent cunctos cibos, ac potus, qui refrigerare poſſunt, ac eligant oua recentia, & ſorbilia: gallinarum, pullorum, perdicum, & phaſianorum carnem. Nection pro potu, vino vtantur tenuium partium, quod mediocriter extenuare, ac calfacere poteſt. Qua ratione fit, vt lauacra quoque calida plurimum conferant: & vt ſimpliciter dixerim, pro eius curatione calefacientibus vti oportet: verùm pro intemperiei magnitudine remedium quoque variandum erit, iuxta Tralliani ſententiam. Proinde neq; difficulter curatur capitis dolor ex frigiditate ortus potiſsimum ambientis, ſi recens ſit, Galen. auctore 2. de compoſit. medic. ſecund. locos, vt interdum ſufficiat rutaceum oleum calidum ſyncipiti (vt dictum eſt) affuſum perfectè hominem liberare, vt ipſe teſtatur, loco autem rutacei, anethino, & chamæmelino vti poteris. Si verò vehementiori calfactione opus ſit, nardino, ſerpillino, aut amaracino, & irino. Frons quoque talibus inungatur, & narium, ac aurium meatus illinantur. Quidam etiam pedum veſtigia, ac ſedem ex eis illinunt, vt idem Galen. teſtatur pręcitato loco. Confert inſuper excalfactis pannis caput calfacere, aut ex ſacellis ex milio, & ſale confectis, & prius calfactis ac pauco vino albo, ſeu aceto irrigatis. Poterunt parari inſuper, & alij ſacculi ex rutæ foliis, hyſſopi; ac ſerpylli ſingulorum pug. j. ſampſuchi, betonicæ ana drac. iij. florum ſtœchadis, ſpicæ ana drac. j. roſarum rubearum manip. s. ſimiliter & vnguentum conficiatur ex olei rutacei chamæmelini, & nardini ana vnc. j. hyſſopi, ſpicæ, florum ſtœchadis ana drach. s. maſtiches thuris ana drac. j. & ceræ parum, & ſi videbitur, poteris interdum addere caſtorij ſcrup. j. Embrochæ pariter nec omittantur paratæ ex decocto florum chamæmeli, fœnigręci, ſeminis lini, ſertulę campanę ana manip. s. ſpicæ, florum ſtœchadis ana drac. j. foliorum rutæ, hyſſopi, & ſampſuchi ana drac. iij. Ex quibus quoq; aut ſimilibus per nares vaporẽ ægri ſuſcipiant. Lauri inſuper folia tenera cum irino vnguento trita, capiti adhiberi poterunt, aut ſampſuchi ſimiliter folia cum vino trita, ſeu roſaceo, vel cyperũ tuſum adipe anſerino admiſto capiti illinito. Conueniunt & fomenta interim per ſpõgias calida imbutas, & expreſſas, maximè ſi in aqua lauri folia tenera fuerint incocta, aut ſampſuchi, vel cyperi. Prodeſt item oleum irinum cum ſerpyllo, & exiguo aceto infuſum, vt inquit Marcellus: magis autem ſi aut iridis radix, aut peucedani ſuccus prioribus admiſtus fuerit: prodeſt etiam & ruta cum oleo irino, & exiguo aceto cocta vt idem teſtatur. Hederæ inſuper folia molliſsima quæque trita cum aceto, & roſaceo aduerſum omnẽ dolorem capitis fronti illiniuntur. Plinio ſecundo auctore.

Victus ratio.

Medicamentorum ratio.

cap. 1

cap 1

Lib. 1. ca. 1

Cura doloris capitis ex redundante pituita orti.

GENITVS autem ex pituitoſis humoribus capitis dolor, curabitur primò aëre ad calidũ, & ſiccum vergente: & ſi naturalis haberi non poſsit, arte paretur. Carnibus vtantur magna ex parte aſsis, interdum elixis, ſaluiæ folia adhibendo, aut betonicę, ſerpylli, ſampſuchi, ſeu hyſſopi. Pro potu tenui vino vtantur, & ſi illud auerſentur, aqua, in qua decoctũ ſit cinnamomum. Omniaque ipſos iuuant, quæ mediocriter extenuare, & calfacere poſſunt. Reliqua victus ratio ſimilis ſeruanda erit ei, quam præcepimus in prædicto capitis dolore ex frigiditate orto; illud tamen ſeruantes, quòd ad ſiccius quoque inclinet præter caliditatem. Pro extenuatione verò, ac inciſione prædicti redundantis ſucci, melli roſacei excipe vnc. j. & s. cum aqua hyſſopi, betonicæ, ſeu

Medicamentorum ratio.

ſampſuchi

ſampſuchi vnc.iij. aut oxymellis ſimplicis tantundē cum vnc.s.ſyrupi de infuſ.roſarum.ſimiliter cum a-*Purgatio.* liqua prædictarum aquarum. Quibus pluries iteratis, ac propterea prædictis ſuccis præparatis, eâ, quæ purgandi pituitam vim obtinent medicamenta propinanda ſunt, velut, Recip. agarici trochiſcati ſcrup. iiij. diacatholicon drac.vj. vel diaphœnicon vnc.iij. pulpæ caſsiæ recenter extractæ vnc.j.cum ſaccharo fiat bolus. Vel ſumas agarici trochiſcati drac. j. & s. myrobalanorum chebularum drach.ij. florum ſtœchadis drac.j. fiat decoctum in aqua fontana, betonicæ ſeu hyſſopi, aut ſampſuchi: in quo diſſoluas ſyrupi de pluribus infuſ.roſarum rubearū vnc. iij. diacatholicon vnc.s. aut diaphœnicon drac.ij. fiat potio. Verum quoniam hoc malo affectis non ſemel tantum: purgatio conuenit, ſed bis, aut pluries: cum vni tantum purgationi ſua craſsitie, ac lentitie redundans ſuccus non recedat; ea de re iterum poſt vnam, vel alteram purgationem exteouandus, ac præparandus erit ex prædicto oxymelite, aut eodē ſcyllino; ſeu ſyrupo ex ſtœchade: quibus parum ſyrupi ex infuſione roſarum (ſi videbitur) addere poteris, & in aquis hyſſopi, ſerpilli; aut ſtœchadis parum decoquere. Et cum præparatus fuerit humor, ex catapotiis expurgari poterit: quæ recipiant pilularum arabicarum, ſine quibus, aut cocchiarum drachm.j. agarici trochiſcati ſcrup.ij. cum oxymelite, aut ſyrupo ex ſtœchade catapotia formentur. Poſt quæ per aliquod ſpaciū vnc.iij. ſyrupi ex pluribus infuſ. roſarum rubearum, aut ij. ex tribus infuſ.roſarū perſicarum, vel domini Auguſtini cum aqua borrag. vel lupulorū exhibere poteris, aut vnc.j.pulpæ caſ-*Clyſteres.* ſiæ fiſtulæ. Conferunt etiam iis clyſteres: tum vt ſuperflua recrementa in inteſtinis contenta extrahamus, tum etiam propter reuulſionem eorum, quę ad caput in iis ferri conſueuerunt, facto prius decocto ex maluis, borragine, ſampſucho, betonica, ſerpyllo, ac ſtœchade, furfure, & ſale: in quo diſſoluas olei anethini, chamæmelini, aut rutacei vnc.iij. mellis roſacei vnc.ij. benedictæ drach.iiij. aut diaphœnicon tantundē, vel hieræ picræ drac.vij. & agarici drach. j. & s. vel drach.ij. miſceantur ſingula, & fiat clyſter.

Glandes. Ex eiuſdem etiam, vel ſimilibus glandes confici poterunt melle addito: vt ſi agarici drac.ij. aſſumas, ſalis gemmæ, & pulueris hieræ drac.j. cum melle quātum ſatis ſit, & figurentur glandes, quibus clyſteriorum vice vtitor. Nec omittendæ erunt, reuulſionis gratia, frictiones brachiorum, ac crurum; necnon *Cucurbitulæ.* cucurbitulæ citra ſcarificationem in occipitio, ac dorſo affixæ poſt purgationem potiſsimum. A qua item ſeptimo quoque, vel octauo die, ſi aſſumant drach.j. theriacæ, aut mithridati, optimum erit, ſimiliter diambræ, vel diamoſchi. Nec minus hoc tem-*Apophlegmatiſmi.* pore apophlegmatiſmi conferunt. Tralliano teſte, qui ex vuæ paſſæ drach.iij. hyſſopi, & ſampſuchi ſingulorum drachm.j. maſtiches drach.ij. cum pauco melle, & cera paſtilli formentur: quorum vnus notabili quodam ſpacio commanducetur, aut ex piperis, & ſinapis ſingulorum drachm.j. hyſſopi, ſtaphidis agriæ, origani, & pyrethri ſcrup.j. vuæ paſſæ *Errhina.* drach.iij. cum melle, & cera iidem fingantur. Errhina etiam medicamenta per nares approximata, quæ naſalia appellant, præſertim mollia, & liquida valde conducunt in euacuanda à capite pituita. Componantur autem ex hyſſopi, ſampſuchi, & betonicæ decocto: de quo lib.ij. aſſumens, adde ſucci foliorū betę, aut ſucci radicū eius vnc.iiij. vel lib.s. vel ſi fortioribus indigeas tantundem ſucci braſsicæ, aut cyclamini adiicias. Poterit inſuper & à capite pituita expurgari cum his, quæ ſternutamenta proritant: *Sternutatoria.* quare & interdum eis vtitor, vt pulueré albi hellebori, caſtorij, piperis, aut nigellæ naribus indito, vel compoſito ex his. Ex denique naribus odoramenta calida adhibere oportet, velut infraſcriptū, quod *Orbiculi odorati compoſitio.* recipit ſampſuchi, corticum, & foliorum citri, hyſſopi, & rutæ ana ſcrup.ij. caſtorij, florum ſtœchadis ſingulorum ſcrup.j. ſtyracis calamitæ, ladani, ligni aloes ana drach.s. maſtiches, corticum thuris, ſpicæ, & caryophyllorum, maceris ana ſcrup. s. ſandalorū rubeorum, & corallorum rubeorum, ſingulorum drach.j. cum ſucco betonicæ, ſeu ſampſuchi, & cremore tragacanthi fiat orbiculus odoriferus, moſchi ac ambræ grana iij. vel iiij. addendo. His denique peractis, ad topica confugiendum eſt medicamēta, quæ diſsiciendi, ac attenuandi, & diſſecandi vim habeant, præſertim ea, quæ in præcedenti capitis doloris curatione ex frigiditate notauimus. At ſi ex humore melancholico dolor capitis fiat, ſimili victus ratione, ac modo curationis vtendū erit, prout cap. de melancholia præcepimus. Qua de re vt iterū hic tractemus ſuperuacaneum puto, ſed cuncta quæ dici poſſent, eodem loco requiras.

SI VERO non ex redundantia pituitæ, aut vtriuſque bilis, ſed ſanguinis ſolius, aut quatuor humorum ex æquo auctorum dolor capitis excitetur: *Cura doloris capitis ex plethora geniti.* quam redundantiam, ſiue auctionem, multitudinem ſeu plenitudinem appellant ſimpliciter dictam; pro eius curatione aër frigidus, & ſiccus eligendus erit; mediocriter exercendi ægri, ac mediocri ſomno vtantur: ſtudeas tamen pro virili, vt aluus eis humecta *Ratio victus.* ſit, ſi non ſponte, cum clyſteris arte perficiatur. Fugiant immodicos animi affectus. Vitent carnes, oua ſorbilia, & reliqua, quæ copioſè nutriunt. Veſcantur hordeacea ptiſana, aut frigidis oleribus, lactuca videlicet, cichorio, endiuia, portulaca, borragine, & ſimilibus. A vino abſtineant, ſed aquam hordei, aut in qua decoctum ſit parum cinnamomi, vel ſeminum coriandrorum præparatorum, bibant. Hunc autem capitis dolorem totius corporis euacuatione haud difficulter curabis, potiſsimum ſi in toto quidem corpore adſit plenitudo, nec in capite tantum. Quapropter media in cubito vena audacter *Vena ſectio.* ſtatim incidenda erit; & niſi quid prohibeat, notatu digna copia ſanguinis extrahenda. Quòd ſi id vires non ferant, non vnica duntaxat vice, ſed duabus aut pluribus ſanguinis miſsio erit facienda. Verùm poſt primam, externa in cubito vena incidatur, velut etiam ſi non magna fuerit plethora, ab eiuſdem inciſione auſpicanda curatio erit. Similiter vbi caput propter eius imbecillitatem multitudinem contineat quo caſu, ſaltem reuulſionis gratia, vena ſecanda erit externa, ſeu humeralis; demum ſi opus fuerit, frontis quoque vena incidatur. Veluti etiam clyſteribus, & his quidem interdum acribus, nexibus, ac frictionibus in partibus inferioribus, plurimis expedit vti, Galeno auctore primo de arte curatiua ad Glauconem. Ipſi quo-*cap.15* que parti affectæ hoc tempore remedia adhibere *Topica remedia.* conuenit; quæ à capite repellendi vim habeant primò, deinde ea, quæ diſſoluunt, atque euacuant, poſtremo verò corroborantibus vtendum. Repellit autem (eodem Galeno auctore) oleum immaturum, quod Græci omphacinum nominant, aut

roſaceum, ſeu

roſaceum, ſeu oxyrrhodinum : qua de re iis commodè vti poteris, ac reliquis, quæ in cura doloris capitis ex ardore orti conſcripta ſunt. Deinde ex diſcuſſoriis medicamentis quippiam addendum erit, paulatim detractis pharmacis, quæ repellunt, vt chamæmelinum, & anethinum: aut ſi in oleo ſerpyllum, ſeu ſpondylium, ſampſuchum, aut hyſſopum decoxeris: quæ virium etiam aliquid capitis partibus adiiciunt: & quæ debiles ſunt, roborant: vt proinde ipſis vſque ad integram ſanitatis reſtitutionem vtendum ſit, eiuſdem Galeni præcepto. Demum ſi oportuerit, per nares, & palatum expurgandi ſunt, ac ſternutamenta excitanda, & cucurbitulæ in occipitio cum ſcarificatione affigendæ. Irrigationibus quoque, ac aliis medicamentis, quæ vim diſcutiendi habeant paulò antè conſcriptis (vbi opus fuerit) commodè vti poteris: nos verò breuitati indulgentes iterum ea non repetimus. Velut nec ſi ex iam dictis cauſis cum obturatione quoque capitis dolor fiat, quæuis earum ſit, nouam præcipiemus curationem, cùm ea eiſdem ferè curari poſsit, cauſam videlicet auferendo, quæ obturauit.

Si ex flatuoſo ſpiritu oriatur dolor capitis, curatio.

AT ſi ex flatuoſo ſpiritu redundante quiſpiam in dolorem capitis incidat, ſiue in reliquo corpore ſimul, ſiue in ipſo capite duntaxat, relicta victus ratione, quæ omnino talis eſſe debet, vt flatum non gignat: pro eius curatione, ſi in capite is non tantum genitus ſit, ſed ex corpore efferatur, in principio repulſoria curatione vtendum eſt: quod vbi moderatè factum ſit, ex mitigatoriis, ac concoctoriis quippiã admiſcere ad repulſoria oportet. Deinde etiam diſcuſſoria addenda, ita vt paulatim repulſoria pharmaca detrahamus, donec ad contrariam miſturam perueniat medicamentum ei, quam à principio habuit. ſiquidem influentem vaporem, ſeu ſpiritum repellere neceſſarium ſit: infartum autem concoquere, attenuare, eundémque ipſum diſcutere; ac circa ipſam affectam partem firmitatem inducere, ne videlicet quod influit, ſuſcipiat: attenuatum verò excernat, impactúmque concoquat, & attenuet; prout ſcriptum reliquit Galenus ſecundo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Iuuat autem eos magnopere euacuatio alui prius per clyſterem validum: nam ex eo, præter id, quod ea quæ circa ventrem, meſaræum, ac circa hepatis ſima hærent, enacuantur; adhuc ea, quæ ad caput feruntur, reuelli contingit. Diſſoluas autem in eis præter ea, quę iam dicta ſunt, interim benedictæ drac.iiij. aut electuarij indi, ſeu diaphœnicon tantundem, vel diacatholicon, aut hieræ picræ drac.vij. in clyſteriorum autem decoctum, quæ flatum etiam diſcutiunt, adiicienda erũt: vt ſemen aniſi, fœniculi, carei, aut cumini, aridæ quoque ficus, ac furfur. Corroborandúmque interim affectum membrum, vt neque ipſum ventoſum flatum gignat, quodcunque id fuerit; ſiue ventriculus, aut aliquod inteſtinorum, ſeu iecur, aut lien, aut quoduis aliud. Poſt quæ ſi vnà cum flatu calor in capite prædominatur, roſaceum adhibendum erit, quod videlicet repulſorium, concoctorium, & mitigatorium, adhæc & diſcuſſorium ſit, vt Galeno viſum eſt eodem ſecundo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos: pariter & acetum, cum & repulſoriam ſimul, & attenuatoriam, imò & diſcuſſoriam habeat facultatẽ; eodem

cap.1

Clyſteriorũ vſus.

Loco citato.

Galeno auctore. Verùm per ſe ſolo acetu vtendum non erit, ob facultatis ipſius vehementiam; ſed cum eo roſacea aqua admiſcenda erit, vel etiam ipſum roſaceum, aut portulaca, polygonum, ſeu ſolanum. Si verò cùm frigore flatus ſit, loco roſacei chamæmelino, aut anethino, cum aceto vtaris, vel cum roſaceo etiã, & aceto ea permiſceas. At ſi augeſcat affectio, Archigenis auctoritate, irrigatio facienda erit ex ruta viridi cum aceto, & oleo trita, aut ex ſucco radicum iridis cum aceto: polygonum quoque cum ruta, oleo, & aceto dilutum adhibere conuenit; aut ſerpillum cum acetu, & oleo tritum, ſeu ſuccum è baccis lauri expreſſum cum aceto & ruta. Amygdalæ quoque amaræ delibratæ, tritæ cum aceto & oleo, irrigationis modo adhibitæ, aut cerati craſsitudine in linteolo fronti impoſitæ, cùm primùm affectio incipit augeri, magnopere cõferunt. Quòd ſi cupias ſacculis potius vti, circa initia, ex milio, roſis, ſalicis foliis, & polygono, ſolano, ſeu portulaca, eos parare poteris, & fronti, ac ſyncipiti adhibere. Poſtea verò prædictis ſampſuchum, ſerpillum, hyſſopum, ac rutam, lauri folia tenera, cyperúmque adiicere valebis. Nécnon odoramentis iam dictis, ſeu caſtorei, & muſci, aut amarici vtaris; ſimiliter his, quæ ſternutamenta prouitant. Poterunt inſuper ægri diacuminui, aut dianiſi drachm. j. manè aſſumere, aut tantundem theriacæ, ſeu mithridati. Si autem flatuoſus ſpiritus, propter earundem imbecillitatem, in capitis quibuſdam partibus generetur: nam nec illud mirum eſt, neque impoſsibile, prout Galenus teſtatur eodem ſecundo libro de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, præter ea medicamenta, quæ repellendi vim habent, cùm eis opus non ſit, cunctis iam dictis, aut eiſdem ſimilibus medicamentis vitare, parum etiam & in hac affectione conferunt, & ſi non noceant ea quæ intus aſſumuntur, præſertim diacuminum, & dianiſum.

Topica.

Loco citato.

Cura doloris capitis ex ebrietate orti.

SVNT quibus caput aſsiduè dolet, vbi vel liberalius vinum ingeſſerint, vel meracius, idque magis, ſi ſuapte natura calidum fuerit, vt teſtatur Galenus tertio de Locis affectis, vt pote quòd omnino quidem caput vaporibus replet, aliquando verò etiam humoribus calidis, cùm & citra vini potum eiuſmodi ad caput promptè deferuntur. Pro eius curatione ſcopus primus vniuerſalis, & communis omnibus habendus erit, nempe euacuatio. Iubendi igitur ſunt, ſi crudum adhuc in eis vinum in ſtomacho fluctuet, vt tepida aqua hauſta vomant, per ſe ſola, aut pauco aceto, ſeu acetoſo ſyrupo permiſta. Quòd ſi etiam poſt concoctionem caput doleant, refrigerantibus vtendum eſt, ac repellentibus, vt multitudo quidem euacuetur, caliditas vero frigefiat: quale eſt roſaceum per ſe, & cum aceto, aut hederæ, ſeu braſſicæ ſucco: quin & ipſa braſsicæ folia in aquam calidam macerata, capitiq; circumpoſita, ac alligata, naturaliter ebrietatem arcent, vt quæ vapores reſiccent. Propterea eiuſdem decoctæ vſus in id efficax eſt. Similiter ex leguminibus lens hos adiuuat, præſertim eos, qui humidiorem habent ventriculum: rutæ quoque folia trita cum aceto, admiſta eis roſa capiti tepidè affuſa proſunt, Marcello auctore cap.10. Aliis quoque boni ſucci cibis vtendum (non tamen calfacientibus) vt ptiſanæ ſucco, ex oleribus lactuca, pane ex aqua loto: & interdũ ouis ſorbilibus. Pro potu omnino aqua vten-

dum,aut vino tenui,albo,modico, potiſsimum ſi a-
quam bibere uon poſsint.Poſt omnem verò cibum
paruin dandum eſt de malo punico, aut pomo, aut
vua paſſa. Breuiter, vniuerſus cibus ſit bonis ſucci,
ſtomacho vtilis, & qui vapores arceat, Tralliano
auctore. Cæterùm ſomni, ac quietis cura in primis
habenda erit: cùm manifeſtum ſit, Galeno teſte,
quòd tum hos,tum omnes,qui caput dolent,auge-
ſcente adhuc, & vigente dolore, quieſcere melius
eſt: remittente vero, ac decreſcente, in locis aptis
deambulare;& aute cibum quidem pluribus deam-
bulationibus vtēdum. Poſt acceptum verò cibum,
breuibus, & lentis. Oportet aut neque multa co-
medere, neque ſtatim deambulare, ſed poſt duas,
aut tres,aut etiā plures horas. Si vero poſt hæc pro-
bè dormire non poſsint, ad balneum quàm celer-
rimè inducantur, calidáque aqua eis in balneo ſæ-
pe affundatur. At ſi ex vaporibus, & humoribus in
caput ſublatis reliquiæ quædam relinquantur te-
nuibus poris, ac meatibus impactæ, & ob id etiam
capitis dolor perſeueret, à rvſaceo quidem abſti-
nere expedit,& chamęmelino moderatè calido, ai t
anethino primùm, poſtea (ſi opus fuerit) irino v-
tendum. In balneo verò caput calida perfundatur,
non ſolum ob id: vt quidpiam circa ipſum diſcutia-
tur,ſed & ſomni conciliandi gratia, vt Galen. præ-
cipit ſecundo de Compoſitione medicament. ſe-
cundum loc. cap. I. Quapropter etiam ſecundum,
aut tertium quoque ad veſperam balneum appa-
randum eſt,acceptis ab eo lactucis ex acero, verum
aqua affuſa multa,vt acetum planè exæquet, niſi o-
mnino aquoſum ſit ipſum acetum.Si quis autē vel t
ab ebrietate præſeruari præſumens ea, quæ ipſam
arcent, quinque, aut ſeptem amygdalas amaras, à
ieiuno comedat, Aetio teſte:aut vinum abſinthites,
ſeu myrteũpræaſſumat.Prohibent inſuper & ebrie-
tatē ipſam myrti baccę præaſſumptę, & braſsicę cau
liculi pręcomeſti: at quæ ebrietatē extingunt poſt-
ea ingeſta, ſunt centaurei tenuis decoctum, ceruí-
num cornu,ac verbenacæ ſemen cum aqua.

2. de compo ſi. med. ſecū dum loc. c. I.

Quæ ab ebrietate præſeruent. Lib. 6. cap. 43

DOLOR capitis etiam ex ictu, aut caſu acci-
dit, inflammatione interim ſubſequente. quare e-
ius curatio magno ſtudio tractanda erit, Trallia-
no teſte. Nam periculum inducit, dum humores
copioſius ad ipſum caput confluunt. Quapropter
pro eius curatione,à vino per initia, carnibus, & in
totum ab omni victu valentiori, ſeu pleniori, præ-
ſertim ſi febris adeſt, ægros coërcere expedit: pti-
ſanæ verò cremorem,aluam decoctam,lactucam,
intybum, & cucurbitam pro cibo exhibere con-
uenit. Pro potu aquam per ſe ſolam decoctam,
aut cum ſemine coriandrorum præparatorum, vel
pauciſsimo cinnamomo. Acida verò, acria, & ſal-
ſa omnino vitanda ſunt. Adhæc quies, & corporis
tranquillitas præcipiendæ, ac cibi parcitas: fugien-
da verò ſunt, ſol, balneum, clamor, & contentio.
Quòd ſi plaga, aut caſus, vulneris aut contuſionis
cauſa exiſtant, plures ſcopi erunt ad remediorum
inuentionem, Galeno teſte ſecundo de Compoſi-
tione medicamentorum ſecundum loc. cap primo.
Vnus quidem in vulnere, ad quod conglutinanti-
bus, & inflammationem arcentibus pharmacis vti
oportet; poſtquam vlceris labia conſtrinxerimus
fibulis impoſitis,aut aliis,vt oportuerit. Alter verò
ſcopus erit in contuſione, & tertius in doloribus
qui quandoque in ipſis ſolis percuſsis partibus fiũt.

Cura dolorum capitis ex ictu aut caſu ortis.

Victus ratio.

Si ad caſū ſeu ictū ſequatur vulnus,aut contuſio, curatio.

Plerunque verò etiam ad vicinas partes extendun-
tur propter continuitatem ſubſtantiæ, tum cutis i-
pſius, tum eius membranæ, quæ caluariam ambit,
præſertim ſi vſque ad eam plaga penetret. Quòd ſi
per communionem eiuſdem membranæ caluariam
ambientis, quam ad duram cerebri membranam
circa ſuturas habet, etiam intra caluariam inflam-
matio ipſa diſtribuatur: non abſque periculo e-
iuſmodi capitis dolor exiſtit. Contingit autem in-
terdum in caſu, præſertim ex ſublimi facto, vt quę-
dam circa cerebrum, aut membranas partes ab-
rumpantur: quod vbi euenit, etiam amplius capi-
tis dolor inualeſcit: ipſáque affectio tota ægrè cu-
rabilis redditur, & periculum ingens, ac præceps
imminet. Verùm ſi oborta inflammatio ſolam cu-
tem occupet, & non vlterius adhuc procedat, ni-
hil negotij eſt,ſed dolor etiam,qui circa caput con-
tingit,facilè diſcutietur. Optimum itaque fuerit in
his,Galeno auctore, niſi ætas prohibeat, & niſi vi-
talis facultas debilis appareat, à venæ ſectione cu-
rationis initium facere: ita nanque influxus reuelle-
tur, vt Trallianus refert. Incidenda autem erit me-
dia, aut humeralis vena. A venæ ſectione conue-
nientibus capitis irrigationibus vti oportet, oleo,
dulci ipſum perfundendo,lanis contegendo, fouen
dóque omni ex parte,vt ne caput rigeat: conueniũt
quoque & fomenta per ſpongias aqua calida im-
butas. Quòd ſi ætas,ſiue virium imbecillitas, aut e-
tiam ambo ſimul ſanguinis detractionem fieri im-
pediant, aluum per clyſterem euacuabimus reuul-
ſionis ſimul, ac euacuationis gratia: atque inde au-
xiliis ad inflammationes commodis vtemur. Nan-
que incipientibus,& adhuc naſcentibus ipſis, roſa-
ceum cum aceto; in vigore verò conſiſtentibus
roſaceum ſolum adhibemus. Ipſis verò decreſcen-
tibus,pharmacis laxantibus appellatis vtimur:quē-
admodum in induratis inflammationibus abſin-
thium, ac pulegium roſaceo admiſcemus. At nec
circa initia indefinitè acetum roſaceo admiſcen-
dum erit. Nanque cutis capitis, aut quæ poſt eam
eſt membranæ caluariam ambientis inflammatio-
nes citra quidem vehementem dolorem obortæ,
per exigua planè aceti ad roſaceum admiſtionem
iuuari poſſunt: læduntur autem vbi magnæ fuerint,
doloremque vehementem induxerint. Similiter ſi
craſſæ cerebri membranæ nudæ roſaceum offera-
tur, quemadmodum in his, quibus capitis oſsicu-
lum aliquod exciſum eſt, fieri conſueuit, ſolum i-
pſum leuiter tepefactum adhibemus. At ſi citra de-
nudationem per capitis iuxta ſynciput partem, ſa-
na, & integra exiſtente caluaria, roſaceum ad ce-
rebri membranam peruenire velimus,acetum ei (vt
eò perducat) admiſcemus. Quòd ſi vigiliæ vrgeāt,
etiam chamæmelino oleo, & non roſaceo dunta-
xat, ſubinde verò vtriſque commiſtis perfundere
caput debemus, plus & minus à magnitudine in-
flammationis, ægri temperamento, & ætate conſi-
derantes. Proderint quoque iis roſæ, & irinum o-
leum acero decoctum. Item roſæ aridæ folia ma-
cerata prius paſſo, deinde cocta, atque trita, & ita
impoſita,& ſertula campana ſimiliter facta, vel myr
ti folia tenera ex vino trita cum myrrha, & pule-
gium ex vino tritum, & mala cydonia vino cocta
& trita, atque impoſita capiti plurimum proſunt,
Marcello auctore. Si verò membrana cerebri fuerit
vulnerata, egregiè ipſam conglutinat, Archige-
nis decreto, calaminthæ ſuccus infuſus, & farina mi-
lij arida

Loco citato.

Venæ ſectio.

Topica.

cap. I.

Vide Gal. 2. de compo. medic. ſecū. loc. cap. I. & 2.

ſij arida inſperſa; deinde butyrum, & roſaceum, ac adeps ſuillus inſulſus, vetus, tepefacta, ac miſtim infuſa: Cæterùm in contuſionibus citra deſperationem, ac fiſſuram circa caput factis, eodem Archigene auctore, polenta impoſita commoda eſt. Amplius verò & œſypum, atque ipſe adeo lanæ ſordibus ſudoris ſuccidæ eodem modo: magis autem propriè ſimilaginem ex aqua pro cataplaſmate imponens, aut origanum cum polenta. Hæc quanuis alterius negotij, atque operis ſint, hîc tamen adſcripta, nihil incommodi afferent. In mediocribus autem capitis vulneribus, aut quibus omnino legitimo Medico non opus eſt, in quibus nuditas per ſe non adeſt, pilos rademus, fibulisque impoſitis conſtringemus, ac glutinantibus experimento cognitis vtemur, vt Archigeni viſum eſt; quanquam nec hoc ad præſens negotium attineat.

Cõpoſ. ſec. loc. cap. 2

Si alterius partis primo affecta cõſenſu dolor capitis fiat, curandi ratio.

LIQVET etiam quoniam non perpetuò capite primario affectu laborante, dolor accidit, ſed interim etiam condoleſcit, aliqua particula prius affecta, velut in ventriculo, iocinore, aut ſtomacho, aut alia quapiam. At quia ſic vexatos ſanare licebit nihil capiti adhibentes, verùm his ipſis prius affectis partibus auxiliantes, Gal. & Aëtio teſtibus; propterea bona fronte huius curationem prætermiſimus. Patebit nanque cùm de harum partium affectionibus verba faciemus.

Gal. loc. cit.
Aet li. 6 c. 45

Cura doloris capitis generis in febribus.
3. ad Glau. cap. 15

EVENIT etiam capitis doloris, qui vehementer febricitant: in quibus diligenter conſiderandum erit, num criſis ratione, an nõ oriatur. Nam ſi ſanguinis fluxum, aut vomitum decretorium ſignificabit, remedia quærenda non ſunt, Galeno teſte primo de arte curatiua ad Glauconem. Quoniam ea (Traliano auctore) quæ admouerentur, præter quàm quod nihil iuuarent, etiam naturam ſubinde impedirent. At quãdo ex magnitudine febrium humores diffuſi, ac veluti efferueſcentes ad caput aſcenderint, tunc medicamenta adhibere eſt neceſſarium, Galeni præcepto eodem libro primo de arte curat. ad Glauconem. Vt vero promptè illud diſtinguas, ac cognoſcas, tria (vt eidem Galeno viſum eſt) conſideranda erunt. Primum quidem ſpecies ipſa febrium. Secundo loco, ſi ſit ad ſalutem morbus decliuis. Tertio verò ac potiſsimom totius morbi tempus perpendas; num videlicet in principio ſit, vel incremento, vel in ſummo vigore. Febre nanque non magnopere calida exiſtente, ac circa initia, præſertim ſi capitis dolor irruat, quinetiam febre valida exiſtente, cùm iudicationem non portendat, curandus is eſt. At ſi ipſa valde vehemens fuerit, adſintque ſalutis ſigna, ſuperueneritq; capitis dolor, cùm ipſa prope iudicationem venerit, tunc nihil tentare oportet medicamenta adhibendo: & ſi Galenus iuſſerit hæc perpendenda eſſe pro notitia morbi, num per excretionẽ criſim ſit habiturus: poterunt quoque ad hanc cognitionem transferri: maximè verò totius morbi tempus conſiderandum erit. In his ergo capitis doloribus, qui in principio cum febribus irruunt, vena ſecanda eſt poſt primam, aut ſecundam remiſsionem, Galeno & Aëtio teſtibus (niſi quid impediat) & præſertim in corporibus bonæ habitudinis, & multo ſanguine refertis. Animaduertendum autem num ob vapores à ventre ſublatos, aut ob alui ſuppreſsionem capitis dolor contingat. Quòd ſi ſerius

Vena ſectio.
Gal. loco cit.
Aet. li. 2. c. 42

poſt ſeptimum tandem irruat diem talis capitis dolor (qui criſim non ſignificet) præeuacuata aluo per clyſterem notabiliter, cucurbitæ occipitio, vel ceruici affigendæ ſunt, & capiti rigationes admouendæ erunt; quæ vim repellendi obtineant, frigidáſque qualitates, ac vires, vt roſaceo quidem in calidioribus, ac hora æſtiua, & cum exiguo aceto, chamæmelino verò, aut anethino frigidioribus habitudinibus, ac hyeme, quinta aceti parte adiecta. Aliæ inſuper infuſiones, quæ ex papauerum capitibus conſtant, expediunt, ex Galeni ſententia, eodem primo de arte curatiua ad Glauconem: quarum materiam vbi de cura doloris capitis ex calida intemperie, ſeu bile orti, tractauimus, inquiras. Nec minus ſi diſsicientibus medicamentis indigeant, ea reperies eo loco, quo de cura doloris capitis ex pituita orti verba fecimus: perſeueranti tamen vehementer dolore, hyoſcyami folia viridia, aut papaueris cum roſaceo, pauco aceto, ac micis panis, ſyncipiti, & fronti approximanda erunt. Reliquæ verò ad capitis dolores ob febris magnitudinem obortos, medelæ ad tractationem de febribus pertinent. Reſtat vltimo loco amuleta, quæ capiti coronæ modo circumpoſita, & alligata dolorem eius arcent, conſcribere, Archigenis auctoritate: quæ quidem nullam medicam rationem habent derelinquentes: quæ verò ab eo iuxtam medicam rationem tradita ſunt, referemus. Horum vnum eſt, polygoni duos ramulos coronæ modo impoſito, præſertim ſi ex ardore, ſeu ebrietate dolor capitis contingat. Aliud, cichorium ægri capiti impoſito, maximè ſi ex ardore, ſeu etiam ebrietate doleat. Roſaceæ iterum coronæ eoſdem iuuãt, Galeni auctoritate. Callitricho quoque coronare caput conducit, quod adiantũ appellatur. Philanthropo etiam herba appellata, coronari caput Archigenes iubet. Liberat item à capitis dolore verbenaca herba, tum coronæ modo circumpoſita, tum illita ex roſaceo & aceto. Teſtudinis quoque paluſtris ſanguis ſyncipiti inſtillatus capitis dolorem iuuat, herbæque plantaginis radix in collo ſuſpenſa, capitis dolorem mirificè tollit, vt cap. de Arnogloſſa teſtatur Apuleius Madaurenſis.

Cucurbitulæ.
Topica.
cap. 15
Amuleta.
Vide Gal. 2. de comp. med. ſec. loc. cap. 2.
Gal. loco citat.

Περὶ κεφαλαίας. *De cephalæa.*

CAP. XI.

GRauis quidẽ affectus, vehementer dolorificus, diuturnus, ac difficulter ſolubilis nonnunquam euenit in capite, à Græcis κεφαλαία, pariter & à Latinis nuncupatus. Qui capitis dolor ex facili occaſione vehementes habet acceſsiones, Galeno auctore tertio de Locis affectis cap. 9. & ſecundo de compoſit. medicam. ſecundum locos cap. 2. adeo vt neque ſtrepitus, neque vocem vehementiorem, neque lumen ſplendidum, neque vini potum, neque medicamenta caput replentia tolerare poſsint ægri; neq; item motum: ſed in quiete, & tenebris, ob doloris vehementiam decumbere volunt. tanquam à malleo enim ſe percuti arbitrantur nonnulli: alij caput frangi, diſtendíque ſentiunt: non paucis verò vſque ad oculorum radices dolor progreditur. Habet autem hæc affectio aliquando quidem cõtinuos dolores; aliquãdo verò exacerbationes, & interualla, ſiue ordinata, ſiue inordinata. Intermittũt enim quãdoq; eiuſmodi exacerbationes, velut in comitiali morbo apprehenſis, interce-

Signa.

ditque tempus, quo perfectè liberati videntur: ſed vehementius fœminas tenet, vt inquit Cælius Aurelianus, ob diligentiam capillorum. Conſtat igitur, quòd ſicuti cephalalgia, ſic etiam in hac affectione conſimilem aptitudinem capitis habent ægri: quia videlicet facillimè ipſum afficitur, aut propter ipſius imbecillitatem, vel propter ſenſus exuperantiam: atque hoc eſt ipſis commune. Verùm differunt, quòd per cephalæam affectæ capitis partes multò redduntur, quàm in cephalalgia debiliores: & veluti cepalalgiam patientibus quibuſdam capitis inuolucra dolore afficiebantur, aliis pericranium, id eſt, exterior caluariæ membrana: ita quoque in cephalea cõtingit, prout quidam quibuſdam promptius has, vel illas capitis partes aptas habent, vt afficiantur. Diſcrimen autem num internæ videlicet capitis partes, aut externæ afficiantur, ab oculorum radicibus ſimiliter ſumitur, vt de cephalalgia diximus: conſiderando ſcilicet, vtrum veniat ad eas malum nécne. Totidè inſuper cauſæ eius eſſe poſſunt, quot de cephalalgia narrauimus, externis poſthabitis, ex quibus raró contingit hunc affectum generari, ſimiliq́ue via, ac ratione inueſtigandæ ipſæ ſunt: diligenterque animaduertendum eſt, atque attendendum ex qua cauſa originem trahat. Sic nanque affectus ipſe arte faciliùs ſolui poterit. Quapropter nec victus ratio diuerſa præcipienda erit ab ea, quam in prædictis capitis doloribus præcepimus, imò eadem pro cauſarum ſimilitudine. Similiter & curandi ratio. Nam ſi humorum, aut vaporum multitudinem cauſam eſſe reperies, ſiquidem propter totius corporis repletionem facta eſt, vniuerſo corpore euacuato, capitis dolorem ſanabis. Qua de re venam ſecare oportet, ſi vires ferant: incidendaque eſt aut media, aut vena cubiti externâ: & acrioribus vti clyſteribus conuenit. Et ſi adhuc ſanguis videatur redundare etiam ex naribus aperta vena, quantum ſanguinis ſatis eſſe videatur, detrahes. Si verò velut debile exiſtens caput ad ſe ſublatos humores, ac vapores excipiat, materiam reuellere oportet in totum corpus, atque ita particulæ mederi. Fiat itaque reuulſio per clyſteres, & ligaturas extremitatum, ac plures infer narum partium confrictiones. Interdum etiam (vbi nihil prohibeat) ſanguinis ex cubito detractione vtendum erit, mox purgare corpus cõuenit ex aliquo iam dictorum ſuprà medicamentorum. Poſt cuius corporis totius euacuationem, ſeu purgationem, tuto ad ea, quæ caput euacuant, accedes apophlegmatiſmos videlicet, & medicamenta alia, quæ naribus induntur, de quibus ſuprà mentio facta eſt. Caput autem curabis repellentibus irrigationibus primò, deinde his, quæ digerendo, ſeu diſcuciendo caput euacuant; admotis demum his, quæ firmitatem ei addere poſſunt. Repellit nanque eum omphacinum, & roſaceum per ſe, & cum aceto illitum; & quæ his ſunt ſimilia: de quibus in præcedentibus abundè diximus. Diſcutit autem oleũ dulciſsimum calidum, & magis inueteratum, camæmelinum, ſeu anethinum: ſi verò craſsior ſit humorum multitudo, ſpondylium, aut pulegij comam: ſiſimbrium, aut folia lauri, mentham, ſeu calaminthã in oleo concoquas, capitique adhibeas. Sic nanque multitudinem euacuabis. eadem hæc etiam firmitatem parti addunt, iuxta Galeni ſententiam. Quapropter vſque ad perfectam curationem eis vti conuenit. Omnium verò longè maximè diſcutit, & perfectè corroborat verbenaca ſecta, præcipuè viridis, imo & arida cum radicibus, & ſimul cum ſerpillo oleo incocta, ſi ex ea caput perfuderis. Quin & ipſam per ſe verbenacam ſi oleo incoxeris, caputque inde rigaueris, omni capitis dolori antiquo ex frigiditate, aut ex craſsis humoribus orto medeberis, eodem Galeno teſte ſecundo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Maximè etiam proſunt ſub aquario, vaſe naſcẽtes aſelli, millepede appellati, ſi oleo incoquantur. Et hæc de cura cephalææ ex plenitudine ortæ ſatis. Nam reliqua, cùm pro eiuſdem curatione, tum etiam ſi ex quauis alia cauſa excitetur, in præcedentibus locupletiſsimè reperies. Quare in his non erit amplius ſermo protelandus, ſed ad curam hemicraniæ accedere tempeſtiuum erit.

Lib. 1. cap. 1.

Cur vehementius fœminas teneat.

Quibus cũ cephalalgia commu-nicet, & diſferat.

Cauſa.

Curãdi ratio.

Vena ſectio.

Purgatio.

Topica.

2. de compoſi. med. ſec. loc. c. 2.

cap. 9

Περὶ ἡμικρανίας. *De hemicrania.*

CAP. XII.

SEd & alia quædam affectio doloroſa iuxta dimidiam capitis partem, aliquãdo dextram, interdum ſiniſtram contingit, quam hemicraniã appellãt; diſtinguit autem dextram capitis partem à ſiniſtra, futura per longitudinẽ ipſius protracta: ſub qua intra capitis oſſa linea medium cerebrum diuidens protenditur: ad quam & peruenit anteriorum duorum ventriculorum ſeptum, vt patet tertio de locis affect. & aliquibus contingit, vt extra caluariam doloris ſenſus percipiatur: alij in capitis intimis partibus dolorem ſentiunt: aliqui verò temporum muſculos vehementer dolent. Cunctis autem vt plurimum per circuitus dolor exacerbatur, influxu videlicet vaporum, aut humorum, ſiue multorum, ſiue calidorum, ſiue frigidorum cauſam dolori ſuggerente. Euenit etiam interdum, vt quidam adeo vehementer doleant, vt neq; manuum contactum facile ferant: in quibus palam eſt, membranam caluam ambientem eſſe affectam, & neque cutem ipſam immunem ab affectione omnino exiſtere: quemadmodum ſi in partibus, quæ intra caluam continentur, hoc eſt, cerebro, eiúſque membranis dolor ſentiatur: iſque vſque ad radices oculorum extendatur, liquidò conſtabit, partes intra caluariam affectas eſſe, vt neque manuum contactu dolor irritetur. Ex his conſtat quæ pars in hemicrania afficiatur; ac quomodo ea dignoſcenda ſit, in quo genere affectuum contineatur, cùm dolor ſit: ac quot quæve ſint eius cauſæ. Et quoniam diximus ex vaporum, ſeu humorum influxu per circuitum exacerbari, rationabile eſt, Galeni decreto ſecundo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, hunc influxum ſiue per venas, ſiue per arterias, ſeu per vtraſque contingere; & interdum cùm corpus, aut aliqua eius pars infra caput, vitiatos vapores, aut humores ſurſum mittat, interim verò cùm ea ſola, quæ intra caluam continentur, quod in ipſis redundat excrementum, foras protundant per iam dictas venas, ſeu arterias, ſiue per vtraſque. Siquis autem cupiat dignoſcere quando ex multitudine humorum, ſeu vaporum, & quando ex calidis, ſeu frigidis hemicraneus dolor excitetur, ex ſuperioribus capitibus notas petat. Pro quarum cauſarum varietate curationẽ quoque ipſam variari contingit. Nam vbi ipſam hemicraniam curare aggrederis, priùs quali purgatione, aut venæ ſectione ægro opus erit, conſiderabis:

cap 9

Nonnulla eius differentia.

Commune omnium.

Diuerſa capitis partes, quæ in ea affici poſſunt.

cap. 3

Quæ conſideranda ſunt pro eius curatione.

atque ita deinde ad capitis auxilia progrediaris, venam ſecans, ſi multitudo cauſa fuerit, purgationibus vtens vbi ea vitioſis humoribus fiat. Atque ſi calidi fuerint, his quæ bilem expurgant, vtaris. Si frigidi, his quæ pituitam, aut ſuccum melancholicum. Quorum purgantium medicamentorum copiam præcedentibus capitibus comperies: quare ſtudioſi ex inde petant. Ad capitis auxilia deinde deueniens tum per digitos ſuæ manus, tum per linteum dimidiam frontis partem, & eam maximè, quæ circa temporum muſculum eſt, confricando excalfaciat æger; atque id ante irritationis tempus faciendum eſt. Poſt exacerbationem vero medicamentis hemicranicis à Medicis appellatis, vtendum: ſiquidem multa caliditas in doloribus percipiatur, his quæ refrigerans quippiam habent: citra vero hanc, his quæ multum calfaciunt, vtendum. Vtriſque verò aliquid ex iis, quæ firmitatem, ac robur addunt, miſceatur, quod aſtringentem videlicet habeat facultatem, prout Galen. eodem ſecundo libro de compoſitione medicamentorum decretum reliquit. *cap. 3. Topica.* Et quanquam ea pharmaca, per quæ inueterato capitis dolori medemur, hemicranicis quoque affectionibus auxiliantur; teſtatur tamen Aëtius quod quadam naturæ proprietate, ſeu potentia, euphorbium hemicranicis maximè conferat, ſi cum aceto teratur. *Aëtius lib. 7. cap. 29* Et ſi dextrum tempus dolet, illinito ſiniſtrum. Si verò ſiniſtrum dolet, illinito dextrum. Idem quoque aſſeruit, quòd ſi inteſtina terræ terantur, & dolens tempus illinatur, mirificè proſunt. Similiter ſi cochlearum carne vtaris: aut ſi cochlearum carnis cinerem excipiens, ſtercus bubulum, & thus, æqualibus portionibus cum aceto trita, affectam partem illinas. Stœchadem quoque herbam cum aqua, aut mulſa coctam ſi exibeas, in omnis capitis dolore, velut ſolum, & maximum remedium erit, eodemmet auctore. Galenus autem in fine ſecundi libri de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, his, qui ob frigidas cauſas hemicranico infeſtantur dolore commodiſsimum medicamentum eſſe aſſerit, ſi dimidiam frontis partem vnà cum temporis muſculo ea euphorbio, oleo, & cera parato vnguēto illinas, euphorbij ſumens vnc. j. olei lib. j. ceræ quadrantem. Quod ſi validius videbitur medicamentum, poterit euphorbij vnc. s. aſſumi, præſertim ſi euphorbium validum exiſtat, corpusque molle, ac exactiori ſenſu præditum. Iuuat etiā hos ſi oleum tepidum in aurē inſtilletur, modico euphorbio ad oleū iniecto, eodem auctore, ſumito autem euphorbij ſcrup. j. olei dulcis vnc. ij. quibus commiſtis gutta vna, vel duæ in aure inſtillentur. *Animaduerſio.* Caueas autem hoc pharmacum in his, in quibus à calidis vaporibus, aut humoribus hemicrania gignitur. Hircinum fimum tritum cum aceto ſcillitico miſce, & fronti, & temporibus illine, hoc ad dolorem hemicranij ſedandū etiam in perpetuum prodeſt, vt inquit Marcellus. *cap. 2* Subito vero ſi hemicranij dolor fuerit, thus, & myrrham & ouum teres, ſimul etiam fronti induces, vel temporibus, eodem auctore. Minutæ item cochleæ tritæ, & fronti illitæ, & ceruini quoque cornu cinis cum aceto roſaceo mixtus, ac fronti impoſitus hemicranij dolorem emendant, Plinio ſecundo teſte cap. 8. lib. 1. Reliquum eſt, vt quibus vti cōnſueui, tum in diuturnis capitis doloribus, tum in hemicranicis familiaria catapotia conſcribam, ex quibus drac. j. vel. ſcrup. 4. decimo vel quinto decimo quoque die omni tempore, præterquàm in æſtate æger aſſumere poterit, bile redundante. *Noſtrarum pilularum compoſitio.* Excipe pulueris hieræ ſimplicis Galeni drachm. ij. pilularum arabicarum drac. iij. trochiſcorum myrobalanorum citrinarum drac. j. s. rhabarbari cum ſpica ſcrup. iiij. cum ſyrupo violaceo ſimul componantur, ſeruetúrque cōpoſitio; & cum opus fuerit, ex ea ſumantur, vt diximus drach. j. vel ſcrup. iiij. à cœna per quinque vel ſex horas, deinde ſuperdormiat æger. Pituita verò redundante, agarici trochiſcati excipe drach. iij. pilularum arabicarum, & pulueris hieræ ſimplicis Galeni ana drach. j. s. florum ſtœchadis, & trochiſcorum myrobalanorum chebulorum, ſingulorum drach. j. cum ſyrupo ex ſtœchade, & oxymelite ſimul miſceantur; & cùm opportunum videbitur, drac. j. vel ſcrup. iiij. modo quo ſupra dictum eſt, aſſumat æger pro qualibet vice. At ſi ex nigra bile dolor capitis genitus fuerit, prædictarum pilularum arabicarum drac. ij. excipias, pulueris ſenę, & epithymi ana drac. ij. & s. hieræ ſimplicis Galeni drach. j. & s. trochyſcorum myrobalanorū indarum ſcrup. iiij. cū ſyrupo è fumaria, ac aqua meliſſophylli inſimul componantur: & cùm vſus vrgeat, pariter, vt prædictis, vtitor. Reliquum eſſet de aliorum ſenſuum affectionibus pertractare; ſed quoniā extra eam partem, quam caput ex Celſi ſententia nuncupauimus, *Celſ. lib. 4. cap. 2* quodammodo exiſtere videntur; propterea non ab re duxi prius de functionis motricis voluntariæ noxis verba facere; necnon & de his vitiis, ex quibus omnes actiones animales læduntur: & deinde ad aliorum particularium ſenſuum læſiones pertractandas conuerter.

Περὶ σπασμοῦ. *De conuulſione.*

CAP. XIII.

QVONIAM motiuarum actionum prima ſymptomata ſunt, Galeni auctoritate libro de different. ſymptoma. *cap. 3* immobilitas, & vitioſa mobilitas, vitioſæ autem mobilitatis, alia diminutus, infirmúſque motus eſt: de quo cùm de immobilitate pertractabimus verba faciemus; alia vero prauus motus eſt: qui licet plures etiā habeat differentias, vt liquet apud Galenum eodem loco: duximus tamen de vna earum, hoc eſt, de conuulſiuo motu, priùs differere: quem quidem Græci ſpaſmon, Latini verò conuulſionem nuncupant, nomine ipſo indicante quid ſit, ac quomodo fiat. *Conuulſio quid ſit.* Nanque paſsio quædam eſt inuoluntaria, Galeno teſte, commento aphoriſ. 39. ſexti libri, *cap. 2.* ad ſimilem diſpoſitionem venientibus partibus neruoſis in ea, quam etiam in motibus voluntariis aſſumunt. Nā in eum ſitum neruos, muſculóſque conuulſio ducit, vt patet ſecundo de cauſis ſymptomatum, in quem, ſi pro naturæ lege ſe haberent, ab animali virtute ducerentur, tractis videlicet, ſeu reuulſis ad propria capita muſculis: Ex quibus conſtat conuulſionem in conuulſis partibus factam hac ſola ratione à motu naturali voluntario ſcilicet earum differre, quòd præter voluntatem fit, vt Galeno tertio de locis affectis viſum eſt. *cap. 6* *Motus conuulſiuus & voluntarius, in quo diſcrepant.* Omnis nanque motus, qui à voluntate procedit, attractis muſculis in eas, quibus inſaſcuntur partes, hoc eſt, eas, ad quas nerui inſeruntur, fieri videtur: neque poteſt attractio fieri, niſi ad ſuam originem retrahatur muſculus. Itaque quemadmodum in eo, qui ſecundum naturam habet, voluntas in cerebro iuxta neruorum originem

ordinata, motionis principium primis dat neruis, ac per ipſos muſculis; ita ſi ſine huiuſmodi principio contingat muſculos retrahi, tunc conuulſio gignitur. Tendi igitur muſculos, & ad initia propria retrahi, corporiſque, cui inhæſerint, partes ſecum trahere, eſt ſanis, & conuulſis pariter commune, iuxta Galen. ſententiam libr. de tremore, rigore, palpitatione, & conuulſione. cap. 8. Verùm illud inuoluntariè fieri, his quidem ineſt, qui naturaliter vtique non habeant: at præcedente voluntate, motus quippe naturalis erit, his, qui naturaliter habent. Huius autem deprauatę motionis tres ſtatuuntur ſpecies, ſeu differentiæ à Galeno lib. de different. ſymptom. & lib. de tremore, rigore, & palpit. ac commento aphoriſ. 57. 4. libri, & aliis plerîſque in locis, tum etiam à Paulo, Aëtio, ac Celſo: quarum vna τέτανος, alia ἐμπροσθότονος, reliqua verò ὀπισθότονος dicitur. Nam cùm corporis particulæ vnà cum ceruice, ac capite in anteriora tenduntur, affectus hic ἐμπροσθότονος nominatur: cùm in poſteriora ὀπισθότονος. Cùm verò æqualiter in alterutram partem, & retro videlicet tenduntur, τέτανος nuncupatur. A Latinis verò quibuſdam prima diſtentio ad anteriora. Altera diſtentio ad poſteriora, & reliqua diſtentio ſimpliciter. A Celſo autem rigor neruorum, quælibet iſtarum appellatur, qui modò caput ſcapulis, modò mentum pectori annectit, modò rectam, & immobilem ceruicem intendit, vt ipſe inquit cap. 3. lib. 4. Harum autem affectionum non perpetuò eadem eſt ſedes primò affecta. Nam interdum cerebrum ipſum noxam ſuſcepit; interim ſpinalis medullæ initium; quandoque neruus aliquis, aut muſculus, qui particulari motioni deputatus eſt. Id autem promptè dignoſces: nam ſi vna cum toto corpore faciei quoque muſculi conuellantur, cerebrum ipſum affectum eſſe indicat, Galeno teſte, tertio de locis affect. At ſi faciei partes, ſeu muſculi ſeruentur, ac illæſi permaneant, ſpinæ initium affici ſciendum eſt. Vbi verò pars aliqua conuulſa ſit, neceſſum eſt neruum, aut muſculum, qui eius motioni deputatus eſt, affici. Verùm in iam dictis tribus differentiis, cùm in toto corpore conſtiterint, & non in vna determinata parte, vnum tantum diſcrimen habendum erit, nunquid videlicet capitis, & faciei partes læſæ ſint, vel illæſæ permanſerint. Nam primo modo ſi euenerit, cerebrum ipſum affectum erit. Si ſecundo modo contingat, non cerebrum, ſed principium ſpinalis medullæ ſecundum totum, aut ſecundum partem. Pro cognitione verò particularis conuulſionis determinatæ partis cuiuſnam, cùm determinatus neruus, ſeu muſculus afficiatur, ſummopere neceſſaria erit anatomes notitia, neruorum potiſsimùm, & muſculorum. Cunctæ verò conuulſionis ſpecies, ſeu differentiæ ſymptomata ſunt in genere noxæ functionis motricis voluntariæ, eiuſque deprauatæ, à cauſa duntaxat præternaturali ortæ. Qua ratione conuulſio à tremore diſcrepat: qui non modò à cauſa præternaturali, verùm à functione ipſa, licet irritata, ortum ducit, vt patet ſecundo de cauſis ſymptomatum, & libro de tremore, rigore, & palpit. Conuulſionum autem cauſas non immeritò duas Hippocrates ſtatuit aphoriſmo 39. ſexti libri, cùm dixit, Conuulſio fit vel ex repletione, vel inanitione. Nanque ex his duntaxat cauſis neruoſæ partes conuelli poſſunt præter voluntatem: ex repletione, inquam, madefactis ipſis, ac irrigatis; ita vt in tumorem præter naturam attollantur: & propterea conuellantur dilatatis ipſis ſecundum latitudinem, earúmque longitudine decurtata. Ex inanitione verò, vtpote ipſis neruoſis corporibus violentiùs exſiccatis; vt propterea cogantur in ſe ipſa duci, contrahi, atque conuelli: quemadmodum etiam in lyræ chordis euenire conſueuit: vt intentis ipſis vehementer ob ambientis aëris immodicam intemperiem nonnunquam rumpantur, ſi vel nimis aridus fuerit, vel admodum humidus. Humiditas nanque ipſas madefaciens, ſiccitas verò contrahens, modo quo lora quoque cùm ad ignem exſiccantur, contrahi, tendique videntur: & ſol tergora areſaciens contrahit. His quippe ita præcognitis haud difficile inuentu fuerit, vt Galeno tertio de locis affectis, viſum eſt, vtrum ab ariditate, quæ eſt ab humidæ eſſentiæ defectu, & euacuatione, an humoris plenitudine, quæ egeſtati aduerſatur, & ab Hippocrate repletio nominata eſt, affectus ipſe prodierit. Nanque cùm conuulſio fit vel à labore, vel vigiliis, vel fame, vel ſolicitudine, vel arida, æſtuanteque febri, qualem in phreniticis videre eſt, & aliis huiuſmodi, cauſam eius eſſe ariditatem, inanitionémque rectè putabis. At ſi contigerit aliqoem ſanum repentè conuelli, vt ait Galenus commento 26. aphoriſ. 2. huiuſmodi conuulſionem fieri ex repletione eſt neceſſarium. Ita quoque ſi temulento cuipiam, ac omnino pleno homini, qui videlicet in ocio degat, id euenire conſpexeris. Verùm vbi propter defectum, ſeu euacuationem conuulſio excitatur, vel ex aliqua prædictarum cauſarum, vel ex aliqoo præcedenti largo ſudore, aut vomitu, alui deiectione, aut ſanguinis profluuio, aut quapiam alia cauſa ſimili, haud difficile erit ipſam dignoſcere ea relatione præſertim ægroti, ſeu aſtantium. Si verò ex plenitudine conuulſio excitetur, bifariam illud euenire poterit, iuxta Galeni ſententiam lib. de tremore, rigore, conuul. & palpit. Nanque aut ex inflammatione principij neruorum, id eſt, cerebri, aut initij ſpinalis medullæ, ſeu alterius partis neruoſæ, aut ex ſuccorum copia circa iam dictas partes, ex qua ipſæ tendi cogantur. Id verò promptè diſcernas ex indiciis inflammationis, ſi ea fuerit. Quod ſi præter eam, ex humorum duntaxat copia conuulſio excitata fuerit, nunquid ex multitudine ſimpliciter dicta, aut ex ea, quæ eſt vnius tantùm ſucci redundantis, inueſtigare oportet, quanquam neruoſæ partes ex frigidis, & glutinoſis humoribus, ex quibus etiam nutriuntur, promptè repleantur, ac proinde ſæpiùs conuulſionem patiantur, teſte Galeno commento aphoriſ. 26. ſecundi libri. Illúdque non alia via, quàm ſuprà docuimus, cùm de dolore capitis verba fecimus. Ibi nanque reperias ſigna tum propriæ multitudinis, tum eius, quæ non ſimpliciter plenitudo dicitur: cùm videlicet alius quiſpiam humor redũdarit cum ſanguine, non ſanguis ſolus, nec omnes ex æquo aucti fuerint. Hæc igitur ſufficiant quoad cognitionem conuulſionis primario ortæ: de qua, iuxta Galeni ſententiam loquutus fuit Hippocr. aphoriſ. 39. ſexti libri, cùm dixit, Conuulſio fit vel ex repletione, vel inanitione. Verùm præter hanc conuulſionem, alia quædam eſt conuulſio, quę per conſenſum accidit, eodem Galeno teſte commento aphoriſmi primi quinti libri, & tertio de locis affectis, hanc iuniores Medici barbarè loquentes, ſpaſmum non proportionatum ad materiam vocant; cùm neque

ex ple-

Marginal notes (left): *Conuulſionis tres ſpecies ſeu differentiæ.* — *de Differ. ſymp. cap. 3* — *Lib. de tremore cap. 8* — *Paul. lib. 3. cap. 10* — *Aët. lib. 6 cap. 38* — *Celſus lib. 4. cap. 3* — *Quid diuerſæ partes in eis primò aſfici poſſunt. Cap. 6. & 10* — *Quomodo diſtinguenda ſint.* — *Qui præter naturã affectus ſint.* — *2. de cauſis ſymp. cap. 2* — *Lib. de tremore, cap. 5* — *Duæ ex Hipp. conuulſionis cauſa.*

Marginal notes (right): *cap. 6* — *Quibus ſignis dignoſcendũ conuulſio ſit, num ex ariditate, vel repletione fiat.* — *Si ex inanitione fiat, cauſa.* — *Si ex plenitudine fiat, cauſa.* — *Loco cit.* — *De conuulſione, quæ per conſenſum fit.* — *3 de loc. affect. cap. 7*

ex plenitudine neruoſarum partium, neque ob inanitionem earundem originem ducat, ſed vel à qualitate quadam, alteratis per continuationem partibus; & proinde ad neruorum principium aſcendente, aut à ſpiritali quadam ſubſtantia per iam dictas neruoſas partes tranſmiſſa fluida, aut veluti arida, quæ licet mole minima, facultate tamen quam maxima ſit, & ad neruorum principium delata; propter quod huiuſcemodi motu ipſum concutiatur, vt à ſe expellat quicquid fuerit id, quòd à parte primo affecta ad ipſum effertur. *Diuerſa cauſa eiuſdem.* Huius verò cauſa non modo externa eſſe poterit, ex ſcorpionũ videlicet, phalangiorum, aut alterius veneноſi animalis ictu, verumetiam ex quapiam interna cauſa: ex qua ſimilis eſſentia generari poterit, non accedente cauſa extranea, velut Pelopis auctoritate, Galenus tertio de locis affectis decretum reliquit. *Loco citato.* Hæc, inquam, vbi neruoſam aliquam partem occupauerit, per continuas partes (vt diximus) vſque ad neruorum principium transferri poterit: ac conuulſum motum (modo quo diximus) excitare. Hanc conuulſionem haud ægrè percipies ex cognitione partis primario affectæ: cuius modum in vniuerſali capite docuimus. Quòd ſi ab externa cauſa ortum ducat, eam ab ægro, aut aſtantibus diſcas. Si verò earum nulla præceſſerit, Internam eſſe putabis: quemadmodum per conſenſum cum ore ventriculi, vbi fortiùs moderetur ab æruginoſo humore, qui potius exacta ærugo dici poterat, in quodam adoleſcente obſeruauit Galenus; cui cùm totum corpus conuulſum eſſet, ærugine per vomitum vacuata febris ſtatim, & conuulſio ceſſauit, prout teſtatur commento aphoriſm. primi quinti lib. 12. meth. med. & quinto de locis affect. *12. meth. c. 8 5. de loc. affect. cap. 6.* Atqui ſi quis velit & hanc quoque conuulſionem per conſenſum genitam, ex inanitione conuulſionem nuncupare, cùm humores mordaces vim habeant exſiccandi, vt Galenus inquit, commento aphoriſmi primi quinti libri, non reclamamus. Verùm non adeò exitialis erit, quemadmodum ea conuulſio, quæ propriè ex inanitione gignitur, ob defectum ſcilicet humidæ eſſentiæ partium neruoſarum: ſed curari vtique poſſet, quia ex ſiccitate duntaxat, & non ex ſiccitate, quæ eſt ab humidæ eſſentiæ defectu, & vacuatione ortum ducit, vt videre licet apud eundem Galenum, cum commento prædicti aphoriſmi, tum eodem 12. method. med. in fine: & hoc modo intelligendo, quælibet conuulſio tam quæ primario, quàm quæ per conſenſum oritur, erit, ac dici poterit de repletione, aut de inanitione. ab immodico item frigido ſi conuulſio fiat, velut Hippocra. aphoriſm. 17. quinti libri, & Galen. duodecimo method. meden. viſum eſt; *12. method. in fine.* ex plenitudine dicenda erit, quoniam neruoſorum corporum ſubſtantiam cogens, ac conſtringens, frigidum ad difflandum difficilia efficit, & propterea vt repleantur, cauſa eſt, Galen. teſte commento aphoriſm. 13. ſexti lib. quamuis ſi corpus ſiccum fuerit, & ſuperfluis carens; poſſit ex frigore conuulſio ex ſiccitate fieri, nam penetrans in interiores partes corporum neruoſorum exugit, ac exprimit eas, & hac ratione ſicciores eas reddit, ac inanit, vt Philotheo placuit commento eiuſdem aphoriſmi 17. quinti libri. *Prognoſtica* Maximum tamen ac ferè inſanabile malum eſt conuulſio, ſi ex inanitione propriè fiat, vt Aëtio & Paulo viſum eſt, *Aet. lib. 6. cap. 38 Paul. lib. 3. cap. 19* curatu perdifficile, vel potius quod curari omnino non poſſit, ſi febris occaſione potiſſimum contractum ſit, cùm priùs ſic affecti pereant, tempus excogitandi remedia negãtes: quemadmodum Galenus 12. meth. med. & in fine lib. de palpit. rigore, tremore, & conuulſione ſcriptum reliquit. *12. method. in fine.* Verum, qui à conuulſione, aut diſtenſione neruorum tenetur ex repletione, Hippocr. auctore 57. aphor. 4. lib. febre ſuperueniente liberatur, eadem die, aut ſequenti, aut omnino tertia: vt patet lib. de loc. in homine. Et idem auctor aph. 26. ſecundi libri dicebat, febrem conuulſioni ſuperuenire melius eſt, quã febri conuulſionem. Et in epiſtola ad Demetrium dicebat. *Prope finem libri.* Conuulſiones omnibus morbis atræ bilis ſuccedentes atram bilem ſedant: faciles quoque eas eſſe ex vtero affecto, ſi ſine febre ſint, liquet in prænotionibus. Aphoriſmo vero ſexto quinti libri de tetano ſic decretum reliquit. *3. prorrhet. tex. 17.* Quicunque tetano corripiuntur, in quatuor diebus pereunt: Si verò hos effugerint, ſani fiunt. Reddit Galenus cauſam in commento, quoniam tetanus morbus peracutus eſt, vt qui compoſitus ſit ex emproſthotono, & opiſthono. Et propterea citius in ipſo fit iudicatio, non tolerante natura longiori tempore tẽſionis laborem: quo fit, vt in primo circuitu dierum iudicatoriorum paſſio iudicetur: quamuis neque pueris, neque ſenibus conuulſio fiat tetanica, Aëtio teſte. *Aet. lib. 6. cap. 39* At Aphoriſm. 2. quinti libri, conuulſionem ex helleboro letalem eſſe dixit, & ſecundo eiuſdẽ lib. conuulſionem ex vulnere letalem aſſeruit. Nam Galen. interprete, ex vulneribus conuulſiones, ratione ſequẽtis ipſius inflammationis fiunt, vbi partes neruoſas attigerit. Et primùm quidem videntur conuelli, quæ à directo ſunt partium inflammatione laborantium: deinde cùm & principium attigerit, paſſio ad totum extenditur corpus: toto verò vniuerſum corpore ab affectu immuni, ſi labrum aut palpebra, aut lingua contrahatur, graue ſymptoma exiſtimandum eſt, vt Paulus aſſerit, quod maxima innehat pericula: licet exiguæ partes affectæ videantur. *Lib. 3. c. 19.* Cæterùm quantum ad curationem ſpectat, ſcire licet conuulſionem ex inanitione, & ſiccitate ortam (ſi modo ea curari poſſit) humectationem poſcere, Galeno teſte 12. meth. med. *Conuulſionis ex inanitione curatio.* vniuerſa igitur victus ratio, quòd humida ſit, oportet. *Loco citat. Ratio victus.* Proinde aër ad humidum vergat. Somnus præcipiatur conſueto longior. Quieſcat æger: ab immodiciſque animi affectibus caueat: ac nutriatur cunctis cibis humectantibus, ac ſorbitionibus pinguibus, concoctu facilibus, ac probe nutrientibus: quique facilè per omnes corporis partes diſtribuãtur. Quare concuſæ pullorum, ſed gallinarum, aut phaſianorum carnes, & prædictorum aqua carnis quoque tribuatur: ſiue ex carnibus agnorum, hœdorum, aut caſtratorum: in quibus quandoque ponantur humectãtia olera: præſertim ſi ſiccitas cum caliditate fuerit permiſta. Carnibus quoque prædictis veſci poterunt cum ptiſana, aut humidis oleribus decoctis. Deinceps cum cibis interim vtantur oleo amygd. dulci, ac ſaccharo. Pro potu (ſi immodica non affuerit caliditas) vino vtantur tenui, aquoſo: quòd ſi febris ac immodicus calor affuerit, pro potu eligantur aqua hordei, aut aqua, in qua glycyrrizæ parum, aut cinnamomi fuerit decoctum, vt promptiùs aqua penetret: ſeu violaceus ſyrupus permiſceatur. *Medicamentorum ratio.* Oleo inſuper dulci, aut amygdalino, ſeu hydrelæo calido eos fouere competit, Pauli auctoritate: *Citato loco.* & ſi nihil prohibeat, etiam ad lauacrum tepidum eos deducere conuenit dulcis aquæ: poſt quod aliquo

iam dictorum oleorum corpus inungendum erit, tepido eo exiſtente. Frictione leniſsima, temperatoque ſolio vtendum. Inſuper poſt balneum, quibus ipſum competit, ac citra balneum, quibus non competit, ægroto lac recenter mulctum, præbendum erit, quantitate congrua, aſininum, ſiue caprillum, pauco addito ſaccharo, ſi febris non aderit, aut ſi ea admodum exigua fuerit.

Curatio conuulſionis ex repletione.

Conuulſiones vero quæ ſuccorum copia, aut inflammatione fiunt, liquidò curabis, illam vacuans, huic prorius ipſius auxiliis adhibitis, auctore Galen. lib. de trem. rigore palpit. & conuulſ. ac poſt eum Aetio teſte.

Cap. vltimo. *Aetius lib. 6. ca. 38*

Qua de re nos eius conuulſionis, quæ ex plenitudine ortum ducit primo curationem præcipiemus: deinde ad eam, quæ ex inflammatione excitatur, deueniemus: poſthabita tamen ea, quæ ex plenitudine ac ſimpliciter dicta oritur. Nanque eius patebit curatio, cum de conuulſione orta ex inflammatione verba faciemus: cum vtriuſque ſimilis quodammodo curatio ſit, præſertim quod ad vniuerſalia ſpectat. At ſi ex aliorum ſuccorum redundantia, neruoſis partibus repletis, conuulſio fiat (potiſsimum ſi à frigidis, ac glutinoſis, ex quibus nerui ipſi nutriuntur) hac ratione erit curanda quæuis iam dictarum ſpecierum fuerit; cum omnes eadem ratione curentur, Celſo auctore eodem cap. 3. lib. quarti.

Victus ratio.

Proinde aër ad calidum, & ſiccum vergens eligatur. Ideoque in eo conclaui, in quo cubabit æger, eiuſdem Celſi decreto, ignis continuus eſſe debebit, maximéque tempore antelucano; quo præcipuè frigus intenditur: cùm ipſum frigus apprime cauendũ ſit.

Loco citato.

Quinimò lib. de loc in homine, cõuulſioni ſic mederi oportet, inquit Hippocrates, ignis ab vtraque lecti parte ſuccedatur, & mandragoræ radix in potu præbeatur minore pondere, quàm quod inſaniam facit: & ad tendines poſteriores ſacculi calidi imponantur. Somnus ſit mediocris: diurnus tamen fugiendus. Quies ægro præcipienda erit; atque partes, quę contrahuntur, valenter continendæ ſunt, & inordinatis reſiſtendum motibus, Paulo teſte, oleoque perfricare eas oportet rutaceo, aut veteri, aut quodam ex hoc genere.

Loco cit.

Aluus ſit lenis. Gaudeat inſuper æger; & animi perturbationes aufugiat: primiſque tribus diebus tenuiſsimo vtatur victu. Nam dicebat Celſus, Sed diu vitandus cibus, quiſquis mandendus eſt, & ſorbitionibus vtendum. Proinde aut ſolius aquæ mulſæ, aut pauco ptiſanæ cremore contentus ſit, deinde ouis ſorbilibus cibetur, aut à gallinarum pullis mollibus ius aliquod aſſumendum; in quo hyſſopi, aut ſerpilli, ſaluiæ, ſampſuchi, betonicæ, aut ſatureiæ parum fuerit decoctum. Aſsiſque interdum carnibus gallinarũ, pullorum; phaſianorum, perdicum, aliarumque auium montanarum veſci poterunt ægri: vuaque paſſa, ac pineis. Potus, præter id quòd exiguus eſſe debebit, aqua mulſa eligatur: cui etiam ſaluiæ parum, aut cinnamomi fuerit incoctum. A vini autem potu, præſertim circa initia, abſtineant. Nam vt inquit Celſus, eius vſus præcipuè periculoſus, ideoque in longum tempus differendus eſt. Licebit tamen eo vti, vbi affectus bene proceſſerit, in parua tamen quantitate: cum & ipſum extenuando, ac calfaciendo conferat, Galen. teſte commento aphoriſ. 5. lib. 5. Auſpicandaque ſtatim eius curatio à venæ ſectione erit, modo non penitus à ſanguine ſecretus, pituitoſus fuerit ſuccus redundans, cunctis aliis conſentientibus. Sanguinem autem auferre conuenit ex media cubiti vena, nõ vniuerſim, ſed pluribus (ſi opus fuerit) vicibus: cum taliter affectis non tantum mittere ſanguinis oportet, quantum exigit morbus, ſed aliquid ſymptomati eſt relinquendum, Galeno auctore primo de arte cur. ad Glauc. cuius cauſa ſæpe ſudores eueniunt, & vigiliæ moleſtant, & ægroti vires debilitantur, vt ipſe inquit.

Venæ ſectio quãdo competat. *cap. 14*

Quod ſi ſudores euenerint, linteis oleo madentibus abſtergere conuenit, vbi refrixerint, Paulo auctore. Partes inſuper, quæ conuelluntur, valenter continendæ ſunt, vt diximus, atque prædictis oleis perfricandæ: acribuſque clyſteribus vtendum erit. At ſi pituitoſi ſucci redundantes citra ſanguinis permiſtionem fuerint, hi primo extenuandi, calfaciendi, ac incidendi erunt, adeo vt ad expulſionem idonei ſint.

Purgatio.

Demum purgans medicamentum prębendum erit: præparabis autem aqua mulſa cum hyſſopi decocto, aut ſaluię, melle roſaceo, aut ſyrupo ex ſtœchade, cum aquis betonicæ, aut ſampſuchi. Purgabis verò catapotiis fœtidis, aut ex ſagapeno, cum agarici additione: excipiens pilularum prædictarum fœtidarum, aut ex ſagapeno drach. j. vel ſcrup. iij. agarici trochiſcati drach. j. vel ſcrup. ij. & cum aqua betonicæ, melle roſaceo, aut ſyrupo ex ſtœchade catapotia fiant. Poſt quorum aſſumptionem per aliquod ſpacium ſyrupi ex pluribus infuſionibus roſarum rubearum, aut perſicarum cum aqua betonicę, & borraginis diluti vnc. ij. iij. vel iiij. exhibere poteris, & ſi opportunũ erit, iteranda purgatio erit, præparatione tamen pręcedẽte. At ſi videbitur alus purgantibus medicamentis vti, ea requiras cap. de cura doloris capitis ex pituita. Huius quoque conuulſionis optimum pręſidium eſt febris ſuperueniens, quę per initia non fuerit, velut auctoritate Hippocratis, & Galeni aphoriſ. 26. 4. lib. liquet, & teſtatur Paulus cap. 20. 3. lib. Communis quoque non modo diſtentionis, ſed cuiuſlibet alterius conuulſionis ex plenitudine ortæ ſine vlceratione, iuuenibus bene carnoſis, ac æſtate media curatio ab Hippoc. & Galen. aphoriſm. 25. 1. lib. præcipitur. Hæc autem eſt, multa frigidæ aquę perfuſio: quæ caloris reuocationem faciens, cum in prædictis fortis fuerit, propterea ex accidenti affectum ſanat: quãquam Paulus hoc præſidium damnet, tanquam periculoſiſsimum. Ipſeque vitandum cenſeo, niſi cuncta, quæ diximus, conſentiant.

Quæ poſt purgationẽ tribuenda ſint.

Succurrit tum ipſis conuulſis ſucci centaurij tenuis potus, aut acanthij radicis drach. j. vel ij. cum aquæ mulſæ vnc. ij. vel iij. vel myrrhæ, ſeu caſtorei drachm. j. caſtoreum nanque omnium ſecuriſsimum, expeditiſsimum, ac maximè efficax eſt, Aëtio, & Paulo teſtibus, quòd ſi robuſti ſint, panacis liquoris, aut ammoniaci tantundem cum aqua mulſa bibant.

Aet lib. 3. cap. 39 *Pau. lib 6. cap. 10*

Caput quoque purgandum errhinis, ac apophlegmatiſmis, cap. de memoria deperdita, ac de dolore capitis ex pituita iam dictis: & ſi opus fuerit, acrioribus quoque vtendum. Antidoti quoque anacardinæ theriacæ, mithridati, diamoſchu, aut diambræ drachm. j. cum aqua mulſa præberi poterit.

Topica.

Ceruix inſuper, ac tota ſpina inungenda ex oleo de caſtoreo, nardino, coſtino, de nuce muſcata, aut de piperibus, aut hiperici, vel de vermibus terreſtribus parato, ſeparatim, aut permiſtis, prout videbitur, caſtoreumque tritum inſpergendum: & vbi perunxeris, deinde admouere veſicas bubulas, vel vtriculos oleo calido repletos, præcepto Celſi: oleoque veteri, vel adipe quàm vetuſtiſsimo ceruicem, ſcapulas, & ſpinam

perfricare

perfricare oportet. Frictio nanque cum omnibus in homine vertebris vtilis ſit, tum his præcipuè, quæ in collo ſunt. Propterea die, nocteque (interpoſitis tamen quibuſdam temporibus) hoc remedio vtendum erit, eodem Celſo auctore. Dum autem id intermittitur, cataplaſma locis iam dictis adhi-
Loco cit. beatur. Cuius materia ſit, vt Aëtio viſum eſt, fœnum Græcum, & ſemen lini, farina hordeacea, ac loliacea: quibus reſina terebinthina addatur, galbanum, & mel, ac oleum multum, in quo decocta fuerit ruta, conyza, artemiſia, aut libanotis: infarciaturque aliquando ammoniacum, ſit tamen melliſsimum, ac leue cataplaſma; eóque incumbente prædictas veſicas oleo calido ſemiplenas deſuper adhibeas; ne cataplaſma infrigidetur; aut calfactos ſacculos ex ſale, ſeu ex milio ſuperimponas. Neque erit inutile, præſertim ſi cerebrum affectum ſit caput attonſum habere, idque irino oleo calido, aut iamdictorum aliquo madefacere: demū adeo ipſum valere, ne infrigidetur: ſacculúmque ſuperimponere ex floribus ſtœchadis, byſſopi, ſampſuchi, ac ſerpilli foliis, caſtoreo, ac macere confectum. Vitandæ tamen erunt aſsiduæ capitis irrigationes: caput enim inde repletur, nonnunquam etiam congruum erit in calidum oleum deſcendere, ac balneari ægrum, vel in aquàm calidam, in qua fœnum græcum decoctum ſit, ſaluiæ, ſeu rutæ folia, & adiecta olei pars tertia; non tamen diutius in eo immorari: nam vt inquit Paulus libro ſexto, cap. vigeſimo, in oleum deſcenſus maximè vires deiicit. Conferunt quoque ex aquis, ſulphureis, & aluminoſis balneæ. Conuulſæ quoque partes pellibus luporum, aut vulpinm veſtiri debent. Si verò vehementius dolor increuerit, admouendæ ceruicibus cucurbitulæ ſunt, ſic vt cutis incidatur, Celſi præcepto. Inquit Marcellus cap. decimooctauo, opiſthotonicis, & tetanicis lotium caprinum cum aqua mixtum efficaciter prodeſſe, ſi ieiunis potui detur: pariter ſi caſtorij, piperis albi, & petroſelini æquales portiones ſimul tundes, & cribrabis, atque inde cochleare vnum cum vno cochleari mellis, & aquæ calidæ cyathis duobus ieiunio ad diem dabis: ſummum opiſthotonicis eſſe remedium, & multis experimentis probatum ait, nec minus & arthriti-
Curatio cō uulſionis ex inflammatione orta. cis conferre. At ſi ex plenitudine, ſeu inflammatione conuulſio excitetur, vena ſecanda erit, liberaliterque ſanguinem auferre conuenit: modò pluribus vicibus id fiat, vt diximus, & nō vniuerſim, propter iam aſsignatas cauſas. Demum clyſteribus, eiſque acribus: vtendum, modò non adſit quod impediat, vnum, aut alterum. Quòd ſi inflammatio non cedat, eis vtendum erit medicamentis, quæ inflammatio ipſa exigit ſecundum diuerſa eius tempora, indicatione, quę à parte affecta ſumitur, non neglecta, horum medicamentorum methodum à Galeno decimotertio method. ſcriptam reperies: aut eorum
13. method. cap. 56. & ſeq. copium lib. de Simplic. medicament. facultat. requi ras. Quæ verò per conſenſum conuulſio efficitur,
Conuulſionis per conſenſum genitæ curatio. curata parte primario affecta, & ipſa quoque curabitur conuulſio: velut ſi ex rodentibus ſuccis, os vētriculi infeſtantibus conuulſio fiat, his per vomitum euacuatis, conuulſio ſedabitur, ſi opus erit, dando illi aquam tepidam bibere: quemadmodum Galen. adoleſcentem quendam ſimili conuulſione correptum duodecimo Method. meden. cap. vlt. ſe curaſſe teſtatur. At ſi ex phalangiorum, ſcorpionis, aut alterius venenatæ feræ ictu conuulſio excitetur: ad hanc rem in primia Galen. auctoritate tertio de Locis affectis. cap. ſeptimo, conferunt vincula ſuperioribus partibus iniecta: ab his enim præſentaneum præſidium expectatur. Et ſi in aliquo digitorū ictus fuerit; is conteſtim reſcindendus erit: nam ex hoc ſaluus euadet, quemadmodum nōnulli ruſtici, quorum eodem loco Galen. meminit, ex tali reſciſsione euaſerunt, ac à periculo liberati ſunt: potiſsimū ſi ex viperis medicamentum potandum tribuatur, drachm. j. videlicet exhibens cum pauco vino albo, ac tenui. At ſi partem abſcindendam renuerit, facta ligatura, vt diximus, paulo ſupra affectam partem, ipſi parti affectæ medicamenta, quæ vehementer attrahunt, adhibenda erunt: tum excalfactoria, tum quæ citra calfactionem id efficiant, veluti cucurbitulæ: pariter cauterium, & medicamenta quæ cauteriis ſimiliter eſcharam efficiant, iuxta Galeni ſententiam 13. Method. meden. cap. ſexto competunt: & ſi inueniri poterit quiſpiam, qui ore ſuo virus extrahat, id quoque maximè confert: & ipſe etiam Galen. theriacam ſupra affectam partem adhibere præcipit, lib. de theriaca ad Piſonem, cap. decimoſexto: cum & ea extrinſecus impoſita venenum trahat, aliaque innumera medicamenta pro diuerſo animalis vanenoſi ictu à Paulo, & Aëtio conſcripta *Paul. lib. 5.*
reperies: & proinde ea ſubticere libuit. Si verò ex *Aet. lib. 13.*
immodico frigore conuulſio fiat, balneis, vnctionibus, frictionibus, ac reliquis calfacientibus medicamentis haud ægrè curabitur.

Περὶ παραλύσεως. *De reſolutione.*

CAPVT XIIII.

QVOD is affectus, qui à Gręcis πάρεσις, ſeu παράλυσις dicitur, à Latinis reſolutio nuncupetur, neque vnus eſt, qui non admittat. Verum nunquid vbi motus deperditus eſt, aut partiū aliquarum ſenſus perit, vel cum tum ſentiendi, tum mouendi vis amiſſa fuerit, reſolutio ea affectio appelletur, non ita liquidò conſtat. Nam Galen. cum 3. de Locis affect. cap. 10. tum 1. de cauſis ſympt. cap. 5. neruorum reſolutionem appellat, cum & ſenſus, & motus fuerit. Cæterùm idemmet eodem tertio lib. de Locis affec. cap. 10. dicebat, per neruorum reſolutionem interdum ſenſum duntaxat, interdum motum, nonnunquam ambo ſimul perire. Deinceps ſubdit; Itaque neruorum reſolutio potiſsimum dicitur, vbi motus deperditus eſt. Vbi vero partium aliquarum ſenſus perit, eam partem ſenſus expertem eſſe: reſolutam vero non adeo dicere conſueuimus, & ſi nonnulli hanc affectionem ſenſus reſolutionem vocitent. Ex quibus liquet, interdum Galeni motus deperditionem, interim ſenſus duntaxat, nonnunquam amborum ſimul amiſsionem, reſolutionem nuncupare: quanquam potiſsimum reſolutio apud eū dicatur, vbi motus deperditus ſit. At qui eius verba bene perpenderit, eum ſenſiſſe reperiet, exquiſitam, ſeu veram reſolutionem nuncupare, cum tum ſenſus, tum motus vim partes amiſerint: quam ſententiam ſectati ſunt Aëtius, & *Aet. lib. 6. cap. 28*
Paulus, necnon & Alexander Trallianus. Inſuper *Paul. lib. 3.*
nec negare videtur, vbi motus, aut ſenſus duntaxat *cap. 18.*
pereant, poſſe non veram, nec exquiſitam, ſed tamē *Alex. lib.*
reſolutionem appellari, nec minus collationem *1. cap. 16*
faciens inter motus, & ſenſus deperditionem, aſſeruit potiſsimum dici neruorum reſolutionem, vbi motus deperditus fuerit. Erit igitur iuxta Galeni

Neruorum reſolutio quid ſit.

decreta, exquiſita neruorum reſolutio, cum motus, tum ſenſus amiſsio: non ſiquidem neruorum omniũ totius corporis: nam huiuſmodi affectio apoplexia appellatur, vt infra dicemus: ſed vbi alteri laterum, dextro, aut ſiniſtro, aut in aliquo particulari membro id euenerit. Quanquam ſi alteri alterum accidat, reſolutio nominabitur, eius ſcilicet partis, in qua conſiſtit affectus, interdum dextræ, interdum ſiniſtræ. At ſi in aliquo membrorum idem euenerit, vt in manu, vel crure, eiuſdem membri reſolutio eſſe dicetur: quamuis & vbi pereat motus duntaxat præcipuè, aut ſenſus, reſolutio quodammodo appellari poſsit eodem modo, vt diximus: id quod etiam confirmant Cælius Aurelianus libro 2. cap. 1. cùm dixit, Sed eſt, vel fiet paralyſis, nunc ſenſus, nunc motus, nunc vtriuſque. Nec prætereundum erit quòd Galenus eodem primo lib. de cauſis ſymptomatum, & 3. de locis affectis, de tertia quadam ſpecie, ſeu reſolutionis differentia pronunciauerit: vbi ex aliqua facta ſpinali medullæ diſpoſitione valida, circa primum eius proceſſum, aut reliquis eius partibus, omnes æqualiter corporis partes ſuppoſitæ reſolutæ fuerint, ſiue ob luxatam aliquam ſpinæ vertebram. At qui fiat, vt in neruorum reſolutione interim ſenſus pereat, illæſo ſeruato motu; interim motus, illæſo ſenſu; nonnunquam vtrique pereant: quanquam Galenus primo de Locis affectis, cap. 6. & primo de Cauſis ſymptomatum cap. quinto, illud enodauerit, cum eius verba obſcura aliquantiſper videantur, tyronibus præſertim, hic explicare libuit. Illud prius tanquã manifeſtum, ac luce clarius in eiuſdem Galeni doctrina ſupponentes; quòd tam motrix quàm ſenſitiua facultas à cerebro tanquam à fonte, & parte principe ad motus, & ſenſus inſtrumenta per neruos delabitur: qui ex ipſo cerebro orti eandem cum ipſo ſubſtantiam habent, niſi quatenus compactiori materia ſunt conſtituti, ne facilè à quolibet paterentur. Quo fit, vt eatenus à cerebri natura receſsiſſe videantur, quatenus ex compactiori materia conſtituti indurruerunt: qua ratione aſsiduo cerebri auxilio indiguerunt. Nam ſi tales, quale eſt cerebrum prorſus remanſiſſent, nulla eius ope indiguiſſent. Natura enim ita comparatum eſt, Galeno teſte ſeptimo de Hippocrat. & Platonis decretis, cap. quinto, vt ſubſtantiarum proprietates facultatum etiam ſibi conuenientium proprietates ſecum habeant. Vnde fit, vt quantum vnuſquiſque neruus à natura cerebri receſſerit, tantum etiam ſit à virtute, facultateque eius remotus, & ſic omnes cerebri continuitate, recentique ſemper, ac aſsidua ab eo informatione indigeant; velut, circunfuſus nobis aër continuo fulgore illuſtratur, & non in ſemel accepta mutatione perſeuerat: vtpote qui, dum continuam accipit mutationem, illuſtratur, nec ſublato illuſtrante, lux in eo permanet, ſed ſtatim fulgor cum illuſtrante euaneſcit. Non ab re igitur, ſi continua, ac recenti iam dicta informatione, à quauis cauſa impedita, & facultas quoque à principe parte miſſa intercipiatur, ne ad animalis tum ſenſus, tum motus inſtrumenta pertranſeat, pro ratione diuerſorum neruorum affectorum.

Cur in neruorum reſolutione interim motus, interdũ ſenſus duntaxat, quandoque ambo pereant.

Locus citatus.

Reſponſio.

Qua de re in his partibus, quæ duplici neruorum genere participant, vt in lingua, & oculis, nihil habet ambiguitatis, quòd moueantur quidem, ſed non ſentiant, aut illæſa ſentiendi facultate, rurſus non moueantur: & vtriſque ſimul affectis generibus neruorum nec moueantur, nec ſentiant. Verùm in quibus membris duri duntaxat nerui inueniuntur, ſi ablata cute ſubiectus muſculus, qui nudus eſt, immobilis videatur, ſentiat verò tangentes, exiguam ei noxam accidiſſe putandum eſt. At ſi vehemens fuerit vitium, ſenſum, & motum ſimul lædi contingit. Senſum vero oblædi, ſeruato quidem motu in tali muſculo, fieri nequaquam poteſt: tantam ſiquidem muſculus ipſe animalis facultatis partem ſuſcepit, quanta ad ſenſus excitationem ſufficiat, ad eius vero motum non ſufficiat: quippe tactionis ſenſus pati aliquid potius, quàm agere deprehenditur: proinde ab exigua facultate functio eius perfici poteſt, vt quæ non ita validis egeat viribus ſentiendi facultas: & propterea nihil minus, inimo etiam magis pati poſſunt partes, cùm debiles fuerint. Efficit enim imbecillitas, vt facilius affectio à ſenſu dignoſcatur, Galeno teſte quarto de Locis affectis cap. quarto, muſculorum verò motus in agendo, non in patiendo actionis efficaciam habet: quapropter plurima indiget animali facultate. Nunquam igitur accidere deprehendes, vt moueatur quidem nudus muſculus ſed non ſentiat: cùm per eundem neruum & mouẽdi, & ſentiendi facultatem ſuſcipiat, ſed aut ſentit, & non mouetur exigua exiſtente eius noxa, aut neque mouetur, neque ſentit: cùm vehemens fuerit eiuſdem nerui vitium. At ſi ad membrum aliquod, pro motu, nerui ad muſculos inſerantur; pro ſenſu verò perficiendo, ad cutem perueniant (non enim qui per muſculos diſperſi ſunt nerui reliquias quaſdam ad cutem impartiunt, vt quibuſdam falſo viſum eſt) fieri inquam poterit, vt interim ſenſus, interdum motus, nonnunquam ambo ſimul pereant. Nam fieri poterit, vt adiacens illi cutis ſenſum amittat, eo affecto neruo, qui ad cutem inſeritur, ac per eam diſperſus eſt: qui verò per muſculos ſpargitur, noxa vacet: & proinde muſculus ipſe moueatur. At ſi is, qui per muſculum ſpargitur neruus offendatur, qui verò per cutem diſſeminatur, noxa vacet, non mouebitur quidem membrum ipſum, quamuis ſenſum non amiſerit, id vero ob hanc cauſam euenire ſolet, quòd neruus alterius læſus ſit, alterius verò manſit illæſus: & ſi ab vno principio originem duxerint, fuerint tamen in via diuiſi. Quod ſi vtrique ſimul nerui afficiantur, & qui ad muſculum deuenit, & qui ad cutem peruenit, ſimul & ſenſus, & motus pereunt: cùm videlicet commune principium affectum fuerit. Scies autem hoc, vbi exquiſitè cognoueris communia ipſorum principia, exquiſite conſiderando, num cerebrum ipſum vel ſpina ſit affecta in eius principio, aut aliqua alia vertebrarum. Hæc autem in neruorum diſſectione percipiuntur, quare ſolus ille, qui in his fuerit exercitatus, exquiſitè ea conſiderare poterit, Galeno teſte primo de Locis affectis cap. ſexto. Nam cùm non perpetuò vnus præfinitus afficiatur locus in ipſa reſolutione, ſed diuerſi affici poſsint, ſi cerebrum ipſum affectum ſit, non tamen ſecundum totum (quia apoplexia generaretur) ſed ſecundùm partem dextram, vel ſiniſtram dignoſces: quoniam ſimul cum dextra, vel ſiniſtra parte corporis, faciei quoque partes reſoluuntur, dextræ, vel ſiniſtræ. At ſi dempta facie, vna prædictarum corporis partium ſenſu, motuque priuabitur, circa primum ſpinæ proceſſum affectum conſiſtere conicies. Verum media pars eius affecta erit, ea videlicet, quę ſuperſtat è regione reſoluti lateris.

Si cerebrũ affectũ ſit.

Si initium ſpinalis medullæ. Quòd ſi omnia inferiora membra, facie excepta, reſoluantur eodem in loco, hoc eſt, in eius initio ipſa ſpina offenſa eſt, tanquam omnium neruorum communis origo, qui ſub facie exiſtunt: verùm non ſecundum partem, ſed ingenti affectione laborans, tota affecta erit. *Si aliqua alia pars.* At ſi accidat quandam duntaxat determinatam partem reſolutam eſſe, ea inueſtiganda pars erit, à qua neruos ſuſcepit: id quod in anatomice exercitatus haud obſcure inuenies: quemadmodum ſi & ipſamet ſpinalis medulla non ſecundum eiuſdem initium, ſed iuxta alias inferiores eius partes ac vertebras lædatur, & ſuppoſitæ partes oblæſæ erunt: ſi ingens fuerit affectio, omnes: ſi exigua, & ſecundum partem oblæſa ſit, partes quæ è directo ſuppoſitæ ſunt, afficientur. Quapropter ex anatome doctus locum primò affectũ inuenire poteris, notitia præhabita, à qua ſpinalis medullæ parte, partes reſolutę neruos ſuſcipiant: ac quemadmodum dignoſcendum id ſit, ſcriptum reliquit Galenus tum primo de Cauſis ſymptomatum, cap.5. tum tertio de locis affectis, cap.10. *Quæ partes afficiantur in quauis reſolutione.* Cùm igitur propter priuationem animalis facultatis quælibet reſolutio generetur, quæ à cerebro tanquam à primo principio mediis neruis, ac per ſpinalem medullam, tanquam per ſemitas, ad ſenſus, & motus inſtrumenta delegatur, nõ immeritò cerebrum ipſum aut ſpinalem medulla, ſeu particulares neruos quoſdam à cerebro, vel ſpinali medulla ortos, aut denique ipſamet inſtrumenta in qualibet reſolutione affici neceſſe eſt. *Quæ præter naturã affectus ſit reſolutio neruorum.* At quo pacto illud diſtinguendum ſit, num videlicet vna, vel altera pars primo afficiatur, iuxta Galeni doctrinam, paulò antè oſtendimus. Eſt verò reſolutio ſymptoma in genere noxæ functionum animalium motricum, & ſenſibilium læditur nanque vtraque facultas in ea, non tamen diminute, *Stupor quid ſit.* veluti in ſtupore: qui nihil aliud eſt, quàm difficultas quædam ſentiendi, & mouendi, vt patet primo de Cauſis ſymptomatum, cap.5. vel imperfecta quædam neruorum reſolutio, vt ſecundo de Cauſis ſimptomatum, cap.2. liquet: quanquam enim ſub eodem genere contineantur tum ſtupor, tum reſolutio, differunt tamen magnitudine, eodem Galeno teſte pręcitato loco. *Reſolutionis ſigna.* Quapropter neruoſæ partes in reſolutione non difficulter ſentiunt, & mouentur, veluti in ſtupore; ſed neque mouentur, neque ſentiunt: & propterea vtraque facultas in ea ablata eſt, facultate enim animali omnino partes priuatæ ſunt, cum reſoluuntur. Cuius affectionis indicia ſcribere non opus erit: cùm quiuis non medicus modo, ſed ferè vulgaris promptè ipſam dignoſcere valebit, cum viderit partem quampiam ſenſu, & motu priuatam eſſe. *Quem morbum ſectetur reſolutio neruorũ.* Sectatur autem non vnum tantùm morborum genus, ſed indifferenter penè ex quolibet oriri poteſt. Interdum nanque ex immodicè frigida intemperie, cùm frigidorum, viſcidorum, ac craſſorum ſuccorum abundantia, aut abſque ea, in altera cerebri parte, ſpina, ſeu particulari neruo excitari poteſt. Dignoſces inquã id prõptè ex his, quæ narrauimus, ſignis, cap. de dolore capitis orto ex prædictis cauſis: nec minus inflammatione, ſeu ſcirrho in prædictarum partium aliqua ortis, delationem facultatis impedientibus, imò non modò ſi in eis, verùm in vicinis partibus orti fuerint, neruos comprimentes, reſolutionem excitare poterunt: quod ex propriis inflammationis, aut ſcirrhi ſignis comprehendes, qua ratione etiam & nerui ipſi comprimuntur, ac reſolutio excitatur ab aliquo corpore duro extrinſecus adueniente, aut vbi vel laqueo, vel manibus conſtringuntur: fiunt quoque & ipſi arctiores ex luxatis, fractisve ſpinæ vertebris, aut aliis oſsibus. Similiter ad vulnus, ſeu vlcus, cum cerebri, ſeu ſpinalis medullæ, tum alterius particularis nerui ſequitur neruorum reſolutio: quorum morborum, ſeu cauſarum notitia ex propriis eorum indiciis promptè haberi poterit: vel ſi externa fuerit cauſa, ex ægri, aſtantiumque relatione. Reſolutio, quæ non per omnia membra, ſed in partibus fit, vt Celſus afferit, cap.27. lib. tertii, nunquam acutus, ſæpe longus, ferè ſanabilis morbus eſt. Quod verò in ſenibus, atque hyemis tempore frequenter hæc paſsio, difficile autem in calidis ætatibus; apud Cælium Aurelianum liquet eodem libro ſecundo, cap. primo. Verùm quæ à nerui diuiſione oritur reſolutio (Paulo teſte) inſanabilis eſt: nec minus ſi ex ſpinalis medullæ tranſuerſis inciſionibus, ſeu luxatione valida. Amplius ſi reſolutum membrum minuatur, aut eius color immutetur, non abſque ratione difficulter curabitur, aut fortè non curabitur: non enim facultate animali duntaxat priuatum eſſe indicatur, verum & naturali, ac quodammodo vitali. Nunquid autem ea, quæ dextri lateris eſt reſolutio deterior ſit ea, quæ ſiniſtri, aut è contra, reliquis iunioribus cenſendum relinquo, nam quæ circa id dici poſſent, magis fortè puerilia viderentur, quàm huius rei exactiorem doctrinam afferrent. Curabis autem eam, quæ à *Curatio.* frigidis, craſsis, ac viſcidis ſuccis reſolutionem ortum habet, ſi ſimilis præcipiatur victus ratio, velut *Victus ratio.* præcedenti capite de conuulſione ſtatuimus, vt vniuerſa videlicet ſit attenuatoria, ac ſiccior, Paulo & Aëtio teſtibus: modicisq; cibis eiuſdemque ſuccis, ac potionibus vtantur ægri: ſitim propterea quoad poſsint, maximè ſuſtineant: & vt ſummatim dicam, in vniuerſum ſimili victus ratione vtantur. Et cùm redundantem humorem euacuare oporteat, pro eius curatione (Aëtio teſte) nullum aptius in his reperire datur principium, quàm à ve- *Venæ ſectio.* næ ſectione: ſiquidem permiſerit ætas, habitus, tempus, ſtudium, prægreſſus victus, & reliqua, quæ prohibere ſolent venæ ſectionem: quæ fiat à partibus ſanioribus, & nè perfrigerentur ægri, oportet moderatam facere detractionem: per quam ſolum paululum imminuatur materia, quemadmodum Aëtius conſulit. Interpoſitis autem diebus quibuſdam à venæ ſectione, aluus clyſteribus ſub- *Clyſteres.* ducatur, parato eorum decocto ex maluarum, althææ, mercurialis, chamæmeli, betonicæ, hyſſopi, & ſampſuchi, ſingulorum manipul. ſ. florum ſtœchadis, & foliorum rutæ, vtriuſque drachm. tres decoquantur in aqua, quoad tertia pars abſumatur. Deinde accipiatur prædicti decocti lib. j. & ſ. ſalis communis parum, olei communis, anethini, vel chamæmelini vnciæ tres, mellis roſacei vnc. ij. hieræ picræ ſimplicis drachm. vij. aut compoſitæ drachm. iij. ſeu benedictæ laxatiuæ drachm. iiij. aut confectionis de dactylis, ſeu antidoti indi tantundem. Interimque ſi videbitur, trochiſcati agarici ſcrup. iiij. aut drachmas duas commiſcere poteris, & fiat clyſter. Poſt quæ non diuerſa ratione ab ea, quam in *Præparatio.* cura conuulſionis docuimus, ſyrupi, aut alia decocta, propinandi ſunt, pro pituitoſorum redundantium humorum extenuatione, ac inciſione, vt expulſioni reddantur idonei. Quibus ſic paratis, purgatio exhibeatur aliqua ex his quæ iam dicto capite

Purgatio.

conſcripſimus, paulatim à lenioribus ad vehementiora progrediendo. Nanque non ſemel tantùm, ſed ſæpius purgandi ſunt ægri, interpoſitis tamen ſemper diebus quibuſdam: etenim vbi pars reſoluta eſt (Celſo auctore) prouidet malo corporis, vel ſanguinis miſſus, vel aluus ducta. Vtiliſsima autem eſt poſt purgationes theriaca, & mithridatium, vt Aëtius teſtatur, qua de re drachma vna alterius tribuatur. Quòd ſi cerebrum primariò affectum ſit, magnopere conducit poſt hæc apophlegmatiſmis ſternutatoriis, ac naſalibus medicamentis caputpurgiis dictis vti: vtpote quę à capite pituitam ducant. Quòd ſi ipſum affectum non ſit, neque eis vtendum erit, ſed talibus medicamentis, quæ cerebrum ipſum roborent. Nanque vniuerſa curatio in his à capite initiũ ſumit: hoc enim radix eſt, & principium totius affectionis, Aëtio auctore, inter quæ hoc vtare, Recipe diambræ, antidoti pliris archoticon, & diamoſchu dulcis, ſingulorum ſcrup.j. pulueris hirundinis præparati drachm.s. ſeminum coriandrorum præparatorum drachm.j. ſacchari roſacei drachm.iij. cum ſaccharo diſſoluto in aqua roſacea, fiant tabellæ, ex quibus æger ſæpius parum in ore teneat. Auailiatur inſuper huic affectioni (vt Paulo, & Aëtio viſum eſt) aſſumptio caſtori, aut opopanacis, aut ſagapeni pondere circiter drachm.j. cum aqua mulſa. Inſuper & antidotum ex triplici pipere, Paulo auctore. Sed & ſarmentorum vitis viridiũ decoctum à ieiunis aſsiduè potum prodeſt valde partibus corporis reſolutis, vt teſtatur Aëtius.

Quæ poſt purgationẽ peragenda ſint.

Quod ſi caput primò affectum fuerit, aut ſpinalis medullæ initium, à iam dictis euacuationibus non erit incommodum circa occipitis cauitatem, quo loco ſpinalis medulla initium habet, vnctiones approximare ex oleo nardino, coſtino, de nuce muſchata, vulpino, de hyperico, caſtorio, aut è terrenis vermibus parato, & demum laurino, ſeu de piperibus, aut de eupborbio.

Vnguenta.

At ſi mauis vnctiones componere, eiſque vti, cacipe ex vulpino, nardino, & de nuce muſchata oleo, omnium vnc.iij. addaſque ſucci hyperici, & ſaluiæ, ſingulorum drachm.ij. caſtorij, ſagapeni, vtriuſque drachm.j. & s. florum ſtœchadis drachm.s. & cum pauca cera, exiguoque vino albo odorifero fiat vnguentum, vel ſacculus pariter paretur.

Sacculi.

Rec. hiſſopi, ſampſuchi, hyperici, ſaluiæ, rutæ, & foliorum lauri, ſingulorum drachm.ij. ſpicæ, maſtiches, caſtorij, florum ſtœchadis ſingulorũ ſcrup.ij. caryophyllorũ, maceris, nucis muſchatę ana ſcrup.s. roſarum rubearum ſiccarum manip.s. omnia contundantur, & ex eis ſacculi parentur.

Fotus.

Non incommodè inſuper fotus fieri poſſunt ex ſaluia, roſmarino, hyperico, herba paralyſi hodie vocata, hyſſopo, ſampſucho, betonica, pulegio, & calamintha, omnibus in vino albo decoctis, additiſque caſtorij drac.ij. florum ſtœchadis, ac ſpicæ ana drachm.j. & s. quibus ſæpius reiteraris cum ſpõgiis, ſeu linteo, aliquod ex prædictis vnguẽtis, ſeu ſacculis ſuperimponi debet.

Sinapiſmi. Cauteria.

Quòd ſi neque, his morbus cedat, ſinapiſmis, aut per ignem cauteriis, ſiue per aliud medicamentum candens partem inurere non dubitabis, Aëtij ſententiam ſectatus. At ſi nec cerebrum, neque ſpinæ initium affectum fuerit, ſed ex reliquis eiuſdem medullæ ſpinalis partibus oriatur affectio, eis ritè inueſtigatis, atque inuentis ſuper eaſdem iã dicta medicamenta approximare poteris. Simili ratione, & ſi aliquis particularis neruus fuerit affectus, eius origine primo inuenta, prædicta, aut ſimilia medicamenta adhibebis: quemadmodum Pauſaniam Syrum ſophiſtam, qui ſecundum duos minores ſiniſtræ manus digitos, atque medij partem dimidiam, in primis ſenſum difficilem habebat, poſtea eum omnino amiſit, malè curantibus medicis, ſanauit Galenus, circa dorſi initium ea medicamenta, quæ illi digitis adaptauerant, adhibere iubens, à qua parte nerui, per quos ad manus digitos, præſertim iam dictos ſenſibilis tranſmittitur facultas, procedunt, velut tum primo de Locis affectis, cap.6. tum 4. eiuſdem, cap.4. ſcriptum reliquit: nunquam tamen cerebrum deſpiciendum erit, & ſi primario non afficiatur.

Pauſaniæ Syri hiſtoria.

Prodeſt etiam reſoluti membri, ſeu torpentis ſummam cutem exaſperaſſe, Celſo auctore, vel vrticis cæſam, vel impoſito ſinapi, ſic vt vbi rubere cœperit corpus, hæc remoueantur, ſcylla quoque contrita, bulbique contriti cum thure rectè imponuntur.

Quæ adhibenda ſint reſoluto mẽbro.

Conducit quoque & cucurbitulas aliquando ſine ferro admouere: quinetiam ſouere aqua calida marina, vel ſi ea non eſt, tamen ſalſa magnopere neceſſarium eſt. At ſi adſint balneæ calidę naturales, iis potiſsimum vtendum eſt: in eiſque præcipue reſoluta membra agitanda ſunt: in quarum defectu arte balneum parandum erit ex prædictarum herbarum decocto, ac reliquis calfacientibus, eoq; in reſolutis partibus vtendum. Nam ſi quid aliud, conducent reſolutis membris, vt ad ea ſanguis, atq; calor, & ſpiritus trahantur: quò fit, vt & melius alimentum trahant, ac concoquant, & recrementa repellant, & digerant. Poſt vero cucurbitulas, ſeu balneas, alienum non erit aliquo prædictorum vnguẽtorum affectum membrum linire, ac linteis ſeu vulpina pelle operire: aut aliud componere licebit in hunc modum, Recipe olei nardini, & coſtini vnciã vnam, olei de piperibus, & de euphorbio ana drachmas tres, ſucci herbę, quã paralyſin vocant, ſaluię & hyperici, ſingulorum drachmas quatuor, florum ſtœchadis, calaminthæ, hyſſopi, ſingulorum drachmam vnam, caſtorij, baccacarum lauri ana drach.s. ſeminis ſinapis ſcrup.ij. cum cera, & reſina terebinthina quod ſatis ſit, fiat vnguentum, ſeu ceratum.

Si ex frigore reſolutio fiat, curatio.

Si verò ex ingenti frigore citra humorum redundantiam reſolutio fiat, inuenta parte primario affecta prædictis medicamentis ſupra eam adhibitis, curabitur, cerebro, ac ipſamet parte reſoluta, omnino non neglectis, verum eis quoque auxilia (vt præcepimus) porrigas: poſthabitis tamen venæ ſectione, purgatione, ac reliquis connumeratis medicamentis, quæ vim vacuandi habeant; ſed alterantibus tantùm, ac partes roborantibus vtendum.

Curatio ſi ex aliis cauſis fiat.

At ſi ex inflammatione, vel ſcirrho in prędictarum aliqua partium ortis reſolutio fiat, eiuſdem inflammationis, ſeu ſcirrhi curatione ſanabitur. Ab aliquo autẽ corpore duro extrinſecus adueniente, laqueo, vel manibus neruos conſtringentibus, ſi reſolutio excitetur, per eorundem ablationem promptè curabitur. Sic ſi ex fractis aut luxuratis ſpinæ vertebris, ſeu aliis oſsibus, ſi curari valeat orta reſolutio, ex luxationis ſeu fracturæ curatione ſanabitur. Similiter ſi ad vulnus, ſeu vlcus tum capitis, tum ſpinalis medullæ, aut aliorum particularium neruorum, ipſis curatis, dummodò curari valeant, & ipſa reſolutio perſanabitur: propterea ex iam dictis cauſis reſolutionem ortam curare prætermiſimus.

Περὶ σπασμοῦ κυνικοῦ. De conuulſione canina.

CAP. XV.

SERMONIS affinitate ducti de ea affectione tractare propoſuimus, quã Græci *σπασμὸν κυνικὸν*, Latini caninam conuulſionem, medicorum vulgus oris torturam appellat, quæ nihil aliud eſt, quàm mandibularum muſculorum reſolutio, Aëtio teſte, ex qua in obliquum diſtorquetur os, naſus, & oculus, & in ſumma, dimidia faciei pars. In hac affectione interim cerebrum, non tamen ſecundum totum, verùm ſecundum dimidiam eius partem afficitur, interdum nerui, qui à cerebro ad faciem deferuntur: nonnunquam verò partes ipſæ, quæ læſas actiones habent, probatio affectu laborant; Galeno auctore quarto de locis affectis, quarum partium primo affectarum diſcrimen per copulata ſymptomata facilè deprehenditur. Nanque ſi cerebrum affectum ſit, primò non modò omnes faciei partes affici conſueuerunt, vt oculus quoque lædatur; verùm etiã ſimul cum ea tota corporis medietas è directo ſuppoſita reſoluta erit, vt in præcedẽti capite declarauimus. Si vero faciei tantũ partes reſoluantur in alterutra duntaxat parte, omnes partes quibus à tertia coniugatiooe nerui adueniunt, vt temporarij, maſſeteteſque muſculi, labra, & pinnæ narium reſoluuntur, ac ipſius linguæ, atque partium oris ſenſus duntaxat amittitur: quapropter neruum ipſum primariò affectum eſſe putandum eſt, qui à tertia neruorum coniugatione procedit. At ſi fortè fortuna vna quæpiam faciei particula, aut ſentiendi, aut mouendi, aut vtraque facultate lædatur, ea ſola cauſam diſpoſitionis continet, atque affecta eſt: velut ſi latus muſculus affectus ſit, & labrum ipſum, narium pinnæ, ac ferè tota mandibula, & gena vtraque reſoluta videbitur. Similiter accidit ſi ſupercilium vnum duntaxat fuerit reſolutum, aut palpebra: nanque affectus in ipſis tantum particulis continetur. Euenit autem cùm latus muſculus fuerit reſolutus, qui dextram labri partem mouet, vt ipſa ad ſiniſtrum deflectatur, velut ſi is, qui ſiniſtram mouet, reſoluitur, ipſa trahatur ad dextram, vt ſemper in aduerſam partem deflecti contingat reſolutam partem: trahitur nanque ea à muſculis actionem facientibus, Galeno teſte libro de cauſ. morb. Nec ſecus videbitur vbi quilibet alius faciei muſculus, vel neruus qodammodo fuerit affectus. Nam ſemper ipſa pars in diuerſum trahitur muſculum, vbi reſoluta fuerit, eodem Galen. auctore quarto de locis affectis, impedita nanque facultate animali, quæ per neruos ad faciei partes delegatur à cerebro, non ab re partes ipſæ eadem animali facultate priuatæ relaxantur. Oppoſitæ verò, vtpote ſanæ exiſtentes, participeſque eiuſdem animalis facultatis, proprium munus perficiunt, præſertim muſculi, qui eùm operantur, ad ſuum principium ſeipſos contrahunt: & propterea oppoſitum ad ſe trahunt. Qua de re non mirum ſi in hac affectione per accidẽs, videatur figura vitiari, ac morbus in figura oriri: quoniam pars faciei à naturali figura deflectit: non tamen propter hoc canina conuulſio morbus in figura dici poterit: quanquam ad ipſam is ſequatur morbus vt diximus, verùm ſymptoma eſt in genere noxæ functionis animalis ſenſibilis, & motricis voluntariæ, ſi ſenſus, & motus deperditus fuerit, aut alterius ſenſibilis, ſeu motricis, ſi ſenſus, aut motus deperdatur; modus autem læſionis erit earum ablatio. Neque laborandum erit per multa ſigna pro eiuſdem affectionis notione, cùm promptè à ſenſibus dignoſcatur, viſu videlicet, & tactu, cuius cauſæ non abſimiles videntur eſſe, quàm eæ, quas præcedenti capite de reſolutione narrauimus, & propterea hic conſcribere ſuperuacaneum eſſet: quamuis ex conuulſione quoque alterius partis faciei muſculorum poſsit & facies ipſa lædi, ac peruerti: adeò vt ſimiliter figura vitietur, veluti ex neruorum reſolutione, vt patet lib. de cauſ. morborum: quæ quoniam curata conuulſione ſanabitur, propterea de ea non erit noſter ſermo. Indicant autem ſpaſmi cynici euentum dolor circa faciei oſſa, & ſtupor in cute eiuſdem, ac palpitatio multa in ea proueniens. Non deſpicienda erit eius curatio: nam ſi proteletur, fortaſſe ipſa ſperanda non eſt: ſed timendum erit ne in reſolutionem, aut morbum comitialem, vel apoplexiam mutetur. Propterea ſimili victus ratione ſeruata, quam cap. de conuulſione, & reſolutione inſtituimus, confeſtim pro ratione cauſæ ipſam facientis, ea reſcindenda erit, vtendumque & venæ ſectione, ſi opus fuerit, aut forti aliqua purgatione: & demum errhinis, ac apophlegmatiſmis valentioribus, & præter iam dictos, hoc vocare, R. radicis pyrethri, zinziberis, caſtorij ſingulorum ſcrup. ij. piperis, ſtaphidis agriæ ana ſcrup. j. maſtiches drac. ij. ſeminis ſinapis drac. ß. hyſſopi, origani ana ſcrup. iiij. vuæ paſſæ drac. iij. excipiantur omnia trita, & adhibita cera, ac pauco roſaceo melle, fiant paſtilli manſiles. Proderit etiam eiſdem ligatura, quæ in oppoſitum æqualiter veluti capiſtrum quoddam partem reſolutam deducat, Paulo teſte. Quibuſdam etiam & ſanguinis detractio ex vaſis linguæ ſubiectis confert, eodem auctore. Item cucurbitulæ in occipitio iuxta primam vertebram defixæ iuuant, vt ipſemet teſtatur. Reliquis inſuper medicamentis tum cerebrum roborantibus, cum topicis ſupra affectam primariò partem adhibendis eis vtaris, quæ præcedenti cap. cõſcripſimus. Verum quia non ea maxilla, quæ peruerſa eſſe apparet, ſed oppoſita, reſolutione infeſtatur, vt ex ipſa rei notitia liquet, & Paulo viſum eſt, icciteo reſolutæ parti (vbi oporteat) auxilia adhibenda ſunt: & non oppoſitæ, quemadmodum Aëtius præcipit. Et quoniam omnia hac affectione laborantibus commodant, quæ in reſolutione fuerunt relata: ea de re huic ſermoni finem imponamus, qua ratione & ab aliarum partium ſolutionis retractatione excuſatum eſſe velim.

Lib. 6. c. 30 — *Canina cõuulſio quid ſit.* — *cap. 2.* — *Si cerebrũ affectũ ſit, ſignum.* — *Si faciei partes dũtaxat, ſignum.* — *Si vnaquæpiam pars, ſignum.* — *cap. 7* — *cap. 5* — *Cur reſoluta pars ſemper in aduerſum trahatur muſculum.* — *Quo affectus præter naturam ſit cõuulſio canina.* — *Signa.* — *Cauſa.* — *Prognoſtica.* — *Curatio.* — *Lib. 3. c. 14*

Περὶ ἐφιάλτης. De incubo.

CAP. XVI.

VBI quiſpiam, cum ſomnum ingreditur, ſe grandi, quadam mole opprimi, inuadique ab alio, & premi imaginatur, ἐφιάλτης affectus is ab omnibus ferè Græcis nũcupatur, ἀπὸ τοῦ ἐφιάλλεσθαι, quod inuadere & premere ſignificat: nam hoc malo correpti ab aliquo ſe inuadi, & premi putant, vel quoniam homo quidam Ephialtes nominatus hunc affectum perpeſſus eſt, Paulo teſte cap. 15. tertij lib. At Themiſoo (vt ipſe refert 10. ſuarum epiſtolarum volumine) πνιγαλίωνα à ſuffucãdo nominauit. Tota autem medicorum turba Latinè incubum, ſeu incubonẽ appellat, qui Aëtio teſte, auctoritate Poſsidonij, nõ eſt dæmõ, ſed magis præludiũ,

Aet. li. 6. c. 12

O

& procemium morbi comitialis, aut inſaniæ, vel apoplexiæ. Hunc incubonem aliqui (vt refert Cælius Aurelianus cap.3.lib.j.) ab hominis forma, vel ſimilitudine nomen ducere dixerunt, aliqui à phantaſia, qua patientes afficiuntur: ſiquidem veluti aſcendere, atque inſidere ſuo pectori ſentiant quicquam. *Quę pars afficiatur.* Quòd verò in hac affectione cerebrum lædatur, tum Pauli, tum Aëtij auctoritate liquet. Cõſtat inſuper ex operationem læſione: læduntur namque in ea cùm principes, tum motrices, ac ſenſibiles functiones. Nam difficilis eo detentos comitatur motus, torpidus in ſomno ſenſus, & ſuffocationes imaginatio, vt Paulus teſtatur: illudq́ue non ab re, vt fatetur Aëtius, nam eiſdem prohibentur facultates per neruos tranſire, oppletis ventriculis cerebri vaporibus craſſis, ac frigidis: qui affectum ęgrè excitabilem efficiunt, ac vix ad rectam actionem ægri producuntur. *Morbus qui ſequitur.* Ex quibus Aëtij verbis liquet, non modò cerebrum in hoc vitio lædi, verùm ipſum vt partem inſtrumentalem, & non ſimilarem oblæſum eſſe: afficitur nanque ſecundum eius ventres, vt ipſe teſtatur: hoc malum non morbus, ſed ſymptoma eſt in genere noxæ functionum animalium, omnium inquam: nam imaginatio in eo deprauata eſt, motus difficilis, & ſenſus torpidus, & propterea functiones hæ, aut debiliter fiunt, vt Paulo viſum eſt, aut non fiunt præſertim motrices, vt Aëtio placuit, dum dixit, Vnde etiam immobiles penitus tales permanent: quamuis demum permultam anxietatem diſcuſſo obſtruente ſpiritu, ac attenuato, & apertis meatibus, derepentè excitentur. *Quis affectus præter naturã ſit.* Præcedit hanc affectionem, eodem teſte, ſuffocatio, vocis priuatio, grauitas, & immobilitas, at comitatur eos, vt placuit Paulo, difficilis motus, torpidus in ſomno ſenſus, ſuffocationis imaginatio, & veluti ingruentis cuiuſdam mali occupatio. *Eiuſdẽ ſigna.* Vox ſupprimitur, aut incerta, nihilq́ne ſignificans editur, eademq́ue perpetiuntur incubo preſſi dum dormiunt, quæ morbo comitiali correpti patiuntur in exacerbationibus, Aëtio teſte, & Paulo, & ferè nón niſi in ſomni initio fit, cum primum à vigiliis, in quibus vapores diſſipantur, quieſcat innatus calor, & ad interna ſe conuertat, vapores generans, ac eiſdem cerebrum opplendo, potiſſimum ſi eo tempore alimenta conficiat, non tamen perfectè euincat. *Cur in ſomni initio fiat.* Huius vitij cauſa, craſſus, ac frigidus vapor ad cerebrum delatus, eiuſq́ue ventriculos obſtruens, ab eiſdem auctoribus aſsignatur, qua ratione fit, vt crapulæ, ac continuæ ſtomachi cruditates, ex quibus iam dicti vapores eleuentur, hunc affectum præcedant. *Cauſa.* Cui malo (vt eiuſdem viſum eſt) per initia ſuccurendum erit; inueteratum nanque, & aſsiduè incidens grauius aliquod vitium nũtiat, vt morbum comitialem, apoplexiam aut inſaniam, dum paulatim in cerebri ventriculis craſſus humor coaceruatur: ſuccuritur autem prohibendo ne iam dicti vapores cerebri cauitates occupent. *Prognoſtica.* *Curatio.* Fiet verò hoc, ſi victu vtantur tenui, ac penitus flatus exorte, quapropter parcè ſemper, verùm parciſſimè in cœna cibus ſumatur: qui boni ſit ſucci, facilè concoquatur, modicè alat, ac non inflet, aut vapores multos ad caput mittat. *Victus ratio.* Vinum vitent, niſi album, aquoſum, ac ſubaſtringens ſit, moderatè ſumptum, ac dilutum. In vltima menſa abſtringentibus vtantur cibis, vt piris, ſeu cydoniis, cum eorum cibis ea, quæ extendi vim habent, permiſcenda ſunt, vt hyſſopus, ſampuſchus, ſerpillum, ſatureia, & alia huiuſmodi. A ſole, frigore, ventis, igne, ac fumo, diurno ſomno, ac ſtatim à cibo, cauendum erit. Curandos etiam oportet iacere loco lucido, atque mediocriter calido, adhibita requie animi, & corporis abſtinentia, vſque ad tertium diem, ex ſententia Cælij Aureliani lib.2. cap.3. & vt ſummatim dicam, ſimili victus ratione vtantur, quam vertiginoſis, ac comitialibus præcipiemus. Quòd ſi ſanguis redundarit, venam in cubito ſecare oportet, exteriorem, vel mediam: ſi vero vitioſi ſucci magis prædominantur, purgante medicamento ægri corpus euacuandum eſt, prius tamen exhibitis extenuantibus quibuſdam medicamentis pro eorundem humorum pręparatione. *Vena ſectio.* *Medicamentorũ ratio.* Quibus paratis, ſi pituita fuerit is qui redundat humor, ex ſtomachicis pilulis, & Galeni hiera, aut ex eadem picra cum epithymo, & ſena, aut ex pilulis de lapide lazuli ægrum purgabis: quòd ſi mauis aliis purgantibus medicamentis vti, cap. de epilepſia, aut de vertigine ea requiras. A purgatione ea, quæ cùm ventriculum, tum caput roborant, exhibeantur: diarrhodon videlicet, aromaticum roſatum, diamoſchu dulce, diambra, & alia huiuſmodi. Amouenda inſuper, purgato corpore vniuerſo, capiti localia medicamenta ſunt, irrigationes videlicet, ac inunctiones calidæ; apophlegmatiſmis, ac caputpurgiis ſimiliter vtendum: quorum omnium medicamentorum copiam cap. de morb. comitiali inuenies, & de apoplexia. *Quę à purgatione exhibenda ſint.* At ſuccurrit particulatim ipſis, ex Aëtij, & Pauli ſententia, niger peoniæ fructus, ſi quindecim eius grana trita cum aqua in potu exhibeantur, idq́ue continuè fiat, quoad æger ſanetur.

Περὶ δίνου καὶ σκοτοδίνου.

De vertigine, & tenebricoſa vertigine.

CAP. XVII.

ADeo magnam inter ſe cognationem habent affectus is qui à Græcis præſertim Hippocr. & Galen. interdum ἴλιγγος, vt patet aphoriſ.17. 23. & 31. tertij lib. interim δῖνος vt liquet 4. de ratio. victus, appellatur, & qui ab eiuſdem σκοτόδινος nuncupatur, vt aphor.17.4. lib. & eodem 4. de ratione victus conſtat: quorum affectum primus à Latinis vertigo, reliquus verò tenebricoſa vertigo nuncupatur: à medicorum autem vulgo ſcotomia, vt auſi ſint quidam iuxta eorum ſententiam aſſerere inter ſe prædicta duo non differre. *4. de rat. vict. comment.42* *Quibus cõueniant & differãt vertigo & tenebricoſa vertigo.* Nos verò non modò nomenclatura eos affectus, prædictorum auctoritate, diſcrepare putamus, verùm etiam re ipſa, quòd autem nomine diſsideāt, ex iam dictis liquet: at quòd reipſa, diſtent, ex Galeni verbis 4. de Ratione victus patere poterit, dum aſſeruit, quod quando quiſpiam imaginatur caput circumferri, tunc δῖνος, hoc eſt, vertigo dicitur, quando autem & tenebricoſa ſimul viſio cum hoc fit, σκοτόδινος, hoc eſt tenebricoſa vertigo vocatur, ab accidenti nomen, quòd repentinas oculis ingerat tenebras, vt ait Cælius Aurelianus cap.2. lib. primo. *Loco citato.* Ex quibus verbis liquet aliud re ipſa eſſe, quòd caput duntaxat circumagi videatur: aliud verò quando ſimul cum eo tenebricoſa fuerit viſio, nanque in vertigine dicta (præter tenebricoſam viſionem) caput circumagi videtur duntaxat: in tenebricoſa verò vertigine ſimul cum capitis circumlatione tenebricoſa fit viſio. *Vertigo quid ſit.* *Quid ſit tenebricoſa vertigo.* Propterea iuxta Hippocratis & Galeni ſententiam aſſerimus, quòd vertigo ſit imagina-

tio

tio quædam, quòd caput circumferatur, ſeu vertatur, σκοτόδινος autem ſit, quando quæcunque conſpiciuntur, circumagi videantur, ac derepente ſimul pereat ſenſus viſus, cum ipſi ægroti putent tenebras circunfundi, quemadmodum Galeno viſum eſt, cõmento Aphoriſmi decimiſeptimi, libri quarti; & ſi per σκοτόδινον interpres male vertiginem intellexerit, ac interpretatus fuerit: nam in hac paſsione cõſtitutos repentina viſus tenebratio, atque nebula, vt ex eodem Cælio Aureliano liquet, cum capitis vertigine conſequitur, vt omnia ſecum moueri exiſtiment. At in generationis modo ambo conuenire videntur, cum ob inordinatam ſpiritus flatuoſi motionem in partibus cerebri generentur, qui vel in capite localem habet generationem, vel ſurſum ex infernis fertur, vt 4. de Ratione victus in morbis acutis, & commento aphoriſ. 31. 3. lib. liquet. quò fit, vt eadem etiam pars in vtriuſque afficiatur, nempe caput, vt conſtat de vertigine, commento aphoriſ. 23. 3. lib. & quarto de Ratione victus in morbis acutis, & de tenebricoſa vertigine, tum eodem quarto de Ratione victus comment. 42. tum tertio de Locis affectis cap. 8. Inſuper conformari poterit ex functionem læſione: in vtriſque namque animales oblæduntur functiones; quamuis non omnino eædem, neque eodem modo; nanque in vertigine deprauatè imaginatio læditur, diminutéque viſio, vel fortè etiam deprauatè interdum, vt patet Galeno quarto de Ratione victus, & commento 17. aphoriſ. 3. lib. quam ſententiam ſectari etiam videtur Aëtius, cap. proprio de vertiginoſis. In tenebricoſa autem vertigine cùm ipſa deprauata imaginatione, non viſionis imbecillitas, verum eius ablatio percipitur, nam præter id quòd cuncta videntur circumagi, derepentè ſimul perit ſenſus, viſus, vt teſtatur Galenus commento aphoriſ. 17. 4. lib. putant enim ægroti tenebras circumfundi, adeo vt interdum cadant, vt patet tertio de Locis cap. 8. Qua de re vertigo ſymptoma erit in genere noxæ functionum cum imaginatiuæ deprauatæ, tum diuiſionis diminutæ, ſeu deprauatæ. At in tenebricoſa vertigine non modò imaginatiua aberrat, ſed viſiua functio abolita eſt, & interim motrix facultas, vt ex iam dictis liquet, & propterea affectiones prædictæ ſecundum magis, & minus inter ſe diſcrepare palam videntur: nec idem ſunt, vt quibuſdam viſum eſt; & ſi in vtriſque imaginatiua facultas vitiata ſit, ac caput, ſeu cerebrum afficiatur, quanquam conati ſunt quidam Galeni ſectatores probare in hiſce affectionibus imaginationem non lædi, cùm ſi læderetur, aiunt, non putarent ægri ſe eſſe deceptos: nam licet videatur eis caput circunuerti, aut quæcunque conſpiciunt, circumagi, ſciunt tamen falſam eſſe viſionem, & imaginationem. Atqui nihil obſtat imaginationem læſam eſſe, ægrumque cognoſcere verum, ſeu falſum, illud quod imaginatur; cum hæc cognitio ratiocinatricis facultatis, ſeu cogitatiuæ, & non amplius imaginatiuæ ſit munus: quæ conſtare poterit, imaginatiua oblæſa exiſtente, vt in quibuſdam phrenitidibus apparet: & proinde quia falſum imaginatur, imaginatiua aberrat, quia vero dignoſcit æger ſe falſa imaginari, ratio, ſeu cogitatio illæſa erit: quemadmodum de ſe ipſo teſtatur Galenus phrenitide laborans quarto de locis affectis. Rurſus ſi ad cerebrum prædictæ affectiones attinent, quomodo viſibilis duntaxat facultas oblæſa erit? In vtriſque igitur hoc clarius patet, imaginatricem facultatem deprauatam eſſe: at diſsident, quod in vertiginoſis ſenſus viſus non ſimul perit, velut in ſcotomaticis, nec côciduut ægri, cum affectio minor exiſtat: in ſcotomaticis verò, quoniam caput vehementius afficitur, ſenſus viſus repente deperditur adeò, vt interdum cadant, maxime vbi in circulum circunuertantur: ſiquidem ipſis ab vna ratione euenit id, quod cæteris à pluribus accidere ſolet, Galeno teſte tertio de locis affectis: ſimiliter ſi alium quendam circunuerti viderint, ſiue rotam, aut trochum, aut ipſi quoque in aquis vortices, ſiue aliquid tale, idem perpetiuntur. Spiritus enim viſiuus ad trochum, ſiue aliud tale, qui circunuolutatur, allabens mouetur, & ſimul cum illo circumfertur, vt teſtatur Aëtius. quinimò & in ipſis citra circuitionem euenire videmus id, quod in aliis, cùm in circo frequenter vertuntur, accidit, & proinde ex ipſa appellatione manifeſtus eſt, qualis ſit ſcotomaticus affectus, vt patet tertio de locis affectis. Diſcernitur verò ab epilepſia hæc paſsio ex Cælij Aureliani ſententia, ſiquidem neque ſenſibus priuat ægrotantes, neque ſpaſmo, id eſt, diuerſo raptu afficit. Nec quicquam refert, ſi Galenus eodem tertio de locis affectis, de ſcotomate duntaxat, hoc eſt, de tenebricoſa affectione verba fecerit, vertiginis autem non meminerit, cùm eadem pars in vtriſque afficiatur: quod quidem inueſtigare eo libro propoſuerat, & inſuper quoniam de ſcotomate diſſerẽs, qui maior affectus eſt, quàm vertigo, ſub eius tractatione & vertigo ſubintelligi poterat. Quòd igitur iam dictæ affectiones non confundantur, nec eædem ſint, ac quomodo diſcrepent, & vna ab alia diſcerni queat, ex ſuperius dictis liquet. Sed quoniam vtraque bifariam oriri poteſt, tum primariò affecto cerebro, tum per conſenſum ex ore ventriculi, Galeno auctore tertio de locis affectis, & Paulo cap. 12. lib. tertij: propterea ſi ex primaria cerebri affectione dependeat, vehemens capitis dolor, grauitasque præcedet, aurium ſonitus: item olfactus læſio, & nonnullis etiam (vt Paulus teſtatur) guſtus, atque alterius cuiuſque ſenſus, qui à capite initium ſumit, ex Archigenis teſtimonio. Si verò ori ventriculi cerebrum conſentiat, ſtomachi morſum, quẽ Græci cardiomon appellant, accerſit: ac nauſeam ægri præſentiunt, eodem Paulo auctore, & Galeno, ex Archigenis auctoritate eodem tertio de locis affectis. At quoquomodo fiat, perpetuo ab inæqualem, turbulentum, & inordinatum motum flatuoſi ſpiritus in cerebro iam dictæ affectiones cõſequuntur. ex quo animalis etiam ſpiritus in cerebro conſiſtens euertitur, vt Aëtio viſum eſt, vt propterea non valeat ordinatè, & vt decet, ad propria loca diſtribui. quò fit, vt ad morbum in via, hoc eſt, ad obſtructionem ex prædicto flatuoſo ſpiritu ortam, hæc ſimptomata inſequantur, ſimul atque inæqualẽ cerebri intemperiem. Verùm cùm non ſemper flatuoſus is ſpiritus in capite localẽ habeat generationẽ ex inæquali cerebri intemperie, vt patet tertio de locis affect. ſed interdum ſurſum ex infernis partibus feratur, Galeno teſte quarto de ratione victus & commento aphoriſ. 31. libri tertij, ex iam dictis ſignis illud dignoſcere poteris; ex grauitate videlicet capitis, ac eius dolore, aliorumque ſenſuum oblæſione, ſi in cerebro genitus ſit. At ſi ex ventriculi præſertim ore, aut aliis partibus ſurſum feratur, eiuſdẽ partis primò affectæ indicia præerũt. Gene-

Loco citato. *Quæ pars in eis afficiatur.* *Loco citato.* *Aëtius li. 6. cap. 7* *Quo affectim præter naturã ſint ambæ affectiones.* *Nõ omnid in hiſce affectionibus lædatur imaginatio.* *Reſponſio.* *cap. 2*

cap. 8. *Loco citato.* *Quomodo tenebroſa vertigo ab epilepſia diſcernatur.* *Loco citato.* *3 de loc. affe. loco citato.* *Si primario affecto cerebro fiant, ſigna.* *Si per conſenſum ex ore ventriculi.* *3 de loc affe. cap. 8* *Ad quem cerebri morbum ſequãtur.* *Cauſa.* *Locus citatus.*

ratur autem flatuoſus hic ſpiritus, noo ſummè languente natiua caliditate, prout Galeous aſſerit eodem quarto de ratione vict. cùm ſi perfectè langueret, diſſoluere non inciperet, & propterea cum conatur calor ipſe natiuus corporis humores tum diſſoluere, tum effundere, verum ipſos tenuare, & per inuiſibilia foramioa excernere nō valeat, tunc ſpiritus flatuoſua ortum habet: & in capite contentus non ab re inæqualiter, & ioordinate mouetur. qua etiā ratione fit, vt ſæpenumerò hæc ſymptomata in iudicationibus fiaut; conatur nanque eo tempore natura humores euincere, diſſoluere, & demum excernere. hic autem flatuoſus ſpiritus, ſi in cerebro geoerationem habeat, ex frigido ac glutinoſo humore vt plurimum ortum ducat, Paulo teſte, & propterea ea quauis leui occaſione, calfacto capite, vtputa ſi ſub ſole æſtiuauerint, vertigo ſeu ſcotoma excitatur. At ſi ori vētriculi, aut reliquis partibus cerebrum conſentiat, ex vitioſis, calidis, & acribus ſuccis io ipſis redundantibus, eiuſdem qualitatis vapores, ad caput delati potiſsimum iam dictas affectiones efficiunt, vt Aetio viſum eſt. Facilè etiam prædictis affectionibus corripiuntur, quibua conſuetæ excretiones ſunt ſuppreſſæ: cruditates quoque, & ardorea aſsidui, & ebrietates eas efficiunt, eodem Aëtio auctore: quæ omnia ea egrotantium, ſeu aſtantium relatione percipi poteruot. Prædictæ autem affectiooes paruifaciendæ non ſunt: nam vertigo proxima eſt morbo comitiali, & aploplexiæ, quemadmodum Galenus teſtatur commento aphoriſ. 17. tertij lib. vtræque etiam affectiones medium quodammodo obtinent, tum earum, quæ periculo vacant, tum pernicioſarum, eodem Galeno auctore quarto de Ratione victus in morbis acutis. non ergo penitus periculo vacant. Promptè enim, vt diximus de vertigine, ita & ſcotoma permutari poterit in affectus pernicioſiſsimos, vtpote quod proximi ſint eiſdem, præſertim morbo comitiali, & apoplexiæ: & ſi ea, quæ oculis obuerſantur, ſanguinolentióra ſe videre putent ægri, ad inſaniam magis apti ſunt, Aëtio teſte: in qua non imaginatio duntaxat, ſed & ratio læſa eſt, vt ipſe teſtatur. qui verò purpurea videot oculis obuerſari, apti ſunt (eodem Aëtio auctore) ad morbum comitialem tranſmutari. Vehementeſcit autem ſcotomatica paſsio hyeme, vt Cælius Aurelianus inquit, vel veris temporis initio, præterea ſæpe futuram denunciat epilepſiam. veterea denique (vt idem ait) paruam epilepſiam vocauerunt. Quod autem ad earum curationem ſpectat, aër eligendus erit temperatus, purus, & lucidus: fugiant autem nebuloſum, & craſſum, nocturoum. A veotis pariter caueant, maximè auſtralibus. Radioa ſolis & lunæ viteot: velut etiam aſpectum rerum velociter motarum, vt currentis fluminis, aut in circum, vt io rotæ, & trochi, ac profundarum rerum aſpectum. Somnus ſit mediocris, non immediatè poſt cibum, ſed ſaltem per duas horas poſt: vtetur que diurnus, ac in loco multum calido factus: neque caput ipſum multum calidum teneat. Ventris excrementa nitendum, vt ſingulis diebus excernantur: in quo ſi natura auara fuerit, clyſteribus, vel glandibus ea excitanda erit. Exercitio vtendum erit temperato; in quo quantum poſsibile erit caput quieſcat: cuius vice frictionibus cerebro vteodum, manè præſertim, priuſquam ſurgant: quæ à ſupernis partibus cœptæ ad infima deſinant. Ab animi affectibus, ſeu perturbationibus caueodum, præſertim ira, timore, & mœſtitia. Pariter & clamorea, cootentiones, & cantus fugiendi ſunt: venus quoque omnino vitanda eſt. Cibi eligendi ſuot boni ſucci, concoctu faciles, flatus exortes, ſtomacho, ac ventri commodi, ſintque modici. Propterea & ſatietas, non minus & fames vitanda erit. Vinum bibeodum, verùm modicum ſit, album, & tenuiſsimum, & noo valde vetus, ne caput percutiat: qua ratione euaporantes cibi, quales ſunt cepa, allium, porrum, atque id genus alij vitentur: & à cibo ea exhibeātur, quæ vim habeant aſtringendi, ne vaporea ſurſum ad caput ferantur, & præſertim ſi vitio ſtomachi fiant prædictæ affectiones. In ipſa vero acceſsione excitare ægros conuenit tum odoratis medicamentis, tum frictionibus, & id genus aliis, Paulo auctore: quo tempore, & glādibus, aut clyſteriis vti præciperem. Poſſent autem glandes confici ex hiera, agarico, ſale gēmæ, & deſpumato melle. Clyſteres verò ex furfuris, mercurialis, maluarum, betæ, florum chamæmeli, & ſalis decocto, in quo vnc. iij. olei amygd. dulcium, communis, aut anethini ij. mellis roſacei & drach. hieræ picræ Galeni adiicias, & vtare. Vbi verò cōquieuerint, & vires robuſtæ fuerint, nihilque aduerſetur, vena ſecanda erit, ſiue principium affectionis fuerit, ſiue tempus iam progreſſum fecerit (Aëtij præcepto, ac Pauli) humeralis videlicet, ſeu externa, aut media, verùm oon aceruatim ſanguis euacuandus erit, cùm ea qualibet occaſione ægri concidant, ſed pluribus detractionibus, ea quibuſdam interuallis vtentes, congruam explebimus menſuram. Hoc autem tempore caput irrigetur (ea Aëtij ſententia) aceto, & roſaceo, admiſto polygoni aut hædere ſucco, pro cauſæ diuerſitate. Si vero aliquid ſanguinis detractionem impediat, aluus ſubducenda erit, primùm acri clyſtere, poſtè à purgante pharmaco, redundanti humori ſemper ipſum adaptando: quemadmodum idemmet Aëtius præcipit, præcedente tamen eius concoctione, ac præparatione, bile ſiquidem redundante ex oxyſaccharo, & ſyrupo de infuſione roſarum, ſucco cichorij, & id genus aliis: hocque demum purgāte medicamento vtendum, Corticum myrobalanorum citrinarum excipe dra. iiij. fiat decoctum in aquis cordialibus; in quo diſſaluas mānæ Calabriæ vnc. ij. & s. aut ſyrupi ex pluribus infuſionib. roſarum rubearum vnc. 4. antidoti diacatholicon drac. vij. & fiat potio: etſi malum non ceſſerit, aliaque purgatione opus fuerit, catapotia formentur rhabarbari cum ſpica ſpica dra. j. & trochiſcati agarici, aut pulueris hieræ ſimplicis ſcrup. ij. cum infuſione, vel ſucco roſarum: & poſt aliquod interuallum, vel mannæ Calabriæ vnc. ij. vel ſyrupi ea pluribus infuſionibus roſarum rubearū voc. iij. in aqua cichorij, vel borraginis diſſolutas aſſumat. At ſi craſſus fuerit, qui redundarit ſuccus, pituita videlicet, aut fortè nigra bilis, ab eorum coctione, & præparatione, quæ ex his perficiatur, quæ præcepimus cap. de dolore capitis ex pituita, & cap. de melancholia, catapotia tribue ea arabicis pilulis, aut ſine quibus, aureis, vel cochiis, agarico addito. Poſt quæ, ſi pituita redundarit, myrobalanorum chebularum decoctum, & ſyrupum ea pluribus infuſionibus roſarum rubearum exhibe. Si oigra bilis, poſt catapotia, exhibe ſenæ, epithymi ana drach. j. corticum myrobalanorum indarum drac. ij. in aqua fontana, vel lupulorum fiat decoctum, in quo ſacchari borraginati vnc. ij. diſſolue: aut ſyrupi præ-

Flatuoſi ſpiritus generatio. *Eodē loco.* *Cur in iudicationibus vertigines fiant.* *Prognoſtica.* *Citato loco.* *Curatio.* *Victus ratio.* *Quę in ipſa acceſsione facienda ſint.* *Quę facienda vbi ſ. quieuerint. Vena ſectio.* *Purgatio.* *Bile redūdante.* *Si pituita redūdarit, aut nigra bilis.*

prædicti ex pluribus infuſionib. roſarum rubearum drac. ij. Poſt quæ cucurbitulæ cum ſcarificatione ad occipitium attigendæ ſunt: mox apophlegmatiſmis pituitam à capite per os detrahentibus ſuperius iam dictis, vtendum. Naribusque infundatur aqua hordei cum corticibus, cũ anagallidis ſucco, aut radicis betæ, vel cyclamini. Gargariſmus quoque vtaris ex origani, & pulegij decocto cum aceto mulſo, vt inquit Aëtius. Odor inſuper ſuſcipiatur per nares ex amaracij, ſampſuchi, & hyſſopi, ac florum ſtœchadis decocto, caſtoreo pauco addito, & moſco, ac aceto pauco. Ex pulegio item tuſo, vel origano, aut ſinapi cum aceto commiſto procurare ſternutamẽta præcipit Theodorus Priſcianus libro ſecundo ad Timotheum, ca. 3. præſertim ſcotomaticis. Deinceps æger ad balneum ducatur præſertim naturale aluminoſum, etſi caput in balneo ſupramodum incaluerit, aut valde calidum caput habeant ægri, roſaceo caput ipſum cum aceto irrigandum erit, in ſyncipite præſertim, & circa frontem, & tempora. Quod ſi adhuc affectio perſeuerauerit, neque prædictis ceſſerit, præſertim ſi ex vaporibus calidioribus per arterias ſurſum elatis prædictæ affectiones fiant, arteriæ ipſæ iuxta tempora ſitæ ſupra aures incidendæ ſunt, non modo Galeni 3. de locis affectis præcepto cap. 8. verumetiam Pauli, & Aëtij: quarum inciſionis modum addiſces ex Paulo libro ſexto cap. 4. Quanquàm, vt Gale. aſſerit, non omnes huius auxilij beneficio curati fuerint: tum propterea quod per altiores arterias, quæ ad cerebrum ex ipſius baſi per retiformem plexum aſcendunt, vaporoſus, calidusque ſpiritus interim elabitur, ac cerebrum implet, tum etiam quòd ſpiritus flatuoſus poterit ex inequali cerebri intemperie oriri: & proinde ſi prædictæ affectiones altero prædictorum modorum excitentur, nullam vtilitatem ex prædictarum arteriarum ſectione ægri ſuſcipient. Quare priuſquam incidantur, ſummopere laborandum erit, vt exquiſitè illud diſtinguatur. Inæqualis enim cerebri intemperies in contrarium alteranda erit, quemadmodum & conſuetæ excretiones detentæ prouocandæ ſunt, ſi earum retentio prædictarum affectionum cauſa ſit, cruditates, ardores, ac ebrietates corrigendæ, ſi ex eiſdem ortum duxerint. At ſi ex humoribus in ventriculo, præſertim eius ore contentis, vaporoſus ſpiritus ad cerebrum delatus eas progignat, vomitu curari poterunt ex anethi, & raphani decocto, in quo acetoſus ſyrupus, aut oxymel permiſceatur: tepidumque potiſsimum à cibo aſſumatur. Quòd ſi non ſuffecerit, conducet etiam eos purgare ex picra Galeni, aut ſtomachicis pilulis, myrobalanorum citrinorum, aut chebularum decocto, & manna Calabriæ, ſeu ſyrupo ex pluribus infuſ. roſarum rubearum, pro ratione diuerſitatis vitioſi ſucci redundantis. Similiter in alijs corporis partibus redundarint, eaſdem inſpiciendo, ex eiſdem quoque redundantes ſucci purgandi erunt, caput ipſum non deſpiciendo, imo ipſum ſemper roborare oportet, cùm dictæ affectiones ad cerebrum pertineant, licet per alterius partis conſenſum ipſum afficiatur, vt patet tertio de locis affect. & propterea vertigines citò emendabis, vt inquit Marcellus in ſuo de medic. lib. cap. 3. ſi betæ nigræ ſucco tempora perlinas: inſuper efficaciſsimum remedium eſſe ab abolendam eam, ſi abrotonũ tritum in vini potione tepidum bibatur: vel cum oxymelle non acri accipiatur. Et hæc ſimul de vertiginis, & tenebricoſæ vertiginis curatione dicta ſufficiant, cum non niſi ad inuicem ratione maioris, & minoris differant, vt iam diximus.

A purgatione qua peragida ſint.

Inciſio arteriarum iuxta tempora.

Si per conſenſum fiât, curatio.

Loco citato.

Περὶ ἐπιληψίας. De Epileſia, ſeu morbo Comitiali.

CAP. XVIII.

CVM proxima ſit (Galeni auctoritate) vertigo ei affectioni, quam Græci ἐπιληψίαν dicunt, non ab re de ea hic tractandum duxi. Cõſueuerunt quoque eundem affectum (vt ex Trallianí verbis liquet) non modo ἐπιληψίαν, hoc eſt, ſupra comprehenſionem nuncupare, nam ſupernæ partes in eo comprehenduntur, ſenſusque detinentur, verumetiã quidam hũc eundẽ affectum, ἱερὰν νόσον, hoc eſt, ſacrum morbum: ſacrum etenim, & honoratum eſt cerebrum, quod in eo afficitur: alij verò, eo quòd validius, & contumax ad amouendum, ſit, ἡράκλειον νόσημα, hoc eſt, herculeum morbum appellarunt; quemadmodum Galenus libro ſexto de morbis vulgaribus teſtatur: Hippocrates autem puerilem morbum appellare conſueuit, vt libro de aëre, regionibus, & aquis, Galeno teſtante, patet. Quidam etiam falſa opinione decepti ſacrum morbum nominauerunt. Celſus vero cap. 23. tertij lib. maiorem morbum, ſeu comitialem ipſum nominat, eo quòd laborantes in comitiis manifeſtabantur, interrumpebanturque ea, quo die aliquis concidiſſet: alij etiam aliter nominauerunt, vt idẽ Trallianus teſtatur. Sed quoniam parum noſtro conueniunt inſtituto, propterea cuncta ea ſcribere oportet: ſatis etenim erit quoquomodo nominetur, quòd eius eſſentia, ſeu ſubſtantia non te fugiat. Nãque teſtatur Galenus tertio de locis affectis, cõuulſio eſt omniũ corporis partiũ, non perpetua, ſed quæ ex temporum accidit interuallis, cum mentis, ac ſenſuũ oblæſione: quàm ſententiam ſectatus eſt Paulus cap. 13. libri tertij, cùm dixit, quod epilepſia totius corporis conuulſio exiſtit cum principum operationem læſione. Differt igitur ab emproſthotono, opiſthotono, atque tetano, quæ differentiæ ſunt veræ cõuulſionis, quoniã in iã dictis perpetua, in morbo comitiali ex temporum interuallis conuulſio accidit. Inſuper quia in vera conuulſione nullum ſit principibus functionibus nocumentum, in morbo autem comitiali nõ modo functiones principes, verum & ſenſibiles operationes ſuſcipiunt detrimentum, quemadmodum ſcriptum reliquit Galenus eodem libro de locis affectis, & libro de differentiis ſymptomatum. Cæterùm quòd cerebrum in hac affectione lædatur, liquidò conſtat ex Galeno libro primo de cauſis ſymptomatum, & tertio de locis affectis, quo loco dicebat, Ex his igitur omnibus planè conſtat in cerebro hanc affectionem conſiſtere. Inſuper ex Aëtio, qui in omnibus comitialibus morbis cerebrum affectum eſſe inquit: & Trallianus capitis vitium eſſe aſſerit: nec minus & ex Pauli verbis hoc idem confirmatur. Quòd ſi prædictorum auctoritates non ſuffecerint, ex propriis cerebri functionibus læſis, tum principibus, tum motricibus, & ſenſibilibus, vt patet ex iam dicta eius definitione, illud patere poterit (& ſi plures ſint eius differentiæ, vt dicemus.) Nanque in omnibus commune eſt, quod cerebrum afficiatur, eodem Galeno auctore tertio de locis affect. & Aëtio, qui in hoc ipſum ſectatur. Verũ nũquid cerebrũ

Trall. lib. 1. cap. 15

6. de morbis vulgar. commentario 6. comment. vlt.

cap. 7

Morbus comitialis quid ſit.

Quibus à conuulſione, & diſtinctione differat.

Quæ pars in eo afficiatur.

3. de loc. aff. cap. 7

De differ. ſympt. cap. 3

1. de cauſis ſymp. cap. 8

3. de lo. aff. cap. 7

Aëtius lib. 6. ca. 13

3. de loc. aff. cap. 7

Numquid cerebrū vt ſimilaris aut vt inſtrumentalis pars afficiatur.
Sect. in fine.
Loco citato.

ipſum, vt ſimilaris pars, an vt inſtrumentalis noxam ſuſcipiat, nondum liquet. quamuis ſi quis Hippocratis verba ſexto de morbis vulgaribus ritè contemplauerit, dum dixit, Melancholici magna ex parte comitiali morbo afficiuntur, & contra, morbo comitiali laborantes, efficiuntur melancholici; percipiet vtique, vt inſtrumentalem partem hoc eſt, ſecundum ventres, & non tanquam ſimilarem affectum eſſe. & ſi nec Galenus illud indeterminatum reliquerit: nam tertio de locis affectis dicebat. Igitur vt craſſus pituitæ ſuccus, ita hic quoque, de melancholico verba faciens, comitialem morbum ſolet efficere, vbi in meatibus ventriculorum cerebri continetur, ſiue is medius ſit, ſiue poſtremus:

cap. vlt.

& ſecundo de cauſis ſymptomatum, ſub his verbis idem confirmauit, dum dixit, Quemadmodum & apoplexia, & morbus comitialis ob pituitæ in ventriculis ipſius cerebri aceruatæ multitudinem accidere videntur: & illud ratione comprobans ſubdebat, Proinde horum ſymptomatum tum generatio, tum ſolutio ſubitaria eſt, id quod per corporum intemperiem fieri haudquaquam poteſt: & eodem tertio de locis affectis hoc idem approbans, hæc verba

cap. 7.

conſcripſit. Cæterùm velox eius diſcuſsio; craſſum humorem ſpiritus meatum in cerebri ventriculis obſtruentem, hunc maximè affectum peperiſſe declarat: & paulò infrà ſubdebat, Sed à craſſo ſemper humore hanc affectionem induci argumento eſt, quòd & ſubito fit, & ſoluitur confeſtim: nam ſubitariam meatuum obſtructionem à craſſo, viſcoſoque humore fieri conſtat. Afficitur igitur cerebrum, non vt ſimilaris pars, ſed vt inſtrumentaria, quoniam ſecundum eius ventres in morbo comitiali, vt liquidò ex iam dictis patere poteſt: quamuis & corpus eius parum quodammodo coafficiatur, vt quarto de locis affectis liquet.

cap. 2.
In quibus cerebri ventriculis hæc læſio fiat.

Si quis autem altiùs inueſtigare velit num anteriores cerebri ventriculi, medius, ſeu poſtremus in comitiali morbo afficiatur, pro comperto in Galeni doctrina habebit, non anteriores, vt Medicorum vulgus refert, ſed medium, aut poſtremum affici. Ait nanque Gale. tertio de locis affectis, ca. 7. craſſum pituitæ ſuccum, aut melancholicum comitialem morbum efficere, vbi in ventriculorum meatibus retineantur, ſiue is medius ſit, ſiue poſtremus. igitur aut medius, aut poſtremus ventriculus, & nō anteriores ex eius ſententia afficiuntur. Adhæc ſi impediente craſſo humore animalem ſpiritum, qui in ventriculis cerebri continetur, quominus poſsit exire, iam dicta affectio oriatur, eodem Galeno auctore: isque animalis ſpiritus proprium ipſius animæ inſtrumentum ſit, tum in ſenſibilibus actionibus, tum in his, quæ à cōſilio & voluntate prodeunt, perficiendis: qui videlicet in ipſius cerebri ventriculis medio, maximeq́; poſtremo, continetur; quia inquam inficias ibit eorum aliquem in comitiali morbo affectum eſſe, & non anteriores? præparant nanque, ac conficiunt ipſi cerebro animalem ſpiritum, & non confectum, ac præparatum continent, veluti poſtremus, & medius, duo anteriores ventriculi, vt patet octauo de

cap. 10

vſu partium: & quamuis ſimul veluti ductus quidam ſint, ac canales ad ſuperfluorum effluxionem accommodi ad infernas perforationes in nares, alioquin

cap. 6.

animal, eodem Galeno teſte præcitato libro octauo de vſu partium, apoplexiis frequenter præhenderetur, niſi viam quandam horum excrementorum, quæ ſæpe excipiunt, effluxui accommodam natura præparaſſet: & propterea foras per narium meatus eadem excerneret, non propterea dicendum erit, quòd oblæſis eiſdem cerebri anterioribus ventriculis, comitialis morbus fieri poſsit.

Quis præter naturã affectus ſit.

Cum neque apoplexia ex affectione ipſorum duntaxat generari poſſet, niſi & medio, ac poſtremo ventriculo communicaretur affectio. opus nanque eſt in vtriſque affectibus, vt tum anterior cerebri pars, quàm poſterior afficiatur, vt patet 4. de locis affectis cap. 2. propterea detentis præter naturam excrementis in anterioribus cerebri cauitatibus, niſi impartiantur medio, aut poſtremo, ſeu medio, & poſtremo ventriculis, nec epilepſia, nec apoplexia, iuxta Galeni ſententiam, generari poterit. Num verò iam dictus affectus morbus ſit in Galeni doctrina, vel ſymptoma, haud difficulter ex eiuſdem verbis percipi poterit. Nam quòd morbus ſimilaris non ſit, patet tum ſecundo de Cauſis ſymptomatum, cap. vlt. tum tertio de locis affectis, cap. ſeptimo, cum aſſeruit, non vt partem ſimilarem, ſed vt inſtrumentariam, cerebrum in hac affectione lædi. Propterea non mutando cerebri temperamentum cauſa aliqua comitialem morbum generat: ſed vbi ei nocet, veluti parti inſtrumentariæ: neque enim adeò eſſet ſubitaria eius tam generatio, quàm ſolutio. Atquòd nec morbus ſit in compoſitione, vt quidam falsò ſentiunt, & ſi cerebrum tanquam inſtrumentum lædatur, ex eodem Galeno liquet præallegatis locis: dicebat nanque tertio de locis affectis, cap. 7. quòd velox diſcuſsio huius affectionis, craſſum humorem ſpiritus meatum in cerebri ventriculis obſtruentem hunc maxime affectum peperiſſe declarat, & paulo infrà ſubdebat, quòd impediente humore animalem ſpiritum, qui in ventriculis cerebri continetur, quo minus valeat exire, eadem exoriebatur affectio, & ſecundo de Cauſis ſymptomatum, cap. vlti. morbum comitialem ob pituitæ in ventriculis cerebri aceruatæ multitudinem accidere. Sequitur ergo, vt ex prædictis conſtat Galeni verbis, comitialis morbus ad ventriculorum cerebri obſtructionem, quæ eſt morbus in via, & non eſt ipſa obſtructio prædictarum cauitatum morbus comitialis, velut quidam, licet falsò, aſſerere auſi ſunt, nec inſuper in alio genere morborum in compoſitione connumerari poterit, aut in continuitatis ſolutione: cùm nec illud imaginari queat aliquis, & Galen. vbique locorum fateatur, affectum hunc præſertim per eſſentiam genitum perpetuò ad obſtructionem conſequi. Erit igitur connumerandus in ſymptomatum aliquo genere: quamuis à Celſo tanquam vetuſtiſsimo auctore, vt qui nullam fecerit inter ſymptoma, & morbum differentiam, morbus comitialis appelletur. In prædictorum enim ſymptomatum numero à Galeno libro de Differentiis ſymptomatum cap. tertio connumeratur: nam cùm deprauati motus ſymptomatum meminerit, ſic ad verbum ait, Si verò non ſolùm totum corpus conuellitur, ſed principum quoque functionum prohibitio fiat, ſymptoma tale epilepſia nuncupatur.

In quo genere ſymptomatũ reponatur.

In genere ergo noxæ functionum ſymptoma exiſtit, non tamen naturalium, ſed animalium: quæ cùm in triplici ſint differentia, in cunctis per morbum comitialem noxa exiſtit. Nanque cùm de genere ſit conuulſionis, eodem Galeno teſte tertio de Locis affectis, cap. 7. erit & in eo affectu motrix facultas deprauata. Inſuper cùm is, qui ſic laborat, neque audiat,

neque

neque vllo ſenſu quippiam percipiat, vt idem Galenus eodem lóco teſtatur, erunt quoque in eo affectu ſenſibiles omnes functiones ablatæ. Adhæc cùm ratio ſimul cum memoria oblæſa ſit, cohibitæque ſint principes functiones omnes, vt idem Galenus libro de Differentiis ſymptomatum, cap. 3. & tertio de locis affectis, cap 7. ſcriptum reliquit, iure fatendum erit in hoc ſymptomate cunctas animales functiones oblæſas eſſe; verum motricem facultatem deprauatè: principes autem, & ſenſibiles ablatè. Præcedit hoc vitiũ (Paulo auctore) corporis, animique ſtatus minime arbitrarius, triſtitia, & eorum quæ perceperunt obliuio. Turbulentæ inſomniorum imagines. Capitis dolor, eiuſque repletio continua, iracundiam maximè, pallor faciei, & inordinatus linguæ motus. Nonnulli vero ipſam quoque mordent. Quamprimùm autem malum hoc inuaſerit, vt idem Paulus teſtatur, ægri concidunt, conuelluntur que, ſtertunt, ac interdum impotens quædam vox eis ſuboritur, minimè aliquid ſignificans. Verùm peculiaris admodum eiuſdem vitij nota eſt oris ſpuma, cùm alia communiter aliis quoque morbis euenire poſſint. Non deſunt etiam quibus vrina, & ſtercus præter voluntatem excernatur, nonnullis & genitura. Celſus autem dixit eiuſdem mali indicia eſſe, quod homo ſubitò concidit, ex ore ſpumæ mouentur: deinde interpoſito tempore ad ſe redit: & per ſeipſum conſurgit. At non ab re admodum peculiare indicium eſt huius affectionis oris ſpuma. Nam cum eiuſdẽ generatio ex duarum ſubſtantiarum mixtione cõficiatur, tanquam ex materia, altera ſpirituoſa videlicet, & altera humida, Galeno teſte commento aphor. 43. libri ſecundi, & 30. ſeptimi lib. earum autem mixtio ambabus in multa perfractis, & multis mutuo complexu paruis ampullis ab ipſis effectis, fit, quem confractum, ac mixtionem nonnunquam violentus motus, & inæqualis, vel vtriuſque, vel alterius duntaxat ſubſtantiæ, nonnunquam verò fortis calor operatur: interim autem & ambæ concurrunt non abre in ipſis comitialibus morbis, non ex immodico inquam calore, ſed propter motus vehementiam, ac inæqualitatem, & violentiam, quę propter conuulſionẽ in eis fiunt, ſpuma generari conſueuit: quemadmodum idẽ Gal. com. eiuſdẽ aphor. 43. teſtatur; potiſsimum cùm in eiſdem corporibus iam dictæ duæ ſubſtantiæ reperiantur, ſpirituoſa ſcilicet, & humida. id quod nec in vertigine (cum non adeò violentus fiat motus) euenire conſueuit, neque in apoplexia, cùm non modo vehemens motus, imo neque vllus in ipſa appareat. Hippocrates verò libro de morbo ſacro reddens cauſam huius dixit, Spuma verò ex ore prodit epilepticis ex pulmone: cũ enim ſpiritus non ingrediatur in ipſum, ſpumeſcit, & ebullit, velut moriens. at lib. de flatibus aliã tradidit cauſam. Relinquitur propterea, vt ipſius comitialis morbi ſit peculiaris nota oris ſpuma. Verùm quoniam non vno tantummodo is generationem habet, capite videlicet primariò laborante, ſed duobus adhuc aliis modis oriri poteſt, ita vt tres ſint eius differentiæ: quanquam omnibus commune ſit, quòd cerebrum afficiatur: quarum vna eſt, conſiſtente in ipſo cerebro affectu primò, & per ſe, id quod pluribus epilepticis euenire conſueuit. Altera eſt cum cerebrum ipſum ventriculo, & præſertim ori eius conſentit. Tertia verò morbi comitialis ſpecies, ſeu differentia, quanquam ea raro fiat,

Signa, quæ ipſum præcedunt.

Eiuſdem inuadentis ſigna.

Cur oris ſpuma peculiare ſit ſignũ morbi comitialis.

Tres comitialis morbi differentiæ.

cùm videlicet à parte aliqua inceperit affectus; qui deinde ægro etiam ſentiente, ad cerebrum vſque aſcendat, velut Gale. tertio de locis affectis ſcriptum reliquit: quem Paulus, Trallianus, & Aetius ſectati ſunt. Hac de re quibus indiciis quælibet earum dignoſcenda ſit, ac ab aliis diſcernenda, operæpretiũ erit declarare. Qui primario capitis affectu comitiali morbo laborant, hoc modo argui poterunt, nanque vt teſtatur Trallianus, capite grauantur, oculi obſcurantur, & caligant, tardéque ſentiant: vehemens quoque in his conuulſio apparebit, vt patet tertio de locis affect. At quibus à ſtomacho vitium hoc oritur, palpitatio ipſius percipitur, & turbatio quædam, & eroſio. Item morbi acceſsionem tum potius ægri ſentiunt, irritantúrque cùm tardè ipſos cibum ſumere, aut nullum contingit, Tralliano & Paulo teſtibus: quemadmodum Galeno auctore quinto de locis affectis, cuidam grammatico iuuenti euenìebat; qui quoties vel nimis vehementer doceret, aut cogitaret, aut inediam ſuſtineret, aut iraſceretur, morbo comitiali corripiebatur, ortum ducente ex ipſo ore vétriculi primariò affecto, vtpote quod facilè ſentiret, & deinde per conſenſum cerebro oblæſo. At ſi ob aliam quampiam particulam morbo comitiali laborant, diſtributionem mali ex eadem parte primariò affecta ad ſuperiora, hoc eſt, ad cerebrum fieri manifeſto percipiũt, prædicuntque id quod futurum ipſis eſt, cum diſtributio vitij ad cerebrum vergere incipit, ſiue qualitas quædam ſit, quæ alteratis per continuationem partibus à parte affecta ad cerebrum aſcendat, aut ſpiritalis quædam ſubſtantia tranſmittatur. His etiam accedit, vt ſine vehementi conuulſione concidant, ſed veluti ſaliendo per interualla concuti videntur: quanquàm & id commune etiam ſit his, qui à ſtomacho comitiali afficiuntur. Hanc differentiam comitialis morbi à crure initium habentis primùm Galen. vidit, cùm adoleſcens adhuc eſſet, in puero, qui tertiumdecimum ætatis annum agebat, narrante puero ipſo diſpoſitionem ipſam à crure initium capere, mox illinc recta aſcendere per femur, lumbos, ac per latera ad ceruicem, donec ad caput perueniret. quod cùm primùm tangeret ipſum haudquaquam ſibi conſtare dicebat. Verùm quale eſſet id, quod ferebatur ad caput interrogatus puer, nihil habuit, quod reſponderet. Alius tamen adoleſcens mentis compos, qui ſatis poterat, & ſentire quod fiebat, & alteri enarrare, dicebat veluti frigidã quandã aurã eſſe, id quod aſcendebat, vt patet tertio de locis affectis. Tale etiam quiddam contingit in his, qui à ſcorpio, aut aliqua alia venenum eiaculante beſtia icti ſunt. Cæterùm cùm ſymptoma ſit comitialis morbus, ad morbumque in cauitate, ſeu in via conſequatur, eius cauſa inueſtiganda erit: quæ à Gale. quoniam ſubitò fit, ac ſoluitur confeſtim hæc affectio, quòd nulla alia eſſe poterit quàm craſſus, lẽtuſque humor tertio de locis affectis adſtruitur. Nam ſubitariam meatuum obſtructionem, (vt ipſe refert) à craſſo, viſcidóque humore fieri conſtat. Atqui cùm craſsi humores in duplici prima differentia reperiantur, pituitoſi videlicet, & melancholici, non ab re ab eodem decretum eſt, quòd velut craſſus pituitæ ſuccus, ita & is qui atræ bilis naturam habet, comitialem morbum ſolet efficere: id quod confirmauit Paulus, dum dixit, morbi comitialis modò humorem pituitoſum, modò melancholicum cauſam eſſe. Tenuis nanque humor, cali-

3. de loc. af. citato loco.

Quibus indiciis quælibet earũ dignoſcatur, ac ab aliis diſcernatur.

3. de loc. af. cap. 7

Galeni hiſtoria 5. de loc. affe. c. 6

Altera Galeni hiſtoria.

cap. 7

Ad quem morbum ſequatur hæc affectio.

Quæ ſit eius cauſa. Loco citato.

dusque exiſtens haud ita ſubitò obſtructionem gignere valet, ſed longo forſan tempore auctus obſtruere poſſet, non tamen morbum comitialem progignere, qui ſubitò fit, confeſtimq́ue ſoluitur. Ij igitur ſucci ſunt, qui cerebri meatus obſtruentes, impedientéſque animalem ſpiritum, qui in eiſdem cerebri ventriculis continetur, quominus poſsit exire, morbi comitialis auctores fiunt. Verum nunquid vnus, vel alter in cauſa ſit, ne ſermo protelетur, percipere poteris ex his, quæ diximus, indiciis ſucci melãcholici cap. de melacholia, & pituitę cap. de dolore capitis orti ex pituita. Hæc de cauſis morbi comitialis primariò affecto cerebro. At ſi per cõſenſum fiat, ſicut diuerſus eſt generationis modus, ita diuerſæ eius cauſæ eſſe potęrunt, quæ vbi ad cerebrum aſcenderint, ipſum affligentes morbi comitialis auctores fiunt. Sed mox non iniuria quæret aliquis, nunquid conuulſio comitialis dici poſſit de repletione, an de inanitione? cùm ab Hippocrate decretum ſit aphoriſ. 39. ſexti libri, eam vel ab vna, vel ab altera cauſa gigni poſſe: eadem ſententia quoque confirmata eſt Galeno tertio de locis affectis: cui reſponſum volo ex Galeni verbis, commento aphoriſ. 70. quinti libri, eam eſſe ex repletione: dicebat nanque conuulſionem ex euacuatione factam acutiſsimam eſſe, ac pernicioſiſsimã, eam verò, quæ ex repletione neruoſarum partium fit, qualis in morbo comitiali, neque acutiſsimam, neque ſimiliter periculoſam eſſe. Conuulſionem igitur Galenus in his verbis in morbo comitiali factam connumerat inter eas, quæ ex repletione neruoſarum partium fiunt. Verùm adhuc inficias ibit, hoc veritatem fortè habere poſſe in morbo comitiali per eſſentiam orto, at in eo, qui per conſenſum euenit, ſiue à ventriculi ore, ſiue ab aliis quibuſdam partibus, haudquaquàm veritatem habebit; cùm nulla repletio partiũ neruoſarum in prædictis percipiatur, neque cerebri cauitates obſtruantur, cùm in eis humor craſſus, ac viſcidus non comprehendatur, veluti in morbo comitiali per eſſentiam genito, primariò ipſo cerebro affecto. Atqui dicemus nos perpetuò in quouis comitiali morbo conuulſionem fieri, neruorum principio ſeipſum quatiente, quò excutiat id quod noxium eſt, vt tertio de locis affectis liquet, quocunque modo ipſe excitetur, verùm ſi primariò affecto cerebro exoriatur conuulſio, haud abſimilis eſt eis, quæ à ſpinali medulla principium habent, conuulſionibus, irrigata explantatione ex eo humore, qui in cerebro comitialibus comprehenditur, vniuſcuiuſque nerui: quemadmodum idemmet Galenus teſtatur eodem tertio de locis affectis, & ſexto de morbis vulgaribus illud idem confirmauit, cùm dixit, Cauſa autem morbi comitialis (intelligens de eo, qui per eſſentiam ortus eſt) craſſus & frigidus eſt ſuccus congregatus quidem in ventriculis cerebri, comprehendens autem & explantationes ſcilicet neruorum, & maximè primum principium ſpinalis medullæ. Qua de re nemo vereri debet, conuulſionem hanc in numero earum eſſe, quæ ex plenitudine ſunt: repleti ſunt nanque in ea cerebri ventriculi, irrigati, ſeu humectati neruorum exortus, ac ſpinalis medullæ principium: de qua etiam conuulſione eius verba intelligi debent commento aphoriſ. 70. quinti libri. Verùm de ea conuulſione, quæ in morbis comitialibus per conſenſum affecto cerebro contingit, non abſque ratione hæſitandum erit, num de repletione, aut de inanitione dici debeat: nãque in his quoque veluti ſaliendo per interualla concuti ægri videntur: At quod neruorum principium, cerebrum videlicet, huiuſcemodi motu cõcutiatur, vt à ſe expellat quicquid fuerit, quod à parte primo affecta ad ipſum affertur, nemo vereri debet, & Galenus tertio de Locis affectis, decretum reliquit. propter hoc ergo epilepticæ in his fiunt conuulſiones. Sed ſi veritatem fateri velimus, ea neque de repletione, neque de inanitione dici poterit. Et ſi dixeris quãlibet conuulſionem, aut ex plenitudine, vel euacuatione fieri, iuxta præallegatam Hippocratis ſententiam; reſpondebimus nos illud veritatem habere in his, quæ per eſſentiam fiunt, conuulſionibus, & non in his, quæ per conſenſum, ex Galeni doctrina commento aphoriſmi primi quinti libri. Nanque in his ſimilis aliquis motus cerebro euenit, qualis ſtomacho interdum à re quapiam moleſtato accidere ſolet: quippe cum à ciborum mole grauatur, aut vbi corruptis cibis morſu infeſtatur: tunc nanque ſingultu affici conſpicitur. ſic etiã & cerebrum idem pati exiſtimandum erit, cùm aliquod à parte primo affecta ad ipſum affertur: quæ licet mole minima, facultate tamẽ quammaxima eſt. Sed mox in dubium venit num morbus comitialis hoc modo per conſenſum genitus, velut & is, qui primariò affecto cerebro fit, ad morbum in via, ſeu in cauitate ſequatur? Cui reſponſum volo, eum quoque ad morbum in via, ſeu in cauitate inſequi: nam licet humor craſſus in cerebri ventriculis ſpiritus meatum obſtruens non comprehendatur veluti in morbo comitiali per eſſentiam genito, conſtringuntur tamen in hac affectione ſpiritus meatus, ac cerebri ventriculi, cùm primùm cerebrum ipſum concutitur, vt à ſe expellat quodcunque fuerit id, quod cõtriſtat. atqui cauitates partium non modo læduntur, aut pereunt, eis obſtructis, conſtipatis, coaleſcentibus, aut in ſeſe reſidentibus: verumetiam cõſtringũtur, iuxta Galeni decreta, lib. de Cauſis morborum, cap. ſeptimo. Ad morbum igitur in via ſemper comitialis morbus conſequitur, impedito animali ſpiritu, qui in cerebri ventriculis continetur, quominus exire poſsit. Neque ab ariditate, ſeu vacatione ortum ducere poteſt, quemadmodum Galenus ſcriptum reliquit eodem tertio de Locis affectis. id quod probauit ex eo, quòd ſubito fit, & confeſtim ſoluitur: etenim breui tempore fieri non poſſet, vt vel cerebrum, vel tenuior ipſius membrana ad tantam perueniret ariditatem, vt corio ſimile quippiam pati videretur. Accedit ad hæc, quòd in his, qui ſic laborant, ſenſus, & functiones principes confeſtim detinentur. Occupat autem hoc vitij genus maximè pueros, eoſque adhuc paruulos, deinde adoleſcentes, & iuuenes, minimè verò ſenes, & decrepitos (Paulo teſte) cuius ſententiæ ſubſcribit Cælius Aurelianus libro primo cap. quarto, & proptereà (ni fallor) Hippocrates παιδίον νόσημα, hoc eſt, puerilem morbum cõſueuit appellare. habetur hic affectus vnus ex lõgis affectibus, vt fatetur Trallianus: qui excellẽtem diligentiam, ſtudiumq́ue requirit: etſi per initia neglectus fuerit, frequenter ij, qui eo detinentur, commoriuntur: id quod Paulus confirmauit, dum aſſeruit quòd pleriſque hic affectus longus eſſe ſolet, niſi crebris, & vehementiſsimis acceſsionibus velut acutiſsimus affectus ſtatim iuguletur. Nam ſi non pubertate, vel menſtruorum initio, aut puerperio ſolutus fuerit, vel ſi poſt hæc tempus

Num morbi comitialis conuulſio ſit de repletione, vel inanitione.

3. de loc. aff. cap. 6.

Reſponſio.

cap 7

3. de loc. aff. cap. 7

6. de morb. vulgar. commẽtario 6. com. vlt.

Quid ſentiendum ſit de conuulſione morbi comitialis

per conſenſum genitus

Quid comitialis morbus ſemper ad morbum in via conſequatur.

Citato loco.

Quid ab ariditate fieri nequeat.

Prognoſtica.

tempua remáſerit, ſæpè vſque ad mortis diem prorogatur, niſi congruam medici curationem fuerit aſſecutus. Celſus quoque teſtatur hunc morbum comitialem ſæpius viros, quàm fœminas occupare, ac ſolet quidam etiam longus eſſe vſque ad mortis diem, & vitæ non periculoſus: interdum tamen cùm recens eſt, hominem conſumit; & ſæpe eum, ſi remedia non ſuſtulerũt, in pueris, veneris, in puellis, menſtruorum initium tollit. Magnæ ſiquidem fiunt corporis mutationes in pubertate, in fœminis maximè, propter menſtruorum eruptionem. Quare ſiqui morbi ne hac quidem ætate finiũtur, vſque ad longum tempus perdurare conſueuerunt, Galeno teſte commento Aphoriſmi vigeſimioctaui tertij libri, quanquam & ipſemet commento Aphoriſmi ſeptimi libri quinti ſcriptum reliquerit, certum eſſe, quòd neque omnibus ſanabitur morbus comitialis ea pubere ætate, niſi & alia rectè geſſerint: neque quibus in hac accidit, omnino permanet, ſi bonam victus rationem adhibeant. Quapropter non ab re Hippocrates aphoriſ 45. ſecundi libri dicebat, quòd quicunque pueri morbo comitiali laborant, mutatione maximè ætatis, temporũ, & locorum, & victuum quoque liberantur, & Aphoriſmo ſeptimo quinti libri. Quibuſcunque, ait, morbi comitiales fiunt ante pubertatem, mutationem accipiunt: quibuſcũque autem vigeſimoquinto, ferè commoriuntur, & ſexto de morbis vulgaribus ait, Infantium effulgeſcentiæ cum pubertate

6. de mor. vul. comment. 1. Tex. 4 Comment. 7. in fine.

nonnunquam mutationes habent, &c. Et inſuper quòd magna ex parte epileptici fiunt melancholici, & melancholici epileptici, eodẽ ſexto de Morbis vulgaribus ſcriptum reliquit. Aëtius verò teſtatur, quod, licet difficilem curationem habeat morbus comitialis recens natis paruulis ortus, non tamen ea deſperata eſt. Irruit autem in omni tempore corporibus (vt refert Cælius Aurelianus) ſed magis verno: quo etiam tẽpore periculoſior eſt, Hippocrate auctore libro de Sacro morbo. Inſuper eodem loco ſcriptum reliquit, ſacrum morbum inueteratum eſſe incurabilem: cur verò huic morbo obnoxij aliquando liberentur, maximè accedẽte hyeme, libro de flatibus apud eundem Hippocratem legitur. Quod autem hoc vitio affectis extenuans

Curatio.

victus ratio conferat, cunctis artis medicæ auctoribus liquet, potiſsimùm Galeno, qui libro de Attenuante victus ratione cap. primo ſcriptum reliquit, epilepſias paruas quidem, & etiamnum incipientes eá penitus ſanare: inueteratas verò, ac cõſummatas iuuare nõ mediocriter. Vtilis eſt ergo victus ratio, quæ incidat, atque extenuet: quemàdmodum &

Victus ratio.

Paulo etiam viſum eſt. Quapropter aër ad calidum, & ſiccum declinans eligendus erit, præſertim ſi ex pituitoſo ſucco morbus comitialis ortum ducat. Si verò ex melancholico ſucco, ad calidum inclinans eligatur, temperatus tamen in paſsiuis. Somnus quoque ſit eis moderatus, & nocturnus: diurnum autem omnino vitent. Exercitia, & frictiones proſunt etiam capiti, poſt reliquas omnes corporis partes adhibitæ, Paulo teſte. Aluus quod lenis ſit, & non aſtricta eis procurandum erit, vt ventris excrementa deiiciantur, & non detineantur, quòd ſi non ſponte ea deiecerint, glandibus, aut clyſteribus in eorum excretione natura proritanda erit. Deuitandus quoque erit liberalis coitus (quanquam moderatus proſit) Ab animi perturbationibus cauere debent immodicis: ſimiliter & ſolicitudines, negotia omnia, loci præcipitis conſpectum, omniumque torrentium fugere oportet, Celſo auctore: cibus cõueniens ſumi debet, mediæ materiæ: & propterea eis non conueniunt neque ſorbitiones, aliique molles, & faciles cibi, neque caro, minimeque ſuilla, vt Celſo viſum eſt: quam ſententiam imitatus Alexander dicebat, At carnes vitari debent, donec in totum morbus fuerit diſcuſſus, & præſertim ſuillæ. Similiter etiam legumina, præcipuè lenticula. Cum quo etiam conuenit Paulus, ſed panis tribuẽdus eſt optime fermentatus. Ex volatilibus verò interim carnes guſtare poterunt, gallinarum videlicet, phaſianorum, auium montanarum, turdorum, & turturum, ac paſſerculorum, licet ex his minus pingues eligi debeant, Alexandro teſte, quæ decoqui debent cum extenuantium medicamentorum aliquo, vt hyſſopo, pulegio, ſerpillo, ſampſucho, anetho, & aliis huiuſmodi: capparorum frequenter eius mirificè prodeſt, Paulo teſte. Ex oleribus, intybum, caucalidem, gingidium, & decocta porra edant. A cepis, dauco, ſmyrnio abſtinendum; cùm & caput repleant, comitialesque offendant, Alexandro auctore. Non alienum quoque erit inter piſces erinaceum ſumere per interualla: & alios quoſdam, qui ſuperfluitate vacent, vt merulam ſcorpium, aut ſcarum. Fructus verò cauere admodum ſalubre eſt: quanquam voluptatis gratia modici, & magis à cibo offerendi ſunt. Nuces, & palmulæ vitandæ ſunt: at piſtacia, & vuas paſſas ſuper cibum ſumere poſſunt, præſertim quæ leuem aſtringendi vim habẽt. Coriandrum item ſi comedant, prohibet humores aſcendere in caput, quod maximum adiutorium eſt, Plinio ſecundo auctore, libro quinto cap 7. præſertim ſi præparatum ſit eius ſemen. Vinum circuncidendum eſt, præcipuè vetuſtum, ac meracum, & copioſiùs ſumptum, vtpote quòd caput repleat: verùm ſtomachi gratia, vt coctioni auxilietur (quoniam cruditates cauendæ ſunt) non ab re erit, mediocriter ipſum aſſumere. Sit autem album, & aſtringens, optimè dilutum, vel aqua mulſa, ſeu aqua in qua cinnamomum, & coriandrorum præparatorum ſemina fuerint decocta, pro potu vtantur. At ſi infans ſit æger, vel etiam lac aſſumit nihil moliendum eſt, neque agendum quantum ad curationem attinet, Alexandri, & Pauli auctoritate. Nam ætate ad calidiorem, ſicciorem que ſtatum vergente, ac victu moderatiore, ſua ſpõte plerunque morbus finitur, vt Hippocratis auctoritatibus, aphoriſmo 45. ſecundi libri, & ſeptimo quinti libri liquet. Diſcutitur nanque in eis humiditas cerebri ventriculos replẽs hac ratione, adeò vt ſolius victus infantium, & eorum, qui lactè nutriuntur, ratio ſit habenda. Quo

Victus ratio pueris ſeruanda.

ſit, vt iuuare nos, curamque habere oporteat, vt nutricis lac benignum ſit, & recrementis liberum, vt Trallianus refert, ſi infans lactẽs ſit. Fiet autem hoc, ſi eadem victus ratione vtatur nutrix, quam ſuprà probauimus: hoc tamen ſeruato, quòd non valdè extenuantibus vtendum ſit, ne plus vaſa vteri aperientibus, plurimùmque ſanguinem menſtruum proritantibus, lac imminuatur. Propterea fœniculo, anetho, & aniſo, ac aliis viridibus vtantur, & nõ aridis, quæ magis ſint acria. Verùm præter victus rationem nutricis inſtitutam, Poſsidonij auctoritate Aëtius quædam adhibenda auxilia conſcripſit infantibus ipſis, inter quæ puluis quidam capiti cõſpergendus ex cypero, adianto, & iride eſt. Inſuper & illinitionem aſsiduam ex oleo anethino, irino, ac

Medicamentorũ ratio.

amaricino calidis laudauit: præcepitque eiſdē mel deſpumatum ad delingendum dandum eſſe,& collo alligandam pæoniæ radicem recentem, quę ſemper ſtomachum conringat: cuius medicamenti auctor fuit Galenus ſexto de ſimpl. medicamentorū facultatibus, cap. de pæonia. Sed quoniam non his dūtaxat infantulis,&lactentibus,ſed ablactatis,pręter victus rationem vtiliter vtendi venia datur medicamentis: quemadmodum non ſemel duntaxat, imò ſępius experientia comprobauimus: propterea & ea, quibus vti conſueui recenſere non grauabor. Nanque & glandibus paruis ex muris ſtercore, agarico, ſale gemmæ, & puluere hieræ ſimplicis,ac deſpumato melle vti poteris: nec minus & clyſteriis ex gallinarum, ſeu pullorum iure, pauco ſale, olei communis,ſeu amygdalarum dulcium vnc.ij. mellis roſacei vnc.j. trochiſcati agarici ſcrup. ij. aut hieræ picræ ſimplicis drac. iij. vel ambobus ſimul cōpoſitis variis: præſertim ſi bien nium tranſcenderit infans: lingendum quoque præbeto ſæpiùs parum antidoti pliris archoricon, diambræ, ſeu diamoſchu dulcis ſcrup. j. & ſyrupi de infuſione roſarum, ſeu mellis roſacei vnc.j. vel j.& s. ſimul mixtis. Interim & antidoti mithridati tantundem accipias, præſertim ſi triennium, aut quadriennium exceſſerit, cum eodē melle roſaceo, aut ſyrupo de infuſione roſarum: necnon & puluerem capiti inſpergendum deſcribam, qui recipit hyſſopi, & ſampſuchi ſicci gra. iiij. corticum thuris, maſtiches ana gra. iij. ſpicæ, florum ſtœchadis, macis, ſingulorum gr. ij. caryophyllorum, nucis moſcatæ ana gra. j. roſarum rubearum ſiccarum drac. ij. terantur omnia, & fiat puluis, qui capiti circa coronalem commiſſuram inſpergatur, aut ex eo paruuli ſacculi parentur, & prædictæ capitis parti applicentur: non parum etiam conducit & infraſcriptus puluiſculus, ſi cis aſſumendus tribuatur: quo etiam quotidie vti cōſueui. Excipit autem mannæ thuris, maſtiches gra. iiij. nucis moſcatæ, ſpicæ, cinnamomi, ſingulorum gra. ij. hirundinis præparatæ ſcrup. s. ſeminis, & radicis pæoniæ gra. iij. pulueris oſsis cranei viri, ſi maſculus, fœminæ, ſi fœmina fuerit, gra. v. ſeminum coriandrorū præparatorum, & ſacchari candidi ana ſcrup. ij. ſacchari optimi lib. s. miſceantur, & fiat puluis. Tempora quoque, & locus iuxta narium foramina ex antidoto mithridatico, ſucco rutæ, ac pauco aceto illinantur: rutáque ipſa ſæpiùs odoranda erit, ac ſub ceruicali ſubſternenda. Interimque infraſcripto, ſuffumigio vtitor, Recipe ladani drac. ij. corticum thuris, maſtiches, ſingulorum ſcrup. j. roſarum rubearum drac. iiij. fiat puluis: quo ſuper prunas adhibito, infans, ac domus, in qua degit, leniter ſuffumigetur. Inungatur præterea ſpinalis medullæ principium ex oleo nardino, ſeu de nuce moſchata cum oleo roſaceo, ſeu amygdalarum dulcium permiſto. Qui verò poſt puerilem ætatem in hanc affectionem prolabuntur in ipſa acceſsione cōuulſæ eorum partes dirigendæ, inungendæ, ac deligandæ ſunt: atque ita continendæ, vt in rectum dirigantur. deinde diſtento ore, vomitus prouitandus erit: quò humores ex ſtomacho extrahantur, pituitaque auferatur digitis, aut pennis oleo illitis, irino præſertim demiſsis. Inſuper oportet medicamentis, quæ naribus adhibentur, ſenſum irritare: velut peucedano, cyrenaico ſucco, bitumine, aut cedrina pice. perſeuerante autem adhuc exacerbatione, glans immittenda erit, ex agarico, ſale gemmæ, hiera, & deſpumato

Reliquis à pueritia medicamentorum ratio acceſsionis tempore.

mato melle confecta. Extremæ partes fortiter vinciendæ ſunt, ac confricandæ, confidenterque caſtoreum, ſuccumve cyrenaicum cum aceto mulſo ori infundere licebit, Aetij præcepto. Acri inſuper poſthæc clyſtere vtaris, præſertim ipſis reuocatis, decocto videlicet centaurij, calaminthæ, ariſtolochiæ, mercurialis, florum chamæmeli, & furfuris cum ſale pauco: in quo vnc. iij. vel iiij. olei communis, ſeu anethini, mellis roſacei vnc. ij. agarici dra. j. vel drac. j.& s. hieræ picræ ſimplicis drac. vij. & antidoti indi, ſeu benedictæ laxatiuæ drac. ij. vel iij. diſſoluas. Deinde recuperatis viribus, per Galeni hieram, agarico trochiſcato admiſto, ſeu alio conuenienti medicamento (vbi opus) purgetur. huiuſmodi ſanè eſt recentis, & acuti comitialis morbi curatio: quod ſi neque bis cedat, verum adhuc permaneat, curandus iam, vt longus eſt. hos ſiquidem oportet in longo aquæ potu continere, ex Pauli & Aetij ſententia, quibus etiam (ſi nihil impedierit) venam ſecare confert, non tamen cubiti, ſed crurum potius, iuxta Galeni ſententiam, libro de curandi ratione per venæ ſectionem, ac Celſi cap. 23. lib. tertij, paululumque ſanguinis mittere oportet, eodem Celſo auctore, iuxta talum, ex vtroque crure venam incidens. Tempus autem erit adhibendæ venæ ſectionis acceſsione tranſacta, alijs conſentientibus, vt apud Cælium Aurelianum legitur, quam etiam ex brachio faciendam admittit, quemadmodum & Paulus: tu verò tutius curaus, ex cruribus potius ſanguinem detrahens. Intermiſſisque demum aliquot diebus, purgans medicamentum exhibendum erit, redundante tamen ſucco prius præparato: qui ſi pituita fuerit, ex melle roſaceo, oxymelite ſimplici, aut ſcillino, ſeu ſyrupo de ſtœchade, aut hyſſopi, in aqua mulſa decocto, ſeu alijs huiuſmodi præparari poterit. Succo autem melancholico redundante, ſyrupus è fumaria tribuatur, vel ex lupulis, ſeu epithymo, aut ſenæ, ſeu epithymi in aqua mulſa decoctum, aut alius huiuſmodi ſimilis, cum quibus ſemper radicis pæoniæ decoctum commiſceri poterit. Poſtea verò non ſemel duntaxat, ſed bis, ter, & ſæpiùs (vbi opus fuerit) purgantibus medicamentis ægri purgandi ſunt: cauendúque erit exquiſitiſsima in vnica vice euacuatio. Qua de re redundante pituita pilulis cocchiis, aureis, ſine quibus, aut de agarico ægrum purgabis, à quibus per duas ferè horas vnc. iij. vel ij. ſyrupi ex pluribus infuſionibus roſarum rubearum, aut perſicarum exhibeas. At ſi à nigra bile hæc paſsio excitata fuerit, à prædictis hunc humorem præparantibus, quæ eundem purgare poſſunt, tribuas, nempe drac. j. aut ſcrup. iiij. ex pilulis arabicis aut de lapide lazuli, vel de lapide armeno, ſeu tantundem pulueris ſenæ, vel epithymi cum ſcrup. ij. aut drach. j. pulueris hieræ ſimplicis Galeni, catapotia conficias, à quibus per iam dictum ſpatium vnc. ij. vel iij. ſyrupi domini Auguſtini, aut prædicti ſyrupi ex pluribus infuſionibus roſarum abſorbere poterit æger. Vbi verò ſufficienter purgati fuerint, ægros ipſos lauare non erit inutile, ac cucurbitulas poſt tres dies cum ſcarificatione (ſi opus fuerit) ſcapulis affigere, ſeu in occipitio: & ſequenti die cataplaſma capiti adhibeas, ex pane cocto cum aqua mulſa, cùm amygdalis amaris contrito, aut ſerpillo, aut calaminthа, aut mentha, ſeu ruta, idque per triduum cōtinuandum erit, ex Aetij, & Pauli ſententia. Poſtea radendum eſt caput, & liniendum peucedani ſucco in aceto diluto,

Curatio in tandem ab acceſsione.

Vena ſectio.

Lib. 6. de curan. rat. per venæ ſectio. c. 19

Purgatio.

Poſt purgationem quibus vendū ſit.

diluto, vel ſpondylium, ſeu ſerpillum in aceto coquatur, aut iris, & eodem modo illinatur, inde medicamentis vti, quæ ſternutamenta citant, hellebori videlicet, caſtorij, ſeu piperis puluere naribus iniecto: aut liquidis errhinis vtaris ex aqua hordei, in qua ſampſuchus, aut amaracus, ſerpillum, calamintha, ſeu ruta fuerint decocta, & adiecto betæ ſucco, iridis, aut cyclamini: nec minus vtiles ſunt & manſiles paſtilli, qui per os pituitam educant, ex hyſſopo, pulegio, pipere, caſtoreo, chia, maſtiche, pirethro, vua paſſa, & cera confecti, vel aliis huiuſmodi ſuperius deſcriptis vtare: inungaturque ſpinæ initium ex oleo coſtino, nardino, hyperici, de caſtoreo, aut de nuce moſchata. Quod ſi neque his ceſſerit malum, ſinapiſmum capiti adhibe, eorundem Aetij, & Pauli decreto, aut ferro candente in occipitio, & infra, quo loco ſumma vertebra cum capite committitur, adurans, iuxta Cornelij Celſi ſententiam: inurans autem duobus locis iam dictis, vt ipſe refert: vt per ea perniciosus humor euadat, quòd ſi in duobus locis inuſtionem non perferant, ſaltem in vno ferro candente aduras, quo videlicet ſumma vertebra cùm capite admittitur. Aſſumere autem caſtoreū cum aqua mulſa, ſummopere à Paulo laudatur: & oxymel ſcillinum quotidie potum. Aetius verò (Dioſcoridis auctoritate) rutæ ſylueſtris ſemen cum aqua potum commendat, aut ſpōdylium eodem modo, & loti arboris ramentorum cremorem, aut foliorum quinquefolij drac. j. quotidie potam. Vel ſi ad dies quinque aut plures duorum cochleariorum menſura ramentorum eboris, ſingulis diebus, cum aqua mulſa aſſumatur. Similiter ſi æger ieiunus bibat quotidie ex coagulo leporis erui magnitudine, aqua diſſoluto: & ſi leporinum non adeſt, hœdino vtatur. Aſſumptionem autem leporini coaguli cum aceto ebibiti, tanquam valde vtilem morbo comitiali laborantibus Galenus 10. de ſimplic. medic. facult. ſummopere commendauit: confert etiam muſtellæ hepar ſine felle aſſum, ſi cum aqua vnc. iiij. dabis bibere, vt ait Pli. ſecundus libri tertij, cap. 10. Ex compoſitis antidotum diambræ, diamoſchu dulcis, mithridatum, ac theriacam exhibere poteris. Sunt inſuper medicamenta quædam, quæ proprietate quadam, ac tota ſubſtantia huic malo aduerſantur: quæ quoniam copioſe à Medicis conſcripta ſunt, conſultò prætermiſi, velut quædam quoque ſunt, quæ comitialem morbum arguunt, & eo affectos collabi faciunt ſuffita; vt bitumen, lapis gagates, cornu caprillum, & caprini hepatis aſſati odor, ſiue ipſum etiam hepar comeſtum, iuſta Pauli & Aëtij ſententiam.

Cap. de coagulo.

Quæ à proprietate morbum comitialem excitant.

Reliquū eſt, vt per conſenſum geniti morbi comitialis curam præcipiamus. Nam ſi ventriculo primariò affecto fiat, oportet ægro præcipere, vt bonæ concoctionis ſtudioſus ſit, eamque accuratè ei procurare, Galeno auctore, quinto de locis affectis, quem ſectati ſunt Aëtius, & Paulus, ita vt ex facili æger cōcoquat. Proinde panis optimè præparatus circa tertiam, vel quartam horam diei exhibeatur, ſolus ſi non ſitiat: ſi verò ſiti crucietur, ex vino madidum albo, atque modicè aſtringente: nam huiuſmodi vinum (eodem Galeno teſte) vt ventriculum robuſtum efficit, ita haudquaquam tentat caput: id quod facere ſolent ea, quæ vehementes vires obtinent. Dare quoque expedit, ſingulis annis bis, aut etiam ter medicamētum amarum ex aloe: totum nanque ventrem purgat, vireſque reparat: quo curationis modo iuuenem quendam grammaticum à prædicto affectu Galenus liberauit. Propterea non ab re & alij ſimili modo affecti curabuntur: præſertim ſi in eis flaua bili circa ventriculum decumbat. At ſi pituitoſum coaceruat ventriculus humorem, atque hinc caput male ſimul afficiat, & morbum comitialem inducat, proſpiciendum eſt ei (poſt prædicti ſucci præparationem, coctionem, & purgationem, quam non picra tantum, ſed & agarico ſolo, aut cum ea miſto, perficias) vt os ventriculi ab extra etiam irrigetur ex iis, quæ calfaciunt, & corroborāt, bis ſaltem, aut ter in menſe, Alexandri præcepto, oleo chamæmelino, & abſinthino: quibus adiciantur ſtyrax, & maſtiche: quò præſtantius (vt ipſe refert) non reperitur: cum & calfacere, & quod imbecille eſt, firmare poteſt, vt probè cōcoquat. Illud tamen ſilentio præterire nolui, quòd non modò in his comitialibus morbis per conſenſum genitis, verùm & in eis, qui per eſſentiam affecto cerebro oriuntur, agaricum ipſum non erit prætermittēdum: cum & Dioſcoridis auctoritate, & Galen. lib. 6. de ſimplic. medic. facul. & Pauli eodem capite 13. 3. lib. morbo comitiali obnoxios ſua facultate ſanet: præſertim ſi ex craſsis, & viſcidis humoribus ipſe gignatur; quemadmodum neque nigrum veratrum prætereundum erit, potiſsimum ſi nigra bilis epilepſiæ cauſa fuerit, eiuſdem Dioſcoridis auctoritate: multum quoque prodeſt his, quibus ſtomachus primariò affectus eſt, ſeſelli, & ſpondylij radix, ac ſemen, ſeu ariſtolochia rotunda trita, & ex aqua pota. Mirum quoque in modum opitulatur eis aſsidua crurum ſcarificatio in talo, ſeu poplite, eiſdem Aëtio & Paulo teſtibus.

Cura morbo comitiali per conſenſum geniti.

5. de loc. aff. cap. 6

Agarici laus.

Dioſc. lib. 3 cap. 1

Galen. 6. ſimp. cap. de agar.

Lib. 4. cap. 134

Alios inſuper Galenus vidit conuulſione comitiali, ob oris ventriculi vitium correptos, cùm aut non probè coxiſſent, aut vini, & quidem meracioris plurimùm potaſſent, aut vbi veneri immodicæ operam dediſſent: quibus non alio modo ſuccurrendum erit, quàm prohibita eorum cauſa, eis procurare & accuratè cōcoctionem probam: nullum enim (vt inquit Alexander) eſt in omnibus quidem affectibus præſtantius auxilium, præcipuè verò comitialibus. Sin autem nec ventriculus, nec caput comitialis morbi originē habeant, ſed ex alia quadam particula initium ſumat, ſiue manus ea fuerit, ſiue pes, illi potiſsimum parti proſpiciendum erit, totaque curatio ei admouenda. Propterea imprimis conferunt vincula ſuperioribus partibus iniecta: ab iis enim præſentaneum præſidium expectatur, Galeni præcepto tertio de locis affect. id quod teſtatur expertum eſſe in viperarum, aſpidum, & ſcorpionum ictibus, quod magis incredibile eſt propter imminens ſubitariæ mortis periculum. Inſpexit quoque Medicos ſanaſſe puerum, cuius morbus comitialis à crure oriri conſueuerat, curato in primis vniuerſo corpore, ligatoque in medio membro, ſupra eam videlicet partem, quæ primaria diſpoſitione erat affecta, adhibitoque demum medicamine ex tapſia, aut ſinapi, parti ipſi affectæ. Poſt igitur totius corporis euacuationem, cum videlicet malum remittit, ea quæ adurere, ſeu exulcerare, extenuare, ac calfacere partem poſſunt medicamenta, parti affectæ imponenda ſunt: Inter quę lepidum à Paulo, & Alexandro commendatur: vel medicamentum ex tapſia, ſeu ſinapiſmus: quorum meminit Galenus, eodem tertio de locis affectis. Poſt omnia commemorata & theriacæ, & naturales balneæ locum obtinent; poſtremóque curandū

Gale. 5. de loc. affec. c. 6

cap 7

Galeni hiſtoria.

Loco citato.

ne caput inſolatu vratur, vt Paulo viſum eſt: & de comitialis morbi curatione quouis modo orti, hæc dicta ſufficiant.

Περὶ ἀποπληξίας. *De Apoplexia.*

CAP. XIX.

Quid ſit apoplexia.
Alexand. lib. 1. c. 16

EST inſuper morbus comitialis proximus quodammodo ei affectioni, quæ *ἀποπληξία* appellatur, vt Galenus inquit commento aphoriſ. 45. 2. lib. proptereà non ab re poſt tractationem de morbo comitiali, de ea hîc tractare intendimus. Poſſet Latinè affectus hic attonitus nuncupari, cum à Celſo, hi, qui hac affectione laborãt, cap. 26. tertij libri, attoniti nominẽtur: quorum (vt ipſe refert) & corpus, & mens ſtupet. Ab Alexandro verò cap. de reſolutione, hoc modo deſcribitur, quòd ipſa quidem eſt totius corporis ſenſus, & motus abolitio cum principis animæ functionum noxa: & Paulus cap. 18. tertij libri dicebat, apoplexiam appello, cum omnes corporis particulæ motum ſimul, & ſenſum amiſerunt, principalibuſque animæ functionibus oblæſis. Aëtius item ſimiliter dixit, quòd eſt priuatio ſenſus, & motus totius corporis vnà cùm læſione principalium actionum derepentè incidens. Galenus autem tertio de locis affectis, cap. 10. ſic de ea ſcriptum reliquit. Cum igitur omnes pariter nerui, tum ſentiendi, tum mouendi vim amiſerint, apoplexia huiuſmodi affectio appellatur, & lib. de Different. ſymp. cap. 3. apoplexiam dixit eſſe affectionem, qua ſimul & totum corpus reſoluitur, & principes functiones cohibentur, in apoplexiis nanque totum corpus de repentè ſenſu, ac motu priuatur: quanquam interim ſola reſtat reſpiratio, eodem inet Galeno auctore, commento aphoriſm. 42. ſecundi libri in hac denique affectione quòd cerebrum affectum ſit, patet ab eodem Galeno tertio de locis affectis, dum dixit, Igitur apoplexia omnibus animalibus actionibus noxam inferens, cerebrum affectum eſſe manifeſtè declarat, & Paulus prææallegato loco ſcriptum reliquit, commune neruorum principium, hoc eſt, cerebrum in apoplexia affectum eſſe. Poterit nec minùs & illud ratione inueſtigari, ac ex operationum læſione tanquam ex ſigno inueniri, Læduntur nanque in prædicta affectione, velut ex iam dictis eius deſcriptionibus liquet, non modò ſenſibiles, & motrices animæ functiones omnes, verùm & principes: quarum auctor, ſons, ac principium cerebrum exiſtit. Ipſis ergo cunctis oblæſis, de neceſsitate & cerebrum oblæſum erit, non modò ſecundum vnam eius partem, anteriorem videlicet, aut poſteriorem, imò ſecundum vtranque in apolexia, velut etiam in morbo comitiali, afficitur, vt patet quarto de locis affectis, cap. 2. Verùm cùm ſubitò eueniat, ſicut & comitialis morbus, cerebri ventriculos, eosq; principes primariò affectos eſſe manifeſtũ eſt, eiuſdẽ Galeni decreto tertio de locis affe. cap. 7. id quod confirmauit etiam ſecundo de cauſis ſymptom. capite vltimo, dum dixit, Quemadmodum & apoplexia, & morbus comitialis ob pituitæ in ventriculis, ipſius ſcilicet cerebri, aceruatæ multitudinem accidere videntur. Proinde horum ſymptomatum tum generatio, tum ſolutio ſubitaria eſt, quod per corporum intemperiem haudquaquam fieri poteſt. Propter repentinum ergo eius exortum, non propter intemperiem totius eſſentiæ cerebri, ſed ob craſſum, aut frigidum, aut viſcoſum humorem, principaliores cerebri ventriculos implentẽ fieri apoplexiam, indicium eſt, ex eiuſdẽ Galeni ſententia tertio de Locis affectis cap. 7. & Aëtij, cap. de apoplexia. Atqui principes cerebri vẽtriculi, iuxta Galeni decretum, eodem 3. de locis affectis cap. 7. poſtremus ſunt, & medius: quamuis in ea non modo principes cerebri ventriculi afficiantur, & corpus minùs veluti in epilepſia, ſed & cerebri corpus quoque vnà magis læditur, vt patet 4. de Locis affect. cum dixit, Verùm in caro, & morbo comitiali ventres magis, cerebri corpus minùs, in apoplexia vero corpus magis affici ſolet. Nunquid vero apoplexia in morborum numero, aut ſymptomatũ cõnumeranda ſit, ex prędictis eius deſcriptionibus patere poterit. Nanque cũ omnimoda ſit ſenſus, & motus priuatio, ac principũ facultatũ cohibitio, non morbum, ſed ſymptoma eſſe fatendũ erit, ſimul cum Galeno lib. de Diffe. ſympto. cap. 3. & 2. cauſis ſympto. cap. 7. liquet inſuper hoc ſymptoma eſſe in genere noxæ functionũ animaliũ, omnium inquam, motricũ videlicet, ſenſibiliũ, & principiũ, non diminutè, nec deprauatè, ſed ablate. Qui hac affectione laborant, omni denique motu, & ſenſu carent, ac tanquam mortui viuũt, & oculis clauſis inſtar dormientium, decũbunt, ac ſtertunt, quẽadmodum etiam profundè dormiẽtibus accidit, licet ſecundum diuerſum modũ, læditur quoque in his ſpirandi facultas, quo à caro diſcrepat apoplexia, vt patet quarto de locis affectis, quinimo cum plures eiuſdem apoplexiæ differentiæ repetiantur, vt patet apud Hippo. & Gal. aphor. 42. 2. lib. & 3. de locis affect. ex nulla alia via eaſdem diſcernere poterimus: quàm ex vehementia, ſeu paruitate noxæ ipſius reſpirationis; ſic enim & affectionis magnitudinẽ, atque periculũ maius, vel minus cõiicere poterimus, vt 3. de Loc. affect. ab eodẽ Gal. decretum eſt. Nam ſi ipſa prohibeatur, vt nulla aſpicientibus videatur fieri ſpiratio (nõ quòd ſecundũ rei naturam, nullo modo ſpirent laborantes, nam impoſsibile eſſet, vt omni ſpiratione exactè priuatũ animal in vita ſeruari poſſet, cum ſpirationẽ à vita, & vità à ſpiratione ſeparari non poſſe cuilibet pro cõperto habeatur, adeò vt viuentẽ non ſpirare, & ſpirantẽ non viuere ſit impoſsibile, vt 4. 5. & 6. de locis affectis. Galenus ſcriptum reliquit) tunc igitur cum ita prohibeatur reſpiratio, vt ad ſenſum ægri non ſpirare videantur, maxima, & acutiſsima erit apoplexia, eodẽ Galeno teſte, commen. apho. 42. 2. lib. quamuis viuere etiã poſsint animalia quędã, & ſi nihil omnino ſpirent; vt cap. de vteri ſuffocatione dicemus. At ſi qui apoplectici ſpirant quidem, ſed magna cum vi, fortis adeſt ipſis apoplexia, adeò vt Galeno 3. de locis affectis, aſſerat omnium apoplecticorum peſsimã putandã eſſe ſpirationem, quæ & intermittitur, & magna cũ violentia trahitur: quãdo videlicet ad ſenſum ſpirent: nam ſi ipſis ea prohibeatur (vt diximus) omniũ erit acutiſsima, ac maxima apoplexia; cùm verò reſpirãt, verũ eo modo, quo diximus, fortis adeſt iſtis quoque apoplexia, & inter omnes alias, præter iam dictã, peſsima. Verum minùs fortis adeſt illis, qui neque interũm, neque violentũ, inæqualem tamen, atque inordinatũ, ac pręterea intermittentem habent anhelitum: velut ſi in aliquibus aliquem ſeruat ordinẽ ipſa reſpiratio, quãuis quodãmodo ſpirandi facultas læſa ſit, debilior ſiquidẽ exiſtit hæc apoplexia: & ſi omnia fiant, quæ ſunt neceſſaria,

Aët. lib. 6. cap. 27
Quæ pars in ea afficiatur. c. 10
Quòd cerebrum in ea vt inſtrumentalis, & vt ſimilarium pars afficiatur.
Quæ affectio præter naturã ſit.
Signa.
cap. 2
Quomodo dignoſcantur diuerſæ differentiæ apoplexiæ.
3. de loc. aſ. cap. 18
cap. vlti.
4 de loc. aſ. cap. 7
5. de loc. aſ. cap. 1
6. de loc. aſ. cap. 4
cap. 10

neceſſaria, vt patet eodem commento Aphoriſ. 2. ſecundi libri fortè curatur. Quatuor igitur, iuxta Galeni ſententiam, apoplexiæ differentiæ connumerari poſſunt, vt ex iam dictis eiuſdē Galeni verbis liquet: quamuis Hippocrates præallegato aphoriſm. 42. duas tantum meminerit, quæ inter ſe ratione maioris, vel minoris noxę ipſius reſpirationis diſcrepant.

Quod quatuor ſint apoplexiæ differentiæ.

Loco citato.

Quapropter eodem tertio de Locis affectis dicebat Galenus. Diſcernitur autem affectionis magnitudo, de apoplexia verba faciens, & noxæ, quam inſpirationi infert, vehementia: cum enim naturalem ordinem plurimum egreditur, magnam: cum verò paulum impedimenti eſt, paruam in cerebro noxam eſſe conijcere oportet. Et inſuper eodem tertio lib. de Locis affectis cap. 7. aſſerit.

Cur periculi magnitudinem.

Gal. in apoplexia voluerit ſignificari ex noxa reſpirationis.

Porro in omnibus his affectibus, in quorum numero apoplexia quoque cōtinetur, periculi magnitudinem, ex anhelitus magnitudine coniicere oportet. Sed non ab re mox quiſpiam à nobis quæret, qua ratione fiat, vt Galenus ex vehementia noxæ reſpirationis potius, quàm ex aliarum animalium functionum læſione vehementi, magnitudinem voluerit apoplexiæ ſignificare; cum & functiones omnes animales in ea oblæſæ ſint, vt dictum eſt. Atqui reſpondebimus nos reſpirationem ipſam in numero earum actionum, quæ à conſilio, & voluntate prodeunt, eſſe, iuxta eiuſdem Galeni ſententiam ſecundo de motu muſculorum cap. 5.

Reſpiratio quorum actio ſit muſculorum.

Quapropter muſculorum munus eſt: eamque ſi libera fuerit, ſolum ſeptum tranſuerſum, modo valeant vires, efficere ſolet, vbi vero ipſum ob infirmitatem ſpirandi munus perficere non valet, tunc intercoſtalium muſculorum concurrit auxilium: & ſi maiori egeat animal reſpiratione; thoracis muſculi omnes superni, ad ſpirandi actionem requirūtur, vt liquet quarto de Locis affectis cap. 7. verum cum opera quæ voluntario motu fiunt, in duplici reperiantur differentia, vt patet eodem libro ſecundo de motu muſculorum, cap. 6. nam alia penitus libera ſunt, alia verò affectibus corporis ſeruiunt, priora itaque perpetuo abſque impedimento à nobis fiunt: poſteriora verò non perpetuò, ſed in tempore quodam, & cum menſura: opus reſpirationis iuxta eiuſdem Galeni ſententiam, non ſub prima continetur differentia, ſed ſub ſecunda.

Opera quæ voluntario fiunt motu, ſunt in duplici differentia.

Serui barbari hiſtoria.

Nam licet voluntatis ſit opus, & ſponte ab anima fiat, penitus ipſam retinere longo tempore non valemus extra mortis periculum: quemadmodum declarauit ſeruus barbarus, qui cum vehementi ira concitatus mortem ſibi conſciſcere decreuiſſet, proſtratus humi, reſpirationéque cohibita, longo quidem tempore immobilis erat, poſtea verò paulum volutatus, hoc pacto mortuus eſt. Licet tamen nobis vſquequaque reſpirationem cohibere, quoad maximè neceſsitas vrgeat: periculum nanque eſſet, ne quis moreretur, niſi reſpirauerit: quo fit, vt ipſam penitus retinere arduum ſit: neque enim omnes ad moriendum ſunt procliues, etiam ſi infinitis malis conflictentur, iuxta eiuſdem Galeni ſententiam, eodem libro de motu muſculorum.

2. de motu muſcul. c. 6.

De vtilita. reſpi. c. 4.

Et propterea idem Galenus libro de vtilitate reſpirationis dicebat, ex eo apparere non vulgarem eſſe eius vtilitatem: quod ne momentum quidem temporis ea deperdita, ſufficere poſſumus: ex quo manifeſtum eſt, ad nullam particularem actionem, ſed ad ipſam vitam eam referre, atque neceſſariam eſſe, & propterea ſi ea priuemur, morimur. Seruatur nanque ex ea innati caloris ſymmetria, potiſsimum cordis, animaliſque ſpiritus nutritur, vt patet eodem libro de vtilit. reſp. ac ſexcentis alijs in locis apud Galenum, ex quibus luce clarius excipi poterit, inter omnes animales functiones hanc maximè eſſe neceſſariam:

cap. 1. et ſequentibus.

nanque ea abolita, non animalis partem quampiam, ſeu actionem priuatam eſſe dicemus, ſed vita priuari aſſerimus; cum vita citra reſpirationem, & reſpiratio ſine vita eſſe non poſsit: hinc patet, quod & ſi cunctæ animales functiones in apoplexiis oblædantur, ipſa tamen reſpiratio, cum adeo maximè neceſſaria ſit pro vita, vltimo loco noxam patitur, curam habente natura ipſa de vitæ animalis conſeruatione, imò & ipſius ſpirationis maximus vſus neruorum facultatem ac operationem excitat.

Quòd inter omnes animales functiones reſpiratio ſit maximè neceſſaria.

3. de loc. af. cap. 7

5. de loc. af. cap. 1

cap. 4

Probauit & illud ſigno Galenus ſumpto ex ſomno, tum tertio; tum quinto de locis affectis, nam quamuis dormientes nulla alia voluntaria fungantur actione, ſed omnes ferè muſculorum actiones in eis exoluantur (ſola autem reſpiratio ſeruatur, quæ muſculorum thoracem mouentium munus eſt) ſenſuſque quodammodo expertes ſint: nam neque ipſa anima dormientium omnino quieſcit, vt patet eodem libro 2. de motu muſculorum, ſed intermiſſionem quandam habet vigoris, quæ non perfecta quies dicitur: & propterea non penitus ſenſus expertes ſunt, neque omnino à voluntario motu ceſſant dormientes, ſic non in apoplexia duntaxat, ſed in omnibus ſoporoſis affectibus, quanquam neque ſentiat corpus, neque moueatur, ſola tamen reſpiratio ſeruatur, alias nec ipſum animal viueret, hoc autem fit propter eiuſdem reſpirationis vtilitatem, vt idem Galenus teſtatur eodem commento aphoriſm. 42. ſecundi lib. quæ quidem neruorum vim excitat ad operationem: & ob hanc cauſam mirandum non erit, quomodo omnibus alijs muſculus motu carentibus in apoplexiis, illi qui thoracem attollunt, quamuis difficulter moueantur, tamen plerunque, imò magna ex parte, vt ipſe inquit, muſculi omnes in apoplexiis operantur thoracem mouentes, & ſi rarò prius omnes operabantur: quemadmodum & in vehementibus exercitiis, vbi anhelitus plurimus eſt neceſſarius: quanquàm in apoplexiis non ob id, quòd auctus fuerit vſus reſpirationis, quem duplicem eſſe diximus: ſed quia vis ipſa eſt imbecillis, ideo omnes muſculi thoracis ſimul coguntur operari: cum ſi non operarentur, cordis quoque temperamentum ſolueretur, & animalis ipſius neceſſario ſequeretur interitus. Semper enim mors ad modicas ſequitur cordis intemperantias, vt patet quinto de locis affectis. Cum igitur apoplectieos mori contingat ob id, quòd ſpirare non poſſunt, vt tertio de locis affectis, liquet: non ab re Galenus ipſe ex eiuſdem anhelitus nocumento periculi magnitudinem conijcere oportere decreuit.

5. de loc. af. cap. 1

3. de loc. af. cap. 10

Concluditur ex Galen. periculi magnitudo in apoplexys, ex læſione reſpirationis.

Nam ipſa ad ſenſum prohibita, periculoſiſsima ac maxima erit apoplexia. At ſi magna cum violentia trahatur, fortis inquam erit, & ipſa. Verùm ſi inæqualis, & inordinata, ac intermittens ſpiratio fuerit. minùs periculoſa erit apoplexia: quemadmodum in quibus aliquem ſeruat ordinem, debilior exiſtit, & ſi omnes apoplexiæ fiant, propterea quòd vis animalis non poteſt defluere ad partes infra caput exiſtentes. Paulus quoque in hoc, velut in reliquis Galenum ſectatus capite 18. tertij libri, ſic ſcriptū reliquit, Seruatur itaque in a-

Ad quem cerebri morbum ſequatur.

poplecticis modica quędam reſpiratio: quæ ſi permultum à naturali functione receſſerit, maximum infert malum, ſi paululum, exiguum. Et quoniam earum generatio ſubitaria eſt, vt diximus, non in ipſius cerebri corpore principaliter impedimentum eſſe ſignificatur, verum circa eiuſdem cerebri ventriculos, eoſque principes, vt oſtenſum eſt Galeni auctoritate, in quibus ſpiritus animalis continetur: quo veluti primo inſtrumento anima vtitur ad animales functiones excernendas. Iccirco non alia ratione ipſi ventriculi afficiuntur, quàm & in epilepſia afficiebantur: cum idem locus in vtraque patiatur, Galeno teſte commento aphoriſ. 45. 2. lib. Quare aut ad obſtructionem, aut ad conſtipationē, ſeu conſtrictionem prædictorum ventriculorum ſuccedit apoplexia, ad morbū inquam in via. Quapropter aut frigidus, aut craſſus, ſeu viſcidus ſuccus eoſdem ventriculos affatim opplendo, apoplexiæ cauſa erit: qui non modò pituitoſus eſſe poterit, vt patet commento aphoriſ. 42. lib. 2. & 2. de cauſ. ſympt. verum etiam & melancholicus, quemadmodum teſtatur Galenus commento apho. 56. 6. lib. quoniam vtriſque humoribus, vt ipſe aſſerit, communis eſt craſsitudo, & propterea frigidum, & craſſum humorem tam epilepſiæ, quàm apoplexiæ cauſam eſſe fatetur, commento eiuſdem aphoriſm. 45. 2. lib. aut phlegmonoſam aliquam diſpoſitionē, quæ in ipſo cerebro ſit conſtituta, ſeu inflammatorium affectum, non ſiquidem ventriculos ipſos obſtruentem velut frigidus, & craſſus, ſeu viſcidus ſuccus; ſed eos conſtipantem apoplexiam gignere, idem Galen. ait commento aphoriſ. 42. 2. lib. vocat autem inflammatorios affectus, vt patet 2. de loc. affect. inflammationem, eryſipelas, & abſceſſum. Conſueuit nanque maxima conſtipatio apoplexiā afferre, vt patet lib. de cauſ. morb. ſimiliter ex immodico vini motu, aut immoderata etiam optimi ſucci ciborum ingeſtione, & eorum qui plurimum alimenti præbere poſſunt, ac vehementibus cruditatibus, admodumque frigidi aëris occurſu, caſu, aut capitis ictu apoplexia oriri poterit, non alia ratione, quàm oblæſis ipſius cerebri ventriculis, impeditoque propterea ipſius animalis ſpiritus, ac facultatis ad debitas partes tranſitu, quoniam hac ratione omnes apoplexiæ ortum ducunt. Galen. teſte præallegato commen. apho. 42. 2. lib. Verum ſi ex pituitoſo, aut melācholico ſucco excitetur, ex propriis eorundem ſuccorum redundantiæ ſignis, cap. de melancholia, & de capitis dolore ex pituita traditis, coniicere poteris, tum quia febris non aderit: quemadmodum ſi phlegmonoſa fuerit affectio ex propriis cuiuſque affectus indiciis percipies, ac febre. Externas verò cauſas, quæ, qualéſve fuerint, ex aſtantium relatione intelligere poteris, potiſſimum ſi ante actam vitam tibi retulerint. De hac apoplexia in ſæpius allegato apho. 42. 2. lib. Hippo. hoc modo prognoſticum propalauit; quod ſoluere eam, quæ fortis eſt, impoſsibile erit; debilem verò, non facile. Et Paulus præallegato loco de ea præſenſit, dicens, quòd apoplexia nequaquam, aut rarò curatur, vt quę mortem in propinquo minetur. Si vero etiam remedia ipſam ſuſtulerunt, plurimum eum partis cuiuſdam corporis reſolutione diſcedit: nam ſolutæ apoplexiæ creberrimè ſuccedere ſolet vocata παραπληγία, in quam morbus comitialis non finitur, vt patet 4. de locis affectis, quoniam in eo vniuerſo corpori conuulſio; & non reſolutio, veluti in apoplexia euenit: quæ cùm actio deprauata ſit, minorem indicat noxam, quàm totius corporis reſolutio, in qua actio animalis omnino ablata eſt. Hæc quidē paſsio, inquit Theodorus Priſcianus cap. 7. lib. 2. ad Timotheum, acuta eſt, & nunquam penitus ſociata cum chronicis, nimiū ſolicita, ſine febribus tamen. Aetius verò, Archigenis auctoritate, aſſerit apoplexiam ex ſui natura magnam eſſe, & vehementer acutam; contingeréque, vt qui periculum effugerunt, in diuturnum morbum incidant, reſolutionis videlicet aliquarum partium, aut etiam totius corporis, aut violatæ rationis. At Cornelius ſic de ea ſcriptum reliquit, Solent autem, qui per omnia membra vehementer reſoluti ſunt, celeriter rapi, ac ſi correpti non ſunt, diutiùs quidem viuunt, ſed raro tamen ad ſanitatem perueniunt, & plerunque miſerum ſpiritum trahunt, memoria quoque amiſſa. Quòd autem quicunque ſani dolore capitis repēte capiuntur, & ſtatim muti fiunt & ſtertunt, in ſeptem diebus pereant, niſi febris apprehenderit, decretum reliquit Hippocrates aphoriſm. 51. 6. lib. & quòd apoplexiæ fiant maximæ à quadrageſimo anno, vſque ad ſexageſimum aphor. 57. eiuſdem lib. præſertim ea, quæ ex atra bile fit: nullus enim morbus adeò eſt ſenili ętati familiaris, vt Gale. teſtatur commento aphoriſm. 31. 3. lib. Quapropter Aëtius ſenibus magis in hyeme, & conſtitutione frigida, hanc affectionem accidere teſtatur. Atqui ex dictis concludimus nos forti apoplexiæ remedia non eſſe adhibenda; cùm ſuapte natura exitialis ſit, Hippocrat. auctore: ſed ſi ea debilis, quam dignoſcere ex iam dictis docuimus, licet ſolutu, neque facilis ſit; opportunis tamen auxiliis adhibitis fortè curari poterit, Galeno teſte: quemadmodum & nos non ſemel curauimus, potiſſimum in Illuſtri Fabritio Maramaldo, qui bis, diuerſis tamen temporibus, ab ea correptus, opportunis remediis adhibitis, Deo fauente, liber euaſit: Necnon & Illuſtris Chryſoſtoma de Aquino Ruborum comes, quæ cum annos ageret fere ſexaginta in apoplexiam incidens, remediis confeſtim adhibitis, ab ea liberata, principéſque primò functiones recuperauit, deinceps cum in ſiniſtri lateris reſolutionem finita eſſet apoplexia, ſenſum primò cum brachij tum cruris, & motum deinde cruris antea, & demum brachij non longo poſt tempore adepta eſt. Qua de re leuis apoplexiæ curatio non prætermittenda erit, & cum ea quoque magna, & acuta ſit affectio, potius à præſidiorum, quàm à victus ratione eius curatio auſpicanda eſſet, quemadmodum mos eſt pleriſque artis medicæ auctoribus. Verùm nos, ne conſuetum ordinem peruertamus, pauca prius de victus ratione dicemus, mox verò ad eius curationem deueniemus. Collocetur igitur æger in aëre ad calidum decliui: cibis vtatur paucis leuibus, & calidis, deterſoria vi præditis, diſtributioniſque facilis, plerunque cum melle edulcatis, vt placuit Aëtio, qua ratione gallinarum, ſeu pullorum iure, in quo decocta ſit hyſſopus, ſerpillum, ſpondylium, ſeu ſatureia, calamintha, aut ſampſuchus, vel denique ſaluiæ folia, vtendum. In quo iure panis quoque optimus macerari poterit. Pro potu, tutius erit vti aqua mulſa, aut apomelite cum micis panis, iuxta Pauli ſententiam: cauendumque à vini potione:

quamuis

Cauſæ. *2. de cauſ. ſymp. cap. 7* *cap. 3* *cap. 3* *Cauſarum diuerſarum ſigna.* *Prognoſtica.* *cap. 2* *Hiſtoria.* *Curatio.* *Victus ratio.*

quamuis ſi diutius malum proteletur, eo calente aqua temperato (Pauli decreto) vti poterit, ſtatim quoque prædictis taliter ægrotantibus ſanguis ex vena detrahendus erit, prædicto tamen eorum *Venæ ſectio.* periculo: vt ait Aetius: quoniam ſanguinis detractio, vel occidit, vel liberat, Celſo auctore: adeò vt poſt ſanguinis miſsionem (vt ipſe refert) ſi non redit, & motus, & mens, nihil ſpei ſupereſt. Detractio autem ſanguinis e dextra manu fiat, humerali, aut media inciſa vena, vbi vires, ætas, & alia non dehortantur: affectus nanque magnitudo id præcipit, tanquam princeps ſcopus venæ ſectionis, Hippo. & Galeo. decretis. Verum copia ſanguinis, qui detrahitur, diuidenda erit: cum commouere oporteat tantum, non exoluere vires, & calorem exſtinguere, vt teſtatur Aëtius; & propterea in euacuatione, pulſus, faciei color, ac inſpiratio inſpiciantur, vt ipſe refert, & ſi nihil mali conſequatur, etiam repetenda eſt detractio: quoniam aliud curationis genus vix vnquam ſanitatem reſtituit, vt placuit eidem Celſo. *Reliqua medicamenta quæ apoplecticos excitant.* Poſt tamen venæ ſectionem, & vociferationes, & odoramenta excitatoria adhibeantur, ex caſtoreo, opopanace, aut galbano, ſeu ſagapeno, & aperto eorum ore, aceto mulſum inſtillandum erit, & pinnæ oleo irino imbutæ inmittendæ ſunt, & vomitus prouocandus: totumque corpus oleo calido inungendum eſt, irino, nardido, coſtino, de caſtoreo, aut aliis huiuſmodi, vinculiſque, ac frictionibus vehementibus in extremis corporis partibus vtendum: & humeris plures cucurbitulæ affigendę. Interim caput, prius abraſum, roſaceo cum aceto, in quo ſerpillum, aut ſpondylium fuerit decoctum, ſeu calamintha, irrigandum erit, ſeu chamæmelino, vel anethino, vt Paulo viſum eſt, aut anethi, chamæmeli, ſampſuchi, ſerpilli, hyſſopi, ſertulæ campanæ, ſingulorum pugil. s. florum ſtœchadis, origani, ſpicæ drach. tres, in aquæ bulliant, ac vini portione æquali; quo medicamento ſimiliter caput irrigetur. Si verò hæc nihil profecerint, *Clyſteres.* clyſteribus vtendum erit, ex decocto furfuris, mercurialis, minoris centaurij, rutæ, hyſſopi, pulegij, ſaluiæ, calaminthæ, ſingulorum manip. s. polypodij vnc. s. ſeminis fœniculi, aniſi ana drach. ij. & parato ex eis ſecundum artem decocto, de eo recipe lib. & s. in qua diſſoluas hieræ picræ compoſitæ vnc. s. benedictæ drac. iij. confectionis de dactylis, ſiue antidoti indi drac. iiij. agarici drac. j & s. mellis roſacei vnc. ij. ſalis communis, ſeu gemmæ parum, olei anethini, chamæmelini, ſeu rutacei vnc. iij. cō*Glandes.*miſti omnibus fiat clyſter. Nec minus & glandes commendantur, quæ ex hiera ſimplici, ſeu hiera logodio, colocynthide, agarico, & ſale gemmæ, cum deſpumato melle formari poterunt. Interim helleborū addere poteris, aut drac. ij ex pilulis cocchiis: ligentur autem filo, vt pro arbitrio extrahi poſsint, ſintque notabilis longitudinis, vtpote quinque, aut *Purgatio.* ſex digitorum. Verùm ſi ęgri, inepti ad venę ſectionem fuerint, aut in prædictis malum quoque perſeuerarit, alienum non erit, medicamentum purgans eis præbere (ac non ſecus interim modo dictis præſidiis vti) quod ex pilulis cocchiis, & agarico, pituita præſertim redundante, componatur: aut ex eiſdem pilulis, ſeu arabicis ſumpta drach. j. cum *Poſt purgationem, ſeu venæ ſectionem remedia.* veratri nigri ſcrup. j. aut drac. s. cataporia formentur, vel aliquod ex modo dictis purgantibus medicamentis præcedenti cap. de morbo comitiali, ſeligas, & quia permittit hæc affectio, ac cogit, vt Aëtius teſtatur, vel temere omnia tentare, ſi vires permiſerint, cucurbitulæ quoque occipitio cum ſcarificatione defigendæ ſunt, theriacaque, mithridato, ac diambra poſt purgationem vtendum: nec minus & ea, quæ ſternutamenta excitant, crebrius adhibita proſunt, vt puluis caſtorij, hellebori, ſeu piperis naribus inſperſus. Similiter conferunt quæ pituitam per os ducunt, apophlegmatiſmos nominant: parentur autem hoc modo, Recipe pyrethri, ſtaphidis agriæ, piperis ana drach. s. thymi, origani ana drac. j. caſtorei ſcrup. j. maſtiches drac. j. & s. vuæ paſſæ drac. ij. ceræ albæ parū, miſceantur, & fiant manſiles paſtilli cum oxymelite, aut roſaceo melle: pręſtat etiam & rubificantibus medicamentis vti, appellatis ſinapiſmis, ac aliis, quæcunque capiti admota calfaciendi, ac diſsiciendi vim habeant, vbi præſertim ea, quæ diximus, medicamenta non ſuffecerint. Nec prætermittenda erit inunctio circa ſpinalis medullæ initiū, ex oleo rutaceo, ſeu nardino, dè caſtoreo, aut nuce moſchata. Et hæc de apoplexiæ curatione ſufficiāt, modò ea curari valeat, vt diximus.

Περὶ ὀφθαλμίας. *De Lippitudine.*

CAP. X.

CVM inter omnia ſenſuum inſtrumēta oculus mirabili fabricæ excellentia prędicitus, ad cerebri naturam propius accedat, certiuſque, ac ſubtilius, quàm reliqua proprium, ac primum ſenſibile habeat: ſiquidem in nullo alio inſtrumento inuenies, neque ipſam cerebri ſubſtantiam, neque tantam animalis ſpiritus copiam, quanta in oculo continetur, Gal. teſte, 7. de Hippo. & Plat. decret. *cap. 5* propterea poſt cerebi, capitiſque affectus, de oculorum affectionibus tractare duxi: quorum actio videre eſt: eorum autem propriū ſenſibile eſt colorū genus: cum illos primos, & per ſe, & ſolus ex omnibus ſenſibus viſus percipiat, vt patet eodem 7. de Hippocratis, & Plato decretis. Reliqua itaque *Loco citato.* eorū admirāda cōſtructione, tēperamento, ac cunctarum eorundē partium vſu, velut fusè tractatis ab omnibus artis medicæ auctoribus, præſertim Galeno, libro decimo, de vſu partium, aliiſque ſexcentis in locis: quia ex eiuſdem Gal. ſententia, in quolibet inſtrumento vna quępiam reperitur peculia*Per ſolum*ris pars ſimilaris, cui primò, ac per ſe totius inſtrumenti actio committitur, aliæ verò cunctæ eidem præſtant vſum, ea de re in eiuſdem Galeni, aliorúmque illuſtrium Medicorum doctrina compertū eſt, viſus actionem cryſtallino humori, tanquam primæ inſtrumenti parti, tribuendam eſſe. Præſtant verò vſum reliqui humores gemini, vitreus videlicet, & albugineus, ac tunicæ cunctæ propriæ, quæ tres non à Galeno duntaxat, ſed & Aëtio, aliiſque medicæ artis bonis auctoribus connumerantur: *Numerus partium ex quibus conſtant oculus. Aët. lib. 7. cap. 1.* quarum vna interna magis, Græcè ἀμφιβληστροειδὴς Latinè retricularis, ſeu reticularis, ſecūda ῥαγοειδὴς, hoc eſt, vuiformis, in cuius medio foramen exiſtit, quod pupillam vocant. Tertia vero κερατοειδὴς, id eſt, corniformis tunica appellatur, potiſsimū à Galeno eodem decimo, de vſu partium, cap. 3. & 1. de cauſ. ſympt. cap. 2. ex his denique propriis partibus totus componitur oculus. Eſt inſuper & alia oculi quarta tunica, ſeu mēbrana, quā Græci ἐπιπεφυκότα, Latini autem agnatam vocant: propterea quod aliis, quæ oculum ipſum conſtituunt tunicis forinſecus ex membrana os caluariæ ambiente, quæ περικράνιος dicitur, agnata ſit, ligamentum ſiquidem

exiſtens toti oculo ad circunſita oſſa, cum quibus oculum ipſum colligat, ſimul autem & mouentes ipſum muſculos operit. Si quis autem velit prædictas tres proprias oculorum tunicas in anteriores, & poſteriores partes diuidere, & hac ratione alio nomine poſteriores earum partes nuncupare, vt nonnulli conſueuerunt, ac ſex, non tres duntaxat oculis proprias tunicas tribuere, cum ad rem tractandam nec obſit, nec conferat, non reclamamus: etiam ſi ex Galeni, ſeu alterius medicæ artis auctoris ſcriptis illud elicere conetur. Nos verò tres duntaxat oculorum tunicas connumerauimus, anteriores earundem partes à poſterioribus non ſegregantes: cum & vtraque earundem tunicarum pars, ſiue ante cryſtallinum humorem, ſiue poſt conſtiterit, eiuſdem ſit ſubſtantiæ, ac ab eodem loco, cerebro videlicet, aut membranis eius, tenui, ſeu craſſa progerminetur, Hippocratem ſectati, qui lib. de loc. in homine dixit, Membranæ autem tres ſunt quæ oculos cuſtodiunt.

In principio.

Quartam autem, quæ agnata dicitur iure non velut propriam annotauimus: cum neque ex cerebro, aut aliqua eius membrana, ſed ex ea, quæ exterius os caluariæ ambit, pericrania dicta, originem ducat. Nuncupatur autem agnata, propterea quòd aliis, quæ oculum ipſum conſtituunt tunicis, forinſecus agnata ſit, ligamentum exiſtens toti oculo ad circunſita oſſa, vt patet 4. de compoſi, medi. ſecundum locos, cap. 2. & decimo, de vſu part. Verum cunctę nedum prænominatæ tunicæ, ſed etiam dicti humores, vt perfectè viſio ipſa abſoluatur, à natura cōditi ſunt.

10. de vſu partium, cap 7. cap. 1. & 2.

Quòd triplici vitiorum genere videndi actio lædatur.

Quò fit, vt ex triplici vitiorum genere (vt teſtatur Galen. primo, de cauſis ſympto.) videndi actio lædi poſsit: quorum vnum eſt, cum primum ſentiendi inſtrumentum quippiam perpeſſum eſt, quod cryſtallinum humorem eſſe diximus. Alterum, cum miniſtrantium primo ſentiendi inſtrumento partium aliqua fuerit affecta, velut ſunt reliquæ omnes oculi partes annotatæ. Tertium eſt, cum ipſa ſentiendi potentia, quæ à cerebro per neruum in oculum ipſum deſcendentem procedit, quoquomodo fuerit impedita. Quicquid nanque ex iis (quæ iam enumerauimus) fuerit oblæſum, animal vel male, vel nihil omnino videbit, hoc quidem cōmune eſt cuilibet ſentiendi actioni.

Cur de lippitudine primo tractetur.

Exordiemur autem nos ab iis oculorum malis, quæ eorundem partibus vſum aliquem præbentibus euenire ſolent, initium ſumentes ab agnatæ tunicæ affectibus, vtpote quæ exterior magis ſit, ac à frequentiſsima eiuſdem affectione, quam Græci propriè ὀφθαλμίαν, Galeno auctore, eodem 4. de comp. medic. ſecund. loc. vocant: Latini lippitudinem appellant.

cap. 2. Lippitudo quid ſit.

Quæ nihil aliud eſt (vt idem Galenus teſtatur eodem loco, & lib. de differentiis morborum) quàm inflammatio eiuſdem agnatæ tunicæ, ſeu tunicæ os capitis, & caluariam ambientis, aut, vt vulgus Medicorum appellat, coniunctiuæ.

Quæ pars in ea afficiatur. c. 13

Quòd autem in hoc vitio oculus perpetiatur, ad ſenſum liquet, & propriè prędicta agnata tunica: quamuis iuxta Galeni ſententiam eodem lib. de different. morborum, ex accidenti hoc vitium videatur eſſe oculi morbus, cum ad totum inſtrumentum non referatur: neque totius inſtrumenti primo morbus ſit, ſed in vna quadam ipſius particula ſimilari conſiſtat: qua etiam ratione fit, vt & ipſa videndi functio ex accidenti quoque ab ipſa lippitudine fuerit impedita: cùm neque ipſa perfectè, inhærenti membrana taliter affecta abſolui poſsit, & propterea, quòd oculus afficiatur, ex ipſa videndi functione oblæſa argui poterit: quamuis ex accidenti (vt diximus) fuerit impedita. Non enim totius inſtrumenti morbus eſt, ſed vnius tantum partis, quæ ſimilaris exiſtit; & ſimilarium corporum morbi ex accidenti (vt Galen. inquit lib. de different. morborum) ad totum inſtrumentum referuntur, etiam ſi compoſiti ſint, vt phlegmone.

Quis præter naturam morbus.

Loco citato.

Nec quiſpiam vereri debet, cùm è numero inflammationum ſit lippitudo ipſa morbum eſſe compoſitum in quantitate, ſeu magnitudine primo, in intemperie ſecundo, ac ſoluta continuitate forte tertio: eſt nanque phlegmone quælibet morbus compoſitus, eodem Galeno teſte lib. de differ. morb.

cap. 12 Signa eiuſdem.

Dignoſcitur ex dolore, ipſiuſq; adnatæ tunicæ colore ad rubrum mutato, ad eoque interdum in tumorem ea attollitur, vt ob id omnia, quæ circuncirca oculos ſita ſunt, vſque ad malas quandoque in vehementi lippitudine ſimul attollantur, vt patet 4. de comp. medi. ſecun. loc. lachrymæ quoque ex oculis ipſis reſudant.

cap. 3

Sed quoniam non vnius duntaxat differentiæ inflammatio in eadem tunica agnata excitari poteſt, vt Aetio, & Paulo teſtibus conſtat: maioris tamen, & minoris ratione differentes: quarum vna τάραξις Græcè, Latinè conturbatio, reliqua ὀφθαλμία, Latinè lippitudo propriè, & tertia χήμωσις, quam etiam & Latini chemoſin dicant, nuncupantur:

Aet. libr. 7. c. 2. et ſequentibus.

Pau. lib. 3. cap 22

Tres differentiæ inflammationum tunicæ agnatæ.

Quibus indiciis quælibet earum dignoſcatur.

propterea dignoſces facilè primam, quæ nihil aliud eſt (Paulo auctore) quàm calor cum humiditate, & robore à natura alieno, quod non ab interna, ſed à foris veniente cauſa aliqua orta ſit, ſole videlicet, fumo, puluere, aut oleo, ſi hæc adſint: qua de re promptiſsimè etiam ipſa ſoluitur. Vera autē lippitudo non extrinſecus tantum, ſed ex interna etiam cauſa excitatur, nec ita facile ſoluitur, velut perturbatio. Verùm ſi adeò inflammatio magna ſit, & dolor vehemens, vt vtræque palpebræ ex vehementi inflammatione inuerſæ ſint, adeo vt vix oculi ab ipſis contegantur, & album oculi ſublimius euaſerit, rubrumque etiā magna ex parte nigrum occupet, non amplius lippitudo verè, ſed chemoſis dicitur.

Lippitudinis cauſa.

At lippitudinis veræ cauſæ in triplici differentia eſſe poſſunt. Nam vel ex plenitudine totius corporis, ob quam agnata ipſa tunica repleta diſtenditur, excitatur; vel ob influentium humorum acrimoniam, ac morſum vehementius eroditur; vel propter aliquam extenſionem eius, ex craſsis ſuccis, ſpiritúve flatuoſo genitam, & proinde vehementes ex his cauſis excitantur dolores; vt patet 13. method. medend.

cap 22

Qua de re cum diximus lippitudinem inflammationem eſſe, phlegmonem intelligi volumus, eo modo dictam, quo generationem habere poteſt ex quauis redundante ſubſtantia.

Si ex ſanguine ſiat ſigna.

Dignoſces autem, ſi propter totius corporis plenitudinem ſanguineus humor influxerit, ac iam dictam inflammationem concitauerit: quoniam cuncta (vt Trallianus teſtatur) rubra, & ſanguinea ſunt, nedum agnata ipſa tunica, ſed & facies rubens, & humidior erit, venæ latiores, ſenſus grauitatis aderit, & pigritia ad conſuetas actiones.

Lib. 2. ca. 1

Lachryma neque rodens, neque acris apparebit: adde quòd temperamentum, & ægrotantis ætas, ſanguinis redundantiam atteſtabuntur, nec minùs & regio, & tempus anni, ac præcedens victus ratio.

Ex acri humore ſigna.

Verùm ſi ex rodente, ac acri humore prouenerit, id tibi manifeſtabit, primùm quòd totum corpus plethoricum non apparebit, ſed

potius

potius vitioſa humore præditum; adhæc lachryma rodens, & acris aderit: quò fit, vt non ſolum oculorum anguli, ſed etiam malæ vehementer ex tali influxu rodantur, & exulcerentur, ægrique videantur vri, exiliantque roſionem non tolerantes. Nec minùs ex his, quæ præceſſerunt, id percipere poteris: nam triſtitia, curæ, inſolatus, ira, & acrium eſus præceſſerunt, aderitque ætas, ac temperatura biliofæ. Si autem ex redundante pituita inflammatio facta ſit, grauitas erit vehemens, caliditas parua, & rubedo agnatæ tunicæ exigua, cum aqua & facies, ac eiuſdem color communicabit. Similiter quæ præceſſerunt, & concomitantur, pituitæ redundantiam arguent, quod ſi neque feruore, neque roſione, aut vehementi grauitate vrgente agnata oculi tunica extendatur, adeò, vt rumpi videatur, ac doleat, lachrymæque non appareant, aut paruæ, licet quandoque rubea videbitur eadem tunica, indicium erit ſpiritum eſſe, qui diſtendat, ac dolorem faciat. At ſi ab externa cauſa lippitudo originem ducat, ab ægri, ſeu aſtantium relatu percipere poteris. Verùm cùm magnam partem ad vitæ ſimul vſum, & dulcedinem conferant oculi noſtri, Celſo auctore lib. 6. cap. 6. ſumma quoque cura tuendi ſunt. Protinus autẽ, vt ipſe refert, orta lippitudine, quædam notæ ſunt, ex quibus quid euenturum ſit, colligere poſſumus. Nam ſi ſimul & lachryma, & tumor, & craſſa pituita cœperint, ſi ea pituita lachrymæ mixta eſt, & ea lachryma calida eſt, pituita vero alba, & mollis, tumor non durus, longæ valetudinis metus non eſt. At ſi lachryma multa, & calida, pituitæ paulum, tumor modicus, idque in vno oculo eſt, longum id, ſed ſine periculo futurum eſt: Idque lippitudinis genus minimè cum dolore eſt, ſed vix ante vigeſimum diem tollitur: nonnunquam per duos menſes durat, ſed quandoque finitur. Præterea ſi pituita alba, & mollis eſſe incipit, lachrimæque miſcentur, aut ſi ſimul hæ vtrunque oculum inuaſerunt, poteſt eſſe breuior ſed periculum vlcerum eſt. Pituita autem ſicca, & arida dolorem quidem mouet, ſed maturiùs deſinit, niſi quid exulcerauit. At tumor magnus ſi ſine dolore eſt, & ſiccus, ſine vllo periculo eſt, ſi ſiccus quidem, ſed cum dolore eſt, ferè exulcerat: & nonnunquam ex eo caſu fit, vt palpebra cum oculo glutinetur: verùm ante Celſum apud Hippocratem hæc eadem leguntur, libro ſecundo, prædictionum. Non ab re etiam Galen. libro tertio, method. meden. maximam habendam eſſe curam circa lippitudinis curationem præcepit, cùm ex curationis errore, quoſdam ægrè confuſéque vidiſſe euenit: tempore verò, ſuffuſione, quam ὑπόχυσιν vocant, vel pupillæ nimia dilatione, quam μυδρίασιν appellant, vel tabe, vel corrugatione, quam ῥυτίδωσιν nuncupant, fuiſſe occupatos, ex vſu potiſsimùm ſtupefaciẽtium medicamentorum. At hyeme ſicca, & aquilonia exiſtente, vere autem pluuioſo, & auſtrali, quòd neceſſe ſit præcipuè mulieribus, & viris natura humidioribus, æſtate lippitudines fieri, decretum reliquit Hippocrat. aphor. 11. 3. libri, & aphoriſ. 17. ſexti libri. Lippientem (inquit) alui profluuio corripi bonum. Quidam autem volunt, quòd in regionibus meridianis, multiplicetur, & reinnouetur velociter lippitudo, ſuperueniente autem eis frigore, quòd difficilis eadem ipſis fiet, preterea quòd in regionibus, & temporibus frigidis lippitudo minoratur, verùm ea,

Si ex craſſis ſuccis. Si ex ſpiritu flatuoſo, ſigna.

Prognoſtica.

2. prædict. in medio libri. cap. 5

quæ oritur, praua fit. Primo itaque die pro eius curatione, æger loco obſcuro cubare debet, iuxta Celſi ſententiam, ſic vt à ſermone quoque abſtineat. Nam viſiuus inſtrumentum ſplendorem citra moleſtiam tolerare non poteſt, Galeno teſte libro primo de cauſis ſympto. & decimo de vſu partium (quo loco exemplis illud comprobauit tum militum Xenophontis, qui cùm per multam niuem iter feciſſent oculis læſi fuerunt: tum Dionyſij Siciliæ tyranni, qui ſuper carcerem domum clariſsimam, ac longe ſplendidiſsimam conſtruxerat, in quam diutiſsimè intimo, ac caliginoſo loco carceratos educebat, atque ita cupide lucem intuiti occęcabantur.) Recreatur autem potiſsimum nigro, & cæruleo, aut viridi. Frigidus autem, aut calidus eligatur aer, non tamen immodice, pro cauſę ratione. Somno moderato vtantur ægri, & præſertim nocturno. Exercitium vitent, quietem eligant; procurentque ſingulis diebus alui excrementa excernere, ita vt aluus ſi non natura, arte ſaltem lenior reddatur clyſteriis lenibus, ſeu glandibus. Animi affectus omnes proculdubio vitent immodicos, à coituque abſtineant. Parco vtantur cibo, ac potu, præſertim inter initia: imo ſi fieri poteſt nullum cibum (Celſo auctore) ſumere debent, ne aquam quidem: ſin minus, certè quam minimum eius: nam prima omnium (vt ipſe teſtatur) in eiuſmodi caſu ſunt quies, & abſtinentia. Qualitas autem cibi eligatur eius qui humorem generat laudabilem, eos vitando, qui vaporoſi ſunt, ac tardæ concoctionis, & proinde carnium potiſsimùm, quadrupedum animalium, lactiſque vſus vitandus erit: cauendúmque ab acetoſis, ſalſis, ac acribus. Pro potu, abſtinendum a vino eſt circa initia, potiſsimum veteri, ac vinoſo, ſed aqua vtantur, in qua coriandrorum præparatorum ſemina, ſeu hordeum, aut cinnamomum fuerint decocta, aut multæ permiſtionis aqua mulſa, præſertim cùm ex craſsioribus humoribus lippitudo fiat, ac tempore anni frigido: quo caſu & vino quoque vti poterunt, albo tamen, & adſtringenti, tenui, & aquoſo. Quo verò ad medicamentorum rationem attinet, breuiſsimo quodam ſermone ſeu potius oraculo Hippocrates aphor. 31. 6. lib. ex quacunque cauſa vera lippitudo oriatur, decretum reliquit, dum dixit, Dolores oculorum meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut venæ ſectio, aut medicamentum epotum ſoluit. Quamuis eorum tempora, & cauſas (Celſo auctore) parum explicuit; in quibus, vt ipſe teſtatur, medicinæ ſumma eſt, & ſi in eo aphoriſ. nihil, vel falſum, vel quod fieri non poſsit, præcipiat, tertio method. medend. teſtatur Galenus. Verùm quo pacto diſcernendũ ſit, quando, quomodóque dictorum quoque ſit vtendum, in commento eiuſdem aphoriſ. idem Galenus perbellè declarauit, iubens inquirendas eſſe diſpoſitiones, in quibus meri potio, aut balneum, fomentum, venæ ſectio, aut purgans medicamentum vtile ſit. Quoniam (Aëtio teſte) non eidem homini omnia auxilia hæc adhiberi iubet Hippocrates: ſed alij venæ ſectionem, alij purgatorium pharmacum, alij fomentum, alij balneum, alij vini potum. Et proinde cum ex plenitudine ortum duxerit, quæ diſtentione dolorem efficit, ſi nihil ex ſæpe relatis impedierit, venæ ſectio confert, eodem Galeno teſte decimotertio method. quem ſectati ſunt Aëtius, Paulus, Alexander, ac Celſus. Venam autem ſecare oportet cubiti exteriorem, humeralem

Curatio. Victus ratio.

1. de cauſ. ſymp. cap. 2

10. de vſu partium. cap 3

Medicamentorũ ratio.

cap. x

[illegible]

Lib. 7 cap. [illegible] Si ex plenitudine ſit. Venæ ſectio. 13. method. cap. 11 Aëti lib. 7. cap. 8 Paul. lib. [illegible] Alexand. ac Celſus cap. 16

appellatam, atque eam, quæ ex directo eſt laborantis oculi: cum oculorum perſæpe dolores grauiſſimos è directo venæ, quam humeralem nominant, ſectio intra horæ vnius ſpatium compeſcuit, vt libro de curandi ratione per venæ ſectionem, Galenus teſtatur, & propterea dolentibus oculis (vt ipſe inquit) humeralis vocata vena, quæque ex ea deriuata eſt, in cubito inciſæ luculentum celeriter commodum afferunt; & vſque ad animi deliquium, vbi vehemens fuerit inflammatio, ſanguinem auferre idem permiſit Galenus: interim verò eadem vehementiori non exiſtente, viribuſque nõ admodum robuſtis, nec ætate florente, iteratò ſanguinem mittere, poſt modicam ſanguinis miſsionem, iuſsit, interdum eodem die, ſi ita expedire videatur, interim poſtridie. Atqui nos ſtante totius corporis plenitudine, mediam venam prius ſecare conſulimus: cùm vix, aut fortè nunquam cuncta ea concurrant, quæ vſque ad animi deliquium, ſanguinem auferre admittant. Qua demum peracta, ad humeralem incidendam deuenias. Neque illud pugnare prænominatis auctoribus cenſemus. Nam ſupernis duntaxat partibus ſanguine repletis, aut ætate, ac viribus, & reliquis non prohibentibus, eorum dicta veritatem habere putamus. At ſi cuncta hæc ſimul non conueniant modo quò diximus, ſanguinem mittere tutius eſſe nemo vereri debet; & ſi oportuerit, non ſemel tantum, ſed bis, aut ſæpius, humeralem venalem ſecabis, ac cum ſcarificatione cucurbitulas in occipitio affiges. Conueniet inſuper prædictos inferiorum partiũ frictione curare: & ſi neceſsitas aliquãdo vrgeat, vincula artubus adhibere, & alui deiectionẽ procurare, ex Gal. ſentẽtia eodẽ 13. meth. potiſsimum ſi bilioſi, & acres humores cum ſanguine redundarint: quo caſu paulò poſt ſanguinis miſſionẽ, purgationẽ adhibebit, Tralliano teſte: mox fomenta ipſi laboranti particulæ ex aqua dulci modicè calida adhibenda ſunt, vt eodem 13. meth. liquet. Admouendaque inſuper ſunt circa initia pharmaca repulſoria, quæ non vehementem ſortita ſunt adſtrictionem. Sed tum propria eorum ſubſtantia ſint moderatiora, tum lenitiui liquoris admiſtione adhuc magis talia fiant, potiſsimũ ſi vehementi dolore afflicti ſint ægri, aut propter inflammationis magnitudinem, aut ob influentium humorum acritudinem. Cauenda tamen ſunt, quæ vehementẽ ſortita ſunt adſtrictionem, vt diximus, cùm ampliorem dolorem infligant, tunicas exaſperando, quam fluent influxionum impetum repellendo: quæ verò mediocriter adſtringunt, lippitudinibus iam dictis commodiſsima exiſtunt, vt patet 4. de comp. medic. ſec. loc. Hippoc. verò lib. de vſu humidorum dicebat, vbi modica potabili in ſpongia veteris, optimum oculis eſt. Lenitiui autem liquores, quos dixi tabulis admiſcendos eſſe; ſunt, eodem Galeno auctore prælegato loco, & 13. meth. medend. albus oui liquor, fœnigræci decoctũ, & ad hæc lac ipſum, quod iuuenculæ, ſimulque boni ſucci fœminæ extiſtat, vberibus ipſius in cotem, in qua collyrium teritur, expreſsis; quò calidũ adhuc oculis infundatur. Ab eis verò anodynis, hoc eſt, quę ſenſum auferendo dolorem ſedant, ſummopere cauendum eſſe cẽſeo: cùm ipſa neque vehemẽtes reprimãt fluxiones, ſed externi prohibeãt: atque adeo ſi humores fluẽtes acres extiterint, corneam erodi contingit, ſi verò multi, magis irritari, ac vehementer extendi, ac

Reuulſio. cap. vlt. *Topica qualia in principio eſſe debeant.* *cap. 22* *Quæ cauẽda ſunt.* *4. de compoſ. medic. ſecũ. loc.* *cap. 5.* *Lenitiui liquores qui ſunt.* *13. method. cap. 22.*

ſi rumperentur: ex quibus niſi medicamentum fuerit ſummopere ſtupefaciens, dolores impatibiles excitantur, Galeno teſte com. aphoriſ. 31. ſexti libri. Si verò fuerit adeò vehementer ſtupefaciens, vt ex oculi maximã inflammationem non ſentiant, neceſſarium eſt ſimul quidem vim viſoriam offendi, adeò quòd ceſſante inflammatione, vel debiliter, vel nihil omnino videant; ſimul autem & quandam prædurã diſpoſitionem, & quæ difficulter ſanari poſſit, in oculorum tunicis derelinquit: hac de re ſuſpecta habenda ſunt talia medicamẽta, neque liberaliùs admouẽda, etiãſi ingens dolor vrgeat. Sed à vehementibus ſtupefacientibus abſtinendum erit: quibus ſi forte vrgẽte maxima neceſsitate fueris vſus, poſtmodùm ſanitatis tẽpore oculi excalfaciẽdi ſunt, velut & reliquæ partes omnes, ſi eis talia applicuiſſes, vt patet 12. meth. med. Frons tamen illinẽda erit ex plantaginis, ſolani, ſeu ſemperuiui ſucco, oui candido, roſaceo oleo, vel aqua, bolo armen. ac pauco aceto. Poterũt inſuper miſceri thus, ſantalũ, hypociſtis, balauſtiũ, ac hordeacea farina: interim & croci papum: mirificeque dolorẽ finit, admodũque feruentes oculorum inflammationes concoquit, Tralliano teſte, ex lacte muliebri, vitellis ouorum, & roſaceo, ſimul mixtis, ſuperimpoſitũ medicamẽtum. Iterum & crocus cum mica panis, luteiſque ouorum, ac roſaceo, vice autem roſacei aqua roſacea, præſertim roſarum albarũ, vtere. Quod ſi imponi cataplaſma res aliquando ſuadebit, papauerũ capitibus in aqua diſcoctis, ac fœnigræci, vel hordei, vel lini ſeminis farina aquæ immiſta, cataplaſma conficies, ex Galeni ſententia eodẽ duodecimo metho. med. quo item in vehementi aurium dolore vti poteris. At ſi ex vehementi acris humoris confluẽtis ratione dolor prouenerit, inflammatioque excitetur, ſi quodammodo cum ſanguine iidẽ permiſti ſint, venam priùs ſecare humeralem oportet, reuulſionis ſaltem gratia: dein purgantibus medicamentis, deorſum ſcilicet, & reuellẽdo, & euacuãdo curare conuenit: potiſsimùm vbi biliosa humorum prauitas in toto corpore ſuperare videatur: tunc nanque iis, quæ totũ corpus purgant, recrementiſq; liberant, vtitor, Tralliano teſte. Nam ſi recrementa acria non in toto redundant corpore, ſed qualitate potius, quam quantitate peccare videantur, ſolis balneis dulcis aquæ, & temperatis, ægrum citra dolorem liberabis, eodem Alexandro auctore: quemadmodum quẽdam liberauit tali dolore affectum, ex acrium videlicet humorum influxu, non tamen totius corporis eorundem plenitudine, Galenus ſolo balneo vſus, vt idemmet teſtatur commento aphoriſm. 31. ſexti libri. Verùm vbi in toto corpore, non qualitate duntaxat, ſed quantitate etiam bilioſus ſuccus redundarit, & euacuari ipſum, & ad infernas partes reuellere oportet, purgantibus videlicet medicamentis, quæ ipſum expurgare valeant, manna ſcilicet cum tamarindorum decocto, aut caſsia fiſtula, ſeu ſyrupo ex pluribus infuſionibus roſarum, vel violarum, cum diacatholico, ac reliquis huiuſmodi medicamentis: nec minus & ante, & poſt medicamenta prædicta alterantes ſyrupĩ præbendi ſunt, pro antedicti humoris acrimonia, ſeu mordacitate domanda; velut violaceus, roſaceus, ex papauere, ſeu nymphæa confectus, aut intybi ſucco. Demum ipſi particulæ candidus oui liquor infundendus erit, quo per eum acris fluxio ſine offenſa eluatur, iuxta Galeni ſententiam

cap. vlt. *cap. 8* *Si ex vrodentibus ſuccis pat. e ratio. Venæ ſectio.* *Lib. 2. c. 2.* *Purgatio.*

13 method. Loco citat. tiam 13.meth.ac Pauli cap.22.tertij libri. Atqui magna cum conſideratione videntur veteres hoc caſu, ad oui deueniſſe humorem, cum minimè mordens ſit, & glutinoſus: & propterea lenire aſperitates omnes, quaſcunque acris fluxio excitat, valet. Accedit ad hæc, quòd cùm craſſus, ac lentus ſit humor, conſtantius quàm tenuis, & aquoſus, in loco permaneat, & cùm abſque roſione ſit, ſi modicè incaleat, dolorem maximè lentat, vt eodem 13. metho. med. *cap. vlt.* patet. Nec minus & lactæ iuuenculæ fœminæ, quæ boni ſit ſucci, vti poteris: connumeratur etenim & ipſum inter lenitiuos liquores quarto de compoſi- *cap. 1. & 2.* tione medica. ſecundum loc. vt diximus. Adhæc idipſum cum tenui oui humore, roſarumque albarum ſtillatitio liquore, ſeu aqua permiſtum commodum erit medicamentum, non ſemel tantùm, aut bis in die, ſed ter, quater, & ſæpiùs applicatum, vbi vehementior dolor vrgeat, tenuibus lineis linteis in eo madefactis. Vbi autem concocta iam phlegmone ipſa fuerit, & ſimul corpus vacuum, tum vtique lauationes in balneo his ſunt aptiſsimæ: nam & dolorem ſtatim ſedant, & fluxionem quæ ad oculos fertur, ſiſtunt: maxima quidem eius parte inter lauandum per totum corpus excreta, reliquo *cap. 22* vero diluto ex Galeni ſententia eodem 13. method. med. *Si ex craſſis ſuccis fiat curatio.* At ſi ex craſſorum, frigidorumque humorum redundantia, flatuoſóve ſpiritu lippitudo oriatur, vacuato prius in his quoque toto corpore, auerſo- *cap. citato.* que humorum momento deorſum, ipſam curabimus, Gal. decreto, eodem 13. method. med. Euacuabitur autem corpus totum, ſi pituita redundarit, ea prius præparata, ac concocta, cum his quæ ipſam purgant, quæ in cap. de dolore capitis ex pituita reperies. Nec ſecus ſi ſuccus redundans melãcholicus ſit, cum his quæ ipſum purgant: quemadmodum cap. de melãcholia docuimus. Illud tamen non prætereundum in vtraque redundantia, quòd ſi cum ſanguine commiſti fuerint prædicti frigidi, & craſsi ſucci, ante purgationem, aut media, aut humeralis vena ſecanda erit; deinceps purgatio adhibenda: Si verò à ſanguine abſoluti ſunt, purgatione duntaxat vtaris: deorſum autem humorum impetum *Topica qualia eſſe debent.* auertes frictionibus vehementibus, vinculis, ac cucurbitulis. Abhinc mox localibus remediis vtendum, non tamen iis medicamentis, quæ repercutiunt, ac reprimunt, imò iis, quæ euocant, atque di- *13. method. eodem loco.* gerunt, vt eodem 13.° meth. ſcriptum reliquit Galenus, & Paulus libro tertio cap. 22. Qua de re fouẽdi ſunt oculi ex fœnigræci decocto, eo prius curioſè lauato, nequid illi, vel pulueris, vel ſabuli adhærens *cap. 1* clam lateat. Eſt nanque medicamen hoc, Galeno teſte, omnium maximè quæ oculis applicantur, ſine offenſa digerens, ſimile quidem exiſtens quoad viſcoſitatem attinet, albo ouorum liquori, diſcuſſoriam tamen habet facultatem, & moderatè calfactoriam: & ob id multos dolores mitigare conſueuit, vt patet quarto de compoſ. medic. ſecundum locos. Eſt præterea fomentum oculis ipſis omnino adhibendum per ſpongiam ſemel aut bis, ter, aut quater, vel ſæpius in die, prout vehementior dolor vrgeat. Fit autem interdum fomentum non per fœnigræci duntaxat, ſed meliloti, & eiuſdem fœni- *Animaduerſio in applicãdis* græci decoctum. Verùm meminiſſe oportet, quòd priuſquàm totum corpus purgaueris, nec iam dicta, nec aliud vllum medicamentum digerens, nedum oculis, ſed nec aliis quibuſuis particulis applicare debes, vbi in toto corpore redundantia ſubeſt: implebunt nanque potius, quàm educent, iuxta Gale. *cap. citato.* ſententiam eodem 13. metho. Qua de re expurgato toto corpore à redundantibus ſuccis, craſsis, ac frigidis, non modò fœnigræci decocto, verumetiam & aliis digerentibus, ac diſcutientibus, ſeu euocantibus medicamentis vti poteris, velut ſi in aqua fœniculi, euſragiæ, & albarum roſarum drachm. j. lotæ pompolygis, quàm Medicorum vulgus tutiam appellat, aloesque non lotæ drac. s. diſſoluas, aut ſi ſarcocollæ in lacte aſinæ, ſeu mulieris nutricis drac. j. aſſumas, aloës ſcrup. j. põpholygis drac. s. & in vnc. iij. aquæ fœniculi & roſarum diſſoluas. Similiter ſi aloe ipſa ſola in aqua roſarum, & fœniculi diſſoluta, quantitate moderata vtaris. Quòd ſi totum corpus mediocri habitu in humorum tum qualitate, tum modo fuerit, ſed caput tantum humorum redundãtiam ad oculos tranſmittat, ipſum prius ſanandum eſſe cõſtat, eius affectu explorato, quem ſuperfluorũ *cap. vlt.* generatio comitatur, vt eodem. 13. met. med. liquet: quinimo diutinas oculorum fluxiones curamus, oculis ipſis dimiſsis, atque ad capitis curationem cõuerſi. Quòd ſi eius vitium ex genere intemperantiarum fuerit, ex ſibi contrariis curatio fiat. Plurimùm nanque vel frigida intemperies caput vitiat, vel humida; neque dubium eſt, quin ambæ etiam con- *13. method. Loco citato.* grediantur, vt eodem decimotertio metho. & ſe- *2. de loc. af. fe. cap. 9* cundo de locis affectis, clarè patet: rariores autem ſunt, quæ propter calorem, acrem oculis fluxionem immittant. Conducit propterea iam dictis medicamentorum vſus, interdum quæ per nares, & os pituitam eliciunt, appellantur autem errhina, & apophlegmatiſmi, quorum ſæpiùs in prædictis mentionem fecimus. Vbi verò nec in toto corpore humorum copia adſit, nec à capite fluxio ad oculos fiat, verùm craſſus ſanguis oculorum venulas intendat, eosque ſquallidos habeant, & propterea valde tumidas, ac plenas ſanguine (vt diximus) balneum eis *Balneum quando eſſe fiat.* præcipiendum temperamentum erit, quo meatus excalfacere, & laxare valeat: ac deinde vinum meratius exhibere, quo nedum excalfacere, & meatus aperire valeat, verùm ſanguinem effundere, atque euacuare potens ſit, & ſui motus vehementia obſtructiones aperire, iuxta Galeni ſententiam aphoriſ. 31. ſexti lib. quam confirmauit Alexander Trallianus, cum dixit, Poſt temperatum balneum vini *Alex. li. 2. c. 3.* potio facilè in totum corpus, parteſque ſuperiores diſtribuitur, vt nonnihil eorum, quæ obſtructionem pepererunt, non modò calore ipſius, ſed etiam motus celeritate extenuet, & expellat, ſimulque etiam particularum (vt diximus) imbecillitatem cõfirmet, vt ipſe quoque partem aliquam illorum, quę inſident, extrudere poſsit. At ſi vini potione vti metuat æger, fomentum potius ex calida (cùm ſit tutiſsimum, & omnino aliquam afferens vtilitatem, vel tanquam cauſa ſanitatis oculorum, vel tanquam ſignum ad dignotionem) admouendum erit: ſitque idipſum aut ex calida aqua, vel fœnigræci, ſertulæ campanæ, ſeu chamæmeli decocto, aut demum cunctis ſimul commiſtis. Vbi nanque ex eiſdem fouebis oculum, nihilque influit, conſtat totum corpus recrementis eſſe vacuum, ac fomentis inſiſtendum eſſe, quoniam diſcutiens eam, quæ in ipſis continetur, ſuperfluitatem, oculis in totum ſanitatem reſtituit. Sin autem humor influat, & dolor, cùm primum fomentum adhibetur, ſuo calore paulum remiſſus ſit, ſed paulò pòſt iterum intendatur, tunc tanquam ſignum dignoſcitiuum proderit, ex quo

nos diſpoſitionem comprehendentes, quòd euacuatione indigeat æger, ad totius corporis euacuationem peruenimus, aut per venæ ſectionem, eo magis plethorico exiſtente, ac ſanguine redundante, aut per purgationem, ſi vitioſi humores infeſtarint: neque enim difficile eſt admodum alterum ab altero diſtinguere, & propterea inter omnia connumerata fortia remedia doloris oculorum aphoriſ. 31. ſexti libri ab Hippocrate, tutiſsimum eſt fomentum ipſum ex Galeni ſententia in commento eiuſdem aphoriſmi. Raro autem contingit ſpiritum duntaxat flatuoſum agnatam tunicam diſtendentem ophthalmiam cauſare: verùm ſi contingit, vaporationibus ea milio, aut milio & furfure ſaccellis paratis, curari poterit: aliiſque digerentibus, euocantibus, ac diſiicientibus medicamentis. quæ autem adſtringunt, ac repellunt, vitare oportet Galeni decreto 13. method. medendi. In quibus verò chemoſis fortis contingit, oui luteũ cũ muſcæ carne terito, atque vbi ad cerati formam deducta fuerint, linteolo excepta impone, & confeſtim ſedant, Galeno teſte quarto de compoſitione medicamentorum ſecundum locis.

Si ex flatuoſo duntaxat ſpiritu fiat, curatio. — *cap. 22* — *cap. 8*

Περὶ πτερυγίου. *De vngue oculi.*

CAP. XXI.

INTER alias affectiones agnatæ tunicæ ea à Medicis cõnumeratur, præſertim ab Aetio, quam πτερύγιον Græci vocãt, à Latinis, vtpote a Celſo lib. 7. cap. 7. vnguis nuncupatur. Vulgus autem Medicorum, vngulam appellat, qui (eodem Celſo auctore) membranula neruoſa eſt, oriens ab angulo oculorum, quæ nonnunquam ad pupillam quoque peruenit, eique officit, ſæpiùs à narium, interdum etiam à temporum parte naſcitur. Paulus verò libro tertio cap. 22. vnguem dixit eſſe membranulam quandam neruoſam oculis ſeſe obtendẽtem, quæ ab angulo quidem oritur, ſed aduſque pupillam peruenit, eamq; vbi fuerit adaucta, obtegit: & libro ſexto cap. 18. dicebat. pterygion neruoſa membrana eſt, quæ ab oculi angulo maiore vt plurimum initium capiens, per minorem ad exteriora progreditur, officitque oculo, motum ipſius, & bulbi contractionem impediens, & quòd progrediens totam pupillam contegat. Eſt itaque membrana hæc neruoſa, vt ex iam dictis patet: incipit autem eius augmentum ſæpe ab angulo magno appellato, iuxta naſum; rarius autem a paruo, & adhuc rariùs à ſuperna, vel inferna palpebra generatur, Aëtio teſte: extenditurque vſque ad nigrum ipſius oculi, & cùm maior facta fuerit, etiam pupillam contegit, & viſum impedit, & propterea non ex accidenti, ſed primaria ratione pupillam obſcurat, viſus aciem aut vitioſam reddendo, aut omnino auferendo, iuxta Galeni ſententiam primo de cauſis ſymptomatum. proprius propterea, & compoſitus eſt oculi morbus pterygion, totius videlicet inſtrumenti primò, cùm eodem tempore multæ partes ipſius in eo afficiantur, vt libro de differen. morb. liquet. Nam licet in agnata tunica primùm oriri incipiat, corneam tamen attingit; vbi plurimùm increuerit, pupillam obſcurat, viſumque impedit. Ex cuius viſus impedimento ſatis admodum conſtat oculum ipſum in hoc vitio affectum eſſe ſecundum plures partes ipſius: nam & agnata tunica primò, cornea ſecundò, & pupilla tertiò oblæditur. Et propterea ipſius occuli tanquam inſtrumenti primo, compoſitus morbus eſt pterygion, propter eam, quam diximus, rationem, in numero videlicet, ac in exceſſu (non tamen toto genere præternaturam, vt eſt lapis in veſica, & lumbrici) eo quod primaria ratione, & non ea accidenti pupillam obſcurat, vt eodem libro de different. morb. liquet. & quamuis nullis opus ſit ſignis, quibus vitium hoc deprehendatur, cum ad ſenſum pateat: cum Aetio tamen dicimus, quòd in hoc malo album in oculo amplius augeſcit, aut caro ſuperexcreſcit, ex ſcabra quadam lippitudine, aut aſsiduis fluxionibus. Cuius itaque occaſio magna ea parte ſcabra præcedens lippitudo eſt, aut aſsidua craſſorum, lentorumque humorum fluxio, hunc recentem, vt Celſus ait, non difficile eſt diſcutere medicamentis, quibus cicatrices in oculis extenuantur. Si inueterauit, iamque ei craſsitudo quoque acceſsit, excidi debet, faciliusque curationem recipiunt pterygia, quæ tenuia ſunt, & alba, ea Pauli & Aëtij ſententia: qui etiam Paulus aſſerit magnos, & inueteratos vngues ſolam manum expoſtulare, recentiores verò, & magnitudine mediocres, præſidiis eſſe abſtergentibus, quæ aſpritudini idonea ſunt, & albuginibus. Similem ſententiam ſcriptam reliquit Aetius, dum dixit, Cæterùm ea pterygiis ea manu curare oportet. quæ aucta ad nigrum ſe extendunt; quæ vero parua, & in albo ſunt, ea conandum eſt, vt pharmacis comprimamus. Similiter quod neque craſſa pterygia curanda ſunt, & euerſa, & eminentia, ac indurata, & quæ tempora per conſenſum afficiunt. Sunt enim, vt ipſe aſſerit, maligna, & cancerata. Vniuerſa victus ratio talis præcipienda erit, quæ craſſos, ac lentos humores extenuet, atque incidat: particulatim autem ea præcedentibus petas, præſertim cap. de dolore capitis ea pituita, ac de lethargo. Quatenus autem ad medicamentorum rationem attinet, relictis magnis, & inueteratis vnguibus, qui ſolam manum expoſtulant, Paulo teſte, ac ab eodem curationis modum diſces libro ſexto cap. 18. ſimiliter & a Celſo cap. 7. lib. 7. recentiores, & magnitudine mediocres curare docebimus, qui abſtergentibus medicamentis, vt idem Paulo viſum eſt, ac iis quibus cicatrices in oculus extenuantur, curari poſſunt, Celſo auctore. Priùs tamen vniuerſum corpus à craſsis, lentiſque humoribus purgandum erit, & non niſi primùm aſſumptis iis medicamentis, quæ craſſos, & viſcidos humores extenuandt, & incidendi vim habeant: craſsi nanque & lenti ſucci purgari non debent, niſi præparati prius fuerint. Horum autem præparatio ex iam dictis medicamentis fieri debet, & demum iidem purgandi; quorum purgantium medicamentorum materias trerum ex præcedentibus capitibus ſtudioſi petant: neque enim decens eſt ſemper eadem repetere. Ab hinc fouendus erit vnguis, aut ea aqua temperatè calida, aut ex hordei, maluarũ, althææ, & chamæmeli, ſeminis lini, ſeu fœnigræci decocto, quoad oculus calfiat, deinde quæ obſtergunt medicamenta admoueantur, ac repurgant. Inter quæ tanquam modicam habens abſtergendi vim, eſt thus ipſum in tenuiſsimum puluerem redactum. Item & ſæpe teſta vſta cum ſale ammonico (vt Aëtio placuit) aut ſi cum pumice torrefacto, vinoque leuigato illinatur. Vehementem autem abſterſoriam facultatem habet æs vſtum; itemque ſquama eius, & flos, ac calcitis quoque vſta, Galeno

aucto-

Aet. lib. 7. cap. 7 — *Vnguis quid ſit.* — *Li. 7. ca. 58* — *1. de cauſ. ſym. cap. 2 cap. 13.* — *Quæ pars afficiatur oculi.* — *Quis præter naturã affectus ſit.* — *Loco enat.* — *Signa eiuſdem.* — *Cauſa.* — *Prognoſtic.* — *Victus ratio.* — *Medicamentorum ratio.* — *Purgatio.* — *Topica.* — *Li. 7. ca. 59*

auctore quarto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, cap. quarto. Verum ſi talia pharmaca leuentur, exterſoria quidem adhuc manent, ſed tantò efficacia imbecilliora, quantò mordacitatis magis expertia fiunt, vt eidem Galeno viſum eſt. Non abſque ratione itaque eiſdem primò veſtis, ac lotis vtere, deinceps ſi eis malum non cedat, non locis: & ſi opus fuerit, chalcantho, ſeu atramento ſutorio vtare: nam vſtum primùm, & lotum adhiberem, & ſi non ſuffecerit, veſtum duntaxat. Interea vero, quæ citra mordacitatem extergunt ex ſententia eiuſdem Galeni eodem loco

cap. 4

connumeratur cerui cornu vſtum, & etiam caprarum: qua de re circa initia eiſdem vti poſſumus, ac cum thure mixtis. Nec erit abſonum, cum eiſdem medicamentis, præſertim generosè abſtergentibus portionem quandam miſcere tragacanthi, ſeu gummi: ſunt enim mordacitatis, ac acrimoniæ expertia pharmaca, velut fœnigræci decoctum, tenuis ouorum liquor, & lac, vt planè conſtat, eodem quarto de Compoſitione medicamentorum ſecundum locos, cap. 4. Paulus verò æs combuſtum, vel atramentum ſutorium ſimiliter combuſtũ, cum gũmi parte quadam, ac porcino, ſeu caprillo felle mixtum, tanquam efficax medicamentum approbat. Aëtius autem æs vſtum cum pueri incorrupti vrina commendat: & Trallianus ſepiæ teſtam crematam, leuigatamque ſimul cum ſale foſsili. Et hæc commemoraſſe ſufficiat medicamenta pro pterygij citra chirurgiam curatione: nam ſi ea indigeat, curationis modum ſcriptum reperias non modò à Paulo & Celſo (vt diximus) verumetiam ab Aëtio libro ſeptimo cap. ſexageſimo.

Trall. lib. 2. cap. 7. in fi.

Περὶ ὑπωπίου. *De ſugillatione.*

CAP. XXII.

EX genere effuſionum, quas Græci ἐκχυμώσεις, καὶ ἐκχυμώματα appellant, eſt affectus is, qui ab eiſdem Græcis ὑπώπιον, καὶ ὑποφθάλμιον dicitur; à Paulo ὑπόσφαγμα, Latini autem oculorũ ſugillationem, recentiores verò medici oculi maculam nuncupant. Nec alia ratione hoc vitium ſub oculis gignitur, velut nomen ipſum indicat, quàm in reliquis noſtri corporis partibus, cùm videlicet tenuibus circa cutem vaſis contuſis, aut quomodolibet ruptis, ſanguis ipſe effunditur per fiſſuras in ſpacia quæ circum eadem vaſa circumiacent, non vno loco aceruatim, ac ſtatim ita excretus, Galeno teſte quinto de Compoſitione medicamentorum ſecundum locos, cap. primo, in grumos coiens, ſed poſtquàm per ſubſultationem, hoc eſt διαπήδησιν, vt ipſi appellant, effuſio ipſa facta eſt: contingit ſanè aliquando, vbi ita coierit, temporis proceſſu liueſcere, ac denigrari, parum nimirum grumulis ex diſperſo in multas cutis partes ſanguine coactis. Qua de re Aëtius oculi ſugillationem dici aſſerit, cùm ex ictu, ſeu plaga quadam, potiſsimùm ruptis, aut contuſis vaſis in oculorum tunicis, ſanguis ſub tunicam ſubierit, & ſtatim quidem cruentus color oculi fuerit, poſtea verò liuidus. Quòd verò in hoc malo oculus afficiatur, nomẽ ipſum indicat, at quòd particulatim agnata tunica, ſeu cornea dicta, indifferenter affici poſsit; quæ exteriores quidem oculi tunicæ ſunt, modus generationis eius oſtendit: ſenſus quoque indicat, quæ earum fuerit affecta, aliis indiciis non indigens, nam ſub qua tunica cruentus ſtatim, poſtea verò liuidus color apparuerit, aut niger, eadem affecta erit. Verùm ſi ex ſugillatione videndi functio non impediatur, ſymptoma eam eſſe dicimus in genere affectus corporis, eorũ ſcilicet quæ ad viſum pertinet. At ſi viſionem impediat per ſe primò, vtpote magna exiſtens, & ſub cornea potiſsimum, aſſerimus non ſymptoma eſſe, ſed morbum in numero, ſeu quantitate, ſiue autem ſymptoma ſiue morbus fuerit malum ipſum, ſtatim viſu comprehendi poterit: nam cruentus oculi color videbitur circa initia, progreſſu verò liueſcens, aut nigricans, putantque ægri rubra omnia quæ aſpiciunt, cuius mali immediata cauſa eſt, vaſorum ruptio, aut contuſio. Eorum autem ruptionis cauſa, potiſsimùm externa, ex ictu ſeu plaga eſt: quanquam licet rarò, & interna eſſe poterit, vt nimia eorundem vaſorum repletio, aut ipſiuſmet ſanguinis in eiſdem venis contenti ſeruor exuperans, quarum cauſarum diſcretionem haud difficulter aſſequi poteris, externas videlicet ex ægri, ſeu aſtantium relatione percipies, internas verò ex teipſo perpendes: quibus perceptis conſeſtim ad eius curationem, priuſquàm denigreſcat, Galeni decreto, eodem quinto de compoſitione medic. ſecundum locos, feſtinare debes. Nam ſi in grumos ſanguis coierit, ægerrimè diſcuti poteſt, & temporis progreſſu liueſcit oculus, atque denigratur. Venæ itaque ſectione (ſi opus fuerit) aut purgatione (ſi ea ægri indiguerint) præmiſſa, confeſtim pro eiuſdem affectus curatione ad topica medicamenta deueniendum erit: quæ non modò diſcutiendi vi prædia eſſe debent, verùm parum quiddam ex aſtringentibus miſcendum erit; quoniam vaſorum tunicula, ex quibus ſanguis exilit, diſrupta eſt: quare ſi ex ſola ſimplici facultate diſcuſſoria pharmacum à principio adhibeatur, non ſolùm quòd effuſum eſt, diſcutiet, ſed & per fiſſuras aliquid attrahet ex ſanguine in contuſis venis contento. Poſtquàm vero in ſuam naturam redierint venulæ, ad diſcuſſoria pharmaca citra aſtringentium admiſtionem, oportunè tranſeundum, ex Galeni ſententia, eodem quinto de Compoſit. medicamẽtorum ſecundum locos, ca. 1. quinetiam & ex ipſis diſcuſſoriis pharmacis imbecilliora primùm adhibenda eſſe idem conſulit Galenus, fortiora verò inueteratis, & denigratis admouenda. Inſtillatur itaque prædictis in oculo (Pauli decreto) ſanguis palumbi, vel columbæ, vel calidum lac muliebre, cui thuris paululũ ſit adiectum, aut cãdidum oui tepidum infunditur, vt Aëtio viſum eſt, vel ſanguis turturis, ſeu columbæ, Celſus verò prædictis ſanguinibus tanquam optimum anteponit hirundinis ſanguinem libro ſexto cap. 6. circa finem: quãuis reliquos quoque tanquam commodos approbet, ſequentibus autem diebus oculus ſæpe fouendus erit per ſpongiam cum abſynthij, aut hyſſopi decocto, iuxta eiuſdem Aëtij ſententiam, aut ſertulæ campanæ, & fœnigræci primùm, poſtea etiam ipſius tantùm fœnigræci decocto, iuxta Gale. decreta, eodem quinto de compoſ. medic. ſecund. loc. Poſt quę braſsicæ folia decocta, & contrita ſuperimpoſita proſunt, & caſeus recens parumper ſalſus pari modo impoſitus, cùm & ipſe mixtam quandam habeat facultatem, quare nihil abſurdi erit, eo etiam in principio vti. Eiuſdem quoque generis ſunt roſæ, melilotum & crocus, vt eodem quinto de Compoſitione medicamentorum ſecundum locos liquet. Inueteratis autem ſugillationibus, & denigratis fortio-

Li. 7. ca. 20
Quid ſit ſugillatio.
Quæ pars oculi in ea afficiatur.
Quis affectus præter naturã ſit.
Signa.
Cauſa.
cap. 1
Prognoſticum.
Curatio.
Topica qualia eſſe debeant.
Loco citato.
Citato loco.

tiora diſcutientia medicamenta admouenda erunt: inter quæ ſunt raphanus, hyſſopum, myrrha, ari radix, origanum, myricæ folia, & fructus, cardamomum, & reliqua innumera, quæ à Galeno præcitato loco connumerantur: ex quibus idonea medicamenta parari poterunt.

Περὶ ὀφθαλμῶν ἑλκῶν. *De oculorum vlceribus.*

CAP. XXIII.

VNum quidem genus eſt vlcerum in oculis, vt Paulus teſtatur cap. 22. tertij libri, quamuis differentiæ ſpecificæ diuerſæ ſint, ac diuerſimode nuncupentur, vt idemmet auctor aſſerit, prout diuerſæ eiuſdem oculi partes exulcerari contingit, non vno etiam modo. *Pars affecta.* Nanque tunica agnata interdum, interim corniformis, aut angulorum aliquis, ſeu palpebra eadem affectione laborant, quemadmodum Seueri autoritate affirmat Aëtius. Quæ vero prædictarum partium exulcerata ſit, haud difficilè dignoſci poterit: cùm & prõptè ſenſu viſus diiudicetur. *Affectus.* Ipſe vero affectus morbus eſt in genere ſolutionis continui, viſionem incommodans, ſi fuerit notatu dignus, non ſolum ob id, quòd redundantem humorem coaceruat, ſed etiam quia efficit, vt criſtallinus humor ex breui ſpacio cogatur cum circunfuſo ſplendore conuerſari, *Cauſa.* Galeno auctore libro primo de Cauſis ſymptomatum, cap. ſecundo, præſertim ſi in corniformi genitum ſit vlcus, & quòd procedens quoque ad interiora vlcus verſus pupillam, aliquid aquoſi humoris foras effundit, atque hinc imminet periculum, ne ſic affectus, ad extremam perueniat cæcitatem. Cuius exulcerationis cauſa, aliquando externa, ab aliqua videlicet re ad oculum illabente eſſe poterit, aliquando interna, puta ex acrium humorum eroſione, à qua magna ex parte fit. At ſi externa fuerit cauſa, facile ex ægri, ſeu aſtantium loquela percipitur. Verùm ſi ex acribus humoribus, ac cauſa interna fiat vlcus, ex qualitate doloris, pruriginoſa videlicet, aut punctoria, redundantis ſucci qualitas inueſtigari poterit, ægri ætate, ac temperamento, & victu, regione, anni tempore, aëris conſtitutione, ac reliquis non prætermiſsis. *Prognoſtica.* Quantùm vero ad prognoſtica attinet, ſatis ſit noſſe, quod vulnus ſeu vlcus corniformis tunicæ periculoſius ſit, quàm reliquarum partium oculi: & ſi ea ipſius pars, quæ pupillæ obiecta eſt, fuerit vlcerata, ſi vulnus ad interiora deſcendit, magna ex parte taliter affecti obcæcantur, Galeno teſte eodem primo de Cauſis ſymptomatum, cap. ſecundo. Quæ verò vlcera in agnata tunica oborta ſunt, non adeò periculum afferunt, velut prædicta. Cæterùm ſiue in corniformi, *Curatio.* ſeu agnata tunica, ſiue palpebris, aut oculorum angulis, aut quacunque alia oculi parte vlcus fieri contingat, eandem ſecundum genus curationem requirit, quam & alia vlcera: quamuis ob partis naturam quam leniſsima adhibenda ſint medicamenta, iuxta Gale. ſentẽtiam quarto de Compoſitione medicamentorum ſecundum locos cap. tertio. Nam medicamentorum ſylua, quæ propriè ad oculorum vlcera pertinet, vt idem teſtatur Gale. itidem ſcopum habet, vt vlcus mundum ſeruetur, vtpote partium natura ipſum explente, & ad citatricem perducente, quemadmodum in aliis vlceribus videre licet, vniuerſo tamen corpori præ omnibus prouidentia adhibita, quo id quod redundat in habitu tollatur, Aëtio auctore, per venæ ſectionem corpore exiſtente pleno, humeralis, ſeu mediæ venæ eiuſdem lateris, aut per purgationem, ſi humorum aderit acrimonia ex quibus vlcus fuerit exortum, ſiue per clyſterem. *Venæ ſectio. Purgatio.* Quòd ſi cunctis his opus fuerit, omnibus etiam vtendum erit, Aëtio teſte. Nec minus humorum defluxus auertendus erit ad inferiores partes frictionibus, vinculis, ac cucurbitulis. *Auerſiones.* Quibus autem purgantibus medicamentis vtendum ſit, vbi opus fuerit, pro ratione redundantis ſucci, eo prius concocto, ac præparato, ex ſæpius iam dictis ſtudioſi requirant, pariter & conuenientem victus rationem, abſtinendo potiſsimum à vino vſque ad declinationem, ac cauendo ea, quæ caput replent, & fluxionem irritant. *Victus. Topica.* Quod verò ad topica medicamenta attinet, ſi vlcus ſimul cum inflammatione infeſtet, curationem ex iis, quæ inflammationem lenire poſſunt, & concoquere moliemur, non neglectis iis, quæ ad vlcus propriè pertinet, ex Pauli, & Tralliani ſententia. Qua de re per initia collyrium album muliebri lacte diſſolutum immittendum erit, inſtillandumque ex oui albumine: & cataplaſma adhibendum, ex Aëtij ſententia, ex ouo ſimul cum eius vitello, cum roſaceo & vino, ita vt leniter tepefactum, & lana (vt ipſe teſtatur) exceptum imponatur: poterit etiam applicari, ſi ex linteo lineo excipiatur. *Pau. lib. 3 cap. 22 Trall. lib. 2 cap. 5 Aetius li. 7 cap. 22* Sequentibus autem diebus fomentum fiat ex roſarum decocto, aut meliloti, & infundatur lac muliebre cum ouo tepidum, adhibeanturque linimenta, maximè id quod ex capitibus papaueris, meliloto, croco & pane paratur, ex quo ſuperna duntaxat palpebra illinatur, quo aperiri poſsit oculus, & lachrymas influentes excernere, oculus quoque leniter deligetur, iuxta eiuſdem Aëtij decreta. *Loco citato.* Si autem vlcera ſordida fuerint, mulſa mediocriter diluta, & fœnigræci decocto vtemur, Paulo teſte. At ſi multa fuerit ſordes, ad fœnigræci ſuccum parum mellis addere conueniet. Oportet autem fœnigræcum ipſum exactiſsimè purgare, ſæpè abluere, ac eo modo madefacere pura dulci aqua, quemadmodum idem Aëtius docet libro ſeptimo, cap. decimoquinto. Poſtquàm autem purum factum eſt vlcus, à fœnigræci ſucco abſtinendum erit, & collyrio ex thure quod vim glutinandi, ac incarnandi obtinet, vtendum. Eo autem vtaris, quod ammoniacum, ſarcocollam, thus, ac crocum excipit, cum fœnigræci ſucco, & quandoque ceruſſam etiam lotam, ac amylum; nam quod aliter Græci conſcripſerunt, acrius quodammodo medicamentum eſſe videtur, præter id, quòd opium etiam excipiat, veruntamen interdum, robuſtis præſertim corporibus, & ipſo quoque vtare. Eo autem incarnato, ac explanato, aut etiam adhuc paulò profundiori exiſtente, adhibenda ſunt collyria, quæ cicatricẽ inducere poſſunt, præſertim id, quod Cleoni inſcribitur ab Aëtio, & Paulo: eius autem compoſitionem inuenies apud Paulum libro ſeptimo cap. decimoſexto, & apud Aëtium libro ſeptimo, cap. centeſimoſeptimo. Nam vlcera oculorum eãdem ſecundum genus curationem requirunt, quam alia vlcera, vt Galenus inquit quarto de Compoſitione medicamentorum ſecundum locos cap. 3. quanquam ob partis naturam quàm leniſsima adhibenda ſint, vt diximus.

Περὶ

Περὶ οὐλῶν, καὶ λευκωμάτων.

De cicatricibus, & albuginibus.

CAP. XXIIII.

CVratis oculorum vlceribus, cicatrices in eis fiunt, quæ, Paulo teſte, cap. 22. tertij libri, ſi per ſumma oculorum ſint, à Græcis interim οὐλαί, à quibuſdam vero νεφέλια, Latinè cicatrices, ſeu nubeculæ appellantur, à quibuſdam vero albugines tenues. At ſi altiores fuerint, à Græcis λευκώματα, à Latinis verò albugines, & ab aliquibus craſſæ albugines nuncupantur. Poſſunt autem non abre omnes prædictæ cicatrices albugines nuncupari, cum in oculi nigro albæ appareant. Denſata enim

Ae. 3. ca. 37
Pars affecta.

corniformi tunica, vt inquit Aëtius, ſubiectus ipſi cæruleus color non amplius translucet, ex quibus verbis liquet, quæ oculi pars in albuginibus afficiatur, nam corniformis tunica præcipue: connumerandæque inſuper & ipſæ ſunt inter morbos in numero, quod ſi ſuperemiuentes fuerint, maximè albeſcunt, auctore Aetio. At ſi planæ, ſeu æquales, minus ſunt albæ, quæ vero magis cauæ quodammodo concolores ſunt nigro, earum cauſa minimè inueſtiganda erit, cùm præcedentia vlcera inſequūtur. Verùm ipſæ, vt teſtis eſt Cornelius Celſus libro ſexto cap. ſexto, duobus vitiis periclitantur, ne videlicet aut cauæ, aut craſſæ ſint: qua ratione dicebat Aëtius calloſas, ac diuturnas, & craſſus cicatrices curare non oportere; ſi vero ſuffuſio etiam, aut glaucedo affuerit (vt ipſe inquit) vanum eſt cicatrices extergere. Si quis autem eas extergere velit, quæ curari poſſunt, victus rationem ægro corpori accòmodare debet, ex qua moderata materia, & boni ſucci, per vniuerſum corpus diffundantur, ex eiuſdem Aetij ſententia. Itaque ab omnibus acribus, ſalſis, ac craſsi ſucci cibis abſtinere oportet, & moderatè boni ſucci eduliis vti, & probæ concoctionis maximè curam gerere: nec minus & à multo vino abſtinere debet æger. Illitio autem oculis facienda erit ante cibum, non ſtatim à lecto, neque ante cœnam, priori cibo bene concocto, & vbi ventris excrementa prius depoſuerit, & capite, ac toto corpore leuis ſit æger. Securius autem erit, iuxta eiuſdem auctoris ſententiam, lenioribus extergentibus vti: nam quæ attenuari poſſunt cicatrices, moderatè pharmacis extergentibus curari poſſunt. Vitanda vero ſunt acria, & quæ excoriant medicamenta; nam ſuccedentibus ex eis fluxionibus, itemque inflammationibus, & aliquando reſolutis cicatricibus, vlcera magis profunda fiunt. Interea autem medicamenta, quæ citra omnem moleſtiam recentes cicatrices exterunt, lac equinum exiſtit, cum modico melle aſsiduè illitum, Aëtio teſte. Similiter etiam centaurij minoris ſuccus ex melle, vt Paulo, & Tralliano viſum eſt, nec minus & anagallidis ceruleum florem habentis, aut chelidonij ſuccus cum melle, ſeu menthæ ſuccus, eodem Aëtio auctore. Extergunt quoque citra mordacitatem, cornu cerui vſtum, velut etiam caprarum, Galeno teſte quarto de compoſitione medicamentorum ſecūdum locos. inueteratas autem, ac altiores albugines tum abſtergentibus, tum diſcutientibus pharmacis curare tentandum, iuxta Pauli ſententiam. Inter quæ tum Paulus ipſe, tum Trallianus ſæpiæ teſtam combuſtam, & cum melle in pollinem redactam, admodum probant. Aëtius butirum liquefactum ſolum illitum, necnon rumicis hortenſis, & plantaginis ſemen in teſta exuſtum, & in cinerem redactum, exacteque tritum approbat. Similiter pullorum hirundinum capita detracta, in olla exuſta, ac trita: galbanum quoque cum melle liquefactum, ac ſimiliter tritum adhibere præcipit. Nec minus vti poteris ære vſto, aut eiuſdem æris ſquama, ſeu flore, prius tamen lotis, eiſque ſolis in puluerem redactis, aut cum melle mixtis: poteritque inſpergi infraſcriptus puluis, qui excipit cornu cerui vſti drac. j. ſepiæ teſtæ combuſtæ drachm. s. ſarcocollæ drach. j. & s. ariſtolochiæ rotundæ ſcrup. j. ſacchari drac. iij. fiat puluis. Et ſi fortius medicamentum reddere velis, myrrham, aut nitri ſpumam addas, æs vſtum, eiuſdemque ſquamam, aut florem, quæ vt magis mordacitatis fiant expertia, lauentur prius, vt diximus. Hæc pro curatione prædicti affectus commemoraſſe ſufficiat.

Affectus.
Signa.
Cauſa.
Prognoſtic.
Curatio.
Victus.
Topica qualia eſſe debeant.
Aetius li. 7 cap. 39.
Paulus ci.
Tral. lib. 2. cap. 5
Loco citat. cap. 4

Περὶ φλυκταινῶν. *De puſtulis.*

CAP. XXV.

ORIVNTVR interdum in oculis, potiſsimum circa corniformem tunicam, quamuis in eorum albo, & in palpebris interim fieri poſsint, Aetio teſte, puſtulæ quædam: quæ à Græcis φλυκταίναι, à Latinis, vtpote à Celſo, puſtulæ, à barbaris veſicæ nuncupantur. Hæ inquam, vt Paulus aſſerit, excreſcentiæ quædam ſunt corniformis mēbranæ, ortæ ex humore quodam ſubexcoriente ipſius compaginem: Afficitur itaque per hunc affectum oculus, præſertim ſecundum corniformem tunicam, vt ea eiuſdem deſcriptione liquet, & cum illud ſenſu indicari queat, non opus eſt alia indicia afferre. Eſtque morbus in quantitate, ſeu magnitudine præſertim: quanquam & intemperie, & in ſoluta continuitate ſimul morbus dici poſsit, cùm de numero tumorum præter naturam ſit, verùm cum eadem tunica corniformis ex quatuor veluti membranis dēſiſsimis, ac fortiſsimis conſtet, poſſunt interim ſub prima membrana prædictæ fieri puſtulæ, aliquando verò ſub ſecunda, aut tertia, quapropter quædam in ſuperficie, quædam verò in profundo eius fiunt. Quod ſi in ſuperficie, ſub prima videlicet membrana fieri contingant, colorem nigriorem præ ſe ferunt, eodem Aetio teſte. Si autem ſub ſecunda, aut tertia membrana conſiſtant, albidiore colore puſtulæ fiunt; nam licet iam dictarum puſtularum color naturalis niger ſit, in profundo corniformis tunicæ cùm fiunt, occultatur, eo quod tunica corniformis alba eſt, cornibus ſimillima. Inquātū igitur, vt idem Aetius aſſerit, in profundo corniformis tunicæ puſtula occultatur, intantum colorem aſsimilat, & maiorem dolorem inducit, & moleſtior eſt. Ex iis ergo interſtinguendæ ſunt puſtulæ, quæ in ſuperficie, ab iis, quæ in profundo fiūt. Oriuntur autem aut à ſanguine ob plenitudinem, aut ab acribus ſuccis, vt idem aſſerit Aetius, quas cauſas inter ſe diſtinguere, aut dignoſcere haud difficile erit, ſi & doloris qualitatem, ac magnitudinē, ipſarumque puſtularum colorem, & ægri temperamentum, habitum, ætatem, ac eiuſdem anteactam vitam, anni tempus, regionem, aëris conſtitutionem, ac reliqua optimè perpendas. Verùm ex quacunque cauſa orta fuerit puſtula, ſi ſuperficiaria fuerit, curatu facilis erit, difficilis autem ſi profunda, etiam ſi tunica ipſa vlcerata ſit. Periculum nanque eſt ſi in profundo orta ſit, ne reliquum corniformis

Aet. lib. 7. cap. 29
Celſus lib. 6. cap. 6
Puſtula quid ſint.
Pau. lib. 3. cap. 22
Pars affecta.
Affectus.
Signa.
Cauſa.
Cauſarum ſigna.
Prognoſti.

tenue exiſtens rumpatur, & vuiformis procidat, ac effluant oculi humores: præſertim ſi iuxta pupillam ruptio fiat, vt Aetius aſſerit, aliudque graue cõſequatur. Nam inducta etiam talibus vlceribus cicatrice, homo non videbit propter inductas cicatrices. Quomodo autem ſuperficialis orta poſtula ab vuiformis tunicæ procidentia propter corniformis rupturam, ſeu corroſionem diſtinguatur, ſequẽti capite explicabimus. Cæterũ curandæ puſtulæ ſunt primũ, vt multiloquiũ, ſternutationes, iram, ſpiritus detentionem, ſplendorem nimium caueamus. Inhibeanturque deambulationes, & alij motus ab initio. Cibos aſſumant molles, ac concoctu faciles. A vino abſtineant toto curationis tempore, ex Aëtij ſententia. Pro potu verò aqua vtantur hordei, vel coriandrorum, ſeu cinnamomi parum in ea decocto. Vtroque autem, cibo ſcilicet & potu vtantur exiguo. Et ſi totius corporis plenitudo infeſtarit, vena eis ſecanda erit, ſi quid eorum, quæ ſæpiùs diximus, non prohibeat, non ſemel tantùm, ſed bis, & ſæpiùs, ſi opus fuerit. Sequato autem humeralem, ſeu mediam: aut mediam primò, deinde humeralem, prout magis opportunum videbitur. Aluus quoque acri clyſtere excitetur, quo humorum defluxus deorſum vertatur. Pro quo etiam ſatisfaciunt frictiones, & infernarum partium vincula. Verùm ſi humorum mordacitas, ſeu acrimonia puſtularum cauſa fuerit, purgatione potius vtendum erit, eis primùm domitis, ac præparatis. Atqui vitanda ſunt ex Aëtij ſententia ea medicamenta, quæ vehementius purgant, & maximè, quæ ſtomacho ſunt magis infeſta. Quapropter manna, aut pulpa caſsiæ fiſtulæ, cum tamarindorum decocto, & antidoti diacatholicon pauco vti poteris, aut reliquis huiuſmodi, deinde ad topica deuenias medicamenta, quæ licet leniter diſcutienda eſſe debent, eodem Aëtio teſte, tamen vbi recentes puſtulæ fuerint, & adhuc inflãmatæ, à leniter quoque aſtringentibus abſolui non debent: vitandæ tamen ſunt deligationes, tanquam eis infeſtiſsimæ. Verùm cataplaſmata adhibere oportet, vbi inflãmatio affuerit, maximè in principio, leuia quidem, ſed lata, vt Aëtius aſſerit. Ea verò ſunt tenuibus, ac mollibus linteolis illinienda, & ſuper totum oculum imponenda, ſupercilio, ac mala, & tempore ſimul comprehenſo: & ſinenda ſunt quandiu fuerint madida: poſtquàm verò ſiccata fuerint, tollẽda ea ſunt, & alia imponenda, inter quæ commendat Aëtius ouorum albuginem, ac luteum tritum cum pauco croco, moderatoque paſſe, ac pane: additque ipſe opij modicum, id quod ipſe non auderem, in maximus infeſtarer dolor, & in pauca quantitate: vel loco eius Recipe lycij, & croci ana ſcrup. j. ſarcocollæ ſcrup. j. & s. thuris ſcrup. ij. cum duobus vitellis, ac albuginibus ouorum, & aqua roſacea, fiat liquidum collyrium, & cum mollibus linteolis (vt diximus) applicetur: aut guttatim in oculum inſtilletur. Procedente verò tempore ouum auferatur, poteritque addi myrrhæ parum, ac fœnigræci cremor. Verùm vitandum eſt (vt diximus) ne oculus in his diutius deligetur: eſt enim eis hoc nocentiſſimum, proficiente autem curatione adhibendum erit medicamentum, quod ex thure, myrrha, & croco paratur, Aëtio teſte; fomentiſque vtendum calfacientibus: licet ab initio tepida adhiberi debeant, quæ quod reliquum eſt, diſcutere valeant. Parentur autem ex florum chamæmeli, fœnigræci, ſeminis lini, aut meliloti decocto. At ſi ob multitudinem puſtulę rumpantur, aut ob acrimoniam erodatur, ac vlceretur corniformis tunica, earum curatio petenda erit cap. de oculorum vlceribus. Nec alia ratione pus, quod intra corniformem eſt generatum, curari debet, Galeno auctore, quarto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, quam pharmacis diſcuſſoriis, iam dictis, & propterea de eo ſeparatim tractare non libuit, prius tamen vniuerſum corpus euacuato, ſi opus fuerit. At ſi eis medicamentis malum non ceſſerit, chirurgia indiget, prout Galenus docuit in fine 14. method. medend.

Curatio.

Ratio victus.

Vena ſectio.

Diuerſentia.

Purgatio.

Topica quæ illis competant.

cap. 3

Περὶ προπτώσεως. *De Procidentia oculi.*

CAP. XXVI.

CVM propter eroſionem, aut ruptionem corniformis tunicæ, potiſsimum cùm vlcera profunda euadunt, pars quædam vuiformis, ſeu aciniformis tunicæ procidit πρόπτωσις, à Græcis ῥαγοειδοῦς χιτῶνος, à Latinis vuiformis tuniculę procidentia dicitur, à quibuſdam barbaris corneæ ruptura appellatur. Deſcribitur autem à Paulo quod procidentia eſt vuiformis tuniculæ, quæ eroſa, ruptáve cornea tunica accidit. Ea inſuper cum nondum creuit à Græcis μυοκέφαλος nominatur, eò quod figura muſcæ capiti ſimilis exiſtit, Paulo, & Aetio teſtibus. Cùm vero amplius creuerit, & eouſque, vt acinum vuæ repræſentet, σταφύλωμα à Græcis, à Latinis vuatio dicitur. At vbi plurimum aucta ſit, vt palpebras tranſiliat, μῆλον, à Græcis, vtpote à Paulo, Latinè malum vocatur. Verùm vbi callum obducat, prętet id, quod extra palpebras tranſgrediatur, ab Aetio, & Paulo ἧλος, Latine clauus nuncupatur: quoniam per omnia claui capiti ſimilis exiſtit. Affectus hic, quamuis oculi exiſtat; non tamen ſecundum omnes eius partes, ſed in eo tum corniformis, tum vuiformis tunica oblæſa eſt, corniformis inquam eroſa, vel rupta in ſoluta continuitate morbo afficitur. Ipſius verò vuiformis tunicæ morbus in ſitu eſt, totiusque oculi, in figura. Quapropter nec vna duntaxat pars in hoc affectu laborat, neque vna tantùm affectu. quò fit, vt pupilla ipſa in iam dicto affectu diuulſa omnino ſit, ita vt aut non appareat, aut à ſitu, & figura eius ſit immutata: quo diſcriminatur oculi procidentia ab eiuſdem phlyctæna, ſeu puſtula, tum etiam, quòd id quod prolapſum eſt, nigrum, aut cæruleum apparet, in circuitu vero circa fundum eius partis, quæ procidit, labia corroſæ corniformis tunicæ alba apparent, id quod in puſtula videre nõ licet: quoniam ea ſuperficialis exiſtens, ſimiliter vndique nigra eſt, licet non exacta nigredine. His itaque indiciis planè diſtinguere poteris affectum hunc à phlyctæna, ſeu puſtula, iuxta Aetij decreta, cap. 29. & trigeſimotertio libri ſeptimi. Quomodo autem eius differentias, quas quatuor eſſe diximus, inter ſe diſtinguere liceat, ex ſuprà relatis liquet: licet Aetius ipſorum etiam ſtaphylomatum differentias plures conſcribat, vtpote cùm corniformis ipſa tunica fuerit eleuata, & eminentiam acino vuæ ſimilem fecerit, aut ab humoribus intra ipſam collectis, aut ex puſtula quadã ſatis profundè inter eius partes conſiſtẽte: quæ duę differentię licet tunicam ipſam corniformem eleuent, & incuruari faciant, non tamen ipſam rũpunt, ſeu exedunt. Et ꝓpterea eiuſdẽ eleua-

Quid ſit oculi procidentia.

Paul. lib. 3. cap. 22

Paul. loc. cit.

Aet. lib. 7. cap. 33

Euſdem differentia.

Quæ oculi partes oblædantur in hoc affectu.

Quòd affectus compoſitus ſit.

Quibus diſcriminetur à phlyctæna.

eleuatio ſola, & non ruptura exiſtit. quo fit, vt neque id, quod prolapſum eſt, cæruleum, aut nigrum appareat: quemadmodum in vero ſtaphylomate; in quo diſrupta iam eſt corniformis tunica, & magnus vuiformis tunicæ prolapſus factus eſt: cui etiam ſententiæ adhærere videtur Celſus libro 7. cap. ſeptimo, dum dixit, In ipſo autem oculo nonnunquam ſumma attollitur tunica, ſiue ruptis intus membranis aliquibus, ſiue laxatis; & ſimilis figura acino fit, vnde id σταφυλώμα Græci vocant. Verùm cùm has duas differentias non liceat (Paulo teſte) vera σταφυλώματα appellare; & inſuper earum curatio ab ea diuerſa exiſtat; cùm vna inflammationis, reliqua puſtulæ curationem ſimilem requirat; propterea eas ſilentio prætereuntes, de veri prolapſus differentiis, quas quatuor eſſe diximus, ſermonem faciemus: cuius cauſa eroſio, aut ruptio, corniformis tunicæ exiſtit, vt diximus. Ex quacunque ergo cauſa oculi procidentia ad μυοκέφαλον degenerauerit, ſi medicamenta ritè adhibeantur, curari poterit: quemadmodum etiam, licet ægrè, recentia σταφυλώματα. Verùm vbi alborem, aut callum contraxerint, nullus remediis locus eſt, ex Pauli ſententia. Ea verò procidentia, quæ curationem admittit, vtpote quæ ad μυοκέφαλον degenerauit, aut ad recentia σταφυλώματα repellentibus, ſimul & adſtringentibus pharmacis illi opus eſt, Galeni auctoritate, quarto de Compoſitione medicamentorum ſecundum locos. quem ſectati ſunt Paulus, & Aetius. Eſt verò eius ſententia hæc. At verò vlcera quæ per eroſionem tunicæ corniformis fiunt, vt etiam ex vuiformi quid pronuat, manifeſtum eſt, quod tùm propter ſeipſam, tum ob prolapſionem, repellentibus, & adſtringentibus pharmacis illis opus eſt: conandum verò, vt ex ipſis eligamus, quæ nullam aſpritudinem faciunt, ea ſunt folia roſarum, flores, & ſuccus, nardi ſpica, crocus, lycium, & hypociſtis. At vehementiorem his adſtringendi vim habent (vt teſtatur) acacia, & omphacium, item balauſtium, cytini, & gallæ omphacitides. poterunt itaque folia, & flores roſarum in vino adſtringenti decoqui, aut aqua pluuiali, ſi adſit inflammatio, aut calor immodicus, & in eo decocto ſpongiam imbutam ſupra affectum oculum applicare, aut ex plantagine, rubi foliis, virga paſtoris, & polygono ac roſis, vt ſuprà, parato decocto fotus fiant. Poterit inſuper ex foliis roſarum, ac cydoniis in vino adſtringenti, aut aqua pluuiali decoctis, acaciæ ſcrup. ij. croci ſcrupul. s. additis, cataplaſma fieri, ac adhiberi, aut ex plantaginis, polygoni, & rubi foliis pariter decoctis, croci gra. iij. licij, & hypoſticidis ſingulorum ſcrupul. s. nardi ſpicæ gra. iiij. additis, itidem cataplaſma componi: nec minus collyrium ex infraſcriptis conficiatur, quo ſalubriter vti poterit. Recipit autem aloës lotæ, pompholygis præparatæ, ſarcocollæ nutritæ ana ſcrup. s. ſpicæ nardi, croci ana gra. v. ſtimmeos, ſeu ſtibeos vſti, & abluti, quod medicorum vulgus antimonium appellat, ſcrup. j. cum cremore tragacanthi, aut fœnigræci, fiat collyrium, & vtare, aut omphacitides gallas tere, balauſtium, & cytinos, ac roſarum flores, & cum ſucco polygoni, aut virgæ paſtoris, foliorum oliuæ, aut roſarum vtitor. Verùm ſi inflammatio affuerit, mitioribus ſemper vtaris iam dictis medicamentis, ac ſimul cum ouo recenti ea infundas. Quæ verò σταφυλώματα prædictam curationem reſpuunt, chirurgia indigent, vt moderatum ægrotanti decorem conciliemus, non autem vt viſum abolitum reſtituamus: quæ quomodo adminiſtrari debeat, diſertiſsime a Paulo libro ſexto cap. 19. ſcriptum reperitur: & ab Aetio cap. 55. lib. 7. necnon à Celſo libro ſeptimo cap. 7. quo fit, vt nos breuitati indulgentes, id præterire ex propoſito cēſuimus. Pariter victus rationem ſcribere noluimus, cùm non alia indigeant, quàm ea quam aliis oculorum affectibus laborantibus, in præcedentibus inſtituimus, præſertim cap. de vlceribus, & de puſtulis.

Prognoſtica.

Curatio, cap. 3 Pau. loco citato. Aetius lib. 7. cap. 33

Topica.

Περὶ μυδριάσεως. *De mydriaſi, ſeu pupilla dilatatione.* CAP. XXVII.

Licet rhagoidis, ſeu vuiformis, foramen, quod pupillam appellant, quatuor modis à naturali ſtatu immutari poſsit, Galeno teſte libro primo de Cauſis ſymptomatum cap. ſecundo, nempe vel ampliatum, vel imminutum, vel ruptum, vel in aliquam partem detortum, ſeu diuulſum, cum eius amplitudo, ſiue à natiuitate ſit, ſiue poſtea accedat, ſemper viſui incommodat; imminutio verò, quę à natiuitate incepit, acutiſsimi viſus occaſio eſt: quæ verò poſteà accedit, praua exiſtit. Reliquorum vero vitiorum nullum, neque ſi a natiuitate, neque ſi poſt incidit, quicquam quod æſtimatione dignum ſit, viſui officit. Propterea duabus vltimis eius mutationibus à naturali ſtatu derelictis, de eiuſdem incremento, ſeu ampliatione primò, deinceps de eius imminutione tractare decreui. Appellant autem μυδρίασιν Græci, pupillæ effuſionem, ſeu dilatationem Latini: cùm pupilla ipſa colore quidem nihil euariat, multo verò latior, quàm pro naturali modo efficitur, vt aliquando ad iridis circulum accedat, Aetio teſte, & Paulo. Ex eo autem, quòd perpetuo hic affectus viſionem lædat, ſiue ab vtero, ſiue poſtea contingat, Galeni auctoritate, cenſendum eſt oculum ipſum oblæſum eſſe, non tamęn totum, ſed ſecundum rhagoidis foramen, hoc eſt, pupillam, ea nanque à naturali ſtatu receſsit, & pro quantitate declinationis increſcit iterum ipſius viſionis noxa, vt idem Galenus teſtatur: eſtq; morbus in genere conformationis, quoniam immodicè pupilla dilatata eſt. dicebat nanque Galenus lib. de different. morborum, quòd concauitatum morbi, ſiue obſtruantur, ſiue immodicè pateant, omnes ad conformationis genus reducuntur: nam in omnibus his naturalis conformatio impedita videtur, cauitate videlicet ipſa à naturali mediocritate ſecundū caceſſum recedente. Pro cuius receſſus quantitate quandoque in totum viſus impeditur, interim verò vident ægri, verùm obſcurè, & quæ videntur ab ipſis omnia minora, quàm ſint, putantur eſſe, Paulo, & Aetio teſtibus; neque id mirum, nam diſfunditur in eis viſiuus ſpiritus. Quapropter ſiue in prima protinus conformatione, ſiue poſtea amplior fuerit pupilla, iuxta Galeni ſententiam, eodem 1. de cauſis ſymptom. vniuerſus ipſam ſpiritus implere non ſufficit, vnde ipſum diffundi, diſsiparíque neceſſe eſt, quo fit, vt natiua vitioſa ſit, & non naturalis vitio non careat, id quòd non accidit in eius imminutione, vt dicemus; bonæ itaque viſioni ſemper incommodat pupillę dilatatio, ſeu amplitudo, ceu ex iam dictis planè liquet. Eius autem cauſa humor excrementitius exiſtit, ex Pauli ſentētia, qui aut aceruatim, aut paulatim affluit, ab eóque citra ſenſum, vt Aetio viſum eſt, vuiformis tunica diſtenditur, & pupilla amplius dilatatur. Sunt qui velint,

Quid ſit pupilla dilatata. Aetius lib. 7. cap. 52 Paulus lib. 3 cap. 22

Quæ pars afficiatur.

Quis affectus præter naturam ſit.

cap. 7

Signa.

cap. 2

Cauſa.

Vide Auic. lib. 3. fen 3. tract. 4. cap. 12 Arabes præſertim, & qui eos ſectantur, communiter practicantes, ex ipſius vualis tunicæ deſiccatione interdum pupillæ dilatationem excitari, exemplo coriorum perforatorum, cùm exſiccantur; dilatantur ſiquidem illorum foramina, vt ipſi aſſerunt. Quare ſic quoque euenire putant pupillæ, ſi immodicè rhagoides tunica exſiccetur, neque nos *cap. 2* illud negamus, præſertim cùm Galen. illud fateatur lib. 1. de cauſis ſymptom. dum dixit, continentem cauſam (vt ita dicam) dilatationis pupillæ eſſe rhagoidis tunicæ tenſionem, atque ipſam propria ipſius ratione bifariam tendi, aut exſiccatam, vt ſimilarem, aut humectatam vt inſtrumentum; ſiccitatis verò curatio difficilis eſt. Verùm nos ſectantes Paulum, & Aëtium in hoc, & tanquam ſæpius contingentem, ac curatu non ita difficilem, tantùm eam, quam ipſi aſsignant cauſam dilationis pupillæ admittimus modò, humorum videlicet effluxum: qui aceruatim, aut ſenſim, & paulatim ad vuiformem tunicam feruntur, à quibus ipſa ampliùs dilatatur, vt diximus: quòd ſi ſuapte natura pupillæ amplitudo fiat, omnino incurabilis exiſtit; ſi non naturalis ſit, *Prognoſt.* ægrè curabilis ſit: nam cùm membranoſa ſit tunica vuiformis, vbi ſemel diſtenta fuerit, induratur, neque facile amplius contrahi poteſt, Aëtio teſte. Accidit autem hæc affectio magis pueris propter tunicarū debilitatē: inſuper & his, qui ex natura nigros habent oculos, quoniam magnas etiam pupillas habent, & propterea facilè in hanc affectionem delabuntur. *Curatio.* Quæ vtique curari poteſt, pro eius curatione, attenuante vtendum eſt victus ratione, *Victus ratio.* atque ventri commoda, vt teſtatur Aëtius. A vino abſtinendum erit, donec affectio fuerit ſoluta. Balnei vſus ſit rarior: deambulationibus lentis, ac plurimis, in locis vmbroſis vtendum erit, clyſteriiſque, vt aluus humecta ſit, & materia ad infernas partes detrahatur. Similiterque infernarum partium frictione, & (ſi nihil impedierit, affueritque corpori plenitudo) venam ſecare opòrtet, in cubito humeralem videlicet, vel mediam, aut purgantia medicamenta pro ratione redundantis ſucci adhibenda ſunt; quanquam nec ea pluribus vicibus exhibendā erunt, neque vehementer purgantia eſſe debent: quæ ſi fieri nequeant, Aëtij, & Pauli decreto venas in angulis oculorum diuidere oportet: deinde cucurbitulam occipitio admouere, & marina aqua frontem, & oculos perfundere. hyeme tepida, æſtate frigida, tota etiam facies in aquam mittatur, oculis per tempus quoddam apertis, vt Aëtius aſſerit: quòd ſi marina aqua non adſit, parum ſalis aquæ miſceatur, aut poſca aquoſa aſſumatur. Pharmacis autem ſupra affectum locum ſubadſtringentibus vtendum erit: nam ſi valde acria fuerint, humorum copiam attrahunt, diſtenduntque membranas, & latiorem pupillam efficiunt: ſi verò vehemēter adſtringant, aut immodicè frigefaciant, membranas indurant, ampliuſque contrahent, ac coarctabunt pupillam: quod quidem incommodum eſt: nam hæc res pupillam ad tabem conducit. Sunt autem moderata aſtringentia, quibus vti poteris, Aëtio teſte, roſa, crocus, ſpica nardi, cortex thuris, pompholyx, ſpodium, & acacia, &, vt ſummatim dicam, cuncta ea, quæ citra aſpritudinem adſtringunt, atque repellunt, exſiccántve quorum mentio ex Gal. ſententia, in præcedenti capite facta eſt; ex quibus quoque licebit, prout vſus exigit, medicamenta componere, eiſque ſalubriter vti.

Περὶ φθίσεως. *De tabe pupillæ.*

CAPVT XXVIII.

INTERIM quoque contingit, vt iam dictum rhagoidis foramen imminuatur, quam imminutionem Græci φθίσιν appellant, vt patet decimo *cap. 5.* de vſu partium; Latini verò tabem, *Tabes pupillæ quid ſit.* ſeu diminutionem pupillæ vocant, medicorum vulgus pupillæ conſtrictionem. Eſt nanque affectus is *Paul. lib. 3. cap. 22* oculi, quo pupilla ſit anguſtior, obſcûrior, atque rugoſior, Paulo auctore. Quòd vero affectus hic ipſius pupillæ duntaxat imminutæ ſit, nihil cornea priuatim affecta, quocirca, & alteri oculorum magna ex parte accidit, patet eodem 10. de vſu partium, *cap. 5.* ita vt cognitu facilis ſit, nemineinque Medicorum lateat, *Quæ pars afficiatur.* quandoquidem (vt Galenus teſtatur) ſanus oculus, qui in propinquo eſt, affecti vitium prodit. *Quæ affectus præter naturā ſit.* Afficitur ergo oculus in hac affectione ſecundum eius pupillam, poteritque affectus is ad conformationis *Signa.* genus reduci, cum naturalis conformatio corrumpatur, in ſpecie verò in cauitate, ſeu via foramine ipſo rhagoidis, hoc eſt, pupilla in ſe ipſam cōcidente, & propterea minori reddita, & quāquam cognitu facilis ſit is affectus, neminémque Medicorū lateat, vt diximus, Gale. auctoritate, collatione facta eiuſdem ægri, ad oculum ſanum, tamen ex eo quòd his maiora apparent, quàm pro naturali modo, quæ ab ipſis videntur propter pupillæ anguſtiam (vt Aëtio, & Paulo, viſum eſt) argui poterit. Cauſam *Cauſa.* verò huius dixit Paulus eſſe denſationem, quæ ſiccitati potius tribuenda eſt; *Aet. lib. 7. c. 18.* Aëtius verò ait plerifque hoc contingere ex periculoſis debilitatibus; aut ingenti capitis dolore. Differt autem iuxta eorundem ſententiam pupillæ tabes ab oculi macie, ſeu atrophia: quòd in tabe pupilla duntaxat anguſtior, ac minor efficitur, macies verò totum oculi bulbum minorem, ac humiliorem reddit. Galenus verò 1. de cauſis ſympto. minorem reddi pupillam *cap. 2.* morbi vitio ob geminam cauſam fatetur, quarum *Duas eſſe cauſas Galen. auctoritate.* vna eſt, ex parte ipſius rhagoidis tunicæ tantū, altera ex parte humoris tenuis albuginei dicti, qui medio loco inter ipſam rhagoidem, & cryſtallinum humorem effuſus conſiſtit. Atqui ſolius tunicæ affectus (vt ipſe refert) extenſio quædam, relaxatióque eſt: qualis vtique in externis ſubinde partibus accidit, cùm in articulis ligamenta redundanti humore ſunt perfuſa, & ne quis opinetur, quod ab eadem cauſa, eodémque affectu rhagoidis tunicæ excitari poſsint contraria vitia, pupillæ videlicet cùm dilatatio, tum diminutio, eodem libr. 1. de cauſis *Loco citato.* ſymptom. dicebat ampliationis pupillæ cauſam, vt ita dicam, cōiunctam eſſe tenſionem ipſius rhagoidis tunicæ: ipſius verò imminutionis, ſeu paruitatis, eiuſdem rhagoidis tunicæ eſſe relaxationem, quapropter non ad eundem prædictæ tunicæ affectum dilatatio, & imminutio pupillæ conſequuntur. Sed prima ad tenſionem, reliqua verò ad relaxationem. Tenditur autem, aut exſiccata, vt pars ſimilaris, aut humectata, aut inſtrumentalis. Qua de re quamuis ex ipſius rhagoidis tunicæ humectatione interim pupillæ dilatatio fiat, non vt ſimilaris pars, ſed vt inſtrumentalis humectata erit, eodem Galeno auctore, cùm verò propter humorem rhagoidis tunicæ minor redditur pupilla, eadem tunica non tenditur, neque vt inſtrumentalis pars afficitur, ſed ex humore relaxatur, atq; humore perfuſa, vt ſimilaris pars humectatur. Si autem vitio al-

buginei

bnginei humoris pupilla ipſa imminura ſit, hoc vitiuin in eius defectu conſiſtit: cuius occaſione vuiformis tunica, euacuato interno eius loco, ac interna eius portione exſiccata, in ſe concidens contrahitur, ac rugatur, atque idcirco pupillam imminuit. Deterius autem ex talibus affectibus cernere contingit, non vtique propter pupillæ paruitatem, ſed quia pupillæ paruitas vitioſos iam dictos affectus ſequitur, quorum culpa neceſſariò peius cernit oculus ſic affectus, & non propter pupillę anguſtiam, eodem Galeno teſte: nanque ſi ad extenſionem, relaxationémque rhagoidis tunicæ, pupillæ imminutio ſequatur, redundanti humore ipſa perfuſa affectus hic cauſa erit, vt oculus deterius cernat, & non pupillæ anguſtia. At ſi contracta, ac rugata eadem tunica ex albuginei humoris defectu in ſe ipſam concidat, atque pupillam imminuat, non propterea quòd pupilla imminuta ſit, ſed quoniam ſiccior efficitur cryſtallinus humor ex defectu albuginei, à quo largiter imbuebatur, & rhagoides tunica in ſe concidens, ſpatium quod inter ipſam, & cryſtallinum intereſt, anguſtius efficit: itaque fit, vt idem cryſtallinus humor cogatur paruo interſtitio cum externo ſplendore commercium habere, eúmque ſine offenſa ſuſtinere non poſſe, carens vno ex munimentis, humore videlicet tenui, qui cùm adeſſet, vna ex cauſis erat, propter quam ſine offenſa cryſtallinus humor ſplendorem ſuſtinebat; atque hæc quidem cauſa eſt, cur imminutus is, qui in pupilla eſt humor, tum deterius cernendi, tum foraminis rhagoidis tunicæ minoris reddendi ſit occaſio: quemadmodum ſi ipſa vuiformis tunica tendatur, vt corpus ſimilare ſiccata, poterit eſſe cauſa generandæ dilatationis pupillæ: eritque tunc dilatationis cauſa ipſius rhagoidis tunicæ tenſio ex ſiccitate. Parciori verò reddito humore, qui ſub eadem continetur, nec ipſa ſuapte natura ſiccata eſt, ſed per accidens, minori reddito iam dicto humore, nec propterea tenditur, ſed in ſe concidens contrahitur, ac rugatur: & idcirco pupillam imminuit, vtpote non amplius protenſa, ac diſtenta à iá dicto humore ſub ea contento: quemadmodum accidit criborum tunicis: quæ ſi non extendantur, ipſarum foramina concident. Id ipſum etiam euenire poterit, vt teſta-

Loco citato. tur Galen. 10. de Vſu part. ſi ad pupillam ipſam parcior ſpiritus à principio affluat: & propterea pupilla corrugetur, velut in ſenioribus, ac annoſiſsimis videre licet: quanquam & ipſis quoque rugoſa interdum fiat propter ſenectæ imbecillitatem corniformis tunica: & propterea malè, aut prorſus non vident pupilla non immutata. Ex quibus conſtat ſpacium omne, quod eſt poſt humorem cryſtallinum, ſpiritu ſimul, & humore tenui aſsiduè repleri oportere; & quòd in cæteris partibus humor, in ipſa verò potiſsimum pupilla ſpiritus ineſt plurimus. Nunquid verò imminutionis pupillæ cauſa tenuis humoris defectus, ſeu inopia ſit, aut ſpiritus, ſeu vuiformis tunicæ laxitas propter humiditatem, diſtinguere haud admodum difficile erit, ſi eá quæ in oculis apparent, ætatem, temperamentum ægri, ac

Prognoſtica. anteactam vitam, & reliqua perpendas. Quod verò ad prognoſticum attinet, dicebat Galenus primo de Cauſis ſymptomatum, cap. ſecundo, non ſemper malam eſſe pupillæ paruitatem: quoniam ea, quæ naturalis eſt, bona exiſtit: ſiquidem in minori pupilla colligitur ſpiritus, conſtringitur, ac denſatur: quæ omnia ad ſenſus bonitatẽ oculo cõducunt.

At ſi morbi vitio, & non naturæ, pupilla minor reddita ſit, mala quidem exiſtit, at multo deterior efficitur, quàm mediocris: quoniam vitioſos ſequitur affectus, vt ipſe aſſerit, eóque maximè inſanabilis eſt, ſi ex tenuis humoris defectu gignatur, minùs autem innoxia eſt, ſi propter vuiformis humorem, minor reddita ſit pupilla. Nam difficilius eſt ſimilaris corporis particulæ cuiuis, cùm ſiccata eſt, humiditatem reſtituere, quàm eam, cùm humecta eſt, ſiccare. Ex ſiccitate ergo ſi orta fuerit pupillæ tabes, curationem porro contrariam mydriaſi facere oportet, vt teſtatur Aetius: nam victus optimi ſucci, & ſorbilis eſſe debet. Vinum fuluum, atque odora- *Curatio.*
tum eis adhibere oportet. Somnus præcipi, vt ci- *Victus ratio.*
bum excipiat. Balnea quoq; cõueniunt ea aqua dul- *Medicamentorũ ratio.*
ci, & capitis ea aqua calida perfuſio. Supernas partes exerceant, humeros, ac manus cùm ſpiritus detenſione, & caput ac facies diligenter confricandæ ſunt, oculíque inſuper ſummis digitis: eadémque facies aqua calida proluatur, & caput poſt confricationem vnguento, quod moderatè calfacere poteſt, illinatur, quale eſt irinum, & modico facto interſtitio, oculi rarefaciente, ac acriore medicamento humiditatem attrahente ſublinantur, cuiuſmodi eſt, quod excipit ammoniaci ſcrup. ij. aloës drac. j. crocomagmatis drac. ij. croci drach. ſ. æruginis æris ſcrupul. j. in defectu crocomagmatis, croci doſis augeatur, triturentur, & cum aqua pluuiali vtaris. At ſi ex humiditate vuiformem tunicam extendente, & relaxante tabes pupillæ fiat, curanda ea erit ea his, quæ præcedenti cap. de pupillæ ampliatione diximus, aut ex his, quæ pro cura ſuffuſionis dicemus; quamuis rarò accidat. Et in ſumma ea adhibeantur medicamenta, quæ vim digerendi, ac exſiccandi citra morſum habeant.

Περὶ ὑποχύματος. *De ſuffuſione.*

CAPVT XIX.

IVXTA ipſam quoque pupillam affectus quidam præter naturam oriri conſueuit, qui à Græcis ὑπόχυμα, καὶ ὑπόχυσις: à Latinis ſuffuſio dicitur, A- *Vide Auicen. lib 3.*
rabes aquam, medicorum vulgus ca- *fen. 3. tract.*
taractam appellant. Qui affectus Aetio teſte, cap. *4. cap 18*
53. libri ſeptimi, præterfuſio, ſeu affuſio quædam hu- *Quid ſit ſuffuſio.*
morum eſt circa pupillam congelatorum, vt vbi perfecta fuerit viſum impediat: ſub diuerſis tamen verbis idem ſentire videtur Paulus ca. 22. lib. 3: cùm dixit ὑπόχυμα humorum eſſe affuſionem, qui inter tunicam corniformem, & cryſtalloeidem concreſcentes viſum impediunt. Verùm idemmet Paulus libro ſexto cap. 21. ſuffuſionem retulit eſſe lenti humoris in corniformi membrana iuxta pupillam cõſiſtentiam, quæ viſum impedit, aut certè ne perſpicuè oculus cernat, efficit. Quibus verbis, ſiquis exactè ea perpendat, videbitur Paulum diuerſimodè in prædictis locis de ſuffuſione locutum eſſe: nam tertio libro ὑπόχυμα dixit eſſe affuſionem, vſus *Conciliantur Pauli*
verbo Gręco παρέγχυσις: in ſexto verò dixit eſſe con *verba.*
ſiſtentiam, vſus verbo σύστασις. Verùm idemmet auctor his ſatisfacere videtur prædicto cap. 21. libri ſexti, cùm dicebat de iis ſuffuſionibus, quæ nullam manus adminiſtrationem requirunt, quæque confirmatæ non erant, tertio libro ſe pertractaſſe, de iis autem, quæ confirmatæ ſunt, & ex toto concreuerunt, in ſexto libro verba facere. Non mirum itaque ſi in tertio libro ſuffuſionem per affuſionem

deſcripſit, cum ipſam in via, ac in fieri conſideraſſet, in ſexto verò per conſiſtentiam, ſeu concretionem, cùm de iam confirmatis ſuffuſionibus diſſerere propoſuiſſet. *Pars affecta.* Cùm autem ſuffuſio ipſam viſionem impediat (Aëtio & Paulo teſtibus) verendum non erit oculum in ea affectum eſſe, & propriè iuxta pupillam, vt liquet ex traditis ab eiſdem deſcriptionibus, inter cryſtallinum videlicet humorem, & corniformem tunicam. *Quis affectus ſit.* Qui affectus cùm per ſe primò functionem lædat, hoc eſt; ipſum videre, morbus inquam eſt in compoſitione, & propriè in numero, non in defectu, ſed in exceſſu: connumeraturque inter eos morbos in numero, qui toto genere præter naturam ſunt, velut lib. de Differentiis morb. & 14. methodi meden. liquidò conſtat. *De different. morb. c. 18* *14. meth. ca. 13* Cuius vitij incipientis talia ſunt ſigna, vt Aëtio viſum eſt, quòd ita affectis veluti culices quidam parui, ac caliginoſa quædam oculis ſæpe obuerſari videntur: *Signa incipientis.* & quidam ex ipſis piliformia vident, alij velut lanarum filamenta, aut araneorum texturas: quibuſdam circa lucernas circuli apparent, augeſcente deinde affectione, augeſcunt iam dicta ſymptomata. *Augeſcentis.* Hæc autem vbi apparuerint, aliquando (vt idem teſtatur Aëtius) pura pupilla apparet his, qui negligentiùs conſiderant. aliquando verò colorem maris refert. *Perfectæ.* Verum vbi perfecta fuerit ſuffuſio, æger non videbit: pupillaque colorem ad albedinem mutat: & omnino non tranſlucet, quanquam plures ſint coloris ſpecies. Nam quædam ſuffuſiones aërem aſsimilant, aliquæ vitrum referunt, aliæ albicantes ſunt, aliæ ad cæruleum colorem magis mutantur, aliæ verò glaucefcunt. *Suffuſionum differentiæ plures.* Omnes tamen ſuffuſione laborantes (vt inquit Paulus) lucem vident, aut multam, aut paucam, eoque diſcrimine ab hebetudine, & glaucomate affectis ſeparantur: cùm ipſi lucem omnino nullam cernant. Quòd ſi totum rhagoidis foramen à craſſo illi conſiſtente corpore obtenebratum ſit, vtique videre hominem prohibet, Gal. teſte 1. de Cauſis ſympto. cap. 2. Si verò non totum foramen obtenebratum ſit, ſed aliqua pars eius pura ſuperſit, per illam, quæ extrinſecus ſunt, ſingula per ſe ſola, nihilo deterius, quàm antea, videbuntur: non tamen ſimiliter, vt antea vno tempore multa: eo quòd anguſtior, quàm priùs, factus ſit viſus conus. At ſi in pupillæ centro exigua ſuffuſio conſtiterit reliquis, quæ circa ſunt, partibus puris exiſtentibus, omnia iis, qui ſic ſunt affecti, veluti feneſtras habere videntur: cùm, quod in medio eſt, non cernitur, & quaſi exciſum videtur. Verùm ſi diuulſa, nec inter ſe coniuncta fuerint craſſa corpora, quæ iuxta pupillam conſiſtunt, fluitentque in tenui humore, iis qui ſic ſe habent, tanquam culices quidam foris obuerſari videntur. Sæpenumero etiam ex craſsioris quoque humoris conſiſtentia, tanquam idolum aliquod ſibi appareat, imaginantur. Eiuſmodi autem idoli apparitio plerũque incidit, poſtquam à ſomno ſurgunt, vt idem inquit Galenus, potiſsimùm pueris, & iis qui pluſculum biberunt, aut aliàs capite ſunt oppleto: quamuis prædicta quoque ſymptomata oriri poſsint ex tenuis humoris eſſentia permutata, & alia quædam, ſi à naturali colore receſſerit, vt patet ibidem. Quibus autem indiciis confirmata, & quæ iam concreuit ſuffuſio, ab ea, quæ nondum confirmata eſt, diſcriminetur, Paulus decretum reliquit, eodem vigeſimoprimo cap. lib. ſexti ex Galeni doctrina. Pariter & ex eis, quę confirmatæ ſunt, quæ ad eductionem manus adminiſtratione idonea reddantur, quæue non: quanquam nec id intactum reliquit Galenus, qui eodem libro 1. de Cauſis ſymptomatum *Loco citato.* ſcriptum reliquit quo pacto dignoſcendi ſunt ſuffuſi, ſi compuncta ſuffuſione viſum recepturi ſint, an non. Nam quibus altero oculo conniuentibus, alterius pupillam dilatari contingit, iis, ſi compunctio adminiſtretur, recipiendi viſus fiducia eſt; quibus non dilatatur, horum nemo vnquam reuidit: neque ſi minimo cum dolore, ac commodiſsimè iis eſt adminiſtrata compunctio. Interim verò contingit, quòd ſimilia iis, quæ ſuffuſis apparent ſymptomata aduenient, oculis ipſis nulla propria affectione moleſtatis, ſed per conſenſum affectis, vbi exhalationes quædam à ventriculo aſcendant, potiſsimùm quando non probè concoxerunt. Et quibus adeò perfectus, ſyncerúſq; viſus eſt, vt eum ne vel minimum ſenſibile fugiat, quippe purior natura cùm cryſtallinus humor, tum tenuis, & aquoſus iis exiſtit, reſpondet autem magnitudo talium ſymptomatum in his ſemper pro affectus magnitudine: *Quomodo dignoſcenda ſunt ſymptomata ſimilia ſuffuſioni & diſtinguenda ab his, quæ propria ſuffuſorũ ſunt.* quemadmodum & in aliis quoque, vt patet primo de Cauſis ſymptomat. verùm diſtinguenda ſunt hæc ſymptomata, quæ à ventriculo oriuntur ſuffuſorum ſimilia, ab iis quæ in veris ſuffuſionibus apparent: nam ſi ob humorum in ventriculo contentorum vitium oborta ſint, vtrique oculo ſimiliter accidũt; quæ verò per proprium oculorum affectum, alter duntaxat oculus prædictis viſis occupatur: & neque ſimul in vtroque incipiunt, neque ſimiliter apparent, vt quarto de Locis affectis patet, *cap. 2* deinde ex tempore quoque ipſo diſtinguuntur. Si enim tribus, quatuórve, aut etiam pluribus menſibus (vt Galenus ait) *cap. 2* ſuffuſionis apparuerint ſymptomata, contemplantíque tibi pupillam nihil tenebroſum videatur, ab ore ventriculi affectum procedere inuenies; ſi verò non ita multum temporis interceſsit, quærendum eſt in primis, vtrum ex quo incepit affectus, ſingulis diebus perpetuò huiuſmodi apparitio perſeuerauerit, nullo ſcilicet interueniente die, qui omni querela caruerit: an diebus quibuſdam laborans exactè videatur conualuiſſe. Nam continuitas ſuffuſionem portẽdit; intermiſsio verò, quòd malum à ventriculo prodierit, ſuſpicionem excitat: idque magis ſi vbi perfectè quis concoquens nullum ſibi viſum apparere fatetur; ſed multò magis, ſi cum apparuerint viſa, mordicus in ore ventriculi doluit: maximè verò ſi poſt hæc vomendo eiecta re mordente, mitigata fuerint ſymptomata. Hæc ſunt quæ primo ſtatim die, cùm videris hominem interrogando diſcere debes: quando ſecundum naturam exquiſitè ſe habuerint oculi. Vbi verò altera pupilla tenebroſior, aut turbidior, aut non exactè pura videtur, ſuffuſionis eſſe initium cenſendum eſt: & vt certius id iudicare valeas, tum ciborum, minùs tamen quàm cõſueuerit, aſſumptorum, & nihil mali ſucci habentium, tum etiam ex aloë medicamenti, quod quidam picram, alij hieram picram appellant, aſſumptionis experientia, Galeni auctoritate eodem quarto de Locis affectis, dignoſcere tentabis. *Loco citat.* Cerebri quoque cognatione ſimilia ſuffuſis ſymptomata accidere ſolent in quibuſdam phrenitidis ſpeciebus, primariò ſcilicet affecto cerebro, quod ex eiuſdem phrenitidis indiciis percipi poterit. Sed quoniam tam ſi dicta ſymptomata ex ventriculo, quàm ſi ex cerebri cõſenſu oriãtur, veram ſuffuſionem non indicant: curabitúrque *Suffuſionis cauſa.*

affectio

affectio partibus ipſis primariò affectis diligenter curatis: idcircò eis derelictis, ad veræ ſuffuſionis prognoſticen, ac curationem redire tempus erit. Nam pro dignoſcenda eius cauſa opus non eſt diu laborare, cum ex frigidis, & craſsis, ſeu lentis ſuccis omnibus conſentientibus ortum ducat; de hac autem ſuffuſione Galenus decimoquarto Methodi medendi in fine, talia protulit verba, quòd ſuffuſio iam incipiens digeritur, vbi vero diu conſtitit, digeri nullo pacto poteſt. Et Celſus libro ſexto cap. 6. ſic dicebat. Suffuſio quoque quam Græci ὑπόχυσιν nominant, interdum oculi potentiæ, qua cernit, ſe opponit, quod ſi inueterauerit, manu curandum eſt, inter initia nonnunquam etiam certis obſeruationibus diſcutitur, hoc idem confirmauit libro 7. cap. 7. Paulus ὑποχύματα curari poſſe, ſed non omnia fatetur: proinde antequam conſiſtat, ſuffuſione tentatis ſuccurrendum erit. Quæ autem citra manus adminiſtrationem curari poſſunt, & quæ chirurgiam requirant, ab eodem Paulo libro 6. cap. 21. ſcriptum reperitur, ſimiliter quæ neutro dictorum modorum curari poſſunt, ſed omnino incurabiles ſunt. Quomodo autem id diſcernatur, Galenus primo de Cauſis ſymptoma. cap. 2. docuit, vt paulo ante diximus, inter eas verò quæ omnino incurabiles ſunt, ab Aëtio connumerantur, quæ glaucеſcunt ſuffuſiones, cum eæ fiant ab humore iuxta pupillam vehementiſsimè congelato, ac reſiccato, vt ipſe teſtatur. Differt verò ea ſuffuſio à glaucedine propriè dicta, quam Græci γλαύκωμα appellant: nam ea (eodem Aëtio teſte) mutatio propriè eſt, ſiccitáſque, ac concretio cryſtallini humoris ad glaucum colorem; & ante Aëtium illud idem ſcriptum reliquit Galenus decimo de Vſu partium, cap. ſexto. quæ interdum cum inceperit, curari poterit, vt idem Aëtius aſſerit. Suffuſione itaque tentatis victus ratio attenuatoria vniuerſa præcipienda erit, Pauli, & Aëtij decreto: nec minus Celſus victum optimum his eſſe, qui pituitã extenuat, fatetur. Aër propterea ad calidum, & ſiccum declinet. Somnus conſuetò ſit breuior, exercitium ſit moderatum, potiſsimùm inferiorum partium; quo ſi vel non poterunt, eius loco earum frictionibus vtantur. Alui excrementa quotidie natura aut arte excernant. Ab immodicis animi affectibus caueant, mœſtitia præſertim. In eorum cibis vtantur iis, quæ extenuandi vim habent, vt hyſſopo, pulegio, ſatureia, ſampſucho, fœniculo, betonica, ſaluia, & reliquis. A vino verò abſtineant per totam curationem: cuius loco pro potu, aquam mulſam, vel ex cinnamomi decocto bibant, ab omnibúſque replentibus caput abſtineant; itémque à balneo, niſi quis alterius occaſionis cauſa ad lauandum ſe cogatur, in quo paululum inſideat, citóque exeat. A piſcibus fructibúſque, ac reliquis, quæ corpus humectare poſſunt, omnino abſtinendum erit. Móxque curandi ſunt qui ea ſuffuſione tentantur, quæ nondum conſiſtentiam adepta eſt; circa initia, ſi nihil impediat, ſanguinis ex cubito detractione, vt Aëtio, & Paulo viſum eſt, incidatúrque aut media, aut externa, ſeu humeralis, prout magis expedire videbitur. Deinde nedum clyſteriis acrioribus, quorum formulas in prædictis requiras, verum etiam purgationibus vtare, prius tamen his, quæ extenuant, ac præparant, redundantes ſuccos adhibitis, velut eſt tum oxymel ſymplex, tum ſcyllinum, ſyrupus ex ſtœchade, aut hyſſopo, aut roſaceum mel cum aqua fœniculi, ſeu euſragiæ, hyſſopi, ſampſuchi, ſiue betonicæ. Præparatis autem redundantibus ſuccis, expurgari poterunt ex catapotiis cochiis, arabicis aureis, ſine quibus, aut lucis, addito trochiſcato agarico. Aſſumat autem drachm. j. vel ſcrup. iiij. ex aliquibus iam dictarum pilularum cum ſcrup. ij. aut drachm. j. prædicti agarici, & cum ſucco fœniculi, aut euſragiæ, ſeu ſyrupo ex ſtœchade pilulas formato, ac vtitor: poſt quarum aſſumptionem per aliquod ſpacium vnc. iij. ſyrupi ex pluribus infuſ. roſarum rubearum ac duas mannæ electæ (ſi neceſsitas vrgeat) ægroto tribuas, vtpote ne corpus calefactum, & exiccatum nimium ex pilularum aſſumptione relinquatur. A purgatione occipitio cucurbitulæ affigendæ ſunt, cute inciſa, aut ſanguinem ex fronte, vel naribus mittere oportet, Celſo auctore. Iis et interuallis apophlegmatiſmis, ac errhinis vtendum, quorum copiam in prædictis requiras, præſertim cap. de capitis dolore ex pituita orto; necnon familiaribus quibuſdam catapotiis vti poteris, quæ ſic componantur. R. agarici trochiſcati ſcrup. ij. pulueris hieræ ſimplicis Galen. drach. ſ. trochiſcorum ex myrobalanis chebulis ſcrup. j. cum ſucco, aut aqua fœnicoli, ſeu ſyrupo ex ſtœchade pilulæ formentur, ac exhibeantur. Ab hinc ad topica deueniendum eſt medicamenta: à mitioribúſque incipiendum, cauendúmque ab his, quæ impensè ſiccant: nam licet valenter vacuet, quod reliquum eſt, ita cogunt, quòd ægrè, aut nunquam reſolui poſſit: ſed eis vtendum, quæ paulatim digerant, velut eſt mel cum oleo veteri, & fœniculi ſucco ex Aëtij, & Pauli ſententia. Similiter & Oribaſij medicamentum quod ex caucalidis ſucco, chamædryos, & centonopi, ſingulorum æquis portionibus conficitur. Adiuuat inſuper (vt Paulus teſtatur) ipſius fœniculi decoctum per initia ſuperfuſum. Trallianus ex baccis lauri excorticatis, vrina pueri venerem non experti, læuigatis, & pauco gummi ſuffuſis vtiliter inungi aſſerit. Idem quoq; ex felle perdicis cum melle, & ſucco fœniculi illinitionem faciendam eſſe præcipit. Quidam fel galli ſimiliter cum melle, & fœniculi ſucco commendant: aut loco fœniculi, ſucco rutæ, vel euſragiæ, chelidonij, ſeu verbenæ vtuntur. Quidam alij puluerem conficiunt ex hyrundinum capitibus aduſtis, cum melle, eóque ſolo vtuntur. Tu autem permiſcere poteris aliquem ex prædictis ſuccis, & vtere, aut ex myrrha, & fœniculi, ſeu euſragiæ ſucco medicamentũ cõponas: & ſi libuerit, mel quoq; addas. Ipſe quoq; interdum ea vti aqua cõſueui, quam Neapoli pharmacopolæ parare ſolent, Socialémq; appellant. Cuius deſcriptio reperitur in quodam libro, qui Roſa Anglica nuncupatur, fœliciterque ſucceſsit: cuius cõpoſitionem hic ſubſcribere placuit. Recipit autẽ fœniculi, rutæ, euſragiæ, verbenæ, tormentillæ, betonicæ, roſitum, ſyluestris endiuiæ, callitrichi, anagallidis, pimpinellæ, chelidonij, papyri, pæoniæ, foliorum vitis, apij, agrimonij, & caprifolij, ſingulorum partes æquales; triturentur, & pridie ponantur trina in vino albo: ſecunda in vrina pueri venerem non experti: tertia in lacte mulieris. & quarta in melle optimo: quo tempore diſtillentur, & quod extrahitur vſui reſeruetur. Hæc de cura ſuffuſionis nondum concretæ, ac confirmatæ: nam ea quæ confirmata eſt (ſi curari poterit) manus adminiſtrationem requirit: quæ quomodo perficienda ſit, Paulum conſule cap. 21. libri ſexti, & Celſum libro ſeptimo, cap. 7.

Prognoſtica.

Quomodo ſuffuſio quæ glaucеſcit à vera glaucedine diſcernatur.

Aëtius li. 7. cap. 2.

Curatio.

Victus ratio.

Medicamentorũ ratio.

Topica.

Tral. lib. 2. cap. 5.

Περὶ ἀμαυρώσεως.

De obſcuritate, ſeu offuſcatione oculorum.

CAP. XXX.

NVLLO interdum in oculis malo apparente, contingit, vt cernendi ſenſus deperditus ſit, hunc affectum Græci ἀμαύρωσιν, Latini offuſcationem, ſeu obſcuritatem viſus appellant, recentiores practicantes guttam ſerenam nominant. Eſt autem (Paulo auctore) perfectum, vt plurimùm videndi impedimentum abſque manifeſto affectu circa oculum. Aëtius verò eodem ferè modo prædictum affectum deſcripſit, quod eſt perfectum, vt plurimùm videndi impedimentum citra manifeſtam circa oculum affectionem, pura videlicet apparente pupilla, vt minimùm, aut ſemel in totum non videant. Differt autem affectio hæc ab ea, quam Græci ἀμβλυωπίαν, Latini verò obtuſionem, ſeu hebetudinem viſus nuncupant: nam in hac non omnino offertur viſio, ſed notabiliter minor redditur, & proinde eſt quædam videndi obſcuratio ab aliqua cauſa immanifeſta proueniens, vt idem teſtatur Paulus. Differunt itaque affectiones hæ ſecundum magis, & minùs: increſcit nanque actionis noxa pro quantitate declinationis, ac affectus magnitudine, vt primo de cauſis ſympto. patet, ſimiliterque ferè curationem requirunt, & propterea vna derelicta, de reliqua mentionem fecimus. Verùm quoniam prædicta affectio, quibuſdam paulatim, ac ſenſim conflatur, aliis autem confertim incidit, ſi paulatim fiat, læditur in ea oculus, quamuis non manifeſtè, aut ſecundum eius viſiuum ſpiritum, dum incraſſatur, aut ſecundum tunicas, dum denſantur, & craſſeſiunt, aut ſecundum humores, cùm craſsi, aut viſcoſi redduntur. Interim viſiuus ſpiritus præter iam dictas cauſas imminuitur, & debilis fit, corrugantúrque nerui viſiui, ac tunicæ, vt in ſenibus accidit. At ſi confertim incidat hæc affectio, ſecundum viſiuos duntaxat neruos, oculus affectus erit, Galeno teſte quarto de locis affectis, & Aëtio cap. 48. ſeptimi libri, verùm modo quouis generetur affectio hæc, perpetuò ſymptoma erit in genere noxæ functionis ſenſibilis, viſiuæ videlicet: eritque ea ablata vt plurimùm, interim autem diminuta valde, neque ex vno tantùm morborum genere pullulat, imò ex quouis gigni poterit, ex intemperie videlicet, mala compoſitione, aut vnitatis ſolutione prænominatarum oculi partium: quorum morborum cauſæ non paucæ eſſe poſſunt: cùm ſi paulatim confletur affectio hæc, ex incraſſatu viſiuo ſpiritu, tunicis denſatis, ac craſſefactis, ſeu rugoſis effectis, aut humoribus in oculo craſsis, & viſcoſis redditus gigni poſsit; pariter ex ingenti triſtitia, præcedenti diuturno morbo, & collapſione; & velut corrugatione neruorum viſiuorum; ſpiritus etiam viſiui debilitate, & multa imminutione etiam fit: ex quibus etiam cauſis oculorum hebetudo progignitur. Repentina autem, & quæ confertim incidit cauſa (vt teſtatur Aëtius) eſt nerui viſiui obturatio à craſsis, ac vicoſis humoribus confertim in ipſum illapſis, aut eiuſdem nerui reſolutio. Dignoſces autem dictorum humorum craſſorum, & viſcoſorum copiam, ſi ab eis neruus confertim obſtruatur, quoniam, vt tradit Aëtius, abſque alia cauſa neceſſe eſt capitis grauitatem conſequi, maximè in profundo, iuxta radices oculorum. At ſi ad eorundem viſiuorum neruorum reſolutionem affectio hæc conſequatur, tardè mouebitur oculus, aut omnino non mouebitur. Cùm verò ex violenta plaga in caput facta, aut ex caſu à cerebri connexu ruptus fuerit neruus, primùm quidem oculus prominentior fit: deinde cauatur & non alitur. Præcedunt autem (vt ipſemet teſtatur Aëtius) viſus obſcuritatem, ſeu oculorum offuſcationem aſsiduæ cruditates, & meri potus, & inſolatio, capitis inuſtio, ac ardor, aut perfrigeratio, aſsidua lectio poſt cibum, aut ſimiliter balnea poſt cibum, vomitus intempeſtiui, immodicus ac intempeſtiuus coitus, ſpiritus detentio violenta, vt in tubicinibus contingit: quæ omnia, & his ſimilia dum modicè fiunt, viſus hebetudinem, dum verò immodicè, offuſcationem efficiunt. Fit itaque aliquando offuſcatio ob fortes capitis plagas, aut caſus ex alto reſoluto aliquando neruo viſiuo, aut rupto, aut per vehementem concuſsionem humorum copia illata, & viſiuum neruum obturante: quæ omnia, ex ægrorum, ſeu aſtantium aſſertione percipi poterunt, & vnà cum prædictis ſignis promptè diſtingui. Paulatim verò offuſcatio ſi fiat, non admodum difficulter curari poterit: quemadmodum nec hebetudo, niſi ſenioribus accidit: nam à moderatis cauſis, & non ab immodicis ortum ducit. Verùm ſi confertim ob fortes videlicet capitis plagas fiat, aut caſus ex alto, omnium mitiſsima erit, Aëtio teſte, ea quæ fit ex humorum copia illata propter vehementem concuſsionem, & viſiuum neruum obturante. Pro curatione autem eius, ſiue confertim, ſiue paulatim fiat, aër moderatus eligatur: ſiue qui parum ad ſiccum vergat. Somno vtantur moderato, vitentque diurnum, curentque vt aluum facilè ſolubilem habeant; idque ſaltem per cibos facito, qui etiam præ omnibus bonæ concoctionis eſſe debent: vitandique ſunt omnes craſſefacientes: imò extenuantes potius eligantur. Vitandus eſt vini potus, tolerandáque viriliter eſt aquæ potio, aut aquæ mulſæ, ſeu aquæ ex cynnamoni decocto. Exercitiis vtendum infernarum partium, & deambulationibus pluribus in vmbroſis locis, vt Aëtio viſum eſt; caueant ab aſsiduo coitu, capitis inſolatione à vehementiorique motu à cibo, vt neque legant, aut ſcribant, balneus eis non conuenit, vitandæ ſunt iræ, indignationes, curæ pertinaces, & vehementes perturbationes, ac timores, præſertim poſt cibum: paritérque & aſsidui vomitus. Verùm eos, quibus oculi confertim offuſcantur curare oportet vena cubiti inciſa, ſi plenitudine grauatus ſit æger: validiſsimum enim auxilium in ipſis eſt venæ ſectio, vt teſtatur Aëtius. Incidatur autem humeralis, aut media, deinde interpoſitis aliquot diebus (vt idem Aëtius inquit) faſciam collo circundabimus, ac conſtringemus, & poſtquam frontis venæ eleuatæ fuerint, rurſus exoluemus: & hoc iterum, atque iterum faciemus, quo per ſpiritus motum humores obturati violenter concutiantur, poſtea eleuatas angulares venas ab vtraque naſi parte ſecare oportet, eodem Aëtio, & Paulo teſtibus, poſt hæc confeſtim cucurbitula occipitio affigenda eſt cùm ſcarificatione: nam contingit plerunque (vt Aëtius aſſerit) ſtatim incumbente adhuc cucurbitula, hominem reſpicere. Paulus verò hirudines temporibus admouere iuſsit, inferioréſque partes perfricare. Verùm non oportet his duntaxat auxiliis contentum eſſe, ſed viribus reparatis poſtea corpus totũ purgare conuenit, priùs tamen

Obſcuritas viſus quid ſit. *Paul. lib. 3. cap. 22.* *Aëtius lib. 7. c. 48.* *Hebetudo viſus quid ſit.* *Cap. 2.* *Quæ oculi pars in ea afficiatur, ſi paulatim fiat.* *Si confertim fiat, cauſæ.* *Cauſarũ ſigna.* *Prognoſtica.* *Curatio.* *Victus ratio.* *Si confertim fiat.* *Medicamentorũ ratio.* *Vena ſectio.* *Purgatio.*

meo

men redundantibus ſuccis præparatis: explebis autẽ
ea vtraque iis, quæ cap. de ſuffuſione retulimus: nan-
que cõmunis eſt huius affectionis curatio ei, quam
in affuſis diximus, Paulo auctore. Perſeuerante verò
adhuc affectione, etiã his quæ naribus infunduntur,
medicamentis vtendum erit, ac apophlegmatiſmis
ſuperiùs in capite de dolore capitis ex pituita con-
ſcriptis. Cæterum ſi neque his malum cedat, præſer-
tim ſi ex multis, ac craſsis ſuccis ad viſorios neruos
delatis originem ducat; poſt omnia iam dicta auxi-
lia, caput ſinapiſmo integendum erit, & quæ adu-
runt medicamenta occipiti admouenda ſunt, caute-
Si ſenſim fiat. ria dicta, vt idem Aëtius præcipit. At ſi viſus obſcu-
ritas ſenſim accidat, ab angularibus venis euacuatio
(velut dictum eſt) facienda erit ſtatim ab initio, his
potiſsimùm qui non multo ſanguine abundant, de-
inde cucurbita occipitio affigatur, poſtea purgatio
fiat. Perſeuerante adhuc malo, per modò dicta me-
dicamenta caput purgandum erit, reliquiſque pau-
lò ante commemoratis medicamentis vtendum. Il-
litio autem oculorum in omni offuſcatione quouis
modo conflata, per ſimplicia primùm fiat, veluti
per mel, aut vetus oleum, aut æqua portione ſimul
Topica vtriſque communia. hæc mixta, poſtea etiam alius compoſitis vtare, ve-
lut eſt medicamentum à Paulo ſimul, & Aëtio com
probatum. Id autem recipit croci drachm. j. myrrhę
tantundem piperis gra. xv. ſpicæ nardi ſcrup j. ſucci
fœniculi drachm. xvj. ammoniaci thymiamatis drac.
j. mellis vnc. v. ad omnia leuiſsimè trita fœniculi
ſuccum affunde: deinde tere, ac reſicca, & admiſto
melle, ænea pixide excipe. ac vtere. Verùm ante il-
linitionem per ſpongiam in aqua calida marina tin-
ctam fomentum adhibendum erit: aliquando etiam
tota facies in marinam tepidam immittenda eſt. In-
cipientem quoque offuſcationem, aut ſuffuſionem
(Galen. auctore 4. de compoſ. medic. ſecund. locos,
circa finem) perſanat omne fel cùm marrubij ſucco
ac mel attico. Itẽ ſi myrrhæ, & piperis æquales par-
tes aſſumas cum melle, aut ſi fœniculi ſuccum, & fel
taurinum liquidum, paribus portionibus aſſumas
& mellis attici duplum, ac illinas, aut croci, & pipe-
ris æquas portiones felle taurino excipito, atque in
collyria redigito, & illinito, quibus omnibus pro of
fuſcationis curatione vti poteris: nec minùs & his,
quæ paulo ante ſuffuſis approbauimus.

Περὶ νυκτάλωπος. *De nyctalope.*

CAPVT XXXI.

Plin. lib. 23. cap. 7. & lib. 28 cap 11. & alibi.

PRÆTER dicta vitia quæ oculis cõ-
tingunt, vnum quoddam oriri con-
ſueuit, quòd Græci νυκτάλωπα, quidã
nocturnam cæcitudinem, Plinius hos
luſcioſos appellat. Celſus vero li. ſex-
to, cap. 6. oculorum imbecillitatem nũcupat; ex qua
(vt ipſe refert) ægri interdiu ſatis, noctu nihil cer-
Aëtius li. 7. c. 46. Paul lib. 3. cap. 22. nunt: vt verò Aëtio & Paulo placuit malũ, hoc eſt,
quo per diem homo cernit, occidẽte verò ſole obſ-
curius, deinde noctu penitus nihil. Cùm itaque vi-
Quæ ſit nocturna cæcitudo. dẽdi functio in hac affectione læſa ſit, vt ex eius de-
ſcriptione liquet, cuique conſtat oculum affectum
eſſe; neque enim fieri poteſt, vt cernendi functio
Cap. 7. oblæſa ſit ipſo oculo nequaquam affecto, cùm a-
Quæ pars afficiatur. ctionis noxa qualiſcunque ſit, cuiuſlibet partis pro-
Quo præter naturã affectus. prium eſt ſymptoma, vt patet ſecundo de locis affe-
ctis. Eſt inſuper affectio hæc ſymptoma, in genere
noxæ functionis animalis ſenſibilis, non ſiquidem

ablatæ, nec deprauatæ, ſed debilis. Nam vt dictum *Cauſa.*
eſt, qui tali affectione detinentur, die quidem vi- *Prognoſticum.*
dent, verùm occidente ſole obſcurius, & noctu o- *Curatio.*
mnino nihil. Illud autem magis fieri videtur (vt in- *Victus ratio.*
quit Aëtius propter aliquam capitis imbecillitatem
& maximè viſiui ſpiritus craſsitudinem, itemque re- *Venæ ſectio.*
liquorum oculi humorum, ac tunicarum. Hoc vitiũ
(vt Celſus refert) in fœminam benè reſpondenti- *Purgatio.*
bus menſtruis non cadit. Pro cuius curatione, victus
ratio ex toto attenuatoria præcipienda eſt, vitandá-
que omnia craſſefacientia, ab initio etiam à vino ab
ſtinendum eſt; & ſi bono habitu prædıti fuerint æ-
gri, curari debent ex venæ cubiti ſectione, humera-
lis videlicet, & deinde ex angulis oculorum ſanguis
mittendus eſt, mox que ſi vitioſi redundarint hu-
mores, conuenienti pharmaco purgentur: aut per
clyſteres aluus inaniatur. Quibus autem id perficiẽ-
dum erit, ſæpius ſuprà adnotauimus. Poſt verò vni-
uerſalem euacuationem, vtendum eſt his, quæ pi-
tuitam per os ducunt, & quæ per nares purgant, &
ſternuationes quoque ciendæ ſunt: quorum iterum
copiam in prædictis requiras. Verùm inter ea, quæ
naribus infunduntur, tanquàm maximè commodũ
ab Aëtio vnum conſcribitur: id autem recipit pipe-
ris, ſtaphidis agriæ ſingulorũ ſcrup. ij. ſinapis ſcrup.
j. tundito, ac cribrato, & radicum betæ ſuccum ad-
iicito, vt mellis liquidi conſiſtentia fiat, & contrita
naribus infunde, ac attrahe iube, atque, vt ipſe aſſe-
rit, hoc ad dies quinque, aut ſeptem facito. Poteris
autem eiuſdem ſtaphidis agriæ, & piperis drachm.
j. excipere, & ſanapis drachm. s. foliorum ſampſuchi
pug. s. in aqua decoquito, cui quartam partem ſucci
radicum betæ adiicito, & per nares attrahere iube-
to. Inſuper præcipit idem Aëtius, ac Paulus, vt an-
te cibum bibendum tribuatur hyſſopi decoctum,
origani, aut rutę, & ſi his remediis affectus non abo-
letur, rurſus purgatio molienda erit, quam ipſi ex
ſcammonio, & caſtoreo conficiunt, addit tamẽ Aë-
tius ſal, verùm ſi hoc medicamento vti libuerit, ſcã-
monij non drachm. s. ſed ſcrup. s. aut paulò plus aſſu
mas: nam purgatio hæc (vt idem teſtatur Aëtius) ſæ-
pe è veſtigio ab affectione liberauit, aut multò me-
liorem diſpoſitionem induxit. Et iterum poſt pau-
cos dies dandum eſt purgatorium medicamentum
pituitam, & bilem ducens, aut ſi paulo ante dicto
medicamento vti nolueris, vtpote in debilioribus
corporibus, infraſcripto, vtaris ipſum iterando, in-
terpoſitis quibuſdam diebus, vt videbitur. Recipit
autem pilularum lucis maiorum aut arabicarũ ſcrup.
iiij. vel cochiarum drachm. j. cum ſcrup. ij. aut drach.
j. agarici trochiſcati, formentur catapotia ex ſucco
fœniculi, aut ſyrupo ex ſtœchade, & exhibeantur.
Oculi verò illinantur melle deſpumato: quo inte- *Topica.*
cto ad ipſum continendum oculi ipſi claudantur,
aut oleo vetuſtiſsimo ſimiliter illinantur, vel alu-
minis ſciſſi partes duæ, & ſalis ammoniaci pars vna
trita cum melle, aut muliebri lacte, ſublinantur: fel
quoque hirci ex melle illinitum paucis diebus vi-
tium tollit, vt inquit Alexander. Quidã verò (Celſo *Alex. lib. 2. cap 6.*
auctore) contrito ſemine portulacæ mel adiiciunt
eatenus, ne id ex ſpecillo diſtilet, eoque inungunt.
Verùm tum Celſus ipſe, tum Alexander, Paulus, &
Aëtius cum Galeno 4. de compoſitione medicam. *In fine.*
ſecund. loc. iecoris hircini ſaniem, quæ dum aſſatur
effluit, colligere præcipiunt, atque hac oculos ob-
linire iubent: iecurque ipſum maximè hircinum aſ-
ſatum cum ſale, ſin minùs, caprillum ſi comedendũ

exhibeatur, eis prodeſſe aſſerunt: ſimiliter ſi dum ipſum aſſatur, elatum vaporẽ apertis oculis excipiãt, vitandus tamen eſt perpetuò frequentior acriorum pharmacorum vſus: ipſum quoque fel capræ, perdicis, aut hirci ex interuallis cum melle illitum idem commendauit Aetius, licet etiam, vt Celſus inquit, iiſdem medicamentis inutiliter vti, quæ vel cicatrices, vel aſpritudinem extenuant. Contingit verò quandoque, quamuis rarò quibuſdam, vt noctu quidem melius videant, interdiu autem deteriùs, & ſi noctu Luna appareat, nihil curant, eodem Aetio teſte, in quibus multum attenuari ſpiritum, aut tunicas rarefieri, & propterea ſpiritum diſsipari, ac viſum obſcurari fatetur, noctu verò craſſefieri, colligique ac ſenſum mouere. His autem oportet (vt ipſe teſtatur) robur oculis addere, quanquam Herophilus vice verſa eos curabat, medicamentis videlicet, quæ ad eos, qui noctu non vident, magis faciebant: nam cùm ſimul multus, ac æthereus fuerit animalis ſpiritus, is res quę diſtant, & videre, & exactè diſcernere poteſt, Galeno auctore primo de cauſis ſymptom. cui verò paucus fuerit, ſed purus, is vt res propinqua planè diſcernit, ita diſtantes haudquaquam videt: At ſi craſsior ſimul fuerit, & multus, res diſtantes videt quidem, ſed non ad vnguem diſcernit; quemadmodum cui humidior ſimul fuerit, & exiguus, is neque exactè, neque porrò videre poteſt. Cùm itaque prædictis paucus, iſque tenuis ſpiritus fuerit, aut idem propter rarefactas tunicas diſsipatur, mirari non oportet, ſi noctu melius, interdiu autem deteriùs videant: cùm ſimul noctu colligatur eiſdem, ac craſſefiat animalis ſpiritus, & propterea ſenſum moueat.

De Nictalopia affectu. *Cap. 2.* *Cap. 2.*

Περὶ αἰγίλωπος. *De ægilope.*

CAPVT XXXII.

Aegilops quid ſit.

INTER maiorem oculi angulum, & naſum quidam affectus oriri conſueuit, qui à Græcis αἰγίλωψ dicitur. Eſt autem Galeno auctore 5. de cõpoſitione medicamentorũ ſecundũ locos, paruum quoddam abſceſſui ſimile tuberculum inter naſi os, & magnum iuxta oculi angulũ ortum, & rumpitur ſanè ſæpe in angulum, quibus verbis liquet ægilopa Galenum nominare tuberculum hoc, tam ſi diſruptum fuerit, quàm ante eruptionem. Paulus verò (vtpote Galeno iunior) diſtinctiùs (mea quidem ſententia) prædicti vitij meminit; recenſet nanque ægilopa abſceſſum eſſe inter magnum oculi angulum, & naſum, qui ſi rumpatur, negligaturque in fiſtulam vertitur vſque ad os, priuſquam verò erumpatur in vlcus, abſceſſus anchilops dicitur. Anchilopa itaque nuncupauit Paulus hoc vitium priuſquam erumpatur in vlcus: eo autem in vlcus verſo, ac rupto, ægilopa. Pars quæ afficitur cùm in eius deſcriptione, tum ad ſenſum patet. Affectus ipſe morbus eſt in cõpoſitione primò, in magnitudine videlicet, & propriè in exceſſu: cum quo intemperies, ac ſoluta continuitas complicatur. Verùm eo diſrupto, morbus erit in ſoluta continuitate primò, cùm de genere vlcerum ſit. Progignitur autem à vitioſis ſuccis ad prędictam partem delatis, aut à toto, vel à quibuſdam partibus tranſmiſsis. Eſt verò affectio hæc ægrè curabilis (vt Aetius teſtatur) propter corporum tenuitatem, & ſubiecti oſsis putredinem, ſeu corruptionem: ob ſitus etiam vicinitatem (vt idem inquit) ipſi quoque oculo damnum infert, aliquando per naturalè paruum iuxta angulum foramen. Ipſe quoque Galenus præcitato loco, cùm iam dictum malum in angulum rumpitur ægrè curabile reddi, niſi maturè occurratur, aſſerit: non enim poteſt ab acribus medicamentis curari, cùm ex eis oculus efficiatur, atque ita affectæ etiam partis inflammatio augeatur, nec ob id ſolum ægrè affectio ipſa curabilis eſt, ſed propterea quod cum multa liquida pharmaca in experimentum aſſumi poſſunt, ea non tolerat locus ipſe: neceſſariò enim ex eis in oculum aliquid influit, neque verò adhærere eiuſmodi queant citra obligationem, quæ totum oculum complectatur, quam impoſsibile eſt (eodem Galeno teſte) tot diebus aliquem perferre poſſe, quot ad mali curationem requiruntur. Quapropter Apollonius (vt ipſe refert) nulla pharmaca ad ægilopas ſcripſit: Archigenes verò paucis enumeratis, deinceps ad curationem ipſorum per chirurgiam progreditur. Incipiente itaque inflammatione, victus ratione probè inſtituta pro auerſione eius quod influit, eiuſdem lateris in cubito vena humeralis incidenda erit, ſi quid non prohibeat, aliiſque diuerſionibus, cucurbitulis inquam, frictionibus, ac vinculis vtẽdum. Ab hinc redundantes quoque vitioſi ſucci purgante medicamẽto vacuari debent, ne poſthac amplius ad affectum locum fluant, eligendaque ea ſunt, quæ leniter purgandi vim habeant, pro ratione tamen redundantis vitioſi ſucci, quo etiam tempore repellentia medicamenta iuxta affectam partem adhiberi poſſunt. Verùm ſi perſeuerauerit affectio, tentandum eſt per diſcuſſoria medicamenta, quæ citra mordacitatem operantur, eam curare, Galeno, & Aetio teſtibus. Coaſficitur nanque oculus (vt diximus) ex acribus: & in ipſa affecta parte inflammatio augeſcit. In hũc ergo vſum probe facit medicamentũ ex glaucio, & croco, vnà cùm perdicij herbę ſucco, quam parietariam vocant, cõpoſitum ſi imponatur, iuxta Pauli, & Alexandri ſententiam, crebrò autem ipſum permutare oportet, vt idem Paulus refert, etenim ſtatim immutatum vim ſuam amittit, huius medicamenti vſu Trallianus teſtatus incipientes, & nondum in pus conuerſos ægilopas prohibuiſſe, ne in ſuppurationem mutarentur; & proinde eos curaſſe. Præterea ex alica cocta in aceto, & probè trita, quam etiam commendabat Paulus, non modo incipientes ægilopas, ſed etiam inueteratos iam, & in pus conuerſos mirabiliter ſe curaſſe teſtatur idem Trallianus: præcipitq; vt probè leuigata imponi debeat: quòd ſi etiam pus inhæreſcens deprehendatur, rumpit ipſum, & vſque ad eos penetrat, adeò validum eſt medicamentum, vt ipſe fatetur: ruta quoque ſatiua vnà cum lixibio, quod primùm diſtillauerit, contrita, coctaq; & impoſita pulchrè admodum ægilopas emendat, & ad vſque os permeat, per initia tamen hoc præſidium modicè rodit, poſteà verò non item: ac mirum eſt (vt inquit Paulus) quòd ne cicatricem quidem indecoram hoc pręſidium relinquat: vſu quoque probatum medicamentum quoddam Trallianus conſcripſit: Recipit autem id, internam arundinis membranã, id quod rotundum circa nodos inueniri conſueuit, acceptam melli iniicito, ac particulæ affectæ imponito, mutans quotidie quater; & vbi locũ probè repurgaueris, mulſa cum ſpongia oculari abluito; ad hæc (inquit) prædictam arundinis membranam per ſe imponito, & miraberis. Antequam verò ægilops in pus vertatur, & poſtquam ruptus fuerit abſceſſus,

Lib. 3. cap. 22. *Pars affecta.* *Affectus.* *Cauſa.* *Prognoſtica.* *Lib. 7. cap. 85* *Curatio.* *Vena ſectio.* *Purgatio.* *Paul. loco citato.* *Alexand. lib. 2. cap. 1.*

abſceſſus, cochleas, cùm teſtis ſuis tritas imponi præcipit Paulus, interdum aloë, vel myrrha admiſta, habet nanque medicamentum hoc deſiccandi vim: probe quoque facit thus cum columbino ſtercore recenti impoſitum, vt Galenus Archigenis auctoritate 5. de compoſ. medicament. ſecund. locos teſtatur: aut erui farina cum melle. *Cap. 2.* Curantur quoque ægilopas (ſi non profundum corruptum fuerit os) chamæmeli folia commanſa impoſita, aut maluæ folia commanſa, ſi cum ſale imponantur, priùs tamen quàm diſrumpatur: radix item lilij recens ad emplaſtri formam trita, & impoſita ægilopas curat, Aetio auctore: rumpit enim & repurgat, prout experientia cognitum eſt: & vſque ad perfectam curationem cicatrice includit. Arnogloſſa quoque herba cum modico ſale trita, & appoſita ægilopas deſtruit, vt apud Plinium ſecundum lib. primo, de re med. cap. 23. legitur: item nucis combuſtæ cinis iniectus ſanat. At in quibus affectio diuturna os corrumpit, aut ad angulum in fiſtulam abiit, nec prædicta contulerint ad chirurgiam confugiendum, quàm à Paulo petas, libro ſexto, cap. 22. ab Aetio libro ſeptimo, cap. 86. à Celſo verò libro ſeptimo, cap. 7.

Περὶ ὠταλγίας. *De aurium dolore.*

CAPVT XXXIII.

QVONIAM aurium vſum proximū à luminibus natura nobis dedit, Celſo auctore libro ſexto, cap. ſeptimo, ſecundumque locum obtinet auditus ſenſorium in tenuitate, à viſu, velut guſtus tectorium in craſsitudine ſecundum locum *Cap. 2.* obtinet à tactu, vt patet 4. de locis affectis. propterea expediti ab oculorum affectibus, ad eos, qui in auribus euenire conſueuerunt, tranſeundum eſt, ab earum dolore primùm exordientes: quoniā hoc potiſsimum ſymptoma artem ad curationem incitat, vt teſtatur Alexander: quanquam & ipſæ quo- *Alex. lib. 3. cap. 2.* uis morborū genere affici poſsint, vt primo de cauſis ſimptomatum decretum reliquit Galenus, earum *cap. 3* primo inſtrumento, aut partibus quæ illi vſum aliquem præſtant, ſeu audiendi facultate laborantibus, ex quorum omnium culpa lædi hanc functionem contingit. Nomen autem ſumpſit hęc affectio, cùm ab affectu ipſo, tum à parte affecta, vt patet ſecundo *cap 2* method. medendi: verùm cum hic dolor in euidentibus auriculis infeſtare poſsit, nec minùs & interim affligit in profundo auditorij meatus, ad quem locum neruus auditorius peruenit, non ex longo interuallo ab ipſo cerebro, quem dolorem auriū propriè nominare conſueuerunt, vt teſtis eſt Galenus *Comment. 13.* tertio prognoſticorum, cuius audiendi meatus finis vbi neruo dilatato coniungitur, propriū ac pri- *Primum audiēdi inſtrumentum quod ſit.* mum eſt audiendi inſtrumentum, cæteræ autem ipſarum partes eidē vſum præſtant, vt primo de cauſis ſymptomatum liquet. Ea de re enim aurium do- *cap. 3* lorem dicimus, in quacunque earum parte, ex quauis cauſa ortus fuerit, intelligere volumus; quanquā potiſsimum de eo, qui in profundo oritur. Quod *Quid per aurium dolorem intelligatur.* verò in eo aures afficiantur ex ipſa liquet nomenclatura. At nunquid ſola circa meatum cutis, ſeu euidentes auriculæ affectæ ſint, vel ipſe auditorius *Partes affecta notitia.* meatus in profundo, ex ipſo doloris ſenſu, tum etiā ex eiuſdem vehementia dicere licebit: vehemen- *Affectus quis ſit.* tior nanque erit ſi in profundo fiat, vt eodem ter- *Comm. 13.* tio prognoſticorum patet. Quis autem affectus ſit dolor, hic iterum aſſerere ſuperuacaneum eſt, cùm id fuſius diſſeruimus cap. de dolore capitis, in principio. Inſequitur inſuper non aliter, quàm cæteri, dolor hic, interim ad earundem aurium inæqualem intemperiem, interdum ad earum continui ſolutionem, aut ſi vtroque modo affectæ ſint pro diuerſitate cauſarum, quæ earundem aurium dolores excitare ſolent, quas omnes Galenus tertio de compo- *cap. 1* ſitione medicamentorum ſecundum locos conſcripſit, docuitque ſimul modum dignoſcēdi eas: à quo cæteri auctores Græci, Paulus, Aetius, Alexander ceperunt. Quidam nanque ex frigida intemperie *Cauſa.* ortum habent à frigidis ventris in peregrinationibus ſuſceptis, aut ex balneis frigidis, quos dignoſces, ſi rum prægreſſa, tum præſentia percontatus fueris, antegreſſas quidem ex ægri, aut aſtantium relatione, præſentia verò ex teipſo, quoniam dolor altè infeſtabit, fixus quidem citra grauitatem, vel diſtentionem, vel ardorem. Verùm ſi ex calida conceptus *Earundem cauſarum ſigna.* fuerit intemperie dolor, ex prægreſſa quapiam inſolatione, ſeu æſtuatione, aut ventis calidis, ſeu medicatis aquis, in quibus quidam ob delitias ſe lauant aut ob corporis commoditatem, id perdiſces, dolorémque feruidum ſine grauitate, ſeu tenſione ſentient ægri. Quòd ſi ex frigidis glutinoſis, craſsiſque ſuccis proritetur dolor, qui obſtructione eum potius concitant, iterum artificioſa quadam coniectura deprehendes prægreſſa, & præſentia percontatus; cùm cibi pituitoſi, & mali ſucci, ac potus frigidiores, humidioreſque præceſſerint: temperamentum, ac ætas frigida, ſimiliterque anni tempus, & regio, ac aëris conſtitutio: capitiſque, ac aurium grauitatem ægri ſentiunt. Verùm ſi diſtentio quidem orta fuerit, grauitatem verò in capite, vel aure neutiquam percipiant ægri, fueritque antegreſſa frigiditas, ſpiritum flatuoſum & craſſum tranſitum non habentem, doloris cauſam eſſe manifeſtò conſtabit, qui haud aliter quàm inflammatio partes diſtendēs dolorem excitat. At ſi grauitas diſtentioque ſimul, ac calor, & dolor pulſatilis, ſimulque etiam febricula quædam oboritur, inflammationem efficientem eſſe cauſam doloris, quæ ſanguinis excalfacti influxu originem habuerit, bona ratione æſtimare licebit, quemadmodū Paulo & Alexandro viſum eſt. Excitantur autem interdum ex ichoribus, ſeu ſanio- *Paul. lib. 3. cap. 23.* ſis humoribus in aurium corpore genitia conſimiles dolores, quemadmodum ex mordacium humo- *Alex. loc. cit.* rum illapſu forinſecus facto cōtingunt, eodem Galeno teſte tertio de compoſitione medicamento- *cap. 1.* rum ſecundum locos. Quoniam verò maius immi- *Progn.* net periculum in aurium affectionibus, quàm in oculorum vitiis, vt teſtatur Celſus: nam vitia oculorum intra ipſos nocēt, aurium inflammationes, doloréſque interdum etiam ad dementiam, mortémque præcipitant; propterea inter initia protinus magis ſuccurrendum eſt, ne maiori periculo locus ſit, vt ipſe inquit. Non abſque itaque ratione Hippo- *com. 13.* crates tertio prognoſticorum refert, quòd aurium dolor cum febre continua ac vehementi difficilis eſt: periculum enim delirij, mortiſque imminet: nā natu minores ſeptimo die, aut citiùs ab hoc morbo interimuntur; natu verò maiores multò tardiùs: Febris enim ac delirium minùs eos infeſtant; & aures eis ob id anteà ſuppurantur; ſed per has ætates recidiuæ euenientes morborum, plurimos interimūt: minores verò natu priuſquàm ſuppurentur aures, interimuntur. Alexander autem, ſiue meatus auris *Lib. 3 ca. 5.* (dicebat) ſiue alia ipſius quapiam interna particula

frequenter inflammatione laboret, acutiſsima pericula vicinia regionis, & genere ſubſtantiæ inducit: redditque ipſe rationem: nam neruus qui internam auris ſuperficiem ſublinit, cùm ſit ſenſibilis, validos dolores, acutoſque excitat, vt etiam cerebrũ in conſenſum perducat, ita vt febres, & deliria ſic affectus oboriantur: interim verò moriantur, nec minùs cur citius iuuenes, quàm ſenes ex eodem affectu intereant, aſſerit: quanquam & ante ipſum non Hippocrates modò, verumetiam & Galenus eodem tertio prognoſticorum ſcriptum reliquerant. Cùm i-

tex.14 taque non ex vna duntaxat cauſa aurium dolor excitetur, quò fit vt neque vna ſit eiuſdem curãdi, ſeu victus ratio, ſed iuxta cauſarum diuerſitatem diuerſimodè quoque ſit inſtituenda; propterea cuiuſque cauſę ſpeciatim victus inſtitutione prętermiſſa, quoniam ex his, quæ prius diximus, facile percipi poterit pro cauſarum varietate cuiuſuis doloris auris curationem præcipiemus, quæ cum multæ iam dictæ ſint, tantum numerum remediorum eſſe oportet,

Curatio, ſi ex frigiditate oriatur aurium dolor. cap. 2. quantus eſt efficientium cauſarum. Dolores igitur à ſola frigiditate obortos calfacientia medicamenta quàm celerrimè curant, Galeno auctore tertio de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, veluti eſt oleum amaracinum, nardinum, rutaceum, laurinũ, aut de caſtoreo: quòd ſi maxima fuerit perfrigeratio, benefacit oleum, addito pipere exquiſitiſsimè trito, aut ſi multum, veteri oleo exiguum omnino euphorbij admiſceas, ſtyracem, caſsiam, ſeu calamum odoratum: pariter quoque confert irinum oleum: & ruralibus quoque hominibus, ſi allium in oleo contundas, vel feruefacias, atque ita infundas, aut ſi magnam cepam exculpas, deinde oleo eam expleas, & in feruenti cinere moderatè calfacias: atque

Si ex caliditate, curatio. ita auribus infundas. At ſi ex calida intemperie aurium dolor originẽ duxerit, ſeu ex medicatis aquis, oui candidum in aurem demiſſum, ipſum mitigabit, ſi tepidũ paulatim cum lacte muliebri infundatur. Plurimùm vero iuuantur ex ſucco perdicij cum modico roſaceo, aut ſolani, ſeu coriandri vel haſtulæ regiæ: nec minus & amygdalino oleo, vel oleo in quo lumbrici, ſeu aſelli, qui in aquoſis & humidis degunt, fuerint incocti. Coriandri item ſuccus cum lacte mulieris immixtus, & auriculæ infuſus dolorem mirificè tollit, vt Plinio ſecundo viſum eſt lib.

Si ex medicatis aquis, curatio. primo de re med. cap. 10. Quòd ſi ex aqua medicata excitatus fuerit dolor circa auditorium meatum o-

Commune præceptum pro aurium curatione. leum aſsiduè infundere conuenit, quo ipſum eluamus, vt teſtatur Galenus: deinde lana molli extergere, rurſuſque infundere. Iuuantur quoque plurimùm ex adipe anſerino, atque item vulpino: ſimi-

Aët. lib. 6. cap. 75. liter ſi oui cãdidum cum muliebri lacte tepido fue-

Si ex flatuoſo ſpiritu, aut frigido ſucco fiat, curatio. rit infuſum. Pro communi nanque præcepto habẽdum erit, vt quicquid auribus adhibeatur, mediocriter calidum eſſe oporteat, ex communi omnium Medicorum ſententia: poterit quoque per exuctionem ore aqua attrahi. Si verò quis vno pede auri affectæ proximo exiliat (vt loquit Aetius) inclinans quodammodo ſeipſum aquam facilè excernit. At ſi ex flatuoſo ſpiritu, aut craſſo, lentóque humore aurium dolores fiant, eis vtendum medicamentis erit, quæ obturatione liberant, abſtergunt, atque incidunt, citra tamen vehementem roſionem, præſertim in quibus dolor magnus, & copiæ ſuſpicio ſubeſt: cuius generis ſunt album, & nigrum veratrum, amygdalę amarę, & ex tribus ariſtolochiis, quęcunque fuerit ad manũ, & iris illyrica: iniicies autem & cinnamomũ, ſi habueris, aut caſsiam, illo nõn præſente: nec minus & cucumeris ſylueſtris, ac bryoniæ radice, & centaurij magni: vterũ radice, ſeu parui coma vtendũ: & omnino omnia amara cõferunt: nanque citra mordacitatẽ, & abſq; moleſtia expurgant hęc meatus, diſſoluunt, & diſſiccant obturata, vt eodẽ

tertio de compoſitione medicam. liquet. commen- *Loco citat.*

datur item à Paulo fel ouilum cum oleo communi, vel amygdalino, inſuper porri & cepæ ſuccus tepidus cum melle: aut origanũ cum melle, & lacte muliebri, ſi inſtilletur. Ad vehementiores autem aurium obſtructiones fel caprillum cum ſucco porri

inditum (vt ipſe inquit) confert. Alexander autẽ fel *Lib. 3. cap. 1.*

bubulum, aut ouillum inſtillatum, ſeu capræ vrinã continuè infuſam commendat, ſimiliter ſi felle taurino floccum imbutum, læuigatúmque auri imponas. Priuatim autem Paulus ad dolorem ob flatuoſum ſpiritum, refert quòd conferat ſtrenuè cucumis ex aqua calida fota, aurique demiſſa. Conducit quoque vaporatio ex ruta, ſampſucho, caſtoreo, & milio. Verùm ſi in toto corpore, aut ſaltem in capite prædictorum craſſorum humorum adſit redundantia, priuſquàm modò dictis medicamentis vtaris, corpus totum, aut ſaltem caput purgante medicamento exonerabis, præcedente tamen eorum coctione, ac præparatione; aliâs fluxionis cauſam præ-

bebunt, & dolor amplius irritabitur. Dolore autem *Si ex inflãmatione fiat, curatio.*

auris ex inflammatione oborto, ſtatim ſanguis ex cubito mittendus eſt, media, ſeu humerali vena, velut plenitudo maior, vel minor, ac vires magis, vel minus valentiores videbuntur: deinde auxilia aggredi quæ inflammationes ſedare poſſunt, vt Alexandro, & Paulo viſum eſt: aliiſque reuulſionibus vtendum, frictionibus, vinculis, cucurbitulis, ac clyſteris, aut humorum fluxus inhibeatur. Si & birioſus ſanguis redundare videatur, à venæ ſectione, purgatione vtendum erit, quæ vim habeat leniter bilẽ educendi, hanc autem ſtudioſi ex priùs dictis requirant, demum moderata exiſtente inflammatione roſaceum cum aceto tepefactum adhibendum erit. Oleum quoque dulce, & calens per ſpecillum lana inuolutum (Paulo teſte) continuo adhiberi poteſt, aut adeps anſerinus, ſeu vulpinus cum roſaceo: extrinſecus verò ea, quæ dolorem leniunt (vt ipſe teſtatur) materiámque impactam concoquunt, ſuper accommodare oportet. Si verò vehemens fuerit ex

inflammatione dolor, mitigabit ipſum (Aetio au- *Lib. 6. cap. 80.*

ctore) oui candidum tenue cum lacte muliebri tepidum infuſum. Mitigant quoque feruentes inflammationes (eodem auctore) roſaceum cum auriculæ muris, aut polygoni, vel portulacę, ſeu ramentorum cucurbitæ ſucco, ſi tepide inſtillẽtur. Item aſelli ſub hydriis ſtabulantes, ſeu inteſtina terræ cum roſaceo cocta, ad oleum amygdalinum, quod inſuper cum aliquo prædictorum miſceri poterit. Vbi verò maximus, ac vehementiſſimus ex inflammatione dolor vrgeat, neceſſe eſt ſtupefacientibus ſenſum vti; cùm videlicet propter dolorem ad mortis diſcrimen æger tendat; vtendum iis tamen, quæ leniter ſenſum ſtupefaciunt, vt inquit Paulus; nõ enim mediocre periculum eſt, ne cerebrum neruo, per quem facultas audiendi erogatur vicinum, conſortij lege afficiatur: neque ſæpius eis vti oportet, ſed vbi coactus fueris ſemel duntaxat, aut iterum offerre con-

uenit, Alexandro auctore, præſertim ſi opio vtaris; *Lib. 3. c. 2.*

miſcetur autem opium muliebri lacti, & oui candido; quæ ipſa & per ſe ſæpè aurium inflammationibus

nibus profuere, Galeno teſte tertio de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. *cap.1.* Excipiatur autem opij pars vna, caſtorij partes duæ, & eum lacte mulieris, ſeu oui albumine, aut vino dulci tepido inſtillentur, Paulo auctore: quanquam Galenus velit, quod in vehementiſsimis doloribus pari menſura caſtoreum admiſcendum ſit, in non tam vehementibus dupla; verùm multò ante vſum tempore præparatum id eſſe conuenit. Porrò hoc medicamentum, quod ex caſtoreo, & papaueris ſucco conficitur, non ſolum aurium ſedat dolorem, ſed etiam oculorum, & dentium, ſi auribus inſtilletur, *cap.8.* vt 12. methodo meden. patet. Verùm eo vtēdum eſt, cùm maximè neceſsitas vrgeat, cùm nonnihil (vt ipſe Galenus inquit) partes lædat, ac eas imbecilliores reddat ex refrigeratione; velut reliqua anodyna; niſi poſt in ſænitatis tempore eaſdem partes excalfeceris; liquor verò, quo hæc diluuntur ex muſto ſapa ſit: multo enim magis quàm dulcia vina dolorem *Loco citat.* hæc ſedat: quomodo hæc miſcenda ſint à Galeno eodem tertio de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, decretum eſt. Similiter quo pacto eadem, aut ſimilia medicamenta auribus vehementer dolentibus iniicienda ſunt, docet. Idem Aſclepiadis auctoritate, ſeroſum cruorem, qui à carnibus bubulis, dum torrentur, deſtillat, ſi calidus infundatur, commendat. Extrinſecus autem omni ex parte oleo calido, aut nardino, quod adipem anſerinum habeat, locus fouendus erit, aut roſaceo, ſeu amygdalino, & ſi doloris vehementia exigat, per ſpongias calente aqua imbutas, in qua chamæmeli flores, fœnumgræcum, & melilotum fuerint decocta, ſomentum adhibere conuenit. Quod ſi imponi cataplaſma aliquando ſuadebit, papauerum capitibus in aqua coctis, ac fœnigræci, vel hordei, vel lini ſeminis farina aquæ immiſſa cataplaſma conficies, ex eiuſ- *cap.8* dem Galeni ſententia eodem 12. method. medend. Et ſi externa videantur auris inflammatione tentari non alienum erit, farinam hordeaceam, aut triticeam ſapę, aut vino dulci adſtrictionis experti in- *Trall. loc. cit.* coctam cataplaſmatis modo inducere, Ialliani auctoritate. Vbi autem dolor inueterauerit, ac in pus inflammatio degenerare incipiat, Pauli medicamento vtitor, quod ex leni ſeminis ſucco conficitur, vnà cum roſaceo, aut chamæmelino; ſolutúmque inſtillabis.

Περὶ ἤχου τῶν ὤτων. *De aurium ſonitu.*

CAPVT XXXIIII.

ALIVD vitij genus aurium eſt, vbi aures intra ſeipſas ſonant, atque ex hoc quoque fit, ne externum ſonum accipiant, Celſo auctore, eodem cap 7. lib. 6. quod vitium Græci ἦχον vocant, Latini (vt Celſus) aurium intra ſeipſas ſoni- *Aurium ſonus quid ſit.* tum: Medicorum vulgus, aurium tum ſonitum, tum tinnitum, ſeu ſibilum appellat. Eſt autem ſenſus ſonitus quidam intra ſeipſas aures externum ſonum impediens, nē ab ipſis accipiatur, quemadmodum *Pars affecta.* ex eiuſdem Cornelij verbis percipi poteſt. In qua affectione meatum auditorium, potiſsimum ſecundum eius extremitatem, vbi dilatatum neruum attingit oblæſum eſſe conſtat; cùm & ipſe ſenſus audiendi, qui iam dicta parte perficitur, affectus ſit. *Affectus.* Affectio verò ipſa ſymptoma eſt in genere noxæ functionis ſenſibilis deprauatæ: ſentit enim audiendi facultas, id quod ſentire non deberet, & propterea eius actio deprauata dici debet. Cuius affectionis cauſa neque vna eſſe poterit; nam interim ex flatuo- *Cauſæ.* ſo ſpiritu generatur, quandoq; ob exquiſitam ſenſus audiendi ſubtilitatem, ex ore ventriculi exhalantibus vaporibus ad aures ipſas; quemadmodum in oculis ſimilia ſuffuſionis ſymptomata, Galeno teſte tertio de compoſitione medicamentorum ſecun- *cap.3.* dum loc. partium etiam ex humore craſſo obſtructo, interdum ob ipſarum aurium imbecilitatem, quemadmodum in iis, qui ex morbo ſe recolligunt accidere conſueuit. fit præterea & ratione criſis *Trall. lib. 3. cap.6.* (Ialliano teſte) vt in quibuſdam febribus euenit, quemadmodum Galeno etiam, & Paulo viſum eſt. *Gal. loc. cit.* Propterea non conuenit citra artem, aut cognitionem, aut curationem auſpicari; quamuis certa co- *Pau. lib. 3. cap.23.* gnitio dictarum cauſarum in principio haberi non poſsit, artificialem tamen quandam coniecturam ex cauſis forinſecus laceſſentibus (ſi quis ipſarum vi- *Signa cauſarum.* res norit) facere licebit, vt ſi ex pręgreſſa capitis plaga, aut tali morbo, vel ex cruditatę, ſeu largo vini potu, aut violento, & multo vomitu, vel ob pharmacorum auricularium vſum aurium ſonitus fiat: ægri quoque temperaturæ, & habitus dignotio ad inueniendam cauſam conducunt, vniuerſaque præcedens victus ratio: quinetiam ſi vel paulatim cōgregetur, vel coaceruatim irruat ſonitus, idipſum quoque ad inuentionem affectionis confert: inſuperq; ſi per interualla repetat, vel continenter hoc ſymptoma perſeueret, vt teſtatur Galenus. Si igitur ſonitus nunc excitentur, nunc ceſſent, & ſpacio interpoſito reuertantur; intelligito ex ſpiritu flatuoſo, *Ex ſpiritu flatuoſo.* cui facilis nō patet exitus prouenire; maximè ſi præceſſerint cibi, qui flatus generare poſsint, & multæ cruditates, vt Alexander teſtis eſt. Si verò ob flatum ventoſum, cui tranſitus interclusus ſit, ſonitus fieri ſuſpicatus quiſpiam fuerit, vt inquit Galenus, & ob hanc rem deſiccantibus, & attenuatoriis, ac diſcuſſoriis pharmacis admotis nihil profecerit, ſimulque apophlegmatiſmus vſus ſit, & toto capiti proſpexerit, tunc ſanè ob auditus ſubtilitatem ſonitum fie- *Ex auditus ſubtilitate.* ri coniectandum erit: præſertim ſi acuto audiendi ſenſu æger prędītus appareat: & propterea certa cognitio, poſt vſum pharmacorum artificiali coniectura exhibitorum huius præſertim cauſæ tempore cōtingit. Quòd ſi propter humores craſſos, ac viſci- *Ex humoribus craſſis & viſcidis.* dos ſonitus accidat, inde cognoſces, quòd neque repentè oboriatur ſonitus, ſed paulatim increſcat. Inſuper quòd etiam grauitas percipiatur, præceſſe- *Ob locorū imbecillitatem.* rintque cruditates, balneorum intempeſtiuorum vſus, & alia quæ crudos humores generare ſolent. Verum ob locorum imbecillitatem, ſi ortus fuerit ſonitus, ex his quæ præceſſerunt colligere poteris, vtpote præcedentibus morbis quibuſdam, à quibus conualeſcunt ægri: iis nanque accidere conſueuit. Si verò in febribus ſonitus fiant, aut harum criſibus *In criſibus.* promptè ex eiſdem cauſis progigni dignoſces. Ex *Ex externis cauſis.* cauſis verò externis ſi excitetur, quæ ſanè ea fuerit, ex ægri, ſeu aſtantium ſermone patebit. Perpetuò autem permanente ſonitu, per eſſentiam aures affectas eſſe indicium erit: velut ſi per interualla repetat, per ſympathiam, hoc eſt, per conſenſum, vt interim quieſcat, deinde excitetur, poſt videlicet repletionem, aut inanitionem, vel motum, aut vehementem calorem, ſeu frigus. Leuiſsimum quidem *Prognoſtica.* hoc vitiū eſt, vbi ex grauedine fit, peius vbi ex morbis, capitiſve longis doloribus incidit. Peſsimum, vbi magnis morbis venientibus, maximè que comitiali, prouenit, vt auctor eſt Celſus. Hippocrates ve-

1. prorrhet. sen.18

rò libro primo prædictionum dicebat, in febre ardenti ſonitibus aurium accedentibus cum viſus hebetudine, & grauitate in naribus accedente, melancholico modo mēte mouentur.

Curatio.

Cuius quoque virij curādi ratio pro cauſarum diuerſitate variari debet; propterea relictá victus ratione, quæ iterum neque vna duntaxat eſſe poterit, ſed pro cauſarum ratione inſtituenda erit: poteruntque ſtudioſi ex his, quæ diximus in præcedentibus, haud difficulter ipſam percipere; hic pro efficientium cauſarum varietate docebimus curationem.

Si ex ſpiritu flatuoſo, & craſſo, lentoque humore fiat, curatio.

Si itaque ex flatuoſo craſſoq; ſpiritu, aut humore lento, & craſſo aurium ſonitus ortus fuerit, totius corporis, aut capitis ſaltem, purgatione præmiſſa, præſertim vbi lenti, & craſsi redundarint ſucci, catapotiis arabicis, aut cochiis cum agarico, aut ſimilibus, errhinis quoq; ac apophlegmatiſmis, deſiccantia, ac attenuatoria, & diſcuſſoria pharmaca auribus ipſis admouere oportet, vt oleū amygdalarum amararum, aut oleum, in quo caſtoreum, cuminum, ſeu ruta, anethum, ſeu nardus fuerint incocta, quibus & acetum, & mel admiſcere poteris, ſi vehementiùs attenuare, ac diſcutere velis, quæ omnia affectę auri inſtillentur: quam etiam inclinare poterunt adeò, vt per arundinem, ſeu aliud inſtrumentum vaporem intus ſuſcipiant ex aqua, in qua priùs fuerint oleo decocta, ſampſuchus, ruta, ſtœchas, abſinthium, hyſſopus, pini folia, & origanum. Sacelli item parari poſſunt ex betonica, ſampſucho, ruta, hyſſopo, chamæmeli flore, pini, laurique foliis; qui calfacti auribus imponantur. Facit inſuper ad inueteratos aurium ſonitus (Aëtio teſte, Apollonij auctoritate) caſtoreum, & ſpica nardi æquis portionibus cum aceto, & roſaceo, ſi inſtilletur hoc idem commendant Galenus ex mente Archigenis tertio de compoſitione medicamētorum ſecundum locos; & ad Apollonij mentem, porri ſuccum cum lacte muliebri, aut roſaceo infundendum pręcipit. Similiter rutam, & cuminum pari menſura trita, & aceto diluta, admiſto melle ſi infundas: aut amygdalarum amararum oleum cum melle mixtū. Cepas quoque, & allium, & adipem anſerinum pari menſura trita, & excolata ſi infundas, conducit.

Aet. li. 6. c.78

cap.1

Si ob ſenſus ſubtilitatem fiat curatio.

Verùm ſi ob ſenſus audiendi ſubtilitatem ſonitus fiat prędictis pharmacis, ex ſtupefaciētibus ſenſum quippiam admiſcendum erit; velut eſt mandragoræ, aut papaueris ſuccus, iuxta Galeni ſententiam, aut roſaceum cum pauco aceto, ac paucisſimo opio vtendum; aut oleum, in quo inteſtina terræ cocta ſunt, infundendum erit, vt Aëtius præcipit: verùm magna cum prouidentia, ea quæ ſenſum ſtupefaciunt, adhibenda erunt, minima quantitate, & à ſe leuioribus ſemper inchoando.

Si in febribus ſonitus fiat.

At ſi in febribus ſonitus fiant, minimè interturbandi ſunt: vt plurimum enim ſtatim ſedantur, Galeno auctore, ac Paulo. Sin autem poſt morbum perſeuerauerint, abſinthij decocto foueri aures debent, vt eodem Paulo, atque Alexandro viſum eſt: & acetum, roſaceumque infundi, vel radiculæ ſuccum cum roſaceo, aut veratrū nigrum cum aceto iniicito: vel aloēm optimam cū vino mulſo, Aetij præcepto.

Ex imbecillitate.

At ſi propter imbecillitatem accidat aurium ſonitus, vt in conualeſcentibus euenit, temperatum aliquod oleum non nimis calidum; aut frigidum, prout neceſsitas vrgeat, infundēdum erit, chamęmelinum videlicet, anethinum, vel roſaceum.

Per conſenſum ſi fiat.

Per conſenſum verò præſertim à ventriculi ore orto aurium ſonitu eidem parti, quę primò afficitur, proſpiciendum erit. Ex quauis autē cauſa ortus fuerit aurium ſonitus, vbi inueterauerit, confert hoc medicamentum, quod excipit ſeminis porri, & caryophyllorum ana ſcrup. j. moſchu gra. v. cum ſampſuchi, & rutæ decocto (interim pauco vino dulci addito) auribus inſtilletur.

Περὶ δυσηκοΐας, καὶ κωφώσεως.

De difficili, ſeu graui auditu, & ſurditate.

CAPVT XXXV.

CONTINGIT inſuper, vt quiſpiam difficilius, ſeu grauius, aut omnino nihil audiat. Appellant autem primum vitium Gręci δυσηκοΐαν, ἢ βαρυηκοΐαν, ἢ ὑποκώφωσιν, Latini vero (vt Celſus) auditum grauem, interim difficilem appellant, eos vero qui hac affectione laborant ſubſurdos, aut etiam ſurdaſtros ſiue grauiter, & difficulter audientes. Tales verò Græci ὑποκώφους, δυσηκόους, καὶ βαρυηκόους, nuncupant, vt teſtis eſt Galenus tertio de compoſitione medicamentorum ſecundum locos; vtpote qui exiguas voces penitus non audiunt, magnas autem vix percipiunt. Reliquum ſiquidem vitium à Græcis, κώφωσις, à Latinis ſurditas dicitur, vbi auditus in totum offenſus fuerit; adeò vt neque magnas, neque exiguas voces ægri percipiant; his quippe affectionibus aures ipſæ perpetuò læduntur, vt ex earum oblæſa functione liquet: quanquam & ipſæ oblædi poſſunt per ſe, vt ſi earum audiendi primum inſtrumentum, aut aliqua alia pars eidem vſum præſtans afficiatur. Per accidens verò ſi earum facultas affecta ſit, neruo videlicet, per quem facultatem ſuſcipiunt, aut cerebro, à quo eiſdem facultas tranſmittitur, potiſsimùm ea parte, vnde neruus oritur, perpetientibus, poterunt nanque ex accidenti aures affectæ dici, ſi earum facultas læſa ſit, ſiue ratione nerui, ſiue cerebri: quoniam eo tempore priuantur eo, quo præſente ſecundum naturam operabantur. Hunc lęſionis modum meminit Galenus, cùm primo, tum tertio de locis affectis, quanquam hoc modo affectis auribus nullum vitiū nec ſenſu, nec alia ratione ortum in eis manifeſtabitur, verùm illæſo apparente aurium foramine: interim quoque & reliqui ſenſus, qui à cerebro etiam facultatem ſuſcipiunt, perpetiuntur, & in ipſo quoque cerebro aliquis læſionis ſenſus innoteſcit: quo caſu cerebum affectum erit; aut præter audiendi facultatem nihil oblæſum eſt, & tunc neruum proprium affectum eſſe haud abſurdè cōncimus, Galeno auctore quarto de locis affectis. Verùm quoquomodo orta ſit affectio hęc, ſymptoma exiſtit in genere noxæ functionum animalium ſenſibilium, & propriè ſenſus auditus; quæ functio non deprauata, ſed diminuta in primo affectu, in ſecundo verò ablata eſt. Inſequitur autem vtraque (vt teſtatur Galenus primo de differentiis ſymptomatum cap. 3.) aut morbum in intemperie, aut in compoſitione, aut in ſoluta vnitate. Verùm cum quidam prædictorum morborum ex propriis eorum indiciis promptè dignoſcantur, ſeorſumque propriam curationem requirant; nam non auditus duntaxat læſionem, ſed aliam quoque cum ea offenſam præſtare ſolent, veluti eſt vlcus, abſceſſus, quiuis præter naturam tumor, obortus in aure callus, ſeu tuberculum; ea de re his prætermiſsis de ea duntaxat ſurditate, ſeu ſubſurditate loqui inſtituimus, quæ ex redundantibus ſuccis, calidis vel frigidis (media intemperie potiſsimū) excitari cōſueuit.

Surdaſtri qui.

Auditus difficilis quis dicatur.

cap.1

Surditas quid.

Quæ pars in eo afficiatur.

1. de loc. affect. cap 6.

3. de loc. affect. cap. 1.

Quo affectus præter naturā ſit.

4. de loc. affec. cap 2

Quos morbos inſequitur.

Cauſa.

Quamobrem

Earundem ſigna. Quamobrem dictarum cauſarum ſigna tradēmus, quibus rectè iudicari, & inter ſe diſtingui valeant. *Si ex bilioſis ſuccis ſigna.* Si enim à bilioſis humoribus ſurditas, vel ſubſurditas aceidat ſurſum vergentibus; detepente, potiſsimúmque in febribus infeſtare ſolent, natura, ætas, ac habitus bilioſi quoque erunt: ſimiliſque præceſsit victus ratio, tempus anni, regio, ac aëris conſtitutio. *Si à craſsis humoribus, ſigna.* Si autem à craſsis humoribus ad aures decumbentibus oriantur, cùm aurium, tum capitis grauitas aderit, ac reliqua quæ pituitoſos humores indicant: ob ſordes interim, quæ crebrò in auribus gigni conſueuerunt, prædictæ affectiones excitantur, quæ quoniam & dignotione, & curatione facilè patent, & tolluntur, propterea neque de his etiam mentionem fecimus. *Prognoſt.* *Paul.lib.3. cap.23.* Quęcunque autem ab origine, vel paulò pòſt, ſed longiſsimæ, & abſolutæ ſurditates conſtituuntur, nullo remedio eliduntur, Paulo teſte. Quæ verò non abſolutæ quidem ſed diuturnæ tamen, & ipſæ curationem non recipiunt, aut certè difficillimam, vt idem Paulus teſtatur. *1. prorrhet. tex.32.* Surditas quoque (vt inquit Hippocrates libro primo prædictionum) in morbis acutis, & turbulentis conſequens mala eſt. Verùm quæ ob bilioſum humorem ad ſuperiora impetum facientem naſcuntur ſurditates, vacuationibus per medicamenta bilem ducentia ex facili abolentur. Quidam etiam ſua ſponte affectu liberantur, bile inferiùs deſcendente, quod quidem Hippocrates aphor.28. quarti lib. confirmauit, cùm dixit, Quibus bilioſæ deiectiones, ſuperueniente ſurditate ceſſant: & quibus ſurditas ſuperuenientibus bilioſis deiectionibus ceſſat: & eodem libro aphoriſ. 60. ſcriptum reliquit. Quibus in febribus aures obſurduerunt, ſanguis ex naribus fluens, aut aluus turbata ſoluit morbum. Valde quoque ſuſpectum habere oportet grauem auditum, vt tertio de compoſitione medicamentorum ſecundum locos cap. 1. teſtatur Galenus: quoniam paulatim augeſcens temporis progreſſu perfectam ſurditatem inducit. *Si ex bilioſis fiant humoribus, curatio.* Hæ affectiones, ſi ob bilioſum humorem ſurſum vrgentem ortæ ſint, ex facili aboleri poſſunt: nam quidam ſua ſponte à malo liberantur, bile inferiùs deſcendente, quemadmodum Hippocrates teſtatur; aut ſanguine ex naribus fluente. Quidam verò per medicamenta bilem ducentia eis exhibita, facilem curationem recipiunt, Alexandro, & Paulo teſtibus: quorum materias in præcedentibus ſtudioſi requirant. *Alex.li. 3. cap 9. Paulo loco citato.* Victu quoque conuenienti contemperandi erunt, eóque bilioſus humor permutandus; cuius iterum ſæpius in prædictis mentionem fecimus. *Curatio, ſi ex frigidis, ac craſsis ſuccis fiant.* At ex crudis, craſſiſque humoribus prognatas ſurditates vel grauem auditum, vniuerſa victus ratione attenuatoria prius inſtituta, ſi nihil prohibeat, venæ ſectione curabis; media, aut externa inciſa in cubito, vena potiſsimùm, ſi recens fuerit affectio, aut cum ſanguine permiſti ſint redundantes crudi, craſsique ſucci; diutina autem exiſtente affectione, vel à ſanguine, abſolutis redundantibus prædictis ſuccis, vel ſiquid aliud venam incidere impedierit, omnino purgatione vtendum erit, humoribus priùs tamen concoctis, ac præparatis: *Purgatio.* ex qua purgatione nedum totum corpus, ſed caput præcipuè ex iam dictis ſuccis inaniatur: eáque non ſemel duntaxat, ſed bis, ac ſæpius (ſi opus fuerit) vtendum. hanc autem ex prius dictis eligere poteris, præſertim cap. de dolore capitis orto ex frigidis, craſsiſque ſuccis. A qua purgatione, medicamentis, quæ per os, & nares pituitam eliciunt (Alexandro, & Paulo auctoribus) vtare: necnon & eis, quæ ſternutamenta cient. Itē & balneis ſua ſponte ſcaturientibus, & horum inopia, marinis aquis corpus abluere confert, prout idem auctores præcipiunt, omníque modo caput ipſum, præſertim vbi graue, ac repletum fuerit, exſiccare ſaluberrimum erit, ſimúlque corroborare, Galeni auctoritate tertio de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, *Cap.1* atque ex eiuſdem ſententia in ipſam aurem immittenda ſunt pharmaca, quæ craſſos, & viſcoſos humores fundant, ac ſecent, attenuéntque, ex quorum numero *Topica.* (præter ea, quæ ad ſonitus tradita ſunt) erit abſinthium cum aqua decoctum, ac per arundinem pro fomento adhibitum, ita vt alteram arundinis partem cauitati auris adaptes, alteram verò foramini operculi ollæ inſeras; quò vapor, qui exhalat, ad auditorium meatum allabatur: vtaris autem hoc potiſsimùm (Apollonij auctoritate) ad auditus grauitatem repentinam, & ob dolorem capitis obortam: *Vide Galen. loco citato, & Aet.lib. 6. cap.79.* bucciſque lauri, aut folijs eiuſdem in aqua decoctis ſimiliter vtitor, aut origano: itémque hyſſopo, aqua quoque marina, & aceto vti conuenit, omnis item piſcis fel, perdicis, aut capræ infuſum prodeſt, aut erinacei terreſtris cum oleo: fel inſuper tauri cum anguis ſenecta aceto exceptum, & aurium meatui inditum, grauem auditum ſoluit, Aëtio teſte: aut rutæ ſuccus cum melle, ſeu caſtoreum cum oleo anethino, vt Paulo viſum eſt. *Loco citato.* Fomentis quoque vtendum, quæ per ſpongias fiunt ex aliquo prædictorum decocto: & caſtoreū cum baccis lauri, & aceto permiſtum in aurem inſtilla. Nam mirificè conducit cùm hoc, tum reliqua connumerata medicamenta, etſi valentiſsima ſint; ſuſtinet enim (vt inquit Galenus ſexto method. meden. in fine) auditorius meatus valentiſsima medicamenta: quamuis non ſolùm vſque ad cerebri duram membranam pertineat, ſed etiam neruum contingit, qui in ipſum à cerebro deſcendit, vt diximus. Plinius Secundus libro primo de re med. cap. 12. inquit, quòd ſuccus hederæ mundiſsimus cum vino inſtillatus plurimum facit: item allium, & cepulas cum adipe anſeris, ſi colas, & infundas: oua quoque formicarum (vt idem refert) contrita ſurditatem aurium, quàm vetuſtiſsima ſit, ſanabunt: caprillū item fel inſtillatur grauiter audientibus, & prodeſt; ac bubulum lac cum felle caprino mixtum, & infuſum auriculis grauiter audientibus reſtituit auditum, eodem auctore. Libro autem de medicamentis, quæ ad manum ſunt Gale. adſcripto legitur, quòd leporis fel recens cum paris mellis portione mixtum, & in cepæ corio tepefactum in aurem immiſſum ei, qui nihil audiat, auditum reſtituit. *In principio libri.*

Περὶ παρωτίδων. *De parotidibus.*

CAPVT XXXVI.

POST aurium affectus, deinceps opportunè viſum eſt de eo affectu agere, qui in adenibus iuxta aures adiacentibus oriri conſueuit: nomināt autem hunc Græci παρωτίδα, à Latinis quoq; parotis nuncupantur. *Parotides quid ſint.* Sunt autē parotides ex inflammationum genere, quæ glandulis circa aures affectis fiunt, Gale. teſte, tertio, de compoſitione medic. ſecūdum locos. *Cap.2.* Ex quarum deſcriptione liquet, quę partes in eis afficiantur, quia adenes iuxta aures; *Pars affecta.* quod abſque alio indicio, ſola inſpectione patebit. *Affectus*

Affectus verò (cùm è genere inflammationum ſit) erit morbus in quantitate, propriè in exceſſu primò, ſicut reliquæ inflammationes, ſecundario verò in intemperie, & ſoluta continuitate: id quod dignoſcere ad ſenſum licebit, abſque alia ſignorum

Cauſa.

inueſtigatione. Harum autem cauſa non vna duntaxat eſſe poterit: nam quandoque ex redundante ſanguine, eóque non immodice craſſo gignuntur:

Earundem ſigna.

id quod dignoſces ex tumoribus magnis, rubriſque exiſtentibus, ex doloribus continuis vehementibus, atque grauantibus, & temperamento, ætate, & habitu, ſanguineis exiſtentibus, præcedentéque victus ratione multum ſanguinem gignere potente, & reliquis huiuſmodi. Fiunt inſuper ex bilioſo ſanguine, ac tenuiori; quod cognoſcere licebit, eo quod tumor ſit rubicundior citra grauitatem, igneus, eryſipelati perſimilis: æger que videbitur tanquam ardere, & tangentes manifeſtam cali-

Li.3.c.tö.

ditatem percipiunt, vt Alexander teſtis eſt. Quæ præceſſerunt, ac comitantur pariter bilem redundantem arguent, vt habitus, ætas, temperamentum, ratio victus, ac reliqua. Verùm ſi à melancholico ſanguine prouenerint, neque ruborem habebunt, neque dolorem adeò ipſæ inferunt, ſed tumorem quendam ſcirrhoſum, quemadmodũ ſi ex pituitoſo ſanguine fiant, laxum tumorem, qui œdema dicitur, repræſentabunt, nihil habens dolorificum, aut renitens: nec minus & quæ præceſſerunt melancholicum ſanguinem, aut pituitoſum apta fuerunt procreare. Conſueuerunt autem indifferen-

Gale. loco cit. Paulo. 3.cap.23.

ter cunctæ oriri, Galeno, & Paulo teſtibus, interim ex humoribus in capite impactis, atque ab eo ad iam dictas partes tranſmiſsis, interdum autem citra capitis affectionem in febribus, natura ſuperfluos humores ex vaſis effundens ad regionem inter cutem, & ſubiecta corpora deponit iudicatoriè; quo tempore & glandulæ ex effuſis humoribus participant, prædictóque affectu laborant. At Celſo auctore libro ſexto cap.16. parotides oriri ſolent modo in ſecunda valetudine, ibi inflammatione orta, modò poſt longas febres, illuc impetu morbi conuerſo. Accurate igitur inſpici debet tum qualitas, tum quantitas materiæ influentis, & paroti-

Prognoſtica.

das excitantis, vt inquit Alexander: nam quædam ipſarum ratione criſis concoctione apparente fiũt, quæ neque prauæ, ſed curatu faciles exiſtunt: multosque magnis periculis liberarunt; aliæ verò ex copia cruda contingunt, quæ naturam grauant, ſimul, & nonnihil irritant: quare etiam procedente tempore periclitantur, & Medicis multa tentantibus, via ad ſuppurationem, aut concoctionem perue-

Curatio.

niunt. Victu itaque congruo maximè, & ſubiecto affectui, cauſæque eius effectrici accommodato imprimis conſtituto, ſi ſanguis redundare videatur,

Venæ ſectio.

per venæ ſectionem ipſum euacuabis: præſertim ſi vires permittant, antequàm vllam curationem parti adhibeas, Galeni, Pauli, ac Alexandri decreto: qui enim (vt inquit Alexander) nulla vacuatione præmiſſa, ſtatim ad inducenda cataplaſmata tranſierunt, aut aliud, quod diſcutere, aut extrahere parotidas poteſt, hi manifeſtò auctores extiterunt, cur ægri ſtrangularentur. Incidenda tamen erit eiuſ-

Topica.

dem lateris humeralis vena. A ſanguinis autem miſſione ad topica deueniendum eſt medicamenta: quæ minimè repulſoria (veluti in reliquis inflammationibus vti conuenit) eſſe debent, præſertim cùm neque malignum ſit, neque multum quod influit, neque corpus humoribus ex æquo plenum ſit: tunc namque prima pars curatione partium inflammatarum à reprimentibus, ac repellentibus exordienda erit. Verùm in parotidibus, ſiue paucum ſit quod influit, ſiue multum, benignum, aut malignũ, aut corpus ex æquo plenum, aut non plenum, Galeni decreto tertio de Compoſitione medicamen-

cap.2.

torum ſecundum locos, etiam præcedente totius corporis euacuatione nunquam eis vtẽdum erit: & ſi Celſus eodem libro ſexto cap.16. interdum ea admittat, cùm videlicet ſine morbo intumuerit; tutius tamen erit, ſi ab eis abſtineas ſemper, ſed maturari, & quamprimùm aperiri commodius eſt, vt ipſe inquit, præſertim ſi ex aduerſa valetudine fiant: quanquam conſiderandum ſit (vt ipſemet teſtatur Galenus) num vehementi impetu fluxus illabatur, vel nõ: nam primo caſu nihil nos curioſiùs agentes, iuxta Hippocratis ſententiam aphoriſ.20. primi libri, omnia naturæ permittimus. Si enim ſiue cucurbitam, ſiue aliud pharmacum humores ex alto ad cutem attrahens admouerimus, vehemẽs dolor hominem apprehendit: vnde & vigilię fiunt, & febres ſuccedunt, ac vires exoluuntur, Galeno teſte, præcitato loco. Mitigare igitur, & non humorum influxui opitulari tunc potius conuenit per cataplaſmatum maximè lenientium vſum: veluti eſt, quod ex frumenti, aut hordei, aut ſeminis lini farina, cum aqua mulſa, aut fœnigræci, ſeu althææ, ſeu chamæmeli decocto conficitur. Item quod ex lapatho, ex axungia inſulſa conſtat, vt inquit Paulus, & quæcunque alia, quæ ad hęc commoderatè humectam habent caliditatem: per quam mitigare dolores valent, ac influentes humores concoquere, ac ſuppurare poſſunt, in eundem vſum corporibus præſertim mollibus, eunuchorum, puerorum, mulierum, & eorum, qui teneram habent carnem, eiuſdem Galeni auctoritate, butyro locum illinemus: & ſi vehemens fuerit dolor, butyrum, & adipem ſuillum ſimul liquefaciemus, & modica cera adiecta, vt mollius ceratum fiat (vt inquit Aëtius) imponemus. At

Li.6.c.19.

ſi non vehementi impetu influxus irruat, humoreque adhuc altè deliteſcente, parotis in tumorem non attollatur, iuuari natura debet, vt affligens humor ex profundo ad cutem attrahatur, pharmaca attractoria, aut fomenta aſsidua adhibendo: atque ſi hæc nihil memorabile efficiant, etiam cucurbitam affigemus, vt inquit Galenus. Nam ſi in altum recurrat colluuies, periculum haud mediocre ſubſecuturum eſt, vt Paulus teſtatur: optimum vtique hîc videbitur naturam adiuuare. Quòd ſi moderatæ fuerint parotides, ac mitiores, vtpote quòd neque multa copia influat, neque dolor vehemens adſit, neque caliditas cum humore, ſanare eas poterimus facilè (vt inquit Galenus, & Paulus) fotibus ex muria vtentes, & cataplaſmata magis calefacientia, & diſcutientia adhibentes, cùm neque ipſæ ad ſuppurationem feſtinant, neque vehementem dolorem inducunt, veluti eſſet ceratum ex butyro, & æſypo paratum, quod oſtrea vſta, aut buccinas, aut purpuras aſſumeret, vt inquit Aëtius: vel ex eiſdem oſtreis vſtis, anſerinoq; adipe, veteri, inſulſo, & butyro, ac cera compoſitum: quod quidem efficaciſsimum eſt, vt ipſe inquit: quamuis hæc eadem medicamenta ante Aëtium Galenus conſcripſerit tertio de com-

cap.2.

poſitione medicamentorum ſecundum locos: niſi quòd pro adipe anſerino ſuillum appoſuit veterem, inſulſum. Verùm ſi non ita mitiores fuerint parotides,

fulſum. Verùm ſi non ita mitiores fuerint parotides, attractoriis pharmacis (vt diximus) ac diſcuſſoriis vtendum erit, fomenta aſsidua adhibendo ex florum chamæmeli, fœnigræci, ſeminis lini, & ferulæ campanæ decocto. Quod ſi ex craſsiori humore ac frigidiori excitentur, in aqua, & vino decoctum parari debet ex prædictis, adiicique poterit hyſſopus, ſerpillum, ſampſuchus, pulegium, & reliqua, quæ euidentiorem vim diſcutiendi habent. Poſt fotus ex oleo amygdalino, chamæmelino, aut anethino locum illinemus: aut cataplaſma ex hordeacea farina, & ſemine lini, in iure fœnigræci, chamæmeli, aut althææ decoctis adhibebimus. Frigidioribus autem, & craſsioribus exiſtentibus ſuccis, oleo irino, aut liliorum alborum, ſampſuchino, aut rutaceo vtar, aut cataplaſmate ex erui, ſeminis lini, & fœnigræci farina cum ficuum ſiccarum, & chamæmeli iure decoctis, addita mulſa, & cum his cucurbitæ quoque affigendæ ſunt, præſertim ſi nihil memorabile efficiant: bene item diſcutit parotidas iris illyrica contuſa, cocta ex paſſo more farinæ hordeaceæ, calida bis, térve impoſita, vt inquit Scribonius
cap. 44 Largus. Eiuſdem iridis illiricæ puluerem cum hordei farina in mellicrato decoctum commendat Theodorus Priſcianus capite octauo libro primo ad Timotheum. Quod ſi ex his tumor nõ diſcutiatur, ſed etiam dolor perſeueret, neceſſe eſt tandem, vt ad ea quæ ſuppurationem excitare, & materiam poſſint concoquere digrediamur: velut eſt frumenti farina cum caricarum decocto, & oleo, item quod ex polline, & quod ex fermento conſtat pharmacum, Galeni auctoritate: lapathum quoque, & axungia porcina, ſi in hydrelæo coquantur, idem præſtant, ex Alexandri ſententia. Poſtquàm verò in pus parotides tranſierint, materia mutata, id quod tibi innoteſcit ex rigore præter rationem, & febre, quæ priùs non erant, ac maiori dolore præcedentibus, tempore quo pus conficiebatur, ac demum deliteſcentibus, tunc aut per ſectionem pus elicere oportet, aut ſanè per acre medicamentum abſceſſum rumpere, aut tentare, vt ipſum per medicaméta attractoria, & tenuium partium vim habentia diſcu-
cap. 2. tiamus, Galeno teſte eodem tertio de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Verùm ſi ipſæ parotides inuetetatæ fuerint, citra omnem moleſtiam diſcuties, & emollies, ſi buccinas vſtas, & oſtrea, omnia adipe veteri porcino liquato admiſceas, ac ſupra affectum locum adhibeas, Aetio teſte: hoc idem efficiet, ſi prædictorum cinerem cum melle admiſceas, aut ſi ficus marinas aqua incoctas, vel marrubium cum ſale imponas ex Pauli ſententia, ſeu meliùs Archigenis: quoniam eius eſſe hæc medicamenta fatetur Galenus tertio de compoſi-
Loco citato. tione medicamentorum ſecundum locos.

Περὶ βλάβης ὀσφρήσεως, καὶ ῥινῶν παθῶν. *De læſione olfactus, & narium vitijs.*

CAP. XXXVII.

De inſtrumento odoratus ca. 3. 4. de loc. aff. cap. 2.

CVM in ordine inſtrumentorum ſenſus, tertium locum ad dignoſcendam eius ſubſtantiam odoratus teneat, Galeno teſte, cùm libro de inſtrumento odoratus, tum quarto de locis affectis, & propterea in quatuor aliis ſenſoriis, tanquam medium conſtituitur, ea de re abſolutis aurium affectibus, ad eos qui olfaciendi facultati, ac naribus contingunt, tranſeundum eſſe cenſui; priùs tamen de ea odoratus læſione, quæ non in meatibus naſi eſt, pertractare decreui: quæ qualiſcunque fuerit, ſiue difficilis, diminutè videlicet, ſeu ablatè oblęſa functio; ſiue deprauata, noxa non eorũ meatuum qui naribus conſpiciuntur, erit, ſed vel anterio- *Pars affecta.*
rum cerebri ventriculorum, aut eorũ meatuum, qui ἠθμοειδεῖς Græcè, Latinè coliformes appellãtur, ex Gal. ſententia tertio de locis affectis, in fine: quem
ſectati ſunt Paulus, & Aëtius. Nanque (vt idem Ga- *Paul. lib. 3. cap. 24.*
lenus teſtatur) odoratorum ſenſus in prioribus cerebri finibus perficitur, elatis ad ipſos per iam dicta *Aetius li. 6. cap. 96.*
coli foramina vaporibus, cùm natura in fabricãdis *Odoratorũ ſenſus quo loco fiat.*
cuiuſque ſenſus inſtrumentis, ſimilitudinem ſenſibilium ſecuta ſit: & propterea vaporis quodãmodo *Cap. 3.*
ſimile proprium odoratus inſtrumentum eſſe opor *Cap. 6.*
tebat, vt libro de inſtrumento odoratus liquet. In ipſis itaque cerebri anterioribus ventriculis, qui etiam vaporoſum quendam ſpiritum continent, vt patet octauo de vſu partium, odoratorũ ſenſus perficitur, non ab re iuxta Gal. ſententiã. Quapropter
olfaciẽdi facultate oblæſa, ad priores cerebri vẽtri- *Quibus indicijs dignoſcatur, qua pars fuerit affecta.*
culos referatur affectio, ſi ſimul cũ ea vox nõ oblęſa ſit, ſed incolumis ſeruabitur: verùm ſi vox quoq; mali contagium ſenſerit, laborioſior quodãmodo reddita, colatoriis oſsib. oblęſis affectio tribuenda erit, quemadmodum Paulus teſtatur. At ſi cerebri priores ventriculi affecti ſint, eorum affectio, aut ex intemperie ſola, aut etiam ex humorũ copia oriri poteſt. Si vero colatorij meatus affecti ſint, obſtructio *Quæ præter naturã affectum ſit.*
duntaxat eorum, & non intemperies ſola in cauſa eſſe poterit; & proinde licet odoratus oblęſio perpetuo ſymptoma ſit in genere noxæ functionis ſenſibilis propriè olfaciẽdi, ſiue ea functio diminuta ſit, ablata, ſeu deprauata, non ad vnũ tamen genus morborum ſequitur: ſed ſi colatorij meatus affecti ſint, vtpote obſtructi (vt diximus) morbum in compo- *Quos morbos ſectetur.*
ſitione, & propriè in via comurabitur, ipſis autẽ incolumibus exiſtentibus, anterioribus verò cerebri finibus affectis in intemperie morbum ſectabitur. Quibus autem indicijs olfaciẽdi læſio dignoſcatur, nequaquam ſcribere oportet; cùm ex ipſius ægri relatione promptè modus lęſionis eius percipi poſsit. At habita notitia, quod olfaciendi facultas ex affectione anteriorum cerebri vẽtriculorum oblęſa ſit, cùm ipſi intemperatura quadã affecti ſint, mox qua-
lis ſit ea vẽtriculorum cerebri, ac ipſius etiam cere- *Cauſarum cognitio.*
bri intemperies inueſtigandum erit: quæ nõ alia via tibi innoteſcet, quàm ex his notis, quas conſcripſimus, cùm de dolore capitis pertractauimus: ſiue ea intẽperies ſit ſola, ſiue cum alicuius ſucci redundantia, propterea non eſt cur iterũ de eis hîc mentionẽ faciamus. Verùm ſi odoratus offenſio obturatos colatorios meatus ſectetur, ex deterſis præter cõſuetudinem narium excrementis, muco, ac deſtillatione vt plurimùm prægreſsis, cũ his quæ diximus percipi poterit: quanquam etiam ex malis quibuſdam redundantibus ſuccis prædicti meatus obſtrui poſſunt, ventriculique oppleri, ac aliena intemperie affici: qui ex proprijs eorum indicijs haud difficulter comprehenduntur, potiſsimùm vbi deprauata fun-
ctio fuerit. Non itaq; deſpicienda hæc affectio erit, *Prognoſtica.*
præſertim vbi anteriores cerebri ventriculi, nedum intẽperie affecti, ſed humore oppleti ſint; quoniam præter id quod ſpiritus animalis, qui in ventriculis continetur, ac cerebrum ipſum intemperie quadam afficiatur, hæſitandum erit de futuro caro, morbo comitiali, aut apoplexia, humoribus ipſis diu detẽn

tis,ac adeò auctis,vt pleni ventriculi ſint,non anteriores modo,ſed medius ſaltem, aut etiam poſtremus cum eis quemadmodum euenire ſolet, ſi ipſis plenis exiſtentibus tota nocte ſupini cubemus, Galeno teſte, libro de inſtrumẽto odoratus. *Cap. 6.* Inſuper ſi odorandi functio deprauata ſit, magna ex parte periculoſa exiſtit, præſertim ſi in acutis morbis accidat, & odor quiſpiam putridus, ac fœtidus ſentiatur. Verùm ſi ex ſola cerebri intemperie olfaciendi facultas oblæſa ſit, contrariis duntaxat remediis curabitur; calidis, ſi frigida fuerit intemperies: & frigidis, ſi calida; humidis, ſi ſicca: & ſiccis, ſi humida fuerit: quemadmodum in cura doloris capitis oſtendimus. *Curatio.* Ex humorum autem copia, ſiue cerebri ventriculos opplente, ſiue colatorios meatus obſtruente, ſi odorandi functio oblæſa ſit, ea prius, aut ſanguinis miſsione, aut purgatione vacuanda erit (vt inquit Paulus) prout ipſa humorum copia exigit: & deinde ad topica medicamenta deuenire. Sed quoniam magna ex parte, qui ventriculos opplent, ac colatorioa meatus obſtruunt redundantes ſucci frigidi, ac craſsi ſunt, ea de re, ſi ita contingat, odoratum oblædi, vniuerſa victus ratio, quæ attenuatoriæ ſit facultatis, inſtituenda erit. *Victus ratio.* Proinde domus in quadegunt taliter affecti, moderatè calida ſit oportet, pro temporis anni ratione: in ſiccioribus locis diuerſentur: gymnaſiiſque pro viribus vtantur, ac moderato ſomno nocturno: nam diurnus, & diuturnus incommodus eis exiſtit: dum autem dormiunt ceruicalia ſublimia habeant, & in latus reclinentur, non tamen ſecundum affectam partem, præſertim ſi contingat vnum ex colatoriis meatibus eſſe obturatum, vt inquit Aëtius, Archigenis auctoritate; ex interuallis quoque acrium rerum eſus adhibeatur. *Medicamentorũ ratio.* Hac victus ratione inſtituta, ac totius corporis purgatione præmiſſa, non ſemel duntaxat, ſed bis, & ſæpiùs, ſi opus fuerit, præſertim ſi purgans medicamentum valentiſſimum non ſit, commodus erit vſus eorum pharmacorum, quæ pituitam per os ducunt, quorum formulas ſuprà requiras; aut ex ſtaphide ſyluestri, maſtiche, & vua paſſa componas: nec minus & caput ipſum per ea quæ naribus infunduntur, purgari debet, priùs eis vtendo, quæ in præcedentibus conſcripſimus: demum efficacioribus, ceu eſt elaterium cum lacte, aut cyclamini ſuccus. Ipſum quoque cyclaminum ſiccum tritum (vt inquit Aëtius) inſuffla, aut nigellam tuſam ac cribratam, & oleo vetuſtiſsimo addito probè tritam per nares infunde: & pharmacum per inſpirationem vehementiùs attrahere iube: aquam autem ægro in ore continendam exhibe; quo medicamento vſus fuit Galenus in quodam adoleſcente, qui à diuturna tum grauedine, tum deſtillatione odorandi ſenſum læſum habebat, vt patet libro de inſtrumento odoratus. Hic vbi per triduum hoc auxilio vſus fuiſſet, magnopere ab eo adiutus fuit: quarto autem die cùm eodem medicamento ſic vſus eſſet, vt ſpiritum violentiùs, quàm antea attraheret, grauem in intimo capite morſum percepit; qui tamen, vt ſenſim leniretur, poſtera die penitus euanuit: vtiliter etiam nigella aſſumitur cum aceto, vt refert Aëtius. *Cap. 4.* Sternutatorio item vtendum, primùm ſimpliciori, deinde efficaciori, quale eſt veratrum album leuiſsimè tritum: odoramenta quoque aſsiduè adhibeantur, veluti eſt narciſſus, ſiſymbrium, aut ſerpillum odoratum, mentha, polium, & thymbra: quanquam omnium vtiliſsimum ſit caſtoreum aceto dilutum: quin & potum caſtoreum tritum cum aquæ mulſæ cyathis tribus, præ multis auxiliis proderit, eodem Aëtio teſte: verùm efficacius redditur, aceti ſcillitici cyatho dimidio addito. Vtiliſsimum quoque ipſis exiſtit acetum ſcillinum quotidie à ieiunis trium cochleariorum acceptum. Cæteaùm ſi pertinacior fuerit affectio, adeò vt adhuc auxilio aliquo opus habeat, radendum eſt caput, & ſinapiſmus adhibendus vſque ad frontem: & ſi opus fuerit, nedum fronti, ſed faciei, ac naſo adhibere oportet, & poſtea lauare: quin & theriacæ ſæpè aſſumptio magno erit præſidio, Paulo auctore.

Περὶ ὀζαινῶν. *De ozænis.*

CAP. XXXVIII.

Ex genere verò vlcerum ſunt ea narium vitia, quæ Græci ὀζαίνας, Latini quoque non alio modo quàm ozænas appellant, ex fœdo odore quem habent, ſic dictę. *Ozænæ quid ſint.* Sunt nanque ozænę vlcera circa nares, pluréſque cruſtas, & odorem fœdum habentia, Celſo auctore cap. 8. libro ſexto, aut vlcera curatu difficilia, putredinoſa, grauitérque olentia, vt ex Aetio, & Alexandro colligi poteſt. In quibus quòd nares afficiantur, nullo alio indicio opus eſt, cùm ex inſpectione patere poterit, ac ægri narratione; ſimiliter quod morbus ſit in ſoluta continuitate: nam in vlcerum genere continentur, vt diximus: id quod etiam viſu facilè deprehendi poterit. Earum autem cauſa humores acres, ac putridi ſunt, ex ipſorúmque influxu generantur, vt Galenus teſtis eſt 3. de compoſitione medicamentorum ſecund. loc. *Aet lib. 6. cap 90. Alex. li. 3. cap 11. Pars affecta. Affectus. Cauſa. cap. 3.* Nam ſi acres ſolùm fuerint humores, ægrè curabilia vlcera producere conſueuerunt, non tamen graueolentia, eodem Galeno auctore precitato loco. Relinquitur ergo, vt ozænę ex acrium, & putredinoſorum humorum influxu procreentur: & propterea differre ab his vlceribus, quę ex acrium duntaxat humorum influxu fiunt, non tamen graueolentia ſunt. *Prognoſtica. Curatio.* De hoc malo ſciri quidem debet (vt inquit Celſus) quod vix ei ſuccurri poſsit, nihilominus tamen quædam tentanda ſunt, quanquam curatu ſit difficile. *Victus ratio.* Cibo itaque modico, qui neque acer, neque valentiſsimus ſit, eſt vtendum; pariter & potu: & ſi ſuſpicio adſit copię humorum in toto corpore redundantium, ea prius aut ſanguinis miſsione, aut purgatione auferenda erit, Paulo teſte. *Pau. lib. 3. cap. 24. Medicamentorũ ratio. cap. 3.* Demum quoniam ex capite in nares acrium, ac vitiatorum humorum defluxus prouenit, quamprimum caput ſiccetur, ac roboretur oportet, Galeno auctore, eodem tertio de compoſitio. medic. ſecund. locos, eóque ſiccato, ac roborato ad naria purgationem progrediendum erit, ſcopo hoc in ozænis propoſito, vt affecta pars permiſtę facultatis pharmaca, tum repellentia, tum diſcutientia reſiccetur: repellunt autem tum auſtera, tum acerba, quæ communem adſtringentium appellationem habent; diſcutiunt verò calida, & ſicca facultate prædita. *Topica capiti adhibenda.* Qua de re caput ad cutem tondeatur, aſsiduéque vehementer perfricetur: demum quæ ſiccandi, ac firmandi facultate prędita ſint ſyncipiti, ac toto capiti pręraſo (vt dictum eſt) imponantur, veluti eſt oleum myrtinum, roſaceum, puluis corallorum, ac ſantalorum, roſarum rubearum ſiccarum, maſtiches, & mannæ thuris, acetum, & alia huiuſmodi: quorum ſyluam ſtudioſi petant cap. de dolore capitis. Ex Aetij autem, & Alexandri ſen-

dri ſententia tale medicamentum imponi debet: excipit verò myrrhæ, thuris, ſingulorum vnc.j. eochleas integras quinque, quibus ceram, & albumina ouorum duorum addito, commiſceróq;, ac medicamentum capiti cum linteo diebus 9. continuis inducito. Poſtquam itaque per prædicta caput corroboraueris, ad naſi curationem accedes, præpoſitum iam ſcopum habēs: in narem itaque ipſam mel cum exiguo modo reſinæ terebinthinæ coniiciatur, ex Celſi ſententia; quod ſpecillo quoque lana inuoluto ſit, attrahatúrque ſpiritu is ſuccus, donec in ore guſtus eius ſentiatur: ſub his enim cruſtæ reſoluuntur, quæ tamen per ſternutamenta elidi debent. At putris vlceribus (eodem Cornelio auctore) vapor aquæ calidæ ſubiiciendus eſt; deinde adhibendum aut lycium ex vino dilutū, aut menthæ, ſeu marrubij ſuccus, ſeu omphacium, ſic vt horum cuilibet mel adiiciatur: inuoluendúmque lana ſpecillum eſt, & in eo medicamento intingendum, eóque vlcera implenda ſunt; rurſúſque linamentum inuolutum, & oblongum eodem medicamento illinendum, dimittendumque in narem eſt, & ab inferiore parte leniter deligandum, idque per hyemem, & ver, bis die, per æſtatem, & autumnum, ter die fieri debet. Verum Galenus (Archigenis auctoritate) calaminthæ ſuccum naribus infundendum in ozænis præcipit: aut ipſammet aridam calaminthàm per fiſtulam inſufflandam iubet, & ad naris vlcera ex malorum punicorum ſucco in æneo vaſe ad medietatem cocto paratum medicamentum perline, aut malum punicum dulce, integrum, in vino coctum tertio, & forinſecus imponito: poteritque ex cerusa, & argenti ſpuma ſimul contritis, eíſque dum teruntur, vinum, & oleum myrteum adiiciendo, donec mellis craſsitudinem fecerit, medicamentū parari, eóque vlcus illiniri, eiuſdem Cornelij auctoritate. Interim ſi vetus fuerit vlcus præſertim, myrrham, plumbum vſtum, ac alumen prædicto vnguento permiſcere poteris, ſutorium atramentum vſtum, vel ſal ammoniacum, ſimúlque cum his mel, & acetum, ex quibus conſtat cum ozænarum, tum etiam aliorum narium vlcerum curatio. Vnum autem Aëtij medicamentum ex mente Oribaſij prætermittere nolui, excipit autem ſpumæ argenti, & cerusæ drach. vj. plumbi vſti, & loti drach. iiij. myrrhæ, aloes, ſingulorum drach. ij. gallarum drach. j. vino, & myrteo oleo dilutis vtere ad narium vlcera; facit etiam & ad ſedis vitia, vlcera ſcilicet, ſeu rimas, eodem auctore.

Topica naſo applicanda.

Li. 6. c. 93.

Optimum medicamētum.

Περὶ πολύποδος. *De polypo.*

CAP. XXXIX.

Lib. 6. c. 8.

VELVT ex vlcerum genere ozænæ, ſic quoque ex genere tumorum præter naturam affectus quidam in naribus generantur, qui à Græcis πολύποδες, à Latinis veluti à Celſo, polypi quoque nuncupantur. Sumpſit autem hic affectus nomen à ſimilitudine ad aliquid extra poſitum, velut elephantiaſis, & cancer, ab elephante, & cancro, cùm quibus ſimilitudinem habent, vt teſtatur Galenus 2. metho. meden. propterea ab eodem Galeno 3. de compo. med. ſecund. loc. aſſeritur polypum tumorem eſſe, qui præter naturam in naribus generatur, polypodis carni aſsimilis, iuxta ſubſtātiæ proprietatem: quem etiam ſectati ſunt Paulus, & Aëtius: nam polypi marini carni proprietate eſſentiæ, & colore, & compage ſimilis exiſtit, eodem Aëtio teſte. Celſus vero cap. 8. libro ſexto, dixit, quòd polypus eſt caruncula, modò alba, modo ſubrubra, quæ narium oſsi inhæret, & modo ad labra pendens narem implet, modo retro per id foramen, quo ſpiritus à naribus ad fauces deſcendit, adeo increſcit, vt poſt vuam conſpici poſsit, ſtrangulatque hominem, maximè auſtro, aut euro flante; fereque mollis eſt, rarò dura, diſtatque polypus, iuxta eiuſdem Celſi ſententiam, à reliquis carunculis, quæ naribus naſcuntur: quoniam illæ ſimiles ſunt muliebribus mammis, ac in imis partibus narium, quæ carnoſiſsimæ ſunt inhærent, etſi eiuſdem naturæ ſint polypi, & carunculæ, quas Græci ſαρκώματα appellant, Paulo auctore. Nares ergo in eiuſmodi affectionibus affectæ ſunt, vt ex iam dictis, ac oculorum inſpectione patere poteſt, ac affectus, ſeu morbus in quantitate exiſtunt, cum è genere tumorum præter naturam ſint, Galeni, Pauli, Aëtij, & Alexandri auctoritate: ex quorum eſſentiæ proprietate manifeſtum eſt (vt inquit Galenus, & Aëtius, poſt eum) eos ex craſsis, & viſcoſis humoribus generari; quare non eſt, cur laboremus notas hic conſcribere, quibus morbum hunc dignoſcamus, cùm ad ſenſum pateat, nec eas, quibus eiuſdem morbi cauſa dignoſci poſsit: quoniam manifeſtum eſt (inquit Galenus tertio de compoſitione medicamentorum ſecundum locos) affectionem hanc ex craſsis, & viſcoſis humoribus generari: & proinde non abre Celſus aſſeruit morbum hunc ferè quidem ferro curari, quamuis interdum medicamentis quibuſdam inareſcat. Verùm ſi cancroſus ferè polypus fuerit: attingi non debet, vt idem teſtatur: quāuis magis ſpiritum impediat, & nares dilatet, raróque talis polypus fiat, cùm ſæpiùs mollis ſit. Cæterum liquet, in huiuſmodi affectibus conſiderata cuiuſque corporis natura, ſanguinem (ſi nihil impediat) mittendum eſſe: necnon medicamentum purgans offerendum (Alexandro teſte) debita priùs victus ratione inſtituta: deinde caput radi, ſiccarique, ac roborari medicamentis appoſitis debet. Nam hæc communis cura ambobus his eſt, polypo videlicet, & narium vlceribus, ſeu ozænis, auctore Galeno tertio de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, pituitam quoque per os educi conuenit, apophlegmatiſmis videlicet, in præcedentibus conſcriptis, nanque ex craſsis, & viſcoſis humoribus dictum eſt polypum generari. Qua etiam ratione fit, vt eis etiam topicis medicamentis, qui curari poſſunt polypi indigeant, quæ miſtam facultatem habeant, vt videlicet partim adſtringant, partim ſecent, & attenuent, partim etiam diſcutiant, & exſiccent, eodem Galeno auctore præcitato loco. Verùm nequaquam ea adhibenda erunt, ni priùs caput reſiccetur, ac corroboretur, ſi opus fuerit. Ante omnia venam ſecare, ac purgare oportet, vt diximus: quæ caput roborant, atque exſiccant præcedenti capite requiras, eíſque vtare, poſt quæ eunuchis maximè, aut corporibus mollibus, & humidis, vtpote quę nullius pharmaci ferre poſsint adhibitionem, ſed ab omnibus irritantur, roſis aridis contuſis, ac probè tritis, atque inditis vtitor: magnopere enim citra omnem mordacitatem iuuamentum præſtant: quoniā aut nihil nocent, aut omnino citra moleſtiam opus ſuum perficiunt, vt teſtatur Galenus. Ipſe quoque tanquam probatiſsimum reperiſſe aſſerit, nedum polypis, ſed

Quid ſit polypus.

2. meth. ca. 2.

3. de compoſi. medic. ſecun. loc. cap. 3.

Pau. lib. 3 cap. 24.

Aet. li. 7. c. 90.

Pars affecta.

Affectus præter naturam.

Cauſa.

cap. 13

Prognoſtica.

Curatio.

cap. 3.

Qualia medicamēta conferāt.

etiam ozænis, quòd ex malis punicis conſtat pharmacum; ſiut autem pari numero, ac magnitudine ex tribus eorum differentiis, auſteris ſcilicet dulcibus, & acidis accepta, eáque recentia, & matura contundenda ſunt, atque integra diligenter conſtringenda, quo ſuccus ex eis exprimi poſsit, quem vbi modice decoxeris ſi liquidior quam oportet, videatur, ſtanneo vaſe depoſitum aſſeruare oportet. Quod verò ab eo reliquum eſt ſolidum, & craſſum, turſus diligenter contundendum eſt, vt à contuſione rurſus in pila atteri, ac leuigari poſsit, indéque collyriorum formæ effingi, quæ congruam ad ægri narem proportionem habeant. Induntur enim hæc in naris, quam polypus obſædit, meatum, quo citra mordacitatem, dolorísque conſenſum, qualem acria pharmaca excitare ſolent, per longiorem moram ipſum expurgeot: quòd ſi humectior, & mollior tibi appareat polypus, plus ex auſteris malis punicis conuicies, ſi durior, ex acidis. Quoniam verò moleſtum eſt perpetuò collyrium ſuſtinere, licet etiam quandoque intermittere: atque interim ſuccum antea expreſſum, & in ſtanneo vaſe depoſitum, ac adſeruatum in nares infundere: atque etiam circa illas partes, iuxta quas naſus ad palatum perforatus eſt, liquidum ipſum expreſſum ſuccum illinire, vel cum penna, vel cum lana, ſpecillo duos nucleos, ſiue cuſpides habenti obuoluta, nec patum etiam confert prædictum collyrium ex malis punicis effictũ, ſi vbi exaruerit, probè contundatur, cribretúrque, ac leuigetur, indéque inſuffletur, aut etiam per ſpecilli nucleum indatur. Omnia autem hæc (vt teſtatur Galenus) aſsidue facere oportet, vt nunquam ab affecta parte pharmacum abſit, cùm facile ab humiditate eluatur. Parari item poteſt medicamentum ex ſpumæ argenri drachmis iij. ceruſæ drach. quatuor, malicorij drachmis duabus, & aluminis ſciſsilis tantundem: quibus tuſis, & cribratis in mortarium coniectis, cum vino odorifero ad mellis craſsitudinem redigito: poſtea verò myrteo oleo affuſo conquaſſato, in pyxide plumbea ſeruato, vtitor. Poteris inſuper Pauli medicamento vti, robuſtis præſertim corporibus, aut ex eo, quod excipit atramentum ſutorium cum aceto; aut eo, quod recipit ſquamæ æris drach. viij. atramenti ſutorij drachmas ſex, ſandarachæ drachmas tres, veratri nigri drach. ij. miſceantur, & naribus inſufflentur. Ad inueteratos autem polypos maximè commendauit Alexander puluerem ex quatuor metalicis compoſitum, chalcantho videlicet, chalcitide, ære cremato, & miſy. Accipias autem hæc æquali pondere ſingula, & ſeorſum teras ex aceto, poſtea omnia ſimul miſceas ex vino ſubigens, donec glutinoſum fiat, ad mellis ſpiſsitudinem, deinde in ollam recentem cõiicias, quam operculo impoſito, lutóq; oblitam in furnum dimittas, vt in carbones illa redigantur, dein furno exépta cum vino teras, atque iterum ſimiliter torrefacias, redigáſque in puluerem, eúmque reponas, & cùm neceſsitas poſtulat, vtare. Prædictis etiam medicamentis vti poteris ad reliqua narium ſarcomata, nonnulláque alia reperies apud artis medicæ eximios auctores, quæ nos breuitati indulgentes ex induſtria prętermiſimus.

Περὶ ῥινῶν αἱμοῤῥαγίας.

De ſanguinis ex naribus eruptione.

CAPVT XL.

cap. 4. Pars affecta.

INTER narium affectus, quæ ex ipſis ſanguinis eruptiones fiunt, à Galen. 3. de Cõpoſit. medicamento. ſecundum loc. connumerantur à Gręcis ῥινῶν αἱμοῤῥαγίαι dictę. Quapropter quod nares affectæ ſint, cunctis liquet; non tamen per eſſentiam ſemper afficiuntur: ſimiliter quod affectus ipſe ſymptoma ſit in genere excretorum immodicè toto genere pręter naturam. Verum id non vnum duntaxat morborum genus ſectatur, velut etiam reliquæ ſanguinis eruptiones, ſed interim Galeno teſte 5. Method. medendi. vaſorum diuiſionem, interdum eorum orificiorum reſerationem, quandoque earundem tunicarum rarefactionem ſequitur, quamuis non modò vaſis ipſis malè affectis, ſed etiam ipſi ſanguini, aut denique facultati interdum occaſio tribuenda ſit, ex eiuſdem Galeni ſententia tertio de Cauſis ſymptomatum. dico autem vaſa ipſa malè affecta, vt cùm molliora, vel duriora, ſeu tenuiora fuerint, à natura, ſeu aliqua ſuperueniente cauſa extra vterum vitiata; ſanguinem verò malè affectum appello, vel cum adeò vitioſus ſit, vt vaſa, quibus continetur, erodat, vel cùm adeò eſt auctus, vt à vaſis contineri non poſsit, vt interim ea diſrumpat, interdum eorum ora reſeret. Ex parte verò facultatis ſanguinis profluuium efficitur, cùm ipſamet facultas ora vaſorum aperit. Non ab re itaque ſanguinis ex naribus eruptio vni ſaltem ex prædictis cauſis tribuenda erit. Nanq; aut vaſis ipſis malè affectis, venis ſcilicet aut arteriis, eorum ore, aut reſerato, aut tunica eorũ diuiſa, vel rarefacta, propter quod & ſanguis, vel propter ἀναστόμωσιν, quam Græci aut διαίρεσιν, aut διαπήδησιν è vaſis profluit: vel ſanguini ipſi, etiam male affecto, aut ipſi facultati, quæ ora vaſorum aperit, tempore quo excernit ea, quæ ſibi moleſta ſunt. Hinc Galenus prædicto libro quinto Methodi medendi. cap. ſecundo, anaſtomoſin fieri aſſerit, tum propter eorum imbecillitatem, tum etiam propter ſanguinis copiam, qui impetu quodam ad os vaſorum ruat; aut propter eiuſdem ſanguinis acrem quampiam, quæ illi extrinſecus incidat, qualitatem. Diæreſin vero, ſeu diuiſionem vaſorum, tum ex vulneratione, tum contuſione, tum ruptione fieri: aut diapedeſin ex ipſa quidem tunica rarefacta, ſanguine verò tenuato, oriri fatetur: quãquam etiam ex gracilium vaſorum ore adaperto fieri poſsit. Verùm ſi ex parte vaſorum aliquo modo affectorum ſanguinis è naribus profluuium fiat, id dignoſcere haud difficile erit, ſiue interna, ſiue externa fuerit cauſa: nam neque indicia aderunt ſanguinis redundantiæ, neque is, qui profluit ſanguis, vitioſus apparebit, nec corpus cacochymum erit, aut criſis tempore in acutis morbis is excernitur. S autem ex aliqua externa cauſa affecta fuerint vaſa, vt caſu ab alto, ictu, exercitio vehementi, mora in ſole, ac reliquis huiuſmodi, ex ægri, aut aſtantium aſſertione id percipere poteris. Verùm ſi ex nulla externa cauſa vaſa affecta ſint, interna perquirenda, nunquid molliora videlicet fuerint: id quod à redundante humiditate percipies: aut duriora, ab ariditate; aut tenuiora ab inedia reddita ſint vaſa, ſeu à natura talia conſtructa fuerint: & proinde eorum ratione fuerint rupta, reſerata, ſeu rarefacta. Si verò nullum iſtorum adſit, videndum erit nunquid adeò auctus fuerit ſanguis, vt vaſis contineri non poſsit, & propterea erũpat, aut reſeret, id quod dignoſces ex ſignis, ſanguinis redundantiã indicantibus, aut ipſemet ſanguis non valde auctus, ſed vitioſus adeò ſit, vt vaſa, quibus continetur, erodat: id verò percipies,

Affectus. — *cap. 2. Quot ſectetur morbos.* — *cap. 2. Quodquodlibet ſanguinis profluuium vni ex tribus cauſis tribuatur.* — *Anaſtomoſis ex quibus cauſis. Diæreſis. Diapedeſis.* — *Si ratione vaſorũ fiat, ſigna.* — *Si ſanguinis ratione, ſigna.*

cipies, tum ex qualitate eius, qui profluit, ſanguinis, tum ex reliquis ſignis cacochymum corpus indicantibus, & pro natura diuerſa ipſius cacochymiæ poterit etiã qualitas vitioſi ſanguinis indagari, num pituitoſus videlicet bilioſus, aut melancholicus fuerit, qua de re profluuij cauſa erit ſanguinis. Verùm ſi neque affectorum vaſorum, aut affecti ſanguinis indicia adſint, præceſſeritque acutus quiſpiam morbus, ipſi facultati, ſeu naturæ, quæ ea quæ ſibi moleſta ſunt, excernit, ora vaſorum aperienti tribuenda occaſio erit profluuij ex naribus ſanguinis: quod vt ex prædictis elicere poteris, quandoque fit cùm functionis alicuius noxa, interim verò ipſis viribus haudquaquam oblæſis, ſed robuſtis exiſtentibus: quamuis hoc profluuium toto genere præter naturam ſit, reſpectu excretæ ſubſtantiæ: præter naturam tamen dici non debet, ſi in tempore expellatur, hoc eſt, ſi id quod moleſtum eſt, expurgetur, id quod perpulchre decretũ reliquit Galenus libro 1. de different. ſymptom. Verùm ex quacunque fiat cauſa ſanguinis profluuium ex naribus, non deſpiciendus erit: nam cùm ſuperfluit, ſeu longo tempore perſeuerauerit, timendum erit, aut animi deliquium, aut iocinoris imbecillitatis, ac infrigidatio, & demum cachexia, & hydropiſis: quamuis auctoritate Hippocratis ſexto de morbis vulgarib. iis, qui decolores mero modo ſunt, parum proſit, quibus verò colores rubicundi, non ſimiliter, & quibus capta ſunt quæ facilè tolerant, prodeſt; quibus ſecus, non: libro autem 3. prædictionum idemmet Hippocrates dicebat, Ex naribus erumpente ſanguine cum exiguis ſudoribus per frigeſcentia maligna, ac praua: item quòd poſt ſanguinis eruptionem nigrorum per aluum tranſitus, malum, praua etiam ſunt valde rubra. Eiuſdem auctoritate Aëtius libro 5. cap. 124. inquit, fluxum ſanguinis è naribus in quarta die in febribus fientem, peſſimum ſignum eſſe: multitudinem enim ſignificat in toto corpore, aut in capite: addit autem Hippocrates in coacis prænotionibus, ſi non aliud quid boni coinciderit, verùm quinta, minùs periculoſum eſſe, quanquam fortè ea ſententia potius de narium ſtillicidio veritatem habeat, id nanque prauum eſſe ſignum, præſertim in ardentiſsimis febribus idem Hippocrates cũ Galeno teſtatur, cùm primo prorrheticorum, tum primo de morbis vulgarib. maximè ſi quarto fiat die, nàm tunc abſoluta morbi malitia ſignificatur, vt apud eoſdem patet primo prorrheticorum: nihil enim (inquit Galenus) eorum, quæ decretoria exiſtunt, exiguè excerni conuenit, quapropter vnum duorum indicabit, aut copiam, quæ tolerari à facultate nequit, vel imbecillitatem naturæ, quæ proponit ſuperflua excernere, ſed non valet. Et propterea velut pernicioſiſsimum eſt in ardentibus febribus nares parum ſtillare, ſicut eis familiariſsimum exiſtit largum ſanguinis profluuiũ, præſertim in iunioribus minoribus natu, infra trigeſimumquintum annum ætatem agentibus; cùm in hac ætate ſanguis plurimus ſit, facultas valentior, atque etiam calor exuperans, eiſdem Hippocrate, & Galeno teſtibus, tum primo, tum tertio progn. Fluere quoque ſanguinem ex naribus recto itinere commendauit Hippocrates; è contrario verò culpauit, cùm eodem libro tertio prædictionum dixit. Sanguinis eruptiones ex contrario malæ ſunt, velut in ſplene magno, ſi ex dextra nare fluat. lib. 5. aphor. 33. idem inquit Hipp. Menſtruis deficientibus ſanguis ex naribus flues, bonum. Quod autem in criſibus ſanguis ex naribus profluuium quibuſdã indiciis pręcognoſci poſsit, & quibus (imò quòd magnæ imperitiæ ſit id non præcognoſcere ſcriptum reliquit Galen. tum tertio de criſibus, tum primo de arte curatiua ad Glauco. circa finem. Si autem victus ratio vniuerſa pro eius curatione (ſi vitio vaſorũ, aut ipſius ſanguinis fiat) infrigidans, & adſtringens: tenuis quoq; vbi ex ſanguinis copia fiat bonique ſucci, & concoctu faciles cibi exhibeantur, potiſsimùm vbi vitioſus fuerit ſanguis, ſintque contrariæ qualitatis redundantis ſucci in ſanguine. Verùm is ſanguinis fluor, qui à facultate efficitur, quoad iudicatorius ſit, nulla particulari indiget victus ratione, aut curatione. Vbi verò cõcitata natura mediocritatem non obtinuit, ſed immodicè ſanguis fluxerit, ita vt vires imbecilliores reddantur, ſimili victus ratione vtendum erit, ac curatione, quibus in prædictis vtimur: & propterea velut frigida, & adſtringenti victus ratione, ſic quoque frigidis, & adſtringentibus medicamentis pro eius curatione vtendum erit, Hippocratis decreto, cùm aphoriſmis 23. 5. tum 37. ſeptimi libri. Verùm nec omnino, nec ſine diſcrimine, nec omni tempore iam dicta medicamenta circa loca, vnde ſanguis profluit, ſunt adhibenda, Galeno auctore, quinto metho. meden. ſed poſtquam in alia priùs loca auerteris: auertitur autem ſanguis, atque ad alia membra conuertitur, tum ad contraria reuerſus, tum ad proxima derluatus: propterea ſi reſolutus adhuc æger non ſit, vena ſub eo cubito incidenda erit, qui profuſioni è directo reſpondet (vt ipſe iubet) ſi quid aliud non prohibeat, & vbi paulum detraxeris, mox vnam horam intermittens, rurſus detrahes: poſt iterum, atque iterum, pro laborantis viribus. Hoc nanque auxilio reuulſorio, idemmet Galenus fatetur, lib. de curand. ratione per venæ ſectionem, cap. 11. validam ſanguinis ex naribus eruptionem ſedaſſe: expedit autem non multùm, ac affatim ſanguinem educere, ſed paulatim, ac moderatè, vt diximus. Hoc etiam tempore conuenit artuum frictione, deuinctioneque vti, tum hypochondrio directè ſuppoſito cucurbitam defigere: præter hæc, priuſquam ad topica remedia confugias, iterum ad contraria reuellendum, vtendumque affixa in ſumma ceruice cucurbita: eſt nanque hæc ſanguinis ex naribus profuſionis auerſio, eodem Galeno teſte: hanc verò cucurbitam cum ſanguinis detractione occipitio agglutinari præcepit Paulus, cum Aëtio. Verum ſi quid venæ ſectionem impediat, reliquis iam dictis reuulſoriis auxiliis vtare: ſcapulis etiam (ſi videbitur) cum ſcarificatione cucurbitas affigẽs, venæ ſectione derelicta: demum ad ea, quæ refrigerãt, atque adſtringunt, topica medicamenta confugias. Et ſi purgatione quoque egeant, vtpote vitioſo exiſtente ſanguine, ea quoque priùs tribuenda erit, pro ratione vitioſi ſucci in ſanguine redundantis, decocto videlicet vtens myrobalanorum citrinarum, in quo ſyrupus ex pluribus infuſionib. roſ. rub. aut manna cum rhabarbaro diſſoluantur; ſi bilis redundarit: At ſi pituita, agarici, & myrobalanorum chebularum decocto cum ſyrupo ex pluribus infuſionib. roſ. rub. aut perſicarum vtitor. Atra verò bile redundante, ſenæ, epithymi, & myrobalanorum indarum decoctum cum dictorum ſyruporum aliquo exhibeas: nec minùs aſſumere poſsit ſaccharum roſaceum, aut ſyrupum myr-

Si ex parte facultatis ſiant, ſigna.

In fine. Prognoſtica.

Commentario 3. tex. 21.

tex. 34. & 35.

Paulo poſt principiũ.

1. prorrhet. tex. 1. & lib. 3. tex. 49

1. de morbis vulgarib. commentario 2. tex. 62.

1. prorrhet. tex.

Loco cit.

1. prognoſt. comment. 33.

3. prognoſt. comment. 32.

tex. 33.

3. de criſib. cap. vlt.

1 ad Glau cap. vlt.

Curatio.

Victus ratio qualis competat.

Medicamentorum ratio.

cap. 6.

Vena ſectio.

Paul. lib. 3. cap 24

Aët. lib 6. cap. 94.

Purgatio.

liquis, quæ ad hunc ordinem referuntur, vt inquit Aëtius. At ſi ab humiditate dolore dentes afficiantur, ex vniuerſi corporis miſtura in primis, ac capitis, quæ ad humidiorem vergit, tibi manifeſtabitur, ſi delicatiùs vixerint, domumque habuerint in humidiori loco ſitam, inſtet tempeſtas humida, & hora verna, cùm afficitur, laxioreſque fiunt dentes vnà cum circumadhærentibus corporibus, ac neceſſariò mobiles, vt idem teſtatur Aëtius, veluti eorum corroſio, ſeu perforatio ex humorum acriũ, & erodentium influxu efficitur, ex Galeni ſententia: quanquam multis hæc laxitas: ac dentium mobilitas ea humiditate citra doloris ſenſum accidat: nam humiditas per ſe dolores inferre non conſueuit, imò ad eam nullus conſequitur dolor, Galeno auctore ſecundo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, quantum ad qualitates ipſius attinet, ob multitudinem tamen inſtrumentalium partium morbum faciens, dolorem interim parit. Si vero à ſicca intemperie dolore afficiantur dentes, intolerabilis ferè eos, qui taliter afficiuntur, dolor concomitabitur: totius corporis temperamentum, & maximè caput ſicca intemperie erit affectum, ſitis aderit ſemper, niſi adſit frigiditas vnà cum ſiccitate: minimum etiam ſputi euciunt ſic affecti, præceſsitque autumnalis tempeſtatis conſtitutio, & vita ærumnoſa tenui accedente diæta: prætereà regio ſicca, & ambientis nos aëris ſtatus conſimilis. Compoſitam autem intemperiem, ſi ea quæ diximus indicia complicabis facilè agnoſces, quæcunque ea ſit, propter quam doleant dentes: nam ſi verbi gratia, calida, & humida fuerit, totius corporis temperamentum ſanè calidum, & humectum erit: caputque habebit æger, quod facilè eiuſmodi humiditate impleatur, cuius coma pluſima eſt, & ſub rufa, regio calida, & humida, tempus anni vernum, aëris quoque ſtatus calidus, & humidus erit, qualis eſt auſtrinus. Sic quoque, ſi calida, & ſicca, aut frigida, & ſicca, ſeu frigida & humida intemperies erit, ex iam dictarum ſimplicium intemperaturarum indiciis ſimul mixtis ipſam inueſtigabis. Verùm ſi vnà cum prædictarum qualitatum exceſſu & humorum multitudo affuerit, cognoſcendus erit affligens humor, cùm ex reliquis circa corpus ſignis, tum ex cõſequenti dolore; flauæ nanque bilis dolor pungitiuus comes exiſtit: pituitam verò ſequitur vnà cum frigiditate diſtentio locorum; nigra verò bile affligente ſenſus aderit, velut ſi corpuſcula quædam in profundo confringantur. Vbi autem æqualiter omnes humores augeſcunt, multitudine horum in corpore coaceruata, grauitas concomitatur. Ex ſapore quoque ſpecies influentis humoris argui poterit: nam ſi amaritudinem ſenſu perceperint ægri, bilem; ſi ſalſedinem, pituitam, ſi acedinem, nigram bilem portendit. Cæterùm quoniam per omnem ferè animantis ætatem incrementum accipiant dentes, idque non niſi ex nutrimento eis delato: nam impoſsibile eſt citra nutrimentum aliquam partem incrementum ſuſcipere: quantum autem augeſcunt, tantùm in ciborum manſu deteruntur, Galeno teſte: id verò quòd augeſcant, euidenter ſæpenumero apparet in his dentibus: qui exemptis appoſiti ſunt, vtpote qui ſemper augeſcunt: proptereà duabus affectionibus in vniuerſum ipſi obnoxij ſunt, & his quidem contrariis, indigentiæ videlicet, & abundantiæ eius, quod defertur ad eos, alimenti. Verùm

Lib. 8. cap. 28.
Lib. 8. cap. 29.
Corroſionis dentiũ cauſa.
Cap. 1.

inopia, aridiores, & macriores, alimentumque non ſentientes, & ob id tenuiores dentes reddit: redundantia verò conſimilem in eis affectionem excitare poteſt, qualis eſt circa carnoſas partes inflammatio, iuxta eiuſdem Galeni ſententiam præcitato libro quinto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. At fiat vtcunque dentium dolor (quoniam vt diximus Celſi auctoritate) ipſe quoque maximis tormentis annumerari poteſt, & Galenus libro 2. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, inter maximos dolores ipſum annumerauit, propterea eius curatio paruifacienda non erit. Et idem Galenus libro 5. de compoſitione medicamentorum ſecundum loc. ſcriptum reliquit, dentium tenuitatem ob alimenti inopiam curari non poſſe, cùm laxari, tum & moueri ipſos neceſſarium ſit: compage quoque ipſorum laxiore facta, nanque non ſolum ipſi dentes, ſed & locelli eos complectentes ſunt attenuati: quam dentium affectionem ſedibus accidere inquit citius, aut ſerius, velut etiam magis, aut minus. At ea dentium affectio, quæ proportionem ad inflammationem habet, præter id, quod magis iuuenes corripiat, curationem quoque recipit, qua de re ſi ex caliditate dentium dolor excitetur, victus ratione inſtituta, vt decet, præſertim in cibo, & potu quoniam ptiſana, alica, lactucis, & cucurbita, & quæcunque tandem his poteſtate ſunt propinqua veſci debent, eiſque modicis, mollibúſque vtendum, ne mandentis dentes irritent; id quod ſeruandum erit in quouis dentium dolore, ex quacunque fuerit ortus cauſa. A vino autem abſtineant, & aqua vtantur, in qua ſemina coriandrorum præparatorum fuerint decocta, aut cinnamomi minimum: frigidis quoque medicamentis pro eius curatione vtendum erit, eis tamen non immodicè, præſertim actu frigidis, niſi vehementiſsimus dolor vigeat: nanque ex immodicè frigidis lædi dentes conſueuerunt, Hippocrat. & Galen. teſtibus, aphoriſm. 18. quinti libri. Illud item ſeruandum erit in cunctis adhibendis auxiliis, quod vbi gingiuæ affectæ fuerint, conuenientia ad hanc rem remedia locis affectis nudis adhibenda ſunt: quæ ſanè aut omnis mordacitatis expertia ſint, aut mediocriter acerba, & tertei temperamenti: quapropter acetum, vt acutum, & hoſtilem gladium deuita, inquit Aëtius: ſuo enim acore gingiuas corrodit: propterea maximè conſolatorium eis exiſtit (vbi fortè doluerint, & inflammatæ fuerint) lac aſininum, vt ipſe teſtatur; pimpinella quoque herba trita, & appoſita tumorem gingiuarum emendat, vt inquit Trottula. Vbi verò dentes ſolùm patiuntur, aut cum eis ſimul ſubſtratus neruus, & pelliculæ, cùm ipſis curatiuis pharmacis, ea quæ tenuium partium in ſua ſubſtantia exiſtunt, adiicimus, quo vis ipſorum in profundum perferatur: & ſiquidem calidus ſit morbus, ea quæ refrigerare poſſunt, & ſimul tenuium partium exiſtunt, commiſcemus: ſi verò frigidus, calida, ac tenuium partium adnectimus. Hac de re calida exiſtente affectione (vt diximus) ad collutionem oris præparabimus in aceto albo decoctam radicem halicacabi, ſemperuiuum minus, portulacam, perdicium, quod parietariam vocant, & glycyrrizam: ſi etiã cum vino violas decoxeris, & ore teneas, conducit, Q. Sereni auctoritate. Quod ſi intolerabilis exiſtat caloris ſenſus (ex Aëtij ſententia) vtendum eſt hyoſcyami foliis, aut ſemine papaueris hortẽſis,

Cap. 3. Prognoſtica.
Cap. 1.
Cap. 8.
Curatio doloris dentium ex caliditate. Victus ratio.
Medicamentorũ ratio.
Animaduerſione dignum.
Lib. 8. cap. 29.
cap. 58.
Serenus capi. de vitio dentium

& ſemine lactucæ in aceto albo decoctis. Poterit quoque in ore detinendum exhiberi oleum roſaceum, ſeu myrteum cum pauco aceto albo permiſtum, quo item roſaceo cum modico aceto diluto, caput madefacere oportet, idemque auribus inſtillare, aut terrenos vermes oleo decoctos in propinquam aurem inſtilla, ex eiuſdem Aetij decreto: eodemque roſaceo, ſeu myrteo, aut nymphæa, vel papauere parato oleo, deforis partes (dolenti denti) vicinæ inungendæ ſunt. Si verò ex frigiditate dẽtes dolore afficiantur, vniuerſa victus ratione ad caliditatem vergẽte inſtituta priùs, ita vt cibi ſint ptiſana cum pulegio decocta, aut cum ruta, aut cui poſt coctur am additum ſit piper; ſimiliter & alica, & inter olera petroſelinum, & reliqua ſimilia: potus autem ſit vinum, modicum tamen, ad oris tandẽ collutiones deuenies, eaſque præparabis ex origano, calaminctha, hyſſopo, dictamno, ac ſatureia, in aceto, ſeu vino decoctis, aut tithymalli radicem, ſeu chamæleonis, eryngij, aut verbaſci, vel veratri nigri, & capparis radicem in eodem aceto, ſeu vino decoquas, vnumquodque enim eorum taliter decoctum, ac ore collutum dolores dentium ſedat, qui à frigiditate ſunt oborti, Aëtio auctore. Verùm ad eos, quorum ſenſus citiùs afficitur, hæc in poſca decoquantur: pinguium quoque lignorum, veluti tedarum, ac picearũ decoctum ipſis prodeſſe aſſerit. Contunduntur autem hæc, ac cum caricis decoquuntur, affuſo vino, eoque dentes colluuntur. Ipſas quoque tedas in oleo decoquere licebit, idq; calidum in ore continere: quin & ipſas conquaſſatas ſola circa affectum maximè dentem, ore detinere, commodum exiſtit. Caput autem chamæmelino, anethino, irino, ſeu rutaceo madefacere confert; ſimiliter extrinſecus loca dolenti dẽti vicina: itemque auribus caſtoreum cum nardo in oleo decoctũ infundatur. Suffitum quoque (præſertim ſi omnes ex æquo doleant) ex canis mortui dente (ita vt fumus inde progreſſus ore excipiatur) cõmendat Aetius: deinde ipſum dentem vſtum, & modico aceto tritum, calidum in ore retinendum præbet. A totius etiam eſſentiæ proprietate ſenecta ſerpentis confert in vino, aut aceto cocta, vt patet vndecimo de ſimplicium medicamẽtorum facultate, eadem quoque exuſta, & trita, ac cum oleo & melli ſolidi ſpiſſitudinem redacta, dolentique impoſita denti ſuccurrit, eodem Galeno teſte (ex Archigenis auctoritate) libro quinto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Ex humiditate autem affectos dentes, eoſque vacillantes curare conuenit per victus rationem ad ſiccitatẽ vergentem, ac cùm diuturni ore ciborum abſtinentia. Cibi itaque eis tribuendi ſunt ſorbiles, alica, panis ex iure pullorũ madidus, ſimila, aut oriza, ſeu polenta cum aqua mulſa: neque malè conuenit eis milium, & lenticula, volucres montanæ, & ſicciores. Ex oleribus braſsica, & ſimilia. In potu aqua eſt exhibenda, ſed non multa, aut aqua mulſa: & ſi hanc ferre nequeunt, ad aquã modicum vini addatur. Tempore verò afflictionis fouere conuenit locum cum milio, & ſale: collutiones exhibendæ adſtringentes, & exſiccantes, aut ſalſæ, niſi gingiuæ ſimul ſint affectæ: quare gallas, quas omphacitides appellant, ex acri aceto decoctas, & alumen aceto permiſtum exhibebimus: ſimiliter mali rubi, cicynos, myrti baccas, balauſtia, oliuas, & rubri folia, cupreſsi pilulas, ac rumicis ſylueſtris radicem, & quæcunque alia acerbam in ſe qualitatem complectuntur, cum aceto puro, aut poſca, ſeu vino ſi decoquas, conducunt, ſi eis colluere os præcipiamus, atque retinere adhibitum liquorem oportet ſupra locum dolentem diutius, Alexandri præcepto; parari tamen debet, vt ſenſui ægri maximè gratum, & conueniens ſit, ex Aëtij ſententia: nam iudicata, & perpenſa medicamentorum potentia, plus, aut minus exhibere oportet, iuxta etiam exuperantis humoris multitudinem: nec minùs quoque conducit, ſi oliuarum albarum, contuſarum ſuccum accipias, & cum rutæ ſucco, ac melle permiſceas, eoque dolentes dentes confricaueris: poſtea vero inſpergas puluerem nardi indicæ cum pari pondere aluminis rotundi, & ſalis duplo, ex eiuſdem Aëtij teſtimonio. Nec etiam parum confert illitio ex confectione de moris, maximè ſi alumen ſciſsile habeat adiectum, & ex ea, quæ ex nucum ſucco apparatur; ſi etiam gallæ drachm. ij. & a. myrrhæ drachm. ſ. ij. & corticum mali punici tantundem accipias, & ex aceto vtare, magnopere prodeſt, Alexandro teſte; & vel alumen, & myrrham troglodyticem inſpergito: nam ſiccæ inſperſiones ſemper eis ſunt conuenientes, vt inquit Aëtius, aut cum aceto, ſeu melle illitu. Pentaphylli quoque radix deſiccata, & in puluerem redacta, inſperſaque confert, velut etiam eiuſdem radix ex vino, aut aceto cocta confert, ſi ex ea dentes colluantur: ſimiliter & cornu cerui in poſca decoctum: innumeraque alia reperies conferentia, tum apud Galenum libro quinto, de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, cap. 9. tum apud Aëtium libro octauo, cap. vigeſimonono. Quod ſi ob ætatem ſenilem quibuſdam dentes laxentur, ac mobiles fiant, auxilium capiunt, & quodammodo iuuantur ea pharmacis adſtringentibus, quę gingiuas confirment, denſent, & ad arctius cõplectendum dentes adiuuent: ſi vero ex percuſsione, aut caſu dentes laxentur, maximopere his prodeſt alumen ſciſsile cùm myrrha troglodytica tritum, ac inſperſum: atque id vbertim, & continuè facere oportet, vt idem teſtatur Aëtius: nam ipſos confirmat: ſtabilit quoque mobiles dentes (Pauli auctoritate) aloë inſperſa, vel rhus, vel alumen ſciſsile, aut galla, ſeu rubi radix per ſe, aut cum vino incocta. A ſiccitate autem dolore affectis dentibus cibus conueniens erit ſuccus ptiſanę, micæ panis madefactæ ex gallinarum iure, cucurbitæ, maluæ, oua ſorbilia, & quæcunque iis proſunt, qui humectatione indigent. Potus ſit vinum album, aquoſum, aqua dilutum: medicamenta autem auſtera, & acerba vitent; nam maximè contraria eis exiſtunt: mitiorum itaque adſtringentes, & mediocriter humectantes collutiones apparare oportet, vt aquam calidam per ſe, ex qua iterum per ſpongiam extrinſecus vapor admouendus erit: ex furfuris item decocto, aut radicis dulcis, ſeu maluæ collutio parari poterit: ſimiliter ex ptiſanæ ſucco, aut amylo cum ſapa, aqua calida diluta: lac etiam per ſe: maximè aſininum confert, & alia quæcunque his ſunt ſimilia, auctore Aetio. Hactenus ergo ſimplicium intemperierum, ex quibus dentium dolor excitatur curam oſtendimus; manifeſta verò & ex his fiet ea, quam compoſitæ requirunt, nimirum & ex iam dictorum miſtura ſignorum cognoſcibilęs, & ex oſtenſorum auxiliorum temperatura curam accipientes: qui enim formam tractandi ſimplices morbos cognouerit, in promptu habebit, &

Si ex frigiditate fiat dolor curatio. *Victus ratio.* *Medicamentorum ratio.* *Lib. 8 cap. 28.* *Loco citat.* *Cap. proprio.* *Cap. 9.* *Curatio doloru dentium ex humiditate orta.* *Victus ratio.* *Medicamentorum ratio.* *Alex. lib. 3. cap. 13.* *Aetius lib. 8. cap. 29.* *Paul lib. 3. cap. 26.* *Curatio doloru dentium ex ſiccitate.* *Victus ratio.* *Medicamentorũ ratio.* *Lib. 8. cap.*

habebit, & circa mixtos conuenientia remedia inuenire, potiſsimùm ſi exceſſus iuxta qualitates tantùm contigerit: nam tunc ſcopus curationis ad alterationem ſolam dirigendus eſt, ita vt contrariis qualitatibus eam permutes. Eas verò intemperaturas, quæ vnà cum qualitatum exceſſu cum ſubſtantia etiam quadam conſiſtunt, ſeu humorũ multitudine, palàm eſt primùm oportere corpus euacuare, aut redundantem humorem per conuenientem purgationem detrahere: deinde eas ad temperiem reducere, niſi quid impedierit: cuius rei in omni corporis intemperie memorem eſſe conducit, ex Galeni, Pauli, & Aetij ſententia. Qua de re ſi, ob humorum multitudinem, ſanguiniſque redundantiam dentium dolor excitatus fuerit, per venæ ſectionem euacuare conueniens erit: incidere que oportet venam humeralem appellatam, quæ ſi non contingat, eam, quæ media exſtit, incidere conuenit, iuxta Aetij decreta: incidatur tamen ea quæ è directo laborantibus dentibus ſita eſt: & ſi opus fuerit, venas ſub lingua quoque ſecabis, aut cucurbitas ſcapulis affiges. At ſi quid prohibeat venæ inciſionem facere, modico, & tenui victu ſuperfluum detrahito humorem, vt idem præcipit Aetius. Euacuato autem vniuerſo corpore, dolentibus dentibus ea adhibenda ſunt, quæ reprimunt, atque repellunt, demum ea, quæ partim repellunt, partim quoque diſcutiunt; paucæ tamen ſunt affectiones quæ repulſoriis tantùm indigeant: nam hæ duntaxat, quæ minorem habent cauſam, & propterea cogimur ſæpius in principio etiam diſcutientia admiſcere, aut paulò poſt, vt ſexto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, teſtatur Galenus. Quanquam ſi doleant propter gingiuarum inflammationem, præſentiſsimum remedium eſt, vtpote citra moleſtiam, & abſque aſperitate repellens, diſcutiensque citra mordacitatem, cuius rei inflammatis præcipuè, vſus exiſtit, oleum inquam lentiſcinum caliditate temperatum, ore retentum: eſto autem id recens: nam vetus tantò recenti deterius eſt; quantò calidius, Galeno auctore quinto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, quem ſectatus eſt Paulus cap. 26. libro tertio, nec minùs etiam ſi iuxta aliam partem dolor oriatur, eum ſedat lentiſcinum, vt idem teſtatur Galenus: magnopere tamen cauendum ab alterutris ipſorum intenſis, tanquam inflammatis doloroſis exiſtentibus: nanque à vehementer adſtringentibus partes ſimile quiddam contuſioni perpetiuntur, earum ſubſtantia vehementer condenſata, ab acribus verò eroſioni quid ſimile contingit. meritò igitur moderatum in vtraque facultate immoderatis perfertur, ea eiuſdem Galeni ſententia. Quapropter Aetius poſt lentiſcinum oleum, aſininum lac in ore retentum commendabat; ſimiliter & ſapam, aut palmularum ſtillamentum eodem modo calidum ore retentum. Verùm ad palmularum ſtillamentum, quo craſsities eius diluatur, aquam calidam affundendam eſſe iuſsit: valet etiam ſemperuiui minoris decoctum per ſe, aut cum roſaceo melle, ſapa, vel palmularum ſtillamento in ore retentum. Dentibus autem ipſis in propria ſubſtantia affectis, aut ſubſtrato eis neruo, vehementiſsimis vtendum eſt medicamentis, ſiue quis repellere, ſiue diſcutere velit, & propterea (vt Galenus aſſerit) pleraque ipſorum ex acerrimo aceto præparantur. Colluatur itaque aceto, in quo decocta ſit galla, Paulo auctore, vel halicacabi radix, alterci ſemen, ſeu folia, ac ſolanum vel myrti folia: nec minùs & eis vti poteris medicamentis ſupra conſcriptis pro cura doloris eorum orti ex calida, tum humida intemperie, ea inuicem miſcendo: poteris tamen proceſſu temporis, quæ diſcutiendi facultatem habent, admiſcere, vt hyſſopum, melilotum, fœnumgræcum, althæam, pulegium, origanum, & alia eiuſmodi. Ad ſtupefacientia autem medicamenta, niſi ſumma vrgente neceſsitate, deueniendum nequaquam erit, eiſque paulatim vtendum, & non niſi in humorum calidorum defluxu, qui ſi ex bilis redundantia fiat, ex qua interim eroduntur dentes, vniuerſi corporis, tum etiam capitis priùs ratio habenda erit, ipſum purgando medicamentis, quæ talem vim habeant: quorum mentio. tum cap. de dolore capitis ex bile, tum in pleriſque aliis locis, à nobis facta eſt. Poſtquam purgationem per reſiccationem vitiati influentis humoris ex localibus auxiliis factam, cura perficienda erit: quorum iterum ſyluam perquiras ex his, quæ diximus pro cura doloris dentium ex caliditate, tum etiam ex caliditate, & humiditate. Cæterùm ſi dentium dolor ex frigidorum humorum confluxu ortum duxerit, poſt iterum eorum à toto corpore, ac à capite inanitionem (quo caſu præſtat valde apophlegmatiſmis vti, vt 5. de compoſ. medic. ſec. loc. cap. 9. patet) quæ ſimilem habeant facultatem adſtringendi mediocriter, ac validiſsimè diſcutiendi medicamenta, ac calida magis adhibenda ſunt: quemadmodum eſt ruta, ſeu polium, pulegium, origanum, hyſſopum, ſeu capparis radix ſi in aceto, aut vino decoquantur, ac ex eis collutio oris fiat. Conducunt quoque ea, quæ ſupra ſcripſimus, medicamenta pro curatione doloris dentium, cum ex frigida, tum ex humida intemperie. Nec minùs & iam ſuperiùs conſcripta auxilia conferunt, quædam ad dentium foramina, ſeu ad eos liuidos redditos, cùm etiam ea humorum vitiatorum influxu id patiantur. Si verò nulli prædictorum malum ipſum cedat, & dolor vehementer perſeueret, dens ipſe tollendus erit, potiſsimùm ſi liuidus, aut perforatus, ac vacillans fuerit; idque aut medicamentis, quæ ab artis medicæ auctoribus eximiis commendantur, aut ferro perficies: nam ſi corroſus fuerit dens, & mouetur, eximatur, inquit Hippocrates libro de affectionibus, ſi verò non corroſus eſt, neque mouetur, dolorem etiam exhibet, per vſtionem reſiccatur. Stupori autem dentium benefacit portulaca commanducata, vel oleum quod immaturæ oliuæ fuderunt infricatum, vel amurca vetuſta in æreo vaſe cocta, donec mellis ſpiſsitudinem habeat ſi perungatur, Paulo auctore, præcitato loco.

Margin notes (left column): *Curatio doloris dentium ex multitudine humorum orti.* — *Venæ ſectio.* — *Lib. 8. cap. 32.* — *Loco citato.* — *Topica qualia competant.* — *Cap. 3.* — *Cap. 9.* — *Aetius lib. 8. cap. 10.* — *Quibus vtendum ſit, ſi dentes in propria ſubſtantia, aut in ſubſtrato neruo affecti ſint.*

Margin notes (right column): *Si ex defluxu calidorum humorum dentes doleant, curatio.* — *Si ex confluxu frigidorum ſuccorum, curatio.* — *Ad dentium foramina, ac liuiditatem.* — *Circa principium.* — *Ad dentium ſtuporem.*

Περὶ ἀφθῶν. *De aphthis.*

CAPVT XLII.

IN oris ſuperficie interim vlcerationes quædam igneæ quippiam caliditatis habentes exoriuntur, has Græci ἄφθας, medicorum vulgus alcolas appellat. Summa igitur oris pars cùm ab eis occupetur, Galeno teſte ſexto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, & commento aphoriſ. 24. tertij libri, haudquaquam partem ipſam affectam inueſtigare difficile erit, cùm ægrotantis ore adaperto promptè oculis eam cernere liceat;

Margin notes: *Pars affecta.* — *6. de comp. medic. ſecundum loc. cap. 4.*

pariterquè ad tactum iudicari poterit, cùm calidiores, quàm conueniat, tumidioreſque oris ſummæ partes ſentiantur.

Affectus cauſa, ſi lactentibus accidant.

Affectus ipſe, cum exulceratio quædam ſit, liquet, neque alijs iudiciis indiget pro eius cognitione, quàm viſu, & tactu, velut ipſa pars affecta. Earum autem cauſa neque vna eſſe poterit: nam ſi lactentibus pueris exciteutur, quibus vt plurimùm fieri conſueuerunt, Galeno auctore, aut vitioſum lac nutricis, quod non paruam in ſe ſeroſam contineat partem, erit in cauſa, quoniam hæc pars vim habet abſtergendi, quam ob mollicië oris ſummę partes lactentium infantium ſuſtinere nequeũt. Quare non mirum ſi in corporibus mollibus ex tali lacte per oris ſumma fiant exulcerationes, ex Galeni ſententia in commento eiuſdem aphoriſmi 24. tertij lib. id autem percipere poteris ipſa lactis qualitate inſpecta, aut ſi lac vitioſum non fuerit, propterea quòd ipſum non probè concoquunt infantes lactantes, ea de re contingit propter hanc cauſam, iam dictas exulcerationes oboriri, eodem Galeno teſte, libro ſexto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos.

cap. 4.

Cauſa ſi non lactentibus fiant.

Iis verò, qui ad perfectam ætatem peruenerunt, ac non lactentibus pueris, nedum aphthæ fiunt propter acredinem eorum quæ bibuntur, ac comeduntur, verumetiam propter vitioſorum humorum ad eos defluxum, vt libro octauo c. 39. inquit Aëtius.

Signa.

Ortas autẽ aphthas ex eorum quæ comeduntur, & bibuntur acrimonia, promptè ex ægrotantis, ſeu aſtantium ſermone ipſis interrogatis percipere poteris: reliquæ verò ex earum colore diuerſo comprehenduntur, nam rubicundiores cùm fuerint, ſanguinem humorem præualere oſtendunt: flauiores autem amaram bilem: nec minùs ſi tangas, immodicam percipies in eis caliditatem: quamuis valde maiorem in flauioribus, & ex bile dependentibus. At ſi albeſcentes fuerint, pituitoſiores. Liueſcentes verò, & nigreſcentes, atræ bilis ſuccum præualere oſtẽdunt: quas geminas, ſi tangas, haudquaquam immodicè calidas reperies. Ex corporum inſuper temperatura, ætate, habitu, ac præcedente victus ratione, pleniùs id conijcies.

Prognoſt.

Ex eis facile curantur, quæ pueris lactentibus fiunt, Galeno auctore: iis quoque ætatis ratione maximè contingunt, vt inquit Hippocrates, præcitato aphoriſmo 24. tertij libri: quæ verò accidunt iis, qui ad perfectam ætatem peruenerunt, non ita facilè: potiſſimùm, vbi ob vitioſorum humorum defluxũ excitentur, quamuis Celſus libro ſexto cap. 11. velit longè periculoſiſſimas aphthas eſſe in pueris: in viris autem, & mulieribus idem periculum non eſſe, cùm non ita facilè ab eis conſumantur;

Celſus cum Galeno cõciliatur.

quibus ſuis verbis cum Galeno conciliatur, qui voluit faciliùs curari eas in pueris, vtpote quia ex moderatè adſtringentibus ſedentur, id quod in adultis nequaquam fieri poteſt, aut per quã rariſsime; mitiores etenim ſunt in pueris lactentibus, quia ex mitiori cauſa fiunt, quamuis ætatis ratione ab eiſdem faciliùs quàm viri conſumantur, vt inquit Celſus: at ſi affluente vitioſo humore fiant aphthæ, vt inquit Galenus, tertio de morbis vulg.

3. de morbis vulg. commentario 3. commen. 11.

id quod ſæpius prouectioribus accidit, ſemper prodeunt cacoëthes. Harum omnium periculoſiſsimæ exiſtunt, quæ ex atra bile originem duxerunt, propter humoris malignitatem: quę verò diuturnę fiũt, & progreſſu temporis putredinoſum quid acquirunt, ac malignæ euadunt, ægrè ſolubiles ſunt; à medicíſque nomæ appellantur, hoc eſt, depoſcentia vlcera, malo nimirùm ſemper vlterius ſerpente, nec medicamentis cedente: vt propterea fortioribus indigeant medicamentis, vt patet eodem lib. ſexto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos.

cap. 4.

Curatio eorum ſi lactentibus accidant.

Quæ itaque lactentibus pueris accidunt, ex his quæ moderatè adſtringunt, ſedantur, vitioſo tamẽ priùs nutricis lacte conuenientibus cibis, ac potibus contemperato: aut ſi idipſum probe non concoxerint infantes, vt probè concoquant, procurabis; ſimulque proſpicies & ipſi nutrici bonam cõcoctionem. Quapropter cibis leuibus alenda erit, & his, qui facilè non corrumpuntur, vt præcitato loco Celſus præcipit, potio, ſi febricitat puer, aquæ, ſi ſine febre eſt, vini diluti præbenda erit: admiſcereque cibis conuenit lentem, cotonea mala, & ex pyris quippiam addere, ſorbis, meſpilis, ac cornis: quandoque etiam in cibos, qui manduntur, de lactuca, ſeride, ſolano, & portulaca permiſcere licet. Et ſi infans quid mandere queat, ea quoque tribuenda ſunt, vt mandantur: præſertim ſi valde inflammata fuerit aphtha, eſt quoque infantis os pharmacis illinendũ, præſertim ſubrubas videris aphthas, in principio quidem iis, quæ moderatiſsimè adſtringunt, ac frigefaciunt: deinde verò iis, quæ citra mordacitatem diſcutiunt. Si verò ſubflauas videris aphthas, iiſdem quidem vtendum, ſed magis refrigerantibus. At ſi pituitoſiores, & ſubalbidæ fuerint, adſtringentibus ſimul, & abſtergentibus vtendum erit, velut, ſi nigreſcentes, fuerint, his quæ generoſè diſcutiunt, vti licebit. In principio itaq; ſi ſubrubrę fuerint aphthę infantibus ipſis pharmaca illinenda ſunt, quæ moderatiſsimè aſtringunt, & frigefaciunt, Galeno auctore, ſexto de compoſitione medicamẽtorum ſecundum loc.

cap. 4.

deinde verò, ea quæ citra mordacitatem diſcutiunt, nam moderatæ aphthæ maximè in tenellis corporibus moderatis pharmacis opus habent, vt ipſe aſſerit, cuius farinæ ſunt, ſyrupus ex ſucco roſarum, è portula, ex omphacio, aut ex plantagine, vel ex moris, ſeu rubi moris, aut ex malis punicis acidis: puluis quoque parari poſſet ex lentium farina, ex rhu, roſarum flore, ac eiſdem ipſis roſis ſiccis. Collutiones inſuper moderatè adſtringentes ex rubri decocto, roſarum, aut plantaginis, balauſtiarum, & ſantalorum, admiſto aliquo ex iam dictis ſyrupis componantur, eiſdem quoque, ſi ſubflauas videris aphthas, vtitor: ſed magis refrigerantia eligas; quo caſu ſolani ſucco, aut eius decocto vti valde conducit. At ſi neque his malum cedat, adiicienda erunt prędictis, quę citra mordacitatem diſcutiunt, vt mel roſaceũ, aut vinum præſertim dulce in quo prædictorum aliquod diſſoluatur, aut decoquatur. Albeſcentes verò, & pituitoſiores aphthas adſtringentibus ſimul, & detergẽtibus ſimiliter moderatis, curabis. Eiuſmodi ſunt, manna thuris, glycyrrhizæ ſuccus, nux cupreſsi, & maſtiche: hæc cum foliorum myrti, aut oleæ decocto miſceantur, & eo aphthæ illinantur: quæ iterum cum aliquo ex paulò ante commemoratis ſyrupis miſcere licebit. At ſi liuentes, & nigreſcẽtes fuerint aphthę, ex vua paſſa exacinata, & aniſo tritis cum melle, ſeu melle roſaceo illinendę erunt. Confert inſuper & florum chamæmeli, ſertulæ campanæ, anethi, ſeu fœnigræci puluis, qui pariter cum melle, ſeu roſaceo melle mixtus illiniri poterit: & ſi mitius velis parare medicamentum, puluerem ex aliquo iam dictorum cum ſyrupo myrtino, aut ex moris, ſeu portulaca permiſcebis. Cæterùm, ſi in maioribus pue-

ris

Si maioribus pueris, aut ætate perfectis ſuccurratur.

ris, aut ætate perfectis aphthæ exoriantur, eiuſdem quoque generis pharmacorum facultatibus, auctis tantùm ipſorum viribus vtendum erit: verùm non æqualiter omnibus, ſed maximè eorum corporum naturas ſimul conſiderabis, non molles ſint, & humidæ, velut eunuchis, & mulieribus, ac pueris; aut duræ, & aridæ, veluti in piſcatoribus, nautis, venatoribus, atque agricolis: nanque robuſtioribus iſtis corporibus fortiora adhibenda erunt pharmaca, mollioribus debiliora, ex eiuſdem Galeni ſentẽtia, præcitato libro ſexto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Quod verò ad victus rationem attinet, abſtinendum erit ab acribus, ſalſis, & acidis, tum eduliis, tum potibus, ac à cunctis, quæ vitioſos ſuccos generare poſſent; quẽadmodum (Apollonij auctoritate) eodem loco præcipit Galenus: victúque alendi ſunt boni ſucci, faciliſque concoctionis, cum aliquo ex prædictis oleribus, ſeu fructibus permiſto. Et ſi ſanguineus præualuerit ſuccus, priuſquàm topicis vtaris medicamentis, vena ſecanda erit, ſi nihil impediat, interna, ſeu humeralis: etſi opus fuerit, iteranda venæ ſectio erit. Siquid verò venæ ſectionem prohibeat, vt in pueris infra decimumquartum annum, ſanguinis miſsio per affixas cum ſcarificatione cucurbitas ſcapulis fiat, aut per hirudines, eodem loco, ſeu in cubito admotas, veluti Neapoli conſueuimus. At ſi hæc non ſuffecerint, ex venis ſub lingua ſanguis quoque prædictis mittendus erit. Quòd ſi totius corporis plenitudo non adſit, ſed quiſpiam vitioſus redundarit in toto corpore ſuccus, is primò vacuandus erit, adhibito purgante medicamento, quod talem vim habeat, bilem ſcilicet educendi, ſi bilis; pituitam, ſi pituita, nigram bilem, ſi ſuccus melancholicus redundarit. Vacuato autem corpore, medicamenta, quibus adſtringendi facultas ineſt, admouenda ſunt à principio: conſequenter verò his, quæ vim diſcutiendi obtinent, admiſcenda erunt. Primò tamen moderatis, quæ ſuprà retulimus, vtare. Quòd ſi ea non ſuffecerint, omphacio cum vino auſtero, & ſubaſtringente vtaris, aut rhus, quod ſumac appellant, oleæ, ſeu myrti albæ folia cum prædicto vino decoquantur, quo oris collutiones fiant: necminus & gallarum decoctum cum vino confert, gallas inſuper contuſas, ſi in aqua decoquas, & cum præcolato decocto parem menſuram mellis permiſceas, rurſúſque decoquas, donec ad mellis craſsioris ſpiſsitudinem redigatur, maximo remedio erit, vt inquit Aetius, præſertim pueris, & inueterato iam malo: prædictis verò deinceps, ſi malum eis non cedat, fœnumgræcum, meliſotum, glycyrrhizæ radicem, myrrham, aut aniſum permiſcere poteris, aut etiam ſal ipſum, ſi robuſtiora corpora fuerint, mandendæ inſuper ſunt oliuæ muria conditæ, cùm adſtringant & diſcutiant, Apollonio teſte, nec minus portulaca melle tincta, ſi manducetur, confert. Ex erui quoque farina, & melle apthæ extergendæ ſunt: & demum galla cum melle illinenda erit, vt auctoritate Archigenis, Galenus approbat, eodem ſexto de compoſitione medicamentorum ſecundum loc. ſimiliter miſy, alumen, & rhoẽm cum melle. In perfectis etiam, & duris corporis, ex propoſito idem Galenus eodem loco, miſyos vſum cum vino adſtringente per omnia commendat: poterit autem huius medicamenti vis (vt ipſe inquit) tum intendi, tum remitti, prout magis, vel minus vinum fuerit adſtringens: & prout craſsius, aut liquidius efficitur pharmacum ex miſyos, ac vini miſtura. Porrò ſi in putredinem aphthæ vertantur, quas amplius aphthas appellare non conuenit, eodem Galeno teſte, præclarè facit (vt inquit Aëtius) ex gallarum decocto, & melle præſcripto illitio: nec minus egregiè facit, centaurij minoris exuſti cinis, illinitus cum melle: priuatim verò conuenit cornu cerui tritum, aut atramentum ſutorium vſtum, cum melle etiam tritum, ſeu æris ærugo, ſiue ſquama ſimiliter cum melle: ſiccum item pharmacum, quod ex roſarum floribus, rhoẽ, croco, & coſto conſtat, magnopere confert, ſi cum melle illinatur, eodem Aetio auctore, ſi verò proſerpant aphthæ, quæ nomæ appellantur, ſummè eis facit fœniculi radicis vſtæ cinis (ex monumentis Archigenis) per ſe, & cum melle illita, vt inquit Aëtius. Item amurca in æreo vaſe, donec in mellis craſsitudinem cogatur, decocta, ac illita: nec minùs confert gallarum, aluminis, & balauſtiorum puluis, æquales ſingulorum partes aſſumens, per ſe, aut cum melle illitus.

cap. vlt. Victus ratio. — *Sanguinis miſsio.* — *Purgatio.* — *Topica qualia adhibenda.* — *cap. vlt.*

Περὶ κατάῤῥου, βράγχου, καὶ κορύζης.

De deſtillatione, raucedine, & grauedine.

CAP. XLIII.

CONTINGIT nõ raro, vt capite malè affecto, ſuperuacaneum quoddam ex eo in ſubiecta membra confluant, promptiſsimè quidem in os, & nares impetum faciens, Galeno auctore, ſexto de ſanitate tuenda: & licet diuerſas ſuſcipiat nomenclaturas, pro partium diuerſitate, quæ excrementa ſuſcipiunt, vt dicemus, tamen quo nomine nuncupetur ea affectio, quæ communis eſt omnibus, haud admodum liquet: nam (vt Celſus inquit, libro quarto cap. ſecundo) Hippocrates κόρυζαν nominare conſueuit, nunc verò (vt ipſe aſſerit, & nos quoque obſeruauimus) apud Græcos in grauedine hoc nomen ſeruatur, velut deſtillationes κατασταγμοὺς appellãt. Cùm itaque capitis fluxio ad ſubiectas partes indifferenter nullam habeat propriam nomenclaturam: nec apud Græcos, nec apud Latinos, ſeu Arabes, poterimus prout abuſus inſueuit, & Græcum nomen ſignificat κατάῤῥουν Græcè, Latinè defluxionem appellare: Cælius Aurelianus libro ſecundo capite ſeptimo, influxionem nũcupauit, communiſsimè tamen vocabulo ipſo vtẽs. Nam ſi communiter ſumatur pro omni defluxione, quæ ex capite ad pulmonem per aſperam arteriam fluit, aut pro omni ea quæ à capite per venas ad partes inferiores defluit, intelligi debet, Galeno teſte, commento aphoriſm. 12. tertij libri, propriè autem κατάῤῥουν Græci nominant, vt idem Galenus aſſerit libro tertio de cauſis ſympt. cùm quod ſuperuacaneum eſt, à cerebro in os defluat; quem etiam Latinè propriè deſtillationem nuncupare debemus: velut ſi in nares excrementorum defluat, κόρυζαν Græci, grauedinem Latini appellant. At ſi in fauces, vt inquit Galenus præcitato loco, aut in laryngẽ, vt ſexto de ſanitate tuenda ipſe aſſerit, ex capite excrementa decidãt, βράγχος à Græcis, raucitas à Latinis nominatur affectio: nam principio vocem raucam facit, procedente verò tempore paruã. Si verò longiùs etiam procedit malum totam adimit, vt patet eodem ſexto de ſanitate tuen. quãuis Paulus velit, cap. 28 lib. 3. Quod ſi excremẽtitius hu-

cap. 9 — *Quod modis deſtillatio dicatur, ſeu defluxio.* — *Deſtillatio nõ communiſsime ſumpta differẽtias plures. 3. de cauſis ſymp. ca. 4* — *cap. 9 Loco citato.*

mor per palatum, ex capite in fauces decumbat, κατάῤῥους Græcè, Latinè deſtillatio nominari debeat, ſi verò in guttur, & aſperam arteriam deſtillet, vocatur tunc malum Græcè βράγχος, vel ἀφωνίαν: conciliari tamen cum Galeno poſſet de catarrho, quòd & ſi per palatum in fauces excrementum aliquod defluat, adhuc in ore ſuſcipitur; à quo & tum gula, tum aſpera arteria excrementi decurſum excipiunt, eodem Galeno auctore, ſexto de ſanitate tuenda. ſunt enim fauces ſpacium illud laxius, quod inter gulam, & guttur præiacet, vt liquet commento aphoriſ. 34. quarti libri, & tertio prognoſticorum. quapropter & os cum his ſimul afficitur, & ore affecto, ac ſuperuacaneum excipiente, contingit, & eas quoque coaffici, vel dicas faucibus exiguum excrementum ſuſcipientibus fieri etiam catarrhum, quoniam vox nondum mutatur, & rauca redditur. Sic etiam de brancho diſſerendum erit, nam raucitas nedum gutture affecto, verumetiam & faucibus ipſis, multo tamen humore imbutis ſuperuenit, velut ex Galeni ſententia aſſeruimus: ſunt enim ambo vocis organa, vt ipſe inquit ſeptimo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos: præcipuè tamen fieri conſueuit, ſi in guttur, & aſperam arteriam excrementitius humor deſtillet, vt inquit Paulus. Cæterùm, ſi in alias partes capiti ſubiectas ab eo fluxio procumbat, pro partium varietate diuerſas ſuſcipit nomenclaturas, vt ſi in gurgulionem vua, aut ſi aliter in tumorem attollitur, alio nomine, ſi in glandulis, quæ in oris termino vtrinque iacent, antiades, ſi in iis, quæ proximæ eis ſunt, pariſthmiæ nuncupantur. Si in reliquas partes aliam quandam appellationem ſuſcipiunt, de quibus omnibus modò tractare non intendimus, ſed de tribus duntaxat prænominatis fluxionibus, catarrho videlicet propriè dicto, coryza, & brancho, hoc eſt, de deſtillatione propriè dicta, grauedine, & raucitate verba faciemus: Eſt autem tum his, tum reliquis omnibus non nominatis vitiis commune (vt inquit Paulus) deſcenſus excrementitij humoris ex capite in ſubiectas partes: quem deſcenſum, defluxionem, ſeu deſtillationem (quamuis communiſſimo vocabulo) nuncupare fas erit. Quod autem in hac affectione cerebrum primò oblæſum ſit, liquet ex Galeni verbis, tertio de cauſis ſymptomatum, cùm dixit catarrhi, & coryzæ cauſa eſt cerebrum: & poſt pauca, iterum dicebat, ergo qualis in ventre paſſio ex mala concoctione fit, tale eſt in cerebro prædictorum vtrunque; patere inſuper illud poterit & ſexto de ſanitate tuenda: quo loco capiti in prædictis affectionibus proſpiciendum eſſe iuſſit, tanquam ipſius mali fonti. Ex ipſiuſmet quoque cerebri operationibus oblæſis, ac ex eiuſdem excrementis quantitate, & qualitate mutatis, confirmari poteſt. Quanquam cum eo in grauedine nares coafficiantur, in deſtillatione, ſeu catarrho, os ac interdum fauces: in raucitate larynx, ſeu aſpera arteria, aut ipſæ quoque fauces, ſi immodico humore imbutæ ſint: Affectio ipſa ſymptoma eſt in genere excretorum immodicè, vt Galenus inquit, eodem tertio de cauſis ſymptomatum, quod quidem interim ad ipſius cerebri intemperiem conſequitur calidam, vel frigidam, quo caſu vt ſimillaris pars ipſum afficitur. Interdum verò eo impleto, & velut inſtrumento oblæſo ſymptoma hoc excitatur, vt Galenus teſtis eſt præcitato libro tertio de cauſis ſymptomatum. At tibi declarabunt, quænam fuerit capitis diſpoſitio ſiue calida, ſiue frigida, qualitas, & quantitas excrementorum, necnon cauſarum, quæ præceſſerunt contemplatio, Galeno auctore, tertio de locis affectis. Cùm itaque cuiuſlibet defluxus ex capite ad iam dictas partes cauſa ſit intemperies calida, aut frigida, cerebro tamen vt parte ſimilari affecto, aut multitudo vaporum, ſeu humorum in eo contentorum, ſi vt inſtrumentalis pars, cerebrum ipſum affectum ſit: quanquã eius affectio quoquomodo fiat, ſimilis ſit affectioni ventris ex mala cõcoctione, vt patet eodem tertio de cauſis ſymptomatum: propterea ſingulæ diſpoſitiones propriis indiciis inueniendæ ſunt. Nam ſi frigida fuerit, tum ex quantitate excrementorum, quæ maior erit, tum ex qualitate, quòd frigida, ac minimè mordacia ſunt, cognoſces, caputque vndique & frons iis diſtenditur, ac meatus, quos ethmoides vocant, clauduntur ne vox deorſum per nares tranſmeet, vt inquit Paulus frigidáque præceſſit victus ratio, temperamentum potiſſimum cerebri, ac ætas, tempus anni, regio, ac aëris conſtitutio aquilonia. Hæc nãque frigida cerebri intemperies cogens amplius, & comprimens quodãmodo caput (velut manus ſpongiam aqua imbutam) exprimit cerebrum ipſum, quo fit, vt ad loca capite inferiora eius excrementa decidant: adhæc cum quod ad ipſum cerebrum prouenit pro nutrimento, ſua frigiditate concoquere non poſſit, effectum ei velut excrementum, iterum ad infernas partes illud conuertitur, cùm nequaquam continere valeat: nec minùs cùm ex infernis partibus in ipſum vapores aſcendant, nequaquam digeri, ac diſcuti ab eo valent: qui iterum multiplicati, ac craſſiores redditi, vt ad ſubiectas partes delegentur opus eſt, nullam ſiquidem in parte aliqua corporis plenitudinem digerit hyems, vt inquit Galenus commento aphoriſm. 13. tertij libri. Quare nec frigiditas confert, etenim frigida intemperies dum nihil abſumit humoris quodammodo incremento confert, eodem Galeno auctore, ſexto de ſanitate tuenda, & primo de morbis vulgaribus: qua ratione etiam fit, vt ex accidenti propter frigidam intemperiem cerebrum repleatur, ac vt inſtrumentum à plenitudine infeſtetur; id quod præter iam dicta, ſi ex frigidis ſuccis fiat, dignoſces ex capitis, tum diſtentione, tum grauedine, citra tamen calorem, ac mordacitatem oculorum, ſeu faciei rubedinem: præceſſeruntque nonnulla, à quibus caput facilè repleri frigidis humoribus potuit, vt nimia repletio, & præſertim frigidorum alimentorum, ac potuum, aut frequẽtes cruditates aſſumptorum ciborum, qui in ventre incocti perſeuerantes nequaquam infra excernuntur: iis quoque ſi febris ſuperueniat, ab ea iuuantur, Paulo auctore, præcitato loco. At ſi ex æſtu grauedinem quiſpiam, deſtilationem, ſeu raucedinem concipiat, his particulæ quæ fluxionem ſuſcipiunt, incaleſcunt, acris, tenuiſque humor deſtillat, tum per nares, tum per os, faciéſque rubeſcit, & naſus, vt idem inquit Paulus. Hos etiam magna ex parte febris comitatur, quamuis ab ea minimè iuuentur, tumeſcere inſuper facit naſum, & interim exulceratur tum naſus ipſe, tum reliquæ partes fluxionem ſuſcipientes, cùm ea acrior fuerit, Hippocrate auctore; libro de veteri medicina: & ſi manum fronti capitíque admoueas, immodicè calentes has partes reperies, quòd ſi ætas, temperamentum, habitus, an-

ni tem-

Marginal notes: *Paulus cũ Galeno cõciliatur.* — *Cap. citato.* — *3 prognoſti. commen. 16* — *cap. 8* — *De quibus differentiis tractabitur.* — *Quid ſit omnibus cõmune.* — *Quæ pars afficiatur.* — *cap. 4* — *cap. 9* — *Quis præter naturam affectus.* — *cap. 4 cauſa.* — *Loco citato.* — *Cauſarum cognitio.* — *cap. 5* — *cap. 4* — *Si ex frigida cerebri intemperie ſigna.* — *1. de morbis vulgarib. comment. 2 comment. 7* — *Si ex calida intemperie ſigna.* — *circa ſi. 6.*

ni tempus;regio,aëriſque conſtitutio præceſſerint, ac fuerint calidæ, certius id manifeſtabunt. Eſt autem huius defluxus cauſa, calida cerebri intemperies, non ſiquidem cogens, ac conſtringens, veluti frigida, ſed cerebri humores extenuans, ac diſſoluens; attrahendo quoque per ſe, & ipſa caput replet,præſertim vbi vinum vltra modum potatum fuerit, aut copia ciborum, calidorumque præaſſumpta, aut balnea calidiora, ſeu largior perfuſio capitis ex aqua calida præceſſerint,nam & hæc ſuapte natura caput replent,quemadmodum auſtri,ac auſtrinæ pluuiæ,& cũcta,quorum natura calida eſt, & humida: omnia nanque talia apta ſunt caput replere, vt teſtatur Galenus commento aphoriſm. 5. tertij libri: quo caſu præter iam dicta,aderit capitis quoque leuis dolor, ac grauitas cum manifeſto caliditatis ſenſu. Aptiores autem ſunt, qui temperaturam calidam capitis habent, vt ab externis cauſis in deſtillationes incidant, velut frigidam habentes temperaturam paratiores ſunt, vt ab internis cauſis deſtillationibus corripiantur. Verùm ſi raucedines, & grauedines in valde ſenibus fiant, concoctionem non admittunt, inquit Hippocrates, aphoriſm.40. ſecundi libri, cùm ex frigidis oriantur cauſis, & facultas eorum imbecilla ſit, ita vt eas concoquere non valeat, Celſus verò ſcriptum reliquit, quod ſi in nares ex capite deſtillat humor,leue eſt, ſi in fauces, peius; ſi vero in pulmonem,peſſimum eſt; quòd ſi in aſperam arteriam deſtillet, peius erit, quam ſi in fauces; non tamen ita peſſimum, vt ſi in pulmonem, quemadmodum cuilibet patere poterit. Cunctæ vero deſtillationes breues, & ſi neglectæ ſint, longæ eſſe conſueuerunt, vt idẽ inquit Celſus, nihilque peſtiferum, niſi quod pulmonem exulcerauit, eodem teſte: quanquam neque omnino ſalubris ſit, aut curatu facilis, ſi ex deſtilatione caput aſperæ arteriæ,aut ipſa eadem exulceretur, potiſsimum ſi ad eius cartilagineam ſubſtantiam peruaſerit, quemadmodum liquet ſeptimo de vſu partium:conſiderare itaque oportet,cuiuſque deſtillationis præcedentem cauſam, ac præhabitam diætam,atque ita remedia contraria afferre,vt inquit Aëtius. In vniuerſum autem pauco cibo,& quiete vtendum eſt, vitato etiam frigore, & calore,& præſertim ſi repentina fiat mutatio, modò ad frigus,modò ad calorem. Hæc nanque res(vt teſtatur Celſus cap.2.libri primi) maximè grauedines,deſtillationesque concitat: protinusque abſtinendum eſſe à ſole,balneo,vino,& venere idẽCelſus præcipit cap. 2. libro quarto. temperatus ergo eligatur aër, vt neque impensè calidus,aut frigidus ſit: verùm ſi cauſa fuerit frigida, parum ad calidum inclinet;ſi calida parum ad frigidum. Caueant ventos,cum auſtrinos,tum aquilonios,vitentque ſomnum longiorem,& diurnum, moderatus tamen in nocte confert; procurandumque erit, vt ſingulis diebus alui excrementa excernantur,ſi non natura, ſaltem arte, balanos, aut clyſteres adhibendo, abſtineantque ægri ab immodicis animi affectibus. Cibis vtantur concoctu facilibus,& boni ſucci cum frigidis aliquatenus, aut calfacientibus leniter permiſtis,prout diuerſa exigit diſpoſitio. Sorbitiones tamen maximè proſunt, vt inquit Paulus, aut amylum, ptiſana,oua ſorbilia, panis in aqua cum amygdalarum ſucco decoctus, aut cum pini fructibus, in cauſa frigida. Aëtius verò caſeum tenerum, ac recentem, tanquam vtilem, comeſtum commendat; & in frigida cauſa cauliculos braſsicæ, ipſamque braſsicam, coctos,& comeſtos: nec minùs ſi à ieiunis ipſimet cauliculi crudi edantur, butyrum quoque eis vtile exiſtit, & quibuſdam robuſtioribus porri quoque probè cocti, potiſsimùm in raucedine. In cauſa verò calida, lactucæ, cauliculos parumper ſeruefactos comedant, etiamſi in poſca ipſos intingant: poterunt quoque vti pane dulciario confecto ex amygdalis ipſis,& ſaccharo,aut ex pini fructibus, & ſaccharo confectis,ſi ex frigida cauſa ortum habeat defluxus; caueant vaporoſos cibos,vt cepas, allia, ſinapi,ac reliquos.Prædictorum autem ciborum quantitas, præterquàm quòd moderata perpetuò eſſe debeat,minor tamẽ in cœna, quàm in prandio ſit, & poſt cibum neque legant, neque ſcribant, Celſo auctore, cap.5. libro primo: pro potu deuitent vinum; loco cuius aqua hordei in calido defluxu,aut aqua,in qua parum radicis glycyrrhizæ, ſeu cinnamomi fuerit decoctum,in frigido vtantur,aut radicis glycyrrhizę decocto: vel ipſammet radicem dulcem cum cinnamomo,in frigida,ſeu cum hordeo,in calida fluxione decoquas. Poterunt quoque qui ex frigiditate defluxu corripiuntur, aqua mulſa pro potu vti, aut aquoſo vino, ipſius vero potus quantitas ſit exigua, nam procurata ſitis multum confert, vt Theodorus Priſcianus inquit libro ſecundo ad Timotheum cap. 7. Quod vero ad medicamentorum rationem attinet, ex Galeni ſententia, ſexto de ſanitate tuenda, in quouis defluxu ex capite ad ſubiectas partes, capiti ſaltem proſpiciendum eſt,ipſumque ſanandum, veluti mali fontem, ac firmandum modo liceat, etenim origo, & principium catarrhi è capite naſcitur, eodem Theodoro Priſciano teſte. Qua de re ſi ab ipſa caliditate ſincera,aut frigiditate fluxiones contigerint, & nulla alia facultate participauerint,ſic ſane ſedabuntur, vt inquit Hippocrates libro de veteri medicina, vbi ex frigido in calidum permutatæ fuerint, & ex calido in frigidum. Vbi itaque calida præpolleat intemperies, iis pugnandum eſt præſidiis, quæ dolori capitis ex tali cauſa contracto conueniunt,præſtátque æſtatis tempore eorum caput roſaceo perũgi potiſsimùm omphacino; frequentique balneo potabilis aquæ ægros fouere oportet, quo & calidos vapores, qui in capite ſunt, euocemus, & totum capitis temperamentum melius reddamus, Galeno teſte, eodem ſexto de ſanitate tuenda, ipſumque caput copioſiore aqua calida, moderate tamen perfundendum erit, vt inquit Paulus: nec propterea Celſo pugnabimus, qui protinus à balneo abſtinendum præcipiebat; nanque aut ſponte naſcẽtes aquas interdicebat, vel in frigida intemperie circa initia ipſum prohibebat. At ſi frigida intemperies caput infeſtet, calefacientibus,iuxta prææallegatam Hippocratis ſententiam, fluxio ſedabitur, in calidum intẽperie permutata: caput itaque nardino, rutaceóque oleo perungi debet, Paulo teſte, irinum verò non ſolùm illinitur, ſed etiam naribus inſtillatur, vel chamæmelino,ſeu anethino vtare. Verùm ſi nedum calida fuerit cerebri intẽperies,ſed calidi quoque in eo redundent ſucci,ac forte febris inuaſerit, totius corporis plenitudine exiſtente, ſanguinis mittendus erit ex externa cubiti vena, quæ humeralis dicitur, ſiquid eam non prohibeat, eáque iteranda erit, ſi opus fuerit, potius quàm ſemel multã quantitatem ſanguinis extrahere: at ſi quid eam

Prognoſtica. — *Curatio.* — *cap.7* — *Lib. 8 c 53* — *Victus ratio.* — *Medicamẽtorũ ratio.* — *cap.9* — *Loco citato.* — *Si ex calida cerebri intemperie fiat, curatio.* — *cap 9* — *Si ex frigida.* — *Si ex calidorum ſuccorum redundantia fiat, curatio.* — *Vena ſectio.* — *Purgatio.*

prohibeat, redundantes humores aliis euacuationibus purgare, ac deorſum trahere oportet, clyſteriis videlicet, cucurbitulis, frictionibus, ac purgantibns medicamentis; priùs tamen quàm ea tribuantur, concoqui, ac temperari calidorum humorum actimonia debet, ac eorum intemperantia: indigent enim hoc omnes fluxiones, quæ ex humorum acrimonia fiunt, teſte Hippocrate præcitato loco. Temperantur antem ſi ſyrupum viulaceum, roſaceum, ex nymphæa, papauere, aut ex cannis tribuas cum aqua hordei, aut decocto radicis glycyrrhizæ, ſeu borraginis. Tribuas vero vnc. j. & s. vel ij. ex prædictorum ſyruporum aliquo cum vnc. iij. ex aliqua prædictarum aquarum: quibus pluries aſſumptis purgare poteris ægrum ex caſsia fiſtula, ſeu manna vnc. ij. videlicet caſsiæ fiſtulæ, aut ij. vel iij. ipſius mannæ; & ſi videbitur addere poteris vnc. s. ſeu drach. vij. antidoti diacatholicon, ant decoctum trochiſcati agarici drach. j. vel ſcrup. iiij. capitique demũ applicentur ea topica medicamenta, quæ in
Topica. capite de dolore capitis cõmemorata ſunt, balneis item dulcis aqnę, ac reliquis, quę ſuprà in calida intemperiæ approbauimus, vtendũ; & cùm ſomnum ingreditur, diacodium ore contineat, ſæpiuſqne eo vtatur etiam ſi vigilet poteriſque eum in rabellis conficere velut Neapoli vtimur, præſertim his, qui liquidum medicamentum ipſum ſumere abhorrẽt; ſomnum etenim dulcem inferi, & reprimit influ-
Si ex frigidorum humorum redundantia fiat, curatio. xum, vt inquit Aëtius. Frigido autem redundante humore, præſertim in capite, per ea quæ talem purgant, medicamenta, corpus, & caput vacuabis: in quem vſum conferunt acres clyſteres, priùs tamen quàm purgantia tribuas medicamenta, ex roſaceo melle, ſyrupo de glycyrrhiza, aut de byſſopo, iuiubino, aut ex ſucco borraginis, præparari, ac concoqui redundans ſuccus debet, cum aqua betonicæ, aut ſampſuchi, & demnm pilulis ex hiera, & agari-
Purgatio. co confectis euacuari, aut ex pilulis arabicis, aureis, & interdum cochiis, ac ſimilibus, poſt quas (ſi videbitur) vnc. ij. aut parum plus, vel minus roſcidi mellis, aut ſyrupi ex pluribus infuſionibus roſarum exhibe. Idoneum quoque erit, poſt vniuerſalem purgationem medicamen, quod piruitam per os educat, præbere, ac à capite cucurbitulis, frictionibus, ſeu vinculis humores retrahere, ipſumq́; prædictis
Topica. calidis oleis irrigare. Item ſaccelli capiti ipſi admouendi ſunt, qui taliter componantur. Recipe hyſſopi, ſampſuchi, florũ chamæmeli, meliloti, ana drac. j. & s. florum ſtœchadis, ſpicæ, ſingulorum ſcrup. j. maſtiches, ligni aloës, maceris, cuiuſque drach. s. roſarum aridarum drach. iij. terantur ſingula, & in ſericum, ſeu tennem linteum lineum immittantur, ſacculnſque formetur, & coronali ſuturæ imponatur, quo etiam loco ſinapiſmus, aut igneum cauterium (vbi diuturnior fuerit affectio) vtiliter adhiberi poterit. In vtroque item defluxu ex calida, aut
Suffitus. frigida intemperie orto, ſuffimenta adhibere conuenit, ſi ex calida intemperie fiat, paretur vt infrà. Recipe mannæ, ſeu corticis thuris, ladani, maſtiches, ſingulorum ſcrup. s. ſantalorum rubeorum, & luteorum, & corallorum rubeorum ana drach. j. roſarum rubearum ſiccarum, incompletarum drach. iiij. fiat puluis, & (vbi vſu, exigat) carbonibus ignitis inſpergatur: frigida verò exiſtente cerebri intemperie, hoc modo ſuffimentum paretur, maceris, ligni aloës, ſpicæ, maſtiches, corticum ſeu mannæ thuris, ſingulorũ excipe ſcrup. s. hyſſopi, & ſampſuchi ſiccæ ana ſcrup. j. ladani drach j. florum ſtœchadis, & caryophillorum drach. s. roſarum rubearum ſiccarum drac. ij. vel iij. paretur puluis, & modo iam dicto vtare. Particularum verò (vbi ad nares fluxio decumbat, ſi calida ea fuerit) conuenit ex aqua
tepida per nares vaporem excipere; aut ex maluarum hordei, violarũmque, & florum chamæmeli *Si ad nares defluat.*
decocto; frigida autem fluxione exiſtente, ex ſampſuchi, hyſſopi, ſerpilli, betonicæ, pulegij, ſeu betæ decocto excipiendus vapor erit. Ex eiſdem quoque caputpurgia fiant, quæ inſuper parari poterunt ex his, que cap. de dolore capitis commemorauimus: verùm nequaquam fieri debent, niſi priùs purgatũ fuerit corpus, ac iam dictis medicamentis caput firmatum, aut ſaltem ipſi proſpectum; melanthij quoque, ſeu cumini vſti odorem ſuſcipere commendanit Paulus, frigida præſertim fluxione exiſtente: nec minus confert pulegium odorare: demittantur autem ſingula in ſerico, aut lineo linteo. Si verò in os *Si in os defluat.*
defluat calida fluxio, ex aqua hordei, violarum, aut maluarum decocto, cum glycyrrhizæ radice oris collutio fiat, frigida autem exiſtente fluxione ex hyſſopi, pulegij, ſampſuchi, ac aridarum ficuum decocto colluatur os; priuatim etiam & ipſi raucirati conferunt compoſitiones, quæ ſub lingua te- *Raucitati conferẽtia.*
nentur ὑπογλωττίδας Græci appellant, quo paulatim eis liqueſcentibus, aſperæ arteriæ ſummum, id quod ipſum defluit, ſuſcipiat, paulatim etiam relaxatis muſculis ipſius guturis. Hoc autem ex induſtria fieri oportet, ne tuſsis excitetur, fiet autem ſi ſupinus cubet, iuxta Galeni ſententiam, quarto &
quinto meth. meden. ac ſeptimo de compoſitione *4. method. cap. vlt.*
medicamentorum ſecundum loc. Talia ſunt pilulæ *5. method. cap. 12*
bechicæ dictæ, ac ea compoſitio, quam Neapoli a-
luſam vocamus conficitur autem ex amylo, tragacantha, amygdalis dulcibus, ſeu ipſarum oleo, & *7. de compoſi. medic. ſec. loc. ca. 1*
ſaccharo: poterit quoque hæc compoſitio in tabellis formari, nec minùs & id pharmacum ſub lingua tenendum erit; quod loch. de papauere nominant, ſi à cauſa calida raucitas fiat; & ſi à frigida, loch, quod ſanum, aut illud, quod de pino appellant. Sæpiùs quoque velnti lambendo, diutiſsimè ramen in ore tenens ſenſim, ac paulatim deglutiendo, aſſumat ex ſyrupo de cannis, aut ex dulcibus malis punicis, ex adianto, glycyrrhiza, ſeu hyſſopo, aut ex decocto, quod ex hordeo, radice dulci, vua paſſa, caricis, adianto, & hyſſopo paratum ſit, ſaccharum addendo, aut mel, ſi frigida fuerit cauſa. Præſtat itẽ *cap. 1*
(ex Galeni ſententia, eodem ſeptimo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos) glycyrrhizæ decoctum cum ſapa admiſtum: & ſi magis diſcutere, & extergere velis, caricarum decocto vtaris per ſe, aut cum aqua hordei, vel cum in aqua radix dulcis fuerit decocta. Reliqua, quæ pro curatione rancedinis conducunt, inferius requiras, cap. de tuſſi, priuatim autem valde confert, ſi ipſa glycyrrhizæ radix, aut eiuſdem ſuccus ſub lingua teneatur.

Περὶ φλεγμονῆς κιονίδος.
De inflammatione gurgulionis.
CAP. XLIIII.

INFLAMMATVR ſæpenumerò quædã, quæ circa os continetur carnoſa, in ſummo ſiquidem ore dependens, tanqnam aliquod vocis plectrum exiſtens, Paulo auctore, libro ſexto cap. 31. apparebit autem ea, ſi quis aperto plurimum ore

ore toto, linguam deprimat: hanc ipſam carunculam veteres Græci (vt inquit Galenus ſexto de cõpoſitione medicamentorum ſecundum locos) *cap.3* duobus nominibus appellare conſueuerunt. Nominant nanque interim γαργαρεῶνα, interim verò κίονα, quod à Latinis gurgulio, & columna dicitur: à poſterioribus autem medicis ferè omnibus Græcis (vt ipſe aſſerit) κιονίς, id eſt, columella, vocatur, quòd ſi quidam ſint, qui σταφυλὴν, id eſt, vuam ipſam nuncupent, eorum meminiſſe non præſtat: nam non particula ipſa, ſed vna aliqua eius affectio σταφυλὴ, hoc eſt, vua nominatur, cùm ſcilicet vuæ acino ſimile ſummum gurgulionis appareat, vt inquit Aëtius, cap. 40. lib. 8. hanc etiam ſolam gurgulionis inflammationis ſpeciem Hippocrates vuam appellat, vt liquet apud Galenum libro de tumor. præter naturam, in fine.

Duæ differentiæ inflammationis gurgulionis.

Fit autem vua cùm pituita de capite ad gurgulionem deſcenderit, & gurgulio præceps dependet, ac fit rubicundus, eodem Hippocrate auctore, libro ſecundo de morb. temporis autem progreſſu nigreſcit: & eodem libro dicebat, vuam fieri, cùm ſummã gurgulionis pars aqua impletur, & rotunda fit, ac perlucida, & ſpirationem intercipit: quanquam raro (vt teſtatur Galenus præcitato libro ſexto de compoſitione medicamentorum ſecundum loc.) hæc affectio circa columellam contingat, ſed valde ſæpè inflammetur, quemadmodum etiam & raro alia quædam affectio, quam lorum vocant, circa gurgulionem eriam accidit, cùm videlicet nimium ignitus gurgulio ipſe gracileſcit, & loro ſimilis propendet, vt inquit Aetius, vtrunque autem nomen (vt Paulus refert præcitato loco) à ſimilitudine factum eſt: nam ſi longior, tenuiſque fuerit, columella nuncupatur, ſi verò craſsior in rotunditatem creuerit, feratúrque deorſum, vua dicitur.

Circa principia.

Inflammato itaque gurgulione, quomodolibet aperto plurimum ore toto (vt diximus) ſiquis linguam deprimat, eam partem affectam eſſe viſu diiudicabit, nullóque alio indigebir ſigno. Quòd verò ea affectio inflammatio ſit, morbus ſiquidem in compoſitione primò (vt ſæpè diximus) ex dolore, tumore, rubedine ipſius columellæ, cum febre, ac deglutiendi difficultate di iudicabitur. Prouenit autem affectus hic, cùm ex capite ad gurgulionem ipſum fluxio defertur, quemadmodum ſexto de ſanitate tuenda, & tertio de cauſis ſymptomatum liquet: hæc inquam fluxio cùm ſanguinis, tum aliorum humorum à capite deſcendentium fieri poterit, verùm quo pacto id diſcerni queat, præcedenti cap. fuſius oſtendimus: quare vt hîc iterum repetamus, ſuperuacaneum duximus.

Pars affecta. Affectus. Cauſa. 6. de ſanit. tuen. c. 9 3. de cauſis ſymp. cap. 4 Prognoſtica. Tx. 21

Inflammato gurgulione ac in tumorem aucto, vtendum erit, omnibus moliminibus, præter chirurgiam, ipſum curare, ac extenuare, Hippocrate auctore, tertio prognoſticorum. nam quoad rubidus, magnúſque fuerit gurgulio cum periculo ſecatur, & ſcarificatur: & cum talem ſcarificationem, ſeu ſectionem ſanguinis fluor, & inflammatio comitabitur, eodem Hippocrate ac Galeno auctoribus præcitato loco. Quòd ſi interdum chirurgia vti oporteat, cùm videlicet pars gurgulionis ſumma maior, ac liuida ſeu orbiculata fuerit, ſuperior, verò tenuior, quem affectum (vt diximus) vuam appellant, vbi aluum ſubduxeris præſtabit manus admoliri, vt ipſimet teſtantur, ne æger ſtranguletur, potiſsimùm vbi aliis adhibitis medicamentis malum non cedat: nam neque in prædicta affectione ad eius exciſionem feſtinandum erit: quapropter vuæ vehemens inflammatio terrere quoque debet, Celſo auctore, lib. ſexto cap. 14. quò fit, vt in hac affectione abſtinentia neceſſaria ſit, vt ipſe inquit.

Curatio. Victus ratio.

Conuenit verò eadem ferè victus ratio, quæ in reliquis inflãmationibus, potiſsimùm autem in principio, conducit quies, media, vt ſexto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, Archigenis auctoritate, teſtatur Galenus. *cap.3* Quod verò ad curandi rationem attinet, vbi vniuerſum corpus humorum multitudine fuerit refertum, aut eorundem malitia vitiatum, priuſquàm ad localia remedia perueniamus, venæ ſectio, aut purgatio adminiſtranda erit; acréſque clyſteres adhibendi, vt & vniuerſum corpus euacuetur, humorumque momentum, qui ad affectam partem feruntur, transferatur: hoc nanque rationabile eſt, & multa experientia indicatum, ac cognitum, vt teſtis eſt Galenus, eodem libro ſexto de compoſitione medicamentorum ſecundum loc. qua etiam ratione Celſus dicebat, quòd & ſanguis rectè mittitur, & ſi id aliqua res prohibeat, aluus vtiliter ducitur.

Medicamentorũ ratio. Loco citato.

Si itaque corporis plenitudo adſit, vena cubiti ſtatim ſecanda erit (ſi nihil prohibeat) media, aut externa, prout maior, aut minor fuerit corporis plenitudo: cucurbitæque cum ſcarificatione ceruici affigendæ & ſi his nec cedat affectio, venæ ſub lingua ſecentur, eiuſdem Archygenis decreto: Aluus prætereà acri clyſtere, aut glande ſubducenda erit, reuulſionis nedum euacuationis gratia: in quem etiam vſum frictionibus, ac vinculis extremarum partium, cucurbituliſque cùm iuxta ſcapulas, tum iuxta nates vtare.

Venæ ſectio. Diuerſiones.

Vitiatis verò humoribus redundãtibus, qualiſcunque is fuerit, purgandus erit, & ſi ſimul cum ſanguine fluxerit: nec alienum erit ante purgationem (reuulſionis ſaltem gratia) humeralem venam in cubito ſecare, paucamque ſanguinis copiam extrahere, ac demum purgationem adhibere, concoctis tamen ac præparatis redundantibus ſuccis, ſi dabitur occaſio, quo etiam tempore clyſteribus vti poteris. Sit autem purgans medicamentum non validum, ſed leniendo vacuans, veluti manna, caſsia fiſtula, ſyrupus ex pluribus infuſionibus roſarum, aut violarum, cum quibus interim antidotum diacatholicon permiſceas, præſertim ſi redundans ſuccus, aut corporis natura eius qui purgari debeat, id exigat.

Purgatio.

His autem peractis, aut ſi neutrum prædictorum adſit, ſtatim ad curationem per localia remedia peruenire debemus, quæ eius naturæ eſſe debent, vt fluxionem reprimant; quemadmodum in aliis omnibus morbis, cui ex humorum influxu contingunt. Sint igitur adſtringentis facultatis, & ſiquidem moderatus ſit influxus moderatè adſtringentis, quæ auſtera priuatim dicuntur: vbi verò vehementior fuerit influxus, vehementioris adſtrictionis, quæ acerba nominantur: ambo enim adſtringunt, ſed debiliùs auſtera, vehementiùs autem acerba, vt patet quarto de ſimplic. med. facult. & ſexto de compoſitione medicam. ſecundum loc.

Topica quæ competant.

Collutiones itaque moderatè, ſiquidem moderatus fuerit influxus, ex palmulis decoctis, quandoque ſolá aqua, quandoque modico melle incocto, vel ex roſarum decocto, pampinorum vitis, rubi, cytinorum, ſiliquarum, radicum mori, & malorũ auſterorum, ac pyrorũ, ſorborum, interim cyperi parari poterunt. Fortiores verò (vbi vehementior fuerit influxus) ſunt, myrti, & baccarũ eius decoctũ,

4. de ſimplic. med. facultat. cap 7 6. de compoſit. medi. ſec. loc. ca. 3

& ex acerbis cotoneis malis, aut virgultorum tenerorum ilicis, arbuti, ſmilacis, & vniuerſi quercini generis, ſimilitérque & glandium, meſpilorum, item, & cornorum decoctum: at generoſiſsimum eſt gallarum decoctum, rhois culinarij, ac coriarij, myricæ fructus, vtriuſque mali punici floris, & putaminis: horum itaque vnumquodque & ſingulatim, & cum aliis decoctum in aqua gargarizandum exhibere oportet, iuxta Galeni ſententiam, ſexto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, & Aëtij præcitato loco: quin iuxta eorundem decreta, aridis quoque tritis columellam contingere opus eſt, ita vt ſummiſsè, & paulatim ad ſuperiorem, & extrinſecam regionem afferantur, & per cochleare, aut ſpecilli concauum ſupra linguam immittantur: ea his ipſis moderatæ quidem ſunt roſæ, & flos ipſarum, & prædictarum plantarum germina exſiccata, ac hypociſtis, & omphacium ſiccum. Et ſi frigidior fuerit fluxio, aloë, cyperus, & iunci rotundi odorati flos, ac rheon ponticum confert, pariter ſi fortioribus indigeas, rhus obſoniorum, ſiue culinarius conducis, balauſtium, cytini, malicorium, galla, & magis exactè cùm omphacitis fuerit: nec minùs conterunt hypociſtidis, vuæ acerbæ, ac glycyrrhizæ ſucci, ad ſolem æſtiuum exſiccati, adeò vt conteri queant. Vbi verò gurgulio à nimium adſtringentibus remediis compreſſus fuerit, tragacantho, ſarcocolla, & amylo vtendum erit. At vbi generatus affectus in gurgulione maiorem habuerit cauſam, impoſsibile erit ipſum per repulſoria perfectè ſanare, vt inquit Galenus, & maximè vbi ægri corpus fuerit humoribus multis refertum, aut particula affecta natura debilis: ob id igitur cogimur, ſæpe quidem in principio, ſæpius verò paulo poſt admiſcere quippiam ea diſcuſſoriis, & ſi dolor affuerit ſimul vehemens, etiam ex mitigatoriis. itaque tunc opus eſt vnicuique prædictorum pharmacorum aliquid ea diſcuſſoriis addere: & cùm hæc omnino multa ſint, à mollioribus auſpicandum erit: ab acribus nanque inflammata exacerbantur, cuius farinæ ſunt chamæmeli flores, fœnumgræcum, ſertula campana, anethum, althæa, radix iridis, mel, erui farina, thus, aut myrrha: & ſi mitigatoriis hoc tempore indigeas ex contuſa radice dulci, & melle, & dulci aqua pari menſura ſimul coctis, medicamentum paratum cũ prædictis admiſceas, aut id ſolum gargarizandum præbeto. Cæterùm tu perſpecta (vt Galenus inquit) inflammationis magnitudine, ac caliditate, & conſiderata influxus quantitate, ampliúſque copiam humorum in toto corpore per coniecturam aſſecutus, pharmaco, in quo aut adſtringentium, aut diſcutientium vis excellit, vteris. Procedente autem tempore, vbi iam dictis inflammatio non ceſſerit, diſcuſſoria medicamenta tuto adhiberi poſſunt, niſi ad duritiem vertatur ipſa gurgulionis inflammatio: nam tunc emollientibus medicamentis vtendum eſſet, quæ cuius naturæ eſſe debeant lib. quinto de ſimpl. medicamentorum facul. requiras: cuiuſmodi ſunt, & radix & folia althææ, ſemen lini, fœnumgræcum, & alia huiuſmodi, è quibus gargariſmata parari poſſunt: admiſcere eis item poteris hyſſopum, aut glycyrrhizam. Verùm ſi ad ſuppurationem inflammatio vergat, mitioribus collutionibus, & gargariſmis, eiſque concoquentibus vtendum erit: quo caſu præſtat decoctum ex caricis per ſe ſolum, aut aqua mulſa permiſtum, ſeu ſapa, aut ptiſanæ ſuccus, in quo vuæ paſſæ ſint incoctæ: radicis inſuper dulcis decoctum, aut furfurum lotura calida, id quod in reliquis omnibus ſeruandum erit medicamentis, vt temperatè calida ſint. Ea verò ſuppurata, poſt puris eruptionem extergentibus, & deſiccantibus medicamentis curari debet, aqua hordei cum melle roſaceo miſta, aut aqua mulſa, & reliquis huiuſmodi. Euenit etiam aliquando, vt citra inflammationem nimium humectus gurgulio laxior fiat, & propterea linguæ radici, ac faucibus propenſus incumbat, quemadmodum in deſtillationibus continuis contingit, Aëtio auctore; quam affectionem Græci γαργαρεῶνος χάλασιν, Latini laxatam columellam, barbari caſum vuæ appellant, quæ affectio quoniam eandem curandi rationem poſtulat, quam eius exigit inflammatio, propterea ſeorſum de ea pertractare noluimus. Pro ratione itaque confluentis ſucci venæ ſectio, aut purgatio præcipiatur, quibus corpus totum, ac caput primo vacuetur. His tandem peractis, collutionibus, gargariſmis, ac reliquis medicamentis aridis ſuperiùs deſcriptis vtaris, adſtringentibus ſcilicet, & exſiccantibus. Priuatim autem (vbi ſubalbidis, exanguior gurgulio ſit) ex origani triti in aqua & aceto decocti: ac caricarum cremore miſto ad gargarizandum vtitor: aut loco origani, hyſſopo vtare: apium quoque, & lauri folia trita, & vino, aut lentis decocto diluta, gargarizato, Appollonio auctore. Arida quoque medicaméta parabis ea gallæ omphacitis, aluminidis ſciſsi, ac ſalis ammoniaci partibus æqualibus, quibus tritis, ac ſimul miſtis expleto cochleari vuam contingito: hoc autem velut validiſsimo medicamento vtare, repellendi, ac diſcutiendi vim habente iuxta Galeni ſententiam eodem ſexto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. puluis autem, quo vtimur nos, hic eſt, Recipe piperis, cinnamomi ſingulorum ſcrup. s. corticum rhuris, & gallarum ana ſcrup. j. roſarum rubearum ſiccarum drach. ij. conterantur, ſimulque, & modo quo ſuprà vtare. His, qui caſum vuulę patiuntur ſic ſubuenimus, inquit, Trotula, puluerem zingiberis, pyrethri, & cinnamomi decoquimus in vino, & facimus gargarizare, & puluerem horum calidum vuulæ apponimus, tu autem vtare hoc medicamento, vbi ex pituita fuerit laxatus gurgulio. Marcellus autem libro de medicamentis cap. 14. braſsicæ crudæ folium leuiſsimè tritum commendat, ex eo verò ſuccum exprimito, quo vua cõtacta potenter ſubleuatur. Cinis item teſtarum ex oſtreis, aut hirundinum exuſtarum cinis tenuiſsimè contritus, cum melle miſtus, vuæ illitus prodeſt; ſimiliter ſi roſæ ſiccæ part. ij. & myrti part. j. cum aqua mulſa decoquas, & gargarizandum præbeas. Denique nonnulla medicamenta, præſertim compoſita conſulto hic ſcribere prætermiſimus, pro cura præſertim inflammationis columellæ, quæ cap. de angina ſtudioſi requirant. Verùm vbi cunctis iam dictis auxiliis gurgulionis malum non cedat, tam ſi oblongior, tenuiſque præter naturam fuerit, quàm ſi in rotunditatem creuerit, eius ſummo vuæ acino ſimili exiſtente, ne continuo irritatu tuſsis, vigiliæ, interim etiam ſtrangulatus ſubſequatur (vt inquit Paulus cap. 31. libro ſexto.) is excidendus erit, modo quo ipſe præcipit præcitato loco, ac Aëtius cap. 41. libro octauo. neque tamen feſtinandum erit ad eius exciſionem (vt diximus) Hippocratis auctoritate, libro tertio prognoſticorum,

Loco citato. *Loco citato.* *cap. 6. 7. & 8* *De laxata columella.* *cap. 53*

3 Prognoſt. tex. 21 *14 method. cap 13.* rum, & Galeni 14. method. meden. iis obſeruatis, quæ tum ipſe, tum etiam cum eo Galenus, eodem loco præcipiunt.

Περὶ ἀντιάδων φλεγμονῆς.

De glandularum iuxta linguam inflammatione.

CAP. XLV.

OMNIBVS hominibus caruunculæ quædam exiguæ naturales ex aduerſo in oris termino vtrinque iacent, Galeno teſte, tertio de cauſis ſymptomatum: has Græci ἀντιάδας (vt Aëtius refert cap. 48. li. octauo) Latini glãdulas barbaram ſectantes medicinam amygdalas appellant: quamuis Galenus non partes ipſas, verùm cùm ipſæ è defluxu, præſertim ex capite, tumore, aut inflammatione afficiantur ἀντιάδας præcitato loco nuncupauit. Paulus autem per ἀντιάδας, tum lib. ſexto cap. 30. tum lib. tertio cap. 26. ſcirrhoſum tumorem paristhmiorum intelligit. Si verò in contiguas his partes fluxio decumbat, ſeu inflammatio excitetur παρίσθμια, tum præcitato loco, tum commento aphoriſ. 26. tertij libri, idem Galenus appellauit dum aſſeruit παρίσθμια (quæ Latinè tonſillas vertunt) inflammationes eſſe locorum ad iſthmum attinentium: intelligit autem per iſthmum partem illam quæ os & gulam interiacet: nominatur autem ita per metaphoram quandam ab his, qui propriè dicũtur iſthmi, qui anguſti quidam terræ trãſitus ſunt, ſitæ inter duo maria. Hæ autem inflammationes nonnunquam ſolius tunicę ſunt, ventri, gulę faucibus, totique ori communis: nonnunquam verò (vt idem inquit Galen. pręcitato loco) & ſubiectorum ipſi maſculorum: quamuis has partes & non eorum inflammationem, tum Paulus libro tertio cap. 26. tum Aëtius libro octauo, cap. 45. παρίσθμια vocant, & Latini tonſillas vertunt, Celſum fortè putantes imitari, qui libro ſexto cap. 10. poſtquam de dentiũ dolore caput exegiſſet, de tonſillis, ac earum cura pertractat. At nunquid per tonſillas, id quod Græci παρίσθμια dicunt, partes quaſdam intelligentes ſubaudire velit, aut quas ἀντιάδας nuncupant, ſiue vtraſque, ex eiuſdem Celſi verbis haudquaquam percipi poterit, cùm dixit. Si vero tonſillæ ſine exulceratione per inflammationem intumuerunt, &c. Nos autem cum Galeno, quicquid alij ſentiant, per *ἀντιάδες quid ſint.* ἀντιάδας glandularum, quæ ſibi ex aduerſo in oris termino vtrinque iacẽt, præter naturam tumorem, *παρίσθμια quid.* ſeu inflammationẽ intelligi volumus, per παρίσθμια verò, cùm contiguæ his partes tale quippiam *li. 8. ca. 48* perpetiantur, à partibus ipſis affectis affectiones prædictæ fortaſſe tamen nomenclaturam ſuſcipientes. Deducto itaque ore manifeſte (inquit Aëtius) apparent glandularum tumores maiores, circa quidem inflammationem earum ſubſtantia concolores. Vbi verò inflammatæ fuerint, rubicundæ apparent, ac dolorem inferunt. Si verò partes eis pro- *Partes affectæ.* ximæ inflammentur, accidit ita affectus difficultas transglutiendi, dolor, aliquando etiam & febris eo- *Li. 8. ca. 45* dem Aëtio auctore, velut etiam glandulis ipſis inflammatis, nedum transglutionis, verumetiam & ſpirationis difficultas aderit: ex quibuſmet indiciis, & earundem partium inflammatio percipi poterit. *Affectus.* Quæ quiſnam morbus ſit, non ſemel duntaxat in præcedentibus diximus, nec opus erit eiuſdem inflammationis cauſas iterum repetere, cùm ſimilis *Cauſa.* eſſe poterunt cum his, quæ gurgulionis inflammationem efficiunt: priuatim autem (vt refert Aëtius) in modò dictis partibus inflammatio excitatur παρίσθμια præſertim infantibus adhuc lactentibus, ex hauſtu lactis, pueris propterea quòd multo cibo ſe explent, reliquis autem hominibus plerunque eue- *Prognoſtic.* nit à nimia meri potione, & à multa, ac auidiore deuoratione ciborum, maximè acrium, & aſperorum; frequentiſsimè nanque (vt idem teſtatur Aë- *Eodem loc.* tius) παρίσθμια, quæ tonſillas vocant, cùm partes ſint calidæ, & humidæ inflammationem incurrunt, quo etiam affectione magis arripiuntur hi, qui plurimo ſanguine abundant, necnon infantes, & pueri, vtpote teneram habentes miſturã, id quod Hippocrates, præſertim in pueris confirmauit, apho. 26. *Curatio.* 3. lib. quoniam verò tam ἀντιάδες quàm παρίσθμια dictæ, eandem ferè curationem exigunt, ac ſimilem victus rationem requirunt, non ab re propterea vtrarunque inflammationum cõmunem curationem hic conſcripſimus. Incipiente itaque inflamma- *Victus ratio.* tione cibum ſubtrahere oportet, vt inquit Aetius, qui verò afferuntur, modici ſint, ſorbiles, & ventri *loco citato.* commodi: cibus quoque in hac valetudine (Celſo auctore) lenis eſſe debet, ne exaſperet, verùm vbi tanta ſit inflammatio, vt ſpiritum impediat, à cibo (vt ipſe inquit) abſtinendum, neque abſumendum quicquam præter aquam calidam eſt, exhibendus itaque his eſt aquæ potus, præſertim febre ſimul irruente, aut aqua hordei, ſeu ea aqua in qua coriandrorum præparatorum ſemina fuerint decocta, aut etiam cinnamomi exiguum (& vt vno verbo dicam) ea victus ratio inſtituenda erit, quæ in reliquis in- *Medicamentorum ratio.* flammationibus. Quòd ſi leuis fuerit inflammatio, circa initia gargariſmi adhibendi ſunt adſtringentes, & repellentes, id quod præcipiebat Celſus, cùm dicebat, gargarizandumq́ue eſt ex reprimentibus, velut eſt roſarum, aut palmarum decoctum, mixæ, aut lenticulæ, aut ipſius etiam furfuris ac reliquorũ quę in principio inflammati gurgulionis aſſumuntur: cauendum tamen, ne mel in principio ad gargariſmos adiiciamus, ne per acrimoniam malum irritemus, vt Aetius inquit. Remittente au- *Animaduerſio circa topica adhibenda.* tem inflammatione, & decreſcente, mel in gargariſmos admiſcere conuenit, eodem Aetio, & Paulo teſtibus: quo etiam tempore calidiores gargariſmi proſunt, quanquam etiam circa initia medicamẽta actu tepida exhibenda ſunt, frigus enim nõ tolleant inflammata, ſicut neque plurimum calorem, vt teſtatur Aetius. Vbi verò vehemens fuerit inflammatio, adeò vt periculum ſuffocationis ſuſpe- *Venæ ſectio quibus competat.* ctum ſit, priuſquam adſtringentia medicamenta adhibeantur, vena cubiti incidenda eſt, præcepto Aetij, repetita etiam ſanguinis detractione, maximè ſi iuuenis ſit æger, & multo ſanguine abundet. Vena autem incidenda erit externa, aut ſi multo ſanguine totum corpus fuerit refertum, media primum, & deinde externa. Et ſi venter non probè egerat, iniiciendus eſt clyſter, aut glande immiſſa irritare oportet: nec abſonum erit, ſi cum ſanguine calidi, ac vitioſi ſucci redundarint, præſertim ſi fe- *Purgatio.* bris adſit, purgare medicamento vti, quod leniendo purget, quemadmodum præcedenti capite præcepimus. Poſt euacuationem reprimentibus quoque vtendum eſt medicamentis, ſuperius iam di- *Topica.* ctis, deinde ptiſanæ ſuccum, in quo decoctæ ſint vuæ paſſæ, gargariſent, aut calidam furfurum decoctionem, aut ſapam tepefactam; vel decoctum radicis dulcis, aut ficuum, & hyſſopi decoctum. ex-

trinſecus autem leniter ſouere conuenit ſpongiis expreſsis, ac madidis in aqua, in qua flores chamæmeli, althææ, maluarum folia, fœnumgræcum, ſeu ſertula campana fuerint decocta. Cataplaſmata quoque imponenda ſunt ex farina hordei, ſeminis lini, aut fœnigræci, aut his ſimul miſtis: verum ſi ex vſu acriorum collutionum, ſeu gargariſmorum inflammatio exaſpereretur, & mordacitas inde accidat, Aëtij decreto, leniores gargariſmi colluendi ſunt, qualis eſt ſuccus ptiſanæ tepidus, aut lac etiam tepidum: permanente verò, ac immorante diutiùs inflammatione, atque vbi tonſillæ ipſæ ſubrubri coloris fuerint, neque meliùs à prædictorum remediorum admotione habuerint, permutationem in pus expectare oportet: citò enim tonſillæ abſcedunt, ex Aetij ſententia. Dignoſces autem (vt ipſe inquit) quoniam inflammationis ſigna augeſcunt, & exacerbationes ad veſperam fiunt fortiores cum horrore, & inæqualitate, aliquando etiam cum febre: quare hoc tempore coadiuuare oportet, vt quàm citiſsimè ſuppuratio fiat, adhibeantur propterea gargariſmi calidiores, velut aqua mulſa calida, & decoctum caricarum, ac hyſſopi cum radice dulci. Extrinſecus verò cataplaſma imponatur, ex eiuſdem Aetij ſententia, ex hordeacea farina, & fœnogræco cum decocto caricarum, & althææ, ac melle, aut vapor aquæ calidæ intrinſecus, ſed aliquanto diutius admouendus erit, donec ea ſuppurentur, & per ſe aperiantur, vt Celſo viſum eſt. Confecto autem pure dolores minuuntur, & inflammationis tumor mollior redditus digito cedit. Quare tunc (vt Aëtius præcepit) acriores collutiones exhibendæ ſunt, vt abceſſus rumpantur: cuius generis ſunt pulegium, hyſſopum, tymum, calamintha, & thymbra in ſapa, aut aqua mulſa decocta, & gargarizata. Si verò pure ſubſtante non rumpuntur, hi tumores ex Celſi decreto, incidendi ſunt, deinde ex mulſo calido ad gargarizandum per ſe, poſtea etiam admiſto lenticulæ, vel roſarum decocto, atque id faciendum, donec in totum ſoluantur, ac penitus ad cicatricem perducantur, ex Aëtij, & Pauli ſententia. Modico autem tumore exiſtēte, ac exulceratione, furfurum cremori ad gargarizandum paulum mellis adiiciēdum eſt, & vbi plurima vlcera ſint, eodem furfurum cremore, vel lacte gargarizandum eſt, Celſi decreto. Modus autem ſectionis, ſi non per ſe aperiantur, ac ſituationis ægri, tum ante, tam poſt diſſectionem: ac patrato opere, quæ conducant auxilia, ab Aetio cap. 45. & 48. libri octaui: & à Paulo. cap. 30. lib. ſexti deſcribuntur. At ſi prædictis partibus cruſtoſa, peſtilentia, ac ſerpentia vlcera oboriantur, ſiue ex præcedente influxu, ſeu inflammatione, ſiue ex quauis alia cauſa fiant, nulla fluxione præcedente, ceu præcedentibus aphthis, vt in pueris euenire conſueuit, aut nonnullis virginibus, circa vigoris ætatem menſium purgationem appetentibus, totius corporis curatione præmiſſa, ac reliquis diuerſionibus, & iam dictis medicamentis adhibitis pro earum curatione, priuatim (vt Paulus inquit) exhiberi debet medicamen diamoron ex aqua calida, vel aqua mulſa, quæ roſarum inſperſarum florem obtineat, vel coſtum, vel rhus ſiccum, ſeu decoctum. Aetius autem gargariſmos probat ex lenticulæ, myxarum, ac palmarum, ſeu furfurum decocto cum melle, & ptiſanæ ſucco: & poſt principium, hydromeliti iridem, coſtum, ac ariſtolochiam infarciendum præcipit, vel ſuccum pharmacum ex rhoe, flore roſarum, croco, & coſto adbibendum. At Paulus ex malo punico dulci cum cortice tuſo ſuccum exprimit, & eius partes ſex aſſumit, quæ vni mellis miſtæ coquuntur, donec eis mellis ſpiſsitudo ſit, quo medicamento perūgi tonſillas præcipit. Similiter ſi partes duæ gallæ omphacitidis ſumantur, aluminis vna & ſalis ammoniaci toſti tantundem, & aridum medicamentum ex eis apparatum approximes. Verùm vbi poſt acria, irritantiáve medicamenta, ægri dolorem ſentiant cùm radicis dulcis decocto amylo, ſeu tragacantho lenire oportet; & vbi vlcerum depaſtio conſtiterit, lacte gargarizandum erit, reliqua autem medicamenta à Paulo requiras, præcitato cap. 26. lib. 4. & ab Aetio cap. 46. lib. 8.

Si abſcedãt tonſillæ ſigna.

Serpētium vlcerũ eodē loco ortorũ curatio.

Περὶ συνάγχης. *De angina.*

CAP. XLVI.

NON procul à iam dictis partibus alterum morbi genus, ſi quod aliud quoque vitium acutiſsimum exiſtit, vt Trallianus refert libro quarto cap. primo, peſtiferum, atque acutum, vt Celſus inquit lib. 4. cap. 4. quod quidem à veteribus Medicis, vtpote ab Hippocrate κυνάγχη appellatur, vt 3. prognoſt. liquet: quanquam idem affectus 4. de ratione vict. ſiue Hippocratis ſit, ſiue alterius auctores, συνάγχας nominetur, ἀπὸ κυνάγχειν ἢ συνάγχειν, hoc eſt, à ſuffocando dicta, à Latinis angina. Poſteriores autem Græci vt Alexander, & Paulus, ac quidam reliqui ante eos, quorum Galenus meminit, licet non nominatim, quarto de locis affectis, & commento. aphori. 34. quarti libri, affectum hunc quadrifariam diuiſerunt, prout quatuor diuerſæ partes in eo affici poſſunt: nam internis gutturis muſculis inflammationem patientibus συνάγχην, externis verò παρασυνάγχην nuncupaut, pari modo interioribus faucium muſculis inflammatis κυνάγχη, externis verò παρακυνάγχη ab eiſdem appellatur, vt idem Galenus teſtis eſt præcitatis locis, Paulus cap. 27. lib. 3. & Trallianus præcitato loc. Verùm quoniam, vt Galenus inquit eodem quarto, de ratione victus in morbis acutis, ad curationem nominibus opus nobis non eſt: nam tum primùm homines res ipſas neglexerunt, cùm nimio ſtudio nomina quærere inciperent. Propterea ad rem ipſam deuenïētes dicimus, anginam inflammationem eſſe muſculorum gutturis, aut faucium: per anginam intelligentes omnes iam dictas inflammationes, tam ad guttur, quàm ad fauces peruenientes, per fauces internum oris locum, vbi ſimul gulæ, & gutturis partes extremæ conueniunt, per guttur verò eam aſperæ arteriæ partem, quę eſt velut caput eius, muſculos autem earundem partium voco, tam internos, quàm externos, omnium prędictarum partium indicia communia ſunt, Celſo, & Aetio teſtibus, tranſglutiendi tum cibi, tum potus difficultas, ac ſpiritus, vt Celſus inquit, eis includitur: Iuxta Galeni verò ſententiam in cunctis ſpiratio quoquomodo deterior redditur, nullo exiſtente, vel in thorace, vel in pulmone vitio, qui in hoc, velut in reliquis, Hippocratem ſectatur. Verum vna pars cùm afficitur, ab altera diſcerni poterit, velut magis, & minùs tranſglutiendi difficultas, ſiue ſpirationis noxa fuerit, ac reliquis indiciis, nam vbi interni muſculi gutturis fuerint affecti, nihil coloris, caloris, & mollis conſpicuum erit, nec ceruice, nec in faucibus,

Ale. lo. cit. Pau. 3. c. 27 3 Prognoſt. tex. 16

4. de ra. victus, tex. 30

4. de lo. aff. cap. 3

Anginæ differentiæ quatuor.

4. de ratio. vic. com. 70

Angina quid ſit.

Partes quæ afficiuntur.

Communia ſigna.

Celſ. lo. cit. Aet. lib. 8. cap. 47.

tex.16. *Propria ſigna cuiuſlibet partis affectæ. c.3.* cibus, vt 3. prognoſt. teſtatur Hippocrat. adeóque ſpirationis difficultas augetur, vt non niſi recta ceruice trahatur aër, ſenſus quoque anguſtiæ, ac dolor plurimus in gutture erit, & febris non leuis: vox inſuper ſimul cum ſpiratione læditur, vt patet quarto de Locis affectis. Externis verò duntaxat ipſius gutturis muſculis inflammationem patientibus, prædicta omnia aderunt, remiſsè tamen: nam neque anguſtiæ ſenſus, neque dolor, licet circa guttur adſint, adeò vehementes erunt, pariter nec ſpirandi difficultas. At ſi dolor ferè prædictis ſimilis adſit, calorque, rubor, ac moles fauces offendant, quæ omnia aperiendo os, ac linguam deorſum comprimendo, oculis cerni poſſunt, nec admodum difficulter ſpirent, fauces ipſas affectas eſſe iudicabis: interdum etiam lingua ipſa ſimiliter cum faucibus coafficitur, quẽadmodum vbi non ſolùm fauces, ſed ceruicem quoque rubor occupauerit, & fortè pectus comprehenderit: nec vehementer ægri dolore affligantur, nec ferè difficulter ſpirent, & extrinſeeus partes circa fauces inflammatæ cuilibet apparebunt, exteriores earum partes affectas eſſe nemo verebitur. *Affectus quis ſit anginæ.* At quæcũque prædictarũ partiũ affecta ſit, affectus ipſe morbus erit in compoſitione primò, & propriè in magnitudine, cùm inflammatio ſit: quem *Signa eiuſdem.* tum ex iam dictis, tum etiam ex dicendis indiciis, facilè percipere valebis: nanque æger nec cibum de- *Cauſæ.* uorare, nec potionem poteſt, difficulter ſpirat, po- *cõment.30.* tiſsimùm vbi gutturis partes afficiantur, interim o- *cõment.18.* re conniuet, quandoque eo aperto aërem trahit, fe- *4. de ratio vict. com. 20.* briſque ſæpius aderit: accidit etiam eis potum aſſumptum quandoque ad nares reflecti: dolore quoque afficiuntur, & excedente interdum inflammatione, & lingua, & fauces in tumorem attolluntur. *Quod nedũ ex calida, ſed ex frigida quoque fluxione fieri poſſit angina.* Omnium autem prædictarum inflammationum ortus ex fluxione eſt, eius præcipuè, quæ ex capite defertur, quemadmodum Galenus teſtatur quarto de ratione victus in morbis acutis: & quamuis flu- *3. prognoſ. commẽt.18.* xio hæc magna ex parte bilioſior ſit, eodem Galeno auctore tertio prognoſt. ita vt præcipuè eryſipelas, aut inflammationem eryſipelati ſimiliorem committat: tamen eodem 4. de ratione victus in morbis acutis, vt quarto de cauſ. pulſuum, tum ex calida, acrique ac tenuis ſubſtantiæ humoris fluxione, tum etiam ex frigida, pituitoſa, craſſa, ac glutinoſa prouenire poſſe fatetur: quod nequaquam negare viſus eſt eodem 3. prognoſt. & commento aphoriſ.34.lib.4. quinimo acres ipſas, ac tenues fluxiones, propterea quòd per anguſtiores venas facilè penetrant: tales autem ſunt (vt ipſe refert) quæ guttura ambiunt, in ipſum potiſsimùm decumbere ait. Contrarium autem in craſsis, frigidis, ac viſcoſis contingit, quod cùm non ingrediantur vniuerſas venas quæ admodum ſtrictæ ſunt, in capaicoribus detentæ, velut eæ ſunt venæ, quæ in faucibus exiſtunt latiores, quàm eæ quæ gutturis, in ipſis ſiquidem impactæ in præter naturam tumorem eas attollunt: ex quibus Galeni verbis liquidò conſtat, nedum anginas ex calidis ſuccis, verùm etiam frigidis oriri poſſe, ac potiſsimùm vbi fauces inflammãtur ex frigidis ſuccis ortum habere; vbi verò gutturis partes ex calidioribus, ac tenuioribus. Verùm *Si ex ſanguine copioſo fiat, ſigna.* quo pacto fluens redundans ſuccus percipi valeat, a lis quoque notis oſtendere conabimur: nanque gutturis muſculis inflammatis ſi ex ſanguine copioſo confluente inflammatio exoriatur, ſpirandi, ac deglutiendi difficultas maxima erit, maxima quoque anguſtia, & grauitas coniuncta erit, ac febris nõ exigua, corpuſque totum, ac caput plenum ſanguine videbitur. Temperamentum, habitus, ætas, anni tempus, regio, ac aëris conſtitutio, præcedenſque victus ratio ſanguinis redundantiam atteſtabuntur. *Si ex bile ſigna.* Bilioſa vero in prædictis muſculis defluxione decumbente, quæ magna ex parte eſt, præter ſpirationis, & deglutitionis difficultatem, quæ nõ adeò vehemens, vt in prædicta aderit, velut nec anguſtia, citra ferè grauitatem plurimùm dolorem, ac intolerabile quoddam incendium circa guttur ſentient ægri, morſum, ac acrimoniam, ſitim, ac oris amaritudinem; ſimulque acuta febris aderit magis: nec minùs temperamentum, ætas, & habitus, præcedenſque victus ratio, ac reliqua redundantem bilem manifeſtabunt. At ſi circa fauces prædictorum humorum fluxio fiat, ex maiori mole, calore, diuerſoque colore, præter iam dicta, vna ab altera ſecerni poterit: minor enim moles, maiorque calor. ac rubor ad flauum inclinans in bilioſa fluxione aderunt, velut maior moles, minorque calor, rubenſque color ad opacum inclinans, decumbentem ſanguinem indicabunt. Quòd ſi miſta fluxio fuerit ex *Si ex frigidiori fiat ſanguine ſigna.* vtriſque, & permiſta quoque iam dicta incidia erunt: & prout magis, & minus alter reliquum ſuperat, vincent quoque vnius, vel alterius iudicia. At ſi frigidus, craſſuſque ſanguis, ad prædictas confluat partes, præſertim fauces quas potiſsimùm (vt diximus Galeni auctoritate) infeſtare ſolet, paucus aderit dolor, tumor ferè citra ruborem, aut cum exiguo, & obſcuro laxior quodammodo apparebit, licet interdum craſsiori exiſtente humore durus conſiſtet, febris nulla aderit, aut fortè exigua, & lenta. Corpus totum, ac præſertim caput pituitoſo ſanguine refertum erit, ac proinde temperamentum, ætas, habitus, tempus anni, præcedens victus ratio, ac reliqua, id prompriùs indicabunt: cùm omnia frigidi ſanguinis, ac pituitoſi redundantiam atteſtentur. Verùm præter iam dictas cauſas Hippo- *2. de morbis vulga. ſect. 2. poſt medium. 4. de loc affe. Cap.3.* crates ſecundo de morbis vulgaribus, & Galenus quarto de locis affectis, quos ſectati ſunt Paulus, & Aëtius ex luxatis ad anteriores partes ceruicis vertebris anginam ipſam oriri poſſe fatentur. Vnde cauus apparet locus, & cùm extra attingitur, dolore afficitur, vt inquit Aetius, atque hæc ſpecies (vt ipſe refert) propriè κυνάγχη à veteribus eſt appellata. In qua etiam lingua ex propriis locis excedit à luxata vertebra iuxta radicem ſuam impulſa, infeſtatque magis difficultas circa reſpirationem. Vnde coguntur aperto ore ſemper hiare, atque aërem attrahere, & circa ſoffocationis periculum (vt Galenus *Loco citato.* inquit quarto de locis affectis) laborantes difficul- *2. de morbis vulgar. ſect. 2. poſt medium.* ter deglutiunt, atque dolore afficiuntur, idque præcipuè cùm potus eis per nares reſilit: hæc verò omnia, tum ex Hippocr. 2. de morb. vulga. tum ex Ga- *ca.3.* leno quarto de locis affectis, tranſcripſit Aëtius, & hanc pro quarta anginæ differentia connumerauit, cùm vnam tantùm poſuerit, circa fauces ortam, reliquam in internis gutturis muſculis, alteram quoque vbi tam externi, quàm interni gutturis muſculi affecti fuerint: de qua etiam Galenus eodem 4. de *cap.3.* locis affect. quorundam auctoritate commeminit: licet commento aphor.34.lib.4. vnam dixerit inter quatuor anginæ differentias ab aliquibus poſitas, eſſe eam in qua externi gutturis muſculi affecti ſunt, & non vbi gutturis partes, tum externæ, tum internæ ſimiliter affectæ ſunt, velut quarto de locis

Loco citato. affectis aſſeruit. Verùm dicimus nos primò Ae-
tium non defeciſſe in narrandis anginæ differentiis
Clicidatur Galenus verbis, & Aetius cũ eo. cap.47.lib.8.nam prima differentia, quam poſuit,
vbi fauces fuerint inflammatæ ſubintelligi poteſt,
tam intus,quàm extra: & ſic παρασυνάγχην non de-
reliquit, Secundò aſſerimus Galenum ea aliorum
auctoritate,vnam anginæ differentiam poſuiſſe,vbi
externi gutturis muſculi fuerint affecti, aut externæ
gutturis partes,vt commento aphor.34.lib.4.patet:
Loco citato. nec propterea dictis ſuis pugnare videtur.cum quar
to de locis affectis fatetur quartam differentiam eſ-
ſe,vbi gutturis partes tum externæ,tum internæ af-
fectæ ſunt: nam exteriorum primò meminit,quæ
primò in eadem differentia afficiuntur : deinde ſi
per conſenſum magna,ſiquidem fluxione exiſtente,
interiores quoque gutturis partes afficiuntur, non
propterea non eadem erit differentia cum ea,in qua
minori eaiſtente fluxione,externæ duntaxat guttu-
ris partes inflammationem patiuntur. Cæterùm
eorum,qui anginam ex colli vertebris in anterio-
rem partem luxatis fieri proferunt, propterea vlti-
mo loco mentionem fecimus, tum quoniam raró
contingit affectio hæc, cùm etiam quod in ea (vt
primo prorrheticorum teſtatur Galenus) gutturis
commẽ. 11. muſculi inflammãtur : nonnunquam etiam ij, qui
gulam gutturi iungunt. Quare etiam inflammatis
quoque muſculis oritur angina hæc , & propterea
anginam omnem non immeritò diximus eſſe in-
flammationem , quæ in gutture , aut faucibus fit.
Hæc inquam cùm acutiſsimus affectus ſit, & ſtatim
mortem inducat, Tralliano anctore, neceſſe eſt e-
Prognoſtica. tiam protinus ad eius curationem feſtinare. Inter
eas verò grauiſsima eſt,ac celerrimè interimit,quę-
cunque nec in ceruice, nec in faucibus conſpicuum
aliquid efficit: hæc enim & eadem de die,& ſecun-
da,& tertia, & quarta ſtrangulat, vt inquit Hippo-
tex.16. crates tertio prognoſt. nam cùm in neutro prædi-
ctorum appareat aliquid præternaturam eaiſtiman
dum eſt intra gutturis corpora laceſſere inflamma-
tionem, ea qua ſtrangulantur,vt Galenus teſtatur,
in prædicti teatus Hippocratis expoſitione, de qua
iterum aphor. 34. quarti libri, ſic ſcriptum reliquit.
Si febrem habenti ſuffocatio repente ſuperuenerit,
nullo tumore in faucibus exiſtente,letale. At quæ-
cunque dolorem ſimilem prædictæ anginæ infert,
attollitur verò, ac roborem in faucibus efficit, ad-
modũ quoque exitioſa eſt, ſed paulò longior quàm
prædicta. Quibus verò fauces rubent, & ceruix,
hæc diuturnior eſt,eodem Hippocrate auctore:ma
ximè verò ea ea ſeruantur,ſi ceruix,ac pectus rubo-
rem traxerit, neque ad interna reuertatur eryſipe-
las, gutture ſiquidem nequaquam patiente, ſed aut
in ceruicem, aut in hæc vtraque decumbente. Se-
curiſsima verò inflammatio erit,ſi rubor quàm ma-
ximè foras vertatur, id quod aphor. 37. libri ſexti
comprobauit,cùm diait,ab angina habita,ſi tumor
fiat in collo bonum; & apho.49.libri ſeptimi aſſe-
rens.Ab angina habita, tumor, & rubor in pectore
ſuperueniens bonum,extra enim vertitur morbus.
Si autem in pulmonem conuerſio fiat, dementiam
parit, fiuntque ex ea magna ex parte purulenti. vt
eodem tertio prognoſt.liquet, de qua idem Hip-
pocrates aphoriſmo 10.quinti libri ſic ſcriptum re-
tex.20. liquit. Quicunque ab angina liberantur, iis ad pul-
monem vertitur,& in ſeptem diebus pereunt,ſi ve-
rò hos effugerint,ſuppurantur. At quæ ad cutem
tranſmutantur, aut à principio ita deferuntur flu-
xiones, quod iis , quæ in profundum decubuerunt,
multo ſalubriores exiſtant , conſtat omnibus, vt
quarto de ratione victus inquit Galenus,Paulus ve
rò inquit, pueris rarò talem affectum oboriri, niſi *commẽ. 30*
cùm ceruicis vertebræ affectæ loco eacidunt , id
quod Hippocrates ionuit aphoriſ. 23. libri tertij.
Verùm illis(eodem Paulo teſte)ceu curationem nõ
recipientibus,ac deploratis manum amoliri non o-
portet. Iuuenibus autem ferè accidit affectus hic,
Aetio teſte. Et propterea (Archigenis auctorita- *Curatio.*
te) in principio tanquam compendiarium, & præ- *Victus ratio.*
ceps auxilium omnis angina(vt ipſe inquit)venæ ſe-
ctionem requirit. Qua de re optima victus ratione
inſtituta, ferè velut in reliquis inflammationibus,
niſi quòd paricori tum cibo,tũ potu in hac vtantur:
nanq; copioſiore periclitãtur,vt Alexãder teſtis eſt;
ſintq; humidi,molles,ac liquidi:quò fit, vt primùm
omniũ idem Alexãder,ac Paulus mulſam aquoſam
exhibendam approbent, eáque tribus diebus vten-
dum,à tertio die cremoré ptiſanę offerendũ cõmen
dant cùm dulci quadam potione, vt inquit Paulus.
Vice autem aquæ mulſæ hoc tempore vti poteri-
mus aqua hordei per ſe,aut cum ſaccharo, & deinde
ptiſanæ cremore: moderatiore autem facta inflam-
matione, per liquida ouorum lutea tribuunt, non
multa tamen,loco quorum(vbi vires exigant)ptiſa-
na cum iure pulli confecta vtitor, aut optimo pane
in tenues partes redacto, ac eodem pulli, ſeu galli-
næ iure decocto vtaris,vel eo gallinarum, ſeu pul-
lorum cõtuſorum iure,quod vulgus conſummatum
brodium appellat,& in ſumma,cibi ægri viribus re-
ſpondeant ex Pauli decreto. Protinus ergo angi- *Medicamentorum*
na infeſtatis (ex Alexãdri,Pauli,& Aetij ſententia) *ratio.*
venæ ſectione adhibere neceſſe eſt,ſiquid eam fieri *Venæ ſectio.*
non prohibeat, verùm ſanguis non vniuerſim, ſed
pluribus interpoſitis vicibus euacuandus erit, qua-
re etiam tertio, & quartu (vt Alexander aſſerit) i-
pſum detrahere oportet. Nam particulares eua-
cuationes cauſam potius ex ipſis locis affectis eli-
dunt: cumulata autem vniuerſimque facta euacua-
tio, animi defectionem eacitat, ſuffocationiſque
periculum propterea eis ſuperuenit, dum materia
tota in affectam partem collectim prorumpit, aut
perfacile à faucibus, aut gutture ad pulmonem de-
fertur,& ineuitabile periculum infert. Vnam verò
cubiti incidere(vt prædictis viſum eſt)mediam,vbi
corpus totum plethoricum eſt,aut humeralem è di-
recto,vbi non ſit,vt mihi videtur,vel primo mediã,
deinde humeralem incidas; pluribus etiam vici-
bus,ſi opus fuerit, neque tamen anguſtiorem face-
re venæ inciſionem conuenit, vt Aetius aſſerit, ne
ſanguis velut percoletur , & craſsior eius pars intus
remaneat,potiſsimùm vbi craſsior ſanguis huius af-
fectionis cauſa exiſtit. Confert autem in hac af-
fectione corpus totum vacuare, ac excrementis ip- *Loco citat.*
ſum vacare,geminam ob cauſam vt Galenus inquit
quarto de ratione victus in morbis acutis , nempe
tum ob eam , quæ à vacuatione eſt , reuulſionem,
tum quod vacuato corpore, cum à parte affecta,
quod influit,expellimus,id faciliùs conſentit,nihil-
que) ſi calido aliquo vaporare volueris) à corpore
ipſo parti calfactæ mittetur. Corpus igitur totum
præcitato loco Galenus vena ſecta vacuare iuſsit,
& purgatione , & clyſteribns. In mulieribus (ea
Tralliani decreto) vbi detentis menſibus in hanc
affectionem incidunt,tali , ſeu malleoli vena inci-
denda eſt,moderatéque ſanguis (vt diximus) edu-

cendus:nanque ex hac venę ſectione duplex eis cōmodum ſubſequi ſolet, nempe conſuetarum vacuationum reditus & affectus liberatio. Idem etiam in viris tentandum, ſi ipſos ſanguinem per venas, in ano extantes, vacuare ſolitos, diceris. Quòd ſi hæc parum proficiant, eas quoque venas incidere conuenit quæ ſub lingua ſunt, neque multum differendum, ſed eodem die id facito, vt, inquit Alexander, aut ſaltem ſequenti id quod etiam quarto de ratione victus ſcriptum reperitur, vbi habet, Sanguinem ergo ex brachiis detrahes, mox venas, quæ ſub linguæ ſunt, ſecabis. *tex 30. cap. 9.* Galenus vero de eis, eodem loco ſic aſſerebat. Venæ quæ ſub lingua ſunt, eam, quæ faucibus eſt, phlegmonem ſine medicamentis vacuant; & libro de curādi ratione per venæ ſubiectionem; talis protulit verba, Quocirca in gutture, & arteria graui torquentur inflammatione, in principio quidem, aperta in ▬ cubito vena, poſt principium autem in ipſa linguæ, magnifice prodeſt, inciſis videlicet venis, quæ in ea ſunt, ambabus. Poſt venæ ſectionem potiſsimum vbi alij humores redundarint, ſecundum erit (Celſo auctore) ducere alluum id quod etiam præcipit Galenus prædicto libro quarto de ratione victus in morbis acutis, *Purgatio. Cōmēt. 30.* cùm dixit, corpus igitur totum vena ſecta, vacuare oportet, & purgatione, & clyſteribus: primum nāque venam ſecare iuſsit, tanquam maxime neceſſarium, & deinde etiam purgatione, & clyſteribus vtendum, nam reuellitur per huiuſmodi euacuationem ab affectis quoque partibus. *Poſt medeliā.* Verum ante eos Hippocra. libro de locis in homine, illud idem decretum reliquit, dum dixit, ſit affectus (loquens de angina) à venis, quæ in brachiis ſunt ſanguinem detrahes, & ſimul aluum internè ſubduces, quo id, quod morbum exhibet, detrahatur: ea de re etſi difficultet deglutire valeat, poſt venæ ſectionem purgans medicamentum tribuendum erit, liniendo tamen vacuas, velut eſt caſsia fiſtula, manna, ſyrupus ex pluribus infuſionibus roſarum, vel violarum, vel ipſummet ſaccarum violaceum. Ea ſi ex craſsis ſuccis fluxio facta ſit, antidotum diacatholicon, aut agarici decoctum prædictis addas: confert nanque purgatio, vt Galenus inquit ſexto de compoſitione *Cap. 3.* medicamentorum ſecundum locos, gratia euacuādi vniuerſum corpus, & transferendi infra humorum momentum, qui ad affectas partes feruntur: conuenit etiam & clyſteribus vti, interdum etiam acrioribus, potiſsimùm vbi aliquid venę ſectionem, & purgationem prohibeat, aut eis exhibitis, adhuc malum non cedat: nec minus reuulſionis gratia conferunt extremarum partium frictiones, aut vincula, ſimiliter ſi pedes aqua calida foueantur, vt inquit Paulus. Cucurbitulæ item ſcapulis hac ratione affigendæ, citra ſacrificationem: & vbi malum longius prorogetur, poſt prædictas euacuationes, cùm iam materia influere deſierit, cucurbitam cum ſcarificatione apponere oportet ſub mento, ſi tumor circa fauces, & maxillas perſiſtet. Si verò nullus extrinſecus tumor appareat, veluti in ea angina, quæ occulta appellatur, in qua gutturis partes præſertim internæ afficiuntur, circa ceruicem cucurbitula admouenda erit iuxta primam, aut ſecundam vertebram, vel hirudines applicandæ. Quod verò ad localia medicamenta attinet, in vniuerſum id ſcire oportet, quòd neque reprimentia, ſeu adſtringētia ſola, neque diſcutientia prædictis affectibus cōferunt, licet temporum ratione habita, aliàs repel- *Topica qualia eſſe debeant.* lentia, aliàs diſcutientia potiùs miſcenda ſunt, ceu in morbi initio repellentia potiùs, in ſtatu potiore ex parte diſcutientia, in declinatione verò, ea quæ valentiùs diſcutiunt adhibere oportet, Alexandro teſte: nanque nonnulli, qui admodum aſtringentibus duntaxat, aut diſcutientibus anginam curare tentarunt, in grauiora pericula ægros duxerunt, vel ſuffocationem acutiſsimam inducentes, vel inflammationem augentes. Hoc idem aſſerebat Galenus ſexto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, cum de gurgulionis inflammatione loquebatur. Paruæ etenim ſunt (vt ipſe inquit) & affectionis nomine vix dignatæ à medicis, quæ cōfeſtim ſedantur; quò fit, vt rarò inueniantur, quæ vno duntaxat medicamentorum genere indigeant, ſiue repulſorium, ſiue diſcuſſorium fuerit: facultati quoque auxiliorum aduertere oportet; etenim imbecilliora, millioraque medicamenta imbecillioribus, & mollioribus corporibus accommodanda ſunt, nempe pueris, mulieribus, & eunuchis, ac horum ſimilibus: valentiora autem durioribus, & fortioribus corporibus: ſemper enim quod adhibetur remedium, contrarium quidem ſuperanti affectui eſſe debet, familiare autem, & amicum ægrotantis habitui, vt idem Trallianus refert. Itaque vbi initium ſit cum multa inflammatione, ea, quæ leniter adſtringunt, offerenda ſunt primùm, Aetio teſte; velut eſt roſarum, lentium, maxarum, palmarumque decoctum, aut flos roſarum ex hydromelite, ſeu thus cum hydromelite decoctus: iis nanque per initia gargarizandum erit, vel (vt inquit Paulus) gargariſmi fiant ex eo medicamento ſimplici, quod ex moris eſt, cum rhus decocto, aut potius vtaris eo medicamento, quod ex ſylueſtribus moris conficitur: deinde eodem medicamento compoſito, quod mora recipit, vel eo, quod ex nucibus: quod medicamentum fatetur Galenus ex ſucco nucum viridium præparaſſe, nullo doctore vſus, cum ex Alexandria in patriam rediret, idque experientia comprobaſſe in quodā hortulano, ab vua, pariſthmiis, & antiadibus ferè ſuffocato quo medicamento gargarizare iuſsit hortulanum: & quoniam valde tenuis ſuccus apparebat, præcoxit ipſum, & mel commenſurate admiſcuit: atque vbi ad mellis compagem redactum eſſet, hortulano vtendum reliquit: & cum celerrimam videret vtilitatem ipſi inde oboriri, præſtabile ratus fuit in multis experiri, & ex eo ſufficiente experimento accepto, ſemper ipſo vſus fuit, & eo magis optimum iudicauit quod etiam coctum cum melle cum guſtaſſet, nihil inſuaue haberet: & propterea teſtatur eius vim ſe expertum eſſe multum aliorum ſtomaticorum facultatem excedentem. *Galeni hiſtoria.* Sunt autem ea, vt idemmet teſtis eſt Galenus ſexto de compoſitione medic. ſecundum locos, id quod ex moris conſtat, & id quod ex ſucco rubi mororum præparatur; & tertiū quod ex muſto, & quartum quod ex punicorum ſucco, & quintum id, quod per adſtringentia mala componitur: quæ omnia propriè quidem ſtomatica appellantur, quoniam ad vuas, pariſthmia, ac omnes quæ in ore fiunt derepente inflammationes conueniunt. *Cap. 1.* Atqui ex iam dictis vtiliter gargariſmi, quibus quotidie vtor, componi poſſunt: Mirum enim (inquit Galenus præcitato loco) quàm mixturæ ipſorum vtiliores ſæpe fiant ipſo ſimplici vſu, vt ſi vnc. ij. medicamenti ex moris, & tantundem medicamenti ex ſucco nucum excipias, & cum aqua *6 de compoſ. medic. ſec. loc. cap. 3.*

hordei libra vna,& aquæ roſarum vnc.iiij. ac aceti albi vnc.j. permiſceas, quo medicamento gargarizare iubeas: vel aquæ hordei libr. ij. recipe, in qua rhus drach. iiij. decoquantur, ac addas myrtinæ aquæ lib.s.medicamentis ex moris rubi,aut ex moris vnc.iij.medicamenti ex nucibus,aut ex malis punicis vnc.iiij.aceti albi vnc. ij.hoc etiam tempore in rotulis medicamentum paretur, quod aſsiduè teneatur in ore,ac ſenſim deglutiatur. Accipit autem diacodij.drac.ij.pulueris hirũdinis pręparatę ſcrup. j. ſeminum coriandorum præparatorum drach. j. ſacchari diſſoluti in aqua roſarum,quãtùm ſatis ſit. Procedente verò tempore (potiſsimùm vbi frigida fuerit fluxio)addere poteris ſcrup. j. vel ij. antidoti diamoſchu dulcis, aut pliris archotici: quo etiam tempore ſæpius,paulatim tamen,ac ſenſim ex ſyrupo roſaceo,violaceo, iuiubino, de cannis, ac reliquis ſimilibus exhibere poterimus, iubentes, vt quàm diutiſsimè in ore teneant, ac paulatim eum defluere permittant. Morbo vero increſcente,vigente, ac conſiſtente, iis magis vtendũ medicamẽtis, quibus diſcutiendi facultas ineſt, velut eſt caricarum,aut furfurum,ſeu glycyrrhizæ in aqua mulſa decoctum,aut hyſſopum,thymum,calamintha, ſeu pulegium,ſimiliter in aqua mulſa decocta, vel hordei,Recipe manip.s.vuarũ paſſarum vnc.j.palmularum, & caricarum, ac myxarum ana numero quinque,glycyrrhizæ drach.iiij.hyſſopi drac.iij. coquãtur ſecundum artem in lib. ij.fontanæ aquæ, donec medietas abſumatur: cui decocto percolato, adiiciantur mellis roſacei vnc.ij.medicamenti ex moris vnc.j. & aceti albi parum, vel vice mellis roſacei & aceti,oxymelitis ſimplicis vnc.j.& s.vel vnc.ij.commiſcias,& fiat gargariſmus: prædicto etiam decocto adiicere poteris thymum, pulegium, calaminthã, origanum, fœnumgræcum, aut mentham odoratam, quam hedyoſmon vocant,potiſsimùm vbi ex frigidis ac craſsis ſuccis orta fuerit inflammatio: ij nanque ſucci acrioribus indigent medicamentis, quæ ſcilicet ſecare,& in tenuia diuidere, & tum glutinoſa,tum craſſa confringere poſsint, auctore Galeno quarto de ratione victus in morbis acutis: *Com.30 Topica.* propterea & eodem tempore, medicamentis, quæ ad exteriorem ſuperficiem reuellere poſſunt, ac attractoria facultate polleant, ab extra vtendum erit; quæ etiam tum concoquère,tum diſcutere valeant: admouere igitur ſpongias oportet, quæ in calidum oleum demittantur, vt Celſus inquit. Nec minùs conferent,ſi oleum fuerit chamæmelinum, aut anethinum,ſeu liliaceum,aut irinum,ſi materia fuerit frigidior, aut ex caſsia fiſtula & oleo amygdalino,ſeu aliquo prædictorum cataplaſma fiat, ſeu ſeminis althææ, maluarum, & lini cremorem aſſumas,& cum fœnigræci,ac hordei farina, decoctoq; chamæmeli, meliloti, & caricarum, cataplaſma formetur,atque applicetur. Inũgitur quoque haud inutiliter locus ex oleo chamæmelino, anethino, ſeu amygdalino cum butyro,atque anſeris pinguedine: & ſi libeat œſypum, aut dialthæam immiſceas, vel eiſdem per ſe vtare: optimum quoque cataplaſma erit ab Alexandro ſcriptum: conſtat nempe ex hordeacea farina,ſemine lini, palmulis ex aqua coctis, item croco,& mica panis ſimul in coctis.&(ſi videbitur) adiicere poteris ficus ſiccas. Placuit tandem *Quæ à tota ſubſtantia conferant.* quæ à tota ferè ſubſtantia conferunt in fine conſcribere,quorum vnum à Galeno,mulſæ auctoritate ſexto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos,& libro decimo de ſimplicium medicamentorum facultate conſcribitur: *6.de cõpo. med. per loc. cap. 2. 10 de ſimplic. facul. ca. propto.* excipit autem caninum ſterchus album,quod quidem efficitur,vbi ſola oſſa caui edẽda duobus continuè diebus exhibeas,minimeque fœtens prouenit,hoc igitur accipito,& reſiccato,tritumque cribrato,& vſus tempore melle diluito,atque tunc vt deuoretur illinito quàm penitiſsimè vt tranſglutire poſsint, aut alicui alio medicamento admiſceas, quod huic affectui congruat,velut eſt medicamentum ex moris,ſeu de nucibus, ſeu mel roſaceum: hoc enim pharmaco, inquit Galenus, fortius nullum nouimus neque in angina, neque in magnis pariſthmiis,aut his quibus ex glandulis ſuffocationis periculũ imminet. Præſtantiſsimum quoque remedium eſt (Paulo auctore atque ſimiliter efficax) hirundinum vſtarum cinis: quamuis ante eum Galenus 11. de ſimplicium *ca. proprio.* medicamentorum facultat ipſum cum melle commendaſſet: pariter (vt teſtatur Aetius) cochlearum in hortis repertarum citra teſtas, aut cancrorum vſtorum cinis cum melle confert. Si quis autem pullum hirundinis comederit (inquit Celſus) angina toto anno non periclitabitur; ſeruatumque eum ex ſale (cùm is morbus vrget) comburi,carbonemque eius contritum in aquam mulſam,quæ potui datur, infricari, & prodeſſe, quod medicamentum, quamuis idoneos auctores ex populo habeat (vt ipſe refert) tamen cùm neque habere quicquam periculi poſsit inſerendum ſuo operi credidit, etſi in monumentis medicorum non legerit, quamuis ego legerim apud Galenum ſexto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, quo loco Archigenis medicamenta ad gurguliones inflammatos *Cap.3* meminit: quinetiam ſi compluribus linis,& maximè marinæ purpuræ, collo viperæ iniectis, illis viperam præfoces, eaque poſtea cuiuſpiam collo obuincias, mirificè profuerit tum pariſthmiis, tum omnibus iis,quæ in collo expullulant, Galeno au- *cap. de pao ma.* ctore ſexto de ſimplicium medicamentorum facul. Vbi verò in abceſſum angina vergat,iuuanda natura erit cum his quæ præcedenti capite diximus, ſic quoque confecto pure cum his, quæ diruptionem proritant,ac eo diſrupto cum his, quæ detergendi vim habent,quæ omnia ibi conſcriptas reperias.

Περὶ βηχὸς. *De tuſſi.*

CAP. XLVII.

IN genere deprauatorum motuum tuſsis ipſa, quem Græci βῆχα appellant, continetur, ex 2. de cauſ. ſympt. teſtatur Galenus. At cùm deprauati motus in triplici ſint differentia, eo- *Quot ſint deprauati motus differentia.* dem auctore, in quorum numero ea reponenda ſit *cap.3.* inueſtigabis: nam alij naturæ quidem ſunt opera, ſed vi coactæ à quapiam morboſa cauſa. Alij verò à morbo ſimul & natura efficiuntur: reliqui morboſos duntaxat comitantur affectus, natura ad eorum generationem ſuppetias minimè ferente. Intelligit autem per naturam omnem facultatem, quæ animal regit,ſiue illa à volũtatis noſtræ imperio pẽdeat,ſiue ſecus: quapropter in prædictis verbis totum hoc facultatem genus,cuius beneficio ſeruatur animal, ex aduerſo opponit omni cauſæ præternaturali, quæ ipſum lædere, vel corrumpere poſsit. Prædictæ itaque facultatis opera ſunt, ſternutamẽtum,ſingultus,ac tuſsis, vt ipſe inquit, ſolius autem morbi palpitatio, & cõuulſio, ſicut amborũ,morbi

inquam

inquam ac facultatis coeuntium ſimul, ſunt omnes motus torpidi, ac tremor. Tuſsis igitur à Galeno (vt liquet) in numero eorum motuum deprauatorum connumerantur, vt ex iam dictis conſtat, qui opera quædem facultatis ſunt coactæ violẽter mouere à morboſa quapiam cauſa: propterea in numero ſymptomatum (vt dicemus) & non naturalium operationum meritò eſſe cenſetur. Nam quandiu animal naturæ legibus gubernatur, nullus motus facultatum eius ſymptoma exiſtit, ſed tunc duntaxat, cũ ab aliqua cauſa præternaturali ad exercendas functiones, quæuis earum fuerit irritata, quò fit, vt cùm conſiſtat in corpore aliquid à natura alienum, inſurgátq; ad ipſum deiiciendum facultas aliqua expultrix, aliquando inſenſibiles omnino earum motus ſunt, aliquando ſenſibiles euadunt. Verùm cùm prædicti deprauati motus non vni tantùm corporis noſtri particulæ adſcribantur, ſed diuerſis, prout eorum cauſæ in diuerſis quoque partibus conſiſtunt, propterea tuſsim ipſam inſtrumentorum ſpiritus deprauatum motum eſſe, eumque nõ inſenſibilem, ſed ſenſibilem idem Galenus præcitato loco decretum reliquit: appello autem nunc ſpiritus inſtrumenta, pulmonem, aſperam arteriã, ac thoracem, vt neceſſe ſit aliquam, vel plures dictarum partium in tuſsi affectas eſſe: interim autem & fauces, vt quibuſdam tuſsibus patebit: quanquam igitur harum partium motus ſit tuſsis, nunquam tamen ad eum excitandum mouebitur animal, niſi à quopiam, quod præter naturam ſit, ſpiritus partes irritãte fuerit impulſum, vt verò dilucidiùs percipiatur quænã pars determinate in tuſsi afficiatur, operæpretium erit ipſius tuſsis genera, ſeu differentias enarrare: ex his nanque nedum quæ pars afficiatur, verùm & qui præter naturam affectus tuſſes ſint, ac inſuper modus generationis earum, patebit. Quod autem duo ſint prima tuſsium genera, ex Galeni ſententia liquet, libro ſecundo de cauſis ſimptomatum, quorũ vnum vehementem ſpiritus ad exteriora motionẽ nominat, illudq; non immeritò, nanque cùm non poſsit pulmo tam vehementi motu concitari, vt id quod moleſtũ ei eſt, exploderet, natura magna quadã ſolertia aliud remediũ ſibi adinuenit: quippè cũ externus aër in aſperã arteriam trahatur, quæ & cartilaginea, & dura eſt, nec contrahi propterea poſsit circa id, quòd in ipſis continetur, incitatum hunc cogitauit ſpiritus exitum, vehementer ſiquidem ipſum ad exteriora mouendo: qui motus per eadem fit inſtrumenta, per quæ magnæ, & vehementes ſpiritus expulſiones fiunt, quas efflationes nominamus, ita vt tuſsis hæc nihil aliud ſit (eodem Galeno auctore, præcitato loco) quàm vehementiſsima efflatio, quæ plurimus ſpiritus celerrimè foras erumpens impetu ſuo extrahit, exploditque excrementa meatus ipſius obſtruentia; adeò vt ſi prima efflatio nõ poſsit ea quæ moleſta ſunt, excutere, non grauetur, & iterum, & tertio in ipſa irruere. Efficiunt itaque hanc tuſsim muſculi efflationem operantes, intercoſtales maximè, quamuis ipſa naturale quoddam ſymptoma ſit, vt eodem ſecundo de cauſis ſymptomatum, & quinto de locis affectis liquet, vt autem ipſum excitaretur, opus fuit vehemẽter admodum thoracem ipſum omni ex parte cõprimi quo robuſtiùs, id quod in viis ſpiritus continetur, expellatur: motionis itaque initium ex facultate mouente thoracem in tuſsientibus eſt, violenta verò contractio eius facit, vt ſpiritus feratur foras vehementer, huius autem vehementia refert ſecum materiam conditam in fiſtulis pulmonis, quæ quidem aſperæ arteriæ ſunt, Galeno auctore 2. prognoſtic. cum itaque hoc modo id genus tuſsium gignatur, haudquaquam hæſitandum erit aſſerere ſymptoma eſſe cum à cauſa præternaturali irritata natura ad hunc motum prorietur) functionum, non ſiquidem naturalium, expultricis videlicet, velut nauſea, & vomitus, ſed facultatis motricis volũtariæ: neque enim facultas expultrix, quæ ex naturalium numero vna eſt, hunc motum efficere poteſt: & proinde Galenus facultatis, quæ à voluntatis imperio pendet, ſymptoma eſſe fatetur eodem 2. libro de cauſis ſymptoma. quo motu perpetuò natura conatur, quicquid ſpiritum interceperit, reiicere, ſiue humor fuerit à capite defluens, vt in deſtillationibus, ſiue aliquid collectũ in aſperis arteriis, vt in peripneumonia, & pleuritide quare ſectatur hoc ſymptoma morbũ in via, quia obſtructionem viarũ ſpiritus: dignoſcique facile poteſt tuſsis hæc, quoniam non exigua, ſed valida erit, vehemens, ac violenta, nec ſupprimi, ſeu prohiberi poteſt omnino ne eueniat: vehementerque in ea thorax cõprimitur, vt multam, eandemque cõfertam efflationẽ excitet, etenim ſine vehemẽti thoracis conſtrictione ſeu cõtractione, vehemẽter tuſsire nemo poteſt: vt liquet 4. de locis affe. inter tuſsiendum ſemper aliquid expuunt, niſi valde aquoſa, aut lenta ſint eſſentia, ea quæ ſpiritus vias obſtruunt. Cæterum veluti vomitiones nauſeæ præcedere ſolẽt, ita tuſsim, quod Græcè κερχνὸς, dicitur: eſt autem id non tuſsis, ſed exiguus quidam ad tuſsiendum impetus. Præterea ſicuti nonnulli nauſearunt, nec tamẽ vomuerũt, ita nonnullis ſymptoma modo dictum incidit, nec tamen tuſsis propter cauſæ paruitatem eſt ſecuta, quippe interim ex parua faucium aſpredine, interim verò ex tenui aliquo, exiguóque prorſus humore contingit. in prædicta itaque tuſsi perpetuò viæ ſpiritus afficiuntur. At ſi ſpiritus interceptio, ab humore à capite defluente fiat, aſpera ipſa arteria affecta erit: cuius autem naturæ fuerit humor, vias ſpiritus obſtruens, ex qualitate præcedentis deſtillationis percipere poteris, idque ſtudioſi petant ca. de catharro, ſimul atque ex ſubſtantia, & diuerſa qualitate eius, quod per tuſsim propellitur, inueſtigandum erit. ad portionem autem eorum, quæ à capite defluunt reſpondent ea quæ inter bibendum, aut edendum in guttur, ac aſperas arterias delabũtur, patebit autem id ex eius, qui taliter affectus eſt, aut aſtantiũ relatione, præter verò hæc contingit interdum quòd in aſperis arteriis, ac thoracis cauitate excrementum aliquod collectum ſit & proinde vehemens tuſsis excitetur; quemadmodum in pleuritide, thoracis vomica, peripneumonia, ac tabe euenit: quæ omnia interſtingui poſſunt ex propriis indiciis prædictarum affectionum: quæ vero cum titillatione partium ab vtraque palati parte contingunt tuſſes, palàm oſtendunt (vt inquit Aetius cap. 54. libri octaui) defluxum à capite ad aſperam arteriam deferri, atque ad pulmonem, quas tuſſes malignas, & contumaces appellabat Paulus capit. 28. tertij libri. Eſt ſuper (eodem Galeno auctore prædicto loco) ex inſtrumentorum reſpirationi ſeruientium intemperie ortum aliud tuſsis genus, in qua nihil inter tuſsiendum ita affectu expuunt, neque violenta tuſsis eſt, neque coacta, ſed adeò exigua, vt

Sub qua differentia tuſſis cõtineatur.

Quarum partiũ tuſſis deprauatus motus.

Duo tuſſium genera.

cap. 3

Vehemens, ſeu magna tuſſis quid ſit.

Generationis modus. 2. de cauſis ſympt. ca. 3. 5. de loc. aff. cap. 3

comme. 43.

5. de loc. aff. cap. 3

Quis affectus præter naturã ſit.

cap. 8

Quæ morbũ ſe[c]la[n]tur.

Signa tuſſiendi.

Pars affecta.

Cauſa diuerſa.

Secundum genus tuſſium.

& ſupprimi,& ne eueniat prohiberi poſsit, idque vel in totum,vel magna ex parte: itemque ſpiritus cohibitioni non modò ea fieri prohibetur, ſed etiã ea ſanatur,modo admodum magna non ſit,vt idem Galenus teſtatur: augetur nanque (vt ipſe inquit) ſpiritus cohibitione in inſtrumentis ſpiritalibus calor,permeatq; ſpiritus violenter à pectore preſſus, ac compulſus per omnes anguſtos meatus: quibus vtriſq; peractis æquantur omnia,atque ad temperamenti æquabilitatem veniunt, potiſsimùm ſi refrigeratis reſpirationis inſtrumentis orta ſit. Verùm quis affectus, præter naturam ſit tuſsis hæc, ac qua ratione fiat, quæ partes in ea afficiatur, ac à quibus cauſis oriri poſsit,patebit,eo priùs dilucidato, cur videlicet per inequales intemperaturas inſtrumentorum ſpiritus, tuſsis excitetur: nanque ex æquali intemperie cum ea omnino ſine dolore ſit, haudquaquam gigni poteſt. Eſt nanque ea veluti acquiſititia quædam natura, vt Gale. inquit. Verùm cùm inequalis oritur intemperies in quapiam parte ſentiendi vi prædita, quanta fuerit intemperantiæ magnitudo,tanta erit moleſtia, quantóque eius cauſa,cùm mordax ſit,non quieſcat, ſed moueatur, & citiùs moueatur,tanto quieſcente, ac ea quæ tardè mouetur, & minimè mordax eſt, moleſtior exiſtit,ac citiùs ſentitur,quo fit vt irritatæ partes ad expellendum id quòd contriſtat, feſtinent, ſeſe contrahentes,ac conſtringentes,velut in rigoribus,atque horroribus eſt videre, in quibus vniuerſæ partes ſimul ad expellendum mouentur,atque eo tempore totum corpus concuſsione, quaſſationeque vexatur,talis etiã motus & thoracis muſculis per inæquales intemperies deprehenditur: eámque ob rẽ tuſsis quædam leuis ei non abſimilis affectui, quem

Modus generationis eius.

Græci ῥιγῶν vocant, iis ſuperuenit, concutiuntur enim muſculi, dum ſtudent ea quæ cõtriſtant à carne ſua(vt inquit Galenus)per pulmones,& arterias expellere. In cæteris autem tuſsibus vehemẽter eos pulmoni ſe iniicere,eſt monſtratum, quo multam, eandémque confertam afflictionem excitent, hæc itaque tuſsis, quæ ex ſpiritualium inſtrumentorum intemperie incidit, ex eodem eſt cum concutientibus rigoribus, horroribusque genere, eodem Galeno teſte, præcitato ſecundo libro de cauſis ſymptomatum, differt autem, eo quòd celerior eius ſit ſenſus: nam reſpirationis inſtrumenta nunquam quieſcunt. Ex his itaque conſtat reſpirationis quoque organa in hac tuſsi affecta eſſe, præſertim thoracis muſculos,iuxta Galeni ſententiam, eámque ſymptoma eſſe functionum non animalium, vt vehementiſsima tuſsis,ſed naturalium,atque inter eas, ipſius exeretricis:nanque vt expellant ea, quæ ipſis moleſta ſunt,concutiuntur muſculi, ac tuſsim excitant,& non vehementer pulmonibus incumbunt, quo multùm ſimul, & celerem efflatum moueant, totuſque ferè motus hic, velut de rigore teſtatur Galenus,ad naturalem facultatem referendus eſt:& ſi quodammodo cauſa præter naturam irritans cõcurrat ipſa cogens,vt violenter moueatur. Talis igitur quoque eſt eiuſdem generationis modus vt diximus, ad inæqualemque intemperiem ſequitur ipſorum organorum ſpiritus, & non ad viarum obſtructionem, vt aliud tuſsis genus, nec aliis indiget ſignis pro eius cognitione, quàm eis,quæ ſuprà narrauimus: ſiquidem in ea nihil expuitur, nec eſt omnino valida,ac violenta, ſed adeò praua, ac ſine vi, vt eam cohiberi, & generationem eius vel plurimùm, vel omnino prohiberi liceat vt retulimus.

cap. 4
Quæ partes in ea afficiantur.
Quis affectus præter naturam ſit.
Quem inſequatur morbum.
Signa euſdem.

Cuius quidem tuſsis cauſa,licet 2. de cauſ. ſymptom. refrigeratio inſtrumentorum reſpirationis à Galeno dicatur eſſe, ab eodem tamen libr. 6. de morbis vulgar. ab aliis quoque eorundem inſtrumentorum intemperantiis fieri poſſe non negatur: nanq; cùm non de malignis tuſsibus, quas Hippocrates aridas, ac parum, ſeu leuiter irritantes, cum eodem 6. de morb. vulg. tum aphoriſ. 54. quarti libri appellat, ſermonem faceret, eas aut ob faucium,arteriæúe aſperitatem, aut inſtrumẽtorum ſpirabilium intemperiem oriri aſſerit; quàm intemperiem interim frigidam eſſe teſtatur vtpote in aquiloniis conſtitutionibus,in quibus Hippocrates aphor. 5. libr. 3. tuſſes,ac fauces excitari aſſerebat,non propter aliud (vt Galenus fatetur commento eiuſdem aphor.) niſi propter inſtrumentorum reſpirationi obſeruientium intemperiem,& propter faucium aſperitatem: aër nanque admodum frigidus inſpiratus,interdum faucium,aſperæq; arteriæ locos exaſperat,atque refrigerat,nonnunquam & toti pulmoni, pectorique intemperiem affert:ſæpiùs verò & ambo hæc contingunt:quapropter ex his arida, modicáque tuſsicula vexantur:quod autem ita ſit, ſignum eſt.(vt inquit Galenus eodem 6. de morbis vulg.) ipſos,cùm ſpiritum attrahunt,ad tuſsim prouocari potiſsimùm cùm multis ſubitò aër ipſis loquentibus, & oſcitãtibus,ac ore ſpiritum ducẽtibus intrauerit, ſed cùm per nares attrahunt,ac aërem extrinſecum quiſpiam in ædibus ipſorum calefecerit, tunc autem omninò parum, aut nequaquam tuſsiunt. Quocirca & ob nares quidam pannieulum ponentes ita inſpirant, exacerbari tuſsim experti; cùm aër externus frigidus multus ſubitò membris priùs refrigeratis,atque exaſperatis, obuius fiat: nec minùs ob vehementem æſtum, immodicámque ariditatem à circunfuſo aëre generatur tuſsis hæc, eodem Galeno auctore, intemperatis ſiquidem inſtrumentis ſpiritus, ac iam dictis partibus exaſperatis, id quod ſæpenumero in febribus accidit, vt Paulus teſtatur: qui etiam Galenum ſectatus,ex ambabus intemperantiis tuſsim hanc excitari poſſe fatetur: in hac verò tuſsi aërem frigidum reſpirare deſiderant,eóque iuuantur, facieſque rubicunda apparet, ac ſiti moleſtantur ægri: Trallianus verò nedum ex iam dictis duabus,verùm etiam ex reliquis intemperiebus tuſsim hanc excitari poſſe teſtatur,ſicca videlicet,& humida. At nos Galenum, & veritatem ſectati, ab humida intemperie nuda tuſsim oriri poſſe nequaquam admittimus,neque enim mordax eſt, adeò vt modum hũc excitare poſsit,ac inequalem intemperiem efficere: à ſicca tamen oriri poſſe non negamus: quanquam citra caliditatem, aut frigiditatem omnino id fieri, aut cogitari fortè minimè poſsis. Non ab re igitur ex calida, frigidáve intemperie, interim ſolis exiſtentibus, interdum verò cum ſiccitate permiſtis, exiguam hunc tuſsiculã proritari diximus: quomodo autem hæ interſtinguẽdæ ſint, ex his quæ cap. de catarrho conſcripſimus, ſtudioſi petant, hæc iterum tuſsis arida, ac leuiter irritans, in qua nihil expuitur, ex puluere, fumo, alimentis, potionibuſque exaſperantibus interim generatur, quandoque (vt teſtatur Aetius) ex lumbricis ſtomachum infeſtantibus, & acri humore ipſum perturbante, ſimiliter & in his, qui ſtomachi morſum ſentiunt, cuenit: nec minus & iocinore, ac liene, ſeu aliis quibuſdã partibus primò affectis, aridæ tuſſes

Cauſa.
2. de cauſis ſympt. ca. 4
6. de morbis vulg. commentario 2. commen. 24
Loco citat.
Loco citat.

ſes quandoque proueniunt. Dignoſces autem eas ex proprijs indicus prædictarum partium primo affectarum. Galenus verò commento aphoriſ. 54. libri quarti, trifariam oriri poſſe teſtatur tuſsim aridam leuiter irritantem, nempe aut ab intemperie inſtrumentorum, quæ obſeruiunt reſpirationi, aut ex faucium aſpredine, vel aliquo tenui, & pauco humore deſtillante. At ſi propterea quod craſsi, lētique ſucci firmiter infixi bronchiis ſint, vel quòd humor qui à capite ad aſperas arterias defluit, non aliter atque aqua ſit tenuis, arida tuſsis fiat, non amplius exigua, ac leuis ea erit, imò valida, ac vehementiſsima, quēadmodum quarto de locis affectis, ſecūdo prognoſticorum, primo de morbis vulgaribus, ac ſecundo de cauſis ſimptomatum, & reliquis plerisque locis decretum reliquit Galenus. Si quis autem velit omnes enumeratas iam tuſſes in duas redigere differētias humidas videlicet, & ſiccas non aberrabit Celſum imitatus, qui de tuſsi ſic dicebat ca. 4. lib. 4. Ac modo arida eſt, modo pituitam citat; nobis autem ſatis ſit hæc annotaſſe pro diuerſarum tuſsium dignotione, & earum generatione diuerſa, ac cauſarum ex quibus fiunt, notitia: reliquum eſt de ipſarum prognoſtico diſſerere, ac curatione. Sit autem primum earundem prognoſticum, quòd quæcunque tuſſes ex deſtillante humore à capite oriuntur, ſiue ex alicuius ſpirabilium viſcerum vlcere, aut ex aliquo in iiſdem orto abceſſu, ſiue ob ea, quę vocātur empyemata, quę ab Hippocrate ſerinę appellantur libro ſexto de morbis vulgar. omnes malignæ ſunt, vt Galenus eodem loco teſtatur, maleficę, ac cōtumaces, vt inquit Paulus; & propterea periculoſæ, nec paruifaciēdæ ſunt, reliquæ verò tuſſes, quæ malignæ non ſunt, ab his ſiquidem diuerſæ, ac exiguæ dictæ, periculum, quantum in ipſis eſt, nominantur, ſuntque curatu faciles. Quod verò tuſſes in aquilonia conſtitutione, ac hyeme generari magis aptæ ſunt, decretum reliquit Hippocrates aphoriſ. 5. & 23. libri tertij: id quoque non prætereundum erit, quod ad validas, vehementiſsimasque tuſſes, vbi diu protelentur propter vehemētem thoracis motum, ſputum ſanguinis ſuperuenire conſueuit. Celſus autem tuſsim propter faucium exulcerationem ferè moleſtam eſſe aſſeruit: ſolent tamen (vt ipſe inquit) interdum per ſe quoq; malè habere, & vix cùm vetus facta eſt, eliditur. Quoniam verò neq; vnum duntaxat habent tuſſes ipſæ generationis modum, nec cauſam vnam, propterea pro cauſarum diuerſitate earum quoque curationem variari contingit: quapropter ſi ex peripneumonia, pleuritide, empyemate, tabe, aut ſimili aliquo affectu in ſpiritalibus inſtrumentis orto, veluti etiam dyſpnœa, ſeu aſthmate tuſsis fiat, ex eorum affectuum curatione, vt in ſequentibus patebit curabitur & ipſa. Si verò ex inæquali duntaxat intemperiē ortum ducat, frigida ea exiſtente per calefacientia emendamus, vt inquit Aetius: hæc inquam tuſsis (modo non valde magna fuerit) ex ſpiritus cohibitione, iuxta Galeni ſententiam, ſecundo de cauſis ſympto. curari poterit, quemadmodum ſuperiùs dictum eſt. Caueant igitur taliter affecti frigidam inſpirationem, frigidum quoque cibum, ac potum, quinimò in calidis locis verſentur; calidis quoque cibis, ac potibus vtantur; eorumque pectora calidis vnguentis vngantur, vt chamæmelino, anethino, amygdalarum dulcium, butyro, ac anſeris, ſeu gallinæ pinguedine; & (vt ſummatim dicam) totū ſtudium ſit, vt thoracis partes à frigidis defendantur, ac calidæ ſeruentur. At ſi ex calida intemperie, arida, ac exigua tuſsis proritetur, quemadmodum in febribus euenire contingit, contraria tum victus ratione, tum etiam medicamentorum vti oportet, ita vt cuncta ad frigidum vergant, atque humidum, ſi cum ſiccitate ea permiſta ſit. Quæ vero ab aſperitate tuſſes fiunt, per leniētia, & mordacitatem arcentia ſanantur, Aetio teſte, qualia ſunt ex arteriacis compoſitionibus ſimpliciora: nonnullorum huiuſmodi medicamentorum cap. de catarrho; à nobis mentio facta eſt, cùm raucedinis curam præcepimus. Reliquum eſt itaque, vt eius tuſsis, quæ ex deſtillante humore à capite originem ducit, curationem præcipiamus, qui ſi acris fuerit, ac tenuis, proba victus ratione inſtituta, modo, quo cap. de catarrho cōſcripſimus (quamuis ſpeciatim in omni tuſsi vtilis ſit, ex Celſi auctoritate, peregrinatio, nauigatio longa, loca maritima, & natationes) per ea medicamenta quæ vim refrigerandi, ſpiſſandi, acrimoniamque obtundendi habeant, ſanabitur; aut (vt inquit Aetius) per cuiuſdam pharmaci dolorem leuantis vſum & per cibos boni ſucci: ſyrupo igitur violaceo, è papauere, de cannis, aut è ſucco borraginis vtare: vel, Recipe ſyrupi violacei vnc. j. de cānis vnc. ſ. aquæ hordei, & borraginis, vnc. iij. aut aquæ hordei vnc. iiij. v. vel vj. exhibeas cum pauco ſaccharo. quibus ſyrupis ſæpiùs aſſumptis vnc. ij. vel iij. mellis roridi, ſiue ij. caſſiæ fiſtulę, aut iij. ſacchari violacei, ſeu ſyrupi ex pluribus infuſionibus violarum cum infraſcripto decocto exhibeas. Excipe hordei decorticati pug. j. florū violarū, & borraginis ana drac. iij. iuiubarum numero quatuor, vuarū paſſarū mundatarū vnc. ſ. glycyrrhizæ dra. j. & ſ. in aqua fontana fiat decoctū ſecundū artē, in quo mannam, caſsiam fiſtulā, ſaccharū, aut ſyrupum violaceū diſſoluas. Conuenit quoque in hunc vſum exhibere antidotum de papauere, diatragacāthæ, vel diapenidij ſine ſpecieb. quę ſub lingua diu teneantur, quo paulatim liqueſcentibus, aſperæ arteriæ ſummum, id quod in ipſum defluit, ſenſim ſuſcipiat, renitaturque ipſi oborienti tuſsi. Con ducūt inſuper & bechicæ pilulæ, ac reliqua medicamenta arteriaca, quæ cap. de catarrho conſcripſimus. Inter alia verò potiſsimùm confert infraſcriptū eclegma. Excipit autem ſacchari violacei, ac è borragine, ſingulorum voc. j. ſucci glycyrrhizæ drac. ij. diatragacanthæ frigidæ, & eclegmatis è papauere ana drac. j. & ſ. eius antidoti, quā electuariū regum nomināt, ſine tamen ſpeciebus drac. ij. ſyrupi violacei, de papauere, ac de cannis ſingulorū vnc. j. omnibus ſimul permiſtis fiat eclegma. Nec parū etiā confert, ſi vnc. j. vel ij. recentis olei amygd. dulcium tepidi cū pauco ſaccharo, mane, vel veſperi, longe à cibo tribuas, eodemque oleo, ac inſuper violaceo, vel ambobus ſimul miſtis thorax totus inungi poterit. Si verò craſſus, & viſcidus fuerit affligens humor, qui cauſa tuſſis exiſtat, per ea quæ extenuant, diſcindunt, medebimur ex Aetij ſententia: qua de re ſimiliter eodem victu vtentes, quæ cap. de catarrho ex frigida cauſa orto inſtituimus, exhibenda ægrotantibus erunt: inter ſimplicia glycyrrhizæ, caricarum pinguium, adianti, aut hyſſopi decoctum in aqua fontana, cui parum mellis adiici poterit: aut ſi craſsior pituita fuerit, marrubij, ſcabioſæ, radicis iridis, ſeu enulæ campanæ decocto, ſimiliter adiecto pauco melle vtare. At ſi compoſitis vti libeat, ſyrupum ex glycyrrhiza, ex iuiubis,

Margin notes (left column): *4. de loc. aff. cap. 8.* *2. progn. com. 43.* *1. de morbis vulg. commētario 1. cōment. 12.* *2. de cauſis ſymp. ca. 4.* *Prognoſt.* *commen. 2.* *commē. 24.* *Curatio tuſſis ex inæquali intemperie frigida orta.* *cap. 4.*

Margin notes (right column): *Si ex calida intemperie oriatur, curatio.* *Tuſſis ex deſtillatione orta, curatio.* *Si acris fuerit & tenuis deſtillatio.* *Purgatio.* *Quæ ori tenenda ſint.* *Si ex frigido ac craſſo ſucco deſtillationibus tuſſis fiat, curatio.* *Præparātia.*

adianto, hyſſopo, aut marrubio tribuas, mel etiam roſaceum, interim verò oxymel, cùm ſimplex, tum ſcillinum. Quibus ſæpiùs propinatis ægrotātis corpus (ſi videbitur opus eſſe) per ea quæ craſſos, ac lentos ſuccos purgant, euacuabis; inter quæ ſummopere confert agaricum, ex cuius drach. j. & s. ſeu ij. parato decocto, ac cum vnc. ij. caſsiæ fiſtulæ compoſitum exhibe, vel vnc. j. & s. prædictæ caſsiæ fiſtulæ excipe, ac drac. j. & s. trochiſcati agarici, & bolum conficito: ex eodem item agarico, & puluere hieræ ſimplicis Galeni pilulæ formari poſſunt, ac ægrotātibus exhiberi: poſt quæ aut mellis roridi vnc. j. & s. aut caſsiæ fiſtulæ tantundem: poſt aliquod ſpaciū, cum infraſcripto decocto præbebis. Recipe hyſſopi, adianti ana drac. iij. caricarum, & iniubarum ana numero iiij. radicis glycyrrhizæ drac. ij. vuarum paſſarum detractis vinaceis vnc. j. fiat decoctum. Si verò craſsior, ac tenacior fuerit pituitoſus ſuccus, radicis, ac helenij, ſingularum drach. j. & s. radicis fœniculi drac. j. marrubij drac. ij. prędicto decocto addere poteris: nec minus loco prædictarum pilularū, licebit pilulis ex agarico compoſitis Meſuæ, ſeu maſtichinis dictis, vti: poſt quas ſimili ratione præſcriptam potionem tribues: nam qui ob pituitæ craſsitudinem nihil educere poſſunt, vt inquit Aetius, ab humectantibus plus emolumenti ſentiunt, maximè eo quòd quodāmodo, ſi ſimul extenuatoria participant facultate: prodeſt quoque iis ouum ſorbile aſſumere, pauco ſulphure adiecto, Celſo auctore, aut eclegma, quod officinis loch nuncupatur, ore tenendum, ſenſimque deuorandum erit, ſanum videlicet & expertum, aut id quod è pino nominatur, vel diapenidion cum ſpeciebus, ſeu diatragacantha calida, aut diahyſſopum Nicolai: quæ omnia cū ſaccharo in aqua adianti diſſoluto, ad tabellæ formam redigi poterunt, quò ægrotis gratiora fiant, & maiorem contrahant in ore moram, vel Recipe diahyſſopi Nicolai, diapenidion cum ſpeciebus, & eclegmatis è pino ana drac. ij. pulueris glycyrrhizæ, amyli, gummi tragacanthi ana drac. j. ſyrupi ex adiāto, & vua paſſa, ac de hyſſopo ſingulorum vnc. j. omnia ſimul miſta ſæpius, paulatim, & ſenſim deuoranda præbeas. Aduerſus diuturnam tuſsim ficus aridæ coquuntur cum hyſſopo, & aqua, & ex ea aqua tuſsientibus propinatur, ex Plinio Secundo libro primo de re medica cap. 58. thorax præterea extrinſecus inūgatur ex oleo amygdalarum dulcium, liliaceo, irino, ſeu chamæmelino, adiectis pinguedinibus anſeris, ſeu gallinæ, ac butyro; vel in hunc modum vnguentum conficias, Excipe butyri recentis, pinguedinis anſeris ana drach. ij. olei irini, & amygdalarum dulcium ana vnc. ij. farinæ fœnigræci, ſeminis lini, & althææ ana drac. s. radicis althææ, helenij, & glycyrrhizæ, ſingularum drac. j. cū cera fiat vnguentum: nanque per calefacientia (vt inquit Aetius) inſtrumentorum reſpirandi frigiditatem emēdamus. Illud tamen in cura tuſsis ſummopere inſpiciendum (vt inquit Paulus) num & aliæ particulæ condoleſcant, verbi gratia, an caput, vel gurgulio deſtillet, aut aliis morbis conflictentur: nanque vbi his quàm fieri poteſt, optimè erit proſpectum, curationem moliere. Aetius quoque remedia quædā, quæ tuſſes ſedant præſertim à frigida cauſa ortas conſcripſit, inter quæ ſimplicia præcipua eſt ſtyrax, ſi nucis auellanæ magnitudine fuerit deuoratus: ficus quoq; ſiccas pingues in vino dulci meraco madefactas vnà cum vino deuorandas exhibet ad mitigandas tuſſes: amplius terebintinam, & mel coctū delingenda præbet, & vinum dulce dilutum inſuper ad ſorbendum; hoc nanque (vt ipſe aſſerit) attenuat, & educit. Ad eas autem tuſſes noctu moleſtiā inferentes, tanquam valde vtile, menthæ ramulos tres tritos affuſo aceti cochleari, ante ſomnum ad ſorbendum præbet: adiuuat enim concoctionem, ſtomacho vtile eſt, & craſsitiem diſcindit, vt ipſe inquit: complura etiam alia compoſita medicamenta, quæ tuſſes ſedant, eodem loco conſcripſit, ca. videlicet 54. lib. 8. quæ ſtudioſis facilè patere poterunt: vnum tamen hic prętermittere nolui, tanquam magnopere conducens, ad mitigandas tuſſes potiſsimùm inueteratas, & ex frigidis, craſsis, ac lentis ſuccis ortas. Excipit autem nucum pinearum torrefactarum, amyli, radicis dulcis, ſeminis vrticæ, ſeminis lini cuiuſque ſextantem, iridis, piperis, hyſſopi, ſeminis naſturtij, amygd. amararum ſingulorum vnc. j. vt ipſe inquit: verum ego vnc. s. acciperem. Excipe melle probè deſpumato, & præbe ex eo cochlearium mediocre, ex eiuſdē auctoris ſententia. ſuffitus quoque ad eius ſentētiam, admodum tuſsibus conducens, tanquam per experientiam ab eo inuentus ex ſtyrace, terebinthina, ſandaracha, ac maſtiche æqualibus partibus parari poterit, & vtare: caſtorij inſuper ſuffimē in carbonibus excitatum, & per inſpirationem attractum maximè iuuat frigidos, & humidos pulmonis, thoracis cerebriq; affectus, Alexandro teſte: idem quoque teſtatur, ſpectaſſe virū quendam longo tempore tuſsi valida vexatum, nec ab ea vnquam liberari potuit, quouſq; calculum exquiſitè figuratum, non aſperum, ſed valde leue, durum, & renitentē expuiſſet. Ad tuſsim verò acerrimam puerorum ſic ſubuenimus, inquit Trotula, accipe hyſſopum, ſerpillum, & in vino decoque, & da ad bibendum, vel grana iuniperi diſtemperamus cum vino, & damus ad bibendum: tu vero poteris eiſdem in aqua, vel aqua mulſa decoctis tutius vti.

Purgatio.

Eclegmata.

Ad diuturnā tuſsim.

Ad tuſsim puerorum. cap. 25.

Περὶ δυσπνοίας. *De difficultate ſpirandi.*

CAP. XLVIII.

SÆPENVMERO reſpirationi læſio quædam euenit, quæ a Græcis *δύσπνοια*, à Latinis ſpirandi difficultas nuncupatur, id autem (vt teſtatur Galenus libro primo de difficultate reſpirationis) nomen ipſum ſufficienter demonſtrat. Verùm ex hac appellatione, læſionis eius differentias diſcere non licet, quinimo Galenum ipſum de affectione hac diuerſis in locis varie loquutum eſſe reperio: nanque prædicto libro primo de difficult. reſpirat. quamlibet reſpirationis offenſam ſimplicem, aut compoſitam, ſiue exigua, ſiue magna fuerit, ſeu imbecilla, aut deprauata reſpiratio ſit, *δύσπνοιαν*, hoc eſt, difficultatem ſpirandi appellauit. Idem quoque confirmauit libro quarto de locis affectis, vbi *ἄπνοιαν*, quaſi non ſpirationē dixeris, dūtaxat à quauis alia reſpirationis oblæſione ſeiūxit: hanc nanq; dicebat, aliū eſſe à dyſpnœa ſpirationis affectū: id verò nō ab re, nā lib. de differentiis ſymptomatū, demōſtrauit quamlibet functionem bifariam lędi poſſe: nanque aut ea non fit, aut malè fit, ſi non fit, eſt vnum genus læſionis, vocaturque ablata functio. At ſi malè fiat, adhuc bifariam eſſe poterit, quia vel ipſa facultas debiliter, vel deprauatè operatur: quo fit, vt vna debilis, reliqua verò deprauata actio dicatur, quanquā ambæ

cap. 1. Quot modis ſumatur ſpirandi difficultas. cap. 2. & ſequentibus.

cap. 7.

ca. 3. & 4.

ſub vna (vt diximus) contineantur genere, eo ſcilicet, quòd malè functio ſiat: & proinde Galenus cunctas reſpirationis læſiones, propter quas imbecillior, aut deprauata ipſa redditur ſub nomine dyſpnœæ, ſeu ſpirandi difficultatis, in prædictis locis comprehendi voluit, tãtùm apnœam, id eſt, nõ ſpiſpirationem, a qualibet reſpirationis offenſa ſeiungens, quem ſectatus Paulus ca. 29. libro tertio, cùm de quibuſdam differẽtiis particularibus læſionis reſpirationis, aſthmate videlicet, & orthopnœa verba feciſſet, in hæc prorupit verba δύσπνοια, hoc eſt, ſpirandi difficultas communiter & his, & aliis compluribus affectibus ſuperuenit: verùm ipſemet Galenus cùm libro tertio de difficultate reſpirationis, tum etiam ſexto de morbis vulgaribus, ſimul cum Hippocrate, δύσπνοιαν, hoc eſt, difficilem reſpirationẽ, eam reſpirationis oblæſionem nominat, in qua denſus ſpiritus redditur: quapropter de vña quadam ſpecie ipſius difficilis reſpirationis, in qua videlicet ſpiritus denſatur, creberque efficitur, licet non valde, ipſam intelligi voluit, à reliquis ſeiunctam, aſthmate videlicet, & orthopnœa. Poterunt autem ne in his tempus teramus, Galeni verba conciliari, ſiquis dixerit, in vno loco cõmuniter hoc vocabulo dyſpnœæ vſum fuiſſe, in reliquo verò propriè, prout vna quædam ſpecies eſt, generis nomen aſſumens; quam propriè more Hippocratis dẽſum ſpiritum nuncupare fas eſt, & prout ſi intẽdit læſio, aliud atque aliud nomen habet: omne tamen malum in difficultate ſpirandi conſiſtit, vt libro quarto cap. 4. Celſus teſtatur. ſed hæc (vt ipſe inquit) dũ modica eſt, neque ex toto ſtrangulat, δύσπνοια appellatur. Cum vehementior eſt vt ſpirare æger ſine ſono, & anhelatione non poſſit, ἆσθμα; cùm acceſſit id quoque, ne niſi recta ceruice ſpiritus trahatur, ὀρθόπνοια. Idem quoque confirmauit Galenus prædictis locis, dum dixit, denſum ſpiritum difficilem ſignificare reſpirationem; & ſi magis increbuerit, hæc difficilis anhelitus ſpecies ἆσθμα, ſi verò maximè, ὀρθόπνοια nuncupatur. De his itaque tribus læſionis reſpirationis differentiis pertractare intẽdimus: quas omnes ſub dyſpnœæ nomine contineri promptè aſſerimus, ſub vno tamen læſionis modo ſecundum magis, & minus differẽtes, vtpote ſub denſo ſeu crebro ſpiritu: nanque ſi is exiguè dẽſus ſit, nomine generis dyſpnœa appellari poterit, vt ſuprà ad Galeni, & Cornellij mentem demonſtrauimus: at ſi maior crebritas fuerit, ἆσθμα, ſi maxima, ita vt iacentes ægri ſuffocentur, ὀρθόπνοια nuncupatur. Quapropter idem Galenus ἆσθμα, hoc eſt, anhelationem denſam, ſeu crebram quandam reſpirationem eſſe fatetur, tum ſeptimo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, tum cõmento apho. 26. libri tertij, citra febrem, qualis currentibus accidit, aut quouis alio modo ad vehemẽtem ductis motiunem à tali euentu nomen aſſumens, vt liquet tertio de morbis vulgarib. Verùm in his quidem fit ob exercitium, quod multa indiget animal reſpiratione: vbi autem non adeſt exercitium, ob anguſtiam earum, quæ ſunt in pulmone cauitatum. Eos verò, qui hac affectione laborant, conſueuerunt Medici aſthmaticos, anheloſos, ſeu ſuſpirioſos nominare, Aetio, & Paulo teſtib. Hos autem eſſe (Gal. auctore tertio de diffic. reſpirationis) qui denſum ſpiritum habent, & ſimul thoracem multum diſtendunt, planè conſtat. Orthopnœa verò, quæ recta ſpiratio à Latinis dicitur, ab hoc ſymptomate iterum nomen aſſumens, difficultatis ſpirandi quædam ſpecies eſt, in qua iacentes ſuffocantur, & vix recto thorace ſufficiunt, nihil dilatato dorſo, vt liquet ſecũdo prorrheticorum: nec ab re cùm iacent, ſeu decumbunt laborantes ſuffocari videntur; tunc nanque totus thorax (vt idem Galenus inquit, ſecundo de locis aff.) ſupra ſpinam ipſam cõcidit: quo fit, vt arctior reddatur via ſpiritus: cùm verò ſe erigunt extenſo thorace, ac collo rectè arteriam ipſam aſperam dilatari contingit, principium quidem habens à genere, & in pulmone diuiſa: atque etiam quæ ex ea in pulmonem diſtribuuntur propagines omnes, atque interim regionem augeri eis internam, eos vero, qui hac affectione laborãt, Galenus eodem ſeptimo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, orthopnoicos vocat, ſimiliter etiam Paulus, & Aetius: propterea quòd ad thoracis proportionem omnino totum corpus rectum habere coguntur ob timorem ſuffocationis, quin & ſtratum circa ſupernas partes, ad quas thorax ipſe reclinatur, ſibiipſis erectius faciunt, ne dormientes ſtranguleutur: minus eſt enim quòd inſpirant, quàm pro vſu reſpirationis, quamuis thorax plurimum ipſis dilatetur, vt idem Galenus inquit; cuius cauſam infrà aſsignabimus: cùm verò citra ſonum, & anhelationem ſimiliter ſine febre denſus afficiatur ſpiritus, hæc inquã affectio diſpnœa propriè dicta appellari poterit, quæ nihil aliud erit, quã crebra, ſeu denſa quædam reſpiratio citra ſonum, ac anhelationem, & febrem: in hoc nanque omnes prænominatæ ſpecies, ſeu differentiæ tres, communicant quòd videlicet ſebre careant, vt patet tertio de morbis vulgaribus, & ſexto eiuſdem: nanque de his ſermo noſter erit, & non de eis, quæ cum febre fiunt, ad alias videlicet affectiones, ſeu Inflammationes ſpiritalium, ſeu reliquarum partium ſubſequentes. in quibus etiam non facultas ipſa reſpirationem efficiens, neque vſus per ſe afficiuntur, ſed inſtrumenta ipſa, & inter ea aſpera ipſa arteria, quæ in collo, & thorace continentur, ſeu eius propagines, quæ in pulmones diſtribuuntur, id quod ſæpius accidit; ſunt etenim ſtrictiures, & propterea promptiùs obſtruuntur, ac conſtringuntur, ſeu anguſtiores redduntur, quemadmodum liquet quarto de locis affectis, ſeptimo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, & commento prædicti aphoriſmi 26. lib. tertij. Quod verò in huiuſmodi affectionibus tribus aſpera arteria afficiatur, ex eo patere poterit, quod quanquam thorax maximè dilatatur, & proinde magna fiat reſpiratio, quantitas tamen inſpirati aëris, magnitudini diſtẽtionis haudquaquam proportione reſpondet: parua ſiquidem eſt eius, qui inſpiratur quantitas, vt proinde cogantur laborantes crebro, & celeriter ſpirare. Qua de re magnæ reſpirationis geminas eſſe differentias, ex Galeni ſententia liquet, quarto de locis affectis, ac primo de difficultate reſpirationis, quarum vna penes magnitudinem diſtentionis, ſeu dilatationis à thorace procedentis attenditur: reliqua verò penes copiam eius ſubſtantiæ quæ inſpiratur, aëris videlicet. Semper itaque quantitas ſpiritus diſtẽtionibus thoracis ſimilis eſt, cùm eiuſdem ſpiritus organa ſecundum naturam habent: cùm vero præter naturam fuerint affecta, vt in prædictis affectionibus, ac reliquis quibuſdam, poſsibile eſt aliquando plurimum diſtendi thoracem, ſed parum externi aëris inſpirari, verùm non ad omnium affectionũ, reſpi-

Margin, left column:
3. de diffi-cul. reſpi. c. vlt.
6. de morb. vul. cõmentario 3. tex. 9.
Commẽ. 4. commen. 4. & alibi.
Conciliantur Galeni verba de diſpnœa.
Difficultatis ſpirandi differentiæ tres.
In quibus conueniant, & differant.
Anhelatio quid ſit. ca. 6.
commen. 4.
Anheloſi qui dicantur.
Aet. li. 8. c. 57.
Paul. loc. cit. cap. 14.
Orthopnœa quid ſit.

Margin, right column:
com. 53. c. 5
cap. 6.
Orthopnoici qui dicantur.
Dyſpnœa propriè dicta quid ſit.
3 de morbis vulga. com. 2.
commen. 4.
6. de morbis vulga. com. 4.
Quæ pars in eiſdẽ afficiatur.
4. de loc. affe.
Cap. 7.
4. de cõpoſi. medic. ſe. & loc. cap 6.
Signũ.
Magnæ reſpirationis duæ differentiæ.
4. de loc. affe. cap. 7.
1. de diffic. reſpi. ca 13.

randi organorum proportionem, ſed ſolùm a ſperatum arteriarum in ſpirationes fiunt, vt Galenus *cap. 13.* inquit, eodem libro primo de difficult. reſpirationis: id vero ſenſu aliquo dignoſcere non licet, ſed ſufficit ipſum ſolùm aërem inſpicere quantus inſpiratur, & quantus rurſus expiratur.

Quod quiſpiam difficulter ſpiret, ex vna trium cauſarum prouenit. cap. 7.

Sed quoniam quempiam difficulter ſpirare, præſertim vbi in ea ſpiratione omnes thoracis maſculi mouentur, aut virium imbecillitate, aut vehementi in corde & pulmone calore, aut viarum ſpiritus anguſtia euenire poteſt, eodem Galeno teſte, quarto de locis affectis, quamuis interdum duæ, aut tres, licet rarò, ex iam dictis cauſis concurrere poſſint.

Ex virium imbecillitate ſigna.

Propterea quomodo id diſtinguere liceat, ipſemet Galenus eodem loco ſcriptum reliquit: nam ſi ob virium imbecillitatem duntaxat id fiat, licet omnes thoracis muſculi, ac phrenes quoque moueantur, motum tamen ſenſum efficiunt, ſed neque frequens, neque rara omnino erit eorum actio, thoracisque dilatatio haudquaquam magna erit, nulla ab ore efficitur exſufflatio, & ſpiritus ex ſolis naribus emitti ſolet, & ſi per inſpirationem, narium pinnæ manifeſtè contrahi videantur, id proſtrati roboris efficax indicium erit.

Ex vehementis cordis, aut pulmonis calore, ſigna.

Aucto verò in corde & pulmone calore omnibus quidem thoracis muſculis agit animal, ſed velox, frequens, & vehemens eſt eorum actio: & propterea vbi ob plurimum calorem ſpiratio difficilis eſt, præter magnitudinem, frequentiam, & celeritatem hoc quoque accedit, quòd calidus frequensque exſufflando producitur ſpiritus.

Ex ſpiritalium inſtrumentorum anguſtia ſigna.

At qui ob ſpiritalium inſtrumentorum anguſtiam difficulter ſpirant, totus quidem thorax magna ex parte eis, & celeriter, & frequēter dilatatur, ſed exſufflare omnino non conſueuerunt, neque calidum ſpiritum emittere: id enim aucti caloris proprium eſt. Ex his itaque indiciis difficilem ſpirationem ob ſpiritalium inſtrumētorum anguſtiam à reliquis diſtinguere poteris, de qua præſens ſermo habetur: & cum tres ſint eius differentiæ (vt diximus) cunctæ inter ſymptomata dinumerantur, functionis voluntariæ, reſpirationis inquam: eſt nanque ea in omnibus oblæſa, non ablata, vt in apnœa, ſed debiliter ſeu imbecille, aut interim quoque deprauatè, vt in orthopnœa, licet raro.

Quibus ſignis vna differentia ab altera ſeceruatur.

Separatur autem vna ab alia quibuſdam propriis indiciis, nanque in ea, quam dyſpnœam nomine generis appellari diximus, ſpiritus duntaxat denſus, iſque modice citra ſonum, & anhelationem apparet. In aſthmate verò, ſeu anhelatione, præter ſpiritus denſitatem maiorem, æger ſine ſono, & anhelatione, vt inquit Celſus, ſpirare non poteſt. At in orthopnea nedum ſpiritus crebritas maior percipitur, ſed ita affecti non niſi recta ceruice ſpiritum trahere valēt, & cùm decumbunt, ſeu iacent, ſuffocari, ſeu ſtrangulari videntur.

Quis affectus præter naturā ſit. 4. de loc. aff. c. 7. de cōp. medic. ſe. un. loc. c. 6.

Cæterum his id commune exiſtit, quod aſperæ arteriæ anguſtiam ſequantur, vt quarto de locis affectis, & ſeptimo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos patet: manifeſtum nanque eſt (inquit Galenus) intrinſecus ipſis anguſtiam, ſeu coarctationē locorum factam eſſe præter naturam, quam etiam ægri ipſi non obſcuro ſenſu perceptāt. Illud etiam approbauit prædicto commento apho. 26. libri tertij, quamuis etiam ſuppuratis, ob coaceruatum inter thoracem, & pulmonem humorem, ſeu pus, fiat locorū coarctatio, ſeu anguſtia, eodem Galeno teſte in prædictis locis, & commento apho. 34. libri quarti, de qua non eſt ad præſens ſermo.

Quī morbum ſectētur.

Ad morbum ergo in via ſuccedunt ſymptomata hæc, quamuis interdum viæ ipſæ obſtruantur, per quas aër inſpiratur, interim conſtringantur, ac coarctentur pro cauſarum diuerſitate, quæ (iuxta eiuſdem Galeni doctrinam, quarto de locis affectis) plures eſſe poſſunt, licet à Paulo vna tantùm aſsignetur cauſa, quæ quidem potiſsima exiſtit. *cap. 7. cauſa.* Poteſt nanque anguſtia hæc citra febrem excitari, aut à tuberculo quopiam iuxta aſperam arteriam orto, eamque coarctante, aut à lentis, craſsisve, ſeu multis ſuccis in bronchiis ipſis exiſtentibus, aut eiſdem ab aliis partibus ad eandem delatis, ipſamque aſperam arteriam obſtruentibus. Quę omnia (vt Galenus inquit) per præterita accidentia diſcernere licebit: nanque *Earum cognitio.* ſi quis per bonam valetudinem, cum ſolitas actiones facere poteſt, ſic difficulter ſpirare ſucceperit, augeaturque ſymptoma, neque inter reſpirandum ſtertere videatur, ad hæc nihil expuit, crudi tuberculi ortum ſuſpicari oportet: quandoque verò iuxta leues pulmonis arterias ipſum oriri contingit, grauitatem ſentientes hi, veluti Antipatro medico contigit, demum temporis diuturnitate aſperas pulmonis arterias coarctans, ſpirandi difficultatem efficit. Si verò ſtertendo ſtrepitum fecerit reſpiratio, lentorum, craſſorúmque humorum pertinaciter impactorū multitudinem, pulmonis bronchia moleſtare indicium eſt, cùm & ipſa ſpirandi inſtrumēta non raró (vt inquit Galenus commento aphoriſmi vltimi libri tertij) proprium ſui algoris principium habeant: & propterea in ipſis multæ, ac craſſæ ſuperfluitates generentur. Verùm ſi illico ab anguſtię ſenſu quis difficulter ſuperuenerit, fluxionem vel à cerebro, vel à vicinis ſedibus in pulmonem irruentem portendit, idque ſæpe ex manifeſta cauſa repente accidit, propriis deſtillationis ſignis exiſtentibus: pingui etenim (vt inquit Theodorus Priſcianus libro ſecundo ad Thimotheum cap. duodecimo.) & frigido phlegmate pulmonibus adhærente, cauernæ, vel meatus, quibus naturaliter ſpiritus redditur, & accipitur, concluduntur; & ex hoc impedimento ſuſpirium, vel anhelitus moleſtiſsimus naſcitur, vt ſedendo magis, quàm iacendo reſpirent. Verum ſi prædictæ affectiones ex aliis quibuſdam præter iam dictas cauſas, interdum oriantur, vtpote ex angina, peripneumonia, pleuritide, empyemate, aut ex tumore aliquo abceſſui ſimili in pulmone genito, ſeu aliis huiuſmodi, licet de his non ſit præſens ſermo, ex propriis tamē prædictorum affectuū notis interſtinguendæ ſunt, potiſsimùm autē, quòd non citra febrem erunt. Nos verò de eis, quæ ſine febre excitantur, nec quippiam purulentum in eis per ſputum reiactant ægri, verba facientes ad prognoſticum, ac curationem accedemus: nanque eos propriè dyſpnoicos, hoc eſt, ægrè ſpirantes vocare conſueuerunt medici, vt teſtatur Galenus ſeptimo de Compoſitione medicamentorum ſecundum locos, cap. ſexto, quibus bronchia pulmonis, craſsis, & viſcoſis humoribus ſunt obfarta: horum denique & *Prognoſt.* nos prognoſtica enunciabimus, ac curationem inſtituemus. & cum Celſo aſſerimus quam primam diximus eſſe differentiam, poſſe diutius trahi, duæ verò inſequentes, aſthma, & orthopnœa videlicet acutæ eſſe conſueuerunt: ob vehemētiſsimas etenim acceſsiones ægros interim ſtrangulare ſolent, id quod diſpnœa propriè dicta nequaquam efficere valet, cùm modica in ea conſiſtat ſpirandi difficultas. De aſthmate autem Galenus commento

aphor.

aphoriſ. 40. libri ſecundi ſcriptum, reliquit; velut de quibuſdam aliis morbis, qui ex frigidis humoribus ortum habent, ſi valde ſenibus excitetur, quod eos comitatur ad mortẽ. At Hippocrates aphoriſ.46.lib.ſexti dicebat, Quibus gibbi ex aſthmate, aut tuſsi fiunt, ante pubertatem moriuntur. Cælius vero Aurelianus libro tertio cap. 1. ſic ait, Grauat autem, atque premit hæc paſsio magis mulieribus viros, & iuuenibus ſenes, atque pueros, & durioribus natura corporibus teneriora, hyberno, atque nocte magis, quàm die, vel æſtate. Cæterùm communis prædictarum affectionum curatio eſt per ea, quę craſsitudinem & viſcoſitatem humorum ſecant, atque attenuant, verùm hæc ſiue pharmaca fuerint, ſiue victus, humiditatem quandam habere oportet, Galeno auctore, eodem ſeptimo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, cap. 6. Aër igitur eligatur ad calidum, & ſiccum perum vergens, vitandúſque eſt frigidus, ac valde humidus. Somno vtantur moderato pręcipue nocturno, caputque in lecto ſublimè habeant, Celſo auctore; viténtque diurnum. Idem Celſus, prædicto loco, iacere ægrotantes altioribus ſtramentis, thorace, atque capite ſubleuato, loco lucido, atque calido iuſſit. Clyſteris quoque aluus ducenda, præſertim vbi natura eadem humecta non ſit: prodeſt quoque nihil magis (vt inquit Celſus) quàm ambulatio lenta penè vſque ad laſsitudinem; frictio multa præcipuè inferiorum partium, vel in ſole, vel ad ignem, & per ſeipſum, & per alios vſque ad ſudorem, exercitio autem vtātur ante cibum. animi perturbationes immodicæ omnes fugiendæ ſunt; cibis verò lenibus (vt idem Celſus aſſerit) & ſorbitionibus vtẽdum eſt, interdúmque vino tenui auſtero: carnibus quoque gallinarum, pullorum, phaſianorum, perdicum, ſtarnarum, caponum, paruarúmque auicularũ montanarum vti poterunt, aſsis, aut elixis, cum pauco hyſſopo, oreoſelino, thymo calamintha, aut fœniculo, aut reliquis huiuſmodi extenuantibus. Piſces vitent, fructus, ac omnia quæ craſſos, & lentos humores procreare poſſunt. Vini potus (Galeno teſte) eis conuenit, ſubſtantia tenuis, nec exiguus eis tribuẽdus potus erit, imo multus, vt ipſe inquit: nam humectatione multa opus habent, quo facilè efferatur per tuſsim, id quod in bronchiis continetur. Exhibenda quoque pro potu aqua mulſa erit, Celſo auctore, cum qua vel parũ hyſſopi, ſeu praſsij, vel contrita capparis radix ſit, aut quo ſuauior aqua mulſa fiat glycyrrhizæ radix decoquatur, eaque largiter vtantur.

Venæ ſectio. Quòd ſi neceſsitas vrgeat (vt inquit Paulus) nihilque prohibeat (vt ait Celſus) ante omnia vena incidenda erit; auxilium nanque eſt in ſanguinis detractione, & præſertim in orthopnœa ſicca ſine ſputis, vel tuſsi citra puris collectionem vt Galeno viſum eſt. quarto de Ratione victus in morbis acutis. *comment. 12* Verùm Cælius Aurelianus dicebat, At ſi præfocatio coëgerit, & vires permiſerint ægrotantis, adhibenda phlebotomia eſt: & Theodorus Priſcianus, contingit aliquádo etiam mediis ætatibus, adhuc calidis hoc vitium afferebat, quos phlebotomo liberari neceſſe eſt; incidatur autem media, aut interna in cubito vena, nec multa ſanguinis copia detrahatur, ſed quantum vires patiuntur.

Medicamentorũ ratio. At ſi neceſsitas non vrgeat venam ſecare, ea tribuenda medicamenta ſunt, quę vim habeant humorum craſsitudinem, ac viſcoſitatem attenuandi, atque incidendi, & detergendi. Sed quoniam eiuſmodi pharmaca neceſſariò quidem tuſſes moueant, vt ſeptimo de Compoſitione medicamentorum ſecundum locos, cap.6. & quinto de ſimplicium medicamen. facultatib. cap.19. liquet: quanquam, & bechica quoque ea dicantur in calidis, & tenuium partium ſubſtantiis contenta, quæ extenuandi vim habent, quo ab aliis bechicis diſcriminãtur, quæ tuſſim ſedant, quorũ natura incraſſandi exiſtit, & propterea in frigidis, & craſſarum partium eſſentiis inſunt: cùm itaque neceſſariò tuſsis moueant pharmaca, quæ eiuſmodi affectiones exigunt, nec facile per ſputum reiiciatur quod abſterſum eſt ob craſsitudinem, non immeritò iuxta Galeni ſentẽtiam, humectatione multa opus habent, quo facilè efferantur horum excrementa, propterea non ipſis duntaxat per ſe vtendũ quæ incidunt, & extenuant, vt idem Galenus præcipit, quinto de ſimplic. medic. facult. cap. 11. ſed mixtis mellicrato, ptiſanæ, oxymeliti, aut dulciũ vinorum cuipiam. Ad hæc eadem pharmaca eligi debent, quæ citra vehementem calfactionem extenuent, atque incidant, Galeno, & Aetio teſtibus: craſsi etenim, & tenaces humores à vehementi calore viſcoſiores redduntur, glutinoſique, & vt difficulter auelli poſsint, & inſuper quemadmodũ cauendum eſt ab his, quæ vehementer calfaciunt (propterea quòd viſcoſi, & craſsi humores nõ ſolũ nihil ab his auxilij ſentiunt, ſed etiam offenditur) eodem modo (vt inquit Galenus loco citato) etiam quæ valde refrigerãt vitanda ſunt: omnia enim craſſefaciunt, & cogunt, ac coaugent humores, eosq́ue ægrè eluibiles reddunt, nec minus ab adſtringentibus pharmacis (eodemmet Galeno teſte) abſtinendum erit: maximè enim contraria ſunt eiuſmodi affectionibus: & ob id maximè eos iuuat acetum ſcillinum, & acetum mulſum, ex eiuſmodi aceto confectum, atque ipſa adeò ſcilla aſſa cum melle, trita, & delincta, vt eidem Galeno viſum eſt, & poſt eum Paulo, & Aetio. ſyrupi item ex hyſſopo, glycyrrhiza, è marrubio, roſaceum mel, ac ipſummet oxymel ſimplex conferunt, pro extenuandis, ac detergendis prædictis craſsis, ac frigidis ſuccis, ac ad euacuationem parandis. Quibus ſæpius aſſumptis, ac humoribus præparatis, ea propinanda erunt medicamenta, quæ craſſos, ac lentos humores vacuare valeant, atque inter ea quæ validiſsima ſunt, quemadmodum Archigenis auctoritate, Aetius cap. 57. lib. 8. & Paulus cap. 29. lib. 3. teſtantur: quæ, non ſemel tantum, ſed frequenter adhibenda erunt, vt eiſdem viſum eſt. Exhiberem autem primò vnc. j. & ſ. caſsiæ fiſtulæ, diaphœnicon drach. ij. agarici trochiſcati, & pulueris hieræ ſimplicis Galeni ana drach. j. ex quibus paretur bolus: vel ex agarici trochiſcati ſcrup. iiij & eiuſdem pulueris hieræ drach. j. cum oxymelite formentur catapotia, ægróque tribuantur: poſt quæ per aliquod tempus vnc. ij. mellis roridi, ſeu vnc. j. & ſ. caſsiæ fiſtulæ in aqua hordei diſſolutas aſſumant; aut ſi mauis pilulas ex Agarico à Meſue deſcriptas exhibe, per interualla autẽ (vbi vſus expoſtulat) pilulas prębe ex drac. j. trochiſcati agarici, & ſcrup. ij. pulueris hieræ ex oxymelite confectas, à quarum aſſumptione, poſt tamen perfectam euacuationem, gallinæ, aut caponis cum ptiſanę cremo reiustribue. Aluus præterea clyſteribus validioribus non raro eluenda: interim quoque exhibenda medicamenta ſunt, quæ valde ægrè ſpirantibus auxiliantur, quemadmodum eſt ariſtolochiæ rotundæ decoctum, aut centaurij maioris radix, & minoris *Quæ poſt purgationẽ medicamenta exhibenda ſunt.*

ſuccus, itẽ ſtœchadis tritæ decoctũ, radicis, ſeu fructuum ſpondylij, calaminthæ, hyſſopi, iridis, ac melanthij: quanquã prædictorum decoctum in aqua mulſa, magis quàm aquam cõmendarem: eiuſque vnc. iij. aut iiij. exhiberem: in quem vſum ex caricis radice glycyrrhizæ, & fœnogræco, vuapaſſa, adianto, hac hyſſopo decoctum in aqua, ſeu aqua mulſa parare poteris, interim marrubium quoque addas: Vulpinus quoque pulmo ſi reſiccatus bibatur, aſthmaticos iuuat, Galeno teſte, vndecimo de ſimplicium medicament. facul. eundem item pulmonem quàm recentiſsimũ aſſum, ſed ſine ferro coctũ edẽdum præbet Celſus, qui & vulpinum quoque iecur vbi ſiccum, & aridũ factum eſt cõmendat: poterit autem prędicti iocinoris, ſeu pulmonis vulpini a idi drac. j. exhiberi cum aqua mulſa, aut ptiſana, quẽadmodũ & ipſe vtor, non ſemel tantùm, ſed ſæpius.

cap. de pulmone.

Conducunt inſuper ea medicamenta, quæ ore tenentur, ac ſenſim, & paulatim deglutiuntur, vim habentia attenuandi, ac detergendi craſſos, frigidos, ac lentos ſuccos, quorũm præcedenti capite de tuſſi meminimus: priuatim autem hoc modo parare poteris. Excipe diapenidij, & diahyſſopi Nicolai, ſingulorum drac. ij. diaireos Salamonis eiuſdem Nicolai drac. j. diatragacanthi calidi drac. j. & s. ſyrupi ex glycyrrhiza, & iuiubini ana vnc. ij. & s. mellis roſacei vnc. j. miſceantur omnia, & vtare. licebit autẽ quandoque vno, vel duobus ex iã dictis antidotis, & non omnibus cũ prænominatis ſyrupis, aut alijs quibuſdã ad eundẽ vſum facientibus vti. Confert itẽ potio theriacæ antidoti, ex Cælij Aureliani ſententia, & aquarum naturalium vſus: inſuper cõfert, ex decreto Theodori Priſciani, abrotoni puluis cũ mellicrato, ſeu oxymelle, & caſtorij puluis, vt ipſe inquit, cõmodiùs operatur, ſi ſimiliter propinetur. Extrinſecus autẽ thoraci cataplaſmata imponenda ſunt, vt Paulo, & Aetio viſum eſt, ex ficubus, & hordeacea farina, magis verò ex loliacea, habente reſinam, mel, & ceram admiſta: infarciri etiã poteſt ei iris, & manna: aut ex hordei farina cum reſina, cera, iride, & manna, ac aqua mulſa cataplaſma fiat. Poſt quæ, vnguenta etiam thoraci ſuperimponi poſſunt, quæ excalfaciant, vt irinum, anethinum, & rutaceũ, ex Pauli ſententia, in quem vſum tale vnguentum cõfici poterit. Excipe ſeminis lini, fœnigræci, & althææ, ana drac. ij. radicis iridis drac. j. & s. olei irini, chamæmelini, & rutacei, ana vnc. j. butyri recentis, & adipis anſeris, ſeu gallinæ, vtriuſque drac. iij. ceræ quod ſatis ſit, fiat vnguentũ, priùs tamẽ quàm thorax hoc vel alio vnguento illinatur, aſpero linteo fricandus erit, quo reſeratis meatibus, medicamentorum vis prõpriùs ad profunda penetrare valeat: eſt nanque pectus, vt eidẽ Theodoro Priſciano viſum eſt, calidis vnguentis, & vaporibus defricandũ.

Topica.

Cæterum inueterato malo, & omni medicina fruſtra adhibita, ad vſtionẽ confugiendum erit modo quò prædicto loco Aetius præcipit. Verùm ſi contingat ex crudo tuberculo prædictarum aliquã affectionem oriri (modo curari valeat) eadẽ, & ſimilia medicamenta propinanda ſunt, ex Galeni doctrina, quarto de Locis affectis, cap. 7. qui non modò Antipatri medico ſimilem iuſsit victus rationem, atque medicamenta adhiberi, verumetiam ei, qui paruo grandinis grano fruſtum quoddam haud abſimile excreuerat, medicamentum in potu dedit, quod aſthmaticis auxiliatur, & ſi tantandem, velut etiam & Antipater medicus mortuus fuerit.

Περὶ αἵματος πτύσεως. *De cruenta ſputione.*

CAP. XLIX.

QVamuis quælibet ſanguinis eruptio toto genere præter naturam eſſe cẽſeatur, eo excepto ſanguinis fluore, qui mulieribus ab vtero defluit, cum videlicet modum in quantitate non excedit, vt tertio de Cauſis ſymptomatum, cap. 2. teſtatur Galenus, tamen hæc ſanguinis excretio, quæ à Græcis *αἱμοπτοὴν, καὶ αἱμόπτυσις, ἢ αἵματος πτύσις* nuncupatur, à Latinis vero ſanguinis expuitio, ſeu reiectatio, ſeu cruenta ſputio non modo inter alias ſanguinis expulſiones, verumetiam inter alios præter naturam affectus difficilior exiſtit: nam peſſimorum, longorumque morborum magna ex parte cauſa redditur, Alexandro teſte, cap. 1. libro ſeptimo. Eſt autem affectus hic ex ore quælibet ſanguinis excretio: cæterùm cùm per os à nonnullis corporis partibus ſanguis excerni poſsit, quæ omnes proprijs indiciis interſtinguuntur; eapropter modum quo ſingulæ dignoſcantur, ac à reliquis ſecernantur, primùm docere tentabimus à Galeno inſtructi, quarto de Locis affectis cap. 5. quem reliqui Græci quos vidi, Arabes, ac Latini ſectati ſunt: inquit enim ipſe quòd conuenit inter medicos ſanguinem, aut è gula, & ventriculo, aut ex ſpiritalibus partibus, thorace videlicet, pulmone, ſeu aſpera arteria, aut ex faucibus, & gurgulione, vel ex ipſo proprio ore, ſeu ex gingiuis expelli. Illud tamen animaduertendum, vt inquit Cælius Aurelianus cap. nono, libro ſecundo, quòd differt fluor ſanguinis a ſputo, quòd neque fluor ſanguinis ſputus dici poteſt, paruam etenim materiæ ſignificationem ſputus refert, fluor plurimæ, neque ſputus ſanguinis fluor, ſupradicta ratione: paruam etenim materiam ſanguinis ex gingiuis, aut vua, aut faucibus emiſſam, ſputum magis quàm fluorem rectè nuncupamus. differt ergo fluor à ſanguinis ſputo ratione plurimæ, aut exiguæ quantitatis ſanguinis, ac partium diuerſarum ex quibus profluit. Verum ſingulis iã dictis partibus proprius eſt reiectationis modus: nanque ſi ex gula, ventriculóque proueniat, vomitione expellitur, ex ſpiritalibus partibus, tuſſi, ex faucibus & gurgulione, ſcreatu. Si verò ex aliquo loco oris, aut gingiuarum: ſimplici expuitione expuitur: quamuis ipſemet Galenus teſtatur ſæpenumero conſpexiſſe ſanguinem à cerebro, & gurgulionis partibus internis ad fauces affatim deſcendentem tuſsiendo educi, vtpote qui ſubito gutturi irruens tuſsim mouere poterat. Quare diligenter animaduertere oportet, ne aliquando huiuſmodi ſanguinem ex ſpiritalibus inſtrumentis aſcendiſſe putemus, credamusque hanc ſanguinis eruptionem eſſe quàm periculoſiſsimam, tanquam à pulmone vehementer affecto prouenientem. Verùm ex dicendis patebit, qua via id interſtingui valeat, quamuis nonnunquam etiam accidat, vt pluribus ex ordine diebus quiſpiam ſanguinem excreet, & emungat, idque citra capitis vel dolorem, vel grauitatem præſentem, ſiue præteritam, neque aliquo præcedente ictu, propter deuoratam hirudinem, in ea oris parte adhærentem, qua ad nares foramen tendit. Quare hanc partem, & totum per nares meatum accuratè & ſæpiùs conſiderare oportet; præterita quoque ſemper interrogando: nanque

Cruenta ſputio quid ſit.

Ex quibus partibus prouenire poſsit.

In quo differat fluor à ſputo ſanguinis.

Quibus modis diſtinguantur partes, ex quibus cruẽta ſputio prouenit.

4. de loc. af. Loco citato.

Ex hirudine.

nanque ex his rei ipſius veritatem facilè coniicies: eadem ratione ex ventriculo quoque epota hirudine cruor euomitur, verùm is ſiue ex ventriculo, ſiue naribus, ſiue ore feratur, tenuis erit, ſanieique ſpeciem refert, eodem Galeno teſte. Atqui relicta hirudine, ad dignoſcendas partes, ex quibus ex aliis cauſis ſanguis perfluit, accedamus, nam ſi è ſtomacho eductio fiat, præter quàm quòd vomitione excernitur, vt diximus, non magna erit ſanguinis eruptio; graciles etenim ſunt ſtomachi venæ, vt inquit Aetius & cum nauſea quoque ſanguis effertur, ac in deglutiendo mordacitas percipitur, maximè ſi adſtringentia, aut acria deglutiantur.

Loco citato. *Si ex ſtomacho prouenerat ſigna.* *Lib. 8. c. 59*

Ex ventriculo.

Si verò ex ventriculo educatur, nauſeæ plurimæ comitantur, & vomitus; & ſi à cibo ſumpto eductio contingat, ſanguis cibis permiſtus, aliquando etiam pituita, & bile efferetur.

Si ex hepate, vel ſplene.

At ſi ex hepate, vel ſplene ſanguis in ventrem deferatur, & ex eo demum vomitione expellatur, in alterutro viſcere aderit tumor, ac dolor, ipſéque ſanguis grumoſus, ac niger erit; & magis ſi à ſplene in ventrem delatus fuerit.

Si ex ſpiritalibus partibus ſigna. *Ex thorace.*

Ex ſpiritalibus autem partibus licet tuſsi eiiciatur ſanguis, inueſtigandum erit, num ex thorace, pulmone, aut aſpera arteria eductio fiat: nanque ſi thorax affectus erit, neque multus, neque ruber ſanguis erit, ſed nigrans, ac grumoſus ac minus calens, ceu è longinquo veniens. Dolores inſuper circa eum intenſiores ſunt, cùm ad ipſum multi adueniant nerui, quibus faciliè dolores percipi poſſunt, muſculis prætereà, oſsibusque thorax abundat, vt inquit Galenus: interim ſanguis qui ex thorace effertur, fœtidum odorem de ſe præbet, & aliquando purè admiſtus eſt.

Citato loco. *Ex pulmone.*

Si verò ſpumans, & ſubalbidus, floridus, feruens, confertim, multúſque citra dolorem, aut eo multo remiſsione exiſtente cum tuſſi ſanguis reiiciatur, pulmonem affectum eſſe notum eſt, ex eiuſdem Galeni ſententia, tum quarto de locis affectis, tum quinto method. med. eſt nanque pulmo laxus, & ab affectione tutus à ſexto, dũtaxat neruorum cerebri coniugatione duos perquã tenues neruos per eius membranam diſperſos excipiens, qui haudquaquam per viſceris profunditatem extenduntur.

4. de loc. af. cap. 5 *5 method. cap. 8* *Ex aſpera arteria.*

At ſi paucus ſit qui cum tuſsi ſanguis effertur, ægriq́ue doloris ſenſum iuxta aliquam arteriæ partem percipiant, ſitq́ue ſanguis hic quodammodo purè permiſtus, aderitq́ue etiam paucitas ſputi, ac tuſsis non valida, aſpera arteria affecta erit.

Ex faucibus & gurgulione.

Sanguis verò qui ex faucibus, & gurgulione ſcreatu effertur, vel ipſis primariò affectis, aut per conſenſum à cerebro ſanguine deſcendente ad ipſa partes contingit. Verùm ſi à capite deſcendat, præter id quod nedum ſcreatu, ſed tuſsi interim eiicitur, aderit ipſius palati titillatio, ac frequens excreatio, irritãtur ægri ad tuſsim, licet non valde tuſsiant, præſertim vbi quippiam ſubitò gutturi irruat, aderitque capitis grauitas, aut dolor, aurium ſonitus, faciei rubor, venæ frõtis emicant, vertiginéſque accedunt, præceſsiq́ue nimirum capitis ictus, frigiditas, aut calor, ſeu ebrietas, interim cõſueta per nares ſanguinis exeretio cohibita. At ſi abſque his cum ſcreatu ſanguis educatur, fauceſque ſeu gurgulionem ſanguinolenta inſpexeris, atque veluti exulcerata, eas partes per ſe affectas eſſe non dubitabis; veluti ſi ſimplici expuitione ſanguis expellatur, ex ore, ſeu gingiuis profluit, vt diximus; nec minùs ſenſus diiudicabit.

Ex ore, ſeu gingiuis.

Interim verò accidit vt à capite per gulam, ſeu ſtomachum ſanguis in ventrem defluat, vomitúque reiiciatur, verum præter id quod cuncta iam dicta capitis ſymptomata præcedunt, ſanguis hic leuis, æqualis, atque immixtus erit, nec adeo craſſus, & colore nigro, & cum excreatione ſtatim ſe in linguam infert rotundus, faciléque reiicitur per ſputum, ita igitur locos affectos in ſanguinis reiectatione internoſcere licebit.

Quæ præter naturam affectus ſit, cruenta ſputatio. *cap. vlt.*

Affectus verò ipſe, quod ſymptoma ſit, à quacunque parte, & quouis modo excernatur, in genere excretorum præter naturam tota ſubſtantia, ſeu toto genere à naturali habitu recedens, Galeno liquet libro de differentiis ſymptomatũ, quãuis interdum cum functionum noxa, interim verò extra noxam functionum expellitur, quemadmodum ſi ab aliqua parte in ventriculum fuerit deriuatus, iſque demum vomitione reiectus fuerit: diſtingues verò id ex eo, quod expurgatur, nunquid tanquam moleſtum excernatur, ſeu in tempore, vel non, quemadmodum ſuprà declarauimus cap. de profluuio ſanguinis narium. Euenit autem, vtrouis modorum reiiciatur, aut reſerato aliquo vaſis oſculo, aut rupto, aut eroſo vaſe, eodem Galeno teſte, tum libro de differentiis ſymptomatum, tum quarto de locis affectis, quamuis quinto meth. meden. per diapedeſin quoque ſanguinem è vaſis profluere poſſe teſtatur.

Lib. de different. ſym. cap. vlt. *4 de loc. af. cap. 5* *5 meth. c. 2* *De diapedeſin nota.*

At quia id fieri haudquaquam poteſt, niſi ob exiguarum venarum reſerationem, ſeu rarefactionem tunicarum, vel propter eiuſdem ſanguinis tenuitatem, ſeri ſpeciem referentis, propterea (vt idẽ Galenus aſſerit, tertio de cauſis ſymptomatum) vel ad vaſorum reſerationem, quam Græci ἀναςόμωσιν nuncupant, hic modus profluuij ſanguinis reduci debet, vel in genere cruentæ excretionis connumerari non debet, quippe cùm ſeri ſpeciem referat ſanguis, qui profluit, qualis per iocinoris, renúmque imbecillitatem ſubinde euenire ſolet; quò fit, vt nec quartum genus à iam dictis tribus, ſanguis qui per diapedeſin tranſcolatus, ſeu ſudoris modo tranſmiſſus à vaſis profluit, dici debeat: profluit itaque ex vaſis ſanguis, aut eorum oſculo aperto, aut ipſis ruptis, aut eroſis; atque apertio oſculorum inſtrumentalis morbus in via eſt nimis patefacta; ruptio verò, & eroſio in ſoluta continuitate continentur.

cap. 2 *Quot modis e vaſis ſanguis profluat.*

Si ex vaſorum ruptura fiat, ſigna. *Cauſa.*

Verùm ſi ex vaſorum ruptura fiat ex multi ſanguinis fluxione, ac confertim facta deprehendes, id quod vel ex externis, vel internis cauſis prouenire poteſt, externis ſiquidem, vt cùm aliquis ex alto, vel in ludo, vel certamine ceciderit, aut cùm alter ſuper alterum cadit, vel ex inanimatis corporibus aliquod graue, vt lapis, vel lignum hominem offenderit; item ſi ita cum exclamatione præceſsit; cytharœdis quoque, ac tragœdis certantibus acuta, vehementique voce vaſa interdũ diſrumpuntur, vbi violenter clamare conantur, nõ præmiſſa pulmonis lenitione per præcedentes exclamationes, vt Galenus inquit eodem quarto de locis affectis: interim nulla ex prænarratis manifeſta extrinſecus adueniente cauſa, vas aliquod, tum in cæteris corporis particulis, tum in pulmone diſrumpi poteſt, ob ſanguinis abundantiam vel per ſe, vel vnà cum crudo, & frigido, & flatuoſo ſpiritu venas extendente, cum videlicet vas ipſum extenſioni reſiſtit, aut ob frigus à vicinis partibus contractum, aut ob innatam intemperiem, quemadmodũ & ipſa aqua frigida Hippocratis auctoritate venas frãgit, 24. aphoriſm. libri quinti, & ſexto de morbis vulgaribus, commentario tertio, tex. 14. Verùm nõ

cap. 8

per ſe ruptiones facit, ſed quia venarum tunicas frigiditate ſua duras, & extēdi cōtumaces reddit, & vt rumpantur paratiores efficit. Erit igitur ruptionis cauſa, aut externa, vt quiuis vehemēs motus, aut humorū abundātia, ſeu ſanguinis copia, vt diximus; vtriuſque verò commune exiſtit ſanguinis effuſio repente, & coaceruatim facta.

Si ex vaſorum exeſione fiat. ſigna, & cauſa.

Si vero exeſo vaſe aliquo cruentū ſputum eiiciatur, non confertim, ſed paulatim per modica interualla ſanguis reiicitur, præcedetéque ſolent ſanguinis expuitionē exigua ſputa, vt inquit Galenus, atque acres in pulmonem à capite fluxiones, ſi ab eo ſanguis profluat, temporis verò diuturnitate, multi ſanguinis inter tuſsiendum eruptio fit, vt quinto meth. & quarto de locis affectis liquet, & potiſsimùm ſi nulla præceſſerit ex prænarratis externa cauſa, quocirca diligenter cōſiderare oportet, nū quippiam ſpumoſum ſimul educatur: id enim efficaciſsimū erit indicium, quòd propriū pulmonis parenchyma fuerit exulceratum, haud ſecus ſi bronchi pars quædam, aut arteriæ, aut venæ tunica eiiciatur, eædem ipſius pulmonis partes exeſæ erūt quemadmodū aphoriſ.13. libri quinti, & prædicto quarto libro de locis affectis ſcriptū reliquit Galenus: præceſsit quoque acrium, prauorúmque ciborum vſus, vel inedia, Paulo auctore.

4. de loc. af. cap. 8
5 meth. c. 6
4. de loc. af. cap 5
4. de loc. af. cap 5

Si ex reſeratione fiat. ſigna, & cauſa.

At ſi nullū ex prædictis, præterquam plenitudo, interdum cruentum ſputum præceſſerit, vt inquit idem Paulus cap. 31. libri tertij, verùm victus humidior, calidiorque, balnei immoderati vſus, calidi nimis loci inhabitatio anteceſſerint, fueritque anni tēpus eiuſmodi, vt Galenus aſſerit, & vt ſummatim dicā, ſi tales calidę diſpoſitiones prçceſſerint, ex reſeratione oſculorum vaſorum, & nō ex ruptione, aut exeſione proficiſci cruentam expuitionem iudicabis. At ex qua prædictarum cauſarū ſanguinis reiectatio fiat, qualiſcūq; fuerit vaſorū affectus, partim ex ſeipſo, partim etiam ex ægri, ſeu aſtantium relatione haud difficulter percipere poterit Medicus, qui ſumma cura prædicti affectus curationem aggrediatur propter imminens (vt inquit Paulus) ex immodica euacuatione periculum;

Prognoſtica.

ſiquidem coploſè euacuatus ſanguis quemadmodum in his qui iugulantur, mortem infert præſentaneam, ſi affectus remanet, in tabem tranſire minatur. Quòd autem cruenta expuitio periculoſa ſit, decretum reliquit Hippocrates aphoriſm. 25. libro 3. cum dixit, Sanguinem quidem ſuprà ferri qualiſcunque ſit, malum; intelligens per ſupra ferri (vt Galenus exponit) eum ſanguinem qui per os excernitur. Aphor. verò 37. lib. 7. ſic ſcriptum reliquit, quicunque euomunt ſanguinem, ſi ſine febre quidem, ſalutare: hoc eſt, vt inquit Galenus, curari poſſunt: ſubdit autem Hippocrates, ſi verò cum febre, malum. At ſi cum tuſsi ex pulmone emittatur ſanguis, & ſi quammaxima abſque febre fuerit, periculum imminet ne curari poſsit; & ſi durarit, omnino poſtea febres ſuccedent, Galeno teſte in commento eiuſdem aphoriſm. Verùm ſi mulier ſanguinem euomuerit, menſtruis erumpentibus (vt idem Hippocrates inquit aphoriſ. 32. lib. 5.) ſolutio fiet. A ſanguinis verò ſputo, puris ſputum malum eſſe, aphoriſm. 15. 7. libri dicebat: nanque purulentum ſputum (vt in commento ait Galenùs) non omne ſputum ſanguinis ſequitur, ſed quod malignū exiſtit, tale autem eſt omnino ex pulmone, ex quo proueniente ſanguinis reiectatione, ea quæ intra tres dies non curatur, phlegmone deinde adueniēte, omnino incurabilis affectio erit, potiſsimùm ſi ex eroſione ortum ducat, eodem Galeno teſte 5. meth. med. Nanque ſanguinis enacuatio (Paulo teſte) quæ fit exeſis vaſorum tunicis, nunquam commodè cadit, facitque valetudini, etiam ſi ex pulmone non fiat; etenim grauiſsimè nocet, vt inquit Celſus: quare difficilis eſt iudicanda curatio eorum, quibus à pulmone ſanguis profluit, ex Sorani ſententia, & non impoſsibilis omnino: velut rurſus cuilibet patere poterit, ſanguinem ex ore, & gingiuis profluentem cæteris minimùm periculoſum eſſe, quemadmodum ſi ex faucibus, interioribúſque partibus proceſſerit, & metus maior eſt, & cura maior adhibenda, eodem Celſo auctore, lib. 4. cap. 4. At ſi ex thorace ſanguis profluat, quòd minoris ſit periculi, quàm ſi ex pulmone, Galenus quinto meth. med. & 4. de loc. affectis, ſcriptum reliquit, quo fit (vt patet Celſo) quòd modò minùs, modo plus periculi habet ſanguinis expuitio, etenim ex capite veniens fluor, generaliter eſt curatione facillimus; ex ſtomacho, vel ventre, aut faucibus curabiles fluores approbamus: vlceratione facti difficiles curatione ab iis, qui è ruptione fuerint effecti iudicantur: omnium verò difficilis, atque grauior curatione ex pulmone fluens ſanguis accipitur, ob iuge ſpirationis officium, vt liquet apud Cælium Aurelianum lib. 2. cap. 12.

cap. 8. 11. 13 & 14
5. meth. c. 8
5. de loc. af. cap 5
Ibidem.

Curatio cruentæ ſputi ex eruptione. ſeu vaſorum reſeratione facti.

Quoniam verò non vnam requirunt cruentæ ſpuitiones victus rationem, ac curationem, ſed quodammodo diuerſam, propterea cruenti ſputi ex diſruptione, aut vaſorum apertione orti ex quauis parte priùs victus rationem inſtituemus: nanque aut ſimilem aut pauciſsimis diſcrepantem vaſorum diſruptio, ac reſeratio rationem victus, ſimulatque curationē expoſtulāt, diuerſam verò ab his requirit eroſio, de qua vltimo loco pertractabimus. Sit autem eis cruētis expuitionibus, quæ ex iam dictis duobus vaſorum affectibus oriuntur, communis, ac proba victus ratio hæc.

Victus ratio.

Aër continens eligatur ad frigidum, & ſiccum parum vergens, à calido verò, ac humido abſtineant: qua ratione auſtrinos flatus vitent. Somno vtantur moderato, præſertim nocturno, fugiantque diurnum: capútque cubantis ſublime ſit, præſertim ſi ex ſpiritalibus perfluat ſanguis, nec conclaue calidum, & incluſum exiſtat, aut mobile. Alui excrementa quotidie natura, aut arte clyſteribus præſertim lenibus excernantur. Conuenit eiſdem magnopere quies, ſecuritas, ac ſilentium, Celſo auctore: vitent itaque motum, ac exercitium, præſertim vbi ex ſpiritualibus partibus ſanguis profluxerit; item & magnam, ac frequentem reſpirationem, imò ſenſim reſpirent, ſemperque ſilentium agant, ac reliquam omnem quietem eligant, vt Galeno viſum eſt quinto meth. medendi. Animi quoque affectus immodicos, iram præſertim, omnino fugiant, pariterque & venerem. Quod verò ad cibum potionémque attinet, eligēdi ſunt qui emplaſticam vim habeant, & refrigerent, vt eodem loco teſtatur Galenus; atque ſi valentior ſit æger, omne ferè nutrimentum circuncidendum erit; ſin aliter ſorbitionis quod ſatis eſt, exhibendum, potiſsimùm vbi pulmonis vas fuerit diſruptum. Quo fit vt Trallianus iuſſerit omnem cibum, qui prædictis exhibetur, debere vim mediocrem obturandi, ac leuiter adſtringēdi habere, & neque quippiam calidum offerre, ſed omnia potiùs ſint temperata, & ad frigidius declinantia, etiam actu, licet non vehementer, vt inquit Aetius, neque

cap. 8
Lib. 8 c. 62

nimiam

nimiam humectationem inferre debeant: pauci itaque cibi mediocriter frigidi, ac potus, & naturæ quoque adſtringentis exhibeantur; velut ptiſana, & eius cremor, alica, frumentaceum amylum, ſimilago valenter decocta, aut oriza: quæ omnia longè meliora fiunt, ſi aliquod adſtringẽs cum eis fuerit decoctum, aut eorundem ſuccus adiectus ſit, verbi gratia, cotoneum malum, pyrúmve, aut pomum aliud auſterum, malique punici grana, aut ſi non libeat talia cum ſorbitionibus decoquere, ſuccum alicuius eorum ſemper adiicias, nedum in prædictis ſorbitionibus, ſed in cunctis aliis eorum cibis, qui inſuper in aqua pluuia decoquantur; in qua etiam micę panis imbutæ pro cibo conueniunt. Ex oleribus aſſumant ægri lactucam decoctam: interim ipſam in poſcam aquoſam intingentes, ſimiliter intybum, & portulacam, vel arnogloſſum, Tralliano, & Paulo teſtibus. At ſi vires requirant, ex carnibus conuenit aſſumere gallinarum, pullorum, phaſianorum, perdicum, columbarum, ſtarnarum, capreolorum, turdorum, ac reliquarum montanarum auium, gallorum quoque teſticulos, potiſsimùm aſſatos, anſerúmque alas, non tamen veterum, necnon ventriculos, ouáque ipſarum abiectis albuminibus; ſimiliter & gallinarum lutea ſummopere commendauit Alexander: & vbi ſanguis expui deſierit (ex eiuſdem ſententia) pedes ſuum, & piſces ſaxatiles, aceto inter coquendum adiecto offerantur: vice quorum tum hœdi, ſeu etiam caſtrati (ita vt dixerim) pedibus vtare. Quòd ſi febris adſit, lac quoque tribuas, caprillum præſertim, aut aliquod ex prædictis cibis cum eo decoquas, potiſsimùm iis, qui etiam per ſanitatem lac aſſumere conſueuerunt. Ex fugacibus fructibus exhibeantur qui modicè adſtringant, vt mala præcipuè decocta recenti mulſo, vel torrida, pyra, ſorba, meſpila, raro autem pini fructus, & vuas paſſas aſſumant; & ſi admodum ſiticuloſi fuerint, pepones, cucumerum medulla, ac vua penſilis exhiberi poterunt, eodem Tralliano teſte: à ficubus autem, piſtaciis, maximéque amygdalis abſtineant. Si febri careant, eorum potus ſit vinum aquoſum, modicũ (vt inquit Paulus) pluuiali aqua dilutum: at ſi febris adſit, eadem pluuiali aqua pro potu vtantur, aut ea, in qua chalybs ignitus extinctus fuerit: ſeu coriandrorum præparatorum ſemina decocta ſint, eaque toſta, aut palmulæ, cydonia, pyra, vel reliqua adſtringentia poma, aut vitis pampini, portulacæ, ſeu arnogloſſi folia. *Medicamẽtorũ ratio.* Vbi verò vires imbecilliores, ſi vinum rubrum, craſſum, auſterumque tribueris, ex aliqua prædictarum aquarum dilutum, nihil nocebis. Quòd verò ad curandi rationem attinet, ſanguinis reiectatio, quæ ex apertione oſculi eius vaſis cõtingit, per ea quæ dilatatum os obturant, curari, debet, Galeno auctore ſeptimo de compoſitione *cap. 4* medicamentorum ſecundum locum obturant autem oſculum dilatatum medicamenta, quæ vim habent adſtringendi: eius verò, quæ ex vaſis ruptura fit, curatio per eiuſdem conglutinationem perficitur, atqui conglutinatur ruptum per eadem medicamenta adſtringentia, & quacunque ipſis in compoſitione miſcentur circa mordacitatem reſiccantia, & glutinoſum quiddam habentia: quæ idcirco quòd ex lenta, craſſaque ſubſtantia conſiſtit, meatus obſtruunt, & Græci ἐμπλαστικὰ vocant, vt quinto methodi medendi & quarto & quinto de *5 meth. ca. 3 4 de ſim* ſimplic. med. facul. liquet. Id verò in vtriſque prius animaduertendum, nunquid cauſa ruptionem efficiens deſierit, vel adhuc maneat: nanque ſi deſierit, primum ſiſtere ſanguinem expedit, poſt verò (vt inquit Galenus eodem quinto metho. meden.) ruptum vas, aut reſeratum ſanare, eo conglutinato, vel obſtructo. *pli fac. cap. 4 & lib. 5. cap. 8. & 10.* *Quid primo animaduertendum ſit pro curatione. cap. 3* Si autem permaneat adhuc efficiens cauſa, vtpote abundantia, ea quidem primò vacuanda erit; etenim manente ea, vas etiam plus rumpitur, vt reſeratur; ab hinc ſanguis ſupprimendus, moxque vlcus ipſum vaſis, vel eius apertio curanda. Deſinente itaque effectrice cauſa, primùm ſiſtere ſanguinem expediet, Galeni decreto; poſt, vlcus ſanare: obturato quidem quod perruptum eſt, auerſo autem, atque alioſum tranſlato, quod per id ferebatur: quãdo ſi id, eo quo inter initia, impetu confluat, oſculúmque vaſis pari modo pateat, citiùs planè moriatur animàs, quod profluuio laborat, quàm ſanguis ceſſet effluere: ſiſtitur porro qui è vaſis profluit ſanguis, aut propterea quod ampliùs non cõfluit, aut quod occluſa diuiſio ſit, ſeu conniueat id quod reſeratum eſt, vel propter vtrũque, vt inquit Galenus eodem libro 5. meth. med. id quod ipſe dicit eſſe tutiſsimum. *cap. 5* Hæ quidem ſunt communes curandi indicationes cuiuſuis cruẽtæ expuitionis, ex diuiſione, ſeu apertione vaſorum cuiuſlibet partis: eſt inſuper & aliud commune omnium internarum partium affectarũ, vt idem Galenus quarto meth. meden. aſſerit, vt ea eligantur, quæ animalis naturæ maximè ſint familiaria, ſiue ea cibi ſint, ſiue medicamenta; fugiantur, reſpuantúrque huic contraria. *Quid 2. animaduertendum. c. 7* Verùm quia quæ a partibus indicatio ſumitur, ea communibus, quæ iam dictæ ſunt curandi indicationibus, veluti auctarium in ſingulis affectibus accedit, iuxta quam rationem cõtingit & quodammodo curationem variare, ac interim cum prædictis contraria medicamenta miſcere, vt patebit, ea de re priuatim ex iam dictis cauſis cuiuſlibet ſanguinis reiectationis à quauis parte prouenientis, curationẽ inſtituere decreuimus: nam ſi ex gingiuis exit, portulacam manducaſſe ſatis eſt, Celſo auctore. Si ex ore, continuiſſe eo merum vinum, ſi id parum proficit, acetum; ſi inter hæc quoque grauiter erumpit (quia conſumere hominem poteſt) commodiſsimũ eſt (vt ipſe inquit) impetũ eius admota occipitio cucurbitula (ſic vt cutis quoque incidatur) auertere. *Curatio cruenti ſputi, ſi ex gingiuis proueniat.* Si id mulieri cui menſtrua non feruntur euenit, eandem cucurbitulã, inciſis inguinibus eius admouere: cõducit autem eiſdem oris collutio ex plantaginis, polygoni, ac portulacæ decocto in aqua pluuia, pauco addito aceto, vel vino rubeo adſtringẽti, aut ſucci eiuſdẽ portulacę, polygoni, aut arnogloſſi aſſumptis vnc. iiij. cum roſaceæ, ſeu myrtinæ aquę libra vna, permiſce, & vtare; addas (ſi lubet) aceti parum. Quòd ſi adhibitis his adhuc grauiter erumpat ſanguis, quo is auertatur, ſanguinem mittere, expedit, loco cucurbitulæ humeralem, aut mediam incidens: aut ſi mulier ſit, quæ laborat, cui menſtrua non feruntur, in talo venam ſecare expedit, pari ratione, vt ſanguis auertatur. *Sanguinis miſsio.* Si verò ex locis circa fauces, aut gurgulionem ſanguis feratur, aut per palatum, gargarizare oportet adſtringentibus, frontique & capiti admouenda ſunt quæ ex naribus ſanguinem fundentibus accõmodantur, Paulo teſte: quare ſufficiunt adſtringentia per collutiones, aut gargariſmata adhibita frigida; nam à calidis, & rarefaciẽtibus collutionibus plus ſanguinis erumpit, vt inquit Aëtius, vel ea, quæ *Si ex faucibus proueniat, curatio. Lib. 8. c. 59*

modò ſcripſimus, vel ex his, quæ dicemus, cõponantur; aut ea quæ capite de angina ſcripſimus, & de gurgulionis inflãmatione huc transferas. Verùm ſi à capite ſanguis feratur, multúſque ſit, qui defertur, *Loco citato.* euacuatione opus erit, ex eiuſdem Aetij ſententia: quare citiùs (vt ipſe ait) per nares, aut per venæ *Si ex capite promanat, curatio.* cuiuſpiam inciſionem euacuare oportet, inferens ex eius verbis, aut ad própinqua deriuandum, aut ad longinquas partes diuertendum eſſe, ne per negligentiã conſuetudo fiat ſanguini in hos locos delabẽdi. Sin verò plurimus fuerit fluoris lapſus, acacia ex aceto frontis, atque tẽporum partes illinendæ ſunt, & perſeuerante fluore, cucurbita quoque apponẽda (ſubiecta flamma plurima) occipitio, ex Cælij *Si ob deſtillationem ſputũ cruentum fiat, curatio.* Aureliani ſententia. At ſi ob deſtillationem, ſanguinem reiecerint, ad quamcunque partem feratur, aut quocunque modo excernatur, his venam incidere protinus in principio debes, vt Paulo, & Aëtio viſum eſt: *Paul lib.3. cap.31 Aet. lib.8. cap.60* ſecato autem humeralem, aut mediam, niſi vehementer acris humor deſtillauerit: nanque huius curatio patebit, cùm de eroſione tractabimus: ac pro viriũ modo ſanguis detrahatur. Acresq́; clyſteres adhibeãtur, frictionibus multis, manibus, brachiis, ac cruribus vtantur; ac vinculis extremæ partes colligentur, poſtea raſo capiti pharmacum ex ſtercore ſyluestrium columbarum impone, quẽadmodum Romæ in ſplendida muliere peregit Galenus vt patet quinto metho. meden. quem deinum ſectati Aëtius, & Paulus, & ipſi quoque id ſcriptum reliquerunt: vel aliud ſimile, calidum medicamentum capiti imponas; vel candenti ferro inuſtio in capite fiat, ex Tralliani decreto: & velut idem Ga- *cap.13 Locis citatis.* lenus interpoſitis tribus horis, in balneum demum mulierem duxit, ac lauit, deinde caput idoneo pilo contexit, nutriuitque eam ſola ſorbitione, fructúſque quoſdam auſteros dedit; deinde cùm dormitura eſſet, recẽtem theriacam circiter quatuor menſes ante confectam tribuit, ad fabæque magnitudinem veſperi rurſus eam dedit, quamuis pridie hoc longè ampliùs accepiſſet, & tertio die mane mel coctum copioſè exhibuit, ac reliqua probè miniſtrauit, vt præcitato loco patet; pariter & tu ſimiliter affectos curabis. Quod ſi malum in vetuſtatem incidit, cucurbitula quoque occipitio defigenda erit, iuxta Pauli ſententiam. At ſi neque his malum cedat, reliqua, quæ ab eodem Galeno citato loco, ac Aëtio, & Paulo conſcribuntur, commodiſsimè adhibeantur, quoad curatio perficiatur. His verò qui ſanguinem euomunt (ex Archigenis ſententia) *Vomitus ſanguinis curatio.* vena quoque ſtatim incidenda eſt, in cubito ſuperior, humeralis appellata, etiã ſi ex hepate in ipſum ventrem deferatur. Si verò à ſplene ſanguis feratur ad ventrem ipſum, incidenda vena erit, quæ inter paruum & annularem digitum in ſiniſtra manu eſt, ſic nanque probe, ac propriè auxiliaberis. Cæterũ tum cibos, tum potus quodammodo magis adſtringentes, pariter & medicamenta, his qui ex ventre ſanguinem reiectant, non tamẽ vehemẽter adſtringentes, neque vehemẽter actu frigidos præbe. Qua de re vbi exiguum, vas eſt, quod perruptum eſt, vel modicè recluſum, ſic vt non multus ſit, qui ex eo *cap.5* profluit ſanguis, Galeni auctoritate, eodem 5. metho. med. ex vino nigro auſtero, vtilia medicamẽta ſunt (præcedente tamen venæ ſectione non ſemel duntaxat, ſed bis, aut ter ſi opus fuerit) aloẽ, manna. thuris, pini cortex, lemnium ſigillũ, ac lapis hæmatites: quòd ſi nec genus id vini præſto ſit, coquenda in aqua ſunt (vt ipſe inquit) pluuia, addo ego, aut in aqua chalybs ignitus fuerit extinctus, rubri germina, aut canirubi, myrti, lẽtiſci, ſeu hederæ; fructus quoque, ſiue cortex, ſiue germẽ, maximè cotoneorũ, itemq; myrtorũ, & meſpillorũ, ibi decoquãtur, & (vt ſummatim dicam) omniũ quibus adſtrictoria vis ineſt, idonea præſidia ſunt. Sin autem perruptum vas magnũ eſt, aut vehemẽter recluſum hiat, vt propterea multus profluat ſanguis, vtique adſtringentibus magis medicamẽtis eſt opus, veluti balauſtio, hypociſtide, rhoẽ, omphacio, acacia, gallis immaturis, & malicorio. Ex Aetij verò ſententia eis, qui ob *Lib 8. cap 63* apertionẽ oris venarũ, aut rupturam ſanguinẽ reiectant, ac non tuſsiunt, optimè conducunt acetum, & portulaca comeſta: efficacior quoque exiſtit eiuſdẽ portulacæ ſiccus bibitus, aut plãtaginis, vel ſanguinariæ; poterũt verò cuiuſque ſucci vnc. iiij. v. vel vj. exhiberi. Decoctum inſuper radicis ſymphiti, atque ipſam quoque ſiccam tritam, potuique inſperſam cõmendat Aetius; itẽ centaurij radicis drac. ij. *Loco citato.* aut lapidis hæmatitis drac. j. aut radicis equiſeti tãtundem ſummopere approbat. Cẽtaurij radicẽ cũ aqua febricitãtibus, cũ vino febre carentibus exhibet, lapidẽ hæmatitẽ cum ſucco mali punici; & (vt ſummatim dicã) curare eos oportet adſtringẽtibus, & refrigerantibus, prout decretũ reliquit Hippoc. *Si ſanguis in ventriculo inſtar grumi concreſcat, curatio.* apho. 37. lib. 7. At ſanguine in vẽtriculo grumi inſtar concreto, iuſsit Paulus coagulũ potandũ eſſe, maximè leporinũ, aut thymũ, vel thymbrã cũ aceto, vel etiam vacuari debẽt ex lacte ſciſsili, aut ex aloẽ, vt ipſe inquit; in quẽ vſum ſi poſcã tepidã ſorbeant, nõ parum cõfert. Poſſunt quoque extrinſecus profluenti particulæ, ventriculo videlicet, iocinori, aut ſpleni admoueri tũ adſtringentia, tum citra adſtrictionẽ frigida: verùm nec omnino, nec ſine diſcrimine, nec omni tẽpore loca, quæ circa particulam, vnde ſanguis profluit ſunt poſita, refrigeranda ſunt, ex Galeni ſententia, eodem quinto me- *cap.6* thod. med. imò poſteaquam in alia priùs loca auerteris, non ſemel tantùm, ſed ſecundò, & tertio: ſi opus fuerit, nec ad vnã duntaxat partẽ ſed ad plures, nec vno auerſionis modo, ſed cõpluribus vſus fueris: ſanguinis videlicet miſsione artuũ frictione, deuinctionéque: tunc nanque circa afflictam partem tum adſtringentia, tum frigida admoueri poſſunt, alias manifeſtè læſos ægrotantes videbis, cùm ſanguinẽ ipſum intro cõpellant, ac venas, quæ in alto ſunt, implere videãtur, nec minùs quo medicamẽtorum vis ad interna magis penetrare valeat, acetũ cum eis permiſceri debet. Quare ventriculi partes ab extra illinias ex roſaceo, & melino, aut myrteo cum aceti modico, aut vino auſtero: immutẽtur autem crebriùs, ne ſi excalfiãt, rurſus ab eis ſanguinis commotio, ac irritatio quæpiã oriatur: poterũt inſuper epithemata in hunc modũ parari. Excipe ſucci plãtaginis, & portulacæ, ſeu ſanguinariæ, aut omphacij ana libram j aquæ plantaginis, & roſarũ vnc. viij. aceti vnc. ij. omnibus ſimul mixtis, fiant epithemata; quæ non minùs conferũt, ſi ſupra iocinoris, lienis partes admoueãtur, vbi ex his ſanguinis profluuiũ ortũ ducat. Ex iocinore inſuper ſi fiat, nedũ prædictis, ſed ſolani quoque, aut lactucæ ſucco vti poteris; nã in his frigido eſt vtendũ, vt inquit Hippocrates apho. 23. lib. 5. vnde fluit ſanguis, aut fluxurus eſt, nõ ad ipſas, ſed circa ea, vnde influit. Si verò *Si cruenta ſputio fiat, refrigeratis inſtrumentis* ex refrigeratis ſpiritus inſtrumentis ſanguinem reiecerint, his è veſtigio venam ſecare conuenit, ac bis

ſpiritus, curatio. cap.13. Lib.8 c.61 Loco citat.

eodem die, & deinde rurſus poſtridie bis, Galeni decreto 5. metho. meden. ſi tamen ætas, aut vires non prohibeant, paulatim tamen euacuatio facienda erit, vt ad contrarium diuerſio fiat: eius enim gratia venæ ſectio adhibetur, vt inquit Aëtius: nec minùs tempore intermedio, artuum, ac extremarum partium frictione, & ligatione vtare iuxta eorũdem ſententiam; toti autem pectori ceratum, quod ex tapſia conficitur, poſt alteram ſanguinis detractionem, ſecundo die imponendum, mox veſperi, ne ſupra modum calfaciat, id auferendum præcipiebat idem Galenus, ac rurſus tertio die, ad tres horas imponendum. Cùm verò ſpiritui delegatæ partes in naturali temperamento eſſent, & totum corpus vacuatum, diaſpermaton ad veſperam exhibebat, non ſemel dũtaxat, eo quod ſomnũ conciliabat, ſenſum doloris leuabat, & ſiccandi vim habebat, poſtremo Tabias ægrum dimittebat: loco autem cerati ex tapſia, ac medicamenti, quod diaſpermaton appellatur, aliis vtare ſimilem vim habentibus calſaciendi, & exſiccandi, ac ſomnum conciliandi, non tamen ſupra modum, quo naturale temperamentum ſpiritus inſtrumenta ſibi ipſis vendicent: mittas quoque & tu ægrum Tabias, in loca videlicet iuxta poſita, ſi Neapoli, vel aliis in locis non valde remotis fuerit æger.

Si ex alijs cauſis cadẽ vaſa rumpantur, aut reſerentur, curatio. cap.8.

At qui ſpiritus vaſis diſruptis, aut eorum oris patefactis, ex quauis alia cauſa ſanguinem reiiciunt, incidere iis ſtatim venam cõuenit, cubiti internam, vt Galenus præcipit eodem lib.5. meth, med. & poſt eum Paulus, & Aetius: à qua bis, terque poſtea ſanguis eſt detrahendus, paulatim tamen, gratia diuertendi: non enim euacuatione indigent tales, nimirũ ab affectione ipſa euacuati, vt inquit Aëtius.

Lib.8.c.62

Quod ſi cubiti venæ in conſpectum non venerint, etiam ex venis in talo ſanguinem mittere expedit, imò multo magis proficere teſtatur Alexander: nam ad longinquiores partes diuerſio fit. Cuius etiam cauſa artus omnes fricandi vinciẽdique ſunt, poſteà verò quàm hæc facta fuerint, primùm poſca, tum diluta, tum tepida potui eſt offerenda, quo ſi quis in viſcere trombus, id eſt, cruor concretus latitet, reſolutus expuatur, atque hoc nihil vetat, bis, térve, ternis horis facere, vt idem Galenus aſſerit:

Loco citat.

poteris autem eiuſdem poſcæ vnc.iij. vel iiij. aut ſaltem ij. qualibet vice exhibere. Ab iis verò aliquod eorum quæ tum emplaſticam vim habeant, tum adſtringant, medicamentum exhibendum; idq́ue aut ex poſca diluta primùm, aut ex malorum, myrtorúmve, vel alicuius eiuſmodi mox dictorum adſtringentium decocto: inter omnia verò puluis radicis ſymphyti, althææ, vel equiſeti, aut earum decoctum confert; ſimiliter terra lemnia, bolus armenia, lapis hæmatites cum alicuius (ex prædictis adſtringentibus) decocto magnopere conducunt, Tralliano auctore: nec minùs & cunctis prędictis adſtringentibus medicamentis commodè vti poteris: illud tamen perpetuò ſeruari debet ea Galeni decreto tum 4. metho. meden. tum 7. de compoſitione medicamentorum ſecũd. locos, quod congruenti menſura prædictis medicamẽtis, in his qui ex pulmone, aut thorace, aut aſpera arteria ſanguinem reiectant, miſceãtur tum calida, tum tenuium partium exiſtentia; quamuis vaſorum rupturæ, ac reſerationi ſint infeſtiſsima, gratia ſcilicet diſtributionis ipſorum medicamentorum: etenim adſtringẽtia, & viſcoſa, ac tenacia ſibiipſis vias præcludunt, quare opus habent facultate ipſis viam ſtruente, ac præparante.

4. met.c.7. Documẽtũ Galeni 7. de cõpo medic.ſec. loc. cap.4.

Quapropter omnibus medicamentis, quæ thoracis, & pulmonum vlceribus ſunt deſtinata, mel admiſcendum erit: eſt nanque ipſum veluti inſtrumentum quoddam digeſtionis eorum in corpus, ac celeris tranſitus, veluti vehiculum, vt patet eodem 4. libr. method. medend. in hunc met vſum poſt venæ ſectionem, & poſcæ aſſumptionem, puluerem ex rhabarbaro ſine ſpica drach.j. vel ſcrup.iiij. aſſumentes, mumia gran. v. (ſi ea haberi poterit) vel vj. rubeæq́ue tinctorum gran.iij. vel iiij. cum adſtringenti vino rubeo, aut plantaginis aqua, exiguo aceto iniecto exhibemus: ea hoc nanque medicamento nedum concretus ſanguis reſoluitur, ſed foras propellitur, atque expurgatur, ruptúmque vas, ſeu reſeratum ſanatur.

cap.vlti.

Ex compoſitis medicamentis vtimur trochiſcis è ſpodio, aut terra lemnia, ſeu è ſuccino: ſimiliter & ſyrupis, myrtino, è portulaca, roſaceo, ſaccharóque roſacco, roſaceóque melle, è quibus in commodiorem vſum compoſitum quoddam medicamentum parari poterit, vt Recipe ſyrupi myrtini, & è portulaca, ſingulorum vnc.ij. ſacchari, mellisque roſacei ana vnc.j. tragacanthi, amyli vtriuſque drac.j.& s. pulueris radicis ſymphiti, terræ lemniæ, boli armeniæ & lapidis hæmatitis ana ſcrup ij. fiat in modum eclegmatis, iubeáſque ſæpiùs id in ore contineri, paulatimq; ne ęger ſupinus cubans permittat in aſperam arteriam defluere, quomodo (vt inquit Galenus) nedum vis, ſed medicamenti ſubſtantia ſenſim, & paulatim per ipſam aſperam arteriam influit, vt 4. & quinto metho. meden. liquet; prædicto quoque medicamento addere poteris (ſi videbitur) drac.j. vel ſcrup.ij. alicuius ex prædictis trochiſcis, vel ſi malit æger in forma ſolida potius medicamentum ore continere, hoc modo paretur, Eacipe diacodij drac.ij. boli armeniæ, corallorũ rubeorũ, lapidis hæmatitis ana ſcrup.j. pulueris radicis ſymphiti, & terræ lemniæ, vtriuſq; ſcrup. s. tragacãthi, amyli, & gummi arabici ana drac.s. ſyrupi myrtini, aut de portulaca, & ſacchari roſacei ana drac.iij. cũ ſaccharo diſſoluto in aqua roſacea, aut myrtillorũ, quantùm ſatis ſit, fiat medicamentũ in tabellis. Rurſus licet in prædictis infeſtiſsimum ſit illud genus pharmacorum, quod in tantùm refrigerat, vt affectio ſtupeſiat, Galeno auctore 7. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, tamen etiam hæc quandoque admiſcentur medicamentis ad hęmoptoicos conuenienter paratis, vt quæ altiorem ſomnum, ac ſoporem inducant, & commodiſsima ſunt his, qui à tuſsi lancinantur, ſiſtentia nimirum ſanguinem, qui ad effectum vas defertur, atque hoc per ſuam frigiditatem, in quem vſum ſcrup.ij. vel drac.j. philonij perſici, aut romani cum aſtringenti vino, aut plantaginis aqua exhibere ægris conſueuimus, nõ ſemel duntaxat, ſed bis, & ter, vbi opus fuerit, vrgente videlicet ſanguinis profluuio, nec prædictis medicamentis cedente: viréſque nõ imbecilliores fuerint.

cap.4.

Forinſecus autem pectori irrigatio adhibenda erit ex vino adſtringẽte, cum oleo roſaceo, aut myrteo, ex Aëtij ſententia, aut ſupra id, quod dolet imponenda extrinſecus ſpongia eſt, ex tepente poſca, vt inquit Paulus, & à ſeptimo die irrigatio fiat cum roſaceo, vel myrteo, vel lentiſcinio: cui interim vinum auſterum ſit additum, interim acetum potiſsimùm vbi multa ſanguinis fiat eruptio, & in æſtate, robuſto, & carnoſo exiſtente ægro, nec tuſsis adſit, præſertim valida; aut huiuſmodi cataplaſma admoueatur, quod ex palmis, acacia, alumine, mali-

Lib.8.c.6.

corio, ſymphyto, hordei, & lentium farina apparatur, vt Aëtio viſum eſt, vel iuxta Pauli auctoritatem, ex farinæ pollinæ, & manna thuris cum aceto accommodentur; vel alumen, acaciam, vel malicorium, vel gallam cum aceto, vel palmulas cum polentis, & malis cidoniis in vino auſtero decoctis adhibeto: aut foliorum plantaginis, portulacæ, & ſanguinariæ manip. j. contundito, additóque mannæ, thuris, aluminis, malicotij ac radicis ſymphiti, ſingulorum drac. j. hordeaceæque farinæ drac. ij. palmularum, & cydoniorum in vino auſtero decoctorum ana drac iij. fiat cataplaſma cum poſca, aut vino auſtero, aliquando autem acaciam, aloëm, aut omphacium cum his permiſcere conuenit.

Cap. 8.
Cruēti ſputi ex vaſorum exeſione, curatio.

At Galenus eodem lib. 5. metho. med. ex melino, roſaceóve pectus madefieri (ſi æſtas ſit) vndique, ſin hyems, nardino vnguento præcipit: dátq; veniam, vt aliis quoque emplaſticis medicamentis vti poſsit, ſi placet: aſſeritque nonnullos hac affectione laborantes curaſſe, ad quos ſtatim vt malum ſenſerunt, acceſsit, quo cruētum adhuc vulnus fuerit, priuſquam phlegmonem excitet, nam ſi ea ſemel inuaſerit, exigua ſpes eſt, vt ipſe inquit, eius poſtea glutinandi, in longiùs tamen trahere poteſt tempus, potiſsimùm pulmonis vaſis diſruptis. Quòd ſi reiectionem ſanguinis vaſe exeſo, ex quibuſcunque tandem partibus fieri contingat, per renutritionem eroſorum curabitur,

Cap. 4.

Galeno teſte 7. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos: renutriuntur autem corroſa (vt ipſe inquit) per cibos boni ſucci, & pharmaca carnem gignentia (ſarcotica à Græcis appellata) ea de re (vt teſtatur Alexander) non amplius medicamentis, aut cibis admodum adſtringentibus, aut acidis, ſed potiùs iis, qui contemperare, mutare, & alterare humoris, qui eroſionē excitarit, acrimoniam poſſunt, vti oportet, niſi profuſior hæmorrhagia fuerit: nam tunc iis, quæ vehementiſsimè adſtringunt, vtendum medicamentis eſt, quoad vehemens eius impetus frangatur, vt teſtatur Galenus v. meth. med.

Cap. 6.
Victus ratio.

Quapropter ptiſana ægros alere conuenit, aut alica ſeu reliquis cibis, quibus nihil adſit, aut ſalſum, aut acidum, imò nulla alia tenuis qualitas, ſed è contrario, quæ magis implentem, obturantémque ipſam reddere queant, ex mente Alexandri; velut eſt amylum frumentaceum. Ex oleribus competunt intybum, cichorium, bugloſſum, lactuca: procedente verò tempore, vbi vires infirmas habeant, citra ſalem offerre expedit carnes gallinarum, pullorum, caponum, perdicum, phaſianorum, ſtarnarum, turdorum, ac reliquarum montanarum auium, interim hedorum, ſeu caſtratorum, vt ita dixerim, aut ſuum pedes cum ptiſana decoctos aſſumant; & (vt ſummatim dicam) cibis vtātur boni ſucci, vt diximus qui etiam humoris influentis acrimoniam obtundere, & craſsiorem reddere poſsint, potiſsimùm vbi ex acri deſtillatione, pulmoni, ſeu thoraci eroſio fiat, ab acidis, ſalſis, potiſsimùm veteri caſeo abſtinentes, licet molli, atque recenti caſeo, præſertim caprillo, aut bubulo (vt Alexāder inquit) commodè vti poſsint, tanquam vtili exiſtente.

Medicamētorū ratio.
Venæ ſectio.

Pro potu aqua vtantur decocta cum ſemine coriandrorum præparatorum, pauco cinnamomo, aut glycyrrhizæ radice; vino quoque (vbi aſſueti fuerint) eo vti aquoſo, aut parum rubeo, ſubadſtringenti conuenit. Deſtillante autem acri humore, præſertim ad pulmonem, aut pectus, toti corpori, conſulendum erit, quo ſiſtatur eroſio, Galeni auctoritate, eodē 5. metho. med. (*c. 13. & 14.*) & quamuis Paulus, & Alexander præcipiāt caueri debere ſanguinis miſsionem, præſertim vbi admodum acris fuerit deſtillatio, nam magna ex parte corpus eorum, qui ex eroſione ſanguinem reddunt, gracile, atque perſiccum eſt, tamen Galeni auctoritate freti præcitato lib. 5. meth. med. (*c. 13. & 14.*) vbi validi fuerint, multique ſanguinis, iis ſtatim a principio ſanguis detrahendus erit, id quod nec Alexander nec Paulus negarūt. Atſi parum habere ſanguinis videbuntur, ij ad quendam ſuccum probiorem, proba victus ratione reduci debent, deinde ſanguinem detrahere poteris: & ſi res ſuaſerit, denuò ſanguinem mittere expedit, potiſsimum quibus veluti limus quidā vitioſus, & craſſus totus fuerit ſanguis: hoc itaque ſeruandum in venæ ſectione erit; vtriſq; tamen id commune exiſtat, ne multa copia ſanguinis ſemel extrahatur, potiſsimùm iis qui parum habere ſanguinis videbuntur, eúmque vitioſum. Sanguine verò detracto tum reficiendi ægri ſunt, tum purgandi, ac rurſus poſt purgationem reficiendi, & potiſsimùm vbi ceu ſalſilaginem ſputum ſuum ſentire ſe aiunt, quamuis longo tempore omnino opus ſit, vt Galenus inquit, quo ſucci huiuſmodi corrigatur vitium. (*5. met. c. 14.*) At vbi congeſtus fuerit vitioſus eiuſmodi, etſi etiamnum ſanguinem non reiiciant, vt ab eo præſeruentur, quæ acres humores purgare poſſunt, medicamenta propinanda ſunt: prius tamen ipſis alteratis, ac contemperatis quodāmodo, ex ſyrupi, videlicet violacei, roſacei, ex nymphæa, ſeu papauere, myrtini, aut de cannis exhibitione cum hordei, bugloſsi; ſeu borraginis aqua; quorum medicamentorū copiam, tum capite de deſtillatione, tum cap. de tuſsi, cōſcripſimus.

Acris deſtillationis curatio.

Illud autem perpetuò in eorum exhibitione ſeruabis, vt quæ magis familiaria, ac lenia ſunt eligas, vitéſque acriora, calidiora, ac ſicciora; quæ inſuper non ſemel tantùm præbeas, quinimo bis, & ſæpiùs, vbi oporteat: nam longo tēpore (vt diximus) ex Galeni auctoritate, omnino opus eſt, vt ſucci corrigatur vitium, potiſsimùm ſi ex eo in pulmone eroſio facta fuerit. Quapropter Galenus eos, qui planè deplorati non ſunt, omnes ſeruari fatetur per hæc tria, (*5. met. c. 15.*) per ſanguinis videlicet miſsionem, purgationem, ea quæ caput roborant: non enim in huiuſmodi affectibus à paruis auxiliis incipiendum eſt, veluti Eraſiſtrato viſum fuit: nam in morbis, in quibus periculum non imminet, à paruis incipiendum auxiliis eſt, quòd ſi nihil profecerint, aggredienda maiora ſunt: at vbi periculum maximum impendet, à maximis quoque auxiliis exordiendum eſt; nam ad vltimos morbos vltima prorſus remedia maximè valere Hippocrates decretum reliquit: (*1. aphoriſ. 6*) ea de re non immeritò ſtatim circa initia venæ ſectione (ſi nihil prohibeat) ac purgatione vtendū: nec minùs & capiti confeſtim proſpiciendum, ne ex eo in pulmonem, aut pectus aliquid defluat, in quem vſum cōducit ſi drac. j. infraſcripti pulueris ſumatur. Excipit autē ſeminis hyoſcyami, & papaueris albi, ſingulorum ſcrup. s. ſeminum coriandrorum præparatorum drac. j. corticum thuris, gra. ij. maſtiches gra. iiij. pulueris hirūdinis præparatæ drac. s. ſacchari vnc. iiij. tempus autem ſumēdi eſt poſt duas, vel tres horas à cœna ante ſomnum, vel pilulas duas deuorēt ex pilulis de cynogloſſa. Nicolai loco medicaminis, quod diaſpermaton appellatur. Ex cerati quoq; vſu, quod fit ex thapſia, capiti prouidebitur, vt teſtatur Galenus in acri deſtillatione, (*5. met. c. 14*) vice cuius eo loco quo ſagittalis ſutura coronali

com-

committitur, aut ſinapiſmo, aut ignito cauterio v-
tare, vel ſi tutius eo vti volueris, quamuis minùs
quodammodo conferat, inter primam & ſecundam
ceruicis vertebram locum inuras. Atque hæc qui-
dem Galeno auctore, eodem quinto methodi me-
dendi cap. 14. in principio peragenda ſunt: aduer-
Alexandri aduerſus Galenum ratio nes. ſus quem acerrime Alexander inſurgit: aſſerens ca-
piti adhibenda non eſſe acriora medicamenta, quæ
ex thapſia, aut columbarum ſtercore, aut ſinapi pa-
rantur, cùm magis intemperatum caput reddant,
& quæ ab eo in thoracem, aut pulmonem cõfluunt,
acriora efficiunt: qua ratione humectantibus po-
tiùs, refrigerantibuſque caput ipſum ſtatim inter i-
nitia vti debere præcipit, ac cauenda eſſe acria, ſic-
cantia, & calfacientia, vt quæ intemperiem capitis
adaugeant, & eroſionem magis intendant, quàm cu
rent: fieri enim nequit (vt idem Trallianus aſſerit)
vt tuſsis deſinat, aut affectæ particulę non exedãtur,
niſi acris, tenuiſque ex capite influxus ceſſauerit, id
quod probè fiet, ſi quæ refrigerare, & humectare
poſſunt, capiti admouerimus, propterea roſaceũ &
per ſe, & cum frigida aqua modica admouendum
præcipit: ad balneúmque ægros ducendos eſſe; &
cùm hoe fiat, roſaceum, vel oxyrrhodinũ frigidum
ſuperinfundendum. At pace Tralliani dixerim, Ga-
Gal. defenſio. lenum non circa initia in acri deſtillatione, acria
quoque medicamẽta capiti adhibere, nõ quo ipſius
intemperiem, quę calida quoque eſt, curaret, verùm
vt excremẽtum, ſeu ſuperflua humiditas, licet acris,
quæ à capite defluit, partim exſiccaretur, partim e-
tiam ex intro foras traheretur, atque per cutim va-
cuaretur: de eo nanque in principio valde ſollici-
tum eſſe oportet, vt idemmet teſtis eſt Galen. præ-
citato libro quinto methodi medendi, vt neque tuſ
ſiant ægri, neque ex capite aliquid in pulmonẽ de-
fluat: nam ſi fluat, & tuſsiant, neceſſe eſt & affectæ
partes magis extendãtur, atque ita temporis ſpacio
omniuo inſanabiles fieri, præſertim ſi pulmo affe-
ctua fuerit. Maius itaque commodum comparatur
ęgro ex deſtillationis inhibitione, tum propter eius
exſiccationem, tum etiam reuulſionem, quàm in-
commodum ex eo quod calidam intemperiem prę
dicta medicamenta adaugeant, quæ poſtea alteran-
tibus, contemperantibúſque, ac leniẽtibus quibuſ
dam medicamentis adhibitis curari poterit: cum
priùs quæ redundant ſuperflua in quauis parte va-
cuanda ſint, & deinde partis intemperies corrigen-
da, vt apud omnes conuenit medicos, & non econ-
tra, præſertim vbi ea ad partes confluant, in quibus
niſi defluxus inhibeatur, omnino inſanabiles affe-
ctus pariunt, veluti in hac, de qua loquimur fluxio-
ne, contingeret. Vbi verò hæc non impẽderent pe-
ricula, in calida fluxione poſt redundãtium humo-
rum vacuationem, ea quæ infrigidant, pro eius alte-
ratione, capiti admouere hæſitaret nemo, & non ca
lida, cùm ſi caput ex calida intemperie male habet,
talia medicamenta noceant: vt igitur eius tempera-
mentum melius reddamus, præſtat ipſum roſaceo
perungere, atque æſtatis tempore præſtantius erit,
eo quod ex crudo oleo, quod omphacinum vocant,
componitur, vti: quemadmodum idemmet Galen.
præcipit ſextó de Sanitate tuenda, cap. 9. damnans
medicamentum, quod ex thapſia, & ſinapi compo-
nitur, cùm ex calida capitis intemperie fluxio fiat,
eóſque balneari iubet, frequenti balneo potabilis
aquæ, quo & calidos vapores, qui in capite ſunt, euo
cemus, & totum capitis temperamentũ meliùs red-
damus: nec minùs balneum ipſum prædictis libro
quinto methodi med. commendauit. prædicti quo- *cap. 14*
que ſunt (eodem Galeno teſte) qui maximè lac re-
quirunt, neglectóque eo omnium maximè ſunt in-
ſanabiles, præcipue vbi ex capite aliquid in pulmo-
nem defluat, de quo Alexãder, Galenum in hoc ſe- *Loco citat*
ctatus talia protulit verba, Omnes autem lacte v-
tantur, molli recentique caſeo, præſertim caprillo,
aut bubulo: neque enim medicamentum, aut cibus,
aut aliud quippiam adeo accõmodum ipſis eſt, aut
vtile, atque lac, & qui per initia ſolo ipſo cõſtanter
longiori tẽpore vſi ſunt, omnes in totum cõſanne-
runt: aſſumant autem ipſum à balneo aquę dulcis ad
vnguem tẽperatè calidæ, vtpote iucundiſsima cùm
ſit, non modò acres contemperat humores, vt di-
ximus, verùm etiam naturam ad explicandam ſe,
atque ad dulcedinem, quam præſtat, quoque verſus
extendendam prouocat, contraria videlicet ratione
iis, quæ ſunt iniucunda; ab iis enim recedit, fugitque
ad profundum: inducta itaque capra, in ipſam: in
qua æger iacet, domum expedit, vt quam minimo
tempore extractum ab vberibus lac in aere ambiẽ-
te moretur; propterea quod (vt inquit Galenus ſe-
ptimo methodi medendi cap. ſexto,) celerrimè mu
tari ſit aptum, ita vt calens adhuc ex mammillis in
ægri ventriculum quàm ocyſsimè transferatur: erit
inſuper mellis tepidi pauxillum miſcendum, ex eiuſ
dem Galeni decreto, potiſsimum ſi cui cogi in ven- *Libro 5. me-*
triculo ſolet, erit quoq; & ipſum mel, velut inſtru- *tho. c. 12. &*
mentum quoddam digeſtionis ipſius lactis ac cele- *7. Metho. c.*
ris tranſitus velut vehiculum, cum eo, quod nec vl- *6. & alibi.*
ceri nocebit, ex eiuſdem Galeni ſententia quarto *Cap. vlt.*
Methodi medẽdi, vt paulò ante dictũ eſt. Sit autem
lactis quantitas ab vnc. iij. vſque ad vj. pro diuerſa
corporum natura, ætate, & cõſuetudine, ac reliquis:
mellis autem, vel roſacei mellis, quo ipſe potiùs v-
tor, quarta pars, aut medietas vnciæ vnius. Si verò
profuſior ea eroſione hæmorrhagia accidat, iis,
quæ vehementiſsimè adſtringunt (vt diximus) vten
dum medicamentis eſt, quorum copiam etiam
paulò ante conſcripſimus, quoad vehemens eius
impetus frangatur. reliquo verò tempore iis quæ
celerrimè eroſionem lenire poſſunt, modicè ſic-
cantibus, & ad cicatricem ducentibus vti licet, ex
Tralliani ſententia, inter quæ principatum obti-
net lapis hæmatitea cum ſucco polygoni, aut etiam
ex aqua ſola tepida, pauco vino, aut lacte exhibea-
tur. Tribuas verò eiuſdem lapidis hæmatitis in te-
nuiſsimum pollinem detriti ſcrupul. j. aut ij. pau-
lò ampliùs, minúſve, non ſemel duntaxat, ſed ſæ-
piuſ. In eundem vſum conferunt bolus armenia,
aut terra lemnia, ſi ſimili modo præbeantur. Sunt
quoque & alia medicamenta ſimplicia, & compo-
ſita, quibus ij curioſè vti debent, quæ ſiccant, &
acrem qualitatem ſuſtinent, vbi malum prędictis
non cedat, & phlegmone ſuperuenerit: quæ tam-
etſi non adeò opitulari poſsint, vt prædicta, ero-
ſionem tamen adhuc latiùs ſerpere non permit-
tunt, quæ porrò exhibenda etiam ægris ſunt, vt lon-
giori tempore viuere poſsint: nanque ij ſaltem ex
huiuſmodi medicamentis id lucri faciunt, ne (vt di-
ximus) exulceratio vltra progrediatur, ac maior
fiat, ſed ſiccata, ac veluti callo durata, longiori vita
frui hominem permittat, quanquàm omninò inſa-
nabilis ſit, vt ex eiuſdem Galeni ſententia liquet,
præcitato libro quinto meth. meden. cap. 14. & nos
dicemus ſequenti capite de tabe.

Περὶ πλευρίτιδος. De laterali dolore ſeu morbo.

CAPVT L.

INter eos affectus præter naturam, quibus à læſa particula nomen eſt inditum, vt patet 2. methodi meden. cap. 2. connumeratur is, qui à Græcis πλευρῖτις, à Latinis vero lateralis morbus nuncupatur, quamuis, ſi verbum verbo reddatur, non minus lateralis, quàm coſtalis dolor, ſeu morbus appellari deberet: nam quod à Græcis πλευρὰ dicitur, Latinè nedum latus, verùm etiam coſtas ſignificat. Qua ratione πλευρῖτις quoque non magis affectum lateralem, quàm coſtalem ſignificare poterit, verùm quoniam impropriè coſtalis diceretur, cùm coſtæ ipſæ haudquaquam in hoc vitio afficiantur, ea de re potiùs à Latinis lateralis, quàm coſtalis morbus, ſeu dolor appellatur, etſi coſtæ ipſæ tam veræ ſcilicet, quàm nothæ eas partes, quas Latini medici latera appellant, occupent. Quòd verò has partes Latini latera nuncupẽt, teſtis eſt Celſus cap. 6. libri 4. cùm dixit, ſtomachus lateribus cingitur, intelligens per ſtomachum gulam ipſam, id quod etiam ſignificauit cap. 5. eiuſdem 4. cùm dixit, Faucibus ſubeſt ſtomachus: & cap. 1. eiuſdẽ dicebat, Stomachus interior ad ventriculum fertur.

Lib. 8. c. 6.

Latera itaq; eas duntaxat partes (Celſo auctore) appellare debemus, quæ coſtis ipſis circunſcribuntur, & non eas quas Græci λαγόνας, καὶ κενεῶνας καὶ λαπάρας, velut quidam intelligi volũt: harum nanque partium Latini nullum habent peculiare nomen, præterquàm ſi ilia dicant, vulgo fianchi. Verùm quoniam, nõ de quolibet laterum dolore hîc pertractare intendimus, ſed de eo duntaxat, qui acutus morbus eſt, ac propriè πλευριτικὸς à Græcis nominatur, vt inquit Celſus: propterea licebit, hunc non dolorem, ſed morbum lateralem appellare, quo ab aliis laterum doloribus ſecernatur.

Cap. 3.

Quid per morbũ lateralem intelligendũ ſit.

Sunt nanque laterum complures partes, præter coſtas, & cutim: nempe thoracis, & intercoſtales muſculi, cùm interni, tum externi: nam duo ſunt huiuſmodi muſculorum genera, vt Galenus inquit quinto de locis affectis, & prẹter has, ea exiſtit membrana, quæ coſtas cingit, à Græcis ὑμὴν ὑποζωκὼς, καὶ διαζωκὼς, à Latinis ſubcingens, ſeu circumcingens membrana dicta.

Lateralis morb⁹ quid ſit.

Citato c. 3.

Quare cùm morbum lateralem dicimus, non omnea aut plures laterum partes affectas eſſe intelligi volumus, ſed prædicta ſubcingentem coſtas membranam: quamuis vbi ipſa primario affectu infeſtatur, aliquando inter coſtalium muſculorum, internorum prẹſertim partes ei conſentiunt, quẽadmodum & ipſis primò affectis contingit interdũ mẽbranam ipſam ſimiliter eis cõſentire. Verùm exquiſita pleuritis, de qua modo ſermonem facimus, erit, vbi cingens coſtas membrana primario affectu laborat, eodem Galeno auctore, præcitato 5. de Locis affectis. Hæc (inquam) cùm laterum pars vna ſit, non immeritò à parte nomẽ ſumpſit; quæ nihil alind eſt, quàm inflãmatio eiuſdem ſubcingentis coſtas membranæ, vt libro de conſtit. artis medicæ. cap. 15. 2. & 5. de locis affect. 4. de cauſis pulſuum, cap. 8. ſecundo de criſib. cap. 10. & ſexcentis aliis in locis teſtatur Galenus, quem etiam ſectati ſunt Paulus, Alexãder, ac Aëtius in propriis cap.

2. de loc. affect. cap. 9
5. de loc. affect. cap. 3.
Pau. lib. 3. cap. 33.
Alex. li. 8. cap. 1
Aet. libr. 8. cap. 68

Cùm autem inflammationem dicimus, nõ ſiccam, ſed humidam intelligi volumus, nec vt ortam à ſanguine optimo, ac mediocrem craſſitudinem obtinente, aut bile dũtaxat, ſed ex quouis affluente ſanguine, ſiue optimus fuerit, ſiue bilioſus, ſiue pituitoſus, ſiue melancholicus: nanque inflammatio vnaquẹque ex alicuius humoris fit ſuperabundãtia, Galeno teſte commento aphoriſ. 33. 6. lib. Appellat itaque Galenus interdum inflammationem, ex quouis redundante fiat humore, ſiue ſanguis fuerit, ſiue alius quiſpiam, quemadmodum eodem commento, 2. & 5. de locis affect. lib. de conſtitut. artis medicæ. cap. 15. ac ſecundo de differen. febr. c. 9. & ferè innumeris aliis in locis patet.

2. de locis aff. cap. 9
5. de loc. aff. cap. 3

Hoc itaque modo cum eodem Galeno, cùm morbũ lateralem, inflammationem ſubcingentis membranẹ dicimus eſſe, inflammationem ipſam ſignificari volumus: ex quibus etiam liquet, quòd pars illa lateris, quæ patitur in exquiſito morbo laterali, eſt mẽbrana modò dicta, quæ coſtis ſubtẽditur, quemadmodum ſecundo lib. de criſibus, cap. 10. quinto de locis affect. cap. 3. libro de conſtit. artis medic. cap. 15. & pleriſque aliis in locis ſcriptum reliquit Galenus: id quod etiam ex nonnullis indiciis patebit: nam cùm eadem membrana vnum ſit ex ſpirandi inſtrumentis, neceſſariò ea oblæſa, animal difficilem habebit reſpirationem.

Pars quæ in eo affectu aff. eſt.

Item ex proprio ſymptomate ipſorum etiam inſtrumentorum ſpiritus, tuſſi videlicet, quæ confeſtim ea affecta excitatur, tãquam naturale quoddam accidẽs, nedum ipſius verùm etiam, & reliquarum partiũ reſpirationi ſeruiẽtium. Inſuper ex dolore cum poſitu eam affectam eſſe, manifeſtabitur: ſed potiſsimùm ex doloris ſpecie; quoniam pungens erit: nanque hic dolor circa membranas potiſsimùm conſiſtit, ſentientes ſiquidem, vt patet ſecundo de locis affectis, cap. 5. Quapropter ſubcingens membrana, quoniam neruoſa eſt, & partis affectæ ſubſtãtia firmatur ad coſtam; quoniam in hac ſitus eſt perpeſſus locus, vt inquit Galen. lib. de conſtitut. artis medic. propterea dolorem inuehit neceſſario punctorium, cùm inflãmata ea ſit, longéq; extenditur, & latiſsimè quoque diffunditur dolor ipſe: quia quæ patitur pars, membrana eſt, ac ad plurimùm ſpacij extenta.

Signa.

cap. 15.

Quoniam verò nonnulla alia ſubcingentis membranæ affectæ indicia ſunt, quæ ſimul & affectum indicant: ea de re ipſius affectus dignotionem aggrediẽtes, ſingulas communes notas examinabimus, ac ipſius affectus quoque proprias, qui cum phlegmone ſit, vt diximus, morbúſq; in magnitudine, intemperie, ac ſoluta continuitate, ea ratione ex neceſsitate ſymptomata habebit, tumorem prẹter naturam, ruborem, ac dolorem: quorum duo, tumor videlicet, & rubor nunc ſub ſermonem non cadunt: relinquitur ergo dolor ſolus, qui ad coſtas firmatur, pungénſq; fit, vt diximus.

Quo affectus prater naturã ſit.

Verùm dolet homo, quoniã affectus phlegmone eſt: atqui ſpecies doloris punctoria exiſtit, propter aſsignatas cauſas: pulſatorius autem dolor in laterali morbo euenire non poteſt, vt Galenus inquit eodem ſecundo de Locis affectis, cap. 3. nanque is dolor per affectus inflammatorios fit, in corporibus ſenſibilibus, propriè & primario affectu exiſtente in ipſis arteriis, aut ſaltem per conſenſum affectis, eo quòd vicinorũ contactu premantur.

Signa eiuſdem.

Verùm ſubcingentem coſtas tunicam haudquaquam attingũt arteriæ, & ſi ſenſu prædita ſit; neque ea inflammata per contactũ eædem premi poſſunt, ſed vbi coſtis vicina ſit, neceſſario ea ab ipſis comprimitur: arteriæ verò quæ per intercoſtalia vocata ſpacia, & per craſſas, laxáſque laterum partes extenduntur, ac in profundo magis deliteſcunt, premi ab inflammata membrana haudquaquam poſſunt. Conſequitur item inflãmationem

tionem hanc non modò difficultas reſpirationis in genere, ſed in ſpecie, frequens erit, & exigua, Galeno teſte, tum quinto de locis affectis, cap. 3. tum libro de conſtitut. artis medicæ, cap. 15. nam licet inflammationis ratione magna eſſe deberet, vrgente vſu; prohibet tamen dolor, quominus reſpirationis inſtrumenta plurimùm attollantur: quo fit, vt reſpirationis actiones deſinant vſu nondum completo; vnde ad ſecundam reſpirationem pergere citò coguntur: itaque ſpiritus fiat paruus, ac creber neceſſe eſt: non autem multò tardus: etenim dolor non ita grauiter vexat thoracem, vt ex Galeno liquet libro 1. de diff. reſp. cap. 9. ob motus velocitatem, ſicut ob dilatationis magnitudinem. Velocitas enim (quàuis circa ipſam actionem ſit doloroſa, tamen quia breui tempore omnem motum efficit) minùs thoracem offendit: nanque feſtinat ad quietem, eámque quamcelerrimè aſſequi cupit, tanquam quæ ſola dolorem ex inflammatione lenire poſsit. At dilatationis magnitudo penitus moleſta eſt, tum propter violētiam motus, tum quod cōprimit, & diſtendit inflammata, & omnibus modis thoracē dolore affligit: ob id igitur plus de magnitudine, quàm de velocitate reſpiratio adimit. Verum pro ipſa (ob vrgentem vtilitatem) crebritas generatur: erit igitur in morbò laterali ſpiratio frequens, parua, non admodum tarda, ſed quodammodo celer propter iam dictas cauſas. Comitatur item lateralem morbum neceſſariò febris, tum ob affectum, tum ob ſitum offenſæ particulæ: quippe quæ vicina ſit cordi, quorū ſi abſit alterum (vt Galenus aſſerit lib. de conſt. artis medi. cap. 15.) non ex neceſsitate conſequetur febris: neque enim ſi phlegmone digitus doleat omnino febricitant: quoniam à corde longè abeſt, nec cum ſubcingentem membranam ſcirrhus, vel œdema occupauerit. Omni itaque parti, quæ inflammata ſit, hæc neceſſario duo accidunt, calor immodicus, & tenſio, eodem Galeno teſte, lib. 4. de cauſis pulſuum, cap. 7. Morbus nanque exiſtit in quantitate primò, & ſecundo in intemperie ipſa inflammatio, quæ (vbi pars nobilis ſit, ſeu cordi vicina, vel inſigni prædita inflammatione) vniuerſo corpori impartit ambo: calorem ſcilicet immodicum, ac tenſionē: atqui immodicus calor (ex ſententia eiuſdem Galeni) qui vniuerſum corpus occupat, febris eſt. Non ab re igitur propter aſsignatas cauſas, lateralem morbum neceſſariò febris conſequitur: itaque pleuriticis ipſis (eodem Galeno auctore) neceſſariò accidit reſpirandi difficultas, & lateralis dolor, atque hic cum febre & tuſsi, neque poſsibile eſt pleuriticum eſſe, cui non omnia hæc adſint, vt libro ſecundo de difficult. reſp. cap. octauo liquet. Atqui cùm febris adſit, vſum pulſus alterabit dilucidè, & partis inflammatæ tenſio peruadet etiam arterias, quo fit, vt pleuritici pulſum habeant celerem vrgente vſu: & quia neruoſa eſt pars ipſa affecta, inſigniter erit, nedum ratione inflāmationis, ſed ipſius etiam partis affectæ: nanq; neruoſę partes præter cęteras in inflammationibus tendūtur, vt quæ ſint ſua ſponte etiam tenſæ, & quia fortiores ſunt, vnà ſecum partes vicinas intendunt, atque ipſas arterias: quo fit, vt propter tenſionem duriores fiāt, propter duritiē verò minor erit, quàm febri conueniat pulſus: quare vt & creber fiat par eſt, quòd magnos pulſus calor poſtulet, refragetur autem durities, quantū enim ab vſu abſit magnitudo pulſus, reſarcit crebritas id quod vſui deficit. Habent igitur rectè omnes quos ex inflammatione febris corripuit, pulſum durum: item & ob intemperiē arteriarum, inæqualem in vno occurſu, quæ ſi ambo coniuncta ſint, exiſtet dubio procul ſpecies illa pulſus, quæ veluti ſerrat tactum, vt alia pars arteriæ attolli videatur, alia non: eam enim imaginem concipit, qui tangit, vbi inæqualiter inſtrumētum durum occurrat, quæ inæqualitatis pulſus ſpecies, morbi lateralis propriū ſignum eſt, Galeno auctore libro de pulſibus ad tyrones, cap. vndecimo, & quarto de cauſis pulſuum, cap. octauo. Quamuis omni inflammationi communis fuerit, huic autem non ratione inflammationis modo, ſed pro loci affecti natura peculiaris magis exiſtit, ſiquidem partes neruoſiores duriores edunt pulſus, magiſque ſerrantes, & minores, vt patet præcitatis locis, atque hæ quoque pulſuum differentiæ ex neceſsitate ſubcingentis membranæ phlegmonem conſequuntur. Cæterùm quamuis tuſſis ab affectu ipſo ſeparari non poſsit; ſcreatio tamen poſt tuſsim inſeparabilis quidem minimè eſt, ſed magna ex parte fit. Verùm ſi excreent, colorabitur ſputum neceſſariò, licet non ſemper eodem colore inficietur, ſed pro diuerſa natura excrementi in inflammata parte contenti, diuerſus excreationi aderit color, vt dicemus in cauſarum dignotione. Nam cùm in inflammata parte multa ſimul, ac tenuis fuerit humiditas, & ipſa pars rara plurimùm ex ea foras effluit, cùm verò contrà fluxus, paucus, craſſúſque, & ſpiſſum corpus fuerit, minimè ad tuſſim irritat, & nihil ſpuūt, veluti & cùm prouenit copioſiſsimus, tuſsiunt plurimùm, nec pauca expuunt, vt patet eodem libro de conſtit. art. med. Quòd verò dolor quandoque ad hypochondria, interim verò ad clauiculam perueniat, cauſa eſt, tum læſæ naturæ particulæ, tum inflammatio, quæ dolorem efficit extenſiuum. Si nanque ſupernæ partes ſubcingentis membranæ phlegmone conflictentur, ad clauiculam perueniet dolor, vt ipſa trahi deorſum videatur, ſi infernæ, dolor in hypochondrium erumpit. Verùm hæc inter aſsidentia morbi lateralis ſigna connumerantur; fieri (inquam) poterit admodum parua inflammatio ad medium coſtarum, vt neutram ad partem efferatur: quandoque verò magna, in qua ad vtrâque perueniet, neceſſariò tamen vnum quodpiam ex prædictis conſequetur. Ad idem quoque genus aſsidentium attinet, quòd ęger faciliùs in latus patiens, quàm in alterum decumbat: nam euenit interdum, quòd minus dolore afficiatur, ſi in non affectum latus decumbat, interim verò in vtrunque ſimiliter dolor excitatur; licet vnum ipſorum neceſſariò pleuriticos comitetur, vt eodem libro de conſtit. art. med. Galenus fatetur. Nanque cùm duplex ſit ſubcingens membrana, ſi pars eius exterior circa oſſa valētius phlegmone infeſtetur, faciliùs in oppoſitum declinantur ægri: opprimuntur enim ſi ſuper affecta cubēt parte. Quòd ſi pars altera, quæ intus eſt (id quod magna ex parte accidere conſueuit) in oppoſitum magis decumbentes dolebunt: ſuſpenſa enim ipſius eſt pars phlegmone vitiata, ſin in latus perpeſſum, minùs. Non enim ad oſſa comprimitur, nec pendet, ſed ab horum vtroque libera euaſit, ac ſuper inoffenſa parte altera firmata eſt. At affectis ambabus ſuccingentis coſtas membranæ partibus, ſuper latere vtroque ſimiliter decumbunt. Non ab re igitur inter aſſidentia ſigna hæc à Galeno connumerantur, quorum natura eſt, non eſſe à morbo inſeparabilia, ſed

Qualis ſit ſpiratio in morbo laterali.

Duo ab inflammatione inſeparabilia.

Qualis ſit pleuriticorum pulſus.

Li. de conſt. artis medici. cap. 15.

Cur dolor ad clauiculam perueniat, & interdum ad hypochondria.

Cur faciliùs in altero latere decūbat.

aliquando ſimul inuadunt, aliquando ſuperueniũt, nõnunquam autem neque omnino veniunt, vt patet commento aphoriſ. 12. libri primi, & libro de conſtit. artis med. quoniam ex his ſunt, quæ ſæpè morbis accidunt, vt idem Galenus inquit tertio de morbis vulgaribus. Ex eiſdem verò his omnibus magnitudo, ſeu prauitas prædicti morbi lateralis deſumitur, magnitudo videlicet, ſeu paruitas in ſpecie ſua potiſsimùm: nam velut ſi ingẽs fuerit dolor, iſque punctorius valde, maxima anhelitus difficultas, valida febris, ac ingens quoque tuſsis, aſcenderítque ſimul dolor ad iugulum, ac ad hypochondrium pertineat, decumbántque laborantes ſuper vtroque latere difficulter, nihilque cum tuſsi expuant, maximam fore inflammationem indicãt; ſic ſi exigua prędicta fuerint, dolor videlicet, febris, anhelitus difficultas, ac tuſsis, cum qua aliquid expuãt coloratum, ac promptè ſtatim, ad neutrámque partem dolor efferatur, ac non ægrè ſub vtroque latere decumbant, exiguam fore pleuritidem manifeſtabunt: nam ſpecies quidem morbi ex propriis accidentibus dignoſcitur, magnitudo vero ex eorundem quãtitate, Galeno teſte tertio de criſibus. Sunt prætereà alij laterum cum ſebre dolores, per quos ſpirationem exiguam reddi neceſſe eſt, ſed nullum redditur ſputũ, vt in ea re nihil à pleuritide ſine ſputo differre videantur. Verùm hi facilè (vt inquit Galenus libro quinto de locis affectis) ab illis diſcerni poſſunt: nanque in his nulla omnino tuſsis eſt, aut fortè exigua valde, illi verò, qui ſine ſputo morbo laterali laborant, ſicca tuſsi valde moleſtantur; præter hæc neque tenſionem, neque duritiem vllam refert pulſus; item non æquè acuta febre laborant, neque adeò difficulter ſpirant, preſſóque nonnullis eorum extrinſecus inflammato loco dolere ſeſe fatentur, atque hi per ſputum non purgantur; quia ab initio nihil eius ſucci, qui inflammationem excitauit, ad thoracis ſpacium peruenire ſolet: verùm concocta inflammatione (vt idem Galenus teſtatur) niſi pus priùs diſcutiatur, ad cutem vſq; attollitur, atque inciditur. Interim quoque laborantes pulſatorium ſentiunt dolorem, vt patet ſecundo de loc. affect. vocántque iuniores Medici pleuritidem hanc nõ veram, cùm in externis intercoſtalib. muſculis, & non in ſubcingenti mẽbrana, ac muſculis internis illi continuis inflammatio fiat; quemadmodum etiã Aëtij auctoritate, cap. vltimo lib. 8. ex cruditatibus plurimis, cibiſque craſsis, ac pituitoſis, velut ſunt bulbi, ac fungi, & cõſimiles crudi humores, viſcoſique, & tenaces in corpore generantur, qui aliquando repentè ſe in vacuum thoracis locum ingerunt, aut in ipſum etiam pulmonẽ: qui ſua multitudine ſubcingentem coſtas intrinſecus membranam diſtendentes, inferunt dolores, quin etiã viam ſpiritus intercipientes vehementem ſpirandi difficultatem inducunt, vt imaginatio genitæ inflammationis inexpertis exhibeatur, quem etiam dolorem lateralem conſueuerunt recentiores Medici, non veram pleuritidem nuncupare; & velut priùs dicta nota pleuritis dicitur ratione partis affectæ, hæc quoque ratione cauſę non vera nuncupari poſſet, quæ quomodo dignoſcenda erit, ac ab exquiſita pleuritide interſtinguenda, idem Aëtius præcitato loco fuſiſsimè ſcriptum reliquit: nanque exquiſitæ pleuritidis cauſa (Galeno auctore, libro de conſtitu. art. med. ſecundo de criſibus, ac ſecundo de locis affectis, ſecundo de differ. febr, ac pleriſque

Lib. de cõſti. art. med. cap. 15. 3. de morbis vul. commen. 3. commẽ. 34.

Ex quibus magnitudo, ſeu paruitas morbi lateralis arguitur.

cap 4.

Aliorũ lateraliũ dolorũ ſigna.

Cap 3.

Loco citat.

cap. 3.

Exquiſitæ pleuritidis cauſa.

Li. de cõſti. artis medi. cap. 15.

aliis in locis) affluens ſanguis eſt, aut optimus, mediocrémque craſsitudinem habens, aut biliosus, aut pituitoſus, aut melancholicus, quamuis ſæpenumero magis biliosus ſit: percipies autem horum quodlibet potiſsimùm ſi expuant, ex diuerſo ſputionis colore; nanque coloratur ſputũ pro humoris ratione, qui in parte inflammata cõtinetur. Quapropter rubrum quidem fit; vbi ſanguis in ſubcingentem membranam fluxerit, flauum, aut pallidũ, ſi bilioſus fuerit ſanguis, ſpumans, & candidum, ſi pituitoſus; nigrum, aut liuidum, ſi melancholicus. Ex corporis item temperatura, ætate, ac habitu, conſuetudine, ac præcedente victus ratione, necnõ anni tẽpore, regione, aëriſque conſtitutione, diuerſis, haud ægrè qualis fuerit redundans ſanguis, qui morbum lateralem excitauerit, ſimul cum prædictis ſputis percipere valebis. Cæterùm fieri quoque poteſt, vt ob hepatis inflammationem in notharum coſtarũ loco quiſpiam doleat, intẽtis videlicet internis vinculis, quibus nonnullorum iecur coſtis alligatur, vt Galenus aſſerit ſecundo de locis affect. c. 9. atque ſic dolor ad ſubcingentem coſtas membranam perueniat; ita vt pleuriticus eſſe videatur. Verùm nõnullis notis diſcernetur, eodem Galeno, ac Paulo teſtibus: Nam neque in iocinoris inflammatione punctorius aderit dolor, neque pulſus adeò durus, qui & ſerræ modo tactum ſecet, velut in morbo laterali, & ſi affectus qui propriè iecorarius nominatur, cum iocinoris inflammatione aderit, erunt alui ſedimenta ſimilia aquæ, in qua nuper mactata caro fuerit abluta, id quo haudquaquàm in pleuritide euenit, ab exigua quoque tuſsi irritantur qui hepatis inflammatione laborant, eáque perpetuò ſicca erit. At thorace affecto tuſsis increſcit, & eo tempore omnino apparent ea, quæ tuſsiendo expuuntur, Galeno teſte, ſecundo de loc. affect. necnon lingua, facies, & vniuerſi corporis color alteratur, iecore affecto, ac pallidi fiunt, decorémq; amittunt, Paulo, & Tralliano teſtibus; aderítque dolor ad nothas coſtas in dextro laborantis latere, grauatiuus magis, vt interim ęgri iugulum ad inferias partes detrahi ſentiant. Hiſce notis iocinoris inflammationem à laterali morbo interſtinguere valebis, quemadmodum Galenus ad Glaucone philoſopho ductus ad Siculum Medicum iecinoris inflammatione laborantem cognouit, quem priùs tãquam pleuriticum curauerãt Medici, velut quinto de loc. affect. ſcriptum reliquit. Reliquum eſt, vt ad prognoſtica deueniamus, quorum primum Hippocrates aphoriſ. 8. quinti lib. ſcriptum reliquit, dum dixit, Quicũque morbo laterali laborantes, in quatuordecim diebus non repurgantur, ij ad ſuppurationem vertuntur: præfiniuit ergo tempus purgationis morbi lateralis in hoc aphor. Hippocrates, in quo ſi non fiat, in ſuppurationem ait verti: & aphor. 12. libri primi dicebat, Si circa initia ſtatim in morbo laterali ſputum appareat, morbum breuiat: ſi verò poſteà appareat, producit: intelligẽs per principium non ſtantaneũ, & citra latitudinem, nec prout eſt vnum de quatuor morbi temporibus, ſed prout extenditur vſque ad tertium diem: triplici nanque modo iam dicto principium ipſum intelligi poteſt, ex Galeni ſententia, tum comment. prædicti aphoriſ. 12. libri primi, tum primo de criſibus. Quapropter crudiſsimum eſſe lateralem morbum, in quo nihil omnino exprimitur, Galenus aſſerit, quem incoctam pleuritidem nominãt, ita vt vel celeriter hominẽ rapiat, vel longo tem-

3. de criſib. cap. 10.

2. de loc. affe. Cap. 9.

2. de differen febr. c. 9.

Signa cauſarum.

Quibus indicijs diſcernatur lateralis morbus ab hepatis inflãmatione.

cap. 9.

Cap. 7. prognoſtica.

1. de criſib. ca. 6. & 7.

1. aphoriſ. comment. 12. 5. de loc. affe. cap. 3. go temporis ſpacio finiatur, vt quinto de locis affec. liquet. Secundum ordinem obtinet ille morbus lateralis, in quo ſanies tenuis expuitur. Tertiũ, in quo craſsior; & quartum, in quo perfectam habet concoctionem. Quod ſi appatuerit circa tertium, vel quartum diem, non contingit morbum tranſcendere ſeptimum: in alijs vero ſanguinis ſingulis neceſſe eſt, vt pro concoctionis modo menſura temporis conſequatur: quamuis magna ex parte (vt diximus) lateralis morbus terminum ſuæ iudicationis habeat quartumdecimum, & ſi non hunc, ſaltem omnino vigeſimum, vt eodem commento aphoriſm. *commen 3. tex. 79.* 12. lib. 1. patet: idque verificauit etiam in Anaxione, de quo Hippocr. 3. de morb. vulg. ſcriptum reliquit; quamuis ad trigeſimumquartum diem extẽtus fuerit morbus, quoniam ab initio non expuebat, ſed & octauo die adhuc tuſſes ſiccæ ſubſequebantur; vt Hippocr. inquit eodem loco. Cæterùm ſi in pleuritide pulſus fuerit magnopere durus, paruus etiam atque creberrimus, indicium erit lethale, ita vt pleuriticus cum tali pulſu nemo fuerit ſeruatus, ex Galeni decreto 4. de præſag. ex pulſ. Maximum quoque ſignum prognoſticum ipſius pleuritidis præbet pulſus ſerenitas: nã ſi ea remiſſa ſit, mollem, & probè maturandam inflammationem indicat; ſi vero magna, difficilem, & admodum crudam, quæ ſi cum imbecilli facultate coniuncta fuerit, periculum, ſi cum firma; aut tarde concoquetur, aut ad ſuppuratione̋ deflectet, aut tabidus eam excipiet marcor, ex Gal. *Li. de pulſ. ad Tyr. ca. 11. & 4. de cauſis pulſ. cap. 8.* decreto lib. de pulſ. ad Tyrones, & quarto de cauſis pulſ. Screatio verò ſine dolore, citò, prompteque facta mitiſsimum quidem eſt pleur. ſignum, potiſſimùm vbi permiſta appareat cum ſcreatione admodum flaua bilis, Hippocr. auctore, ſecundo pro- *2. prognoſt. tex. 43. & 44.* gnoſt. At ſi quod expuitur, concoctum fuerit, adhuc magis mitiſsima erit, Galeno teſte, libro de cõ- *Lib. de cõſt. art. med. c. 16.* ſtitut. art. med. nihil verò expuere exitiale eſt, partim quòd fluxum declaret à phlegmone deuinctum partim quòd totus (propterea quoniam intus maneat) corrumpetur. Ex diuerſo item excreationis colore, prout diuerſam indicat inflammationis cauſam, poſſumus indicia prognoſtica aſſumere: nã perniciosiſsimus eſt melancholicus humor prępollens, id quod indicabit ſputum nigrum, aut liuidum tum quòd & prædictus ipſe ſit morbus peſsimus, & maximè erodat, concoquaturque ægrè, nec facilè ex- *cap. 16.* purgetur, vt Galenus inquit, eodem lib. de conſtit. art. med. tum quod plurimæ ſit caliditatis index, à qua aſſatus, genitus eſt. At æquiſsimus omnium eſt ſanguis per cruentum ſputum, ac rubrum indicatus: vtpote qui dulciſsimus exiſtat, & concoctu facillimus. Reliqui verò duo humores inter hos medij ſunt, quod ad ſimplicitatem, malignitatemque attinet. Morbo verò laterali, ſi pulmonis inflammatio ſuperueniat, malum eſt, ex dictis Hippoc. aphor. 11. lib. 7. cauſam reddit Galenus in commento; quo etiam loco aſſerit, quod non admodum conſequi *Morbi lateralis curatio.* ſolet morbus lateralis ad inflammationem pulmonis. Cæterùm ex quacunque cauſa morbus lateralis ortus fuerit, pro eius curatione talis inſtituatur victus ratio. Aër eligatur temperatus, parum tamen ad calidum inclinans: nam frigidum neruoſis partibus, eiſque affectis eſt inimicum, Hippocr. auctore, aphoriſ. 18. lib. 5. dolorem quoque inſuppurabilem facit. Somno vtantur longiori, quàm vigilia, à motu omnino abſtineant, iniungendaq; quies erit. Aluus quoque aſsiduè ſubducatur, lenioribus præſertim clyſteribus, cauendum tamen ab acrioribus. Immodicas animi perturbationes vitent, irã potiſsimùm, metum, ac mœſtitiam. Cibus ſit quammaximè tenuis, & lenis, precipueq; ſorbitio, vt placuit Celſo, eodem cap. 6. lib. 4. Sorbitio autem ex ptiſana potiſsimùm. nihil verò detur (vt ipſe inquit) quod aut refrigeret corpus, aut fauces aſperet: qua ratione acria, acida ſalſa, & adſtringentia vitanda ſunt. Verùm Alexand. ptiſanæ cremorem largiter decoctum *Lib. 6. ca. 1.* donec id quod flatuoſum eſt, depoſuerit, pro cibo cõmendat: quòd ſi humor ægrè ducatur, amygdala purgata, leuigataque ptiſanæ incoquenda commiſcero, vt ipſe inquit, quo humor magis eductioni paretur. Cremor item amygdalarum per ſe exhiberi poterit, eiuſdẽ precepto, paulum ei mellis adiiciens, præcipuè ſi ex pituitoſo ſanguine pleuritis ortũ ducat; commodius tamen erit, eiuſdem Tralliani ſententia, mane ptiſanæ cremorem, veſperi amygdalarum ſuccum offerre. Noſtris verò temporibus expurgatis, ac contuſis amygdalis, cum eis & aqua panem decoctum pro cibo exhibemus; aut cum eiſdem amygdalis ptiſanam paramus: & ſi vires imbecilliores fuerint, in gallinarum iuſculo panis micas decoctas pro cibo exhibemus, potiſsimùm vbi alios cibos æger faſtidiat; ex amygdalis quoque & ſaccharo panes quidam dulciarij efficiuntur, quos prædictis pro cibo offerimus. Olera vitanda ſunt, niſi lingua ſcabra ſiticuloſaque, & febris ingens appareant: tunc enim abſurdum non erit (vt idem Alexander inquit) aut maluæ, aut intybi decoctum exhibere, ſimiliter cunctis pleuriticis dulcia mala decocta potiſsimum dari poſſunt, ea præſertim quæ apia nominamus. Potus ſit aqua hordei, vel radicem glycyrrizæ, ſeu paucum cinnamomum in ea decoquas: ipſa quoque aqua tepida per ſe exhiberi poterit, Alexandro auctore; interim & aqua mulſa, po- *Loco citat.* tiſsimùm vbi ex pituitoſo ſanguine ortũ ducat pleuritis. Vbi verò paulum morbus ſe remiſit, alimenta pleniora, & vini quoq; aliquid dari poteſt, ex Celſi ſententia: ſic etiam vbi vires admodum imbecillæ videantur inſtituta autem modo dicta victus ratione pleuriticis, differendum primò erit, nunquid pro eiuſdem morbi lateralis curatione, perpetuò vtendum ſit inſigni, ſeu notatu digna vacuatione, quæ *Quòd non perpetuò inſigni vacuatione morbus lateralis curari debeat.* aut per ventrem, aut per venæ ſectionem fiat? hæ nanq; in morbis acutis inſignes erunt vacuationes, Galeno teſte, primo de curatione vict. cui reſponſum volo, quòd non perpetuò prędictis vacuationibus vtẽdum erit pro cuiuſuis pleuritidis curatione: nam cùm laborantis phlegmone partis momentum omne conſiſtat, vt Galenus inquit libro de conſtitutione artis med. & 14. method. meden. in redun- *commen. 1. li. de conſti. art. med. c. 17. & 13. metho. c. 9.* dantis in ipſa ſanguinis euacuatione: vacuatio autẽ in his affectibus excogitata eſt duplex, aut tranſlato ad alias partes, qui in ægra continebatur, ſanguine, aut foris à corpore expulſo at qui extra corpus educitur, aut ſenſibili effluxu, aut ratione tantùm contemplabili perficitur. Si igitur fieri poterit, vt qui continetur in ſubcingentis membranę phlegmone ſanguis per halitum digeſtus, extra corpus educatur & proinde pleuritis curetur, fruſtra quiſpiam tentabit validiora auxilia afferre, venę inquam ſectionẽ, aut purgationem: cùm abſque iis curari ea poſsit. Probè autem id perficies, vbi exigua pleuritis fuerit, ac mitiſsima, & in toto corpore humorum non aderit redundantia, id quòd magnus Hippocrates nos docuit libro ſecundo de ratione victus in mor- *tex 1.*

bis acut. cùm dixit, lateris dolorem, ſiue is per exor
dia fuerit, ſiue poſtea obortus ſit, tentare calidis fo-
mentis diſſoluere, non ab re exiſtit; nempe fomenta
calida (vt Galen. in commento inquit) cutim ipſam
ad reſpirationem rariorem efficiunt, inflammatio-
niſque ſanguinem rum tenuare, tum per halitum di
gerere conſueuerunt; quæ ſi facta fuerint, nō ſolùm
ſanguinis aliquid euacuabitur, verùm quoque & af-
fectæ, quæ minùs diſtenduntur partes mitiùs exin-
de & manſuetiùs dolebunt: id autem proueniet ſem
per, vbi non adſit in toto corpore humorum redun-
dantia, ac morbus lateralis mitis ſit: qua curationis
ratione ipſemet Galenus teſtatur quendam ægro-
tum citra venæ ſectionem curaſſe, aliis congruenti-
bus remediis vtens, qui morbo laterali, eoque miti
laborabat, vt patet ſexto de morbis vulgar. ſimilis
ſententiæ eſt Celſus, qui ſuperuacuum eſſe auxiliū
ſanguinis miſſionem teſtatur, ſi leuior fuerit pleuri-
tis, quemadmodum ſerum, vbi vetuſtior caſus ſit: A-
lexander quoque hanc ſententiam ſcriptam reliquit
cum dixit, Ne igitur temerè ſanguinem dimittas,
neque purges, vt vulgò faciunt, niſi exquiſitè didi-
ceris humorem qui inflammationem peperit co-
pioſum eſſe, & in toto corpore ſuperare. Relinquo
Paulum qui (vbi vires non patiantur) neutrum face-
re oportere iuſſit tanquam cuilibet Medico notum
& Aëtium, qui de notha pleuritide verba faciens,
ſic aſſerebat, Quod ſi mediocris infeſtet dolor, &
non pungitiuus, neque adſit tuſsis, neque febris a-
cuta, non eſt opus magna remedia adhibere. Ve-
rùm citra controuerſiam in vera pleuritide, viribus
valentibus, cum Hippocrate, Galeno, ac Tralliano
firmiter concludimus (modò mitior ſit pleuritis, ci-
tra humorum in toto corpore redundantiam) nec
venę ſectione, nec purgatione vtendum eſſe, verùm
eam curari debere calidis fomentis, ac reliquis me-
dicamentis, quæ digerendi per halitum, cutimque
rarefaciendi vim habeant: quomodo autem ea pa-
Sed mox quæret quiſrari debeant, infrà patebit.
piam nunquid non habita adhuc notitia diſtincta,
quòd in toto corpore humorum redundantia non
adſit, poſſumus indifferenter calidis fomentis re-
ctè vti, nulla præcedente ſanguinis miſsione, aut
purgatione? Cui reſponſum ſit, quòd & calidis fo-
mentis vti poteris; nam & ea maximè tibi copiam
manifeſtabunt, vt inquit Alexander, vtpote ſi fo-
mentis dolor non mitigetur, vt idem Hippocra-
tes ſimul cum Galen. eodem ſecundo de ratione
victus in morbis acutis tex. 2. ſcriptum reliquerunt:
& proinde periculum faciendum eſſe iubent calfa-
ctionibus, fomentiſque calidis; deinde ſi iis mi-
nimè fuerit ſolutus morbus, quinimò dolorem au-
geri contingat (propterea quòd pars quę calore af-
ficitur, plus trahit, quàm euaporet) abſtinere ab eis
oportet: nam quæ calfaciunt ſuaptè naturā, hæc vt
quod vicinis continetur partibus, digerunt, ſic &
quod redundat, ex propinquis trahunt. Quare non
diutiùs calfaciendum erit, vbi fomenta dolorem nō
ſoluerint; quoniam in toto corpore humorum re-
dundantiā adeſſe indicant: & propterea corpus to-
tum inſigni aliqua euacuatione præuacuabis, vt Ga
lenus inquit, quemadmodum ſi fomētorum, & ſac-
culorum vſu (vt ait Alexander) dolor moderatior
euadit, vt etiam æger manifeſtò recreationem ſen-
tiat, copiam non eſſe intelligito, ac cum fiducia fo-
mentis vtitor, & auxilia parti inducito, diſcuties
enim id quod offendit, quodque inflammationem
excitarit. Quapropter ſecuriſsimum erit in omni
pleuritide fomentum adhibere, tanquam omnino
aliquam afferens vtilitatem, vel vt cauſa ſanitatis, &
auxilium corpore non exiſtente pleno, vel tanquam
ſignum ad dignotionem, nec minùs & eo tempore
aliquod afferens mediocre leuamē, ex quo nos diſ-
poſitionem comprehendentes, ad totius corporis
vacuationem peruenimus, quemadmodum pro cu-
ratione doloris oculorum commento aphoriſm. 31.
ſexti libri, Galenus decretum reliquit. Cùm itaque
anceps fueris, ac nondum exactè noueris, num la-
teralis morbus exiguus, ſeu mitis fuerit, necne, ac nō
omnino perceperis corpus totum plenum eſſe, aut
in eo humorum redundantiam non adeſſe, tutò ca-
lidis fomentis primò vtare: nam vel ipſum ſanabis,
aut ex eiſdem nedum dolor mitigabitur, ſed augeri
eum videbis, & tunc redundantiam humorum in
toto corpore indicantibus corpus totum inſigni a-
liqua vacuatione præuacuabis, vt diximus ex Gale-
ni ſententia. Hac quoque curandi via vſus fuit Hip-
pocrates in Anaxione pleuritico, cui adhibitis fo-
tibus primò, cùm dolor nihil remittebatur, & fe-
bris intenderetur, ac grauiùs in ſeptimo ſe haberet,
octaua die venam ſecuit, vt patet eodem tertio de
morbis vulgarib. Lateris igitur dolorem, ſiue is per
exordia fuerit, ſiue poſtea obortus ſit, tētare calidis
fomentis diſſoluere, non ab re exiſtit, inquit Hip-
pocrates: in qua Hippocratis ſententia nonnulli al
lucinantur, opinantes eum talia adhibere medica-
menta, non vt eiſdem pleuritis curetur, ſi totum
corpus humorum redundantia vacabit, ſed vt di-
gnoſcatur duntaxat, ac manifeſta affectio ſit: verùm
qui talia effutiunt, non animaduertunt ignorantiæ
notam Hippocrati tribuere, qui nō nouiſſet exactè
morbum lateralem, priuſquam fomenta calida ad-
hibuiſſet, id quod de tanto viro haudquaquam aſſe-
rendum erit: ſimulatque patefaciunt eorum inſci-
tiam in curandis inflammationibus; in quibus mo-
mentum omne (vt dictum eſt ex Galeni mente) cō-
ſiſtit in vacuatione ſanguinis, qui in ipſa inflamma-
ta parte continetur: atqui vnum, ac præcipuum va-
cuantium auxiliorum genus, per iam dicta fomenta
calida perficitur, quæ extra corpus educunt ſangui-
nem tenuantia, ac per halitum digerentia: tentat ita-
que Hippocrates prædictis calidis fomentis dolorē
diſſoluere primò, vt qui non ignorauerit hac via in-
flammationes curari poſſe, ac debere. id quod Ga-
lenus confirmauit, libro de inęquali intemperie, dū
dixis, verùm digeſtio optanda maximè curatio eſt:
de inflammatione loquens. Verùm vbi ex humo-
rum in toto corpore redundātia hic curationis mo-
dus impeditus fuerit, vtpote ſi ex iis dolorem augeri
cōtingat, immutandus tunc erit curationis modus,
ex eiuſdem Hippocratis, ac Galeni ſententia, id au-
ferens primò quòd talem curationem interpellat,
aliquo inſigni auxilio, venæ inquam ſectione, aut
purgatione, vel vtriſque: deinde iterum ad calida
fomenta rediens, ſiquid inflammationis relictum
ſit, eiſdem curabis: nam vehementes dolores à cor-
poris vacuatione leniendos eſſe, præcipit Paulus
prædictis fotibus, ac ſacculis calidis, cùm videlicet
exactè noueris in toto corpore humorum adeſſe re
dundantiam. At ſi id non exquiſitè cognoueris, ſta-
tim à principio eis vtare, ex Hipp. Galeni, ac Ale-
xandri monumētis, ſimul atque & rationibus priùs
dictis inſtructus. Cæterùm, vbi in toto corpore a-
derit humorum redundātia, vt inſigni aliqua ipſum
totum

commen. 3. ſixtmen. vult.

Nunquid indifferenter in omni morbo laterali, nulla præcedente inſigni vacuatione, poſſumus calidis fomentis vti.

Cur Anaxioni fuerit octaua die ſecta vena. commen. 3. tex. 79.

Allucinatio quorundam in dicto Hippocratis.

Cap. 3.

Num redundante humorum

morum redundantia in toto, ſemper exordienda ſit curatio à venæ ſectione.

totum corpus euacuatione indigeat, cùm bifariam ea fieri poſsit, venæ inquam ſectione, aut purgatione diuiniſsimus Hippocrates, vtpote qui pro vacuatione per cōferentia loca facienda, humorum propenſionem, partisque affectæ naturam ſemper conſpexit, vt aphoriſm. 21. 1. & 9. 4. lib. liquet, cum dolor ad clauiculā pertigerit, interdum cubiti. venam ſecari iuſsit. Si verò eas, quæ ſub ſepto tranſuerſo ſunt partes, dolor infeſtauerit, nullumq́ue ad clauiculam ſignum fecerit, inflammatis videlicet thoracis inferioribus partibus, prope ſeptum trāſuerſum, per inferiorem ventrem purgare præcipit, quemadmodum ſecundo de ratione vict. ab eo decretum eſt, & quarto eiuſdem ſcriptum reperitur. Hāc quoque ſentētiam poſt Hippocratem ſectati ſunt Paulus, Aëtius, & Alexander, idq́ue perpetuò ſeruandū eſſe cenſerem, duobus duntaxat priùs conſideratis; quorū primum eſt eiuſdem Hipp. lib. de med. purg. quòd laborātes videlicet validiſsimis febribus correptio nō fuerint, nam iis medicamenta purgatoria dare nō oportet, donec remiſerit febris, vt ipſe inquit; qua ratione in acutis morbis raro, & in principiis purgantibus medicamentis vtendum eſt, eodē Hippocrate auctore, aphoriſ. 24. libri primi. Secundum, quòd magnoperè animaduertere oportet; eſt ipſius laborantis natura, quę niſi exactè cognita fuerit, eamq́ue expertus fueris, quomodo in medicamentis purgantibus ſe gerat, metus erit, ne eo exhibito plus iuſto vacues, vel nullo pacto vacuationem moueas, aut ſi moueris, non tamen ſufficienter vacues: quæ omnia (vt inquit Galenus eodem ſecundo libro de ratione victus in morbis acutis) magnas in morbis acutis pariunt offenſas, præſertim ſi cum febre fuerint, neque facilè emendantur. Cùm itaque febris in pleuritide vehemens non fuerit, hominisq́ue naturam noueris, atque expertus fueris, ſi dolor inferiores thoracis partes prope ſeptum tranſuerſum infeſtauerit, ad hypochondriumq́ue ſe extenderit, ad medicamenti purgantis potum te conferes, iuxta Hippocratis atque Galeni decreta. Verùm quoniam ſæpiùs, imò ſæpiſsimè pleuritim febris vehemētiſsima comitatur, etiam ſi dolor ad inferiores partes finiatur, laborantiumq́ue natura magna ex parte incognita eſt, qualiſnam ſit, quinimò adamuſsim ipſam nouiſſe non liceat, vt libro de curand. ration. per venæ ſectionem, liquet, nam ſi cuiuſque priuatim naturam explorare ad vnguem ſcirem (vt Galenus aſſerit tertio method. med.) vtique qualem fuiſſe Æſculapium mente concipio, talem me eſſe putarem: ea propter etiam ſi ad hypochondrium dolor peruenerit, tutius multò exiſtit per venæ ſectionem, quàm purgatione vacuare; & ſi minus auxilium ſequatur; nullum nanque ex eo quod per venę ſectionem fit, periculum impendet, eo diſcrimen maximum ſubeunte, quod per purgationem tentatur, potiſsimùm ſi (vt diximus) laborantis naturam expertus non fueris: nanque alij difficulter natura purgantur, alij modico aſſumpto medicamento purgantur copioſè, ex eiuſdem Galeni ſententia, eodem ſecundo libro de Ratione victus in morbis acut. nec propterea ipſum ab Hippocr. ſententia receſsiſſe opinandum erit, vt quidam temerè autumati ſunt, nempe idem Hippocrates primo de Morbis vulgarib. dicebat, Te ad hoc exercето morbis vt proſis, aut ne quid noceas. At proderit pleuritico cuilibet (ſi humorum adſit redundantia in toto) venam ſecare, idq́ue ſecurius multò exiſtit, Galeno teſte, ſi febris vehemens fuerit, incognitaq́ue ac inexperta laborantis natura, nullumq́; per venæ ſectionem, veluti per purgationem, periculum impendet. Igitur venam audacter ſecabis, dolore etiam ad inferna deſcendente; quamuis ex ea minus conſequatur auxilium, ſic nanque tutò curabis: nam vt tutò cures, tria propria ſunt, quibus intentus ſis, oportet, Galeno auctore decimoquarto methodi medendi. quorum vnum, primumq́ue eſt, vt omnino abſolutionem operis conſequaris: alterum, vt ſicubi non conſequaris, ſaltem cubantem non lædas, tertium, vt vitium non facilè reuertatur: præcipit nanque Hippocrates in ea duntaxat pleuritide, in qua dolor ad iugulum vſque peruenerit, venam ſecare; in ea verò in qua ad imas partes dolor ſe extenderit, purgationem dummodò febris vehementiſsima non ſit, aliàs ſibiipſi pugnaret, vt qui in præcitatis locis contrarium aſſeruit. Atqui nec ipſe negaſſet (vtpote cùm periculoſum ſit eiſdem purgans medicamentum) cognitam priùs, atque expertam debere eſſe ægrotantis naturam, vt Galenus inquit: Verùm vbi hęc non adſint, cùm tutiùs per venæ ſectionem curare poteris, ea indifferente vti, ſi virtus, aut ætas, ac reliqua non prohibeant, neq; ipſe inficiaretur, potiſsimùm cùm morbis prodeſſe, aut ſaltem nequit nocere, nos exercendos eſſe doceat, vt diximus, id quod nec Celſus negaſſe videtur, cùm dixerit, Remediū verò eſt magni, & recentis doloris ſanguis miſſus. At cùm decretum ſit tutius eſſe ſemper venam ſecare in his, qui euacuatione totius corporis egent, quam purgante medicamento vti, mox venit in dubium, ex qua vena ſanguinis mittendus erit, idq́ue non ab re nam in hoc nedum Arabes cum Græcis, ac ipſimet Græci auctores inter ſe, verumetiam iuniores medici, etiam hi, qui Galeni doctrinam profitentur, magnopere digladiantur. Verùm nos quibuſdam priùs prælibatis, id quod cum Hippocrate & Galeno ſentiendum ſit, de hac re breuiter enuntiabimus, quorum primum, ac præcipuum eſt, iuxta Galeni ſententiam, cùm libro de curandi ratione per venæ ſectionem, tum nono methodi meden. cap. 11. quòd venæ ſectio interim ſanguinis vacuandi cauſa adhibetur, ceu vacuantium pręſidiorum vna; probè autem hanc adminiſtrari cōuenit, cùm ſanguis ipſe fiat naturæ inutilis; atqui bifariam contingit cum naturę inutilem fieri, vel cùm propriam qualitatem ad vnguem non ſeruat, vt nec amplius nutrire poſſit, ſicut priùs cùm vtilis erat, vel cùm ita multitudine creuerit, vt aut vires premat, plethoram quoad vires generans, aut tum venas, tum arterias, vel diſtendat, vel findat, vel obſtruat, quoad vaſa eo tēpore plethora genita. interim verò ſeu reuulſorium auxilium ſit, ea vtimur, vt humorum vehementiorē impetum ad diuerſam partem reuocet, vel per propinqua deriuet. Nam non contemnēda venæ ſectio eſt, tanquam non ſit auxilium reuulſorium, vt Galenus inquit eodem libro de curan. rat. per venæ ſectionem, cap. 11. cùm per eam auertatur ſanguis, atque ad alia mēbra conuertatur; idq́ue bifariam fieri poterit, vel ad proxima deriuatus, vel ad contraria reuulſus, vt diximus, illud παροχέτευσιν, hoc ἀντίσπασιν, Græci vocant, vt idemmet libro quinto metho. med. cap. 1. teſtatur Galen. verùm perpetuò memoriæ tenendum, ex eiuſdem Galeni decreto, quòd ſiue vt vna vacuantium præſidiorum venæ ſectione vtaris, ſiue pro reuulſorio auxilio, ſemper poſtulat

Marginalia:

2. de rat. vict. text. 10. & 11. 4. de rat. rat vict. tex. 73. 74. 75. & 76.

Quòd ſeruanda ſit Hipp ſententia in cura morbi lateralis.

commen. 11.

cap. 14. 3. met. c. 7.

Quòd tutius ſit ſemper venam ſecare ex Gal. decreto.

Quòd Gal. in hoc non contradicat Hippocr. commen. 11 1. de morb. vulg. commen. 2. tex 49 Gale. 2. de rat. vict. commen. 13.

cap. 1

Ex qua vena ſanguis mittendus ſit.

Lib. de cur. ran. rat. per vena ſect. per totum, præcipuè c. 19

Primum ſuppoſitum.

Secundum ſuppoſitum.

valentes vires, quæ modo vacuationis eius reſpondeant, ad hæc nanque reſpicientes ſanguinem detrahimus, aliàs ſemel, aliàs bis, vel ter, vel ſæpiùs, vt ipſe inquit eodem nono method. meden. cap. 11. *Tertiũ ſuppoſitum.* Accedit ad hæc, quòd licet deriuatio ſemper ad vicina loca fiat reuulſio tamen ad contraria efficitur, non vno duntaxat modo, ſed humoribus ſurſum fluentibus, deorſum reuulſio moliẽda erit; deorſum verò, ſi ſurſum: ſin ad dextram inclinẽt, ad ſiniſtram, ad ſiniſtram verò abeuntibus, in aduerſam partem; intro autem vergentibus, foras; ac rurſus foras ruentibus, intro: ſic quæ retrorſum fluxiones fiunt, reuocabis antrorſum: quæ verò antrorſum, contra retrorſum, quemadmodum cap. de reuulſ. Galenus ſcriptum reliquit, quinto method. meden. cap. 3. & aphoriſm. 68. libri quinti, fit itaque ad contraria auerſio, vel ſecundum longitudinem, vel ſecundum latitudinem, aut ſecundum profundum, in qua duæ continentur differentiæ, tum ea, quæ eſt ante, & retro, tum ea, quæ eſt intus extra: & propterea libro quinto method. meden. cap. 3. eius meminit quæ intus extra, & è contra habetur, & commento præcitati aphoriſmi eius duntaxat, quæ eſt ante, & retro, & è contra: cùm in vniuerſum, ſecundum tres dimenſiones ad contraria auerſio fieri poſsit. Ea verò quæ fit ſecundum profundum, ſub diuerſa ratione bifariam conſiderari valeat: & ne quis temerè pro ſanguinis auerſione indiſcriminatim diuerſione, aut deriuatione vtatur, idẽ Galenus (Hip- *Quartum ſuppoſitum.* pocratis auctoritate, nam & hæc quoque Hippocr. inuenta ſunt) tum libro de curan. ratione per venæ ſectionem, cap. 19. tum quarto method. meden. cap. 9. & ſecundo de arte curat. ad Glauconem, cap. 2. docuit nos eiſdem vtiliter vti: nam incipientibus fluxionibus, ac toto tempore etiamnum fluxio valenter irruit, ad contraria reuellere ſtudendum erit: in inueteratis autem, ac vbi fluxio ferè iam reſiſtit, ex- *Quintum ſuppoſitum.* pedit magis per vicina deriuare. Neque illud ſatis admodum eſſe putes pro reuulſione, aut deriuatione perficienda, niſi & hoc potiſsimùm animaduertas, quod eiſdem geminam ob cauſam vti poteris, aut pro auerſione duntaxat, ac inhibitionem impetus fluentium humorum, ipſum ad diuerſam partem reuocando, vel per propinqua deriuando, quo caſu id, quod influit, aut fluxurum eſt, tantum reuulſione, aut deriuatione prohibemus, nominabimuſque eas diuerſiones ſimpliciter, ſi ad longinqua, atque cõtraria, & ſimpliciter deriuationes, ſi ad proxima ſanguis, ſeu fluxionis impetus per eas conuertatur; de qua ſimpliciter diuerſione, ac deriuatione meminit Galenus præcitato libro nono method. meden. cap. 11. quo loco cùm tractaſſet de venæ ſectione tanquam vna vacuantium præſidiorum, confeſtim de ea mentionem fecit, qua vtimur pro reuulſione duntaxat, aut deriuatione fluentiũ humorum; de eiſdem quoque quinto method. med. cap. 3. verba fecit, cùm dixit, eas eſſe omnis immodicæ euacuationis communia remedia, ac propterea ab Hippocrate inuenta: & libro de curandi rat. per venæ ſectionem, cap. 15. in immodicis ſanguinis eruptionibus, reuulſionis cauſa venam ſecare iuſsit: nã citiſsimè ex ea conſpicuam videbis vtilitatem, ſi in directum adhibeatur; & tertio prorrheticorum, di- *Cõment. 53* cebat, Nempe & nos ſæpius auxilium experti ſumus venæ inquam ſectionem, perſpicuè per eam immoderatam ſanguinis lationem ſiſtentes: neque enim per eam (vt ipſe inquit) vacuationis, ſed reuulſionis gratia ſectionem facimus. Quapropter & recto tramite eam fieri præcipit, quod ab Hippocrate κατ' ἴξιν, dictum eſt: id inſuper exequendum iuſsit in inflammationibus ipſis, præſertum circa initio, vbi totum corpus plenum ſanguine appareat, ſecundo de arte curar. ad Glauconem, cap. 2. dum aſſeruit, Semper enim fluxionis motum ad contrarium trahere expedit. & 13. method. med. cap. 6. indicationem curationis phlegmonarum, quæ adhuc in generatione ſunt, priorem vacuatione eſſe inhibitionem confluentis ad affectum locum ſanguinis aſſerebat: nam quæ phlegmonæ adhuc in generatione ſunt, earum cauſas prius abſcindere oportet, vt eodem loco patet; & paulò pòſt dicebat præceptum in contrarium auerſionis eſſe in omnibus talibus commune, potiſsimùm ſi totum corpus male ſit affectum: nanque in his ad partes, quæ maximè longinque ſunt, ſemper auerſionem facies, ſiquidem longiſsimè à tentata fluxione parte auellere, nequaquam ad eam trahere conuenit, hoc idem confirmauit lib. art. med. cap. 95. inquiens, Si igitur vniuerſum corpus plus æquo plenum fuerit, per patientem locum minimè vacuandum, neque elaborandum, vt quod influxit, retrocedat, cum corpus plenum non admittat, ſed priùs totum corpus euacuare oportet, aut omnino ad contraria loca retrahere, quod patienti particulæ influit, quo perfecto opere à parte prius repellendum mox diſpergendum. Poteris inſuper & ſecundo reuulſione, ſeu deriuatione vti non ſimpliciter, & exquiſitè, pro ſcopo habens auerſionem duntaxat fluentium humorum, aut eorum, qui fluxuri ſunt, ſeu immodicæ euacuationis curationem, ſed eum qui in partæ affectæ continetur, qui inſimul cũ diuerſione, aut deriuatione euacuatur. Sed quoniam in huiuſmodi diuerſione, ſeu deriuatione duo perficiuntur, euacuatio videlicet humoris in parte affecta contenti (& cum is non per eandem partem euacuetur, verùm per remotas, aut propinquas prędictæ partis affectæ) inſimul cum iam dicta euacuatione, reuulſio quoque ſeu deriuatio fit; vnde cum mixtum quoddam opus ſit, ex vacuatione, & auerſione, interim Galenus reuulſiones cum euacuatione, aut vacuationes cum reuulſione nominat; & iam ex mente Hippocrat. & vt patet commento aphoriſm. 69. libri quinti, cùm ait, Non ſolùm ſtudet Hippocrates vbi opus ſit, euacuare, ſed etiam reuulſoriè euacuare, ſeu cum reuulſione; ſic quoque libro de curandi ratio. per venæ ſectionem, cap. 19. aſſerebat, incipientes phlegmonas reuulſoriè euacuare oportere: & paulò infrà inquit, Quippe reuulſiones cum euacuatione adhiberi magis debent in fluxionibus incipientibus, & libro ſecundo de ratione victus in morb. acut. Cùm igitur (dice- *cõment. 10* bat) ſuperiorum condolentia ſignum fecerit, venã in cubito ſecare eam oportet, quæ ſanguinem ab affecta parte, & magis, & velociùs tum reuellere, tum vacuare poſsit. 13. quoque method. med. cap. 11. de curatione inflammati iocinoris verba faciens, hæc protulit verba. Ergo pariter tum reuellendus, tum educendus, qui ad iecur fluit ſanguis eſt, interna in dextro cubito ſecta vena: interim verò euacuationes eas duntaxat appellat, aut reuulſiones, aut deriuationes; iuxta etiam Hippocr. ſententiam, quamuis impropriè ſic dicantur, quemadmodum liquet ſecundo de arte curatiua ad Gauconẽ, cap. 2. cùm dixit, At ex poſitu indicatio neque ipſa negligenda eſt: nam per quæ euacuare oporteat, atque quomodo, ipſa

do, ipſa præcipuè demonſtrat: fluentium igitur humorum retractio (ſic enim Hippocrates nominat) eorum autem qui iam membrum obſederunt, deriuatio medela eſt: & demum ſubdit; vtrunque autem euacuationis genus per communes venas fieri præcipit: nam proximarum (vt ipſemet Galenus inquit, libro de Conſtitut. artis medicę cap. 17.) communiumque affectæ particulæ venarum euacuatio optima eſt, atque facillima. Neque id mirum videri debet: nam cùm mixtum quoddam opus ex huiuſmodi reuulſionibus, ac deriuationibus fiat, quod quidem proprio nomine carere videatur: idcircò aliàs alia Galenus cũ Hippocrate vtitur appellatione quemadmodum cùm morbos fientes curamus, quæ curatio miſtra eſt ex præſeruatione, & curatione, proprio carentes nomine, interim præſeruationem, nonnunquam verò curationem, quandoque verò curationem cùm præſeruatione nuncupamus,

11 met. c.2 vt commemo aphoriſmi 22. libri ſecundi liquet, &

13. met. c.2 11. & 13. methodi medendi. Cùm igitur non per patientem particulam ipſam, humorem qui in ea continetur euacuent prædictæ reuulſiones, ac deriuationes, ſed per alias partes ipſi coniunctas, ac per proximas, ſeu communes venas, poſſent haud obſcurè abuacuationes appellari, Græcè verò non κενώσεις, ſed ἀποκενώσεις dici, quo etiam vocabulo vtitur Galenus libro de arte meden. cap. 95. de cura inflammationis loquens, vniuerſo præſertim corpore plus æquo pleno exiſtente: quamuis repellentia quoque medicamenta ex numero eorum ſint, quæ per patientem locũ minimè euacuant, ſed per tranſlationem ad alias partes, nam quamuis momentum omne laborantis phlegmone partis (vt priùs diximus ex Galeni ſententia decimotertio method. medendi cap. 9.) in redundantis in ipſa ſanguinis vacuatione conſiſtat, vacuatio tamen hæc duplex excogitata eſt, vt ipſe eodem loco inquit, aut tranſlato ad alias partes, qui in ægra continebatur; ſanguine, aut foras, à corpore expulſo; gemina autem eſt dictarum vacuationum vtraque: quò fit, vt quadruplex in vniuerſum oriatur vacuantium auxiliorum genus; nam tranſlationis ad alias partes ſanguinis alterum genus eſt, vt ipſa pars, quæ phlegmone laborat, ſanguinem abigit, id quod ex adſtringentium, ac infrigidantium medicamentorum appoſitione perficitur. Alterum genus eſt, cum hæ quæ integræ ſunt, ad ſe trahunt, ipſis tamen priùs exinanitis, aut quomodolibet aliter eiſdem ad ſe trahẽtibus. Eius tamen quæ extra corpus educit, alterum ſenſibili effluxu, alterùm verò ratione tantum contemplabili perficitur. Hiſce itaque duobus modis tam re-

Sextum ſuppoſitum. uulſione, quàm deriuatione iuxta Hippocratis, & Galeni ſententiam, commodè vti poteris. Verùm id neutiquam prætereundum eſt, ex eorundem decreto, quòd velut natura ſanguinis eruptione criſim efficiens rectitudinem quandam ſeruat, talisque eruptio ſummum commodum laborantibus affert, quibus verò contra euenit, nihil iuuat, aut etiam interdum nocet, quòd vires ſcilicet citra morbi leuamen deiiciat, atque exoluat. Non enim (vt Galenus inquit libro de Curandi ratione per venæ ſectionẽ, cap. decimoquinto) in liene turgente, ex dextra nare erumpens ſanguis, nec in iecore ex ſiniſtra, vllam feri vtilitatem, ſed ſi recto fiat tramite: hoc nanque vnũ eſt ex his, quę requiruntur in perfecta, & indeficiente iudicatione, vt patet commento aphor. 20. libri primi. Sic, inquã, nos in diuerſionibus ac deriuationibus ſeruare debemus, velut Hippocrates diligenter obſeruatus, memorię prodidit, ſcilicet κατ' ἴξιν, hoc eſt, in rectum, ſeu ſecundum rectitudinem ipſas efficientes: nam reuulſio quibus in directum adhibetur, euidentem vtilitatem celeriter oſtendit, quibus contrà, haud etiam: à membris igitur, quæ è directo ſunt affectis partibus, propterea quòd viciniores venæ ſunt, atque magis è directo, ac plus inter ſeſe communicãt, vena ſecanda erit, id enim per κατ' ἴξιν, ſecundo de arte curat. ad Glauconem, cap. 2. Galenus intelligi voluit, redditque rationem 14. de Vſu partiũ, cap. 7. ex Hippocratis ſententia: quoniam partes, quæ ſecundum rectitudinem ſunt ſitæ, neceſſariò plus inter ſeſe communicant, ac fruũtur. Quapropter proximarum, communiumque affectæ particulę venarum euacuationem optimam eſſe, atque facillimam idem Galenus aſſerebat, libro de Conſtitut. artis medic. cap. 17. vt paulò antè diximus & lib. de palpit. trem. rig. & conuulſ. cap. 5. ſcriptum ab eo eſt, ſemper à communibus venis ſectionem faciendam eſſe, cùm ſi alias ſecueris, neque ſanabis affectum, perpetuò verò quod eſt ſanum, lædes: id autem potiſsimùm ſeruandum erit in reuulſionibus quæ pro compeſcendis immodicis ſanguinis eruptionibus adhibentur, quemadmodum lib. de curandi ratione per venę ſectio. cap. 15. liquet: nec minùs & in diuerſionibus, ſeu deriuationibus cum euacuatione, cum diuerſione, aut deriuatione, vt patet eodem libro de curandi ratio. per venæ ſectio. cap. 15. 16. & 19. 13. meth. cap. 11. & ſecundo de Arte curatiua ad Glauconem cap. 2. quo loco tam de diuerſione, quàm de deriuatione cum euacuatione loquitur; ait enim, Vtrunque autem euacuationis genus per communes venas fieri præcipit Hippocrates, veluti in locis muliebribus in cõtrarium trahes, ſi eas, quæ in cubito ſunt, ſecueris venas, aut mammillis cucurbitas appoſueris, vel manus concalefeceris, & fricueris, atq; alligaueris. Deriuabis autem, ſi eas, quæ in genibus, aut talis, venas diuiſeris, & cucurbitas coxis applicueris, & crura calefeceris, ac perfricueris, atque alligaueris: & ſiquidem in parte dextra locorum paſsio fuerit, à dextra manu, aut crure detraxeris ſanguinem: ſi verò in ſiniſtra, à mẽbris, quæ illi è directo ſunt. hoc ipſum nanque eſt, quod ab Hippocrate κατ' ἴξιν dicitur, perpetuò in omnibus, quæ phlegmone afficiuntur partibus obſeruandum, tam pro euacuatione reuulſoria, quàm cum deriuatione, prout idem Galenus præcitato libro 13. methodi med. cap. 11. decretum reliquit. In his denique diuerſionibus, ac deriuationibus, nedũ κατ' ἴξιν, id eſt, rectitudinem ſeruandam eſſe cenſemus, verùm & maiorem rectitudinem, hoc eſt, venarum maiorem communionem ac propinquitatem propter iam dictas cauſas. In reliquis verò reuulſionibus, quæ pro inhibitione duntaxat fluen- *Septimum

tium humorum adhibentur, ſat erit rectitudinem ſuppoſitum.

ſeruare, adeò, vt obliquitas vitetur, appello autem obliquitatem, eam quæ ſecundum duas differentias aut plures iam dictas affectæ parti opponeretur: vt ſi iocinore inflammato, ex ſiniſtro crure ſanguinem detraxeris: liene verò, ex dextro: aut ſi dexter oculus inflammatus eſſet, ex ſiniſtra manu, aut crure: & ſi ſiniſter, in dextra manu, aut crure. Nam cùm venarum diſtributio obliquè non fiat, ſed rectè magna ex parte, aut ægrè confluentis ad affectum locum ſanguinis fieret inhibitio, aut fortè nequaquã fieret. Quapropter cùm opus fuerit huiuſmodi

reuulſione vti pro inhibitione duntaxat confluentis ſucci, ea ſeruanda rectitudo erit, quæ è regione ſeu diametro parti affectæ ſit, non ſecundum duas, aut plures reuulſionis differentias, ſed ſecundum vnam tantum, vtputa ex ſurſum deorſum, vel ecõtrà, aut à dextris ad ſiniſtra, contraq; ex ſiniſtris ad dextra: ſic quoque in reliquis ſeruandũ erit reuulſionis differentiis, quæ ſcilicet fiunt foris intro, ac retrorſum ad antrorſum: & econtrà: non enim per has reuulſiones, ſanguinem in inflammata parte contentum euacuare intendimus, nec immodicum ſanguinis profluuium cohibere, ſed tantum fluxionis impetum coërcere, ac ad contrarias, longiſsimasq; partes auertere, id quod in inflammationibus, quæ in generatione adhuc ſunt, ex Galeni decreto decimo tertio methodi medendi, cap.6. priùs exequendum erit, pręſertim vbi ex toto corpore, aut aliis quibuſdam partibus ſuperfluum alicui particulę tranſmittatur, vt in ea phlegmone excitetur, quo ſit, vt per quamlibet vnam reuulſionis ſpeciem, ex iam dictis ſeruata etiam rectitudine fieri poſsit; aliàs ſuperflue à Galeno proprio cap. de reuulſione, libro quinto methodi medendi, cap.3. & commento aphoriſmi 68. libri quinti, conſcriptæ fuiſſent. Idem quoque eodem decimotertio methodi medendi, cap.5. corpore exiſtente pleno, in cura phlegmones, quæ ad vlcera conſequitur, manu laborante, ex cruribus ſanguinem mittere præcipit, & altero crurum malè habente, ex reliquo ſanguinem mittere: quo loco tum de ea, quæ ſecundum longitudinem, tum etiã de ea, quæ ſecundum latitudinem fit, diuerſione (vt liquet) mentionem fecit. Nec quicquam valet, ſi dixeris, in membris extremis id duntaxat veritatem habere, vt quidam ſentiunt; nam hoc idem Galeno pugnat, qui ſecundo de Arte curatiua ad Glauconem, cap.2. decretum reliquit, Patientibus membris extremis, de phlegmone loquens, à coniunctis euacuationem faciendam eſſe, ſiue retrahere velis, ſiue deriuare, quemadmodum paulo ſuprà de inflammatio iocinore, & liene ſimiliter concluſerat.

2. de natura homi. tex.9.
De oſsium natur. paulò ante medium.

Hoc inſuper confirmauit Hippocrates libro ſecundo de natura homi. ac libro de oſsium natur. cùm dixit, Operam dare oportet, vt quàm longiſsimè à locis, vbi dolores fieri ſolent, ſanguisq; colligi, ſanguinem mittamus, idq́ue pro reuulſione duntaxat perficienda, vt ex eius verbis liquet. Nec obſtat, ſi dixeris Hippocratis dicta veritatem habere in ea præſeruatione, cùm ſcilicet periculum imminet ne in futurum inflammatio procreetur, & non in ea, quæ iam orta eſt, ac in generatione exiſtit: nam pari ratione qua per reuulſionem prohibetur phlegmones generatio in his corporibus, in quibus nondũ oriri cœperit inflãmatio, ea præſeruãdo à futura inflammatione: ſimiliter, & in his in quibus in generatione adhuc eſt, necdũ abſulutionem nacta ſit, per reuulſionem duntaxat, ne augeatur, prohibetur: idque medicinæ artis parti ſimiliter, quæ futurũ morbum præcauet, ſubiicitur, velut in prædictis atque ſimiliter prophylactice dicitur: quamuis ea purè, ſyncereq́ue prophylactice dicatur, cùm nõdum ſenſibiliter morbus ex cauſa gignatur, ſed futurus eſt: in hac verò cùm ſenſibiliter generetur, licet nondum abſolutionem nactus ſit, prophylactice dici poterit, quamuis non purè, ac ſyncere: Nam quod generatum ex ea eſt, id medicinæ artis parti quæ morbos curat, ſubiicitur, quod verò in generatione adhuc eſt, parti, quæ futurum morbum præcauet, vt liquet apud Galenum eodèm vndecimo & 13. methodi medendi. Vnica igitur indicatio in vtriſque eſt: aſsimilis quoque eſt ſcopus, nempe inhibitio ſanguinis, ne ad locum qui affici conſueuit, aut afficitur, confluat; prophylactice quóque vtraque eſt, & propterea rectitudine ſeruata quoad poſsit, vt diximus, quarumuis vna ex modo dictis reuulſionis differentiis, pro ea perficienda vti poteris, æſtimata tamen tum phlegmones magnitudine, tum corporis totius ſtatu, poſitioneque partis affectę, cum qua ſocietas quoque comprehenditur, quàm cum aliis partibus habet, vt patet lib. de Conſtitut. artis medicæ, cap.16.

11 method. cap.2. 13. method. cap 2

Ex his itaque conſtat quid intelligendum ſit pro eo quod ab Hippocrate κατ' ἴξιν, dicitur hoc eſt, ſecundum rectitudinem: nanque partium è directo poſitionẽ, propter quam & neceſſariò plus communicant inter ſeſe per eorum vaſa, ac propinquiures ſunt inflammatis partibus, quàm hæ quæ non è directo ſunt poſitæ, & non intelligendum eſſe rectitudinem fibrarum quæ in venis ſunt, prout quibuſdam viſum fuit, id quod nec ab Hippocratis, nec ad Galeni ſententiam veritatem habere poteſt, cùm eam indicationem, quę à partium poſitione ſumitur, earumque figuratione, laborantes partes, non qua ſimilares ſunt, ſed qua inſtrumentales iudicent, vt decimotertio method. medendi, cap.7. ac nonnullis aliis in locis teſtatur Galenus: & propterea de inſtrumentalium partium poſitione verificatur rectitudo: & non fibrarum, quæ in venis exiſtunt: nam auerſionis in contrarium, quæ ab Hippocrate antiſpaſis dicitur, non à ſubſtantia, ſed à curandi membri poſitu inuentio præſtatur, vt idẽ Galenus inquit 14. methodi meden. cap.8.

Quid per κατ' ἴξιν intelligẽdum ſit.

Adhæc cùm prædicti auctores nouerint fibras in venis contineri, cùm non earum rectitudinem ſeruandam eſſe in venæ ſectione pro diuerſione, aut deriuatione ſtatuerint, potiſsimùm Gal. libro de curandi ratione per venæ ſectionẽ, c.15. & ſecundo de arte curat. ad Glauconem, cap.2. ac reliquis in locis, in quibus hoc Hippocratis verbum declarat, de inſufficientia proculdubio notari poſſent. Amplius cùm multis medicis liqueat, ſanguinis vacuationem ſecta vena, eiusq́ue attractionem conſecutione ad vacuum fieri nullum propterea præſtabunt vſum rectæ venarum fibræ pro eius vacuatione, potiſsimùm cum conſueuerint, qui venas incidunt, iuxta inciſionem, partem ipſam, in qua vena ſecanda eſt, doloroſis vinculis alligare, multisq; frictionibus, interim etiam balneis aquæ calidæ, quo maior fiat attractio ad ſectam venam vti, vt propterea minime opus ſit venarum fibris, etiam rectis, in hunc vſum, quinimò nec etiam tranſuerſis, quanquam vſum præſtent venarum fibræ pro ſanguinis per vniuerſum corpus diſtributione, quò promptius ſingulæ partes nutriri valeant ſunt etenim communia totius corporis inſtrumenta, vt liquet 16. de Vſu partiũ. His deniq; iactis fundamẽtis firmis pro venę ſectione adhibẽda, ad propalam noſtram opinionem, ac veritatem, quam de venæ ſectione in pleuritide efficienda ſentimus, accedere tempeſtiuum eſt. Pro qua audacter, ac citra controuerſiã cum Hippocrate libro ſecundo de ratione victus, ſimul atque Galeno tum eodem loco tum quarto eiuſdem, & libro de Curandi ratione per venæ ſectionem, cap.16. in pleuritide venã cubiti internam ſecandam eſſe cenſemus recto à latere dolente tramite. Quòd & ſi ab Hippocrate apertè præcitato libro ſecundo de ratione victus, non dicatur,

cap.1
De ſecanda vena quid ſequendum.
2 de ratio. vict. tex 10
4 de ratio. vict. tex. 73
2. de ratio. vict. tex. 10

4. de rat. vict. text. 73. 2. de rat. vict. comment. 10.

dicatur ſubintelligendum erit nedũ ad Galeni, ſed omnium medicorum ſententiam, idque manifeſtò ſcriptum reperitur lib. 4. de Ratione victus, modò Hippocratis fuerit. Expedit enim iam dictã venam ſecare, quoniam, vt inquit Galenus, partem eã quæ phlegmone obſidetur, tum celeriter, tum quàm cæteras partes magis in acutis præſertim morbis vacuare contendimus. At ſectio prædictæ venæ (vt idemmet teſtis eſt) ſanguinem ab affecta parte, & magis, & velociùs, tum reuellere, tum vacuare poteſt. Vt igitur optima ſit, atque facillima inflammatæ partis euacuatio, à proximis, atque communibus venis ea perficienda erit; atqui prædicta interna cubiti vena è directo laborantis lateris, & maiorem communitatem, atque propinquitatem cum affecta parte habet, quàm reliquæ, per quas poſſet ſanguis ab affecta parte tum reuelli, tum vacuari. Non ab re igitur ſi cum reuulſione ſanguinem qui in inflammata parte continetur, vacuare contendimus, eam incidas venam oportet: eritque ſanguinis vacuandi terminus coloris mutatio, vt ex eodẽ Hippoc. ſcriptum eſt, aſſerente. Neque vt copioſe ſanguis detrahatur eſt cunctandum, ſed eouſque auferendus, donec rubidior multò, vel pro puro, rubidóque liuidus fluxerit: redditque Gale. rationem dictorum Hippoc. tum eodem 2. de rat. vict. tum lib. de cur. rat. per venæ ſect. cap. 6. nã alius eſt qui in phlegmone continetur ſanguis, quàm qui ſecũdum naturam, vtpote plus excalfactus. Quapropter ſi antea crudior erat, rubrior modò, & flauior efficitur: ſin eiuſmodi priùs fuerat, liuidior erit, aut ad atredinem vergit pro maiori, minorive aſſatione, ſeu aduſtione. Coloris igitur mutatio, ſanguinis ex particula inflammata tranſlationem ſufficienter commonſtrat: & propterea hic erit modus vacuationis, atque menſura, quæ affectus peculiaris exiſtit, ſiquidem ſignum conſtituit Hippocr. aſſumpti in ſectam venam ex phlegmone ſanguinis mutationem in eo apparere; quem ſectatus Galenus, pari ratione pro reuulſione ſimul cum vacuatione perficienda in pleuritide lib. de cur. rat. per venæ ſectionẽ, cap. 16. dicebat. Quin & pleuriticis, quæ è directo laborantis lateris adhibita fuit ſanguinis miſsio, clariſsimam ſæpe vtilitatẽ attulit; quæ verò ex brachio oppoſito, aut omnino obſcuram, aut certè poſt temporis interuallum. Nemo itaque vereatur vbi ſimul vnica venæ ſectione, tum reuellere, tum vacuare velit, ac poſsit in morbo laterali venam cubiti internam ſecare, quæ è directo laborantis lateris ſita eſt: ea vero non apparente, eiuſdem cubiti mediam: quod ſi nec ea apparuerit, humeralis incidatur, prout Galeno viſum eſt, eodem ſecundo libro de ratione victus in morbis acutis, eritque huius venæ ſectionis vacuandi ſanguinis terminus, eiuſdem (vt diximus) coloris mutatio. Cæterùm quoniam non omni ex parte coloris ſanguinis mutatio expectanda eſt, ſecta vena in pleuritide, vt Galenus inquit, eodem lib. de curan. rat. per venæ ſection. cap. 14. imò verùm eſt, vbi antequam exiſtat, ceſſare cõueniat, idque duplici nomine, vt ipſe aſſerit, ob infirmas videlicet vires, quæ tantam copiam vacuare prohibent, aut ob phlegmones prauitatem: nanque interdum nihil ab ea emittitur, ſed inibi ſanguis fortiter conſtrictus eſt, per quam venę ſectionem reuulſio duntaxat, & non reuulſio, & euacuatio ſimul fieret: propterea non ab re in dubium venit, num perpetuo ſeruandum erit in cura pleuritidis, quòd ea incidatur interna cubiti vena, quæ è directo laborantis lateris ſita eſt? vel liceat interdum à reliquis partibus ſanguinem mittere, etiam pro reuulſione duntaxat, perficienda? Pro quo animaduertendum, quòd præter iam dictas duas præcipuas cauſas de pleuritide traditas, nonnulla alia ſunt, quæ multam ſimul copiam ſanguinis euacuari prohibent, etiam ſi affectus id indicabit, velut ſcriptum reperitur apud Galenum tum lib. de cur. rat. per venæ ſectionem, cap. 14. tum quarto de ratione victus in morbis acutis. primo de arte curand. ad Glauconem & reliquis pleriſque locis. Ea ſunt, laborantis temperies cum calida ſcilicet, & humida fuerit: nam ſuapte natura corpora hæc promptè difflantur, qua etiam ratione, & pueris ipſis cum videlicet pubertatem attigerint, quod ad ætates attinet, minùs detrahimus, quàm plenitudo, ſeu affectus commonet: dixi autem non inconſultò, cùm pubertatem attigerint, ne quis opinetur admiſiſſe Galenum veris pueris venæ ſectionẽ vſque ad 14. annum, interdicit enim eis vbique locorum eam: & proinde cùm dicit libro de cur. rat. per venæ ſectionem cap. 13. Quod minùs detrahimus, quod ad ætates quidem attinet in pueris, de eis intelligendum erit qui pubertatem attigerint, ſic nanque & eodem libro parum antè præſcripta verba eos nominauerat: etiam poſt decimũquartum annum. Quod verò ad corporis habitus, in candidis, & quibus mollis, teneráque eſt caro, minùs etiam detrahimus. Similiter in regionibus, anni temporibus, ac aëris conſtitutionibus immodicè calidis, aut frigidis largam vacuationem fugimus, licet cuncta hæc ſub virium imbecillitate fere contineantur. Cùm itaque tot ſint, quæ exquiſitam venæ ſectionem fieri impediant; audacter aſſerimus eandem internam cubiti venam è directo laborantis lateris incidi debere, eáque non bis duntaxat, ſed ter, & ſæpius, vbi opus fuerit, etiam reuulſionis tantùm gratia, cùm aliquod ex prædictis vſque ad coloris mutationem fieri prohibeat: quàmuis ex ea (vt Galenus inquit) parti quæ phlegmone obſeſſa eſt, minùs futurum ſit auxilium: modò fluxio non valenter irruat, velut conſueuit in primis morbi diebus, aut corpus totum non ſit ex æquo plenum. Verùm vbi ea vehementer irruat, aut in corpore toto humorum adſit redundantia, cum debilitate virium, nullo pacto pro reuulſione duntaxat eiuſdem lateris venam primò in cubito ſecandam eſſe putamus, ſed ad partes, quæ maximè longinquæ ſunt, diuertere priùs oportet, atque magis in aduerſum trahere, ſeruata tamen perpetuò Hippocratis rectitudine, quæ in reuulſione duntaxat efficienda ſeruari poteſt, ac debet; vtpote quæ non ſecundum duas, vel plures, ſed vnam tantùm reuulſionis, ſeu oppoſitionis, differentiam fiat. Nam quamuis ex ea minùs ſequatur auxilium laboranti particulæ, multò tamen ſecurius exiſtit; cùm non ad ipſam per hanc venæ ſectionem fluxio magis prouitetur, ac trahatur, quemadmodum ſi ex eodem latere venæ ſectio fieret; imò ipſa per eã inhibetur, cùm ad partes, quæ maximè longinquæ ſunt, attractio fiat. Id nanque perpetuò ſeruari oportere in cunctis venæ ſectionibus, quæ tantum pro reuulſione adhibentur, ac fluxionum inhibitione, ex paulò ſuprà conſcriptis auctoritatibus Hippocr. ac Galeni conſtat: & Aëtius lib. 5. cap. 100. Illud confirmauit, cùm de doloris curatione verba fecit, inquit, Si quidẽ igitur multitudo fuerit quæ diſten-

Quando è directo laborãtis lateris facienda ſit.

Terminus euacuationis à quo indicabitur.

2. de rat. vict. tex. cit.

2. de rat. vict. commẽ. citato.

Commen. 10.

Num ſemper ex eodẽ latere facienda ſit venæ ſectio.

Commen. 19. 1. ad Glau. cap. 14.

2. de rat. vict. commẽ. 10.

Quòd non perpetuo è directo laborantis vena ſectio ſit faciẽda.

dit, viribus fortibus exiſtentibus, vena ſecetur, & ex magna vena, inflammatæ autē dolenti parti propinqua, ſanguis auferatur. Si vero debiles fuerint vires, reuulſio fiat, & deriuatio ſurſum, aut deorſum, aut vtrinque, aut per frictiones. Nec vtique Galen. illud negauit in morbo laterali, cum lib. de cur. rat. per venæ ſect. cap. 16. dixit, Quin & pleuriticis, quæ è directo laborantis lateris adhibita fuit ſanguinis miſsio, clariſsimam ſæpe vtilitatem attulit, quæ verò ex brachio oppoſito, aut omnino obſcuram, aut certè poſt temporis interuallum. Nunquid aliud voluit per hęc verba ſignificare? niſi quòd clariſsimam vtilitatem affert venæ ſectio è directo laborantis lateris adhibita? nāque per eam celeriter clariſsima vtilitas ægrotanti affertur. Sed quoniā nouerat iam id obſeruari perpetuò haudquaquā poſſe, propter eas quas priùs tradiderat cauſas, quas etiam modò narrauimus, ſæpe id dixit obſeruari debere, & non ſemper, vſus verbo πολλάκις, & non ἀεί; ſubditque demum cùm id obſeruari non potuerit perpetuò, quod licet non tantam afferat vtilitatem, nec ita celerem, nec ex brachio oppoſito fieri debet, cùm dixit, Quæ verò ex brachio oppoſito, aut omnino obſcuram, aut certè poſt temporis interuallum: fruſtra nanque appoſuiſſet verba hæc, niſi quandoque ea vti deberemus; præſertim cùm priùs ſecta vena ex eodem latere, ſæpe, & non ſemper clariſsimam vtilitatem attuliſſe dixiſſet. Accedit ad hæc, quod & conferre fatetur venæ ſectionem ex oppoſito brachio, quamuis obſcura ſit conferentia, aut poſt temporis interuallum; idque non præter rationem. Nam cùm per hanc venæ ſectionem reuulſio tantùm fiat confluentis ſucci ad affectam partem, & non euacuetur ſanguis, qui in ea continetur, nec propterea dolor confeſtim ſedetur: ea de re rectè Galenus inquit, per hanc venæ inciſionem obſcuram fieri, aut poſt temporis interuallum ægrotantibus vtilitatem, relatione ad eam, quæ è directo laborātis lateris efficitur, pro reuulſione ſimul, ac euacuatione. Hoc idem confirmauit Aetius, qui lib. tertio, cap. 12. ex Galeni ſententia pro reuulſione, ſimul ac euacuatione perficienda, venam è directo laborantis lateris ſecandam præcipit: lib. verò 8. cap. 68. (ex Archigenis monumētis) venam incidere oportet, inquit, vt dictum eſt, in brachio, non eo quod rectà ab inflammato latere procedit, ſed oppoſito. Sanguinis autem multitudo non vſque ad animi deliquium extrahatur, ſed modicum extrahere oportet, & poſt ſufficientem temporis intercapedinem, rurſus repetita inciſione modicū auferre. Quo loco venæ ſectionem adhibēdam eſſe pro reuulſione duntaxat perficienda, putandum eſt, cùm non liceat tantum virum ſibimet pugnantia conſcripſiſſe, vt quidam volunt: quamuis in vtriſque locis ſecundum mentem aliorum loquutus fuerit, Galeni ſcilicet in vno, Archigenis in alio. Ex oppoſito itaque brachio venam interdum ſecandam eſſe reuulſionis tantum gratia in morbo laterali, cùm in generatione adhuc ſit, fluxio valēterq; irruat, aut corpus totum humoribus plenū fuerit, ex Galeni, ac Aetij ſententia liquet; cum videlicet laborātes vnicam venæ ſectionē, quæ vſque ad coloris ſanguinis mutationem fieret, pro reuulſione ſimul, ac euacuatione, propter aliquam ex prædictis cauſis, ferre non valeant: nanque in his inflammationibus, quæ in generatione adhuc ſunt, prior vacuatione inhibitio facienda eſt confluentis ad affectum locum ſanguinis. Quapropter longiſsimè à tentata fluxione parte auellere, & nequaquam ad eam trahere conuenit: id autem potiſsimùm ſeruari debet, vbi à toto, vel reliquis eiuſdem partibus, ſuperflua affectæ parti tranſmittuntur. Semper etenim fluxionis motum ad contrarium trahere expedit: dicebat idem Galenus 2. de arte curat. ad Glaucon. Si verò fluxionis cauſa ex ipſa parte quam phlegmone vexat, oriatur, vtpote quæ calidior ſit facta, aut dolore vrgetur, quippe ſatis conſtat eiuſdem Galeni pręcepto 13. metho. meden. affectum illum principio tibi eſſe ſanandum, & mox quicquid iam phlegmones factū eſt: nam ſemper quæ phlegmonæ adhuc in generatione ſunt, earum cauſa priùs abſcindere oportet, vt eodem libro patet. Quapropter toto (vt inquiunt) cœlo, (vt mea fert opinio) errarunt, qui iuxta Galeni doctrinam voluerunt perpetuò pro cura pleuritidis eiuſdem lateris venam incidendam eſſe, freti ex paulò ante dicta auctoritate ipſius, in qua (vt cuilibet patere poterit) à Galeno perpetuò id ſeruandum eſſe non præcipitur: quamuis ſæpius dixerit, vtilitatem clariſsimam eam afferre imò, propterea quòd ſæpiùs dixit, id ſemper obſeruari noluit, ac ſi dixiſſet, quandoque ex ea vtilitatem non prouenire, imò potiùs laboranti incommodum, veluti ſi fieret, redundantia in toto corpore exiſtente, circa morbi initia, fluxioneq́ue valida irruēte, & vires, aut quodpiam aliud ex prædictis vſque ad coloris mutationem eam fieri prohiberent: quo caſu, ſatius, imo tutius erit, iuxta eiuſdem Galeni decreta ex oppoſito brachio ſanguinem mittere reuulſionis tantùm gratia, quamuis ex ea inflammatæ parti minùs futurum ſit auxilium, quæ ad contrarium iuxta latitudinem fieret, vt ſi iuxta tali venas, è directo tamen laborantis lateris venam incidas, per quam reuulſio duntaxat fiat, ſecundum lōgitudinis oppoſitionem, iis potiſsimùm, quibus hæmorrhoides, aut menſes detenti fuerint, à qua confeſtim eadem die, ſi vires permiſerint, aut in ſequenti eam incidas venam in cubito, quæ è directo eſt laborantis lateris, etiam ſi per eam reuulſio tantùm fiat: nam quanto maiorem in numerum particulares auxeris detractiones, tantò reuulſionem efficaciorem effeceris, vt Galenus inquit eodem libro de cur. rat. per venæ ſectionem. Et propterea facta prima venæ ſectione ex oppoſito cubito, aut eiuſdem lateris crure, ſtatim ad ſecandam (vt diximus) eiuſdem affecti lateris in cubito venam deuenias, eámque non ſemel incidas, imò bis ter, ac ſæpiùs, vbi opus fuerit, repetas, ſi quid nō prohibeat; quoad ſanguis qui in obſeſſa phlegmone parte continebatur, per eam vacuetur; id quod dignoſces præcipuè, ex eiuſdem ſanguinis coloris mutatione, ac doloris ſedatione. At mox deerit, qui noſtram hanc opinionem impugnabit, aſſerens, quòd ſi ſectio venæ è directo laborantis lateris pro reuulſione duntaxat interdum adhibeatur, & ea ab affecta parte reuellit, vt palàm cōſtat, cùm ipſa à nobis non prohibeatur, etiam exiſtēte in toto corpore plenitudine, ac valenter fluentibus ſuccis ad affectam partem, pręcedente tamen oppoſiti cubiti, aut eiuſdem lateris circa talum ſanguinis miſsione; cur pari ratione etiā à principio nulla facta in reliquis partibus remotioribus venæ ſectione, pro eadem duntaxat reuulſione perficienda ipſa non incidenda erit? Cui reſponſum volo, quòd licet per ſectionem venæ in cubito è directo laborantis lateris interdum reuulſio tantùm perficiatur, vt priùs di-

ctum

Margin notes: *Loco citato.* *cap. 3* *cap. 6* *Quorundam Galenicorum hallucinatio.* *Loco citato.* *cap. 12.* *Dubium.* *Reſponſio.*

ctum eſt, tamen ſi tempore quo fluxio valenter irruit: ſeu corpus multis humoribus refertum ſit, vt ſæpe contingit, pro reuulſione duntaxat ea incidatur, maius affert ægrotãti incommodum, quàm cõmodum: nam inanitis per venæ ſectionẽ venis brachij eiuſdem lateris, cum viciniores ſint affectę parti, quàm reliquæ, quæ in oppoſito brachio, aut eiuſdẽ lateris crure exiſtunt, irritatur quidem per eam ad affectam partem humorum defluxus conſecutione ad vacuum ipſis attrahẽtibus. Nec quicquam valet, ſi dixeris eas potius à parte phlegmone obſeſſa trahere, quàm reliquis partibus: nam præter reliqua, quæ dici poſſent, illud tantum ſatis eſſe puto,
cap.14. quod apud Galenum legitur 3. de natur. facul. quod in ſucceſſione ad id quod vacuatur, quod leuiſſimum, tenuiſſimúmque, priùs ei quod vacuatur ſuccedit, quàm id quod grauius eſt, & craſſius. Atqui craſſior eſt qui in parte phlegmone obſeſſa ſanguis continetur, inibique fortiter conſtrictus, nec leuiter in eiuſdem ſpaciis inanibus impactus, ac ex vaſis ad eadem effuſus, & proinde ægrius, quàm à cæteris corporis partibus ab inanitis venis trahitur: quod ſi velis ſaltem à naturali facultate vaſorum eum ſanguinem trahi, quid ſtultius, cum id quod familiare eſt, & non alienum (velut ſanguis, qui in inflammata parte conſiſtit) ab attractrice facultate promptius trahatur? Potiùs itaque attrahit venæ ſectio hæc ad inflammatam partem quam reuellit, ſi in principio nulla facta à iam dictis remotioribus partibus venæ ſectione adhibeatur: & propterea magnopere vitanda erit, niſi pro reuulſione ſimul, ac euacuatione adhibeatur, aut pro reuulſione duntaxat vbi corpus totum plenum non fuerit, ſeu poſt primos morbi dies, cum fluxio non vehementer irruat, quemadmodum ex his, quæ ſuprà diximus, liquet: tũc etenim nec fluxio irritabitur, & promptius ſanguis in affecta phlegmone parte cõtentus, per eadem vaſa, per quæ erat effuſus, remeabit, ſi eum quoque euacuare tentabis cum reuulſione per iteratam venæ ſectionem, modò nullum eorum quæ diximus, eum euacuari prohibeat. Verum vbi corpus totum vitioſis quoque ſcateat ſuccis, ac recrementis plenum appareat, & circa imas potiſſimùm thoracis partes dolor excruciet, nec dolor per venæ ſectionem adhuc conquieuerit, à venæ ſectione, aluus nedum clyſteriis, verùm etiam purgantibus medicamentis ſubducenda erit, ex Tralliani ſententia cap.1. lib.6. modo vires valeant: nam ſi imbecilliores fuerint nedũ leuibus clyſteriis, verùm etiam a-
Purgatio. cribus vtendum, Paulo auctore. Et ſi paulò ante cum Galeno medicamenta purgantia nulla præcedente venæ ſectione quodammodo propter traditas cauſas, vitauimus: nam tutiùs eſſe fatemur ſemper in morbo laterali, qui euacuatione totius corporis indiget, venæ ſectiône primo vti, non negamus tamen poſt venæ ſectionem, interdum purgans medicamentum poſſe conferre, cùm ſcilicet adſint ea, quæ modò diximus. Verùm ea eligenda ſunt, ex quibus prænarrata à Galeno pericula non impendeant: & non ea pharmaca quæ fortiter ſoluunt, de quibus Aëtius lib.8. cap.68. ſic ſcriptum reliquit, Aluus autem aſſiduè ſubducatur, in maximis præſertim doloribus, ſed tamen cauendum ne fortiora ſolutiua exhibeantur. Hæc inquam purgantia medicamenta tempore, quo Galenus vixit, vſui erant, quæ cane peius & angue fugienda ſunt pro cura morbi lateralis, propter cauſas ſuperiùs aſſignatas. Verùm eis potiſſimùm vtendum erit, quæ leniendo purgant, aut per tuſſim repurgationi opitulantur, aut ſaltem non aduerſentur. Ea ſunt hoc noſtro æuo, caſſia fiſtula, manna, ſaccharum violaceum, aut ſyrupus ex pluribus infuſionibus violarũ. Diaprunum non laxatiuum Nicolai: quibus etiam interdum pro ratione redundantis ſucci admiſcere poteris, aut diacatholicon, aut rhabarbarum, vel agaricum: quantitas autem illorum lenientium iam dictorum ratione, exigua ſit, oportet. Nec Galenus illud negaſſe videtur, quamuis ante venę ſectionem eum prædicta non concurrant, purgans medicamẽtum vitauerit; ſimul etenim cum Hippocrate 4. tex.21. de ratione victus in morb. acut. venam primò ſecandam eſſe, & deinde purgans medicamentum exhibendum in internis inflammationibus, & nõ è contrariò decretum reliquit, idque ſecure, & mediocriter porrigendum inquit Hippoc. vbi vtroque indigeant auxilio. Redundante itaq; bile, ex caſſiæ fiſtulæ vnc.j.& s.& diapruni lenitiui vnc.s. & bolus confici poterit: poſt cuius aſſumptionem vnc.ij. vel vnc. ij.& s. mannæ diſſolutæ in infraſcripto decocto tribuere poteris, quod recipit hordei mũdi drac.iij. florum borraginis, & violarum, ſingulorum drac.ij. radicis glycyrrhizæ drac.j. vuarum paſſarũ mundatarũ drac.iij. adianti drac.j.& s. iuiubarũ, num.4. bulliãt ſecundũ artem in aqua fontana: deinde vnc.iij. vel iiij. eiuſdem decocti aſſume, in quibus iam dictam mannam diſſoluas. Si autem æger (vt pleriq; ſolent) caſſiam fiſtulã aſſumere abhorreat, cum eadẽ manna diapru. lenitiui vnc.s. ac rhabarbari optimi vigorati infuſi in parte prædicti decocti, ac per lineum linteum transfuſi drac.j. miſceantur. At ſi pituitoſus fuerit redundans, in vicẽ diapru. lenit. cum caſſia fiſtula vnc.s. diacatholicon, & agar. trochiſ. drac.j. addas, ſicq; bolum conficias: aut ſi potionem potiùs aſſumere eligat, prædicto decocto ficus aridas ac palmulas ij. vel iij. & hyſſopi drach.ij. adiicias: in cuius decocti quantitate, quæ ſatis ſit, agarici trochiſ. dra. j. vel ſcrup.iiij. leuiter decoquantur, in quo iure vnc. j.& s. caſſiæ fiſtulæ, aut ij. mellis roridi diſſoluantur, cum vnc.s. diacath. Pari ratione ſi atra bilis redũdabit, decocto addendũ erit ſenæ, & epithymi, vtriuſque drac.ij. in quo demũ diſſoluas diac.j.& s. aut ij. caſſiæ fiſtulæ cũ vnc.s. aut drac.vij. diacath. aut loco caſſiæ fiſtulæ, manna vtare, potiſſimùm ſi eã abhorreant laborantes. Nec minus loco mãnæ, præſertim pauperibus; aut in locis vbi ea deſit, ſaccharo violaceo, aut ſyrupo ex pluribus infuſ. viol. vti poteris: quemadmodum in robuſtioribus etiam corporib. vice diapr. lenitiui. etiam laxatiua vtare, & vice diacath. cõfectione de dact. potiſſimùm pituita redundante, id tamen perpetuo ſeruandum erit, vt ex eis, quæ fortiter purgant, etiam robuſtis corporibus multa quantitas non tribuatur, ſempérque mixta ſint cum multo maiori copia prædictorum lenientium medicamentorum, ita vt eorum quantitas drac.ij. non excedat. Interim autem Medici exhibere non negligant ea medicamenta, quæ ad facilem excreationem, ac thoracis expurgationem conducunt, diuerſa tamen, prout diuerſitas humoris gignentis inflammationem requirit: nam ſi ſanguis, aut bilis fuerit, violaceum ſyrupum, aut è cannis, ſeu vua paſſa, vel ex adianto tribuas, interdum vero iuiubinum ſimplicem: compoſitum verò, aut eum qui ex glycyrrhiza, ſeu hyſſopo conficitur, ſeu etiã è marrubio exhibere poteris, ſi morbus latera-

lis ex craſsioribus ſuccis fuerit ortus, Quòd ſi æger maluerit aquis permixtos potiùs abſorbere eos, aquam borraginis, aut hordei, ſeu adiãti permiſceas, vel aquam in qua glycyrrhizæ radix fuerit decocta. Nonnulla item eclegmata hypoglottidáſque in hũc vſum parari poſſunt, quæ ſtudioſi iuuenes requirant, cap. tum de catarrh. tum de tuſsi. Sed quoniam Hippocrates præcipiebat à principio lateris dolores tentare calidis fotibus diſſoluere, tempeſtiuum videtur, ad eos deſcribendos deuenire: eos nanque conſcribere diſtulimus vſque in hunc locum, ne interceptus fuiſſet ſermo de venæ ſectione ac purgatione adhibenda.

Fotus.

Erit itaque (eodem Hippoc. teſte ſecundo de ratione victus in morbis acutis) inter omnia fomenta calida probatiſsimum nam à frigidis nemo veretur abſtinendum eſſe) id quod ex aqua calida in vtre, vel veſica, aut alio vaſculo poſita, fit: quamuis vtilis etiam ſit, vt ipſe inquit, & ſpongiæ mollis, magnæque atque ex aqua calida expreſſæ applicatio: verùm fomentum linteo veſtiendum erit, propter eas quas ipſe præcitato loco reddit cauſas: hi ſiquidem humidi potus inflãmationibus quæ à biliofo ſucco factæ ſunt, opitulantur, ex Gal. ſententia eodem 2. lib. de rat. vict. in morb. acut. velut ſicci iis, quæ à tenui, aquoſóque ſanguine exortæ ſunt, cum perpetuò contraria contrariorum ſint remedia. Loco autem prædicti fotus in eundem vſum parari poſſent, ſi priùs in qua radicẽ, & folia althææ, flores chamæmeli, fœnumgræcum, ſertulam campanam, ac ſemen lini decoquas, ac demum aliquo prædictorum modorum fotus applices: ex eiſdem quoque ſacelli parari poſſent, qui etiã calidi, veluti ſotus, extrinſecus adhibeantur. Si verò ab aquoſo, tenuiq; ſanguine exorta fuerit inflammatio, tertio fotuum genere ab Hippo. cõſcripto vtare. Eſt autem fomentum ipſum ſiccũ ex ſale, milióq; frictis, torrefactis, atque in ſacculis concluſis paratum: beneuolum ſiquidem, leue, atque iucundum eſt milium, vt ipſe inquit Hippocrates. Poteris inſuper & in hunc eundem vſum, ex chamæmeli floribus, furfure, ac milio ſacellos componere: vel ex milio, ſale, ſemine lini, ac fœnogræco, modò ſicci ſemper applicẽtur. At ſi ſuſpicio, fuerit, craſſos, viſcoſóſque humores, in ea quæ phlegmone obſidetur parte collectos eſſe, ſecundo ab Hippo fotus genere conſcripto, vtare. Conſtat autem ex hordeo, ac eruo, priùs tamen eis conciſis, comminutiſque, & demum ex aceto, & aqua excoctis: ita diluto aceto ex aqua, vt paulo acidius ſit, quàm vt quis bibere poſſit. Hęc itaque ſemina madefacta perfuſáque, & feruefacta in ſacculos coniecta lateri dolenti apponantur: in hunc etiam vſum confert furfur appoſitum: eodem Hippoc. teſte, & in hunc quoque vſum ſacellis vtare ex hordeo cõciſo, ac furfure, addito hyſſopo, ac pulegio, ſimiliter madefactis ex diluto aceto: nempe hoc pacto tum blãdior, tum efficacior erit fotus; Trallianus verò (vbi melancholicus abundat humor) fomentum potiùs ex furfuribus in iure chamæmeli decoctis commendat, tanquam excellentiſsimum, & propè ad omnem dolorem conueniens: perpetuò tamen conſulo, vt ab eo incipias fotu, qui periculo omni vacat. Is autem eſt, qui minimè mordet, humidúſque exiſtit: ſic nanque & Hippocrates cœpit. Nempe (vt inquit Galenus) tametſi nihil aduerſus malum fecerit, non tamẽ magnum, & inſigne affert detrimentum, veluti hi qui ex aceto, vel orobo, aut ſale fiunt: qui niſi propitiam, conuenientémque conſequãtur affectionem, non ſolùm non ſalutares erunt, verùm quoque & malum augebunt. Propterea ab eis te inchoare non oportet, niſi exactam habueris notitiam eius, qui in inflammata parte cuncit, humoris. Hanc verò dignotionem, cùm ſcientificam habere nequeas, ſed coniecturalem: propterea (vt diximus) tutius erit, ab his inchoare fomentis, quæ quàm cætera magis auxilio eſſe tibi videbuntur. Quod ſi nihil præſidij tuleris, ad alia etiam te transferre conueniet: quin etiam poſt fotus vtiliter admoueri poſſunt vnguenta eiuſdem rationis calfacientia, vt R. olei amygdal. dulc. vnc. j. butyri recentis vnc. ß. vel loco olei amygdal. dulc. chamæmelino, aut anethino vtare; & in vicem butyri, anſeris ſeu gallinæ pinguedo accipiatur; potiſsimum vbi ex frigidiori ſucco inflammatio orta fuerit: in quem etiam vſum, hordei, fœnigræci, & ſeminis lini farinam addere poteris, vel œſypum, & dialthæam compoſitam Nicolai, aut eiuſdem ſimplicem: aut ex foliis, & radicibus maluarum, & althææ contuſis, atque in aqua decoctis, adiectiſque olei anethini, vel chamæmelini, & amygdal. dulc. vtriuſque vnc. j. ſeminis lini, fœnigræci, ac hordei farina, fiat cataplaſma. Ad curandum ſummopere eſt, ſi cataplaſma imponatur, vt calidum permaneat: permanebit autem, ſi oleo calido veſicam ſemiplenam frequenter cataplaſmati admoueas, ex Aetij præcepto. Poſt ſeptimum autem diem (vt idem inquit Aëtius) ſi eodem modo dolor perſiſtat, cucurbita lateri affigenda eſt, & cutis ſcarificanda: maniſeſtiſsima enim in pleuriticis (vt ipſe refert) vtilitas ex cucurbitulæ appoſitione apparet. Celſus verò (vbi lenior, ſiue vetuſtior fuerit lateris dolor) ad cucurbitulas confugiendum eſſe (ante ſumma cute inciſa) præcipit. Verùm ne in errorem incidas in cucurbitularum adhibitione, ſeruanda erit Alexandri ſententia; qui dixit, commodius & tutius eſſe hac vti curatione in quibus parua copia eſt vacuandum. Nam per eam quod in affecta parte continetur, ex alto extrahitur, atque hoc facto mirari liceat, quomodo inde etiam dolor, qualiſcunque fuerit, licet vehementiſsimus conquieuerit, vt neque fomento, neque alio præſidio indiguerit. At ſi inflammatio membranæ coſtas ſubcingentis ex iam dictis diſcuti non valeat, ſed in ſuppurationem permutetur, hanc permutationem coadiuuare oportet: cum quibus verò fiat, ſequenti capite de ſuppuratione patebit: quicunque enim dolor (inquit Hippocrates ſecundo prognoſt.) in his affligit ſedibus, hoc eſt, thorace, & pulmone non deſinens, neque ſcreationis purgatione, ventris ſubductione, neque venę ſectione, ac medicamento, & victus ratione, in ſuppurationem verti ſciendum eſt.

2. de rat. victus, tex. 1. tex. 2. — *Eodem lib. tex. 4.* — *Si inflammationis cauſa ſit bilioſus ſanguis.* — *comment. 2.* — *Si aquoſus ſanguis.* — *Eodem lib. tex. 6.* — *Si craſsior & viſcoſior fuerit ſanguis.* — *Lib. citato. tex. 5.* — *Lib. citato. commen. 2.* — *Vnguenta.* — *Li. 8. c. 68.* — *Cucurbitula.* — *Lib. 4. c. 6.* — *Lib. 6. ca. 1.* — *tex. 52.*

Περὶ πνευμονίας. *De pneumonia.*

CAP. LI.

Et hic quoq; affectus, quem περιπνευμονίαν, ſeu πνευμονίαν, vel (vt Celſo viſum eſt cap. 7. libr. 4.) περιπνευμονικὸν Græci vocãt, Latini verò & περιπνευμονίαν quoque, interim verò pulmoniam appellant, inter eos morbos connumeratur à Gal. 2. meth. med. c. 2. quibus à læſa particula nomẽ fuit inditũ. Eſt nanq; (vt Celſus inquit) vehemẽs, & acutus pulmonis morbus. Paulus vero cap. 30. lib. 3. peripneumoniam, pulmonis inflammationem eſſe teſtatur. At Aëtius cap. 66. lib. 8, eandem dixit pulmonis eſſe inflammationem cum febre acuta. Cũcti

Peripneumonia quid ſit.

verò,

verò:licet ſub diuerſis verbis in eandem met videntur ferè coincidere ſententiam, quòd ſcilicet peripneumonia pulmonis inflammatio ſit: quam etiam

2. de locis aff. cap. 9. 4. de locis aff. cap. 8

ſententiam ſcriptam reliquit Galenus 2. & 4. de locis affect. lib. de pulſ. ad tyrones, cap. 11. & 4. de cauſis pulſ. cap. 12. Nec alio modo per inflammationem hic intelligendum erit, quàm præcedenti cap. de pleuritide intelleximus: poterit nanque inflammatio hæc (vt in ſequentibus diſſeremus) nedum ex ſanguine optimo, ac laudabili, mediocrémque craſſitudinem habente initium ſumere, verùm etiam & ex eodem pituitoſo, aut bilioſo, aut melancholico exiſtente, vt patet apud eundem Gal. præcitato lib. 2. de locis affect. cap. 9. & commento apho. 33. lib. 6. cùm dicebat pulmonē aptū natura eſſe, cùm raræ, ac laxæ ſubſtātiæ particeps ſit, ad omnes humores ſuſcipiendos. Sed mox àduerſus ea quæ diximus, non ab

Dubium. cap. 12

re inſtabit quiſpiam aſſerens Galenum 4. de cauſ. pulſ. cùm de peripneumonicorum pulſibus pertractat, fateri pulmonem, cùm laxus ſit, & mollis, fiſtuliſque inanibus vndique infinitis cauus, à pituitoſiore, atque craſſiori ſanguine inflāmari, cum ſubtilis, bilioſúſque fluat ferè, nec cum viſcere vlla ratione cohæreſcere poteſt: Cui reſponſum ſit, Gale-

Loco citat.

num præcitato loco, tum etiā 2. de locis affect. propter viſceris laxitatem, ac mollitiem, & raritatem aſſeruiſſe pulmonem promptiùs ex pituitoſo ſanguine inflammari, ac etiam magis, quemadmodum & ſubcingentem membranam ex bilioſo magis, non tamen negaſſe vtraſque partes ab vtriſque e-

Citato c. 12

tiam inflammari poſſe, cùm 4. de cauſis pulſ. ſic dicebat: Siquidem bilioſioris munus eſt cogere, ſiccare, tendere, indurare: quæ quando minùs ſæpe pulmonem infeſtat, ſanè erit rata quoque pulſus duti-

Citato c. 9

ties: & 2. de locis affect. dicebat: Quin etiam laterali morbo ſæpenumero magis bilioſum, in peripneumonia verò magis pituitoſum ſequi cōſueuit. Non itaque negauit Galenus omnino pulmonem inflāmari poſſe ex bilioſiori ſanguine: ſed id rarò contingere: ſæpius verò, ac magis a pituitóſiore ſanguine inflammationem in ipſo oriri propter iam dictas

Pars affecta.

cauſas, vbique confirmauit. Afficitur autem in hoc affectu pulmo ex quouis humore originem ducat, vt ex eius deſcriptione liquet, inſuper ex ſpirandi difficultate, quæ neceſſariò comitatur, eo quod affecta particula ſpiritus eſt inſtrumentum, ſic etiam ex tuſſi, quæ neceſſario eis accidit. Quare ex ſpirandi difficultate, ac tuſſi ipſum affectum eſſe coniicere poterimus: ſed quoniam maxima pars ſignorum huius affectionis, communis eſt tum parti ipſi affectæ, tum etiam affectui: propterea ne eadem bis reperamus, cūcta narrabimus, quæ affectum ipſum ac partem affectam indicant, pro cōperto habentes, quod cùm vitiū hoc ſit inflammatio, morbus vtique erit in quantitate primo, & ſecundo in intemper. indi-

Qui affectus præter naturā ſit.

cāt autem inflammatum pulmonem immodica ſpirandi difficultas, atque anguſtia, adeò vt ſuffocari laborantes videantur, ac recti ſedere conentur: nam hoc pacto faciliùs ſentiunt totum thoracem dilatari: quippe qui decumbentibus in ſeſe concidit; eo

Signa.

quod pectoris partes ad ſpinam declinant, qua erecta thorax etiam ſimul fertur, non ampliùs ſe ipſum

2. de locis aff. cap. 9. 4. de locis aff. c. 7. & 8.

grauans, vt patet 2. & 4. de locis affect. quin etiam calidam ſentiunt eandem reſpirationem, maximè ſi eryſipelatis particeps fuerit inflammatio, Quocirca (vbi plurimum efflant) iuuari videntur, ac multum aërem frigidū attrahere concupiſcunt. Inſuper grauitatis cuiuſdam thoraci incumbentis ſenſum ſæpenumero percipiunt, ac dolorem ex imo ad ipſum peruenire, & ad ſpinam: ibi enim & membranæ ipſum ambientes ſuſpenduntur. Vehementi autem dolore pulmo nunquam cruciatur; verùm propter iam dictas membranas, & grauitatis ſenſum, & aliquando extenſionem quandam, vel ad pectus, vel ad ſpinam percipere poteſt, vt iam diximus ex Galeni ſententia quarto de locis affectis, cap. 8. præterea acuta quoque febris incidit pulmone inflammato: at ſi intolerabile fuerit incendium, vt Gal. inquit eodem 4 de locis affectis, cap. 8. anguſtiæ vero grauitatiſq; ſenſus minor, eryſipelas ipſum vexare cenſendum eſt. Quibus ſic definitis, ſi eryſipelas phlegmonodes, aut phlegmone eryſipelatodes ſit, haud difficulter deprehendetur. Si vero inter tuſſiendum ſputum expuunt, id veluti in pleuritide, modo hoc, aliàs, alio colore infectum videbitur, pro ratione diuerſi humoris inflammationem excitantis. Proprium item in peripneumonicis ſignum eſt, Galeno teſte 1. de locis affectis, cap. 3. quòd maxillæ rubræ appareant, pulſus verò magnus, languidus, molliſque atque inæqualis, & vndoſus eſt, interim quoque dicrotus: & cum acutè omnes febricitēt peripneumonici; nonnihilque comatis habeant, vtrum horum excellat, maximè ratione crebritatis pulſus inuenitur: nam vbi ardentior febris fuerit, pulſus abundè creber erit. Si verò comatoſior ſit, minus creber, vt patet lib. de pulſibus ad tyrones. cap. 11. & quarto de cauſis pulſuum, cap. 12. quo loco ſtudioſi requirant cauſas, propter quas prædictæ pulſuum differentiæ in peripneumonicis fiant. Nonnulla quoque alia ſymptomata peripneumoniam comitantur, vt anxietas, impotentia, iactatio, lingua flaua, licet temporis progreſſu nigreſcat, Hippocrate lib. 3. de morbis, & lib. de diebus iudicat. auctore; interdū etiam delirium, oculi intumeſcant, vt inquit Paulus, naſus in ſumma fit ſimus, & venæ temporum eleuantur, vt Aetio viſum eſt, ac proſtratus eſt appetitus. Simili autem via ex quo humore ortum duxerit, indagabis, quam de pleuritide docuimus: nā licet ſæpenumero ex pituitoſiori ſanguine gignatur, ex aliis quoque humoribus fieri poterit, vt priùs dictū eſt; idque potiſſimùm percipies, ſi cùm expuant quicquam, ex eiuſdem ſputi colore diuerſo: nanque ſi rubrum fuerit, ſanguinē; ſi flauum, aut ruſum, ſeu pallidum, bilioſum ſanguinem; ſi ſpumoſum, & candidum, pituitoſum; ſi vero nigrum, aut liuidum apparuerit, melancholicum ſanguinem inflammationis cauſam eſſe ſignificabis, quemadmodum ſecundo de locis affectis, cap. 2. & ſecundo prognoſticorum commen. 47. à Galeno ſcriptum reperitur. At ſi nihil expuant, ex aliis id coniectari licebit, ex maiori ſcilicet, vel minori calore, ſeu incendio, quod in thorace percipitur, ex maiori, minorive anguſtia, reſpirationis difficultate, ac grauitatis ſenſu, tēperamento, ætate, habituque diuerſo, regione, aëris conſtitutione, anniq; tempore, ac præcedente victus ratione. Verùm ex quouis redundante fiat ſucco pulmonis inflammatio, ea affectus origo eſt. Id verò genus morbi (vt inquit Celſus) plus periculi, quam doloris habet. Iudicatur (Hippocrat. auctore ſecundo, & tertio libro de morbis, ac lib. affect.) breuiſſimus quidem in diebus ſeptem, aut quatuordecim: longiſſimus verò in duobus de viginti; pauci autem hunc morbum effugiunt: verum poſtquam vigeſimum diem trāſgreſſus fuerit; nō ampliùs mori-

3. de morb. verſus medium. De diebus iudicat. in fine. Pau. lib. 3. cap. 30 Cauſa Aet. lib. 8. cap 66 Signa cauſarum.

Lib 8. ca. 7 Prognoſt. 2. de morbis in medio. 3 de morbis loco citato. De affect. in princ.

tur: ſed pus ſpuit, pectus dolet, & tuſsis: nam ex hoc morbo fiunt etiam pectore ſuppurati, ſi non in iudicatoriis diebus pulmo fuerit purgatus. At ſi ſcreatio flaua non multo permiſta ſanguine inter initia excernatur, ſalutaris admodum pulmonis inflãmatio eſt, ſi ſeptimo die, pigriùſve minùs ſecura eſt, *Tex. 50.* eodem Hippocrate auctore ſecundo prognoſticorum. Quæ verò peripneumonia cùm virtutis imbecillitate fit, pernicioſa eſt, Galeno teſte tertio prorrheticorum, cõment. 4. & decimo methodi medendi, cap. 5. nanque vna ſalus tum pleuricis (vt ipſe refert) tum peripneumonicis, adde etiam & ſynanchicis: ipſum virium robur. Harum etenim partium inflammationes, veluti etiam ventriculi, & iocinoris, non modo iis qui tam imbecillis ſunt viribus, ſed etiam iis qui valentiores ipſis ſunt, mortiferæ eſſe ſolent; ſi verò quid per tuſsim efferatur in peripneumonia, ſpumoſum, ac bilioſum eſt, & aliquando cruentum, & floridum vehementer, vt Aëtio *Loco citat.* placuit, quod etiam peſsimæ ſignificationis exiſtit: & ſi mortale quidem malum fuerit, vigiliæ amplius aderunt, aut ſomni breues, ſtuporẽ ac delirium inducentes, & imaginatione mentem viciſsim perturbante non ſentiunt valde præſentia mala; extremitates frigidæ, vngues liuidi incuruantur; quarta, aut ad ſummum ſeptima die hi moriuntur. Verùm ſi ad ſalutem permutetur morbus (vt idem fatetur Aëtius) ſanguinis eruptio ex naribus abundanter ſequitur, aut alui exturbatio, multis exeuntibus bilioſis, & ſpumoſis humoribus: aliquãdo autem inflammatione in pus commutata, per ventrẽ, aut vrinam, pus excernitur, ſtatímque ab omni moleſtia liberãtur: at ſi in pulmonem irruperit aceruatim, aut ſuffocat, aut cùm grauibus acceſsionibus in tabem permutatur. A pulmonis autem inflammatione *Paulò poſt medium.* phrenitis, malũ eſt, vt inquit Hippocrates aphoriſ. duodecimo libri ſeptimi, & in coacis prænotionibus legitur, quòd peripneumoniæ ex pleuritide tranſmutatæ ſecuriores ſunt his quæ ab initio fiunt, licet ſi ſuperuenerint, ſint malæ, vt patet vndecimo aphoriſmo eiuſdem libri ſeptimi. Quãtùm verò ad victus rationem attinet, pro eius curatione, eadem *Curatio.* ferè, quæ pleuriticis inſtituta fuit, vtantur, niſi quod magis extenuatoria opus habent: Dicebat etenim Aëtius, cibus ſit extenuatorius: verùm quod ad ipſum attinet cibum (vt teſtatur Celſus) neque ſalſis opus erit, neque acribus, neque amaris, neque aluum adſtringentibus, ſed paulò leuioribus. Quare primis diebus danda erit ſorbitio ptiſanę, aut etiam ipſa ptiſana cum melle: rectè quoque ſumeretur, & recens butyrum (vt Paulus inquit) vel ipſum etiam cum ptiſana, cum aqua iterum recens adeps coqui poteſt, ex Celſi auctoritate; ea verò ſit gallinarum, *Loco citat.* aut anſerum. Nam primis diebus ſorbitiones dulciores eſſe oportet, iuxta Hippocratis ſententiam libro tertio de Morbis, ſic enim (vt ipſe inquit) id quod cõſedit, ac compactum eſt, potiſsimùm elueris, ac commoueris: quarta autem die, & quinta, & ſexta non ampliùs dulces, ſed pingues: nam ad ſputum ſurſum excreandum conducunt. Poteris inſuper in ptiſana decoquere (iuxta Aëtij ſententiam) parum hyſſopi, aut origani, potiſsimùm vbi à frigidioribus ſuccis inflãmatio fuerit orta: & poſt quartum, quintum, aut ſextum diem, cùm pinguia admittat Hippocr. prædictam ptiſanam cum pullorũ, aut gallinarum iure pingui pararem: vel macerato in iam dicto iure pane, in quo parum etiam, aut hyſſopi, aut origani fuiſſet decoctum vtare; tribuendáque ſunt ſorbilia oua, vt refert Celſus; panis ex aqua mulſa, & nuclei pinei ex melle, aut (ſi libeat) etiam ex ſaccharo. Potus autem quod ad quantitatem attinet, ſit exiguus; humiditas enim noxia pulmoni exiſtit, vt Aetius inquit: quare primis diebus vinum dare conuenit dulce, album, aquoſum, paulatim frequenter bibendum, vt Hippocrati viſum eſt, libro *Loco citat.* ſecundo de Morbis, eoque præſertim vtendum, vbi inflammatio ex frigidiori ſanguine ortum habeat, ac laborantes admodũ elegantes, delitioſique fuerint: reliquis verò pro potu aqua hordei (præcipuè non decorticati) tribuenda erit, vel aqua, in qua glycyrrhizæ radix fuerit decocta, aut vua paſſa vinaccis detractis, vel aqua mulſa, in qua etiam parũ hyſſopi decoctũ ſit: propinari item poterit pro potu ficuum cũ pauco hyſſopo decoctũ, ex Pauli ſentẽtia. At virtutis tuendæ gratia (vt ipſe inquit) crebriùs potui aſſumetur aqua mulſa per ſe, aut cum nucleis pineis. Reliqua quæ ad victus rationem attinent, præcedenti capite ſtudioſi requirant. Oportet autem (ſi *Vena ſectio.* ſatis validæ vires ſunt,) ſanguinem mittere, ex Celſi ſententia: quam etiam confirmauit Aetius, cùm dixit, Itaque (ſi nihil obſtiterit) ſtatim vena ſecanda erit in cubito, ex quacunque cauſa, ac quonis modo genita ſit peripneumonia: quamuis Paulus velit in iis, qui ex aliis morbis in hunc decidunt, ſanguinis detractionem vitandam eſſe, maximè ſi diu hoc in ſtatu fuerint: vel ſi per initia ſanguinem miſerint. Sin autem peripneumonia ſtatim ab initio inuaſerit (vt ipſe fatetur) ſanguinem mittere, ſi vires id permittant, ex vſu eſt. Quibus verbis pugnare videtur Paulus Aetij, ac Celſi ſententiæ: quamuis nedum non pugnant verba eius prædictorum ſententiæ, ſed ipſam confirmant: non enim propterea quod morbus diuturnus fuerit, vel quod per initia ſanguis miſſus fuerit, his qui ex aliis morbis in hunc decidunt, propriè ſanguinem mittere prohibet Paulus, ſed quod vires conſonum ſit hoc auxilium eiſdem prohibere, vtpote imbecilliores exiſtentes: quo caſu nec Celſus, nec Aetius venæ ſectionem admitterent: nanque Celſus dicebat, ſi ſatis validæ vires ſunt: & Aetius, ſi nihil obſtiterit. Secare itaque venã oportet ſtatim circa initia, in quauis peripneumonia, ſi validæ vires fuerint, ac nihil aliud obſtiterit: & in cubito internam, ac ex vtroque brachio ſanguis extrahendus, ſi ſuſtinuerint vires, primùm quidem modicus, & non vſque ad animi defectionẽ; vt videlicet adſeruetur ad repetendam detractionem, ex Aetij ſententia. At ſi quid venæ ſectionem prohibuerit, cucurbitulas tho- *Cucurbitulæ.* raci admouere oportet, ac lateribus defigere, quibus tantum elicietur ſanguinis, quantũ vires ferunt, vt Paulus refert; vel acri clyſtere aluum ſubluere oportet. At ſi neque iis morbus cedat, præſertim in primis quatuor, aut quinque diebus, purgãte medicamento aluum ſubducere licebit, & hoc paulò ampliùs, quò & febres obtuſiores ſint, & dolores leuiores, quemadmodum Hippocr. ſcriptum reliquit libro tertio de Morbis. Eligantur autem ea, quæ le- *Purgatio.* niendo purgant: cuius generis ſunt noſtris temporibus, manna, caſſia fiſtula, ac antidotus diacatholicon, ſeu diaprunum non laxatiuum, quorum decentem quantitatem aſſumens cum aliquo ex decoctis præcedenti cap. de pleuritide deſcriptis diſſoluas, ac potui donato, oportet autem internam aluum (vt præcitato loco inquit Hippocrat.) neque valde *Loco citat.*

ſuppreſſam

ſuppreſſam eſſe, vt febres non ſint acutæ, neque valde egerere, quo ſaliua ſurſum educi poſsit, & æger viribus valeat. Cōfert itaque peripneumonicis purgatio, iuxta Hippocratis ſententiam, præſertim ſi prædicto modo ea vtare, ac modò dictis medicamentis purgantibus: nec parum conferunt diutiſsimæ frictiones, ſi bis quotidie fiant in ſcapulis: proximè ab his in brachiis, & pedibus, & cruribus, leuiter contra pulmonem, vt teſtatur Celſus. Interim verò, vt prōptè ac celerrimè pulmo expurgetur, curandum erit: in quem vſum conferunt ſyrupi ex adianto, glycyrrhiza, vua paſſa; aut, ſi crebro aſſumantur, pariter nonnulla ecligmata, aut hipoglottides, ſeu becchicæ pilulæ tribui poſſunt; quæ omnia cap. de catarrho, ac de tuſsi requiras: & poſt vniuerſales euacuationes, potiones quaſdam dare conuenit; inter quas à Celſo, & Paulo hyſſopi decoctum, cui ficus arida ſit incocta, præſtat; aut aqua mulſa, in qua vel hyſſopum, vel ruta decocta ſit, aut iris ſicca trita inſtar duum cochlearium aquæ mulſæ inſpergenda, vel ipſamet mulſa, in qua iris ſit cocta, præbeatur. Quibus etiam pro ratione redundantis ſucci adiicere poteris hordeum, vuam paſſam, adiantum, glycyrrhizę radicem, iniubas, marrubium, aut origanū, ſeu helenij radicem: valentioribus nanque hic morbus medicamentis indiget, maiorięq; extenuandi facultate præditis, quam pleuritis. Cæterùm ab extra proſunt aduerſus dolores impoſita calida fomenta, quę digerendi vim habeant, ac diſcutiendi, quorum mentio præcedenti cap. facta eſt: poſt quæ thoracis partes illinantur ex oleo amygdalarum dulcium & amararum, aut anethino, ſeu chamæmelino, irino aut rutaceo; addaſque ſi libeat prædictis oleis gallinarum, ſeu anſerum pinguedinem, ac butyrum inſulſum, vel œſypum liquidum. Quod ſi mauis, ceratum conficias ex butyri recentis, adipis anſeris, vtriuſque drachm. j. olei rutacei, ac vtriuſque amygdalæ ana vnc. s. pulueris iridis, & hyſſopi ſiccæ, ſingulorū ſcrup. ij. œſypi liquidę drach. iij. ceræ, quod ſatis ſit, fiat ceratum. Cataplaſma item paretur hoc modo, Recipe radicum, & foliorum althææ, & maluarum ana manup. s. contunduntur, & adde cremoris ſeminis lini, althææ, & fœnigræci ana drachm. ij. iridis, & hyſſopi, quæ tenuiſsimè ſint trita, ſingulorum drachm. j. butyri, & œſypi liquidę ana drachm. j. & s. olei chamæmelini, & rutacei ana vnc. j. cum aqua mulſa, aut cum reſina terebinthina cataplaſma conficiatur; quo tum pectus, tum latera contegantur: optimum etiam erit eidem cataplaſmati inſpergere ſeminis lini, ac fœnigræci tenuiſsimum pollinem. Aetius verò, ac Paulus valde commendant medicamentum compoſitum ex cera; reſina terebinthina, medulla ceruina, butyro, œſypo liquida, iride ſicca tenuiſsimè trita, & etiam nardino vnguento, vt inquit Paulus: ſint autem horum partes æquales, vt ait Aetius.

Περὶ ἐμπυήματος. *De empyemate, ſeu ſuppuratione.*

CAPVT LII.

Quot modis dicatur ſuppuratio.

Vide 1 progno. com. 40. & 2. progno comment. 60.

MOrbus qui à Græcis ἐμπύημα, à Latinis ſuppuratio, ſeu purulentia dicitur & propterea qui hoc morbo laborant ἐμπυϊκοὶ καὶ ἔμπυοι Grecè, Latinè verò ſuppurati, & purulenti appellantur non vno duntaxat modo in Hippoc. & Galeni doctrina intelligi conſueuit. Nanque interdum omnē transmutationem quæ fit ad pus, in quacunque parte fiat, per ſuppurationem intelligūt, vt patet aphoriſmo 8.5, & 45. ſeptimi libri, & libro prognoſticor. præſertim primo, & ſecūdo; interim vero ſolos eos, qui in thorace, ac pulmone vniuerſum pus contentum habent, priùs tamen prędictis partibus inflammatione affectis, purulentos nominant: vt dicatur ſuppuratio hoc modo tranſmutatio, ſeu alteratio prædictarum inflammationum ad pus, vt liquet, tū commento citati aphoriſmi octaui, quinti libri, tū etiam ſecundo prognoſticorum. Tertio modo per ſuppurationem propriè, ac præcipuè intelligunt, nō ſiquidem conuerſionem inflammationis lateris, ſeu pulmonis ad pus, ſed collectionem, ſeu effuſionem puris in ſpacio thoracis, atque pulmonis intermedio poſt prędictę ſuppurationis diſruptionem. Sic quoque pręcipue ſuppuratos nuncupant eos, quibus inter thoracem, atque pulmonem aceruatum pus eſt, vt commento aphoriſmi 45.6. & 27. & 8. & 15. quinti libri patet, ac etiam ſecundo prognoſticorum.

2. prognoſt. comment. 60

De qua ſuppuratione tractabitur.

2. prognoſt. Loco citat.

Cùm itaque hiſce tribus modis ſuppuratio, ſeu purulentia in Hippocratis & Galeni doctrina intelligi poſsit, de ea quæ primo modo ſumitur, nequaquàm pertractare propoſuimus, cùm de thoracis, ac pulmonis affectibus, & non de his qui indifferenter in ſingulis corporis partibus prouenire poſſunt, hîc verba facimus. Et cum magna ex parte, ac præcipuè ſuppuratos nominent Hippocrates & Galenus eos, qui pus habent in ſpacio inter thoracem, atque pulmonem, vt præcitatis locis liquet, propterea de hac ſuppuratione potiſsimùm pertractare intendimus: quamuis affinitate ſermonis nonnulla quoque dicemus de conuerſione, ſeu tranſmutatione inflammationis lateris, ſeu pulmonis in pus, quod quidem adhuc in parte inflāmatione affecta vniuerſum continetur; & ſi hic affectus non præcipuè ſuppuratio, aut purulentia dici poſsit, vt dictū eſt. Afficitur verò perpetuò in verè purulentis thorax, prępſertim ſecūdum eius cauitatem, hoc eſt, intermediam regiónem quę inter thoracem atque pulmonem eſt: quapropter anguſtiam ſentiunt laborantes loci illius pure repleta intermedia ea regione: acciditque eis anhelitus difficultas ac tuſsis, & in imo thoracis grauitas quædam ſentitur. Verùm ſi nondum pus in idem ſpacium effuſum ſit, ſed vniuerſum conſtiterit in parte priùs inflammatione affecta, pulmonem, aut ſubcingentem membranam affectam eſſe dignoſces ex præcedente peripneumonia aut pleuritide, quę haudquaquam adhibitis ſubſidiis diſcuſſæ fuerunt. Præter hęc, ſi in pulmone pus contineatur, & in vtraque parte potius, quàm in altera, dextra ſcilicet, & ſiniſtra pus colligitur, in vtriſque incidens veluti quoddam onus perſentiſcit æger, & æqua calidiores ambæ partes ſentiuntur, neque ægriùs, aut promptiùs in vno latere, quàm in alio cubabit. Si verò ſuppuratio in altero latere tantummodo fuerit, in altera quoque parte thoracis, dextra ſcilicet, aut ſiniſtra potiùs quàm in vtraque pus collectum erit, neque in dextra parte exiſtens, in ſiniſtram, neque è contrario in ſiniſtra, tranſmeare in dextram poteſt. Cæterùm pars affecta cognoſcitur, quia calidior eſt, quàm reliqua, & in eadem quoque duntaxat dolorem, ſeu grauitatem ſentiet æger: & eo in incolume latus cubante, veluti onus deſuper aliquod illi pendere videtur, vt apud Hippocr. atque Galen. legitur ſecundo prognoſt. Suppuratio itaque præcipuè dicta, quæ nihil aliud eſt, quàm collectio puris inter thoracem & pulmonem, vt priùs diximus, morbus eſt in numero toto genere

Pars affecta.

tex. & comment. 59.

præter naturam, ac in exceſſu, vt lib. de differ. morb. cap. 8. patet. At ea ſuppuratio, quę tranſmutatio eſt ſeu conuerſio inflammationis lateris, aut pulmonis ad pus, eum eodem tempore fiat abſceſſus dictarum partium, morbus poſſet dici in magnitudine, velut quoduis aliud genus abſceſſum, ex Galeni ſententia 14. meth. medeu. cap. 12. Vtraque tamen morborum morborum genera in numero ſcilicet, & magnitudine, ſub vno prædicamentorum genere continentur, vtpote ſub quantitate, velut patet eodem libro de different. morb. c. 8. Verùm vt clarior fiat prædictarũ ſuppurationũ dignotio, eas ſeparatim diſtinguere voluimus, ac pro earum diſtincta notitia, primò indicia trademus ipſius ſuppurationis, quam abſceſſum nuncupauimus, ſecundo diſruptionis ipſius abſceſſus, & tertiò effuſionis, ſeu collectionis puris inter thoracem, atq; pulmonẽ, quæ propriè, ac præcipuè ſuppuratio dicitur. Dignoſces autem inflammationis tranſmutationem ad pus, cùm adhibitis opportunis ſubſidiis, ac proba inſtituta victus ratione in præcedenti inflãmatione dolor nõ deſinat. adhuc rigor laborantem prehendit. propter puris acrimoniam, ac mordacitatem, quod quidem adiũcta corpora erodit, talemq́ue rigorem febris comitabitur vehementior admodum, quàm ea, quæ pręceſſerat; euenietq́ue ægrotis ponderis cuiuſdam (in loco quo dolore afficiebantur) ſenſus. Ex pondere itaque, rigore, ac febre multò vehementius affligente, quàm anterior, ſuppurationis initium percipitur, vt liquet apud Hippocr. & Galen. 2. prognoſt. & apud Alexandrum cap. de purulentis: nam dum pus conficitur, dolores, ac febres accidunt magis, quàm iam confecto ex eiuſdem Hippocrate ſententia aphoriſm. 47. libri 2. aderitq́ue grauitas pectoris, tuſsis valida, & ſicca cum dolore, aliquando etiam cum humiditate, ob quam releuari quoque videntur, vt inquit Paulus. Verùm licet confecto pure, & dolor, & febris mitiores fiant, tamen inſtante tẽpore diſruptionis ipſius, vehementiùs cum horrore quodam iterum febricitabunt, ac in ſermonis proprietate conturbantur, offendunturq́; ſpiritu, adeò vt difficiliùs, quàm antea ſpirent, ex eiuſdem Pauli teſtimonio. Rupto autem abſceſſu, ac effuſo pure inter thoracem ac pulmonem, vehementes febres quieſcunt, & magna ex parte dolor quoq;, licet indeſinenter febricitent habituali quadam febre: grauitatis autem ſenſus remanet intus in profundo thoracis: ſimulq́ue transfluere aliquid apparet iuxta multiplices reclinationis permutationes, & maxime cùm ab vno latere in alterum decumbunt, tũc ſanè multitudo puris manifeſtatur, & fluctuationis cuiuſdam ſonitus ſæpe ſenſibiliter in reclinationibus ipſorum auditur, prout legitur apud Galenum libro quarto, de locis affectis, cap. 8. & apud Aëtium libro 8. cap. 65. totuſq́ue thorax eiſdem attollitur, etſi neque calidus ſit ipſorum ſpiritus, neque etiam exſufflando emittatur, niſi adurens fortaſſe febris acceſſerit, vt idem teſtatur Galenus, potiſsimùm vbi magna puris quãtitas collecta ſit. Educitur quoque eiſdem pus nunc purum, nunc fœculentum, vt inquit Paulus: ex pulſu item poteris diuerſa ſuppurationis tempora interſtinguere: nam initio ſuppurationis ſtatim ſuppurati pulſum habebunt, qualem habere ſolent in vigore inflammationis; nam hoc tempore initium eſt ſuppurationum: erit itaque pulſus durior, quàm antea, & vibratus magis, ſed minor, quàm dudum, non tamen languidior,

Suppuratio propriè dicta quid ſit. Quo affectum præter naturã eſt.

Signa inflammationis cum in abceſſum vertitur.

Tex. & comment. 58

Alex. lib. 7. cap. 2.

Paul. lib 3. cap 32.

Signa diſruptionis abſceſſus.

Loco citat.

Suppurationum, propriè dicta ſigna.

4. de locis aff. cap 7.

Quales ſint ſuppuratorum pulſus.

quin etiam crebrior, ac celer: nonnunquam etiam inæqualis, & inordinatus; verùm omnibus erit hecticus; quoniam perpetuò eſt illa in motu arteriarum agitatio, donec fiat eruptio: licet cum pus propè maturum ſit, æqualior fit pulſus, eùm vero eruptio fiat, languidior, latio, tardior, & rarior pulſus redditur, vt libro de pulſib. ad Tyrones, cap. 11. & quarto de cauſis pulſuum, ſcriptum eſt. Hippocrates verò eodem 2. lib. Prognoſtic. omnes purulentos dignoſci his indiciis fatetur, nam principio febris non dimittet, ſed interdiu tenuior, noctu verò vehementior eſt. Copia ſudoris elicitur, ac tuſsiendi cupiditas adeſt: quamuis nec quicquam commẽdatione dignum expuant. Oculi caui redduntur, genæ rubent, vngues curuantur: digiti vero potiſsimùm ſummi caleſcunt, atque in pedibus tumores conſiſtunt, procedente videlicet tempore, neque cibum appetunt; ac puſtulæ circa corpus erumpunt quorum omnium Galenus eodem loco cauſam reddit. At quoniã ſuppuratio non ex vna duntaxat cauſa oriri poteſt, eas propterea inueſtigare conabimur interim nanque ex inflammatione in pus verſa, & demum diſrupta ſiue ſubcingentis, aut alterius thoracis membranæ, ſiue pulmonis fieri poterit: velut ex iam dictis liquet, ac etiam Paulus & Aëtius teſtantur. Quandoq; verò propter ſanguinis eruptionem, vlcere ad cicatricem non perducto oriri poterit, vt idem Paulus inquit. Ex angina quoq; cum ab ea ægri liberantur, & ad pulmonem vertitur, ſi non in ſeptem diebus pereant, ſed eos effugerint, ſuppuratio fit, quemadmodum aphoriſmo decimo libri quinti, ab Hippocrate & Galeno ſcriptũ eſt. Quęcunque verò prædictarum cauſarum ſuppurationẽ excitauerit, haud ægrè dignoſci poterit, ex propriis eorundem affectuum ſignis, vt ſi pleuritis, aut peripneumonia, aut ſanguinis eruptio, ſeu angina præceſſerit. Ex confluxu etiam è capite ad thoracem manante (vt Paulus aſſerit) ortum ducit quandoq; ſuppuratio, ſeu (vt inquit Aëtius) ex ſeroſo, aut pituitoſo humore, ex reliquo corpore in vacuum thoracis delapſo, iſthicq́ue putrefacto: id quod confirmari videtur ab Hippocrate, ſimul atque Galeno aphor. 38. ſeptimi libri, cùm dixit Hippocrates, Deſtillationes in ventrem ſuperiorem ſuppurantur intra viginti dies: & libro primo de morbis ab eodem Hippocrate dum aſſerit ſuppuratos interim fieri, cum pituita de capite copioſa, & aceruatim in ſuperiorem ventrem fluxerit, putreſcit, & in pus vertitur. Nec minùs & huius cauſæ notitiam habebis, ſi præcedentem deſtillationem conſiderabis. ac eiuſdem ſigna pernotabis. Verùm quî fiat, vt ex deſtillatione, ſeu ex delapſu pituitoſi pręſertim, & ſeroſi humoris ex reliquo corpore in vacuum thoracis ſuppuratio gignatur, nõ ab re dubitabit quiſpiam, cum ſuppuratio (vt ſuperiùs definitum eſt) aut mutatio ſit inflammationis ad pus, aut effuſio quædam, ſeu collectio puris inter thoracem & pulmonem: quod verò pus generationem habeat, aut vbi contuſa caro fuerit, aut ex humore, qui phlegmonem producit, apud Galenum legitur quinto de ſimplic. medi. facult. cap. 5. inſuper (vt idemmet Galenus teſtatur primo de different. febr.) pus generationem habet per inflãmationes, & phymatoſos tumores omnes, ſuperante quidem natura, quemadmodum in humoribus intra vaſa putreſcentibus, id quod ſubſidet in vrina, proportione puri correſpondet. Qua de re quocunq; modo ſuppuratione ſumpta, cùm ſemper pus

cap. 9

2. prognoſt. tex. 60

Cauſa ſuppurationum.

1. de morbis verſus medium.

Dubium.

1. de differ. febr. cap. 6.

per pus contineat, ſiue collectum in parte priùs inflammata, ſiue effuſum inter pulmonem, & thoracem oriri nequaquam poterit propter confluxum humorũ à capite, aut ex reliquo corpore ad thoracis partes manantem, vt Paulus, & Aëtius aſſerunt, ſeu ex deſtillatione, vt inquit Hippocrates, & Galenus præcitato aphoriſmo 38.ſeptimi libri, cùm neceſſum ſit ipſum fieri, aut ex carne contuſa (id quod in ſuppuratione iam dicta minimè contingit) vel ex præcedenti phlegmone non diſcuſſa, ſeu tuberculo, ad pus tranſmutatis: non igitur generari poterit ex deſtillatione, ſeu delapſu humorum ex reliquo corpore in vacuum thoracis ſuppuratio. Verùm ſiquis Hippocratis, ac reliquorum iam dictorum verba ſanè intelligere velit, ipſos prompte à calumnia liberabit: nam deſtillationes in ventrem ſuperiorem intra viginti dies ſuppurari, hoc eſt, concoqui, ſuperari, & euinci, ac ſimiles puri reddi, & non verè in pus verti docuit Hippocrates, id quod Galenus diſertiſsimè declarauit, commento aphoriſm.30. eiuſdem ſeptimi libri, cùm dicebat, loquẽs de his, quibus fiunt à capite ad pulmonem fluxiones manifeſtæ. Verùm hi neque ſpumoſa per ſedem excernunt, neque cum tuſsi expuunt, & tamen ſæpius manifeſtè quæ ſunt in viſcere, hoc eſt, pulmone aſperæ arteriæ ſunt eo oppletæ, quod defluxit à capite, quod iam concoctum eſt puri ſimile, ſed ſpumoſum minimè: concoctæ itaque deſtillationes in ſuperiori ventre, hoc eſt, thorace, puri ſimiles fiũt, vt inquit Galenus, & non verè ſuppurantur. Quare ex eis ſimilitudinariæ quædam, & non veræ ſuppurationes interdum gignuntur, ex Galeni ſententia: cùm verum pus ex eiſdem progigni nequeat. Quomodo etiam interpretari poſſunt & Pauli verba, vel intelligas ex confluxu a capite manante ad thoracis partes, phlegmonem priùs generari poſſe, & ex ea ſuppurationem per eiuſdẽ phlegmones tranſmutationem ad pus. Erit itaque non immediata, ſed mediata cauſa ſuppurationis deſtillatio, ſi hoc modo interpretentur Pauli verba. Quod verò Aëtius ſuppuratos non verè fieri ex ſeroſo, aut pituitoſo humore in vacuum thoracis delapſo, iſthicque putrefacto intellexerit, ſed æquiuoce, ac ſimilitudinariè ex eiuſdem verbis liquet, cùm dixit, Nouimus autem quoſdam citra febrem ſuppuratos, ex iam dicta cauſa, &c. Paulò enim ſuprà retulerat ſuppuratos indeſinenter febricitare febre hectica. Qua de re ſibiipſi pugnaret, ſi poſt pauca verba eoſdem citra febrem nouiſſe aſſeruiſſet; niſi per eos citra febrem ſuppuratos non verè ſuppuratos intellexiſſet; vel dicas fieri ſuppuratos, ſi pituita ex capite deſtillet ad pulmonem, ex qua temporis progreſſu exaſperatur pulmo, & intus exulceratur à pituita inhærente, ac putreſcente, vt viſum fuit Hippocrati libro de morb. primo, & ſi tabidi potiùs, quàm ſuppurati hi nuncupari poſsint. Verùm de cauſis ſuppurationis ſatis ſit hæc dixiſſe: ſed ad eiuſdẽ prognoſtica deueniamus, aſſerentes quod ſuppuratorum hi potiſsimùm ſuperſunt (vt inquit Hippocrates ſecundo prognoſtic.) quos febris eodem dimiſerit die poſt eruptionem, ac cibum citiùs appetunt, & ſiti liberati ſunt, & venter exigua, ac conſiſtentia deiicit, & pus album, leue, concolorque eſt, ac vacans pituita, & abſque labore, ac valida tuſsi expurgatur. Itaque optimè quidem ſic, ac celerrimè indicantur, ſin minus, quibus ad hæc proximè accedunt: moriuntur verò ij, quos febris non deſerit,

Reſponſio. *Loco citato.* *Prognoſtica.* *2. prognoſt. text. 63.*

aut cùm videatur deſerere, denuò recaleſcens innoteſcit, & ſitiunt, nec cibum appetunt, aluus humida eſt, pus viride, liuidumque ſpuunt, vel pituitoſum, ſpumoſumque: pereunt ergo, ſi hæc omnia adſint. Ad horum quibus alia adueniunt, alia nõ, ij partim intereunt, partim in multo tempore incolumes euadunt: verùm ex indiciis omnibus, quę in iis exiſtunt, de cæteris quoque vniuerſis coniectandum. De iis verò ſuppuratis, ac purulentis, qui ex pulmonia fiũt, eodem ſecundo prognoſticorum, Hippocrates ſic ſcriptum reliquit. Quod ſi maiores natu fuerint, potius intereunt: per alias verò ſuppurationes, minores natu potius moriuntur. Etenim (vt inquit Galenus in commento) in purulentis ex pulmonia, quia propter exereationem ſanari debent, viribus propterea egent validioribus, & ob id potius minores natu, quàm maiores ſeruantur. In cæteris verò ſuppurationibus, minores natu anteà moriuntur propter vehementiores dolores, ac febres, quæ magis dũ ſuppurationes fiunt, illis accidunt: quò fit, vt propter magnitudinem febrium, ac doloris, morte præoccupentur. De iis verò qui ex morbo laterali ſuppurantur, talem protulit ſententiam aphoriſ.15. lib. 5. quòd ſi in quadraginta diebus purgantur à die, à qua fit eruptio, liberantur, ſi verò non, ad tabẽ trãſeunt. Conuerſa autẽ inflammatione lateris, aut pulmonis in ſuppurationem, rumpitur nonnunquam ſurſum verſus, quando etiam periculoſior eſt, Aëtio & Paulo teſtibus: aliquando verò deorſum. Verùm ſi ſurſum erumpitur, ſi non quàm citiſsimè pus per ſputum reiiciatur, tabidi fiunt, vt inquit Aëtius: & (vt Paulus aſſerit) illud idem confirmans niſi eiſdem ſumma adhibeatur diligentia, protinus purulenta illa collectio tabem accerſit, pulmone exulcerationem contrahente. Quę verò ſuppurationes inferiùs tendunt, ac rumpuntur, non adeò periculoſiores exiſtunt, cùm in aluum, & inteſtina, aut in veſicam transfundantur per vaſa quædam trãſmiſsione ad ea membra facta; quem puris expurgationis modum, pulmonis, aut thoracis vomica diſrupta, diſertiſsimè Galen. ſexto de locis affectis, cap.3. & commento aphoriſ.30. libri ſeptimi, docuit; in his itaque locis illum ſtudioſi requirant: ij verò ſuppurati, quibus propter magnam puris copiam inter thoracem & pulmonem collectam totus thorax in reſpiratione attollitur, celerrimè ſuffocantur, ex Galeni teſtimonio quarto de locis affect. cap. 7. tum ob affectũ ipſum, vt ipſe refert, tum quod vires omnibus ſuppuratis defeſſæ, ſiquidem propter pugnam ex neceſſitate imbecilliores reddũtur. Verùm quinto de locis affectis, cap.3. de ſuppuratis aduerſus Eraſiſtratũ ſic dicebat, quòd velut nõ paucos perire, ita & alios complures ſeruari videat: quorum ſiquis per ſingulos dies reiecti puris quantitatem collegerit, interdum ſex, aut octo heminas, interim quindecim, atq; interdum plures totam ſummam æquare inueniet. Quis autem ſit ſuppuratorum per expuitiones purgationis modus, habetur à Galeno eodem quinto de locis affect. nanque expirationis tempore vniuerſo thorace vehementer conſtricto per validam tuſsim (ſine qua fieri nequit) pus, quod inter ipſum & pulmonem continetur comprimendò cogit, atque ad pulmonem ipſum impellit concedente pulmonis membrana eiuſdem puris, ac ſimiliter cuiuſuis alterius excrementi penetrationem: etenim thorax vehementer admodum hoc tempore pulmonẽ omni ex parte comprimit; & demum, cùm & maio-

text. 68. *Loco citato.*

res ſint in earum extremitate aſperæ arteriæ partes, quàm venæ, & arteriæ leues, ac multo ampliora habeant ora, nec ita cùcidant, neque omnifariam concludantur, propterea quòd cartilagineæ ſint, in aſperas ipſius pulmonis arterias recipitur, & non in leues, ac venas, ac deinceps expuitur.

Curatio.

Qui autem ſuppuratione laborant aërem inhabitent ſiccum, in calido, & frigido temperatum, vel paulo ad calidum vergentem, ac in quiete diligenter cuſtodiendi ſunt à motu, ſeu exercitio cauentes: ſomno quoque temperato vtantur, & ſi rupturæ tempus inſtauerit, ſuper ſanum latus decumbant, Paulo auctore: ſingulis diebus alui excrementa excernant, ſi non ſponte, ſaltem clyſteribus, præſertim lenibus: nanque exonerata natura ab eiuſmodi excrementis, promptiùs ſuppurationi vacabit, ipſam maturando, aut rumpendo, aut expurgando. Immodicæ animi affectiones vitandæ erunt, præſertim metus, & mœſtitia: nutriendi verò ſunt ex ptiſanæ ſucco, & aqua mulſa; vt inquit Aëtius: nam mulſa quouis tempore exhibita, nihil ægrum offendit, Traliano teſte: quamuis nec ipſa vniuerſim, ſed paulatim exhiberi debeat: nam omnis potus modicus eſſe debet, in iis qui alicubi abſceſſum habent, vt Galenus teſtatur ſeptimo de compoſitione medicament. ſecundum loc. cap. 6.

Victus ratio.

Verùm (vbi infirmæ vires fuerint) maior cura ipſarum habenda eſt: & propterea cibis boni ſucci, & cōcoctu facilibus vti debēt, ptiſanæ cremorem parantes, aut ipſammet totam ptiſanam decoquentes in gallinarum, ſeu pullorum gallinaceorū, phaſianorum, aut perdicum, ſeu columbarum iure: quorum etiam carnes edant, velnel etiam & turdos, aliaſque aues montanas, ac gallorum teſtes. Et quia iura (vt inquit Alexander) vlcera magis detergunt, ventremque humidiorem efficiunt, propterea modo dictarum carnium iure vtantur, thymo, hyſſopo, oreoſelino, aut fœniculo adiecto; braſsica, aut aſparago, vel malua, vbi biliosum corpus fuerit, aut ſalſum quid expuant, & febris valida. Interim verò vti poterunt piſtaciis, amygdalis, vua paſſa, ac nucleis pineis, verùm non copioſius ex eis aſſumant, & ſi abſtergere poſsint: nam ægre cōcoquuntur, & propter oleoſam ipſorum partem alios cibos in ventriculo interim corrumpunt, vt apud eundem Alexandrum legitur. Potus verò (vt diximus) ſit aqua mulſa, aut aqua hordei, vel vinum tenuis ſubſtantiæ, vt Galenus præcipit, eodem libro ſeptimo de compoſit. medic. ſecund. loc. cap. 6. ſit autem vinum (vbi eo ægri indigeant) paucum, ad dulcedinem declinās, vt inquit Aëtius: poterit quoq; & aqua probe cocta offerri, iuxta eiuſdem ſententiam: ab aceto autem, & omni alio vinoſo genere, & ab aqua quoque frigida abſtineant, vt ipſe præcipit.

Medicamentorum ratio.

5. de ſimpli. fac. cap. 5. 1. de diffe. febr. cap. 6.

Cùm autem ſuppuratio fieri incipit, puris confectio, ſeu concoctio iuuanda erit, vt Paulus refert: nanque vnum ex naturalibus operibus, quod quidem concoctio quædam exiſtit, eſt ea quæ in pus fit conuerſio, vt apud Gale. legitur quinto de ſimpl. med. facult. & primo de differen. febr.

Quæ medicamēta puris generationi opitulentur.

Qua de re quod ad mouendum pus adhibetur medicamētum, tale eſſe debet, qualis eſt in naturis temperatis calor natiuus, modice ſiquidē humectans, & excalfaciens, vt neque excellat, neque inferius ſit temperatura corporis ipſum immutantis, ſed quoad fieri poſsit ſimillimum quemadmodum eodē quinto libro de ſimp. med. facult. cap. 5. liquet, iidē quod emplaſticum ſit oportet, quo tenaciter corporis poris, ſiue meatib. illitū inhæreat, vt ibidem patet. Primùm itaque cùm ſuppuratio fit, fomentis per ſpōgias natura adiuuanda erit, vt Paulus aſſerit: nec illud citra rationem fieri iuſsit: nam inter omnia, quæ ad puris generationem conferūt, aptiſsima eſt perfuſio aquæ temperatè calidæ, aut cui additum ſit oleum, quod hydrelæon Græci vocant; & ex iis, quæ irrigantur, oleum temperatum, iuxta eiuſdem Galeni decreta, præcitato libro quinto de ſimpl. med. facultat. cap. 8. Farina quoque triticea pura, aut panis purus modice coctus cum hydrelæo confert: inſuper & adeps ſuillus, vitulinus, gallinaceus, ſeu anſerum, cum maluæ, ſeu althææ radice permiſtus: vel cataplaſma fiat, præſertim tardātibus ſuppurationibus ex caricis decoctis, hordeacea farina, althææ radice, colūbino ſtercore, & modica reſina terebinthina, ex Pauli, & Aëtij ſententia. Ceratum quoque conficere poteris ex butyro, ruta, iride, baccis lauri, vt Aëtius inquit, cui radicem maluæ, aut althææ, adipem ex prædictis, farinam hordeaceam, aut triticeam, oleum commune, amygdalarum dulcium, aut chamæmelinum, ſimulacque ceram addere poteris. Quo item tempore ius ex contuſis carnibus gallinarum, aut gallinaceorum pullorum, perdicum, phaſianorum, aut ſtarnarum paratum, etiam cum ptiſana permiſtum aſſumere ægri poterunt, præſertim vbi imbecilliores vires fuerint, cum non parum eis conducat pro puris generatione.

Quæ competant pure genito.

Pure autem genito, quæ abſceſſum rumpunt adhibenda erunt, velut ex mulſæ ſorbitio interpoſito tempore, & ptiſanæ cremoris cum melle: & ſi valēciores ægri fuerint (vt Paulus refert) decoctum hyſſopi, & thymi cum melle: item ſalſorum eſum commēdàt, & catapotia ex hiera diacolocynthide, à quibus abſtinere conſulo, niſi valde robuſta ſint corpora, quibus hæc tribuantur: potius verò ſyrupum ex hyſſopo, aut è marrubio crebrius ad hūc vſum præberem.

In medio.

Conducit quoque non parum ad abſceſſus rupturam, ſuper ſanum latus decubitus: legitur etiā apud Hippocratem libro de locis in homine, quod purulentis, cum excreationem facere oportet, pluribus cibis, & ſalſis, ac pinguibus vtendum eſt, & vino auſtero, & cum ſic habet tuſsis inducēda. Ab extra verò vtile eſt (vt Aëtius inquit) cataplaſma ex ſolo ſtercore caprino, præſertim vbi ruptura tardauerit.

Quæ competant medicamenta ſuppurationi propere dicta.

Verùm rupto abſceſſu adiuuare oportet puris excreationem, quocunque repere cognoſcatur, ex decreto eiuſdem Aëtij. Nam ſi ad aluum prorepſerit, magis emollientia offerenda ſunt: ſi ad veſicam ſerpat, ea quæ vrinam magis cient adhibēda: ſi verò per tuſsim puris repurgatio fiat, nihil cōuenientius, aut familiarius exhiberi poterit, quàm ptiſana optimo melle permiſta: item dari poterit (vt Paulo viſum eſt) hyſſopi, iridis, aut dulcis radicis decoctum in mulſa dilutum; cui quoque ſententiæ adſtipulatur Aëtius: item & radicis dulcis ſuccus commanducatus confert. Et ſi pus, quod expuitur, fœdi odoris, ac ſordidum fuerit, fœnigræci cremorem cum palmulis pinguibus decoctum dare confert, horum inopia, ficus quoque ſiccas modicas incoquere. Præſtat etiam ſi mellis paulum admiſceas, vbi cremorem exhibiturus es, vt Alexander ſcriptum reliquit: per aliquod tamē tempus ante cibum potius ipſum dato. Benefaciunt quoque (eodem auctore) hyſſopum, thymum, aut iris contuſa, ſeu pulegium, ſeorſum aſſumpta, aut cum melle mixta: nam generosè (vt ipſe inquit) repurgant. Idem quoque medicamentum commendat, quod recipit nucem pineam,

quæ

quæ copioſam reſinam peculiarem ſibi circundatã habeat, cum marrubio recẽti decoctã, deinde mellis modicũ decocto miſceto & rurſus hoc vſq; ad melleam craſsitiem incoquito, & vtitur; in quẽ etiam vſum cõducunt, mel roſaceũ, ſyrupus ex adianto è glycyrrhiza, de hyſſopo & marrubio. Vtilis quoque ad puris repurgationem exiſtit alliorum præcipue coctorum comeſtio, robuſtis præſertim, vt Aëtius fatetur. Interea ex hyſſopi puluere, vel abrotoni, mixtis ſeminibus in decoctione pinguium caricarũ medicamentum paratur. Similiter etiam terebinthina munda in menſura vnius cochlearis, ieiunis quàm maximè, & viribus reparatis datur, ex Theodori Priſciani ſententia libro ſecund ad Timoth. part. a. cap. 10. Cæterùm vndecunque puris excretio contingat, eodem Aëtio teſte, ea quæ vrinam cient, cibis commode admiſcentur: quamuis hoc pugnare

cap. 11. *Dubium.* videtur Galeni verbis libro quinto de ſimpl. med. facult. cùm aſſeruit medicamenta vrinam cientia acriora eſſe, & valde excalfacientia, quæ omnia aduerſa ſunt puris ex thorace expuitioni. Quippe cùm natura eorum ſit, tum excalfactoria exſiccatoriaque tum etiam ſecretoria, & coactoria. Quòd verò coactum eſt atque exſiccatum, haud etiam facile expuitur: proinde huiuſmodi medicamenta, quæ expuitioni ex thorace puris opitulantur, incidendi, atque extenuandi, & detergendi vim habeant oportet, ſed non tamen inſigniter calidam, ne videlicet validè deſiccent, veluti ea, quæ vrinam valenter

Reſponſio. ciunt. Atqui nodus hic bifariam ſolui poterit, primò quòd Galenus acriora medicamenta dixit plurimam mouere vrinam (cùm nonnulla alia eam ciere poſsint, quæ acriora non ſunt) quæ inſuper puris ex thorace expuitioni aduerſa eſſe fatetur: cum ſimul cum caliditate valenter deſiccent: & propterea ab eo peculiariter hæc dicuntur vretica, ſiue vrinam mouentia, nõ quia hęc ſolum vrinas moueant (quoniam & alia quoque medicamenta, quæ non adeò calida ſunt, neque deſiccant, vrinam prouocant) ſed quia iam dicta medicamenta ſolas vrinas mouent, propterea peculiariter vretica nuncupantur, à quibus abſtinendum eſſe pro puris ex thorace expurgatione, eodem loco præcipit, & non ab his, quæ non adeo calida, & ſicca, ſeu acria ſunt, & ab Aëtio commendantur. At ſiquis velit, cuncta quæ vrinam ciunt ab eodem Aëtio commendari, dicimus nos, quòd eiſdem etiam vti poſſumus, modo quo præcipit Aëtius, ea ſcilicet cibis admiſcentes, quæ ſuapte natura humidiora ſint, vtpote priſanæ, aut cuipiam iuri ex prænominatis; id quod neque

cap. 12. Galenus ipſe negauit, cum præcitato libro quinto de ſimplic. med. facult. dixerit eadem medicamenta vretica, acria, plurimum mouentia vrinam commoditatis gratia, pro expurgando ex thorace pure, cum ſorbitiunculis, potionibuſque humectantibus exhiberi poſſe: obtunditur etenim prædictorum medicamentorum caliditas, ac ſiccitas immodica ex admiſtione ſorbitionum, ac aliorum ciborum, ſeu potionum humectantium. Quòd ſi diuturnior affectus fuerit, imbecillæ vires, ac febrilis calor moderatior euaſerit, neque thorax multum puris contineat, lac (vt inquit Alexander) dari debet, aſininum præcipuè, vbi ſordidum ac fœdi odoris pus expurgatione indigens exiſtat; hoc enim omnibus aliis antecellit, vt ipſe inquit: poſt ipſum equinum propinandum erit, quod aſinino ad omnia ſit perſimile. At ſi horum animantium ægri lac nolint aſſumere, dabitur ipſis ſecundo loco bubulum, aut caprillum: nam & ſi non adeò purgantẽ vim obtineat horum lac, nutriendo tamen amplius quiddam aliis præſtare poteſt: & ſi timor abſit, ne ægri ventriculũ lactis corrumpat potio, ſatius erit ipſum incoquere: nam decoctio bonam ſeroſi partem auferet, vt etiam ipſum efficax euadet ad ventrem retinendum. Commodiùs quoque adhuc, & vtile efficies, ſi calculos fluuiales candentes, excuſſoſque iniicias, aut ferramẽta eodem modo ignita. Vſus denique lactis vlcus purgare, carne obducere, & totum corpus, pluſquàm vniuerſa nutrire poterit, vt idem Alexander inquit: verùm de hoc in ſequenti capite fuſiùs pertractabimus.

Περὶ τῆς φθίσεως. *De tabe.*

CAPVT LIII.

QVAMVIS diutiùs, ſæpè & periculoſius tabes eos malè habeat, quoa inuaſit, vt legitur apud Celſum cap. 22. lib. 3. tamen plures ſunt eiua ſpecies, vt ipſe inquit; quarũ vna eſt, qua corpus non alitur, & naturaliter ſemper aliquibus decedentibus, nullis vero in eorum loco ſubeuntibus ſumma macies oritur, & niſi occurritur, tollit: hanc tabis ſpeciem ἀτροφίαν, Græci vocant. Altera ſpecies eſt, quàm Græci καχεξίαν appellant, vbi malus corporis habitus eſt, ideóque omnia alimenta corrumpuntur. Tertia eſt, longéque periculoſiſsima ſpecies, quam Gręci (vt ipſe inquit) φθίσιν nominauerunt, quemadmodum Hippocrates nonnullis in locis, præſertim aphoriſmo 16. ſeptimi libri, nominauit: licet hanc etiam Græci potiſsimùm Athenienſes (vt Galenus in commento refert) φθόην appellant. De hac itaq; tertia ſpecie, quàm Gręci φθίσιν, aut φθόην, nuncupare conſueuerunt, Latini tabẽ, reliquis duabus poſthabitis, pertractare intendimus quamuis & hæc quoque φθίσις, ſeu tabes, non vno modo in Galeni doctrina intelligatur: nam tabidos interim nominat eos omnes, quomodocunque extrema macie confectos quocunq; extenuentur modo. Interdũ verò illos ſolum, quibus pulmo eſt exulceratus: quandoq; autem eos, qui natura proni, ſeu apti ſunt ad hunc morbum, veluti videre licet commento aphoriſmi 10. & 13. tertij lib. & 8. 4. ac primo de morbis vulgaribus, & ſexcentis aliis in locis. Nos verò per tabidos audiri volumus non eos, qui extremè emaciati ſunt quomodocũque, nec eoa qui parati ſunt ad hunc morbum, vtpote anguſto, & reſtricto thorace exiſtentes, vt à tergo in morem alarũ promineant operta ſcoptula, quos propriè Græci πτερυγώδεις, quaſi alatos vocant, & quibus à capite ad pulmonem fluxio defertur: nanque hi quoque facilè tabeſcunt, cùm caput facilè impleatur, ſpiritúſque organis multas deſtillationes demittat: Galeno teſte, eodem primo libro de morbis vulgaribus. Verùm eos duntaxat, quibus pulmo exulceratus eſt: veluti per tabem intelligi volumus vlceroſam diſpoſitionem in pulmone exiſtentem, quam idem Galenus deſcribens commẽto præcitati aphoriſmi 16. ſeptimi lib. totius corporis extenuationem eſſe dixit, cum febre tenui, ſeu exigua, conſequentem ad inſanabilia pulmonis vlcera. Voluit quoque Hippocrates libro ſecundo de morbis, ac libro de internis affectionibus, tres item eſſe tabis ſpecies, quarum prima à pituita fit è capite ad pulmonem confluente; ſecunda à labore; tertia à ſpinali, ſeu

Tabis ſpecies tres.

Tabes, quæ phthiſis appellatur tribus etiam modis dicitur.

1. de morbis vulgar. cõmentario 1. commen. 18

Commen. 3. commen. 18

De qua tabe hic tractetur.

Quid ſit.

2. de morbis. paulo poſt mediũ. De internis affect. circa prin.

dorſali medulla, quæ maximè corripit recentes ſpō-
Quid hæc etiā tabes bifariā dicatur. ſos, & veneri deditos. Nos verò (vt diximus) reli-
quis omnibus poſthabitis tabis ſpeciebus, ſeu diffe-
rentijs, de ea verba faciemus, quę totius corporis ex
tenuatio eſt, cum febre lenta, conſequens ad inſana-
bilia pulmonis vlcera, Galenum ſectati; aut ſiquis
vellet breuiorem afferre definitionem, eam nomi-
nabit, tabem, de qua ſermo habendus erit, quæ vl-
De definit. medicis, in medio. ceroſa pulmonis diſpoſitio eſt, quemadmodum Ga
lenus eam nuncupauit aphoriſm. 11. libri quinti, &
decimo libri tertij, & poſt eum Aetius cap. 67. lib.
8. & Paulus cap. 32. libri tertij, quamuis auctor libri
de definitionibus medicis, per tabem propriè dictā
nedum pulmonis vlcerationem, verumetiam tho-
racis, vel faucium ſubintelligi voluit, quam & tuſſi-
cula, & debiles comitantur febres, atque in eis cor-
pus conficitur. Exquiſita itaque tabes (ex Hippo-
cratis & Galeni monumentis) erit corporis conſum
ptio, ſeu colliquatio cum febre lenta, ex pulmonis
vlcere: quamuis impropriè, ac non exquiſitè tabes
nuncupari poſsit ea quoque totius corporis demo-
litio, ſeu extenuatio, quæ thoracis, aut faucium, ſeu
aſperæ arteriæ vlcera comitatur, præſertim vbi non
exactum adeò ſermonem occaſio requirat: licet re-
uera, qui hoc modo laborant tabidi non ſint, ean-
dem tamen curationem exigunt: tabeſcit ſiquidem.
& in his tēporis progreſſu corpus totū veluti in pro
priè dictis tabidis, præſertim ſi in thorace, aut aſpe-
ra arteria exulceratio fiat: propterea quòd cor ipſum
ſimiliter eiſdem ſiccari oporteat: abſque enim prin-
cipis membri paſsione fieri non poteſt, vt animal
in toto afficiatur, vt libro de maraſmo, decretum
cap. 1 reliquit Galenus, quamuis non æqualiter ſingulæ
corporis partes tabeſcant. Verùm cor, & iecur, mi-
nùs quàm partes aliæ attenuantur in tabidis: cor ſi-
quidem, quoniam facultate trahēdi vehementi pol-
let, quapropter ſanguinem valentiſsimè attrahit, &
nō priuſquàm vltima ſit membris omnibus inopia,
ipſum alimento caret: iecur verò, quòd ſanguis to-
tus inde initium habuerit, vt apud Galenum legitur
præcitato libro de maraſmo, cap. 5. Id verò quod in
ſingulis partibus, & præcipuè in corde (vt diximus)
per tabem primò demolitur, humor eſt in eiſdem
inſitus, ac per loca media partium ſimilarium diſper
ſus, ex quo membra primum aluntur, verùm quo-
uſque in corpore cordis aliquid ipſius ſeruatur, li-
cet propius veram tabem accedant, tabidi re vera
appellandi non ſunt. Cum verò ad carnoſum genus
conſumptio pertranſit, aut ad fibroſam, ſeu mem-
branoſam ſubſtantiam, omnimoda facta conſum-
ptione ob ebullitionē iam dicti humoris inſiti, ex-
quiſitus tunc marcor exiſtit, vt legitur apud Galenū
7. method. cap. 6. ſeptimo & decimo method. medendi, ac primo de
different. febr. cap. 9. Nos verò qui adeò exacto ſer-
10. method. cap. vlt. mone de extenuatione loqui non intendimus, & ſi
de ea loquamur, quæ vlcera pulmonis, aſperæ arte-
riæ, aut thoracis conſequitur, quoniam exſiccato hu
more duntaxat, diſperſo per loca media partium ſi-
milarium, cordis præcipuè, ac totius corporis, eiuſ-
dem corporis exſiccatio quædam, ac extenuatio fit,
adhuc tabem eam eſſe dicimus: nam licet perpetuò
exulceratio præcedat, non tamen ex ea confeſtim
carnoſarum partium, aut fibroſarum, ſeu membra-
noſarum conſumptio ſequitur, ſed priùs nuper di-
Partis affectæ ſigna. ctus humor conſumitur. Ex tuſsi autem, ac anhe-
litus difficultate aliquam prædictarum partium af-
fectam eſſe coniicere poteris: quæ autem earum ſit,
ex aliis quibuſdam ſignis comprehendas: nam pul-
mo ſi fuerit, plurimum erit quod per ſputum reii-
citur, dolor non aderit, ſiquidem pulmonis vlce-
ra dolor non comitatur, Galeno teſte, quarto de
locis affectis, cap. 8. Et ſi in eius parenchymate ex- *Pulmonis exulcerati ſigna.*
ulceratio ſit, ex eiuſdem pulmonis eſſentię proprie-
tate percipies, cùm ipſius pulmonis caruncula per
tuſsim reiiciatur; haud ſecus ſi bronchij pars quæ-
dam tuſsiendo reiiciatur, ſecundum aſperam arte-
riam pulmonem exulceratū eſſe exiſtimamus: quin
potius totum bronchion reiici neceſſe eſt. Similiter
ſi arteriæ quæpiam, aut vena in eo exulcerata fuerit,
ipſarum quoque portionem aliquam, pręſertim vbi
fruſtum vaſis haud paruum fuerit, tuſsiendo expui
oportet. orto vero in aſpera arteria vlcere, præter *Aſperæ arteriæ exulceratæ ſigna.*
hoc quòd ſputum purulētum apparet, dolorē quo-
que in loco affecto laborans ſentire cōſueuit: ipſum
verò per ea, quæ ſcreantur, quia exigua ſunt, ab vl-
cere quod in pulmone natum eſt, diſcerni poteſt:
quippe ab vlceribus pulmonis plurimum reiicitur.
Ita quoque videmus interdum per exulcerationem
exereari ex gutture corpuſculum aliquod à ligula
(Græci ἐπιγλωττίδα vocant) cùm pars ipſa efficitur:
id verò non ſolùm hoc indicio deprehenditur, ve-
rumetiam ex eo, quòd in vlcerato loco doloris ſen-
ſu laborans infeſtatur, veluti de aſpera arteria iam
dictum eſt. At ſi nullus in prædictis partibus dolor
ſentiatur, nec aliquod iam dictorum ſignorum ad- *Signa exulcerati thoracis.*
ſit, verùm cùm purulento ſputo in thoracis parte a-
liqua manifeſtè ſenſus doloris adſit, thoracem af-
fectum eſſe cenſeto. Affectus hic cum exulceratio *Qui affectus præter naturā ſit.*
ſit, morbus planè erit in ſoluta continuitate. Digno-
ſcitur autem ex frequēti tuſsi, per quam pus excrea- *Signa.*
tur, interdum cruentum aliquid, vt inquit Celſus,
quòd ſi in ignem impoſitum ſit, mali odoris erit.
Comitatur autem neceſſariò affectum hunc totius
corporis extenuatio, ac carnium conſumptio, & fe-
bris quædam lenta, ſeu exigua, vt patet commento
aphoriſmi 16. ſeptimi libri, potiſsimùm vbi pulmo
exulceratus fuerit. Vt vero Celſo viſum eſt, febri-
cula leuis fit, quæ etiam cùm quieuit, tamen & re-
petit: verum proprium exulcerationis indicium eſt
(vt ipſe Galenus inquit, primo, & ſexto de locis af- *1. de locis*
fectis) vocatum ramentum, ſeu cruſtula quædam e- *affect. c. 1.*
ius particulæ, à qua excernitur, Græcè ephelcis di- *6. de locis*
cta; ſpiritalium inſtrumentorum, ſi tuſsiendo excer *affect. ca. 3.*
natur: proprietas verò eſſentiæ eiuſdem affectę par-
tis proprium indicium eſt. Diſcernunt præterea plu
rimi purulentum liquorem, vt ex Cælio Aureliano
liquet, libro ſecundo, cap. decimoquarto, phlegma-
ta carbonibus imponentes quò exuſta probentur.
nam tetri odoris eſſe neceſſe eſt, omne quod natura
fuerit mutatum, velut ex defluxione carnis veniens:
item in aquam mittunt ægrotantium putamina, ete-
nim natura alia facilè ſoluuntur, vitiata verò, atq; mu
tata perſeuerant, quadam tenuitate coacta, & ſubſi-
dunt, ſiquidem ſint grauia, & cōtra naturam ex de-
fluxione carnis venientia: verùm cùm cōfirmata ta-
bes fuerit, præter carnium conſumptionem genę li-
ueſcunt, vngues curuantur, exalbidi, vel pallidi ap-
parent: & malo iam vincente, capilli de capite de-
fluunt; aluiq; profluuiū ſuperuenit Hippocrate au- *5. aphoriſ.*
ctore: præcordia ſurſum cōuelluntur, ſitis ipſos ma- *11 & 12.*
gis cōficit, cibiq; faſtidium vrget; & id quod ſurſum
vergit, ac per ſputū reiicitur, vehementer fœdi odo-
ris eſt, vt inquit Paulus. At tabidorum pulſus langui
dus eſt, ac paruus propter facultatis imbecillitatem,
non

non nimium celer, vt plerique febricitantes habent, quod non detineantur vrente febre:

Cauſa.

Habent tabidi pulſum hecticum, hoc eſt, vndequaque ſimilem, quoniam & febrem habent hecticam: hic enim à febre, quæ vniuerſum corporis habitum occupauit, appellatur pulſus, vt libro quarto de cauſis pulſuum, cap. vndecimo, ſcriptum reliquit Galenus. Oritur fere à capite tabes, inde in pulmonem deſtillat, huicque exulceratio accedit, ex Celſi decreto: etenim quæ capitis deſtillationes tuſsim primo concitant hominibus, & raucedinem, neque tandem conſiſtunt, tabem generant, Galeno teſte, primo de Morbis vulgaribus, cuius duæ ſunt maximæ differentiæ, vt ipſe refert; vna ex illis, quos caput demittit, fluxibus conſtat; altera, quæ ab ipſius pulmonis malis proficiſcitur, omninóq; poſtquàm expuitur ſanguis, potiſsimùm vaſe rupto: ſæpenumerò etiã fluxione impleto viſcere hoc, alia de cauſa ex partib. aliis, nõ ex capite.

Commen. 1 commen. 17

Aetius verò pulmonis exulceratiōnẽ ad ſanguinis ſpuitiones præcitato loco cõſequi fatetur: cũ videlicet ſanguinis eruptione ſuppreſſa, vlcus non fuerit conglutinatum, neque cicatrix inducta: conſequitur etiam in ſuppuratis, & peripneumonicis, item aliquando in affectionibus pleuriticis. Quo autẽ modo interſtinguẽdæ ſunt prædictæ tabis cauſæ, facilè patere poterit, ſiquis eas, quæ præceſſerũt deſtillationes, ſanguinis reiectationes, ſuppurationes, peripneumonias, ac pleuritides, ex his, quæ in propriis earũ affectionum capitibus retulimus, conſiderauerit: reliquum eſt, vt prognoſtica aggrediamur.

Prognoſtic.

Sit autẽ primum, quod licet vlcera creberrime in pulmone fieri poſsint, curationem tamen (vt quibuſdam viſum fuit) nequaquã admittunt: aut (vt aliqui putant) difficulter admodum ſanantur, quemadmodum liquet, tum quarto de locis affectis, cap. 5. tum quinto methodi medendi, ca. 8. & vndecimo. Ipſe verò Galenus difficillima ſanatu eſſe pulmonis vlcera fatetur, vt quæ nec citra tuſsim expurgari poſsint: & ſi tuſsim excites, laceraueris: itaque quaſi per mutuas operas malum iis in orbem redit: tum etiam quòd ea, quæ idonea vlceribus medicamenta ſunt, contingere vlcus, ſicuti in ventriculo, non poſſunt: vt quod per medium interuallum, ferè vim ſuam amittunt. Et præterea, quod præter id, quod tuſsiendo lacerantur, reſpirando etiam mouentur: & proinde cõcludebat eodẽ quinto methodi medendi, ca. 11. quod cùm in pulmone ruptũ vas eſt, ſcire apertè licet (niſi protinus antequàm phlegmone excitetur, glutinatũ ſit) id poſtea inſanabile fore. Quòd ſi aliquãdo curetur, relinquitur tamẽ in ipſo res quædã calloſa, fiſtuloſáq;, quæ tractu tẽporis à leui occaſione expelli ſolet, vt quarto de locis affectis, ca. 5. liquet: quamuis ſi exantemata quædã in pulmone ſint orta propter viſcerum ſiccitatem, ſanari poſsint, præſertim vbi aſpera, & ſcabioſa fuerint, vt idem Galenus teſtatur libro quinto methodi medendi, ca. 12. & 14. quẽadmodum & omnino inſanabiles ſunt, qui ex ſucci vitioſi eroſione vlcus in pulmone habent, cũ longo tempore omnino opus ſit ex ſucci corrigatur vitiũ.

Cur pulmonum vlcera ſint ſanatu difficillima.

Cur non omnino curationi reſiſtant thoracis vlcera.

At quæ in thorace vlcera fiunt, nõ omnino veluti iã dictæ, curationi reſiſtunt, etiam ſi diuturna fuerint, vt eodem quarto de locis affectis, cap. 5. liquet: etenim quæ ex pectore educuntur, triplex cõpendium præ iis, quæ ex pulmone vacuantur, habent: nam & vaſa ipſa multò ſunt minora, & ſanies in ſpacium interius effluit, & in ſumma magis carnoſum eſt pectus quàm pulmo, vt patet eodem quinto method. medendi, cap. 8. Cæterùm vlcera, quæ in aſperæ arteriæ interiore ſunt tunica, & potiſsimùm, quæ ſummæ eius parti, quã λάρυγγα vocant, ſunt vicina, aut etiã in ipſa, hæc & curationem recipiunt, & nos non paucos (vt Galenus præcitato loco inquit) eorum, qui ita ſunt afflicti, ſanauimus, quorundã autem eorum hiſtoriã ibidem cõſcripſit, potiſsimùm vbi interna eiuſdẽ aſperæ arteriæ tunica exulcerata fuerit: nanq; ea ſanatu eſt facillima, ac omnis, qui in ea ortus fuerit affectus, facilè ſedatur, niſi fortè aliquãdo à putredine aliqua magna ipſius portio quædã corroſa cartilaginem nudam penitus deſtituerit.

5. method. cap. 11

Verùm ſi ipſius cartilagines exulceratæ ſint, aut inſanabiles, aut ſanatu difficillimæ erunt: nanque cartilaginum affectus (vt Galenus teſtis eſt, libro ſeptimo de vſu partium cap. 7.) omnino inſanabiles ſunt, aut ſanatu quàm difficillimi. Qua de re priuſquam malum ad cartilaginem peruaſerit, aſperæ arteriæ exulceratio protinus etiam vt ſanetur, laborandum erit. In tabem vero incidunt maximè iuuenes, Hippocrate auctore, aphoriſmo 29. tertij libri, in eam tamẽ potiſsimùm (vt Galenus in comment. inquit) quæ ad ſputum ſanguinis conſequitur: illã vero non ob ætatis imbecillitatem, ſed ob incontinentiam, ſeu intemperatum victum. Hoc idem confirmauit Hippocrates aphoriſmo nono quinti libri, cum dixit, tabes fiunt præcipuè ætatibus à decimooctauo vſque ad trigeſimumquintũ annum, & Celſus morbũ hunc ætate firmiſsima maximè oriri cẽſuit, id eſt, ab anno duodecimo ad annum quintum & trigeſimum. At qui tabe moleſtantur, ſi ſputum quod extuſsiunt, grauè oleat iniectũ carbonibus, & capilli a capite defluunt, lethale; quibuſcunque etiam tabe laborantibus, capilli à capite defluunt, iis alui profluuio ſuperueniente moriuntur. Tabe itẽ laborãti profluuiũ alui ſuperueniens, lethale, vt aphoriſmo 11. 12. & 14. quinti libri, patet. Verùm idẽ Hippocrates de tabidis ſic ſcriptum reliquit, aphoriſmo duodecimoſexto ſeptimi libri, à puris ſputo phthiſis, & fluxus: cùm vero ſputũ retinetur, moriũtur: modum ſiquidem oſtendens in hiſce verbis, vt Galenus in commen. refert, illorum qui ex tabe moriuntur; euſque enim extenuati viuunt, donec per ea quæ expuunt, poſſunt pulmonẽ expurgare: cùm vero intus manent, obſeruantur quidem viæ ſpiritus, patientes verò ſtrangulantur. Quod autem autumnus tabidis malus ſit, aphoriſmo decimo tertij libri, patet: ſimiliter quòd nec per ſuperiora, ſed per inferiora medicandi ſunt, propter inſtrumentorum, quæ reſpirationi obſeruiunt, imbecillitatem, liquet aphoriſmo octauo quarti libri. Cæterùm idem Hippocrates libro ſecundo prædictorum, hæc de tabidis ſcripta reliquit. oportet enim eum, qui probè liberari volet, facilè ſputum per tuſsim reiicere; & id eſſe album, & æquale, & eiuſdem coloris, ac ab inflammatione alienum: quod verò à capite defluit, ad nares cõuerti, febrem autem non inuadere, vt ne à cœnis prohibeatur, neque ſitiat: vẽter autem egerat quotidie; & id quod egerit ſit durum, copia pro ratione ciborum ingeſtorum. Hominem verò quàm minimè tenuem eſſe oportet, pectus autem laudare conuenit quadrangulum & hirſutum, & os ipſius paruum ſit, & robuſtè carnoſum. quicunque enim hæc omnia habuerit, maximè ſuperſtes erit; qui verò nihil horum habet, interitui proximus eſt. Huic malo inter initia protinus ocurrere neceſſe eſt, ex

Non multò poſt principium.

Celſi decreto: neque enim (vt ipſe inquit) facilè is morbus cùm inueterauit euincitur. Atqui nos cùm de ſputo ſanguinis verba facimus, cruentorum adhuc vulnerum, tum pulmonis, tum aliorum inſtrumentorum reſpirationi deſeruientium, curandi modum inſtituimus. Reliquum erit, vt reliquorum vlcerum in eiſdem partibus ortorum curationem conſcribamus, & ſi ea, quæ in pulmone hæſerunt, vel difficiliora ad curãdum ſint, vel eorum curatio perfici omnino nequeat, propter iam dictas cauſas; ne tamen tanquam deplorati deſtituantur, quomodo hi tractandi erunt, ac reliqui, qui in aliis partibus iam dictis ab vlcere oblæſis; ſunt curandi, docebimus: id tamen prius commonefacientes, quod &

Curatio.

ſi nonnullæ traditæ ſint pulmonis, thoracis, ſeu aſperæ arteriæ vlcerum cauſæ, de ipſis haudquaquam ſermo faciendus erit, cùm in præcedentibus ſingularum cauſarum curationem perſcripſerimus. Quare ſi qua earum adhuc permanſerit, ex iam dictis curationem petas: modò autem de tabe duntaxat, quatenus vlcera pulmonis, thoracis, ſeu aſperę arteriæ conſequitur, déq; ipſis vlceribus agemus. Initio itaque aër eligendus ad ſiccũ parum vergens; in calore verò, & frigore temperatus, quemadmodum

Victus ratio.

Galeni tempore in Tabiis habebatur; locus ſiquidem inter Surrentum, & Neapolim, mediocris altitudinis, velut ipſe quinto methodi medendi, cap. 12. deſcribit, & nos propriis oculis non ſemel duntaxat vidimus. Sol item & frigus propterea vitandi ſunt: verùm (vbi vires patiantur) opus eſt longa nauigatione, cæli mutatione, ſic vt denſius, quam id eſt, ex quo diſcedit æger, petatur, ideóque aptiſsimè Alexandriam ex Italia itur, vt ait Celſus, potiſsimùm vbi à deſtillatione tabidi fiant, ſomno indulgengendum; nocturno tamen ac moderato vtantur. Exercitia immodica vitent, aut modica exercitatione, ſeu ambulatione potius, præſertim vbi remiſerit febris, vtantur; vel lenibus frictionibus ante cibum. Aluus lenis, licet conferat, non tamen immodice etenda erit. Abſtineant ab ira, triſtitia, aliiſque immodicis animi affectibus, tum à negociis, omnibúſque rebus, quæ ſolicitare animum poſſunt, necnon à venere: cruditatémque omnino vitent. Cibi eorum ſint ſorbitiones ex ptiſana, alica, amylo, vel oryza, lacte adiecto, vt inquit idem Ceſus: vel parẽtur huiuſmodi ſorbitiones cum lacte amygdalarũ, gallinarum, ſeu pullorum iure, caponum, perdicum, ſeu phaſianorum: aut ſimul cum pedibus vitulorum, hœdorum, aut caſtratorum decoquantur: Exhibeantur item prædictæ carnes contuſæ, aut earum ſuccus, quem conſummatum ius appellant: adiecta ptiſana, aut eius cremore exiguo. Aetius verò amygdalas amaras cum ptiſana decoquere bonum eſſe dixit. Conferunt item cancri fluuiatiles, crudi, triti, cum lacte potati, aut cocti in cibo ſumpti, aſsiduè iure eorum inſuper abſorpto, vt idem inquit Aetius: hœdi quoque lactantis, capreolorum, ſeu vitulorũ carnes interdum guſtare poterunt: turdorum quoque, ac aliarum paruarum auium. Verùm licet, qui ita ſe habent, non pauco indigeant nutrimẽto: quoniam vero tum inualidæ partes ad attrahẽdum ſunt, tum etiam ad concoquendum; vt nequeant; propterea, ꝙ mediocre eſt, concoquere: ea de re paulatim hos, & ſæpiùs cibare oportet, ita vt ſemel, aut bis eos cibaſſe ſatis non ſit; qua de re per eos cibaræ conuenit, quemadmodum in refectoria vocata victus ratione, quoad graciſſima corpora ſint, obſeruari iuſsit Galenus ſeptimo methodi medẽdi, ca. 6. Sitque alimentum in vniuerſum quod ſine negotio & trahatur, ac promptiùs alendis partibus aſsimiletur: nam non aliud eſt, quod nutrimentum deſiderat, & aliud quod ipſum conficit; ſed quod nutriendum eſt, ipſum ſibi & nutrimentum attrahit, & & mutat, & concoquit, & adiungit, & aſsimilat, vt eodem ſeptimo methodi medendi, ca. 6. liquet. Cuius rei gratia non ab re nihil lacte præſtantius eſſe videtur, quemadmodum Galenus libro de maraſmo, cap. vlt. de cibis boni, & mali ſucci, ca. 3. & quinto, & ſeptimo methodi med. & ſexcẽtis aliis in locis ſcriptum reliquit, & ante ipſum Hippocrates, aphoriſmo 64. quinti lib. & poſt eum vno ore medici omnes: eo quòd omnium ferè, quæ mandimus, lac optimum, optimi eſt ſucci, ac multi alimenti, vt tertio de aliment. facult. cap. 15. patet ac medicorum omnium auctoritate, lib. de cibis boni, & mali ſucci, cap. 3. confirmauit Galenus, promptéque concoquitur, ac diſtribuitur. Erit autem optimum, vbi nullam externam qualitatem, odore, guſtúve præ ſe ferat, ſed eſto quàm dulciſsimũ, & ſibi ipſi continuũ; & prout lacti cõuenit, ſplẽdens: ſuper omnia quoad eius fieri poteſt, ſimiles habeto partes. Quo verò tale ſiat lac, ea ſeruãda ſunt, quæ Galenus docuit ſeptimo methodi med. cap. 6. idem quoque optimum lac, nedum vt alimentum, verumetiam vt medicamentum ſummopere conducit: nanque thoracis ac pulmonis partibus lac omne eſt vtile: necnon & iis, qui quauis ex cauſa tabe laborant, aut vlcus habent in pulmone, vt tertio de aliment. facult. cap. 15. & 16. apud Galenum legitur: detergit etenim, ac vlcera repurgat ſeroſa eius ſubſtantia, & conſolidat caſeoſa, febriq; aduerſatur. Quapropter nonnulli (vt idem auctor teſtatur libr. de bonis & mali ſucci ca. 3.) pulmonis vlceribus affectos potione tantùm lactis curari putãt: anteà ſcilicet, quàm ea ipſa vlcera amplientur, calloſáque fiant: ſed præ cęteris lac muliebre, tanquã naturæ eiuſdem, nobiſque cognatum, ac accommodatum ab aliis medicis, præcipuéq; ab Herodoto, Euryphone & Prodico celebratur. Vbera quidẽ more infantium, illorũ iudicio ab ita affectis ſugẽda ſunt: quẽadmodum eodẽ lib. de cibis boni, & mali ſucci, cap. 3. ſeptimo methodi med cap. 6. & lib. de maraſmo, cap. vlt. ſcriptũ reliquit Galenus, verùm cùm hoc plurimis non placeat, melius eſt calens adhuc ex mãmillis id in ægri ventriculum, quàm ocyſsimè transferri, propterea quòd celerimè mutari ſit aptũ: & proinde aſtante animali ſtatim mulctum ipſum bibãt, oportet. Quod ſi muliebre lac ſibi exhiberi recuſent, aſininum ipſis dare conueniet: id enim reliquis omnibus vtilius eſt, quippe cùm tenuiſsimum ſit, ac ſeroſum valde, & maximè coaguletur, & quoquouerſus ocyſsimè in corpus digeritur: quod etiamſi non adſit (licet omnium cõuenientiſsimum phthiſicis ſit) bubulum, aut caprillum exhibendum erit, Aetio auctore: nam caprinũ inter cætera lactis genera moderatè ſe habet; cùm non admodum pingue, craſſúmve ſit, ob idque medium quoque eſſe cenſetur, quod in corporibus noſtris præſtat. igitur lac ipſum per ſe eſt his dãdum, tum etiã mellis tepidi pauxillulũ immiſcendũ, ſi cui cogi in vẽtriculo ſolet, aut ſaccari, ſeu roſacei mellis, prout ego vtor, potiſsimũ vbi caprinũ ſit lac: nã id ſine melle ſumptũ periculoſum eſt, vt cõſtat præcitato li. de cibis boni, & mali ſucci, ca. 3. Quantitas verò eius quod aſſumitur, moderata ſit,

5. meth ca. 12.
7. meth. c. 6.

ita

ita vt non excedat, potiſsimùm circa initia vnc. iij. vel iiij. procedente verò tēpore (ſi opus fuerit) quātitatem adaugeas, inſpecta tamen natura, ætate, ac ægrotantis conſuetudine, ſi lacte delectatur. Poſt cuius aſſumptionem, & quieſcant ægri, nec dormiant, aut alium cibum, potiſsimùm vinum, ſumāt, ne ipſum in ventriculo corrumpatur, aut ad caput vaporet: cauendus tamen lactis vſus erit, vbi valida tabidi febre corripiuntur; cùm eis duntaxat dare conueniat, qui non valde multū febricitant, ex Hippocr. ſententia apho. 64. quinti libri, quo caſu ptiſana, ciúſq; cremore vtare, modo priùs dicto paratis. Inter fructus conducunt vuæ paſſæ, ficus, nuces pineæ, & amygdala, ac palmulæ. Eorum verò potus ſit aqua cœleſtis, vt inquit Paulus, aut mulſa inde confecta: ipſam quoque aquam mulſam per ſe, & cum amylo, aut iride, & radice dulci in ea decoctis commēdat Aetius. Vici cuius aqua hordei ea hordeo nō decorticato, ac toſto, ſola, aut glycyrrhizæ radice etiam decocta vti poterunt: poteriſq; in ea cancros quoq; fluuiales decoquere, aut ſaltem eos cum ptiſana decoctos, aut lacte (vt diximus) tribuas. Vino quoque interdum pro potu vtantur leni & auſtero; vt Celſo viſum eſt, mediocri tamen valde menſura, vt ait Aetius, vbi præſertim vires indicabūt, & febris remiſſa fuerit. At cùm mel calidis maraſmis, ac hecticæ febri aduerſiſsimum ſit, vt libro de maraſmo,

Dubium. cap. 9. & decimo methodi medend. cap. 11. liquet, quippe cùm protinus vertatur in bilem, & ſicciores, acrioriſque caloris febres reddat, non ab re hæſitabit quiſpiam in Aetium, & Paulum, propter quid tabidis aquam mulſam bibendam admittant? Atqui

Reſponſio prima. dices non abſolutum mel, id quod aueſſatur Galenus, eoſdem admittere, ſed aquam mulſam, in qua

Impugnatio. mellis caliditas permixtione aquę obtunditur; præſertim vbi dilutior fiat. Verùm niſi Galenus, eodem decimo methodi medend. nedum mel, ſed etiam aquam mulſam in hecticis febribus vitaſſet, ex iam dictis fortè liberari à calumnia poſſent Aetius, & Paulus; ſed cùm ab ea etiam quoad fieri poſsit, abſtinendum eſſe iuſſerit, nullius momenti nuper data reſponſio eſſe videtur; ſed aliter, & rectiùs di-

Reſpōſio vera. cendum erit. Quod hecticę febri, ſeu maraſmo exurenti duntaxat aduerſiſsima eſt aqua mulſa potiſsimùm quæ non admodum diluta eſt propter traditas à Galeno cauſas; quo caſu neque eam prædicti auctores tribuerent; verum tabidis ipſam commēdarunt, vtpote quibus præcipuus morbus, vlcus eſt, licet & febris hectica, & marcor ipſum ſequantur. Mel autem non modo quia detergendi vim habet vlceri non nocebit, verùm digeſtionis aliorum medicamentorum in corpus inſtrumentum erit, ac celeris tranſitus veluti vehiculum: qua dè re omnibus medicamentis, quæ thoracis, & pulmonis vlceribus ſunt deſtinata, ipſum admiſcēdum eſſe præcepit Galenus quarto methodi medēdi, cap. 7. Maius itaque ex vſu aquæ mulſæ commodum cōſequitur ipſis tabidis ex abſterſione (cùm princeps eorum morbus vlcus ſit) quàm incōmodum; propterea quòd marcori, & hecticæ febri, qui ſecundarij eorum affectus ſunt, vtpote vlcus ipſum conſequentes, aduerſetur, præſertim vbi dilutior fuerit, vt diximus. Et quoniā Paulus tanquam optimum auxilium boli armeniæ potionem commēdauit, propterea ipſa cum eadem aqua mulſa exhibita conducet, aut inperſum in ptiſana, ſeu eius cremore, quantitate ſcrup. j. aut drach. ſ. pro qualibet vice. Aetius verò eiuſdem boli armeniæ drach. j. ex vino tenui albo, tanquam efficax medicamentum commendat: nec minùs confert ſaccharum roſaceum ſæpiùs exhibitum per ſe, aut cum ptiſanæ cremore: interdum etiam & herbam ſanguinalem ex aceto, vel plātaginem eſſe, vtile eſt, vt apud Celſum legitur: item plantaginis ſuccus per ſe, vel marrubium ex melle coctum, ita vt illius cyathus ſorbeatur, huius cochleare plenum paulatim delingatur: vel inter ſe mixta, & cocta reſinæ terebinthinæ pars dimidia, butiry, & mellis pars altera, ab eodem auctore cōmendatur. Et vt ſummatim dicam, medicari pulmonis vlceribus oportet (vt Aetius refert) eo apparatu, quo facile ſurſum eſſcantur humores, cura ſimul adhibita, ne alij congregentur: excogitata autem à medicis proinde ſunt, vbi expurgandum ex pectore, & pulmone pus eſt, fortiſsimæ, vt inquit Galenus quinto methodi medendi, cap. 11. (quæque maximè diſſecant) pharmaca: in quem vſum ſummopere conducit, præter iam dicta aqua mulſa per ſe, & cum amylo, aut iride & radice dulci in ea decoctis, vel hyſſopo, ſeu marrubio, aut toſtum hordeum non decorticatum, ſi in ea coquatur, ſyrupus e glycyrrhiza, ex adianto, de hyſſopo; aut marrubio, quibus mellis roſacei pauxillum miſcere poteris, interim & myrtinum ſyrupum: & (ſi febris obſtiterit) aquam hordei prædictis ſyrupis permiſceas. Poterit inſuper & tale parari medicamentum inſtar ecligmatis, de quo paulatim delingatur, modo quo docuimus capite de ſputione ſanguinis cū tuſsi, id autem excipit ecligmatis è pulmone vulpis, & è pino, amborum drachm. j. ſyrupi myrtini, de hyſſopo, mellis roſacei, ac ſyrupi è glycyrrhiza ana. vnc. j. ſ. boli armeniæ, terræ lemniæ, & lapidis hæmatitis ana ſcrupul. j. radicis ſymphyti drac. ij. diatragacanthæ drac. iij. miſceantur, & formetur eclegma: & vbi medicamentum è pulmone vulpis haberi non poterit, tantundem eiuſdem pulmonis vulpis arte præparati adijcias, aut ex adianto, glycyrrhiza, & eodem pulmone vulpis, ſemine fœniculi, amylo, ac tragacantho puluis paretur, de quo quotidie drach. j. cum ſaccharo roſaceo, aut ſyrupo ex adiāto, ſeu marrubio, ptiſana, vel aqua mulſa tribuatur. Quòd ſi vnc. ij. carnium gallinarum, vel caponum aſſumas, amili, & tragacanthæ, ſyngulorum ſcrup. j. diapenidon, vel cōfectionis regum ſine ſpeciebus drach. ij. margaritarum drachm. j. ſeminum melonum drachm. iiij. & cum ſaccharo diluto in aqua roſatum morſulos formare iuſſeris, non parum, adiumenti afferes, præſertim ſi cum ptiſana, aut aqua mulſa quotidie mane, vnum, vel duos ipſorum

dabis. Pro vlceris autem exſiccatione, quæ quidem eorum cōmunis finis eſt, vali;la non exiſtēte febre, proderit tabidis per interualla exhibita Mithridatis antidotus, aut Theriacha, Aetij, & Pauli decreto, necnon Ambroſia, & Athanaſia, quibus omnibus pro forti pulmonis exſiccatione, vſus fuit Galenus, vt patet quarto de Locis affectis, cap. 8. qua via tabidi id ſaltem lucrifaciunt, vt vlcus nec vltra progrediatur, nec maius fiat, ſed ſiccatum, ac ceu callo duratum longiori vita frui eos ſinat, ſi omnia præſidia fuerint ritè adminiſtrata, vt capite de cruenta *Curatio tabidorum ex exſiccantibus.*

ſputione, dictum eſt. Extrinſecus verò per initia, vbi conquieuerit malum, cataplaſmata applicentur, ex althææ folijs, ſemine lini, ac tenuiſsima polline, quæ cum decoctione fœnigræci, & althææ, vel malue, oleo, ac melle admiſceantur, ex Pauli, & Aetij ſententia. Deinde poſt temporis intercapedi- *Topica.*

nem (vt ipſemet inquiunt) ad cerata tranſeundum, ex butyro, oleo laurino, ac cera apparata: at tempore repurgationis epithemate vtendum eſt, vt ait Aetius, ex terebinthina, & oleo cyprino, butyro, & medulla ceruina, adipe taurino, iridiſque farina, & œſipo; æqualibus omnibus partibus commiſtis, loco autem ciprini olei, irinum, laurinum, aut rutaceum aſſumas. Tempore autem pro cicatrix obducitur, oleum myrtinum, aut roſaceum extrinſecus thoraci inungendum, interim adiectis alumine, acacia, malicorio, hypociſtide, galla, & rhoë obſoniorum: addendo etiam (vbi opus fuerit) ammoniacum, viſcum, quercinum, piſcem, ac ceram, apiique ſemen, ex eiuſdem Aetij ſententia. Quòd ſi tuſsis moleſta grauiter affligat, thymus tritus; & hyſſopum cum ſucco radicis dulcis, ac melle cocto excepta, formatáque ſub lingua tenenda dentur, vt iidē auctores ſentiunt. Verùm tum medicamētum hoc, tum & quod vis aliud humidum, quod ad eiuſmodi curanda vlcera faceret, ægro ſupino cubanti exhiberi debent, iubentes id in ore cōtinere, paulatímque permittere in aſperam arteriam defluere ex Galeni decreto (vt diximus) quarto & quinto method.
4.met.c.7. medend. Qua ratione nedum pulmonis vlcera, ſed
5.met.c.12. & thoracis, aſperæ arteriæ, ac gutturis curari debēt: influit enim ſic ſenſim, & paulatim de medicamento aliquid ſenſibiliter, & manifeſtè in ipſam aſperam arteriam, & per eam ad pulmonem, ac pectus.
Cauteriū. Cauterium verò nec ex his, quæ actu, neque ex his, quæ potentia inurendi vim habent, tabidorum capiti vllum adhiberi debet, pro tabis curatione, niſi malum à fluxu acrium humorum ex capite factum ſit, ac fiat, aut nondum tabidi ſint, ſed morbo tabifico opportuni, vtpote quibus caput facile impletur, ac ipſum ſpiritus organis multas deſtillationes dimittat: hi nanque ex cauterio capiti adhibito, præſertim qua parte ſagittalis ſutura coronali committitur, aut accipitio inter primam, & ſecundam vertebram, quo loco totius fiet, non exiguum com-
cap.14. modum ſuſcipiunt: quemadmodum Galenus docuit quinto meth. medend. in eiſdem obſeruari: licet nec de his, quæ igne fiunt cauteriis, nec de determinata capitis parte loquatur. Reliquis verò maximum affert incommodum, cum altera cauſa ſit extenuationis eorum, nec quicquam eis auxilietur, ex quacunque alia cauſa tabidi facti fuerint: & proinde cum neque vnus reperiatur auctor artis medicæ, qui ipſum commendarit, abſtinendum propterea ab eo erit.

Περὶ παλμοῦ καρδίας. De palpitatione cordis.

CAP. LIIII.

EVENIVNT quoque non rarò & ipſi cordi (quod veluti innati caloris fons eſt) ſiue ipſo primariè affecto, ſiue cæteris quibuſdam partibus conſentiente, affectus præter naturā quidā non pauci inter quos is exiſtit qui à Græcis παλμὸς καρδίας, Latinè cordis palpitatio dicitur, à ſymptomate, & parte affecta ſimul nomen aſſumens. Quamuis interim quidam non cordis palpitationē, ſed tremorem appellent; licet perperam, vt dicemus. Quidam alij recentiores medici cardiacam, ſed temerè nuncupant: cum tam καρδιακὴ quàm καρδιαλγία, quàm etiam καρδιωγμὸς non ipſius viſceris, quod in thorace continetur, cordis (inquam) affectiones ſint, ſed ipſius oris ventriculi, quod mos erat Græcis, veluti & iam dictum viſcus καρδίαν, hoc eſt, cor appellare, vt ſecundo de Hippo. & Platonis decretis, apho. 17. & 65. quarti libri, cap. 8. notauit Galenus ac nonnullis aliis in locis. Verum de his paulo pòſt, cùm de ventriculi vitiis loquemur, verba faciemus. Nunc autem ſatis ſit monſtraſſe, haud rectè recentiores medicos cordis palpitationem cardiacam nominare: cùm cordis palpitatio ipſius principis viſceris, quod in media thoracis ſede collocatum eſt, affectio ſit; cardiaca verò non huius viſceris affectus eſt, ſed oris ventriculi, vt in ſequentibus patebit. Vt verò pateat quid ſit cordis palpitatio, ac quomodo cordis tremor appellari haudquaquam poſsit, diſſerendum primo erit quid ſit palpitatio, & ſecundo quibus diſcriminetur à tremore. Quod palpitatio dilatatatio quædam præter naturam in particula ſit, ſignificauit Gale. 2. de cauſis ſymp. cap. 2. quod verò eadem partium eleuatio quædam præter naturam ſit, atque depreſsio idem Galenus docuit lib. de palpit. trem. rig. & conuulſ. cap. 5. quo fit, vt omnibus corporibus, quæ dilatari poſſunt, affectio hæc incidat: ſunt porrò ea omnia quæ naturaliter ſunt molia, ita vt tum dilationem ſui tollerare, tum rurſus in ſe ſidere poſsint: & propterea in cute ſæpe incidit: nonnunquam in ſubiectis muſculis, non in poſtremis autem ventriculo, veſica, vtero, inteſtinis iocinore, liene, ſepto tranſuerſo, corde, ac arteriis: & proinde affectio hæc neque voluntariæ virtutis propria eſt, nec inſtrumentorum ad hanc ſpectantium, ſed indifferenter cunctarum partium quæ diſtendi, dilatarique poſſunt: qua etiam ratione fit, vt neque os, neque membrana, cartilagóve vnquam palpitent, neque neruus, quòd cauo vacent, & propterea dilatari non poſſunt, vt eodem lib. 2. de cau. ſymp. & lib. de palp. trem. rig. &c. Gale. decretum reliquit. Verùm cùm partes ipſas, quæ palpitant, ex ſeipſis non dilatari liqueat, quia neque vis aliqua naturalis eis ineſt, quæ id efficiat: nā ſemper iis ineſſet, & cùm ſanæ eſſent præcipuè, modo autem cùm neque ſemper, neque bene habentibus inſit; conſtat talem dilatationē, ſeu diſtinctionem, eleuationem, ac depreſsionem, in palpitatione præter naturam eſſe, vtrium, necnon fabrorum ſollium ritu: impletæ nanque partes dilatantur, & cùm dilatantur ſeſe implent, veluti arteriæ. Eſt itaque motus hic palpitationis non ſponte factus elatis palpitantium, atque delatis partibus: verùm quæ in palpitantibus membris eleuationes corporum cernuntur, & depreſſus, ab implentibus quaſi extenſiones ſunt, & elationes: è contrario inanitorū ſunt depreſſiones. Quapropter delationes tales, cùm præter naturam ſint, opus eſt (vt Galenus inquit præcitato libro ſecundo de cauſis ſymp.) ab aliqua quæ in ipſas influat ſubſtantia fiant, & hanc vnam è duabus eſſe credibile eſt, vel ſuccum quempiam, vel aêriam aliquam naturam. At quo minus ſuccus ſit, repugnat palpitationis tum motus, tum ſolutionis celeritas, vt quæ & illico fiat, & ſtatim deſinat. Succus autem nullus, ita celeriter influit, aut refluit: itaque neceſſe eſt, cauſam vnde palpitatio exoritur, aëream eſſe ſubſtanciam: verùm ſi hæc tum exigua, tum ſubtilium eſſet partium, facilè per corpus transflueret. Non alienum igitur à ratione eſt, ſubſtantiam quandam craſſarum partium halituoſámque eſſe tum quantitate, relatione ad locum in quo cōſiſtit, ſemper ſatis magnum: dilatat ergo, vt veriſimile eſt, attollítque, ac inflat partem, quoad truſa, &

Palpitatio quid ſit.

Quarū partiū ſit affectio palpitatio.

cap. 2.
Lib. de palpit. cap. 5.

Palpitationis cauſa quæ immediata. cap. citato.

com-

compulſa ad ſui generis perſpiret ſubſtantiam: & ſi corpus cauitatem habuerit, hanc implet, & quæ cõpleta eſt, extollit, ac diſtendit, ſi autem non, inter corpora duo congeſta, ſibi ventrem acquiſititium molitur, & vnum ab altero diſtans reddit. Quapropter rationabiliter iis, quibus perfrigerata eſt aliqua particula, palpitationes accidunt, vt apud eundem Galenum legitur eodem libro ſecũdo de cauſis ſymptomatum, quippe quòd ab ea ſub naturali ipſius ſtatu attenuatum, omninóque per naturalem animalis calorem concoctum effinxit, id nunc vbi eadem propter frigus reddita eſt imbecilla, & halituoſius, & craſſarum partium efficitur: ita vt neque facilè ſicut priùs perſpirat: interim anguſtia quoque viarum accedente: quoniam autem nebuloſus ſpiritus, & ater, flatuoſuſve, vt diximus eſt palpitationis cauſa, idcirco totus motus præter naturam eſt, à cauſa præternaturali duntaxat ortus, vt eodem libro ſecundo de cauſis ſymptomatum liquet. Et propter iam dictas cauſas genenerationis eius, frigidiores ætates, natura corporis frigidior, regio frigida, tempus anni frigidum, otioſa vita, ſacietas, & temulentiæ, cibi frigidi, atque flatuoſi: & ad ſummũ quotquot corpora infrigidant palpitationes facilè generant. Horũ autem contraria illas illinc extinguunt: quæ enim calfaciũt, ſpiritus tenuãtur, corpora tranſpirabilia, laxáq; efficiunt: denſant è contrario frigida, cogunt, & corporũ meatus arctiores reddunt, ſpiritus craſſiores, glutinoſos, atque atros faciunt; vt facilè propria craſſitie, & ambientium corporum anguſtia tranſitu carentes detineantur. Palpitationum itaque ortus ex frigore eſt: & proinde veteres medici remedia palpitationibus, quæ calfacere, & tenuare poſsint, reperetunt, quemadmodum ab eodem Galeno ſcriptum eſt libro de palpitatio. tremn. & conuulſ. Is verò affectis, qui à Græcis τρόμος à Latinis tremor dicitur, inuoluntarius ſurſum, & deorſum motus eſt, motarum partium ab inuicem, vt patet apud Galenum præcitato loco: quo fit, vt à palpitatione diſcrepet, quoniam non idem eſt ſurſum ferri, & eleuari, neque deorſum ferri, & deprimi. Nam quæ ſurſum feruntur, & deorſum, cum alio priorem locum mutant, vt in tremore videre licet: eleuata autem, & depreſſa ſeruantia antiquam ſedem, (vt in palpitationibus inſpicitur ambientis nunc aliquid aſſumunt, nunc deperdunt: moueri itaque non ſponte, ſed inuoluntariè, & præter naturam vtriuſque commune eſt. Verùm palpitationibus proprium eſt, maiorem, & minorem locum non relicto primo occupare; tremoribus autem adeò loca commutare, ne in eadem ſede maneant: qui licet præter naturam motus ſit, non tamen totus ex cauſa præternaturali fit, ſicuti in palpitatione, & cõuulſione, ſed mixtus quodammodo eſt ea cauſa, quæ præter naturã ſit, & animali virtute: etenim tremit, qui non decreuerit mouere membra nemo, ex Galeni decreto libro de palpita. trem. rigo. &c. eſt itaque tremoris motus cõpoſitus, qualis eſt, arteriarum pulſus, & præſertim formicãris pulſus nõ abſimilis. Nõ tanquã in hoc pulſu arteriæ motus in minima ſpacij intercapedine agitur, ſic in tremore animalis particula, quæcunque imbecilla virtute mouetur: viciſsitudo autem motus nõ ab vna perficitur natura, ſicut in arteriis, ſed ex pugna virtutis, & ponderis corporis, & ſi omnino huius ſymptomatis generatio cum conatu ſit mouendi, eſt tamen cum virtutis infirmitate. Quare inuicem vincente, victáque potentia, mutuóque

Loco citat.

Qui motus præter naturã ſit palpitatio. ca. citato.

Reliquæ remotæ palpitationis cauſæ.

cap. 5.

Tremor quid ſit.

Tremoris & palpitationis cõuenientia, & differentia.

Qui motus præter naturã ſit tremor.

cap. 4.

Modus generationis tremoris.

ſemper cõtrariis ſuccedentibus motibus tremor efficitur: licebitque liquidò cerni eorum pugnam, nec virtute membrum decidere ſinente, veluti in paralyſi, nec pondere permittente virtutem id ſublatum ſeruare, ita vt cùm valens erat, ſed ineunte motione vna, alteram huic aduerſam, quaſi adiunctam dici etiam reperias, vt quæ ſurſum verſus latio fit, quæ ad inferius excipiat, ab ea ſubinde præpedita, imperfecta ſemper vtraque remanente: quo ſæpius affecto, & ſurſum verſus delationem, ea quæ fit deorſum inſequente, & huic quæ ſurſum verſus fiat, iterum adiuncta, vt diximus, partibus locum continuè mutantibus, motus duplex fit, & compoſitus, quæ affectio tremor nuncupatur, motu deorſum grauitate facto, & viribus ſurſum verſus itidem mouentibus. Et quibus clara luce patet, quàm diſsimilis ſit affectio hæc à palpitatione, ac quo pacto prædictis ſymptomatis ab inuicem differant: neque inſuper idem, qui afficitur locus in trementibus, ac palpitantibus exiſtit: nam tremor inualidæ virtutis actio eſt: & propterea mouentis virtutis affectus, & non inſtrumentorum, vt patet eodem libro de palpitatione tremore rigore, &c. & tertio de morbis vulgaribus, impediri nanque ſolent operationes nõ ab inſtrumẽtis ſolis, ſed à viribus. In ipſa verò palpitatione facultas haudquaquã læditur, ſed inſtrumenta, ſeu partes ipſæ, quæcunque præter naturam dilatari poſſunt, vt priùs dictũ eſt; & propterea partibus alioquin penitus immotis accidit. Tremor verò ſemper inualidi, atque impotentis eſt ſymptoma, cùm imbecillitas ſit virtutis motiuæ corporis, neque vna cauſæ ſpecies, quæ tremores efficiat, reperitur, veluti palpitationum; quarum ortus ex frigore ſemper eſt, ac nebuloſo, craſſo, vaporeoque ſpiritu, vt paulo ante demonſtrauimus. Neque remediorum vnum genus tremoribus, vt palpitationibus exiſtit, quemadmodum eodem lib. de palp. trem. & rig. ſcriptum reliquit Gal. quo itẽ loco, ac lib. 2. de cau. ſymp. & 3. de morb. vul. diuerſas tremoris cauſas conſcriptas diſcere poteris. Differt itaque palpitatio à tremore ex Galen. ſententia; tum quia non idem affectus præter naturam eſt vterque, neque accidentia eadem; nec qui afficitur locus idem exiſtit; neque cauſa etiam, ſi quæ diximus diligenter attendas. Errarunt propterea toto (vt inquiunt) cœlo, qui cordis palpitationem cùm tremore confuderunt, cum neque in vno palpitatio cum tremore conueniat, vt ex ſuperiùs relatis liquet. Accedit ad hæc, quod & ſi quemadmodũ conuenire poſſent, adhuc falsò aſſererent tremorem poſſe in corde excitari, cùm affectio hæc perpetuò conſequatur facultas motricis voluntariæ imbecillitatem: nec tremor fieri poteſt nullũ aggrediendi motum voluntariũ: agit etenim in tremoribus voluntas ſemper, ad eiſque inſeparabilis eſt, quodammodo à Galeno ſcriptum eſt, cum libro 2. de cauſis ſym. tum libro de palp. trem. rig. & conuulſi. in corde verò talis facultas haudquaquàm reperitur: neque enim nerui ad ipſum pertingũt, vt delatores prædictæ facultatis, ſed quodãmodo ſenſus duntaxat (vtpote vt dignoſceret ea, quæ ſibi laborem afferrent) quemadmodum natura etiam diſtribuit hepati, lieni, ac renibus: nam eadem omnino inſertionis horum neruorũ eſt ratio, quẽadmodum 5. 6. & 14. de vſu partiũ liquet, ne ſcilicet ſenſu omni careret, néve plãtæ penitus eſſent. Quapropter neq; ad ipſum propriè, veluti ad ſenſus inſtrumẽta nerui peruenerũt, nec etiã velut ad motus volũtarij inſtru-

Cuius facultatis ſit affectus tremor.

commen. 1.

commen. 2.

cap. 5.

cap. 2.

3. de morb. comment. 1. ſecũd. & 4

Quibus differat palpitatio à tremore, ex Galeno.

Error eorũ qui non aduerterunt prædicta.

2. de cau. ſymp cap. 2

cap. 3. & 5.

5. de vſu part ca. 13.

5 de vſu. part cap 9. & 10.

6 de vſu part. cap 18

14. de vſu par. cap 13

cap 8

menta: nam quamuis cor caro ſit dura, & ægrè palpabilis, ex fibris multiplicibus conflata; & propterea quodammodo muſculi videri poſsit per ſimile, diſcrepat tamen ab ipſis perſpicue, non vna duntaxat ratione, vt ab eodem Galeno ſcriptum eſt præcitato libro ſexto de vſu partium, & exinde etiam factum eſt, vt quod actionis animalis inſtrumentū non eſſet, nullam actionem animalem habens, ſed naturalem, vt paucisſimis etiam ei opus fuerit neruis: tremere itaque cor propter iam dictas cauſas haudquaquam poteſt; licet ſæpenumero palpitare compertum ſit. Verùm affectionem hanc neutiquam tremorem appellare poteris, ſed palpitationem, quæ nihil aliud eſt, quàm ipſius cordis eleuatio quædam præter naturam, atque depreſsio, vel ipſiuſmet cordis dilatatio quædam præter naturam: neque enim ex ſe ipſo cor in palpitationibus dilatatur velut in pulſu, licet motio, quæ ex palpitatione fit, ex corde etiā fiat, non tamen ſecundum naturam: & propter motus cordis, qui in pulſibus fit, eſt operatio, qui verò in palpitationibus eſt affectio, vt a Galeno decretum eſt libro ſexto, de Hippocrat. & Platon. decretis: verùm affectio appellatur in ſecundo ſignificato, ſecundum quod affectionē intelligebat motum contra naturam, oppoſitum ei, qui ſecundum naturā erat, atque operatio dicebatur. Eſt nāque ſymptoma in genere deprauati motus toto genere præter naturam, ita vt totus motus præter naturam ſit, paucus ſimul, tardusque, & rarus, Galeno teſte 2. de cauſis ſympto. cap. 2. Dignoſcitur autem facilè cordis palpitatio ea ægri relatione: nanque cor ipſum præter pulſum palpitare ſentiunt, tanquā diuerſam exiſtentem motionem à pulſu, quem proprium cordis motum appellamus: inſuper & Medici ipſi manu adhibita cùm ſupra thoracem, loco quo cor ipſum ſitum eſt, tum tangendo arterias ipſas, ſentient liquido in vtrique locis hunc palpitationis motum longè diuerſum, ab eo qui ſecundum naturam eſt, ac pulſus appellatur: eritque ſpiratio eorum exigua, & rara; nec minùs & vniuerſas ferè ipſius pulſus inæqualitatis differentias, ex eo quod cor ipſum affectum ſit, percipient: atque id cōmune ſignum, tum partis affectæ, hoc eſt, ipſius cordis, tū affectus erit. At quoniam palpitationem ortus ex frigore eſt, vt diximus: non ab re intemperiē frigidam ipſius cordis palpitationem ſectare, fatendum erit: & quoniam ſi cauitatem habet pars quæ palpitatione afficitur, extollitur ea, ac diſtenditur à cauſa faciente eam; ſi autem non, inter duo corpora congeſta ventrem acquiſititium ſibi molitur, vnúmque ab altero diſtantem reddit, vt patet libro de palpi. trem. rigo. & conuulſio. propterea ad vnitatis quodammodo ſolutionem etiam conſequi palpitationem aſſerere non erit abſonum. Cuius affectionis cauſa in vniuerſum vnicam eſſe aſſerit à Galeno tum præcitato loco, tum etiam ſecundo de cauſis ſymptom. Ea autem eſt craſſus, nebuloſus, aër, flatuoſuſve ſpiritus, vel quomodocunque aliter ipſum appelles: & idcirco (vt ipſe aſſerit) frigidiores corporis naturæ, ætates, regiones, anni tempora, ocioſa vita, ſacietas, & temulētiæ, cibi frigidi, ac flatuoſi, & quotquot corpora infrigidant, à palpitationibus facilè præhenduntur, & horum contraria illas illico extingunt. Verùm hæc affectio (vt idem Galenus inquit libro 5. de locis affectis, ca. 2.) aut per ſe euenit ipſi cordi, aut cum ſuſpitione quadam, quod in humore cor ipſum moueatur: neque enim mirū videri debet tantā humoris multitudinē cumulari aliquando in ambiente cor tunica, περικάρδιος dicta, vt ipſum, ne attollatur, impediri poſſit. Ex aliquo itē tumore præter naturam in eadem ambiente cor tunica, duro ſiquidē, aut humorē in ſe continente, qualem puſtulæ, quas Græci hydatidas vocant, emittere ſolent, oriri poterit cordis palpitatio, quēadmodum experientia comprobauit in gallo, ac ſimia, quæ emaciari in dies videtur, Galenus. Pluribus etiam integra valetudine degentibus, tum adoleſcentibus, tum adultis ſubito, ſine alio manifeſto ſymptomate, palpitatio viſceris huius euenire viſa eſt: cunctis tamen ſiue per ſe, corde ipſo affecto; ſiue per conſenſum à frigidis cauſis prouenire putandum eſt; cum ex frigore palpitationum ſit ortus, vt diximus eiuſdem Galeni ſententia; calfacientibúſque, ac tenuantibus remediis curentur, prout veteres Medici innuerunt; ac attenuante victu, vt dicemus. Quo fit, vt nedum Arabes, verùm & iuniores Medici quidam etiam qui Galeni doctrinam profitentur, longè ab eius ſententia aberrent, dum aſſerunt, ea calida cordis intemperie eius palpitationem oriri poſſe; quod omnino eiuſdem Galeni doctrinæ purgare videtur, quemadmodum clara luce patet in præcitatis locis, libro videlicet ſecundo de cauſis ſympto. & libro de palpita. tremo. rigo. &c. Nec minùs temerè audent frigidis medicamentis cordis palpitationē curare, cùm perpetuò calidis (vt dicemus) curanda ſit. Quod ſi pro eorundē opinionis confirmatione putent eſſe Galeni verba in commento aphor. 65. quarti libri, quo loco aſſerere videtur ex maximo incēdio vitalis facultatis, quæ in corde conſiſtit, palpitationem oriri poſſe, non minùs quàm in prædictis cæcutiunt. Nā ibi Galenus ponderās verbum καρδιωγμὸν, ab Hip. in aphor. poſitum, dicebat ipſum bifariam intelligi poſſe, vno modo, vt idem ſignificet, quod καρδιαλγία, ſecundo modo, vt nonnullis viſum eſt, motum quendam cordis, palpitationi ſimilem per καρδιωγμὸν intelligentes, hoc eſt crebrum, & velocem cordis motum, & præcipuè ſimilem palpitationi. Hic nāque affectus extremum malū portendit vim ſcilicet vitalem, vt Galenus inquit, maximo incendio laborare ſignificans: oriri itaque poteſt, vt ex Galeni verbis liquet, affectus καρδιωγμὸς dictus, ex immodico cordis incendio, in quo crebro, & velociter ipſum cor moueri neceſſe eſt, attamen nequaquam motus hic palpitatio rectè nuncupabitur, licet ei ſimilis exiſtat; etenim à facultate ipſa motio huiuſcemodi fiet, licet fuerit immodica, ac irritata facultas ipſa, & non omnino à cauſa præternaturali; craſſo videlicet, ac nebuloſo ſpiritu, vt palpitatio. Verùm fortè dicent ſaltem ex Pauli ſententia, illud verum eſſe, quod ſcilicet ex calida cordis intemperie palpitatio excitari poſsit: nam ca. trigeſimoquarto, libri tertij dicebat, itidem valentes cordis palpitationes ſæpe ex ſanguinis in eo concepti copia, aut feruore contrahuntur. Atqui dicimus nos de forti cordis palpitatione Paulum verba facere, per quam non aliud intelligere voluiſſe putandum eſt, quàm crebrum & velocem cordis motum; ſimilem palpitationi exiſtentem, quemadmodum per καρδιωγμὸν Galen. intellexit, & non de vera palpitatione; quæ eſt partium præter naturam quædam dilatio: nam hæc cùm non niſi à flatuoſo ſpiritu oriri poſſit, vt Galenus inquit, à cordis feruore haudquaquam gigni poteſt, vt luce clarius patet ex his, quæ diximus.

Quid ſit cordis palpitatio.

Quo differat cordis palpitatio à pulſu.

cap. 8

Quo affectum præter naturam ſit Palpitatio.

Signa.

Quem cordi morbum ſectetur.

cap. 5

Cauſa.

Lib. de pal. cap. 5.

2. de cau. ſymp. cap. 2

Vide Auic. lib 3. fen. 11 tract. 1 cap. 8 Rhazē in 9. ad Almanſorem cap. proprio & alios Arabes.

Arabū & iuniorū Galenicorum error notatur.

2. de cauſis ſymp cap. 2 Lib. de palpit. cap. 5

Prognoſtic.

diximus. Quantùm verò ad eius prognoſticum attinet, non negligenda circa initia eius curatio erit: nam ſi augeatur, aut diutius perdurauerit, ad ſyncopem permutabitur, & demum ad mortem, eamque repentinam, ob conſequentem virtutis videlicet vitalis imbecillitatem; veluti ille cuius meminit Galenus aphor. 41. ſecundi libri, cui dum exolueretur, cor fortiter palpitabat, de repente mortuus eſt, non aliter quàm illi, qui acutiſsimis cordis affectibus, quos ſyncopas vocant, arrepti ſubitò intereunt. Quinto autem libro de locis affectis, cap. 2. aſſeruit Galenus cordis palpitationem, licet tum adoleſcẽtibus, tum adultis euenire ea poſsit, magna tamen ex parte iis accidit, qui ætatem agunt quinquaginta quidem annis inferiorem, ſed quæ quadraginta annos excedat. Cæterùm quamuis nonnulli ab hoc ſymptomate planè liberati ſint per venæ ſectionẽ, victúmque extenuantem, ac medicamenta ſimilia, vt ipſe inquit, nihilominus omnes ante ſenectutem morte præuenti ſunt. Verùm alij quidem per acutas febres, alij verò cùm ſani degerent, affatim ſyncope intercepti interierunt, quamuis vnus, vel duo citra ſyncopem alia quadã mortis ſpecie perierint.

Curatio.

Cæterùm pro palpitationis curatione, aër eligatur ad caliditatem, & ſiccitatem declinans, ſitque grauis odoris expers; quinimò vt ſuauiter oleat, arte paretur: ſunt nanque odorata omnia cordi familiaria, ſomnus ſit moderatus: vitentque vigilias, immodicas præſertim: motu etiam, & exercitio temperato vtantur: aluus ſeruetur lenis: & ſi id natura non fiat, arte ſuppleatur, clyſteribus ſcilicet, aut balanis. Immodicos etiam animi affectus vitare debẽt, præcipuè mœſtitiam & metum, atque etiam lætitiam immodicam. Et quia vniuerſa victus ratio (Galeno teſte 5. de locis affectis) attenuatoria eſſe debet. Propterea tales eligantur cibi immodicæ humiditatis, ac flatus expertes, ſintque boni nutrimẽti, ac facilis concoctionis: quapropter carnes pullorum gallinaceorum gallinarum, ſtarnarum, phaſianorum, perdicum, merularum, turdorum, ac aliarum paruarum auium montanarum eligantur: necnon interdum hædorum, vitulorum, leporum, ac capreolorum: eis autem vtantur aſsis, interim elixis, hyſſopo, fœniculo, aut ſerpyllo, ſatureia, vel melliſſophyllo, ſampſucho, ſeu pulegio, interim etiam boragine, ſeu pimpinella: nec minùs in prædictarum carnium iure piper, cinnamomum, macer, aut cariophylli in puluerem priùs redacti iniiciantur. Potus ſit vinum dulce, ſubſtantia tenui, colore flauum, ſeu fuluum, vetus potiùs quàm nouellum, vel mediæ ætatis, dilutũ aqua, in qua borago, melliſſophyllõ, vel pimpinella fuerit decocta. Et quoniam omnes palpitatione affectos ſanguinis detractio iuuat, vt teſtis eſt Galenus eodem libro quinto de locis affectis, propterea ſtatim circa initia (ſi virtus, aut ætas, ſeu aliud quippiam non prohibeat) vena ſecãda erit, interna dextri cubiti, ſi totius corporis plenitudo adſit, aut ſiniſtri, ea non exiſtente. Eſt nãque morbus hic magnus, ſaltem ratione partis affectæ, quapropter & ſi intemperatum ad frigidum in hoc affectu ſit cor, quia tamen princeps viſcus eſt, aut ſaltem reuulſionis gratia venæ ſectio confert, prohibens ne ad ipſum excrementa confluant, tum quod imbecillum ſit, tum etiam ne propter hũc præter naturam palpitationis motum excrementa quoque trahat. Qua ratione Galenus nõ curare eos venæ ſectionem dixit, ſed iuuare, eos verò liberatos eſſe, qui poſt ſanguinis miſsionem tenuante victu medicamentiſque ſimilibus vſi ſunt: hæc (inquam ſunt) quæ palpitationem curãt, victus ſcilicet extenuans, ac extenuantia medicamenta, quamuis ipſa venæ ſectio iuuet. Nec mirum id eſt, nam ea reuellit: victus autem, & medicamenta cùm extenuent, diſsipent, atque diſcutiant, palpitationis cauſam, quę ſpiritus flatuoſus, & craſſus eſt, omnino adimunt, intẽperantiámque ipſius cordis frigidam corrigunt, ſimulátque ipſum corroborant. Qua de re neque multa ſanguinis copia per venæ ſectionẽ vacuanda eſt; ſed potiùs (ſi opus fuerit) iteranda ea erit: nam quantò maiorem in numerum particulares auxeris detractiones, tantò reuulſionem efficaciorẽ effeceris, vt à Galeno decretum eſt, libro de cur. rat. cap. 12. per venæ ſectionem, & nos in præcedentibus annotauimus. A venæ ſectione, quæ extenuant medicamenta, ac calfaciunt, tribuenda ſunt: in quem vſum conducunt, diambra, diamoſchus, cùm dulcis, tum amarus, confectio de cinnamomo, de xylualoë, diacalamenthum, dianiſum, aromaticum roſaceum, theriaca, aut mithridatum, qualibet vice drac. j. eahibens cum vnc. ij. prædicti vini, aut vnc. iij. aquæ melliſſophylli, boraginis, aut florum citrangulorum. Poterunt inſuper prædicta in morſulis formari, excipiens diãbræ, vel diamoſchu drac. j. ſimiliter confectionis de xyloaloë, aut de cinnamomo: adiicias autem ſeminum melonum vnc. s. & cum ſaccharo diluto in aqua roſacea, aut melliſſophylli, morſuli formentur: ſit autem quilibet ponderis vnc. quorum vnum pro qualibet vice dato, ex ſyrupo item de pomis, corticibus citri, ac roſaceo ſimul mixtis, aliquo ea prædictis antidotis addito, liquidum medicamentum fieri poterit, ex quo paulatim ſæpius aſſumat æger. Ex Plinio Secũdo libro 2. de re medica habetur cap. 24. quod ſi coſtũ ad cordis pulſum, panacẽ, & fœnumgræcum æquis põderibus in puluerem rediges, & cum melle attico repones commiatum, & (cùm opus fuerit) cochlear plenum ieiunus cum aqua calida bibas, per triduũ confert: ariſtolochiam item rotundam in puluerem rediges, vt idem inquit, & ex eo denarios tres ex vino per triduum bibes: Item rhaponticum ex vino veteri tritum, ieiuno potui dabis. Exterius inſuper epithemata imponãtur, quæ in hunc modum fiant, Recipe aquæ melliſſophylli, florum citrangulorum ana lib. s. aquæ roſaceæ, & boraginis, cuiuſlibet vnc. iij maceris, caryophyllorum, cinnamomi ana drac. j. ligni aloës, corticum citri, ſemini ozimi ana drac. ij. ambræ, moſchu, ana gra. 5. croci grana iiij. vini odoriferi vnc. iij. commixtis omnibus fiant cordi epithemata. Ex oleo quoque coſtino, ac nardino, amygdalino, & roſaceo, puluere ligni aloës, cinnamomi ac maceris, exiguóque croco, & galla moſchata, ceræ quod ſatis ſit, ac pauco vino albo odorifero, fiat vnguentum, quo vtare. Sacculorum etiã vſus non minùs conducit, qui ſic parentur, Recipe florum boraginis, roriſmarini, citrangulorum, ſampſuchi, melliſſophylli, & ſerpylli ana drach. ij. ligni aloës, corticum citri, maceris ana drach. j. cinnamomi, caryophyllorum, ac ſeminis ozimi, ana ſcrup. ij. roſarum rubearum drac. iiij. croci ſcrup. s. oſsis de corde cerui num. j. contuſis omnibus fiat ſacculus ex ſerico, cordíque imponatur. At ſi cum frigida cordis intemperie, frigidorum quoque adſit humorum redundantia, priuſquam prædicta medicamenta adhibeantur, à venæ ſectione, ea quæ iam dictos

Victus ratio. — *citato ca. 2* — *Loco citato.* — *Venæ ſectio.* — *Medicamentorũ ratio.* — *Topica.* — *Si pituitoſus redundãs humor prępa-*

ratio, ac purgatio.

ſuccoa concoquendi, præparandique vim habent, tribuenda ſunt: & dein quæ purgant, quiuis fuerit redundans ſuccus, ſiue pituitoſus, ſiue melancholicus: pituitoſo autem exiſtente mel roſaceum, oxymel ſimplex, compoſitum, aut ſcillinū cum ſyrupo è corticibus citri, aut de hyſſopo, & aquæ, in qua betonicę, ſampſuchi, pulegij, origani, aut melliſſophylli folia fuerint decocta, tribue: quibus ſæpiùs aſſumptis, ac parato proinde, & concocto redundante pituitoſo ſucco, purgetur, vt infra. Recipe agarici trochiſcati drac. j. vel ſcrup. iiij. cortycum myrobalanorum chebularum drac. ij. florum boraginis, & lupulorum, ſingulorum drac. iij. fiat decoctū in aqua fontana; ſecundum artem, in quo drac. vj. diacatholicon, aut iij. confectionis de dactylis cum vnc. ij. vel iiij. ſyrupi ex pluribus infuſ. roſ. rub. aut vnc. ij. ſyrupi ex tribus infuſ. roſ. perſ. potui dato: vel catapotia formato ex drac. j. pulueris hieræ ſimplicis, & altera drac. ſeu ſcrup. iiij. trochiſcati agarici, cum oxymelite & præbeantur. Poſt quæ per aliquod tempus duas ſcilicet, vel tres oras vnc. iij. vel iiij. ſyrupi ex pluribus infuſionibus roſ. rub. aut D. Auguſtini tribue. A purgatione verò (prout vſus requiret) ſupradictis medicamentis vtare. Si verò melancholicus redundarit ſuccus, vt ſæpiùs contingit, ſimiliter præparandus, ac concoquendus primò erit, ex ſyrupo de pomis, è corticibus citri, de ſucco boraginis, ſeu fumariæ, lupulorum, aut de epithymo cum melliſſophylli, boraginis, aut lupulorū aqua: quo deinde cocto, ac præparato, purgans medicamentum exhibēdum erit, vt Recipe ſenæ, epithymi ana drac. ij. corticum myrobalanorum indarum drach. iij. florum boraginis, fumarię, lupulorum, ſingulorū drac. j. fiat decoctū in aqua fontana, in quo diſſolue diaſenæ drach. iiij. aut diacatholicon drach. vij. & aëris mellis vnc. ij. & s. aut ſyrupi D. Auguſtini vnc. iij. ſeu ſyrupi ex pluribus infuſ. roſ. rub. tantundem At ſi magis expediat catapotia exhibere ea ex drach. j. pilularum de lapide lazuli, aut de lapide armenio, & ſcrupul. ij. agarici trochiſchati, aut drac. j. pulueris hieræ ſimplicis formato. Poſt quotum aſſumptionem modo, quo ſupra diximus vnc. ij. ſacchari boraginati, aut tantundem mannæ electæ cum aqua boraginis, aut lupulorum prębeto: & deinde (prout vrgeat vſus) prædictis alterantibus medicamentis vtare. Id tamen prætereundum non erit, quod dū purgante medicamento redundantem ſuccum vacuas, perpetuò ea, quæ cor ipſum roborant, permiſcenda erunt. Quomodo autem dignoſcas pituitoſum, aut melancholicum redundātem ſuccum, cùm ſæpiùs in præcedentibus dictum ſit, fruſtra putauimus hoc loco iterū repetere: nam præter ſymptomata diuerſa, diuerſa quoque victus ratio præceſsit, temperamentum, habitus, ætas, tempus anni, regio, aëris conſtitutio, ac reliqua.

Si melancholicus redundarit humor, præparatio, & purgatio.

Excuſatio.

Περὶ συγκοπῆς. *De ſyncope.*

CAP. LV.

Acutiſsimis cordis affectus, quē Græci συγκοπὴν vocant, vt patet commēto aphoriſ. 41. ſecundi libri. Latini verò (cùm proprio careant nomine) ſyncopem etiam appellant: quamuis magnā ex parte cum ea affectione, quę λειποθυμία dicitur, Latinè animi defectus, communicet, tamen non omnino idem ſignificare videtur, ſed ab ea diſcrepat, quinimo & res diuerſa eſt: Nam λειποθυμία nomen compoſitum à verbo Græco λείπω, quod Latinè ſonat, linquo, ſeu deficio, & θυμός, Latinè animus, deliquium, ſeu defectionem animi ſignificat: qua ratione quidam putarunt aliud eſſe λειποθυμίαν, à λειποψυχία, cum λειποθυμία, animi defectum, λειποψυχία autem nō animi, ſed animæ defectionem ſignificet: compoſitum etenim nomē eſt à verbo λείπω, & ψυχὴ, quæ non animus, ſed anima Latinè dicitur. Verùm quamuis nominum ſignificata inſpicienti diſſentire videantur, reperitur tamen apud Hippocratem, interdum vno, quandoque altero vſum fuiſſe, volens in re idem intelligere, vt patet aphoriſ. 23. primi, & octauo, ſeptimi libri. Nec minus & in Galeni doctrina confundi, pro confeſſu habetur, tum præcitatis locis, tum etiam primo de Arte curatiua ad Glauc. cap. 14. & 12. methodi medendi nam in primo præcitato loco, verbo λειποθυμία vtitur, libro autem duodecimo methodi meden. λειποψυχία idem per vtranque intelligens quapropter audacter dicimus re ipſa prædicta nomina haudquaquam diſſentire, ſed confundi inuicem ex Hippoc. & Galeni ſententia: nam eadē eſt pars quę afficitur in vtriſque, idem ſymptoma, ac ad eadem diſpoſitiones, ſeu cauſas conſequuntur: quamuis etiam ſint, qui velint neque ipſam λειποθυμίαν ab eo affectu, quem Græci ἔκλυσιν nuncupant, Latini exolutionem, diſſentire, auctoritate quadam freti ipſius Galeni præcitato libro primo de arte curat. ad Glaucon cap. 14. & ſi eo loco aliorum medicorum auctoritate loquatur. Nam quod inter ſe diſcrepent, ab Hippocrate decretum eſt eodem aphoriſ. 8. 7. libri cùm dixit, Ὑποθύμαλος οἷσι ῥάστως ἔκλυσις ἔμετος καὶ λειποψυχίη γίνεται. Similiter à Paulo cap. 34. libro 3. qui inter ſyncopes indicia cùm exolutionem, tum animi defectum connumerauit. Verùm quicquid ſit de eclyſi, hoc eſt, exolutione, ſatis ſit nunc demonſtraſſe λειποθυμίαν, à λειποψυχία re ipſa non differre, ita vt quicquid de vno dicitur, de reliquo quoque dictum putetur. Nam nihil aliud per ea ſignificare volumus, quàm animi defectum, per animum intelligentes, animā ipſam animoſam, quæ ex Galeni decreto ſedem in corde habet: cùm itaque deficit animoſitas, tenor, ac promptitudo hæc animæ, ex quacunque cauſa ortum habeat, λειποθυμία, aut λειποψυχία appellatur. At quod à Græcis συγκοπὴ nominatur à verbo συγκόπτω, Latinè ferio, verbero, ſeu concido deriuatum eſt, ita vt etiam animi conciſionem Latinè ſignificare poſsit; licet affectus quodammodo ſimilis ſit animi deliquio, ab eo tamen diſcrepat. Nam (vt Galenus inquit) defectus animi præcedere conſueuit ſyncopem ipſam, vt patet eodem primo de arte curat. ad Glauc. cap. 14. & idemmet prædicto libro duodecimo meth. meden. cap. 5. inter lipoſpychiā, & ſyncopen differentiam tradit, cùm maiorem cauſam ſyncope requirat, quàm lipopſychia, & ſi eadē poſsit vtriuſque eſſe, tamen prout maior, aut minor exiſtit, vnam, vel alteram affectionem efficit. Hoc idem cōfirmauit Aëtius lib. 5. cap. 96. quamuis cap. 101. eiuſdem libri, ſub nomine λειποθυμίας communiter ſumptæ; quod comprehendi poſsit & ſyncope, teſtetur, propriè tamen, quòd inter ſe differant, oſtendit: nam animi deliquium (vt ipſe inquit) derepentè incidit, ſenſu, & motu hominem priuans, & omnino non ſudant: ſyncope verò & vigilantes, & dormientes inuadit, & omnino cum ſudoribus qui

12. method. med. cap. 5. λειποθυμία. λειποψυχία.

ἔκλυσις.

Syncope quid ſignificet.

Quibus ſyncope à lipothimia, ſeu lipopſychia differat.

qui συγκοπτικοὶ appellari ſolent. Ex his itaque conſtat, qua ratione ſyncope ab animi defectu diſſentit; nanque non idem ſignificat, nec idem eſt defectus animi, & conciſio; maiorem etenim læſionem, ac virium calamitatem portendit conciſio, quam defectua, licet ex eadem cauſa fieri poſsint, & non alia ratione curentur: quapropter de ſyncope verba facientes, patebit quoque & defectus animi curatio.

cap.5

Syncope quid ſit.

Eſt denique ſyncope, Galeno teſte duodecimo methodi medendi princeps virium lapſus: quem ſecutus Paulus cap. 34. lib. 3. eam dixit eſſe confertũ, ſeu ſimul totum virium collapſum. Dixit autem nõ ab re cõfertum, & Galenus præcipitem: nam ſi ſenſim paulatimque fieret virium collapſus, nõ vtique ſyncope diceretur: verùm cùm eſſentia virium, quibus regitur corpus, tum in ſpiritu, in ſolidorum corporum temperamento conſiſtat; & propterea hæc integra ſeruari debent, vt qualitate, tum quãtitate, quoad fieri licet, naturaliter ſe habeãt, vt liquet eodem duodecimo methodi medendi cõſonum erit, vt cùm vires labuntur, aut ſpiritus, vel ſolida corpora non naturaliter ſe habeant, qualitate, vel quantitate ipſorum immutata, potiſsimùm ipſa corpora ſolida, in quibus vtique vel maximè conſiſtere virium ſubſtantia videtur: nam ad robur virtutis conſeruãdum, & ad ſyncopalem acceſsionem, quominus de repentè incidat cauendam, ſingulare præſidium eſt temperamenti cuſtodia: ante omnia quidem trium principiorum, mox verò reliquarum partium, quæcunque in conſortium affectus principia ſecum ex facili trahunt, cuiuſmodi eſt ventriculi os, propter exquiſitum eius ſenſum. Si itaque in ſyncope vires collabũtur; ſpiritus, aut ſolida corpora offendi opus erit, cùm in his vires conſiſtant, vt diximus. Verùm cùm vires, quæ animal gubernant, tres diuerſi inter ſe generis ſint, vt legitur apud Galenum quinto de locis affectis, cap. 1. nono method. meden. cap. 10. & ſexto de Hippoc. & Plato. decretis, & ſexcentis alijs in locis, cùm ſyncopẽ diximus præcipitem eſſe virium lapſum, quarum virium intelligendum ſit, non ab re quæret quiſpiã, nunquid videlicet naturalium, aut animalium, aut vitalium? Et quoniam ſenſu, & motu priuatur homo cum ſyncope afficitur, non abſque ratione animales vires offenſas eſſe diceret quiſpiam: verùm quamuis animales functiones ſint ſenſus, & motus, offendantúrque ipſæ in ſyncope; non propterea facultatem animalem duntaxat, ac primo oblæſam in ea eſſe fatẽdum erit, quinimo omnes eſſe aſſerimus, ſed primò vitalem: & ſi non perpetuò in ſyncopes generatione facultas ipſa, aut cor ipſum primò læduntur; dicimus tamen ſyncopen haudquaquam gigni poſſe, niſi facultas ipſa vitalis, ſeu cor ipſum afficiatur, quo offenſo, & reliquas vires, ſeu principes partes in quibus conſiſtunt, neceſſariò offendi oportet. Simul etenim cum ipſo omnes vitiantur partes, nedũ principes ipſę, vt inquit Galenus quinto de locis affectis, cap. 1. cùm & ipſæ peculiari cordis temperie actiones ſuas perficiant, hac denique pereunte actiones quoque ipſarum perire neceſſe eſt, ſimulátque cerebri, & iecoris. Horum verò temperie deperdita, non oportet cordis ſimul actionẽ perire: ſeruatur etenim caloris ſymmetria in ſingulis partibus ab ipſo corde, tanquam innati caloris fonte, ac principio, medijs arterijs, quamuis per venas etiam, & alia vniuerſa confluat à corde calor, longè tamen minor quàm per arterias, vt Galenus aſſerit libro de vſu pulſu. cúmque illi à nullo calor confluat, ſed alijs ab illo, conſentaneum erit, vt cùm à naturali ſtatu receſſerit, ac non amplius in peculiari, ac propria temperie perſiſtat, quod reliquæ omnes detrimentum patiantur, ac actiones earum pereant, priuatæ ſiquidem eo qui priùs confluebat calore, quo ſeruatæ in proprio temperamento actiones perficiebant. Propterea igitur ſyncope præceps eſt omnium virium lapſus: nam in ea cor ipſum afficitur, ad cuius oblæſionem, nedum cerebri, & iecoris, tanquam principum partium functiones, atque vires offenduntur, ſed reliquarum omniũ. Nec propterea negamus interdum ſyncopen oriri poſſe corde ipſo non primariò affecto, ſed reliquis quibuſdam partibus conſentiente; quinimo (veluti cæteræ corporis partes) cor ipſum primario affectu laborare poteſt, interim vero cæteris partibus conſentiens, quemadmodum in ſtomachica ſyncope, de qua Galenus mentionem fecit, tum quinto de locis affectis, cap. 6. tum 12. methodi medendi cap. 2. & 3. liquido videre licet: Aſſerimus tamen, quod ni cor afficiatur, quomodocúque affectum ſit, progigni ſyncope haudquaquam poſsit: quamuis cerebrum, iecur ventriculus, aut quæuis alia corporis pars etiam vehementer, vel diutius affecta ſit: cum ex nullo prædictarum partium affectu poſsint de repẽtè, affatim, ſeu ſimul totæ vires collabi; quemadmodum neque animal omnino perire poteſt, niſi cor afficiatur, cùm ſemper mors ad immodicas ſequatur cordis intemperantias, Galeno teſte eodẽ quinto de locis affectis, cap. primo. Ex quo virium præcipiti collapſu patebit liquidò cor ipſum in ſyncope affectum eſſe, neque ipſum ſtrenuè munus ſuũ obire poteſt, cùm oblæſum ſit: quapropter, & pulſuum paruitas, ac imbecillitas, frigidáque extrema conſequuntur. Affectus ipſe ſymptoma eſt in genere noxæ functionum omnium, primò tamen vitalium: læduntur autem vires non modò diminutè, vt in λειποθυμίᾳ, ſed magis, & quaſi ablatè interdũ, ſaltem quoad ſenſum. Eius vero ſigna ſunt (vt inquit Paulus) reſolutio, ac animi defectus, pulſuum paruitas extrema frigida, & in ſudorem prorũpentia: apparet autem ſudor, præſertim circa caput, vultum, ac ceruicem, ex Hippocratis ac Galeni auctoritate, libro primo Prognoſticorum, qui ſudores ſyncoptici appellari ſolent; quæ omnia innati calidi ſuffocationem, aut extinctionem portendunt: vtroque enim modo pro ratione diuerſarum cauſarum in ſyncope innatũ calidum offendi ſolet. Propter quid autem in ſyncope ſudores, & hi quidem frigidi appareant, in lipothymia autem non, adhuc non liquet. Dicimus autem nos propterea id euenire: quia cùm in ſyncope vires magnopere oblæſæ ſint, confugiátque calor innatus ad cor, tanquam ad propriam arcem, derelinquénſque partes externas: id quod in eis, præſertim in partibus ſolidis, continetur, humidum retineri neutiquam valet, quinimò tanquam deſtitutum ab innato calido, facultatéque retentrice haudquaquam eum continere potente, ad externas cutis partes cõfluit, ac ſudor propterea gignitur, non ſiquidẽ ex excrementitia duntaxat humiditate, ſed propria etiam ſolidarum partium. Frigidi verò ſunt tales ſudores, quoniam ea, quæ ſolida corpora regit natura, quæ ſecundũ Hippocratem eſt calor naturalis, vel omnino extinguitur, vel proxima eſt extinctioni; qua de re infrigidatis partibus ſolidis propter iam dictã cauſam, quo-

5. de Plato. & Hippo. decret. c. 4. & ſeq.

Lib. 6. c. 1 & ſequen.

Quarum virium lapſus ſit ſyncope.

cap. 1. & 3

Quæ pars in ſyncope afficiatur.

Quis affectus præter naturã ſit.

Lib. 3. c. 34

Tex. & comment. 26

Propter quid in ſyncope ſudores frigidi eueniunt, & in lipothymia neque.

ſi quid ex eis profluit, quod frigidum ſit oportet. Et propterea qui profluunt ſudores in ſyncope neceſſario frigidi ſunt; quoniam (vt dictum eſt) in ſyncope calidum aut extinguitur, aut extinctioni proximum eſt: & non ab re ſyncoptici nuncupantur; quia cum ſyncope proueniunt, non autem cum lipothymia: quoniam in ea non adeo vires labuntur, nec ad hoc deuenit calidum innatum (licet afficiatur) vt fere extinguatur, aut extinctioni proximum ſit, neque ſolidæ partes in lipothymia, velut in ſyncope à natura quæ eas regit, ita deſtituuntur; cùm minor ſit cordis affectio in lipothymia, quàm in ſyncope: & propterea neque ſudores, neque frigidi in lipothymia apparẽt, imò qui ita affecti ſunt, omnino nõ ſudant, vt inquit Aetius. Cæterùm quoniam cor in ſyncope interdum proprio affectu, interum verò per conſenſum laborare ſolet, dignoſces quando ipſum cæteris partibus conſentit ex propriis indiciis earum partium primò affectarum, ac ſymptomatis quibuſdam, quæ quidem ſyncopen antecedunt quemadmodum ſi affecto ore ventriculi ſyncope conſequatur, quæ ſtomachica dicitur, vomitus, nauſea, aut dolor eiuſdem partis, ſeu morſus quidam præceſſit: ſic quoque affectis primò reliquis partibus, corde verò conſentiente, dicendum erit. Verùm ſi nullum præceſſerit ſignum alicuius partis affectæ, & ſyncope oriatur, nullúſque alius affectus ipſam anteceſſerit, præterquam ſi immodica fuerit aliqua animi excandeſcentia, ſeu affectio, cor primariò affectum eſſe indicabis. Vtcunque autem fiat ſyncope, aut ſortem duntaxat conſequitur cordis intemperiem, vel cum vitioſo, ſeu venenoſo humore, nonnunquam verò eryſipelas, aut inflammationem, aut alium quempiam præter naturam tumorem ipſius ſectatur. Verùm ſi ob inflammationem, vel eryſipelas excitetur ſyncope, antequàm augeantur huiuſmodi affectus, animal corrumpitur: non ſic autem ſi ob ſimplicem cordis intemperiem ſyncope excitetur, ſiue æqualis, ſiue inæqualis ea fuerit, vt patet libro quinto de locis affectis, cap. ſecundo. Ex hoc itaque diſtinguere poteris, cum ſyncope genita ſit per proprias ſimilarium partium intemperies: nam ea ſubitam mortem non inducit, quemadmodum ea, quæ ad inſtrumentales partes pertinet, quæ ſubitò enecare poteſt, priùs tamen præcedentibus quandoque ſignis quibuſdam: quorum vnum ſcriptum eſt ab Hippocrate præcitato aphoriſmo 41. 2. libri, cùm dixit, Qui ſæpe, & multū exoluuntur ſine cauſa manifeſta: ij repentè moriūtur. Syncopes verò cauſæ quamuis nonnullæ eſſe poſſint, cunctæ tamen, aut cordis ſpiritus, vel ſolidum eius corpus offendunt: vtraque verò ſubſtantia bifariam lædi poteſt, quantitate ſcilicet, vel qualitate mutata (nam nedum eorum ſubſtantia certa eſſe quantitate deſiderat: verum etiā & qualitate.) Quæcūque itaque cauſa ſyncopen excitat, aut prædictorum corporum ſolidorum, aut ſpirituum eſſentiam corrumpit, vel ſaltem eorum temperiem mutat; quemadmodum apud Galenū legitur duodecimo methodi medendi, cap. 5. namque in his duabus ſubſtantiis virium eſſentia conſiſtit; quæ inſuper ſic cuſtodiendæ ſunt, vt tum qualitate, tum quātitate (quoad fieri licet) naturaliter ſe habeant. Alterantur autem ſpiritus, tum ex vitioſis redundantibus ſuccis, tum ex ambientis malitia, qui aliàs alia de cauſa in hanc eſt mutatus, vtpote ex metallis, caminis, aut barathris; aut ex leguminum putredine, olerum, vel animalium, aut ſi halitum ex ſtagnis, vel paludibus, vel fluminibus recipiat; item ex venenatis facultatibus, aut animalium quæ virus eiiciant, venenis. Nec mirum ſi ſpiritus ex ambientis malitia, ac vitioſis ſuccis alterentur: namque ex tenuiori, ac puriori ſanguine, ſimulque ex aere, qui optimæ temperiei ſit, atque ab omni inquinamento puriſſimus, per inſpirationem attracto nutriuntur. At ipſius ſpiritus corruptio, tum ex ingenti dolore, ac crebris motibus, cuius generis & vigiliæ ſunt, tū ex immodica eius tenuitate, & cōtinente eum corporis raritudine prouenire poteſt, tum verò ante hæc omnia ex ipſo reſpiratu prohibito, & nutrimēti defectu. Item ex animi affectibus, veluti eſt timor ſubitus, & vehemens, & quæ contraria huic timori eſt, voluptas maxima, hoc eſt, gaudij exceſſus: triſtitia etiam, anxietas, ira, & cura eo genere ſunt noxiæ, quo frequentes vigiliæ, ſpiritúſque corrumpendo vires reſoluunt. Ex his itaque cauſis aliàs ſpiritus alterantur, vt diximus; aliàs corrumpuntur: aliquando ex parte degerūntur; non rarò autem hæc vtraque perpetiuntur. Virium verò lapſus, qui ad ſolidorum corporum digeſtam ſubſtantiam ſuccedit, cauſam habere poterit, longiſſimos præcedentes morbos, extenuato ægro ex atrophia, id eſt, nutrimēti defectu; præterea ex febribus acutis, quæ corpus liquant, excitari contingit. Eorum verò corporum temperies mutata prouenire poteſt, vel ex immodico calore, vel frigore, vel humiditate, vel ſiccitate, aut horum aliquibus copulatis: ſuccedūt autem & ſyncopæ immodicæ ventris inanitione, vel principiorum intemperiei, aut in his qui aliena loquuntur, etiam propter motum; & (vt ſummatim iterum dicam) quæcunque ſpiritus, aut corpora ſolida mutant, aut corrumpere poſſunt, ſyncopen generare valēt. Quarum cauſarum cognitio magna ex parte ex aſtantium ſermone patebit, quaſdam verò ex te ipſo cognoſcere poteris. Nos verò earū, quæ non ita facile patere poſſunt, ſigna conſcribemus, vtpote ſi ex magna crudorum humorum copia, ex cruditatibus, vel alia quapiam occaſione cōgeſta ſyncope excitetur, vna cum oris ventris (quod ſtomachum vocant) offenſione: his namque, & præcordia inflata, & totū corpus ampliori mole, quàm pro naturæ modo, cernuntur: tum color aliis ad albidius, quàm pro naturali habitu, & aqua intercute laborantium magis ſimile eſt mutatus: nonnullis etiā ad nigrius, aut liuidius, quos medici plumbei palloris appellant. Omnibus verò pulſus minores ſunt, quàm pro caloris ratione, ſi febricitauerint; præterea obſcuri, omninóque inæquales, ſæpe. ea inæqualitate, quam liſtematicem Græci vocant: ſemper verò ea, quæ in vno eſt ictu, vt legitur apud Galenū duodecimo metho. medendi, cap. 3. & Aetium cap. nonageſimoſexto, libro quinto, ac Paulum, cap. trigeſimoſexto, libro ſecundo. Eos verò, quibus ex flaua bile, quæ os ventriculi infeſtet ſyncope incidit, cùm ex reliquis, tum etiam ex aſsidua oris ventriculi mordicatione, anxietate, vellicatione, ac dolore cognoſces. At ſi quis adeò prætenues ſuccos, ac ſpiritus habeat, vt ocyſsimè exhalent; adeóque imbecillam habeat per vniuerſam corporis molem retentricem facultatem: expultricem autem immoderatiùs concitatam: vt propterea in ſyncopen incidat, in eiuſmodi affectibus, mortifera alia ſpecies in facie celeriter apparet: naſus videlicet acutus, oculi caui, adſtricta tēpora, & reliqua quæ deinceps

ab Hippo

lib. 8. c. 10. *Quibus dignoſcatur indicijs, ſi, per offenſā, aut per conſenſum in ſyncope cor afficiatur.*

Ad quos cordis affectus conſequatur ſyncope.

Syncopes cauſa.

Quæ ſint vniuerſim ſyncopes cauſæ.

Ex quibus cauſis ſpiritus alterantur.

Ex quibus cauſis ſpiritus corrumpantur.

Ex quibus cauſis degeratur ſolidorum corporum ſubſtantia. *Ex quibus alteretur.*

[illegible] cauſa fuerit cruditas humorum [illegible] præſigna.

Signa ſyncopes ortæ ex flaua bile os ventriculo infeſtante. *Et ex ſuccorum tenuitate, & corporum raritate ſuæ ſigna.*

Tex. 6. et 7. 1. prognoſt. tex et comment 8. Prognoſtica.

ab Hippocrate, primo Prognoſticorum ſunt cooſcripta: quamuis aluus non multum excreuerit, neque vigilauerint, aut triſtes fuerint, aut fame affecti ægri ipſi; ex his nanque minus malum eſt, quàm ſi abſque his emaciati fuerint, eodem Hippocrate auctore: & Galenus cùm primo prognoſticorum, tum 12. meth. meden. cap. 6. quē ſectati ſunt Aëtius cap. 98. libro quinto, & Paulus cap. 37. libro ſecundo. Verùm ſi ſyncope valida fuerit, medicinæ locus nō eſt, vt idem inquit Paulus cap. 34. libro tertio. At ſi vires adhuc tantillum conſtant, aliquando ad ſanitatem recurſus eſt, vt ipſe refert. Cæterùm vbi cor proprio affectu laborauerit in ſyncope, valido exiſtente animæ robore, ex quibuſuis animi affectibus ipſa excitetur, nunquam æger ſuccumbet, Galeno teſte quinto de locis affectis cap. 1. Si vero propter eius intemperiem ſyncope eueniat, pernicioſior erit, quàm ex cerebri intemperie; quemadmodum hæc periculoſior eſt, quàm ſi iecur primo affectum fuerit, vt teſtatur Paulus cap 38. lib. 2. & Aëtius cap. 99. lib. 5. quamuis non ita ſubitò ſyncopæ necare poſsint, quæ ex cordis intemperie oriuntur, quàm illæ, quæ inſtrumentales eius morbos ſectantur, vt patet eodem libro quinto de locis affectis, cap. 2. Peſtifera autem eſt ſyncope illa, quæ extenuato ſpiritu ac ſanguine originem trahit, potiſsimùm vbi imbecillitas adſit retentricis facultatis totius corporis, ac expultrix immoderatius concitata fuerit. Prorſus autem exitioſa ſyncope erit, ſi corpore crudis ſuccis referto generetur, aut ex redundante flaua bile os ventriculi infeſtante: ſiue ex extenuatis ſuccis, vbi iecur, vel ventriculum phlegmone obſederit, quemadmodum ſcriptum reliquit Galenus eodem 12. methodi medendi, cap. 6. Verùm ſi citra phlegmonem ſtomachicæ ſyncope fiant ventriculi ore affecto primo, ac conſentiente corde, curationem magna ex parte admittunt: nam minùs periculoſæ ſunt, quàm ſi excitatæ fuerint ex aliquo trium principiorum, quemadmodum colligi poteſt ex Galeni verbis, præcitato libro 12. methodi meden-

Curatio.

di, cap. 3. Quoniam verò quæ habentur indicationes ex ſymptomatibus, & morbis, non ſimpliciter, ſed ſecundum cauſam, à qua ſingulæ fiunt, conſiderare oportet, vt liquet primo de arte curat. ad Glauconem, cap. 14. propterea non vnus modus curationis, cuiuſuis ſyncopes erit, ſed ſingulæ earum propriam curam deſiderant pro diuerſitate cauſarum; ex quibus excitantur: in vno tamen omnes communicant; quod ſi deprehenſus ſyncope cubans eſt omnis ſolicitudo medentis ad ſymptoma vertitur; ſi nedum ea premitur, vtriuſque curam habebit, & vt ſymptoma non incidat: & vt morbus paulatim diſcutiatur, vt patet apud Galenum eodē libro duodecimo methodi medendi. cap. 6. Nec minùs & in

In quibus conueniant omnes ſyncopes pro earum curatione.

alio quoque conueniunt; quòd ſiue per eſſentiam fuerit orta ſyncope, ſiue per conſenſum affecto corde, ſemper ipſi proſpiciendum erit, cùm & principaliſsimum viſcus ſit, ſaltem quoad vitam: & propterea robur eius perpetuò ſeruandum erit, nec ſyncope aliqua gigni poteſt (vt priùs diximus) niſi & ipſum cor afficiatur. Si itaque ex ambientis malitia ſyncope fiat, proſpiciendum erit, vt is ad optimam temperiem mutetur, atque arte odoratus fiat. Si vero ex venenatis facultatibus, aut ex animalium quæ virus reiectant, venenis excitata fuerint ſyncope, eis vtendum erit, quæ ἀλεξιφάρμακα, Græci nuncupāt, vtriſque propriis: ex ingenti dolore, curanda cauſa doloris erit: ex crebris, & inordinatis motibus, quies iniungenda: ex reſpiratione prohibita, reſpiratio procuranda, ſublata cauſa quę ipſam prohibebat: ex animi affectibus, ſtatim ab eo affectu reuocandi: poſtmodum vero conueniens paſsioni cura eſt offerenda. Si vero ex aliqua trium principiorum intemperie fuerit excitata; per contrariam intemperiem; moderate tamen vindicatam, ſyncope curabitur. Sic ſi ob inflammationis magnitudinem, aut vehementis febris malignitatem, ſyncopæ generentur, propriis curationibus, inflammationis ſcilicet, aut febris, curandę ſunt, tempore quo ſyncope deprehenſi cubantes non ſint. Verùm quoniam ſæpius accidit, vt ex immodica quapiam euacuatione nec animi defectus, ſed ſyncope eueniat, & ſimiliter fere ſuccurrendum erit cuilibet repente ſyncope ingruēti, velut huic: propterea curationis eius, cùm iam euaſerit, mentionem primò faciemus, relicta eius curatione, ſi ea ægri non laborent: quoniam pro diuerſitate affectuum, ad quos ſequitur immodica euacuatio, curari eo tempore debet, quemadmodū & reliquæ omnes ex quibuſuis cauſis fuerint ortæ.

Ingruentis ſyncopes curatio.

Occurrendum eſt igitur, cùm repentè eius acceſsio ingruat, frigida faciem aſpergendo, & nares apprehendendo: conuenit etiam & os ventriculi perfricare, ac iubere, vt euomant, ſtomachum irritando, digiti, vel pennæ immiſsione. Conducit itē manus, vel pedes alligare: verū oportet nexus fieri plures, ac fortiores circa manus, quando per inferiores partes fiunt euacuationes, quemadmodum quādo per hæmorrhoidas ſanguis profluit, aut ventris profluuia adſunt, vel per vterum exeunt in mulieribus mēſes. Contrà autem ſit in fluxibus ſanguinis factis per nares, atque vomitibus, in quibus crura ſunt vehementiùs alliganda: in vniuerſum autem (vt Galenus inquit primo de arte curat. ad Glauconem) aut ad cōmunia membris patientibus in aduerſum trahere oportet, aut ad ea in quibus eſt euacuationis origo. Atque ideò quæ ex vteris fiunt immodicæ euacuationes, cucurbitulæ māmillis appoſitæ ſtatim ſedant; quæ vero ex naribus, hepati, ac ſpleni ſecundum narem patientē. At ſi ex vtriſque naribus multus ſanguis effluat, vtrique viſceri ſunt adiicieodæ: talibus etiam auxiliatur vinum aquoſum, vetus, frigida dilutum, & præſertim quando ad ventriculum fluunt humores, niſi aliquid vini exhibitionē pro-

Loco citato.

hibeat eorum, quę à Galeno primo de arte curatiua ad Glauconem, conſcribuntur. Ex variis quoque odoramentis eos reuocare conuenit: nam humida, & potus, necnon odorata, præſertim ad recuperandas vires citiſsimè optima ſunt, Hippocrate auctore, libro de aliment. & aphoriſmo vndecimo ſecundi

Lib. de alimen. in fin.

libri, ſimul cum Galeno. In vini autem exhibitione non frigidum, vel calidum exhibendū ſit, ægrotantis natura, conſuetudo, ætas, & ambientis aëris temperatura conſideranda ſunt: atque hæc reſpiciens diſtinguere oportet, num calidum, vel frigidum exhibēdum ſit: ipſis verò locis, ex quibus profluuium prouenit; imponere oportet ea, quæ corroborandi vim habeant. Verùm ſi ob ſudoris multitudinem animi defectus, vel ſyncope excitetur, eis quæ adſtringunt, ac cutem refrigerant, vtendum erit. Vinum prætereà frigida dilutum, velut dictum eſt, etiam his commodum exiſtit: nihil autem omnino calidum offerre conuenit, neque crura, nec manus ligare oportet, neque cogere ad vomitū, aut vllo modo mouere. Aërem quoque domus alterare

opus eſt,eis quę frigida,atque adſtringēti qualitate, participant;vt myrtorū foliis,roſis,ac pāpinis vitis, pauimentum conſternentes,frigidóſque ventorum flatus ventilabris etiam inducētes. Verùm nhil horum, vbi ad ventrem fluxiones fiant, confert: nam quo magis cutem denſaueris, tanto ipſe magis augentur: eis verò balneæ aptiſsimæ ſunt. confert etiā immodico ſudore ſudātibus partibus illinire myrtinum,roſaceum,aut cotoneorum oleum: quæ omnia à Galeno primo de art. curat. ad Glauconē, & ab Aëtio cap. 102. libri quinti, ſcripta reperies. *1. ad Glau. cap. 14* Quomodo autem vindicandi ſint ægri à quauis particulari ingruenti ſyncope, ſeu animi defectu, apud eoſdem auctores præcitatis locis ſtudioſi requirant, quāuis ab vtriſque de animi defectu verba fiant: idē tamen de ſyncope intelligendum erit, ſi ab eiſdem cauſis excitetur: neque enim alio diſcrepant, quàm maioris minoriſve ratione, vt diximus. *Curatio ſyncopes ex crudorum ſuccorum copia orta.* Nos vero eius ſyncopes curam aggrediemur, quæ ob magnam crudorum ſuccorum copiā vnà cum oris ventris offenſione excitatur, & primò eorum curam præcipiemus, qui nondū ea præmuntur, vtriuſque curam habentes, vt & ipſa non incidat, & vt morbus paulatim diſcutiatur, quamuis celeriùs hunc diſcuteremus, ſi nullus ſymptomatis ſubeſſet metus. Nāque, qui multitudine crudi ſucci grauatur, hūc (ſi modo iuſtā ſemel vacuationē ferre poſſet, nec metus aliquis ſyncopes impenderet) ſemel arbitror, vacuatū à morbo explicaremus, vt duodecimo meth. med. cap. 6. Galenus inquit. Quapropter licet vacuationem deſiderent, nulli tamen ſanguis mitti ſine maximo diſpendio ſolet: quo fit, vt nec ſanguinis miſſionem, nec purgationē ſubſtineant, vtpote quod ſine his ſyncope ſubitò adoritur. Degāt itaque tales in domo puræ lucis, nec madente: aer eligatur calidus media temperie: quapropter reclinandi in domo ſunt; *Victus ratio.* æſtate quidē, quæ frigeat, hyeme, quæ caleat; cū aduerſiſsimus eis ſit aër ambiēs, quoties vel nimiū calidus eſt, vel nimiū frigidus. Ex calido etenim crudi humores diffunduntur, & per totū corpus diffluūt, vt liquati propterea metuendū ſit, ne ad pulmones, & cor ferātur, aliquādo etiā, ne ad cerebrum ſubeant: cùm longè præſtet, vt circa iecur, & primas venas ſubſiſtant. Qua ratione iterū aduerſiſsima his balnea ſunt. Ab aere verò, & in domibus immodicè frigidis, ſucci, qui crudi ſunt & inepti ad concoquendū, manent, & obturationes hepatis augent, ſi paruæ fuerint, ſi verò non fuerint, generant propter craſsitiē detenti, & impacti. Somno vtantur, atque vigiliis moderatis: nāque vberior ſomnus, neque his eſt ſalutaris, cùm nec crudos ſuccos digeri ſinat, & viſcera grauiora reddat, ſed ſiquis alius affectus eſt (vt Galenus teſtatur) qui ſomnū & *2. meth. c. 3* vigilias modicas deſideret, hic profecto in his eſt, quippe ſomnus cōcoquit, vigiliæ digerunt. Pari ratione motus vitādus erit, quies verò præcipiēda: ſeruandúmque inuiolabiliter eſt, ne vel cibum, vel ſorbitionē, vel aquā exhibeas, vel omnino liberaliter bibere ſinas, niſi mulſa tribus primis diebus duntaxat vtantur, in qua hyſſopum coctum fuerit: & ſi nullum occurrat incommodum, eadem aqua mulſa duntaxat, in qua incoctum hyſſopum ſit, vſque ad ſeptimum vtare; *Loco citato.* ſiquidem longiſsimam (vt Galenus aſſerit) qui ita ſunt affecti, cibi abſtinentiam ferunt, corpore ſcilicet ex crudis ipſis, quos continet ſuccis, cōcoquendis, alito: quare nec eadē aqua mulſa copioſè ſemel exhibēda erit. Si tamē vehemēter nō febricitēt, his & aquoſum vinū idoneū ab initio ſtatim eſt; & in eo diluto panem quoque exhibere conuenit, modo in aliquo viſcere phlegmone non adſit. Et ſi non ſolùm crudi ſucci ſint, ſed etiam eo corruptionis peruenerint, vt cōcoqui ad perfectionem non queant, ſi fortè horum deſperata ſalus nō ſit, ægro mulſam faſtidiente, vel aluo fluente, ad ptiſanæ cremorem eſt tranſeundum: & ſicubi crudos affatim ſuccos eſſe animaduerteris, oxymel pro mulſa exhibere aſsiduè debebis. Quòd ſi huius aſſiduus vſus tædio eſſe cœperit, tranſire inſimul ad mulſam, & ptiſanam conueniet: dein rurſus ad oxymel reuerti: & ſi æſtas ſit, atque æger frigidę potioni aſſuetus, frigidum huic oxymel dabis, ſin hyems ſit, omnibus calidum: tum his, qui calidæ, tum his qui frigidæ inſueuerunt, offeres; æquè, vt ſi immodicus æſtatis tempore æſtus ſit, etiam qui calidæ aſſueti ſunt, frigidum, ſi nullum ſit his viſcus ad iniuriam oportunum. At quoniam hi cùm vacuari poſtulent, vacuatoria præſidia non ferunt: ea de re nulla alia idonea vacuatio inuenta eſt, à Galeno *Medicamentorū ratio. 12. meth. c. 3* præſertim, eodem duodecimo method. meden. ab Aëtio confirmata cap. 96. libri quinti, & Paulo capite trigeſimoſexto libri ſecundi, præter eam, quæ eſt frictione paratur. Incipere verò in principio ſtatim morbi oportet frictiones, linteis non admodū mollibus, ſed aſpredinis mediocre quid habētibus, ac primū à cruribus ſuperne deorſum, dehinc tota brachia ab humeris vſque ſupernè deorſum ſimili modo ſunt fricāda: poſtulat enim ægrotus ſimul per eas frictiones, & calefieri, & aliquid degeri: licet cōducant etiā vberiores frictiones ad ſomnū alliciendum. At vbi artus omnes abundè calere videātur, & metus eſt, ne quis ex multitudine frictionis contuſa iam carne, laſsitudinis ſenſus ſuperueniat, oleo relaxante vtendum eſt, quale eſt, quod dulciſsimū eſt: & ſi hyems fuerit, nihilo deterius erit ad digerentiū aliquod oleum tranſire, quale eſt chamęmelinū, aut anethinum, quo oleo vngere artus, & fricare quàm plurimū debebis, poſteà oleum detergere, atque ad ſpinam dorſi tranſire, háncque totam fricare primū ſicca frictione, poſteà oleo. Ab hac rurſus ad crura te conferes, ab his ad brachia, exinde denuò ad ſpinam, ita totum agens diē. Conſiderare item oportet in his, quæ ad aluum ſpectāt; & ſi ſua ſpōte commodè nō deiiciat: pulſus verò robore mediocris ſit, ac magnitudine, & æqualis, præterea minimè interciſus, audacter per inferius aliquid infundes. Cataplaſmatis autem, & perfuſionibus minimè vtendū eſt, prius quàm ſuperuacua magna ex parte partim vacuata ſint, partim cōcocta: nanque hi, qui aſsiduè prædictis medicamentis præcordia vexāt, potius in eiuſmodi affectibus phlegmones excitant: licebit verò eis vti tempore quo diximus. non tamen duntaxat relaxantibus, ſed eos plurimum fouere oportet oleo, in quo abſynthium ebullierit: vel emplaſtrum adhiberi ipſi ventriculo, quod fit ex palmulis, vino, farina hordei, croco, aloë, & maſtiche, ac madefacere etiam maſtichino, ſeu nardino; poſtea verò hyſſopum in mellicrato decoctū, aut diatriompipereon, aut diaſpoliticō medicamē exhibere non incōuenit: & ad eundē modum medicamēta quæcunque offerenda ſunt extenuantia, calfacientiáque ſaltem ea, quæ ſumere febricitans homo poterit, ſi febricitauerit. Qua ratione, & propter eā etiam, quam ſuprà aſsignauimus, nimium calida medicamenta vitanda ſunt: & ſi qui laborant, ſenes ſint,

ſint; poſt quanque cibationem aquoſum vinum præbendum erit, magiſque etiã ſi interpoſita quietis ſpacia mediocria ſint. Qui ſane ex eiuſmodi ſuccis laborãt, hos quotidie acceſsiones exercent, præcipuéque ad veſperam, & noctu, non mane, nec vſque ad meridiem. Si verò ad hos (cùm ſyncope eos iam premit) ſis accitus, ſi ea quę retulimus loca phlegmone vacent, panem exhibebis non multum, vino fuluo madefactum, quod celerem in corpus digeſtionem adiuuet; ſtatimque ad frictiones venies; quas etiam pro tradito iam modo adminiſtrabis: ac ſiquidem æſtas ſit, aut regio naturaliter calens, & æſtuans, vel ſtatus cœli vehementer calidus, cum frigida vinum dabis, ſi nihil eiuſmodi ſit, iam calida; quæ tamen ſecũdo, & tertio dabitur potio, omnino calidam exhibendam curabis, quippe ad vniuerſam eam curationem (cuius gratia frictiones adhibitæ ſunt) calor præſtat, vtpote crudorum ſuccorum cõcoctionem adiuuans, Galeno & Aetio teſtibus, in præcitatis locis. Nec parũ conducit ſi prædictis diamoſchu dulcis, aut confectionis diambræ parum cum pauco vino exhibeas: odoramentis quoque animum reuocare conuenit, parẽtur autem hoc modo, Recipe aquæ roſarum, florum citrangulorum, & melliſſoph. ana vnc. ij. corticum citri, ligni aloës, ſingulorũ drac. j. moſchu, & ambar vtriuſq; gra. iij. aceti vnc. j. Interim autem neque cor ipſum negligẽdum erit, ne ei ſuccurratur ab extra adhibitis medicamẽtis, epithematibus ſcilicet, vel ſacculis, vt infrà: Recipe aquæ melliſſoph. florum citrangulorum, & roriſmarini ana lib. s. aquæ roſaceæ vnc. iiij. ligni aloës, corticũ citri, ſingulorũ drac. ij. cinnamomi, caryophyllorum, vtriuſque drach. s. croci gra. v. oſsis de corde cerui nu. ij. moſchu & ambar, ſingulorum gra. iiij. vini fului odoriferi veteris vnc. iiij. miſceantur, & ſupra cor epithemata fiant. Item ex floribus melliſſoph. roriſmarini, & citrangulorũ, ſampſuchi, & ſerpylli cum cinnamomo, croco, caryophyllis, corticibus citri, roſis ſiccis, ac ligno aloës ſimul mixtis, & contuſis, additis gra. iij. moſchu, & totidem ambar, cum ſerico ſacculi fiant.

Curatio prædictæ ſyncopes ingruentis.

Syncopes ex flaua bile curatio. Victus ratio.

Qui verò ex vitioſis calidis ſuccis redundantibus, ſeu flaua bile, quæ os ventriculi infeſtet, ſyncope vexantur, tempore, quo ea non premuntur, contraria quã prædicti curatione curandi ſunt. Nam in aere ad frigidum vergente degerere debent; ſomno longiori vti, ac cibis, & potibus frigidioribus, vt priſanę cremore, aut pane nõ multo, ſed modico, húcque ex vino aquoſo frigida diluto, tribuas: confeſtimque tentandum erit, vt bilis ipſa expurgetur, quę ſua acrimonia, ac mordicatione os ventriculi infeſtat, per vomitum ſi fieri poterit, quẽ digitos aut pennas demittendo irritare oportet, aut aquæ calidæ, ſeu hydrelæi potu, vel tãtillum aceti aquæ calidæ imponas, aut syrupi acetoſi ſimplicis.

Medicamẽtorũ ratio.

Quod ſi neque ſic euomere poſſunt, aluus cięda erit, ex tamarindorum decocto, ac manna; quandoque etiam rhabarbari parũ adiicien do: illud tamen animaduertas, quod neque hi immodicè ſemel vacuãdi ſunt, cum exquiſitas euacuationes nõ ferant. Ad húc etiam vſum clyſteriis, eiſq; lenibus vti conuenit; poſteà verò cùm maior pars redundantis ſucci fuerit expurgata, omnibus modis membra ipſa, ventriculum præſertim corroborare oportet, oxyſaccharum, ſyrupúmque granatorum acidorũ, aut ex acetoſitate citri, è pomis, aut de corticibus citri cum iam dictis permiſtum, ante, & poſt purgationem indeſinenter tribuas.

Eiuſdẽ ſyncopes impletionis curatio.

A purgatione verò abſinthij decoctum præbere conuenit. At ſi in ſyncopen prædicti inciderint, his exhibendus eſt frigidus potus: ſit tamen tunc vinũ, quod & calidum natura ſit, vt deductionẽ in corpus promoueat: id vero ſeruandũ erit omnibus, quos ſyncope male habet: diſtribui nanque per corpus nutrimentũ, quod ſumptum eſt, non in ventre manere volumus: propterea ex vinis ea deligenda ſunt, quæ & flauo ſint colore: & ſubſtãtia tenui, & ætate vetera, ac boni odoris; licet talia (vt Galenus refert) & boni odoris cõtinuo ſint: igitur cõmodiſsima his vina erũt, quæ cùm naturaliter auſtera ſint, ſeu ſilem iam adſtringendi vim propter vetuſtatem non exhibent, calorem tamen admodũ habent. Quandoquidem hæc omnia quæ requirimus in iis, quotum ſtomachus amara bile vexatur, efficient: cum & iucunde ſumantur, & tum cõcoctionem, tum digeſtionem in corpus promoueãt, & ſucci vitium mitigẽt, & corporis habitum excalfaciant, & ſtomachũ ipſum firment: in prædicti verò vini penuria; aut vbi caput fuerit imbecillum, vel obleſum, vina diligenda ſunt aquoſa, & antiqua: talia nãque, tametſi non valenter excalfaciant, tamen facile in omne corpus deducũtur, capútque minimè tentant, velut fulua: omnia autẽ auſtera vina, tum noua, itémque craſſa fugere oportet, vt idem Galenus præcipit eodem duodecimo meth. meden. cap. 4. Nec etiam inconuenit, ſi eiſdẽ diamarg. frigidi exiguum quippiã cum pauco vino, vel ſyrupo de pomis, ſeu oxyſaccharo tribuas: odoramentumque naribus adhibeas; quod recipit aquę roſaceæ, myrtillorum, ac nymphææ ana vnc. iij. ſantalorum, ac corallorum rubeorum, cuiuſlibet drac. j. & s. corticum citri ſcrup. j. ambar, ſeu moſchu gra. ij. aceti albi vnc. j. omnibus ſimul mixtis fiat odoramentum. Cordi itẽ epithemata imponere cõuenit, quæ ſic parentur, Recipe aquæ borsginis, acetoſellæ roſaceæ, & melliſſoph. ana vnc. iij. ſantalorũ omnium, & corallorum rubeorum, ſingulorum drac. ij. corticum citri, ligni aloës, cuiuſlibet drac. s. croci gra. iij. moſchu gra. ij. oſsis de corde cerui num. j. vini fului odoriferi vnc. ij. miſceantur, & fiant epithemata. Saccellos item componas ex floribus boraginis, violarũ, nymphææ, melliſſoph. ac roſis, quibus parum croci, ligni aloës, ac corticum citri, & ambar quoque gra. ij. addas; necnon ſantalorum, & corallorum rubeorũ ana drac. iij. & cum ſerico fiant ſacculi.

12. method. cap. 4

Syncopes ex tenuibus humoribus curatio.

Qui verò ob prætenues ſuccos ſyncope opprimuntur, ſic vt ocyſsimè exhalent, accedente quoq; corporis raritudine; diuerſa ratione curandi ſunt, quam illi, qui ob crudorum humorum copiam ſyncope laborant, cum eos paulatim, & aſsiduè vacuare iuſsimus, propterea quòd ſimul multam euacuationem ferre non poterãt: hos verò paulãtim, & aſsidue nutrire oportet, ex omnium medicorum ſententia: quamuis ſi à principio viribus adhuc valentibus curandos ſuſceperimus; nec paulatim eos cibabimus: poſſunt nanque hi, vel quod liberiùs ſemel datum eſt, nutrimẽtum ſuperare: nutrire itaque hos oportet, ſicut etiam corporis ſumma dẽſare, nõ ſecus quàm priorum rarefacere; cùm etenim maximè hi affectus diſsideant, etiam præſidiorũ ſpeciem diuerſiſsimam requirunt; frigidum ergo his aërem, adſtringẽtémque comprobauimus, roſis, aut myrti foliis, ſeu vitium pampinis in domo ſubſtratis: vngendi quoque ſunt adſtringẽtibus vnguentis, omphacino videlicet, aut roſaceo, melino, aut myrtino: & ſi exurantur, miſcere oportet aliquid ex refri-

gerantibus, veluti portulacæ, ſolani, aut vuæ acerbæ ſuccũ; præcordis verò, & ſtomacho cataplaſma admouebitur ea palmulis, roſis, œnanthe, acacia, hypociſtide, & alumine; capiti autẽ, atque fronti omphacinũ, vel roſaceum imponatur per ſe, aut cum gũmi. Cibi his dandi ſunt, qui non admodũ promptè diſfluãt, quemadmodũ Galenus, Paulus, & Aetius ſentiunt, vt panis. & ſorbitio ex alica, fructus auſteri, qui non facilè corrumpantur, tum ipſi per ſe, tum verò & cum pane, velut ſunt cydonia, mala punica acida, & auſtera, amarenæ, pyra quædam, & hi, quos vulgus azarolas vocat. Dabis etiam aliquando & oua, præcipuéque & horum vitellos: album nanque eorũ ægrè concoquitur, vt patet 12. meth. med. cap. 6. preterea gallinaceorum qui lacte ſint aliti teſtes, itémque ſuillũ cerebrum, probè tamen aſſum tribuẽdum, vt ipſe inquit, vel in albo iure legitimè elixum; porrò, & anetho iniectis. Vinum autem his aquoſum neceſſarium inter initia eſt, ſumptum poſt cibum. Denique omni ratione agendum, vt & ſuccorum materiam craſſiorem reddas, & cutim denſes, & exhalationem inhibeas: quòd ſi ex ſententia omnia nobis reſponderint, etiam carnei his aliquid nutrimẽti poſt alis dabimus potiſsimùm poſt quartum diem, Galeni decreto, eodem 12. method. medendi. Ex his itaque conſtat qualiter ſyncope ſuccurrendum erit: paucæ etenim ſunt, vel fortè neque vna, quæ ex his quæ hic conſcripſimus, curari non valeat, modo curari poſsit.

Loco citato.

De lactis defectu. CAP. LVI.

QVAMVIS affectio hæc infantibus magis, quàm mulieribus grauis ſit, ex Aetij teſtimonio, cap. 33. libro 16. & propterea conuenientius fuiſſet alio loco de ea pertractare; tamẽ quia hic de affectibus in ſpiritus inſtrumẽtis ortis ſermo nobis inſtitutus eſt, in quibus certè thorax, & cor exiſtit; ob id quoque & mammillarum affectuũ non abs re quoque meminimus; vt quæ incumbant thoraci, & cor contegant, Galeno teſte ſeptimo de vſu partium, poſtquàm de reliquis inſtrumentorum ſpiritus, ac cordis affectionibus verba fecimus. Meritò autem pectori homini mammæ inhærent: nam aptiſsimus omnium hic ipſis locus eſt, tum propter alios vſus, quos Galenus eodem ſeptimo de vſu partium, connumerauit, tum etiam quod in eo loco in mulieribus copioſiſsimum benigni alimenti ſuperfluum colligi poteſt, lac videlicet, cuius cauſa extiterunt: nam hanc primam, ac maximam animalibus (vt ipſe inquit) præbent vtilitatem: quod quidem cùm vtilis alimenti ſuperfluum ſit, cibus exactè cõfectus, in eo potiſsimùm loco conſtituere eas conueniebat, vbi facillimè ſimul, & ciriſsimè elaborati lactis copia perfectè conſiſtere poterat. Nam cùm tenera adhuc ſunt, atque imbecilla recens nata animalia, edulia ſolida nondum poſſunt conficere: & ob eam certè cauſam natura, perinde ac ſi vtero adhuc gererentur, alimentum ex matre ipſis comparauit pro conceptus nutritione, vt 14. de vſu partium, cap. 8. decretum reliquit Galenus. Hoc ſiquidem alimẽtum nihil aliud eſt, quam quædam veluti ſuperfluitas nutrimenti partis ipſum generantis, ſimilis quidem naturæ ipſius exiſtens. Qua de re cùm quidam in mammis adenes exiſtant, vim habentes, id quod ad eos influit alimentum alterandi, ac

Cap. 22. in fine.
Cur homini mammæ pectori inhæreant.
Eodẽ c. 22.
Quid ſit lac.

ſibiipſis aſsimilãdi, quoniã exangues, & albi hi ſunt proprium efficiunt humorem talem qualis eſt lac, & plus talis efficiunt, quando plus alimenti defertur ad ipſos, ex Galeni ſententia commento aphor. 39. quinti libri. Cùm itaque humor hic, qui veluti ſuperfluitas alimenti eſt ipſarum mammillarum generantium ipſum, quo conceptus ex eo nutriatur, vt retulimus, vel admodum exiguus exiſtat, vel omnino deficiat, lactis defectum appellamus. Quod verò in hac affectione mammillæ afficiantur, ex his quæ diximus, liquet, cùm principem ipſæ vſum, qui gratia generationis lactis exiſtit, vt paulo ante dictum eſt, non præſtent, potiſsimùm tempore, quo præſtare debẽt, de quo modò loquimur. Eſt autem id à partu, quando iam fœtus natus fuerit, totóque lactationis tempore: etenim mirabili quadã arte natura fecit, vt mãmæ maximum habeant cum matricibus conſenſum. Nanque cùm partes vtraſq; ad vnum opus obeundum cõparaſſet, ipſas per vaſa cõiũxit, modo quo Galenus declarauit libro ſeptimo, & 14. de vſu partium, ac libro de ven. diſſect. partim quidem ex partibus, quæ ſunt ſupra phrenas ad inferna deducẽdo, partim ex inferiorib. ſurſum. Neceſſe nanque erat has particulas per vaſa coniungi, vt quando in matricibus fœtus augeretur, ac conformaretur, illi ſoli venæ cõmunes ex vtriſque alimentum affundant: quando verò natus fuerit, mammis rurſum alimentũ totum affluat. Quò fit, vt lac menſtruo germanum eſſe inquiat Hippocrates, & quòd eodẽ tempore menſtrua belle procedere nequeant, & fœmina lactare, vt Galenus aſſerit. Ad hæc libro quinto de ſimpli. med. facul. cap. 21. dicebat, Proinde quibus menſes mediocriter ferũtur, iis lac in mãmillis nõ colligitur; quibus verò hoc largè ſuppetit, iis plane mẽſes ſupprimuntur. Hoc itaque tẽpore, ac reliquo toto quo mulier lactauerit, ſi lac deficiat, mammillas affectas eſſe non ab re fatemur, ſiue per eſſentiam, ſiue per conſenſum affectæ ſint. Earum verò affectus ſymptoma eſt in genere retentorum immodicè: nã (vt inquit Galenus) cõmento prædicti aphoriſmi 39. quinti libri, hoc commune eſt omnibus animalis partibus, quę aptę ſunt humores aliquos vtiles generare, aut partibus aliis, aut ad generis propagationem, aut ad conceptus nutritionem, eſſe humorẽ illum quandam veluti ſuperflui alimenti partis ipſum generantis. Nam quantũ alimenti ab ipſa parte alterati fuerit nutrito corpori exquiſitè aſsimilatum, illi apponitur parti, ac nutrit eam: ſuperfluum vero derelictum ſimilis quidem naturæ partis humor exiſtit; verùm eiuſdem partis veluti excrementum eſt: cùm autem hoc excrementũ deficit, non ab re dicimus affectionẽ hãc contineri in genere excrementorum retentorũ immodicè. At quoniam lactis materia ſanguis eſt in venis contentus, quantitate, ac qualitate contẽperatus, tum ab aliis partibus tranſmiſſus, tum etiam à mammis ipſis attractus, vt quinto de ſimpl. med. facul. eſt videre; propterea non ab re ipſum ſanguinẽ contemplari, eodem loco præcipit Galenus, quo promptè inueniatur cauſa paucitatis, aut omnino defectus lactis. Nanque inuenies quod aut paucior eſt quàm cõueniat, aut deterior, vt ipſe inquit: paucior autem eſſe poterit, vel quod in toto corpore exiguus affuerit ſanguis; vel quod licet exiguus in toto nõ fuerit, parcior à mãmillis attrahitur: id autem interſtinguere poteris ex totius corporis tẽperamẽto, ac habitu ſicciore exiſtente: ex immodicis item ſanguinis,

Quid intelligendum ſit per lactis defectum.
Quæ pars afficiatur.
Lib. 7. de vſu part. cap. 22
14. de vſu part. cap. 5
De venarũ diſſect. cap. 5. & 8
Quis affectus præter naturam ſit defectus lactis.
Qua via inueſtigãda ſit cauſa defectus lactis. cap. 11
Eodem lib. 5. cap 20

Signa ſi ex ſanguinis defectu proueniat,

ſanguinis, aut aliorum humorum euacuationibus præcedentibus, vehementibus exercitiis, laboribus, vigiliis, fame, mœrore, vel ſolicitudine, aut arida, æſtuantéque febri, vel id genus aliis: quæcunque pluſquam expediat, corpus deſiccauerint, ac calfecerint: hæc enim ſunt, quæ inter alia lac lædunt, ipſúmque prouenire prohibent, vt legitur apud Galenum eodem libro quinto de ſimplic. medic. facul. cap. 20. nedum ſanguinem ipſum minorem reddentia, ſed partim etiam qualitatem ipſius vitiantia: quamuis & immodicè refrigerātia huiuſmodi quoque naturæ ſint. Si verò hæc non adſint, inſpexeris autem aridas, macilentas, ac graciles mammillas ipſas, ob propriam earum imbecillitatem, ac aridam intemperiem prouenire lactis defectum conjicere poteris, vtpote quæ non valeant tantā, quanta indigent pro lactis generatione, ſanguinis copiā attrahere.

Si vitioſus ſanguis cauſa fuerit, ſigna.

At ſi propterea quòd ſanguis deterior, ſeu vitioſus fuerit, lac ipſum deficiat, vtpote bilioſus, aut pituitoſus, vel melancholicus exiſtens, id tum ex lactis colore, tum ſubſtantia, & ſapore potiſsimùm interſtinguere poteris, præſertim ſi non omnino defecerit, non tamen poſthabita cognitione temperamenti, habitúſque totius corporis, & ætatis. Nanque ſi bilioſus fuerit; præter eius tenuitatem, ac flauitiam, amari quodammodo ſaporis lac erit, aderítque temperamentum bilioſum, habitus gracilis, ac ætas florens. Si verò pituitoſus ſanguis fuerit, craſsioris ſubſtantiæ, albi, aut pallidi coloris, acidi ſaporis, odoriſque lac exiſtit; lactantíſque temperies, habitus, ac ætas pituitoſi quoque erunt, quemadmodum ſi vehementioris fuerit ſpiſſitudinis, ac paucitatis, obſcurioriſque, ac quodammodo nigri coloris lac ipſum, & reliqua quæ diximus melancholica, fuerint, melancholicum quoque ſanguinem adeſſe ſignificabunt.

Prognoſtica.

Hæc tamen affectio quamuis infantibus magis, quàm mulieribus grauis ſit, vt diximus, non propterea deſpicienda erit, cùm abſque aliquo eiuſdem mulieris præter naturam affectu etiam gigni non poſsit. Quapropter vbi imminuitur lac, aut omnino extinguitur, vel corrumpitur, aut ſpiſſatur, vel attenuatur; præſtat quidem alterius nutricis lac præbere, quemadmodū Aëtius præcipit lib. quarto, cap. ſexto. Sin autem id non permittat res aliqua inſtās, victu nutrix curanda eſt, vt ne in morbum incidat infans, vt ipſe inquit; ac ipſa ſibi quoque meliorem vindicet ſanitatem.

Curatio ſi ex defectu ſanguinis proueniat.

Itaque ſi lactis defectus ex ſanguinis paucitate proueniat, vniuerſam victus rationem mulier expoſcit humectantem, & excalfacientem, Galeno teſte, quinto de ſimplicium medicament. facultatib. cap. 20. Similia item & medicamenta, ſiquidem quæ non deſiccant, & mndicè excalfaciunt, lacti generando vtilia ſunt: ac meritò dicta ſunt lactis procreatricem habere facultatem; quamuis ea numero ſint perquàm exigua, vt idem Galenus inquit.

Loco citato.

Nam lactis, velut etiam ſeminis effectrices facultates partim in medicamentis dūtaxat, partim in alimētis conſiſtūt: in medicamētis, cū ſuccos pituitoſos excalfacientes in ſanguinem vertimus: in alimentis autē, ſecundū totius ſubſtantiæ ſimilitudinē; vbi videlicet boni ſint ſucci, & humida, ac tepide calida, ceu eſt ipſum lac medium habens tēperamentum, quod ad calorē attinet, pituitæ, & ſanguinis: licet nō æquè ab vtroque adſit, ſed lōgius abeſt à pituita, propius autem accedit ad ſanguinē, vt eodem quinto de ſimplicium medicamen. facult. cap. 20. liquet; id quod etiam patebit, ſi eiuſdē triplicem diuerſam ſubſtantiam, ex qua componitur, conſiderabis, primam quidem craſſam; ex qua caſeus cōficitur; alteram pinguem, ex qua butyrum; & tertiā aqueam, quam ſerum nuncupamus: nam ex hiſce, pinguis maximè temperata eſt; craſſa verò paulum ab ea declinat, aquea autem frigida, & humida eſt, vt idem Galenus teſtatur, quarto de ſimplic. medicam. facultatib. cap. 16.

Lactis temperamentū.

Victus ratio.

Quapropter alimentum augere, & melioris ſucci cibos dare oportet; panem videlicet optimum, gallinarum, pullorum gallinaceorum, ac columbarum iuuenum, perdicum, & phaſianorum carnem, hœdorum, vitulorum, & caſtratorum, inſuper & oua recentia, præſertim ſorbilia. Ex fructibus vuas paſſas, amygdaláſque dulces. Pro potu vinum, aut aquoſum, aut flauum, tenue, moderatè aqua dilutum, vel vinum dulce potui tribuatur, ac ſorbitionibus vtantur, vt Paulus iubet. libro 1. cap. 4. Caueant exercitium immoderatum: verùm ſupernarū partiū exercitiis vti poſſunt, vberúmque frictione moderata, ac fomentis per ſpongias, Aëtio teſte. Vitent animi affectus immodicos, mœſtitiam præſertim.

Citato lib. 4. cap. 6

Medicamenta verò & ſi lacti generando proficere aliquid poſsint, nō tamen frequēter ipſis vti, præcitato loco præcipit Paulus; eorum tamen quibus vti poterunt, in fine mentio fiet.

Si ex deteriori ſanguine proueniat lactis defectus, curatio.

Si verò quia deterior ſanguis ſit, propterea lac deficiat, ſiquidem bilioſus fuerit ſanguis, primum purgationem deſiderat; mox victum, quem modo dicebamus, vt eodem libro quinto de ſimplicium medicament. facultatib. cap. 20. docet Galenus. Eligatur autem purgans medicamentum, quod leniter bilem expurgat, ac non exſiccet; veluti eſt, manna, caſſia fiſtula, ſyrupus ex pluribus infuſionibus violarū, aut roſarum, tum rubearum, tum perſicarum; priùs tamen ſyrupum exhibens ex ſucco intybi, aut boraginis, vel ex infuſionibus roſarum, vt faciliùs bilis expurgetur. Pari quoque ratione nigra bilis, ſi ea cauſa vitioſi ſanguinis fuerit, ac defectus lactis, expurganda erit medicamento, quod talem vim habeat, nec tamen exſiccet, veluti eſt diacatholicon, ſeu ſyrupus domini Auguſtini, ſi cum manna, aut caſsiā fiſtula ea permiſceas.

Qualia medicamenta facultatem habent generādi lac. Loco citato.

Verùm ſi pituitoſus fuerit ſanguis, medicamenta requirit, Galeno teſte, excālfacientia aut primo aut ſecundo ordine, nō tamē deſiccantia: nam hæc pituitoſos humores excalfacientia, in ſanguinem vertunt; & nō ipſius ſanguinis humorē depaſcunt, ac ipſum craſsiorem, ſimulque pauciorem efficiūt, vt ea quæ deſiccant. Verùm inter ea potiora ſunt, quæ non tantùm ſunt medicamenta, ſed & nutrimēta, vt ipſe inquit; velut eruca; fœniculum, anethum, cùm etiamnum virentes, & humidæ fuerint: nam ſiccæ pluſquàm oportet excalfaciunt, & deſiccant. In hunc etiam vſum conferūt, ſmyrnium, apium, ſyon, & polium; eáque virentia, priuſquàm ſiccentur, ex eiuſdem Galeni ſententia.

Loco citato.

Præcitatō loco.

Similiter etiam confert fœniculi radix, & ſemen, ptiſanæ incocta, ex Pauli teſtimonio; item cytiſi folia ex vino nigro, aut ptiſana, melanthium dulce, & anethum paſtinacæ radix, atque ſemen, quæ calida priùs irrorata admouenda ſunt, vt ipſe Paulus refert.

Præcitato loco.

Lib. 4. c. 6.

Confert quoque lini ſemen cum melle delingere, vt inquit Aëtius, aut ſeſamum crudum cum vino dulci: item naturaliter facit lapis galactites dictus pro amuleto alligatus, & aqua diſſolutus, ac potatus, vt ipſemet fatetur Aëtius lib. 16. cap. 33. inteſtina quoq; terræ, ſi quinq;, aut ſeptē teras, aut plures,

ac cum duobus, vel tribus recẽtibus gallinarum ouis decoquas, pauco fœniculo, aut aneto addito, atque ex his ferculum parabis, non parũ ad multitudinem, ac bonitatem lactis comparãdum cõferet. Similiter etiam ſi ea prius vino albo abluta in puluerẽ redigãtur: & cum vino dulci drach. j. vel ij. prædicti pulueris exhibeas. *Paulo ante medium.* Ex Hippoc. lib. primo de morbis muliebribus, habetur, quod ſi lac fuerit extinctum, porrum tritum, & aqua dilutum bibendum dandũ erit; calida mulier lauetur, & braſsicam edat, ſed & cytiſi folia ſimul coquat, & ſuccum ſorbeat; bibat etiam fœniculi ſuccum, ſeu ſemen, & de radicibus fœniculi, & hordeum molitum, ac butyrum ſimul coquito, frigefacito, ac bibenda præbeto: bonum eſt & hippomarathrum, & hippoſelinum, & cytiſus: hæc omnia (vt ipſe inquit) ſimul multum lac faciũt, & augent: viticis itẽ fructus in vino bibendũ datos; & betæ ſuccus potatus, multum lac facit; & naſturtium in vino potũ commodum eſt, eodem auctore; *Prope finẽ.* hæc eadẽ ferè cõfirmauit libro de natura muliebri.

De lactis redundantia. CAP. LVII.

CVM lac velut ſuperfluitas quædam alimẽti vberum ſit, vt paulo ante aſſeruimus, non ab re contingit interdum, quando plus alimenti ad ea defertur, adeò hoc ipſum redundare, vt *Affecta partes.* ex eius ampliori plenitudine mulier grauetur, ac *Affectus qualitas.* doleat, ita, vt copiam eius ferre nequeat, præſertim cum è mammis non effluat, & propterea intus detinetur. Contingit autem hoc ſæpius puerperis, non raro autem & reliquis lactantibus. Talis autẽ mammillarum affectus facilè percipi poterit, tum viſu, & tactu, tum etiam ipſius mulieris ſermone. Qualitas verò affectus cauſa morbi eſt, in quantitate videlicet, & propriè in exceſſu, qui ex ipſa prouenit lactis copia, ſi in mammis detineatur; etenim lactis copia velut quælibet alia plenitudo, cauſa morbi erit, cuius iterum cauſa eſt boni ſanguinis multitudo, quemadmodum è diuerſo eiuſdem lactis defectus ex parciori, aut vitioſo ſanguine originem ducit, *Cauſa.* vt præcedenti cap. diximus. Potiſsimùm verò plurimum colligitur lac, oppletis ſanguine communibus venis, quæ à mammis pertingunt ad vteros. Euenit autem, & id mulieribus vtero gerentibus, ob conceptus imbecillitatem interdum: interim vero cùm neque grauida eſt, neque peperit, ſed ei mẽſtrua defecerunt, Hippocrate auctore, aphoriſmo 39. & 52. quinti libri, de quibus modo noſter ſermo nõ erit, cùm de his dũtaxat verba faciemus, quibus à partu, aut reliquo lactationis tẽpore, adeo creuerit in mammillis lac, vt propterea mulieres grauentur, ac doleant; ita, vt metus ſit, ne vbera inflammatione corripiantur. Si verò lac multum è mammis effluat, non amplius cauſa morbi, ſed ſymptoma erit, ſub genere excretorum immodicè contentum; nec formidandum erit ex eo quempiam præter naturam affectum in mammis ipſis futurum eſſe aut fieri: & propterea nec de hac etiam lactis abundantia hìc loqui intendimus. *Prognoſtica.* Verùm huic affectui, de quo morbo verba facimus, ſtatim ſuccurrendum erit, alioquin metuendum eſt, ne mammillarum inflãmationẽ pariat, vel inſtar caſei lac cogatur, ſeu in grumos vertatur: & ſi vitiatum quoque lac fuerit, mammarũ vaſa exulcerat, ſcabiem, panos, & papularũ eruptiones quoque producit, vt inquit Aëtius. *Curatio.* Quapropter vbi imminuere ipſum voles, cibos minus alentes & pauciſsimos dato, vt ipſemet refert Aëtius. *lib. 16 ca. 36 lib. 4 ca. 6* Exiguum quoque potum tribuas, aquã videlicet, & non vinum; *Victus ratio.* cauendum nanque ab eo erit. Frictiones, vincula, ac infernarum partium exercitia præcipienda ſunt. Cæterùm (vt Soranus inquit) vbi mammæ aſsiduè doleant, neque à mulieribus neque ab infantibus exugi oportere (nam ſuctione plus materiæ attrahi aſſerit) id quod confirmauit Paulus cap. 35. libri tertij. Nos verò ex Aëtij ſententia cap. 34. libri 16. ab adultis, ac peritis mulieribus, quòd puerperarum mammæ leniter exugantur, non negamus, præſertim vbi non immodicè doleant, ſeu inflammatæ ſint: effertur nanque foras leni hac exuctione, quòd in mammillis lac continetur, neque plus materiæ ad eas trahitur. Et propterea inflammationem per eam fieri prohibetur, potiúſque proritatur: in vniuerſum autem prohibenda ſunt ea, quæ multũ, ac optimum ſanguinem procreare poſſunt: & proinde nil præſtantiùs, quàm circa initia, ſi quid non impedierit, poplitis, ſeu tali venam ſecare, copioſúmque ſanguinem ex ea vacuare permittas, *Venæ ſectio.* vbi vires ferant, eáque iteranda, ſi opus fuerit. Et ſi altera mammillarum magis oblæſa ſit, è directo vena ſecanda erit; potiſsimùm autem id ſeruandum erit puerperis, vbi menſes detineantur, totíſque viribus præter venæ ſectionẽ eos prouocare conandum: nam quibus menſes mediocriter feruntur, vt priùs diximus ex Galeni ſententia, *Lib. 5. de ſimpl. med. facul. ca. 21* iis lac in mammillis multum præſertim non colligitur. At ſi non propterea quod menſes præter naturam detenti ſint, ſed quia in toto corpore ſanguinis redundantia adſit, lactis quoque copia immodica oriatur, media, quæ in cubito eſt vena, aut interna primo ſecanda erit; & prout vires ferunt, ſanguis extrahendus: deinde tali quoque vena incidatur, & eis quæ modicè repellunt vtare; potiſsimum vbi lactis redundantia non fuerit à partu. *Localium medicamentorum ratio.* Quapropter ſpongia pura, molli poſca è gelida imbuta, expreſſáque ſuper mammas faſciis accommodanda erit, vel palmulæ cum pane, ac poſca tritæ, *Aët. li. 16 cap. 35* deinde vincire eas, ac moderate conſtringere oportet, iuxta Aëtij, & Pauli ſententiam; *Pau. lib. 3. cap. 35* vel ouo toto cum roſaceo vtendum erit, aut linteum aceto imbutum imponito, & aſsiduè humectato; vel lentes aqua marina coquito; & cum decocto quidem mammas abluito; ipſas autem lentes contuſas imponito; aut myrti etiam decocto ipſas perfundito. Quòd ſi lac omnino reſtinguere malueris, alumen, & pſyllium cum aceto, & coriandri ſucco, ac roſaceo adhibeto, ex Aëtij teſtimonio. *Citato lib. 16. cap. 35.* Poterit quoque portulacæ ſuccus cum fabacea, ac lentium farina adiici, vel ex cremore fœnigræci, ſeminis lini, & althææ cum ſucco coriandri, aut portulacæ, farina hordei, ac lentium, adiectis oleo roſaceo, aceto, ac cera medicamentum paretur, quo mammæ illiniantur. Cuminum quoque cum aceto illinitum lac imminuit, eodem Aëtio teſte: *Lib. 4. ca. 6* ſimiliter eius decoctũ cum modico croco oblinitum, aut fœnigræci ſuccus cũ apio viridi, mentha, aut ruta, farina lentium, roſaceo, ac poſca imponatur. Quòd ſi neque his lac imminuatur, vel reſtinguatur, aut ſi à partu lac omnino reſtinguere malueris (id quod aſsiduè huius ciuitatis mulieres, nobiles præſertim, ac diuites expetũt, cùm lactare nolint, ac nequeant) non ampliùs eis, quæ repellunt, ac reprimũt, ſed quæ ipſum exſiccãt, ac digerũt medicamentis, tanquã tutioribus exiſtẽtibus

vtendum

vtendum erit; adhibitis tamen priùs per vincula, cucurbitulas, frictiones ſeu venæ tali ſectionem, diuerſionibus, prout poſtulabit vſus. Huius autem generis medicamenta, quibus vti conſueui, hic conſcribam; quibus veluti miraculo quodam cunctas, quæ ad manus meas peruenerunt, puerperas adeò feliciter curaui, vt lac omnino è mammis extinxiſſem, illud cogi, & caſeari non permittens, ac à futura inflammatione penitus mammas liberaui. Excipio autem fœniculi, apij, oreoſelini, maluarum, & althææ cum radicibus, cuiſlibet p.j. foliorum lauri, & florum chamæmeli, ſingulorum m. s. quibus in aqua arte decoctis, ac in largiori vaſe proiectis, tectis deſuper panno lineo mammillis, eas fouere præcipio; dein eodem decocto mammas abluere, ac poſt ablutionem roſaceo omphacino illinire, quo tépore, vt leniter quoque exugantur permitto, vt reliquum quod in mammis cótinetur lac fuſum, ac liquatum promptiùs foras effluat, nec materia aliqua ad eas trahatur. Reſinæ terebinthinæ deinceps quantitatem, quæ ſatis ſit, aſſumiens, vino albo, & odorifero, ac aqua roſacea ſæpius abluere iubeo, cui duo, aut tria oua tota, ac croci ſcrupul. ʃ. adiicere permitto, & in emplaſtri formam, ſeu cerati, cera addita redigi; quod ſuper lineo linteo, eóque craſſo extenſum, perforato tamen in duabus partibus, ex quibus mammillarum papillæ extra prominere poſsint, imponi, ac faſciis circumligari, moderatéque conſtringi præcipio. Singula autem dicta iterari facio bis ſaltem in die, mane videlicet, & veſperi, ante cibum; ita vt priùs mammæ foueantur, abluantur deinceps, & illinantur, exugantúrque leniter, & demum emplaſtrum prædictum imponatur, & faſciis moderatè conſtringantur, ac ligentur.

De lacte in caſei ſpeciem, ſeu grumos conuerſo.

CAP. LVIII.

Lib. 3. ca. 35. ACcidit etiam plerunque à partu præſertim, Paulo teſte, vt lac in mammillis caſei modo coaguletur, ſeu in grumos cócreſcat; neque enim idem eſt, vt nonnulli ſentiunt, lac in caſei ſpeciem coagulari, & idem in grumos coire; neque omnino in cauſis generationis iidem met affectus cóueniunt, vt dicemus. *Affectus.* Ambo autem morbi in numero, ſeu magnitudine dici poſſunt, cùm in quantitate comprehendantur, atque in exceſſu eiuſdem: vtrunque quoque vitium cum facile tactu, ac ægrotantis ſermonibus comprehendi poſsit, haud aliis pro eius dignotione indiget notis: Ex lactis item copia; vel eiuſdem craſsitie, tanquam ex materia originem ducunt affectus ambo. Verum autem eorum cauſa ſit, promptè dignoſcere valebis ex indiciis abundantiæ lactis, ſi ea cauſa extiterit; aut ex eiuſdem lactis craſsitie, modo ex ea excitentur. *Cauſa.* Itaque ſiue craſſum fuerit lac, ſiue multum indifferenter in caſei formam redigi poteſt, aut in grumos conuerti, tum ex immodica mammillarum caliditate, tum ex immoderata earundem frigiditate velut efficienti cauſa, prima ſiquidem exiccando, ac ſecernendo id quod tenue, ac ſeroſum in ipſo cóſiſtit: reliqua verò adſtringendo, ac cogédo vniuerſam eius ſubſtantiam; in grumos tamen cócreſcere ipſum nequaquá à caliditate valet, ſed à frigiditate dúntaxat, quemadmodú extrauaſatus ſanguis, veluti nec inſtar caſei coagulari, niſi à caliditate poterit, vt Gal. auctoritate mox probabimus; & ſi plerique etiam, qui Gal. doctriná profitentur aliter ſentiant: cuius nanque cóſtat, lac non alio modo, quàm ſanguinem in grumos cóuerti: at is non niſi vbi extrauaſatus, frigefactus fuerit, in grumos vertitur: & propterea æger frigore exoluitur, ac penè exanimatur, pulſuſque imminuitur, ac frequens apparet, & denique male ſe habet, ex eiuſdem Gal. teſtimonio 6. de loc. affec. cap. 3. & lib. de cibis boni & mali ſucci, cap. 3. ac com. apho. 20. 6. lib. Quòd verò lac coagulari nequeat, niſi à valido calore, apud eundem liquet 5. de ſimpl. med. facul. cap. 12. indiget náque vt coaguletur, quod ſeroſum eius ac tenue ſeorſum fuſum ſegregetur, quòd verò craſſum in eo eſt, in ſeſe coëat: id autem (vt ipſe inquit) abſque valido calore peragi nequit: cuius quoque naturæ eſſe debent ea, quę vrinam ciunt: nempe excalfactoria, exſiccatoriáque; tum etiam ſecretoria, ac coactoria.

Si in grumos concreſcat, cauſa efficiens. Si inſtar caſei coaguletur, cauſa efficiens.

Illud idem confirmarunt Paulus, & Aëtius, diuerſam inſtituentes curationem, ac alia medicamenta, pro lactis caſeatione, & pro eiuſdem in grumos conuerſione: à frigore itaque lac grumeſcit, & à calore caſei modo cogitur, vt patet ex dictis. *Paulus li. 3 cap. 35. Aëtius lib. 16. cap. 34. & 35.* Quomodo autem interſtinguere valeas concretum, ac grumeſcens lac à frigida intemperie, aut ipſum met caſei modo coactum ab intemperie calida, non opus eſt, vt hic conſcribam, cùm quiuis promptè ex earundem temperierum propriis ſignis coniicere poterit. *Prognoſtica.* Id verò haudquaquam prætereundú eſt, quòd niſi quàmprimum grumeſcens, ſeu caſeatum lac curetur, aut inflammationem pariet, aut mammarum exulcerationem, præſertim ſi vitiatum lac fuerit. Qua de re vbi ipſum ab immodico calore caſeatum ſit, victus ratione ad frigidum inclinante inſtitúta, eiſdem ferè medicamentis, præſertim circa initia vtendum erit; quæ in præcedenti cap. cóſcripſimus, Pauli, & Aëtij auctoritate. *Curatio caſeatis lactis.* Priuatim autem deinceps (eodé Aëtio teſte) cóferunt furfures in aceto cocti cum rutæ decocto ſuprà mammas impoſiti: *Lib. 16. cap. 35.* idem facit mentha polentæ admiſta, & iuglans cum ruta, ac melle, vt ipſe inquit. Cuminú item priuatim, vel cum polenta, & crocus cú lacte ac muriæ fomentum; & apium viride impoſitum (quod etiam grumos lactis diſſoluit) magnopere conducunt, vt apud eundem Aëtium legitur, cap. 35. lib. 16. Folia iteoi ſolani, ſeu halicacabi cum braſsicæ foliis, ſi cótundantur, pauca myrrha, ac croco adiectis, & exiguo aceto non minùs conducunt: ſimiliter ſi ex fœnigræci, ſeminis lini, & althææ decocto cú oleo violaceo, & exiguo aceto epithemata fiant: Proderit quoque ſi mentham contundas, & cum hordei, ac fœnigræci, althææ, & ſeminis lini farina, oleo roſaceo, ac pauco aceto permiſceas, & ſuperimponas. At vbi in grumos cóuerſum lac fuerit, victus ratione vtendú extenuáte eſt, ac ad calidú inclinante: ſimilibus quoque medicamétis; in qué vſum lentes aqua marina, aut muria decoctæ, ſi eiſdé vtaris, quéadmodum præcedéti cap. dictú eſt; aut etiá cumini decocto cum modico croco, haud exiguam afferét vtilitatem. *Lactis in grumos conuerſi, curatio.* Paulus verò cap. 35. lib. 3. pane ex hydrelæo, aut mulſo, aut cum perdicio herba viridi vti conſuluit: Similiter ſuperfuſione calétis olei dulcis, aut fotu calidę aquę, vel decocto fœnigręci, althęę, ſeu apij mammillas fouere iuſsit: In talem ité vſum, chamæmelinum, fœnumgræcú, althæam, ac anethú eligas. Delinire verò mammillas conuenit (vt ipſe inquit) pollinę farinaceo cú ſemine lini, aut fœnogræco cum hydromelite, aut etiam ſeſamo, quod

cum melle, aut butyro ſit leuigatum. Poteris inſuper tritici farinam cum furfure eiſdem permiſcere: oleis quoque amygdal. dulcium, chamæmelino, aut anethino mammillæ inungendæ ſunt. Coagulum quoque leporinum, præſertim ſi cum pauco aceto, butyro, aut aliquo prædictorum oleorum illinatur, in grumos conuerſum lac ſummopere diſſoluit: nã & in ventre concretum lac curat, Galeno auctore lib. de med. paratu facilibus, in fine: potum cum vino coagulum, & cum aceto ſimili modo epotum, nedum lac, ſed & ſanguinem in ventre concretum diſſoluit, vt patet decimo de ſimplic. medic. facult. *Cap. de coagulo.* Betæ item folia ſi tandiu oleo fuerint incocta, quoad intabuerint, cum pane, & fabarum farina, paucóque oleo ſeſamino, ac cera permiſta, & impoſitã conferunt.

De mammarum inflammatione.

CAP. LIX.

SIcut cæteræ corporis partes, ita quoque vbera interdum inflammari ſolent, illud tamẽ prẹter reliquas peculiariter habent, quod nedũ ex confluente ad ea ſanguine, verumetiam ob lactis copiam, aut eiuſdem caſei inſtar coagulationẽ inflãmatione affici cõſueuerunt. Quibus inflammatis non admodum laborare oportet in tradendis ſignis, pro eiuſdem affectus, ac partis affectę *Partis affecta & affectus cognitio.* cognitiones nã facilè ad ſenſum patebunt. Verùm cùm eiuſdem inflãmationis gemina cauſa eſſe poterit, ſanguis inquam, aut coagulatũ lac, prima cauſa, *Cauſa* quouis tẽpore ipſam excitare valet, & propriis indiciis promptè dignoſci; reliqua verò nõ niſi puerperis, aut vtero gerentibus, ſeu quibus menſes detenti fuerint, præter naturam: vno etenim iam triũ dictorum modorum mulieres lac in mammillis habent, ac abundantius habent; interſtingues autem id, tum ex præcedenti lactis abũdantia, tum etiam ex eiuſdem coagulatione. Ex quacũque verò cauſa mammillarum inflãmatio fuerit excitata, non ſpernenda erit eius curatio: nam cùm laxior, ac adenoſa *Prognoſtica.* earum ſubſtantia ſit, nec multum obtineant innatũ calidum, metus erit, ne in ſcirrhoſum tumorem, & demum in canceroſum vergat, aut ea ſuppurata, ac ad abſceſſum progrediente, excedens vlcus *Curatio.* conſequatur. In curandi autem ratione, priùs recta victus ratione inſtituta, obſeruandũ primo erit, vt ſi ex confluente ſanguine, aut etiam ex lactis coagulatione, menſibus præter naturam detentis inflãmatio fuerit excitatã, ſanguis mittatur, ex eiuſdẽ lateris vena tali; potiſſimùm ſi detenti mẽſes fuerint, aut ex interna, vel media ſimiliter eiuſdẽ cubiti ve- *Venæ ſectio.* na; & (ſi opus fuerit) nõ ſemel dũtaxat, ſed bis, & ter *Purgatio.* vena ſecanda erit. Inſuper à venæ ſectione, purgãte medicamento vtare, eo tamẽ quod leniẽdo purgat, velut manna, caſsia fiſtula, ſaccharum violaceum; & interdum prædictis antidotum diacatholicon addere poteris. Poſt hæc ad ea, quæ reprimũt, ſeu repellunt medicamenta, nõ tamen valida confugien- *Topica qualia eſſe debeant.* dum. Tutiùs autem eis vti poteris, ſi quæ digerẽdi vim habent medicamenta, cum eis permiſceas, in quẽ vſum maximè cõuenit, ſi madefacti lintei ex aceto vini albi cum gelida aqua mammis imponantur, ac pluries iterentur: Aut paretur decoctum ex floribus chamæmeli, cui æqualis portio olei roſacei, & pauca quãtitas aceti albi admiſceatur, & ſimiliter vtare. Vel excipe ſucci ſolani, & olei roſacei ſingulorum vnc. ij. aquæ, in qua fœnigræci, florum chamæmeli, & ſeminis lini, ana drac. iij. fuerint decoctæ, vnc. iij. aceti, vnc. j s. miſceãtur, & mammillis (modo iam dicto) imponere. Vbi verò inſpexeris prędicta medicamẽta parũ admodum conferre, potiſſimùm tranſacto inflammationis initio, ad ea quę magis digerunt, ac diſcutiunt, progrediendum erit: quapropter hoc medicamento vtitor. Recipe florũ chamæmeli, meliloti, fœnigræci, althææ, ſeminis lini, & anethi, ſingulorum manipul. j. ebulliant in iuſtę quantitatis aqua; deinde adde olei roſacei, & chamæmelini, aut anethini, vtriuſque vncias ij. aceti albi vnc. j. & madefactis in eo ſpongiis, aut linteis lineis, mammis ſæpius imponãtur. Ex farina item fabarum, fœnigræci, & ſeminis lini, ac hordei, & pane contrito, in aqua decoctis cum oleo ſeſamino, & anethino, additis duobus vitellis ouorum, & croci, ac myrrhæ ana ſcrupul. j. emplaſtrum formari poterit, ac mammis ſuperimponi. Vel ex radicibus, ac foliis althææ decoctis, ſeminis lini, ac fœnigræci farina, cum oxymelite medicamentum paretur, ac vtitor. Seſamum quoque tritum, butyro admiſto, moderatéque tepefactum quotidie bis impoſitum commendauit Aetius. Similiter ſi medullæ *Lib. 16. cap. 37* panis aqua madefactæ, ac tritæ partes duas aſſumpſeris, & perdicij herbę tuſæ partem vnam, ac cerati liquidi partem vnam, & dimidiam, ſimúlque permiſceas, & bis in die imponas, auctoritate eiuſdem cõducet. Si vero diſcuti inflammatio haudquaquã valeat, prædictis medicamentis, ac reliquis ſimiliter diſcutientibus ſæpiùs adhibitis: pro eiuſdem ſuppuratione auxiliari conuenit, calida, ac humida temperatè medicamenta adhibens, quæ emplaſticam quoque vim habeant; hæc nanque maturationi, ac ſuppurationi opitulantur, Galeno teſte quinto de ſimplic. med. facult. cap. 8. quo loco vberem eorum materiam reperies. Inflammatione autem in pus tranſmutata, ad eius diſruptionem deueniendum erit, ferro, aut medicamentis acrioribus. Verùm ſi ad duritiem inflammatio vergat, ea, quæ molliendi vim habent, adhibere conuenit; in quem vſum laudauit Aetius cap. 38. libro 16. ſemen lini, aut fœnigræci, aceto mulſo coctum, & impoſitum; aut ſeſamum illotum modicè toſtum cum melle tritum, & calidum appoſitum: vel ſtercus caninum album terebinthina exceptum ſuperimpoſitum. Cæterùm ſi ex coagulato lacte inflammatio fuerit excitata, eiuſdem circa initia vtendum medicamentis erit, quæ paulò ante, coagulato lacti conferre diximus. Verùm ſi neque eis inflammatio cedat, ad ea, quæ modo commemorauimus, medicamenta progrediendum erit.

Περὶ καρδιακῆς, ἢ καρδιακοῦ· καὶ καρδιαλγίας.
Id eſt, de cardiaco morbo, & cardialgia, ſeu cordis dolore.

CAP. LX.

CVM iam tempeſtiuum ſit de ventriculi affectibus pertractare, non ab re fuerit ipſum primò in duas, eáſque maximas, ac præcipuas partes ſecare, quemadmodum mos eſt apud omnes medicos prẹſertim Galenum libro 5. & 6. de locis affectis, quarum vna, quæ ſuperior eſt, gulæque continua ex multis neruis ſenſificis eſt contexta: altera verò quæ huic continuatur, ad inteſtinorum vſque exortum extẽditur. Vtraque autem earum in *5. de loc. af. cap. 6 6 de loc. af. cap 1*

animali-

animalibus proprio fungitur munere, ac pro vtilitatis differẽtia, cum earum quælibet læditur, diuerſa eis euenire conſueuerunt ſymptomata, quãquam interdum ſimilibus quibuſdam afficiantur affectibus. Cæterùm proprium munus primæ partis (quã os, ſeu ventriculi oſtium nũcupant) eſt ciborum appetentia, quemadmodum reliquæ (quam eiuſdem ventriculi ſpacium, ſeu cauitatem appellare ſolent) eorundem ciborum concoctio. Prioris itaque partis nos primò præter naturam affectus cõſcribemus, deinceps autẽ & alterius, hoc eſt cauitatis eius, quã primam partem Græci diuerſimodè appellare ſolent, nam interdum καρδίαν, hoc eſt cor, propter ſymptomatum vehementiam, quæ inducere videtur ſimilia eis, quæ proueniunt ex eo viſcere, quod ſua natura pulſat, ac in thorace continetur, dum afficitur, & propriè cor appellatur, nominant, veteres præſertim, vt liquet quinto de locis affectis. 1. de

5. de loc. aff. cap. 6 — 1. de cauſis pulſ. cap. 7. — 2. de Hipp. decre. cap. 8 — 1. de cauſ. ſym cap. 7 — 8. de compo. med. ſec. loc. cap. 5 — 5. de loc. aff. cap. 5 — 13. meth. c. 7 — 1. de cauſ. ſymp. cap. 7

cauſis ſyptomatum. 2. de Hippoc. & Plato. decretis, & commen. aphor. 17. & 65. quarti libri. Interim verò non καρδίαν ſed στόμαχος conſueto nomine, non vetuſtis dũtaxat Philoſophis, ſeu medicis etiam nominatur, eodem met Galeno teſte præcitato primo libro de cauſis ſymptomat. & 8. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Quanquam στόμαχον propriè eam partem quæ inter fauces, & os vẽtriculi media eſt, quam etiam veteres Greci vſq; ad Ariſtotelis ſeculum ἰσοφάγον nuncupabant, poſt eum appellare cõſueuerunt, Latine autem gula dicitur, vt patet eodem 5. de locis affectis, nonnunquam tamen os ventris ita vocant, vt 13. method. medend. legitur, non ſolum medici, vt idem Galc. inquit 3. de loc. affect. verum etiam & homines vniuerſi vulgo ſic nominant, vt eodem 1. de cauſis ſympt. liquet. Celſus verò per ſtomachum quandoque intellexit gulam, interim quoque ventriculi inferiorem partem ſic nominat, vt videre licet apud eundem libro 4. cap. 1. verùm quicquid ſit de huius particulę nomenclatura, quam nos ventriculi os, ſeu oſtium appellauimus, nonnullis præter naturã

5. de loc. aff. cap. 1

affectibus conflictari ea ſolet, vt patet citato lib. 5. de loc. affe. innumeráq; & varia ſymptomata hominibus, vbi offenſionem acceperit, inferre conſueuit ex Tralliani ſentẽtia ca. 5. libri ſeptimi. At cùm in ipſo quidem oriatur affectus conſentientibus ei quibuſdam alijs partibus, præſertim principibus, corde videlicet, aut cerebro, corde ſiquidem propter exactam, quam habet ſentiendi vim, eius cum corde vicinitatem, cerebro vero propter magnos, quos ſuſcipit molleis neruos per ſextam coniugationem ab eodem cerebro ortam, ob quam etiam cauſam os ventriculi ſenſu acutiſſimo præditũ eſt, ac deficientis alimẽti præter cæteras quaſque partes exactiſſimã ſentiendi facultatem habet, ita vt nullum membrorum, aut ita exactum habeat ſenſum, aut ita vtrunque principium vnà ſecum afficiat, ſicut os vẽtriculi, vt patet 1. de cau. ſympt. quidam verò ipſi peculiares ſunt, ac ad propriam eius rationem pertinent, vt eodem libro 1. de cau. ſymp. & 5. de locis affect. ſcriptum eſt. Nos primis derelictis, ex quibus

cap. 7 — 1. de cauſ. ſymp. — Loco citat. — 5. de lo. aff. cap. 6

os ventriculi cum affectum ſit aliarum particularum actionibus nocere conſueuit (vt diximus) eos aggrediemur eiuſdem oris vẽtriculi præter naturam affectus, qui eidem proprij ſunt, & peculiares, ab eóque noſtram exordiemur orationem, quæ valde moleſtus eſſe videtur, adeò, vt cum augetur etiam propter eius (vt diximus) exactiſſimum quem habet ſenſum, cor ad conſenſum trahat, ac eidem noxam tranſmittere videatur, etſi tunc ſtomachicæ syncopæ fieri debeant, & non is affectus, de quo modo mentionem facimus, qui ab altera eius appellatione nomẽ ſortitus eſt; vt liquet primo de cauſis ſymptomat. cuius affectus adhuc apud Græcos treis diuerſas repetio denominationes: nam interdum καρδιαλγία, interdum καρδιωγμὸς, quandoque καρδιακὴ dicitur: pro quo animaduertere dignum eſt, quod hæc tria nedum nomine diſcrepant (vt cuique patet) verùm etiam & re ipſa, vt oſtẽdemus, (quamuis quidam aliter ſentiant.) Nam καρδιαλγία nomen aſſumens) vt Galenus inquit 2. method. medend. à parte & affecta, & affectu ipſo ex καρδία inquam tanquam parte, & ἀλγία tanquam affectu, cordis dolorem ſignificat: verumtamen ne quis decipiatur, cordis cum dicimus, non illius cordis quod in thorace continetur ſubintelligi volumus, ſed oris ventriculi, quemadmodum paſſim liquet ex Galeni doctrina, & potiſſimùm in præcitatis locis, nãque huius cordis, hoc eſt, oris ventriculi affectio eſt καρδιαλγία, vt ab eodem Galeno decretum eſt 2. de Hippoc. & Plato. decretis, & non alterius neque alterum omnem oris vẽtriculi dolorem καρδιαλγίαν, ſeu cordis dolorem appellamus (vt quibuſdam falsò viſum eſt) ſed illum tantùm (vt ipſe inquit) qui fit, cum acrimonia humorũ proritat, ac ipſum mordet, & proinde 5. de vſu partium καρδιαλγίαν eſſe dicebat, mordacitatem oris ventriculi. Accidit verò (vt eodem 2. de Hippocr. & Plato. decretis patet) affectio hæc nedum ægritudine vexatis, verùm etiam iis, qui diutiùs paulo ieiunium tollerarint, præſertim eum vehementi exercitatione fatigati cibum nullum aſſumpſerint, quemadmodum etiam & morſus hic in mœroribus ſentitur, efficit nanque mœror veluti vehementior exercitatio vt flaua bilis in ventriculum confluat, à qua poſtea irritati, & morſi homines cordis dolore laborant. καρδιωγμὸς verò ex καρδία, & δηγμὸς compoſitum à Galeno com. aphor. 17. quarti libri, ſic deſcribitur: καρδιωγμὸς eſt morſus cordis, hoc eſt oris ventriculi, quare ſi hoc modo καρδιωγμὸς intelligatur, cum καρδιαλγία concidet: verùm commento aphor. 65. eiuſdem quarti libri quorundam auctoritate per καρδιωγμὸν non cordis, hoc eſt oris ventriculi dolorem intelligi aſſeris, ſed motum quendam ipſius viſceris, cordis inquam, palpitationi ſimilem. Qua de re ſic ipſum interpretando ſatis admodum à καρδιαλγία diſſideret, cùm non ampliùs oris ventriculi, ſed ipſius cordis propriè affectus eſſet, etenim crebrum eſſe, & velocem cordis motum, & præcipuè palpitationi ſimilem καρδιωγμὸν aſſerit. At καρδιακὴ Græce, affectus ſeu morbus cardiacus Latinè dictus ex Alexand. ſententia ca. 11. lib. 7. & Celſi ca. 19. lib. 3. ſtomachi quoque vitium eſt, vt idem Trallianus fatetur quod quidem accidit, vbi humores parui erodentes, viriſcenti in ore ventriculi collecti fuerint, aut eò confluxerint. Is autem affectus nihil aliud eſt (vt Celſus inquit) quàm nimia imbecillitas corporis, quod ſtomacho languente immodico ſudore digeritur: lib. verò de definitionibus medicis ſcribitur, quòd cardiaca diſpoſitio eſt innati caloris labefactatio, & languor fit plerumque conflictante ore ventriculi, & ſtomacho cum ſudorum immodica vi. Verùm quod os ventris primum ſit quod in ipſis cardiacis afficiatur, per conſenſum tamen vehementer oblædens cor ipſum: propter vicinitatem

1. de cauſ. ſym. — Loco citat. — καρδιαλγία. — καρδιωγμὸς. — καρδιακὴ. — Quomodo inter ſe differant. ca. 2 — καρδιαλγία quid ſit. cap. 8 — cap. 4 — cap. 8 — καρδιωγμὸς. quid ſit. — καρδιακὴ. quid ſit. — Quæ pars in eis afficiatur.

ab Aetio ſcriptum eſt libro nono, ca. primo, non tamen adeò vt ſyncope oriatur. Ex his itaque conſtat hos treis affectus quamuis in parte affecta, ac cauſa quodammodo inter ſe communicent, tamen inter ſe ipſos nedū nomine, ſed re ipſa quoque diſsidere. Nam καρδιαλγία perpetuò affectus eſt oris vẽtriculi, eiúſque infeſtum eſt ſymptoma, & ad ſenſum tactus refertur, à ſuccis mordentibus prouenïens, vt patet primo de cauſis ſymptomatum, καρδιωγμὸς verò interim non oris ventriculi, ſed eius visceris, quod in thorace continetur, affectum quendam apud quoſdam (vt diximus) ſignificat, qua iterum ratione à cardiaco morbo diſtat: qui etiam ipſe perpetuò eſt oris ventriculi affectus, veluti paulo ante demonſtrauimus ex Aetij, Celſi, & Tralliani ſententia. Verùm enimuero morbus ipſe cardiacus à καρδιαλγία maximopere diſsidere videtur, nam cum acuta, & æſtuoſa febri euenit (vt Aetius teſtatur) ac nedum à mordentibus, & erodentibus ſuccis ortum ducit, ſed eis venenoſis, ſeu virulentis exiſtentibus, vt Tralliano viſum eſt. Acciditque in eo nimia (vt dicemus) corporis imbecillitas, quod immodico ſudore digeritur, qui ſudor ſupra conſuetudinem ex toto thorace, facie, ceruice, atque capite etiam prorumpit, glutinoſus: extremis tantummodo partibus ſiccioribus, atque frigentibus (Aetio, & Celſo teſtibus) adeò vt propè in ſyncopen incidant taliter affecti. At καρδιαλγία ex acrimonia duntaxat humorum proritante, ac mordente os ventriculi, cum videlicet ſummè bilioſi fuerint, & non ex eorum quoque venenoſitate, ſeu virulentia efficitur, ſentiunt quoque hunc ventriculi morſum (quẽ καρδιαλγίαν appellamus) non tantum ægritudine vexati, verum etiam ij, qui diutiùs paulo ieiunium tolerarint, præſertim ſi aliqua vehementi exercitatione fuerint fatigati, pariter etiā & mœrore cōfecti (vt Galeno viſum eſt) neque adeò immodico ſudore digeruntur, aut imbecilliores ſunt toto corpore cardialgici, velut cardiaci, fit etiam καρδιαλγία citra febrem, eámque acutum interdum, id quod nequaquam fieri poteſt in cardiaco morbo, vt diximus. Quãtum igitur delirarint, ac à Galeni doctrina, & à veritate receſſerint qui καρδιαλγίαν cum cardiaco affectu confundi putarunt, ex iam dictis luce clarius liquet, ſed toto (vt inquiunt) cœlo à veritate lapſi ſunt, qui eaſdem affectiones non ori ventriculi, ſed cordi tribuerunt, cum perpetuò in vtriſque affectibus ventriculi oſtium afficiatur (vt oſtenſum eſt ex Galeni, Aetij, & Tralliani ſententia) ſimiliter quoque dicendum & de καρδιωγμῷ iuxta Galeni decreta præcitatis aphoriſ. 17. & 65. quarti libri, quamuis interdum quidam velint (vt diximus) per καρδιωγμὸν cordis affectionem intelligere, de qua non eſt modo ſermo faciendus. Quod verò os ventriculi in eis efficiatur, patere poterit ex nonnullis indiciis. Nam in καρδιαλγία angor quidam, ac dolor cum quodam morſu, ac roſione ſentitur in inferioribus thoracis partibus propriè ſub pectoris chartilagine (vt Gale. inquit eodem 2. lib. de Hippo. & Plat. decretis) quare ex dolore cum poſitu, os ventriculi affectum eſſe coniiciendum. Nec minùs, quinimò magis circa eundem locum dolor cum morſu & eroſione ſentitur in cardiaco morbo cùm vehementiùs ventriculi afficiatur oſtium, adeò vt accedat deſperatio quædam, angor animi, & corporis iactatio (vt Aetius refert. Quod verò vtrique affectus ſymptomata ſint maioris, minoríſque duntaxat ratione diſsidentia in genere noxæ functionū animaliū ſenſitiuarū, ac propriè ſenſus tactus cuius patere poterit. Nā in dolorū genere cōtinentur, cum vtriq; affectus dolores ſint cū eroſione, & morſu, licet in cardiaco morbo maior ſit offenſio, quā languor, labefactatio, ac exolutio innati caloris, ac totius corporis ſequitur, adeo vt quidā (Tralliano auctore) qui valde ſenſibile os vẽtriculi habẽt, ſtatim intereant, cū immodicam humorum eroſionem ſuſtinere nequeant: præter autem angorem, eroſionem, ac morſum, qui in καρδιαλγία ſentiuntur in ore ventriculi, conſueuit quibuſdam bilis exactæ vomitus euenire, interim verò deſcendit idem humor, & ex aluo ſumme bilioſa egeruntur, vt teſtis eſt Galenus eodem 2. lib. de Hippoc. & Plat. decretis. Quod autem febris non neceſſario accidat in καρδιαλγία oſtendit eiuſdem Galeni verba eodem loco dum dixit, neq; ægritudine vexatis tantùm verùm etiā iis, qui diutius paulo ieiunium tollerarint, accidit, vt morſus hos vẽtriculi ſentiāt. At in cardiaco morbo præter id quod ipſe cum acuta febre & maximè æſtuoſa euenit (vt Aetio, & Theodoro Priſciano viſum eſt) pulſus aderit denſus, & obſcurus iis qui eo morbo affliguntur, extremarum partium frigiditas, ſudores circa faciem, & ad pectus vſque glutinoſi; inueniéſque odorem corporis eorum terreſtrem nares percellentem, & pulſus circa ipſum cor vehemẽtiores, ac magnos. Accedunt ad hæc deſperatio, angor animi, & corporis iactatio. Licebit autem protinus ſcire morbum cardiacum eſſe, (vt Celſus inquit) vbi venarū exigui, imbecilliq; pulſus ſunt. Sudor autem ſupra conſuetudinem, & modo, & tempore ex toto thorace, & ceruicibus, atque etiam capite prorumpit, pedibus tantummodo, & cruribus ſiccioribus atque frigẽtibus, ex his denique indiciis dignoſces cum καρδιαλγίαν, tum cardiacum morbū. Quæ vitia ambo conſequuntur, nedum calidam oris ventriculi intemperiem, verum etiam & eiuſdem eroſionem, ac morſum, quæ eroſio ſolutio continui eſt, vt patet quarto de ſimplic. medica. faculta. Horum autem affectuum cauſa humor eſt acris & mordens quomodocunque in ore ventriculi contineatur, ſeu ad ipſum confluat, quamuis præter acrimoniam, & morſum, virulentus, ſeu venenoſus, ac malæ qualitatis particeps ſit oportet in cardiaco morbo (vt Tralliano viſum eſt) & proinde non mirum ſi ex lūbricis etiam ſurſum ad os ventriculi aſcendentibus, ac eidem roſionem, ac morſum inferentibus (vt idẽ Alexander inquit) poſsit interdum cardiacus oriri morbus. Verùm vbi humores parui rodentes hunc excitent morbum, ex propriis indiciis redundantiæ talis ſucci, ætate, temperamento, anni tempore, victus ratione præcedẽte, ac reliquis prompte dignoſces, ſi verò ex lumbricis ad os ventriculi aſcendentibus exoriatur cardiacus morbus, ex propriis lumbricorum indiciis illud percipies, ſimul cum victus ratione præcedente, ac aliis modo dictis, nec aliter percipies vbi ex inflammatione oriatur, quàm ex propriis ſignis inflammationis, ſimiliter ſi καρδιαλγία ex præcedenti ieiunio, cum vehementi aliqua exercitatione, aut ex mœrore immodico fuerit orta, non magno negocio ex ægri, aut aſtantium ſermonibus id percipies. De καρδιωγμῷ autem; quantum ad prognoſticum ſpectat ſcriptum reliquit Hippocrates aphoriſ. 65. quarti libri. Quòd ſi febrientibus accidat malum eſt. Propterea quòd ventriculi mordeturos, atque ob id malus eſt caſus, vt

inquit

Concluditur eorum differentia. cap. 7

Adverſus eos qui dictos affectus non diſsidere putant.

Contra eos, qui cordis eſſe affectus putarunt.

Quod os ventriculi afficiatur, ſigna. cap. 8

Quis affectus præter naturam ſint.

Eorundem ſigna. Lib. 7. ca. 11

cap. 8

Cauſa.

cap. 1

Prognoſtic.

inquit Galenus in comment. modo cordis morſum ſignificet, qua etiam ratione & καρδιαλγία in febribus iudicanda eſt mala. Si vero ſine febre, aut aliis minime ægritudine vexatis incidat, non adeo mala erit, neque periculoſa. Ac cardiacus morbus cum in acuta febri & maxime æſtuoſa fiat, perpetuo periculum minatur, confirmat id eius cauſa, cum à todẽtibus, ac venenoſis ſuccis fiat, ſeu ab alicuius viſceris inflammatione, adeo vt quidam os ventriculi valde ſenſile habentes, cum immodicam humorum eroſionem ſuſtinere nequeant, ſtatim ex eo intereant (vt Alexander inquit.) Nec minus periculoſus erit cardiacus morbus à lumbricis aſcendentibus ad ipſum os ventriculi ortus, nam hæ beſtiæ (vt ipſe refert Alexander) adeò repentinam mortem, ſyncopas non minus quàm perniciciosi humores inferũt, vt nonnulli ſtatim cum à lumbricis roduntur, intereant. Hæc autem paſsio (vt Theodorus Priſcianus ait libro ſecundo ad Thimotheum capite 12.) frequentius iuuenibus, quàm cæteris ætatibus euenire conſeruit, in augmento ægritudinis, hoc eſt circa diem ſextum, & quàm maximè eo tempore, quo æſtas calidior incanduerit. Quantùm verò ad curationem ſpectat, cum prædicti affectus ratione maioris, minoriſque (vt diximus) differant, propterea nos communem eorum tum victus, tum medicamẽ-

Curatio. torum rationem inſtitueimus, qua de re aër frigidus eligi debet, ita vt ſolem domus, in qua decumbit æger, non admittat, ſitque minimè alta, ſed depreſſior, nec valde lucida, feneſtris, tamen patẽtibus ſit, vt perflatus quoque aliquis accedat, vt Aetio, ac

Victus ratio. Celſo viſum eſt, leuique veſte, ac molli, & vſu priore detrita contegantur ægri, potiſsimùm in cardiaco morbo pauimentúmque irroretur, ac foliis cõſternatur myrti, in quercus maximè vero vitis, atque ipſis etiam roſis. Somnus eis competit moderatus, vigiliæ tamen immodicæ vitandæ ſunt, quies præcipienda eſt, ita vt omnis fere motus quamuis exiguus interdicatur. Aluus vt ſit lenis magnopere confert, quare ſi non natura, arte ſaltem cum glandibus, aut clyſteribus lenibus ſic ſeruanda erit. Immodici animi affectus vitandi ſunt præſertim mœror, quoniam hic ex ſe ipſo cardialgiam excitat, vt potiùs ex Galeni mente diximus. Cibus autem eſſe debet ex infirmiſsima materia, & ſtomacho aptus (vt Celſo

Alex. lib. 7 cap. 12 viſum eſt.) Vt verò Alexander inquit, præter quam quod refrigeret, etiam particulam reſolutam poſsit cõfirmare, nõ multus quidem, ſed ſæpe tamẽ nocte, ac die dandus eſt, vt nutriat neque oneret. Qua de re panis ex aqua frigida, aut ex vino albo, & tenui, frigidióque, ac diluto tribuendus eſt, ex Aetij teſtimonio, interim verò paulatim ipſis offerri debent quæ ægre concoquuntur, & noxiorum humorum roſioni, ac acrimoniæ reſiſtunt, veluti ſunt vẽtriculi anſerum, pedes ſuilli, & ex volucribus macræ & non fœtidæ, in ptiſanæ decoctione eliquatæ aut etiam per ſe, quæ etiam frigida exhibentũr, ſi caloris ſenſus circa ſtomachum ſit, & æger inflammatione non vexetur, aliis calida exhibenda ſunt) vt idem Aetius inquit.) Atqui probè refrigerant, corroborántque tum mali punici grana comeſta, tum ſuccus eorum, ad hæc mala non admodum dulcia, ſed mediocriter adſtringentia, pira perſica, & vuæ, quæ auſterum frigidúmque ſuccum obtinent. Conueniunt inſuper lactucæ cum aceto, pulli gallinacei, perdices, phaſiani, turdi, merulæ, ac reliquæ aues montanæ cum omphacio, ver mali medici, ſeu li-

monceli acido conditi. Hippoc. verò libro 2. de morbis vulgaribus mulieri cui os ventriculi dolebat, & nihil remittebat dolor, polentæ pollinem in mali punici ſucco inſperſum ſemel in die in cibo tribuens ipſam curauit, & non renouebat, vt ipſe inquit. *Sectio. 2. in principio.* Potus ſit aqua hordei, aut ſeminum coriandrorum præparatorum decoctum, ſeu aqua, in qua exigua cinnamomi quantitas fuerit decocta, & niſi neceſſe ſit, ad vinum feſtinare non oportet, vt inquit Celſus. Si autem verendum ſit ne deficiat æger, vinum tenue, album, dilutum tribuendum eſt, frigidum vbi æger inflammatione non vexetur, & immodici caloris ſenſus circa ſtomachum ſit, aliis verò calidus potus tribuendus erit. Quod ſi ſtomachus reſolutus parum continet, & ante cibum, & poſt eum, ſponte vomere oportet, rurſúſque poſt vomitum cibum ſumat, Celſo auctore. Si vero (vt inquit Aetius) ſtercora inteſtino recto ſubſideant, neque aliàs etiam excrementorum multitudo inſit inteſtinis, ægri autem cibum non ſentiant, & tabeſcant, ptiſanæ ſuccum, aut alicæ, per clyſterem infundere oportet tepefactum, conquaſſato cum eo ouo crudo. Vltra hoc enim quod ea quæ ſtomachum infernè moleſtia afficiunt, euocat, & educit, etiam alimentum optimè corpori ſufficit, ex languore ob non acceptum cibum viſcere affecto, ſiquidem id quoque (vt Celſus inquit) vires tuetur, hoc item potu vtantur, qui reliquos cibos continere non valent. Excipiantur micæ panis mediocriter torrefactæ, macerentur in vino auſtero, tenui, & albo, & demum fortiter exprimantur, & ex eodem vino ſingulis tribus, vel quatuor horis exhibeantur vnc. iij. vel iiij. donec pulſus robuſtior fiat, ſitque vinum frigidum, vbi immodicus fuerit circa ſtomachum caloris ſenſus, & inflammatio non adſit. Aliis verò tribuatur dilutum & calidum, ídque potiſsimum cardiacis, confeſtim vero circa initia proritandus vomitus erit, leuioribus quibuſdam vt egelida aqua cum pauco aceto, acetoſo ſyrupo, aut oxyſaccharo, præſertim iis, qui natura ad vomitum proni ſunt. Quod ſi mordaces ſucci in ventriculi ore contenti vomitu excerni nequeant, per inferiorem aluum protinus purgandi ſunt eo medicamento, quod cum hoc quòd vim habeat prædictos expurgãdi ſuccos, etiam ventriculum ipſum roboret, nec admodum calidum ſit. Qua de re tamarindorum excipiens vnc. j. factoque ex eis decocto in fontana aqua, in ipſo diſſoluens mellis aërij vnc. iij. *Purgatio.* rhab. infuſ. in vnc. ij. ſucci roſarum drach. j. vel ſcrup. iiij. ſpicæ grana ij. vel iiij. pro potu tribuas, vel loco mellis aerij tantundem ſyrup. ex pluribus infuſ. roſ. rubearum, vel vnc. iiij. permiſceas, poſt hæc ea quæ os ventriculi roborare valent intus, & extra adhibenda ſunt, intus ſiquidem ſyr. ex oxyſaccharo, ex infuſione, vel ſucco roſarum, aut ex malis punicis, ſeu de pomis, vel de acido mali medici: extra verò auxiliantur (vt inquit Aetius) folia rubi cum pane, *Topica.* aut myrti folia, ipſæque myrti baccæ, aut pampini vitis, aut plantago cum pane, aut mala cotonea, & palmæ ſtomacho, ac ſiniſtræ mammæ impoſitæ, vt ipſe inquit. At imbecillioribus ſufficiat polentam cum palmis imponere: aut palmas in vino madefactas excipe, & adiectis aloe, & maſtiche ſimul tere, deinde affuſa cera & oleo roſaceo, ſeu melino ſimul miſce, & vtere eodem modo. Quod ſi ex palmis, œnanthe, acacia, roſis, alumine, hypociſtide, & rhoë cataplaſma conficias, atque imponas, vt ſiniſtram

mammam,& ventrem ipſum complectatur,ſudores reprimit (vt idem inquit Aetius) ſtomachúmque & cor ipſius firmitatis auctorem placat,& cohibet. Exſudantibus verò partibus,ſudorem prohibere oportet, id autem præſtat oleum acerbum, vel roſaceum(vt inquit Celſus) vel melinum,aut myrteum, quorum aliquo corpus leuiter perungendum eſt, vel myrtus trita ſicca inſpergatur (ex Aetij decreto) vel œnanthe,aut hordeum in primis quidem collo, & thoraci,& locis ſub alis, ac inguinibus ea ſunt adhibenda. Eodem modo auxiliatur malicorium cum manna iníperſum,aut galla per ſe. Illinuntur etiam ad coërcendos ſudores(vt idē auctor inquit) oleum myrteum,œnantinum,roſaceum, melinum, & lentiſsinum: circumlita etiam ſudores cohibent manna,& amylum candido oui excepta. Extremæ verò corporis partes refrigeratæ concalefaciendæ ſunt cum multa frictione ipſarum partium, linteiſque calidis adhibitis,aut aliis calefacientibus. Quòd ſi ex viſceribus quoddam inflammatum ſit, & propterea cardialgia,aut cardiacus morbus fiat, eadem inflammatio curanda erit. Si ex aſcendentibus lumbricis,ea medicamenta tribuenda erunt, quæ ipſos tum interficere, tum etiam è corpore expellere valeant, expelles autem, ſi priùs enecaueris, necabis autem amaris medicamentis, vt Galenus inquit 14. method. medend. & nos infra docebimus. *cap.19* Si verò cardialgia iis, qui diutiùs paulò ieiunium tollerarunt,accidat, iis conſulendum eſt, vt non tardè, ſed citiùs cibum capiant,viténtque ieiunium. Similiter ſi ex mœrore flaua bilis in ventriculum confluat, aut ex vehementiori exercitatione, vitandi & mœror, & vehementior exercitatio erunt. *Odoramenta.* Cunctis verò varia odoramenta offerri debent, præſertim roſæ,& vinum(vt Celſo viſum eſt)aut aquæ roſaceæ, & myrtillorum excipe vnc.iij.vini odoriferi vnc. ij. ſantalorum drac. ij.& fiat odoramentum.

Περὶ κυνώδεος ὀρέξιος.

Id eſt, De canina appetentia.

CAP. LXI.

QVEMADMODVM ſtirpibus, vtpote terræ affixis terram,ſic quoque hominibus, cæteriſque animantibus natura pro nutrimenti veluti penu, ventrem fabricauit, vt liquet apud Hippoc. libro de humoribus,& apud Galenum lib. 1. de cauſis ſympt. *Lib. de humoribus in medio. 1. de cau. ſym. cap. 7.* Tribuit autem animalibus ipſis & penuriæ ſenſum, quo ſcilicet ad cibū potionemque proritata tempore expleantur, vocatúrque huiuſmodi implendi deſiderium appetentia,quæ ex penuriæ quidem ſenſu fit, cùm ſecundum naturam exiſtit, quando ſcilicet venæ ex ipſo ventriculo veluti emulgentes, ſugentéſque aliquid trahunt, non ferens autem eum ſuctum ventriculū, ſed veluti diuulſus offenſæ eius medelam cibum comparat. Verùm ſuctus quidem ipſius ſenſus,fames eſt:actui ſuctionem naturalis omnium partium appetentia præcedit,tamen ea naturale quidem opus eſt, non animale,vt quæ modo dicta eſt. *Quatuor accidentia ordine quodam ſeſe cōſequentia, quæ ventriculi appetētiam præcedunt,cùm ſecundū naturam appetit.* Talem autem appetentiam vacuatio præcedit. Qua de re neceſſum eſt ex Galeni decreto præcitato loco,ad hoc, vt ſecundum naturam excitetúr hæc animalis appetentia,quatuor ordine quodam ſymptomata ſeſe deinceps ſequētia præcedāt. Primùm nāque omnium totius corporis inanitio eſt,ſeu vacuatio ſecundum naturalis euacuatarū partiū appetentia,tertium vētriculi ſuctus, quartum ipſius ſuctus ſenſus. Quintum verò iam dicta ventriculi animalis appetentia. Verùm cùm præter naturam ſit appetentia hæc animalis, vitioſáque redditur, propterea quod in quantitate modum excedit, à quibuſdam (vt Galenus teſtatur tum præcitato primo de cauſis ſymptomatum, tum commento aphoriſ. 21. ſecundi libri.) *Loco citat.* κυνώδης ὄρεξις Græcè, dicitur Latinè canina appetentia,non ab re ſic nuncupata, quoniam in hac affectione ægri vomunt pituitam,& cibum cùm aſſumunt,retinere nequeunt, ac poſt vomitum ſtatim alium appetunt,quemadmodum canes (vt Alexandro viſum eſt cap.5. libri ſeptimi.) *Canina appetentia cur nūcupetur.* In his enim qui canina vocata appetentia vexantur(vt inquit Galenus 6. de locis,cap.2.)videmus quod affatim impleti paulò poſt aut euomunt, aut fluore deiiciunt. Nam non potens ipſe ventriculus deuoratorum pondus ſuſtinere, multa impetuoſe ingerere, atque ea celeriter excernere cogitur. Id quod etiam & animalibus quibuſdam integra valetudine degentibus accidere ſolet)vt ipſe inquit) in quibuſdam ſcilicet auiculis,quas ſeleucidas in Aſia vocant, quippe quæ iugiter locuſtas edunt, eáſque celeriter excernunt. Eſtque (vt eidem Galeno placuit præcitato commento aphoriſ. 21. libri ſecundi.) *Quid ſit.* vehemens & inſedabilis ciborum appetentia: quam non neceſſe eſt, vt quatuor iam dicta ſymptomata naturalia ordine præcedant,vt dicemus: *Quæ pars in ea afficiatur.* ſed affectio quædam præter naturam eſt ipſius oris ventriculi, vt liquet tum 1. de cauſis ſymptoma. ca. 7. tum etiam 5. de locis affectis,ca.6. Nam eius proprium munus eſt ipſa animalis appetentia, cuius gratia ad ipſum par neruorum, haud mediocre a cerebro, ex ſexta ſcilicet eius coniugatione defertur, & diſſeminatur, & ob eam cauſam pars hæc ventriculi ſenſu acutiſsimo prædita eſt, vt liquet tum quarto, tum nono de vſu partium, *4. de vſu par. cap. 7. 9. de vſu par. cap. 11.* & licet hoc neruorum par in alias etiam ventriculi partes vſque ad fundum ipſius protendatur, tamen quia maxima ſui parte os ventriculi contexit, minor verò in alias partes vſque ad fundum diſſeminatur, propterea non toti vētriculo ſenſus alimenti deficientis, ad quem ſequitur animalis appetentia,(quamuis prædictis neruis participet)donata eſt facultas hæc, ſed ipſi ori dūtaxat, vtpote quod exactioris, ac acutioris ſenſus exiſtit, cùm maiorem prædictorum neruorum participet portionem. Pari ratione nec læſio prædictæ appetentiæ animalis quomodocunque fuerit, toti ventriculo tribuenda erit, ſed potiſsimùm eius primæ parti, quæ eſt circa os, nam quamuis ſimilibus diſpoſitionibus,quales ſunt illæ,quæ in ore ventriculi fiunt,interdum afficiatur ventriculi ſpacium, atque ſimilia quoque ei aduenient ſymptomata,quoniam longè maiorem inferūt violentiam ea,quæ in ipſius ore contingunt(vt Galenus teſtatur quinto de locis affectis, ca. ſexto.) Idcirco medici ea quæ in parte ventriculi inferiori eueniunt,perinde,ac ſi omnino non fiant,& deſpicere,& contemnere ſolent. Non ab re itaque in ipſa canina appetentia inſtrumētum appetentiæ læſum eſſe, hoc eſt os ventriculi cum Galeno quinto de locis affectis, cap. ſexto decernimus: & quamuis exigua quædam non magnopere modum excedens reliquis ventriculi partibus affectis gigni poſsit, eam tamen perinde, ac ſi omnino non fieret, deſpicimus, ac contemnimus. Neque alio indicio indigemus pro notitia iam dictæ partis

affectæ,

affectæ, oris inquam ventriculi, cùm ex eius propriæ facultatis oblæſione iam pateat, Ipſa vero affectio ſymptoma eſt in genere noxæ functionum animalium, atque ipſius ſenſus tactus, nanque offenſus ventriculus ipſe, & veluti diuulſus ab aliqua cauſa præternaturali, non ferens talem diuulſionem, quæ per immodicam ſuctionem fit, ad iam dictam excitatur vitioſam appetentiam in quantitate modum excedentem, & propterea vitioſa dicitur, & ipſa functio deprauata eſt, non diminuta, nec ablata.

Quid affectum præter naturã ſit.

Signa.

In hac affectione ægri plures cibos appetunt, & cum appetitum cohibere nequeant (vt inquit Aetius ca.21.lib.9.) in ingerendis nimiis cibis modum excedunt, deinde multitudine eorum aggrauati, & abſumptos citra nocumentum ferre non potentes ad vomitum diuertunt, deinde rurſus cibo ſe explẽtes iterum ad vomitum reuertũtur, quemadmodum canes.

Cauſa.

Hoc autem immodicum implendi deſiderium naturalis affectus ſimilitudine ex morſu oris ventriculi conſimili exiſtente ſuctu naturaliter effecto, perpetuò generationem habet, & propterea ex tactorio genere ſymptoma eſt, veluti quodlibet aliud, quod circa os ventris contingit, vel liquet primo, de cauſis ſymptomatum, cap.7. Verùm hic morſus non ex vnica duntaxat cauſa proritãtur: nam quandoque propter ſolam intemperam oris ventriculi frigidiorem exiſtentem fit, interim verò propter humores acidos vitioſos, ac frigidos, quos exorbuit os ventriculi, vt patet apud Galenum commento præcitati aphoriſ.21. ſecundi libri.

Cauſarum cognitio.

At ſi ex frigida intemperie fiat, ægeſtiones multæ ex ipſorum ventribus procedent, crudis exiſtentibus nimirum cibis, aut ſemicoctis. Si verò adfuerint acidi quoque ſucci, aderunt ſimul cum his acidi quoque ructus, nec mirum ſi frigida intemperies, frigidique vitioſi ſucci in ore ventriculi redundantes propter frigus, alimenti, & non potus deſiderium excitent. Nam frigiditas tunicas ipſius ventriculi cùm vacuat, tum etiam cogendo, ac conſtringendo ad maiorem appetentiam irritat, vt Galenus inquit primo de cauſis ſympto.cap.7. Qua ratione fit, vt non parum ad eſuriem frigiditas eorum quæ in ventre habentur, conferat, etſi libro primo de cauſis ſympto.ca.7. frigidæ duntaxat intemperiei non meminerit, velut commento aphoriſ. 21. 2. libri. voluit tamen eam contineri ſub frigidis ſuccis, nanque ipſi non alio modo, quam propter frigus caninam excitant appetẽtiam, vt ipſe inquit, poterit inſuper & morſus hic ſimilis ſuctui ex immodica totius corporis digeſtione, ac vacuatione cum inops reddatur, alimenti originem trahere, ita vt altera ſit ex Galeni ſententia cauſa caninæ appetentiæ, verùm hæc immodica vacuatio duplicem habere poterit cauſam, quia aut ex caloris robore, vel ex retentricis facultatis imbecillitate fieri poteſt, vt ipſe inquit eodem libro primo de cauſis ſymptoma.cap.7. Interſtinguas autem ſi, à caloris robore fiat euacuatio, & per conſequens canina appetentia, quoniam (vt inquit Alexander) neque ſiti carent ægri, neque acidum humorem vomunt, veluti ſupradicti, nam immoderata caliditas tale quid accidere non permittit, vt quæ omnia facilè in vaporem diſſoluat, & latenti perſpiratu extenuet, atque digerat, vnde etiam pus his magis adſtricta eſt, quàm citata, imò ventris egeſtiones longe pauciores procedunt, quam pro eorum quæ ingeruntur, modo, ac proportione, & ſtercora quæ egeruntur ægri, exiſtunt ſicciora (auctore Aetio ca.22. præcitati libri) verùm iis qui ob retentricis in vniuerſo corpore facultatis infirmitatem laborant (vt idem inquit Alexander) cibi minime cocti, & ſubinde alterationem non experti excernuntur: quare etiam tales continuis illorum corruptionibus laborant.

Ale. lib.7. cap 5

Loco citat.

Breuibus autem verbis ſic has duas cauſas interſtinguere docebat Galenus primo de cauſis ſimptomatum, ca.ſeptimo, quoniã in hac plurima ſumptorum incidit deiectio, alia verò, ceu conflata ex totius habitus vacuatione alimentum in corpus deduci: quapropter longè pauciores aderunt ventris egeſtiones: Hippocrat. verò, & Galenus in præcitato aphoriſmo 21. ſecundi libri hanc cauſam, ſcilicet totius corporis vacuationem, non tetigerunt. Nam de ea duntaxat mentionem fecerunt, quæ vini potione curatur, à qua inſuper cauſa potiſsimùm affectus hic conſtituitur, vt Paulo viſum eſt cap.51. libro ſecundo, ex hoc autem affectu aliquando & ad vomendi conſuetudinem delabuntur, (vt inquit Aetius) ſæpe etiam & aliis affectionibus obnoxij fiunt, cœliacis videlicet, & dyſentericis, atque aquæ intercutem.

Aet. lib.9. cap.21

Prognoſtica

Propterea quod priuſquam priores cibi ſint concocti alios ingerant. Quidam etiam volunt quod vbi diu perdurauerit canina appetentia, quandoque permutatur in βουλιμον, interim in ſoporem, & interdũ ad mortem. Ea verò canina appetentia, quæ ex immodica diſsipatione ortum ducit, ſi priuſquam ad ſummum peruenerit, eam cognoueris (vt Galenus teſtatur ſexto, de locis affectis ca.2.) non difficulter curabitur. Nam vbi quis duplum conſuetorum alimentorum aſſumpſerit, neque corpus ali videatur, idque citra alui fluorem, hunc affectum non ſolùm priuati, verùm & medici paruipendunt. Cùm verò triplum ingerit idoneis auxiliis liberari poteſt, priuſquam ſcilicet ad quadruplum, vel ad quintuplum perueniat. Qua de re non omnino paruifacienda erit affectio hæc, ſed mox pro eius curatione ſi ex frigida intemperie, aut frigidis ſuccis excitetur, aër eligatur ad calidum, & ſiccum inclinans.

Curatio.

Vitãdæ ſunt vigiliæ immodicę, ac ſomnus omni conatu, alliciendus erit. Exercitium moderatum confert, priùs tamen alui excrementa natura, vel arte ducantur. Inter animi affectus vitandi potiſsimùm ſunt timor, & mœſtitia. Quod verò ad cibum, & potum attinet, inquit Galenus præcitato 21. ſecundi libri, quòd qui famem caninam patiuntur, iis vini potus, non cibi multitudo remedium eſt, & ſubdit, equidem multos ipſe ſanaui, qui indeſinenter fameſcebant, vinum ipſis abũdanter exhibens, ex eorum genere quæ multum calefaciunt, quæ colorem flauũ habent, vel rubeum abſque adſtrictione; ſiquidem oportet cùm ad prandium accedunt, primum illis afferre pinguia edulia, atq; (vt ita dixerim) oleagina, & quæcunque alia ex multo parantur oleo. Poſtea vero vinum aliquod ex vinis quæ diximus etiam ſi nondum ſitiant, ad potandum dare oportet, ſtatim enim ſedatur ipſis fames, & talem longo tempore victum exhibẽdo, ceſſat omnino. hæc Gale. Alexand. verò fere eadem aſſerens dixit vtendum eſſe calidioribus, præſertim vino mero, cibis pinguibus, & omnibus oleoſis, ac carnibus ſuillis, hæc enim comeſta (vt ipſe inquit) priùs exſaturant ipſos, & immodicam eorum appetentiam obtundunt, vt in poſterum copioſiorem cibum nolint aſſumere. Potum etiam (vt inquit Aetius) præbebimus ante cibum, multum, ac aceruatim bibendum calidum ſanè, aut certè tepidiorem.

Victus ratio.

rem. Item ſorbitiones appetitum deſtruentes exhibendæ erunt, veluti ſunt pultes cum melle multo, & oleo plurimo, aut adipe anſerino, gallinaceo, aut ſuillo. cerebella item, & pinguiores volucrum partes, ac piſcium, eodem modo, & ex oleribus, maluæ conueniunt & omnino quæ appetitum auertunt, ac ſatietatem inducunt, & magno cumulo accepta modicè alunt. Admiſcere etiam conuenit panibus (dum fermentantur) acriura, & vrinam cientia: ſimiliter & vino quod in potu ſumunt, vt idem inquit Aetius, veluti eſt cuminum, aniſum, petroſelinum, & quæ eius generis exiſtunt. Ad vinum etiam, & piper, & mel, & ſpica nardi vltra ea, quæ dicta ſunt, adiiciantur. Abſtinere verò oportet ab omnibus acidis, ac adſtringentibus cibis, & potibus, maximè verò à functibus. Eorum autem bellaria ſint piſtachia, amygdalæ, nuces pineæ, colymbades etiam oliuæ ex melle exhibendæ ſunt, etſi neque his cedat affectio, ea quæ diſſecare, ac repurgare, calefacereque poſſunt in cibis quoq; annectemus, veluti ſunt allia, porrum, thymus, ſatureia, origanum, pulegium, & quæ his ſimilia exiſtunt, pariter & oxymel ſimplex, aut ſcillinum, aut ipſummet roſaceum mel cum aliquo ex iam dictis decocto præbebimus, & vbi cognouerimus quòd humores pituitoſi, & acidi in ipſo ventris ore fuerint impacti, ac veluti aqua in ſpongiam imbibiti, eos quoque purgabimus ex hiera. Nanque hæc non tantum calefacere poteſt, vt inquit Aetius, ſed diſſecare, ac repurgare, extrahere ex profundo oris ventris imbibitum humorem, & per aluum infernè euacuare: quin & robur ventri addit, vt ne facilè nociuum humorem ſuſcipiat. Poteris autem drach ij. exhibere ex vino cum aqua calida, diluto, vel drachm. j. & s. eiuſdem excipiens & ſcrupul. ij. trochiſcati agarici. Addens, catapotia formato, ac præbeto nedum ſemel, ſed bis, & ter, vbi opus fuerit.

Medicamentorũ ratio.

Si fiat ex immodica corporis diſſipatione, curatio.

Si verò ex immodica totius corporis diſsipatione canina appetentia excitetur, abſtinendum erit à continenti calido, ac vini potu, & ab omnibus, quæ tum extrinſecus, tum intrinſecus calefacere poſſunt, Aetio teſte. Qua de re aër frigidus eligatur, quies innuigatur, ſomniſque mediocris, omninóque immodicæ vigiliæ vitentur. Et ſi ex immodico calore diſsipatio fiat, clyſteriis vtendum eſt lenibus, caueántque ægri ab immodicis animi affectibus, præſertim ira. Cibi eis exhibendi ſunt ſtabiles, & ægrè corruptibiles. Vinum (vt diximus) omnino ipſis dandum non eſt, ſed aquæ potu vtantur, vel ſeminum coriandrorum præparatorum decocto. Cutem ipſorum cõdenſare, ac ſpiſsiorem reddere oportet cum oleo quopiam adſtringendi, vtpote omphacino, myrtheo, aut roſaceo, interim eis admixto alumine ſciſſo in aceto acerrimo priùs trito. Conferunt item & lauacra frigida, ſi nihil id fieri prohibeat. A balneis verò calidis abſtineant, illinire quoque conuenit eorum cutem ex infraſcripto, Quod ℞. ſucci plantaginis, & ſemperuiui ana vnc. s. ſantalorum rubeorum, ſanguinis draconis, & boli armeniæ, ſing. drac. iij. olei myrtini, citoniorũ, & roſacei omphacini ana vnc. j. farinæ hordei drac. iiij. ouorum albuminis vnc. s. aceti parum, & ceræ quantum ſufficiens ſit, fiat vnguentum.

Περὶ κίττης, ἢ μαλακίας. *Id eſt de citra, ſiue pica.*

CAP. LXII.

Accidit nonnunquam nedum mulieribus vtero gerẽtibus, verùm etiam & viris deprauata quædam appetentia, non quidem in quantitate modum excedens, ſed in qualitate: prauas etenim qualitates appetunt (Galeno auctore libro primo de Cauſis ſymptõ. ca. 7. & Aetio lib. 9. cap. 23.) quę affectio à Græcis κίττα & μαλακία dicitur, à Latinis pica, quæ ſecundum quoſdam à pica auicula nomen accepit, ſecundum alios ab hederæ ſimilitudine, quæ κιττὸς Græcis vocatur, nam ſicuti illa variis plantis (prout occurrunt) ſe implicare ſolet, ita mulieres ex pica laborantes varia edulia appetunt, atque ea contraria, quæ tum voluptatem, tũ inſuauitatem guſtanti exhibent (eodem Aetio teſte ca. 10. lib. 16.) Eſt autem affectio hæc (vt idem auctor aſſerit) ſtomachi languor cum nauſea, & auerſione ciborum, bilis, ac pituitæ vomitum inducens, vel vt teſtatur cap. 23. libro 9. Concupiſcentia quædam eſt vitioſarum qualitatem ciborum. Nam acida, & acerba interdum, nonnunquam acria quoq; interim verò vel cimoliam terram, vel teſtas, vel extinctos carbones, aut alios huiuſmodi cibos abſurdos appetunt, vt Gale. inquit eodem primo de cauſis ſymptoma. ca. 7. Quod verò in hac affectione ventriculi oſtium cõflictetur ab eodem Galeno liquet præcitato loco, & 5. de locis affectis cap. 6. patet, inſuper & eius propria functionis offenſa, quæ appetentia eſt. Quod autem ſymptoma ſit, ac noxa eiuſdem appetentiæ, quæ deprauata eſt, in qualitate tamen & non in quantitate, velut canina appetentia excidens, liquet ex eodem Galeno, præcitato lib. 1. de cauſis ſym. ca. 7. Aberrat enim facultas hæc appetendi, cùm nõ cibos, quinimo prauas appetat qualitates, vtpote (vt diximus) acida, acerba, acria, cimoliam terram; vel teſtas, ſeu extinctos carbones, aut alios huiuſmodi abſurdos cibos. Apparent etiam taliter affectis aſsiduæ expuitiones, oris ventris morſus, ac anxietates. Inſequitur autem prauam eiuſdẽ oris ventriculi intemperiem, cum eius tunicę prauo aliquo excremento fuerint imbutæ, quo fit, vt mulierculis vitioſo humore repletis euenire ſoleat affectio hæc, maximè cùm vterum fuerunt. Pro varietate autem vitioſi humoris prædicta varia, ac peregrina edulia appetunt, & propterea alio ſigno non indigent pro eorum dignotione, quanquam etiam & per vomitum idem manifeſtari cõſueuerint. Aſſolet affectio hæc (Aetio auctore) vtero gerentibus fieri ferè circa quadrageſimum diem à conceptu, & ſæpe vſque ad quartum menſem durat. At Galenus complures, ait, vtero gerentes huiuſmodi vitio laborant vſque ad ſecundum, ac tertium menſem, in quarto verò quieſcunt, partim quòd vomitione vitiati humore expurgantur, partim quòd concoquũtur, vtpote exiguum cibi tum ſumente muliere ob faſtidium, partim etiam quòd multitudo vacuatione ſit diminuta, quippe primis duobus mẽſibus fœtus paucum ad ſe ſanguinem attrahit, eò quòd parum adhuc auctus ſit. Vbi verò iam creuit, tunc plurimo indiget alimento, atque tunc non id, quod optimum eſt è venis allicit, verùm etiam quia maiorem alimenti copiam requirit, aliquid vitioſi ſimul attrahit, & ita fit, vt vniuerſum corpus plenum eſſe deſinat, & minori humorum vitio crucietur. Idem quoque affectus nonnunquam & viris ipſis accidit, cum humor quiſpiam vitiatus, ad os ventris fuerit delapſus, vt diximus, qui neque deſpiciendus eſt.

Pica vnde dicta ſit.

Quid ea ſit.

Quæ pars in ea afficiatur.

Quis affectus præter naturam ſit pica.

Picæ ſigna.

Cauſa.

Prognoſtica.

Curatio.

Victus ratio.

Pro curatione autem affectionis huius victus ratio priùs inſtituẽda erit diuerſa pro varietate vitioſi, & praui redundantis humoris. Verùm cunctis commune eſt, vt cibis vtantur moderatis, qui neque

faci

facilè corrumpantur. Quapropter panis ſucco cotoneorum, aut malorum punicorum maceratur conferi, ſimiliter cichorium. Ex auibus deligendæ ſunt, quæ neque pingues, neque viroſæ ſint. Conueniunt item pedes, ac roſtra, & ventriculi porcorum, & erinacei marini recentes. Sint tamen omnia (vt diximus) quãtitate moderata, & ſi cibos auerſentur, obſoniorum varietate, ac iucunditate illectentur. Abſtineant tamen à dulcibus obſoniis, verùm iis, qui terram appetunt nihil ita prodeſt veluti amylum recens. Cunctis verò confert ante cibum oliuas albas, muria conditas cum pane molli exhibere, aut quinque, vel ſeptem amygdalas amaras. Poſt cibum autem vuæ paſſæ, mala punica, ac pyra exhibeantur. Sit etiam potus moderatus, ne alimenta ventriculo innatent, ac vinum fuluum, odoratum, antiquum, & ſubadſtringens bibant.

Medicamentorum ratio.

Quòd ſi vinum auerſentur, aquam ex cinnamomi decocto potabunt. Si verò ſtomachus ab acri, acidóue, aut ſalſo humore mordetur, ad excitandum vomitum, tepidam aquam bibere poterunt, vt humor affligens reuomatur.

Vomitus.

Nec quicquam erit incommodi, ſi difficilior fiat vomitus, addere parum aceti, aut acetoſi ſyrupi, & ſi craſsius fuerit quod euomunt, & ob viſcoſitatem difficulter excernatur, raphani etiam decoctum cũ aceto mulſo exhibebimus. Nam omni ſtudio conandum eſt, vt infeſtus humor citra moleſtiam per vomitum educatur, præſertim ipſis vtero gerentibus, quibus in hoc caſu purgans medicamẽtum exhibendum non eſt, vtpote cùm affectus hic in primis menſibus oriatur.

Purgãs medicamentum.

In quibus omnino vitauit Hippocrates aphoriſ. primo quarti libri, purgantia medicamenta exhibere, ea præſertim, quę huic affectioni commoda eſſent. Verùm viris ipſis ſi accidat hæc affectio, & per vomitum ſedari nequeat, purgans medicamentum exhibebis, priùs tamen quibuſdam ſyrupis adhibitis pro ratione redundantiæ praui ſucci, veluti eſt ſyrupus ex oxyſaccharo acetoſus, oxymel ſimplex, atque ipſum ſcillinum, ſi opus fuerit. Sit autem purgans medicamentum ex picra Galeni compoſitum, atque ipſo rhabarbaro, ſeu agarico prout redũdans prauus ſuccus requirit. Euacuatio autem plurimo vitioſo humore exhibendus eſt eis, (vt inquit Aëtius præcitato cap. 23. libro nono.) mali punici dulcis ſuccus, mentha ſicca inſperſa item portulacæ cremor, & ipſa quoq; in cibo ſumpta confert, poligoni decoctum potum, ſimiliter etiam anethi, & rhapontici, ac ſpicæ nardi cremor, item intybi ſuccus, vel ipſa herba cruda, aut cocta aſsiduè comeſta: forinſecus autem adhibita languido ſtomacho conferunt (vt idem Aëtius aſſerit, cap. decimo, libro 16.) œnanthe, balauſtium, roſæ, cytini

Topica.

myrtus, ſmyrnij coma, fœniculi ſemen cum vino cataplaſmatis modo adhibita, addita etiam galla, aut cumino, aut abſynthio, palmularum item carnes vino coctas, aut maceratas, tritas pro emplaſtro imponere prodeſt, aut mala cotonea cum poſca trita. roſacco, vel nardino cerato excepta, addito croco, aut lanam ſuccidam, vel linteolum vino, & oleo, aut aceto & oleo, vel roſaceo & aceto, aut nardino & vino imbuito, & ſtomacho adhibeto, morſus enim (vt ipſe inquit) & ſtomachi puncturas mitigant.

Περὶ βουλίμου. Id eſt de bulimo, ſeu ingenti eſuritione.

CAPVT LXIII.

CVM ventriculi oſtium indigentia, ſimul ac refrigeratione, & imbecillitate virium laborauerit, ſymptoma quoddã in eo excitatur, quòd à Græcis βούλιμος, à Latinis autem ingens fames, ſeu vehemens eſuritio dicitur, Galeno auctore, libro primo de cauſis ſymptoma. cap. 7. βοῦ etenim dictio græca aliis adiecta vocibus vim habet augendi ſignificationes earum.

βούλιμος quid.

Quæ affectio ab eodem Galeno commento aphor. 21. libri 2. ſic deſcribitur, quòd eſt labefactatio facultatis à frigore externo, quæ à fame quidem inchoauit, ſed non habet eam amplius adiunctã. Quòd vero in hac affectione os ventriculi affectum ſit, liquet eodem libro primo de cauſis ſympt. cap. 7. Nam ipſe Galenus eam connumerat inter affectiones, quæ ori ventriculi cõtingunt, cum dixit, quod βούλιμος eſt ſymptoma ex indigentia ſimul imbecillitateque, & refrigeratione huius loci, hoc eſt oris ventris oſtium.

Quæ pars in ea afficiatur.

Patet inſuper quod hæc affectio ſymptom. ſit in generę noxię functionum propriæ ipſius appetentiæ deprauatæ.

Quo affectus præter naturã fit.

Verùm quamuis in hoc cõmunicet cum canina appetentia, differt tamen ab ea, quoniam licet à fame quidem & ea ingenti βούλιμος inchoet, velut & appetentia canina, propter virtutis tamen concidentiã, quoniam in animi deliquium ſtatim incidũt qui βουλίμῳ laborant, immo ipſe βούλιμος (vt idem Galenus inquit lib. 1. de arte curat. ad Glauconem) nihil aliud eſt, quàm animi defectus, propterea eam famem nõ habet amplius adiunctam βούλιμος, veluti canina appetentia. Præterea (vt ipſemet Galenus inquit eodẽ comment. aphoriſ. 21. 2. libri. c. 14.) vniuerſalior eſt canina appetentia, ipſe vero βούλιμος affectus magis ſpecialis, atque particularis præter quod in cauſa etiam differant, vt dicemus.

Quibus differat à canina appetentia, βούλιμος.

Nam à frigore externo perpetuo fere βούλιμος exoritur, ipſa autem canina appetentia ex reliquis nonnullis aliis cauſis (vt diximus.) Dignoſcitur autem affectio hæc, quoniam in principio fames multa adeſt, quæ tamen non vſquequaque perdurat. Nam poſtea repente animo linquuntur cum extremarum partium refrigeratione, & ſpiritus defectione, vt Aëtius inquit cap. 6. libro nono.

Eiuſdem affectus ſigna.

Cùm itaque tria neceſſario cõcurrant in huius ſympt. generatione, indigentia ſcilicet imbecillitas, & refrigeratio ipſius oris ventriculi, nõ ab re videndum eſt, quomodo hæc tria ordine ſe conſequantur. Atqui dicendum ex Galeni, atque Aëtij ſententia frigiditatem oris ventriculi primo neceſſariam eſſe, qua demum fames excitetur, eaque valida, ingens, ac vehemens propter duas cauſas cap. de canina appetentia traditas, quæ non niſi à valida ipſius oris ventriculi refrigeratione ortum habet. Verum cum ipſa quoque immodice creuerit, neceſſario imbecillitas ipſius facultatis, ac ex conſequenti virium ſequitur labefactatio geminam ob cauſam, tum quia omnis immodica intemperies vires exoluit, vt liquet commento aphoriſm. 20. 2. lib. & tertio de cauſis ſymptoma. cap. 1. & propterea licet frigiditas oris ventriculi appetentiam augeat, in tantum tamen eam augeri contingit, vt appetitus deficiat, quemadmodum ipſis ſenibus accidit, licet nedum os ventriculi, ſed totum corpus frigidũ habeant, eodem Galeno teſte præcitato aphoriſ.

Modus generationis eius.

Tum etiam quoniam aucta eiuſdem oris ventriculi refrigeratione immodicè, propter eius exactum ſenſum, ac ratione viciniæ, eã ipſi cordi impartitur, ipſumq; valde refrigerans, nõ ab re cauſa exiſtit, vt animi deliquiũ accidat, imò propterea Gal. hanc affectionem dixit nihil aliud eſſe, quã animi defectũ, vt ipſe Aëtius pręcitato loco de βουλίμῳ ſic ſcriptũ reliquit, βούλιμος ex ſtomachi frigiditate oboritur, indigẽtiaq;,

Cauſa.

ac virium imbecillitate, & ab externo frigore fere in totum initium capit. Oritur nanque hæc ingens fames ſimul cum virium imbecillitate ex refrigeratione oris ventriculi, quæ ſemper ferè ab externo frigore ortum ducit, & propterea peregrinationes (vt inquit Aetius) & itinera longa, maximè per niuē facta per affectionem hanc inducent, proinde quidem in locis deſertis, aut in balneo in hoc malum collapſi ex inſtanti perierunt auxilij facultate deſtituti. Quapropter auxilia cōfeſtim pro eius curatione adhibebis. Nanque aſsidui etiam βούλιμοι & exoluunt, & in animi deliquia incidunt, quibus ægrè auxilium reperitur ex eiuſdem Aëtij auctoritate. Et quoniam affectio hæc frigiditas eſt iuncta ſiccitati (vt Galenus inquit quinto de ſimplicium medicament. facult.) propterea eius ſanatio per contraria perficitur, vt ipſe aſſerit, calidis ſiquidem, & humidis tum cibis, tum medicamentis. Idcirco ſi in viis quidam ex ingenti fame animo linquantur, eos reuocabimus (vt octauo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, idem Gal. Archigenis auctoritate ſcriptum reliquit) odoramentis aceti, aut pulegij, aut quæ forte obtingit, terra aceto macerata, aut malis, ſeu pyris, aut aliis ſimilibus fructibus, qui ad manus ſunt. Inſuper panem odorandum dabimus, præſertim ſi recens fuerit, & ingerere ipſum quoque cogemus, necnō caſeum boni odoris, præterea & ſuillam carnem aſſatam, ac coctam, & in vniuerſum omne, quod valde nutrit, & potiſsimùm ea, quæ odorem nidoroſum, ac probe conditum habent. Per huiuſmodi enim odores (vt idem Galenus aſſerit præcitato loco) vt plurimum tales reuocantur. Hoc etiam tempore & extremæ ipſorum partes conſtringendę ſunt, manuum, ac pedum ſummitates calidæ aquæ feruentiori imponendæ ſunt, ipſique excitandi, tum maxillarum punctura, tum capillorum, ac aurium diſtentione. Ipſis verò ab exolutione, & animi deliquio reuocatis, panem in vino dilutum, aut etiam aliud quidpiam ex iis, quę aceruatim reficere vires poſſunt, exhibebis, veluti ſunt oua ſorbilia. Compēdioſiſsimum enim auxiliū (vt inquit Aëtius) ex cibo ſperare poſſunt, quē etiam ſi oblatum acceptare non poſſunt, ori indere oportet violenter, cogereque vt ipſum tranſgluttiant, eueſtigio enim, & à fame & ab animi deliquio liberantur, & celeriter excitantur. Vitabimus autem omnino in his, qui hac affectione ſunt apprehenſi, longiorem cibi dilatationem, ac inediam, & ne alternis tantùm diebus cibum offeramus. Verùm ſolerti ratiocinatione facta ſingulis horis ſimpliciſsimum, modicumq; cibum dabimus. At ſi in febribus contingat hanc affectionem oriri, nā ſic quoque excitari poteſt, vt Aëtio viſum eſt præcitato loco, & Paulo cap. quinquageſimo libri ſecundi: licet tamen ea raro accidat, inſpiciendum eſt quo acceſsionis tempore contingat, nam ſi in remiſsione, ſeu declinatione febrilium exacerbationum irruat intrepide eis cibi ſunt offerendi, quos diximus. Si verò in principio eueniat, aut in vigore apparuerit, per prædicta odoramenta conabimur eos primò reuocare, potiſsimùm pane calido vaporem adhuc mittente, vel polenta, aqua, ſeu poſca madefacta. Frictio quoque tunc temporis extremarum partium adhibeatur, & cataplaſma ex palmis, aut malis cotoneis in vino diluto decoctis ventriculo applicetur, atque hęc vſque ad remiſsionem facere oportet, vt opportunè cibum offeramus. Quòd ſi ex his nihilo melius habeant, audendum eſt per ciborum ingeſtionem auxilium offerre vnam, atque alteram in vino madefactam buccellam panis tribuentes, vt exinde refocillati vſque ad remiſsionis tempus perueniant, in quo tum corporis curatio, cū ſufficiens cibus ordinetur. Nam neq; Galenus ipſe veritus eſt in principio, incremento, ac ſummo vigore exacerbationum febrilium, potiſsimùm calidis, & ſiccis corporibus, quibus etiam ſtomachus fuerit imbecillus cibum offerre, non vni duntaxat, aut alteri, ſed pluribus, vbi vſus poſtularet, præſertim panem ex vino dilutum, vt liquidò conſtat apud eundem lib. 10. method. med. Nouit etiam Alexan. (vt ipſe inquit cap. 6. lib. 7.) mulierem quādam, quæ adeò ingenti fame laborabat, vt nunquam ſaturari ſe diceret, verùm & roſionem in ſtomacho ſentiebat, & capite dolebat, cui exhibita hiera pro purgāte medicamento vermem euacuatione proiecit longitudine (vt ipſe refert) duodecim cubitorum, atq; tunc immoderata, & furioſa appetentia cōquieuit. Propter quod innotuit eam beſtiam fuiſſe cauſam, quæ ad cibum ſumendum ægram compelleret, atq; omnia conſumeret, & non affectio βούλιμος dicta. Si verò à frigidis in ore ventriculi, & ſiccis redundantibus ſuccis hæc affectio excitetur, iidem prius concoquendi, præparandi, ac expurgādi ſunt. Nanque iam dictis commodè vtare acceſsionis tempore vt ab animi deliquio reuocentur.

Prognoſtica. — Curatio. — 5. de ſimpl. facult. c. 4. — cap. 4. — Curatio ſi in febribus accidat. — 10. method. cap. 3. 4. 5. & 6. — Alexandri hiſtoria de muliere quadam.

Περὶ ἀνορεξίας, καὶ ἀσιτίας, καὶ ἀποσιτίης. Hoc eſt: De cibi faſtidio, ſeu inappetentia.

CAP. LXIIII.

CONTINGIT non raro (vt Galenus inquit, primo de cauſis ſymptomatum) vt ſuccionis ſenſus in ore ventriculi pereat, vel ſuctio non fiat, aut corpus ipſum non inaniatur, & propterea affectio quædam excitetur, quæ à Gręcis cōmuniter ἀνορεξία dicitur, à Galeno interdum ἀσιτία, vt patet commento aphoriſ. 17. quarti libri: ab Hippocrate autem cùm præcitato aphoriſmo, tum etiam aphoriſmo tertio ſexti libri, ἀποσιτίη nuncupatur, & Aphor. 61. quinti lib. ἄση, cibi faſtidium ab Hippocrate & Galeno appellatur, à Latinis modò cibi faſtidium, interim inappetentia dicitur, quanquam inter ἀσίτους, & ἀποσίτους, hęc differentia tradatur à Galeno primo de morbis vulgar. quòd illi appetentia carentes cibum non ſumunt, reliqui oblatos faſtidiunt, quæ quidem affectio contraria exiſtit caninæ appetentię. Nanque in illa immodicè appetunt, in hac nullo modo, ac nihil appetunt ægrotantes. In qua affectione, quòd os ventriculi læſum ſit, patet à Galeno præcitato primo de cauſis ſymptomatum, & comment. aphoriſ. 3. ſexti libri. Inſuper & ab eius propriæ functionis oblæſione. Nanque ipſa appetentia nedum oblæſa eſt, ſed omnino abolita, vt eodem primo de cauſ. ſympt. liquet, & propterea ſymptoma eſt in genere noxæ functionis animalis, & propriè ipſius appetentiæ ablatę, neceſſariò conſequens aut ad deperditionem ſenſus ſuctionis venarum, quem famem naturalem ipſius vētriculi appellauit Galenus eodem primo de cauſis ſymptomatum, aut quòd exuctio non fiat, aut quòd corpus nō euacuetur, vt diximus, quinimò (vt idem Galenus teſtatur eodem loco) ex eiſdem etiam affectionibus non quidem pereuntibus, ſed propius ab abolitionem accedentibus, imbecilla, ſeu exigua oritur appetentia,

cap. 7. — Commentario 1. comment. 28. — 1. de cauſ. ſympt. cap. 7. — In cibi faſtidio, ſeu inappetentia, quæ pars aſſiciatur. — Loco citato. — Quis præter naturam aſſectus ſit. — Citato loco Cauſa.

appetentia, & propterea quę de inappetentiæ curatioue dicemus, deſeruire etiam puterunt pro ipſius exiguæ, ſeu imbecillę correctione. Dictaru vero affectionum, ſeu inappetantiæ (vt Alexander inquit cap.7.lib.7.) aut intemperies quædam, aut humores in ſtomacho contenti cauſæ ſunt, ſimiliter (vt Paulus aſſerit cap.37.tertij lib.) duę faſtidij cauſę eſſe poterunt, aut vitioſa ſtomachi intemperies, aut humorum redundantia. Nanque ſi humurum adſit redundantia vtique inanitio non fiet, potiſsimùm ſi nedū in ore ventriculi, ſed in vniuerſo corpore fuerit. Si verò vitioſa quapiam intemperie ſtomachus laborauerit, ſiue cum humore, ſiue abſq; eo, vnum duorum neceſſariò conſequitur, quoniam aut non ſentiet ſuctionem ventriculus, aut eadem non fiet. Etenim ſi talis fuerit intemperies, vt omnino ſenſus ipſius oris ventriculi deſtruatur, vtique ſuctionem non ſentit, idque fieri poteſt, aut eo primario affecto, aut per conſenſum cerebri, ſeu ſextæ coniugationis neruorum, ſimiliter & ſuctio nō fiet, aut cum non adſit diſsipatio, ſeu inanitio, aut quòd reliquæ corporis partes propter earum imbecillitatem non ſugant, etiam ſi inanitio fiat. Qua de re dicebat Galenus præcitato primo libro de cauſis ſymptomatū, quòd velut ad excitandam famem frigus in ventriculo non parum confert. Nam & vacua reddit corpora (vt cap. de canina appetentia diximus) ac ipſorum tunicam cogens, conſtringensque famem ſuſcitat, ita inter potiſsimas, cōtinentéſque cauſas quibus fames impeditur, calor numeratur. Quippe qui ſolida corpora laxando diſſoluit, atq; ad attractionis functionem reddit imbecilliora, humida verò fundēdo ac liquando ſupramodū exteodit. Quamuis interdum frigida quoque oris ventriculi intemperies immodica ipſam excitare poſsit, vt liquet commento aphoriſmi 20. ſecundi libri. Hæc nanque vires corporis emortuas reddit, & deiicit, vnde etiam cibi faſtidij cauſa efficitur, Alexandro auctore, præcitato loco. Teſtantur autem calidam ventriculi intemperiem (Paulo teſte) ſitis, oleoſique ructus, ſi cibus præter voluntatem ſit aſſumptus; item ſi frigidiora potius, & elaboratu peruicacia hac detenti queant concoquere. Frigidam verò intemperiem contraria indicant, neque enim in hac ægri ſitiunt, neq; frigida ſuſtinent, & acida nonnunquam eructant. Si verò vnà cum calida intemperie biliosorum adſit redundātia humorū, roſionem, ac morſum ventriculi ſentiunt laborantes, nauſeaque magis & ſiti cōficiuntur, & ſi humores compueruerint, hi etiam interdum febricitabunt, vt Paulus aſſerit. Pariter ſi cum frigida intemperie craſsi, viſcoſique ſucci redundarint, ij nec roſionem vētriculi, nec ſitim experiuntur omnino. Communiter autem omnibus ſuperuenit nauſea, etſi in ventriculi ſinus humores ſe receperint, etiam ex his ipſis vomitus erumpit. Si verò infarcti tunicis adhæreſcunt, etiam eo quod ingeſſerant ſurſum educto, nauſea ſolum, non vomitu premuntur ægrotantes, præterquàm cùm cibos aſſumpſerint. Immodica autem corporis plenitudo præſertim humorum crudorum inanitionem prohibens, ſi inappetentiæ cauſa fuerit, quemadmodum vrſis, & quibuſdam lactentibus alijs animalibus euenit, quæ per multum tempus à cibo abſtinent, maximè hyberno tempore, haud difficulter dignoſci poterit. Similiter etiam ſi propter quampiam aliam cauſam, vtpote cutis denſitatem, aut otioſam vitam impedita fuerit inanitio, & per conſequens excitata inappetentia. At ſi calidi fuerint vitioſi ſucci totum corpus occupantes, præter alia ſigna, rigor aderit, & febris cū cibi faſtidio, ſeu inappetentia. Quæ haud negligenda erit, cùm opus ſit ad vitam neceſſariam ipſa appetentia, Galeno teſte, aphoriſ.3.6.libri. Quamuis ſi inata principium morborum acceſſerit, aut iuxta vigorē cùm vires adhuc ſuſtinere poſſunt, nihil moleſtiarum infert, Aëtio auctore, cap.20.lib.9. Modico enim alimēto ægri opus habent, vt ipſe inquit. Si vero in declinatione totius morbi appetitus perditio accedat, aut in diuturna imbecillitate, aut viribus debilitatis aut ex immodica euacuatione, periculo non vacat, ex eiuſdem aucturis ſententia. Augetur etiam affectió hæc & ab ætate, Incommode enim hoc malo pueri afficiuntur, vtpote qui voraces natura ſunt, & aſsiduo fomite opus habent. Quare magnus præter naturam exceſſus ſignificatur, ſi pueri appetitus perditione fuerint affecti. calida itaque intemperies os ventriculi infeſtans, ac cibi faſtidium excitans, refrigerante victu curari debet (Paulo & Alex. teſtib.) Quapropter frigidus aër eligendus erit, moderatus ſomnus, atque vigilia, & quies magis præcipiendæ ſunt. Alui excrementa ſingulis diebus educēda ſaltem arte clyſteriis lenibus, ſi natura defecerit. Iram vitent, anxietates, ac reliquas animi perturbationes immodicas. Cibi quoque refrigerantes exhibeantur, præcipuè qui ex aceto parantur. Qua de re panis poſca imbutus eſui, ipſaque poſca potui detur (vt inquit Paulus) conueniunt quoque lactuca, & cichorium ex aceto, val poſca, & quæcunque alia è contrario intemperiei calidę ſuperanti reſiſtunt. Similiter & aqua per ſe frigida, ſi moderatè bibatur, confert. Nam immoderatus infrigidantium vſus nō modò non iuuat, ſed etiam ſæpe inſanabilem morbum efficit, vt Paulus refert. Prætereà cibi apparentur plures, & varij, ac optimo apparatu, & vltra dulcedine etiam allicientes, & appetitum irritantes, ac multi alimenti, & omnia, quæ exhibentur (vt Aëtius inquit) eiuſmodi eſſe cōuenit, vt facilè deuorari poſſint. Quæ enim multa commanducatione indigent, iniucunditatem quandam afferunt, & appetentiam euertunt. Quapropter oua ſorbilia interdum, & gallorum teſtes, & ex volucribus non graueolentes, & montanę exhibeantur, quo ſufficiens alimentū corpori offeratur. Necnon pedes ſuilli in decoctione plurimum eliquati, idque commune ſit ſibi faſtidio ex quacunque cauſa orto. Conandum eſt etiam vt per odoramenta appetitum reuocemus ex poſca aut vino diluto, aut malorum cotoneorum, ſeu odoratorum pyrorū decocto, vel aquæ roſatæ excipe vnc. iiij. aceti, vini albi vnc.j. ſantalorum omnium drach. ij. miſceantur & fiat odoramentum. Extrinſecus verò eis, quę fouere ſtomachū & corroborare queant, ac calidam intemperiem alterare, vtēdum, veluti eſt oleum roſaceum, omphacinum, ac cytoniorum, vel victis oleis additis ſucci lactucę, cichorij, portulacę, vel ſolani vnc.j. ſantalorum, & corallorum rubeorū ſcrup.j. cum pauco aceto, ac exigua cera fiat vnguentum, quo vtare. Vel cytonium accipias & in poſca decoquito, cōtundito, ac ſtomacho imponito. Quo etiam tempore moderata corporis frictione, atque etiam pedum, ac manuum palpatione, ac cōtrectatione accuratori vti conuenit, eodem Aëtio teſte. Saccellos item parare poteris ex roſis, violis, corallis, ac ſantalis, qui parum poſca inſperſi ſtomacho applicentur. Si verò nedum ex calida intempe-

Cauſa magis particulares.

Loco citato

Prognoſtica.

Curatio ſi ex calida oritur intemperie.

Si ſimul cũ calida intemperie vitioſi ſucci redundarint, curatio.

rie, ſed etiam ex mordacium bilioſorum bumorum redundantia cibi faſtidium proritetur, priuſquam alia adhibeatur curatio, prædictos bumores, aut vomitu, aut per aluum reũciendos curabimus. Per vomitum quidem vbi faciliùs æger vomat, quibus etiá facilior reddi poteſt, copioſa aqua tepida exhibita ſola, aut pauco aceto, ſeu ſyrupo aceto, ſeu ſyrupo acetoſo addito. Satiùs etiam fuerit (vt Paulus & Alexander teſtantur) ſi priuſquam tepidam exhibueris, humectãtia ægro exbibeas alimenta, veluti ptiſanæ cremorem, vel ouorum lutea, deinde exiguo tempore interpoſito, vomitum prouocaueris. Nanque his ſine noxa erit & vtiliſsimus, vt Alexander inquit. At ſi difficiliùs æger vomuerit, melius erit materiam ad ventrem prouocare copioſiore temperatoque alimento priùs humectatam. Ita nanque ea purgantibus medicamentis promptè obedire poterit, vt refert idem Alexander. qua etiam ratione aquam hordei pauco ſaccharo addito exhibere poteris, aut ſyrupum violaceum, vel ex infuſione roſarum, ſeu de ſucco cichorij cum eadem aqua hordei, aut cichorij, vel lactucæ, vt humores alterentur, ac cõtemperentur, quibus aliquot vicibus aſſumptis, purgans medicamentum propinabis: eſto autem id quod ſtomachum non offendat, aut calidam intemperiem augeat. In quẽ vſum vnc. iij. mellis aërij, aut vnc. iiij. ſyrup. ex pluribus infuſionibus roſarum rubearum cum tamarindorũ decocto exhibebis, vel loco prædictorum caſsia fiſtula vtare, & interim ſi videbitur drachm. j. rhab. vigorati in aqua hordei, aut cichorij macerati, & per colum tranſfuſi prędictis adijcere poteris. Deinde ad ea, quę ſtomachum ipſum intus, & extra alterant, ac roborant, modò à nobis conſcripta redeas, quo etiam tempore miua cytoniorum ſimplici, ac ſyrupo ex citri acido vti poteris per ſe, aut cum aqua hordei, vel cichorij. Item cytonium ipſum ſaccharo conditum confert, vel eorundem cytoniorum ſuccus cum aceto & melle permixtus modo quo Gal. docet, ſexto de ſanitate tuen. tribuatur. Qui autem ob frigiditatem cibos faſtidiunt, contrarijs etiã medendi ſunt tum cibis, tum medicamentis, ac reliquis, quæ in victus ratione continentur. Inter cibos verò magnopere commendauit Alexander ius columbę, & vuas paſſas, etenim ipſę ſtomacho ſunt gratę, contemperantque maligna, & cruda concoquunt, & præter id quod non ſubitò corrumpuntur, nutriunt. Pro potu quoque vinum vetus, & conditum cõfert. Item decoctum rutæ, aniſi, & petroſelini. Inſuper allia his & alimenti, & medicamenti nomine conueniunt, Paulo & Alexandro teſtibus. Decoctum etiam cinnamomi, aut piperis ex aqua calida communi conducit, vel etiam ipſum medicamentum, quod inſcribitur diatrionpipereon præbebis, aut diacalaminthes dictum. Iis enim ſi quotidie vtatur is, quem frigidus venter infeſtat, nihil incommodi ſentiet, Galeno auctore, ſexto de ſanitate tuenda, cap. 10. veluti quibus vẽter, aut frigidus eſt, aut etiam temperatus. Cæterùm, ſi ad frigus propenſior (vt ipſe refert) iis aptum medicamentum eſt, quod diaſpoliticon vocant. Ex horum quoque numero eſt theriaca, quæ cùm ſtomacho ſit idonea, maligna quoque contemperat. Vnde etiam iis (vt Alexander inquit) quos humida recrementa maligna, & praua infeſtant, rectè hoc antidotum exhibetur, vt vna quoque vice datũ appetitum abolitum frequentẽr reuocauerit. Conducit prętereà non parum ſucci abſynthij potio, ſeu

In fine. Si ex frigida intemperie inappetẽtia fiat, curatio.

ſyrup. ex eo confectus. Cæterùm quibus ſtomachus nimium refrigeratus eſt (vt idem fatetur Alexander) etiam medicamenta ex pipere, & gingibere confecta porrigere neceſſe eſt, quorum numero etiam id habetur, quod ex malis cotoneis paratur adiectum habens piper, myrrham, aut liguſticum, aut coſtum, aut pulegium vel ſatius iuxta Galeni ſentẽtiam (eodem ſexto de ſanitate tuenda) ſic componas, Accipies (vt ipſe inquit) ſucci malorum cotoneorum, quę dulciora, maioráq; ſunt, ac minus acerba, Strutia in Aſia vocata, ſextarios Romanos duos, quibus mellis optimi tantundem miſcebis, aceti ſextarium vnũ & ſemiſſem, & cùm ſuper prunas modicè coxeris, & ſpumam detraxeris, immittes vnc. iij. gingiberis, piperis albi vnc. ij. deinde rurſus in ſimili igne recoques, donec mellis craſsitudo exiſtat, qua vtiq; craſsitudine ſtomachica medicamenta pręparari ſolent, idq́ue maximè dãdum eſt ieiunis mediocris myſtri modo, quanquam nec ſi à cibo ſit ſumptum, quicquam lędit. Commodè quoq; dabitur etiam ſi priùs pranſus quiſpiam ante cœnam id ſumpſerit, maximè tamẽ tempeſtiuè id duabus horis, aut tribus ante cibum obtuleris. Verùm ſi medio temperamento ventres habeant, ita vt nec bilioſum excrementum, nec pituiroſum congerant, iis piperis, & gingiberis dimidiũ eius, qui prędictus eſt modi, ſat erit. Vt ſit piperis vnc. j. gingiberis vnc. ij. quemadmodũ ſi immoderata frigiditas temperiem vitiat, iis quatuor gingiberis, piperis tres, aut duas & ſemis vncias inijcias. Hoc nanque medicamentum tum ad appetẽtiam excitandam iis, quibus ea languet, tum ad concoctionem iis, qui parum feliciter cibos concoquunt, vtile eſt, & in ſumma ventri robur conciliat. In quauis tamen intemperie dicta, poteris medietatẽ piperis, ac gingiberis aſſumere, aliàs erit medicamentum admodum acre, vt ipſe expertus ſui. Quandoque prætereà ex citrio quod cõficiunt medicamentum, non parum prodeſt cum melle pręſertim. Extrinſecus vero vtendum eis quæ fouere ſtomachum, & corroborare queunt, veluti oleũ eſt maſtichinũ, de abſynthio, nardinum. Poteris item hunc in modum vnctionẽ parare, Recipe mẽthæ ſiccæ, ligni aloës, ſing. l. ſcrup. j. maſtiches drach. iij. aloës drach. ij. ſucci abſynthij drac. iiij. olei nardini & maſtichini ana vnc. ß. ceræ quod ſatis ſit, fiat vnguentũ. Vel ſacculos componas, excipiens menthę vtriuſque, ac abſynthij cuiuſlibet p. vnũ, corticum citri, ligni aloës, maſtiches, cinnamomi ana drachm. ij maceris galangæ ana drachm. j. roſarum ſiccarum p. ij. omnibus ritè contuſis, ſacelli figurentur ad formam cuti, qui per ſe, vel in vinogræco, ſeu guarneto macerati priùs, applicentur, ac pluries iterentur. Emplaſtrum quoque conficere poteris ex palmulis, aloë, maſtiche, vino, & hordei farina, ac croco, adiectis oleo nardino, ac abſynthij ſucco, necnon ceræ & terebinthinæ parum. Sin autem nedum ex frigida intemperie, ſed ex viſcoſis humoribus cibi faſtidium ortum fuerit, ipſoa extenuando, incidendo, ac abſtergendo medeberis, ea adhibendo, quæ ex oxymelite, ſeu muria componuntur, vt ſunt cappares ex oxymelite parati, oliuæ, quæ ex muria, aut oxymelite condiuntur, ac ſinapi cum oxymelite, & aceto comeſtũ, etſi largiùs detergere volueris, etiã oxymelite Iuliano dicto vtere, Paulo & Alexand. auctoribus, in quem etiã vſum ſi hæc non ſuffecerint, ea compoſitio, quam picram vocant, accommandanda eſt. Nam acrimonia ac ca-

In fine.

lore eorum, quę in ſe habet, craſſos, ac lentos ſuccos diſſecat, ac detergit, Galeno auctore, eodem ſexto de ſanitate tuenda. Verum aſsidue vti hoc medicamento non licet (vt ipſe inquit) ſed ſingulis ſeptem, vel decem diebus eâ exhibere poteris pondere drac. j.s. aut drac. ij. exhibitis etiam prius, quæ iam dictos humores præparare valent, vt mel roſaceum, aut ipſum oxymel, etiam ſcillinum ſi opus fuerit, aut id medicamentum, quod ea malis cotoneis paratur, quod mox ex Galeni mente conſcripſimus, dabis. Verùm eiuſdem nedum drachm. j. ſed ij. vel iij. exhibere poterit, & quandoque plus, & demum ea condonanda ſunt, quorum ſuprà meminimus, potiſsimum diatrion pipereon, diacalaminthes, aut theria ex drachm. j. eorum pro qualibet vice tribuens cum pauco vino odorifero, aut aqua mulſa. Hiſque conducit (ſi non difficulter vomat) vomitus, qui cum aqua tepida, & oxymelite protitetur. Inſuper & aliis medicamentis conſcriptis extrinſecus vtare, ac exercitiis, & frictionibus valentiſsimis, quin etiam & digitorum in os immiſsione ſtomachus turbatur ſępè ad excipiendos cibos eſt conuerſus ex Pauli, & Aetij auctoritate. Quare hoc ipſum tum ante curationem tum poſt eam eſt faciendum, Euomuntur enim aliquando bilioſa, aut pituitoſa quædam, quæ perditi appetitus in quibuſdam ſunt cauſa, atque ita ab hac acceſsione eos liberabis. Si vero ex virium imbecillitate appetitus perditio contingat, conſiderare oportet qualis intemperies vires caoluat & per contraria eã ipſam corrigere. At ſi propterea quòd ſuctio non ſentitur, cibi faſtidiũ accidat, cerebro, aut neruis ab eodem ipſi ſtomacho diſtributis, proſpiciendum erit, & cognita eiuſdem cauſa, eam priùs auferre neceſſe eſt. Si autem propterea quòd totum corpus plenum exiſtat, eiuſdem corporis inanitione non peracta inappetentia fiat, idem vacuandum eſt, diuerſimodè tamen pro varietate redundantis ſucci, quo caſu etiam valentiores exercitationes cõferunt, iis etiam quæ cutem rarefaciunt, vtpote balneis, ac frictionibus vti oportet, vbi ex cutis denſitate eadem inanitio non fiat. Cæterùm, ſi ob alicuius viſceris inflammationem, aut obturationem appetentia deperdatur, illius etiam habere curam conuenit, vt inquit Aetius. At ſi ea vlcere in ſtomacho, aut ventriculo exiſtente ortum ducat inappetentia, ab omnibus acribus & cibis, & potionibus abſtinere oportet, ac vti medicamentis, quæ leniunt, puta ſorbitionibus ex oleo, tum iis quę ex amylo, lemnia terra, & lacte, vel quæ melle paucíſsimo conficiuntur, vt quæ purgent citra roſionem ex Pauli decreto Extra verò ex palmulis, & cydoniorum carne & polenta epithema facies, & ceratum ex melino vel roſaceo cum ammoniaco, & thure.

cap. 10.

Περὶ δίψους σφοδρᾶς. *id eſt, De immoderata ſiti.*

CAPVT LXV.

IN POTIONIS appetentia totidem quoque fiunt ſymptomata, quot accidunt circa cibi appetentiam, atque iis etiam ſimilia Galeno auctore primo de cauſis ſymptomatum. cap. 7. Nanque interim abolitum omnino eſt deſideriũ potus, quandoque verò diminutum, quæ quidem ex eiſdem cauſis ortum habent, exceſſu, defectuque dũtaxat differẽtibus, de quibus ſypmtomatibus modo tractare non intendimus, verùm de ea potionis appetentia mentionem faciemus, quæ vitioſa eſt, & ad portionem ſe habet cum ea, quæ circa alimentũ eſt praua, aliquando quidem immodicum poſtulans potum, interim verò alieni per eam deſiderantur, perinde ac cibi. Hoc ſymptoma ſiuè ingentem, ſiue immoderatam, ſiue vehementem ſitum appellabis, perpetuò in eo venter, & præſertim eius os affectũ erit, vt liquet ea Galc. cùm primo de cauſis ſymptomatum, tum ſexto de locis affectis. Quanquam non ſemper primário ipſum afficiatur, ſed quandoque per conſenſum; vel iocinore, & maximè ſima eius parte, vel pulmone; vel meſenterij venis, ſeu ieiuno inflammatis ex ſententia eiuſdem Galen. præcitato libro ſexto de locis affectis, & Alex. cap. 8. lib. 7. Dignoſces autèm cùm per conſenſum ab aliqua prædictarum partiũ inflãmmatione os ventriculi fuerit affectum ex propriis ſignis inflãmmationem earundem partium. At ſi primàriò oblæſum ſit; nullum tale apparebit indicium inflãmmationis prædictarum partium. Quod vero os ventriculi in hac affectione oblæſum ſit, ex eius etiam proprij muneris offenſione (quod quidem appetentia cùm cibi, tum potus eſt) cuilibet patere poterit. At quod ingens ſitis ſympt. ſit in genere noxæ functionum, atque ipſius appetentię deprauatæ, luce clarius eſt. Nec pro eius ſymptomatis notitia alia conſcribenda ſunt indicia, cùm res ipſa ex laborantium relatione patefiat. Quanquam non ſemper vnum ſectetur oris ventriculi morbum. Nanque aut ventriculus calida, aut ſicca, aut vtraque intemperie affectus eſt, & maximè os ipſius, vt idem Galenus inquit præcitato ſexto de locis affectis. Et propterea tum ipſe lib. primo de cauſis ſymptomatum, & primo de ſimpl. medicam. facult. cap. 30. tum etiam Aetius libro quinto cap. 119. & libro 9. cap. 4. ac Paulus libro ſecundo, c. 52. & Alexander eodem cap. 8. libro 7. ſitim oriri teſtati ſunt aut ob penuriam humiditatis, aut ob abundantiam calidnatis. Verùm nedum ex nudis hiſce intemperiebus, ſed cum vitioſis quibuſdam coniunctis humoribus, qui ſalſi, aut bilioſi ſunt, ventrem mordentibus excitari poterit quandoque, teſtante Galeno, primo de cauſis ſymptomatum. Nec mirum ſi ab eis potio magis, quàm cibus appetitur. Nam præter quàm quod ab iis caleſiat, ſicceturque ventriculus (vt ipſe refert) quæ vtique cauſæ ſunt, etiam liquari, fundique tum in eo, tum venis ſuccos contingit. Fundendorum autem ſuccorum ſymptoma, ea quibus continentur, implet: quemadmodum contra frigiditas vacuat. Deſiderantur etiam prædictis ſuccis in ventris runicis redundantibus alieni potus quandoque, perinde vtique ac cibi, pro dominantis vitioſi ſucci ratione. Atque hoc quidem in longo tempore iis, qui vitioſa victus ratione ſunt vſi, ſuperuenit. Aliquando autem & immodica ſitis ex naturali humido ipſius oris ventriculi in eo veluti feruente oritur, vt patet eodẽ primo de cauſis ſymptomatũ, id quòd etiam fieri nequit, niſi ab excedente eiuſdem oris ventriculi caliditate. Et propterea non ab re decretum eſt à iam dictis auctoribus præcitatis locis, necnon & à Galeno iterum aphoriſmo 19. quarti libri, ingẽtem ſitim aut ob humoris inopiam, aut ob caloris copiã, aut propter vtrunque excitari. Nec admodum difficile erit dictas cauſas interſtinguere. Nam ſi ob humoris inopiam excitetur, tum ea infirmi loquela, tum ea iis quæ præceſſerunt facilè percipies, vtpote ſi ex defectu potus ſitis aduenerit, aut ab ea affectione, quam diabetem nuncupant, ſeu ex aliqua

Quę pars afficiatur in immoderata ſiti.
1. de cauſ. ſympt. cap. 7.
6. de loc. affe. cap. 2.
6. de loc. affe.
Loco citato.
Quæ affectus præter naturã ſit.
Ingentis ſitis cauſa.
6. de locis affe. cap. 2.
1. de cauſ. ſympt. c. 7.
Loco citato.
Citato cap.

copioſa euacuatione præcedente orta fuerit. Poterunt & eiuſdem eſſe cauſa ij, qui pertinaciter ſibi ſuſtinere ſitim imperauerint, aut in nauigio ex aquæ dulcis defectu marinam biberint. Verum ſi ob caloris copiam ea fiet citra acrium humorum redundantiam, præter immodicam ſitim excedentem, in ventriculo ſentient laborantes caliditatem. Id autem contingit interdum ex alicuius medicamenti aſſumptione, quod calidum, acre, ac mordax fuerit. At ſi ex caliditate, & ſiccitate ſimul copulatis quidã ſiti premantur in febribus ardentibus, & adurentibus omnibua, ac æſtate, & graui æſtu laborabunt. Etenim in hia præſertim febriẽtibus caliditas multa eſt, & ſiccitas ſuccedit, multa humiditate per violentiam febris conſumpta (Aetio teſte eodem cap. 119. libri quinti.) Si autem ſimul cum caliditate vitioſi adſint ſucci redundantes ſalſi, aut bilioſi, haud difficulter ex iis, quę pręcedenti cap. diximua, interſtinguere poteris, pręſertim ex oris ſapore diuerſo, ſalſo, aut amaro. Quanquam ſi ſalſi humoris copiã in ventre fuerit cõgeſta (quemadmodum accidit in aquæ intercutem affuſionibus) aut pituita ſalſa ventri illita inhæſerit (vt Galenus fatetur primo de ſimplicium medicamentorum facultatibus cap. 30.) ex caliditate ſimul cum humiditate coniuncta ſitis orta erit. Si autem bilioſi redundarint ſucci, à calida & ſicca ventriculi diſpoſitione ſitis proueniet, cùm talis fuerit naturæ is ſuccus. Fiunt quoque nonnulli ſitibundi ex immodico vini meracioris potu, præſertim veteris, ac ciborum calidorũ eſu, & qui quandoque viperas deuorarũt, aut qui vinum, in quo talis ſerpens fuerit merſa, biberunt non ob aliã cauſam, quàm earum aliquam, quas ſuprà diximus. Verùm ne quis decipiatur, animaduertendum nos ingentis ſitis, quæ in ægris excitatur corporibus, & non exiguæ, modicæ, ſeu ſuperficialis, quæ in ſanis quandoque corporibus oriri conſueuit, verba feciſſe. Nanque licet ea ob ſiccitatem etiam, aut caliditatem fiat, tamen neque à toto corpore, neque ex magno ventriculi partium affectu excitatur, Galeno auctore ſexto de morbis vuulgaribus. Sed (vt ipſe inquit Eraſiſtrati auctoritate) areſcentibus, aut incalentibus locis illis, per quos ab ore ad ventriculum humor delabitur, fieri conſueuit. Et propterea ſi areſcentibus locis illis fiat, ſomnus remedio eſt, corporis penitioribus, atque iam dictis locis madefactis, vtpote per ſomnum ſanguine ad interiora delapſo (vt ipſe inquit Galen.) vel quia idem ſomnus humores concoquit, vt teſtatur Aëtius. Verùm ſi ob caliditatem iam dictarum partium ſuperficialis ſitis aderit, atque à ſomno expurgefactis, vigilantibus facile ſedabitur. Caleſcunt enim dũ in ſtomacho cibi concoquuntur, calido quodam halitu ad eas partes delato, quæ caliditas cùm in vigiliis circa ſuperficiẽ expanditur, à tali ſiti facile liberantur, euaneſcente ſiquidem calefactarum partium caliditate. Verùm ſi ob comeſtorum, epotorumque calorem ventriculo excalfacto, à ſomno ſiticuloſi fiant, abſque externo ſubſidio per vigilias ſitis nõ ſedabitur, & propterea Hippocrates eodem ſexto de morbis vulgaribus, dicebat, ſiti ſuperficiali ſomnus medela eſt. Siti verò ex ſomno, vigilia quibuſdam, & aphoriſmo 27. quinti libri, qui noctu bibere appetunt (inquit) iis admodũ ſitientibus ſi ſuperdormierint bonum. Neque enim omnibus à ſomno excitatis ab eodem affectu ſitis oboritur. Verùm ingentis ſitis, de qua modò ſermo habetur, non paruifacienda curatio eſt, cùm ſi nimium inualeſcat, ex ea ægri perire poterunt, quemadmodum Galenus nonnullos vidit immodicè ſitientes perire ex diuerſis cauſis, ac modis quoque diuerſis, vt patet apud eundem præcitato libro primo de cauſis ſymptomatum. At pro eius curatione non ſemper refrigerantibus, humectãtibúſq; vtendum erit, ſed vbi cauſam accuratè diſtinxeris, atque intelnoueris, ita tandem congrua adhibẽda curatio eſt, Alexandro teſte pręcitato c. 8. lib. 7. & proinde iis, qui ex ſiccitate ſitiunt, humectantia conueniunt, ita vt aër humidior conſueto eligatur, temperatus tamen in calore, & frigore. Somnus ſolito longior conuenit, nanque hoc duntaxat curari hæc ſitis conſueuit. Quies etiam præcipienda erit. Nam & ipſa ex accidenti humectat, ſaltẽ ſeruãs humiditatem, eam ſcilicet, quę ex cibo prouenit, nõ exſiccans, vt patet apud Galenum commẽto aphoriſmi 13. quarti lib. cibi quoque, & potus humidiores ſint. Et ſi ex immodica euacuatione fuerit ſiccitas orta, erunt cibi eligendi nedum humidiores, ſed qui multum, ac promptè nutriant optimique alimenti, & qui faciliùs concoquantur, veluti contuſa, ſeu iura ex carnibus gallinarum, aut pullorum, ptiſana, ſeu eius cremore adiecto. Potus ſit aqua, aut vinum album, tenue, ſubaſtringens multa aqua permiſtum. Si verò ex defectu potus fuerit excitata, abundanter iis tribuendus erit, viribus conſentientibus. At ſi ex diabetica diſpoſitione, ea curanda erit. Verùm vbi ex caloris copia orta ſit ſitis, ſi ob caliditatem eduliorum, aut ob multum vini meracioris potum excitata fuerit, medela eſt, frigidę potus, Galeno teſte ſexto de morbis vulgaribus, & Aëtio præcitato cap. 119. libri quinti. Similiter & ex eiuſdem Aetij auctoritate, vbi longo iam tempore ſtomachus æſtuat, radicis dulcis ſuccus potatus auxiliatur, atque ipſa etiam radix ex aqua item pampinorum vitis, cremor, & portulacæ ſuccus, vt apud eundem patet cap. quarto libri noni. eodem pacto cucumeris ſatiui ſemen commanducatum, vel decorticatum, & tritum, & ex aqua potatum. Nec minùs prodeſt tum lactucæ, tum portulacæ ſemen manducatum, & ex aqua potatum. Vniuerſa autem victus ratio in his ad frigidum vergat. Vbi verò cum caliditate coëat humiditas, & propterea ſitis fiat, optima eius medela acetum eſt, vt Galenus inquit, primo de ſimplicium medicamentorum facultatibus, cap. 30. Poterit inſuper & eiſdem exhiberi mali medici, ſeu limoncelij ſuccus cum aqua frigida, item malorum cytoniorum, vel pampinorum vitis, vel mali punici ſuccus ſorbitioni per ſe, aut cum aqua datus confert. At vbi ex calore ſimul, ac ſiccitate ſitis fuerit orta, optima medela eſt (Galeno teſte ibidem) acetum vt quod ſtrenue refrigeret, & quouis expeditè permeet, & aqua, quæ ſuprà quàm quod refrigeret, omnium ſit vel humidiſſima. Nihil enim eſt aqua humidius (vt ipſe inquit.) Componi autem inter ſe debent, vt facilè potari poſsint, dico acetum & aqua. Id quod ex ſumentis guſtu, & non noſtro iudicium facere oportet, rati tunc fore conuenientiſsimum, & proinde etiam vtile, cùm eidem fuerit iucundum. Ab extra verò conducit ſanguinariæ, intybi, ſonchi, pampinorum vitis, ſeu portulacæ ſuccus cum aqua roſacea, ac pauco aceto permixtus, ſi frigidus ſtomacho adhibeatur. Vniuerſa verò victus ratio frigida, & humida præcipiatur. Verùm ſi in febrientibus ſitis accidat, lenimenta quædam ſitis excogitanda ſunt,

ex Aëtij

Comment. 4 commen. 23

Citato lib. 5. cap. 119.

Loco citato.

Prognoſtica.

Cap. citato.

Curatio.

Loco citato.

Sitis curatio in febrientibus.

Lib.5. cap. 119. ex Aëtij ſententia, quandoquidem & menſuram, & tempora potus decernere oportet. Nam ſi ſine detrimento bibere poſſent ægri quando vellent, hanc ſane ſitis medelam ſtatim amplecterentur, ſed quoniam intempeſtiuè ſumptus potus non ſolùm ſitim non extinguit, ſed etiam contra auget, propterea non ab re, eadem (vt diximus) lenimenta ſitis excogitanda ſunt, quibus oportet vti in principiis, ac exacerbationum augmẽtis, quo tempore potus prohiberi debet. In vigoribus autem primùm per gargariſmos, & collutiones oris ſquallorem corporis mitigare oportet. Deinde declinatione incipiente potum dare. In remiſsione verò etiam nolentes aliquando cogendi ſunt, vt potum aſſumant. Mitigare itaque oportet hanc ſitim per irrigationem capitis ex oleo frigidiſsimo, vel roſaceo, Paulo & Aëtio teſtibus, optimè etiam facit (vt inquit Paulus) nigræ lactucæ ſemen commanducatum. Ad hæc cucumeris ſemen in ore retentum, vel portulacæ viridis ſeminis, ſimiliter & peponis, ſuccíque radicis dulcis, & tragacanthi ſingulas partes æqualeis aſſume, & cum ſaccharo ad fabæ magnitudinem reducito, ac vtere. Aut ſeminis cucumeris ſatiui excipe drach. iiij. tragacanthi drac. ij. tragacanthum cõtundito, & cribrato, ſemen verò conterito, & cum crudorum ouorum recentium albumine, ac ſaccharo catapotia formato, & ex his vnum ſub lingua tenẽdum exhibeatur, vt paulatim diſſolutum deglutiatur. Adieci autem ſaccharum his medicamẽtis quo iucũdiora fiant, quod in aqua roſacea diſſoluatur. Conducit etiã melonis indi ſemẽ, aut eiuſdẽ parua fruſtulam, eius ſubſtantiæ, quæ eſt inter externum corticem, & internam medullã, ſi in ore detineantur. Ex ſucco etiam malorũ punicorum, vel pampinorum vitis, aut cytoniorum cum aqua permixtis, in acceſsionũ vigore, gargariſmi, & oris collutiones faciendę ſunt. Pariter & ex vino albo aquoſo multa aqua permixto. At in declinatione exacerbationum vbi incœperit, ac in earum remiſsione potum dare conuenit aquæ frigidæ vbi omnia conſentiant, ſeu pauco aceto adiecto, vt diximus, ex Gale. ſententia, vel vnc. iij. ſyrupi aceroſi ſimplicis; aut ex oxyſaccharo aſſumas, ac frigidæ permiſceas, vel vt tutiùs exequaris non aquæ frigidæ, ſed aquæ hordei miſcebis. Verùm vbi vitioſus quiſpiam humor in ventriculo contineatur, bilioſus ſi fuerit, ac prædicta refrigerantia, & humectantia nõ ſuffecerint, ita vt ex eiſdem alteretur, ac contemperetur, per vomitum vacuari procurandum eſt, cum his, quæ præcedenti cap. diximus, modo laborans non difficulter vomat. Nam ſi difficulter vomuerit, per inferiora purgandus erit lenientibus duntaxat medicamentis, vtputa caſsia fiſtula, melle aëreo, ſaccharo, violaceo, aut ſyrupo ex pluribus infuſionibus violarum, vel roſarum cum tamarindorum decocto. Deinceps, quæ diximus medicamenta intus, & extra ſitim arcentia, propinentur. Pariter ſi pituitoſus, ac ſalſus fuerit is qui redundat ſuccus, quæ abſtergunt, ac repurgant eundem humorem, offerre conuenit, veluti eſt ptiſana ac eius cremor, radicis glycyrrhizæ decoctum ex aqua, ac ipſum mel roſaceum mel, ſeu diluta aqua mulſa, & vbi hæc detergere non valuerint, quæ purgant ad libero, caſsiam videlicet fiſtulam cum trochiſcato agarico, aut diacat. & deinde ad ea, quæ ſitim arcent, præſertim ex calida, & humida affectione ortam, præbenda te conuertas. Huiuſmodi ſitum à ſalſa pituita ortam nouit Alexander per ſalſos cibos (vt ipſe inquit) finitam fuiſſe. Quæ verò ſitis ex inflammatione oritur, cuiuſuis prædictarum partium curata inflammatione ſedabitur.

Περὶ λυγμοῦ. Id eſt, De ſingultu.

CAP. LXVI.

ORitur interim veluti conuulſiua oris ventriculi affectio, ſiue ſtomachi conuulſio quędam, quæ à Græcis λυγμὸς, quandoque autẽ ab Hippocrate λύγξ dicitur, à Latinis autem ſingultus nuncupatur, qui motus quidam eſt vehemens, ac violentus ſtomachi, quo rem infeſtãtem expellerę conatur, vt ex Galeni ſententia liquet, cùm tertio de cauſis ſymptomatum, cap. 2. tum commento aphoriſmi 39. ſexti libri. *Singultus quid ſit.* Hic quidem motus (licet eiuſdem generis ſit cum vomitibus) fortior tamen illis, ac vehementior eſt, cùm per eum ſtomachus appetat, ac conetur eorum aliquid expellere, quæ in ipſo continentur. Non ſiquidem in eius latiori ſpatio, ſed in ipſo ventris corpore, atque ea, quæ ſunt in ipſius ore penitiora, at quòd ea quæ veluti abſorpſerit ſtomachus, ſeu ventriculi os, quæ quidem per ſingultum excernere tentat ventriculus ipſe, vehementiori motu indigeant, vt expellantur, quàm ea, quæ in capacitate ventris continentur, & per vomitum expelluntur, omnibus ferè clarè patet, mediocris itaque in vomitibus erit ſtomachi motus, ſiquidem per vomitum ea duntaxat apperit expellere, quæ in ventriculi ſpacio latiori continentur, fortior autem, & vehementior in ſingultu, cum ea, quæ ſunt in ipſius ore penitiore, atque in ipſo ventris corpore infarcta, expellere tentat ventriculus, vt liquidò conſtat apud Galenum præcitato libro tertio de cauſis ſymptoma. cap. 2. & commento aphoriſ. 39. ſexti libri. *Quibus ſingultus à vomitu differat.* Valeant ergo Arabes, & eorum doctrinam ſectantes, qui contrarium ſentiunt. In hac affectione quòd os ventriculi affectum ſit præcipuè, patet apud Galenum tum præcitatis locis, tũ etiam tertio, & quinto de locis affectis, cùm pars hæc, vt ſæpiùs diximus, exactioris ſit ſenſus, quandoque ex eiuſdem Galeni ſententia commento aphoriſmi tertij libri ſeptimi, nedum os ventriculi, verumetiam totus ventriculus ipſe. *Vide Auic. lib. 3. fen. 13. trac. 5. c. 19. 3. de locis aff. cap. 7. 5. de locis aff. cap. 6.* Nonnunquam etiam & pars ea, quæ propriè ſtomachus appellatur, gulam nominant, affici poteſt, licet non adeò exactioris ſit ſenſus. *Quę pars in ſingultu aſficiatur.* Affectio hæc cùm contineatur ſub communi genere motuum illegitimorum, ſeu deprauatorum, vt liquet ex Galeni libro ſecundo de cauſis ſymptomatum, cap. 1. & maximè eorum qui à facultate fiunt, à cauſa tamẽ præter naturali irritata. *Quæ affectus præter naturam ſit ſingultus.* Propterea nulli in dubium venit; quòd ſymptoma ſit, in genere noxæ functionum naturalium ipſius ſtomachi deprauatarum. Nanque non vnius duntaxat facultatis opus, ſeu deprauatus motus eſt, ſed duarum ex eiuſdem Galeni decreto præcitato libro tertio, de cauſis ſymptomatum, cap. 2. nempe expultricis, & retentricis. Miſcentur etenim tum morbi, tum ſymptomata interdum tam expultricis, quàm retentricis facultatis, vt ipſe refert. Verùm primùm quidem expultricis motus eſt non legitimus, ſecundo loco retentricis, ac complectentis facultatis eiuſdem ventriculi, vt ipſe Galen. inquit. Qua ratione nemo inficias ibit nos ipſum dixiſſe illegitimũ eſſe motum expultricis ventriculi facultatis, cùm eiuſdem primò noxa ſit, ſecundario verò ipſius reten-

tricis. Primò nanque per hunc prauum cupit ventriculus, media expultrice facultate, id quod contriſtat reiicere, Secundariò vero cùm prauè venter ſingultit, retentrix quoque facultas oblæditur, cùm prauè & non naturaliter cibos complectatur: propter eundem illegitimum ſeu conuulſiuum ventriculi motum, (ſiquidem conuulſio in totum non eſt, ſed veluti conuulſio quædam & ambarum virtutum commune ſymptoma) vt eidē Galeno placuit, idque non ab re, nanque conuulſio ſolis accidit muſculis; ventriculus autē, nec ſtomachus muſculus eſt. Sed in hac affectione ſimili tum affectu, tum motu mouentur, eis quibus inſtrumenta reſpirationi ſeruientia per tuſsim ex intemperie ortam, omnibus nimirum ventriculi partibus, quod contriſtat expellentibus.

Biſariā poſſe ſingultum generari. Quòd vero ob geminam cauſam excitari poſsit ab Hippocrāte decretum eſt aphoriſmo 39. ſexti libri. Inanitionem, inquam, vel repletionem, veluti & ipſa conuulſio propriē dicta. Illud idem confirmauit Galenus commento aphoriſmi 13. eiuſdem ſexti libri Quanquam magna ex parte à plenitudine, rarò autem ex inanitione fiat ſingultus, vt ipſe inquit. Hos ſectati ſunt Paulus, libro ſecundo, cap. 56. Alexander cap. 15. libri ſeptimi, & Aëtius libro nono, cap. 5.

Dubiū aduerſus Hipp. Verùm circa hanc Hippocratis ſententiam hæſitare videtur Galenus libro octauo, de compoſitione medicamento. ſecundum locos cap. 3. aſſerens quòd ipſe in conuulſione tertiam aliquam cauſam ſupra euacuationem, & repletionem nondum reperit, ſingultum autem ſine his fieri vidit, vtpote ex acribus humoribus, aut ſeroſis, & medicatis ſtomachum mordentibus, quos vbi vomitu reiecerint, ſtatim ſingultu liberantur. Quinetiam ex deuorato pharmaco ex tribus piperis generibus conſtāte, vel ipſomet pipere tenuiter cribrato, ſi ſtatim vinum poſteà biberint, & præſertim calida aqua temperatum, omnino ſingultiunt, calore quidem potus piper ad interiora deuehente, ſua verò acrimonia ipſo ventriculum moleſtante vt ipſe Gal. refert præcitato commento aphoriſ. 39. ſexti libri, ex quorum numero ipſe erat, vt patet tum præcitato libro octauo de compoſitione medicamentorum ſecundū locos, cap. 3. tum tertio de locis affectis, cap. 7. Amplius & à cibo in mordacem qualitatem corrupto, quinetiam ex rigore, ſeu frigiditate oris ventris ſingultus excitatur, vt ipſe refert, quanquam etiam aſſerat dignum conſideratione eſſe, num ob nimiam euacuationem fiat ſingultus, veluti & conuulſio. Id tamen admittendum erit, ex Hippocratis auctoritate, quamuis raro accidat. Ex quibus liquet non ſolùm ex repletione, & inanitione ſingultum fieri poſſe, verumetiam ex nonnullis aliis cauſis morſum ipſi ventriculo inferentibus, ob immodicam videlicet caliditatem, vel frigiditatem. Quod verò vehemens caliditas, atque frigiditas morſum inferāt, ac media continui ſolutione, dolorem prorritent, liquet ex Galeni 4. de ſimplicium medica. facultat. cap. 1. quamuis vna erodendo, reliqua verò diluendo id efficiat.

Reſolutio. Quòd etiam præter inanitionem, & repletionem iam dictæ cauſæ ſingultum excitare valeant, cōfirmatum eſt à Paulo Aëtio, & Alex. prçcitatis locis, verùm ne calumnia Hippoc. aliqua tribuatur, ac de inſufficientia damnetur, nec Gale. & reliqui iam dicti auctores vt ſuperflui condemnentur, dicere poſſumus primò Hippocr. præcipuas vniuerſaleis, ac maximas tantùm cauſas recenſuiſſe ipſius ſingultus, quæ ſunt inanitio, & repletio, reliquas verò particulares tanquam manifeſtas omiſiſſe, quas demum Galenus, & reliqui particulatim enarrarunt. Vel rectius dicamus, quòd quamuis plures eſſe poſsint particulares ſingultus cauſæ præter repletionem & inanitionem, cunctæ tamen ad eas reduci poſſunt. Nanque cùm omnes morſus ratione, vt diximus, ipſum efficiant, aut calfacientes cauſæ erunt, ac humores calidi, acres, & mordaces, & ſi quiſpiam vereatur quod vim habentes exiccandi, dicere poterimus, ex inanitione ſingultum fieri ex talibus cauſis? Quemadmodū ipſemet Galenus decretum reliquit aphoriſmo primo quinti libri, vel non calfacientes, ſed infrigidantes ventriculum ipſum immodicè, propterea ſingultum excitabunt, quo caſu quis etiam verebitur quod ſingultus hic reducetur ad eum, qui ex plenitudine oritur? Nam cùm rigor, & frigiditas omnia neruoſa corpora efficiant ad diſſlandum difficilia, ſunt cauſa vt hæc repleantur, atque ideo ſingultus inde exiſtant, vt teſtis eſt Galenus commento aphoriſ. 13. ſexti libri. Non itaque defecit Hippocrates in narrandis cauſis ſingultus, nam conſiderata rei natura, duæ duntaxat vniuerſales (quas ipſe refert) erunt, Nec de ſuperfluo Galen. & reliqui cōdemnari poſſunt, vt qui ſpeciatim magis, ac manifeſtas cauſas præter inanitionem, & repletionem conſcripſerint, licet ad eaſdem reduci poſsint cunctæ, quæ dictæ ſunt, vt reliquæ, quæ ab aliis narrātur: quemadmodum ſi in febribus ſingultus fiat, ſtomacho præſertim, aut aliquo alio viſcere inflammato. Tot itaque ſingultus cauſæ eſſe poſſunt particulares, licet vniuerſales tantum duæ ſint. Quę omnes particulatim facile dignóſci queūt. Nam ſi ab inanitione excitetur, ex præcedentibus cauſis inanientibus, vt immodico ſanguinis fluore, aut alui profluuio, ſeu reliquis huiuſmodi dignoſcere valebis. Si ex repletione, aderunt & plenitudinis ſigna, ſic ſi ex acribus humoribus, & medicata qualitate præditis, eorum ſigna aderunt, & vbi vomitu eos reiecerint, ſtatim a ſingultu liberantur, veluti etiam ſi ex cibo corrupto in mordacem qualitatem aliqui ſingultiant, hi quoque à vomitu ſtatim liberantur. Similiter ex rigore oris ventris, aut ob eiuſdem partis frigiditatē, vel ex deuorato pharmaco ex tribus piperis generibus ſingultire contingat, ex relatione ægri facilè percipi poterit. Quamuis pueris maxime ob corruptionem alimenti in ventre, aut ob eiuſdem partis frigiditatem ſingultus accidat, Galeno teſte, octauo de compoſit. medic. ſecundum locos, cap. 3.

Prognoſtica. Fruſtra itaque conterendum tempus erit in narrandis aliis ſignis cauſarum ſingultus, cum promptè quælibet earum percipi poterit, tum ex ægroti ſermone, tum etiam ex iis, quæ ſuprà diximus.

Curatio, ſi fiat ex inanitione. Verùm ſingultus ex inanitione ſi fiat, ſiue ex immodico ſanguinis fluore, aut ex nimia purgatione, ſemper malum erit, Hippocrate auctore, aphoriſmo tertio & quarto quinti libri. Nec minùs & malum erit vbi à vomitu ſingultus excitetur. Indicat enim vel cerebrum neruorū principium, vel ventriculum pati non mediocrem inflammationem, ex ſententia Hippocratis & Galeni aphoriſ. 3. ſeptimi libri. Similiter & malum erit ſi ab ileo ſingultus fiat, vt liquet apud eundem Hippocr. aphoriſ. 10. prçcitati libri ſeptimi. At ſi ſingultus in altiore ſopore, aut animi deliquio, aut tetanis obortus fuerit, mortem non longe abeſſe præſagit, vt inquit Aëtius: & ſingultu tamē correptum ſternutatio ſuperueniens liberat, inquit Hippocrates, apho-

aphoriſmo 13. libri ſexti, quando ſcilicet ex plenitudine fiat, vt Galenus exponit. Vbi autem ex euacuatione ortus fuerit ſingultus; curabitur per alimenti conuenientis aſſumptionem; & per ea quæ defectum explent, eodem Aëtio teſte. & ſi perſeuerauerit adhuc immodicus ſanguinis fluor, aut alui profluuium eiſdem proſpiciendum erit, iis maximè cõducit oleum amygdalarum dulcium potũ per ſe, aut cũ aqua tepida, pariter & ptiſanę cremor per ſe; vel cum contuſa pullorum carne. Si vero ex frigiditate, calfacientibus curari debet (Galeno & Aëtio teſtibus) tum cibis, tum medicamentis: Quapropter in potu ruta cum vino exhibẽda eſt, aut apium, cuminum, calamintha, aſarum, pulegium, dictamũ, aut nardus celtica, quodlibet eorum per ſe, aut ſimul mixta in aquã mulſa decocta, vel etiã ſeſeli, & daucus, ſeu caſtorium ex Galeni Aëtij, & Pauli ſententia, vel ſyrup. de mentha, ſeu è corticibus citri paratũ exhibe. Interim quoque drach. j. diacalaminthes, aromatici roſati, aut diarhodon, ſeu diacinnamomi cum exiguo vino, aut aqua mulſa præbebis. Foueri etiam extrinſecus debet ſtomachus oleo, in quo ruta, cuminum, & abſynthium ſint decocta, vt idem Aëtius inquit. Inſuper oleo maſtichino, nardino, coſtino ab extra vti poteris, ſimiliter & ſaccelli parentur ex vtraque mentha, abſynthio, calamintha, ac pulegio ana p. j. macere, caryophyllis, cinnamomo ana drach. ij. corticibus citri, ligno aloës, & chia maſtiche ana drach. j. contuſis omnibus ſacelli formentur, ac calidi per ſe, ſeu parum inſperſi vino albo odorifero applicentur. Quod ſi ſimul cum frigiditate, frigidorum, viſcoſorúmque humorum copia adſit, extenuantibus, & incidentibus vtẽdum eſt, Alexandro auctore, inter quæ ſummoperè acetum ſcillinum approbat, ac ipſum oxymel ſcillinũ. Paulus verò, ac Aëtius eis, qui integræ ſunt ætatis drac. j. caſtorij ex poſca potui tribuunt, quinetiam & ipſum forinſecus (vt aiunt) impoſitum cum oleo ſicyonio, aut antiquo commodum exiſtit. Denique (vt Paulus refert) ſpiritus retentio potens eſt remedium. Ab extra verò vſus (vt inquit Trallianus) fuit caſtorio, ſtyrace, & maſtiche, oleo ipſa incoquens, agitabátque inter coquendum oleum ruta, & ex eo ſtomachum vehementer fouebat, & vbi hæc non ſuffecerint, per vomitum modo dicti ſucci vacuandi ſunt, præſertim ſi facilè vomant, qui etiam iuuari poterit, ex potu aquæ tepidæ cum oxymelite, etiam ſcillino ſi opus fuerit. Et ſi ægrè euomant, per inferna ex hiera, & agarico (niſi quid prohibeat) vel tutiùs per clyſteres purgabis, qui ex eodem agarico, & hiera, cnfaceóque melle diacatho. aut medicamento ex dactilis parari poterunt, oleo, & ſal adiectis cum mercurialis, caricarum, florum chamameli, foliorum betæ, ac maluarum decocto. Curat item ſternutatio ſingultum à plenitudine ortum, Hippocrate, & Galeno teſtibus præcitato aphoriſ. 13. ſexti libri. Nam violento opus eſt motu, vt veluti concuſſæ ipſum efficientes humiditates diffletur, atque euacuentur, hoc autem facit ſternutatio (vt Galenus inquit) pariter & vomitus ſufficiens erit ipſius medela, vt liquet eodem octauo de compoſitione medicament. ſecundum loc. cap. 3. Qua ratione etiam ex Aëtij decreto, cõfert extremarum partium adſtrictio, cõpreſsio ſpiritus, vociferatio concinna cum plurimo clamore, deambulatio longa, & concitata, geſtatio, atque adhuc magis equitatio, & cucurbitulæ cum plurima flamma pectori, ſtomacho, & dorſo affixæ. Vbi vero ob caliditatem, mordacémque acrimoniam ſingultus fiat, primum vomitum reperiemus ſufficientem medelam, Gale. & Aëtio teſtibus. Quod ſi excrementa rodentia, & corrupta fuerint, iis vtendum eſſe conſtat (vt inquit Trallianus) quæ contemperant, & ſimul id quod rodit, abſtergere poſſunt. Quapropter temperata aqua, & pane ea imbuto, ac copioſa ptiſana vtendum, item piſciculo aliquo, qui aceti paulũ habeat, & pullis columbarum. Obtunditur etiam dictorum excrementorum mordacitas, ſi intybi ſuccus fuerit potatus, item cucumeris ſemen decorticatum, tritúmque bibitum, & lactucæ ſemen, eodem modo: adhæc portulacæ ſuccus potatus, ipſáque portulaca in cibo ſumpta, & myxarum decoctum in potu acceptum, maximéque omnium tamen præſtat (vt inquit Aëtius) lac recens mulctum, potatum, id verò ſit aſininum, aut caprillum: adhuc exhiberi poterit vtiliter ſyr. violaceus, ex nymphæa, de papauere, ac de infuſ. roſarum, ſeu de ſucco cichorij. Conducunt etiam pariter & hæc, ſi ex cibis in mordacem qualitatem corruptis aliquis ſingultiat, priùs tamen præcedente vomitu, vt diximus. Sic etiam ſi ſingultus fiat ex ſeroſis quibuſcunque, & medicatis humoribus, ſtomachum mordentibus. Verùm vbi mordacitas ex iis non alteretur, abſtergatur, ac diſcutiatur iis quæ ſenſus ſtupefactionem inducunt, vti opus erit ex eiuſdem Galeni, & Aëtij decreto. In quem vſum drac. j. medicamenti Philonij Perſici, aut Romani exhiberi poterit. Quanquam ipſi pharmacum quoddam mixtam quandam facultatem habens alterandi, diſcutiendi, attenuandi, ac reſiccandi, & ſenſum obtundendi conſcribant, quo etiam, ſi videbitur, vti poteris. Nam Galenus præcitato libro 8. de comp. medic. ſecundum locos, nedum idem medicamentum Aſclepiadis auctoritate conſcripſit, ſed particulatim quodlibet medicamentum ſimplex, quod in ipſo ingreditur, expoſuit, ac eius vires examinauit. Ab extra verò oleum roſaceum, cidoniorum, de papauere, ac ex nymphæa applicari poterunt quodlibet eorum per ſe, aut cum aliquo aliorum permixtum, adiiciens ſolani, aut portulacæ, lactucæ, ſeu intybi ſuccum, nec non aceti parum. Verùm ſi ob ipſius ventriculi, aut alterius viſceris inflammationem ſingultus fiat, ex eiuſdem inflammationis curatione ſedabitur. Id verò ex iis quæ paulò pòſt dicemus, patebit. Similiter ſi fiat ex ſpiritu flatuoſo, eis quæ ipſum diſcutiunt intus, ac extra adhibitis ſoluitur. Conſultò etiam prætermiſimus particularem victus rationem ſingultus, prout diuerſa exigebat eius cauſa, ne nimium prolixi eſſemus, tum quoniam ſtudioſi ex iis, quæ diximus in aliis ſtomachi affectionibus pro cauſarum diuerſitate petere poterunt.

Si ex frigiditate.

Si ex frigidorum humorum copia.

Curatio ſingultus à caliditate orti.

Cap. 3.

Περὶ ὑπτιασμοῦ, ἀνατροπῆς, ναυτίας, ἢ ναυτιάσεως καὶ ἐμέτου. Id eſt, de ſupinitate ſtomachi ſubuerſione, nauſea, & vomitu.

CAP. LXVII.

QVAMVIS venter cum pro naturæ lege ſe habeat, trahat quidem ad ſe supernè per ſtomachum, deorſum verò excernat, tamen cum ab aliquo, quod morſu, ponderéve contriſtet, vexatur, eiicere id ſtatim cupit, & quocunque vergit, id quod offendit, eo abutitur ad expulſionem, & interdum ſi toti ipſi ventriculo talis affectus con-

tingat, vtroque etiam eius ore vtitur ad expellendum, Galéno teſte tertio de cauſis ſymptomatum. cap.2. Non ab re itaque in hoc expulſionis conatu, in eo plures excitari poſſunt deprauati motus, ac ſymptomata expultricis eiuſdem ventriculi facultatis. Verùm nos poſthabitis his, quæ proueniũt, cùm venter eiicere cupit per inferniũm os in pyloro exiſtens, quoniam de his infra pertractabimus, de eis mentionem faciemus deprauatis motibus expultricis facultatis ventriculi, qui (præter iam dictos) ipſi accidunt, cùm cupiat id, quod contriſtat, excernere per ſupernum os in gula exiſtens. Iȷ autem plures ſunt, prout diuerſimode offenſus ventriculus ipſe à diuerſis fuerit. Nam quidã eſt, qui à nonnullis Græcis ὑπτιασμὸς τῦ ςομάχυ Latine verò ſupinitas ſtomachi appellatur, qui affectus contingit quãdoque iuxta intemperiem quamcunque ipſius ſtomachi, citra tamen vitiatos humores. Fit etiam per humiditatem multam quidem, non tamen malignæ qualitatis, vt liquet ex Galeno 8. de compo. medic. ſecundum locos. Irriguus enim ſtomachus (vt ipſe inquit) per largam humectationem ſimiliter vt ligamenta neruorum, laſſatur. Quidam verò à Græcis ἀνατροπὴ, à Latinis ſubuerſio dicitur. Quanquam hæc vox indifferenter duo ſignificare poterit ex eiuſdem Galeni auctoritate. Nam quandoque appetitus perditionem ſic appellare poſſumus: interim verò nauſeoſas affectiones ab accepto cibo fientes: contingit etenim quãdoque hoc vnum ſolum ſymptoma accepto cibo, vt ſi paulo fortiori motu moueantur, ſtatim vomant. Appellant aliqui etiam taleis ſtomachicos. Verùm hæc affectio quandoque ad ſolam oris ventris debilitatem ſequitur, quod cibos amplecti, eiſque obuolui non poteſt, velut tota ventris amplitudo ſolet. Quandoque verò & cum vitiatæ alicuius, modicæ tamen humiditatis, complexu. Nam multa quemadmodum & valde vitiata citra cibum nauſeam efficit (vt poſteriùs dicemus) quam nauſeam Græci cum ναυτίαν, tum ναυτίασιν appellare ſolent. Quandoque ipſa ventriculi vis ad alium deprauatum excitatur motum, vt quæ ipſum contriſtant, detrudat, qui licet non idem ſit cum ſingultu, eiuſdem tamen generis eſt, vt eidem Gale. liquet comment. aphoriſ. 39. 6. lib. maioris, ac minoris ratione differentes. Nam vehementior ille, mediocris autem hic ſtomachi motus exiſtit (vt præcedenti capite dictum eſt). Appellatur verò à Græcis ἔμετος, à Latinis vomitus. Verum quanquam quatuor hi affectus nominati paulò inter ſe diſsideant, tamen nos quoniam primus, qui ſtomachi ſupinitas appellatur, facillime curabilis eſt, quia aut adſtringentibus ſolis, aut quæ ſiccare humiditatem poſſunt, ac conſtringere laxatum corpus, curabitur, aut alterantibus, vel eiſdem ſimul mixtis, de quibus in cura nauſeæ, & vomitus mentio fiet, amplius verba de eo nõ faciemus, velut neque de ea, quam Græci ἀνατροπὴν, Latini ſubuerſionem nũcupant. Nam ſi ea ἀνορεξίαν hoc eſt appetitus perditionem ſignificabit, iam eius curam cõſcripſimus. Si verò per eam intelligatur id ſymptoma, quod accedit ſumpto cibo, vt ſi paulò fortiori motu moueantur, ſtatim vomant, ex iis etiam, quæ nauſeæ, & vomitus curabuntur, curari poterit, potiſsimùm cum parum à nauſea diſcrepet, quando à modicè vitiata humiditate exoritur. Verùm ſi ob oris ventriculi ſolum fiat imbecillitatem curabitur vt ſupinitas. Reliquum eſt vt conſuetum morem ſeruando, de nauſea, & vomitu à nobis ſermo fiat. Iȷ nanque maximam inter ſe cognationem habent, ac vnus reliquũ præcedit. Nam nauſea vomitionem præcedit, licet non perpetuò ad nauſeam vomitus conſequatur, cùm nonnulli nauſearunt, nec tamen vomuerunt, vt Galenus inquit 2. de cauſ. ſympto. ſimiliter Paulus cap. 155. lib. 2. dicebat, nonnulli verò turbantur, ſed nihil emolunt, humore ipſis tunicis imbibito. Quæ nauſea deprauatus eſt quidam expultricis facultatis ventriculi motus, quo venter ipſe ea quæ eius corpus contriſtant, quàm citiſsimè per ſtomachum vacuare appetit, vel breuiùs, irritus quidam eſt conatus ad vomendum, vt quidam volunt, ſeu inanis quædam vomendi irritatio, hæc interdum ad vomitum impellit (vt diximus.) Interim verò & citra vomitionem fit, vt ex Galeni mente declaratum eſt. At vomitus prauus quoque eſt eiuſdem expultricis facultatis ventriculi motus, quo ea quæ in eius capacitate, ſeu latiori ſpacio exiſtunt, ac ipſum contriſtant, & in ſe fluitant, reiiciat quamcitiſsimè per ſtomachum, vt ex eiuſdem Gale. verbis colligi poteſt præcitato lib. 2. de cauſ. ſympt. Ex quibus facilè quiſpiam colligere poterit tum conuenientiam, tum etiam & differentiam inter nauſeam & vomitum. Quod verò in ambabus hiſce affectionibus os ventris potiſſimùm afficiatur, liquet apud Galen. cum 2. de cau. ſymp. tum etiam 5. de loc. affe. Dixi autem non ab re potiſsimùm, quoniam & totius ventriculi affectiones eſſe poſſunt, quemadmodũ & reliquæ iam dictæ, vt apud eundem Gal. liquet præcitato lib. 5. de loc. affect. & cùm nemo ſit qui vereatur ventriculũ in hiſce affectionibus oblædi, eáſque eſſe proprias eiuſdem affectiones, citra quæ ſymptomata nihil è ventre per os efferri poteſt, ex ſententia eiuſdem Galeni comment. aphor. 43 2. lib. propterea in hoc ſermo protelandus, & tempus conterendum non eſt, etſi ventriculus per ſe quandoque per conſenſum, maximè in vomitu afficiatur, vt ex cauſarũ enarratione patebit. Verùm qui affectus præter naturam ſint, non admodum liquet, cum Gale. quandoque naturalia expultricis facultatis ſymptomata appellet. Interim verò eiuſmodi motus licet praui ſint, naturæ opera nũcupet, vt eodem 2. lib. de cauſ. ſympt. ſcriptum eſt. At ſi quis eiuſdem verba probè intellexerit, pro comperto habebit, vtrunque verum exiſtere. Nam cùm nullum animal nauſeare, aut vomere ab aliquo doceatur, imò à ſeipſo, ac à propria eius natura, (ſeu vt ita dixerim) à principio intrinſeco, & per conſequens naturaliter hos exerceat motus, cui in dubium venerit motus hos naturæ eſſe opera? At quoniam nunquam natura ipſa taleis exorditur motus, niſi grauata, aut ſtimulata à quapiam præter naturã cauſa, quæ naturam ſic violenter moueri cogit, propterea inter ſymptomata, quæ præter naturam ſunt, annumerantur, ex illo ſiquidem ſympto. genere ſunt, in quibus cauſa aliqua quæ præter naturam eſt, ad taleis actiones naturam ſtimulat. Hinc fit, vt ſymptomata potiùs, quàm naturæ opera appellari mereantur, cùm nunquàm ex ſe ipſa natura taleis exordiretur motus, niſi à cauſa aliqua præternaturali fuiſſet ſtimulata. Et propterea non motus ſecundum naturam, ſeu actiones, ſed affectiones potiùs appellari merentur, quia quodammodo ab alio, & nõ omnino à ſe natura in hoc opere motũ habet, irritata ſcilicet, ac coacta à præternaturali (vt diximus) cauſa. Contrahit etiam ſeipſum ventriculus circum ea, quæ ab ipſo excernuntur ad

cap. 3.

Nauſea & vomitus conuenientia & differentia.

2. de cau. ſym. cap. 4.

Nauſea quid ſit.

Vomitus quid ſit. c. 3.

Quæ pars in eo afficiatur.

2. de cau. ſym. cap. 3. 5 de loc. affe. cap 6.

Loco citato.

Qui affectus præter naturam ſint.

tur ad eum modum id quod in ſe continet, extrudens, quo manus noſtræ aliquid exprimunt, vt Galenus inquit. Facultas autem, quæ motum ei pręſtat, vna è quatuor naturalibus eſt, expultrix ſcilicet appellata, cuius propriæ facultatis ſymptomata ſunt

Loco citat.

nauſea, & vomitus, ex Galeni decreto eodem 2. libro de cauſis ſympto. Eiuſdem nanque praui motus ſunt, vt diximus. Verùm licet vomitus toto genere præter naturam ſit, tamen ſi tempeſtiuè fiat, hoc eſt cùm id quod contriſtat, expellitur, ad animalis cōmodum per eum, non erit ſymptoma in genere læſionis actionum, ſed alteri generi ſympt. ſubiicitur, quod ſcilicet eſt affectuum præter naturam, ex Galeni decreto lib. de differē. ſympto. in fine. Sic quoque de nauſea ſentiendum erit, ſi ad eam talis conſequatur vomitus. Semper etenim præter naturam quempiam affectuum conſequuntur. Dignoſcitur

Nauſeæ ſigna.
Aet. lib. 9. cap. 10.

autem nauſea quando ipſa in illa inani vomendi irritatione lancinat tantum ventriculum ipſum & nullum humorem educit, Aëtio teſte. Diſtinguitur etiam à ſubuerſione, quoniam ea non niſi cibo aſſumpto, hæc autem ſine cibo aſſumpto fit, ex Pauli ſententia eodem cap. 54. lib. 2. Quamuis Gal. aliam præter hanc afferat diuerſitatis cauſam, quoniam ea aut propter ſolam ventris debilitatem, aut cum vitiatæ alicuius, modicæ tamen, humiditatis complexu fit, hæc vero ex multa, & etiam valde vitiata, citra quoque cibum afficitur. Vomitus autem ſigna fruſtra quiſpiam conſcribere tentauerit. Verùm à nauſea ipſe differt, quia per vomitum perpetuò aliquid extra excernitur, per nauſeam autem nequaquam, quamuis ad eam (vt diximus) vomitiones interim

Nauſea, & vomitus cauſa.

conſequantur, interim verò non. Hæc ſymptomata non nullos ſectantur ventriculi morbos, qui diuerſimode à diuerſis quoque cauſis oriri poſſunt, ea propter vt manifeſtior fiat eorum morborum cùm dignotio, tum curatio; ad dignoſcendas eorum cauſas me conuertam, quoniam, & in his quoque non exiguam inueniemus inter dicta ſymptomata differentiam. Sunt verò in vniuerſum duæ præcipuè prædictorum ſymptomatum cauſæ, nempe copia, vel humorum vitium, ſeu prauitas. Copia ſiquidem ventriculum grauando, prauitas autem, ſeu vitium morſum inferendo affligens, vt patet apud Gale-

2. de cau. ſym. cap. 3.
3. de cau. ſym. cap. 2.
8. de compoſi. medica. ſecun. loc. cap. 3.

num cum 2. & 3. de ſympto. cauſ. tum 8. de compoſ. medic. ſecundum locos, & apud Alexan. cap. 13. lib. 7. Atqui copia humorum ex pondere, ac tenſione, quæ in ventriculo ſentiuntur, percipi poterit, ita vt cùm eos ferre non poteſt ventriculus, ad nauſeam ſeu vomitum excitetur. Verùm ſi ciborum fuerit hæc copia facilè ex ægri, vel adſtantium ſermone percipi poterit, quemadmodum ſi ſine cibis tenſio, ſeu pondus ſentiatur, humorum eſſe copiam coniectandum erit. At ſi non multi, ſed praui humores fuerint, qui vētriculum obſederunt, ſi biliosi fuerint, oris amaritudo, ſitis, atque ardor ſimul cum morſu in ore ventriculi & inappentia aderit, & abſumpti cibi in amaram, ſeu nidoroſam qualitatem vertitur; quemadmodum ſi frigidi fuerint neque ſiticuloſus erit æger, neque ardorem in ore ventris ſentiet, ſed econtrà frigus, & quandoque immodicè appetet, percipiétque in ore acidam qualitatem, aceſcéntque in ventre cibi aſſumpti, & ſi dulcis fuerit pituita, eandem ſentiet in ore qualitatem, verùm ſi ſalſa ſit, ſitis quoque in his augebitur, minuetúrque appetentia, ac fortaſſe abolebitur, præter id quod ſimilem quoque ſentiet in ore qualitatem. Quod ſi vomitus ad has cauſas conſequatur, faciliùs per vomitionem redundans ſuccus dignoſci poterit, tum viſu à medico, tum guſtu à laborante. Verùm vbi ſanioſi, ſeroſive, ac tenues fuerint redundantes humores, non ſolùm ante cibos, ſed & poſt acceptum cibum vomitum inducūt, perpetuo nimirum motu verſati ex Aetij ſentētia cap. 10. lib. 9. Ex vitioſis autem cibis deuoratis, aut vbi in ventriculo fuerint corrupti, ſi vomitus fiat, facilè quoque ex laborantis, aut adſtantium relatione ſimul cum vomitionum qualitate percipitur. Atqui neque hoc ſatis erit pro cauſarum dignotione, ſed diligenter conſiderare oportet, num in ventrem duntaxat tales redūdent ſucci, an ex aliqua quadam parte, ſeu ex vniuerſo corpore humores in ventrem confluant. Ad hæc nū in lato ventriculi ſpacio contineantur, eóque fluitent, innaténtque, an in eius corpore infarcti, aut infixi fuerint? ſeu eius tunicis adhæreſcant, qui generantur in ventriculo humores, aut ab aliis partibus tranſmittantur? Hæc nanque cognitu perquam neceſſaria ſunt, viróque indigent exercitatæ conſiderationis. Nam ſi vniuerſum corpus fuerit affectum, plethoricum quidem ex plethoræ ſignis id iudicabis. Si ex vitioſis humoribus repletum, id ipſum ex colore, & eruptionibus papularum circa cutem cognoſcitur, atque ex ipſa adeò vrina (vt inquit Aëtius.) Quòd ſi non ab vniuerſo corpore, ſed ab aliqua eius parte vt capite, ſplene ſeu hepate humor ad ventriculū fuerit tranſmiſſus, æger ipſe primùm affecti membri læſionem ſentiet. Aut enim caloris ſenſus iuxta affectū membrum ipſi contingit, aut frigoris, aut grauitatis, aut etiam tactui noſtro durum ſuccumbit. Nec nauſea intenſa & crebrior, ſi ipſa excitetur, aut vomitus, ſi is quoque fiat, crebrior, & intentus erit, ſed leuior & inſigni aliquo ſpacio interpoſito vrgebit, totiúſque præter hæc corporis habitus perpetuò conſiderandus erit. Ab iis illud exiſtimandum erit, quanam victus ratione ſit vſus, vtrum ne frequenti cruditati, aut ſatietati inciderit, ídque in otioſa vita, ac præcipuè præter conſuetudinem, an contrà. Illud deinde perpendēdum an aliud membrum corporis certo temporum circuitu vexari ſolitum nunc non vexetur, vel aliqua conſueta excretio iis retenta ſit. Verùm ſi nihil horum adſit, & crebrè, intenſéque, nullóque inſigni ſpacio interpoſito vrgebunt prædictæ affectiones, certum eſt ventrem ipſum per ſe, ac primariò affectum eſſe, redundantéſque humores in eo eſſe genitos. Num verò in latiori eius ſpacio contineantur, ac fluitent redundantes ſucci. vel in eius corpore adhæreſcant, ſeu infixi ſint, hoc modo interſtingues. Etenim ſi vomitus ſtatim poſt nauſeam obortam, etiam citra violentiam comitetur, humorem noxium in lato ventriculi ſpacio eſſe non dubiè cenſendum. Sin autem nauſea quidem excitata fuerit, verùm nihil notatu dignum per vomitiones efferatur, humores noxios, ſi bilioſi ſint, vel ſeroſi, in ore ventriculi abſorptos eſſe, vel ſi viſcoſi ſunt, ipſi ori ventriculi infixos eſſe, intelligito ex Tralliani decreto. Nam cùm humor quiſpiam in ipſis ventriculi tunicis contineatur, nauſea quidem vexabit, ſed inanis, & ſine vomitu, & quæ irritat duntaxat, nullum humorem euacuans, Galeno auctore 1. de locis affectis, cap. 4. Quamuis humores craſsi, ac viſcidi, qui ſuperficiei ventris infarcti adhærent, ante cibum etiam magis nauſeas, atque inaneis vomitiones moueant, & propterea nil mirum ſi ex ta-

libus oriatur ſuccis nauſea, quod vomitus eam non ſequatur, potiſsimum ſi expultricis facultatis quoque adſit imbecillitas, veluti etiam non raro euenit, quod ea robuſta exiſtente, humoribúſque tenuibus in ventriculi tuniculis exiſtentibus, exigua quædam eorum portio ex nauſea violenta in ventriculi capacitatem effundatur, ac proinde excitato vomitu per os eiiciatur, & hæc eſſe in cauſa mihi videtur, quod interim vomitus nauſeam comitetur, quandoque verò citra vomitum nauſea fiat. Quanquam ſuccis etiam in ventriculi ſpacio conſiſtentibus, nauſea illa exigua quæ vomitum præcedit, excitetur ſimilis ei affectui, quem Græci *αἴρχον* dicũt, qui tuſsim præcedere ſolet ex Galeno auctore eodem 2. lib. de cauſis ſymptom. id quod etiam Aëtius confirmauit, licet à quibuſdam praue eius verba fuerint intellecta. At ſi quiſpiam ſcire cupiat cur abſorpti, ſeu infarcti in tunicis ventriculi humores ipſius corpus moleſtantes, præſertim qui morſum inferant calidi, vel frigidi exiſtentes ſingultum potius quàm nauſeam efficiant? Reſpondebimus nos eos cùm non adeò morſum inferant, nauſeam excitare, cùm verò mordacitatem validam efficiunt, ſingultum promouere, & propterea non ſemper humores etiam mordaces in ventriculi corpore impacti ſingultum efficiunt. Neque etiam nauſeam, ſed quandoque vnum, interim alterum ſymptoma excitant propter iam dictam cauſam. Verùm à vomitu ſingultus, & oculorum rubor malum eſſe inquit Hippocrates aphoriſ. 3. 7. libri, quemadmodum etiam à tuberculi introrſum ruptione vomitiones ſi fiant, malæ ſunt, eodem auctore aphoriſ. 8. eiuſdem libri, & iterum ab ileo malus eſt vomitus, vt idem inquit, quoniam is non ſemper adeſt, ſed quando exitiales ilei ſunt (Galeno auctore com. aphor. 10. lib. 7. Nauſea verò quandoque (vt quidam volunt) ſignum criſium exiſtit, interim verò ſignum malum, vt in febribus peſtilentibus: quando in conualeſcentibus multiplicatur, indicat recidiuam. At vomitio vtiliſsima eſt, ſi pituita ac bile permixta quammaximè fuerit, ſi non multa nec craſſa ſit. Sincerior enim deterior eſt, ſiue fuerit porracea, aut liuida, aut nigra, quicunque ex his fuerit color, malum eſſe cenſendum eſt, auctore Hippocrate 2. prognoſt. Exitiale quoque admodum eſt, ſi idem homo omnes vomit colores. Et ſi vomitio liuida graue oleat ocyſsimam indicat mortem, & (vt ſummatim dicam) omnis ſubputris, ac ſubſœtidus odor in omni vomitione malus eſt, Hippocrate auctore præcitato loco. Quod autem interdum vomitus valetudinis cauſa rectè fiat, experimentis credens Celſus approbauit. Commonet tamen, ne quis qui valere, & ſeneſcere volet hoc quotidianum habeat, vt liquet lib. 1. cap. 3. Pro dictatum autem affectionum curatione illud primum animaduertẽdum eſt, quod vbi ex immodica humiditate citra vitiatos humores fiant, quæ velut mador quiſpiam circa affectam partem exiſtens ſola quantitate, & copia affligat, & veluti lubricum os ventris reddat, aut totum ventrem ob eandem multam humiditatem exolutum, ac laxum habeant laborantes, vtiliſsimus adſtringentium eduliorum, potuum, ac pharmacorum vſus exiſtit, languido nimirum, exolutóque tũc reddito ventriculo ipſo admodum laxatorum articulorum, vt liquet apud Galenum 8. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Quemadmodum vbi vitiati fuerint redundantes circa ventrem,

2. de cau. ſym. cap. 4.

Dubium.

Ratio.

Prognoſtica.

Aphor. 10. lib. 7.

Tex. 38. & ſequẽtibus.

Curatio.

cap. 2.

& ſtomachum humores, in maximum perueniunt detrimentum ægri, ex adſtringentium eduliorum, potuum, ac pharmacorum vſu, ex ſententia eiuſdem Galeni præcitato loco, & Pauli cap. 54. lib. 2. Verùm ſi iam dicti ſucci præter id quod vitioſi non ſint, frigiditatem permixtam habeat, calfacientia prędictis adſtringentibus miſceri debent ex eorundem auctorum decreto: humida nanque intemperies ſiue ſola conſiſtat, ſiue cum calore, frigoréve coniuncta ſit, omnium facillimè curatur, vt patet 7. method. medẽdi, cap. 9. Ad hæc ſciendum quòd veluti graueolentia omnia ſtomachum ſubuertere ſolent, ſic odorata corroborare. Quapropter cùm ea multipliciter auxilientur ſtomacho, ob vitiatos ſeroſos humores ſubuerſo, nedum in medicamentis ipſis, verùm etiam in cibis permiſcenda erunt. Et quoniam diximus per conſenſum quandoq; à toto, vel à quapiam corporis parte affectiones has gigni poſſe, quę quidem curari haudquaquam poſſunt, niſi prius totum corpus, aut primario affecta pars curetur, ita tamen, vt neque eodem tempore ventrem ipſum negligamus Galeno eodem auctore præcitato loco. Propterea de iis à nobis ſermo non fiet, ſed eius duntaxat nauſeæ, & vomitus curationem aggrediemur, qui cauſam habent nedum in ventriculo contentam, ſed in ipſo etiam genitam, quo fit vt propterea etiam de nauſea, & vomitu ex bile ortis verba non faciamus, cùm neque ipſa in ventriculo oriri poſsit, niſi ab aliis partibus, iecinore præſertim, aut eiuſdem bilis veſica ad ipſum tranſmittatur. Aër itaque eligatur, ad calidum vergens, item ſomnus, quies, ac etiam moderata inedia competunt Alexandro & Paulo teſtibus. Hoc enim victu (vt inquit Alexander) pituita non ſolum alteratur, extenuatúrque, ſed etiam in ſanguinem benignum, probúmque conuertitur, vt eiuſmodi quoque humor per inopiam alimenti nutrire poſsit, præſertim vbi dulcis fuerit. Quanquam in vomitionibus frequenter, & paulatim cibus offerendus eſt (vt inquit Paulus) præſertim vbi bilioſi fuerint. Decubitus autem ſurſum vergens in omnibus quomodocunque nauſeantibus, & vomentibus adornetur in conuenienti, & affectioni contraria domo, Aëtio auctore pręcitato loco. Vbi autem vires inediam etiam moderatam non ferant, contuſæ carnes, ac iura pullorum, ſeu gallinarum tribui poterunt pro cibis, modò eorum quantitas modica fuerit, cum quibuſdam odoratis paratæ, vt cinnamomo, caryophyllis, ſeu aniſo, coroneis etiam, aut mali punici granis ſimul incoctis, aut exiguo omphacio, & aqua roſacea adiectis. Quòd ſi contuſas carnes, ſeu iura aſſumere noluerint, poterunt ipſas quoque carnes gallinarũ, pullorum gallinaceorum, columbarum iuuenum, phaſianorum, perdicum, turturum, turdorum, merulartum, leporum, ac capreolorum iuuenum, commodè pro cibis capere, & interim eaſdem aſſas adiectis prædictis odoratis, interdum etiam elixas, & præter iam dicta odorata decoqui cum eis poſſunt hyſſopum, pulegium, ſerpillum, ſampſuchus, fœniculum, oreoſelinum, thymus, & reliqua huius claſsis, potiſſimùm vbi craſſa, & tenax pituita in cauſa fuerit, & tunicis adhæreſcẽs, atque impacta. Pro potu vinum exhibeatur ruffum, ſubadſtringens, & vetuſtius, vt inquit Aëtius, vel aqua mulſa. Vinum nanque adeò calefacit ventriculum, vt in qualitate eius calorem non intendat, licet eiuſdem ſubſtantiam augeat, & mel deſpumatum ipſum per ſe optimũ nutrimentum

De odoratis ante.

7. meth. cap. 11.

Victus ratio.

trimentum frigido ventriculo eſt, vt liquet 6. meth. med. cap. 7. A cibis autem ſemper cotonea mala, meſpila, corna, ſorba eos fructus quos azarolas vocant, aut alia pyra adſtringentia, ſeu mala punica guſtare poterunt. Exiguam autem quantitatem de eis capiant, vt cibum duntaxat continere valeant. At quod natura, vel arte alui excrementa ſubducere quotidie conferat, ac vitare immodicos animi affectus, cuilibet patere poterit. Cæterùm vbi tenues, ac ſeroſi fuerint vitiati humores, qui ſtomacho impacti nauſeam efficiunt, confeſtim vomitu eiiciendi ſunt, qui digitis, aut pennis immiſsis proritari debet, vel liberaliori tepidæ potu, ſeu tenuiſsimo ptiſanæ ſucco exhibito, vt Alex. & Aëtio viſum eſt, vel etiam mulſa ex Galeni & Pauli ſententia. Verùm eo caſu tam ptiſanæ cremoris, quam aquæ mulſæ ſumendum plus eſt ex eiuſdem Galeni decreto 7. meth. med. quàm vel nutrimenti, vel etiam deiectionis cauſa ſumeretur. Idoneum quoque eſt (eodem auctore ibidem) ſi mulſa, in qua incoctum abſynthium ſit, bibatur. Nam id quoq; (vt ipſe inquit) tenues ſuccos, quicunque videlicet in ipſius ventriculi ore continentur, cõmode deorſum impellit. At ſi difficulter vomant, nedum prędicta mulſa, in qua incoctum abſynthium ſit, vti poterunt, verùm & aliis quoque purgantibus medicamẽtis, quibus prædicti redundantes ſeroſi ſucci deorſum impellãtur. Sunt autem ad eiuſmodi affectus, vbi ſcilicet vitioſi ſucci in ventriculi tunicis fuerunt recepti, idonea pharmaca, ex genere eorum quæ modicè purgent, ſicut eorum vis ſuper ventriculi, & inteſtinorũ loca non aſcendat, aut ſi quid vltra vaſa quoque in meſenterio contingat, ſpeciatim verò quæ ex aloë cõponuntur, ſunt aptiſsima, & ſi illa præſto non ſint, aloë ipſa per ſe, vt liquet eodem ſeptimo meth. med. cap. 11. Nam vbi humiditas vitiata tunicas ventris, perrigat picra ex aloë vtilis eſt expurgãs humiditatem, eodem Galeno auctore octauo de cõpoſitione medica. ſecundum locos, cap. 2. Exhibeautur itaque ipſius medicamẽti ex aloë, & potiſsimùm ea elota drac. ij. aut ipſiuſmet aloës (vbi ipſius medicamentum haberi nequit) drac. j. vel drac. j. s. formatis ex ea ſeu iam dicto medicamento cõpoſito, catapotiis, póſtq; per aliquod tempus vnc. ij. vel. iij. ſyr. ex pluribus infuſ. roſarum rubeatum, vel perſicarum exhibere conuenit, vel drach. s. prædicti medicamẽti ex aloë aſſumens diacatb. drachm iiij. cum vnc. j. pulpæ caſsiæ fiſtulæ bolus figuretur, ac tribuatur. Poteris quoque vice prædicti medicamenti drac. j. elotæ aloës admiſcere, nãque ea licet purget minùs, roborat tamen ventriculum magis, vt eidem Gale. viſum eſt. Verùm quibus lenta pituita vẽtriculo eſt infixa, iis priùs exibenda ſunt quæcunque hanc diſſeceut, poſtea purgandum. Quod ſi ad vomendum ſunt idonei, non inutile erit per radiculam ex oxymelite euomere, eodem Gal. auctore præcitato lib. 7. metho. meden. cap. 11. Si verò inepti ad vomendũ ſint, nedum ipſum oxymel tribuendum erit, quo frigidi, craſsi, & glutinoſi humores attenuentur, ac diſſecentur, verùm etiam & ipſum oxymel ſcillinum cum aliquorum incidentium, repurgãtium, calefacientiũmq; decocto, veluti eſt hyſſopum, ſerpyllũ, pulegium, abſynthiũ, fœniculi, & oreoſelini, ac capparorum radix, quibus ſæpius aſſumptis, prædictum quoq; pharmacũ ex aloë præberi poterit, & ſi videbitur, robuſtis potiſsimũ corporibus trochiſcatum addas agaricum, ex eo drach. j. aſſumẽs. Verùm vbi

Medicamē torū ratio. 7.meth.ca. 11.

pituitoſi ſucci acidi, aut dulces fuerint, eos concoquere tentandum eſt, ipſi naturæ in hoc opẽ ferendo, quiete, inedia, & ſomno (vt diximus) ac aliis, quę concoctioni, tum intus, tum extra opitulantur. His quoque peractis ad ea, quæ ſtomachum, ac vẽtriculum ipſum roborãt, ipſorúmque intemperiem alterant intus, ac extra adhibita cõfugiendum eſt. Quapropter medicamentum, quod ex calamintha conſtat, ſeu pharmacum ex tribus piperis generibus, aut aliud quoddam conſimile commodum exiſtit, ex vino tenui, aut aqua potatum ſi drach. j. eorum exhibeas, in quem vſum confert diacinnamomum, aromaticum roſaceum dianiſum, ac medicamentum ex xyloaloë cõfectum, inſuper diarhodon, ſi ſimili põdere eodem modo exhibeantur. Forinſecus autem (vt inquit Aetius) ſtomacho maſtichen chiam vnguento nardino dilutam, & tritam, purpureáque lana exceptam imponito. Vel recipe chiæ maſtiches, & aloes ana vnc. j. diluantur, & diſſoluantur in oleo de abſynthio, ac nardino, & ſimiliter cum purpurea lana ventriculo imponantur, aut olei maſtichini, & de abſynthio, ac nardini, ſing. vnc. j excipe, & menthæ ſiccæ, cinnamomi, maceris, & galãgæ ana drac. j. chiæ maſtiches drac. iiij. permiſce, & cum pauca cera vnguẽtum facito, ac imponito. Item vtriuſque menthæ, & abſynthij ana p. j. excipe, cinnamomi, chiæ, maſtiches, & ligni aloes ana drac. ij. corticum citri, maceris, calami odorati ana drac. s. caryophyllorum ſcrup. j. roſarum rubearum ſiccatum manip. s. Omnia contundito, ſimúlque miſceto, & ſacellos in ſcutiſormi figura formato, ac ſtomacho imponito, qui inſuper macerari in vino græco, aut guarneto poterũt, in quo abſynthij parum fuerit decoctũ, & ſæpius iterati calidi applicentur. Verùm vbi emplaſtris magis vti volueris, chiam maſtichẽ aſſume, quæ in oleo nardino, ac de abſynthio diluatur, ac maceretur quantum ſatis ſit, ac dimidiam quantitatem eius, ipſius aloës adiice, adeò vt in emplaſtri formam redigantur, in corióque ſcuti formã obtinente extendas, & vtere, & ſi mauis cinnamomi, maceris, caryophyllotum, ac calami odorati exiguũ puluerem addere poteris, ex torrido item pane, vino græco, aut guarneto macerato, & vtraque mentha, ac abſynthio contuſis, ac cinnamomi aloes, & chiæ maſtiches puluere optimum medicamentum ad frigidum, ac laxatum ſtomachum parabis. Sæpe tamen accidit, vt in ipſo ventriculi ſinu contentus humor vomitum excitet, qui humor per vomitum etiã expurgatus cauſa eſt, vt prior vomitus facilè quieſcat, & prupterea non ab re prouocari etiam debet cum aliquo ex prædictis vomitus. Pari etiam ratione vbi multa, aut corrupta alimenta in eo taliter contineantur. Nanque vtilis eſt vomitus plenis, & bilioſis omnibus, ſi vel nimium ſe repleruut, vel parum concoxerunt. Nam ſiue plus eſt quàm quod concoqui poſsit, periclitari ne corrumpatur non oportet. Si verò corruptum eſt, nihil commodius eſt, quàm id qua via prædictum expelli poteſt, eiicere, Celſo auctore eodem cap. 3. libri primi. Id quod dicere ſolent medici, Vomitus vomitu curatur. Quanquam non propterea euertunt Hippoc. ſempiternæ veritatis axioma, quod videlicet contrariorum cõtraria ſunt remedia, & quod curatio perpetuo à contrariis fiat, cùm per vomitum humores euacuantur, qui nauſeam, & vomitum ſtomacho inferebant; & propterea per cõtrarium fit curatio. Nam prorſus euacuare alienum, naturæq; inimicum humorem, eiuſ-

Commen.1 *Commen.9* dem retentioni contrariũ eſt, Galeno auctore ſexto de Morbis vulg. reſcindit etenim vomitus eum affectum, ob quem priùs & nauſeabundi ægri erât, & vomebât cauſa per eum abſciſſa. Verùm vſque adeo iuuari à medico vomitus debet, quo ad naturæ commodum fiat, ac per eum id quod contriſtat, expellatur: vbi autẽ immodicus fuerit, nec ad animalis cõmodum fiat, ſed per eum id quod non deberet expelli, excernitur, & propterea non cõferat, is reprimi debet Hippoc. auctore aphor. 2. primi, & ſecundo quarti libri. Quo caſu (vt inquit Aetius) extremæ corporis partes fricẽtur, manibúſque calefactis palpentur, & violentiùs adſtringantur, deinde pedes, & manus in aquam ſolito calidiorem demittantur. Stomachus quoque abſynthij cremore irrigetur, apio inſuper, cumino, aut petroſelino adiuncto, vtraque mentha, ac ſpica, necnon cinnamomo, & chia maſtiche, ſeu calamo odorato, macere, & galanga, pauco vino adſtringẽte odorifero addito. Ex iis quoque epithemata fiât, vbi prædicti fuerint redundantes ſucci frigidi. Nam ſi calidi fuerint à toto, vel ab aliis partibus trãſmiſſi, ſantalum, roſa, corallum, ac alia infrigidãtia abſynthij cremori adiungenda ſunt. Odoramẽta etiam, vbi immodicus fuerit vomitus, naribus olfacienda admoueantur, ex eiuſdẽ Aetij decreto, velut ſunt roſæ, mala cotonea, pulegium, mentha, ſpica nardi, vel ex aqua roſacea, myrtina, ac florum citrãgulorum cum pauco aceto roſaceo odoramentum fiat. Poteris inſuper addere ſantalos, citri corticis, ambræ, ſeu moſchi parũ. Cæterùm affectione diutiùs permanente, & cibis præ morbo non retentis, cucurbita ad os ventris cum plurima flamma affigatur, donec locus rubefiat, atque ipſa adhuc affixa, cibus præbeatur, ex eiuſdem Aetij monumentis, ac Pauli cap. 55. lib 2. Cibus autem frequenter, & Paulatim dari debet, vt dictum eſt antea, poſt quem ſemper aliquod adſtringens præbeas. Ex palmulis quoque, malicorio, & galla, vino adſtringenti incoctis, & pane toſto ſimul contrito, puluereq; chiæ maſtiches, ac cinnamomi cataplaſma applicadum parari poterit. Et ſi bilioſi fuerint ſucci, ac calida ventriculi intemperies acacia, hypociſtis, balauſtium, rhu cataplaſmati adiungantur, ac prædicta in poſca decoquantur. At quotidianas autem nauſeas, & aceſcentem cibum, ac vomitus, coriandri ſemen tenuiſsimè tritum cochleari menſura veluti farinam aquæ inſperſum bibendum prębet Aetius, aut maſtiches cochleare ex frigida aqua, vel lactucæ albæ ſemen cochleari menſura ex aqua iis qui ſtomacho exuruntur. Ad vomitum reſtinguendum confert ex Plinij Secundi ſentẽtia libro ſecundo, cap. 11. ſi maſtiches vnc. j. cumini denarium vnum accipias ſeparatim trita, poſtea vua paſſa enucleata permiſceas, & linteo inductum ſtomacho ſuppones, ſimiliter mẽthæ cacumina cũ ſucco mali granati trita, & potui data, & ad eos, qui cibũ cõtinere nõ poſſunt, & eiciũt, betonicæ denarios duos accipe, mellis decocti, quod ſufficiat paſtillos facito, & ex his paſtillũ vnũ glutiat, ex aquæ calidæ cyatis duobus, vt ipſe inquit. Sanguinis autem vomitus cap. de cruenta ſpnitione ſtudioſi remedia petant.

Περὶ φλεγμονῆς τοῦ στομάχου ἢ κοιλίας. *Id eſt, De inflammatione ſtomachi, vel ventriculi.*

CAP. LXVIII.

VELVTI cæteræ corporis partes, ſic quoque ſtomachus inflammatione tentari poteſt, quæ licet variis modis in Galeni doctrina intelligi poſsit, hic ea duntaxat, quæ ex calidis redundantibus ſuccis oriri conſueuit, per φλεγμονὴν hoc eſt inflammationem intelligi volumus ſiue ſanguis fuerit, ſiue bilis, aut vterque quomodocunque permixtus. Cùm itaque ea oritur ſiue in ore, ſiue in alia quauis ventriculi parte, ex dolore ſimul cùm poſitu pars ipſa affecta facilè dignoſcitur, ſimiliter & ex proprij eiuſdem partis muneris oblæſione, appetentiæ ſiquidem, ſi in ore ventriculi, concoctionis autem, ſi in eius cauitate excitetur. At quòd ipſa morbus compoſitus ſit in magnitudine primo, & ſecundò in intemperie, & tertio in ſoluta continuitate, luce clariùs patet apud Galenum cùm lib. de differen. morborum, cap. 12. tum 3. de temper. cap. 5. lib. de inæquali intemper. cap. 3. ac reliquis pleriſque locis. Quapropter non ab re eam ſoſequuntur tumor præter naturam, grauitatis, ac multi caloris ſenſus, & dolor circa partem affectam, accedunt ad hæc ſitis valida, & febris ardens, tumor autem & calor etiam tactu à medico iudicari queunt. Nauſea quoque conſequetur, propterea quòd inflammationis cauſa in ventriculi tunicis contineatur. Verùm vbi bilioſus magis redundet ſuccus, ita vt inflammatio eryſipelatis naturam referat, vehementer erit ardor, ſitis immoderatior, ac ardentiſsima febris, ſed minor tumor, ac grauitas. Ex quibus etiam ſignis interſtingui poterit diuerſa cauſa eiuſdem inflammationis, præcedente victus ratione, ætate, temperamento, anni tempore, ac reliquis non prætermiſsis. At vbi ſtomachus inflammationem ſuſtinuerit, magna opus eſt diligentia, vt inquit Alexander cap. 14. lib. 7. Quoniam maximum morbum, & neceſsitatem corpori affert. Quòd ſi imbecillis fuerint viribus, qui ea laborant, mortifera vt plurimum eſſe ſolet. Quamuis nedum ij, ſed etiam qui valentiores ipſis ſunt, ab ea interimi conſueuerunt. Nam quibus vel iecur, vel ventriculum phlegmone obſidet, veluti pleuriticis peripneumonicis, ac ſynanchicis vna ſalus eſt, videlicet ipſum virium robur, ex Galeni decreto decimo methodi medendi, cap. 5. Pro eius itaque curatione aẽr temperatus, ſeu parum ad frigidum vergens eligatur. Somnus item moderatus, aut paulo breuior. Nam ſi longior fiat quàm oportet, potiùs ipſa inflammatio augeretur, detẽto inſimul in tali ſomno intus, nedum præter naturam calido innato, ſed alieno, & eo qui præter naturam eſt, ad quorum detentionem non immerito inflammatio ipſa (vt diximus) augeretur. Similiter quies iniungenda eſt, motúſque vitandus, nam prima ſunt (vt inquit Celſus cap. 5. libro quarto) quies, & abſtinentia. Et ſi aluus ſuapte natura humecta non ſit, lenibus clyſteribus lenienda erit. Immodici animi affectus non parum nocent, & propterea vitandi ſunt. Quãtum verò ad cibum, & potum attinet, dicebat Galen. decimotertio methodi medendi, cap. 13. quòd in inflammatione cùm iocinoris, tum ventriculi exquiſitiſsimo victu eſt opus, quippe cùm munus eorum toti animali commune ſit, acceditque omnibus animalis partibus maximum incommodũ, ſiue non probè concoctum alimentum ſit, ſiue non ritè in ſanguinem conuerſum. Quanquam commune ſit in qualibet partium internarum inflammatione tenuiſsimo vti victu, modò vires valeant. Speciatim autem vti poſſunt, qui ſtomachi, aut ventriculi inflammatione laborant, pro cibo, priſana, ſeu eius cremore, & ſi eryſipelatis magis naturam referat,

Partis affectæ dignotio. *Quis affectus præter naturam ſit inflãmatio.* *Eiuſdẽ inflãmationis ſigna.* *Cauſa.* *Prognoſtica.* *Curatio.* *Victus ratio.*

teferat, vti poterunt lactuca, cichorio, ſeu endiuia, quam vulgus ſcariolam vocat, in aqua hordei decoctis, aut in paruorum pullorum gallinaceorum iure. Propotu aqua hordei vtantur, aut ea, in qua ſemina coriandrorum præparatorum fuerint decocta, ſeu exiguum cinnamomum, cui iterum adiicere poteris ſucci malorum punicorum acidorum pa- tum. A vino autem, & carnibus quibuſcunque omnino abſtinendum, quoad vires valeant. Confeſtim autem, modo nihil prohibeat, vena ſecanda erit, cáque interna, præſertim vbi totius corporis plenitudo adſit omnium humorũ ex æquo, aut ipſius ſanguinis, & prout vires feruor, ſanguinis quantitas extrahatur, etſi opus fuerit denuò repetatur. Vbi verò bilis redundauerit magis, eadẽ quoque vena ſecanda erit, minor tamen ſanguinis quantitas educẽda. Vtendúmque pariter in vtriſque frictionibus, ligaturis, cucurbitulis, ac reliquis diuerſionibus, præſertim circa initia, ac omnino à medicamine, quod aluum deiiciat, abſtinẽdum eo tẽpore eſt, quo phlegmone ventriculum, aut inteſtina occupare cœperit, ſiquidem longiſsimè à tentata fluxione parte quod redundat teuellere, nequaquam ad eam trahere conuenit, ex eiuſdẽ Galeni ſententia piæcitato libro 13. methodi medendi, cap. vndecimo. Poſt hæc ad ea, quæ extrinſecus applicantur, confugiendum eſt, quæ mixtæ facultatis eſſe debent, quemadmodũ in inflammatione iocinoris dicemus, idque non in generatione phlegmones modo (vt Galenus inquit) nam id omnium inflammationum commune eſt, quando etiam ſi quis repellentibus tantum illo tempore vtatur, non peccet, ſed etiam cùm nec affluat amplius quicquam, nec repelli poſsit, id quod in laborante particula continetur, propterea quod tunc multus in ea ſanguis cõtineatur, iſque craſsior, atque vehemẽter impactus, & virtus partis iam debilior eſt, vtpote cùm in ſuo vigore conſiſtat, quo tempore vna duntaxat quæ à phlegmone ſumitur, agendorum eſt indicatio, hanc [illegible] Græci vocant, huic tamen ea, quæ à parte affecta ſumitur indicatio eodem etiam tempore copulanda erit. Quæ quoniam ex numero earum eſt, quarum munus toti corpori eſt ex vſu, ſiue os eius, ſiue cauitas afficiatur, propterea robur eiuſdem ſeruari debet. Non ab re itaque coëuntibus contrariis indicationibus, compoſitum quoque eſſe medicamentum oportet, eodem Galeno teſte præcitato libro 13. method. med. cap. 16. Id quod cõmune exiſtit omnibus partibus, quarum functiones vtiles toti corpori exiſtunt, vt ipſe inquit. Ob hanc igitur cauſam à principio ad finem vſque mixta curatio eſſe debet ex adſtringentibus, ac laxantibus. Attendendum autem (vt inquit Alexander) qua re magis opus ſit, atque cuius copia magis intendi debeat: quamuis circa initia ſemper adſtringentia intendi debeant. Nam etſi eis duntaxat vtaris eo tempore non peccabis, ex Galeni auctoritate, vt diximus eodem decimotertio methodi meden. cap. 16. Qua de re oleum omphacinum, roſaceum, aut citoniorum adhiberi poterit, vel etiam de abſynthio potiſsimum vbi non valida fuerit inflammatio, aut feruor ingens; vel ex roſis, & abſynthio parte vna, floribus chamæmelini, radicibus, ac foliis althææ parte media in aqua pluuiali decoctũ fiat, & pauco aceto, aut vino albo aquoſo addito epithemata fiant. Inſuper ex oleo roſaceo omphacino, maſtichino, ac de abſynt. ana vnc. j. chamæmelino, & amygdalarum dulciũ ana vnc. v. puluere ſantalorum, & corallorum rubeorum, ac roſarũ rubearum ſing. ij. drac. ceræ quod ſatis ſit, modicóque vino albo, aut aceto addito vnguentum fiat, & vtere. Quòd ſi maiora adſtringentia requirat affectus, œnanthen, hypociſtin, balauſtium, rhu obſoniorum, flores roſarum, ac reliqua huiuſmodi adiicere poteris, quæ ventriculo tum refrigerando, tum vero firmando ſunt idonea. Quemadmodum vbi laxãtibus magis indigeas, vtpote in incremento, aut ſummo vigore inflamatione exiſtente, prædictis, quæ laxãt miſcenda, ac augenda ſunt, veluti chamæmelum, althæa, ſemen lini, meliloturn, fœnumgræcum, adeps anſerinus, ſeu gallinaceus, oleum chamæmelinum, anethinum, liliaceũ, maſtichinum, ac vtriúſq; amygdalę, quibus omnibus, aut quibuſdã ſimul permixtis varia medicamenta, prout vſus expoſtulabit componere valebis, cum epithemata, tum cataplaſmata, tum etiam vnguenta. Aëtius vero cataplaſmata huiuſmodi inflãmationibus maximè conuenientia fieri præcipit ex hordeo, ſemine lini, melle, vnguento nardino, modicóque vino, adiecta maſtiche, & abſynthij coma. Verum vbi moderata fuerit inflãmatio etiam Gale. ceratum ſufficiens eſt, cuius deſcriptio habetur 8. meth. med. cap. 5. Et vbi ſtomachus magis corroborari poſtulet, aloen augere cõuenit, admiſceréque cum eo aut ſuccum abſynthij, aut œnanthen, aut ſuccum capreolorum vitis. Cæterùm vbi phlegmone prorſus inclinauerit, deiiciendi ventris cauſa, qui prorſus non deiecerit, nihil lædes, ſi vnc. iij. mellis aërei cum decocto vnc. j. tamarindorum exhibeas, aut vnc. iiij. ſyrup. ex pluribus infuſ. roſarum, vel violarum vbi vehemẽtior ſentiatur ardor. Amplius ſi vnc. j. aut vnc. j. & s. caſsiæ fiſtulæ cũ cichorij decocto, aut aqua hordei præbeas, nedum nihil nocebis, ſed ſummopere proficies. Nam neq; veretur Galen. hoc tempore etiam in iocinoris inflammatione (vt dicemus) vbi cauũ eius afficiatur, purgantia medicamenta, modò valẽtiora non ſint, exhibere. Immo etiam & valentiora cum priſana permixta approbat, vt patet eodem 13. metho. med. cap. 15. verbi gratia, filiculam, & corticem nigri veratri, quamuis ab hiſce adeo valentibus medicamentis abſtinere perpetuò, potiſsimùm in internis inflammationibus, cõſuluerim. Si quid vero ſcirrhoſum relictum è phlegmone eſt, ita vt emollientia requirat, etiam corroborantia, ac adſtringentia cum eis permiſceri debẽt, ex Tralliani decreto, quorum medicamentorum magna copia apud eũdem reperitur, necnon apud Aëtium, & Paulum, & propterea vt ea conſcriberem ſuperfluum fore putaui.

Medicamentorũ ratio.

Vena ſectio.

Purgatio quando exhibenda ſit.

Topica.

Lib. 9. c. 16

Quo tempore purgatio præberi poſſit.

Loco citato.

Aëtio loco citato Paulus lib. 3 cap. 36

Περὶ ἀπεψίας. *Id eſt, De cruditate.*

CAP. LXIX.

IN alteratrice ventriculi facultate (quã concoctricẽ appellant, veluti & ipſam actionem, ſeu alterationem, concoctionem, quæ nihil aliud eſt quàm ciborum inconuenientem animali qualitatem alteratio, ex Galeni ſententia lib. de different. ſymptom. cap 4. Fit autem ea à ventriculo cibum ſibi aſsimilãte, propter certam quandã elementorum temperiẽ, quę proprietatẽ corporis eiuſdem efficit) accidit quandoque fruſtratio, quę quidem ipſius alterationis, ſeu concoctionis ſymptoma eſt, eodem Gal. teſte 3. de cauſis ſympto. cap. 1. Verum cùm fruſtratur, propterea quòd nulla omnino alteratio fiat, id ſymptoma præcipuè à Græcis ἀπεψία,

à Latinis cruditas nominatur, modo quo in animi
functionibus immobilitas, & inſenſibilitas dicitur,
ſignificantibus his vocibus actionis amiſsionem, ac
priuationem. Quandoque vitioſa alteratio fit, quæ
iterum à Græcis ἀπεψία, à Latinis quoque cruditas
nuncupatur, ſignificatur tamen non ſicut priùs pri-
uatio, ſeu deprauatio duntaxat ipſius alterationis.
Cùm autem deprauatio hæc duplex eſſe poſsit, vel
quod tardè, & nondum cõuenientem mutationem
cibus ſuſcipiat, vel quod corrumpatur omnino, ita
vt naturæ gratiam prorſus recipere nequeat, prio-
rem quidem Græci βραδυπεψίαν, Latini tardã con-
coctionem nominare ſolent, ſecunda verò nomen
proprium nõ inuenit, vt patet eodem tertio de cau
ſis ſymptom. Sed quoniam diximus ἀπεψίαν nomi-
nari poſſe tam priuationem concoctionis, quàm e-
tiam eius deprauationem, tamẽ quia æquiuocè quæ
vitioſa facta eſt, cum ea quæ omnino non fit, ſic no-
minamus. Propterea clarioris doctrinæ gratia, pri-
ἀπεψία. δυσπεψία. βραδυπεψία. uationem alterationis ἀπεψίαν, eius verò vitium
δυσπεψίαν, ſicuti tarditatem ſeu imbecillam altera-
tionem βραδυπεψίαν nominabimus. Erit nanque
βραδυπεψία, ſiue cõcoctionis tarditas mutatio quę-
dam in conuenientem qualitatem, ſed ægrè, & ſpa-
cio longiore, nam velut inchoata, & deficiens in ea
actio eſt. ἀπεψία omnimoda priuatio eiuſdẽ actio-
nis. δυσπεψία verò alteratio in alteram qualitatem,
non tamen in eam, quæ ſecũdum naturam eſt, vt li-
quet apud eũdem Galenum præcitato lib. tertio de
Quid per cruditatem intelligendum ſit. cauſis ſymptom. cap. 1. Et quanquam cruditas pro-
priè nuncupetur ea concoctionis fruſtratio, in qua
omnimode priuata eſt actio, ita quòd alteratio non
fiat, nam concoquendi tarditas (vt diximus) βρα-
δυπεψία & eiuſdem operis prauitas δυσπεψία pro-
priè nominari poterunt, omnès tamen nos vniuer-
ſali vocabulo vtẽtes cruditates nominabimus, cùm
in qualibet earum cõcoctio ipſa fruſtretur, vt dixi-
mus, & ex eiſdem ferè cauſis oriantur, maioris dun-
Qua pars in cruditate afficiatur. taxat, & minoris ratione diſsidentibus. At quia con
coctionis opus in partibus ab ipſius ventriculi ore
inferioribus fieri nemo negat, neceſſe eſt (vt Gale-
nus inquit quinto de locis affectis cap. ſexto.) hanc
ipſam partem cùm non benè diſpoſita fuerit, crudi-
tatum eſſe cauſam. Non ab re igitur ventriculus ipſe
ſecundum eius ſpacium ſeu cauitatem oblæſus eſt,
cum & ipſum coctionis inſtrumentum ſit à natura
fabricatum, quomodocunque cõcoctio vitiata fue-
rit, modo vitia eiuſdem à quopiam externo errore
non proueniant. Fieri nanque poterit cruditas ali-
Quis affectus præter naturã ſit cruditas. 1. de locis aff. cap. 3. 5. de locis aff. cap. 6. qua (vt dicemus) abſque hoc quod ventriculus affi-
ciatur, vt apud eũdem Galenum liquet, cùm primo
& quinto de locis affectis, tum tertio de cauſis ſym-
ptomatum, cap. primo. Quapropter licet prædicta
tria concoctionis ſymptomata dixerimus, eiuſdem
functionis fruſtrationem inſequi, non tamen ſem-
per intelligẽdum erit, quòd facultas ipſa fuerit lęſa.
Nam cùm ab aliquo errore externo aliquod prædi-
ctorũ efficiatur, nequaquam ipſa facultas læſionem
patitur. Erunt itaque facultate ipſa oblæſa prædi-
cta ſymptomata in genere noxæ functionum natu-
ralium alteratricis videlicet. Verùm in vno ſym-
ptomate, vtputa in βραδυπεψία ipſa actio erit dimi-
nuta, in ἀπεψία ablata, & in δυσπεψία deprauata.
Signa. Duo autem priora ſymptomata facilè dignoſcun-
tur. Nam ciborum aſſumptorũ qualitas ſiue ructa-
re velint, ſiue vomere, planè ſeruatur, licet in βραδυ-
πεψία acidi quandoque ructus fiant, interim vẽtri-
culus halituoſo impletur ſpiritu. Verùm deprauа-
tam concoctionem ructus iniucundus proueniens
manifeſtè indicabit, qui modo vnum, modo alte-
rum vitioſum ſaporem præ ſe fert. Et ſi per alnum
corrupti cibi deiiciãtur, neceſſariò aderit deiectio-
num graueolentia. Cauſa autem eorum ſymptoma- *Cauſa.*
tum communis, alteratricis facultatis fruſtratio eſt,
vt ſæpe diximus. Prima verò eiuſdem fruſtrationis
cauſarum genera duo ſunt, vt idem Galenus inquit
præcitato libro tertio de cauſis ſymptomatum, cap.
primo. Alterum ex facultate ipſa læſa, alterum ab
externo quopiam errore proueniẽs. Virtutis autem
læſio adhuc bifariam eſſe poteſt, aut culpa propriæ
ſubſtantiæ ex aliqua primarum qualitatum intem-
perie, vtpote cùm præter naturam calfacta, infrigi-
data, humectata, aut exiccata fuerit. Vel læditur vir-
tus ipſa ab aliquo inſtrumentali morbo, vt eryſipe-
late, phlegmone, œdemate, ſcirrho, abſceſſu, & a-
liis huiuſmodi, quorum omnium occaſione venter
facultate eius concoctrice oblæſa malè concoquit.
Verùm in eiuſdem ventriculi temperamenti vitiis
propria eius ſubſtantia labefactata concoctio lædi-
tur, in cæteris morbis, qui tantum ſunt inſtrumen-
tales duntaxat impedita. Qui verò ex intemperie ſi-
mul, & inſtrumentali morbo compoſiti affectus
ſunt, vtroque modo ſunt noxij, ex ſententia eiuſ-
dem Galeni præcitato loco. Ex tot itaque internis
cauſis affectus ventriculus malè concoquit. Verùm
ipſo minime affecto, à nonnullis etiam cauſis con-
coctio impediri poteſt, vt propter cibi, ac potionis
immodicam copiam, vel propter eorum qualita-
tem alienam, aut propter intempeſtiuitatem, intel-
ligo autem per intempeſtiuitatem, acceptionem ci-
borum antequam prior cibus probè ſubierit, ac e-
tiam præter conſuetam horam, ſimiliter propter in-
congruum ordinem, vel ſomnum exiguum, aut vi-
tioſum excrementum. Quanquam ſi ex eo conco-
ctionem fruſtrari contingat (etiam ventriculo i-
pſo minimè affecto) inter internas cauſas connu-
merari debet. Cùm denique tot poſsint eſſe fru-
ſtratæ concoctionis cauſæ, quia via ipſæ ſecernẽdæ,
ac dignoſcendæ ſint, non ab re differendum putaui.
Verùm ſi ex immodica cibi, ac potionis copia, vel
praua eorundem qualitate, ſeu intempeſtiuitate, vel
incongruo ordine, aut exiguo ſomno prędicta ſym-
ptomata excitentur, haud ægrè ex laborãte ipſo, ſeu
adſtante percipi poterit. Interim verò vbi corru-
ptela aſſumptorum ſequatur, ex ipſa corruptionis
differentia, alimentorũ qualitas præaſſumpta argui
poterit. Nam ſi in fumoſam qualitatem corruptela
vergat, argumentum eſt ex calidioribus, magiſque
bilioſis cibis prouenire. Si verò ad acidam, ex iis qui *Si ob calidam, aut frigidã intemperiem ventriculi fiat cruditas ſigna.*
frigidiores natura ſunt, magiſque pituitoſi. At ſi
in ventriculo cibi non ſuapte natura in fumum
tranſmutentur, & quiſpiam fumoſum ructum emit-
tat, efficientem huius cauſam calidam ipſius ventri-
culi intemperiem eſſe cõiiciendum erit. Si verò ſa-
porem acidum referunt, eam frigidam eſſe neceſſe
eſt, quamuis ſimiliter in excrementis fiat, cùm in i-
pſo ventriculo contineantur: nam acidas qualita-
tes quidem creant, quæ pituitoſa ſunt & frigida. Fu-
moſa verò quæ calida, & bilioſa, vt liquet eodem li- *Loco citato.*
bro tertio de cauſis ſymptomatum. Vt verò diſtin-
guas vtrum intemperies aliqua duntaxat calida, vel
frigida, an vitioſus quiſpiam humor ventrem infe-
ſtet, dare oportet cibos, qui ſuapte natura modo
corruptionis quàm maximè aduerſentur, ex Gale-
ni au-

ni auctoritate, primo de locis affectis, cap.4. vt panem illis qui in fumum tranſmutare cibum conſueuerunt, mel autem iis, qui acidum à cibo ſaporem percipiunt, deinde conſiderare excrementa tum ea, quæ euomuntur, tum per quæ aluum deiiciuntur, num humor aliquis cum illis quidem bilioſus, ac calidus, cum iis autem pituitoſus ac frigidus excernatur, an nullo vacuato humore ipſa exiguam quãdam mutationem habeãt. Nam ſi ſine humore perquàm exigua in ipſis facta mutatione, deiici videbis, intẽperie duntaxat ventriculum laborare percipies. Si verò humor quoque deiiciatur, qui cibum corrumpere poſsit, videbis cibos huiuſmodi humore ſubmerſos, & ab ipſius ventriculi actione manifeſtiùs alteratos. Verum vbi in tunicis vẽtriculi impactum contineatur excrementum, id quod exinani nauſea, ſiue vomitu, quæ irritat duntaxat, & nullum humorem euacuat, dignoſces. Si calidum fuerit, præter nauſeam ſitis vehemens aderit, & interdum febris. Si frigidum, maior ciborum cupiditas excitabitur, nec ſiti, nec febri affligentur. Sed quoniam in eiuſmodi intemperies, calidam videlicet, & frigidam breui perducitur ventriculus, in humiditate vero, & ſiccitate, adeò intemperatus venter eſſe, vt actionem amittat, non poteſt ſine prolixo temporis ſpatio, vt inquit Galenus præcitato lib. tertio de cauſis ſymptomatum: propterea humidæ, & ſiccæ eius intemperantiæ ſigna conſcribere prætermiſimus. Quamuis humidam intemperiem præceſsiſſe debet hydrops, ſiccam verò vel ſenium, vel maraſmus, vt idem Galenus, inquit, & propterea ex eiſdem dignoſci poſſent. Similiter ex affectibus dictarum intemperierum, nam ſicuti frigido ſuperante, frigidi affectus excitari ſolent, & calido contrarij, eodem modo ex ſicco ſicci, ex humido contrarij affectus fiunt. Si verò ab inſtrumentalibus quibuſdam morbis prædicta ſymptomata oriantur, ex eorundem inſtrumentalium morborum propriis indiciis dignoſci queunt, quorum partim in præcedentibus tradita eſt notitia, partim etiam ex dicendis præſtabitur. Nunc autem tempeſtiuum erit, cùm valde ex vſu ſit, inueſtigare, ex qua prædictarum cauſarum parata ſit excitari βραδυπεψία, ſeu ἀπεψία, vel δυσπεψία. Pro quo dicimus quod promptius βραδυπεψία, oritur ex exiguo ſomno, ex cibis, qui difficulter corrumpuntur, & ſi vltra quàm vires tolerãt, ſumantur, ex eiuſdem Galeni auctoritate præcitato loco, & Aëtij cap.24. libri noni. Quemadmodum vbi citra corruptelam concoctionis omnino priuatio ſit, ita vt quales accepti ſunt cibi, tales permaneãt iuxta omnem eorum qualitatem, quæ propriè ἀπεψία dicitur, ſcire licet prorſus ſuperatum eſſe ventriculum, aut ab immodica ciborum multitudine, vt ad virtutis imbecillitatẽ, vel à valido frigore, ſeu ob vehementem inſiti caloris refrigerationem, vt apud eoſdem liquet. Adeò enim in tali ſtatu venter non concoquit, vt etiam concoquere prorſus non tentet. Circa mediocres etiam, & conſuetos cibos ſi nihil in totum effecerit ventriculus, maximam eiuſdem eſſe intemperiem prodit. Cæterùm ſi cũ corruptione cruditas oboritur, quæ propriè δυσπεψία dicitur, ex calida, vel frigida intemperie, præſertimque ex calida excitatur, cùm nullum eſculentum vehementer calfactum durare impurre poſsit, vt liquet apud eundem Galenum. Similiter ex recrementis calidis, aut frigidis, aut vitioſis ciborum qualitatibus iuxta ventrem conſiſtentibus. Aliquando etiam ex inordinata ſumptione ciborum, aut potuum, aut intempeſtiuitate fit, vt apud eundem Aëtium patet. Ex quibus itaque cauſis quodlibet prædictorum ſymptomatum oriri paratum ſit, ex hjs liquido cõſtat. Quare ad eorum prognoſtica veniamus, ac curationem. Etenim vitanda maximè cruditas aſsidua eſt, cum ex ea vitioſi humores, morbique gignantur, ſiue ex boni, ſiue ex mali ſucci cibis fuerit orta, quanquam ea deterior ſit, quam vitioſi ſucci cibaria effecerunt, vt liquet à Gale. lib. de cibis boni, & mali ſucci. cap.11. Quodcũque tamen prædictorum ſymptomatum ex cibis oritur, ex facili corrigetur. Quod autem ex vltimo virtutis collapſu in lẽteriam, aut tympaniam hydropem finitur, Galeno teſte eodẽ tertio de cauſis ſymptomatum, cap.1. omnes quinque magnæ ventriculi intemperies, veluti & aliarum partium virtutem deiiciunt, vt ibidem patet, & commento aphoriſ. 20. ſecundi libri. Et propterea cùm circa mediocres, & conſuetos cibos nihil in totum effecerit, maximã oſtendit ventris intemperiem, vt dictum eſt. Peſsima autem in amara bili abundantibus naturis cruditas eſt, citiſsiméque febrem accẽdit, in qua cibi in nidoruleñtam, & fumoſam qualitatem corrumpũtur, quando ea, quæ in acidam vertit, vt raro talibus naturis contingit, ita minus nocet, eodem Galeno auctore octauo metho. meden. cap.5. Nidoroſa etiam, ac fumoſa cruditas minus eiſdem noxia eſt, ſi aluus lubrica fuerit, ſin aſtringitur, grauis eſt, ſiquidem ex adſtrictione eius vitioſæ naturæ in febres promptè incidunt, præſertim ſi ad ſolita conuertantur opera, eodem Galeno auctore ibidẽ. Omniũ etiam prædictorum trium ſymptomatum peſsimum eſt ἀπεψία, ſi vitio facultatis fiat, ſicuti βραδυπεψία, minus afferat periculi. Cauſa vero ex prædictis colligi poterit. Nequis autem in cruditatem incidat, inquit Aëtius, cauendum in omnibus prædictis eſt vtendum, vt neque in multitudine eorum, quæ in cibo accipiuntur, neque in qualitate, neque in acceptionis opportunitate, neque in ordine delinquãt, & vt quæcunque concoquere valeant, ea tantum ingerant, & non quæ appetitus expoſtulat. Menſuræ enim maximè omnium diligentem reſpectum habere oportet, appetitúmque refrenare, & neque pluſquam vires tolerent, accipere, neque quæ natura difficulter concoquuntur iuxta etiam tempus accipiendi cibi, neque impetuoſe, neque aceruatim, neque ſolidis partibus, aut abſque commanducatione eos ingerere oportet, neque etiam potus cibum interpellet, id enim vnionem ciborum impedit, ſingulóſque ventri inatare facit, vt idẽ Aëtius refert. Somnus autem, & quies conferunt. Hæc communiter pro victus ratione ſeruanda in cunctis prædictis ſymptomatibus dicta ſatis. Nam ſi ſeparatim cuiuſlibet victus rationem cõſcribere tentaremus, diuerſa quidem inſtituenda eſſet pro cauſarum diuerſitate, vtputa ſi ex intemperie calida, aut excrementis calidis excitarentur, contraria victus ratio præcipienda eſſet, pariter ſi ex frigida intemperie, aut excrementis frigidis, ad calidum vergentem victum inſtituere oporteret. Quas victus rationes diuerſas poterunt etiam ſtudioſi ex iis, quæ in præcedentibus vẽtriculi affectibus præcepimus, petere. Nec ſecus & medicamentorum rationem reperient, tam ſi calida fuerit, quam frigida ventriculi intemperies citra humores, vel cum humorum redundantia, potiſsimùm cap. de nauſea, & vo-

Citato loco.

Si ob ſiccã, vel humidam.

Prognoſtica.

Curatio.

Victus ratio.

Medicamẽtorũ ratio.

mitu. Ibi etenim & quæ alterant, purgant, ac roborant pro vtraque intemperie, ac vtriſque excrementis corrigendis abundanter conſcripta reperient. At ſi ex aliquo inſtrumentali morbo prædicta excitentur ſymptomata, nemini in dubium venit, quòd in eorum curatione, & ipſa quoque delentur. Verùm vbi ex alimentorum multitudine, quæ concoqui nequit, aut eorum vitioſa qualitate cruditas fiat, confeſtim procurandum erit vomitu, aut purgatione per infernas partes ipſos expurgari: eiiciendus etenim eſt cibus ſi coacuit intus, aut computruit, ex Celſi auctoritate libro quarto capite quinto. Dico vomitu ſi laborantes facilè vomant ſuapte natura, nam cogere eum, qui vomere non poteſt, abſurdum eſt, ex Galeni decreto primo de locis affectis. cap. 4. Erit quoque iis qui ſuapte natura facilè euomere poſſunt, vomitus proritandus, quo promptiùs euomant potu aquæ tepidæ multæ, pauco aceto aut ſyrupo acetoſo permixto, ſeu oxymelite. At ſi vomere haudquaquam valeant, præſertim vbi multum, aut corruptum nutrimẽtum notabiliter ad inferiora ventris ſit motum, adiuuandum eſt, vt citiùs deſcendat, aut glande ſubdita, aut leui per inferius infuſione, per clyſteres videlicet, vt octauo metho. medendi, cap. 5. à Galeno ſcriptum eſt, veluti etiam ſi crudum, aut diminutè concoctum in ſuperiori vẽtriculi parte alimentũ adhuc conſiſtat, modo concoqui poſſit, aliquid diatrionpipereon dabis ſimpliciſſimi qnidem, modo quo ab eodem Galen. libro quarto de ſanit. tuen. cap. 5. ſcriptum eſt. Vel ſi id haberi nequit, tantundem piperis longi, aut albi, ſi hoc adſit, aut nigri exhibere cõuenit. Similiter extrinſecus adhibitis concoctio iuuanda erit, vt ſi expanſa manu os ventris apprehendatur, aut puerulus carnoſus admoueatur, vt Aëtius refert. Nam quid æquè concoctioni ventris conferre nouimus atque corpus humanum illi impoſitum, Galeno auctore, quinto de ſimplicium medicamentorum facultatibus, & ſeptimo method. medendi. Proinde quidam

6. de ſimplic. med. facult. cap. 6.
7. metho. c. 7

puellos boni habitus noctu admouentes per quietem longe euidentiſſimum adiumentum ſentiunt, eiuſdem quoque vtilitatis gratia quidam paruos catellos per quietem ventri imponunt, vt apud eundem liquet præcitatis locis. Verùm ſeruandum ante omnia eſt, ne puellus humecta ſit cute, qui enim noctu ſudore profunduntur, refrigerant potius, quàm calfaciant, vt ipſe Gal. inquit, neque iis duntaxat, ſed reliquis quoque medicamentis moderatè calidis ab extra adhibitis concoctio iuuari poterit. Quorum ſyluam habes in præcedentibus conſcriptam, & à Galeno octauo meth. med. cap. 5. Quod ſi non ex alimentorum praua qualitate, ſed intempeſtiuitate, aut inordinata eorũ ſumptione, ſeu exiguo ſomno, cum corruptela cruditas generetur, nõ alia ratione curari debet, quàm ſi ex prædicta alimentorum vitioſa qualitate, aut multitudine fuiſſet excitata. Illud tamen particulatim attendendum erit, quòd quibus ob flauę bilis copiam, in ventriculo contentam, vel calidam admodum eiuſdem intemperiem δυσκρασίᾳ, ſeu cruditas cum corruptela accidit, cibos corruptu difficiles; difficiléſque concoctu offerre conuenit. Nam quæ concoctu difficilia ſunt, non facilè alterantur, ac corrumpuntur, ſed ſi in multum calorem inciderint, cõcoquuntur magis, quàm ſi moderato occurrerint ex Gal. decreto primo de alimen. facult. cap. 1. quod etiam confirmauit Celſus eodem cap. 5. lib. 4.

Περὶ πνευματώσεως, καὶ ἐμφυσήματος γαστρός.

Id eſt, De inflatione ventriculi.

CAP. LXX.

PRÆTER iam dictos affectus accidit quandoque ipſi ventriculo vt inſtrumento coctionis, retentrice, ſeu complectente ipſius facultate imbecilla exiſtente, affectus quidam, qui à Græcis, præſertim à Paulo cap. 38. lib. tertij, & à Galen. 3. de cau. ſympt. cap. 2. πνευμάτωσις γαστρὸς dicitur, quanuis quandoq; ab eodem Gale. (vt patet 14. meth. med. cap. 7.) ἐμφύσημα nuncupetur, à Latinis autem inflatio vẽtriculi appellatur. qui affectus nihil aliud eſt, quàm eiuſdem ventriculi diſtentio, & dolor ex flatuoſo ſpiritu. Nã cùm flatuoſus ſpiritus in eo gignitur, aut per os excernitur, & ſic ructum creat aut per ſedem, quo caſu ſonorum, ſilentémve flatũ gignit, vel ipſe neutra parte emittitur, & ſic affectum creat, qui inflatio vocatur ex Galeni auctoritate tertio de cauſis ſymptom. cap. 2. Ventre ſcilicet impotente ad excrementoſum, nebuloſúmque excernẽdum ſpiritum, quos omneis Hippoc. ſimul cum Galeno vlt. aphoriſ. 5. lib. πνευματώδεις, hoc eſt, ventoſos appellat. Inflationis verò generatio vitio retentricis, & cõplectentis facultatis prouenit, nam eius probitas in duobus cõſiſtit, cùm videlicet tempus complectendi cibi cum tempore concoquendi exæquat, ac cum cibos prorſus vndique conſtringit, ita vt nnllum locum relinquat inter ventrem, & cibos vacuum, ex eiuſdem Galeni ſententia. Verùm iniuſtum complectendi tempus excretio celer, & ciborum in inferiori ventre corruptela conſequuntur. Imbecillum verò ciborum complexum modo clydones, hoc eſt, fluctuationes cum ſonitu ſuccedunt, modo verò inflationes. Differunt autem hi duo affectus, quamuis ambo imbecillam retẽtricem facultatem conſequantur, ſeu eam prorſus non complectentem, tum ratione materiæ, tum etiam ratione cauſæ efficientis, vt apud eũdem Galenum liquet præcitato libro tertio de cauſis ſymptomatum. Verum relicta fluctuatione cum ſonitu, quam Græci κλυδῶνα appellant, quæ citra potionem fieri non poteſt, ſed ventre valenter perfrigerato, vel cùm in eo nihil contineatur, quod verti in flatũ poſſit, efficitur, ad inflationis tractationem deueniamus; aſſerentes primò quod in ea venter vt coctionis inſtrumentum afficitur, vt eodem libro de differentiis ſymptoma. cap. 4. liquet. Id verò liquidò patere poterit ex fruſtrata eiuſdem propria ventriculi coctione, propterea quòd retentris, ſeu complectens facultas non vndique prorſus cibos conſtringit propter eius imbecillitatẽ, ſed locum quendam vacuum derelinquit inter ventrem, & cibos. Accedit ad hæc eiuſdem vẽtriculi diſtentio, ac circa eundem tumor. Hic affectus à Galeno 14. meth. medendi, cap. 7. inter morbos reponitur in quantitate, ſeu magnitudine. Verùm ab œdemate diſcrepat, quoniam œdema prementibus nobis cedit, digitiq; admodum altè in ipſum deſcendunt. Inflatio verò digitis preſſa veſtigium non retinet, ac ſonitum veluti tympanum reddit, ex eiuſdẽ Galeni decretis eodem 14. meth. medendi. Grauitas quoque, & diſtentio nedum circa ventrem ipſum, ſed iuxta totum pectus. Aliquando verò retro iuxta collum, ac dorſum, atque ipſa vertibula irruit. ſæpè autem & vtrinque occupatos tenet. Aliquando & tumorem circa os ventris efficit, ructúſque inanes fiunt modicè alleuantes,

Quid ſit inflatio ventriculi.
Loco citato.
Quæ pars in inflatione afficiatur.
Quis præter naturã affectus ſit.
Quomodo ab œdemate differat.
Loco citato.

leuantes, & inhibitio flatuum, qui per aluum excerni conſueuerunt. Quibuſdam eorum dolores accidunt, & appetitus perditiones, ac capitis dolor, vt patet ex Aëtio Archigenis auctoritate, cap. 27. libri noni. Si verò ante perfectam reſtitutionem cibum accipiant, amplius membra ipſa inflantur, & cũ dolore diſtenduntur, leuantur autem alimẽto infernè ſubeunte, & flatibus, ſiue per ructus, ſiue per inteſtina excluſis, vt idem Aëtius inquit. Vbi verò flatuoſus ſpiritus per inteſtina mouetur, multiformes edit ſonitus, quorum non omnes nomina ſunt ſortiti. Verùm prudenti viro ex diuerſis ſonitus differentus quale, quantumq́ue excrementum ſit, ac quo maximè loco voluatur indicare poteſt (vt eodem tertio de cauſ. ſymptomatum, cap. 2. apud Galenum legitur.) Ipſius itaque inflationis cauſa ſpiritus flatuoſus exiſtit (vt eodem 14. method. meden. à Galeno ſcriptum eſt.) Verùm quoniam oportet medicum non ſolùm ſympto. agnoſcendorum facultatem habere, ac generationis eorum inueniendæ peritum eſſe, ſed etiam modi quo generentur, qui inter effectricium cauſarum differentias numeratur ex eiuſdem Galeni ſententia præcitato lib. tertio de cauſis ſymptomatũ. cap. 1. Propterea non ab re fuerit modum generationis eiuſdem flatuoſi ſpiritus, ac inflationis differere. Fit nanque (vt Galenus inquit) halituoſorum ſpirituum, ſeu flatuum generatio in ipſis quæ in ventre ſunt locis, ſuccis quibuſdam pituitoſis, vel cibis inibi à deficiente calore in halitum ſolutis ſyncera enim frigiditas prorſum halitum non facit, quòd ſcilicet ea nec attenuat omnino, nec cõficit, nec alimentum diſſoluit. Fortis autem calor cũ longo interuallo nutrimentum ſuperet, ampliùs quàm pro halitu generando id attenuat, niſi tamen flatuoſum ſit natura. Nam tunc gignitur quidem ſpiritus turbidus, ac (vt ſic dicam) nebuloſus, exiguus tamen, & breuis temporis, ita vt vno, vel altero ructu vacuetur. Verùm calor mediocris, qui in cibos agit quidem ſed diminutè, is eos quodammodo diſſoluit, non tamen prorſus conficit minoris efficaciæ exiſtens, atque hinc oritur flatuoſus ſpiritus. Nam tanquam extrinſecus tum frigidiſsimi ſtatus ſunt ſereni, ſolentq́ue magis flante borea fieri, tum calidiſsimi, qui æſtatis tempore incidunt ambientẽ aërem purum reddunt: qui verò inter hos ſunt, nebulam gignunt. Itidem in animalibus, neque in caloris ſumma imbecillitate, nec cùm idem nimium eſt vehemẽs, ſed in iis (qui inter hos ſunt) ſtatibus flatuoſum excremẽtum gignitur, quemadmodum decretum reliquit Galenus præcitato libro. tertio de cauſ. ſymptomatum. cap. 2. Patet igitur ex iis flatuoſi ſpiritus generationis modus, quoniam ex humoribus, vel cibis languida caliditate in vapores diſſolutis, in ventriculo generatur, vt liquet apud eoſdem Paulum, & Aëtium præcitatis locis, & cùm ipſe expelli nequeat, eodem ventre impotente ad excernendum, intus detentum prædictum affectum (quem inflationem ventriculi vocamus) creat. Verùm ſi ex flatuoſis cibis inflatio oriatur, ex exiguo, & breuis temporis ſpiritu flatuoſo orto, qui vno, vel altero ructu vacuatur, comprehendi poterit. At ſi ex eiſdem cibis natura ſiquidem non flatuoſis, ſed in vapores per mediocrem caliditatem reſolutis, inflatio fiat, ab aſſumptione eorundem paulo poſt tempore inflatio generabitur, & proinde ex laborantium, ſeu aſtantium ſermone id promptè percipies. Verùm ſi neque aſſumptio ciborum præceſſerit, neque eorundem natura flatuoſorum, pituitoſos humores in ventriculo contentos, ac in halitum ſolutos, inflationis cauſam eſſe exiſtimabis. Nã ſi ex atræ bilis in eundem ventriculum effuſione flatus quidam generentur, quam affectionem hypochondriacam, ac flatuoſam nominãt, præter reliqua peculiariter metus, & mœſtitia adſũt, quemadmodum cap. de melancholia, diſſeruimus, & propterea non eſt cur hîc iterum de ea mentionem faciamus.

Cauſa.
Loco citato.
Modus generationis.
Flatuoſi ſpiritus generatio, ex quibus fiat.
Cluditur modus generationis inflationis.
Cauſarum diuerſarum notitia.

Quantùm verò ad prognoſtica ſpectat, non omnino deſpicienda eius curatio eſt. Nam vbi diu perdurauerit, metus erit ne in hydropem ſiccam præcipuè terminetur, & ſi multiplicetur ventriculi inflatio in conualeſcentibus recidiuam ſignificabit, nanq; qui à morbis immodicè ſe ſatiant, flatuoſi, ac toto corporis habitu turgidi redduntur, vt eodem tertio de cauſ. ſymptomatum, cap. 1. à Galeno decretum eſt. Quod verò qui morbo regio laborant non multum ventoſi ſunt, ab Hippocrate aphoriſ. 72. quinti lib. ſcriptum eſt. Indicatio vero curationis omnium inflationum communis eſt, Galeno auctore 14. meth. med. cap. 7. Vt quòd præter naturam eſt vacuetur, in quocunque id contineatur loco. Propria verò poſt hanc communem eſt, vt tenuiſsimis, & calidis poteſtate medicamentis id perficiatur. Qua de re aer eligendus erit ad calidum vergens, ſomnus ſolito longior concilietur, nam vbi ſomnus acceſſerit, inquit Paulus, etiam ex toto leuat affectos, mirificè etenim concoctionem iuuat, vt patet 12. meth. meden. cap. 3. Exercitatio primò leuis, deinde maior adhibẽda eſt, maximeque ea, quæ ſuperiores partes moueat, quod genus (vt Celſus refert cap. 5. libri 4.) in omnibus ſtomachi vitiis aptiſsimum eſt. Frictiones item extremarum corporis partium ſi adhibeantur, conferunt. Aluus omnino ſit lenis, & vbi fuerit adſtricta citra dilationem clyſter infundendus (ex Aetij ſententia.) Interponenda quoq; abſtinentia eſt, ex decreto eiuſdem Celſi. Nam inedia actioni huic neceſſaria exiſtit, Aëtio teſte, præſertim vbi ex diſſolutis in vaporem cibis orta fuerit inflatio. At ſi eam ferre nõ poſsint, cibi exhibendi ſunt calidi, minimeq́ue inflantes: eodem modo calidæ potiones, ſintq́ue concoctu faciles, & boni ſucci, quantitate exigui, diuidantur autem ex ſententia eiuſdem Aëtij, ita vt in prandio tertiam, in cœna vero reliquas duas accipiant partes. Fructuum verò, ac olerum humidorum eſum ſemper habeant ſuſpectum. Potus cibum non interpellet, per omnem tamen cibũ vinũ meracius exhibeatur, at non multum. Nam multũ potum tanquam infeſtiſsimum hoſtem deuitent, vt liquet apud eundem Aëtium, & ſi non ita diu ante cibum ſumpſerit, aut cibus fuerit natura flatuoſus præaſſumptus, primùm vomere præcipe, cui auxiliari poteris potione aliqua earũ, quas præcedẽte cap. commemorauimus. Poſt verò vomitum eos fouere oportet ex oleo, quod tenuium ſit partium, quandoque rutam habeat incoctam, aut aliquod calidorum ſeminũ, cuiuſmodi ſunt cumini apij, & petroſelini, ex Galen. decre. eodem 14. method. medendi. Quandoque verò diutius perſeuerante affectione, maiorique exiſtente frigiditate præter iam dicta daucus, baccæ lauri, nigellæ, & rutæ ſemen oleo incoquantur, ac ex eo irrigationes fiant. Interim etiam proſunt calida, & ſicca fomenta, quæ ex milio, aut etiam milio & furfure parari poſſunt, præſertim ſi mediocris fuerit dolor. Vel ex ſemine lini, hordeacea, & loliacea farina cumino, & ſemine anethi.

Prognoſtica.
Curatio.
Victus ratio.
Medicamentorum ratio.
Loco citato.

anethi,aut apij, aut fœniculi, oleo rutaceo,aut hydromelite cataplaſma conficiatur. Quandoque verò admiſcendum eſt oleum laurinum, vel tragoriganum, centaurij coma aut eryngij ſemen, vel radix, baccæ lauri, aut melanthium. Cucurbitulæ etiam cum multa flamma admotæ bonę magnitudinis vmbilicum vndique comprehendētes,toto ſymptomate frequenter vniuerſum liberant, vt Paulo viſum eſt, licet ante eum Galenus præcitato libro 14. method.meden.de ea ſic ſcriptum reliquerit. *Loco citato.* Aliquando verò & cucurbita magna bis, térve ſine inciſione medio ventri affixa,tanta verò ac taliter applicata etiam totum vmbilicum comprehendet, & 12.lib *cap.vlt.* eiuſdem pro curatione doloris ex ſpiritu flatuoſo orti propriam quandam curationem ex cucurbita cum flamma copioſa ſubinde admota moliri teſtatur, videbiturque tibi(vt ipſe inquit)pręſidium hoc in huiuſmodi affectibus incantamēti cuiuſquam ſimile quid efficere, ſiue in inteſtinis, ſiue in quauis corporis particula talis dolor fuerit excitatus, illico enim cucurbita admota, qui ſpiritu flatuoſo cruciantur tum à dolore liberi,tum omnino ſani reddūtur. Glandes quoque interim confidenter,& citra dilationem ſupponendæ ſunt ex rebus flatum diſcutientibus formatæ,velut eſt rutæ ſemen,& cuminum ęquali pondere cum melle cocto, aut ex rutæ foliis contuſis, cumino, pauco ſale, & caricis ſimul inuolutis balanos confice. Poteris inſuper clyſteribus vti,quos ſic parabis, Recipe ſoliorum rutæ, florum chamæmeli, pulegij, & calaminthæ an.manip.ſ.ſeminis aniſi, fœniculi, dauci, & cumini ana drachm. iij.furfuris p.j.caricarum num.iiij.fiat decoctum ſecundum artem, de quo libram vnam aſſumito,adiicitoque vnc.iiij.olei anethini,chamæmelini,vel rutacei, mellis roſacei vnc.ij. confectionis de dactylis drachm.iij.diacath.drac.vij. vel benedictæ drac.iij. miſce,& fiat clyſter pauco ſale addito. Vtilis quoque eis exiſtit in ieiunio potio abſynthij,aut hyſſopi,aut rutæ,vt Celſus refert,ariſtolochia inſuper lōga, ſiue rotunda drachm. pondere potata flatum diſſoluit, & tardè concoquentes iuuat, quod & calaminthæ decoctū,aut etiam polium cum melle modico, & paucisſimo pipere tenuiſsimè trito facit ex Aetij teſtimonio. Similiter ouillus talus, aut ſuis, vt Paulo viſum eſt, vſtus,& potatus,torminibus,ac inflationibus medetur. Vtile etiam eſt caſtorium ex poſca bibitum drac.j.pondere acceptum,& acetum ſcillinum,tum ante, tum poſt cibum, aut ante ſomnum,ſi ipſum abſorbeat,vt patet apud eundem Aëtiū. Nec minùs confert ſi drach.j.exhibeatur confectionis de cinnamomo, aut de xyloaloë, dianiſi,aut diacumini,diacalaminthæ, aut diatrionpipereon cū exiguo vino diluto. At ſi ex pituitoſis humoribus in halitum diſſolutis cùm in ventre contineantur, inflatio fiat, priuſquàm tales euacuentur ſucci, nullum prædictorum medicamentorum exhibendum erit, euacuabuntur porrò aut vomitu, ſi laborantes natura proni ad vomitum ſint (exhibito quandoque aliquo ex ſupraſcriptis medicamentis,quę vomitum facilem reddunt, etenim eis neceſſarius modo in ieiunio, modò poſt cibum vomitus eſt, vt apud Celſum liquet) aut per inferiorem ventrem, eis tamen priùs concoctis, ac præparatis, vel per clyſteres, & eos quidem acres ſi fieri poterit: mirificè etenim ij ex acrium iniectione leuantur, vt Galenus refert, aut per aliquod purgans medicamētum eorum, quæ cap. de vomitu,& nauſea, commemorauimus. Nam indigent interdum, qui inflationem patiuntur, alui deductione, ex Celſi ſentētia. Poterit tamen & ante purgationem, vbi ex flatuoſo ſpiritu genito ex prædictis humoribus pituitoſis ingēs dolor vrgeat, admoueri cum flamma copioſa cucurbita, quo ventoſus prius digeratur ſpiritus. Poſt id euacuandus humor eſt, ex Galeni decre.12.method.med.quoniam *cap.8.* iis illico ad tēpus cucurbitula dolor ſedabitur, quāuis redeat(vt ipſe Gale.inquit,) vel ſequente nocte, vel poſtridie, vel etiā tertio die ſimilis dolor. Cùm vero per vomitum, aut aluum expurgatus fuerit redundans in ventriculo pituitoſus ſuccus, omnibus prædictis medicamentis intus, & extra vti poteris, prout magis videbitur expedire. Illud quoque(ex eiuſdem Cornelij Celſi decreto) in omnibus ſtomachi vitijs recipiendum eſt, vt quomodo ſe quiſque æger refecerit, eo vt ſanus vtatur. Nā redit huic imbecillitas ſua, niſi eiuſdem defendatur bona valetudo, quibus reddita eſt. Redit autem bona valetudo, vt vno verbo dicam, iis qui ex flatuoſo ſpiritu dolorem, ſeu digerentibus adhibitis, & extenuantibus tum cibis, tum per ſedem iniectionibus, tum cataplaſmatis, tum humidis ſicciſque fomentis, vt ex Galeni patet eodem 12.method.meden.cap.8.

Περὶ λειεντερίας, καὶ κοιλιακῆς διαθέσεως. Id eſt, De læuitate inteſtinorum, & cœliaca, ſeu ventrali affectione.

CAPVT LXXI.

CVM eadem retentrix, ſeu complectēs ventriculi facultas tempus retinendi, ac complectendi cibos cū concoquēdi tempore haud exæquat, ſi prorſus eos non complectatur, affectus quidam oritur, qui à Græcis λειεντερία, à Latinis ventriculi, ac inteſtinorum læuitas dicitur. Quod ſi eadem non vſque ad conſummatam concoctionē retineat, & complectatur, alter excitari ſolet affectus, qui à Græcis κοιλιακή, à Latinis cœliaca, ſeu ventralis affectio dicitur. Iniuſtum nanque complectendi tempus(vt Galenus inquit libro de Differētiis ſymptomatum, cap.4.)omnino diminuta ciborum concoctio excipit. Deinceps verò, vel celer ciborū exitus, vel eorū in ventre corruptela. At celeris ciborū exitus inſeparabilia ſymptomata ſunt deiectionis humiditas, & digeſtio in corpus diminuta. Verùm *Læuitas inteſtinorum vnde nomē ſumpſerit ſecundū quoſdam.* prima affectio, quā λειεντερίαν Græci nominant (vt quibuſdam eorum antiquioribus viſum eſt) tale nomen ſortita eſt: quoniam qui priùs talem ei indiderunt appellationem, fieri ipſam putabant propter intrinſecę ſuperficiei inteſtinorū læuitatem, ob quā cibos in eis contentos non amplius retinent, quemadmodum retinebant cùm ſuam ſeruarent ſibi à natura inditam aſperitatem. Cuius etiam ſententiæ videtur eſſe Aetius, c.quinquageſimoprimo libri noni. Cùm dixit, lienteria quemadmodum ipſum nomen indicat, læuor quiſpiam inteſtinorum eſt. Quā *Impugnat Gale. prædictorum opinionem.* opinionem tanquam erroneam Gal.commento aphoriſmi 1.libri ſexti, reprobauit, aſſerens quod in pluribus aliis, qui primi rebus nomina impoſuerūt, ſunt collaudandi, non tamen in læuitate inteſtinorum. Cauſam autem erroris eorum aſſeruit eſſe ignorantiam cauſarum, propter quas aliqus excrementa intempeſtiuè excernantur, ſicuti in ventriculo veloces ciborum exitus, neque enim inteſtinorum læuitas eſt, vt ipſi opinabantur, ſed aliæ cauſæ, prout infrà dicemus. Nec minùs ignorant quòd ipſius ventriculi proprium eſt cibos amplecti, ac circunſtrin-

cunſtringendo certo tempore retinere, & poſtea ad inferiora demittere, idq́ue proprio eius temperamento perficere, & non cùm ſuam ſeruat à natura inditam aſperitatem. Maxima autem affectionis huius proprietas in cita ponitur deiectione, propter quòd cibi omnino incocti permanẽt. Quo fit, vt inteſtinorũ læuitas nil aliud ſit (vt eodem Galeno auctore præcitato cõmento aphoriſmi primi ſexti libri, ac 22. tertij, & 12. quarti libri) quàm velox exitus eorũ quæ comeduntur, atq; bibuntur, quæ talia deiiciuntur, qualia fuere deuorata, cùm neque ſecundum conſiſtentiam, neque ſecundum colorem, vel odorem, vel vllam omnino qualitatem in ventriculo facta fuerit mutatio ciborum. Quare ſiquis vellet breuiorem huius affectionis afferre definitionem, diceret eam eſſe carentiam coctionis, vt idem Galenus inquit. Altera verò affectio, quam cœliacam nominauimus, ab ea quæ afficitur parte, nomen aſſumens, ex Aëtij ſententia cap. 37. lib. 9. velox quidam eſt exitus eorum quę per os aſſumuntur, verùm non omnino crudorum, & incoctorum. Nam in ea affectione ſolùm lęuia & humecta excrementa egeruntur, ventre pro imbecillitate ea digerere nequeunte vt ipſe inquit, quapropter nec concoquuntur omnino, nec digeruntur alimenta, ſed humentia, imperfecteq́, cocta redduntur, neque ita celeriter, ea quæ aſſumpta ſunt in cœliacis egeruntur, quemadmodũ in lientericis. Sunt verò ambo hi affectus cùm ventriculi, tum inteſtinorum ſimul communes, quemadmodum Galenus teſtatur ſexto de locis affectis, cap. 1. neque enim abſurdum eſt ſymptomata quædam inteſtinis & ventriculo ſimul affectis euenire, vt ipſe inquit. Idem confirmauit præcitato aphoriſmo duodecimo quarti libri. Cùm dixit inteſtinorũ læuitatem conſequi ad omnium quæ ad aluum pertinent, inſtrumentorum intemperaturas, hoc eſt, ipſius vẽtriculi, in quem cibos deuoramus, & eorum quæ illos ex hoc ſuſcipiunt, atque tranſmittunt inteſtinorũ. Inſuper & ex excrementis illud argui poterit. Ambo etiam ſymptomata ſunt in genere noxæ functionum naturalium, retentricis videlicet, & non concoctricis, vt quidam putarunt. Neque enim (vt Galenus inquit eodem cõmento aphoriſmi primi ſexti libri,) quia omnino incocti permanent cibi ideo citò deiiciuntur, ſed quia citò deiiciuntur, idcirco nullam habent coctionem. Quibus verbis liquet propterea cibos non concoqui in prædictis affectibus, quoniam citiùs deiiciuntur. Id autẽ prouenit ex offenſa (vt diximus) retentricis facultatis, impotentis ſiquidem tanto tempore cibos detinere, quanto indigeret concoctris facultas pro eorum concoctione, & deprauato motu expultricis intempeſtiuè priuſquam abſoluta concoctio ſit, expellentis. Verùm quanquam ambæ (vt diximus) affectiones eiuſdem facultatis ſymptomata ſint, vtputa retentricis in vna tamen eadem diminuta eſt, vt in cœliaca, in qua cibos non complectitur vſque ad conſummatam concoctionem: in altera verò abolita eſt. Quòd verò in inteſtinorum læuitate prorſus retentrix facultas cibos non complectatur, ſed omnimoda fiat eius actionis priuatio, apud Galenum liquet, eodem libro de differentiis ſymptomatum, cap. quarto. At quod in cœliaca affectione non omnino ablata ſit prædictæ facultatis actio, liquet ex Aëtio præcitato loco, & Paulo cap. 40. libri tertij. Et quoniam læuitas inteſtinorum ſubitò euenire non poteſt, vt patet ſexto de locis affectis, cap. 2. propterea cœliaca præcedere eam ſolet: nam ab initio paruo quodam tempore cibi in ventriculo retinentur, procedente autem, atque aucta paſſione, ne hoc quidem (vt eodem commento aphoriſmi primi ſexti lib.) liquet, præſertim vbi ventriculus frigidior fuerit, læuia autem & humecta excrementa egeruntur ventre præ imbecillitate ea digerere nequeunte, & non cibi crudi, & incocti internè prodeunt in cœliaca affectione, vt Aetio viſum eſt; ſequitur autem cœliacos aſsidua egeſtio, aliquãdo fœtida cum animi deliquij ſenſu, cibumq́ue auerſantur, ac decolores, & vehementer graciles fiũt, vt etiam Paulus teſtatur. Languida cùm ſit, & imbecilla ventriculi facultas in cœliacis, nec concoquuntur, nec digeruntur alimenta, ſed cruda humentia, imperfectáque redduntur aluo continenter fluida, quanquam quæ aſſumpta ſunt non ita celerius, veluti in inteſtinorum læuitate egerantur, verum in inteſtinorum lęuitate (vt Hippocrates teſtatur libro de affectis.) cibi ſecedunt non putrefacti liquidi dolor autem non adeſt, & corpus attenuatur. Vt verò Aetio viſum eſt cap. quinquageſimoprimo libri noni. Cibi crudi in ea, & nihil immutati excernuntur, imò talia deiiciuntur, qualia fuere deuorato ex Galeni ſententia. Ægri quoque cibũ non ſentiunt, & malum corporis habitum acquirunt, quod vtrunque malum incorrigibile exiſtit. Succedit enim (vt idem Aetius inquit) aſsidua excretio cibi colore ſubalbida, inæqualis, & aquoſiſsima citra ſanguinis, ac bilis complexum atque intenſa eſt cruditas in lientericis (vt Paulus refert) vt alimenti aſſumpti genus ex iis, quæ egeruntur, apertè cognoſcatur, atque hac nota potiſsimùm à cœliacis diſcernitur. Quapropter Galenus præcitato commento aphoriſmi primi ſexti libri, paucißimis verbis lęuitatis inteſtinorum ſigna perſtrinxit, cùm dixit, Atque ideò nos, & alij medici plurimi citam ciborum nullam habentium coctionem, deiectionem dicimus eſſe læuitatem inteſtinorum. Id autem quod in vtriſque affectionibus excernitur, ſymptoma eſt in genere excretorum immodicè, vt in tertio de cauſis ſymptomatum, cap. 2. liquet. Nam tum multitudine, tum qualitate præter naturã eſt noxam, vt diximus, perpetuo retentricis facultatis ventriculi, ac inteſtinorum inſequens. Ex his itaque liquet in quo conueniant, ac quibus diſcriminentur inter ſe cœliaca affectio, & læuitas inteſtinorum. Verùm cùm eædem cauſæ, maioris duntaxat, ac minoris ratione differẽtes, vtriuſque affectionis eſſe poſsint, quas trademus cauſas læuitatis inteſtinorum, eædem intelligendæ ſunt de ventrali affectione. Et quoniam (vt ſæpenumero dictum eſt ex Galeni ſententia libro de differentiis ſymptom. cap. 4.) ſemper quodlibet ſymptoma à morbo aliquo ortum habet, non ab re iam dicta ſymptomata aliquem conſequuntur ventriculi morbum. Iſq́ue genere duplex eſſe poteſt, vt ex Galeni liquet pręcitatis aphoriſmis, aut intemperie aaliqua, propter quam imbecilla redditur retentrix facultas tam ventriculi, quam inteſtinorum, vel exulceratio occupans ſuperficiem earũdem partium ſimilis illis quę in ore fiunt, quas Gręci ἄφθας nominant. Verùm vnam ab alia hoc modo diſcernes ex eiuſdem Galeni ſententia: nam in illa quæ accidit propter ventriculi, atque inteſtinorum imbecillitatem, abſque vllo doloris ſenſu fiunt deiectiones: in ea verò quæ ex exulceratione proficiſcitur, ineſt quidam morſus ſenſus cùm deiectiones fiunt. Hæc

Quid ſit inteſtinorũ læuitas.

Cœliaca unde nomẽ ſumpſerit.

Cœliaca.

Quæ pars in eo afficiatur.

Quis affectus præter naturã ſint.

Quomodo inter ſe cõmunicẽt & differant.

Cœliaca eſ ſigna.

Signa læuitatis inteſtinorum.

Ante medium.

Quæ morbus comitentur hæc ſymptomata.

Quomodo vnum genus morborum ab altero ſecernatur.

autem exulceratio à quorundam humorum mordacitate, ac acritudine, totius ventriculi, ac inteſtinorum abraſa ſuperficie ortum habet. *Cauſa.* Et quamuis ipſæ vires non multum patiantur, ſi hac ratione fiat læuitas inteſtinorum neceſſarium, tamen eſt, vt permeãtibus cibis partes exulceratæ dolorem ſentiant, & ideò illos propellant, atque ex ipſis citiſsimè emittant. Hoc verò in omnibus partibus facto, veloa ciborum exitus cõſequetur, & nullum fiet initium coctionis. Oboritur autem frequenter dyſenteria magna precedente, & ex profunda vlcetatione cicatrice denſa, & leui ſuccedente ex Aetij auctoritate. *Aëtius lib. 9. cap. vlt.* Idẽ fermè confirmauit Celſus c. decimoſeato lib. quarti. Cùm dixit ex torminibus interdum inteſtinorum læuitas oritur, quæ continere nihil poſſunt, & quicquid aſſumptum eſt, imperfectum protinus reddũt. Qua de re faciliter percipi poterit lienteria, ſi ex acribus, ac mordentibus ſuccis ventriculi, ac inteſtinorum ſuperficiem exulcerãtibus originem trahat. At ea læuitas inteſtinorum, quæ potentiæ retentricis ſequitur imbecillitatem, omnino quidem fit (vt diximus) ex intemperatura. Verum ea nonnunquã habitualis eſt, ſic nanque nominant illam, quæ ipſo corporis habitu læſo fit, vel propter humorem aliquem qui in ventriculo, atque inteſtinis continetur euenit ex ſententia eiuſdem Galeni præcitatis aphoriſmis, & velut eadem vẽtriculi intemperatura calida, vel frigida eſſe poterit, licet ſæpius frigida, vt liquet apud omnes artis medicę auctores, tarò autem calida: pariter ſi eædem cum humore fuerint, idem humor aut calidus, aut frigidus erit, raro tamen calidus, cùm & ipſe præterquam quod cum deiectionibus excerneretur, fortò etiam exulcerationem pareret. Propterea diſtinguenda eſt primò vna ab altera temperatura, & ſecundò vnus ab altero humore. Verum ne longiores ſimus, ac eadem ſæpius repetamus, qui exactè hæc velint interſtinguere cap. de nauſea, & vomitu, ac etiam cap. de cruditate propria ſigna reperient. Interim nos ad prognoſtica deueniamus. *Prognoſtica.* Erit itaque primùm ipſius cœliacæ affectionis, quòd ſi diutiùs duret, ad magnam omnino deſperationem res deuenit, ægris ad conuenientem diætam pigreſcentibus. Et ſi affectus autumno incipiens ad hyemem vſque ſe extendat, difficilius omnino curatur, ea Aetii ſententia pręcitato loco. *Lib. 9. cap. 37* Cùm verò inſeparabilia ſymptomata ſint celeris exitus ciborum, qui diminutam concoctionem conſequetur, propter iniuſtum complectendi tempus, deiectionis humiditas, & digeſtio in corpus diminuta (vt diaimus ex Galeni ſententia libro de differentiis ſymptoma. cap. 4.) ſi eadem cœliaca prorogabitur, neceſſario atrophia conſequetur, propter diminutam in corpus alimentorum digeſtionem. Alexander autem de cœliaca c. 8. libri 8. ſic retulit. Hic morbus curatione initio adhibita facilè tollitur, poſtea verò difficiliùs. Vbi autem inueterauerit, tardè remouetur. De lienteria verò ſic ſcriptum reliquit Galenus commento aphoriſmi primi ſexti libri. Quòd quę fit humorum acritudine totius ventriculi atque inteſtinorum abraſa ſuperficie, ceſſante humorum malignitate, ſtatim ſanatur cibis ac potibus qui vim denſandi habent. Quòd ſi longiori tempore perſeueret, in alteram paſsionem transmutatur, quæ dyſenteria, hoc eſt difficultas inteſtinorum nominatur. In longis autem læuitatibus inteſtinorum ſi ructus acidus ſuperuenict, quòd priùs non erat, ſignum bonum eſt, inquit Hippocrates præcitato aphoriſmo. Indicat enim (vt Aetius refert) eodem cap. 51. libri noni. Ructus acidus iucundi quidpiam factum eſſe, & ventrem, ac inteſtina non velut inanima, cibum ſinere pertranſire. Verùm non ſimpliciter dixit Hippocrates bonum eſſe ſignum acidos ructus in læuitatibus inteſtinorum, ſed primùm quidem in longis adiecit, deinde addidit, Vbi prius non fuerit, pro veritate eiuſdem ſententiæ, quæ omnia à Galeno præcitato aphoriſmo primo ſexti libri, diligenter expolita ſunt. Etenim illis læuitatibus inteſtinorum, quæ neque adhuc incipiunt, neque ea pituita fiunt, non inſunt acidi ructus. Quod ſi aliquando fiant, vt idem Galenus inquit, ſignificant tantiſper cibum in ventriculo retinere, donec principium mutationis accipiat, & naturam ſuorum operum reminiſci. Ipſæ iterum inteſtinorum læuitates cum ſpirandi difficultate, & lateris punctura, in tabem deſinunt, ea eiuſdem Hippocratis ſententia in coacis prænotionibus. *Verſus finẽ libri.* Et quoniã eodem medicationis ductu vtendum eſt in læuitate inteſtinorum, quoad cœliacos, & dyſentericos (vt Aetius refert) propterea quæ dicemus de vnius curatione, etiam alterius ſubintelligenda erunt. Commune itaque vtriuſque erit (vt idem auctor refert) *Curãdi methodus.* quòd vim retentiuam, ac concoctoriam facultatem tum ventris, tum inteſtinorum omni modo refocillare oportet. Quod ſanè per ciborum conuenientiũ exhibitionem fieri poteſt, perq; diætam refocillandis ac reſtituendis viribus aptam. Nam ſi ab exulceratione ſuperficiei ventriculi, atq; inteſtinorũ propter humorũ acritudinem inteſtinorum lęuitas fiat, modus curationis eius patebit in cura dyſenteriæ. Particulatim etiam nos pręcipiemus curationis viã, *Si ex calida intemperie fuerit orta, curatio.* primò lienteriæ ea calida intemperie, ſeu calidis etiam ſuccis, adhuc nõ exulcerantibus ſi redundarint ortæ, ſecundò eius quæ ex intemperie frigida, ac frigidis etiam ſuccis redundantibus. Et cùm vna tutiſſima, & compendioſiſsima via ad affectionis extirpationem diæta exiſtat, eodẽ Aetio teſte, propterea more ſolito, de ea primò mentionem faciemus. *Lib. 9. cap. 37* Eligatur itaque aër ad frigidum vergens. *Victus ratio.* Somni ſolito longiores præcipiantur, potiſsimum nocte, nam diurni nocentiſsimi ſunt, niſi laſſationis ſenſus adſit, aut noa vigilata præceſſerit. Veſpere autem à cœna dormiendum, maximè vbi à ſomno ſurrexerit, ad deambulationem prodibit, ita vt pro viribus aggrediatur, deinde frictionem ſimplicem adhibeas, parcè videlicet, & minimè confricando, maxime ventrem. Cæterùm à prandio etiam deambulationibus indulgendum eſt, & animi aliqua laxamenta adhibenda, vt idem Aetius inquit. *Aetius loco citato.* Nam exercitationes, & frictiones huic morbo neceſſariæ ſunt, eodem Celſo auctore præcitato loco. Vitet immodicos animi affectus, præſertim iram. Cibi eis conueniunt, qui non nimis adſtringunt, & reprimunt, ſed qui adſtringentes facilè concoqui, & in totum corpus diſtribui poſſunt, vt placuit eidem Alexandro præcitato loco. Quapropter cibi ex chondro, oryza, & alica, & ſimilibus, cum quibus adſtringens aliquod decoquatur, pyrum ſcilicet, malum cydonium, meſpilum, & id genus alia exhibeantur ex Pauli, & Aetij teſtimonio. Panis item bene elaboratus tribuatur, ac etiam ſimilago cum eiſdem adſtringentibus in pullorum iure decocta, ſimiliter intybus, & cichorium, carnes etiam exhibendæ ea gallinis iuuenibus, columbis, perdicibus, phaſianis, & montanis paſſerculis, & ex aliis

quoque

quoque auibus, quæ non ſunt pingues, præter paluſtres. Ex pedeſtribus etiam teneriſsimæ, & friabiliores competũt, præſertim leporum, & capreolorum, concoctis ſimul quibuſdam fructibus adſtringentibus, vt cydoniis, pomis, aut myrti baccis. Quæ interim aſſæ exhibeantur, in quorũ ventre aliquod prædictorum adſtringentium reponatur, & inter aſſandum aſsiduè aqua roſacea, aut omphacio, & geminibus myrti irrorentur, vitella item ouorum aſſa & aceto intincta cõmendantur ab Alexandro. Ex fructibus etiam conueniunt vua modica penſilis, citonia poma, ac pyra, ſorba, meſpila, & corna, ac reliqui adſtringẽtes ſimiles. Verùm mediocritas in illis ſeruanda erit, atque hi ipſi (vt inquit Aetius) cum pane exhibendi ſunt, ac etiam ante reliquos cibos. Verùm ſi fieri poterit duobus, tribúsve diebus à cibo abſtinere oportet, vt Alexandro viſum eſt. Nam adſeruandi in inedia ſunt ſi ferre queant, aut certè omnino modico cibi vſu, ex eiuſdem Aetij ſententia. At ſi id ferre non poſsint, proſpiciendum eſt, ſi quicquam aliud vt cibum diuidamus. Duas itaque tertias partes cibi in cœnam reſeruantes, atq. ipſum etiam (qui in prandio exhibetur) panem dimidiatum per ſe ſumat, reliquum verò cum obſonio ſimplici (vt ex eodem Aetio liquet.) Verùm non inſalubriter poteris duarum cibationum quantitatem tribus vicibus impartiri, ſeruetúrque eadem ratio cibãdi, vt in cœna maior exhibeatur quantitas. Potus erit vinum aquoſum, tenue ſubadſtringẽs, quantitate autem exhibeatur paucum, & nec cibum interpellet, ſed poſt omnem cibum præbeatur: multus enim potus (vt inquit Aetius) ventris fluxionibus infeſtiſsimus exiſtit. Satis item iis proderit lactis potus, ita vt principio [illegible]dum & recens mulctum detur, poſtea verò ad medietatem decoctum, aut etiam ad tertias, hoc enim modo exhibitum ſimul ſiſtit, ac temperat fluxiones, Id autem ſit caprillum vel ouillum. In omni autem fluore ventris, tum in hoc præcipuè (vt Celſo viſum eſt) ſeruandum, vt cùm pleraque vtilia ſint, qualis eſt plantago, & rubi, & quicquid malicoriu mixtum eſt, ea potiſsimùm ex his dentur, quæ maximè æger volet, deinde ſi omnia iſta faſtidiet, ad excitandam cibi cupiditatem, interponatur aliquid minùs vtile, ſed magis gratum. Parum etenim deterior potus, aut cibus, ſuauior autem, melioribus quidem, ſed minùs ſuauibus eſt præferendus, vt patet aphoriſmo 38. ſecundi libri. At vbi nedum calida intemperies, ſed acres, & mordaces ſucci in inteſtinis, & ventriculo redundantes læuitatis inteſtinorum cauſæ ſint, priuſquàm vires extremè deficiant, conuenienti purgatione vtendum erit, priùs tamen ſi occaſio dabitur, concoquendi, ac præparandi ipſi ſunt ſyrupo ex infuſ. ſeu ſucco roſac. videlicet ex ſucco cichorij, myrtino, ſeu oxyſaccharo, ſucco cytoniorum, quem miuam appellant, aut oxalidis, ſeu citri acido cum aqua plantaginis, aut oxalidis ſimul permixtis, deinde ſequens tribuatur purgans medicamentum, quod recipit corticum myrobalanorum citrinarum drachm. iij. tamarindorum drachm. vij. paretur arte decoctum in aqua cichorij & acetoſellæ, in cuius quantitate ſufficienti diſſolue mellis aërij vnc. j. s. vel ſyrup. ex pluribus infuſionibus roſarũ rubearum vnc. iij. rhabarbari optimi in parte prędicti decocti macerati drach. j. fiat potus. Quòd verò purgatio talibus competat, patet apud Aëtium cap. præcitato ſcilicet 37. libri noni. A purgatione verò

Medicamentorum ratio.

Purgatio.

per adſtringentes potus operæpretiũ eſt eis opẽ ferre, veluti eſt plantaginis ſemẽ tritum, ſiccum, ac potatũ. Proderit etiam & lapathi, ſeu oxylapathi ſemẽ tritum. Cancri etiam marini, vel fluuiatilis teſtam vſtam cochlearij menſura, ſi prębeas cum aqua confert, calycum item papaueris torrefactorũ drac. j. ante ſomnum cum vino diluto potata. Quinetiam ſemen capitis papaueris tritum exhibitum egregiè auxiliatur, mirabiliter autem acerba, & immatura mora proſunt ſicca, trita in potu exhibita. Eodẽ modo & rubi mora immatura, & acerba, ex eiuſdem Aetij decreto, aut quinquefolij radicis decoctũ potui dato. Item rubi radicis ſimiliter, vt Alexandro viſum eſt. In hunc etiam vſum ſyrup. de ribes, aut qui ex incompletis, & aridis roſis conficitur, conferunt. Et ſi cùm eis drac. j. cornu cerui vſti, aut ſeminis plantaginis, vel oxalidis præbeas, cõducunt magis. Similiter etiã confert ſi drac. j. trochiſc. de ſpodio, vel de terra lemnia tribuatur, bonum eſt etiam corticis quercinæ glandis decoctum, itemq; pelliculæ decoctum, quę ſub cortice quercus reperitur, vt etiã Aëtio placuit. Quidã quoq; (vt ab eodem Aetio, & Paulo ſcribitur) gallinarũ ventriculis vtuntur deſiccatis, ac tritis potui inſperſis. Nec minùs eis cõmoda ſunt, quæ vrinam cient, cùm deriuationem moliantur, fluxionemq; ſæpè transferant, veluti eſt apium, fœniculũ, aniſum, adiantum, acorum ex prædictorum auctorũ decreto; in quem vſum ſyrupo ex duabus, vel tribus radicibus, aut de byzantiis, permixto cum eo qui ex abſynthio conficitur, aut myrtino, vel ex infuſione roſarum cum aliquo prædictorum decocto vti conuenit, nequaquam enim negligendum eſt ventriculi, aut inteſtinorum robur. Eo etiam tempore quo vrinam cientia tribuuntur, eorũ etiam quantitas minor eſſe debet, licet cauendum ſit, ne nimium largus etiam fiat eorundem vſus. Mirabiliter quoque vomitus efficaces ſunt, tum à cœna, tum ieiuno facti, maximè ſi humores in vẽtre collectos percipiemus. Nam ſi in inteſtinis contineantur, non poſſunt per vomitus euacuari, ex Galeni ſententia commento aphoriſm. 12. quarti libri. Iuuandus quoque eiſdem erit vomitus ex aliquo eorum, quæ ſæpiùs in præcedentibus adnotauimus. Perpetuo tamẽ animaduertas, vt proni ſint laborantes natura ad vomendum, nam ſi difficulter euomant, nequaquam his proritandus erit. Ab extra inſuper ventriculo, & inteſtinis auxiliari oportet. Quapropter illinantur oleo citoniorum, [illegible]rtino, vel roſaceo, aut de abſynthio, vel olei citoniorum, & roſacei ſingulorum drachm. j. Recipe olei de abſynthio vnc. s. ſantalorum, & corallorum rubeorum ana drachm. ij. hypociſtidis, balauſtiorum, & acaciæ ana drachm. j. chiæ maſtiches drach. s. & cum pauca cera, ac vino adſtringenti vnguentum ſeu ceratum conficito, & vtere. citonium item in vino abſtringenti decoctum, ac contuſum ſi accipias, adiiciaſque hypociſtidis, & boli armenij drac. j. corallorum, & ſantalorum rubeorũ ana drac. ij. chiæ maſtiches drach. s. magnopere proderit ſi eo venter illinatur. Saccellos item parabis in eundem vſum ex purpureis roſis ſiccis, ſantalis, corallis, balauſtio, hypociſtide, corticum citri, cinnamomi, ac chiæ maſtiches pauca quãtitate addita: iidem etiam ſi in ſucco citoniorum, & aqua roſacea præmacerentur, & pluribus vicibus ventri applicentur modicè calidi, magnopere proderunt. Verùm ſi ex intẽperiè duntaxat calida citra acrium humorum redundantiam cœliaca, aut lienteria orta fuerit, eiſdẽ quo-

Quæ post purgationẽ præbenda sunt.

Vomitus.

Topica.

que medicamentis vtendum erit intus, ac extra exhibitis, relictis tamen eis quæ purgationem moliuntur, ac vrinam ciunt, quibus etiam nec vomitus promoueri debet, ſed tantum alterātibus, atq; adſtringentibus modò dictis medicamentis vtare. Sin autem ex frigida intemperie, aut pituitoſis ſuccis inteſtinorum læuitas, ſeu cœliaca fiat; aer eligatur ad calidum vergens, contrarij quoque cibi adhibeantur ad calidum ſcilicet vergētes, cum quibus etiam nōnulla calida, ac ventriculo ipſi grata admiſceantur, veluti eſt aniſum, cuminum, cinnamomum, galāga, calamus odoratus, & caryophylli, ac reliqua ſimilia. Competūt adhuc & braſsicæ bis coctionem expertæ, ex Pauli, & Aetij ſententia. Vinum autem eis tribuatur calidius, ac vetuſtius modicè dilutum cum pluuiali aqua. Reliqua pro victus ratione ſeruanda ſunt, vt præcepimus ſupra. Verum ſi cum frigida intemperie pituitoſa adſint excrementa, ea prius concoquenda, ac præparāda ſunt cum ſyrupo ex abſynthio, ex mētha, & corticibus citri, aut myrtino cum melle roſaceo, aut oxymelite ſimplici. Deinum aut vomitu expurganda ſunt (præſertim ſi in ventriculo conſiſtant, iſque iuuandus erit cum iis quę ſæpiùs in pręcedentibus adnotauimus, modò proni ad vomēdum laborantes ſint) aut purgās medicamentū præbendum eſt, ita vt per aluum expurgentur. In quem vſum infraſcripto vtare, Recipe corticum myrobalanorum chebularum drachm.iiij. iufundantur in aqua meliſſæ, & boraginis, & facta forti expreſsione in ea diſſolue ſyrup. è pluribus infuſionibus roſarum perſicarum vnc.ij. agarici drachm.j. fiat potio, vel drachm.j. aut ſcrup.iiij. pulueris hieræ ſimplicis Galen. & ſcrup.ij. prędicti agarici excipe, & catapotia formato, ac præbeto, poſt quæ iterum aſſumant mane, & veſperi ante cibum per duas ſaltē, vel treis horas vnc.s. ſyr. aut ex abſynthio, aut ex mentha cū pauco puluere cinnamomi, galangæ, aut calami odorati, aut cum aliquo prædictorum adſtringentium medicamentorum eadem permiſceas, ac præbeas. Confert etiam ſi thuris granum fabæ magnitudine in vini nigri cyatho vno diſſolutū ſanguinariæ ſucco pari menſura admixtū præbeas, aut radicis pæoniæ decoctum, atque ipſa etiam radix ſicca trita potui inſperſa, vt inquit Aetius. Similiter ſi chię maſtiches tantundem ac eodem modo exhibeas, nec minùs antiduti theriacæ, aut mithridati, aut micletæ ſi drachm.j. cuiuſlibet dabis, proderit, præſertim cum pauco vino adſtringenti. commodè quoque in iis vti poteris prædictis vrinam cientibus, & calidioribus, atque acrioribus. Extrinſecus verò oleum maſtichinum, de abſynthio, myrtinū, ac nardinum adhiberi conuenit, aut vnguentum ſic conficito, Recipe olei maſtichini, & myrtini ana vnc.j. de abſynthio vnc.s. cinnamomi, galāgæ, & maceris ana drac.s. ſpicæ ſcrup.ij. chiæ maſtiches drach.j. cum cera, & vino odorato fiat vnguentum. Sin autem mauis ſaccellis vti, vtriuſque menthæ, & abſynthij, ſingulorū p.j. aſſume chiæ maſtiches, cinnamomi, ligni aloës, & corticum citri, cuiuſlibet drach.ij. caryophyllorum, maceris, galangæ, & calami odorati ana drach.j. roſar. rubea. ſiccarum manip.j.s. figurentur ſacculi ſcutiformes, qui pauco vino odorato calido inſperſi ſæpiùs iterentur, vel in vino Græco, aut guarneto, & pauco cydoniorū ſucco macerati calidi, applicentur, ac iterentur ſępiùs. Eorum etiam vnus ſemper ſupra ventrem adhibitus, ac alligatus confert. Emplaſtrum quoq; ex chia maſtiche diſſoluta in oleo nardino, & de abſynthio adhiberi poterit, quemadmodum etiam & Galen. ceratum ſtomachicum dictum aut emplaſtrum ex galiā, quæ omnia præter tamen purgationem, ac vomitum, & ea quæ vrinam ciunt, conducunt, ſi prædictæ affectiones ex intemperie duntaxat frigida vētriculi, vel inteſtinorum fuerint ortę. Et cum in omni fluore ventris, tum in hoc pręcipuè neceſſarium eſt (vt Celſus refert) non quoties libet deſidere, ſed quoties neceſſe eſt, vt hęc ipſa mora in conſuetudinem ferendi oneris inteſtina deducat. Propterea id prætermittere nolui, nam non parum conducet, ſi illud laborantibus præcipiatur, quemadmodum etiam, & medicamentum noſtrum, quo vti conſueuimus. Id autē recipit vtriuſq; menthæ contuſæ, & abſynthij ana manip.j. micæ panis torrefacti vnc.j. cinnamomi, aloës, maſtiches, galangæ ana ſcrup.ij. vini odorati, ſeu aceti, & aquæ roſaceæ quantum ſatis ſit, miſceantur, & ventri applicetur abunde calens: nam tale eſſe conuenit cùm primùm imponitur, talium vnumquodque: quippe quę tepida ſunt omnia ventriculi firmitudinem diſſoluunt, Galeno teſte 8. method. med. cap.5.

Si ex frigida intemperie dicta ſymptomata excitentur, curatio. Victus ratio.

Medicamentorum ratio. Vomitus.

Medicamentū purgans.

Quæ à purgatione exhibēda ſint.

Topica.

Περὶ τῆς χολέρας. *Id eſt, De cholera.*

CAPVT LXXII.

CVM totus vētriculus ab aliquo, quod morſu ponderéve contriſtet vexatur, idque ſtatim eiicere cupiat, ſuperno, infernoque ore ad excernendū vtens, affectus quidam gignitur, qui à Græcis χολέρα, vt patet tertio de cauſ. ſympt. cap.2. à Latinis ſimiliter cholera dicitur, quamuis barbaram ſectātes medicinam cholericam, ſeu cholericam paſſionem nuncupent, nomen ſumens, vt idem Galenus fatetur 2. meth. med. cap.2. à cauſa putata, quamuis id non ex propria ſententia fateatur, ſed medicorum auctoritate, qui ſunt à Cnido. Huius quoq; ſententiæ videtur eſſe Celſus libro quarto, cap.11. cum dixit, Ergo eo nomine morbum hūc χολέρας Gręci nominarunt, cùm priùs bilem eſſe eius cauſam aſſeruiſſet. Huius autem contrarium ſentit Alexan. qui cap.16. libro ſeptimo, de hac affectione verba faciēs dicebat, Ne autem quis affectum hunc ideo χολέραν vocari putet, quòd à bile omnino fieri conſueuerit, ſed quia materia quæ per ventrem effertur, ex inteſtinis videtur excerni, inteſtina verò χολάδας veteres appellabant, vt etiam Homerus teſtatur his verbis, ἐκχυντο χαμαὶ χολάδες, quod eſt, fuſa erant humi inteſtina. Qua de re huius gratia affectum hunc (vt idem Alex. inquit) veteres χολέραν nuncuparunt, eo magis cùm non ab vna duntaxat cauſa, bile videlicet (vt ipſe teſtatur) affectio hæc excitari ſoleat. Sed quicquid velint de eius nomenclatura, nihil aliud eſt affectio hæc (vt apud eundem Alexandrum præcitato loco patet) quàm immoderata perturbatio, quæ per aluum, & vomitum propter ſtomachi ſubuerſionem, offenſionemque prouenit. Paulus verò cap.39. libro tertio, dixit quòd cholera eſt immodica ventriculi perturbatio ſupra, infraque erumpens, & auctor libri, qui inſcribitur de definitionib. medicis, in ſecunda deſcriptione eiuſdem affectus ait, quod cholera eſt acutus affectus cum vomitibus bilioſis multis, aluique deiectionibus. Verùm quænam pars in hoc affectu oblæſa ſit, non admodum liquet, nam Celſus præcitato loco circa principium capitis aſſeruit, choleram commune ſtomachi, atque inteſtinorum vitium videri poſſe, nam ſimul

Cholera vnde nomē.

Quid ſit cholera.

Quæ pars in eo affecta ſit.

ſimul & deiectio,& vomitus adeſt.In calce verò eiuſ
dem capitis dicebat, ſed hic quidem morbus & acu
tus eſt, & inter inteſtina, ſtomachúmque verſatur,
ſic,vt cuius potiſsimùm partis ſit, nō facilè dici poſ.
ſit. At cùm totus ventriculus per eius ſuperiores
partes ſtomacho,hoc eſt gulæ continuus ſit,per in-
feriores verò ad inteſtinorum vſque exortum ex-
tēdatur,Gal.auctoritate ſexto de locis affectis.cap.
5.non ab re hæſitauit Celſus cùm inſpexiſſet bilem
in hac affectione ſupra,infráque erumpere;cuius po
tiſsimùm partis affectus eſſet, quanquam ex præci-
tata Galeni auctoritate, tum ex verbis eiuſdem lib.
tertio de cauſis ſymptomatum. cap. 2. cùm de hac
affectione verba facit, facilè patere poterit,ventri-
culū ipſum in hoc vitio affici,nō tamen ſecundū ſu-
periorē duntaxat , aut inferiorem eius partē ſed ſe-
cundū totū, cùm dixit, quod ſi toti illi talis affectus
aliquando contingat,etiā vtroque ore ſimul vtitur
ad expulſionem, veluti in vocatis choleris.Ipſe ita-
que ventriculus totus primo afficitur , coafficiun-
tur autem cum eo tum ſtomachus,tum inteſtina i-
pſa, cùm id quod eum contriſtat vtroque oſculo
expellere tentet,per ſupernum quidem quod in gu
la, ſeu ſtomacho exiſtit, per infernum verò , quod
in pyloro. Quod verò hæ partes ſimul affectæ ſint,
oſtendunt (eodem Celſo auctore)plura indicia in-
ter quæ vnum eſt, quod ſimul & deiectio,& vomi-
tus accidunt. Et præter hæc,inflatio eſt,ac inteſtina
torquentur. Verùm ſicut nauſea,& vomitus expul-
tricis facultatis ventriculi praui motus ſint,pari ra-
Quæ affe- tione,& cholera ipſa, vt patet 3.de cauſ.ſympt.cap.
ctus præter 2. Quare ſymptoma eſt in genere noxæ faculta-
naturam tum naturalium, & propriè expultricis deprauatæ
ſit cholera. (quæ propriè cholera dicitur.)Nam quandoque ci-
tra eiuſdem facultatis noxam fit, licet perpetuò ali-
quem præter naturam affectum conſequatur, veluti
ſuprà de vomitu dictū eſt, quanquā eam non pro-
Eiuſdem priè choleram nominãt, vt ſi fiat propter ciborum
affectus ſi- quantitatem Alexand. auctore. Eius autem indicia
gna. ſunt (vt inquit Aetius cap.12.libro 9.)Vomitus bi-
lioſus,& nidoroſus, & acidus ad plures horas con-
tinuè perſeuerans, & venter infernè eadem excer-
nit,ſequitúrque ſitis,& exudatio,impeditus pulſus,
muſculorúmque,manuum,ac pedum,maximè verò
ſurarum contractio, & tenſio, & (vt refert Celſus)
nedum bilis ſupra, infráque erumpit , ſed primum
aquæ ſimilis, deinde vt in ea recens caro lota eſſe
videatur,interdum alba, nonnunquam nigra,vel va
ria. Verùm (vt Paulus teſtatur) ciborum cruditas
apparet , quæ nonnunquam ex magna alimento-
rum prauitate , interim ex vitioſorum humorum
Cauſa. ſuperfluo trahit originem.Nam neque ex vna dun-
taxat cauſa excitatur, ſed etiam multis, vt Alex. vi-
ſum eſt.Nempe ob copioſiorem cibum aſſumptū,
ac corruptum , quia concoqui non potuerit. Item
ob prauorum humorum,ac ciborum,ſeu potionum
(ſtomachum præſertim offendentium)qualitatem,
qualis eſt (vt ipſe inquit) pepo, & pingues,dulcéſ-
que & oleoſi cibi. Gignitur etiam ex copia bilis na
turam ſurſum ac deorſum ad excernendum irritan-
tis.Necnon ob nonnulla frigida applicata.Aut fri-
gidarum aquarum vſum, ſi eas bibant,aut in eis diu
natauerint. Nonnullæ etiam aliæ particulares cibi,
& potus, cholericæ bilis ſurſum , ac deorſum eru-
ptionis eſſe poterunt cauſæ,vt 7.de morbis vulg.li-
Verſus ſinē quet. Quæ cauſæ omnes facilè interſtingui poterūt.
libri. Nempe alimētorum aſſumptorum copiam,aut eo-
rundem (ac etiam potionum) prauam qualitatē ex
laborantis,ſeu adſtantium loquela percipies,veluti
etiam ſi præceſſerit vſus frigidarum aquarum, aut
frigidorum medicamentorum ab extra adhibitorū.
Verùm vbi ex copia bilis,ſeu aliorum prauorū ſuc-
corum redundantia cholera fuerit excitata, ex pro-
priis eorundem humorum ſignis, ac ſæpiùs iam di-
ctis eos diſcernes. Quod vero cholera acutiſsimus *Progno-*
ſit affectus,ſyncopen inſignem,immodicámque vi- *ſtica.*
rium reſolutionem inducens, omnibus in confeſſo
eſt, vt inquit Alexander. Idcirco accuratè interno-
ſci, & celerrimè curari meritò poſtulat, etenim di-
latio in omnibus acutis morbis nocua eſt. In hoc au
tem affectu,etiā exigua,ac leuis curandi mora,haud
ſimplicem offenſam, ſed etiam abſolutam ſubinde
tabem (quæ phthiſis dicitur) conciliat. Idque ferè
confirmauit Celſus,cùm dixit.Neque tamē illi mor
ho minori momento ſuccurritur : Colericæ verò
affectiones magis in æſtate fiūt, & febres intermit-
tentes, & quibus errores accidunt , eæ quandoque
malignæ fiunt , & ad morbos acutos perueniunt,
vt eodem 7.de morbis vulgar.Hippocrat. ſcriptum *Loco ci-*
reliquit. Quoniam verò nulli morbo (vt diximus) *tato.*
minori,quàm huic,momento ſuccurritur,propter- *Curatio.*
eā relicta victus ratione , quæ ferè eadē eſt cum ea,
quam inſtituimus præcedenti capite de leuitate in-
teſtinorum, niſi quod leuiter adſtringentia,nedum
in cibis ipſis permiſceri debent,aut parum ante aſſu
mi, ſed etiam poſt eos cùm ſimul ingruat vomitus,
& alui fluor, quāquam & ea quoque moderata eſſe
debēt,nec à principio, nam ſi quis in principio,aut
coaceruatim ea quæ efferuntur cohibere aggredia-
tur , is maioris mali auctor erit, ex Aetij ſententia
præcitato capite duodecimo libri noni , inutilia e-
nim cùm ſint (vt ipſe inquit) euacuatione opus ha-
bent,qua de re conuenit,ſi ea nō ſpōte ferantur,op
portunè potiùs irritare,nos reliquam aggrediemur
curationē. Corruptis itaque in vētriculo cibis ſiue
propter eorum copiā,ſiue prauam qualitatem,aqua
tepida exhibita ægrū vomere iubeto , potiſsimum,
vbi purum ſit quod per ventrem , aut vomitum ex- *Vomitus.*
cernatur, ſed nauſeent, vellicentúrque ægri. Quo
caſu etiam aqua mulſa vtendū erit,vt quæ aluum,&
vomitum ſine noxa irritare poteſt,vt Alexander re-
fert. Verùm ſi eam non libenter ſumant, modo di-
cta tepida aqua ipſis liberalior dari debet,atque vo
mitus ſollicitari, aut digitis,aut pennis,donec cor-
rupta abūde euacuata tibi eſſe videantur. Per vomi
tus etenim opportunā prouocationē vomitus ipſe
ſoluitur, & ceſſat (eodē Aetio teſte.) Quòd ſi poſt
aquæ tepidę potum vomitus incidat,miſcuiſſe tamē
nouam materiam corruptæ prodeſt,párſque ſanita-
tis eſt vomitum eſſe ſuppreſſum,ex Celſi ſententia.
Quo tempore etiam ſomnum ægris percipere opor
tet, ac quietem , & præcordiorum fotum (vt idem
Alexāder aſſerit.) A ſomno verò paulatim cibo re-
ficiātur,ita vt cruditas tantū vitetur.Niſi enim quid
impedimenti fuerit, celerrime ſurſus ad naturalem
ſtatum reuertuntur, potiſsimùm,ſi corruptio ob co
piam ciborum fuerit oborta, quanquam neque hu-
iuſmodi affectum propriè choleram nominant.
Nec minùs vbi procliuiora fuerint corrupta ali-
menta,vt per aluum excernantur,eadémque via na-
tura expellere tentet,conuenit iuuare excretionem
per ſedem , purgantibus tamen medicamentis le-
uioribus vtendo, diuerſis, pro natura corruptorum
alimentorum , præſertim eis quorum mentionem

Medicamẽtorum purgant. fecimus præcedenti capite. Quæ iterũ in pauca cahibeantur quantitate, ne in grauiora pericula ægri ea immodica vacuatione ducantur. Id quoque ſeruãdum erit vbi bilis, ſeu quiuis alui ſuccus vitioſus, ac corruptus ad excretionem procliuis naturã irritare videatur, nihil autem mentione dignum, vel per aluum deſcendat, vel per vomitum erumpat. Verùm vomitus per ſolam aquã tepidam irritetur, derelicta aqua mulſa. Aluus verò ducatur aliquo prædictorum cap. præcedenti annotatorum, prout diuerſus requirit redundans humor. *Topica.* Cùm vero humorum excretio quieuerit, vẽter oleo maſtichino, de abſynthio, vel nardino cũ vino exiguo fouẽdus, & probi ſucci cibo vtendum erit. *Animaduerſio.* At ſi immodica fiat inanitio, ita quod vehementer, & vomitus, & deiectio vexent, cauendũ penitus ne quicquã tribuatur, quod vomitũ, vel aluum ciat, ſed imbecillus ventriculus refici iis deuoratis debet, ſi fieri poteſt, quæ corroborant, & recreare queant, nẽpe victu, & medicina (vt liquet ex eodẽ Alex.) Exhibendi itaq; ſunt in cibo pulli tũ gallinacei, tum colũbini, perdices, phaſiani, turdi, & reliquæ montanæ auiculæ. Inſuper poterit parari iuſculum ea aliquo prędictorũ, præſertim pullorum gallinaceorum cum omphacio, & pauca aqua roſacea, aut corundẽ carnes contuſæ cum eiſdem ſimul mixtæ: hoc etiã tempore & ante, & poſt cibum maiora adſtringentia adhiberi poterunt, veluti meſpila, & ſorba, citonia, & corna, & hi fructus, quas vulgus azarolas vocat, mala punica, & reliqua pyra adſtringentia. *Quæ deuoranda ſunt, vbi bilis adſit copia.* Et vbi bilis adſit copia, ptiſanæ cremor erit idoneus refrigeratus. Item lactuca refrigerata, pauco aceto adiecto, ſimiliter etiam intybus, vt Alexand. refert. Nec erit abſonum offerre mediocriter aquæ frigidæ porum cyathi menſura. Cauendum tamen erit ne nimium frigida exiſtat, aut aceruatim exhibeatur, cui pampinorum vitis, aut mali punici acidi ſuccus modicus inſtilletur, vel in eadem aqua capreolorum vitis decoctum fiat, aut roſarum, aut œnanthes, ſeu rhu, cui etiam menthæ pauxillum ſit adiectum. Itẽ eiuſdem acidi mali punici ſuccus cum menthæ ſucco abſorbendus detur, multa tamen quantitate ſuccus mali punici, menthæ ſuccum excedat. In quem etiam vſum ſyrup. ex omphacio, è ribes, ex citri acido, ac ſucco malorum punicorum acidorum, item myrtinum, & ex infuſione roſarum ſiccarum, & incompletarum cum pauca quantitate eius qui ex mentha conficitur, tribuere poteris, nec minùs cataplaſmata, vnguenta, ac alia topica medicamenta ventri imponenda ſunt, quæ vim adſtringendi, ac ventriculum roborandi vim habeant, quorum copiam requiras præcedenti capite. Particulatim autẽ ea palmulis, œnanthe, hypociſtide, acacia rhu, & malicorio, ſuccóque eiuſdem cataplaſma confici poterit, & ventriculo adhiberi ex Aëtij, & Pauli ſententia, *Cataplaſmata.* vel ſemperuiuum, & lactuca cum mica panis, roſaceóque excepta imponatur. Quandoque verò capreolorum vitis, aut vuæ acerbæ, aut poligonij ſuccus cum cerato probè confecto miſcebitur, & maximè iuuabit, vt inquit Alexand. *Vbi intolerabilis exiſtat effuſio.* At vbi intolerabilis effuſio exiſtat, adeò vt fluxio ſiſti nequeat, vires vrgeant, & extremorum refrigeratione, conuulſionéſque, & animi defectio oriantur, ad vinum tranſeundum eſt mediocriter adſtringens, neque viribus validum, & quod dulce quidem ſit, non autem odorum, idque cum mica panis exhibeatur, aut in ipſo eadem macerẽtur, exprimatúrque, atque ita paulatim, & per interualla cochleare abſorbeant. Nam vinum omnium maximè ſubitò, & celeriter vires collapſas refocillare poteſt. Ac multos noui (vt inquit Alex.) ea ſola illius potione præter ſpem mortis periculum euaſiſſe. Salutare quoque erit, ſi eidem vino menthæ decoctum admiſceatur. Nam ſaluberrimũ medicamentũ erit, ſi vt idem auctor aſſerit, præſertim vbi vomitus diutius perſeueret: omnique modo eiſdem ſomnus procurandus eſt, & quies. At ſi ne his quidem auxilijs cibum retineant, magnopere conducit cucurbitulas admouere, ſtatim cum æger illum aſſumpſerit contra ventriculum ipſum. *Cucurbitulæ.* Nam validè retrahendo vomitum fieri prohibent. Præterea ſi diutius adhærent, concoctionem iuuant & ventrẽ, ne amplius profluat, cohibent, eodem Alex. teſte. Aluo autẽ adhuc egerente (vt inquit Aëtius) amylum cũ decoctione capitum papaueris per clyſterem infundatur. Simul etenim cohibet, & refrigerat ſomnúmque inducit, vt ipſe refert. *Frictiones, & vincula.* Frictiones quoque per manus adhibitæ quietæ, & mites, & præterea extremorum deligaturæ, eiſdem conducunt, & ſi quidem, aluus vrget, plures brachiis, & iuncturis, quibus illa cum manibus committuntur, cum frictione, tum vincula iniicienda ſunt. Sin autem vomitus, tum ſemora, tum talos conſtringi, & paululum ipſa diſſoluendo rurſus deligare oportet, vt patet ex eodem Tralliano, quò materiam ſemper in contrarium reuellamus, odoramenta quoque naribus admoueantur, ac illitiones ſopotiferæ circa frõtem, vbi vigiliæ torqueant. *Si vigiliæ torqueant.* At ſi extremæ corporis partes frigent, vngendæ ſunt calido oleo, cui ceræ paululum ſit adiectum, calidíſque fomentis nutriẽdæ (ex Celſi auctoritate) & ad conuulſorias contractiones in muſculis factas calida linimenta ea oleo modico imbuta circumponere oportet, tum cerata liquida, quibus adiectum ſit aliquid caſtorij, & irini olei, ex Pauli & Aëtij ſententia, quo etiam tempore interponenda potio abſynthij eſt, vt idem Celſ. fatetur. *Si extremæ partes frigeant.*

Περὶ τῆς διαῤῥοίας, καὶ ῥοώδεος.

Id eſt, De alui profluuio, ſeu ventris fluxu.

CAP. LXXIIII.

VBI & liquida aluus, & ſæpiùs quàm ex conſuetudine fertur, affectus quidam exoritur, qui à Græcis *διάῤῥοια* communiter, ſimulátque ab Hippocrate 25. & 30. 3. lib. ac 32. 6. aliiſque pleriſque locis appellari cõſueuit. *Commen. 2 tex. & commẽt. 7. & 35* Quanquã ab eodem Hippocrate & Galeno quandoque *ῥοώδης* nũcupetur, vt patet primo de morb. vulgari. à Latinis autem diarrhœa, ſeu alui profluuium, quãuis à Celſo cap. 19. libr. 4. ventris fluxus nominatur, *Alui profluuio quid ſit.* qui copioſior fluxio eſt alui, diuturna, ſine phlegmone, & exulceratione, vt libro de definitio. medicis, ſcriptum eſt, *Lib defini. medic. poſt medium.* vel (vt liquet apud Galenum, eodem primo de morbis vulgaribus) deiectio eſt, & ſemper & aſsiduè humidorum excrementorum, ſine dictis affectibus, *Commen. 2 commen. 35* (vt ipſe inquit) qui affectus priùs ab eo deſcripti erant, dyſenteria videlicet, lienteria, & teneſmus. Cùm itaque aluus fluxione laborat, ſeu humidior efficitur citra cruentas deiectiones, tenſionem, ac incoctorum ciborum excretionem, alui profluuium eſt, & dicitur. In quo quænam pars primò afficiatur, non admodum patet, *Dubia eſt pars affecta.* nam licet deiectio optima, quæ mollis, cõſtánſque eſt, & eo tempore

pore ſecreta, quo ſecunda valetudine aſſueuit, quãtitatéque eſt pro ratione cibi aſſumpti, colore ſubrufa, nec admodum graueolens, non ſolum inferiorem ventrem bene valere oſtendit, ſed etiam nihil in eum decumbere ex aliis viſceribus præter naturam, ex Hippocrat. & Galeni ſententia 3. prognoſt. intelligendo per inferiorem ventrem ventriculum ipſum, & item ieiunum ſimul cum inteſtino omni, vt Galenus aſſerit. non tamen contraria deiectio (vt patet ex Galeno ibidem, & primo de criſibus) conſeſtim indicabit eundem inferiorem ventrem præter naturam ſe habere. Nam quandoque permutabitur tum in ſubſtantia, & colore, tum etiam copia, ex permistione alicuius confluentis humoris. Neque etiam ſeruabitur tempus ſecretionis aſſuetum, & tamen venter inferior bene valebit. Sed à iecore, aut liene, aut aliqua quauis alia parte, ſeu corpore toto, vel duabus, ſeu pluribus in eundem ventrem confluere contingit excrementa aliqua. Qua de re alui deiectiones, vbi præter naturam ſe habeant, ventrem interdum ſolum eſſe affectum ſignificant. Sæpe vero decumbentis aliunde materię in eum indicia habent. Atque hæc multiplicia ſunt, prout multæ quoque partes, vel corpus totum (vt diximus) eandem materiam, ſeu humores in iam dictum ventrem demittunt. Idque aut criticè eſſe poterit, vtputa cùm per eos totum corpus, aut iecur, vel quæpiam alia pars expurgatur, interim verò ſymptomaticè. Quo caſu affectionem aut corporis omnis, aut partis alicuius, (vt diximus) aut aliquarum indicabunt. Ex quibus liquidò conſtat in diarrhœa non perpetuò vnam affectam eſſe partem, neque etiam ventriculum, aut inteſtina duntaxat, ſed interim iecur, aut lienem, ſeu cerebrũ, aut corpus totum affectum eſſe citra ventriculi, aut inteſtinorum oblæſionem. Interdum vero contingit quòd ventriculus ipſe, aut inteſtinorum aliquod afficiatur corpore toto, aut reliquis eiuſdem corporis partibus bene valentibus. Et quoniam tum pro prognoſtico, tum etiam pro curatione huius affectionis magnopere conducit determinatæ partis primariò affectæ cognitio, veluti in cũctis aliis pręter naturam affectibus neceſſarium eſſe monſtrauimus, ea de re id docere conabimur. Interſtingues namq; ſi à toto corpore diarrhœa fiat, quoniã aderunt alicuius redundantis ſucci in totò ſigna, ſiue in toto habitu fuerint, aut in vniuerſis vaſis, qualiſcũque etiam fuerit redũdãs ſuccus. Particulariter autem ea conſcripta reperies apud Galenum cùm lib. de plenitudine, tum etiam 4. de ſanit. tuend. ac aliis plerisque locis. Præter id quod ocioſa quoque vita pręceſſit, conſueti exercitij dimiſsio, ac ingeſtorum ciborum, & potuum copia, aut conſuetæ alicuius excretionis retentio, neque vllum aderit ſignum particularis partis affectæ. Verùm ſi à toto fiat propter eiuſdem corporis liquationẽ, cùm portio carnis, quæ colligatur in ventrem defluit, tunc per aluum excernitur deiectio exigua, glutinoſa, opima, admodũ graueolẽs. Pariter ſi propter vniuerſi corporis retentricis facultatis imbecillitatem ex totius corporis extenuatione præcedente, ardẽtiſsimáque febre, ſeu hectica, ſeu etiam tabe, id coniicere poteris, quemadmodum Hippoc. ſcriptũ reliquit aphoriſ. 11. 12. & 14. 5. lib. Cerebro autem affecto ſpumoſa aderunt excrementa, vt idem inquit Hippoc. aphoriſ. 30. 7. lib. nec minùs & imbecillitatis eius apparebunt indicia, ac deſtillationes, & quandoque dolor. Quæ omnia ſcripta reperies cap. de dolore capitis, ac deſtillatione. Conſueuit quoque vitio cerebri orta diarrhœa in ſomno potiſsimùm lõgiori magis, quàm in vigiliis generari. A iecinore verò vbi ortũ fuerit alui profluuiũ, vt plurimùm chiloſæ erunt alui deiectiones, probè tamẽ vẽtriculi coctione celebrata, potiſsimum ſi attractrix iocinoris facultas oblæſa fuerit, idque nõ ob aliud (vt dicemus) quàm propter diſtributionis imbecillitatem, niſi plus cibi fuerit aſſumptũ, quàm hepar indigeat, aut citiùs fuerit deiectus propter ventriculi, & inteſtinorum retentricis facultatis imbecillitatem. Id quod dignoſcere valebis ex iis, quæ diximus cap. de læuitate inteſtinorum. Interim quoque bilis multitudo in deiectionibus apparebit, ac ſigna aderunt, aut inflammationis, aut immodicæ caliditatis eiuſdem quemadmodum ſi ab eius obſtructione proueniat, obſtructionis quoque aderũt ſigna. Sic ſi alius quiſpiã affectus iocinoris præter iã dictos affuerit, ex propriis eius notis id manifeſtabitur. Nos vero de eis in ſequentibus fuſiſsimè pertractabimus. Sed quoniam idẽ iecur non ſolũ ſua ipſius excremẽta, ſaniémque, & humores præter naturam demittit in ventrem, ſed etiam corporis totius, quandoquidem venter per id omnibus corporis partibus copulatur, ac per illud recipit excrementa earum, vt liquet ex Galeni 2. prognoſtic. Propterea id diſtinguere poteris ex ſignis iam traditis. Si totũ corpus fuerit affectum aut ſi aliæ partes quædam, ex earundem partium affectarũ propriis indiciis. Verum ſi à ſplene diarrhœa proueniat, vt plurimũ deiectiones ad nigrum vergentes, aut etiam nigræ erunt, patebúntque particulares eius ægritudines ex propriis earũ indiciis, de quibus à nobis loco proprio mentio fiet. Accidit interim ab oris, ſeu linguæ affectione alui profluuiũ, ab oris ſiquidem, vt in pueris cùm dentire incipiunt, maximè cùm caninos edunt dentes. Quoniam alimentum non bene concoquitur, neque diſtribuitur, vt patet aphor. 25. 3. lib. A lingua vero, vt in blæſis, quemadmodũ liquet aphor. 32. 6. lib. Quoniã his qui balbi natura ſunt contingit aut cerebrum habere humidum, aut linguam, aut vtrũque, atque inde fluentes humiditates in ventrẽ ſuſcipi, vnde & longis profluuiis capiuntur, quemadmodum Gale. ſcriptũ reliquit com. iam dicti apho. At ſi nullũ aderit vniuerſi corporis affecti, aut prædictarum partium affectarum ſignum, vẽtriculum, ſeu inteſtina affici putandum eſt. Alimenta quoque interim non probe cõcocta cùm humidioribus deiectionibus, admodúmque aquoſis apparebunt. Neque tale alui profluuium determinatas habebit periodos, deiectiones tamen aderunt crebræ, & exiguæ, vt plurimum albæ, & pituitoſæ. Interdũ nauſea, & vomitus infeſtabunt, ac alia quædam ſymptomata, quæ imbecillitatem retentricis ventriculi, & inteſtinorũ ſignificabunt. Quæ omnia cap. de lienteria, & vomitu oſtendimus. Verùm inter reliqua, vbi diuturnum fuerit alui profluuium, propriam ventriculi paſsionem indicat ex Galeni decreto commento præcitati aphoriſ. 32. ſexti libri. Quod verò quodlibet alui profluuium ſymptoma ſit in genere excretorum immodicè, nemo veretur, namque in eo excernuntur, aut tota ſubſtantia, aut quãtitate, aut qualitate à naturali recedũt. Itẽ quod (veluti reliqua ſymptomata) omnino morbi ſuccedat, vel cõtinẽter, vel aliis ſymptomatibus intercedẽtibus, cuius patet. Etenim ſemper cauſam aliquã ha-

Tex. & commen. 13

1. de criſib. cap. 11

Quòd non vna duntaxat pars in diarrhœa afficiatur.

Quibus indiciis digno ſcenda ſit pars affecta in diarrhœa.

Lib. de plenitu. cap. 11
4. de ſanit. tuend. ca. 4

Si ventriculus, aut inteſtina afficiãtur, ſigna.

Quis affectus præter naturã ſit.

bet præter naturam, quæ ad talem motũ, ſeu actionem naturam ſtimulat, ex Galeni ſententia ſecundo de cauſis ſymptomatum, cap.3. Ad hęc etiã quod ex neceſsitate ventris profluuia eueniant, vel coctione, vel diſtributione fruſtrata (niſi ad inteſtinorum exulceratioñẽ conſequantur) liquet apud eundem Galenum commento aphoriſ. 25. & 30.3. lib. Non tamen neceſſario aut retẽtrix, aut expultrix facultas in eis oblæſa eſt, ex eiuſdẽ Galeni auctoritate libro de differentiis ſymptomatũ, cap.4. Nam licet tum alimentũ non bene concoquitur, neque diſtribuitur, conſueuit alui profluuium euenire, immo abſque iis fieri nõ poteſt, tamẽ cum ipſum, aut non probè concoctum ſit, aut nõ diſtributum, vt decet, interim ſymptomaticè, hoc eſt non ad animalis cõmodum, neque tempeſtiuè excernitur. Interdum autem tẽpeſtiuè, & ad animalis commodum, cũ prouidentia ſcilicet de eius ſalute, & cũ virtutis robore. Id quod maximè in hac affectione attendendum eſt pro eius curatione. At quomodolibet fiat alui profluuiũ, crebriores, ac liquidiores deiectiones aderũt, cum leuiori, ac tolerabili interdũ dolore, interim autem grauiſsimo, vt Celſus fatetur, cap. decimonono libro quarto. Verùm nũquid ea, quæ deiiciuntur bonæ ſint ſecretionis indicia, aut ſecus, ſic interſtingues.

Modus dignoſcendi, num critice, vel ſymptomaticè per alui profluuium excernatur.

Nã ſi madens, ſeu aquoſa deiectio crebrò, & paulatim, aut vniuerſim, & ſæpè deiiciatur, ac cum ſtridore, grauiſsimóque dolore, ſymptomatis rationem obtinebit, ac ſymptomatica erit, natura non per ſe expurgante, ſed ex aliquo irritamẽto ſtimulata, neque inde vtilitas vlla prouenit, immo talis euacuatio prauæ diſpoſitionis erit ſignũ, vt liquet commento aphoriſ. 2. quarti libri. Idque potiſſimum, vbi in principio apparuerit, nulla cõcoctione præcedente, & in febribus. At ſi multo interpoſito tempore, ac vniuerſim, citra ſtridorem, cum exiguo aut nullo dolore excernatur, pręceſſerintque coctionis ſigna, ac proportionata corporis diſpoſitioni fuerit alui deiectio, ægérque facile toleret, & iuuetur ex tali euacuatione, leuius ſe habẽs, virtúſque robuſtior euadãt, tunc bonæ ſecretionis indiciũ erit, quia natura expellit per ſe, atque expurgat noxios redundantes ſuccos, qui corpus infeſtabant. Vtcũque verò fiat diarrhœa, eius cauſa erit, aut malè concoctus, aut malè diſtributus cibus in inferiori ventre, vel humor quiſpiam ad eum confluens à toto vel aliqua corporis parte criticè, aut ſymptomaticè diductione a finibus concidente, & propterea vel iocinoris, vel reliquarum corporis partium concoctione, ſeu diſtributione oblæſa tale quoque fit alui profluuium, cùm & quælibet madens deiectio fiat, vt teſtis eſt Galenus eodem ſecundo prognoſticorum, propterea quòd non fuerit ex ventriculo deductio ad iecur, vel quia de iecore, vel liene aliquid defluxerit io eum.

commẽt.14

Cùm nanque humorum ſuperabundantia per aluum expurgatur, alui profluuia fiunt, ex eiuſdem Galeni teſtimonio cõmento aphoriſmi decimiſexti, tertij libri. Ex quorũ permixtione cùm alui deiectionibus (vt diximus) variari cõtingit, non ſolùm deiectionum color, verumetiam conſiſtentia, atque odor, itẽ & copia, neque etiam ſeruabitur tempus ſecretionis aſſuetum, verùm ſi quis velit non propriè, ſed vniuerſaliori vocabulo hanc affectionem alui profluuium nuncupare, cùm in ea nec concoctio ventriculi, ſeu inteſtinorum, nec diſtributio ex eodem ventre inferiori ad iecur fuerint per ſe læſæ, vel fateri in hac quoque affectione cõcoctionem, aut diſtributionẽ ventriculi, vel inteſtinorum oblæſam eſſe (& propterea alui profluuium dici) licet non per ſe, & primo, non reclamabimus. Nos vero diarrhœam, ſeu alui profluuium dicimus quancunque humidorum excrementorum crebram deiectionem, iuxta Galeni ſententiam, primo de morbis vulgaribus, (vt ſuperiùs adnotauimus.)

comment. 2 commen. 35 Cauſarum cognitio.

At vbi admodum aquoſa deiectio fuerit, miniméque graueolens ad candidum potiùs vergens, quàm croceum, ſeu nigrum, & interim ſpumoſa, alimenti non probam concoctionem, ſeu eiuſdem imperfectam diſtributionem indicabit, aderúntque nonnulla ſigna eorum, quæ ventrem ipſum affectũ oſtendebant. Verùm ſi ex alimentorũ copia, aut eorundem mala qualitate talia fiant excrementa, ex ægro, ſeu aſsiſtentibus id percipere valebis, quo caſu, nec coctio, nec diſtributio per ſe oblæſa erunt. Vbi verò ruffa, ſeu admodum crocea alui deiectio fuerit, bilem eſſe cauſam iudica, potiſſimùm ſi ætas, temperamentum, habitus bilioſi fuerint, ac tempus anni, regio, & aëris conſtitutio ad calidum vergent, ſimiliter & anteacta vita. Sic ſi pituitoſæ, aut melancholicæ deiectiones fuerint, ac modo dicto ad pituitam, vel ad melacholiam vergant, pituitam, aut melancholiam alui profluuij cauſam eſſe putabis. Quod ſi ſyntectica fuerint alui excrementa, id quod in calidiſsimis, ac peſtiferis febribus contingit, ſi in corporibus generentur humidis, ac mollibus, & pinguibus, vt liquet decimo methodi medẽdi, cap. vltimo. colliquationem tum carnis, tum adipis ſignificabunt, habebúntque diuerſum curationis modum: cum iis videlicet quæ refrigerant, & humectãt corpus, nutrientes nos, ac quamprimum frigidam exhibentes, vt fuſiùs dicetur, cum de febribus ſermo habebitur. Vno autem die fluere aluum (vt inquit Celſus præcitato loco) ſæpe pro valetudine eſt, atque etiam pluribus dum febris adſit, & intra ſeptimum diem id conquieſcat. Purgatur enim corpus, vt ipſe inquit, & quod intus læſurum erat, vtiliter effunditur.

Prognoſtica.

Verùm ſpacium periculoſum eſt, interdum enim tormina, ac febriculas excitat, viréſque cõnſumit. Alexander verò cap. 5. lib. 8. dicebat alui profluuij in febribus difficiliorem eſſe curationem, animaduerſionémque, & coniecturam requirere. Quod verò balbi à diuturno alui profluuio capiantur, liquet apud Hippocratẽ aphoriſ 32. ſexti libri, ſimiliter quòd longo alui laboranti profluuio ſpõtaneus vomitus ſuperueniens morbum ſoluit, aphoriſmo 15. eiuſdem libri ſcriptum eſt, quemadmodum quod exigua deiectio glutinoſa, candida & ſubcrocea, mala ſit, potiſsimũ vbi leuis fuerit: exitioſior verò ſi nigra, aut liuida, aut opima, aut fœtida, diuturnior, ſi verſicolor ſit, ſed nihilominus etiam exitialis, idẽmet Hippocr. ſcriptum reliquit ſecundo prognoſticorum.

2. prognoſt. tex. 21. 22. & 23

Quæ attendenda ſint circa eius curationẽ.

Aëtius lib. 9. ca. 35

Quantum ad curationem ſpectat, animaduertendũ, quod licet alui profluuium tum in febribus, tum citra febres eueniat, & in febribus difficilior ſit eius curatio, ex Alexandri & Aëtij ſententia, tamẽ ſi citra febrẽ contingat, neque facilis eadem erit, cum & ipſa diarrhœa (vt diximus) vt per viam ſymptomatis, ac vacuationem ſymptomaticam, vel per modum indicationis prouenire poſsit. Et propterea non ſemper eodem modo curãda erit. Facta nãque per modum criſis, ita quod per eam totum corpus, aut aliqua eiuſdem corporis pars expurgetur, ac vtiliter ea excernantur quæ ſint corporis commodo,

minimè

minimè reprimere, ſeu inhibere conuenit, ne materia in aliam conuerſa partem prauos alios affectus generet, velut phrenitim, aut lethargum, ſeu pernicioſas parotidas, vt eidē Alexandro ac Aëtio viſum eſt. Sed cùm ſalubriter à natura aliena euacuantur, aut vſque quo eadem omnem curam ſuam impenderit, expectare oportet, aut ipſius etiā motus adiuuare, nam (vt idem Alexander fatetur) vidit quandoque ventrem initio affectus ad quartum, quintúmve diem profluxiſſe, & poſtea fluorem, aut per ſe, aut medici auxilio ſubſtitiſſe, vnde ægri in magnum periculū inciderunt, vtpote in aliquem prędictorum affectuum. Quid plura? Hippo. aphoriſ. 20. primi libri decretum reliquit, quæ iudicantur, & iudicata ſunt integrè, neque mouere, neque nouare aliquid, ſiue medicamentis, ſiue aliter irritando, ſed ſinere oportet, & Gal. in cōmen. dicebat, Nos Hippocrat. docere quando ſit totum ipſi naturæ permittendum, quod ad curā pertinet ægrotātis, nihil aliud nobis agentibus, niſi victum conuenientem inſtituentibus, quando etiam non ſit totum ipſi naturæ permittendum ſed aliquid nos oportet operari, & proinde cùm integra iudicatio facta iam eſt, vel adhuc fit, totū naturæ permittere, & nihil nos nouare oportet. Vbi verò nō integre iudicatur, aut iudicatū eſt, id quod deficit, ſupplere nos conuenit, id quod etiam confirmauit nono meth. med. cap. 5. & libro primo de arte curatiua, ad Glaucon. cap. 14. cùm dixit, Sed neque ſi fuerit febris cum profluuio ventris, alia eſt opus euacuatione. Verùm hæc ſola ſufficit, quamuis non ſit pro multitudinis ratione, quicunque enim his plus adimere fore neceſſarium putantes, aut ſanguinem mittere, aut ventrem mouere tentarunt, in grauiora pericula duxerunt. Redeuntes itaque ad ea, vnde oratio diuerſa eſt, dicimus cū Hippocrate & Galeno ac reliquis pręcitatis auctoribus, quod cùm integrè iudicatio facta iā eſt per alui profluuium, vel adhuc fit, totum naturę permittēdum erit, nihil aliud nobis agentibus, niſi victum conuenientem inſtituentibus. Erit autē conueniens victus, quod ad eius quantitatem, prout vires requirunt, ac reliqua, quod ad qualitatem ſpectat, diuerſus pro diuerſo redundante humore, & vt ſummatim dicam, ſimilis ei, quem inſtituimus, cap. de cruditate, de lienteria, aut cholera, donec ipſa ſe natura componat, & ad integram perueniat ſanitatem. At ſi non integre videatur iudicare, ac ſegnis natura in euacuando fuerit, motum eius adiuuare oportet, & ſi criticè euacuet, vt prædictis Alexādro & Aëtio viſum eſt, ſeu id quod deficit ſupplere nos conuenit, vt Galeno placuit præcitato commento aphoriſ. 20. primi libri, quod ex coniunctis ambobus perficiatur quod poſtules, ex eiuſdem Galeni auctoritate præcitato libro 9. method. meden. cap. 5. Sed mox quiſpiam inficias ibit, aſſerens pugnare hoc eiuſdem Galeni ſententiæ nunc citatæ, primo de arte curat. ad Glauco. cap. 14. vbi præcipit, quòd quamuis euacuatio non ſit, pro multitudinis ratione, tamen ea ſola ſufficit quæ à natura fit, nec alia opus eſt euacuatione. Cui reſponſum ſit, Galen. nō ſibiipſi pugnantia conſcripſiſſe, ſi quis ea, quæ præcitato comment. ac primo de arte curatiu. ſcripta reliquit, rectè inſpexerit, nam licet quo tempore natura corpus expurgat, id quod excernit, nō ſit pro multitudinis redundantis humoris ratione eo tempore: confidendū autem ei ſit, quod in futurum valeat ipſum integrè expurgare, cui in dubiū venerit totum naturæ eſſe permittendum, & nihil innouandum vt diximus. Id quod conſulere voluit idem Galenus præcitato libro primo de arte curat. ad Glaucon. cap. 14. At ſi quæ iudicantur, tempore, quo iudicantur, neque integrè a natura iudicentur, neque omnino fidēdum, quod ab ea in futurum perfectè, & integrè iudicari valeant, tunc oportet (vt idem Galenus præcipit præcitati aphoriſ. comment.) id quod deficit nos ſupplere, & hanc ſententiam ſectati ſunt Aëtius, & Alexander vt ſuperius dictum eſt. Iuuanda itaque ipſa natura erit pro curatione diarrhœæ cum non integrè, perfectè, ac indeficienter ipſa iudicauerit, aut iudicat, neque fides habetur eam poſſe in futurū integre iudicare, & corpus perfecte expurgare, per eandem ſiquidem viam, per quam natura expellere tentauerit. Nanque ducere oportet quò maxime natura vergit per loca conferentia, eo ducere iuſsit Hippo. aphoriſmo 21. primi libri. Quo loco ſubdebat Galenus, quod quæ videlicet, neque indicantur, neque integrè ſunt indicata, illa ſunt, quę ducere oportet per locum, ad quem ex conferentibus natura vergit. Corruptis igitur cibis in cauſa diarrhœæ exiſtentibus, pro natura corruptelæ eorundem aſſumptorum ciborum purgandi erunt. Nam ſi ad frigidum corruptela vergat, medicamentis, quæ frigidos expurgant ſuccos, vti oportet. Si ad calidum, quæ calidos humores expurgant propinanda ſunt, quemadmodum cap. de vomitu, & lienteria ſcriptum eſt. Deinceps verò eis quæ ventrem roborant eodē loco conſcriptis vtēdum. Verum vbi bilioſæ fuerint alui deiectiones, bile ad inferiorem ventrem confluente, eadē prius contemperata, domata, euicta, ac præparata ex oxyſaccharo, ſeu ſyrup. ex infuſ. roſarum, aut cichorij ſucco, tale purgans medicamentum exhiberi poterit, Recipe tamarindo. vnc. j. fiat decoctum in aqua cichorij, & acetoſellæ, in cuius expreſsione diſſoluas rhabar. drac. j. vel ſcrup. iiij. cui exiguū quid ſpicæ fuerit additum, maceretur autē per aliquod ſpacium, aut in vnc. j. s. ſit ſucci roſarum, aut in parte prædicti decocti, & abſque hoc quod per colum transfuſum, miſceātur ei mellis aërei vnc ij. aut vnc. j. s. & exhibeatur. Poteris etiam prædicto decocto addere corticum myrobalanorum citrinarum drac. j. vel drac. ij. Perperuò autem tam in hoc, quàm in quolibet alio alui profluuio, vbi purgans medicamentum præbetur, moderatū ſit oportet, ne ex immodica euacuatione vires proſternantur. Pari ratione adſtringentia magis, vel minùs admiſcēda erunt cum purgantibus medicamentis, prout magis, vel minùs aluus profluuio laborat, ac vires ipſæ magis, vel minùs euacuare permittunt, ac plus, vel minùs ventris partes fuerint imbecillæ. Vbi verò pituitoſus fuerit redundans ſuccus, eodem priùs concocto, ac præparato ex melle roſaceo, ſeu ex oxymellite, ſyrup. è ſucco boraginis, vel è corticibus citri, aut reliquis ſimilibus, idem expurgādus erit, aut ex agarici decocto cum ſyrupo è pluribus infuſionibus roſarum vel rubearum, vel perſicarum, & diacatho. vel loco prædictorum ſyruporum vnc. j. mellis aërei adiicito, aut ex eodem agarico ſimul cum rhabarbaro, ac pauca ſpica formato catapotia, & vtare. Poſt quæ aliquod leniens medicamentū exhiberi poterit, & ſi videbitur, prædictis medicamētis drac. j. aut drach. ij. myrobalanorum chebularum adiicere poteris. Quanquam noſtris temporibus ea ne peius, & angue Medici quidā theſſalici pro cu-

Concluditur curandi ratio. *Qualis victus competat.* *Dubium.* *Reſponſio.*

Si ex corrupto cibo, fiat medicamentorum ratio. *Si ex bile fiat curatio per medicamenta.* *Si ex pituita oriatur, curatio.*

De Agarico nota. Cap. proprio.

ratione alui profluuij agaricum vitent, quadam Ioannis Meſues auctoritate (ab eiſdem praue intellecta) freti, quod videlicet læſionem aliquam imbecillis viſceribus imprimat, ea debilitãs, vt propterea indigeat permixtione abſtergentium cum ipſo, velut ipſe inquit. Verùm cum agaricum ipſum primo guſtu dulce ſit, ſed paulò pòſt ſubamarum, ac acrimoniæ quandam ſpeciem temporis ſpacio inducens, leuiculæque adſtrictionis ſit particeps, & propterea digerendi vim habeat, incidendi, ac expurgandi infarctus viſcerum, ex Galeni auctoritate ſexto, de ſimplicium medicamen. facultatib. cap. de agarico. Ad hæc cùm omnibus in vniuerſum interioribus vitiis accommodatum ſit, vt liquet apud Dioſcoridem cap. primo, libru tertio. miror Ioannem Meſnem talia proferẽtem & à quo

Aduerſus Meſuem.

ſapiente (vt ipſe inquit) ea tranſcripſerit. At ſi & illud quoque admittatur, per eũdem met liquet permixtione abſtergentium cum ipſo id vitari poſſe, quod ſcilicet læſionem non imprimat in viſceribus, ea debilitans. Ipſe verò cùm ſæpiùs eo vſus fuerim & in decocto, & in ſubſtantia, vbi vſus expoſtulauit, ingentem ſemper vtilitatem ex eo prouenire conſpexit, nullúmque incommodum ægris ex eius aſſumptione exortum fuit, nedum pro curatione alui profluuij, verùm etiam dyſenteriæ propriè dictæ, ac hepaticæ, veluti nuper in Ferdinando de Capua primogenito filio Illuſtris, Ducis Termularum expertus ſum, qui cùm bis in catapotiis ſimul cum rhab. ipſum exhibuiſſem, præter aliorũ medicorum votum, ex eo perfectè curatus fuit, tum ex alui profluuio, tum etiam ex hepatico affectu, quibus decem ferè menſibus laborauerat. Erat autem affectio heparica ex frigida iocinoris intẽperie orta, aluſque profluuiũ pituitoſum. Tutò itaque, ac cum ratione agarici diluto, ſeu decocto, aut etiam eo in catapotiis redacto cum pauco rhab. ac chebulis pro cura alui profluuij pituitoſi vtare. Et vt Ioanni Meſuæ ſatisfacias, ac empiricis iſtis hodiernis medicis, qui vires medicamentorum ignorãt, & quod ex eis proueniant diuerſæ operationes, cùm diuerſarum, ac inæqualium ſint ſubſtantiarum neſciunt, aliquod abſtergentium ei permiſceto. Etenim quauis ætate non deerunt ſemper noui Theſſali, veluti huc vſque adeò non defuerunt.

Si ex atra bile fiat, curatio.

Si verò ex ſucco melancholico fuerit excitata diarrhœa, idem è fumariæ ſucco parato ſyr. aut boraginis, ſeu lupulorum cum eo, qui ex infuſione fit roſarum, aut è corticibus citri cum aquis melliſſophilli, lupulorum, & oxalidis priùs concoctus, ac præparatus, expurgandus quoque erit ex infraſcripto medicamento, quod recipit ſenæ, epithymi ana drac. iij. corticum myrobalanorum indarum drac. ij. fiat decoctum in aqua cæleſti, vel acetocellæ, & boraginis, in quo vnc. ij. aërei mellis, aut vnc. iij ſyr. ex pluribus infuſionibus roſarum rubearum, cum vnc. s. diacathol. diſſoluas. Interim quoque qualiſcũque fuerit redundans humor,

Clyſteres.

clyſteribus vtendum erit, ex hordei non decorticati, ac torrefacti decocto, gallinarum, ſeu pullorum gallinaceorum iure, ſaccharo rubeo vocato, ac oleo roſaceo parataris, præſertim vbi bilis redundarit. Pituita autem redundante in vicem olei roſacei chamæmelino, aut anethino vtendum, & loco ſacchari rubei, roſaceo melle. Similiter etiã vbi nigra bilis deiiciatur, eiſdẽ, vel ſimilibus vtare.

Vbi diutius perſeueraueris alui profluuium.

A purgatione vero, vel vbi alui profluuiũ diutius perſeuerauerit vires conſumens, ac habitum colliquãs, tunc ſanè ſiſtere ei oportet, tum per ea, quæ per os ſumuntur, tum quæ per anum infunduntur, atque ea, quę forinſecus imponuntur, ex Aëtij decreto, & etiã Alexand. Nam cùm euacuatio modum excedit (vt inquit Paulus cap. 58. libro a.) cohibenda aluus eſt. Verùm vbi bilioſa, & pura recrementa fuerint, non ſtatim admodum adſtringentibus medicamentis cohibere oportet, ſed in magis ſalubria ea permutanda ſunt, ac contemperanda, iuxta eiuſdem Alexandri & Aëtij ſententiam, velut ſunt cibi bonũ, atque paulò craſsiorem ſuccum generantes, cuiuſmodi ptiſana eſt, & eius cremor, ex Pauli auctoritate. Poterit autem ea parari ex torrefacto hordeo propè contuſo, ſeu extenuato, & aquæ pluuiali, adiectis mali punici acidi granis, ac oxalidis foliis, aut in iure gallinarum, ſeu pullorum gallinaceorum, eiſdem quoque adiectis, hordeum ſic paratum decoquatur. Bilioſus nanque humor cibis lenientibus magis, vt deſcendat, quam in corpore retineatur, eſt ſollicitandus, vt inquit Alexand. aliàs totum morbum grauiorem efficit, & nonnulla alia ſymptomata gignit, vt ipſe refert. Verùm ad taleis bilioſas fluxiones nullum compendioſius remediũ reperitur, vt prædictis Alexandro & Aëtio viſum eſt, quàm lac bubulum, aut caprillum.

De Lacte nota.

Qua de re ſi febris non vrgeat, tepidum, recénſque mulctum, ac potatum magnopere auxiliatur, aut ad ignem decoctum, & aſsiduè agitatum, donec ad tertias ſit redactum, ſimiliter etiam, ſi per ſilices fluuiales ignitos, & candentes ferri laminas in ipſo extinctas coctum fuerit, potui datum iuuat. Spuma verò dum lac coquitur penna, aut cochleari auferri debet. Hoc nanque nullum præſentius remedium, vt Alexander inquit, ad bilioſas fluxiones inuenire licet. Si verò ſimul cùm alui profluuio bilioſo, febris quoque vrgeat, lac ipſum purum aſſumptum plus noxæ, quàm commodi afferre ſolet, quare ipſum exhibere vitabimus. Verùm ſi quarta pars aquæ lacti miſceatur, coquatúrque vnà, donec dimidium totius conſumatur, ipſum exhiberi poterit abſque periculo, vt eiſdem Aëtio, & Alexandro viſum eſt. Sed mox obiiciet quiſpiam afferens hoc repugnare Hippocrat. atque Galeni ſententiæ aphoriſm. 64. libri quinti, quo loco malum eſſe lac, quibus in febribus acutis bilioſæ ſunt deiectiones ſcriptum eſt, quoniam in nidorem celerrimè verteretur. Cui reſpondebimus nos primò Hippocrat. ac Galeni decretum veritatem habere, cum nulla præceſſerit corporis euacuatio, ſed multa adhuc adſit in corpore bilis copia, & febris acuta ſit valida. Nos verò poſt purgationem ipſum probauimus, ac febre non adeò valida exiſtente. Secundò, & meliùs, quod cùm ſimul aderunt bilioſæ deiectiones, & febris, aut lac ipſum non competit, vt Hippocrat. & Galeno viſum eſt, aut ſi exhibetur, id affuſa aquæ quarta parte, & decoctum (vt diximus) donec dimidium totius conſumatur, exhibendum erit, quo modo exhibitum approbarunt Aëtius, & Alexand. nec Hippocrat. & Galen. illud negarunt. Etenim vitarunt, purum ipſum lac, & non prædicto modo præparatum. Verùm adhuc Gale. verba præcitato cõmento aphoriſ. 54. quinti libri, præbent dubitandi anſam, nam non ſolùm vtriſque ſimul iunctis, bilioſis ſcilicet deiectionibus, & acuta febre noxium eſſe lac ipſe ex intentione Hippoc. ſtatuit, ſed etiã ſeorſum in alterutro aduerſatur, vt ipſe inquit. Qua de re nec ſi abſque febre acuta fuerit alui profluuium, tribuen-

tribnendũ eſſet ex Galeni ſententia. Nam in vniuerſum, eo auctore celerrimè ab omnibus cauſis calidis in nidorem conuertitur, niſi eſſet quod ex iis quæ diximus prima reſponſione primi dubij, facilè nodus hic diſſoluitur, neque enim magna exiſtente ſynceræ bilis copia, nullâque præcedente, aut exigua euacuatione lac probamus. Nec probarunt eo caſu Alexander & Aetius, ſed eo tempore ipſum exhiberi præcipiunt, quò diutiùs perſeuerauerint fluxiones bilioſæ adeò vt & habitum veluti colliquent, ac vires conſumant, quo tempore lac ipſum euinci, ac mutari, à bilioſo excremento, cum exiguum ſit, in nidorem non valeat, citiúſque diſtribuitur, cùm partes refectione indigeant. Vel dicas ex prædictorum ſententia, vbi hæſitabis ne in nidorem conuertantur lac, quod ipſum ad ignem decoctum, aut per fluuiales ſilices, ſeu ferri laminas ignitas paratum, tutò exhiberi poterit; & ſic ſententiæ Galeni non repugnabit. Tale ſiquidem lac ſi præparatum, non adeo promptè in nidorem vertetur, veluti ſi purum exhiberetur, & cùm hoc quod aluũ non ſubducit, contrarium etiam efficit, eodem Galeno auctore tertio, de aliment. facultatib. ca. 15. & decimo de ſimplicium medicamentorum facultatib. ca. de lacte.

Quo tẽpore adſtringẽtibus vtendum ſit, bile redundãte. Quò ſit, vt optimum ſit remedium dyſenteriæ, & omnium ventris acrium fluxionum, vt ipſe inquit. Et vbi affectio adhuc non ceſſerit, vireſque admodum ex bilioſis deiectionibus immodicis imbecillæ redditæ ſint, adſtringẽtibus quoque ſiſtere oportet

Quæ per os exhibenda ſint. ſyrup. ex citri acido, aut è ribes paratum exhibens, pariter, & myrtinum, & eum qui ex infuſione roſarum ſiccarum, ac cydoniorum ſucco conficitur, & ſi videbitur, puluerem margaritarum, cornu cerui vſti, & ſeminum oxalidis, ac plantaginis adiicere poteris, eiuſdem pulueris aſſumens ſcrup. j. vel ij. cum vnc. j. vel vnc. ij. alicuius ex prædictis ſyrupis. Nec minùs confert, & roſaceum ſaccharum vetuſtum cum aqua oxalidis, vel plantaginis exhibitum, & vbi hæc non ſuffecerint, ad trochiſcos de ſpodio, ſeu è ſuccino deueniendum erit, ſeu de terra lemnia.

Quæ per aluum infundenda. Similiter per ea, quæ per aluũ infunduntur auxiliari oportet, ex decocto videlicet plantaginis, rhu obſoniorum, balauſtiorum, hypociſtidis, ac hordei non decorticati, ac torrefacti, cuius decocti aſſumpta ſufficienti quãtitate vnc. ij. vel vncias iij. olei roſacei omphacini, & tantundem ſacchari rubei, & vnc. ij. vel vnc. iij. ſucci plantaginis, aut portulacæ, duóſque ouorum vitellos adiicias, & vtare.

Topica. Extrinſecus verò irrigationes adhibeantur ex oleo omphacino, roſaceo, myrteo, ſeu citoniorum cum vino, quarto videlicet, vini parte ei admixta, ſit autem vinum album, & ſubadſtringens. Poteris inſuper malicorium, gallas, cupreſſi pilulas, balauſtium, hypociſtim, & reliqua quoque adſtringentia in ipſa irrigatione incoquere, ſimiliter ceratis, vnguentis, emplaſtris, ac reliquis medicamentis, ca. de lienteria, & vomitu conſcriptis vtare.

a Pituita, aut atra bile redũdante. Ad alias quoque alui fluxiones, vbi ſufficiens iam euacuatio ſit facta, fluxióque ipſa adhuc perſeueret, adſtringẽtibus etiam medicamẽtis eis reſiſtere oportet, quomodocunque adhibitis, ſiue per os ſumantur, ſiue per aluum infundantur, aut extrinſecus imponãtur, vt diximus.

Sumenda per os. In fine. Qua de re ſyr. ex abſynthio, è corticibus citri, myrtynum, & eum, qui ex mentha conficitur, præbeto, aut diacotoneon cum ſpeciebus, potiſſimùm autem eo medicamento, quod à Galeno ſexto de ſanitate tuenda ex ſucco cotoneorum, zinzibere, ac pipere albo, aceto, & melle cõficitur, vtare. Minui autem poterit, & piper, & zinziber, prout vẽter magis, & minùs frigida intemperie laborat. Cũ prædictis item ſyr. ſcrup. j. aut drachm. ſ. infraſcripti pulueris exhibe, qui recipit vtriuſque menthæ ſiccæ drach. ij. cinnamomi, maceris, galangæ ſingul. ſcru. j. ſeminis plantaginis, cornu cerui vſti, & ſeminis oxalidis ana drachm. ij. fiat puluis, in quem etiam vſum ſi recenti theriaca, aut mithridato vtaris, non parum confert. Nec minùs & drachm. j. vel ſcrup. ij. trochiſcorum è ſpodio, ſeu è terra lemnia, ſi tribuantur cùm iam dictorum ſyrup. aliquo conducit, mora etiam immatura, & adhuc acerba ad ſolem pluribus diebus deſiccata, deinde trita, & repoſita, vſúque expetente bibita magnum pharmacum alui reſtrictiuum fiunt, vt ad diuturnas etiam cœliacas affectiones commode exhibeantur, aliáſque omnes, quæ fluidæ exiſtunt, atque etiam dyſenterias, ex Aetij auctoritate.

Infuſa per aluum. Contunduntur quoque eadem mora, & obſoniis admiſcentur quemadmodum etiam rhus culinariua conſueuit. Magis tamen aluum cohibent rubi mora immatura, & acerba eodem modo exſiccata, & in potu exhibita, vt idem inquit Aetius. Decoctum inſuper ex foliis, & corticibus pini, pilulis cupreſſi, furfure, gallis ac foliorum plantaginis cum oleo myrtino, aut maſtichino per anum infundas.

Topica. Nec minùs extrinſecus ex oleo maſtichino, myrtino, de abſynthio cum tertia, aut quarta vini odorati parte admixta, irrigationes cõpetunt. Similiter ex oleo nardino, aut coſtino, & ſi mauis vnguentum, hoc modo parabis, Recipe chiæ maſtiches, corticum thuris ana drachm. iij. pulueris menthæ, & cinnamomi ana drachm. j. ſ. olei nardini vnc. ſ. olei maſtichini, & de abſynthio, ſingulorum vnc. j. vini odorati, & ceræ quantum ſatis ſit, fiat vnguentum. In oleo quoque nardino, ac de abſynthio ſi vnc. j. ſ. chiæ maſtiches diſſoluas, & in emplaſtri formam redigas, atque ventri ſuperimponas, magnopere confert. Pariter & emplaſtrum è galia, aut id, quod à Galeno deſcribitur primo de arte curatiua ad Glauconem. *Loco citato.* Conſtat autem ex palmulis, vino, farina hordei, croco, aloë, ac maſtiche. Adhibebis etiam ventri ſacculos ex milio, ſale, aut panico factos, aut etiam ex furfure, & hordeo torrefacto. Nam hi quoque fluxiones deſiccant, vt Alexandro viſum eſt, nec minùs & ex cumino, & apij ſemine. Nam & ij vrinam quoque cient, cùm & hoc etiam tempore conferat ea exhibere quæ vrinam ciunt, fluxionéſque ad inteſtina eò diuertunt, vt eiſdem Alexandro & Aetio viſum eſt. Diuerſa ſiquidem pro redundantis humoris diuerſitate, nam quibus ſupramodum humida aluus deprehenditur, iis potum humorem exhibebimus, ac præterea illi viam ad veſicam parabimus, Galeno teſte commento aphoriſmi vltimi, quarti libri. Cæterùm extremæ corporis partes nempe brachia, & crura, cùm deligari debent, tum etiam fricari, nam & hæ quoque alui fluxiones diuertunt. quo etiam tempore & reliquis partibus ad ventrem fluxionem mittentibus, ſi ita fieri contingat alui profluuium proſpiciendum erit, prout affectæ partis diſpoſitio exigit.

Si quod excernitur per alui profluuium fuerit ſymptomatis ratione curatio habẽt. Vbi verò alui profluuium ortum fuerit, natura non per ſe corpus expurgante, ſed propter aliquod irritamentum, aut quia pre multitudine à vaſis redũdantes nõ contineantur ſucci, ita vt quicquid excernatur, ſymptomatis ratione ſit, neque inde vlla proueniat vtilitas, imò talis euacuatio prauæ diſpoſitionis ſit, ſignum,

potiſsimùm ſi cum febre copulatur, ſiue ſimul cum ea inuadens, ſiue ad eam ſequatur (circa initia tamē) ſiue ipſum alui profluuium febrem præcedat, & deinceps ipſa conſequatur, tunc neque totum naturæ permittēdum erit, nec ipſam iuuare oportet. Quinimò ipſum alui profluuium cohibere neceſſarium erit, iuxta Hippocratis decretum aphoriſ. 2. quarti libri, cùm dixit. In medicationibus talia educere è corpore, qualia ſponte prodeunt, vtile. Quæ verò contrario modo prodeunt, cohibere oportet, neque enim in hoc imitari naturam debemus, cùm ex eius euacuatione nulla proueniat corpori vtilitas. *Reſiſtendum.* Qua de re vbi vires, aut ætas non prohibeant, in hoc alui profluuio audacter vena ſecanda erit, vt & ipſum alui profluuium cohibeatur, ac qui confluunt ad ventrem redundantes ſucci, cum quo non oportet, vergant, reuellantur, ex eiuſdem Hippocratis ſententia, ſexto de morbis vulgaribus, cum dixit reuellere, ſi quo non oportet, vergant: & ſi ex toto confluant ſucci, media vena ſecanda erit. *Commentario 2. text. 29.* Si ex iocinore, interna dextri cubiti; ſi ex liene, ſiniſtra. Si ex capite, externa cubiti vena incidatur. Verùm non tanta ſanguinis copia exhaurienda erit, quantam exigit diſpoſitio, ſed minor, & potiùs, ſi oportuerit, iterari debet, quàm ſimul multam ſanguinis copiam educere. Et ſi quiſpiam obiiceret aſſerens id aduerſari Galeni ſententiæ, quarto de ratione victus in morbis acutis, cùm dicebat, fluente aluo, ſanguinem non detrahes, nam ſi poſt detractionem perſeuerat fluor, virtutem proſternet, reſpondebimus nos Galeni verba veritatem habere aluo criticè fluente, & non ſymptomaticè, id quod nos etiam cum eo aſſerimus. *Chm. 116.* Verùm ſi ſymptomaticè fluxerit, venæ ſectionem eum non prohibere, quemadmodum nos admittimus. *Conciliantur Galeni ſententia in diuerſis locis.* Quanquam etiam & de immodica ſanguinis miſsione, immodicóque alui fluore, coctione, vel diſtributione ceſſante etiam orto, ibi loquatur, id quod oſtendunt eius verba, cùm dixit, nā ſi poſt detractionem perſeueret fluor, virtutem proſternit. Quo caſu neque nos talem conſuluerimus ſanguinis miſsionem. Similiter eiuſdem Galeni verba intelligenda ſunt, conſcripta primo de arte curatiua ad Glauconem, cùm dixit, *cap. citato.* Quicunque enim iis (loquens de alui profluuio cum febre) plus adimere fore neceſſarium putantes, aut ſanguinem mittere, aut ventrem vomere tentarunt, in grauiora pericula duxerunt. Neque enim aluo fluente ſanguinē mittere oportet, ſi id quod excernitur, fuerit naturæ ratione, ac exinde iuuetur animal; velut etiam neque ſecanda vena erit, ſi alui profluuiū adeo modum exceſſerit, vt vires proſternat, vires etenim tunc eam prohibebunt, & eò magis, ſi eadem copioſa fieret. Verùm vbi circa initia alui profluuij, præſertim cum febre coniuncti, exactè noueris naturam ex irritamento aliquo, aut ex multitudine grauatam, per aluum excernere, neque exinde vtilitas proueniat animali (vt diximus) venam ſecabis, iam dictis Hippocratis auctoritatibus fretus, ac etiam Galeni commento aphoriſmi 22. quarti libri, cùm dixit. Quando aliquis incipit morbus, ſi quid excernitur, nihil tunc excernitur naturæ ratione, ſed ſunt omnia ſymptomata earum, quæ præter naturam ſunt diſpoſitionem. Quo enim in tempore à cauſis morbum facientibus natura grauatur, & adeſt cruditas humorum, tunc aliquid vtiliter euacuari eſt impoſsibile, ſiquidem oportet coctionem præire, ſubſequi verò diſcretionem, & poſtea euacuationem, vt bona ſit criſis. Nec illud ratio, & auctoritas duntaxat affirmant, verumetiam experientia ipſa comprobat. Nam cùm ferè annis vigintiquinque in curandis ægris vacauerim, ſæpiuſque mihi talia occurrerint præ manibus alui profluuia, cum venam ſecari iuſsiſſem, ſemper ęgris bene ſucceſsiſſe compleximus, nec vnquam quidpiam mali ſuperuenit. Hac item ratione frictionibus, vinculis, ac aliis extremarum partium reuulſionibus ſalubriter vtendum eſſe conſulo, & ibi iam dictis reuulſionibus tale alui profluuium etiam nō ceſſerit, prædictis quoque tum medicamentis, tum cibis adſtringentibus intus, extráque adhibitis, ac per ſedem iniectis vtare. Nam omnino quibuſuis modis cohibere tale alui profluuium oportet, cùm ex eo nullum animali pareatur commodum. Nec illud obliuioni vnquam tradas rogo. Nam qui aliter curare tentarunt, nedum in grauiora pericula ægros duxerunt, ſed exitij cauſa fuere. Si verò ob retentericis facultatis imbecillitatem orta fuerit diarrhœa, ea exhibenda ſunt medicamenta, quæ ad alias immodicas alui fluxiones approbauimus, intus vel extra, prout requirit intemperies, quæ imbecillitatis cauſa exiſtit.

Περὶ δυσεντερίας.

Id eſt, De dyſenteria, ſeu torminibus.

CAP. LXXIIII.

INTER inteſtinorum mala, tormina eſſe cōſueuerunt, *δυσεντερίαν* Græci vocant, Celſo auctore cap. 15. libri quarti. Idque nomen ipſum indicat, Nam ex numero eorum affectuum qui nomen à læſa particula ſumpſerunt, exiſtit, vt liquet ſecundo method. medendi. *cap. 2.* Inteſtina etenim à Græcis *ἔντερα* nuncupatur. Cælius Aurelianus libro quarto cap. 6. dicebat à difficultate officij paſſio nomen accepit dyſenteria. Sunt qui difficultatem inteſtinorum eam appellant. Nos vero quandoque dyſenteriam, interim tormina affectum hūc nominabimus. Neque mirum, ſi Celſus, cæterique Latini tormina affectum hunc nuncupent, nanque exulceratione inteſtina ipſa dolore torquentur in prædicto affectu. Verùm in præſentiarum nomen dyſenteriæ propriè audire oportet. Vtpote quod ex appellatione ipſa inteſtinorum vlcus ſignificatur, vt liquet apud Galenum 6. de locis affectis cap. t. Nam quamuis tum recentiores medici, tum antiquorum non pauci hanc ſolam dyſenteriam nuncupant, vt idem Galenus teſtatur ſecundo lib. de locis affect. *cap. 5* eorum tamen nonnulli non ſolum hanc, ſed aliam quoque, quæ cruenta ob excretorum ſpeciem nominatur, dyſenteriam appellant, vt ipſe inquit, inter quos Hippocrates eſt, quòd libro quarto de arculis, vocabulo dyſenteriæ vſus eſt, *Tex. 40* non pro vlceratione inteſtinorum, ſed pro cruenta ex inteſtinis proluuie, vt Galenus teſtatur in expoſitione eorundem verborum Hippocratis. Sunt etenim ſanguinolentæ excretionis (in vniuerſum) differentiæ quatuor, prout idem Galenus ſcriptum reliquit tertio de cauſ. ſymptomatum, quatuor ſuccedentes affectibus. *Sanguinolenta excretionis differentia quatuor.* Vna quidem ipſius ſanguinis (in iis quibus aliquis artuum eſt abſciſſus, vel qui exercitationem dimiſerunt) per circuitum repetens, *Prima. 3. de cauſ. ſym. cap. 2* & hæc quoque ſolet mulieribus, retentis menſtruis accidere, vt apud eundem Galenum liquet quinto de locis affectis. *4. de loc. affe. cap. 7.* Altera, cùm ex imbecillitate iocinoris *Secunda.*

toris aquoſus ſanguis deiicitur, quem vtique loturæ carnis ſimilem dicunt.

Tertia.
Quarta.

Tertia eſt, cùm melãcholici, ſplendentiſque ſanguinis deiectio fit. Quarta, & vltima eſt, cùm & minutim & exiguo tempore expulſio facta viſitur, aliàs quidem veri ſanguinis, aliàs concreti, in hac & puris non raro exiguum aliquid excernitur, etiam vlcerum cruſtulæ, quæ Græce ἐφελκίδες dicuntur. Prætereà membranoſa quædam corpora, quæ inteſtinorum ſunt particulæ, ſed & ſtercus ſuper his collectum ſæpenumero excernitur, ſanguinis in ſe guttas habens.

De qua ſermo habebitur.

De qua nos duntaxat pertractare intendimus, cùm ipſa propriè dyſenteriæ nomine appellari mereatur, imo nonnulli ſolam ipſam dyſenteriam nominandam eſſe cenſent, vt apud Galenum liquet, nedum in præcitatis locis, ſed etiam tertio de cauſis ſymptomatum, ca.a. & apud Alexandrum ca. 7. libri octaui. De reliquis verò tribus iam dictis cruentis excretionibus pertractare fuſiùs diſtulimus, cùm de iocinoris affectibus verba faciemus. Hæc autem nihil aliud eſt, quàm eorundem inteſtinorum exulceratio, vt

Loco citato.
2. de loc. affe. cap 5.
6. de loc. affe. cap. 1.
4. de artic. comm. 40.

eodem tertio de cau. ſymptomatum, ſecũdo & ſexto de locis affectis, apud Galenum liquet, & quarto de articulis, ac ſexcentis aliis in locis. Cælius Aurelianus eam dixit eſſe inteſtinorum rheumatiſmũ cum vlceratione. Ab Aetio verò ca. 43. lib. noni, ſic deſcribitur, Dyſenteria proprè exulceratio eſt inteſtinorum ſerpendo depaſcens.

Dyſenteria propriè dicta quid ſit.
1. de loc. aff. cap. 2.
1. de loc. affe.
Loco citato.

Nam ſiue dyſenteria ipſa adhuc fiat, vtpote mordaci humore inteſtina abradẽte, atque abſtergente (quamuis id quod factum eſt nondum videatur) ſiue facta, atque conſtructa ſit, ſemper inteſtina ipſa exulcerata eſſe dicimus, ac affectum ipſum dyſenteriam nuncupabimus, vt apud eundem Galenum liquet, cum primo de locis affectis, tum etiam commento aphoriſmi 24. & 26. quarti libri. Et ſi libro primo de locis affectis, cùm mordax humor ab initio inteſtina abſtergit, atque abradit, priuſquàm ea exulceret, fateatur affectum ipſum nondum dyſenteriam dici, tamen eodem libro paucis interpoſitis verbis, diſpoſitionem hanc ſub dyſenteriæ ſpecie comprehendi aſſerit. Id quod etiam confirmauit commento præcitati aphoriſmi 24. & 26. quarti libri. Et ne videatur pugnantia aſſerere,

Soluitur contradictio in dictis Galeni de dyſenteria.

ambiguitas facilè ſoluitur ex iis, quæ paulo ante diximus ex eius decretis in præcitatis locis. Nam cùm primùm ex mordaci ſucco abſterguntur, ac vt ita dixerim, abraduntur inteſtina, antequàm vlcus in eis induxerit, quoniam id quod factum eſt, ferè non ſentitur, tamen dyſenteria eſt, & appellatur, nondum tamen facta, atque conſtructa, ſed quæ adhuc fit, & propterea tum Galenus in expoſitione præ dictorum aphoriſmorum,

Tres gradus dyſenteriæ propriè dictæ.

ac etiam ſexto de locis affectis, cap. 1. tum etiam Aetius, tres poſuerunt dyſenteriæ gradus, ſiue differẽtias, quorum vnus gradus eſt, cum quædam corpora pinguia excernuntur, poſt hæc vbi ramenta quædam inteſtinorum abraſa eorum ſuperficie interiori, quæ membranoſa exiſtit, ſuccedit. Et tertia differentia cùm aliquid ex ipſa abraditur ſubſtantia inteſtinorum, quo tempore non adhuc fieri dyſenteriam, ſed iam factam, atque conſtructam eſſe dicimus, vt ipſe Galenus inquit. Quòd verò in hoc affectu inteſtina oblæſa ſint, communi conſenſu Græci omnes, & Latini fatentur.

Pars affecta in dyſenteria propriè dicta.

Poterit etiam id patere ex dolore cum poſitu, atque ex ipſis excrementis, ſimulátque impedita ipſorum inteſtinorum functione, diſtributione inquam. Verùm nunquid in ſuperioribus inteſtinis, ac tenuioribus, vel in humilioribus ac craſsioribus vlcus conſiſtat, cùm non mediocriter ad eius curationem hoc noſſe conducat, iſto modo diſcernas. Nam vbi abraſiones ſolæ excernuntur, conſiderandum eſt, vt idem Galenus inquit præcitato libro ſexto de loc. affect. num pingue quidpiam ſimul cum ipſis deiiciatur. Quoniam

Loco citato.
Nũ craſſa, aut tenuia inteſtina fuerint affecta, ſigna diſtinctiua.

ſi ita euenerit, in craſsis inteſtinis vlcus conſiſtere credendum eſt. Si verò cruor excernatur intueri oportet, vtrum is reliquis excrementis ita ſit admixtus, vt vniuerſus miſceatur vniuerſis, an pars eius aliqua reliquis ſupernatet. Etenim ſi admixtus eſt, in ſuperioribus, ſi vero ſupernatet, in humilioribus inteſtinis vlcus eſſe portendit. Verum vbi neque deiectiónes iis quæ ab vlcere emanant admodum permixtæ, neque omnino diſcretæ apparent, coniiciendum eſt in mediis potius inteſtinis affectum exiſtere, Tralliano auctore libro octauo cap. 7. Id quod etiam in abraſis excrementis videre eſt, licet non ita manifeſte, vt in cruore. Similis quoque ratio eſt de cruſtulis. Nam & ipſæ quodnam inteſtinum fuerit oblęſum, declarant, cum ab eſſentia propria, tum etiam modo quo vel commiſceri reliquis excrementis, vel vni eorum parti ſupernatare videantur. Etenim ſi latitudine, & craſsitudine fuerint multo maiores, quàm tenuia inteſtina exigerẽnt, vlcerationem in craſsis inteſtinis conſiſtere indicant, vt patet eodem primo de loc. affect. cap. 1. Aetius verò cùm circa inteſtina craſſa vlceratio contingit, ſtercora ait quæ egeruntur, multa eſſe & coaceruata cum flatibus, & aliquando etiam ſpumoſa, pinguia quoque cruenta recrementis admixta apparent, inexplebilisque edendi appetitus oboritur. Tenuibus autem inteſtinis vlceratis dolores circa vmbilicum conſiſtunt, biliosáque, & porri colorem habẽtia, atque omnino variegata, ſtercori commixta plurimum excernuntur, citra tamen ramentorum complexum cum torminibus, & mordacitate, deſperatioņéque, ac exolutione, vt non procul ab animi deliquio ægri abſint: à ſitique infeſtantur, & febricitant, ſtercus quoque crudius ab eis prodit, & ſi ieiunium inteſtinum exulceratum ſit (quod rarò accidit) egeſtiones crudiores apparent, nigriorem ſanguinem vehementer implacatum habentes, bilémque abunde flauam, ſitis multa, itémque nauſea affligunt. Vomunt etiam aliquãdo, ac cibos auerſantur, dolor vehemens ſupra vmbilicum conſidet, & quandoque febres malignæ oriuntur, fiúntque ita affecti decolores, & ad animi deliquium vſque ſudant. Vires etiam ipſorum citò deficiunt, neque procul ab interitu abſunt, roſione etiam infeſtante non ſtatim, ſed poſt aliquod tempus æger ad excernendum vrgetur, vt inquit Alexãder, & (vt ſummatim dicam) vt raſura ipſa, & exitus tempore, & ex miſtione cum ſtercore, vtrum in craſsis, an in tenuibus inteſtinis vlcus ſit, coniiciẽdum erit, Galeno teſte, eodem primo de locis affectis, cap. 4. Affectus hic in quacunque inteſtinorum parte oboritur, ſemper morbus eſt in ſoluta continuitate, vt ex eius deſcriptione liquet, faciléque ex eius indiciis deprehendi

Quis affectus præter naturam ſit dyſenteria propriè dicta.
6 de loc. affe. cap 1.
12. metho. cap. 7.

poteſt, vt Galenus teſtatur cùm ſexto de locis affectis, tum etiam 12. method. medend. quo loco, cùm pleuritidis, tum etiam dyſenteriæ agnitionẽ ſcientificam eſſe certis videlicet definitiſque notis comparatam, & non coniecturalem inquit. Verùm priùs ea diſcernenda erit ab iis, quæ ab hepate profluunt cruentis, iam dictis dyſenteriis, nam in hepa-

Quibus diſferat ab hepaticis cruentis deiectionibus. *6. de loc. affe.* *Loco citato.*

ticis excretionibus nihil abraſum expellitur, atque interdum duorum, aut trium dierum interuallo ſupprimitur euacuatio, deinde rurſus redit malũ, excernuntúrque excrementa prioribus multo peiora, id verò per inteſtinorum vlcera haudquaquam apparet, quoniam in iis, neque affatim, neque ex longis temporum interuallis laborantes deiicere conſueuerunt, eodem Galeno teſte, lib. ſexto de locis affectis. Ab hepate item ab initio tenuis ſanguinis ſanies deiicitur, deinde aucto malo craſſus humor fæcibus vini haud abſimilis, vt idem Galenus inquit.

Propria dyſenteriæ nota.

Ex iis itaque interſtingues dyſenteriam hanc propriè dictam ab iis quæ ab hepate procedunt. Quarum diſtinctam dignotionem, cùm de iocinoris affectibus verba fient, conſcribemus. Reliquum eſt modo ipſius dyſenteriæ notas conſcribere, tum vniuerſalis, tum etiam particularis cuiuſlibet dictarum trium differentiarum. Primum etenim commune cuiuslibet dyſenteriæ ſignum eſt, quòd ſemper etiam præcedunt mordaces, quidam inteſtinorum dolores, vt liquet ſecundo de locis affect. cap. 5. cùm & ipſa à mordaci (vt dicemus) humore inteſtinum erodente, fieri ſolet, protinus etiam ab ipſius initio & ipſe mordax humor excernitur; quē deinde interaneorum abraſiones ſequuntur, poſtea parum cruoris ſimul excerni videtur, vt ſexto de locis affectis, ſcriptum eſt, minutim, & exiguo tempore, aliàs veri ſanguinis, aliàs concreti, eodem Galeno teſte tertio de cau. ſymptomatum. cap. 2.

Citato loco.

Non rarò etiam & puris exiguum aliquod excernitur, & vlcerum cruſtulæ Græcè ἐφελκίδες dicuntur. Præterea & membranoſa quædam corpora, quæ inteſtinorum ſunt particulæ, ſed & ſtercus ſuper iis collectum ſæpenumero excernitur ſanguinis in ſe guttas habens, vt ipſe inquit, vt autem Celſo viſum eſt, quoniam in dyſenteria intus inteſtina exulcerantur, ex iis cruor manet, vt ipſe infert, modò cum ſtercore aliquo ſemper liquido, modò cum quibuſdam, quaſi mucoſis excernitur, interdum ſimul quædam carnoſa deſcendunt, frequens deiiciendi cupiditas, dolórque in ano eſt, cum eodem dolore exiguum aliquid demittitur. Atque eò quoque tormentum intenditur, idque poſt tempus aliquod leuatur, exiguáq; requies eſt, ſomnus interpellatur, febriculáque oritur.

Ante medium libri.

Hippocrates verò libro de aff. ait, quòd in dyſenteria dolor adeſt per totum ventrem, & tormina, & egerit bilem, ac pituitam, & ſanguinem combuſtum. Hiſce itaque notis tormina diſcernes.

Tres gradus dyſenteriæ propriè dictæ, quomodo diſtinguantur.

Eius verò gradus, quos tres eſſe animaduertimus, ſic diſtingues. Primùm etenim egeſtio malum auſpicabitur (vt Aetius fatetur) cum rugitibus ſubpinguibus, ac bilioſis, pinguedine nimirum, quæ intrinſecus inteſtinis adhæret paulatim circunliquefacta, & quibuſdam quidem cum torminibus, quibuſdam abſque iis excretiones contingunt. Breuibus autem verbis Gal. commen. citati aphoriſmi 26. quarti lib. dicebat quòd cùm dyſenteria adhuc conſtituitur, quædam corpora pinguia primùm excernũtur, poſthæc niſi finire anticipauerint, quædam ramenta ipſorum inteſtinorum, abraſa eorum ſuperficie interiore, quæ membranoſa exiſtit, & denſa: hæc ſecundum dyſenteriæ gradum ſignificabunt, licet adhuc etiam fientem dyſenteriam hanc nominabimus. Hoc quoque tempore ſimul cum ipſis abraſionibus cruor ſimul excerni videbitur. At vbi altius exulceratio penetrauerit, ac aliquid ex ipſa ſubſtantia inteſtinorum abraditur, adeò magnæ inteſtinorum partes excernuntur, vt poſsimus eas carnes nominare, quo tempore adhuc fieri dyſenteriam, ſed iam factam atque conſtructam eſſe dicimus, atque hic tertius eſt dyſenteriæ gradus. Aetius verò aſſerit hoc tempore ſordes pelliculas admixtas habentes expelli & ſi non celeriter cohibeatur, cõpendio vicinos locos depaſcitur.Anioſa verò quædam excernuntur, qualia ab occiſorum corporibus defluere conſueuerunt. Id etiam confirmauit Paulus cùm dixit, excernuntur primùm birioſa varia, deinde ſubcruenta, poſtremò ſaniei ſimilia, cuiuſmodi à mortuorum cadaueribus ſolent profluere. *Lib. 3. c. 42.*

Cauſæ. Externæ.

Oritur autem dyſenteria interdum ab externis cauſis, interim vero ab internis. Externis quidem, vt à nimio frigore, ardore, venenatorum pharmacorum potu, peregrinorúmque, & acrium ciborum acceptione. Iam etiam & à cruditatibus, & quæ iis ſimilia exiſtunt, quorum ſingula abſque labore, vel aſtantium relatione percipies.

Internæ.

At internæ cauſæ cuncti humores acres, atque mordaces eſſe poterunt, ſiue à toto, ſiue ab aliqua corporis parte ad inteſtina confluant, ſiue in ipſis fuerint geniti. Hi verò ſunt, aut flaua bilis, à qua magna ex parte incipit dyſenteria, vt liquet commento aphoriſmi 24. quarti lib. aut atra, vt ibidem apud Hippocratem & Galenum legitur, vel etiam ipſa ſalſa pituita, eodem Galeno teſte, commento aphoriſmi 12. tertij lib. Verùm quiſnam eorum dyſenteriam efficiat, diſtingues ex qualitate eorum quæ excernuntur, ſimul cum ætate, ac temperamento ægrotantis, tempore anni, vita anteacta, ac reliquis ſimilibus. Quòd verò pleroſque dyſentericos teneſmus præcedere ſoleat, apud Aetium, & Paulum, atque Alexandrum præcitatis locis liquet. Poterit quoque ex inflammatione dyſenteria fieri, quam ex eiuſdem inflammationis ſignis facilè percipies.

Prognoſtica.

At quantum ad prognoſtica ſpectat. Dyſenteria quæ adhuc fit mordaci humore abradente, ac abſtergente inteſtina, ita vt quædam corpora pinguia duntaxat excernãtur, facilè curari poterit ablata cauſa ipſam faciente. Natura videlicet ipſam ſanante etiam abſque externo auxilio, velut reliquos ſimiles conſueuit exiguos affectus ſanare, Galeni auctoritate primo de locis affectis. cap. 2. Verùm vbi iam facta eſt, atque conſtructa, ita vt veluti carunculæ, hoc eſt magnæ inteſtinorum partes excernãtur, letalis ſiquidem eſt talis dyſenteria, & eiuſdem Galeni atque Hippocratis ſententia aphoriſ. 26. quarti libri. Nam, vt inquit Galenus, neque caro concreſcere, neque cicatrix obduci in tali poteſt exulceratione. At ſi in dyſenteria non adeò magnæ inteſtinorum partes excernantur, nec corpora duntaxat pinguia, ſed veluti ramenta quædam ipſorum inteſtinorum, eorum ſuperficie interiore abraſa, quæ mẽbranoſa exiſtit, & denſa, epidermidi quæ extimam cutis corporis ambit, ſimilis, nec adeò promptè curabitur, vt ea, de qua primò mentionem fecimus nec adeò ægrè, vel letalis erit, ſicuti ea, in qua veluti carũculę deiiciuntur, cùm media quodammodo exiſtat inter vnam, & reliquam, vt ex Galeni verbis elicitur præcitato cõmento aphoriſ. 26. quarti libri. In longis quoque dyſenteriis cibi faſtidium malum eſſe ſignum, inquit Hippocr. aphoriſmo tertio ſexti lib. & cum febre peius. Graues quoque ſunt dyſenteriæ, quæ cum vehementi inflammatione oboriuntur, quæq; cum febri, ac deperditione appetitus, vt inquit Aetius. Peſsimę verò ſunt, in quibus quæ excernuntur, porri aſpe-

ri aſpectum habent, ſuntque nigra plurima, varia, graueolentia, & quæ vnà cum excrementis ſordes pelliculis magnis commixtas excernunt. Mulieres item, quàm viri, ſenex, & pueri, quàm iuuenes, & in ſtatus vigore conſiſtentes difficilius curam accipiunt, vt idem Aetius refert. Cæterùm in inteſtino recto, atque colo conſiſtens dyſenteria facilè curabilis exiſtit. Quæ vero in tenuibus inteſtinis, difficulter curatur maximè verò in ieiuno, ex eiuſdem Aetij decreto. verùm vbi longo tempore id malum inueterauerit, aut tollit hominem, vt Celſus refert, aut etiam, ſi finitur, excruciat. Orta autem dyſenteria à flaua bile ſæpè curari poterit, quemadmodum ſi ab atra bile fiat, inſanabilis omnino exiſtit, cum nihil differat à cancro vlcerato, Galeno teſte commento aphoriſ. 24. quarti libri, in quo aphoriſmo dyſenteriam, ſi ab atra bile incœperit, lethalem eſſe decretum reliquit Hippocrates. Idem confirmauit Aetius, hanc Hippocratis & Galeni ſententiam dilucidius ſcribens, cùm dixit, ſi igitur ab acribus cibis, aut à flaua bile dyſenteria oboriatur, ferè in totum ipſam curamus. Si verò ab atra bile initium ſumat, ſiquidem ratione indicationis febrilium morborum atra bilis excernatur, tranſitúque ſuo inteſtinum diſtendat, etiam hanc curare non deſperamus. Si verò ſua ſponte nullo præcedente febrili morbo, neque concoctione bona apparente, atra bilis excernatur, immedicabilis dyſenteria ex ea oborta exiſtit, nihílque à cancro exulcerato differt, éſtque omnino letalis, nanque morbis quibuslibet incipientibus, ſi atra bilis, vel ſuperne, vel infernè exierit, lethale eſt inquit Hippocrates aphoriſmo 22. quarti libri, etſi lib. de atra bile, Galenus velit ſemper exactæ bilis atræ humorem lethaliter excerni, experientia id comprobans in illa peſtilentia prolixiore æſtate orta, in qua, qui puram, exactámque atram bilem deiecerunt, omnes periere, non propterea ſibiipſi commento præcitati aphoriſmi 22. quarti libri nec Aetio pugnat, nam vbi exacta fuerit atra bilis abſque ſignis coctionis, ſemper letaliter excernitur, ac exitialis caſus eſt, præcedentibus autem coctionis ſignis, vbi ea excernatur, neque pura, neque exacta atra bilis erit, ſed bonam ſignificabit euacuationem, cùm à natura corpus expurgetur, vt idem Galenus inquit præcitato aphoriſmo. Quinimò à qualibet deiectione ſyncera, hoc eſt, impermixta aquoſæ humiditati, ſiue humor, qui eiicitur, flaua ſit bilis, ſiue atra, dyſenteria malum, vt inquit aphoriſ. 23. ſeptimi lib. Lienoſis etiam ſuperueniens dyſenteria bonum inquit Hippocrates aphoriſmo 48. ſexti libri, quando humores craſsi, ac melancholici, qui lieni erant infarcti, tranſponuntur, ac euacuantur. Neque hæc ſententia aduerſatur aphoriſmo 24. quarti libri. Nam ibi de atra bile, hîc de ſucco melancholico loquitur, ex quo etiam dyſenteria oriri poteſt. Quod ſi eadem immoderata, ac diuturnior fiat, malum eſt, vt liquet aphoriſmo 43. eiuſdem libri ſexti. At vbi à pituita ſalſa longiori tempore mordente, atque abradente inteſtina, orta fuerit dyſenteria, crudeliſsima ea exiſtit, eodem Galeno auctore commento aphoriſmi duodecimi, tertij libri, & propterea periculoſior, quàm ſi fiat ex bilioſo humore, nam bilioſus humor tranſeundo affligit, hic autem cùm ſit lentus moram trahit, & ſua cunctatione amplius exùlcerat, ſuóque lentore, & tranſitu per inteſtina inhæret, ac tardans ſemper aliquid deterit, vt idem Galenus inquit. Nō

Cur illiter Gal. ſententia diuerſa de atra bile.

Lib. de atra bile, c. 3. & 4.

autem ita exitialis erit, vt ea, quæ ex atra bile oritur. Dyſentericus (inquit Soranus Epheſius) ſi poſt aurem ſiniſtram papula in modum orobi innata fuerit, cum ſiti admodum frequenti, vigeſimo die morietur. Cæterùm pro dyſenteriæ curatione aër primò ad ſiccum porrò vergens eligendus erit, in æſtiuis tamen temperatus, aut modice ad calidum, vel frigidum declinans, prout diuerſa exigit cauſa, à qua dyſenteria oritur. Quies quoque præcipienda erit, ac motus omnino vitandus: oportet etenim imprimis conquieſcere, vt inquit Celſus: ſiquidem omnis agitatio exulcerat, & Aetius principium curationis dyſentericorum à quiete, & modico cibo fieri dixit. Somnus item procurandus, vitándæque vigiliæ ſunt, cum optimum remedium dyſentericis ſomnus ſit, eodem Aetio auctore. Si alui excrementa præter naturam detineantur, nulli in dubium venit ea excerni debere per ea quæ per aluum infunduntur, & hoc eſt per lenes clyſteres, cum ab eorum retentione non parum inteſtinorum exulceratio augeatur. Similiter vitandi ſunt omnes immodici animi affectus. Quod ad cibum attinet, circa initia tenui victu, ac modico cibo vtendum eſt, etenim dyſentericus propter inteſtinorū, & veneris imbecillitatem, vt Alexāder inquit, haud multum poteſt concoquere, præſertim cum febricitat, quamuis quantum exhiberi debeat, ex ægri viribus maximè exiſtimandum ſit. Qua de re cibi, qui non multum nutriant, nec tardè concoquantur, exhibendi, quantitatéque (vt diximus) modica, & ſi vires permiſerint, primis ſaltem duobus diebus abſtinentiam indicimus, eodem Alexandro auctore. Nā iis tenuiſsimo victu opus eſt, Galeni decreto libro quarto de articulis, præſertim vbi, & iocinoris quoque adſit imbecillitas, ac plenitudinis affectio. Tribus autem diebus exactis, lac propinamus, præſertim vbi febris permiſerit, communi Alexandri & Aetij ſententia, eſt nanque id temperatus cibus, cū hoc quod depurgat, ſimúlque ea, quæ in corpore ſunt, contemperat, & poſtremò aluum ſiſtit, vt Aetio viſum eſt, & (vt ſummatim dicam) ex Galeni ſententia decimo, de ſimplicium medicamentorum facultatibus, cap. de lacte, ac tertio, de alimentorum facultatibus, cap. 15. optimum eſt remedium dyſenteriæ, & omnium ventris acrium fluxionum, præſertim vbi aliam quampiam deſiccantem facultatem habuerit adiunctam, eam (vt ipſe inquit) à lapidibus, qui prædecocto ipſi iniiciuntur igniti, accipit. eò vſque autem lac decoqui debet, dum pleraque ſeroſi in eo humoris abſumpta pars fuerit, nec minùs, ſi ferreos in ipſum cylindros candētes iniicies, eandem, aut etiam facultatem meliorem lacti adiicies, nam ferrum adſtringentis quoque facultatis eſt particeps. Facilè tamen lac ſic paratum in ventriculo in caſeum cogitur, vt idem Galenus teſtatur præcitato libro tertio de alimentorum facultatibus, ca. 15. ob id mel illi admiſcemus, quin & aquam etiam, præſertim pluuialem, vt plerique medicorum factitant, affundere ſecuriùs fuerit, quartæ nimirum lactis parti affuſam, deinde cùm paululum fuerit decoctum exhibeatur: nam & citra noxam etiam febricitantibus tale lac exhiberi poterit, Alexandro teſte. Verùm ſi huic lacti ſic præparato parum ſtercoris canis, ſola oſſa per duos dies comedentis, deſiccati, ac in puluerem redacti permiſceas, mirabile etiam dyſenteriæ medicamentum, à Galeno expertum (vt liquet eodem decimo de ſimplicium

Curatio.

Victus ratio.

Aetius lib. 9. cap. 45

Loco citato.

Comment 40

De lacte nota.

Cap. de lacte.

medicamentorum facultatibus(exiſtit. Procedente verò tempore, prædictum lac poterit ad dimidium decoqui,& deinde etiam ad tertiam (vt Aetius inquit.) Quouis autem morbi tempore lac caprillum eligi debet, & huius penuria vaccinum, vt idem Alexandro viſum eſt. Nec propterea Galeni ac Hippocratis ſententiæ pugnabis aphoriſmo ſexageſimoquarto quinti libri, vt præcedenti cap. de diarrhœa, diſſeruimus. A lactis acceptione, panem madefactum offerri oportet, vt idem Aetius inquit. Præbebunt etiam, nedum nutrimentum, ſed medicamentum optimum, pultes ex lacte apparatæ, veluti oryza, amilum, ſimilago, aut ipſa etiam ptiſana torrefacta cum aqua pluuiali parata, ſimiliter & oua lacti commiſta. Poterunt etiam & ex milio, ac panico prædictæ plures cum lacte parari, aut ex ſiccis,& contritis panibus, & vbi adhuc fluxus perſeuerauerit, ea quæ adſtringunt, ac aluum ſiſtunt pultibus admiſcere oportet, veluti ſunt mali punici acidi grana, mala cytonia, ſorba, præſertim ſicca, aut pyra, meſpila, corna, ſeu hi fructus, quos amarenas, quóſque azarolas vulgus appellat. Præſtabit item prædictorum aliquod in aqua, vnde pultes fiunt incoquere: ſit autem ea pluuialis, vel in gallinarum, ſeu gallinaceorum pullorum iure prædictæ pultes fiant,& pariter aliquod prædictorum adſtringentium admiſcebis, præſertim vbi quomodolibet paratum lac, in acidam, vel nidoroſam qualitatem eis commutetur. Nec minùs oxalis, plantago, portulaca, cichorium, intubus ſatiua, aut etiam braſsica quandoque, modò fuerit biſcucta, in iam dicto iure decoqui poterit, & quamuis olera non valde probētur in dyſenteria, prædicta tamen modicè deguſtare poterunt, Aetio,& Alexandro teſtibus. Danda ſunt inſuper ouorum aſſatorum lutea, modo in aceto per aliquod ſpacium fuerint præmacerata. Carnes autem, eo quod multum nutriunt, & tardè concoquantur, dyſentericis non valde commodè exiſtunt, vt eiſdem Aetio, & Alexandro viſum eſt, tamen eis qui diuturno malo vexantur, dandæ ſunt, maximè verò volucrum eligendæ primò, deinceps ſylueſtrium ferarum: proinde turdi, perdices, turtures, merulæ, gregalium columbarum pulli, ſtarnæ, phaſiani, ac ſimiles exhiberi poterunt, ebulliant autem primùm in poſca myrti baccis cum eis incoctis vt idem Aetius fatetur, & deinde aſſentur. Præſtabit etiam ſi ipſis euiſceratis iniiciantur myrti baccæ, ſorba ſicca, corna, meſpila, pyra adſtringentia, aut mala cotonea, deinceps conſuantur,& aſſentur. Nec minùs ſi elixentur, & eadem aſtringentia cum eiſdem carnibus decoqui poſſunt, parúmque oxalidis, intybi, aut plantaginis adiiciendum, fiátque elixatio in pluuiali aqua, & vbi vires imbecilliores fuerint, ex prædictarum auium cornibus contuſum, aut ius, quod conſummatum appellant, parari poterit pauco omphacio, & ſtillatitia aqua roſacea, myrtina, aut oxalidis adiectis. Id quod etiam fieri poterit ex caponum, gallinarum aut gallinaceorum pullorum carnibus. Nec minùs proderit, ſi eiſdem aſſatis modo quo diximus, ac demum fortiter expreſsis, qui prouenit ſuccus dyſentericis exhibeatur. Ex pedeſtribus verò interdum carnes exhiberi poterunt leporum, capreolorum, ac hœdorum priùs in poſca decoctis, & deinde ſimiliter aſſatis. Fructus quoque adſtringentes guſtare poterunt, quamuis parcè eis vtendum ſit, veluti ſurba, corna, meſpila, mala cotonea, ac viridia pyra cocta, necnon & malum punicum, præſertim auſterum, aut acidum; cum eis tamen panis mandi debet, eo quòd facilè (vt inquit Alexander) corrumpantur. Nec minùs & amarenis, ac azarolis dictis vti poterunt. Pro potu à principio aqua pluuia vtendum eſt, ex Pauli,& Aetij decreto,& ſi ea haberi nequit, fontana vtendum, in qua prædicti adſtringentes fructus fuerint decocti, præſertim rhus obſoniorum, aut oxalis, vel plantago. Poſtea verò, vbi vires fuerint deiectæ, aut ſtomachus laborauerit, vinum quoque propinandum eſt, ex eorundem ſententia. Sit autem adſtringens, & non valde vetuſtum, ac pluuiali aqua dilutum, ſeu fontana, in qua oxalidis, plantaginisve folia fuerint decocta. Cæterùm vbi ad exulcerata inteſtina adhuc à toto, aut ab aliis corporis partibus vitioſus ſuccus confluxit, priuſquàm vlceri ſuccurratur, fluxionem ipſam auertere ſtudebimus, ac eum qui redundat ſuccum vacuare, & ſi auerſio hæc non ſit vlceris, quatenus vlcus eſt, curatio, ex Galeni decreto quarto methodi medendi, quanquam illud quoque excerpſerit, vt ipſemet fatetur ex Hippocratis doctrina, illúdque præſertim ſeruandum erit, vbi non vtilia ab ipſa natura ſponte ferantur, ſeu criticè euacuantur, ſed ſymptomaticè. Qua de re qualiſcunque fuerint vitioſus ſuccus, qui ad inteſtina cum ſanguine confluit, ipſa exulcerans, ſiue à toto, ſiue ab aliqua confluat parte, modo critica non fiat expulſio, viribus, ac aliis conſentientibus, venæ ſectio in brachio adhibenda erit, præſertim circa primos morbi dies, & ſi febris adſit, ac totius corporis plenitudo, totiùs ſanguis mittendus erit, ex Alexandri ſententia, cap. ſexto, libri octaui. Id quod etiam confirmauit cap. ſeptimo eiuſdem libri. Verùm dicta venæ ſectio paulatim adminiſtrari debet, vt ipſe inquit, ita vt neque vniuerſum neque copioſum educatur, ne ægri vires imbecilliores hinc reddantur. Aetius quoque cap. quadrageſimoquinto libri noni, vbi ſanguinis impetus vehementer in dyſenteria vrgeat, aut etiam, ſi maxima ſubeſt inflammatio, præſertim in iis qui plurimo ſanguine abundant, venam incidendam eſſe præcipit, ſi vires non reſiſtant,& maximè in quibus conſueta ſanguinis excretio cohibetur. Auferre autem ſanguinem oportet (vt idemmet Aetius teſtatur) neque multum, neque coaceruatim, quemadmodum præcipiebat Alexander. Nam ab vtroque venter conturbatur, quanquam ipſe Aetius in dextro cubito venam humeralem appellatam ſecare iuſsit, cùm non ſimiliter vena hac inciſa, vires labefactentur, vt ipſe inquit,& inſenſibiliter quodammodo, furtimque ſanguis offeratur. Quod ſi hæc non appareat, neceſſariò media ſecanda erit. Cæterùm fiſſura omnino tenuis eſſe debet. Nam non ob multitudinem ſanguinis vacuandam ſectionem facimus, ſed vt materiam quaſi per riuos transferamus, vt ipſe refert. Paucus autem ſanguis etiam multo tempore miſſus inflammationem mitigat,& ſanguinis ad inteſtina confluxum reuellit, innatúmque calorem ſenſim refrigerans, ſomnum magis, quàm animi deliquium inducit, eſt quippe optimum remedium dyſentericis ſomnus. At ſi malè admodum affecto iocinore flauæ bili admixtus ſanguis ab eo ad inteſtina deferatur, ita vt ſtrigmenta quoque inteſtinorum deiiciantur, ſumma inteſtinorum tunica humoris acrimonia deraſa, quiſnam verebitur internam in dextro cubito venam ſecare, nedum reuulſionis gratia, verumetiam ipſemet iocinoris altera-

Medicamẽtorũ ratio. cap. 5. & 6

Venæ ſectio.

tionis

tionis? Cùm plerique medici in hoc caſu, qui ſolam inteſtinorum exulcerationem, neglecto iecinore curare conſueuerunt, in cauſa ſunt, vt ægri moriantur ex Galeni ſententia libro quarto de articulis. *Loco citato.* Rurſus vbi vehementiſsimus infeſtauerit dolor, propter rodentium humorum acrimoniam ad inteſtina à toto, ſeu ab aliqua corporis parte confluentium, & propterea verenda ſit phlegmonis generatio, aut virium defectus, cui abſonum videbitur venam ſecari debere? cùm & idem Galenus in maximis doloribus nullum maius inuenerit remedium, quàm vſq; ad animi defectũ venam ſecare, aut purgare, vt patet cõmento aphoriſmi vigeſimitertij primi libr. Quanquam nos venam ſecandam dicimus, vbi cuncta eam admiſerint, nec vſque ad animi defectum, ſed paulatim, ac ſenſim, ne vires imbecilliores reddantur, ipſam probamus, prout Actius, & Alexander probarunt. *Quibus ab initio vena ſecanda ſit, excluduntur.* Valeant itaque barbaram ſectantes medicinam, ac theſſalici noſtri temporis medici, qui nunquam pro dyſenteriæ curatione venæ ſectionem admittunt, nec admittendam eſſe cenſent nulla auctoritate, ac ratione fulciti, niſi quòd ſic longo tempore in ægrorum necem male obſeruarunt. Nam viribus, ætate, ac aliis conſentientibus circa initia, reuulſionis gratia, vbi magna adſit humorum copia potiſsimum, aut ſanguinis impetus vehementer vrgeat, ſeu maxima adſit inflammatio, aut dolor vehemens, ſiue iecur fuerit, modo quo diximus malè affectum, ſemper exordienda curatio erit à iam dicta venæ ſectione. Id quod longa experientia, & diebus non longe elapſis etiam comprobauimus. Nam cùm duo magnifici Ioannis Ferdinandi Rocchi filij dyſenteria affecti eſſent eodem tempore, ac ex ſimili cauſa, quanquam vnus per tres, aut quatuor dies priùs in dyſenteriam incidiſſet, is (quoniam à præcedente medico non fuit ſanguis ei miſſus, quamuis alia fuiſſent debita adhibita medicamenta) tandem interiit. Alteri vero, cui nos fuimus acceerſiti, licet grauior fuiſſet in eo ortu dyſenteria, vires, ac ætas, & habitus imbecilles, non tamen adeo, vt ſanguinis miſsionem prohiberent, priori medico inuito me præcipiente fuit ſanguis miſſus: ſanguine miſſo, ſtatim melius ſe habuit, ac deinceps debitis aliis medicamentis adhibitis, liber euaſit, vixit, & adhuc viuit. Ei tamen (quoniam ætas reluctabatur, cùm nondum vndecimum ageret annum) non fuit vena ſecta, ſed hirudines in cubito adhibitæ (id quod ſeruandum eſſe cenſemus in cunctis infrà decimumquartum annum.) Nam licet eis ſanguis mittendus ſit, ſi ea adſint, quæ ſuprà notauimus, tamen iis non per venæ ſectionem, ſed per hirudines, aut cucurbitulas, extrahi debet. Nonnullos etiã alios dyſentericos à venæ ſectione liberatos & nos vidimus, & qui mecum affuerũt, aſſecle teſtes ſunt, quemadmodum etiam Deum teſtor me veritatem fateri, & firmiter tenere, quòd liberatus fuiſſet quondam excellens Don. Gutterius de Cardines filius Don Leonardi, ſi ei iterata fuiſſet venæ ſectio. Is nanque ætate adoleſcens, cùm ex malè affecto iecinore, et confluente bilioſo ſanguine ab eo ad inteſtina, in grauiſsimam incidiſſet dyſenteriam, cum vehementiſsimo inteſtinorum dolore, ſeu potius inflammatione, ac febre; fuit à me acerſito ei vena ſecta interna dextri cubiti, duæque vel tres ad ſummum extractæ ſanguinis vnciæ, ſecunda ægritudinis die, & cum adhuc dyſenteria perſeueraſſet, & dolor, & febris valida, iterum venam ſecare mihi viſum fuit, viribus iam conſentientibus, verùm altero ſuperveniente medico barbaram ſectante medicinam, ac Eraſiſtrateo circa venæ ſectionem exiſtente penitus aſſentiri noluit, quinimò nec auctoritatibus, nec rationibus conquieſcens, primam quoque venæ ſectionem condemnauit, potiſsimùm cum reliquis adhibitis medicamentis adſtringentibus, reſiccantibus, ac mordacitatem obtundentibus infrà decimumquartum inualeſcente ſemper dyſenteria, dolore ac febre morte præuentus fuerit. Hic ex numero fuit eorum, qui à Galeno damnantur libro quarto de articulis. Nam neglecto iocinore ſolam inteſtinorum exulcerationem curare tentabat, & propterea cauſa fuit vt æger moreretur, adeo vt de eius morte coram Deo rationem reddere debeat. *Clemen. 40* Nuper quoque dum hæc conſcriberem excellens Aſcanius Caracciolus, cùm diſenteria, teneſmo, ac febre laboraſſet, ex venæ ſectione internæ dextri cubiti, incunctanter abſque alio auxilio liberatus fuit. *Medicamentum purgans.* At ſi quid ſanguinis miſsionem fieri prohibeat, aut poſt eam adhuc vitioſi redundabunt ſucci, ita vt inteſtinorum vlcera adhuc efficiant, aut augeant, purgationem adhibere non erit alienum, quam iterum velut venæ ſectionem non vniuerſam, ſed per vicem tentabimus, eodem Alexandro teſte. Etenim fieri nequit, vt inteſtinorum vlcera curentur manente adhuc ea, quæ ipſa efficit, aut auget, cauſa. Quanquam ſi iidem humores promptè per vomitũm euacuari poſſent, id potius tentandum eſſe cenſerem, cùm per eum, nedum eorum euacuatio fieret, verumetiam & diuerſio. *Vomitus.* Id quod vbi fluxio valenter irruat, exequendum eſſe iuſsit pro vlcerum curatione, Galenus quarto methodi medendi, cap. ſexto, dum dixit, Vtique ſi in ſuperioribus vlcus cõſiſtat, per inferna purgantes, ſin autẽ in inferioribus ſit, ſuperiorem ventrẽ vacuantes. At ſi per vomitum facilè, qui redundãt ſucci purgari nequeant, per aluum eos vacuare non erit alienum. Nam etſi per exulceratas partes pertranſeant, extra tamen educuntur per conferentia, ac communia loca. Neque id per vehementia pharmaca tentandum erit, ſed per mitiora, ac familiaria, quæ inſuper vlceri nocumentum non inferant. Quorum copiam noſtris temporibus inuenire haud difficile erit. Iis itaque medicamentis purgantibus leuem quandam adſtrictionem etiam habentibus, ſiue vlcus in ſuperioribus conſiſtat inteſtinis, vel inferioribus, aut mediis, tutè vtare, cùm neque hæc medicamenta purgantia ſint vlceris, quatenus vlcus eſt, curatiua, etenim quæ propriè prædicta vlcera curant, pro locorum diuerſitate, diuerſimodè etiam adhiberi debent, vt infrà dicemus. Quare ſi ex redundante bile dyſenteria fiat, adhibitis priùs (ſi occaſio dabitur) quibuſdam ſyrupis, veluti is eſt, qui ex infuſione roſarum, cichorij, aut oxalidis ſucco, aut omphacio paratur, cum eiuſdem intubi, oxalidis, aut plantaginis aqua permixtis, hoc purgans medicamentum dato, *Curatio dyſenteriæ ex redundante bile ortæ.* Recipe tamarindorum vnc. j. corticum myrobalanorum citrinorum drachm. ij fiat decoctum in aqua oxalidis, aut plantaginis, & cichorij, in quo mellis acetati vnc. j. aut vnc. ij. rhabar. in prædicto decocto macerati, & non colo transfuſi drac. j. aut ſcrup. iiij. & ſcrup. de infuſione roſarum vnc. ij. diſſolue, & præbeto. Quòd ſi nec iam dicto medicamento redundans bilis ceſſerit prædictis, aut aliis magis adſtringentibus ſyrupis priùs adhibitis, veluti is eſt, qui

ribes, myrto, aut citri acetoſitate paratur, iterum medicamentum purgans dari debet, quod quidem maiorem adſtringendi vim habeat, ac minoré purgandi. Quapropter in plantaginis, & oxalidis aqua drac.iiij.aut vnc.s.corticum myrobalanorum citrinarum decoquito, atque in ea mellis aërei vnc.j.aut vnc.s.& rhab.parum torrefacti ſcrup. ij.vel ſcrup. j. cum ſyrupo de infuſione roſarum vnc.j.adiicito, & ſi opus fuerit, tam dictas myrobalanos, quàm rhab. plus torrefacito. Vbi vero qui redundat ſuccus, ſalſa pituitá fuerit, ſyrup.ex ſucco boraginis, & myrtino, de infuſione roſarum, aut etiam roſaceo melle, cum plantaginis, aut oxalidis aqua, aut etiam abſyntij decocto, adhibitis priùs, quibus iam dicta pituita purgationi paratior fiat, ex chebularum myrobalanorum decocto, aut etiam agarico ſi opus fuerit (Nanque & ipſum dyſentericis confert, ex Dioſcoridis auctoritate, leuiculæque adſtrictionis eſt particeps, vt Galeno viſum eſt, & nos longo tempore eo vſi ſumus, nullúmque incommodum vnquam conſecutum fuiſſe obſeruauimus) ac prædictis aëreo melle, & ſcrup.de infuſione roſarum, ſeu myrtino, rhabarbaróque, modo quo diximus parato, medicamentum purgans tribue, & vbi vſus expoſtulauerit, idipſum iterare conuenit. Nec minùs, vbi dyſenteriæ cauſa atra bilis fuerit, ea priùs parata ex ſucci fumariæ, boraginis, aut oxalidis, infuſionis roſarum, aut pomorum ſyrupo, quod bilem atram purgare valeat medicamentum dato, quod recipit ſenæ, epithimi ana drac. ij. corticum myrobalanorum indarum drac.iij.aut drac.iiij.fiat arte decoctum in aqua oxalidis, aut plantaginis, & boraginis, ſeu lupulorum, in quo iterum mellis aërei vnc.j. s.aut drac. ij. rhabar.(vt priùs dictum eſt) macerati drach. j. & ſyrup.de infuſione roſarum vnc.ij.adiicito. Idque etiam iterare conuenit, ſi redundans prædictus perſeuerauerit ſuccus, myrobalanóſque, & rhabar.torrefacere ſi opus erit. Nam quæ in ſecundo, aut tertio loco exhibentur medicamenta purgantia, minorem purgandi vim, ac maiorem adſtringendi habere debent, & propterea à purgatione, qualiſcunque redundauerit ſuccus, quamuis amplius exulcerationem non pariat, aut augeat, perſeuerante tamē adhuc dyſenteria, adſtringentia medicamenta, necnon exſiccantia, ac obtundentia exhiberi debent, quemadmodū vniuerſo medicorum cœtui viſum eſt, quanquā etiam poſt purgationem, præſertim, vbi adhuc quiſpiam reliquus fuerit redundans ſuccus, ea quæ vrinam ciunt ab Aetio, & Celſo commendentur: quibus etiā & ipſe vtor, aliquot adſtringentibus permixtis. Poſſunt etenim ea, quæ vrinam mouent (vt inquit Celſus) in aliam partem humoré auertendo, ſi ea conſequuta ſunt, ſi non ſunt conſequuta, noxam augent, ita quòd, vt ipſe refert, niſi in quibus promptè id facere conſueuerunt, non ſunt adhibenda. Verùm ad ea quæ modò diximus medicamenta accedendum erit, ea etenim ſunt, quæ aluum ſiſtunt; quoniam corpora plus iuſto laxata adſtringunt, vel influentes humores obducentia, ac inſpiſſantia, vel reſiccātia inteſtinorum vlcera ſunt, quanquam eamet, neque indifferenter via eadem approximari debeant, nam ſi in craſsis inteſtinis vlcera fiant, iis quæ per ſedem iniiciuntur remediis magis egent, quippe cui magis ſunt propinqua, quæ vero in tenuibus habentur ab epotis medicamentis præſidium magis ſuſcipiunt, vt patet apud Galenum tum quinto methodi medendi, tum ſexto de locis affectis. Quamuis quæ in tenuibus habentur vlcera quæve medio ſitu poſita ſunt, ambo etiam requirūt, & quæ ſuperne ſumuntur, & quæ per ſedem infunduntur, eodem Galeno teſte libro quarto methodi med.cap.7. Verùm quæ vicina ventriculo ſunt inteſtina, ſi exulcerata ſint, iis per comeſta & bibita ſuccurritur. Quæ vero inferius ſunt ſita, per ea quæ iniiciuntur; quandō neque ad ea quæ vicina ventriculo ſunt, ſubire poteſt, quod per ſedem infunditur, nec integris viribus ad inferiora pertingere, quod per os ſit ingeſtum. Supponatur igitur in ſuperioribus, atque gracilibus inteſtinis vlcus haberi, & propterea magis iuuari per ea quæ per os aſſumuntur, ſyrup.è myrto, è ribes, aut omphacio, vel è ſucco oxalidis ſeu ex infuſione roſarum, ac earundem incompletarum, & interim quoque aridarum paratus tribuatur. Similiter is qui ex plantaginis ſucco, portulacæ, aut etiam polygoni paratur, cum quibus ſcrup.j. adiici poterit infraſcripti pulueris, quo ipſe vtor. Hic recipit ſeminum roſarum, oxalidis, plantaginis, ac portulacæ, ſingulorum ſcrup. j. corallorum rubeorum, & cornu cerui vſti, cuiuslibet drac. j. amyli, draganti ana drachm.s. Hic etiam exhiberi poterit cum vetuſto ſaccharo roſaceo, aut cum eo medicamento, quod conficitur ex tota ſubſtantia, ſeu ſucco citoniorum aut eorum fructuum, quos amarenas, aut etiam, quos corna vocant, & ſaccharo. Quòd ſi nec is ſufficiat ex paſtillis de ſpodio, ſuccino, ſeu terra lemnia ſcrup.j. vel drachm.s.cum prædictorum ſyruporum aliquo tribuatur, aut drachm. j. micleræ Nicolai. In hunc etiam vſum conferunt mora acerba in ſole deſiccata, & trita, aut etiam mora rubi ſimiliter deſiccata, & trita cum aliquo liquore, aut abſoniis inſperſa, Paulo, & Aetio teſtibus, althææ radicis, aut rubi, ſeu hippuris decoctum ex aqua (vt eiſdem viſum eſt) potiſsimùm pluuiali, aut etiam radicis foliorum, ſeu ſeminis ſymphyti decoctum in eadem aqua, aut vino auſtero cōducit. Nec minùs cortex thuris tritus, ac potatus, aut etiam maceris cortex, & mali punici flores conferunt, ex Aetij teſtimonio, potiſsimùm vbi ex ſalſa pituita genitum fuit vlcus corporibus, ac naturis pituitoſis, & præter alia ſanguinis eruptiones ſiſtunt. Similiter, ſi coaguli leporis drachm. j. potui detur ex ſapa, vt eiſdem Aetio, & Alexandro viſum eſt, & quo vetuſtius coagulum eſt, eo præſtantiùs, nam tale profluuio alui mederi præcipuè poteſt, atque etiā quod leporis eſt (vt inquit Ariſtoteles tertio de natura animalium, cap.21.) ſed laudatiſsimum eſt hinnuli, vt ipſe refert. Stercus quoque canum ſola oſſa vorantium cum chalibeato lacte magnopere conferre dyſentericis teſtatur Galenus decimo de ſymplicium medicamentorum facultatibus, cap. de ſtercore canum. quem ſequutus eſt Paulus cap. proprio de torminibus, erinaceorum item teſtæ vſtæ, oſtreorum, & cancrorum, tam fluuialium, quàm marinorum tritæ, ac etiam cornu ceruinum vſtum reſiccatum (vt inquit Aetius) inteſtinorum vlcera curant. Vtiliſsimus etiam exiſtit portulacæ ſuccus potus diſentericis, aut etiam ipſa portulaca cocta, & comeſta. Nec minùs conducit plantaginis ſemen, folia, & radix, & lapathi ſilueſtris ſemen. Verùm ſi pluribus diebus nihil remedia alia iuuerint, vetúſque iam vitium eſt, aquæ bene frigidæ potio abſumpta vlcera adſtringit, & initiū ſecūdæ valetudinis facit, Celſo auctore. Sed vbi venter ſuppreſſus eſt, protinus ad calidā potioné reuertēdū eſt, vt ipſe inquit.

Si ex ſalſa pituita, curatio.

Dioſcorid. lib.3.cap.1. Gal.6 ſimpli. cap.proprio.

Si ex atra bile fiat, curatio.

A purgatione qualia componant medicamenta.

Quæ vrinā ciunt, quibus conueniant.

Quibus infuſa magis, & quibus epota medicamēta conferant.

Quæ per os ingerenda ſint.

Paulus lib. 3.cap.42.

Illud tamen memoriæ ſemper mandandum, quod communis omnium internarum partium indicatio eſt, vt ea eligantur, quæ animalis naturæ maximè ſint familiaria, ſiue ea cibi ſint, ſiue medicamenta: fugiantur, reſpuantúrque huic contraria, eodem Galen. auctore quarto metho. meden. cap. 7. Quapropter medicamenta quæ ex opio, alterco, nigro papauere, aut mandragora componuntur, vitari omnino debent, niſi fortè maxime vrgeat neceſsitas, ex Tralliani ſententia, nam licet ſomno dolorem leuare videantur, & propterea venter retineri conſpiciatur, tamen humores in vnum collecti poſtea ſine intermiſsione deiiciuntur, capitéque grauato, ac viribus labefactatis ventrem reddunt deteriorē, & maius cibi faſtidium inducunt. Craſsis verò inteſtinis exulceratis, eis quæ per ſedem infunduntur, vt diximus, potius vtendum erit cum & ea quoq; magis conferant. Quanquam ſi eiſdem etiam vtaris, tenuibus inteſtinis affectis, nihil nocebis, quemadmodum ſi ea, quæ per os aſſumenda conſcripſimus, eis tribuas quibus craſſa inteſtina exulcerata ſunt, nihil afferas nocumenti. Eandem tamen facultatem habere debent hæc medicamenta, vtpote adſtringendi, obtundendi, & reſiccandi, & vbi vlcera ſordida fuerint, eis vtendum etiam, quæ vim habent detergendi. Excipe igitur circa initia aquæ hordei torrefacti cū corticibus, & iuris gallinarum, ſeu pullorum gallinaceorū ſalis expertis cuiuslibet libram ſemis, quibus adde vitellos ouorum numero duos, olei roſacei vnc. j.s. & vnc. ij. ſacchari rubei, aut mellis roſacei (ſi pituitoſi dyſenterici fuerint potiſſimùm) tantundem, & fiat clyſter, & ſi ſanguinis copia profluat, polygoni, aut arnogloſſæ ſucci vnc. ij. vel vnc. iij. adiice. Nec minùs confert aſinini ſtercoris ſuccus maximè ſi à paſtura montana, & adſtringente prodeat animal, vt inquit Aetius, potiſſimum ſi ſtercus plantaginis ſucco fuerit madefactum, deinde expreſſum, & infuſum. Quod ſi dolor vehementer vrgeat caprillum ſeuum, vt quod inter alia ſit dyſentericis vtiliſsimū, quia & faciliùs coocreſcit, & inteſtinis inungitur, plurimóque tempore inhæret, nec habet acrimoniam, vt hircinum, Galeno auctore l. 4. 11. de ſimplic. medic. faculta. & aliis pleriſque locis. Aut ſi id haberi nequit, hircinum: vel anſerinus, ſeu gallinaceus adeps prædicto clyſteri adiiciatur, pondere vnc. j. aut vnc. ij. ſimiliter & oleum roſaceum augeatur, ſitque roſaceum omphacium. Hæc tamen, veluti etiam & ouorum vitelli, vbi dolor non vrgeat, vitari debēt quoad fieri poteſt, quoniam vlceris curationem impediūnt, aut exigua ſit eorum quantitas, hoc etiam tēpore ſi cremoris oryzæ, tragacanthi, aut gummi, aut amili vnc. j. aut vnc. s. permiſceas, cōferet. Quòd ſi maiori egeas adſtrictione, ac reſiccatione, in modo dicta aqua hordei, foliorum plantaginis, polygoni, ac portulacæ pugillum s. decoquens, roſarum rubearum drach. iij. balauſtiorum, hypociſtidis, ana drac. ij. cui per colum transfuſo ſeui caprilli vnc. s. olei roſacei vnc. j. ſacchari rubei vnc. ij. aut ſacchari roſacei vetuſti tantūdem, ſucci plantaginis, aut portulacæ vnc. j.s. miſceto, & fiat clyſter, & ſi magis adſtringere volueris, luti armeni, & ſanguinis draconis ana drachm. j adiice, vel tantundem paſtillorum de ſpodio, ſeu terra lemnia, aut ſuccino, quemadmodum ſi magnopere dolor vrgeat, ſtupefacientia etiam medicamenta permiſcere poteris. Nanque tutius per ſedem, quàm per os adhibētur, vtpote drac. s. aut ſcrup. ij. Philonij perſici, aut catapotiorum de cynogloſſa, ſeu eius medicamenti, quod à Nicolao Requies appellatur. Vbi verò vlcera inteſtina depaſcantur, eis quæ cruſtam inducunt vtentur. Paulo, Alexandro & Aetio teſtibus. (Etſi vlcera hæc paruam omnino ſalutis ſpem promittant, vt inquit Aetius, potiſsimum ſi in tenuioribus conſiſtant inteſtinis.) Verùm nos medicamenta, quæ cruſtam inducunt per ſedem infuſa probamus, vbi vlcus ſerpendo depaſcens circa craſſa inteſtina cōſiſtit. Horum autem copia apud eoſdem auctores, ac etiam apud Galenum lib. 9. de compoſitione medicamen. ſecundum loc. reperitur. At ſi ex venenatorum pharmachorum potu oborta fuerit dyſenteria, iis quæ in venenorum potu conueniunt, erit vtendum, vt idē Aetius fatetur. Sunt autē remedia huiuſmodi in triplici differentia, vomitoria videlicet, obtundentia, atque extinguentia. In quorum numero etiam acria comprehenduntur, vt ipſe inquit. Cataplaſmata verò, fomenta, ac vnguenta, ſeu cerata ventri imponēda haud magnopere probamus, potiſsimùm vbi frigida, atque adſtringentia fuerint. Nam quo magis cutem denſaueris, tantò magis fluxiones augebunt, vt Galenus inquit primò de arte curat. ad Glauco. cap. 14. Vbi verò cogeris vehementi vrgente dolore, eiſdem vti, perpetuò acetum permiſceas, vt medicamentorum facultas altiùs ad inteſtina penetrare valeat, aut vini albi & tenuis modicum. Sintq; ea nec facultate, nec actu admodum frigida. Horum autem medicamentorum, quoniam multa copia apud artis medicæ auctores eximios reperitur, propterea conſultò de his nos non meminimus.

Quæ per ſedem infundenda ſint.

2. de ſimpl. fac. cap. 34. Lib. 4. cap. 5. Libro 11. de ſimpl. facult. cap. de pinguedine.

cap. 5

Περὶ τεινεσμοῦ. Id eſt, de teneſmo, ſeu tineſmo.

CAP. LXXV.

EX eodem (quo iam dicta dyſenteria) genere eſt, & qui à Græcis τεινεσμὸς, à Latinis quibuſdam teneſmus, à Plinio verò tenaſmus appellatur, quanquam apud eoſdem Græcos interim τεινεσμὸς, cum ει, vt patet cùm primo, & tertio de morb. vulg. tum etiam aliis pleriſque locis in Hipp. & Galeni doctrina, quandoque verò cum ι, ſcriptū reperitur, vt videre licet apud Celſum cap. 18. libro 4. Id verò non ab re. Nam conſueuerunt Doricam ſectātes linguam pro, ει, ι, vſurpare, nec minùs & apud Hippocratem, vt liquet aphoriſ. 27. ſeptimi libri non τεινεσμὸς, ſed τενασμὸς nuncupari ſolet pro, ι, etiam dorice, α, vſurpans: quo ſit vt etiam Latinè nedum tineſmus, ſeu teneſmus, ſed etiam tenaſmus appellari valeat, quemadmodum Plinius affectum hunc appellare conſueuit. Nec quoque talis appellatio barbara dici poterit propter iam traditas rationes. Nam proprio, & Latino nomine nos carētes, nomenclaturā à Græcis vſurpamus, & indifferenter prædictis nominibus vti poterimus. Nomen verò ſumpſit ab ipſo ſymptomate, vt apud Galenum conſtat ſecundo method. medend. cap. 2. & comment. prædicti aphoriſm. 27. ſeptimi libri, quoniam in eo tenſio quędam circa inteſtinum rectum ſit, ob quam, cùm cacare vehementer appetant ægri, continuò exurgunt, vt idem ſit, quod deſidendi quędam cupiditas aſsidua, aut inanis quædam egerendi voluntas, ſeu (vt inquit Paulus cap. 41. libro tertio) continua, & implacabilis deſidendi cupiditas, qua nihil præter modica cruenta, vel mucoſa egeritur.

Plin. lib. 28. cap 14. Commen. 2. 3. de morbis vulg. comē. 2. tex 7 & 35. 3. de morbis vulg. comment. 3. tex 53.

Teneſmus vnde nomē ſumpſerit. Quid ſit:

Quibus cũ dyſenteria conueniat. Id quod etiam Aetius confirmauit cap. 44. libro nono, cùm dixit, eſt autem affectio hæc ad excernendum promptitudo, quæ differri, ac diutari non poteſt, nihil tamen, præterquam pauca cruentum aſpectum habentia propellens; & poſtea quædam muſcoſa. Qui quidem affectus ſymptomata inſert dyſenteriæ ſimilia, nixus tamen multo vehementiores habet, vt eodem libro tertio de cauſis ſymptomatum, cap. 2. liquet, eandem quoque habens cauſam ac diſpoſitionem, vt patet comment. præcitati aphoriſmi. *Quibus differat.* Conuenit itaque cum propriè dicta dyſenteria teneſmus in diſpoſitione, cauſa, & ſympto. niſi quod ea fiunt vehementiora, præſertim nixus, ex Galeni ſententia. *Qua parte in eo afficiatur.* Differunt autem loco, ſeu parte affecta, nam dyſenteria propriè dicta indifferenter in cunctis inteſtinis excitari poteſt, præterquam in inteſtino recto, teneſmus vero non niſi in eodem inteſtino recto oriri conſueuit, vt liquet apud Galenum, cum præcitato libro tertio de cauſis ſymptomatum, cap. 2. tum etiam ſexto de locis affectis, *6. de loc. affe. cap. 1.* commen. præcitati aphoriſmi, & aliis pleriſq; locis. Id etiam confirmauit Alexander, cap. 9. libro octauo, cùm dixit, teneſmus recti inteſtini affectus eſt, inducant etiam ipſum affectum eſſe vehemens tenſio, ac dolor cum poſitu, ac prompta deiiciendi cupiditas, paucis admodum ſequentibus excrementis, & quòd per totum morbi ſpacium iis quæ à ſupernis deſceudunt, haudquaquam miſceri videtur. Affectus hic, velut & dyſenteria, morbus eſt in ſoluta cõtinuitate, quoniã prædicti inteſtini recti exulceratio eſt, vt liquet apud Galenum præcitatis locis. *Quis affectus præter naturã ſit.* Et propterea licet ab initio excrementa pituitoſa, & pinguia ſint, progreſſu tamen temporis, vt liquet eodem ſexto de locis affectis, etiam ramenti ſpecie deiiciuntur. *Loco citato. Signa.* Comitantur etiam affectum hũc conatus, & implacabilis deſidendi cupiditas cum flatibus. Deſcendunt autem per aluum mucoſa cum graui diſtentionis ſenſu, necnon aquoſa, & interdum poſt recrementa ſanguis deſtillat, eodem Alexandro auctore. Celſus verò ſic de eo ſcriptum reliquit. In hoc æquè, ac in torminibus frequens deſidendi cupiditas eſt, æquè dolor, vbi aliquid excernitur. Deſcendunt autem pituitæ, muciſque ſimilia, interdum etiam leuiter ſubcruenta, ſed iis interponuntur nonnunquam ex cibo quoque rectè coacta. At Hippoc. libro de affectio. ait, *Ante medium libri.* Quod vbi teneſmus apprehenderit, ſecedit ſanguis, ac mucus, & dolor ſit in ventre inferiore, maximè vbi ad ſeceſſum deuenerit. Scribunt tamen nonnulli (vt Galenus aſſerit eodem ſexto de locis affectis) quod à forti excernendi conatu præcedente dolore vehementi aliqui lapides calloſos deiecerunt, iis qui in veſica naſcuntur haud abſimiles. *Cauſa.* Id quod neque ipſe vidit, neque alium qui viderit, vnquam audiuit. Affectus hic cùm eiuſdem ſit generis cum dyſenteria (vt diximus) haud quoq; circa eiuſdem cauſas ab ea diſcrepabit, Galeno teſte comment. aphoriſ. 27. ſeptimi libri, modo ipſæ circa rectum inteſtinum exulcerationem pariant, nam citra eam teneſmus dici nõ poterit. Quãquam ſint, qui velint, quod à iam dictis dyſenteriæ cauſis, tum externis, tum internis citra exulcerationem fieri poſsit teneſmus, necnon & à quibuſdam aliis. Verùm hunc teneſmum mendoſum, ſeu non verum appellant, præcipuè Arabes, & qui eos ſectantur. Nos verò cum Galeno aſſerimus teneſmum nec dici, nec appellari poſſe, etiam ſi quiſpiam doloroficus affectus à quapiam cauſa in inteſtino recto fuerit ortus, niſi adſit eiuſdem abraſio, ſeu exulceratio. Quomodo autem diſtinguẽdæ ſunt, ac dignoſcẽdæ teneſmi cauſæ diuerſæ, à præcedẽti cap. petas. Quanquam ſit propter ſtercorum multitudinẽ eueniat grauis diſtentionis ſenſus, circa imum vẽtrem aderit, erũtq; alui excremẽta præter naturã detenta. Hæc autem multitudo non in cæco inteſtino, vt quibuſdam viſum eſt (pace tantorum virorum dixerim) cùm hoc in hominibus inteſtinum adeò exiguum ſit, vt nullum ferè habeat vſum, neque intra ipſum fæces excipi poſſunt, velut in noſtris anatomis ſæpiùs impeximus. Verùm in eodemmet aderit inteſtino recto, vel cùm ptimo colo alligatum eſt, vel in alia eius parte. Quod verò teneſmus neque acutis, neque longis morbis annumerari debeat, cùm & facilè tollatur, neque vnquam per ſe iugulet, liquet apud Celſum præcitato loco. *Prognoſtica.* Quod ſi vterò gerenti ſuperuenerit, faciat abortum, aphoriſm. 27. ſeptimi libri, ab Hippocrate ſcriptum eſt, id autem non ab re. *Cõment. 3.* Quoniam (vt inquit Galenus 3. de morb. vulg.) doloriſicus, & mo*Cõmen. 53.*leſtus affectus eſt, dolorificus quidem propter tenſionem, moleſtus autem, quòd aſsiduè deſidendum ſit. Quare & propter vehementes, atque frequentes exurrectiones, conceptus aboritur, quando etiam ex omnibus aliis fortibus motibus, atque doloribus mulieres grauidæ ſolent abortire. *Curatio.* Pro cuius curatione proprior ratio victus talis ſit, qualem in tormina ſuprà præcipimus, Celſo auctore, cibos quidem (vt inquit Alexander) boni ſucci, concoctu faciles, & leuiter adſtringentes exhibentes. Quod verò ad medicamentorum rationem attinet, id primò animaduertendum erit, num à cauſa quapiam teneſmus adhuc fiat, vel augeatur, vel ipſe iam factus deſinente eius cauſa ampliùs non fiat. Nã ſi adhuc fiat, pro cauſarum diuerſitate, curandi ratio variari debet, quemadmodum dyſenteria decretum eſt. *Venæ ſectio.* Et propterea ea priùs auferri debet, vel venæ ſectione, ſi pletoricum fuerit corpus, ſeu ab inflammatione teneſmus originem ducat, vel purgatione, ſi ab acribus, mordacibuſque ſuccis in toto corpore redundantibus fuerit ortus, & licet id à iunioribus etiam Galenicis medicis cane prius, & angue vitandum eſſe conſultum fuerit, tamen præter rationes, quæ hic afferri poſſent, Actuarij auctoritas capite 6. libro quarto ſufficiens eſſe debet. Ea autem talis eſt, *Purgatio.* Cæterùm quiã teneſmi mordacibus, ſalſiſque humoribus inteſtino recto inpactis oriuntur. num ij in toto corpore abundent expendemus, ac mediocriter purgantibus educentes, ægrum ab aſsidua exurgendi moleſtia liberabimus. Nemo igitur vereatur vbi pletoricum fuerit corpus, & alia non prohibeant, ſeu ab inflammatione fuerit ortus teneſmus venam ſecare, non ſemel duntaxat, ſed ſæpius, ſi opus fuerit, cùm pro euacuatione, tum etiam pro reuulſione perficienda priuſquam ad ea ſe conuertat medicamenta, quæ teneſmum ipſum curant. Haud quoque diſsimili ratione, ſi vitioſi fuerint in toto redundantes ſucci ad inteſtinum rectum confluentes, audacter medicamento, purgante, pro redundantis ſucci ratione, vti debemus, quemadmodum præcedenti cap. de dyſenteria docuimus, vtputa ſi flaua bilis redundauerit, medicamento eam purgante vtare, ſi ſalſa pituita, aut atra bilis, medicamentis quæ eoſdem ſuccos purgandi vim habent, vti oportet, priùs tamen eis concoctis, ac præpara-

paratis, ſi eadem occaſio dabitur. Quanquam nec eadem medicamenta magnopere acria, ac quæ vehementem purgandi vim habeant, eſſe debent, cùm quibus perpetuo, quæ leuiter adſtringunt permiſcenda ſunt, quemadmodũ præcedenti cap. monuimus. Verùm ſi ex ſtercorum multitudine teneſmus excitetur, tentandum primo eſt leuibus clyſteribus, aut etiam aliquanto acrioribus eandem moliri, & vbi non ſuffecerint, ad lenientia medicamenta purgantia tranſeundum erit, veluti eſt manna, caſsia fiſtula, ſaccharum violaceum, ſyru. ex pluribus infuſionibus roſarum rubearum, aut perſicarum, & ſi opus fuerit aliquid diachat. addendum. Nam & Paulus medicamentum, quod emolliat per os aſſumptum hoc in caſu probat. Cùm vero teneſmi cauſa fuerit abſciſſa, aut idem nõ amplius à cauſa dependeat, aut eodem exigua ſit, cùm diſcutientibus, tum modicè adſtringentibus laborans ſedes moueri debet, cùm ex eiſdem quoque ægro opem feramus, eodem Actuario auctore, totiſque viribus, clyſteribus, aliiſque topicis medicamentis ipſum curare nitendum erit, eiſdémque adhuc diuerſis, prout diuerſæ fuerint cauſæ, quæ ipſum effecerunt. Nam ſi inflammatio fuerit, facta venæ ſectione, & adhuc eandem perſeuerante, ptiſanæ ſuccus cum paucis roſis, ſimul cum eo decoctis infundi debet (Aetio teſte) vel decoctum paretur ex hordeo non decorticato, & torrefacto, ac plantaginis foliis, cuius vnc. viij. aut librâ vnâ aſſumens, adiectis olei roſacei vnc. iij. & recentibus ouis totis ſine corticibus numero ij. ſimúlque permiſtis, fiat clyſter. Ad eundem vſum iniici debet lac recenter mulctum caprillum, potiſsimùm cum oleo roſaceo. Cæterum lumbis præcipuè circa os ſacrum, ſedi, ac pubi, & interfœmineo, perineon Græci appellant, fotus, ac illinitiones adhiberi debent oleo myrteo, roſaceo, ipſóque omphacino, pauco vino albo adiecto. Quod ſi dolor intendatur, fotus ea fœnigræci, maluarum, roſarum rubearum althæǽque, ac ſeminis lini decoctum fiant. Vel in eorundem iure inſeſsiones faciant ægri, cum efficaciſsima in teneſmi affectione fomenta ſint ſedi admota, eodem Aetio auctore. Procedente vero tempore reiectis roſis, ea reliquis, adhibitis chamæmeli floribus, ac meliloto fomentum paretur, & oleo roſaceo, ſeu myrtino camæmelinum, ac anethinum permiſcere oportet, & temporis proceſſu eiſdem ſolis vti. A bilioſis autem humoribus, ſi teneſmus fuerit ortus, clyſteres fiant ex hordei, & foliorum plantaginis decocto, in pullorum gallinaceorũ iure, ſacchari rubei, & olei roſacei, omphacini, ſingulorum vnc. ij. adiectis, & vitellis ouorum numero duobus, aut ex caprillo lacte, ſaccharo rubeo, & oleo roſaceo: paritérque fotus, inſeſsiones, ac illinitiones ea maluarum, altheę, roſarum, violarum, ac hordei decocto, & ex oleo roſaceo omphacino, myrteo, & amygdalarum dulcium fiant, vel ea oleo roſaceo, recenti butyro, & adipe anſerino cum modica cera ſolutis, interius anus vngatur, vt Tralliano viſum eſt, potiſsimùm vbi vehementiùs dolor vrgeat. Poſſunt inſuper verbenæ decocto inferiores partes foueri, aut in aqua calida ægri deſidere, Celſo auctore. Poſthæc ea quæ aſtringunt, ſimulátque contémperant iniicienda ſunt, vt decoctum ex rubi: myrthi, ſeu plantaginis foliis, roſis, cytinis, hypociſtide, balauſtio, ac hordeo, cui olei roſacei omphacini, ac ſacchari rubei vnc. ij. addas, ac vitellos duos ouorum, vbi vrgens dolor adſit. At ſi dolor abſit, aut is exiguus fuerit, oleum roſaceum, ac ouorum vitelli auferãtur. Si verò pituita ſit, quæ ægrum infeſtauerit, ac teneſmum excitauerit, fueritque adhuc exigua quantitas in recto inteſtino eiuſdem impacta, detergentibus huiuſmodi clyſteribus vtare primò, ac leuiter adſtringentibus, deinde adſtringentia magis, ac calefacientia medicamenta adhibeas, quæ etiam ad calidum vergant, vt Recipe hordei cum corticibus, ac cicerum rubeorum ana P. j. furfuris P. ſ. corticum pini, foliorum lauri, & florum camæmeli ana manip. ſ. pilularum cupreſsi numero iiij. fiat decoctum in aqua pluuiali, aut iure pullorum gallinaceorum, é quo recipe lib. j. & adde olei anethini, chamæmelini vnc. ij. ſi dolor vrgeat, vitellos ouorum numero ij. mellis roſacei vnc. ij. miſceantur, & fiat clyſter. Pariter circa pectinem, ſedem, & ſ[illegible]men calida fomenta, ac etiam olea adhibere oportet, fiant autem fotus, ſeu inſeſsiones ex floribus chamæmeli, meliloto, fœnogræco, anetho, corticibus pini, lauri, ac cupreſsi foliis, malicorio, ac myrti baccis, parato decocto ex tribus partibus aquæ pluuialis, & vna vini adſtringentis. Illinitio autem ea iam dicto oleo anethino, aut chamæmelino fiat, liliaceo, irino, aut rutaceo. In hunc etiam vſum conferunt ſacculi ex furfure in vino adſtringenti decocto parati, ſi ſedi admoueantur. Per propriam quoque experientiam ab Aetio commendatur later perquam vetuſtus, & à fumo denigratus vnà cum contentis in eo paleis, ſi tundatur, deinde feruenti aceto ſubactus, linteolóque alligatus ſubdatur ſedi. Id verò ſtatim ab excretione admoueri debet, & maximè ſi dolor infeſtet. demum prædicto hordei, ac cicerum decocto malicorium, lentes, myrti baccæ, ac gallæ adiici debent, corticem pini, cupreſsi pilulas non prætermittendo. Idque infundi debet per ſedem, mellis roſacei vnc. ij. adiectis. Quid ſi vigiliæ vna cum dolore perſeuerante conſequantur, neque prædictis cedat affectio, ſedi aliquod ſoporiferum collyrium ſubdetur, vt inquit Aetius. Aut alicui ea prædictis clyſteribus ſolani, hyoſciami, aut mandragoræ decoctum adiiciatur. Eorundem autem quantitas exigua ſit, neque ea adhibeantur, niſi maxima vrgente neceſsitate. At ſi teneſmum frigus præceſſerit, eiſdem calidis, diſcutientibúſque fotibus, inſeſsionibus, ſacculis, ac vnguentis vti licebit, & ſimilibus, prout vſus expoſtulabit.

Si ex ſtercorum multitudine fiat teneſmus, curatio.

Quæ per ſedem infundenda ſint.

Topica.

Si à bile, curatio.

Si ex pituita curatio.

Anodyna quando expetant.

Περὶ τῶν αἱμοῤῥοΐδων. Id eſt, De hæmorrhoidibus.

CAP. LXXVI.

IN ſanguine generando quicquid admodum craſſum, ac terreum ea ciborum natura in nutrimentum fertur, nec commode à naturali calore alteratur, ſed prorſus eam quæ in iocinore fit, mutationem ſubterfugit, id lien ad ſe trahit: quod verò mediocri eſt craſsitudine, ac planè à iocinore abſolutum, ſimul cum ſanguine in omnem partem diffunditur: requirit etenim ſanguis in non paucis animalis partibus craſsitudinem quandam, vt liquet ſecundo de natur. facult. ac ſeponitur quidem tanta taliſque iam dicti ſucci portio, quanta, qualiſque, ſi in totum ferretur corpus, nnaam aliquam referret. Cùm igitur naturalis temperatura hunc humorem paucum generauerit, & ratio victus adhibita confert, & ſplen ſatis attrahit ex eo qui generatur, haudquaquã huiuſmodi excremẽti copia in

cap. vlt.

venis generatur: at vbi contraria eueniunt, dico autem contraria, vt ſcilicet hepar ad generandam huiuſmodi ſuperfluitatem ſit aptum, ſit etiam ratio victus per tales cibos adhibita, qui craſſum & fæculentum humorem naturà apti ſint procreare, ſplen verò ſit naturà imbecillior, & quicquid de ea ſuperfluitate generatur ad ſe minime trahere potens, in hoc inquam corpore turbidus fit, ac craſſeſcit, qui in venis generatur ſanguis, & nonnunquam à venis eiſdem habentibus (ſicut alia omnia) vim excernendi id quod extraneum eſt, ad ſedis vaſa, quædam reponitur, interimq; propter multitudinem, & craſſitudinem eiuſdem ſanguinis, eorundem vaſorum ora aperiuntur, atque per eadem vaſa excernitur: quam affectionem Græci αἱμοῤῥοΐδας appellant, vt liquet ſecundo de arte curatiua ad Glauconem, ſexto de morbis vulgaribus, & commen. aphoriſm. 12. ſexti libri, nam αἱμοῤῥοῒς nil aliud ſignificare videtur quàm ſanguinis profluuium per venas ſedis, idem confirmatur auctoritate eiuſdem Galeni libro de atra bile, cùm dixit, ſæpenumero autem natura recludēs venā vaſorū quæ ſunt in ſede, talē permixtū ſanguini humorē excreuit, loquens de melancolico ſucco, quo & nomen ſimptomati imponunt αἱμοῤῥοΐδες, Latini quoque alio proprio nomine carentes eodem modo affectionem hanc hęmorrhoida, ſiue hæmorrhoidas appellant. Sumpſit itaque appellationis originem hæmorrhois à ſanguinis fluxu, vt liquet ex præcitatis Galeni ſententiis, & ab Aetio cap. cap. 5. libro 14. qui etiam affectum hunc aſſeruit eſſe velut dilatationem quandam locorum in ſede factam vaſis quibuſdam iſthic apertis, & progreſſu temporis calloſioribus factis. Verùm quamuis ſæpiùs accidat, quod dilatatis, ac admodum impletis iam dictis venis ob copiam ſanguinis fæculenti, ac craſſi, vt diximus, quod per eas ſanguis excernatur: & propterea tale ſortitus ſit nomen affectus hic; tamen non ideò ſi is non excernatur, modo dilatatæ, impletæ, ac inflatæ eædem ſint venæ ex iam dicto craſſiore ſanguine, hæmorrhoides quoque appellari non debent. Quapropter Aetius præcitato loco duas hæmorrhoidum dicebat eſſe differentias: quoniam aliæ ſunt cæcæ, aliæ ſunt apertæ: cæcæ, quæ omni tempore inflatæ ſunt, & nihil excernunt: apertæ verò ſunt, quæ per tempora ſanguinem effundunt, idem confirmauit Paulus capite 59. libro tertio. Pars quæ afficitur in ambabus differentiis, adeò oculis conſpicua eſt, vt nullo alio ſigno opus habeat, quoniam ſemper venæ ſedis affectæ ſint: quanquam non adeò conſpicuum ſit, neque mihi ita certum, num dictæ ſedis venæ progerminationes ſint venæ portę dictæ, vt quibuſdam viſum eſt, vel venæ magnæ chyli, ſeu cauæ appellatæ, vel vtriuſque, cùm ex vtriuſque, rami ad eandem partem pertineant, & ex porta venæ maiores: quamuis Hippocratis & Galeni doctrinæ magis conſentiat eas ramos eſſe venæ cauæ propter ipſius Galeni verba, tum ſecundo de nat. facul. tum 2. de arte curatiua ad Glauconem, cap. de cancris, & 6. de locis affectis, & Hip. aphoriſm. 11. & 21. & ſexti libri. Nam ſi perpetuò vbi minùs quàm iuſtum eſt atrum ſuccum ad ſe trahit lien, vt ſanguis impurior, craſſior, ac nigrior; ſic vniuerſum corpus redditur decolor, non propter aliud, niſi quod eius facultate attrahente imbecilliori reddita, ſanguis in vniuerſum corpus impurus tranſmittitur vt liquet tertio de natu. facult. & 6. de locis affectis, & deinceps ab ipſis venis vim excernendi habentibus ad venas ſedis quandoque delegatur: vt patet 2. de arte curatiua ad Glauconem, & per eaſdem excernitur: neceſſariò ſequitur eas venæ cauæ dictæ, & non portæ eſſe ramos, cùm non prius excernatur quàm per vniuerſa totius corporis vaſa fuerit diffuſus, tam ſi ad vniuerſam cutim, quàm ſi ad varices, aut ad iam dicta ſedis vaſa decumbat, aut ad quampiam aliam partem, quæ imbecillior fuerit. Ad hæc ſi propterea melancholia, & nephritide laborantibus hæmorrhoides conferunt non ſolùm ratione euacuationis, ſed qualitate humoris euacuati: quoniam pellit natura ad partes ignobiliores eos, qui tales affectus efficiūt humores, præſertim cùm melācholici, ac craſſi fuerint, vt liquet citatis aphoriſmis, cui in dubium venerit tales humores per ramos cauæ, & non portę venę ad dicta ſedis vaſa permutari, atque transferri tanquam per conuenientiora loca, per quæ promptiùs, ac faciliùs talis fiat permutatio. nulli inquam. Audacter itaque cum Hippoc. & Galeno, tenemus (quicquid alij ſentiant) hæmorrhoidas ramos eſſe venæ cauę potiùs quàm portę, quāuis ex porta maioris forte progerminationes, quā ex caua ad eundem pertineant locum. Cæterùm, licet huic affectui nomen inditum ſit hæmorrhois, propter ſanguinem, qui magna ex partę cum ſucco melācholico à natura recludēte horū vaſorum ora excerni conſueuit, & propterea dici poſſet eſſe ſymptoma in genere excretorum immodicè toto genere pręter naturam, quemadmodum & reliquæ hæmorrhagiæ, pręter menſium profluuium: tamen illud non ita facile aſſererem, cum nonnullæ ſint hæmorrhoides cęcę, vt diximus ex Aetij & Pauli auctoritate, & nos indies crebrò obſeruamus, ex quibus ne tantillum quidem ſanguinis profluit. Quà ratione nec hæmorrhoides nuncupari deberent, neque ſymptomata eſſe in genere excretorum immodicè, niſi quiſpiam diceret id rarò euenire, cùm etiam ex eiſdem cæcis ſemper aliquid profluat ſanguinis, licet minimum ſic. quòd ſi nec omnino quippiam excernatur, non propterea hæmorrhoides nominari non debent; cùm omnes ſic appellatæ ſint, propterea quòd ſæpenumerò, & non ſemper, vt inquit Galenus citato libro de atra bile, capit. 4. natura ſanguini permixtum humorem melancholicum recludens dictorum vaſorum ora, per eadem excernit. Quod item confirmari poſſet Celſi auctoritate cap. 18. libro ſexto, cùm dixit tertium vitium eſt ora venarum tanquam ex capitulis quibuſdam ſurgentia, quòd ſæpe ſanguinem fundunt αἱμοῤῥοΐδας Græci vocant. At ſi quis propterea aſſereret hæmorrhoidas non ſymptoma eſſe, ſed morbum non ſimilarium, ſed inſtrumentalium partium, & propriè in cauitate, eadem non adſtricta, aut conſtipata, ſed dilatata, aut patefacta, non reclamarem. Nam Aetius dicebat, quod hæmorrhois eſt dilatatio venarum ſedis, ad quā dilatationem ſi earum ora reſerabantur, ſanguinis fluor conſequebatur, & ſic apertæ dicebantur hęmorrhoides, ſi verò vaſorum ora haudquaquam aperiuntur, nihil excernitur, etiam ſi ipſę venę admodum dilatatę ſint, & impletę, & propterea cęcę appellantur, communis eſt itaque vaſorum dilatatio cunctis hęmorrhoidibus, & non ſanguinis per ea excretio. Quare morbum potiùs quàm ſymptoma aſſerendum erit. Illud quoque cum Galeno affirmari poterit. Nam cū ex eodem humore melan-

Quid ſint hæmorrhoides 2. ad Glauc. cap. 10.

6. de morb. vulg. cōmē. 3. sext. 37. & cōmē. 5. sex. 25. c. 1.

Vnde nomē ſumpſerit.

Hæmorrhoidum duæ differētiæ.

Pars quæ afficitur

Venæ ſedis vnde oriantur.

cap 9 2. ad Glau. cap. 10 6. de lo. aff. in principio.

Locus citatus.

Cap. citato.

Affectus præter naturam.

melancholico varices, & hæmorrhoidea fiant, vt liquet ſecundo de arte curatiua ad Glauconem, cap. 10. & aphoriſ. 21. ſexti libri, & libro de atra bile, cap. 4. quemadmodum varices fiunt, cùm fœmorum & crurum venæ latiores fiunt: ita quoque & hæmorrhoides, cum ſedis venæ dilatantur, quinimo omnea dilatatas venas antiqui medici κιρσοὺς appellant, vt ipſe inquit libro de tumore præter naturam, cap. decimonono. Quare cum diſtentis, ampliatis, ac dilatatis venis ſedis hæmorrhoides cunctæ fiant, & non cum ex eis ſanguis profluit (id enim ſymptoma eſt earum, quod ſæpe eis aduenit, non autem ſemper) propterea morbum potius, quàm ſymptoma eſſe non ab re quiſpiam dixerit, quamuis à ſymptomate nomen ſumpſerit, quod magna ex parte ei ſuperuenire ſolet. Nam illa venarum ſedis ampliatio, ſeu dilatatio propriè hæmorrhois eſt, non autem illud ſanguinis profluuium, quod non ſolùm ipſis venis dilatatis, ſed etiã patefactis orificiis earundem conſequitur, potiſsimùm cùm non perpetuò id omnibus ſuperuenire contingat, vt dictũ eſt.

Affectus ſigna. Cognoſces autem eas non difficulter: oculis enim conſpicuæ ſunt, interna quoque ſedis pars intumeſcit, & capita venarum ſupereminent, & in internam inteſtini recti partem velut vuæ acini lucidæ apparent: cæcæ dolorem vehementèm excitant, potiſsimum dum à ſtercore exeunte comprimuntur, quamuis cæcæ plus doloris, quàm apertæ afferant, teſte Oribaſio libro nono ſui compẽdij cap. 42. nihilque cruenti excernunt. Apertè vero ſanguinem eiaculantur, maximè quidem vnà cum ſtercore, aliquando etiam ſine ſtercore, vt inquit Hippocr. lib. de hæmorrho. plurimis quoque habentibus hæmorrhoidas adeſt dolor vniuerſi corporis propriua eis, vtpote citrinus ad viriditatem declinans, vt quibuſdam viſum eſt. *Vide Auicen. libr. 3. fen 17 c. 2.* Si verò accidat quòd hæmorrhoides magis interius fiant, ſi vehementer exprimatur æger, ſedéſque priùs aqua calida foueatur, cõſpicuæ fient tam ſi cæcæ, quam ſi apertæ ſint.

Verùm quòd hæmorrhoides originem habeant ex copia melancholici ſucci, ſeu fæcis ſanguinis aut ex *Cauſa.* eodem ſanguine multo fæculento, & craſsiori exiſtente: cum videlicet iecur ac vniuerſæ venæ eundem humorem à ſe ipſis excernentes, in dictas ſedis venas reponunt, liquet apud Galenum libro de atra bile, cap. 4. & 2. de arte curatiua ad Glaucon. cap. 10. ac luce clariùs commen. aphoriſm. 12. 6. lib. cùm dicebat hæmorrhoidas fieri impoſsibile eſt abſque hoc, quod propter multitudinem, & craſsitudinem ſanguinis, ora quarundam venarum aperiantur, hepate ad ipſas reponente fæcem, & quandoque ſanguinem melancholicum. Atqui iam diximus nos circa initia huius ſermonis, quibus corporibus, & à quibus cauſis talis coaceruentur ſucci ſeu ſanguinis melancholici copia: quæ vbi non adeò multa fuerit, & dictorũ vaſorum ſedis expultrix facultas non vehementer irritata, ac retentrix nõ admodũ imbecilla, cæcæ fiunt hæmorrhoides: quemadmodum vbi contrarium euenerit, apertæ: ex quibus ſanguis profluit craſſus, niger, & fæculentus magna ex parte, dico magna ex parte: nam quandoque contingit, quòd ſanguis per eaſdem venas profluat, natura duntaxat multitudinem ſanguinis euacuãte: quemadmodum accidit ſanguinem per nares effundentibus: nonnunquam patefactis eiſdem venis, ex ſanguinis impetu ad eas irruentis, id natura haudquaquam tempeſtiuè ad animalis commodum efficiente: quæ fit, vt effuſus ſanguis interdũ niger non ſit, interim quoque accipit vt natura atri ſanguinis, ſeu ſucci euacuanda cauſa venam aperiat, quo malo ſanguine euacuato, bonus etiam ſubſequatur, vbi diutiùs patefactũ remaneat os eiuſdẽ venæ, neque prius fuerit occluſum. Quare audacter cum Galeno tenemus, quòd licet magna ex parte per has venas ater ſanguis, ac ſuccus melancholicus per modũ fæcis genitus expurgari conſueuit, tamen non omnis hæmorrhois talẽ melancholicã bilẽ, aut melancholicum ſanguinem euacuat: vt liquet ſextu de morbis vulgaribus. Neque propterea Galenus ſibi ipſi pugnantia ſcripſit. cum cõment. præcitato aphoriſmo 12. ſexti libri, dixerit hæmorrhoidas fieri impoſsibile eſſe, præter multitudinẽ, & craſsitudinẽ ſanguinis, hepate ad eas venas reponente ſanguinẽ quandoque melancholicũ, & ipſius fæcem: iam de veris loquebatur hæmorrhoidibus eo loco, quæ ex huiuſmodi humoribus verè, & propriè, vt plurimum ortũ habent. *Commen. 3. commen. 25 Contradictio.* At libro ſexto de morb. vulgar. omnes connumerauit cauſas, ex quibus per ſedis venas ſanguis profluere conſueuit, tanquã neceſſariũ pro faciliori intelligentia textus Hippoc. ac veritate ſententiæ eiuſdem textus: *Conciliatio. Loco citato.* quam opinionem teſtari videtur Actuarius in ſua medendi methodo libro primo, cap. 20. quo loco præter melancholici ſucci redundantiã alias quoque nonnullas meminit cauſas, ex quibus per ſedis venas ſanguinem profluere accidit, vtpote iis qui ſolita exercitia omiſerunt, aut pleniore victu vti cœperunt quàm antea, vel quibus conſuetæ e nare, aut vtero (ceu in mulieribus) excretiones ſupprimũtur, aut quibus mos erat venã tundere, aliave quapiã ratione ſanguinem euacuare, & conſuetudinem mutarunt: vt iam quia corpus vniuerſum peruadat, copia imbecillitáſque adſit, ita inquam hæmorrhoidea oboriuntur. At vbi melancholicus ſuccus, ſiue ater ſanguis ex eiſdẽ profluit venis, *Signa cauſarum.* haud ægrè ex eius colore, ac ſubſtantia dignoſcitur. Si vero alterius ſit coloris ſuam ſeruans naturam, ſi propter eius multitudinẽ natura ipſum excernat, ex quibuſdã, aut omnibus modo iam dictis cauſis præcedentibus illud percipere poteris: ſimiliter ex natura, habitu, & ætate ægrotantis, ac ex eo quod ſequitur, vtputa conferẽtia. Quẽadmodum vbi idem ſanguis immodicè profluat, vel poſt nigri ſanguinis *Prognoſtica.* excretionẽ, natura haudquaquã potente propter eius imbecillitatẽ, ac cõceptaculorũ diutinã reſerationẽ bonum ſanguinem retinere, vt eodem ſanguine impetu quodam ad eadem vaſa irruente oris eorundem patefactis, aut ſi propter multitudinem, ſanguinis propriam priùs vacuare tẽtaſſet, & demũ propter eorundem vaſorum apertionem, ac retentricis imbecillitatem, eundem reprimere non valeret, ex contrario iudicari poterit. Neque enim ægri facilè tolerabunt: quinimo decolores, ac omnino in dies imbecilliores reddũtur. Quapropter quemadmodum hæc affectio à multis morbis tutos reddit, quando videlicet melancholici ſucci copia per has venas vacuatur, aut non immodicè ſanguis profluit, vt liquet ex Hippocrate ſexto de morbis vulgaribus cum dixit hæmorrhoidibus laborantes, neque morbo laterali, nequè pulmonis inflammatione, neque phagedæna, neque furunculis, neque terminthis, neque lepra, neque aliis fortaſſe ſimilibus morbis (ſupplendum eſt) capiuntur, inquit Galenus. *Commen. 3. Tex. 37* Ita quoque cùm contrarium euenerit, nonnullorũ malorum cauſa hominibus exiſtimã & deſor-

mitatem, & miſeram vitam hęmorrhoides inducũt: multos etiam vita priuant, & deformitatem quidẽ propter coloris totius corporis vitiũ ex euacuatione ſuccedens: miſeram vero vitam propter corporis debilitatem, quandoque etiam de vita periclitantur ſic affecti, cum ob excedentem euacuationem perfrigeratum hepar aquam intercutem operatur Aëtio teſte præcitato cap. 5. lib. 14. Quæ omnia idem Hippocrat. in aphoriſm. ſcribere haudquaquã oblitus, nam quod ſuperuenientes hæmorrhoides à nonnullis aliis malis liberent laborantes, decretum reliquit aphoriſm. 11. ſexti lib. cùm dixit. Melancholia & nephritide laborantibus hæmorrhoides ſuperuenientes bonum. Neque enim ſolum ratione euacuationis, vt inquit Galenus in commen. ſed etiam ipſa qualitate humoris euacuati hæmorrhoides iam dictas affectiones ſanant. Hæ enim ſanguinem craſſum conſueuerunt euacuare humore plenum melancholico, & aphoriſ. 21. eiuſdem 6. dicebat, in inſanientibus ſi varices, vel hæmorrhoides ſuperuenerint, inſaniæ ſolutio fit, propter eandem cauſam. Quemadmodum, quod ſi quis tentauerit iter intercludere his, quibus conſueuit per hæmorrhoidas longo tempore talis ſuccus euacuari, quod periculum eſt ne in tabem, aut aquam intercutem incidant, idem Hippocrates aphoriſ. 12. eiuſdem libri, ſub his verbis docuit, à diuturnis ſanato hæmorrhoidibus ſi vna non ſeruatur, periculum eſt aquam intercutem, aut tabem aduenire. Hinc eſt quod nõ ab re decreuerit aphoriſm. 25. 4. libri, quod vbi ſanguis infra deiiciatur (hoc eſt per hæmorrhoidas vt inquit Galenus in comment.) bonum eſt, quando videlicet hominis natura multum talem accumulauerit ſanguinem. Nam aliter vt Galenus teſtatur, non eſt aſſuefaciendum ei, quæ fit per hæmorrhoidas euacuationi, quæ periculoſam habet vtranque immoderantiam, quo vel ſupra modum ſanguis excernatur, vel ex toto ſupprimitur, ex quibus liquet quantum aberrent nonnulli hac noſtra tempeſtate medici, qui ferè indifferenter cunctis laborantibus, hirudines ſedis venis adhibere iubent, etiam ſi non conſueuerit talis ex eiſdem venis ſuccus, ſeu ſanguis confluere, neque hominis natura multum talem cumulauerit. Hæmorrhoidas item inquit Soranus Epheſius cap. 18. habentes ſi in plantis puſtulæ mulræ nigro colore affuſæ ſuboriantur vigeſimooctauo die moriuntur. Paulus verò de eiſdem ſic ſcriptum reliquit præcitato loco, venulis, quæ in ano extãt iuſto largius inanitis, habitum in aquam ſubtercute reſolui cõtingit, & affectos infeliciter cibos ſentire, ac contabeſcere, periculum quoque eſt ne largum etiam ſanguinis profluuium accidat, quemadmodum, ne idem in totum ſupprimatur, vnde laborioſa eſt curatio. Quod quidem ad curandi rationem attinet, vbi cæcæ fuerint hæmorrhoides, aut modicæ ex eis ſanguis fluxerit, ea vtendum eſt victus ratione, quam cap. de melancholia inſtituimus, adeò vt per eam inhibeatur, ne multa copia talis melãcholici ſucci generetur, ſed quoad fieri poſſit exigua, vt quæ à liene facilè expurgari valeat. Verùm vbi magnos circa ſedem dolores excitauerint cæcæ, quando ex arido ſtercore exeunte comprimuntur, & propterea vehementes fiant dolores, aluus non ſemel duntaxat, ſed ſæpe mollienda erit. Solet enim oriri inflammatio, maximè vbi dura aluus eum locũ læſit, vt inquit Celſus præcitato loco, qua de re mollibus, ac lenibus clyſteribus aluus ſub

Ratio curandi cæcas hæmorrhoidas.

Victus ratio.

ducenda erit, ex decocto foliorum maluarum, violarum ac betæ in gallinarũ iure, additis vnc. iij. vel iiij. olei viola. aut amygdalarũ dulc. vnc. ij. ſacchari, & vnc. j. adipis anſeris, aut renũ caprarum, in quẽ etiã vſum cõfert vnc. j. vel j. s. caſsiæ fiſtulę per horã ante cibũ deuorata; cõfeſtimque malleoli vena incidẽda nõ ſemel dũtaxat, ſed bis, vbi opus fuerit, & vires cõſentiant, ac corpus ſanguine potiſsimũ craſſo, & melancholico plenũ fuerit: nã in cruribus ſectæ venæ hæmorrhoides prouocant Galeni auctoritate libro de curandi ratione per venæ ſectionem, cap. 19. præter id quod per deriuationem ſanguis qui in eis continetur, vacuatur, ac dolor ſedatur: apponenda quoque vbi vehemens perſeuerauerit dolor, quæ illum mitigare poſſunt. Quare in aqua dulci modicè calida deſidendum eſt, aut decoctis in ea maluarũ, althææ, & violarum foliis, interim meliloto, fœnugręco, chamæmelo, lini ſemine, & anetho: item & vbi hęc non ſuffecerint hyoſcyami, ac lactucæ folia, & papaueris, tum albi, tum nigri cortices adiici poterunt, & vbi deſidere æger in ea non potuerit, ſpongiæ in iam dicto decocto irrigatæ, & madefactæ dolenti loco adhibeantur, fouendus inſuper locus erit ex ouorũ vitellis, roſarũ foliis, oleo roſaceo, & cera parato medicamento: quãdoque miſceri poterit mica panis in aqua dulci mediocriter decocta: idque ſi intus fuerint hæmorrhoides digito illinendũ, ſi extra ſuper illitũ lineũ panniculum imponendum eſt. Poteris inſuper, vbi iam dictum medicamentum dolorẽ non ſedauerit, infraſcripto vti, quod recipit foliorum althææ, meliloti ana manip. s. adipis anſeris vnc ij. vitelli ouorum numero iij. olei roſacei & de ſem. lini ana drac. ceræ albæ parum miſce, & fiat vnguentum, & in vehementiſsimo dolore, infraſcripto quoque vtaris: ex foliorum hyoſciami manip. s. violarũ, & lactucæ tantundem bulliant in aqua, & exprimantur, deinde in dicta aqua maceretur mica panis, cui adde vitelli ouorũ num. ij. cremoris ſeminis lini & fœnugræci ana drac. ij. olei roſacei vnc. ij. miſceantur, & vtare modo iam dicto. Vbi verò prædicta non cõtulerint, ſanguinem ab iis vacuare oportet hoc adhibito medicamento, ex olei de chryſomelis, de ſem. lini, amygdalar. amararum, ac nuclei perſicorũ ana drac. ſucci cæpæ, & ciclaminis ana drac. ij. ſtercoris columbini vnc. iiij. medullæ, ſeu ſepi ceruini vnc. iij. cum pauca cera fiat vnguentum. Vel fricentur dictæ hæmorrhoides cũ fici foliis, aut lineis linteis aſperis, & craſsis: & vbi hæc non contulerint, aut ægri ferre nequeant, hirudines imponãtur eiſdem hæmorrhoidibus: nã ex eis aperiri abſque dolore conſueuerunt, prout indies obſeruamus: & vbi opus fuerit, iterari debent: nam magnopere conferunt, vbi cautè adhibeantur, aperiunt iiſdẽ eas perdicij herbę folia viridia aſsiduè affricta, inſuper & mercurialis trita & velut glans immiſſa, & fel bubulum per lanę tomentũ inditum Aëtio teſte eodem libro 4. cap. 6. Vbi verò apertæ fuerint hæmorrhoides, ſi modicè ex eis profluat ſanguis, adeò vt vires nequaquàm imbecilliores reddãtur, eadem victus ratione vtendum, potiſsimùm ſi ſanguis niger, & craſſus fuerit, ac per certa interualla fluere conſueuerit: neque aliter eas ſupprimere tentandũ, tum quoniam à multis liberant vitiis, vt ſuprà annotauimus Hippoc. auctore, tum etiam quòd ſi quis eas curare tentauerit, quidam cùm ſanguinis exitũ non haberent, inclinata in præcordia, ac viſcera materia, ſubitis, & grauiſsi-

Vena ſectio.

Medicamẽta topica.

Curatio hæmorrhoidũ apertarũ.

Victus ratio.

grauiſsimis morbis correpti ſunt, vt inquit Celſus præcitato loco, illi inquã, qui ſanguinis profluuio imbecilliores non fiunt. Quod inſuper idem Hippoc. decretum reliquit aphor. 12. ſexti libri, cùm dixit, à diuturnis ſanato hæmorrhoidibus, ſi vna non ſeruatur, periculũ eſt aquã inter cutem, vel tabẽ aduenire, conſuluit itaque Hippocrates in hac ſententia iuxta Galeni expoſitionẽ, vnam ſaltem ſeruare hæmorrhoidẽ, vt per hanc vacuetur fæculentia, ác vitioſa materia hepatis: præſertim in quibus ſolita eſt tempore lõgo per tales venas excerni, ſi quis eas ſanare tentauerit, aliàs prædicta ab Hippocrate vitia ſuperuenire periculum eſt. *Aëtius Galenum carpit.* Aëtius verò illa Hippocr. verba (Si vna non ſeruatur) aliter exponit. Ait enim Hippocr. noluiſſe quòd vna hæmorrhois ſeruari debeat ad ſanguinis excretionem, vt Galenus ſentit, ſed dixit, ſi vnà nõ ſeruatur, hoc eſt, ſi nõ adſeruetur, id eſt, ſi non conuenienti diæta vtetur poſt earum ſanationẽ. Probat ex eiuſdem Hippo. verbis in eodẽ aphoriſ. nã dixit hæmorrhoidas inueteratas ſananti: eſt autẽ ſanatio perfecta liberatio, & legitima curatio. *Vena ſectio.* Quare cõcludit ipſe cum Hippoc. quod nõ oporteat aliquam hæmorrhoidẽ relinquere, ſed omnes excindere, & poſt perfectam curationẽ ipſarum, per conuenientem diætam ad naturalem ſtatũ corpus curatum reducere, incideréque cubiti venã tempore opportuno, quo videlicet coaceruatus in *Concordia.* corpore ſanguis euacuatur. Hoc itaque modo poſſibile eſt incolumes euadere, nulla penitus hæmorrhoide relicta. Atqui vera erit perpetuò Hippocra. ſententia quomodolibet fuerit intellecta: ſi quis enim hæmorrhoidas inueteratas ſanare tentauerit; aut vnam ipſarum relinquere debet, aut ſi nullam penitus derelinquerit, præſeruare eo modo detentos oportet, conuenienti victus ratione, ne talis ſucci copia gignatur, etſi qua fuerit genita, venæ ſectione ſtatis quibuſdam temporibus vacuare, præ- *Curatio hæmorrhoidũ nimis profluentium.* cipuè incunte vere. At ſi immodicè ſanguinem fundãt, quoniam ea immodica profuſione ad extremã frigiditatem hominem ducũt, ac ſæpe aquam inter cutem accerſiuerunt, vt liquet 2. de natur. facul. cap. 8. cõfeſtim vbi robur virium deiiciatur, ſupprimẽ- *Victus ratio.* dæ ſunt, ſimili propterea victus ratione inſtituta, quam cap. de cruenta ſpuitione præcepimus (niſi quod vbi vires plurimum proſternantur facilis cõcoctionis, ac multi, & boni nutrimenti cibi ſemper exhibeantur, cum quibuſdam adſtringentibus permiſti, ſimiliter & in potu vinum adſtringẽs) ſi vires ferant, interna cubiti dextri vena incidenda erit re- *Vena ſectio.* uulſionis gratia. Nam vbi cohibere voles hæmorrhoidas, quæ in brachio ſunt venas ſecare conuenit Galeno auctore lib. de curandi ration. per venæ ſectionem, cap. 19. quando videlicet veremur ne in tantam immoderationem hæmorrhoidum euacuatio euadat, vt hominem vel protinus interimat, vel aquæ intercutem obnoxium, aut cathecticum, hoc eſt, mali habitus reddat. Quod ſi vires venæ ſectionem non ferant, hypochõdriis cucurbitulę affigendæ ſunt, manus itẽ, ac brachia vincienda, & frictio- *Quæ per os exhibenda.* nes aſperæ eiſdem partibus adhibendæ. Intra corpus interim quæ adſtringunt ſumenda, vt ſyrup. ex infuſione roſarum, præſertim aridarum, & incompletarum, myrtinus, miua citoniorum, è rhibes, aut ex oxalidis ſucco, ſeu plantaginis, paratus cum eiuſdem plantaginis, aut oxalidis aqua: etſi non adeò extremæ imbecillitatis vires fuerint, ſed mediocrẽ ferre poſſunt purgationem, redundantibus vitioſis ſuccis in ſanguine, (vt magna ex parte prouenire proſpeximus immodicũ ſanguinis per hæmorrhoidas profluuiũ) purgans aliquod medic. propinandũ *Purgatio* erit, ex eis quæ præterquã quòd leuem habeant vim purgandi talẽ vitioſum ſuccum redundantẽ (quinis is fuerit) facultatem inſuper habeant adſtringendi, quemadmodum ſunt myrobalanorum tria genera, rhabar. agarici, & ſyr. ex pluribus infuſ. roſarum rubearum: inſuper & ſyrup. domini Auguſtini, ex his poteris purgans medicamentũ diuerſimodè componere pro diuerſa ratione redundantis ſucci. Sit autem eius quantitas virium robori potius, quàm quantitati humoris redundantis accõmodata, deinceps ad alia adſtringentia confugiendũ, tam intus, quam foris adhibita. Intus ſumenda cap. de ſpuitione cruenta requiras. Cõducunt itẽ ſi ſcrup. ij. lapidis hæmatitis tribuas cũ vnc. iij. aut iiij. poſcæ. Aut R. lapidis hæmatites ſcrup. j radicis ſymphiti, & althææ, ana vnc. s. boli armeniæ ſcrupul. s. chiæ maſtiches gra. iiij. fiat puluis, qui cum vnc. ij. vini adſtringẽtis aut vnc. iij. decoctionis aquę ſanguinariæ prębeatur, nec minùs confert ſi drac. j. tryphæræ ſaracenicæ, aut tryphæræ Fœnonis dictæ, aut theriacæ corporibus, maximè frigidioribus, ac pituitoſis, & melãcholicis exhibeas cũ vnc. ij. aut iij. vini adſtringẽtis, aut ſi dra. j. trochiſcorũ de ſpodio, aut de terra *Quæ extrinſecus adhibenda.* lemnia, aut de ſuccino, calidioribus præſertim corporibus cũ vnc. ij. aut iij. aquæ plantaginis, aut acetoſellę propinabis, extrinſecus quoque ea adhibẽda ſunt, quæ ſanguinẽ reprimere valent, vt inſeſſus in aqua ex verbenis, Celſo auctore: aut in aqua pluuiali fiat decoctũ roſarum aridarũ, foliorum plãtaginis, & myrtillorũ, & in eo deſideat æger, interim malicorium, gallæ, cytini, balauſtium, & magna imminente neceſsitate, hyoſcyamus, alumen, papauer album, & nigrũ quoque, ſi opus fuerit, prędicto decocto adiiciatur. In corporibus vero frigidioribus in vino adſtringenti prædicta decoquantur, aut ſaltem, permixto eo cum dicta aqua pluuiali, folia inſuper, ac flores verbaſci admiſceantur. Quòd ſi quis in eo deſidere non poterit, ſpongiæ in dicto decocto madefactæ affectæ parti adhibeantur, ex iam dictis etiam ſacculi parari poterunt, qui in vino adſtringenti priùs irrigati admoueantur: vel infraſcriptus puluis inſpergatur, ac ligetur, qui recipit aloẽs drach. ij. corticum thuris drac. j. balauſtiorum, ſanguinis draconis, terrę lemniæ ana ſcrup. j. gallarum, malicorij, & ſeminis roſarum ana drac. j. fiat puluis tenuiſsimus. Hoc inſuper medicamẽto vti poteris, R. ſucci plantaginis, ſanguinariæ, & ſolani ana drac. ij. aloẽs, corticum thuris, terræ lemniæ ana drac. ij. s. olei myrtini, maſtichini, & roſacei ana drac. j. albuminis ouorũ drac. vij. cęræ, & aceti, ſeu vini adſtringentis parum, fiat vnguentum. Aëtius pręcitato loco, tanquam mirum in modum ſanguinem ſiſtẽtia commendauit aloẽn, ſquamam ferri, aut plumbum vſtum cum poſca impoſitum. Inter cętera verò medicamenta, illud præſtantiſsimũ, ac vnicum exiſtit, quod à Galeno deſcribitur 5. metho. meden. cap. 4. ex aloè, & thure, ouique candido compoſitum, adeò vt ad mellis craſsitudinem deueniat: dein leporis molliſsimis pilis excipitur, & vaſis ipſis vnde ſanguis profluit liberaliter, imponitur, quinimo, & toti vlceri, vbi ipſum circa vaſa fuerit: alligatúrque forinſecus faſcia ex tenui linteo. Modum autẽ adminiſtrandi, ac ipſum diuerſimodè cõponendi, ex eodem loco ſtudioſi petant. Illud tamẽ nõ prętermit-

tant, quod in duris corporibus plus aloës immiſcẽdum erit, in mollibus verò pus thuris, vt ipſe inquit. Oribaſius cap. 18. libro 19. hemorrhoidas nimium apertas ſiſtere inquit aloen illitam, aut diſſolutam, & impoſitã, ſiſtit etiã perfuſio ex poſca, in qua ferri ſquama, plumbúmque vſtum ſit, vt ipſe refert.

Περὶ ῥαγάδων. *Id eſt, De rhagadys.*

CAP. LXXVII.

INter alia quoque multa, tędiíque ple na mala, quæ ſedes recipit: quod primùm ſæpe & pluribus locis in ea fit, cutis exciditur. Quod malum Græci ῥαγάδια καὶ ῥαγάδας vocant, Latini fiſſuras, ſeu rimas. Quæ quidẽ fiſſuræ, ſeu rimæ, non perpetuò ſunt cum calloſis labris, vt quidã recẽtiores ſentiunt, ſed tantúmodo, cùm diuturniores fiũt, tunc etenim indurantur, & calloſa earum labia redduntur, vt inquit Aëtius cap. 3. lib. 14. Paulus quoque cap. 75. libro 3. Rimas, tum recentes, tum diuturnas, & quæ callum contraxerint meminit: quanquam de his quæ in vulua, non autem in ano fiunt loquatur. Quare cutis ſedis ſciſſuræ ſunt rimæ, interim quoque cùm calloſis labris morbus in ſolutione continui exiſtentes: fiunt verò quandoque in extrema ipſius inteſtini recti parte quam anum nuncupant: interim autem in muſculo eundẽ anum adſtringente, ac claudente, quem σφιγκτῆρα Græci nuncupant eodem Aëtio auctore. Hoc malum adeò oculis conſpicuum eſt, vt aliis haudquaquam indigeat notis pro eius cognitione tam ſi recens fuerit, & citra labiorum duritiem, ſeu callum, quàm ſi diuturnum, adeò vt labra intumuerint & obcalluerint, ſeu callum contraxerint. Nec minùs promptè pars, quæ afficitur oculis obuiam fit, ſiue anus, ſiue muſculus ipſum adſtringẽs, ſeu claudens fuerit.

Quid ſint rimæ. *Quæ affectus.* *Pars affecta.*

Habent autẽ rimæ non vnam duntaxat generationis cauſam: nam aliquando ex influentium humorum mordacitate, ac acrimonia conſiſtunt: interim ob inflammationẽ, aut cõdylomatum diſtentionẽ, circumſitæ partes fiſſuram ſuſtinent. Si ex confluentibus mordacibus ſuccis fiant, indicia eorundẽ aderunt citra condylomatum præſentiã: quinimo cùm non aderunt condylomata, citra alia indicia, humores acres eſſe cauſam iudicabis. Quòd ſi circa ſedem aliquod aderit cõdyloma, adeò intumeſcens, ac circumſitas partes diſtendens, vt cutis findatur, ipſum rimę cauſam eſſe nõ dubitabis.

Cauſæ rimarum. *Cauſarum ſigna.*

Eſt autẽ cõdyloma, vt inquit Celſus cap 14. lib. 6. tuberculum, quod ex quadam inflammatione naſci ſolet, quanquã Paulus cap. 18. libro ſexto, non quodlibet tuberculum inſequens harum partium inflammationem, ſed ipſum obcalleſcens condyloma appellauerit, vt qui manu ipſum curare intendebat: & propterea recẽs tuberculũ, non condyloma, ſed abſolutè tuberculum nuncupabat: cùm verò contraxerit callũ tunc condyloma appellari aſſerebat, tam ſi inflammatio, quàm ſi rimæ ipſum præceſſerint. Qua etiã ratione rimas ipſum præcedere fatetur, cùm per rimas, eas ſedis fiſſuras intelligat, quæ calloſa habent labra, & manus curationem deſiderant. Celſus verò tuberculum quodlibet ex inflammatione ortum, ſiue recẽs fuerit, & nondũ callum contraxerit, ſiue diuturnum & obcalleſcens condylomatis nomine nuncupauit, nec minùs & Aëtius cap. 3. lib. 14. per condylomata, quodlibet circa ſedem ortum tuberculum, tam molle, quàm durum, & calloſum, tam recens, quàm diuturnũ ſignificari voluit, vt liquet ex eius verbis. Præterea ipſum fieri, cùm ruga aliqua corporum in ano reduplicatorum inſurgit, ac præter naturam intumeſcit, ſcriptum reliquit: nam cùm ſinuoſus ſit anus, coagmentatas habet rugas: vbi verò earum aliqua præter naturam intumuerit, tunc ſanè fit cõdyloma, aliquando extra inflammationem exiſtẽs, & molle: interim verò cum inflammatione durum, ac doloroſum: à ſimilitudine fortè extremorum in pugno clauſo in quatuor digitis nodorum appellat condylomata.

Condyloma quid ſit. *Condylomata vnde dicta.*

Quo fit vt à thimis, qui in eadem parte oriri conſueuerunt, condylomata differant: nam thymi tuberculoſæ quædam eminentiæ ſunt doloris expertes, præter naturam auctæ, aſperæ, oblongæ, ſubrubræ, interim albicantis coloris, præſertim vbi manſueti fuerint, à cacuminibus eiuſdem nominis herbæ in montibus naſcentis ſic appellati: quæ eminentiæ vbi paruæ fuerint, thymi, vbi verò magnitudine excedunt, ficus appellantur, eodem Aëtio auctore cap. 4. eiuſdem libri.

Quibus differât à thymis. *Thymi vnde dicti.* *Ficus quid.*

Quòd autem rimæ multi tædij plena ſint mala, ex Celſo patet, eodem cap. 18. libri ſexti, propterea vbi recentes fuerint, confeſtim eas curare tentandum eſt, vtpote quæ medicamentis cedant, nam cùm protelatur earum cura, indurantur, & earum labra calloſa fiunt: quo tempore non amplius medicamenta, ſed chirurgiam adhibere oportet, vt inquit Aëtius præcitato loco. Cæterùm, quòd ſedis vitia omnia ob multas cauſas difficilem curationem accipiunt, ſcriptum reliquit Galenus nono de compoſitione medicamentorum ſecundum loc. cap. 6. quoniam & multo ſenſu particula hæc prędicta eſt, & propterea per acriora & auſteriora pharmaca facile irritatur. præterea & ipſe excrementorum alimenti tranſitus per ſe mordax eſt & magis vbi eruperit bilis ipſa, & ſeroſi quidã humores. Item quoniam neque ſtatum tempus habent medici ad imponenda medicamenta, cùm plerunque minimè conuenienti tempore ægri ad excernendum concitentur, quia etiam humiditas, & caliditas eiuſdem loci ſiccantibus, ſimúlque frigefacientibus opus habent, non parum confert ad hoc, vt ægrè curabilis ani affectio exiſtat, ſiquidem mordent adſtringentia, locus verò ſubtili ſenſu præditus acrimoniam ferre non poteſt: quod etiam confirmauit ſub eiſdem verbis Aëtius cap. 1. lib. 14.

Prognoſtica.

Pro earum itaque curatione vniuerſa victus ratio ad humidum inclinans inſtitui debet, & propterea, nec acribus cibis vtendum, neque aſperis, nec aluum comprimentibus, nec aridum quidem quicquã ſatis vtile eſt, niſi admodum paulum vt Celſus teſtatur. Quapropter liquida, læuia, pinguia, glutinoſa meliora ſunt, vt ipſe inquit. Vino etiam leni vti nihil prohibet, talis autem victus nõ propterea ita inſtituitur, quia talem exigat affectus: nam contrarium potius deſideraret: ſed quoniam acria, aſpera, mordacia, adſtringentia, & ſicca, aut mordaces ſuccos generant, ex quibus rimæ, & earum dolor magis irritarentur ex eorum cùm alui excrementis tranſitu, aut eadem ſaltim alui excrementa ob ea aridiora reddita ſuo tranſitu curationem ſeu conglutinationem impedirent: idcirco tali victu vtendum eſſe omnes præcipiunt. Huius generis cibi ſunt gallinarum, pullorum, phaſianorum, vitulinæ, hœdinæ, & veruecinæ carnes elixę, & præcipuè earum iura pinguia: maluę item ſpinachia, borago, endiuia, cichorium, & ptiſana, ſi in eiſdẽ iuſculis decoquantur, conferunt, ſimiliter

Curatio. *Victus ratio.*

tmiliter ſi oua recentia ſorbilia tribuantur, & reliqui cibi cum butyro, & adipe anſeris, aut gallinæ, aut lacte amygdalarum dulcium parati, & huius generis reliqui: nec minùs quies præcipienda erit, eodem Celſo auctore, ſomnus concilietur, animi perturbationes vitent, præcipuè immodicas, aluus mollis ſeruetur, quæ ſi non natura, arte ſaltim mollienda clyſteribus lenibus, & pinguibus: interim per ea quæ ore ſumuntur lenientia, vt pruna, vel caſſia fiſtula in parua quantitate, paulo ante cibum ſumpta. *Medicamentorũ ratio.* Quòd verò ad reliquam medicamentorum rationem attinet, ſi rimæ ob confluentes acres, ac mordaces ſuccos fuerint ortæ, eiſdem proſpiciendum eſt, deinde ad topica confugiendum medicamenta. Quare eiſdem præparatis, contemperatis, ac *Purgatio.* concoctis purgans medicamentum adhibeas, quod ſuaptè natura tale ſit, vt tales humores ducat citra acrimoniam, ac mordacitatem, quin id & quoniam cibis, ac etiam medicamentis ſemper vitare oportet, huius generis ſunt mel aëreum, manna appellant, caſſia fiſtula, ſaccharum viol. ſyr. e pluribus infuſionibus roſarum rubearum, vel viol. & interim ſyr. domini Auguſtini, aut diacat. cum dictorum aliquo permiatum. Si verò propter condylomata acciderint rimæ, non minùs inter initia eiſdem purgantibus medicamentis vtendum erit, & vbi eadem *Venæ ſectio.* inflammata fuerint, vena priùs ſecanda erit in cubito reuulſionis cauſa, & deinceps purgans medicamentum adhibendum, necnon ſi opus fuerit vena in talo etiam incidatur, pro deriuatione ſimulátque euacuatione ſanguinis in inflammatione contenti. *Topica.* Cæterùm rimę abſque inflammatione, quemadmodum & reliqua ſedis vitia, ea medicamenta deſiderant, quæ citra morſum, ac aſpritudinem adſtringunt, vt liquet ex Galeni eodem nono de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, cap. 6. cuius generis eſt infraſcriptum vnguentũ, quod recipit ceruſſæ, argenti ſpumæ ana drac. j. pompholo. lotę drac. j. ſem. roſ. drac. ij. ſucci plantaginis drac. j. vnc. ij. oui aſſati vitellum vnum, adipis anſeris drach. ij. excipiantur omnia cum roſaceo, & vtare, vel raſuram linteolorum vrito, eiúſque cinerem cum pari amylo tritum ſucco foliorum oleæ admiato, illinito, vt ſcriptum reliquit Galenus Aſclepiadis *cap. 7* auctoritate, eodem libro nono de cõpoſitione medicamentorum ſecundum locos: in vicem verò ſucci foliorum oleæ, plantaginis ſucco vti poteris. idẽ quoque Galenus lib. primo eiuſdẽ Apollonij aucto. tã*cap. 8* quam optimum medicamentum approbauit infraſcriptum ad ani rugas intumeſcentes, rimáſque, ac fiſſuras ſedis, ad vlceráque dolentia, & omnia alia, quæ ex fortiorũ pharmacorũ vſu exacerbata ſunt: etenim egregiè ea lenit etiamſi ſerpendo exedẽtia, aut etiam cancroſa, aut quomodocunque maligna exiſtunt: quo etiam medicamento cùm ſæpiùs vſus fuerim perpetuò ingentem ex eo vtillitatem prouenire obſeruari. Componitur autem ex olei roſacei, aut myrtei, vt ipſe inquit, hæmina, hoc eſt vnc. ix. in pilam plumbeã infuſa, & plũbeo piſtillo tandiu agitata, donec craſſum, & ſubnigrũ oleum reddatur, deinde ſeorſum ſpumæ argenti libram vná, & ceruſſæ tantundem terito, oleóque admiſceto, & vtere, priùs tamen affecto loco eloto, & ſiccato, id quod fieri poſſet ex roſarum, gallarũ, foliorũ plantaginis, & radicis ſymphyti decocto in tribus partibus aquæ pluuialis, & vna vini dulcis albi, & odoriferi, & vbi ingẽs, & ardẽs fuerit ſedis dolor oui aſſati vitellum, vino albo terito, & cerato roſaceo exceptum illinito ex eiuſdem Galeni auctoritate eodem nono de compoſitione medicament. ſecundum locos. cap. 7. Aëtius verò cap. 3. eiuſdem lib. 14. magnopere commendauit hoc medicamentum videlicet, Reſinam pinus ſiccam cum roſaceo terito, donec ſtrigmẽtoſa fiat, & oui aſſati vitellum admiſceto, ac illinito, ex cuius auctoritate hoc etiam vti poteris, Recipe pompholygis lotæ, & plumbi vſti loti an. drac. ij. ceruſſæ, & ſpumę argenti an. drac. j. amyli, gummi tragacanthi an. drac. j. thuris & radicis ſymphyti an. drac. ij. omnia probè terito, & ad ceratum roſaceum admiſcero, ac affectum locum illinito, huic etiã medicamento quãdoq; adiici poterit ſucci plantaginis, vel centaurij minoris drac. j. ſeu halicacabi corticis radicis dra. ij. interim aluminis ſciſſi; & gallarum an. drac. j. Interim ex eo aliquod minuere licebit, prout magis, vel minùs ſiccæ aut humidæ, doloroſæ, vel citra dolorem magis, minúſvę profundę fuerint iam dictæ ſedis rimæ. Cuncta nanque prædicta medicamẽta ſeparatim, & coniunctim ab eodẽ Aëtio cõmendantur, quæ item nõ minùs condylomatis vbi recẽtia fuerint, conferũt; nã vt ipſe dicebat in ſumma, perfuſiones in cõdylomatis adſtringentes eſſe oportet, & medicamenta ipſorũ adſtrictione quadã participare debent: cùm verò nedũ cõdylomata ipſa, ſed & rimæ diuturniores fiunt, indurãtur, ac calloſæ fiũt, & proinde prędictis medicamẽtis haudquaquam cedũt, chirurgiam deſiderant, tam earundẽ rimarum labra calloſa reddita, quàm iam dicta condylomata (niſi medicamento ex charta vſta Gal. roſaceo potiſſimùm diluto priùs diſiiciantur) quem curationis modum hic ſcribere non intendimus, ſtudioſi verò petant ex Aëtij præcitato loco, & Pauli cap. 80. libro. 6. quemadmodum & thymorũ, tam ſi manſueti quàm ſi maligni fuerint, ac ficuum, & verrucarum, ſeu acrochordonum curationem cap. 4. citati libri 14. apud Aët. reperient, non admodum à prædicta diſſidentem.

Περὶ τῦ προπίπτοντος, ἢ τῆς προπτώσεως ἀρχῦ.
Id eſt, De procidente ano, vel de procidentia ani.

CAP. LXXVIII.

PRÆTER iam dictum muſculum anum adſtringentem, ac claudentẽ, quem Græci σφιγκτῆρα nuncupãt, qui etiam eiuſdem ſedi tranſuerſus circũiectus eſt, reliqui duo muſculi à natura fabricati ſunt obliqui, quorum munus exiſtit ſedem ipſam ſurſum attollere, vtrinq; vnus, inſerti eidem ſedi, ne in crebris, ac violentis alui deiectionibus aliiſque conatibus prõptè ſedes ipſa extra prolaberetur: quibus aliquãdo affectis contingit quandoque, vt & ſedes foras procidat: quem affectũ ani *Quid ſit Aucenna procidentia.* procidentiã Latini appellãt, Celſo auctore cap. 18. lib. 6. Græci verò πρόπτωσιν ἀρχῦ, ἢ προπίπτοντα ἀρχὸν, morbus ſiquidẽ in cõpoſitione exiſtẽs, & pro*Quis affectus præter naturam.* priè in ſitu, relicta enim ſua propria ſede anus foras *Pars affecta.* prolabitur, adeò patẽs oculis, vt aliis non indigeat indiciis pro ſui cognitione, nec minùs & pars quę affecta eſt, quoniã anus ipſe, licet quãdoque per ſe, interim per cõſenſum afficiatur, affectis primò muſculis ipſum ſurſum attollentibus: at afficitur per ſe & primò anus cum inflãmatione tentatur, & adeò magna, vt ſua granitate cogat muſculos ipſum attollẽtes cùm cõtrahuntur, violenter diſtẽdi: quo fit, vt

ipſi quoque muſculi ſaltem per conſenſum affecti *Cauſa.* ſunt, ſi ob hanc cauſam anus extra prolabatur, cùm præter voluntatem ipſi diſtendantur, ob inflammationis tumorem, ac grauitatem coacti. Interim nullo proprio affectu laborās anus procidit ob reſolutionem eorundem muſculorum, aut ob quampiam aliam cauſam illos imbecillos reddentem, ita vt ſurſum retrahere ipſum iam foras prolapſum nequeant: quo caſu dicimus non propter aliud anum affectum eſſe, niſi quod à propria exciderit ſede ob *Cauſarum ſigna.* muſculorum aliquod vitium. Cæterùm, ſi ob inflammationem anus procidat, haud ægre dignoſci poterit, per indicia eiuſdē inflammationis, doloré inquam, tumorem, tenſionem, ac ruboré. Verùm vbi citra inflammationē à proprio loco exciderit anus ob reſolutionem, ſeu ſtuporem, aut imbecillitatem muſculorum prouenire putandum eſt, quæ licet ex nonnullis cauſis externis & internis prouenire poſſunt, quarū facilis eſt dignotio, magna ex parte ex eorundē muſculorū frigida & humida intemperie cum humorum præſentia, vel abſque ea *Prognoſtica.* reſolutionem, aut imbecillitatem patiuntur. Cæterùm medici omnes cōueniunt, faciliùs curari poſſe hunc affectum, ſi ſine inflammatione, quàm ſi cum inflammatione fiat: item quòd & iam ſi ſine inflammatione generetur, vt quamprimùm introducatur anus, ac curetur affectio conandū ſit, ne temporis diuturnitate, ſtructura mali inueterata iam ad vſtionē peruenire oporteat: quanquā hanc partem inurere haud magnopere periculoſum exiſtat, cùm extremitas hæc inteſtini recti pars principalis non ſit, quinimò dum oritur, & ſecatur, nullum periculum *Curandi ratio.* inducit, vt inquit Aët. cap. 8. lib. 14. Cùm primùm itaq; anus procidit, conſiderari debet, purum ne id ſit, quod prouolutum, an humore mucoſo circundatum ex Celſi auctoritate præcitato loco: præterea cùm dixerimus, & cum inflammatione, & citra eam contingere, id quoque exactè dignoſcendum erit: nam ſi anus nulla tentatur inflammatione, nec humore mucoſo fuerit circundatus, illico introrepoendus erit, ac in priſtinum locum reſtituendus, id quod digitis leniter, ac ſenſim ipſum retrudēdo, fieri poteſt, priùs tamē in aqua deſidere homo debet, aut ſalſa, aut cum verbenis, vel malicorio incocta, decreto eiuſdem Celſi, aut abluatur anus ex *Curatio procidentiæ ſine inflammatione. Topica remedia.* decocto foliorum myrti, malicorij rhu obſoniorū, roſarum, gallarum, balauſtiorum, acaciæ, & hypociſtidis in aqua, vel in vino adſtringenti, vbi potiſsimum humidior fuerit anus, deinde aridus inſpergatur puluis, ne repoſitus iterum excidat. Recipe foliorum roſarū, & myrtillorum vtriuſque drac. iij. ſem. roſ. & cornu cerui vſti ſingulorum drach. j. rhu obſoniorum drac. j. thuris drac. j. s. fiat puluis. Vbi verò multo mucoſo humore anus circundatus fuerit, tunc potiſsimùm in aqua ſalſa æger deſidere debet, aut vino auſtero abluendus, ac detergendus anus erit, in quo etiam ſi opus fuerit, gallæ, myrrha, cupreſsi pilulæ, ac pinus cortex incoquenda ſunt, deinde infraſcriptum aridum medicamentum inſpergere licebit, ex myrrhæ, thuris an. drac. ij. pilularum cupreſsi, aluminis, gallarum an. drac. j. s. ceruſſæ, ſeminis roſarum, rhu obſoniorum an. drach. j. fiat puluis. poteris & medicamento Galeni auctoritate Aſclepiadis vti. Recipe gallæ omphacinæ, malicorij ſicci, rhois coriarij ſingulorum drach. ij. plumbi vſti drac. iiij. ſpumæ argenti drac. viij. trita inſpergito, vel hoc alio eiuſdem. Recipe corticis pinus, ſpumæ argenti, mannæ ſingulorum drac. ij. pilularum cupreſsi aridarum drac. ij. plūbaginis drac. ij. trita inſperge, vbi prælaueris vino acerbo: itidem & hoc etiam vtare ex eiuſdem auctoritate. Recipe balauſtiorum drac. j. malicorij drac. ij. ſeminis hyoſcyami drach. ij. ceruſſæ drach. viij. myrrhæ drach. ij. plumbi loti drac. ij. tritis vtitor, nec minùs & reliquis ibidem nono de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, deſcriptis medicamentis *cap. 6* vti poteris. Iuuat item, vt inquit Paulus cap. 60. libri tertij, vrina ipſius ægri calens adhuc ſuperfuſa. Aëtius tanquam proprium ipſius medicamentum commendat præcitato loco, infraſcriptum, quod recipit fructus ericæ, gallarum, acaciæ, ceruſſæ, ſucci hypociſtidis, corticis pini, myrrhæ, thuris æquales partes, ſiccas inſperge inquit, vbi vino auſtero ſedem priùs laueris, licet à Galeno eodem nono de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, priùs Aſclepiadis auctoritate fuerit deſcriptū, & à Paulo ſimiliter loco citato. Subinde verò cū taliter *Citato loco.* repoſitus fuerit anus, ne denuò excidat, probè deligandus erit, cruribus etiam inter ſe deuinctis, vt inquit Celſus. Id tamen animaduertere oportet, *De puerũ nota.* quòd in pueris ſi contingat hic affectus, adſtringentium vſum remittere oportet, & mitiora adhibere ex Aëtij decreto. Ad hæc quòd vbi res vrgeat, ita vt iam dictis medicamentis non cedat affectio, etiam lumbis adſtringentia cataplaſmata imponenda ſunt ex palmulis, malis cotoneis, & ſimilibus eiuſdem Aëtij auctoritate, & ſedi etiam ſimilia. At ſi *Curatio procidentiæ inflammatione.* propter inflammationem prolapſus anus intro reponi non valeat, eadem priùs curanda erit, venæ *Venæ ſectio.* ſectione prius adhibita in cubito, & ſi opus fuerit etiam in talo, præſertim vbi in generatione fuerit, ac plenitudo adſit. Sedi quoque potiſsimùm appo- *Topica.* nenda inter initia, quæ leniter adſtringunt, vt oleū roſaceum tepidum, deinde paulatim chamæmelinum, aut anethinum adiiciatur, aliáque apponantur medicamenta leuiter digerentia, ac etiam ſedantia dolorem, in quem vſum confert, deſidere ægrum in aqua calida, in qua maluæ, & althææ folia fuerint decocta, aut flores chamæmeli, fœnumgrecum, ſertula campana, ſemen lini, & anethum. At ſi nolit in eandem aquam deſcendere, ſpongiæ madeſactæ in prædicto decocto ſæpiùs adhibeantur, & deinceps oleo chamæmelino, aut anethino, & roſaceo inungatur anus, atque aliquo prædictorum aridorum medicamentorum inſpergatur. Eligantur autem, quæ minùs calida, & minùs adſtringentia, ac mitiora fuerint, ligetúrque vt ſuprà, poſtquàm intus repoſitus fuerit, ne iterum procidat. Victus ratio vbi *Ratio victus.* adſit inflammatio, qualis in reliquis inflammationibus fuerit inſtituta, præcipiatur, ſi citra inflammationem contingat affectus hic, victus ſit boni ſucci, & vinum detur aquoſius, vt refert Aëtius præcitato loco.

Περὶ κωλικῆς διαθέσεως.

Id eſt, De colico affectu, ſeu coli dolore.

CAP. LXXIX.

EST aliud vitij genus, quod in laxiori inteſtino (A Græcis colo nūcupato) gigni conſueuit, à Paulo κωλικὴ διάθεσις nominatū, à Latinis verò colicus affect. ſeu coli, vel colicus dolor, *Lib 3. c. 48* quanquā Celſus morbū inteſtini plenioris eū appellet cap. 14. libri quarti. Vulgus autem medicorum colicam.

colicam. Vtcunque tamen affectus hic ab ea, quæ afficitur parte denominationem aſſumpſit, inteſtino videlicet colo dicto, quod quidem in hac affectione obiæſium eſt, cuius affectio dolor exiſtit. Verùm quoniam ipſius partis affectæ, ac affectus ſigna adeò inter ſe cōfuſa ſunt, ac permixta, vt ne vnum ferè ſit, quod vnum tantum ſignificare poſsit altero excepto, ſunt vero & eadem numeroſa quidem, licet nec ex eiſdem exacta haberi poſsit notitia, ſed artificioſa potiùs quædam coniectura, vt patet ex Galeni 12. meth. meden. cap. 7. propterea eadem enarrabimus ſigna, ſic confuſè, vt ex eiſdem, tum partis affectæ, tum ipſius affectus notitia coniectura quadam, artificioſa tamē (vt diximus) haberi poſsit. Et quoniam diximus eiuſdem laxioris inteſtini affectus dolorem eſſe, qui in quonam præter naturam affectuum genere reponatur, dictum à nobis eſt cap. de dolore capitis. Propterea percipi poteſt primo affectus hic ex vehementiſsimo dolore in intimo ventre terebro perforanti ſimili; aut per quem palus videatur in dolente loco infixus, vt ſecundo de locis affectis, cap. 5. patet, aliáque apparebūt ſymptomata, quæ ad affectum iam dictum inteſtinū pertinent. Nam protinus inflatio quædam, & extenſio, & flatus complures, & tormina, ac excrementa, ſi ab aluo deiiciuntur flatibus plena videbuntur. Ea autem diſcernere licebit, ſi ſuper aquam natent, ac bubulo ſtercori ſimilentur. Quinetiam, vt inquit Gal. eod. ſecundo de locis affe. cibi tum cupiditas, tum concoctio deterior euadit, & præſens, & præcedens, & quæ ſequitur. Accidit etenim in hac affectione, & ventriculum malè affici, vt qui parti primario affectæ continenter adhæreat, inſuper & eoſdem colicos nominatos affectus magna ex parte præcedit, & cruditas, & ſpiritus flatuoſus, & vomitus, & nauſea, quæ multo tempore inanis permanet, necnon in præcordiis mordacitas, faſtidium, & indigentia plurima, vt ibidem ex eodem Galeno patet, & quoniam ab ea parte, qua dolor ſentitur, nullum indicium ſumi poteſt, qui magis colon, quàm tenue inteſtinum dolor afficiat, licet minor ſit, qui in tenuioribus conſiſtit, propterea quo modo interſtinguendi ſunt ſequenti cap. docebimus. Nunc autem eo quod hæc eadem doloris ſpecies euenire poteſt cum lapis in renibus, aut vreteris fuerit impactus, quod quidem diſcerni non poteſt, niſi quis accidentia, quæ poſtea conſequuntur, expectauerit eodem Galeno auctore ſecundo, & ſexto de locis affectis, quò fit vt nedum vulgares, verumetiam & peritiſsimi medici decipi ſoleant, adeò difficilis eſt ab initio horum affectuum diſtinctio, quemadmodum & ipſe Galenus deceptus fuit, qui credens ſe à calculo in altero vreterum impacto dolore affici, iniecto ei rutaceo oleo, ſimúlque cum eo grauiſsimo cum dolore excreto humore vitreo (à Praxagora appellato) ſtatimque dolore ſedato, cognouit, neque lapidem fuiſſe cauſam, neque in vreteris, aut renibus locum fuiſſe affectum, ſed in inteſtinis potius, præcipuè vero craſsioribus. Ea de re quibus indiciis, & quomodo hi affectus interſtingui poterunt, hîc cōſcribam. Quamuis ob huiuſmodi ignorantiam circa doloris potiſsimum initium, quantum ad doloris mitigationem attinet, nullam laboranti noxā inducamus, ſi iiſdem medicamentis vtamur. Siquidem vtriuſque doloris præſidia omnia communia ſunt, & quidem calorifica inprimis, ſiue ea extrinſecus adhibeantur, ſiue iniiciantur.

Qua pars aſſiciatur in colli dolore.

Signa, tum affectus, tū partis affectæ.

Loco citato.

2. de loc. affe. cap. 5.
6. de loc. affe. cap. 2.

Tempore vero ſubſequente oportet diuerſa auxilia adhibere, vt eidem Galeno præcitatis locis viſum eſt. Symptomata itaque, quorum magna eſt in iis affectibus copia, diligenter intueri oportet. Nam in coli dolore ſæpenumero dolor veluti circuire videtur, atq; plurima loca occupare, qui modo in hac, modo in illa parte vehementior ſit. Nephritici vero dolores eodem in loco ſtabiles iugiter infeſtant. Quod ſi dolor in loco fuerit renibus altiore, manifeſtum colicæ indicium portendit. Quanquam ſi vno loco, vbi ſcilicet renes ponuntur, ſtabilis conſtiterit, nihil ad notitiam poteſt poſitus ipſe conferre, & proinde aliæ notæ conſiderandæ ſunt, nam & nauſea, & vomitus multò grauiores, & magis aſsidui adſunt, dolente colo, euomúntque ita laborantes & biliosa, & pituitoſa quędam, atque corrupta, quibus præaſſumpti quoque cibi aliquid admixtum videtur, ac retinent etiam magis excrementa, vt nec flatum quidem, neque auctum excernere poſsint, quæ omnia, vt Galenus inquit eodem ſexto de locis affectis, cap. 2. colicis duntaxat euenire ſolent, ſed alia quidem magis, alia vero minus. Inſuper & colicorum cruciatus multò magis quàm nephriticorum lenientibus mitigantur clyſteribus, & ſi quid ab aluo deiiciatur (vt diximus) id flatuoſum quodammodo eſt, & ſæpenumerò aquæ ſupernatare conſueuit ſimilem habēs bubulo ſtercori conſiſtentiam, quemadmodum ſi lapis dolorem excitauerit, ipſe interdum ſolus, interdum vnà cum cruore excernitur, maximè ſi vel aſper, vel acutus fuerit. Ac ſi poſtea vrinas inſpexeris, ſabuloſa quædam ſubſidere inuenies, licet nephritici ab initiò dilutas, puráſque reddant vrinas, quo fit; vt nephritici cum vrina lapide exeūte à dolore liberentur. Verùm ſi in colo affectus conſtiterit, neque lapis, neque cruor, neque arena, ſed humor aliquis pituitoſus, ac craſſus ſubſidere videbitur, vt eidem Galeno viſum eſt præcitato libro ſecundo de locis affect. cap. 5. & licet coli dolores vehementes dextra magis parte eueniant, omnino negandum non erit in ſiniſtra quoque parte eos gigni poſſe, cum colon ipſum à dextris partibus, quas Græci λαγόνας nuncupant, ad ſiniſtras cincturæ modo deferatur, Paulo auctore, cap. 43. libri tertij, & adeo ab infernis ſiniſtris partibus ad ſuperiores dextræ reuertitur, donec ſæpenumerò, & lienē, & iecur attingat, atque etiam ventriculo continēter adhęreat, Galeno teſte, cùm ſecūdo, tum ſexto de locis affectis. Quanquam & id ſæpiùs propriis oculis inſpexerimus in anatomicis noſtris adminiſtrationibus. Dolor hic colicus plures ob cauſas oboritur, vehementiſsimus quidē, licet interdum mitior fieri poſsit, quemadmodum is, qui in tenuibus conſiſtit inteſtinis, cùm videlicet à leuiori cauſa fit, veluti eodem ſecundo de locis affectis, liquet, præcipuas tamē quatuor habet internas cauſas, quemadmodum 12. meth. medēdi, à Galeno ſcriptum eſt, & à Paulo cap. 43. libri tertij. Hæ nanque ſunt quæ potiſsimùm vehemēter calfacientes, vel refrigerantes, vel ſubſtantiam diuidētes coli dolorē excitant, citraquæ dolor neque in vna parte generari poteſt, vt liquet eodem 12. meth. med. c. 7. ſunt autē hæ quatuor cauſæ, craſſus, pituitoſúſq; humor, cùm intra coli membranulas ſubſidet, ſpiritus craſſus, ac flatulētus præter naturā in colo retentus, qui nec illinc trāſmitti poteſt, vel inflammatio, cùm iam dictū inteſtinū malè habeat: aut acris mordáxq; ſuccus ipſum infeſtans, ac vehemēter affligens. Per-

Quibus ſigno coli dolor, a renū dolore ex calculo diſtinguatur.

Locis citatis.

Coli doloris cauſa.

2. de loc. affe. citato loco.
12. meth. c. 7 & 8.

Si à pituita fiat coli dolor, ſigna.

cipitor antem, ſi humor craſſus, ac pituitoſus coli dolorem excitat, quoniam ij per totum abdomen in alto excruciantur, ac inteſtinum ipſum pertundi, ſeu perforari quaſi ſentiunt, tormina quoque affligunt, ructus, nauſea, vomitio cuiuſlibet humoris, ſed pituitæ potiſsimùm. Aluus grauiter impedita nihil reddit, ac ne ſpiritum quidem trãſmittit. Stercus etiam quãdoque excretum bouino ſimile videtur, leue, & flatus plenum, ex Pauli teſtimonio præcitato loco, præceſsitque continuus ciborum quàm maximè frigidorum, craſsique ſucci vſus, ſatietas, cruditas, ocium, & id generis ſimilia (vt ipſe inquit) grauiúſque dolorem hunc irritabunt frigidiores cibi, ac potus aſſumpti, veluti ex contrariis ſedari percipies, aut ſaltem mitiorem fieri cognoſces.

Si ex ſpiritu flatuoſo ſigna.

At ſi ex flatuoſo ſpiritu coli dolor fiat, tenſionem magis experiuntur laborantes, atque rugitum ſentiunt, præceſsítque flatus generantium ciborum, ac potuum vſus, velut ſunt olera, & fructus, aqua frigida, & reliqua huiuſmodi.

Si ex inflãmatione fiat, indicia.

Si verò ab inflammatione coli dolor excitetur, interdum quendam feruorem ægri ſentient, aderítque febris non ignaua, vrinæque retentio, ſimul & ſtercoris, pulſus iuxta ventrem moleſtabit, ſimiliter ſitis, ardor, nauſea, bilis pótius vomitiones, quæ nihil leuant malum, vrgebunt.

Ex acribus, mordacibúſque ſuccis, ſi fiat, ſigna.

At ſi acres, mordacéſque ſucci coli moueant dolorem, ſicut eos qui propter inflammationem eundem experiuntur, ſic etiam hos ardor, ſitis, & vigilia torquebunt, ſed minùs ac illos, imò & febriculæ aderunt, vrina reddetur acris, & bilioſa deiicient, ac ſæpè & alui deiectio maiorem excitabit cruciatum, grauiúſque irritant calidiores cibi, potúſque aſſumpti, ex eiuſdem Pauli ſententia, veluti è contrario magnopere iuuantur ex contrario tum cibo, tum potu. Id autem magnopere attendendum eſt pro huius affectus dignotione. Nam agnitiones affectuũ, quæ ex coniecturalibus notis incipiũt, cum eorum quæ proſunt, obſuntque, cognitione ſunt coniũctæ, Galeno auctore eodem duodecimo methodi meden.

Loco citato.

Prognoſtica.

Inter omnes verò colicas affectiones ea, quæ ex inflammatione ortum ducit, eſt grauiſsima, Paulo teſte, vt quæ in ilaum tranſitionem minetur. Vehementiſsimi quoque coli dolores periculoſiores ſunt, quàm mitiores, vtpote qui à leuioribus cauſis fiant, Galeno auctore ſecundo de locis affectis, cap. 5. & vbi non omnino excrementa detineantur, neque in vna ipſius coli parte fixus dolor ſentiatur, adhuc minùs periculoſus erit coli dolor. Similiter & minùs minatur periculũ, cùm clyſteribus iniectis aliquod excrementum deiiciatur, aut flatuoſus quiſpiam ſpiritus, ex qua deiectione dolor leuetur, quàm ſi nec quicquam per eos excernatur, nec dolor leuetur. Alexander verò cap. primo libri decimi, ſic de colico affectu ſcriptũ reliquit, Quòd grauis quidam morbus, & dolorificus ſit, ac vehementes cruciatus inducit, quia inteſtinum colum dictum denſum eſt, craſſum, & neruoſum, ac nihil quod in illum confluit, facilè diſcuti poſsit, quemadmodum in tenuioribus inteſtinis. Huius affectionis curatio pro cauſarum diuerſitate variari debet.

Curatio ſi ex craſſis lentíſq; ſuccis excitetur coli dolor.

Nam ſi ex craſsis lentíſq; ſuccis excitetur in vniuerſum (Aëtio auctore cap. trigeſimo, libri noni) cuncta, quæ colicis exhibentur, attenuatoriæ diætæ eſſe debent, & propterea (vt Paulus inquit) victus ratio vtilis erit calidior, ac ſiccior, talis ergo qualitatis aër eligatur. Et quanquam per initia morbi à cibo abſtinere melius ſit, nam niſi finito tormento, rectè, neque cibus, neque potio aſſumitur, vt Celſus præcitato loco teſtatur, deinceps tamen illi offerendi ſunt, qui boni ſucci, ac concoctu faciles exiſtunt, ita vt ſatietas, cruditáſque vitentur, vt Paulus refert, cum quibus acria quoq; aſſumi poſſunt, ac reliqua, quæ vim habent extenuandi, & incidendi. Sit itaque panis, neque aridus, neque calidus, vt inquit Aëtius, in clibano coctus, aut ſi is non adſit, in furno. Ex carnibus conueniunt imprimis volucrium, ſecundo loco piſcium quorundam, vt eorum qui in petris degunt, tertio ordine terreſtres carnes habent. In quorum genere omnia inconſueta reprobanda ſunt, vt patet ex eodem Aëtio, conſueta verò eligenda. Quare ex volucrium genere gallinæ omnibus præſtantiores ſunt, deinde perdices, turtures, columbæ iuuenes, ac phaſiani, fugiendáque ſunt omnia, quæ in aquis degũt, tanquam graueolentia, & quæ ſuperfluitatibus multis abundent, hœdinæ quoque carnes, & vitulinæ ex quadrupedum genere exhiberi poſſunt, & paucæ quædã ex ſylueſtribus feris, varietatis gratia. Inter olera, fœniculo, apio, aſparago, ac oreoſelino vti conuenit. Verùm ea non cruda, ſed cum prædictarum carnium iure decocta, in quo inſuper decoqui poterit exigua quãtitas ſampſuchi, ſerpilli, ſatureiæ, thymi, pulegij, aut origani, præſertim ſi febris abſit, quo iure duntaxat à iam dicta cauſa colicos in primis ſaltem diebus nutrire conſueui. Leguminum vſus vitari debet, ptiſana excepta, quæ cum lapatho in ea colliquato cõmoda exiſtit, vt Aëtius refert, aut vice lapathi, ſatureia, ſerpillo, vel hyſſopo, vel prædictorũ aliquo vtare. Prædictorum autem ciborum quantitas moderata exiſtat, ne venter in multis cibis conficiendis fatigetur. carnes præterea, ac piſces elixati potius, quàm toſti præbeantur, ne ſiccitas excrementa apprehendat, iucunditatis etiam, & gratificandi ſtomacho gratia, vua alba dulcis, præ ariditate corrugata cum pane præbeatur, Aëtio auctore, ac ficus maturæ, cuticula auulſa, porra, item, allia, ac cæpæ exhiberi poterunt, maximè iis, qui talibus non offenduntur, vt Paulus inquit. Inter hæc verò allium, ſi cum pane comedatur, ſummopere à Galeno duodecimo methodo medendi, cap. 8. commendatur, præſertim vbi dolor inteſtinorum citra febrem fuerit, cùm ipſum ex eorum ciborum genere ſit, qui & flatum diſcutiũt, & minimè ſitim generant, & propterea ipſum agreſtium theriacam appellabat. Vinum pro potu ſit ſubaſtringens, album, tenue, perlucidum, mediocri ætate, tẽperatura dilutiore, modicéq; bibatur, vt ex Aëtio liquet. Quòd ſi ſitis à cibo accedat, aqua calida præbeatur, infenſiſsima enim ipſis frigida exiſtit, vt ipſe inquit, ſimiles quoque de reliquis entibus non naturalibus (quorum conſulto, vt breuitati indulgeamus, non meminimus) ratio habenda erit, vt videlicet attenuent, calfaciant, ac exſiccent.

Medicamẽtorũ ratio.

Quod verò ad medicamentorum rationem attinet, illud primùm animaduertendum, quòd licet eis vtendum ſit, quæ ſimul incidere, & concoquere craſſos humores valent, id quòd attenuantia medicamenta præſtant, ea tamen vehementer calida eſſe non debent, imò quæ valenter excalfaciunt, vitare omnino oportet. Quippe cùm lenti omnes, craſsiq;, & frigidi humores ab iis quę calfaciunt, niſi etiam valenter digerãt, liquantur, ac in flatum mutantur. Quo fit, vt à nullo in huiuſmodi ſuccis tam ſit metuendum, quàm à calore, qui eos liquet, atque in flatum vertat, ſed

digerere

digerere non valeat, Galeno auctore, duodecimo metho.medendi,cap.8.Horum quoque ipſorum ea maximè deligenda ſunt,quæ magis flatū diſcutiunt, magiſque ſiccāt,ſimiliter altenuiſſima ſunt,quæ torporem inducunt, cauendúſque magnopere in huiuſmodi affectibus eorum vſus,vt patet à Galeno ibidē,cùm neque huiuſmodi ſuccos comitetur (modo ſoli ſint) dolor vehemens. At ſi ex accidenti aliquo coniūctus his ſit halituoſus ſpiritus,grauiſſimis omnino doloribus, qui ita ſe habent, cruciantur, ſed nec propterea quæ torporem inducunt, tribuenda ſunt. Nam licet ad tempus quidem, qui tale medicamen biberunt, prorſus indolentes reddantur,affectus tamen is omnino fit maior. Nam & inteſtinorum tunicæ medicamentorum frigiditate denſiores, minúſque flatui tranſmittendo habiles redduntur, & humor ipſe tum craſsior, tum ad motum ineptior euadit. Itaque & ſpatio longiori ad ægri curationem,& medico, qui egregiè in arte ſit exercitatus, eſt opus, vt idemmet fatetur Galenus eodem loco. Niſi enim certa ratione poſtmodū curationem aggrediatur, verēdum erit, ne ſucci ſecundo in flatuoſum ſpiritum verſi, eūdem dolorem renouent, vnde rurſus ſtupefacientium aliquid medicamentorum exhiberi ſit opus, eadem ſcilicet neceſsitate vrgente, ac pari modo tertiò, & quartò, & ſæpè deinceps, quoad homo inſanabilis effectus in malum totius corporis habitum perueniat, & poſt longa tandem tædia pereat. Et propterea qui generoſi animi, fortéſque ſunt, ſi medioeri vtuntur victu, tutius longiori in tempore percurantur, quàm qui violēter calefacientibus, aut etiam torporem inducentibus medicamentis vtuntur, ex eiuſdem Galeni ſententia. Quanquam vbi vehementiſsimus fuerit dolor, qui aliis medicamētis mitior fieri non poterit, iis quæ mediocriter leniunt, ac dolorē mitigant, non autem quæ valenter ſtuporem inducunt, vti licebit. Nam ea omnino vitari oportet, ex Pauli teſtimonio, id quod nec etiam negauit Galenus eodem duodecimo methodi medendi, cap.8. vbi præſertim febris quoque adſit. Verùm quæ & qualia eſſe debent hæc medicamenta, infrà docebimus. In principio itaque ſtatim congrui iniiciantur clyſteres *Clyſteres.* ex communi oleo, etenim Paulo auctore, ſæpe vitream ſimul cum fæcibus pituitam expulit, ac dolorem ſubitò finiuit talis clyſter, aut ex eodem oleo, in quo priùs fuerit decocta ruta, ſeu ſemen aliquod, quod flatum diſsipet, ex Galeni ſententia ſecundo de locis affectis, cap.5. & duodecimo method. medendi, cap.8. & Paulo præcitato loco, liquato priùs in prædicto oleo adipe anſerino, in cuius penuria gallinaceo vtendum. Curandúmque imprimis eſt, vt expers ſit ſalis, nec admodum vetus, vt patet eodem duodecimo methodi medendi, cap.8. Nec minùs & clyſteres parari poſſunt ex oleo chamæmelino, vel anethino. cum eodem adipe anſerino, ſeu gallinaceo, aut etiam recenti butyro, quòd ſi neque ex iis dolores remittuntur, conducunt mirificè in hunc modum clyſteres parati, Recipe foliorum maluarum, althææ, mercurialis, & betę, ana manip. vnū, anethi, rutæ, foliorū chamæmeli, fœnugræci, & ſeminis lini, ſingulorum manipulum s. aniſi, fœniculi, & cumini, ana drac.ij. fiat decoctum in aqua fomana, cuius per colum transfuſi, accipe lib.j. vel lib.j.s. mellis roſacei vnc.ij. olei chamæmeli, anethini, vel rutacei vnc.iiij. ſalis communis drach. iij. diacath. drach.vij. aut confectionis de dactylis drach.iiij. vel hieræ picræ ſimplicis vnc. s. & fiat clyſter. Interim hæc vbi non ſuffecerint benedictæ, vel hieræ picræ compoſitæ drach. iiij. adiicere poteris. Nec minùs etiam cōfert, ſi vnc.I. adipis anſerini, vel gallinacei, aut recentis butyri addas, Quòd ſi ob doloris vehementiam etiam clyſteres nō retinuerint, glans aluo demittenda, ex Pauli decreto. Componatur autem *Glandes.* ex melle probè decocto, cumino, ſemine fœniculi, ruta, hiera, ſale gemma, & agarico, hunc in modum, Mellis cocti excipe ad ſufficientiam, pulueris hieræ ex ſeptem rebus, agarici, & ſalis gemmæ, ſingulorū drach.I. foliorum rutæ drach.2. fœniculi, & cumini ana ſcrup I. formentur glandes longiuſculæ digitorum fere ſex, eiuſdem Pauli teſtimonio. Hoc etiam *Fomenta.* tempore fomentum ſiccum ex milio adhibendum *Loco citato.* eſt, Galeno teſte eodem duodecimo methodi medendi. Vel ex milio, furfure, chamæmeli floribus, meliloto, fœnugræco, lini ſemine, & anetho ſacculi *Sacculi.* componantur, & incalfactis lateribus, vinóque albo irroratis priùs calfiant, & applicentur. Fotus itē mirificè cōducunt, ſi ita fiant, Recipe foliorum, & radicum althææ, & maluarum ana p.j. florum chamæmeli, fœnugræci, ſeminis lini, anethi, meliloti, ſingulorum manip.s. aniſi, cumini, & ſeminis fœniculi ana drach.iij. bulliant in hydrelæo, & cum ſpongia dolentibus partibus applicentur. Inſuper & inſeſſus *Inſeſſus.* valde vtiles ſunt ex decocto fœnugræci, althææ, & chamæmeli, artemiſiæ, anethi, lauri, & ſimilium (vt inquit Paulus.) Item in oleum calidum, aut hydrelæum deſcendere alienum non eſt, vt ipſe refert. A balneo verò bibant abſynthij, & cumini æqua pro- *Balneum.* portione decoctum, quo etiam tempore vinum abſynthites conuenientiſsimum ad colicos pharmacum exiſtit, ſi prælibatione, à balneo, ſeu exercitio opus habeant, éſtque eis nō ſitientibus valde commodum, ſi cyathi temperati menſura ante aridorum ciborum comeſtionem accipiatur, vt inquit Aëtius. Conferunt non minus quoque cataplaſmata, & illitiones, vt: Recipe foliorū, & radicum mal- *Aëtius lib. 9. cap. 31* *Cataplaſmata.* uarum, & althææ, ana manipulum vnum, farinæ ſeminis lini, fœnigræci, & nulli cuiuſlibet vnc.s. aniſi, ſeminis fœniculi, & cumini, ſingulorum drach.2. miſceantur, & cum oleo anethino, chamæmelino, *Illitiones.* aut rutaceo, & oxymelite fiat cataplaſma. Illitiones ex eiſdem fiant oleis adiecto butyro recenti, aut adipe anſerino, ſeu gallinaceo, & interim fœnugræci, aut ſeminis lini, ſeu althææ cremore. Vomitus præterea, ſi quis facilè vomat, ante cœnam præ o- *Vomitus.* mnibus auxiliatur, Aëtio teſte, & ſi dolor non con- *Lib 9 cap. 30* quieuerit, propinandū erit ipſis medicamentū diatrionpipereon, vel theriaca, vt inquit Paulus. Et vbi pituita fuerit extenuata (eodem Paulo auctore) purgante medicamento vtēdum, hiera præſertim. Illud idem confirmauit Aëtius, dum dixit. Poſt dies verò *Aëtius loco citato.* ſeptem purgatio ex hiera Archigenis ſuſcipiatur. *Medicamētū purgans.* Poteris autem purgans medicamētum hunc in modum componere. Recipe pulpæ caſsiæ recenter tractæ vnc.I.s. diacat. drach.7. pulueris hieræ ſimplicis drac.I.s. fiat bolus. Vel ſic, Recipe confectionis de dactylis drac.4. pulueris hieræ ſimplicis drac.I pulpæ caſsiæ recēter extractæ vnc.I. vel vnc.I s. fiat bolus. Aut vnc.iij. excipe ſyrup. de tribus infuſionibus roſarum (quas damaſcenas vocant) & drach.4. diaphinicon, aut drac.vij. diacath. & cum aqua boraginis, & abſynthij fiat potio. Verùm vbi dolor adhuc vehemens fuerit, neque ex iam dictis remiſſus ſit, iterum ij (quos ſuprà monuimus clyſteres ex oleo,

& adipe confectos) iniiciendi ſunt adiecta etiamnum caſtorei,& papaueris ſucci vtriuſque fabæ non amplius magnitudine, ex Galeni præcepto eodem duodecimo meth.medendi. Tu autem minori quantitate tutiùs vti poteris, vtpote ciceris magnitudine. Commendat etenim & eodem loco Galenus medicamentum, quod ex caſtoreo, & papaueris ſucco conficitur, ad oculorum, dentium, ac etiam aurium dolores, ſi idem auribus inſtilletur, & Paulus ex caſtoreo paſtillum approbat in coli dolore ex craſsis, ac frigidis,& lentis ſuccis orto, vbi is vehemēs fuerit, nedum per inferiores partes, ac aluum inditum, ſed etiam potum. In quem etiā vſum in præſcriptis clyſteribus, papaueris capita, folia item ſolani, aut etiam hyoſcyami ſimul cum aliis iam dictis decoqui poſſent, perpetuò tamen (vt diximus) ea quæ valenter ſtuporem inducunt cauentes, propter ſuperiùs aſsignatas cauſas.

Loco citato.

At ſi flatulentus ſpiritus doloris auctor fuerit, eiſdem quoque medicamentis vtendum erit. Nanque ſimilis eſt eorum omnium curatio, tam ſcilicet ſi ex craſsis, glutinoſisve, aut frigidis ſuccis, quàm ſi ex flatuoſo ſpiritu dolores excitentur, vt patet eodem duodecimo methodi medendi, cap. 8. Poteris tamen tam clyſteribus, quàm reliquis medicamentis extrinſecus adhibitis ea quæ magis flatum diſcutiūt, permiſcere, ac eorum quantitatem augere, vt cuminum, aniſum, ſemen fœniculi, pulegiū, origanum, calaminthan, furfur, milium, careum, daucum, anethum, & ſimilia. Inſuper drach. j. dianiſi, aut diacumini, ſeu diacalaminthę cū pauco vino albo præbere poteris. Propriam tamen curationem quandam ſortitus eſt is dolor, qui ſpiritum flatuoſum comitatur ea cucurbita ſcilicet cum flamma copioſa ſubinde admota, quemadmodum à Galeno eodem duodecimo methodi medendi, decretum eſt. Videbitúrque tibi (vt ipſe inquit) præſidiū hoc in huiuſmodi affectibus incātamenti cuiuſpiam ſimile quid efficere, ſiue inteſtinis, ſiue in quauis corporis particula fuerit excitatus, illico enim cucurbita admota, qui ſpiritu flatuoſo cruciantur, tum à dolore liberi, tum omnino ſani redduntur. Quos verò non ſpiritus modò flatuoſus, ſed etiam humor quiſpiā, vnde is oritur, malè habet, iis illico ad tempus dolor ſedatur, redit tamen vel inſequēte nocte, vel poſtridie, vel etiā tertia die ſimilis dolor, ac potiſsimùm vbi in victu aliquid deliquerint, aut importuniùs particulas eacalfecerint. Tibi verò hoc quoque maximū indicium affectus erit, ac curationem pro ratione proſequeris, nec impenſè particulas eacalfaciens, extenuatoria curationis ratione vtens, vt dictum eſt, dolore tamen priùs per cucurbitulam ſedato, cùm per eam ventoſus digeratur ſpiritus.

Si ex ſpiritu flatuoſo fiat, curatio.

Cap. vlt.

Vbi autem inflammatio inteſtinum exercet, victu tenui vtendum erit, ac febricitantium proprio, quouſque inflammatio diſcutiatur (vt inquit Paulus.) Speciatim verò eo victu vti poterunt ægri, quem cap. de ventriculi inflammatione, inſtituimus, ac protinus vbi vires ægri valentes fuerint, ſanguis mittendus erit, Galeno teſte eodem libro duodecimo methodi medendi, venáque in cubito aperienda, ex eiuſdem Pauli decreto, prę ſertim interna. Quòd ſi vrina etiam propter inflammationis magnitudinem retineatur, ex malleolo quoque ſanguis detrahi debet, eodē auctore. Prædicta item admoueri poſſunt præſidia, præter quàm quæ acria ſunt, & valenter purgant, magiſque lenientibus clyſteribus vtendum, cataplaſmatibus, ac irrigationibus, vbi dolor per ſanguinis miſsionem ſedatus non fuerit, ſed adhuc perſiſtet, indicat enim profectò in ægrotante particula impactum eſſe quod contriſtat, nec minùs patet, & quòd curatio ipſa per digerentia medicamenta ſit molienda, vt liquet præcitato libro duodecimo metho. medendi, cap. 8.

Coli doloris ex inflammatione orti, curatio.

Venæ ſectio.

Loco citato.

Componantur itaque lenientes clyſteres. Recipe foliorum maluarum, althææ, & violarum, ſingulorum manipulum j. hordei p. j. s. fiat decoctū, cui adde olei violacei, vel amygdalarum dulcium, ſeu roſacei vnc. iiij. ſacchari rubei, aut violacei mellis vnc. ij. pulpæ caſsiæ nouiter extractæ vnc. j. adipis recētis anſeris, vel gallinæ drac. iiij. fiat clyſter. Procedente verò tempore, fœnugræcum, chamæmelum, ſemē lini, aut anethum prædicto decocto adiicies, ſimiliter in vicem olei violacei, vel amygdalarum dulcium, ſeu roſacei, chamæmelino, vel anethino vtare.

Clyſteres.

Non minùs etiam confert circa initia, ſi aſininum lac cum caſsia fiſtula, & oleo amygdalarum dulcium per ſedem infundatur. Quantum verò ad cataplaſmata, irrigationes, ſacculos, fotus, inſeſſus, balnea, ac reliqua topica medicamenta attinet, prędictis vti poteris, ea quæ minus acria, & quæ magis lenientia ſunt eligens. Nec minùs in olcum deſcendere conuenit, vt Paulo viſum, ac cucurbitulas ipſis defigere. Sin mordens tumor eſt, qui affligit, aduerſiſsima huic ſunt quæ extenuant, & calfaciunt, ex Galeni ſententia eodem duodecimo methodi meden. cap. 7. & 8. Quapropter abſtinendum (vt inquit Paulus) ab acribus omnibus cùm cibis, tum medicamentis, fotúque, & irrigationibus, item cataplaſmatibus, & vini potione potiſsimùm veteris. Vniuerſus autem in ſumma victus ſit humidior, ac frigidior, vt idē Paulus refert. Cibi verò (ea Galeni decreto) exhibendi iis ſunt, qui etiam boni ſint ſucci, nec facilè corrumpantur (ptiſana potiſsimùm) adiectis mali punici grani. Sed quoniam (vt idem Galenus teſtatur) huius generis affectus poſtulat, ſi modo curandus eſt, vt ea quæ contriſtant, vacuentur, propterea ſtatim per ſedem iniicere conuenit, quod eluere huiuſmodi humorem ſit aptum, id autem deterſiuum omnino eſſe oportet, & cùm talium pleraque mordicent, cōmodiſsimè ex iis, aliquod deligitur, cui morſus abſit. Eius generis maximè eſt ptiſanæ cremor, vt liquet præcitato libro duodecimo methodi medendi, aut idē cremor ptiſanæ cum roſaceo, ſeu ſucco ſeminis lini infundatur, ea Pauli teſtimonio, vel decoctum maluarum, althææ, fœnugræci, ſeminis lini, chamæmeli, & violarum, cum recenti adipe anſeris, vel gallinæ, ac etiam roſaceo. Poteris item vitellos oui numero 2. & vnc. 1. pulpæ caſsiæ nouiter tractæ adiicere, quibus omnibus ſimul commixtis fiat clyſter.

Ex acribus ac mordacibus ſuccis ſi coli dolor fiat curatio.

Quæ per ſedē iniiciēda ſint.

Cap. vlt.

Quòd ſi neq; hæc ſufficiant, vt mordens humor vacuetur, propterea quod in ipſis inteſtini tunicis imbibitus ſit, purgans medicamentum exhibēdum erit. In quem vſum aptiſsimum medicamētum eſt amarum, quod ea aloē componitur, vulgò picram appellāt, ex Galeni decreto, cùm primo de locis affectis, cap. 4. tum duodecimo methodi medendi, cap. 7. quem ſectati ſunt Paulus & Aëtius, eiúſq; aut ſemel tantum exhibere, vt hominem iuſtè purgare poſsit, viribus conſentiētibus, aut in quibuſdam interuallis paulatim, & moderatè purgationē faciens. Poteris autem ipſam hieram cum rorido melle, aut caſsia fiſtula, ſaccharo violaceo, ſeu ſyrup. ex pluribus infuſionibus violarum, vel roſatum permiſcere: aut in eundem

Purgās medicamētū.

dē vſum vnc.ij.mellis roridi, ſeu vnc.j.s.pulpæ caſſiæ fiſtulæ cum vnc.s. diacath. aut drachm.vij. eiuſdem cum aqua hordei præbeas. Si autem omnino fieri nequeat, vt ea quæ contriſtant, vacuentur, *Epicraſis.* affectus hic per epicraſin,hoc eſt contemperamentum,ſanandus eſt,eodem Galeno auctore. Quapropter cùm cibis, tum medicamentis, qui temperare infeſtantem humorem poſſunt, vti oportet, vt ptiſana,intubo,cichorio, endiuia, lactuca, ſyrupo etiā violáceo, roſaceo,ſeu ex ſucco cichorij,vel endiuiæ paratis, ſimiliter & balneis ex dulci aqua vtendum, vt Paulus refert. Si verò id quoque fieri non poſsit, *Anodyna.* ea quæ torporem inſerunt medicamenta,exhibeantur,vt liquet apud eundem Galenum eodem 12.methodi meden. cap. 8. quæ minus hos affectus, quàm alios lædūt, licet ſint & reliquorum cōmunia. Nam ſimul omnino refrigerant, & ſiccant talia medicamenta. Qua ratione, non ſolum,vt ſenſui torporem inducētia ſalutaria ſunt, ſed etiam vt humorum tenuitatem cogentia,atque craſſantia,præterea vehementem calorem refrigerantia, in quē vſum diach. 1.philonij perſici,aut romani,aut ſcrup. ij. exhibere poteris,aut tantundē eius compoſitionis,quam trypheram magnam,ſeu eius, quam requiem magnam nuncupant, tutius tamen erit, ea priùs cum iis quæ per ſedem infunduntur,permiſcere, & vbi non ſufecerint,eadem deuorāda permittas. *Quæ indifferenter colicis præberi poſſunt.* Reliquum eſt, vt ea conſcribamus, quæ indifferenter colicis exhiberi poſſunt,quorum quædam à tota ſubſtantia cōducunt, ceu lupinum ſtercus ex vino albo, & tenuis conſiſtentiæ epotum. Interim verò ex aqua, ídque non tantùm in ipſis paroxyſmis,ſed etiam in interuallis,potiſsimùm ſi phlegmone vacent ægri. Horū quoſdam *Cap. proprio de ſtercore lupino.* ego vidi, inquit Galenus decimo de ſimplic.medicament.facultatib. non ampliùs inuadi,& qui erant inuaſi,non ampliùs id grauiter paſſos,ſed nec poſt paucum temporis. Accipiendum eſt etiam albidius potius ſtercus, quale vbi oſſa comederint, ſolent excernere,& quod in terram non delabatur, ſed in ſpinis,fruticibus,vepribus, herbiſque proceribus. Ea enim eſt luporum natura, quæ canum, vt ſuſpenſo altero poſteriorum crurum, & meient, & cacent in eminēti quopiam ex terra. Inuenitur etiā in illorum ſtercore nonnihil oſsium deuorati animalis, quod item ipſum contundens, ac conterens eum iam dicto ſtercore bibendum præbeto,vt diximus. Poterit & idē ſtercus, ex eiuſdem Galeni ſententia, inſtar amuleti ægroti partibus vacuis, quas Græci λαγόνας vocant, alligari vinculo confecto ex lana ouis, quæ à lupo eſſet laniata. Quòd ſi talis non adeſſet lana, ex pelle ceruina lorum cōfici poſſet, quo ſtercus contineatur, ac prædicta loca præcingatur, modum autem illigationis reperies apud *Aëtius lib 9.cap. 31.* Galenum præcitato loco. Aëtius galeritam auem, quæ in capite veluti criſtam, ſiue galeam ex pennis ſponte naturæ enatam habet,& circa vias reperitur, hyeme præſertim,commēdat, ſi in ſimplici iure decocta, aſsiduéque vnà cum iure accipiatur. Verùm *Cap. proprio* ante eum ſecundo de ſimplic.medic.facultat. à Galeno eodem modo,ſi ſumatur,cōmendata eſt. Hanc etiam auem, quæ Alauda dicitur, ſiue ea aſſata in cibo ſumatur,ſiue cum pulmis cōbuſta, & in cinerem redacta,ac diligētiſsimè trita,ſi ex ea,terna cochlearia ex aqua calida potui per triduum exhibeantur, ſummopere cōmendat Marcellus ſuo libro de medicamētis,cap.29. Caſtorium item aſsiduè potatum totius affectionis apparatum,demolitur, omnibúſque medicamentis præſtare repertum eſt,vt Aetius inquit. Datur eius drach. 1. in tribus cyathis opti- *Aet.loco citato.* mæ aquæ mulſæ. Thymi cacumina inſuper in aqua ad tertias decoquito, & ad percolatum decoctum mel deſpumatum adiicito, bibendúmque præbeto, ex eiuſdem teſtimonio. Adhuc mentham viridem aliquandiu decoquito, ex eodem auctore decoctúmque bibendum ad dies tres exhibeto, & nunquam dolore afficietur. Marrubium quoque in vino mulſo decoctum bibendum præbeto, à quo nedum æger (vt ipſe inquit) liberabitur, ſed neque vnquam poſteà incidet in affectionem. Plinius Secundus libro 2. de re medica, cap.30. tanquam expertum commendat cochleas tres in olla noua clauſas,& circundatas,ac in furno combuſtas, ſi earum puluerem in vino, aut vbi volueris dabis. Alexander cap.1. libro 10. id ſcriptum reliquit. Iecur caprillum aduſtum læuigato, datóque ex vino potui, multum ipſis auxiliatur. Item vmbilicum infantis nuper nati præciſi paululum in argentum, aut aurum includito, cum modico ſale, qui geſtat hoc alligatum, dolore prorſus non corripietur.

Περὶ εἰλεῦ, ἢ χορδάψυ. *Id eſt. De ileo ſeu volnulo.*

CAP. LXXX.

SÆPE verò, & in tenuiore inteſtino (ſimilis quodammodo ei, qui in pleniori) affectus quidam oritur, quem Græci εἰλεόν, interim χορδάψον appellant, Latini vero voluulum, ſeu ileum, Celſus tenuioris inteſtini morbum, Barbaram *Celſus lib. 4.cap.13* ſectantes medicinam iliacam paſsionem nominant à ſymptomate (vt inquit Galenus ſecūdo methodi meden.cap.2.) nomen ſumēs: nam εἰλεῖν, verbum Græcum, Latinè verto, ſeu voluo ſignificat; *Ileos, ſeu voluulus vnde nomē ſumpſerit.* inde εἰλεός,quaſi verſus,ſeu circumuolutus,quoniam ægris dolor circumuolutus accedat, Aëtio teſte cap. 28. libri noni. Nec minùs ſi χορδάψος appelletur, & nomen à ſymptomate ſumpſit. Nam χορδεύειν, verbum Grçcum, idem Latinè ſignificat, quod inchordo, implico, ſeu irretio. Quare cùm in hoc affectu tumor emineat in tenuium inteſtinorum parte, vt videatur inteſtinum ad chordæ ſimilitudinem conuolutum (Galeno auctore 6. de locis affectis cap.1.) propterea non ab re ab hoc ſymptomate, ſi χορδάψος appelletur, nomen ſumpſit. Quod verò morbus ſit peracutus, qui grauiſsimos moueat dolores, liquet à Paulo c.44.lib.tertij, ſeu quòd affectio ſit inteſtinorum letalē dolorem inferēs, patet apud Aëtiū prçcitato loco. At quòd inteſtina in eo afficiantur,& inter ea, quæ ſublimia ſunt, atque gracilia, nō *Pars affecta.* autem craſſa, liquet apud Galenum commento aphor.44.libri ſexti, ac ſexto de locis affectis, cap.1. cùm dixit, Atque interdum alij quoque dolores, & quidem vehementiſsimi in ſublimioribus inteſtinorum partibus eueniunt, grauiter vomitionibus cruciantes, adeò vt nonnulli ſub fine ſtercus quoque euomere conſpiciantur. A quo affectu vix vnquam aliquis potuit ſanus euadere. Hunc ileon qui- *Signa.* dam, nonnulli chordapſum appellant. Ex vehementiſsimo itaque dolore in ſublimioribus inteſtinorū partibus eueniente, ac ex tumore apparente in eiſdem partibus, ad ſimilitudinem chordæ conuolutæ, ac vomitionibus grauiter moleſtantibus, eo quia ventriculo inteſtinū hoc vicinum eſt, pars hæc inteſtinorū, quòd affecta ſit, nobis innoteſcere po-

Dubium. teſt. Et ſi quiſpiam oppngnabit dolorem hunc, relatione ad eum qui in colo excitatur, vehementiſſimum eſſe non poſſe, id quod manifeſtauit Galenus cùm 2. de locis affectis, cap. 5. vbi dixit, Igitur ex huiuſmodi doloribus ij, qui vehementiſſimi ſunt, haud ab re in craſsis inteſtinis conſiſtere putantur, qui verò mitiores ſunt, ex duobus, alterum neceſſarium eſt, aut quod in his ipſis ſunt, ſed à leuiori cauſa, aut quod in tenuibus conſiſtant inteſtinis, tum eodem ſexto de locis affectis, cap. 1. dum aſſeruit, ergo probabile eſt frigidum, eundémque craſſum, aut viſcoſum humorem ſeu flatuoſum ſpiritum in corpore craſſo, déſóque genitum, ſed egredi nequeuntem dolorem excitare, vehementem quidem geminam ob cauſam, intemperantiam ſcilicet, & corporum, quibus continetur, tenſionem, longum verò, quia difficulter vacuatur, nam corpora ambientia, tum ob craſsitudinem, tum ob ſpiſsitudinem ipſum arcere poſſunt, tenuium autem inteſtinorum tunicæ raræ, tenuique eſſentia conſtant, vt non ita diu huiuſmodi cauſas continere poſsint, neque propterea etiam tendi, & proinde dolor neque tam vehemens, neque tam perſeuerans eſſe poteſt, ſicuti in colo accidit, ex eiuſdem Galeni ſententia: non propterea tamen in ſe ipſo conſideratus dolor, qui in volulo excitatur, vehementiſsimus non eſt, *Reſolutio.* licet non adeò, vt is, qui colum cruciat. Non igitur ſibi ipſi contradicit Galenus, neque eius ſententiæ in præcitatis locis inter ſe pugnant, ſed ambæ veræ ſunt. Symptomáque eſt voluulus in genere noxæ functionum naturalium ipſorum inteſtinorum, excreticis videlicet, & propriè ipſius ablatæ, vt libro de differ. cap. 4. & 3. de cauſis ſymptomatum, cap. 2. *Quis affectus præter naturã ſit ileos, ſeu voluulus.* patet. Nãque in eo (vt idem Galenus teſtatur comment. apho. 44. 6. & 10. ſeptimi libri) nihil exit inferius, ne quidem ſi quiſpiam acerrimo vtatur clyſtere, idque propriũ eſt, atque inſeparabile huius paſ- *Signa.* ſionis ſignum, ſeu ſymptoma, & commen. aphoriſ. 22. 3. libri, dicebat, quod voluuli ſeu ilei, ſunt cibi ſuperfluitatum, quæ per aluum inferiorem excernuntur, retentiones, quæ magna ex parte fiunt ex alicuius inteſtinorũ partis inflammatione. Vomitus autem non ſemper adeſt, & ſi quando exitialis fuerit voluulus, ſtercoris quoque vomitus aduenit, dolores aderunt ad præcordia, potũ continere non poſſunt, & tormina cum doloribus in ventre: quemadmodum mulieri, quæ apud Tiſamenum decumbe- *3. de morbis vulg. cõmẽ. 2. tex. 6.* bat, voluulóque detinebatur, euenit, Hippocrat. teſte 3. de morbis vulgar. Vt verò Actio viſum eſt; accidit talibus ægris dolor circũuolutus, ſtomachi nimia humectatio, exolutio, ructus inanes nihil leuantes, murmura inteſtinorum, cohibitio perfecta ſtercoris, & flatuum. Si verò intendatur affectio (vt ipſe inquit) omnia furſum feruntur, ob idque & vomitus pituitæ, ac bilis accedit, frigiditas totius corporis, dolórque, plurimis etiam ſpirandi difficultas, morituris autem ampliùs ſudor frigidus, vrinæ difficultas, podex ita adſtrictus, vt neque ſpecilli extremum ſuſcipere poſsit, aliquando & ſtercus vomitu reiicitur. Euenit autem id, quoniam inteſtina media eorum complexione, ſeu conſtrictióne, quam latis, ſeu tranſuerſis eorum fibris perficiunt, cùm nec pondus, nec acrimoniam excrementorum tolerare valent, ea excernere, expelleréque, quàm longiſsimè à ſeipſis nituntur, potiſsimum id inteſtinum, in quo affectus hic oritur. Cùm verò prohibitum ſit id deorſum, & per ſe non potens ſe hac via exonerare propter factam in partibus inferioribus obſtructionem, cogitur contra naturam violenter mouere, & ad loca ſuperiora materiam noxam extrudere, quoniam motus hic conſtringendi, complectendique infernè incipit. Ad quem etiam modum & acer ſuccus, & crepitus quoque deſcendere prohibitus, interim ex tam violenta inteſtinorum conſtrictione ad ventrem præter naturam reuertitur, deinde ad exitum properat, quemadmodum apud Galenum conſtat com- *cap. 13.* mento præcitati aphoriſmi 10. ſeptimi libri, 3. de *3 de cau. ſym. cap. 2.* natu. facult. & tertio de cauſis ſymptomatum. Quod verò interclusa via exitus iam dictorum excrementorum, hæc affectio fiat, omnium ferè medicorum conſenſu teſtatur Galenus præcitato comment. aphoriſ. 44. 6. libri. Et quoniam meatus, ſeu viæ poſ- *Cauſa.* ſunt intercludi, ac aboleri propter coalitum, anguſtiam, obſtructionem, compreſsionem, ac ſubſidentiam, propterea quæcunque cauſæ tales poſſunt in cauitatibus, ſeu meatibus inteſtinorum affectus excitare, poſſunt etiam, & ileum, ſeu voluulum gignere. Cunctæ autem reducuntur vel ad intemperiem, vel propter collectiones aliquas non naturales ipſius inteſtinis tenuioris, vel propter ipſa, quæ in eo continentur excrementa, eodem Galeno teſte 3. de cauſis ſymptomatum. Quapropter licet i- *3. de cau. ſym.* dem Galenus in com. præcitati apho. inflammatio- *Loco citato.* nem, ſcyrrhum, vel abſceſſum, ac obſtructionem ſtercoris ſicci, & duri in aliquod iam dicti inteſtini volumen impacti tantam poſſe facere loci anguſtationem; vt nihil poſsit ad inferiora tranſmitti, & per conſequens ileum oriri fateatur, de reliquis verò cauſis, vtpute de humoribus craſsis, atque tenacibus dubitare videatur: tamen veniam præbet cuique ſi libeat, hanc inter cauſas ilei ponere, & etiam ſi quid aliud dicatur præter hoc: non enim negauit Galenus ex aliis cauſis, quàm ex inflammatione, vel obſtructione aridi ſtercoris poſſe voluulum excitari, ſed frequenter, ac ſæpenumero, ac magis probabiliter, & à pluribus confirmarum eſſe quòd à prædictis excitetur cauſis, ita vt 6. de locis affectis, cap. 1. ſic ſcriptum reliquerit. Itaque nõ ab re viſum eſt medicis antiquioribus, vel ab inflãmatione, vel obſtructione aridi ſtercoris huiuſmodi tenuium inteſtinorum affectus oriri, de voluulo, ſeu chordapſo verba faciens. Concludimus itaque cum Galeno, quòd quãuis prædictæ duæ cauſæ præcipuæ ſint ipſius voluuli, inflammatio inquam, & obſtructio ſicci ſtercoris: tamen quæcunque alia valet adeò intercludere viam exitus, aut tantam facere loci anguſtationem, vt nihil poſsit ad inferiora tranſmitti, ſufficiens quoque eſt voluulum ipſum excitare, ſiue dicta interclusio ſit per coalitum, ſiue per anguſtiã, ſiue per obſtructionem, ſeu compreſsionem, aut ſubſidentiam. Et propterea ab Aëtio præcitato loco nonnullæ narrantur voluuli cauſæ, vt cõtinua ciborum corruptio, præſertim ſi multi, aut varij accipiantur, & non aſſueti, maximéque ex pinguibus carnibus, ſimiliter & ex plagis quibuſdam, frigore vehementi, & aceruata frigidæ potione, maximè ſi ab exudantibus accipiatur, affectus hic excitari poteſt. Item contingit iis quibus inteſtinum in ſcrotum vnà cum ſtercore delapſum eſt, eodéque violenter retruſum, ex eóque inflammatio exiſtit. Fit etiam ob veneni potionẽ, & ob induratum ſtercus circa tenuia inteſtina impactum. Singulæ autem prædictæ cauſæ facilè dignoſci poterunt. Externæ

quidem

quidem, ex ægroti, ſeu adſtantium loquela. Internæ autem, ex teipſo proprius ſignis, ac eorum, quæ præceſſerunt perpenſione, & reliquis, quæ ſubſequuntur. Sic enim inflammationem ab obſtructione aridi ſtercoris propriè ſecernes, aut ſi propter eius delapſum in ſcrutum ortus ſit voluulus, vel etiam quiſpiam alius redundans, ſuccus potiſsimùm frigidus, craſſus, & lentus, licet non admodum probabile ſit, vt diximus ex Galeni ſententia, ex prædictis ſuccis adeò poſſe fieri prædicti inteſtini anguſtationem, vt nihil valeat ad inferiora tranſmitti.

Prognoſtica.

Quòd verò ab ileo vomitus, ſingultus, deſipientia, vel conuulſio malum ſit, decretum reliquit Hippocrates præcitato aphoriſmo 10. ſeptimi libri. Nam vomitus (vt inquit Galenus eodem loco) non ſemper in ileis adeſt, ſed quando exitiales ſunt, & ſi vehementius diſtorqueantur, (vt ipſe ait) ſtercus eis ſuperiora petit, atque ſinguſtiunt. Quidam verò deſipiunt, & conuelluntur compatiente neruorum principio ſtomachi paſsioni, vt ipſe refert. Si vomitus autem ſtercoris contingat, exitialis erit affectus, à quo vix vnquã quis potuit ſanus euadere, vt eodẽ comment. aphoriſm. 44. & 6. de locis affectis.

Aphoriſ. 44. lib. 6. 6. de loc. affect. cap. 1. 3. de morbis vulg. Loco citato.

Quòd verò hic voluulus acutiſsimum ſit malum, ac quòd periculoſus ſit omnis voluulus, idem Galenus teſtatur 3. de morbis vulgar. De quo Paulus ſic ſcriptum reliquit. Qui enim hoc malo ſunt oppreſsi, miſerabili tandẽ morte pereunt ſtercus per os reddentes. Familia autem hæc affectio exiſtit ætati pueril, vt Aetius inquit, euadunt tamen beneficio humiditatis. Senibus verò non valde familiaris eſt, ſi tamen ipſi in hanc affectionem incidant, ferè nunquam conualeſcunt. Iliacorum verò paſsio acuta eſt, & ſub anguſto tempore periculoſa, Theodoro Priſciano auctore cap. 9. lib. 2. ad Timotheum.

Curatio, ſi ex inflammatione fiat.

Eius autem curatio pro cauſarum diuerſitate variari contingit. Quod ſi ab inflammatione ortum ducat, alijs conſentientibus, à venę ſectione exordienda curatio erit, vt omnes cõſentiunt, & ratio dictat, eaque iteranda, ſi opus fuerit.

Venæ ſectio.

Incidatur autem interna cubiti vena, eadem victus ratione inſtituta, ac reliquis medicamentis adhibitis, quæ in cura coli doloris ex inflammatione præcepimus: id tamen ſeruantes, tam in ileo orto ab inflammatione, quàm ex quauis alia cauſa, quòd medicamenta, quæ per os voranda præbentur, magis competunt, quàm in coli dolore ſumpta à poſitu indicatione, prout capite de dyſenteria recenſuimus.

Purgatio.

Quapropter à venæ ſectione vno, vel altero leniente clyſtere adhibito, (prout pręcedente capite docuimus) confeſtim medicamentum leniendo purgãs exhiberi debet, ceu eſt manna, caſsia fiſtula, ſaccharum violaceum, ſeu ſyrupus ex pluribus infuſionibus violarum, & interdum cum aliquo prædictorum vnc. ß. vel drachm. 7. diacatholicon adiicere. Sæpe etenim id auxilij ſatis eſt, vt inquit Celſus, tumore pręſertim in vmbilico exiſtente.

Si fiat ex ſtercorum multitudine curatio.

At ſi ex ſiccorum ſtercorum multitudine, facta obſtructione, ileos excitetur, quæ ſtercus ipſum emolliunt, atq; humectant, & per aluum ſubducunt, tribuenda eſſe cenſeo, veluti eſt ius pingue gallinarum, ſeu pullorum, aut phaſianorum, aut in eorundem iure decocta ptiſana. Pariter cõuenit lenientes clyſteres poſt pręd ictorum aſſumptionem, qui ſic parentur, Recipe foliorum maluarum, violarum, mercurialis, & althææ, cuiuſlibet manip. j. florum chamæmeli, fœnugræci manip. ß. ſalis communis parum, bulliant in aliquo pręd ictorum iurium, cuius decocti per colum transfuſi, aſſumpta ſufficienti quantitáte, adiicias olei communis, amygdalarum dulcium, aut chamæmelini, aut anethi vnc. iij. mellis roſacei vnc. ij. quib. ſimul commiſtis fiat clyſter. Interim poteris butyri recentis, aut adipis anſeris vnc. ß. addere. Nec erit alienũ (potiſsimum vbi ægri ventriculus valeat) vnc. iiij. vel libram ß. olei communis dulcis, at tantundẽ olei amygdalarum dulcium abſorbendum prębere, & vbi hæc non ſuffecerint, audacter aliquod medicamentum purgans, eorum, quę modo meminimus, præbeto. Nam obſtructio quæ fit à ſtercore duro, quod interſepit inteſtinũ (vt Galenus teſtis eſt lib. art. medic.) primùm quidem habebit duritiei remedium ex humidis, pinguibúſq; clyſteribus: demum ex acribus euacuationem expoſcet, in hunc etiam vſum (vtpote vtrunque perficiens) confert ius galli à Meſue deſcriptum.

cap. 94.

Extrinſecus inſuper irrigationes, fomenta, ac cataplaſmata, quæ emolliendi vim habeant, ac leniendi, applicentur. Quorum copiam præcedenti cap. reperies.

cap. proprio.

Commodum eſt etiam in oleum calidum deſcendere, aut in balneum deſidere ex aqua, & oleo refertum. In aqua verò priùs decoqui poſſunt malua, aut althææ.

Si ex humoribus craſsis peri contingat voluulus curatio.

Si autem contingat ab humoribus craſsis, ac tenacibus voluulum excitari, ſimili modo curari debebit, quo & curari debere pręcepimus coli dolorem ortum ex eadem cauſa.

Si ex cruditate.

At ſi ex cruditate, ſeu ex ciborum corruptione voluulus fuerit excitatus, ſi adhuc crudus, ſeu corruptus cibus ventri inſidere videatur, confeſtim æger cogẽdus eſt, vt vomat ſumpta aqua tepida cum pauco aceto, ſeu ſyrup. acetoſo, aut etiam aqua mulſa, ſimiliter tepida. Verùm ſi nihil ciborum crudorum in vẽtre contineatur, omni conatu (vt inquit Aetius) enitendum eſt, quo tum flatus, tum ſtercora infra trahantur, idque per glandes illitionesq; & clyſteres, vt ipſe refert, atque magna diligẽtia in ſingulis adhibita perficiendum. Purgans medicamentum, vbi prædicta nõ ſuffecerint, exhibeatur ex hiera videlicet, & cõfectione de dactylis, aut diacath. cũ aliquo prædictorũ lenientium medicamẽtorum compoſitũ. Eſt etiam vſitatum, & accõmodatum anethi decoctum potum, ex Pauli, & Aetij auctoritate. A potu autem panem in aquam feruentem conijce, eiuſque fruſtra calida confeſtim edenda præbe, vt üdem inquiunt Aetius, & Paulus, idq; præſertim ſi ab inflammatione voluulus ortus non fuerit. Item ſi anethum ipſum in aqua, & oleo decoquatur, atque ita bibatur, deinde fruſta panis ex aqua feruenti præbeantur mirum in modum ęgri iuuantur, ex Oribaſij ſententia. Commodum eſt etiam maluæ ſemen tritum, ac potui inſperſum, eodem Aetio teſte. Nec minùs opitulabitur chamæmeli decoctũ, quod quidem, ſi quid aliud hypochondrijs, ac reliquis viſceribus, quæ circa hypochondria ſunt, gratum exiſtit, condenſata corpora rarefaciens, indurata emolliẽs, ac tenſa relaxans, doloréſque ſedat, ac mitigat Galeno teſte 3. de ſimp. med. facult. cap. 9. quin & tale quoq; eſſe lini ſemen, vetus ſermo prædicat (vt ipſe inquit) quãuis minùs chamæmelo ſit viſceribus gratum, minúſq; calidũ, & prætereà eſſentiæ, craſſę hęc inquam medicamenta præberi poſſunt voluulo ex quauis prædictarum cauſarum orto, præterquam ſi ab inflammatione fuerit excitatus.

Quibus podex fouendus ſit.

Fouendus inſuper & podex erit per ſpongias calidas indifferenter voluulis ex quauis cauſa ortis, nedum eo tempore, quo glandes fuerint appoſitæ, vt Aetius inquit, ſed in reliquis quoque tẽporibus, vt ex eis qui ad imum

inteſtinum poſitus eſt muſculus, relaaetur, nec ab ipſo conſtrictionis motus incipiat. Ea folus itaque maluarum, althææ, chamæmeli, ac ſeminis lini decoctum in aqua, & oleo paretur, ac per ſpongias calidum applicetur ſæpiùs. Vel in eodem decocto inſideat æger. Doloribus vero adhuc perſeuerantibus & maximè quibus infuſi clyſteres non infra rurſus prodeunt, etiam ea quæ dolorem leuant, exhibenda ſunt, itemq; conuenientes antidoti ante ſomnum, ex decreto Aëtij, ceu ex viperis theriaca exiſtit Andromachi, poſt eam verò, quæ mithridati nomẽ habet. Si verò à venenoſo pharmaco quis in voluulum incidat, aquam tepidam multum bibendam dabimus, vomereque cogemus. Deinde oleum calidum in potu dandum, aut iura pinguia, vt denuò vomant ea moderato eorũ potu. Deinde ita parumper quieſcant, & poſtea theriacen accipiant cum vino diſſolutam, quemadmodum Aetius, & Paulus pręcipiunt: Et ſi adhuc perſeuerauerit, purgante medicamento vtare aliquo eorum, quæ ſupra commemorauimus. Quòd ſi ex inteſtinis in ſcrorum prolapſu voluulus contingat, confeſtim tentãdum eſt, vt decubitu surſum verſus vergente adornato delapſum inteſtinum ad inguinum partes retrudatur, atque poſt leuiter citra violentiam, ac compreſsionem ligamento adhibito contineatur, vt patet ex præcitatorum auctorũ ſententia. Reſiſtit ileo diſcerpri veſpertilionis ſanguis ventri illinitus. Item ſenectus ſerpẽtium decocta cum roſaceo in vaſe ſtanneo, ſi ventri illiniatur, ceu apud Plinium ſecundum legitur libro ſecundo legitur libro ſecundo de re medica cap. 33.

Curatio ſi fiat voluulus ex deuorato venenoſo pharmaco.

Περὶ τῶν ἑλμίνθων. *Id eſt, De lumbricis.*

CAPVT LXXXI.

QVEMADMODVM in magno Mundo animalia quædam non ea ſeminibus, ſed ex putredine generationẽ habent, ita quoque proportionabiliter in paruo mundo ea eadem putredine parua quædam animalia gigni conſueuerunt, quæ Gręci ἕλμινθας, Latini verò lumbricos appellare ſolent. Quanquam apud Græcos, præſertim Galenum quod Græci ἕλμινθα nuncupant, modo quid commune intelligitur omnium lumbricorum differentiarum, vt liquet primo de locis affectis, cap. 5. Vbi cùm à locis ipſis morborum indicia ſumere præciperet, dicebat, lumbrici in inteſtinis gignuntur, vſus verbo ἕλμινθες. Hoc nanq; quod commune ſit cunctis lumbricorum differentiis infra patebit. Illud idem cõfirmauit Paulus cap. 57. libri quarti, cùm dixit, tres eſſe vniuerſas ἑλμίνθων, hoc eſt lũbricorum differentias, & ab Ariſtotele quoque ſic ſcriptum eſt libro 5. de natura animalium cap. 19. ἕλμινθες, hoc eſt lumbrici, quorum genera tria ſunt, & cætera. Interim verò per ἕλμινθα duas duntaxat lũbricorum differentias intelligere videtur idem Galenus, quemadmodum patet lib. de differ. morbor. cap. 8. quo loco dinumerans eos affectus, qui toto genere in numero ſunt præter naturam, ait, quemadmodum ſunt ἕλμινθες, καὶ ἀσκαρίδες, vbi luce clariùs liquet per ἕλμινθας, nedum teretes lumbricos intellexiſſe, verum etiam & latos, qui nec minùs toto genere pręter naturã ſunt, veluti & teretes. Quãuis Hippocr. aphoriſm. 26. tertij libri, illos στρογγύλας ἕλμινθας appellet hoc eſt teretes, & idem Galenus ſimul cum Hippocrate 14. method. med. teretes στρογγύλας nuncupauit, latos autem πλατείας cùm dicebat, εἴτε ἕλμινθες, εἴτ' ἂν στρογγύλαι τινὲς ὦσιν, εἴτε καὶ πλατεῖαι, hoc eſt lumbrici, ſiue hi teretes ſint, ſiue etiam lati. Sic etiam Paulus ἕλμινθας, στρογγύλας teteretes, & πλατείας latos nuncupat. Quemmadmodum etiam & Ariſt. præcitato loco, quamuis etiam latos alicubi κειρίας nominet idem Galenus, vt patebit. Non rarò autem Gal. per ἕλμινθα vnam duntaxat lumbricorum differentiam, eorum videlicet, qui teretes Latine dicuntur, ſubintelligit, ceu liquidò conſtat præcitato libro 14. method. meden. Vbi eorum, qui toto genere præter naturam ſunt affectuum meminit, poſt enarratas abſceſſum tres differentias, nedum ſemel, ſed bis dicebat in vno loco ἕλμινθες, καὶ ἀσκαρίδες καὶ κειρίαι, & poſt pauca iterum ἀσκαρίδες τε, καὶ κειρίαι, καὶ ἕλμινθες, quo etiam modo Aëtius teretes lumbricos ἕλμινθας duntaaat appellat, vt liquet libro 9. cap. 39. Ex quibus omnibus liquet Galenum inconſtantem haudquaquam fuiſſe, licet diuerſis in locis diuerſimode lumbricis verba feciſſet. Perpetuò enim in eius doctrina palam eſt tres eorum differentias conſcripſiſſe, vt præcitato libro 14. meth. eſt videre, & comment. aphoirſm. 26. tertij libri. Quarum vna ἕλμις, ſeu ἕλμις στρογγύλος altera ἕλμις πλατεῖα, ſeu κειρία reliqua, & tertia ἀσκαρὶς dicta eſt. In hiſce etenim locis particulatim, ac diſtinctè magis de eis loqui fas erat, id quod in reliquis iam dictis nequaquam neceſſarium fuiſſet. Audacter igitur cum eo, Paulo inſimul ac Aetio tres tenemus eſſe vniuerſas lumbricorum differentias, ſeu ſpecies, teretum videlicet, latorum, ac aſcaridum, ſeu tenuium. Quọd ſi Hippocra. aphoriſ. præcitato 26. tertij libri duarum tãtum meminit, teretum videlicet, & aſcaridum, non propterea tertiam negauit differentiam, quæ eſt latorum, quinimo dicens ἕλμινθες στρογγύλαι, aliam ἑλμίνθων oſſecit differentiam, quæ eſt latorum, aliàs ſuffeciſſet ei dixiſſe ἕλμινθες καὶ ἀσκαρίδες, nec addidiſſet illud στρογγύλαι. Adde quòd propterea latum lumbricum ſubticuit eodem in loco, quoniam (vt Galenus inquit in commen.) rarior eſt eius generatio, tum etiã quod neque eius erat propoſitum de omnibus agere paſsionibus, quę mortalibus accidunt, ſed de illis tantùm, quæ ſingulis ætatibus accidunt. Atqui lati lumbrici generatio ea ætate fieri nequaquam poterat. Nec propterea ſibiipſi aduerſatur, etiam ſi liber de morb. ſit germanus eiuſdem Hippocrat. & non Polybi, ſeu alterius cuiuſdam; cum libro 4. eiuſdem de teretibus ac latis duntaxat mẽtionem fecerit, aſcaridas ſubticens. Nam duo eodem loco diſſerere intendebat de lumbricis, vt cuilibet eius verba rectè intelligenti patere poterit, quorum vnum erat, nunquid vtraque differentia gigni potuiſſet in puero adhuc in vtero exiſtente, ſecundum propoſitum erat, nunquid lati, veluti rotundi parerent: cùm itaque tenuis lumbricus ἀσκαρὶς dictus, nec infantibus oriatur, donec vtero geruntur, vt ex eius verbis colligi poteſt, nec præ eius tenuitate parere potuiſſet, nam ex eo nihil procreari aliud poteſt, ex Ariſtotelis ſententia præcitato cap. 19. libri quinti, de natura animalium, Iure aſcaridas miſſos fecit, & tantum teretum, & latorum meminit. Sed quid Celſo dicendum ſit, qui cap. 17. libri quarti, duas tantùm lumbricorum tetigit differentias, latorum videlicet, & teretum, cùm dixit, nonnunquam autẽ lumbrici quoque occupant aluum, iiq; modo ea inferioribus partibus, modo fœdius ore redduntur, atque interdum latos eos, qui peiores ſunt, interdũ teretes videmus.

cap. vlt.

cap. 17. & 18.

14 metho. cap 17. 18. & 19.

Tres eſſe lumbricorũ differẽtias.

4. de morbis verſus finem.

An quia

An quia vel aſcarides non nouit, vel cùm adeò exigui ſint, ac tenues, ac in infima, & ignobiliori parte orti, nullumque ea eis paruum ſequatur ſymptoma, eos paruifecit, nec in aliorum numero complexus eſt? Auicennas autẽ licet obſcurè, ac confuſè (vt eius mos eſt) de eis loquatur, adeò vt quatuor lumbricorum differentias admittere videatur, ſi quis eius verba intro inſpiciat, tres etiam duntaxat poſuit Paulum ſectatus, id quod argui poteſt ex diuerſitate materiæ, ex qua generantur, quam triplicem eſſe aſſerit, ex cuius diuerſitate voluit eorum quoque diuerſitatem argui poſſe. Cõmunicant autem diuerſæ eorum differentiæ in materia generationis quodãmodo. Quoniam (vt inquit Ariſtot.) in excrementis oriuntur, adhuc intra animantem cõtentis, & vt refert Galenus comment. præcitati aphor. 26. 3. lib. ex putredine generationem habent ex corruptis cibis præſertim orta. Hoc autem excrementum, ſeu putredo (vt iſti aſſerunt) cruda, craſſa, pituitoſaque materia eſt, putredinique accommoda, Paulo auctore. Nec propterea ab Ariſtotele diſcrepat, qui neq; negauit talia debere eſſe excrementa, ſed ſatius ei fuit vniuerſaliori vocabulo vti. Eſt etenim in excrementorum numero cruda, craſſa, ac pituitoſa materia, & putredini accommoda in inteſtinis contenta, vel ſaltem alui excremẽtis quodammodo permixta eſt.

Auicen. li. 3. fen. 16 tract. 5. c. 1.

Quod in materia cõmunicant.

Ex reliquis verò humoribus nullum lumbricorum genus gigni poteſt. Nam bilioſus ſuccus, nedũ improportionata materia eorum exiſtit, verùm eos ſua amaritudine, & acrimonia perimit vt inquit Paulus. Et ſi quando flaua bilis vnà cum lumbricis infra, aut etiam vomitu eruperit, ipſos quidem inteſtina obſidere, humorem verò bilioſum ventriculi os, aut aliam quampiam particulam occupare ſcito, vt ipſe fatetur. Neque ex atra bile oriri poſſunt cùm frigida, & ſicca exiſtens, longinqua ab animalis tum proportionalitate, tum vita exiſtit. Quapropter non abre dicebat Paulus, quòd hæ duæ ſubſtantiæ alimenti naturam egreſſæ lumbricis procreandis ineptę redduntur. Nec minùs inepta materia eorum, ſanguis exiſtit, quoniam ſubſtantiæ proprietatem, ac proportionem habet pro nutrimẽto partium hominis, & non pro lumbricorum generatione, intráque vaſa continetur. Quod ſi accidat pręter naturam ad inteſtina effundi, aut infrigidatus in grumos vertitur, aut calfactus ſuppuratur, interim autem lineſcit, aut alio quodammodo corrumpitur, ita vt omnino impoſsibile ſit, vt ſanguis permaneat, Galeno auctore commento aphoriſm. 20. ſexti libri. Quapropter ex ſanguine lumbricos procreari impoſsibile eſt. Conueniunt etiam in agente, qui calor eſt non abſolutè putridus. Etenim ſola putredo non eſt ſufficiens ad eos generãdos, vt inquit Galenus, ſed & calore plurimo indiget, naturali inquam, qui materiam obtineat, idoneam ſiquidem ad talium animalium generationem. Non itaque imbecillus, ac exiguus requiritur calor innatus pro lumbricorũ generatione, ſed validus, ac plurimus. Quoniam ſi talis fuerit, vt in valde tenellis exiſtit, nondum poterit tam putridam materiam obtinere, ex eiuſdem Galeni ſententia. Nam quamuis plurimum habeant ipſi inſitũ calidum, vt patet 14 aphoriſm. primi libri ratione ętatis, illud tamen habent cum humiditate permixtum, quoniam plurimùm ſanguinis habent, Galeno teſte tertio prognoſticorum. Necnon propterea quia cibi copiam, aut lactis ingerunt atque inordinatã, magnam quoq; crudi, ac pituitoſi ſucci copiã, cumulant, quę cùm ab eodem eorundẽ calore obtineri nequeat, vt qui nõ adeò validus exiſtat, ea de re in valde tenellis lumbrici generari non poſſunt.

Quod ſimiliter in efficiente eorũ cauſa conueniant.

Commen. 28.

Corrumpit itaq; ac idoneã quodãmodo efficit materiam putredinis calor, in cruda, craſſa, ac pituitoſa materia exiſtens: perficit autem inquantum poteſt, informat, ac præparat, modo quo poteſt ipſam obtinens innatus, vt exinde lumbrici procreentur. Nihil etenim putreſcens ſed cõcoctum gignitur, vt inquit Ariſtot. 3. de gener. animal. cap. 11. loquens de animalibus quæ ſponte oriuntur. Neque ipſi lumbrici ea ratione, qua in vniuerſo generantur, pro eiuſdem expurgatione. Nam ſatis eſt pro inteſtinorũ expurgatione, ſeu abſterſione flauæ bilis ad inteſtina effuſio, vt patet quinto de vſu partium. Sed potiùs id, quod melius, natura eligens, putredinem eã haudquaquam derelinquens, nec omnino eam obtinere valens, quod melius eſt eligit, ipſamque lumbricorum ſpeciebus informat. Ariſt. quoque quarto Meteor. dicebat animalia fieri in iis quæ putreſcunt, propterea quod ſegregata caliditas naturalis exiſtens, hoc eſt ab iis quæ putreſcunt propter aduentum alienæ caliditatis: eadem caliditas naturalis relatione ad id quod ex putredine generatur animali vſque adeò materiam putreſcentem obtinet, quod conſtare facit ſegregata, hoc eſt putrida excrementa, ea concoquens, & exinde conſtituens, vt liquet citato loco de generatione animaliũ, id quod in valde tenellis perficere nequit (vt Galeno viſum eſt.) Nec minus & in loco conuenienti conuenientiam habent. Quoniam ſingulæ iam dictæ tres lumbricorum differentiæ in inteſtinis generationẽ obtinent, quemadmodum apud Galenũ lib. primo de locis affectis, cap. 5. vbi morborum indicia ſumens à locis ipſis, eò quòd quibuſdã locis ſolis morbus hic accidat, quibuſdam verò ſolis nunquam eueniat, dicebat, quippe ſoli oculi ſuffuſione laborant, lapis in renibus, & veſica duntaxat, naſcitur, atque (vt nonnullis placet) & in colo, ἕλμινθες, id eſt lumbrici in inteſtinis gignuntur. Ex quibus patet toto cœlo aberrare eos, qui in ventriculo lumbricos generari poſſe Galen. aſcripſerunt, malè eiuſdem verba intelligentes comment. aphoriſmi præcitati 26. tertij libri cùm dicebat, Cibus autem puerulis nonnunquã corrumpitur in vẽtre, & præcipuè inferiore, verùm caliditas in valde tenellis nondum materiam obtinet. Nanque ſi paucis interpoſitis verbis in eodem comment. perlegiſſent Galen. noluiſſe ventriculum intelligere in præcitatis verbis, ſed inteſtina percepiſſent; dicebat etenim idem Galenus. Aliud verò genus lumbricorum eſt rotundorum, ſeu teretium, qui in ſuperioribus magis inteſtinis generantur, adeò quòd ad ipſum quandoque ventriculum aſcendunt. Noluit itaque Galenus per ventrem, eumque inferiorem vẽtriculum intelligere, ſed inteſtina, vt patet. Eſt nanque, nedum eius mos, verùm etiam & Hippocr. (quemadmodum legitur ſecũdo Prognoſticorum) per inferiorem ventrem, nedum ventriculum ipſum, ſed ieiunum, atq; vniuerſa inteſtina intelligere. Cæterùm conceſſo, quod etiam ventriculum ſubintelligat Galenus, cùm dixit, plerunque in ventre puerilis cibus corrumpitur, quo medio demonſtrabis lũbricos voluiſſe in eo gigni poſſe? cùm poſsit cibus in eo corrumpi? nec propterea lumbricos in eo gigni, quoniam ab eodem ventriculi proprio calore ita corruptus cibus nequit adeo obtineri. neque corruptus fuiſſet, ſi eum euincere, ac obti-

cap. 4.

Cap. 1. text. 13.

Quod in loco etiã conueniant.

Quod in vẽtriculo lumbrici nõ generantur

Text. & comment. 13.

nere potuiſſet, ſed cùm primùm ad inteſtina deſcenderit, ibi generantur, id cõfirmauit paulò infra, cùm dixit, in ſuperioribus magis inteſtinis teretes lũbricos generari, adeò quod quandoque ad ipſum ventriculum aſcendunt, & nõ dixit, quod in ipſo generantur. Secundo etiam de ratione victus in morbis acutis, ſub proritationis nomine morſum comprehendens, quem acris humor in inteſtinis, ſiue in vẽtriculo, & præſertim ipſius ore parit, & vigiliæ, (inquit Galenus) & ira, & mœror, & lumbrici, qui ab inteſtinis ad ventrem vſque aſcendunt. Cui ergo in dubium venerit hîc apertè Galen. negaſſe lumbricos in ventriculo oriri poſſe? Quoniã cùm de morſu inteſtinorum, ventriculi, & præſertim oris eius verba feciſſet, ac de eius cauſis, inter quas lumbricos connumerauit, non vtique dixiſſet, qui ab inteſtinis ad ventrem vſque aſcendunt, ſed qui in ipſo ventre generantur, aut ſaltem id addidiſſet, ſi inſufficientiã euitare voluiſſet, poſſent etenim pariter morſum ventriculi cauſare lumbrici in eo geniti, ſi generari poſſent, ceu iidem ab inteſtinis ad eundem aſcẽdentes. Id etiam confirmauit Ariſtot. quarto Meteororum, cùm dixit, In coctione animalia non generantur, & cætera. Nam in ea aut Hepſeſis fit, cum cibi perfectè cõcoquuntur, aut Molynſis, hoc eſt cruditas ei oppoſita, ex quarũ neutra lumbrici gigni poſſunt; niſi priùs excrementa, quæ hepſeſim ſubterfugiunt, fuerit ſegregata atque corrupta: quamprimũ autem fuerint ſegregata, ea inteſtina excipiunt, vbi putreſcentia vtpotè deſtituta à vẽtriculi calore, idonea lumbricorum materia fiunt, continentium partium calore adeò ea euincente, vt alia generet animalia. Id enim eſt quod Ariſtot. dicebat. Digeſtum eſt enim in ſuperiori ventre, putreſcit autem in inferiori ſegregatum. Pariter & Paulus, qui de teretibus lumbricis verba faciẽs ait, eos in gracilibus plerunque inteſtinis conſiſtere, & ſuperiorem ventriculum ſubitè, ideoq́ue frequenter per os deiiciuntur, quibuſdam & e naribus redduntur. Celſus autẽ lumbricos aluum occupare dixit, quanquam fœdius interdum ore reddantur. Theodorus verò Priſcianus libro 2. ad Timotheum cap. 17. ſi lumbricos aliquando ſtomachum, aliquoties inferiora poſſidere ſcriptum reliquit, haud propterea eos in ſtomacho generari dixit: quandoquidem tum ſtomachum poſſidebunt, cùm ad ipſum aſcenderint, veluti Galenus & Paulus pręcitatis locis ſcriptũ reliquerunt, & non quia in eo geniti ſint. Id quod haudquaquam ipſe fateretur, qui item tres eorum eſſe differentias eodem loco aſſeruit. Cęterùm quamuis iam dictę tres lumbricorum differentiæ in materia efficiente, ac loco communicent vniuerſaliter, ſi quis tamẽ magis particulariter ea ſcrutari voluerit, differre inter ſe inueniet tum materia, quoniam licet ea putredo ſit, vnã ſpeciem quam alteram à maiori, vel minori putredine ortum habere reperiet, ſic etiam ex multa, vel pauca materia putrefacta. Nec minùs diuerſitatẽm quandam reperiet in agente, nam quamuis eorum omnium generatio à calore plurimo fiat, tamen idẽ calor reſpectu diuerſarum differentiarum lumbricorum iam dictarum, quandam habebit in eius magnitudine differentiam. In loco quoque (licet vniuerſaliter, vt diximus, communicent) quoniam non niſi in inteſtinis generari poſſunt, differunt tamen: quoniam teretes in ſuperioribus magis inteſtinis generãtur, aſcarides in parte maximè inferiori craſſi inteſtini. Ipſe vero lumbricus latus, qui & longiſſimus quoq; eſt, ſæpe per tota extenditur inteſtina, quamuis rarior ſit eius generatio, (vt inquit Galenus præcitato commento aphoriſmi 26. libri tertij) licet in tenuibus præſertim oriri incipiat, Aëtio auctore, cap. 40. libri noni. Quo ſit vt propterea diuerſa ſit eorum forma, ſeu figura. At quicquid tandem ſit de eorum conuenientia, ac differentia, quód inteſtina afficiantur, qualiſcunq; fuerit lumbricus genitus, ex iam dictis liquet, licet in teretibus inteſtina, gracilia præſertim, in aſcaridibus craſſum, ſeu rectum, & in latis, vbi lõgius extendantur, tam tenuia quàm craſſa affecta ſint. Patet inſuper eos morbos eſſe in numero, tota ſubſtantia præter naturam, quemadmodum Galenus teſtatus libro de differentiis morborum cap. octauo. & decimoquarto methodi medendi, cap. decimonono. Ex cuius ſententia eorum ruit opinio, qui volunt lumbricos in inteſtinis genitos aliquem præſtare vſum, pro eorum videlicet expurgatione, ſeu deterſione. Nam cùm tota ſubſtantia præter naturam ſint, nulla ratione fieri poteſt, vt actionem aliquam, aut vſum naturalem animatis corporibus præſtent; quinimò eas potius impediunt, atque vitiant, nonnullos, eóſque non ſpernendos præter naturam affectus generantes: referuntur etenim & actiones, & vſus, ſecundum naturam, ad partes ſecundum naturam noſtri corporis exiſtentes. Cum itaque neque partes, neque ſecundum naturam ſint, ſed toto genere præter naturam (vt diximus) valeant, qui talia ad pauca reſpicientes, temerariè effutiunt. Nos vero ad eorũ inditia deſcẽdemus, primo teretum, cùm inter alios frequentiores fiant, cum febribus, & citra febres, atque ſpeciem habeant omnibus perſpicuam, Paulo teſte, ſimiles nanque ſunt vermibus in terra ortis, quos Græci ἔντερα γῆς, hoc eſt inteſtina terræ appellant, vulgus ouiſculos vocat. Secundo latorum, & tertio aſcaridum, ſeu tenuium. Conſcribuntur autẽ teretum non pauca ab Aetio, & Paulo inditia, quãuis (vt Paulus inquit) non omnia in omnibus ſigna inquirere oporteat, ſed plurima, aut nonnulla eorũ. Sequitur autem eos qui rotundos lumbricos continent, incredibilis morſus ſtomachi, ventris, ac inteſtinorum, tuſſes exiguæ cum ſiccitate irritantes. In ſomno tremunt, & præter rationem exurgunt nonnulli, & cum clamore expergeſiunt, & iterum ſopiuntur, quoſdam comitatur ſingultus: quidã vero, & linguam foras protendunt, oculoſq; claudunt & taciturni ſunt, excitantéſque moleſtè ferunt, ob imbecillitatẽ vigilare nequeuntes, & dentibus ſi endent, ac ſuperuacuè mandunt, præſertim ſi infantes fuerint, & quidam eorum neglecti moru pulſus deſtituuntur, ac refrigerantur, atque eorum inſtar, qui animo linquuntur, tenuem quendam, ac frigidum ſudorem exſudant, & vt plurimùm liueſcunt. Contingit autem aliquando faciem eis fieri rubicundam maximè circa malas, verùm color hic rurſus in pallorem ſolito maiorem tranſit. Quidã etiam pulſum inæqualem habent, obſcurum, deficiẽtem, ac recurrentem. Aliis etiam appetitus perditio accedit, & febres augeſcunt inordinatæ, quæ cùm extremorum perfrictione tertia interim quarta die, vel nocte acceſsionem ſine ratione habent. Alij inſtar delirantium peregrina in ſomnis loquuntur, interim cum clamore pręter rationem exurgunt, citoq; rurſus collabuntur. Alij decubitum tranſmutant continuè dormientes, angoreq́ue vexantur, & ex loco ad locum ſeſe vicisſim proiectant, atque multi inuoca-

Comment. 33

Cap. 3. tex. 28

Quibus inter ſe differunt, dicta tres lumbricorum differentiæ.

Pars affecta quæ ſit.

Quis affectus præter naturã ſint lumbrici.

Teretum lumbricorũ ſigna.

socíles omnino perſiſtunt. Interim præter id, quod cibū áuerſantur, ſi quid acceperint, illi nauſeabundi vix deglutire poſſunt. Pleriſque vero aluus deſſcendit corruptos cibos egerens, & tympani modo venter eis inflatur, & quidam etiam oculos ſanguine ſuffuſos habent. Cuncta verò hæc accidunt, tum ab ipſis animalibus in inteſtinis obuolutis, ſeu cùm per eadem ſerpunt, ac rodunt & morſum inferunt, tum ex febrili calore prauos vapores ad cerebrum trāſmittente, ex putrida in ventre collecta humiditate exhalantes, vt Paulus refert. Ex ea itē, quæ præceſſit victus ratione poteris lumbricorum generationem percipere, namq; craſſorum nimirum, & quę difficulter conficiuntur, alimētorum vſus præceſſit, ac eadem largius ingeſta fuere & maxime frumentacea, eoſdemq; item comperies balneis à cibo vſos fuiſſe, vt teſtatur Aetius libro nono c.39. Cùm verò qui latus appellatur lumbricus, mutatio fit, (ſi ita dicere libeat) ſeu permutatio mēbranæ intrinſecus tenuia inteſtina ambientis in corpus quoddā viuum, ex Aetio, vt autem Paulus inquit, mutatio eſt adnatę in interiori inteſtino membranæ in materiam animalis modo mobilem, quæ ſæpe tota redditur longitudine incredibili, & in his, qui febre carent abundat, quandoq; in longis, ac diuturnis morbis etiam cum febre accidit, propterea nō ab re continuò ſtomachi morſus infert, & ad cibos incorrigibilem appetitum, nam quod animatum euaſit (vt Paulus refert) in inteſtinis obiectum alimentum rapit, vt alio ſtatim opus ſit, & niſi aſſumpſerit, inteſtina roduntur, cæterùm ea, quæ accipiuntur, non ſubcenturiata, ſeu copiosè digeruntur, ſed citò excernuntur: iis occupatos comitatur corporis gracilitas, etiam impotentia, ſeu imbecillitas cum tarditate, nam quod viuificatum eſt in inteſtinis, vbi recens exhibitum cibum conſumpſit, poſtea ex ipſo ſolido corpore rodit. At certiſsimum & minime fallax indicium eius erit, ſi cum recrementis, quædam ſemini cucurbitæ, ſeu cucumeris ſimilia excernantur, auctore. Hippocrate libro 4. de morb. quem ſectati ſunt Galenus primò de locis affectis, & Paulus, ac Aetius locis prę citatis. Decipiuntur autem qui talia excrementa eiuſdem lumbrici partus eſſe dicunt, ab Ariſtot. illud capientes præcitato c. decimonono. 5. libri de natu. animal. cum dixit, latum autem illud ſolum inteſtino adherens parit ſimile cucumeris ſeminis, quo inditio Medici id genus lumbrici ineſſe intelligunt. Non enim intellexit Ariſtot. tale excrementum ſimile cucumeris, ſeu cucurbitæ ſemini eſſe lati lumbrici partum, tanquā aliud animal, ſed veluti quoddam proprium ipſius excrementum, ſeu pars eiuſdē. Sunt etenim excrementa, ex quibus Medici in affectarum ſedium, ſeu earundem affectuum notitiam deueniant in triplici differentia, vt patet, tum primo, tum tertio de locis affectis. Nam aliquādo partes ſunt ſedium affectarum, aut ipſorum affectuum, quę eorum eſſentia ſoluta, vel diſſecta excernuntur. Interdum ea quæ in ipſis continentur, nonnunquā aliquod, quod morboſas diſpoſitiones ſequitur, excrementum excernitur. In primo itaque excrementorum genere continentur recrementa illa ſemini cucumeris, ſeu cucurbitæ ſimilia, ſi excernātur, quoniam tanquam partes latorum vermium eorundem certiſsimum, ac minimè fallax inditiū ſunt, vt quàm dilucidiſsimè patet apud Galenum eodem primo de locis affectis, vbi de affectuum notis, quæ ex excrementis deprehenduntur, verba faciens, quę propriè ſunt ipſorum affectuum, vt ramentum vlceris, inquit, ſi in vrina ſabuloſum reſidet, lapidis; cucurbitæ verò ſeminibus ſimilia excrementa latorū vermium inditia ſunt. Inquit itaque Ariſtot. Medicos ex iam dictorum excrementorum inditio, intelligere id genus lumbrici ineſſe, non tanquam ex fœtibus, ſeu pullis eiuſdem, cum ipſum (Hippocr. auctoritate) non pariat, ſed tanquam pars ſubſtantiæ, ſeu eſſentiæ, ac proprium excrementum eiuſdē lati vermis exiſtens. Ex hoc etenim excrementorum genere non in artificioſam coniecturam, ſed in exactam notitiam deuenimus tum affectus, tum partis affectæ, vt latius eodem primo de locis affectis eſt videre. Huius enim lati lumbrici quandoque partes concisæ prodeunt, quæ ſemel ſane ſolutæ nō ampliùs ſecundariò cōgregantur. Interim & ipſi integri excernuntur, vt incredibilem magnitudinis de ſe prębeant affectum, ex Aetij teſtimonio. Sunt quoque (vt diximus) aſcarides lumbricorū ſpecies vna, circa extrema inteſtini recti, & ani fibulæ initio, σφιγκτῆρα à Græcis appellatum cōſiſtentes (vt liquet ex Aetio, & Paulo) vehementem pruritum iis locis inferentes, ex quo vehementi huius loci pruritu, ac aſsidua ad egerendum irritatione, & ipſi dignoſci potetunt: hi quoque vt pluimùm ab excretione melius ſe habent. Et plurimi eorum manifeſtè apparent in iumentis malè cibum concoquētibus, quorum malā coctionē fœtor indicat excrementorum, Galeno auctore commēto præcitati aphoriſmi. Quapropter & eorundem indicia (vt Aetius aſſerit) potiſsimùm ex graueolentia excrementorum ſumuntur: indicāt enim paucos aſſumptos cibos, ac eorundem corruptiones, & frigiditates, ex quibus ſpecies hæc lumbricorum generatur, velut eidem Aetio, tum etiam Paulo viſum eſt. Omnium verò trium ſpecierum cōmunis, ac vniuerſalis cauſa (vt diximus) putredo eſt, ex Galeni teſtimonio. Paulus autem crudam, craſſam pituitoſamque materiam, ac putredini accommodam omnium generum originem, ac cauſam eſſe ſcriptum reliquit, ceu ſuprà adnotauimus. Qua de re cur amplius de eorum cauſa pertractare debeamus, non inuenio. Reliquum eſt vt ad Prognoſtica veniamus. Quorum primum Hippocratis eſt ſecundo prognoſticorum, cùm dixit, Lumbricos quoque teretes eunte in iudicationem morbo, deſcendere idoneum eſt, magnam autem curam habere conuenit circa eorum curationem; præſertim teretum. nam multi nulla lumbricorū cura habita (vt inquit Paulus libro quarto, cap. 57.) exeſi ab ipſis ſunt, & conuulſi interierunt. Alij produnt ſe lumbricos vidiſſe, qui ex inguinibus ægri eruperint, vt ipſe refert. Quod autem in infantibus, & pueris, atq; iis, qui ad pubertatē accedunt, maxime abundent teretes lumbrici, ſcriptum reliquit Aetius ex Herodoti auctoritate præcitato loco, Itē quòd peiores ex ipſis cenſentur maiores minoribus, paucis multi, & albis rubri, viuentes etiam mortuis deteriores ſunt. Circa initia autem morborum, præſertim febrium generati ſubſtantiam ſuam ex ſubiacente corruptione capiunt, circa vigorē vero ex malitia morbi: circa declinationē autem ex permutatione omnium in melius, qui ſane citiùs ſeparantur. Natura etenim ipſos reliquorum recrementorum inſtar foras propellit, vt idem auctor, ſimul & Paulus fatentur. Inter omnes autem lumbricorum ſpecies minùs periculoſi eſſe cenſentur ij qui aſcarides nominantur, quamuis fortè ex deteriori gignantur materia, tum quia te-

Aet. lib. 9. cap. 4
Pau. lib. 4. cap. 57
Lati lumbrici ſigna.
Hippo. lib. 4. de morb. verſus fin. 1. de loc. affect. cap. 5
1. de loc. affect. cap. 1
3. de loc. affect. cap. 3
cap. 5
lib. 9. cap. 40
Aet. lib. 9. cap. 41
Pau. lib. 4. cap. 58
Aſcaridum ſigna.
Communis lumbricorū cauſa.
Prognoſtica.
tex. 18
Lib. 9. c. 39

rues, & exigui ſunt, tum etiam quod in loco generentur à principibus partibus remotiſsimo, inteſtino inquam recto. Præterea quoniam cùm alui deiectionibus facilè excernuntur, necnon adhibita medicamenta ſtatim eos attingunt, minùs verò quàm teretes ij in pueris gignuntur. Teretes autem ipſis peculiares ſunt, vt ex Galeno & Paulo liquet. Inter reliquas autem duas differentias, latos videlicet, & teretes, lati peiores ſunt, quàm teretes, Celſo auctore. Pro lumbricorum autem curatione, primò victus rationem inſtituemus vniuerſalem, ac communem, cunctis iam dictis tribus ſpeciebus, deinde particularem per medicamenta curationem, prout quælibet ſpecies exigit, conſcribemus, à teretibus exorſi.

Lumbricorũ curatio.

Victus ratio.

Aër itaq; eligatur ad calidum, & ſiccum parum vergens, potiſsimùm, vbi febris non adſit, ſomno mediocri vtantur, ac potiùs nocturno, quàm diurno, eoque non à cibo ſtatim, ſed per duas ſaltem horas. Exercitium confert, veluti vita deſidioſa, ſeu longũ ocium lædit. Id autem prandium præcedat. Aluus lenis eſſe debet, quod ſi id ſponte non fiat, balano, aut clyſtere citanda erit. Vitentque animi affectus omnes immodicos, veluti iram, triſtitiam, timorem, & id genus reliquas perturbationes, potiſsimùm à cibo. Quod verò ad eorum cibos attinet, probi ſucci eſſe debent, & qui facilè in membra digerantur, nec lumbricorum effectricem cauſam foueant, vel adaugeant, nec etiam vires ſuperari permittant. Quamobrem & vinum aquoſum exhibebimus pro potu, vt Paulus refert, liberalius autem ipſos nutrire ob hoc ipſum oportet, ne alimenti expertes lumbrici roſiones pariant. Dabitur autẽ cibus tum præcipuè, cũ nõ omnino inaniti fuerint (vt ipſe inquit.) Quod ſi inſimul alui profluuium adſit, ex quo lumbricos magis abundare ſciendum eſt cibo non diſtributo, ſorbilas ægris cibi dari debẽt, admixtis quibuſdam etiam adſtringentibus, verbi gratia, pyris, ſorbis, aut malis punicis præcipuè acidis, iidem etiam ſorbiles cibi infantibus præbendi ſunt, quemadmodum iis etiam qui cibum auerſantur, eodem Paulo auctore, veluti ſunt contuſæ pullorum, aut gallinarum carnes, ſeu eorundem iura, in quibus iam dictæ carnes prius liquatæ ſunt, brodia conſumata vulgus appellat. Reliquis prędictorum pullorum, gallinarũ, phaſianorũ, ſtarnarum, columbarum iuuenum, turdorum, merularum, ac aliarum paruarum auium montanarum carnes exhibeantur. Cappares quoque, & colymbades cum aceto cõducunt. Inter olera vtrúque intubum, ſonchus, ac ſenecio competunt, præſertim ſi cum prædictis carnibus decoquantur, in quibus etiam ea quę extenuandi vim poſsident, miſceri poſſunt, potiſsimùm ſi febris non adſit, veluti perpetuò vitari debent, quæ infrigidandi vim habent, ac craſſam, lentamque pituitam gignere poſſunt, ceu legumina ſunt, piſces, lac, caſeus, præſertim vetus, panis non fermentatus, & cuncti cibi, qui ex eo parari poſsint. Quantitas autem prædictorum ciborum multa pro vna vice non ſit, ſed ſæpius exiguo cibo vtendum. Porro cum & ipſi è genere eorũ ſint, quæ tota ſubſtantia præter naturam ſint, prorſus quoque eos è corpore expelli conueniet, ex Galeni decreto decimoquarto meth. medendi. cap. vlt. Expelles autẽ (vt ipſe inquit) ſi priùs necaueris. Necabis vero amaris medicamentis, viuentes nanque obſiſtunt inteſtinis adhærentes. At mortui vna cùm ſtercore expelluntur, expelluntur cum hoc etiam viui, ſed ſtupefacti, & vti quiſpiam dixerit, ſemimortui facti. Verùm quoniã non ita vehementiora medicamenta deſiderant teretes, quemadmodúm lati, & aſcarides, vt patet eodem 14. methodi medendi. cap. 19. propterea de medicamentis, quæ teretibus competunt primo pertractabimus, quorum primũ abſinthium eſt, ab eodem Galeno ibidem deſcriptũ præſertim ſi pueri non fuerint, ipſius autem cremor aſſumatur aut etiã abrotoni, vt inquit Aëtius. Pueris verò mixarum decoctum mentha admixta præbeatur, ex eodẽ auctore, febre non exiſtente, aut ſi eadẽ ſit exigua. Illud etenim animaduertẽdum eſt, quod ſi febris adſit, & eorum curatio, cum ea quæ febricitantibus conuenit, coincidat, mitioribus, ac ſimplicioribus ſanè remediis vti oportet, ab acribus autem febres magis exacuuntur. Potus igitur dabitur (vt Paulo viſum eſt) chamæmelorum, vel myxariorum decoctum, aut etiam ipſamet myxaria decocta eſui præbeantur, vel eorundem decoctum chamæmelorum cum modico roſaceo, vt Aëtius aſſerit. Itẽ ſeris ſuccus aut coriandri ſemen cum aqua calida, vel cum poſca. Similiter & auriculæ muris decoctũ, vel cornu cerui ramentum, ac olei immaturi amariſsimi cochlearia duo abſorbeant. Nam qua amarũ eſt (vt idem Paulus fatetur) lumbricos occidit, qua lubricum, detrahens ipſos cum ſtercore reddit. Sunt etenim amara omnia nedum ad interficiendos lumbricos idonea, verùm etiam ad fœtum viuum enecandum, & mortuum eiiciendum, quemadmodum liquet octano de ſimplicium medicamentorum facultatibus, cap. de filice, ac etiam de myrrha. Et propterea idem oleum omphacinum cum ptiſana decoctum præberi debet, Aëtio teſte. Cunctis verò tam infantibus, quam adultis febrientibus, vel non febrientibus, ex eiuſdem auctoris teſtimonio confidenter exhiberi poſſunt, etiam ſi trimeſtres fuerint infantes, vermes terreni cum ſapa. Si vero ſapã non admittant cum hydromelite, aut vt libet præbeto, nihil veritus. Neque vtilitate contemptá, ſeptem numero dato. Nos verò cum ſyrup. ex acetoſitate citri infraſcripti puluiſculi drachm. j. indifferenter infantibus, ac adultis febrientibus, & non febrientibus exhibere conſueuimus. Qui recipit ſeminis, quod lumbricorum vocant, drachm. ij. cornu cerui vſti, ſeminis citri, & portulacæ ana drachm. j. & s. fiat puluis. Item eiuſdem acetoſitatis citri vnc. j. & vnc. s. ſucci menthæ aſſumentes, laborantibus ſæpe ſalubriter tribuimus. Cataplaſmata inſuper (ex Aëtij teſtimonio) confici poterit ex lupinorum farina in hydromelite decocta, illudque imponendũ. Vmbilicus autem felle taurino illiniatur, aut melanthio cum lacte muliebri trito, ſeu abſynthio, aut abrotono pinguibus ficubus admixtis, Inſuper vniuerſa ſpina ex medulla ceruina inungatur, Humido etiam fotu ex oleo chamæmelino, vino, abſynthio, & aloë præcordiis accommodato (vt inquit Paulus) vtare, præſertim ſi ægrotantes inflammationem, ſeu diſtentionẽ in viſceribus experiantur. Atqui nos ex theriaca terra lemnia, luto armeno, aqua roſacea, ac aceto medicamentum parantes temporibus, naribus iugulo ac carpis vtriſq; applicari præcipimus. Ex vtraque item mentha, & abſynthio, ac perſicæ folus inſimul contuſis adiecto aloes puluere, lupinorum farina, atque torrefactis micis panis cum aceto, & aqua roſacea medicamentum ventriculo imponendum paramus. Interim etiam maſtichen, ac cinnamomum adiicientes. Inſuper ex abſynthij, ac perſicæ foliis contuſis, felle taurino, aloe, ac farina lupinorum

Medicamentorum ratio.

Teretum lumbricorũ medicamẽta.

pinorum adiectis, cum oleo de abſynthio, & amygdalarum amararum cataplaſma ex oxymelite paramus, vmbilicóque imponimus. In quem etiam vſum Paulus cerarum probat ſumptis aloës, abſynthij, farinę lupinorum, ſeriphij, melanthij, ſingulorũ ſcrup. 6. ceræ vnc. j. s. chamæmelini quod ſatis eſt, ſelle taurino arida læuigantur, & ceratum conficitur. Si autem febres non moleſtant, quinimo ad integritatẽ, aut totius morbi declinationem ventum eſt, acrioribus, ac efficacioribus medicamentis vtendum erit, præſertim robuſtis corporibus. In quem vſum ſeriphij decoctum, vel calaminthæ, ſeu ptereos vtendũ, vel cardamonij ſemen, vel mali punici acidi radicis ius ad tertias redactum prębeto, vel ſantonicum, vel abrotonum, vel etiam ambo ſimul cum melle in catapotia cocta, vt inquit Paulus, aut braſsicę, ſeu erucæ ſemen læuigatur, ſeu abſynthium ſolum, quod etiam frequenter abundè fuit. Similiter ſi terni lotæ aloës ſcrupul. præbeantur, remedium eſt laudatiſsimum, eodem authore, acetum etiam ſcyllinum præſertim ætate prouectioribus confert, vt ipſe inquit chamæpithyos, marrubij, ac etiam helenij decoctum, thymi, & pulegij. At Celſus contritum ſemen vrticæ, aut braſsicæ, aut cumini cum aqua, vel mentham cum eadem, vel abſynthium decoctum, vel hyſſopum ex aqua mulſa, vel naſturtij ſemen cum aceto contritum, & pueris dari iubet. Prodeſt inſuper ab inferioribus partibus mulſam inijcere copioſiorem, quo lumbrici mellis dulcedine illecti deorſum deſcendant, vt idem inquit Paulus. Nos vero in hunc vſum conſueuimus cum pauco ſale, aut ſaccharo lac per elyſterem inijcere aſininum, aut caprillum. Quandoque vero ex gallinarum, ſeu pullorum iure, ſaccharo, & ouorum luteis clyſterem componimus, ac iniiciendum mandamus. Si autem putrefacti lumbrici in alto corporis, aut per pharmacorum potiones enecati non excernantur, ſed potius vapores ſurſum mittant, educendi ſunt, aut aloës, (vt inquit Paulus) aut medicamenti amari ex ea confecti potione. In quem etiam vſum, ſi febris valida infeſtet, rhabarbarum cum melle rorido in myxarum, ac tamarindorum decocto diſſolutum præbere conſueuimus. Quandoque etiam, febre valida non exiſtente, agaricum imponimus, ac cum prædictis commixtum exhibemus. Neque enim (vt ipſe Paulus refert) expers præſidij erit mediocris alui euacuatio: & in vniuerſum omnia, quæ lumbricos educunt, aut per acredinem occidendo, aut per amaritiem ſubducendo, aut ad excretionem irritando, aut per conſequentem ad ea quæ exhibentur, lumbricitarum efficacia cognoſcuntur, vt liquet ex Aetio. At ſi qui ſunt, qui lumbricis cum alui profluuio infeſtentur, eos fluorem inſpiſſando, & concoctionem, tum per cibos, tum per cataplaſmata in melius permutando curare oportet. Inquantum enim fluxiones inualeſcunt, tantum etiam lumbricorum generatio augetur, vt idem Aetius teſtatur. Qua de re prǽpotationibus vtendum erit, inter quas plantaginis ſuccus eſt præferendus, ipſamque plantaginem aridam abſumant, nam ex æquo vtrique & fluori, & lumbricis efficax eſt. Licebit autem & in hoc caſu vermibus terrenis, quemadmodum antea dictum eſt, vti. Cõiicienda item ſunt in cataplaſmata ad fluxiones ſiſtendas concinnata ea, quæ ad lumbricos ſunt prędicta, & quę fluorem nõ exacerbant, velut eſt abſynthium, abrotonum, ſantonicum, malicorium, acacia, & balauſtium, galla, pteris, eiſque ſimilia cum cruda, hordeaceaq; farina (vt liquet ex Aetio, & Paulo.) Inſuper extrinſecus ventri imponatur medicamentum ex aloe, melino, & vino. Hoc etiam appetẽtiam excitat: ſæpiùs autem & abſynthium cum eiſdem miſceatur, vt inquit Paulus.

Latorum lumbricorũ curatio, per medicamenta.

Latorum vero lumbricorum curatio licet cum pręcedenti concordet, ex Aetij, & Pauli teſtimonio, quare iam dictis etiam vti poſsumus, tamen vt Galeno viſum eſt 14. method. meden. id quod etiam videtur confirmare Celſus præcitato loco, vehementiora medicamenta lati lumbrici deſiderant, quàm teretes. Huiuſmodi eſt filix (inquit Galenus eodem loco) maximè radix eius, vt idem Galenus ſcriptum reliquit octauo de ſimplicium medicamẽtorum facultatibus, latum enim lumbricum interficit, ſi quis eam drachm. iiij. in melicrato ebibat, vt ipſe refert.

cap. 9.

8. de ſimplic. facult. cap. de filice.

Ad quem modum mirum non eſt partum viuum enecare, & mortuum eiicere. Item centaurij decoctum potum, & ab inferioribus partibus inditum, calaminthæ, dictamni, vel pulegij confert, vt ex Paulo liquet. Poterunt etiam & in potu vermes terreni (vt dictum eſt) exhiberi. Propriè autem ad ipſos facit auriculę muris ſuccus duorum cyathorum mẽſura cum vino cyti cyatho, potatus, celerrimè nanque ipſos educit, vt liquet ex Aetio. Nec minùs aqua potui dari debet, in qua lupini, aut cortex mori decoctus ſit, aut cui adiectum ſit contritum, vel hyſſopum, vel piperis acetabulum, vel ſcammoniæ paululum, vt Celſus teſtatur. Vel in hunc modum (ex Aetio medicamentum paretur. Recipe corticis radicis mali punicæ acidæ in ſuprema parte delibrati, piperis cuiuſque drachm. iiij. cardamomi drachm. 6. marrubij drachm. ij. mellis deſpumati quantum ſufficit, præbe ex eo cochlearium, poſt allij comeſtionem (vt ipſe præcipit.) Id quoque medicamentum Paulus ſcriptum reliquit. Verùm vt ex toto affectus diſcutiatur, vt idem inquit, theriacen quoque exhibebis.

Aſcaridum medicamẽta.

Pari modo, & qui aſcarides nominantur, vehementiora medicamenta deſiderant, ex eiuſdẽ Galeni decreto, minimèq; eorum curatio negligenda eſt, ſed citra dilationem perfici (vt inquit Aetius) debet. Quare acri muria infuſa, aut abſynthij decocto oleo admixto vacuandi ſunt, vel centaurij decocto cum nitro, & melle, aut abſynthij, aut chamæleontis, aut hyſſopi, vel pulegij, ſeu calaminthæ, aut lupinorum.

14. method. in fine.

Aet. lib. 9. cap. 42.

Infantes verò glandibus ex melle cum ſalis momento vacuari debẽt, vt inquit Paulus.

Lib. 4. c. 58.

Poteris & tu prædictis glãdibus adiicere ſtercoris murinum, ſalis gemmæ, agarici, ac pulueris hieræ ſimplicis parum. Vbi vero recremẽta prodierint, affectus locus illiniendus eſt ſimplicibus quibuſdam medicamentis, vt acacia, hypociſtidis, rhoiſq; ſucco cũ alumine liquido, aut alio eiuſdem generis adſtringẽti medicamento. Coacta etenim ab adſtringentibus affecta pars corroboratur, aptitudinemque ad animalculorum generationem amittit, atque aſcaridas ipſos excludit, vt liquet ex Aetio. Eadem quoque, ac ſimilia adſtringentia in aqua maris, aut adſtringenti vino decoquantur, & eo calido aluus foueatur, ac irrigetur. Cæterùm ab eodem Aetio medicamentum pueris & iis qui perfectæ ſunt ætatis conuenientiſsimum ſcriptum eſt, id verò eſt, Carnem veterem ſalitam pinguedine deraſa ſublõgam, & rotundam formabimus, atque ita ad ipſam ani podici, ac adſtrictiori ani parti intrudemus, ligamẽtoq; adhibito, quandiu ſuſtinere poſsint, inditam ſinemus, deinde ſoluemus, prędictaque infundemus,

atque illinemus. Idem etiam remedium ſæpiùs repetẽtes, in quam etiam figuram caſei, præſertim quod vulgus ſiculum nominat, portio quædam ſi redigatur, melleque illinatur, ac ſæpius immittatur, confert; vt nos non raro experti ſumus. Conducit quoque ad teretes educendos etiam infantibus.

Περὶ ἡπατικῶν. Id eſt, De hepaticis, vel iis, qui iocinoris imbecillitate laborant.

CAPVT LXXXII.

HVIC parti, quemadmodum & cæteris omnibus, duplex morborum genus euenire conſueuit, Galeno teſte quinto de locis affectis. cap. 7. Quorũ vnum à ſola intemperie citra tumorẽ præter naturam ortum habet, alterum vbi vnà cum intemperie tumor quoque infeſtat, vt inflammatio, eryſipelas, ſcirrhus inflatio, aut à craſsis, & viſcoſis humoribus obturatio (idq́ue in extremis vaſorũ partibus) interdum etiam abſceſſus, aut exulceratio ipſum exercẽt, vt liquet ex Paulo cap. 46. libri tertij. Nos verò de iis hepaticis affectibus pertractare hic intendimus, in quibus affectus ipſe, iocinoris imbecillitas duntaxat eſt, nanque hos ſolos propriè iocinoroſos, ſeu hepaticos medici nominare conſueuerunt, quando videlicet, citra aliquod manifeſtum in viſcere malum in propriis actionibus debilitatur, tunc etenim ægrum hepaticum appellant, vt liquet apud Galenum cùm quinto de locis affectis, & octauo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, tũ etiam tertio de cauſis ſymptomatum, quem poſtea ſectati ſunt Paulus præcitato loco, Aetius capite primo lib. decimi, & Alexander capite tertio libri octaui, quemadmodum etiam cœliacos & ſtomachicos vocare conſueuerunt eos, qui neq; inflammationem, neque aliquem alium præter naturam tumorem in viſceribus habent, ſed tantùm imbecillitate laborat ventriculus, ſeu ſtomachus. Cùm verò viſcus hoc non vnam duntaxat, ſed plures actionum facultates habeat, contingatque ſæpè vnam ipſarum præcipuè lædi, interim duas, & tres, atque etiam omnes quatuor ſimul, vt liquet apud Galenum præcitatis locis, præſertim eodem octauo de compoſit. medicamentorum ſecundum locos, cap. 6. munus autem vnius eſt attrahere cibũ, & alimentum in ſeſe, alterius verò ipſum attractum obuoluere, & cõtinere donec permutans ipſum ſuiipſius faciat partem, quæ facultas (permutans ſcilicet) principaliſsima, & ferè prima ipſius eſt, quam alteratiuam vocamus, hæc inquam, concoquere, permutare, ſeu alterare, atque aſsimulare ſibiipſi alimẽtum debet, at ea, quæ iuxta hanc alterationem remanent recremẽta per aliam facultatem, quam excretiuam & expulſoriam nominamus, expelluntur, harũmque facultatum quædam omnibus corporis noſtri partibus communes eſſe dignoſcantur, ceu attratrix, retentrix, & expultrix, velut etiam reliqua, quæ generatim alteratrix nuncupatur, ſpeciatim verò huic viſceri (quam principaliſsimam eius nominauimus) ſanguifica appellari ſolet, vt eodem quinto de locis affectis, patet, ac ſexto de Hippocratis & Platonis decretis, propterea cùm iocinoris imbecillitatem dicimus, non eam, ex qua facultates illæ, quæ communes ſunt ſingulis corporis partibus; imbecilles redduntur, intelligere volumus. Nam ſi hoc modo ſubintelligeretur, non propria eſſet iocinoris affectio, ſed communis ſingulis corporis partibus, veluti & tres illæ facultates attratrix videlicet, retentrix, ac expultrix communes ſunt, ſed eiuſdem iocinoris propriæ facultatis imbecillitatem ſubintelligimus. Appellamus autem eam propriam, propterea quòd nulli alteri corporis parti communis ſit, ſeu cæteræ modo dictæ: & quamuis ea contineatur ſub alteratrice facultate generatim dicta, ſpeciatim tamen ſanguifica vocatur, ex propria dicti iocinoris eſſentia, ſeu ſubſtantia, ac peculiari quadam eiuſdem temperie orta, ex qua ſubſtantiæ proprietate, ac ſpecie propriam quoque eſſe functionem oportet, veluti in ſingulis aliis inſtrumentariis partibus, ex ſubſtantiæ proprietate propria quædam functio conſequitur, & propterea redditum à ventre ſuccum ſibiipſi ſimilem efficit, maximè nanque rubrum & ipſum cernitur, perinde ac ſanguis, idcirco carni, ſubſtantiæq́ue ſuæ, quæ à quibuſdam Medicis parenchyma nũcupatur, quaſi interfuſionem dixeris, prædictum ſuccum ſimilem efficit. Nam vnumquodque inſtrumentarium animalis membrum compoſitum cùm ſit ex aliis ſimplicioribus partibus, proprium quiddam in ſubſtantia ita adeptum eſt, vt nihil aliud in vniuerſo animalis corpore ſimile reperiatur. Nihil itaque mirandum eſt, ſi iecoris corpus ex propria ſua natura functionem propriam conſequutum ſit, quæ quidem ſanguis generatio exiſtit (Galeno auctore præcitato libro ſexto de Hippocratis, & Platonis decretis, & quarto de vſu partium) cùm vnumquodque membrum ſucco ſubſtantiæ ſuæ quàm ſimillo nutriatur, eumq́ue ſibi alterando, & immutando præparet. Sanguinis igitur generationem nihil aliud, niſi caro iecoris procurabit, quæ quidem caro, ſicut ſuprà demonſtrauimus, proprium corpus iecoris eſt. Cum itaque hæc oblæſa eſt propter imbecillitatem duntaxat ex aliqua intemperie ortam, tum hepaticum affectum peculiariter ipſum nominabimus, ac ægrum hepaticum appellabimus. Nec quiſpiam mirari debet, quòd affectio iocinore, ac eiuſdem propria ſubſtantia oblæſa, ceu quauis alia noſtri corporis parte, vna duntaxat eiuſdem functio vitietur, reliquis illæſis permanentibus, licet omnes ex proprio temperamento, ac ſubſtantia eiuſdem oriantur, nec quòd omnes eius virtutes ſimul lædantur, aut aliæ magis, aliæ minus, aliæ illæſæ in totum ſint (vt Galenus ſcriptum reliquit tertio de cauſis ſymptomatum) non enim omnes (vt ipſe inquit) ſimilem inſtrumentis ſtatum requirunt, quo fit, vt licet tota particula ſecundum eius temperamenti proprietatem agat, tamen in quolibet inſtrumento aliàs alia facultas, vel fortior, vel imbecillior ſit, facta ad actionem relatione, vt eodem quinto de locis affectis, liquet. Verùm cùm functio hęc peculiaris ipſius iocinoris exiſtens trifariam, velut quælibet alia, lædi poſsit, neque etiamſi quomodolibet ipſa oblædatur, hepaticum nominabimus. Nam ſi ablata eſſet, aut eadem vitiata, nequaquam hepaticus affectus dici poſſet, ſed cùm ipſa duntaxat diminuta fuerit (vt liquet apud Galenum eodem octauo libro de compoſitione medicamentorũ ſecundum locos, & tertio de cauſis ſymptomatũ) quo loco ſimilem affectũ iocinori incidere in hepaticis dixit, iis qui imbecillo vẽtri accidunt quando is quidem appetit, ſed cibos, quos ſibi admouet, cùm non cõcoquat, iiſdẽ grauatur, & ſemicoctos ad inteſtina demittat, atq; is quidẽ ad vomitũ quoq; concitatur. Iecur autẽ, cũ vomitione aliquid ad portionẽ facit,

quod

Hepatici, ſeu iocinoroſi qui appellentur.

5. de loc. affe. cap. 7. 8. de comp. medic. ſec. loc. cap. 6. 3. de cau. ſym. cap. 2.

5. de loc. affe. cap. 7. 6. de Hipp. & Plato. decret. cap. 4 & 8.

6. de Hippoc. decre. cap. 8. 4. de vſ. part. ca. 3.

cap 3.

cap. 7

8. de compo. med. ſec. loc. cap. 6. 3. de cauſis ſym. cap. 2.

quòd nutrimentũ per vaſa quæ in meſenterio ſunt, veluti per ora quędam attraxit, rurſus per eadem ſemicoctum ablegat. Quo fit, vt hoc ſymptoma (vt ipſe refert) ſemicoctorũ ciborum vomitioni ad portionem ſe habeat. Verum quanquam id accidat circa initia, nondum magnam debilitatem hepate habente, ſed adhuc concoquere, & alimentum alterare velut in formam ſanguinis potente, aucta tamen affectione diſtributum alimentum diminutè cõcoctum ad ſanguinem in viſcere prius exiſtentem admiſcetur, corrumpiturque temporis progreſſu etiã hic vna cum alimento circa ipſum non concocto, vt præcitato libro 8. de compoſit. medicam. ſecun. loc. cap. 6. patet: ea inde fit, vt nedum diminutè, ſed etiã deprauatè functio oblæſa ſit. Ex iis itaque conſtat

Quid ſit pro nũc hepaticum affectum, ſeu iecoris imbecillitas.

affectionem hepaticam, de qua hîc verba facimus, nihil aliud eſſe, quàm imbecillitatem actionis propriæ eiuſdem iocinoris ex aliqua intemperie ortam citra aliquod aliud manifeſtum in viſcere malum. Nam omnium facultatum eſſentiam in peculiaribus partium temperaturis conſiſtere clarum eſt in Galeni doctrina, præſertim libro primo de pręſagitione ex pulſibus, libro de multitudine, ac quinto de locis affectis. Proinde non ab re, cum iecur ad aliquam octo intemperaturarum labitur, virib⁹ ipſius, ac propriæ eius facultati noxa accidit. Quod vero in hac affectione iecur oblæſum ſit, ex eiuſdẽ propriæ facultatis noxa liquet. Percipitur autem ea ex ſpecie excretionis (veluti etiam aſſimularunt, qui ante Galenum fuere) maximè ſimili carnium loturę, præſertim cruentarum, atque recenter enectarum. Quinimò ſi quis id, quod excernitur, aquoſum ſanguinem nominet, clarè quoque illud interpretari videtur, quemadmodum ſcriptum eſt ab eodem Galeno pręcitatis locis, tertio ſcilicet de cauſis ſymptomatum, octauo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, & quinto de locis affectis. Nam ſi fæci ſanguinis ſimilia per aluum excrementa deiiciantur ita quod qui excernitur ſanguis & nigrior quàm [illegible] natura, & ſplendens apparuerit, vtpote [illegible] ſanguine, & nigra bile commixtus, licet iecur affectum quoque eſſe coniiciendum ſit (vt eodem quinto de locis affectis, liquet) indicium tamen eſt ipſius hepatis ſuperaſſantis ſanguinem. Quare eius affectio humidæ deiectioni ventris eſt aſſimilis, quæ ad exactam quidem perducta eſt concoctionem, non tamen diductionem eſt conſequuta. Nam ſicuti hanc quoque venter omnino ab ipſa grauatus excernere cupit, ſic iecur vbi affatim diducti in ipſum nutrimenti fructũ cæpit, non patitur id amplius apud ſe morari. Cum vero id recta progredi quauis ea cauſa nequeat, neceſſe eſt retro ad ventrem recurrat, & propterea is, quem mox diximus, ſanguis in tali affectione apparet, in qua non in propria eſſentia, veluti in modo dicta affectione iecur affectum eſt, nec peculiaris eius actio oblæſa, ſed propter fruſtratam ſanguinis diductionẽ ab eius multitudine grauatum, cum amplius retineri non poſſit, neceſſum eſt retro iterum ad ventrem, ac inteſtina recurrat. Deuenit autem ad dictum ſtatum, qui ex ventre in iecur deductus eſt ſuccus, cum is, propterea quòd vlterius in corpus non diducitur, inibi diutius moratur. A nonnullis autem talis excretionis ſpecies dyſenteria quoque nominatur, vt liquet tertio de cauſis ſymptomatum, ceu prædicta cruenta deiectio, quæ ex iocinoris imbecillitate prouenit, appellari cõſueuit eodẽ Galeno teſte libro quarto de articulis. Quãuis errent (vt ipſe inquit quarto de locis affect.) hũc affectum putantes eſſe dyſenteriam. Alexander hepaticam dyſenteriam appellat. Interim vero contingit, quòd pars aliqua cum affecta ſit, viribus ipſius iam factis robuſtioribus, præſertim ob expultricis facultatis robur, per ipſum hepar expurgetur, etiam dum integra conſtat valetudine: ſed tantùm ratione plenitudinis affecta, & proinde excretio ſequitur ſynceri ſanguinis, ſimilis ei, qui ab hoſtia interfecta profundi conſueuit, ac per circuitum repetit. Id autem euenire ſolet, vel mutilato aliquo membro, aut vbi quis in exercitatione educatus ad otium ſe conuerterit, vel etiam mulieribus retentis menſtruis, qui etiam affectus à nonnullis cruenta dyſenteria vocatur, in qua affectione neque iecur ipſum oblęſum eſt, quamuis per ipſum partium aliqua purgetur, propter aliquam iam dictarum cauſarum. Cum itaque ſanguinolentæ excretionis per ſedem (præter eam, quam in propria iam dicta dyſenteria euenire diximus) tres ſint differentiæ, vt eodem tertio de cauſis ſymptomatum, ſcriptum eſt, ea duntaxat iecur in eius propria eſſentia, ac facultate oblæſum eſſe oſtendit, in qua per aluũ excernitur ſanguinolentus humor, talis conſiſtentię, velut ſi quis ſanguinẽ cum aqua cõfudiſſet, ſeu velut ſi quis victimę recena mactatę carnes aqua lauiſſet (vt diximus.) Nam in alijs duabus, aut iecur oblæſum non eſt, aut ſecũdum aliam quandam facultatem noxam patitur, in qua item affectione ſenſim homo, moraque temporis læſionem in alimento, & colore contrahit, ceu ſexto de Hippocratis, & Platonis decretis ſcriptum eſt. Ex quo duntaxat colore iecur [illegible] eſſe nouit Galenus (vt patet quin[illegible] affectum de locis affectis.) Quod vero ex eiuſdem [illegible] propriæ facultatis læſionis modo qualitas [illegible] affectus percipi poteſt, nulli in dubium venit. [illegible] Eſt autem id ſympt. in genere noxæ func[illegible]tionum naturalium, alteratricis ſcilicet, ac magis ſpeciatim ſanguificæ ipſius iocinoris, quæ nõ ablata, neque deprauata eſt, ſed diminuta, ac imbecilla. Cuius imbecillitatis cauſa quæuis intemperies eſſe poterit, vt ex iam dictis colligitur, & licet hæc intemperies poſſit generari circa contentas in ipſo iocinore venas & arterias, & iuxta materias in ſpatiis ipſarum contentas, necnon iuxta propriam ipſius hepatis ſubſtantiam, quam Eraſiſtratus παρέγχυμα Græcè appellat, affuſionem, ſeu perfuſionem Latinè dixeris, vt eodem octauo de compoſitione medicamentorum ſecundum loc. cap. 6. a Galeno ſcriptum eſt, quoniam facultas hæc, quæ ſanguifica dicitur, in iocinoris proprio corpore, ſeu propria ſubſtantia conſiſtit (vt ſexto de Hippocr. & Platonis decr. cap. 8. liquet) propterea & eadem ſubſtantia, ſeu idem corpus intemperatum reddi oportet quo affectus hic generationem habeat, non negantes, quod interim primo, interdum vero ſecundariò ipſum oblædi poſſit, tunicis videlicet vaſorum, aut humoribus in eorum cauitatibus cõtentis, ſiue vtriſque primario affectis. Calida igitur intemperie circa hepar exiſtente, imbecillitatemque iocinoris generante colliquationes fiunt primum humorũ, deinde etiam carnis ipſius hepatis, & euacuatur per ventrem bilis craſſa, graueolens & abundè colorata, quemadmodum in peſtilentibus febribus contingit, aſſat præterea eadem, & adurit cùm contentos in ipſo humores, tum eos, qui per meſenterij venas deferuntur. Item in ea inappetentia adeſt, ſitis vehemens, febris inſignis, ac vitioſorũ humo-

Marginal notes:
Lib. 1. de præſag. ex pulſ. cap. 4
Lib. de multitud. cap. 3
5 de loc. affe. cap. 7
Partim affecta dignoſcitur.
3. de cauſis ſympto. c. 2
8. de comp. med. ſecun. loc. cap. 6
5. de loc. affe. cap. 7
Loco citat.
cap. 2
4. de artic. comment. 40.
5 de loc. affe. in contextu.
Alexand. lib. 8. cap. 3
Sanguinolenta excretionis differentia quot ſint.
cap. citato.
6 de Hippocr. decr. cap. 3
Loco citat.
Quæ affectio ſit.
Cauſa.
Si ex calida intemperie fiat, ſigna.

Loca citata.

tum vomitus, Galeno teſte octauo de compoſitione medicamẽtorum ſecundum locos, & quinto de locis affectis. Sæpè etiam æruginoſa vomunt, ac ſimiles apparent deiectiones. Linguam habent ſcabram, corpus ſiccum, & gracilius videtur tanquam iecore colliqueſcente, & in cruentas ſanies cõtabeſcente. Temporis autem ſpatio etiam ex ipſa ſubſtãtia tandem particulę longè fœtidiſsimè deferri cernuntur, Alexandro teſte præcitato capite tertio libri octaui. Cæterùm (vt ipſe inquit) ex temperamẽto ægri, ætate, anni tempore, & prægreſſo victu reliquum licet firmioris cognitionis gratia capere. Nam temperamento calidi ſunt, & tenues habitu, piloſque denſos habent, curis deditі, & animo iracundi.

Si ex frigida intemperie laborant, ſigna.

Qui verò ex frigida iocinoris intemperie laborant, eis neque aſsiduæ excretiones, neque multæ fiunt, durat tamen affectus diutiùs, & per aliquos dies profluet ipſis venter maiori copia, cuius neque fœtor ſimilis eſt iis, quæ ex calore ſunt liquefacta, neque color ſimilis, aut cõpages, verùm minùs graueolentia ab his excernuntur, ſpeciẽ putrefacti ſanguinis, non colliquatæ carnis habentia, aliquando id quod excernitur, veluti ſanguis niger apparebit, verum diligenter conſideranti neque ſanguis niger eſt, neque grumus, ſed velut limus quidam ſanguinis craſsi, qui propè ad atram bilem accedat. & plures, ac ægre iudicabiles colores circa eiuſmodi affectionem in egeſtionibus apparent, & nonnulli eorum, non ſolum non perdunt cibi cupiditatem, verumetiam interdum multò magis, quàm antea ſe ap[illegible]re aiunt, contentos autem in iocinore humores pete[illegible]ue ad fluxum, & motum contumaces craſſus, at[illegible] quod ad ipſum fertur & pituitoſum, reddũt, id vero[illegible]um efficiunt, quemadmodũ & crudum, & ſemi[illegible]tum reliquit, facies in Galenus præcitatis locis ſcr[illegible]nguida in eis ap[illegible]ſtis non collabitur, febris tamen [illegible]mque paret, reliquum etiam corpus, temperamen[illegible] ad frigidius magis inclinare videtur, ad hæc præcedens victus talis deprehenditur, item vita ocioſior, balnea copioſiora, & intempeſtiua, eaque poſt cibum, vt ex Paulo, ac Alexandro liquet.

Si ex ſicca, ſigna.

Vbi autem ſicca fuerit iecoris intemperies, recrementa ſicciora erunt, corpus ſiccius, & tenuius, ſitim magis conciliat, & deiectiones alui paucæ, & craſsiores apparebunt.

Humida intemperiei ſigna.

Quemadmodum, ſi humida fuerit neq; ſitum efficiet, neq; ſiccitatem, ſed magis etiam linguę humiditatem, neque vlla ſitis vrget, & vultus, totúmque corpus diu non collabitur. Poſtea autem deiectiones ventris plurimæ apparent, magisq; tenues, & aquoſiores reddit humores, vt liquet ex præcitatis auctoribus. Si autem humida, vel ſicca intemperies calidæ, vel frigidæ fuerit admixta, hæcmet indicia ipſam demõſtrabunt inſimul permixta, & prout variè permiſcentur, varias indicabunt compoſitas temperaturas. Huius affectionis curatio haudquaquam deſpicienda eſt, quoniam nonnulli propter curantiũ inſcitiam (vt Galenus inquit quarto de articulis) perierunt.

Prognoſtica. Comment. 40.

Quomodo autem cauſa fuere medici, vt ægrè morerentur, ibidem declarauit. Ex calida item intemperie, ſi iocinoris imbecillitas fiat, quamprimùm rite curari debet. Nam temporis ſpatio colliquationes ex ea fiunt, primùm humorũ, deinde etiam carnis ipſius hepatis, quinimò totum corpus abſumitur (vt ex Galeno, & Paulo liquet.)

Gale. 8. de compoſitio. medic. ſec. loc. cap. 6. Paul. lib. 3. cap. 46.

Nec minùs, ſi ex frigida intemperie ortum duxerit, paruifacienda non erit eius curatio. Nam tractu temporis, corrupto in viſcere ſanguine, febris ſuperuenire ſolet, quæ tamen ab imperitis medicis vſque adeò negligitur, vt laborantem interdum nequaquam febricitare putent, quinimò ſi vltro ea intemperies frigida augeatur, permutabitur ad aquam intercutem, quemadmodum idem Galenus quinto de locis affectis, ſcriptum reliquit.

cap. vlt.

Curandi methodus.

Scopus autẽ curationis in huiuſmodi affectionibus communis, ac primus eſt, iuxta intemperiei contrarietatem, hoc eſt, vt intemperiem ad contrarium deducamus. Peculiaris autem vnicuique per cuiuſque contrarietatem: nam calidam diſpoſitionem ſemper refrigerare oportet, frigidam verò calefacere, ſimiliter humidam exſiccare, & ſiccam humectare, Galeno & Aetio teſtibus.

Gale. 8. de compoſitio. medic. ſec. loc. cap. 6. Aet. lib. 10. cap. 1.

Cæterùm pro eo ſcopo perficiendo, quæ à parte affecta ſumitur indicatio adiicienda eſt, cùm princeps membrum ſit, iecur vniuerſo corpori diſpenſans alimenti materiam. Qua de re omnibus hepaticis remediis, pro quacunque intemperie curanda, tum quæ per os ſumuntur, tum quæ forinſecus imponuntur, aliquid ex adſtringentibus admiſcere oportet, quo firmitas viſceri conſeruetur. Id quod ſcriptum reliquit Galenus 13. method. medendi, quem poſtea ſectati ſunt Paulus, & Aetius.

13. method. cap. 16. & 17.

Victus ratio ſi ex calida hepatis intemperie fiat hepaticus affectus.

Si igitur calida fuerit iocinoris intemperies, aër eligendus eſt ad frigidum vergens, ſomnus moderatus, atque nocturnus, quies præcipienda, curandúmque oportet vt aluus humecta ſit. Quod ſi natura perfici nequeat, arte perficiatur lenientibus clyſteribus. Immodicę animi perturbationes cauendæ ſunt ira præſertim, curæ, ac ſolicitudines. In vniuerſum autem cibi erunt, qui mediocriter refrigerant, nec obſtruant, vt inquit Paulus, atque illi magis deligendi ſunt, qui probè diſtribuuntur, & robur, temperiemque inducunt, & vim abſtergendis viſceribus, aperiendisque efficaciam habeant, Alexand. teſte. Quapropter cremor ptiſanæ, atque etiam ipſa ptiſana magnopere conducunt. Seris item, & cichorium interim crudum, interim coctum cum co[illegible]iandro aſſumptum. Item decoctum ipſius, ſuccusque [illegible]potus, denique mulſæ iniectus & calidis, & frigidis iocinoris vitiis opitulatur, vt inquit Paulus, eiuſdem quoque generis ſunt intubus, & ſonchus, & cætera, eiuſdem Pauli, & Alexandri auctoritate. In hunc etiam vſum lactuca quoque dabitur cum apij radice, & betæ percocta, aut eadem per ſe, licet commodior ſit, ſi acetum inter coquendum recipiat: vt idem refert Alexander. Quandoq; eadem, & reliqua modo dicta olera in Gallinarum, ſeu pullorum iure decoquantur, quamuis multa iura, præſertim pinguia vitanda ſunt, eorundem etiam pullorum, ſeu gallinarum, perdicum, ſeu phaſianorum, turdorum, aut turturum, & paruarum auium carnes guſtare poterunt cum aliquo prædictorum olerum decoctas, anſerum quoque ventres conferunt, quẽadmodum anates, ac omnia, quæ in paludibus degunt, nequaquam offerri debent. Saxatiles piſces offerri poſſunt, & ſi non admodum magna fuerit calida intemperies, aut obſtructio iocinoris, cibos validos offerre conuenit, qui ægrè conficiantur, vt patet ex eodem Alexandro. Cæterùm fructus pomacei, pepones, mala dulcia, & cotonea bene matura præberi poſſunt, item malorum punicorum grana, & ante cibum modicum, & cum pane dare conuenit, nam iecur admodum imbecille, & ſtomachum collapſum firmare poſſunt, vt idem inquit Alexander, maximè ſi æger ingenti ſiti crucietur. Præberi inſuper poſſunt ceraſia, & pyra adſtringentia,

gentia, ſorba, vel meſpila, non tamen ſæpiùs adhibita. Caſtaneæ quoque tutò ſumuntur, nam bonı ſucci ſunt, & non cito à calidis intemperiebus corrumpuntur, præſertim decoctæ. Verùm nihil adeò hepaticis opitulatur, vt vua paſſa, quæ licet contemptibilis videri poſsit ob familiarē eius vſum, vt Galenus inquit octauo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, cap. 7. hoc ipſum tamen (vt ipſe refert) eam facit vtiliorem, nam cùm familiaria nobis ſit, intantum adſtringens eſt, quantum opus habet viſcus affectum. Habet autem & vim concoctoriam crudorum humorum, & vim coercēdi maligna, eſtque ipſa haud facilè putredini obnoxia, & vltra hæc ſecundum totam ſubſtantiam viſceri ipſi familiaris eſt, & propria. Nuces autem, piſtachia, & nuces pineas vitare oportet vt inimica (eodem Alexandro auctore.) Pro potu vinum omninò circumcidatur, niſi alterā ob cauſam (nempe ſtomachi imbecillitatem) illud requirant, tunc etenim tenue, & quod Græci ὀλιγοφόρον vocant, & dilutum aliquod exhibeatur, vt Paulus præcipit. Verùm pro eo vtantur ſucco malorum punicorum acidorum, aut aqua hordei, ſeu aqua in qua cichorium fuerit decoctum, aut ſeris, ſiue ſonchus, adiectis coriandri ſeminibus præparatis. Aſclepiadis auctoritate, Galenus octauo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, cap. 8. nonnulla medicamenta pro huius affectionis curatione approbauit, inter quæ primum eſt, ſi ſucci cichorij cyathum vnum cum aquæ calidæ cyathis tribus dabis, mellis attici cochleario addito, quod medicamentum Aſclepiades Antonij Muſæ eſſe dicebat, aut picridis recentis, ſeu ſeridis recentis ſucci cyathum vnum cum aquæ mulſæ calidæ cyathis tribus. Eſt nanque prædictorum olerum, præſertim cichorij, & ſeridis facultas ſubfrigida, & ſubamara, ac moderatè adſtringens, & propter has qualitates optima pharmaca calidis intemperaturis ipſius hepatis exiſtūt, vltra hoc enim quod moderatè refrigerant, amplius & robur viſceri addunt per adſtrictoriam facultatem, inſuperque commiſſuras oſculorum venarum in ſima viſceris parte ad eas, quæ in gibba ſunt, extergunt, neque frigidas intemperies magnopere lædunt, quemadmodum quæ frigidam humiditatem abſque adſtrictione, aut amaritudine poſsident, facere ſolent. Vtilis autem non ſolùm ſuccus ipſorum eſt, tum recens, tum exſiccatus, ſed & ipſa olera exſiccata, tuſique, ac trita potui inſperſa, & eorum decoctum in potu acceptum, ſimiliter & radices ipſorum, præſertim cichorij. Eiuſdem quoque Aſclepiadis auctoritate medicamentum approbat ex radicis chamæpithyos drac. viij. radicis cichorij drachm. iiij. contuſis, & melle cocto exceptis, ſi eiuſdem nucis ponticæ magnitudinem præbeas, & aquæ calidæ ciathos tres inſuper bibendos. Atqui melius fortè eſſet radicis chamæpithyos drachm. iiij. radicis cichorij drachm. viij. aſſumere. Ex Archigene autem trifolij acidi decoctum ad tertias, & pertriduum bibendum, datum pro vice cyathum vnum commendat, aut radicis rubi corticis heminam vnam, cum aquæ congio vno in nouo vaſculo ad reſiduum quartæ partis coquito, & ad ſuccum per noctem ſub dio expoſitum mellis cyathos ſex admiſceto, & ieiunis ad triduum bibendum dato. Similiter ſenecionis decoctum, tanquam valde commodum approbat. Aëtius quoque præter ſeridis, ac intubi ſuccum, ſenecionis etiam ſuccum, aut decoctum, ſeu etiam perdicij ſuccum commendabat. Quinetiam Philonis antidotus ſemel tamen exhibita (vt ipſe refert) omnem aliquando calidam intemperiem mirabiliter ſanauit, id quod priùs ſcriptum reliquerat Galenus eodem octauo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, cap. 7. Nec mirum ſi ſemel tantum exhiberi debeat, quoniam (vt idemmet Galenus teſtatur) nullum hepaticum pharmacum vehementer refrigerans eſſe debet. Nos verò ex cichorij ſucco, ſeu hortulanæ (quam ſcariolam vocāt) ſyrup. parari præcipimus, ac prædictis exhibemus, interim oxyſaccharum, aut ſyrup. ex ſucco, vel infuſione roſarum adiicientes. Item in morſulis medicamentum componimus, quod recipit triaſantalorum drachm. j. diarhodon abbatis ſcrup. j. ſeminis cichorij ſcrup. s. vuarum paſſarum drac. iij. ſeminum melonum drac. iiij. ſacchari diſſoluti in aqua roſarum, & cichorij quantum ſatis ſit, formentur morſuli, quorum quilibet ſit ponderis vnc. 1. exhibeaturque cum pauca aqua, in qua folia, & radices cichorij, vel hortulanæ endiuiæ fuerint decoctę. Extrinſecus autem epithemata adhiberi poſſunt. Vt Recipe ſucci cichorij, & hortulanæ endiuiæ, & lactucæ, ſeu ſolani, ſingulorū vnc. iiij. aquę roſarum rubearum, & cichorij, ſeu endiuiæ ana lib. j. ſantalorum, corallorum rubeorū, cuiuſlibet drac. 4. aceti albi vnc. 2. miſceantur, & fiant epithemata, æſtate ſubfrigida, hyeme verò actu calida. Poteris inſuper hoc vnguento vti, Recipe olei roſacei, de abſynthio, myrtini, & de papauere, ſeu nymphæa ana vnc. 1. ſantalorum omnium, & corallorum rubeorū ana drach. 2. ſucci cichorij, & lactucæ, ſingulorum vnc. s. aceti parum, & ceræ quantum ſufficit, fiat vnguentum. Inſuper ex foliis plantaginis, & cichorij, ac malo cotoneo in aqua & oleo roſaceo decoctis, ac contuſis, adiecta hordeacea farina & exiguo croco cum pauco aceto, fiat cataplaſma, & vtere. At vbi frigida intemperie iecur laboret, cōtrariis pugnandum eſt. Quapropter vniuerſa victus ratio ad calidum vergere opus eſt. Cibi qui promptè concoquantur, ac boni nutrimenti ſint offerendi, hinc panis cum vino rectè aſſumitur, Alexandro & Paulò teſtibus. ex oleribus braſsica bis, térve incocta potius cōuenit in gallinarum, pullorum, ſeu perdicum iure, phaſianorum, aut ſtarnarū, item carnes prædictarum gallinarum, perdicum, phaſianorum, pullorum, ſtarnarum, aut turdorum, aliarumq; paruarum auium guſtare, atque anſerum ventriculos, vt inquit Alexander. In quarum carnium iure ſerpillum, ſatureia, hyſſopum, fœniculus, ſampſuchus, oreoſelinum, ac ſimilia decoqui poterunt, condiendáque iura ſunt, cinnamomo, aut caryophyllis, interim quoque, ſed raro, prædictas carnes aſſas edat, præſertim cùm alios cibos ægri faſtidiant. Inter piſces maxime omnium mullus, etiamſi aſſetur, conducit. Inſuper caſtaneæ mediocriter aſſæ iuuant, ſi non admodum crebrò edantur. Cōueniunt quoque & vuę paſſę. Piſtachia autem, & amygdalę caueri debent, eo quod facilè corrumpantur, & oleoſa ſint, prompteque in bilē mutentur, & recrementum aſperius reddant, vt hinc venter magis, crebriuſque irritetur, vt ex eodem Tralliano libro octauo cap. 4. liquet. Pro potu vino vtantur, præſertim tenui & odorifero, nam ipſum conuenientiſsimum exiſtit, quoniam nutrit, concoquit, roborat, & putrefactioni reſiſtit, & ſi intemperies ex humiditate facta ſit, & frigiditate, eam citra omnem moleſtiam, ac ſecurè ſanat, Galeno teſte eodē octauo de

Medicamentorum ratio.

Topica.

Si est frigida intemperie iecur laboret curatio.

Victus ratio.

Medicamentorum ratio.

compoſitione medicamentorum ſecundum locos, cap.7. Quod ad medicamentorum rationem attinet, calfacietia adhibeantur. Verùm magis, minuſve calfacientia, pro frigiditatis obtinentis magnitudine accommodare oportet, vt idem inquit Trallianus, in quem vſum filicis, vel anethi ſucci cyathū vnum cum aquæ mulſæ cyathis tribus dato, ex Aſclepiadis auctoritate. Item nardi celticę partes tres, abſynthij partē vnam, tuſa, & cribrata melle cocto excipito, & myſtrum delingendum dato. Vel Recipe aniſi, ſeminis apij, aſari, amygdalarum amararum mundatarum, ſingulorum drach.4. præpara cum aqua, & redue in paſtillos, ac exhibe drach.1. cum vini diluti cyathis tribus: febriētibus autem cum aqua mulſa, aut coſti triti cochlearium præbe cum aquæ mulſæ calidę cyathis tribus. Inſuper fœniculi recipe drach.1. petroſelini drach.2. aniſi, amygdalarum amararum, abſynthij, ſingulorum drach.1. croci myrrhæ vtriuſque obolos tres, excipe aqua, ac redige in paſtillos, & dato drach.1. vt ſuprà dictum eſt. Hęc ea Aſclepiade. Verùm eorum medicamentorum quædam magis, quædam minùs excalfaciunt, vt liquet ex componentibus ipſa. Propterea eiſdē vtare, prout, intemperies exigit. Similis quoq; ratio habeatur omnium, quę infrà conſcribentur intus, & extra adhibita. Atqui idem Galenus præcitato loco antidotum Cyphoidem, ex Andromachi auctoritate magnopere commendat, ac cuncta, quæ eius compoſitionem ingrediuntur, accuratè examinat. Eius autē deſcriptio talis eſt, Recipe vuæ paſſę carnis drachm. 25. alias centum. croci drach.1. aliàs obolos 3. calami drach.2.s. bdellij drach.2.s. caſsiæ ſeſqui drachmam, cinnamomi obolos 3. ſpicæ nardi drach.3. floris iunci odorati drach.2.s. myrrę drachm.4. terebinthinę drach.4. ramentorum aſpalathi drach.2. mellis drac. 16. vini quod ſatis eſt. Aëtius calefacientibus, ac firmitatem addentibus vtēdum eſſe pręcipit, velut eſt, nardi ſpica, capnium, ſemen pelecini, & quæ his ſimilia exiſtunt. In quem etiam vſum miro quodammodo conducit compoſitū Galeni ex malorum cotoneorum ſucco medicamentum, in fine 6. libri de ſanitate tuen. deſcriptum, non magis ſalutare (vt ipſe refert) iis quibus vētriculus imbecillus eſt, quàm iis quibus inualidum iecur exiſtit, ceu ipſe in nōnullis, pręſertim in primogenito filio illuſtris Ducis Thermularū expertus fui, qui ex iocinoris intemperie frigida, hepatica dyſenteria (vt dicunt) laborabat, quibuſdam tunc temporis medicis inuitis, corpore tamē priùs purgato, vt cap. de diarrhœa, ſcriptum eſt. eius autem compoſitionem, ac aſſumēdi modū cap. de ἀνορεξία. ſtudioſi requirant. Poteris etiam in eundem vſum præbere ſyrup. ex abſynthio, ex fumariæ ſucco, aut de byzantiis cum additione, ſeu de eupatorio, ac nōnulla antidota calefacientia, ceu aromaticum roſaceū, dianiſum, diacinnamomum, diarhodon abbatis, diacalamyntham, & reliqua huiuſcemodi, vel hoc noſtro efficaciſsimo medicamento vtare, Recipe ſeminis aniſi fœniculi, apij, & plantaginis ſingul. grana 4. coſti, glycyrrhizę ana ſcrup.1. caſſiæ ligneæ, cinnamomi vtriuſq; ſcrup.s. vuarū paſſarum drac.3. croci, ſpicę, calami aromatici, & ſchœnu anthus, ana grana 2.s. cornu cerui vſti, & amygdalarum amararum cuiuſlibet drach. 1. ſeminum melonum drac.4. ſacchari diſſoluti in aqua roſacea quātum ſatis ſit formentur paſtilli, quorum vnum vice qualibet aſſumat cum exiguo vino albo odorifero. Si vero tractu temporis, ob frigidam intemperiem humor etiā pituitoſus ſanguini permixtus in viſcere putreſcat, ſeu corrumpatur, retineaturq; in ipſo iocinore, aut venis circa ipſum, ac febris ſuperueniat, ipſum euacuare oportet, his medicamentis, quæ nedum educendi pituitam facultatem habent, ſed etiā viſcus ipſum roborandi, cuius farinæ agaricum eſt (Paulo auctore) quē ſectatus eſt Arabum princeps. Id quod nedum ratio, & auctoritas, ſed experientia comprobat. Nanque prædicto ægro, reliquis medicis omnino pugnantibus audacter exhibui, exigua quantitate myrobalanorum chebularum, ac rhabarbari adiecta, nedum ſemel, ſed bis, ac feliciter ſucceſsit, ceu in nonnullis aliis & ante, & poſt eum expertus fui, quemadmodum cap. de diarrhœa, fuſiùs conſcripſimus. Nec minùs, ſi circa ipſum iecur bilioſus retineatur ſuccus, medicamento ipſum educente purgandus erit, quod vim etiam habeat ipſum corroborandi, veluti rhabarbarum eſt, ac reliqua, quæ eodem cap. de diarrhœa, ac dyſenteria, recenſuimus. Nanque in hunc vſum (vt Paulus refert) idonea medicamenta, quæ ad cœliacos, & dyſentericos ſcripta ſunt, deligi debent. Extrinſecus vero illitiones faciendæ ſunt ex oleo chamęmelino, nardino, anethino, ſampſuchino, & lentiſcino, ſeu de abſynthio. Vel in hunc modum vnguentum paretur, Recipe ſucci eupatorij, marrubij, & fumarię ana drach.3. aſari, ſpicæ nardi, & celticæ ana ſcrup.1. cinnamomi, iunci odorati, & ligni aloes ana ſcrup.s. olei roſacei, chamæmelini, & de abſyothio ana vnc.1. cerę quod ſatis ſit, & aceti parum, miſceantur, & fiat vnguentum. Item ex fœnugræci, farina hordeacea, ſeminis lini, ac lupinorum ana drach.4. florum chamæmeli, eupatorij, abſynthij, meliloti, & iunci odorati, ſingul. ſcrup.1. myrrhæ, maſtiches, & corticum thuris cuiuſlibet drach.s. olei anethini, nardini, roſacei, ac de abſynthio, cuiuſlibet drach.1. ceræ, quod ſatis ſit, fiat ceratum, & vtare. Nec minùs & epithemata quoque conueniunt, quæ in hunc modum parentur, Recipe ſucci eupatorij, marrubij, fumarię, ac cichorij ana lib.s. deinde Recipe radicis capparorū, filicis, & cichorij, cuiuſlibet drach.3. abſynthij, florū chamæmeli, ac foliorum plātaginis ana p.s. chamædryos, chamæpityos drach.4. ſeminis dauci, aniſi, & fœniculi ana drach.1. ſpicæ, ſtœchadis drach.1.s. fiat decoctum ſecundum artem in aquæ pluuialis ſufficienti quantitate, de quo Recipe lib.2. miſcetoque cum prædictis ſuccis, ac aceti vnc.2. adiicito, & vtare. At quoniam humidæ huius viſceris affectiones exolutum, & imbecille ipſum facere ſolent, veluti ſunt articuli laxati, ſiue cum frigiditate, ſiue cum caliditate, ſiue ſine his laxatis ipſius ſola conſtiterit, penitus adſtringentibus pharmacis opus habent (Galeno auctore octauo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, cap.8.) Verùm hoc (vt ipſe inquit) aut cum calfaciētium mixtura, ſi frigida qualitas prædominetur, aut cum refrigerantium, ſi calida. Aëtius verò in humida intemperie, iiſdem oleis diſcutientia, ac reſiccantia incoquenda pręcipiebat, veluti eſt iris, cuminum, ac ruta. Olea autem, quæ ipſe conſcripſerat, erant chamæmelinum, lentiſcinum, nardinum, abſynthinum, ac roſaceum. Similiter vbi ſicca iecur laborauerit intemperie, per contraria curanda erit, atque (vt inquit Aetius) humectans victus ratio commoda exiſtit, ac balnea ſufficiunt dulcium aquarum, quanquam cerata, epithemata, ac fomenta extra (quæ humectare poſſunt) adhibere non erit alienum. Nunquam tamen ab iis,

Galeno libro citato, cap.8

8. de compoſitio. medicam. ſec. loc. cap.7.

Purgans medicamētum quando exhibendum ſit.

Auicenn. lib. 3. fen. 14. tract. 2. cap.3

Topica.

Si humida fuerit iocinoris intemperies, curatio.

Sicca intemperies curatio.

ab iis, quæ vim adſtringendi habent, abſoluenda erunt. Vnum tandem reſtat medicamentum conſcribēdum, quod indifferenter cuilibet hepatis imbecillitati à quacunque cauſa ortæ præberi poterit. Nanque à proprietate totius ſubſtantiæ efficax exiſtit, non autem ſecundum vnam, aut alteram qualitatem, cuius abunde experimentum habuiſſe fatetur Gale. præcitato loco, quem ſectati ſunt Aetius, & Paulus.

8. de cōpoſ. medic. ſec. loc. cap. 8.

Id autem lupinum iecur exiſtit, cuius diligenter triti pondere drac. 1. cum vino aliquo dulci præbetur, quamuis febricitantibus manifeſta febre, aut non obſcurè, melius ſit ex aqua calida pharmacum præbere, aut ex aliquo prædictorum ſuccorū, veluti endiuiæ, ſeridis, aut cichorij, eiuſdem Galeni præcepto. Quanquam idēmet 11. de ſimpl. medicament. facultat. de lupino iecore, ſic ſcriptum reliquerit, Iecur lupinum ſæpenumerò medicamen indidi hepaticum, quod ex eupatorio conficitur, nec tamen, quod mentione dignum ſit amplius præſtare comperi, ad illud videlicet comparans, quod ſine ipſo componitur, fortè quoniam per ſe ſolùm exhiberi debet, quemadmodum præcitato libro octauo, & ſexto de compoſitione medicamentorum ſecūdum locos, cap. 2. ſcriptū reliquit, & non aliis cōmixtum, quæ manifeſtis qualitatibus operantur.

8. de cōpoſ. medic. ſec. loc. cap. 8.

Nam ipſum à totius ſubſtantiæ proprietate efficax eſt, vt diximus; aut Aſclepiadis verba ſunt, dum dixit, cuius abundè experimētum habemus: cuius etiam auctoritate hoc medicamentum etiam à tota ſubſtantia efficax cōmmendauit, videlicet: Cochlearum trium carnem valde probè terito, & affuſis vini nigri cyathis tribus calfacito, & bibendum dato.

Περὶ τῆς ἥπατος ἐμφράξεως.

Id eſt, De hepatis obſtructione.

CAP. LXXXIII.

INTER alios inſtrumentales affectus quibus crebrò iecur laborare contingit, potiſsimùm is eſt, qui à Græcis ἔμφραξις, à Latinis obturatio, oppilatio, ſeu obſtructio dicitur, idq; geminam ob cauſam, ob eius videlicet conſtitutionem, ac eiuſdem actionem (Galeno auctore lib. de conſtitutione artis medicæ, cap. 17.) ob conſtitutionem inquam, nam venæ, quæ à portis in ſima prædicti viſceris vniuerſa findūtur, ac in tenuiſsimas extremitates finiuntur, quod quidem haud obſcurè apparet, oſcillis, quæ in gibbo ſunt diſtributæ, à caua vena ortæ ſenſu obſcuro committuntur, nam quomodo per ſua ora ipſæ inter ſe coniungantur, videre nequaquam poſſumus. Nemo tamē dubitat (vt liquet ex eodem Galeno quinto de locis affectis, cap. 7.) ſed omnes fere medici ex vno ore enunciant, quod cibus vniuerſo corpori diſtributus, ex omnibus ſimarum partium venis exiens, ad gibbas partes per dictas extremitates tranſumitur. Alimētum etenim omne ſurſum ex vētriculo ad locum vnum affertur iecoris, quem ab hoc ipſo, quod nunc dictum eſt, portam nominant, cùm neque vrbes introire quis poteſt, antequàm in portas peruaſerit, neque priùs penetrare in iecur alimētū, quàm ad id loci peruenerit. Inde autem in ſima vniuerſa diſtribuitur iecoris, poſtea per quos diximus fines in gibbum tranſumitur. Ob dictorum ergo vaſorum anguſtiam nil mirum, ſi crebris obſtructionibus iecur laborat. Additur & ſecunda cauſa, quæ eſt eius actio αἱμάτωσις, inquam, hoc eſt, ſanguificatio, eſt nanque ſanguinis officina (vt diximus) vniuerſo corpori eum pro alimento ſuppeditans. Quo fit, vt ob copiam pertinacis ſubſtātiæ adhuc crebro viſcus obſtructione corripiatur, quemadmodum à Galeno eodem libro de conſtitutione artis medicę, cap. 17. ſcriptum eſt. Verùm cùm in eo non vna tantum adſit cauitas, quæ vitiatam humiditatem ſuſcipere poſsit, veluti vēter, & inteſtina, ſed tot ſint numero, quot ſunt arteriæ, & venæ, & hæ omnes anguſta oſcula habeant, qua parte ſima huius viſceris cum gibbis coeunt, ac committūtur, propterea eiſdem partibus totidem etiam obſtructiones, ſeu oppilationes generari cōtingit, vt ab eodem Galeno octauo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, cap. 6. decretū eſt. Cæterum cùm partium cauitates multifariam lædātur, vt propterea quādoque coaleſcant, interim cōſtipentur, ſeu conſtringantur, aut in ſeſe reſideant, aut obſtruantur, quandoque vero ipſarum oſcula aperiātur, vt liquet libro de cauſis morborum, cap. 7. Apertione hac relicta, ſimul & coaleſcentia, conſtipatione, reſidentia, ac cōſtrictione, hoc loco nos de obſtructione earum duntaxat verba facere intēdimus, prout vnus duntaxat ipſius viſceris affectus exiſtit, non cum altero morbo compoſitus, veluti phlegmone eſt, eryſipelas, aut reliqua huiuſmodi. Eſt autem ea læſio, ſeu amiſsio prædictarū iocinoris cauitatum, ex infarctu alicuius ſubſtātiæ, humoris videlicet, ſeu flatuoſi ſpiritus, quemadmodum ex Galeno colligitur, quinto de locis affectis, cap. 7. ac alius pleriſque locis.

Iecoris obſtructio quid ſit.

Ex quibus error patet eorum, Arabum præſertim, qui volunt interim iecur ipſum in eius propria ſubſtantia, quæ παρέγχυμα, dicitur obſtructione laborare.

Vide Auicen. libr. 3. ſen. 14. tract. 2. cap. 4.

Nanque perpetuò in extremis iam dictis vaſorum partibus fieri conſueuit, veluti præcitatis locis apud Galenum ſcriptum reperitur. Nec in eadem viſceris ſubſtantia cauitates, aut viæ adeò ſenſiles ſunt, vt eædē obſtrui poſsint, quāquam ſpatia quędam, tantum ratione contemplabilia, in ipſo, velut in reliquis partibus, reperiantur, iuxta quæ etiam ſi opplera ſint præter naturam obſtructio, ſeu oppilatio non dicitur, vt libro de differentiis morb. cap. 7. & de cauſis morb cap. 7. ſcriptū eſt. Afficitur itaque iecur in hoc affectu nō vt ſimilaris pars, ſed vt inſtrumentum ſecundum prædictas partes, venas ſcilicet & arterias, per quas ἀνάδοσις, ſeu diſtributio alimenti efficitur.

Pars affecta. Eiuſdem partis affectia ſigna.

Dignoſcimus autē ipſum obſtructione laborare, vt ex Gale. percipitur ſecundo de locis affect. cap. 8. & quinto de locis affect. cap. 7. tum ex dolore cum poſitu, tum etiam ex qualitate prædicti doloris. Nam in dextra hypochōdriorum parte dolorē ſentiunt laborantes, cumque grauatiuum, & præcordia etiam veluti ſuſpēſa, quāquam dolor hic interim ſit obtuſus, aliquando verò vehemens (vt inquit Aetius cap. 2. lib. 10.) qui iterū aſſerit quandoque abſque febre quandoque cū febre eſſe, quanquam Gale. præcitato libro 2. de locis affectis, cap. 8. (quem ſectati ſunt Paulus cap. 46. libri 3. & Alexander cap. 2. libri 8.) velit hunc ſenſum doloris grauatiui in dextera præcordiorum parte citra febrem euenire, cùm in obſtructione (vt ipſe refert) tum etiam cum hepar dura diſpoſitione laborat. Verùm nō propterea condemnandus venit Aetius.

Nō ſemper iecoris obſtructionem febris ſequatur.

Nam idemmet Galenus lib. de conſtitutione artis medicæ, cap. 17. febrem ſuperuenire iocinoris obſtructioni, cùm ea multiplex fuerit, teſtatum reliquit. Qua de re non ex propria obſtructionia natura febris conſequitur, ſed cùm ea multiplex fue-

rit,& propterea bene dicebat Aëtius, quandoque
ſine febre eſſe,& quandoque cum febre. In recenti
nanque,ac exigua,& non multa exiſtente iocinoris
obſtructione febris non excitatur, in diutina verò,
ac multa non mitum,ſi ea conſequatur,magnitudi-
nis tamen,& diuturnitatis ratione, quinimò idem
Galen.octauo metho.medendi,cap.4. dicebat ob-
ſtructionis magnitudinem diſcerni ex ipſa magni-
tudine febris,vt quæ ex maiore obſtructione, ma-
ior,ex minore minor fiat.Similiter ſi ea inueterata
ſit,nedum in bepate,ſed in omni membro putrefa-
Quis affe-ctus præter naturam ſit obſtructio.
ctionem operatur,febrémque accendit, Aëtio au-
ctore,breui etenim tempore putrefactio conſequi-
tur ab obſtructione ex vitioſis humoribus in frigi-
dis intemperaturis,in calidis verò non citò, ſed tē-
poris progreſſu accedit, vt liquet ex Galen. octauo
de compoſitione medicament. ſecundum loc. cap.
6.& conſequenter ad pntredinem febris. Affectus
hic morbus exiſtit non in intemperie, ſed inſtru-
mentalis in via, ſeu cauitate. Nec in eo viæ ſeu ca-
uitates hepatis apertæ,ſeu dilatatæ ſunt(vt diximus)
ſeu obſtructæ, ac infarctæ, vt propterea alimenti,
ſeu ſanguinis diſtributio per totum corpus,aut non
fiat,aut diminutè fiat. Hæc nanque eſt illa actio,
quam per ſe primo iocinoris obſtructio lædit(Ga-
leno auctore libro de differentiis morbor. cap. 7.)
Nec per alias diuerſas notas quiſquam inueſtigare
tentabit affectum hunc,quàm per eaſdem, per quas
iecur ipſum hoc morbo affectū eſſe nouimus. Quā-
quam de bac obſtructione non admodum certæ ha
beantur coniecturæ, vt patet eodem quinto de lo-
Cauſa.
cis affectis,cap.7.Eſt vero obſtuctio ex eodem ge-
nere ægritudinum,quæ quidem ex lentis, ac craſsis
bumoribus fiunt (eodem Galeno teſte libro artis
medicæ,cap.94.)quanquam præcitato lib.5.de locis
affect.cap.7. nedum à craſsis,& viſcoſis humoribus
iocinoris obſtructionem fieri faſſus eſt,ſed halituo-
ſo quoque ſpiritu ibi concluſo,cui non pateat exi-
tus.Confirmauit idem Aëtius præcitato loco, cùm
dixit,iocinoris oppilationes fieri à flatibus nebulo-
ſis,& concoctu difficilibus, aliquando autem & à
craſsis humoribus, viſcoſiſque in finibus venarum
ex ſima hepatis parte natarum, per quas ex ventre,
ac inteſtinis alimenti digeſtio ad hepar contingit.
Nec propterea quiſpiam audeat de inſufficientia
Gale.condemnare,vt qui lib.artis medi.cap.94. v-
nam duntaxat meminerit obſtructionis cauſam,
cùm & præcipuam ſcripſerit, & reliquam ibidem
Si ex halituoſo ſpiritu fiat,ſigna.
non negauerit. Dignoſcitur autem cùm vaporoſi,
& craſsi flatus multitudo coaceruetur, quæ exitum
non habet,quoniam non grauitatis ſolùm, ſed etiā
diſtentionis ſenſum ſentiunt laborantes, vt liquet
ex eodem Galeno,& Aëtio.Cùm verò obſtructio-
nes à craſsis,vicidiſque humoribus ortum habent,
Gal.5.de locis affect. loco citato.
grauitatis duntaxat ſenſus percipitur circa dextrum
ilium.Fiunt item & iocinoris,velut etiam reliquarū
partium obſtructiones ex aliotum calidorum hu-
morum multitudine. Nam ob copiam permeantis
ſubſtantiæ ipſum crebrò obſtructione corripi, pro
Si ex craſsis,ac viſcidis humoribus.
vna præcipua cauſa Galen. præcitato libro de con-
ſtitutione artis medicæ, cap.17.teſtatus eſt, octauo
item methodi meden.cap.4.Cernimus(dicebat) ali
quando etiam quòd multum eſt, cùm ſimul totum
confluit obſtruendo hærere,infigíque non minus,
quàm ea quæ glutinoſa ſunt,& craſſa. Quòd ſi per
meatus anguſtos eſt tranſitus, multò profectò ma-
gis retineri;propterea quia,quod multū eſt,quāuis,
tenax,& craſſum non ſit,obſtructionem parere po-
teſt,vt eodem 8.& 11.methodi medendi,cap.4.ſcri-
ptum reperitur. Verùm quoniam non admodum
crebrò id euenit,& ſi euenerit cum febribus copu-
lantur obſtructiones ex humorum copia ortæ, pu-
tredine eas conſequente,quemadmodum præcita-
tis locis,apud Galenum liquet. Nos verò de ea ob-
ſtructione tractare propoſuimus,quæ per ſe ſola ci-
tra alium complicatum morbùm iecur exerceat.
Propterea fit,quòd Græcos ſectantes auctores,Ga
lenum inquā,Paulum, Aëtium, ac Alexandrū dua-
rum duntaxat prædictæ obſtructionis cauſarū me-
minerimus,ſpiritus videlicet flatuoſi, ac craſſiorum,
viſcoſorúmq; humorum,ex hiſce nanque cauſis io-
cinoris obſtructio per ſe ſola, & circa initia, cùm
multiplex non fuerit,etiam ſine febre excitari con-
ſueuit.Reliquas,quę mox à principio cùm febre in-
uadunt,à calidorum hnmorum multitudine, ac pu-
tredine ortas,cùm de febribus verba faciemus poſt-
ponentes.Nam ſi ex craſsitie prædictorum calido-
rum ſuccorum etiam obſtructiones iocinoris gene-
rentur,haud difficile erit eas dignoſcere.Nec alium
Prognoſtica.
requirunt curationis modum, quàm reliquæ, niſi
quod non adeò calidiora attenuantia exigunt, vt di
cemus. Verùm quoniam oppilatio omnis inuetera-
ta,non tantùm in hepate,ſed in omni membro pu-
trefactionem operatur,ac febrem accendit, vt Aë-
tius inquit, propterea celertimè eas curare oportet,
citius autem,ac breui tempore in frigidis cōſequi-
tur intemperaturis,in calidis verò non ita citiùs,ſed
temporis progreſſu ſi ex vitioſis humotibus contin-
gi t(Galeno auctore 8.de cōpoſitione medicamē-
torum ſecundum locos, cap.6.) nec minùs & aqua
intercus conſequi poterit viſcoſis,frigidis,ac craſsis
humoribus diu in iocinoris vaſis conſiſtentibus ex
quibus vaſa ipſa primò infrigidentur,& demū ipſius
iocinoris propria ſubſtantia, ad cuius infrigidatio-
nem perpetuo ſequitur aqua intercus (vt liquet 5.
de loc.affe.)Qnod verò totius etiam corporis exte-
Loco citato.
nuatio,ex eius diuturnitate neceſſariò conſequatur
propter alimenti penuriam, quàm Græci ἀτροφίαν
dicunt,cuilibet patere poterit, nec alia indiget ra-
tione,ſeu auctoritate. Pro huius obſtructionis cu-
Curandi methodus.
ratione vnica habetur indicatio morbo contraria.
Ea autem apertio eſt,Galeno teſte libr. art. medic.
cap.94. Cauſæ verò ſalubres ſunt aſtergentia, atq;
incidētia medicamina,vt ipſe inquit. Quamobrem
erit ipſius medela priuſquam fiat obſtructio multi-
plex,& homo febricitet,ingeſtio tenuātium cibo-
rum,ac medicaminum: vt apud eundem Galenum
liquet libro de conſtitutione artis medicæ, cap. 17.
Hoc idem confirmauit Aëtius,dum dixit, quare at-
tenuantium, & oppilationem diſſoluentium quàm
celerrimus requiritur vſus, & Alexan. huic ſe ſub-
ſcripſit ſententiæ, dum aſſeruit. Cùm igitur obſtru-
ctionem eſſe animaduerteris, cum fiducia medica-
mentis vtitor,quæ incidunt,& extenuant. Aër itaq;
Victus ratio.
eligatur ad calidum vergens,ſomno vtantur mode-
rato,ac nocturno potius, nam vigiliæ quoque mo-
deratè conferunt. Quies vitanda erit,nam exercita-
tio maximè idonea exiſtit,vt liquet primo de ſani-
tate tuenda,cap.14.eáque magis confert,quàm me-
dicamenta diſſoluentia, & diſſecantia,propter cau-
ſas ibi traditas. Alui excrementa,ſi non natura, arte
ſaltem clyſteribus,aut lenibus glandibns expurgen
tur ſingulis diebus animíq; affectus immodici omni
no vitandi. Cibi eiſdem dādi ſunt calidiores, & qui
reſe-

reſerandi facultatem habeant, ex Pauli auctoritate. Cuius farinæ ſunt aſparagus, cappares, fœniculum. Carnes item guſtari poterunt pullorum gallinarũ, turdorũ, merularum, phaſianorum, perdicum, ac aliarum paruarum auium mõtanarum, quæ item decoquantur cum fœniculo, hyſſopo, oreoſelino, ſatureia, pulegio, apio, ſampſucho, cichorio, intubo, aut reliquis huiuſmodi. Nec negligenda erit ptiſana; præſertim vbi ad calidum vergant craſsi redundantes ſucci, ipſa nanque inter omnia, quæ vt medicamenta, ſeu vt nutrimenta exhibentur, principatum obtinet, inter ea, quæ modicè attenuant, ac incidũt cum corporis madefactione, ac optima nutritione; vt à Galeno decretum eſt libro de ptiſana. *In fine.* Vitandáque ſunt omnia alimenta, quæ craſſum ſuccum generant, balnea crebra, & ea potiſsimũm à cibo, eodem Paulo auctore. Vinum autem tenue, & vetus vtile eſt pro potu, vt eidem Paulo viſum eſt. Præter hæc quàm celerrimus requiritur vſus attenuãtium, & oppilationem diſſoluentium medicamentorum (vt diximus) ex Aetij ſententia, inter quæ magnopere confert iecur lupi aridum, tritum, & cochleario datum ex vino dulci (Paulo teſte) Similiter Plantaginis radix, & ſemen, foliáque, ſicca, trita, ſiue per ſe vnumquodque, ſiue ſimul exhibeantur. Itẽ anagallidis, quæ cæruleum florem habet, ſuccus, ac radicis dulcis decoctum. Pellicini item, qui in frumentis naſcitur, ſemen tritum cochlearij menſura cum vino, aut aqua mulſa in potu acceptum præclare & citra moleſtiam ab oppilatione liberat, ſimúlq; firmitatem, tum hepati, tum ſtomacho addit. Capniũ, quod fumariam appellant, ſucco eius expreſſo, & deſiccato, ſi reponatur, & in paſtillos redigatur, ſemel exhibitus, dolorem omnem adimit, ter autem præbitus in totum ab affectione liberat, vltra hoc quod & firmitatem viſceribus addit, decoctũ quoque huius herbæ potatum ſimilem efficaciam habet, etiam ſi valde febricitent ægri. Aliquando autem herba ipſa exſiccatur, contuſáque, & cribrata cochlearis menſura præbetur, ex Aetij teſtimonio. *Medicamentorum ratio.* Quod ſi craſsiores glutinoſioréſque ſint humores, ex quibus obſtructio orta fuerit, præſertim in hepatis gibbo, validiora tribuenda erunt medicamenta, & propter ea eupatorium tribuendum erit ex oxymelite. Similiter quoque ſtœchas tum cocta, tum trita data, ſpica nardi, ac chamæmelum, marrubium, lauri cortex tritus, ac potatus, amygdalæ amaræ, ari, ac acori radix, & aſarum, apium, abſynthium, caſsia lignea, rhaponticum, aniſum, fœniculi ſemẽ, viticis, ac dauci ſemen, ſimiliter & centaurij decoctũ, ac lupinorum, flos iunci odorati, item Galli veteris decocti ius, ac etiam ciceris decoctum, quæ omnia tũ ab Aetio, tum à Paulo, & Alexandro commendantur. Ex quibus licebit varia medicamenta cõponere, & potiſsimùm decocta. In quem etiam vſum (vbi ad calidũ vergant craſsi obſtruentes ſucci) ſyru. ex ſucco cichorij aut endiuiæ, quam ſcariolam vocãt, oxyſaccharo, ſeu acetoſo ſimplici, ac vulgato ex tribus radicibus Gentilis cum aceto, ſeu è fumaria vti poteris. Et ſi frigidiores ſint, ac viſcoſi, qui redundant ſucci, ſyru. ex abſynthio, ex hyſſopo, marrubio, de byzãtiis, de quinq; radicibus Meſue de eupatorio; oxymelle, tum ſimplici, tum compoſito, ac etiã ſcillino vtare. Poteris etiam eos præbere cum aliquo prædictorum medicamentorum decocto. Nec minus exhibere licebit quandoque paſtillos ex medicamento, quod ex tribus generibus ſantalorũ componitur, & ex ſemine melonum cum ſaccharo formatos aut ex diarhodon Abbatis, ac prædictis melonum ſeminibus. Interim trochiſcis de eupatorio, de abſynthio, ſeu de rhabarbaro. Reliqua verò, quæ extrinſecus admoueri poſſent, epithemata ſcilicet, vnguenta; ac cerata ſtudioſi præcedenti capite requirant. Quo loco frigidæ iocinoris intemperiei curationem inſtituimus. Si verò multę fuerint iocinoris obſtructiones, non ſolum tenuantium ciborum, ac medicaminum ingeſtio ſufficiẽs erit pro earum curatione, ſed etiam euacuatio eſt neceſſaria (Galeno teſte præcitato libro de conſtitutione artis medicæ, cap. 17.) Id quod nec etiam negauit Paulus vbi morbus in vetuſtatẽ inciderit, cùm dicebat, ſi morbus in vetuſtatem incidit, etiam venæ ſectio, purgatióque adhibenda, ſi nihil prohibet. *Quando venæ ſectione, & purgãte medicamento vtendum ſit.* Qua de re venę ſectio fiat, vbi reliqua non prohibeant, humoribus præſertim ad calidum vergentibus, ac eorum quoq; copia moleſtantibus, potiſsimùm vbi eadẽ obſtructio adhuc quoque fiat, ex interna dextri cubiti vena. Nam curabitur quod obſtructionis iam factum eſt per ea quæ obſtructa liberant, propulſabitur quod futurum eſt, ſi affluxum confluentium humorum compeſcas, quemadmodum 11. meth. med. cap. 10. à Gale. ſcriptum eſt. Propulſabitur itaque quod futurum eſt ipſius obſtructionis, ſaltem ex iam dicta venæ ſectione, quoniam defluxum obſtruentiũ ſuccorum per eam inhibebis. Vel ſi inueterata eadẽ ſit cùm putrefactionem operetur, ac febrem accẽdat: Huic quoque nonnihil præſidij afferet, reliquis cõſentientibus ex Pauli teſtimonio. Quomodo autem purgatio facienda ſit, ſi ea quoque fuerit neceſſaria pro multæ, ſed diuturnæ iocinoris obſtructionis curatione cùm figura, ſeu formatio, tum etiã ſitus eiuſdem viſceris indicabit, per quæ ſcilicet loca eam facere oporteat, nam quæ in ſimis iecoris ſunt excremẽta, ad inteſtinum: quæ verò in gibbis, per vrinas euacuabimus, eodem Galeno auctore præcitato libro de conſtit. artis medicæ. cap. 17. Quanquã etiam eadem iocinoris gibba, ſi multo vitioſo ſucco ſit referta, per deiectiones, & pharmaca deiectoria *katharctica* Gręci vocant, expurgari debeãt, ſi verò mediocri, per vrinarios meatus, ex decreto eiuſdẽ Gal. 7. metho. med. *cap. vlti. 1. ad Glauc. cap. 2. 13 metho. cap. 10.* Qua de re ſic intelligi debent eiuſdẽ Galeni verba 2. de arte curatiua ad Glauco. 13. meth. meden. ac reliquis in locis, vbi dixit, & quidem laborantibus gibbis partibus hepatis, quod per vrinã trahere oporteat, concauis autem per excretionem inferiorem, ſitus ipſe viſceris indicat, nanque quando mediocriter vitioſo ſucco ſunt referta, & non quando multo exponi debent, quoniam tunc etiam per deiectiones eadem gibba expurgantur, vt eodẽ 7. metho. meden. decretum eſt *In fine.* Neque priùs ad detergendas obſtructiones accedere debemus, niſi vitioſi ſucci maiore parte emiſſa, alioquin metus eſt, ſi obſtructionibus liberãdis priuſquam vacuaueris, ſtudeas, ne ipſas magis impingas, ex eiuſdem Galeni præcepto octauo metho. medendi, cap. 4. etiam lib. 11. eiuſdem ſic dicebat. *11. meth. c. 10.* Oſtenſum enim in prioribus libris eſt; ſi his auxiliis, quę obſtructiones eximãt, vti, non vacuata prius abundantia, velimus; fore vt non modo nihil proficiamus, ſed etiam affectũ maiorem reddamus, pugnãtibus ſcilicet inter ſe indicationibus. At ſi vacuata prius multitudine ad curandam obſtructionem accedamus, medicamentis

his quæ obſtructiones expediant, erit opus. Cùm igitur ex vitioſorum ſuccorum abundantia iocinoris obſtructiones fiunt multæ cum febre, ſeu diutinæ, priuſquam prædictis obſtructionem laborantibus vtaris, purgans medicamentum pro diuerſitate redundātis ſucci exhiberi debet, quod quidem per aluum expurget, potiſsimùm, ſi in eiuſmodi hepatis ſima ortæ fuerint, aut licet in gibbis generationem habent, eadem ſit multo vitioſo ſucco referta, nam ſi mediocri, per vrinales meatus expurgare oportet, ea quæ vrinam ciunt exhibendo. Vbi itaq; ad calidum vergant obſtruentes ſucci, nec nimiam craſsitudinem habeant, hoc purgantē medicamento vtare. Recipe rhabarbari optimi cum ſpica, ac ſquinanto vigorati ſcrup. 4. vel drac. j. s. maceretur per decem, vel 12. horas in aqua cichorij, ſeu intubi, demum per colum transfundatur, & adiice, vel pulpæ caſsiæ recenter extractæ vnc. 1. s. vel mellis roridi vnc. 2. diacatholi. drac. 7. miſceantur, & fiat potio cum aqua intubi, aut cichorij. Poteris item potiſsimùm vbi craſsiores fuerint redundantes ſucci, inuicem rhabarbari, agarico trochiſcato vti, vel decoctum in prædicta aqua cichorij, vel intubi drac. 1. agarici fiat, quo demum expreſſo, ac per colum transfuſo, vnc. 2. mellis roridi adiiciantur, ac ſcrup. 4. rhabarbari vt ſupra macerati, & drac. 4. vel vnc. s. diacath. Catapotia item formari poterunt ex eodē agarico, & rhabarbaro drac. 1. vtriuſque accipientes, & cū ſucco cichorij, intubi, vel fumarię, vel ſyr. ex eiſdem paratis formentur catapotia. Poſt quæ per aliquod tempus vnc. 2. mellis roridi, vel iij. ſyru. de cichorea Nicoli præbeantur, quanquam hicmet ſyru. cum melle rhorido, ac rhabarbaro vt ſupra parato, calidis redundantibus ſuccis, cōmodè exhiberi poterit, quemadmodum ſi magis craſsi, ac lenti fuerint redundantes ſucci, catapotia de rhabarbaro, vel de agarico, aut pilulas aggregatiuas exhibere conuenit, quibus ſemper adiicere poteris agaricum ſeu rhabarbarum, prout vnum magis, quàm alterum redundans ſuccus exigit drac. 1. aſſumens ex aliquo prædictorum catapotiorum, ſeu ſcrup. 4. & ſcrup. 2. ſeu drac. 1. prædicti agarici trochiſcati, aut rhabarbari cum ſpica, ſeu ſquinanto, & cum ſyru. ex ſucco cichorij, fumariæ, aut intubi compoſito catapotia figurentur, demum corpore vacuato, quæ ſupra conſcripſimus medicamenta obſtructiones eximentia, propinari debent. Nam vitioſi ſucci maiori parte emiſſa, ad detergendas obſtructiones accedere debemus: extrinſecus quoque ea adhibeātur, quæ precedenti capite, pro frigidę iocinoris intemperiei cu ratione, annotauimus.

Περὶ φλεγμονῆς τοῦ ἥπατος.

Id eſt, De inflammatione hepatis.

CAP. LXXXIIII.

10. metho. c.3. 13. metho. c.13. 14. metho. c.1. De tumor. præter nat. cap.2. De inæqua. intemperie. cap.3.

NON rarò autem, & idem iecur inflāmatione laborare cōtingit quæ haud aliter in ipſo, quàm in cæteris noſtri corporis partibus gigni conſueuit, nec etiam ab alia cauſa. Nam communis omnium phlegmonarū generatio (Galeno auctore 10. decimotertio, & decimoquarto, met. med. lib. de tumo. præter naturam. & de inæquali intemperie, ac cæteris pleriſque locis) ex ſanguinis influxu eſt copioſioris, quàm pars poſtulet. Hic verò ſanguis cùm in aliquam animalis partem procubuit, maiora eius vaſa protinus diſtendūtur, vtpote abūdantiæ continendæ non ſufficiētia, ab his deinceps, quæ minora ſunt, mox vbi nec in iis ſatis continetur exudat foras in ea ampla ſpatia, quæ inter vaſa ſunt, ſic etiam vt omnia, quæ in carne habētur, loca occupet. Eſt enim viſceribus quoque ſua quædam caro, quam quidam Græce παρέγχυμα vocant, in quā ſanguis ex refertis vaſis halitus ſpecie exudans inflammationem gignit, vt patet eodem 14. metho. meden. cap. 2. Influit autem copioſior hic ſanguis alia quapiam, aliiſque particulis eum aliquādo mittentibus, ac ea quæ phlegmone laborare incipit recipiente, aliquando particula quæ affligitur, hūc ad ſe trahente, vtpote cum morboſo calore, aut dolore excruciatur. Partes autem quæ mittunt, aut copia, aut qualitate, aut vtroque nomine moleſtatæ tranſmittunt, vt liquet eodem 13. metho. meden. & ſexcentis aliis in locis, de qua inflammatione cùm nonnulla fuerint in præcedentibus à nobis dicta, præſertim cap. de pleuritide, hic quoque de ea protelare ſermonem non libuit, ſed tantum de ea dixiſſe ſatis ſit: quod per inflammationē, eam quæ propriè ſic appellatur, & à copia optimi ſanguinis generationem habet, ſubintelligere volumus. Et propterea ad dignotionem affectæ partis deſcendentes dicimus, iecur ipſum deprehendi quod inflammatione laboret ex dolore cum poſitu, quoniam in dextro latere ad nothas coſtas dolor à laborantibus ſentitur, & cùm magnam trahunt ſpirationem vehementius excruciat, ſentiúntque in eadem dextra præcordiorum parte grauitatem, & interim iugulū ad infernas partes detrahi. Nam id non omnibus commune eſt, ſed iis tantum, quibus iecur coſtis alligatur, atque ſic dolor ad ſuccingentem coſtas mēbranam peruenit. Ex longis quoque interuallis tuſſis exigua, arida, & qua nihil expuunt, moleſtare ſolet, atque ſpiratio parua, & crebra, quemadmodum 2. & 5. de locis affectis, à Galeno ſcriptum eſt. Quod autem inflammatio ſit quæ iecur exerceat, tum ex eiſdem quibuſdam ſignis, tum ex reliquis dicendis percipi poterit, nam & linguæ color in primis quidem ruber, deinde niger apparebit, aderitque cibi vehemens faſtidium, ſitis inexhauſta, vomitus tum ſynceræ bilis, tum eius, quæ ouorum vitellis ſimilatur, quæ poſtea æruginis aliquando colorem referre conſpicitur; aluus quoque conſtringitur, niſi v. 1à cum viſceri huius imbecillitate inflammationem excitari contingat, vt liquet eodem 5. de locis affectis, à Galeno, ab Aëtio cap. 3. libri 10. & Paulo cap. 46. libri. 3. Color corporis ſubuertitur in arquati morbi ſpeciem permutatus, & ſingultus quoq; cōſequuntur, ac acceſsionis tempore quidam delirio apprehenduntur, ac acre lotium excernunt, (vt liquet ex Aëtio,) qui etiā fatetur, quod febris adeſt acuta, inæqualis, quæ plerunque ad veſperam, & noctem exacerbatur. Quod verò febrem ad iocinoris inflammationem comitari neceſſe ſit, à Galeno decretum eſt eodem ſecundo de locis affectis. Verùm quod ea acuta ſit, nequaquam faſſus eſt, niſi præcitato quinto de locis affectis. Vbi de eryſipelate verba faciens ſcriptum reliquit, ardentes febres ac vehementiſsimas euenire, cum ipſum in iocinore, vētriculo, aut pulmone fuerit ortū, vel inflāmatio eryſipelatis particeps fuerit, quinimo libro prorheticorum 2. phlegmone in iocinore, vel ventre orta quod non continuò, ac perpetuò maligna, nec

acuta

Inflammatio quomodo generetur.

Cauſa generationis eiuſdem.

13. metho. c.3.

Quid per inflammationem intelligatur.

Quibus ſignis dignoſcamus iecur inflammatione laborare.

2. de loc. affe. cap. 8. & 9. 5. de loc. affe. cap. 7.

Alia inflammationis ſigna.

Loco citato.

Quod non ſemper iocoris inflammationem comitetur febris acuta.

2. de loc. affe. cap. 8. 5 de loc. aff. Loco citato. 2. prorhetic. commen. 20.

acuta conſequatur febris decretum reliquit. Nam inflammationum magnitudinẽ perpetuo febris ex proportione ſequitur. Et propterea niſi valenter iecur inflammari contingat, licet febris excitetur, quoniam princeps viſcus eſt, tamẽ ea acuta nõ erit, niſi eadem inflammatio magna ſit, pro cuius magnitudinis proportione ipſa quoque & maior, & vehementior excitabitur, de qua fortè Aëtius intelligere voluit, cùm dixit, febris adeſt acuta, inæqualis. Sic quoque Alexandri verba intelligi debent, cum dixit exiguam hepatis inflammationem non ſtatim febrem inducere, ſcilicet vehementem, & acutã, aliter falſum eſſet, nam orta inflammatione in eo, cùm princeps membrum ſit, vniuerſo corpori impertit & tenſionem, & calorem immodicum, qui febris eſt; eodem Galeno teſte quarto de cauſis pulſuum, & propterea neceſſario (vt ipſe ſecũdo de locis affectis ſcriptum reliquit) ipſam iecoris inflammationẽ febris comitatur. Pulſus, velut in cæteris inflammationibus, durus aderit, inæqualis quodammodo, ac veluti ſerrans tactum, licet non adeò, ac ſi neruoſæ partes inflammatæ eſſent, quinimò & maior erit, ac celerior, cùm & in parte conſiſtat, venis, & arteriis contita, vt liquet eodam 4. de cauſ. pulſuum, & 4. de præſagitione ex pulſibus, quo inditio potiſsimùm iocinoris inflammatio ab ea, quæ in ſuccingente membrana exorta eſt, ſecernitur, licet & alia quædã ſint, quæ capite de pleuritide annotauimus, quo fit, vt eadem hic tranſcribere ſuperuacaneũ ſit. At quia interdum muſculis hepati incumbentibus inflammatis quidam decepti, eiuſdem viſceris eam inflammationem eſſe ſuſpicati ſunt, propterea viſum eſt, quo pacto diſtinguendæ ſint prædictæ affectiones, cõſcribere. Etenim iocinore inflammato tumor ſecundum lineamenta, rotũdus, figura videlicet ipſius hepatis ſuccumbit, vt Aëtius fatetur, qui etiam ad corporis decubitum ſimul conformatur, maior enim apparet corpore ad ſiniſtrum latus reclinato, minor autem rurſus ad dextrum reuoluto, nimirum hepate ſub nothas cedente coſtas, neque viſui, neq; tactui ſimiliter ſuccumbente. Amplius autem (vt idem inquit Aëtius) in hepatis inflammatione incumbens cuticula naturali modo habere conſpicitur: muſculis autem inflammatis cutis circumtenditur; vt ſi quis digitis apprehenſam attrahere velit, ea minimè ſequatur, propriiſsimè autem tactus diſcernet ſiue in alto, ſiue in ſuperficie inflammatio ipſa conſiſtat, rectorum denique muſculorum tumores præter naturam oblongi, atque per totum ventrem extenſi videntur, vmbilicum (veluti hæc quoque muſculorum coniugatio) comprehendentes. Quapropter haud obſcura eſt eorum dignotio, vtpote quos & poſitus & figura declarat, accedente adhæc, quòd ipſi à nullo exteriori muſculo conteguntur, Galeno auctore præcitato libro quinto de locis affectis. Hæc autem obliquis quoque muſculis, qui à thorace deſcendunt, ſunt communia, vt ipſe inquit, ſed multò difficilior eſt notitia muſculorũ, qui iis ſubiecti ſunt, difficillima vero tranſuerſorum. Cùm ergo iecur intra hos muſculos ſub peritonæo poſitũ ſit, cùm tribus contegatur muſculis, fieri nõ poteſt, vt tactus aliquam ipſius notitiam præſtet, niſi vel magna in ipſo oriatur inflammatio, vel incumbẽtes ei muſculi extenuentur, vt liquet ex Galen. eodem loco. Et propterea ſi in gibba parte conſiſtat inflãmatio, præcipuè ſi ingens ea fuerit, per facilè vel ſolo tactu dignoſci poteſt. Ea nanque hanc propriam à muſculorum tumoribus ſortitur differentiam, quod moles ſub manibus ad coacervatam circumſcriptionem deſinit: quippe ſoli iocinori proprium eſt, vt tumoris cumulum vniuerſum habeat circumſcriptum, ſed muſculus quilibet, cum totus ſibi continuus ſit inflammationis ipſius moles ſenſim diminui conſueuit. Simarum autem partium inflammationes per alia potius ſymptomata, quàm per tactũ inueſtigare oportet, vt liquet eodem 5. de locis affectis. Num verò in eadem ſima hepatis parte inflammatio ſit orta, an in eius gibba interſtingues. Nam quæ in ſimis eueniunt magis, quàm illæ, quæ in gibbo fiunt, faſtidium, nauſeam, vomitum biliosũ, ſitimque ingentem inducunt: quæ verò in gibba parte oriuntur, maiori quam illæ inter ſpirandum dolore laborantem excruciant, magiſque tuſsim excitant, atque dolorem vſque ad dextræ partis iugulum, adeo vt detrahi videatur, extendunt (vt ibidem a Galeno ſcriptum eſt.) Quamuis (vt idem teſtatur) in neutra prædictarum partium exquiſitè diſtincta inflammatio poſsit conſiſtere, nam omnium eius partium carnes inter ſeſe continuantur. Quis verò, ac quotuplex morbus ſit inflammatio, in præcedentibus ſæpius dictum eſt. Quod autem eius cauſa ſanguis optimus ſit, mediocrémque craſſitudinem obtinens, ex nullo alio indicio clarius patere poterit, quàm ex eadem morbi ſpecie, ex qua neceſſario eius cauſa arguitur, vt liquet aphor. 2 primi libri. Reliquum eſt vt ad eius prognoſtica tranſeamus, quorum primum Hippocrat. eſt aphoriſ. 17. libri 7. Cum dixit, In hepatis inflammatione ſingultus, malum. Nam ſemper ſingultus iocinoris inflammationem comitatur, ſed quando ea in magnitudinem attollitur, ac feruеſcit, in quo feruore ſtomachus ad compaſsionem trahitur, nonnunquam propter neruorum communicationem. Quare (vt Galenus commen. eiuſdem apho. dicebat) tunc ſolùm compaſsio fit ſtomacho cum hepate, quando inflammatio, & maxima, & peſsima fuerit, nonnunquam etiam bile multum calida & multa in huius viſceris inflammationibus genita, ac confluente ad inteſtinorum principium, qua ſuperfluitante, atque ad ventriculum recurrente, contingit os eius morderi, atque ideo ſingultire. Quidam autem arbitrantur magnitudinem inflammationis ventriculum premere, ac ſingultum facere, non habente exitum ſpiritu. Verùm fiat ex quauis cauſa ſingultus propter hepatis inflammationem, ſemper malum eſt, quoniam eam maximam, atque peſsimam eſſe ſignificat, Galc. auctoritate præcitato apho. & commen. aphoriſ. 58. 5. libri. Si verò iocinoris inflammationem vehemens, atque acuta febris comitetur malum quoque eſt. Nam valenter idem viſcus inflammatum eſſe oſtendit, quemadmodum ſi eadem febris exigua, & non acuta fuerit, minùs malum portendit, quia exiguam quoque eſſe inflammationem ſignificat: propterea quod inflammationum magnitudinem perpetuò febris ex proportione conſequitur, Galeno teſte 2. prorrhetic. At ſi eadem febris acutiſsima, vehementiſsimáque fuerit, ac vehementiſsima quoque ſitis laborantes excruciet, peſsimum erit indicium: quoniam inflammationem eryſipelatis participem, aut ipſummet eryſipelas in iocinore ortum ſignificabit: quæ febres magna ex parte (vt liquet 5. de locis affect.) in tabem tranſmutantur. Idemmet Galenus 10. metho. medend. de iocinoris in-

Margin notes (left column): Alex. lib. 8. cap. 1. — 4. de cau. pulſ. cap. 7. — 2. de lo. af. cap. 8. — 4. de cau. pulſ. cap. 7. — 4. de præſa. ex pul. c. 4. — Quibus inditiis diſtinguatur iecoris inflammatio ab ea quæ muſculorũ abdominis. — Locus citato.

Margin notes (right column): Locus citato. Si inflãmatio in gibba, aut ſima iecoris parte ſit orta, quibus ſignis comprehendatur. — Cauſa. — Prognoſtica. — Comment. 20. — cap. vlti. 10. meth. cap. 5.

flammatione ſic ſcriptum reliquit. Quod ſi in abũ-
de calido,& ſicco corpore generetur, potiſsimum
ſi notatu digna fuerit,omnino æger morietur,pro-
pterea quod imbecillis ſit viribus , atque vna ſalus,
tum iis,tum etiam pleuriticis,& peripeneumonicis,
& qui angina, ſeu ventriculi inflammatione labo-
rant, eſt ipſum virium robur (vt ipſe inquit)& nos
Curatio. in præcedentibus capit. adnotauimus. Quantum
ad eius curationem ſpectat,exquiſitiſsimo victu eſt
opus,æque ac ſi ventriculus ſic laboret, (vt eodem
capite ſcriptum eſt) quoniam munus eius viſceris
toti animali eſt commune, acceditque omnibus a-
nimalis partibus maximum commodum, vbi
non probè concoctum alimentum fit, ſiue non in
13.metho. ſanguinem rite fuerit conuerſum,vt ab eodem Ga-
cap.13. leno 13. metho.meden.decretum eſt: cibi propte-
Victus ratio. rea eligantur,qui tenui ſint conſiſtentia,recremen-
torum,ac mordentis qualitatis expertes: ſed tamen
citra morſum detergant,huiuſmodi eſſet mulſa,ni-
ſi eſſet (quod vt Galenus eodem 13. metho.medeu.
cap.14. fatetur) omnibus dulcibus tum iecur, tum
lien maximè intumeſcit: ſupereſt igitur, vt quæ cul
pa vacet in cibo,ptiſana ſit, quippe quæ ſine morſu
detergit,eodem Galeno teſte. Præterea & ipſius
ptiſanæ cremor his idoneus eſt, vt qui vim habeat
aperiendi,& abſtergendi, præterquam quod affe-
ctas partes non affligit, aut calefacit, vt liquet ex
Alexan. Eadem quoque ptiſana in gallinaceorum
pullorum iure, viribus præſertim exiſtentibus im-
becillis parari poterit,ſimiliter & phaſianorum,ſtar
narum,iuuenum columbarum, perdicum, turdorũ,
merularum,ac aliarum paruarum auium,quarum e-
tiam carnes quandoque guſtare poterunt; & etiam
eas contuſas,ſi vires exigunt. Nec minus in earum
carnium iure olera quoque decocta interim aſſu-
mant,præſertim vbi inflammatio feruens fuerit,ſeu
eryſipelatis particeps,veluti eſt intubũm, cichoriũ,
ſenecium,ſonchus,& reliqua huiuſmodi, quæ vim
habent detergendi, & digeſtionis vias ab obtura-
tione vindicandi cum leuicula quadam iocinoris
refrigeratione,ac adſtrictione. Nam à vehementer
refrigerantibus, ac adſtringentibus cauendum eſt,
quoniam iocinoris phlegmonis ſunt incommoda.
præſertim ſi in cauo viſceris conſiſtant, arctant e-
nim os meatus bilis,ac bilem ipſam excerni prohi-
bent,præter eas anguſtias,quas facit ipſa phlegmo-
ne,&(vt inquit Alexander) propterea quod con-
ſtringunt,contrahúntque tumores, ad diſcutiẽdum
difficiles ipſos reddunt. Ob quod neque malum pu
nicum exhiberi debet, (vt eidem Galeno ac Alexan
dro viſum eſt.) Sic etiam vinum pro potu magno-
pere vitandum, vt quod omni feruenti inflamma-
tioni in totum ſit aduerſarium (eodem Alexandro
auctore.) Sed pro potu aqua hordei vtendum, aut
aqua, in qua priùs cichorium, aut intubum fuerit
decoctum, vel etiam parum radicis glycyrrhizæ.
Medicamẽtorũ ratio. Confert item, vbi eiuſdem viſceris gibba fuerint
inflammata,pro cibo ptiſanam,aut eius cremorem
cum apij decocto exhibere, quoniam modicè vri-
nam mouet. Reliqua verò, quæ ad victus rationem
pertinent,ſi ad caput de ventriculi inflammatione
confugias,ſcripta reperies. Cæterùm quoniam om-
nium phlegmonarum primus ſcopus eſt euacuatio
humoris,qui in partẽ phlegmone conflictatã graſ-
ſatur, vt lib. de conſtitutione artis medicæ,cap.17.&
eodem decimotertio metho.med.cap.2.& 9. liquet,
Venæ ſectio. quo pacto ipſum educere conueniat ex poſitu, ac
formatione deſumitur. Propterea vbi totum corpus
inanitione indigeat (ipſa inflãmatione adhuc in ge-
neratione exiſtente) ſi vires tolerãt, ac etiam ætas, ad
ſanguinis miſsionẽ cõfeſtim cõfugiẽdũ erit,per quã
tum reuellendus, tum educendus,qui ad iecur fluit,
ſanguis eſt,interna dextri cubiti vena ſecta,propter
ea quod & è regione,ſeu directo, & ampla via cum
vena,quæ caua dicitur,ſocietatem habet: hac nõ ap-
parente,media ſecanda eſt. Quod ſi nec ea ſe oſten-
derit,reliqua,ac tertia eſt incidenda,quæ humeralis
dicitur,ex Galeni decreto eodem 13. methodi me-
dendi,cap.11. quem demum ſectati ſunt Aëtius, Pau
lus,& Alexander. Modum verò vacuationis, tum ex
redundantiæ modo,tum ex ætate,natura, tempore,
anni,regione,conſuetudine,& ante hæc ipſa labo-
rantis virtute inuenies,vt eidem Galeno viſum eſt.
Quoniam ſi id ferre queunt,ſemel quãtum ſatis eſt,
detrahendum. Si vero non,per vices partium, Aëtio
teſte. Hæc autem venæ inciſio,opportunè in prima
& ſecunda die contingit: ſi verò dolores vrgeant, &
adſint vires,etiam ſeptima venæ inciſionẽ facimus,
vt ipſe inquit. A venæ ſectione, vbi totum corpus
plenum fuerit (vt ſuppoſuimus) ad topica remedia *Topica.*
confugiendum eſt,quibus vacuari poſsit id quod in
phlegmone obſeſſa parte continetur. Hæc nanque
communis eſt indicatio curationis omnium phleg-
monarum(vt diximus.) Nam antea priuſquam to-
tum corpus à recrementis liberum fecerimus, ca-
uendum eſt ne ea applicemus (vt Alexãder inquit.) *Quæ animaduertenda ſunt circa Topica medicamẽta.*
In quorum adhibitione duo perpetuò ſeruãda ſunt,
quorum primum eſt,ne frigida admoueas, etiam ſi
inter initia adhibeantur, alias magis noxæ, quàm
vtilitatis cauſæ erunt: ſecundum eſt, quòd eadem
medicamenta nunquam abſolui debent ab his quæ
mediocriter adſtringendi vim habent, indicatione
ſumpta à parte affecta, propterea quòd animalibus
altricis facultatis principium ſit,& venoſum ab hoc
oritur genus, vt ideo eius robur ſeruandum ſit.
Quo fit, vt etiam eo tempore, quo quicquam am-
plius non influit,nec repelli quod in laborante par-
ticula continetur,poſsit,adhuc mixtæ facultatis eſſe
debent medicamenta, vt ex eodem Galeno liquet
præcitato libro 13. methodi medendi,cap. decimo-
ſexto. Nam coëuntibus vnà contrariis indicationi-
bus,compoſitum quoque eſſe medicamẽtum opor-
tet, quo etiam tempore clyſteres, iidémque lenes
inijci debent , maximè ſi non ſponte egerat aluus.
Fiat itaque illinitio extrinſecus in hepatis regione
ex oleo roſaceo , aut lentiſcino, aut melino, aut
œnanthino (vt ait Aëtius) pariter & ex myrtino,
aut eodem oleo roſaceo cum oleo amydalarum
dulcium,vel amararum permixto , ſeu abſynthite,
& procedente tempore eodem oleo roſaceo, myr-
tino, ſeu cydoniorum cum maſtichino,chamæme-
lino,ſeu anethino permixto vtare. Et ſumpta à ſitu
viſceris indicatione parum aceti, aut vini albi miſ-
ceto. Quod ſi libeat cataplaſmatis vti ex farina hor-
deacea,fœnugræci,& ſeminis lini cum palmulis,vel
malis cotoneis, meliloti flore, abſynthio , & cha-
mæmelino conficiantur (Paulo auctore) pauco
etiam aceto,vel vino albo addito. Inſuper ex ſemi-
nis lini,fœnugræci,hordeaceáq; farina, aut triticea,
his vel omnibus, vel vno aliquo ex eis, aut quibuſ-
dam in aqua mulſa decoctis, admixtis abſynthio,
maſtiche , ac meliloto fiat cataplaſma , ex Ae-
tij ſententia, cui etiam , veluti & cunctis reli-
quis medicamentis aceti, aut vini albi parũ inijciẽt.

Quod

Quod ſi vehementior fuerit ardor, mala cotonea, aut oleum roſaceum, vel citoniorum adduntur, item plantaginis, cichorij, aut intubi folia contuſa. Epithemata quoque hunc in modum parabis, Recipe, roſarum rubearum, foliorum plantaginis, & cichorij, ſeu hortulanæ endiuiæ, ana p.j. florum chamæmeli, meliloti, abſynthij, & anethi ana p.s. bulliant in aqua pluuiali, demum adde ſucci cichorij, & endiuiæ, ſingulo. lib.1. aceti vnc.2. miſceantur, & fiant epithemata. Poterunt item ex prædictis cùm cerata, tum etiam emplaſtra formari, ac eiſdem vti, illud perpetuo animaduertens, quod quantum inflammatio ab eius principio recedit, in tantum relaxantia, ſeu digerentia vires præſidiorum adſtringentium vincere debent, licet ſemper (vt diximus) ea mixtæ facultatis eſſe neceſſum ſit. Procedente verò tempore, ſi in gibba viſceris parte phlegmone conſiſtat, vbi phlegmone iam concoquitur, nedum eis quæ modicè vrinas mouent, ſed etiam valẽtioribus
Gal. 13. methodi ca. 15. vti licebit, aſaro inquam, nardo celtica, phu, hoc eſt valeriana, petroſelino, ſmyrnio, & meu, ex Galeni auctoritate & oxymel ipſis dandum eſt, vt Paulus refert. Item ſyrup. de byzantiis cum additione, de tribus radicibus, ac de eupatorio, nõnulla etiam decocta tum eorum, quæ diximus, tum etiam & aliorũ medicamentorum, quæ vrinam ciunt, cõcinnari poterunt, ac eiſdem præberi. Verùm ſi cauum eiuſdem
De purgante medicamento quid ſentiendum ſit. viſceris inflammatione afficiatur, procedente (vt diximus) tempore, per ventrem eos vacuare licebit, ex eiuſdem Galeni ſententia præcitato libro 13. metho. medendi, cap. 5. quem ſectatus eſt Paulus, licet eandem per aluum purgationem, cùm iecur phlegmone laborare incipit, tanquam valde nocuam, cùm maximã excitaret phlegmonem, eodem loco prohibuerit, quæ vacuat. o cum videlicet phlegmone iã concoquitur, vel inclinauerit, partim per clyſteres fieri poteſt, partim per ea medicamenta, quæ per os ſumuntur, vt eiſdẽ auctoribus viſum eſt, quos primũ quidem ex aqua mulſa cum ſale fieri præcipiunt, poſtea vero in remiſsione videlicet hyſſopum, vel origanum, vel minùs centaurium, aut cnicum, ſeu colocynthidem imponi iubent. Sed tutiùs hunc in modum parari poterunt, Recipe foliorum maluarum, althææ, & betæ ana p.j. mercurialis, & centaurij minoris, cuiuslibet p.s. ſalis communis parum, fiat decoctum, cuius recipe lib.j. aut. lib.s. & adiectis vnc.3. vel 4. olei communis, amygdalarum dulcium, vel chamæmelini, & vnc.2. mellis roſacei, ac vnc.1. caſſiæ fiſtulæ, necnon drachm.7. diacath. fiat clyſter. Vbi vero per clyſteres plegmone curari non valeat, purgans medicamentum audacter exhibere licebit,
Loco citato. eo cibis admixto, quemadmodum à Galeno eodem decimotertio method. medendi, decretum eſt, veluti vrtica eſt, mercurialis, epithymum, ac filicula, ſeu polypodium, & reliqua, quæ ipſe dicit quod modicè aluum deiiciunt. Verùm in remiſsionibus tum iis ipſis audaciùs, quàm antea vtendum, tũ verò quę iis ſunt valentiora partim ptiſana coctis, partim tuſis, ac in molliſsimum puluerem redactis, quæ vel ex ptiſana vel ex aqua exhibeantur. Et idem quoque Galenus filiculæ aliquid in ptiſana, ac nigri veratri corticem aliquando incoxit, ac præbuit. Atqui noſtris temporibus mitiora, ac tutiora medicamenta comperiuntur, quibus vti poterimus, veputa mel aereum, caſsia fiſtula, ſyrup. ea pluribus infuſionibus roſarum, tum purpurearum, tum perſicarum, diacathol. tryphera perſica. ac etiam rhabarbarum ex quibus etiam ſimul mixtis hunc in modum purgantia medicamenta parari poterunt, Recipe mellis aerei vnc.s. vel 3. aut tantundem prædictorum ſyrup. diacathol. drac.6. trypheræ perſicæ drac. 4. cum aqua cichorij fiat potio. Inuicem quoque mellis aërei vnc.1.s. caſsiæ fiſtulæ, aut vnc.2. cum prædictis exhibeatur, vel rhabarbari cum ſpica, recipe drach. 1. ſeu ſcrupul. 4 maceretur in vnc.2. per noctem ſucci roſarum, demum per colum transfuſi vnc. 2. s. mellis aërei adiectis, & vnc.s. diacath. aut drachm. 4. trypheræ perſicæ, fiat potio cum aqua intubi, aut cichorij, & ſi mauis pro melle aëreo tantundem prædictorum ſyrup. aut vnc. 1. caſsiæ fiſtulæ commiſceas. Verùm vbi neque eiſdem inflammatio conquieuerit, ſed ad ſuppurationem permutetur, adiuuare naturam oportet, vt quàm celerrimè puris generatio fiat. Cùm autem perfecta ſuppuratio fuerit, abſceſſus quoque rupturam adiuuare licebit, & poſt eius eruptionem per eandem viam, per quam puris tranſmutatio contingit, iuuanda quoque natura erit, ſiue per ſedem, aut vrinam, aut etiam os tranſmiſsio fiat, quibus verò medicamentis eadem perficere oporteat, copioſiſsimè ab Aetio cap. 4. lib. 10. conſcripta ſunt, ac etiam à Paulo præcitato loco, & propterea nos breuitati indulgentes ea hic non tranſtulimus. Si verò in ſcirrhi naturam prædicta inflammatio vergat, eius curationem ſequenti cap. requiras. Quod ſi fluxionis ad ipſum iecur cauſa ex ipſomet oriatur, adeo vt propterea ad ipſum multum confluat ſanguinis, ac phlegmone generetur, ne amplius phlegmone increſcat, auferri hæc quoque cauſa debet primo, & quia hoc bifariam eſſe poterit, aut propter aliquem calorem præter naturam in ipſo iocinore exiſtentem, aut propter eiuſdem dolorem, inuenta quæ ipſarum cauſarum phlegmonem excitat, eam priùs pro eius curatione auferre tentabis, vt eodem 13. meth. med. cap. 6. à Gale. ſcriptum eſt, & deinceps ad prædicta topica medicamenta te conuertas.

Περὶ σκίῤῥου καὶ σκληρώματος τοῦ ἥπατος.

Id eſt, De ſcirrho, ſeu tumore ſcirrhoſo hepatis.

CAP. LXXXV.

NEC minùs & eadem iocinoris ſubſtãtia, vtpote quæ naturaliter lutoſum quidpiam continet, (veluti medicus quidam Galeni tempore per iocum *Vide 13. metho. cap. 16 Quid ſit ſcirrhus.*
dicebat) maximè opportuna eſt duris tumoribus, quos Græci σκίῤῥους, καὶ σκληροὺς & quandoque σκληρώματα appellant, nos vero ſcirrhos, ſeu tumores ſcirrhoſos nũcupamus. Eſt autem affectus hic, quem ſcirrhum nominamus, tumor durus, qui ſine dolore eſt, non tamen omnino ſine ſenſu. Quã quam ſi quis velit quod tumor ſit præter naturam durus, & omnino inſenſilis, is vero affectus, qui σκλή-ρωμα à Græcis dicitur, Latinè ſcirrhoſus tumor ſit *Scirrhi differentia duplex.* non omnino durus, neque omnino inſenſilis, non reclamabimus, cùm de nominibus altercatio ſit, quemadmodum Galen. 14. method. med. cap. 6. decretum reliquit. Illud tamen animaduertentes, quod duplex eiuſdem ſcirrhi differentia ſit, vt habetur à Galeno 2. de arte curatiua ad Glauconem, cap. 4. Quarum vna exquiſitus ſcirrhus dicitur tumor præter naturam exiſtens ſenſu priuatus, duruſque. Reliqua nõ exquiſitus appellatur, qui nõ omnino inſenſibilis eſt, difficulter tamen ſentitur, vt ipſe inquit, qui dupliciter à medicis vocatur, vt patet decimo-

quarto methodi medep.cap.6. Nempe vel ſcirrhus, propterea quod ex ſcirrhorum genere ſit, vel ſcirrhoſus tumor. Nam & quod Græci σκλήρωμα vocant, ſub ſcirrhorum genere comprehenditur, Paulo auctore, cap.68. libri 3. Suut nanque inter eos ſcirrhos quidam, qui vbi plurimum increuerint, ſimulátque indurati fuerint, non modo dolore carẽt (vt Galenus ioquit quinto de ſimplicium medicament.facult.cap.8.) verum etiam ſenſum exiguum, aut etiam nullum habent reliquum. *Iocinoris ſcirrho laborantis indicia.* Dignoſcitur autem cum iecur tali laborat affectu manifeſtius, quàm ſi inflammatum eſſet, ac multò euidentius, eò quòd eius moles durior ſit, & in huiuſcemodi diſpoſitione extenuata ſuut corpora, quæ ei incumbunt, verùm tractu temporis quamuis magis increſcat ſcirrhi cumulus, non tamen æque facilè fuerit per tactum ipſum cognoſcere, intercipiente ſcilicer iudiciũ aqua intercutẽ, quæ illico ſcirrhũ ſequi cõſueuit (eodẽ Galeno auctore 5. de locis affectis, cap.7.) Multo etiam minore dolore iecur vexatur in ſcirrho, quàm in inflammatione, Aetio teſte cap.7.lib. 10. Color etiam vniuerſi corporis (vt ipſe refert) in nigredinem pallore permixtam permutatur, vẽter, & pedes intumeſcunt, ſupernæ corporis partes gracileſcunt, & corpus ipſum tepeſcit. Aliquando autem aluus multa, & tenuia excernit, propterea quod his ſufficienter anguſta ſuot ora vaſorum, per quæ tranſmittitur cibus ex ſimis bepatis partibus in cõuexas, vt Galenus refert eodem 2. libro de arte curatiua ad Glauconem cap.5. Vrinæ verò à principio quidem multæ, verùm vbi iam ad aquam intercutem dilapſi ſunt, omnino paucæ (vt patet ex eodem Aetio.) *Quis affectus præter naturam ſit ſcirrhus. 13.meth.cap. 4. & 14. meth.cap.9* Quod verò affectus hic morbus ſit in quantitate primò (quoniam in genere tumorum præter naturam exiſtit) ſexcentis in locis liquet in Galeni doctrina, præſertim 13. & 14. method.med. Secundo in intemperie, quoniam frigidus affectus eſt, vt 5. de ſimplic. medicament. facultat. cap.6. & 8. legitur, & tertio in ſoluta continuitate, quoniam (vt diximus) ex genere eſt tumorum præter naturam. Cuius affectus indicia non alia requiras, quàm ea quæ ſupra narrauimus, pro dignotione partis affectæ, præſertim ex tumore, duro quidem exiſtente cum exiguo, aut nullo dolore, interim ſenſu priuato, quãdoque non omniuo inſenſili. *Cauſa.* Eius autem cauſa eſt humor lentus, & craſſus inſolubiliter partibus induratis infixus, (vt liquet eodem libro ſecundo de arte curatiua ad Glauconem, cap.4.) qui interdum ſtatim à principio congregatur, & paulatim augetur, crebrius autem medicorum imperitia paratur cùm vehementer eryſepelata, & inflammationes adſtringunt, & infrigidant. Id verò commune eſt omnibus ſcirrhis à quacunque cauſa ortum habeant, vt libro de tumor. præter naturam, cap.10. ſcriptum eſt. Perpetuò tamen ex humore craſſo, frigido ortum ducunt, quales ſunt in animalium corporibus, bilis atra, & ſuperexſiccata pituita, & proinde ſcirrhoſi tumores omnino, aut pituitoſæ ſunt ſubſtantiæ, aut atrabiliariæ, aut ex vtraque mixti, vt eodem 5. de ſimplicium medicamentorum facultat. cap. 8. liquet, & 14. methodi medendi, cap. 4. Et propterea etiam duri fiunt. Nam cum omnia dura fiant, aut reſiccatione, aut concretione, aut nimia impletione, vel harum quapiam coniugatione, eodem Galeno teſte præcitato libro 5. de ſimplicium medicamen. facultatib. cap. 4 ſcirrhi, ſeu ſcirrhoſi tumores ex frigidi humoris impletione, ſimulátq; congelati, ſeu concreti à vehementi frigore generantur, propter quod aut inſenſiles omnino ſunt, aut exigui ſenſus participes, cum exiguo etiam, aut nullo dolore conſiſtentes, vt præcitato libro 5. de ſimplicium medicament. facult. cap.8. decretum eſt. *Quomodo diuerſa ſcirrhi cauſa ſit dignoſcenda.* Verùm nunquid à craſſo, & glutinoſo humore, ac pituitoſo originem ducant, an ex ea nigra bile, quæ veluti fæx ſanguinis exiſtit differens ab ea, quæ propriè atra bilis nuncupatur, à qua nõ ſcirrhoſi tumores, ſed cancri gignũtur, ex colore inquit Galenus præcitato libro de tumor. præter naturam, cap.10. interſtinguere valebis. Sed cum ſcirrhoſi tumores, de quibus hic verba facimus, eorum colore dignoſci non valeant, dicimus noa quod ex vniuerſi corporis colore ſecerni poſſunt. Nanque ſi ex nigra bile orti fuerint, color totius corporis ad nigrius declinabit. Si verò ex craſſa, lentáq; pituita originem traxerint, ad albidius: aliquando veluti plumbi colorem habent. Nam pro diuerſa natura redundantium in iocinore humorũ, ex quibus prædicti affectus fuerint excitati, quod totũ corpus ſimili colore inficiatur, nemini in dubiũ venit, cùm viſcus ſit princeps toti corpori alimenti materiam ſuppeditans. Proinde Galenus faſſus eſt 5. *Cap. vlt.* de locis affectis, ſæpenumero ſolo colore comprehendiſſe, modo iecur, modo ſplenem eſſe affectum. Inſuper ex ætate, temperamẽto, regione, anni tempore, ac præcedenti victus ratione illud confirmare poteris. Et vbi prædicti ſucci permixti fuerint, idem color, ac eadẽ quæ ſumuntur ex modo dictis, indicia permixta erunt. *Prognoſtica.* Cæterùm ex quacunq; cauſa in iocinore exquiſiti ſcirrhi fuerint orti, omnino ſine ſenſu perſiſtentes, omnino quoq; inſanabiles ſunt, velut in cæteris etiam partibus (vt liquet apud Galenũ 14. meth. med. cap.6. & 2. de arte curatiua ad Glauc. cap.4.) Quanquam neque is, qui difficulter ſentitur, facilè curationem admittat, (vt ipſe inquit) eodem quoque 2. de arte curatiua ad Glauconem, cap.5. de hepatis ſcirrho ſic ſcriptum reliquit, quod ab initio quidem ſæpius ipſum ſanauerit: vbi verò ad plures dies fortè fuerit extenſus, neque ipſe potuit ſanare, neque alium vidit, qui poſſet. Nam omnibus iis, qui ita affecti ſunt ex neceſsitate ſubſequitur aqua intercus. Pereunt autem quamplurimi in tempore longo: quidam etiam breui, qui ventris profluuio laborant. Propterea Paulus præcitato loco dicebat, ſi verò iecur induratum fuerit, parũ in medicina ſpei eſt, affectu in aquam ſubtercutem decidente. Qui autem iocinoris ſcirrhoſi tumores, præſertim circa eorum initia curari poterunt, ea curationis ratio, quæ muſculoſarũ partium ſcirrhis competit, ſanare eos conſueuit, Galeno teſte eodem ſecundo de arte curatiua ad Glauconem, cap.5. Quoniam viſcus hoc fortia medicamenta non perfert, veluti ſplen (vt ipſe inquit.) *Methodus curãdi ſcirrhos.* Communis autem curandi ſcirrhum indicatio eſt, vt quod præter naturam in particula continetur, totum vacuetur vt 14. meth. med. cap.4. ſcriptum eſt. Id verò perficitur nedum medicamentis extrinſecus adhibitis, verùm eis, quæ in potu ſumuntur vim habentibus aperiendi, atque extergendi eum, qui in viſcere continetur, humorem, ac etiam victus ratione conuenienti adhibita. Et propterea ex his ſcirrhoſus tumor in hepate factus ſanari poterit, ex eiuſdem Galeni teſtimonio præcitato libro ſecundo de arte curatiua ad Glauconẽ, cap. quinto. *Victus ratio.* Ea de re nos primò victus rationem conuenientem præcipiemus, ſecundò quæ in potu medicamenta ſumuntur, & tertiò quæ foras adhibentur

hibentur, conſcribemus. Verùm quantum ad victus rationem ſpectat, cum eadem victus ratione vtendum ſit, qua in obſtructionibus liberandis vtimur, breuiſsimis verbis eam abſoluemus. Nam cibi, qui facilè concoquuntur eis exhibendi ſunt, quique & inciſoriam vim, & repurgantem complectuntur, vt inquit Aetius. Neque etiam inepte eis acrium rerum conuictiones ſunt, ſi per interualla, & poſt exercitia, ac geſtationes ſumantur. Pro ratione etiam motuum, & exercitiorum tum quantitatem tum qualitatem ciborum augere oportet. Vitanda ſunt craſſa, & viſcoſa edulia, atque ea quæ difficulter cōcoquuntur, ſic etiam & dulcia omnia: quoniam (vt dixumus) hepati affecto nocentiſsima ſunt. Vinum pro potu cōpetit tenue, odorum (moderata quantitate acceptum) Reliqua verò, quæ ad victus rationem ſpectant, ſuprà cap. de obſtructio. requiras. In potu autem ſumantur cuncta ea quæ in renibus cōtentos lapides comminuere apta ſunt, quibus admiſcere oportet aliquid ex iis, quæ vrinam mouere poſſunt, Galeno auctore, præcitato libro ſecundo, de arte curatiua ad Glauconem, cap. quinto, quem ſectatus eſt Paulus cùm dixit, Potiones expediunt, quæ anguſtias viſceris recludunt, abſtergúntque: huiuſmodi ſunt quæ vrinam citant, & calculos conſtringunt. Ad hæc ea quæ nuper ad iecoris obſtructionem dicta à nobis ſunt. Non eſt igitur cur hic ſpeciatim de eis mentionem facere debeamus, cum infrà locupletiſsimè de his quæ calculum conſtringunt, atque vrinam citāt, pertractaturi ſumus: fuſiùs vero pertractauerimus de his, quæ iecoris obſtructionem liberant, eiſdem igitur locis ſtudioſi ea requirant. Vnum tamen ex Aetio non prætermittant, vtpote anagallidis, quæ cæruleum florem habet ſuccum, qui exſiccatus, itémque liquidus ex aqua mulſa, immoderatis autem febribus ex aceto mulſo, potatus confert. Similiter etiam ſi viticis torrefacti, aut radicis eupatorij drach. 1. eodem modo exhibeatur. Cæterùm cum affectus hic ex ſuperfluo humore ſimul cum frigiditate trahat originem, idcirco compoſitam eſſe eius medelā oportet, ob refrigerationem ſcilicet, excalfacientia polcentre affectu, ob alienam vero, & ſuperuacaneam humiditatem, euacuantia. Attamen vitanda ea ſunt, quæ immodice vim habent calfaciendi, ac valide exſiccandi, nedum intus aſſumpta, verùm etiam de foris admota. Nanque (vt Galenus inquit quinto de ſimplicium medicamentorum facultatib. cap. ſexto.) nullus ſcirrhoſus tumor curari valet, neq; à validè exſiccantibus, neq; à fortiter excalfacientibus, neque ab iis, quæ vtraque hæc præſtare poſſunt, propter cauſas ab eo ibidem traditas. Et propterea ſola ea, quæ calfaciunt, ſed non admodum, vnáque exſiccāt non magnopere eiuſmodi affectus ſanare poſſunt: vocantúrq; Græcè μαλακτικά, Latine emollientia, eodem ſimul tempore vtrunque agentia: nempe quod congelatum eſt fundentia, & ſenſim per halitum digerētia: peculiariter etenim medicamentum emolliens non de omnibus induratis, ex quauis cauſa dicitur, ſed de iis, quæ congelatione indurueruut, magisque ſi in eis contentus ſit humor præter naturam: velut in hiſce ſcirrhoſis tumoribus: quemadmodum idem Galen. teſtis eſt præcitato libro 5. de ſimplic. medicamentorum facultat. cap. 4. Cuius farinæ ſunt ea medicamenta (vt diximus) quæ calorem habent tepidum, humiditatem verò nec multam, nec omnino minimam, & propterea modicè exſiccantia. Nanque oportet induratum corpus à medicamento, quod auxilio futurum ſit, ſimile quid pati iis, quæ ſub ſole funduntur, alias ſi quis medicamenta, quæ vehementer diſſoluunt, trahunt, ac digerunt, induratis corporibus adhibuerit, eaſque vacuare tentet, nec iis vtatur, quæ excalfaciendo molliunt, ac liquant, huic licet paucis primis diebus egregie proceſsiſſe curatio videbitur, quod de affectu tamen reſtabit tantum inſanabile erit: ſiquidem toto, quod in eo tenuium partium erat, digeſto: quod reliquum eſt veluti lapidoſa concretio linquetur (Galeno auctore 2. de arte curatiua ad Glauconem, cap. 14 & 14. methodi meden. cap. 4.) Hac igitur de cauſa ad ſcirrhoſos affectus (vt diximus) nullum vehementer excalfaciens, ſiccánſque medicamentum aptum: ſed ea tantùm, quæ cùm molliēdo digerere poſſunt, ex eiuſdem Galeni ſententia. Quanquam eiſdem, indicationē ſumpta à parte affecta, quæ ſemper, vt Galenus inquit eodem 14. methodi med. cap. 5. in omnibus tum morbis, tum ſymptomatibus in memoria habenda erit, ea quæ adſtringendi vim habent, admiſcenda ſunt, ita tamen, vt ſemper, quæ digerendi, diſſoluendi, ac molliendi vim habent, adſtringentia ſuperent. Quapropter augère oportet ea, quæ ratione inflammationis ipſius apponuntur cùm cataplaſmata, tum etiam & fomenta ex Galeni & Aetij ſententia, & fortiora quædam annectenda ſunt. Ea autem conſtabunt ex abſynthij coma, nardo, tum inda, tum celtica, croco, œnanthe, maſtiche, chia, nardino, ac lentiſcino vnguento, adhuc autem & maſtichino, & melino (vt ipſi inquiunt.) His igitur ammoniacum thymiama, bdellium, althææq; radicem, ceruinam, ſeu vitulinā medullam, ac anſeris, ſeu gallinæ adipem miſcere oportet. Nec minùs & aliquid eorum, quæ incidere poſſunt, admiſcendum eſt, vt eodem 2. de arte curatiua ad Glauconem, cap. 5. & 14. metho. med. cap. 5. liquet. Hac etenim incipientē in hepate ſcirrhum ſanare poterunt conuenienti ſimul adhibita diæta, ſimúlq; medicamentis aperientibus, atque abſtergentibus humorem, qui in viſcere cōtinetur. Poterunt autem hunc in modum medicamenta parari, Recipe abſynthij p. 4. foliorū, & radicum althææ ana manip. 1. bulliant in oleo communi, quo ſæpiùs per ſpongias ſupra hepar fomentum admoueatur, dein recipe olei de abſynthio, & maſtichini, ſingul. vnc. 1. nardini. & cytoniorum, cuiuslibet vnc. ſ. ſpicæ nardi, indicæ, vel celticæ ana drach. ſ. croci ſcrup. ſ. adipis anſeris, ſeu gallinæ, & medullæ ceruinæ, ſeu vitulinæ ana vnc. 1. ceræ quantum ſatis ſit, & aceti parum, fiat vnguentum, quod mane, & veſperi applicetur, præcedētibus ſemper prædictis fotibus. Procedente vero tempore addere poteris prædicto vnguento vnc. ſ. vel vnc. 1. ammoniaci, aut bdellij humectioris exiſtentis, ſiue ſtryacis ſimiliter humectioris, quæ prius aceto diſſoluantur, & ſi mauis in cataplaſmatis formam redigere, folia excipe, ſimúlque radices maluarum, ac althææ quantitate cuiuslibet manip. 1. & cum modicè prius fuerint decocta, contundantur, adiicéque adipis anſeris, ſeu gallinæ vnc. 2. lenti cremoris fœnugreci, ſeminis lini, & althææ ana drach. 3. olei maſtichini, lentiſcini, & de abſynthio ana vnc. 1. ammoniaci, ſeu bdellij in aceto diſſoluti vnc. 3. miſceantur, & fiat cataplaſma cum oximelite, quod item precedente ſemper fomento adhibeatur. Interim addere poteris nardi ſpicā, indicam, aut celticam, cuiuslibet drachm. 1. aſſumens

Medicamẽtorũ ratio.

Emolliens medicamẽtũ quod dicatur.

Topica.

& croci ſcrupulis. Illud tamen perpetuò ſeruandum erit, ne admudum fortibus medicamentis vtare, cum ea viſcus hoc non perferat, vt diximus ea Galeni auctoritate. Et proinde non audeas quæſo ſuprà medicamenta, quæ vehementer diſcutiunt, trahunt, ac digerunt, niſi eorum exigua ſumatur quantitas, admiſceatúrque lenibus ſemper medicamentis nuper conſcriptis. Nec eadem vnquam omnino ab adſtringentibus abſoluantur: qua habita methodo, poteris ea connumeratis medicamentis varios (vt vſus requirit) potus diuerſaque cataplaſmata, ac vnguenta componere tum lenia, à quibus ſemper incipias, tum valida, tum mediocria: & proinde huic capiti finem imponimus. Illud tamen animaduertentes, quod vbi multò ſanguine abundauerint laborantes, priuſquam modo dictis medicamentis vtaris, vena ſecanda erit interna dextri cubiti. Et ſi copia adſit pituitoſi, vel melancholici ſucci, ij quoque priùs purgandi ſunt. Sæpiùs autẽ talia pharmaca fuerunt adnotata, præſertim capite de melãcholia, & de obſtructione iocinoris.

Περὶ ἰκτέρου. Id eſt, De ictero, ſeu morbo regio.
CAP. LXXXVI.

IN excrementorum ſeparatione, omnino ea nõ peracta, vel non ritè, ſymptomata quædam fiunt, aliqua nomine proprio vacantia, alia verò vulgo nominata, veluti ἴκτερος, à Græcis dictum quemadmodũ Galenus teſtatur libro de different. & tertio de cauſis ſimptomatum. Hunc affectũ Latini quandoque icterum, interim auriginoſum nominant. Celſus autem & arquatum, & interdum regium morbum appellat, vt liquet cap. 24. libri tertij. Medicorum vulgus ictericiam nuncupat. Cur autem morbus regius nominetur hic affectus, ab eodem Cornelio præcitato loco oſtenditur. Verùm cur Græci affectum hunc ἴκτερον nuncupent, ab Aetio cap. 17. libri 10. declaratur. Ait enim ἴκτερος, à ſimilitudine ad animalculum, quod ἴκτις, id eſt viuerra appellatur, nominatus eſt. Eſt autem id animalculum muſtella ſylueſtris, quæ auricolores oculos habet: ſed quicquid ſit de eius nomine, hoc pacto ipſum deſcribit eodem loco, quòd bilioſi humoris circum corpus effuſio eſt, ſecernentis eum facultatis debilitatem, quæ eum ſegregare, & ad proprios excretionis locos demittere non valet. Paulus quoq; cap. 50. libri tertij, dicebat, regium morbum eſſe bilis per totum corpus effuſionem, modò atræ, de qua in lienoſis dictum eſt, modò flauæ. Atqui nos de eo ictero verba facimus, qui effuſio eſt flauæ bilis per totum corpus, hæc tamen effuſio verè, & propriè icteros dicitur: nam de atræ bilis effuſione in ſequentibus pertractabimus. Et cùm diximus affectum hunc vitio ſegregationis excrementorum prouenire de eo excremento intelligimus, quod flaua bilis appellatur. Hæc inquam, cùm non omnino, vel non ritè ſegregatur, ac expurgatur, per totum corpus cũ ſanguine diffuſa, huius mali auctor eſt. Verùm cùm ex triplici cauſa id prouenire poſsit, vt tertio de cauſis ſymptomatum, à Galeno ſcriptum eſt, nanque vel vitio particulæ, quæ excrementum ipſum expurgat, vel ratione viarum, per quas expurgat, vel vitio ipſiuſmet excrementi, quo fit, vt non perpetuò in morbo regio idem locus affectus ſit, neque etiam iecur (vt à Galeno demonſtratum eſt quinto de loc. affe. cap. 7.) quamuis interdum ipſum afficiatur, item neque ipſa veſica bilis ſemper afficitur (vt eodem lib. ſcriptum eſt, ſimiliter à Paulo, & Aetio præcitatis locis) propterea nos cum numeroſæ ſint morbi regij differentiæ (eodem Paulo auctore) pro earum diuerſitate conabimur affectas partes inuenire, cùm aliæ partes afficiantur, ſi eiuſdem excrementi vitio morbus regius proueniat, aliæ ſi propter viarum anguſtiam, vel propter ipſius particulæ expurgantis imbecillitatem. Quòd verò bilioſum hoc excrementum veſica, quæ iocinori ſubeſt, expurget, liquet apud Galenum præcitato libro tertio de cauſ. ſymptomatum, quarto de vſu partium, ac quinto de locis affectis, & ſexcẽtis aliis in locis. Cùm itaque non vnus locus perpetuò in morbo regio afficiatur, errauerintque qui hepatis affectionem in omnibus ictericis adeſſe putauerunt (vt inquit Aetius) iure indagandum putaui quot partes in eo affici poſſunt, ac quo modo, & quibus notis interſtingui poterunt. Atqui compertum eſt in Galeni, Pauli, atque Aetij doctrina in quouis morbo regio aut iecur, aut veſicam bilis, vel vniuerſum corpus affectum eſſe. Quapropter vbi iecur affectum ſit, excrementa alui flaua bile vehementer colorata, ſimiliter & vrinæ videbuntur, pariter & ſudores, ſi ij quoque effundantur. Excrementorum namq; proprietatem in morbo regio conſiderare perquam neceſſarium eſt, vt quinto de locis affectis. cap. 7. decretum eſt, præſertim ſi cum eis eorum, quæ præceſſerunt, memoriam habuerimus. Interim febris quoq; aderit, ac præcordiorum in dextra parte dolor, quandoque verò citra dolorem, ac grauitatem, & febrem, feruorem ea parte ſentient, ateritque ſitis, ac corporis exſiccatio, ac eiuſdem coloris varia mutatio, manifeſte etenim quandoque videmus (eodem Galeno teſte præcitato loco) iocinoris ſecundum naturam temperie mutata, vniuerſum corpus herbis candenti pallore infectis ſimilari, interdum plumbeum, aut etiam magis fuſcum referre colorẽ, interdum etiam alias quaſdam ineffabiles colorum proprietates, quæ iocinore ſuo munere non rectè fungente, accidere ſolent. At vbi citra febrem morbus regius accidat, vrgente in dextra præcordiorum parte grauitatis cuiuſdam ſenſu, & alba ſint, quæ per aluum deiiciuntur, ac ſtatim vrinæ bilioſiſsimæ, & affatim excernantur, veſicæ bilis vitio talem morbum regium fieri haudquaquam verendum eſt. Verùm ſi non vniuerſim, ſed paulatim morbus regius procreetur, ſic vt nullum ferè ex commemoratis adſit (vt Paulus teſtatur) ſintque alui excrementa proxima conſuetis ſimiliter & vrinæ, fiátque cutis prurigiuoſior, ac magis arida vitio vniuerſi corporis, ſeu ſolidis partibus nimio calore intemperatis, hunc procreari morbum regium manifeſtum erit. Cæterùm quæuis pars in eo afficiatur, perpetuò icterus ſymptoma eſt, eorum genere quæ in corporis affectibus conſiſtunt. Et cùm primæ eorum differentiæ numero quatuor ſint, ſub viſibilibus comprehenditur, quæ in coloribus, qui præter naturam ſunt, conſiſtunt, ídque non alicuius, vel aliquarum partium, ſed vniuerſi corporis, Galeno auctore libro de differentiis ſymptomatum, cap. 5. Communiter autem omnibus ictericis pigrities, & tumor grauans ad motum corporis contingit, & ad dulces cibos animum habent alienatum, amaros verò non admodum auerſantur, & variis imaginationibus vexantur, pruritus etiam vniuerſi corporis comitatur, ac difficulter exſudant: alba oculorum, & partes

Lib. de differen. ſymp. cap. 4.
3. de cauſis ſymp. ca. vl.
Morbus regius quid ſit.
Quid flaua bilis, vt nõ ritè expurgetur, tranſlatum contingit. cap. 2.
3. de cau. ſym. cap. 2.
4. de vſu par. cap. 12.
5. de loc. aff. cap. 7.
Quot partes affecti poſſunt in morbo regio.
Si iecur ſit affectum.
Si veſica bilis.
Si vniuerſi corporis vitio proueniat morbus regius, ſigna.
Quo affectus præter naturam ſit morbus regius.
Signa eorundem.

tes faciei temporibus propinquæ, itémq; malæ pallorem oſteodunt, venæ etiam ſub lingua repletæ reperiuntur, & abundantem humorem ſignificant, Aetio auctore. At, vt inquit Celſus, color eum morbum detegit, maximè oculorum, in quibus quod album eſſe debet, fit luteum, ſolétque accedere & ſitis, & dolor capitis, & frequens ſingultus, & præcordiorum dextra parte durities: & vbi corporis vehemens motus eſt, ſpiritus difficultas, membrorúmq; reſolutio. Atqui vbi diutiùs manet morbus, totum corpus cum pallore quodam inalbeſcit. Verùm licet morbus regius (quomodocunque fuerit ortus) perpetuò ſympt. ſub eodem genere ſit, ac biliosi excrementi ſeparatione fruſtrata fiat vt dictum eſt, quæcunque etiam pars in eo primò affecta ſit, tamé non ſemper in eo ſegregatrix facultas obleſa eſt, neque ad functionum noxam ſequitur, veſica bilis imbecilla exiſtente in ſeipſa, ita vt non valeat, aut ipſam bilem attrahere, vel eandem expallere, ſed interim viarum anguſtiam conſequitur: quandoque verò ex ipſiuſmet excrementi vitio fit, vt diximus. Id quod etiã fortè innuere voluit Aetius, quamuis eius verba videantur aſſerere, ſemper icterum ob ſecernentis bilem facultatis debilitatem oriri. Nanque ſubdit demum, quæ eam ſegregare, & ad proprios excretionis locos demittere non valet, quòd nedum ob facultatis imbecillitatem, verumetiam ob viarum anguſtiam, ac excrementi vitium fieri poteſt. Propterea id perfectè dignoſcere, atque exactè interſtinguere operæpretium duxi. Ex quibus inſimul patebit eiuſdem morbi regij cauſarum diuerſitas.

Cauſa. Si ob hepatis inflammationem fiat morbus regius, ſigna.

Oritur itaque interdum morbus regius ex iocinoris inflammatione, propter quam ſanguis omnino à bile ipſa expurgari nequit, imò vnà cum ipſo ſanguine bilis per totũ corpus defertur, & hinc morbus regius generatur, propterea quòd & eiuſdem bilis copia ob eandem cauſam in eodem viſcere gignitur, & conſtipatio quædam fit, ſeu anguſtia locorum, per quos ipſa bilis ex venis transfertur ad canales veſicæ bilem recipientis, vt Galenus inquit commento aphoriſmi 64. quarti libri. Cuius quidem morbi regij indicia ſunt præcordiorum dextra parte dolor, bilioſæ deiectiones, & febris, vt inquit Paulus.

Si ex eiuſdem iecoris intemperie calida fiat, ſigna.

Nanque ij omnino febricitant, Galeno teſte nono de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. cap. 1. Similiter & vrinæ flaua bile vehementer caloratæ videbuntur. At ſi citra grauitatem feruor in ipſo exiſtat, ex ſola iecoris calida intemperie vitium gignitur, vt idem Paulus teſtatur. Ex qua calida intemperie cum multa copia bilis progignatur, quæ præ multitudine expurgari nequit, eadem per totum corpus diffuſa, propter eiuſdem excrementi copiam, icterus excitatur.

Si ex obſtructione, ſeu iecinoris ſcirrho fiat morbus regius, ſigna.

Nec minùs & ex obſtructione, non ſiquidem paruorum vaſorum per ſubſtantiam iocinoris diſtributorum, per quæ alimenti, ac ſanguinis digeſtio in vniuerſum corpus fit, ſed eorum locorum per quos transfertur bilis ad canales ipſam recipientes ex eadem veſica bilis ortos, ac per iocinoris ſubſtantiam extentos, vt patet commento præcitati aphoriſmi, excitatur morbus regius propter viarum vitium, hoc eſt ipſarum obſtructionem: qua etiam ratione anguſtatis videlicet iam dictis viis ex eiuſdem viſceris ſcirrho, morbus regius generari poterit. Verùm ſi ſcirrhus fuerit cauſa, eiuſdem indicia præcedẽti cap. de ſcirrho, requiras. Si verò ex obſtructione ortus fuerit, ſine febre permanebunt ægri (eodem Galeno teſte præcitato libro nono de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. cap. 1.) Necnon & grauitas quædam in eadem dextra præcordiorum parte aderit, præſertim inter vehementer reſpirandum, nullúmque aderit ſcirrhi indicium. Quòd ſi abſque febre albæ deiiciantur alui excrementa; veſicæ fellis (vt diximus) malum oſtenditur. Verum id bifariam eſſe poterit, nanque vel ob eius imbecillitatem, propterea quia bilioſum humorem veluti conſueuit in ſe ex hepate non attrahit, & ob id impurum ſanguinem reliquit. Quanquam etiam contingat eandem nimis repleri, & propter repletionis multitudinem idem excrementum expelli ad inteſtina nequeat: & excretice inſimul facultate exiſtẽte imbecilla.

Si vitio veſicæ fellis oriatur, ſigna.

Poterit & ſecundò morbus regius vitio viarum ex ipſa veſica ortarum oriri, vtpote cùm ipſæ obſtructæ fuerint: & hoc, vel cùm obſtructæ fuerint viæ per quas ex iocinore ad ipſam veſicam bilioſum excrementum trahitur: vel eæ per quas ab eadem veſica ad inteſtina propellitur: quippe omnibus prædictis modis non expurgatus à bile ſanguis in totum corpus diffunditur, ac morbus arquatus efficitur. Ex viarum vitio, ſi propter earum obſtructionem fieri contingat. Ex imbecillitate verò ſeparatricis facultatis, ſi eadem veſica bilis in attrahendo, ſeu excernendo prædictum ſuccum propter aliquam eius intemperiem fuerit debilis. Nanque fellis folliculus, cùm inter naturalia inſtrumenta connumeretur, vnicum habet veluti reliqua imbecillitatis principium à partis intemperie ortum, vt eodem quinto de locis affectis, in fine, Galeno viſum eſt. Atqui interſtingues, ſi ob meatuum ipſius obſtructionem fiat morbus regius: nanque cum albis excrementis grauitatis cuiuſdam ſenſus circa dextrum hypochõdrium vrgebit citra febrim. At ſi propter eius imbecillitatem fiat, talia excrementa citra grauitatem deiiciuntur, vtriſq; tamen ſtatim vrinæ bilioſiſsimę affatim excernuntur, vt inquit Paulus.

Signa morbi regij in criſi.

Cæterùm, ſi hoc vitium febriente ægro repentè, ac cumulatim ſuperuenient ſebrem ſuuerit, criſim teſtatur, materia ex alto foras prorumpentè, proruente nimirum ad cutem bilioſo humore ratione bonæ indicationis, vt ex Paulo, & Galeno liquet: qui morbus regius, ex excremẽti vitio quoque generationem habet, eo ſiquidem craſsiori exiſtente, potiùs quàm multo.

Locus citatus.

Nam ſi tenuis eadem fuiſſet bilis, vtique & in eadem criſi foras propulſata fuiſſet. Id quoq; confirmabunt alui excrementa, & vrinæ, quoniam vtraque ſecundum naturam ſe habebunt, & ob eam cauſam nullum viſceris affectum declarabunt.

Si ab aliqua cauſa externa fiat ſigna.

Contingit etiam citra febrem aliquando ſanguine in bilem exagitato, propter corruptionem aliquam peregrinam ortam ex noxij medicamenti potione, aut venenatarum beſtiarum morſu, quòd propterea morbus regius fiat, Aetio & Paulo teſtibus. Quòd verò ex ferarum morſu fieri ſoleat, exemplo probat Galenus quinto de locis affectis, cap. 7. cuiuſdam imperialis ſerui, qui viperarum venationi deputatus erat, cùm à vipera morſus eſſet. Huic vniuerſi corporis color fuit mutatus, adeo vt porri colorem referret. Ex multitudine quoque bilioſi excrementi, & hic morbus regius ortus, propterea quòd ſanguis extranea quadam corruptione in bilem fuit verſus. Neque etiam difficulter is dignoſci poterit, ſi ab aliqua prædictarum duarũ cauſarum fuerit ortus, ægrotantis, aut aſtantium interrogatione percepta, quæ earumdem præceſſerit

Si vniuerſi corporis vitio fiat, ſigna.

cauſa. Si verò non vniuerſim, ſed paulatim procreetur morbus regius, nullúmque ex commemoratis adſit, ita vt neque dolor, neque grauitas circa ilia infeſtet, neque febris præceſſerit, plurimam in vniuerſo corpore procreari bilem perpendere debemus. Idque bifariam eſſe poterit, vel propter ſolidarum partium calorem immodicum, vel ratione alimenti, quod ipſis diſtribuitur. Ex vtraque tamen cauſa propter excrementi multitudinem icterus oritur, quoniam cùm expurgari nequit, vnà cum ſanguine per totum corpus defertur. Vna autem ab altera cauſa diſtinguitur, interrogatione facta eorum, quæ præceſſerunt. Nam ſi multo tempore calidioribus cibis, ac potibus vſus fuerit æger, ciborum vitio tribuenda erit occaſio: vbi verò hæc non præceſſerint, ex calida vniuerſi corporis intemperie, audacter morbum regium excitari cenſeo. Tot itaque ſunt morbi regij differentiæ à diuerſis cauſis ortæ: quæ iam dictis ſignis facilè dignoſci, ac inter ſe diſtingui poterunt. Reliquum eſt, vt eiuſdem prognoſtica enunciemus: quorũ primum Hippocratis eſt aphoriſ. 62. quarti libri, dum inquit, Quibus in febribus morbus regius ante diem ſeptimum accidit, malum. Nam cùm iudicatorius eſſe non poſsit, ſed ſymptomaticus potiùs, iocinore malè ſe habente (vt in cõment. Galenus aſſerit) nec propter aliud malum ipſius hepatis ante ſeptimum oriri poſsit morbus regius, quàm ex inflammatione, vel obſtructione einſdem viſceris, cùm citiùs non poſsit iudicatoriè bilis perduci in corpus: quoduis prædictorum affectuum conſequatur, ſemper malum eſt, nec poſt ſeptimum, ſi propter eoſdem affectus iocinoris excitetur, periculo vacabit, vt liquet ex eodem Galeno ibidem. Hoc idem confirmauit tertio de morbis vulgaribus, Galenus, cùm dixit, Reduc item ad memoriam ante concoctum morbum crebro te audiuiſſe nullũ quemlibet abſceſſum proficere, nedum auriginoſum, is enim impediri ſignificat bilem, quo minus ex viſcere expurgetur, & per ventrem effundatur, vel propter oppilationem eius, vel propter inflammationem. Verùm morbo iam cõcocto decretoriè interim natura ad cutem excrementum effundit, cùm quorũdam aliorum humorum, tum flauæ bilis. At huius Hippocr. ſententiæ contrarium quarto de ratione victus, ſcriptum reperitur. Ait enim auctor, in bilioſa febre morbus regius cum rigore ante ſeptimum diem enatus, morbum ſoluit. Si verò abſque rigore præter occaſionem ſuperuenerit, peſtiferum. Niſi eſſet quòd (vt Galenus refert in expoſitione prædictæ ſententiæ) neque ante ſeptimum diem, neque poſt ſeptimum cum rigore enatus morbus regius febrem ſoluit. Sed ita diſtinguere oportet, quòd febrientibus morbus regius ſuperuenit interdum quidem tanquam affectionis hepatis ſymptoma, quòd malum eſt (vt diximus ex eius ſententia) interdum quoque, & natura poſt coctionem per cutim excernere contendente, ſed nequeunte, veluti in abceſsibus omnibus fieri conſueuit, quod nequaquam malum eſt, imò ſi cum rigore fiat, morbũ ſoluit in bilioſa febre: quoniam & natura vehemẽtiori motu mouetur ad expellendã bilem, eam, quæ mordacior, ac acrior eſt, id quod per rigorem ſignificatur. Et licet ipſa eadem bilis ante ſeptimum iudicatoriè efferri ſit impoſsibile (vt patet commento eiuſdem aphoriſmi 62. quarti libri) bene tamen decretorie ad cutim effundi poterit (vt eodem tertio de morbis vulgaribus inquit.)

Prognoſtic.

3. de morbis vulga. commen. 1. comment. 5.

tex. 81.

Loco citat.

In bilioſa ſcilicet febre, circa aliquem iocinoris affectum, vtputa inflammationem, ſeu obſtructionem (vt diximus) morbo iam concocto, & potiſsimum vbi per aliam viam natura eadem poſtea bilem excernere valuit, per aluum videlicet, aut veſicam, vel largum ſanguinis profluuium, quemadmodum Hippocrates, & Galenus primo de morbis vulgaribus, ſcriptum reliquerunt. Idem quoque Hippocrates aphoriſmo 64. eiuſdem libri quarti, dicebat. Quibus in febribus morbus regius, ſeptimo, vel nono, vel vndecimo, vel decimoquarto ſuperuenerit, bonum, niſi dextrum hypochondrium obduruerit: ſi verò non, non bonum, & apho. 42. lib. ſexti, ſic de morbo regio ſcriptum reliquit. Morbo regio laborantibus, ſi fiat hepar durum, malum. Celſus verò Dioclis auctoritate teſtatur, quòd ſi morbus regius poſt febrem oriatur, ex toto proderit, ſi poſt hunc febris, occidet. Quantum verò ad curationis rationem ſpectat, ſi icterici fiant ratione bonæ iudicationis in febribus, facilè hi curantur (Galeno teſte nono, de compoſitione medicamentorũ ſecundum locos, cap. 1. & Aetio cap. 18. lib. 10.) ex aquarum potabilium balneis, ac olei diſcuſſorij affrictu, & omnibus cutem rarefacientibus, quale eſt anethinum oleum, & chamæmelinum, irinum, & amaracinum. Similiter, ſi (vt inquit Aetius) roſmarinus herba oleo incocta ipſum plurimũ diſcuſſoriũ facit: cum his prætereа victus adhibendus eſt humidior; qui humorũ craſsitudinem moderatè extenuare poſsit, vt eidem Galeno viſum eſt quinto de locis affectis, cap. vlt. & Aetio præcitato loco, quanquam idem Galenus eodem loco præceperit taliter laborantibus, vt aqua ſuaptè etiam natura calida, & cui diſcutiendi vis eſſet, vterentur. Ex his nanque quidam bonam valetudinem conſequutus fuit, vt ipſe inquit. Si verò ex letalis veneni potione, aut ex virulentorum animalium morſibus quiſpiam ictero corripiatur, iis vtendũ erit alexipharmacis, quæ aduerſus talia ſuo loco conſcribentur: quanquã Galenus imperialem ſeruum viperarum venationi deputatum, cùm à vipera morſus eſſet, per theriacæ potionem curauerit, vt eodem quinto de locis affectis, teſtatur, & propterea eadem vti poteris. At vbi ex ſolidarũ partium calore immodico in regium morbum inciderint, ad ſanitatem reducẽtur (Paulo auctore) cibis humidis, & mediocriter refrigerãtibus, ptiſana ſcilicet, intubo, ſeri, cichorio, piſcibúſq;, & vino tenui aquoſo, necnon ſimplici frictione, exercitiis moderatis, vnctione, ac balneis (vt ipſe inquit) quę ex potabili aqua tepida fiant, in qua decoquantur medicamenta frigida, & humida: qua etiam ratione curabitur, ſi ratione alimenti, quod ipſis partibus diſtribuatur, fuerit excitatus morbus regius. Verùm ſi non vniuerſo corpore primariò affecto, ſed iocinore malè ſe habente morbus regius excitetur, quinis fuerit eius affectus, ſiue calida intemperies, ſiue inflammatio, vel obſtructio, ſeu ſcirrhus, non alia ratione indigebit, quàm ea, quæ à nobis priùs inſtituta eſt, pro eorundem affectuum curatione: quare non eſt cur iterum hic eandem repetamus, ſed illam in hoc caput transferre oportet. Reſtat itaque, vt eius morbi regij curationem præcipiamus, qui vitio veſicæ bilis excitatur. Hic omnino his, quæ obſtructiones aperiunt, cibis, potibus, & medicamentis extenuantibus, deinde his, quæ bilem ducere poſſunt, curari deſiderat Galeno auctore quinto de locis affectis. Propterea aer temperatus

Commen. 2. Tex. & commen. 64.

Curatio morbi regij. ſi criſis ratione fiat.

Si ab aliqua externa, & venenoſa cauſa fiat, curatio.

Loco citat.

Si ex immodico calore partium ſolidarum.

Si iocinore malè ſe habente oriatur, curatio.

Si veſica bilis vitio ſit ortus morbus regius, curandi ratio.

In fine.

peratus eligatur, aut parum ad calidum vergens, ſomno item moderato vtantur, nocturnu potiſsimùm, lecto etiam, & conclaui cultiore clauſo loco, ludis, laſciuia, per quæ mens exhilaretur (vt Celſus inquit.) Conueniunt item exercitationes, & geſtationes (vt Aëtius refert.) Per omne etenim tempus vtendum eſt exercitatione, frictione, ſi hyems eſt, balneo, ſi æſtas, frigidis natationibus, ex eiuſdē Celſi ſententia. Alui excrementa quotidie expurgari debent: quæ ſi non natura excernātur, clyſteres adhiberi debent. Clyſter enim, eodem Aëtio teſte, propter ſtercorum euacuationem ſpirandi facilitatem inducit, inteſtináque irritando, ac mordendo humores ad cutis ſuperficiem delatos ad ipſa retrahit, & reuellit, præſertim vbi acrior fuerit. Animi affectus immodicos vitent, vtantur tamen animi laxamento, ac iucunditate. Nam maximum adiutorium & magis vtilis eſt, ægrotantibus animi puriſsima laxatio, ſiue ſerenitas, Cælio Aureliano teſte capite quinto libri tertij. Cibi eligantur faciles concoctu, ſimúlque inciſorii, & attenuatorij, vt patet ex eodem Aëtio. Ex volucrum quidem genere maximè montanæ, vt ſturnæ, phaſiani, turdi, merulæ, ac reliquę aues paruæ. In earum verò penuria, gallinis, ac gallinaceis pullis vtantur, cum quibus olera ea decoqui poterunt, quæ vim extenuandi, ac vrinam ciendi habeant, veluti ſeris, intubum, aſparatus, oreoſelinum, fœniculum, ſerpillum, ſmyrnium, carduus, & eryngiū, daucus, ac reliqua huiuſmodi. Inter quadrupedum etiam carnes, ferinæ manſuetis magis ſunt aptæ: quibus etiam interim vti poterunt, capreolorum pręſertim, à fructibus abſtinendum eſt: amygdalæ modice ſumi poſſunt. Pro potu vinum conuenit album, ſubadſtringens, neque valde vetuſtum, vt eidem Aëtio viſum eſt. Vbique tamen mediocritas optima cēſetur, vt ipſe inquit. Verùm vbi meatus veſicæ bilis vtrique ſunt obſtipati, vel alter duntaxat, vt Paulus teſtatur, conſilium eſt venam in dextro cubito ſecare, nanque duo maxima remedia in huiuſmodi ictericis principatum obtinent, (vt inquit Aëtius) ſectio videlicet venæ, & purgatio, potiſsimum, vbi multitudo ſanguinis vnà cum bile in toto corpore abundat. In his nanque nihil venę inciſione commodiùs fieri poterit, ſi nihil impediat. Sanguis autē particulatim, & per vices detrahendus erit, ne per coaceruatam euacuationem vires ægri proſternantur. At purgationes magis propriæ, & familiares huic morbo exiſtunt (vt idem Aëtius teſtatur Rufi auctoritate) propterea tutiùs eis vti debēmus, potiſsimùm vbi ſanguinis multitudo vnà cum bile in toto corpore non redundet, neque circa iecur dolor, aut diſtentio infeſtet. Et propterea Galenus quinto de locis affectis, cap. 7. prætermiſit venæ ſectionem, & purgationem cōmendauit. Quanquam neque his vti debeamus, ni priùs humores eduliis, ac potionibus itémque pharmacis priùs fuerint attenuati, atque obturationes de oppilatę, pręcepto Galeni præcitato libro quinto de locis affectis, & Aëtij pręcitato loco. Purgationes nanque in principio datæ, priuſquàm bilis fuerit attenuata, ac vaſa fuerint reſerata, maximi mali cauſam præbuerunt. Ex quibus colligi poteſt bilem interim præparatione, ac attenuatione indigere, quemadmodū in noſtra methodo. Vt verò attenuetur humor, reſerentúrque viæ, ictericis dari poterit apij, vel adianti, vel lapathi decoctum ad tertias. Vtilis quoque eſt abſynthij crémor per ſe, & cichorij ſucci cyathi bini, aut terni per ſe, aut cum vino poti. Similiter & verbenacæ rectæ, aut oxalidis decoctum, vt liquet ex Aëtio, & Paulo. Si quis autē velit eos, quibus vtimur, prædictorum loco ſyrup. adhibere pro extenuatione, & reſeratione perficienda, caput cōſulat de iocinoris obſtructione: qua reſeratione, ac extenuatione peractā, medicamētum, quod bilem ducere poſsit, exhibe, iuxta Galeni ſententiam. Sit autem forte pharmacum purgatiuum, vt iubet Aëtius, nam ictericis purgationes exhibendæ fortiores ſunt. Etenim ob ventris ſiccitatem imbecilliores, inefficaces in ipſis cognoſcūtur, vt ipſę inquit. Adde & ſecūdò, quòd parum quidem habemus in tali purgatione naturam adminiculantem, nanque vel attrahere, vel expellere ob copiam, ſeu obſtructionem bilem nequit ipſa veſica bilis, vt diximus, in prædictis ictericis, imbecilla ſiquidem exiſtente eius ſeparatrice, ac expultrice facultate. Vt autem noxij humoris prompte fiat euacuatio, vtriſque indigemus, natura ſiquidem expellente, & medicamento attrahente, quemadmodum ipſe Galenus commento aphoriſmi 22. primi libri, ſcriptum reliquit. Poterit autem purgans pharmacum ex caſsia fiſtula, ſeu melle rorido, rhabarbaro, ſeu agarico, diacath. & tryphera componi hunc in modum, Recipe mellis rorido vnc. ij. s. vel caſsiæ fiſtulæ vnc. j. s. rhabarbari cum ſpica in vnc. j. s. ſucci roſarum macerati, & per colum transfuſi ſcrup. 4. diacath. drac. vij. tryphera perſicæ drach. iiij. cum aqua cichorij, vel lupulorum, in qua priùs drac. j. agarici, ſeu ſcrup. iiij. fuerint decocti, fiat potio. At ſi neque dicta purgatione liberari potuerint, iis rurſus valentioribus ad aperiendum datis pōtionibus, medicamētum quod vehementiùs purget, exhibendum erit, ita vt etiam ad finem purgationis, vnà cū vehementiſsima mordacitate bilis excernatur, quæ cærulea magis ſit, quàm flaua, vt inquit Aëtius ex Rufi auctoritate, & Galen. præcitato loco. Propterea cum cremore abſynthij nardus indica, ac iunci rotundi odorati flores adiiciantur. Item conuenit pulegij, aut calaminthæ decoctum. Prodeſt etiam rumex ſatiuus, anchuſæ radix, rubeæ tinctorum radix, chamæpityos, roriſmarini, & ariſtolochię, item ſerpillum, hypericum, & eius generis plurima alia, ſingula in aqua ad tertias decocta cum vino dulci bibenda præbeto, aut contundito, & cribrato, ac ſingul. drac. j. dato, vt inquit Aëtius. Datur item valde commode cornu ceruini ramentum cochlearij menſura, petroſelinū, aniſum, aſarum, leucanthemos, & buphthalmos. Galenus Archigenis auctoritate eodem nono de compoſitione medicamen. ſecundum locos, cap. 1. cagulum leporis commēdat, ſi cum meraco ad dies quinque, vel ſex præbeatur: quibus ſæpius adhibitis, aut vicē eorum exhibitis ſyrup. qui validiorem vim habent extenuandi, incidendi, ac reſerandi, ſeu vrinam ciendi præcitato cap. adnotatis, validiùs, quàm nuper dictum medicamentum purgans præbendum erit, adiiciens drac. iiij. eclegmatis de ſucco roſarum, aut diaprunis ſolutiui, vel catapotia formabis, ſumens pilularum aggregatiuarum drach. j. aut ſcrup. iiij. cum altera drac. rhabarbari cum ſpica, ſeu agarici trochiſcati, quæ oxymelite excipiantur, & catapotia formentur; poſt quæ potionem exhibebis ex mellis aërei vnc. ij. aut ſacchari violacei tantundem cum aqua cichorij, aut boraginis, & in robuſtis corporibus cum prædictis catapotiis grana 4. aut 5. diacrydij permiſcebis. Verùm vitanda pro-

Ratio victus. (margin, beside "ludis, laſciuia")

Venæ ſectio. (margin, beside "dextro cubito ſecare")

Purgationum, ac aliorum medicamentorum ratio. (margin, beside "proſternantur. At purgationes")

Locis citatis. (margin, beside "cepto Galeni præcitato")

bamus frequentem, & variam medicaminum potationem, qua ſella deducere promittuntur, ſiue ventriflua, ſiue vrinalia fuerint (vt Celſus Aurelianus inquit) propter cauſas ab eodem ibidem traditas. Quòd ſi circa oculos, & faciem vitiatus duntaxat color relinquatur, narium infuſis vtendum erit anagallidis videlicet ſucco, aut ſucco radicis betæ, & ſi fortiori indigeant, cyclamini ſucco, aut melanthio cum aceto, ex Aetij auctoritate. Acetum verò acerrimum, ſi naribus attrahunt in ſolio deſidens, contineátque etiam preſsis naribus pauliſper, mirificè conducit, Paulo auctore.

Περὶ μέλανος ἰκτέρου. *Id eſt, De nigro ictero.*

CAP. LXXXVII.

CVM triplex ſit in venarum concoctione excrementum, Galeno auctore tertio de cauſis ſymptomatũ, cap. 2. Quorum vnum (vt diximus) amara bilis eſt, atque ab ea veſica, quæ iecinori ſubeſt, expurgatur. Alterũ nigra bilis, ſeu melancholicum excrementum appellatur, quod lien expurgat, eodem Galeno teſte præcitato loco ſecundo de naturalibus facultatibus cap. 9. ac quarto de vſu part. cap. 15. Tertium ſeroſum exiſtit excrementum, quod renes expurgant, non ab re cum eiuſdem nigræ bilis ſeparatio, ſeu ſegregatio, vel omnino peracta non fuerit, vel non rite, ſymptoma quoddam ſit, nomine proprio vacans, quemadmodum idem Galenus ſcriptum reliquit lib. de different. ſympt. cap 4. & tertio de cauſis ſymptom. cap. vlt. Nanque ſeparationis excrementorum à ſanguine fruſtratio neceſſariò coloris ſymptomata inducit, vt ipſe inquit. Verùm id ſympt. quod melãcholico excremento ſuccedit, proprio nomine caret. A Paulo verò cap. 49. libri 3. *μέλας ἴκτερος*, hoc eſt, niger icterus, ſeu ater morbus regius appellatur. *Quid ſit icterus niger, ſeu ater morbus regius.* Qui nihil aliud eſt (vt ex eodem auctore colligitur) quàm delatio quædam ſanguinis impuri inexpurgata ab eo nigra in vniuerſum corpus. Parum autẽ commodè, veluti & reliqua excrementa iam dicta purgabitur, vel proprij inſtrumenti expurgãtis imbecillitate, vel viis, per quas expurgatur, quomodocunque obſtructis, vel ratione ipſiuſmet excrementi, cùm immodica fuerit eius quantitas. Atqui conſtat, nedum Hippocratis, & Platonis auctoritate, verumetiam tum medicorum, tùm philoſophorum nonnullorum, vt liquet ex Galeno eodem 2. de naturalibus facultatib. cap. 9. 4. de vſu partium, cap. 15. & lib. de atra bile, cap. 6. (quanquam Eraſiſtratus aliter ſenſerit) *Lienis actio.* lienem vnum eſſe viſcus ex his, quæ ſanguinem purgant, atque iecur, quoniam ad ſe quicquid in ſanguine limoſum, craſſum, ac melancholicum eſt (veluti in vino fæx, aut in oleo amurca) trahit per vas venoſum, tanquam per ſtomachum quendam. Id autem non protinus in ventriculum per aliud vas excernit, ſed prius per multum otium conficit, atque immutat: ita vt quicquid in ſuccum huic viſceri maximè conuenientem fuerit elaboratum, alimentum eidem efficiatur, quòd verò ab ea quæ in ſplene fit elaboratione, excidit, tanquam omnino inutile ad nutriendum, per alium quendam modo dictum venoſum ſtomachum, lien ipſe ad ventriculum eructat. Verùm quãquam plures partes inſtrumentum hoc conſtituant, facultas tamen hæc quam habet ad ſeipſum trahendi ſuccos melãcholicos, in eius proprio corpore (quod nonnulli parenchyma, id eſt affuſionẽ vocant) conſiſtit. Quapropter rarum admodũ, ac laxum, inſtar ſpongiæ cuiuſdam effectum eſt viſcus hoc, vt craſſos facilè attrahat, & excipiat, eodem Galeno teſte quarto de vſu partiũ, cap. 15. Quo fit, vt præter eius quatuor facultates, quas ſuæ conſeruationis gratia habet, veluti reliquæ omnes particulæ, ex earum genere ſit, *Lienis vſus vniuerſo corpore.* quæ per accidens magnopere habent totum corpus iuuare, vt nono de compoſitione medicamẽtorum ſecundum locos, cap. 2. à Galeno ſcriptum eſt, trahens in ſeipſum ex hepate, vt diximus, veluti fæcem ſanguinis: per quam actionem vniuerſo corpori ad humorum bonitatem confert. Quare vbi imbecillitate affectus eſt, præſertim attrahendi facultate facta imbecilliore, vniuerſum corpus colore nigriua euadit; quoniam ſanguis ex iecore in ipſum impurus tranſmittitur: & propterea inter alia ſymptomata, quæ cum hepate cõmunia habet (ſunt autem & ea multa: niſi quòd quædam magis, quædam verò minùs euenire ſolent, vt ſexto de locis affectis habetur) *In princ.* id quoque ſymptoma, quod ad coloris rationẽ pertinet, cum eodẽ commune obtinuit. Quanquam in hoc vniuerſum corpus, vt ipſe Galenus inquit, *Quod ſi liẽ afficiatur, ſigna.* magis nigricare videtur. Etenim regij morbi, qui à liene ægrotãte ortum habent, nigriores ſunt, itemque vlcerum cicatrices nigræ, vt ſecũdo de naturalibus facultatibus, cap. 9. liquet. Quod itaque affectus præter naturam lien, atrum morbum regium conſtituat, luce clariùs patet in Galeni, & Pauli doctrina. At quòd idem affectus ſit præter naturam, coniectari poterit ex eo, quòd vbi ſuo munere vitioſe fungitur, coloris vitia magis, ac magis ad nigrum declinando toti corpori impartit, vt libro de atra bile, cap. 6. ſcriptum eſt. Item quod manifeſtè quãdoque videbitur vniuerſum corpus herbis candẽti pallore infectis ſimilari; interdum plumbeum, aut etiam magis fuſcum referre colorem, interdum etiam alias quaſdam ineffabiles colorum proprietates: quę licet iecinore ſuo munere nõ rectè fungẽte, accidere ſoleãt, tamẽ ob ſplenis quoq; vitia huiuſmodiquoq; colores eueniũt. Verũ multò nigriores, quã ab hepate, ex Galeni ſententia quinto de locis affectis, c. 7. Indicat etiã lienẽ affectũ eſſe dolor ſub ſiniſtro hypochondrio (Aëtio teſte cap. 7. lib. 10.) aut diſtentio, aut grauitas, ſeu tumor, qui in eadem parte ſubiacet, & dum conuertuntur, veluti aliquid ex illis locis conuellatur, imaginatio contingit, vt ipſe refert. Quòd verò affectus hic ſimiliter ſymptoma exiſtat in genere affectus corporis, & in eorum numero, quæ viſibilia dicuntur, ac totius corporis, *Quis affectus præter naturam ſit icterus niger.* lib. de differentiis ſympto. cap. 5. & tertio de cauſis ſymptoma. cap. vlti. liquet. Eius autem indicia ſunt, *Signa eiuſdem.* nam hoc vitio affectos conſequitur triſtitia præter rationem, & mordacitas eorum, quæ circa ventrem ſunt, difficultáſque ſpirandi, cibos auerſantur, & nigra lotia excernunt: aliquando autem & per interualla quædam corpora ipſorum tepeſcunt: *Cauſa.* ſtercora verò calanthi colorem referunt, & aluus reſiccatur, vt liquet ex Aëtio cap. 17. lib. 10. Inter omnia verò ſigna, id præcipuum exiſtit, ater videlicet vniuerſi corporis color. Verùm non diuerſa ratione ab ea, quam præcedenti capite conſcripſimus, fruſtratio ſeparationis huius excrementi à ſanguine, aut ex eiuſdem lienis imbecillitate, facultate attractrice exiſtẽte infirma, vel meatus per quem illud attrahit, obſtructione prouenire poterit. At vbi meatus obſtructio adſit, grauitas, & diſtentio, vel etiam dolor

lienem exercebit. Si vero nihil eorum euenerit, attrahendi potentiæ imbecillitas indicabitur: prout ſcriptum reliquit Paulus præcitato loco. Eius verò imbecillitatis cauſa cunctæ intemperantiæ eſſe poterũt, cùm ſimplices, tum compoſitæ: quæ quomodo dignoſcendæ ac inter ſe diſtinguẽdæ ſint, Aëtius fuſiſsimè docuit præcitato cap. 7. lib. 10. Et inter reliqua ſigna, tanquam certum, & compendioſum intemperiei ſplenis eſt id, quod ſumitur ab his, quæ eduntur, ac bibuntur, ac ex eis quæ forinſecus cuticulæ iuxta ſiniſtrum hypochondrium accedũt nunquid conferant, vel lædant, calida, ſeu frigida fuerint, quæ eduntur, ac bibuntur, aut quæ foris admouentur. Nam frigida intemperies ab omnibus cibis, ac potibus, qui efficaciter refrigerare poſſunt, augebitur, ac manifeſtè magis ſplenem lædent, ſic & ab iis, quæ foris admouentur. Eandem verò intemperiem omnia calida iuuabunt. Sic quoque de calida ſplenis intemperie, ac reliquis ſentiendum erit, vt liquet ab Aëtio ibidem. Quòd ſi fortè fortuna ex lienis inflammatione, ſeu ſcirrho ater morbus regius fuerit excitatus, ex eorundẽ propriis ſignis iudicari poterit, de quibus in ſequentibus pertractabimus. Sed quoniam eiuſdem excremẽti vitio, non minùs poterit affectus hic gigni, quàm morbus regius propriè dictus, cum ipſum fuerit multum, nullo proprio affectu liene laborante, propterea hoc quoque dignoſcere non erit inutile. Promptè autem id percipies, quoniam nullum aderit ex prædictis ſignis lienem affectum indicantibus, præterea neque idem totius corporis color adeò nigricantior erit. Cæterum cùm hæc excrementi multitudo à geminis cauſis oriri poſsit, quarum vna eſt ipſa iocinoris intemperies, & reliqua eſt ciborum vitium, id interſtinguere poteris ex iis quæ præceſſerunt; Nũquid vſus præceſſerit eorum ciborũ, ac potuum, qui melancholicæ naturæ fuerint, necne? Nã vbi talis præceſſerit victus aſſumptis cibis ac potibus, qui craſſum, & fæculentum humorem procreare natura apti ſunt, ex vitio victus rationis prouenire atrum morbum regium iudicabis. Vbi verò talis non præceſſerit victus ratio, aderíntque ſigna frigidi, ac ſicci hepatis, à Galeno libro artis medic. cap. 44. adnotata, ac reliqua quæ ipſum affectum eſſe indicabunt, vitio hepatis, quod ad generãdũ huiuſcemodi excrementũ ſit aptũ, prouenire putabis. Quandoque etiã vtroq; viſcere laborante regius morbus euenire poterit, nigriore, quã pro cõſuetudine veri morbi regij ſubſequẽte colore, ita vt putaretur flaua bilis fuligini eſſe permixta, vt Galenus inquit ſexto de locis affectis, aderúntq; indicia alia iam dicta differẽter affecti tum hepatis, tum liènis. Quòd verò omnino grauius afficiantur ij, in quibus atræ bilis humor vnà cum ſanguine ad cutem eſt delatus, quàm in quibus pallida, ſeu flaua bilis, ab Aëtio ſcriptũ eſt cap. 17. libri decimi. Idem quoque ater morbus regius, ſi diu perſeuerauerit, nec obſequatur medicamentis ritè adhibitis, accedat, malum eſt. Nam conſentiente iocinore, aqua intercus ſuccedet, vt liquet ex eodem Aëtio. Vrina verò, ſi ſuam ſeruauerit naturalem diſpoſitionem in atro morbo regio, ſalubre erit indicium; exiguam nanque indicabit lienis affectionem, nec adhuc eidem iecur conſentire. In vniuerſum autem quantum ad eius curationem ſpectat, ſi ex lienis intemperantiis ortum duxerit, eas tum per cibos ac potus, tũ per ſimpliciſsima pharmaca, ac fomentorum irrigationes, quæ intemperiei contraria ſunt, corrigere oportet, Aëtio auctore. Et quoniam (vt inquit Paulus) lienis intẽperies eãdem cũ iocinore curationẽ poſtulat, & ſi quis velit, particulatim earum curationem inueniet apud Aëtiũ cap. 8. lib. 10. propterea breuitati indulgẽtes, eandem particulariter cõſcribere recuſauimus. Poterunt tamen ſtudioſi caput de iocinoris imbecillitate conſulere. Vnũ tamẽ non prætermittam; quod vbi accidat per aliquam eiuſdẽ lienis intemperiem, aut viarum obſtructionẽ, ſeu etiã iocinoris intemperaturam; quod per vniuerſum corpus vna cum ſanguine multa copia nigræ bilis fuerit coaceruata, aliis conſentientibus, ſecãda primò vena erit cubiti interna ſiniſtri, liene affecto obſtructione, vel intemperie: dextri autẽ, ſi iecur fuerit affectum, haud tamẽ multa copia ſanguinis extrahẽda erit, ſed potius, ſi opus fuerit iterari debet. Nam, quòd perpetuo per venæ ſectionem ingentem conſpexerit vtilitatem in lienis affectibus, à Galeno ſcriptum eſt libro de curandi ratione per venæ ſectionem, cap. decimoſexto. multum etenim (vt ipſe inquit) iuuat afflictum lienem, ſanguinis ex ſiniſtro brachio detractio: nec minùs hepati opem feret, ſi ex dextro cubito ſanguis auferatur. Si verò non cum ſanguine permixta nigra bilis redundauerit per vniuerſum corpus, aut quidpiam aliud venæ ſectionem impedierit, eadem ſucci melãcholici copia, ſeu multitudo ex quacunque cauſa fuerit orta, purgatione exhaurienda erit, eodem humore prius concocto, ac præparato. Nã in redundantia humoris melancholici ſanguinem mittere præſtat; aut certè omninò medicamento vti atram bilem expurgãte, vt liquet eodẽ libro de curãdi ratione per venæ ſectionem, c. 10. Verùm quibus præparari, ac purgari debeat, cap. de melancholia, ſtudioſi requirãt. gratia autem exempli pro neotericis ex ſyrup: ſucci fumariæ, aut de pomis cũ oxymelite, & aqua lupulorum, ac ſcolopendrij, concocto, ac parato humore eiſdem ſæpius aſſumptis, hoc purgãs medicamentum præberi poterit. Recipe ſcolopẽdrij, lupulorum, & boraginis ana drach. 3. vuæ paſſæ decorticatæ drach. 4. ſenæ, epithymi cuiuſlibet drac. 2. s. myrobalanorum indarum drach. 1. s. fiat decoctum in aqua fontis, & in eo per colum trãsfuſo diſſolue caſsiæ fiſtulæ vnc. 1. s. aut mellis roridi vnc. 1. s. diacath. drach. 7. confectionis hamec, aut eclegmatis indi drac. 2. vel diaſenæ drac. 4. fiat potio. Euacuato tandem vitioſo redundante ſucco in toto, vel in parte, ſi propter obſtructionem meatus, per quem lien ad ſe limoſum ſanguinem attrahit, excitatus fuerit ater morbus regius, eadem victus ratione extenuante, ac eiſdem quoque medicamentis vtendum erit; quibus vti præcepimus pro curatione obſtructionis iocinoris. validiora tamen inter eã eligenda, nanque lien ſine moleſtia validiora medicamenta tolerat, vt liquet apud Galenum ſecũdo de arte curatiua ad Glauconem, cap. 5. Cùm eiſdem tamen ſemper aliquid ex ſtringentium genere admiſceatur. Id autem nedum in obſtructione curanda, ſed in cunctis aliis lienis affectibus ſeruandũ erit, opus nanque eſt ipſius naturalem firmitatem cuſtodire, quo conueniens ipſi alimẽtum attrahat. quoniã per hanc actionem vniuerſo corpori ad humorum bonitatem confert (vt diximus ex Galeni auctoritate nono de cõpoſitione medicamentorum ſecundũ locos, cap. 1.) Ea autem potiſsimùm, quæ extenuandi vim habẽt pharmaca citra manifeſtam calfactionem eligãtur, inter

In princip. *Prognoſtica.* *Curandi methodus.* *Vena ſectio.* *Purgatio.*

quæ magnopere, tanquam huic viſceri commoda, ſunt acetum, & aceti mulſum; præſertim vbi idem viſcus, nedum obſtructione laboret, ſed induratum fuerit, vt patet ex Galeno ibidem. Verum cum eiſdem exhiberi poterit decoctum corticum radicum capparorum, aut ſcolopendrij, vel radicis, ſeu germinum myricę: nam quale medicamentum iocinori eſt abſynthium, tale eſt lieni capparis cortex: & quale rurſus iocinori eupatorium, tale eſt lieni ſcolopendrium (vt liquet decimotertio methodi medendi, cap. 17.) Siquidem ſimilia genere medicamenta ambo viſcera poſtulant, cæterùm tanto valentiora lienis, quanto craſsiori vtitur alimento, vt ipſe Galenus refert. Ex quibus cùm liqueat, qua methodo curari debeant lienis tum intemperantiæ, tum obſtructiones, non eſt cur ſeorſum de eis iterum mentionem faciamus. Vbi autem ater morbus regius ex lienis inflãmatione, ſeu ſcirrho fuerit excitatus, eadem inflammatione curata, ſeu ſcirrho, & ipſe quoque curationem recipiet. Nos vero in ſequentibus eorundem affectuum curationem præcipiemus. Ex intemperie autẽ iocinoris ortus præcedente prius venæ ſectione, aut purgatione, vel vtriſque (vt diximus) in toto, vel in maiori parte melancholici ſucci redundantis facta euacuatione, vbi eius copia adſit, per contraria eiuſdem iocinoris intemperiem corrigere oportet tam cibos, quàm potus, quàm etiam medicamẽta, eo non neglecto, quod perpetuò ea quæ adſtringunt, permiſcere oporteat: quibus autem particulatim eadem intemperies corrigenda ſit, capite de imbecillitate iocinoris, ſtudioſi reperient. Nec-minùs, ſi vitio alimentorum, ac potuum vim habentium ſuccum melancholicum gignẽdi, ortus fuerit ater morbus regius, contraria etiam victus ratio adhibenda erit, quam locupletiſsimè conſcripſimus, capite de melancholia. Ea igitur huc transferenda ſunt pro optima victus ratione prædictis inſtituenda. Si vero vtriſque ſimul viſceribus laborantibus regius morbus euenerit, ſtante redundãtia vtriuſque bilis cum ſanguine, vena ſecãda erit vtriuſque cubiti interna; & pro ratione maioris redundantiæ alterius bilis, ac magnitudine affectus alterius viſceris, maior ex vno, quàm altero cubito quantitas ſanguinis exhauriatur, quanquam ſemper eadem venæ ſectio moderata eſſe debeat. Victus ratio quoque communis eſſe debet, vtriſque viſceribus conducens. Similiter & purgatio, vbi adhuc facta venæ ſectione vtrique ſucci per vniuerſum corpus redundent. In quem vſum præparatis eiſdem ſuccis ex ſyrup. ex ſucco fumariæ, & cichorij, atque oxymelite, & aqua boraginis, & lupulorum, & hortulanæ endiuiæ hoc medicamentum purgans præbeatur, Recipe florum boraginis, lupulorum, fumariæ ana drac. 4. vuæ paſſæ decorticatæ vnc. s. ſenæ, epithymi ana drac. 2. eupatorij, abſynthij, ſcolopendrij, & radicum capparorũ ana drac. j. s. fiat decoctum in aqua fontis, & in eo per colum transfuſo diſſolue caſsiæ fiſtulæ vnc. j. s. aut mellis roſadi vnc. ij. rhabarbari optimi cum ſpica præmacerati in parte prædicti decocti per diem, aut noctem, & deinde per colum transfuſi drach. j. aut ſcrup. iiij. diacath. drac. vj. diaſenæ, vel eclegmatis indi drac. ii. vel iij. miſceatur, & fiat potus. A purgatione vtrique viſceri conſulendum, magis autem, aut minùs vni, vel alteri, prout vnus viſceris affectus, vel alter magis vrgebit, nunquam tamen altero derelicto.

Περὶ τῆς φλεγμονῆς τοῦ σπληνός.

Id eſt, de inflammatione lienis.

CAP. LXXXVIII.

QVamuis rarius (vt Alexander inquit cap. 10. lib. 8.) quàm alia viſcera lien inflammatione conflictetur, interim tamen & ipſum inflammari contingit, vt liquet apud Galenum ſexto de locis affectis, 13. meth. meden. cap. 17. & aliis pleriſque locis. *6. de loc. aff. in princ.* Cuius inflammationes facilè ob duritiem tangendo deprehenduntur, vt ipſe inquit. Inſuper & ex iis, quæ de iocinore diximus, facilè etiam inueniuntur notæ, quibus lienis affectus diſcernantur. Quapropter cùm nonnulla in præcedentibus nedũ de iocinore, verumetiam & de ipſa inflammatione dicta ſint, non opus eſt hîc eadem repetere, ſed ad tradenda indicia inflammati lienis deueniam. Sunt autem ea dolor ſiniſtri hypochondrij, ac etiam feruor, diſtentio, tumor, & multa grauitas vehementer vrgens, Paulo, & Alexandro teſtibus, qui tumor ob duritiem facilè tangendo deprehenditur, vt diximus ex Galeni ſententia, præſertim proceſſu temporis. *Inflãmati lienis ſigna. Paulus lib. 3. cap. 49 Alex. loco citato.* Nãque imprimis, dum ſcilicet humor adhuc fluit, lienis tumor apparet humidior, vt teſtatur Alexander. Nec mirum ſi lienis inflammationes duriores deprehendantur: nam ſanguis, qui ad eum pro nutrimento deuenit limoſus, fæculentus, ac craſſus exiſtit. *Cur lienis inflammatio durior ſit.* Ex quo cùm inflammationes fiant neceſſum eſt eas duriores fieri. Ex his itaque notis facilè quiſpiam, tum partem ipſam affectam, tum affectum ipſum dignoſcere poterit. Quis autem affectus ſit inflammatio, ſexcenties in præcedentibus dictum eſt. Verùm hic per inflammationem non propriè dictam intelligere oportet. Nanque rariùs ex ſanguine optimo, ac mediocrem craſsitudinem habẽte, ipſam in liene oriri contingit, ſed ſæpiùs (vt mox dicemus) ex ſanguine craſsiori excitatur. quo fit, vt neque laborandum ſit in inueſtigandis ſignis pro dignotione cauſæ eiuſdem inflãmationis, cum ſemper ferè ex iam dicto ſanguine fæculento, limoſo, ac craſſo generationem habeat, faciléque poſsit dignoſci, vbi fortè fortuna à ſanguine optimo, vel bilioſo exiſtẽte ipſa inflammatio fuerit excitata, præſertim ex iis quæ præceſſerunt, temperamento, ætate, habitu, anni tẽpore, victus ratione, ac reliquis. *Cauſa.* Cognoſces autem (vt inquit Aëtius cap. decimo, libri decimi.) irruentis humoris magnitudinem ex magnitudine, & velocitate generationis ipſius inflammationis. Inflammato autem liene, ſi ex ſiniſtra nare ſanguis erumpat, magnam fert vtilitatem. Nam quibuſcunque κατ' ἴξιν, erupti ſanguinis accidit, ſummum id commodum laborantibus affert: *Prognoſtica.* quemadmodũ Hippocrates memoriæ prodit: quibus verò contra euenit, nihil iuuat, aut etiam interdum nocet, quòd vires ſcilicet citra morbi leuamẽ deiiciat, atque exoluat, vt libro de curandi ratione per venæ ſectionem, à Galeno ſcriptum eſt. Inſuper quamuis rariùs, quàm cætera viſcera lien inflammatione teneatur, tamen ſi in eo excitetur, magna cum diligentia curanda erit, aliàs nedum praua conſequentur ſymptomata, verumetiam temporis proceſſu perniciem cauſabit, potiſsimum ſi eadem in ſcirrhum vertatur. Pro eius itaque curatione ratio victus ſimilis inſtituenda erit ei, quam in cæteris viſceris inflammationibus præcepimus, ſolo ptiſanæ cremore ægrum nutrientes, potiſsimum circa initia, illius verò penuria aqua, & ſolo pane, atque *Curatio.*

interim

Ratio victus. interim vinum tenue, albúmque exhibeatur, Alexandro teste, præſertim vbi inflammatio diutius proteletur, quo tempore etiam auicularum carnes montanarum, pullorúmque, ac gallinarum concedendæ ſunt. Quòd verò ad reliqua attinet, primum *Ordo curationum.* ſanguis detrahendus eſt, deinde purgationes adhiberi, poſtea medicaměta extrinſecus imponi debent, vt liquet eodem Alexandro. Nam ſi venæ *Venæ ſectio.* ſectio omnibus viſceribus inflammatis præſentiſsimũ eſt remedium, maxime certe in lienis inflammatione adhibenda eſt, ſi nihil contra ſuadeat, nempe ætas, aut vires, aut locus, aut conſuetudo, aut aeris cõſtitutio, aut præcedens ciborum cruditas, aut magnum veneris profluuium, vt ipſe inquit. Secanda autem vena eſt ſiniſtri cubiti, vt liquet decimotertio methodi medendi, cap. 11. Multum nanque iuuat afflictum lienem ſanguinis ex ſiniſtro brachio detractio, vt liquet eodem libro de curandi ratione per venæ ſectionem, cap. 16 & nos præcedenti cap. adnotauimus, atque eadem interna; quod ſi ea non appareat, media ferienda eſt, ſine ipſa quidem in cõſpectum perueniat, humeraria incidenda erit. Quòd ſi nec ipſa quoque conſpiciatur, ea quæ minimo digito vicina eſt, aperiri debet, ex decreto eiuſdem Tralliani. Quòd vero huius venæ in extrema manu exiſtentis, ſectio conferat, pro lienis inflammati curatione, cõfirmauit Paulus præcitato loco. Id quod fortè innuere voluit Galenus eodem libro de curandi ratione per venæ ſectionem, cap. 16. Quanquam quidam negatiue literam legant. Præſtat autẽ non ſemel quantũ conueniat extraxiſſe, ſed in duos dies, id partiri ſatius eſt, vt idem Galenus refert. Sic *Loco citato.* nanque extrahendus ſanguis eſt, ne vitalis facultas deficiat, vt Alexãder aſſerit. Poſt ſanguinis miſsionem ea dari oportet quæ aluum ſolent ducere. Sunt tamen ea medicamenta, quæ alui ducendæ idonea ſunt, lenia eligenda, ex eiuſdem Alexandri teſtimo- *Purgatio.* nio, præſertim per initia. Liẽ etenim per initia purgari poteſt, tamen proceſſu temporis validiores purgationes exhiberi poſſunt, vt ipſe refert. Hac nãque via duntaxat lienis ſuperflua vacuari debent: nam ea quæ per renes agitur, nulla huic viſceri vacuãdo via patet: proinde vbi phlegmone premitur, deiectoriis id medicamentis, tum detergimus, tum laceſsimus, quo dimittat, deponátque ſuperuacua, atque id potiſsimum medicamentum deiectorium supernè exhibendum erit, à ſitu, ſocietatéque ſumpta indicatione, quemadmodum à Galeno eodem decimotertio methodi medendi, cap. 17. decretum eſt, quamuis venter etiam per clyſterem aſsiduè elui debeat, & maximè ſi venę incidendę medela relinquatur, ex Aëtij ſententia, & præcipuè in morbi initio, vel incremento, vt inquit Alexander. Verùm priuſquàm purgans medicamentum exhibeatur, parari humor debet ex oxymelite, ſerapio ex ſucco fumariæ, ſeu boraginis cum aquis meliſſæ, & lupulorum, deinde hunc in modum purgetur æger. Primò recipe florum fumariæ, lupulorum, boraginis, violarum, & hordei, ſingul. drac. 3. ſenæ, epithymi, ſingulorum drac. 2. vuæ paſſæ decorticatæ vnc. s. fiat decoctum in aqua fontis, in quo per colum transfuſo diſſolue mellis roridi vnc. 2. s. aut caſsiæ fiſtulæ vnc. 1. s. & diacath. drach. 6. vel 7. & fiat potio. At vbi neque huic purgationi ceſſerit inflammatio, procedente tempore, ſi opus fuerit, validiùs exhibebis purgans medicamentum, quantitatem ſenæ, & epithymi in decocto adaugens, adiiciénsque polypodium, ac cnicũ, & in vicem diacath. electuarii indi drac. 4. aut diaſenę tantundem apponens. A purgatione medicamenta extrinſecus imponi debẽt quæ *Topica qualia eſſe debeant.* citra euidentem calorem extenuent, admixtis quibuſdam etiam adſtringentibus, iuxta Pauli doctrinam. Nam ea mixtæ facultatis eſſe debent, nedum in generatione phlegmones, ſed etiam cùm nec affluat ampliùs quicquam: quanquam ſi quis in principio repellentibus tantùm vtatur, non peccet, Galeno auctore 13. meth. med. cap. 16. Communis tamen indicatio (vt ipſe inquit) omnibus his partibus quarum munus eiuſmodi eſt, vt toti corpori ſint ex vſu, vt medicamenta exigant, quæ mixtæ facultatis ſint. Et propterea nec lienem tantum relaxantibus curare oportet, cùm hic quoque ex iocinore quicquid limoſi, & melancholici eſt, expurget, propterea ſcilicet, quòd ex eo humore nutritur, quinimò ſemper eius robori conſulendum eſt, relaxantibus, quæ adſtringunt medicamenta adiiciendo, eodem Galeno & Alexandro teſtibus. Sint autem adſtrin- *Gal 13. metho. cap 17. Alexan. li. 8. cap 10.* gentia medicamenta robuſta, vbi fluoris impetus fortis cõtingat; moderata vero vbi mediocris. Quapropter ſi moderata fuerit inflammatio ſplenis, ex vino veteri, ac auſtero, tenuiúmque partium, oleo dulci permixto fotus adhiberi debent, lana ſuccida excepto medicamẽto (vt inquit Aëtius) vel linteis, & vbi maior ſit caliditas, oleum ſit roſaceum, aut omphacinum, in cuius penuria eiuſdem oliuæ folia, aut rubi, aut mali arboris, atque etiam ipſa mala in oleo decoquãtur: & quædam tenuium partium addantur, velut eſt abſynthium, & pulegium, item lentiſcinum, & melinum oleum prædicto vino admixtum ſuperuenire confert, aut cum prædictis linteis lineis ſæpiùs ſiniſtrum hypochondrium fouere, vel ex olei anethini, vel chamæmelini vnc. j. & roſacei, ſeu cytoniorum, & myrtini, ſingul. vnc. j. s. pauco vino, ac cera vnguentum parabis. Verùm vbi forti impetu fluxus feratur, acetum pro vino effundendum eſt, ſimiliter ſi nimius calor infeſtet (vt liquet ex Aëtio, & Alexandro.) Poſt fomenta autem cataplaſmata imponi debent, quorum primum ex Aëtio ex hordeacea, & loliacea farina cum poſca, & mellis, ac olei omnino paucisſima menſura, in quibus abſynthium, ac pulegium ſint decocta, formari poteſt. Vel hunc in modum ipſum componas. Farinæ fœnugræci, ſeminis lini, ac hordeaceæ excipe, cuiuſlibet vnc. j. s. caricarum aceto quàm acerrimo maceratarum vnc. j. adipis anſeris, & butyri recentis ſingulorum drac. iiij. olei anethini, chamęmelini, & roſacei, ſingulorum vnc. j. omnibus priùs tunſis, ac ſimul commixtis cum pauco oxymelite, fiat cataplaſma. Vtimur etiam aliquando, ex eiuſdem Aëtij ſententia, ob cataplaſmatum penuriam ad ſplenem inflammatum furfuribus in vino, aut poſca, & oleo decoctis: quibus etiam abſynthium, & pulegium, aut thymum, aut origanum, aut lauri folia, aut artemiſiam, & reliqua incidendi, ac attenuãdi vi prędita, adiicimus, non feruente videlicet inflammatione, & corpore præuacuato. Nam ſi quiſpiam corpore nõ euacuato calidioribus vtatur medicamentis, ipſe ſibi ſcirrhi auctor fiet, eodem Aëtio teſte. Paulus verò ſtercus caprillum cum cruda polenta coctum, ex poſca illitum commendat. Tu quoque ex prædictis diuerſa etiam medicamenta parare poteris, prout vſus expoſtulabit, methodum ſemper ſeruans, vt relaxantibus, ac digerentibus medicamentis, quædam ex adſtringentibus permiſceas.

Περὶ σκίῤῥου τοῦ σπληνός. *Id eſt, de ſcirrho lienis.*

CAP. LXXXIX.

Rarius quàm alia viſcera lienem inflammatione conflictari præcedenti cap. ex Alexandri teſtimonio notauimus, opportuniſſimum autem eum eſſe ad ſcirrhum, veluti & iecur, quàquam ipſe propterea quod rarioris ſit ſubſtantiæ, crebrius, quam iecur ſcirrhoſis vitiis affligatur propter nutrimenti, quo vtitur, ſpeciem, à Galeno decretum eſt lib. 13. metho. meden. cap. 16. Nutritur etenim craſſo ſanguine, vt monſtratum eſt; qui veluti limus purioris exiſtit. Propterea de hoc affectu pertractare intendimus.

Qui propriè ſplenici appellantur.

Conſueuerunt autem eos, qui induratam ſplenis affectionem habent propriè medici ſplenicos appellare, vt nono de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, cap. 2. à Galeno ſcriptum eſt. Summatim verò de eo verba faciemus, cum fuſiſſimè verba fecerimus cap. de iocinoris ſcirrho, & ea iis, quæ de iocinore diximus facile inueniantur notæ, (vt ſexto de locis affectis, ſcriptum eſt) quibus lienis affectus diſcernantur, & ſplen ipſe multa etiam habet accidentia cum hepate communia.

In princip.

Ea de re ad tradenda eius indicia accedamus. Sunt autem tumor cum duritie ſub ſiniſtro hypochondrio; os fœtet, gingiuæ exeduntur, vlcera in cruribus cicatricem non recipiunt, vt teſtatur Paulus.

Paul. lib. 3. cap. 49.

Scirrho. lienis ſigna.

Celſus verò ait cap. nono lib. 4. quod lien vbi affectus eſt intumeſcit, ſimúlque cũ eo pars ſiniſtra, eáque dura eſt, & prementi renititur; venter intentus eſt, aliquis etiam cruribus eſt tumor, vlcera aut omnino non ſaneſcunt, aut certe cicatricem vix recipiunt. In intẽſa ambulatione curſúque, dolor, & quædam difficultas eſt. Idem ferè confirmauit Aëtius cap. 11. lib. 10. cùm dicit, immedicabilia enim vlcera hoc modo affecti habebunt, & maximè circa crura; addidit tamen, & colorem corporis vitiatum ad nigredinem vergentem.

Cauſa.

Nec putandum eſt ab aliis cauſis oriri poſſe lienis ſcirrhum, quàm ex eis, à quibus hepatis ſcirrhus generatur. Communes quoque habet cum eo, & generationis geminos modos. Nanque vel à principio paulatim congregatur, & augetur, ac in magnum tumorem attollitur, vel medicorum imperitia paratur. Id quod crebriùs accidere conſueuit, vbi vehementer inflammationes, & eryſipelata adſtringunt, & refrigerant.

Si ex flatuoſo ſpiritu liẽ induretur ſigna.

Sed quoniã ex flatuoſo quoq; ſpiritu indurari quodammodo quandoque ſplen videtur, atque renitẽs eſſe, propterea à vero ſcirrho interſtingues. Nanq; ſi flatus cauſa fuerit, tactui tumor non pertinaciter reſiſtet, immo impoſita manu ad tactum cedit, & lien punctionem, tenſionémque experietur, citra tamen pondus, duritiem, ac grauitatem. Verùm vbi cum renitentia, tumore, ac duritie, grauitas cum pondere in ſiniſtro hypochondrio percipiatur, ex humore lento, & craſſo lieni indurato infixo, tumorem durum ortum eſſe iudicabis, quem propriè ſcirrhum, ſeu ſcirrhoſum tumorem appellamus.

Prognoſt.

5. de loc. affe. cap. 7.

6. de loc. affe.

Ex hoc quod conſentiente iocinore, potiſſimùm, vbi diutinus fuerit, aqua intercutem generari poſſit, liquet apud Galenũ 5. & 6. de locis affectis. At quòd ſi fuerit exquiſitus, omnino incurabilis ſit, ab eodẽ Gal. ſcriptum eſt 2. de arte curat. ad Glauconẽ.

In princip. 2. ad Glau. cap. 4.

Reliqua ſcirrhi prognoſtica cap. de ſcirrho iocinoris requiras.

Curatio.

cap. 17.

Quãtum verò ad eius curationem attinet, pro victus ratione laborantibus ipſis conuenientia nutrimenta ſunt, genere quidem eadem, quæ ſcirrho iocinoris laborantibus competunt, maioris, minoriſque duntaxat ratione differentiæ, vt idẽ Gal. teſtis eſt 13. meth. med.

Ratio victus.

Itaque & ſi capparis ex oxymelite edatur, vtilis ſane eſt vtrique viſceri. Cæterũ nec ipſa pari modo, nec ſimiliter miatum habeat oxymel. Nam & ipſa copioſior, & ex minus diluto oxymelite lieni erit vtilior, atque hæc differẽtia eſt, quæ ea maioris, minoriſque ratione accepta eſt, vt ipſe inquit. Cauẽda tamen ſunt dulcia omnia; nam ex his tum iecur, tum lien maxime intumeſcere cõſueuit. Similiter glutinoſi cibi vitandi, atque ij exhibendi ſunt, qui concoctu ſunt faciles, & bonum ac tenuem ſuccum generent, ſimúlque cum iis offerant, quæ extenuant, obſtructiones eximunt, ac detergunt: acida verò maximè conueniunt, Celſo auctore. Vino autem vtantur non valde veteri, quod aquæ permiſceatur; in qua ferrum ſæpe ignitum ſit extinctum, vt refert Aëtius. Et quoniam hoc vitiũ quies auget, propterea exercitatione, & labore opus eſt: habita tamen ratione, ne febre mixta, ſi nimium proceſſerit, excitetur. Vnctiones, frictionéſque, & ſudores neceſſarij ſunt, eodem Celſo auctore. Plurimùm nanque fiduciæ in exercitiis ponendum, quibus ante cibum vti conuenit, corpore ſuperfluitatibus non abundante: ea eorum autem genere ex ſuperabundanti faciunt deambulationes, & curſus: & noui ſanè aliquos qui ex his ſolis ab omni affectione ſint liberati, vt idem Aëtius teſtatur cap. 13. lib. 10. Reliquam victus rationem particulatim ſtudioſi cap. de ſcirrho iocinoris requirant.

Venæ ſectio.

Cæterùm vbi laborantes prædicti multo ſanguine abundant, internam in ſiniſtro cubito venam ſecare cõmodum eſt, vt liquet ex Aëtio: neque tamen multa ſanguinis copia ferẽda erit.

Lib. 10. ca. 11.

A venę ſectione, ſi multus redũdarit craſſus, ſeu lentus ſuccus coprius præparato ex aceto mulſo, ac ſyrup. è ſucco fumariæ, ſeu aceto ſimplici, & melle roſaceo, nanque acetum, & acetum mulſum huic viſceri commoda ſunt, vt potẽ ſecare, & attenuare craſſos humores potentia citra calefactionem, vt inquit Galenus, nono de compo. medicamen. ſecundum locos, cap. 2.

Purgatio.

purgans medicamentum exhibendum erit pro ratione redundãtis ſucci. Nam pituita redundante, quæ eandem expurgant medicamenta, exhibeantur. Si verò melancholicus ſuccus, quæ ipſum expurgant, pręberto; deinde potiones quaſdã ac topica medicamenta, quæ induratum ſplenem curare valent, adhibeas. Sint autem & potiones ipſæ fortiſſimæ: ſimiliter & quæ de foris medicamenta applicantur: nam eas ſine moleſtia ſplen tolerat, vt ſecundo de arte curatiua ad Glauconem, a Galeno decretum eſt.

cap. 5.

E quorum numero primas partes ſibi vendicant cortices radicũ capparis, & ſcolopendrium, & myricæ radix, atque germina: omnib. huiuſcemodi in aceto, vel oxymelite coctis, vt ipſe inquit.

Qualia præſcida medicamẽta ſint poſt purgationem.

Attenuantibus itaq; opus habet induratus lien pharmacis citra manifeſtam caliditatem, cuius gratia valde amara medicamenta ipſi offerimus, ac quædã ipſis ex auſteris miſcemus, vt eodem nono de compoſitione medicamentorum ſecundum locos ſcriptum eſt, cap. 2. Potui denique ieiuno dari debet abſynthium incoctũ, at poſt cibum aqua à ferrario fabro, in qua candens ferrum ſubinde extinctum ſit: hæc enim vel præcipuè lienẽ coercet, quod animaduerſum eſt in his animalibus quæ apud hos fabros educata exiguos lienes habẽt, vt liquet ex Celſo. Hæc aqua, in qua ignitum ferrũ ſæpe ſit extinctum, febricitantibus ſola, non ſi briẽ-

tibus

tibus verò cum vino, auctoritate Archigenis, à Ga-
Loco citato leno nono de compoſitione medicamentorum ſe-
cundum locos commendatur. Conuenientiſsimum
etenim ſplenis in ſcirrhum indurato remedium exi-
ſtit, ferrum, aqua, aut vino, aut poſca extinctum. Ea
ipſa enim aqua, aut vinum, aut poſca in principio
exhibita iucunda, & vtiliſsima exiſtit, & per plures
Li. 10. c. 11. *Loco citato* ex ordine dies datur, Aëtio teſte. Datur autem per
ſe aqua cyathis tribus, febri verò carentibus, cum
vini, vel aceti cyatho vno, vt inquit Paulus. Cæte-
rùm eis qui corpora natura habent calidiora, præ-
ſertim ſcirrho inueterato, citra moleſtiam myricæ
folia dantur, virgultáque, & radix ſcolopendrium
item, & rumicis ſylueſtris, maxime vero acuti ſe-
men, foliáque, & radix: probe etiam facit anchuſa,
ſi radicis eius drach. j. detur. Item polytricon, & ca-
pnij decoctum ad tertias redactum, folia ſalicis, &
cortex, item & radix limonij, quod & cynogloſſum
vocatur, hiſce vtendum eſſe præcipit Aëtius in præ-
dictis naturis & in principio affectionis; nanque à
mitioribus auſpicari oportet, vt ipſe inquit. Verum
in inueteratis ſcirrhis, & corporibus agreſtioribus,
atque eis qui omnem corporis habitum habent fri-
gidiorem, exhiberi poſſunt triſſago, genitianæ ra-
dix, calamintha, pulegium, cyclamini radix, ſcor-
dium, trifolij bitumen oleoris ſemen, hyperici co-
ma, acori, aſari, & eringij radix, viticis ſemen torre-
factum, centaurij minoris ſuccus, etiam ſi ſit exſic-
catus, chamæpitys, polium, anagalidis, quæ cæruleū
habet florem, ſuccus. Item dracunculi radix, tum vi-
ridis, tum ſicca. Omnia verò iam dicta medicamen-
ta ſimplicia in principio cum poſca diluta coquan-
tur; poſtea vero meraciores, progreſſu autem tem-
poris etiam ipſa contuſa, & cribrata cum aceto, aut
aceto mulſo exhibentur. Certam autem vniuſcu-
iuſque horum menſuram definire difficile, & peri-
culoſum eſt, cùm diuerſæ eorum, qui ea accipiunt,
ſint naturę. Quare in principio parum quid ex vno-
quoque exhibendum & pro ratione deinde exhi-
bitionis menſura augenda, iuxta ipſius pharmaci, at-
Loco citato que etiam ægri vires, ex eiuſdem Aëtij ſententia. Li-
cebit itē, nedum ſingulis prędictis ſimplicibus phar
macis per ſe vti, verùm & duo item vel tria, aut qua-
tuor permixta æqualiter, vel inæqualiter præbere.
Præter iam dicta medicamēta, ſerpillū cū aceto, aut
panacis radicem vnidem cum aqua mulſa, vel ſemē,
aut corticis radicis periclymenij, & ſeminis eius
quantū tribus digitis apprehendi poteſt, in vino al-
bo meraco calido ieiunis bibendum ad dies quadra
ginta exhibitum, aut vulpis hepar ſiccum cum aceto
mulſo ſimiliter bibendū exhibitum commendauit
Gal. 9. de comp. medic. ſecundū locos, ex Archige-
Topica quæ-lia eſſe debeant. nis auctoritate. In adhibendis autem topicis medi-
camentis eadem ſeruanda methodus erit, quam ſer-
uari præcepimus cap. de ſcirrho iocinoris: ſemper
etenim emollientem, & diſcuſſoriam medicamen-
torum facultatem præcellere oportet, quibus parū
quiddam eorū, quæ adſtringendi vim habent admi-
ſcendum eſt, Gal. auctore a. de arte curat. cap. 5. ad
Glau. ac Aëtio præcitato loco, niſi quod tutior erit
vſus aceti in lienis ſcirrho, etiā à principio, cùm na-
turaliter rarus ſit, nec eſt quod metuas, ne quis ner-
uus eius vi lædatur, quemadmodū in tendonibus, ac
neruoſi muſculi partibus, vt liquet 14. metho. med.
cap. 5. In hūc vſum capparis cortex ex aceto cōtritus
illitúſque, item & ſalicis cortex conſimiliter illitus,
necnon & cētaurij ſuccus, ac cinis fabrorum cū cru-
da polenta ex oxymelite illitus, aut etiam lupinorū
farina magnopere conferunt, ex Pauli auctoritate;
nec minus & ammoniacū (vt ipſe inquit) cum ace-
to applicatum lieni ſæpe profuit. Poſſunt item & fo
tus hoc modo parari; Recipe centaurij minoris, &
ſcolopēdrij ana manip. j. corticum radicū capparo-
rum vnc. s. radicum, & foliorum althææ ana manip.
s. bulliant in aceti, & olei partibus æqualibus, & cū
ſpongiis fiant fotus; quibus ſæpius admotis; infraſcri
ptum adhibeto vnguentum, Recipe olei amygdala-
rum amararum, liliacei, irini, & de capparibus, ſin-
gulo. vnc. j. ſucci ſcolopendrij, & centaurij minoris,
cuiuſlibet drach. 4. corticū radicum capparorum, &
myricæ, cuiuſlibet drac. 2. adipis anſerini, ſeu galli-
nacei drac. iij. medullæ ceruinæ, ſeu vitulinæ drac. 2.
s. ammoniaci in aceto diſſoluti vnc. s. aceti, & ceræ
quantum ſatis ſit, fiat vnguentum. Proceſſu tamen
temporis inuicem vitulinæ medullæ ſeuum tum hir
cinum, tum taurinum; ac etiam caprillum adiici po-
terit; augerique quantitas ammoniaci, ac adiicien-
dum bdellium, & galbanum, quæ priùs in aceto diſ-
ſoluantur; ſimiliter & ſtyrax, ſeu oppopanax, cycla-
mini, ac cynogloſsi ſuccus, lentus cremor, ſeu farina
ſeminis lini, fœnugræci, ac althææ: ex quibus pote-
runt varia medicamenta componi, & prout affectus
exigit, tum addere, tum adimere ea quæ emolliunt,
attenuant, diſcutiunt, & robur addunt. Verùm cap-
paris cortex (vt inquit Aëtius) admixtus vltra hoc
quòd diſſecat, & repurgat, etiam ſplenem corrobo-
rat, multíſque modis huic rei capparis aptus eſt. Nā
& ipſum cum cibo aſſumere, & muriam eius cum a-
ceto ſorbere commodum eſt: quinetiam extrinſe-
cus radicem contritam, vel corticem eius cum fur-
furibus, aut ipſum capparim cum melle contritum
imponere expedit, vt Celſus inquit. Quemadmodū
etiam ammoniacum cum aceto ad luti craſsitudinē
redactum non pauci lieni quidam imponentes, eius
ſcirrhum curarūt; idque ſolum ei curando ſæpe ſatis
fuit, vt liquet ex Galeno eodē 14. meth. med. cap. 5.

Περὶ καχεξίας. *Id eſt, De malo corporis habitu.*

CAP. XC.

CVm vniuerſus corporis habitus in a-
quoſitatē diffunditur, affectus quidā
oritur qui à Græcis καχεξία, à Lati-
nis malus corporis habitus nuncupa-
tur, principiū ſiquidem exiſtens hy-
dropicarum paſsionē, vt inquit Paulus cap. 47. libri
tertij. In qua affectione (Aëtio teſte capite 19. libri
decimi) vniuerſa corporis miſcella laxior fit, ac e-
molleſcit. Ex cuius verbis liquet, quod non vna dū-
taxat pars, ſed totius corporis habitus oblæſus ſit in
hac affectione. Per totius autem corporis habitum
nunc intelligentes partes maxime, quæ priuæ ocu-
lis ſubiiciuntur; ſunt autem eæ, muſculi, qui omnia
oſſa ambiūt, Gal. teſte lib. de artis med. cap. 50. cutē *Quòd totius corporis habitus afficiatur.*
quoque ab eis non ſecludētes, nanque & ipſa quoq;
coafficitur, vt liquet, necnon & partes internæ; quæ
oculis non ſubiiciuntur. Vniuerſum etenim corpus *Signa huius affectionis.*
in hac affectione cum virore albicans redditur ac
inualidum: ita vt crura inter eundem vacillent; vt
refert Aëtius, & in principio quidem concoctiones
impediuntur, manente etiamdum appetitu, poſtea
verò & faſtidium accedit, & reſpiratio ipſis fit rara,
ac debilis, quæ motibus, & actionibus condenſatur:
aluus etiam inæqualia recrementa excernit (vt ipſe
refert.) At in quo genere affectuum præter naturā,

Dubiũ eſt, quo affect⁹ præter naturam ſit.

reponatur, adhuc nec in Galeni doctrina, nec in aliorum Græcorum, quos legerim, reperi, niſi quod libro primo meth. med. cap. 9. aduerſus Olympicũ, qui non rite pathos, ac ſymptoma finiuerat, pathos etiam cum morbo confundẽns, vbi concluſerat aduerſus eum, non omnem mutationem ab eo, quod ſecundum naturam ſe habet (etiam ſi permanentia illi adſit) ad id quod præter naturam eſt, morbum eſſe, inquit, coloris vitium atque atrophiam in ſymptoma. & nequaquam morborum numero connumerari; quemadmodum etiam κακοχυμία, & καχεξία, quamuis præter naturam ſint, & permanentia ipſis accedat, adhuc inter morbos non numerabuntur, niſi illud adiiciatur, quod ab eiſdem aliqua actio lædatur. Videtur itaque in his verbis Gal. velle καχεξίαν inter ſymptomata numerari, quãuis & præter naturam ſit, & permanentia ei accedat; quoad ab ea nondum actio aliqua lædatur. Nam quod illæſæ ſeruãtur omnes actiones, etiam ſi multis corpus fuerit alteratum, mutatúmque: nullus tamen eorum affectuum adhuc morbus eſt, vt ipſe Galenus inquit: quod enim curationem deſiderat, aliud planè non eſt, quàm affectus, qui vitiat actionẽ. Verum vbi καχεξία, ſeu malus corporis habitus, nedum permanẽtiam habeat, ſed actiones vitiat, negandum non erit morbum eſſe (vt ex eiuſdem Galeni verbis patere poteſt, ac etiam liquidò conſtat ex Aëtio, qui vult, nedum naturales actiones, ſed etiam animales, motrices, videlicet, oblædi ab hoc affectu.) Concludamus itaque, aut malũ corporis habitũ ſymptoma eſſe in genere affectuum corporis, & proprie viſibilium, fruſtratã totius corporis coctionẽ, ſeu nutritionẽ inſequens propter frigidã, ac humidã vniuerſi habitus intemperaturam, vel eundem morbum eſſe, ſi ſumatur pro hac eadem intemperantia frigida, & humida totius corporis, quoniam ab ea, & propter eam iam dictæ actiones oblæſæ ſunt, & totius corporis color vitiatus exiſtit cum virore albicans, vt ex ſententia Aëtij dictum eſt, idque non ab re. Nam licet quæ in corpore animalis ſunt, omnia gubernentur calido, frigido, humido, & ſicco; quemadmodum libro ſecundo de natura. facultatib. cap. 8. à Galeno omnium philoſophorum optimorum auctoritate decretum eſt, tamẽ calidum in iis, (vt ipſe refert) tum ad alias actiones, tum verò præcipuè ad ſuccorum generationem plurimum valet. Vel ſi mauis, dicas hoc vitium totius habitus conſiderari, vel reſpectu coloris ipſius, & ſic erit ſymptoma affectus corporis; vel reſpectu eſſentiæ eiuſdem, quæ in eius temperamento conſiſtit, & tunc erit morbus, quoniam hoc vitium tẽperamenti, erit intemperies frigida, & humida, quam neceſſario ſequitur vitioſus color, ſeu decoloratio totius. Verum hæc eadem totius corporis habitus immodica refrigeratio, ac mollities ex nulla alia re, quàm ex ſanguificationis defectu prouenire poterit, quæ vbi immodicè amplius augeatur, generandi hydropis cauſa erit, vt dicemus. Et propterea Paulus principium aquæ inter cutem appellauit hanc affectionem, & Arabum princeps diſpoſitionem antecedẽtem hydropiſim. Quo fit, vt neque generari idem malus corporis habitus poſſit, niſi & iecur ipſum ſiue primario, ſiue per cõſenſum fuerit affectum, ac imbecillum redditum propter frigidam eius intemperaturam, ob quam ſanguinem optimum generare nequit, ac pro nutrimento vniuerſo corpori eum ſuppeditare, ſed ipſum frigidiorem, ſeroſiorem, & (vt ita dixerim) magis pituitoſum generat, ac diſtribuit.

Concluditur quo affect⁹ præter naturam ſit.

Et propterea (vt inquit Aëtius) vt plurimùm hæc affectio ex longo morbo congregatur, aut ex viſcere quopiam in ſcirrhum indurato conſequitur, maximè hepate, & ſplene, neque rarò in dyſenteria diuturna, & affectionibus cœliacis contingit; item ob conſuetã aliquam cohibitã excretionẽ. Sæpenumero ex immodica ſanguinis profuſione, in viris præſertim per hæmorrhoides, aut in mulieribus per mẽſtruas purgationes; quemadmodum & aqua intercus generari conſueuit; & (vt in vniuerſum dicam) quæcunque cauſæ iecur ipſum, ac vniuerſum habitum infrigidare valent, ſiue internæ, ſiue externæ fuerint, huiuſmodi affectionẽ generare poterunt: quas dignoſcere haud difficile erit, cum ex re ipſo, tum etiam ex laborantium ſeu adſtantium loquela.

Lib. 10. ca. 19.

Prognoſtica.

Capiuntur autem hac affectione maximè ſenes (vt inquit Aëtius) qui etiam maximè liberantur, immo & pueri, qui facilè pereunt propter vitalis firmitatis debilitatem, & quod ob cutis raritatem ſucci in eis facilè transſpirant. At qui in vigore ſunt, rarò incidunt, & facilè ſe inde extricant. Non negligenda autem erit huius affectus curatio. Nam ſi diutiùs protelabitur, in aquam intercutem tranſit, eodem Aëtio auctore.

Curatio.

Quod verò ad eius curationem attinet, aër eligẽdus eſt ad calidum, & ſiccum vergens, ſomnus moderatus ſit, ac nocturnus, longus autem, atque diuturnus omnino vitetur: moderatis deãbulationibus, geſtationibus, vociferationibus, & frictionibus ſiccis per linteola ex lino crudo vtendũ.

Victus ratio.

Poſt quæ & exercitamenta moderata conducunt (eodem Aëtio teſte) Aluus humecta ſit natura, vel arte cum clyſteribus, ac glandibus. Cibi eis offerantur ſimplices, & qui facile concoqui poſſunt, optimúmque ſanguinem gignere: vitanda ſunt omnia bellaria, item nidoroſa, graueolentia, humoris craſſi, viſcoſa, & quę difficulter concoquuntur. Vinum autem conuenit eis album, tenue, & odorum, vt liquet ex eodem Aëtio. At aquæ potus omnino vitandus erit, & in vniuerſum victus ſit tenuis, & ſiccus, vt inquit Paulus: verũ diæta vniuerſa viribus reparandis ſit apta, per quam (vt refert Aëtius) ſpes eſt, eos qui huic malo ſunt implicati, ad reſtitutionem in integrum peruenturos.

Paul. lib. 3 cap. 47.

Venæ ſectio.

Verùm ſi ex conſuetæ excretionis cohibitione affectio contingat, prouocare, ac irritare eam ipſam excretionem oportet, vt liquet ex eodẽ Aëtio, aut venam incidere in cubito, ſi nihil ſit, quod id fieri prohibeat, paulatim, ac partitis vicibus per triduum ſanguinẽ detrahẽdo, eodẽ Aëtio, ac Paulo teſtibus.

Purgatio.

At ſi venæ inciſio impediatur, aut vitioſorum humorum copia laborant ægrotantes, ipſos purgare oportet (relicta venæ ſectione, quæ eiſdem noxia eſt) nõ ſemel duntaxat, ſed ſępiùs, ac paulatim, vbi vſus poſtulabit. Purgans autem medicamentum ex hiera, rhabarbaro, agarico, ac myrobalanis parari poterit.

Quæ à purgatione cõſerant.

Particulatim autem conferentia medicamenta purgantia ſequenti capite de aqua intercutem conſcripta ſtudioſi reperient: poſt quæ mirificè quoque iuuat ipſos abſynthij potio aſſidua; aut ſyru. eius ac aquarum naturaliũ vſus; primùm aluminoſarum, nitroſarúmque, mox ſulphuroſarum, vt inquit Paulus. Hæ nanque aquæ naturales calidæ, robori ac viribus reparãdis conducunt, ex Aëtij ſententia. Conferunt item eis theriacæ, ac mithridati antidotus, ſimiliter diacurcuma, ſeu dialacca, ſi drac. j. ſeparatim eorum cuiuſlibet cum vino albo tenui, ac odorato tribuatur, ſeu cum abſynthij cremore, nec minùs,

& eiſdem

& eiſdem vtēdum erit antidotis; theriaca videlicet, & mithridato, ſi ex immodico ſanguinis profluuio excitatus fuerit malus corporis habitus, præcipuè tamen eis confert vniuerſa victus ratio, quæ viribus reparandis ſit apta. Perpetuo autem ex quacunque cauſa ortum duxerit, hepati ſuccurrendum erit, ipſumque roborare oportet, cum ſanguificationis inſtrumentum ſit, ac ſanguinis officina, vt in præcedentibus dictum eſt. Vberiùs autem ſequenti capite de aqua inter cutem idonea medicamenta pro curatione mali habitus reperies, propterea huic capiti finem imponimus. Vbi autem ex ſcirrho, aut alio quopiam propriò affectu iocinoris, aut ſplenis, ſeu alterius cuiuſpiam viſceris, malus corporis habitus fuerit ortus, pro ratione affectus, medelam ipſis adhibere cōuenit (prout in præcedentibus docuimus) per auxilia ad ſingulos ipſorum ſupra conſcripta.

Περὶ ὑδρωπικῶν, ὕδρωπος, καὶ ὑδέρου.
Id eſt, De aqua inter cutem, ſeu hydropico morbo.

CAP. XCI.

NOn quemadmodū Eraſiſtrato viſum eſt propter viarū anguſtiam impedita ſanguinis diſtributione per iecur ad vniuerſas corporis partes, tantùm eo qui magis tenuis, atque aquoſus eſt tranſumpto, ita vt his duntaxat per vniuerſum corpus vehatur, ſyncerus autem ſanguis in viſceris ſubſtātia permaneat, ſed ſanguificandi facultate vitiata, ex Galeni ſententia nō raro is gignitur affectus, quē Græci quādoque ὑδρωπίασιν, interim ὕδρωπα, ſæpiùs vero ὕδερον nuncupant, Latini autem aquam inter cutem, ſeu hydropicum morbum, vt liquet apud Celſum cap. 21. libri tertij, à ſymptomate nomen ſumens, ſiquidem aquoſus humor hāc paſsionem neceſſariò comitatur (Celio Aureliano teſte cap. 8. libri tertij, ac Plinio ſecundo libro 3. cap. 12.) Cuius differentiæ à quibuſdam duæ duntaxat connumerantur, quidam autem quatuor eſſe hydropum differentias affirmant, vt 4. de ratione victus ſcriptū eſt. Veruntamen nedum Galenus præcitato loco prædictorum opiniones tanquam erroneas cōdemnauit, ſed tres hydropum ſtatuit eſſe differentias, id quod etiam confirmauit libro 5. de locis affectis, cap. 7. & 4. de cauſis pulſuum, cap. 24. Eundem autem ſectati ſunt Aëtius cap. 20. libri decimi. Paulus cap. 48. libri tertij. Alexand. cap. 1. libri noni, & Celſus præcitato loco. Nos vero cùm de earundē cauſis pertractabimus, quod neque plures, neque pauciores eſſe potuerunt, demonſtrabimus. Quarum vna τυμπανίτης altera ἀσκίτης & tertia ἀνὰ σάρκα, ἢ ὑποσάρκα, ἢ κατὰ σάρκα, ἢ λευκοφλεγματίας, ἢ σαρκίτης, ἢ ἐπισαρκίδιον, ἢ ὑποσαρκίδιον appellatur. Tympanites quidē à tympano ſic appellata, quoniam in tali affectione imus venter percuſſus talem ſonum edit, qualem tympanum, Galeno teſte commen. aphor. 11. quarti libri, quo loco Hippoc. ξηρὸν ὕδρωπα nuncupauit, quemadmodum ἀσκίτης, ſic dicta eſt, quòd ἀσκῷ hoc eſt vtris modo in peritonæo humor continetur: vt liquet eodem loco. Et tertia differentia ſic appellata eſt, quoniam per carnem, vel ſub carne, vel iuxta carnem, ſeu ſecundum carnem, vel ſupra, ſeu infra carnem humor continetur, aut propterea ipſam λευκοφλεγματίαν nominant, vt quæ pituita liuida conſtet, vel ſui quidem ratione ſemper alba, ſed quæ propter mixtionem quorundam aliorum humorum verum mutet colorem, vt liquet apud Galenum cōmento aphor. 29. 7. libri. Communis autem omnium (vt inquit Celſus) eſt humoris nimia abundantia, ob quam ne vlcera quidem in his ægris facilè ſaneſcunt, vt patet etiam apud Hippocrat. & Galen. aphoriſ. 8. ſexti libri. At quoniam cuiuſuis aquæ inter cutem communis genitura eſt, vbi ſanguificationis officium intercidat (vt liquet apud Galenum ſecundo prognoſticorum) ea de re neceſſum eſt (quoniam iecur eius facultatis, quæ ſanguinem gignit inſtrumentū exiſtit) vt ipſum vitietur in huiuſmodi affectibus, quinimo niſi hepar afficiatur, vt quinto de locis affectis ſcriptum eſt, haudquaquam aqua intercus fieri poteſt, & ſi non ſemper ob primariā eius affectionem excitetur, licet hoc quoque ſit quàm frequentiſsimum, ſed interim iecur ipſum per conſenſum afficitur aliarum partium, quæ aut eidē vicinæ ſunt, aut ſocietatem, ſeu conſortium quoddam cum eo habēt mediis conceptaculis, venis videlicet, quemadmodum ab eodem Galeno tū 5. de locis affectis, tum 2. prognoſticorum decretum eſt. Quod autē interim primariò iecur, interim lege conſortij, quod cum aliis partibus habet, iam dictis aquæ inter cutem ſpeciebus afficiatur, ab Alexādro, & Paulo præcitatis locis cōfirmatum eſt. Atqui dignoſces num ipſum primo affectum ſit, ex Hippocr. & Galeni teſtimonio eodem 2. prognoſt. ex cupiditate quadā, ſeu propēſione, quam ægrotantes ad tuſsiendum obtinent. Nam incitati ipſi ad tuſsim, tanquam ad accidens, ſtatim ab hoc deſiſtunt, tantummodo tentantes initiū tuſsiendi, etenim iecoris moles incidens præcordiis facit anguſtiam in pulmone, ob quam ad tuſsim ægri veniunt fruſtra, ceu auxiliaturā affectui naturalis facultatis, nequaquam habentes miniſterium, continuo deſinunt. Ob hæc itaq; propēſiores ita affecti ad tuſsim redduntur, ſed eis citò tale deficit munus, propterea quod nihil dignū cōmētatione excreāt. Dignoſcitur etiam ex paucitate, ac ariditate deiectionum, nam venter non deiicicit niſi dura, ac pro neceſsitate imperpeſsis exiſtētibus inteſtinis, vel lactibus (vt Galenus inquit) nec vitiato alimento, neque grauatis ab eo partibus, etenim bene valent, nec alui fluor infeſtat, manēntq; diutiùs inibi reliquiæ alimenti, quæ partim mittitur ad intimā peritonæi ſedem, partim Inflāmatione iecoris torrentur, præſertim ſi ad acutū morbū conſequatur aqua intercus: aderſit quoque & reliqua ſigna, quæ ipſum primariò affectum indicabunt aliquo prædictorum affectuum, quorum indicia propriis eorum capitibus requiras. Vbi autē nullum tale præceſſerit ſignū primariò affectus iocinoris, ac venter magis profluuiis infeſtetur, ſitque alui fluor diutinus, neque dolorē exoluens, neque molliens ventrem, ventriculi, vel inteſtinorū, maximéque ieiuni vitio (meſentericis venis mediis) iecur ipſum per conſenſum oblæſum erit. Nāque ex prędictis partibus affectis potiſsimum venę debiles fiunt, per quas iecur ad ſe trahit alimentum, ita fit, vt nequaquam deſeruiant viſceri ad deductionem, & cùm in tenuioribus inteſtinis maneat, grauata ab eo, vtpote debilia, ſtatim id omne pellūt deorſum, atq; hæc alui fluoris in huiuſmodi aqua inter cutē cauſa eſt, eodem Galeno teſte præcitato 2. Prognoſticorum. Altera cauſa eſt, quoniam & alimentum corrumpitur, ac bilis copia in inteſtinis colligitur, & ob eam rem eadem admodum mordentur, proindéque incitantur ad excernendum cōtenta ibi excremēta, idque potiſsimùm

5. de loc. affec. cap. 7. 6. de loc. aff. in prin. 2. de natur. facult. cap. 8

Aqua inter cutem vnde nomē ſumpſerit.

Commen. 3

Quot ſint eius differentiæ.

Eius differentiæ cur ſic appellentur.

Communis cauſa generationis omnium trium differentiarum.

Commen. 1 cap. 7

Quæ partes afficiantur, quare iecur ſemper.

5. de locis aff. cap. 7

2. prognoſtic. commen. 1

Alex. libro 9. cap. 1 Paulus lib. 3 cap. 48

Si iecur primario afficiatur ſigna.

Tex. & commen. 5.

Si per conſenſum iecur afficiatur, ſigna.

Cōmen. 1

accidit, vbi inflammatione vexentur, & propterea fluor hic alui neque dolorem cedat, neque ventrem mollit, cùm per eum aquæ inter cutis cauſa non vacuetur. At ſi indurato liene, ſeu infrigidato, aut quomodolibet aliter affecto, eique conſentiẽte iocinore aqua inter cutẽ genita fuerit, ex prædictis ſignis indurati lienis, aut aliter affecti patebit. Sic etiam, ſi vel pulmonis, vel ſepti trãſuerſi, aut renũ occaſione iecur affectum fuerit corundẽ viſcerum affectorum ſigna præcedent, qualitas autem affectus ipſius iocinoris frigida perpetuò intemperies exiſtit, nãque niſi ipſum primariò infrigidatũ ſit, aut ad ipſum frigus impertiatur à reliquis iã dictis partibus primariò refrigeratis, aqua inter cutẽ ſubſequi poteſt minimè, vt ab eodem Gal. 5. de locis affectis, cap. ſeptimo, & ſexto eodem, in principio, decretum eſt, quæ frigida intemperies, nedum ad omnes eiuſdem iecoris venas peruenire debet, verùm quoque ad eius corpus, quod παρέγχυμα Græci dicunt, namque ſecundũ hoc propriæ eius facultatis, quæ ſanguinẽ gignit, inſtrumẽtũ eſt. Et propterea vbi vitiatum ſit, actionem quoque eius vitiari oportet, adeò vt non ampliùs cibos in ſanguinem, ſed in aliam qualitatẽ tranſmutet ſeroſam, ac tenuem inquam ſuperfluitatem, aut pituitoſum humorẽ, ſeu flatum, & proinde fit, vt trifariam duntaxat aqua inter cutem conſtitui poſsit. Nec obſtat ea aqua inter cutẽ, quæ ad acutos morbos ſequitur, nanque ab iis quoque iecur tam grauiter afficitur calida, & ſæpenumero ſicca quoq; intemperie, vt cibum in ſanguinẽ tranſmutare nequeat, vt liquet eodẽ 6. de locis affectis, ita vt valeamus abſque controuerſia aſſerere, hanc etiam aquã inter cutem ea frigida iocinoris intemperatura ortum habere, priuatiuè ſaltem admodũ imbecillo eius inſito calore reddito, quo medio ſanguinem gignit, ex iam dicta præter naturã eiuſdem caliditate in eo genita. Atqui frigida hæc iocinoris intemperies haud æquè in gignendis iã dictis aquæ inter cutem ſpeciebus ſe habet. Nãque à maiore frigiditate generatur aquoſus hydrops, quẽ aſcitim vocãt à minore autem tympanites. Etenim humida ſubſtãtia in flatuoſum aërem ſine aliquo colore tranſmutari nequit, vt inquit Gal. prætitato comment. aphoriſ. 11. 4. lib. Sed quemadmodum aſcites à maiori frigiditate, quàm tympanites excitatur (vt diximus) pari ratione & anaſarca, ſeu leucophlegmatia à frigidiori iocinoris intemperie, quàm aſcites, ortum ducit, quoniam totum habitũ pituitæ plenum habent laborantes, Galeno auctore quarto de ratione victus. quanto etenim pituitoſum excrementum ſeroſo, ac tenui humore frigidius exiſtit, tanto anaſarca, quæ ex iã dicto pituitoſo excremento excitatur, à frigidiori intẽperie generationẽ habebit, quàm aſcites, qui ex ſeroſo excremẽto producitur. Accedit item, quod (vt fatetur Aëtius) talis humor tenuis, & ſeroſus, qui aſcitis cauſa exiſtit, ſalſus eſt, & putrefactus, vt propterea largiorẽ potum appetant, qui aſcite laborãt, quàm reliqui hydropici. Eſt itaque anaſarca, ſeu leucophlegmatia pituitoſi humoris in toto corpore collectio, ſeu per omnẽ corporis miſcellam diſſeminatio (vt inquit Aëtius) ita vt inſtar ſpongiarũ, aut papyri vniuerſa caro per madefacta appareat, atque ob id totum corpus ſimiliter, vt hypochondria, intumeſcit, ac mortuo ſimile euadit. Aſcites autem collectio aquoſi humoris exiſtit plurima inter mẽbranam, peritonæum appellatã, & inteſtina, vt verè vtris modo membrana ipſa repleta eſſe videatur, ſpatium etenim quod inter peritonæum, & partes ei ſubiacentes eſt, aquoſo humore impletur, Galeno teſte quinto de locis affect. cap. 7. Aliquando verò vbi peiùs habent ægri vſque ad fæmora tumor producitur, vt idẽ Aëtius aſſerit. Tympanites autem plurima collectio eſt ſuperflui flatus aëre repleti in iiſdẽ ventris incũbentibus locis, vt in principio ſola inflatio eſſe videatur, poſtea tamẽ flatus inſpiſſatur, & veluti nubilus redditur, atque ita vnà cum flatu, quaſi nebuloſus humor conſiſtit, atque cõgregatur, vt liquet ex eodẽ Aëtio. Ex quibus liquet q[uo]d ãlibet aquæ inter cutẽ differentiam, ſeu ſpeciem morbum eſſe in quantitate, ſeu magnitudine. Nanque ex genere præter naturam tumorum exiſtunt, vt liquet libro de tumor. præter naturam circa finem, id quod confirmauit idem Galenus de aſcite lib. 14. metho. meden. cap. 13. quo loco eam in numero eorum tumorum, qui præter naturã conſiſtunt, cõnumerauit, qui etiam toto genere præter naturã ſunt. Nec obſtat, quod idem Galenus lib. de differentiis ſympto. cap. 4. inter ea ſymptomata, quæ incidunt in ſanguinis generatione fruſtrata, hydropis vitia connumerauerit, nam vel ſymptoma vniuerſaliter dictum voluit intelligere, vel per vitia aquæ intercutis, eius cauſam immediatã intellexit, quæ quidẽ ſymptoma eſt incidẽs in ſanguinis generatione (vt ipſe inquit) non peracta, vel non rite peracta. Communiter autem omnis aqua inter cutem ſpirandi difficultatem, tumorem, & grauitatem, ac vitiatum colorẽ inducit, ex virore nimirum albicantibus ægris, faſtidiũt & cibum, potum autem largiorem plurimi appetũt, maximè qui ex aſcite laborant, etenim humor, qui in locis detinetur, ſalſus eſt, & putrefactus; quare, & ſitis, & febris augeſcit: ferè enim in totum plurimi ex hydropicis febriunt, vt ab eodem Aëtio ſcriptũ eſt. Commune item omnis aquæ inter cutem eſt pedes intumeſcere, quippe cùm procul à calidiſsimis partibus abſint, vt liquet ex Galeni 2. prognoſticorum. Particulatim autẽ aſcites inde internoſci debet, quod fluctuationes excitentur ex humore, qui veluti in vtre quodã contentus circũuoluatur. Tympanites autẽ, quòd vbi nos ferimus ventrẽ tympani modo ſtrepitum quendã elidere videatur, vt inquit Alexander. Et propterea in huiuſmodi aquis inter cutem humor ſit, an ſpiritus, qui in regionibus ventris continetur: actu explorare non valemus, niſi cauata preſſu cute: etenim frequẽter nõ cauari cõſpicies in ſynceris aſcitis, & aqua inter cutẽ, quam tympanitem vocant. Sed ad verã notitiam comparandã pulſare cogimur abdomen, vt attendamus, ſi veluti tympanum reſonet. Secundo loco aliter cõponere hominem & in latera conuertere, quo fluctuationẽ aliquam exaudiamus, ac nobis ſtrepitus in modum tympani ſpiritum annuntiat, fluctuatio humorem: vno verò admoto tactu diſtentũ abdomen non deprehendas ex aëre ſit, an ex aqua, tametſi cutis his, & quicquid carnoſum erat ſecundùm peritonæum, & craſſa cute tectum contabuit, quemadmodum à Galeno lib. quarto de dignoſcendis pulſibus, cap. 3. ſcriptũ eſt. Anaſarca verò hinc deprehenditur, quod æger carnes habeat emortuo corpori ſimiles, & totum corpus intumeſcat, ac vbi nos digito id imprimimus, cauitas oboriatur, cũmq; imprimere deſierimus, non ſtatim in priſtinũ renouatur, vt apud eũdem Alexandrũ legitur. Cæterùm quæuis prædictarum ſpecierũ aquæ inter cutem ad iocinoris refrigerationem (vt iam dictum eſt) conſequitur: etenim

citra

Ad quem iecoris affectum aqua inter cutem conſequatur.

Quod non niſi tres aquæ inter cutem differentiæ eſſe poſſint.

Loco citato.

Commen. 3

Lib. 10. cap. 20.

Quid ſit anaſarca.

Loco citato.

Aſcites quid ſit.

Aëtius lib. 10. cap. 20

Tympanites quid ſit

Quæ affectus præter naturam ſit aqua inter cutem.

Lib. de tumo. cap. 20.

Aquæ inter cutem communia ſigna.

1. prognoſt. 3. & 3.

Aſcites quibus ſignis dignoſcatur.

Quibus Tympanites.

Lib. 9. ca. 2.

Anaſarca ſigna.

Loco citato.

Gal. 5. de loc. affect. cap. 7. Aëtius lib. 10. cap. 10

Aqua inter cutem cauſa.

citra eiuſdem refrigerationem impoſsibile eſt aliquem in hydropem incidere, Galeno & Aëtio teſtibus. Hæc autē refrigeratio aut per ſe, aut per cōſenſum fieri poteſt, vt diximus. Et propterea ea nōnullis cauſis iecur ipſum refrigerantibus aqua intercus oriri poterit, vtpote ea immodica hæmorrhoidum profuſione, aut ea eiſdem diuturnis ſuppreſsis ſimiliter ex menſtruæ purgationis omnimoda ceſſatione, aut immodica vacuatione, aut ea immodico muliebri profluuio, vt liquet ex Galeno 2. de natural. facult. c. 8. & 5. de locis aff. cap. 7. Pariter ea intēpeſtiua, ac immodica aquæ frigidę potione iecur affatim refrigerari poteſt, ac ſtatim aquā inter cutem induci, quanquā ſic affecti (vt Galenus eodem quinto de locis affectis, cap. 7. aſſerit) ob refrigeratum os ventriculi, vehementi ciborum deſiderio teneantur, oppoſito modo quàm cæteri hydropici. Similiter ſi ipſum iecur ſcirrho afficiatur, vel ipſum, ſplene indurato, ſeu refrigerato, coafficiatur, aut ieiuno, ſeu reliquis inteſtinis iuata ipſum, aut meſenterio, vel pulmone, vel renib⁹, ſeu ſepto trāſuerſo, ſimili ratione primariò affectis. Multi autem & à podagra, & à coxendicū dolore vexati aquā inter cutē inciderunt: frequentiſsimè etiā eos, qui cibū nō ſentiunt, & malo corporis habitu præditi ſunt, itémq; ab arquato infeſtatos hydrops corripit, item quoſdā eorum, qui non niſi recta ceruice ſpirant, cœliaca affectione laborāt, ac dyſenteria, in aquā inter cutem deduci nouimus (vt inquit Aëtius) ſæpe etiam febribus longis ſuperuenit (vt inquit Paulus) & interdū ad morbos acutos conſequitur, ex Hippocr. ſententia ſecundo prognoſticorum, cùm ex eo ſanguificationis officiū intercidit, adeò vt iecur cibum in ſanguinem tranſmutare nequeat: quę omnia & dignoſcere, háudque ægrè interſtinguere licebit, ex prædictarum partiū affectarum, ac prædictorum affectuum dignotione, per enarrata in propriis locis, ac capitibus ſigna, & propterea eadem breuitatis cauſa ſcribere recuſauimus: quædam autem ex infirmorum, ſeu adſtantium loquela promptè percipies. Huic autem affectioni non minus fœminæ quàm viri fiunt obnoxij: pueri verò vt plurimùm ab hydrope ſarcite apprehenduntur, quæ quandoque curabilis fit. Eſt tamen tympanites omnino periculoſus, minùs eo aſcites: ſarcites quoque aliquando curabilis fit, per ea quæ cuti adbibentur humorē detrahentia ac reſiccantia pharmacha (vt idem Aëtius inquit.) Omnes autem inueterati hydropes, & qui iam habitum corrumpunt, ſunt periculoſi (vt ipſe fatetur.) Sæpe verò hoc malum per ſe incipit, ſæpe alteri vetuſto morbo, maximéque quartanæ ſuperuenit. Inter initia tamen nō difficilima curatio eſt: at ſi malū inueterauerit, nō ſine magna moleſtia diſcutitur, Celſo auctore, faciliúsque in ſeruis, quàm in liberis tollitur, quia cùm deſideret famē, ſitim, mille alia tædia, longámque patientiā, promptiùs bis ſuccurritur, qui facile coguntur, quàm quibus inutilis libertas eſt. Sed ne hi quidem, qui ſub alio ſunt, ſi ex toto ſibi temperare non poſſunt, ad ſalutem perducuntur, vt idē refert Cornelius. Omnis item aqua inter cutem, ſi ex acuto morbo exiſtit, mala eſt, vt liquet apud Hippocratem, eodem ſecundo Prognoſti. non enim ſedat febrem, ſed dolorem admodū infert, ac mortē, vt ipſe inquit. Quod verò aqua inter cutem laborātibus vlcera in corpore facta difficulter ſanentur, idem ſcriptū reliquit aphor. 8. lib. 6. & apho. 14. eiuſdem. Hydrope correpto, (inquit) ſi aqua è venis in

2. prognoſtic. tex. 8

Prognoſtica.

2. prognoſt. Tex. 1

vētrem defluxerit, ſoluitur morbus; quemádmodū, ſi eiſdem tuſsis ſuperuenerit, quod malum ſit, decretum eſt ab eo aphoriſ. 35. 6. Vel quod deſperati ſint (vt liquet aphoriſ. 47. 7.) Si quis autem leucophlegmatia detineatur, & fortis ventris fluxio ſuperuenerit, à morbo liberatur, vt patet aphoriſ. 29. 7. libro. Nanque (vt Galenus inquit) ex forti ſeu diuturno alui profluuio, ſoluitur albę pituitę ſuperabūdantia. Verùm licet difficilis ſit aquoſæ affectionis curatio, & plurimo artis auxilio opus habeat (vt inquit Aëtius) inter initia tamē nō difficilima curatio eſt, Celſo auctore, cuius prima, & principaliſsima pars ratio victus exiſtit, nedum in aqua inter cutē, verumetiā in omnibus affectibus, & potiſsimùm periculoſis (Alexandro teſte) Ea de re communem omnibus ſpeciebus aquæ inter cutē victus rationem inſtituemus, deinceps particularē aggrediemur cuiuſque eā rationē. Aër itaque eligatur ad calidum, & ſiccum vergēs, moderata autem ſit, & probè temperata ipſa domus ſecundum anni tempus (vt inquit Aëtius) Lectus nō valde mollis ſit, (iis præſertim, qui anaſarca laborant) ſubſternantur etiā arundinū folia, & herbæ reſiccantes, velut eſt, vitex, pulegiū, calamintha, & ſimilia, opercula etiam ipſa, quibus teguntur, apparentur duriora: nimirum eſt etenim quantum huiuſmodi per ſomnum reſiccent, vt cōſtet iā quoſdam frumenti aceruis obuolutos, & abſconditos à ſomno ſurrexiſſe firmos, ac reſiccatos, vt liquet ex eodem Aëtio, qui itē ſomnus eiſdem competit moderatus, aut paulo breuior conſueto: nanque vigilię moderatæ non minus conferunt: digerunt etenim (vt liquet ex Galeno, duodecimo methodi medēdi, cap. 3.) motus inſuper, ſi quid aliud (vt Trallianus refert) hydropicis conducit, pręcipuè qui fit per mare, equum, & lecticam. Iis autem, qui viribus conſtant etiam ambulatio eſt vtiliſsima: pariter frictiones hydropicis adhiberi debent, nanque externos corporis meatus rarefaciunt, humores extenuant, ac diſcutiunt (eodem Alexandro teſte.) Celſus quoque multum ambulandum, currendúmque aliquando eſſe præcipit, quanquā inter initia idem, quietem, ſitim, ac inediā, pro huius affectus curatione probauerit. Addidit etiam, quod ſuperiores maximè partes ſic perfricandæ ſunt, vt ſpiritum ipſe contineat, euocādus eſt ſudor, non exercitatione tantummodo, ſed etiam in arena calida, vel laconico, vel alibano, ſimilibúſque aliis, maximéque vtiles naturales, & ſiccæ ſudationes ſunt, quales ſuper Baias habemus in myrtetis (vt ipſe refert) modo autem vulgo ſudatorium Trituli fortè appellatur. Aluus quoque in ſingulis hydropicis ſeruanda lenis eſt, ſi nō natura, ſaltem arte clyſteribus lenientibus, aut glādibus vtens. Cibus autē eſſe debet ea media materia, ſed tamen generis durioris (vt refert Celſus.) Sit autem vniuerſus facilis cōcoctu, & ſufficienter coactus, eaolutus enim aptus eſt, vt in aquoſitatem commutetur (Aëtio auctore) Melius nanque ita affectis eſt dare (Galeno teſte quarto de ratione victus) quę probè cōcoquere poſsint. Proſpiciendum etenim eſt, vt alimentū, quod ad iecur peruenit, facilè ſit ad diſtribuendum, & nequaquam impediatur, quò minùs in corporis partes diſpenſetur, vt fatetur Alexand. Quare optimum alimentum ipſis eſt panis fornaceus probè fermentatus, qui ſemina flatibus diſcutiendis apta contineat, vt aniſi, aut cumini, aut fœniculi. Cuius etiam copia vitari debet, vt liquet ex eodem Alexandro, vel panis. ſit optimus clibanites, qui ſaltem, am

Aët. lib. 10. cap. 21 Alex. lib. 9. cap. 3

Victus ratio communis ſingulis aquæ inter cutem ſpeciebus.

Aëtius lib. 10. ut ſupra.

Loco citatō

Tral. lib. 9 cap. 3

Loco citato

Sudatorium Trituli.

Aëtius lib. 10. c. 22 & de ratione vict. comment. 5 Lib. 9. cap. citato.

Loco citato

Loco citato. mium, & fœniculũ habeat admixtum, vt refert Aëtius. Ex auibus conueniunt perdices, turtures, phaſiani, turdi, merulæ, & ſtarnæ, & reliqui minuti paſſerculi: qui pingues nõ ſint. Interim gallinæ, ac gallinacei pulli, quanquam feræ mãſuetis præponi debeant, vt teſtatur idẽ Trallianus. Ex quadrupedum itẽ carnibus moderatè comedant, & eas potius, quę non ſunt pingues, præcipuè ferinas, vt ceruinas, aprinas, & caprearum, ac leporum, quarum ius cum extenuante cibo paretur, apio videlicet, petroſelinõ, dauco, eruca, pulegiu, rapa, caucalide, coronopo, eryngio, paſtinaca, porru capitato, ac aliis, præſertim hominib. ruralibus, has eaſdẽ maximè aſſas, ſi gratæ ſunt, aſſumere ipſos alienũ non eſt. Verùm tam aſſatis, quàm elixatis ſemper aromatica quædã redolentia adiicias, præſertim cinnamomum, aut caryophyllos. Ex piſcibus guſtari poterunt cancri, locuſtæ, & erinacei recentes. A leguminibus verò abſtineant in totũ. Inter bellaria cõcedendæ ſunt palmulę, nuces, amygdalę, vua penſilis, ac vua paſſa, mala punica, pyra cocta, ac caricæ: omnia tamẽ moderatè, neque omnia quotidie. In vniuerſum tamen maximam ciborum partẽ in cœna accipiant, quandoque etiam aſſatas cochleas, atque oua inſuper aſſata guſtare poterunt, vt Aëtio viſum eſt. Pro potu ſit vinum tenue, præſertim vetus. Item & quod vrinã ciet. Aqua in vniuerſum vitanda eſt, verum quoniam incõmodus eſt eis plurimus potus, tantũ præbendum erit, quantũ ad infringendã aliquo modo ſitim ſufficit, nanque potio non vltra danda eſt, quã vt vitam ſuſtineat, optimáque eſt, quæ vrinam mouet, vt à Celſo ſcriptũ eſt. Si tamen intenſa ſitis inſtet, parum quid delibandũ dabimus, ſolatij tamen gratia, & leniẽdæ ſitis: dulcia verò vina, & vinũ mulſum vitanda ſunt, nanque ex his ſitis nõ ſedatur, eorũ tamen acetum optima eiſdem medela eſt, vt liquet primo de ſimplicium medicamentorũ facultatibus, cap. 30. Quod ſi velint factitiis vinis vti, id ſit abſynthites, pręcipuè quod ſpicam nardi copioſiorem recipit, vel apiatum, aliis autem abſtineant, ex Alexandri teſtimonio, & vt ſummatim dicã cum *Commen. 3* Galeno quarto de ratione victus in morbis acutis, quamminimum bibere, & quamplurimũ laborare prædictis confert, nempe talis viuendi modus calfacit, & ſiccat. Hæc quod ad communẽ victus rationẽ attinet, dicta ſint ſatis. Quantùm verò ad medicamẽtorum rationem attinet, communis etiam omnium curatio ab euacuatione incipienda eſt, Paulo, & Alexãdro teſtibus: quanquã aſcites, & tympanites purgans medicamentũ duntaxat quod aquã educat, requirunt: Anaſarca verò interdum venæ ſectione, vt ipſi referunt: quinimò hic ſolus hydrops, cùm incipit, Galeno teſte 4. de ratione victus, cõment. 3. interdum ſanguinis detractione indiget, cũ ſcilicet ex retẽtione vel hæmorrhoidarũ, vel muliebriũ, vel ex quapiã, quę ita plethorica ſit cauſa inceperit. Tympaniã verò, & aſcitẽ (vt ipſe inquit) nullus per ſanguinis miſſionẽ ſanare eſt auſus. Huius itaque ſpeciei aquæ inter cutem propriam medicamentorum rationẽ aggredientes dicimus cum Galeno, circa initia venam ſecandam eſſe, præſertim cùm ex modo dictis cauſis fuerit orta. Nã licet ex ſanguine frigidiore naſcatur, & frigiditatis ratione illa non indigeat, tamen quoniã copiæ detractio naturã leuat, vt hæc minorem illam effectam facilè ſuperet, nõ alienum, ſed rationi conſentaneũ eſt venæ ſectione vti, Alexandro teſte. Nam propè

Communis medicamentorũ ratio.

Paulus lib. 3. cap. 48

Alex. lib. 9. cap. 2

Anaſarca curatio propria.

Venæ ſectio.

Loco citato.

ad extinctionẽ accedẽte naturali caliditate, vt igni contingit in hac affectione, etenim quemadmodũ ignis propè extinguitur immiſsis lignis, tum humidis, tum multis, niſi quis multitudinem ſuſtulerit, ſic & in frigidiore ob copiam ſanguine, vbi calor natiuus propè extinguitur præſentiſsimum eſt remedium ſanguinis miſsio: quo tempore periculum ita prehenderit, vt liquet ex eodem Galeno præcitato lib. 4. de ratione victus in morbis acutis, comm. 3. Ante omnem itaque aliam curationem venæ ſectio adhibenda eſt, ſi vires, ac reliqua permiſerint, ſecandáque interna cubiti dextri vena erit. Ea nãque vena velociſsimè, & plurimùm ex iis, quę principes ſunt, partibus corpus vacuat, ex Galeni ſentẽtia eodẽ 4. de ratione victus in morbis acutis. *comment. 24* Nec vnica vice multa ſanguinis copia exhaurienda eſt, ne vires deiiciãtur, ſed ſatiùs erit, vbi oporteat, ipſam iterare, ac paulatim, & tutò magis euacuare, quã feſtinãdo vnà cum morbo etiã ægrũ è medio tollere. Verũ vbi vires non permiſerint, ſed imbecillæ ſint, aut ea quauis alia cauſa, quàm ex iam dictis, anaſarca originem duxerit, ſanguinis miſsio vitari debet: ſed copia pituitoſi excrementi per vniuerſum corpus redundantis purgante medicamento vacuari debet. Sic etiam vbi opus fuerit, facta venæ ſectione eadem purgatione vtare, quæ iterum per vices tentanda erit, ea ſententia eiuſdẽ Alexãdri a lenioribus inchoando, & demũ ad ea, quæ paulò valentiùs purgare queunt, tranſire, priùs tamen humore ipſo pręparato, ac viis reſeratis per ea medicamenta, quæ extenuandi, incidendi, ac meatus aperiendi vim habent: ea ſunt ſyrup. ex abſynthio, eupatorio, de byzantiis, oxymel ſimplex, ac ſcillinum, ſeu ſyr. ex hyſſopo, qui exhibeantur cum aliquo etiam extenuantium, ac aperientiũ medicamentorum decocto, quorũ copiã cap. de iocinoris obſtructione, requiras, pariter cap. de eiuſdẽ iocinoris imbecillitate: quibus ſæpius adhibitis purgans medicamentũ tribuendum erit, quod conficiatur, vt infrà. Recipe pulueris hieræ ſimplicis Gal. drac. j. agarici trochiſcati, ac rhabarbari vigorati, ſingulorũ ſcrup. 2. formentur pilulæ cũ oxymelite. A quibus per aliquod tempus exhibeantur vnc. 2. vel 3. ſyr. è pluribus infuſionibus roſarũ cum aqua cichorij. At vbi hæc purgatio ſatis non ſit, iterum quæ maiorẽ vim habent extenuandi, ac aperiendi medicamenta exhibeto (eorum, quæ modò recenſuimus) poſt quorũ vſum ad ea quæ paulò valentiùs purgare queunt, trãſito: veluti ſunt catapotia ex rhabarbaro, ſeu ex agarico, idque non vna vice faciendum erit, ſed pluribus, prout vſus vrgebit. Semper tamen à mitioribus ad valentiora tranſeundũ. Nec non cum eiſdẽ medicamentis perpetuò ea miſceri debent, quæ vim habẽt adiiciendi iecori robur, quemadmodum rhabarbarum eſt, ac myrobalani, pręſertim chebulæ. In hunc etiam vſum cõferunt paſtilli de rhabarbaro, de abſynthio, ſeu eupatorio, ſi per vices exhibeãtur. Quo etiam tempore, vbi ab his purgantibus medicamẽtis ſe abſtinuerint ægri, vti poterunt aromatico roſaceo, antidoto diarhodõ, dialacca, vel diacurcuma eorundẽ drac. j. deuorantes cum exiguo vino albo, aut aqua ex abſynthij decocto. In quẽ adhuc vſum, ſi tantundẽ mithridati, ſeu theriacæ aſſumpſerint, non parũ confert. Præbenda etiam erunt ea, quæ vrinam cient, velut eſt daucus, ſeſeli, cardamomum, radicum aſparagi, aut trifolij decoctum, aut etiã triſſaginis, ſimiliter etiã ſi drac. j. eiuſdẽ radicis trifolij, *Vrinam cientia.*

Purgatio. lib. 9. cap. 2

aut

aut eryngij ſiccæ, vel ſeminis viticis tantundem cum vini cyathis tribus exhibeatur, commodè vrinam cient, vt liquet ex Aetio cap. 31. libri decimi. Maximum item eiuſdem auxilium præſtat vomitus, vt ex eodem Aetio liquet.

Vomitus.

Quæ extrinſecus admouenda ſint.

Extrinſecus verò ea adhiberi medicamenta licebit, quæ vim immodicum humorem exſiccandi habeant. Quapropter & in puluere volutationibus vtendum eſt. Aliquando etiam & arena probè à ſole ignita, aut pellibus ſimiliter à ſole feruefactis ægrum occulere oportet; capite tantum velato, & facie cum ſpongia aſsiduè exterſa, eodem Aetio auctore: fluuiatiles etenim, ac marinæ arenæ communem vim poſsident omnium lapidum, ſiquidem exſiccant tumentem ab aqua inter cutem carnem, ægroto videlicet in eis excalfactis decumbente, ex Galeni auctoritate, nono de ſimplicium medicamentorum facultatibus. Poſt hæc aqua marina, aut aluminoſa, aut ſulphurea lauentur ægri, etenim aliquibus, qui ad huiuſmodi lauacra aſſueuerunt, ea ipſa, tum ad delendum morbum, tum ad habitum valentiorem reddendum ſuffecerunt.

Li. 10. c. 28

Cap. de pyrite.

Optimè etiam conuenit & his cataplaſmatum admotio, eorum præſertim, quæ reſiccare ſimul, & viſceribus firmitatem addere poſſunt, quemadmodum ſtercus bubulum eſt conuenienter reſiccatum, non ineptè cum poſca, aut aceto mulſo impoſitum, infarcta ſulphuris quarta parte, ſimiliter & cochleæ crudæ tritæ, & impoſitæ, agglutinantur etenim, neque diſcedunt, priuſquàm vniuerſus humor reſiccetur (eodem Aetio teſte) quanquam ante eum Galenus 11. de ſimplicium medicamẽtorum facultatib. illud ſcriptum reliquerit, cùm dixit, Porrò cochleæ, quæ vſtionem non ſunt expertæ: ſi tritæ vnà cùm teſtis imponantur, & toti ventri aqua inter cutem laborantium, & in arthriticis, articulorum tumoribus ægrè quidem diuelli poterunt: cæterùm impenſe deſiccant, & ſanè inhærere ſinere oportet, quoad ſponte decidant: fermentum etiam ſale multo permixtum commodè adhibetur, aut panis cum puluere hyſſopi, aut fabacea farina, aqua marina, & melle coacta, pari abſynthij modo adiecto.

Aet. libr. 10. cap. 29.

Gale. 11. de ſimpl. medic. facult. cap. de cochleis.

Vel ſic cataplaſma conficies, Recipe caricarum, & fermenti, cuiuslibet vnc. 1. farinæ hordeaceæ, loliaceæ, fabaceæ, fœnugræci, & ſeminis lini, ana manip. ſ. radicum, & foliorum ebuli, & abſynthij, ana manip. j. ſ. hyſſopi, & origani, ana drac. 4. ſulphuris drac. 3. miſceantur, & cum poſca, aut oxymelite fiat cataplaſma. Si verò corpora teneriora ſint, quemadmodum puerorum, & aliorum, qui mollem carnem habent: quæ reprimunt cataplaſmata magis adhibere oportet, qualia ſunt malicorium, thus culinarius, mala cotonea, myrthi baccæ, & vitis pampini, aliquando quidem per ſe, aliquando inuicem permixta cùm quibuſdam eorum medicamentorum reſiccantium, quorum ſuprà mẽtionem fecimus. Verùm vbi prædictis affectio non ceſſerit, efficaciùs auxilium adhibere oportet, quod chirurgia præſtat, fiſſuras inquam circa internum talum infligere oportet, in loco quatuor digitorum ſpatio ſupra talum eminente, ea profunditate, qua quis in venæ ſectione vtatur, ita vt per aliquot dies, per eaſdem humor frequens feratur, quemadmodũ Celſo, & Aetio viſum eſt, neque periculum vllum hic verẽdum eſt, velut in hydropis aſcitæ pertuſione, non enim coaceruatim, quemadmodum illi euacuantur: & ſi quis velit excretione plurima facta eam cohibere, nihil vetuerit ipſas in talis fiſſuras linamentis obturare, ligamentiſque conſtringere: atque vbi rurſus prodire quid velimus, laxatis ligamẽtis, & ablatis linamentis, geſtatóque, ac moto ægro excretionem irritabis, vt idẽ inquit Aetius.

Celſus lib. 3. cap. 21.

Aetius lib. 10. cap. 30.

Aſcites quomodo curari debeat.

Ea autẽ ſpecies aquæ inter cutem, quæ aſcites appellatur, nõ minus (vt diximus) ab euacuatione initium curationis exigit, quanquam non venæ ſectionem, ſed purgans medicamentum requirat. A tenui nanque, ac ſeroſo humore originem ducere ſuperius concluſum eſt, & à Galeno decretum tertio de cauſis ſymptomatum, cap. 2.

Purgatio.

Is itaque primò præparari debet ſyrupus è corticibus citri, melle roſaceo, aut oxymelite, & demum infraſcripto medicamento purgante expurgari: quod recipit pulueris hieræ ſimplicis Gale. drac. 2. agarici trochiſcati, & rhabarbari vigorati ana drac. ſ. formentur pilulæ cum oxymelite: a quarum aſſumptione per aliquod tempus infraſcripta potio exhibeatur, quæ recipit corticum myrobalanorum chebularũ drac. 3. citrinarum drac. 1. fiat decoctũ in aqua cichorij, & abſynthij, in quo vnc. 2. ſyr. domini Auguſtini, ac tantundem ſyrup. ex pluribus infuſionibus roſarum diſſoluas, deinceps iterum adhibitis ſyrupis magis extenuantibus, vt eo qui ex tribus radicibus conficitur, aut ex duabus, vel quinque radicibus Meſuæ, oximelle ſimplici, aut ſcillino, ſeu ſyrup. de byzantiis, vel de eupatorio cum ſyrupo de abſynthio, & aquis fœniculi, & meliſſæ, iterũ purgans medicamentum exhibeatur, quod parari poterit ex pilulis de agarico, vel de rhabarbaro eiuſdem Meſuæ cũ pulueribus hieræ ſimplicis, vel pilulas noſtras tribuas, quarum ſæpiùs experientiam habuimus, & citra noxam pluries ſingulis ſeptem, vel decem diebus exhiberi poterunt; mirabiliter etenim ſeroſos purgans humores citra aliquod nocumentum notatu dignum. Conficiuntur autem hoc modo, Recipe foliorum plantæ, quam communiter ſeplaſiarij mezereon appellant, & propriè eius; quã nuncupat Dioſcorides chamælæam, vnc. 2. vel 3. infundantur per vigintiquatuor horas in ſufficienti quantitate aceti vini albi, in quo priùs mala cydonia fuerint decocta, demum in vmbra exſiccentur, & iterum parato decocto ex pomis dulcibus & acetoſis, in eodem aceto vini albi prædicta folia infundantur, vt ſuprà, ac exſiccentur. Contundantur, & eiſdem adiice hieræ picræ ſimplicis tantundẽ, & cũ ſucco radicis iridis fiant paſtilli, & ſeruentur, quorũ doſis eſt drac. 1. vel ſcrup. 2. pro qualibet vice. Interim verò drac. ſ. agarici trochiſcati, aut rhabarbari vigorati, & tantundem trochiſcorum ex myrobalanis chebulis adiicere poteris: eiſdem nanque catapotiis (Deum teſtor) me nonnullos hac ſpecie aquæ inter cutem laborantes ſæpius, per interualla eis exhibitis, perfectè curaſſe.

Dioſc. li. 4. cap. 153.

Pilulæ propriæ experta.

Nec etiam parum conferũt pro curatione aliarum aquæ inter cutem ſpecierũ, vbi eadem purgatione indigeant: quemadmodum hoc in anno 1557. obſeruauimus in illuſtriſsimo Petro Antonio Sanſeuerino Biſignani principe, qui cum aſcite, ſimulátque anaſarca, laboraret adeò, vt ferè à cunctis pro deplorato haberetur, vbi ter, aut quater dicta catapotia per interualla deuorauit, liber euaſit, teſtes ſunt nonnulli cùm medici, tum magnates, qui ipſum aqua inter cutem laborantem, ac demum ab ea ſolutum, & liberatum inſpexerunt, quanquã non exiguam etiam huic opem tulerit ſudatorium Trituli hodie vocatum, cuius ſuprà meminimus. Cæterùm mirificè confert pro educenda hydropicorum aqua, ſeu humore ſeroſo decoctum radicis ſambuci, ſeu ebuli in vino. Nanque

eadem vtriſque vis eſt, & cutem ſubeuntibus aquis *Dioſco.lib. 4 cap. 155. Paul lib 3. cap. 48. Alex. lib. 6. cap. 2.* auxiliantur, Dioſcoride auctore; licet & à Paulo, & Alexandro ſuccus corticis radicis ſambuci commẽdetur, ſi in vino potui exhibeatur: quidam etiam ex iunioribus ſuccũ marinæ braſsicæ cũ vino, aut ſapa, ſeu aqua lactis approbant: (hodie vulgus medicorũ ſoldanam, ſeu ſoldanellam appellat.) Cuius vſum non valde admitto: nanque ventriculo mirifice aduerſatur, & ipſe pluries experientia vidi noxam inferre, potius quàm auxilium aliquod hydropicis præſtare, imò quoſdam citiùs periiſſe obſeruaui. *Lib. 10. ca. 39.* Verùm (vt Aetio viſum eſt) per interualla longiora pharmacis aquam ducentibus omnibus vti conuenit. Nam incõmodus eſt eorum vſus, vtpote qui vires ipſas diſſoluit, vt ipſe inquit. Tutius propterea erit per interualla, ac eodem non longiora (vt diximus) noſtris pilulis vti: quæ cum hoc, quòd aquam ducunt, vires haudquaquam diſſoluũt. Iis verò, quæ vrinam ciunt per modica interſtitia vtẽdum eſt, eo- *Quæ vrinã ciunt.* dem Aetio teſte, ea ſunt triſolium, bitumen olens, ſi eiuſdem drac. j. ex vino præbeatur, aut iunci odora- *Loco citato.* ti, nardi, ſeu aſari ſimiliter ex vino decoctum; vel ſi ſeminis viticis drac. j. ex vino tribuas. Conducit item anagallidis cæruleæ ſuccus per ſe, aut cicerum decoctum, ſeu ſeminis hyperici drac. j. ex vino, ſimiliter ſi polium, aut ſampſuchum ex vino decoctum bibendum præbeatur. Præter etiam opinionem faciunt vermes terreni cocti, triti ex vino potati, vt li- *Citato loco.* quet ex eodem Aetio: vel erinaceum terreſtrem excoriato, eiúſque carnem in ſole exſiccato, ac drac. j. ex vino tritam præbeto. Toto itaque curationis tempore aliquo iſtorum potuum vtendum erit, ex *Ibidem.* ſententia eiuſdem Aetij, qui etiam non parum approbauit ſuccum ſolani hortenſis expreſſum, ſi quotidie, donec perfectè curentur, cyathum vnum bibendum præbebis: multam etenim aquam per aluũ ducit. Paulus verò ſcriptum reliquit, quod ſtercoris bubuli vſti cochlear ex vino potum quotidie ſtrenuè auxiliatur. Poteris inſuper, & eiſdem vti medicamentis, quæ pro curatione anaſarcæ commemo- *Clyſteres.* rauimus. Clyſteres etiam adhibendi ſunt acres, niſi venter ſua ſponte humeſcat: tunc enim exſiccare ipſum magis conuenit, vt inquit Paulus, fiat itaque ex mercuriali, polypodio, floribus chamæmeli, caricis, & ebuli, tum foliis, tum radicibus decoctum; cuius recipe lib. 1. aut. lib. 1. s. & in eo diſſolue mellis deſpumati, aut mellis roſacei vnc. ij. olei anethini, rutacei, vel chamæmelini vnc. 4. hieræ picræ ſimplicis drac. 7. aut diacath. tantundem, vel confectionis de dactylis, ſeu antidori indi, vel benedictæ laxatiuę drac. 4. ſalis communis drac. iij. commiſceantur omnia & fiat clyſter. Interim quoque agarici drac. j. s. *Topica.* adiicere poteris. Extrinſecus vero præter ea quæ pro curatione anaſarcæ cõſcripſimus, quibus etiam omnibus tutò vti poteris, cataplaſmata adhiberi poterunt circa initia ex farina hordeacea, althæa, ac caricis cum aceto mulſo compoſita. Poſt principium autem efficaciora ſunt cataplaſmata adhibenda ex farina fabacea, lupinorum, & fœnugreci, ac loliaceæ cum caricis, abſynthio, hyſſopo, origano, ac *Lib. 10. ca. 21.* aceto mulſo, ex Aetij auctoritate. aliúdque admirandum, & minimè prætereundum (vt ipſe inquit) ex armentariæ bouis ſtercore, poſca, ſiue aceto mulſo quarta parte ſulphuris viui inſperſa conficiendum præcipit. Similiter ſi ſtercoris columbini partem vnam accipias, & caprini tantundem, & buphthalmi, ſeu leucantemi ſimiliter tantundem, & tuſa in acerrimo aceto, ac melle coquantur, optimum erit (vt ipſe refert) ad aſcitem medicamentum. Aliud *Lib. 10. ca. 22.* cui teſtimonium præbet Oribaſius (vt ipſe dicit) eſt, Recipe fœnugreci trientem, farinæ hordeaceæ quadrantem, ſtercoris columbini trientem, reſinæ pinus ſiccæ lib. j. picis lib. j. ceræ lib. j. axungiæ veteris libr. ij. quæ eliquari poſſunt, eliquato, & ad alia in mortario contuſa, & cum aceto trita affundito. Si verò neque prædictis ceſſerit remediis, cute compuncta (quam Græci παρακέντησιν dicunt) pernicioſus humor elici debet, modo, quo Paulus ſcriptum reliquit cap. 50. libri ſexti. caueri tamen debet tanquam valde periculoſa vniuerſa eiuſdem euacuatio, quemadmodum ab Hippocrate, & Galeno decre- *Tympanitæ curatio propria.* tum eſt aphoriſmo 27. ſexti libri. Ipſa quoque aquæ inter cutem differentia, quæ tympanites vocatur purgantia medicamenta, & quæ vniuerſum corpus emaciant, atque etiam, quæ vrinam ciunt, exigit. Similiter & quæ extenuare, & digerere ſpiritus flatuoſos poſſunt, tum intrinſecus, tum extrinſecus adhibere oportet, Paulo auctore. Etenim verendum non eſt ſimul cum flatuoſo spiritu in hac aquæ inter cutem differentia ſeroſos quoſdam, ac tenues humores redundare, qui in flatuoſum aërem à diminuto colore tranſmutantur: quinimò vanum eſt, ac intellectu carens, ſine vllo humore ſuperfluo la- *Purgatio.* borantem hydropem vocare, Cælio Aureliano teſte. Et propterea eiſdem purgantibus medicamentis pro eius curatione vtare, quæ pro aſcitis curatione præcepimus; eiſdémque redundantem humorem præparantibus, atque etiam vrinam cientibus. Perpetuo tamen prædictis adiiciantur ea, quæ flatum diſsipant, vt ſemen fœniculi, aniſi, cumini, ammi ſimiliter & prædictis antidotis diacuminum, aut dianiſum commiſceatur. Non temerè etiam, & conſcriptis clyſteribus, in eorum decocto cuminum, etiam aniſum, fœniculi ſemen, ac rutæ folia, origani, pulegij, ſeu calaminthæ permiſcebis, ac furfur. Glãdes item magnoperè auxiliantur, ſi ex ſoliis rutæ, cumino, ac caricis, exiguóque ſale figurentur, vel in hunc modum, Recipe mellis diſputati ad ſufficientiam, ſeminis aniſi, fœniculi, & cumini ana drac. j. agarici, ſalis gemmæ, & pulueris hieræ, ſingulorum ſcrup. iiij. miſceantur, & fiant balani. Capite verò de coli dolore, ſtudioſi reliquos clyſteres, ſeu balanos requirent, & pro curatione iſtius affectus vtantur. Venter etiam quotidie foueatur ex ſaccellis, qui ſic *Topica.* componantur, Recipe milij, ſalis, & furfuris, ſingulorum manip. j. ſeminis aniſi, apij, fœniculi, dauci, & cumini ana drac. iij. florum chamæmeli, meliloti, & fœnugræci ana drac. 4. foliorum rutæ, lauri, & pulegij, cuiuslibet manip. s. contundantur contundenda, & fiant ſaccelli, qui calfacti in latere ignito, vino albo inſperſo, applicentur, ac ſæpius iterentur. Cucurbitulæ quoque leues crebro toti ventri affigantur, Paulo auctore. Poteris item ſalubriter vti commemoratis cataplaſmatibus, potiſsimùm, ſi eiſdem quædam ex ſeminibus flatus diſcutientibus commiſceas, vel in hunc modum ipſum componas, Recipe farinæ fœnugræci, loliaceæ, & hordeaceę ana manip. j. abſynthij, & foliorum rutæ, cuiuslibet P. j. ſeminis apij, fœniculi, & cumini ana drac. 4. ſeminis aniſi, ammeos, & dauci ana drac. iij. cum melle, vino, & oleo quantum ſatis ſit, fiat cataplaſma. Vel iuxta *Lib. 10. ca. 22.* Aetij ſententiam hunc in modum cataplaſma componas, Stercoris caprini recipe ſextantem, tantundémq; ſtercoris bubuli, & columbini, farinæ fabaceę

ceæ ſeſquiunciam, calaminthæ, ſalis nitri, ſeminis apij, ſeminis dauci, ſeminis fœniculi, & cumini, cuiuſque vnc. j. panis aridi quadrantẽ, mellis ſeſquiunciam, terebinthinæ quadrantem, miſce, & vtitor. At ſi cum aqua intercutem febris quoque complicetur, admodum calidis auxilijs vtendum non eſt, neque in viſceribus, neq; in cibis, aut potibus, aut antidotis, aut purgationibus, vt inquit Alexander. Etenim nullum valde calfaciens ipſos iuuare poteſt. Nam huiuſmodi medicamenta ſitim ipſorum augent, & febrem incendunt, & cauſas inflammantes magis adhuc extrunt, intendúntque malum, vt ipſe inquit. Cùm igitur ab aqua ſimul intercutem, & igne laborantes corripiantur, vndequaque dubia curatio eſt, ſiue calfacere, ſiue refrigerare quidpiam velis. Nanque neceſſe eſt, vt refrigerantia omnino aquam intercutem adaugeant, calfacientia rurſus febrim. Satiùs itaque eſt in huiuſmodi mixtam curationem adhibere, & ei, quod magis vrget, quatenus licet inſiſtere, vt liquet ex eodem Alexandro. Nec metuendum eſt, vbi febres vehementiores apparuerint, refrigerantia potius tunc exhibere. Nam vbi inuicem copulentur morbi, eatenus habebunt communem curationis indicationem, quatenus copulabuntur, vel nobis ſcilicet ad id quod magis vrget obuiantibus, non tamen alterius cura omnino poſthabita, vel omnibus pari ſtudio auxiliantibus, quemadmodum Galenus commento aphoriſmi 16. primi libri (de eadem aqua intercutem cum febre complicata verba faciens) ſcriptum reliquit. Ea colliquatione item, ſeu reſolutione ſuccorũ, qui in venis continentur, eiſdem in ſeroſam ſaniem ſolutis, vbi renes eoſdem trahere non valeant, ſubitanei hydropum ſtatus oriri conſueuerunt, venis eiuſmodi ſerum in ventrem mittentibus, aut toti corpori id patientibus, vt liquet tertio de cauſis ſymptoma. cap. 2. Verùm de hac nedum ſanguinis, ſed etiam carnis, ſeu totius corporis colliquatione aliàs pertractabimus.

Aqua inter cutem cum febre, curatio.

Lib. 9. c. 3.

Loco citato.

Περὶ διαβήτου. *Id eſt, De diabete.*

CAP. XCII.

QVONIAM triplex erat (vt diximus) in venarum concoctione excrementum, ac triplicia quoque inſtrumenta, quæ ipſa expurgant à natura fabricata, cùm de duobus iam verba fecerimus, bilioſo inquam, ac melancholico, pertractauerimuſque de cunctis vitijs, quæ circa eorum ſecretionem, ac inſtrumenta ipſa expurgantia eueniunt, reliquum eſt de eo quod adhuc ſupereſt excremento verba facere, quod quidem tenue, atque aquoſum exiſtit, Græci οὖρον, nos vrinam appellamus, cuncta ſymptomata quæ circa eius ſeparationem contingunt, ac omnia vitia, quæ inſtrumentis pro eius ſegregatione fabricatis, euenire ſolent, conſeribentes. Conſtruxit etenim natura, quo id à ſanguine ſecerneret renes, quorum vrinæ à ſanguine ſegregantur, atq; illinc per vreteras ad veſicam emittuntur, indéque excernuntur, quo ſcilicet tempore ratio ipſa iuſſerit (Galeno auctore quinto de vſu partium) quanquam Eraſiſtratus, Aſclepiades, ac Iuyous aliter, ſed falſo ſenſerint, vt liquet primo de facult. natur. Circa quam renum facultatem nonnulli affectus præter naturam oriri poſſunt ipſam impedientes, aut deprauantes, in quorum numero (quamuis rariſsimè euenire ſoleat, vt apud eundem Galenum liquet ſexto de locis affectis, nanque non niſi bis ipſum videre potuit) vnus eſt, qui à Græcis διαβήτης, quandoque δίψακος, interim ὑδερος εἰς ἀμίδα, quandoq; vero διάῤῥοια εἰς οὖρα appellatur, Galeno teſte libro ſexto de locis affectis, primo de criſibus, & libro de differentiis ſymptom. Latini verò diabetem, vel aquam intercutem, ſeu hydropem in vas vrinale, interim vero diarrhœam in vrinæ vocant: etenim prout diuerſimode affectio hæc conſiderabitur, diuerſa quoque nomina ſortietur. Nam ſi celerem vrinæ tranſitum, ſeu traductionem, diabetem nominabimus, à verbo διαβαίνω, quod Latine traijcio, pertranſeo, ſeu traduco ſonat, ſic nominabitur. Quidam vero ingentem, ac inexplebilem, quæ hunc affectum conſequitur, ſitim animaduertẽtes, διψακὸν ipſum appellarunt, à verbo δίψα, quod idem eſt quod ſitis. Vnde διψακὸν, quaſi vehementer ſitiens dicitur. Alij magnam vrinæ copiam inſpicientes, quam intercutem ad matellam, ſeu vrinæ profluuium nominarant. Verum quicquid ſit de eius nomine, nam neque vt idoneum ei nomen imponamus, id ſcrutari animus eſt, ſed vt curationis viam tũ ex loco affecto, tũ ex ipſa diſpoſitione inueniamus, vt Galen. inquit. Quapropter diabetes nihil aliud eſt (Aetio teſte ca. 1. lib. 11.) quàm affectio diuturna circa renes conſiſtens multum potum inducens, vnà cum hoc quòd quicquid bibitur, ſimul vt acceptum eſt, per vrinas reijcitur. Vt verò Pauló viſum cap. 45. lib. 3. potionis tranſmiſsio eſt protinus qualis fuerit aſſumpta. Ex Galeni autem auctoritate eodem libro ſexto de locis affectis. cap. 2. Velox exitus exiſtit per vrinam, ac exuberanter eius quod potatum eſt, eodem à ſua qualitate non mutato. Propterea tum eodem loco, tum etiam primo de criſib. cap. 12. ſimilem dixit eſſe affectum hunc ventriculi, inteſtinorúmque leuitati, quod ad tranſitus celeritatem pertinet, potiſsimum ei, in qua vehementiſsima quoque excitatur ciborum cupiditas, ac etiam caninæ appetentiæ: nam quemadmodum in his, qui canina vocata appetentia vexantur, in ore ventriculi cupiditate exiſtẽte, videmus vt affatim impleti, paulo poſt aut euomant, aut alui fluore deijciant, non potente ventriculo ipſo deuoratorum pondus ſuſtinere, ita renibus quoque accidit ſeroſæ humiditatis cupiditas vnà cum virium imbecillitate, vnde & humiditatem affatim attrahere, ac ea mſlein de in veſicã impellere coguntur. Verùm non propterea quòd affatim, celeriterque ad veſicam vrina defertur, ventriculi, aut inteſtinorum præſertim tenuium imbecillitati cauſa referenda eſt, nam ſi ob id, quòd potum ſuſtinere non poſſunt ad excretionem properant, quid obſtat, quo minus per ſedem excernatur, quẽadmodum in læuitatibus inteſtinorum fieri videmus tranſmiſsionem item à totius ventriculi partibus ad hepar, non propter hepatis, aut venarum, in lactibus aut ventre, aut earum quæ ab hepate exortæ ad renes tendunt, imbecillitatem fieri didicimus: quinimò iecur ex ventriculo per meſenterij venas (veluti arbores à terra per radices) cibum ad ſeſe allicit, eis veluti manibus quibuſdam vtens, quemadmodum ab eodem Galeno libro quinto de locis affectis, cap. 7. & tertio de naturalibus facultatibus cap. 13. ſcriptum eſt. Et propterea abſonum eſt affectum hunc referre ventriculi, inteſtinorum, hepatis, aut venarum, quæ in meſenterio ſunt, ſeu earum quæ ab hepate exortæ ad renes tẽdunt imbecillitati, neque etiam veſicæ: nam neque ea à renibus vrinam trahit, ſed ipſi per vreteras excernendo in veſi-

5. de vſ. part. cap. 5. 1. de facult. natur. c. 15 & 16 & 17 & 2.

Cur diuerſimode affectio nomin.

Paul. 6. de lo. aff. ca. 2. 1. de criſib. cap. 12. Li. de diff. ſymp.

Lib. 6. de loc. affe. c. 2. Diabetes quid ſit.

cùm mittunt, quemadmodum neque inteſtina à ventriculo attrahunt, vt patet eodem ſexto de locis affectis. cap. 2. Reliquum itaque eſt poſtquam renes ipſi id quod aquoſum in ſanguine eſt, ad ſe alliciunt, vt in hac affectione eorum potius imbecillitas accuſanda ſit, & non aliarum partium, per quas potus tranſire ſolet, ex eiuſdem Galeni teſtimonio præcitato libro ſexto de locis affectis. Modus autem generationis eius eſt, quoniam imprimis renes trahunt ſanguinis ſerum ex venis, quæ cùm totum attraxerint, videatúrque ſanguis in venis huiuſmodi humiditate ſpoliatus, exſiccata tum vaſa humorem trahunt ex hepate, deinde hoc ex inteſtinis, & ventriculo. Cùm vero exſiccatæ fuerint venæ, quæ in ore ventriculi ſunt, potum deſiderat homo, deinde exhibita potione, venæ ex hepate ad ventriculum venientes, vtpote aridæ totam rapiunt, atque ex his aliæ deinceps, donec ad renes perueniat tráſumptio per eorundem attractionem facta. Eſt itaque diabetes proprius renum affectus, qui caninæ in ore ventriculi cupiditati proportione reſpondet, accedente præterea retentricis facultatis imbecillitate, vt pote quæ continere diutiùs vrinam non valeat, quemadmodum eodem ſexto de locis affect. à Galeno decretum eſt. Atqui obiiciet quiſpiam, cùm infirmi fuerint renes, quomodo fieri poteſt, vt tam celeriter vrinam ad ſeſe attrahant? An dicere poſſumus ex Galeno, quòd quemadmodum in ventriculo quibuſdam lientericis vehementiſsima excitatur ciborum cupiditas, ita in renibus quoque cupiditatem ſimul oriri, atque hanc ob cauſam eos vrinam per concauam venam ad ſeſe trahere, ſed illico ab attractionis impetu grauari cenſendum eſt. Vnde licet infirmi fuerint renes, propter ingentem, quam habent ſeroſæ humiditatis cupiditatem, cùm affatim attrahunt, ac deinde cùm eandem continere non valeant, in veſicam impellere coguntur. Eſt itaque affectus hic ſymptoma in genere excretorum immodicè, vt liquet lib. de differentiis ſymptomatum, excedens à naturali ſtatu, nedum quantitate, ſed qualitate: idque noxam functionum conſequitur ipſorum renum. Nanque ad eos pertinere affectionem hanc, ſuprà demonſtrauimus. Verùm cuiuſnam eorundem renum facultatis læſio fuerit, inquirendum eſt. Namq; Galenus præcitato libro ſexto de locis affectis, cap. 2. aſſerere videtur, tum attractricem, cùm etiam retentricem eorum facultatem oblæſam eſſe. Libro vero primo de criſib. virtutem retentricem ſimul, atque etiam alteratricem eorundem renum extinctas, ſeu ablatas eſſe in hac affectione aſſerit, dũ dixit. Verùm hæc paſſio talis eſt, qualis circa aluũ læuitas inteſtinorũ, extinctio, vt diceret quiſpiã vtriuſq; virtutis, & retẽtricis, & alteratricis. Deinde poſt pauca concludit, Idcirco potiſsimum eſſe affectum vrinæ profluuium, quando duplex eſt vitium. At ſi fas eſt verum fateri, vbique locorum Galenus veritatem conſcripſit, nam vt hæc generetur affectio, neceſſum eſt, vt ipſi renes affatim humiditatem ſeroſam attrahant, eorum vehemẽti cupiditate, præcedẽte aliàs nulla omnino inſignis vrinæ copia ad renes perueniret. Accedit prætereà retẽtricis facultatis imbecillitas, quoniam citra hanc nõ tanta celeritate ſequeretur vrinæ profluuium, quamuis multa copia eiuſdem ad renes perueniret, propter cuius facultatis imbecillitatem, cùm eam detinere non valeat tanto tempore, quanto indigeret alteratrix facultas pro eius alteratione, ea conſequenti ſequitur & eiuſdẽ alterationis ablatio; quo fit, vt id quod bibẽt ij laborantes, exuberãter reddãt, eo à ſua qualitate nõ mutato. Tres denique facultates offenſæ ſunt in vrinæ profluuio, attractrix videlicet, retentrix, & alteratrix ipſorum renum. Verùm attractrix primo, & deprauatè, quoniam immoderate attrahit: & propterea ſimilat Galenus hanc renum appetentiam, propter quam attrahunt, cupiditati in ore ventriculi, cum canina molestatur appetentia. Subſequitur deinceps retentricis facultatis noxa, quæ adeo imbecilla exiſtit, vt ablata dici poſſit. Hanc eandem conſequitur & alteratricis ipſorum oblatio, ſeu extinctio, cuius licet non meminerit libro ſexto de locis affectis, in eius tamen verbis comprehenditur, cùm dixit, quòd infirmi in hac affectione exuberanter id quod biberunt, reddunt, eo à ſua qualitate non mutato. Siquis autem inficias ibit, Pauli verba in medium ducens, vbi habet. Origo ipſius ex retentricis renum facultatis impotentia contrahitur, attractricis autem tãto robore, vt totum corpus ob immodicũ calorem exhauriat, volens per hæc verba, quod attractria renum facultas non fuerit in hac affectione oblæſa, propterea quòd eam robuſtam eſſe Paulus aſſerat, dicimus non propterea offenſam eſſe eandem facultatem, quia immoderatè attrahat. Nec propterea facultas ſimpliciter robuſta appellanda erit, cùm immoderatè operetur, nanque ſanitas incommodè ratione conſiſtit, nec Paulus ſimpliciter eam robuſtam, ac ſanam eſſe fatetur, imò ægram, & oblæſam eſſe, dum diait, tanto robore, vt totum corpus ob immodicum calorem exhauriat. Id quod etiam declarauit Aetius, dum ait, Cæterùm proprius renum affectus diabetes exiſtit, qui videlicet immoderatè humorem appetunt. Nec minùs & Alexander idem confirmauit cap. octauo libri noni, inquiens, Fit autem ob retentricis renum facultatis imbecillitatem, & propter attractricis robur, quæ ob caliditatem, non humores ſolùm venarum, ſed etiam totius corporis immoderatiùs attrahere compellitur. Cõcomitatur autem eos qui prædicta affectione laborant, pertinax ſitis, adeò vt neque vlla ſatietas ex alicuius liquoris exhibitione contingat, aliquando & ſitis ſupra ſitim inexplebiliter ægros vrget, hoc eſt, vt aſsiduè potum aſſumere cogantur, neque tamen ſatiantur, propterea quòd citiſsimè per lotium expellitur potatum, vt idem inquit Aetius. Quòd verò ſubinde bibentes ægri exuberanter quoque reddunt id quod biberunt, eo à ſua qualitate non mutato, liquet apud Galenum eodem ſexto de locis affectis, cap. ſecundo. Viſcera quoque ipſis vri videntur, anxij ſunt, ac animo dubij, & non longè poſt moriuntur: igne amplius ardere ſe putant, acceditq; ſitis, & mictio feſtina, & quamuis aliquando parumper vrinam retineant, intumeſcunt lumbi teſtes, & coxæ. Quòd ſi adhuc ampliùs mordens caliditas in viſceribus augeatur, ſuperior venter corrugatur, & venæ in ipſo eleuantur, vniuerſum habitum gracilem habent, & tabes totius corporis grauis accedit, quemadmodum idem Aetius ex Aretæi auctoritate ſcriptum reliquit, præcitato loco. Hæc autem functionum noxa ob immodicam ipſorum renum caliditatem exoritur, quemadmodum ab Alexandro, & Paulo decretum eſt. Quapropter aduerſus hanc vtrique purgandum eſſe ſcriptum reliquerunt. Aetius verò vitioſos humores in ipſo renum corpore imbibitos affectionem hãc inducere teſtatur.

Vt verò

Quæ pars affecta ſit in diabete.
Loco citato.
Modus generationis eius.
Loco citato.
Dubium.
Solutio.
Quo affectus præter naturã ſit diabetes. cap. viii.
cap. 12.
Quæ renum facultas in diabete oblæſa ſit.
Conciliantur diuerſæ Gale. ſententiæ.
Quòd tres diuerſæ renum facultates oblædantur, in diabete concluditur.
cap. 2.
Loco citato.
Dubium.
Solutio.
Quibus inditiis diabetes dignoſcatur.
Cauſa

Vt verò hi concilientur, aſſerendum eſt interim abſq; vitioſorum ſuccorum redundantia ob calidam renum immodicam intemperiem affectionem ipſam oriri, velut Paulus, & Alexander teſtantur: quandoque verò cum eorundem humorum præſentia, vbi in renum corpore fuerint imbibiti (vt Aetio viſum eſt) qui, aut bilioſi, aut pituitoſi ſalſi erunt. At ſi calida duntaxat aderit intemperies, haud ægre dignoſci poterit, ſimiliter, ſi iam dicti humores in renibus, aut in vniuerſo corpore redundabunt, ex his, quæ in præcedentibus ſæpiùs conſcripſimus. Reliquum eſt, vt ad eiuſdem prognoſtica tranſeamus, *Prognoſtica.* quorum primum ex Alexandro colligitur, quod magnopere attendendum eſt pro eiuſdem curatione, nam ob immodicam renum caliditatem, non ſolùm humores venarum, verumetiam totius corporis immoderatius attrahere compelluntur, vt ipſe inquit, & propterea totius corporis ſiccitas, & tabes diuturnitate temporis neceſſariò conſequitur, potiſſimum quia hæc affectio paulatim cum inceperit, increſcit, vt eius principium, & incrementum vix percipiantur, ſed dum ad ſtatum peruenerit, adeò vt videatur ſubito aduenire, Galeno teſte ſexto de locis affectis, cap. 2. propterea quod renum deſiderium non animale, veluti ventriculi eſt, ſed naturale. Quod verò peſſimum ſit vitium vrinæ profluuium, quoniam duplex eſt, ex Galeno conſtat libro primo de Criſibus, cap. 12. etenim quantò plures inſtrumentorum cuiuſque generis actiones, & vires impeditæ fuerint, aut ex toto perierint, tanto deterior eſt morbus, vt ipſe refert. *Curādi methodus.* Pro cuius curatione (vt liquet ex eodem Paulo, & Alexandro) aduerſus immodicum renum calorem pugnandum eſt, refrigerando quidem partem, & confirmando, contemperando autem totum corpus, & humectando, quoniam id neceſſario ſiccum ob largam vrinarum excretionem deprehenditur. At Aetius qui non nudam voluit eſſe calidam renum intemperiem diabetis cauſam, inquit. Scopus igitur in curationibus nobis ſit, vt humorum acrimoniam deleamus, ſanguinémque, ac cum eo permixtum ſeroſum humorem ad motum tardiorem reddamus, & renum intemperiem corrigamus. *Ratio victus.* Vtcunque tamen ſit, aer eligatur ad frigidum, & humidum vergens. Somnus præcipiatur ſolito longior. Exercitium, & immodicus motus vitetur, ſed quies iniungatur. Aluus ſit lenis natura, vel arte, nam iecur calidius euadens in hac affectione, ventrem ſicciorem efficit, dum ciborum humiditatem attrahit, & exhaurit. Vitēt animi affectus immoderatos, cibi eligantur, qui difficulter conficiuntur, nec liquidi ſint (vt ait Paulus) nec facile in vrinam conuertantur, attenuentúrque, Alexandro teſte, ſintque craſſi, bonique ſucci, mordacitate carētes, & qui acrimoniam obtūdere poſſint, ac frigidi, ex ſententia Aetij. In quantitate etiā neceſſario copioſiores exhibeantur, & craſſi, vt perdurare poſſint, ex Alexandri decreto. Propterea inter carnes, ſuillæ macræ, & probè coctæ conueniunt, potiſſimùm pedes, & roſtra, item leporum, & capreolorum, pedes item vitulini, hœdorum, ac caſtratorum, caſeus recens compactus citra ſalem, & lac per ſilices, aut ferrum ignitum ſciſſum, ſeroſo humore adempto, oua etiam ſorbilia, & ex oleribus intubum, ſeris, portulaca, aut lactuca. Inter piſces ſaxatiles eligantur. Inter fructus, pyra, poma, mala punica: ſimiliter caſtaneas comedere alienum non eſt, Alexādro teſte. Vitāda ſunt ſalſa omnia, & acria, nemóq; in iuſcula iniiciat aut aniſum, aut cuminū, aut huiuſmodi aliquod ſemē, vel ea quæ vrinas prouocant, ex Alexandri decreto. Potio quoq; his ſolita amplior dari debet, vt neque in totum ſitim fieri permittamus, ſitque eadem frigida, eligatúrque vinum ruffum, craſſum frigida amplius dilutum: nanque vinum corporis micellam ad dulcorem permutat (Aetio teſte) & omnes humores optimos reddit, ex Galeni commento aphoriſmi 56. ſeptimi libri. Poterit inſuper pro potu exhiberi aqua hordei, ex toſto hordeo confecta, aut ſuccus malorum punicorum cum frigida permixtus, vel decoctum myrtillorum, pomorum, ſeu pyrorum adſtringentium, & pro ſorbitione ptiſanæ ſuccus frigidus, ſimulago, & alica ad ſorbitionis formam apparata probantur, ex auctoritate eiuſdem Aetij. Cæterum mox vbi occeperit malum, nondum ad perfectionem progreſſum, optimum eſt cubiti venam ſecare, & moderatè ſanguinem auferre, ex eiuſdem Aetij, & Pauli ſententia. *Venæ ſectio.* Et vbi in renum corpore vitioſi fuerint imbibiti humores, vtendum eſt etiam mediocriter vrinam cientibus, quæ vitiatum in renes imbibitum humorem repurgare poſſint. Verum ſi inueteratum ſit malum, neque venæ ſectio adhiberi debet, nec quicquam exhiberi, quod vrinam cit, concidunt enim in inueteratis vires, & ex venæ inciſione totum corpus actius redditur, & vrinam cientia in ipſis multiplicant malum, quemadmodum maximum huic affectioni remedium eſt, vt ſtatim potatum reuomatur: ſit autem perquam frigidus ipſe potus, vt liquet ab Aetio, & Paulo. At vbi vitioſi in toto redundarint ſucci, quod purgante medicamento vtendum ſit, nemini in dubium venit, eis priùs concoctis, ac præparatis ex ſyrup. roſaceo, myrtino, & nymphæa, violaceo, aut eo, qui ex ſucco boraginis paratur, ſeu oxalidis. *Purgatio.* Sit autem purgans medicamentum lene, quod bilem, aut ſalſam pituitam cum quapiam alteratione, ac adſtrictione expurgare valeat: veluti elect. rorídum, caſsia fiſtula, tamarindi, myrobalani tum citrinæ, tum chebulæ, ſyrup. ex pluribus infuſionibus roſarum, ſaccharum violaceū, & interim diacath. Ex his itaque poterit purgans medicamentum parari, quibuſdam eorum ſimul permixtis, prout vſus poſtulabit: materia etiam ipſa ad exſudationem diuertenda eſt: optima vero erit (vt inquit Aretæus) in dolio facta euaporatio ad exſudandum, eo modo, vt caput extra dolium promineat, frigidúmque aerem attrahat, reliquum verò corpus omne caleſiat, in cuius vicem nō parum confert naturale balneum, quod apud Puteolos reperitur (balneolum appellatum.) *Balnea.* Nam ex eo, nedum materia ipſa ad exſudationem diuertitur, verùm renes ipſi corroborantur. Ab ipſo autem, & ante ipſum ex aliquo infraſcriptorum medicamentorum illiniri poterunt renes. A balneo item vnc. 1. vel t. s. ſacchari roſacei cū lib. s. aut lib. 1. aquæ hordei prius torrefacti, & oxalidis tribuatur, qua curationis via huc vſque reliquis ritè adhibitis diuerſis in temporibus duos perfectè curaui, Excellentem videlicet Ioannem Franciſcum Carrafam, & magnificum Vincentium Marcellum. *Quæ demū tentanda ſint.* At vbi hæc nō ſufficerint, aut ex calida duntaxat renum intemperie ortum fuerit vrinæ profluuium, ſanguinarię ſuccus ex vino nigro aſsiduè præbeatur, ex ſententia Pauli, & Aetij. Similiter palmularum, aut baccarum myrti dilutum, & etiam pyrorum, ac ſymphyti cremor. Nec minus cōferunt vermes terreni ex aliquo prædictorum ſuc-

corum decocti: ſyrupo item ex omphacio, è ribes, myrtinus, ex infuſione roſarum, & oxalidis ſucco, ſeu plãtaginis, vel portulacæ exhiberi poterunt. Similiter paſtilli de ſpodio, vel terra lemnia, ſeu de ſuccino. *Anodyna.* Quòd ſi prædicta auxilia fruſtra adhibeantur, affectióque ipſa augeſcat, non abſurdum fuerit etiam ſtuporem inducentibus vti, ex Aetij decreto. In quem vſum ſcrup. 2. vel drach. 1. Philonij perſici, ſeu romani, vel nouellæ theriacæ cum polygoni ſucco, ſeu decocto, ac pauco vino nigro præbeto. Extrinſecus autem ad lumbos, ſeu renes, pectinem, & hypochondrium præſertim dextrum illitiones, vnguenta, ac cataplaſmata refrigerẽtia, adhibẽda ſunt, eodem Paulo, & Aetio teſtibus. *Topica.* In quem vſum ex oleo roſaceo omphacino, præcipue citoniotum, & myrthino, adhuc etenim ex oleo de papauere, ſeu de nymphæa cum pauco aceto, ac cera illinitio confert. Vel hunc in modum vnguentum cõponas iecori adhibendum. Santalorum omnium excipe dra. 2. ſucci plantaginis & cichorij, cuiuslibet vnc. 1. olei roſacei, & myrtini ana vnc. 1. s. ceræ, & aceti parum, fiat vnguentum. Renibus autem, & pectini infraſcriptum adhibeatur, quod recipit ſucci lactucæ, & portulacæ, ac foliorum pampinorum vitis, ſeu ſolani, ſeu vmbilici veneris, ſingulorum vnc. 1. farinæ hordei vnc. s. gummi tragacanthi infuſi in aqua roſacea drach. 3. cremoſis ſeminum citoniorum drac. 4. olei roſacei, myrtini, & de nymphæa ana vnc. 1. hypociſtidis, balauſtiorum, corallorum rubeorum, & rhu obſoniorum ana ſcrup. 2. aceti, & ceræ parum, fiat vnguentum. Proceſſu etiam temporis adiici poterit papaueris ſuccus, ſeu hyoſcyami, cremor etiam ſeminum papaueris, & oleum eiuſdem. Et ſi mauis cataplaſmatibus magis vti, folia recipe hyoſcyami, papaueris, ſolani, ac roſarum ſingularum manip. 1. portulacæ, vmbilici veneris, cuiuslibet manip. s. cremoris ſeminũ papaueris, & cotoneorũ ana drac. 3. farinę hordeaceæ p. 1. s. ſantalorũ, & corallurũ rubeorum, ac balauſtiorum ſing. drac. 1. olei roſacei, myrtini, & citoniorum ana vnc. 1. quæ cnntundẽda ſunt, contundantur, miſceantur, & cum ſucco ſolani, ſeu foliorum vitis cataplaſma fiat pauco aceto addito, quibus etiam adiicere poteris, vbi hæc non ſuffecerint, ea quæ magis torporem inducunt, pariter & quæ validiùs adſtringunt. Nec minùs, ſi libeat, poteris ex eiſdem emplaſtra conficere. Infunditur etiam vtiliter eiſdem oleum, in quo vermes terreni ſunt decocti, aut aliquod ex ſoporiferis medicamẽtis, ex ſententia Aetij.

Περὶ αἱμοῤῥαγίας νεφρῶν.

Id eſt, De ſanguinis renum profluuio.

CAP. XCIII

cap. 14. CVM trifariã ſint alimẽti inſtrumẽta, vt liquet quinto de vſu partium. Nam quædam ſunt prima, principaliſſima, quæ ſcilicet concoquunt, vtiléq; alimentum aliis tranſmittunt, quædam & ſecunda, quæ purgant, quæ deducunt, & quæ excrementum excipiunt, & tertia ſunt, quæ excernendis excrementis ſunt deſtinata, adhuc genere duplicia exiſtentia, vt ibidem patet. Inter ea quæ ſecundo loco connumerauimus, renes quòd contineantur, palam eſt; ſunt etenim inſtrumenta ſanguinem purgantia, id quod aquoſum in eo eſt, ſecernentes, vt diximus. Verùm cùm id non per admodũ tenuia, atq; prorſus anguſta vaſa, velut vtraque veſica attrahant, ſed per duo admodũ magna, ac ampla, quorũ alterũ oritur ab arteria, quæ ſpinæ incubat, alterum à vena caua iure putandum eſt, id excremẽtum non purum, atq; exactè ſynecrũ trahere, ſed diuerſi cuiuſdam alterius generis admixtione adulteratum, atq; permixtum. Nam multum quidem bilis flauæ, ac multum ſanguinis, præſertim quod in eo humidius eſt, ac tenuius attrahunt. Verum biliosi excrementi quicquid non admodum craſſum fuerit, cum vrinis permeat, ſanguis verò carni ipſum renum aſpergitur, inſtar fæcis cuiuſdam. Inde iam paulatim vaporis modo in totã ipſam inſpergitur, adhęreſcit, vnitur, atq; denuum alimentum fit renibus. Et propterea, ne cũ vrinis per aliquod foraminum, quæ in dictis renibus habentur, quemadmodũ tenue bilioſum, ita & ſanguis elaberetur, præſtitit eorũ corpus denſum eſſe: licet id quoq; ad facilem huius humidi attractionem conferat, quemadmodũ ab eodem Galeno præcitato libro 5. de Vſu partium. cap. 6. & 7. ſcriptum eſt. Accidit autem interdũ ſimul cum ipſis vrinis, propter eotundem renũ imbecillitatẽ, aut aliam quampiã cauſam, vt idemmet tenuis ſanguis elabatur, & propterea tenuis quædam ſanguinis ſanies mingatur, ſimilis excrementis, quæ in hepaticorũ affectuũ initio excernuntur, niſi quod magis videtur cruenta. Hanc affectionẽ Græci *αἱμοῤῥαγίαν νεφρῶν*, larium ſanguinis renũ profluuiũ nũcupant. Quanquam vbi per circuitũ quendam (quemadmodum ora venarũ in ano extantium *αἱμοῤῥοΐδας* dicunt) renes ſanguinis profluuio laborent, ſic etiã appellẽt, vt patet ex Paulo cap. quadrageſimoquinto, lib. 3. & Aetio, cap. 2. & 3. lib. vndecimo, quinimo ſi propter rupturam, vel eroſionem venarũ in renibus conſiſtentium eueniat tale ſanguinis profluuiũ, haud aliter nominandus erit talis affectus, ex eiuſdẽ Aetij teſtimonio, ita vt quomodolibet qualiſcunq; ſanguis à renibus cum vrinis excernatur, eorundem ſanguinis profluuium nominare licebit. Quòd verò renes afficiantur, cũ tenuis ſanies ſanguinis mingitur, ac ad eos attineat hæc affectio, liquet apud Galenũ 6. de locis affect. cap. 2. & tertio de cauſis ſymp. cap. 2. *Quòd renes in hac affectione oblædantur, ſigna.* Horum nanque (vt diximus) munus exiſtit, hanc tenuẽ ſanguinis ſaniem ſecernere, eáq; nutriri: quòd ſi ea non nutriantur, eoſdem læſos eſſe, palam exiſtit. Nec minùs, ſi per circuitus quoſdã ſanguis profluat, manifeſtũ erit, eum è renibus excerni, eò quòd ipſi ægri excreti ſanguinis tranſitum iuxta renum locum ſæpe ſenſu percipiũt, & maximè cum vrinæ admixtus ſanguis reperitur, Aetio teſte præcitato cap. 3. lib. 11. Quod ſi contingat propter vaſorum rupturam à renibus ſanguinem mingi, ex eo q̃ repente profluat, renes affectos eſſe diiudicabis, Hippocr. auctore aphoriſ. 78. 4. lib. cùm dixit, Quicunque ſponte ſanguinẽ mingunt, iis, à renibus venula rupta ſignificatur. Ab eroſione verò profluẽs, ex dolore cũ poſitu liquidò renes affectos eſſe argui poterit. *Affectus præter naturam, quid ſit affectio, ac.* Cunctæ autẽ iam dictæ differẽtiæ quatuor ſymptomata ſunt in genere excretorum immodicè toto genere præter naturã, vt liquet lib. de diff ſym. cap. vlt. & 3. de cauſis ſimp. cap. 2. quanquã ad diuerſas renũ diſpoſitiones conſequantur. Nanq; ſi ſanguinolentum ſerum mingatur, eius cauſa erit diſpoſitio haud abſimilis ei, qualẽ in iecore diximus imbecillitatẽ eſſe. *Si tenuis ſanies ſanguinis mingatur, cauſa.* Inſuper cũ ora, aut meatus, vtcunq; nominare volueris, per quos ex concaua vena in renes vrina percolatur, ſupramodũ dilatãtur, Galeno auctore, eodẽ ſexto de locis aff. cap. 2. admodũ tamẽ tenuis, & aquoſus erit ſanguis. Si ꝓpter renũ imbe-

illi:a-

cillitatem excernatur, ſimilis excrementis, quæ in hepaticorum affectuum initio excernuntur, niſi quod tenuis hæc ſanies ſanguinis magis cruenta videtur, vt ſexto de locis affectis, cap.2. ſcriptum eſt. Eritque cum noxa functionis, tum retentricis, tum etiam alteratricis ipſorum renum: quæ ex aliqua intemperie ortum habebit. Ad morbum itaque in intemperie cõſequetur tale ſanguinis profluuium. At ſi propter amplitudinem oſculorum vaſorum fiat, vrinam ad renes excolantiũ, erit iam dicti ſymptomatis cauſa morbus in via, eáque dilatata, idque percipies, quoniam nedum tenuis ſanies ſanguinis meietur, ſed quiddam etiã ex ſanguine venæ laxatũ emittunt, & alia itidem craſſa, adeo, vt poſtquam ea quæ micta ſunt conſtiterint, ſubſidẽtia quædam in vaſe reperiantur, & ſuperne quædam cõcreta, marinum maxime pulmonem ſimilitudine referentia, concocto ac diſtributo cibo in venas, & nihil, aut omnino parũ dolẽt ægri, ciectóq; lotio leuati melius habent, vt Aetio viſum eſt; neq; vniuerſim ora vaſorum aperta ſanguinẽ effundunt, præſertim cum apertio parua fuerit, ſed paulatim, atque tenui ore percolatum, eodem Galeno teſte præcitato cõmento apho.78.4.libri.

Lib.11.c.2.

Sed mox non ab re quæret quiſpiam. Num inter ſanguinis profluuia contineatur hæc ſeroſi ſanguinis excretio. Item cùm ex vaſis ſanguis profluat, vel propter eorum rupturam, ſeu eroſionẽ, vel propter reſerationẽ, vel διαπήδησιν, quoniam iſtorum modorũ hæc tenuis ſanguinis ſanies profluet? A quoniam diapedeſis bifariam oriri contingit? tunica ſiquidem ipſa vaſorum rarefacta, & ſanguine tenuato, vel ex gracilium vaſorum ore adaperto, vt liquet quinto methodi medendi, cap. ſecundo.

Dubium.

Dicimus nos, quod vbi fiat ex exiguorũ vaſorum adapertione, tale ſeroſi ſanguinis profluuiũ ſub anaſtomoſi continetur. Vbi vero propter debilitatem ipſorum renum prædictum ſanguinis ſerum meitur, impropriè ſanguinis, propriè vero ſeri profluuium dicitur. Nanque ſanguinolentum ſerũ eſt, quod excernitur, ex Galeni ſentẽtia, tertio de cauſis ſymptomatum, cap. ſecundo, quo loco, propter iam dictam cauſam, ſanguinis diapedeſin, tanquã quartum genus excretionis omnino excipit, quẽadmodum etiam cap. de cruenta ſpuitione adnotauimus.

Reſolutio.

Sãguis vero per circuitum excretus ab ipſis renibus, non minus ſymptoma eſt in genere excretorũ immodicè, ac ad eorundem vaſorum reſerationẽ conſequitur, nec circa initia aderit noxa alicuius facultatis dictorũ renũ, ſed ab excretice facultate (quẽadmodum per hæmorrhoidas fieri contingit) ſanguis excernitur. Quapropter circa initia citra vllũ aliquem dolorem expellitur, leuantur ægri propter eius excretionem, & fortiores fiunt. Vbi verò diuturnior fuerit affectio, abſq; læſione retentricis eorum facultatis fieri non poterit. Dignoſces autem affectionem hanc, quoniã excreti ſanguinis ipſi ægri tranſitum iuxta renum locum ſæpe percipiunt. Item quoniam vrinæ admixtus ſanguis reperitur, præceſſitque victus ratio multum ſanguinem generãs, aut conſueti alicuius exercitij omiſſio, ſeu cuiuſdã membri mutilatio, aut quæpiam alia naturalis cruẽta excretio præter naturã retenta eſt, ſimiliter ſi propter rupturã in renibus ſanguinis profluuium fiat, ſymptoma erit, vt reliqua ſolutionẽ cõtinui cõſequens,

Cauſa ſi per circuitũ ſanguis mingatur, & ſigna.

Eritque is affatim purus, & multus excretus, ac repentè, vt ſuperius dictũ eſt, ſentiabitq; naturalẽ ſanguinis dolorẽ. Cuius cauſa, & ipſius ſanguinis copia erit, aut propterea quod graue onus leuarit quiſpiã, ſeu valde ſaltarit, aut ex alto ceciderit, vel aliud quidpiam tale violentum pertulerit, vt liquet ex Galeni commen. præcitati aphor.78. 4. libr. & Aetio præcitato loco.

Si propter rupturam

Aetius li. 11.cap 3.

Idem quoque ſymptoma erit, ſi per eroſionem vaſorum tenuium ſanguis excernatur, inſequitúrq; dictorum vaſorum cõtinui ſolutionem, quoniam exulcerationem, ſeu eroſionem. Is tamen ſanguis ſenſim, & paulatim excernetur, dolor renes excruciabit, aderúntq; alia eroſionis, ſiue exulcerationis indicia. Cauſam habebit acres ſuccos ex ſupernis defluentes, vt fuſius declarabimus ſequenti cap. de vlcere renum.

Si per eroſionem.

Qui autem propter renũ imbecillitatem, aut eorundem vaſorum reſerationem, tenue ſanguinis ſerum mingunt, nõ negligẽter tractandi ſunt, ſed magna cũ diligentia circa initia eos curare oportet, nam temporis progreſſu extenuantur, & emaciantur omnes, & magis adhuc ij, qui plus ſanguinis mixtu excernunt, Aetio auctore. Neque etiam deſpiciendi ſunt, qui per circuitus ſanguinem è renibus excernũt. Nã licet in principio, propterea quòd citra vllum aliquem dolorem excernitur, nihil in totum mali formident ægri, vbi tamen diuturnior fuerit affectio, & aliquando cohibeatur, quod pro more excerni conſueuit, grauitatẽ inducit, aliorúmq; peſſimorum morborũ cauſa exiſtit, ſanguine nimirum ad alias particulas dilabẽte: qua ratione articulares affectiones in aliquibus accidũt, aut vertigines, aut deliria, & inſaniæ, aut oculorum cæcitates, vt plurimùm vero in malum corporis habitum, & hydropem delabendi aptitudo inde oboritur, eodem Aetio teſte.

Prognoſtica.

Lib. 11.c.2.

Si verò ob venam ruptam ſanguis profluat, quàm celerrimè etiã præſidia adhibere oportet: nam verendum eſt, ne ob nimiam ſanguinis copiam excretam, corpus totũ inaniatur, ac infrigidetur, & propterea in lipothymiam, ſyncopen, & demum in mortem incidant, aut propter concretum ſanguinem, & in grumum verſum, ſi in veſica detineatur, timor eſt, ne omnino vrina ſupprimatur, conſequatúrque etiam animi defectio, & color pallidus ac reliqua praua ſymptomata, quæ ad grumos vocatos ſequi ſolent, vt apud Galenum 6. de locis affectis cap.3. At is qui per eroſionẽ ſanguis meitur, quàm celerrimè circa initia curari debet. Nam temporis proceſſu difficilioris curationis exiſtet, quemadmodum cap. de renum exulceratione dicemus.

Loco citato. cap 3.

Quantùm verò ad curationẽ ſpectat, ſimilis victus ratio inſtituenda erit, quã cap. de cruẽta ſpuitione præcepimus. Quod vero ad medicamẽtorum rationẽ attinet, ea primò conſcribemus, quæ cruentæ excretioni per vrinam cõferunt ortæ propter renum debilitatẽ, aut amplitudinem oſculorũ vrinas ad renes excolantium, licet ex Pauli auctoritate, eis quoque medicamentis vti poſſimus, quæ ad ſanguinis ſputum inſcribuntur. Quã ratione à principio his conuenit quies, cibi adſtringentes, & vinum nigrum in potu, potiſſimùm vbi vires imbecilles fuerint.

Curatio ſi tenuis ſanies ſanguinis mingatur.

Ab iis verò quæ vrinam ciũt, & a coitu omnino abſtinendum, vt inquit Aetius, maximè verò confert ſanguinariæ ſuccus, & radicis ſymphyti decoctum: adhæc tragacanthus in vino nigro macerata, eodem auctore. Item cornu cerui vſti drach.j. ex vino, aut lapidis hæmatitæ drac.1. Necnõ folia ſalicis trita cum vino, ramentorum loti arboris cremor, & radicis ſpinæ albæ decoctum, vt idem Aetio viſum eſt.

Potiones.

Loco citato cap.2.

Paulus verò præter ſymphyti radicem, & tragacanthum vino maceratam, po-

Aetius loco citato.

lygoni,& plantaginis ſuccum cum poſca commendauit. Ex quibus item ſuccis cum ſaccharo ſyrup. parari poterunt, pauco aceto addito, ac exhiberi, vel in eorum vicem ſyrup. myrtinus, & de infuſione roſarum ſiccatum præbeantur, eiſdem inſuper addere poteris drach. 2. radicis ſymphyti, cornu cerui vſti, aut lapidis hæmatitæ, ſeu boli armeniæ præparatæ pauco aceto addito, aut prædicti pulueres cum oxyſaccharo adhibeantur, & vbi non ſuffecerint cum prædictis ſyrup. drach. 1. ex paſtillis de

Topica.

ſpodio, ſeu terræ lemniæ vel de ſuccino addere poteris. Nec minus confert, ſi cum poſca exhibeantur. Extrinſecus autem renibus, & lumbis imponi poterunt ea, quæ ad ſanguinis per ſputum reiectiones ſunt deſcripta, & quæcunque vnà cum eo quod adſtringunt, & reſiccant, etiam robur addere poſſunt, vt inquit Aetius.

Locis citato.

Cuius farinæ ſunt rubi folia, myrti, ac quercus, itē myrti baccæ, malicoriū, & balauſtium, & perdicij folia, & ſimilia (vt eidem Aëtio viſum eſt) cum poſca, aut vino adſtringenti impoſita. Ex quibus, ac aliis ſimilibus ſimul permiſtis omnibus, vel quibuſdam poterunt etiam topica medicamenta hunc in modum parari, Recipe foliorum rubi, myrti, & quercus, ſing. manip. s. malicorij, & balauſtiorum ana drac. 3. farinæ hordei P. j. olei roſacei vnc. 2. cum poſca fiat cataplaſma. Aut recipe palmularum in vino adſtringenti, aut poſca decoctarum vnc. 3. foliorum plantaginis manip. j. gummi tragacanthæ, & ſucci ſemperuiui ana vnc. j. aluminis, acaciæ, hypociſtidis, ſingu. drac. 2. olei myrtini, & roſacei ana vnc. j. s. farinæ hordei P. s. fiat cataplaſma.

Si per circuitum, aut propter venæ rupturã ſanguis mingatur, curatio.

Si verò per circuitus quoſdam, aut propter venæ rupturam in renibus factam ſanguis excernatur, conandum eſt ſtatim in principio, vt ſanguinis impetus cohibeatur.

Venæ ſectio, libro citato. cap. 3.

Itaque venæ ſectio in cubito commoda eſt eis, quibus ob venam ruptam ſanguis promanat, ſtatim in principio. Iis verò qui per circuitum ſanguinem excernunt, paulò ante circuitum adhibita, Aëtio teſte; niſi etiam ſanguinis impetus vergat, ac cogat, vt cohibeatur.

Loco citato.

Reliqua medicamẽta quæ competant.

Nanque tūc etiam ipſo circuitu vena ſecanda erit. Cæterùm ſanguinis detractionem partiri melius erit, vt paulatim eius reuulſio, & diuerſio fiat, eodē Aëtio auctore.

Eodē loco.

Potiones itē conueniunt hæmoptoicis aptæ, & quædam ex prædictis. Loci autē circa renes ſpōgiis poſca imbutis irrigentur, aut linteis cum roſaceo, & aceto, ex eiuſdem Aëtij auctoritate, poſthæc vnguentis, emplaſtris, ac medicamentis reliquis, tū ſuperiùs, tum cap. de cruenta ſputione deſcriptis vtendum erit. Et vbi ſanguinis excretio ceſſauerit, diæta vtendum eſt, vnde non multus ſanguis gignatur, maximè in his, qui per circuitum excreuerunt, ſuntque ſupernæ corporis partes aſsiduè exercēdæ. In his vero qui ob venam ruptam ſanguinem mingunt, ſi exulceratio in locis relinquatur, aut eadem exulceratio ob acres defluentes humores fuerit orta, & ſic ab eroſione venarum fuerit ortum ſanguinis profluuium, ipſam eroſionem, ſeu exulcerationem, poſt ſanguinis ſuppreſsionem curabimus, per ea quæ capite de exulceratione dicentur. Reliquum eſt, vt priuſquam huic capiti finem imponam, emplaſtrum optimum, ex Aëtio conſcribam, quod recipit ceræ vnc. j. s. vitellorum ouorum numero 11. palmarum numero 10. croci drac. j. (quanquam Aetius plus croci appoſuerit) aceti, & roſacei quantum ſatis eſt, miſceantur, & fiat emplaſtrum.

Eodē loco.

Περὶ λιθιάσεως νεφρῶν. *Id eſt, De lapide renum.*

CAP. XCIIII.

NON rarò autē accidit, vt renes ipſi, ſiue ſecundum eorum cauitatem, ſiue ſubſtantiam, affectu quodā laborēt, quē propterea Græci νεφρῖτιν, ſiue λιθίασιν appellant quanquam νεφρῖτιν quoq; nominare conſueuerunt, affectum omnē renum, ſiue ſimilaris ſit, ſiue inſtrumentalis, ſiue cōmunis, propriè tamen ipſam intelligendo, nihil aliud νεφρῖτις ſignificat quàm λιθίασιν, vt patet libro de renū affectuū dignotione, ac curatione, Galeno aſcripto, Latinè autem calculi, ſiue lapidis morbum appellamus, quo morbo ex natura loci, præter ipſos, non niſi veſica laborare ſolet, & vt quibuſdā viſum eſt, etiam colon (Galeno auctore 1. de locis affectis, cap. 5.)

In principio.

Quid ſit affectus hic.

Affectus verò hic nil aliud eſt, quàm corpuſculum quoddam durum toto genere præter naturā inſtar lapidis, ſeu tophi, in ſubſtantia, ſeu ſinibus ipſorum renum genitum.

Quid renes afficiantur, ſigna.

Percipies autē in eo renes affectos eſſe ex dolore cum poſitu, qui iugiter in renum loco fixus, ac ſtabilis infeſtabit in dextra parte, ſi dexter, in ſiniſtra verò, ſi ſiniſter fuerit affectus: ſimiliter è regione affecti renis ſtupor femoris aderit, nam ſi dextrū femur ſtupor occupauerit, dexter ren, ſi læuum, ſiniſter ægrotabit. Nec minùs affectū renem conijcere poterimus ex retracto teſte, nam ſi dexter teſticulus retrahatur dextrum renem, ſi ſiniſter, ſiniſtrum pati argumento eſt, idémq; teſtis indolebit, Paulo auctore. Id verò nō niſi propter cōſenſum vaſorum dorſo incumbentium cauæ ſcilicet venæ, ac magnæ arteriæ, quibus mediis tum crura, tum teſtes renibus conſentiunt, vt in diſſectionibus videre licet, ac liquet ex Galeni 6. de morb. vulg. & libro de renum affectorum dignotione, ac curatione eidem aſcripto. Reliqua verò indicia (quoniā & affectum ipſum indicabunt) idcirco & in eiuſdē cognitione eadem narrabimus.

Paul. lib. 3. cap. 45.

6. de morb. vulg. comment. 1.

Commēt. 5.

Lib. de renū affectorū dignot. paulò poſt principium. c. 8.

Eſt nanq; affectus hic morbus in numero, propriè in exceſſu, toto genere præter naturam, Galeno auctore libro de differ. morb. qui ex qualitate doloris primò percipi poteſt.

Quis affectus præter naturā ſit, & quibus ſignis cognoſcatur calculus.

Nam grauem in renibus laborantes dolorē aculeique infixi inſtar ſentiunt, vt liquet ex eodē Paulo. Hipp. verò quod in renē dolor adſit grauis potiſsimùm cùm cibo impleti ſunt, 6. de morb. vulg. ſcriptum reliquit, per quem dolorē duo intelligi poſſe Galenus aſſerit, aut grauem, tanquam alicuius grauis loco incumbentis ſenſum inferentem, aut acerbum, etenim vtrunq; verum eſt in renibus fieri, diuerſis tamen tēporibus.

6 de morbis vulgar. loco citato.

2. de loc. af. cap 5.

6. de loc. af. cap. 2.

Loco citato.

In calculorum nanq; creatione, atq; exitu grauiſsimè dolent, reliquo autē tēpore, vt rei cuiuſpiā grauis loco incūbentis dolorē percipiūt cū perexiguis neruis præditi ſint, quãquã à doloris qualitate renū calculus cū impactus fuerit à coli dolore planè diſcerni nō poſsit, niſi quis accidētia, quę poſtea cōſequūtur, expectauerit, vt liquet 2. & 6. de locis affectis. Excitatur autē dolor hic in renibus, vt Hipp. viſum eſt, eo potiſsimū tēpore, quo ægri cibo replētur, quodcūq; per cibū ſignificetur, cū duo in eius doctrina ſignificare poſsit, aſſūpta videlicet cibaria, ex quib. ſanguinis multitudo creatur & alimēti recrementa, quæ in inteſtinis colligūtur, Gal. auctore, eodē 6. de mor. vulg. Inter initia quoq; pituitoſi vomitus fiūt per peritonęū ipſis copulato vētriculo, in quo huiuſmodi ſuccus creatur, potiſsimū ſi craſsi, naturáq; pituitoſiores extiterint laborātes. Verū vbi increuerit, perſeueraueritq; affectus,

ita

ita patientibus vomitus æruginoſus ſuperuenit ob dolores, ac vigilias corrupto ſanguine (vt Gale. inquit) idque maxime cum vna febricitauerint, & inedia macerati fuerint. A quibus vomitibus leuiores ægri euadunt cum cibi euacuati ſunt, & ab acceſſionibus quidem liberantur, ſed nō ab effectu, eodem Gale. teſte, arenulæque rubeæ ſubſident, & cruentum meiunt. hæc ex Hipp. Cruentum autem meiūt, nedum propterea quod cum anguloſus ſit egrediēs calculus, proximas particulas vulnerat, & cruorem euocat, verum etiam quoniam ſi patētior fiat meatus ex vena caua in renem pertinens, vt præcedenti cap. docuimus, ſanguis autem liquidus ſit, neque multus, neque viſcidus, cruentum quoque ita lotiū reddetur, vt eodem 6. de morbis vulgaribus, Galenus ſcriptum reliquit, quanquam nephritici ab initio dilutas, puráſq; reddunt vrinas, deinde ſequentibus diebus craſſum aliquid in ipſis ſubſidere videtur, demum omnino arenoſæ minguntur, vt 6. de locis affectis à Galeno ſcriptum eſt, lapide vero cū vrina exeunte, & à dolore liberantur, & ſimul locus affectus manifeſtabitur, nullúſque relinquetur quæſtioni locus, vt idem Galenus inquit, nunquid videlicet coli, vel renum partes affectæ fuerint. Vt vero Aetio viſum eſt, in prædicto affectu accedit ægris loci dolor, tumore nuſquam foris apparente, niſi inflammatio per lapillos producatur, ſpina ęgrē flecti poteſt, & totum corpus admodū pigrum eſt, crura torpent, & maxime crus reni affecto propinquum: vrinæ circa obturationis principium paucæ, aquoſæ minguntur, poſtea vero perfecta earum ſuppreſsio contingit; aluus nihil excernit: verum promptitudines multas ad egerendum facit: excernitur etiam aliquando ſanguis propter violentiam calculorum, præſertim aſperorum. Cæterùm vbi lapis e renibus fuerit emotus, & ad veſicam delatus, vrinæ multæ prodeunt arenoſam ſubſidentiam habentes, & aluus ſimiliter large egerit. Senſum autē æger percipit veluti calculo à renibus ad veſicam tranſeūte. Quibus vero indiciis renum dolor à coli dolore ſecernendus ſit, à Gale. præcitato libro 6. de locis affe. cap. 1. decretum eſt, & nos cap. de coli dolore fuſiùs cōſcripſimus. Reliquū eſt vt eiuſdē calculi cauſas, materialem potiſsimū, ac efficiētem reperiamus. A materiali exordientes, hanc craſſum, terreúmque humorem eſſe à Paulo præcitato cap. 45. 3. libri decretum eſt. Quod vero calculi originē dicant ex materia craſſa, ac tenaci, modo craſsitudinem maiorem, modo tenacitatem, ac modo vtrāque paribus portionibus habēte, eodem 6. de morbis vulgaribus teſtatur Galenus, & libro de renum affectorum dignotione, ac curatione: quanquam etiam ex purulento humore, aut ex purulento, pituitoſioréq; compoſito (quemadmodum & in articulorum morbis euenire conſueuit) nonnunquam tophi in animalis corpore creari poſsint, ac ſimiliter in renibus lapides concreſcere, vt idem Galenus teſtatur. Vbi autē ex ſola pituita craſſa, & viſcida calculus fuerit ortus, vrinarum ſubſidentia ſimilis colori aliorum tophorum, qui in aquis ſponte calidis, multis in regionibus, lapidibus adnaſci, accreſcerēque cernuntur, cinerei erit coloris. Verùm vbi parum ſanguinis cum pituita craſſa, & lenta mixtū ſit, vrinarum ſubſidentiæ color pro ſucci maiori copia euadet: nonnunquā veluti ex palido, albóq; mixtus, aut ex rubro, & albo, aut ex flauo, & albo: nonnunquam vero & ruffus erit, pariter quoque & arenulæ quæ in vrinis ſubſident, ipſo ſiquidē ſanguinis colore ad colorum differentiam faciente, qui neq; hominibus exquiſitē ruber ſemper eſt, ſed interdum quidem ad atrius, interdum ad flauius, & ruffius vergit, eodem Galeno teſte: quo fit, vt & ipſi etiam lapides inter ſe colore reperiantur differentes, ſimiliter & arenulæ in vrinis ſubſidentes ob diuerſam materiā, ex quibus fiunt: nigri enim, & ſubalbidi, & pallidi repetiuntur, vt inquit Aëtius, quādoque etiā & ruffi reueta, id quod ſæpius accidit: & propterea Hippocrates arenulas ruffas in vrinis ſubſidere aſſeruit, tanquam eo ſæpiùs contingente: quanquam per ruffum colorem potuit omnes iam dictos intelligere præter cinereū, vt teſtatur Galenus. Non ab re itaque Aëtius materialem cauſam generationis calculorum aſsiduas eſſe cruditates inquit, vnde materiæ incoctæ, ac crudæ multitudo congregatur, & Alex. ſimul cum Galeno, humores craſſos, ac lentos eſſe fatetur, cap 4. libri 9. quandoque ſolos exiſtentes, interim exiguo ſanguini permixtos. Effectrix vero eorum cauſa eſt ignea renum caliditas, vt inquiunt Alexander & Paulus, ſeu ardor circa renes, vt fatetur Aetius. A frigore autem ipſi generari non valēt, nanque fieri non poteſt vt viuo corpori tantùm frigus accidat, quo cōcreſcere valeat in homine lapis, quemadmodum fieri in externis videmus, vt liquet eodem libro de renum affectorum dignotione, ac curatione: quanquam non ſemper ex eodem calore, ſed quandoque vehementi, interim autem nō ita vehementi procreentur, prout eorum materia magis apta eſt vt induretur, ob quam etiam caliditatis diuerſitatem lapides quoque colore differūt. Locus autem generationis eorum renes ſunt, ac (vt quibuſdam viſum eſt) in eorū duntaxat cauitatibus cōcreſcunt. Verùm nos cum Hippocrate & Gale. tum libro 2. de natura humana, tum 6. de morb. vulg. ac libro de renum affectorum dignotione, ac curatione, abſque controuerſia tenemus eos, nedū in renū ſinibus poſſe concreſcere, verùm etiam & in eorum carnibus procreari. Et quod quocunque loco generationem habeant, in renem adſit grauis dolor, ſiue per grauem acerbus ſignificetur, ſiue tanquam alicuius grauis loco incumbentis ſenſum inferentē intelligamus, diuerſis tamē temporibus. Nam ſi in renum cauis fuerint orti, in ſolo per vrinarios meatus tranſitu grauiſsimē dolent laborantes. Si vero in ipſa renū carne fuerint creati, nō ſolum inter exeundum, verum etiam creationis tempore dolorem inferunt. Pariter & quando in renum ſinus peruadūt. Modus autē generationis talis exiſtit. Nam cum renes quicquid ſeroſi, tenuiſq; cum ſanguine in vaſis permixtū eſt, ad ſeipſos attrahant (vt ſuperiùs demōſtrauimus) meatibus illis in renum ventriculos percolantibus latius patefactis, aliquid etiam ex craſsioribus ſuccis ſimul illabitur. Quando igitur illud calefactum in renis cauo, ad tophi conſiſtentiam redactum fuerit ſi renum vis expulſoria omne id vnà cum lotio obſtruxerit, arenoſæ in ipſis ſubſidentiæ fiunt. Quod ſi renis cauo impactum tenacius inhęreſcat aliquid aliud eiuſdem materię ex vena caua ſuſcipiens, ſibique apponens, plus augetur: ſemper enim quod recens influit, priori circuncidatur, atque ita inſigni magnitudine tophus grandeſcit, exuſto, areſfactoque craſſo, & viſcido humore, atque ad tophi corpulentiam redacto. Cùm vero in renum carnibus generantur, proportiōne tophis in articulorū morbo genitis correſpondent, vt

Loco citato. *Cap. 1.* *Lib. 11. c. 4.* *Materiales cauſa calculi.* *Loco citato.* *Lib. de ren. affe. dig. in principio.* *Loco citato.* *Effectrix cauſa calculi.* *Loco citato.* *Qua parte renum calculi generentur.* *2. de nat. hum. tex. 18* *6 de morbis vulg. & lib. de ren. affe. digno. locis citatis* *Modus generationis calculi in renibus.*

Locis citatis. liquet ea Galeni Hippocratis auctoritate 2. de natura humana, & 6. de morbis vulgaribus. Nam ſi idem ſanguis, qui in renes deriuatur craſsior, ac pituitoſior ſeipſo exiſtens, ſeu etiam ad atram bilẽ vergens per venas, & arterias in renum ſubſtantiam feratur quantitate, vel qualitate, aut conſiſtentia excedens, adſtringitur, detentúſq; concipit qualiditatem pręter naturam, quæ ampliùs eum denſat, agglutinat, & aſſat, aſſatúmque ipſum in terram, & lapidẽ commutat, quemadmodum ſi in cauitatem eorũ delatus eſſet (vtroq; etenim modò lapides fieri poſſe in renibus clarũ eſt) cùm ſuccus tenax, & craſſus tempore aliquo aſſatur in iis, atque eaſiccatur, vt eodẽ lib. *Paulò poſt principium* de renum affectorum dignotione, ac curatione ſcriptum eſt. Talis itaque eſt calculi in renibus generatio ex humoribus craſsis, & viſcoſis, tãquam ex materia, & ignea eorum caliditate tanquam efficiente, *Prognoſtica.* veluti etiam in externis videmus. Nã ex igne, & tali materia idonea figuli omnia vaſa cõficiunt, ita vt ne ab aqua quidem vnquam diſſolui poſsint, vt inquit Alexan. Affectus hic inter initia magna cum diligẽtia curari debet, nanque vbi perſeuerauerit, ac magnoperè increuerit ob dolores, ac vigilias ſanguis *Loco citato.* corrumpitur, & æruginoſus vomitus ſuperuenit (Galeno auctore.) Vel magnum imminet periculũ, ne vires à vigiliis, & conſtanti dolore deiiciãtur, vt inquit Alex. Quod verò in adultis, ac in declinante potius ætate magis, quã pueris renum hic affectus cõ*Commẽt. 3.* tingat, idem Gale. teſtatur 6. de morbis vulga. quẽ*Comm. 15.* admodum veſicæ calculis pueri frequentiùs quàm *Aët. loco citato.* ætate prouecti, vt fatetur Aëtius: idque non niſi ob diuerſitatem caloris, qui in adultis craſſos ſuccos cogit, atque inſpiſſat, in pueris verò fundit, atque diſſoluit, quemadmodũ fuſiùs cap. de lapide veſicæ declarabimus. In renibus vero conſiſtunt lapides aut parui, aut maiores, & aliquando quidem pauciores, aliquando plures magnitudine, & forma, colore, & aſperitate, & multitudine inter ſe differẽtes. Ex eorum autẽ numero rotundi, & leues facilè excernuntur, non item qui alia quacunq; forma præditi ſunt, maximè tamen oblongi, & aſperi difficulter excer*Curatio.* nũtur, Aëtio teſte. Pro curatione aër eligatur purus, ac temperatus, ſomnus quoad fieri poteſt conciliãdus parùm conſueto longior, quies vitãda: eſt enim *Victus ratio.* deſidia valde noxia, deambulationes autem, & exercitia mediocria cõueniunt, quæ pro ætatis, habitus, roborìſque ægrotantis ratione corpus exercere valeant. Nam magnæ exercitationes non conueniũt, veluti equitationes, aut armis, aut lucta, aut pancratio certare, aut humum ſodere, aut id genus aliud facere, Galeno teſte eodem ſexto de morbis vulgari*Commẽt. 1. comment. certato.* bus. Sit aluus ſoluta aſsiduè, modò ne inſtet aliud quidpiam, cùm nanque hæc probè excernit, vrinæ profluent liberè. Ab immodicis animi affectibus caueant, præterquam quòd iraſcantur interdum. Moderatus autem cibus, & bonæ concoctiones præcipiantur; ſacietates enim, & cruditates nõ ſolùm exaſperant morbum, ſed etiam (cùm non adſit) gene*Aët. lib. 11. cap. 6.* rant, vt liquet ea eodem Aëtio: etenim non imple*Loco citato.* ri cuiuſq; ætatis, & corporis habitus cõmune documentũ eſt, Galeno teſte. Cibi itaq; eligãtur, è quibus neque ſatietates, neq; cruditates cõtingãt. Cauendum propterea ab his, qui durã ſubſtantiam habent, ac ægrè concoquũtur, à caſeo præſertim: nam qui frequentiùs eo veſcuntur, lapides in renibus eis *Commẽt. 3. comm. 15.* ſuboriũtur, Galenn auctore. 6. de morbis vulga. Similiter etiã abſtinendũ eſt & ab omnibus artibus, dulcibus, craſsis, tenacibus, ac pinguibus. Quapropter ptiſanã, vel eius cremorẽ adhibere cõuenit, vel gallinarũ, ſeu pullorũ, ſternarũ, vel phaſianorũ ius, aut in eorũ iure panis maceratus tribuatur, & vbi vires requirent, contuſa caro gallinarum, ſeu pullorũ præbeatur. Vinum autẽ ſit admodũ tenue, & albũ non valde vetus: dulcia verò, & nigra vina vitanda ſunt, tãquam calculoſis inepta: ſit autem aqua lympharum puriſsima, & purgata, atq; decocta. Et vbi renũ hic affectus ſubitò inuadat, & qui laborat, cibo nuper refectus ſit, cibiq; adhuc ſint incocti, aut ſemicocti, aut omnẽ aliã curationẽ pro doloris mitigatione, (niſi quicquã impedimento ſit) vomitum prouocare eapedit, vt eodẽ libro de digno. & curat. *Vomitus.* renũ affectorũ ſcriptum eſt. Nam leuiores quidẽ à *Longe poſt principium.* vomitibus euadunt ægrotantes, Hippoc. & Gale. te*Commẽt. 1. Commẽt. 5.* ſtibus præcitato lib. 6. de morbis vulgaribus, quoniam ab acceſsionibus, ſed nõ ab affectu liberãtur, cùm cibis vacui ſunt, vt Galenus aſſerit: qua item ratione, ex eiuſdẽ Galeni ſententia, & alimenti recrementa, quæ in inteſtinis colliguntur, ſub cibi nomine comprehenduntur, cõfeſtim euacuari debẽt per idoneos clyſteres, modò nihil obſtet: ídque omnibus calculoſis cõmune eſt, etiã ſi dolores paulatim *Clyſteres.* irruant, & non repentè incidant; qui ea furfurũ decocto caricarum, fœnugræci, ac ariſtolochiæ parari debẽt, vt inquit Aëtius: & ſi quidẽ decẽter euacuẽ*Lib. 11. c. 5.* tur, ſinere, ſi verò non, etiam bis, aut ter infundere, quibus adiicere poteris olei cõmunis vnc. 4. mellis roſacei vnc. 2. ac ſalis cõmunis parũ. Vel ex maluarum, althææ, mercurialis, ac betæ foliis, caricis, ac furfure decoctũ paretur pauco ſale addito. Cui adiicias olei cõmunis, anethini, vel chamęmelini vnc. 4. mellis roſacei vnc. 2. s. pulpæ caſsiæ nouiter extractę vnc. j. Et ſi ex his aluus non ſufficienter eacreuerit, vnc. s. diacath. aut hierę picræ ſimplicis, vel dra. 3. cõfectionis de dactylis, ſeu electuarij indi adiicias, nec minùs & vnc. 1. butyri recentis, aut adipis anſerini. *Loco citato.* Cæterùm vbi vẽter ſufficiẽter excreuerit, quędã infundere oportet, ex eiuſdẽ Aëtij præcepto, quę corpuſculorum circa lapidẽ ſitorum inflãmationes lenire, & laxare poſſunt: id ipſum verò oleum anethinũ facere poterit adipe gallinaceò recenti in eo eliquato, ſeu anſerino, aut etiam butyro; quæ ſi nõ adſint, etiam fœnugræcum, & althææ radicẽ oleo decoctã infundemus. Et vbi lapis in renibus adeò fuerit obturatus, vt vehemẽtiſsimos obtulerit dolores, ſi quid aliud non prohibeat, vena cubiti propinquæ manus in corpore ex repletione affecto ſecãda eſt, ex Aëtij teſtimonio. Nanque eis qui ſanguinis mul*Lib. 11. c. 5. Venæ ſectio.* titudinem congregarunt, hæc venæ ſectio cõmoda exiſtit, vt ipſe inquit. Hippoc. verò libro 6. de mor*Comment. 4. tex. 5.* bis vulgaribus, cùm opus fuerit, iuuenibus præſertim popliti venam incidere iubet, vbi ſanguis mul*Diuerſæ ſententiæ de venæ ſectione conciliantur.* tus, aut craſſus in venis abundet, vt Galenus inquit. Nã (vt ipſe aſſerit) mẽbra ſupra iecur cubiti venę ſectionem poſtulãt, infra verò crurum in poplitibus videlicet, aut omnino ſaltẽ iuxta malleolos. Libro autem de renum affectorum digno. ac curat. hæ oppoſitæ ſententiæ conciliantur. Scriptum nanque ibidem eſt, quòd vbi valida fuerit virtus, venam quæ in poplite eſt aperimus, vel quæ ad malleolos; ſin imbecillis, venam, quæ eſt in cubito. Nam ſi virtute debili infra euacuabimus, retentrix facultas, quæ eſt imbecillis non retinebit, ſed vniuerſa in præceps rapietur, & partem aſsiduo deflexu impetet, ſuccis videlicet in locum imbecillem

perpe-

Propria operum cap. 18. perpetuò procumbentibus. Sed cùm perpetuò venæ ſectio in Hippoc. & Gale. doctrina virium robur exigat, non video eiſdem imbecillis exiſtentibus cur vena ſecāda ſit etiā ea, quę in cubito exiſtit. Propterea cum eodem Gale. lib. de curand. rat. per venę ſectionem, ſic de ea ſentirē, ac iam dictos auctores conciliarem, aut nanque ambiguum eſſe num renes partibus ſuperioribus, an inferioribus aſcribi debeant, & propterea eis affectis, neque perpetuo in cubito ſecta vena, neque etiā in poplite, aut malleolis iuuantur, ſed vbi recēs fuerit phlegmone, copiáq; ſanguinis affuerit, vena cubiti ſecanda eſt: quibus vero affectio ineſt, quam proprie nephritim nominant, eam quæ in poplite eſt, ſecare expedit, aut certè quæ in malleolis ſunt. Reuulſionis itaq; gratia, vbi copia ſanguinis affuerit, & timor ne ex ingēti dolore phlegmone excitetur, Aëtius venā cubiti propinquæ manus ſecari iuſsit, vt ex eius verbis patere poterit. Hippocra. verò euacuationis gratia cū reuulſione, ſeu deriuatione, vbi ſanguis multus, aut craſſus in venis abundet, cùm eundem ſurſum reuellere promptum non ſit, ſed magis expeditū per inferiores partes euacuare, ſeu per conuenientiorem regionē, qua maximè natura vergit (vt ſui moris eſt) poplitis venam ſecare præcepit e directo, videlicet affecti renis, cum rectitudinē perpetuò ſeruandam eſſe iuſſerit. Verùm quæcunq; vena incidatur, multo minùs euacuādum eſt, quàm ipſa repletionis copia expoſtulat, neq; enim (vt inquit Aëtius) futurum

Medicamētū purgans. ſperamus vt omnino citò è renibus excidat lapis, præſertim ſi magnus exiſtat. Quare ſeruare oportet ſanguinē in eam, quæ cum tēpore futura eſt in corpore expēſam. A venæ ſectione, vbi etiā vitioſo humore ægri abundabunt, purgans medicamentum, quod abundāti humori cōueniens ſit præbendū eſt, neq; omittendum hoc eſt, niſi aliud quippiā id fieri prohibeat, notiſsimū nanq; eſt (vt inquit Galenus

Loco citat. eodē 6. de morbis vulg.) quòd ſi vtroq; auxilio homo indigeat, à venę ſectione incipiendum eſt, quoniā ſi per ſanguinis miſsionē corpus priùs vacuatū fuerit, purgans medicamentum exhibitum venas, & arterias, & inanes corporis regiones inuenit nō oppletas, quo fit vt abſq; vllo impedimento in totum corpus permeet ad attrahendum ſuccos, faciliméq; fiat eorum euacuatio per vaſorum ſpatia & fuſionē, tenuitatémq; ſuccorum. Nā ſi vaſa ſanguine repleta ſint, & purgans medicamentū dederis, non poterit propter plenitudinem in corpus differri, vnde fit, vt ſubſiſtat, & nihil efficiat, aut ſi quicquā facit, malè fa-

Loco citat. ciat, vt liquet libro de renū affectorū dignotione, ac curatione. Pariter vbi ſanguinis multitudo non affuerit, ſed vitioſi duntaxat humores redundarint, eiſdē purgatio apta eſt, citra venæ ſectionē pro ratione redundātis ſucci. In quē vſum bile redundāte, mel roridum, ſeu caſsia fiſtula præbeatur; aliis verò craſsioribus redundantibus ſuccis, vtpote bile atra, vel pituita, prædicta diacatho, aut confectionē de dactylis, & puluerem hieræ ſimplicis adiicere poteris hūc in modū. Pulpæ caſsiæ recipe vnc. 1. s. vel vnc. 2. diacatho. drac. 7. vel confectionis de dactylis dra. 4. pulueris hieræ ſimplicis, & pulueris radicis glycyrrhizę ana drac. 1. fiat bolus: vel parato decocto ex eadē radice glycyrrhizæ, floribus cordialibus, vua

A purgatione, quæ medicamenta adhibenda ſint. paſſa, & ſebeſten, in eo vnc. 2. vel vnc. 2. s. roridi mellis, & drac. 6. diacath. vel drac. 3. confectionis de dactylis diſſoluas. Toto autē corpore expurgato quæ laxare meatus, ac renum corpora mollire valēt medicamenta adhibenda ſunt, fomētis vtens ex decocto foliorum maluarū, foliorum, ac radicū althææ, florum chamæmeli, fœnigræci, ſeminis lini, & radicis graminis in hydrelæo, & cum ſpongiis ſæpius ſupra affectum renem adhibeas. Ex eiſdē quoq; inſeſſiones parari poterunt. At omnium (vt inquit Alexander) optimū eſt balneum, vt quod nō ſolùm mitiget, ſed etiam curare poſsit; id verò ex dulci aqua fiat, aut ex hydrelæo dolore adhuc vehemētius infeſtante, & renū regio, ac lumborū iungatur infraſcripto vnguēto, quod recipit olei chamęmelini, vel anethini, & amydalarū dulciū ana vnc. 1. s. adipis anſeris, vel gallinacei, & butyri recētis ana drac. 3. ceræ quod ſatis ſit, fiat vnguentū, interim adiiciens oleum quod ex ſcorpionibus paratur, aut ex eodē cū recenti butyro, & oleo amygdalarum dulciū, ac cera, vnguentum fiat. Poſt fomenta verò inceſsiones, ac balnea; adhuc cataplaſmata cōueniunt. Inter quæ hoc primo vtare, farinæ tritici recipe, ſeminis lini, & fœnugræci, cuiuſlibet manipulum j. olei anethini, vel chamæmelini, & amygdalarū dulciū ana vnc. 1. s. mellis vnc. 2. reſinæ terebinthinæ vnc. 1. radicis althææ contuſæ dra. 4. miſceātur arte, & fiat cataplaſma, priùs prædictis farinis in modo dicta decoctione decoctis, optimū quoq; cataplaſma fiet ex lupinorum farina, hordeacea, ac ſeminis lini in aqua, & oleo decoctis. In decoctione autē althææ, ac peucedani radix, ac chamemelū admiſceatur. Bonum eſt etiam (vt inquit Aëtius) panem paſſo decoctū circa *Lib. 11. c. 9.* lumbos, & ventrem imponere, neq; tamen erit abſurdum pectini, ac veſicæ eadem vnguenta, ac cataplaſmata adhibere; & ne quā primum frigeſcāt, calefactorio extra ea contegere oportet, id quod cōmodè fieri poteſt per ſaccellos ex milio, furfure, ac floribus chamęmeli paratos, ac in latere pauco vino inſperſo calfactos. Conducunt etiam non parū cucurbitulæ abſq; inciſione adhibitæ, quæ ſæpe lapidem celeriter adeò transferunt, vt ſubitam eius mali leuationem comparare poſsint, lapide nimirū in locum ampliorem tranſlato ſupra à renibus initium facientes ad inguina per obliquam earundem partium (quas ilia appellant) poſitionem procedentes: quo loco frequenter dolores incedunt propter ſitū meatuū, qui vreteres appellātur: quēadmodū libro de renū affectorū dignotione, ac curatione, & ab Aëtio ſcriptū eſt, quāquā ea, quę vias dilatāt, ac re- *Locis citatis.* nes laxant, non immodice adhibere conueniet, nāque emollitio, & laxatio virium robur exoluit, ſed tantiſper eis vtendum eſt, quantiſper eis lapis in rene hæret. Cucurbitulas item iam dictas, vbi dolores *Quo tempore vrinā cientia, ac ea quæ lapidem comminuūt exhibēda ſunt* vehementiùs infeſtant, adhibere non conuenit, ſed ipſis aliquantulum lenitis, & inflammatione nō impediente, ex eiuſdem Aetij ſententia, quo etiā tempore ea quæ vrinam cient, ac lapidem frangunt, exhibere tempeſtiuum eſt. Etenim tranſmoto lapide, & ex ſede agitato dolores quieſcunt, vt ipſemet teſtatur Aetius. Quæ verò calculoſis auxiliantur, vnica facultate indigent quę ſecare, & abſtergere cum manifeſta caliditate poteſt, Galeno teſte *cap. 1.* 10. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Talia autem ſunt omnia ferè amara, vt ipſe inquit. A valde tamen calidis, ac diureticis omnino abſtinendum eſt, pręſertim à longo eorum vſu. Nam effectricem calculorum cauſam adaugent dum renes intemperatos, igneóſque per caliditatem reddunt, vt promptè alios aſſare calculos poſsint, licet factos comminuant, Ale-

xandro teſte. Admodum itaque calida, ac acria medicamenta ſtudioſè vitari debent, vnde calculoſis quæ valdè calfaciant dari nullo modo conuenit, vt liquet 6. de ſanitate tuenda. *cap. 11.* Quòd ſi neceſsitas te cogat eiſdem vti, ſemel, aut bis eis vtare, & demum deſiſtere ab eis debes ex eiuſdem Alexādri teſtimonio. Qua de re extenuantibus, ac incidentibns citra magnum calorem vtendum eſt, ſed quæ tepidam (vt *Dubium.* ita dixerim) facultatem habeant. Hæc etenim paulatim citra ooxam lapidem comminuunt, nec eum duriorem reddunt. Sed hæſitaret fortè aliquis, ſi curatio quælibet per ſuum contrarium efficitur, quomodo lapidem poſsint comminuere quæ tepidam *Solutio.* facultatem habent, cùm à calore fuerit genitus? Cui reſpondebimus nos, quòd cùm calculus ab intemperie, & valido calore ſit factus, ob id meritò exhibemus quæ tepidam facultatē obtinent, vt quæ contraria his ſint à quibus lapis eſt effectus, ſi quidē tepida ſeu minùs calida ſunt valdè calidis contraria, vt liquet eodem lib. de renum affectorum dignotione atq; curatione. *In medio.* Hæc itaque medicamenta, quę minimùm caloris poſsident, calloſas ſeu tophaceas conſiſtentias incidere ſunt idonea, Galeno auctore *cap. 12.* 5. de ſimpl. medic. facult. veluti ſunt radices regiorū aſparagorum, & rubi, & betonica, & polium, ac acetum ſcillinum, & vitrum combuſtum, & quæ eius generis ſunt, eodem teſte. Præter hæc autem à Paulo graminis radix, adianthum, althææ ſemeo, ſpongiarum calculi, cicer nigrū, ſeu eius ius, phu, meon, aſaron, carpeſion, & ſaxiphragia commendantur. Sion verò, & ſcolymi radix, atq; eryſimō eſu, & potu proſunt, vt idē Paulus teſtatur. Alexan. verò cardui decoctū cum apio, ſeu etiam decoctum radicis quinq; folij cum oxymelite tanquam valde efficax cōmendat in vicem autem quinque folij eryngij decoctū, aut eryſimi præbet. Similiter & radices graminis, & plantaginis radix, & folia, atque ſemen, ius cicerum, viticis ſemen, & amygdala ab eodem commendātur. Præter hæc etiam peucedani radix, atque ipſa radicula, paliuri ſemen, & tribuli decoctum, radix cyperi althææ ſemen, & radix, rumicis domeſtici radix, & vermes terreni cocti approbantur, quorū ſingula partim decocta, partim tenuiſsimè trita præbeto bibenda, vt ipſe refert. Vbi verò hæc non ſufféceriot, ad valentiora medicamenta tranſire oportet, quæ (vt Aëtius fatetur) communia etiam ſunt & calculoſæ veſicæ remedia, inter quæ ſunt præcipua lapis iudaicus, cicadæ ſiccæ ſine pennis ac pedibus cōtuſæ, ac hircinus ſanguis marcefactus, qui præexiſtentes lapides ſoluit, atque ita per lotiū excerni eos facit, vt etiam alij amplius non gignantur, præterea dolorem ſedat, Aëtio auctore. Quomodo autem is parari debeat, ab eodem auctore cap. 12. lib. 11. ſcriptum eſt. Accedunt adhæc alia, quæ à tota ſubſtātia magnopere conducere videntur, inter quæ paſſerculus quidam inter ſepes & murum victum quæritās troglodites appellatus ab Aëtio, & Paulo conſcribitur, cuius deſcriptio ab eodē Paulo cap. quadrageſimoquinto, lib. 3. & Aëtio c. 11. lib. 11. ſcripta eſt. Hic ſale conditus, & in cibo crudus acceptus, morbum perfectè ſanat, in poſterúmque generari prohibet. Conditur autē, ac diuerſis modis præparatur, quemadmodū ab eiſdē auctoribus in præcitatis locis ſcriptū eſt. Aëtius itē hoc etiā medicamentū, tanquam *Loco citato.* efficaciſsimū ſcriptū reliquit. Leporis pellē in ollulam conijce, & in furnū demitte: atq; vbi vſta fuerit, vt probè cōteri poſsit, acceptam tere, & ex ipſa cochlearium vnū cū vino ieiunis in ſolij aquæ calidæ inſcenſu præbe: aſplenij quoq; decoctū (quod vulgus ceterach nominat) cū oxymelite non parū confert: nam & ipſum lapides frangit, Galeno teſte ſexto de ſimpliciū medicamentorū facultatibus. Vltimo loco noſtrum, quo vtimur, puluerem cōſcribere libuit, quo perpetuò vſus ſum, & præter id, quod *Cap. de aſpleno.* nullā noxam affert, mirificè lapidem cōminuit; recipit autem ſeminis althææ, & violarū albarum, ſingulorū grana quinq;, lithoſpermatis, & radicis glycyrrhizæ ana ſcrupul. ſ. lapidis iudaici, & ſpongiæ, cuiuſlibet grana tria, pulueris oſsium dactylorū, ceraſorum, & meſpilorum ana ſcrupul. ſeminū melonum drach. 4. fiat puluis, cuius drac. 1. pro qualibet vice cum vnc. 2. vini albi aquoſi aut oxymelitis, aut 3. decocti aſplenij in aqua parati, ac exiguo aceto addito tribuatur. Interim verò corporibus, præſertim natura frigidioribus, ſeminis apij, aſparagorum, cinnamomi, ac ſaxifragiæ, cuiuſlibet grana ſeptem adiicere poteris. Vbi verò doloris vehemētia, ac vigiliæ infeſtauerint, & magnum vitæ immineat periculum, viribus præſertim conſentientibus cum his quæ torporem inducunt, ſuccurrendū erit, ex Pauli, & Aëtij ſententia, præbeatúrque Philonis medicamenti, aut theriacæ oouellæ drac. 1. cum vnc. 2. vini albi aquoſi. Vt verò poſt exactū lapidē, alij nō renaſcantur, ſi obeſa fuerint corpora, audacter exquiſitè extenuans victus præcipiēdus erit. Vbi autem calidiora fuerint corpora, atq; gracilia, neq; extenuan- *Præſeruatio ne alij renaſcantur calculi.* tem victū, nec medicamēta, quæ extenuare poſſunt, requirūt, cùm ea gracili corpori ſint inimiciſsima, ſed mediā eſſe cōuenit inter extenuantē, impinguētémque victus eorum rationē, Galeno auctore ſexto, de ſanitate tuenda, cap. vndecimo, & Aëtio cap. 15. libri vndecimi. Scopus oāque eſt, ne craſsior, aut frigidior materia, quæ ad calculorū generationem idonea eſt, congregetur, ſed contrà ſtudendū eſt, vt bonā temperiē conciliemus, & extenuantibus citra magnum calorē vtamur, vt inquit Alexander. Qua de re in tēperatis locis degant, in quibus anni tēpora, & horæ nimio feruore non infeſtent, frigora tamen magis, quàm æſtus cauenda; aſſumantur etiam ocioſæ deambulationes, & exercitia moderata: etenim ſegnities, & ocium eis nocent. Cæterùm ventrē ſemper probè laxū habere oportet: ſomno vtantur moderato, neq; culcitris indormiāt ex anſerum plumis confectis: hæ ſiquidē renes valde calefaciūt, eodē Alexandro auctore. Caueāt cibos ſubſtantiæ duræ, & qui ægrè manducatione atteruntur; itē eos qui multam ſubſtantiā habent, plurimúmq; nutriūt & qui aceruatim digerūtur, antequam perfectè coquantur, & qui grauis ſunt qualitatis, ſeu difficulter cōmutātur, ac ſupernatant, & ægrè per aluū ſubeūt, & inflant, item eos, qui meatus obſtruunt, aut altiùs diutiùs corporibus inſident, ex Aëtij ſententia. Sit autem cibus boni ſucci, & moderatus (vt inquit Paulus) rariſque leguminum omnis generis, frumentaceorúmq; vſus. A caſeo, & lacte, & quæ ex ipſis pręparantur, caueant: nā omne lac, præter aſininum, eis incōmodum exiſtit: propterea quod cæteris omnibus eſt tenuius aſininum, ideo confert ex eiuſdē Galeni & Aëtij ſententia: præ omnibus verò ſatietatē vitare oportet. Vino vtantur tenui vrinā ciēte, non valde veteri. Nā dulcia vina calculoſis ſunt nociua, ſimiliter & nigra, & ſummatim omnia quæ craſsi ſunt ſucci, ac nimis calida, ſeu acria nocēt. Omnibus verò cōfert calculoſis, vt à cœna ſæpe vomāt ſimiliter

ter ante omnem cibum bibere aquã tepidam. Nihil etenim renes adeò recremẽtis vacuos, temperatóſque reddit, vt non ampliùs calculos procreare poſſuit: nam tẽporis ſpatio, igneus ipſorum calor à tepore aquæ catinguntur. Quare probè faciunt qui bibunt etiam in medio cibi aquã, aut vinum refrigeratum, aut roſaceum, aut violatum, vt idẽ Alexander inquit. Paulus verò à balneo ieiuno ante vinum, aquam temperatam potandam exhibet, tanquam omnium pręſentiſsimũ remediũ ad calculoa arcẽdos. Similiter etiam vbi inter prandendum frigidam ſuperbiberit, approbat: oxymel quoque cum quodam ſimpliciore vrinam ciente, veluti adianto, apio, graminiſque decocto commendat. Alexander vero paluſtris aſparagi decoctum eryngij, & quinque folij herbæ approbat, pariter (vt diximus) & plantaginis, tum radicem, tum verò folia, & ſemẽ ac cicerum ius. Vbi autem ſanguis abũdare videatur, curioſè inſpicienda eſt temporis opportunitas, vt venam ſecemus, ex Aetij, & Pauli teſtimonio, fiat autem ea è cubiti vena interna, nec multa ſanguinis copia vice vna educatur, ſed potius vbi oportet, eandem iterare expedit. Quòd ſi vitioſorum humorum copiam perſentiſcant, purgationibus conuenientibus vti oportet, ex ſententia eorundem auctorum, pro ratione redundantis ſucci, quemadmodum ſupra meminimus. Per interualla quoque ea bibant, quæ vrinam ciere poſſunt, tam ſimplicia, quàm compoſita, quorum etiam ſupra mentionem fecimus: inter quæ eſt acori, graminis, nardi, calami aromatici, aſari, dauci, oreoſelini, hyperici, & roriſmarini decoctum: ea his ſingula, eiſque ſimilia, tum per ſe, tum inuicem permixta præbeto: nam vrinam manifeſtè mouent, vt inquit Aetius. Et pro cibis vtantur paſtinaca valde cocta, fœniculo, ſio, carduo, pulegio, atq; calamintha. Ab eodem quoque naturaliũ aquarum vſus (verùm non ſæpè) tanquam conuenientiſsimus commendatur. Similiter ſi per plures dies radicis eryngij decoctum, aut triſſaginis, dictamni, ſeu radicis tribuli bibant. Semel item in hebdomada mirificè confert, aut bis in menſe præbere drachm. I. prædictæ pellis leporis, vt ſuprà præparatæ cum aſplenij decocto, ſeu cicerum iure, vel pauco vino albo, & tenui, aut tãtundem nuper ſcripti noſtri puluerjs ſimiliter præbeto.

Περὶ φλεγμονῆς τῶν νεφρῶν. *Id eſt, De inflammatione renum.* CAPVT XCV.

HAVD ſecus, quàm cæteras corporis partes ex copia influentis ſanguinis & renes ipſos inflammatione tentari contingit, pręſertim vbi in carnoſam eorum partem confluat. Dignoſces *Signa renum affectorum.* autem quod renes afficiuntur, ea dolore cum poſitu, qui circa primam dorſi vertebram paululum ſupra ſpurias coſtas (præſertim ſi dexter ren fuerit affectus) aderit, diſtenditurque dolor ſurſum vſque ad hepar, & deorſum vſque ad veſicam, & pudendum, lũbóſque, & coxẽdices, pectinem, ac femora. Conſequitur, & ſtupor propinqui cruris, dextri inquam, Aetio auctore cap. 16. libri. 11. At ſi ſiniſter ren fuerit affectus, circa eaſdem regiones dolor aderit, parte ſiniſtra, ſiniſtríque cruris conſequetur ſtupor. Quod ſi ambo afficiantur, circa ambas partes percipietur dolor, amborumque crurum ſtupor conſequetur. Ea nõnullis etiam aliis indiciis idẽ inueſtigari poſſet, niſi eſſet, quòd eadem qualitatem quoque affectus indicãt, inflammationem inquam. Et propterea pro eius notitia eadem dinumerabimus. Quis verò affectus præter naturam ſit inflammatio, non ſemel duntaxat in pręcedentibus dictum eſt. Indicant verò eam, ex Pauli teſtimonio, ardor, ac dolor cum *Lib. 3. cap. 45. Inflammationum renũ ſigna.* grauitate, febricula, mentis alienatio, vomitio, bilis ſynceræ, & vrinæ reddendæ difficultas: addit Aetius quod neque recta erigi poſſunt ægrotantes, neque pedibus ingredi, & ſiue ſternutatio, ſiue aliqua alia concuſsio irruat, vehementi dolore lancinantur, frigent eorum extrema, & magis ſuræ, ac pedes, adeſt vrinæ emittendæ difficultas, mingunt que aſsiduè, ac laborioſè, in principio quidem tenuia, & aquoſa, in quibus nihil ſubſidet. Inflammatione verò in peius proficiente, rubicundiora, deinde etiam craſſa, & mucoſa, adſuntque febres vehementes. Quòd ſi adhuc ampliùs inflãmatio augeſcat, hęc omnia fiunt vehementiora, acceditque his nauſea, morſus ſtomachi, & vomitus bilis, & quidam vſque ad animi deliquium anguntur, & exſudant. Siſtitur ipſis venter adeò, vt inflentur, & aſsiduè ructus emittant. Sequitur faſtidium vehemens, & quibuſdam continuæ fiũt exacerbationes, quibuſdam verò per interualla. In vniuerſum autem (vt eidem Aetio viſum eſt) ventria egeſtio, & vrinæ multa excretio dolores ipſos præcedunt, teſtaturque accedere ægris dolorẽ pulſatilem retro, iuxta primam dorſi vertebrã. Id quod pugnare videtur Paulo, qui dixit dolorem cum grauitate adeſſe, pariter & Galeno 2. de loc. affect. cap. 8. vbi aſſerit grauem dolorem, nedum proprium hepati eſſe, ſed ſpleni quoque, ac renibus inflammatis communem. Atqui dicere poſſumus Galen. ac Paulum de inflãmatione quatenus inflammatio eſt, ortáq; in carnoſa renum parte verba feciſſe, Aetium verò de magna inflammatione, magiſque in cæteris renum partibus vigente: quod etiam cõfirmauit Gale. comment. aphoriſm. 5. 6. lib. cùm dixit, Quòd ſi renum para carnoſa patiatur inflammationem, dolor eſt grauis, aliis verò partibus, quæ ſunt in rene, patientibus, velut eſt tunica, quę renes obtegit, venter eorum interior, arterię, & venę, quę ad hunc terminãtur, ac etiam productiones vaſorum vrinariorum dolor ſentitur acutus, & eodem etiam 2. de locis affectus cap. 3. cum dixit, Pulſum cum dolore factum ſequi inflammatorios affectus notatu dignos, & cùm maiores fuerint, idque ſemper in ipſis arteriis, atque in continentibus ipſas partibus, quas & ob anguſtiam premunt, & cùm attolluntur veluti percutiunt, modò pars affecta ſentire nata ſit: inſeruntur itaque ad renes arteriæ, eædemque magnæ, vt ex anatome liquet, neque renes ſenſus expertes ſunt, propter neruum ad eos diſtributum, præſertim ad eorum membranam, ac externam ſuperficiem. Qua de re fit, vt cùm ingens fuerit in eiſdem partibus orta inflammatio, affectis, aut preſsis iam dictis arteriis, & veluti inflammatos renes percutientibus, pulſatilis quoque dolor ſentiatur, qua etiam ratione Aetius febres vehementes in eiuſmodi inflammationibus adeſſe teſtatur notatu dignis, ac in peius proficientibus iam dictis inflammationibus. Paulus verò febriculam, cùm exigua, & circa initia fuerit inflammatio, Si autem ad ſuppurationem renum inflammationes vertantur cuncta prædicta ſymptomata, ac acceſsiones catẽduntur, & febres cum horrore irruent, atque id maximè circa veſperã, erúntque inordinatæ, & dolores cum horrore interpellato ac vario infeſtare videntur, vt liquet ex Galeno *Si ad ſuppurationem vergat inflammatio, ſigna.*

ſexto de loc. affect.cap.2. Nam dum pus gignitur, dolores ac febres magis eueniunt, vt inquit Hippo. aphoriſm 47.2.libri. Tumor item circa ilia quodámodo apparebit, & vehementis caloris ſenſus ægrotos circa renes affligit, minguntq́ue ruffa, & pura (vt cap.18.eiuſdem libri inquit Aetius.) Quòd ſi in ſanam partem inclinat æger ex affecta, grauitatem magnam magis ſe ſentire dicit,) antea quàm inflammatio in abſceſſum perueniſſet, Alexandro teſte cap.5. libri 9. Nam circa renem dolentem veluti ſuſpenſi cuiuſdam ponderis ſenſum percipiet, vt ait Galen.6.de locis affectis, cap.2. Perfecta autem ſuppuratione, & febrium, & dolorum acceſsiones minores contingent, & grauitatis ſenſus magis circa affectum renem infeſtabit, ac tempore rupturę magis exacerbâtur, ad quam etiam cum ipſis vrinis puris excretio conſequitur, & nonnulla alia, de quibus ſequenti cap. verba faciemus.

Cauſæ. Cæterum ob plurimas cauſas renes inflammari contingit, vt liquet ex eodem Aetio: nam plagæ & attritiones, pharmacorum potiones, & humores corrupti inflammationem generant, & præſertim equitationes continuæ, & vehementes, vt ipſe inquit: quorum notitia facilè haberi poterit.

Prognoſtica. Verùm in eiſdem inflammationibus ſi vrinæ prodeant multæ, & craſſæ, in quibus bonum eſt quod ſubſidet, quoniam ipſæ maximè indicant, ac ſecernũt morbum, propterea quòd inflammationis concoctionẽ indicant, bonũ portendunt, quẽadmodum, ſi vrinæ aquoſæ, purę, ac perlucẽtes prodeant, ægrè morbum ſecerni indicabunt, eodẽ Aetio teſte. Conferunt etiam renum paſsionibus hæmorrhoides ſuperuenientes, vtpote quæ velut fæcem ſanguinis vacuare ſunt natę, ex Hipp. & Galen. ſententia aphoriſm.11.6. libri.

Victus ratio. Victus ratio pro inflammationis renum curatione ſimilis inſtituenda erit ferè ei, quam in inflammatione iecinoris pręcepimus, niſi quòd (vt inquit Aetius) licet à primo die á cibo abſtinere debeant, non tamen in multos dies inediam extendere oportet: etenim vrinæ puriores & acriores per inediam redditæ (vt ipſe inquit) vehementiſsimos morſus infligunt. Quapropter in principio ſorbitionibus tenuibus morſus lenientibus ægros nutrire oportet, veluti eſt ptiſanę ſuccus, & aquæ calidæ potus. In cuius vicem aqua hordei, ſeu ea in qua coriandrorum præparatorum ſemina fuerint decocta, vti poterunt. Vitent autem aquam mulſam in principio, priùs quàm concoctæ fuerint inflammationes, ac vſum eorum, quæ vrinam ciunt: oblædũt enim mordaces humores inflammatis partibus inducendo, eodem Aetio auctore. Nam vbi in veſica, vel renibus phlegmone eſt cœpta, medicamenta quæ vrinas prouocant, bibenda haudquaquã danda ſunt. Sed ad partes quæ maximè longinquæ ſunt, ſemper reuulſio facienda erit, ex Galeni decreto decimotertio method. medendi, cap.11. extimata tamen tum phlegmones magnitudine, tũ corporis totius ſtatu.

Venæ ſectio. Quapropter ſanguis detrahendus, ſtatim eſt, pręſertim vbi maiori acumine renes affligantur, & vehementior exurgat dolor, ex Pauli, & Aetij ſententia, vel omnibus ſuccis ex æquo redundantibus, ſeu ipſo ſanguine exuperante, vt inquit Alexander. At quæ vena ſecanda ſit, non admodum liquet. Nam Aetius venam cubiti ſecare iuſsit, Galenus verò 13. methodi medendi renibus, veſica, pudendo, & vtero phlegmone laborantibus, eas quæ in cruribus ſunt ſitæ, venas eſſe ſecandas præcepit, potiſsimùm, quæ circa poplitem ſunt, ſin minùs, eas quæ iuxta malleolum; perpetuò autem, quæ è directo ſunt poſitæ, quamuis in eodem libro paulo ante dictam ſententiam, ad partes maximè longinquas reuulſionem fieri in iã dictis inflammationibus iuſſerit: ambæ tamen ſententiæ veræ ſunt. Nam vbi reuellere duntaxat opus ſit, in contrarium ac maximè longinquas partes perficienda erit, & propterea venam cubiti, eamque internam ſecare conuenit. Si verò vacuare ſimul cum deriuatione intendat medicus, crurum venæ, quæ è directo ſunt ſitæ affecto reni ſecandæ ſunt. Nam (vt ipſe inquit) ſtatim prima vacuationis diuerſitas pro particularum diuerſitate variatur; & propterea vnde, aut quomodo vacuatio ſit facienda æger ipſe docet locus. *13. methodi. loco citato.* Hinc cum eodem Galeno cõcludamus quod vbi recens fuerit phlegmone, copiáque ſanguinis affuerit, reuulſionis potiſsimùm gratia ex cubito vena ſecãda eſt. At ſi nec recens fuerit, nec ſanguinis multitudo adſit, euacuandi præſertim cauſa, eam ſecare expedit, quæ in poplite eſt, aut quæ in malleolis, quemadmodum idem Galenus libro de curandi ratione per venę ſectionem, cap.18. ſcriptum reliquit. Vel ſi mauis primò eã, quæ in cubito eſt pro reuulſione ſecabis, deinceps (ſi opus fuerit) eam quæ in malleolis pro euacuatione rectitudine ſeruata, nam & Aetius quoq; repetitam ſanguinis detractionem commendauit.

Clyſteres. Verùm priuſquam ad venæ ſectionem deuenias, clyſteres adhibendi ſunt, ex maluæ decocto, aut ſemine lini, & fœnugræci cum oleo, & melle, aut ex ptiſana ſucco cum oleo, & melle ex eiuſdem Aetij ſententia. Cæterùm copia non multa infundenda eſt, ne repleta inteſtina comprimant renes: & vbi ſtercora prodierint oleum anethinum cum butyro quibuſdam adipibus in bis eliquatis, anſerino videlicet, aut gallinaceo, iniiciantur, vt ipſe inquit: aut ex maluarum, betæ, aut violarum foliis, & hordeo decoctum paretur, cuius recipe lib.1. aut lib.1.s. & adde olei violacei vnc.4. aut chamæmelini, vel anethini vnc.3. mellis roſacei vnc. 2. ſalis communis parum, caſsiæ tractæ, aut pulpæ caſsiæ fiſtulæ vnc.1. butyri recentis, & adipis anſeris, ſeu gallinacei, cuiuſlibet drachm.4. vel drachm.3.s. miſceantur, & fiat clyſter. Interim (ſi videbitur) addere poteris drach.s. vel drach.4. diacath.

Purgatio. Cæterùm ſi vitioſus quiſpiam humor, pręſertim acris, & bilioſus cum ſanguine redundarit, à venæ ſectione purgationem adhibere conuenit, quæ humorem præpollentẽ educere poſſit. Verùm exhibenda nequaquam erit priuſquam humorem contemperaueris, ac ſolutu facilem paraueris, aut ſi craſſus fuerit, ipſum extenuaueris, ex Alexand. teſtimonio, potiſsimum vbi virtus vitioſum humorem euincere, ac ſuperare nequeat. Et propterea inter initia humoribus exiſtentibus crudis, & inflãmatione ipſa ferueſcente nequaquam purgans medicamentum exhibendum eſt, vt liquet ex eodem Alexandro, id quod etiam annuere videtur Aetius, cùm dixit, neq; etiam purgatiuum pharmacum exhibendum, veluti quidam conſueuerunt: quanquam & idem Aetius vehementiora medicamenta purgantia vitauerit. Nos verò nec eadem, humore etiam contemperato, concocto, ac præparato etiam poſt initia probamus, ſed ea duntaxat, quæ vim habent redundantem humorem leniendo expurgare, veluti tamarindi, caſsia fiſtula, mel aë reum, ſaccharum violaceum, ſyrup. ex pluribus infuſionibus roſarum, aut violarum, & interim diacath. Hiſce itaque vti poteris medicamentis purgantibus

ſepa-

ſeparatim, aut quibuſdam eorum ſimul permixtis, vbi vitioſi in corpore redundarint ſucci, eis prius concoctis, ac præparatis, vt dictum eſt. Nam conquieſcere oportet in renum morbis, cubare molliter, ſoluere aluum, ſi aliter non reſpondet, etiam du-

Topica. cere, vt inquit Celſus cap.10.lib.4. Quod ſi poſt dicta auxilia adhuc inflammatio inualuerit, extrinſecus etiam inter initia feruente adhuc inflammatione refrigerantia admouere conuenit, potiſsimum vbi bilioſus fuerit ſanguis, qui inflammationem excitauit, reneſque ardorem igneum ſentiant, veluti eſt oleum roſaceum, & ipſum omphacinum, ſeu melinũ pauco aceto addito, & ſucco polygoni, aut portulacæ. Aut ex oleo roſaceo, vel melino luteis ouorum, polygoni ſucco, aceto pauco & cera ceratum fiat, & ſupra renes accommodetur, ex Pauli ſententia. Alex. vero ex roſaceo, pauco aceto, ſucco polygoni, aut portulacæ, & cera ceratum fieri iuſsit, quo nullum reperitur efficacius, vt ipſe inquit. In incremento autem ipſius inflammationis aliquod prædictis medicamentis admiſcendum eſt, quod digerẽdi, ac diſcutiendi vim habeat, veluti eſt chamæmelum, & eius oleum, fœnugræcum, ſemen lini, fertula campana, & althæa, ac nonnulli etiam recentes adipes, vt gallinaceus, & anſerinus: declinatione autem facta, ea quæ plus diſcutiunt miſcenda ſunt, veluti eſt chamæpitys, polium, abrotonum, triſſago, aſſarum, flos iunci odorati, & reliqua huiuſmodi, & ad cataplaſmata procedẽdum, quæ ex farina fœnugræci & ſeminis lini fiant, hordeacea, ac fabacea, radicibus, ac foliis althææ in iure chamæmeli decoctis, additoque oleo chamæmelino, ſeu anethino, & chamæpitys, ſeu triſſaginis, vel alterius ex prædictis pharmacis parum, cum aqua mulſa, ſeu cum ſapa, potiſsimum vbi etiam craſsior videbitur eſſe, quæ derelicta eſt, materia. Hoc etiam tempore confert fotibus per ſpongias vti ex decocto chamemeli, ſeminis lini, anethi, ac althææ foliis, & radicibus, pauculo calamo aromatico, ac flore iunci odorati addito, ac pauco etiam aceto. Nec minùs & calefacientibus balneis tutò vtare, eiſdem quoque in incremẽto inflammationis, ac ſummo vigore tutò vti poteris, vbi quæ inflammationem parit materia, craſsior fuerit, quanquam ne id prætereundum eſt, ex Alexand. & Pauli auctoritate, quod admodum calida vitanda ſunt, ne materia, quæ in parte inflammata continetur, in pus conuertatur. Item quę impendiò refrigerant non minùs vitare oportet ex eorundem ſententia, ne quamprimùm renes inflammati indurentur, potiſsimùm cùm ipſi ſuapte natura facilè ſcirrhis deprehendantur, tum propter eorum ſubſtantiæ qualitatem, tum etiam propter excrementorum naturam, quæ per ipſos dilabuntur, vt liquet 13. methodi medendi, cap.16. At vbi perfectè concoctæ fuerint inflammationes, & quieuerint dolores, tunc etiam per vrinam cientia purgandum. Quapropter

Vrinã cientia quo tempore exhibenda ſint. tribuẽda ſunt, acorum, phu, petroſelinum, gramen, caſia, chamæpitys, & polium, ex Aetij decreto. Horum vnumquodque (vt ipſe inquit) ex aqua coquendum eſt, & cum vino, & melle bibendum, in cibiſq; tribuenda ſunt fœniculum, apium, daucus, paſtinacæ probè percoctę crithma, ſcandix, & gingidium.

Puris generationẽ quãdo opitulandum ſit, & cũ quo mo. Verùm ſi inflammatio ad puris permutationẽ vertatur, quàm celerrimè adiuuare oportet tum ſuppurationem, tum puris eruptionem, ex eiuſdem Aetij doctrina. In quem vſum conferunt ſpongiæ fotus gratia admotę aſsiduè imbutæ aqua, & oleo: aut eadem decocto imbuãtur foliorum, & radicũ althææ, chamæmeli, fœnugræci, & ſeminis lini, & ſæpiùs (vt ſupra) calidæ admoueantur. Eundem vſum præbebit cataplaſma ex farina hordeacea cum ficuum & althææ ex aqua mulſa decocto. Bonum quoque eſt ipſas ficus admiſcere tritas, & abſynthij comam contuſam, vel ex eadem farina hordeacea, & erui oleo, & reſina terebinthina cum melle, & ficubus pinguibus cataplaſma fiat. Interim addere poteris cardamomi, vel columbę ſtercoris parum, vt Paulo viſum eſt. Et vbi maligna fuerit inflammatio ex putreſcẽtibus humoribus orta, quos ex febrium acrimonia cognoſces, etiam roſæ in cataplaſmata commiſcendæ, myrtique baccæ, & erui, ac lentis farinæ: hæc etenim humorum putrefactioni reſiſtunt, vt eidẽ Aetio placuit. Genito verò pure, ipſius eruptio procu- *Quæ tribuẽda ſunt pro abceſſuum ruptura.* randa erit, in quem vſum ea, quæ vrinam ducunt in potu exhibeantur, veluti cucumeris ſemen decorticatum ex aqua mulſa, palmulis in ipſa incoctis: danda etiam iris eſt cum melle deſpumato delingenda, eodem Aetio teſte, aut fœniculum glycyrrhizæ, iridiſque radicem in aqua mulſa decoquito, ac exhibeto, vel etiam chamæpithyos, fœniculi, pulegij, vel origani, & aliorum ſimilium decoctum in potu prębeto, remorantem quoque rupturam iuuant cuminum cum paſſo, & ruta cum vino mulſo (vt idem fatetur Aetius.) At quæ præbenda ſint poſt abſceſſus rupturam pro puris repurgatione, ac quomodo id dignoſcendum ſit, ſequenti cap. docebimus.

Περὶ ἑλκώσεως τῶν νεφρῶν. Id eſt, De exulceratione renum. CAPVT XCVI.

QVONIAM non ſolùm poſt abſceſſus rupturam cõtingit renes ipſos exulcerari, ſed ab aliis quibuſdam cauſis, vt dicemus, propterea de hac exulceratione verba facere intẽdimus. Appellant autem Græci affectum hunc quandoque ἕλκος, interim ἕλκωσιν, Latinè verò vlcus, & exulceratio dicitur. Nihil autem aliud eſt, quàm continui ſolutio in carnoſa ſubſtantia contingens, nam ſi in aliis partibus eueniat, cùm in omnibus incidere poſſit, diuerſa quoque nomina ſortitur, vt liquet 4. & 6. method. meden. Qua de re renum exulceratione appellabimus eorundem ſolutam cõtinuitatem. Ex *4. metho. c. 2.* dolore verò cum grauitate circa lumbos, ſi ambo aſ- fecti fuerint, coniicies eos affectos eſſe; & alter, ſi *6 metho. c. 1.* dexter, in dextra parte, ſi ſiniſter, in ſiniſtra dolor *Quid intelligendũ ſit per renum exulcerationem.* ſentietur. Sunt verò nonnulla alia ſigna, ex quibus renes exulcerari dignoſcũtur, quæ cum ſimul, & affectum, & ſedem affectam indicent, propterea nos in eiuſdem affectus dignotione cuncta dinumerabimus. *Signa renũ affectorum.* Eſt porrò affectus hic ſub eo morbo, qui communis à Galen. appellatur, contentus, ſolutio continui dictus, & propriè in carnoſa parte, hoc eſt re- *Vlceru renum ſigna. Pau lib.3. cap 45.* num parenchymate eueniens: quo fit, vt pręter lumborum dolorem cum grauitate ſine impedimento vrinam reddant, cui pus mixtum reperitur carnoſis particulis innatantibus (Paulo auctore) Galen. autem 6. de loc. affec. cap.2. ſcriptum reliquit perſeuerantis vlceris notas (ex abſceſſu potiſsimum orti) ex vrina haud obſcurè deprehendi: adde quod laborãs creberrimè in affecto rene dolorem ſentit, atq; interdum cum vrina exiguum pus, veluti ab vlcere excernitur, ſimiliter ramentum nonnunquam cum vrina expelli videtur, per partes quaſdam ipſius vrinæ inæqualiter diſperſum, mediam conditionem ſeruãs

in eius commixtione pus ipſum, ac interim ſanguis quoque cum vrina excernitur, qui eroſi iam vlceris indicium eſt. Nam ſi ſanguinem, aut pus mingat pluribus videlicet diebus, ac menſibus, aut renum, aut veſicæ exulcerationem ſignificat Hippocr. & Galen. auctoribus aphoriſm. 75. 4. lib. In qua vero earum partium euenerit, dolor diſtinguit, qui in differentibus accidit locis, & ea, quæ cum vrinis excernuntur, adeo vt ſi velut carunculę paruę cum vrina craſſa vnà exeant, propriè renum exulcerationem ſignificabunt, vt 76. aphoriſm. 4. lib. ab Hippoc. & Galen. decretum eſt, etenim vocatum quidem ramentum vlceris, eſſentiæ vero proprietas affectæ partis proprium indicium eſt, eodem Galen. auctore 6. de loc. affect. cap. 3. Cæterùm ſi diſrupto abſceſſu exulceratio ſuccedat, carunculæ paruæ oblongæ cum vrina excernuntur, & ſi maligna fuerint vlcera, humores fœtidi, liuidi, & mucoſi. Si vero benigna fuerint, etiam pus ipſum album, & æquale, & leue abſque odore graui, & paucum reperietur, vt inquit Aetius, præceſſeruntque alia pręcedentis abſceſſus indicia, velut præcedenti cap. adnotauimus; quemadmodū ſi diſrupto, vel exeſo vaſe aliquo, renum exulceratio conſequatur, eiuſdem ruptionis, ſeu exeſionis ſigna præcedent, quæ cap. de profluuio ſanguinis renum fuſius demonſtrauimus. Nec minùs & lapidis ſigna præcedent, ſi ex eo pererodente exulceratio contingat. At ſi propterea quod acres, & mordentes ſucci vrinæ permixti per renes pertranſeunt, iidem exulcerentur, eorundem acrium, ac mordacium ſuccorum inditia redundantium aderunt, quæ nedum ex vrinis percipi poterunt, ſed ex temperamẽto, ætate, habitu, anni tempore, præcedentique victus ratione, ac reliquis, nullumque aderit indicium rupti, ſeu eroſi vaſis, nec ruptionis abſceſſus, aut lapidis. Ex his etenim quatuor cauſis internis renum exulceratio oritur, vt liquet ex Pauli teſtimonio. Poteſt inſuper quandoque ex externarum cauſarum aliqua excitari, vt ex aſſumptione alicuius medicamẽti vim habentis renes erodendi, ac exulcerandi, aut ex illato vulnere. Id quod ex inſirmi, ſeu aſtãtium loquela promptè conijcies. Exacto autem ſtudio laborandum eſt, vt renũ vlcus cicatrice inducatur, quod niſi illico contigerit, difficiliorem reddet curationem, Galeno auctore 6. de loc. affect. cap. 2. quamuis minoris malitiæ ſint renum, quàm veſicæ vlcera: quoniam carnoſæ partes, quàm neruoſæ facilioris ſunt curationis. Tamen noſſe oportet omnem exulcerationem, & veſicæ, & renum ægrè curabilem eſſe, præſertim quæ eroſione ſit oborta, adeo quòd paucos nouimus, qui ab ea perfectè ſint liberati, vt liquet ex Aetio, licet recentia vlcera non adeo ægrè vt diutina curari poſsint, ſiue in renibus, ſiue in veſica fuerint orta. Renum quoque, & veſicæ vitia in ſenioribus difficulter ſanantur, vt inquit Hippocr. aphoriſm. 6. 6. lib. quoniam & earum partium opus indeſinens eſt (quiete autem opus eſt, ſiquid ſanari debeat) & quia excremẽtum acre exacerbare natum eſt. Multo autem difficilius ſanantur in ſenibus renum, & veſicæ paſsiones, quoniã & omnes alij morbi pręcipuè longi, vt teſtis eſt Galen commen. eiuſdem aphoriſm. Quinimo iidem diuturnis morbis correpti ferè commoriuntur, vt eidem Hippocr. viſum eſt aphoriſm. 39. 2. lib. Pro cuius exulcerationis curatione aër eligi debet ad ſiccum inclinans, in aſtiuis temperatus, aut paulò ad calidum vergens, frigidus autem vitari debet. Nam ipſum vlceribus mordax eſt, vt liquet aphoriſm. 20. 5. lib. ſomnus moderatus, aut conſueto lõgior præcipitatur, cum immodicæ vigiliæ obſint: quies iniungenda eſt, vitentque ægri omnem deſatigationem, ac efferuentem geſtationem, maxime quæ fit in equo, & omnem vehementem concitationem, & e conuerſo perpetuum ocium, ex Aetij decreto cap. 30. lib. 11. In vicem autem exercitij ægrum decumbentem molliter fricare ſingulis diebus mane conuenit. Repletiones omnes vitari debent, quinimo mollienda aluus erit mollibus, ac lenientibus clyſteribus, vbi natura fæces quotidie non excernantur. Animi affectus immodici omnino inhibeantur, ſimiliter & coitus, nã omnibus renum, & veſicæ affectionibus infenſiſsimus eſt, & maxime ſenibus ac natura imbecillioribus, vt inquit Aetius. Cruditates autem cauendæ ſunt, & ne quid crudum in cibo accipiant, neque quod ægrè concoquitur, aut facilè corrumpitur, aut inflationem parit, ſumant. Maxime tamen vitari debent quæ facilè aceſcũt, & quæ craſſi humoris ſunt, quæ ægrè ſecernuntur, quæ vrinam cient, & quæ amplius ventrem perturbant: item omnia acria, efferuentia, & quæ accepta amplius adſtringunt, & magis reſiccant, & non nutriunt, & quæ ſtomacho inimica ſunt, & quæcunque bilem, aut pituitam præcipuè gignere poſſunt. Idoneus autem cibus erit ptiſanæ cremor, aut eademmet ptiſana, aut amylum, aut ſimilago lota cum lacte cocta: dandum & lac ouis permixtum, & iuſculum gallinæ pingue, ex Aetij decretis. Item oua gallinarum tepida, & molliſsima, ſi edantur, valde proficiunt. Ego ſane noui quendam (vt inquit Alex.) qui oua, quamprimùm eſſent poſita ſorbebat citra coctionem, dicebatque ſe pluimùm adiuuari, & roſiones, ac dolores, qui circa veſicam oriebãtur, mitiores fieri, vt ferre poſſet, affirmabat. Ex oleribus conueniunt malua, ſeris, rumex, portulaca, aſparagus paluſtris, cucumis, & lactuca, omnia tamen cocta, nanque hæc morſus obtundunt: nec quicquam crudum vorent, cruda etenim olera tam renum, quàm veſicæ vlceribus inimica ſunt, ex ſententia eiuſdem Aetij. Cęterùm pane vtantur recenti decenter apparato. Carnibus gallinarum, pullorum, phaſianorum, ſturnarum, & reliquarum volucrium montanarum teneram carnem habentium, & non antiquarum. Ex pedeſtribus autem conuenientiores ſunt hœdorum extremitates. Ex piſcibus conueniunt aſelli parui, & qui gobij appellantur, gammari, locuſtæ, & fluuiales cancri, qui velut remedium præbeantur, vt ait Aetius. Erinaceus quoque recẽs familiariter permittatur. Ex bellarijs vua paſſa non incommoda eſt. Similiter conueniunt nuces pineæ recentes duabus aquis maceratæ, piſtachia, & amygdalæ virides, maturæ tamen & probè mundatæ, ſiccæ verò non vetuſtæ, ſed præmaceratæ, & decorticatæ. Voluptatis quoque gratia acetum modicum concedendum. Eduliorum autem varietates, & ſuperflua condimenta, omniáque nidoroſa, graueolentia, & putrida inhibenda ſunt. Sint item omnia, quæ in cibo ſumuntur, mediocris multitudinis, etiam ſi vtilia eſſe ferantur. Multus etiam potus, & meracior, ac ieiunis potus omnes incommodi exiſtunt. A frigido quoque potu in totum abſtinendum, cùm frigidum vlceribus (vt diximus ex Hippocr. auctoritate) fuerit inimicum. Aqua tamen pluuia non corrupta omnino alijs melior exiſtit (vt inquit Aetius) quæ tamen actu non ſit nimis frigida. Vtantur autem pro potu tutius vi-

Cauſa interna. *Externa cauſa.* *Prognoſtica.* *Curatio.* *Victus ratio.*

no albo adſtringenti diluto, aut aqua, in aqua hordeum torrefactum, & radix glycyrrhizæ fuerint decocta. Confert item pro potu vti aqua mulſa, vbi vlcus non fuerit ex vitioſis ſuccis, & mordacibus ortum. Quod ſi ex iam dictis acribus, & mordacibus humoribus renum vlcus contingat, ab eorundem humorum purgatione curatio auſpicanda erit, ipſis tamen prius concoctis, ac præparatis. Sit autem medicamentum purgans, quod leniẽdo ſoluat. Veluti eſt mel aëreum, ſaccharum violaceum, caſsia fiſtula, & ſyrup. ex pluribus infuſionibus roſarum. Interim modicum diacath. adiicere poteris, & vt eorum morſus obtũdatur, ſyrupis vti licebit ex malua, cichorio, ſeu hortulana endiuia (quam ſcariolam vocant) confectis, itẽ eis, qui ex portulaca, violis, nymphæa, roſis, ſeu papauere conficiuntur. Quanquam vomitu etiam eos, & fortè tutiùs euacuare licebit, vbi ad eum fuerint potiſsimùm parati. Nam nõ ſolùm ad repletiones vomitus laudatur, verùm ſi quis omni menſe audacter vomat, forſan & renum vlcus & quicquid inde mali accedere poſſet diſſoluet, Aetio teſte. Poſt quæ ad ea quæ vlcera repurgant, præbenda te conuertas: quanquam ea (ex quacunque alia cauſa fuerint iam dicta vlcera exorta) confeſtim præbenda ſunt. Inter quę magnopere conducit lac, præſertim cum melle, aſininum potiſsimùm, aut equinum: fit autem recens mulctum, ac calidum, animali in domum, vbi æger decumbit, deducto, námque & aliorum etiam internorum vlcerum optimũ eſt pharmacũ, & graui puri maximè amicum, & corpus probè nutrit, vt inquit Aetius. Confert etiam aquæ mulſæ aquoſæ potio, necnon & cremor ptiſanæ cum modico melle (vt inquit Alexand.) aut fœnugræci decoctum cum melle, ſeu cucumeris ſemen cum paſſo (vt voluit Paulus) Vel maluarum, ſeu cucumeris, aut melonum ſemen cum eadem aqua mulſa, aut adianthi, equiſeti, ſeu graminis decocto prębeas. Inſuper & decoctum parabis ex hordeo cum corticibus torrefacto, adianto, ac glycyrrhizæ radice, cuius vnc. 3. vel vnc. 4. cum vnc. 1. s. ſeminis melonum, ac cucumeris exhibeas. Paſtillos quoque ex melonum, ſeu cucumeris ſemine, ac maluarum, & halicacabi cum abraſa radice glycyrrhizę, ac tragacantho, ac vua paſſa, & ſaccharo cõficias: quorum vnum, vel duos vice qualibet cũ prędicto decocto, ſeu aquoſa aqua mulſa dabis. Ex his verò quæ vrinam ducunt ſimpliciora ſuperius iam dicta ad repurganda etiam renum vlcera bibantur. Etenim à ſitu, & figura partium indicatione ſumpta in renum, & veſicæ vitiis, nedum mel ipſum, ſed etiam eorum, quę vrinas mouent quidpiam vlcerũ medicamentis miſceri oportebit, ex Galen. auctoritate 4. method. meden. Paulus eis qui per vrinam pus reddunt, bolum armeniũ præbet, aut ferularum combuſtarum cinerem quantum tribus digitis comprehẽdi poteſt ex paſſo. Exhiberi autem poterit cuiuſlibet eorum drach. 1. cum aqua mulſa aut lacte, potiſsimùm vbi munda fuerint vlcera, quod inde tibi palam fiet, ſi neque tectorium etiam vlceri obductum cum vrinis excretum appareat, neque etiam pus excretum ſit fæculentum ſed ſubalbum, leue, & æquale, & paucum, ex Aetij auctoritate. Hoc etenim tempore pro his quæ vrinam ciunt, quæ exſiccant, ac cogunt, cogunt, tum alimenta, tum medicamẽta, ſimul atque ea quæ conglutinant, adhiberi debent. In quem vſum hoc noſtro medicamento vtare, exſiccat etenim, conglutinat, atque adſtringẽtium hoc, quod dolorem ſedat.

Medicamentorum ratio.

Purgãs medicamentũ.

Quæ vlcera repurgant.

4. method. cap. 7

Quæ exſiccant, ac conglutinant quando capiant.

Excipit verò vuæ paſſæ, phiſticorum, pinei fructus, & amygdalarum dulcium torrefactarum, cuiuslibet drachm. s. ſeminis althææ, & halicacabi ana ſcrup. j. ſeminis lactucæ & hyoſcyami ſcrup. s. amyli, tragacanthi ana ſcrup. j. s. radicis dulcis ſcrup. ij. s. ſeminũ melonum, & cucumeris ana drach. iij. boli armeniæ, ſeu cineris ferularum combuſtarum ſcrup. ij. ſacchari diſſoluti in aqua roſarum, & capillorum veneris quantum ſatis ſit, fiat in morſulis. Ad inueterata autem renum vlcera, ea pharmaca aſſumẽda ſunt, quæ ad exulceratam veſicam deſcribentur. Extrinſecus quoque quæ renes exſiccare, ac roborare poſſunt admoueantur, vnguenta, cerata, cataplaſma, ſeu emplaſtra, quæ ex oleo myrtino, cydoniorum, roſacco, ac maſtichino, polygoni, ſeu plantaginis ſucco, maſtiche, thuris cortice, bolo armenia, ſantalis, hordeacea, ſeu fabacea farina, ouorum albugine, cera, & aceto, ac ſimilibus conficiantur. Hæc ſtudioſi fuſiùs conſcripta cap. de veſicæ vlcere reperient.

Περὶ στραγγουρίας. Id eſt, De ſtillicidio vrinæ.

CAPVT XCVII.

NON ſatis erat (vt diximus) pro eo excremento, quod Græci οὖρον, Latini vrinam, ſeu lotium appellãt, excernẽdo, naturam renes fabricaſſe, eáque cùm eos iuxta iecur, quò promptiùs tale excrementum à ſanguine ſecerneretur collocaſſet, nec eodem loco commodè excernere potuiſſet, iure quibuſdã prælongis meatibus, ac fortibus, à Græcis vreteris dictis, indiguerunt, quibus mediis vi renum eadem vrina ſecreta ad proprium receptaculũ deueniſſet: ij etenim ſunt, qui renes veſicæ committunt, qua ratione in infernis partibus, vt commodè tale excrementum excerneretur, veſicam tanquam ciſternam quandam, ac proprium eius receptaculũ conſtruxit, vt proinde ipſa quoque veſica inter alimenti inſtrumenta ſecundá ratione à natura fabricata meritò connumerari mereatur, inter ea potiſſimùm, quæ excrementa excipiunt. Eius itaque munus eſt, vt ſuſceptum lotium ſtatuto tempore, cùm ſcilicet ratio iuſſerit, foras propellat, Galen. auctore 5. de vſu part. cap. 5. Propria nanque eius actio eſt (vt idem Galen. teſtatur 6. de loc. affect. cap. 3.) vrinæ excretio. Num verò tale excrementum veſica attrahat, an à renibus duntaxat ad ipſam excernatur, Galenum reperio diuerſis in locis aliter ſentire. Nã 6. de loc. affect. veſicam non trahere à renibus, quẽadmodum neque inteſtina à ventriculo, ſed renes per vreteras excernendo in veſicam mittere, ventriculum autem ieiunum per eam partem (quam Herophilus dodecadactylon vocat) ſcriptum reliquit. At 5. de vſu part. oppoſitum ſentire videtur, cùm dixit, Porrò veſica, nõ ea ſolùm quæ bilem, ſed & quæ vrinam recipit, purum vtraque, atque ab aliis ſecretum cùm attrahant excrementum proprium, iure optimo vaſa alia alimentum ſibi ipſis ſuppeditatura flagitarunt. Atqui nos vbique locorum Galen. veritatem fateri aſſerimus, nam non à renibus, priuſquam ab eis ad vreteras excreta fuerit, vrinam veſica attrahit, ſed ab vreteris ipſis poſtquam ad eas vi renum fuerit expulſa, aliàs non minùs veſicæ, quàm renum vitio paſsio δυσουρία appellata ortum deducere poſſet. Attrahit itaque lotium veſica ab vreteris ſuis vtens fibris rectis, quas non alia ratione à natura obtinuit, quàm vt tale excrementum attraheret, & non à renibus (vt dictum eſt.) Quòd ſi quis inſi-

Veſicæ munus.

Num veſica vrinam attrahat à renibus. cap. 2. cap. 7.

Dilucidatio verborũ Gale diuerſis in locis.

cias ibi, qui fieri poſsit vt alienum, atque excrementoſum ab eadẽ veſica, aut quauis alia parte trahatur, cùm facultas hæc partibus inſita ſit omnibus, vt familiaria, & non aliena, ac excrementoſa attrahant? Cum eodem Gale. reſpondebimus nos, veſicam non pro ſui nutrimento lotium attrahere, ſed vt inſtrumentum à natura fabricatum ipſum recipiat, ac ſtato tempore (vt diximus) excernat, & quanquam ſuperfluum quoddam ſit vrina, ac excrementoſum, adhuc ipſa naturale inſtrumentum affinitatem quandam, cognationem, ac familiaritatem (vt ita dixerim) cum eo habet, ſeu ſaltem qualitatis cõmunitatem quandam, lotio potiſsimum, ac eadem veſica ſecundum naturam ſe habentibus, alias neque trahere huiuſmodi excrementum potuiſſet, neque innoxiè, ac citra dolorem notabili quodam tempore retinere, vt ex eodem Galen. liquet præcitato lib. 5. de vſu part. cap. 10. Quicquid tandem ſit, ſæpenumero contingit, vt eiuſdem veſicæ functio multifariam oblædatur, ipſa aut propriis, aut communibus affectibus præter naturam offenſa. De quibus iam tẽpeſtiuum eſt verba facere, ab eis exordientes, qui ipſi ſoli proprij ſunt, quorum vnus, atque præcipuus is eſt, quem Græci στραγγουρίαν appellant, eodẽ Gal. auctore 6. de loc. affect. cap. 3. & 3. de cauſ. ſymp. cap. 2. Latini verò vrinæ ſtillicidiũ nuncupãt. Quod verò vrinæ ſtillicidium ſignificet vrinæ ſtillatim excretionem, nomen ipſum oſtendit, vt inquit Gale. comment. aphoriſm. 48. 7. lib. Nam quando aliquis parum & frequenter mingit, paſsio vrinæ ſtillicidium nominatur, eodem Galen. auctore comment. aphoriſm. 58. 5. lib. Eandem ſententiam confirmauit Aetius cap. 19. lib. 11. cùm dicit. Stranguria autem appellatur cum paulatim, & guttatim vrinæ deſtillant, & aſsiduam admingẽdum irritationem faciunt. At quòd ſolius veſicæ propriũ ſymptoma ſit vrinæ ſtillicidium, præter id quod Galen. ſcriptum reliquerit 6. de loc. affect. ipſius propriæ actionis læſio oſtendit, quæ eſt vrinæ excretio. Immoderatius etenim excretrix facultas in hac affectione mouetur. Quanquam eadem veſica non perpetuo proprio, ac primario affectu laboret, ſed interim ex accidenti, ac per conſenſum pro diuerſitate cauſarum, ex quibus tale vitium excitatur, vt dicemus. Porrò quòd affectio hæc ſymp. ſit in genere excretorum immodicè, deprauatum motum excreticis veſicæ facultatis inſequens, ex eodem Galen. liquet lib. de differ. & 3. de cauſ. ſympt. Excitatur autem excretoria vis ad immodicum motum quotiens retentiua facultas, vel ex multitudine excrementorum, acrimoniáve, vel ex propria imbecillitate laborat, vt eodẽ 3. de cauſ. ſympt. cap. 2. ſcriptũ eſt. Quapropter non ab re duas eſſe in vniuerſum cauſas ſtillicidij vrinæ cum Gale. fatemur commen. aphor. 16. 3. lib. 58. 5. & 48. 7. Quarum vna eiuſdem vrinæ acritudo exiſtit, reliqua verò potentiæ retentiuæ, quæ eſt in veſica imbecillitas; aſsiduæ etenim excretiones fiunt, vel propter imbecillitatem, vel demorſum, eodem auctore 3. de cauſ. ſymp. cap. 2. Quamuis vbi acrimonia in cauſa ſit nedum ex humoribus acribus, qui in venis exiſtunt, & per renes, & veſicam expurgantur, fieri poſsit vrinæ ſtillicidium, ſed interim ob renum vitium, præſertim ipſis purulentis exiſtentibus, oriri poterit, Hippocrat. auctore præcitato aphor. 58. 5. lib. Aliquando etiam ob alias partes, quæ cum vrinis humorum ſuorum vitia, aut pus, vbi abſceſſus aliquis infeſtauerit, tranſmittere poſſunt. Id verò interſtinguere valebis. Nam ſi ex humoribus intra vaſa redundantibus acrioribus prorittetur affectus hic, vrinæ ipſæ oſtendẽt, & totus habitus ad acriorem, bilioſioremque erit conuerſus, Alex. teſte cap. 6. lib. 9. Si verò ob purulentos renes, aut aliud eorum vitium acriores fiant vrinæ, ex his quæ in præcedentibus conſcripſimus pro renum affectorũ dignotione perdiſces. Nec minus, ſi ex alia quapiam parte mordaces ſucci, aut pus cum vrina excernantur, & propterea vrina acrior fiat, promptè dignoſcere valebis ex proprius indicijs talium affectuum, ac partium affectarum. Ex quibus omnibus cauſis veſica ipſa non per proprium affectũ laborabit, ſed vrinæ vitio morſum ſentiens, ad excretionem excitatur. Et propterea vrinæ ſtillicidium non eiuſdem proprius dicetur affectus, ſed ſymptoma (vt Gale. inquit eodẽ 6. de loc. affect. cap. 3.) Poſſunt inſuper & vrinarum acritudines fieri a quibuſdam intemperaturis, & præcipuè ab ea quæ eſt ſecundum caliditatem, tum ab ea quæ eſt ſecundum caliditatem, & humiditatem, & tertia ab ea quæ eſt ſecundum caliditatem, & ſiccitatem, auctoritate Gal. com. præcitati aphor. 16. 3. lib. Quo loco animaduertant ſtudioſi codicem, tum Græcũ, tum Latinum eſſe deprauatum, cùm dicat, tertio ab ea quæ eſt ſecundum humiditatem, quod cùm apertè falſum ſit, caſtigandus locus erit, qui dicat, tertio ab ea quæ eſt ſecundum caliditatem, & ſiccitatem, vel ab ea, quæ eſt ſecundum ſiccitatem, à qua immodica tamen exiſtente in eodem commento dixerat fieri poſſe vrinæ ſtillicidium. Id enim Gal. phraſis ac ratio oſtendit. Verùm vbi neque vna iam dictarum cauſarum affuerit, veſicam ipſam propriè, ac primariò affectam eſſe propter eius imbecillitatem coniiciendum erit. Imbecillitas autem, aut propter eiuſdem intemperaturam aliquam, ſeu tumorẽ præter naturam, aut vlcus cõtingit, vt in præcitatis aph. à Galen. decretum eſt, & 6. de loc. affect. Omnis autem immodica intemperatura imbecillam reddere veſicam poteſt, præſertim autem frigida, eodem Galen. teſte præcitato comment. aphoriſm. 48. 7. lib. & 6. de loc. affect. Tunc etenim planè grauari videtur, vel pauco admodum contento in ipſa humore, vt idem Galen. inquit. Cæterùm cum ab intemperie veſica imbecillior redditur eius eſſentia oblæſa, læditur propria ipſius actio, quæ (vt diximus) eſt vrinæ excretio. Ob frigidam autem intemperiem, ſi veſica fuerit reddita imbecillior, & vrina magis alba apparebit, & ea quæ præceſſerunt frigidiora fuere, tum victus, tum balnea, ſimiliter temperamentum, & ætas, ac reliqua, id promptè indicabunt. Nec admodum difficile erit percipere, ſi ex quapiam alia immoderata intemperie (licet raro id eueniat) eadem veſica imbecillior facta fuerit. Similiter, ſi ob inſtrumentales affectus eiuſdem veſicæ talis fuerit orta imbecillitas, cùm & ipſi imbecillitatem interdũ inducere poſsint, ex ſententia eiuſdem Gal. eodem 6. de loc. affect. cap. 3. haud ægre perdiſcere valebis, tum ex te ipſo, tum ex his, quæ infra dicemus, veluti ſi inflammatio, eryſipelas, aut abſceſſus aliquiſve tale in ea fuerint orta, aut etiam vlcus aliquod. Nec te præteribit quod interim per compatiendi rationem veſica patiente, vtero videlicet, aut recto inteſtino inflammatis, poſsit & vrinæ ſtillicidium excitari, nam vicinitatis ratione pati veſicam eſt neceſſarium, vt quæ intemperaturam participet, & inflammationem, & præter ea prematur, atque anguſtetur à tumoribus præter naturam, qui in illis exiſtunt. Hipp.

Quid per vrinæ ſtillicidium intelligendũ ſit.

Quod veſica in eo afficiatur. cap. 3.

Quis affectus præter naturam ſit vrinæ ſtillicidium.

Lib. de differ. ſympt. cap. 5.

Cauſa. Loco citato.

6. de loc. affect. cap. 10. Loco citato.

6. de loc. affect. Loco citato.

& Galen.

& Galen. teſtibus iam citato aphoriſ. 58. 5. lib. Idque ex proprijs indicijs dictarũ partium inflammatione laborantiũ percipies. *Prognoſtica.* Cæterum ſi ob vrinæ acrimoniam vrinæ ſtillicidiũ exordium ſumat, æger aſsiduè ad mictionẽ cogẽdus eſt, & plurima aqua calida dulcis exhibenda in potu. Nam ſi acre excrementum diutius in veſica moretur, partes ipſas corrodit, & exulcerat, Aetio teſtẽ. Quod ſi ſenioribus talis affectio eueniat, difficulter ſanabitur, veluti & quodlibet aliud renum, & veſicæ vitium vt Hippocr. viſum eſt aphoriſ. 6. ſexti libri. idque potiſsimum fiet, vbi ex frigida intemperie cum frigidorũ humorum redundantia ortum habebit: tumor etenim erit ne ad mortem vſque eos comitetur, quemadmodum & alij frigidi, ac diuturni morbi, vt liquet commen. aph. 40. 2. lib. *Curatio ſtillicidij vrinæ ſi ex acrimonia eiuſdem vrinæ proueniat.* Porro ſi ab acribus ſuccis intra vaſa redundantibus, bilioſis inquam vrinæ ſtillicidium cõtrahatur, eis in vniuerſum vtendum erit, quæ alterant, humectant, ac contemperant, Paulo, & Alexandro teſtibus. Quapropter aer eligendus eſt in paſsiuis ad humidum inclinans, in actiuis temperatus, ſomnus moderatus, aut conſueto parum longior, vigiliæ immodicæ vitentur, quieſcant ægrotantes, & exercitiũ vitent. *Victus ratio.* Aluus ſeruetur lenis, ſi non natura, ſaltem arte lenibus clyſteribus. Animi accidẽtia vitanda ſunt, præſertim ira. A cibis calidis, acribus aut ſalſis omnino abſtinendum, & à tarda comeſtione, vt inquit Paulus. Quapropter his vtilis eſt ptiſana, eiuſq; cremor per ſe, interdũ etiam cum lacte, vbi magna pars acrimoniæ finierit, quoniã lac (vt inquit Alex.) corrumpitur, ſi qualitate ſicca, & acri præpollente multum exhibeatur. Poterit inſuper eadem ptiſana aut pullorum, aut gallinarum iure parari, ſeu etiam cum amygdalarum dulcium cremore. Inter piſces quoque ſaxatiles eligi poſſunt, & inter olera lactuca, bugloſſum, malua, ac portulaca. *Medicamentorum ratio.* Pro potu vinum præberi non debet, niſi id dulce ſit, optiméque dilutum, & eis exhibeatur, qui alio potu vti non valent, propter eiuſdem vini conſuetudinem, aut corporis imbecillitatem. Reliquis verò pro potu aqua præbenda eſt dulcis, calida, quemadmodum Aetius, & Alexan. iubent. In vicem cuius aqua etiam hordei, aut decocta aqua dulcis cum pauco ſaccharo roſaceo permixta, ſeu radicis glycyrrhizæ decoctũ præberi poterit. Optimũ quoque eſt & lac ipſum calidũ potatũ, vt inquit, & amylum cum lacte decoctum, itemq; cum palmarum decocto abſorbendum præbere. Quod ſi neque his contemperetur redundans ſuccus, ac eius acrimonia obtundatur, tunc exuperantem vitioſum humorem quàm celerrimè purgare oportet, alijſque medicamentis contemperantibus, ac morſum obtundentibus vtendum. *Purgatio.* In quem vſum conferunt mel acteum, caſsia fiſtula, ſaccharũ violaceũ, ac ſyr. ex pluribus infuſionibus violarum, aut etiam roſarum, poteruntque vnc. 3. mellis acrei, aut ſacchari violacei, ſeu vnc. 2. caſsiæ fiſtulæ cũ myxarum, vuæ paſſæ, radicis glycyrrhizæ, ac hordei decocto, ſeu aqua lactis exhiberi. A dicta purgatione, & ante eam ſyrup. etiam violaceus, ex infuſione roſarum, ex nymphæa, papauere, aut bugloſsi ſucco paratus contemperandi gratia commodè exhibetur. *Alterantia, & contemperantia.* In hunc etiam vſum exhibita purgatione cremor ſeminis citruli, cucumeris, vel melonis competit cum aqua hordei, aut palmularum, ſeu radicis glycyrrhizæ decocto, vel paſtilli hunc in modum parati præbeantur, Recipe ſeminis melonis, citruli, & cucumeris ana drachm. 2. vuæ paſſæ, & ſucci radicis glycyrrhizæ ana drac. 1. ſeminis lactucæ, portulacæ ſing. ſcrup. 5. amyli ſcrup. 1. s. ſacchari in aqua roſacea diſſoluti, quantum ſatis ſit, miſceantur, & fiant paſtilli. *Clyſteres.* Clyſteres quoque interim adhibeantur parato decocto, ex hordeo, folijs maluarum, althææ, betæ, ac violarum, exiguóque ſale, cui adiecto olei violacei vnc. 4. mellis violacei vnc. 2. caſsiæ fiſtulæ vnc 1. miſceantur, & fiat clyſter. *Balneũ.* His quoque apta ſunt continua aquæ dulcis balnea, vt Alex. & Paulo viſum eſt. *Fotus.* Inſuper & continuis fomentis (vt inquit Aetius) vti oportet circa pubem adhibitis ex decocto foliorũ maluarum, violarum, & althææ, roſarum, florũ chamæmeli, ac fœnugræci paratis, inungendæque partes circa veſicam ex oleo violaceo, de nymphæa, ſeu papauere, amygdalarum dulcium, ac roſaceo. Quòd ſi acrimonia adhuc vrgeatur, etiam per colem lac ipſum cum amylo in veſicã iniiciatur, vt inquit Aetius. Confert item in hunc vſum lac ipſum per ſe, caprillũ potiſsimùm, item cremor ſeminis papaueris, melonis, ſeu cucumeris, ac etiam maluatum, & althææ cum aqua hordei, in qua etiam radix glycyrrhizæ fuerit decocta, ſi iniiciatur. *Si ob frigidam veſicæ intemperiẽ oriatur, curatio.* At ſi vrinæ ſtillicidium ob frigidam veſicæ intemperiem fieri contingat, iis quæ calfacere poſſunt, & in victu, & in medicamentis vti neceſſe eſt, Tralliano auctore. Cibis itaque, & potibus validioribus vtantur. Inter olera apij, ac dauco, fœniculo, ſeu oreoſelino. Pro potu vinum calidius his eſt idoneum. Similiter & aromatum decoctiones in potu exhibere conuenit, vt inquit Aetius, aut artemiſiæ, ſeu ſcordij decoctum, ex Alex. auctoritate. Item conuenit theriacam præbere in potu cum paſſo, & vino mulſo, vt eidem Aetio viſum eſt. Nec minùs confert oleo rutaceo calido pectinem fouere, ac ægrum in ſampſuchi, aut rutæ decoctum deſidere, imúmque ventrem contegere, ac calfacere. Aliquãdo & per ſedem oleum rutaceũ infundere, ex ſententia eiuſdẽ Aetij. Conueniũt itẽ quæ vrinam ciunt, tum cibi, tum medicamenta, ex eiuſdem Aetij, & Pauli auctoritate, & inſi per confert aquis naturalibus pro balneis vti, & reliquis calidis vnguentis, Alexandro teſte: quorum ſpeciatim ſyluam ſequenti capite ſtudioſi inuenient. At ſi ex alia quapiam intemperie vrinæ ſtillicidium excitari contingat (quamuis rarò id eueniat) perpetuò ſuo curabitur contrario: quemadmodũ ſi aliud mẽbrum primò ſit affectum, & idipſum per veſicam expurgetur, aut vicinitatis ratione per conſenſum offendat, manifeſtũ eſt illud primo curari debere, ita tamẽ, vt neq; veſicam negligamus, vt inquit Aetius.

Περὶ δυσουρίας. Id eſt, De difficultate vrinæ.

CAPVT XCVIII.

NEC minùs, & inter eos præter naturam affectus, qui ſoli veſicæ proprij ſunt, cõnumerandus eſt is, qui à Græcis *δυσουρία*, à Latinis verò vrinæ difficultas dicitur, cum videlicet meiere æger cupit, & cùm vrinæ excernuntur, vt inquit Aetius cap. 19. lib. 11. *Quid per vrinæ difficultatẽ intelligendũ ſit.* Quanquam à Galeno comment. to aphoriſmi 48. ſeptimi libri, bifariam mingendi difficultas interpretetur. Vno modo quando cũ dolore fit mictio: alio, quãdo cũ difficultate aliqua, adeò quòd vix veſica operetur. Hinc Trallianus cap. 6. lib. 9. dicebat, Vrinæ difficultas partim cum dolore, partim ſine dolore oritur. Id autẽ (vt dicemus) euenit ob cauſarum, ex quibus oritur, varietatẽ. Siue itaque cum dolore, ſiue citra dolorem, ſed cum dif-

ficultate aliqua, adeò vt vix veſica opereur, fiat hæc affectio, perpetuo vrinę difficultatem eam nominabimus, ex Galeni decreto præcitato loco. Quòd verò, nedum veſica, ſed ipſa ſola in hac affectione ſemper laboret, ex eius functione oblæſa patere poterit, quæ vrinæ excretio eſt, vt præcedenti cap. notauimus. Hæc etenim ita oblæſa eſt, vt imbecilla, & veluti torpens reddita ſit. Similiter ex dolore cum poſitu, ſi cum dolore mictio fiat. At quod ſymptoma ſit in genere retentorum, vel excretorum immodicè, libro de different. ſympt. cap. 5. & tertio de cauſis ſymptom. cap. 2. ſcriptum eſt. Ex eius quoque excretionis modo liquere id poterit, nanque cum dolore, aut ſaltem cum difficultate fit mictio. Vbi autem cū dolore fuerit, ex inflammatione, aut abſceſſu, vlceratione, inæquali intemperatura, aut ſpiritu flatuoſo ortum habebit. Si verò motus duntaxat difficilis fuerit, aut propter potentiæ imbecillitatem, vel tumorem contra naturam (indoloroſum inquam) excitabitur, ex eiuſdem Galeni ſententia præcitato aphoriſmo 48. ſeptimi lib. Verùm ſi dolor cum grauitatis ſenſu fuerit, quod inflammatione aut abſceſſu veſica infeſtetur, ſuſpicandum eſt. Diſtingues autem inflammationem ab abſceſſu ex aliis propriis eorundem morborum iudiciis. At ſi cum dolore pus quoque cum vrina excernatur citra grauitatem, ſed cum vehementi roſione, vlcerationem in cauſa eſſe iudicabis. Sed ſi abſque grauitate, verùm cum diſtentione ſola dolor in veſica percipiatur, ſpiritum copioſum, ac flatuoſum difficultatis vrinæ cauſam eſſe ſuſpicabimur, Alexandro teſte. Vbi autem nullum tale affuerit indicium, & cum dolore mictio fiat difficilis, ex inæquali eiuſdem veſicæ intemperatura eandem vrinæ difficultatem oriri cenſeto. Verùm quanquam ea, & calida, & frigida, & etiā ſicca quandoque eſſe poſsit, ſæpenumerò ex frigida contingit: etenim veſica exanguis, & frigida eſt, & propterea à cauſis frigidis pluſquàm aliæ partes, promptiùs afficitur, quemadmodum euenit in aquilonis flatu. Tunc nanque vrinæ difficultates oriri cōſueuerunt, Hippocrate & Galeno teſtibus aphoriſmo quinto tertij libri. Id autem percipere poteris, nedum ex aquilonis flatu, ſed ex reliquis quoque cauſis infrigidantibus, quæ præceſſerunt, atque etiam ex ætate, temperatura, vrinęque tenuitate, & albore, ex Pauli auctoritate. At ſi ex reliquis inæqualibus intēperaturis excitari contingat cum dolore vrinæ difficultas (quanquam non ſæpiùs id cōtingat) ex propriis earundem indiciis, haud ægrè percipi poterit, quemadmodum interim contingit in ardentiſsimis ac ſicciſsimis febribus, vt Aetio, & Paulo viſum eſt. Ex eiſdem quoque intemperaturis, licet non inæqualibus dolorem inferentibus, redditur potentiæ imbecillitas, ex qua citra dolorem cum difficultate mictio fit, licet præcipuè ex frigida, quæ haud aliter dignoſcuntur, quàm prædictæ: quanquam vbi cum frigiditate ſimul pituitoſus humor redundet, præter alborem vrina craſſa apparebit, Paulo teſte, necnon & alia derunt indicia redundantis pituitæ: potiſsimùm ſi in toto redundarit, & demum ad veſicam demittatur, eiuſdem veſicæ ceruicē obſtruēs. Ex tumore item quopiam præter naturam (eodem Galeno auctore) difficilis quandoque fit motus in vrinæ excretione, de eo tamen intelligendū eſt, qui dolorem non parit. Nam de his iam memineram inter eas cauſas, quę cum dolore faciebāt vrinæ difficultatem. Sunt verò hi, ſcirrhi, & œdematoſi tumores, qui quonam modo dignoſcendi ſunt, promptè cuilibet patere poterit, ex propriis eorūdem tumorum indiciis. Quare non eſt cur hic ea particulatim conſcribam. Porrò ſi vrinæ difficultas in ardentiſſimis, ac malignis febribus fiat, mala eſt. Nam nedum veſicam affligi ſignificat, ſed indiciū eſt, quòd omnes neruoſę partes ſint affectę, ex Aetij teſtimonio. Verum ex aliis cauſis vbi oriatur, tanto ſalubrior erit, quanto dolore vacabit. Ex frigida tamen intemperie ſi excitetur, ſenibus periculoſior eſt, veluti & cęteri morbi frigidi. Verum vbi ex ea reddita fuerit imbecilla veſica, adeò vt eius actio lædatur, & mingendi difficultas iam originem traxerit, pro eius curatione aër eligatur ad calidū vergens. Somnus moderatus, ac moderatum exercitium. Cibi in quantitate modici, & boni ſucci, in qualitate verò ad calidum vergentes, qui & vrinæ quoque ciendæ facultatem habeant. Propterea cum eis vtēdum eſt oreoſelino, apio, fœniculo, aſparago, dauco, & reliquis ſimilibus: qui item cum aromatibus præparentur, cinnamomo videlicet, caryophyllis, macere, galanga, zingibere, necnon & aniſo. Vino quoque vtantur calidiori, imò etiam eo, quod cum aromatibus quibuſdam eſt compoſitum, quemadmodum id eſt, quod vulgus Neapoli hypocraſſum appellat. Cōpetit quoque & aqua mulſa cum aromatibus quibuſdam parata. Pro medicamentis, eis vtantur, quæ calfacientibus, ac vrinam ciendi vim habent, vt diximus, quemadmodum eſt ſcordij, & artemiſiæ decoctū, hyſſopi, pulegij, fœniculi, origani, vel thymi cum aqua mulſa: necminùs interdum theriaca, aut mithridatum, diagalanga, aut diacinnamomum, aut diacalamentum, aut dianiſum præberi poterit, prædictorum ſcilicet drachm. j. aſſumens cum vini albi vnc. iij. aut tantundem prędictæ aquę mulſę. Extrinſecus quoque fouendæ ſunt partes circa veſicam ex decocto pulegij, ſampſuchi, origani, & foliorum rutæ, calaminthæ, florum chamæmeli, & fœnugræci. Fiat autem quandoque decoctum, nedum in aqua, ſed etiam in vino albo, aut in duabus partibus aquæ & vna vini, prout magis expedire videbitur. Ex quibus quoque inſeſſus parari poterunt. Item eædem partes illinendæ oleo anethino, chamæmelino, rutaceo, irino, nardino, de caſtoreo & reliquis ſimilibus. Clyſteres quoque iniiciantur ex florum chamæmeli, pulegij, furfuris, ac caricarum decocto, pauco ſale communi addito, ac vnc. 4. olei rutacei, anethini, vel irini, & vnc. 2. mellis roſacei, ac mellis communis deſpumati adiectis. Vbi verò cum frigida intemperie ſimul pituitoſi ſucci redundarint, nedum in veſica, ſed in toto corpore; priuſquàm ad iam dicta medicamenta deuenias, iidem cōcoquendi, præparandi, ac purgandi ſunt. Præparantur autem melle roſaceo, oxymelite ſimplici, aut ſcillino cum ſyrupo è ſucco boraginis, vel è corticibus citri, & aquis fœniculi, lupulorum, meliſſæ, ſeu betonicæ. Purgentur verò agarico, pulueribus hierę ſimplicis, caſsia fiſtula, diacath. ſeu confectione dactylis. Vel ſi mauis, catapotiis vtare fœtidis, ſeu de ſagapeno cū agarico permixtis. At ſi in veſica duntaxat prædicti ſucci redūdent, benefacit etiam compoſitū oxymeli & mulſa, decoctum radicis rhamni, ac origani, quod mirificè iuuat, vt inquit Alexander. Item vtendū eſt hyſſopi, pulegij, origani, vel thymi decoctis cum aqua mulſa, ex Pauli auctoritate, interimque vtendum prædictis medicamentis extrinſecus adhibitis. Quòd ſi ex flatuoſo ſpiritu dyſuria gignatur, quę flatum

Pars affecta.

Quis affectus præter naturā ſit.

Cauſa.

Cauſarum ſigna.

Lib. 3. cap. 45.

7. aphoriſ. commen. 48.

Prognoſtica.

Lib. 11. ca. 10.

Curatio, ſi ex frigida intemperie oriatur mingendi difficultas.

Victus ratio.

Medicamentorum ratio.

Si cum frigida intemperie frigidi quoque ſucci redundent, curatio.

tum diſcutiant, medicamentis intus, & extra exhibitis vtendum erit, quorum copiam requirant ſtudioſi cap. de coli dolore. Ex cæteris item veſicæ intemperantiis, ſi excitetur, perpetuò eorum contraria medentur. Quapropter ſi in ardentibus, ac malignis febribus fiat vrinæ difficultas; fouendæ partes ſunt imi ventris, pectinis, inguinum, & coxendicum oleis, ſuperfuſionibus, fotibus, ac cataplaſmatis, quæ laxandi, ac humectandi vim habeant cum exiguo, aut nullo calore. In quem vſum conuenit oleũ chamæmelinum, anethinum, oleum commune dulce, fotus, ac ſuperfuſiones ex maluarum, althææ, ac fœnugræci decocto. ſimiliter & inſeſsiones, quæ etiam ſalubriter in hydrelæo fient, ex Pauli teſtimonio. Et ſi aluus quoque adſtrictæ fuerit, prædictorum decoctum oleo communi, anethino, chamæmelino, aut amygdalarum dulcium addito iniiciatur. Si vero difficultatis vrinę cauſa fuerit inflammatio, abſceſſus, vlceratio vel quiuis alius tumor prę ter naturam, ex eorundem vitiorum curatione, quorum in ſequentibus mentionem faciemus, curabitur.

Περὶ τῆς ἰσχουρίας, Id eſt, De ſuppuratione vrinæ.

CAPVT XCIX.

VESICÆ inſuper, velut vrinę receptaculo, ac meiendi inſtrumẽto id ſymptoma ſuperuenire ſolet, quod à Gręcis *ἰσχουρία*, à Latinis ſuppreſsio vrinę dicitur, quinimò ipſi ſoli propriũ eſt, Galeno teſte ſexto de loc. affect. cap. 3. Quod verò iſchuria vrinę ſuppreſſæ affectionẽ ſignificet, ipſum nomen declarat. Aegris enim in totum in hac affectione vrina ſupprimitur, ac cohibetur, vt liquet ex Aetio cap. 21. lib. 11. Quanquam nos ex Galeni ſententia, non quamlibet vrinę ſuppreſsionem, ſeu cohibitionem *ἰσχουρίαν* appellamus, cùm dixerimus eã ſolius veſicæ propriũ eſſe ſymptoma, ſed illã duntaxat, in qua in veſica vrina omnino ſupprimitur. Supprimi nanq; poteſt vrina ipſa veſica haudquaquam affecta, ſed renibus, vel vreteris, eodem Galeno teſte primo de locis affec. cap. 1. verùm hanc vrinæ detentionem, ſeu cohibitionem (licet vulgus medicorum nõ ſecus *ἰσχουρίαν* vocet) *ἰσχουρία* tamen non eſt, cum videlicet vrina in veſicam omnino non venit, vt liquet ex Galeno tertio de cauſis ſymptomatum. cap. 2. Permittendi tamen ſunt (vt ipſe inquit) ita nominare, cùm propriam eius affectionis appellationem non habeant. Non tamẽ latere debebit amborum affectuum differentia, ſi quidem alter eorum eſt cùm veſica quidem eſt plena, ſed nihil excernitur, de quo modò tractare intendimus, alter cùm vacua eſt nihil omnino in ſe continens. Ea de re diximus veram iſchuriam eſſe omnimodam vrinæ cohibitionem in veſica, quæ ſola, & neceſſariò in hęc affectione laborat, quoniam propria eius actio, quæ eſt vrinæ excretio, oblęſa eſt: adeò vt ab ea nihil excernatur, tumórque aliquis apparebit in pube ſatis euidenter in circumſcriptione veſicam impletam eſſe oſtendens, vt liquet ex Galeno eodem primo de locis affectis, cap. 1. Quod verò ſymptoma ſit in genere retentorum immodicè, teſtis eſt idem Galenus libro de different. ſymptomat. cap. vlt. & tertio de cauſis ſymptomat. cap. 2. In totum etenim vrina detinetur, atque ſupprimitur. Id verò bifariam fieri poteſt, decreto eiuſdem Galeni eodem tertio de cauſis ſymptomatum, & primo ac ſexto de locis affectis, quoniam vel occluſum eſt eius os, vel ſi hoc ſe pro lege naturæ habet, ipſa ad ſeſe adſtringendam, ac lotium foras extrudendũ eſt imbecula. Qua de re hic affectus cum plena veſica vrinæ eſt, eademque ſupprimitur, interim noxam propriæ functionis eius conſequitur, quoniam præter imbecillitatem non valet ſeipſam contrahere, ac vrinam foras propellere, interim verò eadem illæſa exiſtente, occluſo tamẽ eius ore efficitur. Redditur autem in lotio excernẽdo veſica ipſa imbecilla in hac affectione dupliciter, vel propter quampiam eius intemperiem, præſertim frigidam, vel obtuſo eius ſenſu: ita vt laborans veſicam impletam vrina non ſentiat ob affectos eiuſdem veſicæ neruos, citra tamen expultricis eius facultatis læſionem, cùm videlicet proprij veſicæ nerui afficiuntur. Tunc etenim immodicè extenta ipſa veſica propter vrinæ multitudinẽ, quam in ſe continere nõ ſentit (inter dormiendum potiſsimùm) ſeipſam contrahere non valet, nihilq; excernitur, contractrice eius facultate læſa propter immoderatam tenſionem. Id quod etiam interdum euenire ſolet aliis quibuſdam ſanis, cum vrgentibus negotiis, vel in concionibus, vel ſenatu, vel foro, vel conuiuio, vel propter aliquam ſimilem cauſam longo tempore vrinam retinuerint; ſiet etenim & veſica ipſa velut quodlibet aliud naturale inſtrumentum neruorum particeps, vt quæ moleſtiam ſibi exhiberent ſenſu quoque, velut reliqua dignoſceret: quibus adeo affectis, vt torpeat veſicæ ſenſus, quod immodicè repleatur, ac immoderate extendatur veſica accidit: quapropter & contractrix eius facultas læditur, quoniam in ſeipſam contrahi mediis tranſuerſalibus fibris, quibus in tali actione vtitur, haudquaquam poteſt. Quo fit vt vrina ſupprimatur, nec excerni quicquam eius poſsit, citra tamen expultricis facultatis lęſionem: nanque ipſa expelleret, vtiq; ſi contractrix facultas, quæ excretionem præcedit, ſuum munus perficeret: quippe veſicæ officium (vt patet eodem ſexto de locis affectis cap. 3.) vnicũ eſt, contractio inquam: imbecilla itaque redditur veſica in hac affectione, aut ad ſeſe cõſtringendam, aut ad lotium foras excernendum, eius corpore adeo affecto, vt quod in ea continetur, exprimere non poſsit. Verùm primi cauſa eſt immoderata extenſio propter immodicam repletionem, quinimo quantum amplitudo ipſius veſicę expleta circumtenditur, tãtum anguſtior ſeipſo fit meatus, vt inquit Aetius, reliqui vero intemperatura aliqua, ſæpiſsime autem frigida. At ſi ex occluſo eius ore, ſeu meatu, quem vrinæ fiſtulam vocant, vrinæ ſuppreſsio fiat, in vniuerſum tribus modis fieri poteſt: aut enim corpus ipſius in tantum tumorem præter naturam attollitur, vt meatus inde occupetur: quemadmodum ſi inflammatione, ſcirrho, vel abſceſſu, vel alio quouis tumore fuerit affectum. Interim & clauditur propter meatus conniuentiam ex nimia ſiccitate, aut aliquid ei præter naturam innaſcitur, velut caruncula, vel callus, aut à re quapiam obſtruitur meatus, veluti à lapide, pure, grumo, vel craſſo, lentoque humore. Qua de re hęc omnia diſtinguere oportet, non ſolum ex præſentibus ſymptomatibus, ſed etiã iis quæ præterierunt. Præſentia ex teipſo inſpicias oportet. Præterita vero non ſolum a laborantibus, ſed etiam ab ipſius familiaribus interrogando perdiſcere, ex Galeni auctoritate primo de locis affectis, cap. 1. Vbi autem ex veſicæ imbecillitate orta fuerit vrinæ ſuppreſsio, ſic percipiet.

Duplex iſchuria.

De qua tractetur.

Quæ pars in ea afficiatur

Quo affectu præter naturã fit.

6. de locis affect. ca. 3

Cauſa.

Veſica bifariam in hac affectione imbecilla reddi poteſt.

Lib. 11. cap. 21.

Ex quibus & quot modis fit veſicæ os occluſum.

Si ex veſica imbecillitate oriatur ſuppreſſio vrinæ, ſigna.

nam ſi hominem ita figurauetis, vt decliuis ſit ceruicis veſicæ poſitus, ac manibus tumorem præter naturam compreſſeris, vtique expelletur vrina: quemadmodum ſi ita nihil profeceris, vrinæ fiſtulam cõſtipatam eſſe cognoſces. Verum nunquid expultrix duntaxat facultas ipſius fuerit oblæſa, vel torpidus fuerit ipſius veſicę ſenſus propter proprios eius neruos affectus, adhuc non liquet, ſed illud hoc pacto diſtingues. Nam ſi propter excretricis facultatis læſionem originem ſumpſerit, cùm fieri non poſsit, niſi propter aliquam intemperaturam, præſertim frigidam ipſius veſicæ, ex propriis intemperaturæ indiciis, quæ præcedenti capite notauimus, haud ægrè dignoſcere valebis.

Si ex obtuſo veſicæ ſenſu oriatur, ſigna.

Quòd ſi nullum tale affuerit indicium, præceſſeritque læſio alia ſpinalis medullæ, vt verbi gratia, ſi fuerint ipſius ad exteroas partes vertebræ luxatę eo loco, quoad veſicam proprij nerui diſtribuuntur: ſimiliter ſi quomodolibet prædicti nerui fuerint affecti, ita vt animalis facultas ad veſicam non pertingat, ex obtuſo, ſeu reſoluto eius veſicæ ſenſu cauſari vrinæ ſuppreſsionem cenſeto, propriis veſicæ neruis affectis, atque ipſa propter immodicā repletionē immoderatè extēſa.

Si ex externa cauſa aliqua.

Verū ſi ſanis quibuſdā corporibus vrinę ſuppreſsio accidat, propterea quòd longo tempore propter aliquam vrgentiam ipſam detinuerint, ex eorundem loquela, & quod nullus alius præceſſerit præter naturam affectus, qui ipſum cohibere potuerit, facilè percipies. At vbi vrinæ cohibitio non ex corpore eiuſdem affecto, ſeu imbecillitate proueniet, ſed occluſo eius ore (vt diximus) figurato etiam ægro adeò vt decliuis ſit ceruicis veſicæ poſitus, ac manibus tumore præter naturam compreſſo, minimè expelletur vrina.

Signa, ſi ex occluſo ore veſicæ vri ſupprimatur.

Occluditur autem vel ab inflammatione (vt dictum eſt) vel ſcirrho, vel abſceſſu, vel alio quouis tumore præter naturam. Sed inflammatio ex propriis eiuſdem ſignis, tumore videlicet, dolore, ac febre, & reliquis dicendis cap. proprio dignoſcetur. Similiter ſcirrhus, vel abſceſſus, aut alius quiuis tumor præter naturam. Si autem ob caruunculam aliquam ab vlcere innatam veſicæ ceruix obſtruatur, ex præcedentibus vlceris notis, & ex eo, quòd demiſſa ænea fiſtula, vrina vacuatur, intelligere poſſumus. Interim cum vrinæ excretione ſequūtur & cruor, & carnis fragmenta, Galeno teſte primo de locis affectis.

Loco citato.

Verum ſi fuerit tophus, ſeu callus in ceruice veſicæ innatus, præter id, quod longo temporis ſpatio ex craſſo, lentoque humore paulatim naſci poteſt, neque forte vlceris ſigna præcedent, neque oriæ caruunculæ ſigna aderunt. Quòd ſi à lapide meatus obſtruatur, ante vrinæ cohibitionem lapidis indicia apparuerunt, vrina videlicet aquæ ſimilis, in qua ſubſident ſabuloſa quædam, inſuper quod pudendum aſsiduè ſcalpant taliter affecti, poſtea vero vrina de repentè ſupprimitur, aliáque ſigna præceſſerunt generati lapidis, aut in renibus, quæ eodem capite conſcripſimus, aut in veſica, quæ proprio capite conſcribemus. At nulla lapidis nota retentam vrinam præcedente, ſi ſanguis effluxerit, par eſt, vt grumus vrinæ fiſtulam obturet, quocirca demiſſa per colem fiſtula, paulum vrinæ reddunt; qua deinde extracta, in ipſius ore grumi indicium apparet; quanquam fieri poſsit, vbi vlcerata fuit veſica, vt paulatim in ipſa grumus concreſcat, vel non, præcedente ſanguinis fluore, ex eiuſdem Galeni ſententia primo, & ſexto de locis affectis, ad quos grumos, qui in veſica continentur, veluti etiam ad alios, qui in inteſtinis, ventriculo, atque thorace, animi defectio, & color pallidus ſequi ſolet, pulſus verò paruus, obſcurus, frequenſque apparet, & laborans ipſe cum anxietate reſoluitur, adeò vt mirari aliquis poſsit, quænam ſit huius euentus cauſa, vt eodem ſexto de locis affectis, cap. tertio, ſcriptum eſt, quam nos breuitati indulgentes omittimus, potiſsimùm cùm ſtudioſi apud eundem Galenum præcitato loco, libro de cibis boni, & mali ſucci, cap. 3. ac aliis pleriſque perlegere eam poſsint.

Locis citatis.

Probabiliter quoque conijcies cum pus eundem meatum obſtruxerit, ſi renes, aut veſica, aut alia quæpiam pars, quæ per veſicam expurgari poteſt, ante affectu aliquo laborauerint, per quem talem, tantumque pus colligi potuerit, tcoueque pus priùs cum vrina profluere viſum eſt, quemadmodum vbi ob craſſum, lentúmque humorem obſtruatur, eiuſdem humoris redundantis indicia aderunt, quæ nos cap. de difficultate vrinæ adnotauimus, ſimiliter ex præcedentium notitia in huiuſmodi coniecturam inducimur, ex precedenti videlicet victus ratione, nam cibis craſsis, lentiſque, ac multis, & in ocio educatus eſt æger. Neque negligenda erit vniuerſi corporis diſpoſitio Conniuente autem iam dicto meatu ex immodica ſiccitatē, exſiccantes quoque cauſæ præceſſerunt, veluti contingit in ardentiſsimis, ac ſicciſsimis febribus, in quibus laborantem ſæpenumerò nec loqui poſſe videmus, niſi os madefecerit.

Prognoſtica.

Porrò vrinæ ſuppreſsionem, quæ ob ſauciatam ſpinam, aut caſum, aut vertebræ luxationem, aut ob lætales acceſsionum concurſus ſuborta eſt, impoſsibile eſt curare. Quare cautè remedia adhibere oportet, vt inquit Aetius cap. 24. lib. 11. Idem quoque auctor citatu loco dicebat, quod cū ex his, qui paralyſi exolutā veſicā habent, alij præter voluntatē vrinam emittunt, alij autem lotium non excernunt, minùs periculo ſunt ubnoxij, qui præter voluntatem eam emittunt, ac magis hi, quibus detinetur, nam lotio ſuppreſſo veſica, & lumbi eis diſtenduntur, ſimilitérque pecten, ſemora autem tumefacta habēt, & cum non eiiciant lotium, ſubiecta membra mortificantur, neq; ita longè poſt moriuntur, vt ipſe inquit.

Loco citato.

Quòd vero pernicioſa etiam ſit vrinæ ſuppreſſio ex concreto ſanguine, ſeu grumo, decretum reliquit Gal. 6. de loc. affec. Nam & putredo partium, & marcor ipſum ſequi ſolet, vt ipſe inquit, & licet nōnullis medicamenta exhibuiſſet pro eius curatione, nihilominus omnes perierunt, vno quodam ſeruato ſalutis grumis, quos paulò poſt cum vrina excreuit.

Curatio.

Curandi verò ratio non vna duntaxat erit, cùm plures ſint eiuſdem cauſæ, ſed pro cauſarum diuerſitate variatur. Qua de re ſi propter veſicæ imbecillitatē generetur, citra tamen caſum, relicta victus ratione quam cap. de ſtillicidio vrinæ reperies, primò figurandus erit æger modo, quo iuxta Galeni ſententiā, diximus, ac manibus tumor præter naturā comprimi, ita vt vrina expellatur, muſculi quoque abdominis, maximè medij ægrotantis manibus, ſeu alterius comprimantur iuxta Gal. præcepta 6. de locis affectis. *cap 3.* Deinceps aſsidui inſeſſus, ſeu fotus in fœnugręci, ſeminis lini, althææ, rutæ, ſampſuchi, ac artemiſiæ decoctum cum oleo eis apparentur, & loci ex oleo rutaceo calido ſæpe per diem, & noctem, & maximè poſt inſeſſus irrigentur, & perfundantur. Cucurbitæ etiam locis affigantur, & cataplaſmata imponenda ex cruda hordeacea farina, ex vino dulci,

& mulſo

Lib.11. ca. 24.

& mulſo, vt teſtatur Aetius, præſertim ſi obtuſus fuerit veſicæ ſenſus. Inſuper confert, ſi vnguento hoc irrigentur loci. Recipe olei nardini, coſtini, & rutacei ana vnc.j. olei de ſcorpionibus, & irini, ſingulorum vnc.s. maſtiches, florum ſtæchadis ana drach. 2. caſtorei drachm.1. ſagapeni, & bdellij ana drach.s. diſſoluantur gummi in vino albo, & addita cera fiat vnguentum. In hunc etiam vſum confert vnguentum, dialthæa dictum, & reliqua medicamenta conſcripta capite de difficultate vrinæ tam intus, quàm extra adhibita. Et vbi propter ægrum veſicę ſenſum contigerit, pręter inſeſſus, ac irrigationes iam dictas excitare eius actionem oportet, nitro, aut nitri ſpuma ad meatum admotis, aut cimicibus contritis. Quod ſi ita nõ procedat, ad catheterum vſum confugiendum, & per hoc ipſum inſtrumentum immiſſum vrinę prolectandę, Aetiò teſte.

Lib. 11. ca. 21.

Vrinam ducentia nequaquam bibant, ne multitudine eius veſica diſtendatur: quibus etiam confert caſtoreum, itémque theriacam in potu propinare, & poſt euacuationes, ſinapiſmi tum pectini, tum lumbis optimi ſunt, vt eidem Aetio viſum eſt: à quibus cerata, quæ partes mitigent, & malagmata odora imponãtur, vt ipſe inquit.

Lib.11. ca. 24

Viſcera quoq; erinacei terreſtris exſiccata, ac ſuffita, ægro vndequaque contecto, vrinam ſuppreſſam ſanant. Oportet autẽ ipſa ſale condire, ac exſiccare, quin & in potu accepta ſicca, trita quantum tribus digitis apprehendi poteſt, ex vino iuuant. Carnis item erinacei in ſole exſiccati drach. 1. in vino data confert. Vermes quoq; terrenos tres, aut quinq; tritos ex vino mulſo, aut aqua mulſa prębeto, eiuſdem Aetij præcepto.

Lib.11 c.23

Item forinſecus artemiſiæ folia cum myrrha trita, pectini, & imo ventri illinantur, ſeu perdicium herbam terito, & affuſo oleo ſerueſacito, atque veſicæ imponito: ſed & ſedes quoque his illinenda eſt, quibus obtuſus eſt veſicæ ſenſus, ex decocto origani, thymi, anethi, ac centaurij cum oleo rutaceo, pauco admixto caſtoreo. Infundimus etiam per colem oleum rutaceum, de ſcorpionibus, aut nardinum, ſeu irinum, etiam pauco caſtoreo addito, vt veſicæ actio reuocetur. Si verò craſsi humores in cauſa ſint, fomentis, inſeſsionibus, ac cataplaſmatis iam dictis, cura concredenda eſt, ac reliquis vtendum, quæ capite de difficultate vrinæ conſcripſimus. Ab his autem quæ vrinam ciunt, in totum abſtinendum. In ſanis autem, ſi accidat (vt dictum eſt) ob negociorum importunitatem, aut aliquod tale ſimile, vt lotium diutiùs retentum veſicam debilem reddat, auxiliari oportet ipſis ambabus ſupra vnum ventrem admotis, ac vrina lentè expreſſa in ardentiſsimis, ac acutiſsimis febribus ſi hoc ſymptoma accidat, in fine præcedentis cap. curationem reperies. Si vero propter inflammationem, aut alium quempiam præter naturam tumorem vrina ſupprimatur, ex propriis eorundem cap. curatio petenda erit, quemadmodum ſi ob carunculam, aut callum retenta fuerit, per emollientia, ac relaxantia remedia, ac vrinæ fiſtulam dilatantia curanda erit, & vbi ea non ſuffecerint, ænea fiſtula, ſeu argentea demittenda erit, vulgus ſyringam vocat. Vbi verò multitudo, ac craſsities puris veſicæ ceruicem obſtruxerit, per eadem medicamenta mollientia, ac relaxantia, necnon & incidentia cura tentanda erit, intus, & extra huiuſmodi medicamentis adhibitis. Quod ſi nec his finem aſſequaris, modò dicta ænea, ſeu argentea fiſtula immittenda erit. At ſi ex lapide veſicæ ceruix fuerit obſtructa, ex proprio cap. curandi ratio petatur. Verum vt lapis ex meatu recedat, ſupino figurato ægro, vt crura reliquo corpore ſint ſublimiora, multifariã ipſum concuties, quibus peractis iube vt æger vrinam reddere tentet. Quod ſi nihilominus vrina adhuc ſupprimatur, rurſus concute, ſed vehementiùs, atque ſi ſic quoque permanſerit, demiſſa ænea fiſtula, ſimul & lapidem a ceruice repelles, & vrinam reuocabis, Galeno teſte 1. & 6. de loc. affect.

1. de loc. affect. cap 1. 6. de locis affect. ca 3.

Vbi verò grumus veſicæ fiſtulam obturet, medicamentum quod lapidem terere poſsit, ex oxymelite, atque ipſum quoq; oxymel per ſe in potu dandum erit, præcepto eiuſdem Galeni præcitato lib. 6. de locis affect. cap. 3. Artemiſia quoque in potu prębenda eſt, rubi, aut betæ ſuccus, leporis coagulum, aut hœdi, vnumquodque cum aceto mulſo, ex Aetij auctoritate cap. 27. libri 11. Quod ſi hoc modo nihil proficias, neceſsitatem inducet catheteris adhibendi: per quem vbi vrinas eduxerimus, rurſus prædicta in potu exhibeãtur. Si vero neque ſic grumi diſſoluantur, intercapedinem inter anum & pudendum (*περίνεον* Græcis dictam) infernè diſſecare oportet, vt eidem Aetio viſum eſt.

Loco citato.

Περὶ ἐνουρούντων. *Id eſt, De his qui in ſeipſis mingunt, vel de his qui vrinam continere non poſſunt.*

CAPVT C.

LICET muſculi, tanquam motus voluntarij inſtrumenta à natura fabricati fuerint, nihilominus & quidam eorũ quodammodo inter alimẽti inſtrumenta, quæ tertia ratione ſuperfluorũ nũquam gratia fuerint conſtructa, numerari poſſunt, quoniam excernendis excrementis fuerunt deſtinati, Galeno teſte 5. de vſu partium, qui adhuc genere duplices ſunt: quoniam alij tempeſtiuum effluuium incitant, alij vero intempeſtiuum ipſorum cohibent.

cap. 14.

Excitant autem in tempore muſculi omnes epigaſtrij, intempeſtiuè quidem effluere nõ ſinunt, & muſculus qui tranſuerſus rectum inteſtinum fortiter claudit, & is qui veſicæ collum ſimiliter circumambit, obliquua admodũ exiſtens, quamuis ille claudendi duntaxat meatus gratia extiterit, hic autem priori quidem ratione, vt contractus vndique depellat quicquid in ipſo meatu continetur, conſtructus eſt, poſteriore autem vt ipſum claudat, eodem Galen. auctore præcitato lib. 5. de vſu part. cap. 16. quo loco concludit triplicem prædicti muſculi vſum, quorum primus eſt, vt nihil in meatu vrinario relinquatur, ſecundus, vt ori veſicæ claudendo opituletur, & tertius, vt excernendorum celeritatem acceleret.

Muſculi veſi a ceruicem ambientis vſus non vnus eſt.

Quapropter mirari non oportet quomodo per bonam valetudinem, volentibus nobis, vrina excernatur, cùm videlicet muſculus iam dictus ceruicem veſicæ circundans voluntatis noſtræ imperio obtemperans ab actione quieſcit, fungente autem tum veſica ſuo munere, in excernendo naturaliter agens: & proinde Galen. 6. cap. 3. de locis affect. tum eos condemnat, qui vrinarum, ac cibi excrementorum deiectionem totam ab electione procedere exiſtimarunt, tum eos qui his è diuerſo totum hoc corpus naturale putarunt, tanquam à veritate deuiantes. Nam alui deiectio, & vrinæ redditio vtroque inſtrumento propriis ſuis facultatibus agente perficiuntur, rectum inteſtinum, atque veſica naturali quidem vtuntur facultate, muſculi verò ea quæ & animalis, & volun-

Quid vrina redditio non ſit opus naturale, nec animale duntaxat, ſed mixtũ ex vtriſq.

taria nominãtur. Tunc verò quieſcũt ab opere muſculi hi, qui fluores cobibere ſolent, cum abdominis muſculi munere ſuo fungũtur, maxime vero medij, opus autem horũ eſt, vt adeo exacte extremam recti inteſtini partem, atque veſicæ ceruicem ſtringant ipſas partes ambientes, vt nihil humoris ex veſica in meatum ingredi poſsit, neque per aluum ſtercus excerni, licet hic ſecundus ſit muſculi ceruicem veſicæ ambientis vſus, vt dictum eſt. Quieſcimus itaque voluntariè ab horum actione, cùm vrinam, vel ſtercus excernere propoſitum eſt. At ſi præter voluntatem excernatur vrina, nam de hoc affectu tractare intẽdimus, veſica ipſam retinere nequeunte, ſymptoma oritur, quo affectos ἀκρατεῖς Paulus appellat à Galeno verò 6. de locis affect. ἀκούσιος ἔκκρισις τῶν οὔρων nuncupatur affectus hic. Sed à Latinis vrinæ incontinentia, ſeu præter voluntatem excretio. In quo affectu veſica vrinam retinere non poteſt, ſed præter voluntatem paucis omnino interuallis excernitur, vt liquet ex eodem Galeno ibidem. Quod verò in prædicto affectu veſica ipſa afficiatur non ſecundum propriam eius eſſentiam, ſeu corpus, ſed ſecundum iam dictum muſculum eius ceruicẽ ſtringentem citato loco ab eodem Galeno ſcriptum eſt, cùm dixit, quòd ſi nerui muſculi ceruicẽ veſicæ ambientis reſoluantur: proprium indicium, quod muſculus hic reſolutus ſit, eſt vrinæ præter voluntatem excretio. Verùm cùm hæc actio voluntaria muſculi læditur, non perpetuò ipſo per eſſentiam affecto læſio excitatur, ſed quandoque per cõſenſum, neruis ſcilicet, per quos animalis facultas ad ipſum fertur, oblæſis. Nam cùm vnica duntaxat perit actio voluntaria, ſolum muſculum, qui ipſam efficere ſolet, aut neruum ipſius affectum eſſe putandum eſt, eodem Galeno auctore 4. de locis affec. cap. 4. Verùm nũquid muſculus, aut neruus, qui ad ipſum peruenit, vel ambo ſimul affecti ſint, haud facilè percipi poterit, niſi quiſpiam copulata ſymptomata attente deprehendat, & ea quæ præceſſerunt, optime inueſtiget. Nanque muſculo affecto circa ceruicem veſicæ, eius affectionis ſigna aderunt. Et ſi intemperie duntaxat laboret, frigida videlicet ex aliqua tali procatarctica cauſa, quæ fortè præceſsit, ac reliquis ſignis percipi poterit, veluti & Galen. percepit in piſcatore quodam, cùm in fluuio piſces venaretur: adeò enim hic circa ſedem, & veſicam infrigidatus erat, vt in ipſo inuito effluerent & alui excrementa, & vrina, hunc curauit per calida remedia affectis muſculis adhibita, & celeriter ſanus euaſit, vt ipſe inquit eodem 4. de loc. affect. cap. 4. Quòd ſi nequaquam ſymptoma aliquod apparuerit eo loco, quo prædictus muſculus poſitus eſt, neque talis aliqua externa cauſa infrigidans præceſſerit, prios neruos eiuſdem muſculi affectos eſſe à quapiam interna cauſa coniiciendum erit circa os ſacrum ortos, quem etiam affectum multo tempore per multa præſidia vix idem Galenus ſanauit, quanquam ipſis etiam neruis primariò affectis, adeò vt facultas animalis per eos ad muſculum peruenire non valeat. Muſculum quoque per conſenſum affici dicimus, cùm priuetur eo, quo præſente ſuum munus perficiebat. Id verò eſt animalis facultas propterea hunc muſculum perpetuò in vrinæ inuoluntaria excretione per eſſentiam, aut per conſenſum affici dicimus, Idq́ue proprium eſſe ſignum quod ipſe læſus ſit. Sed mox obiiciet quiſpiam aſſerens falſum eſſe quòd perpetuò reſoluta veſica inuitis nobis vrina excernatur; nam ea reſoluta (vt inquit Paulus) cap. 18. 3. libri, & Aetius cap. 34. libri 6. interim inuoluntariè vrina excernitur, quandoque verò omnino detinetur, niſi eſſet quòd ſecus hi quàm Galen. de veſicæ reſolutione verba faciunt, nam ipſi commune caput ſcripſerunt de veſicæ reſolutione, tam ſi fiat eius eſſentia, ſeu corpore, aut propriis neruis ad eam diſtributis oblæſis, quàm ſi muſculus eius ceruicem ambiens, aut nerui ad ipſum deuenientes reſoluti fuerint. Galenus verò particulatim vtramque pertractat, cum vna impropriè (vt ita dixerim) reſolutio dici poſsit, quando videlicet veſicæ ſubſtantia, aut eius proprij nerui affecti fuerint, quoniam tunc non motus, ſed ſenſus duntaxat ipſius aufertur. Quapropter rectiùs obtuſus, ſeu ablatus eius ſenſus diceretur, quàm reſolutio. Quo caſu iſchuria generatur, vt præcedenti cap. oſtendimus. At ſi nerui qui ad muſculum diſtribuuntur, aut ipſemet muſculus, adeò afficiantur, vt eius actio omnino auferatur, tunc propriè reſolutio dicitur, & proprium indicium (vt ipſe inquit) quod muſculus hic reſolutus ſit, eſt vrinæ præter voluntatem excretio. Et propterea affectio hæc cùm ſymptoma ſit in genere excretorum immodicè, perpetuò noxam functionis conſequitur, non ſiquidem naturalis facultatis ipſius veſicæ, ſed animalis prædicti muſculi, quæ neque malè fit, diminutè, aut deprauatè oblæſa, ſed nullo modo fit, & ablata eſt: nihil etenim in retinendo veſicæ opitulatur, animali facultate motrice voluntaria omnino priuatus, ac deſtitutus. Indicium autem eius eſt, quòd veſica haudquaquam vrinam retinere poteſt, ſed inuitus, & præter voluntatem paucis omnino interuallis ipſa excernitur. Huius affectionis cauſæ plures eſſe poſſunt, cunctæ videlicet, quæ prohibere poſſunt animalis facultatis tranſitum ad prædictum muſculum, quas omnes cap. de reſolutione conſcripſimus, & propterea non eſt, cur hic iterum eas repetamus, cum exinde ſtudioſi petere poſsint. Quòd verò pueris maxima ex parte ſoleat affectio hæc accidere, 45. cap. 3. libri, Paulus ſcriptum reliquit. At quòd ſi ex aliqua externa cauſa generetur iam dictus affectus, muſculo infrigidato celeriùs curetur, quàm ſi citra manifeſtam cauſam proueniat, læſis eiuſdem muſculi propriis neruis circa os ſacrum, 4. de locis affectus cap. 4. à Galen. ſcriptum eſt. Eos item, qui vrinam ſine voluntate emittunt ob ceruicis veſicæ vulnus, aut caſum, aut vertebræ luxationem ſuperuenientibus, quæ mortem portendentibus notis, nulla medicina periculo ſubtrahit, vt idem Paulus teſtatur cap. 18. libri 3. Cæterùm quoniam ſæpiùs ex frigida prædicti muſculi aut neruorum ad ipſum deuenientium intemperie affectio hæc originem ducit, interim per ſe, quandoque verò cum frigidorum ſuccorum redundantia, propterea curandi rationem eius cùm ex hac cauſa excitetur, conſcribere inſtituimus. Qua de re aër ad calidum vergens eligatur, ſomnúſque modicus, nam ſimiliter moderatæ vigiliæ conferunt. Ocium, ac deſidioſa vita vitentur, moderatum exercitium cõfert; alui deiectio ſingulis diebus procuranda erit, ſi non natura, ſaltem arte, clyſteribus, ſeu glandibus. Cuncti animi affectus vitandi præter iram, quæ interim confert. Cibi facilis coctionis, ac boni nutrimenti eligantur, ad calidum etiam vergentes. Propterea pullorum, gallinarum,

perdicum

Marginalia:

Paul. lib. 3. cap. 45. Gale. 6. de locis affect. cap. 3.

Quid per vrinæ incontinentiã intelligendum ſit.

Pars affecta.

Dubium.

Solutio.

Quæ affectio præter naturam ſit vrinæ incontinentia.

Cauſa.

Prognoſtica.

Curatio.

Victus ratio.

perdicum, phaſianorum, ac aliarũ paruarum auium carnes eligendæ ſunt, quæ perpetuo cum aromatibus condiendæ erunt, ſimiliter in earum iure hyſſopi paruum, ſampſuchi, ſaluiæ, ſatureiæ, ſeu ſerpilli, fœniculi, ſeu oreoſelini incoquatur. Interim eiſdem carnibus aſſatis vtantur, nam ſicci cibi eiſdem com-
Lib. 3. c. 38. petunt, vt inquit Paulus. Pro potu aqua mulſa ea hibeatur, vel vinum ſubrubeum, adſtringens, potiſſimùm eis, qui ab eo ſe abſtinere non poſſunt, & (vt ſummatim dicam) vniuerſa victus ratio calidior, &
Lib. 11. ca. 24. ſiccior ſit, vt inquit Aëtius, niſi acriores, & morda-
Medicamentorũ ratio. ciores appareant vrinæ. Quod verò ad medicamentorum rationem attinet, quoniam communia habet auxilia hoc vitium cum iſchuria orta ex torpido veſicæ ſenſu, ſeu eius reſolutione, eodem Aëtio teſte cap. 34. lib. 6. idcirco eiuſdem commode vtâre. Et ſi reſolutionis cauſa frigidi, & craſſi ſucci redundantes fuerint, eis quoque vtendum erit medicamentis, cùm alterantibus, tum purgantibus, quæ cap. de reſolutione probauimus. Vitanda itaque ſunt medicamenta, quæ refrigerant, potiſſimùm ea in quibus valida eſt hæc vis: & calidis fouendi ſunt ægri, ac
Lib. 3. c. 45. roborantibus potiſſimùm (Paulo auctore) exempli gratia œnelæo calido, & ſimilibus. Naturaliter autem huic vitio opitulantur (eodem auctore) gallinæ guttur combuſtum, ſi ieiuno bibendum in aqua tepida præbeatur. Similiter leucanthemi flores, vel leporis teſticulus toſtus, ex vino odorato: potio item calaminthæ, & myrrhæ ante cœnam ſalutaris eſt, vt idem inquit Paulus, præſertim ſi cum vino odorato præbeatur, Aëtio auctore. Cæterùm ex Aëtij ſententia eos, qui præter voluntatem vrinam emittunt, per mordacia cataplaſmata, & malagmata, & per rubefacientia ex ſinapi apparata curare conuenit, ſimiliter ex arenæ iniectione à ſole feruefactæ, aquiſque naturalibus, & maximè ſulphurulentis, & bituminoſis, primùm quidem calidis, poſtea etiam frigidis curandi ſunt. Necnon & partes exercendæ, ac perfricandæ. Vrinam autem ducentia ne-
Ad eos qui ſe in ſomno permingũt. quaquam exhibeantur, eodem auctore. Ad eos verò, qui ſe in ſomno permingunt, conuenit ex ſen-
Lib. 11. c. 25. tentia eiuſdem Aëtij pulmo hœdi moderatè aſſatus, & citra panem largè ad triduum in cibo acceptus. Similiter leporis cerebellum ſiccum potatum ex vino, aut teſticulum leporis ſiccum in vinum indito, & bibendum dato, vt ipſe refert. Veſica quoque porcina per ſe vſta, & in potu exhibita iuuat. Simili modo & ouilla veſica facit, cinerem itaque eius ex poſca præbeto. Item confert ſi caſtorei drachm. j. in vino odorato in potu exhibebis. Eandem veſicam ouillam ſeu caprillam vſtam ex
cap. 9. poſca Galen. 9. de compoſitione medicamentorum ſecundum loca præbet bibendam. Necnon & leporis teſticulum in vino odorato feruefactum, oblinereque iubet pudendum cimolia terra cum perdicij ſucco. Cùm verò diuturnum, & inueteratum fiat hoc malum, velut eos qui præter voluntatem ob reſolutionem veſicæ vrinam emittunt, hos curato: differunt etenim ij ab illis, in eo quòd iis per ſomnum ſaltem hæc acceſſio contingit, illis vero quibus ob muſculi colli veſicæ reſolutionem hoc accidit, etiam dum vigilant eodem modo afficiuntur, ex ſententia eiuſdem Aëtij cap. 25. libri 11.

Περὶ λιθιάσεως τῆς κύστεως. *Id eſt, De lapide veſicæ ſeu calculo.*

CAP. CL

QVEMADMODVM in renibus ita quoque in veſica, affectus quidam, qui à Græcis λιθίασις à Latinis lapidatio, ſeu calculoſus affectus appellatur, gigni ſolet, velut à Galeno ſcriptum eſt, primo de locis affect. cap. 1. & ab Alexan. lib. 9. cap. 7. Quòd vero veſica hoc morbo la- *Veſica calculo laborãtis ſigna.*
boret, hiſce notis deprehenditur, nam vrinæ crudæ, & colore ſubalbidæ conſpiciuntur, ſedimentum eſt arenoſum, & ſcabiei ſimile, præterea ægri pudendum ſcalpere aut id violenter, & ſæpe diſtendere ſolent, atque tunc magis cùm ad vrinarum excretionem vrgentur, vt inquit Alexander. Continuè quoque in vrinam propelluntur, ac ſtillicidio vexantur, Paulo teſte capite 45. libri tertij. Interim quoque vrina derepentè eis ſupprimitur, præſertim vbi lapis in veſicæ ceruicem incidit, vt liquet ex Galeno eodem primo de locis affectis, cap. 1. Quamuis Hippo. aphoriſ. 79. lib. 4. vno duntaxat ſigno hunc affectum dignoſci ſcriptum reliquit, cùm dixit, In quorum vrinis, velut arenulæ ſubſiſtunt, his veſica laborat calculo. Verùm cùm hoc indicium commune ſit, tam veſicæ, quàm renibus calculo laborantibus, vt liquet ex Galeno eodem loco, propterea addendam eſſe alteram apho. partem præcepit, pro aphor. veritate. Prædictis itaque notis tum partem affectam, quæ veſica eſt, cùm etiam & qualitatem affectus, qui calculus ſeu lapis dicitur, dignoſcere poterimus. Quòd verò morbus ſit in numero, ac in ex- *Qui affectus præter naturã ſit.*
ceſſu, cap. de renum calculo dictum eſt, toto etiam genere præter naturam, vt liquet 14. metho. meden. cap. 13. Cæterùm quòd prima, potiſſimáque cauſa ſit vrinarum craſſitudo 6. de morbis vulgaribus à *6. de morbis vulg. commentario 1. commen. 15.*
Galeno ſcriptum eſt, huiuſmodi nanque craſſitudo multa in veſica collecta, & in vnum coiens, cùm ſemel aliquando nõ apto tempore excreta intus diutiùs remanſerit, concreſcendi, coaugmentandíque *Materialis cauſa generationis lapidis in veſica.*
initium capit, eo verò principio facto, facilè quod iam ſupereſt quicquid iterum craſſi in veſicam delabitur, priori adglutinatur, maiórque in dies propheſus calculus redditur, quemadmodum extra, & in calidis aquis ſponte naſcentibus, & in natis, vbi caleſit aqua, quotidie lapis coaleſcere cernitur. Opitulatur autem non parum in hoc veſica ipſa, vt quæ frigida ſit, neruoſa, ac pauci ſanguinis, necnon ampliſſima interius concauitate inanis. Vbi etenim in ipſam fuerit craſſitudo tranſmiſſa, ibi cogitur, & conſpiſſatur, initium huius conſpiſſationis (vt diximus) accipiens, quando in eadem veſica diutiùs cõmoratur. Præcipua itaque, ac potiſſima cauſa generationis calculorum in veſica eſt ipſa qualitas materiæ, craſſitudo inquam vrinarum, ex Galeni teſtimonio. Id quod confirmauit Alexand. citato loco, cùm dixit, Veruntamen veſicæ calculi pueris magis, quàm viris generántur, neque à tanta caliditate, ſed materia potiùs craſſiore, & ad generandos calculos promptéque ab inſita caliditate concreſcendos idonea. Atqui caliditas ad coaug- *Efficiẽs cauſa.*
mentandum lapidem etiam non parum operatur, ſcilicet non ipſa præcipuè, ſed materiæ qualitas ipſius compactionis cauſa exiſtat, vt diximus, ex Galeni ſententia citato libro 6. de morbis vulgaribus. Et propterea quiuis calor etiam mediocris, vt in pueris reperitur, ad huiuſmodi materiam ſpiſſandam ſatis eſt, nedum aſcitius, ac igneus, nanque opus eſt. vt & ipſe aliquid faciat ad coaugmentan- *Commen. 5.*
dum lapidem, etenim ſenes humorem crudum non *commen. 15.*

Cur ſenibus calculi non generantur.

parum aceruant, quanquàm oon propter edacitatem, vt pueri, ſed propter potentiæ concoquentis unbecillitatem: quia tamen calorem adeò fortem non habent, vt ex materia craſſa vaporem reſoluens, lapidem generet, propterea in eis calculi non generantur, eodem Galeno auctore commen. aphoriſm. 23. 3. libri.

Cur in pueris magis, quàm in adultis veſica lapis generetur.

Requiritur ergo & caliditas etiam pro calculis in veſica generandis, etiam ſi mediocris fuerit, velut in pueris, quinimò in eis, magis quam in adultis, omnium medicorum conſenſu pro confeſſo habetur, lapides in veſica generari, propterea quòd craſsiſsimæ vrinæ à pueris redduntur, tum propter ipſorum edacitatem, tum quòd à cibo ludentes, proſilientéſque mouentur, lactentibus verò & materia ipſa occaſionem præbet, lac enim natura craſſum eſt, & ad calculos creandos aptiſsimum, vt liquet ex eodem Galeno libro citato 6. de morbis vulgaribus, etiam cibis vtcunque oblatis, & nociuis, vtuntur (vt inquit Aëtius) & neque horam cibum capiendi ſeruant ordinatam; quinetiam priuſquam prior ſumptus cibus concoquatur, alium ingerunt, & cum vehementiùs à cibo moueantur, crudus, & incoctus in venas diſtribuitur: cuius etiam euentus cauſa à Galeno primo de criſib. cap. 12. talis aſsignatur.

Commen. 3. commen. 15. Lib. 11. c. 9.

Nam cum vnà ventriculi operatio non poſsit duobus ſimiliter ſufficere, augendo ſcilicet, & alendo, propterea antequam in ipſo ſufficienter alimentum ſit coctum, ipſum ad ſe corpus trahit, atque hinc fit, vt plurimum crudi humoris coaceruet. Neque hoc ſatis eſſet pro calculorum in veſica generatione pueris ipſis, niſi omnes naturales actiones in eis validæ eſſent, ita vt humorum craſsitudo funderetur, atque diſſolueretur: contrario modo in declinantis ætatis hominibus, in quibus cogitur, atque inſpiſſatur. Qua de re cùm multus inſitus calor ſit in pueris, & actiones firmæ, materiæ craſsitudo attenuata in renes fertur, atque ideò facilè in veſicam percolatur, haud parum (vt inquit Galenus) & actionum vi ad egreſſus celeritatem conducente, ac eorum corporum mollitie, vt teſtatur Aëtius.

6. de morbis vulg. loco citato.

Exemplo ſunt & exteriora quæcunque natura craſſa per aliqua anguſta transfundere volumus: nam quaſdam eorum partes calore eliquatas facilè peruadere conſpicimus, quaſdam non fuſas, neque eliquatas tranſire non poſſe cernimus, veluti pix, reſina, ſeuum, cera, & mel: adde quòd eadem materia craſſa cum ab inſito calido in pueris magis elaborata ſit, rationi conſeotaneum, vt tenacior euadat, nam quæcunque à calore in concoquendo mutantur, temporis proceſſu lentorem quendam acquirunt, & ſi ab initio nullum habuerint, quo circa planè magis in vnum coëunt, denſantur, atque coaugmentantur, nam inter æquè craſſa quod tenacius eſt, ad vnionem, ſpiſsitatem, & concretionem aptius habetur. Hinc non ab re cuilibet facilè patere poterit quam ob cauſam, & ſi quibuſdam adultis corporibus magna coaceruetur copia craſſorum humorum, adſitque aſcititius calor eorundem validus, in eiſdem minùs, ac perrariſsime calculi in veſica generentur, ſed in renibus potiùs, cum eadem materia non admodum elaborata diſſoluta, ac fuſa ad renes perueniat: & propterea non facilè in veſicam percoletur, quinimò in eiſdem magis cogitur, atque inſpiſſatur, ea etiam non ita celeriter diſtributa. Similiter cur pueris in veſica poſt mictum, adultis verò in renibus ante mictum calculi generentur. Ex his quoque patefit eorum error, qui propterea in pueris calculos gigni in veſica aſſerebant, quod itinera ob vaſculorum exiguitatem anguſta ſunt, nam ſi ita eſſet, oporteret in renibus potius, quàm in veſica calculos pueris creari: anguſti enim per illos tranſitus ſunt, veſicæ autem ceruix lata adeo in pueris eſt, vt cuiuſque materiæ craſsitudo per eam facile tranſmitti poſsit. Præterea neque in illis fortè, qui iam progreſſa ætate ſunt (vt inquit Galenus) meatuum per renes anguſtia gignendis lapillis in cauſa eſt, ſed & actionum infirmitas, & craſſorum ſuccorum cruditas, vt ipſe refert.

Loco citato.

Dubium de calculi generatione in veſica in pueris.

Tex. 11.

Reſolutio.

At ſi obiiciet quiſpiam aſſerens Hipp. aliud ſentire de calculi in veſica pueri generatione 2. de natu. hum. cùm ait. Naſcuntur etiam pueris calculi ob loci huius calorem, ac totius corporis, viris calculi ob corporis algorem non innaſcuntur. Dicimus nos Hippocr. non ſecus ſentire, ac Gale. Nam quod efficiens cauſa generationis calculi in veſica ſit puerorum calor, ambo confitentur, nec idem Gale. abnegat etiam in ipſa veſica pro calculi generatione calorem eſſe neceſſarium, quinimò illud ſcriptum reliquit præcitato commen. aphoriſ. 26. 3. lib. licet 6. de morb. vulgar. dixerit opitulari in calculi generatione veſicam, vtpote quæ frigida, neruoſa, & pauci ſanguinis ſit, & ampliſsima interius concauitate inanis.

6. de morb. vulg. loco citato.

Nam relatione facta ad alias corporis partes, per quas humorum craſsitudo peruadit, in pueris ipſa veſica frigidior exiſtit, licet etiam ſuapte natura talis ſit, cum hoc tamē nihil obſtat, quòd in ea pueris tantus conſiſtat calor, quantus ſatis ſit ex materia craſſa vaporem reſoluere, ac lapidem generare, quamuis minor ſit, quàm is, qui in iocinore, aut renibus conſiſtit. In viris autem, ac declinantis ætatis hominibus, quàm optime Hippoc. ob corporis algorem in veſica calculos haud quaquam oriri fatebatur. Nam quis vereretur eos puerorum relatione natiuo calore frigidiores eſſe? licet aſcititio calidiores: frigidiora nanque hoc modo redduntur corpora cùm primum eis incrementum conſiſtit, nihilque corpus augetur, oon ingenitus autem calor, qui in eis copioſior reperitur, cauſa eſt, vt materiæ craſsitudo cogatur, atque inſpiſſetur, & ita ad renes feratur, & propterea non facilè in veſicam percoletur. Iure itaque propter ingeniti caloris paucitatem virorum corpora relatione ad ea quæ puerorum frigida appellari poterunt, quæ iterum cauſa eſt, vt in eorundem veſicis calculi non generentur, vt dictum eſt. In veſica igitur pueris magis, quàm in ætate prouectis calculus concreſcere ſolet, ex communi ſententia Græcorum fere omnium auctorum, quinimò hunc proprium eſſe puerorum morbum Hippocrates ſimul cum Galeno aphoriſmi 26. tertij libri, & ſecundo de natura humana, teſtati ſunt.

Tex. 11. Prognoſtica.

Si autem accidat quod genitus calculus in veſica per chirurgiam curari debeat, pueri vſque ad decimumquartum annum propter corporum mollitudinem facilè curationem recipiunt, ſenes quòd corpus ipſorum contumax ſit, vix conſaneſcunt; mediæ verò horum ætates etiam in hoc medio quodam modo habent, Paulo auctore cap. 60. libri 6. & rurſus (vt ipſe inquit) facilè ſanantur, qui maiores calculos habent, propterea quòd inflammationibus aſſuerunt, qui minores difficulter ſanantur cootrarias ob cauſas.

Quo-

Curatio.
Quoniam verò communem habet hæc affectio curandi rationem cum calculo renum, propterea eadem
Victus ratio.
victus ratione vtendum erit, quam ibi instituimus; potiſsimùm autem cauendum eſt à lacte ex
Locis citatis.
Galeni decreto 6. de morbis vulg. necnon ab aquis impuris, & multo limo refertis, ac vehementer frigidis, vt inquit Aetius. Similiter & eiſdem auxilijs vti conuenit, niſi quod validioribus ibi conſcriptis vti oportet, indicatione ſumpta à parte affecta, & præſertim ab eius poſitu.
Medicamentorum ratio.
Nanque craſsitiei, quæ potiſsima cauſa generationis calculi in veſica exiſtit, per extenuantia occurrendum eſt, ne multa materia craſſa congregetur. Quapropter validis, atque efficacioribus medicamentis præcitato cap. conſcriptis vtare: priuatim autem vbi ea non ſuffe-
Lib.11.cap.10.
cerint, ex Aetij auctoritate, tanquam lapides veſicæ atterentia, & vrinam ducentia, pharmaca hæc competunt, fœniculi ſilueſtris radix, graminis radix, artemiſia, chamæmelum, amaracus, althææ radix, & ſemen ſion, quod circa aquas naſcitur, adiantum, ſmyrniſſemen, rumicis radix, lapis ſpongiæ, lapis iudaicus tecolithon dictum, aſplenon herba, lithoſpermon, lapis qui ab ægris per lotium eiectus eſt tritus, ac potatus, vermes terreni recentes cocti, triti cum vino, vitis lachryma. Horum vnumquodque (vt ipſe inquit) cum vino albo datur decoctum, aut ſiccum inſperſum, aut cum melle, ſeu cum quopiam ex vino, & melle potum. Danda etiam in potu ea quæ vrinam cient, velut cucumeris ſemen, apij, petroſelini ac violæ albæ ſemen: & corporibus, quæ frigidiorem habent temperiem, meon, phu, acorom, ac reliqua calidiora præbeto. Poterunt quoque ex eiſdem varia medicamenta componi, aut prout vſus exiget, exhiberi cum vino albo, aut aqua mulſa, ſeu decocto aſplenij, & ra-
Lib.9.c.7.
dicis graminis, aut etiam oxymelite. Ab extra Alexand. taoquam efficax auxilium longo tempore, & experientia priùs inuentum, & comprobatum, caprillum ſeu hircinum ſanguinem calidum extrinſecus illinitum commendauit, ſuper veſicam impoſitum. Verum longè optimum eſſe fatetur, ſi in calido balnei aëre ipſum illinas, atque ita deliges, id verò non modò ſemel, ſed ſæpe, & per interualla. Quòd ſi neque per hæc adhibita pharmaca lapis in veſica atteri poſsit, vbi meatum obturans vrinæ ſuppreſsionem inducat, eo modo curari debet, quem præcepimus ex Galeni auctoritate cap. de iſcburia orta ex calculo: & vbi ex multifaria concuſsione curari non valeat, catheterem immittere oportet. Sed ſi neque hæc ſuffecerint, ad ſectionem tranſeundum erit, modo quo à Paulo præcipitur præcitato cap. 60. libri 6. Exacto autem lapide, & cicatrice vlceri obducta, ea victus ratio conſtituenda erit, ne eos renaſci contingat, quam Aëtius inſtituit cap. 15. eiuſdem libri vndecimi.

Περὶ φλεγμονῆς τῆς κύστεως. Id eſt, De inflammatione veſicæ.

CAP. CII.

VESICÆ quoque interim vitia quædam superueniunt quæ cæteris corporis partibus communia ſunt, veluti id eſt, quod Græci φλεγμονὴν, Latini inflammationem nuncupant. Verùm quid ſit; in quo morborum genere reponatur, & à qua cauſa generetur, ac quis ſit eius generationis modus, in præcedentibus locupletiſsimè dictum eſt: neque enim quantum ad hæc ſpectat à cæteris inflammationibus veſicæ inflammatio differt. Reli-
Veſicæ inflammatæ ſigna.
quum eſt igitur vt ad eius indicia deueniamus inſimul conſcribentes quæ affectum ipſum, ac partem affectam indicant: teſtantur itaque eam communia inflãmationis ſigna, & quædã propria: nã ardor dolórque cum grauitate circa pubem, ac inguina ſentiuntur, febris aderit, mentis alienatio, vomitio bilis ſynceræ, & vrinæ reddendæ impotentia, vt inquit Paulus. Vigilant quoque, & delirantes aliena loquuntur, ac durus fit eis pecten & pubes vnà
Lib.3.cap.45
cum vehementi dolore, & egerendi appetentia, velut in tineſmo fieri ſolet: quod vero egeritur, tenue eſt, & ſubſidentiã non habet: aliquando & inflationes ſequuntur, & aluus adſtricta eſt, inteſtino recto ob inflammationem veſicæ compreſſo (Aetio teſte.) Inter omnes autem morbos, qui cir-
Lib.11.cap.25
ca veſicã oboriuntur, grauiſsimus & maxime mor-
Prognoſtica.
tiferus inflãmatio exiſtit (eodẽ Aetio auctore.) Hic ſequitur quod, vt quibuſdã viſum eſt, inter omnes inflammationes in veſica ortas, ea letalior ſit, in qua vehementior excitatur dolor, febris acuta magis; ac cùm vrinæ, tum alui deiectionis omnimoda ſuppreſsio: & e contra minus letalis erit ea, in qua prędictorum ſignorum contrariæ apparebunt, etenim febris ex inflammatione veſicæ non abſque ratione fit: & quanto illa maior eſt, & grauior, tantùm augeri febrem contingit ex Gal. auctoritate com. aphor. 44. 6. lib. Quantum verò ad eius curationem ſpectat, pauco cibo, ac potu aſſeruandi ſunt ægri. Potus autem ſit aqua hordei, vel aqua in qua cinnamomi parum fuerit decoctum. Reliqua victus ratio è capi. de inflammatione renum petenda eſt. Cæterùm quantùm ad medicamentorum rationem attinet, primùm omnium aluus leni infuſo clyſtere ſubluatur, & poſt ſtercorum eductionem oleum chamæmelinum, anethinum, aut in quo ſemen lini, vel althæa, fuerint incocta in inteſtinum ſolatij, & leniendi doloris gratia, iniiciatur. Et ſi nihil aliud prohibeat, confeſtim in morbi principio ſanguis detrahendus eſt, ex Aetij, & Pauli decreto. Verum quæ vena ſecari debeat, ambo ſubticuerunt. Circa quod id exequẽdum eſſe cenſerem, quòd vbi mul-
Curatio.
ta ſanguinis copia redundarint, & vires copioſam
Locis citatis.
venæ ſectionem haudquaquam ferre poſſent, potiſſimùm in morbi principio, internam cubiti venam
Vena ſectio.
ſecare tutius erit, reuulſionis duntaxat gratia, poſtquam eodem die, aut ſaltem ſequenti poplitis, aut tali vena, perpetuò rectitudinem ſeruando tutius ſecari poterit euacuationis gratia cuoi deriuatione. Nec obſtat Gale. documentum lib. de cur. ratione per venæ ſectionem, & 13. met. vbi in inflammata
Lib. de cur. rat. per venæ ſect. ca. 18.
veſica poplitis, aut tali venam incidendam eſſe præcipit, nanque vbique locorum ſuppoſuit vires adeo eſſe robuſtas, vt per vnicam venæ ſectionem ferre
13 meth. c. 11.
valeant, tum auerſionem, tum euacuationem, vel (vt rectiùs dicam) euacuationem cum auerſione ſimul, quo caſu neque nos aliter exequeodum eſſe fatemur: ſed vbi vires (vt diximus) ferre tantam non valeant ſanguinis euacuationem, tunc tutiùs eſſe audacter aſſuerimus priùs cubiti venam è directo ſitam internam ſecare, & demum eam, quæ poplitis, aut tali. A venæ ſectione in decoctum ſeminis lini,
Topica.
fœnugræci, in hydrelæo pauco addito aniſo, aut dauci ſemine inſidere ægrum facito, admoneatúrque æger, quo in dicto decocto deſidens mingat: & ſi imbecilla fuerit veſica ad expellendam vrinam

ægrum ipſum, aut aliquem ex aſtantibus ſcitè, ac placide pectinem premere oportet, neque id vltra modum, ne dolor inde intendatur, vt inquit Aetius. *Loco citato* Deinceps veſicæ locos irrigato ex oleo chamæmelino, anethino, ſeminis lini, aut eo in quo althæa fuerit incocta. Item fomenta adhibeantur per aquam & oleū in veſicis ſemiplenis admota, aut ſpōgiis: & vbi hæc nō ſuffecerint, cucurbitā circa pectinem, aut pubem vnà cum ſcarificatione affigemus. Quod ſi neque ſic medicamentis malum cedat, præſtabit papaueris calicem, ſimul cum oleo incoquere, & adipem anſerinum, & gallinaceum in ipſo oleo eliquatum ſimul infundere, vt eidem Aëtio *Loco citato* viſum eſt, qui etiam Rufi auctoritate, vehementioribus exiſtentibus doloribus, opiatis medicamentis vtitur ex opio, modica myrrha & croco compoſito medicamento, lanęque illito, ac in podicem indito. Similiter cataplaſmatibus vtendum eſſe cenſet ex cruda hordeacea farina, capitibus papaueris, hyoſcyami foliis, ac modico mandragoræ ſucco adiectis. Si verò vrinæ ſuppreſſæ periculum vrgeat, neceſſariò ad catheteris vſum confugimus, non quòd affectionis moleſtiam tollat, ſed vt vrgentem vrinæ ſuppreſſionem corrigat, & à præcipiti periculo liberet, vt liquet ex eodem Aetio, quanquam periculo non careat catheteris immiſsio: in viris dolorem ſiquidem exacuit, & inflammationem auget: mulieribus verò ipſum adhibere nihil abſurdum. Breuis enim in ipſis vrinæ meatus exiſtit, & recta ſitus vt citra dolorem hoc molimen admittant. At *Ibidem.* poſt vrinæ prolectationem, rurſus ad eadem mitigatiua auxilia accedendū, vſquequo inflāmatio ſoluatur, aut ſuppuretur, vt eidem Aëtio viſum eſt. Verùm vbi ad ſuppurationem vergat, eadem iuuande erit cū his, quæ in aliarum partium inflammationibus ad ſuppurationem vergentibus conſcripſimus. Et poſt maturationem, ſi nō diſrumpatur abſceſſus, eiſdem quoque naturæ opitulandum erit pro eius diſruptione, quo diſrupto, quam præcipiemus in ſequenti cap. vlceris curationem conuenientem eſſe in confeſſo eſt.

Περὶ ἑλκώσεως τῆς κύστεως. *Id eſt, De exulceratione veſicæ.* CAP. CIII.

NOn rarò etiam contingit veſicam ipſam exulcerari, quod quidem ſignificari poterit ex his, quæ Hip. conſcripſit aph. 81. lib. 4. cùm dixit. Si ſanguinem, aut pus minxerit, ac ſquamulas, & grauis odor adſit, veſicæ exulcerationem ſignificat. Verùm Paulus ex dolore vehementi in pube, & imo ventre, vrinæque difficultate, & ex pure, quod vbi redditum eſt, ſubſidet, ſquamuliſque fœdi odoris, vel laminis ſimilibus, veſicam exulceratam indi- *Signa veſicæ exulceratæ.* cari ſcriptum reliquit, eodem cap. 45. lib. 3. & ſi eadē ſcabie laborat, furfuracea ſubſidentia ſignificabit, quemadmodum idem Hippoc. aphor. 77. 4. lib. decretum reliquit, cùm dixit, Quibus cum vrina craſſa furfurea quædam ſimul exeunt, his veſica ſcabie laborat. Quo loco Galenus animaduertebat verbū illud, craſſa, nanque cū vrina tenui furfurea quædam ferri poſſent ex venis ipſis earum tunica affecta, vel ſanguine, qui in ipſis continetur à febre ardenti peruſto. Dignoſcitur itaque veſica exulcerata ex ea excrementorū qualitate, quæ partibus adhærentia eſſentiæ proprietatem obtinent. Cuius generis eſt id quod Græcè ἐσχάρας Latinè cruſta ſeu ramentum dicitur, lamarum ſpeciem referens Gale. auctore 1. de locis affect. cap. 1. Similiter à dolore cum poſitu, nam vehemens tormentum in pube, imóque ventre ſentiunt ægrotantes, ac etiam ex actione læſa, quoniam vrgebit vrinæ difficultas, ex Pauli teſtimonio. Sed quoniam non ſatis eſt ad affectę ſedis inuentionem ea duntaxat ſymptomata, quæ in præſentia infeſtant, intueri, vt idem Galenus fatetur 6. de locis affectis, cap. 3. ſed ex his, quæ præceſſerunt, ſubinde definimus, ea de re id quoque inueſtigari debet, vt certior dignotio fiat, num videlicet æger circa veſicæ poſitū ſimul cum horrore, ac febre dolores præſenſerit, interrogando. Cum quibus etiam indiciis nonnihil confert, ſi id quod excernitur, ſit cum ipſis vrinis confuſum, an contrà. Nam id aliquando quidem exactè commixtum videtur, aliquando mediocriter, interdum vel nullam habet mixtionem, vel quodāmodo ſuperfertur, vel ſolū excernitur. Quapropter Galen. non ab re eodem 6. de locis affectis, cap 3. de veſicæ affectibus verba faciens, dicebat, quod veſica ſuppurata ſolum pus ſine vrina excernitur, licet citato libro, cum de colis affectibus lo- *cap. 5* cibus, deprehendi manifeſtè, atque ſecerni vlcus penis ab eo quod in veſica ortū eſt, præceperit, quoniam in primo protinus exitu ſignum vlceris apparebit, vrinā præueniens, ſi in pene ſit ortū, quod verò à veſica egreditur, vrinæ admixtū videbitur. Nono etiam de compoſ. med. ſecundum loc. cap. 8. diſcerni dicebat corpuſcula, quæ excernuntur ex exulcerato pudendo, ab eis quæ ex veſica feruntur, quoniam illa ſtatim circa primum exitum apparent, verùm quæ ex veſica delata ipſis vrinis admixta ſunt: quanquam ſi interea ramentum, ſeu pus vrinæ admixtum excernatur in veſicæ vlceribus, confeſtim tamen, vt inquit Paulus vbi redditū eſt, ſubſidet, licet interim eueniat vt ſolum pus ſine vrina etiam excernatur, vel nullam habēs commiſtionē cum ea, quemadmodum ſæpenumero accidit in penis vlceribus: & propterea idem Galenus addidit, vt facilius *6. de loc. aſ. cap. 5* vnum ab altero diſcernatur, quinetiam aſsidue intermciendum mordicus dolent pudendorum vlcera, præcipuè cum vel cruſtula, vel ſordibus ſolutis pura fuerint: id quod in veſicæ vlceribus haudquaquā fit, niſi iuxta collum eiuſdem vlcera conſiſtant, vt inquit Aetius. Tunc etenim mictionis tēpore duntaxat, & maximè vbi mingere cœperint aut ceſſauerint, dolor ſentitur, atque id ampliùs contingit, ſi vrinæ ſint acriores, vt ipſe inquit cap. 29. libri 11. Quare licet in vlceribus, quæ in pene fiunt, etiam ſine vrinis, & pus, & ſanguis exeat, vt plurimum (eodem Galeno teſte comment. aphoriſ. 75. 4. lib.) nihilominus & ſimul cum eiſdem vrinis ſtatim circa primum exitum, quandoque pus emittitur, & ſi cum eis nullam habeat mixtionem, quemadmodum de veſicæ vlceribus diximus. Sic etiam in veſicæ vlceribus euenit, interdum quòd vrinæ admixtum videatur id excrementum, quod vlcera comitari ſolet, confeſtim tamen ſubſideat, vt inquit Paulus, idque ſæpius accidit, interdum etiam, vel nullam habet mixtionem, vel quodammodo ſuperſertur, vel ſolum ſine vrina excernitur, vt idem inquit Galenus. Attamen vtra potiùs iſtarum partium fuerit exulcerata, dolor, qui in differentibus accidit locis, & proprietas eorum, quæ cum vrinis excernuntur, indicabunt, quemadmodum idem Galenus ſcriptum reliquit comment præcitati aphoriſ. 75. 4. lib. *6. de loc. aſ. cap 3*

Pro-

Quibus indiciis diſtinguendũ ſit vlcus veſicæ à penis vlcere.

Pro diſcernenda exulceratione renum, aut veſicæ, quod quidem indiſcriminatim Hipp. in eodẽ apho. conſcripſerat, ſic dicens, ſi ſanguinem, aut pus mingat, aut renum, aut veſicæ exulcerationem ſignificat, aut ſaltem ex dolore cum poſitu, illud diſcerni poterit, vel dicas aliud eſſe, ſi pus ex veſica excernatur, eadem ſuppurata, & aliud ſi ramentum ex ipſius vlcere: nam primùm relatione ad alias ſuperiores partes ſuppuratas, quæ per vrinam expurgari poſſũt, ſolùm ſine vrina excernitur, vt inquit Galen. licet non ſemper, quod in aliis ſuperioribus partibus haudquaquam euenit. At ramentum, ſi ex eiuſdem veſicæ exulceratione ſecernatur, collatione facta ad penis vlcera vrinæ admixtum videbitur, præuenire autem conſueuit vrinam in penis vlceribus, ac protinus in primo exitu apparere, quamuis etiam idem ramentum in veſicæ vlceribus, relatione ad alias exulceratas partes ſeipſa ſuperiores, interdum vel nullam habeat cum vrinis mixtionem, vel quodammodo ſuperfertur, vel ſolùm excernitur (eodẽ Gale. teſte.) Itaque relatione ad penis vlcera, vt plurimùm vrinæ admixtum videbitur ramentum ex veſicæ vlceribus deſidens, quia non protinus in primo exitu apparebit, aut vrinam præueniet, vt in penis vlceribus contingit. Verùm collatione ad alias ſuperiores partes facta, vel nullam habebit mixtionem, vel quodammodo ſuperfertur, vel ſolùm excernitur, vt diximus, quia neque exactè, neque mediocriter cum vrina permixtum videbitur, ſed vel

Vlceris veſicæ alia ſigna.

nullam, vel exiguam cum vrina mixtionem habebit. Cæterùm cùm veſicæ vlcus morbus ſit in ſoluta continuitate, tum ex iam dictis, & etiam ex his, quæ dicemus, dignoſci poterit. Propterea omni tempore dolor acutus comitatur ægros, maximè verò mictionis tempore, & excretionis puris: aſsiduè etiam decumbunt, & neque erecti ſtare poſſunt, neque reclinati quieſcunt ægri, ſiquidem dolores acuti ſunt, & vlcera iniucunda, partim quòd vrina aſsiduè ea contingat, partim quod ea natura acris exiſtat, neque quamuis plurima excernatur, vniuerſa veſica vacuari poteſt, ſed ſemper ex vrina quidpiam in ipſa relinquitur, quod continuè vlcera contingit, vt

Loco citato.

ait Aëtius, & ſi quidem ſordida fuerint vlcera, fæculenta, vt idem fatetur, ſimul excernuntur, & mucoſa, & quæ craſſam ſubſidentiam ad modum farinæ habent, aliquando autem & pelliculæ tenues ad modum ſoliorum, & lamarum, cum vrina excernuntur. Si verò ſerpendo depaſcant vlcera, ſubcruenta excernuntur, & ſanioſa, & fœtentia: adhæc accedunt vrinæ emittendæ difficultas & pudendi arrectio, & petulantia, & dolor non ſolùm cùm vrinæ meatus fuerit affectus, ſed etiam cùm tale quidpiam in profundo exiſtat. Atqui cognoſces num in profundo, ſiue iuxta vrinæ meatum ſit affectus, ex

Si in eius cauitate, ſeu ceruice fuerit exulceratio ſigna.

eo, quòd ſi in amplitudine ſua veſica ſit affecta, dolor circa pubem conſequitur. Si verò iuxta collum veſicæ vlcera conſiſtant, tempore mictionis tantùm, & maximè vbi mingere cœperint, ac ceſſauerint, dolor ſentitur, atque id amplius contingit ſi vrinę ſint acriores, vt ſuperiùs dictum eſt, ex eiuſdem Aëtij teſtimonio. Contingit autem ipſam exulcerari, aut propter præcedentem abceſſum, aut ob tuberculum, quod præceſsit, aut ex ruptura, ſeu ob fluxionis eroſionem, aut alia ſimili quapiam cauſa, ex eodem auctore. Quomodo autem diuerſæ iam dictæ cauſæ diſcernantur, ex propriis earundem indiciis promptè percipies. Omnes autem ferè qui

Prognoſtica.

veſicę vlcere laborant, ab indeſinente dolore, febribus, vigiliis, & colliquatione perimũtur, alij quidem citiùs, alij tardiùs: & propter hoc ipſum, & quoniam neruoſa eſt veſica ipſa, inſanabilia vt plurimùm eius vlcera exiſtunt: periculoſiora autem ſunt, quæ ex eroſione ſunt orta & modica ſpes eſt ea reſtaurandi, vt eidem Aëtio viſum eſt. Verum vlceribus exiſtentibus in eius ceruice, quoniam nõ neruoſa eatenus, & exanguis eſt, veluti eius cauitas, ſed carnoſa, haud ita periculoſiora ſunt, neque ad curationem difficilima, quemadmodum de eius diſciſsione com. aphoriſ. 18. 6. lib. Gal. ſentiebat. Qua de re tum propter hæc vlcera, tum etiam quoniã ſæpe præter expectationem quædam eueniant cura aggrediẽda erit, per quam ſi nihil aliud, certè acceſſorij dolores minuentur, vt etiam apud Aëtium legitur. Primùm

Curatio.

igitur æger vt decumbat perſuadendus eſt, & in lecto qui etiam toleret, idque maximè ſi febres ſimul adſint: deinde remedia intermittentibus febribus adhibenda ſunt, maximum vero id fuerit lactis potus: neque ſcio, an poſt vllum aliud remedium ſecũ-

Lactis potus.

do loco id ſit habendum, nam & aſperitates lenit, & exulcerationes eluit, aliáſque affectiones extergit, vt ex eodem Aëtio liquet. Eligatur autẽ lac aſininum præſertim, aut caprillum pauco adiecto melle roſaceo. Reliqua victus ratio ſeruanda erit, prout capite de vlcere renum inſtituimus, adeò vt ea ea vrina a-

Reliquorũ medicamentorũ ratio.

cris nõ fiat, & propterea mordeat, ac irritet vlcera. Quod ad medicamentorum aliorum rationem attinet, illud primò animaduertendum erit, quòd vbi ob humorum acrium fluxionem exulceratio fiat, iidem primò præparandi, ac purgandi ſunt, deinde ad vlceris curationem deuenire. Similiter ſi cum inflammatione, aut vehementi dolore vlcus complicetur, primò nanque eiſdem affectibus obuiandum erit, deinceps vlceris curationem aggredi. In quem vſum in veſicam mulſa dilutiſsima infundenda eſt, vel lac cum pauculo mellis, aut cum cucumeris ſemine, ſeu candido oui liquore, cum pompholyge, vel ſimilium medicaminum aliquo, ex Pauli ſentẽtia. Sit autem lac aſininum præcipuè, aut caprillum, cum quo mellis roſacei pauxillum adiicere poteris, vel decoctum paretur ex hordeo non decorticato, plãtaginis ſoliis, ac radice glycirrhizæ, cui paululum mellis, aut mellis roſacei admiſceto: & ſi acrimonia conſequatur, optimum amylum addendum erit, aut ſeminis althææ, maluarum, cucumeris, vel fœnugræci cremor: interim etiam, & ſeminis papaueris. Et vbi eadem vlcera ſordida fuerint, magis quæ repurgandi vim habent pharmaca infundenda ſunt, augendáque mellis, aut mellis roſacei quantitas, mordacitatis etiam tempore inſtante. In inteſtinũ quoque per ſedem ptiſanæ ſuccus infundẽdus eſt, & ſeminis lini ſuccus, & cucumeris ſemen decorticatum tritum cum lacte, roſaceo oleo ad ſingula inſtillato. At ſi exulceratio paſcendo ſerpat, ſubadſtringentibus medicamentis ab extra adhibitis vtendum eſt, atque his quidem calidis actu, vt ob calorẽ quidem partes circum dolitantes leniendo iuuent: ob poteſtatem autem ipſorũ vicinos locos exulcerationem depaſcere prohibeãt, ſunt autem hæc vua paſſa, palmæ, gallæ, malicorium, alumen, acacia, hypociſtis, & ſimilia. Singula autem ex his aut palmis excipiantur, aut cataplaſmatis ex loliacea farina; decoctio autẽ fiat in poſca, vt præcipit idem Aëtius. Similiter etiã in veſicam infundatur lac recens mulctum, per ſe, aut cum amylo, roſaceũ optimũ recens, tepefactum.

Cùm verò repurgata fuerint vlcera, adiuuare oportet, quò ad cicatricem perducantur, atque id per inſeſſus aſtringentes, & eiuſdem facultatis epithemata: in quem vſum emplaſtrum ex ouis, hordeo vſto, & cadmia, tripla eorum parte cum cerato myrteo, aut roſaceo contemperata commodè ſuperponitur. Nec minùs confert ſi medicamētum ex amylo, ſarcocolla, & ceruſa, pauxillo olei roſaceo, & cera additis, & cum lacte diſſolutum iniiciatur in veſicam, generoſiúſque euadet, ſi vſtum plumbum, ac thuris corticem adiicias. Cæterùm ſi ad multum tempus exulceratio perſeueret, quemadmodum in pleriſque fieri conſueuit, tunc ſanè exacerbationes, & interualla, ſiue remiſsiones ægros apprehendunt, quare in exacerbationibus quidē cataplaſmata, & fomenta & irrigamenta leniendi vim habentia adhibeantur. Remiſsionis verò tempore, ductu ad deſtruendum malum apto vtendum erit, quemadmodum ab eodē Aetio decretū eſt; neq; alia ratione veſicæ ſcabies curabitur, quàm ſimili victus ratione, ac medicamentis detergētibus, atq; exſiccātibus citra morſū.

Περὶ γονοῤῥοίας. *Id eſt, De ſeminis profluuio.*

CAP. CIIII.

QVEMADMODVM omnia corporis noſtri excrementa duobus modis vacuantur, interdū enim à continentibus ipſa corporibus excernuntur, interdum ſponte profluunt, eo quòd ob imbecillitatem ab ipſis corporibus contineri non poſſunt, ita quoque de ſemine dicendū eſt, Galeno auctore ſexto de loc. affe. cap. 2. quanquam ſemen ipſum à reliquis differat excrementis, vt quæ inutilia ſint, ipſum verò vtile, ex omnium philoſophorum, ac medicorum conſenſu. In omnibus igitur excrementis vt excernere tempeſtiuè, ita continere cùm oportet, naturæ officium eſt. Fit autem ſecretio aperto fluxionis meatu, ac reliquo conceptaculi ſpatio, & contracto, & ad apertum iam meatum quicquid in continente ſpatio continetur, impellente. Retentio verò fit cùm clauſus permanet meatus, & contentum à continente haudquaquam impellitur, ſed contra comprehenditur, atque retinetur. Hoc modo in his, qui integra valetudine degunt, contenti humores in cauis inſtrumentis naturaliter, & excernuntur, & retinentur. At in illis, qui præter naturam ſe habent, retentio ob excretricis facultatis imbecillitatem, excretio verò ob retentricis infirmitatem euenit, aut ob aliquam diſpoſitionem, quæ haud ſecus quàm naturalis ipſa excretoria vis partes mouere poſsit. Hoc itaque vitium circa ſeminis excretionem ſæpenumerò contingit, quod à Græcis γονοῤῥοία, à Latinis ſeminis profluuium appellatur, nomen ſiquidem compoſitum ex γόνη, quod ſemen genitale, & ῥεῖν, quod fluere ſignificat, quaſi genitalis ſeminis profluuium dixeris: ſemen autem modò γόνη, modò γόνος, à Græcis nominari ſolet, vt liquet ex Galeno citato lib. ſexto de locis affectis, cap. vlt. Eſt autem (vt ipſe inquit) affectus hic ſeminis excretio inuita, quam etiam inuoluntariam nominare licet, ſed manifeſtiùs dixeris ſeminis eſſe aſsiduam excretionem, cole haudquaquam extento, quam deſcriptionem confirmauit Aetius cap. 33. libro 11. cùm dixit, profluuium ſeminis excretio eſt eius præter voluntatem citra pudendi tenſionem: & Paulus cap. 55. libro tertio, aſſerens, quòd ſeminis profluuiū eſt inuita, ac præter voluntatem excretio, quæ continuè naturalibus nō intentis ex retentricis naturæ facultatis imbecillitate prouenit, quod ſine venere, ſine nocturnis imaginibus ſic fertur, vt interpoſito ſpatio tabe hominē cōſumat, Celſo auctore cap. 21. lib. 4. Cùm autē in ſpermaticis vaſis ſuccus hic ſpermaticus cōgeratur, & propterea flexus multos inſtar capreolorū quorundā varie implexorū retinuerunt, vt diutiſsimè, qui ad teſtes feruntur, ſanguis, & ſpiritus detineantur, ac concoquantur, idque clarè cernas cum inſpiciens, qui in primis flexibus habetur humorem adhuc ſanguinem eſſe, in ſequentibus deinceps magis, magiſque albeſcere, quoad in omnium poſtremis totus albus omnino fuerit redditus, qui flexus poſtremi in teſtes terminantur, quique iterum cùm laxi ſint, & cauernoſi, humorem, qui in vaſis exceptus erat concoqui, excipientes, & ipſi rurſus perconcoquunt, vt liquet ex Galeno 14. de vſu partium cap. 10. Propterea non ab re in hac affectione ſola vaſa ſpermatica affici manifeſtum eſt, vt citato loco legitur, & ſexto etiam de locis affectis, cùm dixit, Igitur gonorrhœa inſtrumētorum ſeminis affectio eſt, non pudēdorum, quæ ſeminis genitalis via ſunt qua excernatur. Id etiam confirmauit Aetius paulo ante citato loco: in ipſis namque & generatur, & cōtinetur naturaliter genitale ſemen. Quod verò ſymptoma ſit in genere excretorum immodicè, tertio de cau. ſympto. cap. 4. à Galeno ſcriptum eſt. Atqui dignoſcitur ex eo, quòd ſemen profluens aquoſum, ac tenue exiſtit: excernitur etiam citra appetentiam coēundi, & vt plurimùm citra ſenſum, quandoque verò cum voluptate quadam promanat, corrumpitur etiam ſenſim vniuerſum corpus, ac gracileſcit, præſertim circa lumbos, Aetio teſte. Os quoque ventris quibuſdam reſoluitur, & toto corpore non ſolùm relaxantur, imbecillique fiunt, ſed etiam ſicci, graciles, pallidi, cauiſque oculis cernuntur, vt colligitur ex Galeno ſexto de ſanitate tuenda. Conſequitur autem ſeminis profluuium ad retentricis in vaſis ſeminariis facultatis imbecillitatem, vt inquit Aetius, ſeu potius reſolutionem eiuſdem facultatis, ex Galeni teſtimonio, quam facultatem imbecillam reddere poſſunt excedentes omnes intemperaturæ, præſertim humida, aut calida, ſeu quæ ex his conflatur. Id verò ex propriis earundem intemperierum ſignis diſtinguere poteris, ſimul cum totius corporis natura, ac præcedēte victus ratione. Interim autem contingit quod à copia ipſius ſeminis eandem retentricem facultatem vaſorum ſeminariorum grauante, vt ſemen ipſum retineri haudquaquam poſsit, & ſic inuoluntariè excernatur. Coaceruatur autē talis ſeminis copia eis, qui venerem exercere conſueuerunt, & crebriore vti concubitu, demum verò continentius, & purius, innocentiúſque degant, vt refert Alexander cap. 9. lib. 9. Interdum autem ex ſeminis acrimonia, ac tenuitate, adeò vt eam continere non poſsit eadem contentrix facultas, etiam excitatur ſeminis profluuium: id quod ex ſeminis colore, ac ſubſtantia, quoniam bilioſius, atque tenuius apparebit, iudicabis. Ad hæc prægreſſæ cauſæ, tum victus, tum ſuperior vita illud manifeſtabant, necnon mordax, atque præcalidum inter emittendū ſemen ſentiunt. Verū magna ex parte ob retentricis facultatis imbecillitatem eorundem vaſorum ſeminariorum propter aliquam intemperiem gonorrhœa excitatur, eodem Alexād. auctore. At quoniam euenit interdū quòd inuitis

Quomodo expulſio, & retentio naturaliter fiant corb, quæ in cauis inſtrumētis contiinentur.

Quomodo in his, qui præter naturam ſe habent.

Seminis profluuium quid ſit.

Quæ pars afficiatur in ſeminis profluuio.

6. de loc. affect. cap. 5

Quid affectus præter naturam ſit.

Loco citato

Cauſa.

Aet. li. 11. cap 33.

Gal. 6. de loc. affect. cap. 5

Lib. 9. c. 9.

inuitis quoque ſemen excernatur non ob retentricis facultatis infirmitatem, ſed ob aliquam diſpoſitionem, vt diximus, quæ haud ſecus quam naturalis ipſa excretoria vis partes mouere poteſt, propterea id quoque dignoſcendum erit: quanquam alia quædam differentia gonorrhϾ exiſtat hæc, contrario modo eueniens, quàm ante dicta. Nam illa cole haudquaquam extento (vt diximus) prouenit, quando videlicet ad retentricis facultatis imbecillitatem refertur, hæc verò rigido, ſeu tento quodammodo pudendo fit, & velut conuulſio quædam eſt Galeno teſte ſecundo, de cauſis ſymptomatum, cap. 2. Excitatur verò cùm quaſi conuulſioni quid ſimile instrumenta patiuntur, vt ipſemet teſtatur tertio de cauſis ſympto. cap. 4. Euenit autem vbi aliquis vel comitiali morbo, vel conuulſione violenter irruente fuerit correptus: quamuis haudquaquā abſurdū fuerit in ſeminariis vaſis, & quidem ſolis aliquando eiuſmodi diſpoſitionem excitari, quando videlicet conuulſioni aliquid ſimile patiantur, quod idem Galenus confeſſus eſt præcitato libro ſexto de loc. affc. cap. vlt. quemadmodum alias quoq; partes aliquãdo videmus vt manus, aut pedes, aut digitos cõuelli, modò ſimul cū vniuerſi corporis cõuulſione, modò ipſis ſolis affectis. Percipies autem hanc differentiam gonorrhϾ, licet ſere impropriè gonorrhœa dicatur (ea propriè, & verè exiſtẽte, in qua cole haudquaquam extento ſemen præter voluntatem emittitur, vt diximus) quoniam rigido, ſeu extento pene, licet inuoluntarie ſemen emittitur; & vbi citrā morbum comitialem, aut aliam vniuerſalem cõuulſionem id fiat, nullum dictarum aderit affectionum indicium, ſed ipſa vaſa ſeminis duntaxat conuulſioni ſimilem diſpoſitionem patiuntur, quæ diſpoſitio non alio modo generari poterit, quàm conuulſio quæuis alia particularis, potiſsimùm autem à flatuoſo ſpiritu ortum habet. Cęterùm ſeminis profluuiū licet in omnibus ætatibus oriri poſsit, maximè tamen contingit pubertatem tranſgreſsis citra decimumquartum annum, vt inquit Aetius: quod item non ſolùm viris, ſed & mulierculis accidit, licet in fœminis ægre tollatur affectio, vt ipſe refert. At quòd mulieribus tale vitium excitetur, lib. ſecundo de ſemine, cap. 1. teſtatur Galen. exemplo mulieris, quę vteralibus morbis vexabatur, cui in vuluā priùs, deinde ex ea foras, & copioſiſsimum, & craſsiſsimū ſemen effluere viſum eſt, tale autem collectum erat, propterea quia diu vidua permanſerat, tempore autem, quo ipſum emittebat, lumborum, manuum, & pedum diſtentiones quædam eandem inuaſerant, adeò vt conuulſa eſſe videretur, vt ipſe inquit. In vniuerſum autẽ pro ſeminis profluuij curatione refrigerantibus, atque exſiccantibus, cū cibis, tū medicamentis vtendū eſt, & potiſsimùm in quibus & ſeminis cop. 4, & facultas retẽtrix infirma eſt, vt teſtatur Alex. quoniam cura huius affectionis cõmunis eſt cum ea, quæ in omni fluſione adhibetur, Aëtio auctore: & propterea (vt ipſe inquit) vniuerſam victus rationē reſiccatoriā, & adſtringentē cõſtituere oportet, & ſimilibus quoque medicamentis vti. Aër itaque eligatur ad ſiccum, atq; ad frigidum vergens; ſomnus ſit moderatus in cubili frigido, non valde molli: decubitus vt plurimū fiat in latus dextrū, vel ſiniſtrum, vitata forma ſupina, ne lumborū arteriæ inde ſupercalfiant, quibuſdam etiam herbis arefactis ſubſtratis, quales ſunt portulaca, nymphæa, ſolanū, vmbilicus veneris, lactucę, roſę, ac viticis folia,

Alia differentia ſeminis profluuij. — *Cauſa.* — *Signa.* — *Prognoſtica.* — *Lib. 1. c. 33.* — *Curandi methodus.* — *Lib. 9. c. 9. Loco citato Victus ratio.*

& reliqua huiuſmodi. In quiete quoque circa initia taliter affectos aſſeruare oportet, nã poſt prima morbi tempora exercitiis ægros committere conuenit, quibus totum corpus, partéſque affectæ cõfirmãtur, vt Paulus teſtatur. Alui excrementa quotidie excernãtur natura, vel arte lenibus videlicet clyſteribus. Abſtineant quoque à ſpectaculis, & lectionibus, quæ venereæ rei vſum in memoriam reuocare poſſunt, quinimo omnem de rebus venereis cogitationem excludere oportet, Aëtio teſte. Quod ad cibos attinet, paucis vtendum eſt, atq; eis, qui ægrè corrumpuntur, & difficulter permutantur, ac reſiccandi vim habeant, vt idem Aëtius teſtatur. Vitandi autem ſunt flatuoſi, ac etiam valde calidi, nam velut ſemen generant cibi, qui bene nutriunt, & flatuoſi ſunt, ac totis ſubſtantiis familiares, & medicamenta flatuoſa, & calida, ita extinguunt ipſum deſiccantia, & refrigerantia omnia, quæve totis ſubſtantiis ſunt contraria: etenim quæ refrigerare ſunt nata, tum edulia, medicamenta ſemen cogentia, incraſſantia, & ſtabile reddentia, vim habẽt ipſum ſupprimentem, non autem corrumpẽtem, velut eſt lactuca, blitum, atriplex, cucurbita, mora, cucumeres: quæ verò reſiccant, prorſum ne eſſe quidem ſemen permittunt, vt nymphæa: & etiam ſi calida ſunt natura, velut ruta, quemadmodum Gal. lib. quinto de ſimpli. med. facul. cap. 21. ſcriptum reliquit. Qua de re vbi tenue, acre, ac bilioſum ſemen, quod emittitur, fuerit infrigidantibus, magis quàm reſiccantibus tum cibis, tum medicamentis vtendum erit: nam hi contemperantia, refrigerantiáque exigunt, vt genitura ſenſim craſsior, & tẽperata reddita non ampliùs effluat, cum prædictis autem cibis viticis, ac canabis ſemen præſertim toſtum, tutæ item ſemen, ac folia lactucæ ſemẽ, & cauliculi, nymphææque radix, ac ſemẽ præbenda ſunt. Potus ſit aqua frigida, præſertim pluuialis, vel pro communi aqua, ea in qua ferrum ſæpe extinctum fuerit, præbeatur, auctore Aëtio. A vini potu, potiſsimùm multo, ac acrium rerum vſu abſtinendū eſt. Mox quoque quod ad medicamentorum rationem attinet circa lumbos, & pubẽ medicamentum ea roſaceo, maximè ex omphacino apparato, ac pauco vino cū linteis lineis ſæpius applicari debet. Similiter ſi in melino, aut œnanthino oleo, pauco vino addito madeſiant: neque ineptæ erunt, ſi ſpongiæ poſca imbutæ adhibeantur, dein cataplaſmate vtare ex palmulis, malis, acacia, hypociſtide, œnanthe, rhoe, & ſimilibus: necnon inſeſsibus vtendum erit ex lentiſci, rubi, myrti, & id genus aliorum in vino auſtero, ſiue diluto, aut etiam ipſa aqua decoctis ex communi conſenſu Pauli, & Aëtij. Quanquam vbi ob ſeminis tenuitatem, atque acrimoniam fiat tale profluuiū, etiam temperatis balneis vti conuenit, vt Alexand. viſum eſt: quinimò ad frigidæ lauationem confugere non inconuenit, maximè ſi medicamentaria qualitate aqua prædita ſit, velut ſunt in albulis aquæ ſapore ſubſalſo, & tactu lactei teporis, ea Aëtij teſtimonio: in quẽ vſum magnoperè cõmendo naturale balneū puteolorū, quod vulgus balneolum appellat, modo eius actualis caliditas fuerit tepida, aut infrigidetur. Per interualla etiã vnguenta adhibenda ſunt, eáque componenda ex cera, & roſaceo, ſucco aliquo adſtringente, aut refrigerãte adiecto. Succi verò apti ſunt, ſuccus ſemperuiui, ſolani, vmbilici veneris, ſanguinarię, nymphęę, portulacæ, lactucæ, & alij huiuſmodi. Verùm ab aſſiduo eorū, quæ vehementer refrigerant, vſu, tum in

Lib. 3. c. 55. — *Citato loco* — *Loco citato Medicamentorū ratio.* — *Loco citato.* — *Citato loco*

bus quæ forinſecus apponuntur, tum etiam in his, quæ per hos exhibentur, cauere oportet. Intus quoque ſumenda ſunt quæ ſemen extinguunt, veluti viticis ſemen torridum, aut folia, ſeu flores; ſimiliter canabis quoque ſemen, aut lactucæ ſeu nymphææ ſemen, & radix, quæ cum vino nigro auſtero in potu exhiberi debent, ex Tralliani ſententia. Vel ex aqua bibenda præbeantur, præſertim in qua ferrum ſæpè fuerit extinctum, aut in qua fuerint decocta portulacæ, ſeu ſanguinariæ folia, ijs potiſsimum, in quibus ſemen biliosum, ac acre reperitur: quibus etiam confert corticem radicis alicacabi cum eadem aqua bibendum exhibere. Valet quoque peculiariter ad hoc non ſolùm temperamento, ſed tota

Aeti. lib. 11. cap. 34.

ipſius ſubſtantia, licet calida ſit ruta, (vt idem Alexander inquit) nanque ea comeſta ſemen coagulat, & corrumpit, vt refert Aëtius. Optimum quoque cenſetur (vt liquet ex eodem auctore) laminam plumbeam lumbis ſupponere tum eorum, qui in ſomno, tum qui alias ſemen profundunt, multum enim refrigerare conſueuit. In his verò, qui plumbi duritiem ferre non poſſunt, ex prædictis herbis refrigerantibus quædam areſacta ſubſternantur: quibus etiam viticis folia, rutæ, ac calaminthæ commiſceantur, maximè vero & roſæ, proſunt enim hæc citra renum læſionem, nam vehementer refrigerationes eorum, quæ lumbis ſubduntur, renes iniuria afficiunt, vt ipſe inquit: quanquam ante eum Galenus non modo hæc, ſed nonnulla alia, quæ conſcripſimus medicamenta ſexto de ſanitate tuenda, cap. 14. ſcripta reliquerit: quo loco etiam aſsiduum vſum ſeminis viticis, ac etiam rutæ pro cibo commendauit, idque magnoperè conferre cuiuſdam experientia comprobauit. Nos verò tanquam experientia comprobata, quibus vti conſueuimus, medicamenta quædam conſcribemus, inter quæ ſyrupus eſt qui recipit ſanguinariæ, acetoſellæ, plantaginis, cuiuſlibet P. j. portulacæ, capreolorum vitis, vmbilici veneris, & rubi ana manip. j. s. myrtillorum, ſeminum coriandrorum præparatorum, ac ſeminum papaueris albi, ſingulorum vnc. s. foliorum lactucæ, florum nenupharis, boraginis, & violarum ana manip. s. foliorum rutæ, viticis, menthæ, ac calaminthæ ſiccorum ana drac. 4. bulliant ſecundum artem in aqua pluuiali quantum ſatis ſit, de qua recipe lib. iiij. deinde ſucci roſarum rubearum, granatorum, & pomorum acidorum ana lib. s. adiucito, & cum ſaccharo, exiguóque aceto fiat ſyrupus, quo vtatur æger, ſæpius ſingulis diebus vnc. 2. vel 3. abſorbens. Item paſtilli hoc modo confici poterunt. Recipe ſeminis rutæ, agni caſti & vrticæ ana ſcrup. s. ſeminis lactucæ, portulacæ, plantaginis, & papaueris albi, ſingulorum ſcrup. j. ſeminum coriandrorum præparatorum, & canabis torrefactorum ana grana iiij. diacalaminthæ drac. 2. cornu cerui vſti, ſeminis roſarum, ſantalorum, & corallorum rubeorum ana grana vij. ſeminum melonum drac. 3. ſacchari diſſoluti in aqua roſarum, quantum ſatis ſit, formentur paſtilli, quorum vnum cum pauco vino rubeo adſtringenti, aut pauca aqua, in qua ſæpiùs ferrum fuerit extinctum, aut etiam eiſdem ſimul permixtis, aſſumât pro qualibet vice. Vnguentum etiam, quo vti conſueui, tale eſt, Recipe olei roſacei, omphacini, cytoniorum, de nenuphare, & myrtini ana vnc. j. cremoris ſeminis lini, & ſeminū cytoniorum extracti cum aqua roſacea ana vnc. s. foliorum rutæ, agni caſti, & menthæ ſiccorum ana drac. s. ſucci polygoni, portulacæ, & ſemperuiui ana vnc. j. s. pulueris corallorum, & ſantalorum rubeorum, ſanguinis draconis, & boli armeniæ ana drac. j. ceræ quantū ſatis ſit, & aceti parum, miſceantur, & fiat vnguentū. Verum vbi rigido, ſeu intento pene ſeminis profluuiū fiat, ſi propterea quòd modo comitiali, aut alia vehementi conuulſione æger laboret, eueniat, his opitulandum eſt cum his medicamētis quæ prædictas affectiones curare valēt, quorum copiam proprijs capitibus ſtudioſi reperient. Neque tamē prætereundum circa lumbos, & pubem prædicta medicamenta adhibere. At ſi particularem quampiam diſpoſitionem conuulſioni ſimilem ſeminaria vaſa patiantur, & propterea ſeminis profluuiū accidat, iis, quæ ſequenti cap. de priapiſmo dicemus, vtendum erit, potiſsimum ſi ex flatuoſo ſpiritu eadem in eis excitetur affectio, quanquam lētium decoctum in potu ſumptum, præter id, quod ſemen extinguat, mēbri etiam tentiginem remittere, ac ſedare valeat, vt quidam aiunt, ex Aëtij teſtimonio.

Lib. 11. cap. 34.

Περὶ πριαπισμοῦ, καὶ σατυριάσεως.

Id eſt, De priapiſmo, & ſatyriaſi.

CAP. CV.

INTER multa adeò, atque admiranda inſtrumenta, quæ ad generis propagationem à natura ſunt comparata, nihil minùs admirabilē conſtructionem inſpicias ipſius pudendi, ſeu colis: corpus ſiquidē neruoſum, cauū, ſeu cauernoſum & durum, ex oſſe quidem emergens, nō aliter quàm reliqua alia ligamenta, eo duntaxat ab eis diſcrepans, quòd cauum, atque cauernoſum ſit, & propterea quòd eius vtilitas ita flagitabat vt 15. de vſu part. cap. 12. & 13. à Gal. ſcriptum eſt, cùm nanque libidinis impetu quiſpiam ſtimulatur volentibus nobis pudendum ipſum intendi debebat exactè, nedum coitus cauſa, ſed vt ſemen quam longiſsimè ab eodem iaculetur; propterea eius eſſentia talis eſt, qualis in nulla alia noſtri corporis parte eſt videre: neruoſum ſiquidem corpus exiſtens (vt diximus) ac omniquaque fiſtuloſum & durum, excepta ea parte, quam glandem vocant: diſtenditur autem protinus vbi ad coitum animal inſurgit à naturali facultate, quæ illum attollere poteſt, nam eas actiones, quarum gratia à natura partes inſtitutæ ſunt, protinus ab initio citra doctrinam aggrediuntur, cùm vſus requirit, eodem Gal. auctore ſexto de loc. affect. c. 5. Verùm cùm ſic extenſus fuerit à vaporoſo ſpiritu ab arterijs influente, in tumorem attollitur, atqui à ſpiritu in tumorē ipſum attolli manifeſtè patet, iis qui celeritatē eius, & cùm intumeſcit, & cùm iterum reſidet, perpendunt, ſpiritu eodē modo eius extenſionem ſequente, quemadmodum pulmo thoracem, ob eam quam habet ad motum ipſius ſequelam. Et ob hanc rem replentis fiſtuloſum neruum ſpiritus vim, cùm ad coitum irrumpit animal, non ad arterias propriè referre debemus, ſed ad eiuſdem nerui propriam actionem, quæ ex propria eiuſdem partis eſſentia proficiſcitur, vt liquet eodem ſexto de locis affectis; cap. vltim. etenim probabile eſt vniuerſi corporis arterias eandem habere actionē, quippe cum eodem tempore totius animalis omnes inter ſeſe ſimiliter producātur. Itaq; haudquaquā par eſſe videtur, vt arteriæ pudēdis inſertæ aliā quampiā habeant facultatem præter eam, quā antea in toto corpore habebant, niſi quòd ampliora ſint ipſis quàm cæteris arterijs ora, & quidē

iure

iure optimo ad celeritatem ſequelæ, ad id quod e-
uacuatur, ſic præparata: ſemper enim natura quod
vnicuique actioni vtile eſt, vndiquaque explere vi-
detur. At quoniam quandoque euenit vt nullo præ-
cedente ad libidinem ſtimulo, atque deſiderio, talis
fiat pudendi, ſeu colis extenſio in longitudinem, at-
que circulo quoque totus augeatur, propterea affe-
ctus quidam excitatur, qui à Græcis πριαπισμὸς, La-
tinè quoque priaſpimus dicitur, deducta denomi-
natione à priapo, quem ita finxerunt, atque pictura
deſcripſerunt homines, quaſi ei ſuapte natura huiuſ-

cap. citato. Priaſpim⁹ quid ſit.

modi coles eſſet, eodem Galeno auctore citato li-
bro ſexto de locis affectis, quem ſectatus eſt Aëtius
cap.32.lib.11. Eſt autem affectus hic (vt eidem Aëtio
viſum eſt) tentigo pudendi, atque auctio in longum
& ſpiſſum, citra rei venereæ appetentiam, ex cali-
ditate quadam acquiſititia cum inflammatione qua-
dam, & dolore locorum conſiſtens. Paulus quo-
que cap.57. libri tertij. priaſpimum eſſe firmum ge-
nitalis incrementum, quod in longum, latúmque
intumeſcit citra veneris appetentiam, fatetur. Ga-
lenus autem citato loco priapiſmum eſſe dixit, cùm
coles & in longitudine, & circulo totus augetur nul
lo ſtimulante ad libidinem aut deſiderio, aut aqui-
ſititio calore, vt quibuſdam accidere conſueuit, qui
ſupini decumbunt. Verum breuiori compendio (vt
ipſe inquit) dicere poteris, priapiſmum eſſe per-
manentem colis, aut auctionem, aut tumorem: &
nono de compoſitione medicamentorum ſecun-
dum locos, cap. 9. ait, Priapiſmus eſt auctio puden-
di ſtabilis in longitudinem, ac orbem tumefacti ci-
tra rei venereæ appetentiam. conſulto autem ab eo
addita ſunt verba illa, aut acquiſititio calore, nam
vbi ob ſupinum decubitum calfacti ſunt lumbi, a-
deo vt coles extendatur, etiam nullo ſtimulante ad
libidinem deſiderio, haudquaquam priapiſmus di-

6. de ſanit. tuend. c. 5

citur, ſed par eſt (vt idem Galenus inquit) vt calfactis
lumbis, & arteriæ etiam calidiores reddãtur, & pro-
pterea magis pateant earum ora, quamobrem non
exiguam tunc ſpiritus eſſentiam in fiſtuloſum ner-
uum effundant, qui paulatim impletus colem exten-
dit ſtimulãte ad libidinẽ ipſo calore ob ſupinũ de-
cubitum acquiſito: attamen neque firmũ, neque ſta-

Satyriaſis quid ſit.

bile tale incrementum erit. Quòd ſi cum eodem co
lis tumore, ſeu augmento eiuſdem colis palpitatio
contingat, affectum non amplius priapiſmũ, ſed ſa-
tyriaſim appellare conſueuerunt, vt liquet ex Paulo
cap.56.lib.3. Quòd verò priapiſmus colis, ſeu pudẽ-

cap. vlt. Qua pars in eo afficiatur.

di affectus ſit, ex Galeno patet ſexto de locis affect.
Ipſe nanque ſiue præcipuo, & proprio affectu, ſiue
ſecũdario. & per cõſenſum afficiatur, prout diuerſi-
modè affectiu hæc generationẽ habet, vt dicemus:
illúdque cõfirmari poterit ex eiuſdem functione læ
ſa: erat autem eius functio, vt protinus ſtimulato ad
libidinem animali, diſtenderetur naturaliter ab e-
ius naturali facultate, cùm verò nullo præcedente
deſiderio, aut libidinis impetu, neque ſupino decu-
bitu ipſe inuitus diſtẽditur, eius diſtẽtio præter natu

Quòd affectus præter naturam ſit priapiſmus. cap 7.

ram exiſtit. At ipſe affectus morbus eſt in magnitu-
dine, ſeu quãtitate, nam ex inflationum genere ex-
ſtit, vt liquet ex eodem Galeno 14. meth. med. Præ-
ter autem inuitam erectionem ipſius pudendi pria-
piſmo laborantibus dolores contingunt, quales te-
tanici habent, & ij qui reliquis membris diſtendun-
tur, etenim inflatum, & diſtentum pudendum ipſum
conuulſionis modo afficitur, vt teſtatur Aëtius. At-
qui velut princeps cauſa auctionis eius, aut ere-
ctionis naturalis plenitudo exiſtit, vel nerui ipſius fi

Lib. 11. ca. 32.

ſtuloſi, vel arteriarum, aut etiam vtriuſque cùm

Cauſa. cap. citato.

ex priore conditione mutantur (vt eodem ſexto de
locis affectis, ſcriptum eſt) ita quoque vel ob ar-
teriarum ora immodice patentia, vel vaporoſum
ſpiritum in fiſtuloſo neruo ortum, hic affectus ex-
citatur. Vtrum autem potius pro cauſa ſit haben-
dum inquirere oportet, præſertim ex iis quæ præ-
ceſſerunt, & ex modo curationis, inquit Galenus,
& quanquam ab vtriſque ipſum fieri poſſe exiſti-
mauit, crebrius tamen ob arteriarum ora patentia
ſequi dixit: quippe cum faciliùs ſit ea diſtendi, quàm
flatuoſum ſpiritum in neruo generari, experientia
item, nedum ratione illud comprobauit, cùm ſæ-

Immediata priapiſmi cauſa.

penumerò fateatur ſe vidiſſe hunc affectum excita-
tum ob arteriarum iam dictam diſpoſitionem, ſe-
men autem ob ipſius nerui præcipuum, ac proprium
affectum; perpetuo tamen halituoſi ſpiritus im-
pletio affectum hunc excitat vt decimoquarto me-
thodi medendi, tertio de cauſis ſymptomatum, cap.

cap. 7 9. de comp. medic. ſec. loc. cap. 9.

quarto & nono de compoſitione medicamẽtorum
ſecundum locos ſcriptum eſt, ex humoribus viſco
ſis, ac craſsis per moderatam caliditatem; interim
genito eodem halituoſo ſpiritu. Verùm vbi in eo-
dem fiſtuloſo neruo flatuoſus ſpiritus fuerit geni-
tus, ea continua eiuſdem, quæ præceſsit, palpitatio-
ne dignoſcitur; quemadmodum è diuerſo, vbi ſu-
pramodum arteriarum ora, quæ ad pudendum de-
ueniunt, fuerint patefacta, atque propterea affatim
ſpiritus multitudo ad ipſum colem affluat, nullum
tale ſymptoma præcedere ſolet. Incidunt autem
quidam in talem affectionem cùm longo tempo-
re præter conſuetudinem à concubitu abſtinuerint;
ſi multo ſemine abundent, præſertim cùm non ſtu-
dent; vt multa exercitatione ſanguinis abundantia
diſsipetur: alij etiam, qui mali ſucci alimentis, ac
actibus vſi ſunt, atque etiam quidam vbi ante ne-
quaquam cingi conſueuiſſet, in hanc affectionem
incidit cùm duobus menſibus præcinctus peregrè

6. de loc. af. in fine.

proficiſceretur, ex Galeni teſtimonio. Coniicien-
dum itaque eſt iam dictis arteriarum ora nimis pa-
tefacta fuiſſe. Aliis, ob humorum copiam, ſeu vi-
tium, & acrimoniam: aliis verò ob flatuoſum ſpiri-
tum, & ſine ordine, & violenter vacuatum. Cæte-
rùm ea quacunque cauſa arteriarum ora patefiant;
adeò vt affectus hic generetur, colem ſecundariò, &
per conſenſum, non autem proprio, ac præcipuo af-
fectu laborare conſonum eſt, quemadmodum ſi
ſpiritus flatuoſus in eo fuerit genitus, ipſum pro-

Prognoſtica.

priè, ac præcipuè affectus infeſtat. Incidit autem hoc
vitium non ſanè multis, ſed iuuenibus magis, quàm
aliis ætatibus, vt inquit Galenus 14. methodi med.
cap.7. Neque ipſum deſpiciendum erit, nam ex præ-
cipiti perire ſolent, niſi confeſtim eis auxilium fe-

Loco citato

ratur; Aëtio teſte, cùm verò moriuntur, venter in-
flatur, & frigidum exudant, id quod & eis euenit,
qui aliis conuulſionis modis pereunt. Qua de
re pro eius curatione, & victus, & pharmaca exhi-
beãtur attenuatoriæ facultatis citra manifeſtam cal-

Ratio victus.

factionem, vt teſtatur Galenus nono de compoſi-
tione medicamentorum ſecundum locos, cap.9. Ex-
hibendus itaque eſt victus, qui & flatui aduerſetur,
& ſiccet, ex auctoritate eiuſdem, 14. meth. medend.
cap.7. abſtinendúmque à cibis calidioribus, qui ma
teriã in ſpiritum reſoluunt, aperiuntque arterias tẽ-
dentes in pudendum, nec duntaxat ab eis abſtinen-
dum, verumetiam ab his, qui viſcoſum humorẽ pa-

Lib.9.c.10 riunt, aut multum ſemen efficiunt, vt Alexandro viſum eſt: quinimò in primis morbi diebus vſque ad dies tres in inedia eos aſſeruare oportet: dein cibum paucum generis frumentacei, qui leniter attenuare valeat, citra manifeſtam calfactionem, atque omnino nihil inflantem exhibere conuenit, vt liquet *Loco citato.* ex Aëtio, eóſque in aquæ potu continere, ſeu ea, in qua coriandri ſemina præparata fuerint incocta. Motu quoque, & exercitio ægri vtantur, potiſsimù paruæ pilæ, ac frictione partium ſuperiorum. In latus item decumbant, ſubſternendáque in ſtrato ſunt ea, quæ ad ſeminis profluuium dicta ſunt. Similiter à ſpectaculis, narrationibus, turpi conſuetudine, imaginatione, ac commemoratione eorum, quæ ad venerem excitare queunt penitus ſunt arcendi: nam qui pręter victum calidum, ac humidum, quo ſemen rurſus gignebatur, etiam à turpibus deſiderijs non ceſſarunt, hi quoque poſt mortem rectum, intentúmque habere pudendum deprehēſi ſunt, vt idem *Eodem lib. 9. cap. 10* Alexander refert. Nulli etiam venus prodeſt, niſi quibus ex huius abſtinentia ſemen abūdare coniicimus, vt inquit Paulus, *Paulus lib. 3. cap. 57* quemadmodum cuidam amico Galenus conſuluit, modò poſt ſeminis excretionem, poſtea à narrationibus, ſpectaculis, ac meditationibus libidinem ſuſcitare potentibus ſummoperè caueret, vt ab eodem ſexto de locis affectis *In fin.* ſcriptum eſt. Quod verò ad medicamentorum rationem attinet, *Medicamentorū ratio.* priuſquàm ad iam dicta medicamenta deuenias, totum corpus vacuare oportet, modo id capax vacuationis ſit, ea tamen vtens vacuatione, quam cubans aptiſsimè ſuſtinere poſsit. Et quoniam iuuenibus magis quàm alijs ætatibus hoc *Venæ ſectio.* excitatur vitium, vt diximus ex Galen. auctoritate, ea propter his ſanguinis miſsio præcipuè eſt ſalutaris, ceu nec ætate eorum eam recuſante, vt idem Galenus fatetur citato libro 14. meth. med. cap. 7. A principio itaque ſtatim propter dolores, & inflammationes ab hac affectione prehenſos venam ſecare conuenit, potiſsimùm ſi multo ſemine abundant, ac præter conſuetudinem à venere ſe abſtinuerint: ſecetur autē interna dextri cubiti vena, vtpote quæ celerrimè, & plurimum ex iis, quæ principes ſunt, partibus vena hæc corpus vacuat, vt quarto de ra- *Comment. 24* tione victus in morbis acutis, à Galeno decretum eſt: necnon & ab inferioribus eadem promptiſsimè reuellit. Verùm vbi vitioſi magis ſucci in toto cor- *Purgatio.* pore redundarint, purgatione vtendum erit, quamuis in principio vomitoriis medicamentis potius, quàm ſubducentibus aluum ſit vtendum, ex eiuſdem Galeni ſententia præcitato libro 14. method. medend. cap. 8. & nono de compoſitione medicamentorum ſecūdum locos, cap. 9. Eandem quoque ſententiam ſectati ſunt Paulus, & Aëtius, atqui licet ab efficacioribus purgantibus pharmacis in totum abſtinendum ſit, vt eidem Aëtio viſum eſt, & potius vomitoriis medicamentis vtendum, auerſionis in contrarium gratia, attamen vbi inſuetus ad vomitionem fuerit æger, aut medicamentis vomitoriis vti recuſarit, leuioribus quibuſdā medicamētis aluum ſubducentibus, quæ vicinas partes fluxione haudquaquā infeſtent, vti poteris, cùm neque id etiam Galenus negauit. Ea ſunt noſtro æuo, quæ leniendo purgāt, veluti mel aëreū, ſaccharū violaceū, ſyrup. ex pluribus infuſionibus roſarum, vel viola- *Clyſteres.* rum, & reliqua huiuſmodi. Vel lenibus clyſteribus aluum ſubmollies per betæ, & maluæ decoctū pauco mercurialis ſucco admixto, vt refert Aëtius. A nimium autem acribus, atque efficacioribus, ne inflāmationes exacerbentur, cauere oportet, tam clyſteribus, quàm purgantibus medicamentis. Nec minùs *Topica.* cauenda ſunt, quæ vrinæ ciendæ facultatem habent, ex auctoritate eiuſdem Aëtij. A ſanguinis miſsione, ſeu purgatione ceratum ex ſimplici roſaceo factum, ac cum aqua frigida ſubactum pudendo, & lumbis imponatur. Sic nanque quendam Galenus percurauit a venæ ſectione prædictis partibus ipſum imponens: quemadmodum & alium, qui poſt miſſum ſanguinem humido medicamento, quod ex chamemelo conficitur, fuit vſus, vt liquet eodem 14. meth. meden. cap. 7. Hæc eadem medicamenta ſuper eaſdem partes impoſita, nono de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, cap. 9. comprobauit. Alexander verò idem ceratum roſaceum cum aqua frigida, & pauco aceto ſubactum commendauit. Lumbis autem, quæ euidenter refrigerant, imponęnda, veluti eſt ſolanū, portulaca, hyoſcyamus, & ſemperuiuum, & neceſſario etiam coles, & intercapedo inter anum, & pudendum ex aliquo leniter refrigerante illinitur, velut eſt argenti ſpuma, cimolia, & ceruſa, ſi aceto, aut poſca, vel aqua ſint diluta, ex Pauli & Aëtij ſententia. Verùm ipſi laboranti particulæ medicamentum, ſi ea calidior ſit effecta, quod ad portionem caloris abundantis refrigeret, imponendum, ſin aliter inter initia quidē omnino, quod modicè refrigeret, poſtea verò id neceſſum non eſt. Pari modo & quæ circa lumbos ſunt particulæ omnes eiuſdem facultatis medicamento ſunt comprehendēdę, ex eiuſdē Galeni ſententia eodem 14. methodi medend. cap. 7. Valde nanque frigida, præſertim quæ adſtringunt, & torporem inducunt, cauere oportet, ne affectus difficilis ad diſcutiendū reddatur, vt idem inquit Alexander, præſertim vbi hoc vitium ex flatuoſo ſpiritu in cauernoſo neruo orto fuerit excitatum, nam quæ ſiccāt, ac flatum diſcutiunt abſque valido calore hoc modo affectis adhibenda ſunt. Optimum quoque erit tum coli, tum lumbis, & intercapedini inter anum & pudendum huiuſmodi medicamētum reliquis imponere, quod recipit olei roſacei vnc. j. s. chamæmelini vnc. j. ſucci ſolani, aut ſemperuiui, ſeu portulacæ vnc. s. argenti ſpumę, & ceruſę ana drac. 2. ceræ, & aceti parum, fiat *Quæ à tota ſubſtantia conferunt.* vnguentum, & rurſus ea præbenda ſunt, quæ naturali efficacia prædita per experientiam ſunt inuenta, veluti eſt nymphææ ſemen, ac radix, viticiſque ſemen, ac etiam rutæ: ea nanque potui exhibēda ſunt, & ruta etiam viridis obſoniis admiſceatur, ac ipſum rutæ ſemen copioſè comedatur: non tamen è principio hoc fiat, nanque multum calfacit ſed poſterius poſt aliorum extenuantium vſum, nymphææ autem ſemen, ac radix à principio præberi poterit, ex ſententia eiuſdē Galeni præcitatis locis. eſt nanque illud commune præceptum omnium ferme, *14. method. cap. 7. & 9. de compoſ. medic. ſec. loc. cap. 9* quos vitioſus ſuccus creat, morborum, quod in fine calfacientibus, & ſiccantibus ſit vtendum: quippe hæc quod reliquum humoris eſt, prorſus abſumunt, vt ipſe inquit. Amplius ea in potu exhibenda ſunt, vbi hæc non ſuffecerint, quæ præcedenti cap. de ſeminis profluuio deſcripſimus, potiſsimùm quæ genituram infirmare poſſunt, ac extinguere. At ſi prorogatur vitium, cucurbitulæ cute ferro inciſa deſigendæ ſunt, præſertim ſi ſanguinis multitudo adeſſe *Satyriaſis etiam mulieribus accidit.* adhuc videatur, & hirudines adhibēdę etiā eo caſu, vt eiſdē Paulo, & Aëtio viſum eſt. Mulieribus quoque hæc affectio ſatyriaſis, & tentigo dicta accidit,

ad quam

ad quam conſequitur ingens pudendorum pruritus cum dolore, ita vt mulier locis aſsiduè manus admoueat, atque ideo intolerabili veneris deſiderio contabeſcat, & ſalſi humoris effluentis acrimoniam, ac mordacitatem percipiat, vt liquet ex Aëtio cap. 82. lib. 16. quanquam eis raro hoc malum accidat, vt inquit Paulus cap. 56. lib. 3. Qua de re ipſis etiam à principio vena ſecanda eſt, alimentũ contrahendũ, & pubi, ac lumbis illinenda quę leniter refrigerant, ac contrahunt, vt eidẽ auctori viſum eſt: reliqua verò ab eodem præcitato loco petenda ſunt.

Περὶ ἀπράκτων μορίων.

Id eſt, De ignauis partibus genitalibus.

CAP. CVI.

Non minus ſæui, quam impij diceremur, ſi pauperculis, qui nuper vxorẽ duxerunt, eiſque potiſsimum, quibus magiſtratus, aut regni amiſsio imminet, necnon & mœſtis male nuptis eorum vacuibus auxilia non præberemus, cum inefficaces ipſi in venereis congreſsibus deprehenduntur contrario vitio laborãtes, quam ij qui præ- *Quid ſit affectus hic.* cedenti affectu conflictati ſunt. Quapropter pauca etiam de hoc vitio verba faciemus eſtque affectus hic impotentia quædam ad rem veneream exercendam, quamuis ea vti cupiant, vt ea Aëtio colligitur cap. 35. lib. vndecimo, propterea quód ignaua, *Quæ pars in eo afficiatur.* & impotentia genitalia membra habent. Afficitur autem in hoc vitio pudendum, cuius proprium munus eſt, vbi ad coitum inſurgit animal, media eius naturali facultate, quæ ipſum attollere poteſt, vt protinus diſtendatur, velut præcedenti cap. iuxta *Quæ affectus præter naturã ſit.* Galeni ſententiam annotauimus. Affectio autem ſymptoma eſt in genere noxæ functionum naturalium, ac eiuſdẽ pudendi propriæ ablatæ, nã neque hi in venerem ruunt, & propterea ignaui fiunt, vt inquit Paulus cap. 58. libri tertij. Excitatur autẽ vt plurimùm, vel ex pudendorum reſolutione, quæ ob frigidam aliquam intemperiem in eis exortam, efficitur, vel ob ſeminis inopiam. Quanquã etiam ob re- *Cauſæ.* liquas cauſas quandoque excitari contingat, renum præſertim occaſione, aut reliquarum partiũ principium. Atqui nos relictis huiuſcemodi cauſis, quibus oportet conuenientem quoque curationẽ accõmodare cùm affuerit, ſi affectus hic ob particularum reſolutionem, vel ſeminis inopiam duntaxat fuerit ortus, remedia conſcribemus. Cæterùm facile quiſpiã percipiat, nunquid ea ſeminis inopia fuerit genita affectio, an propter colis reſolutionem, cùm ex pręſentibus, tum etiam ex his quæ præceſſerunt, indiciis, corporis naturam, temperamentum, ætatem, ac præcedentem victus rationem rimatus. Nec minùs quoque & curandi rationem inueniet. Nanque tam alimenta, quàm medicamenta, quæ ipſis conueniunt, calefacientia, & inflantia, necnon & ſemi- *Curandi methodus.* nis gignendi potentia prædita eſſe debent, ea Aëtij teſtimonio. etenim ſemen generant, cibi quidem, qui bene nutriunt, & flatuoſi ſunt, totiſque ſubſtantiis familiares. Medicamenta verò calida, & flatuoſa. Ipſum etiam prouocant, quæcunque calida ſunt & flatuoſa abſque deſiccatione, quoniam cùm ſeminis ſubſtantia ex bona ſuperfluitate generationem ſortiatur, ſitque etiam flatuoſa, bene nutriãt & flatuoſa ſint neceſſe eſt, quæcunque ſemen, aut procreare, aut prouocare poſſunt, ea Galeni ſententia quinto de ſimplicium medicamentorum facultati-

Victus ratio. bus, cap. 22. Carnes itaque pro cibo eligantur gallinarum, caponum, perdicum, phaſianorum, ſtarnatum, iuuenum columbarum, turdorum, merularum, necnon reliquarum paruarum auium montanarum; magnoperè autem perdicis oua, ac gallorum teſticuli ad coitum excitãt, vt inquit Aëtius, & quoniam non ſolùm quod bene nutriant cibi neceſſe eſt, ſed etiam flatuoſi ſint oportet, propterea cum eiſdem, aut per ſe ſoli bulbi conueniunt, cicer, fabæ, nux pinea, vt ea Galeno liquet citato loco. Similiter competit paſtinacæ radix, ac etiam rapa, & porri, erucæ tum folia, tum ſemen maximè agreſtis, orminum, aniſum, fœniculum, amygdalæ dulces, polypodes, & concharum genera, ex Aëtij teſtimonio: vua quoque dulcis, ac recens, & erucæ ſemen tritum cum vitello oui in puluerem redactum, ac aſſumptum cõmendantur. Vinum bibant odoratum, rubenm, aut ſubrubeum, vitẽtque omnino aquæ potum. Infernas autem corporis partes eos exercere conuenit, in mollibus lectis dormiant, ac legant, quæ ad coitum cohortantur. Lectionibus item, ac ſpectaculis huiuſmodi aſsideant, ex eiuſdem Aëtij ſentẽtia. Quod *Medicamentorũ ratio.* verò ad medicamentorum rationem attinet, multi ſeminis eſſe dicuntur ſcincus, & ſatyrion, quemadmodum ſimul cibi, & medicamenta ſunt ſiui ſemen, & eruca, vt eodem quinto de ſimplicium medicamentorum facultatib. cap. 22. liquet teſtes vulpis ſicci, triti cochlearij menſura potati, membri tẽtiginem faciunt: partes etiam renes ſcinci amplectentes ad tentiginem pudendorum excitandam bibantur. Similiter & maior bulbus orchis herbæ, quæ etiam teſticuli appellationem habet, cum lacte potatus tentiginem ciet, pudendum item cerui aridum vnius drachmæ pondere cum vino meraciore præbeto, vt inquit Aëtius. Compoſitis item medicamentis in hunc vſum vti poteris, vt mithridato, diamoſcho dulci, diambra, ac diaſatyrion, cuiuſlibet drachm. vna cum pauco vino odorato prębens. Vel in hunc modum medicamentum conficito, Recipe ſeminis erucæ, vrticæ, aniſi, ac fœniculi, & paſtinacæ, ſingulorum drac. s. nucis pineæ, amygdalarum dulcium ana drac. 2. piperis, cinnamomi, cuiuſlibet vnc. s. ramenti genitalis cerui, ac ſatyrij ana vnc. j. diambræ, ſeu diamoſchi, vel diaſatyrij drac. j. s. ſacchari diſſoluti in aqua melliſſophylli, & roſarum quantum ſatis ſit, fiant in morſulis ponderis vnc. j. & cum odorato vino fuluo, ſeu ſubrubeo præbeatur ante cœnam, vel etiam manè ante prandium. Naturalia quoque continuè oleo vngantur, cui adiectum ſit radicis narciſsi momentum, cocci gnidij, ſeminis vrticæ, pyrethri, aut viticis, vt liquet ex Paulo, cap. 26. libri 1. Priuatim autem ſtellio concrematus, in pollinémque redactus magno dextri pedis digito oleo adiecto illinitur, & venus exercetur. Vbi ceſſare voles, digitus abluitur, vt liquet ex eodem auctore cap. 58. libri 3. Leporis quoque coagulum, aut leonis adipem pudendo illinito, deinde tria piperis genera cum tragacanthi ſucco teſticulis, intercapedini inter anum & pudendum, ac lumbis illinito, ex Oribaſio. Vel olei liliacei recipe, maſtichini, de caſtoreo ana vnc. j. adipis leonis vnc. s. pirethri, piperis, cyperi, myrrhæ, ac ſulphuris viui ana drac. j. moſchi grana 4. miſceantur, & cum cera quantum ſatis ſit, fiat vnguentum, quo pudendum, teſtes, locus inter anum, & pudendum, ac lumbi illinantur.

Περὶ τῶν τῆς μήτρας παθῶν, καὶ πρῶτον περὶ ἐποχῆς ἐμμήνων.

Id eſt, De vteri affectibus, & primò de menſium ſuppreſſione.

CAP. CVII.

IN conſtruendis animalis partibus, eis inquam, quę ad generis inſtaurationē fuerunt fabricatæ, natura non ſolem duntaxat, & teſtes, verumetiam tanquam maximè neceſſarium vterū machinata eſt, quē Græci modò μήτραν, eò quòd ex ipſa omnia animantia, velut à matre oriantur, quandoque ὑστέραν, quòd poſterior ſitu ſit, omnibus viſceribus appellarunt, Aëtio teſte, cap. j. lib. 16. Cùm itaque vterus tanquā concipiendi inſtrumentū à natura eſſet productus, non ab re ventri ipſum ſubiecit, qui locus eſt (tum ad vſum venereorum, tum ad ſemen recipiendum, & præterea ad fœtus incremētum, atque perfecti enixum) opportuniſsimus: nam ad coitum locum nullum accommodatiorem in toto animalis corpore inuenias, quoniam longè ab inſtrumentis, quæ faciei inſunt, ſit diſsitus: ad fœtus etiam augmentum opportuniſsimus, quòd eo loco poſsit ſine dolore diſtendi plurimū; ad partū vtiliſsimus, quòd ad inferiora, & ad crura exitus fœtui ſit
Cap. 3 futurus facilior, Galen. auctore, 14. de vſu partium. nec mirum, ſi omnes partes, quæ ſunt in viris, in mulieribus etiam reperias, tamen eo duntaxat diſcrepent, quòd in mulieribus hæ partes, quæ ad generis inſtaurationem ſunt fabricatæ, intus ſunt conditæ, in viris autem ſunt extra, nam quamuis homo animal ſit omnium perfectiſsimum, nihilominus eo ipſo rurſus vir muliere eſt perfectior, cuius perfectionis cauſa caloris exuperantia exiſtit, hic enim primum eſt naturæ inſtrumentum. Quapropter in quibus parcior inuenitur, in his opificiū ſit imperfectius eſt neceſſe, quo fit vt admirari non liceat ſi fœmina mare tanto eſt imperfectior, quanto frigi-
cap. 6 dior, vt eodem 14. de vſu partium, à Galeno ſcriptum eſt; qua etiam ratione mulier partibus genitalibus, velut & reliquis viro eſt imperfectior: & propterea partes eædem, quæ intus formatæ fuerunt, dum ipſa vtero adhuc geſtaretur, cùm extare, & foras emicare præ caloris imbecillitate non potuiſſent, animal, quod conformabatur imperfectius, eò quòd vndique eſt abſolutum, reddiderunt: nam quemadmodum talpæ oculi exprimi intus incœpti foras à natura propelli non potuerunt, ita membra genitalia fœminis intus formata in exteriorem partem nequiuerunt emergere, ob imbecilliorem videlicet, ac imperfectiorem fœminæ naturam, in eo tamen talpis perfectior fœminea natura euaſit, quod talpæ nullam ex cæcitate vtilitatem conſequuntur, fœminæ verò non parum hac membrorum ſuorum imperfecta fabrica ad generis ſucceſ-
cap. 5 ſionem conferunt, vt ex eodem Galeno liquet, lib. ſecundo de ſemine. Neque credendum eſt opificem partem totius generis noſtri dimidiam ſua ſponte imperfectam, ac velut mancam fuiſſe facturum, niſi imperfectionem hāc magna quædam vtilitas fuiſſet ſequutura: etenim propterea quòd intus ſunt conditæ partes hæ, vterus ad ſemen recipiendū fœtúſque generationem, ad retentionem hac ratione fuit appoſitus: fœtus item non modo ad primam ſui cōſtitutionem, ſed ad omne etiam deinceps incrementum materiam poſtulabat copioſam, & proinde duorum alterum ipſi accediſſe opus fuiſſet, aut vt ipſius vtero gerentis alimentum raperet, aut vt ſuperfluum acciperet, verùm rapere non erat melius, ſuperfluum verò aſſumere non poterat, ſi fœmina fuiſſet calidiſsima, diſcuteret enim ipſum ſic, & facilè exiccaret: frigidiorem igitur eam eouſque fieri ſatius fuit, quoad alimentum quod confeciſſet, totum diſcutere non poſſet: quod enim eſt frigidius ne concoquere quidem poteſt, quod verò calidius vt concoquere ita diſcutere validè poteſt; quod verò non ita multum à calidiſsimo relinquitur, & concoquere ſatis, vt quod non ampliùs eſt frigidum, & relinquere aliquid ſuperfluum, ceu quod non vehementer adeo ſit calidum, poteſt. Hæc denique eſt frigiditatis fœminæ vtilitas, quam mox ſequutura erat partium imperfectio (vt diximus) cum ipſæ præ caloris imbecillitate foras prorumpere non poſſent, quod quidem commodum maximum, ac ſecundum eſt ad generis inſtaurationem. Hinc fit vt vterus inſtrumentum ſemini recipiendo, ac retinendo, fœtui præterea alendo, ac perficiendo ſit aptum, quanquam non in omni ætate: quoniam neque in imperfectis, neque in eis quæ conſenuerunt tantam habet magnitudinem, quòd ad concipiendum ſit aptus, ſed in ſolis ætate florentibus proportionata talis magnitudo reperitur, quemadmodum etiam & ipſum excrementum, ſeu fœtus alimentum in ſolis florentibus animalibus abundare poteſt, nam in declinantibus, cùm vires ſint imbecillæ, alimentum non ritè concoquitur, quo fit vt cum illis bene agatur, ſi ad ſuum proprium vſum alimentum, quod ſatis ſit, poſsint comparare. In eis autem quæ augentur, licet valentes ſint vires, & ob eam cauſam alimentum benignum concoquant plurimum, tamen cum duabus actionibus nutritioni ſcilicet, & auctioni ſufficere oporteat, ſuperfluum nihil relinquitur. In ſolis igitur ætate florentibus, ſeu augeri iam deſinentibus, & viribus adhuc valentibus, magna huius benigni alimenti eſt affluentia: & quoniam quicquid ex alimento ſiue bono, ſiue malo ſuperuacaneum eſt, id à validioribus membris ad infirmiora depelli ſolet, propterea effectum eſt, vt cùm in ipſis (vtpote extremis in formatione) partibus natura defecerit, atque infirmiſſima omnium euaſerint, ea excrementa quæ in ipſis mulieribus redundant, ſeu redundans ſanguis ad omnium infirmiſsimas partes (quæ genitales ſunt) feratur. Mittuntur nanque in venas quæ vtero committuntur, menſes, & non attrahuntur: nimirum cùm vterus ad delationem eorum nihil conferat, vt quinto de ſimplicium medicamentorum fa- cap. 22.
cultatibus, teſtatur Galenus, qui quidem ſanguis menſtruus fœminis ipſis antequàm concipiant ſingulis menſibus fit purgatio ſalubris. Vbi verò concepēre, alimentum fœtibus accommodatum euadit. Fluere autem incipiunt mulierum plurimis menſes circa decimumquartum annum, iuxta Aëtij, & Pauli ſententiam: paucis verò ante decimumter- Aëtius
tium, aut duodecimum; pleriſque autem poſt de- lib. 16. c. 4.
cimumquartum erumpunt, ex eiuſdem Pauli te- Paulus lib.
ſtimonio: quo etiam tempore & pubeſcunt mulie- 3. cap. 60.
res, & mammæ ipſis intumeſcunt. Non tamen cunctis eodem tempore, eadémque menſura, & per totidem dies prodeunt. Nam multis ad duos, tréſve dies, non paucis vſque ad quintum profluunt, aliis etiam vſque ad ſeptimum, raræ verò duodecimum purgatæ ſunt: pleriſque etiam minus duarum he-

minarum

minarum menſuram quatuor dierum ſpatio, interpoſitis vigintiduobus diebus, aut ſummum triginta, ſingulis menſibus deferuntur. Porrò deſinunt etiam menſes aliis anno quinquageſimo, paucis vero vſque ad ſexageſimum durant; nonnullis, præſertim obæſis, à trigeſimoquinto anno menſes ceſſare incipiunt, vt eiſdem auctoribus viſum eſt. Cæterùm ſanguinis, qui profluit copia paulatim vſque ad ætatis vigorem augeſcit, deinde aliquandiu æqualitatem ſeruans, paululum penitus creſcit, aut minuitur. At vbi ad finem tendit, paulatim rurſus minuitur, donec in totum deſinat, eodem Aetio teſte.

Loco citato

Cùm itaque mulieres menſtrua purgatione omnino carent: vel naturale eſt, vel præter naturam. Naturale ſiquidem, quantum ad ætatem attinet (vt diximus) vel infrà decimumquartum, vel vltra quinquageſimum annum. Prægnantibus quoque ſecundum naturam menſes ſupprimuntur. Similiter & cantrices, & ſaltatrices, quoniam quicquid in eis ſuperfluum eſt, nimia exercitij vehementia conſumit, nõ purgantur: & in ſumma (vt inquit Aetius) mulieres calidioris temperaturæ, & fortibus exercitiis vtentes, & agreſtes parum purgantur. Dignoſces autem ſi ſecundum naturam menſes ſupprimantur, quoniam mulier nulla inde moleſtia, vel totius corporis, vel vteri afficitur, vt inquit Aetius. Atqui non de hac, ſed de ea menſium ſuppreſsione nos propriè loqui intendimus, quæ præter naturam exiſtit ex quapiam præternaturali cauſa orta, vel totius corporis vitio, vel vteri, & partium eius proprio, vt dicemus: quanquam ſemper ipſi vtero tribuenda affectio ſit, eo vel primariè, vel ſecundariè, & per conſenſum affecto: nanque à toto corpore (vt diximus) tanquam ſuperfluum (veluti infirmiſsimam partem) ad vterum cùm valet mulier, eodem nihil ad eorum translationem conferente tranſmittitur: vt exinde ab eo naturaliter modo, & tempore, quo diximus, expurgetur, vbi concipiendi tempus non aderit: nã conceptionis tempore ipſæ purgationes tanquam neceſſariæ in eo detinentur, & propterea non concipiunt quæ non purgantur. Rectè itaque dicimus etiam vterum ipſum affici, cùm non perueniant ad eum ea quæ antea, cùm ſecundum naturam ſe haberet, venire ſolebant. Quòd verò hoc vitium ſymptoma ſit in genere retentorum immodicè, liquet apud Gale. lib. de different. ſympto. cap. vlt. & 3. de cauſis ſymptom. cap. 4. Sed quod præter naturam menſes detenti ſint, ex pluribus indiciis dignoſcere valebis: quorum primum, ac maximum eſt Hippoc. 39. aphor. 5. lib. cum dixit, Si mulier quæ neque grauida eſt, neque peperit, lac habet, huic menſtrua defecerunt. At nullo apparente in mammis lacte, vt refert Gale. 6. de locis affectis, cap. 4. hæc indicia aderunt: grauitas totum corpus moleſtat, faſtidia cibi incidunt, horror inæqualis cum febre quandoque, & ſi vteri os claudatur, cum quadam aderit duritie, propter quod differunt ab his, quæ conceperunt: quibuſdam dolor cum grauitate in vteri regione accidit, modò in vna, quandoque in altera parte: quinetiam in coxam dolor tranſit, ac crus ipſum, quod e regione eſt, per inceſſum claudicat: præterea lumborum, colli, & ſyncipitis dolor, qui etiam oculorum fundamenta infeſtat, ſequi ſolet: item febres ardentes, & vrinæ nigricantes cum rubra quadam ſanie, perinde ac ſi aquæ, ex qua nuper mactatæ carnes ablutæ fuerunt, fuliginem quis miſcuiſſet: quemadmodum in illuſtriſsima Domina Maria San

Li. 16. c. 51.

Li. 16. c. 51. Quæ pars afficiatur in menſium ſuppreſsione.

Quæ affectus præter naturam ſit menſium ſuppreſsio.

ſeuerina Comitiſſa Nolæ ſæpiùs talem vrinam inſpexi: quibuſdam etiam vrina, aut difficulter redditur, aut omnino ſupprimitur. Quòd ſi longiori tempore menſes ſupprimantur, nullamque medicus mulieri vacuationem promoueat, tumor aliquis præter naturam in ilibus interdum exoritur, oſtendens nimirum ex internis partibus quampiam eſſe inflammatam, nonnullis etiam in extrema ilium parte panus excitatur, vt liquet ex eodem Galeno præcitato libr. 6. de locis affectis, cap. 4. Quoniam vero menſium ſuppreſsio nonnullos conſequitur præter naturam affectus, tum ipſius vteri proprios in quacunque eius parte ortos, ſiue circa eius cornua, ſiue ceruicem, ſiue totam eius cauitatem, cùm etiam totius corporis communes, vt ex Galeno liquet 3. de cauſis ſympto. cap. 4. propterea eos narrabimus, primò affectus præter naturam, qui ad vterum pertinent, & deinceps eos, qui toti corpori communes ſunt. Vnus autem, & præcipuus vteri affectus retentionis menſium cauſa, eius denſitas, atque duritia exiſtit, ſiue à natura corpus eius tale conditum fuerit, ſiue certo tempore vterum occupauerit, anguſtia item venarum vteri ſtatim à principio congenita, vbi ſcilicet hac parte fœmina male eſt formata, aut eorũdem vaſorum compreſsio, quæ ex his quæ circumiacent fit, cum videlicet corpus immodicè pingueſcit: necnon & eiuſdem vteri intemperies quædam tum natura tum ſub quibuſdam affectibus orta, ſuppreſſionis menſium cauſa exiſtunt. Interim quoque menſes retinentur ipſius ſanguinis occaſione quotiens quod vacuatur vel craſſum eſt, vel glutinoſum, quinetiam ſi ipſe ſanguis menſtruus ſine vitio ſit, cæterùm in vaſis, quæ ad vterum pertinent, obſtructio quædam, vel obſeratio prius facta, ſic quoque menſtruum retinebitur, vt idem Galenus teſtatur citato loco 3. de cauſis ſympto. cap. 4. & com. aphor. 28. 5. libri. Vitio itaque vel propriæ ſubſtantiæ ipſius vteri, vel vaſorum, quæ ad ipſum pertingunt, aut eiuſdẽmet ſanguinis, qui ad ipſum deuenit, contingit ſæpenumero menſes ſupprimi. Nos autem cunctas has cauſas vteri vitio prouenire fatemur; quẽadmodũ etiam ſi ob robur vaſorũ eiuſdem vteri ſanguine ipſo ad alias particulas delato, contingat mẽſtruum detineri, eidem vtero vitium tribuimus. Sic ſi ob inflammationes, ſeu eius ceruicis diſtorſiones, aut peruerſiones, ſeu callos, aut carnis excreſcentias iſtic exortas, aut pinguedinis copiam menſium purgatio prohibeatur, ad vteri vitium referendum erit: nec minùs ſi aut pellicula circa collum, aut oſculum vteri fuerit adnata: quemadmodum his accidit, quæ imperforatæ appellantur: ſiue etiam vlcerum cicatrices, quæ vaſorum oſcula in vtero excæcarunt: aut cicatrix obducta poſt abortum, ob quem vteri os fuerit exulceratum menſes detinebunt, etiam vteri occaſione id fiet. Totius etiam corporis culpa aliquando prorſus non purgabitur fœmina, tum propter plura exercitia, tum propter tenuem victus rationem, tum propter ſuccorum ad alias particulas inclinationem, & cùm hæc ipſa mediocria ſunt, minùs quàm pro naturæ debito purgabitur, vt eodem 3. de cau. ſymp. à Galen. ſcriptum eſt. Nos verò cunctas tum externas, tum internas ſuppreſsionis menſium cauſas totius corporis culpa dinumerabimus, ab externis exordientes. Nam aſsiduæ curæ, immodicus timor, ac mœror ingens, mẽſes ſupprimunt (Aetio teſte) item alimenta vel infra, vel ſupra modum ingeſta: nam modicum ali-

Suppreſsionis menſium cauſa.

Cauſa ex parte vteri.

Ex vitio ſanguinis.

Ex parte totius corporis cauſa.

Cap. citato.

Externa cauſa. Li. 16. c. 51.

mentum ſtatim tranſpirat, multum verò meatus obturat, & excretionem intercipit: nimia quoque exercitij vehementia (quoniam quicquid ſuperfluum eſt conſumit) menſes ſupprimere valet. Internæ verò cauſæ ſunt calidiores, aut frigidiores totius cor- *Interna.* poris temperaturæ, calidiores ſiquidem hoc excrementum diſcutiunt, ac conſumunt, frigidiores verò quoniam craſsiorem, ac tenaciorem ſanguinem gignunt, vaſa vteri obſtruunt: habitus quoque graciles, aut obeſi nimium: graciles inquam, quoniam nihil penitus ſuperflui ſanguinis habent, obeſi verò, ſeu pingues, propterea quod reliquis magis exangues ſunt, minimáſque venulas habent, nam ſanguis, qui in ipſis eſt paucisſimus, ferè in pinguedinem tranſit, & propterea tales minime omnino *Loco citato* concipiunt, vt inquit Aetius. Ob diuturnum etiam aliquem morbum fœminæ extenuatæ non purgantur, vel propter præcedentem per nares, aut ſedem, aut quampiam aliam partem ſanguinis euacuationem, etiam per venæ ſectionem immodicè factam, potiſsimùm ex cubiti venis, nam hæc ſanguinem ad ſuperiores corporis partes retrahens, menſtruas purgationes comprimit (Galeno auctore libro de curandi ratione per venæ ſectionem, cap. 18.) nec minùs & reliqua excretionum genera, velut eſt multus ſudor, aſsiduus vomitus, alui profluuia, & puſtularum omne genus per cutem erumpens, morbiq; *Loco citato* acuti, & magni, menſes ſupprimere poſſunt, vt liquet ex eodem Aetio. Quædam etiam (vt ipſe inquit) ob plenitudinem non purgantur. Has omnes ſuppreſsionis menſium cauſas, tum totius corporis communes, tum ipſius vteri proprias, ex propriis earundem indiciis, ægrotantium ſermonibus, corporum habitibus, ac ex præcedenti victus ratione, haud ægrè dignoſcere queas. Et ſi accidat quòd non omnino menſes fuerint detenti, eorum quoque ſubſtantia, ac calor conſiderandi ſunt. Quòd *Prognoſtica.* verò mulieribus, quæ non purgantur conſueto more, ſanguinis reiectionis, ac ſyderationis periculum immineat, teſtatur Aetius cap. 52. lib. 16. Et quædam in melancholicum atræ bilis morbum, aut inſaniam delabuntur. Quapropter proroganda euacuatio eis non eſt, quippe cùm menſtruorum ſuppreſsio offendat, maximè ſi à partu ſupprimantur, nam non abundantiam modo, ſed inſignem etiam humorum pariunt paruitatem, vt 3. de morbis vulg. teſtatur Ga- *Commen. 3* lenus. Quibus autem vlcerum cicatrices oſcula va- *Comment. 73* ſorum in vtero excæcarunt, & propterea menſes fuerint detenti, pœnitus incurabiles ſunt, quemadmodum curari quoque non poſſunt, vbi pellicula quædam circa collum ſtatim à principio, aut oſculum vteri fuerit adnata, niſi illa perforetur, aut reſecetur, vt liquet ex eodem Aetio cap. 51. Cæterùm cùm ſuppreſſorum menſium cauſæ tot ſint, pro ea- *Lib. 16* rum diuerſitate, curationem quoque variari cõtingit: & cùm plures earum facilè curari poſsint, vt ſi ex externis cauſis menſes detineantur, nonnullæ etiam ad vterum pertineant, cùm aliquo proprio affectu laborat, quam curationem infra docebimus. Propterea ſi ex plenitudine, ſeu propter frigidorum humorum redundantiam, vel calidorum, aut nimiã caliditatem, ſeu frigidam corporis intemperiem ſuppreſsi fuerint menſes, curationem duntaxat inſtituemus, inſimul quæ menſes prouocare poſſunt medicamenta conſcribentes. Si itaque ob plenitudinem mulieres non purgantur, aliis conſentientibus, venam ſecare conuenit. Nam copioſa ſanguinis miſsione ſanantur, propterea (vt inquit Aetius) tum *Si ob plenitudinem menſes ſupprimantur, curatio.* cubiti, tum tali venam ſecare oportet, neq; eiſdem proroganda euacuatio eſt, vt Galenus inquit libro de curandi ratione per venæ ſectionem, cap. 15. Verùm nequaquam in cubito venas ſecandas eſſe ad- *Lib. 16. cap. 57* mittit, nanque ſectæ in cubito venæ reuellere pur- *Venæ ſectio.* gationem aſſolent, ſed in malleolis, aut poplitibus ſecari venam iuſsit, etenim ex cruribus euacuationes tantum abeſt vt retrahant, vt etiam menſes promoueant, vt ipſe inquit. Conciliari autem poſſunt, nam Aetius magnam ſuppoſuit plenitudinem, quæ *Conciliatur Aetius cum Gal. de venæ ſectione.* cum copioſa euacuatione indigeret, vires, aut reliqua haudquaquam permitterẽt, quapropter cubiti venas primò, deinceps, eas quæ in talo ſecari iuſsit, vt ex vtriſque ſimul tãta poſsit ſanguinis copia euacuari, quantam vnica ſectione plenitudo require- *Lib. citato cap 18* bat: Galenus verò non adeò magnam plenitudinem inſpiciens, & ex diuerſo vires robuſtas in mulieribus plenitudine laborantibus ſupponens, eandem in poplitibus, ſeu tali venis venæ ſectionem fieri decretum reliquit. Et cùm dixit quòd ſectæ in cubito venæ mulierum reuellere purgationem aſſolent, ac purgationes menſtruas comprimunt ad ſuperiores corporis partes ſanguinem retrahentes tanquam verum admittendum, vbi poſt eas poplitis, ſeu tali venæ non incidantur. Neque perpetuò cunctis mulieribus venam ſcindere neceſſe eſt, ſed quibuſdã malleolorum ſcarificationes ſatis eſſe queunt euacuandæ ſuperfluitati, vt mulieribus albidioribus, ac carnoſis, quibus paruæ ſunt venæ, & quæ ſanguinẽ quoque tenuem accruare ſolent, vt dicemus. Tempus *Tempus venæ ſectionis.* autem ſecandi venam non erit multo ante ſtatum menſium tempus, ſed vbi iam acceſſerit, tribus, quatuórve diebus conſuetis mulieri circuitus anteuer- *Lib de cura. rat. per venæ ſect. cap. 18* tens, vt idem inquit Galenus. Quantitatem autem, nedum plenitudinis quãtitas, ſed virium robur metietur: & vbi quidpiam non vrgeat eandem ſectionem venæ iterare tutiùs erit quàm ſemel vniuerſum vacuare, aut in eodem crure, vel in altero, vt videbitur. Conducit etiam eodem iſtis diebus, in quibus ſanguinem vacuas, verùm & ante eos quatuor, aut quinque, vt extenuantem victum procures (eodem Gal. teſte) & tenuis victus eiſdem exhibeatur, *Loco citato.* veluti eſt ptiſanæ ſuccus cum aceto præparatus, & olera ad hunc etiam vſum idonea. Sanguine verò vacuato, medicamenta, quæ menſes prouocare poſſunt, adhiberi debent, quorum infra mentio fiet, & cucurbitæ pubi, & inguinibus affigendæ ſunt, ſiquidem menſes euocant, vt liquet 13. metho. med. cap. 19. Si verò ob nimiam caliditatem citra calidorum *Si ob nimiã caliditatẽ menſes ſupprimantur, curatio.* humorum redundantiam mulieres non purgantur, licet victus rationem adeò inſtituere valeremus, vt menſtrua purgatione non haberent opus, tamẽ quia conceptioni penitus aduerſaretur, propterea conceptus gratia purgationes ſunt neceſſariæ. Ea propter eas quàm maxime humectare oportet quacunque ratione calidiores fuerint, ſiue ex naturali temperamento, ſiue ob exercitiorum exceſſum. Aer i- *Victus ratio.* taque eligendus eſt ad humidum, ac paulò ad frigidum vergens, ſomno longiori vtantur, quies eligatur, exercitium autem vitetur, ac caueant immodicos animi affectus, iram, mœſtitiam, timorem, vberiore, humidioréque cibo, ac potu vtantur, vt ptiſana, ac eius cremore, & amylo ex lacte parato, ex oleribus, lactuca, cucurbita, è carnibus, caro gallinarum, caponum, & pullorum, & aliarum auium, quæ teneriores ſunt, ſimiliter agni, hœdi, ac recentis

porcelli

portelli competit. Priſana quoque in prædictarum carnium iure parari poterit interim autem ex lacte: Piſces item qui teneras carnes habent, guſtari poterunt, & ex fructibus, ficus recentes, vuæ maturæ, pepones, ac cucumeres, vt inquit Aetius. *Li.16.c.53.* Nec erit abſonum quandoque recentibus ouis gallinarum ſorbilibus, aut etiam tremulis vti. Potus autem ſit vinum tenue, album, dilutum, non vetus, vt idem Aetius teſtatur. *Loco citato* Ac balneis aquarum dulcium vtantur; & (vt ſummatim dicam) renutritoria victus ratione, nam ex multo calore huiuſmodi corpora ſicca euadunt.

Si bilioſus redundarit ſuccus, curatio. At ſi ſimul cum corporis calida intemperie bilioſus redundarit humor, congruis medicamẽtis ipſum purgare conuenit, melle aereo videlicet, caſsia fiſtula, rhabarbaro, ſyru. ex pluribus infuſionibus roſarum, vel violarum, & reliquis huiuſmodi; ídque præſtantius fiet, ſi priùs ſyr. violaceus, aut roſaceus, ex ſucco cichorij, vel boraginis, aut áliquis talis ſimilis pluries fuerit exhibitus; quo expurgato, pubi, & inguinibus cucurbitulæ affigantur; necnon frictiones, & vincula infernis partibus, cruribus inquam, ac tibiis fieri præcipias, & reliqua, quæ ſanguinem, ac vterum alterare poſſunt, medicamenta tum intus ſuſcepta, tum ſoris impoſita adhibeantur, præſertim aquæ dulcis balneum, inſeſſus ex maluarum, ac althææ foliis & violarum, hordeo, & chamæmeli floribus decocto parentur. *Topica.* Item circa pubem, & inguina tale vnguentum imponatur, Recipe olei amygdalarum dulcium, & amararum, & olei de cucurbita ana vnc.1. adipis anſeris, & butyri recentis ana drac.3. ladani drac.2. fiat vnguẽtum. Inſuper peſſi fiant ex contuſis maluarum, & althææ radicibus, hordeo decocto, ſaccharo rubeo, adipe anſeris, vel gallinæ omnibus contuſis, ac ſimul permiſtis, & ſerico linteo veteri inuolutis, priùs tamen quam immittantur in oleo amygdalarum dulcium, vel de cucurbita intingantur. *Per os ſumenda medicamenta quæ.* Hoc item tempore cremor ſeminum melonum, vel cucumeris cum aqua hordei cum corticibus paretur, aut aqua capillorum veneris, vel in qua radix glycyrrizæ fuerit decocta, & exhibeatur. Inſuper paſtilli parentur ex prædictis, ac reliquis ſeminibus communibus: qui à balneo, ſeu inſeſſu cum prædicta aqua hordei, vel capillorum veneris præbeantur, & vbi hæc non ſuffecerint, ad ea, quæ menſes prouocant, medicamenta in fine huius capitis cõſcripta confugias, ea tamẽ eligendo quæ minùs calida ſunt, & cum prædictorum áliquo permiſceas, ac vtare.

Si ob frigidam corporis intemperiem menſes ſupprimantur, curatio. At vbi frigida corporis intemperies menſes profluere impediat oppoſitam curationem eſſe oportet, quàm ad calidiores temperaturas retulimus, nam calidioribus tum cibis, tum medicamentis vtendum eſt, fortioráque exercitia, ac plurimos labores imperabimus. Vinum item fuluum, odoratum, vetus, ac minimè dulce exhibeatur. *Li.16.c.54.* Inter medicamenta verò ea eligenda ſunt, vt inquit Aetius, quæ calore ſuo ſanguinem diſſoluunt, veluti eſt thymun, pulegium, calamintha, dictamum, abrotonum, & alia huiuſmodi, quorum in fine mentio fiet.

Vbi frigidi redundarint ſucci. At ſi cum frigida corporis intemperie craſſorum, ac frigidorum adſit redundantia ſuccorum, qui ſanguini admixti menſium purgationem impediant, ipſos priùs decenti medicamento purgare conuenit, vbi concocti, ac præparati fuerint, & deinde quæ menſes prouocare poſſunt, adhibenda ſunt. *Præparatio.* Præparentur autem tum extenuanti victus ratione, cibiſque ſemper, ac potibus aliquid odoratum admiſcens, cùm etiam extenuantibus, ac incidentibus medicamentis, vt roſaceo melle, interim etiam & oxymelite, modò vterus affectus non ſit, aut quæpiam alia neruoſa pars. In quem etiam vſum ſyrupus de tribus radicibus gẽtilis, de duabus radicibus Meſues, aut de hyſſopo, vel eiuſdem hyſſopi, pulegij, calaminthæ, origani, ſeu abrotoni decoctum ex aqua mulſa præbeto.

Purgatio. Concoctis autem, ac præparatis iam dictis frigidis, ac craſsis, ac ſuccis medicamentum purgans exhibeto ex Galeni hiera, & agarico compoſitum, vt Recipe agarici trochiſcati ſyrup.4. pulueris hieræ drac.1. formentur catapotia cum melleroſaceo, aut oxymellite, vel ex caſsia fiſtula, agarico, & hiera bolum conficias, adiectis interim ſcrup.2. vel 3. diaphiniconis. Et vbi validioribus indigeas, pillulis fœtidis, de ſagapeno, aggregatiuis, ac de agarico, & reliquis huiuſmodi vtare.

Venæ ſectio. A purgatione autem ſanguinem ex malleolis mittere conuenit, non tamen in multa copia vena inciſa, vel adhibitis malleolorum ſcarificationibus, potiſsimum ſi mulieres albidiores, ac carnoſiores fuerint, quæ quidẽ paruas in cruribus venas habent, & ſanguinẽ aceruare rennuẽ ſolet, iuxta Gal. decret. lib. de curan. ratio. per venæ ſectionem. *cap. 11.* Tempus autem mittendi ſanguinem ſit (vt ſuperiùs demonſtrauimus.)

Si atra bilis redundarit, curatio. Verùm ſi redundans humor atra bilis fuerit, ſyrupus de pomis, de ſucco boraginis, aut fumariæ, aut etiam de epithymo pluries exhibeatur, & demum epithymi, ac ſenæ decocto, in quo vnc.1. caſsiæ fiſtulæ fuerit diſſoluta, & drac.7 diacatho. aut drach. 3. confectionis hamech purgetur. Nec etiam inconuenit drach. 1. agarici in prædicto decocto adiicere, quo expurgato, in malleolis vena incidatur congruo tẽpore, vt docuimus, potiſsimũ vbi graciliores, ac nigriores fuerint mulieres, ac magis ſi magnas habere venas appareant. Hæ etenim craſsiorẽ ſanguinẽ, ac magis melancholicum colligunt, vt liquet eodẽ libro de curandi ratione per venæ ſectionem cap.11.

Medicamenta quæ menſes mouent. Poſt hæc medicamenta, quæ detentos menſes euocant, conſcribenda ſunt, quibus prædictæ omnes à purgatione vti debent. Huiuſmodi autem ſunt quæ excalfaciunt, non tamen valenter deſiccant, vt teſtatur Galenus quinto de ſimplicium medicamentorum facultatibus cap.21. Cuius farinæ ſunt (vt ipſe inquit) pulegium, calamintha, ſauina, meium, dictamum, aſarum, coſtus, caſsia, cinnamomum, amomũ, ariſtolochia, iris, bunium, & eius generis reliqua Hæc enim (vt refert) abſolutas vteri purgationum retentiones ſanant. At eodem libro de curandi ratione per venæ ſectionem, cap.18. menſes abunde prouocare aſſerit, nepitam, & pulegium, ſi in melicrato coctæ exhibeantur, aut contuſa, arida, cribróque ſubtili diſcreta, ac rurſum trita vſque dum pollinem tenuitate referãt, & inde in melicrato inſperſa. Conuenientiſsimum autem tempus ſumendi eſt a balneo inuolutis adhuc linte. Verùm hæc medicamenta, eiuſdem auctoritate, mitia ſunt. His autem valentiora exiſtunt, ſauina, & dictamum, quorum vſus ſit antedictis ſimilis: quo etiam tempore medicamentum datur, quod propriè amarum appellatur, confert nanque mulieribus, quæ non probè purgantur ſingul. drachm.1. exhibeatur cum aquæ calidæ cyathis tribus, vt eidem Galeno viſum eſt ſecundo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, cap.1. & citato lib. de curandi ratione per venæ ſectionem. *Lib. de cur. rat. per venæ ſect. ca. 18* Duo autem tempora commoda ſunt ad alia medicamenta accipienda (vt refert Aetius.) *Aet. lib 8. cap 4.* Alterum

appropinquante iam purgationis tempore. Alterum vt post vnctionem fomentáque, ac balneum ſtatim bibant, comedántque cuncta ſuprà à nobis commemorata. Ac inſuper thymi, radicum aſphodeli, corticum radicis mori, mercurialis, carpeſiæ, floris iunci odorati, ſpicæ nardi, ac celticæ, ſimiliter acori decoctum in vino albo veteri, quod excolatum calidum exhibeatur, vt ſuprà, his præſertim quę frigidam temperaturam habent. Probè item facit opopanacis, ſagapeni, myrrhæ, aut caſtorei drac. 1. ſi exhibeatur. Idem quoque poſſunt cumini, fœniculi, oreoſelini, dauci, ammij & cicerum decocta, vt idem auctor refert. Paulus præter hæc helenij radicis decoctum, artemiſiæ, ſaluiæ, abſynthij, ſeminis apij, ac ſeſeli approbat, quæ omnia nedum vino (vt inquit Aetius) aut aqua mulſa, ex Galeni auctoritate, verùm etiam in aqua decoqui poſſunt, prout magis, vel minùs mulieres fuerint natura frigidiores: qua etiam ratione habita magis, vel minùs calfacientia medicamenta eligi poſſunt, nedum eorum, quæ hic conſcripſimus, ſed aliorum quæ ab aliis commemorantur, quorum copia magna eſt, adeò vt ſi quis omnia auxilia in hunc vſum commoda recenſere velit, ei multo ocio opus fuerit, vt Aetius inquit. Paſtillos tamen, quibus in hunc vſum vti conſueui, hic conſcribam, potiſsimùm cùm ſemper ingentem ex eis vtilitatem perſpexerim, recipiunt autem ſeminis fœniculi, dauci, & ſeſeli, ſingulorum ſcrup. 1. cinnamomi caſsiæ, cuiuslicet ſcrup. s. ſeminum melonum, aut cucumeris vnc. s. ſaccari diſſoluti in aqua melyſſophylli, aut capillorum veneris quantum ſatis ſit. formentur paſtilli, quibus temporibus ante dictis vtantur cum aqua mulſa, aut aqua capillorum veneris. Conſueui interim ſemen apij, ammij, oreoſelini, interim quoque maiorem vel cinnamomi, & caſiæ, vel ſeminum communium frigidorum quantitatem adiicere, habita ratione diuerſi habitus temperaturæ, ac ætatis ipſarum mulierum, ſimiliter & temporis anni, ac reliquorum. Mirificè quoque conducunt paſtilli è myrrha, ſi drac. 1. exhibeatur cum aqua mulſa, aut aqua capillorum veneris. Item inſeſſus, fomentationes, & balnea adhibeantur, balnea quidem mineralia ſi haberi poterunt, inter ſe ſummopere præſtat id quod Puteolis reperitur, Syluianæ balneum appellatum. At ſi naturale balneum haberi nequit, inſeſſus fiant in aqua, in qua artemiſia, chamæmelum, pulegium, calamintha, ſauina, maiorana, ac ruta fuerint decocta, aut quędam alia ex his, quæ ſuprà meminimus. Ex quibus quoque ſaccelli parari poterũt, qui calfacti in latere irrorato ex pauco vino albo applicentur: ſæpiùs iterentur, ac foueantur partes circa vterum. Inſuper ſuffitus ex aromatibus muliebria ducit. Hippoc. auctore aphoriſm. 28. 5. libri: quoniam vaſorum ora obſerata aperit, extenuat humorum craſsitudinem, & obſtructiones incidendo liberat, vt in comm. i inquit Galenus. Fiat quoque inũctio in imo ventre, pube, & inguinibus ex hoc vnguento, quod recipit olei liliacei, & irini ana vnc. 1. olei amygdalarum amararum, & de capparibus, cuiuslibet vnc. s. ſucci rutæ, aut ſauinæ, & artemiſiæ, vtriuſque drachm. 4. ladani drac. 6. cum cera quod ſatis ſit, fiat vnguentum. Peſſis etiam vbi opus fuerit, vtendum, primò mitioribus, deinde etiam validioribus. Atqui mitiores peſſi fiunt ex anſerino, ſeu gallinaceo adipe, ſaccharo rubeo, & pauco croco, quibus interim mercurialis herbæ contuſæ parum adiicere poteris, aut tantundem artemiſiæ, vel maioranæ, ſeu rutæ, aut ſauinæ, & pulegij quandoque. At ſi validioribus opus erit, myrrham, bdellium, galbanum, ſtyracem, ariſtolochiam, rubeam tinctorum, abrotonum, calaminthã, reſinam terebinthinam, ac reliqua huiuſmodi adiicienda ſunt, eiſdem priùs contuſis, ac linteo ſerico, aut lineo tenui ad formam digiti humani inuolutis, oleóq; irino, aut liliacen priùs infuſis, mulieris pudendo immittantur, adeo vt os vteri attingant, ligentur tamen cruribus, vt promptiùs vbi opus fuerit, auferri valeant.

Gal. lib. de cur. rat. per venæ ſecti. cap. 15.

Topica medicamenta

Περὶ ὑπερκαθάρσεως, καὶ αἱμοῤῥαγούσης ὑστέρας.
Id eſt, de immodica purgatione vteri, & ſanguinis profluuio,

CAP. CVIII.

MODERATI ſunt menſes prodeũtes in omni muliere ſi ſana ſit, vt duarum heminarum atticarum menſura ſecedant, aut paulò plures, vel pauciores, atque hoc ad duos, aut tres dies, Hippo. auctore lib. de morb. muliebr. longius autem tempus, vel breuius morboſum, & ſterile eſt. Etenim ſi pauciores, aut plures dies quàm ſolent, prodeant, aut ipſi etiam pauciores, aut plures fuerint, morboſi ſunt, vt ipſe inquit, ſiquidem menſes iuxta ſanitatem corporis, & vterorum exitum inueniunt, itémque iuxta naturalem, ac iuſtum modum, & à calore & humiditate menſium, & ſtomacho ſcilicet vteri non valde læſo, vt idem Hippoc. teſtatur libro de ſterilibus. Solet autem menſtrua purgatio quibuſdam mulieribus cùm albæ, & molles fuerint, propterea quòd multus, tenuiſque ſanguis in eis colligatur, diutiùs permanere, tum de ipſarum ætate intelligendo, tum etiam de diebus, quibus huiuſmodi mulieres purgantur, quemadmodũ contrario modo affectis, nigris inquam, duris, ac gracilibus contrarium euenit, ex Galeni ſententia, 6. de morbis vulga. Cum itaque menſes plures, ac copioſiores fuerint, quàm ſolent, nimiam eorum purgationem appellamus, Græci ὑπερκάθαρσιν καὶ αἱμοῤῥαγίαν dicunt. Idque trifariam fieri contingit, vel collatione habita ad priores circuitus, ita vt ſanguis copioſior quàm conſueuerit, & per plures dies prodeat, vel à partu, vel etiam ab aborſu, ad quos plurimus ſanguis inſequatur: quanquam in hoc veluti & in reliquis naturalibus excretionibus, non quantitas duntaxat pro ſcopo proponenda eſt, vel qualitas, aut genus ſubſtantiæ, vt libro de differen. ſymptom. cap. viii. ſcriptum eſt, ſed ſi tempeſtiuè, vel intempeſtiuè fiant, ad animalis commodum, vel incommodum. Quopropter tunc nimiam vel immodicam dicemus propriè menſium purgationem, cùm ea ampliùs non tempeſtiuè, neque ad animalis commodum fiat, ſed potius intempeſtiuè, & noxa, ac nocumentum ex ea mulieribus conſequatur, nam quandoque plus iuſto purgabuntur abſque earum læſione propter longuam deſidiam, & victum liberaliorem. Quòd vero in hac affectione vterus oblæſus ſit, nemini in dubium venit, nam mittuntur in venas, quæ vtero committuntur menſes, vt præcedenti cap. dictum eſt. tanquam ad omnium infirmiſsimas partes, qui eiſdem mulieribus valentibus exiſtentibus antequam concipiant, ſalubres fiunt purgationes. Qua de re ſi immodicè profluant, ipſum vterum affectum eſſe indicabunt, aut per ſe ſolùm, vel ſimul cum toto corpore, vel aliquibus

Lib. 1. circa principia.

In principio.

comment. 1. commen. 6.

Quid per immodicam menſium purgationẽ intelligendum ſit.

Pars quæ afficitur.

Qui affectus præter naturam ſit menſium profluuium

partibus

partibus eius. Affectus verò ſymptoma eſt in genere excretorum immodice, non tamen toto genere præter naturam, veluti & reliqua ſanguinis profluuia. Nam præter eam, quæ mulieribus, per vterum erumpit, cæteræ ſanguinis pluſculæ vacationes toto genere præter naturam ſunt. Illæ vero ſola multitudine, ſeu quantitate, vt liquet ex Gal. 3. de cau. ſympto. cap. 4.

Signa. Cum autem immodicè menſes vacuantur, ſequitur calor fœdus, pedes molli tumore attolluntur, corporis robur proſternitur, vitiatur ciborum, tum concoctio, tum cupiditas, atque in totum omnia, quotquot immoderatam ſanguinis vacuationem, ſiue ex hæmorrhoide, ſiue alio quopiam ſanguinis fluore euenientem ſequi conſueuerunt accidentia, huiuſmodi fœminas infeſtant, ex eiuſdem Gale. teſtimonio lib. 6. de loc. affe. cap. 4.

Quæ animaduertenda ſint pro cauſarum cognitione. Li. 16. c. 46. Cauſa diuerſa. Vt autem ritè diuerſæ cauſæ huius immodicæ excretionis inueſtigentur primùm cōſideranda eſt erumpentis ſanguinis multitudo, & delationis modus: ex his nanque perdiſces, num ex vaſorum ruptura, reſeratione, aut eroſione fiat, nam amplioribus vaſis ruptis, aut apertis, magna ſanguinis copia confertim profluit, à minoribus vero vice verſa (vt inquit Aetius.) At ſi ea quæ præceſſerunt conſideres nunquid ex ruptura, vel apertione vaſorum ſanguis profluat, promptè perdiſces, nam eis diſruptis, aut vehemens frigus, aut vehemens motus, vel ſanguinis abundantia præceſsit, aderitque interim aliquis dolor. Apertionem autem eorum non frigidæ, ſed è contrario calidæ diſpoſitiones præcedunt, veluti ſi multis, eiſdémque calidis balneis mulier vſa fuerit, atque terram inhabitet calidam, fueritque antecedens tempus eiuſmodi, ſimiliter quoque alimenta, & potiones, nullúſque dolor aderit. Ab eroſione verò, ſi ſanguinis profluuium prodeat, dignoſces, quoniam non confertim, ſed modicus ac paulatim, & cum maximo dolore defertur, eodem Aetio teſte cap. 64. lib. 16. Quod ſi eroſionis cauſa redundantes in toto corpore vitioſi ſucci fuerint, bilioſi inquam, aut pituitoſi ſalſi, tum ex reliquis eorundem

Loco citato Prognoſtica. humorum propriis indiciis, tum etiam ex colore eiuſdem, qui profluit, ſanguinis menſtrui, percipies, iuxta Hipp. ſententiam lib. de morbis muliebribus. Eiuſdem autem menſtruæ purgationis immodica vacuatio haudquaquam ſpernenda eſt, nam nonnullæ, cùm vteri nimio ſanguinis profluuio laborarint, hydropem accerſiuerunt, Galeno auctore 2. de natur. facu. cap. 8. Id quod etiam timendū eſt in omnimoda menſtruę purgationis ceſſatione, vt ipſe inquit, cùm vtrunque ad extremam frigiditatem mulierem ducat. Quæ verò menſium profluuia grandiores partus conſequuntur, haud ita periculum minantur, quinimò etiam plerunque ſua ſponte ceſſant, vt inquit Paulus cap. 62. libri 3. Quemadmodum ſi abortiui fœtus cauſa fiant, repentinum quandoque periculum inducunt, vt liquet ex eiſde[m] Aetio, & Paulo. Verùm ex quacunque tantundem cauſa fiat menſium profluuium, vbi fuerit immodicum animi deliquium minatur, & ſyncopem, vt patet primo de arte cur. ad Glauc. cap. 14. Interim etiam & mortem, quamuis naturalem partum conſequatur, velut in reliquis accidit immoderatis ſanguinis profuſionibus.

Curatio. Pro curatione itaque profluuij menſium, aer eligatur temperatus, aut parum ad ſiccum, frigidúmque vergens, ſomno etiam temperato vtantur, caueant à motu, atque exercitio, ſed quies iniungatur, animi affectus immodicos vitent, præſertim iram.

Victus ratio. Cibus eligatur quantitate moderatus, qualitate adſtringens, boníque ſucci, ſimiliſque potus. Quapropter circa initia micas panis e poſca exhibebis, vbi præſertim ieiunium tolerare nequeant, aut oryzam ex poſca, aut ouum ſorbile, molle, frigidum (vt inquit Aetius) in quem vſum etiam ſimilagine, amylo cum poſca vti poteris. *Loco citato.* Carnibus vbi opus fuerit vtantur, ſylueſtribus potiùs, quàm domeſticis, ac eiſdem aſsis, magis, quàm elixis, vt phaſianorum, ſtarnarum, perdicum, merularum, turdorum, aliarúmque paruarum auium montanarum, & inter quadrupedes leporum, cuniculorum, ſeu capreolorum carnes eligantur. Quod ſi eiſdem etiam elixis vti velint, in eorum iure polygoni, plantaginis, aut oxalidis folia decoquantur, aut etiam fructus adſtringentes, vt citonia ſtrutia, ſeu pyra. Vinum omnino pro potu vitandum, ex Pauli teſtimonio, ſed aqua pluuiali vtendum, in qua etiam ignitum ferrum fuerit extinctum, aut aqua, in qua oxalidis, polygoni, ſeu plantaginis folia fuerint decocta, aut myrti fructus, ſeu cydonia, atque ipſa item poſca pro potu vti conuenit, non ſiquidē frigida, ſed tepida, vt Aetio viſum eſt.

Medicamentorum ratio. Venæ ſectio. Confeſtim quoq; artus, & extremas partes, præſertim ſuperiores, cōſtringere oportet, quanquam & inguina vinculis excipi poſſent, Paulo, & Aetio teſtibus, & iuxta Hippocr. ſententiam cucurbitulæ magnæ ſub mammis apponendæ, vt aphor. 50. 5. lib. ſcriptum reliquit, in quem etiam vſum, potiſsimùm vbi ſanguinis fuerit redundantia ac reliqua non prohibuerint, venæ ſectio reuulſionis gratia in cubito facta confert, præſertim internæ venæ, exiguáque ſanguinis quantitas auferatur, & ſi opus fuerit, iteretur. Deinceps verò ſi ob vaſorum apertionem ſanguis profluat per ea, quæ obturant, curare oportet, quemadmodum ſi ex eorundem vaſorum ruptura contingat, quæ conglutinant adhibenda ſunt. Atqui obturatur oſculum dilatatum per adſtringentia, conglutinatur autem ruptum per eadem, & quæcunque ipſis in compoſitionem miſcentur citra mordacitatem reſiccantia, & glutinoſum quoddā habētia, veluti eſt terra lemnia, ſphragis appellata, & ſamius aſter (Galeno auctore 7. de compoſit. medicamen. ſecundum locos, cap. 4.) quæ veluti ad ſanguinis ſputiones vndecunque natas conferunt, eadémque vi ſanguinis ex vtero profluuia, & vocatum fluxum muliebrem iuuant, vt liquet ex eodem auctore, nono de ſimplicium medicamentor. facult.

Cap. de terra ſamia. Quæ in potu præbēda ſint. Dabimus item in potu balauſtium ex poſca, aut hypociſtidis, vel acaciæ ſuccum, ſiue lycium, vel etiam vuæ acerbæ ſuccum ſiccum, ex ſententia eiuſdem Pauli, & Aetij. Prodeſt etiam ſeſamum poſca macerare, atque in molle factum edendum præbere, aut loti ramenta, & eorundem decoctum, ſimiliter & corallorum drac. 2. exhibere (vt idem refert Aetius.) In quem etiam vſum ſuccus polygoni, aut plantaginis ex poſca potus non parum confert, vel drach. 1. cornu cerui vſti, & tantundem corallorum rubeorum, lapidiſque hæmatite ſcrup. 1. cum poſca exhibeantur. Nec minùs conducit, ſi drac. 1. vel drac. 2. radicis ſymphyti cum eadem poſca, quæ ſemper tepida ſit, exhibeatur, & vbi hæc non ſuffecerint, drach. 1. paſtillorum è ſpodio, è ſuccino, vel è terra lemnia cum eadem poſca præbeas.

Topica. Extrinſecus autem vteri loca perfundantur, ſeu foueantur ex eadem tepida poſca, aut oleo roſaceo, melino, ſeu myrteo pauco vino admixto. Item cataplaſmata ex hordei, fabarúmque farina, ſymphyti

radice, polygoni, ac plantaginis foliis, acacia, alumine, & hypociſtide ex poſca compoſita adhiberi poterunt, aut ex palmulis, malis cydoniis, malicorio, balauſtiis, alumine, gallis, acacia, & hypociſtide, teneris rubi, ſeu lentiſci virgultis cum eadem poſca cataplaſma fiat. Vel vnguentum, quod vulgus medicorum Comitiſſæ appellat, pauco aceto addito adhibeatur. Efficaciter quoque prodeſt taurocolla aceto macerata, donec diſſoluatur, deinde valido linteolo inducta, lumbis agglutinetur, decreto eiuſdem Pauli, & Aetij. Inſuper inſeſſus fiant ex foliorũ myrti, roſarum, plãtaginis, polygoni, ſymphyti, virgultorũ rubi, ac lentiſci decocto, peſſulorum quoq; vſus haudquaquam contemnendus erit, qui ex foliis plantaginis, polygoni, aut myrtillorum, ſymphytique radice contuſis, pauca addita manna thuris, hypociſtide, ac balauſtio cum eiuſdem plantaginis, ſeu polygoni ſucco cunficiantur. Interim gallarum puluis, ac aluminis ſciſſi, necnon acaciæ ſuccus cum ouorũ toſtorum luteis adiici poterunt, & quandoque cupreſſi folia, aut rubi, paritérque & cytini. Cùm verò vſus exigit linteo ſerico, aut linteo tenui excipiantur, & ad formam humani digiti redacti in roſaceum intingantur, ac ſubdantur. Súntque peſſuli penitùs vſque ad os vteri immittendi. Infundãtur quoque per inſtrumenta ad hunc vſum parata in vterum, quæ μητρεγχύτας Greci vocant, plantaginis, polygoni, ſeu ſolani ſuccus. Similiter acaciæ, vel hypociſtidis. Vel decoctum in aqua pluuiali, malicorij, gallarum, balauſtium, hypociſtidis, ac foliurum lentiſci cum polygonij, ſeu plantaginis ſucco, aut etiam acacia. Galen. verò ex vtero ſanguinis profluuium quaternis iam diebus profluens, cùm nullo alio potuiſſet ſiſti remedio, plantaginis ſucco vtens, prurſus ſanauit. Quanquam id medicamen & ad ea quæ ex eroſione excitantur, ſanguinis profluuia, fit vtiliſsimum, vt patet 5. meth. med. Eroſio verò magna ex parte in ceruice potiùs vteri quàm alibi contingere ſolet, decerniturque per excretam ſaniem, ſi fuerit profunda. Si verò circa os ceruicis cõſtiterit, nõ ſolum per hanc, ſed per tractum quoque cognoſci poteſt (eodem Galen. teſte 6. de loc. affect. cap. 4.) At quod ea per renutritionem eroſorum, quæ fit per cibos boni ſucci, & medicamenta ſarcotica dicta, hoc eſt, carnem gignentia curetur, patet eodem libro 7. de compoſit. medicament. ſecundum locos cap. 4. Quapropter nedum iniectus plantaginis ſuccus (vt diximus) huiuſcemodi profluuium ſupprimere valet, ſi cyathi menſura iniiciatur, vt inquit Aetius, verùm etiam aliquando fortiùs aliquod admiſcendum erit, aliàs aliud pro affectionis reſpectu, nam ſi vas, vnde profluit ſanguis, magnum, & amplum fuerit, auſteris medicamentis opus erit, balauſtiis inquam, acacia, hypociſtide, gallis, malicorio, & ſimilibus. Si verò paruum, conferent aloe, manna thuris, cortex pinus, terra lemnia, lapis hæmatites, & reliqua huiuſmodi, quæ nedum cum ſucco plantaginis, verùm etiam vino auſtero nigro, aut ſenecionis ſucco ſubdita, & iniecta conferunt, ex ſententia eiuſdem Aetij. Et (vt ſummatim dicam) quæ mediocriter, & ſine morſu detergunt, atque exſiccant, commoda ſunt, vt quæ carnem generent, vt liquet tum 3. method. medend. cap. 3. tum 2. de compoſitione medicament. per genera, cap. 1. Vbi verò exulceratio, ſeu eroſio adhuc fiat, vel augeatur propter redundantes (vt diximus) in toto corpore vitioſus ſuccos, nulli in dubium venit eos

cap. 5. Si ex eroſione proueniat menſiũ profluuium, curatio.

Curandi methodus.

priùs purgandus eſſe, & deinceps modò dicta medicamenta adhibere. Qua de re ſi bilioſi fuerint, adhibitis priùs (ſi detur occaſio) ſyru. quibuſdam, vt ex infuſione roſarum, vel ſucco myrtino, vel è ſucco oxalidis, ſeu acetoſo ſimplici, vel oxyſaccharo cum aquis plantaginis, polygoni, vel oxalidis, hoc purgans medicamentum exhibeatur, quod recipit, tamarindorum vnc. s. corticum myrobalanorum citrinarum drachm. 3. in aqua oxalidis, & plantaginis fiat decoctum, in quo diſſolue ſyrup. de nouem infuſionibus roſarum rubearum vnc. 4. rhabar. ſine ſpica drachm. 1. vel ſyrup. 4 miſceantur, & fiat potio. At ſi ſalſa pituita eroſionis cauſa fuerit, ſyru. è corticibus citri, vel mel roſaceum cum ſyr. myrtino, vel ex abſynthio aliquibus vicibus præbeto, deinceps verò medicamentum purgans tale exhibebis, Recipe corticum myrobalanorum chebularum drach. 4. agarici trochiſcati drachm. 1. vel ſcrup. 4. fiat decoctum in aqua plantaginis, in quo vnc. 3. ſyrup. ex tribus infuſionibus roſarum perſicarum, vel vnc. 4. ſyrup. ex pluribus infuſionibus roſarum rubearum diſſuluas, & potui exhibeatur.

Quibus purgari competat.

Περὶ γυναικείου ῥοῦ. Id eſt, De muliebri profluuio.

CAP. CIX.

QVemadmodum totius corporis culpa aliquando prorſus non purgabitur fœmina, aliquando parcius, aut liberalius, ita quoque interdum malum quidpiam per vterum vacuabit, vt liquet ex Gale. 3. de cauſis ſymp. Vocatur autem hæc affectio a Græcis ῥοῦς γυναικεῖος vt patet ex Galen. citato loco, & lib. de differ. ſymp. ac 6. de locis affect. cap. 4. quem ſectati ſunt Paulus cap. 63. libri 3. & Aetius cap. 65. lib. 16. A Latinis verò muliebris fluxio, ſeu profluuium muliebre appellatur. Eſt verò totius corporis recrementi deſtillatio, vt inquit Paulus, vel vteri deſtillatio diuturna, vt Aetio viſum eſt, vel vniuerſi corporis per vterum expurgatio, ipſo haudquaquam affecto, vt ex Gale. colligitur citatis libris 3. de ſymp. cauſ. & 6. de locis affect. cap. 4. In hac autem affectione (licet eius multiplex habeatur ortus, vt paulò poſt dicemus) vterus ipſe haudquaquam affectus eſt, licet per ipſum vniuerſum corpus expurgetur, quemadmodum interdum per renes quoque euacuatur, ex eiuſdem Galeni auctoritate præcitato libro 6. de locis affect. cap. 4. nec alicuius determinatæ corporis partis affectio hæc dici poterit, quanquam & ipſa ſymptoma ſit in genere excretorum immodice, præſertim in qualitate, nam vitioſum eſt, quod expurgatur, vt eodem libro de differ. & 3. de cauſis ſymptom. ſcriptum eſt. Deprehenditur vero muliebris fluor ipſe, notis, à menſtrui ſanguinis eruptione differens, eò quòd in illa ſyncerus ſanguis prodit, hic verò fluxus corruptus apparet, diuerſorũ tamen colorum, pro diuerſitate redundantis ſucci, vt dicemus, qui etiam citra dolorem prodit. Quapropter loci (vt inquit Paulus) continuè madent humoribus colore variantibus, laborans decolor eſt, cibũ non ſentit, eúmque faſtidit, in obambulatione difficulter ſpirat, oculos habet prætumidos, nunc cum dolore, nunc citra illum, aut cum exulceratione, aut ſine illa, aut inflammata, aut ſordida, aut pura. Inferre quoque ſolet hic fluor inenarrabilem triſtitiam, & pedum tumorem, & in aliquibus perpetua diſtillatio perſeuerat; in aliquibus verò per interualla quædam redit, ex Aetij teſtimonio.

3. de cauſ. ſympt. ca. 4

Lib. de differ. ſympto. cap. v.l.

Muliebre profluuium quid ſit.

3. de cauſ. ſymp. cap. 4

Que pars afficiatur.

Quo affectus preter naturam ſit.

Lib. de differ. ſymp. cap. vlt.

Signa profluuij muliebris.

3. de cauſ. ſymp. cap. 4

Atqui

Atqui ſi purus ſanguis, qualis ex diſſecta vena profluit, & cũ dolore promanabit, vteri eroſionem indicabit, de qua præcedenti cap. ſermonem fecimus, nec tale profluuium muliebre appellari debet: nam in eo vterus haudquaquam affectus eſt, in hoc proprio morbo laborat, qui eroſio, ſeu exulceratio exiſtit. Hic verò corruptus fluxus, qui in muliebri profluuio fit, aliquando ruber eſt, veluti tenuis ſanguinis ſanies, aliquando albus, velut priſanæ ſuccus, à pituitoſo videlicet ſanguine ortum habens, interdum pallidus, vbi bilis amara redundarit, interdum aquoſus à feroſorum humorum ſuperfluitate. Nam perpetuò id quod euacuatur, tale ſpecie eſt, quale eſt quod in animali redundat, vt liquet eodem tertio de cauſis ſymptomatum, potiſsimùm autem id fit, ſi mulier laxis ſit carnibus, & pituitoſa, ex eiuſdem Galeni ſententia citato lib. 6 de locis affectis. Qui itaque exquiſitè colorem præ ſe fert aliquem, is redundantem humorem facilè indicat. Si vero obſcurum colorem habeat, cauſam eius ita perſcrutabimur, linteum eo inquinatum arefactum ſimplici aqua eluemus, & inde à maculæ colore redundantis humoris notionem capiemus, vt inquit Aetius.

Loco citato.
Loco citato.

Cauſa.

Generatur autem talis fluxus muliebris, vel ex complectendi functione imbecilla, vel expultrice immodicè concitata, vel ambabus ſimul læſis, aut quòd totus ſanguis tenuis, ſeroſúſque eſt redditus, vt libro de different. ſym. cap. vlt. à Gal. ſcriptum eſt. Atqui ſanguis talis fieri poteſt, vel ex ſanguificæ facultatis operis fruſtratione, vel eius, quæ tenue, & ſeroſum ſeparat, ſeu idem excernit. Incidere etiam aliquando poteſt ex retentrice ipſa immodicè opus ſuum vrgente, & cute inſpiſſata, & renibus occluſis, ex eiuſdem Galeni auctoritate citato libro de different. ſympto. Præter has itaque cauſas vniuerſus ſanguis tenuis, ſeroſuſque reddi poteſt, ac per vteri vaſa expurgari, retentrice eorundem vaſorum facultate interim imbecilla, interdum verò expultrice (vt diximus) immodicè concitata, aut etiam ambabus ſimul læſis ob copiam, & ſanguinis qualitatem. Si autem num ſanguificæ virtutis vitio, vel eius, quæ tenue, & ſeroſum ſeparat, ſeu excernit, ſymptoma hoc fiat, diſcernere velis ea conſulas, quæ capite de hepatica affectione, aut de renum affectibus conſcripſimus. Inſpiſſatam autem cutem probè ex te ipſo percipies, neque magno labore retentricis, aut expultricis facultatis læſionem, ſeu vtrarumque reperies.

Loco citato.

Prognoſtica.

Cæterùm ætate vigentes mulieres rubra ferè fluxio infeſtat, declinante verò ætate, alba, & vtraque fluxio, ſi ſuæ ætati acciderit, facilè curatur, ſi alienæ, difficulter, ex Aetij teſtimonio. In omni verò muliebri defluxu vteri os aperitur, & velut relaxatur, quibuſdam etiam vterus ipſe procidit, vt vſque ad muliebre pudendum progrediatur. Qua de re magna cum diligentia curanda eſt affectio hæc, neque localibus auxiliis fluxus confeſtim reprimendus erit, nam aliquæ in hydropem, aliquæ in neruorum affectiones, aut oris ventris, aut capitis vexatione collapſæ ſunt, vt liquet ex eodem Aetio. Vniuerſo itaque corpori pro eius curatione, quæ citra immodicum calorem exſiccant, auxiliantur, cùm affectus ſit humidus atq; aquoſus (Gale. auctore lib. de præſagitione ad Poſthumum) quem etiam ſectatus eſt Paulus præcitato loco. Et propterea vniuerſa victus ratio ad duo inclinare debet, vt idem Gale. aſſerit, potus videlicet paucitatem, & totius corporis frictionem ex melle ſolo multum cocto (tantum tamen refrigerato, vt hac in re fontanæ aquæ ſimilis æſtiuo tempore ſit) poſt fricationem corpore peruncto: ſimili itaque victus ratione adſtrictoria, ac ad ſiccum vergente, aliquatenus craſſefaciente quandoque, quam præcedenti cap. etiam inſtituimus, vtendum eſt (vt ſummatim dicam) ſi quod inter in magis aut minus exſiccantibus, ac adſtringentibus cibis vti oportet pro diuerſo humore redundante, quemadmodum etiam & eadem victus ratio ad frigidum, vel calidum magis, vel minùs vergere debet.

Lib. 16. ca. 66
Curãdi methodus.
cap. 8.

Victus ratio.

Medicamẽtorũ ratio.

Quod vero ad medicamẽtorum rationem attinet, ſimilis quoque ratio habenda erit. Verùm ſi mulier rubro fluore muliebri vexabitur, primùm ei ſanguinem per venæ ſectionem vacuabimus, vbi nihil obſtiterit, patitur autem ſanguinis detractio, veluti in his, qui ſanguinem retinent, quo paulatim reuulſio fiat, vt inquit Aetius. Secanda autem eſt cubiti vena, nam hæc nõ ſolum materiam ad vterum confluentem diuertit, ſed muliebris fluoris detentionem, ac conſtrictionem tutam efficit. A venæ ſectione, lumbis ac inguinibus detrita, & mollia lintea imponenda ſunt frigidis ſuccis imbuta, quorum præcedenti cap. meminimus. Locetur autem mulier coccis acclinibus, cruráque extendat, ac inter ſe complicet ad vteri partes contrahendas. At ſi copioſe ſanguis feratur, coxæ, pecten, & lumbi ſpongiis poſca madefactis integantur. Si vero modicè deſiiſſet, lana ſuccida vino, & roſaceo imbuta adhibeatur, & extremæ partes deligentur, atque hęc nõ ſolùm in principio fiant, ſed etiam poſt circuitus, ante exacerbationem, & in ipſa exacerbatione, ex eiuſdem Aetij decreto, & reliquis etiam vtatur medicamentis extra adhibitis, quæ præcedẽti cap. adnotauimus. Cõmodę quoq; ſunt quęcunq; potiones ſanguinẽ reiectãtibus competunt, ex eiuſdem Aetij ſententia.

Aetius lib. 16. cap. 45
Vena ſectio.
Topica medicamenta.

Lib. 19. c. 66.

Cęterùm vbi vitioſi redundarint ſucci, bilioſi inquam, pituitoſi, aut feroſi, quamprimùm quoq; iidem expurgandi, ac ab vtero dermandi, & diuertendi ſunt, & propterea Galenus eodem libro de pręcognitione ad Poſthumum, in Boethi vxore quæ hac affectione laborabat, primùm medicamento per aluum educente vſus eſt, ſecũdò eis quæ per vrinam ipſum educere valent, & tertiò his quæ per cutem euocare poſſunt, quibus remediis quindecim diebus cùm fuiſſet vſus, prorſus prædictam mulierem à morbo vindicauit, & proinde Boethus quadringentos aureos ad eum miſit.

Potiones.
Loco citato.

cap 8.
Quibus medicamentis fuerit vſus Gal.

Seroſo itaque humore exiſtente, qui redundat; ex hiera, & agarico ſorinatis catapotiis, & potione ex decocto myrobalanorum chebularum cum ſyrup. ex pluribus infuſionibus roſarum rubearum, vel perſicarum ægram purgabis. Quod ſi neque vna purgatio ſatis ſit, iteranda quoque eadem erit, in minori tamen quantitate, quemadmodum & Galenus in modo dicta ægra rurſus medicamentum purgans exhibuit. At ſi pituitoſus fuerit ſanguis, nedum hiera, agarico, & myrobalanis purgare conuenit, verùm etiam & reliquis inſignioribus medicamentis pituitam per aluum ducentibus, vt catapotiis fœtidis, ex ſagapeno, aut agarico compoſitis, item & noſtris, quæ cap. de aqua inter cutem conſcripſimus, priùs tamen ea exhibeantur medicamenta, quæ iam dictam pituitam concoquere ac præparare valeant. Bile autem flaua redundante eadem hiera, cum rhabarbaro myrobalanorum citrinarum decocto, ac ſyrup. ex pluribus infuſionibus roſarũ purgabis. A purgatione vero eam medicamẽta exhibeantur, quæ propriè οὐρητικὰ id eſt, vrinã cientia

Purgatio vbi feroſus redundaret ſuccus.

Si pituita redundet, purgatio.

Bile redundante.

dicuntur, quorum ſylua à Galen. ſcripta eſt lib. 5. de ſymplic. medic. facult. cap. 22. calida inquam, ac ſicca exiſtentia. A quibus ſanguis non extenuatur duntaxat, ſed & funditur, ac ſecernitur, non ſecus atque lac, quod coagulatur, ſeroſo videlicet, & tenui ſeorſum ſegregato, craſſo verò in ſeſe coeunte; ſiquidem quo facilimè ad ſe attrahant renes quod in ſanguine aqueum, tenuéque, ac ſeroſum eſt, vtraque hæc conferunt, nempe totius ſanguinis primùm fuſio, deinde ſegregatio, quorum neutrum abſque valido calore peragi queat. Hæc itaque peculiariter ab eodem Gal. ibidem vretica, ſiue vrinam mouentia appellantur, non quia ſolum moueant vrinas, ſed quia ſolas abſque vi etiam menſes, aut lac: inter quæ apium, atque aſarum eligens, prædictæ mulieri eorundem decoctum in aqua adhibuit: hæc nanque per vrinam humorem, qui per vterum expurgabatur, deriuando etiam euacuant, vt ipſe teſtatur, cùm boc quod neque menſes cient, vt quibuſdam Arabicis falsò viſum eſt, & renes occluſos liberant, ſi id quoque talis muliebris profluuij cauſa fuerit; nec minùs & pro totius corporis frictione humor quoque euocandus eſt. Et ſi ex cute ſpiſſata adhuc talis affectio fuerit orta, iiſdē frictionibus rarefiet, quæ primò mollibus linteis, & demum aſperis faciendæ ſunt, iuxta eiuſdem Gal. doctrinam præcitato lib. de præcognitione ad Poſthumum, cap. 8. his quippe medicamentis vniuerſo corpori adhibitis, intacto quidem vtero huiuſmodi muliebres fluores Galen. ſanauit, vt eodem 6. de loc. affect. cap. 4. ſcriptum eſt. Subſequebatur autem totius corporis fricationem inunctio ex melle ſolum, multum quidem cocto, vt diximus. Verùm vbi hæc non ſuffecerint, perſeuraueritque muliebre profluuium, ea exhibenda ſunt, quæ præcedenti cap. de menſium profluuio dicta ſunt, potiſſimùm autem ea eligantur, quæ non admodum efficacia exiſtunt, item portulaca commanducata, ſuccúſque ipſius potus præſidio eſt, balauſtium, rubi fructus, & flos, vt inquit Paulus: nec minùs, & equiſetum ſiſtit rubrum fluorem potum ex aqua, aut vino, vel hypociſtidis, aut lentiſci fructus torrefactus cum vino ſumptum, vt idem Paulus refert, ſimiliter ſamius aſter, terra lemnia, ſphragis appellata, item coagulum leporis, aut hœdi, aut ouis, aut vituli, aut cerui confert; vua etiam immatura ſicca, piceæ cortex, & myrti (vt liquet ex eodem) faciunt quoque & pæoniæ grana pallida quindecim aſsiduè pota, aut corallorum drach. 1 è vino nigro, aut vinacia trita cum vino, aut corticis loti arboris decoctum, vt inquit Aetius, præſertim vbi fluor albus, aut ſeroſus fuerit, proditum quoque eſt, vt inquit Gale. 10. de ſimpl. medic. facult. leporis coagulum ſi cum aceto ebibatur, ſanare profluuium muliebre. Quòd ſi cum dolore fluxus deferatur, aſininum lac, præſertim aſinæ per paſcua pratorū̃ nutritæ, quiuis fuerit ſuccus, præſtat. Confert etiam & ſtercoris eiuſdem aſinæ ſuccus, ſimiliter & alicæ, aut ptiſanæ ſuccus, & roſaceum quoque, vel per ſe, vel cum lacte infuſum. Ne verò ab humore tranſeunte vlcus excitetur, ſanies profluens aſsiduè calida aqua eluatur, & ipſis locis moderatè adſtringentia adhibeantur, quæ ſimul abſtergendi vires habeant, deinceps roſaceum, aut myrteum, aut melinum oleum illinatur, & aqua etiam pura nihil adſtringens habens admixtum in principio præſertim adhibeatur, ob influentis humoris acrimoniam, necnon & ob eandem cauſam & alicæ, & orizæ ſuccus infundantur, ex eiuſdem Aetij decreto. Cæterùm vbi fluxus ceſſauerit, à veloci ambulatione, à multis pectinis, ac lumborum frictionibus, ab acrium eſu, à calefacientibus, à flatuoſis, & ab his, quæ vrinam prolectant, diu abſtinēdum eſt, & balneis raro vtendum, neque venter mouendus eſt, neque ſpiritus retinendus. Hæc enim omnia malum reuocant, vt idem inquit Aetius, quæ fortè præcepta Boethi vxori Galen. inſtituit, poſtquam ab eodem affectu ipſam vindicauit, ne in poſterum amplius eo morbo ægrotaret, ab eodē Boetho rogatus prohibens ne illi ſimile quod vacuauerat, in futurum aliud gigneretur.

Quæ medicamenta à purgatione compeſcant.

Aetius lib. 16. cap. 71. Gal. 10. de ſimpl. med. fac. cap. de coagulo.

Lib 16. ca. 67.

Loco citato.

Περὶ ὑστερικῆς πνιγὸς. *Id eſt, De vteri ſtrangulatione, ſeu ſuffocatione.* CAP. CX.

Qvanquam ea pars, quæ mulieribus ad pariendum à natura data eſt, à Græcis μάτρα, ſeu ὑστέρα, à Latinis matrix, ſeu vterus appellata (vt ſuperiùs annotauimus) in infernis corporis partibus poſita ſit (quoniam ſupernis, eiſque principibus communicat, cordi ſiquidem per arterias, cerebro per ſpinæ membranas, ac neruos, & iocinori per venas) propterea non mirum, ſi interim in eo affectus quidam oritur, qui omnes, vel quædam prædictarum partium conſentiunt, qui affectus à Græcis interim ὑστέρας καὶ ὑστερικὴ πνὶξ, à quibuſdam ἄπνοια ὑστερικὴ dicitur, Latini autem vteri ſtrangulatum, ſeu vterinam ſuffocationem, vel ſpirationis ob vterum priuationem vocant, volentibus tamen ipſis vtraq; appellatione vnum quendam affectum explicare, nomen aſſumens tum à parte ipſa affecta, tum à ſuperueniente ſymptomate. Eſt autem affectus hic (Paulo auctore cap. 71. lib. 3.) vteri recurſus ad ſuperiora: in hac affectione modo ſurſum, modo in latus vterus retrahi videtur, Gale. teſte 6. de locis affect. cap. 4. quamuis Aet. quoque fateatur, quod in hac affectione vterus velut ad ſupernas partes aſcendiſſe videtur, ſemper etenim, ſiue ſurſum retractus fuerit totus vterus æqualiter, ſiue ad latus inæqualiter trahatur, velut ſupernas partes aſcendiſſe videtur, cum eiuſdem ſuffocatio oritur: quo motu non creandæ prolis gratia mouetur, ſi priuetur his, quæ concupiſcit veluti animal, vt quibuſdam viſum eſt, & propterea vniuerſo corpori nocere fatendum eſt: nec ob id quod poſteaquàm ita per corpus vterus errauerit ad ſeptum tranſuerſum perueniens reſpirationem impedit, veluti quidam prædictæ opinioni addiderunt, idcirco ſtrangulatio fit; ſicut etiam falſa quoque eorum opinio eſt, qui aſſerunt vterum exſiccari vbi ſuppreſſi ſint menſes, deinde humectari cupientem, ad viſcera vſque aſcendere, cùm vero aſcendendo nonnunquam ſeptum tranſuerſum cōtingat, idcirco animal ſpiratione priuari, etenim tanquam erroneæ prædictæ opiniones à Galeno eodem ſexto de loc. affe. cap. 4. impugnantur, & refelluntur, alia propterea cauſa huius retractionis, ſeu recurſus inueſtigāda erit, ſi priùs partem ipſam affectam, ac affectū ipſum demōſtrabimus. Quòd verò vterus primò, ac præcipuè in hoc vitio afficiatur omniū medicorū conſenſu liquet, & Galenus citato loco per hęc verba cōfirmauit, cū dixit, Quòd autē à priſcis iā inde ſeculis optimo iure creditū fuerit hyſterica dicta ſymptomata ad vterū tanquā ad radicē pertinere, vel maximo argumento eſſe poteſt, quod & ſolis viduis, & iis quibus menſes ſupprimantur, huiuſmodi affectus euenire conſueuerunt, quāquam ſi quiſ-

Quid ſit ſtrāgulatio vteri.

Aetius lib. 16. cap. 68.

Qua pars afficiatur in vteri ſtrangulatione.

quiſpiam dixerit, quòd vbi in hac affectione vterus retrahitur, vteri corpus non eſt affectũ, ſed peruerſione laborat, cum aliàs alitorſum trahatur, hic haud abſurda dicere videbitur, vt idem Galenus inquit. At quiſnam affectus ſit vteri ſuffocatio, ſeu ſtrãgulatio, non admodum liquet, nam interim cũ eius retractione, ſeu peruerſione fit, interim autem citra peruerſionem, ſed quando cum vteri peruerſione affectio iam dicta generatur, nulli in dubium venit morbum eſſe in ſitu, ſeu figura ipſius vteri, prout ab Hippocrate, & Galeno tertio de articulis, ſcriptum eſt, quanquam non propterea quod peruerſus, ſeu retractus eſt vterus, ſymptomata quæ in animalis corpore apparent, oriantur, ſed propter aliam cauſam (vt dicemus.) In hac etiam vteri ſtrangulatione, quæ cum eius peruerſione fit, idem vterus intemperie, eadémque frigida immodicè laborat, qua duntaxat eum laborare aſſerimus cum citra eiuſdẽ peruerſionem affectus hic excitatur, licet oriri haudquaquam poſsit quomodolibet generationem habeat, niſi intemperies hæc principibus partibus impertiatur, cordi inquam, aut cerebro, ſeu vtriſque primùm, & deinceps ab eis vniuerſo corpori præſertim in prima, ac præcipua eius ſpecie, ſeu differẽtia: Perpetuò itaque intemperie, eáque nimium frigida in hac affectione vterus laborabit. Qua de re morbum hunc non inflammationem, ſed flatuoſam perfrigerationem eſſe Soranus dicebat, interim autem ſimul cũ ea male ſituatus, ſeu figuratus erit ꝑ diuerſitate, ſeu magnitudine cauſarum, ex quibus originem duxerit, vt dicemus. Comitatur autem taliter affectos cum acceſsio propinqua eſt, torpor mentis, pigritia, crurum imbecillitas, pallida facies; ac triſtis quidam aſpectus: inſtante verò ſtrangulatione, ſopor grauis, ac profundus, mentis, ac ſenſuum apprehenſio cum vocis interceptione, pulſus autem parui, ac debiles fiunt, & aliquando penitus intercipiuntur, quibuſdam autem neque reſpiratio ſenſibilis permanet, aliquando verò aliis actionibus integris manentibus, magnam reſpirationem ex hac affectione habent, ſtomachi etiam dolore vexãtur, & ſaliuam vomunt, ſi in ſtomacho, aut in capite humiditas ſita eſt. Interdum etiam ſic exanimat, vt tãquam comitiali morbo proſternat: diſtat tamen hic caſus, eò quòd neq; oculi vertũtur, nec ſpumæ profluunt, nec nerui diſtenduntur, ſopor tantùm eſt, idque quibuſdam fœminis crebro reuertens; perpetuũ eſt (Celſo auctore, ca. 20. lib. 4.) Inclinante verò acceſsione, corpus firmari incipit, & malæ rubeſcunt, ac oculi poſt multam grauitatem attolluntur, & vbi iam malum ægram relicturum eſt, humiditas quædam ex locis muliebribus excurrens tactu percipitur, & inteſtina murmurant, ac ipſe vterus paulatim laxatur, atque ſic exurgens ægra intellectũ, & ſenſum recipit, vt liquet ex Aetio, & Paulo. Obſtetrices quoque, ſeu medicæ quæ ipſas exquiſitè tetigerunt, fatentur circa vterum notas quaſdam apparere, nam ceruix eius inclinata videtur, interdũ quidem veluti ſurſum retractus ſit totus vterus, interdũ verò veluti ad latus trahatur, nam ſimul cum vtero, ceruicem quoque ipſius retrahi neceſſe eſt (Galeno auctore, eodẽ 6. de loc. affect. cap. 4.) Cæterùm cũ vteri ſtrangulationis differẽtiæ plures eſſe poſſunt, pro efficientis cauſæ magnitudine, vel pro ſpecierum quarundam varietate inter ſe differentes, quia in earum aliqua omnino ſpiratio perditur, nõ ab re quæreret quiſpiam quomodo viuere tales poſſent, quæ nihil omnino ſpirant? Cùm in confeſſo ſit ſpirationem à vita; & vitam à ſpiratione ſeparari non poſſe, adeo vt viuentem non ſpirare, & ſpirantem non viuere ſit impoſsibile, quinimò vbi cor reſpiratione priuetur, illico hominem perire neceſſe eſt, vt liquet quinto, & 6. de locis affe. cap. 4. & libro de vtilitate reſpirationis; qua de re quidam Heraclide poſteriores credẽtes ſeruari aliquid ſpirationis, quãuis ipſa non appareat, carptæ lanæ flocculos coram naribus ſuſpendi iubent, vt exactè deprehendatur num ſpiritus aliquis inter ſpirandum tum intro, tum foras rurſus deferatur: aliqui poculum aqua plenum ori ventriculi imponere præcipiunt, & conſiderant an aliquo motu aqua agitetur, quippe immotum omnino ſeruari humorem aiunt, ſi tota perierit ſpiratio; & profectò vtrique ignorant aliquando ſublata penitus; oris, ac narium reſpiratione animal viuere poſſe, modò ea ſuperſit, quæ in toto corpore ab arteriis, & corde perficitur: id quod in latẽtibus animalibus manifeſto apparet, nulla apparẽte in ipſis ſpirationis nota: hęc etenim ꝑ totã hyemẽ mortuis ſimilima in cauernis latitant per arterias tãtùm totius corporis tranſpirantia: pari item ratione in vteri ſtrangulatione fieri poteſt, vt toto corpore frigefacto (vt diximus) id enim manifeſtè videtur, nulla prorſus prodeat ab ore ſpiratio, ſuperſit autẽ ea quæ à corde, & arteriis fit, eſt etenim maximus, & præcipuus reſpirationis vſus (vt ſexcẽtis in locis à Galeno decretum eſt) vt intimus calor, & refrigeratione, & ventilatione ſeruetur. Quã de re exiguus ille calor in hyſtericis mulieribus derelictus arteriarum, cordiſque officio conſeruari poterit, quæ actio à quibuſdam medicis tranſpiratio dicitur, quamuis (vt diximus) quæ fit ab ore, & naribus reſpiratio omnino fuerit abolita, licet etiam adeo parua eſſe poſsit, vt ſenſum lateat nedum reſpiratio, ſed etiam tranſpiratio ipſa: illudque clarè conſtat non ſolùm in Galeni, ſed etiam Ariſtotelis doctrina, qui libro primo de natura animalium, cap. 11. talia protulit verba. Sed datur viuendi facultas etiam ſi deſit ſpiratio, quanquam itaq; perfecta animalia, quæ temperate calida ſunt, præſertim dum ſanitate fruuntur, citra ſpirationem haudquaquam viuere poſsint, vt liquet ex modo citatis Galeni locis; attamẽ quæ frigida ſuapte natura ſunt, vt latentia, aut ex accidenti vniuerſum eorũ corpus tale redditum eſt, vt in hyſtericis conſpicimus citra reſpirationem non inconueniut, vt in vita ſeruentur, modò arteriarum, cordiſque officium eis conſeruetur; nec propterea his, quæ cap. de apoplexia, ſcripta ſunt, contradicimus. Adhuc vt nihil ad affectum hunc pertinens maneat indiſcuſſum, iterum quæret quiſpiam quam ob cauſam corpus hyſtericarum mulierum refrigeretur? Ea verò haud difficulter diſſolui poteſt, ſi cauſas, quæ præceſſerũt, diligenter intueamur. Nam conuenit inter omnes medicos, vt idem Galenus aſſerit citato libro ſexto de locis affectis, hũc affectum magna ea parte viduis euenire, iiſq; maximè, quæ cũ antea probè purgarentur, ac parerent atque virorum concubitu gauderent; iis omnibus priuantur; ex quibus coniicere poſſumus, quòd ob retentã menſtrua, vel ob ſemen cohibitum mulieres vteri ſuffocatione, ſeu ſtrangulatione cruciantur, idque fortaſſe magis (vt idem Galenus inquit) à ſemine retento contingere poteſt, vtpote magnam vim obtinente, vt eſt enim in mulieribus humidius, ita etiam & frigidius, ſemen etenim in vtero paulatim coa-

Quis affectus præter naturã ſit.

Tex. & cõmen. 100

Vide Aet. Loco citato Signa ſuffocationis vteri.

Quomodo viuere poſſint, quæ vteri ſuffocatione laborant, etiã ſi nihil omnino ſpirẽt. 5. de loc aff. cap. 1.

Lib. de vtilit. reſpir. c. 1.

Cur iſtericarum corpus refrigeretur. Loco citato. Cauſa.

ſeruatum, aut etiam ſanguis menſtruus, vitioſi redditur, ac perfrigerantur, quibus perfrigeratis vterus quoque taliter afficitur, a quo demum ad cerebrũ, ac cor frigiditas tranſmutatur paulatim tractu temporis, à quibus deinceps vniuerſum corpus celeriter alteratur, ac refrigeratur, & relata inferunt ſymptomata, vel tenui quadam ſubſtantia, veluti aura ab eiſdem excrementis ad iam dictas partes principes aſcendente, vel continuitate partium traducta alteratione per quandam veluti qualitatis diffuſionem mediis corporibus, cum quibus vterus ipſe prędictis principibus partibus communicat. Neque mirũ videri debet, ſi vel ex minima humorũ mole tãta cõſequantur ſymptomata, etenim à phalãgij quoq; ictu totum corpus affici videtur exiguo veneno per minimum foramen iniecto, & longè maiori admiratione eſt ſcorpionis ictus, quod breui admodum tẽpore grauiſsima infert ſymptomata, quanquam exiguum ſit id, quod inijcitur, aut nihil omnino, nullo apparente foramine in ipſius aculeo; necnon quòd canis rabie capti, ſolum ſputum ſi humanum corpus tetigerit, rabiem excitare poſsit, ex eiuſdem ſputi qualitate aucta quadam corporis diſpoſitione, ita vt poſt ſex menſes quando ad magnitudinem notatu dignam peruenerit, diſcerni poſsit: item ſimilibus quoq; affectibus infeſtari poſſumus iis, qui perniocioſo epoto veneno eueniunt corruptis, in nobiſipſis adeò humoribus, vt veneni tum qualitates, tum vires æquent. Vitiatum itaque ſemen, aut menſtruũ cùm retinentur, corporibus potiſsimùm vt afficiantur idoneis, paulatim tractu temporis principalium partiũ aliqua cõſentiente, à qua deinceps vniuerſum corpus celeriter alteratur, cùm totũ corpus refrigerare valeãt, prædicta grauia ſymptomata inferre poſſunt, & aliàs aliæ quoq; accidentium ſpecies oriri ſolent pro multitudinis, qualitatisve ratione tum mẽſtruorum, tum ſeminis. Nam vbi craſſa, vel acris fuerit eorum natura, conuulſiones, ſi verò atræ bilis naturam habuerint, mœſtitiã inducere poſſunt, quẽadmodum animi quoq; defectiones, & ad fortes extenſiones, & refrigerationes, & ſtomachi actum ſequi conſueuerunt. Et propterea contingit etiã quibuſdam ſenſus, ac motus priuatio, & pulſus obſcurus, ac paruus, & penitus interceptus, in aliquibus verò tum ſenſus, tum motus adeſt, itémq; ratio, verùm vix reſpirant, aliquibus etiam vox intercipitur, aliis contrahuntur artus, vt liquet nono de compo-

Si ex menſium ſuppreſſione fiat vteri ſuffocatio, ſigna. ſitione medicamen. ſecundum locos, cap. 10. At ſi ex menſium ſuppreſsione vteri ſtrangulatio excitetur perueniente quidem ad vterum ipſo ſanguine menſtruo, ſed ad interna ipſius ingredi non potente, aut quia craſsior eſt quàm vt per ora vaſorum poſsit penetrare, aut quia clauſa ſunt ora, propter quod multiplicatus in venis eas extẽdit, atque vicina ipſis vincula madefacit, citra eius peruerſionẽ non erit, quoniam plenitudo repletorum, corpora & in latum, & in profundum extendit, ſed longitudinẽ abbreuiat, continuò propterea vterum retrahi neceſſe eſt: ob quam cauſam vel ſurſum, vel ad latus retrahatur oportet. Quo fit, vt ſi æqualiter vndique trahatur, recta erit, & ſine inclinatione ipſius tranſmutatio, ſi verò inæqualiter ad partem vehementiùs trahentẽ. Vaſorum itaque ad ipſum vterum peruenientium & plenitudo, & ſuſpenſio cauſa eſt, ob quã vterus in eius ſtrangulatione vel ſurſum, vel ad latus trahatur: id quod ſemper euenit quando eadem affectio ex menſtruorum retentione originem habet, & præter id quòd purgationes eiſdem ſupprimuntur, ſpiratione tamen non priuantur, neque animi defectu, aut aliis modo dictis ſymptomatibus valdè laborare videntur. Nam vitiato ſemini maior quidem *Signa, ſi fiat ex vitiato ſemine.* quam menſtruis vis adeſt ad noxam vniuerſo corpori inferendam, ex eiuſdem Galeni ſententia, & proinde magis ſpirationis, ac pulſus abolitiones eo redundante apparebunt, conuulſiones, animi defectiones, ac alia paulo ante dicta ſymptomata, & ſæpius viduis, atque aliis monialibus ea tali cauſa proueniet vteri ſtrangulatio, etiam ſi optimè purgentur, præſertim ſi naturaliter multo ſemine abundauerint, aut affatim à concubitu, quo antea creberrime fuerant vſæ, abſtinuerint: ſæpenumerò citra vteri peruulſionem tales fiunt ſtrangulationes, cùm videlicet tenue, ac non multum fuerit ſemen retentum; quandoque etiam cum eiuſdem peruerſione, ſeu retractione, cum videlicet ſemen ipſum plurimum fuerit, ac craſſum, eodem modo quo ſanguis menſtruus tum vaſa, tum vincula implens, extendens, ac madefaciens, quemadmodũ accidit in muliere vidua longo iam tempore, quæ præter cætera mala, neruorum quoque diſtentione vexabatur, cui cum manibus tractarentur partes mulicbres, adhibitiſque calidis medicamentis oborta titillatione cum labore, ac voluptate, veluti per coitum vſu venire ſolet, craſſum, plurimúmque ſemen excreuit, atque ita moleſtia ſua liberata eſt, vt idem Gale. te- *6. de lo. aff.* ſtatur citato lib. 6. de loc. affect. Huic etenim vterus *Loco citato* retractus erat ſic obſtetrice dicente. Quandoque etiam (vt inquit Aetius) oritur affectio hæc, vel vtero perfrigerato dum menſes prodeunt, vel propter abortum, vel ſanguinis eruptione ab vtero ab aliquo repentè ſuppreſſa: id quod promptè ex aſtantium loquela percipies. At ꝙ mulieri, quæ vterinis mole- *Prognoſtica.* ſtatur, aut difficulter parit ſuperueniens ſternutatio bonum ſit, liquet ab Hippocrate aphoriſ. 35. quinti libri, quo loco per vterina, ſuffocationes vteri intellexit Galenus, & bonum tum ſignum, tũ cauſam eſſe ſternutationem fatetur. Quòd verò grauior, ac moleſtior ſit vteri ſuffocatio ex detento ſemine orta, quàm ex ſupreſsis menſibus, maiorem noxam, ac maiora ſymptomata inferens, ex eodem Galeno liquet, eodem ſexto de locis affectis. Quemadmodũ *Citato loco* etiam quod ſatis periculoſior ſit ea, in qua tum ſpiratio, tum pulſus abolentur (quam primam eius ſpeciem, ſiue differentiam nominauimus) etenim nonnullæ ex talibus pereunt, licet quædam etiam ſeruatæ videntur. Accidit hæc affectio omni quidem tempore, ſed hyeme præcipuè, ac autumno, iunioribus præſertim ſalacibus, ac ſterilibus, maximè ſi per medicamenta ſteriles fuerint. Cæterùm affectus hic vbi inuadere aſſueuerit, comitialis modo diuturnus, & per circuitum repetens efficitur, & tutus quidem apparet, ſingulis tamen acceſsionibus præceps periculum affert, vt non eadem ſolùm die, ſed intra paucas horas interimat, vt patet ex Aetio, & Paulo. *Curatio acceſsionis tẽpore.* Quoniam verò hæc affectio duplicem curationis modum requirit, vnum acceſsionis tempore, reliquum verò eadem non vrgente, propterea quæ acceſsionis tempore adhibenda ſunt, primò conſcribemus, victus ratione derelicta. Nã acceſsionis tempore, ac etiam vbi eadem conquieuerit, cibũ nullum, aut paucũ præbere oportet, vt liquet ex Paulo. Aegra itaque ceruice, ac ſcapulis accliuibus collocetur, femoribus, ac inguinibus decliuibus, extremæ partes deligentur, ac fricentur, crura præſertim, &

pedes.

pedes,& quemadmodum in multo effluen cucurbitas mammillis imponimus, sic quibus ſurſum, aut in latus tractus eſt vterus, inguinibus,& coxis adhibebimus: & naribus quidem ea quæ fœtidiſſimum odorem habent, vteris autem odorata, & ea etiam, quæ laxare, ac calefacere poſsint, medicamenta afferemus, Galeni decreto primo de arte cura. ad Glau. cap. 14. qua de re naribus admouere oportet caſtoreum, ſagapenum, galbanum, ſingula ex aceto trita, ac naribus illita, aut acetū acerrimum calfactum naribus adhibeatur, in quo calamintha, thymus, & alia huiuſmodi acria fuerint decocta: hęc etenim craſſos cerebri vapores incidere, ac attenuare poſſunt, ac ſimul frigiditatem depellere, & inſpirata thoracem, ac pulmonem expurgant, & ſtomachum corroborant, vt inquit Aetius. Item nares ſuffiantur caſtoreo, galbano, aut ſulphure, aut funiculo lucernario recens extincto, aut pennis vſtis, ſeu ſoleis antiquis, aut cæparum, aut alliorum corticibus, aut capillis ipſius propriis exuſtis: quidam etiam matulam vrinariam inueteratam, & pennos ſulphureos incenſos naribus admouent; ſinapi item tritum cum aceto naribus adhibeatur, aut rutam viridem manibus contritam ſuffito, aut eadem cum melle lane excepta in anum indatur, ex Galeni auctoritate, 9. de compoſitione medicamento. ſecundū locos, cap. 10. qui etiam excitare ſtrangulatas aſſerit: bitumen, caſtoreum, galbanum, picem liquidam, & cedriam, pilos vſtos, rutam, allium, cæpam, & cornu cerui, ſi odorētur. Sternutationes etiam excitētur caſtoreo, aut pipere naribus per ſpecillum admoto. Os item ægrè aperiatur, ac medius digitus ad vomitum proliciendum intromittatur; & ſuper hæc omnia mulier magnis vociferationibus excitetur, aut vocetur. Vterum verò infernè per pudendū odoratis ſuffias ſtyrace, cinnamomo, caſsia, coſto, amomo, ligno aloes, ac ſimilibus: illiniantur etiam intra pudendum ea quæ laxandi, calfaciendi, ac flatus diſſoluendi vires habent, veluti eſt oleum irinum, nardinum, rutaceum, aut in quo cuminum, vel aniſum fuerit decoctum, & reliqua huiuſmodi, quæ digitis excepta obſtetrix vſque ad vteri os intromittat, ac leniter, & diu confricet, vt hinc irritatus craſſus humor, qui in vtero hæret prouocetur, ac calfactus excernatur, vt idē Aetius inquit. Peſsi item parentur ex his, quæ eandem vim habent calfaciendi, laxandi, & flatus diſcutiendi; quorum formulas cap. de menſium ſuppreſſione, inuenies; niſi quòd odorata quædam inijcere poteris, lignū aloes videlicet, caſsiam, cinnamomū, coſtū, moſchum, & interim ea quæ à vulgo ambra canis, & zibet appellantur: teſtudinis item terreſtris hepar tritum in peſſo ſubdito drac. namque ad vteri ſtrangulatus, ac ad dolores confert: hoc etiam tempore in ſedem glandes indantur ex ruta, cumino, agarico, ſale gemmæ, hiera, ac melle præparatæ: aut ex cumino, ruta, & caricis eadem parentur. Proderit quoque vbi hæc non ſufficerint clyſteribus ſtercus ſubducere, vt inquit Paulus, quorum copiam cap. de coli dolore reperias. Præcordia item faſcijs vinciantur, & diſtentis manibus os vteri comprimatur; illinantur que imus venter, ac inguina; & ſeccelli in eiſdem locis adhibeantur, prout eodem cap. de menſium ſuppreſsione, docuimus: & vbi facultas detur, inſeſsiones quoq; parentur in decoctis baccarum, & foliorum lauri, pulegij, calaminthæ, marrubij, artemiſiæ, conizæ, ſauinæ, centaurij, dictamni, ſampſuchi, fœnugræci, althææ, chamæmeli, ariſtolochiæ, iridis, & ſerpilli, ex eiuſdem Aetij ſententia. Verum inſeſsionum tempore cerebri cura non relinquatur, ſed roſaceo, & aceto caput irrigetur, & in aceto etiam prius ſpondylium, ſerpillum, ruta, & interdum caſtoreum decoquatur, ac naribus quoque prædicta odoramenta aſsidue adhibeantur, præſertim caſtoreum cum aceto, vt ipſe inquit. Poſt hæc ad caſtorei potionem tranſibimus, quod aſsidue potū ſæpè penitus ab hoc morbo liberat, dandúmque eſt quotidie drachm. 1. pondere, aliquando cum aqua mulſa, aliquando cum artemiſiæ decocto, Aetio, & Paulo teſtibus. At vbi acceſsio conquieuerit, ac ab eadem præſeruari velit ægra, aut diuturnus factus fuerit affectus, plerunque a venæ ſectione initium facimus, præſertim ſi menſtruæ purgationes fuerint detentæ, deinde ad alui euacuationem progrediemur. Secetur autem tali vena. Purgatio autem fiat ex hiera, vt prædictis auctoribus viſum eſt. Verum ſi cum menſium ſuppreſsione craſsi etiam, ac frigidi ſucci redundabunt, iidem prius concoqui, ac præparari debent, & deinde purgari ex eadem hiera cum agarico, ſeu pillulis fœtidis, aut de ſagapeno cū eadem hiera, & agarico, & (vt ſummatim dicam) eiſdem medicamentis vtare, quæ cap. de menſibus ſuppreſsis, conſcripſimus. A quibus diaſpolitico pharmaco aſsidue vti debent, & eo quod ex tribus piperis generibus conſtat, ac etiam eo quod ex calamintha appellationem habet. Verum ſingulis admiſcēda ſunt quæ ſemen minuunt, ac abolent: qualia ſunt viticis, rutæ, cannabis ſemina, nymphææ radix, ac reliqua huiuſmodi, quę cap. de fluxu geniture, notauimus, præſertim ſi ex detento ſemine vteri ſtrangulatus fiat: caſtorei quoque drac. 1. aſsidue potent, modico aniſo adiecto, vt Aetius eſſerit ex Philagrij auctoritate. Interim quoque diambra, diamoſcho, ac antidoto mitridatica vti poteris. Celſus caſtoreum, vel git, vel anethum potui dandum eſſe præcipit. Adhibeantur quoq; ſupra relatæ inſeſsiones, ac peſſi, poſtremò vero ad naturalia balnea, eáq; calida cōfugiendum, poſt quę vnctiones quoq; approximentur pectini, inguinibus, ac lumbis ex oleo liliaceo, irino, ac rutaceo, & nardino, viticis, ac rutæ ſemine, coſto, ac caſsia, exiguáq; cera paratæ: interim quoq; ſaluiæ, aut calaminthæ cōtuſæ, ſeu ſeminis cannabis quippiam admiſceto: multum etiam conferunt deambulationes matutinæ, geſtationes, quæ in curru, vel naui, vel iumento fiunt. A motu vero geſtationis prodeſt vociferatio, & lectio clara, modulata, ac concinna: item vnctio, frictio, & exercitatio per cōgrua interualla repetita, vt inquit Aetius. Et in vniuerſum vbi ex redundante potiſsimum ſemine generatur hæc affectio, tum victus, tum medicamenta conferunt, quæ reſiccandi vim habeant, ſiue calida, ſiue frigida fuerint: ſimiliter & his vtendum, quæ totis ſubſtantiis ſemen extinguunt. Ad vteri ſtrangulatus conuenire inquit Galenus 9. de compoſi. med. ſecundum locos, cap. 10. agarici drac. 1. in potu acceptam ex vino; item plantaginis ſemen, & ſuccū cum vino: nec minùs cōfert onyx ex conchylio potatus, & acetum ſcilliticum abſorptum, vt ipſe inquit.

Que naribus admouenda ſint. — *Li. 16. c. 68* — *Suffitus.* — *Vtero que admittenda ſint.* — *Loco citato* — *Peſsi.* — *Que per ſedem iniecie da ſint.* — *Inſeſsiones.* — *Vbi acceſsio non vrgeat, curatio.* — *Vena ſectio.* — *Purgatio.* — *A purgatione que tribuenda ſint.* — *Li. 16. c. 71* — *Topica.* — *Li. 16. c. 68* — *De agarico nota.*

Περὶ προπτώσεως ὑστέρας. *Id eſt, De vteri prolapſu ſeu procidentia.* CAP. CXI.

Vteri procidentia quid ſit.

CONTINGIT etiam, licet raró, vt quemadmodum ſurſum, aut ad latus vterus peruertitur, ita quoque deorſum prolabatur: atque ipſum prolabi dicimus, cùm ita deorſum

cuertitur, vt foras promineat, ex Aetij auctoritate,
cap.76.lib.16. Non tamen velut quidam imperiti

Aet. loco citato. Paul. lib.3. cap 72.

putant à ſuis appendicibus exolutus totus excidit,
nam ſi ita procederet, reſtitui haudquaquam poſſet,
ex eiuſdem Aetij, ac Pauli ſententia. Quod verò

Prolapſi vteri ſigna.

vterus hoc vitio laboret, morbo ſcilicet in ſitu, ſeu
poſitione hæc ſigna manifeſtabunt. Nam id quod
procidit ſtruthiochameli ouo ſimilis eſt iuxta maio
ris, ac minoris differentiam, prout violenta euerſio
contingit, & in principio plurimus ſanguis erum-
pit, deinde conſequitur dolor præcordiorum, lum-
borum, imi ventris, ac pudendorum, & periculum

Cauſæ. Externæ.

eſt ne perfrigeratis locis conuulſio inferatur, quãuis
progreſſu temporis vbi affectio inualeſcit, & loci
calloſi facti ſunt, neq; conuulſionis periculum im-
minet, neq; dolor infeſtat, eodem Aetio teſte. Sunt
autem eiuſdem prolapſus cauſæ multæ, quarũ quæ-
dã externæ ſunt, quædã internæ: externę quidẽ, vt ſi
ab alto delapſa ſit mulier, & in coxas delata diſruptis
pelliculis, ac ligamẽtis, quę vterũ cõtinẽt, ac vicinis
partibus connectum: ob violentiam etiam ſecundæ
extractionẽ, quod præcipue in abortibus contingit,
ac ob inartificioſam fœtus extractionem, item ni-
mia ſpiritus detenſio, immenſa oneris eleuatio, aut
plaga vteri prolapſum inducit: quin & ob vehemẽ-
tiores animi affectus; velut ſi liberorum amiſsio,
aut hoſtium incurſus nuntietur, aut ob periculoſam
nauigationem, aut eiuſmodi quandam cauſam mu-
lieres toto corpore ſolui ſolent, ita vt vterus ſimul

Internæ.

prolabatur. Internæ autem cauſæ eſſe poſſunt hu-
moris plurimi, ac lenti defluxus, ac partuum frequẽ-
tia, ob quæ appendices, ex quibus vterus dependet,
laxantur, ac ſoluuntur: aliquando etiam ob mem-
branarum, ac muſculorum vterum ſuſtinentium re-
ſolutionem, hæc affectio contingit, quod inclinata
ætate maximè fieri ſolet, vt inquiunt Aetius, & Pau-
lus, quarum cauſarum dignotio haud ægrè haberi
poterit, partim ex teipſo, partim ex ægræ, ſeu adſtã-

Prognoſtica.

tium ſermone. Verùm ex quacunque cauſa fiat,
cùm adhuc recens eſt affectio, conari oportet, vt v-
terus ipſe contrahatur, in principio enim facilè di-
rigitur, & rectè locatus permanet, præcipue in vi-
goris ætate, nam in ætate prouectioribus contrahi-
tur quidem, ſed ex leui occaſione rurſus prolabitur,
ex eiuſdem Aetij teſtimonio. Cùm verò in hac affe-
ctione vterus ex ſua ſede diuaricatus ſit, vt iterum
reponatur in proprium locum oportet. Conueuit

Curandi via.

igitur (fæcibus clyſtere priùs euacuatis, vrináque
excreta, ſi in veſica lotium collectum fuerit, quo v-
terus vndequaque ſit liber, nam inter vtrunque, re-
ctum inquam inteſtinum, ac veſicam ſitus eſt) labo-
rantem figurare ſupinam coxis altioribus reflexis
poplitibus, ac cruribus diſparatis, deinde prolapſam
vteri partem oleo tepido, ac butyro, vel betæ, mal-
uæ, althææ, fœnugræci, ſeminis lini, aut ſimilium de-
cocto fouere, poſthæc lanam conuolutam figura, ac
craſsitudine muliebri pudendo correſpondentem
accipiemus, tenuique linteo circundabimus, ac in-
uoluemus, & acaciæ, aut hypociſtidis ſucco vino
diluto intingemus, ac vtero apponemus, & citra
violentiam totum, quod prolapſum eſt, ſurſum re-
primemus, quoad tota moles intra ſinum reci-
piatur, & vterus in proprium locum reponatur,
deinceps alium lanæ lapſum vino adſtringente
imbutum ſuperponemus, atque totum pecti-
nem ſpongiis ex poſca expreſsis integemus,
& mulierem reclinabimus crura extenſa, ac co-
prata habentem, ita vt alterum alteri incumbat, in-
de cucurbitulæ agglutinabuntur cum flamma co-
pioſiore vmbilico, & vtriſque inanibus partibus
(quas ilia nominant) naribus odorata admouebi-
mus olfacienda; infernè autem quę grauem odorem
habent applicabimus, quorum omnium præceden-
ti cap. copiam reperies. Tertia verò die lana adhuc
intra pudẽdi ſinum exiſtente, mulier in vino nigro
auſtero aliquatenus tepefacto, aut in myrti, lentiſci,
rubi, aut malicorij decocto inſideat, & poſt ſeſsionẽ
rurſus ſupina coxis altioribus locetur, & ſublata ex
pudendo priore lana, alia rurſus eodem medica-
mento imbuta ſubdatur. Cataplaſmata verò de-
foris imponantur, ac imum ventrem ex palmulis,
polenta, lenticula, ac malicorio cum oxyme-
lite, atque hæc tribus diebus interpoſitis rurſus
fient, quoad perfectè vitium diſcuſſeris, & vbi vteri
crebro prolabuntur, poſca abluantur, in eadémq;
mulier diutius inſideat, & deinceps omnia relata
fiant. Vbi verò prolapſus vterus temporis progreſ-
ſu intumuerit, plurimóq; humore refertus fuerit, vt
præ tumore reduci non poſsit, betarum decocto i-
pſum rigamus, deinde acetum affundimus, & ſalem
tenuiſsimum inſpergimus, & poſtea ſedato tumore
eodẽ decocto perfuſum detrudimus, vt inquit Ae-
tius, & deinceps cucurbitas vt ſuprà affigemus, & o-
dorata aſsiduè naribus admouebimus, ægráque vn-
dequaque circũtecta rebus fœtidis ſuffiatur infernè.
At ſi proceſſu tẽporis, id quod prolapſum eſt com-
putruerit, idipſum auferetur nullius metu periculi.
Etenim vniuerſo vtero ablato vbi putrefactus fuiſ-
ſet, mulierem nihilominus ſuperuixiſſe, narrant Ae-
tius, & Paulus quorundam auctoritate. Oportet
autem vt à vociferationibus, ſternutationem mo-
uentibus, ac tuſsim, aliiſque immodicis moti-
bus abſtineant, ita vt quietè, & tranquillè viuant,
vtantúrque cibis boni ſucci, & odorato vino, ac
tenui.

Περὶ μύλης. *Id eſt, De mola.*

CAP. CXII.

INter propria quoque vteri vitia con-
numeratur id, quod à Græcis μύλη, à
Latinis mola nuncupatur, nomen ſu-
mens à motus tum difficultate, tum
grauitate, vt Aetius refert cap.80.lib.
16. Nam velut mola ipſa grauis eſt, ac difficulter
mouetur, ita & affectus hic mola appellatus, ad eius
ſimilitudinem & grauat, & difficulter mouetur, licet
non niſi per accidens, vt dicemus, quemadmodum

Quid ſit mola, ex Aetio & Paulo.

& ipſa mola. Hanc molam induratum eſſe vteri tu-
morem, qui modò in vuluæ oſtiolo, interim in tota
ipſa prominet. Aetius citato loco, & Paulus cap.69.
lib.3. fatẽtur, etſi idem Paulus in fine citati cap. alio-
rum quorundam auctoritate aſſerat, molãm carnem
eſſe informẽ ipſis vuluæ tunicis adhæreſcentem, ac

Mola quid ſit, ex Gal.

fœtus modo in lucem edi. Verùm quicquid præci-
tati auctores aſſerãt, nos Gal. ſectantes dicimus, cum
eo molam eſſe carnem informem, quæ in mulieri-
bus vtero geſtatur, vt 14. metho. medend. cap. 13. ab
eo ſcriptum eſt. Vel molam eſſe carnem quandam
inutilem, atque informem, ex eiuſdem Galen. ſen-
tentia, 14. de vſu part. cap.7. Quapropter non om-
nem induratum vteri tumorem molã eſſe fatemur,
vt Paulus, & Aetius ſentire videntur, ſed inutilẽ il-
lum conceptũ carnoſum, atque informem, qui etiã
vtero geſtatur. Inutilis nanq; eſt, cùm ſit à natura
alıena

aliena caro illa, nec vtilis mulieri, cùm & ipſam grauet, ac laborem inferat, impediátque menſium purgationes, vt dicemus. Nec etiam vtilis pro generis propagatione, veluti & naturalis conceptus eſt: item informis caro hæc cum artificioſa forma, & humana careat, licet quandam figuram contineat, quinimò diuerſas figurationes ſuſcipit pro diuerſitate materiæ, ex qua generatur, ſimiliter & agentis, à quo figurationem recipit. Quod vero ſub conceptu mola cõtineatur, licet idem imperfectus, atque inconcoctus ſit, confirmatur ab Ariſtotele quarto de gener. animalium, cap. 7. dum dixit, Cùm igitur ex humore concoctu difficili conceptus conſtitit, tunc gignitur quod mola vocatur, afficitur enim conceptus eo modo, quo ea quæ inquinari dicimus, cùm elixantur, portatur etiam, ſeu geſtatur vtero conceptus hic, qui mola appellatur, & non eſt vteri tumor induratus in eius ſubſtantia ortus, quoniam interdum fœtus modo in lucem editur. Pariunt enim quandoque mulieres carnem hanc, quam molam vocamus, vt teſtatur idem Ariſtoteles eodem loco, & Aëtius illud quorundam auctoritate confirmauit citato loco, cùm dixit. Quidam vero tradunt in quibuſdam mulieribus carunculas ad inglandis magnitudinem per pudendum excretas eſſe, aliquando ſingulis menſibus, aliquando bimeſtres, aut trimeſtres. Præterea Galenus eodem 14. de vſu partium, cap. 7. ſcriptum reliquit molæ conceptum ouo proportione reſpondere, quamuis non perfecto, ſed ſubuentaneo: at oua animalium partes non ſunt, nec eorundem tumores præter naturam, ſed proportione reſpondent iis, quæ adnaſcuntur, vt liquet ex eodem Galeno, vndecimo de ſimplicium medicamentorum facultatibus. Quare & mola in numero eorum, quæ adnaſcuntur, exiſtit, non tamen familiarium, & vtero geſtatur, ac non ipſius induratus tumor eſt. Hinc quoque patet error eorum, qui volunt molam eſſe in multiplici differentia, nã præter hanc, quæ carnoſa exiſtit, quandã aquoſam, & quampiam etiam flatuoſam eſſe fatentur, quoniam niſi caro ſit inutilis, atque informis, quæ in mulieribus vtero geſtatur, haudquaquam mola appellari debet, iuxta Ariſtotelis, & Galeni ſententiam. Quòd verò vterus afficiatur in hoe vitio, ex menſium ſuppreſſione, præter naturam, tumore, ac ipſiuſmet vteri dolore percipitur. Affectus verò morbus eſt in compoſitione, ſpeciatim in numero, ac inter eos, qui toto genere præter naturam exiſtunt, velut eſt lapis in veſica, iuxta Galeni ſententiam, eodem decimoquarto methodi medendi, cap. 13. Quanquam Ariſtoteles velit, quod nec perfectam, nec alienam omnino habeat naturam mola ipſa. Atqui Galenus propterea toto genere præter naturam eam eſſe fatetur veluti in veſica calculus, hypothyma, & myrmecia, quoniam omnia talia tanquam moleſta, & inutilia in totum ſubmouere properamus, & non quòd in eius generatione, ſeu ſubſtantia nihil ſit eorum, quæ ſecundum naturam ſunt, qua de re ab Ariſtotele non diſcrepat. Dignoſcitur autem affectus hic ex tumore duro circa vteri partes, detractione, ſeu contractione partium ſuperiacentium, ac gracilitate corporis, appetitus proſtratione, & coloris vitio, menſéſque ſupprimuntur, & mammæ intumeſcunt, ſtomachus ſubuertitur, lumbi grauantur, ventérque attollitur, adeò vt primùm conceptus veri ſuſpicionem de ſe præbeat, verum temporis progreſſu diſcernitur. Nam molam dolor punctionis ſenſum inferens ſubſequitur; nec in ea motus vllus, velut in vteri conceptu percipitur, niſi quod per compreſſionem dextra & ſiniſtra mouetur, cum manibus mola comprimitur, & ex accidenti quoque cum mulier de vno latere in alterum vertitur. Cæterum poſtea toto corpore imminuto ac ventre ampliato hydropis imaginẽ præ ſe fert. Diſcernitur tamẽ ab illo per tumoris duritiẽ, & quod tumor hic ad digitorum cõpreſſionẽ, ac pulſationẽ non cedit, neque tympani ſonũ veluti in hydrope ædit, & quod neque ad manus contactum vlla fluctuatio percipitur, quanquam temporis progreſſu quandoque hepate perfrigerato hydrops ei ſuperueniat, vt liquet ex eodem Paulo, & Aetio. Cùm itaque talem vteri molam eſſe fateamur, reliquum eſt eius cauſas inueſtigare, quoniam hæc non (vt Aetius aſſerit) aliquando præegreſſa inflammatione ſuccedit: aliquando poſt locale vlcus, cui caro ſuper excreuit, velut ea, quam ipſe tumorem vteri induratum appellat: nec ex ſeminis muliebris, & plurimi ſanguinis menſtrui affluxu, ac in vtero retentione, quem cogit calor immodicus, ac in carnis formam tranſmutat, generationem ſuſcipit, vt quibuſdam falsò viſum eſt, ſed aliam tum materialem, tum efficientem quoque cauſam habet, vt ex Hippocratis, Ariſtotelis, & Galeni auctoritatibus demonſtrabimus, ait enim Hippocrates libro de morbis muliebribus, & libro de ſterilibus. Molæ porrò conceptus cauſa hæc eſt, cùm multi menſes modicum, & morboſum ſemen conceperint, neque conceptus rectus ſit, & venter plenus eſt, velut prægnãtis. Quibus verbis clarè oſtendit materialem cauſam ipſius molæ eſſe menſes multos cum modico, & morboſo ſemine cõmixtos, ſemine inquam maris, & non fœminæ. Nam ſi de fœmineo ſemine intellexiſſet, fruſtrà modicum, & morboſum adiecíſſet, cùm quantuluncunque, & qualecunque tale eſſet ſemẽ frigidiùs, & humidiùs exiſtẽs atque imperfectius viri ſemine, molæ conceptus ſequeretur, addidit etiã, neque fœtus rectus ſit, quaſi imperfectus conceptus ſit in mola ex paucitate, & vitio ſeminis ortus, nãque ex eius mediocri multitudine, ac ſalubritate fœtus rectus generatur, ſi cum moderatis menſibus fuerit permixtum. Quod verò idem ſentiat Ariſtoteles, præclaro libro quarto de generatione animalium, clarè patet. Nam quærens cur cæteris animalibus mola non generetur, niſi quid admodum lateat, ſed mulieribus duntaxat, Reſpondet eam inter animalia affectionibus vteri obnoxiam eſſe, & menſtruis abundare, quibus verbis menſtruorum copiam neceſſariam eſſe pro molæ generatione fatetur Ariſtoteles. Quòd vero neceſſarium quoque ſit viri ſemen, eodẽ loco oſtẽdit, cùm dixit, Iam accidit cuidam mulieri, vt cum concubuiſſet, & ſe cõcepiſſe putaſſet, primum vẽtris moles augeretur, & reliqua ex ratione venirent, quæ demũ difficultate inteſtinorũ implicata, eóque modo periclitata peperit carnẽ, quam molam vocant. Quid clarius, quòd ſemen viri ſimul cum ſanguine menſtruo concurrat in molæ generatione? Galenus autẽ libro decimoquarto de vſu partium, aduerſus eos qui volebant fœminæ ſemen conferre ad fœtus generationem tanquam motus principium quoddam, hæc protulit verba, Si igitur eouſque volunt ſemen fœminæ progredi, primùm quidẽ, quod parum artificioſam actionẽ ei tribuunt, quę vtique vel ſoli menſtruo fortè affuerit, nemo eſt, qui ignoret.

cap. de om.

Error quorundam de mola.

Quòd vterum afficiatur ſigna.

Quo affectus præter naturam ſit mola.

Molæ ſigna.

Cauſæ.

1. de morbis muliebrib. longè poſt medium.

De ſterilibus poſt medium.

Materialis cauſa molæ.

cap. 7

Loco citato

Secundò autem quòd mentiuntur etiam in his, quæ accidunt explorandis, non enim ſicut gallinæ ſine maribus oua pariunt, ita mulierem aliquando viderunt ſine viro, vel molam, vel huiuſmodi quippiam aliud concepiſſe. Cum igitur in fœmineo ſemine nullum adſit motus principium, neque perfectum, neque imperfectum, licet ad animalis generationem aliquid conferat, aut ſaltem ſi illud haberet, non niſi cum maris ſemine habere putádum eſt, vt in eiuſdem Gale. doctrina ſæpius legitur, abſque controuerſia cenſendum erit, neque perfectum fœtum, neque etiam molam (vt ex his, quæ diximus clarè patet) citra viri ſemen poſſe generari, vt quidam ad pauca reſpicientes falſo putarunt. Cęterum, quòd efficiens molæ cauſa non ſit immodicus calor, ſed potiùs eiuſdem caloris imbecillitas, ab eodem Ariſtotele citato loco ſcriptum eſt, loquens enim de molę generatione, ſic ait. Afficitur enim cōceptus eodem modo, quo ea quę inquinari dicimus, cum elixantur, nec per calorem, vt quidam volunt, ſed potiùs propter caloris debilitatem. Natura enim de vita certare videtur, nec poſſe perficere, finémque apponere generationi, & deinum ſubdit. Cauſa nanque duritiæ cruditas eſt, quippe cum inquinatio quoque cruditas quædam ſit. Idem quoque ſentire videtur Galenus citato libro decimoquarto de vſu partium. Nam loquens de ouis, quæ ſubuentanea nuncupantur, quibus proportione molæ reſpondent, aſſerit ea propterea eſſe imperfecta, & ex ipſis animal gigni non poſſe, veluti ex aliis ouis, quoniam vt perficiantur à maſculo ſolam deſiderant caliditatem. Ergo veluti ex diminuto calore ſubuentanea fiunt oua, ita & mola, quæ eiſdem proportione reſpondet ex imbecillo, & non immodico calore ortum ducit. Erit autem eius generationis modus talis, quod cùm in concubitu multa copia ſanguinis menſtrui in vteri cauitate contineatur, proiecto à mare modico, eóque morboſo ſemine, ac eidem ſanguini menſtruo commixto ob imbecillitate caloris, præcipuè ipſius ſeminis, & ſecundariò fortè ipſius ſanguinis menſtrui, vtroque tamen in vnum motum tanquam vno principio conſpirante non potente eandem materiam perficere, ac concoquere, cùm ſit humor concoctu difficilis, vt inquit Ariſtoteles, neque finem generationi apponere, carnem hanc inutilem, atque informem, idem imbecillus calor (quam molam vocant) procreat, quæ interim per annos tres, aut quatuor perſeuerat, quandoque tota vita perdurat, adeò vt & conſeneſcat, & commoriatur, vt inquit Ariſtoteles. Cùm autem intenditur hic affectus in aquam ſubtercutem degenerat, nōnunquam etiam inſanabilis magna ea parte redditur, quibuſdam & ſanguis erumpit, Paulo auctore. Hanc affectionem alij velut incurabilem penitus reliquerunt: alij incipientem tantùm curari poſſe confidunt: negligenda tamen eius curatio non eſt, ſed omnia, quæ conuenire videbuntur, facienda, vt aſſerit Aëtius. Quanquam Hippocrat. libro eodem de morbis muliebribus, ſic de ea ſcripſerit. Hanc igitur maximè quidem ne curato, aut certè cum prædictione. Qua de re pro eius curatione ægra decumbat in domuncula anguſtiore, minus luci expoſita, modicè perflata, cubili immobili, ſed ita vt pedes habeat elatiores, quietóſve, nam motus quamlibet fluxionem concitat, vt teſtatur Paulus. Itaque aër temperatus in actiuis, aut modicè ad calidum vergens, & ſiccum eligatur, ſomno moderato vtantur, exercitium potiſsimùm partium inferiarum fugiant, quādoque vero moderata deambulatio confert. Sit aluus lenis quotidie, & immodici animi affectus omnino vitentur: cibi tribuantur quantitate moderati, ac boni ſucci. Sitque vini odorati optimè diluti potus, cum quibus interim ea quæ laxandi viribus prædita ſunt, permiſceas, & ea etiam quandoque quæ extenuandi vim habent: & vbi totū corpus plenum fuerit, ſi quid non prohibeat, interna cubiti vena ſecanda erit, haud tamen multa ſanguinis copia extrahenda eſt, quin potiùs vbi opus fuerit, eadem iteretur; interim quoque præſertim circa initia huius affectus malleolorum venam ſecare conuenit multo ſanguine redundante poſt ſectionem venæ cubiti. Nam ſi frigidorum, craſſorúmque humorum copia adſit, iidem potius præparandi, ac purgandi ſunt, quemadmodum cap. de ſuppreſsis menſibus, docuimus: deinceps ad particulares in molæ curationem deueniendum, eiſque vtendum eſt medicamentis ſiue intus, ſiue extra adhibeantur, quæ laxandi, ac molliendi, & mitigandi vim habeant, veluti inſeſſus, & decocta maluarum, althææ, chamæmeli, ſeminum lini, fœnugræci, ſertulæ campanę, & anethi: fiat autem decoctum aut in aqua, aut in hydrelæo: & proceſſu temporis lauri folia, pulegium, thymum, hyſſopum, ſaluia, artemiſia, polium, ac centaurium permiſceri poterunt. Ex eorundem quoque decocto exiguo vino albo addito fotus cum ſpongiis fiant, poſt quos imus venter, pecten, & inguina infraſcripto vnguento perungantur. Recipe olei irini, liliorum alborum, anethini, & chamæmelini, ana drach. j. butyri recentis, adipis anſeris ana drach. iiij. ladani vnc. j. s. ceræ, & vini odorati parum, fiat vnguentum. Interim adiici poterit cremor ſeminis lini, althææ, aut fœnugræci, ammoniacique, aut bdellij in vino diſſoluti pauxillum. Item cataplaſmata hoc modo parentur, Recipe radicum, & foliorum althææ, & maluarum ana manipulum j. s. farinæ fœnugræci, ſeminis lini, & hordei ana manipulum j. s. olei vtriuſque amygdalæ, & liliorum alborum, ſingulorum vnc. j. miſceantur & cum aqua mulſa, & pauco vino odorato, fiant cataplaſmata. Peſſi item ſubdantur ex œſipo, butyro, adipe anſerino, medulla, aut cerebro cerui, melle, caricis pinguibus, & vuis paſsis cum oleo irino, ſampſuchino, aut amarino, vt inquit Aëtius, aut ex adipe anſeris, radice althææ, caricis pinguibus, butyro, ac ſaccharo iidem figurentur: quibus interim rutæ, ſaluiæ, artemiſiæ, aut maioranæ folia contuſa miſcebis. Perſeuerante verò malo, acrium eduliorū vſus aſſumatur, & innatationes aquarum calidarum, & aquæ marinæ, vt refert Aëtius. Rutam, & anethum in vino veteri fuluo odorato decoque, & abiectis herbis, idem vinum calidum bibendum dato, & fermè aquæ loco exhibito. Nam hoc medicamento mulier quædam excreta ſanguinis copia ſalutem adepta eſt, vt ipſe refert. Hippocrates verò citato libro de morbis muliebribus, dictamnum creticum, aut caſtoreum in vino bibitum commendat. Tu verò eiſdem etiam medicamentis vti poteris, quæ cap. de menſium ſuppreſsione, conſcripſimus, tam intus, quàm extra adhibitis: ſimiliter quoque & eis, quorum cap. de aqua inter cutem meminimus, potiſsimùm vbi affectus proteletur.

Efficiens molæ cauſa. *Eo. citato.* *Concluditur modus generationis molæ.* *Prognoſtica.* *Libro primo loco citato.* *Curatio.* *Victus ratio.* *Venæ ſectio.* *Purgatio.* *Libro primo loco citato.*

Περὶ τῶν μὴ κυϊσκομένων.

Id eſt, De non concipientibus, ſiue de ſterilibus.

CAP. CXIII.

QVod natura, ſi fieri potuiſſet, maximè optaſſet ſuum opificium eſſe immortale nemini in dubium venit, verùm cùm per materiam non liceret, nam quod ex arterijs, venis neruis, & oſſibus, ac præterea carne eſt compoſitum, incorruptibile id eſſe non poteſt, ſubſidium quod potuit ipſi ad immortalitatem eſt fabricata. Propterea mirabilem quandam rationem inuenit, quomodo in demortui animalis locum nouum aliud ſufficiat, vt nullum animalis genus pereat, ſed incolume ſemper ſit, atque immortale. Qua de re omnibus animalibus concipiendi inſtrumenta natura inſtituit, ad generis inquam inſtaurationem, quæ cùm communia ſint cùm viris tum mulieribus, eapropter eiſdem quandoque oblæſis contingit aut viri, aut mulieris, aut vtriuſque ratione conceptionis impedimentum, quod quidẽ ſterilitas appellatur. *Sterilitas quid ſit.* Nam nihil aliud eſt ſterilitas, quàm priuatio conceptionis, tempore potiſsimum quo eadẽ perfici deberet. De hâc itaque conceptionis priuatione, quæ ipſarum mulierum ratione prouenit, & non quæ virorum, aut vtriuſque verba faciemus, quanquam eadem ad viros transferri poſsit. *Pars affecta.* In qua quòd vterus afficiatur tanquam concipiendi inſtrumentum nemo vereri debet, ea eiuſdem vteri propriæ actionis, ſeu vſus læſione id dignoſces. *Quo affectus præter naturam ſit ſterilitas.* Quòd vero ſterilitas ſymptoma ſit in genere noxæ functionum ablatarum patet. Nam omnino abolita eſt propria ipſius vteri tanquam inſtrumenti actio, concipiendi inquam. *Cauſa ſecundũ Ariſtot.* Atqui cùm ſterilis eſt, non concipit tempore quo concipere deberet. Huius autem affectionis cauſæ plures eſſe poſſunt, vt inquit Ariſtoteles, ſecundo de gener. animalium, cap. 5. Nam & à primo ortu naturæ locis ad coitum commodis oblæſis ſteriles, & mulieres, & viri redduntur, vt alteræ non pubeſcãt: alteri nõ barbeſcãt, aliis in proceſſu ætatis idẽ accidit affectus, aut propter corporis nutricationẽ pleniorẽ, aut ex morbo, viris humidũ, frigidũmque emittitur ſemen, mulieribus purgationes vitiãtur: experimento autem in aqua probatur fœcũditas ſeminis num per ſumma innatet, aut deſcendat, ſuffitu verò mulierũ probatio fit per odores ſubeũtes vterum; multis etiam tum viris, tum mulieribus hoc idem accidit malum oblæſis partibus, & locis accõmodatis ad venerem; quæ vitia (vt ipſe refert) partim curabilia, partim incurabilia ſunt, ſed maximè, ſteriles tunc perſeuerant cùm primo naturæ ortu tales cõſtiterint. Verùm enimverò in ipſis mulieribus nonnullæ ipſius vteri præter naturam diſpoſitiones poſſunt eſſe cauſę, & præſertim eiuſdem intemperaturę, quemadmodum ab Hippocrate, & Galeno aphoriſ. 62. quinti libri, ſcriptum eſt. *Ex Hipp. & Galeno cauſa ſterilitatis.* Nanque bene temperati vteri ad conceptiones ſunt idonei, malè autem temperati ſi parum à bonitate recedũt, difficulter concipiunt, ſi verò nimium, mulieres ſteriles fiunt, & proinde mulieres eſſe fœcundas ſine ambabus bonis temperaturis, eſt impoſsibile, vt inquit Galenus in commento, appello ambas bonas temperaturas mediocres, ſcilicet tum ex calidi, & frigidi, tum etiam ex humidi & ſicci commixtione, cùm fieri poſsit, vt ſecundum vnam oppoſitionem bene temperatus ſit vterus, ſecundum alteram verò malè; propterea Hippocrates dicebat, quæcunque verò ex vtrique mediocrem habent temperatura, eæ fœcundæ ſunt. Nam ne mulier concipiat, poteſt altera efficere intẽperatura, vt inquit Galenus, modò nimium à bonitate recedat: hæc vbi frigida fuerit immodicè, adeo quòd ea ea vterus ſpiſsior efficiatur ſterilitatẽ efficit. Nam anguſta quidẽ erunt ſupra modũ ora vaſorũ, quę ad ipſum pertingũt vterũ, adeo vt neque ſecũdæ poſsint adnaſci ad iã dicta ora vaſorũ, neq; ſi huc fiat aliquãdo poteſt bene nutriri cõceptus, cum vel nullo modo fiant hiſce mulieribus purgationes, vel omnino paucæ, & ex ipſæ vitioſæ, ſolo tenuiore, ac aquoſiore ſanguine perlabente. Hæc item eadem ora facilè obſtruuntur, & propter natiuam anguſtiam, & quoniam magna ex parte hę mulieres humorem aggregant pituitoſum, ſiquidem corpus totum ferè eſt vtero ſimile. Adhæc in talibus vteris contingit etiam maris ſemen refrigerari, niſi natura ſit calidiſsimum. *Frigidi vteri ſigna.* His itaque de cauſis vteri nimia frigiditas conceptionem omnino impedit, ac mulieres ſteriles facit. Coniectamus autem vterorum frigiditatem ea ſuppreſsis menſibus, neque enim præ nimia craſsitudine commodè feruntur, ſed & ſtupidus ſenſus, circa pectinen, lumbos, ac crura percipitur, aliquæ etiam crurum impotentes ſunt, victus quoque præceſsit frigidior, ac craſsi ſucci. At ſi prorſus perfrigeratæ fuerint, ne venerem quidem appetunt, & vteri oſculum contractum habent, vt ea Aëtio cap. 27. libro 16. & Paulo cap. 74. libri 3. liquet. *Humidi vteri ſigna.* Ob nimiam quoque vteri humiditatem mulieres non concipiunt, extinguitur enim in talibus genitura, quemadmodum in terra paluſtri cerealia ſemina, ex Galeni teſtimonio, præcitato aphoriſmo. Hanc indicant in coitu humor diſtillans, tenuius, & copioſum menſtruum, vt inquit Paulus. In habentibus autem immodicam vteri caliditatem ſterilitas contingit modo, quo vbi valde calidæ terræ ſemina committuntur, veluti in æſtibus ſub cane, eodem Gale. auctore. *Calidi vteri ſigna.* Coniectatur autem vteri caliditas ex reliqui corporis caliditate, & ea menſiũ paucitate cum dolore pudentium: ita vt pudenda mulieris exulcerent, ſed & quæ prodeunt, nigriora ſunt, & ob nimiam puncturam nullum ordinem ſeruant. Sequitur etiam ad hanc temperaturam inſignis ſalacitas, & totius corporis ſiccitas, vt inquit Aëtius. *lib. 16. c. 28* Propter defectum quoque alimenti ſicciores vteri non concipiunt. Nam in ipſis tale quid accidit, quale vbi aut arenæ, aut argiloſæ terræ, aut petroſæ mandantur ſemina, eodem Galeno teſte. *Sicci vteri ſigna.* Humor verò in coitu ex eiſdem haudquaquam diſtillat: exiguum quoque ac craſſum erit mẽſtruum, aderitque totius corporis exſiccatio. Si quando verò prædictæ ſimplices intemperaturæ inuicem miſceantur, ex earundem indiciis manifeſta erit earum commixtio. Atqui cognitionem omnium immodicarum vteri intemperierum aphoriſ. 59. quinti libri, ſcripſit Hippocrates, cùm dixit, ſi mulier non concipit, ſcire autem velis ſi conceptura ſit, pannis circumtectam inferne ſuffies, & ſi odor videatur per corpus ire ad nares, & os, ſcito quòd ipſa non ea ſe ipſa ſterilis eſt, frigiditas nanque ſpiſsitudinis ratione non permittit vſque ad os, & nares ferri aromatum exhalationem: eodem modo & ſiccitas. Humiditas vero, ſicuti ab ipſo Hippocrate dicta eſt, extinguere geni-

turàm, ſic & aromatum qualitatem. At vehemens caliditas ea ratione, qua vincit aromatum facultatem alterat, atque corrumpit, ac propterea non permittit ipſa ſeruantia ſuam naturam ſyncera ad os, & nares ferri. Quòd ſi in hiſce natura ex ſuffitu aromatum cognitio ſufficienter haberi non poſsit, ex aliis indiciis nobis erit talis natura inueſtiganda, hoc ipſum cognoſcentibus, quòd rara admodum eſt huiuſcemodi calida temperatura in mulieribus, ſiquidem fœmina eſt mare frigidior. Vtiliſsima eſt itaque in ſterilibus mulieribus ex aromatũ ſuffitu dignotio, vt inquit Hippoc., vel quia omnis immodica intẽperatura iſti ſubiicitur, vel quia rariſsimè vna ipſam ſubterfugit in mulieribus illis, quæ tenues apparent, & nigræ, & hirtæ, ita quòd ex his ſignis percipitur earum immodica intemperatura ſine ſuffitu aromatum, vt Galenus aſſerit citato commento aphoriſmi ſexageſimi ſecundi, quinti libri. Idcirco idem Hippocrat. aphoriſm. 44. eiuſdem quinti libri dicebat, quæcunque præter naturam tenues exiſtentes vtero gerunt, abortiunt priuſquàm craſſeſcant. Quapropter priùs eas reficere oportet quẽadmodum etiam quæcunque præter naturam craſſæ non concipiunt vtero, vt idem Hippocrates aſſerit aphoriſm. 46. eiuſdem lib. iis omentum os vteri comprimit, & priuſquàm extenuentur, non cõcipiunt. Præterea eiſdem menſes pauci feruntur, cùm maxima alimenti pars in pinguedinem transeat, vt Aëtius refert. *Lib.16. ca.26.* Cum verò hi duo habitus præter naturam ſterilitatem efficiunt, ea teipſo eos dignoſcere valebis, de quibus Paulus ſic ſcriptum reliquit: neque enim pingues liberis procreandis ſunt idonei: eo quòd genitalibus mutuo ſe contingere commodè haud poſſunt, tum quòd momentum ſeminis emittant; neque etiam nimis extenuati liberis operam dare feliciter queunt: ſermo autem Pauli communis eſt tum viris, tum mulieribus. Accidit quoque interim ex vitioſorum humorum redundantia quòd mulier non concipiat: qualis autem vitioſus ſit redundans humor, ex his quæ diximus capite de mẽſium ſuppreſsione inueſtigabis. Item ob cicatricẽ inductam ſi vaſa fuerint excæcata, id quod dignoſces ex præcedenti vlcere, & ab eodem etiam vlcere ſterilitas interim fit, quod ex ſignis vlceris patebit, quemadmodum ſi ob membranam oſculũ vteri obturantem, aut ob nimiam eiuſdem oſculi anguſtiam, vel amplitudinem, ſiue quod ceruix vteri obliqua fuerit, conſequatur ſterilitas, ex obſtetricum relatione percipies. Si etiam mulieri menſes non omnino prodeant, aut pauciores quàm debeãt, aut plures profluant quàm profluere deberent, adhuc non concipiunt, ex Hippocr. auctoritate lib. de ſterilibus. *In princip.* Flatus quoque in vtero exiſtentes conceptionem impediũt, quos inſequitur pectinis, & imi ventris tumor, extenſio, & quandoque cum dolore pungitiuo ſæpe ad alterum, ſæpe verò ad vtrunque inguen ſe extendente: quandoque etiam flatus per muliebre pudendum erumpit, ita vt mulieres ipſum percipiant: interim quoque ſtrepitum, ac ſonitum circa vterum eædem ſentiunt. At ſi per aliquod aſſumptum pharmacum mulier non concipiat, ex eiuſdem mulieris loquela, aut adſtantium percipies. Sed & inuiti quoque coitus, inanes ac ſteriles ſunt; amor enim geniturã conciliat, & propterea fœminæ amãtes crebro pariunt. Ætas etiã vel iunior, vel prouectior conceptionẽ impedit, & inepta mulieris forma ſterilitatis occaſio eſt, vt liquet ex Aëtio eodem cap. 26. lib. 16. Intempeſtiuus etiam congreſſus cauſa ſterilitatis eſt, cùm conceptionis tempus ſit, vel incipientibus, vel ceſſantibus menſtruis. Reliquo autem alio toto expurgationis tempore licet aperta fuerint vteri venarum ora, non tamen tunc concipere mulier vllo modo poteſt, cùm ſemen nequeat in vulua remanere, ſed ab influentis ſanguinis copia eluatur. Ceſſantibus autem, vel incipientibus menſibus, & ora aperta ſunt, & mẽſtruum non multum, neque vniuerſum, ſed paucum & paulatim effluit, vnde efficitur, vt ob aſperitatem vuluæ ſemen adhæreat, ſatiſque alimenti ex ſanguinis confluentis paucitate habeat. Ante etiam quàm menſes veniant conceptus fieri propterea non valet, quia & alimento caret ſemen, & adhærentiam nullam inuenit, cùm eo tempore occluſis vaſis læuis vulua relinquatur: defluit itaque ſemen, neque vniri cum tunica eius poteſt, ſiquidem aſpera magis idonea ſunt, quàm læuia ad coaleſcendum, ex Galeni ſententia lib. de diſſectione vteri, cap. 16. Nam ſi læues fuerint vteri, mulier in ventre non concipit, quoniam licet genituram ſuſcipiant, foras tamen emittunt, vt teſtatur Hippoc. eodem libro de ſterilibus. *In princip.* Cæterùm ſi medicamenta ſterilitatem inducentia vaſa vteri excæcent, incurabilem plerũque affectionem faciunt, licet quædã potiones cæcitatem curabilem inducant, cui ſi protinus ſubuenias mederi poſsis, ex Aetij teſtimonio. *Prognoſtica.* *Aet. lib. 16 cap. 31.* Quod verò quæcunque præter naturam craſſæ ſunt, priuſquã extenuentur non concipiunt, ſuperius dictum eſt, ex Hippocratis auctoritate aphoriſm. 46. libri 5. Similiter ex Galeno liquet, quod male temperati vteri ſi parum à bonitate recedunt, difficulter concipiunt, ſi verò nimium, mulieres ſteriles fiunt. Si vlcera in vteris fuerint etiam oborta, & ſi menſes ſano modo prodeant, plerunque incurabilia ſunt; & propterea in ventre tales nõ concipiũt quãdiu vlcera habuerint, ex ſententia eiuſdem Hip. citato lib. de ſterilibus. *Loco citato.* Verùm vbi ob frigiditatẽ mulier non concipit, vniuerſa victus ratio eligatur ad calidum vergẽs. *Vbi ob frigiditatem mulieres nõ concipiant, curatio.* Cibi boni ſucci exhibeantur, attenuantéſque, ac omnibus alimentis admiſceantur quæ purgationes irritare poſſunt, veluti ſunt olera odorata, & acria, ſcãdia inquam, erythmõ, fœniculum, gingidium, apiũ, ſmyrnium, aſparagus paluſtris, & ſimilia. Speciatim autem, accommodatum victum cap. de menſiũ ſuppreſsione ex frigidis ſuccis reperies. Conuenit nanque nedum victus ratione, ſed aliis remediis omnibus eiſdem calorem reuocare. *Victus ratio.* At vbi frigidi etiã, & craſsi ſucci cum frigida vteri intemperie redundarint, poſt eorum coctionem, ac præparationem purgante medicamento vacuandi ſunt, quorum copiã, ac formulam citato capite requiras. Quòd ſi purgatio per inferna non ſuffecerit, vomitus quoque prouocetur origani, aut thymi decocto aute, & poſt cibum omni ſtudio adhibito, vt pituita euacuetur, ex Aetij auctoritate. *Purgatio.* *Lib. 16 c. 27* A purgatione autem, vel vomitu haudquaquam incommodum fuerit caſtoreum, cuminum, aniſum, pulegium, ſeu iuniperi fructum, & alia huiuſmodi bibere, & ſingulis piper admiſcere, ex eiuſdem Aetij, ac Pauli ſententia, quæ omnia abſorberi poterũt vino albo odorato, aut aqua mulſa: item confert mercurialis cum caſtoreo, aut abſynthium tribus, aut quatuor diebus conſueto menſium tempore, ſi in potu exhibeatur: eſt etenim hæc *Vomitus.* *Loco citato.* *Potus quæ præbenda ſint.* *Lib. 16 c. 32.*

potio ad conceptum efficax, vt idem met Aetius inquit. In quem etiam vſum conferunt ſi drach. j. eclegmatis diambræ, aut diamoſchu dulcis, ſeu de xyloaloe exhibeatur cum vino albo, aut aqua florum citrangulorum: nec minùs & antidoti mithridati, aut theriachæ ſi tantundem exhibeas.

Suffitus. Fomenta. Vteris verò fomenta fiant per ſuffitus, & vaporea, arundine ollæ operculo perforato inſerta, aut igni adeò adhibita: vt ſuffitus, aut vapor intra pudendum excipiatur, ſit etiam mulier pannis circumtecta: ſuffitus inquam fiant ex calidis odoratis, vt caſsia, cinnamomo, coſto, amomo, thure, myrrha, ſtyrace, & aliis huiuſmodi, quæ calidam habent temperaturam, & odorata ſunt valde, vapor autem fieri poteſt ex aqua calida, in qua prius fuerint decocta artemiſia, ſaluia, ruta, cuminum, pulegium, cyperus, acorum, iuncus odoratus, & reliqua ſemina odorifera, vt prædictis Paulo, & Aetio viſum eſt: poſſunt quoque & hæc ſingulatim cataplaſmatis modo pubi imponi, & idem decoctum per pudendum vtero iniectum confert: item pubis, coxarúmque frictiones nihilominus conducunt: nec minùs ſi oleo perfricentur irino, aut amaracino.

Paul. lib. 3. cap 74 Aetius lib. 16. cap. 27. Cataplaſmata. Peſſi.

Peſsi quoque ſubdantur ex myrrha, ruta, galbano, & caſtoreo, chia maſtiche, & cypero parati, & ne mordeant, ac exulcerationem faciant, adipe anſeris, aut gallinæ, & ſaccharo rubeo excipiantur, & ſerico linteo inuoluti, ac oleo irino, ſeu liliaceo intincti immittantur, ſit autem eorum quantitas exigua, adipis autem, & ſacchari maior. Nam neque difficile eſt eorum quantitatem artificioſa metiri coniectura pro affectionum magnitudine, aut diuturnitate, & reliquis. Sunt quoque & peſsi alij ad conceptionem idonei, vt ſi coaguli leporis partes duas, aluminis ſciſsi partem vnam melle excipias, ac peſſo formato vtitor, vtero tamen priùs per prædicta purgato. Item ſeminis ſatyri, & mellis ſingulorum ſexunciam in peſſum afformato, & vtere, ex Aetij auctoritate: nec minùs & reliquis medicamentis, capite de ſuppreſsis menſibus ob frigiditatem conſcripris vti poteris.

Lib. 16. cap. 32. Sterilitatis ex calidita te orta, curatio.

Vbi verò calida fuerit vteri intemperies, victus ratio conueuit ad frigidum, ac humidum vergens, talis item eligatur aër, ſomno vtantur longiori, & quiete: ac infrigidantibus cibis, quales ſunt, ex oleribus lactucæ, maluæ, blitum, cucumis, cucurbita, pepo, atriplex, & portulaca, aliique cibi conſimiles. Vinum eligatur tenue, album, & aquoſum optimè dilutum.

Victus ratio.

Competunt item aquarum dulcium balnea. Ad lumbos verò, pubem, & imum ventrem infrigidantia quoque adhibenda ſunt, velut eſt ſolani, aut vmbilici veneris ſuccus, ſemperuiui, aut lactucæ, roſaceo admixto: aut foliorum atriplicis, portulacæ, ſeu lactucæ excipe pugillos duos, olei roſacei, violacei, & cytoniorum, ſingulorum vnc. j. farinæ hordei pugillum j. cum ſucco ſolani, aut vmbilici veneris, & pauca aqua roſacea fiat cataplaſma, & prædictis locis applicetur: item in pudendum commodè ſubditur idem ſolani, aut vmbilici veneris ſuccus roſaceo admixto, qui inuoluto linteo lineo, ad digiti formam excipiantur: mercurialis item lumbis, ac pectini impoſita vtero calidiori prodeſt, vt inquit Aëtius, & argenti ſpuma, ac ceruſa cum aqua trita: rectè autem metienda erit horum omnium quantitas, ita vt perpetuò caueas perfrigerationis exceſſum.

Medicamentorũ ratio.

lib. 16. c. 28

Conferunt item non minùs ſi ea, quæ infrigerandi vim habent, potu exhibeantur, ſiue ſyrup. fuerit, ſiue decocta: quorum magna copia habetur, & propterea nos breuitati indulgentes prætermittimus, illud animaduertentes quod ſi cum calida vteri intemperie calidi, ac vitioſi redundarint ſucci, iidem etiã prius purgandi ſunt, cõcoctis ipſis, ac præparatis, ſeu à natura euictis, & deinceps, quæ modo ſcripſimus medicamenta adhibere oportet. Nam quoad menſes morboſi fuerint, ſiue bilioſi, ſiue pituitoſi extiterint, mulier non concipit, vt liquet ex Hippocrate eodem libro de ſterilibus.

Loco citato Si ob humiditatẽ fiat ſterilitas, curatio. lib. 16. c. 29

At mulieres, quæ ob vteri humiditatem non concipiunt, ſicciore diæta vti conuenit, multúmque exerceri, ac fricari per ſuperiores potiſsimùm partes: cibis vtantur ſiccis, & mediocribus, ita vt carnes aſſatas potiùs, & vigentium ætate animalium edant, & vinum potens meracum, ſed parciùs bibant, vt Aetius fatetur: auerſionis autem gratia aliquando poſt cibum, aliquando ieiunæ vomant: ſicca etiam fomẽta crebro, balnea verò rarò adhibenda ſint: & vbi totũ corpus purgatũ fuerit, reſiccãtia ac adſtringẽtia medicamẽta vtero adhibeãtur, quę ſi ante purgationẽ propinentur, non parũ lędũt, cohibita enim materia (vt inquit Aetius) ad principales partes decurrit: huiuſmodi ſunt lentiſci decoctum, myrti, roſarum, & rubi tenerorum virgultorum, rhus coriarij, mali punici florum, & gallarum, & pillularum cupreſsi: ex quibus inſeſſus, irrigationes, fotus, cataplaſmata, inſeſsiones, & peſsi formari poterunt, hoc item epythemate vti poteris, ex eiuſdem Aëtij auctoritate, quod recipit pſyllium tuſum, & palmularum carnem cum aqua mulſa, aut etiam mala cotonea ſimiliter palmulis excepta adhibeto, vt ipſe inquit, ad nimiam quoque vteri humiditatem huiuſmodi potiones conueniunt, myrti baccas, aut malicorium punici dulcis cum vino terito, & exhibeto, aut auellanas nuces vſtas, cum vino tritas propinato, ex eõdem auctore.

Loco citato

Loco citato

Mulieri verò, quæ ob vteri ſiccitatem non concipit, humidiora alimenta exhibenda ſunt, & reliqua victus ratio humidior inſtituenda, mediocríque vino, & non nimis veteri vtatur, balneiſque inunctionibus, cataplaſmatis, ac inſeſsionibus humectandi vim habentibus vti conueniet, quanquam vbi totum corpus fuerit humectatum, vterus quoque eadem qualitate participabit.

Si propter ſiccitatem vteri non concipiat, curatio.

At ſi ex flatuoſo ſpiritu in vtero exiſtente conceptio impediatur, primum quidem parcior cibus exhibendus eſt, mox danda quæ flatus expellunt, velut eſt ruta, cuminum, anethum, apij ſemen, aniſum, & pleraque alia familiaria ſemina, ac aromata, quæ partim potanda, partim applicanda ſunt ipſi vtero, atque ſubdenda. Poſſunt & ex eiſdem fomenta parari, cataplaſmata, ac cerata, & ad pubem imponi, vt liquet ex eiſdem Aetio, & Paulo.

Si ex flatuoſo ſpiritu ſterilitas fiat, curatio.

Si verò ob oris vteri anguſtiam propterea quod ipſum conniuens, aut concluſum fuerit, ſterilitas fiat, inſeſsionibus, fomentis, ac perfuſionibus, & peſsis odoratis, atque mollientibus aperiendum erit. A mollioribus tamen incipiendum, vt ex decocto maluarum, ſeminis lini, althææ, fœnugræci in oleo, aut hydrelæo, quo decocto, nedum pro inſeſsionibus, ſed etiam perfuſionibus, ſeu iniectionibus vti conuenit: deinceps caſsiam, cyperum, aut nardum adducere poteris interim etiam ad validiora tranſeundum: qua de re artemiſiam, chamæmelum, conizam, calaminthã, pulegium & amaracum apponere licebit, ex quibus quoque peſsi hunc in modũ parari poterunt, Recipe radicũ, & foliorũ maluarum,

Aetius li. 16 cap 31 Ex anguſtia oris vteri. Paul. loco citato.

& althææ, contuſarum ana drac.3.farinæ ſeminis lini,& fœnugræci ana vnc.j.adipis anſeris drach.iiij. croci parum,& moſchi parum miſceãtur,& in ſerico linteo inuoluta peſsi fiãt:qui in oleo irino,aut liliaceo,aut nardino intincti ſubdantur.

Si os vteri nimiũ hiat, curatio.
Paul.loco citato.
Aet lib.16 cap 31

Procedente verò tempore caricæ,caſsia,reſina terebinthina adiici poterũt: interim quoque artemiſia,amaracus, calamintha,pulegium,& myrrha.At ſi propterea quod vteri os nimium hiat,non concipiant,victus, fomẽta, ac reliqua omnia medicamenta ſicciora, & adſtringentia conueniunt, talia ſunt gallarum decoctum,cytini,lentiſcus, rubi radix,myrtus,& alia huiuſmodi,quę humidiori vtero congrua ſunt,ex eiuſdem Pauli,& Aetij ſententia.

Si diſtortũ, aut peruerſum fuerit idem vteri os, curatio.
Loco citato

Vbi verò diſtortũ fuerit,ſeu peruerſum eiuſdẽ vteri os,mollientibus quoque fomentis dirigere, ac corrigere oportet, etenim fomenta ad hoc maximè faciunt. Conducit quoque & peſſos mollitorios ſubdere,ſpecillo quoque, & digito correctio facienda eſt eiſdem mollitoriis medicamentis priùs intinctis. Inſuper maximè conferunt pulegij, & artemiſiæ decoctum, ac caſtoreum è poſca potum, vt refert Aetius.

Ex deuorato pharmaco.
Medicamẽta propria.

Si verò ex deuorato pharmaco quopiã ſterilitas conſequuta fuerit, pharmaci viribus indagatis contraria medicamenta adhibere conuenit. Reliquæ ſterilitatis cauſæ,quæ etiam particulares requirunt curationes, ſuis propriis capitibus petendæ ſunt, & nos breuitati indulgentes conſulto pręterm iſimus, veluti eſt habitus gracilis,vel obeſus,vlcus,cicatrix,membrana os vteri obturans, menſium ſuppreſsio, ſeu eorundem immodicus fluor, & intempeſtiuus, ſeu inuitus congreſſus, ac reliquæ huiuſmodi. Reliquum eſt, vt ea conſcribam medicamenta, quibus pro remouenda ſterilitate vti conſueui, potiſsimum vbi orta ſterilitas non fuerit ex immodico vteri calore, id quod perrariſsimè accidit; quorum primùm eſt, Recipe teſticuli apri ſylueſtris exſiccati in vmbra, & ſcobis eboris,ſingulorum drach.j.teſticulorum vulpis drach j.s.matricis,& coaguli leporis ana ſcrupul. ij. ſeminum melonum drach.4.cum ſaccharo diſſoluto in aqua roſacea, & mellyſſuphylli fiant morſuli. Vel recipe ſeminis ſeſeleos, ſcobis eboris, & matricis leporis in vmbra exſiccatæ ana dra.j.diambræ, ſeu eclegmatis de xyloaloë drach. j.s.cum ſaccharo in aqua roſacea diſſoluto figurentur morſuli, quibus vtatur mulier cum pauco vino albo,aut aqua mellyſſophylli, ſeu florum citrangulorum per plures dies ante viri congreſſum:quo etiam tẽpore peſſi adhibeantur ex coagulo, matrice, & ſtercore leporis,caricis pinguibus,adipe anſeris,pauco croco, ac moſco figuratis,qui etiam in linteo ſerico inuoluti, & oleo irino, ſeu liliaceo intincti ſubdantur. Interim vngula aromatica, ſpica, aut cyperus eiſdẽ permiſceri poterit: à quibus deſinentibus iã menſibus (quod tempus optimũ eſt) medio mutuo amore(nam amor genituram conciliat, vt inquit Aetius)

lib.16 c.26
Paul.lib.3. cap.74

Venus iucunda eſt, quæ etiam à tergo exercita ad concipiendum videtur conducere, vt inquit Paulus, ſed & virum ſtrenuam operam nauare oportet, interímque à venere abſtinuiſſe, & boni cibi ſuccis nutritum eſſe, ex Aetij decreto.

In fine.
Aetius lib.16.c.32

Si verò velis cognoſcere an mulier concipiet,vel non,butyrũ, & lac mulieris maſculum alentis bibẽdum dato, & ſi eructauerit, concipiet: ſin minùs,non: vel caput allij integrum depurgatum, ac deraſum ad vterum apponat, & poſtridie videat an per os oleat, & ſi oluerit concipiet,ſin minùs,non:itẽ aniſum in aqua tenuiſsimè

Circa principia.

tritum bibat, ac dormiat, & ſiquidẽ pruritus ipſam circa vmbilicum corripuerit, concipiet: ſin minùs, non, vt liquet ex Hipp.in lib. de ſterilibus.At ſi velis dignoſcere num prægnans ſit, mel, & aniſum tenuiſsimè terito,deinde in aqua diluito,ac exhibeto, & dormire ſinito,& ſi quidem tormen ipſi fiat circa vmbilicum,prægnans eſt, ſin minus, non eſt, vt liquet ex eodem, citato loco: item cùm dormitura eſt, aquam mulſam potandam, & ſi alui tormina patietur,concipit: ſin minùs,non concipit, vt liquet aphoriſ.41.quinti libri.

Περὶ δυστοκίας. *Id eſt, De difficultate partus.*

CAP. CXIIII.

PArum admodum ad generis propagationem machinata eſſet natura in fabricandis concipiendi inſtrumentis,potiſsimũ mulieribus, nec notatu dignã opem medicus pro eodẽ ſcopo pręſtituiet in profligandis ſterilitatis cauſis,niſi eadem natura,quę in fœtus generatione,ac conſeruatione adeò fuit ſolicita, in eius quoque ortu,ac editione in lucem miranda quadam commenta eſſet, & medicus vbi opus eſt,in hac actione eidem naturæ ferret auxilium. Propterea ab eadem natura factum eſt, cùm mulieri partus appropinquat eo videlicet tempore, quo ſufficiens fœtui alimentum præſtare non valet, vt inquit Hippocrat. lib.de natura pueri, aut vbi per os nutriri poteſt, nam tunc propriè fœtus perfectus eſt, & partus naturalis ſit, Galeno teſte 15. de vſu part. cap. 7. vt idem puer vberius præſens alimentum quærens,calcitrando mẽbranas diſrumpat mouens ſe manibus, ac pedibus: quo fit vt rumpatur membrana. quædam interna, qua diſrupta contingit etiam alias debiliorem vim habere: & rumpuntur etiam primùm quidem illi contiguæ, & cohærentes, poſtea extrema; quæ cùm ruptæ fuerint, tunc fœtus à vinculo exoluitur, & agitatus foras procedit, neque ampliùs vteri ipſum continere poſſunt abrutis membranis, ſed & ipſi quoque vteri in hoc præſtant auxilium, haud enim ſufficiens eſſet fœtus ex ſeipſo duntaxat perfectus in lucem edi (niſi quod vteri inhibentes, & ceſſare facientes ab opere retentricem eorum facultatem, quæ id quod vtero geſtabatur vſquequo ad debitam perueniret magnitudinem retinuerat, ac amplexata erat, altera, quæ hactenus quieuerat loco eius aſſumpta propultrice videlicet, ac eorum os, quod toto impregnationis tempore adeò conniuebat, vt ne ſpecilli quidem cuſpidem admiſiſſet, ex Herophili auctoritate, paulatim adaperientes eò vſque vt poſsit fœtui facilem præbere exitum ipſum propellentes) non parum pueri ortui auxiliantur. A ſeipſis quoque & ipſæ parturientes in hoc non exiguam opem præſtent mediis abdominis muſculis, vt 3. de naturalib. facultat.cap.13. ſcriptum eſt. Non ab re igitur comment. aphoriſ. 55.5. libri dicebat idem Galen. quod ad bonum partum duorum corporum vigore eſt opus, & grauidæ mulieris, & infantis. Tot itaque, ac talia admiranda in animalis partu natura machinata eſt, prouidens vt fœtus iam abſolutus, ac conſummatus tuto emittatur. Partus autem nominatur quando ex naturæ commodo fit, quando verò non naturæ ſponte, ſed violenter incidit abortus prouocatur, vt liquet eodem 3. de naturalibus facultatibus, cap. 12. Appello autem abortum imperfectã fœtuum emiſ-

Verſus ſigna.
Inter naturalem partum,& abortum differentia.

ſionem

6. de morbis vulga. comm. 1. commen. 2. *Loco cit.* *Quomodo fiat partus naturalis.*

ſionem vtcunque factam, cum Galeno 6. de morbis vulgaribus, è diuerſo autem naturalem partum nuncupamus eorundem fœtuum conſummatorum, ac perfectorum naturalem emiſsionem, qui (vt inquit Hippocr. eodem lib. de natura pueri) hoc modo fit. Vbi enim adeo auctus infans eſt, vt alimentũ, & augmentum, quod à matre deſcendit, non amplius ei ſufficiens ſit, copioſius alimentum appetens calcitrat, & membranas diſrumpens initium partus matri affert. Fœtus itaque vehemẽtiſsimis motibus ſuccedunt partus, ex Hippocratis ſententia. Hoc etiam tempore & vteri, qui amplius fœtus grauitatem, ac eorum diſtentionem ferre nequeunt, Galeno teſte

cap. 12.

eodem 3. de naturalibus facultatibus, nec minùs & ſentientes interim ſe morderi à qualitate humoris in ſeipſos effuſi, quòd eos moleſtat facultate propultrice media abiicere properant; necnon & à ſeipſis parientes in hoc præſtant opus non mediis vteris, ſed muſculis (vt diximus) qui in abdomine exiſtunt, qui ad deiectionem etiam tùm ad reddendam vrinã nobis ſunt auxilio. Fit itaque partus hoc modo. Verùm quo tempore fiat, non admodum liquet. Nam Hippocrates eodem libro de natura pueri aſſerere

In fine. *Quo tempore fiat.*

videtur fœtus perfectionem, ac naturalem partum decimo impregnationis menſe fieri, ait enim; alimentum, & augmentũ, quod à matre deſcendit non amplius ſufficiens eſt puero, vbi decem mẽſes prætererint, & fœtus auctus fuerit: & poſt pauca iterũ ait, atque hæc, vt longiſsimè in decẽ menſibus fiunt.

Ariſtot.

Ariſtoteles verò quarto de generatione animalium cap. 4. & 7. de hiſtoria animalium capite quarto, ſic de pariendi tempore ſcriptũ reliquit: Sed cùm cętera animalia omnia ſingulari, ac ſimplici modo partum ſuum perficiant, vnum enim pariendi tempus ſtatutum omnibus eſt; homini vni multiplex datum eſt. Nam & ſeptimo menſe, & octauo, & nono parere poteſt, & quod plurimùm decimo, nonnulla etiam vndecimum tangunt. Fœtus verò qui maturiùs quàm ſeptimo mẽſe prodeat, nullo pacto vitalis eſt, qui ſeptimo vitalis quidẽ, hic primus exit, ſed

In princip.

magna ex parte infirmior. Idem conſcripſerat Hippocrat. lib. de ſeptimeſtri partu, dum dixit, ſunt autem ex his ſeptimeſtribus qui & ſuperſtites manent ex multis pauci. Galen. autem quòd nouem menſi-

Galenus.

bus perficiatur in vtero fœtus 3. de nat. facult. cap. 3. his verbis demõſtrauit, aſſerens quippe nouem mẽſibus pleriſque mulieribus perficitur in vtero fœtus & 2. de cauſ. ſympt. cap. 3. illud confirmauit, cùm dixit, ſanè eadem virtus, quæ ſic de fœtu eſt ſollicita, vt nouem menſium ſpatio eius ſuſtineat pondus, atque vt abſolutus tutò emittatur, prouideat, & cętera: & paulo ſuprà dicebat; quippe qui (de vteris loquens) tum fœtus grauitatem, tum ſui diſtentionem nouẽ menſibus protulerunt, ij abſoluto in ipſis fœtu ad eius expulſionẽ ſe comparant, ſic itaque diuerſimodè ſentire videntur de pariendi tempore pręcitati magni viri. Verùm ſi quiſpiam eorum ſententiã

Conciliantur hi tres auctores.

& non verba percipere velit, abſque nimio labore conciliari poterũt, ea primò ſumpta hypotheſi, quæ ab eiſdem tãquam manifeſta admittitur, quòd cùm adeò perfectus, ac conſummatus fœtus exiſtit, vt per os nutriri valeat, deficiatque ei alimentum, ac augmentum, quod à matre ſuppeditatur, tunc partus naturalis fit, ac naturaliter in lucem editur fœtus, huic aliam & ſecundam hypotheſim addas, quòd hoc alimentum diuerſimodè in diuerſis vtero gerentibus ſe habet, ſi maiorem, vel minorem ſufficientiam, aut paucitatem eius conſiderabis, prout ſufficientes vel paucos menſes demittere conſueuerunt; ſimiliter & inter ſe non parum diſsident fœtus, qui maiores, vel minores cum exiſtant, aut robuſtiores, vel imbecilliores plurimo, aut pauciori alimento indigeant etiam dum perfecti, ac conſummati fuerint. Propterea Hippocrates horũ haud ignarus eodem

Loco citato.

libro de natura pueri, talia verba protulit, quin etſi alimentum à matre priùs puero defecerit, etiam ſic partus matri priùs aduenit, & ante decimum menſem puer prodit, & hoc perpetiuntur magis mulieres primiparæ; deficit enim pueris alimentum, vt ad decimum vſque menſem ſufficere non poſsit, & demum: quæ verò menſes paucos demittunt, eæ etiam pueris poſtremo tempore vbi iam maturi fuerint alimentum rariùs exhibẽtes ipſos calcitrare faciunt, vt & ante decimum prodire feſtinent, modicus enim ſanguis à iuuenculis, ac nouellis matribus procedit longiſsimum: itaque terminum naturalis partus conſcripſit Hippocrates eſſe decimum menſem per hæc verba, atq; hæc vt longiſsimè in decem mẽſibus fiunt, non negans illum poſſe citius contingere propter iam traditas cauſas, vt idem met eodẽ lib. in citatis verbis ſcriptum reliquit: nec Ariſtot. Hippocr. ſententiæ aduerſatur: quinimò ipſam confirmauit, dum aſſeruit, & ſeptimo, & octauo, & nono menſe mulieres parere poſſe, & quòd plurimum decimo (vt ipſe inquit) nonnullæ etiam vndecimum tangunt. Plurimum itaque naturalem partum decimo menſe contingere faſſus eſt Ariſto. quemadmodum Hippoc. ſcriptum reliquit, non negauit autem, id quod nec Hippocr. negare videtur, poſſe contingere, ac feſtinare ante decimum menſem, & quandoque vndecimum attingere, pro iam dicta tum fœtus, tum alimenti diuerſitate; poſtquam à ſeptimo menſe fœtus vitalis eſt, antea verò nequaquam: quamuis quædam, quæ longiùs, quàm decem menſium tempus vterum gẽſtare ſibi viſæ ſunt, decepta fuerint, modo quo idẽ Hipp. citato loco ſcriptum reliquit. De reliquis verò menſibus libro de carnibus hunc in modum ſcripſit, Puer ſeptimeſtri partu natus pro ratione natus eſt, & viuit, & demum: octimeſtris autem natus nullus vnquam vixit, nouem verò menſium, & decem dierum partus fit, & viuit. In eãdem quoque ſententiam deuenit Galenus. Nam licet nouem menſibus pariendi tempus præſcripſerit; illud pleriſque mulieribus contingere aſſuerit, fortè qui ſic ſæpenumero obſeruauerit haudquaquam negans in decimo poſſe euenire, quinimò admittere illud videtur, ex eiuſdem Hippocratis auctoritate commen. aphoriſ. 37. quinti libri, ac aliis quoque menſibus pro prędictorum varietate. Conſummato itaque, ac perfecto fœtu, deficientéque eidem alimento, ac augmento partus naturalis fit ſiue nono, ſiue decimo menſe id contingat, quòd plurimùm obſeruatur, vt præcitatis auctoribus viſum eſt, raro autem in aliis temporibus. Cæterùm cùm adeò miranda pro eius emiſſione requirantur, euenit (idq́ue non raro) vt difficulter edatur in lucem fœtus, & ſic difficilis fiat parientibus partus. Huic difficultati quomodo & quibus opitulari valemus conſcribere intendimus, prius tamen eius cauſis indagatis. Eſt autem partus difficultas ſymptoma ſub genere contentorum immodicè contentum; ſunt etenim

Quæ efficientia ſit partus difficultatis.

fœtus non vtero gerentium partes, ſed proportione reſpondent iis, quæ adnaſcuntur, familia-

rium inquam, quemadmodum, & oua, & fructus, nimirum vt diximus ad generis propagationem à natura creati, ex Galeni teſtimonio 11. de ſimplic. medicam. facul. cap. de ouis & propterea vbi detineantur tempore quo edi in lucem debent, præter naturam detinentur.

Cauſa. Cõſequitur autem hæc eorum præter naturam detentio, aut ad noxam alicuius facultatis naturalis, retentricis inquam, ac expultricis ſiue ipſius pueri, ſiue prægnantis: interim verò citra noxam earundem facultatum ad alias conſequitur cauſas, ſeu præter naturam diſpoſitiones. Vniuerſæ autem aut externæ ſunt, aut internæ.

Externæ. Externæ ſiquidẽ quæ partus difficultatem inferunt, ſunt aut immodicum frigus, quod vterum denſauerit, aut immodicus calor, qui vires diſſoluerit, aut quoddam aliud fortuitò eueniens, vt liquet ex Paulo, & Aetio.

Paulus lib. 3. cap. 76. Aetius libro 16. cap. 22. Internæ cauſæ triſariã. Parientis vitio cauſa. Internæ verò cauſæ aut vitio parientis, aut fœtus, aut mẽbranarum eſſe poſſunt, parientis ſiquidẽ, vt ſi craſſa obeſaque ſit, vterus exiguus, dolorum imperita, aut timidiuſcula, aut natura imbecillis, vt fœtum nequeat propellere, aut etiam ſi ante tempus pariat, vel inflammationẽ in locis genitalibus, aliáve particula fuerit experta, aut alio quodammodo laborans: ob ceruicis etiam vteri obliquitatem. & ob carnem eidem ceruici, vel oſculo eius adnatam, abſceſſum, vel duritiem. Poteſt & difficultas pariendi contingere, ſi etiam oſſa pubis nimium conſerta fuerint. quoniam in partu dilatari non poſſunt pariendi difficultatem faciunt: ſimiliter ſi puerpera veſicæ calculo laboret, vel excrementorum copia in inteſtino recto, aut veſica fuerit detenta, ſiue prouectæ

Ex parte fœtus cauſæ. ætatis fuerit, aut puella nondum viridis, nec vires vigoris adepta: nec minùs ob nimiam lumborum cauitatem vterum comprimẽtem difficulter pariat. Fœtus quoque vitio hoc idem quandoque contingit, vt ſi inuſitatæ magnitudinis fuerit, vel exiguus, & modicæ grauitatis, ſeu magni capitis, vel monſtruoſus, vel mortuus, aut viuus quidem, ſed adeò imbecillis, vt foras non poſsit procedere; ſimiliter

De Herophilo vide Pau. lib. 2. cap. 76. Gel. lib. 10. cap. 2. In fine. ſi plures fœtus fuerint: nam Herophilus quinque edidiſſe mulierem memoriæ prodidit. Confirmauit idem Gellij auctoritas, qui diuo Auguſto imperante ancillam in agro Laurente quinque pueros peperiſſe teſtatur. Figura etiam ipſius fœtus naturæ contraria difficilem efficit partum, vt ſi obliquus, aut in pedes procedat, ex Hippocr. auctoritate eodem lib. de natura pueri: naturalis ſiquidem figura prodeuntis fœtus eſt, vt rectè in caput manibus ad vtrunque femur extentis prodeat: proxima huic vbi in pedes conuerſus eſt: præcipuè ſi manibus ſuper vtroque extentis prodeat. Reliquæ vero omnes præter naturam ſunt, Aetio,

Locis citatis. & Paulo teſtibus, vt ſi caput in dextram, vel ſiniſtrã vteri partem declinet, aut altera, aut vtraque manus exeritur; & crura intus inter ſe diducuntur: aut etiam altero pede intus detento, altero prodeant, aut duplicati vteris innitantur, aut etiam obliqui prodeant, licet hi minus improbandi ſint, vt liquet ex eodem Aetio. Quapropter diligenter natura prouidit quo pacto fœtus qua conueniebat figura ad collum vteri proueniret, caput etenim eius primùm collo matricis indidit, tum per id aliis ipſius partibus viam muniuit, vt liquet decimoquinto de vſu partium, procedit autem in caput ſi ſecun-

cap. 7 dum naturam prodierit, vt inquit Hippocr. quoniam grauiſsimæ ſunt ipſi ſupernæ partes, ſi ex vmbilico perpendantur. Atqui ſi fœtus obliquus, aut transuerſus paret egredi, aut ſi ſecundum longitunem quidem, ſed non vt nunc ſcilicet caput non inſereret, quod nonnunquam etiam, ſed raro accidit, vel eius ante caput, vel manum exerens, difficilem aliis membris exitum efficeret, vt eodem 15. de vſu part. à Galen. ſcriptum eſt. *Loco citato.*

Cauſa ex parte membranarum. Difficilis quoque fit partus ſi ſecunda, aut propter craſsitudinem non abrũpatur, aut propter tenuitatem antequam oportet, diuellatur ſimul cum aliis membranis fœtum ambientibus, ſiquidem humore euacuato, infans præ ſiccitate ægrè mouetur, ac per os, & collum vteri difficulter elabitur, humor enim iſte qui in pueri membranis, continetur nedum eiſdem lubricandis confert, ſed vteri ceruicem ad maximã dilatationẽ reddit facilem: à prædicto nanque humore collum humectatũ mollius redditur, dilataturque faciliùs, eodem Gal. teſte citato libro 15. de vſu partium. cap. 5. At licet tot ſint pariendi difficultatis cauſę, haud tamen ægrè à medico percipi poterunt. Externæ ſiquidem ex adſtãtium ſeu puerperæ ſermonibus. Internas verò tum ex ſeipſis medici inueſtigabunt, tũ etiam ex earundem parientium, ſeu obſtetricum loquela. Iure igitur particularem earundem cauſarum dignotionis modum omiſimus.

Prognoſtica. Cæterùm ex parientibus, ac puerperis maximè labotãt primiparæ propter inexperientiam dolorum: & dolent quidem totum corpus, maximè verò lumbos, ac coxendices, nam coxendices ipſarum diſparantur, verùm expertæ iam partus minùs primiparis dolent, quæ verò multoties pepererunt multo minùs dolent, vt inquit Hippo. eodem libro de natura pueri. & vbi obliquus, aut in pedes fœtus procedet, nedum mulier difficulter pariet, ſed multæ, vel ipſæ perierunt, vel puer, aut ſimul matres vnà cum fœtibus, vt citato libro ſcriptum eſt. *In fine.* Quòd verò mulieri, quæ difficulter parit ſternutatio ſuperueniens bonum ſit, decretum reliquit idem Hippocrat. aphoriſm. 35. 5. libri, quoniam vehementiori concuſſu, atque feruore partim quidem naturam excitat, partim verò excernit, quæ partibus corporis firmiter infixa adhærent, vt inquit Galenus in comment. *Loco citato.*

Curatio. Quod autem ad curandi rationem pertinet, variatur quidem iuxta cauſarum diuerſitatem, ſi ſpeciatim eas curare velis. Quanquam quædam ſint animaduertenda tanquam omnibus cauſis communia, quæ primo conſcribemus, ſimul etiam & memoriam facientes quorundam medicamentorum, quæ indifferenter omnibus puerperis difficulter parientibus ex quanis cauſa adhiberi poterunt.

Primum documentum. Primùm animaduertẽdum eſt quod puerperæ eo tempore, quo partus inſtat, non ſunt multa alimentorum copia grauandæ, neque varia alimenta, & crebro exhibenda ſunt, veluti Neapoli abuti conſueuerunt nedum mulieres, & vetulæ, verùm etiam vulgares quidam medici, vt eiſdem obſequantur, & quidam quoque non vulgares: diſtrahitur enim calor pro conficiendis multis, ac diuerſis alimentis, & quo etiam tempore coctioni, ac retentioni alimentorum vacat, viriliter expellere nequit, qua facultate, ac functione valida eo tempore parientes indigent. Pauca itaque, ac moderata alimẽtorum copia tribuatur, ſintque concoctu faciles, bonique nutrimenti cibi, vt oua recentia, ac ſorbilia, ſeu tremula, ius pullorum, gallinarum, phaſianorũ, aut ſtarnarum, quod ex contuſis carnibus fit, & vulgus conſummatum appellat, vel etiam eorundem animalium contuſa caro, quam idem vulgus torcilium nominat, aut buccellæ

panis

Secundum dicendum. [illegible]

panis in vino græco, ſeu altero odorato vino maceratæ ſimul cum eodem vino tribuantur. Ad hæc permittendum haudquaquam eſt, vt obſtetrices difficile parientium vterum diutius dilanient, ſed leniter, & placidè vteri partes contrectent, dulci interim oleo, aut alio quopiam eoſdem locos perfundentes, item non illico parturientes in ſella collocandæ ſunt; ſed obſtetrices prius os vteri tangere debent, & cum non paulò apertum inueniunt, ſed adeò dehiſcentis eius modum auctum, quod ad fœtus tranſitum ſatis pateat, tunc vt ſurgat mulier iubere debẽt, eandemque in ſubſellio collocare, adhortarique, vt ad expellendũ fœtum ſtrenuè ſe pariet, quemadmodum 3. de natural. facult. cap. 3. à Galeno ſcriptum eſt: ſpiritum quidem detinentes, verum nõ velut imperitę faciunt, ipſum in gutture cõgregare debent, ſed ad inferiores partes propulſare ex decreto Aetij cap. 14. lib. 16. quo tempore vbi partus difficilis ſit, corallium, aut lapidem aquilę, aſt ſtyracem, coriandrum viride, ſeu polygoni radicem in dextro crure alligare conuenit, inſuper & accipitris, ſeu falconis ſtercoris drachm. 1. cum vino albo; aut aqua capillorum veneris præbe, vel tantundem cinnamomi, ſeu caſsiæ. Aut hunc in modum puluerem conficias, quo vti conſueui, Recipe fimi accipitris drach. 1. cinnamomi; caſsiæ ana grana 7. croci grana 3. miſceantur, & cum pauco vino albo odorato aqua capillorum veneris, aut florum citrangulorum exhibeatur: Interim quoque myrrhæ aut caſtorei drach. ſ. aut ſcrup. 2. cum granis 4. cinnamomi propinabis: Sunt qui trochiſcorum è myrrha etiam drac. 1. exhibent, inſuper & phaſeolorum, ſeu cicerum rubeorum, ac fœnugræci decoctum cum oleo amygdalarum dulcium: quòd ſi parum cinnamomi; croci, aut caſsiæ, ſeu alterius prędictorũ permiſceas; magis confert. Excitare quoque hoc tempore ſternutamenta conducit, modò non admodum imbecilli capitis parturientes ſint. Suffitus etiam reſinæ, aut cumini; aut pinus corticis confert, Hippocrat. auctore libro de morbis mulicbribus. Speciatim autem vbi ex immodico frigore vterum denſante; ac coarctante fiat pariendi difficultas, in aere mediocriter calido locanda erit, & in eo geſtatione eã mouere conuenit, modò febris, aut aliud quidpiam non impedierit. Nonnulli etiam conquaſſationes validas, ſternutamentiſque ciendis idonea adhibuerunt, Paulo; & Aetio teſtibus: quibus etiam opem ferre oportet laxationi per inſeſſus calidos, & ſuffitiones, at per infuſiones oleorũ tum actu tum potentia calidorum: itemque per illinitiones, ac cataplaſmata eiuſdem generis. Qua de re infundere oportet largiter oleum dulce, & calidum: item decoctum fœnugræci, aut maluarum, vel ſeminis lini, deinde & pubem etiam cum abdomine, & lumbis eiſdem medicamentis illinire, aut aliquo alio relaxante medicamento, vt hydrelæo, & aliis huiuſmodi: eadem quoque laxamenta adhibenda ſunt à balneis ſi non febris, aut aliud quidpiam prohibuerit, ex eorundem auctorum teſtimonio: Si verò ob calorem immodicum vires exoluentem pariendi difficultas excitetur, condenſantibus, ac maximè adſtringentibus, & firmitatẽ inducentibus eam roborare oportet: qualia ſunt inſperſiones, ac inſeſsiones ex myrto, pampinis vitis, malis punicis, aut roſis: nec minùs odoramenta fiant ex aqua roſacea, myrtillorum, & nymphææ cum aceto, addendo ſi lubet parum ſantalorum, & corallorum rubeorum. Conuenit quoque vnguentum ex vino, & oleo roſaceo frigidis, vt inquit Aetius: nec minùs cibis, & potionibus refocillanda erit facilis coctionis, multi nutrimenti, ac modicę quantitatis permixtis ſemper quibuſdam adſtringentibus, vt cydoniis, malis punicis, ac reliquis huiuſmodi. Inſuper buccellæ panis vino imbutæ ad arcendum animi deliquium eiſdem offerantur, in aereque parum frigidiori degant: timidis autem ac puellis mentis robur admouendum, quemadmodum eis, quæ inexpertes dolorum ſunt, vt validiſsime ſpiritum comprimant; & ad inguina depellant, admonendum eſt. At ſi imbecillæ ſint mulieres parturientes ex morbo, temperamento; vel ætate prouectę, eiſdem cibis boni nutrimenti, ac potibus reficiendæ ſunt. Quòd ſi ob lumborum cauitatem, aut propter nimiam pinguedinem pariendi difficultas contigerit; puerpera in ſella prona flexis genibus collocetur, ſeu in lectulo; vt vterus delabens ceruicem rectam extendat, atque idem è directo oſtioli habeatur, quod quidem ceratis, oleis; ac pinguedine delinire digito oportet. & ſenſim aperire: idem quoq; vteri oſculum; vbi clauſum permanſerit, pinguibus medicamẽtis emolliatur; ac relaxetur. Si veſicæ calculus affuerit, eum primo propellere oportet, & ſi eadem lotio plena fuerit, idem educendum. Similiter ſi inteſtinum rectum excrementis plenum fuerit, per clyſterem mollem, & leniendi vim habentem eluemus. At ſi ob inflammationem, abſceſſum; vlcus; tumorem laxum, aut durum, ſeu ob carnem collo vteri adnatam, aut aliquã aliam tunicam; vel ob quempiam alium morbum parturiẽdi difficultas eueniat, ſingulis pro affectionum ratione ſuccurrendum eſt. Et ſi eiuſdem vteri paruitas in cauſa fuerit, loca pinguedine aliqua inungantur, ac foueantur; & os vteri digitis dilatetur: Quæ verò non vtero gerentis vitio, ſed ipſius fœtus difficultatis pariendi cauſa ſunt, hoc modo corrigendæ erunt. Nam ſi propter fœtus imbecillitatem aut paruitatem id contingat, hortandæ ſunt mulieres, vt ſtrenuè mediis abdominis muſculis eundem fœtum conentur expellere. At ſi propter ipſius fœtus figuram præter naturam; partus difficultas adſit, ad naturalem ſitum reducendus eſt, quantum eius fieri poteſt, partim pellendo, partim adducendo, partim flectendo; & partim in rectum agendo; vt inquit Paulus. Et ſi manum, vel pedem præmiſerit, ne attrahatur per membrum, nam magis impingitur, aut luxatur, aut etiam abrumpitur, verum digitis humero fœtus, vel coxæ affixis rurſus in conuenientem locum introducatur; id quod iam præmiſſum eſt. Si verò vnà cum fœtus figura mala, os vteri compreſſum; ſeu coarctatum fuerit, priùs ab oſculo vteri in ſublime eleuetur fœtus; & poſtea rurſus ad oſculum rectà dirigatur, fiantque omnia placidè, leuiter, ac citra compreſsionem; oleo aſsiduè locis affuſo: hoc etenim ex ſalute tum fœtus, tum parientis fuerit; & vterus ita quoque illæſus manet. Vbi verò infans præmagnus fuerit, aut totus, aut ob capitis, ſeu thoracis, aut ventris magnitudinem, ea adhibenda ſunt, tum intus, tum extra quæ laxare, ac dilatare os vteri poſſunt. Verùm vbi nec ſic procedat, aut etiam infans mortuus fuerit, modo ſpes ſit ſaluti vtero gerentis, omnino neceſſarium eſt fœtum ſecare, ex communi ſententia tum Aetij; tum Pauli, modum autem ſectionis reperies apud Paulum libro ſexto cap. 74. & ab Aetio conſcriptum cap. 23. libri 16.

Tertium de remedium.

Lib. 1. circa medium.

Si ex immodico frigore fiat partus difficultas, curatio.

Si ex immodico calore fiat curatio.

Si ob aliàs cauſas ex parte parturientis fiat partus difficultas, curatio.

Si ex parte fœtus fiat; curatio.

Ex parte membranarum, ſi fiat difficilis partus curatio. At ſi gemini fœtus fuerint, aut terni, aut collum vteri obſederint, aut etiam plures, reliqui ad fundũ vteri repellantur, & is qui magis paratus videbitur, priùs educatur: ſenſim autem, & citra contuſionem omnia fiát, oleo locis perunctis, vt idem Paulus refert. Si verò ex parte membranarum contingat pariendi difficultas, vbi ſecunda ſolidior, ac craſsior fuerit, quàm vt rumpi poſsit, diſcindatur, vt inquit Aëtius. Verùm ſi propter tunicarum tenuitatem, in quibus humor continetur, difficilis fiat partus, propterea quod humor in membranis contentus ante debitum tempus effluxerit, ita vt vteri ſint reſiccati, eis albumina ouorum cum maluæ, aut fœnugræci decocto axcolato, aut cum ptiſanæ cremore tepido infundantur, decreto eiuſdem Aetij.

Περὶ χορίου ἐπισχέσεως. Id eſt, De ſecunda detentione.

CAPVT CXV.

DVM fœtus vtero adhuc geritur, ipsũ natura conformans, machinata quoque eſt loca, per quæ alimentum, ac ſpiritum poſſet à matre ſuſcipere, & reliqua quoque eiuſdem fœtus excrementis idonea comparauit: etenim toti ipſi membrana tenuis vndique eſt circuniecta, quam ἄμνιον, i. amiculum appellát, fœtus velut ſudorẽ excipiens: huic extrinſecus tenuior alia incumbit, quam ἀλλαντοειδῆ, id eſt inteſtinalem nũcupant, in ipſius veſica perforata, quã & hæc in ſe ipſa colligit vſque ad partum ipſum velut fœtus lotiũ. His autem extrinſecus in orbem altera membrana circuniecta eſt totum vterum intrinſecus ſubiungens, qua media fœtus vtero connectitur. Nam in ſingulis orificiis vaſorum, quæ intrinſecus in vterum pertinent, per quæ etiã ſanguis menſtruus in ipſum ferebatur (quo tempore vtero geritur) aliud vas gignitur, arteria quidem in arteriæ, vena verò in venę orificio, vt ſunt ea, quę generantur numero æqualia iis orificiis, quę intro in vterum deſinunt; colligat autem ea membrana hæc, tenuis quidem, ſed fortis, ita vt ſimul & munimentum, & ligamentum eorum ſit tum inter ſeſe, tum cum vtero, & quoniam exiguum eſt vaſorum quodque cùm primum ab vtero exoritur, cuiuſmodi ſunt arboris radices extremæ in terram defixæ, ex tamen paulùlum progreſſæ per coniugationem coaleſcunt, ita vt ex duobus vnum procreetur, rurſusque illorum ſingula cum ſingulis eiuſdem generis coaleſcunt, fitque id perpetuò quoad parua omnia in duo magna coeát, quæ velut ſtirpites quidam fœtui per locum vmbilici inſeruntur: quatuor itaque omnino hæc vaſa ſunt, duæ ſcilicet arteriæ, & totidem venæ nullis diuerſi generis inter ſe commixtis, ſed venis quidem ſemper cum venis, arteriis cum arteriis in idem coëuntibus: per quæ vaſa, velut per truncos quoſdam fœtus ex vtero ſanguinem, ac ſpiritum trahit. Verùm inter
χορίον ſeu ſecunda quid ſit. hæc omnia, & vaſa exigua quæ dicta ſunt, media eſt iam dicta membrana, quæ velut truncorum radicatio exiſtit, quæ radicatio à Græcis χορίον nuncupatur, quod nihil aliud eſt, quàm vaſorum multitudo membrana tenui connexorum, quæ haud facilè numerare queas, Galeno auctore decimoquinto de vſu partium, capite quinto. Interim ὕστερον, ſeu δευτέριον appellant, vt liquet comment. aphoriſ. 49. 5. lib. à Galeno. & cap. 75. lib. 6. à Paulo, Latini ſecundam, & ſecundas nominare ſolent:

ſic quidem appellata, quod velut ſecundum domicilium, ac receptaculum ſit ab vtero, & velut fœtus *Vnde nomen ſumpſerit.* indumentum, vt inquit Aetius. cap. 24. lib. 16. Hæc ſecunda quoniam ex vmbilico pueri hæret, & vmbilicus poſtremus ex vteris exit, nanque ſi prior exiret, non accederet per ipſum puero nutrimentum, quoniam ex ipſo dependet, Hippocr. auctore libro *In medio.* primo de morbis mulie bribus, propterea fœtu excuſſo foras prodire debet in naturali partu, ſed quoniam contingit interdum, vt fœtu in lucem edito ipſa præter naturam detineatur, quo modo huic retentioni ſuccurrere oporteat hoc cap. inſtituere in- *Pars affecta.* tendimus. Porrò quod in eius detentione vterus quodammodo afficiatur, & quòd eadem detenta *Affectus quis ſit.* morbus ſit in numero, atque in exceſſu, nemini in *Cauſa.* dubium venit. Detinetur autẽ aut propterea quòd fundo vteri adhuc connexa eſt, aut licet ſeiuncta fuerit, tamen circa aliquam vteri partem inſtar pilæ conuoluta eſt, vel propterea quod os vteri clauſum *Prognoſticum.* ſit, ita vt foras prodire non valeat. Quomodocunque *Curatio.* tandem ipſa detineatur, non ſtatim, ac violenter extrahenda eſt, neque eius eductio paruifacienda, ſeu negligenda erit. Nam cùm diu detinetur cerebro, cordi, ac ſtomacho, nocumenta haud exigua communicat prauis vaporibus ex ea eleuatis, & ad iam dictas partes traductis. Confeſtim itaque ſternutatio excitetur, & ſpiritus detineatur, ac os, & nares obturentur, Hippocrat. præcepto aphor. 49. 5. lib. præſertim ſi imbecillæ mulieres non fuerint, quod ſi nec exciderit, ſed adhuc remanſerit vbi vteri os clauſum non ſit, ſi eadem ſecunda inſtar pilæ circa aliquam vteri partem conſtiterit, ſiniſtram manum calidam, oleoque inunctam, ſeu pinguedine quadam pinguefactam in vteri profundum immittere oportet, & arreptam ſecundam leniter extrahere, quemadmodum Aetio, & Paulo præcitatis locis viſum eſt. Verùm ſi vteri fundo connexa fuerit, ſimiliter quidem manus obſtetricis immittenda eſt, at apprehenſam ſecundam non ſtatim rectà trahere conuenit propter vteri prolapſus timorem, neque violenter admodum, ſed ſenſim primum nulla violentia adhibita in obliquum placidè ducenda erit, huc illud eam circum agens, deinde paulò valentiùs, etenim ſic obediet & à connexu diſſoluetur. Quòd ſi vteri os conniuere fuerit deprehenſum, remediis ad hoc commemoratis præcedenti cap. vtendum eſt; & vbi vires non fuerint inualidæ, etiam quæ ſternutamenta prouocant, adhibenda ſunt. Quare perfuſionibus pinguibus vtemur, & per ſiniſtræ manus digitos os vteri clauſum leniter aperire, ac paulatim dilatare conabimur Quòd ſi neque ſic ſucceſſerit, rurſus vteri perfundendi ſunt, ac pinguia fomenta eiſdem adhibere conuenit: necnon ſuperiorem vẽtrem ex cruda hordeacea farina aqua calida, ac oleo ſubacta integrè, ex ſententia Aetij. Similiter & potionibus menſes cientibus, de quibus ſupra egimus, vtare. Suffitus inſuper adhibeantur per aromata, qualia ſunt caſsia, nardus, flos iunci odorati, artemiſia, ſabina, dictamnum, pulegium, & huiuſmodi, cui mulier inſideat vndique veſtimentis contecta. Poſtea verò ſi vteri oſculum apertum inuentum ſit, iterum manus immittenda erit, & ſicut dictum eſt, educere conabitur. Si verò neque ſic educta fuerit, eadem dilaceranda non erit, neque perturbari oportet, intra paucos enim dies putrefacta & in ſaniem diſſoluta excidet. Quia verò hoc tempore grauitate odo-

te odoris, & caput opplet, & ſtomachum peruertit, ſuffitus conuenientes excitabuntur: inter quos pręualent cardamomum, & ficus aridæ, ex Pauli teſtimonio. Ad hunc etiam vſum probata ſunt bdelliū, ſabina, thus, ſtyrax, lapis gagates, vnguis odoratus, ladanum; & reliqua, quæ cum hoc quod odorata ſunt ac prædictis malis aduerſantur, ſecūdam ſubducunt: quibus etiam caſtorei, ac pulegij, ſingulorum drac. 1. ex aqua mulſa bibēda detur, ex eiuſdem Aetij decreto. Inſuper & omnia conueniunt menſes ducentia, veluti artemiſiæ decoctum, & reliqua: peſſi etiam ſubditi ad hoc faciunt, præſertim ex myrrha, & cyclaminio, adipe anſeris, ſaccharo, oleoque irino confecti.

Περὶ φλεγμονῆς ὑστέρας. Id eſt de vteri inflammatione.

CAPVT CXVI.

VELVT & reliquæ corporis partes, ita quoque vterus interdum inflammatione laborat, de qua (quoniā ſexcenties verba fecimus) non opus erit hic fimbrias dilatando eadem ſæpiùs repetere, ſed ad partis affectæ dignotionem accedētes, dicimus vterum inflammatione affectum deprehendi ex ardenti dolore muliebrium locorum, pubis, imi ventris, ac lumborum, vt liquet ex Aetio cap. 83. lib. 16. Et ſi digitus (vt ipſe inquit) in os vteri ſubmittatur, occurrit ad cōtactum durum; clauſum, feruens, ac retractū, præſertim ſi in ipſo, aut in collo fuerit inflammatio. Nam licet oris compreſsio commune ſit ſignum conceptionis, & tumoris præter naturam, id tamen ea duritie diſtinguitur, vt patet ab Hippocrate & Galeno aphoriſm. 51. & 54. 5. lib. molle, ſiquidem eſt grauidis, & ſecundum naturam, durum verò in quibus tumor præter naturam adeſt. At ſi nō vniuerſus vterus, ſed pars eiuſdem aliqua inflammatione fuerit obſeſſa, in ea magis dolor intenditur, & ſentitur. Nam ſi poſteriora eius inflammatione laborant, dolor lumbos affligit, ac ſpinam magis, & ſtercus recto inteſtino compreſſo eo retinebitur. Anteriore autem parte inflammata, dolor pubem occupabit, & ſtillicidium; aut vrinę difficultas (preſſa veſica) excitabitur. Lateribus verò vteri inflammationem expertis, inguina tenduntur, & crura grauantur, ac ægrè mouentur, & quibuſdam crus ipſum, quod è regione eſt, per inceſſum claudicat: quinetiam in coxam dolor tranſit, eiuſdem quoque partis dolor cum grauitate non nihil ſignificare poteſt, Galeno teſte ſexto de locis affectis, cap. 4. Et vbi cauitas, ſeu fundum vteri fuerit inflammatum, in vmbilico potiſsimùm dolor cum tumore infeſtabit, vt ne contactum quidem foris admittat; cùm autem os vteri inflammatio affligit, in abdomine dolor eſt, digitoque immiſſo, os occurrit durum, ac rigidum, vt diximus: plerunque etiam vterus in eam partem declinat, ac retrahitur, qua inflammatus eſt, & ob eam cauſam os, & collum eius auertitur. Comitantur autem vteri inflammationem, præter iam dicta, tumor, ac dolor eiuſdem haud validus, ſi languida fuerit inflammatio, vehemens verò vbi valida fuerit, eritque is dolor, quem percipiunt ægrotantes pulſatilis, Paulo teſte, ſecundum vniuerſum vterum, vbi totus fuerit inflammatus, aut ſecundum partem, ſi pars ipſius fuerit affecta: febris item acuta conſequitur, dolor capitis, tendinum, baſis oculorum, brachialis, digitorum, & colli conuulſio, inclinatio in aduerſum, ſtomachi etiām ex conſortio dolor, pulſus exigui, & crebri, ex eiuſdem Pauli teſtimonio; eadem, præſertim inualeſcente, ac augeſcente, & vbi magis augeatur, conſequuntur animi deliquium, exolutio, ſingultus, pedum torpor, genuum perfrigeratio, & extremarum partium exudatio, vrinæque, ac ſtercorum recrementa ſupprimūtur, delirant, & dentibus frendent ægrotantes, febres magis augentur, & capitis dolores, præſertim ſyncipitis, vt ab Hippocrate & Galeno 6. de morbis vulgaribus ſcriptum eſt. Nam cùm inter omnes corporis partes plurimas, grandiſsimáſque venas vteri habeant, phlegmone vtcunque ipſis orta, calidas, vehementéſque febres accendi opus eſt, adeo vt inter ſynochorum ſpecies connumerandæ ſint, cum ex putrido ſanguine excitentur, ex quibus calentium vaporum copia ad caput ſubuolat, quo dictorum vaporum pleno grauitates, & maximè in ſyncipite hominem vexant, tum quoniam recta in ſynciput per infundibulum arteriæ deducuntur, per quas calidi illi vapores aſcendunt, tum quòd etiam ſanitatis tempore tenuia, & halituoſa excrementa cerebri maxime per ſynciput diffiari ſolent, cùm in ipſo ſuturæ laxiſsimæ ſint, caluaria ſubtiliſsima, plurimiſque meatibus peruia: adhæc & multa ſenſibilia corpora per ſuturas euadunt, tum membranulæ, quę craſſam inuolucrum pericranio connectunt, tum etiam multitudo tenuium conceptaculorum per ſuturas exiliunt, & propterea cùm ſenſibilior ſit locus hic, ab inferioribus dolorum cauſis magis cruciatur. His itaque de cauſis in ſyncipite magis dolores fiunt, ex Galeni ſententia eodem ſexto de morbis vulgaribus. Inflammatione verò in abſceſſum tranſeunte, dictæ quidem notæ intenſiores erunt, dolores etiam circa puris generationem ipſis augentur, ac febres, quæ cum humore plerunque ad veſperam ingruunt, ac inordinatæ acceſsiones ipſis obueniunt, primis quidem temporibus intenſè cum doloribus, ad vltimum; vbi ſuppurauerit, aliquantulum remittunt, vt inquit Paulus cap. 65. lib. 3. Tumor attollitur, dolor punctorius adeſt, aliquando vrina, aliquando ſtercoris recrementa ſupprimuntur, aut vtraque ſimul, Aetio teſte, alias tumor in pube eminet, & veluti exundationis ſenſus cum abſceſſus maior fuerit, vt liquet ex eodem Paulo. Cùm verò neq; ipſa inflammatio ſoluta eſt, neque in abſceſſum tranſmutata, adhuc perſeuerans in ſcirrhi naturam permutabitur, idque percipies, nam febris, ac dolor, & reliqua leuiora ſymptomata remittuntur tumore tamen, & renitentia permanentibus cum grauitate, & ægro motu non ſolùm crurum, ſed totius corporis, ac ſegnitie ad omnes vitæ functiones, vt liquet ex eiuſdem Aetio, & Paulo. Cæterùm huius inflammationis cauſę nonnullæ eſſe poterunt externæ, ſimulatque internæ. Externæ quidem velut ictus, ſiue percuſsio, multitudo coitus, abortus, atq; ſiniſtrè editus fœtus, durioris ſellæ inſeſſus, longa, intentaque ambulatio: flatus etiam, atque frigiditas vterum aſtringentes adeo vt tranſpirationem prohibeant, inflammationis auctores eſſe poterunt. Internæ verò, vt menſium ſuppreſsio; & totius corporis plenitudo, ac eiuſdem vteri exulceratio, quæ omnes haud magno negotio partim ex teipſo, partim etiam ex ægræ, aut adſtātiū loquela percipere poteris. Deterior autē inflammatio ea eſt, quæ plures vteri partes occupat, quàm quæ pauciores, ſimiliter quæ os, aut ceruicem fatigat, minùs

Margin notes: *Signa inflammati vteri.* — *Poſterioris vteri partis inflammatæ ſigna.* — *Anterioris ſigna.* — *Signa ſi latera fuerint inflammata.* — *Si vteri cauitas fuerit inflammata ſigna.* — *Signa oris vteri inflāmati.* — *Reliqua inflammati vteri ſigna. Lib. 3 cap. 64.* — *Augeſcentis inflammationis ſigna.* — *Comment. 1. comment. 3. Cur in hac dolor capitis in ſyncipite ſentiatur.* — *Loco citato.* — *Signa eiuſdem inflammationis in abſceſſum tranſeuntis.* — *Si in ſcirrhum permutetur, ſigna.* — *Externa cauſa.* — *Interna.* — *Prognoſtica.*

periculoſa exiſtit, quàm ea, quæ fundum, ſeu cauitatem, quoniã promptiùs curationẽ admittit. Si verò vtero gerenti eryſipelas vtero fiat, lethale eſt, inquit Hippocrates, aphor. 43. quinti lib. quanquam de vera inflammatione proprie dicta dubitet Galenum fœtus poſsit aliquãdo viuere, id quod negari haudquaquam debet eadem exigua exiſtente, ex qua nedum maligna, verumetiam nec acuta febris gignitur neceſſariò, etiamſi in iocinore, ventriculo, aut

Comment. 20.

ſepto tranſuerſo orta ſit, vt liquet ex Galeno ſecundo prorrheticorum. Ea eryſipelate autem ſemper acuta febris generatur, & ſæpenumerò maligna. In

Curatio. Victus ratio.

principio itaq; curationem aggreſsi ægram in domicilio obſcuro, & moderatè tepido collocabimus: ſomnus moderatus præcipiatur, nam & vigiliæ etiã conferunt in principio magis quàm ſomnus, prohibent enim phlegmonem augeri cùm in viſceribus

6. de morbis vulgaribus, commẽtario 4.

generatur, vt patet ſexto de morbis vulgaribus, & commento aphoriſmi primi, 2. lib. quietem quoque imperabimus, omnem crurum motum interdicentes: alui excrementa ſi non natura, molli infuſo clyſtere euacuabimus: immodicos animi affectus vitent. A cibo per triduum abſtineant, vt inquit Paulus; deinde aut pane loto, aut ptiſana, ſeu eius cremore ægra alatur, aut etiam alternis diebus

Comment. 17.

ouis ſorbilibus vtatur. In potum verò aquam hordei aut ſeminum coriandrorum præparatorum decoctum, ſeu ipſammet aquam modicè calidam dabimus. A vino autem abſtinendum eſt, deinde artus, ſeu extremas corporis partes, manuum præſertim, auerſionis gratia perfricabimus. At ſi vehementior inflammatio fuerit, & neque vires, aut ætas, aut habitus, ſeu anni tempus obſtiterint, neque inflammatio poſt abortum, aut nimiam ſanguinis euacuationem ſuperuenerit, confeſtim circa initia cubiti

Venæ ſectio.

vena ſecetur, ex Aetij, & Pauli decreto, & ſanguis pro virium ratione detrahatur. Licebit autẽ, vt inquit Aetius, in ſecunda die venam incidere, in tertia verò detractionem repetere. Atqui mox obii-

Dubium de venæ ſectione. cap. 11.

ciet quiſpiam aſſerens Galenum aliter ſentire de ſectione venæ pro curatione ioſlammationis vteri, nã lib. de curandi ratione per venę ſectionem, poſtquã nonnullas partes enarrauerat, quæ ex ſectione venę cubiti iuuabãtur, hæc protulit verba, ſic quæ his inferiores ſunt illis, quæ per poplites, & malleolos decurrunt, ſunt autem dictis inferiores coxendia, vterus, veſica, & paulò poſt. porrò vteri inflammationes magis, quàm renes à venis in crure ſectis iuuantur. Idem confirmauit 13. meth. med. cap. 11. cùm dixit, Renibus verò, & veſica, pudendo, & vtero ſic habẽtibus eas, quę in cruribus ſunt ſitæ, ac potiſsimùm quæ circa poplitẽ ſunt, ſin minùs eas, quæ iuxta malleolum, ac perpetuò quidem in omnibus eam, quæ

Reſolutio.

è directo eſt. Verùm ſi quis prædicta loca optimè perlegerit, luce clariùs percipiet Galenum præcitatis locis venæ ſectionem præcipere pro euacuatione, indicatione ſumpta à parte affecta, aut pro euacuatione cum deriuatione eius, quod in parte inflãmata continetur, & nõ pro auerſione eius, quod influit, quod quidem in inflammatione, quæ adhuc in generatione exiſtit, priùs exequendum eſt per contrarias, atque longinquiſsimas partes, vt eodem 13. meth. med. cap. 11. ab eo decretum eſt. Quapropter ſi reuulſionis duntaxat gratia venam ſecemus, nemini in dubium venit ſecandam eſſe cubiti venam, eamque internam, & è directo, vt Aetius, & Paulus præcipiunt. At ſi euacuationem ſimul cum deriuatione requirimus, crurum venæ ſecandæ erunt. Id quod decretum reliquit idem Galen. ſecundo de arte curatiua, ad Glauconem, cap. 2. his verbis, Veluti in locis muliebribus in contrarium trahes, ſi eas, quæ in cubito ſunt ſecaueris venas, aut mammillis cucurbitas appoſueris, vel manus concalefeceris, & fricueris, atque alligaueris: deriuabis autem, ſi eas, quæ poplitibus, aut tali venas diuiſeris, & cucurbitas coxis applicaueris, & crura calefeceris, atque perfricueris, & alligaueris: & ſiquidem in parte dextra locorum paſsio fuerit, à dextra manu, aut crure ſanguinem detrahes, ſi vero in ſiniſtra à membris, quæ illi è directo ſunt. Circa initia itaque cùm vteri inflammatio adhuc fit, magna eadem exiſtente, viribúſque non admodum valentibus, ita vt exquiſitam venæ ſectionem ferre non poſsint, reuulſionis duntaxat gratia, interna cubiti vena ſecanda erit, & demum ſi opus fuerit, quæ in talo exiſtit incidatur pro deriuatione ſimul cum euacuatione. Exigua verò exiſtente inflammatione, valentibus viribus, potiſsimùm vbi corpus totum plenum non fuerit, & inflammatio iam facta ſit, tali vena incidatur, & ſi opus eſt, eadem iteretur, rectitudinem perpetuo ſeruantes. Quòd ſi Galenus fateatur magis vteri inflammationes à venis in crure ſectis iuuari, illud haudquaquam negandum, cùm per eam venæ ſectionem nedum deriuatio, ſed euacuatio ſanguinis in parte inflammata exiſtentis perficiatur: ſecta vero in cubito vena, reuulſio dũtaxat eius quod influit ad inflammatam partem fit, efficitúrque confluentis ſanguinis inhibitio, quod in phlegmones generatione primò exequendum eſſe cenſet Galenus eodem 13. methodi medendi. cap. 6. quamuis

Aliorum medicamẽtorum ratio.

eius curationi minùs conferat, cùm nihil ea parte inflammata detrahatur, & menſtruas purgationes comprimat. A venæ ſectione ſi eadem inflammatio eryſipelate præſertim participet, vbi quodãmodò mitior fuerit reddita (non autem circa initia) leni quadam purgatione vti conuenit, etiam pro

Purgatio.

deriuatione perficienda, vt caſsia fiſtula, melle aëreo, ſaccharo violaceo, & reliquis huiuſmodi, quibus etiam parum diacath. adiicere poteris, dein imo ventri, ac pubi, & lumbis ſotus, irrigationes,

Topica.

ſeu epithemata ex vino & oleo, aut vino & oleo roſaceo, ſeu aceto & roſaceo cum linteis lineis adhibeantur tepida. Similiter palmulæ, aut mala citonia, in vino, aut in poſca cocta, oleo citoniorum, aut roſaceo admixto imponantur, & vbi hæc non ſuffecerint, cataplaſmata applicentur ex farina hordei, ſeminum lini, & fœnugræci, vitellis ouorum aſſatis cum roſaceo, & decocto capitum papaueris, & meliloti, ac exiguo vino, ſeu aceto compoſitis, aut etiam ex palmulis vino diluto decoctis, cum farina hordei, & oleo roſaceo, ſeu cydoniorum cataplaſma fiat. At ſi eryſipelatis naturam participauerit, quod ex igneo calore percipies, intubum, & vmbilicum veneris, ſedum, polygonum, portulacam, plantaginem, ac vitis pampinos cataplaſmati apponito. Quòd ſi cataplaſmatum onus loci non tolerent, aqua roſacea admixta ex modicis interuallis affundatur. Hoc etiam tempore in pudendum ſubdatur aliquis prædictarum herbarum ſuccus. Peſsi item figurentur ex prædictarum herbarum ſoliis contuſis, aut ſuccis roſaceo, melino, aut lentiſcino ouorum vitellis crudis, ſiue aſſatis, anſeris pinguedine, & exiguo croco. Admodum tamen vtiles ad ſedandos inflammationis dolores vteri peſſi tales

ſunt,

ſunt, fœnugræcum madefacito, & prima, ac ſecunda aqua diffuſa, cum tertia pura ac dulci coquito, & excolato, ad decoctum autem, adipem anſerinum, vel gallinaceum recentem addito, & ad prunas liquari ſinito, & vbi frigefacta fuerint, concretum adipem tollito, ac ſeruato, & vſus tempore peſſo excipito, ac ſubdito, vt inquit Aetius. At vbi dolor multus excruciat, lachrymæ papaueris exiguum cũ lacte muliebri, & ſucco fœnugræci apponendum exhibeto, & per totum etiam morbi decurſum, ex Pauli ſententia. Etiam inſeſſus vtiles ſunt ex decocto fœnugræci, ſeminum lini, maluarũ artemiſiæ, & olei, præcipuè poſt principium. In iis autem, quæ calorem non ſuſtinent, & maximè circa initia ex aqua modicè calidã roſaceo ſuperfuſo inſeſſus fiant. Poſtquam autem inflamatio declinare inceperit, ad ea deueniendum eſt, quæ laxare, ac diſcutere poſſunt, proinde in fœnugræci, althææ, ſeminum lini, interdum etiam pulegii, marrubij, ſaluiæ, & artemiſiæ decocto ægra inſideat, & ad imum ventrem, ac pubem, vt inquit Aetius, farinam hordeaceam cum fœnugræco, & lini ſemine in aqua mulſa coctã imponat, aut caricarum decoctum adhibeat, ac peſſi etiam ſubdãtur, ſi calorem ferre poſſint ex œſipo, butyro, medulla ceruina, adipe anſerino, oleo anethino, chamæmelino, ſeu irino, & cera compoſiti. Cæterùm, butyrum, medullam, & adipem omnia recentia ad peſſos deligas, etenim antiqua dum liquantur, nidoroſa fiunt, ac calidiora euadunt, & inflammationes exacuũt, vt liquet ex eodem Aetio. Illud item animaduertendum ex præcepto eiuſdem, quòd nec in diſtentionibus, neque in inflammationibus vteri menſes prouocandi ſunt, etenim loci magis diſtenduntur, & cùm ob inflammationem concluſi ſint, ſanguinis tranſitum impediunt. Vbi verò curatio proceſſerit, tenuis victus, & ciborum parcimonia tollãtur, & manifeſta iam facta declinatione, balneum, ac vinum concedi poſſunt, & cibi reficientes exhiberi, quemadmodum ab eodem Aetio ſcriptum eſt. *Si inflammatio ad ſuppurationẽ vergat, curatio.* Si verò inflammatio diſcuti non poteſt, ſed ad ſuppurationem vergat, ſuppurationi auxilium ferendum eſt. Itaque imo ventri, ac lumbis cataplaſmata imponãtur ex lini ſemine, fœnugræco, farina hordei, caricis decoctis, althææ radice, ac terebinthina: quo etiam tempore pudendi ſinus per ſpongiam aſsiduè foueatur, & vapores per arundinem operculo ollæ perforato inſertam intra pudendum recipiantur. Demum inſeſſiones frequentes fiant decoctis in aqua his, quæ vim attractoriam habent, velut eſt pulegium, marrubiũ, laurus, ſaluia, artemiſia, dictamum, cẽtaurium. Item peſſuli indantur ex terebinthina, myrra, œſypo, anſeris pinguedine, & butyro compoſiti, aliquãdo etiam columbinum ſtercus cum oleo, & melle pro cataplaſmate adhibebimus. Diſrupto autem abceſſu, quibus medicamentis vtendum ſit, ſequenti cap. docebimus. At ſi non in abceſſum, ac ſuppurationẽ inflammatio tranſeat, ſed ad duritiem vergat, emollientibus purgandum eſt medicamentis, tum intus, tum extra adhibitis, quorum ſyluam reperies cap. de ſcirrho, cum lienis, tum iocinoris.

Περὶ ἑλκώσεως ὑστέρας. *Id eſt, de exulceratione vteri.*

CAP. CXVII.

Exulcerati vteri ſigna. NON rarò etiam contingit vterum exulcerari, dignoſces autem ipſum eſſe exulceratum, quoniam ægræ in affecta parte dolorem punctoriũ percipiunt, & ex interuallis fœtidi, ac ſanioſi humores ab vlcere ſordido prodeunt, & conſequuntur etiam alia vtero affecto peculiaria ſymptomata, velut eſt capitis, ac præſertim ſyncipitis dolor, vt præcedenti cap. adnotauimus. Item dolor ligamentorum, & radicis oculorum, qui ad manus vſque, ac digitos ſe extendit, & reliqua ſupra de inflammatione relata, ex Aetij teſtimonio cap. 88. lib. 16. Quod ſi prompta in conſpectum exulceratio venerit, ſpecillo oriculario deprehẽditur, in profundo verò reconditos humores qui excernuntur, indicant: nanque diuerſus pro vlceris diuerſitate excernitur humor, quoniam eo inflammato paucus, cruentus, ac fæculeo tua cum magno dolore euacuabitur. At ſi ſordidum extiterit, copioſior humor, & ſanies cum minori cruciatu profluit. Depaſcens verò ſi fuerit, fœtidus, niger cum doloribus vehementibus, ac aliis inflammationis ſignis aderit. Præterea quæ laxant medicamenta hoc irritant, contraria leniunt. Cùm autem purum fuerit vlcus, humor paucus, æqualis, craſſus, candidus, minimè fœtidus excernetur, vt teſtatur Paulus cap. 66. libri tertij. Cæterùm non vnam duntaxat habet ſuæ originis cauſam. *Cauſa.* Nã quandoque vteri exulceratio ab acribus medicamentis, interum ob partus difficultatem fœtu excuſſo, aut corrupto ortum habet; non rarò autem ex diſrupto abceſſu, aut fluxione erodentium ſuccorum generationem habet, velut idem Paulus, & Aetius teſtantur: *Prognoſtica.* ſingulas autem iam dictas cauſas ex loquela, vel earundem ægrotantium, vel aſsiſtentium percipies, partim etiam ex teipſo, ea quæ præceſſerunt, & quæ comitantur conſiderans. Nullum vero vteri vlcus contemnendum eſt, ſed quamprimùm fieri poteſt curandum. Nam cùm totius corporis recremẽta excipiat, *Curatio.* atque neruoſæ ſubſtantiæ ſit vterus, haud facilè curationem admittunt eius vlcera, præſertim cùm diuturna fiunt: quãquam ex eis quæ in conſpectum veniunt promptiùs, quàm quæ in profundo ſunt recondita, & quæ pura, aut etiam ſordida exiſtunt faciliùs, quàm depaſcentia medicamentis cedant. Si itaque ex redundantibus vitioſis, ac erodentibus ſuccis exulceratio vteri fuerit orta, *Purgatio.* purgantibus medicamentis priùs vtendum erit præſertim cum alterati, concocti, ac præparati fuerint qui redundant humores. Et deinceps ad vlceris curationem confugiendum. Ea autem victus ratio inſtituatur, ac eadem exhibeantur medicamenta, quæ in reliquis exulcerationibus renum potiſsimum, & veſicæ à nobis fuêre conſcripta. Quantum verò ad topica medicamenta ſpectat, *Topica.* ſi purum fuerit vlcus, leuiter adſtringentibus, atque exſiccantibus medicamentis vtendum erit: quod vbi conſpicuum fuerit, eiſdem illinatur vlcus. Si verò profundum exiſtat, infundere ea oportet per inſtrumentum ad hoc appoſitum. Quare roſaceum, aut tetrapharmacum cum butyro recenti, ac roſaceo infundatur. Eluantur item loci roſarum, aut lentium decocto, aut ptiſanæ, ſeu plantaginis ſucco: præſtabit etiam portulacæ, aut poligoni decoctũ cũ roſaceo. Si verò cum inflammatione vlcus cõpoſitum ſit, iis primò vtendum eſt, quę ad illam pręcedenti cap. cõſcripſimus, & deinceps ea adhibeantur, quæ modò annotauimus. Verùm vbi ſordidũ fuerit vteri vlcus, detergẽtibus medicamentis vtendum erit, *Vbi ſordidum fuerit vlcus, curatio.* veluti eſt ptiſanæ cremor cum melle, vel mulſa, in qua fænugræcum ſit decoctum, aut malua, aut furfures, aut lenticula, cui cortex ſit detractus, ex Pauli teſtimonio.

leo roſaceo, & cera fiat vnguentum, cui etiam adi-& ſi validioribus detergentibus indigebis, etiam marrubium, aut eruum, vel melli adiuncta erui farina, vel iris, aut alumen rotundum, vel aliquid ſimile iniiciatur, quæ etiam extrinſecus ex mulſa macerata illinuntur, vt liquet ex eodem Paulo. Vtendum eſt etiam ad ſordida vteri vlcera eo medicamēto, quod ex melle, terebinthina, roſaceo, & butyro conſtat; quibus aliqui etiam parum croci addunt. Ad eadem quoque repurganda efficax eſt & iris illyrica cum melle impoſita, & ariſtolochiæ decoctum per ſe, vel cum melle infuſum, vt inquit Aetius. Vlcere verò depaſcente robuſtiora, adſtringentiáque medicamenta adhibenda ſunt, veluti eſt baccarum myrti, palmularum, lentium, & malicorij decoctum, ſi infundatur. Fomenta quoque & inceſſiones ex aqua mulſa fiant, in qua abſynthium, marrubium, eruum, cētaurium, aut lentes ſint decoctæ. Loci item ptiſanæ ſucco eluātur addito melle, & roſaceo, vt ex eodem Aetio liquet. Paulus verò præter hæc decoctū roſarum, cupreſſi, ſummitatis oleæ, malorum cotoneorum, rubi, lentiſci fruticis, rhus coriarij ex vino adſtringente commendat, & poſthęc aluminis quoque, acaciæ, licij, & hypociſtidis, ex quibus etiam decoctis inſeſſus parari poterunt, eodem auctore. Verùm vbi nedum depaſcentia, ſed efferata quodammodo vlcera fuerint, equino, aut aſinino lacte recens mulcto eluantur, & in vtriſque penuria quodcunque haberi poteſt recēs coctum accipiatur: duabus autem lactis heminis, mellis hemina dimidia addenda eſt, & iiij. iridis drac. inſpergendæ, & tale infuſum calidum ſæpè ſingulis diebus infundēdum erit. Idem facit aqua mulſa, in qua abſynthium, aut calamus aromaticus, aut leucanthemum, vel chamęmelum, ſeu buphthalamū decoctū ſit: & vbi quod infuſum eſt, fuerit excretum, loci protinus maluæ decocto eluantur, deinde peſſus ſubdatur ex farinæ erui, & iridis, ſingulorum drac. ij. cū melle ſubactis, aut etiam farinam lentium cum melle ſubdes, ſeu oleæ folia cum vino trita, & melle admixto: nec minùs & vuarum paſſarum carnes tritas cū melle ſubdito, ex ſententia eiuſdem Aetij. Vbi verò depaſcētia, ac efferitas fuerint cohibitæ, ea adhibeātur, quæ paulo ante ad vlcera repurgata relata ſunt. Cibus quoque dādus boni ſucci, modicus: balneorum, ciborúmque varietate ægrotans ſolicitari, vinóque refici debet, quò caro ſtatim procreetur, ex Pauli ſententia: deinceps his, quæ ad cicatricē perducunt, primò mitioribus, deinde efficacioribus vtendum eſt, etiam deforis adhibitis, abdomini videlicet, ac coxis. Nam quemadmodum cataplaſmatum, ita etiam emplaſtrorum facultas per latētes meatus traducitur, vt idem inquit Paulus. Inter quę magnoperè ab Aetio commendatur ceratum hoc, quod recipit ceræ albæ quadrantem, roſacei optimi dodrantem, ad prunas liquefacito, & quadantenus refrigerato, deinde in mortarium coniicito, ac lacte mulieris, aut aſinino, aut caprino recēs mulcto affuſo cum piſtillo ſubigito, donec totum inalbeſcat, deinde diffuſo priore lacte, nouū infundito, ac rurſus ſubigito, & croci circiter drach. j. admiſceto. Quòd ſi magis mitigatorium facere volueris, roſacei ſeptūcem adipis anſerini, & medullæ eiuſdem ſingulorū vnc. j. accipito. Potes etiam & pro roſaceo melinum admiſcere. Hoc etiam vnguento ad hunc etiam vſum vtare. Recipe rutiæ ablutæ partes ij. lithargyrij, ceruſæ, & ſarcocollæ, ſingulorum partem j. cum adipis anſeris, & croci parum admiſcere poteris. Interim etiam & plumbum vſtum, & pro roſaceo melinum, aut myrteum admiſceto.

Depaſcentis vlceris curatio.

Περὶ ἰσχιάδος. Id eſt, De iſchiade ſeu coxendicum dolore.

CAP. CXVIII.

CONSEQVENS eſt poſtquam de internarum partium affectibus ſermonem abſoluimus, de quibuſdam qui extremas, ſeu externas partes occupant, verba faciamus, quanquam in eis pars, quæ afficitur (cùm ſenſui ſubiiciatur) haud ægrè percipi poſsit, præſertim ſi articulos obſederint. Nam de his pertractare intendimus, quoniam extremæ partes corporis articulis inter ſe cōtetuntur, vt inquit Celſus cap. 22. lib. 4. per articulum intelligentes nos, quod à Græcis ἄρθρον dicitur: eſt autem articulus Galeno auctore libro de oſsibus, naturalis oſsium compoſitio (veluti & naturalis eorundem vnio σύμφυσις appellatur) tam ſi dearticulationem, quàm ſi coarticulationem articulus ſignificet. Hæ nanque pro motus quantitate diſsident, cum dearticulatio ſit oſsium ſtructura, quorum motus euidens eſt, coarticulatio verò oſsium compoſitio eſt, quæ neque validum, neque manifeſtum, ſed obſcurum, difficilémque habet motum. Omnem igitur naturalem oſsium ſtructuram, compoſitionem, ſiue cohærentiam articulum nūcupamus. De quorum affectibus ſermonem facturi ab eo exordiemur, qui ἰσχίον nuncupatum articulum cruciare ſolet, à Græcis ἰσχίας velut & qui eo affectu laborant ἰσχιαδικοὶ nuncupantur, barbaram ſectantes medicinam, ſciaticam, & ſciaticos vocant. Latinè verò etiam iſchias, & qui eo affliguntur iſchia dici & nuncupari poſſunt, poterit etiam & coxendicum dolor, ſeu morbus dici. Nam Plinius articulum hūc coxendicum nominauit, in quo oſsis femoris caput cum coxēdice oſſe appellato, alligatur, atque dearticulatur. Inditum ſi quidem nomen huic affectioni eſt à parte obleſa, ex Galeni teſtimonio, ſecundo meth. med. cap. 2. quemadmodum etiam ſi pedum articulis vitium adſit, ποδάγρα & ſi cunctis, aut plurimis corporis articulis ἀρθρῖτις nūcupatur: ſunt etenim tum iſchias, tum podagra ex arthritidis genere, vt decimo de compoſit. medicamentorum ſecundum locos, cap. 2. à Galeno ſcriptum eſt, affectus locis duntaxat differentes. Habēt autem communem hi tres affectus humoris redundantiā, quæ affectam occupat coarticulationem, qua expleta in omnem partem circunſitam neruoſæ particulæ tenduntur, & ex his dolor oritur, neque enim neruos, per quos motus diſpenſatur volūtarius primario affectu fluxio infeſtat, quoniam artuum priùs internodia obſidere ea neceſſe eſt. Afficiuntur tamen iidem nerui lege conſortij, quod cum articulis ineunt, ſeu per conſenſum, vt liquet ex Paulo cap. 78. lib 3. quare ſi ad inferiores partes facta fluxio pedum articulos repleat, podagra vitium nuncupabitur, ſi cæteros corporis artus, arthritis, ſeu articularis affectio nuncupabitur, vt diximus. Id verò bifariam contingit. Nam vel multi corporis articuli afficiuntur, vel ſinguli, quādo propriè arthritis, ſeu articularis affectio nominatur. Cæterùm incipit plerunque podagræ generatio ex vno articulo, & paulatim ad genua procedit, progreditúrque in omnes malum temporis diu-

Articulus quid ſit. In præfatione.

Iſchias ſeu coxēdicum dolor.

Plin. lib. 20. cap. 3. & 9 & alibi.

Quibus communes & differat à podagra & arthritide.

ris diuturnitate accedente, quanquam aliquādo repente irruat æqualiter per omnes articulos diſperſum. *Quid ſit iſchias, ſeu coxēdicum dolor.* At quod in omnibus articulis arthritis eſt, hoc in vno iuxta coxendicum iſchiada, & coxendicum vitiū appellāt, quod dolor eſt haudquaquā exiguus circa eum articulum, quem Græci ἰσχίον vocāt, ab aliqua fluxione ortum, ſymptoma exiſtēs, vt cap. de dolore capitis, determinauimus, & non morbus, *Vide ſupra cap.10* neque inflammatio. Nam licet fluxione iſchij articulatio impleatur, propter quod, & quæ ipſis circū- *Quis affectus præter naturā ſit.* iacēnt ligamenta extendi eſt neceſſarium, non tamen veriſimile eſt neruos, & chordas inflammari, ſed ſolum dolere, quoniam ſimul cum articulatione extenduntur, argumento eſt, quoniam nunquam viſus eſt podagricus (vt Galenus inquit, commento aphoriſ. 49. ſexti libri) pati conuulſionem, quæ frequenter ſolet in neruorum, ac chordarum inflammationibus aduenire. Pari quoque ratione neque in coxendicum dolore eaſdem partes inflammari fatendum erit, neque etiam articulum, qui primam ſuſcipit fluxionem, nam ipſe (& non ſpatia vacua, quæ inter prima ſunt corpora) fluxionem ſuſcipit, quanquam intentio ſanationis huius affectus communis ſit cum omnibus inflammatione laborantibus, *10. de compo. medica. ſecun. loc. cap 2.* vt liquet ab eodem Galeno ibidem. Verùm ſi quis velit fluxionem hanc in articulum decumbentem inflammationem nominare, & ſic fateri morbum eſſe, non reclamabimus. Sequitur autem dolor hic tum ad inæqualem intemperiem ipſius articulationis, & partium circuniacentium, tū etiam & præcipue ad earundem extenſionem, ſeu continui ſolutionem, qui dolor à natibus, inguinibúſque ad genua vſque, in plurimis autem ad ſummum vſque pedem pertinet, vt refert Paulus cap. 77. lib. 3. Aetius vero Archigenis auctoritate cap. 1. lib. 12. inquit, *Signa.* quòd antecedit, & quaſi auſpicatur hoc malum, aliquando quidem vicinorum muſculorum dolor, & maximè lumborum, aliquando verò ab ipſa iunctura initium fit affectionis. Iam verò quandoque contingit, vt articuli dolore ferè ſublato circa poplitem afflictio hæreat, aliis autem iuxta talum, quibuſdam verò totum crus æqualiter dolore affligitur: multis itē circa inguina dolor figitur, quo fit vt vrinæ difficultatē inducat: & tunc maximè totū crus à coxendicibus vſque ad calcaneum dolorem perfert. Non *Cauſa.* parum autem adiuuant huius affectionis generationem aſsiduæ cruditates, immodicus rei venereę vſus, aliquando etiam deambulationes concitatiores, hęmorrhoides ſuppreſſæ, & vomendi conſuetudo intermiſſa, exercitiorum contemptus, & purgationes menſtruæ, aut etiam aliæ familiares excretiones im- *Citato loco.* peditæ, ea eiuſdem Aëtij auctoritate, quæ ōnia humorū redūdantiā efficiūt diuerſam in diuerſis corporibus. Et propterea quandoque irruens ad coxēdicem humor ſanguineus eſt, vt plurimùm verò pituitoſus, aut ex pituitoſo, & bilioſo mixtus, interim etiam ſanguine cum ipſis permixto; quanquam id ſit commune podagræ etiam, & arthritidi, vt eodem loco de Compoſitione medicamentorum ſecundū *Cap. 2.* loc. à Galeno ſcriptum eſt. vt plurimùm autem dicimus pituitoſum humorem prædominari in hiſce affectionibus, eum propriè, qui crudus appellatur, craſſus exiſtens ad ſimilitudinem puris craſsioris, & vbi in ipſis articulis diutiùs moram traxerit, non ſolum craſsior, ſed & viſcoſior redditur, & qui tophi, ſeu calli appellatur, eorum generatio ex huiuſcemodi humoribus fit. Cognitio verò ipſorū humorum redundantium ex coloribus tum ſymptomatis coincidentibus, itémque per experientiam pharmacorum, quæ adhibentur, haberi facilè poterit, vt liquet à Galeno ibidem. Ad cuius etiam humoris noxij cognitionem non parum conferet tibi prægreſſa victus ratio, ſiue per exercitia, ſiue per otium tranſmiſſa, & per balneum poſt & ante cibum acceptum, conferet etiam & gymnaſiorum, & eduliorum tum quantitas, tum qualitas, item anni tempus, & regionis, ac aeris conſtitutio, inſupérque & ætas, & habitus corporis, & reliqua huiuſmodi, inſuper & doloris ſpecies, ſiue feruens, & pungens, ſiue ſtupidus fuerit. Nam vbi bilioſus ſanguis in cauſa fuerit, caliditatis ſenſum ægroto exhibet, color corporis flauus, ruffus, ſeu pallidus, & calfacientibus impoſitis exacerbatur dolor, quemadmodum rurſus à frigidis relaxatur, & quæ præceſsit victus ratio, ac cuncta, quæ dinumerauimus ad generandam bilem apta fuere. Pari etiam ratione ſi ſanguineus humor, *Prognoſtica.* aut pituitoſus redundarit, promptè percipi poterit, *Cap. citato* ſi cuncta, quæ ſuprà meminimus ritè conſiderabis. Illud tamen animaduertendum ex Galeni decreto, eodem decimo de Compoſitione medicamentorum ſecundum locos, quòd vbi tophi, ſeu calli ex humoribus craſsis, ac viſcidis, qui in articulis diutiùs moram traxerint, fuerint producti, haudquaquam ſperandum eſt ad priſtinam conſtitutionem exactè redire articulum poſſe. Cæterùm, quod quibuſcunque à longo coxendicum dolore moleſtatis cauitate ſua excidit coxa, & rurſus recidit, iis mucorea ſuperueniant, & quòd eiſdem crus tabeſcat, & claudicent ſi non vrantur, ab Hippocrate aphoriſmo quinquageſimonono & ſexageſimo ſexti libri, ſcriptum eſt. Quòd verò rarò fiat coxēdicum dolor ex ſanguinis multitudine, & ſi fiat, citiſsimè curetur, à Galeno decretum eſt, eodem decimo de Com- *Loco citato* poſitione medicamentorum ſecundum loc. quòd autem coxarum ingens dolor eſſe conſueuit, iſque hominem ſæpè debilitat, & quoſdam non dimittit, eodem loco à Celſo ſcriptum eſt. Pro iſchiadis itaq; curatione aër eligatur ad ſiccum vergens, in calido, *Curatio.* & frigido temperatus, vel parum etiam ad calidum declinans, pro diuerſitate redundantis ſucci, ſomno moderato vtantur, aut conſueto parciori. Circa initia corpore non euacuato quies eligatur, temporis autem proceſſu deambulationibus, aſsiduis flexibus, & moderato curſu vti conuenit. Aluum autem quotidie probè ſolutam habere præſtat, ſi non natura, arte ſaltem: premuntur etenim, & aggrauantur articuli coxendicum maximè vbi ipſa ſit adſtricta. Vitanda venus eſt, & ab animi affectibus immodi- *Ratio victus.* cia cauendi ſunt. Cibus ſit mediocriter tenuis, modicus, ac concoctu facilis, haudquaquam humidior, potiſsimùm in primis morbi diebus, deinceps verò ſolidior ſit, & reparandis viribus magis accommodatus, habeátque interim acrium eduliorum comeſtiones quaſdam adiunctas, quorum ſyluam ſæpe conſcripſimus. Perpetuò tamen bonæ coctionis cōſulendum, ita vt cibi nihil viſcoſum, aut craſsi ſucci, aut ægrè concoctile, ſeu quòd difficulter digeratur in ſeipſis complectantur, & ſi caro exhibeatur, ſit paucarum ſuperfluitatum, vt montanarum auium, & ſylueſtrium quadrupedum. Potus ſit aqua mulſa, aut aqua in qua cinnamomi parum fuerit decoctū, à vino penitus abſtineant, affectus ratione. Quod ad *Medicamentorū ratio* medicamentorum autem rationem attinet, initium curationis fiat ab affligentis humoris euacuatione,

Venæ ſectio ſanguine redundante.

ſiquidem ſi humoribus ex æquo redundarit corpus, venæ ſectio primùm omnium aſſumatur; deinde purgatio, quibus accedat pharmacorum dicendorum conueniens (& tẽpore, & ordine) vſus, vt præcitatis locis liquet à Galeno,& Aetio. Verùm quanquam à ſanguinis multitudine coxendicum dolorem obortum venæ ſectio curet, ex qua tamen vena

Quæ vena ſecanda ſit. cap.18.

ſanguis minuendus ſit, in dubium venit. Nam libro de Curandi ratione per venæ ſectio. Galenus coxendicem iuuari ſecta vena poplitis, aut malleolorum confeſſus eſt, & eodem libro dicebat. memini me iſchiadas, ſiue coxendicum dolorem vno die, facta, ex crure euacuatione curaſſe, nimirum vbi non ex frigore, ſed impletis ſanguine, quæ in coxa ſunt venis, prouenifſent, quare ſecta in poplite vena commodior ita affectis eſt, quàm in malleolo. Idem confirmauit decimo de Compoſitione medicamentorum ſecundum loc. cap. ſecundo, quanquam eodem libro poſt pauca ſic ſcripſerit, Tanquam igitur maximam vim ad affectionis curationem habeat totius corporis euacuatio, ab ipſa exordiendum eſt; non ſolùm à cruribus, ſed etiam à cubito primum ſanguinis detractione facta. Hanc ſententiam ſectatus Aetius, hunc in modum ſcriptum reliquit, A multitudine itaque ſanguinis coxendicum dolorem obortum venæ ſectio curat, ſi primum cubiti venam ſecemus, deinde etiam eam quæ iuxta talos eſt, aut poplitem, & cauſam reddens, ſtatim ſubdit; In principio enim omnium inflammationum diuulſoriam venæ ſectionem facere oportet. In affectionibus verò iam inueteratis maximè quidem ex ipſis locis affectis extrahemus, aut ſi id fieri non poſsit, ex vicinis: quanquam hæc eadem verba à Galeno tranſcripſerit, libro de Curandi ratione per venæ ſect. cap. decimonono. Et propterea Paulus id etiã perpendens eodem cap. ſeptuageſimoſeptimo tertij libri. per initia igitur dicebat ægro nobis oblato, fæcibus clyſtere euacuatis, vena in cubito ſecanda, ſi autem vetuſtas vitium occupauerit ex malleolo partis affectæ imminutionem ſanguinis moliemur. Facta itaque ex crure venæ ſectione, inueteratas quidem iſchiadas, ſeu coxendicum dolores, robuſtiſque corporibus, quibus non multa admodum ſanguinis copia redundabat in toto corpore, ſed impletis ſanguine, quæ in coxa ſunt, venis duntaxat,

Lib. de curan. rat. per venæ ſectionem. cap.18.

vno die curauit Galenus. Quare & nos eundem ſectantes eaſdem venas incidere debemus, vbi dolor fuerit inueteratus quodammodo, & vires ferant ſanguinis miſsionem copioſam, & corpus totum haudquaquam fuerit multo ſanguine refertum, ſed quæ in coxa ſunt venæ ſanguine impletæ fuerint. Nam per hanc venæ ſectionem fit euacuatio ſanguinis in venis coxendicum contenti cum deriuatione: quò fit vt neceſſariò citiſsimè per eam coxendicum dolor curetur. Verùm in recenti dolore, viribus haudquaquam robuſtis, adeò vt exquiſitam venæ ſectionem ferre non poſsint, refertúmque ſit totum corpus multo ſanguine, in cubito primùm vena ſecanda erit, reuulſionis duntaxat gratia, & deinceps à crurum venis ſanguis mittendus, iuxta Galeni ſententiam, eodem decimo de Compoſitione medicamentorum ſecũdum locos, cap. ſecundo, quam ſententiam omnino ſectatus eſt Aëtius, & Paulus quodammodo, vt diximus. Suppoſuit etenim Galenus hoc loco vniuerſum corpus humoribus ex æquo

Purgatio.

redundare, quemadmodum etiam & Aetius. Miſſo ſanguine, vbi adhuc dolor perſeuerauerit purgatione vtaſe, ex eiuſdem Gale. auctoritate. Verùm (vt ipſe inquit) auxiliantur ipſis iſchiadicis vomitus magis, quàm euacuationes infernæ per ventrem, vt qui reuellant deorſum repentem humorem. Faciendi itaque ſunt vomitus in principio ab accepto cibo, poſtea verò etiam per vomitoria medicamenta initio à mediocribus facto. At ſi neque per vomitum coxendicum dolor auferatur, aut corpora ad eũ inepta fuerint, ampliùs non confluentibus humoribus, aut parum, purgatione per inferiorem ventrem vti non inconuenit, præſertim ſi cum ſanguine bilioſus etiam ſuccus redundarit; neque id negauit Galenus, quanquam vomitum tanquam magis commodum commendauit, propterea quòd reuellat. Fiat autem ea per familiaria medicamenta purgantia, veluti eſt hiera, agaricum, diacath. ſyrup. ex pluribus infuſionibus roſarum, myrobalani, & reliqua

Clyſteres.

huiuſmodi. Confert quoque hoc tempore clyſteribus vti paulò efficacioribus, fiat decoctum ex foliis maluarum, betæ, mercurialis ana manip. j. furfuris, & florum chamæmeli ana pugil. s. caricarum nume. vj. ſalis communis drach. ij. cui adiiciantur olei communis, anethini, vel chamæmelini, vnc. iiij. mellis roſacei, ſeu mellis deſpumati vnc. ij. s. diacat. & hieræ picræ ſimplicis ana vnc. s. fiat clyſter, interim dra. j. vel ſcrup. iiij. agarici etiam permiſcebis. deinceps

Quæ animaduertenda ſunt circa localia medicamenta.

ad topica medicamenta confugiendum eſt, id primò animaduertens, quod licet manibus, & pedibus pharmacis fluxionem repellentibus vti poſſumus, vt ſequenti cap. docebimus, circa coxendicum tamen iuncturam id facere omnino vitandũ eſt, nam cùm in profundo ea ſita ſit, ſanguis ex vicinis, & ambientibus vaſis, ac muſculis ad illam compellitur, vt

Cap. citato.

liquet ex eodem Gale. citato libro 10. de compoſi. medic. ſecundum locos. Item ex præcepto eiuſdem eodem loco, cauendum eſt, ne quiſpiam ante totius corporis euacuationem (præſertim ſi coxendicum dolor ex humorum copia fuerit exortus) acribus pharmacis circa partem affectam vtatur, nam ægrè curabilem reddet affectionem copia nimirum indiſſolubiliter ibidem condenſata, præter alia enim & craſſa, & viſcoſa fit ob calorem, & ſiccitatem acrium pharmacorum, non diſsimile quidpiam aſſationi perpetiens, quare mitigatoriis in principio

Quibus medicamẽtis vtendũ.

medicamentis opus eſt in dolore circa coxendicem hærente, quæ neque refrigerẽt multum, neque fortiter calfaciant, qualibus ſanè poſtea opus habet: exacerbantur enim per ipſam fluxiones, caliditate nimirum plus attrahente ipſas, quàm impediente (eodem Gale. teſte ibidem.) Irrigandi itaque loci ſunt ex oleo chamæmelino, anethino, liliaceo, irino, ſeu etiam nardino, & rutaceo, vel rutam, chamæpityn, ſaluiam, chamæmeli flores, ac althææ folia, ac radicea decoque in oleo communi, demum exiguo adiecto vino, vel aceto albo cum ſpongiis, ſeu lineis, vel laneis linteis ſæpius loci foueantur, & deinde aliquo prædictorum oleorum irrigẽtur, aut ex cõtuſis foliis, & radicibus althææ, ſambuci, ac rutæ, farina fœnugræci, & ſeminis lini, adipe anſerino, ac butyro, & oleo chamæmelino, ſeu anethino cum poſca cataplaſma fiat, & adhibeatur. Poterunt quoque fotus fieri ex decocto foliorum, & fructuũ iuniperi, radicum althææ, meliloti, & chamæmeli in vino albo, quibus ſæpiùs iteratis loci abſtergantur, & aliquo dictorum oleorum, ſeu aliquibus ſimul mixtis iidem irrigentur, perpetuò tamen primùm mitioribus, & demum efficacioribus vtare.

Sacculi

Sacculi item ex fricto milio, ſale, & furfure, præter id, quod dolorem mitigant, leuiter doloris cauſam diſcutiunt calfacti in calido latere, pauco vino irrorato, & ſæpiùs adhibiti, & vbi vehemens fuerit dolor, papaueris calyces in aqua mulſa decoquito, ipſisque proiectis farinam hordeaceam aquæ mulſæ imponito, ac coquito. Si autem coxēdicus dolor ex irruente pituitoſo humore generetur (velut plurimum contingit) aut ex eodem cum bilioſo permixto, circa initia quoque reuulſionis gratia in cubito ſecta vena confert, ſeruata rectitudine, potiſsimùm ſi cum eo etiam ſanguis fuerit permixtus. Procedente verò tempore, vel vbi idē pituitoſus humor craſſior, ac viſcoſior fuerit citra ſanguinis miſsionem, per vomitum purgatione priùs vtare, nedum ab accepto cibo, verumetiam per vomitoria ſumpta medicamenta à mediocribus ſemper initio facto, veluti eſt acetū, ſyrup. acetoſus, poſtea oxymel ſimplex, aut ſcillitum cum aqua tepida. At quibus inſuetus, ac valde moleſtus vomitus fuerit, aut etiam vbi vomitus non ſuffecerit, purgantia per inferiorem ventrem medicamenta exhibenda ſunt, primò tamen per clyſteres, & deinceps per ea quæ per os exhibentur: fiant autem clyſteres hoc modo, Recipe foliorum maluarum, mercurialis, & betæ ana manipulum j, centaurij minoris, florum chamæmeli, ſingul. manipul. s. caricarum nume. 6. furfuris pugillum j. s. fiat decoctum cum pauco ſale commum, cui adde olei communis, vel chamæmelini, anethini, rutacei, liliacei, aut irini vnc. iiij. mellis roſacei, aut mellis deſpumati vnc. ij. s. confectionis de dactylis, hieræ picræ ſimplicis, aut diacathol. drac. 4. fiat clyſter, & ſi efficaciori indigebis, chamæpityn, rutam, centaurium maius, ſaluiam; ac ſtœchadem in decocto adiice, & demum agaricum, hieram picram compoſitam, compoſitionem indi, ac quam benedictam appellant, permiſceto: ſunt qui etiam efficacioribus clyſteribus vtuntur, potiſsimum vbi vehementer humores denſati fuerint, decocto vtentes lupinorum amarorum, colocynthidis, radicis cucumeris ſylueſtris, ſalſorum piſcium, & oliuarum colymbadum muria, & reliquis huiuſmodi, à quibus abſtinendum eſſe quoad fieri poteſt cenſerem, nobilioribus præſertim corporibus: conſueuerunt enim maximo cum dolore periculoſam dyſenteriam efficere, ſed potius, ac tutius purgantia per os aſſumenda medicamenta præbeantur, priùs tamen humoribus ipſis concoctis, ac præparatis ex melle roſaceo ſeu oxymelite ſimplici, vel ſcyllino ſyr. è ſtœcade, & reliquis huiuſmodi. Commendantur etenī purgantia medicamenta ad hunc vſum à Paulo, & Aetio. Paretur autem medicamentum purgans hunc in modum, Recipe corticum myrobalanorum chebularum drac. 2. polypodii, & agarici ſingul. drag. 1. fiat arte decoctum, cui per colum trāsfuſo, adde electuarii roſati, aut confectionis de dactylis drac. 2. s. vel 3. ſyr. ex pluribus infuſionibus roſarum vnc. 2. fiat potio. Et vbi craſſior, ac tenacior fuerit redundans humor pituitoſus, catapotiis vtare fœtidis, aut de ſagapeno, eorundem accipiens drac. 1. cum altera trochiſcati agarici, & cum melle roſaceo, aut oxymelite catapotia formentur, ſeu pulueris hieræ ſimplicis drac. 1. & ſcrup. 4. agarici trochiſcati excipe oxymelite & ſimiliter catapotia formato, à quorum aſſumptione per aliquod tempus decoctum drach. 3. ſeu 4. myrobalanorum chebularum in quo vnc. 2. vel vnc. 3. ſyrup. ex pluribus infuſionibus roſarū rubearum fuerint diſſolutæ, aſſumant: & vbi opus fuerit tam vomitus, quàm ea, quæ hic conſcripſimus, medicamenta purgantia, ac clyſteres bis, ac ter, & ſæpiùs iterari poterūt. Deinceps verò irrigādi ſunt affecti loci oleo rutaceo, coſtino, nardino, vulpino, de caſtoreo, ac etiam de piperibus, & pyrethro, vbi adeò efficacioribus indigebis, & vt penitius eorum facultas traducatur, aceti, ſeu vini albi parum permiſceto. Vel hoc vnguento vtare, quod recipit cremoris ſeminum maluarum, & althææ, cuiuſlibet drac. 3. farinæ fœnugræci, ſeminis lini, vtriuſq; vnc. s. adipis anſeris, & ſuilli, ſingul. drac. 4. olei rutacei, & chamæmelini ana vnc. 1. s. ceræ, & aceti parum, fiat vnguentum. Vel fœnugræcum in vas fictile conijcito, & ad ipſum poſcam ſufficientem affundito, & prunis impoſitum donec diſſoluatur, coquito, ad diſſolutum verò mellis, quod ſatis eſt iniice, ac rurſus coque, deinde exempta diligenter tere, & in linteolum infarcta locis affectis impone, hoc autem fiat ad biduum, & triduum. Symphyti quoque lib. 1. s. raſam, & minutim conciſam, ac in mortarium coniectam diligenter terito, ac attritam mannæ thuris quadrantem, & ouorum recentium crudorum candida vnà cum luteis trita adiicito, & rurſus terito, & vbi vnita fuerint adipis ſuilli veteris lib. 1. adiicito, & conquaſſata diligenter, atque in linteolum infarcta imponito, ex Galeni ſententia, Aſclepiadis auctoritate, eodem 10. de compoſ. medicament. ſecundum locos, cap. 2. qui etiam ex Andromachi monumentis hoc medicamentum commendauit, quod recipit picis partes 2. ſulphuris viui partem 1. vtraq; trita mixta dolenti loco imponito, & ſinere eum oportet donec ſua ſponte dilabatur, poterit quoque picis pars vna recipi, modo ſciamus efficacius eſſe medicamentum, ſi pari menſura miſceantur, debilius verò, in quo duplum picis ad ſimplum ſulphuris conijcitur. Valebis etiam cataplaſma componere ex foliis althææ, ſaluiæ, rutæ, ac ſambuci leuiter decoctis, ac contuſis, ſing. P. s. capiens, quibus olei irini, de caſtoreo, ac anethini ana vnc. 1. adiiciatur, cremoris ſeminis lini, & fœnugræci ana vnc. 2. farinæ loliaceæ, & lupinorum, cuiuſlibet vnc. 1. & cum poſca quantum ſatis ſit, fiat cataplaſma, quibus vt efficacius reddatur, adiici poterunt ebuli radix, lauri folia, pulegium, ſauina, oleum de piperibus, de caſtoreo, coſtinum, aut nardinum, galbani quoque, aut ammoniaci parum. Vel in formam emplaſtri, redigito in hunc modum, Recipe ſucci foliorum rutæ, ſambuci, & calaminthę ana vnc. 1. bdellij, opopanacis, ammoniaci diſſoluti in aceto, cuiuſlibet vnc. s. mirrhæ, & reſinæ terebinthinæ ana drach. 4. cremoris ſeminis althææ, ſeminis lini, & fœnugræci ana vnc. 1. s. farinæ hordei, fabarum, & lupinorum ana drac. 7. picis, & ceræ quantum ſatis ſit, fiat emplaſtrum. Poterunt inſuper ex eiſdem fomenta parari, vt, Recipe radicum, & foliorum ebuli, & althææ manip. 1. foliorum rutæ, ſauinæ, ſambuci, & pulegij, ſingul. manipul. s. florum chamæmeli, fœnugræci, & meliloti, cuiuſlibet pugil. 1. s. decoquantur arte in tribus partibus olei, & vna vini albi, & cum ſpongia in eodem decocto madefacta dolentibus locis iterum, atque iterum applicetur, poſt quæ iidem loci aliquo ex iam dictis vnguento irrigentur. Paulus verò lupinorum amarorum farinam cum oxymelite, aut calaminthæ folia ex oxymelite, vel aqua mulſa admouenda commendat. At ſi ne hæc quidem profecerint, adeò vt morbus infeſtare deſierit, con-

Si ex pituitoſo humore fiat coxēdicus dolor, curatio.
Vena ſectio.
Vomitus.
Purgatio. Clyſteres.
Purgantium medicamentorum deſcriptio.
Topica.
Vnguenta.
Cataplaſmata.
Emplaſtra.
Fomenta.
Sinapiſmi, & alia vrentia medicamenta.

grum erit ad ſinapiſmos, atque vrentium medicamentorum vſum deuenire, & ex Pauli ſententia ſinapi cum caricis, vel etiam per ſe illitum confert. Vel hunc in modum ſinapiſmum conficito, Recipe ſeminis ſinapis in aceto fortiſsimo macerati vnc.2. caricarum vnc.4. ſtercoris columbini in vino albo decocti vnc.1. mellis ãnacardini vnc.1. miſceantur, & fiat ſinapiſmus, vel accipe cantharidum aliis ſubiectis drac.2. ſtaphidis agriæ drac.3. cum fermento, & aceto fiat medicamentum, & vtare. Poſtremò autem tam Paulus, quàm Aetius iberidis herbæ vſum extollunt, tanquã in totum iſchiadicos ſanitati reſtituentem, cuius radicem aſſumptã diligenter tundito, & ſuilla axungia veteri modica excipito, adeò vt emplaſtri ſpeciem repræſentet, & exinde linteolo denſiori illitum locis maximè dolentibus imponatur, ac incumbere ſinito, mulieribus quidem non infra duas horas, viris autem per quatuor horarum ſpatium, ſi poſsibile ſit id perficere, excitat enim tumores cum ardore, & rubore, veluti ſinapiſmus facere ſolet, poſt verò ægrum in balneum inducito, atque reliqua exequaris prout iidem præcipiunt. Nanque conſueuit hoc præſidium nullo alio auxilio opus habere. Quòd ſi tamen aliquando veſtigium affectionis relinquatur, viginti diebus interpoſitis, rurſus eodem præſidio vtare. ex Democratis tamen auctoritate Gale. huius iberidis vſum, & modum vſus, eodem 10. de compoſit. medicament. ſecũdum locos, cap.2. ante Aëtium, & Paulum ſcriptum reliquit, nec tacuit ea, quæ Archigenes 2. lib. pharmacorum ſecundum genera, de ea conſcripſit. Porrò ſi igne ſub genu externa in parte inuſtio fiat, diuturnis coxendicum doloribus valde conferet.

Paul. libro 3. cap. 77. Aetius lib. 12. cap. 2. Iberidis vſus.

Cauterium cum igne.

Περὶ ποδάγρας, καὶ ἀρθρίτιδος. *Id eſt, De podagra & arthritide, ſeu morbo articulari.*

CAP. CXIX.

Cap. præcedenti. Podagra & arthritis dis cõuenientia, & differentia.

QVoniam podagra non toto genere (vt dictum eſt) ſed affectis duntaxat locis differt ab arthritide, nanque in ambobus affectibus imbecillitas adeſt articulorum diuturna cum fluxione, vt Aetio viſum eſt cap.6. lib.12. eundémque requirũt curationis modum, propterea vno capite de ambabus affectionibus pertractare propoſuimus. Cæterùm vterque affectus ab oblæſa parte denominatus eſt, vt liquet ex Galeno 2. methodi meden. cap.2. Nam ſi ad inferiores partes facta fuerit fluxio, & pedũ articulos repleuerit, podagra vitium nuncupabitur: ſi verò in multis corporis articulis innititur, aut per omnes æqualiter articulos fluxio diſpergatur ἀρθρῖτιν Græci, nos articularem morbum appellare conſueuimus, ex eiuſdem Aëtij teſtimonio: neque enim quemlibet articulorũ difficilem motum, ſeu dolorem arthritida, ſeu articularem morbum modò nominamus, ſed eum dũtaxat, qui ex eorundem articulorum imbecillitate, ac humorum influxu ortum habet, cùm autem excitatus fuerit articulorũ dolor ex aliqua immodica intemperantia, potiſsimùm ſicca, vt liquet ab Hippocrate aphoriſmo 16. libri tertij, affectum hunc haudquaquam arthritida nũcupabimus, niſi impropriè, eodem Galeno teſte, commento citati aphoriſmi. Accedit ad hæc quoniam omnes, qui articulari morbo laborant, magna ex parte priùs podagrici fiunt, communémq; habent hi duo affectus inſimul cùm iſchiade humoris redundantiam, quæ affectam occupat articulationem, quemadmodum ex eodem Galeno liquet commento aphoriſm. 28. ſexti libri, & 10. de compoſitione medicamento. ſecundum locos, cap. 2. quare ſi podagra fieri nequit ex imbecillitate articulorum ſola, ſed humorum influxum etiam requirit, neque etiam & articularis morbus. Non ſola itaque particularum corporis imbecillitas articularios, podagricóſque cruciatus excitat, ſic et enim acceſsiones ſine vllo temporis interuallo vrgerent, cùm natiua imbecillitas cõtinuò exiſtat: atqui datur podagricis tempus acceſsionum intermedium. Item ne humor quidẽ ſolus hos dolores creat, quandoquidem non ſolum vitium hoc articulis inſidet, verùm ambo, & humor à natura alienus, & particularum imbecillitas morbum afferunt articularem, ac podagram, Paulo teſte cap. 78. libri tertij, id quod decretum erat à Galeno citato commento aphoriſ. 28. ſexti libri. Liquet igitur ex his podagram nihil aliud eſſe, quàm articulorum pedum dolorem à fluxione quapiam ortum. Articularis morbus nonnullorum articulorum, aut omnium æqualiter dolor exiſtit ab eadem etiam fluxione ortus. Denique excipiantur dolores ij, qui in quibuſuis articulis fuerint orti citra fluxionem, nam neque podagra, ſi pedum articuli fuerint affecti, neque articularis morbus, ſi cæteri totius corporis articuli fuerint oblæſi, propriè appellari poterunt, vt ſuprà demonſtrauimus, neque etiam generari poterunt, ſi humor quiſpiam non influxerit, ex ſententia eiuſdem Galeni citato commento aphoriſmi 28. ſexti lib. Quapropter neq; de eis verba faciemus. Hos affectus ſi tanquam dolores conſiderabis, ſymptomata eſſe haudquaquam formidabis, veluti & reliquos dolores omnes. At ſi fluxionem inſpicias, ob quam articulationes implentur, ac ea, quæ ipſis circumiacent, extenduntur, hos affectus morbos appellare non inconueniet, inflammationes inquam, quemadmodum Hippocrates nominauit, aphoriſ. 49. ſexti libri, licet impropriè, & non verè articulorum dolores, quicunque fuerint etiam ex fluxione orti, inflammationes appellari poſsint, vt cuilibet (quem non præterit inflammationis generationis modus, & qui Galeni verba cõmento citati aphoriſ. 49. 6. lib. optimè perlegerit) patere poteſt. At quicquid ſit de horum affectuum qualitate, poſtea quàm gigni non poſſunt, niſi articulorum imbecillitas adſit, & humores ſuperabundauerint, ac ad eos defluxerint, decens eſt annuere, ac fateri cuncta, quæ imbecillos reddere articulos valent, ac ſuperfluitates in corpore generare, eſſe tum podagræ, tum articularis morbi cauſas. Sũt autem hæc aut extrinſecus occurrentes, aut internæ. Euidentes quidem, externæ, ſeu manifeſtæ, vt nimium ocium, ſeu deſidioſa vita, multorum alimentorum eſus, ſeu crapulę, potus multorum, ac fortium vinorum, præcipuè cùm aliquis ea ieiunus potauerit, & in ſumma cruditates, atque ebrietates, ac veneris vſus immoderatus. Incidunt autem & plerique in eoſdem affectus, propterea quòd patres, & auos habuêre podagricos, aut arthriticos, in quibus ſemen erat vitiatum, atque ideo poſteris vehementiorem fecerunt partium imbecillitatem, vt eodem comment. aphoriſm. 28. 6. lib. à Galen. ſcriptum eſt: excernitur nanque, Hippoc. auctore, lib. de aëre, regione, & aquis, ſemen genitale ab omnibus corporis membris, à ſanis quidem ſanum, & à morbidis morbo-

Loco citato.

Quæ neceſſariò requirantur, pro arthritide.

ac podagræ generatione.

Podagra quid ſit. Quid arthritis.

Affectum præter naturam quid ſint.

Cauſa.

Externæ cauſæ.

Multò poſt medicũ.

morbosum; magnam tamen vim haber ad podagræ
generationem vſus venereorum, vt ex eodem Gale:
liquet comment. aphor. 30. eiuſdem 6. lib. Cæterum
Lib. 3. cap. 78. hęc vitia (vt inquit Paulus) frequenter antecedit im-
probus labor, vehemens ambulatio, creber equita-
tus, intempeſtiuus vſus veneris, inſueta frigidæ po-
tio, frigidorum, vel multorum, ac noxiorum cibo-
rum eſus, mœrores, curæ, vigiliæ, & reliquæ animi
affectiones: iam aliqui (vt ipſe fatetur) prolapſu, de-
turbatione, vel propulſu, luxatione, vel id genus a-
Lib. 12. c. 7. liis originem huius affectionis traxerunt. Aetius de-
ambulationes concitatiores quàm pro more & fa-
miliares excretiones ſuppreſſas, ac conſuetorum e-
xercitiorum intermiſsiones inter vniuerſales cauſas
harum affectionum connumerauit, licet ſuppreſſæ
Causæ internæ. conſuetę excretiones inter internas cauſas dinume-
rentur, redduntq; corpus ſuperfluitatibus plenum.
Interna autem cauſa eſſe poteſt quæuis humoris re-
dundantia, quoniam & hoc ſæpius diximus commu
ne exiſtit cuiuis articulorum dolori. At externas, e-
uidentesque cauſas ex ægrotantium, aut aſsidentiũ
ſermone facilè percipies. Internæ verò ex earundē
propriis indiciis facile deprehenduntur, nam affli-
gentium humorum differentiæ tum ex coloribus,
tum ſymptomatis coincidentibus, itemque per ex-
perientiam pharmacorum, quæ adhibentur, depre-
hēdi poterunt: ad quarum etiam exactam cognitio-
nem non parum confert, ſi prægreſſa victus ratio in-
telligatur, & reliqua quę præcedenti cap. adnotaui-
mus. Ad vberiorem vero doctrinam hîc quoque
particulariter conſcribemus ſigna cuiuſlibet redun-
dantis humoris podagram, ſeu articularem mor-
Si ex sanguine fiat, signa. bum efficientis. Nam ſi ſanguineus humor redun-
det, plenitudinem efficit, & tumorem ingentem nō
venarum modò, ſed totius membri affecti circa cu-
tem, eumq́ue calidum quidem moderatè, ſed vehe-
menter rubentem, pulſusque adeſt in alto inflam-
mationis mediocris, qui hoc modo affecti ſunt ne-
que refrigerantia, neque calfactoria valde præſidia
adhiberi ſuſtinent, & aſsiduè, ac continuè exacer-
bantur, quanquam & per circuitum quidam irrita-
tione vexentur; vrinę verò eorum fuluæ ſunt, & me-
diocri craſsitudine præditæ: aliquando etiam ſubſi-
dentiam albam, aut nubem, aut tale quiddam in
medio pendens quaſi ſuſpenſum habentes: ætas ad
multi ſanguinis generationem apta magis eſt, ab
adoleſcentia vſque ad ætatem vigoris: edulia item
boni ſucci, & quæ maximè alunt, ac exercitia mo-
derata præceſſerunt, tempus vero anni ver, & regio
Biliosæ fluxionis signa. temperata. Biliosam vero fluxionē, color cutis in-
flammati loci ſubpallidus, & ſubrubeus teſtatur, i-
tem caloris ſenſus, doloriſque lancinantis modo a-
cris gaudet; verò caliditas hæc, quæ vehementiſsima
& feruentiſsima eſt, ampliùs refrigerantibus phar-
macis, qui enim ita habent, vehementer à refrige-
rantibus iuuantur medicamentis ſiue actu, ſiue po-
tentia talis exiſtant, læduntur autem à calidis, hu-
mor in cutem ſubito ſine euidenti tumore erum-
pet, exacerbatione his mouentur per tertium quen-
que diem, ſubinde febris in ipſo acceſsionum ſta-
tu accedit, ac valida ſitis, eorum lotia ſubflaua e-
runt, & ſubfulua, quandoque etiam acria: curæ i-
tem ingentes, iræ, vigiliæ, fatigationes, & vt ſum-
matim dicam, vniuerſa victus ratio bilem gignens,
& attenuatoria ex acribus, & ſalſis eduliis huius hu-
moris influxum præceſsit: ætas verò, & corporis
temperies calida & ſicca, anni tempus æſtiuum,
itemq́ue conſimilis regio. At ſi pituitoſa fuerit flu- *Signa pituitosæ fluxionis.*
xio, color exalbidus, & aquæ ſubter cutem ſimilis
apparebit, ac ad digitorum appreſsionem cauus fiet
tumor ſub laxus exiſtens, & moderatus: dolores au-
tem aliquando quidem fortes, aliquando medio-
cres, & exacerbationes quotidie paulatim irruunt,
& augentur, & per plures horas durant, & breuem
intercapedinem habent, immò neque vnquam inte-
grè remittunt, tardius etiam in tumorem materia
ſeſe attollit, aderitque ætas ſenilis, temperamen-
tum frigidum, & humidum, ſimilis ambientis non
aëris ſtatus, & tempus hybernum, aliquando etiam
& frigoris ſenſum in alto locorum affectorum æ-
gri percepeant, vita præceſsit ocioſa, ac ſecors: hæc
nanque plurimum conferunt ad pituitoſi humoris
generationem, edulia etiam refrigerantis, hume-
ctantis, ac inſpiſſantis facultatis: & balnea à cibo,
vrinæ craſsiſsimæ ab eis prodeunt, & ſæpe contur-
batæ reperiuntur. At ſi ſalſa fuerit pituita, color,
& tumor affecti membri eodem modo ſe habent,
pruritus autem maximus, & mordacitas locos infe-
ſtabit: vrinæ verò tum his, tum prædictis aliquan-
do quidem tenues, & aquoſæ, aliquando vero craſ-
ſum in eis eſt quod ſubſidet, ſuntque conturbatæ, vt
diximus. Quòd ſi ex atra bile ſit fluxus (quanquam *Si ex atra bile fit fluxio, signa.*
raro id contingat) colore tumorum nigriores erunt
frigoris ſenſus quandoque affectis aderit, & corpo-
ra in profundo velut atterantur, aut ſcalpantur, affi-
ciuntur, circuitus exacerbationum per quartũ quē-
que diem redeunt, ſuntque eæ tum magnitudine,
tum impetu mediocres: ætas verò, quæ magis hunc
fluxum generat, eſt vigore inclinato, & vergente,
temperies frigida, & ſicca, quæ quidem ſuperfluita-
tes natura etiam pituitoſas generat. Præcedit hunc
fluxum ratio victus ex eduliis bilem atram gignen-
tibus, & laſsitudines immodicæ, regio frigida, & ſic-
ca, tempus autumni, & cōſimilis aëris ſtatus, vrinæ vt
plurimũ in principio eis tenues fiunt, & aquoſę, poſt
ea verò, quàm ſecundum naturam, atriores, & mo-
dicè craſſæ, & quod ſubſidet in eis aliquādo fuſcum,
aliquando verò mixtum, ſubrubeum videlicet, &
fuſcum reperitur, vt liquet ex Aetio, & Paulo. In- *Aet. c. 14. & 15. 16. & 17.*
terdum autem ex prædictorum humorum comple-
xu fluores fiunt, nam fluxus fluxui commiſcetur, vt ca-
lidus frigido, aut frigidus calido, & ſecundum eorũ- *Pau. lib. 3. cap. 78.*
dem qualitatem tum dolores, tum colores, ac calo- *Prognostica.*
res & exacerbationes erunt permixti. Verum vbi
ſic vitium hoc contrahatur ægrè dignoſci, & difficul- *Loco citato.*
ter medicamentis elidi poteſt, vel etiam pene nullo
remedio ſaneſcit, vt inquit Paulus: & de hac re po-
dagricus morbus moleſtam, triſtémque de ſe opi-
nionem acquiſiuit (nempe quod nequaquam arte
medica vnquam curari poſsit) propter generatio-
nis inquam varietatem, propter quam neque in-
ternoſci probè, neque abſolutam curationem con-
ſequi potuit. Verùm ſi hæ differentiæ, ſeu ſpecies
ipſius quot, & quales exiſtant, internoſcantur, fa-
ciles curatu medicis erunt, Tralliano auctore cap.
primo libro 11. quanquam vbi tophi, ſeu calli ap
pellati fuerint producti, ne ſperaueris ad priſti-
nam conſtitutionem exactè articulum redire poſ-
ſe, ex Galeni ſententia 10. de compoſitione me-
dicamentorum ſecundum locos, cap. 2. Hippocr.
eunuchos podagra non laborare, neque mulieres
niſi menſes defecerint, neque pueros ante veneris
congreſſum, 6. aph. ſcriptum reliquit apho. 28. 29. &
30. & eodem lib. aph. 49. Quibuſcunque morbi po-

dagrici ſiunt (dicebat) ij ſedata in quadraginta diebus inflammatione, finiunt, modo (vt inquit Gale. in com.) medicus in ſuo opere non aberrauerit, & æger illi in omnibus obedierit, & apho.55. ſic ſcriptū ab eo eſt. Dolores podagrici verè, & autunno magna ex parte mouētur.

Curandi methodus. 6.apho.commen.28.

Quoniam verò præcipuæ cauſæ tam podagræ, quàm articularis morbi ſunt (vt priua dictum eſt ex Gal. ſententia) & articulorum imbecillitas, & redundantium humorum copia, propterea duplex etiam ſanationis ſcopus nobis præfigitur, euacuatio inquam redundantis humoris, & corroboratio debilitarum partium.

Si ex ſanguinis copia excitetur, curatio.

Verùm quoniam tam euacuatio redundantis ſucci, quàm partium imbecillium roboratio varia exiſtit pro ratione diuerſi humoris redundantis, ea de re nos particulatim eadem conſcribemus, ab eius podagræ, ſeu articularis morbi curatione exordientes, quæ ob ſanguinis copiam ortum ducit.

Victus ratio.

Eligatur igitur aer ad ſiccum vergens, ac etiam parum ad frigidum, ſeu in caliditate temperatum, ſomno, & vigilia vtantur moderatis, vitentque ſomnos longiores, aluum eos oportet facilè ſolubilem habere, & ſi ſua ſponte talis non ſit, lenibus clyſteribus vtantur; fluxione incipiente, ac vigente quieſcant. Cùm verò inclinauerit, & reliquis temporibus exercitiis vtendum eſt pluſquam mediocribus: mœrores, & curas, ac reliquas immoderatas animi perturbationes vitent, ciboa modicos, ac parum nutrientes, & leuiter quoque infrigidantes adhibere oportet: abſtineant autem ab his, qui multùm nutriūt, ac copioſum ſanguinem gignunt, eúmque magis adaugent. Quapropter à carne prorſus abſtinere oportet, aut ſi id fieri nō poſsit, propter virium imbecillitatem, volucrum, potiſsimum montanarum caro exhibeatur: vinum etiam penitus circuncidendum eſt, niſi corporum intemperantia, aut conſuetudo illud requirat, quo etiam vſu moderatiore vtantur.

Lib.11. vbi agit de podagra ſanguinea.

De vino nota.

Nam multos noui (vt inquit Alex.) ex iis, qui cùm vino tantùm abſtinerent, nō amplius morbos fuiſſe expertos, copioſum nanque vinum multo ſanguine præditis inimicum eſt, in vicem vini aqua vtendum, in qua præparatorum coriandrorum ſemina fuerint decocta, aut etiam cinnamomi parum. A venere abſtinendum, præſertim immoderata, nam venus omnes podagricos extremè lædit, & præſertim ſi aſsiduè, & intempeſtiuè ea vtātur, Aëtio teſte cap.20. lib.12. quinimo nedum ſi quis venereis vtatur immoderatis incidet in podagram, ſed crapulæ etiam; cruditates, ac ebrietatea, deſidioſáque vita cuiuſlibet podagræ auctores ſunt, & morbi etiam articularis, vt liquet ex Gal.com. citati apho.28.6.lib. Qua de re ab eiſdem cauendum erit, & bonæ coctioni, ac ſubrietati vacādum, & mediocri exercitio vti oportet eum qui à podagra, ac morbo articulari cupit eſſe immunis.

Comment.4. text.22.

Nanque ſalubris victus caput eſt (vt inquit Hip.6.de morb.vul.) non ſatiari cibis, & impigrum eſſe ad labores.

Vena ſectio.

Pau. lib.3. cap.78. podagra ſanguinea.

Aet. lib. 12.cap. 23.

Alexan. lib. 11. vbi agit de podagra ſanguinea.

Cæterùm in quibus ſanguineus humor redundat, neceſſariò protinus ſanguis mitti debet vbi quidem nihil prohibeat, Pauli, Aëtij, ac Alexand. ſententia. Verùm ſtatim cùm quis morbum experiri cœperit, ſanguinis miſsio erit tentanda, id enim inter initia ſtatim factum ſæpe annuam, nonnunquam perpetuam valetudinem præſtat, Celſo auctore cap. vltimo lib.4. Qui verò iam ſæpius huiuſcemodi fluxionibus ſunt conflictati plus noxæ, quàm auxilij ex ſanguinis detractione ſentiunt, vt inquit Paulus, præſertim ſi corpore ſint imbecillo, & frigido, hac enim ratione (vt Alex. teſtatur) multos nouit, aut in totum morbo liberatos, aut rarò fluxionibus correptos, eò quod non neglexerint, ſed veris ſtatim initio ſanguinem ſibi detrahi curarint non ſolum vacuandi, ſed etiam præſeruationis gratia id facientes.

Loco citato.

Loco citato.

Lo.11.c.23.

Neque ſemel duntaxat, ſed iterum, atque iterum pluries vena ſecanda erit detractione ſanguinis paulatim repetita, ſecanda eſt autem vena, ex Aëtij decreto, ex directo cruris fluxione infeſtati in brachio interna. Si verò hæc non appareat, media. Quòd ſi manus dextra dolore infeſtetur, venam in dextro crure ſecabis, adeò etenim magnam habet vim venæ ſectio in his, qui multo ſanguine redundant, vt nedum cùm inceperit podagra, ſeu articularis morbus ægros à morbo vindicet, ſed eiſdem nondum ea laborantibus, ſed obnoxiis, ac paratis incidere, etiam ſi tribus, quatuórve annis per interualla laboraſſent, ineunte vere ſecta vena ab eadem fuerunt liberati, Gale. auctore lib. de curan. rat. per venæ ſectionem, & com apho.47. 6.lib. modo deinceps in omni victu, vitæque ratione agerent moderati.

Lib. de curat. per venæ ſect. ca. 7.

Ratio medicamētorū à venæ ſectione.

Porrò à venæ ſectione adhuc ſanguineo influēte humore, quemadmodum etiam & reliquis influentibus, ſcopum afferendorum auxiliorum communi rationi influentium humorum ſubiicere oportet, ita vt repellamus, ac reſtringamus, nam manibus, & pedibus pharmacis fluxionem repellentibus vti debemus, vt liquet ex eodem Gal. 10. de compoſitione medic. ſecundum locos, quanquam eadem adhibenda non ſint niſi à venæ ſectione, corpore priùs præuacuato, aliàs magni mali auctor eris.

cap.2.

Nam quod articulis influit, ne ad principales partes recurrens ſuffocationis cauſa fiat ægro, periculúmque mortis afferat, metuendum eſt, & ſic pro morbo mortem inducit, Alexand. & Aëtio teſtibus, quinimo poſt ſanguinem detractum (niſi ſolus ille ſuperauerit) momento temporis interpoſito purgationem etiam molliemur, ex Pauli teſtimonio.

Locis citatis.

Purgatio.

Loco citato.

Diuerſa autem purgatione vtendum erit pro differentia redundantis cum ſanguine humoris, harum purgationum infra mentio fiet.

Topica medicamēta qualia eſſe debeāt.

Poſt ſanguinis miſsionem, ac etiam purgationem vbi opus fuerit, particulis fluxione tentatis, ea adhibeantur medicamenta, quæ vim habeant id quod influit repellere, eiſdem partibus robur adiicere, ac quod in eis continetur exſiccare. Vbi verò ampliùs non influat, diſcutientia approximare oportet. Quapropter circa initia aceto veteri tenuium partium cum roſaceo eas rigare oportet, & præſertim ſi in alto hærere dolorum cauſa videatur, etenim acetum propria ſua tenuitate vſque in altum progreſſum expeditam roſaceo viam exhibet, quod natura ſua dolores lenire poteſt. At ſi in ſuperficie dolor conſiſtat per vini, & iam dicti olei vſum magnopere iuueris, æſtate quidem tepidorum, hyeme verò calidorum (vt Aëtio viſum eſt.)

Lib.12.c. 6.

Ex mali punici corticibus, rhu, & ſemperuiuo, vino probè decoctis, accurateque læuigatis, ac cum farina mixtis medicamentum commendat Alexan. ſit autem farina hordei, vel fabarum, poteritq; adiici roſaceum, ac prædicta in poſca decoqui, præſertim ſi dolor magis in alto hæret, & calor adſit immodicus.

Loco citato.

Conducit etiam (vt eidem viſum eſt) malum punicum ipſum mediocriter decoctum, vt ſuprà, leuigatúmque affectis particulis imponere æſtate frigidum, hyeme autem tepidum. Aliis quoque cataplaſmatis

vtendum

vtenduntur, quæ inflammationes lenire poſſunt citra hoc quod fluxiones prouocent, talia ſunt (vt inquit *Lib. 15. ca. 26.* Aetius) farinæ hordei, fabarum, fænugræci, ac cicerum tritę vino coctę, modica etiam aqua affuſa: quibus quinque oleum roſaceum adiici poterit: necnon & eædē farinę io poſca, & olao roſaceo decoctę dolorem mitigare conſueuerunt, etiam quælibet de per ſe. Permutentur autem aſsiduà cataplaſmata, ac etiam foris contegantur ne infrigidentur. Item ex caprillo lacte, ſeu bubulo, farina hordei, vel fabarum, ſeu panis medulla, vitellis ouorum, roſaceo, pauco croco adiecto, & aceto, medicamentum fiat, etenim non parum conferet, debet autem aſsiduè permutari. Ad hæc ex malis cotoneis vino maceratis pauc permixtis, ac roſaceo cataplaſma imponatur. Ipſis vero affectis partibus neque aqua, neque aliud oleum adhibeatur, ſed ſi eas abluere oporteat, poſca mediocritar tepefacta, aut alterius plantæ au- *Aet. lib. 12. c. 23.* ſteræ decocto abluantur, ex Aetij præcepto. At ſi dolor adhuc remanet, præſertim ſi in alto fuerit, hoc *Loco citato.* cataplaſmate vtare (ex Alexand. ſententia,) foliis braſsicæ coctis, læuigatiſque diligenter fæcem aceti, ouorum crudorum lutea duo, & roſacei paulùm adiicito, ac mixta omnia ſimul, læuigataque inducito continuè immutans medicamentum, & vehementes dolores multum lenies, vt ipſe inquit. *Si ex biliosa fluxione fiat podagra aut Arthritis, curatio.* Si verò articularis, ſeu podagricus dolor ob bilioſi humoris influxum proritetur, victùs ratio refrigerans, humidaque præcipiatur, & vitanda ſunt omnia calfacientia, & quæ pallidam, ſeu flauam bilem gene- *Victus ratio.* rare valent, ex Pauli, & Alexand. monumentis. *Paul. lib. 3. cap. 78. De podagra biliosa. & Alex. lib. 11. c. 1. De podagra biliosa. Loco citato.* Talis itaque qualitatis aër eligatur, paulò tamen ad humidum vergat, ne fluxiones proritet: quies, & ſomnus eligantur, labor, & veneris vſus intercidantur, pariter & vigiliæ immodicæ, aluus quotidie ſuo munere fungatur, aliàs leui clyſtare eluatur, ab ira, & furore, ac inedia arceantur: cibis autem vtantur ptiſana, & eius cremore, ex oleribus, lactuca, intubo, malua, interim quoque blito, & ſoncho, ex auibus gallinis, perdicibus, merulis, turdis, aliiſque montanis paſſerculis, ex piſcibus ſaxatiles, & erinacei conueniunt, ex fructibus parum adſtringentes guſtare conuenit, vt mala, ſorba, pyra, mala punica, & reliquos huiuſmodi, ex bellariis caſtaneas commendat Alexandar. Crapulæ (vt dictum eſt) & nimiæ ciborum repletiones vitentur. Potus ſit aqua hordei, aut in qua ſemina coriandrorum præparatorum fuerint decocta: vitandumque omnino vinum eſt, præſertim vetus, fuluum, aut ni- *Medicamentorum ratio.* grum. Cæterùm circa initia confeſtim tentandum eſt noxium humorem vacuare tum per vomitum, *Vomitus.* tum etiam per inferiorem ventrem, vt Aetio viſum *Lib. 12. ca. 28.* eſt. Vomitus per aquam tepidam aſſumptam fiat exiguo aceto, aut ſyrup. acetoſo permixto. Purga- *Loco citato.* tio autem non priùs exhibeatur (ex Alexandri decreto) quàm acrimoniam humoris, ac roſionem humectaris, ac contemperaueris. In quem vſum ſyr. è ſucco cichorij, ex ſucco, ſeu infuſione roſarum, & reliqui ſexcenties in præcadentibus conſcripti præbeantur, à quibus eos confidenter purgabis nedum ſemel, ſed ſæpiùs ſi res poſtulabit, ita nanque (vt *Ibidem.* refert Alexand.) à recrementis, & fluxionibus tutos *Purgatio.* ſeruare poteris, ſi materiam ſuperantem non vniuerſam, ſed per vices ſubtrahere ſemper coneris. Sit autem medicamentum ſimplicius, ac familiarius quoad fieri poſsit, quod non multum calidum exiſtat bilem ducens cum facilitate, veluti eſt caſsia fiſtula, mel aereum, ſaccharum violaceum, ſyrup. ex pluribus infuſionibus roſarum, & reliqua huiuſmodi. Poteris autem hunc in modum purgans medicamantum componere, Recipe mellis aerei vnc. ij. ſeu pulpæ caſsiæ fiſtulæ vnc. j. s. ſine ſacchari violacei vnc. ij. s. aut ſyrup. ex pluribus infuſionibus roſarum vnc. 4. diacath. vnc. s. cum aqua cichorij fiat potio, & vbi hoc non ſuffecerit, ſed iterata purgatione indigebis, paretur decoctum, ſeu infuſio ex drach. 3. mirobalanorum citrioorum in aqua cichorij, aut endiuiæ, ſeu aqua lactis, cui drach. j. rhabarbari, vnc. 2. mallis aërei, aut iij. ſyr. ex pluribus infuſionibus roſarum adiiciantur, & vnc. s. diacath. aut drac. 2. eclegmatis roſacei, & fiat potio. Quòd ſi adhuc vlteriori purgatione ægri indigeant, eandē, aut ſimilē potionem repetas poſt aliquot dies, aut ex ʒ. j. rhabarbari, & drac. s. agarici, & ſcrup. ij. corticū myrobalanorū citrinorū, ſeu trochiſcorū eorundē catapotia formato, poſt quę vnc. ij. mellis aërei, aut iij. ſyr. ex pluribus infuſionibus roſarū rubearū abſorbeant ægrotantes. Clyſteribus item lenientibus hoc *Clysteres.* tempore ſæpiùs vtare, & vbi bilis defluens ſanguini permixta fuerit, non erit abſonum reuulſionis gratia in principio ante purgationem venam ſecare ſer- *Vena sectio.* uata rectitudine, vt diximus, aliis conſentientibus pauca ſanguinis copia emiſſa, à qua eadem bila præ- *Topica.* parata, contēperata, & concocta tutius purgans medicamentum exhibebis, deinceps ad topica medicamenta te conuertas, expedit enim affectas partes à principio vſque ad vigorem refrigerare, & corroborare, ac mitigare, ne propter immodicum ardorem, ac dolorem magis fluxionibus tentētur, vt liquet ex Aetio, & Alex. Ad hoc autem præſtantiſsimum eſt *Locis citatis.* roſaceum, ſi ouorum lutea præſertim ei admiſceas, vini etiam, aut aceti momento addito, ex eiuſdem Alexandri, & Pauli teſtimonio. Herbæ etiam admoueantur, quæ infrigidandi, & adſtringendi vim habent per ſe læuigatę præſertim virides, veluti ſunt ſemperuiuum, lactuca, ſolanum, portulaca, lenticula paluſtris, ſeris, polygonum, roſarum folia, rumex acutus, atriplex, plātago, blitum, vmbilicus veneris, violarum flores, & reliqua huiuſmodi. Hæc etenim dolores, qui in acceſsionibus fiunt abundè lenire poſſunt, adhuc etiam magis ſi paucæ farinæ hordeaceæ, vel vnum ex prædictis, vel duo admiſceas. & ne ſiccescat madicamentum, vtile eſt etiam roſaceum cataplaſmati adiicere. Frigida autem cataplaſmata admoueantur, muteoturque crebriùs, & nunc hæc, nunc micæ panis poſca imbutæ adhibeantur, vel hordeacea farina cum roſaceo accommodetur, vt Paulo viſum eſt. At ſi ſemen pſyllij in aqua feruenti maceratur, & diligenter ſubigatur, viſcoſumque fiat, & hordeaceæ farinæ permiſceatur, mirabiliter dolores mitigabit, feruorem, & ardorem doloris extinguet, & affecta loca ad temperiem bonam reducet, vt liquet ex Alexand. Aetio, & Paulo. Optimum autem pharmacum dicebat eſſe idem Aetius ex roſaceo, & betæ ſucco compoſitum, vidit etiam (vt ipſe teſtatur) quendam hac affectione occupatum, qui immiſsis in frigidam aquam pedibus, & aliquandiu in ea detentis præclaram opem tulit. Vbi verò adeò magnus dolor vrgeat, vt laborās eū *Anodyna.* ferre nequeat, eis quæ torporem inducunt, medicamentis vtendum eſt, ex dictorum auctorum monumentis, quanquam eorum liberalior vſus cauendus ſit, neque diutiùs eiſdem inſiſtendum, quàm vt doloris vehementiam duntaxat lenierint, & dein-

ceps proꝛſus auferre,vbi feruor doloris finierit,aliàs magis offendent, quàm iuuabunt, conſtringere etenim inſertum humorem ſic vt in trophaceam duritiem occaleſcat,& languidum ſenſum,diuturnáſque motus difficultates parient. Verùm vbi ſedatus fuerit dolor, confeſtim partes refouendæ erunt per ea quæ calefaciunt medicamenta. In hunc itaque vſum cicutæ, papaueris, hyoſcyami, ſeu mandragoræ folia adhibeantur, vel eadem folia contuſa, ac læuigata cum ouorum luteis, ac roſaceo permixta accommodentur. Similis quoque efficaciæ erit hoc medicamẽtum Pauli, Recipe micam panis aqua maceratam, vel poſca imbutam cum ſucco ſemperuiui vel portulacæ, vel ſolani, vel palmularum carne, & papaueris ſemine pari portione, adiicias ouorum toſtorum lutea, ac roſaceum, & affectas partes delinias. *cap. 3.* Galenus 10. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, hoc medicamentum ex Aſclepiade cõmendauit, Recipe ſucci papaueris drach. 4. poteris drach. 2. aſſumere, croci drac. j. cum lacte bubulo, aut caprillo terito, ac adiecto pane interno diligenter læuigato, vt molle cataplaſma fiat, & roſaceo admoto molliro, ac vtitor, foriņſecus betæ, ac lactucæ foliis cuſtodiẽdi eius gratia impoſitis. Item opium, & crocũ cum lacte cerato roſaceo excipiebat, & linteolo inſarcta imponebat. Poſt anodynorũ vſum thymi, origani, calaminthæ, ſatureiæ, ſaluię, & ſimilium decocto in aqua, aut vino, vt videbitur, loci calefaciendi ſunt. Adiuuare etiam oportet ſudorum excluſione corpus calfaciendo, & fricando, ita tamen ne affectos locos contingamus, vt Aetius *Lib. 12. ca. 32.* refert, & præbenda quoque ſunt ea, quæ vrinam cient, talia etenim bilem per lotium euacuare conſueuerunt, vt ipſe aſſerit. Doloribus quoque valde infeſtantibus, ea quæ ſomnum conciliant, exhibeantur, veluti eſt lactucæ, & papaueris ſemen tum in cibo, tum in potu, ſimiliter & ſyr. de papauere poſt cibum, hæc autem poſt corporis euacuationem exhibeantur, ex ſententia eiuſdem Aetij. *Loco citato.* At ſi is qui influit humor pituitoſus fuerit, eligatur aër calidus, & ſiccus, ſomnus moderatus, nam & moderatæ etiam vigiliæ conferunt: circa fluxionis initia quies, poſtea exercitium valde conducit, alui excrementa quotidie natura, vel arte excernantur, adhibitis nedum lenibus, ſed efficacioribus quoque clyſteribus. *Si pituitoſus humor influat curatio.* *Victus ratio.* Inedia quoque, & fame vtendum eſt ad plures dies, nam pituitoſa natura eam bene tolerare poteſt, vt inquit Aetius, libro duodecimo, cap. trigeſimotertio, corporibus etenim carnes humidas habentibus famem adhibere conuenit: fames nanque corpora exſiccat, *Loco citato.* Hippocr. auctore aphoriſ. 59. 7. libri. Deinceps aut vt inediam ferre non valeant cibi tribuantur qui parum nutriant, extenuent, ac ſiccent, ex eiuſdem Aetij, & Pauli teſtimonio, veluti eſt orizæ ſuccus, paſſerculi montani aſſati, nuces, iuglandes, piſtachiæ, vuæ paſſæ, & cappares ex aceto mulſo: quandoque etiam vti poterũt paruis piſciculis in petroſis aquis coalitis, aſſis, aut elixatis, adiectis quibuſdam herbis extenuantibus, vt fœniculo, hyſſopo, ſatureia, ſampſucho, pulegio, ſerpillo, & reliquis huiuſmodi. Ab aliis carnibus, & leguminibus, fugacibus fructibus, reliquíſq; refrigerantibus, ac copioſiore vino, præſertim nigro abſtinendum, verùm quàm minimum vinum interualli tempore tenue, fuluum, & vetus præbeatur, vt refert Aetius, lib. duodecimo, cap. trigeſimotertio; *Loco citato.* quanquam ſi fieri poſſit etiam ex toto vinum circuncidendũ ſit. Plurimos ſiquidẽ noui (inquit Paulus) qui proꝛſus abſtemij omnes ſanitatẽ conſequuti ſunt, alij ſiquidem per morbi initia omninò liberati ſunt, alij in poſterum rariùs, & minori dolore acceſſiones perceperunt. Quapropter niſi quid obſtet, aut futuri inde aliquid metuant mali, perpetuam vitã agent abſtemiam. Inuicem verò vini decocto, aniſi, aut alicuius conſimilis ſeminis vtãtur, ſi Paulo credendum eſt. Poterunt item cinnamomi, aut caryophyllorum decocto, ſeu aqua mulſa vti. Cæterùm ſi qui defluit humor, non modò pituitoſus fuerit, ſed ſimul cum ſanguine redundans appareat, vena ſecãda erit priùs, deinde viribus recreatis ad medicamentum purgans veniẽdum eſt, ex Alex. teſtimonio, *Vena ſectio.* ſaltem reuulſionis gratia aliis conſentientibus: neque Paulus hoc negauit, quoniã magis pituitoſis ipſam prohibere noluit, neq; magis etiam melancholicis, verùm ea ſtatim tentanda erit, *Lib. 11. c. 1. vbi de podagra pituitoſa agit.* cùm quis morbum experiri cœperit, nec multa ſanguinis copia extrahenda, ne plus noxę, quàm auxilij ex ſanguinis detractione conſequatur. *Medicamentorum ratio.* A venæ ſectione, aut vbi pituitoſus ſuccus citra ſanguinis permixtionem redundarit, ac fluxerit, à pituitæ vacuatione principium curationis ſumere oportet, *Vomitus.* vt inquit Aetius, lib. duodecimo, cap. 33. Euacuatur autẽ humor pituitoſus per vomitus quidem nihilominus & infernè per ventrem. Vtilis eſt autem in hac affectione per inferna purgatio ſiue iuxta manus, ſiue iuxta pedes hæreat morbus, & multo adhuc magis, ſi iuxta omnes corporis articulos fluxus fuerit diſperſus: familiarior etenim pituitæ via, & minùs periculoſa per inteſtina exiſtit. *Purgatio.* Si enim in ſuperiorem vẽtrem violenter attracta non euacuetur, periculũ inducit, vt teſtatur idem Aetius. *Loco citato.* Tutius itaque eſt vt ad infernam excretionem pituita ducatur, paulatim tamen, & per vices, nã neq; craſſiora recrementa vniuerſa, & vice vna extrahi poſſunt, vt inquit Alex. *Loco citato.* Verùm ante purgantiũ medicamentorũ exhibitionem ea tribuenda ſunt, quę vim habeant extenuãdi, ac incidendi, namq; ſic præparati pituitoſi ſucci ad purgationẽ magis idonei redduntur, præparentur autẽ melle roſaceo, ſyr. ex ſtœchade, oxymelite ſimplici, aut etiã ſcillino pauco adiecto ſyr. ex ſucco boraginis, aut de infuſione roſarũ: quibus iam præparatis purgans medicamentũ præbeatur tale, Recipe myrobalanorũ chebularum ℥. agarici ʒ. j. s. fiat decoctũ, in quo per colum transfuſo diſſolue ſyr. ex pluribus infuſionibus roſarum tubcarum, vel perſicarũ vnc 3. confectionis de dactylis drach. 2. aut diacath. vnc. s. fiat potus, vel drach. 1. pilularum è ſagapeno, ſeu fœtidarum recipe, & alteram agarici trochiſcati, & cum ſyr. de ſtœchade, aut oxymelite catapotia formato, poſt quorum aſſumptionem decoctum drach. 2. corticum myrobalanorum chebularũ abſorbeãt, in quo vnc. 2. vel. 3. ſyr. ex pluribus infuſionibus roſatum tubcatum ſint diſſolutæ. Hæc nõ ſemel duntaxat, ſed bis, & ſæpius, vt diximus (vbi vſus vrgeat) repetenda ſunt. Noſtris temporibus vniuerſus ferè medicorum cœtus ex quadam praua cõſuetudine, ſeu abuſu ductus, nedum in articulorum doloribus, ſeu podagra ex pituita ortis; ſed in omnibus ex quacunque cauſa fuerint geniti, hermodactylis aluum purgatione ſollicitant: quandoque etiam catapotiis de hermodactylis à Meſue, ſeu Raſe compoſitis vtuntur, verùm ipſe penitus abſtinendum eſſe conſulo ab hermodactylorum vſu. *De hermodactylo quid ſentiendum.* Nam quo ſeplaſiarij hodie pro hermodactylo vtuntur, non eſt hermodactylus, ſed bulbus quidam

à Græcis

Lib.4.cap. 72 à Græcis κολχικὸν appellatum, huic enim omnibus numeris arridet, vt liquet ex Dioſcoride cap. proprio, quod quidem in cibo ſumptum (vt ipſe inquit) fungorum modo enecat. Si contingat ipſum exhibitum non enecare, eius exiguæ quantitati, quæ offertur, aſcribendum erit: nec propterea negandum eſt quod ſuapte natura enecet, & ſi nō ſuffocat propter eius exiguam quantitatem, ſaltem magnum infert corporibus detrimentum, quemadmodum ſæpius experiētia etiam obſeruatum eſt. At eſto quòd ſit hermodactylus (quod negatur) adhuc ab eo abſtinendū erit, niſi valde robuſtis corporibus tribueretur. Nam etiam vetus hermodactylus ſtomacho faceſſit negocium; cibi faſtidium ex repletione, & ventriculi redundantia mouens, cùm eiſdem ſit inimicus, & nimis aduerſetur, Paulo auctore cap. de podagra, & cap. de hermodactylo. *Lib.3. cap. 78. & lib. 7. cap. 3.* Quapropter reliquis vtendum eſt purgantibus medicamentis tanquam tutioribus exiſtentibus, hermodactylos, ſeu eorum catapotia omnino vitantes. Atqui ſi euacuatio per purgationes ob aliquam cauſam fieri nō poſſit, tum inedia, & fame vtendum eſt ad plures dies, tum etiam frictionibus diſcuſſoriis, efficacioribus clyſteribus, & pharmacis vrinam cientibus, Aetio teſte. *Quæ à purgatione tribuēda ſint.* Poſt purgationes antidota etiam nonnulla exhibere conuenit, præſertim his, qui natura pituitoſi ſunt; veluti theriacam, mithridatum, ac diacorallium dictum, quod omnium ſecutiſſimum, longoque vſu probatiſſimum eſt, ex Alex. & Pauli teſtimonio, cuius deſcriptionem apud eoſdem perlegas. *Topica.* Partibus verò affectis medicamina imponenda ſunt, quæ vim habeant leniendi, diſcutiendi, atque adſtringendi, præſertim circa initia. Nam deinceps omiſſis adſtringentibus diſcutientibus magis, ac exſiccantibus vtendum. Imponantur itaque terebinthi folia viridia, & tenera cùm adipe ſuillo recenti, & roſacco modica cera adiecta: apta etiam ſunt cupreſſi folia; & pilulæ vino cocta: necnon & cyperi radices; vt rhamni folia, vt inquit Aetius. Verum cum foliis, aut pilulis cupreſſi, cyperique radicibus, aut rhamni foliis, poteris tu adipem, ſuillum recentem, ac roſaceum, & modicam ceram admiſcere, & vbi mediocris dolor affuerit, braſſicæ folia cōferunt, ſi concisa obducantur, ſimiliter apij, aut conizæ, ex Alex. & Pauli auctoritate. Sin autem dolor vehemens ortus fuerit, cataplaſmatis mitigantibus vti oportet, qualia ſunt quæ ex farina fœnugræci, ſeminis lini, cicerum; & loliacea conſtant ex aqua mulſa, aut vino tenui decoctis, modico oleo nardino adiecto, item cinis crematæ radicis braſſicæ, eiúſque coliculorum cum axungia illitus multis fuit præſidio, vt inquit Paulus, ſed finiendis doloribus recens adhibenda eſt axungia, diſcutiendo autem humori vetus ſalſa auxiliatur. Bubulum quoq; ſtercus cum hordeacea farina in aqua mulſa coctum prodeſt, vel per ſe recens, & liquidum, vel ex foliis braſſicę, ſimiliter caprillus fimus per ſe, aut cum hordeacea farina coctus in poſca, eodem Paulo teſte. Manſuetiſſimum autem remedium eſt (vt Aetius refert) poſt principium, etenim leuiter diſcutit, & exſiccat, ſi althęę folia cocta trita, tum per ſe, tum cum polline, ſeu hordeacea farina imponantur. Eundem etiā, præſtant vſum radices eius coctæ in aqua mulſa tritæ, vt idem Aetius fatetur, amaraci item coma, artemiſia, abrotoni folia, pulegium, ſampſuccus, braſſica, ſerpillum, fœniculum, ſiſymbrium, mentha, ac reliqua huiuſmodi per ſe ſingula cum pane, ſeu farina fœnugræci, erui, aut lolij, ac recenti adipe ſuillo, oleoque irino, ſeu nardino, pro cataplaſmate imponuntur. At ſi nihil hiſce cataplaſmatis leuantur, fotibus, ſeu liquoribus torrentis ritu ab alto proiectis certandum erit: fiunt autem hi chamæmeli, meliloti, fœnugræci, aut centaurij decocto. Nonnullis etiam capparis decoctum abundè fuit auxilij. Verùm quod infra ſcribitur omnibus præſtat efficacia, vt liquet ex Alexand. & Paulo, Thymum, origanum, ſatureiam, & calaminthani in aceto acerrimo decoquito, & vbi herbæ probè fuerint decoctæ, tunc eodem aceto adhuc calido affectas partes non modo ſemel, aut iterum, ſed ſæpius, & frequenter ſuperinfundito, ſeu foueto. Hoc præſidio (vt ipſi fateotur) permulti priſtinam valetudinem recuperarunt, quibus non pituita ſolùm, ſed etiam flaua bilis fuit infeſta. Vbi verò per iam dicta cataplaſmata, aut ſuperinfuſiones, ſeu fotus dolor moderatior euaſerit, eis vtendū eſt medicamentis, quæ non ſolùm ſummam cutem infeſtantia, ſed etiam in alto fixa calfacere, & diſcutere queant, Alexandro auctore. Componatur autem hunc in vſum hoc medicamentum, Recipe adipis ſuilli veteris, & butyri, cuiuſlibet vnc. j. olei veteris, vel nardini vnc. ij. cremoris ſeminis lini, & fœnugræci, ſingul. drachm. 4. ammoniaci, & galbani in aceto macerati ana drachm. 3. croci drachm. s. ceræ quantum ſatis ſit, fiat ceratum. Item & hoc admirandum eſt pharmacum, Recipe caſtorei, thuris ana drach. j. s. medullæ ceruinæ, & adipis anſeris ana drachm. 3. olei anethini, & nardini ana vnc. ij. s. bdellij, & galbani in aceto diſſoluti ana drach. 4. farinæ ſeminis lini, & fœnugræci ana drach. 3. s. cum cera quantum ſatis ſit, fiat medicamentum. Hoc etiā vtare tanquam magnopere conferente. Recipe ſucci radicis ebulorum drac. 3. reſinæ pinus & terebinthinę ana drach. 4. olei vulpini, & chamæmelini ana vnc. ij. cremoris ſeminis althææ, ſeminis lini, & fœnugræci, cuiuſlibet drachm. ij. s. opopanacis, ſagapeni, & ammoniaci diſſoluti in aceto ana vnc. s. croci drach. j. cum cera quantū ſatis ſit, & adipis ſuilli vnc. j. fiat ceratum. Admirandum quoque iis pharmacū eſt, quod ex croco conſtat ab Aetio deſcriptum cap. 26. lib. 12. Hoc etiam tempore naturalia balnea diſcutiendi, ac exſiccandi vi prædita conferunt, quemádmodum puteolis eſt balneum, quod vulgus appellat (Souiene homini) quidam aqua marina, lixiuio, vel vino adſtringenti affectos articulos lauant poſt inflammationum remiſſionem, nonnulláſque in eiſdem, aut etiam aqua decoquunt diſcutientes, ac exſiccantes herbas, & laconicum balneum parāt, quo non inutiliter vtuntur. Si verò ex atræ bilis influxu laborabunt, quanquam hoc raro accidat, & ipſi quoq; omnino vniuerſali vacuatione indigent, *Si ex atra bile fluxio fiat, curatio Vena ſectio.* protinus quidem venæ ſectione, quoniam & in his humor, quemadmodū & in magis pituitoſis, quàm maximè in venis cōtinetur, quantitate magis quàm qualitate peccans, ex Pauli ſententia. Verum ſtatim in morbi principio vena ſecanda erit. Nam ſi ſæpius fuerint à fluxione comprehenſi, offenduntur magis à ſanguinis vacuatione, quàm iuuantur, præſertim quibus natura frigidius, aut imbecillius eſt corpus, vt ipſe inquit. Aetius verò quandoque venæ ſectione, interim purgatione, & interdum vtriſque eos indigere fatetur cap. 34. eiuſdem lib. 12. Nam quando ad ſanguinem declinant atra bile infectum, venæ ſectione opus habent: quando

verò ad atram vergunt bilem, euacuatione per ea quæ ipſam repurgant. Si verò hæc ambo ſimul per totum hominem redundarint, priùs venam ſecare, deinde purgare eos cogimur, vt ipſe aſſerit. At quoniam ſæpius in venis continetur totius corporis cũ ſanguine permixta atra bilis, quibus ea eius fluxione podagra excitatur, ſeu articularis morbus, propterea ſaltem reuulſionis gratia in morbi initio vena ſecetur; ac deinceps concocto, ac præparato humore purgetur aliquo medicamento purgante eorum, quæ capite de melancholia conſcripſimus, & medicamentis vtare in eodem principio ſuper affectas partes repulſoriis, & ſenſim ſimul calfacientibus, veluti ſunt iam dicta terebinthi, ac cupreſsi folia, cyperique radices, & reliqua huiuſmodi. At poſt principium his, quæ ſenſim calfacere, & attenuare, ac diſcutere poſſunt, vtemur ex ſententia eiuſdem Aetij, cuius farinæ ſunt lauri folia mollia, paſtinacæ, caucallidis, conizæ, braſsicæ, iridis, ocymi, naſturtij, & reliquorum innumerorum: admiſcenda autẽ ſunt hæc pani, aut cuipiam ex prædictis iam ſæpe farinis, adipi anſerino, aut gallinaceo, butyroque, & œſypo quò leniora reddantur, potiſsimùm in mollibus, ac humectis corporibus, vt patet ex eodem auctore. Reliquis quoque medicamentis ſupra relatis poſt huiuſmodi pharmacorum impoſitionem (vbi ea nõ ſuffecerint) vti conuenit. At in quibus obſcura fuerit podagræ origo, hæc ſemel experiri abundè fuerit, & modò ad conſimilia tranſgrediendum eſt, modò contrariis pugnandum, neque tamen eiſdem diutius immorari conſilium eſt, ſi nullum ex eis iuuamentum perceperint. Hæc quotidie in artis operibus fieri videmus, vt idem medicamentum vni articulo profuerit, alteri in eodem ægrotante inflammationem excitauerit: quinetiam non modo nõ opituletur, ſed confeſtim (quod maximè mirum eſt) offenderit: quippe vous, idemque articulus ſæpe ex eodem remedio nunc iuuabitur, paulò poſt eiuſdẽ appoſitu inflammationem concipiet, vt liquet ex Paulo. Quoniam verò & tophi etiam in articulis quandoque gigni conſueuerunt modò ob humoris, qui ad eos decubuit, craſsitiem, terreſtremque duritiem, modò propter immoderatum diſcutientium reſiccantiumque medicamentorum vſum, ſine eorum mixtura, quæ emolliendi virtute pollent; propterea pro eorum curatione (ſi curari poterunt) ea conuenientiora ſunt, quæ emollientem naturam ſortiuntur, velut ſunt adeps ſuillus, caprillus, vitulinus, anſerinus, & medulla, præſertim ceruina, althæa bis cocta, & reliqua huiuſmodi. Interim autem digerentibus, ac diſcutientibus vtare, quemadmodum cap. de lienis ſcirrho docuimus. Propriè autem facit vetuſtiſsimus, acerrimuſque caſeus cum ſuillæ carnis præpinguis, ac veteris decocto contritus, & ſuperimpoſitus, ex omnium ferè medicorum Græcorum conſenſu. Liquet itaque ex his ſimplicium fluxionum articularem morbum, ſeu podagram generantium curatio. Qua de re nulla amplius difficultas aderit etiam mixtarum curam inuenire. Satis enim manifeſtum eſt quod ad humorum complexum, conſequenter etiam curationes oportet mixtas eſſe. Cognitiones etiam mixtarum fluxionum ex prædictis ſimplicibus affectionibus ſunt ſumendæ, & propterea iure eas prætermiſimus.

Purgatio.

Topica.

Lib. 12. ca. 34.

Si obſcura fuerit podagræ origo.

Tophorum curatio.

FINIS.

DE MEDENDIS FEBRIBVS

ARS MEDICA,

DONATO ANTONIO AB ALTOMARI MEDICO, AC PHILOSOPHO NEA-POLITANO, AVCTORE.

Oo 4

ILLVSTRISSIMO, AC REVERENDISSIMO HIERONYMO CARDINALI SERIPANDO

DONATVS ANTONIVS ALTIMARVS S.

CVM de medendis febribus artem meditam hoc tempore ſcripſiſſem, cui eam potiſſimùm mitterem, dum cogitarem, præter te, occurrebat nemo: Tibi enim pluribus de cauſis me deuinctum eſſe ſentio, tum quòd fidem meam, cæteraq́ mea officia in valetudine tua, tibi homini gratiſſimo ſemper grata fuiſſe apertiſſimè cognoui, tum quòd in fratrem meum magna abs te collata eſſe beneficia perſpexi: & quem in dies maiora, & plura accepturum eſſe non dubitabam, ni cita eum mors rapuiſſet. Huc accedit virtutis & ingenij tui ab ineunte ætate ſpecimen, & eximius ſplendor, & in bonas artes amor ardentiſſimus. Quibus effectum eſt vt tui ſemper ſtudioſiſſimus fuerim: Nam vt omnes prædicant, cùm publicè orantem audires Egidium, maxima eius doctrina, ſummíſque laudibus quibus efferebatur, accenſus (hóc enim modo Deus Opt. Max. te ſolicitauit, vt Themiſtoclem Milciadis trophæa) Auguſtini religionem ſuſcipere, eúmque audire voluiſti: vbi quid, & quàm breui in philoſophia, ac Theologiæ, cæterarúmque bonarum artium ſtudijs profeceris, Conciones tuæ, in ampliſſimis Italiæ vrbibus, maximo omnium plauſu, atque approbatione habitæ, declarant: & præſertim Caroli 5. Imp. ſtudium, qui te vnum Neapoli orantem, & ſæpe audiuit, & admiratus eſt. Auguſtinianæ Religioni poſtea præpoſitus, totam ferè Europam per triennium peragraſti, vt eius ordinis viros in optimum Chriſti ſtatum confirmares: vbi quantum elaboraris, & quantum tua virtus profecerit, teſtes ſunt qui affuerunt, ac locupletiſſ. teſtis eſt Deus Opt. Max. Quare illud omnes aſſerunt disiunctiſſimas terras non citius cuiuſquam paſſibus circui potuiſſe, quàm tuis, non dicam curſibus, at virtutibus, optimiſque inſtitutis illuſtratæ ſunt: Quæ quidem ita magna eſſe fateor, vt ea vix cuiuſquam mens, aut cogitatio capere poſſet. Sunt tamen & illa maiora, animum vincere, omni gloriæ cupiditate, atque ambitione carere: poſt enim illa, eam dignitatem omnibus inuitis depoſuiſti, vt ſtudiis te totum traderes, Aquilenſem præfecturam à Carolo delatam, renuiſti, vehementer eum rogans ne id muneris tibi delegaret, tum ne ſtudia relaxares, tum vel maximè quòd temperaturæ, ætati ac propriæ ſanitati talum repugnaret. Interim ſatis longo interuallo ad Carolum miſſus es, qui cum magnis de rebus ageres, inter tot præclariſſ. viros, tu vnus ea legatione dignus, ab omnibus tuis ciuibus iudicatus es:

quod

quod onus libentiſſimè ſuſcepiſti, vt patriæ parem gratiam referres, & cui te plurimum debere non ignorabas, et nulla in re defuiſſe videre re: qua in legatione, & patriæ omni pietate, & cæteris huius Regni ciuibus omni officio ſatisfeciſti, dum totius legationis rationem redderes, Salernitanę præſul ab eodem (cùm maximè recuſares) creatus es, vbi animi tui integritatem, pietatem, ac ſingularem continentiam, inter cæteras eximias virtutes oſtendiſti: nunquam enim tanquam bonus paſtor gregem tuum dereliquiſti: at contra plerique quadam gloriæ cupiditate adducti facere ſolent. Quo quidem tempore, cùm tuam cæterarum rerum incredibilem ſapientiam, vitámque honeſtiſſimè anteactam Pius III. Pont. Max. audiret, non modò te in Cardinalium numerum aſciſcere voluit, ſed cùm falſa religio totum ferè orbem vana ſuperſtitione repleuiſſet, tua integritate, & doctrina confiſus, (nouerat enim te Fidei, & Sanctæ Romanæ Eccleſiæ acerrimum defenſorem) ad Tridentinum Concilium, maximis de rebus acturum, vnà cum cæteris tui ordinis præclariſſimis viris, ſanctiſſimiſque Apoſtolis delegauit. Quapropter effectum eſt Sacratiſſ. Antiſtes, vt lucubrationes meas tibi potiſſimùm nuncuparem. At quid medicæ artis regulæ cum viro ſacræ Theologiæ ſtudijs dedito? Non ignorabam te virum doctiſſimum omnium bonarum artium ſtudijs delectari, illiſque præſertim, quæ & animæ & corporis curam gerunt: exiſtimaui præterea, præter te fore neminem, qui hoc munuſculum animo ſuſciperet alacriori: quod qualecunque ſit, tibi gratiſſimum fore arbitror, tum ob ſingularem tuam in me beneuolentiam, tum ob incredibilem humanitatem, quæ literis, quamuis hac ætate ſpretis, viciſſim & delectetur, & afficiatur, harúmque cultores & plurimi faciat, & quod poteſt benignè adiuuet atque euehat. Quamobrem præclare mecum actum eſſe arbitror, quòd hoc facultatis noſtræ documentum, nominis tui velamine quodam, quaſi amuleto ab omni, aut carie vetuſtatis, aut etiam liuore, aut obtrectatione tutum poſteritatis memoriæ commendaretur. Nam quo illud ſplendidiore titulo, aut qua grauiori nominis auctoritate inſcribi potuit, quàm eius, qui tanquam fulgentiſſ. ſydus inter noſtræ imbecillitatis tenebras eluceſcit? Munus igitur tuæ pietati inſcriptum ea benignitate proſequere, qua tui ſtudioſorum munera ſoles, donantis ſemper attendens animum. Quòd ſi tibi, vt ſpero, & opto, gratum eſſe accepero, non tam præclarè cum eo actum eſſe, quàm aliqua ex parte ſatis meo officio factum eſſe putabo. Vale.

DE MEDENDIS FEBRIBVS ARS MEDICA.

PROOEMIUM.

Duo in arte neceſſaria. methodus vniuerſalium & exercitatio in particularibus.

CUM non liceat vllius artis ſcientiam nanciſci; niſi & quandam methodum habueris, per vniuerſalia vocata theoremata, & in particularibus te exemplis exercueris: ob id nos artem medendi febres volentes inſtituere, duobus his, veluti cruribus, ſeu inſtrumentis tanquam omnino neceſſarijs ad eiuſdem artis ſcientiam adipiſcendam vti propoſuimus. Uerùm cùm in vniuerſalibus methodus, in particularibus exercitatio conſiſtat, Galeno auctore 9. method. medendi, ab vniuerſalibus initium ſumens, methodum primò condere decreui: ad particularia deinceps progrediens, quomodo exercitatio in earum ſingulis curandis probè procedere debeat, ſcribere non recuſabo. Nam neque vniuerſalis methodus ſine exercitatione multa in ſingularibus, artificem bonum efficere poteſt: vt liquet 9. de Hippocratis & Platonis decretis. At cùm ab vniuerſali methodo ad omnium particularium exercitationem tranſire non liceat, niſi & particularis ràtio habeatur earum, quæ particulares ſunt febrium differentiarum, ob id viſum eſt vniuerſum hoc opus in tres partes diſſecare. In quarum prima, vniuerſalis continetur methodus dignoſcendi, ac curandi omnes primas ac vniuerſales febrium differentias. Secunda docebit modum inueniendi, ac curandi febrium particulares omnium differentias, vtiles primis illis vniuerſalibus ſubdiuiſis: ſpeciatímque in ea omnium, quæ ex putredine excitantur febrium, particulares differentias, ac generationis modum, tam intermittentium, quàm continuarum, explicabimus. In tertia ad exercitationem particularium accedemus. Nec non pro totius operis complemento, breuem de peſtilenti febre tractatum abſoluemus.

Cap 6

Cap. 2.

Summa totius operis diuiſio.

DONA-

DONATI ANTONII AB ALTOMARI, ARTIS MEDICÆ DE MEDENDIS FEBRIBVS,

PARS PRIMA.

Qua via vtendum hac in methodo conſtituenda.
Caput I.

SED quoniam ipſius medendi methodi finis eſt inuenire cuiuſque morbi remedia, quodnam viæ, quæ huc perducit, ſtatuendum primò erit principium? Id verò morbi ipſius cognitio, qualis ſcilicet naturæ is ſit, à Galeno conſtituitur, ſecundo methodi meden. cap. 7. Hoc ſimiliter eſt illud principium, quod primò à nobis inueſtigari ac conſtitui debet in hac noſtra methodo. Etenim eo inuento, haud difficile erit finem quoque aſſequi, hoc eſt remedia inuenire pro eiſdem febribus medendis. Nam in adagio eſt, quòd principium, dimidium eſt totius: Plato autem cuiuſque operis maximum eſſe retulit; quidam verò amplius etiam, quàm dimidium eſſe dixerunt. Alij vel totum ipſum eſſe, poteſtate videlicet, aſſeruerunt. Erit itaque noſtræ viæ principium, cognitio ipſius febris, qualis inquam naturæ ea ſit. Iuuatur etenim rationalis medicus ab hac cognitione, non ſolùm ad curationis inuentionem, ſed futurorum etiam præſentionem, vt primo de differentiis febrium, cap. 3. à Galeno ſcriptum eſt. Hoc item eſt illud, quod idem Galen. docuit ſexcenties, & præſertim ſecundo methodi meden. cap. 6. ex ipſa rei natura ordiri; cognita enim ipſius febris natura, ac conſtituta ratione eſſentiæ eiuſdem febris, confeſtim ad ipſam diuidendam accedentes, hac via omnes eius differentias facile inueſtigabimus. Etenim principium diuiſionis morborum eſt, vt eſſentiæ ratio rei diuidendæ conſtituatur: qui verò omnem morborum numerum hac methodo non inuenerit, hunc maximè in ipſis method. medend. foribus lapſurum eſſe Galen. cenſuit, eodem ſecundo metho. medendi, cap. 6. cùm conſtet totidem eſſe medendi modos, quot ſunt morborum ideæ. Funditus nanque rationabilem ſectam ſubuertent, ſi ignorato affectu, curationis tamen facultatē abundè ſibi ſupereſſe dicant. Nam ſi ab ipſius rei natura indicationem non ſumant, ab vſu ipſo omnes quomodo curandum ſit intelliget, vt eodem 2. meth. cap. 5. ſcriptum eſt.

Methodi medendi initium à morbi natura.

Quid nam ſit methodus.
Caput II.

CÆTERVM ne per ignota progrediamur, priùs quid per Methodū intelligendum, ac quid, quotuplexque ea ſit, cum eodem Gal. exponere cenſui; præſertim cùm nonnullos viderim in hac re inter ſe digladiari. Græci ferè omnes Ariſtotelis interpretes, crediderūt methodum habitum quendam eſſe. Simplicius nāque, Alexandri auctoritate, voluit omnem habitum ſpectatiuū, contemplatiuúmve, eorum quæ ad ipſum attinent cum ratione, id eſt, cum cauſa, eſſe methodum. Philoponus verò quòd methodus ſit quidam habitus fatetur, qui viam præſtat cum ratione cuique ad aliquas artes, ſcientiáſque capeſſendas, animum adhibenti. Sed pace tantorum virorum dixerim: licet in omni theoria, ſeu contemplandi genere, omnique tum nobiliori, tum ignobiliori methodo, duo ſint habitus, vt Ariſtoteli viſum eſt, primo de part. anim. cap. 1. quorum alterum ſcientiam rei, alterum peritiam quandam nuncupat: neutrum tamen eorum methodum eſſe fatemur: quinimò neque ipſam habitum alium quendam eſſe quiſpiam cum Ariſtotele aſſerere audebit: cùm neque tanquam actio ſit quædam habētis & habiti, neque diſpoſitio, ſecundum quam bene vel malè diſponitur diſpoſitū, aut ſecūdum ſe, aut ad aliud; neque pars talis diſpoſitionis, præter quos nullus alius datur modus ſumendi habitum, vt ab eodem Ariſtotele quinto meth. cap. 19. ſcriptum eſt. Non igitur erit methodus habitus. Illud idem confirmari poterit ex eodem Ariſtotele, qui ſexto ethicorum, cap. 4. quinque in vniuerſum enumerauit habitus, quibus quiſpiam vbi nihil impediat, agere poteſt quando voluerit. Sunt etenim qualitates quædā, quæ à ſubiecto haud facilè auferri poſſunt, ſcientiam inquam, ſapiētiam, intellectum, artem, ac prudentiam. Quorum tres ſpeculatiui, ſciētia, ſapientia, & intellectus; duo verò practici ſunt, ars & prudētia. Horum neque vllum methodū eſſe quiſpiā fateri poterit. Etenim nō ſcientia quia methodus, habitus demōſtratiuus nō eſt. Neq; intellectus, cùm ille ſit duntaxat principiorū. Neq; ſapiētia, quoniā neq; virtus alicuius artis exiſtit methodus, quæ tribuitur illis qui excellētiſsimi ſunt in arte, quēadmodū Phidiā, & Polycletū ſapiētes fuiſſe

Simplicius & Alex. male definierunt methodum.

Methodus non eſt habitus.

Habitus quinque, ex quorum numero nō eſt methodus.

fatemur. Neque etiam ſit ſcientia, & intellectus pretioſiſsimarum natura. Nō itaque erit aliquis eorum habituum, qui ſpeculatiui appellantur, methodus. Multominùs eorum qui practici, cum prudentia dici nō poterit, nam habitus quidā verus eſt prudentia cum vera ratione, qui in his agendis verſatur, quę ſunt hominibus bona vel mala, vtilia vel non vtilia, non ſpeciatim ſiquidem, puta qualia ad ſanitatē, vel robur, ſed generatim ad totius vitæ ſtatū bene dirigendum. Huiuſmodi autē methodus nō eſt, quemadmodum neq; etiam ars dici poterit, quia non eſt habitus quidam cum vera ratione factiuus, veluti ars ipſa: neq; inertia nuncupari poterit, quia non habitus eſt factiuus, falſa ratione, circa id quod aliter ſe habere poteſt. Inſuper quòd nō ſit ars, ex Gal. confirmatur 9. meth. cap. 17. qui Platonis auctoritate, de methodo loquens, dicebat. [Hanc etenim cuiuſlibet conſtituendæ artis methodum, Plato nos docuit.] Si ergo artes omnes methodo conſtituuntur, non erit ipſa methodus, ars; aliàs ars conſtitueretur per artē, & illa per aliā artē, adeò vt ad infinita daretur procedēdi venia: quod apud philoſophos magnoperè eſt abſurdum. Non itaque verè ars, methodus dici poteſt, licet impropriè, & per abuſionem, quandoque artē appellari poſſe non negamus, cùm ſit via quędam ad eas, vt dicemus. Qua etiam ratione philoſophi interim generationem, naturam appellare conſueuerunt, quia via eſt ad eam naturam, quæ forma nuncupatur. Similiter etiam admittimus cum Ariſtotele, quòd in omni methodo, vt diximus, duo ſint habitus, quorum vnus ſcientia rei, alter peritia appellatur, nunquam tamen methodum ipſam habitum quempiam eſſe fatemur. Quòd verò neque ratio ſit methodus ipſa, tum ex Ariſtotele, tum etiam ex Galeno poterit demonſtrari: ex Ariſtotele, quoniam, vt ipſe inquit primo de anima, ratio omnis eſt definitio, aut demonſtratio, quorum neutrum eſt methodus: ex Galeno, quoniam 3. meth. cap. 1. dicebat: [cui facultas datur illa inueniendi, ex quibus perfici poſsit quod à prima indicatione ſuggeritur, is meritò morborum eſt curator,] & ſubdit, [qui ſi per experientiam inuenit, obſeruator & Empiricus eſt nominandus: ſi ratione & methobo, logic' & methodicus, & dogmaticus.] Fruſtra itaque dixiſſet ratione & methodo, ſi methodus eſſet ratio. & primo eiuſdem dicebat: [eius quod quæritur inueniendi poteſtas datur ab ipſis methodis rationalibus:] & eodem loco cauendum eſſe retulit ne ſimul de ambobus agamus. dico methodo quæ ratione innititur, ſeu experientia quæ ratione non vtitur. Ex quibus liquet methodum inniti ratione, non autem rationem eſſe. Illud item clara luce confirmauit eodem primo meth. cap. 3. aduerſus Theſſalum, iis verbis, [Porrò ſimplici verbo dicere omnes in victu morbos eſſe duos, nō methodo, non demonſtratione, nec ratione vlla probabili, aut lenimento aliquo, neque alia re proſus adhibita, præterquam eiuſmodi in veteres blaſphemiam, id facere imperantis hominis eſt, nō docentis.] Neq; etiam ordo eſt ipſa methodus, licet ordine quodam procedat, vt in ſequentibus patebit. Quoniam neque illa relatio, ſeu reſpectus eſt prioris ad poſterius; aut poſterioris ad prius: quamuis in methodo ipſa conſtituenda quidam ſeruetur ordo, ita vt in diſquiſitione aliquid primum ſit, aliquid ſecundum, & tertium, & quartum; & ſic de reliquis omnibus, quoad demum ad ipſum, quod ab initio eſt propoſitum, perueniatur. Neque propterea quòd in methodo ordo ſeruatur, ac ſeruari debet, ipſe ordo erit methodus, quemadmodum falſum eſt etiam opinari, vt inquit Galenus 4. method. cap. 4. aduerſus Theſſalum, quicquid omnino in his habetur, qui methodo aliquid faciunt, eſſe methodum ipſam: nam notitiam certè habeat oportet, tum ſimilis, tum diſſimilis, qui methodo quiduis molitur, non tamē ipſū hoc methodus eſt, ſimilis ſcilicet, diſſimiliſque notitia, nec Ariſtoteles hoc, Platóve affirmat.

Methodus ratio nō eſt. Cōment. 48

1. meth. c. 4.

Methodus nō eſt ordo.

Quid ſit methodus. Caput III.

CVM itaque nec habitus, nec ratio, nec ordo ſit methodus, vt abundè demonſtrauimus, non abſque ratione cum Galeno quarto meth. cap. 4. cōcludimus methodum eſſe vnam quādam vniuerſalem viam, quæ omnium particularium eſt communis. dico particularium, quæ ſub ea continentur. Veruminimuerò quænam ſit hæc via, ibidem non definiuit, promiſit tamen citato loco ſe oſtenſurum, cùm vnum eſſe in omnibus curationibus principium, tū viam, quæ ab eo principio ad finem vſque ducit in omnibus particularibus ſimilē eſſe. Hæc inquā eſt illa via recta, de qua verba fecit Hippocrates, ſexto de morbis vulgaribus, in omni ſcilicet artis conſtitutione, vt inquit Galenus in cōmento. Appellauerunt autem hāc viam poſteriores Hippocrate, non viam, ſed methodum, vt ipſe Galenus aſſerit, ex qua rectè inuētorum & factorū in artibus approbatio eſt, non rectè autem redargutio: methodum, non abſque forti ratione exiſtimare oportet eam eſſe, quam ipſe Galenus aſſerit, tanquam neceſſariam Platone auctore, pro conſtituendis ſingulis artibus; de qua idemmet Plato in Philebo & Phędro fuſiſsimè verba fecit, rationabilémque methodum eam nūcupauit: vt diſtingueret ab ea, quæ ex diuturna obſeruatione ex ſingulorum peritia in vnum collecta, conficitur. Hanc etiam fieri nō poſſe ſine exercitatione diuiſionis & compoſitionis, nedum in eiſdē locis Plato, verumetiam & Galenus 9. de plac. Hippoc. & Plat. cap. 2. tanquam manifeſtum arbitratus eſt: aſſerēs cum eodem Platone ad artium conſtitutionē, diuidendi & componendi methodum eſſe quammaximè neceſſariam; duobúſque modis nobis præcipit in ea eſſe exercēdū. Vno, vt à primo, maximéque generali, ad ea quę nullam amplius ſectionem admittunt, deſcēdamus, per medias differētias, quibus definitiones ſpecierum conſtare, in Sophiſta, & Ciuili idē Plato oſtenderat. Altero, vt à ſpecialiſsimis quæ multa ſunt, ad primum genus, componendo aſcendamus. Vna ſiquidem vtrorunque via eſt, iter verò duplex, ab altero extremo, ad alterum viciſsim trāſeūte. Hæc eſt illa logica, ſeu rationalis methodus, quæ facultatem præſtat inueniēdi eius quod quæritur. Hæc item eſt illa methodus, quæ ratione nititur; hac demū quippiam inquirere, ac inuenire ex aduerſo opponitur, ei quod eſt fortuito temereq; reperire. eſt nanq; id cū via quadam & ordine, ita vt in diſquiſitione aliquid, vt diximus, primum ſit, aliquid ſecundū, & tertiū, & quartū; & ſic de reliquis omnibus, quoad ipſū, quod ab initio propoſitū fuerat, ſit peruētū, quippe id methodi (id eſt, ſicut veteres interpretātur) viæ & rationis eſt maximè propriū, vt ex paruo elementari prin-

Methodus eſt via.

Methodus quæ via ſit.

Via duplex

Methodus ex aduerſo oppoſita Empiriæ.

principio, ad ſingula membratim peruenire poſsis; tum quicquid perperam eſt dictum, ſcientificis id theorematis, veluti regula quapiam examinans, iudices: vt liquet ſecundo de ſanitate tuen. cap. 4. Qui hac methodo vtuntur; ij ſunt, qui inuentionis ſuæ auctorem, rationem ſtatuerunt ac ordinem, vnámq; viam, quæ ad finem ducat, propoſuerunt: ea aduerſo oppoſita Empiricis ipſis, qui fateotur nec inueniendi, nec docendi apud ipſos eſſe neceſſarium ordinem. Nam nec arte vlla, rationéve experientiam niti, imò vnius fortunæ fauorem; ad ea quæ quærit inuenienda, requirit: quemadmodum à Galeno primo method. ſcriptum eſt. cap. 4. Ex quibus omnibus Galeni verbis non abſque ratione colligi poterit methodum nil aliud eſſe, quàm vniuerſalem quandam viam rationabilem, ac ordinatam, ad inquirendum, ſeu inueniendum id quod quæritur. Inſuper quòd medendi methodus, via quædam ſit vniuerſalis, ac ordinata; & rationabilis, ad omnium morborum curationis inuentionem, quæ quidem omnium particularium communis eſt; facile oſtendi poteſt. Nam rationabilis non ab re eſſe dicitur, propterea quod ab ipſius quæſitæ rei natura, ſeu eſſentia, exordium ſumit: etenim non ad diuidendum modo quiduis quodam in loco, inquit Plato, ab ipſa quæſitæ rei eſſentia, nobis eſſe inchoãdum, ſed etiam in omni diſquirenda re; eiuſmodi ſemper principio vtendum. Et quid aliud eſt quæſitæ rei eſſentia, niſi vt eiuſdem quæſitæ rei eſſentiæ ratio conſtituatur? id quod diximus principium eſſe methodi medendi, cum Galeno. Per hanc itaque differentiam (rationabilis inquam) diſſentit hæc via, ab ea, qua vtuntur Empirici, quæ ea diuturna obſeruatione conficitur; vt diximus, nec ſatis eſt ſi rationabilem dixeris hanc methodum, niſi & ordinatam, ita vt in hac diſquiſitione, aliquid primum ſit, aliquid ſecundum, & tertium; & ita de reliquis omnibus, niſi enim is ſeruetur ordo, non erit methodo inuenire, nam id præterquàm quòd cum ratione fiat, opus eſt, vt Galenus inquit, primo method. quòd ſit etiam cum via quadam, & ordine. Id quod clara luce confirmauit eodem loco his verbis. [Qui verò rationem inuentionis ſuæ auctorem ſtatuunt, ac ordinem, vnámque viam, & cætera:] cuius ordinis tanquam primum auctorem fuiſſe iactat ſeſe Galenus 9. meth. cap. 8. aſſerens nullum alium ante eum ea omnia, quæ hac via ab Hippocrate inuenta ſunt, ordine definiuiſſe. Etenim tanquàm primus inuentor idem Hippocrates debitum ordinem omnibus non dedit. Hanc eandem viam, ſeu methodum tanquam rationabilem, ac ordinatãm, ſub quibuſdam paucisſimis verbis figurauit idem Galenus citato primo libro methodi medendi, cap. 5. aſſerens, [Quoniam omnis morbi curationem inuenire propoſitum eſt, neceſſe eſt morborum numerum priùs ſciri] Et quoniam fieri nequit, vt aut differentias generis vllius, aut ſpecies inuenias, ipſo quod diuiditur non planè explorato, oportet profectò nunc etiam quid morbus ſit, narremus: quò ſic diuiſionem eius ritè adeamus. Si itaque hæc vniuerſalis medendi methodus, omnium particularium communis exiſtit, vnúmque eſt principium eius in omnibus curationibus, tum via, quæ ab hoc principio ad finem vſque ducit, in omnibus particularibus ſimilis eſt; vt liquet quarto method. cap. 4. & propterea, vt ipſe inquit, quamuis in ſingulis morbis priuata quædã methodus ſanãdi videtur,

Methodus medendi quid.

Omnis de quacunque re diſputatio à definitione proficiſci debet.

Loco citato.

Ordinis in methodo medendi primus auctor Galenus.

communis tamen in omnibus genus bonum eſt: ob id & hæc methodus, quam nos inſtituere paramus, via quædam erit vniuerſalis, rationabilis, ac ordinata inueniendi curationem earundem febrium: quam quidem inuenire impoſsibile eſt, niſi dictarum febrium numerus prius ſciatur.

Quo inuentionis inſtrumento febrium auxilia inueſtiganda ſint. Caput IIII.

ET QVONIAM fieri nequit vt hic numerus ſciatur, ſiue differentias, ſiue ſpecies febrium appellaueris; ſi prius ipſa febris, quæ diuidenda eſt, non exploretur; propterea quid febris ſit primo declarare oportet, cùm hoc ſit à natura rei exordiri, vt diximus, quò ſic demum diuiſionem eius ritè aggrediamur; & deinceps omnium curationem inueniamus: quod quidem & noſtrum propoſitum exiſtit, ac finis huius noſtræ methodi. Verùm animaduerſione dignum eſt, quòd quamuis inuenire remedia pro omnium febrium curatione ſit noſter ſcopus, non tamen qualibet inuentione vtemur, nam cum duo ſint in vniuerſum cuiuslibet inuentionis inſtrumenta, nempe ratio, & experientia, nullúmque præter hæc duo reperiatur inuentionis organum tertium, Galeno auctore, tertio, & quinto meth. fidémque item faciant iis, quæ rectè inuẽta ſunt apud omnes homines hæc eadem duo inſtrumenta; vt primo eiuſdem meth. liquet; neque etiam experientia inuenire omnia queat, neque ſola ratio; ſed partim experientia, partim ratione inueniri, non propterea mixtam, confuſámque tradendam eſſe doctrinam cenſemus, ſed ſeorſum Empiricam, & ſeorſum rationalem. Nunc verò de ea, quæ ratione paritur inuentione, tractare ſtatuimus, etenim Galenus illud primò cauendam eſſe cenſuit, ne ſimul de ambobus cùm methodo, quæ ratione nititur; tum experientia, quæ ratione non vtitur agamus. Atq; vtinam, inquit, rationales omnes medici propoſitum ita premerent, nec experiẽtiam, & rationem miſcerent, atq; in vnum confunderẽt, ſed quam vtraque vim habeat, quantúmque ad propoſitum artis finem conducat, ſeorſum tractarent, atq; perpenderent. Nam licet eædem in eiſdem affectibus medelæ, & ab his, qui rationem profitentur, & ab Empiricis medicis trahantur; de ratione tamen inueniendi, inter eos diſſenſio eſt, vt liquet libro de ſectis, etenim methodo quippiam inuenire, ex aduerſo opponitur ei, quod eſt fortuito, temeréq; reperire, vt diximus ex Galeni auctoritate: & quemadmodum ſenſus Empiricos ad experientiam, ita ratio Methodicos duxit ad indicationem; vt Gale. inquit libro de ſubfig. empirica: ſimul atque rationales, nam in hoc cum methodicis conuenire videtur: vt patet libro de opt. ſect. Quantùm itaque ſenſus à ratione differt, tantùm altera ab altera inuentione diſtat. quòd verò à ſenſu ortum ducat inuentio per experientiam, liquet ex eodem Galeno, tum libro de ſubfig. empirica, tum lib. de optima ſect. ex intuitu enim empirici inueniunt, qui aut fortuitus, aut conſultus exiſtit: & ſi fortuitus, aut caſu, aut natura. Quocunque tandem modo empirici inueniant medicamenta, eorum inuentio ſemper eſt ſine arte & ratione: imò ex aduerſo pugnant ei, quæ fit cùm methodo; ſeu via quadam, ratione, ac ordine. Meritò igitur Galenus experientiam appellabat ἄτεχνον καὶ ἄλογον. Erit itaque noſtrum

Duo omnino inuentionis inſtrumenta.
3 meth. c. 2. & 5 meth. c. 10.
1. meth. ca. 5

Seorſum de iis, quæ ratione & experientia inueniuntur, agendum.

cap. 1

Senſus Empiricos, ratio Methodicos, & rationales rega.
De ſubfig. Emp. ca. 9
De op. ſect. cap. 8

propoſitum, quod primò intendimus pro medendis febribus remedia inuenire, non experientia, ſed ratione. Verùm cum id fieri non poſsit ſine exercitatione compoſitionis, & diuiſionis, vt diximus, duobúſque modis pro artium conſtitutione, in ea exercendum eſſe præcipiat Galenus, Platonis auctoritate, licet eadem ſit via, contrarium tamen eſt iter vnius ad alterum, quo vtroque itinere ipſemet Galenus ſe exercuit, libro ſuo de medend. meth. vt liquet potiſsimùm libro nono eiuſdem. Nos verò eo præcipuè exercebimur itinere, quod à primo, maximéque generali, de quo inter omnes homines conuenit, procedere debet, ad ea quæ nullam aliam ſectionem admittunt deſcendentes, mediis differentiis, vtpote quòd minùs ſit laborioſum, minúsq; difficile tyronibus artis medicæ: & quòd tanquam præcipuum perpetuò ab eodem Platone, & Galeno præponatur, ac extollatur pro artibus cōſtituendis. Atqui non parum nobis laboris affert hanc viam, hanc methodum, hoc itinere conſtituere; vt qui poſt Hippocratem, & Galenum, neminem eorum, quos viderim, etiam eorundem doctrinæ æmulatores, qui hanc rem nedum conſcribere conatus ſit, ſed nec prorſus eius limina attigiſſe inſpexerim. Quamuis nonnulli commentaria de medendis febribus compilauerint, id quod quidem non parum admirari oportet, cùm nullo alio rationalis medicus in curandis morbis ab empirico differat, quàm hac rationabili methodo inuenire remedia. Etenim inuenta ferè ſemper eadem ſunt. Verùm hic obſeruatione duntaxat, nulláque arte, via, ac ratione vtens: ille verò quadam via, ratione, ac ordine inuenit, vt priùs dictum eſt, remedia. Auget inſuper non minùs difficultatem nobis, quoniam licet Hippocrates primus omnium hanc medendi viam, & methodum nobis aperuiſſe videatur, vt inquit Galenus 9. de meth. medend. cap. 8. ceu primus inuentor, tamē nec debitum ordinem omnibus dedit, nec cuiuſque indicationis dignitatem ad vnguem finiuit: & quaſdam in ipſis diſcretiones omiſit; obſcuréque pluri-ma pro antiqua dicendi breuitate eſt interpretatus. Præterea de complicatis affectibus paucisſima omnino præcepit; & vt breuiter dicam, ait idem Galenus [omnem ad medicationem viam, apperuiſſe mihi videtur, ſed ita tamen, vt ea curam, diligentiámq; ad abſolutionem deſideret.] Cæterùm quid dicam de eodem Galeno, qui quanquam eodem loco fateatur nullum ante eum omnia ea ordine definiuiſſe, quæ neceſſaria ſunt ad curationem, quæ per methodum efficiatur; ſéque primum fuiſſe, qui omnibus ad methodum neceſſariis, debitum ordinem dedit; apud eundem tamen non reperi, vt vno eódemque loco dilucidè hanc methodum commentatus eſſet. Et quamuis commentarium vnum confeciſſet de methodo medendi, in multos libros diuiſum; nihilominùs adeò ſparſim, & quandoque obſcurè in diuerſis eiuſdem commentarij libris, quæ in dicta methodo continentur, ac neceſſariò ſunt perpendenda, conſcripſit, vt ægrè ex eius dictis, hæc methodus excerpi poſsit. Quinimò ex iunioribus quidam hac ratione freti prauè eiuſdem Galeni dicta intelligentes, vt qui diuerſis in locis ferè diuerſa de eadem re ſentire videatur, auſi ſunt aſſerere ſibi Galen. non conſtare, nec ſtata principia ſeruare; qui, quantum à veritate aberrarint, quantúmque toto hallucinati ſint cœlo, in ſequentibus conabimur oſtendere. Nūc verò ſatis ſit intelligere quàm perdifficile ſit & laborioſum hoc, quod ſuſcepimus noſtrum opus perficere, cum neque inter iuniores quiſpiam reperiatur, qui hanc methodum ſcribere tentaſſet, dico ad Hippocratis, & Galeni mentem: neque etiam ab Hippocrate, & Galeno, qui ſoli, vt mea fert opinio, hanc nobis ſcriptam reliquerunt, dilucidè, exactè, diſtinctéque omnia, quæ ad eam requiruntur, ſcripta reperiantur. Non itaque poſteritas dedignetur ingentes nobis gratias agere; poſtquàm primus inter omnes ab Hippocrate, & Galeno eiuſmodi artem peruiam effecerim, & glaciem hanc effregerim, potius quàm dicta noſtra tanto labore conſcripta calumniari, & nos leonino dente dilacerare. Et ſi qui ſint, qui aggrediantur hoc opus poſt nos conſcribere, ſciant ſe non inueniſſe noua, ſed fortè his, quæ nos breuiter conſcripſimus, pluribus verbis aliqua addere. Nam facilè, vt inquiunt, eſt inuentis addere. Sed iam tempus eſt, rurſus ad propoſitum redeamus, ad tradendam inquam, omnium febrium medendi methodū: cuius, vt ſæpius dictum eſt, finis exiſtit remedia pro eis curandis inuenire. At fieri nequit, vt ea inueniātur, niſi earundem numerus, ſpecies, ſeu differentiæ priùs ſciantur, eas igitur priùs non ignorare neceſſe eſt. Verùm ſpecies atque differentias alicuius generis inuenire, ipſo quod diuiditur non planè explorato, impoſsibile eſt, vt liquet primo meth. quoniam principium diuiſionis morborum eſt, vt ait Galenus libro ſecundo eiuſdem, vt eſſentiæ, ratio rei diuidendæ conſtituatur. Quapropter oportet quid febris ſit narremus, quò ſic diuiſionem eius ritè adeamus. Primùm autem de notione ipſa dicere conuenit, cùm ſine hac propoſitæ rei ſubſtantiam inuenire non liceat: vt citato lib. primo meth. ſcriptum eſt, cap. 5. Ipſa verò notio, quæ ab omnibus in confeſſu ſit, ſumenda erit, vt quæ aliàs principium iure non diceretur. Nam cùm duo ſint definitionū prima genera, vt liquet 4. de differētiis pulſ. cap. 2. alterum quod planè rei notionem explicat, quam qui ponunt, nominis tantùm notitiam habent: alterum eſt, quod docet eſſentiam, virtus eſt ſua cuique definitioni, illi quæ notionem explicat, vt omnibus ſit teſtata, qui eadem vtuntur lingua, & ad rei eſſentiam non aſpiret: huic quæ eſſentiam docet, vt ei quæ notionem ſubiicit, conſentiat, non ſit tamen cum ea, eadem.

Febriū curationē methodo nullus proſecutus eſt poſt Gale. & Hippocr.

Hipp. febrium curādarum methodum inchoauit dūtaxat.

Gale. non vno lib. methodum curandi febres tradidit, ſed ſparſim, & obſcurè.

Gale à recentioribus reprehēſus.

Gratia authori habēda diffici- le opus aggreſſo.

cap. 5.

cap. 6.

Ex febris definitione ſpecies eius omnes inueſtigandæ.

Definitionum genera duo.

Quid febris ſignificet, & quid calor ſit.
Caput V.

CONSVEVERVNT Græci omnes, Hippocrates præſertim, & Galenus, quã Latini febrem nominant, interim πυρετὸν, interim πυρεξίαν, nūcupare. Primùm quidem ἀπὸ τοῦ πυρέττειν, verbo Græco, quod Latinè ſignificat febricito, ſeu febre corripior: ſecūdum autem eſt ἀπὸ τοῦ πῦρ, καὶ ἕξις, Latinè autem habitus, ſeu diſpoſitio ignea. Atqui Hippocrates quandoque ardentiſsimam, ſeu vehementiſsimam febrem πῦρ nominare ſolitus eſt, vt liquet primo de morbis vulgaribus, quod Latinè ignem ſignificat: quaſi non aliam habeat naturam, præterquam ignis ſubſtantiam; vt teſtatur Galenus primo de ratione victus in morbis acutis. Verùm licet vehementiſsima febris, eandem ferè naturam habeat, quam ignis, & propterea πῦρ dici poſsit, non tamē re ipſa eſt ignis. Neque enim ſi verè ignis eſſet aliqua febris, animal viuere poſſet, ſi ea laboraret. Verùm ita appellatur, quoniam magis quàm

Ratio nominis febris, Græci & Latini.

Commen. 3 tex 19

Tex. 18

cæteræ

cæteræ febres, ad ignis naturam accedit. Latini omnes vno vocabulo febrem nuncupant, à verbo, ferueo: eſt enim veluti feruor quidam, ſeu feruеſcentia quædam corporis, quod ab ea corripitur. A Galeno vero lib. de cauſis morborum. cap. 2. ſcriptum eſt, quòd ſi in totum extenditur corpus calor, tunc huiuſcemodi affectus, febris nuncupatur, quę eſt veluti quædam totius corporis immoderata caliditas. Et octauo de method. medend. hæc verba protulit: [ſanè vnuſquiſpiam morborum eſt, quos intemperies creat, & febris, vtique cùm adeò immodicè auctus eſt calor, vt & hominem offendat, & actionem lædat; quando ſi neutrum adhuc efficiat, quantumuis ſit homo nunc quàm ante calidior, nondum tamen febricitare eum monſtrauimus.]. Ex quibus Galeni verbis cuique facilè patere poterit error eorum, qui frigidam quandoque eſſe febrem aſſeruerunt, nam eodem Galeno teſte, ſexto de morbis vulgaribus febrium eſſentia, non ſecundum Hippocratem modo, atque præclariſsimos medicos, ſed etiam ſecundum communem omnium hominum conſenſum, præter naturam eſt caliditas; maximè quidem in totum animal effuſa, ſin minùs, at omnino vel in pluribus partibus, vel in nobiliſsimis accenſa. Si quis autem velit per abuſionem, & ex accidenti, & impropriè aliquam appellare febrem frigidam, non reclamabimus: vtpote quod à cauſa oriatur frigida, vel quia ex accidenti aliquo partes quædam corporis refrigerentur, intus reuocato calore, vel ab aliqua forti inflammatione, ſeu eryſipelate, vel ob aliquam aliam cauſam, vt fit in principiis acceſsionum. Neque enim opus eſt perpetuò vt febrilis caliditas ſit per totum animal effuſa, vt diximus Gale. auctoritate, ſexto de morbis vulgaribus. * Verùm non propterea cenſendum eſt, vt quidam iuniores medici ſentiunt, quod * rigor, horrórve intermittentium febrium, tametſi acceſſionis eſt initium, febris tamen haudquaquam cenſeri poteſt, quòd nondum ſit calor incenſus, nam pace tanti viri dixerim, iis verbis videtur bifariam hallucinatus eſſe. Primo quia dixit rigorem, horrórve eſſe acceſsionis initium, quod quidem in Galen. doctrina non admittimus. Nam, vt ipſe inquit, ſecundo de different. febr. vbicunque accenditur atque augetur caliditas, iſthuc ab aliis partibus ſanguinem ſolere confluere: quo verò tempore confluit, illas quidem refrigerari priuatas ſanguine, eſt neceſſarium. Quòd verò patitur membrum, grauari, ac diſtendi, ac ſanguinem ipſum confluentem alterari, hoc quoque duplici ex cauſa, & quia aliis, quæ iam putruerũt, ſuperfluitatibus permiſcetur, & quoniam intruſum diſflari non poteſt: quò fit vt inſtar lignorum humidorum, quæ paucam ſuper flammam vniuerſim proiiciuntur, ſuccendatur: atq; hoc tempus, acceſsionis principium nuncupatur: quibus in verbis, manifeſtat Gal. extremas partes corporis in acceſsionum principiis refrigerari: quemadmodum etiam contingit rigere, aut horrere, propterea quòd ab eiſdem partibus ſanguis confluere ſolet ad eas in quibus accenditur, atque augetur caliditas: & propterea ſymptomata hæc, non ſunt acceſsionum partes, neque initia, ſed neceſſariò ad earundem acceſsionum principia conſequuntur, tanquam ſymptomata quædam. Eſt etenim verè acceſsionis initium, accenſio, ſiue auctio caliditatis præter naturam in aliqua parte. Secundò hallucinatus eſt, cùm dixit, quòd tametſi acceſsionis eſt initium, febris tamen haudquaquam cenſeri poteſt, quòd nondum ſit calor accenſus; falſum ſiquidem eſt fateri, quod rigor, horrórve febrium intermittentium fiant, calore nondũ accenſo, cùm fieri nequaquã poſsint, niſi calor fuerit accenſus in quapiam parte, vt ex eiſdem Gale. verbis liquet. Eſt enim tunc acceſsionis initium, cùm calor accenditur, atque augetur in quapiam corporis parte, vt diximus: & propterea horror, & rigor, febris non cenſentur: quia non ſunt acceſsionis principium, nec pars; & non quia febris non ſit adhuc incenſa, vt voluit hic vir. Nam licet febrilis caliditas non ſit per vniuerſum corpus effuſa, ſatis eſt ſi in plurimis, vel in nobilioribus partibus ſit accenſa: vt ex Galeni auctoritate ſexto de morbis vulgaribus, concluſimus: quanquam neque ſi ita contingat generari febrem aliqua parte determinata affecta, poſsit aliquod dictorum ſymptomatum fieri: præſertim vbi febris exquiſita fuerit, erit etenim continua, quæ ſui quidem ratione cùm exquiſita fuerit, neque horrorem, neque rigorem habet, vt ſecundo de differen. febr. cap. 10. ſcriptum eſt; niſi exiguum quendam & paruum, præſertim ſi exquiſita nõ ſit, vt liquet primo de morb. vulgarib. & primo de arte curat. ad Glauc. cap. 5. At ſi verè intermittens febris fuerit, cùm ea haudquaquam fieri poſsit, eodem Gale auctore, ſecundo de differ. febr. cap. 3. niſi & humor putreſcat, & vehementiori motu moueatur per membra ſentientia, quo tempore, vt ipſe inquit citato loco, & lib. de rigore, trem. palpit. cap. 7. partes ipſæ refrigerantur, horrent, aut rigent, modo quo infrà demonſtrabimus, quis aſſerere audebit eo tempore calorem non eſſe accenſum, cùm putreſcat oportet humor, quo tempore per membra ſentiẽtia mouetur, & talia ſymptomata fiunt? Erit itaque perpetuo febris, feruor, ſeu calor quidam, ex omnium hominum conſenſu. Atqui cùm calor in Galeni doctrina, bifariam ſubintelligatur, tum ſecundo de temperament. cap. 2. tum lib. aduerſus Lycum, primo aphor. 14. & aliis pleriſque locis: vno videlicet modo pro corpore calido, alio verò pro qualitate, cùm febrem aſſerimus calorem quendam eſſe, non de corpore calido intelligi volumus, ſed qualitate, cùm ea ſit diſpoſitio quædam, ſeu habitus Manifeſtauit illud idem Galenus commento citati aphoriſ. 14. primi libr. 1. cùm dicebat, [per abuſionem quandam, quam in ſermone vſurpamus, interim morbos magnos aut paruos, febrem magnam, aut paruam nominamus, cum tamẽ in ſola quantitate ſubſtantiæ eadem rectè tribuantur, non autem qualitatibus ac morbis ipſis.] & primo de different. febrium, cap. 1. proponens caloris differentias in cuius genere febris continetur, inter alias, ex eo quòd magis & minùs ſit conſiſtere, de eiſdem aſſerebat.] Sunt autem omnino euidentes, quæ in eo quod maius aut minùs conſiſtunt, quæ in genere differentiæ, conſueuerunt medici magnam ac paruam febrem nominare, non propriè quidem rei quali, nomen quanti accommodantes: hoc tamen facere aſſueti non in febribus tantùm, ſed in mille aliis rebus, quæ licet in qualitate conſiſtant, magnæ tamen, ac paruæ dicuntur:] & lib. aduerſus Lycum, qualitatem qualitate non effici maiorem, ſed vehementiorem, dicebat: ſicuti nec minorem, ſed imbecilliorem. Verùm is vocabulorum vſus, tam in vniuerſa vita, quã in artibus omnibus frequẽtiſsimè vſurpatur; qua in re quid refert aliorũ mentionẽ facere, cũ manifeſtũ orationi noſtræ teſtimoniũ à febr.

Notio rei, quæ febris dicitur.
Cap. 1
Comment. 1 tex. 29
Febris frigida abſurdi.
Loco citato
** Rigor, horror, extremorum refrigeratio, non ſunt febr. intermittentium principia, ſed ſymptomata, quæ ad acceſsionum principium conſequuntur, quod eſt acceſsio caloris præter naturam in aliqua parte: cõtra recentiorẽ quendam, cuius nomen modeſtè ſubticeo.*
** Verba ſunt eius, qui reprehenditur. cap. 11*
Rigor, &c. non ſunt febriles, ſed ſymptomata, vt dictum eſt.
Et ideo nõ ſunt febres, quia nondũ accenſus ſit calor: imo fieri non poſſunt, niſi accenſus ſit calor in quapiam parte.
Comment. 1 tex. 29
Febrilis calor de qualitate intelligitur.
Aduerſus Lycum ca. 2

ipſis ſinnere poſsimus? quas nunc maiores, nunc etiam minores factas eſſe dicentes quotidie audire omnes licet: & alium alio aliquando plus, vel minùs febricitare, atq; de eodem etiam heri, quàm hodie. Quibus in verbis luce clariùs oſtendit febrem ipſam calorem eſſe pro qualitate, non autem pro ſubſtantia, ſeu corpore calido ſumptum. Qualitatem dico, non ſynceram, ſummam, ſimplicem, atque impermixtam, cùm eadem non niſi in elementis reperiatur; vt liquet primo de ſimplicium medicamentorum facultatibus, & propterea caliditatem hoc pacto intellectam, nonniſi in igne reperiri fatemur cum eodem Galeno: nil etenim in corporibus noſtris ſyncerum, impermixtū, ſeu ſimplex reperiri contingit: quare cùm dicimus febris eſt calor, de ea caloris qualitate intelligimus, quæ ſyncera non eſt, ſed aliarum etiam qualitatum quodammodo particepa: & propterea quamuis vehementiſsima, aut ardentiſsima ea ſit, nuſquam tamen, vt priùs dictum eſt, verè ignis appellari poterit, tametſi propiùs ad ignis naturam accedat. Cæterùm, ſi febris calor eſt, quæreret quiſpiam, num actu, vel potentia calor dicatur: bifariam etenim à Galeno ſecundo, & tertio de temperamentis, primo, & ſecundo de ſimplicium medicamentorum facultatibus, & aliis pleriſque locis, calor ipſe perpenditur, actu videlicet, & poteſtate. Cui reſponſum ſit, quòd cùm eſſe in potentia illud ſit, quod nondum tale eſt, ſed propinquo eſt vt ſit tale, ita vt facilè tale eſſe poſsit, vt liquet tertio de temperament. febris autem non ſit eiuſmodi, relinquitur febrem calorem non eſſe facultate, ſeu poteſtate, ſed actu, quò fit, vt tactu, nō autem ratione, propriæ ac eſſentiales eius differentiæ iudicentur: quemadmodum ab Hippocrate, & Gal. ſexto de morbis vulgarib. decretum eſt. Quod enim actu calidum eſt, tactu iudico: ſi quod autem adhuc calidum non eſt, ſed vt tale fiat eſt idoneum (quod vtique poteſtate calidum appellamus) id ratione inueſtigare conor, inquit Galenus, ſecundo de temperam.

Qualitas febrilis caloris non ſimplex.

Febrilis calor actu eſt.

Cap. 1. & ca. 2. & c. 3

Comment. 1 tex. 28

Loco citato

Explicantur variæ febris definitiones: ac oſtenditur in corporibus noſtris duplex eſſe calidum.

Caput VI.

NON ab re itaque quotquot febris eſſentiam nobis manifeſtare tentarunt, omnes per calorem eam definiuerunt, quamuis non vna duntaxat ratione. Nos verò ne nimiùm ſermonem noſtrum protelemus, tres earum in medium afferemus, vtpote quæ inter ſe valde diſtare videntur. Quarum duę, duorum Arabum principum ſunt, Auerrois inquam, & Auicennæ: tertia verò, medicorum principis Galen. quam explanare ac ſectari conabimur: licet conciliare hos inter ſeſe viros hac in re nitemur. Inquit Auicennas, quòd febris eſt calor extaneus, accenſus in corde, & procedens ab eo, mediantibus ſpiritu & ſanguine, per arterias & venas in totum corpus: & addit, inflammantur in eo inflammatione, quæ nocet operationibus naturalibus, non ſicut caliditas iræ & laboris, cùm non vltimatur, vel cùm non peruenit ad hoc vt ſit accenſa, & noceat operationibus. Auerroes tertio colliget, dicebat. [Febris, eſt calor compoſitus ex calore naturali, & extraneo putredinali, miſſo à corde ad totum corpus, & lædit omnes actiones & paſsiones.] Galenus verò commento aphoriſmi 14. & 16. primi lib. ait, quòd febris eſt conuerſio natiuæ caliditatis ad igneam. Et primò de ratione victus, inquit, [febris verò ortus eſt conuerſio natiui caloris ad igneum] & poſt multa, eodem libro hæc verba, loquens de Hippoc. aſſerebat, [vtpote qui febrem ex natiuo calore exardeſcente ſuſcitari exiſtimet, atq; contraria contrariorum eſſe remedia,] de aqua frigida verba faciens. Hanc Galeni definitionem, tanquam noſtræ methodi principium, exponendam proponimus, qua expoſita, eiuſdemmet Galeni dicta de eadem febre, quæ diuerſis in locis, quaſi diſcrepantia videntur, necnon & citatos auctores cōciliare nitemur. Quòd geminum in animalium corpore calidum agnouit Hippocrates, apud eundem liquet, aphoriſmo 14. & 15. primi libri. Scriptum quoque reliquit Galenus ſexto de morbis vulgaribus, cap. 6. quorum alterum ἔμφυτον θερμὸν, alterum verò θερμὸν ἐπίκτητον nuncupat. At Latini primum innatum, ſeu ingenitum, alterum ſanè acquiſititium vocant: libro autem de tremore, rigore, & palpitat. non modò innatum appellabat Galenus calidum, ſed etiam primum, & generis principium, & quòd natura, atque anima, nihil præter ipſum eſt dicebat, Hippocratis auctoritate, quemadmodum & acquiſititium calidum etiam, animalis generationi, ſecundum nominabat. Quòd item aquiſititium calidum, eodem ſexto de morbis vulgarib. interdum non naturalem, nonnunquam & à natura alienum, vocari aſſeruit. Confirmauit idem tertio de cauſis pulſuum, his verbis, [Neque enim ille abſolutè dixit (loquens de Hippocrate) quæ augentur, plurimum habent calidi, ſed innati addidit, vt qui alterum ſciret calidum acquiſititium eſſe, quod plurimum iuuenibus ſuppeditat, nam temperatus eſt natiuus calor: acquiſititius autem intemperatus, & quaſi igneus.] & ſubdit, [ſic etiam ventres, inquit hyeme & verè calidiſsimi natura ſunt, imò ne ij quidem calidiſsimi abſolutè, ſed calore natiuo: æſtate pauciſsimum hunc habent; abundant verò aduentitio calore, & ſquallido: vnde marceſcit potius, quàm nutritur corpus. Præterea functiones tantùm abeſt vt meliores reddat, vt illæ ne æquent quidem illas, quæ in moderato obeuntur. Hæc ſi retinuerint (inquit ipſe Gal.) lectores, nihil me nec in hac oratione, nec in reliquis diſsidere ab Hippocrate vllus arbitrabitur,] & commento citati aphoriſm. 14. primi libri, ſic ſcriptum reliquit. [Cùm igitur magis terreſtre efficiatur animalis corpus, (tale autem quotidie efficitur dum augetur) tunc licet valde vehementer calidum exiſtat, & igneum, ſubſtantiam tamen innati caloris pauciſsimam habet: alioquin febricitantes diceremus plurimum habere calorem innatum: cui non modo plus, ſed ne priori quidem habent æqualem, bene enim temperata eſt caloris innati ſubſtantia: ignea autem aduentitij. Quin etiam fumoſi quidem, fuliginoſi, aridi, & acres, per totum corpus noſtrum effluxus, calorem acquiſititium conſequuntur; halituoſi verò, ſuaues, ac temperati, natiuum.] Et lib. de difficultate reſpirationis, cap. 12. aſſerebat, [duplicem ſemper intelligere, iuxta genus, calorem oportet, alterum genuinum, & corpori innatum; alterum verò acquiſititium, ac ſpurium.] His igitur in locis, necnon & aliis pleriſque, quos breuitati indulgens, conſultò prætermitto, ſole clariùs apparet, iuxta Hippocratis, & Galeni doctrinam, duplex reperiri in noſtris corporibus calidum.

Definitio febris ex Auic. Fen. 1 quarti.

Auerroe. Cap. 3

Galeno. Tex. 18

Calidum duplex, innatum & acquiſititium.

Commen. 4 tex. 25

Tex. 6

Impu-

Impugnatur Platonis opinio de calido innato.
Caput VII.

SED vt quiuis ritè percipere poſsit, qua ratione h.e duo calores inter ſeſe diſsideant, ac quo modo febris conuerſio ſit natiuæ caliditatis ad igneã; intelligere priùs oportet quid per calidum innatum, quidve per acquiſititium apud Hippocratem, & Galenum ſubintelligendum ſit. Sed quoniam nedum Plato, verùm & Ariſtoteles ſecus de innato calido quàm ij ſentire videntur, eorum ſententiam in medium afferre putaui, quo faciliùs veritas cum eodem Hippocrate, & Galeno inueſtigetur. Ait Plato in Timæo, omne animal in ſanguine & venis, calorem, quaſi ignis quendam fontem, habere: & eodem libro, quod igitur ex ignis exceſſu præcipuè ægrotat corpus, dicebat, ita vt quod innatum calorem, omniúmque naturalium operum auctorem, Hippocrates nuncupat, Plato ignem appellare videtur. Ariſtoteles ſecundo de generatione animal. cap. 3. dicebat [Ineſt enim in ſemine omniũ quod facit vt fœcunda ſint ſemina, videlicet quod calor vocatur, idque non ignis, non talis facultas aliqua eſt, ſed ſpiritus, qui in ſemine ſpumoſóque corpore continetur, & natura, quæ in eo ſpiritu eſt, proportione reſpondens elemẽto ſtellarum: quam-obrem ignis nullum animal generat.] Et paulò poſt ſubdidit, [Cæterùm, calorem in animalibus contentum, nec ignem eſſe, neque ab igne originem ducere, apertum ex his eſt.] Quibus in verbis, videtur Ariſtoteles aduerſus Platonem concludere nullo pacto calidum in animalibus contentum, ignem eſſe, nec ab igne originem ducere: appellauitque primo calorem, deinde ſpiritum, & tertio naturam; quaſi cum Hip. coincidens, qui nullam fecit inter innatum calorem, inſitum ſpiritum, & naturam, differentiam: quamuis vt mea fert opinio, de ortu huius calidi innati, inter ſe diſſentire videantur. Verùm id inueſtigare, non eſt præſentis negotij, ſed ſatis ſit monſtraſſe Ariſtotelis ſententiam de calido innato, ex diametro pugnare cum ea quæ Platonis eſt. Quam etiam Platonis opinionem Galenus confutare videtur 8. de Placitis Hippocrat. & Plat. cùm comparans eiuſdem Platonis opinionem cum ea quæ Hippo. eſt, dicebat. [Melius tamen erat non ignis, ſed inſiti caloris fontem dicere in corporibus noſtris eſſe, vt Hippoc. vbique appellauit.) Nam ſi ab igne ciborum concoctio, digeſtio, ſanguificatio & nutritio fieret, melius & citius etiam in febrientibus omnia hæc conſpicerentur abſolui: ſed inſitus calor, temperatus cùm ſit, ſubſtantia quidem, in ſanguine & pituita ſubſiſtit maximè, qualitate eſt congruè ex caliditate, & frigiditate contemperatus. Hanc eandem Platonis ſententiam, idem Galenus impugnare videtur, commento citati aphoriſmi 14. primi libri inquiens, [Cùm igitur magis terreſtre efficiatur animalis corpus (tale autem quotidie efficitur dum augetur) tunc licet vehementer valde calidum exiſtat & igneum, ſubſtantiam tamen innati caloris pauciſsimam habet, alioquin diceremus febricitantes plurimum habere calorem innatum: cui non modo plus, ſed ne priori quidem habent æquale.] Non eſt igitur ignis calor innatus, vt Plato ſentire videtur, ad Hippocr. Ariſtotelis, & Galeni ſententiam. An verò Platonis verba quiſpiam ad bonum ſenſum reducere valeat, iterum hîc conſultò prætermittimus.

Ariſtot. ſententia de calido innato, Pla ſententia aduerſa

cap.7

Quid ſit innatum calidum apud Hipp. & Gal.
Caput VIII.

QVO innati calidi natura, atque eſſentia inueſtigetur, altiùs exordienda eſt noſtra oratio, cum Hippocrate primo de natu. huma. cap. 1. ac Galeno, tum eodem loco, tum etiam primo de temperamentis, cap. 1. primo de natur. facu. cap. 1. primo de ſanit. tuen. cap. 2. & aliis pleriſque locis, quod videlicet quatuor ſint, nedum noſtræ generationis, ſed omnium, quæ ortui interituique ſubdita ſunt, primordia, principia, ſeu elementa ponentes: quæ Hippoc. ab efficaciſsima eorum qualitate nominauit calidum, frigidum, humidum, & ſiccum: at ſi manis, ab eſſentia ſumptis nominibus, magis quàm à qualitate nominaſſe, aquam, terram, ignem, & aërem appellabis. Qua de re rectè idem Hippocr. non hominis tantùm, ſed aliorum omnium naturam, ex calido, humido, frigido & ſicco conſtare, primo de natura humana inquit: quamuis niſi calidum frigido, & ſiccum humido, modo, & æqualitate reſpondeat, ſed alteri alterum longè præſtabit, & valentius infirmiori, nil generabitur, vt ipſe refert. Verum licet cùm animantium, tum cæterarũ omnium rerũ, quæ ortui, ac interitui ſubiacent, natura, ex his conſtet, eodem Hippocr. citato libro de natura humana auctore; tamen cùm ipſemet demonſtraſſet hæc eſſe omnium entium communia elementa: calidum, ſcilicet frigidum, humidum, & ſiccum; rurſus ad alterum tranſit elementorum genus, quod neque primum, neque commune exiſtit, ſed proprium animalium ſanguine præditorum. Nam ſanguis, pituita, flaua, & atra bilis, elementa ſunt omnium animalium ſanguineorum generationis, & non hominis tantùm. Etenim ex ſanguine, pituita, & gemina bile, & primam oriri noſtram generationem vult Hippo. & noſtræ vitæ totum curſum ex his ſuppeditare. Denique hæc, vniuerſam hominis naturam eſſe, Galenus teſte ſecundo de elementis, cap. 1. & primo de natura humana, cap. 1. Ait namque Hippo. citato loco. [Corpus autem humanum, continet ſanguinem, pituitam, & bilem geminam, flauam, & atram, & hæc illi ſunt natura corporis, & propter hæc ægrotat, valétque.] valet quidem præcipuè, cùm ea inter ſe virtutem, & copiam mediocriter habeant temperatas, & potiſsimùm ſi permixta ſint: contrà laborat, cùm eorum quicquam fuerit minùs, ampliuſve, aut in corpore ſecretum fuerit, neque cum omnibus confuſum. Quocirca non ab re Galenus octauo de Hippocratis, & Platonis decretis, cap. 5. accuratiùs, dicebat, de ipſis elementis, medicóque etiam vtiliùs ſcripſiſſe Hippocratem conſtare, quàm Platonem: quippe qui cum ex quatuor elementis corpus noſtrum dicat extitiſſe, ab effectricibus qualitatibus omnino ea appellat, ſiccum, humidum, calidum, frigidum. Neque tamen de morbis ſecundum eandem rationem ſermonem facit: poteſtate ſiquidem in corporibus, non actu, inſunt: actu verò inſunt, quæ ex ipſis per media alimenta gignuntur, ſanguis, pituita, flaua, & atra bilis. Quapropter melius eſt, vt ipſe inquit, vt de humoribus dicamus, quod de elementis Plato ſcripſit. Hæc etenim continenter, & proximè corporis membra producunt; ſanguis ſcilicet, pituita, & geminæ biles: & propterea valet corpus, cùm moderata maximè hæc inter ſe, tum facultate, tum multitudine, & mixta optimè fuerint; dolet verò cùm aliquid

Principia 4 omnium quæ oriuntur. & intereunt.

Loco citato

Principia 4 propria animalium ſanguine prædit.

ex his plus, vel minùs ſeparatum in corpore, nec bene cum omnibus confuſum extiterit, vt priùs dictum eſt ex eiuſdem Hippocratis auctoritate citato libro primo de natura humana.

Loco citato.

Humores communib. elemẽtis reſpõdentes.

Hæc inſuper propria animalium ſanguineorum elementa, primis illis communiſsimis correſpondent: vt inquit Galenus citato libro 8. de Hippocratis, & Platonis decretis. Igni enim flaua, terræ atra bilis, pituita aquæ correſpondet: atque idcirco calida & ſicca flaua bilis facultate, ſicut ignis, atra frigida & ſicca, perinde ac terra, pituita non ſecus atque aqua, frigida & humida euaſit, æquabilis autem ex omnibus quatuor elementis temperatura, exquiſitum ſanguinem creat.

Loco citato.

Sãguis ſyncerus nõ reperitur.

Appello autem exquiſitum ſanguinem, eum qui vtriuſque bilis ac pituitæ particeps eſt, cùm ſyncerum, omninóque aliorum humorum expertem, in animalium corporibus, reperire non liceat, Galeni auctoritate, libro de multitudine. cap. 10. Solùm autem aërem elementum, vt idem Galenus refert, in animalium corporibus, iuxta naturam ſuam, tum in reſpirationibus, tum in pulſibus, cernimus perſtitiſſe: quinetiam in palpitatoriis affectionibus, inflationibus, tumoribus, atque iis quos flatus dicere conſueuimus. Hæc item ſanguine præditorum animalium propria elementa, non adeò propria eorũ ſunt, quin alia quædam proximiora non reperiãtur; quæ generationis noſtræ primordia ſunt. Nam quemadmodum ex primis illis quatuor communiſſimis elementis non immediatè corpora conſtituũtur, ſed multis interuenientibus mutationibus, vt liquet eodem 8. de Hippocratis, & Platonis decretis, cap. 5. ſiquidem ex ipſis, plantarum ortus, & fructuum, & ſeminum exiſtit: quæ omnia poſtea, ouibus, ſuibus, capris, bobus, aliiſque animalibus, quæ vel herbis, vel arborum fructibus, vel ramis, vel radicibus veſcuntur, alimentum præſtant. Demum hominibus hæc ipſa animalia nutrimento ſunt.

Humores principia corporũ non immediata.

Principia proxima noſtrorum corporum cap. 1.

Ex quibus quidem cibis, ſanguis in ipſis gignitur, & pituita, & geminæ biles: ſed ſanguis plurimus, vnde ſolus ex omnibus in venis apparet, alia pauciora creantur. Atque hic ſanguis eſt noſtræ generationis quaſi materia, qui ex quatuor quidem humoribus conſtat: à dominio tamen ita appellatur, vt idem Galenus refert. Ita quoque aſſerere licebit de eiſdem propriis quatuor elementis, ſanguine inquam, vtraque bile, & pituita, etenim non immediatè ex eis noſtra conſtituuntur corpora, ſed medio ſanguine menſtruo, ac ſemine: quapropter citato loco Galenus dicebat.

Semen principium efficiens.

Sãguis menſtruus materiale.

[Prima igitur noſtra generatio eſt ſanguis, qui ex alimento intra corpus ſumpto efficitur; eſt item ſemen. Sanguinem voco qui ex dominio tale nomen ſortitus eſt, quíque in venis continetur.] Et primo de ſanitate tuenda, inquit, [ſanguis ſeménque genitale, generationis noſtræ primordia ſunt: ille ſeu materia quædam apta, concinnáque & opifici ad quiduis ſequax, hoc opificis rationem obtinens.] Idem confirmauit ſecundo de naturalibus facultatibus cap. 3. cum dicebat: [ſemen principium animalis eſt efficiens, materiale nanq; menſtruus eſt ſanguis.] Et proinde dicebat ſemen; Phidiæ ad portionem reſpondere, ſanguinem verò ceræ rationem habere: quamuis neque ſemen facultas tantùm ſit, ſed materia etiam quædam: neque menſtruum materia ſolummodo, ſed etiam facultas; vt ipſemet Galenus inquit, libro ſecundo de ſemine, cap. 2. Conſtat autem horum vtrunque ex eiſdem genere elementis, humido, ſicco, calido, & frigido, diſsident verò inter ſe ipſa, temperamenti menſura.

Principia noſtrorum corporum proxima, & alia mediata, ex primis 4. cõmunibus conſtant.

Seminis & ſanguinis mẽſtrui temperatura.

Siquidem in ſemine plus eſt igneæ ſubſtantiæ atque aëreæ: in ſanguine, aqueæ, ac terreæ quanquam præpolleat in hoc quoque, & calidum frigido, & humidum ſicco: eoque fit, vt non ſiccus ſicut oſſa, pilúſve, ſed humidus merito dicatur. At ſemen, ſanguine ſiccius quidem eſt; cæterùm ipſum quoque humidum, fluxiléque eſt: atque ita nobis vtrinque ex humida ſubſtantia genituræ origo proficiſcitur: vt patet eodem primo de ſanita. tuenda. Nec propterea ſibiipſi pugnat Galenus qui commen. aphor. 14. primi lib. cap. 2. dicebat, quòd ſemen paucam omnino terrenam ſubſtantiam participat, plurimum autem aëris, calidi humidique in ſe continet.

Sanguine, ſub.

Cõcilatio duorum locorum Galeni.

Nam facta relatione ſubſtantiæ aëreæ, ad igneam, plus ſatis aereæ, quàm igneæ participare videtur, licet vtriuſque particeps ſit, ſi verò ad ſanguinem menſtruum ſemen compararetur, nulli in dubium venit, quòd plus igneæ ſubſtantiæ participabit, quàm ipſe ſanguis menſtruus, in quo aquea, terrenáque abundat, etſi in hoc quoque calidum frigido, & humidum ſicco præpolleat, vt dictum eſt. Conſtat itaq; dictorum vtrunque ex primis illis quatuor cõmuniſsimis elementis. Nec minùs & propria illa ſanguine prędictorũ animaliũ in ſe continent: quamuis alterum altero magis & minus quorundam, quàm aliorum, particeps eſſe videatur: vt ex his quæ diximus, liquet. Cæterùm quamuis nobis vtrinque, ex humida ſubſtantia, genituræ origo proficiſcatur, hanc tamen humidam ſeruari non erat poſsibile, ſi modo ex ea nerui, arteriæ, venæ, oſſa, cartilagines, membranulæ, & alia id genus fieri deberent.

Elemẽtum ignis in generatione noſtra præpollet.

Qua de re ſtatim in generationis noſtræ initio, conſectum copioſius oportuit fuiſſe elementum id quod ſiccandi vim haberet, eſt vero id natura quidem maximè ignis. Quinetiam & terra, etenim ea quoque ſicca eſt. Verùm huius elementi plus immiſceri principiis noſtræ generationis non erat, ſi modo ea humida eſſe debebãt, vt ſæpius dictum eſt. Ea propter igni quominus plus ſit admixtum, nec obſtat quicquam, & ſanè admixtum eſt, tantò planè plus in vtroque principio, ſanguine inquam & ſemine, quantum nec iam torreat, vrátve, & tamen abundè ſiccet. Tanta itaque ignis portio dictis principiis admixta eſt. Etenim tantus calor adhibitus, agilitatem præſtare ad motiones ſat erat. Ab hoc calore primum cogitur, paulúmque concreſcit quod in vtero conceptum eſt; mox ſiccius redditum, veluti lineamenta quædã & rudimenta cuiuſque membri obtinet: vlterius verò etiam ſicceſcens non lineamenta, rudimẽtáve modò, ſed etiam exactam vniuſcuiuſque ſpeciem, ſiue figuram oſtendit: & cùm in lucem editum eſt, & magnitudine proficit, & tum ſiccius, tum valentius ſemper efficitur, donec ad ſummum incrementum ſit peruentum: tunc verò incrementum omne ſiſtitur: at in eo quod ſequitur tempore, omnibus iam partibus ſupra iuſtum ſicceſcentibus non ſolùm cuiuſque officium minùs probè adminiſtratur, ſed etiam corpus ipſum macilentius, graciliúſque quàm ante redditur. Concludamus itaque corpora noſtra tum ex primis illis communiſsimis quatuor elementis, fuiſſe genita, tum etiam ex propriis ſanguine præditis animantibus, quæ demũ in ſanguine & ſemine cõtineantur: tanquã proximioribus generationis noſtræ primordiis, humidis vtriſque exiſtentibus; quia ex humido noſtra eſt

genera

generatio, vt patet commento aphoriſ. 14. 1. lib. Et ea humida ſubſtantia, nobis genituræ origo proficiſcitur, vt liquet citato libro 1. de ſanitate tuenda, cap. 2. Ex quibus connatum, ſiue innatum, eorum quæ in nobis ſunt, primum corpus eſt, quod ab efficaciſsima, quę in eo eſt qualitate innatum calidum appellatum fuit; vt liquet libro aduerſus Lycum, Græcè vt diximus ἔμφυτον θερμὸν, cōſueuit etiam Hippocrat. ἀρχέγονον vocare; quaſi primogenitum dixeris: pro eo quod primitus generandis adſit, & ex quo primam ſortiuntur generationem: idque nō ab re. Nam Gale. teſte citato com. apho. 14. primi libri, ſubſtantia innati caloris, aërea eſt, & aquea: & paulò poſt dicebat [humida ſiquidem eſt, maximè innati caloris affinis, quia ea humido noſtra eſt generatio.] Hoc igitur eſt id, quod calidum innatum appellamus: illud videlicet corpus, ex iam dictis primordiis primogenitum; illa prima ſubſtantia calida; ille primus inſitus ſpiritus; illa prima natura atque anima, immò natura & anima, nihil præter ipſum eſt; ea Hippo. & Gale. ſententia: & non immeritò primum dicitur, cùm primogenitum ſit, & ea eo cuncta alia primam ſortiantur generationem. Hinc Galenus commento aphor. decimiquinti primi libri dicebat. [Neque enim aliud quicquam animal ab initio afformauit, ſicut neque rurſus adauxit, aut vſque ad mortem enutriuit, præterquàm iſte calor innatus, de quo nunc habetur ſermo. Hic enim eſt omnium operum naturalium cauſa.] Et paulò poſt. [Neque enim aliud quicquam eſt natura animaliū, aſſerebat, præter hoc calidum innatum ſecundum Hippocratis opinionem.] Cuius ſubſtantia, relatione facta ad prima communiſsima elemēta, aërea erit, & aquea: vt patet commento citati aphoriſ. 14. primi libri, ſi verò ad propria ſanguine præditorum animalium elementa conferas, eius ſubſtantia, in ſanguine & pituita ſubſiſtit maximè: qualitate autem, eſt congruè ex caliditate & frigiditate contemperatum; vt octauo de Hippocratis & Platonis decretis ſcriptū eſt. At ſi ad proximiora principia collatio fiat, nihil aliud eſt, quàm ſanguis & ſemen. Quinimò libro aduerſus Lycum, aſſerebat Gale. ego certè nil noui, præter hæc, tertium. Eſt inſuper ex calido, frigidóque commixtum, maximúmque vſum præbet frigiditas adiuncta, quia ſurſum, & foras peteret, & diſpergeretur; vt libro de tremore, rigore & hor. ſimul cum Hippoc. à Galeno decretum eſt. Non ab re itaque infantes recenter nati, ac pueri, & vt ſummatim dicam, qui creſcunt, plurimū habent calidi innati, inquit Hippo. Quoniam ſubſtantiam aquoſam & aëream, quæ propria eſt ipſius calidi innati plurimam participant; vt citato aphor. 14. primi libri, ab Hippocr. & Galen. patet. Sanguis quoque & pituita, in eis magnopere redundant: eorúmque vniuerſa ſubſtātia ferè nihil aliud eſt, quàm ſanguis & ſemen, vt liquet lib. aduerſus Lycum; prima enim eorum conſtitutio ea ſemine & ſanguine eſt, quæ humidæ & calidæ res ſunt, vt ait idem Gale. 2. de temp. Intelligimus autem plurimam eſſe in his corporibus ſubſtantiam calidi innati, facta, vt citato lib. aduerſum Lycum ſcriptum eſt, cum non innatis corporibus, comparatione. Eorum enim inter ſe inſpicere proportionem debemus, non autem abſolutè magnitudinem metiendam eſſe, ſi qua verò de calido innato hîc deſiderantur, noſtro libro de alteratione, &c. ſtudioſi petant.

Subſtantia calidi innati.

cap. 6

cap. 2

Quid ſit calidum acquiſititium.

Caput IX.

SEd iam tempus eſt, vt ad alterius calidi, quod aquiſititium appellamus, inueſtigandam naturam accedamus, quod etiam quandoque animalis generationi ſecundum, interim ſpuriū appellare conſueuit Galen. Et quemadmodum nomine ab innato diſtat, ſic etiam & ſubſtantia, qualitatéque, ac operatione, ab eodem diſſentire demōſtrauimus. Acquiſititium inquam dictum, quoniam temporis progreſſu, ac ætatis mutatione, acquiritur: ex Galen. ſententia, ſeacētìes citato commen. apho. 14. primi libri, cum dicebat. [Cùm igitur magis terreſtre efficitur animalis corpus (tale autem quotidie efficitur, cùm augetur) tunc licet valde vehementer calidum exiſtat, & igneum, ſubſtantiam tamen innati caloris paucìſsimam habet.] Et cùm dixit ſubſtantiam innati caloris paucìſsimam habet, liquido oſtendit huius acquiſititij calidi ſubſtantiā, diuerſam eſſe ab ea, quæ innati caloris exiſtit: quò fit vt quemadmodum innati caloris ſubſtantia eſt aërea & aquea, vt prìus diximus, ita ea quæ acquiſititij eſt, terrea & ignea exiſtat, manifeſtauit illud idē Gale. aſſerens, Bene enim temperata eſt caloris innati ſubſtantia, ignea autem aduentitij: & poſt pauca, [puerorum verò corpus, inquit, tale exiſtit, plus humidæ, & aëreæ ſubſtantiæ obtinens, non ſicuti iuuenum, & declinantium ac ſenum, ſiccæ atque terreſtris;] Et eodem commen. [cùm quatuor ſint elementa, ex quibus omnia corpora ſunt temperata, inquit, puerile quidem corpus, multùm in ſeipſo continet aëreæ atque aquoſæ ſubſtantiæ, minimum terreſtris: contrà verò, eorum qui in ætatis vigore conſiſtunt, à terreſtri ſiccitate obtinetur, deficit autem aquoſa, atque aërea ſubſtantia:] Si quis verò memoriæ mandauerit, ea quę nuper diximus, de noſtræ generationis principiis, facilè hanc Galen. ſententiam percipere poterit. Diximus etenim, quòd licet ex humida ſubſtantia origo genituræ in nobis proficiſcatur: quia eadem humida ſeruari haudquaquā poterat, ea propter ſtatim in generationis initio, quod ſiccandi vim haberet elementum, fuit cōiectum: ignis inquam magis, quàm terra, licet & ea quoque commixta ſit: vt liquet 1. de ſanit. tuend. cap. 2. Hoc igneo elemento, ac calore, primum cogitur, paulúmque concreſcit, quod in vtero conceptum eſt: mox ſiccius redditur, non modò in vtero, verùm etiam & in lucem edito: quò fit, vt quemadmodum primo exiguam habebat admixtam terrenam ſubſtantiam ipſa genitura ſeu fœtus, tractu temporis, ac ætatis mutatione, non exiguam acquirat terrenā ſubſtantiam atque propterea & igneam, amittatque aquoſam & aëream. Quinimò quantùm de hac deperditur, tantùm de terrea & ignea acquiritur: hinc acquiſititium calidum dicitur, præpollet etenim terrea & ignea ſubſtantia in eo. Non ab re igitur idem acquiſititium calidum diximus cum Galeno eſſentiam in ſicca, ac terrena ſubſtantia habere: quò fit vt etiam aucta illa ſicca & terrea ſubſtantia, augeatur & ignea. Differt itaque hoc calidū ab innato, ſubſtantia. Quoniam in innato plurima eſt aërea, & aquea, minima terrea, atque ignea; in acquiſititio contrà; minimùm eſt aëreæ atque aqueæ ſubſtantię, multùm verò terrenæ, atque igneæ. Animalis quoque generationi ſecundum appellatur, relatione ad

Calidum acquiſititiū cur dicatur.

Calidi acquiſititij ſubſtantia à calidi innati ſubſtātia diuerſa.

primum, quod ἀρχήγονον diximus etiam appellari ab Hippocrate & Galeno, quaſi primogenitum: cuius etiam comparatione libro primo de diffic. reſp. idem Galenus νόθον, id eſt, ſpurium, vocauit: ipſum *Obiectio.* verò innatū, genuinum. Sed non ab re cuipiam hęſitandi occaſio dabitur: nam quî fiet vt hoc calidum acquiſititiū, ſpurium, ac animalis generationi ſeçundum nuncupetur, ſi illud igneum eſt, quod ſtatim in generationis initio noſtræ geniturę fuit coniectū?

Dilutio obiectionis. Reſpondebimus, quòd licet primordiis noſtræ generationis, humidis ſi quidem vtriſque exiſtētibus, ob aqueæ & aëreę ſubſtantiæ redundantiam, exiguus quidam ignis fuerit admixtus, quemadmodum etiam exigua admodum ſicca, & terrea ſubſtantia, quia tamen eadem ignis portio, quæ quidem, vt diximus, exigua exiſtit, quemadmodum etiam, & terrena, admodū ab aërea & aquea ſuperantur, ac vincuntur; ob id tum eorundem elementorum ſiccitas, tum etiam ipſius ignis caliditas, veluti euictæ & ſuppeditatę ab aërea, & aquoſa ſubſtantia, quæ multa eſt, ferè percipi haudquaquam poſſunt, cùm primùm geniturę origo proficiſcitur, ac etiam in lucem editur fœtus. In dies antē magis, ac magis cùm ſiccior reddatur, quod in vtero conceptum eſt, etiámque in lucem editum animal, magis quoque & terrea & ignea ſiccitas, ac caliditas, manifeſtatur, ac ſentitur. Nimirum itaque cum talis ſit aduentitij ſeu acquiſititij calidi ſubſtantia, ideo acquiſititium etiā appellatur calidum, eius nanque actio in temporis progreſſu manifeſtatur; vt ex dictis liquet: quoniam & eius ſubſtantia, quæ priùs valdè exigua erat, au-*Alia obiectio.*getur, ac maior redditur. Sed adhuc inſtabis & fortiùs, ſi quæ augentur corpora, æqualem habent ſubſtantiam calidam, atque igneam, cum iis qui in ætatis vigore conſiſtunt, ac propterea æqualiter calida corpora eorum eſſe, vt inquit Galen. comment. citati aphoriſm. 14. 1. libri, falſum erit aſſerere, hoc calidum aduentitium, ſeu acquiſititium dici, cum ætatis mutatione, ac temporis progreſſu, maius nō red-*Obiectionis dilutio.*datur, neque augeatur. Huic dubitationi ſic ſatisfacere poteris; quòd quamuis æqualis fuerit ſubſtantia calida atque ignea, pueris, & iuuenibus, in cęteris paritate ſeruata, tamen in pueris, vt diximus, hæc ſubſtantia ignea, ferè euicta, & veluti ſuffocata permanet à maiori copia aëreæ, atque aqueæ ſubſtantiæ, quæ propria exiſtit ipſius innati calidi, terrea autem minima exiſtit: in iuuenibus contrà, nam euicta iam ferè, atque ſuperata eſt ſubſtantia calidi innati, ab hac terrea, & ignea, ætatis ratione, quæ quidem ſubſtantiam māgnopere familiaris eſt ipſius ignei & acquiſititij calidi, veluti enim temperata eſt caloris innati ſubſtantia, ita ignea aduentitij, inquit Galen. Nam corpus quotidie magis terreſtre, ac vehementer calidum, & igneum redditur. Quapropter hi qui in ætatis vigore conſiſtunt, paucisſimam habēt innati caloris ſubſtantiam, multam verò aduentitij: quoniam eorum corpus à terreſtri ſiccitate obtinetur, deficit autem aquoſa atque aërea ſubſtantia. Hæc etenim quotidie deficit atque deperditur; illa verò in dies ſemper acquiritur; ac ſuperabūdat: qua denique ratione meritò acquiſititium appellatur calidum, & animalis generationi ſecundum, ac ſpurium, vt diximus: alterum verò innatum, ſeu connatum, primum, ſeu primogenitum, ac genuinum: quocirca nedum nomine, ſed re ipſa, ac ſubſtantia, *Qualitate, quæ tactu* ab eodem innato diſſentire videtur. Inſuper etiam & qualitate, cum ſatis arida, acris, atque ignea ſit eius qualitas: halituoſa verò, ſuauis, mitis, ac temperata, ipſius innati calidi, quod quidem qualitate eſt *dignoſcitur, differt qualis acquiſit. ab innato.* congrue ex qualiditate & frigiditate contemperatum, vt octauo de Hipp. & Platonis decretis à Gal. ſcriptum eſt. cap. 2. Tu verò hæc poteris tactu diſcernere, nanque fumoſi, fuliginoſi, aridi, & acres, per totum corpus noſtrum effluxus, calorem acquiſititium conſequuntur. Suaues halituoſi, humidi, vaporoſi, atque temperati, natiuum. Neque hoc mirū videri debet: oportet enim, inquit Galenus, ſimilē eſſe defluxum ſubiectæ ſubſtantiæ, vt quando humida & aërea ſubſtantia exiſtit, tum quod ab ea defluit, vaporoſum eſt, atque ſuaue: cum verò terreſtris atque arida, tunc etiam quod effluit fuliginoſum eſt, ac acre: quod etiam in exterioribus euenit. Nam quæ ex aqua dulci & calida euaporant, bona *Operatione differt calidū acquiſ ab innato.* ſunt, & vaporoſa, ſed quæ ex aliquo corpore ſolido exuſto, fumea ſunt & acria. Nec minùs & operatio eorum diuerſa exiſtit, cùm calidum innatum omniū operum naturalium cauſa ſit, neque aliud præter ipſum quicquam, animal ab initio afformauit: ſicut neque rurſus adauxit, & vſque ad mortem enutriuit, vt ſuperius cum Galeno annotauimus. Neque aliud quicquam eſt natura animalium præter hoc calidū, ſecundum Hippocr. opinionem: quod confirmabat Galenus ſecundo de naturalibus facultatib. cap. 2. ſub his verbis [quippe natura illa, quæ particulas eſ fingit, & ſenſim adauget, omnino per eas totas eſt extenſa, vtque totas eas per totas non tantùm extrinſecus effingat, nutriat, atque adaugeat:] ipſius verò acquiſititij calidi, igneíque munus tale non eſt, nam ſi ab igne ciborum concoctio, digeſtio, ſanguificatio, & nutritio fieret, meliùs, vt inquit Gale- *Commen. 1. tex. 19* nus, & citiùs etiam in febrientibus, omnia hæc conſpicerentur abſolui. Eſt etenim, vt dicemus, in hoc genere acquiſititij caloris, & febris ipſa; vt ex 6. de morbis vulgaribus ab eodem Galeno liquet. Quinimò eius operatio, contraria eſt operationi calidi innati, cùm hoc minuat, deſtruat, corrumpátque, illud verò perficiat, formet, atq; adaugeat: digerit etiam, apponit, vnit, & aſsimilat, vt ex libro de maraſmo patet. A principio nanque ortus, ad finem vſque, vllo non tēpore, ſiccius corpus reddere, ignea caliditas deſinit: quoad vltra ſiccatum, non macilentius modo, ſed etiam rugoſum efficiatur, quæ affectio, ſenium appellatur, & deinceps omnino genitum corpus corrumpatur, atque intereat: quam etiam ſententiam, ſcriptam reliquit Ariſtoteles ſecundo de anima, cùm dicebat, ignis naturam, ſimpliciter nullo modo cauſam eſſe alimenti, & augmenti, vt quibuſdam viſum eſt: ſed quodammodo concauſam, præcipua etenim cauſa eorum anima exiſtit tanquam forma in his operationibus exiſtēs. Pari ratione dicimus nos calidum innatum, naturā, ſeu animam, quæ in Hippoc. & Gale. doctrina cōfunduntur, vt ſæpiùs diximus, omnium operum naturalium cauſam eſſe: & non acquiſititium calidum ſeu igneum: non negantes, ignem, cùm & ipſe quoque conſtitutionem innati calidi ingrediatur, licet admodum exiguum eſſe veluti concauſam quandā: quamuis eius munus proprium ſit toto vitæ curriculo corpora ſicciora reddere, quod vna eſt omni genito corpori corruptelæ, interitúſque connata neceſsitas, vt inquit Galenus, primo de ſanit. tuen. cap. 2. Altera verò eſt, vt ipſe refert, quæ etiam in animalibus præcipuè cernitur, totius ſubſtātiæ fluor; quem inſitus calor excitat. At ſi quiſpiam dixerit, & *Obiectio.*

hunc

hunc quoque calorem exſiccare, corrumpere, & interimere, Hippocr. auctoritate fretus, qui vnde gignimur calorem, corpora corrumpere, & nos interimere aſſerit, cum Galeno lib. de maraſmo. cap. 3. diximus, hanc non eſſe Hippo. genuinam ſententiã: & ſi Hippocratis ſit, innatum calidum, ſemper ſuapte natura perficere fatemur. *Dubitatio obiectionis.* Verum vt perfecta ſint animalia, opus eſt eorum ſubſtantiam duram euadere. Quare ſi naturæ, vbi ad ſummum vigorem animal prouexit, totidem rurſus æquis viribus elementa inſerere liceret, pariter opificium ſuum, citra ſenium, & incorruptibile feciſſet. Cùm verò intra ſenium, & incorruptibile feciſſet. Cùm verò inferi nec mutari poſsint prima fœturæ elementa, vltra vigorem exſiccari corpus eſt neceſſum; & demũ corrumpi: quare ex accidenti corpora ea innato calido ſeneſcunt, & ſenio confecta corrumpuntur, & non per ſe. Quod item innatum calidum, cùm plurimum habeant qui creſcunt, plurimum quoque ab ipſis defluere, eſt neceſſarium: vtpote qui humidam & calidam habeant ſubſtantiam, & ob id plurimo inſuper egere nutrimento. Alioqui corpus abſumitur, ait Hippocrates: etenim vbi id, quod defluit, plurimum eſt, quòd vero influit, paucum, hîc neceſſe eſt ſubiectam corrumpi ſubſtantiam; inſuper & hoc quoque innato calido, pueri, calidiores etiam dicuntur iis, qui in ætatis vigore conſiſtunt: quemadmodum hos, pueris calidiores acquiſititio calido eſſe fatemur: cuius ſubſtantiam aridam, & terream, non aquoſam, & aëreã eſſe diximus: quapropter ex eorum ſubſtantia, minùs diffluit: & propterea minori etiam alimento indigent: quoniam neceſſariũ eſt alimentum, vt quod effluxit è corpore, ſuppleatur: ipſáque alimenta ſemper oportet eſſe innati caloris multitudini proportionalia: niſi fortè aliquando ex ſëris ambientis caliditate fuſio adueniens, cogat ſubtrahere, Galeno teſte commen. aphoriſm. 15. 1. lib. abſolutè verò loquenti, neuter eorum, inquit idem Gal. 2. de tempe. cap. 2. ſimpliciter videtur altero calidior, imò in vtriſque æqualitatem caloris inuenies. [Ita igitur mihi cùm pueros, iuuenes, adoleſcentes millies conſideraſſem, præterea eundem infantem, puerum, adoleſcentémque factum, nihilo calidior viſus eſt, nec puer quàm ætate florens, nec ætate florens quàm puer.] hæc ille. Circuncíſis nãque reliquis omnibus, ſi eas, quæ ex ſola ætate proueniunt, differentias, æſtimaueris, comperies pari portione, in vtriſque elemẽtum igneũ: & propterea æqualiter calida corpora eſſe: ſi modò verum ſit, quod huius elementi maiori, vel minori participatione corpora magis, vel minùs calida eſſe dicantur: relatione facta ad corpus temperatum: quemadmodum ipſemet Galenus teſtatur libro de tempera. & aduerſus Lyeum. *Loco citato* Hanc etenim ob cauſam, calidiora hæc corpora, illa frigidiora, natura facta ſunt: quoniam hæc maiorem calidi elementi portionem, hæc minorem, adepta ſunt. Nam cùm vniuerſis nobis calidum inſit elementum à prima ſtatim origine, quã ſortiti ex ſanguine menſtruo, & ſemine ſumus, diſtamus tamen abinuicem, quòd magis minúſve, alius alio calidior reperiatur: ſunt tamen latitudini huic quidam, tanquam termini præfixi, quos vltra, ſi temperamentum progrediatur, aut ægrotare nos, aut iam interire neceſſe eſt: vt eodem libro aduerſus Lyeum decretum eſt, vt enim plus iuſto refrigerari, morbos contrahimus frigidos, ſic cùm extra ſanitatis campum excalfacti fuerimus, in febrem incidimus: ad quam iterum redire iam tempus eſt, cùm multò plura quàm propoſueramus, ſermonis affinitate, de gemino calido, innato inquam, & acquiſititio verba fecerimus. Quanquam non adeò ſuperflua ſunt, quin tanquam neceſſaria, magnam opem tyronibus, artis medicæ ſtudioſis afferant: cùm ad alia multa, tum ad faciliùs dignoſcendam febris naturam, quam nos eiſdem dilucidare inſtituimus.

Qualis ſit febris natura, quaue eius definitio.

Caput X.

SI cùm extra ſanitatis campum excalfacti fuerimus, in febrem incidimus, ex numero earum ægritudinem primarum, quæ primis, ac ſimplicibus animalis particulis accidũt, erit febris ipſa. *Febrium morbus partium ſimplicium, eo intemperies.* Nam cum earundem propria elementa ex quibus fiunt ſint, calidum, frigidum, humidum & ſiccũ, vbi probè fuerint temperata, peculiares, proprij, ac primi morbi, ex eorum intemperaturis neceſſariò conſtituentur. Cùm verò hæc, octo ſint numero, quatuor ſimplices, & totidẽ cõpoſitæ; vnus quiſpiã morborum, quos intemperies creat, erit vtique febris: vt liquet octauo metho. cap. 1. & primo de different. febr. cap. 3. idque perpetuo: cùm nuſquam febris aliqua reperiatur, quę intemperies non ſit, quocirca morbus ſemper erit febris; & non quandoque ſymptoma, vt quidam prauè ſentiunt, etenim neque vnquam in aliquo trium ſymptomatum generum contineri poteſt, vt cuilibet omnia tria ſymptomatum genera examinanti, liquidò patebit. *Febris nunquam ſymptoma.* Eſt itaque febris intemperies, calida inquam & ſicca: quicquid alij velint, Galeni auctoritate commento aphoriſ. 16. primi libri: primo de ratione victus, & ſexcentis aliis in locis: *Tex. 18.* quoniam, vt inquit ipſe, conuerſio, ſeu mutatio eſt, (nam vtroque modo vocem τροπὴ Latini vertunt) natiuæ caliditatis ad igneam. Cùm autem ignis, tum calidus, tum ſiccus ſit, atque ob id, etiam febris, ait Galenus in eodem primo, de ratione victus. *Loco citato Tex. 5* Verùm quemadmodum igni, propriùs calor quàm ſiccitas ineſt, licet ſicca ſit etiam ignis natura, Ariſtote. auctore, libro de ſenſu & ſenſili, eſt inſuper ignis magis calidus quàm ſiccus, auctoritate eiuſdem ſecundo de gene. & cor. *Tex. 23* ita quoque de febre aſſerendum erit, quòd ſcilicet, licet affectus ſit calidus & ſiccus, propriùs ei calor exiſtit, & magis eſt affectus calidus quàm ſiccus: loquor autem de febre abſolutè, quatenus febris eſt, quæ, vt diximus, cõuerſio eſt, ſeu mutatio natiuę caliditatis ad igneã. Definit autem febrem Galenus per motum, ſeu mutationem, eam eſſe conuerſionem aſſerens, nam licet proximè ad ignis naturam accedat, nondum tamen eſt ignis, vt priùs dictum eſt, quàntumuis febris vehemens fuerit, ſi enim eãm per terminum motus definiuiſſet, omnino vtique eſſet ignis: *Febris in motu eſt, non in termino motus.* quod quidem in Hippocrat. & Galeni doctrina, pro falſo habetur. Sed mox inſtabit quiſpiam, aſſerens hoc falſum eſſe, ſáltem in febre hectica, in qua, vt dicemus, æqualiter partes ſolidæ, ſunt incalfacto eſſe, ita vt intemperies calida & ſicca, ac febris facta, apud omnes dicatur, qua de re febris hæc haudquaquam conuerſio dici poterit. *Dubitatio.* Cui reſponſum ſit, quòd quamuis in febre hectica partes ſolidæ incaluerint, & propterea febris æqualis intemperies dicatur, tamen adhuc febrilis ille calor, in partibus ſolidis ſuſceptus, ad igneum vndequaque conuerſus nõ eſt; ſed in via vt conuertatur: Etenim ſi omnino *Reſponſio.*

conuerſus eſſet ad igneam qualitatem, vtique homo viuere non valeret. Non itaque inconuenit partes ſolidas, in febre hectica æqualiter calfactas eſſe, ipſam vero earum partium innatam caliditatem, adhuc conuerti ad igneam, & non omnino conuerſam eſſe. Conuerſio, inquit Galenus, non abſque forti ratione, innatæ caliditatis, & non innati calidi, vtens quandoque vocibus ἐμφύτου θερμότητος, interim, ἐμφύτου θερμασίας: & non ἐμφύτου θερμοῦ. Nam ipſius innati calidi qualitas eſt, quæ præcipuè in febre mutatur, atque conuertitur, & non ſubſtantia eiuſdem. Verificauit illud Galenus commento ſæpe citati aphoriſmi. 14. primi libri aſſerens. [Nam ſanorum calor vaporoſus eſt, atque ſuauis, & tactu conueniens, nihil triſte, nihil aſperum, nihil mordax præ ſe ferens: eorum verò qui febricitant, & præcipuè hecticas febres, aut eas quæ ex putredine humorum ortum habent, acris eſt, & inſuauis, ac mordax, & noſtrum corrodens tactum:] & ratione quoque firmatur. Nam cùm febris ipſa qualitas ſit, & nulla qualitas reperiatur extra ſubſtantiam, vt liquet primo de elementis; ſuſcipitur tâquam accidens quoddam, in calidi innati ſubſtantia, quam non aliam, ſed alteratam reddere poteſt; tanquam differentia quædam accidentalis ipſius: quocirca cõuerſio hæc natiuæ caliditatis, ad qualitatem attinet. Alterata tamen eiuſdem calidi innati ſubſtãtia quodámodo, ac mutata, non tamen corrupta. Sed quæret quiſpiã, vtrum febris, quæ conuerſio eſt natiuæ caliditatis ad igneã, idem ſit cum acquiſititio calido, quo magis eos qui ætatis vigore conſiſtũt, abundare cõcluſimus? Huic reſponſum volo, non alterius generis eſſe febrem, quàm calidi acquiſititij, ex Gal. auctoritate 6. de morb. vulg. quo loco admittens geminũ calidum in animalium corporibus, poſito ingenito, ac innato, dicebat. [Alterum verò acre, mordax, & igneum, in quo genere, & febris eſt.] Cùm igitur tale ſit acquiſititium calidum, relinquitur febrem in eodem genere eſſe: & propterea idem Gale. citato loco dicebat hoc calidum ſæpiùs acquiſitum, interdum non naturale, nonnunquam & à natura alienũ vocari. Quò fit vt propterea quicũque hoc incaleãt calido, ſimul atque denſata eiſdem cutis fuerit, febre eos vexari contingat; quemadmodum illi qui altero calido vberrimè affluunt, ſuppreſſa diflatione, pleniores quidem fiunt, ſed in febrem non incidũt. ita vt per hęc verba innuere videatur Galenus, quòd quamuis ſub genere acquiſititij caloris, febris ſit, diſcrepat tamen ab eo, quod iuuenes abundare videtur, maioris ratione, inſuper & cauſa. Siquidem ſecundum naturam in iuuenibus acquiſititij calidi cauſa exiſtit: etenim ætatis ratione acquiritur, febrientibus verò, cauſa ſemper præter naturam eſt. Conueniunt itaque in qualitãte, quam communem habent, acrem videlicet, inſuauem, mordacem, atque igneam. Differunt autem cum cauſa, tum maioris, minoriſve ratione, cum minùs acris, mordax, ac ignea in iuuenibus caliditas adſit, quàm in febrientibus, præſertim febre hectica, aut ea quæ ex putredine ortum habet. Quocirca non abſque forti ratione Galenus citato loco aſſerebat, hoc acquiſititium calidum, interdum non naturale, nonnunquam & à natura alienum vocari. Quanto enim magis hoc acquiſititium calidum, ad ignis naturam accedit, eo non naturale, aut à natura alienum, vocabitur. Et ſi quiſpiam hæſitabit, aſſerẽs qui fieri poſſit, vt febris, tum qualitas, tum forma, eodẽ in ſubiecto permanere poſſint cum forma ac qualitate innati calidi? Reſpondebimus nos nihil referre in Ariſtotelis & Galeni doctrina, plures tum formas, tum qualitates ac facultates, etiam cõtrarias in mixtis ſeruari poſſe, eò magis cùm vna ſe habeat, vt ſubſtantia, reliqua vt accidens. Non inconuenit ergo quod in eadem ſubſtantia calidi innati, eodémque ſubiecto, forma adſit, ac qualitas ipſius propria, & ea quæ febris eſt, cùm forma, tum qualitas; tanquam accidens, nam idem Galenus tertio & quarto de ſimplicium medicamentorum facultatibus nõnullas in mixtis ineſſe, tum facultates, tum qualitates per ſe, non diuerſas duntaxat, ſed contrarias, ſcriptum reliquit. Quemadmodum etiam pro abſurdo haudquaquam habemus, geminum ſemper in animalium corporibus cõtineri calidum, quorum alterum ab altero nomine, ſubſtantia, qualitate, ac operatione, diſſentire fatemur: quippe cùm aut impoſſibile, aut perdifficile ſit aliquam inuenire ſubſtantiam, quæ ad amuſſim ſimilarium ſit partium, vt liquet eodem quarto de ſimplicium medicamentorum facultatibus. Ex quibus ſtudioſi facilè percipere poterunt nihil referre, ſi Galenus dixerit febrem eſſe conuerſionem natiuæ caliditatis ad igneam in præcitatis locis; ſexto autem de morbis vulgaribus, primo de differentiis febrium, & aliis pleriſque locis aſſerat eius eſſentiam, eſſe pręter naturam caliditatem. Mutatur enim in febre, natiua caliditas ad igneam, quæ acquiſititia ſæpe, quandoque non naturalis, interim à natura aliena ab eodem appellatur. Qua etiam ratione, neque damnandus eſt Arabum princeps, qui febrem dixit, eſſe calorem extraneum, cùm febrilis calor, naturali comparatus, ſit à natura alienus. Admittenda inſuper non minùs eſt Auerrois definitio, qui voluit febrem, calorem eſſe compoſitum, ex calore naturali, & extraneo putredinali, cùm conuerſio ſit naturalis caliditatis ad igneam, ex Galeni auctoritate: qua in cõuerſione, neque omnino naturalis, neque præter naturam in vniuerſum calor exiſtit, ſed ex vtriſque quodammodo compoſitus; in via & mutatione exiſtẽs, & non in termino: & propterea vtroque participans.

Febris conuerſio eſt qualitatis calidi innati, non ſubſtantiæ ipſius.

Cap. 6.

An febris ſit in genere calidi acquiſititij.

Commen. 1. tex. 29

Febris differt à calido acquiſ. maioris, & minoris ratione, & cauſa.

6 de morbis vulgarib.

Dubitatio.

Reſponſ. in mixto plures formæ, qualitateſque contraria reperiri poſſunt.

Cap. 14 & cap. 23.

Loco citato

Commen. 1. tex 29.

Cap. 1.

Conciliatio Arabũ cum Galeno.

Quòd febris ſubiectum ſit calidum innatum.
Caput XI.

CVm ergo febris ſubſtantia, in eo qui præter naturam ex calore, conſiſtat; quoniam in corde quædam præter naturam caliditas generatur, vt inquit Gale. 1. de diffe. feb. cap. 3. quibuſdam viſum eſt eiuſdem febris ſubiectum geminum eſſe; vniuerſale ſiquidem vnum hoc eſt cor: particulare alterum, ſcilicet tres diuerſæ cordis ſubſtantiæ, ſpiritus, humores, & partes ſolidę. Nos verò aliter cum Galeno tenemus; quanquam re ipſa parum diſtare videamur, nam cùm febris, conuerſio ſit natiuæ caliditatis ad igneam, eius forma, eſſentia, ſeu qualitas; tanquam in ſubiecto, ſuſcipitur primùm in ſubſtantia calidi innati, quemadmodum ſuperius concluſimus, hæc nanque eſt quæ mutatur, atque alteratur, accidentalem caliditatem, quæ febris eſt, ſuſcipiens: & propterea dicimus cuiuſlibet febris ſubiectum, calorem eſſe natiuum, cuius cùm fons, origo, & principium fuerit cor ipſum, ex Galeni 5. de locis affectis, cap. 1. & ſexto de Hippocratis, & Platonis decretis, cap. 6. & aliis pleriſq; locis; propterea in corde quandam præter naturam caliditatem generari dicimus,

dicimus, cùm febris ipſa generatur: & quemadmodum ab eo in totum corpus diffunditur, ac vniuerſis partibus ſuppeditatur innatum ipſum calidum, ita quoque hæc præter naturam caliditas, ab eodem in totum animal effunditur, aut omnino ad plurimas, vel nobiliſsimas partes. Verum cùm in Hippocratis, & Galeni doctrina idem ſit calidum innatum, & natura, idem quoque erit aſſerere calidum cordis innatum, quod naturam eiuſdem: quinimò & proprium temperamentum, ac propriam ipſius cordis ſubſtantiam, quæ omnia apud eoſdem auctores, ſæpius confunduntur: id quod manifeſtauit Galenus non ſolum commento aphoriſm. 15. primi libri, verùm etiam primo de vſu partium, cap. 9. ſub his verbis, [Inſunt autem primum (ipſis videlicet corporibus) & maxime temperamenta, quippe quæ propriam particularem ſubſtantiam complent, corpus enim tale natura eſt, propterea quòd caliditate, frigiditate, humiditate, ſiccitate ſic commixtum eſt, nã carni eſſe carnem, & neruo neruum, & aliorum vnicuique id eſſe, quod eſt ob qualitatum quatuor prædictarum, certam quãdam temperaturam, mixtionémque contingit.] Quod calidum innatum, licet ex ſanguine menſtruo, & ſemine ortũ habeat, vt cum Galeno concluſimus, quia ſemen ipſum ex ſeroſa humiditate, ac ſpiritu qui in ea eſt, conſtat, vt liquet libro aduerſus Lycum, cap. 7. ob id idem Galenus quinto de ſimplicium medicamentorum facultatibus, cap. 21. dicebat, [Verùm nihil prohibet ſanguineam ſubſtantiam, ſimúlque aqueam, ſeu ſeminalem, vnà cum ſpiritu calidum inaudire innatum:] & commento citati aphoriſmi 15. primi libri: [Tria autem hæc erant corpora inquit, quæ primæ noſtræ naturæ ſubſtantiam compleuerunt, ſpiritus, ſanguis, & ſeminalis humiditas, ex qua in primo quidem ortu, veluti in libro de ſemine diximus, fiunt animalis partes ſolidiores:] & vndecimo method. cap. 1. & 3. Naturam ex iis tribus partibus conſtare dicebat, ea ſpiritus, & earum, quæ verè dicuntur ſolidæ, ſubſtantia: quas alibi ea ſemine genitali ortum ducere monſtrauimus, & tertia ab his carnoſa, quæ cuique particulæ eſt ſua. Quocirca, ſi quiſpiam aſſerat calidi innati eſſentiam, ſeu ſubſtantiam ex ſanguine menſtruo & ſemine conſtitutam eſſe, aut in ſanguine, ſeu humoribus, ſpiritu, & ſeroſa humiditate, ſeu carnoſis partibus, ſpirituoſis, & ſolidis, eius ſubſtantiam contineri, idem ſanè aſſerere videbitur, perpetuò pro hypotheſi habens, quòd quicquid de calido innato fateretur, idem quoque de natura verificetur, & è contrà. Hinc Hippo. non immeritò philoſophorum, ac medicorum princeps, hominis partes vniuerſas, tres eſſe affirmabat ſexto de morb. vulgarib. continentia inquam, contenta, & fluitantia, ſeu impetentia, continentia appellans ſolidas partes, cùm complectantur, & contegant humida, contenta, humores, qui ab eiſdem partibus continentur, fluitantia autem, ſeu impetentia, ſpiritus, qui vel momento, facilè partes corporis omnes vſquequaque permeent.

Calidum innatum natura, idem.

Calidi innati ſubſtantia.

in partibus carnoſis, ſpirituoſis, ſolidis.

Sect. 8.

Quot ſint primæ, & eſſentiales febrium differentiæ. Caput XII.

Conſtituta eſſentiæ ratione rei diuidendæ, hoc eſt febris definitione, tanquam principio diuiſionis eiuſdẽ, ac noſtræ methodi, conſonum eſt, vt ad inueſtigandas earundem febrium differentias, noſtra connertatur oratio, à primis & ſupremis generibus, ſeu ſpeciebus, ſeu differentiis exordiẽtes. Hinc rurſus ad alias, donec ad tales peruenerimus, poſt quas ad vnum numero, & indiuiduum perueniamus: cùm neque in primis & ſupremis perſiſtendum ſit, neque vſque ad aliquid perueniendum, non tamen vſque ad finem, neque vitioſis vtendum erit diuiſionibus, quod quidem ſeruandum in omni diuiſa methodo eſſe, decretum reliquit Galenus primo de arte curatiua ad Glauconem. cap. 1. Cum itaque primum, atque præcipuum differentiarum genus, ab ipſius rei diuiſę ſubſtantia, ſeu eſſentia ſumatur; & febris eſſentia in eo quod præter naturam eſt calore, conſiſtat, vt teſtatur Galenus 1. de differentiis febrium, cap. 1. conſequens eſt, vt primæ atque præcipuæ febris differentiæ, ex ipſius caloris differentiis oriantur: cuius quidem caloris differentiæ tres exiſtunt, Hippocrate auctore ſexto de morbis vulgaribus, & Galeno eodem primo de differentiis febrium. cap. 1. Quarum vna ex eo quod magis & minùs, altera ex materia in qua hic præter naturam calor accenditur, & tertia ex modo motus caloris eiuſdem accipitur, quas omnes vnà cũ dignotionis modo, idem Hippocrates citato loco annotauit. Inter has licet omnino euidentes ſint differẽtiæ, quæ in eo quod magis, aut minùs conſiſtũt quia tamen non propriè rei quali nomen quanti accommodari, propterea quæ à materia ſumuntur differentiæ, in qua hic calor præter naturam accenditur: maximè propriæ ſunt ipſius febris, & ob id ipſius caliditatis differentias, quæ à materierum differentia ſumuntur quę febrilem caliditatem ſuſcipiũt, vnà cum Gal. citato lib. 1. de differen. febr. cap. 1. explicandas proponimus, ſunt etenim hæ non modò primæ, atque præcipuæ, ſed maximè propriæ, vt inquit idem Galenus citato loco: reliquæ verò quæ ſumuntur ex modo motus caloris citra iam dictas, dignoſci nequeunt. Nam vel non mordaces, apparent primo ſtatim in manus impoſitu, ſed aliquo tempore poſt inſurgunt, vel primo tactu mordaces, acréſque viſæ ſunt febres, demum per longũ tempus iniecta in ægrotantem manu, diminui videbuntur. Pari etiam ratione eædem differentiæ ex modo motus caloris, cùm his quæ capiuntur ex eo quòd magis vel minùs copulantur, cum primo tactu magnæ, & demum minus interdum appareant, interim contrà: quamuis magis propriæ ſint hæ caloris differentiæ, quàm illæ, quæ ex eo quòd magis vel minus ſumuntur. Quocirca Hipp. non ſine miro artificio, primò differentias ſumptas ex diuerſa materia, in qua hic calor accenditur, patefacit demum eas, quæ ex modo motus, & tertiò eas, quæ ex eo quòd magis & minùs oriuntur, & nos quoque eas ſectari propoſuimus, quæ ex materia ſumuntur, in qua hic præter naturam calor accenditur, tanquam maximè proprias febris differentias, ac præcipuas. Nam vel idem calor ipſius cordis corpus occupauit, aut eos, qui in eius ventriculis continentur humores, vel aëream ſubſtantiam, ſeu ſpiritum eiuſdem, quibus in ſubſtantiis tribus innatum calidum contineri, paulò ante concluſimus. Quocirca connertatur oportet caliditas cordis innata, in qualibet febris differentia ad igneam, & cum eadem conſiſtat in ſpiritibus, humoribus, ac ſolidis partibus, ſi præter naturam his calor in ſpiritibus ſuſcipiatur, genus vnum febrium gignitur, ſeu differentia vna, quam diariam appellamus, ſi verò in humoribus alterum

Tres caloris differentiæ, ex quibus febris diuiſio.

Commen. 1. tex. 29

Febrium differentia à materia in qua calor accenditur, maximè propria de quibus hic agitur.

Febrium differentia tres à materia.

Diaria. genus febrium oritur, quod ex putredine ortum habet, & medicorum vulgus putridas, humoraléſque *Humoralis.* febres appellat. At ſi in ſolidis cordis partibus, ſeu ipſius corpore accendatur, hecticam febrem appellare conſueuerunt. *Hectica.* Non ab re itaque tres ſunt vniuerſales ac primæ febris differentiæ, ex eius eſſentia ortæ, calore inquam præter naturam, in diuerſis ipſius cordis materiebus, ſeu ſubiectis, accenſo: ſeu vbi caliditas natiua ipſius diuerſimodè ad igneam conuertitur, ſecundũ vnã vel alteram eius ſubſtantiam, in qua conſiſtit. Animaduerſione tamen dignum eſt, quòd hic præter naturam calor, quem febrem nominamus, alias ea aliis, quas nuper diximus ſubſtantiis, incipit, ſpargitur autem, atque vnà cum patiente afficit duas reliquas. *Calor vna ſubſtantia primùm laeſa reliquas ſuas inuadit.* Cùm verò vna earum ſufficienter incaluerit, ſeu fuerit calfacta, ſecundum illam dicimus febrem oriri, licet reliquæ ſimul cum eadem caleſcant. Neque enim parum refert, inquit Galenus, ſi caleſcere, aut calefacta eſſe dicamus. Eſt etenim corpus noſtrum vndequaque confluabile, & conſpirabile; verùm facilima eſt ab humoribus ad ſpiritum caliditatis tranſſumptio. Non æquè autem promptè vnà cum ſpiritu accenduntur humores, corpus verò ſolidum humoribus, atque aëreæ, ſeu ſpirituoſæ ſubſtantiæ, faciliùs calorem impartitur; quàm ipſum ab iiſdem ſuſcipiat, ſiquidem omnis tenuis ſubſtãtia prõptiùs alteratur quàm craſſa, vt patet præcitato libro 1. de differ. febriũ, quamuis febrilis diſpoſitio indifferenter aliàs ex aliis iam dictis ſubſtantiis ſumat initium. Verùm in genere primùm læſo, non ſiſtit, ſed duo reliqua genera inuadit; vt ante diximus: ac niſi antea ſoluatur, progreſſu temporis illa quoque ſimiliter afficit, ſed mox ex iis *Obiectio.* quæ diximus quibuſdam dabitur dubitandi occaſio. Nam ſi pro diuerſa materia, in qua calor præter naturam accenditur, præcipuæ, ac maximè propriæ differentię ſunt ipſius febris, ſequeretur quod vnum tantùm genus, ſeu vna differentia earum eſſet morbus, reliquæ verò duæ non morbus, ſed cauſa morbi exiſterent. Etenim vbi ſpiritus, aut humores, qui in cordis ventriculis continentur, calor hic præter naturam occuparet, non per ſe primò ipſius cordis functiones oblæderentur; ſi priùs ipſius cordis propria ſubſtantia, ſeu proprium corpus non afficeretur. Qua de re media læſione ipſius corporis cordis functiones eiuſdem oblæderentur ab hiſce duabus febrium differentiis; & non per ſe primò, & ob id cauſæ morbi, & non morbus eſſent, neque enim ſpiritus, neque humores qui in cordis ventriculis conſiſtunt, quampiam habent propriam functionem.

Reſponſ. ad obiectionem. His hunc in modum ſatisfacias, quòd in quacunque materia, ſeu cordis ſubſtantia calor pręter naturam, qui febris eſt, accendatur, perpetuò morbus erit in intemperie, vt antes diximus. Dubitationi reſpondemus, quod vbi ſpiritus, aut humores cordis hic præter naturam calor occupauit, neceſſariò propria cordis ſubſtantia, eſſentia, natura, ſeu innatum calidum per ſe primò oblæditur. Etenim duæ iam dictæ ſubſtantiæ, ſpiritus inquam, & humores conſtituunt ſimul cum partibus ſolidis, ipſius cordis temperamentum, naturam, & calidum innatum: adeo vt abſque eis cor ipſum proprias obire functiones nequeat: & propterea cor non eſſe, neque ſuam propriam eſſentiam, naturam, temperamentum, atque innatum calidum, neque proprias vires obtinere; requirit etenim nedum vt pars ſimilaris proprium temperamentum, ſed vt inſtrumentalis optimam compoſitionem, ex ſimilaribus partibus ipſam conſtituentibus, vt ritè functiones ſuas exerceat; inter quas humores, & ſpiritus, qui in ventriculis continentur, teſte Gale. connumerantur: quod clara luce ſcriptum reliquit lib. de fœtuum formatione, cap. 3. quando aſſerebat: [cùm verò duo ſint cordis ventriculi, in dextrum ſanguis è iecore mediocri caliditate præditus, in ſiniſtrum longè calidior ea arteriis ingreditur, quos vtroſque ventriculos cùm iam habuerit cor, & vtraſque has materias, vtpote perfecta iam ipſorum ſubſtantia, pulſat, ſecúmque eadem agitatione arterias etiam mouet. Vnde tunc fœtus non amplius vt planta ſolummodo, ſed vt animal iam adminiſtratur.] Non igitur pulſat cor, neque ſuas proprias operationes exercet, ni priùs & humores, & ſpiritus in ipſius ventriculis contineantur, cùm ſine his neque proprium obtineat temperamentum, neque optimè, ac perfectè ſit cõſtitutum: & propterea cùm hæ duæ ſubſtantiæ, ſeu materiæ præter naturã à calore occupantur, per ſe primò etiam eius operationes oblæduntur, quoniam ipſum cor ſecundum has eius partes propriam eius naturã, ac temperamentum conſtituentes (ſimul tamen cũ partibus ſolidis) oblæſum eſſe, ac febrire dicimus. etenim innatum calidum in ipſo tanquam fonte, ac principio conſiſtens, ad igneam caliditatem conuertitur, propter ſpiritus, aut humores, in quibus febrilis calor accenditur, & eius quoque eſſentia conſiſtit, perinde ac ſi acceoſum eſſet in partibus ſolidis ipſius cordis: & idem quoque innatum calidum ad igneam mutaretur caliditatem, ſecundum eaſdem partes. Conſtat itaque ea his quæ diximus, ſingulas iam dictas febrium differentias, morbos eſſe perpetuò in intemperie, & non quaſdam eſſe morbi cauſas, vt quibuſdam iunioribus parum rectè hæc intelligentibus viſum eſt. De iis igitur primis febrium differentiis, non ab re pertractare intendimus, cùm modum generationis, tum etiam dignotionis earũ: quibus ritè definitis, & curandi earundem quoque via, ſeu methodus clarior fiet. Nam neque in aliis quibuſdam curandi febres methodus conſiſtit, hoc eſt vniuerſalis quædam via, quam in dignotione ipſarum, ac modi generationis earundem cognitione, quibus habitis à natura rei exordientes, neceſſariíſque indicationibus vtentes, quomodo iam dicta prima febrium genera methodo curari valeant, facilè percipiemus. Nanque in his curandis pręſertim methodus conſiſtit: cùm neque alias curare docuerit Galenus in ſuo libro de method. meden. licet quãdoque ſermonis affinitate, quarundam particularium meminerit. Deinceps ſub eadem via, ſeu methodo procedentes ipſis ſubdiuiſis, ad magis particulares febrium differẽtias deueniemus, vſq; ad eas, quæ amplius ſecari non valent. Non derelinquentes etiam, & eas fortè, quæ accidentales ſunt, tum proprias, tum etiam communes: ac vtiles, ab inutilibus ſecernentes, imitantes Hippoc. qui ſexto de morbis vulgaribus, hoc ordine eas definiuit, ac enu- *Commen. 1 tex. 19* merauit eas febrium differentias, quæ à medicis dignoſcuntur, non ea iis quæ laborantes referunt, ſed ex iis quę ex ipſo tactu viſúque euidenter percipiũt, vt inquit Galenus in commento.

Quòd nulla febris generari poßit, quin cor afficiatur.
Caput XIII.

SI in corde quædam præter naturam caliditas generatur, cùm febris fit, neq; fieri poteſt, quin cor ipſum afficiatur in quo- uis fe-

uis febrium genere: quoniam citra eius affectionẽ, nec hectica, nec reliquarum vlla febrium cõſiſtere
cap. 10 poteſt, Galeno teſte, decimo meth. med. iure quiſpiam quæreret, num perpetuo, per ſe primò cor ipſum in his quæ fiunt febribus, quæcunque fuerint, afficiatur? Cui reſpondendũ, verum eſſe, nedũ in Hippocratis, & Gale. doctrina, ſed apud cunctos artis medicæ auctores, opus eſſe cor ipſum calida affici intemperie, vt febris generetur; qua ſpiritus, aut humores, ſeu partes ſolidæ eiuſdem ponantur in calfacto eſſe, licet reliquæ ſemper propter viciniam incaleſcant. Verùm ſempiternę veritatis haudquaquam eſt, quòd dictæ cordis materiæ ſeu ſubſtantiæ, primò afficiantur, patet hoc inductiue in omni febrium

Febris non eſt, niſi cor præter naturam incaleſcat. ſed non ſemper primò afficitur.

cap. 8 genere, in hectica quidem apud Galenum, eodem decimo metho. quàm incipere quandoque ex nonnullis corporis partibus. In iocinore, ventriculo, & aliis pleriſque. interim verò primùm quod afficitur eſſe ipſum cor, affirmauit. De diaria item verificauit Galenus, tum primo de differ. feb. cap. 3. tum etiam primo de arte curat. ad Glauc. cap. 3. & octauo metho. med. docens quandoque in ea primo ſpiritus, qui in ventriculis cordis continentur, accẽdi; vt ſi ex ira fiat, interdum ex quibuſdam aliis partibus oriri; vt ſi ex æſtu, frigore, cruditate, inguinum inflammatione, & aliis huiuſmodi. Quid dicam de eo febriũ genere, quod ex putredine ortum habet? ſimili etenim ratione generari poteſt, & putreſcentibus primo iis, qui in dextro cordis ventriculo continentur humoribus, & interim aliis, qui aut in omnibus vaſis, aut in quibuſdam putreſcunt, aut etiam extra vaſa. liquet hoc apud eundem Galenum, primo de different. feb. 11. method. tertio de præſag. ex pulſ. cap. 7. Citra igitur ipſius cordis calidam intemperiem, ita quòd natiua eius caliditas ad igneam cõuertatur, ſecundum ſpiritus, aut humores, qui in ventriculis continentur, aut ſecundum partes ſolidas, quæ naturam, & innatum calidum ipſius cordis conſtituunt, nulla vnquam febris gigni poterit: quamuis vniuerſum corpus ſupercalfactum fuerit. nam & calor præter naturam, hoc ipſum, nondum tamen febris exiſtit, niſi cor vnà calfactum ſit: licet quandoque primò, & per ſe, ſeu per eſſentiam; interim verò ſecundario, & per conſenſum, eædem materię, ſeu ſubſtantiæ, afficiantur.

8 meth. c. 1. & per totũ.

1 de differ. feb. c. 6. et 7. 11 method. per totum.

Quot quibúſve modis febres omnes generari cõtingat. Capvt XIIII.

Qvod verò à nonnullis cauſis, cùm internis, tum externis, febres generari poſſint, omnes (vt ita dixerim) nedũ medici, ſed homines norunt. Verùm quis ab eiſdem cauſis noſtris corporibus adueniat affectus, in quo febricitauimus, hoc ſanè multos latet: & à pleriſque etiam, qui ſe medicos profitentur, ignoratur, vt inquit Galenus, & eodem primo de different. feb. cap. 2. quocirca tanquã magnopere neceſſarium, duxi ſimul cum eodem Galeno veſtigare, quã diſpoſitionem in corpore faciant ſingulæ cauſæ, quæ febrem accendunt; hoc nãque dilucidato, facilè patebit per quem affectum, in quampiam febrem incidimus à quacunque cauſa ortum habuerit; etenim niſi quis ad vnguem memoria teneat, inquit Galenus, octauo method. cap. 1. & quæ cauſæ febres generant, & in quo cuiuſque corporis affectu; is nũquã methodo febri proſpiciet. At quemadmodum non vnam videmus modum generationis, aut augmentationis caliditatis in aliis corporibus omnibus, neque etiam ipſius ignis, ſed vel propter motum, vel propter putrefactionem, vel propter adhæſum alterius caloris, aut propter detentũ calidi effluxus, aut propter admixtionem calidæ ſubſtantiæ, eadem caliditas & generatur, & augetur, ſimiliter quoque in noſtris corporibus, non vnus eſt, neque generationis, neque augmentationis ipſius caliditatis, atque ipſius febris: quinimò neceſſe eſt omnino modos generationis omnium febrium, ad eos, quos proximè diximus, reduci, ex Galeni auctoritate, lib. de cauſ. morbor. cap. 2. & primo de different. febr. cap. 3. à quacunque cauſa ortum habuerint. Propter motum quidem, eſt vnus modus generationis febris: nam cùm quiſpiam immoderata exercitatione vſus fuerit, in laſſitudinem incidit, caliditatem immodicam in muſculis atque articulis habens: etenim hi ſunt qui primò motum excipiunt. Verum ſi non vltra progrediatur calor, atque eum ſolui contigerit, antequam totum animalis corpus inuaſerit, nil vltra laſſitudinem conſequitur. At ſi in totum extenditur corpus, & hinc continuatim calor ad cor aſcenderit, neceſſario in febrem homo incidet. Ita quoque euenit in ira, quæ veluti quidam feruor eſt, ac vehemens motus caloris, ac potentiæ iraſcibilis in ipſo corde exiſtentis; quia ob immoderatum motum eiuſdem caloris, non nunquam per totum diffunditur corpus, ſimúlque cum hoc feruore, aliquando ſpiritus, interim verò & ſanguinis ſubſtantia calfit. Atque ita febrem accendit immodicam propter immodicum motum, ac feruorem ipſius innati calidi cordis, in ſanguinis ſeu ſpiritus ſubſtantia exiſtentis: quamuis & ea quoque natiua humiditas, quæ in partibus ſolidis ipſius cordis conſiſtit, adeo feruere ex immodica ira poterit, vt etiam ex ea febris hectica generetur, Gale. teſte, primo de differ. febr. cap. 8. & tertio de præſag. ex pulſ. cap. 7. quæ verò febris ex triſtitia fit, ex ſolo motu, nõ autẽ ex feruore generatur. Ex adheſu inſuper rei calidæ, ſiue ſol, ſiue ignis, ſiue medicamentum calidum contingat extrinſecus, aut proximum fiat, aut adhæreat, calor præter naturam in noſtris corporibus generatur, nõdũ tamẽ febris exiſtit, niſi cor vnà calefactum fuerit. Nec eſt quiſpiã qui ambigat, quin calidorum corporum vicinia, inquit Galenus citato lib. de cauſ. morb. cap. 2. alia concaleſcant, ſi modò ad memoriã reuocet & balneas, & ſolem æſtiuũ; & omnem flammam. Propter detentũ quoq; calidi effluxus, ex cutis denſitate, qualis maxime frigefactis, atque adſtrictis corporibus, ſolet accidere, alius & tertius modus generationis febris contingit, mordaci effluxu in corpore aceruato, atq; detẽto, ſemper enim animaliũ corpora difflantur: idque duplici modo, effuſis ad exteriora vaporoſis atque fuliginoſis ſuperfluitatibus, ac rurſus attracta refrigerãte, ac ventilante natiuum calorem aërea ſubſtantia. Quapropter ſi quis vehementer riguerit, aut in aqua natauerit, quæ aut alumen, aut aliquã talẽ naturã acceperit, hinc adſtringi cutim, atque denſari contingit, vt quæ difflari conſueuerant, intus cohibeãtur. Vbi verò fuliginoſa fuerint, acria, ſeu mordacia, quæ intus colliguntur, febris inde generatur: etenim non attracto eo qui refrigerandi vim habet, acre, neque effuſis ad exteriora eiſdem fuliginoſis excrementis, calor augetur, quo cordi cõmunicato, fit febris; ob mixtionẽ calidæ ſubſtãtiæ. Rurſus & quarto generatur, & augetur præter modũ caliditas, & proinde

Quot quot modi generationis febrium.

1 Ex motu.

Ex motu, qui in ira, & triſtitia fit, febr.

2. Ex adhæſu calidi.

3. Ex retentione calidi effluxus.

4. Ex admixtione calidæ ſubſtantiæ.

etiam febris ex eſculentorum aſſumptione, acris, & calidæ qualitatis, veluti alliorum, porrorum, cæparum, & aliorum huiuſmodi. Nam quemadmodum aridi calami vehementius flammam attollunt, ita & hęc eſculenta calida, & acria calorem noſtrum adaugent, ac immoderatum adeò efficiunt, vt cordis calori communicato, febrem generent. Calidæ inſuper potiones immodicæ veluti vini veteris, & acris, cum corpus imbecille offenderint, & medicamenta acria, ſiue remedia morborum fuerint, ſiue venena, cauſam attulerunt, vt etiam homines febricitarent quandoque. Nam non ſemper ob harum cauſarum quamlibet febricitant, vt inquit Galenus eodem lib. de cauſis morborum, tum quia iis cauſæ efficientis quantitas par non exiſtit, tum quia diſpoſitio, quæ eſt eiuſdem affectus magnam in eo quod plus, vel minus varietatem admittit. Adde quòd & animantium corpora plurimum alterum ab altero differunt in hoc, vt aut facile, aut ægrè à naturali recedant habitu.

5. Ex putredine.

Quintus modus generationis caloris præter naturam, & febris in noſtris corporibus, eſt ob putredinem. Nam quemadmodum in externis corporibus, ea putredine præſertim ſeminum, & ſtercoris, tum generari, tum augeri caliditatem inſpicimus, pari ratione quæ putreſcunt in animantis corpore, calorem quendam immodicum in his partibus in quibus putreſcunt efficere poſſunt, & demum vniuerſum corpus concalefacientia, ſimúlque & cor ipſum, febrem excitant. Conſueuerunt humores multi aut craſsi & lenti, ea multis, aut glutinoſis & craſsis cibis orti, hoc modo febres generare, cùm ea eis, & obſtructiones fiant, & corpus malè diffletur, quibus de cauſis neceſſariò, vt in ſequentibus patebit, putreſcere oportet; & febres propterea accendant. Hiſce denique quinque modis, & nõ pluribus neque paucioribus, vniuerſæ cauſæ tam externæ, quã internæ febres generare poſſunt.

Quæſtio.

Quod ſi quiſpiam quæreret, febres quæ ad inflammationes conſequuntur, quo illorum quinque modorum generentur?

Reſponſ. ad quæſtionem

Cum Galeno primo de differ. febr. c. 3. dicimus, quòd partes quæ inflammatione afficiuntur, ratione putredinis febres accendunt; intruſus enim in ipſis influens humor, cum non bene difflatur, putreſcit: & illud decimo metho. confirmauit his verbis. [Monſtratum verò nobis eſt in iis, quæ de febribus ſcripſimus, phlegmonas, ſeu inflammationes quoque propter putredinem humorum, qui in ipſis habentur, febres ſubſequi.]

Obiectio.

Sed mox inſtabis, non daretur itaque diaria febris ex aliqua inflammatione orta, ſi perpetuo propter putredinem humorum ad inflammationem febres conſequuntur: etenim cunctæ eſſent ea putredine ortæ: quod quidem Hippocr. ſententiæ aduerſatur, aphoriſ. 55. quarti libri, cùm dicebat ex inguinum tumoribus febres omnes malæ, præter diarias: ſibíque met Galenus pugnaret, qui eodem primo de different. febr. cap. 7. eandem Hippocratis ſententiam cõfirmauit, inquiens, [Sunt tamen quædam febres in inguinum tumoribus ex genere ephemerarum: qui tumores ſunt è genere inflammationum.]

Reſponſ. ad obiectionẽ.

At dicimus nos, perpetuo febres ſubſequi inflammationes propter putredinem humorum, qui in ipſis habẽtur, attamẽ non ſemper eandem febrem dicimus eſſe ex genere earum, quæ ex putredine ortum habent.

Cur cùm febris perpetuo conſequatur inflammatio-

Nam non alia ratione, nec alio modo quàm ratione putredinis febrem accendunt inflammationes ipſæ. Verùm nõ ſemper putredo hæc peruenit ad cor, ſed interim in loco inflammationis circũſcribitur, ita vt fumus, vapor, ſeu fuligo putrida, ex putreſcentibus humoribus, ad cordis ventriculos non perueniat, ſed idem permaneat in loco inflammationis circunſcriptus, ſola alteratione per continuum facta, vſque ad cor perueniente calore; omnibus ſimul humoribus putreſcentibus, ſiue per vnum, ſiue per duos dies continuos, quo tempore diaria febris ex inflammatione generatur; quemadmodum ſæpè euenit in inguinum inflammationibus, vbi potiſsimùm ex manifeſta cauſa ortum habuerint: quę febris diaria non alio modo generabitur, quàm ea, quam propter viciniam generari diximus; ſeu adhæſu, vt ex ſolis ardore.

nes ratione putredinis, non tamen illa febris ſemper ſit ex genere febrium ex putredine ortarum.

Nam communicationis ratione febris accenditur, cùm ſemper calefactæ parti proxima pars ſimul incaleſcat, donec ad cor communicatio pertingat, & febris generetur. Quocirca quamuis initium generationis huius febris ſit ratione putredinis, quia tamen eadem ad cor non peruenit, ſed iam dicto modo generatur, quemadmodum diariæ quędam, propterea ea diariarum genere, & non earum quæ ea putredine ortum habent, febrem hanc eſſe fatemur. Verùm vbi nedum in inflammata parte humores putreſcant, ſed ex eiſdem putridus vapor, putridáque fuligo vſque ad cor attingat, ita vt ea putreſcentibus illis humoribus ad cordis ventriculos quidam veluti fumus putridus tendat (quod fieri ſolet cùm putreſcens humor è viſcere aliquo, ſeu vaſis ipſis potiſsimùm magnis ad inflammatam partem confluat) febrem hanc ex inflammatione ortam, ex earum genere eſſe aſſerimus, quæ ex putredine ortũ habent; neque enim hoc febrium genus alio modo, quàm iam dicto, generari poteſt: vt clarum eſt in Galeni doctrina, & pręſertim citato lib. primo de different. febr. cap. 3. cum omnino neceſſarium ſit, vel putridam fuliginem ad cor attingere, ac humores, qui in dextro continentur ventriculo affici, ac poni in calfacto eſſe, vel eoſdem humores primò putreſcere, vt videre licet in nonnullis peſtilentibus febribus, ad hoc vt febres ea putredine generẽtur, de quibus febribus verba faciebat Galen. eodem decimo meth. cap. 6. cum dicebat, [Quocirca ſi quando dicã febribus, quæ ex putredine accenduntur, tale quippiam conducere, vel non conducere, etiam eas quæ à phlegmone excitantur in communi putredinis genere comprehenſas intelliges.] Hinc liquet interdum diarias, interim vero, quæ ea putredine ortum habent febres ea ipſa inflammationibus generari poſſe, ex Hippocratis teſtimonio, aphoriſm. 55. quarti libri, & Galenus primo de different. febr. potiſſimùm ea inguinum inflammationibus pro diuerſa ratione, qua ex eiſdem præter naturam calor ad cor peruenit, & febrem accendit.

Loco citato

Obiectio.

Sed dices, ſi ex inflammationibus cõtingit interdum oriri febres diarias, ſequitur non eſſe præcipuum earum indiciũ, ac inſeparabile, quòd ab aliqua cauſa recenti & manifeſta, quæ ante præceſsit, incipiãt; quã omnes iuniores medici, vſitato vocabulo, procatarcticam appellant, quemadmodum idem Galenus ſcriptum reliquit, citato primo libro de different. febr. & eodem libro poſt pauca his verbis confirmauit, inquiens, [quoniam Ephemerę omnes à procatarcticis, ſiue præincipientibus cauſis originẽ habent,]

Loco prætitato.

Reſponſ. ad obiectionẽ.

quã dubitationem bifariam delere poteris: primò verum eſſe inquiens, quòd ſemper diariæ febres ab aliqua incipiant procatarctica cauſa recenti, ac manifeſta, ita quòd ſine iis cauſis generari nõ poſsũt diarię febres.

Verùm,

Diaria febris ſemper à procatarctica cauſa oritur, ſed non ſemper immediatè.

Verùm non immediatè, perpetuò ab eiſdem febres accenduntur, ſed mediate quandoque. Nam ſatis eſt quod ab eadem cauſa procatarctica, recenti tamen & manifeſta initium ſumat. Fiet autem interdum ab ea non immediatè, ſed aliis quibuſdam prȩter naturam affectibus mediis: qua ratione dicamus ad bubones, ſeu inguinum inflammationes, tunc ſequi diarias febres, cùm bubo ipſe ex aliqua euidenti cauſa fuerit ortus; Galeni teſtimonio, nono metho. & primo de arte curatiua ad Glauconem, cap. 3. loquens enim de diariis febribus habet hæc verba, [Et quæ ea inguinum inflammationibus febres ortum habent, ea hoc genere ſunt, prȩterquàm ſi abſque vlcere fiant manifeſto; tunc enim ſuſpitionem afferunt, & nullo modo miteſcunt.] ſimiliter quoque dicēdum erit de cæteris inflammationibus, ſi ab aliqua manifeſta cauſa ortum habuerint. Cum verò cauſa hæc euidens non præceſſerit; febres conſequi ex putredine ortas; ſimiliter quoquè dicendum erit, ſi ad ſtipationem, ſeu adſtrictionem, ſeu puſillam obſtructionem, aut cruditatem febris diaria conſequatur. Nam ſemper recens quædam, ac manifeſta externa cauſa præceſſit, vt balneum aquæ frigidæ, aut aluminoſæ, ſeu quippiam aliud infrigidans, aut porus cutis adſtringens, aut ingeſtio plurimorum ciborum, ſeu eorum, qui facilè concoqui non poſſunt, ſi ad cruditatem febris diaria conſequatur. Aut dicas, quòd cùm multæ appareant eſſe particulares febrium diariarum differentiæ, vna, quando iam prorſus abiit effectrix ipſarum cauſa, veluti vſtio, altera quando hæc etiam adeſt, ſicut ſtipatio, vt inquit Galen. decimo method. cap. 2. quòd ille, quarum prorſus abiit effectria cauſa, cùm exquiſitæ & propriæ magis diariæ febres ſint, & dicantur, ſemper à procatarcticis, ſiue præincipientibus cauſis originem habent. Quarum verò adhuc etiam effectrix cauſa adeſt, non perpetuò cauſa procatarctica exiſtit, ſed poterit eſſe interna. Ad Galeni autoritatem, primo de differentiis febr. dicas veritatem habere in veris ac maximè propriis dictis diariis, quæ effectricem cauſam adhuc non habent. Hæ etenim à cauſa procatarctica omnes ortum ducunt, ita vt quȩ ex meatuum denſitate, puſilla obſtructione, inguinum inflammatione, cruditate, ac cæteris huiuſmodi cauſis, fiunt febres diariæ, non propriè & exquiſitè tales ſint, ac appellari debent. Sed iam tempus eſt ad propoſitarum febrium cognitionem deuenire, priùs tamen eiuſdem febris diariæ, de qua modò erat ſermo, indicia explicabimus: quoniam inter alias hæ febres ſunt ſimpliciſsimæ; vt liquet ex Galeno, primo de arte curatiua ad Glauconem, c. 2. deinceps earum, quæ ex putredine ortum habent, & tandem earum, quas hecticas vocant.

Quid ſit febris diaria, & quomodo dignoſcatur.

Caput XV.

Diaria cur dicatur.

INditum eſt huic febrium generi diariæ nomen; à Græcis ἐφήμερος πυρετὸς appellatur, non ſiquidem de ſubſtantia ipſa, ſed conuenienti nomine deſtituti, inquit Galenus, 9. metho. clarioris ſimul breuioriſque doctrinæ gratia, ab eo quod ſæpiùs eis accidit, nomen indidimus. etenim vt plurimum neceſſe eſt eas vltra vnum diem non porrigi. appello autem xxiiij. horarum ſpatium, diē; adeò vt nox quoque vnà comprehendatur. Quidam à ſimilitudine cuiuſdam animalis ephemeri nuncupati, hanc febrem nomen ſumpſiſſe, aſſerunt, cuius meminit Ariſtoteles libro quinto de natura animalium, cap. 19. Eſt enim animal volucre, ac quadrupes, à quibuſdam veluti folliculis erumpens, quod genus animalis, in poſt meridianum vſque diei tempus viuit & volat, mox deſcendente ſole marceſcit & languet, deinde occidente, moritur, vitam non vltra diem vnum agens. Vnde ἐφήμερον, id eſt, diarium appellatum eſt. Sunt autem hæ febres tantummodo ſpiritus affectiones abſq; prauis ac malignis illis ſymptomatibus, de quibus docuit Hippocrates in prognoſticis; vt liquet ſecundo de criſib. cap. 13. & propterea ſimpliciſsimæ ab eodem Galeno nuncupatæ. Huius generis febrium indicia veſtigaturi intēdimus. Neque enim difficile erit per eadem ſigna confeſtim in prima die exactè diariam febrem dignoſcere, ac à cæteris duobus generibus ſecernere; quemadmodum Galenus his verbis octauo meth. cap. 3. oſtendit. [Ego vero, inquit, nec in omnibus ægrotātibus fateor exacte me ſcire in primo die affectum, nec vllam diariam me febrem fugere, at verò vt nihil in victus ratione primis ſaltē dieb. ſpecces, hoc ſatis eſt, ſi diſcernere diariam à reliquis queas.] & primo de diff. feb. cap. 7. per hęc verba idē confirmauit. [eas autem, quæ in putredine humorū febres accendūtur, alias à diariis oportet exiſtimari, neque earum diſcretio difficilis eſt: quanquā nonnullis videatur eſſe impoſsibilis:] nec obſtat ſi primo de arte curat. ad Glauc. cap. 2. loquens de diariis febribus, dicit: [ſed cura quidem harum febrium in promptu eſt; at earum cognitio, maiorem exigit diligentiam, de qua nemo ante nos, quantum oportuerit, ſcriptum reliquit.] Nā octauo de meth. med. cap. 3. & primo de differ. feb. cap. 7. haudquaquam difficile eſſe in prima die hoc febrium genus dignoſcere, ac à reliquis ſecernere tradidit: primo vero de arte curatiua ad Glauconem, non genus hoc febriū, ſed eiuſdem generis particulares differentias, à diuerſis cauſis ortas, maiorem requirere diligentiam faſſus eſt; licèt earundem curatio in promptu ſit. Cùm igitur ad ægrum accedes, priùm à maximis, quæ circa ipſum ſunt indiciis, conſideratio exordienda: deinde ab aliis, adeò vt nec minimum aliquod omittas, nam vt magis aut minus ei quæ ſit ex maximis indicationi credamus, ex aliorum fit adiunctione; maxima quidem in omnibus febricitantibus ſigna, in pulſibus, atque vrinis cōſiſtunt; vt liquet eodem primo de arte curat. ad Glauconem, cap. 2. idque non ab re. nam citra cordis affectum (vt ſæpius dictum eſt) febres generari nequeunt, cuius propria functio, ac peculiaris, pulſus eſt. Quæ circa ſigna ſumpta ab eo, tanquam à peculiari cordis actione, non immerito maxima erunt. Similiter & quæ ab vrinis ſigna capiuntur pro dignoſcendis febribus, non minus maxima appellantur, cùm excrementum ſit in venis atque arteriis acerrimum, & febres omnes venoſi generis affectiones ſint, comprehendentes in hoc genere etiam arterias, vt inquit Galenus primo de criſibus. Quapropter dicebat, in febribus omnibus, ad vrinas præcipuè attendere oportet. Venum itaque maximum appellatur ſignum, tanquam à propria cordis functione ſumptum; reliquum verò tanquam à proprio excremento venoſi generis, cuius febres omnes affectiones ſunt. Hic verò addere oportet, vt fatetur Galenus, & quæcūque alia circa faciem. Hippocrates ſcripſit, accubitum quoque & reſpirationem. Item ea quæ per ſuperio-

Explicatio loci Gal.

Loco prædicato.

Signa diariæ febris.

Ex pulſibus.

Vrinis.

Accubitu, reſpiratione, &c.

ra, vel inferiora excernuntur: & ſi quid aliud accidere circa aliquam corporis partem, aut operationem conſiſtere videas. Neque ex his aliquod negligenter prçterças, & cùm veluti chorus quidam, omnia concinnè loquuntur, tunc etiam fidere oportet. Hæc quidem omnibus febribus communia ſunt, itaq; in his ſimplicißimis, de quibus præſens eſt ſermo, nil horum relinquere oportet. Atqui dices, cur

Obiectio.

inter maxima ſigna febricitantiũ, non connumerauerit id quod ſumitur ex caloris qualitate, cùm & magis eſſentiale ſignum fuerit ipſius febris, eodem ſimul cum Hippocrate auctore, ſexto de morbis vulgarib. & ipſemet nono, & decimo de meth. med. cap. 4. teſtatur, nedum ex pulſu & vrina, verumetiam ex caloris qualitate euidenter percepiſſe febrem abſque putredine, atque ſecreuiſſe ab ea, quæ ex putredine ortum habet? Nos verò aſſerimus ſimul

Commen. 1 tex. 29

Diſſolutio obiectionis.

cum Hippocrate, & Galeno magis eſſentiale ſignũ ipſius febris eſſe id, quod à calore, aut eius qualitate percipitur, quàm reliqua duo, quæ ex pulſu & vrina capiuntur. Verùm vel propterea à Galeno derelictum, primo de arte curat. ad Glauconem, cap. 2. tanquã omnibus manifeſtum, vel ob id quod non perpetuò, quemadmodum ex vrina & pulſu, vnum ab altero febrium genere, per idem ſignum ex caloris qualitate ſumptum, ſecerni queat: cùm non ſemper per vniuerſum corpus talis caliditas effundatur, ita vt tactu ſentiatur; vt patet ſexto de morbis vulgarib. haud ægrè etenim eandẽ caloris qualitatem perturbari contingit: in febribus ſiquidem ex putredine ortis, vt in malignis lipyriis dictis, ac peſtilentibus quibuſdam, & in ipſis item diariis: quanquam ad reliquas ſi comparentur, calor mitis appareat; inter eaſdem tamen ſunt, quæ acriorem, ac mordacem magis quàm reliquæ, calorem tangentibus inferunt; vt ſi ex ſolis ardore, triſtitia, immodico labore, vigiliis, & reliquis huiuſmodi ortũ habeant: quocirca non ab re Galenus eodem decimo de meth. meden. dicebat. [Nam & ex pulſu & vrina, & ipſa nonnunquam quæ in calore eſt qualitate, euidenter id diſcernimus quod ſemper ex pulſu & vrina:] non ſemper autem, ſed nonnunquam ex caloris qualitate, febrium genus percipiebat, ſi cũ putredine, aut abſque ea fuiſſet ortum. Nec etiam indiciũ hoc à qualitate ſumptum libro 1. de different. febr. cap. 7. tanquam proprium, eſſentiale, atque inſeparabile prætermiſit, cùm ducuit diariarum febrium

Commen. 1 tex. 29

Ex caliditatis ſuauitate.

ſigna; id autem eſt caliditatis ſuauitas: licet interdũ perturbari poſsit adeò vt à medico non percipiatur, Hippocratem ſectatus, qui eodem ſexto de morbis vulgaribus, mites appellabat has febres, cùm dicebat; [Febres quidem, aliæ mordaces ſunt manui, aliæ mites:] hoc eſt minùs inſuaues, ſeu mordaces. Eſt itaque caliditatis ſuauitas proprium, atque inſeparabile huiuſmodi febrium indicium, qui etiam calor vaporoſus exiſtit, inſeparabile quoque, æqualis atque incompreſſus aſcenſus in caliditate ac pulſibus ſimul, non tamen proprium, cum & aliis quibuſdam febribus adſit: conſiſtente etiam febre, mediocritas adeſt maximè eiuſdem caliditatis. Hæc nanque mediocritas, in incremento & vigore iis potiſsimùm febribus ineſt, ac magis, licet quandoque

Commen. 1 tex. 29

Pulſus qualis in diariis.

aliis quibuſdam adſit. Pulſus verò exquiſitè ſeruat eam quæ ſecundum naturam æqualitatem, atque mollitiem, & ordinem, vt liquet ſecundo de criſib. cap. 13. mutant autem omnes diariæ, quantum in ipſis eſt, in magnitudinẽ, celeritatem, ac crebritatem, pulſus: vt tertio de præſagitione ex pulſ. cap. 7. ſcriptum eſt. Nam ſi concurrat alius affectus, mixtam, vt ipſe Galenus inquit, oportebit eſſe mutationem ex illa, & hac, quæ comitatur, febri. Ipſius verò diariæ, quatenus diaria eſt, pulſus ad magnitudinem, celeritatem, ac crebritatem mutatur. Verùm frequentia à proportione deficit ſecundum exteriorem quietem. hæc etenim minùs eſt frequens, quàm ea quæ quietis eſt internç. eſt nanque in Galeni doctrina exterior quies, quæ contractionem prçcedit, conſequitur autem pulſus diſtentionem, interna verò quies, à Galeno appellatur, quæ diſtentionem præcedit, contractionémque conſequitur: mutatur autem quælibet earum ad mutationem ipſius motus pulſus, quem præcedit, & propterea quæ ſyſtolen ſeu contractionem pulſus antecedit, exterior quies appellata, eodem modo, quemadmodum & ſyſtole mutabitur, interior verò modo quo diaſtole, ſeu diſtentio, cùm ipſam præcedat: qua ratione Galenus dicebat primo de differentiis febr. cap. 7. quod magis inſeparabile, & proprium ſignum diariarum erat, quòd nullo modo ad celeritatẽ ea pars pulſus, quæ ſyſtole dicitur, tendit: & ſi aliquãdo hoc contingat, minimum, ac vix perceptibile exiſtit, parúmque à naturali tenore mutatum, quo fit, vt neceſſariò quoque frequentia ſecundum exteriorem quietem, à proportione deficiat eius quæ ſecundum interiorem, & totum, propterea quòd febres diariæ humorum putredine vacant: in quibus verò putredo adeſt, & contractionis celeritas augetur, & exterioris quietis frequentia, ſeu crebritas, eò quòd citius arteria conſidere incipiat, quò per ſyſtolen, ſeu contradictionem, fuliginoſa excrementa expurget, vt paulò poſt dicemus: quæ quidem in febribus diariis, aut exigua ſunt, aut omnino non fiũt. Acceſsione verò ceſſante, arteriarum motus in hoc febrium genere, in totum aſsimilatur illi, qui in ſanis deprehenditur: cùm in nulla alia febre ad naturalem habitum reuertatur pulſus, neque ſi multum temporis inter primæ acceſsionis finem, & ſecundæ principium intercidat, quemadmodũ in tertianis, & quartanis: in his enim febris remanet ſignum: in ephemeris autem in totum aboletur eadem acceſsione ceſſante, Galeno auctore, primo de arte curatiua ad Glauconem, cap. 2. ita vt neque putredinis, neque etiam ea vnius motus inçqualitas, hoc eſt in vno pulſu arteriæ, quæ omnibus communis eſt, percipiatur; vt liquet eodem primo de arte curatiua ad Glauconem. In omnibus itaque diariis quatenus diariæ ſunt, pulſus tales fiunt. Quòd ſi Galenus ſecundo de criſib. cap. 13. dixerit ad paruitatem quandoque, & nonnunquam ad magnitudinem pulſus mutari, pro cauſarum diuerſitate, ex quibus ortum ducunt illud aſſeruit, & non quod tales diuerſæ pulſus mutationes in diariis fiant, quatenus diariæ ſunt. nam ſub hac ratione, diariæ omnes, quantum in ipſis eſt alio non concurrente affectu in magnitudinem, celeritatem, & crebitatem pulſus mutant, vt citato libro 3. de præſagitione ex pulſ. cap. 7. à Galeno decretũ eſt. Cum ſudore item aut rore, aut omnino cũ aliquo optimo vapore fit harum declinatio; ac integra febris ceſſatio ſequitur, & ſi capitis aut alterius partis dolor ſimul inuaſerit, neque hic amplius perſiſtet. Inter maxima quoque ſigna connumerantur ea, quæ in vrinis conſiſtunt. Quocirca inſeparabile, ac proprium diariarum febriũ indicium eſt coctio in vrina, ſtatim in prima die, Galeno auctore,

Vrina qualis in diariis.

primo

primo de diff.feb.ca.7.quoniam nonnullæ quidem ſuſpenſiones, nonnullæ verò ſubſidentias bonas habent; quædam autem nebulas, omnes tamen bene coloratæ ſunt, vt ſecundo de criſib. cap.13.ſcriptum eſt:ac in inclinatione multò meliores, quàm circa febris principia videbũtur. Et, vt ſummatim dicam, vrinæ omnino ſimiles, iis quæ ſecundum naturam ſe habent, aut non multum à naturali ſtatu receſſerunt; vt liquet citato libro primo de arte curatiua ad Glauconem, idque non ab re, cùm neque humores, qui in vaſis continentur, neque partes ſolidæ in hoc febrium genere, ſed ſpiritus duntaxat accendantur: ob id neque in colore, aut ſubſtantia, neque in contentis, videbitur multum à naturali ſtatu vrina recedere. Vnũ verò præcipuum, ac inſeparabile talium febrium indicium exiſtit, quòd ab aliqua incipiat cauſa procatarctica, recenti, ac manifeſta: quamuis earum proprium non ſit, vt patet eodem primo de differ. febr.cap.7. Nam & aliarum febriũ quædã ex cauſa manifeſta fiunt, quæ ante præceſſit, vt inquit idẽ Galenus, quod de hecticis febribus patefecit, cùm in ſæpè allegato libro primo de differentiis febr. tum tertio de præſagitione ex pulſ.cap. 7. De iis verò, quæ ex putredine ortum habẽt, in dubium venit, num ex tali quapiam cauſa, quæ ante præceſſit, generari poſſint? Huic videtur Galenus citato loco ſatisfacere iis verbis, cùm inquit: [Illud verò nonnunquam vſu venit, quod aliqua ex præincipientibus cauſis ſui ratione, febrem accendat ephemeram, ſubſequitur autẽ altera ex putredine humorum, quando quod afficit corpus, ad id habile fuerit, hoc eſt quando impurum extiterit; ac ſuperflua materia redundans, hæc enim cùm in ephemeris immoderatum calorem contraxerit, atque hinc putreſcendi principium acceperit, alteram ſpeciem febrium ſuccendit; priore deſinente.] Quòd verò à præincipientibus cauſis, ſeu procatarcticis, non immediatè, ſed mediatè, febris aliqua ex putredine humorum accendatur, in his verbis nobis patefecit Galenus, [cùm primùm diariam efficiant: ſequitur deinceps altera ex humorum putredine in iis corporibus, quę impura ſunt, ac excrementis abundant.] Poſſet item cum eodem Galeno teneri, quòd ex eiſdem cauſis procatarcticis, febres ex putredine non immediatè etiam, ſed mediate gigni queũt. Verùm alia ratione quàm mediis febribus diariis, vtpote internis, & antecedentibus cauſis mediis, in eiſdem etiam corporibus impuris, quæ nimium craſſis & glutinoſis cibis fuerint vſa, longo potiſſimùm tempore; ex quibus deinceps, ſucci craſſi & lenti geniti, atque adaucti, febres, media obſtructione & putredine generant. Nam ob putredinem, cibi quicunque glutinoſi & craſſi ſunt, febrium ſunt cauſæ. inquit Galenus, eodem primo de different. febr. cùm facilè ſit eum humorem, qui ab ipſis generatur, obſtrui, atque intendi. Quapropter non ſolùm hecticæ febres, ſed earum quædam, quæ ex putredine ortum ducunt, ex cauſa manifeſta, quæ ante præceſſit fieri poſſunt. Quocirca cùm dicit Galenus, nam & aliarum quędam ex cauſa manifeſta fiũt, quæ ante præceſſit, nedum hecticas ſubintelligere voluit, ſed etiam quæ ex putredine oriuntur. Diſcernes autem eas à diariis, quoniam cauſa hæc manifeſta, quæ ante præceſſit in generatione febris ex putredine humorum, ſaltem non erit recens, ſed diutina. Quamobrem Galenus quando hoc aſſerebat eſſe præcipuum ac inſeparabile ſignum febrium diariarum, dicebat incipere à cauſa procatarctica manifeſta, & recenti, haud ignarus quòd ab ea quæ recens non eſt, modo quo diximus, queat febris generari ex humorum putredine: licebit propterea ſi libeat, interrogare, nunquid aliqua manifeſta anteceſſerit cauſa? Qua etiam ratione interpretanda ſunt eiuſdem Galeni verba citato libro primo de different. febr. vbi indicia deſcribens febrium, quæ ex putredine humorum generantur, dicebat: Primum quidem non inſeparabile, ſed proprium quod nulla earum quæ præincipientes cauſæ dicuntur, eas antecedit, intelligendum ſiquidem eſt, de recenti, & immediata. Nam ſemper hæ febres pro recenti earum cauſa internam, tanquam immediatam, & nõ procatarcticam habent. Etenim ſi aliàs exponerentur hæc verba, nedum proprium, ſed inſeparabile eſſet tale indicium febrium ex putredine ortarum. Quarum indicia exponere iam tempus eſt, à maximis quoque exordientes, quæ ex caliditatis qualitate; pulſibus, ac vrinis ſimiliter ſumuntur.

Loco præcitato.

Signũ inſeparabile diariarum.

De differẽt. feb.c. 8.

Quæſtio.

Reſponſ.

Febris ex putredine non fit à cauſa procatarctica immediatè.

Cauſa procatarctica duplex.

Explicatur locus Gal. cap.7.

Febres ex putredine ortas, via, & dignoſcendi ratio. *Caput XVI.*

CALIDITATIS igitur qualitas, harum febrium, quæ ex putredine fiunt, maximum eſt indiciũ, vt Gale. inquit. Nihil enim in ea ſuaue, neque moderatum eſt, neque vllo pacto caliditas ſimilis ei exiſtit; quæ in ephemeris ſentitur, ſed mordax quodãmodo potius, tactuiq; moleſta: & quemadmodũ fumus oculos & nares, ſic ipſa tactum videtur erodere. Id autem commune eſt tum febribus ex putredine ortis, tum etiam hecticis: vt patet ex Hippocrate, ſexto de morbis vulgaribus, cùm dicebat; [febres aliæ mordaces ſunt manui, aliæ mites:] Per mordaces intelligens vniuerſum hoc genus febrium, ex aduerſo diſtinctũm ipſis ephemeris: quamuis hoc genus, nullum quidem commune nomen ſortitum ſit, vt liquet eodem primo de differentiis febrium. Verùm maior erit, ac mordacior, ex putredine ortarum febrium caliditas, potiſſimùm cùm primùm manus admouetur, contra verò ipſius hecticæ, vt dicemus: in principio autem acceſſionum, vt in quibus calor adhuc ſuffocatur, ac ſuperfluitates intus ſuccenduntur, non ſtatim admota manu diſcernitur, at per moram prædicta caliditatis ſpecies ex penitioribus partibus effertur: prædicta itaque caliditatis ſpecies, quæ appoſitam manum pungit, atque erodit inſtar medicaminis acris, eſt putredinis humorum progenies, quæ manifeſtè quidem ſentitur increſcentibus, ac conſiſtentibus febribus, non manifeſtè autem, neque ſtatim, in incipientibus, vt citato libro primo de diffe. feb. cap. 7. ſcriptum eſt: quamuis in hecticis quoque caliditas mordax ſentiatur, alio tamẽ modo, vt demõſtrabimus. Propriũ vero atque inſeparabile febriũ, quæ in humoribus accenduntur, indicium eſt, ſummiſſionis, ſeu contractionis pulſuum; quam Gręci συστολὴν appellant, velocitas: quę manifeſtiùs quidẽ increſcentibus febribus, non obſcurè autem incipientibus, ac conſiſtentibus fit. Quapropter Galenus tertio de pręſagitione ex pulſ. aſſerebat hoc eſſe perpetuum, & præ cæteris proprium inuaſioni febris ex putredine humorum ortæ, vt arteriæ cõtractio efficiatur celerior, & ſi quis in cognoſcenda cõtractione eſt exercitatus, perpetuum hoc & cõſtãs, initij acceſſionis ſignum habebit; vbi contentio-

Signa febrium ex putredine, à caliditatis qualitate.

Particula prima, tex. 19.

A pulſu.

ne aliqua, vt frequenter admonuimus, pulſus prędictus ſit. Nam in languidis contractionem docuimus cognoſci nō poſſe, quamuis hæ febres in vigoribus, vt idem Galenus habet, vtrunque poſsident, motum celerem, & diſtentionis, & contractionis. Præter ea crebritatem mutant ex æquo, cùm externę quietis, tum internæ. In initio autem acceſsionis, non perinde, ſed magis augent contractionis celeritatem, in incrementis tum hanc, tum etiam externam quietem plurimùm concitant. Harum mutationum pulſus, haud facilè cauſa reddi poteſt: nam cùm febrium omnium differentiæ propriæ & per ſe, quæ ex pulſibus capiuntur, ſint ratione vſus mutati, & non facultatis, nec inſtrumentorum; vt patet eodem tertio de præſagitione ex pulſ. c. 7. ſitque diſtētionis vſus in Galeni doctrina pro refrigerando, ac ventilando calore per attractum aërem, ipſius verò contractionis pro expurgandis fumoſis, ac fuliginoſis excrementis, commune autem vtriſque vt caloris ſymmetria ſeruetur, ob id celerior quodammodo ſemper in quolibet acceſsionis tempore, erit ipſius pulſus contractio in febribus ex putredine ortis. Quanquam id manifeſtiùs percipiatur in incrementis acceſsionum, quàm in earundem principiis, ac vigoribus. Nam cùm vſus contractionis ſit pro expurgando fumoſo excremento, cuius copia in huiuſmodi febribus generatur, in principiis tamen acceſsionum cùm calor adhuc ſuffocetur, ac ſuperfluitates intus ſuccendantur, adeò vt natura adhuc potens non ſit eaſdem vincere, exigua omnino erunt, quæ debent eo tempore expurgari fumoſa excrementa: quapropter non tam manifeſtè percipietur hæc contractionis celeritas. At in incrementis natura ipſa incumbente ad abſtergendum fumoſum illud excrementum, vtpote incipiente iam euincere ſuccenſam materiam, nedum manifeſtior apparebit hæc celeritas contractionis, verùm crebrior erit pulſus, ſecundum externam quietem, adeò vt pulſus in externa quiete creberrimus videatur; quoniam celeriùs contrahitur, ac citiùs arteria conſidere incipit propter vrgentem vſum. In vigore autem vtrunque habent pulſus, motum celerem, & diſtentionis & contractionis, crebritatémque mutant ex æquo, cùm internæ, tum externæ quietis. Etenim æqualiter ferè eſt & diſtentionis, & contractionis auctus vſus, cùm & caliditas ipſa præter naturam, admodum fuerit aucta, ipſumque excrementum fumoſum, nihilo diminutum: propterea Galenus citato libro tertio de præſagitione ex pulſ. cap. 7. dicebat: [vbi propè iam attigerint vigorem ſuccenſis humoribus ferueſcentibuſque, ingens incrementum ſuſcipit diſtentionis celeritas, contractionis verò par permanet celeritas: vbi iā vigeat planè febris, in illa acceſsione ad ſummam celeritatem peruenit diſtentio, & diminuitur celeritas contractionis, ac in remiſsionibus, eiuſdē contractionis celeritas diſſoluitur, præſertim cùm ad integritatem aut propè eam peruenerint.] Generatur itaque ſemper contractionis celeritas initio acceſsionum harum febrium, per incrementū augetur, & in vigore, ac remiſsione modo quo diximus ſe habeat, adeò vt vſque ad ſummum vigorem perſiſtat, in cuius fine minui incipit, & in inclinatione diſſoluitur: licet non ita manifeſtè in eiſdem temporibus percipiatur; ſed manifeſtiùs in incrementis, non ita manifeſtè incipientibus, ac conſiſtentibus ipſis acceſsionibus; & quanquam in vigoribus (vt diximus) vtrunque habeant, motum celerem, & diſtentionis, & contractionis, & crebritatem ex æquo mutare videantur, cùm externæ quietis, tum internæ: tamen & eo quoque tempore contractio diſtentione erit celerior, & externa quiete pulſus crebrior, licet obſcurè illud percipi poſsit, cùm ambo motus celeres ſint, & vtræque quietes crebræ: qua ratione ſingula Galeni dicta de pulſibus putridarum febrium, conciliabis, cùm diuerſa videantur. Sunt itaque omnibus febribus communes pulſus celeres, in eiuſmodi autem nedum celeres, ſed ſyſtole diaſtole celerior, proprium atque inſeparabile earum indicium eſt. Reliquæ verò differentiæ pulſus omnes, quæ in his febribus animaduertuntur, alium potius affectum quàm febres ſequuntur, quorum affectuum, vt inquit Galenus, duo ſunt genera, aut facultatis, aut inſtrumentorum vitium,

1. de differ. febr. cap. 7.

quapropter inæqualitas pulſuum, atque etiam caloris, ſiue in principiis, ſiue in augmento contingat, eſt huiuſmodi generis febrium proprium indicium, non tamen inſeparabile. etenim multæ & ſine ſenſibili inæqualitate incipiunt, atque ad conſiſtentiam accedunt. Similiter proprium iſtarum febrium, non tameo ab eiſdem inſeparabile, eſt pulſuum afflictatio: (ſic autem nomino, quando incipiente acceſsione, ſatis paruos atque inæquales pulſus habent ægrotantes) alicui tamē generi febrium hoc ſignum commune non eſt, quemadmodum neque & inæqualitas ipſa, niſi alicuius caſus ratione ſu perueniat.

Quid pulſuum afflictatio.

Comitatur etiam has febres in initiis acceſsionum pulſus paruus ac velox, cùm verò conſiſtunt magnus ſimul ac velox, & quæ in exteriori quiete exiſtit frequentia, vt antea diximus, in huiuſmodi febribus manifeſtè deprehenditur, cuius ſimilis neque in ephemeris, neque in hecticis apparet, vt patet eodem primo de differentiis febrium, capite ſeptimo. Durus autem pulſus neque proprium, neque inſeparabile huiuſmodi febrium indicium eſt, neque alterius generis febrium, vtpote neque ephemerarum, neque hecticarum: comitatur verò magna ex parte hecticas febres; nonnunquam verò duo alia genera aliquo præter naturam affectu interueniente, ephemeras, vbi ea nimio algore, aut ob nimium ſolis ſeruorem, aut laſſitudinem, ſeu reliqua huiuſmodi, contingant, adeſt interim pulſus durus illis febribus, quæ ex humorum putredine oriuntur, quando aliquod viſcerum, vel inflammationem, vel durum tumorem patiatur, aut quiſpiam alius caſus, veluti neruorum tenſio adfuerit, aut ſiccitas. At quicquid ſit de pulſu duro, ſatis ſit noſſe in febribus, ex ratione qua febres ſunt; nunquam fieri, vt citato libro primo de differentiis febrium, à Galeno ſcriptum eſt.

Loco citato

Etenim tunicis arteriarum, aut ad congelationem, aut tenſionem, aut ſiccitatem, durities aduenit, vt liquet eodem loco. Maximum quoque & harum febrium indicium exiſtit cruditas vrinæ, debilis etiam concoctio proprium eſt earundem febrium indicium.

Ex vrina

Etenim neque cruda, neque debiliter concocta, in ephemeris apparet. Cæterùm earum quidē alterutra ſeorſum, eſt proprium huiuſmodi febrium indiciū, ſimul autem vtraque dicta, ſecundum diſiunctionis proloquium, omnino inſeparabile: huic enim febrium generi, vrinæ vel omnino crudæ, vel debiliter coctæ, principio aſſociantur. Neque vnquam magnū aut effatu dignum coctionis indicium, in talibus febribus in primis vrinis apparet, ſi excipiamus

eam, quæ fit ob permutationem ex ephemeris febribus, de qua paulò poſt verba faciemus. Appello autem crudam vrinam, cùm nullum omnino ſignũ in ea appareat coctionis, neque in ſubſtantia, neque in colore, aut etiam contentis. Debiliter autem cõcoctam, in qua nullum tale ſignum coctionis manifeſtè; aut perfectè viſitur; cùm vnum in incrementis, reliquum in vigoribus huiuſmodi febrium apparere conſueuerit, vt liquet primo de criſibus. cap. 5. Proprium quoque & harum febrium ſignum exiſtit, non tamen inſeparabile, initium ſumere à rigore, vbi neque ardor ſolis, neque frigefactio valida præceſſerit, omnibus tamen non ineſt; quemadmodum neque horrores, ab huiuſmodi febribus ſunt inſeparabiles, licet quandoque in ipſis exordiantur. Proprium quoque & non inſeparabile (vt priùs diximus) talium febrium indicium eſt, quod nulla earum, quæ procatarcticæ, ſed præincipientes cauſæ dicuntur, eas antecedit, neutri enim aliorum generum hoc ineſt. Contingit quoque præter prædicta indicia, eo tempore quo acceſsio conſiſtet, caſum aliquem febris ardentis apparere, aut quidam alij, qui in febribus epialis, lipyriis, hemitritæis, aut paludoſis appellatis, aut in quapiam alia tali febre, videri ſolent. Quare vbi hæc adſint, ex his quoque dignoſcere eas licebit, non ſolùm earum genus, ſed etiam aliquam earundem ſpeciem. Quòd ſi poſt febris declinationem, integra non ſucceſsit quies, ſiue cum ſudore, ſiue quouis alio modo declinet, ex duobus alterum, vel permutationis eſt argumentum, ſi omnia quæ præceſſerint, febrium ephemerarum fuerint indicia; aut ſi nulla ex his fuerint, ſtatim ab initio febrem aliquã ex his, quæ putredinem humorum ſequuntur, inuaſiſſe indicatur. Atque proprium ſimul & inſeparabile in omnibus ſucceſsionis indicium eſt, quòd febris diaria, quietem integram ſubſequentem non habet. Contingit verò aliquando vbi ephemera febris conſiſtit, aliquod permutationis indicium oſtendi, vtpote indiciis quibuſdam eo tempore apparentibus febris, ex humorum putredine. Verùm multò magis, cùm declinare cœperint, eadem permutatio erit manifeſta, cùm eo tempore abſit ea tranquillitas, quæ adeſſe deberet, neque integra ſuccedit quies, & aliquod putredinis ſignum manifeſtè in calore, pulſu, vrina, aut eorum pluribus magis patebit. in hiſce tamen febribus ex putredine ortis, quæ diarias conſequuntur, in primis vrinis effatu dignum coctionis indicium apparere poterit, erit autem id ratione diariæ priùs ortæ, & non eius, quæ ob putredinem generatur, & eandem conſequitur.

Cruda vrina quæ.

Ex rigore.

Ex eo quòd nulla cauſa procatarctica anteceſſit.

Ex caſu aliquo qui in vigore acceſsionis contingit.

Ex declinationis ratione.

Cur febres hecticæ appellentur, & quomodo generantur. Caput XVII.

CONSEQVENS eſt, vt earum febrium, quas Græci ἑκτικοὺς πυρετοὺς appellant, indicia tradamus, priùs tamẽ quibuſdam animaduerſis non minùs vtilibus, quàm neceſſariis artis medicæ tyronibus, pro curatione, dignotione, ac prognoſtico earundem. Appellarunt porrò has febres hecticas, vel quoniam firmæ, ac fixæ ſunt quemadmodum habitus, quoniam eos affectus, qui ægrè diſcutiuntur ἐν ἕξει Græci vocant, ſeu κατ᾽ ἕξιν, quemadmodũ eos, qui facilè diſcutiuntur ἐν σχέσει, ſeu κατὰ σχέσιν, appellant: vel quoniam ipſum corporis habitum comprehenderunt. (ſic enim vocare conſueuerunt ſolidas, partes humidis ex aduerſo diſtinguentes, vt patet primo de differentiis febrium) cap. 3. quæ igitur febres ægrè diſcutiuntur, ipſumque corporis habitum comprehendũt, hecticæ nuncupantur. Intelligo autem cum Galeno corporis habitum eiuſdem corporis partes ſolidas, ex aduerſo diſtinctas humidis, per humidas intelligendo tum humores, tum ſpiritus. Hæc nãq; ſunt illa tria, quæ noſtra conſtituunt corpora, vt antea docuimus. Hippocratis auctoritate; continentia inquam, contenta, & impetum facientia ab eodem appellata. Qua etiam ratione ſimul cum Galeno negauimus, neque pauciora febriũ genera prima reperiri poſſe. Atqui ſolidæ partes hoc modo intellectæ, ex triplici ſubſtantia conſtituuntur, vna quæ veluti ros quidam exiſtit inſperſus in ſpatiis inanibus dictarum partium, qui etiam natiua, ſeu naturalis humiditas ab eodem Galeno appellari ſolet, vt liquet libro primo de differentiis febr. cap. 9. interim humor proprius partium ſimilarium, ex quo partes ipſæ nutriuntur, ab eo nominatur, vt ſeptimo, & decimo metho. medendi, ſcriptum eſt. Hanc humiditatem, ceu rorem quendam in omnibus ſparſum animalis partibus, proprium vnde partes nutriuntur naturalem humorem appellatum, innatum quoque ſpiritum Galenus appellare conſueuit, non vniuerſum, ſed eiuſdem non paruam ſubſtantiam in eo conſiſtere faſſus eſt. Nam hunc innatum ſpiritum, in omnibus contineri partibus, ſed non vndequaque eſſe ſui ſimilem; veluti nec ſanguinem neceſſe dixit: tum in ſpatiis inanibus, non paruam eius ineſſe ſubſtantiam, imò potius veluti materiam quandam leuiculam etiamnum mutationem expoſcentem ad innati ſpiritus qualitatibus ſuis abſoluti generationem. Nihilo ſecius tamen iam tum etiam admodum ad naturalia opera conducentem aſſeruit, quinto de ſimplicium medicamentorum facultatibus. cap. 8. Altera eſt, quæ ab eodem Galeno ſubſtantia carnoſa, ac adipoſa dicitur: quæ ſubſtantia ex humore concreto conſtat. Tertia eſt, quæ fibroſa & membranoſa nuncupatur, citato libro ſeptimo, & decimo de medendi methodo. Harum partium quantitas, par ſemper manet, ſed iis, qui adhuc inaugentur numero duntaxat, qui verò abſoluti iam ſunt, etiam magnitudine, carnoſæ verò ſubſtantiæ magnitudo variatur, etiamſi non augeatur animans. Pari modo & ſpiritus ſubſtantia, inquit Gale. vndecimo meth. c. 3. tantũ non quolibet momento, tum minor, tum maior conſpicitur, ex quibus tribus partibus, naturam conſtare, eodem loco fatetur. Has quoque fibroſas & membranoſas ſubſtantias, quandoque ſolidas dũtaxat appellauit, ſeu ſolidiores diſtinctas à carnoſa, ſeu adipoſa, & rorida, vt liquet eodem 7. meth. med. cùm dicebat ſiccitatẽ inſanabilem eſſe, ſi prorſus ſit conſummata. Eſt autem prorſus conſummata, vbi ſolida ſimilarium partium ſubſtantia, reddita eſt ſiccior, ſimiliter & 10. eiuſdem, ipſius verò inquit, ſolidis ſiccatis, fieri nequit, vt homo prorſus perſanetur. Nam primum eiuſmodi febris propriam partiũ humiditatem ex qua nutriuntur, depaſcit, hinc verò ad carnoſum genus tranſit, quod circa tum fibroſas, tum membranoſas partes ſolidorum corporum hæret; ita deinde ipſas ſolidas populatur: & paulò ante fieri non poſſe dicebat, vt ſolidarum partium ſiccitas conſummata ſanetur. Quibus in locis per ſolidas partes, membranoſas duntaxat & fibroſas

Habitus corporis quid.

6. de morb. vulg. par. 3

Partium ſolidarum triplex ſubſtantia.

Ros.

7. cap. 6 & 11. cap. vlt.

Carnoſa ſubſtantia.

Fibroſa.

Per ſolidas partes, aliquando fibroſa ſola intelliguntur.

Loco ſupra citato.

Loco citato.

ſubſtantias intellexit. Et 11.eiuſdem, naturam, vt diximus, ex tribus partibus conſtare fatebatur, ex ſpiritus, & earum, quæ dicuntur verè ſolidæ, ſubſtantia; & tertia ab iis carnoſa, quæ cuique particulæ eſt ſua: verè ſolidas appellãs partes fibroſas & mẽbranoſas, à carnoſis diſtinctas, quamuis citato primo libro de differ. febrium, aliter ſenſerit; quemadmodum etiam com. aphoriſm. 7. 2. lib. quo loco carnoſam partem, contineri in ſolidarum appellatione, oſtendit, aſſerens, quæ enim pauco tempore extenuata ſunt corpora, ab humorum & ſpirituum euacuatione, non ex ſolidorum colliquatione id perpeſſa ſunt: quæ verò longo tempore extenuantur, iis, carnes contabeſcunt & reliqua. Quòd verò propriæ & veræ partes ſolidæ, ſint iam dictæ fibroſæ & membranoſæ ſubſtantiæ, quas ex ſemine genitali conditas eſſe Galen. fatetur, patet tum libro de ſemine, tum etiam commen. aphoriſm. 15. primi libri, & propterea cùm pereunt, iterum gigni non poſſe, cùm reliquæ duæ ſi pereant, regigni poſſunt, hucè clarius Galen. 10. method. medend. manifeſtauit, iis verbis [illud potius intelliges ſingularum particularum ſubſtantiæ molem ex tali maximè complectam eſſe natura, quæ vtique vt in ſinuoſis vlceribus videre licet, & perire, & regigni poteſt. At verò nec fibroſa, nec neruoſa, membranoſáve natura eandem generationem habere cernitur.] Cæterùm quamuis hæ præcipuæ ac propriæ ſolidæ partes, ſeu à Galeno quandoque nuncupentur; cùm tamen aſſerimus præter naturam calorem, in huiuſmodi febribus, in ſolidis partibus accẽdi: per ſolidas animalis partes, eas vniuerſas ſubintelligimus, quæ humidis ex aduerſo diſtingũtur, hoc eſt, prout ſubſtantia ſunt diuerſa, à ſpiritibus & humoribus, quas duas ſubſtantias, cùm calor præter naturam occupauerat, duo reliqua iam dicta prima febrium genera oriebantur. In cuius febris hecticæ generatione, quemadmodum etiam de reliquis demonſtrauimus, opus eſt vt ipſius cordis partes ſolidæ accendantur, vt ea generetur: quanquam & per eſſentiam, & primo ſæpe; interim verò & per conſenſum, & ſecundario eædem ſolidæ cordis partes affici poſſint, aliàs haudquaquam febres hecticæ gigni poſſent. Quomodocunque autem generentur, duplici via ortum habere poſſunt, nam ſæpenumero ex ardentibus febribus, quæ adeò protrahuntur, vt longitudine temporis, humorem in cordis corpore contentum exſiccent, aut conſumant, ortum habent, ſæpe etiam in hanc febrem incidunt, qui ex diariis, aut ardentibus, atque acutis febribus, rectè curati non ſunt: & præſertim qui cùm aquæ frigidæ potu indigerent, præter id quod eam non biberint, nullum aliud refrigerans medicamen thoraci, ac præcordiis medici appoſuerunt, aut cataplaſmata etiam calida eiſdem partibus adhibuerunt: ex iocinoris quoque, aut ventriculi inflammatione, ſi diu febrem tollerauerint ægri, inſequuntur febres hecticæ; aliquando etiam ex pulmonis, aut thoracis affectibus, oriuntur: & vt ſimpliciter dicam ex omnibus diuturnis inflammationibus, quæ nobiliores partes occupauerunt, læuitatibus inteſtinorum, alui profluuiis, ac dyſenteriis, inſequente totius animalis, ac præſertim corporis cordis febrili caliditate, quæ cum difficultate amouetur. Reliqua autem & ſecunda via, ortum habent febres hecticæ, cùm ſtatim ab initio inuaſerint ſimilem primi ſui ortum ephemeris facientes, aut ex triſtitia, aut ira, aut laſſitudine nimia, vnà cum ſolis feruore contracta: quicunque verò natura ſunt ſicciores, ac præſertim ſi vnà calidam habuerint temperaturam, vitámque elegerint in laboribus, vigiliis, ac curis, victúque pauco, hos ſtatim ab initio ſolet hectica febris inuadere, ex ira vel triſtitia, ac magis æſtate, ſtatúque temporis calido & ſicco, ac loco præterea conſimili, vt inquit Galenus primo de differentiis febrium, cap. 8. Nam nullus eorum qui habitu corporis præditi ſunt humidiore, ſtatim ab initio huiuſcemodi febre correptus fuit: licet Gale. 7. de criſibus, in fine, fateatur quòd nulla febris hectica in primis diebus, ſed in progreſſu temporis fiat. Illud tamen intelligere oportet, modò à procatarcticis cauſis originem non habeat, nam citra has nunquam ab initio febres hecticæ inuadere conſueuerunt; vt ipſemet teſtis eſt eodem primo de differentiis febrium, cùm ait [quoniam ephemeræ omnes à procatarcticis, ſiue præincipientibus cauſis originem habent, hecticæ autem quando ſine his generantur, nunquam ab initio inuadere conſueuerunt] id quoque confirmauit Paulus cap. 31. libri ſecundi, quo etiam loco duplicem iam dictum modum generationis harum febrium conſcripſit.

cap 13. & 11. cap. vlt.

Cum ſermo habetur de febribus hecticis, quid per ſolidas partes intelligimus.

In omni febre hectica cor afficitur.

Hecticarũ generãdarum duplex via.

Intellectus loci Galen.

Num omnes partes, quæ ſolidæ appellantur, in febribus hecticis accendantur; & num ſemper cum ſiccitate copulentur, & quemadmodum cum maraſmo conueniant & diſſideant.

Capur XVIII.

SED quæres, num omnes ſolidarum partium ſubſtantiæ, quas tres aſſeruimus eſſe cum Galeno (ipſas ſolidas aduerſus humidas diſtinguentes) in huius febris generatione, ſemper accendantur, ſeu calefactæ ſint, an vna duntaxat, vel duæ ipſarum calefactæ ſint, reliquæ, vel reliqua incaleſcant? Huic ſatisfacere videtur Galenus eodem primo de differentiis febrium, & 10. metho. meden. cùm dicebat febrem hanc primùm propriam partium humiditatem depaſcere; hinc ad carnoſum genus tranſire; & ita deinde ipſas ſolidas verè dictas populari, principiúmque febris hecticæ eſſe cum primùm cordis temperies euerti inceperit, neque natiua humiditas protinus aboletur, neque virtus plurimùm laborat, ſed primò fit velut quædam efferueſcentia humiditatis, quo in tempore facilè eſt huiuſcemodi febrem ſanare, dicebat tanquã nihil adhuc virtute perpeſſa: ratione quoque confirmari poterit. Nam cùm tres iam dictæ ſubſtantiæ, quæ partes ſolidas conſtituunt, ſatis diuerſę ſint, atque inter ſe diſtẽt, ſaltẽ tenuitate, & craſsitudine, nulli in dubium venit, quòd quæ tenuior exiſtit, promptiùs accendatur, cùm omnis tenuis ſubſtantia, promptiùs, quàm craſſa alteretur, ex Galeno, citato primo libro de differentiis febrium. Cùm itaque tenuioris ſubſtantiæ ſit natiua illa humiditas ſeu ros diſperſus in ſpatiis intermediis dictarũ partium, quàm reliquæ duæ & carnoſa ſeu adipoſa adhuc tennior ſit, quàm fibroſa & membranoſa, conſequens eſt, vt ille natiuus humor primò, carnoſa & adipoſa ſubſtantia, ſecundò & vltimò membranoſa, & fibroſa, accendantur in febre hectica: neque vnquam ordo hic peruerti contingat, nec inuicem implicari poſſint, ſi plures dentur differentiæ, ſeu ſpecies hecticę febris; quemadmodum nos cum Galeno tenemus, & in ſequentibus declarare conabimur.

cap 1. & 10 cap. vlt.

Hectica primùm humiditatem partium propriam depaſcitur, deinde alias partes inuadit.

Loco ſupra citato.

mur. At quî fiet, interrogabis, quòd ordo hic peruerti non valeat, nec febres eædem complicari poſſint, cum in febribus quæ ex putredine ortum habeat, ordo hic quandoque peruertatur? etenim videmus ea pituita putreſcente, interim ex atra bile febres à principio generari, non autem ex bile quæ eſt tenuior. Inſuper ſæpenumero & hæ febres inter ſeſe complicantur, vt patet ſecúdo de differen. febr. cap. 7. ſecundo de criſibus, & ſexcentis aliis in locis. Huic reſpondemus, parum rectè tres has ſubſtantias partes ſolidas conſtituentes, tribus humoribus, ſeu potius excrementis ſimilaſſe. Hi nanque præſertim cùm excrementa ſunt, ac putreſcentia, haud vllam conſtituũt noſtri corporis ſubſtantiam, quemadmodum rorida ſubſtantia, carnoſa, ac membranoſa. Quo fit vt illi pro maiori vel minori quàm habent aptitudinem ſuſcipiendi calorem pręter naturam, indifferenter poſsint à principio ab eodem occupari; licet vnus ſubſtantia quàm alter fuerit tenuior; quod haudquaquam negauit Galenus, imò illud ſæpiùs contingere affirmauit, præſertim citato libro primo de differentiis febr. cùm dicebat. [nam diſpoſitio febrilis altàs ex aliis eorum, quæ ante diximus, ſumit initium. Iſtæ verò tres ſubſtantiæ, quæ ſolidas animalis partes conſtituunt, propterea quod tenuitate, & craſsitudine inter ſe diſtant, ſunt copulatæ in vna natura vnóque genere eorum quæ corpus conſtituunt, quod genus cùm à calore præter naturam occupatur, febres hecticas parit, verùm cùm non ex ſimilari, æqnali, atque homogenea ſubſtantia conſtet, ſed diſsimilari inæquali & diuerſa, quæ tenuior earum exiſtit, neceſſe omnino eſt, vt primò afficiatur ac calfacta ſit, reliquæ verò duæ calfiant.] Qua etiam ratione cùm ordo hic peruerti non poſsit: nam ſemper in vna ſubſtantia quæ diſſimilaris exiſtit, ſi accendatur calor pręter naturam, pars tenuior promptiùs & priùs accenditur, patere poterit, cur eſt quòd ſi plures ſint differentiæ ſeu ſpecies febris hecticæ, eædem complicari non poſſint, ſed perpetuò vnam altera conſequatur, ac incipiat ea in qua efferueſcit ſeu calfactus eſt innatus humor, ſeu roridus qui in ſpatiis inanibus, præſertim ipſius corporis cordis, continetur: ſequatur deinceps carnoſarum & adipoſarum partium, atque ita demum fibroſarum ac membranoſarum accenſio. Illæ item febres quæ in humoribus accenduntur, per putredinem habent generationem, quæ verò hecticę appellatę vel per motum, vel per adhæſum, quo fit vt in illis ordo haud ægrè peruerti poſsit, ob maiorem, vel minorem quam habent aptitudinem humores vt putreſcant, in hecticis verò, ſemper quod promptiùs ſua natura alterari conſueuit, primò accenditur, cùm neque in reliquis ſolidarum partium ſubſtantiis, quæ craſsiores natura ſunt, accenſionis promptitudo magis quàm in tenuioribus reperiri poſsit. Etenim in febribus, quæ per hos affectus ortum habent, nulla alia aptitudo, vt promptiùs accendatur eorum materia, reperiri poteſt, quàm tenuitas ſubſtantiæ frigiditate non reluctante, ob id vbi ſpiritus non fuerint, neceſſarium omnino eſt; vt humor hic inſperſus per ſpatia inania exiſtat, non autem carnoſa, aut membranoſa ſubſtantia. Num verò hecticæ febres perpetuò cum ſiccitate coniunctæ ſint, vel interim ſine ſiccitate conſiſtere valeant, nondum liquet, quamuis febris ipſa affectio ſit ſemper calida & ſicca; vt priùs cum Galeno & Hippocrate conclusum eſt. Vt verò huius quæſiti veritas pateat, animaduerſione dignum eſt, quod cùm aſſerimus num febris hectica quæpiam citra ſiccitatem conſiſtere queat, non de ea ſiccitate verba facimus, quæ neceſſario febrem, quà febris eſt conſequitur, ſed intelligimus per ſiccitatem maraſmum ſeu tabem, quæ quidem corruptio corporis viuentis eſt ex ſiccitate, ita vt idem ſit, ac ſi dicas num febris hectica poſsit quandoque abſque maraſmo, tabe, ſeu ſiccitate alicuius ſubſtantiæ ſolidarum partium conſiſtere. Pro quo iterum animaduertas oportet quatuor in vniuerſum noſtris corporibus eſſe ſiccitates, à Galeno ſcriptas ſeptimo method. medend. quarum vna eſt partium quę verè ſolidę appellantur, membranoſę inquam, ac fibroſę ſubſtantię; altera eſt adipoſę & carnoſę. Tertia cùm propria humiditas vnde partes nutriuntur omnino eſt aſſumpta diuerſa ab iis: & quarta ſiccitas eſt quę in propriis cuiuſque particulę exilibus arteriis veniſque conſiſtit, quę etiam ea ſanguinis penuria prouenit: nam venę ſucco ſunt inanitę; hic vero ſuccus, ſeu ſanguis qui in iam dictis exilibus continetur venis atque arteriis, de propria partium ſolidarum ſubſtantia non eſt; quocirca etſi in febre hectica quandoque exſiccetur, eam tamen ſiccitati coniunctam eſſe haudquaquam aſſerimus, neque idem ſuccus inter ſecundas (vt aiunt) humiditates, connumerari debet, vt quibuſdam falſo viſum eſt; cùm adhuc ſanguis ſit, & intra vaſa contineatur: & propterea Galen. eodem 7. de method. meden. narratis tribus ſiccitatibus, volens de hac quarta verba facere, dicebat. [Diuerſa ab iis ſiccitas eſt, quę in propriis cuiuſq; particulę exilibus arteriis, venisque conſiſtit.] & paulò infra, [facilima verò omnia ſanatu, quarta eſt, aſſerebat, in qua venę ſuccó ſunt inanitę.] De reliquis itaque ſiccitatibus ſubintelligere oportet, cùm dicimus febrem hecticam eſſe cum ſiccitate coniunctam, quam iterum conſiſtere citra ſiccitatem; quandoque poſſe, cum Gale. fatemur: quoniam ſine ſiccitate, ſępius hecticę febres conſiſtunt, inquit primo de differ. febr. cap. 8. & paulò ante duplex eſſe hecticarum febrium genus, definierat: quarum vnum cum tabe, reliquum abſque ea eſſe fatebatur. Etenim primo fit velut quædam efferueſcentia natiuę humiditatis. cùm primò hectica generatur febris, neque eadem protinus aboletur, quo in tempore vſque dum conſumptio quędam eiuſdem roridę humiditatis efferueſcentiam ſequatur, febrem hecticam abſque ſiccitate, ſeu tabe conſiſtere clarum eſt, apud eundem Galenum citato lib. 1. de differentiis febrium. Nam donec pars aliqua huius humoris diſperſi in ſpatiis particularum conſimilium intermediis, potiſsimum ipſius cordis reſeruatur, ſolùm febris hectica exiſtit, vt ipſe inquit, nondum etiam tabida, id etiam confirmauit Paulus cap. 31. libri 2. his verbis. Quouſque igitur humiditatis aliquid reliquum eſt, hectica ſolùm febris dicitur, cùm verò periclitatur, ne nihil ampliùs humoris ſuperſit, abſolutus iam marcor conſtituitur. Hinc ſequitur, quòd licet in tali efferueſcentia, humiditatis pars aliqua exſiccetur, nondum tamen ſiccitati copulatam febrem hecticá aſſerimus. Etenim quouſq; pars aliqua huius humoris reſeruatur in corpore cordis contenti, & non vniuerſa fuerit abſumpta, ſiccitatem haudquaquam eſſe fatemur, & propterea neque febri hecticę coniunctam eſſe; id quod confirmauerat Galen. citato

cap. 7

Loco citato.

Secunda capitis pars An hectica ſemper cũ ſiccitate ſit coniuncta?

Sicc itas quadruplex. cap. 5. & 6.

Hectica quandoque citra ſiccitatem.

Loco citato

Ca. 5 & 6.

lib. 7. method. medend. cùm de ſiccitatibus verba faciens dicebat. [etiam tertia videlicet, ſiccitas eſt, cùm propria humiditas vnde partes nutriuntur, omnino eſt abſumpta :] eſt enim ipſius tabis (quam *μαρασμὸν* Græci appellant) principium, cum primùm febris hectica propriam partium humiditatem ex qua nutriuntur, depaſcit, ac præſertim ipſius cordis : ſine cuius ſiccitate ; neque maraſmus gigni poteſt, vt liquet, tum eodem primo de differentiis febrium, & 10. method. tum etiam libro de maraſmo, qui interim ſimplex, quandoque compoſitus exiſtit, ſimplex, vbi ea ſiccitate duntaxat corpora corrumpantur, quamuis permanere ſiccitas ipſa per ſe non mutata oppoſitione, quæ conſiſtit ex calido, & frigido, non poteſt, vt liquet 10. method. meden. cōpoſitus, vbi aut caliditas, aut frigiditas immodica, ſiccitati aſſerit. Atqui ex inediis, ſimplicem oriri tabem contingit, ex frigiditate ſiccitati accedente, maraſmus ſenio confectos habet : iſque natura conſequitur, ac in decrepita ætate accidere ſolet, extincto natiuo calore, quod nil aliud eſt quàm mors, quæ ſine ſenſu doloris, ac ſecundum naturam ex ſiccitate contingit, vt citato libro 1. de differentiis febrium liquet, cap. 8. Conſueuerunt etiam & præter naturam hoc modo contabeſcere, quæ affectio à Philippo ſenium ea morbo vocatur, in quam non ſolùm ſenes, ſed etiam pueros vidimus incidiſſe quàm plurimos, inquit Galenus citato loco, cap. 5. Qui vero maraſmus ea calore fit febribus quibuſdam hecticis contingit, non omnibus, de quo præſens eſt ſermo, quanquam & alius quoque reperiatur maraſmus, qui ſyncopoſus ab eodem Galeno citato libro de maraſmo appellatur, diſtinctus à frigido, & ab hoc quem exurentem nuncupat, & in quibuſdam hecticis contingit febribus. Incipit autem hic exurens maraſmus, quando natiuus humor, qui in vnoquoque diſpergitur corpore, in ſpatiis particularum conſimilium intermediis, ac in cordis ſubſtantia aboliri periclitatur: cùm vero iam res eo periculi peruenerit, vt nihil ex tali humiditate ſuperſit, tunc exquiſita tabes exiſtit. Verùm ſi ad carnoſum genus tranſit, quod circa tum fibroſas, tū membranoſas partes ſolidorum corporum hæret, ita vt caro, & adeps ſint liquatæ, tunc non amplius incipere, ſed increſcere maraſmum dicimus, at deinde cùm ipſas ſolidas verè dictas partes populatur, tunc vigere maraſmum, non abſque ratione aſſerimus: quod ſi mauis, non in tria tempora : ſed in tres ſpecies maraſmum diſtinguere, pro diuerſa natura, ſeu ſubſtantia partium quas depaſcit, quæ ſolidas (quas diximus) partes conſtituunt, haudquaquam reclamabimus : neque illud Hippocratis ac Galeni pugnabit, vnus etenim erit, per tria tempora diſſidens, ſi per ſolidas partes, eas totas intelligamus, quæ ex aduerſo diſtinguuntur humidis. Tres non ab re etiam dici poterunt, ſi diuerſas ſubſtantias quæ iam dictas ſolidas partes conſtituunt, tanquam diuerſas ſpecies naturas habentes ſeorſum conſideraui mus. Ceterùm ſiue vnus, ſiue plures dicantur eſſe maraſmi, ſatis ſit noſſe febrem hecticam, interim abſque eo conſiſtere poſſe, vtpote ea incipiente. Incipit autem febris hectica, quacunque generetur cauſa, eo tempore quo quædam velut efferueſcentia fit ipſius innatæ humiditatis diſperſæ in ſpatiis intermediis conſimilium particularum; præcipuè tamen ipſius cordis, cùm neque vlla hectica febris effici poſsit, priuſquàm cor ipſum afficiatur, vt ſæpiùs dictum eſt: quo tempore, naturalis cordis temperies euerti incipit, licet virtus plurimùm non laboret, neque iam dicta humiditas prorinus aboleatur. Deinceps cùm conſumptio quædam efferueſcentiam ſequitur, eadémque in longum tempus protracta, ipſæ ſimilares particulæ, quæ ſunt veluti cordis elementa, ſicciores redduntur, atque etiam alimenti inopia tenuiores, ac tantum virtus laborat, quantum ſiccitas atque caliditas in ipſa febre inualuerit, hoc tempus non amplius initium, ſed incrementum febris hecticæ appellari poteſt : habet tamen maioris, minoriſque ratione, non paruam latitudinem, vt paulo poſt dicemus. Vbi verò non tantùm humor in corpore cordis contentus, & carnoſæ ſeu adipoſæ partes eiuſdem conſumptæ fuerint ; verùm etiam ad fibroſas & membranoſas, ſiccitas peruenerit, atque eas populetur febris hectica, tunc exquiſitè eam conſiſtere dicimus, atque omnino tabidam eſſe, vtque ab ea paſsione non differat, quæ verè exquiſita tabes appellatur : quamuis febris hæc non tantum ſicca, ſed etiam calida ſit affectio ; vt liquet eodem primo de differentiis febrium. Ex quibus haud ægrè quiſpiam percipere poterit, qua ratione maraſmi principium, à principio febris hecticæ, differt, nam illud eſt cùm omnino rorida humiditas fuerit conſumpta, hecticæ verò principium erit, cum talis humiditas efferueſcat, perdurat autem quouſque eiuſdem pars aliqua reſeruatur ; quo etiam tempore febris hectica duntaxat, nondum autem tabida appellabitur. Incrementum inſuper febris hecticæ ab eo, quod maraſmi exiſtit, non minùs diſſentire videtur: etenim in eius incremento, non modo carnoſæ & adipoſæ partes colliquantur, verum etiam humor hic abſumitur, qui prius in eius principio velut quandam efferueſcentiam paſſus erat. At in incremento maraſmi modò dictæ carnoſæ & adipoſæ ſubſtantiæ duntaxat colliquantur, cùm in eius principio natiuus humor omnino fuerit abſumptus. Determino autem principium cum Galeno non dierum, aut horarum numero, ſed ipſo diſpoſitionis modo, in ſummo autem vigore, omnino conueniunt febris hectica, & maraſmus, cùm ambo conſiſtere fateamur, eo tempore, quo fibroſæ & membranoſæ ſubſtantiæ, cordis præſertim, verè ſolidæ appellatæ, ab eiſdem conſumantur: tunc enim tale aliquid cor patitur, quale lucernæ lychnium, ſeu formes, cùm plurimum exuſtus fuerit, nam qui ita torrefactus eſt, frangitur atque diſſoluitur, & ex ariditate continuitatem amittit, adeò vt neque ſi magnam olei copiam ſuperinfundas flamma abundantior poſsit accendi: talis ſiquidem eſt febris, quæ eſt tabida omnino, vtque ab ea paſsione non differat, quæ tabes appellatur, vt prius dictum eſt.

Marginal notes (left): *Tabes ſiue maraſmus.* — *Locis citatis.* — *Simplex.* — *Cōpoſitus.* — *Maraſmus incipiens.* — *Increſcens.* — *In vigore.* — *Hectica incipiens.*

Marginal notes (right): *Increſcens.* — *In vigore.* — *Loco citato.*

Quando vnum, duo, & tria dici poſsint febrium hecticarum genera.

Caput XIX.

SED occaſione eorum quæ diximus non ab re quæres, num vnum duntaxat ſit febrium hecticarum genus, vel duo, aut tria, vel plura eſſe poſsint genera, ſpecies ſeu differentias diceris ? Huic breuiter hunc in modum ſatisfacere licebit, aſſerens cum Galeno vnum eſſe genus febrium hectica-

Vnum hecticarum ... [illegible]

ćticarum, ſi modò taliter dictæ ſint, quoniã ipſum corporis habitum comprehenderunt, per corporis habitum ſolidas ſubintelligentes corporis partes, humidis ex aduerſo diſtinctas, vnum etenim eſt harum partium genus, continentia ab Hippocrate ſolidæ a Galeno appellatæ, & propterea cum hoc genus calor præter naturam occupauerit, vnum duntaxat febrium genus etiam oritur, ex aduerſo & eis quæ ex humorum putredine oriuntur diſtinctum, licet genus hoc febrium hecticarum, & id quod ex putredine humorũ generatur ſub vno genere, quod quidem nullum nomen commune ſortitum eſt (diarijs ex diuerſo diſtinctum) contineri poſſunt, vt patet eodem primo de different. febr. cap. 7. Cæterum quamuis hæc ratione vna duntaxat febris hectica dici poſsit, tamen pro diuerſo ipſius diſpoſitionis modo eam licebit cum Galeno in tria tempora, ſeu tres gradus ſubdiſtinguere, in principium videlicet, ſeu primum gradum, quod quidem exiſtit, cùm quædam veluti efferueſcentia fit natiui humoris diſperſi in ſpatiis intermedijs earundem partium ſolidarum; perdurat autem quouſque pars aliqua eiuſdem humoris reſeruatur, & in incrementum ſeu ſecundum gradum, quod à conſumptione, quæ efferueſcentiam ſequatur, exorditur: protelatur autem hoc tempus, ſeu ſecundus gradus febris hecticæ, quoad vniuerſus humor, & carnoſa ſeu adipoſa ſubſtantia, cordis præſertim, liquefiat ac conſumetur, cum verò fibroſas & membranoſas cordis partes febris hæc depopulatur, non amplius incrementum, nec ſecundum gradum, ſed ſummum vigorem, & tertium gradum ipſius febris hecticæ appellabimus. At ſi febrem hanc conſideraueris, prout citra maraſmum, tabem, ſeu conſumptionem dictarum partium ſolidarum conſiſtere poterit, vel cum earundem conſumptione, cum eodem Galeno primo de differentiis febrium, fatemur duplex eſſe febrium hecticarum genus; quorum vnum eſt citra tabem, reliquum verò cum tabe: quapropter, poſita hac febrium hecticarum diſtinctione, dicebat Galenus: [Febrium autem hecticarum quandoquidem duplex eſt, vt nuper definiuimus, genus earum:] Indicia deinceps exponamus, nec propterea cum eodem Galeno negamus tres poſſe dici differentias ſeu ſpecies hecticarum febrium, quinimo illud affirmare nõ veremur. Nam ſi tres diuerſę ſubſtantiæ, vt ſæpiùs diximus, partes ſolidas conſtituunt, nec præter naturam calor cùm primum febris hectica generatur, æqualiter eas occupat, ſed earundem vna primò ſufficienter incaluit, reliquæ verò incaleſcunt; & deinde paſsim ad reliquas duas pertranſit, non ſine forti ratione fateri poſsimus, hac ratione partibus ſolidis definitis, prout in ſe tres diuerſas ſubſtantias continent, quæ non æqualiter, ſed paſsim, ac ordine quodam præter naturam calorem admittunt, tres eſſe hecticarum febrium differentias ſeu ſpecies, cùm & dictæ ſubſtantiæ ſpecie quoque differant. Quarum vna ac prima erit cùm calfactum eſſe in natiua humiditate ſuſceptum fuerit, eadem veluti efferueſcentiam quandam perpeſſa. Erit & ſecunda ſpecies cùm humiditas hæc natiua fuerit abolita cõſumptáque carnoſa ac adipoſa ſubſtantia, quibus ſiccioribus redditis, ac verè ſolidis partibus exſiccatis, fibroſis, inquam ac membranoſis, tertia ſpecies febris hecticæ generabitur. Quod inſuper confirmare videtur Galenus citato primo libro de differentiis febrium, cap. 9. nam narratis ſignis febris hecticæ, quæ omnino tabida exiſtit; inſuper definito principio generationis ipſius febris citra tabem, ſubdebat hæc verba: [deinde autem conſumptio quædam efferueſcentiam ſequitur, hácque in longum iam protracta, ipſæ ſimilares particulæ, quę ſunt veluti cordis elementa, ſicciores redduntur, atque inopia alimenti, tenuiores: & tantùm virtus laborat, quantum ſiccitas atque caliditas in ipſa febre inualuerit, quando earum altera exuperans, virtutem imbecilliorem reddere potuit, huiuſcemodi febris iam quodammodo ad vtranque partem declinat, ac medium obtinet locum, inter eam tabidã febrem, quæ penitus curam nõ admittit, atque illam de qua paulo ante diximus, quæ facilime curari poteſt, ſunt vero & in hac latitudines multæ: quoniam & diſpoſitiones ipſius multæ in eo quòd magis, & minus diuerſitates: quæ igitur æqualiter diſtat ab vtraque, & ea ſcilicet quæ exquiſite tabida eſt, atque illa in qua nihil eſt adhuc tale, medio quodammodo ſe habet ad curationem, dubio ad partes ambas inclinans momento: quæ autem proximior tabidæ fuerit, periculo vicinior eſt: cùm quæ alteri primæ magis adhæret, non paruam ſalutis ſpem poſsit afferre:] His verbis aſſerere videtur Galen. tres eſſe hecticarum febrium ſpecies, ſeu differentias, nam poſitis duabus extremis, altera citra tabem, altera verò omnino tabida, conſtituit mediam, eam inquiens quodammodo ad vtramque partem declinare, ac medium obtinere locum, inter omnino tabidam, quæ penitus curam non admittebat, & illam quæ facilime in principio curari poterat. Præterea ipſum cum latitudine magna conſiſtere affirmauit, maioris, minoriſque ratione, non ab re, quoniam cum ſub ea nedum roridæ humiditatis, verumetiam carnoſæ & adipoſæ ſubſtantiæ ſiccitas contineatur, prout æqualiter, magis aut minùs earũdem ſubſtantiarum pars eſſet abſumpta, eo æqualiter, magis, minúſve ad vnam vel alteram febrem declinare, atque propterea maioris, minoriſque periculi exiſtere. Quòd verò hæ febres, licet ſpecie differant, inter ſeſe complicari nequeant, neque in earum generatione ordo peruerti queat, vt iam dictis patere poteſt. Vnum itaque eſſe febriũ hecticarum genus, nec minùs, & duo, neq; à ratione alienum eſſe tria genera, ſeu tres ſpecies ac differentias, neque plures dari poſſe, cum Galeno fateri haudquaquam veremur, modò eas diuerſa ratione conſideraueris, ſed tempus eſt vt earum indicia deinceps exponamus.

Hecticarũ tria tempora, ſeu gradus, duplex genus, ſeu triplex, dici poſſe.

Loco ſuperiori cap. citato.

Quæ ſint febrium hecticarum indicia communia, examinatúrque exemplum Galen. de calce aqua conſperſa.

Caput XX.

COMMVNE eſt omnibus hecticis febribus q́ puſillæ, ac ſemper à principio ad finem vſque ſint æquales, inquit Galen. 1. de differ. feb. cap. 9. & 3. de præſag. expul. cap. 7. febrium hecticarum, duo hęc ſunt propria ſigna dicebat, ſi perpetuò ſibi illæ ſimiles ſint, nec inuaſionem vllam acceſsionis, nec incrementum nec vigorem, nec remiſsionem habeant, nec ferè febricitare ſe percipiet ægrotus: in quibus etiam febribus, neque multa occurrit tãgenti caliditas, quamuis acris, ac mordax (non tamen adeo vt in febribus quæ ex putredine ortũ habent) eadẽ inſuper licèt primò tactu mitis ac debilis ſentiatur, proceſſu tamen temporis, cùm

Signa hecticarũ, æqualitas acceſsionũ.

Caliditas non multa, ſed acris, &c.

plus tangendo immoraberis, paulatim acredinem, atque eroſionem quandam oſtendet, atque etiam arida manui ſe offeret; id quoque confirmauit Paulus cap.31.lib.11.aſſerens, caliditas autem primo be-curſu languida, paulo poſt acris, & erodens erumpit: cùm etiam arteriæ circonſtantibus partibus calidiores ſentiuntur, maximum ſunt hecticarum febrium indicium, vt liquet citato lib.1.de diffe.feb.cap. 9. ſi quidem hoc illis nequaquam aliis aduenit in febribus: manifeſtius autem hic accidit caſus, cùm loti fuerint ægrotantes, aut quouis alio modo calfacti & laſſati, ita vt aliqua profluat humiditas ac caliditas efflet: tum etenim aliis partibus omnibus calor percipitur moderatus, vbi calor ita expirauerit: qui verò in arteriis eſt, nihilo minor ſentitur: eſt verò eius manifeſtus ſenſus, cùm ſe pulſus attollunt, qui neque ipſi in talibus expirationibus permutantur, ſed continuè in eodem ſtatu perſeuerant. Pulſus febris hecticæ, pari modo quantum in iis eſt, in eaſdem differentias conuertuntur; ampliùſque in his mutatur celeritas, inquit Gal.citato lib.3. de præſag.ex pulſ. cap.7. dicit autem in eaſdem differentias, in quas omnes diariæ mutant: nam de iis priùs verba fecerat. Sunt autem hæ differentiæ, magnitudo, celeritas, & crebritas: quamuis, vt ipſe fatetur, in febribus hecticis, ampliùs mutetur celeritas; verùm poſt multa eodem in loco ſcripſit hæc verba. [nec magnus pulſus, nec vehemens cum hecticis febribus vnquam concurrunt, ſed ſi alterutrum habeant horum, non ſunt hecticæ.] De vehementi clarum eſt, cùm perpetuò in hecticis febribus imbecilla ſit vitalis facultas, quoniam intemperatum cordis corpus exiſtit, vtpote cùm incaluerit iam, licet in principio plurimum non laboret, comes etenim eſt intemperiei imbecillitas facultatis, quemadmodum temperiei, robur. De magno autem fateri poſſumus quòd licet febres hecticæ quantum in ipſis eſt, in magnitudinem quodammodo pulſus mutent, quamuis minùs quàm cæteræ febres quà febres ſunt, cùm minùs in eis vſus vrgeat; quia tamen perpetuò cum eis facultatis vitalis imbecillitas aſſociatur ob mox ante dictam cauſam, ob id magnus pulſus eſſe non poterit, cùm vna ex cauſis magnitudinis deficiat, quæ eſt virium robur, ſemper interim & altera quoque quæ eſt inſtrumentorum obtemperantia propter duritiem ex ſiccitate contractam, quapropter idem Galenus aſſerebat quòd ſi cum febribus concurrat alius affectus, mixtam oportebit eſſe mutationem ex illa & hac quæ comitatur febri, quinimò de hecticis ſic ſcriptum reliquit citato loco, quòd niſi alter cum iis affectus caſu coëat, ne incipiant quidem vnquam, quamuis hectica febris rariſsimè à primo die exiſtat: ex quo affectu vitalem facultatem, aut inſtrumenta variari contingit; & non vſum duntaxat, quemadmodum ab ipſis febribus hecticis quatenus febres ſunt: quinimò collatione facta ad pulſus, qui ſunt in febribus ſynochis dictis, minores, rariores, ac tardiores tanto ſunt hecticarum febrium pulſus, quanto etiam earum caliditas minor eſt: vt patet libro 1. de differ. febrium. Proprium item & inſeparabile omnibus hecticis febribus indicium eſt, vbi allato cibo febrem accendi, ita vt caliditatis multitudo ſentiatur, ac pulſum ad magnitudinem & velocitatem augeri percipias; ita vt incompreſſa annotatio facta videatur eo tẽpore, quo maximè omnes horas ſuſpectas ſubterfugiſſe videtur: ſtatim enim hora vna, vel duabus poſt aſſumptum cibum, quæcunque ægrotantem tetigerint, alteram febris acceſsionem adeſſe putabunt: voco autem annotationem incompreſſam, in qua neque horror aliquis neque extremarum partium frigefactio facta eſt, neque veluti quædam dormitatio, neque aliqua inſignis pigritia, aut omnino inæqualitas aliqua, vel in caliditate, vel in pulſu: adhuc autem magis, neque paruitas, neque debilitas, neque horum aliquid aliud; ſed quemadmodum, & cuique alteri ex cibo maior, ac velocior pulſus efficitur. Et quidem aliquando & in quibuſdam febribus aliis, incompreſſus aſcenſus; at ſi vniuerſum indiciorum aceruum inſpexeris, non parum differt: etenim in omnibus aliis febribus huiuſcemodi introitus præter cibum aſſumptum, fiunt incompreſsi, in febribus autem hecticis, contrario modo ſe habet omnino, neque etiam fit aliqua annotatio in tempore aliquo, ſed eſt vna febris continua, velut ea quæ ſynochus appellatur. Verùm in hac veluti flammam plurimam admouenti manum habet occurſantem, pulſúſque ſunt frequentiſsimi ac maximi: In hecticis autem febribus, neque multa occurrit caliditas, pulſúſque tanto minores ſunt, rariores, ac tardiores iis qui in ſynochis comprehenduntur, quanto etiam caliditas minor fuerit. Differunt etiam ab aliis febribus, quæ incõpreſſas habẽt annotationes; hoc maximè febres hecticæ, quòd afflictatio aliqua omnino illis adeſt cùm cibum aſſumpſerint in acceſsionis principio, in hecticis verò poſt cibũ aſſumptũ, vel quandã afflictationis expertẽ annotationẽ fieri contingit; quæ non eſt, (vt antea diximus) annotatio, manifeſtius autem die ſequenti hæc febris agnoſcetur, ſi diligẽtiùs obſeruabimus, quouſq; poſt aſſumptũ cibũ in caliditate ac pulſibus alteratio facta perdurauerit: eouſque nanq; manifeſtè alterata apparebunt, donec ex cibo digeſto ac appoſito cordis ſiccitatem humectauerint; deinceps ad priſtinum habitum reuertetur, in quo antea quàm cibus aſſumeretur, conſpiciebatur. Quòd ſi alio in tempore cibo refeceris, eo qui ſequitur die, ac rurſus die ſequenti in tempore pariter diuerſo, ſimiliter videbis caliditatem adauctam, & pulſus, vt diximus, alteratos. Iure itaque diximus hoc proprium ac inſeparabile eſſe hecticarum febrium indicium, vt allato cibo ſtatim hora vna aut duabus elapſis, febris accendatur aucta caliditate, ac pulſus ad magnitudinem & velocitatem augeatur, ita vt incompreſſa annotatio facta videatur: ſimile enim eis contingit quod in calce, ac lapidibus calefactis, ſi enim aquam frigidiſsimam infuderis, multo calidiores ſentiuntur, nutriente, vt videtur in ipſis humida ſubſtantia aridam caliditatem, ſi enim quiſpiam intra manus recipiat calcis glebam, eiuſdem paruifaciet caliditatem, quam neque ſentiet: at ſi deponat, aquáve perfundat videbis quàmprimum vehementer calfactam, atque ita feruentem, ſicuti lebetes quando ingenti adhæſerint flammæ, vapores etiam non paucos ab ea efferri conſpicies: quòd ſi etiam tangere auſus fueris, facilè deuri continget; adeo ſi ad ſenſus iudicium referatur, humida caliditas vires habet non parum ſicca euidentiores; vt inquit Galenus citato primo libro de differen. febr. cap. 9. Quam Galeni ſimilitudinem parum (vt mea fert opinio) quidam ex Arabum familia intelligens, auſus fuit aſſerere, has cauſas à Galeno traditas accidentales eſſe, & veluti fabulas cantatorum. Sed pace tanti viri dixerim, non propterea

hoc

Arteriarũ caliditas.

Pulſus iidem qui diariarum.

Loco citato Caliditatis incrementum poſt cibum, & pulſuum mutatio in magnitud. & velocitate.

Febris annotatio incompreſſa.

Simile loco Galeni ab Auer. reprehenſa.

Auer. 4. col. cap. 33.

hoc contingere faſſus eſt Gale. quòd velut aqua contraria calci exiſtit, ita cibus virtuti nutribili ſit contrarius, atque adeò elongatus, vt ipſe eidem ſit contrarius ſicut aqua calci, quemadmodum ipſe refert: neque propterea quia contraria calci eſt aqua, vbi ei perfundatur, multo calidior ſentitur, ſed ob id quòd humida eſt ſubſtantia, ex qua arida caliditas veluti nutriri videtur: & quia non paucos ab ea vapores efferri conſpicies, adeo vt ſi etiam tangere auſus fueris facilè ex hoc deuri continget, vt ipſe inquit citato 1. de different. febr. quare quemadmodum contingit ipſi calci, quæ debilem obtinet calorem priùs quam aqua perfundatur, ita per febres hecticas, (per quas partes corporis ſolidiores magis ignitæ euadunt, & propterea aſsiduè febris hæc in ſe ipſa ſimilis manet) calor contingentibus apparet, veluti in calce debilis: cùm verò cibum aſſumunt ac bibunt, ſimile quiddam accidit quod in calce (vt diximus) aqua perfuſa: quo fit vt contingentes exterius ægrum, multò calidiorem perſentiant: vt ſecundo prognoſticorũ ab eodem Galeno babetur.

Com. 60

Continent nanque febre hectica laborantes, calorem debilem; quoniam calfactum eſſe, in partibus ſolidis conſiſtit, è quibus parum eſt quod euaporat ob ſiccitatem earum, cùm verò alimentum eis apponitur, vtpote humido exiſtente, non ab re earum partium calor augetur, aucta per alimentum eiuſdem caloris ſubſtantia, quia eodem alimento nutriuntur, & adueniente humida ſubſtantia, magis etiam euaporat: humida etenim caliditas vires habet ſicca euidentiores, vbi ad ſenſus iudicium referatur; quemadmodum Galen. habet lib. 1. de differen. febr.

Loco citato.

Perſpicuè igitur appatet ob iam dictas cauſas, febrilem calorẽ in hecticis febribus, ſtatim hora vna, aut duabus adbibito cibo augeri, & quã maximè vehementer per diductionem illius apparere, & euſque perdurare, donec ex cibo digeſto, atque appoſito cordis ſiccitas fuerit humectata.

Quæſtio, cui mox ſatisfa est.

Qua etiam ratione pulſus maiores, ac velociores fiunt toto eo tempore, & non quia cibus calorem extraneum adipiſcatur neceſſariò, vt inquit vir iſte; etenim non mutaretur. At quia nutrit, propterea accidit febrilem calorem augeri. Sed qui fieri poſsit (non ab re quæres) vt tam breui tẽpore aſſumpto cibo, poſsit & ipſe diſtribui, ac adiici ſolidioribus partibus, & potiſsimũ cordis, ſi priùs vt concoquatur oportet, deinde digeratur, apponatur, agglutinetur, atque aſsimiletur? At nos facilè cũ Gal. huic ſatisfacere poterimus, illud haudquaquam difficilè cõtingere poſſe, nam licet deuorato cibo confeſtim ventriculus circa illũ ſe contrahat, vt eodem fruatur, nutriatúrq;: vbi autem eo impletus, ſatiatúſque fuerit, pro onere reliquũ habens, ſtatim abiiciat, ac deorſum extrudat, ipſe verò ad aliud opus; nẽpe vt agglutinet, cõuertatur, tamen eo etiam tempore, aliquid eiuſdem cibi ad iecur aſcendere clarum eſt, ex eodem Gal. lib. 3. de nat. fac. c. 13. qua ratione ad ventriculum ipſum, non paucæ venæ; portæ dictę progerminationes attingũt, hócque eſſe primum tempus operis naturæ circa alimentum. In ſecundo id ad inteſtina tranſit, úſque ipſis & iocinori ad ſaturitatem apponi, tum portiunculam eius exiguam in omnem corporis partem ferri. Quo in tempore quod in primo eſt appoſitum, id ventriculo affigi intellige. In tertia verò temporis portione ventriculus ex affixo alimento nutritur, ſibi planè aſsimilato. Affiguntur autem tam iocinori, quàm inteſtinis, quæ iis fuerant appoſita. Præterea in omnes corporis partes, digeſtionem, appoſitionémque fieri conſtat, vt patet ex citato libro 3. de natura. facultat. Non igitur à ratione alienum eſt, imo veritati quàm maximè conſonum, quod tenuior quædam alimenti pars, quæ parata magis concoctioni exiſtit, citius ab ipſo ventriculo euectæ & propterea etiam iecori diſtributa (quamuis non integre vniuerſum alimentum, in eodem ventriculo fuerit concoctum) poſsit ex eodem iocinore, poſt horam vel alteram aſſumpto cibo, in omnem corporis partem ferri, digeri, atque ſolidis partibus omnibus, præſertim cordis apponi, quo tempore incipit illa incompreſſa annotatio. Producitur autem euſque, quo vniuerſum concoctum, digeſtúmque alimentum, ſingulis corporis partibus ſolidioribus, ipſiúſque præcipuè cordis, fuerit appoſitum & aſsimilatum. Atque præſertim illud contingere poſſe putamus hectica febre laborantibus, quibus cum inanitæ fuerint, ac ſupercalfactæ partes ſolidæ, promptiùs illud attrahunt. Et quoniam inter cæteras noſtri corporis partes cor etiam facultate vehementi trahendi pollet, vt libro de maraſmo Galenus teſtatur, cap. 5. nec minùs & huic opitulatur, tenuioris ſubſtantiæ, ac concoctu facilis liquidorum ciborum aſſumptio, qui eiuſmodi febre laborantibus offerri conſueuerunt.

Cuiuſlibet febris hecticæ particularia indicia: & quòd ab vrinis pro earum dignotione nullum ſumatur proprium indicium. *Caput XXI.*

INCIPIENTIS verò hecticæ febris, ſeu primi gradus, aut primæ ſpeciei, quæ citra tabem exiſtit, præter iam dicta ſigna quæ communia cunctis exiſtunt hecticis febribus, quædam propria reperiuntur, per quæ omnia, vbi ſola fuerit haudquaquam cognitu eſt difficilis: alteri verè aſſociata difficiliùs cognoſcitur. Gal. teſte citato 1. lib. de diffe. feb. c. 10. Et quoniam bifariam oriri poſſunt, vt ſuperiùs concluſum eſt, cùm ſtatim ab initio inuadentes, tum etiam quando ad alias nedum diarias, verùm etiam ardentes febres, ac reliquos quoſdam præter naturam affectus, conſequuntur, nos quo breuiores ſimus, ab initio incipientis febris hecticæ ſigna tradem̃us, cùm ex eiſdem met, ac etiã communibus mox narratis (paucis quibuſdam demptis) eadem poterit dignoſci, quando ad alias febres conſequatur.

Hectica prima ſpec. ab initio inuadẽs ex procatarc. cauſa orta indicia.

Cùm autem ab initio nunquam inuadat febris hectica citra procatarcticas cauſas, quas etiam ſupra narrauimus, licebit, vt Galeno viſum eſt, etiam ex ægro interrogato, eam addiſcere. Vbi autem ex aliqua earum habuiſſe principium acceperis, cæteris quidem bene ſe habentibus, appareántque in ipſa prima die omnia generis febrium ephemerarum indicia, febris autem ad diem ſequentem extendatur, neque ad quietem decliuans, neque magis inualeſcens, ariditatémque maiorem in corpore repræſentet, talem hecticam fore ſuſpicandum eſt. Quòd ſi vſq; ad tertiũ diem ſine cibo permanſerit, dum tertianæ acceſsionis ſuſpectas horas præterit, nihílque effatu dignum priori acceſſerit febri, aut fuerit imminutum, ſed quædam primæ febris exiguæ reliquiæ tantummodò procedãt, atque permaneant, cum ariditate corporis, & caliditate, quæ primo tactu mitis ſentiatur, proceſſu verò temporis acris, mordax, atq; arida manui ſe offe-

rit, huiuſcemodi febrem hecticam eſſe, exiſtimandum erit. Terminus autem eius principij eſt cum eo tempore, quo ſolent ephemeræ febres in integram quietem deſinere, nedum illis ræle aliquid nõ euenit, ſed inſuper ſiccitas manifeſta intenditur: tunc enim primum febrem diariam euadens tranſcendit ad hecticam, alter verò cuiuſdam velut ipſius augmenti, atque integræ perfectionis terminus, eſt tertiæ diei acceſsio; ſi enim vt paulò ante dicebamus, neque altera acceſsio ſuperuenerit, neque ægrotus ſine febre fuerit, adaucta inſuper ſiccitate, tunc proculdubio, hic hectica febre laborabit, potiſsimùm vbi natura ſicciores ſint, ac calidam temperaturam habuerint ægrotantes, vitámque elegerint in laboribus, vigiliis, ac curis, victúq; pauco. Etenim hos ab initio ſolet hectica febris inuadere, præcipuè æſtate, ſtatúque temporis calido & ſicco, & loco præterea conſimili. Quòd ſi omnino certus eſſe velis febrem hecticam fore, cibum offeras, eo tempore, quò maximè omnes horas ſuſpectas ſubterfugiſſe videtur ægrotus: ſtatim enim hora vna, aut duabus poſt acceptum cibum, vt nuper demonſtrauimus, quicunque ægrotantem tetigerint alteram febris acceſsionem adeſſe, opinabuntur, ita vt in compreſſa annotatio facta videatur. Eius verò febris hecticæ, quæ omnino tabida exiſtit, ſiue vigorem, ſiue tertium gradum, ſeu tertiam eius ſpeciem appellaueris, ſigna cognitu promptiſsima, atque facilima ſunt, etiam priuſquàm pulſum atque calorem tactu perpendas.

Hectica tertiæ ſpeciei ſigna.

Decreuimus autem huius febris ſecundo loco indicia exponere, quò promptiùs eius quæ in medio eſt, nobis indicia pateant, ipſis extremis cognitis. Appellantur autem ſigna hæc promptiſsima, atque facilima, quæ etiam maxima non ſine ratione appellat Galenus cum Hippoc. tum in libro de iis quæ in medicatrina fiunt, tum etiam 1. prognoſtic. quoniam ſtatim medico occurrunt: eliciuntur nanque ex facie ægrotantis, quam primò medicum attendere oportet, cùm primùm ad ipſum accedit, proficiſcuntur autem omnia (ne in tradendis cauſis nimium tempus teramus) ex vnica cauſa, eſt autem ea calida & ſicca immodicè intemperies, tum cordis, tum etiam vniuerſi corporis.

Tex. 1. Cõ. 1.

Ex facie.

Etenim dicebat Galen. eodem 1. de differ. febr. cap. 8. [Tabida verò febris, non tantùm ſicca, ſed etiam calida paſsio eſt, quapropter extinguitur celeriùs in hac ægritudine animalis calor, totúmque corpus tabeſcit, inſtar arboris ſupra modum areſactæ, aut ob longitudinem temporis, aut flammę viciniam, aut vehementem, atque immoderatam ſiccitatem. Hinc eſt, quòd oculos immodicè videbis concauos iis qui ita laborant, veluti quibuſdam quaſi foueis reconditos, exhauſto iam vniuerſo in ipſis liquore; ita vt oſsium quibus palpebræ adhærent, eminentiæ conſpiciantur, & ſordes in ipſis ſiccæ oſtendãtur, & quædam veluti ſqualida diſpoſitio, qualis maximè ineſt iis, qui toto die ſub ſolis ardore iter longum per puluerem egerunt. Eſt etiam in eiſdem flos vitalis coloris extinctus in tota facie, ac in fronte præſertim ſiccitas immoderata conſpicitur; adeò vt ex ſiccitate dureſcat, ac circuntendatur: non poſſunt autem plurimùm producere palpebras, ſed ſæpius conniuent dormitantium more. Verùm eorum paſsio ſomnus non eſt, ſed potius vigilandi impotentia. Contabuêre etiam carnes, quæ in temporibus ſunt, vt collapſa videantur, & cõcaua ſpatia; nec immeritò: quid enim aliud ſunt omnino quàm oſſa & cutis? adeò vt ſi nudato corpore partes ad ventrem attinentes aſpicias, neque ex inteſtinis aut viſceribus aliquod ſupereſſe cẽſueris, ac præcordia vehementer contracta verſus thoracem videntur. Quòd ſi eos tangere libeat, cutis quidem apprimè arida, quam ſi digitis apprehendens extenderis, inſtar pellis conſiſtit. Caliditas autem, cùm primùm manus admouetur, debilis, ac mitis quodammodo ſentitur, paulatim verò acredinem; atque eroſionem quandam oſtendit, ac magis, cùm plus tangendo immoraberis.

Ex tactu.

Ex caliditatis qualitate.

Pulſus verò tenuis, durus, debilis, & frequens, inquit Galen. licet paulò poſt aſſerat, non tenuem, ſed paruum eſſe, quod quidem parum aut nihil differre videtur, eſt enim paruus pulſus neceſſariò tenuis, licet & breuitatem quoque ac humilitatem in ſe contineat: qua de re & tenuis, & paruus dici poterit eadem ratione, quamuis non propterea febris tabida dicenda erit: quoniam paruus aut tenuis pulſus ſit, nec propterea quia frequens, nam neceſſariò vbi paruus fuerit, hic idem erit etiam frequens. Verùm ob id potiùs febris erit tabida, quoniam debilis ac durus eſt pulſus; debilitas ſiquidem vehementem ſequitur cordis intemperiem, durities autem ſiccitatem: qui affectus, vbi cor occupauerit, neceſſe eſt, inquit Galen. eodem 1. de differen. feb. animal febre tabida laborare.

Ex pulſu.

Loco citato.

Reliquum eſt, vt eius febris hecticæ, quæ medium obtinet locum inter iam dictas, ſigna enarremus, ſiue augmentum hecticæ febris eam appellaueris, ſiue ſecundi ordinis, aut ſecundæ ſpeciei, quæ quidem febris, cùm quodammodo ad vtranque partem declinet, eius videlicet, quæ eſt citra tabem, & eius quæ omnino tabida eſt, latitudinémque ſatis amplam contineat maioris, minoriſque ratione, ſi æqualiter ab vtraque diſtabit; æqualiter quoque vtriuſque ſigna participabit, ſi verò vni erit proximior quàm alteri, eius cui magis propinqua exiſtit, maximè indicia manifeſtabuntur: ſicciores etenim in ea, atque inopia alimenti tenuiores cordis carnoſæ partes redduntur, ac tantùm virius in ea laborat, quantùm ſiccitas atque caliditas in ipſa febre inualuerit, qua ratione etiam fit, vt quamuis pulſus paruus, durus, debilis ac frequens adſit, non tamen perinde ac in ea, quæ exquiſitè tabida eſt, magis tamen quàm in ea, quæ ſimpliciter hectica, & citra tabem.

Hectica tertiæ ſpeciei ſigna.

Sed mox in dubium venit, cùm ſigna maxima pro dignoſcendis febribus ex calore, pulſu, atque vrinis capiantur, vt paulò ante concluſimus, cur eſt quòd Hippocrates, & Galenus nullum ex vrinis ſumpſerunt indicium pro febribus hecticis dignoſcendis: potiſsimùm cum libro primo de criſibus fateatur Galenus, quòd in febribus omnibus (quoniam venoſi generis affectus ſunt) ad vrinas præcipuè attendere oportet?

Obiectio.

Cenſemus autem hoc ita eſſe diluendum, quod propterea, quæ ex vrinis indicia ſumuntur ſubticuerunt, quia nullum, neque inſeparabile, neque proprium & inſeparabile ab illis indicium pro febrium hecticarum notitia capi exiſtimauerint, ſiue ex ſubſtantia, ſiue ex colore, aut contentis capiatur, non ex ſubſtantia: nam eiuſdem diuerſitas, ex diuerſa humorum redundantia intra vaſa, qui diuerſimodè à natura quippiam ſunt perpeſſi, aut penitus non alterati, conſequitur: eſt etenim vrina ipſa ſerum humorum in venis contentorum, vt tertio de morbis vulgaribus, Hippocrati auctoritate, à Galeno ſcriptum eſt. Nec item ex colore eiuſ-

Dilutio obiectionis.

Ex vrinis nullum ſumitur ſignũ pro hecticarum dignotione.

Cõmẽt. 1. ſuper tex. 5.

eiuſdem, cùm is etiam ex diuerſo humore intra vaſa redundanre proficiſcatur: neque etiam ea contentis, ſiue nebulæ, ſiue ſuſpenſa, ſiue ſubſidentiæ, ſeu ſedimenta ſint: nam & hæc clarum eſt in eorundem auctorum doctrina, febrientibus, tanquam partes putreſcenrium humorum intra vaſa, quodammodo à natura euictorum, caſtere. Cùm itaque in febribus hecticis, quatenus hecticæ ſunt, partes ſolidæ, & non humores ipſi intra vaſa contenti afficiantur, reliquum eſt ex vrinis nullum elici poſſe indicium pro earum dignotione. Nec quicquam obeſt ſi de diariis obiicias, nam in illis eum nec humores, nec ſolidæ animalis partes præter naturam calorem ſuſceperint, ſed ſpiritus duntaxat, propterea ab vrinis inſeparabile, ac proprium ſumitur indicium, cùm ſtatim à prima die concoctæ apparuerint: indicabunt etenim haudquaquam humores calorem præter naturam occupaſſe, nec ſolidas corporis partes effectas eſſe, quales vrinæ in hecticis videri minimè poſſunt, nam concoctionem à ſolidia corporibus ſanis humores conſequuntur, vt liquet

Cõmẽt. 2. tex. 46.

1. de morb. vulgar. Cùm verò hæc in febre hectica ægrotent, vrinæ haudquaquam concoctæ videri poſſunt, nec cruda, aut obſcurè concocta propterea erit vrina in febribus hecticis. nam proprium ac inſeparabile eſt tale indicium febrium ex putredine ortarum, vt ſuprà oſtendimus; neque redundans quiſpiam in vaſis putreſcens humor adeſt, ex quo tales vrinæ prouenire queant in eiuſmodi

Loco citato.

hecticis febribus, quantum in ipſis eſt. Ad Galeni auctoritatem primo de criſibus dicimus veritatem habere in febribus omnibus, de quibus eodem libro verba facit: & quoniam de hecticis in eo libro, vt ipſemet teſtatur in fine ſecundi de criſib. ſermonem non fecit, propterea de eis eadem auctoritas non intelligitur. Ad hæc eodem loco de vrinis loquebatur relatione ad venoſum genus, quemadmodum de ſputis, & alui excrementis, relatione facta ad ſpirandi inſtrumenta, ac ventrem: quocirca eas præcipuè attendere oportere præcipiebat, pro cognitione eorum, quæ intra venoſum genus continentur, & non propriæ ſubſtantiæ venarum, atque arteriarum, qua ratione dicere poſſumus febres hecticas paſsiones non eſſe venoſi generis: vel dicas quòd in eiuſmodi etiam febribus, attendere vrinas oportet, veluti in reliquis morbis, & ferè omnibus, non tamen tanquam propria, aut inſeparabilia harum febrium ſigna, quemadmodum decretum reliquit idem Galenus tertio de morbis vulga.

Commẽt. 2. text. 46.

cùm dicebat. [Atqui vrinas ſemper memineris, vt ſimul inſpicias in ventris affectibus, thoracis, pulmonis, neruorúmque: nam bonæ ſi appareant, multum valent ad ſalutem; contrà, ſi prauę, amplificant ſimul ægri periculum.] ſed confeſtim inſtabis inquiens

Alia obiectio.

Hippocr. ſecundo prognoſt. pro harum febrium dignotione, ſignum quoddam ea vrina ſumpſiſſe, cùm dixit: [ſi pingue deſuper natans araneorum ſpeciem referat, damnandum eſt. indicat enim conſumptionem.] Atqui haudquaquam nos negabimus conſumptionem indicare, ſi quid pingue ſuper vrinam natauerit araneorum ſpeciem referens: idque ſæpiùs contingere in colliquantibus febribus, cũ Hippocrate affirmamus. Quam ſententiam Hippoc. confirmauit Galenus comment. aphoriſ. 35. ſeptimi lib. cùm dicebat: [ſiue alui excrementum, ſiue vrina pinguis fuerit, ea colliquatione adipis fit, non magis in renibus, quàm in toto corpore exiſtentis.] etenim commune indicium erit omnis adipis ab igneo calore colliquati. verùm non propterea admittimus illud fieri poſſe in febribus hecticis, etiam tabidis. licet vniuerſæ hæ febres, quæ maraſmodes appellantur, ex genere earum ſint, quæ colliquant, in

Diluit obiectionẽ. Hectica in quo differant à reliquis colliquantibus. 3. ap. cit.

eo tamen differunt, vt Galenus inquit, decimo methodi [quod quæ portio carnis in tabidis febribus colliquatur ea ſemper vaporis vice digeritur: in illis verò ardentiſsimis, ac malignis febribus quod liquatur, defluit in ventrem.] ex quibus Galeni verbis facile quiſpiam percipere poterit, quod quamuis conſumptionem indicet pingue in vrina ſupernatans, idque fieri contingat in colliquantibus febribus calidiſsimis, atque malignis, nunquam tamen hecticam febrem, tabidam demonſtrabit, neque ex ea ſimilis proueniat conſumptio, ſeu colliquatio; paucum eſt etenim quod in ea colliquatur, propterea quod ſolidæ partes ſicciores ſunt, & carnoſæ etiam, & adipoſæ paucæ, tum etiam quòd febris ipſa exigua, nec nimium calida eſt: quo fit, vt id quod colliquatur, ſemper vaporis vice digeratur, neque in ventrem defluat, neque per vrinas excernatur. Cernitur hoc etiam, vt citato loco teſtatur Galen. in carnibus dum in craticulis torrentur, euidenter fieri: ſiquidem ab aliquibus pluſima liquatio defluit, deciditque in prunas largiter; aliquando nihil omnino (quod vtique ſentias) defluere videtur, etiamſi par ſit prunarum ſubdita copia, quantóque magis adipe, vel carne animal abundat, tanto profectò quod ab ipſis carnibus, dum in craticulis torrẽtur, defluit, cernitur copioſiùs: eodem igitur modo in calidiſsimis febribus atque malignis, ſi carnes humidæ ac molles cum adipis copia fuerint, eas ſenſu liquari deprehendas: ſin ſine adipe, & ſiccæ ſint, in maraſmodes febres tranſeunt; ſiquidem quoad materiam vberem habent, hanc colliquãt, vbi illis tum adeps, tum caro mollis defecit, duras & æquè liquabiles carnes ſiccant, à quibus propter ſiccitatem nihil defluit, velut nec ab iis quæ ſale ſunt ſiccatæ ſi quis has quoque torrere parans, pari cum aliis igni admoueat; nam & ſicciores earum carnes reddẽtur, & corij ritu durabuntur, nec defluet ex his vlla ſenſibilis liquatio: quocirca licet interdum quædã veluti colliquatio totius corporis fiat, aliquãdo ſuccorum, qui in venis ſunt duntaxat: quod verò ea colliquatione proueniat aliàs ad ventrem cõfluit, aliàs ad vrinas, aliàs per ſudores pellatur, Galeno teſte, tertio de cau. ſymptomatum, cap. 2. neutrum tamen eorum in hecticis febribus, etiam tabidis, prouenire poſſe putamus, cùm & puſillæ eædem ſint, nec multa carnis humidæ ac mollis, ſeu adipis copia ſimilibus febribus laborantibus adſit. Interim tali habitu præditi haudquaquam parati ſunt in tales febres incidere, vt diximus: quapropter nuſquam eædem ſubſtantiæ, nec etiam aliæ verè ſolidæ dictæ, ſenſu liquati deprehenduntur, ſed ſemper vaporis vice digeri, cum Galeno cenſemus. Sed adhuc fortius inſtabis cum Galeno, tertio de præſagitione ex pulſib.

Alia obiectio.

cap. 4 vbi verba faciens de peſtilenti febre hectica, fatebatur hæc verba: [Inſpicienda porrò præ cæteris vrina eſt: etenim conturbata quorundam eorum videtur eſſe, & aquoſior, ac nonnullorum multò quàm pro natura tenuior.] & paulò poſt ſubdebat: [præſertim ſublimamentis animus eſt adhibendus, nam quædam ſubliuida quodammodo ſunt, fugiunt & item alia quæ aranearum latas telas referunt in modum lanæ congeſtę;] videtur ſiquidẽ hoc

in loco Galenus, non modò ex contentis, ſed etiam ſubſtantia, & fortaſſe etiam colore ipſius vrinæ indicia ſumere pro dignotione febris peſtilentis hecticæ. Hane Galeni auctoritatem nos tanquam veram admittimus. Verùm fatemur cuncta, quæ ex vrina indicia ſumit hoc in loco febri peſtilenti exitiali, quæ etiam hectica ſit, tribuẽda eſſe: in eis nanque non humores ac ſpiritus, ſed ſolidas corporis partes putredo occupat. Quò fit, vt magnoperè inſpiciendas eſſe vrinas, in huiuſmodi febribus præcipiat, quas ferè pulſu dignoſcere non liceat. Verùm non vt dignoſcamus febrem hanc eſſe hecticam, ſed peſtilentem, atque exitialem primo, quam etiam eſſe quodammodo hecticam contingit, propterea quòd ad corpus ipſum viſceris, non ad humores, qui in eius finibus continentur, putridus calor vniuerſus defluxerit. liquet igitur ex his quàm longiſſimè à veritate deuiarint iuniores medici vel Galeni doctrinam profitentes, qui opinantur ex vrinis aliquod ſumi poſſe indicium proprium pro hecticarum febrium dignotione; obſeruantes præſertim (vt vulgus quoque medicorum vniuerſus obſeruat) natantem illam in vrina pinguedinem, quæ licet conſumptionem, ſeu liquefactionem ſignificet, contingatque (vt modò diximus) in colliquantibus calidiſsimis, ac malignis febribus, in iis tamen quæ hecticæ ſunt etiam & maraſmodes, ſeu tabidæ haudquaquam conſpici queunt; quemadmodum cum Hippocrate & Galeno abunde determinauimus. Inſpiciendæ tamen ſunt in hecticis febribus vrinæ ſemper, non pro earum dignotione, ſed quoniam ſi bonæ appareant, multum valent ad ſalutem; contrà, ſi prauæ, amplificant ſimul ægri periculum, vt in cæteris morbis omnibus, etiam qui affectus venoſi generis non ſunt.

Dilutio obiectionis.

Cur in hecticis inſpicienda vrina.

Quòd hac noſtra Methodus per indicationem fiat: & quid ſit indicatio. *Caput XXII.*

HABITA febris cognitione, qualis ſcilicet ſit eius natura, diuiſáque ratione eſſentiæ eiuſdem, ac inuentis inſuper diuiſiua methodo tribus primis differentiis, quod quidem, vt ſæpius diximus, quoddam eſt principium methodi ſeu viæ noſtræ, quæ ad propoſitum nobis finem perducit, id autem eſt cuiuſque febris remedia inuenire: cúmque explicauerimus generationis earundem febrium, ac dignotionis modum, conſonum erit, vt ad ea tractanda deueniamus, quibus finem hunc conſequi liceat, ac qua via pergendum ſit, præſertim in tribus iamdictis differentiis. nam ſub eadem methodo reliquarum omnium febrium particularium, medendi ratio facilè patebit. At cum omnis medendi methodus ſeiuncta ab experientia procedat, & propterea per indicationem fiat, quoniam quicquid ab experientia ſeiunctum eſt, id totum indicatio nominatur: ob id quiſquis condere medendi methodum ad vnguem parat (inquit Galenus in ſecundo eius operis libro, cap. 7.) huic à primis eſt indicationibus auſpicandum; atque hinc ad eas, quæ deinceps ſunt, tranſeundum: rurſúsque ab his ad proximas; itaque pergenti non priùs perſiſtẽdum, quàm ipſius finis ſit cõpos. Ergo primùm quæ generalis, cõmuniſque morborum indicatio ſit, inueſtigandum erit, ab hac deinde ad alias ſpeciatim deſcendemus: eadẽ etenim eſt methodus in omnib. morbis curãdis, vt primas videlicet omniũ curationis indicationes conſideres: quas vtique generaliſsimas appelles licet, tum quæ ex harum ſectione naſcuntur, deinde rurſus quæ ex illis oriantur, donec perueneris ad eas, quæ vltra ſectionem non admittant, vt nono meth. cap. 15. ſcriptum eſt. Nõ alia itaque ratione, hæc noſtra methodus à primis indicationibus auſpicari debet, ac eodem modo procedere diuiſiua methodo, ad eas vſque quæ ſectionem non admittunt, vt noſtrę finis compotes ſimus. quapropter ſi id quod curare debemus, febris eſt, conſonum profectò erit, ab ipſa quoque indicationes eſſe incipiendas, atque ab ipſius rei natura exordiri, & ab ipſa quod ſequens eſt, citra experientiam inuenire, cùm id ſit indicatione inueſtigare, vt diximus. Auſpicari nanque perpetuò oportet ab indicatione, quæ ab affectu cui paramus mederi, accipitur: vt liquet quarto de meth. meden. cap. 3. Non ab re igitur primùm quæ generalis, communiſque morborum omnium indicatio ſit, & per conſequens febris quatenus morbus eſt inueſtigandum: ab hac deinde ad alias ſpeciatim deſcendẽdum, quæ ab eadem ſumuntur, non abſolutè vt morbus, ſed vt talis morbus, vt pote in intemperie: deinceps verò vt talis intemperie, & ſic de reliquis. Nã ſi indicatio, quæ ab ipſa rei natura primum oritur, quod agẽdum ſit inuenit, neceſſe eſt inueniẽdorum remediorum initium, ex ipſorum morborum natura ſumi. ſiquidem abſurdum eſt aliud eſſe quod curãdi rationem præſcribat, aliud quod curatur. Etenim indicare de ſe quicquam magis poteſt, quàm de alio, Galeno auctore, tertio de meth. med. cap. 1. Verùm quoniam omnibus in confeſſo eſt primas indicationes ex affectibus eſſe ſumendas, prius quàm definiamus quęnam ſit hæc prima indicatio, quid per indicationem intelligere debeamus, quidve ea ſit, explanare duxi, ne per ignota noſtra procedat oratio: præſertim cùm dixerimus omnem medẽdi methodum per indicationem fieri. Galenus ergo volens ſecundo methodi meden. cap. 7. exponere quid hoc vocabulum indicatio ſignificet, profert hæc verba: [τὴν γὰρ οἷον ἔμφασιν τῆς ἀκολουθίας ἔνδειξιν λέγομεν:] hoc eſt, dicimus enim indicationem tãquam emphaſim, id eſt, expreſsionem, ſignificationem, demonſtrationem, ſeu repræſentationem eius, quod ſequitur, per indicationem etenim repræſentatur nobis quicquid cõſequens, faciendúmve ſit. eſt etiam emphaſis figura quædam, qua latens aliquid ex aliquo dicto eruitur. Huius duo ſunt genera, vnum, quod plus ſignificat, quàm dicit, alterum quod etiam id quod non dicit, vel quod maius dicat, ſub quo etiam minus volunt intelligere: eſt & ſchema cum ſubeſt in verbis tacita quædam (vt aiunt) ſignificatio. Quocirca quemadmodum per figurã emphaſim dictam, aliquid latẽs ex aliquo dicto eruitur, propterea quòd ſubeſt in verbis tacita quædam ſignificatio, ita etiam & ipſa indicatio, tanquam emphaſis dici poterit: nam per eam etiam aliquod latens eruitur, ſubeſt enim & in ea tacita quædam ſignificatio, per quam nobis pateſit (cognita tamen priùs rei natura) id quod conſequens, faciendúmve ſit: ſtatim ſeſe offerente eo quod indicatur: & ob id Galen. 2. method. meden. cap. 7. dicebat; [ergo ex ipſa rei natura ordiri, atque ab ipſa quod ſequens ſit, citra experientiam inuenire, id eſt, indicationem inuenire. nã inuenitur quidem & ab ipſa experientia, id quod conſequens, faciendúmve ſit: cæterùm nõ ita, quaſi in pręcedenti aliquo deſignatũ: & proinde nemo empiricorum

Indicatione inuenire opponitur inuentioni per experientiam.

Indicatio quid.

dicit

dicit id iſto indicari, quanquam certè hoc ſequi illud dicant, & hoc præcedere illud, & conſiſtere hoc cum illo,] lib. de opt ſect. ad Thraſy. definiens indicationem, aſſerebat, [eſt igitur indicatio, iuuantis comprehenſio; ſimul cum comprehenſione nocētis adueniens, ſine obſeruatione aut ratiocinio.] Seclusit itaque his verbis ab indicatione, cùm obſeruationem; tum etiam ratiocinium: obſeruationem inquam, quoniam ab ea conſtituitur experientia. Dicunt nanque Empirici omnem eorum artem, obſeruationem, memoriámque eſſe: inuenire etiam per experientiam, ex aduerſo opponitur inuentioni, quæ fit per indicationem & methodum, vt ſæpiùs diximus. non enim obſeruatione indigent, quæ per indicationem nobis pateſiūt: ſimul etenim cum indicantibus obuia ſunt, vt dicemus. Seclusit item & ratiocinium: quoniam neque eadem vlla cogitationis ope indigent. Quapropter citatô loco inquit Galenus, [quædam igitur proportio indicationis, tum ſenſui, intellectuique manifeſtis intercedit.] quando enim cum nocentibus iuuantia pariter occurrunt, tunc neque obſeruatione, neque analogiſmo vtendum; quandoquidem ipſa nocentia quid expediat, manifeſtant: quare quod in apertiſsimis, & ſine controuerſia cōceſsis reperitur (omnibus enim demonſtrationem traſcendentibus; mens noſtra propter euidentiam aſſentitur) id nimirum & in perceptis ex indicatione contingit. ſunt item per ſeipſa ſenſui euidentia, quæ per indicationem nobis pateſiunt; quemadmodum album & nigrum, & propterea obſeruatione non indigent, quoniam proportione ad ea reſpondet obſeruatio, quæ non per ſe ſenſui cognita ſunt, ſed per ſigna quædā, ſeu quaſdam notas comprehenduntur. Abſque etiam ratiocinio nobis aduenit comprehenſio iuuantis ſimul, cum comprehenſione nocētis per ipſam indicationem, quemadmodum quædam, quæ licet ſenſui obſtruſa videantur, intellectui tamen perſpicua ſunt; eodem Galeno auctore citato loco: Eſt propterea indicatio ſine obſeruatione & ratiocinio, vt ipſe teſtis eſt; efficitque vt comprehendamus ſimul iuuantia, cum nocentibus, & ab eadem vtilia capiamus: quandoquidem (vt diximus) ipſa nocentia quid expediat nobis manifeſtant, adeò vt neque obſeruatione, neque analogiſmo, ratiocinióve aut alia cogitationis ope indigeant. Et hanc ob cauſam, inquit Galenus citato libro ad Thraſyb. [animalia ratione carentia, æſtum, algorem, ſimúlque omnia nocere valentia quoad eius fieri poteſt, vitare conantur; ſimul videlicet eo quod iuuat, ſeſe offerente] & addit: [Paxillo enim, aut aliquo alio in membrum defixo nullus cogitatione præmiſſa reuellit.] Non ab re itaque cum Galeno aſſeruimus indicationē eſſe comprehenſionem iuuantis, ſimul cum comprehenſione nocentis, ſine obſeruatione, aut ratiocinio adueniente.

Aduerſus eos, qui parum rectè quid indicatio ſit, intellexerunt. Tum quid ex Galeno ſit indicās, indicatum, experientia, & analogiſmus. *Caput XXIII.*

Galeni verba malè à quibuſdam neotericis intellecta.

SED in hac re nō parū hallucinati ſunt Galenici quidam iuniores, perperam hæc Galeni verba intelligentes: Fatentur enim quòd cùm Galenus inquit [indicationem, iuuantis comprehenſionem ſimul eſſe cum comprehenſione nocentis aduenientem] intelligere velit, quòd per indicationem ſimul nobis pateſiunt ea quæ iuuant, & quæ nocent; hoc eſt materiæ medicamentorum nocentes & iuuantes, vtiles & nō vtiles: qua ratione deinceps, cogamur hæc amplecti & moliri, vtpote iuuantia & vtilia, illa verò renuere & vitare, vt quæ nocentia ſunt. Sed pace tantorum virorum dixerim, hæc eorum opinio à Galeni doctrina admodum deuiare videtur. Nam quamuis philoſophis ac logicis pateat quod vno contrariorum cognito, reliquum etiam cognoſcatur, & propterea fateri etiam poſſumus, quòd habita notitia per indicationem eius quod iuuat & vtile eſt, poſſumus etiam ſecundariò & ex accidenti, & quæ nocent cōprehendere, haudquaquam tamē admittimus quòd per indicationem comprehendamus ea medicamenta, quæ nocent; cùm per eam non niſi ea, quæ vtilia ſunt, ac opem ferunt, comprehendamus. [iuuantia etenim per indicationem pateſiunt,] inquit Galenus. & paulò poſt dicebat: [quandoquidem ipſa nocentia quid expediat manifeſtant.] Ad hæc ſecundo de meth. med. cap. 7. [indicationem dicebat eſſe ſignificationem, ſeu demonſtrationem eorum quæ conſequuntur, ſiue agenda ſunt, & non eorum quæ non conſequuntur, neque agenda ſunt.] Rurſus nec vnquā in Hippocratis, & Gale. doctrina compertum eſt aliquod indicare quod ſibi nocet, ſed perpetuò id quod cōfert, expedit, & vtile eſt. Adde quòd eodem libro ad Thraſyb. cap. 45. omne quod indicat, fatetur Galenus, aut ſui conſeruationem, aut ſui ablationem indicare. Sed vtrunque horum perficitur ex his, quæ expediunt & iuuant, & non ea eis quæ nocent, ac nō expediunt, igitur admittendum non erit quòd per indicationem ſignificetur nobis, ſeu demonſtretur id quod fieri non expedit. Ea orditur enim indicatio ex ipſa rei natura, ex qua quæ conferunt duntaxat, neceſſariò proueniunt, ac per ſe indicantur, & non quæ nocent: quamuis ea accidenti id, quod indicat ab his, quæ non iuuant, iuuari poſsit; vtpote ipſis à medico non adhibitis, hoc tamen ex indicatione procedere, aut per indicationem ſignificari, nullo pacto admittimus: nec idem Galen. per comprehenſionem nocentis, medicamentorum materias nocentes voluit intelligere, ſed id quod præter naturam eſt, id quod lædit, id quod nocet, quando dixit quòd indicatio eſt iuuantis comprehenſio ſimul cum comprehenſione nocentis adueniens; id quod non ſolùm confirmauit ac declarauit in exemplo animalium ratione carentium, ſed in paulò ante citatis verbis, cùm dicebat: quandoquidem ipſa nocentia quid expediant manifeſtant, cum ſi aliàs intelligerentur eius verba, fruſtra animantium ratione carentium tradidiſſet exemplum, ac paxilli infixi, nec ea ipſa indicatione vtilia caperemus; niſi ſimul cum ea comprehenderemus naturam rei nocentis, hoc eſt indicantis: ſimul enim, vt ipſe Galenus refert, cum indicantibus obuia ſunt iuuantia, quæ per indicationem pateſiunt. Non igitur intelligit Galenus in indicationis definitione per nocentia, medicamentorum materias quæ nocent, ſed præter naturam affectus, qui corpori nocumentum præſtant. Hi etenim ſunt, quos ſimul per indicationem comprehendimus cum iis quæ iuuant, & fieri expedit, ſimul nanque cum indicantibus indicata ſeſe offerunt, eodem Galeno teſte, citato lib. de optima ſecta, cap. 27. Quòd verò per nocētia affectus præter naturam intelligat per hæc etiam verba citato loco conſcripta, luce clariùs manifeſtauit;

In definitione indicationis, quæ nocent, ſunt præter naturam affectus.

loquens aduerſus methodicos, quòd affectus duntaxat tanquam euidentes, ex quibus indicatio enaſcitur, & non cauſas velut abditas dignoſcẽdas eſſe putabãt. Inquit enim, [ſed cum nocentium notitia, ſimul & cauſarum cõcurrit agnitio, quinimò nocentium cognitio cauſarum eſt comprehenſio. Itémque ipſa nocentia, quæ vtique cauſæ ſunt non ea ſeipſis in notitiam veniunt. quare non ſolùm adſtrictio ipſa non eſt euidens, ſed neque illa etiam ex quibus adſtrictio dignoſcitur.] Hanc inſuper indicationis deſcriptionem, parum rectè quidam iuniorum intelligẽtes, auſi ſunt confundere, atq; peruertere, quædam verba adiiciẽtes, quò facilè ad eorum falſum ſenſum eam traherent, ac Galeni veritatem, ſimulátq; verborum eius luciditatẽ obtenebrarent.

Cap. citato. Aiunt nãque ſcribi à Galeno libro de optima ſecta, [indicationem eſſe comprehẽſionem iuuantis, cum comprehenſione nocentis (cum re indicante) ſimul aduenientem:] addunt enim illa verba [cum re indicante] quæ Galenus non appoſuit, tanquam non neceſſaria, imò ſuperflua, quæ ſi addidiſſet, vt iſti querunt, non vtique indicationis naturam manifeſtaſſet, ſed potius peruertiſſet, ac confudiſſet, quemadmodum iſti & confuderunt, & peruerterunt. ſed *Obiectio.* *Cap. citato.* cum quodlibet indicans aut ſui cuſtodiam, aut ſui ſublationem indicent, ea Galeni ſententia, eodem libro ad Thraſybul. videtur quòd ſi indicatio hoc modo intelligatur, aut erit imperfecta eius definitio, aut nihil indicabit ſui cuſtodiam. Nam quando aliquid ſui cuſtodiam indicabit, vtputa virtus, tunc per indicationem non comprehendimus iuuantia ſimul & nocentia: etenim ea quæ conſeruari debent *Dilutio obiectionis.* nocentia non ſunt. Hanc obiectionem hunc in modum ſoluas, Quòd illa indicationis deſcriptio, propria eſt eius quæ ſumitur ex his, quæ præter naturam ſunt, & nocentia: de his enim ſermo erat cum empiricis & methodicis, quando probare intendebat diuerſum eſſe modum inueniendi vtilia, hoc eſt remedia ab eiſdem, pro auferendis nocentibus, id eſt, his quæ præter naturam ſunt: & propterea imperfecta non eſt, neque ob id aſſerendum, nil ſui cuſtodiam indicare, quoniam de hac indicatione nullus adhuc habitus fuerat ſermo à Galeno, neque diſſenſio aliqua inter iam dictas orta, ſed de modo inueniendi vtilia, hoc eſt medicamenta pro auferendis *Eod. cap. 11* præter naturam affectibus. Quocirca Galenus inſpiciens hanc indicationis deſcriptionem, eſſe propriam eorum quæ indicant ſui ſublationem, confeſtim alteram ſubdit deſcriptionem omnibus indicationibus communem inquiens, aut ſic deſcribere potes. Indicatio eſt quando rebus percipiẽdis ſimul & quod cõfert percipitur, abſque oſtenſione & obſeruatione: hæc nanque deſcriptio, communis eſt cùm his quæ indicant ſui ablationem, tum his quæ ſui cuſtodiam: ſimul etenim cum indicantibus, quod Galenus ſubintelligebat, cùm dicebat rebus percipiendis, & quod confert percipitur, cùm perceptio rei indicantis, quodcunque fuerit indicans, cognita eiuſdem natura, ſeu eſſentia, confeſtim percipitur id quod confert, tam ſi confert pro ſublatione eius quod præter naturam eſt, quàm pro tutela, ſeu cuſtodia eius, quod ſecundum naturam exiſtit. Ea qua inſuper deſcriptione patet eorum error, qui putarunt indicationem quampiam indicare nocentia, hoc eſt medicamentorum matẽrias quæ nocent. Nam in hac quoque deſcriptione, quemadmodum in præcedenti demonſtrauimus, quod confert aſſerit Galenus, quod per indicationem percipitur, & non quod lædit ſeu nocumentum infert. Quid itaque ſit indicatio, ſatis ſupérque me demonſtraſſe puto. Ea quibus etiam liquet quid ſit indicans, ſcopus ſeu propoſitum, quid etiam indicatum, vtile, ſeu poſtulatum. *Indicans quid.* Eſt enim indicans id, quod vtile ſeu iuuans expoſtulat, ac quid fieri expediat, requirit: nunquam tamen ex ſe quod fieri non expedit, expoſtulare videtur: *Indicatum, Indicatio.* quod verò indicatur, eſt illud vtile; poſtulatum, ſiue iuuans, quod ab indicante indicatur, ſeu requiritur. Indicatio verò, illa ſignificatio, ſeu demonſtratio eius quod conſequitur, ſeu agendum eſt, aut mauis dicere, quòd eſt illa comprehenſio iuuantis ſimul cum comprehenſione nocentis adueniens, ſine obſeruatione aut ratiocinio, vt diximus: vel quando rebus percipiendis ſimul & quod confert percipitur, abſque oſtenſione & obſeruatione. *Experientia quid.* *Loco citato.* Experientia verò eſt eius, quod ſæpiùs & eodem modo viſum eſt comprehẽſio, atque memoria, ſiue obſeruatio & memoria. Idem verò eſt obſeruatio, & experientia, ait Galenus, citato libro ad Thraſyb. *Analogiſmus.* Analogiſmus autem eſt comparatio & perceptio cauſarum iuuantium per ſimilitudines; percipitur autem ex eo iuuans, quando cauſa quidem delitеſcit; nulláque obſeruatio habetur, ſed affectus quàm ſimilimus ex caſibus eſt; vt inquit Galenus citato loco: analogiſmo etenim vtentes, à ſimilibus ad ſimilima tranſimus, quamuis empirici ſecus atque nos rationales, huiuſmodi tranſitum vſurpant. Libro autem primo prognoſtic. Galenus dicebat, quod analogiſmus eſt ratio, quæ ab euidenti auſpicatur, rei obſcuræ faciẽs cognitionem. Quoniam ergo omnis met. vt priùs diximus, per indicationem fit, Galeno auctore, 2. de metho. med. cap. 6. ob id coacti ſumus quid ſit indicatio, quid indicans, & quid indicatum, demonſtrare.

Quomodo indicantibus, & coindicantibus vtendum: & quòd falsò per contraindicantia, prohibentia intellexerint quidam, ſuperfluaque correpugnantia addiderint. *Caput XXIIII.*

CÆTERVM cùm recentiores quidã citra hæc, nõnulla alia procuratione, quæ per methodũ efficitur, neceſſaria fore opinẽtur, propterea quamuis proliziores eſſe videamur, nõ minus cogimur declarare (vt noſtra hæc methodus dilucidior euadat) nunquid ea ad hanc conſtituẽdam quicquam conferant. Sunt verò quæ ipſi aſſerunt, neceſſaria quoque in medendi methodo coindicantia, coindicationes; contraindicantia & contraindicationes; correpugnantia, & correpugnationes. Appellant coindicantia, ea quæ non primò & per ſe, ſed alio loco, & per accidens monſtrant, id quod ab indicante oſtenditur: & per conſequens, coindicare dicunt, commonſtrare, ſeu coinſinuare: confirmántque illud hoc exemplo. Vires, inquiunt, propriè indicant alimoniam, ea quæ ſimul cum viribus eãdem alimoniam commonſtrant, vtpote ætas, conſuetudo, anni tempora, & cętera huiuſmodi, hæc coindicantia appellantur, ac coindicare dicunt. Appellant contraindicantia, ea quæ primò fieri impediũt id, quod ab indicante ſuggeritur: & propterea contraindicare eſſe repugnare, refragari, atque reluctari. Exemplo illud declarant. Affectus præter naturam vtpote redundantia, hæc, inquiunt, vacuationem exigit atque demonſtrat, vires autem, vbi præ imbe-

imbecillitate eam ferre nō poſsint, tunc vires contraindicare dicunt: quoniam impediunt primò id quod ab indicante ſuggeritur. Nominât autem correpugnantia ea, quæ nō primo ſed ſecundo loco indicantibus ſeſe opponunt: & propterea correpugnare, dicunt eſſe correfragari, & correluctari. exēpli gratia; vbi redundantia, vt diximus, exigat vacuationem, ſi vires præ imbecillitate eam ferre non valeant, eas dicunt contraindicare, ac ſi cum ipſis viribus conſentiat ætas, habitus ſecundum naturā, anni tempus, & cætera huiuſmodi, hæc correpugnantia appellant, quoniam non primo, ſed ſecundo loco refragantur ei, quod ab indicante ſuggeritur: hæc eadem non nomine duntaxat, ſed re, & natura inter ſe diſſentire fatentur. Atqui nos aſſerimus primò

In artibus rationalibus de nominibus decipiendum non eſt, ſed verum habēda ratio.

enim Galeno nono method. meden. cap. 7. minimè vetare quod hi, & alij vniuerſi, nominibus quibus libitum ſit, vtantur; modò id quod in arte vtile eſt, non egrediantur, & in logicas diſceptationes incidant: eſt nanque (vt ipſe Galenus inquit) artis vtilitas auxilia quibus æger ſanetur, inuenire, & non de nominibus litigare, ad quæ inuenienda, quicquid conducere quomodolibet videbitur, id fatendum eſt, ad curationem eſſe neceſſariū, ſiue ἐνδεικνύμενα, ſiue συνενδεικνύμενα, ſiue ἀντενδεικνύμενα, hoc eſt indicantia, coindicantia, aut contraindicantia appellentur; aut ex eis ἐνδείξεις, aut συνενδείξεις, aut ἀντενδείξεις: id eſt indicationes, coindicationes, ſeu contraindicationes ab eis capi dixeris. Nam quæ circa ægrum adminiſtrantur, omnia fermè eius vnius cauſa fiunt: cuncta itaque quæ ad auxiliorum inuentionem conducunt, neceſſariò conſideranda in ægris à medico ſunt; ſiue magnopere, ſiue mediocriter, ſiue exiguè conferre videantur: ſimilem ſententiam ſcri-

Cap. 2. & 12.

ptam reliquit 11. eiuſdem, cùm dicebat, [atque nominibus quidē quiſque prout volet, vtatur. (id enim ſemper monere oportet) ſed remediorum indicationem, quę à rebus ſingulis præſtetur, ſeruet: quando ſi vel vnam aliquam earum prætereat, ad portionem tum magnitudinis illius, tum facultatis, curatio claudicabit.] Hæc itaque Gale. inſtituta nos ſeruare intendimus in hac noſtra methodo, indicationem ſumentes à ſingulis rebus, quæ ad remediorum inuentionem quomodolibet conducere videtur; ſiue ea indicare, ſiue coindicare dixeris: quapropter interdum de coindicantibus, & coindicationibus etiā verba faciemus, quæ coindicantia Græci συνενδεικνύμενα appellāt; vt liquet nono, & 13. de meth. med. cap. 16. Nuncupamus autem coindicantia, quę ſimul cum ipſis primò indicantibus, iuuantia & vtilia ſignificant, atque demonſtrant: & ob id coindicationem dicimus eſſe ſequentis, ſiue agendi conſignificationem, aut condemonſtrationem: interim verò

Coindicātia quæ dicantur.

de nominibus parum ſoliciti; vt Galeni æmulatores, eadem coindicantia, indicantia appellabimus: rei tamen natura nunquam mutata. quantum verò

Refellūtur qui contraindicantia dicunt eſſe ea quæ primò fieri impediūt, &c.

ad contraindicantia, quæ Græci ἀντενδεικνύμενα vocant, contraindicationes, quæ à Græcis ἀντενδείξεις dicuntur, ſpectat; fatemur inſuper, quòd ſi eo modo ſubintelligantur quo ipſi aſſerunt, non ſolùm Galeni doctrinæ aduerſantur, ſed nullam ferè ad medendi methodum afferunt vtilitatem: Quòd verò neque in numero eorum, quæ indicant, neque eorum quæ contraindicant, iuxta Galeni ſententiam connumerari queant, ſi taliter intelligantur, hac prima ratione probari poterit. Inquit enim ipſe lib. de opt. ſect. cap. 43. [ſed quod appetit facultas ſi ab aligno ſumi impediatur, illnd contrarij indicatiuum, ſeu contraindicans haud iure quis appellet.] ſimiliter aduerſus eos dicā, ſi quod appetit affectus præter naturam, vtpote abundantia, impedit facultas, pari ratione, ea contraindicans dici nequit. Inſuper quòd quæ fieri aliquid impediant, neque inter indicantia connumerentur, & propterea neque etiam contraindicantia dici poſſunt (ſunt etenim contraindicantia re & genere, vt etiam iſti viri admittunt, idem cum indicātibus, cum eadem interim quæ indicant, quandoque contraindicent, & quæ contraindicant, interim indicent, ſuntque cūcta vel ſecundum naturam, vel naturæ contraria, vel neutra, vt ipſi fatentur) eiuſdem Galeni auctoritate citato loco, ſub eis verbis oſtenditur, [Quamobrem id quod aliquid poſtulat, quoniā eius quod poſtulatur propoſitum eſt, quod nos poſtulatum ſumere impedit, propoſitum non erit.] quod itaque poſtulatum, hoc eſt iuuans, & vtile ſumere impedit, id eundem propoſitum, ſcopus, ſeu indicans non erit; quare neque cōtraindicans dicendum eſt. Ad hæc ſi quæ aliquod fieri impediunt, propoſita quodammodo ac indicātia eſſent, eademque quandoque contraindicantia dicerentur, tunc vtique & morbi tempora, quæ nos interdū poſtulatum accipere impediunt, eſſent propoſita, ac ab eiſdē indicatio ſumeretur, quod in Galeni doctrina magnoperè abſurdum eſt. Rurſus ſequeretur quòd quicquid impedit fieri quod ab indicante ſuggeritur, propoſitum diceretur, ſcopus, indicans, ſeu contraindicans: qua de re ægroti timiditatem, patrem, & dominum, propoſita eſſe affirmaremus, vtpote cùm ea interim vacuationē facere prohibeant, præ timore ægrotus non permittens, & pater, & frater, aut dominus prohibens, quorum nullū quiſpiam rectè ſentiens, indicans, aut contraindicās vocauerit: Quòd verò contraindicans, ſeu contrarij indicatiuum, nullo modo ſit illud quod aliquod vtile fieri impediat, luce clarius patet in Galeni doctrina, præſertim primo de ratione victus, cùm dicebat: [rurſus & hoc in loco remediorum indicationem, ab affectu corporis accepit, ſimulque virtutem conſiderauit, neque tanquam remediorum vſum aliquando indicantem, ſed tanquam contraindicantem, ſeu contrario indicantem modo, interdum autem & prohibentem.] quid clarius ad probandum quod contraindicare non ſit prohibere, quàm hæc Galeni ſententia? inquit etenim virtutem aliquando contraindicare, interdum autem & prohibere remediorum vſum: diuerſum itaque eſt contraindicare ab ipſo prohibere. libro quoque de curandi ratione, per venæ ſectionem, cap. 13. illud apertiſsimè declarauit, cùm dixit [morbi itaq; magnitudo cum virium robore, primi erant mittendi ſanguinis ſcopi, ille tanquam indicans quod fieri oportet, ille verò tanquā haud prohibens.] & ſubdit, [id quod contraindicare appellant quidam iuniorum medicorum.] quibus ex verbis quiuis percipere poteſt in Galeni doctrina, contraindicare, nullo modo eſſe impedire, imò contra. nam quod impedit, contraindicare non dicimus, quod verò non impedit, id cōtraindicare, cum Galeno fatemur eſſe: quemadmodum hoc loco de virtute teſtatur, quam contraindicare venæ ſectionem aſſerit, vbi eam nō prohibeat, iuniorum medicorū auctoritate; niſi quiſpiam falsò hæc Galeni verba tentet interpretari, velut quidam eorum, quos meminimus iuniorum medicorum Galeni doctrinam ſectantium, interpretari conantur

Cap. 40.

Tex. com. 45.

non ob aliud, niſi vt ſuæ opinioni faueant, quam contendunt de contraindicantibus: aſſerunt enim hoc in loco Galenum per hoc verbum ἀντενδείκνυσθαι, nolle intelligere contraindicare, ſed coindicare. nam (vt ipſi aiunt) hæc vox ἀντὶ cum alio copulata, quandoque ſignificat, ſin, cum, & ſimul: & ſic volunt quòd Galenus intelligat hoc in loco: in cuius opinionis confirmatione, eiuſdem Galeni auctoritatem adducunt, primo de ſanitate tuend. quo loco hoc verbo vtitur ἀντιδιαιρουμένας, ac vt ipſi fatentur voce ἀντὶ, pro ſimul, ſeu cum, vtitur: quaſi dicat condiuiditur, ſeu ſimul diuiditur. Verùm iſti, vt mea fert opinio, autumantes eorum confirmare opinionem cum hac Galeni verborum expoſitione, in maiores errores incidunt. nam eſto quòd vox ἀντὶ, concedatur modo, quandoque in compoſitione ſignificare ſimul, aut cum, dicant quæſo, quo in loco repererunt vnquam Galenum, aut quempiam alium auctorem Græcum pro verbo ἀντενδείκνυσθαι, voluiſſe ſignificare συνενδείκνυσθαι: cùm perpetuò compertum ſit eiſdem vocibus, diuerſimode vti: ita quòd per ἀντενδείκνυσθαι, ſemper contraindicare, & per συνενδείκνυσθαι, coindicare intellexerit: aut quo modo vnquam fateri audent Galenum voluiſſe vires venæ ſectionē coindicare, cùm ſemper eædem, aut contraindicabunt, aut prohibebunt venæ ſectionem, aut purgationem? Ad hæc verbum ἀντιδιαιρῶ, quo Galenus citato primo libro de ſanitate tuen. vtitur, apud Græcos ſignificat ex aduerſo, ſeu ex oppoſito diuido, & non ſimul diuido, ſeu conduido: præter id quòd Galeni verba citato loco conſcripta, nil aliud ſignificare queunt, per vocem hanc ἀντιδιῄρηται, quàm quòd ex aduerſo diuiditur, vt ex verborum inſpectione liquet; & nullo modo verificari poſſet eius ſententia ſi aliter ſubintelligeretur vox illa ἀντὶ, videlicet pro ſin, cum, aut ſimul, ſumptis itaque contraindicantibus & contraindicationibus, ac intellectis eo modo quo iſti intelligunt, methodicorum inquam, in hoc opinionem, & non Gal. ſententiam ſectantes, proculdubiò aſſerimus nullam ad medēdi methodum, nec ad eam quam nos cōdere intendimus, pro medendis febribus afferre opem. Qua etiam ratione profliganda penitus ſunt, ac abiicienda correpugnātia, & correpugnationes, tanquam nullam parientes doctrinam, nihilque conferentes ad artis vſum, ſed potius artis medicæ tyronibus confuſionem, vt ita dixerim, ac incertitudinem quandam afferentes: ex quibus facilè in logicas atq; ſophiſticas diſceptationes (quas omnino vitare debemus) incidere poſſunt Verùm ne quiſpiam audeat nos in hoc impugnare, aſſerimus cum Galeno, ſimul ac Hippocrate, quòd ea quæ impediunt aliquid fieri, quod ab indicante quopiam poſtulatur, quodammodo etiam conferūt ad dextrum vſum remediorum, & propterea neque eadem omnino deſpicienda eſſe opinamur; atqui non vt ſcopos quoſdam indicantes, ſeu contraindicantes, aut vt propoſita poſtulantia, ſed vt prohibentia duntaxat, ea admittimus eſſe conſideranda: neque omnia, ſed quædam. nam neque cuncta prohibentia ſunt à medico conſideranda, vt liquet libro de optima ſecta, cap. 40. nunquam tamen quid faciendum ſit, edocent; quæcunque fuerint ea, quæ aliquid fieri impediant, hoc modo ſi conſiderentur.

Cap. vlt.

Quomodo impedientia fieri aliquid conferunt ad inuentionē remediorū.

Quid per contradicans & contraindicare in Galeni doctrina intelligendum ſit.
Caput XXV.

NOS verò de contraindicationibus & contra indicantibus, aliter cum Galeno ſentimus quàm ea quæ aliquid fieri impediunt: inuenio ſiquidem in eius doctrina, bifariam de eiuſmodi vocibus, eundem Galenum verba facere. nam quandoque per contraindicans intelligit id, quod contrario modo idem indicat, quod ab indicante fuit indicatum, ſeu ſignificatum: id vero eſt propterea quòd non prohibet. qua ratione dicetur propriè contrario modo indicare, & hoc modo vſus eſt contraindicantibus citatis locis, primo videlicet de ratione victus, & libro de curandi ratione per venæ ſectionem, illud vero facile hoc exemplo comprobari poteſt. nam pone, aliquis affectus præter naturam, vt pote humorum redundantia ſit, qui ſuapte natura indicet, ac exigat vacuationem, eamque notatu dignam, ſiue per ſanguinis miſſionem, ſiue per purgationem. ponatur inſuper vires ægroti adeo robuſtas eſſe, quod nullo modo impediat id, quod requiritur ab indicante, hoc eſt ab humorum redundantia (intelligo autem eas non impedire) cùm ea tali vacuatione non modo nulla eiſdem inferatur noxa notatu digna, quinimo iuuentur quodammodo, vtpote exoneratæ ab eo, quo veluti ſarcina premebantur; hoc caſu dicimus vires ipſas inſpicientes, eas contrario modo indicare aliquod dictorum auxiliorum, propterea quòd non ex ſeipſis illud indicant, quemadmodum ipſa redundantia, ſed contrario quodammodo, quoniam id non prohibent. Secundo modo poſſumus intelligere per contraindicantia, & contraindicationes (non quòd illud idem oſtendant, ſimul cum ipſis indicantibus, verùm contrario modo) ſed quoniam contrarium exigant eius quod indicans requirit: & hoc modo idem Galenus intellexit, 9. 11. & 13. de meth. meden. quando dicebat. Interdum contrarias incidere agendorum indicationes, & eodem 9. contraindicationes indicationum, & citato libro 11. iterum dicebat contingere quandoque contrarias indicationes, ſiue aduerſas & pugnantes: & eodem 13. quando ſimul coëunt contrariæ indicationes, dicebat, [hoc itaque modo dicimus contraindicantia ea eſſe, quæ indicantibus ſunt contraria, aduerſæ quoque ſunt indicationes, quæ ex eiſdem proficiſcuntur, indicata etiam contraria.] quod etiam hoc exemplo confirmari poterit. ſit affectus quiſpiam præter naturā, qui ſui ſublationem indicet, ſint quoq; ægrotantis vires quodammodo imbecillæ, ita quòd ſui conſeruationem poſtulent; vtputa affectus ſit plenitudo, quæ exquiſitam vacuationem exigat; vires autem adeò imbecillæ, vt ſui conſeruationem poſtulent, & propterea etiam notatu dignam vacuationem ferre non poſſint; tunc fatemur vires contraindicare ipſi affectui præter naturam: quoniam contraindicans contrarium eſt indicanti, indicatum indicato, & indicatio indicationi. Quòd verò virtus morbo ſeu præter naturam affectui aduerſatrix ſit, & oppoſita, patet ex Galeno citato libro 11. de method. meden. vbi loquens de virtute, dicebat: [Nam ea morbo ceu aduerſatrix eſt oppoſita, propoſitumque medico eſt huic omni ratione opitulari, ac ſubuenire.] quòd verò indicatio, quæ ab ea ſumitur, contraria ſit ei, quæ ab ipſo morbo proficiſcitur, liquet. nam hæc pro ſui cuſtodia, illa verò quæ à præter naturam affectu capitur, pro ſui ſublatione indicat: modò cuſtodia & ſublatio contraria ſunt. Rurſus & indicatum quo-

Prima contraindicantium ſignificatio.

Altera cōtraindicantium ſignificatio. Quæ prima eſt ſignificatio.

9. cap. 13. 11. ca. 3. 13. cap 16.

que indicato contrarium exiſtit. nam cuſtodia ſimilia exigit, ſublatio verò contraria, quibus illa conſeruatur, ille verò curatur, & aboletur. dicuntur ergo hæc propterea rationabiliter contraindicantia, quoniam per ſe ſemper contrarium indicant, quàm ipſum primò indicans, ea accidenti verò, quandoque diaeris ea impedire. Alio item eaemplo id confirmari poterit Galen. 13. method. meden. Oriatur phlegmone in iocinore, ſitque in ſummo vigore, qua ratione non niſi in halitum digeſtionem, ſeu vaporationem exigat.

Non primò & per ſe, vt alij definiunt.

Loco citato.

Verùm partis ipſius natura, cùm ex numero principum partium ſit, quę perpetuo roborantibus indigent, adſtringentia requirat etiam eodem tẽpore, cùm contrariæ indicationes coeant, inquit Galenus, propterea medicamentum adhibendum eſt compoſitum, quod facultates habeat contrarias: quo caſu neque ex accidenri vna indicatio alteram omnino impediet, ſed ſimul ambæ exequi debent; licet contrarium exigant.

Tantùm abeſt, vt primo contraindicãs impediat, vt ne ex accidẽti quidẽ.

Iſtis denique duobus modis percepi in Galeni doctrina ſubintelligi poſſe contraindicantia, contraindicationes, & contraindicare, & nos etiam quandoque in hac noſtra methodo vtemur.

Contrario modo indicantia in hoc ſignif.

Contra indicantia in ſecunda.

Verùm ne in verbis deceptio contingat, quando per contraindicantia ſignificare volumus ea quæ contrario modo iodicant, ex contrario modo iudicantia appellabimus, quando verò per ea quæ contraiodicant ſubintelligere volumus, hoc eſt, quæ contrarium indicant, quàm fuerit ab indicante indicatum, tunc contraindicantia nuncupabimus. Hæc de indicantibus, coindicantibus, contraindicantibus, indicationibus, coindicationibus, & contraindicationibus.

Quod ſit totius artis medicæ cõmune propoſitũ: quidve huius noſtræ methodi proprium: ac quæ ſit prima illa vniuerſaliſsima indicatio omnium præter naturã affectuum, à qua curandi methodus exorditur.

Caput XXVI.

SED iam tempus eſt, vt rurſus ad propoſitum reuertamur: eſt autem id methodo, quæ per indicationem fit remedia inuenire pro febriũ ſublatione, quemadmodum etiam & vniuerſę methodi medendi primum propoſitum eſt morborum ſublatio, ad proportionem reſpõdens ei, quod in opere de ſanitate tuenda proponitur, quod eſt ſanitatis tuitio: vt patet nono de meth. meden. cap. 10.

Primus ſcopus ſeu propoſitum in medendo.

quanquam corporis conſtitutio, quæ cauſæ rationem reſpectu actionis continet, vtriuſque facultatis ſcopus ſit, & eius quæ ſanitatem tuendam, & eius quæ morbum profligãdum profitetur. quippe cùm hanc & præſentem ſeruare, & amiſſam reſtituere, propoſitum nobis ſit, eodem Galeno auctore, lib. 1. de ſanitate tuenda cap. 1. dirigitur autẽ omne conſilium vtriuſque facultatis, ad vnum commune propoſitum; id verò eſt vitæ cuſtodia. Nam ſiue ſanitatem tueamur, ſiue morbos profligemus, non ob aliud vtrunque molimur, quàm vt vitam cuſtodiamus; vt citato lib. 9. de meth. med. ſcriptum eſt.

Loco citato.

Communis ſcopus totius medicinæ.

qua ratione ſi quiſpiam velit cum Galeno non ſanitatem, ſed vitæ cuſtodiam eſſe totius artis medicæ cõmune, ac vltimum propoſitum tenere, nec eiuſdem, nec etiam noſtræ pugnabit opinioni: quicquid tamen ſit de communi propoſito totius artis medicæ in hac noſtra methodo primum propoſitum eſt febrium ſublatio, methodo videlicet, quæ per indicationem fit: pro cuius methodi inſtitutione, propoſuimus à primis ac vniuerſaliſsimis indicationibus exordiri: deinde ea illis ad alias deſcendere, donec ad eas, quæ amplius ſecari nequeunt, perueniatur.

Prima omnium indicatio.

Eſt autem prima, atque vniuerſaliſsima omnium præter naturam affectuum indicatio, quæ eorum ſublationem præſcribit: etenim & actiones lædunt, & nouam in corporibus præſtãt. ſinguli propterea morbi hoc faciendum dictitant, vt videlicet tollantur, atque auferantur; qua etiam ratione & febris prima indicatio, ſui quoque ſublationem indicabit. Ab hac itaq; prima, & vniuerſaliſsima indicatione eaordiendum eſt, quò methodo febrem curemus.

Indicatio prima plebi communis, & ſine arte.

Verum licet hæc indicatio præcipua, vniuerſaliſsima ac prima, omniúmque morborum communis ſit, tamen neque totum eſt, neque magna pars curationis, velut methodici putãt: imò nulla prorſus ipſius medicinæ artis adhuc portio, aut certè nec magna, nec propria, ſed quæ etiam plebi ſit communis, & primùm tantùm (vt ſic dicam) ſuſcitabulum, ſeu excitamentum, vnde medendi ratio promouet, vt ait Galenus libro 3. de meth. medendi: cap. 1. quo loco aduertant ſtudioſi quòd vox illa Græca ἐφμητήριον, patum rectè (vt mea fert opinio) interpretata eſt Latinè à quibuſdam [carcer] cùm neque id ſignificare poſsit vox illa; & ſi id ſignificaret, haud ſcio quid vellet Galen. aſſerere, quod hæc prima indicatio ſit veluti carcer. Longè itaque melius eſt, vt interpretetur Latinè ſuſcitabulum, ſeu excitamentum: eſt etenim hæc prima indicatio tanquam ſuſcitabulum quoddam, ſeu excitamentum, vnde medendi ratio promouet. ex hac nanque rationalis medicus eacitatur ad inueſtigandas reliquas indicationes, quæ amplius plebi communes non ſunt, ſed ipſius artificis methodo medentis propriæ. Nam clarum eſt apud eundem Galenum, lib. 4. methodi medendi, cap. 4. primum ſcopum quò medicus tendat, affectum ipſum, qui curari deſiderat indicare, ex hoc verò (vt ipſe inquit) & reliqua omnia ſumi: & citato libro tertio de meth. meden. dicebat, [cui facultas eſt illa inueniẽdi, & quibus perfici poſsit quod à prima indicatione ſuggeritur, is meritò morborum eſt curator, qui, ſi per experientiam inuenit, obſeruator, & empiricus eſt nominãdus, ſin ratione quadam & methodo, logicus, methodicus, & dogmaticus.]

Loco citato.

Eſt itaque febris ex eorum genere quæ moleſtiam inferunt, atque triſtitiam: & quicquid homini moleſtiam ac triſtitiam infert, hoc morbus vocatur, Hippocratis auctoritate, libro de flatibus. Nos verò clarioris doctrinæ gratia, affectum nominabimus præter naturam. meritò igitur ex ſui natura primùm ſublationem indicat: ſed quoniam hæc indicatio nedum medicis, ſed etiam plebi (vt diximus) exiſtit communis, ex hac tamen impellitur, & excitatur rationalis medicus ad inueſtiganda ea, quę ei ſunt propria: vtpote quibus auferri debeat, ex communiſsimo quodã Hippocratis oraculo admonitus, citato libro de flatib. quòd inquam contrariorum cõtraria ſunt medicamina. hoc itaque quod in dictione tam breue eſt, inquit Galenus, 11. de metho. meden. cap. 12. poteſtate deprehenditur maximum: quippe omnem medendi methodum confundet, quiſquis hunc neglexerit ſcopum, cùm omnia præter naturam ſunt, ab his quæ ipſis ſunt cõtraria, curentur, ac profligentur. perit enim quicquid in contrarium, & à contrario, vt tertio de metho. meden. cap. 1. ſcriptum eſt: qua item ratione idem Galenus lib. 11. eiuſdem dicebat. [prima omnium curationis indicationũ, quæ ex ipſo, qui curatur mor-

Cap. 2.

bo, accipitur, contrarietatem preſcripſit, hancq; eſſe vnum communem omnium morborum curationis
Cap. 9. & 15. ſcopum.] Quod confirmauit libro nono, cùm dicebat, [atq; ita rurſus vnus ſolus erit curationum maxime generalis ſcopus; nempe contrarietas.] & libro artis medicæ. [curatio verò (inquit) vnum præcipuum, ac communiſsimum habet ſcopum, ei quod auferri debet, contrarium. & libr. de conſtitut. artis medic fueritque id communiſsimum & generaliſsimum, quò medela vniuerſa ſpectat morborum, ait, nempe contrarium, vti ſanè vel ab Hippocrate dictum eſt, contraria contrariorum remedia: particulatim verò contraria particularia.] hic etenim eſt ille primus ſcopus, qui nobis patefit, ac percipitur ab vniuerſaliſsima illa prima indicatione, quæ etiam plebi communis eſt, à præter naturã affectibus primò deſumpta, ablationem ſiquidem ſui indicantibus. nam morbus ſuaptè natura ſui ſublationem indicat, ſublatio verò contrarium, ac contrarietatem docet. Verùm quoniam morborum plura ſunt genera, cuique eorum ſua erit contrarietas: quocirca cùm morbus, quem curare intendimus, in intemperie ſit poſitus, igitur per contrariam ipſi intemperiẽ ſanabitur: & quoniam vniuerſi febrium generis intemperies eſt calor, nimirum per frigiditatem curabitur, ſic omnes indicationes inter ſeſe concordãt. Hac itaq; methodo ab ipſo affectu ad materias præſidiorum peruenimus inueniendas per particulares ipſas indicationes, quę oriuntur ex eiuſdem affectus ſubdiuiſione, quando earundem materierum principium inuentionis id ſit, in quo finita eſt curandi affectus diuiſio vt liquet eodem 11. de methodo meden. cap. 7. cùm ergo in hoc finiat, febris ipſius diuiſio, quatenus febris eſt, quòd videlicet intemperies ſit calida & ſicca, ob id rationabiliter quę infrigidant & humectant, exigit, tanquam ſua contraria,
9. cap. 5. vt patet nono, 10. & 11. methodi meden. hæc quoque
10. cap. 10. perpetuò ſunt omnis febris qua febris eſt, remedia,
11. cap. 2. quæ contraria iterum ſubdiuidentes, dicimus aliquando ſanare nos febrem per ea, quæ effectu frigida ſunt; aliquando per ea, quæ poteſtate; aliquando etiam per ea, quæ ex accidenti refrigerant: aut etiam iſta coniungentes. ſic enim largiori vocabulo ſubintelligere contraria volumus, ſimul cum Hippocrate, ac Platone, & non in qualitate corporum duntaxat, quemadmodum Ariſtoteles ſentire videtur, parum de nominibus ſolliciti. ſi verò ea mauis oppoſita, & non contrariorum contraria ſibiinuicem eſſe remedia dicere, non reclamabimus. Verùm quouis modo contrarium, ſiue oppoſitum intelligatur, tollenda è medio ſunt in hac noſtra methodo, ea quæ à tota ſubſtantia febribus aduerſantur: nam illa non alia ratione, quàm experientia inueniri queunt, vt clarum eſt 13 meth. nos verò de iis remediis ac contrariis verba facimus, quæ methodo, quæ per indicationem fit, inueſtigantur: ſunt autem hæc, quæ actu, poteſtate, vel ex accidenti, vt diximus, refrigerant & humectant, iiſque vtendum contrariis pro cuiuſuis febris ſublatione, non negantes quòd etiam auferri poſsint iis quæ à tota ſubſtantia eiſdem aduerſantur, quorum fortè quædam pro curandis quibuſdam febribus recenſebimus.

Contraria quæ intelligãtur contrariorum eſſe remedia.

Quomodo prima illa omnium curationis indicationum, quæ ex ipſo qui curatur affectu deſumitur, contrarietatem, ac contrarium docuit.

Caput XXVII.

CAETERVM quamuis omnia quę præter naturam ſunt, ab his quæ ipſis ſunt contraria curentur, vt ex Hippo. citato oraculo liquet, atque ex Gal. 11. de metho. med. & 22. aph. 2. lib. tamen non parum conducere videtur pro hac noſtra methodo conſtituẽda, ac cæteris omnibus inueſtigare, quomodo illa prima omnium curationis indicationum, quæ ex ipſo qui curatur præter naturam affectu, accipitur plebique etiam communis exiſtit, hũc edocuerit ſcopum, nempe contrarium & contrarietatem. Necnon qua ratione hic ſcopus vnus ſit præcipuus & communiſsimus curationis morborum omnium à quo & reliqui omnes ſcopi & particulares indicationes progrediuntur, eoque diuiſo duos, aut etiam tres alios oriri ſcopos, & ex his alios donec diuidendo ad vltimas vſque ſpecies perueniamus. Ex ipſo nanque ſumpto initio, reliqui particulares ſcopi inquiruntur, vt citato lib. 9. meth. med. ſcriptũ eſt. Porrò adeo duo hæc (vt mihi videtur) pro morborum curatione vſum præſtant, vt ipſis ignoratis audacter cenſeam, per indicationes remedia inueniri non poſſe, nec ordinem & numerum earundem diuiſiua methodo veſtigari, ab vniuerſaliſsimis diuidendo, vſque ad eas quæ amplius ſecari nequeũt, deſcendentes, vt ſæpius diximus. Horum etiam inſcitia quoſdam tranſuerſos egit, qui de hac re ſcribere tentarunt, vt longiſsimè à veritate receſſerint, mendoſóſque ediderint libros, quibus artem ipſam, medicam vniuerſam deſtruere conantur: reliquos verò omnes eò perterruit, vt methodum hanc ſcribere haud aggreſsi ſint: quinimò ne quidem tantillùm eam viſi ſunt olfeciſſe. Ipſe autem quid cum Galeno ſentiam enarrabo. Quòd igitur auferri debeat quilibet præter naturam affectus, quódque illud ex propria eorum natura omnes indicent, cuique nedum medico, ſed è plebe, ſeu vulgo, patens eſt. At quod perfici debeat à contrario, & per cõtrarium, hoc vulgus ignorat. Rationabili autem medico confeſtim occurrit, Hippocrat. oraculo (vt priùs dictum eſt) admonito, quòd contrariorum contraria ſint remedia, quocirca Galen. libr. de conſtit. art. med. loco cit. dicebat: [primum itaque eſt curatiuæ methodi communem ſcopum omnium, vti dictum eſt, reperire, nempe contrarias eſſe contrariorum medelas.] perit enim à contrario vnumquodque, quemadmodum à ſimili conſeruatur. Et ob id idem Galenus (vt priùs dicebamus) libro artis medic. ſcriptum reliquit, quòd curatio vnum habet primum, ſeu præcipuum ac communiſsimum ſcopum, ei quod debet auferri contrarium, quo in loco vſus eſt voce ἐναντίον, quæ Latinè ſignificat contrarium: libro autem 9. & 11. 9.10. & 11
metho. meden. de hoc primo ac communiſsimo curatorio ſcopo verba faciens, ſub quo cæteri omnes Loco citato.
continentur ſcopi; non contrarium dicebat eſſe, Quæſtio.
ſed contrarietatem, vſus voce, ἐναντίωσις, vt propterea non ab re in dubium veniat, num contrarium vel contrarietas ipſa ſit ille primus ac communiſsimus ſcopus nobis præſcriptus ab illa prima omnium indicationum, quę etiam plebi communis eſt. Cui reſponſum ſit quòd vtrunque. Nam docens Reſponſ. ad
nos contrarium adhiberi debere per quod morbus quæſtionẽ.
auferatur, ſimul etiam contrarietatem edocet. Etenim ſi per contrarium auferri debet quod præter naturam eſt, opus erit non ignorare quæ, qualíſque

contra-

contrarietas ſit, inter hunc præter naturã affectũ, & eum qui ſecundum naturam exiſtit, ægrotantis proprium, vt ille aboleri, hic ſeruari poſsit, per eadem contraria adhibita, atque ita ſanatio fiat. Cuique enim morborum generi ſua erit contrarietas, inquit Galenus 11. metho. med. cap. 2. ſiquidem morbi ſublatio, nil aliud eſt quàm ſanatio: ipſa verò ſanatio aliud non eſt, vt inquit Gal. 9. meth. med. ca. 15. quàm præſentis in corpore vitioſi affectus in naturalẽ habitum mutatio. Cùm autem cõtrarij hi affectus ſint, neceſſe eſt per contraria fiat eorum, alterius in alterum tranſlatio, atque ita vnus ſolus erit curationis maximè generalis ſcopus, nempe contrarietas: non ſiquidem ea quę eſt inter pręſidia & præter naturam affectum, ſed quæ inter eundem, & ſecundum naturam affectum, qua ratione citato lib. de conſtitut. artis medic. loco cit. hæc verba ſcripta reliquit, [igitur curandi methodus, à ſanorum atque ægrotantiũ corporum dipoſitione auſpicatur.] Quibus ex verbis cum eodem Galeno concludimus ab illa prima indicatione quę ea præter naturam affectibus ſumitur, æquè ferè nobis præſcribi ac doceri, cùm contrarium, tum contrarietatem, appello autem contrarietatem nunc, viam illam cum quodam reſpectu quæ eſt inter iam dictos contrarios affectus, ambos in ſe continentem, vnà cum ea diſtantia, quæ habetur inter vtrunque affectum, illam vero tranſlationem ſeu mutationem præſentis in corpore vitioſi affectus in naturalem habitum, quæ ea contrariis adhibitis perficitur, ſanationem. Illud verò quòd adhibetur medicamentum contrarium affectui pręter naturam, nuncupo contrarium, ab eodem præter naturam affectu indicatum. Sed quæres cur lib. artis medic contrarium dixerit eſſe primum ac communiſsimum ſcopum curationis: lib. vero 9. & 11. method. meden. contrarietatem? Dicas quod cum libro artis medicæ ſolùm capita, & quædam veluti concluſiones eorum, quæ alibi latiùs fuerant demonſtrata, ab eodem Galeno dicantur, vt ipſe teſtis eſt citato libro, neque intendebat cunctas indicationes ac ſingulos ſcopos diuiſiua methodo veſtigare, ſatius fuit contrarium dicere, ſub quo etiam neceſſariò contrarietas ſubintelligebatur, vt ſuperiùs demonſtrauimus, libris verò method. meden. præſertim citatis, nedum communiſsimum illum ac primum ſcopum patefacere intendebat, verumetiam cæteros omnes qui ad inueniendа remedia cõducunt, ac arte quadam demonſtrare qualiter in eo continebantur iidem reliqui omnes medicatorij ſcopi ac indicationes, eadem videlicet contrarietate diuiſa, & non contrario, ad eandemque ſolam omnes reduci ſcopos: & propterea contrarietatem dixit eſſe primum, præcipuum, ac communiſsimum ſcopum, ſub qua etiam contrarium continetur; & non contrarium: quamuis vbique locorum innuat contrarium ſemper debere adhiberi pro curatione ſeu morbi ſublatione. Vt verò hoc perficiatur, perpendenda eſt contrarietas, quæ non ſolùm eſt inter præſidia & præter naturam affectum, verùm etiam quæ eſt inter præter naturam, & naturalem affectũ. Nam cùm hi affectus contrarij ſint, neceſſe eſt (vt diximus) alterius in alterum, per contraria tranſlatio fiat. Hac itaque ratione illa prima omnium indicationum, quæ à præter naturam affectu ſumitur, & plebi etiam communis exiſtit, æquè ferè nobis & contrarium & contrarietatem præcipit. Quòd verò ex hoc vno primo ac communiſsimo curationis ſcopo, nempe contrarietate ipſa, quæ eſt inter vitioſum affectum, & eum qui eſt ſecundum naturam, reliqui omnes, ipſa eadem diuiſa, & deinceps eiſdem ſubdiuiſis, ortum ducant, non erit difficile demonſtrare, nam eadem contrarietate tanquam primo & communiſsimo curationis ſcopo, primum diuiſa, duo curatorij ſcopi neceſſario emanat. Vnus eſt præter naturã affectus qui curari deſiderat, ex iis quę ſibi contraria ſunt, & propterea adhibenda remedia indicat, alter verò laborantis temperies, ſeu naturalis habitus laborantis, qui vnà cum ipſo morbo, contrarietatis menſuram definit, fiat autem hoc modo, quoniam id quod ægrotat, ei quod valet eſt contrarium; vtique per contraria eſt ab illo in hoc via, nam veluti viam quandam ire, quod præter naturam ſe habet, dum ad naturam redit oportet, eandem quidem, ſed contrario itinere, at ſi gradum reuocari debeat, per præſenti diſpoſitioni contraria remeabit, inquit Galen. citato lib. de conſtitut. artis med. cap. 12. Neceſſum eſt itaque vt in ipſis contrariis modus quidam ſeu menſura inueniatur. Non enim ſatis eſt calido affectui admouiſſe frigida, niſi id debita fiat menſura; cum alioqui metus ſit, ſi infra modum id fiat, ne morbi reliquum quippiam relinquatur; ſin modum excedas, contrarium genus morbi inducas, vt citato lib 9. de method. meden. cap. 12. ſcriptum eſt. Qui enim ſuprà quàm par eſt calidum morbum refrigerat, is ſanitatis mediocritate tranſmiſſa, alium excitabit morbum, qui ſit frigidus quod quò minus accidat, naturam curandi corporis ſcias oportet, quo quantum morbus ab illius ſymmetria diſceſſerit intelligens, menſuram refrigeranti præſidio imponas. At fieri non poteſt vt quantum à ſe inuicem diſtent inuenias, niſi compertum habeas quale eſſet corpus, aut humidum, aut frigidum, aut calidum, aut ſiccum cùm valeret, quantumcunque ea his exceſſerit poſtquam ægrotauit, quippe quòd plurimum à naturali habitu receſsit, id vehementiùs eget contrariis, quòd non plurimùm, lenibus. Quare ex vtriſque iam dictis ſcopis, hoc modo indicatio curationis præſtatur, vitioſo inquam affectu, ac naturali habitu, natura ſeu temperamento ægrotantis; qui duo communes adhuc ſcopi, à contrarietate ipſa diuiſa, modo quo diximus, proficiſcuntur. Contrarij etenim hi affectus, cùm ſint, ipſiuſque contrarietatis termini, non ab re primò in hos pręcipuos ac immediatos ſcopos, ipſa contrarietas diuiditur, qua ratione ſi diuiditur, non erit dare tertium vniuerſalem ſcopum, quem ambientẽ nos aerem eſſe, cum Galeno demonſtrabimus, nanque eum, vel ægritudinis cauſis, vel ſanitatis, annumerandum eſſe cenſemus: nam ſi contrariam morbo temperiem habeat, è pręſidiorum numero vnus eſt, ſin ſimilem, ægritudinalium cauſarum eſt vnus; vt patet eodem 9. meth. meden. cap. 14. Poteſt etiam & ambiens nos aer, tanquam vniuerſalis etiam quidam ſcopus, vnam aliam, & tertiam efficere indicationem, vbi ipſum in ſanitatis, vel ægritudinis cauſis non annumerabis, ſed tanquam tertium quoddam à geminis corporis iam dictis affectibus ſecretum, naturali videlicet, & qui præter naturam eſt, cùm ambiens ipſe is ſit, ſine quo nec tolli morbus, nec teneri ſanitas poteſt: & propterea cauſæ ſine qua non obtinet rationem; vt eodem 9. de method. meden. ſcriptum eſt; qua ratione neceſſarium conſideratu eſſe fatemur, eo quia fieri non poteſt, vt res ſine eo ſit quod cauſæ ſine qua non obtinet ra-

Alia quæſtio.

Locis citatis.

Reſponſ. cap. 1.

Ex communiſs. ſcopo qui eſt contrarietas, quo alij oriantur.

1. Vitioſus affectus.

2. Temperatura ægri.

3. Ex aere ambiẽte ſumitur indicatio.

tionem Ariſtot.teſte 1.de part.animalium cap.1. ob quam rationem ipſe alimento neceſsitatem aſcribit & 5.metaphyſicæ text.6.non ſolùm cibo, ſed etiam reſpirationi talem tribuit neceſsitatem, ipſis videlicet animalibus, nam eadem neque eſſe, neque viuere poſſunt ſine his. Eſt itaque hac ratione ambiens nos aer tanquam neceſſarium quoddam pro morborum ſublatione perpendendus velut tertius quidam vniuerſalis ſcopus, à quo tertia quoque vniuerſalis indicatio proficiſcitur pro auſerendis præter naturam affectibus. Oritur quoque & tertius is ſcopus quodammodo ex eadem contrarietate diuiſa. Nam cùm morbus & ſanitas in quos primo contrarietas diuiditur, corporis ſint affectus; & ille ſe tollendum, hæc verò ſe tuendam indicet; ambiens verò nos aer is ſit, ſine quo (vt diximus) nec tolli morbus, nec teneri ſanitas poſsit; ſequitur quòd neceſſariò cùm cauſæ ſine qua non obtineat rationem, ab eo indicatio ſumenda ſit, tãquam tertia à iam dictis duabus pro morborum ſublatione. Nam cùm reliquas materias tum diligere, tum fugere liceat, quàm verò aer præſtat, fugere non licet; imò neceſſe eſt præſenti cæli ſtatu vti; ideiteo huic quoque attenti eſſe cogimur, vt idem Galenus citato loco, inquit: eſt etenim materiæ reliquorum præſidiorum omnium electio in noſtra poteſtate eius verò quam ambiens præſtat, in noſtra manu nõ eſt. Quare oportet ex hoc quoque propriam quandam indicationem ſumamus, vt ipſe Galenus refert, vtpote qui ſæpe cum iis quæ morbus facienda ſuadet, concors ſit, ſæpe diſcurs, & qui contra moliatur. Vbi igitur cum reliquis medendi indicationibus conſonat, pro gratia eſt habendum; ſicubi aduerſatur, inhibenda eius noxa eſt: quinimò ex ipſa rerum ſubſtantia concludit, citato libro 9. method. meden.cap.15.non poſſe plura eſſe ſcoporum genera, quæ ad medendum pertinent, quàm tria quæ modò diximus, aſſerens medicaturios ſcopoa ab ipſo morbo ſumi, à corporis temperamento; & tertio ab ambiente nos aere: quòd ſi alij qnidam poſiti ſunt, vel poſtea non hi modo, verum etiam alij dicentur: omnes tamen ex iis in partes diductis nati videbuntur; vt nos clariùs infra demonſtrabimus. Hac itaque ratione, cogimur ambienri nos aeri attenti eſſe, tanquam tertio quodam vniuerſali ſcopo ac neceſſario pro auſerendis prætet naturam affectibus, febribuſq; ipſis, qui etiam ſcopus, ex ipſa quoque contrarietate diuiſa, non in duos ſcopos, ſed in tres, proficiſcitur, eodem aere nos ambiente ſeparatim à duobus corporis affectibus, modu quo diximus, perpenſo: & ſic fatebimur tres eſſe, & non duos, curationis vniuerſales ſcopos; quemadmodum etiam ex his quæ diximus patere poterit duos eſſe duntaxat, & etiam vnum, nempe contrarietatem, ex iſtis enim reliquos omnes particulares, tum curatorios ſcopos, tum etiam indicationes particulares cunctas ipſis videlicet in partes diductis, originem ducere demonſtrabimus. Aduerſus quam admirabilem Galen. artem, atque doctrinam, non deſunt quidam iuniores eiuſdem Galen. verba, ac eorundem verborum ſententiam parum rectè (vt mea fert opinio) intelligentes, pugnare, aſſerentes quòd mirari licet Galen. dum ſe pulchrum & admirabile quippiam inueniſſe putat, in huiuſmodi improprietates loquendi incidere, aut etiam aliena à ſuis principiis tradere, quo fit, vt eundem obintelligentes, cuncta deſtruere tentent, exordientes ab ipſa contrarietate; quàm neque ſcopum, neque indicationem curationis eſſe poſſe, conantur probare: deinceps neque aerem, neque naturalem corporis temperiem, eo modo quo Galenus aſſetit. Ipſe verò non magis Galen. quàm veritati addictus, quam puto ab eo, nedum hac in re, ſed in cæteris omnibus, quæ ad artem medicam ſpectant, fuiſſe prolatam, amicitia inter nos ſemper ſeruata eandem tueri, ac à calumniis liberare conabor, quò Galen. mira hac in re ars, atque doctrina pateat, & hæc noſtra methodus de medendis febribus firmior euadat, omnibuſque calumniia expurgetur.

Galeni reprehenſores taxantur.

Soluuntur rationes eorum, qui contrarietatem, aduerſus Galenum, curationem non indicare contendunt.

Caput XXVIII.

QVOD contrarietas nec indicet, nec indicario aliqua ſit, pro morborum ſublatione, hac prima rarione probare conantur. Si verum eſt quod Gale. ſcribit initio 3. lib. de metho. meden. abſurdum eſſe aliud conſtituendum quod curationem indicet, aliud verò quod curetur, nihil profectò indicare poterit eorum, quæ ad curationẽ pertinent ipſa contrarietas, quippe cùm morbus non ſit, & plauè ridiculum fuerit ſi contrarietatem curari dicamus. Solue, Gal. ſententiam eodem loco non eſſe, quod nihil poſsit curationem indicare, niſi id quod curatur: ſed demonſtrare quod cùm affectus præter naturam ſit ille, qui curari debet, propterea ab eo prima ſumenda eſt indicatio, quæ ab eiuſdem natura primùm oritur, & inueniendorum remediorum initium quoque ex ipſorum morborum natura ſumendum, abſurdum itaque eſt primas indicationes ab aliis eſſe ſumendas quàm ab ipſis præter naturam affectibus. Etenim ipſi ſunt qui primò eorum ſublationem indicant, à qua indicatione, (vt ſæpiùs diximus) præſcribitur nobis contrarietas, quam demum curationem indicare, atque ad ea, quę ad morborum curationem pertinent conducere, tanquam communiſsimum ſcopum, nemo negabit, etiam ſi morbus non ſit, & ſublationem ſui non indicet, neque ipſa curetur: eſt etenim communiſſimus curationis ſcopus ipſa contrarietas pro curatione omnium præter naturam affectuum rationali medico præſcriptus ab illa communiſsima & prima indicatione primùm orta ab ipſorum præter naturam affectuum natura, quæ nedum medico, ſed & plebi communis exiſtit: de qua loquitur Galen. in principio 3. de metho. meden. omnibus ſiquidem in confeſſo eſt, inquit citato loco, primas indicationes ex affectibus eſſe ſumendas, nec propterea negauit quædam curationem indicare poſſe, licet morbi nõ ſint. Secundò tantùm profectò abeſt, inquiunt, vt curationem indicet cõtrarietas, vt nihil aliud quicquam indicare poſsit, nam ſi indicare eſt inuenire, quod iuuet aut lædat ea quæ indicant, quid quæſo ipſa indicare poterit contrarietas? qua enim re opus habet, vt iuuetur vel lædatur? an ſimilia vel contraria exiget? an contrarietatem ipſam fouere vel expellere volumus? ſunt ne oppoſitionis ſiue contrarietatis, vel potiùs ſtatus corporis cauſa inuenta remedia victuſque ratio? Quibus quidem corporis ſtatus conſeruatur & mutatur. Huic dicimus primò falſum eſſe, vt ſupra probauimus, quòd indicare ſit inuenire, quod iuuet aut lędat ea, quę indicant in

1. Ratio reprehenſorũ Gal.

Eius dilutio.

2. Eorundẽ ratio.

Refutatio eiuſdem.

Galeni

Galeni doctrina. Sed indicare eſt demonſtrare ſeu ſignificare id quod iuuat, & non quod lædit; tam ſi conſeruationem, quàm ſi ſublationem intendimus. hæc autem vtilia & iuuantia, fatemur non modo indicari ab his quibus opem ferunt, ſed etiam à quibuſdam aliis quomodolibet conferentibus ad ea inuenienda pro auferendis præter naturam affectibus, aut ſeruandis his, quæ ſecundum naturam ſunt, nam quicquid conducere quomodolibet videtur ad auxiliorum inuentiones, id fatendum eſt ad curationem eſſe neceſſarium, inquit Galen. lib. 9. eiuſdem method. medend. cap. 7. qua de re contrarietas, licet iuuantia pro ſui ſublatione non indicet, nec conſeruatione, nec eadem auferri, aut foueri per ea debeat; eſt tamen primus ac cõmuniſsimus ſcopus curationis omnium morborum, non autem indicatio: ridiculum enim eſſet eam indicationem appellare, licet ab eo communiſsima quoque & prima naſcatur indicatio pro eorundem morborum ſublatione, vt diximus, tanquam à communiſsimo ſcopo curationem indicante, ac conferente ad remediorum inuentionem, continet enim contrarietas, tanquam primus ſcopus curationis, affectus contrarios, nempe eum qui ſecundum naturam, & qui præter naturam exiſtit: & cùm ſanari non valeat is qui præter naturam eſt, niſi in naturalem habitum mutetur, contrariique ſint hi affectus inter ſe, neceſſarium eſt vt per contraria fiat alterius in alterum tranſlatio: id verò fieri nequit, niſi compertum habeas quantum inter ſe diſtent, ac qualis ſit hæc eorum contrarietas, qua ratione contrarietas ipſa curationum omnium vnus ſolus erit præcipuus, maximéque generalis ſcopus, nempe omnes alij (vt ſæpius dictũ eſt) ex eo oriuntur. Hac itaque ratione contrarietas curationem indicat, & ad remediorum inuentionem confert pro auferendis quibuſlibet

Eorundem ratio. præter naturam affectibus. Rurſus aiunt, quemadmodum idem auctor cauſam externam curationem indicare negat, quòd illa nullius indigeat, ſic eadem ratione contrarietas, nec conſeruationem, nec curationem indicabit vnquam, quòd ſcilicet illis opus nõ habeat, at ſi non hæc, nihil profectò aliud: quandoquidem omne quod indicat, aut ſui conſeruationem, aut ablationem indicare (eo auctore) neceſſe eſt.

Refutatio. Dicimus nos conuenire in hoc cauſam procatarcticam cum contrarietate, quod neutra earum alicuius indigeat pro conſeruatione aut ſublatione earundem, verùm in hoc diſſentire videntur, quòd cauſa procatarctica, nedum quicquam non indicat pro ſui conſeruatione, aut ſublatione, quin imo nec pro conſeruatione, aut ſublatione eorũ qui corporis affectus ſunt, contrarietas verò & ſi ſui conſeruationem aut ſublationem non indicet, indicat tamen tanquam primus, & cõmuniſsimus ſcopus, curationis modum, confértque etiam ad inueſtiganda ea quæ

Locus citatus. conferunt pro morborum ſublatione, modo quo ſuperius diximus. Et cùm dicunt Galen. auctoritate lib. de opt. ſecta, & 3. meth. med. omne quod indicat aut ſui conſeruationem aut ablationem indicare, dicimus eundem Gal. fateri has eſſe primas duas indicationum differentias, quæ ex his primis duobus corporis affectibus, tanquam ſcopis, oriuntur, eo videlicet, qui ſecundum naturam, & eo qui præter naturam ſe habet: ille nanque ſui cuſtodiam, & propterea ſimilia, hic verò ſui ſublationem, eóque contraria poſcit. Quapropter aſſerimus quod quæ primò indicant illi duo ſunt ſcopi, quorum alter ſui conſeruationem, alter ſui ſublationem expoſtulat. Verùm ab hac prima indicatione, quæ ab ipſius præter naturam affectus natura oritur, confeſtim contrarietas nobis præſcribitur, ex qua primum indicatione ſumpta, morborum curatio nobis patefit, & auxilia inueſtigantur, vt id quod præter naturam eſt, auferatur ſuo contrario: quod quidem fieri non poſſet, eadem contrarietate, quæ eſt inter præter naturam, & ſecundum naturam affectum, ignorata. Poteſt inſuper & hoc modo hæc eorundem ratio tolli, quòd duo ſunt in vniuerſum primò indicantia: quodlibet enim indicans aut ſui cuſtodiam, aut ſublationem indicat, Galeno auctore citato libro de opt. ſecta, eorum videlicet, quę pro ſeipſis quicquam indicant: nam duæ etiam ſunt corporis conſtitutiones, quarum altera ſeruari, altera auferri debet. Verùm quæ non pro ſeipſis, ſed pro aliis quicquàm indicant, vtpote pro ſeruandis, ſeu auferendis eiſdem conſtitutionibus poſſunt multò plura eſſe quàm duo, inter quæ contrarietas connumeratur, ea numero eorum quæ ſunt corporis conſtitutiones non exiſtens, & ob id nec ſui conſeruationem, nec ſublationem indicans, ſed morborum duntaxat curationẽ. Et ſi dicãt vnumquodque de ſe magis indicare poſſe quàm de alio, Gal. auctoritate citato libro 3. method. meden. aſſerimus nos verum eſſe in his quæ de ſeipſis, ac de aliis quicquam indicant: hæc etenim de ſeipſis magis quàm de aliis indicare poſſunt, non autem veritatem habere in his quæ pro aliis duntaxat, & non pro ſeipſis quicquam indicant, quemadmodum eſt contrarietas: hæc nanque de aliis, & non de ſeipſa quicquam indicat; quoniam curationem morborum omnium, & non ſui nec conſeruationem, nec ſublationem. Inquiunt deinceps, indicatur ſanè *4 Ratio.* contrarietas, id eſt, contraria actio & contrarium (ſi contrarietatis nomine id intelligamus) ab eo quod præter naturam exiſtit, ſiquidem eo opus habet ad ſui ſublationem; idem autem indicans, & id quod indicatur eſſe non poteſt. *Refutatio.* Sed (bone Deus) apud quem auctorem compertum vnquam habent contrarietatem indicari? nam licet Galenus 11. *Locus cit.* method. meden. inquiat quòd prima omnium indicatio curatrix, quæ oritur ex ipſo qui curatur morbo contrarietatem docuit, nunquam tamen faſſus eſt ipſam, ab eadem indicatione indicari; vtitur enim voce ὑφηγεῖν, à verbo ὑφηγῶ, quod Latinè ſignificat doceo, præcipio, ſeu planum facio: docet nanque prima illa omnium curationis indicatio; at non indicat contrarietatem, aliud nanque eſt indicare, aliud docere, præcipere, ſeu planũ facere, per quam contrarietatem haudquaquam contrarium intelligendum eſt in Galeni doctrina vt putant, & nos ſuperius declarauimus, neque etiam contraria actio: ridiculum enim eſſet per contrarietatem, contrariam actionem intelligere, illa etenim contraria actio, mutatio ſeu tranſlatio in naturalem habitum, ſanatio eſt & non contrarietas, vt 9. metho. meden. *Locus cit.* ſcriptum eſt. Verùm eo modo intelligenda eſt contrarietas, quo nos paulò ante declarauimus. Quòd verò contrarium, nedum à prima illa indicatione præcipiatur, verùm etiã indicetur, nemini in dubiũ venit, cùm quilibet præter naturam affectus pro ſui ſublatione contrarium exigat medicamentum, non erit itaque idem indicatum & indicans, nam licet indicet contrarietas pro morborum curatione, à nullo tamen indicatur, ſed bene præcipitur, vt

dictum eſt. At concedatur, pro nunc eandem eſſe indicatam, & deinceps eam indicare. *Poteſt idē eſſe indicās, & indicatum diuerſis rationib.* Dicant quæſo quod ſequetur incommodum? nunquid non poterat, diuerſa tamen ratione diuerſóque reſpectu, idem eſſe indicatum & indicans, an putant hoc eſſe nouum quoddam apud logicos & philoſophos? Porrò vt morbus auferatur, ſuo contrario, ſcire opus eſt contrarietatem, quæ exiſtit inter eundem morbum & naturalem habitum ſeu ſtatum ægrotantis, quæ quanta, qualiſve ſit, qua ratione poſſet eſſe indicata: deinceps ea contrarietas ad remedia eligenda, alia tamen ratione pro eiuſdem morbi ſublatione confert ac curatione tanquam primus & communiſsimus curationis ſcopus & indicans, aliàs ea methodo inueniri haudquaquam poſſent: idem ergo poſſet indicari & indicare, eſſe indicans & indicatum, propoſitum & poſtulatum, diuerſa tamen ratione, aſſerere nedum in Galeni doctrina, ſed philoſophorum omnium audacter non veremur. *5. Ratio qua Galen. reprehēditur.* Miror tandem cur redarguere Galen. tentant aſſerentes aliud colligi ex eius dictis, quàm ratio illius expoſtulet, ſub iis verbis: [ac profectò ſi quis locum cum Galeno legat, inueniet aliud planè colligere quam ratio illius poſtulet, nam quod morbus contrariis egeat, ſi ad naturalem ſtatum corpus redire debeat, id quidem certiſsimum eſt, quemadmodum ipſe ſtatuit, ex quo quidem fit, vnum eſſe quod indicetur à morbo, nempe quòd contrarium illi exiſtat, *Refutatio cum Gal. defenſione. Loco cit.* nunquam tamen propterea efficiet vt ipſum contrarietas iudicet, aut indicatio ſit.] Verùm ſi quis non toruis oculis & pugnandi gratia Gal. verba perlegerit, ab eodem conſcripta citato libro 9. de method. medend. ſed vt ex eis veritatem addiſcat, luce clariùs percipiet quòd eodem loco Galen. doceat non modò à morbo ipſo, ſeu præter naturam affectu quòd contrarium illi exiſtat indicari, verùm etiam contrarietatem præcipi à prima illa morborum indicatione, vt ſupra demonſtrauimus. Deinceps altiùs admirabilem hanc artem exorſus, eandem cōtrarietatem curationem indicare docuit, tanquam vniuerſaliſsimum quendam ac præcipuum curationis ſcopum, à quo & reliqui omnes minùs generales ſcopi oriūtur. Inquiēs ergo hinc rurſus ſumpto initio, age particulares ſcopos diſquiramus, concluſerat etenim (vt ſæpiùs dictum eſt) contrarietatem ipſam vnum ſolùm eſſe ac maximè generalem curationis ſcopum: poſtea ſubdebat: [quoniam id quod ægrotat, ei quod valet eſt contrarium, vtique per contraria eſt ab illo in hoc via: & quomodo inquies, in contrariis inuenietur modus? non enim ſatis eſt calido affectui admouiſſe frigida, niſi id debita fiat menſura, cùm alioqui metus ſit, ſi intra modum id fiat, ne morbi reliquum quippiam relinquatur, ſin modum excedas, contrarium morbi genus inducat.] Dij boni quis negabit Galen. his in verbis, ac eis quæ paulò ante, & poſt conſcripſerat, firmiſsima ratione probaſſe non ſolùm contrarium morbo adhibendum eſſe medicamentum, ſed tale ac tātum, quo tollatur morbus, ſeruetur verò naturalis habitus, ſeu ſecundum naturam affectus, atque iis omnibus morbum indigere pro ſui ſublatione, tu verò ſi contrarietatem ignorabis quæ eſt inter hos affectus contrarios, quæ qualis, quantáve exiſtat, qua via, qua methodo eadem medicamenta contraria inuenies? breuiſsimis itaque verbis, & contrarium, & contrarietatem inſimul nos edocuit, quā itidē ſolā atque vnā tanquam primum ac præcipuum ſcopum, vt ſexcēties aſſeruimus, communiſsimúmque curationis eſſe, eodem loco demonſtrauit; cum ſatis ei non fuiſſet contrarium duntaxat demonſtraſſe. Non ergo aliud colligitur ex Galeni citato loco, quàm ratio illius poſtulet, quinimò quod probare ac concludere propoſuit, ſatis ſupérque ſuis in verbis demōſtrauit. Quod verò contrarietas haudquaquam indicatio ſit, aut eſſe poſsit, & propterea neque generalis, neque communis à qua aliæ naſcantur, & nos ſuprà aſſeruimus, & iterum cum Galeno fatemur. Quare non eſt, cur in hoc noſtra protelettur oratio, ſed ad alia conuertatur oportet. Arguunt poſtremò, ſi contrarietas, vel indicatio eſt, aut quippiam iudicet, cur negat Galen. in libro de optima ſecta, communitatem methodicorum indicare poſſe? nam vt communitas ad communia, ſic contrarietas ad contraria ſe habet, nec aliqua aduerſitatis ratio inueniri poteſt; *6 Ratio. cap. 26.* negat autem communitatem indicare, quia non deſtruitur, atqui eadem ratione nec contrarietas dici poteſt indicare, quoniam nec ea, ſed contraria ipſa pelluntur, itaque concludunt nec ipſam contrarietatem indicare, aut indicationē eſſe, ſed ſi aliquem locum hac in re ſibi vindicare poteſt, indicatur non ſolùm à morbo, ſed etiā ab omni alio corporis ſtatu qui præter naturam exiſtimatur. Vt verò huius rationi pateat reſponſio; animaduerſione dignum *Refutatio eius.* eſt Galen. citato libro de optima ſecta aduerſus methodicos demonſtrare eorum communitates etiam ſi euidentes ſint, nihil tamen vtile demonſtrare. Aſſerit enim diuerſa eſſe ipſa communia indicare, aut indicare valentia ex communibus deprehendi. Methodici eadem indicare affirmabant, Galen. concludit aduerſus eos nihil vtile demonſtrare communitates ſeu cōmunia. Verùm admittit communium notitiam conducere ad percipienda, quæ particulatim indicare valent: quo circa præcepta quandammodo, vt ipſe inquit, communia cùm ſint, particularium cognitionem oſtēdunt, quæ demum vtilia indicare valent. Vniuerſi igitur cognitio particularis vtile indicare valentis, notitiam ſubminiſtrat, tandem ipſe concludit: deinceps verò poſt pauca communia non indicare, hac prima ratione probat, licet alias quoque nonnullas, & hac efficaciores in medium afferat, quibus ſublatis ægri ſaneſcunt, ab auxiliis iſta delentur, ab his vero vtilium indicatio ſumitur, quæ ab auxiliis præcipuè deſtruūtur. At particulares cauſas aut morbos ſaltem remedia principaliter deſtruunt; particulares igitur cauſæ aut morbi ſaltem & non communia, vtile indicabunt. Quod ſi communia vtile indicent, adhibitáque auxilia indicantia deſtruūt, à particularibus auxiliis communia deſtruentur: communi autem deleto omnes eo tempore, ſub eo communi ægrotantes, ſaneſcūt, nulla penitus re in ipſis ſublata: quamobrē ſi quod indicat, id deſtruitur, communia verò indicant, iam ſatis conſtat deſtructum iri communia. eſt etenim, iuxta eorum ſententiam, medica facultas euidentium communitatum cognitio. Appellant autem euidens non quod ſenſu percipitur, ſed quod per ſeipſum, licet ſenſui non ſubiaceat, comprehendi poſsit: quare ferè manifeſtum, illi euidens vocant. Ex quibus Gal. verbis facilè hanc eorū rationem ſoluere poſſumus, aſſerentes primo contrarietatem indicationem non eſſe, ſed ſcopum, qui ſcopus quippiā indicat, quoniā curationē morborū omnium, vt 9. & 11. meth. med. ab eodē Gal. decretum eſt. *Loco cit.*

tum eſt. Cum verò dicunt pari ratione contrarietatem non indicare poſſe, quemadmodum methodicorum communitatem, fatemur nos quod quemadmodum communitas quatenus communitas eſt, nihil particularim vtile demonſtrare, aut indicare poteſt, ita etiam & contrarietas quatenus contrarietas exiſtit, nihil vtile particulatim nobis indicare valet, niſi id quod diximus, curationem videlicet morborum omnium, tanquam primus, ſolus, præcipuus, ac generaliſsimus ſcopus. Verùm ex ipſius cõtrarietatis notitia, ad ea quæ particulatim indicare valent percipienda deuenimus, quemadmodum & communitatis, atque in hoc conducere ſimul cum Galen. fatemur: inuenimus autem vtilia; non per ipſam contrarietatem quatenus contrarietas eſt, ſed per eam deuenimus in notitiam eorum quæ particulatim indicare valent, deprehendentes particulares contrarietates, quæ exiſtunt inter particulares morborũ ſpecies, ſeu genera, & eos affectus, qui ſecundum naturam ſunt. Quamobrem Gal. 11. meth. med. cap. 2. inquit: [prima nanque indicatio omnium curationis, quæ ex ipſo qui curatur morbo accipitur, contrarietatem præcepit.] deinde ſubdit: [at quoniam morborum plura ſunt genera cuique horum ſua erit contrarietas.] quibus in verbis nobis planum facere voluit, quòd licet primus curationum ſcopus ipſa ſit contrarietas, quoniam ſub ea tanquam præcepto vniuerſali ac communiſsimo continetur omnium morborum curatio, cuique tamen morborum generi cùm propria fuerit ac particularis contrarietas, eadem diſcenda erit atque inuenienda pro curatione cuiuſuis generis morborum. per eam nanque & non per contrarietatem, qua contrarietas eſt, particulatim vtilia inueniuntur pro eorundem morborum ſublatione. Quemadmodum etiam ex vniuerſaliſsimo Hippocrat. curationis omnium morborum præcepto, quod contrariorum contraria ſint remedia haudquaquam vtilia, & remedia contraria pro ſublatione particularium morborum indicantur: & propterea dicimus idem præceptum vtilia non indicare, ſed ex eodem tanquam communi exiſtenti comprehendimus, ea quæ particulatim indicare valẽt, ad quæ percipienda præceptum ipſum conducit, habita nanque generis morbi notitia, confeſtim tanquam vtile indicatur nobis quod contrarium ei remedium exiſtit, pro eius ſublatione eſſe adhibendum. Ex quibus liquet quòd falſum eſt dicere vt communitas ad communia, ſic contrarietas ad contraria ſe habet; & ratio diuerſitatis in hoc conſiſtit, nam methodicorum communitas non diuiditur in alias particulares communitates, nec eaſdem ſub ſe continet. At contrarietas non vnam duntaxat aut duas, ſed plures ſub ſe, ac diuerſas continet particulares contrarietates, & tot quot ſunt morborum ſpecies ſeu genera, cuique enim morborum generi ſua adeſt contrarietas, vt diximus, non autem communitas; quoniam ea pluribus eſt eadem, vt liquet eodem libro de optima ſecta. Ad hæc communitas pro ſe ipſa & non pro alio indicat, vt methodici ſentiunt, contrarietas autem pro alio & non pro ſe ipſa, vt dictum eſt, curationem indicat: & propterea communitates nunquam vtilia indicare valent, contrarietates autem cùm particulares fuerint, eadem particulatim indicant & indicare poſſunt, ad quæ percipienda conducit & ipſa contrarietas, quatenus contrarietas eſt, vt primus ac cõmuniſsimus ſcopus curationis omnium morborum: & cùm aiunt communitatem non indicare quia non deſtruitur, eadem ratione nec contrarietatem, quoniam nec ea, ſed contraria ipſa pelluntur; dicemus in hoc etiam hallucinatos eſſe, nã licet per particularia remedia principaliter particulares cauſę aut morbi deſtruantur, fatemur nihilominus, ſecundario & per accidens eandẽ particularem contrarietatem, quæ inter eoſdem particulares morbos, aut cauſas, & ſecundum naturam affectus conſiſtit, ſimul deſtrui vno contrariorum deſtructo, ab ipſis vtilibus indicatis ab eadem etiam particulari contrarietate, licet communiſsima illa contrarietas nunquam deſtruatur. Methodicorum autem communitas, nunquam à particularibus auxiliis deſtruetur; nanque (vt ipſe Gale. refert) ſi deſtrueretur, conſequens eſſet vt omnes eo tempore ſub eo communi ægrotantes ſaneſcerent. Pelluntur ergo per ſe & primo contraria particularia ab ipſis contrariis auxiliis, inſimul etiam & eorum contrarietas ſecundario deſtituitur. at Methodicorum communitas, vt ex iam dictis patet, nunquam; & ob id nec vnquam vtile quippiam eadem indicabit pluribus, vna & eadem exiſtens ſemper: contrarietas verò haudquaquam pluribus vna & eadem ſemper eſt, cum plura ſint morborum genera. & cuique (vt ſæpe dictum eſt) ſua ſit contrarietas: At ſi quiſpiam voluerit breuiter huic dubitationi ſatisfacere, dicat hanc Galen. rationem aduerſus Methodicos, ſatis probabilem eſſe, ita vt ipſemet eandem pro eis ſoluat. alias plures ſtatim, & multò efficaciores aduerſus eos in medium afferens, ad probandum communitates vtilia non indicare. Liquet inſuper ex his quæ diximus contrarietatem non ſolùm aliquem locum in hac re ſibi vindicare poſſe, ſed principium & primum, non modo vt indicatam, vt iſti putant, ſed vt indicantem: quinimo vt indicans ſcopus ſeu propoſitum magis contrarietas præcipuum ac primum locum ſibi vindicauit pro morborum omnium curatione, à quo cæteri omnes minùs generales, ac etiam particulares ſcopi proficiſcuntur: vt lucidiſsimè Galenus libro nono de metho. medendi, cap. 15. demonſtrauit: quo ignorato, vniuerſa medendi methodus rueret atque deſtrueretur.

Contrarietas, quatenus contrarietas, nihil vtile particulatim indicat.

Rationes, quibus quidam probare conantur aerem curationem non indicare, diluuntur. Caput XXIX.

QVOD ambiens nos aër eo modo ſumptus quo Galen. intelligit, tantùm abeſt vt curationem indicet; vt nec eam coindicare, aut contraindicare, vel correpugnare valeat, hac prima ratione probare nituntur. Aiunt enim quòd vbi remedij vim ſubit, & ea ratione conſideratur, qua morbos tollendi facultatem habet, curationem haudquaquã indicare poteſt, ſi modo ea principia quæ 3. lib. meth. de hac re ſunt poſita, tueri velimus. *1. Ratio.* Etenim eo in loco ſcribitur, nihil eſſe poſſe quod curationem indicet, quod non curetur; abſurdúmque fore ſi quis aliter ſtatuat: quamobrem cum aër non curetur ſed ſolùm morbus, quomodo, quæſo, ille rationis indicator fuerit? Vtque hæc eorum ratio efficacior videatur, iis verbis eã confirmare putant: [nec eſt quòd putemus morbũ præcipuè indicare curationem, aërem autem ipſum idẽ facere minori quadã vi, aut vt dicitur, ſecũdo loco & per accidens, quomodo quæſtionarij medici vrgenrẽ locũ *Cap. 1.*

effugere nituntur, nam ſi abſurdum eſt aliud eſſe quod curationem indicet, aliud verò quod curetur, neceſſe eſt vt omnia curari dicamus quæ curationem indicant, præcipuè autem illorum opinione, morbum, alio verò modo aërem ipſum, quæ planè ſunt ridicula.] ſed pace eorũ dixerim, aut Gal. quam portant auctoritatem obintelligunt, aut intelligere nolunt, ſiquidem, vt prius dictum eſt, eius ſententia non eſt, vt iſti putant, quòd nihil eſſe poſsit quod curationem indicet, quod non curetur; ſed cùm de primis indicationibus ſermonem faceret, quemadmodum in calce præcedentis lib. de meth. med. propoſuerat, & iu principio eiuſdem 3. lib. pertractare incipit, dicebat eaſdem primas indicationes apud omnes in confeſſo eſſe ex affectibus fore ſumendas, nanque abſurdum eſſet aliud eſſe quod curatinnem indicaret (primò videlicet & præcipuè) & aliud quod curetur: volens concludere quòd prima illa indicatio quæ omnibus communis exiſtit, etiam plebi, à morbis, ſeu præter naturam affectibus ſumitur, qui curari debent: hi etenim ſoli ſunt, qui indicant eorum ſublationem, abſurdum ſiquidem eſſet aliud eſſe quod curationem indicaret; primo ſcilicet, vtpote morbos ſeu affectus ipſos præter naturam, & aliud eſſe quod curaretur præter eos, non negans quòd aliud eſſe poſsit, quod & ſi non curetur, curationem tamen indicare etiam valeat, licet nou primò, nec pro ſui ſublatione, quemadmodum ipſi præter naturam affectus: id quod etiam 4. lib. eiuſdem meth. meden. cap. 4. confirmauit, cum dicebat curationis indicationem ab ipſo affectu initium habere; quæ verò particulatim ſunt agenda, hæc tum ab eo quod primum indicatio diſtat, tum verò ab ægræ partis natura, tum ambientis temperie, quæque alia his cognata ſunt, inueniri, & paulo poſt inquit, [Auſpicari nanque perpetuò oportet ab indicatione quæ ab affectu cui mederi paramus, accipitur.] Poteſt itaque, vt ex iam dictis liquet, aer, licet non curetur, curationis eſſe indicator. Inſuper & ex eiſdem haud ægrè huius rationis confirmatio diluitur: nam falſum eſt fateri omnia curari quæ curationem indicant, ſed bene quæ primò & eorum ſublationem, & propterea non ſequitur, vt ipſi opinantur, ex Galeni auctoritate morbum præcipuè curari, alio verò modo, ſeu ſecũdariò, aërem ipſum, nam hoc ridiculum eſſet, vt ipſi bene inquiunt. Poſſunt etenim, vt millies diximus, quædã curationem indicare, quæ tamen haudquaquam curantur, inter quæ ambiens nos aer connumeratur, tanquam cauſa ſine qua non, quemadmodum cum Galeno concluſimus, cum quo etiam proculdubio aſſerimus nihil aliud primo & præcipue curationem indicare poſſe quàm morbum ipſum, ſeu præter naturam affectum qui curari deſiderat, neque à quopiam alio primam indicationem eſſe ſumendam, ac initium inueniendorum remediorum. Præterea inquiunt, cùm aer eo loco ſumatur, vt inſtrumentum, & materia medica qua vtimur, tum ad naturales affectus conſeruãdos, tum ad eos qui præter naturam ſunt, propellendos: quomodo quæſo, aliquid indicare poterit, ſiquidem materia eſt quæ indicatur, non indicat, nimirum cùm indicatio comprehenſio ſit iuuantis & nocentis, quæ ab eo quod iuuari debet, oritur; alioqui ſi id quod indicatur vnquam indicare poſſet, idem eſſet morbus & remedium, ſanitas & victus; & idem quod iuuat cum eo quod iuuatur, vt ergo nullum alium remedium indicat, aut coindicat, vel contraindicat, aut correpugnat, ſic nec aër aliquid eorum efficere poteſt. Atqui nos cum Galeno fatemur 9. de method. medend. cap. 14. quòd aër tanquam cauſa ſine qua nou, inſtrumentum ſeu materia medica ab eodem ſumitur, quo etiam vt materia vtimur, tum ad naturales affectus cooſeruandos, tum ad eos qui præter naturam ſunt, propellendos, & hoc modo eum aliquid indicare poſſe pro morborum curatione, affirmamus. Cùm verò inquiunt, quomodo igitur indicare poterit, ſi materia eſt quæ indicatur & non indicat? Dicimus falſum eſſe aërem tanquam materiam indicari, licet vt materia & cauſa ſine qua non, indicet, verùm admittimus eundem aërem tanquam auxilium indicari, & non vt materia, & cùm probare tentant ipſum veluti materiam indicari, in medium afferentes indicationis deſcriptionem, quæ, vt ipſi putant, comprehenſio eſt iuuantis & nocentis, quæ ab eo quod iuuari debet oritur, dicimus hanc fuiſſe cauſam propter quam velut cæci in foueam lapſi ſunt: putarunt enim ab eo quod indicat, ſimul & nocentia & iuuantia indicari, & propterea auxiliorum materiæ, & non auxilia, quod quidem valde alienum à veritate & Galen. doctrina eſſe cenſemus, vt ſuperiùs demonſtrauimus. Quandoquidem per indicationem ipſam non niſi iuuantia comprehendimus, inſimul cum comprehenſione nocentium, hoc eſt præter naturam affectuum, qui eadem iuuantia ac eis vtilia duntaxat indicant: & propterea non medicamentorum materias, quæ in quatuor generibus conſiſtunt, vt in ſequentibus patebit, ſed eaſdem materias idoneas tanqnam remedia & auxilia, exigunt. Indicatur itaque aër tanquam remedium, auxilium ac iuuans, ab his qui eadem exiguut, indicat verò ipſe vt materia ſeu cauſa ſiue qua non: qua ratione, vt tertius ſcopus curationem morborum indicans, à contrarietate ipſa diuiſa proficiſcitur, vt ſæpe diximus: propterea diuerſa ratione indicatur & indicat, & proinde quod cõcludere incommodum quærunt, nõ ſequitur, quòd videlicet idem eſſet morbus & remedium, ſanitas & victus, & idem quod iuuat, cum eo quod iuuatur, indicatur enim, vt auxilium & iuuans, nam id auxilium appellamus, indicat verò vt materia, cõuenimus propterea cum eiſdem, quòd quemadmodum nullum aliud remedium quatenus remedium eſt, indicat, aut coindicat, vel contraindicat: aut correpugnat, vt ipſi dicunt, ſic nec aër tanquam remedium ac auxilium aliquid horum efficere poteſt; ſed bene ratione qua aër nos ambiens ac materia, & cauſa ſine qua non. Inſuper aiunt, nec illud quidem aliquid facit quod ſcribit Gal. ideo ab aëre indicationem capi, quòd ſine eo morbi tolli, & ſanitas retineri nequeat, quod in aliis remediis non contingit, quæ in promptu ſunt, quorum vſum euitare vnicuique licet, neque enim omnes morbi egent aëre vt remedio, quales ſunt qui partes affligunt inſtrumentarias, quibus nihil aër confert. Quibus verbis ſole clariùs oſtendũt quàm gratis ſtudeant Gal. cõtradicere, fatetur nanque propterea propriam quandam indicationem ab aere ſumendam eſſe pro morborum curatione, cùm id ſit ambiens nos aer, ſine quo nec tolli morbus, nec teneri ſanitas poteſt, etenim reliquorum præſidiorum materiæ omnium electio in noſtra poteſtate exiſtit; eius verò quam ambiens præſtat, in noſtra manu non eſt: & propterea reliquas materias tum deligere, tum fugere licet: quam autem ambiẽs

præſtat

Margin notes:

Refutatio continens verborum Gal. explicationem, male à reprehenſorib. intellectorum.

Quod primum omnium indicat, & id quod curatur, idem eſt.

Altera eiuſdem rationis refutatio.

2. Ratio.

Refutatio.

Sup. ca. 13.

Aer qua ratione indicatur, & qua ratione indicat.

3. Ratio.

Refutatio.

præſtat, fugere nō licet, ſeparat enim aëris materiam à materia aliorum remediorum, & non ipſum tanquam remedium à reliquis remediis vt iſti arbitrantur, ipſum nanque ambientem nos aërem tanquam materiam vitare non licet, nam nolentibus etiam nobis per tranſpirationem ſaltem, qualiſcunque fuerit, ipſum attrahimus, at materias aliorum præſidiorum, in noſtra poteſtate eſt tum deligere, tum fugere: peruertunt ergo verborum Galen. ſententiam, cum materias auxiliorum ſeu remediorum ad auxilia ſeu remedia transferant. Sed magis eos mirari contingit, cùm inquiunt quòd non omnes morbi egent aëre vt remedio, quales ſunt qui inſtrumentarias affligunt partes, quibus nihil aer confert: cùm nedum ſimilarium partium & inſtrumentariarum morbi proprij, aëre vt auxilio pro eorum curatione indigeant, verùm etiam & qui communes vtriſque exiſtunt: vtpote in ſoluta continuitate, in ſimilarium partium propriis, nemo dubitat, in inſtrumentariis, quis negabit? in inflammatione ſeu eryſipelate aërem vt remedium conferre, qui neque nimium calidus aut frigidus exiſtat, ſed egelidus aut mediocriter frigidus, quis in ſchirrbo & œdemate frigidum aërem non vitabit, ac calidum non eligat? Atque ſimili ratione in aliorum quibuſlibet qui in numero, poſitione aut figura ſunt morbi pro eorum curatione contrarium aut morbo, aut cauſæ, aut vtriſque præparare non ſtudeat? Vlcera quoque ac reliquas continui ſolutiones carni euenientes, oſsibus, tendonibus, neruis ac ligamentis, abſque aëre tanquam remedio quis curare tentabit? quod adeò manifeſtum eſt in Hippo. Galen. ac aliorum artis medicæ bonorum auctorum doctrina, vt alia probatione vel auctoritate non egeat. Eſt igitur aer nos ambiens tanquam cauſa ſine qua non, perpetuo attendendus pro omnium morborum curatione, velut tertius ſcopus indicans curationem à contrarietate ipſa diuiſa proficiſcens, quemadmodum ſupra demonſtrauimus, nam vbi cum aliis medendi indicationibus conſonat, inter ſanitatis cauſas annumeratur; vbi diſcors ſit inter morbificas ſemper in omni morbo, ſicet vt remedium indicetur, & non indicet vnquam. Adhæc arguuntur, vt aëre ſic cibo & potu, ſomno & vigilia ſanitas conſeruatur, & morbi propulſantur, nec minùs ſanè difficile eſt illorum noxas, quàm quæ ab aëre excitantur, euitare, cùm ea mala, quę ab illis naſcũtur, nulla re ſępius mitigari queant; aëris autem iniuriæ, vel loci mutatione, vel alia ratione promptè corriguntur. Sed cùm parum efficax ſit hæc ipſorum ratio, facilè vtique deleri poterit, admittimus enim nedum aëre duntaxat nos ambiente, ſed cibo & potu, ſomno & vigilia, motu & quiete, ac reliquis huiuſmodi, & ſanitatem conſeruari, & morbos propulſari tanquam neceſſario corpus noſtrum alterantibus. Verùm non pari ratione: nam abſque aëre neque ſanitas vlla ſeruari, nec morbus quiſpiam propulſari vnquam poteſt, vt ſæpius diximus: at ſine cibo aut potu, ſomno aut vigilia, motu aut quiete, inanitione aut repletione, & ſanitas quædam ſeruari aliquo tempore, & morbi nonnulli profligari poſſunt, non enim continuò & ſemper eis vtimur, vt aëre, nam non ſemper comedimus, aut ſemper bibimus, dormimus, aut vigilamus, mouemur, aut quieſcimus, ſiue ſani, ſiue ægri ſimus: quemadmodum ambientē aërem perpetuò ac continuè reſpiratione, aut ſaltem tranſpiratione attrahimus. Quamobrem Galen. ab aëre tanquam cauſa ſine qua non, & non à reliquis, indicationem præcepit eſſe ſumendam. Cùm verò dicunt quòd non minus difficile eſt illorum noxas, quàm quæ ab aëre excitantur, euitare, ob eam quam ipſi reddunt, cauſam aſſerimus, in hoc bifariam eos hallucinatos eſſe, primò quòd non propterea Gale. aërem indicare, & non alia modò dicta fatetur, quod ſit difficilius eius noxas, quàm illorum vitare, ſed quoniam materia quam aer præſtat, in noſtra manu non ſit: coguntur nanque ægrotantes, velint nolintve præſenti aëre vti: at reliquorum præſidiorum materia in noſtra vtique poteſtate exiſtit, ita vt eligere & vitare valeamus & cibos & potus aliquos, ſimiliter ſomnum & vigiliam, ac reliqua pro noſtro arbitrio, & prout conducere aut lædere videantur. Adhæc quis negabit difficiliùs vitari poſſe, quæ ab aëre excitantur, noxas, quàm quæ ab illis; ſi illas omnino vitare eſt impoſsibile, has vero facilè? aërem nanque non attrahere qualiſcunque fuerit impoſsibile eſt. Ergo vbi ſimilis morbo fuerit, non poterit non lædere, reliquorum verò noxas, vt diximus, facilè euitare valemus, lædentem cibum aut potum haudquaquam ægro tribuentes: ſic ſomnum aut vigiliam vbi nocumentum inferant, ac reliqua omnia prohibentes; licet quæ à quibuſdam iſtorum nocumenta proueniunt, quandoque ægrius corrigantur, quàm quæ ab aëre modicè lædente, vt vigiliæ in nephritide, ſomnus in ſoporoſis ac lethargicis affectionibus, & noxæ quæ à venenatis cibis aut potionibus producuntur. Subdunt deinceps. [ac multo minùs illud video eſſe neceſſarium quòd ille ſtatuit, vt ſcilicet, præſenti cœli conditione ſemper vtamur: quandoquidem per ſanitatem & læuiores morbos facilè in alium aërem migrare vnicuique liceat, in grauioribus autem malis in quibus non licet id facere, non datur etiam prædictorum vitia fugere, requirimus etenim ad morbos fugandos ſomnum, vigiliam, quæ aliquando nulla arte conciliare aut arcere conceditur.] hæc ipſi, quæ cum reuerentia admodum puerilia eſſe videntur. Nam licet per ſanitatē & læuiores morbos facilè in alium aërem migrare vnicuique liceat, num verebitur quiſpiam toto eo tempore quo in alium migrabit aërem æger, quòd ab eo in quo ægrotauerit ſemper nō alteretur? cùm neceſſario ipſum attrahere cogatur? Quamobrem Galen. falſus eſt quòd neceſſario oporteat præſenti cœli ſtatu vti, nam quomodo contrarium fiet, ſi abſque aëris attractione viuere non poſſumus, qualiſcunque is fuerit? Cogitur itaque æger eo cæli ſtatu vti, in quo ægrotauit, velit, nolit, etiam in leuioribus, morbis, vſquequo in alium aërem migrauerit, non autem eodem cibo & potu ac reliquis, quæ licet neceſſariò corpus alterent, vt aër, non tamen ita continuo, & ſemper. [tanta nanque omnibus corporibus ſpiritus neceſſitas extat (vt inquit Hippoc. lib. de flatibus) vt ſiquidem omnibus aliis abſtineat homo, neq; cibum ſumat, neq; potū, poſsit tamē dies duos vel tres, & plures ducere. Si verò ſpiritus in corpus viæ intercipiãtur, in breui parte vnius diei intereat.] & ſubdit: [amplius autem ab omnibus operibus aliquando homines quieſcunt immunes, verùm ab hoc opere, nulla omnibus mortalibus animantibus requies contingit, vt ceſſent ſpiritum adducere, & rurſum exhalare.] hæc ille. In grauioribus autem malis, in quibus non datur aërem mutare, non æquè (vt priùs dixi-

Aer in omnium morborum curatione ſpectandus.

4. Ratio.

Refutatio.

5. Ratio.

Refutatio.

mus) licebit etiam aëris ac prædictorum vitia fugere, cùm aëris noxas haudquaquam vitare valeamus. etenim continuè ab eodem ac maximè corpora alterantur: reliquorum verò noxas, aliquo ſaltem tempore vitare poſſumus, vt paulò ante demonſtrauimus: quamuis contingat quandoque ſomnum aut vigiliam, nulla arte conciliari aut arceri poſſe. non enim quòd difficilius aëris noxæ corrigantur quàm reliquorum iam dictorum, aërem indicare, & non illa decretum reliquit Galenus, ſed propterea quòd reliquas materias tum deligere, tum fugere licet. quam autem ambiens præſtat, fugere non licet, vt ſexcenties retulimus. Quo etiam errore ducti alia ratione tentant eandem de aere Gal. ſententiam peruertere, ac impugnare.

6. Ratio. Aiunt etenim: [Quin & aquæ incommoda difficiliùs, quàm aëris intemperies emendantur, nimirum cùm tota vna regio eadem aut parum differente aqua (quoniam & eadem terra) ſæpè vtatur, aere autem diuerſo, ſiquidem in eadem domo eum variari videmus, quando pro diuerſo locorum eiuſdem domus ſitu, diuerſam naturam & qualitatem aſſumat, eas præſertim, quas in morbis tollendis eo loco Galenus quærit, nempe caliditatem frigiditatem, humiditatem, & ſiccitatem.]

Refutatio. Quam rationem iterum eadem ratione tollimus. neque enim Galenus faſſus eſt propterea aërem indicare, & non reliqua commemorata, quoniam eius noxæ difficiliùs corriguntur, ſed propterea quòd ab eodem continuo opus eſt corpora noſtra alterari, ſiue ægri, ſiue ſani ſimus: neque id, ne momento quidem vitare poſſumus: id quod ab eiſdem haudquaquam contingit. At concedatur id voluiſſe Galenus nullius valoris, nec ad propoſitum eſſe videtur hæc eorum ratio. Nam non propterea difficiliùs aëris noxas corrigi fatemur, quia pluribus vel paucioribus ſunt communes; quemadmodum iſti de aqua probare nituntur, verùm propterea, quia reſpectu vnius, & eiuſdem ægroti difficiliùs eaſdem emendari contingat, tanquam magis continuas, atque perpetuas, vtpote cùm nullo non tempore eadem ab aëre ambiente non inferantur, ac augeantur, id quod de aquæ incommodis (eadem etiam vitioſa exiſtente) haudquaquam aſſerere audendum eſt: poſſumus nanque quodam ſaltem tempore ægros arcere, vt eadem non vtantur aqua. Quapropter ſi Galenus etiam aſſeruiſſet difficiliùs corrigi noxas, quæ ab aëre fiunt, quàm quæ à reliquis, & propterea eundem duntaxat iudicare, non propterea hæc eorum ratio quicquam concluderet aduerſus eundem, etiamſi totum id quod in hac ratione fatentur, eis concedatur. Inquiunt poſtremò:

7. Ratio. [Quòd ſi illud concedamus difficiliùs aëris noxas vitari, quàm aliarum rerum quæ ſanis ægriſque corporibus adhibentur, non tamen propterea huiuſmodi difficultas indicandi cauſa eſſe debet, alioqui inter alia indicarent, quæ difficiliùs

Refutatio. corrigi poſſunt.] Sed hæc ratio aliud concludit, quàm probare proponit. nam conceſſo quod aëris noxæ difficiliùs vitentur, quàm aliarum rerum: & ob id curationem indicet, non propterea ſequitur quòd inter alia indicarent, quæ ægriùs corrigi poſſunt, ſed ea quorum noxæ difficiliùs vitantur: aliud etenim eſt noxas alicuius difficiliùs vitari, & aliud eaſdem noxas illatas iam, difficiliùs corrigi. poſſunt etenim noxæ quædam ægriùs vitari, & tamen faciliùs quandoque corrigi. Quamobrem indicandi cauſa eſſe debet ipſius aëris difficultas hæc vitandi eius noxas magis quàm aliarum rerum, & nullum propterea ſequitur ex hoc incommodum: & non ob id quod ægrius eius noxæ corrigi valeant: nam hoc falſum eſſe fatemur, nec vnquam Galenus illud ſomniauit, neque etiam vnquam aſſeruit quòd propterea aër indicet, quia eius noxæ difficiliùs vitari queunt, ſed tanquam cauſa ſine qua non materiam præſtans, quam vitare omninò non liceat qualiſcunque fuerit, quòd reliquis materiis præſidiorum omnium haudquaquam conuenit. etenim earum electio in noſtra poteſtate exiſtit, vt ipſe teſtis eſt, nono de meth. medendi. Loco cit. Reponi itaque debet inter indicantia aër non ſine forti ratione, atque connumerari inter præcipuos ſcopos, qui curationem indicant, à contrarietate ipſa diuiſa pullulantes, quemadmodum à Galeno, nono, & vndecimo meth. me- Loc. citato. den. decretum eſt: quicquid alij aduerſus eum ſophiſticis, admodum probabilibus, & parum efficacibus rationibus probare nituntur, conſentiente ipſa rei natura ſeu ſubſtantia, ac principiis ab eodem Galeno de indicationibus poſitis, nobis illud ſole clariùs demonſtrantibus.

Soluuntur rationes eorum, qui naturalem corporis temperiem pro morborum curatione nihil indicare contendunt. *Caput XXX.*

NOn ſolùm naturalem corporis temperiem quam inter primos & præcipuos ſcopos curationis morborũ ſimul cum Gal. cõnumerauimus, verũ etiam ſingula alia quæ ſecundum naturam ſunt, quippiam pro eorundem morborum curatione indicare, euertere tentant, quò penitus vniuerſa, ac mira, artificioſaq; hæc medendi methodus à Galeno cõſcripta, ipſaq; ars medica tota ruat, quinimò audent de tanto viro aſſerere quòd in hoc ipſe ſui ſæpè obliuiſcatur, & rarò de eadem re diuerſis in locis idẽ tractat, nec poſita principia tueatur. Nos verò ordinem quendam ſeruantes, eorum ſingulas rationes diluere conabimur, vt & Galeno veritas pateat, & quam ſcripſit medẽdi methodum, & hanc noſtram, quam de febribus condimus, à calumniis liberemus, exordientes primò ab his quæ in medium afferunt de naturali corporis temperie, quarum prima hæc eſt. 1. Ratio. Cùm Galen. lib. vndecimo meth. med. cap. 13. & paſsim alibi ſcribat vnum ſemper vnum indicare, quoniam vnaquæque res vnicam habet naturam: pro cuius confirmatione addimus nos illud Galeni ſcriptum etiã reliquiſſe, nono metho. med. cap. 12. aiunt ipſi quòd oportebat huius principij eum memorem eſſe, nec vnum ad plura, diuerſique generis indicanda aſſumere, aut alioqui huiuſmodi methodum non aggredi, quæ (vt inquit) huiuſmodi principio neglecto, cõſtare nequit; nam omnia quæ ſecundum naturam ſunt, nobis familiaria & amica exiſtunt, & propterea ſui conſeruationem, & tutelam perpetuò indicant, curationem autem aut remedia, vel illarum quantitatem, qualitatem, vel locum, vel modum, aut quempiam alium ſcopum, quem in illis obſeruare oportet, nequaquam, ſi modo idem ſui ablationem & conſeruationem ſimul expoſtulare nequit. nã quod ſecundum naturam eſt, nunquam non deſiderat ſui conſeruationem. at quomodo curationem quæ morbis debetur indicabit vnquam? quomodo illa eadem quæ nobis ſunt familiaria indicabunt remedia? ſi cõſeruationem indicant, quæ victu perragitur?

reme-

remediis autem mutatio prioris ſtatus in alium contingit. Hæc ratio licet communis ſit omnibus ſecundum naturam exiſtentibus, eam tamen primò ſoluendam duximus, quoniam naturalem temperiẽ inter omnia quę ſecundum naturam exiſtunt primò morborum curationem indicare, ſimul cum Galeno concluſimus. Poterit autem communis eſſe hæc reſponſio ſingulis aliis, quæ ſecũdum naturam ſunt: quare dicimus verum eſſe quòd quicquid pro natura ſua indicat, id ſemper vnum indicabit ceu quòd vnam habet naturam, vnámque ſemper dari ex re quaque indicationem; at ſi præter naturam ſit quod indicet, contrarium ſemper indicare, ſin ſecundum naturam ſe habeat, non contrarium, ſed ſimile, vt liquet nono, & vndecimo metho.med. Et cùm aiunt Gal. vnum ad plura diuerſique generis indicanda aſſumere, hoc falſum eſſe fatemur: nam quicquid indicant ea quæ ſecundum naturam ſunt, non propter aliud quam pro eorum conſeruatione, & propterea ſimile, indicant, etiamſi eadem morborum curationem quandoque indicent, quemadmodum eſt naturale temperamentum, quod etſi vnà cum ipſo morbo contrarietatis menſuram definiat, itaque per eũ in contrariis eueniatur modus, ac debita menſura, illud tamen nõ alia ratione, quàm vt ipſummet per ſimilia ſeruetur, indicabit, definit enim contrarietatis menſuram, quam morbus ipſe exigit pro ſui ſublatione, pro eiuſdemmet ſui temperamenti conſeruatione, quam ſi vtique non definiret, ac per eam ipſum haudquaquam ſeruaretur, proculdubiò morbus ipſe per eadem contraria curationem non ſuſciperet, cùm ſanatio nil aliud ſit, quàm præſentis in corpore vitioſi affectus in naturalem habitum, ſeu naturale temperamentum mutatio, vt ſæpiùs diximus, definitur itaque cootrarietatis menſura quam morbus exigit pro ſui ſublatione inſimul ab eodem morbo, & naturali corporis temperie, Galeno auctore, citatis locis, verùm à morbo pro ſui ſublatione, à naturali corporis temperamento pro ſui conſeruatione, primo etenim ſublato, & reliquo conſeruato, & morbi curantur, & ſanatio fit. Poteſt itaque temperamentum vna eadémque indicatione, ſui tutelam, ac morborum curationem iodicare, modo quo diximus, nec quicquam referre putamus, ſi dixeris indicare ſui tutelam, & eadem ratione morbi curationem contrario modo indicare: nec propterea conſeruationem ſimul atque ſui ſublationem indicabit, vt iſti concludere quæruot, ſed perpetuò ſui conſeruationem, & morborum ablationẽ. Cùm verò aiunt quomodo illa eadem quæ nobis ſunt familiaria indicabunt remedia, ſi conſeruationem indicãt, quæ victu peragitur, remediis autem mutatio prioris ſtatus in alium contingit? noo poſſum non mirari cur in hæc prorumpant verba. nam etſi conſeruationem indicent quæ nobis familiaria ſunt, ac ſecundũ naturam, illa nedum victu peragitur, ſi per victum cibum & potum ſubintelligit, ſed aliis quibuſdam nonnullis, vt liquet primo, & quinto de ſanitate tuenda, & libro num tuẽda ſanitas, ad Thraſyb. at ſi per victum reliqua ſubintelligere volunt, quæ quandoque Galenus ſubintelligit, cur effutiũt remediis mutationem fieri prioris ſtatus in alium? cùm remedia appellentur, ſeu auxilia qoando proſunt, ac proficiũt? quinimò omnis materia quę quomodolibet corpus alterat, quo tempore iuuat, auxilium dicitur, eodem Galeno auctore, vndecimo meth.meden.cap.1. qua de re & cibus & potus, ſomnus & vigilia, motus & quies, inanitio & repletio, ac horum reliqua, vbi iuuabunt, remedia, præſidia ſeu auxilia oominare licebit, tam ſi priorum corporis ſtatum in aliũ mutent, quàm ſi eundem conſeruent: & eodẽ vndecimo meth.med. cap.15. dicebat, quòd ars ordinandi victus ex his maximè remediis conſtituitur cibo, potione, perfuſione, cataplaſmatis & clyſteribus: non igitur remediis mutatio duntaxat fit prioris ſtatus in alium, ſed eiſdem quoque prior ſtatus conſeruatur, ſi ſimilia adhibeantur. qua ratione proprium temperamentum licet morborum curationem (vt diximus) tanquam præcipuus ſcopus indicet, conferátque ad auxiliorum inuentionem, quibus morbi ipſi auferantur, eiſdem ipſum ſeruari poterit, & non alia ratione eadem indicabit, quàm vt præſens vitioſus affectus auferatur, ipſum verò in priori ſtatu conſeruetur. At quomodo quæſo (rurſus inſtant) temperies curatoriam indicabit, ſi vires nullam indicationem curatoriam, vt Galenus nono meth.med. ſcribit, præbere poſſunt? Sunt etenim pariter ſecundum naturam tum vires, tum ipſa naturalis temperies, vt non magis hæc quàm illæ curationem indicare queant. Huic reſponſum volumus quòd licet pariter ſecundum naturam ſint vires, & naturalis temperies, hac de re naturalem temperiẽ, & non vires per ſe curationem indicare aſſerimus; quoniam tunc morbos cum Gal. curari dicimus, cũ ipſi præter naturam affectus in naturalem habitum ſeu naturale temperamentum fuerint mutati, ita vt ne morbi reliquum quippiam relinquatur, neque contrarium genus morbi per præſidia fuerit inductum: qua ratione opus eſt vt curãdi corporis haudquaquam temperamentum fuerit ignotum, vt quãtum à ſe inuicem diſtent morbus, & naturale temperamentum compertum habeas, & propterea ipſum ſimul cum morbo cõtrarietatis menſuram definit, & præcipuus curationis ſcopus exiſtit; vires autem, vt in ſequentibus fuſiùs patebit, ex numero curatiuorum ſcoporum per ſe non exiſtunt, neque remedium aliquod indicant: quooiam neque vt valeamus, neque vt à morbis liberemur ab eis quicquam primùm deſumimus, vt ipſe Galenus aſſerit, eodem nono de meth.med.cap.13. ſed vt viuamus duntaxat. nam ne per contraria adhibita reliquũ morbi quippiam relinquatur, aut contrarium morbi genus per eadem inducatur, aut omnioo vt à morbis liberemur, haudquaquam vires indicabunt, verùm ne alterutrum per contraria fieri contingat, ſed morbi ipſi auferantur, & prior ſanitas reſtituatur à proprio naturali temperamento, indicatio neceſſariò ſumẽda erit, quò quantum morbus ab illius ſymmetria diſceſſerit intelligens, menſuram præſidio imponat. Hac itaque ratione naturalis temperies, & nõ vires, licet ambo ſecundum naturam ſint, curationem indicare valet. Adhæc à morbis liberatos ægros eſſe aſſerimus, vbi priſtinam corporis temperiem recuperauerint, vt liquet nono metho.med. cap.14. non tamen eaſdem vires, quas habebãt eo tempore quo laborare cœperunt, nec æquè robuſtas, vt videre licet in conualeſcentibus, neque etiam in omnibus morbis æquè vires ſeruandæ ſunt, ſed in quibuſdam vt in acutis, parum debilitatas conſeruare oportet: vt liquet commento aphoriſmi quarti, primi libri. etenim in hiſce morbis ſi eas robuſtas ſeruare ſtuderemus, ac tales quales accepimus, ſemper adderemus ad morbum: vbi ergo in morbis quærimus vires ſeruare, id nõ intẽdimus vt à morbis liberemur,

Margin notes (left): Refutatio. — Locis præcitatis. — cap. vlt. cap. 10 cap. 40
Margin notes (right): 2. Ratio. — Refutatio. — Cur vires inter curatorios ſcopos nõ ſint.

ſed vt viuamus; ſeruare tamen eandem naturalem temperiem ſemper oportet, non vt viuamus, nam abſque ea viuere poſſemus, ſed vt ab eiſdem morbis vindicemur, à quibus haudquaquã liberatos eſſe fatemur ægros, niſi ad priſtinum redeant temperamentum; vt Galenus fatetur, & rei veritas eſt. A naturali igitur temperie, & non à viribus indicationẽ pro morborum curatione ſumendam eſſe, eámque & non vires præcipuum eſſe curationis ſcopum propterea firmiter cum Galeno tenemus. Cùm verò probare nituntur morborũ cauſas externas inter indicantia ex Galeni tractatione ſtatuendas eſſe, alia ratione tentant quod temperamentum curationem non indicet, perſuadere. Inquiunt enim, ſi quæ abierunt, & amplius non adſunt, nec vlla re opus habent, indicare nequeunt, cur à Galeno nono meth. med. ſcriptum eſt, corporis temperamentum, quod fuit antequàm homo laboraret, curationem indicare, cùm à nullo eorum quæ amplius non permanent, neque aliqua re egent indicatio ſumi debeat, eodem auctore, quarto metho. med. cap. 3. qua de re aut temperamentum, conſuetudinem, & viuendi conditionem haudquaquam curationem indicare fateri debemus, aut ſi ea admittimus, conuincimur pariter externas morborum cauſas recipere. At nos quãtũ ad externas morborũ cauſas, conſuetudinẽ, viuendi conditionem, ac reliqua (quæ ibidem meminerunt) ſpectat, ſuis locis in ſequentibus quid cũ Galeno ſentiendum ſit, demõſtrabimus, ne ſimul omnia vt iſti conantur facere, confundamus. Nunc verò ad ea quæ de corporis temperamento aiunt duntaxat reſpondebimus, aſſerentes primò eos abnti Galeni ſententia, ſuiſque verbis; ait enim Galenus eam corporis temperiẽm curationem indicare, quæ illo tempore fuit quo ægrotare cœpit, & nõ quæ fuit antequàm homo laboraret, vt iſti aiunt. Satis enim intereſt dicere, quæ illo tempore fuit quo ægrotare cœpit, & quæ fuit anteaquàm homo laboraret, volẽs innuere quòd ab illo corporis temperamento ſumẽnda eſt indicatio, quod eo aderat tempore quo primùm æger ægrotare cœperit, reliqua excludens temperamenta quæ poterant multo ante temporẽ fuiſſe, & deinde aliqua ratione mutata, intelligẽnſque per hæc verba præſens, & non præteritum temperamẽtum, id vero 11. lib. eiuſdem, clariùs manifeſtauit, cùm dixit: [præſtari verò (vt prædictũ eſt) modi auxiliorum indicationem ex eo temperamento, quod iam præſens ſit, ita nimirum ſicut ex ætate, non quam æger priùs habuerit, ſed quã nunc habeat;] non ergo ex eo temperamento quod priùs fuit antequàm homo laboraret (vt iſti Gal. tribuũt) ſed ex eo quod iam præſens eſt, quo tempore ægrotare cœpit, ſumenda indicatio erit pro morborum curatione: id enim intelligere voluit, nono, & vndecimo method. meden. quam igitur habebunt inter ſe ſe ſimilitudinis rationem externa morborum cauſa, & corporis temperamentum? ſi eadem poſtquàm fecit, & præter naturam affectum excitauit, iã abiit, & in corpore amplius non permaneat, qua ratione, neque vlla re opus habet cùm amplius non adſit; corporis verò temperamẽtum quod iam præſens eſt, illo tempore quo ægrotare cœpit æger, adhuc eo ægrotante adeſt, nec omnino abiit, ſed adhuc in corpore permanet, licet quodammodo immutatum ſeu alteratum ab ipſo morbo, ſeu febre, de qua verba facimus: eſt etenim febris conuerſio quędam natiuæ caliditatis ad igneã, & non conuerſum eſſe: quemadmodum etiam & reliquã morbi corporis naturale temperamentum immutant; atque alterant: nõ autem omnino corrumpunt, atque deſtruunt vbi curationem admittant: & propterea aliqua re indiget pro ſui conſeruatione, ſimul ac morbi ſublatione, vt ad idem temperamentum æger redeat: aliàs neque eoſdem morbos ſublatos eſſe, ac ab eiſdem ægros vindicatos eſſe fatebimur; quia igitur morbo ſeu febre genita, adhuc in corpore reſtat temperamentum, natura, ſeu naturalis habitus, cauſa verò morborum externa, nequaquam propterea temperamentum ipſum curationem indicare admittimus, ac ab eodem curatoriam indicationem ſumi aſſerimus, eámque præcipuam cum Galeno, externas autem morborum cauſas haudquaquã indicare poſſe dicimus; nec ab eiſdem indicationem aliquam pro curatione ſumendam eſſe, fatemur.

3. Ratio.

Refutatio.

A temperamento quod præſens erat cũ morbus cœpit, ſumitur indicatio.

Cap. 3

Loc. citatis. A cauſa externa nõ ſumitur indicatio, nec quicquam habet ſimile cũ temperamento ægri immutato.

Proponitur primorum trium ſcoporum indicantium diuiſio: ſoluitúrque Galeni contradictio de indicatione, quæ à morbo ſumitur.

Caput XXXI.

CVre itaque cum Galeno aderia capita, primos ac præcipuos omnes curationis morborum ſcopos, contractiore ipſa diuiſa redegimus, etenim illa tria prima ſunt, quæ curationem indicant, neque eſſe poſſe plura genera, quæ ad medendum ſpectent quàm tria: nempe ambientem nos aërem cum geminis corporis affectionibus, ſiue cõſtitutionibus, altera naturali, altera quæ præter naturam ſit, quæ ſanè morbus eſt, ex ipſa rei ſubſtantia docti non ab re cum eodem Galeno concluſimus, quicquid alij noua dogmata introducentes ſentiãt; quorum ratiunculæ quanti momenti ſint, & ex his quæ diximus, ac in ſequentibus dicemus cuilibet patere poterit. At quoniam non ſolùm pro morborũ curatione ipſarúmque febrium, eiſdem ſcopis ac indicationibus ab eiſdem ortis vti conuenit, ſed aliis quibuſdam magis particularibus, qui etiam methodo quadam diuiſiua ex prædictis originem ducunt, nam qui & omnia quæ ſunt ſecundum naturam, & quæ præter naturam, hoc diuiſionis artificio complectitur, ab omnibúſque ſufficientes ſumit indicationes, hic ſolùm quantum humanis permittitur viribus medendo non errabit, vt primo art. curat. ad Glauconem, cap. 1. ſcriptum eſt, ea propter vt vniuerſi tum ſcopi, tum, indicationes, curatorij nobis pateſiant, eoſdem tres primos, ac præcipuos in partes diducere inſtitui, donec ad inſectiles veniamus. Etenim cùm vnum ſit eorum vtrunque, aër videlicet, & corporis temperies, ex pluribus tamen tale efficitur; ob id cùm corporis temperiem, tum ambientem aërem in ſuas cauſas diducere oportet, affectũ verò præter naturam, non in cauſas, ſed differentias, eiuſdem Galeni auctoritate, citato libro nono met. med. cap. 14. Atqui nos affectum ipſum præter naturam, quem curare intendimus, qui febris eſt, in particulares differentias iam ſuperiùs diduximus vſque ad inſectiles peruenientes. Reliquum igitur eſt vt geminos alios ſcopos, nempe ambientem nos aërem, & corporis naturalem temperiem pro diuerſis cauſis eoſdẽ alterãtibus, ac mutantibus, in partes diducamus, ſecemúſque, donec ad eos particulares ſcopos, particularéſque indicationes perueniamus, qui amplius ſectionem non admittunt. Priùs tamen quàm eorundem ſcoporum ſectione, reliquos omnes

nes particulares ſcopos inueſtigemus, ac ab eiſdem quæ particulares curationis morborum indicationes ſumantur cum Galeno doceamus, neceſſarium fore duxi eam quæ in eiuſdem Galeni dictis pugnãtiam eſſe videtur de indicatione, quæ à morbis ſeu præter naturã affectibus ſumitur cõciliare, quæ huc-

Conciliatio duorum locorũ Gale. qui pugnare videntur inter ſeſe. cap. 24. & 25.

uſque nonnullos nõ parum fatigauit. Inquit enim libro tertio meth. meden. cap. 1. in principio, omnibus in confeſſo eſſe primas indicationes ea affectib. eſſe ſumendas, initiúmque inueniendorũ remediorum ex ipſorum morborũ natura ſumi, lib. verò de optima ſecta ad Thraſyb. non morbos, ſed cauſas medelam indicare aduerſus methodicos concludit, atque non morbos, ſed morborum cauſas quod cõducit, nobis aperire: etenim conducibile non à morbis, ſed à cauſis indicari fatetur. Sed omiſsis aliorum opinionibus dicam quid ſentiam, atque fateor vbique locorum Gal. eadem ſentire; nam tertio meth. meden. licet primas indicationes ex affectibus eſſe ſumendas innuerit, dicebat inſuper indicationem hanc, quæ à morbis ſumitur, nullam prorſus eſſe ipſius medicæ artis adhuc portionem, aut ſanè nec magnam, nec propriam, vt quæ etiam plebi ſit communis, nil aliud indicans quàm eorum ablationem aduerſus methodicos, qui hanc indicationem dicebãt, vel totam curationem indicare, vel magnam partẽ, ipſe verò principium tantùm eſſe, ac veluti excitamentum quoddam, vnde medendi ratio promouet, affirmauit, illud quoque demonſtrare propoſuerat citato libro de optima ſecta ad Thraſyb. aduerſus eoſdem methodicos, qui negabant non modò ſymptomata curationem indicare, verumetiam & morborum cauſas, internas maximè; nam eas potius quã externas latere, atque inuidentes eſſe aſſerebant, morbos verò ac communitates, vtpote laxum, & adſtrictum, cùm euidentes ſint, vtilia atque conducibilia indicare fatebantur; non etenim ab effectis, vtputa ſymptomatis, ſed ab efficientibus, quemadmodum & ipſi profitentur, indicationes accipiendæ ſunt: affectus verò cauſarum loco methodici habent, eo quòd ſymptomatum ſunt effectiui, ſed non qua cauſæ ſunt, inquiunt, ſed qua cõmunitates, quas Græci κοινότητας vocant, vim habent indicandi, nihilque vetare idem & pro cauſa, & pro cõmunitate, & pro alio quopiam accipi: ipſos verò affectus indicare inquiunt, non quatenus effectus, aut aliorum effectiui, ſed quatenus cõmunitates ſunt. Cùm verò Galenus nonnullis rationibus aduerſus eos probaſſet, quòd iuxta eorum decreta, ſymptomata conducibilia ſint in curatione, poſt nonnullas rationes quas in medium attulerat, iterum probat aduerſus eos ipſos affectus, hoc eſt, latum & adſtrictum, neq; conferens indicare iiſdem rationibus, quibus ipſi methodici inutilia eſſe ſymptomata probare nitebantur, quas non paucas cùm in mediũ attuliſſet, tamen illud aduerſus eos probare voluit, quòd non quid agendum ſit, ſed ſuam ipſorum ſublationem, deſtructionémque indicant, quod quidem nec vulgus, nec brutæ animantes ignorant, morbos ſcilicet ſublationem, ſanitatem verò conſeruationem indicare. Atqui artifices, inquit ipſe, huiuſmodi indicatione non egent, ſed illis ſcire exoptant per quę languores pelluntur, & ſanitas conſeruatur: propterea illis opus habent quæ particulatim remedia indicant, quibus accerſitur ſanitas, ac retinetur; per id enim artifices vulgò præcellunt, quòd ea percipiunt, quibus particulatim remedia pateſiunt: quandoquidem ſi morbi ſua ipſorum remedia edocerent, laborantes ipſi per quæ ad ſanitatem redirent intelligerent; at illud ignorant, quid verò morbus indicet certum habent, ſublationem ſcilicet: quare pellendi morbi cauſa medicos acciri iubent. Hac ratione cõcludit aduerſus methodicos Galenus affectus ipſos prima eorum indicatione non quid agendum ſit, hoc eſt, conducibile & vtile indicare, ſed ſuam ipſorum ſublationem, ſeu deſtructionem: id quod quidem commune exiſtit nedum vulgo, verumetiam & brutis, quod ſanè aduerſus eoſdem methodicos in principio citati libr. tertij de meth. med. concluſerat. Addit & ſecundam rationem inquiens, quin & ex adhibitis auxilijs, non morbos, ſed cauſas medelam indicare agnoſcendi facultas dabitur; auxilia nanque non effectis, ſed facientibus auerſantur: cõprobat illud Galen. euacuationis exemplo, quæ multitudini contraria eſt, morbo verò nulli, vt phlegmone, aut febri: atqui multitudine inquit, per euacuationem ſubtracta, ſimul & gemitus per eam morbus tollitur: ſed non propterea quòd ſimul cum efficiente cauſa morbus recedit, auxilium morbo aduerſari dicendum eſt. Inſuper alia quoque remedia cauſis ſemper reſiſtere inuenies, morbo verò minimè, ita vt velit per hãc rationem aduerſus methodicos concludere, quòd non ex ipſis morbis (vtputa laxo & adſtricto) tanquam communibus exiſtentibus, conducibilium indicatio præſtatur, vt ipſi aſſerebant, ſed eorum cauſis, cum eiſdem ſublatis, iidẽ morbi deſtruantur, & eadem remedia atque auxilia tanquam contraria cauſis, & non morbis adhibeantur, ad quarum ſublationem ipſi quoque morbi auferantur: & propterea cauſas & non morbos cõtraria & vtilia demonſtrare, & confirmãs illud iterum ſubdebat: [amplius ex hoc quiſpiam didicerit, ſi neque adſtrictio, neque fluxus auxilium aliquod, ſed potius affectum quendam indicent (& adſtrictioni contrarius fluxus eſt) non inanitionem, ſed fluxum indicabit adſtrictio, & fluxus adſtrictionem.] quod igitur admittimus, non idem morbo indicatur, at lædentes cauſæ ſibi contraria demonſtrant, quódque ab ipſis indicatur admittimus: quocirca non morbi, ſed cauſæ quod conducit, aperiunt: itaque non prorſus incommoda eſſe ſymptomata, neque à morbis conducibile, ſed à cauſis indicari ſatis amplè dilucidéque oſtenſum eſt; hoc poſtremò concludit Galenus aduerſus methodicos. Ex quibus omnibus haud ægrè quiuis percipere poterit Gale. citato libro de opt. ſect. voluiſſe aduerſus methodicos nedum iis rationibus, quas in medium attulimus, ſed alijs pleriſque ab eodem priùs explicatis, demonſtrare morborum ſymptomata non prorſus incommoda eſſe, quemadmodum ipſi fatebantur in curatione, neque à morbis modo quo ipſi intelligebant, quatenus videlicet communitates ſunt, conducibilia pro eorum ſublatione, ſed ab eorum cauſis indicari, id quod ipſi haudquaquam admittebant: quapropter nulla adeſt pugnantia cum his quæ dixit in principio 3. method. meden. neque enim negauit citato lib. ad Thraſyb. nec alibi vnquam negabit primam indicationem ab ipſis morbis ſeu affectibus eſſe ſumendam. Verùm cùm hęc communiſsima ſit, adeò quòd etiam plebi pateat, & brutis; nam nonniſi eorũdem ſublationem indicat, id verò quod conducit pro eorum ſublatione, haudquaquam: propterea volebat Galen. hanc indicationem non eſſe ipſius artis medicæ adhuc portionem, aut ſanè nec magnam, nec

propriam, neque ab eadem tanquam vniuerſaliſſima exiſtente quicquam vtile indicari, quemadmodum aſſerebāt methodici, qui ipſa communia, indicare vtilia affirmabant, vtpote laxum, & ſtrictum, vt ſæpius diximus, ipſe vero communium notitiam ad ea percipienda, quæ particulatim indicare valent conducere affirmauit, & ob id ab cadē communiſſima indicatione tanquam prima exordiendum eſſe, veluti initio quodam pro inueniendis his, quæ particulatim remedia indicāt, decretum reliquit tertio meth. med. & citato lib. de opt. ſect. communitates nihil vtile demonſtrare, ſed ex ipſis communibus ea quæ indicare valent, comprehendi affirmauit, non negans illam primam indicationem perpetuò ex morbis etiam ſumendam eſſe. Verùm ex ipſis tanquam communibus exiſtentibus nihil vtile indicari fatetur, quemadmodum methodici ſentiebāt: quinimò eo modo intellectis ipſis affectibus aut morbis, nequaquam ab ipſis, ſed eorum cauſis conducibile indicari poſſe demonſtrauit, cum lædētes cauſæ ſibi contraria demonſtrent, ac quod conducit aperiant, & non morbi ipſi, videlicet laxum, & adſtrictum: quamuis ſimul cum ipſis iidem morbi recedant. Si verò quiſpiam velit vniuerſaliter Gal. de omnibus morbis, qui efficientes cauſas habent, feciſſe ſermonem, lib. de opt. ſect. aſſerimus hoc quoque nequaquam eius doctrinæ repugnare, cùm perpetuò verum ſit in ſingulis morbis efficientes cauſas habentibus, conducibilia, ac auxilia non ab ipſis quà morbi ſunt, ſed ab eorum cauſis indicari, etenim morbi ratione quà morbi ſunt, nihil particulatim vtile, neque particularia remedia indicant, ſed eorum ſublationem duntaxat: cauſæ verò quæ particulatim agenda ſunt, & quæ ſibi ſunt contraria perpetuò demonſtrant, ac quod conducit aperiunt.

Conciliatio.

Morbi habentes cauſas efficientes, quatenus morbi ſunt, non indicāt vtilia, ſed eorum cauſas.

Aeris nos ambientis, & corporis temperiei particulares ſcopos indicantes diuiſio.

Caput XXXII.

SEd tempus eſt, ad ea quæ de ambiente nos aëre, ac corporis naturali temperie declarare propoſuimus, redire, ac docere quomodo cùm vnum ſit eorum vtrunque, ex pluribus tamen tale efficiatur, qua ratione ab eiſdem plures quoque particulares ſcopi curationem indicantes oriuntur. Aër ſiquidem nos ambiens tum ex præſente cæli ſtatu, tum anni tempore, tum etiam & regionis natura, in calido, humido, ſicco & frigido mutationes ſuſcipit, vt 9. & vndecimo method. meden. à Galen. ſcriptum eſt: qua de re ex illorum rurſus vnoquoque aliæ particulares indicationes oriuntur, & quamuis cæli ſtatum Gal. citato lib. nono method. medend. vocat ambiētis nos aëris temperiem, ſub qua & anni tempus, & regio comprehenditur, tamē cùm nos dicimus ex cæli ſtatu tanquam ex tertia cauſa aërem alterari in calido, frigido, humido, & ſicco, præſentem, ac peculiarem cæli ſtatum intelligere volumus, ſecretum ab anni tempore, & regionis natura; eſt etenim particularis cæli ſtatus, idem quòd particulare, ac præſens aëris temperamentum, vt primo de morb. vulg. liquet, ac eius præſens conſtitutio, quēadmodum in auſtrinis, ſeu aquiloniis conſtitutionibus contingit, quócunque anni tempore, ac quauis regione excitentur, pro diuerſo itaque peculiari ac præſenti aëris temperamento, ſeu ſtatu, eidem mutationes accedunt, in iam dictis qualitatibus: ſimiliter ex anni tempore diuerſo, vtpote hyeme, vere, æſtate, vel autumno, necnon & variis regionibus: ſiquidem ex eiſdem quoque eundem ambientem aërem variari contingit in caliditate, humiditate, frigiditate, & ſiccitate, alio nanque modo ei mutationes accedunt, vbi regio fuerit ſulphurea, alio vbi paludoſa, argilloſa, petroſa, aut arenoſa; tot itaque particulares ſcopi, à quibus etiam particulares indicationes proficiſcuntur, ab eodem ambiente nos aëre ortum ducunt, vbi idem reſpectu diuerſarum cauſarum à quibus mutationes ſuſcipit, fuerit diuiſus, omnes tamen morborum curationem indicant, medio ipſo aëre ambiente, & propterea rectiùs coindicare, quàm morborum curationem indicare dicuntur, ac ab eiſdem coindicationes potius, quàm morborū indicationes præſtari fatendum erit. Corporis verò temperies quæ illo tempore fuit, vt diximus, quo ægrotare æger cœpit, quæque ad inueniēda remedia eſt vtilis, vt ad vnguem dignoſcatur, planè difficilè eſt, vt Gal. fatetur, tentandum tamen eſt, tum ex iis, quæ in libro de temperamentis ſunt ſcripta, eam inuenire, vt ipſe inquit citato lib. 9. metho. med. cap. 15. tum vero vltra hæc quò magis ſcientifica notitia ſit, ex ætate, tota anteacta vita, quę nimirum in vitæ exercitio, & victus ratione conſiſtit: præterea in hac regione, & hoc anni tempore, & hoc cęli ſtatu, conuerſatione, ſimiliter natura, ac cōſuetudine; etenim ex natura, ætate, conſuetudine, & ambiente nos aëre, eadem corporis temperies ortū habet, & citato libro nono method. meden. ſcriptum eſt: quapropter ex illorum rurſus vnoquoque aliæ particulares indicationes pro morborum curatione ortum ducunt, eáque particulariter eandem curationem indicare fatebimur, corporis tamen tēperie intercedente; illa nanque inuenta, adminiſtrādorum indicatio ſuppeditabitur: ſiquidem omnia hæc temperamēti interuentu indicationē præſtant, vt patet eodē 9. meth. meden. etenim ſi natura gracilis, & tangenti calidus, & billoſus, & propenſus ad iram, & hirtus ſit, calidus hic, ſiccúſque natura eſt, non tamen neceſſe eſt nunc quoque cùm ægrotare incepit, eundem planè habere affectum: fieri enim poteſt vt in deſidia vixerit, ídque cum frigidis humidíſque potione & cibis; adhæc etiam cū balneis poſt cibos, & multo ſomno; præterea in regione humida, & frigida, & hyeme in qua frigidus & humidus exuperat cæli ſtatus. Rurſus fieri poteſt vt horum præceſſerint contraria, id eſt, calefacientia & exſiccantia, ídque per ſingula dictorum iam generum. Ergo ſi qua ad temperamentum noſcendum deficimur, id ex præeútibus ipſis ſupplebimus: ob id non ab re Galeno vndecimo meth. medend. cap. 1. temperiem ipſam corporis, ſeu naturam bifariam diuidi aſſerebat, in originalem, & aſcititiam: & deinceps ſubdebat: [ſæpe autem aſcita temperies ad efficientes cauſas reducta illis indicationem concedit.] ad hunc itaque modùm ex ætate, vitæ inſtituto, & conſuetudine indicationem remediorum ſuggeri diximus. Cùm igitur ex his præſens corporis temperies ortum habeat, ex eiſdem quoque tanquam ex cauſis ipſius tēperiei nobis indicatio præſtatur, pro inueniendis, ac adminiſtrandis remediis, ex ætate quidem, nam aliam conſtituit corporis tēperiem puerilis ætas, aliam & omnino diuerſam ſenilis; aliam iuuenum, adoleſcentum, ſeu conſiſtentium; ſimiliter & propriæ naturæ diuerſitas, corporis temperaturæ notitiā affert: nam quibus ſubſtātia

9. cap 14. & 11. cap. 1

Aëris diuiſio in præſentem cæli ſtatum.

Commen. 1. ſuper tex. 1. & in proœmio.

Anni tēpus.

Regionis naturam.

Temperamenta ſingulorum perfectè dignoſci non poſſunt.

Loco præcitato.

Ex temperamenti diuiſione oriuntur ſcopi.

Aetas.

Naturæ diuerſitas.

conſtans ſtabiliſque adeſt, & propterea difficulter diſsipatur, ægréque per halitum digeritur, id propter frigiditatem ac corporis ſiccitatem contingit, quemadmodum etiam & aliis, quæ terra conſtant, corporibus, auro inquam, argento, ferro, & aliis huiuſmodi; quibus vero laxa admodum ac mollis próptéque diſsipabilis ſubſtantia adeſt, calida & humida temperatura exiſtit, atque hæ naturæ veluti diametro longóque interuallo à ſe diſtant, reliquæ verò omnes mediæ naturæ ſunt; interim ad alteram dictarum, quandoque ad alteram magis accedentes, qua ratione diuerſas quoque corporis temperaturas efficiunt, & demonſtrant, ſi eas ſeorſum à temperamentis conſideraueris; nam ſæpiùs Gal. naturã cum temperamento confundit, vt ſexcentis locis liquet, præſertim commento aph. 34. ſecundi, & ſecũdo tertij lib. & 4. & 6. metho. med. ex tota item vita anteacta, quæ vt diximus, in vitæ exercitio & victus ratione conſiſtit: præterea & cæli ſtatu, qui in tempus anni, regionem, ac particularem aëris temperaturam diuiditur corporis oſtenditur temperatura; ex tempore namque anni calido, & calida regione, ac peculiari aëris calida temperatura, calidum corporis proficiſcitur temperamentum: quemadmodum iiſdem frigidis exiſtentibus, frigidum, & ita de reliquis, & quo rurſum modo, ab ambiente nos aëre corporis temperaturam ortum ducere dicimus idem quoque dicendum erit de particulari exercitiu, victúſque ratione. Atqui ſi omnes temperamentorum notas in vnum colligas, hæ lõgiſsime abſunt, vt parem ei quam conſuetudo præſtat fidẽ faciant, inquit Gal. citato lib. 9. meth. med. cap. 3. Et propterea maximã eſſe quæ à conſuetudine ſumitur indicationem, dicebat. 11. eiuſdem quippe, vel temperamentũ originale ipſam ſeruare, vel aſcititium inducere poteſt, tãtáque profecto in omnibus quæ ad medicinã ſpectant, vim habet conſuetudo, vt ea aduentitia natura à maximis medicis fuerit appellata, vtpote quæ aſcititiam, & acquiſititiam in corporib. gignit naturam: quinimo & ipſa, natura eſt acquiſititia, quemadmodum ſcripſit Gal. lib. de his quæ in medicatrina fiunt, ſecũdo de temperamentis, & primo de ſanitate tuenda, ob id non ſicuti alia quædam exiguam, leuémque, ſed maximam, ac maximè principalem vim habere videtur, vt quæ ſingulorũ corporum naturam oſtendat; non eſt igitur quod parũ quiddam, atque ad ſpectandum leue ad intentionẽ remediorum conſuetudinem exiſtimemus: veluti nec ad ſanitatem tuendam, adeò quòd non modo in conualeſcentium victus ratione, ſed etiam in morbis magna pars ad totius victus, medicamentorúmque inuentionem ex conſuetudine indicatio ſumitur: vt ſeptimo, & nono meth. med. cap. 10. Galenus ſcripſit. Verùm non modo de conſuetudine, ſed & de ætate contrarium omnino videtur Gale. ſenſiſſe, quinto de ſanitate tuẽda, cap. 10. Dicebat enim [Verùm quoniam affectuum naturam per coniecturam accipimus, idcirco ætatem quoque conſideramus, porrò eadem vtilitas, & cõſuetudinis noſcẽdæ eſt, præterea extrinſecus incidentiũ cauſarum quas προκαταρκτικὰς græcè vocant: quippe ad certiorẽ affectuum notitiam, talia omnia nobis conducunt, remediorum tamen inſinuatio ex his non præſtatur:] quæ quidẽ Gal. dicta hoc modo conciliabis. Quòd ſcilicet verum eſt remediorum indicationem, ſeu inſinuationem, neque ex ætate, neque ex cõſuetudine præſtari, quemadmodum neque ex cauſa procatarctica, verùm eadem ad certiorẽ affectuum notitiam nobis condúcere, vtputa naturalis corporis temperiei, quemadmodum externæ cauſæ conferunt etiã ad certiorem notitiam ipſius præter naturam affectus cum latuerit, vt ſancitum eſt ab eodem Gale. 4. meth. med. & quandoque etiam affectus ſecundum naturam, vt de aëre nos ambiente dictum eſt. At ſi dixeris quòd propterea ætas, & conſuetudo ad remediorum inuentionem conducere non debeant, dicimus nos, quòd verum eſt per ſe, ac primaria ratione, quoniam ipſa de numero ſcoporum primorum indicantium haudquaquam ſunt. Verùm quoniam maximã habent vim pro notitia corporis temperiei, quæ quidem eſt de numero primorum indicãtium, propterea ad remediorum inuentionẽ ipſa quoque non parum conducere profitemur, media inquam eadem corporis temperatura, tanquam cauſa eiuſdem; eadem enim inuenta, per ætatem, & conſuetudinem adminiſtrandorũ ſuppeditabitur indicatio, vt inquit Gal. citato 4. meth. med. Conferunt itaque ad remediorum inuentionem, atque eorum adminiſtrationẽ indicationes, quæ ex ætate, & conſuetudine ſumuntur, non immediatè & primò, quoniam hac ratione ad certiorem affectuum notitiam conducunt, vt liquet 5. de ſani. tuen. Verùm cùm ab eiſdem certior habeatur notitia ipſius corporis temperiei, vt diximus, propterea eiuſdem temperiei interuentu, velut cauſę dictæ temperiei (vt idem Gale. eodem 9. metho. med. teſtatur) ad curationem, ac remediorum inuentionem, indicationem præſtant, ita quòd potius coindicare, quàm indicare ex dixeris, qua de re nulla erit in Galeni dictis pugnantia de indicatione, quæ ex ætate, ac conſuetudine præſtatur. libro verò primo artis curat. ad Glauc. cap. 1. aſſerit Gal. quòd non ex horum duntaxat differẽtia, ad propriam laborantis naturam agnoſcendã proximè accedimus, verumetiam ex potentiis, coloribus, caloribus, tẽperaturis, habitudinibus, pulſuum motionibus, ac animi moribus differentibus, ſimiliter ſiquis adiũxerit maris à fœmina differentiam; atqui rectè dixit proximè accedimus, ad dignoſcendam propriam laborantis naturam: nam cuiuſque priuatim naturam explorare, atque ad vnguem ſcire, planè eſt difficile, adeo quòd idem Gal. 3. metho. med. cap. 7. de ſeipſo dicat: [ſi cuiuſque priuatim naturam explorare ad vnguem ſcirem, vtique qualem fuiſſe Æſculapium mente concipio, talem me eſſe putarem.] aduertas tamen quòd in Gal. doctrina, quandoque natura idem ſignificat quod temperamentum, ſecundum proprium eius ſignificatum, vt liquet commento aphor. 34. ſecundi libri & 2. tertij libri, interim quippiam à temperamento diuerſum, vt liquet citatis locis, & 9. & 11. meth. med. primo de morbis vulg. ac primo art. curat. ad Glauc. in principio: & propterea quandoqne naturam per temperamentum, interim temperamentum per naturam, dignoſcendum eſſe, cenſet.

4. cap. 6. & cap. 5. Vita anteacta, quæ ex vitæ exercitatione, & victus ratione conſiſtit. Cæli ſtat. Cõſuetudo, quæ maximã habet vim.

Com. 3. ſuper tex. 201. Cap. 4. & 1. de ſanit. tuend. Cap. 5. Cap. 6. & 9. Cap. 9. & 16. Declaratur locus Gal. qui modo dictis repugnare videtur.

Loco citato

Aetas & conſuetudo non immediate conferunt ad inuentionem remediorũ, ſed immediate ad affectuum cognitionem.

Natura plura ſignificat.

Diluuntur rationes eorum, qui probare nituntur ætatem, conſuetudinem, vitæ inſtitutum, ac alia quædam, curationem non indicare.

Caput XXXIII.

AT qui non deſunt & hi quoque quorum ſtudiũ non niſi in contradicendo exiſtit, Galenum in his, quæ mox cum eo concluſimus calumniari; aiũt. nanq; quòd ſi verũ eſt id quod libro

quarto methodi medendi cap. 3. Galenus aduerſus methodicos de externa cauſa probare nititur, quòd videlicet propterea ab ea indicatio non ſumitur, quia à nullo eorum quæ amplius non permanent, nec aliqua re egent, indicatio ſumi debeat; eadem

1. Ratio.

ratione nec conſuetudo, nec viuendi conditio per morbos aliquid indicare poſſunt, quippe cùm aſſuetis per ſanitatem rebus amplius non vtamur, & ſolita vitæ munia ob vrgentem morbum omnia ſint intermiſſa; quamobrem ſi hæc ratio facit quod ea quæ iam abierunt, & amplius non adſunt, nec vlla re opus habent, indicare nequeant, temere hæc inter indicantia enumeramus: aut ſi ea admittimus, conuincimur pariter externas morborũ cauſas recipere, quippe cùm non minùs illa, quàm hæc abſint, nec magis rem aliquam deſiderẽt quæ huius, quàm

Refutatio.

quæ illius generis ſunt. Huic rationi reſpõdendum eſt primò eos parum rectè intelligere conſuetudinis ac viuendi conditionis ſignificatum; conſuetu-

Conſuetudo quid, ex Galeno.

dinem nanque Galen. nuncupat, vt prius declarauimus aduentitiam illam ſeu acquiſitam temperiem ac naturam, quę iam ex aſſuetis rebus in noſtris corporibus genita eſt, & non aſſuetas illas res quibus eadem corpora continuè vtebantur per ſanitatem; quare etſi aſſuetis per ſanitatem rebus amplius non vtamur, adhuc tamen in corporibus noſtris permanet aduentitia illa natura ſeu temperies, quæ per eaſdem res aſſuetas fuit genita: quomodo autem hæc generetur, Galen. docet libro de aſſuetudinibus; ab hac itaque tanquam aduentitia natura, præcepit Galen. indicationem ſumi & non à conſuetis rebus vt ipſi imaginantur. Hanc quoque ſeruan-

Tex. comment. 36. 8. cap. 3 & 11. cap. 5

dam eſſe perpetuo Hippoc. & Gal. præſertim in ægris corporibus iuſſerunt ſecundo de ratio. victus: à conſuetudine enim ſemper eſt indicatio ſimilium, quoad ſcilicet, ægrotent homines inquit Galenus octauo method. medendi, & 11. eiuſdem, etiam eam quæ omnino vitio non caret, in ægris præcipit eſſe ſeruandam; pariter dicendum erit de viuendi conditione ſeu vita anteacta, quoniam etſi ſolitæ vitæ munia ob vrgentem morbum ſint intermiſſa, non propterea viuendi conditio, ſeu vitæ inſtitutum cõſiderari non debet, pro morborum curatione. Etenim nec exercitia quæ præceſſerunt, nec victus rationem, nec cõuerſationem in hac regione, hoc anni tempore, & hoc cæli ſtatu, quæ ſub anteacta vita continentur, Galenus conſiderari debere iuſsit, niſi quòd per ea magis ſcientificam habeamus notitiam eius corporis diſpoſitionis, ſeu temperiei, quæ ab eiſdem fuerit genita, & non vt ab eiſdem vitæ muniis, ſeu victus ratione, quæ præceſſerunt, ac diuerſi aëris conuerſatione, pro morborum curatione indicationem ſumamus. vt luce clariùs ab eodem ſcriptum eſt citato nono methodi medendi. At pone (ſemper tamen hac firma veritate exiſtente) quòd

Loco citato

per conſuetudinem, & vitam anteactam intelligere voluiſſet Galenus ea quibus vſi fuerimus per ſanitatem, qua ratione ſibiipſis perſuaſerunt quod aſ-

Loco citato

ſuetis per ſanitatem rebus amplius nõ vtamur? cùm Hippocr. & Galenus citato libro ſecundo de rat. victus contrarium ſentiant. nam de his, qui conſueuerunt bis, vel ſemel, ſanis exiſtẽtibus, cibum aſſumere, quòd idem quoque eiſdem ægrotantibus ſeruare debeamus, præceperunt? adhuc de qualitate victus verba faciens Hippocr. aphor. 16. primi libri ſeruãdam quoque eſſe in hoc conſuetudinem iuſsit, & aphoriſmo 50. ſecundi lib. nonne præcepit, quòd quæ ex longo tempore conſueta ſunt, etſi deteriora ſint inſuetis, minus moleſtare ſolent? id quod nõ ſolùm de exercitationibus, verumetiam de omnibus ſimpliciter conſuetis pronuntiauit, vt Galenus in commento inquit, & libro de aſſuetudinibus, dicebat, quoniam autem hæc ita habere videntur, primùm quidem illius oportet memorari, ſcilicet ferre homines delectabilius aliis alia ſecundum naturæ familiaritatem, venireque ad horum eſum magis, quemadmodum & bene digeſtibilium eſſe eis viſorum: auertere autem & fugere ab indelectabilibus aut à difficulter digeſtibilibus; itaque & ſignum eſt tunc aſſuetudo proprietatis naturalis. Rurſus viuendi conditionem ſeu vitæ inſtitutum aut anteactam vitam, quo loco didicerunt ſub ſolitis muniis duntaxat contineri? cùm Galenus 9. methodi meden. cap. 15. nedum in vitæ exercitio, verum etiam in victus ratione, præterea in hac regione, & hoc anni tempore, & hoc cæli ſtatu, conuerſatione, cõſiſtere dixerit. Quare licet eiſdem non vtamur per morbos exercitiis, poſſumus tamen eodem aëre & quodammodo ſimili victus ratione vti in qualitate, quantitate, ac modo vſus; etenim à conſuetudine nedum indicationẽ ſumimus pro qualitate, & quantitate rationis victus, verùm etiam pro modo vſus, vt liquet aphor. & com. 17. primi lib. permanet itaque in corpore ea natura, ac aduentitia temperies, quę per conſuetudinem ac viuendi conditionem præcedentem fuit acquiſita & propterea aliqua re eget, ſui inquam conſeruatione. Cauſa verò externa

Alia est ratio cauſæ externæ & conſuetudinis &c.

poſtquàm morbos peperit, omnino abiit, & amplius non adeſt, & ob id nulla re amplius opus habet, nec pro ſui conſeruatione, nec ablatione; vtimur etiã & aſſuetis quibuſdam per ſanitatem rebus, nec omnino anteacta vita ægrotantibus interdicitur, quamobrem haudquaquã temerè & conſuetudinem, & viuendi conditionẽ inter indicantia enumerauit Gal. media etenim corporis temperie conducibilia indicare poſſunt, tanquam efficiẽtes cauſæ aſcitę temperiei. atque ad hunc modũ ab eiſdem remediorum indicationem ſuggeri 9. & 11. meth. med.

Loc. citatis

decretum reliquit, cauſas verò externas haudquaquam recipere conuincimur: quoniam eædem omnino abierunt, nec amplius in corpore permanent aut aliquam rem deſiderant, vt prius diximus, & Galen. 4. meth. med. abundè aduerſus methodicos de-

Cap. 3.

2. Ratio

monſtrauit. Præterea arguunt, ſi concedit Gal. externam cauſam conferre ad effectus excitatos in corpore dignoſcẽdos, concedat etiẽ oportet ab ea indicationem capi, quomodo ab ætate, ſexu, conſuetudine, viuendi conditione, corporis habitu, aliiſque multis, indicationes ducit, non alia quidem ratione, quàm quòd ea illis ſigna petamus, quæ qualis ſit corporis ſtatus oſtendere valent, quod & ipſe

Cap. 16

9. metho. med. apertè teſtatur, conſuetudinem ſcilicet, ac ætatem temperamenti interuentu, quod nimirum monſtrent qualis ſit corporis temperies, ſuas indicationes præbere; itaque ſi cauſa externa non indicat, nec ea igitur quæ prædiximus indicabunt, à quibus tamen ille paſsim, indicationes ſumit. Huic

Refutatio.

facilè ex his quæ diximus reſponſio patere poterit. nam licet prædicta omnia conferant ad affectus dignoſcendos, quemadmodum & cauſa externa, hacque ratione conueniant, differunt tamen quòd hæc citato iã affectu nõ amplius permanet, nec amplius quicquam in corpore efficit, aut aliquid confert ad conſeruandum vel augendum id quod factum eſt,

illa verò

illâ verò & permanent, & aliquid ſemper efficiunt etiam affectu ipſo genito; vt ætas, conſuetudo, & reliqua huiuſmodi, quamobrem nedum conferunt ad corporis temperiem dignoſcendam, ſed ſæpius ipſa

Cap. 1

adſcita temperies, ad eaſdem cauſas reducta vt Gal. inquit 11. meth. med. illis indicationem concedit: & ad hunc modum ex ætate, vitæ inſtituto & conſuetudine remediorum indicationem ſuggeri fatetur

Loco præd.

Gal. prout ex his adſcita temperies diuerſa fuerit genita: qua etiam ratione 9. eiuſdem ætatem, & conſuetudinem temperamenti interuentu indicationẽ præſtare dixit, ac externa cauſa cùm prorſus abeat, affectu iam genito, nec amplius quicquam efficiat pro dignotione affectus duntaxat quandoque conducit, nec quicquam ad curationem, ac remediorum inuentionem confert, etenim nunquam ad eandem cauſam reducitur corporis affectus, cùm ſedulo eo genito corrumpatur & ipſum non amplius efficiat: & propterea illi indicationem non concedit; nanq; à nullo eorum quę adhuc non permanent, indicatio

Loco citato

ſumi poteſt, vt inquit ex vſu ſit. Galeno auctore 4. metho. med. Non itaque indicat cauſa externa, reliqua verò iam dicta indicationes propterea præbere valent, tanquam cauſæ corporis ſtatus, & non vt ſigna, vt iſti credunt. Rurſus & tertio inſtant dicentes;

3 Ratio. Cap. 13

An non clare 11. meth. cauſam externam, perinde vt conſuetudinem & ætatem ad affectus dignotionem facere, & ob id ab omnibus illis indicationes acci-

Loco citato

pi ſcribit, contrarium planè quàm fecerit 4. eiuſdẽ operis libro in quo externam cauſam ab indicationum numero excludit. Qua ratione probare nituntur quòd quemadmodum à conſuetudine & ætate indicationes ſumuntur, ita etiam ab externa cauſa ſumi debent, Gal. verba, ac eorum ſententiam peruertentes, & prauè intelligentes. Nam Galenus

Refutatio ex Gal. contextu declarato quem aduerſarij peruertunt.

citato loco volens iterum ſermonem, quem de vera curatiua methodo febrium continuarum ex putredine ortarum fecerat, repetere, quo medicorum etiam vulgus eam dignoſcere valeret, hæc ſcripſit verba, [Quoniã inquã ſeptem præter naturã poſita ſunt à quibus indicationes ſumuntur, humorum multitudo, craſſitudo, lentor, obſtructio, tranſpirationis retentio, putredo, & febris carens intermiſſione, atque hæc contraria omnino eſſe adhibenda docebant: præter hæc verò ab iis quæ ſecundum naturam ſe habebant poſitæ indicationes ſunt ex temperamento, tum ipſius laborantis partis, tum reliquarum omnium, quæ principes ſunt ex ſubſtantiæ ipſarum quantitate, & ex ſpiritus ipſius ſubſtãtię tum quantitate, tum qualitate: horum verò indicationes, non contrariorum erant, ſed ſimilium: ad iſta verò ſicut diximus dignoſcenda, tum ætas, tum conſuetudo, tum omnes quæ externæ morbo cauſæ fuêre, contulerunt.] quo finito ac magno puncto clauſa periodo, aliam incipit, (vt in codice Græco cuilibet inſpicere licebit) inquiens: [ortis verò & deinceps, vel & hinc aut exinde indicationibus non paucis, in omnes ſimul medicum inſpicere oportet; qui ſcilicet intelligat, quonam primùm ac magis, quonam minùs & ſecundò, quonam adhuc tertio, atque deinceps quo, poſt quod præſidio ſit vtendum.] quibus in verbis luce clarius patet quòd cùm Gal. iterum enumeraſſet & quæ præter, & quæ ſecundum naturam ſunt, à quibus ſumẽdæ erant indicationes pro curatione febrium ex putredine ortarum, præſertim continuarum ſimul cum eiſdem iterum in memoriam reuocauit ea, per quæ cuncta poterant faciliùs dignoſci, aſſerens: [ad iſta verò dignoſcenda, tum ætas, tum conſuetudo, tum omnes quæ externæ morbo cauſæ fuêre, contulerunt.] qua finita periodo, aliam exordiens dicebat [ortis vero & hinc indicationibus non paucis, in omnes medicum inſpicere oportet.] ſuum ſermonem non ætati, conſuetudini, ac cauſis externis referens, ſed prædictis ſeptem præter naturam exiſtẽtibus, & eis quæ ſecundum naturam ſe habebant, ex his nanque ortis non paucis indicationibus, medicus omnea ſpectare debet, quò ſcilicet intelligat quonam primum, ac magis, quonam minus & ſecũdo, quonã adducet tertio atque deinceps, quo, poſt quod præſidio ſit vtendum, & non ab ætate, conſuetudine, & cauſis externis; de his nanque hoc loco mentionem fecerat, tanquã conducentibus ad dignoſcenda ea quæ ſecũdum, & præter naturam ſunt duntaxat, non tanquam curationem indicantibus, nec modum aut ordinem præſidiorũ: quamuis lib. 9. eiuſdem met. & 11. paulo ante dicta verbã, quomodo ex ætate & conſuetudine ſumenda ſit indicatio

Loc. citat.

pro morborum curat. fuſius demonſtraſſet; quã de re licet citato loco externas cauſas conducere ad affectus præter naturam dignoſcendos admiſerit Gale. ac eas cum ætate & conſuetudine hac ratione cõnumerauerit, haudquaquam (vt iſti volunt) ſcripſit: [& ob id ab omnibus illis indicationes accipi.] cùm neque hæc verba ab eodem conſcripta reperiantur, neque illud eodem in loco concludere intendat, vt ex eiuſdem loci inſpectione, verborúmque eiuſdem ponderatione, ac eorundem ſententiæ intelligentia, cuiuis parum etiam in eius doctrina exercitato, patere poterit, habet enim Græcus codex προχωρήσεις δ᾽ ἐντεῦθεν ὑπὸ σημείων οὐκ ὀλίγων, εἰς ἅπαντα χρὴ βλέπειν ἅμα τὸν ἰατρόν: hoc eſt, [ortis verò & hinc ſeu deinceps indicationibus non paucis, in omnes oportet inſpicere ſimul medicum.] quamuis ergo externæ cauſę ad dignoſcẽdos morbos cõferant, nõ propterea ab eis indicationes accipi debent pro eorundem curatione; quemadmodum ab ætate & conſuetudine ſumuntur: nec illud hoc in loco aut alibi vnquam faſſus eſt Galenus poſtquàm ab indicantiũ numero quarto method. eas excluſit: Quo

Loco citato

modo autem eius ſententia, quam de eiſdem protulit lib. 5. de ſanitate tuenda ſubintelligi debeat, nos

Loco citato

in præcedentibus declarauimus: ac qualiter conſuetudo, & ætas coindicare poſſint, cauſæ verò externæ haudquaquam, abunde cum eodem Galen. demonſtrauimus: neque enim eandem vim habent (quemadmodum his viſum eſt) vt priùs oſtendimus. Nec quicquam obſtat quòd interdum indicare, interdũ coindicare dixerit ætatem & conſuetudinem: nã de nominibus parum ſollicitus quandoque non ſolùm indicationes & coindicationes, quinimò & indicationes & contraindicationes pro nominum diuerſitate parum, aut nihil conferre fatetur, deſpiciens eos qui de nominibus litigãt, eſt etenim id planè in arte inutile, & propterea dicebat, minime vetare nominibus quibus libitũ ſit, vti: vt liquet 9. meth. med. c. 7. modò rei natura nõ mutetur; ſæpe verò exquiſitiùs voces obſeruãs, coindicationes, ab indicationibus: & coindicantia ab indicantibus, ſeparãt, vt 13. ei

Cap. 16

uſdẽ operis ſcripſit, inquit enim: [coindicantia igitur video virtutẽ, naturã, ætatẽ, anni tempus, regionem, & conſuetudinẽ, et ſi qua ſunt id genus alia.] nõ modò diuerſa nomina perpendens, ſed diuerſa eorundẽ ſignificata, ac diuerſam quã habent naturã:

Quapropter toto (vt aiunt) cælo errarunt, dum temere aſſeruerunt, Gal. ſuiſmet principiis repugnare, ſéque in eoſdem errores labi, & eiſdemmet telis perfodi, quibus aliorum famam & gloriam labefactare tantopere laborauit, cùm ſtata principia ſemper ſeruet, nec vnquam in aliquem errorem lapſus ſit, in his quæ de medicina ſcripſit, aut quépiam non ſine forti ratione proſequutus eſt, aut reprehendit: ídque vt veritatem tueatur duntaxat: & non ſtudio contradicendi, aut vt noua dogmata introducat, quemadmodum iſti conantur. Quæ verò in mediũ afferunt de tempore aduerſus eundem Galen. cuius momenti ſint, ſuo loco patebit.

Num à viribus ſumenda ſit indicatio pro morborum curatione. *Caput XXXIIII.*

SI quis velit exactè ſcire num à viribus indicatio pro morborum curatione ſumatur, haudquaquam ignorare debet quid per vires intelligendum ſit: quamobrem id primò declarandum fore cenſui. Quod ergò tres diuerſi inter ſe generis facultates, animal gubernant pleriſque in locis Galenus demonſtrauit, præſertim 5. & 6. de Hippocratis & Platonis decretis, quódque has facultates interim animæ partes, interim ſpecies nominauerit, quæ non ſedibus tantùm corporis, verùm etiam ſubſtantiis naturiſque, item quòd facultatibus & functionibus differant, Platonis auctoritate eodem etiam libro fuſiſsimè oſtendit: hæ inquam facultates quas Plato animas vocat, animal gubernent toti corpori ex ſuo veluti fonte quæque diſtributa, vt ſexcentis in locis, & præſertim 9. meth. med. cap. 10. Galenus aſſeruit, eſt enim earum quædam ad nutriendum animal neceſſaria, ac cum ſtirpibus communis, quæ iecur veluti pro fonte babet canales verò ab hoc in totum ſparſos, ipſas venas: hanc ſeu appetitricem, ſeu naturalem, ſeu altricem voces, nihil intereſt, veluti nec ſi animam, aut facultatem. Altera eſt quæ non modo vt ſtirpibus, aut vita præditis, ſed etiam vt animalibus anima eſt inſita, hæc ſedẽ in corde habet ipſo quoque inſiti caloris quodam ceu fonte, à quo canales arteriæ ſunt: vocatúrque hæc multis ſanè nominibus, nam & facultas, ſiue virtus vitalis, & facultas, ſiue virtus animoſa, & anima animoſa dicitur. Tertia anima ratiocinatria in cerebro domicilium habet, & voluntariis actionibus vnà cum ſenſibus præſidet, vtitur & hæc particulis quibuſdam ceu canalibus, nempe ipſis neruis, ſenſum, motúmque per hos in totum animal tranſmittens. Hæ tres animæ ſeu facultates, licet diuerſa ratione vt ex iam dictis patet, corpus gubernent, quælibet tamen earũ propter vnum & eundẽ finem eſt, qui finis eſt animalium vita: & propterea Galenus citato nono methodi medendi dicebat, [ergo has facultates ſeruare, nil planè eſt aliud quã vitam ſeruare.] nec ipſum animal eſſe vnum, ſed triplex, vbi vnum non intenderent hæ tres animæ finem, nec ſemper vna alterius indigeret opera: nunc verò cùm vna facultas reliquis ſemper indigeat, factum eſt, & quòd vnum ſit animal, & quòd qualibet earum amiſſa, neceſſe ſit & reliquas vnà perire, vt quinto de locis affectis, & alibi ſæpiùs Galenus demonſtrauit: etenim confluxio vna, conſpiratio vna, conſentientia omnia, vt diuinus inquit Hippocrat. libro de alimento. Præterea vnam naturam eſſe & non eſſe: & paulò ante, vna natura ſunt hæc omnia, & non vna, dixerat: cuius Hippocratis ſententiæ haud immemor Galenus commento aphoriſmi decimiſexti 1. libri, aſſerebat nihil referre ſi quæ regit animalia vnam dixeris numero ſingulari eſſe facultatem, virtutem, ſeu potentiam, ſiue plurali facultates, virtutes, ſeu potentias: ſiquidem vna eſt genere facultas, ſeu virtus, ſpecies autem plures habet; ita vna anima genere exiſtit, ſpecie plures. Id itaque per vires intelligere oportet cùm dicimus, num à viribus indicatio ſumatur: quod ſole clariùs Galenus manifeſtauit citato nono methodi medendi cap. 9. & vndecimo eiuſdem his verbis confirmauit. [neque enim pulſus duntaxat vires ad eiuſmodi agenda, firmas requirimus, veluti nec eius facultatis quæ voluntarium motum præſtat, ſed (vt dictum eſt) ipſius potius concoctricis] quarum ſubſtantia ſeu eſſentia, tum ex ſpiritu, tum ex carnoſa ſpecie, tum ſolidis ipſis earundem partium in quibus reſident, complectur, in horúmque temperamento conſiſtit, vt 11. & 12. methodi medendi, cap. quinto ſcriptum eſt. Nihil itaque refert ſi vires aut virtutem indicare dixerimus, poſtquàm id quod diximus, per vires intelligere oportet. Quòd verò ſic intellectis viribus, ipſæ indicent, nemini in dubium venit: ſimiliter quòd ſuapte natura ſemper vnum indicent, nam quicquid pro natura ſua indicat, id vnum ſemper indicabit, ceu quòd vnam babeat naturam, vt patet eodem 9. methodi meden. id verò vnum quod ſemper habent vires indicare, eſt earum cuſtodia, vt citatis 9. & 11. methodi medendi liquet. Verùm non vna tantùm ratione ſeruantur, nempe potiſsima ratione, ex eo quod de ſubſtantia earum, vel inanitum, vel alteratum eſt corrigendo, ſecundo loco ex prohibendis iis quæ ipſarum ſubſtantiam vacuare alterarève poſſunt, ipſas ſeruamus: comprehenſa verò interea quæ alterant, breuitatis cauſa ſunt, & quæ earum vnitatem diſtrahunt. Hæc itaque ſunt, quæ perpetuò vires indicant vt Galenus eodem 9. method. inquit. Si quis autem quæreret propter quid vires ſemper ſeruandæ ſint: aut ſui cuſtodiam indicent, dicimus quòd non propter aliud quàm propter vitæ cuſtodiam, nam has facultates ſeu vires ſeruare, nil aliud eſt, quàm vitam ſeruare vt diximus: idque non ab re. nam ipſum viuere nobis, ex harum cuſtodia conſtat, vtpote cùm vitam aut ipſas eſſe vires, aut earum actiones ſit neceſſarium, vt ibidem ſcriptum eſt. Cùm itaque perpetuò ex earum natura vires ſui cuſtodiam indicent, propterea in dubium venit, num vires curationem indicare valeant? cui dubitationi abundè ſatisfacere viſus eſt Gale. eodem lib. meth. med. præſertim 9. & 11. ob id cum eodem aſſerimus vires ipſas non connumerari inter primos curatorios ſcopos, neque eius indicationem ex numero curatricium indicationum eſſe, vtpote quòd ipſæ curationem primùm non doceãt, nam neque vt valeamus, neque vt à morbis liberemur ab eis quicquam primum deſumimus, ſed vt viuamus: quapropter virtutis indicatio ex vitalium ſeu quæ ad vitæ cuſtodiam pertinent numero, exiſtit, & non curatricium: additum verò eſt in ſermone [primùm] quoniam ex accidenti aliquandò virtutis roboratio, ad affectus curationem conducit, vt citato nono method. cap. 13. ſcriptum eſt, illúdque docuit Gale. lib. 11. cap. 9. eiuſdẽ operis. [nam virtus inquit, morbo ſeu aduerſatrix eſt oppoſita, propoſitúmque medico eſt huic omni ratione opitulari, ac ſubuenire.

Tres facultates animalium gubernatrices. *cap. 4. & 5.* *Naturalis.* *Vitalis.* *Animalis* *Loco præci.* *cap. 8* *Vna natura & non vna.* *Vires quid.* *Quibus vires ſeruantur.* *Loco citato* *Vires ſeruantur vitæ cuſtodiæ cauſa.* *Dubitatio, cui mox reſpondet ex Gal. ca. 7. & 3.* *Vires an quorum ſcoporum numero ſint.* *Vires per accidẽs ad affe. curationem confert.*

: T

nires & deinceps poſt multa dicebat: [ſanè ſcire licet difficile eſſe, acrique iudicio indigens febrem, putredinem & effectricem cauſam (vbi ſcilicet & ipſa quoque adeſt) inter ſe conferre: difficilius tamen eſt ſi vires quoque cum illis vnà conferre velis, quod vtique, ſicut ante comprehenſum eſt, propter ipſius vitæ reſpectum ſemper eſt neceſſarium: aliquando vero & ex accidenti ſicut ad morborũ ſanationem hoc verè me oſtenſurum promiſi (id autem libro nono promiſerat declarare) oſtendirque illud in his quæ in corporibus noſtris putreſcunt, etenim ea ſanare poſſunt tum quę alterare, tum quæ concoquere ac vtile reddere valent: quicquid videlicet putreſcentium, velnti ſemiputreſcẽs & ſeminalum eſt, vtique facultatem eius qua naturaliter concoquit excitans, firmánſque.] his in verbis clarè docuit ex accidente quandoque virtutis roborationem conferre ad affectus curationem: ea nanque roborata eſt, quæ concoquere ac vtile reddere valet quicquid ſemimalum, aut ſemiputreſcens eſt, & per conſequens ſanare: id etiã paucis quibuſdam interpoſitis eodem loco confirmauit, dicens, [hoc vero tempore etiam vires roborarẽ, quo putredinem ſuperantes ſuccos concoquant, ſtudebimus.] Verum non propterea quòd curationẽ primùm nõ doceant vires, aſſerendum erit ad curationẽ non eſſe neceſſarias, & nihil planè ad eã conferre, ceu nõnullis, etiam ante Galen. tempora, viſum eſt: logicis potiùs ac ſophiſtarum (vt ipſe inquit) & non operũ artis propriis diſceptatione vtẽtibus: quos etiam ſectati ſunt quidam iuniores noſtri temporis: ſed cum eodem Galen. proculdubio aſſerimus eaſdem vires ſemper ad curationem eſſe neceſſarias, cùm & ipſæ conferant ad auxiliorum inuentiones: & quicquid confert ad auxiliorum inuentiones, quomodolibet conducere videatur, id fatendum eſt ad curationem eſſe neceſſarium, inquit Galen. citato 9. meth. med.

Loco citato. Dubitatio, eius mox reſpondetur.

Sed non ab re quiſpiam interrogabit, ſi virtus non eſt e numero curatricium ſcoporum præcipue, neque primò curationem docet, vt ſexcẽties citatis locis apud Gal. liquet, quî fieri poſsit quod ſemper ſit ad curationẽ neceſſaria, ac quòd conferat ad auxiliorũ inuentiones? Atqui nos ſumpta priùs pro hypotheſi Gal. ſentẽtia, quã 12. met. med. cap. 1. ſcriptã tradidit, quæ talis eſt: [crudelis hominis officium facit, qui vnà cum morbo vitam quoque homini aufert:] facilè reſpondebimus; nam neque valere, neq; à morbis liberari quærimus, niſi vt viuamus, & propterea idem Galen. citato 9. meth. med. cap. 10. vnũ eſſe cõmune propoſitum, tum operis de ſanit. tuen. tum etiam eius, quod eſt de meth. med. aſſerit, nẽpe ipſius vitæ cuſtodiam: quæ nimirũ in opere de ſanitate tuen. ſanitatis cuſtodiã ſequebatur: quod enim ſecũdæ valetudinis tuendæ gratia gẽritur, idem ſtatim & vitam tuetur. At in opere de met. med. aliter ſe habet, propterea quòd quæ affectiones præter naturam in nobis diſcutiũt, non omnino vitam cuſtodiant, quippe aliqua eiuſmodi prædita ſunt facultate, vt ſi immoderatè, aut intempeſtiue vtatur, vitam adimant, & eodem lib. aliud idem confirmauit, cùm dixit: [in valentibus (vt dictum eſt) conſenſus agendorum omnium ad viriũ perẽnitatem eſt, in ægrotantibus autem non ſemper.] hâc ob rem audacter cũ eodẽ Gal. aſſerimus vires in ægris à medico ſemper conſideratu neceſſarias eſſe, quamuis non pari neceſsitate, vt dicemus, eáſque conducere ad auxiliorum inuentiones, ac ad morborum curationem, etenim non ſemper ab his quæ morbos diſcutiunt, ipſas cuſtodiri eſt neceſſarium, quinimò à quibuſdã earum ſubſtantia vacuatur alteratúrve, à quibuſdam verò omnino eædem corrumpuntur, vtpote quòd vitam adimant: propterea eis vtendum eſſe præcipiunt vires, quibus etſi morbus tollatur, ipſæ cuſtodiantur, eáque vitare medicum docent, quæ ſimul cum morbo vitam adimunt, aut valde earum ſubſtantiam alterant atque diſsipãt, idque non propter aliud perpetuo indicabunt, niſi pro earum cuſtodia, & non pro morborum curatione, etenim nunquam ad affectum amouendum quicquam indicabunt. Hac itaque ratione vires indicant, ac ad curationem ſunt neceſſariæ; & conferunt ad auxiliorum inuentiones. Sed dices, igitur vires non ſemper vnum indicabunt, vt diximus; ſed plura, id quod falſum eſſe, ac contra Gale. videtur, niſi eſſet quod non alia ratione ad curationem ſunt neceſſariæ & conducũt ad auxiliorum inuentiones, quàm vt ipſæ cuſtodiantur, & propterea quicquid indicant, eſt pro earum tutela, ſeu cuſtodia, non enim vt diximus, vna duntaxat ratione ſeruantur, vtpote quia id quod de ſubſtãtia earum vel inanitum, vel alteratum eſt corrigatur, verùm etiam ea prohibendis iis quæ ipſarum ſubſtantiam vacuare, alterarévе poſſunt: vt ſæpiùs citato 9. met. med. cap. 10. à Gal. ſcriptum eſt. Cùm itaque vires ea admittant auxilia pro curandis morbis, quæ earum ſubſtantiam haudquaquam euacuare, alterare valeat, prohibeantque ea quę contrarium poſſunt, propterea ad auxiliorum inuentiones conferunt, idque vt diximus, non propter aliud indicabunt, quàm pro earum cuſtodia, & non vt à morbis liberemur, nam vt dictum eſt, neque vt valeamus, neque vt à morbis liberemur, ab eis quicquam deſumſimus, ſed vt viuamus: & propterea nõ plures, ſed vna ſemper eſt, quę à viribus præſtatur conferentis: perpetuo enim quicquid pro natura earum indicãt, eſt propter ipſarum cuſtodiam, & vt viuamus: quinimo tantæ eſt potentiæ & dignitatis, ea quæ à viribus ſumitur indicatio, quòd licet non ſit e numero curatricium indicationum, neque primùm curationem ducat, tamen ea omnibus aliis præferenda eſt, atque prima omnium indicatio exiſtit, cunctæque aliæ quæ pro morborum curatione ſumuntur à quouis ſcopo indicante ei cedunt: propterea quòd vita ipſa nil eſſe priùs in animantis corpore poteſt, nam nec ſanos eſſe citra vitam licet: & ob id virtus omnium prima hominibus eſt cuſtodienda, ſeruabitur autem in ægris præſertim, vt ſæpius diximus, ſi nec eius ſubſtantia inaniatur, nec tãta alteratione alteretur, vt ea corruptioni ſit propinqua: atque huius cuſtodiæ pars eſt, vt idem Galenus teſtatur, vbi vel temperiem ipſam præſentem ſeruamus, vel abſentem inducimus. Quicquid igitur indicationi, quam vires præbent aduerſatur, id ſecundi eſt loci, ac poſterioris iis quę illæ præcipiũt, quæ verò cum his quæ viribus conducunt in idem competunt, hæc citra controuerſiam ſunt facienda, quæ verò aduerſantur, aliquando prorſus non ſunt adminiſtranda; aliquando verò paulatim, ſeu modicè, quapropter licet vires pro morborum curatione ſint conſideratu neceſſariæ, ac conferant ad auxiliorũ inuentiones modo quo declarauimus (quoniam quemadmodum ab affectu ad materias præſidiorum peruenimus, eodem modo à ſingulis primorum generum reliquorum deſcẽdendum ad eas eſt, vt 11. meth. med. cap. 3. liquet) tamen nõ ſemper

Alias ſcriptum, quæ ſtatum tollit.

par eſt earum neceſsitas, etenim ſæpe maximè neceſſariæ ſunt ſic, vt quæ circa ægrũ adminiſtrantur, iam fermè eiuſ vnius cauſa fiant, vbi videlicet admodum imbecillæ fuerint, aliquando mediocriter neceſſariæ, ſic vt aliquid ex his quoque ad ea quæ facienda ſunt conſilij petatur, non tamen præcipua faciendorum ratio huc omnis referatur vbi ſcilicet mediocriter imbecillæ ſint, & morbus magnus vel diutinus, interim verò parum neceſſariæ ſunt, ita vt adeò exiguum ad inuenienda remedia conferant, vt propter exilitatem etiam lateant, aliàs verò prætermittantur, quaſi prorſus ea vtiliter conſiderandis non ſint, quemadmodum accidit in diariis febribus, in quibus neque vllam egregiam prouidentiam requirunt, vtpote quæ omnino validæ ſint, veluti eodem lib. meth. med. ſcriptum eſt, & 10. eiuſ-

11. cap. 5 cap. 1

dem operis, ſic ſcriptum reliquit. [Quod verò ex viribus conſilij petatur, vt in diariis ſanè eſt exiguum, ita in iis quæ pluribus diebus vrgent, ſatis magni eſt momenti, eóque maioris, quo hæ ſunt longiores.]

Reſponſio ad obiectiones eorum, qui vires ad morborum curationem nihil indicare, probare conantur.

Caput XXXV.

SVmpta eſt occaſio incõſideratis quibuſdam & temerariis medicis, virtutem in morbis prætermittere, cen nuſquam quicquam indicet; inquit Gal. 9. metho. med. cap. 10. propterea quod ſæpe ex vacuatione eadem nihil lædatur; quam opinionem ſectati iuniores quidam medici, hac prima ratione credũt probare vires ad curationem non eſſe neceſſarias. Si vna eſt inquiunt, quæ à viribus ſemper præſtatur indicatio, vtpote quod vnam habeant naturam; ergo vnam rem ſemper indicabunt, quemadmodum reliqua, quæ ſunt ſecundum naturã, id verò eſt ſui cuſtodia, quare nec curationem, aut remedia, vel illorum quantitatem vnquam indicabunt, ſi modo idem ſui ſublationem, & conſeruationem ſimul expoſtulare nequit.

1. Ratio aſſerentium vires ad curationem nihil conferre.

Dilutio.

Quæ ſanè ratio haud ægrè diluitur, ſi quæ in præcedentibus retulimus in memoriam reuocabimus, etenim vires perpetuò ſui cuſtodiam indicant, nec quicquam ad affectum amouendum vnquam indicabunt; cùm ex numero curatricium ſcopotum non ſint, ſed alterius cuiuſdam rei cauſa, in morbis ſemper ſpe an dæ ſunt, vt priùs dictum eſt: & propterea nec curationem, aut remedia, vel illorum quantitatem per ſe & primo indicabunt, ſed perpetuò quæ ab eis ſumitur indicatio, pro earum cuſtodia exiſtit, & vt viuamus duntaxat. Conferunt autem & ipſæ ad remediorum inuentiones, & propterea à medico in ægris conſideratu ſunt neceſſariæ, non pro morborum curatione, ſed pro earum conſeruatione & vitæ cuſtodia, modo quo ſuperiùs declarauimus; & ob id eædem non ſui ſublationem, & conſeruationẽ ſimul expoſtulant, ſed conſeruationem dũtaxat, nam quamuis in iis qui valent ſemper vita comitetur ea quæ ſanitatis gratia adminiſtrantur, nec eſt quicquam inuenire quod ſanitatem tueatur, quod idem vires corrumpat, in ægrotantibus tamen aliquando ſuccedit, quòd veluti in perniciem earum adminiſtrantur quæ morbos diſcutiunt, aliquando ab ipſis ſoluuntur, vt Galenus inquit. Nec inconuenit eaſdem vires eo quòd contrario modo indicent, propterea conducere ad remediorum inuentiones: nam quomodolibet conducere videantur ad curationem ſemper ſunt neceſſariæ, licet nec curationem, nec remedia pro ſe ipſis, aut morborum ſublatione vnquam indicent: & propterea licet contrario modo indicare admittamus, hácque ratione cõferant ad auxiliorum inuentiones, ac neceſſariæ ſint ad curationem, non ob id contraindicantia, cum indicantibus confunduntur, cùm nunquam compertum ſit in Gale. doctrina vires curationem, aut remedia indicare, ſed vel contrario modo eadem indicare, vel prohibere: vt liquet primo de ratione victus in morbis acutis, & ſi quandoque remediorum quantitatem metiuntur, pro earum etiam conſeruatione, & vitæ cuſtodia, & non pro morborum curatione id docere videntur, vt ſæpius dictum eſt, tantum remediorum quantitatem contrario modo indicantes (hoc eſt admittentes) quanta eaſdem vires nec immodicè alterare, aut earundem ſubſtantiam vacuare valeat, adeo vt corruptioni ſint propinquæ, maiorem vero eadẽ ratione prohibentes, propter earum ſcilicet cuſtodiam, pro qua contrarium quodammodo indicant.

[Left margin, partly cut off:] V... & ſi ... contrario modo indi... ... propterea

ad curationem non conferunt.

Super ten. 45.

2. Errandi ratio.

Adhæc arguunt, quo pacto quantitatem remediorum vires indicabunt, ſi curationem indicare nequeunt? nihil enim materiam quæ vni actioni ſeruit inſinuare poteſt, quin ipſam etiam actionem oſtendat: ſiquidem abſurdum fuerit quippiam remedium curatiuum requirere, ipſam autem curationem minimè.

Refutatio.

Logica profectò ac ſophiſtica ratio, quæ ex ſemetipſa ruit, ſi eorum quæ diximus non fueris immemor, nam ſæpiùs dictum eſt, vires ipſas, quemadmodum nec curationem, ita quoque nec remedium curatiuũ, nec quantitatem remediorum requirere, aut indicare vnquã, quamuis ad curationem ſint neceſſariæ, & conferant ad remediorum inuentiones, alterius cuiuſdam rei gratia, hoc eſt propter ſui cuſtodiam, aut vt viuamus; quòd ſi interim remediorum quantitatem metiantur, vtpote quòd affectus, quò ſanetur, multa vacuatione indigeat, reſoluuntur autem ex tanta vacuatione vires: quoniam hæc vacuatio non modo homini non prodeſſet, ſed maximum illi afferret periculum, propterea dicimus à viribus hanc vacuationis quantitatem metiri, non quòd ipſæ exigant, ac indicent talem remedij quantitatem, neque hoc curatiuum remedium, vt iſti imaginantur, verum quia tantam remediorum quantitatem admittunt, & propterea non eadem exigere, & indicare aſſerimus, cùm id proprium ſit affectus præter naturam, ſed contrario modo indicare; quod idem eſt quòd non prohibere, vt liquet libro de curandi ratione per venæ ſectionem, cap. 13. neque etiam contrario modo remedia, aut eorum quantitatem indicant, pro ſublatione affectuum præter naturam, vt toties dictum eſt, ſed perpetuò pro earum tutela, vitæque cuſtodia, etenim cùm tanta remediorum quantitate poteſt vita cuſtodiri, virium ſubſtantia haudquaquam vacuata, aut immodicè alterata.

Vires quãdo contrario modo indicant.

Quando vires remediorum vſum impediant.

Interim autem contingit quòd vires quemlibet remediorum vſum impediant, etiam ſi morbus non remedia duntaxat, ſed magna exigat, vbi videlicet eædem extremè imbecillæ ſint, & affectus quò expugnetur, notabilem vacuationem deſideret, orris vtique contrariis inter ſe indicationibus, cũ vires refectionem affectus vacuationẽ deſideret; quare vires duntaxat reficere oportet, cùm omnium prima ſit indicatio quæ à viribus ſumitur, vt ſupra concluſimus; & toto eo tempore, quo vires reficimus, eorum quæ affectũ ſanãt, nihil planè ægrotãti exhibebimus,

bimus, quo caſu vires non contraindicare, ſed prohibere remedia omnino, tãquam contrarium indicantes, quam morbus, ſeu præter naturam affectus exigit, aſſerimus: illæ ſiquidem adiectionem ſeu refectionem indicantes, hic vacuationem deſiderans, quæ ſibi aduerſantur: & propterea in ſimilibus corporibus aduerſas inter ſe eſſe faciendorum indicationes, dicimus. Habes itaque qualiter nec curationem, nec remedia, neque eorum quantitatem vires indicant, neque remedium aliquod curatiuum requirunt, ſed eadem vel contrario modo indicant; aut prohibent, contrarium omnino indicantes, quemadmodum à Galeno primo de rat. victus decretum eſt, & eodem nono metho. med. circa finem commemorans multos ſcopos quos medicus in ſanguinis detractione ſpectare debet, dicebat, [ſanc erunt in hac quoque detractione multi ſcopi à medico ſpectandi, natura ab initio, conſuetudo, ætas, locus habitationis, anni tempus, cœli ſtatus: adhæc ægritudinalis, quem curamus, affectus, aliáque ratione ante hunc, laborãtis vires,] dixit alia ratione; quia non vt curationem indicantes, ſeu venę ſectionem, ſicut cæteri ſcopi, quos dinumerauerat, ſed modo quo diximus. Inquit etiam ante hunc videlicet affectum præter naturam, quoniam quæ à viribus indicatio ſumitur, prior eſt ea; quæ accipitur ab effectu præter naturam, quẽadmodũ ipſe eodẽ lib. paulò ante demonſtrauerat. Ex quibus etiam facilè ſedari poterit ea contradictio, quam hi viri nituntur Galeno imponere: aiunt nanque quod libro de optima ſecta, contra methodicos idem Galenus conatur probare vires nullum remedium indicare: deinum aliis in locis, eas poſtea vacuationem, & quantitatem aliorum remediorum indicare, nuſquam non ſtatuit: qui profectò methodici reprehendendi non eſſent, ſi indicantium nomine, contraindicantia complecti potuiſſent; ſiquidem omnibus notũ eſt, vires aut prorſus remedia impedire, vt venæ ſectionem, & purgationem, aut certè illorum quantitatem moderari. Sed dicant quæſo, quibus in locis in Galen. doctrina compertum eſt, vires vacuationem, & aliorum remediorum quantitatem indicare: cùm nullibi illud aſſeruiſſe videatur, licet ad curationem eſſe neceſſarias, conducereque ad remediorum inuentiones, eas vbique admittat, quemadmodum nos paulò ante demonſtrauimus. Quòd verò libro de optima ſecta demonſtrauerit fuſiſsimè ex ipſis nullum remedium indicari cuique ſatis manifeſtum eſſe arbitror, nam ſi conſtans vis remedium indicat, in ſanis quoque quoniam conſtat, remedium indicabit; at in ſanis remedium non indicat; ergo neque etiam in ægris, modum ſeruãs facultas indicabit remedium, inquit, idem Galenus, & deinde ſubdit: quamobrem ſi vbi facultas ſeu virtus indicare deberet auxilium non admittimus, ideò iam in cõfeſſo eſt nihil opem ferẽs à virtute demonſtrari; opus eſt enim propoſitum demonſtrare præſentia, ſed quod requiritur prohibere ne accipiatur, vt ſuprà poſui, virtus valet: remedij verò propoſitum nequaquam eſt. Non igitur ſibi ipſi contradicit Gal. ſed vbique locorum illud idem fateri videtur, quòd videlicet vires nec curationem nec remedium indicent: nec indicantium nomine, contraindicantia complectitur, imò aliud eſſe quod contrarium indicat, ſeu id quod contrario modo indicat, ab eo quod verè indicat, ſemper fatetur, vbi eorundem naturã, ac vim conſiderat: & propterea

Loco citato

Gale. falsò imponitur, quòd dixerit vires nullum remedium indicare, & vacuationem, & remediorũ quantitatẽ indicare. Cap. 4.

vires interim contrario modò remedia, aut eorum quantitatem indicare, interim verò prohibere, eò quod contrarium indicent, quàm id quod affectus præter naturam exigunt: nuſquam autem eadem indicare profitetur, quemadmodum methodici putabant, volebant enim vires eſſe propoſita, & indicantia, & propterea indicare, & requirere remedia, & non contraindicare, vt Galen. ſentit. Et cum inquiunt quod nemo ex contraindicantium natura inueniet vnquam id quod agere oporteat, ſed quid ab indicantibus iam eſt inuentum, prohiberi ab illis, vel certè moderari intelliget, nam quis virium natura percepta concipiet vnquam vacuatione aut alio remedio opus eſſe? Dicimus nos eos parum rectè intelligere contraindicantium naturam, modo quo Galenus ſubintelligit, & nos priùs demonſtrauimus, cùm eadem non ſit prohibere ea quæ ab indicantibus inuenta ſunt; verùm aut eadem contrario modo indicare (id quod eſt admittere & non prohibere) aut prohibere eò quod contrarium indicẽt, & hoc vel omnino, vel quodam modo, quod metiri, ſeu moderari dicimus. Inuenitur ergo ſæpiùs ex contraindicantium natura, id quod agere oportet, vtpura cùm morbus magnus fuerit & vires valeant, inuenitur venæ ſectionem fieri debere, ab ipſis etiam viribus, contrario modo illam indicantibus, etenim vbi robuſtæ fuerint, eam admittũt, ac minimè prohibent, cùm ab eadem hauquaquam læ dantur; ſimiliter vbi nõ admodum, ſed parum imbecillæ fuerint, eadem venæ ſectio, ab eiſdẽ viribus ſumpta indicatione, moderatur: etenim à copioſiore læderentur, quoniam contrarium quodammodo indicant; vbi verò extremè imbecillæ fuerint, eandẽ non admittunt; ſed prohibent omnino, propterea quòd contrarium omnino indicant vires ipſæ quàm præter naturam affectus; hic nanque vacuationem, illæ verò adiectionem, & refectionem. Hac itaque ratione virium natura percepta, licet nec curationẽ nec remedia indicent, dicimus tamen ad curationem eas eſſe neceſſarias, cõducereque ad remediorum inuentiones, non ſiquidem pro morborũ ſublatione, ſed pro ipſarum cuſtodia. Nec obſtat quòd idem Gal. virtutem inter coindicãtia, quæ συνενδεικνύμενα appellat libro 13. meth. med. cap. 16. connumerauit; nominantur enim talia ab eo, quæ non primò, vt aiunt, & per ſe, ſed ſecundàrio & per accidẽs indicant; concluſerat nanque 9. eiuſdem operis libri, virtutem per ſe & primò non contineri inter curatorios ſcopos, vtpote quæ primam curationem doceat, aut quicquam indicet ad amouendum præter naturam affectum, verùm ex accedente quandoque ad affectus curationem conducere aſſeruit, qua ratione inter coindicantia curationem non ab re citato loco dinumerauit, ab indicãtium numero eandem & reliqua ibi commemorata ſeiungens, tanquam non primo & per ſe, ſed ſecundo loco & per accidens, curationem coindicantia.

3 Ratio, quæ refellitur ex contraindicantium natura malè intellecta ab aduerſariis.

Contraindicantia aliquando quid agendum ſit indicant, aliquando id moderantur, aliquando contrarium indicant.

Scrupulum tollitur.

In quot, quibúſue generibus præſidiorum matèria contineantur.

Caput XXXVI.

QVoniam non ſolùm ab affectu ad materias præſidiorum peruenimus, verùm etiam à ſingulis primorum generum ad eas deſcendendum, vt inquit Gal. 11. meth. med. c. 1. ob id nos, didu cta indicatione quæ ab affectu quem curare para-

mus, ſumitur, hoc eſt ab ipſa febre, in particulares indicationes, quæ materias methodo inueniebant. (etenim eius principium eſt id, in quo finita eſt curandi affectus diuiſio) reliqua quoque prima genera, quæ quomodolibet ad hoc conducere videntur, commemorare oportuit; ac in particulares indicationes diducere, quoad perueniremus ad eas quæ ſectionem non admittunt, & quoniam vires ad caſdem etiam remedintum inuentiones conducere videntur, & conſideratu ad curationem ſunt neceſſariæ, licet non ſemper æqualiter conferant, propterea eas duximus non eſſe prætermittendas, ac quomodo ad curationem neceſſariæ ſunt cum Gale. demonſtrabimus, eundémque à iuniorum quorundã medicorum calumniis liberare non piguit, vt ſimul pateat quanta ſit tanti viri auctoritas, & doctrina, & quàm parui momenti ſint ac ſophiſticæ eorundem rationes, quibus hanc miram ac artificioſam Gale. methodũ euertere tentant, in iuniorum, ac proborum medicorum perpetuam calamitatem. Reliquũ eſt poſtquàm ex tot vniuerſalibus ac particularibus ſcopis & indicationibus, deſcẽdimus ad auxiliorum materias, veſtigare in quot, ac quibus generib. talia veſtiganda ſint. Nam ſi cuiuſlibet febris, quà febris eſt, humectatio, refrigeratióque remedia ſunt, vt concluſimus, ac ſi ſola ſit, ad refrigerandum humectandúmque, omne medentis conſilium veluti ad finem dirigitur, ita vt nihil ſit quod præter ea ad curationem deſideretur, vt Galenus inquit 9. metho. medendi, niſi vt materię inueniantur, quæ huic propoſito ſunt idoneæ, materia verò inuenta, vt opportunum tempus ex quatuor febris temporibus captes, quantitatem verò, ex conferendo cum naturali habitu morbum, quippe quantùm is à naturali habitu receſſit, tantùm opus eſt ægrum refrigeres & humectes, hanc ob rem in quot, quibúſve generibus iam dictæ præſidiorum materiæ primò inueniantur, deinceps de temporis opportunitate diſſerendum eſſe cenſui; de quantitate etenim cùm de temperamento loqueremur, ſatis abundè verba fecimus. Quantum ergo ſpectat ad id quod primò propoſuimus, cum Gal. lib. conſtitu. artis medicæ, cap. 14. aſſerimus auxiliorum materiæ genus vniuerſum, in iis quæ per os ſumuntur, quæ fiunt, quæ vacuantur, & quæ de foris incidunt, poſitum eſſe, per quæ omnia vbi decurrerit, qui artem conſtituit, ac particularis materiæ vniuerſæ ſcientiam non ſolùm facultatis, ſed vſus etiam obtinet, ſic vtique ſalubres cauſas compleuerit vniuerſas, vt nihil ad curatricis artis conſtitutionem deſideret, omnibus nimirum iis, in duo ſeſe capita redigẽtibus, in corporum quibus remedia adhibentur notitiam, & ipſam remediorum naturam. Lib. verò 1. & 5. de ſanit. tuen. & lib. num tuenda ſanitas ad Thraſyb. nõ modò auxiliorum materias pro curandis morbis, verùm etiam pro ſanitatis cuſtodia in quatuor iam dictis generibus complecti affirmauit, auctoritate iuniorum probatiſsimorum, inquit eodem 1. de ſanit. tuen. in admouendis videlicet, educendis, faciẽdis, & extrinſecus incidentibus, & deinceps quid intelligendum ſit admouendorum nomine, ac reliquorum patefacit, tum eodẽ loco, tum etiam citato lib. ad Thraſyb. inquiens admouendorum quidẽ nomine cibus, potio, & ſi quid medicamẽtorum intro ſumitur, etiam aër attractus intelligitur, faciendorũ verò frictio, ambulatio, vectio, equitatio, omníſque deniq; motus; quòd ſi non quiuis motus exercitatio eſt, ſed ſolũ qui eſt valentior, adiiciatur motui exercitatio, vt ſint facienda tum motus, tum exercitatio: referuntur item ad hoc cauſæ genus ſomnus, vigilia, & venus, adhæc ſtudia, ira, curæ, & lauatio ex hoc genere ſunt, vt patet eodem libro ad Thraſyb. Ex foris incidentibus primus eſt circundatus nobis aër, denique quæcunque lauantium, vngentiúmve cuti propinquant, etiam ſi quod medicamentum ſanitatis tuendæ fines non exceſsit, veluti ſal, myrrha, nitrum, aphronitrum, & aquarum aliquæ ſponte natarum, & calentium; quod verò balneum diuerſa ratione inter facienda, & ea quæ foris incidunt connumerari poſsit nemo ambigat: nam ſumptum pro lauatione ipſa inter ea quę fiunt continetur, ſi verò capiatur pro ipſa aqua qua lauantur, ex numero foris incidentium exiſtit: quo etiam in genere continentur epithemata, cataplaſmata, perfuſiones, & id genus alia, quæ ad morborum curationem conducunt. In his vero quæ educuntur, ſudores, deiectiones, vrinæ, in vniuerſúmque omnia quæ corpus noſtrum excernere debẽt, ſpectanda ſunt. Atqui licet Galen. citatis locis hanc diuiſionem in quatuor genera iuniorum probatiſsimorum auctoritate admiſerit, dubitat tamen eodem primo de ſanita. tuend. num rectè fuerit facta, cùm melius fortaſſe fuerit in tria, ſecludens educẽdorum genus, tanquam in illis tribus contentum, & non æquè primum exiſteos velut reliqua tria genera, & breuibus licet difficilibus admodum verbis illud confirmauit, inquiens: [ea admouendis, faciendis, & extrinſecus incidentibus, alterari mutarique corpus noſtrum, mutationem verò aut in qualitate fieri, aut in quantitate: in qualitate, dum aut incaleſcit, aut refrigeratur aut ſicceſsit, aut humectum redditur: in quantitate, dum alitur, aut inanitur, iam inanitionem ipſam duplicem quoque eſſe, ſubdit, alteram excrementorum de quibus mox diximus, alteram naturalis ſubſtantiæ noſtræ aſsiduè defluentis, quæ nutritioni ex aduerſo opponitur.] quibus in verbis liquet educenda (quæ in excrementis conſiſtunt) in illis tribus generibus ex quibus corpus (tãquam primis generibus) alteratur, & immutatur, contineri, & non eſſe quartum genus: id quod etiam confirmare videtur in procemio lib. de morb. vulg. afferens [cùm igitur tres ſint cauſæ à quibus morbi auſpicantur, vna quidem in iis quæ offeruntur, altera verò in operibus quæ obimus, & tertia in iis quæ extrinſecus occurrunt nobis & cætera.] nulla facta de excrementis mentione, ita vt Gale. rectius viſum ſit dictarum cauſarum ſalubrium diuiſionem fieri in tria, quàm in quatuor genera, licet eandem citatis locis admiſerit, eorundem videlicet iuniorum probatiſsimorum auctoritate. Libro verò artis medicæ, inuento eorum numero quæ ex neceſſitate corpus alterant, in ſex generibus ibi declaratis, dicebat proprium in ſingulis eorum, cauſarum ſalubrium genus inueniamus, ita vt ſex admittat & non quatuor, ſeu tria cauſarum ſalubrium genera: ſed vbique locorum eaſdem complectitur materias, quas lib. de ſanit. tuen. & lib. ad Thraſyb. particulariter dinumerauit, ſiue eas ad quatuor, ſiue ad tria, aut ad ſex redegeris genera parum curans, modò nulla præſidiorum ſeu ſalubrium cauſarum materia prætermittatur, & cuiuſlibet vires compertas habeas. Nec deſunt qui velint Galnum quandoque fateri duo eſſe genera in quibus præſidiorum materiæ reperiuntur vt 10. method. med. cap. 7. Sed

Cap. 14.

Materia omnis præſidiorum 4. generibus continetur.

Cap. vlt. & cap 10.

Admouẽda.

Facienda.

Balneum alia atque alia ratione inter facienda & foris incidentia numeratur.

Educenda.

In tria genera redigi poſſunt ſupradicta 4

Loco citato

Cap. 85.

Loc. citatis.

In duo genera non redigit.

Gal. 4 ſupra dicta.

Sed ij non aduerterunt quòd citato loco intendebat materias præſidiorum inueſtigare, pro medendis hecticis duntaxat febribus, & non cæteris morbis, quæ in duubus planè generibus continentur, foris videlicet incidentibus, & in admouendis. Sed quicquid ſit de eiuſmodi diuiſionibus (nam ſimul

Loco cit.

cum Gale. citatu libr. 2. de ſanit. tu. dicimus quòd de talibus diuiſionibus ſtatuere pro arbitrio cuiuis liceat) cõcludimus in talibus generibus veſtigari debere materias præſidiorum, pro curandis febribus, atque ſingula quæ in eis continetur, ſpectare oportet, nec minùs vires compertas habere, vt diximus, cuiuſlibet materię, quoniã hinc demum oritur dexter earum vſus, vbi videlicet oportunum etiam tempus ac modum, ſeu mẽſuram inueneris: quapropter

Loco cit.

citato libr. ad Thraſy. idem Galen. enumeratis omnibus quæ in dictis quatuor generibus continẽtur, hæc protulit verba [atque ſingulorum ẽnumeratorum ſalubrium, quãtitas, qualitas, & occaſio dignoſcenda eſt] libro verò 9. meth. med. cap. 3. (licet ſub aliis verbis) illud idem confirmauit aſſerens [at quę

Materia præſidiorũ dexter vſus conſiſtit in quantitate, qualitate, & occaſione.

membratim medicatio agitur ea his duobus conficitur, nempe materiæ copia, & huius congruo vſu.] per congruũ vſum nil aliud intelligens quàm quantitatem, qualitatem & occaſionem: hæc etenim explent materierum congruum vſum, ita vt præſidia fiant. Quam Gale. auctoritatem, malè intelligentes juniores iſti, quorum ſtudium aſsidue in contradicendo Galeno verſatur, opinantur aliis ſuadere, in hoc etiam Gale. ſibi pugnare, cùm clarum ſit idem, licet ſub diuerſis verbis, vtrobique præcipere. Siue itaque quatuor, ſiue tria ſint prima genera materierum præſidiorum in his inueſtigandæ ſunt materiæ idoneæ, ad refrigerandum, humectandúmque pro febrium curatione, quà febres ſunt, tam ſi effectu, quàm poteſtate, vel ex accidenti refrigerent, quibus inuentis, occaſio ſeu opportunum tempus adhibendi ſpectare oportet, de quo diſſerere ſępe ſtiuum eſt, vbi priùs dubitationem quandam ſoluerimus, quæ de ipſis excernendis fieri ſolet, vtcunque ſint; ſiue quartum genus, ſiue in tribus contineãtur.

Quomodo excernenda conſiderentur.

Eſt autem ea, num in ipſis excrementis, ſudoribus, inquam, deiectionibus, vrinis, ac reliquis tam humanis, quàm reliquorum animalium, inueſtigandæ ſint præſidiorum materiæ, velut in reliquis generibus dictum eſt, ita quòd eiſdem vtendum ſit pro morborum ſublatione, tanquam præſidiorum materiis, vel hæc conſiderare debeat medicus in ægrotantibus ipſis tanquam alterãtia, eorúmque corpus immutantia, vbi immodicè detineantur, aut excernantur, & propterea eadem vel propulſare, vel arcere oporteat, velut etiam conferentia ad morborum curationem. Huic reſponſum ſit, quod licet de facultatibus excrẽmentorũ poſt Xenocratem, & Dioſcoridem Galen. quoque conſcripſerit, vt completa fuiſſet tractatio de ſimplicium medic. facultatibus, tamẽ idem Gal. 10. lib. eiuſdem operis dicebat, non ita ſe habere in tali materia quemadmodum in reliquis, cum in illis operam dediſſet, vt per experientiam eorum omnium facultatem cognouiſſet, aliàs nequaquam de aliquo quicquam cõſcripſiſſet, cenſens aliis haudquaquam eſſe credendum: verùm in tali excrementorum, ac reliquarum partium animalium materia, non ita res habet, inquit ipſe; ingenuè ſiquidem fateor complura eſſe tum partium, tum reliquorum in animantium corporibus contentorum, quorum nullius eiuſmodi feci periculum, cuiuſmodi quidam ſcriptum reliquerunt, & reddens cauſam aſſerebat: ſiquidem quædam eorum abominanda, deteſtandáque ſunt, quædam etiam legibus vetita: at demũ de relictis iis quæ cõtra leges erant, ad excrementa deueniens dicebat: [At potio ſudoris, aut vrinæ, aut menſium mulieris, abominanda, deteſtandáque eſt, atque horum in primis ſtercus, quod tamen ſcribit Xenocrates ſi oris ac gutturis partibus inungatur, & in vẽtre deuoretur, quid pręſtare valeat: ſcripſit etiam de aurium ſordibus deuorandis: at ego has quidem vnquam deuorare ſuſtineam: ne ſi in totum quidem morbo deinceps liber degerem, atque his etiam magis abominandum puto ſtercus.] videtur itaque Gal. his verbis deteſtari, atque odio habere talem auxiliorũ materiam: quãquam eodem libr. fateatur quòd optimus medicus facultates eiuſmodi excrementorum ignorare non debeat, cæterùm potiora eligere, potiſsimùm ad vrbanos & honoratos, alicuiuſque exiſtimationis viros, in quibus teſtatur nunquam vſum fuiſſe medicamine tali, cùm multò meliorum ſuppeteret copia. Verùm non negat quòd talium vſus, & præſertim aliorum animantium admittendus non ſit, aut in itinere, aut in venatione, aut ruſticatione, cùm ſcilicet meliorum nihil adfuerit, aut homo ruſticus perindè fuerit carnis duræ ac aſinus, & poſt pauca, de ſtercore bubulo verba faciens, ſubdebat: [ſcire tamen oportet omnia id genus medicamenta duris agreſtium hominum corporibus aptari, nempe foſſoribus aut meſſoribus, & qui opus tam validum obeũt; &c.] cùm igitur potiora habeamus remedia quàm ea quæ ex excrementis capiuntur, ſintque ea vilia, deteſtabilia, ac abominabilia; quamuis eorum facultates medicus ignorare non debeat, vt in quibuſdam iam dictis corporibus, ac locis, vbi contingat, vti valeat, in defectu aliorum medicamentorum, iure aſſerendum eſt Galen. noluiſſe per educenda hæc intelligere; ſed per educendorum materiam, quam medicus conſiderare debet, intelligit ſudores, vrinas, deiectiones, & in vniuerſum omnia quæ corpus noſtrum excernere debẽt: vt ipſemet fatetur citato libro ad Thraſyb. tam in ſanitatis conſeruatione, quàm in morborum curatione, ac febrium de quibus loquimur, ait enim educendorum, ſeu quæ educuntur, ſeu quæ euacuantur, & non quæ educta ſeu vacuata ſunt, ita vt velit medicum ſpectare debere hæc omnia, quomodo ſcilicet educantur ſeu euacuentur, aut præter naturam detineantur, non modò in ſanis corporibus, ſed ipſis ægrotantibus: & non poſtquam excreta ſunt in eis inueſtigare præſidiorum materiam: refrigerant namque ſępius ſudores, ac febribus medẽtur: quemadmodum & alui deiectiones, & vrinæ vbi tempeſtiuè vacuentur pariter & vomitus, ſaltem ex accidente, id quod apertiſsimè oſtendit libr. ad Thraſybul. his verbis: *Loco cit.* [quæ verò in his quæ vacuantur, ſudores, deiectiones, vrinas, in vniuerſúmque omnia quæ corpus noſtrum excernere debent, conſiderat,] & lib. 1. de ſanitate tuen. *Loco cit.* cùm dicebat: [educendorum verò materia prædicta paulò ſupra eſt.] quo loco docuerat, quomodo euocari debebant, vbi detenta eſſent ſingula excrementa, quæ in noſtris corporibus generantur: in his itaque quantitatem, qualitatem, ac occaſionem obſeruamus, cùm pro ſanitatis cuſtodia, tum pro morborum curatione.

De temporis occaſione: & vnde capiẽdum ſit opportunum auxiliorum tempus. Caput XXXVII.

INVENTIS auxiliorum materiis in iam dictis generibus pro febrium curatione, definitáque earum qualitate ex natura earundem febrium (nam omnis febris, quà febris eſt, refrigerantia & humectantia expoſtulat.) determinata inſuper quantitate dictorum auxiliorum quæ refrigerant ac humectant, modu, ſeu menſura, à naturali corporis temperie vnà cum ipſo morbo, nam quantum æger à naturali habitu receſſerit, tantum opus eſt eum refrigeres, & humectes tanquã neceſſarium, opus eſt opportunum quoque tempus nõ ignorare: cùm ſatis non ſit præſidiorum materias, eorúmque qualitatem, & quãtitatem inueniſſe, niſi & opportunum tempus inuenias, vt 9. method. med. capi. 14. liquet: idémque confirmauit libr. num tuenda ſanitas ad Thraſyb. cap. 40. cùm dixit: [atque ſingulorum enumeratorum ſalubrium quantitas, qualitas, & occaſio dignoſcenda eſt.] De hoc itaque tempore, non vno eodémque modo ſcripſiſſe Gal. reperio. nam præter ea quæ ſcripta reliquit 9. & 11. meth. med. lib. artis medicinalis, aſſerebat. [Neque enim eſt rationi conſentaneum, etiam temporis occaſionem, quæ in his quæ dicta ſunt, cõtinetur, veluti tertium aliquod ab eis diuerſum, introducere. ſi enim tali & tanta re allata egeat corpus, nemini dubium quin etiam in tempore opportuno auferatur.] noluit itaque Galenus, hoc in loco temporis occaſionem tanquam tertium quoddam, à qualitate, & quantitate ſpectandam eſſe, ſed in eiſdem contineri. Libro vèro primo de ſanitate tuen. præter opportunum tempus, modum quoque eſſe inueniendũ ſtatuit, vtitúrque voce μέτρον: & primo de arte curatiua ad Glaucon. ca. 15. præter temporis occaſionem, vſus modum eſſe neceſſarium pro medendi methodo aſſeruit, ſub his verbis περὶ τοῦ τρόπου τῆς χρήσεως. hoc eſt vtendi modi. at commento aphor. 17. primi libri, relicta temporis occaſione, dicebat præter qualitatem & quantitatem eorum quæ offeruntur, dignoſcendũm eſſe modum eorundem, cùm non ſatis eſſet nouiſſe qualitatem & quantitatem, voce τρόπον vtens. Verùm ſi quis verba Galen. perpenderit, quæ citato lib. artis medic. põſt ea quæ modò citauimus, conſcripſit, haud ægrè cuncta quæ diuerſis in locis aſſeruit, licet diuerſa videantur, conciliabit, nam ſubdebat [occaſio ſiquidem temporis inde ortum habet, quoniam fluxile, ac facilè mutabile eſt mortale corpus, ac pro tranſmutationis modo aliis alio tempore eget auxiliis. quarè non eſt tertium aliquod præter ea quæ dicta ſunt, tempus: ſæpiùs autem eo tanquam tertio quodam, ob eam quam diximus cauſam, ad docendum, vti cõſueuimus.] ex quibus Galeni verbis liquidò conſtat tempus, ſeu tẽporis occaſionem, quam per vocem καιρὸν, ſignificare voluit, ſemper re ipſa non eſſe quoddam tertium diuerſum à quantitate, & qualitate, ſed in eiſdem contineri: ſæpius autem ipſo tanquam tertio quodam vtitur ad docendũ, pro faciliori videlicet doctrina: propterea quòd mortale corpus fluxile & facilè mutabile eſt, & pro tranſmutationis modo aliis alio tempore eget auxiliis. Nõ ab re itaque 9. & 11. meth. med. ipſum tempus, tanquam tertium quoddam ſpectandum eſſe præcipit, vt faciliùs medendi methodum doceret, primo verò de ſanitate tu. per μέτρον non intellexit modum vſus, ſed menſuram, per eam intelligens quantitatem. nam poſteaquàm præceperat vires omnis materiæ, quæ ad ſalubrem victus rationẽ pertinet debere medicum non ignorare. (nam inde oriebatur dexter eius vſus) ſubdebat; adhuc pro congruo vſu, opportunum quoque tẽpus, ac menſuram inueniendam eſſe. hoc eſt, quòd præter virium dignotionem quæ ex qualitate oriuntur, & opportunum tempus, & menſuram, hoc eſt quãtitatem, medicus ſpectare debet, præter qualitatem verò, ſingulorum medicaminum quantitatem, & temporis occaſionem, modo vſus eorum, addit primo artis curat. ad Glauconem, quò medendi methodus perficiatur, vt particulatim dinumeraret omnia ad vniuerſalem medendi methodum neceſſaria, haud ignorans quòd ſub qualitate & quantitate reliqua duo continebantur, & vt Glauconi etiam cauſam traderet, cur non propria vnicuique ægrotanti, ſed communia ſcribere fuerit coactus, aſſerens quod cùm ad rectè medendũ plurimùm conferat & temporis occaſio, & auxiliorum quantitas, & hæc vnicuique ægrotanti ſint propria, nihilque proprium poſsit ſermone explicari, propterea ꝙ cõmune eſt, coactus fuit ſcribere: quod planè ſcribere nõ cogerẽt medicaminũ qualitas, & modus vſus; cũ nõ vnicuiq; ægrotanti hæc propria exiſtãt, & ſcribi poſsint. poſſet autem modus vſus diuerſus à tempore ſic conſiderari, vt eſto quod egeat pro opportuno tempore cibo æger: qualibet die, vel nocte, hoc erit tempus opportunum offerendi: at ſi eadem nocte vel die ſemel, bis, vel ſæpiùs eo indigeat, hic erit modus vſus, quanquam ſub modo vſus, reuera & opportunum quoque tempus cõtineatur. quamobrem commento apho. 17. primi lib. idem Galenus temporis occaſionem ſubiicuit, meminitque ſolum modum vſus, præter qualitatem, & quantitatem eorum quæ offeruntur, per τρόπον, modum, ſcilicet vſus, intelligens: quod eodem commen. manifeſtauit, cùm dixit: [neque enim ſufficit hoc ipſum ſolùm cognoſcere, ꝙ huic plus, vel minùs ſit offerendum, vel quòd victu exſiccante vel humectante vtendum ſit, ſed nunquid ſemel, aut ſæpiùs, qualibet nocte, vel die cibum offerre oporteat, neceſſarium eſt conſiderare] per modum itaque cõplexus eſt temporis opportunitatem, & vſum, qua de re licet ſub modo vſus contineri poſsit temporis occaſio, & ſub temporis occaſione modus vſus, ſubintelligi poſsit, & vtrunq; ſub quantitate, & qualitate re ipſa contineatur, & interim Gal. ſub congruo vſu, omnia contineri voluerit, quantitatem ſcilicet, qualitatem, tempus. & modum vſus, vt liquet ſeptimo meth. med. cap. 3. cùm dixit: [at, quæ membratim medicatio agitur, ex his duobus conficitur nempe materiæ copia, & huius congruo vſu.] nos tamen clarioris doctrinæ gratia de hac temporis opportunitate, ſimul cum Galeno in hac noſtra methodo, ſeparatim à quantitate, & qualitate, verba faciemus: ſub ea etiam modum vſus ſubintelligentes, ac veſtigabimus à quibuſnam ſumenda ſit hæc temporis occaſio pro medendis febribus. Huic ergo licet breuiter ſatiafacere videatur Galenus 9. meth. med. cap. 14. cùm inquit, opportunum tempus capiendum eſſe ex quatuor febris temporibus, non tamen ſic facilè eius verba interpretantur: quinimò eiſdem met iunioribus, ob prauam eorum intelligentiam, anſam præbuerunt, in hoc quoque ipſum calumniandi: aſſerunt enim pugnantia ſibi ipſi de tempore conſcripſiſſe, cùm quarto de meth. med. cap. 5. tempora non niſi dierũ numerum nos poſſe

Sub qualit. & quantitati & tempus complexum eſt. Galen.

Loco præcit.

Alibi modũ & tempus adiecit. l. ad Glau.

Conciliatio locorũ Galeni.

Loco præcit.

Modus quid. Cap. 15.

Sic vnd.

Loco præcit.

Modus vſus.

Temporis occaſio ex febr. temporibus ſumitur.

Refellit eos, qui reprehendunt Gal. quod

capita temporu occaſionem ex quatuor ſeb. temporibus.

nos poſſe docere, nec quicquam aliud indicare poſſe ſcriptum reliquerit, & lib. de opt. ſecta longa oratione eos refellat, qui tempora indicare aſſerebant. cur itaque citato nono de meth. med. cap. 35. opportunum tempus auxiliorum ex quatuor febris temporibus indicari fatetur? & alibi cibãdi tempus per morbos ea acceſsionis, & intermiſsionis tempore monſtrari ſcribit? Sed quòd toto cælo aberrarint, parúmque rectè Gale. ſententiam circa hoc, veluti in aliis, perceperint, ex his quæ dicemus luce clariùs patebit. Eſt etenim eius ſententia perpetuæ veritatis, quod morbi tempora vtile indicare non valent, aduerſus methodicos. quarto meth. med. & libro de opt. ſecta. crediderunt, nanque methodici morborum tempora indicare, hac ratione impulſi, quòd tempora non omnia ad cibi, medicinæve aſſumptionem apta cernebant, cúmque temporibus nonnullis hæc vtiliter exhiberi, nonnullis vero noxiè ſpectarent, id ob temporum diſcrimina incidere arbitrabantur. quare ex eodem fonte, & cibi propoſita, & remediorum tempora manare putarunt.

Loco præcit.

Loco citato

Loco citato

Temporum differentiæ duæ à medicis ſpectãtur.

Tempora morborum.

Galenus vero priuſquam aggrediatur citato lib. de opt. ſect. declarare, tempora nihil vnquam cõferens indicare, quædam de temporum differẽtiis tractanda proponit, inquiens quòd duæ temporum differentiæ apud medicos celebrantur: aliqua enim morborum, aliqua auxiliorum tempora dicuntur, atque hinc iam manifeſta curatio fiet, cauſarum autem motiones, morbi tempora eſſe dicuntur, motionis autem differentiæ quatuor ſunt, initium, crementum, ſummus vigor & declinatio, nam ſi motio quæ priùs non erat, nobis ineſſe incipit, atque ita diuexat, huiuſmodi motum, initium morbi appellamus: ſi vlterius motus procedat, crementum, ſi crementum cõſiſtit, ſummus morbi vigor, ſeu impetus dicitur, cùm motus imbecillior redditur, atque decreſcit, remiſſio, ſeu declinatio nominatur. Hæc itaque eadem ſunt & temporum nomina.

Tempora auxiliorum

At auxiliorum tempora ea quæ ad ipſorum adhibitionem idonea ſunt, appellant. Sunt autẽ ea idonea, quãdo remedium poſtulantia adſunt, prohibens verò nullum, neque eorum tempora nominà propria habent, quemadmodum dicta morborum tempora, & quoniam plerique auxiliorum morborúmque tempora non re ipſa, ſed cogitatione tantùm differre crediderunt, aiunt enim auxilij morbiq; tempus ſimul incidere, ita vt vtraque temporã ſimul ſint, neque auxilij tempus abſque morbi tempore poſsit deprehendi: propterea Gal. nonnullis efficaciſsimis rationibus contra eos pugnauit, ac Hippo. etiam auctoritatibus, ita vt eodem loco fuſiſsimè demonſtrauerit, non ſola cogitatione, ſed re ipſa etiam huiuſmodi tempora differre, & quanquam tam morborum, quàm auxiliorum tempora, & vniuerſalia, & particularia ſint, tamen ea quæ morborum ſunt, tam vniuerſalia, quàm particularia, deſcribi poſſunt, etenim vno eodémque inſtrumento iudicantur, quod ſanè inſtrumentum ſcribi poteſt, nam vtraq; ea quali quadam cauſæ ratione cenſentur, eadémque habent nomina, cùm ſint certæ cuiuſdam motionis nomina, vt diximus, ambo tempora tam vniuerſalia, quàm particularia, quare eadem quoque erunt indicandi inſtrumenta, at auxiliorum tempora nec vllum habent peculiare nomen, neque eodem inſtrumento iudicantur, neque particularium temporum iudicatoria inſtrumenta ſcribi queunt: & propterea eorundem tempora vniuerſalia ſeu generalia ſcribi poſſunt, particularia verò nequaquam, cùm non ex ipſis modo, ex quibus vniuerſalia opportuna tẽpora deprehenduntur, ſed ea aliis quæ minimè ſcribi poſſunt, reperiantur: ex quorum conſideratione medicus ſingularium opitulandi temporum coniecturam capiet, quemadmodum validiſsimis rationibus idem Gal. citato lib. demonſtrauit. Sunt itaque auxiliorum tempora generalia, quando adſunt & præſentia ſunt, quæ remedia poſtulant, abſúntq; ea quæ impedire poſſunt. His ſic iactis tanquã quibuſdam fundamentis, facilè quiſpiam intelliget nũ Galen. ſibi pugnantia in hac re conſcripſerit, vel iſti qui talia effutiunt, propter verborum ac eiuſdem Gale. ſententiæ obintelligentiam, tanquam cæci in foueam lapſi ſint, nam cum auxiliorum tempora ea ſint idonea, quando adſunt, quæ vtilia, ſeu conducibilia poſtulant, abſunt verò ea quæ eadem impedire valent, nuſquam morborum tempora conducibiliora indicabunt, cùm neque eadem expoſtulent, aut exigant.

Tempora morborum nunquam indicant.

Verùm quandoque eiſdem conducibilibus vti impediunt, quod verò poſtulatum ſumere impedit, propoſitum non erit, inquit Gal. & idcirco morbi tempora nos interdum poſtulatum accipere impedientia, propoſita haudquaquam ſunt, neque etiam contraindicare ea quiſpiam dixerit, cùm quæ impediunt, contraindicare non dicantur, vt ſuperiùs demonſtrauimus: pariter nec coindicare ea dicendum erit: nam non ſunt veluti cauſæ, ſed ſigna, & effectus, ac nomina ſolùm certæ cuiuſdam diuerſæ motionis, vel cauſæ, vel ipſiuſmet morboſi affectus, quapropter & toto cælo aberrant, & falſò Gale. imponunt, qui credunt eundem fateri morbi tempora contraindicare, aut coindicare occaſionem, ſeu opportunum tempus auxiliorum: quinimò vbique locorum totum contrarium ſentit, & aduerſus methodicos citato lib. de opt. ſect. ex diuerſis Hippoc. ſententiis, aliiſque rationibus illud confirmauit, nedũ de auxiliis ipſis vt quibuſdam falſo viſum eſt, verũ etiam de victu, probans tempora, neque ciborum qualitatem, neque quantitatem demonſtrare poſſe, & propterea nec eorundem temporis occaſionem: de auxiliis quidem Hippocr. dixit: [cùm morbi inchoant, ſi quid videtur mouendum moue, in ſummo verò vigore, quietem agere præſtat.] apho. 22. 2. lib. de victu apho. 8. 1. lib. dicebat: [vbi morbus in ſummo vigore conſiſtit, tum & tenuiſsimo victu neceſſariò vtendum eſt.] non enim in hiſce ſententiis, quemadmodum Theſſalus ſuſpicatus eſt, à morbi tẽpore auxilia, aut alimenti qualitatem præſcripſit, aut eadẽ interdixit, ſed quia nonerat in morborum initiis facultatem valentem eſſe, & propterea remediorum applicationi non obſtare, in eorum verò vigore quodammodo flacceſcens remediorum agitationem non ſubſtinere, itaque non ratione temporis, ſed virium auxiliorum adhibitionem in vno tempore admittit, in altero verò denegat Hipp. ita quoque eundem Theſſalum fefellit, cùm de victu verba fecit, non enim tempus propoſitum faciens Hip. hanc victus rationem in ſummo vigore inſtituit citato aphor. 8. 1. lib. Verùm, vt inquit Gale. à tempore facultatem menſus eſt, à facultatis menſura, cibi qualitatem accepit, id verò ex iis quę ſubiungit, declarauit, coniectandum enim (inquit) an æger duraturus ſit, &c. & commento citati apho. Gal. inquit, [non enim diſtrahere oportet naturam ad alteram nouam coctionem, cùm eo tempore vni humorum noxiorum coctioni fortiter vacet, & haud

Neque contraindicãt. Nec coindicant.

ita multò poſt, ipſos ſit euictura.] plerunque itaque tempora, quod à facultate requiruntur, interuertunt, & ne accipiatur, impediunt, nunquam autem quid faciendum ſit, edocent. Perpetuæ igitur veritatis eſt in Hippo. & Gal. doctrina morborum tempora nunquam indicare aut poſtulare conducibilia, neque edocere quid faciendum ſit, neque etiam coindicare eadem, aut contraindicare, ſed quandoque interuertere ac impedire, adhæc neque etiam quatenus tempora ſunt, eadem admittere quandoque dicuntur, aut non impedire: quemadmodum quibuſdam viſum eſt, impulſi à modo citata Hippocr. ſententia aphor. 29. 2. lib. non enim morbi initium propoſitum ſibi faciens Hippocr. citato loco, tunc admouenda remedia præcepit, ſed ab initio nondum vires infirmas eſſe ſignificatur, coniicitúrque poſſe eas inanitionem citra noxam ferre, at morbi ſummus impetus facultatis imbecillitatem manifeſtat: tunc enim cauſæ valentes ſunt, facultas vero languida, atque ideò quieſcere iubet, qua de re facultatem quoque menſus eſt Hippoc. ab his duobus temporibus diuerſis, principio inquam, & ſummo vigore: & ob id diuerſimode ſe habentem inſpiciens, in morborum principiis, atque eorundem vigoribus in principiis vtendum eſſe remediis præcepit, in ſummis verò vigoribus haudquaquam. Non igitur indicant, aut coindicant, neque contraindicant vtile quicquam, nec exigunt conducibilia morbi tempora: quemadmodum neque eadem admittere cenſemus ratione qua tempora ſunt cum Hippo. atque Galen. neque quod faciendum ſit edocent, licet ne accipiatur quandoque id quod requiritur impediunt, vt ex modo dictis patet, verùm requiſitis vti, aut impediunt, aut permittunt, prout magis aut minùs in ipſis facultas mutata eſt. Cùm vero dicunt quòd lib. 9. meth. idem planè ſentit quòd illi, quos longa oratione refellit libro de opt. ſect. remediorum ſcilicet tempus à quatuor morbi temporibus indicari, aſſerimus falſum eſſe id quod Galeno imponunt, etenim Gale. non indicari, ſed capere remediorum occaſionem ſeu opportunum tempus ex quatuor febris temporibus faſſus eſt, vtens verbo λαμβάνειν, quod eſt accipere, & non ἐνδείκνυται, quod eſt indicare: & propterea morbi tempora haudquaquam indicare admittit: quemadmodum ipſi Galeno aſcribunt, neque ſibi pugnare videtur, velut falſo imaginantur, etſi diuerſa quodammodo quibuſdam conſcribere videatur hoc loco de auxiliorum temporibus, quàm ea quæ ſcripſerat citato lib. de opt. ſect. ſiquis tamen velit rectè interpretari ea quæ vtrobique ſcripta reliquit, eadem & non diuerſa de auxiliorũ temporibus præcepiſſe intelliget, nam opportuna & vniuerſalia auxiliorum tempora, & remedia poſtulantium præſentia, & potentis impedire abſentia deprehenduntur: ita vt ea ſint idonea auxiliorum tempora, quando remedium poſtulantia adſunt, prohibens verò nullum, quemadmodũ citato lib. de optima ſect. decretũ reliquit, libro verò nono metho. med. cùm iam ex febris natura inueſtigaſſet, humectantia ac refrigerantia eiuſdem eſſe remedia, & propterea materias inueniendas eſſe, quæ huic propoſito eſſent idoneæ, ſubdebat quòd materia inuenta opportunum quoque tempus inueſtigari debebat, ipſúmq; capiendum eſſe ex quatuor febris temporibus, quæ quidem vt dictum eſt, nedum in febribus, ſed in omnibus morbis ex certa quadam motione cauſæ morbum efficientis proueniunt; vel ſi cauſam non habuerint eadem quatuor tempora, nomina ſunt certæ cuiuſdam motionis ipſiuſmet affectus præter naturam ſeu morbi. Cùm itaque ex quadam diuerſa motione cauſæ facientis febrem, aut ipſiuſmet febris, vbi cauſam non habuerit, vniuerſalia eiuſdẽ febris tẽpora proueniant, non ab re Gal. ex quatuor ipſius febris tẽporibus capiendã eſſe opportunitatẽ auxiliorum præcepit, nam ſpectãs medicus hæc quatuor febris tẽpora, tanquam effectus quoſdam diuerſos à diuerſa motione cauſæ, vel ipſiuſmet febris prouenientes, facilè percipere poterit quodnã opportunũ ſit tempus adhibendorum remediorum, quæ quidem non ipſa tempora, neque eorum nomina exigunt, ſed aut ipſa febris, aut eiuſdem cauſa, quanquam citato loco de meth. med. de ipſa febre quatenus febris eſt, verba faciat, quam eodem loco curare intendebat, & non eam quæ cauſam efficientem adhuc habet; & quid aliud innuere voluit, niſi quòd habita notitia per ipſa quatuor febris tempora, tanquam per ſigna, & non cauſas diuerſæ motionis eiuſdem, facile medicus percipiet, num adſint quæ remedia poſtulant, & abſint quæ impedire valent, ex quibus idonea auxiliorum tempora deprehendi concluſerat, citato lib. de opt. ſect. pro diuerſa etenim ipſius febris motione vtraque percipiet medicus: & ea videlicet quæ remedia poſtulant, quæ eſt febris ipſa, & ea quæ ipſa non prohibent, vtputa vires ipſas, ſeu aliud quippiam (meminit autem Gale. ſolas vires, citato lib. de opt. ſect. tanquam præcipuas, quemadmodum mos eſt Hippocr. vt liquet apud eundem primo de rat. vict. & propterea non ſic temerè damnandus de inſufficientia, velut iidem iuniores auſi ſunt) ex his denique præſens medicus promotus, & ex conſideratione remediorum quæ ſumi debeat, ſingularium opitulandi temporum coniecturam capiet. hoc itaque eſt illud quod intelligere voluit Gal. citato 9. meth. meden. quando dixit, opportunum tempus auxiliorum ſumendum eſſe ex quatuor febris temporibus, & non quòd ipſa quatuor febris tempora indicent opportunum remediorum tempus, cum eadem (vt ſæpiùs dictum eſt) nunquam quid faciendum ſit, edocent, ſed interuertunt ac impediunt quandoque ea, quæ adminiſtranda ſunt: qua etiam ratione admittimus ex eiſdem capi poſſe opportunum auxiliorum tempus cùm nõ ſolùm capiatur, vt diximus, ex præſentia eius quod poſtulat, ſed etiam ex abſentia eius quod prohibere valet: poterunt enim ab vno febris tempore auxilia impediri, ab altero verò nequaquam. Sed dices non erit itaque perpetuæ veritatis Hippocr. oraculum, contraria contrariorum eſſe remedia, falſóque aſſeruiſſe Gale. 9. & 11. meth. & alibi ſæpiùs, quòd ipſius febris, quà febris eſt, ſemper quæ refrigerant & humectant remedia ſunt, ſi eadem quandoque in quibuſdam eius temporibus exhiberi nequeant. Atqui aſſerimus nos ſempiternę veritatis eſſe Hippocr. oraculum, & Galen. ſententiam: præſentibus enim remedia poſtulantibus, hoc eſt morbis, aut cauſis, abſentibúſque eis, à quibus prohiberi poſſent, ſemper contraria quæ exigunt adhibenda ſunt, definita tamen eorum menſura, ſeu quantitate, neque erit aliquod tempus importunum eiſdem ſic ſeruatis, & ob id Galen. rectè determinauit lib. art. med. tempus, ſeu temporis occaſionem non eſſe quippiam tertium à qualitate, & quantitate diſtinctum. nam ſi quod corpus requirat tale, ac tantum remedium, nihílque impediat, quocunque tempore

Neque quatenus tempora ſunt, vtilia admittunt.

cap. 14. Gal. falſo adſcribitur velle cum remediorũ tempus à 4 morbi temporibus indicari.

Loco præcitato.

Locis citatis.

Li. 9. ca. 14

Loco præcl.

Comment. 4

Cap. præcl.

Obiectio.

cap. 14. & cap. 5.

Reſponſio obiecti.

tempore illud adhibueris, erit opportunum, ſunt itaque perpetuo contraria contrariorum remedia: ea igitque quolibet tempore febris quę refrigerant,

Quæſtio, cui mox reſpondet.

& humectant, vbi abſint quæ impedire valent. Sed iterum quæres, cur ergo Galen. voluit temporis occaſionem ſumendam eſſe ex quatuor febris temporibus, ac ſi voluiſſet fateri non omnia quatuor febrium tempora eſſe opportuna, pro adhibendis his quæ refrigerant & humectant, ſed dicimus primò quod non ob aliud, quàm in vno febris tempore adeſſe poſſunt impedientiá, in alio verò nequaquam: vel quòd non omnino cuncta quæ refrigerandi & humectandi vim habent in aliquo febris tempore interdicantur, ſed quædam in vno, & quædam in alio tempore exhiberi debeant: nam pro mutationis modo aliis alio tempore eget auxiliis, perpetuo tamen eis vtendum quocunque tempore, verùm diuerſis in vno; quàm in alio vtendum eſt auxiliorum materiis, propterea quòd quædam, & non omnia impediantur. Sunt etenim febris, quà febris eſt, contraria nedum quæ actu refrigerant, velut eſt aqua frigida, ſed alia plura, quæ partim poteſtate (vt dictum eſt) partim ex accidente refrigerant, quorum aliis propter concurſum pugnantium inter ſe indicationum aliàs vtimur, vt in-

Loco citato.

quit Galen. 11. method. Quapropter ex eis, quod conducit ante alia ſemper eligendum. Omni itaque tempore febris, quà febris eſt, refrigerantia, & quæ humectant expoſtulat. Verùm non quolibet tempore aqua frigida exhiberi debet; non enim in principio; cùm adſint eo tēpore quæ eá impediūt; ſed reliquis vtendū quę vel poteſtate, vel ex accidēti, vt lactuca, ſeu cichorio, clyſteri, vel venæ ſectione, & ita de aliis tēporibus eſt ſentiendū. Sumenda igitur eſt temporis occaſio pro adhibendis auxiliis, à quatuor febris temporibus, non quòd in ſingulis non indigeat eis, quæ refrigerant & humectant, ſed quia in vno quædam, in alio verò alia deſideret, & opportuna ſint, ob eorum præſentiam, vel abſentiam, quæ talia impedire, aut non impedire valent. Sunt etenim idonea auxiliorum tempora (vt ſæpiùs dictum eſt) cùm adſunt poſtulantia, abſuntque im-

Tempora acceſsionis & intermiſsionis nō indicant cibādi tempus.

pedire valentia. Quapropter non minùs decipiuntur, cùm credunt Galen. cibandi tempus per morbos ſcripſiſſe ex acceſsionis, & intermiſsionis tempore monſtrari, & propterea tempora morborum indicare: nam ea nunquam aliquid vtile, & quippiam eſſe faciendum edocent, vt paulò ante demonſtrauimus, poſſunt tamen quandoque impedire ea, quæ indicantia deſiderant, qua ratione eadem tempora quandoque ſpectamus, tanquam impedire valentia, vel tanquam non impedientia, ſeu minùs impedientia, & non tanquā indicantia: ea etenim quæ impediunt, nunquam indicantia, coindicantia, aut contraindicantia quiſpiam eſſe affirmauerit, vt à Galen. citato lib. de opt. ſect. cap. 35. decretum eſt,

Locis præcit.

& nos ſæpiùs declarauimus: & ob id ſi quandoque Hipp. & Galen. cibandi tempus ex acceſsionis, & declinationis, ſeu intermiſsionis tempore capiendum eſſe iuſſerint, vt lib. primo aphor. & primo de rat. vict. liquet, & aliis pleriſque locis, vt in ſequentibus fuſius patebit, non tamen vt ſcopos aliquid vtile indicantes, eadem tempora ſpectanda eſſe cenſuerunt, ſed vt prohibentia, vel non prohibentia, cùm vnus duntaxat ſit tam ſanis quàm ægris alimoniæ ſcopus, nempe virtutis cuſtodia, vt citato primo de rat. vict. ſcriptum eſt. Verùm neceſſariò, vt inquit idem Galen. ſimul & morbi affectio contemplanda eſt, ita vt cibi offerendi tempus ex morbo etiam non prohibente inueniatur. Si enim morboſam affectionem nullo pacto offenderet alimonia; nos virtuti ſoli attendentes, ægros vt ſanos aleremus, ſed quoniam ſæpiùs noxam affert, ob id morbi affectionem, non tanquam cibi indicatricem, ſed tanquam prohibitricem contemplamur: vbi ergo non prohibuerit, facultáſque præceperit, tunc nutrimus, hæc ille, quæ omnia ſerioſiùs in ſequentibus nos explicabimus, cùm ſcilicet de victus ratione loquemur. Non igitur indicant opportunum cibandi tempus acceſsionis, ſeu intermiſsionis tempora; neque eadem indicare vnquam faſſus eſt Galen. licet ſpectanda ſint tanquam prohibentia, vel non prohibentia, pro opportuno tempore adhibendi cibi, quemadmodum etiam in exhibendis auxiliis demonſtrauimus.

Methodi medendi febres, quà febres ſunt, compendioſa repetitio.
Caput XXXVIII.

CÆTERVM quò nedum excellentes ac eruditi, verumetiam vulgares quoque medici methodum hanc condiſcant, grauari non debemus iterum atque iterum quem de ea ſermonem fecimus breuibus repetere, & veluti ſub compendio quodam vniuerſam perſtringere, vt facile quiuis ordinem, ac numerum indicationum omnium, quas aſſeruimus, ac demonſtrauimus neceſſarias eſſe pro remediorum inuentione, & curatione fe-

1. Indicatio à morbo, quæ in plures particulares deducitur.

brium, qua febres ſunt, memoria teneat. Cùm ergo febris ex numero ſit eorum quæ præter naturam ſunt, atque morborum, propterea prima omnis febris indicatio, veluti à morbo eſt, oblationem ſui præſcribens, vt liquet 8. meth. med. cap. 1. quicquid enim præter naturam eſt, eius ſublationem ſuapte natura indicat, quemadmodum quod eſt ſecundum naturam: ſui conſeruationem deſiderat. Verùm cùm hoc priuatotum cuique patere poſsit, propterea quibus rationibus id fiat, hoc porrò eſt, quod addiſci à medico debet, ob id rationalis medicus haudquaquam ignorans quòd contrariorum contraria ſint remedia, & quòd quidque perit à contrario & in contrariū confeſtim per contraria auferri debere cenſebit, quapropter febrem ipſam nō amplius vt morbum, ſed vt talem morbum ſpectās; qua ratione non ſublationem abſolutè, ſed certam quandam ſublationem indicabit, eiuſdem certa contraria inueniet. Nam cùm febricitantes ex intem-

Loco prædicto.

perie laborant (eſt enim febris morbus in intemperie) neceſſe eſt ſanationem quoque eorum intemperantiæ depulſionem eſſe: etenim omnis exceſſus per contrarium exceſſum ſanatur, vt patet eodem 8. method. med. quare febrilis quoque intemperantiæ exceſſus, per contrarium exceſſum ſanabitur, eſt autem febrilis intemperantiæ exceſſus, in caloris abundantia; huic ergo ad temperamentum via erit, per id quod refrigerat, prima nanque omnium curationis indicationū, quæ ex ipſo qui curatur morbo accipitur, contrarietatem præcipit: & quoniam morborum plura ſunt genera, cuique eorum ſua erit contrarietas, inquit Galenus 11. meth. medend. cap. 7. in tot itaque numero particulares indicationes inducta eſt indicatio, quæ ab ipſa febre tanquam præter naturam affectu ſumitur, ita vt in ſpe-

ciales magis deduci nequeat. Hæ deinceps particulares morbi indicationes, materias inueniunt, quando illarum principium eſt id, in quo finita eſt curandi affectus diuiſio. Atqui in febre finita eſt diuiſio, cùm eam dixerimus eſſe calidam intemperiem, ſimul tamen cum ſiccitate copulatum, quare nimirum per ea quæ refrigerant, & humectant, tanquam per propria contraria ſanabitur. Hæc itaque in dictis quatuor materierum generibus veſtigari debẽt, tam ſi effectu, aut poteſtate, quam etiam ſi ex accidenti refrigerent: indifferenter enim ex his febribus ſanatur, ſuntque ei contraria, tam ſi ſeparatim eis, quàm coniunctim, vtare: vt eodem 11. method. med. cap. 5. ſcriptum eſt; perpetuóque ea tanquam contraria febris ipſa pro eius curatione deſiderat; huc ergo tantùm eius ſanandæ conſilium dirigetur, nempe vt eam refrigeres, & humectes: nam omnis febris, qua febris eſt, humectatio, refrigeratióque remedia ſunt, Galen. auctore 9. metho. med. cap. 4. At quoniam nos febrem, quà febris eſt, non in communi homine ſanare intendimus, ſed in quolibet particulari, vt Petro, Ioanne, Franciſco, & reliquis, & ſanatio aliud non eſt, quàm præſentis in corpore vitioſi affectus in naturalem habitũ, ſeu temperiem mutatio, propterea ipſa quoque naturalis corporis temperies, quoad fieri poteſt, haudquaquam ignoranda erit, ex hac nanque indicatione ſumpta, contrarietatis modus ſeu menſura ſimul cum eadem febre definitur, ita vt per ea febris auferatur, ſeruetur tamen naturalis corporis temperies, quoniam id quod ægrotat, ei quod valet eſt contrarium, vtique per contraria eſt ab illo in hoc via. Atqui non ſatis eſt febri tãquam calido affectui admouiſſe frigida, niſi id debita menſura fiat, alioqui metus eſt ſi intra modum id fiat, ne morbi reliquum quippiam relinquatur, ſin modum excedas, contrarium morbi genus inducas, quod quo minùs accidat, naturam, ſeu naturalem curandi corporis temperiem ſcias oportet, quo tantùm febris ab illius ſymmetria diſceſſerit intelligens, menſuram refrigeranti auxilio impones, id vero fieri non poterit, niſi compertum habeas quàm eſſet corpus aut calidum, aut frigidum, aut humidum, aut ſiccum cùm valeret, quantúmque ex his acceſſerit poſtquàm ægrotauit, nam quod plurimum à naturali habitu, ſeu temperie receſſit, id vehementibus eget contrariis, quòd non plurimùm, lenibus; vt itaque certa ac determinata contraria pro febris curatione adhibeantur, ab ipſa naturali corporis temperie neceſſariò ſumenda eſt indicatio: per hanc enim in contrariis quæ febris requirit, inuenitur modus ſeu menſura, ita vt per ea nec morbi reliquum quippiam relinquatur, nec cõtrarium morbi genus inducatur, ſed ipſe vitioſus affectus qui febris eſt, in naturalem habitum, naturalémque temperiem mutetur; id enim eius ſanatio eſt, & non aliud. Porrò cùm id quod ægrotat alteramus, niſi conſtet quouſque ſit mutandum, vtique quando ſit ab alterando deſiſtendum, non intelligemus, quapropter ad vnguem noſſe corporum tẽperamenta oportet, aliàs nec febris, nec alterius cuiuſuis morbi, ritè curatio fiet, id verò planè difficile eſt, tentandum tamen erit, ea inuenire tum ex propriis ſignis, quæ libro de temperamentis ſcripta ſunt, tum verò vltra hæc quò magis ſcientifica notitia ſit (inquit Galenus nono metho. cap. 15.) ex ætate, & tota anteacta vita, quæ nimirum in vitæ exercitio, & victus ratione conſiſtit, præterea in hac

2. Indicatio ab hominis temperie, ex qua plures aliæ naſcuntur.

regione, & hoc anni tempore, & hoc ſtatu cæli, conuerſatione, qua ratione diducto corporis temperamento in partes plures oriuntur particulares ſcopi, febris curationem indicantes, prout ex pluribus particularibus tanquam ex cauſis ortum habere poteſt, ac tale efficitur: & ob id ætatem, conſuetudinem, totámque anteactam vitam, temperamenti interuentu, curationis rationem indicare diximus, atque ex eiſdem particulares indicationes ſumere, pro febris curatione oportet, ſiue mauis eas coindicationes appellare. Cùm vero morbus, & ſanitas corporis ſint affectus, ille ſe tollendum, hæc ſe tuendam indicans, & aër ambiens is ſit, quo nec tolli morbus, nec teneri ſanitas poteſt, igitur cauſæ ſine qua non obtinet rationem, & propterea ab eo quoque neceſſario ſumenda erit indicatio, tanquam tertio, ac præcipuo ſcopo pro febrium curatione, nam abſque eo ipſæ tolli nequeunt; reliquas enim materias tum deligere, tum fugere licet, quam autem aër ambiens præſtat, fugere non licet, imò neceſſe eſt præſente cæli ſtatu vti; idcirco huic, & non aliis præſidiorum materiis attenti eſſe cogimur, ab eóque & nõ aliis indicationẽ ſumere debemus, nã ſæpè cũ his quæ febris faciẽda ſuadet, eſt concors, ſæpe diſcors, & qui contra moliatur, habebit itaque ambiens nos aer rationem, modò materiæ ſanantis, modò cauſæ morbum facientis, quippe cùm humectari, refrigerarique febris poſtulet, ſi hæc ambiens præſtat, ſanantis materiæ rationem obtinebit, ac pro gratia habendus, ſin calefaciat, & ſiccet, morbificis cauſis eſt annumerandus, ac propterea inhibenda eius noxa erit, reliquorum ſcilicet præſidiorum humiditate, ac frigiditate intenſis, aduectiſque: ipſum vero ſedulò agendum eſt, vt quoad fieri poteſt, qualem eſſe expedit, præpares, humiliores videlicet frigidioréſque domos tum deligens, tum præparans. Eſt itaque hac ratione neceſſario ſumenda indicatio ab ambiente nos aëre, pro febriũ curatione qui cùm eiuſmodi reddatur, calidus videlicet, frigidus, humidus, & ſiccus, tum propter regionem ipſam, tum anni tempus, tum peculiarem & præſentem cæli ſtatum, propterea & ipſe quoque in has particulares cauſas diductus, tot parit particulares ſcopos, ex quibus etiam particulares indicationes capiuntur à quot cauſis ipſe immutatur, ac eiuſmodi redditur, ob id ab anni tempore, regione, & cæli ſtatu ſumendas eſſe indicationes diximus: indicant enim & hæc morborum, ac febrium curationem, ſeu coindicant, medio aëre nos ambiente, tot igitur ſunt tum vniuerſales, tum particulares ſcopi, à quibus indicationes proficiſcuntur pro febris curatione, quatenus febris eſt: quos omnes, ſi velis, poteris à Galeno inſtructus ad tres iam dictos communes, ac vniuerſales ſcopos, aut duos, & deinde ad vnum duntaxat communiſsimum deducere, vtputa ad contrarietatem, etenim omnes quos enumerauimus, ſub ea continentur, ipſáque eſt primus, ac communiſsimus ſcopus curationis omnium morborum nobis patefacta, ac demonſtrata à prima illa omnium curationis indicationum quæ ex ipſo, qui curatur morbo, accipitur, & plebi etiam communis exiſtit, quæ ſanè nulla prorſus ipſius artis medicæ adhuc portio eſt, aut certè nec magna nec propria. Licebit itaque hac ratione dicere vnum eſſe omnium morborum communem curationis ſcopum, atque ipſarum febrium, nempe cõtrarietatẽ ipſam: qua rurſus, diuiſa, duos

3. indicatio ab aere ambiente, quæ plures alias parit.

Poſſumus dicere vnũ eſſe ſcopum, vel duos, vel tres.

duos exiſtere,morbum,ſcilicet febrem, ex iis, quæ ſibi contraria ſunt adhibenda remedia indicantem & laborantis temperiem vnà cum ipſo morbo, ſeu febre(vt diximus contrarietatis menſuram definientem,qua ptima ſectione contrarietatis in duo tantùm facta,in febrem inquam, & laborantis temperiem,ambientem ipſum, vel ægritudinis cauſis, vel ſanitatis annumerandum eſſe fatemur, prout concors fuerit,aut diſcors cum bis quæ morbus facienda ſuadet. Poterit etiam & aër ſeorſum ab his duobus affectibus ſpectari, & ita tertius eſſe præcipuus communiſque curationis ſcopus,tanquam cauſa ſine qua non: etenim is eſt ſine quo nec tolli morbus, ſeu febris,nec teneri ſanitas poteſt. Qua ratione nō in duo tantùm capita, ſed in tria diuidetur contrarietas ipſa; in duos videlicet iam dictos affectus contrarios,&in ambientem,ſine quo nec vnus tolli,nec alius ſeruari poteſt. Hac igitur diuerſa ratione,curationis præcipuos ſcopos,ac communes ſpectantes, & vnum, duos, & etiam tres, eſſe fatebimur; nec plura ſcoporum genera eſſe poſſe,quæ ad medendum pertineant,quam tria,cum Galeno cenſemus,neque etiam ipſius febris,quà febris eſt. Quibus rurſus in partes diductis,ipſa inquam febre tanquam morbo,ſeu præter naturam affectu, in particulares eius differentias, vt ſuprà demonſtrauimus; corporis verò temperatura, ac ambiēte nos aëre,in cauſas ex quibus tales efficiuntur,tot numero particulares ſcopi ſub vnoquoq; eorum continētur,particularéſq; indicationes,quot narrauimus,conducētes omnes ad auxiliorum inuentiones, pro febrium curatione, partim qualitatē partim etiā quantitatē eorum definientes,aut tanquam cauſa,ſine qua non curationi deſeruientes, quibus inuentis opportunum quoque tempus inueſtigare oportet, quod quidem ex quatuor febris temporibus capiendum eſſe præcipit Galenus nono methodi medendi, ca. 14. & nos ſuprà demonſtrauimus quo modo hanc Galeni ſententiam intelligere oporteat,& quòd ab ea nō differat,quam de opportuno auxiliorum tempore, ſcriptam reliquit lib. de optima ſecta, quòd videlicet opportuna præſidiorum tempora vniuerſalia, & ex remedia poſtulantibus præſentia, & ex potentibus impedire abſentis deprehendantur, ad quas etiam auxiliorum inuentiones, videntur vires quoquomodo conducere;licet non ſemper eodem modo, nec vt à febre liberemur,ſed vt viuamus,etenim & ipſæ nihil vnquàm ex earum natura indicare videntur,præterquàm vitæ cuſtodiam: ſunt tamen perpetuò conſideratu neceſſariæ in curandis febribus, morbíſque aliis, ſub eadem ratione, hoc eſt pro virium cuſtodia, vt propterea eis vtendum ſit præſidiis pro febrium curatione, ex quibus vires ipſæ,ſeu ipſarum ſubſtantia, nec insniatur, nec immodicè alteretur,ita vt corruptioni fiat propinqua, quamuis pro febrium curatione, quatenus febres ſunt,hoc eſt,vbi ſolæ ſint,nec cauſam habeant,quæ eas vel gignat,vel augeat,vt in veris diariis,vires nullam egregiam prouidentiam requitant,vtpote quæ validæ ſint,& propteres exiguum eſt quod à viribus conſilij petitur, vt citato nono, & vndecimo de method.medend.ſcriptum eſt, oportet tamen eam quæ à viribus ſumitur indicationem, tum in reliquis morbis omnibus, tum in diariis febribus ſemper adhiberi, vt patet in calce octaui method. medend.de quibus ſatiùs viſum eſt primùm ſermonē facere,vtpote ſimplicem primam curationis indicationem habentibus, nam quæ cauſa eas accendit, iam abiit,ſi qua verò earum ſit, cuius cauſa adhuc adſit, quamuis verè diaria non ſit, vt quæ ex ſtipatione oritur,de hac ſermo in ſequentibus fiet. Nūc verò ſatis ſit noſſe numerum&ordinem ſcoporū, ac indicationum vniuerſalium,& particularium febris,quà febris eſt,curationem indicantium,& qua ratione pauci & plures eſſe poſſint,ac etiam vnus.

Cap. 35 & 36

Vires in febribus conſideranda, & quomodo.

Locis citatis.

Febrium hecticarum medendi methodus.

Caput XXXIX.

Diaria & hectica quo modo differunt.

QVAMVIS diſsideant inter ſe hecticæ febres,&diariæ,quoniam diariæ in leui ac facili(vt ſic dicam)affectu calorem habent, eos enim affectus qui facilè diſcutiuntur ἐν σχέσει Græcè vocant, hecticæ verò in habitu quòd ægrè ſoluantur ἐν ἕξει Græci dicunt, & propterea quæ facilè diſcutiuntur febres ſcheticas,quæ ægrè, hecticas vocant, dilucidioris doctrinæ gratia,vt liquet octauo meth.med. cap.1. differant inſuper quòd diariæ, potiſsimùm exquiſitæ nunquam ad tertium vſque diem protelantur, niſi quid delictum circa laborantem ſit, at hecticæ ſæpius pluribus diebus vrgent, præſertim vbi fuerint maraſmodes, illud tamen commune cum diariis habent hecticæ febres, quòd videlicet non amplius fiant, nec vllam intus habent cauſam, quæ eas accendat,aut excitet:& propteres harum febrium, diariarum videlicet & hecticarum vera & propria curatio eſt,Gale. auctore,11. de method.med.cap.2. Conueniunt ergo in hac febrium differentia, quòd vtraque excitata,earum cauſam deſiit, nec amplius adeſt eas generans,aut augens:ob id hecticarum febrium medendi methodum tradere inſtitui, priuſquàm de eis, quæ ex putredine ortum habent, ſermonem faciam. Eſt etenim in eis,perinde ac in diariis,ſimplex quidam præter naturam in corpore affectus, ſimplicem quoque curationis indicationem propterea habens, cùm amplius hecticæ febres non fiant, ſed factæ iam ſint. Quamobrem totius curationis earum caput,in iis medijs, quæ refrigerent, &humectent,ſtatuere oportet,Galeno auctore.10. de met.med.ca.10. Verùm quoniā refrigeratio per efficaciſsimam qualitatem inducitur, & parui temporis eſt, & periculoſa, contrà ſiccitatis per ea quæ humectant curatio, vt longi temporis eſt opus, ita minus eſt quàm refrigeratio periculo expoſita,vt citato loco Galenus ait, hanc ob cauſam audaciores minùs eſſe debemus, in refrigerando, quàm in humectando febres iſtas,præſertim cùm puſillæ,& æquales ſint,vt declarauimus;ita vt periculum immineat,ſi animoſè infrigides, aut vt contrarium genus morbi inducas,aut vt ipſemet corporis calor,aut etiā determinatæ partis extinguatur, id quod ſuſpicandum haudquaquam erit, ſi quodammodo immodicè humectes, quamuis vtriſque moderatè vtendum ſit, adeò vt febris curetur, ſeruetur autem corporis, aut partis naturalis temperies. Ideóque Gale. nono meth.ca.5. dicebat, quòd minùs tuta iis qui exiguum ſanguinem, carnémque obtinent, frigida potio eſt,eo etiam fit,vt hecticæ febres nec perinde eam,quæ prorſus ſit frigida, nec multam deſiderant: ceu quæ extenuatis omnino, exiguique ſanguinis corporibus incidant, minus itaque refrigerantibus, quàm his quæ humectant, vtendum eſt, pro harum febrium curatione, licet, vt diximus, vtraq; deſiderent,quatenus febres ſunt,& propterea maximū huius feb. remediū eſt victus humect. vt in-

Quid commune habeant.

Hectica curatur refrigerantibus, & humectantibus.

Materia refrigerãs, & humect. duplex.

quit Paulus cap.32. ſecundi libri. Quamuis prima materia idonea harum rerum quæ refrigerant & humectant, pro hecticarum febrium curatione duplex genere ſit, vt inquit Galenus, citato 10.metho.med. cap.7. Vna eorum quæ foris admouentur, ſeu extrinſecus incidunt, altera eorum quæ intro in corpus ſumuntur, prætermittit autem reliqua duo genera materierum præſidiorum, tanquàm minùs neceſſaria, etenim in faciendorum, & educendorum genere pauca omninò præſidia, & non adeò prima, atque non admodum conducentia pro hecticarum febrium curatione repetiuntur; vt ſatiùs eſt videre in iis, quæ ſub ipſis generibus continentur, & hac ratione dicebat Galenus, quòd prima materia idonea, & præcipua continebatur in duplici iam dicto genere, & non omnis, non negans quòd in reliquis duobus materierum generibus, poſsit quoque quędam præſidiorum materia idonea, pro harum febrium curatione reperiri, attamen non adeo idonea, conducibilis, & pręcipua, quemadmodum ſunt quæ in duobus generibus ab eodem nominatis materiæ continentur. Particulatim autem ſunt in his quæ extrinſecus occurrunt, tum aër qui nos ambit, tum pharmaca quæcunque humectandi, & refrigerandi vim obtinẽt, intelligas tu, quæ de foris applicantur, & tertium eſt præter hæc dulcis aquæ balneum. In genere verò eorum quæ intro in corpus ſumuntur, ſeu adhibentur, ſunt quæ eduntur, bibuntur, & inſpiratus aër. Ab his itaque tentandum eſt propoſitis hoc loco febribus tum humiditatem, tũ frigiditatem comparare: quamuis eorum quædam magis in quibuſdam febribus hecticis conferant, quædam verò minùs, præterea nec æqualem ſemper frigiditatem habere debent, ſed interim magis, quandoque verò minùs frigida admittenda ſunt, quædam autem communiter omnibus conferunt.

Foris incidentia.

Admouenda.

Aëris frigiditas pro diuerſa parte, quæ in hectica primum afficitur.

Etenim ambiens, vbi temperatus ſit, hoc eſt, nec admodum calidus, nec admodum frigidus, qualem ſe exhibet, vtiq; tali nobis eſt vtendum, nihil amplius de eo ſollicitis, In his videlicet hecticis, quibus primum, quod afficitur, non eſt ipſum cor, ſed aut ventriculus, aut iecur, ob quæ quidem viſcera, magna ex parte hecticas, maraſmodeſq; febres accidere contemplati ſumus, inquit Galenus, eodem 10.meth.med. ca. 8. licet etiam quandoque aliis affectis viſceribus ſuperueniant, vt liquet ibidem, & nos ſuprà declarauimus. Nam ex inſpirato aëre, iocinori nulla certè vtilitas accedit, minima etiam & ventriculo. At vbi primum quod afficitur, ſit ipſum cor, nedum modicè frigidus, ſed & frigidiſsimus admittendus erit, quatenus præſertim reſpirando attrahitur, vt qui calorem qui in corde exiſtit, admodum refrigeret, ſiquidem per pulmonem quod rarum viſcus eſt, difficile non eſt, vt tum qualitas ipſius, tum etiam ſubſtantia ad cor facilè perueniat: quamuis quatenus extrinſecus ægrum contingit, quodammodo lædat, quippe cùm cogat, denſetq; cutim, ac putredinoſorum humorum effluxum tranſpirare prohibeat, fieri etiam nequit, vt tranſpirati per cutem aëris vel qualitas, vel ſubſtantia ad cor perueniat, atq; noſſe licebit maius fore ex frigida inſpiratione commodum, quàm ex cute denſanda incommodum, præſertim cùm hanc operimẽtis calfacere liceat. Ab ipſo corde, pulmones vbi ij ſunt, qui primò afficiuntur, plus cæteris omnibus refrigerantem aërem requirunt, eodem Gal. auctore citato loco, vbi verò ventriculus primùm fuerit afflictus, ipſi magis per comeſta & ebibita eſſet ſuccurrendum: huic enim illa cùm integris adhuc viribus, occurrunt, ſicut cordi inſpiratus aër. At iocinori, vt dictum eſt, ex inſpirato aëre, nulla certè vtilitas accedit, à comeſtis verò & ebibitis, minor planè quàm ventriculo, cæterùm aliqua non obſcurè aduenit. Confert itaque magis alteratus aër, ac præcipuè vtilis eſt cordi primum affecto, quẽadmodum vbi ventriculus aut iecur primum afficiatur, cibus & potus magis vtiles ſint: quamuis & in his quoque febribus hecticis, ac reliquis omnibus, non parum etiam cõferat aër: quandoquidem in his quoque neceſſum eſt cor ſimilem ſuſcipere intemperiem, citra quàm, nec maraſmus, nec hectica, nec reliquarum febrium vlla conſiſtere poteſt, vt ibidem patet. Cõmunis autem omnium hecticarum febrium ſanatio, per ea eſt quæ forinſecus applicata, refrigerant & humectant: quanquam horum quoq; ea deligenda ſunt, quæ citra vehementem adſtrictionem refrigerant: talia etenim præterquàm quòd non humectant, etiam dimittere frigiditatem ſuam altè non valent, propterea quod cutim cogunt & coarctant: & ob id optima ſunt quæ non modo citra adſtrictionem refrigerant, ſed etiam tenui ſunt corporis ſubſtantia, vt citato loco ſcriptum eſt. Porrò vtendum iis quoq; eſt, non ſicut vulgus medicorum facit toti impoſitis thoraci, aut toti ventri, imò illi maximè quod primò eſt affectum: neq; enim neceſſum eſt (inquit Galenus) vt aut cum eo quod refrigerari valenter deſiderat, etiam id refrigeres, quod prorſus non deſiderat, aut ante iuſtum tempus refrigerare deſiſtas, timens vicinam aliquam particulam lædi. ſemper autem ſtudendum ne ſtrenuè refrigerantibus, ſed his quæ modicè id efficiant, vtare: præſertim vbi cordi ea adhibueris, eo potiſsimùm non primò affecto, requirit nanq; hoc viſcus ſemper in omni hectica febre præter inſpiratum aërem, ea quæ refrigerant & humectant, cùm perpetuò ipſum in qualibet earum afficiatur, non tamen immodicè frigida deſiderat, cùm ſit fons & principium calidi innati, præcipuè vbi ipſum, vt diximus, non fuerit primò affectum. Sunt verò quædam remedia, quæ non vnam duntaxat facultatem habent, vtpote quæ actu aut poteſtate refrigerant, ſeu ex accidenti, ſed complicatam quodammodo, dupliceḿq;, ita vt & prima ratione, & ex accidenti proficiant, in quo genere & balneum eſt aquæ dulcis temperatum, vt liquet citato 10.met.med.cap.10. eo itaque in qualibet febre hectica tuto vtare. Inſuper & reliquas omnes indicationes, quas paulò ante meminimus, inſpicere oportet, quò opportunè eiſdem vtaris medicamentis, ac menſuram non excedas, vbi verò ſiccitati coniuncta fuerit febris hectica, hoc eſt maraſmodes effecta, quæcunque fuerit ſubſtantia ſolidarum partium exſiccata, ſingulas quoque ſimilarium partium propria humiditate, humectantis nutrimenti ope repleas oportet. Eadem enim victus ratio genere eſt, in ſingulis nedum tribus ſiccitatibus partium ſolidarum, ſed etiam in quarta, quæ in propriis cuiuſque particulæ exilibus arteriis, veníſque conſiſtit, ac ex ſanguinis penuria prouenit, licet ea omnium ſanatu facilima ſit, vt patet ſeptimo de met.med. frigiditatis tamen reſpectus in hac ſiccitate exuperat, ſiccitas verò ſecundum locum obtinet, vt ibidem liquet.

Refrigerãtia citra adſtrictionem in hecticis.

Refrigerãtia quibus partibus admouẽda.

Siccitas quibus corrigenda.

Continentium abſque putredine febrium dignotionis, & generationis modus, ac curationis via.

Caput

Caput XL.

Medium febrium genus inter hecticas, & putridas.

CVM præter diariarum febrium genus, duo, veluti oſtendimus, reliqua ſint febrium genera, alterum quod iã ſolidas animalis particulas occupat, & hecticum nominant; alterum quod ex humorum putredine naſcitur, ac tranſeant ſæpè in vtrunque genus eædem diariæ febres, niſi quis eas commode tractet; veluti in cæteris rebus omnibus quæcunque vno genere comprehenſæ, ſocietatem in naturis habent, ac propterea mutuo in ſe tranſire valent, tertia quædam formula in tranſitu ipſarum exiſtit, quæ neutrius extremitatum formam planè exhibet, ita nimirum & in diariarum febrium tranſitu imagineris oportet, alterum quoddam genus in tranſitu exoriri, quod neutri extremitatum ſit idem, de quo priùs diſſerendum eſſe mihi videtur, quàm de iis febribus, quæ ex humorum putredine oriuntur, nam licet medium quodammodo eſſe videatur hoc febrium genus, maiorem tamen, vt dicemus, cum diariis, quàm cum his, quæ ex putredine naſcũtur, cognationem habet; quamuis cum ambobus generibus communia quædam habere videatur, vt in ſequentibus patebit, opus nanque eſt ſicut reliqua febrium genera, etiam ipſum, tum protinus noſcatur cùm incidit, tum ſic inhibeatur in primo ortu, ne aut ægrè ſanabile, aut inſanabile poſtquàm auctum eſt, euadat: & ne noſtra methodus imperfecta quoque reddatur. Appellant autem has febres συνόχους, id eſt continentes, non illi quidem græco nomine vſi, ſed ſolœciſmum committendum potius rati, quàm formam ipſam ſine nomine linquendum: ſiquidem in his febribus vna acceſsio ab initio ad finem perpetuò manens, in multos dies porrigitur.

Dubitatio, cui mox ſatisfit.

Sed dices, aliud ergo (præter tria iam dicta) genus eſſe in prima febrium diuiſione dicendum erit, niſi eſſet quod appellatione pro nihilo habita, diarias ipſas nominare etiam oportebit, vt Gal. inquit, nono de meth. med. cap. 1. neque enim profectò de ſubſtantia ipſa talium febrium eſt diariæ vocabulum, verùm conuenienti nomine deſtituti clarioris ſimul, breuiorisq; doctrinæ gratia, ab eo quod ſæpiùs eis accidit, nomen inditum eſt: ſæpiùs autem diariis accidit, vt non vltra vnum diem porrigantur, qua de re licet continentium febrium acceſsio, vltra vnum diem porrigatur,

Quæ continentes ſub diariis continentur.

& vſque ad tertium vel quartum, & quintum quandoque extendatur, non propterea diaria non erit nuncupanda, cùm eadem ſit earum natura quæ & diariarum; licet nomen ſit diuerſum, neque enim in eis humor putreſcens ſubeſt, neque corpus ipſum febrilem calorem vt habitum ſuſcepit, quare ab his duobus generibus diuerſum erit: continebitur autem ſub diariarũ genere hoc genus febrium, cùm eadem vtriſque ſit natura, habent enim vnam à principio ad finem vſque acceſsionem, & citra putredinem, quẽadmodum diariæ ipſæ, licet ad plures dies porrigantur, & propterea ab eis quodammodo diſſentire videantur, ita vt non exquiſitè hac ratione, & verè diariæ dici poſsint, qua etiam ratione, & quòd earum

Quę continentes ſub putridis febribus comprehendantur.

effectrix cauſa adhuc adſit, cum his quæ ex putredine oriuntur, quodammodo conuenire videntur: & ob id nos poſt hecticas febres, de iis diſſerendum eſſe cenſuimus, & priuſquàm de febribus ex putredinę ortis ſermo fiat, ſunt tamen diariæ, licet effectrix earum cauſa adſit: eſt nanque vna particularis diariarum differentia, quando cauſa etiam adeſt, vt liquet 10. method. medend. cap. 1. licet non veræ, & exquiſitæ diariæ dici poſsint. Verùm quoniam non ſicuti idonea vna eiuſmodi febrium eſt, à qua Synochos eas nominant, ita & natura ſimplex vnáque eſt, nam quædam earum manifeſtam habent putredinis notam, quædam prorſus nõ habent, propterea eas dũtaxat ea diariarum febrium genere eſſe diximus, atque de eis modo diſſerere intendimus, quæ nullam prorſus putredinis habẽt notam: reliquas verò nũc prætermittimus, cùm vnum duntaxat commune cum diariis habeant; duo verò cum iis quæ ex putredine ſunt ortæ: & propterea ſub earum & non diariarum genere continẽtur, ſubſtantia etenim earum totáq; natura ex eo genere febrium eſt, quæ ex putredine naſcuntur, vt liquet 11. meth. med. cap. 4. Quapropter ſimul cum eiſdem earum curationem tractabimus.

Quæ notam putred. nullam habẽt.

Continentes ſine putredine nõ ex quauis diaria oriũtur.

Porrò quæ putredine vacant cõtinentes febres, & in diariarum febrium trãſitu generantur, vt dictum eſt, non ex quauis diaria ex quacunq; cauſa orta generari eas cõtingit, neque in omnibus corporibus, ſed vbi diariarum febrium occaſio ſtipatio duntaxat fuerit; hæc autem vel obſtructis exilibus meatibus, vel conniuentibus, vel & corpore ipſo immoderatiùs denſato accidit, Galeni auctoritate, citato nono metho. med. cap. 1. verùm ſi propter ipſorum corporum denſationem, aut exiguorum meatuum conniuentiam diariæ febres oriantur, has & deſiſtere poſt primam acceſsionem (ſiquis rectè eas tractet) & verè diarias tum eſſe, tũ appellari, inquit Galenus citato loco. Vbi verò ex obſtructione creantur, ſi hæc puſilla ſit, ſolui ipſas quoque vt alias diarias, ſiquis eas legitimè ſanet, ſin verò valenter impacti humores ſint, ſic vt valentius aliquid, quod eos eximat, deſiderent, eas febres porrigi vltra vnum diem neceſſe eſt, & diariarum febrium genus videri egreſſas, ex quibus liquet non ad quaſcunque diarias febres ex ſtipatione ortas continentem febrem ſine putredine inſequi, quia ex conniuentia meatuum, aut corporũ denſatione ab externis cauſis, ſi ſtipatio fiat, eadem generari non conſueuit, præſertim ſi non adſit abundantia, ſed ad eas quarum ſtipulationis cauſa obſtructio exiſtit, eadémq; magna conſequitur, aut exilis, ſed non rectè curata eſt, nanque eiuſmodi febris quę ex obſtructione gignitur (quantum ex ipſa eſt) earum quæ plures dies infeſtat, & quæ diariæ ſunt, communis eſt. Cæterum propter cauſæ paruitatem, vnius diei efficitur, ſicut etiam propter magnitudinem, multorum interim dierum. Verùm acceſsio eius ab initio ad exitum vſque vna eſt, modo ne ipſam excipiat ea, quæ ex putredine humorum naſcitur, vt lib. 10. eiuſdem operis à Galeno ſcriptum eſt.

Continentes ſine putredine nõ quæuis corpora inuadũt

Quòd verò neque eiuſmodi febris indifferenter in omnibus corporibus conſiſtere ſoleat, ab eodem Gal. citato 9. meth. med. cap. 3. ſcriptum eſt: ait enim quòd in gracili & frigido corpore eadem fieri non conſueuit, quemadmodum nec ea quæ cum putredine exiſtit, ſed plurimum in iis qui ſanguine abundant, & corpulentis gignitur, quando nec obſtructio citra putredinem excitare febrem valet, niſi id quod trãſpirat, hoc eſt trãſpirare ſolet, vel quod attollitur vt trãſpiraret, copioſum ſit, & calidũ: ita enim Gale. verba interpretanda ſunt, aliàs paucis in verbis ſibiipſi pugnaret: dixerat enim paulo ante, ꝙ cũ à feruẽtibus humorib. vapor attollitur plurimus, effluit autẽ foras exiguus, tũc febris hæc generatur; eóq; fit vt nec in frigida ætate, nec in frigido corporis tẽperamento, ſiue id ab initio cõſtitit, ſiue, modo

frigidum ſit factum, cōtinens excitetur febris, neq; etiam in gracilibus, vel qui raro ſunt corporis habitu; imò tū ætate, tum natura, tum acquiſititio tēperamento quæ calida ſint, & præcipue ſi & carnoſus, & bono, ac multo ſanguine affluens, & denſo corpore æger ſit, aut etiam calidis excrementis refertus. Proinde fit vt qui ita febricitant, iis & pulſus maximus ſit, æqualis, & vehemens, quibus etiam arteriæ conſiſtentia nec durior quàm pro natura eſt, nec mollior, celeritatis tamen frequentiæque eo peruenit, quò febris ipſa magnitudinis: caloris autem qualitas, vt quæ minimè tactum mordeat exiſtit, vrinæ verò tum craſsitudine, tum colore à naturali habitu non multum alienæ, Ita vt nec in pulſu, nec in calore, nec lotio putredinis aliqua adhuc animaduertatur nota: vbi etenim cum iam dictis ſignis putredinis aliqua nota aduerteretur, alteram indicarent continentem febrem, quæ cum putredine exiſtit.

Dignotio continentis feb. ex pulſu, caloris qualitate, vrinis.

Cauſa feb. continentis.

Conflatur autem continens hæc febris citra putredinem ob calidi ſanguinis copiam nondum putrefacti, & eo quod non tranſpirat feruore ſolùm caliditatē excitantis, quēadmodum nouū vinū ſolet in doliis, Aet. teſte cap. 70. 5. lib. multorúmque dictum ſit vna earum acceſsio ad finem vſque; nā cùm acceſsionis remiſsio ex feruentium humorum tranſpiratu contingere ſoleat, non tranſpirant autem in vehementi ſtipatione quæ per obſtructionem fit in hac febre, nulláque in ea ſubeſt occaſio, quæ alterius acceſsionis initium excitet. Cæterùm non adeò vehementer ſtipata corpora ſunt in hoc febriū genere, vt nullum ea eis humoribus qui tenuati admodum ſint, effluere foras ſinat, cùm nec, ſi de oſsibus ita dixeris, id verum ſit, nedum de carne & cute, verùm cū à feruentibus humoribus vapor attollatur plurimus, effluat autem foras exiguus, vt dictum eſt, hunc qui relictus eſt, febrem ſeruare oportet, neque id modò propterea ꝙ ipſe manet, ſed etiam propterea quòd quæ proxima ſunt adurit. Cùm verò ex duobus his ſeruari poſsit febris, & quòd totus vapor non tranſpiret, & quòd idem vapor ea quæ cōtingit etiam excalfaciat, aduràtque, neceſſe eſt (inquit Gale. citato loco) tres eſſe in ſynochis febribus differentias, nempe vèl pari permanente ea magnitudine, quam in principio acceſsioois ſummam habuit; vel ſemper aliquid exigui adiiciente, vel diminuente, atque hæc vel æqualiter, vel inæqualiter faciente. ſi enim quod accenditur, ei quod tranſpirat par fuerit, nec augeri, nec minui febrilis calor videtur, ſed perinde ſibi ſimilis pmanebit, ac ſi nihil illi adiiceretur, aut demeretur: quippe cū ad æqualitatis cuſtodiā nihil interſit, ſeruetúrne eadē aſsiduè ſubſtātia, an ei quæ vacuatur, par ſit ea quæ adiicitur. Verū ſi altera earum vicerit, vtique ſi ea quæ euacuatur, minui febrem neceſſe eſt, ſin quæ adiicitur, omnino increſcere. Appellant autem Græci primas illas ἀκμαστικάς vel ὁμοτόνους, alias παρακμαστικάς, reliquas verò ἐπακμαστικάς. Tres igitur ſunt continentiū abſque putredine febrium differentiæ, quæ ex ſtipatis per obſtructionem meatibus oriuntur, ac ex diariarum genere exiſtunt, ac cum obſtructio incidat, vel propter craſſos, vel glutinoſos, vel copioſos ſuccos (vt liquet 8. 9. & 11. meth. med.) quando corpus inhabile ad tranſpirationem redditur, ex ſuccorum abundantia, tales conſueuerunt febres generari, ac in iis qui ſanguine abundant, & corpulentis plurimùm, vt modò diximus, ac cum eodem Gale. concluſimus; & non vbi ex humorum craſsitie ſeu tenacitate obſtructio fiat, ac in corporibus gracilibus & frigidis, ætate, natura & temperamento, quando vt idem Gal. inquit, neque ipſa obſtructio citra putredinem exſiccare febrem valet, niſi id quod tranſpirat, & copioſum ſit, & calidum: neque etiam ex quauis ſuccorum; ſeu ſanguinis redundantia tales procreantur febres, eodem Gal. teſte citato 9. meth. med. quoniam non ex ea quæ ad virtutem comparatur, ſed ex ea quæ contineri à vaſis vltra non valet, quæq; ob id ipſum tum perrumpere eadem vaſa, tum recludere ſolet; inducitq; obſtructionem, diſtentionem, ruborem, ac tumorem: ſiquidem copia hæc dum bonitatem ſuam ſeruat, vt pariter augeri cum robore virium eſt nata, ita ſi quando has grauat, nec de cætero augebitur, & bonitatem naturæ amittet, ea verò quæ ad virtutem comparatur abundantia, nec ſic obſtruit ora venarum, vt refrigerationem prohibeat, nec earum tunicas diſtendit, nec ruborem, nec tumorem inuehit, multóque minus vel carnis, vel cutis tranſpirationem moratur, vt citato loco ſcriptum eſt. Fit itaque continens febris abſque putredine exſtipatis per obſtructionem meatibus à ſuccorum abundantia, ad vaſa, & non ad vires comparata, vt abundè demonſtrauimus, quamuis interdum craſsitudo etiam cum abūdantia copulari poſsit, vt ſentit Aetius citato loco, qua de re eis vtendum erit auxiliis pro eius curatione, quibus abundantia vacuetur, obſtructio eximatur, & febris feruor deferueat, ac cōfeſtim, priuſquam humores putreſcant, ex eiuſdem Gal. præcepto citato 9. meth. cap. 5. non enim ſimplicem omnino curationis indicationem habent, velut reliquę eaquiſitæ febres diariæ, cum earum effectrix cauſa adhuc adſit: quamuis 2. eiuſdem operis libro cap. 2. aliter ſentire videatur: ait enim ꝙ quæ febris ex ſola obſtructione citra putredinē ortum habet, vtiq; ipſius obſtructionis ſolutio, eius eſt ſanatio, & loquitur Galenus de hac febre, niſi eſſet ꝙ poſt pauca ſubdidit. Iam verò ipſarum obſtructionum, alia eſt quæ ex abundantia, alia quæ ex qualitate ſuccorum, ſcilicet qui aut lenti aut craſsi ſint, incidit: præfertur autem inter remedia in ea quam copia facit, ſanguinis miſsio, hæc nanque ſanguinis miſsio inſimul ambos curat affectus, abundantiam ſcilicet, cui potiſsimùm opponitur, ac obſtructionem ex ea ortam. Quapropter idem erit dicere, ꝙ vti debeamus auxiliis quibus abundantia vacuetur, & obſtructio eximatur, ac fateri ꝙ obſtructio quam copia gignit, auferri debeat: at non alio aufertur auxilio, quàm venę ſectione, quia etiam neceſſariò abūdantia exhaurietur, inſuper & febris feruor remittitur, cum ex accidenti infrigidet, vt dictum eſt. Cùm itaque omnibus quæ requirit hoc genus febriū pro eius curatione abundè ſatisfaciat vnum pręſidium, quod eſt venæ ſectio: licet cum hæc febre plures complicentur affectus, vtpore abundantia, & obſtructio quæ pariter eandem deſiderant, iure ad detrahendum ſanguinem feſtinare oportet: ſiquidem, vt Gal. inquit, eorum qui ea ſola obſtructione febricitant, nemo in putredinis febrem incidit, cui priùs ſanguis miſſus fuerit, quem vbi valida virtus fuerit, & ætas permiſerit, vſque ad animi defectum mittere expedit, vbi hòrum alterū non ſatis reſpōdeat, tutius eſt quantū ſatis viſum fuerit, tantū principio detrahere, quod defuit, iteratione ſupplere, quando quibus corpus ex ſuccorū abūdantia inhabile ad trāſpirationem iam redditum, tantū caloris congeſsit, vt

Tres continent. febr. differentiæ.

Cap. 2. & cap. 1. & cap. 4.

Continens febr. citra putredin. oritur ex redundantia ad vaſa.

Loco citato

Obſtructio duplex.

Continens feb. ſanguinis miſsione curatur.

inde

inde iam febricitet, tantùm ſanguinis eſt detrahendum, quantùm vires tolerant. Hæc ille: & libro de curat. ratio. cap. 12. per venæ ſect. inquit: ceterùm vbi feruéſcentis meiſt ſanguinis plenitudo, acutiſsimam accendens febrem, ſubito ac ſimul euacuare expedit, eámque inanire tentandum vel ad animi deliquium vſque, virium modo inſpecto robore. Atqui nos tutiùs eſſe cenſemus tantum principio ſanguinem detrahere, quantum ſatis viſum fuerit, nec vſq; ad animi defectum ipſum mittere, & quod

Tutius ſanguinis miſſionem iterare, quàm vſque ad animi deliquium educere.

defuit in prima ſectione, iteratione quàm primum poterit, ſupplere, etenim ſatis admodum periculoſam eſſe talem venæ ſectionem fatemur, tum quoniam ſæpius contingit, quod alterum non ſatis reſpondeat, vtpote virtus aut ætas, tam etiam quod ex tali & tanta venæ ſectione non parum merito ſequetur incômodi, niſi opportuno tempore, aut debita menſura fieret, vt ipſemet Galen. teſtatur eodem lib. duos nanque ipſe vidit in medicorum manibus periſſe, multi autem, licet non protinus, at poſtea propter virtutis imbecillitatem periêre, aliósque non paucos inſpexit, in graues ac longus, exitialéſve morbos incidiſſe ex tali vacuatione, vt ipſe refert, quia igitur valde periculoſa eſt talis venę ſectio vſque ad animi defectum, (licet vbi ritè adminiſtretur, tot ſequantur commoda, quot Galen. narrat, aitque maximum continentis febris remedium, vbi valentes vires ſint) ab ea tamen abſtinendum eſſe conſulo, ac quantum in prima detractione defuit, pro abundantiæ vacuatione, confeſtim repetitione ſuppleatur: id enim tutius eſt, & ab eodem præcipitur Gale. vbi alterum non ſatis reſpondeat, quod quidem ſæpius contingit, at in hoc te exerceto (inquit Hippocr. 1. de morbis vulga.) morbis vt

Tex. 50.

proſis, aut ſaltem nequid lædas; adhibenda eſt itaque hac ratione his corporibus quæ ita laborant, venæ ſectio, nam ſi id non adhibeatur præſidium, timor eſt ne ſuffocentur, vel certè syncope præhendantur, & omnino periclitentur, niſi eos vel virium robur, vel plurimus ſudor, vel largum ſanguinis profluuium à morte vindicet, eodem Galen. auctore, atque à principio ſtatim, aut quàm primùm poteris, non numero dierum, ſed vim virium robori attentus, in huius generis febribus, venam ſecabis. Attendenda vero cùm venæ ſecandæ ſcopis nonnulla ſunt, tum quæ præcedunt, tum etiam quæ conſequuntur, vt ſi præcedat ciborum cruditas, aut neceſſariò vacuatio quædam ſequetur: nam in illa tantum differre venæ ſectionem oportet, quantum ſatisfacere, tum ad eorum concoctionem, tum vt excrementa deſcendant, videbitur, in reliqua tantum illi de eo quod ſuperfluum eſt relinquendum, quantum eſt per eam vacuandum, nec minùs & alia quædam attendenda ſunt, vt natura, ſeu naturalis habitus ægrotantis, ætas, & cœli ſtatus, ſub quo regio, & anni tempus comprehenditur, nam quædam eorum ſanguinem interdum detrahere coindicant, quædam verò quandoque refragantur, quando eadem venæ ſectio pro vacuatione omnino ſuſcipitur, vt patet eodem 9. meth. med. cap. 5. quæ etiam fuſiùs in ſequentibus recenſebimus. Quòd ſi curare infirmum aliquando cogeris, cui non ſolùm nondum ſecandæ venæ remedium prætermiſſum eſt, ſed nûc quoque vel per medicorum ignorantiam, vel ipſius laborantis, propinquorúmve eius timiditatem procedente tempore mittere ſanguinem prohiberis, ad frigidam exhibendam accedes, inquit Galen. citato

Potus frigidæ quibus conditionibus offerendus.

loco, priùs tamen diligenter diſcernens, quantum ex ea nocumentum contingere poſsit, nam ſi id aut exiguum, aut nullû ſit, offerenda potui eſt, quæ prorſus ſit gelida, quantum bibere ægro libet, magiſque id audebis ſi frigidæ potioni inſueuerit, hanc verò quantitatem determinauit idem Gal. 1. de ratio. victus, licet quibuſdam varius in hoc eſſe videatur, dicebat enim; [potio autem frigidæ tanta ſit, quantum frigidæ aquæ æger inſpirando haurire poſsit.] id enim eſt quod dixerat in libris meth. meden. inquit ipſe, valida exiſtête febre, ac conſtante virtute; quantum igitur ægro bibere libeat vna tamê inſpiratione, tanta potio aquæ eſt offerenda, quæ prorſus ſit gelida, ita quòd non plus, minùs autem quantû libeat ægro, at ſi magnum timetur incommodum, ab hac quidem abſtinendum, atq; aliis auxiliis quibus obſtructio eximatur, & abundantia vacuetur, & febris feruor deferueat, vtendum, eiuſdem Gal. auctoritate. Cùm ergo concoctionis humorum in eiuſmodi febricitantibus notas inſpexeris, audacter frigidam dabis, quòd ſi etiam frigidæ aſſuetus æger ſit, magis cum fiducia frigidam exhibebis, ipſa ſcilicet experientia iam doctus, omnia viſcera eius occurſum familiariter tolerare: ex hac nanque tempeſtiuè exhibita, ſolidarum animalis partium natura roborata, præparatos iam humores aggreditur, ita vt qui vtiles ſint atque ad nutriendum habiles, hos quidem ad ſe trahat: inutiles verò, vel per ventrem, vel per cutim eiiciat, accedit ad hæc ipſa caloris copia, hic nanque cùm in vaſorum finibus plurimus contineatur, vtpote tum aërea in his corporibus ſubſtantia, tum etiam ſuccis omnibus inflammatis, quantum ab frigido patitur refrigeratus, tantum rurſus calefaciendo in ipſum agit, ſunt tamen incommoda quæ frigidam potionem intempeſtiuè, immodicéque exhibitam ſequuntur, non pauca, nec contemnenda, quæ magnopere animaduertere oportet, nam vbi eadem timerentur, ab hac omnino abſtinere neceſſum eſſet, ac ad alia, vt diximus, conuerti remedia: viſcoſos etenim ac craſſos humores attenuari, ac tranſpirari frigida impedit. Quare vbi obſtructiones, aut quemuis præter naturam tumorem in viſceribus creauerint, eam exhibere non conuenit, neque etiam eis quibus debile aliquid viſcus fuerit ex quauis cauſa, vt ſtomachus, ſeu gula, ventriculus, aut eius os, aut iecur, aut pulmo, ſeptum tranſuerſum, colon, renes, viſca, aut tale quippiam aliud fuerit inflammatum. Quidam ex eius intempeſtiua immodicáq; potione non multo interpoſito tempore, ſed illico in aquam inter cutem, aut ſpirâdi difficultatem, aut conuulſionem, aut tremorem inciderunt, aut etiam alto ſopore lethargo, aut aurium abceſſu correpti fuêre, & vt ſummatim dicâ, omne neruorum genus, ac caput etiâ offendit, præſertim quibus non conſueuit. Quare cauenda quoq; eſt frigidæ potio, vbi hæc eadê fuerint imbecilla, vbi autem hæc non affuerint, tutè ea vtare ſeruatis tamen priùs quæ diximus: etenim maxima continentium febrium remedia, hæc duo ſunt, inquit Galen. eodem 9. method. venæ inquam ſectio, & potio frigidæ: verùm illa nullo nô têpore modo vires ſubſtineant, hæc cùm & in pulſu, & in vrinis concoctionis euidentes cernuntur notæ, febris autem eſt maxima, & ne quippiam deſit pro harum febrium curatione, placuit alia quædam particulatim addere, ne iterum cogar de eius curatione verba facere: ſunt autê hęc q cõſiderêtur eos tertio aut quarto die lauabis

Super tent. 43.

Frigida intempeſtiuè potum quæ ſequantur incommoda.

Balneum dulcis aquæ expetiſana fuerint

Cibi modus

in dulcis aquæ balneo, ptiſanæque ſucco, ac eo modico cibabis vſque ad tertium vel quartum diem, robuſtis exiſtentibus viribus, quo tempore finiri morbum expectatur; vti itaque tenuiſsimo victu

Cibandi tempus. cap.5.

propterea oportet. At vbi vires ægræ ſunt, non licebit tenui hoc victu vti citra magnum detrimentum, ſed alimentis tantum apponendum eſt, quantum roboris viribus detractum eſt, vt inquit Aetius cap.37.5.lib. tempus verò, vt ipſe refert eodem loco, & Gal. præcipit 11.meth. exhibendi cibi in febribus continentibus omnibus eſt, bona ægri tolerantia, & conſuetudo, quando cibus eo tempore eſt offerendus, quò faciliùs quàm in cæteris morbum tolerant ægri, eóque potiſsimùm diei tempore, quo priùs in ſanitate cibari erant ſueti, etenim facilimè cibum ferent, ſi ex his conſiderationibus aſſumentj de hoc verò fuſiùs in ſequentibus pertractabimus.

Febrium ex putredine ortarum curatiua methodus.

Caput XLI.

ERAT vna febrium differentia pro earum curatione, ſpectanda, in qua cauſa adhuc adeſt febrem creans, aut febre excitata iam deſiit, Gal. auctore 8.meth.cap.1. cùm itaque modum, ac viam docuerimus quo illæ febres, quæ amplius cauſam non habent ex qua fiant, ſed eis excitatis, iam deſiit, curari debeant, de eis conſequenter diſ-

Curatio cū præcautione mixta.

ſerendum eſſe putaui, quæ non amplius factæ ſunt, vt diariæ, & hecticæ, quarum diximus veram & propriam curationem eſſe, ſed adhuc fiunt, quarúmque cauſa adhuc adeſt, eas creans, ac adaugens, & propterea earundem non propria, & vera curatio dicitur, nam vocata curatio, prophylacticen, quoque admixtam habet, cuius officium eſt cauſam, quæ morbum creat, adimere, nominatur tamen & hæc ipſa quoque artis pars curatrix, vt quæ ab ea quæ pu-

Febres putridæ, quæ.

rè, ſinceréque prophylactice dicitur, in eo diſtincta eſt, quòd ſub hac iam ſenſibiliter ex ipſa cauſa morbus eſt genitus in vera prophylactice eſt futurus, vt liquet 11.meth.med. cap.2. ſunt verò hæ febres quæ ex putreſcẽtibus excitantur humoribus, ac propterea multos dies continuant, nam quamuis continens abſque putredine febris, quam priùs curare docuimus, cauſam quodammodo adhuc habeat, nec prorſus abierit, atque ob id multorum etiam dierum ſit, oſtendimus tamen, ac cùm Gale. concluſimus, eam eſſe ex diariarum genere, ſunt etenim diariarum (vt idem Gale. teſtatur 10.meth.cap.1.) particulares differentiæ multæ, quarum vna eſt quando iam prorſus abiit effectrix ipſarum cauſa, veluti exuſtio; altera quando hæc etiam adeſt, vt ſtipatio. Licet igitur eius effectrix cauſa prorſus non abierit, non tamen ægrè tolli poteſt, ſimul cum his quæ febrem curant, quæ in generatione adhuc eſt, quemadmodum & ipſa cauſa ſublata, ipſa quoque febris vnà interit, modò eam putredo non excipiat, & idcirco diaria eſt, & dici debet, quamuis paulò plus proteletur quàm conſueuerint exquiſitæ diariæ, cùm quartum, aut quintum diem non tranſcendant, quare earum etiã relatione, & non illarum, quæ ex putredine ortum habent, dicentur quodammodo eſſe multorum dierum febres. Iure igitur cum Gale. concludamus febrium, quæ multos dies continuant, manente adhuc in corpore cauſa, quæ eas excitauit, talem cauſam eſſe putredinem, quapropter in eiuſmodi febribus, nec affectus ſimplex, nec ſanatio eſt, veluti in diariis: ſiquidem quod febris iam receptum in corpore eſt, id ex propria ipſius curandi indicatione diſcutere oportet, quod adhuc eſt futurum, propulſare, ac ne fiat, vitare, vitabitur autem ſi quæ id excitat cauſa, prorſus ſummota. Itaque ſi febrium quæ mul-

Prima indicatio à cauſa.

tos dies continuant, rectè oſtendimus putredinem eſſe cauſam, prima indicatio, ab ipſa tanquam à cauſa ſumetur, eáq; nimirum prima, eſt ſananda: ſed nec interim extinguendæ febris, quæ per eam iam accenſa eſt ratio non habenda: ac ſiquidem in idem conſentiant, & quæ febrem extinguunt, & quæ cauſam oppugnant, in quod vtraque conſpirant, cùm vnum ſit, ſine cunctatione agẽdum eſt, vt citato lib. 10. de med.meth. ſcriptum eſt. Libro autem 8. eiuſdem o-

Loc. citati.

peris, loquens de febribus, quarum cauſa quæ eas excitauit, adhuc adeſt, dicebat, [& ſi in generatione adhuc febris eſt, cauſa quæ eam accendit ſummouẽda eſt, ſin pars eius iam genita eſt, gignendo adhuc eſt, vtrique conſulendum eſt, primum quidem ſummouendo quæ eam accendit cauſam, deinde extinguendo quæ ab hac accenſa eſt febrem:] quo loco, (mea quidem ſententia) per febrem, quæ in generatione adhuc eſt, intellexit continentem, ac reliquas, quę ex ſtipatione oriuntur, ac eas omnes, quæ cauſam intus habent abſq; putredine: in his enim dum aufertur cauſa, ipſæ quoque vnà intereunt, ſiquidem ſanamus id febris, quod iam inuaſit, etiamſi exiguũ eſt, proſpicimus ne quid amplius proueniat, adimẽtes cauſam: vt ipſe inquit eodem lib. & 10. cap.2. e-

Febris quæ in generatione eſt, tollitur, cauſa ſublata.

iuſdem ait, quòd quæ ex ſola obſtructione, citra putredinem, orta eſt febris, ipſa obſtructionis ſolutio eſt eius ſanatio, vt priùs diximus, indifferenter enim eodem lib. octauo de omnibus febribus quæ adhuc cauſam intus habent, & non de his duntaxat, quę ex putredine oriuntur, ſermonem faciebat, lib. autem decimo de his quę ex putredine duntaxat naſcuntur, in citatis verbis loquebatur. Sed intelligas quaſcunque velis febres, per eas quę in generatione adhuc ſunt, ſatis eſt, quod in eis ſublata earum cauſa, propterea febris vnà interit, quòd eadem adhuc adeò in generatione eſt, quòd exiguum ac puſil-

Febris quæ in generatione eſt, partim tollitur ſublata cauſa.

lum eſt, id quod factum eſt, idque non permanens, nec difficulter ſolubile, quemadmodum in modo dictis febribus ſemper contingit, per quam rariſſime autẽ, in his quæ ex putredine ortum habent: & propterea in eiuſmodi febribus primò ſummouẽda eſt earum cauſa, ac prima indicatio ab ea ſumenda erit, deinde quę ab hac cauſa, accenſa febris eſt, extinguenda, de iis etiam febribus, ac morbis fientibus, in quibus non exiguum eſt id, quod iam factum eſt, verba fecit lib. artis med. cùm dixit: [oportet priùs vnamquamque cauſam, quę efficit, abſcindere, deinde ita venire ad eam, quę ab eadem cauſa facta eſt, ægritudinem.] nam quando puſillum eſt, id quod per cauſam factum iam eſt, ſublata cauſa, ſimul quoque & ipſum aboleri non ignorabat: quapropter veniendum eſſe ad eam quæ facta eſt ægritudinem præcipit, vbi ſublata cauſa eadem permaneat. Hoc idem dilucidiùs à Galeno 1. de loc.affect.cap.89. ſcriptum eſt, cùm dicebat: [quippe nonnunquam à cauſa quapiam oritur affectus, ſed ita oritur, vt ſeparata cauſa haudquaquam permanentem habeat diſpoſitionem: interdum autem partim iam factus eſt, partim etiam dum fit, ſæpenumero quanquam fieri deſinat ablata cauſa, perſeuerans tamen remanet diſpoſitio.] probátque illud exemplo dyſenteriæ, licet quibuſdam viſum

ſit

ſit hanc Galeni ſententiam diuerſam eſſe ab ea quæ 8. method. medend. conſcripta eſt: eſt tamen, vt mihi videtur eadem, niſi quòd hoc in loco ſpeciatim magis ſuam explicat ſententiam, morbi etenim qui fiunt, aut ſunt in generatione, vt inquit, eodem octauo; & ſunt illi de quibus hoc in loco aſſerit: qui ita oriũtur & fiunt, vt ſeparata cauſa haudquaquam permanentem habeot diſpoſitionem; ſimul enim cum ea intereunt, propter eius exiguitatem, aut ità fiunt, quòd eorum pars iam genita eſt non tamen exigua: & hoc bifariam contingere poteſt, quemadmodum in hoc primo de locis affectis, cap. 5. fatetur, id quod non ſubdiuſit citato lib. 8. de method. méd. cap. 8. quoniam aut id quod factum eſt maximum exiſtit, quo caſu quanquam fieri deſinat, ablata cauſa, tamen perſeuerans eſt & difficulter ſolubile, aut nõ adeo maximum, ſed medium inter hoc, & puſillum, quod quidem abſciſſa cauſa licet præſidia exigat, haudquaquam tamen difficulter diſcutitur. Sed de his qui fiunt morbis, ſatis dicta ſint: ad febres vero quæ ex putredine oriuntur, ſermonem rurſus conuertamus, aſſerentes iterum quòd cùm earum cauſa putredo ſit, ab eadem ſumenda prima indicatio erit pro earum curatione, vt liquet citato libro *Dubitatio.* 10. metho. meden. cap. 1. cuius occaſione mox dubitabit quiſpiam, qui fieri poſsit, inquiens, vt prima indicatio in eiuſmodi febribus curandis, à putredine tanquam earum cauſa ſumatur, ſi tertio de method. medend. cap. 1. ab eodem ſcriptum eſt, omnibus in confeſſo eſſe primas indicationes ex præter naturã affectibus, hoc eſt morbis, eſſe ſumendas, ac initium inueniendorum remediorum ex ipſorum morbo- *Cap 8* rum natura ſumi, & 11. eiuſdem, in principio, aſſerebat hæc verba: [febrium quas putreſcens accendit humor primi remediorũ ſcopi dicti priùs ſunt.] quo loco eos quemadmodum & duos, & tres efficias, ac etiam, ſi velis, vnum, docuit citans librum nonum, vbi ex propoſito communiſsimos, ac primos ſcopos curationis febrium, vnum eſſe dicebat, vtpote contrarietatẽ, interim duos, vtpote febrem ipſam & naturalem corporis temperiem, interim tres, dictis duobus aërem nos ambientem adiiciens. *Reſpondet dubitationi* Huic dubitationi reſponſum dabimus, quòd vbique locorum veritatem Gal. conſcripſerit, nempe aliud eſt fateri quòd prima indicatio pro inueniendis præſidiis ab aliquo ſumatur, & aliud quòd prima indicatio capiatur ab aliquo pro eo auferẽdo: quapropter cum Galeno decernimus perpetuò principium inueniendorum remediorum ab ipſa morbi natura auſpicari: ſiue adhuc cauſam habeat, ſiue ea iam deſierit, id quod promulgauit tanquam perpetuæ veritatis, idem Galenus citato libro tertio meth. med. *Si morbi cauſa adeſt, ipſi cauſæ non morbo primò remedia adhibentur.* verùm ipſis inuentis, aſſerimus cum eodem, non ſemper ipſi morbo primum remedia eſſe adhibenda, niſi is cauſam non habeat; nam vbi cauſam, aut plures cauſas intus habeat, eiuſdem morbi cauſa primo auferenda erit, ac pro eius ſublatione præſidia prima ſunt adhibenda, quemadmodum idem Galenus inſtituit citato libro 10. metho. meden. nec obſtat eius auctoritas paulò ante citato libro 11. eiuſdẽ operis, in principio, nam cum eodem admittimus primos ſcopos curationis febrium, etiã earum, quas putreſcens accendit humor, quatenus febres ſunt, eos eſſe quos diximus, pro inuentione videlicet remediorum, ab eiſdẽmque methodum eſſe exordiẽdam, quamuis eis inuentis, in eorundem adhibitionis ordine, aliud ſeruari oporteat in his, quas putreſcens accendit humor, nam cauſa priùs, (vt ſæpius dictum eſt) per inuenta remedia auferenda erit, & deinceps febris ipſa extinguenda, quæ omnia idem Galenus paucis quibuſdam verbis citato lib. 11. eiuſdẽ metho. cap. 10. abſoluit, eo loco quo febrium ex putredine ortarum reſolutiua methodo cauſas inueſtigans, ordinem curationis earum docebat; dicebat enim in vltimis verbis: [quod verò febris ipſius iam accenſum eſt, id refrigerabimus.] in auxiliorum enim ordine vltima eſt, quæ ab hac ſumitur indicatio, quamuis alia ratione ſit prima, quippe cum à febre inceperit inueniendorum præſidiorum methodus, id quod in ſequentibus fuſiùs patebit. Cùm itaque in curandis febribus ex putredine ortis, prima indicatio ſumenda ſit ab ipſa putredine tanquam à cauſa, ita quòd ea priùs eſt abolenda, vt demonſtrauimus, inueſtiganda primò à nobis erit pro hac methodo conſtituenda eiuſdem putredinis natura, vt ſciamus quę ab ea, ac eiuſdem propria ſubſtantia, ſeu eſſentia prima, ac communis ſumatur indicatio pro ea auferenda, deinceps eadem in particulares differentias diducta, quouſque ad eas peruenerimus quæ amplius ſectionem non admittunt, quot quáléſve ab eiſdem quoque particulares differentiæ ſumendæ ſint, oſtendemus, ac quæ ſit ſingulatim cuiuſque propria indicatio. Par eſt enim profectò, & quod omnium earum commune eſt, communem habeat indicationem, & quod in ſingulis eſt proprium, quantũ à reliquis eiuſdẽ generis eſt diuerſum, in tantum & diuerſam ab illis ſortiatur indicationem: ſunt autem natarum ex humoris putredine eiuſmodi differentiæ, vt inquit Galenus libro 11. de metho. meden. c. 4. vna ex eo quòd cauſæ ipſius putredinis adſunt, vel non adſunt, ſecunda ex eo quòd per totũ animal, aut eius partem aliquam *2. Indicatio, ex putredinis cauſa.* diffuſa ſit putredo; tertia quatenus cum phlegmone eſt, aut citra hanc, igitur conſiderandum nobis eſt, quidnam commune habeat indicatio, quæ à cau- *3. Indicatio* ſa ſumitur adhuc manente; quidnam ea quam putredo ipſa præſtat; ab his deinde quid indicatio putredinis, quæ per totum diffunditur animal, aut certè maximè principalia in eo vaſa; quid eius quæ in vna conſiſtit parte; mox deinde earum quæ in vna quadam parte ſunt æſtimabimus differentias, quippe aliam eſſe indicationem eius, quæ cum phlegmone coniungitur ratio eſt, aliam eius quæ ſine hac cõſiſtit: rurſus in his etiam ipſis, aliam eſſe adhuc præſente effectrice cauſa, aliam verò hac ſummota, poſtremo cuiuſque cauſam adhuc manentis differentias, per omnia quæ in ſpecierum diuiſione ſunt inuenta, ſpectabimus, ſiquidem hic iam deſinant, neceſſe eſt indicationes, quæ ex curandis affectibus ſumuntur, poſt has eas nimirum, quæ ab ipſis curandis ſuggeruntur pro particulis, pro iam dicta methodo, ſumemus, quibus, ſi eas quę à viribus præbentur, adiecerimus, abſoluta nobis methodus, de febribus omnibus à putredine incenſis, ſanandis, erit.

Methodus medendi humorum putredinem vbi eius cauſæ non adſint, ſed iam abierint.

Caput. XLII.

CVM itaque humorum putredo tanquam immediata cauſa febrium, quæ ex ea ortum habent, fuerit id, à quo, vt diximus, prima ſumitur indicatio, ac quòd primò indicet, ex ea igitur exordiamur oportet, ac cõſideremus quibus maximè

ſcopis, quibúſque indicationibus vſi, curationẽ eius inuenire valeamus, principium inuentionis facientes ab ipſa de qua agitur rei natura; quemadmodum etiam in præcedentibus docuimus. Eſt autem putredinis natura Gal. auctore 11. metho. med. c. 8. mutatio totius putreſcentis corporis ſubſtantia ad corruptelam à calido externo, inquit autem Gal. à calido externo, vt qui non ignorauerit duplex calidum, id quod Ariſt. etiam confirmauit 4. meteororũ text. 3. & idemmet. Gal. eiuſdem Ariſtote. auctoritate 2. de differentiis febrium cap. 9. vnum videlicet proprium, ac naturale, reliquum verò alienum, & præter naturam, non enim profectò à proprio calore corrumpitur quidque, imò cõtrà prorſus quicquid in rebus ſubſiſtit, id gliſcit, roboratur, ſanum eſt, ac viuit dum proprio calore regitur, veluti nimirum ipſa animantium corpora, tametſi plurimam ſubſtãtiæ ſuæ portionem, calidam & humidã ſortita ſunt, magnum tamen annorum numerum, ſine putredine; ac ſana, viuáque exigunt, ſi ſeruetur eorum proprius calor, in cordis quidem corpore per reſpirationem, in reliquis omnibus partibus, tum per communitatem quam habent cum corde, mediis ſcilicet arteriis, quibus participant, tum per aliam quandam reſpirationis ſpeciem, quæ per totam agitur cutim, mediis etiam arteriis quæ ad eam terminantur, & tranſpiratio, ſeu perſpiratio dicitur: quibus quidem læſis, vnà etiam naturalis calor læditur. Alter verò calor qui alienus, & præter naturam dicitur, quãdo in corporibus excitatur (excitatur autem ex tot cauſis quot in præcedentibus enarrauimus, cùm de febris generatione diſſeruimus) primùm quidem ipſos ſuccos propter eorum humiditatem, & putrefacit, & corrumpit, ſpatio verò, tum adipem inuadit, tum carnem eodem Galeno auctore citato libro 11. metho. medend. cap. 4. Excitatur itaque humorum putredo tanquam efficiente cauſa, ab alieno, & præter naturam calore: id verò quod ab eodem mutatur, eſt ſubſtantia putreſcentis corporis ad corruptelam: non enim in qualitate duntaxat id quod putreſcit mutatur, ſed in propria ſubſtantia, atque eſſentia, exigua tamen, & non magna mutatione. nam vbi magna foret, corruptio potius quàm putredo nominanda eſſet, quemadmodum à Gale. ſancitum eſt apho. 17. 2. lib. quamobrem Gal. mutationem dixit, & non mutatum eſſe, in fieri generatione, ac in motu, & non in facto eſſe, aut termino motus, putredinis naturam ſpectans, atque definiens; cuius etiam mutationis terminus præſcripſit aſſerens, mutationem eſſe totius putreſcentis corporis ſubſtantiæ ad corruptelam, putredinem ipſam: quamuis Ariſtoteles citato libr. 4. meteororum, aliter ſentire videatur, ait enim putrefactionẽ eſſe corruptionem &c. quam etiam ob rem, idem Gal. tanquam optimus logicus, putredinem ipſam conſiderans, tanquam id quod eſſentiam habet in fieri, per omnia quatuor genera cauſarum ipſam definire voluit, vt cuilibet patet eius definitionem rectè inſpicienti. Cognita igitur ipſa putredinis natura, neceſſariò inueſtigandum eſt quid ſit illud, quod ex ſua natura nobis indicet ipſa putredo, ac quot, quæve indicationes ab ea oriuntur, pro eius ſublatione. Et cum eodẽ Gal. citato loco aſſerimus, quòd quemadmodum in his corporibus quæ non viuunt, cùm putreſcunt, primùm quantum eorum iam computruit ſeparant, dein ei quod reliquum eſt in frigidum aërem ſublato, perſpirationem refrigerantem moliuntur, ita vtique & putredinem quæ in viuis eſt orta, ſanabimus, id ſcilicet, quod iam corruptum eſt omni ratione vacuantes, quod reliquum eſt moderatis motibus, & refrigerãte perſpiratu ad exactam ſymmetriam reducentes. Duo itaque ſunt quæ ab ipſa putredine ſuapte natura indicantur, pro eius ſublatione, prout duę etiam in ea conſiderãtur partes, vna quæ iam corrupta eſt, & hanc omni ratione vacuare debemus, reliqua quæ ſemimala, ac ſemiputreſcens, & hæc indicat, vt ad exactam ſymmetriam reducantur, ſed quoniam, vt diximus, putredo hæc quam ſanare intendimus, in viuente corpore cõcipitur, propterea, vt inquit Gale. citato libro 11. de method. medend. cap. 9. quicquid humorum putreſcentium, veluti ſemiputreſcens, ſemimalúmque eſt, per ea quæ tum alterare ea poſſunt, tum cõcoquere, tum vtile reddere, ſanabis facultatem eius qua naturaliter concoquit, excitans, firmánſque, & paulo poſt cap. 10. vires roborandas eſſe præcipiebat, quo putredinem ſuperantes, ſuccos concoquerent; hac etenim ratione, priùs diximus cùm de viribus loqueramur, quòd ex accidenti quandoque virium roboratio ad effectum curationem conducit, quod quidem ipſe Galenus promiſerat lib. 9. eiuſdẽ operis cap. 9. in ſequentibus ſcilicet, velle declarare. Denique quicquid putreſcentium humorum iam computruit, omni ratione vacuare debemus, quicquid verò ſemiputreſcens, ſemimalúmque eſt, ad exactam ſymmetriam reducere, cum his quæ alterant, refrigerando videlicet, & ventilando, ac etiam concoquunt, & vtile reddunt, firmando, & excitando eam corporis facultatem, qua naturaliter concoquit; ita enim quæ putreſcentia ſunt ſanabis; etenim in humorum putredine, & excretio, & refrigeratio, & ventilatio & ſemiputridorum cõcoctio, ex aduerſo reſpondent, inquit Galen. citato loco. Tentabimus autem non vna ratione id quod iam corruptum eſt vacuare, ſed per deiectionem, vomitum, ſudores, & vrinas quandoque; id autem quod ſemiputreſcens eſt, cum his quę alterant, frigidis inquam & ſiccis, ſubſtantiáque tenui adhibitis, atque refrigerante perſpiratu, ambientis videlicet bona temperie adhibita, ſimulátque vires roborantes ac firmantes, quò ſuccos concoquant & vtiles reddant, ad exactam ſymmetriam reducemus. Quomodo verò horum vnumquodque rectè adminiſtrandum ſit, paulò poſt demonſtrabimus; nunc autem ſummatim ea, quibus hæc omnia moliamur, recenſere oportet ſub quibuſdam exemplis, nam eorum quæ iam dictas vacuationes promouent, non parua materiæ copia eſt, quamuis maior eorum portio cum calida ſiccáque facultate ſit, febrem augent; itaque deligenda medico ſunt ea, quæ citra calfactionem ſiccationémque vehementem ſupra dictas vacuationes præſtent, cuiuſmodi ſunt, vt Gale. inquit, cremor ptiſanæ, & aqua mulſa, & oxymeli. & apomeli, & apij radix in aqua, quæ potui datur incocta. hęc autem ipſa, ventri quoque ſunt idonea, qui ſi nihil reddat, iniicienda per clyſterem aqua mulſa cum oleo eſt; noſtris verò temporibus, & aliis nonnullis clyſteribus vtimur, quos tanquam vulgo etiam notiſsimos, bona fronte prætermittimus: necnon & vtimur non paucis etiam deuoratis medicamentis pro vacuatione humoris, qui computruit, per aluũ, vt melle aëreo, ſiliqua ægyptia, ſaccharo violaceo, tamarindis, rhabarbarum etiam, & agarico potiſsimùm, ſi cum iam dictis hæc miſceantur, aliiſque nonnul

Putredo quid.

Calidum duplex.

Calor natiuus quomodo conſeruetur.

Caloris alieni vis, et quibus de cauſis in corpore excitetur.

Putredo per motum definita eſt.

A putredine duo indicantur, corrupti vacuatio, ſemimali alteratio.

Vacuatio, & alteratio multiplex.

Vacuantia citra calefactionem & exſiccationem.

Medicamen. quibus nunc vtimur.

nonnullis compoſitis medicamentis, quę per aluum
vacuationem promouent citra valentem calfactio-
nem & ſiccitatem, quemadmodum etiam vbi ad os
ventriculi impetum ſua ſponte faciat, qui iam com-
Vomitum ciendum. putruit humor, eum per vomitiones vacuare tenta-
bimus, ex multa aquæ tepidæ potione cum pauco a-
ceto, aut ſyrupo acetoſo, ſeu oxymelite permixto,
potiſsimum vbi aſſuetus vomitioni fuerit æger, &
ſua ſponte ad os ventriculi putridi ſucci impetum ca
piant, aliter non eſt quod eos præter naturam irri-
Vrinas prouocantia. tes, vrinas autem ciunt quatuor ſemina communia
Sudores promouentia. frigida, caucalis, gingidium, radicis apij, fœniculi-
que decoctum in aqua, ſudores promouent, vinum
Alterantia quod ſemiputreſcēs eſt. aquoſum ſi bibatur, & temperatum dulcis aquę bal-
neum. Quod vero ſemiputreſcēs eſt, alteramus, ex-
hibendo citri acidum, aut ſyrupum ex eo paratum,
oxyſaccharum, & acetoſum ſyrupum, ac reliquoa
alios ſyrupos ſimiles, refrigerantemq; perſpiratum
parantes: opitulamur etiam eius concoctioni cum
his quę naturalem fouent calorem, aut eius ſubſtan-
tiam augent, de quibus fuſius diſſeruimus in noſtro
libello, quem de alteratione & concoctione con-
ſcripſimus. Recte autem horum quodque admini-
ſtrabitur, ſi præter id quod valenter non calfaciet
nec ſiccet, priùs vniuerſum corpus per aluum va-
cuabis, adhibendo ea, quæ hanc moliuntur vacua-
tionem, vbi nihil impediat, deinde eis quæ vrinas,
& ſudores ciunt, vtare: etiam rarefacientibus me-
dicamentis, vino aquoſo, ac balneo, vbi febris ma-
gnitudo non obſiſtat, & cōcoctionis humorum no-
tæ planè fuerint euidentes, in remiſsione enim fe-
bris, ſi balneum adhibeatur, corpore iam mediocri-
ter tranſpirante, non exiguum affert commodum,
omnia ex eo tum fuliginoſa excrementa, tum fumi-
Tria in balneo adhibendo neceſſariò ſpectanda. da educens. tribus tamen in balneo quod in quacū-
que febre adhibebis, intentus ſis oportet. Vni quòd
citra horrorem ſit adminiſtratum. Secundò quòd
nullum primæ notæ viſcus ſit imbecillum. Tertiò,
quòd multitudo crudi humoris in primis venis non
contineatur, vt eodem 11. meth. meden. ſcriptum eſt
Frigida potus. Si verò febris ardentiſsima fuerit, & vires cunctæ
validæ, ac concoctionis notæ euidentes, frigidam
homini dare audacter debebis, vt liquet ex Gale-
ni citato loco: cap. 20. hoc verò tempore quod ſemi
putreſcens, ſemique malum eſt iam dictis, aut reli
quis ſimilibus alterabis, ac vires roborabis, quò pu-
tredinem ſuperantes, ſuccos concoquant, quod ve-
rò febris iam accenſum eſt, deinceps refrigerabis.

Curatiua methodus putredinis humorum, manentibus adhuc quæ eam excitarunt cauſis.

Caput XLIII.

NVNC ad alteram putredinis diffe-
rētiam accedamus, doceamúſq; quē-
admodum quis, cauſis quæ putredinē
excitarunt adhuc manentibus, reme-
dia facilimè inueniat: eſt autem neque
in hoc difficultas vlla, quippe cùm per contraria tol
Cauſa putredinis adhuc manentes per contraria tolluntur. lantur. nam licet ex vſu non ſit ſemper omnibus quę
præter naturā ſunt mederi, ſed cùm ſola per ſe ſub-
ſiſtant, cum eis quæ in ipſo (vt ſic dicam) fieri eſſen-
tiam ſuam habent, ac vmbræ ritu affectus comitan-
tur, ſanatio quidem affectuum, ipſorum eſt ſublatio.
hanc etenim ſymptomatum amotio ſequitur; iis ta-
men quanquam nihil prima ratione adhibetur per-
petuum manet communiſsimum Hippocr. præce-
ptum, quòd contrariorum contraria ſunt remedia;
quippe cum affectus, quos ſymptomata ſequuntur,
ſanamus ſymptomata nimirum ipſa in contrarium
ſtatum reducimus. quòd ſi ipſi quoque ſymptomati
quandoque ſymptomatum genus aliud, contra aliū
opponere velis, ne ſic quidem deſit quod dixeris in
ſymptomatis ipſis, hac ratione veritatem habere,
quod contrariorum contraria ſunt remedia: quam-
uis in his quæ verè & primùm curantur, hoc eſt af-
fectibus, qui verè ſunt ſubſiſtentes, præcipuè verifi-
cetur, cōtraria eſſe remedia. ſiue itaque ſymptoma-
ta, ſiue alij præter naturam affectus per ſe ſubſiſten-
tes, cauſæ fuerint ipſius putredinis, ſiue quædam ex
earum generibus, perpetuò ſuis contrariis tolli de-
bent, cum omnia quæ præter naturam ſunt, ſuis con
trariis auferantur. quare ſi verum eſt, quod Gal. ſcri- *Cauſa proxima putredinis.*
pſit citato lib. 11. de meth. med. cap. 4. quòd ſi quid in
noſtris corporib. manifeſtè putreſcere debeat, ne-
ceſſariò oportet per ſpirationem ſeu tranſpiratio-
nē impeditā, vel prohibitam eſſe, quoniam illa tan-
tum putreſcunt, quæ cùm calida humidaque natura
ſint neque perflata, neque ventilata in calido hu-
midoque loco manent; vt citato loco, & 9. etiam e-
iuſdem operis lib. cap. 3. & 1. de differ. febr. cap. 3. ab
eodem decretum eſt, neceſſe erit immeditatam pu-
tredinis humorum cauſam, eſſe tranſpirationē pro-
hibitam, ſeu impeditam. hac enim oblæſa, diximus
vnà etiam & naturalem calorem lædi, atque alienū,
& præter naturam excitari, à quo ſucci ipſi propter
eorum humiditatem putreſcunt, ac corrumpuntur.
neq; enim ipſe alienus, & præter naturam calor ex-
citaretur, ac ſucci putreſcerent, niſi prius perſpiratio
fuiſſet impedita. erit igitur ipſa putredinis humo-
rum cauſa propinquiſsima adeo quod abſque ea fie-
ri ipſa putredo nequeat; & ſi quiſpiam dixerit eam
quandoque oriri poſſe ab aliis cauſis, quàm ex pro-
hibita tranſpiratione, impulſus eiuſdem Galen. au- *Obiectio quæ mox diluitur.*
ctoritate lib. de cauſis morborum cùm dicebat, [pu-
treſcunt autem nonnulla quidem à medicaminibus,
quę vim habent putrefaciendi, aut ab iis quę in ipſis
animalibus oriuntur ſuperfluitates, nonnulla verò
ob id quòd minimè euaporant:] dicemus Galenum
alio modo loquutum fuiſſe de putredine hoc loco, *Putredo aliquādo pro corruptione.*
quàm 11. de meth. meden. & aliis modò citatis locis.
nam per ea quæ putreſcunt, ſubintellexit omnia
quæ quouis modo in corporibus noſtris deſtruun-
tur, ac corrumpuntur. erat etenim ei ſermo de mor-
bis in numero contingentibus, & propriè in defe-
ctu, cùm videlicet aliqua ex partibus naturalib. de-
fuerit; quorum voluit vniuerſas tradere cauſas, quòd
videlicet non ſolùm ſectione, & valida frigefactio-
ne præcedente poterant oriri, ſed vniuerſaliter à
quauis corruptione à quacunque cauſa orta, adeò
vt per putrefactionem, corruptionem intellexerit,
& non eam duntaxat, cuius naturam expoſuit libro
11. de method. meden. de qua nos etiam loquimur,
nam huius putredinis humorū verè dictæ, cum Ga-
leno audacter aſſerimus cauſam perpetuò eſſe, pro-
hibitam tranſpirationem, nec aliter eam generari
poſſe; licet ſemper generetur ab extraneo & præ-
ter naturam calore, tanquam efficiente cauſa, & ex
humiditate tanquam ex materia, ac quiete etiam au-
geatur, vt liquet 3. de morbis vulgarib. Itaque cum *Comment. 3 ſuper tex. 22.*
tranſpirationis prohibitio, putredinis occaſio ſit,
hanc (arbitror) ſummouere oportet, verùm quo-
niam ea etiam variis generibus orta eſt, vtpote den- *Tranſpirationis prohibita cauſa varia.*
ſatis exiguis meatibus, & conſtrictis corporibus,
& humoribus, tum abundantia, tum craſsitudine,
tum lentitie ſua obſtruentibus, ſingulæ etiam ha-

rum affectionum curandæ per contraria ſunt, denſitas, per ea quæ rarefaciunt, cõſtrictio, per ea quæ fundunt, abundantia, per ea quæ euacuant, craſsitudo, per ea quę diſſecant, & lentor iis quæ detergunt, vt citato 11. methodi medendi cap. 8. a Gal. præcipitur.

Tranſpiratio prohibita quæ cauſa eſt putredinis humorum.

At cùm nos loquamur de ea tranſpirationis prohibitione quæ putredinis humorum cauſa exiſtit, perquàm rariſsimè autem id contingat, cùm ipſa denſatis exiguis meatibus, aut conſtrictis corporibus, impediatur (nam diariæ febres ex his generari conſueuerunt, vt ſuperius dictum eſt, potiſsimùm vbi ab externa cauſa, ortum habeant, à quibus ex humorum putredine haudquaquam generari queunt) propterea prohibitam tranſpirationem, quam aſſeruimus putredinis cauſam eſſe, ea obſtructione generari potius fateri oportet; ad hanc enim (potiſsimùm vbi non exilis fuerit) ipſa prohibita tranſpiratio, ac putredo neceſſariò conſequuntur, vt liquet octauo & decimo method. medend. cuius

Obſtructionis cauſa.

obſtructionis, non quæquam externa cauſa, ſed humorum babundantia, craſsitudo, aut lentor, aut omnia, vel eorum quædam cauſæ neceſſariò exiſtunt: vt verò quæ diximus omnia, ad ordinem redigãtur,

Indicationes à putredine duæ. A febre item duæ.

pariter & quæ dicenda ſuperſunt, aſſerimus cum Galen. quod qui febrem hanc curare volet, neceſſe eſt putredinem inhibeat: ita duę indicationes ſe exhibent, altera à febre, altera à putredine: atque à febre rurſus duæ, ſcilicet vt portio febris quæ iam accenſa eſt, curetur, quæ verò in generatione eſt, inhibeatur. Aliæque duæ rurſum a putredine erunt indicationes, vt quod putredinis iam factum eſt ſanes, & quod in generatione adhuc eſt ſiſtas; porrò quod in generatione eſt, id perſpiratio impedita efficit; & ita

A tranſpiratione prohibita indicationes duæ.

ab hac quoque duæ aliæ indicationes naſcentur: tum vt quod retentum eſt vacuetur, tum quod retinendum eſt prohibeatur: prohibebitur autem iis præſidiis quæ obſtructioni medentur: cuius rurſum ipſius quod iam occupauit ſanandum eſt, quod futurum eſt, propulſandum; at curabitur quidẽ quod obſtructionis iam factum eſt, per ea quæ obſtructa liberant, propulſabitur quod futurum eſt, ſi affluxum confluentiũ ſuccorum compeſcas. Ergo quod vltimum in ipſa reſolutiua methodo eſt inuentum inquit Gal. id primum omnium in curatione eſt peragendum. Aduertant tamen hoc loco ſtudioſi tyrones, ne decipiantur, opinantes quòd vltimum inuentum in reſolutiua methodo fuerit obſtructio, & quòd hic deſinat; dicebat enim Gale. quòd curabitur quod obſtructionis iam factum eſt, per ea quæ obſtructa liberant: propulſabitur quod futurum eſt, ſi affluxum obſtruentium humorum compeſcas; igitur compeſcere affluxum obſtruentium humorum, eſt id quod per reſolutiuam methodum inuentum eſt; ſed diximus tribus modis humores poſſe obſtructionem efficere, vel eorum abundantia, vel craſsitie, vel lentore, quare ſi hæc auferantur, inhibebitur quod futurũ eſt ipſius obſtructionis, ſimul atque prohibebitur eorum affluxus; in hoc ergo, & non in obſtructione deſinit hæc reſolutiua methodus, & hoc eſt illud vltimum quod per eam eſt inuẽtum: hócque primũ omnium in curatione eſt peragendum, vt videlicet abundantia, aut lentor, aut humorum craſsities quæ obſtructionis auctor eſt, ſuo contrario auferatur. nam licet externæ quoque cau-

Cauſa externa ad affectus cognitionem

ſæ à medico ſpectandæ ſint, pro certiori affectuum notitia vbi latuerint, ab eiſdem tamen nulla ſumitur pro eorundẽ affectuum curatione indicatio, nec etiã vt probauimus pro ſeipſis quicquam indicant, cùm non permaneant, ſed ſtatim affectu genito abeant, & propterea ad remediorum inuentionem non cõducunt.

conferunt, non ad curationem.

Indicationes 7. ab aſſ... lib. 7. modo dictis.

Cùm igitur ſeptem numero ſint præter naturam affectus, quos narrauimus eo ordine ſeſe conſequentes, à quibus omnibus indicationes ſumuntur, ita quòd omnes, contraria eſſe adhibenda pro eorum ſublatione docent, atque ſuum vnumquodque habeat contrarium; licebit propterea cuique eorum inuenire, ac adhibere contrarium, ſi febrem hanc quam propoſuimus, curare velimus: eo tamen ordine, quo etiam ipſa fuerint per reſolutionem inuenta, exordiendo ab eo quod vltimum per eam inuentum eſt; ita enim ſi nullum interim vehemens incidat ſymptoma, prohibeátque quò minus auxilia ab initio morbi ad finem ita procedant, celerrimè
finietur febris, vt idem Gal. inquit. Indicabit itaque 1
abundantia, ſeu multitudo (cùm ex eorum numero
ſit quæ ſunt ad aliquid in prædicamento quantitatis) vacuationem tanquam contrarium, lẽtitia verò
& craſsitudo, quæ ſunt in qualitatis affectu, licet fortè eorum contraria non ita conſueta nomina habeant, tamen quia, vt dictum eſt, largiori vocabulo
eis vtimur, etiam ſi impropriè talia dicantur, eorum 2
etiam contraria indicabunt, vt lentitia deterſionem, 3
ſeu inciſionem: craſsitudo, extenuationem, ita 4
quòd detergendi ac incidendi ſunt lenti ſucci, & 5
craſsi extenuandi, vbi hac ratione offendant, ob- 6
ſtructio inſtrumentarius morbus, exiſtens, recluſionem exigit, tranſpirabilium retentioni, excretio ipſorum contrarium eſt, etſi ſymptoma exiſtat, humorum putredini, iam dictum eſt, excretionem, refrigerationem, ventilationem ac ſemiputridorum concoctionem, ex aduerſo reſpondere, ipſius verò febris refrigeratio, oppoſitum eſt. Hoc nanque or-
dine etiam ipſa contraria, & eorum remedia adhi- 7
bere oportet, ita quòd quamuis ab ipſa febre cœperit inueniendorum remediorum methodus, in auxiliorum tamen ordine, vltima eſt quæ ab hac ſumitur indicatio. Vltimo enim loco ea exequi habent, quę febris ipſa exigit, quà febris eſt; & hæc eſt illa via rationabilis ac ordinata, qua febres omnes ex putredine humorum ortæ, cuius cauſę adhuc adſunt, curari debent.

Abundantiæ humorum curatio Caput XLIIII.

Abundantia ante obſtructionem tollenda.

EXordiamur autem ab ipſa humorum abundantia: nam vbi obſtructio ab ea fuerit orta, ipſa primò auferenda erit, cùm ſi his auxiliis quæ obſtructiones eximunt, vti non vacuata priùs abundantia velimus, fore, vt non modò nihil proficiamus, ſed vt affectum maiorem reddamus; inquit Galen. lib. 11. de metho. med. cap. 9. pugnantibus ſcilicet inter ſe indicationibus; eadem autem priùs vacuata ſi ad curandũ obſtructionẽ accedamus, medicamentis iis quę obſtructiones expediant, opus erit, vt liquet citato loco, & 8. eiuſdem met. cap. 4. ſic ſcriptũ reliquit. [Pręſtat enim vitioſi ſucci maiore parte emiſſa, ad detergendas obſtructiones accedere, cùm alioqui metus ſit, ſi obſtructionibus liberandis priuſquam vacuaueris, ſtudeas, ne ipſas magis impingas.] Erit itaque priùs humorum abundantia tollenda, ídque ſuo contrario, quod quidem eſt euacuatio, perficiendum; quam per venę ſectionem re-

Vena ſectio.

ctè molimur; ſedulo igitur vena ſecanda erit, modo nihil eorum quę priùs diximus prohibeat, pręſertim virtus, aut ætas; tam ſi hęc multitudo ſeu abundantia

fuerit

fuerit quoad vires, quàm quoad vaſa, tam ſimpliciter, quàm ſecundum quid. Appello autem multitudinẽ ſimpliciter, quando ex æquo quatuor humores fuerint aucti, aut etiam ſanguis ſolus. nam cùm alius quiſpiam humor redundarit, veluti eſt pituita, & vtraque bilis, eiuſmodi auctionem, ſeu abũdantiam, non plenitudinem, aut multitudinem ſimpliciter, ſed cum appoſitione pituitæ, aut flauæ, ſeu nigræ bilis nuncupabimus, vt liquet 2. de compoſitione medic. ſecundũ loca, c. 1. modo horum humorum redũdantia fuerit iuxta ſanguinem, aliàs neque multitudo, aut abundantia, ſeu cacochymia diceretur: id quod manifeſtè declarauit idem Gal. lib. de multitudine, cap. 11. cùm dixit: [Verùm ſpecies multitudinis, cùm ſcilicet æqualiter in corpus totum porrecta eſt, diſtingui hac ratione conuenit. Ruborem præ ſe fert ſanguinis copia, flaua bilis pallorem, pituita vbi dominatur, ad albidius quàm natura poſtulet; vt ſi potior ſit atra bilis, ad nigrius declinat.] deinde ſubdit: [Porrò ſingulis iis quos enumerauimus iuxta ſanguinem quoque oportet augeri. nam ſi flaua bilis aliquãdo ſola, vt in ictericis ſuperauerit, talis affectus, non plenitudo, aut abundantia, ſed cacochymia, hoc eſt humorum vitium eſt: idem quoque in atra bile, ac pituita.] & eodem libro paucis quibuſdam interiectis, illud confirmauit aſſerens: [nobis verò non ſimpliciter quid, quouis modo abundauerit inuenire, ſed multitudinem conſiderare ſententia erat, id autẽ humorum in toto animalis corpore exuperantia eſt.] & deinceps addidit: [nihil eſt igitur quòd neque tumorum ſigillatim ſpecies, neq; cacochimiæ, hoc ſermone cupias audire, ſed cùm aut cuncti pro veteri proportione aucti fuerint, aut vnus ex iis breuem quendam cœperit exceſſum, poteſt ergo ſanguis in plethoricis diſpoſitionibus exceſſum ampliſsimum adipiſci, nullus autem aliorum poteſt; humorum enim prauitas id genus, non etiam multitudo, neque plethora nuncupatur: eam ob rem pulſus quoque in cacochimiis proprij ad amuſsim ſunt humorum naturæ: in ſupradictis verò multitudinibus, non perinde euidentes ſeruant differentias, quoniam ſuperfluens humor omnino cum copioſo ſanguine eſt. Ex quibus omnibus liquet in Galen. doctrina præter plethoram, ſeu abundantiam, ſeu multitudinem ſimpliciter dictam, & cacochymiam, hoc eſt humorum vitium, alteram dari plenitudinem, ſeu multitudinem ſecundum quid, & non ſimpliciter dictam, quæ fit quando aliquis alius humor, vtpute bilis flaua, vel atra, vel pituita, iuxta ſanguinem, ſeu ſimul cum ſanguine redundarit, ac breuem quendam cœperit exceſſum, licet omnino idem quoque cum copioſo ſanguine ſit. nam vbi multum excederet, & non iuxta ſanguinem, hoc eſt non ſimul cum copioſo ſanguine, cacochymia diceretur, & non multitudo, ſeu abundantia talis, vel talis ſucci: quemadmodum etiam ſanguis ipſe vbi redundarit, & breuis, ſeu pauca in eo fiat corruptio, adhuc non corruptionem, ſed multitudinem nominabimus, vt patet commento aphoriſ. 17. 2. libro ſola ea vocata corruptione, vt Galenus inquit, quæ tam magnam habet eam quæ contra naturam eſt conuerſionem, vt non poſsit iterum per naturæ coctionem ad priſtinam humoris redire bonitatem. Quæuis itaque fuerit humorum abundantia, venam pro eius ſublatione ſecare oportet: ipſa nanque eſt, quę multitudini opponitur. Verùm ſemper ſeruare oportet, ne quid eã prohibeat, præſertim virtus, aut ætas, vt in pręcedentibus fuſiùs diſſeruimus, quapropter quantum ſatis ſit ſanguinis in principio detrahere licebit: & deinde, ſi videbitur, quod defuit in prima ſectione, iteratione ſupplere; hoc enim tutius eſt quàm ſemel immodicè vacuare: potiſsimùm cùm aliquid eorum quæ venæ ſectionem coindicare ſolent, pro ratione non ſatis reſpondeat; id quod ſemper aut ſaltem ſæpiùs contingit: tum etiam quoniam nec obſtructio, nec putredo curari per ſanguinis miſsionem poteſt: vt quæ alia remedia (ceu vt prius eſt demonſtratũ) deſiderent, & ob id aliquid ſanguinis reponi ad curationis ſpatium debebit, quò minùs intempeſtiuè nutrire neceſsitate vlla cogamur, vt citato lib. 11. de meth. med. cap. 14. ſcriptũ eſt. Si verò aliquid venæ ſectionem prohibeat, vt ætas, aut virtus, aut etiam propter ægri timiditatem, vel propinquorũ eã pręteremittere cogaris, larga purgatione vtendum erit, ex Galeni auctoritate, quarto de ſanitate tuend. cap 4. & deinde ad liberandam obſtructionem accedere, modò aliquid hanc etiam non prohibeat, aut alia ratione educendum, quod ſuperuacuum eſt. nam abundantia, ſeu plethora, tum venæ ſectione, tum frequenti balneo, tum exercitatione, tum frictione, pręterea digerentibus medicamentis; & præter hęc omnia cibi parſimonia, & inedia curatur; vt patet 4. cap. 6. & 13. meth. med. cap. 6. & lib. de cur. ratione per venę ſectionem ca. 10. Verùm vbi febricitet æger (nã de hac modò ſermonem facimus) nec exercitatione vacuare abundantiam licet, nec vnctione quæ excalfaciat, nec multa frictione, nec balneo, imò ſanguinis miſsione, vnà cum inedia, vel purgatione aliqua, vt eodẽ 13. de metho. med. cap. 6. liquet. Erit inſuper & purgatione vtendum à venę ſectione, priuſquam ad eximendas obſtructiones accedas, vbi abundantia non ſimpliciter fuerit, ſed aliorum humorum, vt diximus, pro ratione humoris redũdantis, quemadmodum in ea multitudine, quę ſimpliciter dicitur, iterandam eſſe venæ ſectionem non ſemel, ſed bis, & ſæpius ſi videbitur, conſulimus. Sed quæres, num refragante ætate duntaxat, omnibus aliis cõſentientibus, omnino venæ ſectio prætermittẽda ſit? & reſpondemus, quòd non propter aliud à ſcopis venæ ſectionis Hippocrates duas duntaxat ætates ſecluſit, ex Galeni teſtimonio, libro de curandi ratione per venæ ſectionem; ſenum inquam, & puerorum; ſunt nanque ſenes vt plurimùm ſicci ac pauci ſanguinis, & propterea vires imbecillas habent; nulli enim qui in hac ætate eſt, robur ineſt, vt idem Galenus citato loco cap. 9. inquit. Pueri verò non propterea quòd vires imbecillas habẽt, vt quibuſdã non perperam viſum eſt, ſed quoniam plurimum corporis ſubſtantiæ quotidie eis abſumitur, vt quæ calida & humida ſit, venæ ſectionem non admittunt. Quapropter ſi ſenibus multus adſit ſanguis, ac robuſtæ vires, formidare non oportet venam ſecare, vbi affectus iubeat, & alia omnia cõſentiant, minùs tamen bis ſanguinem detrahes, quàm affectus exigat, etiam ſi eandem affectionẽ habere videantur, quam corpus ætate florens: quinimò viribus, & corporis habitui cõfiſus, deſpiciens annorum numerum, ſeptuagenariis etiam venam ſecabis decreto eiuſdem Galeni citato libr. c. 13. quo etiã loco docuit, quibus ſignis tanquam minimè fallacibus, robuſtarum virium fides ſit adhibenda, quia vehementi pulſui, cum æquabilitate, & ex abũdanti etiam, & magno; quòd ſi prius eodem libro dixerit nulli qui in hac ætate eſt robur

Plethora ſimplex. & cum additione.

Cacochymia.

Venæ ſectio iteranda.

Venæ ſectio, nec obſtructionẽ, nec putredinem curat.

Purgatio loco venæ ſectionis.

Purgatio à venæ ſectione.

Iteratio venæ ſectionis

Senibus, & pueris, cur ſanguis non detrahendus.

ineſſe, intelligẽdum eſt ratione ætatis, & relatione, ad florentem ætatem, & non habitus ratione, & collatione facta ad reliquos ſenes ſuccos, & pauci ſanguinis, qui etiam ſexageſimo ætatis anno venæ ſectionem non ferunt; itaque ſenibus etiam, vbi abundantia ſit huius febris auctor, venam audacter ſecabis, ſi reliqua omnia conſentiant, minus tamen ſanguinis his detrahes, quàm abundantia requirat: corporis habitui, & virium roboti confiſus. Quod verò ad pueros attinet, Gale. eſt ſententia non ſolùm citato libro de curandi ratione per venæ ſectionẽ, cap.14. ſed nono, & 11. de method. med. ac ſexcentis etiam aliis in locis, quòd ſi decimumquartum annũ non attingunt, mitti illis ſanguis non debeat: quoniam, vt decretum reliquit, eodem 11. metho. medendi quod ex incidenda vena moliendum nobis fuerat, id vltrò nobis excurati corporis natura præſtatur: quæ cum calida & humida ſit, plurimum eius ſubſtantiæ quotidie abſumitur, ac digeritur. Verùm cùm non propter aliud venæ ſectionem Galen. pueris interdicat, niſi quòd eorum ſubſtantia quotidie digeratur ac diſsipetur: aſſerimus nos, quòd vbi laxæ admodum, ac mollis carnis non ſint, nec pingues & albi, aut etiam graciles venas habeãt, & rarum corporis habitum, eiſdem quoque ſi affectus iubeat, & reliqua omnia conſentiant, venam ſecare licebit. nam non ſolùm annorum numerum ſpectare oportet, ſed etiam corporis habitum, eiuſdem Galeni teſtimonio, qui vbi talis fuerit, quòd ad digerendos tales ſuccos propenſus non ſit, vtpote denſus, non laxæ admodum, ac mollis carnis, ſed carnoſus, multóque ſanguine præditus puer, eidem quoque audacter venam ſecabis, vbi affectus exigat, & reliqua omnia conſentiant, ætate neglecta, quemadmodum de ſenibus idem Galenus ſentiebat; non enim propter ætatem qua ætas eſt, ſed propterea quòd in illa ætate puerorum natura, ac ſubſtantia cùm calida humidáque ſit, omnium facilimè digeritur, ac diſsipatur, vitanda eſt venæ ſectio. At ſi contingat in tali ætate pueros diuerſo ab ætate habitu præditos eſſe, ac bene ſanguinea natura, iis magis quàm ætati confiſus venam audacter ſecandam eſſe cenſerem, nec illud Gal. cõtradicere. nam & de ſenibus ita ſenſuit, etſi illud in pueris affirmare auſus non ſit, id non propter aliud puto, quàm quòd ipſe perpetuò exquiſita venæ ſectione vſus fuerit, vbi affectus præciperet, adeſſetque virium robur. excepit ergo pueros ab hac copioſa vacuatione, vt qui carnem facilè tranſpirabilem habeant. verùm vbi non adeò exquiſita, ac copioſa venæ ſectione fieret vacuatio, nec pueri carnem adeò facilè tranſpirabilem habeant, neque ipſe Galenus venam ſecare prohiberet, quemadmodum eodem libro de curandi ratione per venæ ſectionem, conſtat, quo loco de quantitate mittendi ſanguinis verba faciens, aſſerebat duo eſſe, ob quæ maximè coniecturalis efficitur in hoc auxilio quantitas euacuationis; laborantis videlicet natura, qualis ſit: quam vtique ad amuſſim nouiſſe non liceat, & ambientis temperies qualis ſit à miſſo ſanguine futura. nam cùm febrilis calor multum ſanguinis digerit, atque abſtinenter laborans victitat, neceſſariò breui illum nutrimentum ex ſanguine deſtituit, interímque virtus exoluitur. Abſumitur autem ob laborantis temperiem calidam & humidam, cuiuſmodi eſt puerorum, & ambientem calidæ regionis, & temporis æſtiui: deinde ſubdit: [Proinde minùs detrahimus quàm multitudo commonet, quod ad ætates quidem attinet, in pueris, quod ad corporis habitus, in candidis, & quibus mollis & tenera eſt caro, quales Galli ſunt, quod ad tempus, ſub cane: ſimiliter etiam in regionibus, & conſtitutionibus.] quibus manifeſtè oſtendit Galen. copioſam, ac exquiſitam venæ ſectionem pueros non ferre, quam ſane plenitudo commonet, moderatam autem ferre poſſe: & ob id non ſine forti ratione cenſendum, quod vbique locorum præceperit pueris, ad decimumquartum vſque annum non debere venam ſecari, quod de eadem exquiſita, & copioſa intellexerit, vbi ſimilem quoque ætati habitum, ac naturam pueri habuerint, quam etiam ſemper nos interdicimus; quemadmodum modicã perpetuò admittimus, vbi quæ meminimus adſint, nihilque aliud obſtet quàm ætas. Animaduerſione tamen dignum eſt, quod vbi pueri vndecimum, aut ſaltem decimum annum non attingerent, etiam omnibus conſentientibus à venæ ſectione abſtinendum eſſe putarem, ac tutiùs per ſcarificationem, ſeu hirudines, ſanguinem mitteré. Hæc de venæ ſectione, quod ad ætates attinet ſeruanda eſſe ſentio, non modò pro abundantia ſeu multitudinis curatione, de qua præſens eſt ſermo; ſed etiam pro curatione reliquorum omnium præter naturam affectuum, qui magni ſunt, & venæ ſectionem deſiderant.

Cap.5 & cap.14 — *Quibus pueris ſanguis educi poteſt.* — *cap.14 & 1. ad Glauconem c.14* — *Venæ ſectionis vicem quid ſuppleat.*

Humorum craßitie, aut lentitie obſtruentium, ac ipſius obſtructionis, & prohibitæ tranſpirationis, curatiua methodus. *Caput. XLV.*

VBi verò non humorum abundantia, ſed iidem craſsi, aut glutinoſi obſtructionem efficiant, ſuis etiam contrariis eos curare oportet, ita vt ſi craſsi fuerint ſucci, iis quæ extenuant vtendum ſit, ſi vero glutinoſi, detergentibus, ac incidentibus medicamentis vti oportebit, vbi autem craſsi ſint, & glutinoſi, eiſdem complicatis medicamentis, tenues eos, ac fluxiles efficies. Extenuant autem, atque detergunt, & incidunt ptiſana, aqua mulſa, & oxymeli, & reliqua nonnulla. Verùm iis vtendum eſſe cenſerem, quę aut citra calfactionem & exſiccationem eadem moliantur, aut ſaltem exigua ſit eorum calfactio, & exſiccatio, quanquam ipſa ptiſana extenuet atque incidat, non modo citra calfactionem, verumetiam abſque exſiccatione, vt lib. de ptiſana, ſcriptum eſt. Sed ſtatim quiſpiam quæreret, num obſtructione orta ex craſsitie, ſeu humorum lentitie, priuſquàm iam dicta medicamenta extenuantia, ac detergentia adhibeantur, vena ſecanda ſit? pro cuius quæſiti ſolutione, animaduertendum eſt id quod priùs diximus ex Galeni mente de obſtructione ipſa, videlicet quòd curabitur id quod obſtructionis iam factum eſt, per ea quæ obſtructa liberant, propulſabitur autem quod futurum eſt, ſi affluxum obſtruentium ſuccorũ compeſcas; duas itaque ex ipſa obſtructione Gale. ſumit indicationes, vnam ab eo quod factum iam eſt, alterã verò ab eo quod futurum eſt; quibus ita poſitis, dicimus quòd ſumpta indicatione ab eo quod ipſius obſtructionis iam factum eſt, vbi eadem ex iam dictis ſuccis ortũ habeat, venæ ſectio nequaquam conducere videtur, ſed eiſdem duntaxat extenuantibus, ſeu incidentibus vtendum erit, & potiſſimùm ſi eam nec putredo, nec febris excipiant; hæc nanque obſtructio vnum habet ſcopum, ipſi morbo contrarium, nempe apertionem, ſeu recluſionem, eodem Galen. teſte, libro

Quæſtio, cui mox reſpondet. — *Venæ ſectio in obſtructione.*

libro art.medeu.cap.94. cuius cauſæ ſalubres ſunt,
iamdicta medicamenta detergeutia. & incidentia.
Si verò ab eo quod futurum eſt indicatio capia-
tur, audacter cum Galen. aſſerimus, quòd priuſ-
quàm talia adhibeantur medicamenta, vena ſecan-
da erit, non euacuationis gratia duntaxat, quemad-
modum in ea quæ ex abundautia gignitur, ſed re-
uulſionis potiſsimùm. etenim cũ prohibeatur quod
futurum eſt, ſi affluxum obſtruentium ſuccorum cõ
peſcas, eodem Galeno auctore, citato vndecimo
meth.med.cap.10. prohibebitur vtique obſtruen-
tium ſuccorum defluxus ex tali venæ ſectione, ſal-
tem etiam ipſis humoribus craſsis aut lentis exiſten
tibus. id autem quod obſtructionis iam factum eſt,
per ea quę obſtructa liberant, curabitur, nempe de-
tergentibus, vt dictum eſt, atque extenuantibus:
quoniã nec obſtructio, nec putredo curari per ſan-
guinis miſsionem poteſt, vt quæ alia remedia de-
Alia quæ- ſiderent, iuquit Galeous citato loco. Sed adhuc
ſtio. inſtabis aſſerens hoc eſſe coutra Galen. ſententiam,
10. method. meden. quo loco talia retulit verba:
[nam vero obſtructionum ipſarum alia eſt, quæ ex
abundantia, alia quæ ex qualitate ſuccorum, ſed
qui aut lenti aut craſsi ſint, incidit.] & demum ſub-
dit; [præferetur autem inter remedia, in ea quam co
pia facit, ſanguiuis miſsio, In ea quæ ex humorum
Reſpondet qualitate conſiſtit, attenuantium vſus. [Huic reſpõ-
quæſtioni. ſum ſit, rectè Galen. hoc loco dixiſſe [præferetur au
tem inter remedia, &c.] nam in ea quam copia ſa-
cit, præferenda ęſt venæ ſectio, vt quæ quantitatem
ac copiam euacuet: reliquæ verò quæ ex qualitate
humorum efficiuntur ex medicamentis contrariam
qualitatem habentibus, præcipuè curatur. Quapro-
pter talia præferenda ſunt medicamenta. Atqui nõ
propterea negauit, quòd priuſquàm hæc adhibeãn-
tur, ſanguis mittendus oon ſit, reuulſionis ſaltem
gratia, alus coosentientibus, quo etiam modo in-
telligenda erit Alexaudri ſententia lib. 12. c. 1. cùm
dixit: quòd ſi non copia, ſed viſcoſi, craſsique hu-
mores obſtructionem procrearint, ſanguis mitteu-
dus oou eſt, ſed decoctis potius quibuſdam vten-
cap. 4. dum. quæ extenuare poſſunt. Quinimò hoc idem
Galeuus luce clarius demonſtrauit, octauo eiuſ-
dẽ operis libri. qua parte diarias ſebres, aut eiſdem
ſimiles ex parua obſtructione ortas, curare docuit,
inquiens: [ac ſiquidem vel puer, vel ſenex ſit, ſan-
guinem detrahere oou licet, inter has ætates vbi
robur ægro nou deeſt, ſecanda vena eſt, etiam ſi
plenitudinis ſigna non adſuut.] præſtat enim, vt
ipſe ait, vitioſi ſucci maiore parte emiſſa, ad deter-
gendas obſtructioues accedere, cùm alioqui metus
ſit, ſi obſtructionibus liberandis, priuſquàm vacua-
ueris, ſtudeas, ne ipſas magis impingas. & deinceps:
[at ſoluunt quidem obſtructiooes, quæ deterſo-
riam facultatem obtinent, ſeu foris cuti ſiut admo-
ta, ſeu iutro in corpus accepta. periculnm verò eſt
etiam ne quæ foras trahunt, vnà cum his quæ ob-
ſtruunt etiam aliud quippiam attrahant, & quæ ab
interno ſurſum feruntur, aliquid ſecum ex iis quæ
in vaſis continentur, rapiant: quòd ſi ipſum tenax
ſit & craſſum, obſtructionem ſanè geminabit, ſio
aliter multitudiue certè ſua oon parum omnino
nocebit.] Erit itaque ſanguis mittendus ſaltem pro
reuulſione, & vt tutiùs quæ extenuant ac diſſecant
adhibere valeas, in obſtructione ex craſsis, & gluti-
noſis ſuccis orta, præſertim vbi putredo & febris ad
eam conſequantur, de qua etiam eſt noſter ſermo

(poſtquàm Galen. in exigua etiam obſtructione, ad
quam putredo adhuc cõſequuta non eſt, ſed diaria
febris, etiam ſi pleuitudinis ſigna nõ adſint, ſangui-
nem mittere præcepit, priuſquàm ad liberãdas ob-
ſtructiones accedamus.) ſanguis verò tum ad virtu-
tis, tum ad obſtructionis modo portionẽ mitteu-
dus erit. diſcernetur autem obſtructioois magni-
tudo, ex ipſa magnitudine ſebris, vtque ex maiore
obſtructione maior; ex minore, minor inciderit.
Diſſectis deinceps ac extenuatis, per ea medica-
menta, quę incidẽdi, detergendi, ac extenuandi vim
habent, humoribus ipſis craſsis, aut lentis, eandem
obſtructionem efficientibus, ad auferẽdum id quod
ipſius obſtructionis iam factũ eſt, accedere eſt tem-
peſtiuum, pro quo iis medicamentis opus erit, quæ
obſtructiouem expediunt tanquam coutrarius. ete-
nim obſtructioni tanquam inſtrumentali morbo,
contraria eſt reclusio, eodem Galen. auctore, citato
lib. 11. de meth. med. cap. 13. Verùm quoniã horum *Tollitia ob-*
plurima calida ſunt, metus eſt ne tum putredinem, *ſtructionet.*
tum ſebrẽ augeãt. itaq; iis quæ liberare obſtructio-
nes valẽt, vtemur, ἐκφρακτικὰ Græcè dicta, inter quę
ea eligenda ſuot, quæ citra calorem obſtructiouem
eximant. Et quoniam, vt dictum eſt, ſoluunt etiam
obſtructiones quæ deterſoriam facultatem habeut,
foris, ſeu cuti ſint admota, ſeu intro in corpus acce-
pta, propterea aut nutrimeutum aliquod, aut phar-
macum cum his quæ detergunt, exhibebis, ſunt ta-
men nou multa quæ in febribus id præſtent, eodem
Gal. teſte, præcitato lib. 8. meth. med. In alimento-
rum enim ratiooe, ſunt ptiſana & mulſa, in pharma-
corum autem oxymeli, & quæcunque incoquere in
mulſa licet, ceu calamintham, hyſſopum, origanum,
ſerpillum, irim, & apium. Verùm hæc omnia iuſto
ſunt calidiora, ideóque ſebres accendunt, haud ali-
ter, ac vinum. Oxymeli verò ſolum, nec febres ac-
cendit, & ſtrenuè detergit, ſic vt ea quæ glutinoſa
craſſáque ſunt, diſſoluat, & meatus obſtructos libe-
ret, vt liquet ibidem: poteris autem prædicta, nõ in
aqua mulſa, ſed aqua hordei iocoquere, quando-
que etiam eiſdem vti, vbi febris valida non fuerit, &
ſucci admodum lenti & craſsi. incident eteuim, atq;
detergent uon obſcurè, & meatus obſtructos libe-
rabunt cum exiguo calore, in quem vſum & vinum
quoque conducit aquoſum, album, & ſubadſtriu-
gens. cuius autem naturæ talia ſint medicameuta o-
mnia, ac qua methodo dignoſceuda ſint, & quæ in-
ter ea magis, & quæ minùs detergãt, ac obſtructio-
uem liberent, Galen. libro de ſimplicium medica-
mentorum facultatibus, abundè docuit, præſertim *Cap. 12. & 14*
quinto: quo loco repurgantia, ab extergentibus, *Detergen-*
quomodo conueniant & differaut, abundè etiam *tia & repur*
demonſtrauit. ſunt nanque ſubſtantiæ genere mini *gantia.*
mè diuerſa, ratiooe maioris, ac minoris differentia:
nam quæ poros etiam expurgant, ſunt ſubtiliorum
partium quàm ea, quæ in ſuperficie ſordem auferũt,
ſiue in cute, ſiue in vlceribus, & extergentia propriè
oominantur, illa verò propriè pororum ecphracti-
ca, & eccatharctica, quaſi expurgantia poros, & far-
cta liberantia appellantur, inſuper & hæc propriè
tum nitroſa, tum amara ſunt; cùm ea quæ cuti ex-
timæ impoſita, ſolam nitroſam qualitatem poſsi-
deant exactam, eſt opus, ad ea peragenda quæ dixi-
mus, intro verò in corpus aſſumpta, etiamſi adiũcta
ſit quædam adſtrictio, poſſunt tamen ſic quoq; ma-
gnos purgare, abſtergeréque meatus, cuiuſmodi
ſunt in vaſis: nam foris meatuum exiguitas, priùs ab

adſtrictione occluſa, quàm probè queat expurgari, non etiam inde in altum abſtergentem ſubſtantiam recipit, nec expurgatur. At quæ circa ventrem ſunt partes omnes, quæque in iocinore, liene, aliiſque omnibus viſceribus cùm maximos in ſe meatus habeant, maius accipiunt commodum, ex vaſorum corroboratione, quàm propter oſculorum exi-

Abſynthiũ repurgat. guitatem lædantur. proinde intus abſynthium repurgare poteſt, foris non poteſt, quippe quod compoſitum eſt ex amara, acerbáque facultate. Concludendum itaque, quòd quæcunq; reperiuntur nitroſa & amara, ea ad purgandos meatus omnes valere, at cutis vniuerſæ, ac vlcerum ſordes, non hæc tantùm, ſed & viribus minora, auferre poſſunt, Gale. auctore, citato lib. quinto de ſimplicium medicamentorum facultatibus, id quod in ipſis amygdalis accidit: nam & horum ipſorum ea quæ amara ſunt & detergunt, & meatus expurgãt, ſeu infarctu liberant, quæ verò edendo ſunt, detergunt quidẽ, non tamen infarctu liberãt. Vbi verò qui obſtruunt humores deterſi, diſſectíque ſunt, recluſæq; viæ per quas expurgari debent, per ea quæ diximus medicamenta, per aluum, vrinas, & ſudorem eos vacuare

cap. 9. tentandum eſt, Gal. teſte, præcitato libro vndecimo de metho. meden. ſi ſponte non excernantur. cùm verò materiæ quæ hæc efficiunt, etiam calidæ ſint, quoad licet, id agendum erit, vt quę minùs calfaciat (quemadmodum in hoc caſu balneum) vtique ea eſt petenda, vt inquit Galenus eodem loco. nos verò plura conſcripſimus, quæ eandem vim habent, parúmque calfaciunt, & quædam quæ nequaquam calfaciunt, paulò ante quando docuimus putredinem (cuius cauſa adhuc non adeſt) curare, quibus audacter vti poteris. interim in memoriam reuocabis Galenum hoc loco, nil aliud voluiſſe præcipere, quàm id quod decretum reliquit Hippocrates, aphoriſmo nono, ſecundi libri, cùm dixit: [corpora cùm quiſpiam purgare voluerit, oportet fluida facere.] erit autem fluidum, vt idem met Galenus teſtis eſt in commento, omnibus meatibus quidem reſeratis, humoribus verò inciſis, abſterſis, atque extenuatis, ſi quis fuerit humor in corpore craſſus, ac glutinoſus. ſi verò plures cauſæ obſtructionis aliquando coeant, vt multi ſimul ac craſſi, & lenti humores, omnibus etiam per contraria iam dicta occurres, abundantia priùs per venæ ſectionem ſublata, omnibus conſentientibus, ſiquid verò prohibeat, alia ratione, vt dictum eſt, vacuata: deinceps craſſos ac lentos humores extenuabis, ac incides. ſemper enim cœpiſſe à ſanguinis miſſione conueniet, vt liquet eodem vndecimo de meth. med. cap.

A prohibita tranſpiratione indicationes duæ. 14. Sequebatur obſtructionem neceſſariò prohibita tranſpiratio, à qua duæ etiam indicationes oriebantur, tum quod retentum eſt vacuetur, tum quod retinendum eſt, prohibeatur. atqui prohibetur quod retinendum eſt, iis præſidiis quæ obſtructioni medentur, quapropter aliis non indigebis, quàm modò dictis. quod verò retentum eſt, vacuare oportet: nam ſymptomati, quod eſt tranſpirabilium retentio, vt teſtatur Galenus, excretio ipſorum contrarium eſt, quæ item non alia ratione vacuanda ſunt, quàm ea quæ obſtructionem pariunt, vbi eadem obſtructionem conſequatur. quibus hoc ordine peractis ad curandam putredinem, & deinceps ad extinguendam febrem, iis quæ paulò ante meminimus, accedendum eſt: nam ſi denſatis exiguis meatibus, aut conſtrictis corporibus, quandoque fiat tranſpirationis prohibitio, ſuis contrariis curanda eſſet, denſitas ſiquidẽ per ea quæ rarefaciunt, conſtrictio verò per ea quæ fundunt. ſi verò omnes iam dictæ cauſæ coibunt, omnibus etiam per contraria occurrendum erit. ſiquidem fieri poteſt & coarctatum corpus ſit, & exigui meatus denſati, & multi ſimul ac lenti humores ſubſint, etiam ipſos maiores meatus obſtruentes. in huiuſmodi autem cauſarum complexu, ſi rectè quæ priùs comprehenſa ſunt meminimus, cœpiſſe à ſanguinis miſſione etiam conueniet, ac abundantia euacuata, tũ ad extenuãdos humores venire, ac obſtructionẽ recludere: ab hoc ad remittẽda quæ ſunt adſtricta, & rarefaciẽdo quæ ſunt denſata, eodem Galeno teſte. Ex quibus liquet quomodo, & quibus curanda ſit putredo febrem efficiens, tam ſi eius cauſæ abierint, & ipſa ſola per ſe ſubſiſtat, quàm ſi etiamnum adſint. Conſequens eſt, vt ad ſecundam, quam poſuimus putredinis differentiam, accedamus.

Methodus medendi putredinem, tam per totum animal diffuſam, quam ſi in vna quadã parte conſiſtat.
Caput XLVI.

Vide cap. 41. circa finem. ERAT autem ſecunda putredinis differentia ex eo ſumpta, quòd per totum animal aut eius partem aliquam, diffuſa putredo eſſet. etenim ipſa, vel æqualiter in omnibus ſubſiſtit vaſis, vel in maximis, maximéque principalibus (ea porrò ſunt inter alas & inguina) vel vna quapiam particula, quæ vel phlegmonẽ in ſe habet, vel citra phlegmonem, veluti in ſoco quodam principium febris in ſe continet, & eſt tertia eiuſdem putredinis differentia In ſingulis his differentiis, ſeorſum exercitari conueniet, vt liquet 11. meth. med. c. 4. Nos verò primùm iã tractandã proponimus, quę vel in maximis vaſis, vel ſimul omnibus conſiſtit: quæ autem ex tali affectu oritur febris, planè neceſſũ eſt *σύνοχον*, id eſt, continentem eſſe. Erat nanque harum continentium febrium natura, non ſimplex atque vna, nam quædam earum manifeſtam habet putredinis notam, de qua diſſerere nunc propoſuimus, quædam prorſus non habet, de qua priùs ſermonem fecimus: quoniam maiorem communitatem habebat cum diariis: quemadmodum hæc cum iis, quæ ex humorum putredine ortum ducunt. Quamobrem merito in vtroque genere de ipſa mentionem fecimus: eſt enim harum continentium febrium ſubſtantia, totáque natura ex eo genere febrium quod nunc nobis proponitur: in vno tantùm cum diariis conueniens: quòd videlicet vna in totum, totius morbi acceſſio eſt, vnde & earum curatio, vnum hoc duntaxat commune cum diariis habeat oportet, in reliquis autem omnibus, conueniat cum his quæ ex putredine ſunt ortæ, quod verò omnium earum commune eſt, communem habet indicationem. & ob id hæc quoque febris continens ex putredine orta, ſub hac ratione cum omnibus aliis communem habebit indicationem: de quibus ſermo priùs habitus eſt. Quatenus verò ad propriam eius ſubſtantiam ſpectat, propriam quoque curationis indicationem habebit, & quantum à reliquis eiuſdem generis eſt diuerſa, intantum & diuerſam ab illis ſortietur indicationẽ. nec opus eſt iterum repetere quam indicationem ab eadẽ capere debemus communẽ: tanquã videlicet ex putredine orta, tam ſi putredinis cauſæ adſint, quam ſi ipſa putredo *Febris ex putredine occupante vniuerſum corpus quomodo generetur, & in quibus corporibus.*

per ſe ſola ſubſiſtat: fuſiùs enim de his paulò ante diſſeruimus. Verùm cùm eadem gigni nequeat, niſi per vniuerſum corpus perſpirationes impeditæ fuerint, vaſorum finibus ſtipatis, vel tota cute, propterea in his qui ſanguine abundant plurimùm, & corpulentis gigni cernitur nam humorum putredo

Venæ ſectio.

Topica remedia quid de intempeſtiua.

in omnes quæ inter inguina & alas interſunt venas, æquabiliter ac citò porrigi in frigido habitu non poteſt: debent enim quæ putreſcunt tum calida humida que eſſe, in calido humidóq; loco manentia, tum verò difficilem tranſpirationem habere, vt ſcriptum eſt 9. & 11. meth. meden. cap. 3. & 4. Quapropter cùm in totum corpus diffuſa putredo ſit, toti etiam corpori per contraria eſt ſuccurrendum, atq; ob id mittendus ſtatim, morbo incipiente, ſanguis eſt, vbi reliqua priùs dicta conſentiant, tam ſi putredinis cauſæ adſint, quàm ſi non adſint: hæc enim vniuerſum corpus æqualiter euacuat. Vbi verò detractus ſanguis fuerit, neque etiam particularibus vtendum eſt topicis medicamentis, vt prouidentia habeatur eorum viſcerum, quæ in medio ſunt corpore, præſertim ſi relaxantia remedia fuerint, quippe deuſta immodico calore viſcera, etiam amplius deuruntur, & torrentur ab eiuſmodi medicamentis: talem nanque prouidentiã illi duntaxat requirunt, quibus in vna particula putredo conſiſtit, ſi tamen ij quoque ſanguinem priùs miſerint, vt dicemus, reponi tamen debebit aliquid ſanguinis ad curationis ſpatium, quò minùs intempeſtiuè nutrire neceſsitate vlla cogamur. Quamobrem eadem venæ ſectione moderatè vtendum erit, & ſiquid defecerit iteratione potius ſupplere, quoniam, vt aliàs dictum eſt, nec obſtructio, nec putredo curari per ſanguinis miſsionem poteſt, vt quæ alia remedia deſiderent. Deinceps quæ putruerunt expellenda ſunt per vrinas, aluum, & ſudorem, quòd ſi ad os ventriculi aliquando ſua ſponte impetum capiant, etiã per vomitiones, aliter autem non eſt quod ea præter naturam irrites, quæ verò dictas vacuationes promoueant, ſuperiùs annotauimus, vniuerſum quoque corpus vbi vacuatum fuerit, rarefacere expediet medicamẽto aliquo, qui calor inſit tepidus, cuiuſmodi eſt quod ea chamæmelo conficitur, vt inquit Galenus, inſuper & frictiones ipſæ in vniuerſo corpore conducunt: quo etiam tempore ſi vinum quoque aquoſum bibatur, id omnes vacuationes promouet, idem faciet & temperatum dulcis aquæ balneum, præſertim vbi magnitudo febris non obſtet, quo caſu vbi cętera omnia conſentiãt, aqua frigida pota in his febribus eſt aptiſsima. Ad eundem verò modum, & cæteras natarum ex putredine febrium differentias, ſanari conueniet, nempe, ſicut priùs dictum eſt, indicatione tum à cõmuni ipſarum genere, tum à cuiuſque propria differentia deſumpta. Quapropter ſi in vna parte quapiam putredo inuaſerit, præter indicationem, quæ à communi harum febrium genere ſumitur, propriam habebit, quòd illi particulariter adhibenda iam dicta ſunt remedia. Verùm non eaſdem omnes partes, vacuationes, medicamentáve requirent, cũ & temperamentis, & poſituris, & forma, ſeu figura, & omni denique conſtitutione, naturaque inter ſe diſsideant, ob id præter id quod particulatim affectus indicat in hac febrium differentia, adiicere neceſſariò oportet, eas nimirum quæ ex curandis ipſis ſuggeruntur particulares indicationes, vt eod. vndecimo de meth. med. liquet cap. 15. Arqui priuſquã

Purgatio.

Topicis quando vtendum 11. meth. cap. 9

Balneum. Potus frigida.

Si in parte vna ſit putredo.

vires prohibeant: leuata nanque, vt ipſe inquit, quæ ſcens concitat humor, vbi præſertim nec ætas, nec alia modo, verumetiam aliis omnibus, quas putrecitato loco, in febribus venam incidere, non conſilida, etenim ſaluberrimum eſt, eodem Galeno teſtę ſint, & quæ parti adhibentur medicamenta, ſunt caſecabis primo, potiſsimùm vbi cauſę putredinis ad adhibenda ſunt, quapropter in his quoque venam ris, haudquaquam affectæ parti iam dicta remedia ſanguinem miſeris, vniuerſumque corpus vacuaue- corpus noſtrum regit natura, exonerat áque eo quo veluti ſarcina premitur, haud ægre quod reliquum eſt, vincet, itaque proprij muneris haud oblita, & coquet, quod cõcoqui eſt habile, & excernet, quod poteſt excerni, & Paulus cap. 17. ſecundi lib. inquit, ſi vires ſunt validæ, ei qui ex putredine febricitat, ſanguinem demittes protinus, modò cruditas ventriculum non infeſtet. A venæ ſectione ei parti quã putredo inuaſerit particulatim remedia adhibenda ſunt, prout vſus requiret, ac ea quæ narrauimus expoſtulant, atque ab eadem putredo euacuanda erit, quanquam nec eaſdem vacuationes, nec medicamenta alia omnes eædem partes requirant, ſed pro earum diuerſitate, diuerſa, conſiſtit autem earum diuerſitas in temperamento diuerſo, diuerſáq; actione, necnon figura, & ſitu, & tarditate, ſeu acutie ſenſus, vt ſeptimo de meth. med. cap. vlt. ſcriptum eſt, à quibus omnibus, ſumptis etiam indicationibus diuerſis pro earum diuerſa ratione, poteris iam dictis medicamentis rectè vti. A laborantis loci temperie quidem ſumenda indicatio erit, etenim calfaciendi, refrigerandi, ſiccandi, humectandi, vel aliquid horum coniunctè cum alio faciendi menſuram præſcribit, quemadmodum ſuperiùs de vniuerſo corporis temperamento ſcriptum eſt, ob id quæcunq; calidiores natura partes, ex frigore laborant, eæ liberaliùs & diutius calefieri poſtulant, ſicuti etiam quę frigidiores natura ſunt, ſi ex calore laborent, refrigerari, & ſicciores ſiccari, & quæ humidiores naturaliter ſunt humectari, vbi illæ ea humiditate, hæ ex ſiccitate laborent, contra verò pars quæ calidior natura eſt, ſi calido morbo ægrotat, exigua breuiſq; temporis refrigeratione eget, ſicut quę frigidior eſt calefactione; ita quoq; ſentiendum erit de reliquis intemperantiis, etiamſi coniugatæ fuerint, quippe eatenus redeat ad naturam eorum quódq; neceſſe eſt, quatenus à natura receſsit, ac veluti quadam via retro feratur, quæ in diuerſum agat ei, quæ facta eſt in ipſo tranſmutationi, vnde etiam minus periclitantur quicunq; cognato ſuæ naturæ morbo laborant, vt inquit Galenus eodem 7. de metho. med. & decretum reliquit Hipp apho. 34. ſecundi lib. quippe cùm priuſquàm ad propriam naturam particula redeat, nondum curationi impoſitum finem arbitrandum, atque ita quidem à temperamento laborantis partis auxiliorum indicatio ſumitur, in hac etiam putredine curanda, quæ in vna parte conſiſtit: etenim, vti dictum eſt, eorum menſuram præſcribit. A facultate item ſeu functione laborantis partis ſumitur indicatio, ob id quòd actio eius, omnib. animalis partibus vtilis ſit, aut paucis quibuſdã, aut vni ſibi; in his tamen intemperiei generibus, quę ea humoribus ſunt orta, nanq; in iis quæ abſq; humore infeſtãt, vtiq; nihil ex hoc ſcopo ſumitur, quade re ſi particula ſoli ſibi inſeruiat, audacter vacues licet, prout affectus ſuadebit, ſed tamẽ etiam virtuti attẽtus; ſin neceſſarium opus eius ſit, omnibus ani-

Venæ ſectio omnibus febribus putridis competit.

Ca. ſupra citato.

Indicatio à functione partis.

Partium dignitates.

malis partibus, veluti ventriculi, & iocinoris, non leuis habenda ſolicitudo de robore virtutis eſt, ne hanc diſſoluas, magna ſemel vacuatiooe vſus, ergo in illis quamprimùm vacuare redundãtiam licebit, prout volueris, ex ventriculo verò, & iocinore vtcunque vacuare non licet, ſed cum cautione, vt nequid virtuti officias. Quoniam autem non par eſt actionum dignitas ad ægros ſeruandos, ſed alię magis iis, aliæ minus vtiles ſunt, vtique ad portionem actionum dignitatis etiam cuiuſque partis, proſpiciendum eſt robori. maxima nanque eſt cordis officij dignitas, atque ægrotantibus maximè omnium neceſſaria, cerebri verò ad vitam quidẽ par eſt momentum, non tamen par robur eius in ægrotis requirimus, cùm neceſſe omnibus non ſit neruorũ ac muſculorum opera vti. itaque abundè fuerit, ſi tantùm eius ſeruatum ſit, quo reſpirationis munus ſit obeundum. At verò iocinoris opus, omnib. particulis perneceſſarium eſt, non tamen adeò ſaltẽ perpetuam oeceſsitatem habet, ſicut ipſius cordis, ad portionem autem iocinoris, etiã ventriculi opus ſe habet. Intelligens ergo omnium particularum tũ functiones, tum vſus, haud difficulter inuenies quantum cuiuſque robur, in vacuationibus cuſtodiri oporteat, vt liquet citato ſeptimo de meth. meden. ac idem particulatim ſeruabis, vbi putredo in earum aliqua conſiſtat, quæ vacuatione indigeat.

Partium dignitates.

Indicatio à ſitu.

A ſitu inſuper earumdem partium indicatio dabitur, tum ad ſolidarum intemperies, tum etiam ad ſuccorum vitium, ſanè nõ leuis: nam per quæ vacuare oporteat, atque quomodo ipſe præcipue demõſtrat. qui enim pro ſumma corporis intemperie laborant, iis medicamenta quę intemperies requirit, applicabimus, quibus autẽ in profundo corpore intemperies eſt, in his rationem interualli inbimus) nam ſi medicamentis quæ intemperies requirit vtare, vtique multò imbecilliora, quàm pro vſu ad locum affectum peruenient. Ad vacuationes quoque nonnihil ſitus indicat, dum ſocietatem laborantis particulę cum aliis docet: nã niſi illud cõpertum haberemus, quòd cauo iocinoris ſubiicitur ventriculus, & ieiunum, tum quod ieiuno ipſi tenue inteſtinum ſuccedit, id verò colon eacipit, ac colon quod rectum appellant, vtique inueniſſe illud non licuiſſet, quod iecur & per aluum, & per vomitum expurgari poſsit: quãquam aptior ſit prior vacuatio, tanquam vſu iam callentibus inteſtinis iocinoris ſuperflua tolerare:

A figura.

A figura verò partis, ipſius quoque modi vacuandi excrementi indicatio ſuggeritur, ad hunc modum, ventriculus vomitu, deiectionéque inanitur, inteſtina deiectione tantùm, ſicut etiam & iocinoris euacuatio aptius quidem, renes verò & veſica, ac iocinoris gibba, ſi multo vitioſo ſucco ſunt referta, per deiectiones, & pharmaca deiectoria eapurgantur, ſin mediocri, per vrinales meatus. Cerebrum verò per palatum & aures: pectus & pulmones per aſperam arteriam & fauces.

A ſenſu partium acutie vel hebetudine.

Non aſpernanda autem ea indicatio erit, quam ſenſus partium acuitas, hebetudóque ſuppeditant, quando omne medicamen contemnunt, quæ tardi ſunt ſenſus, etiamſi non leuiter mordeant, at quę acuri ſenſos, earum vires dolore reſoluuntur. Expedit igitur has nec confertim, nec ſemel valentibus auxiliis mederi tentes, ſed tuto potius in tempore. vbi verò tardus eſt ſenſus, in iis etiam celeriter obire qnod iuſtum eſt, licet ſemel vſis remedio, quod ſit idoneum. ſi verò quiſpiã hanc indicationem reponat in ea, quam ex virtute partium deſumimus, nihil quantum ad rectè medendum errabit, quemadmodum etiam ſiquis eam velit illis quatuor, quas ante memorauimus, quintam annumerare, vt ſecũdo libro de arte curatiua ad Glauconem, à Galeno ſcriptum eſt. *Cap. 2.* Has itaque omnes indicationes memoria habere oportet, in quacunque particula, nedũ putredine, ſed qnouis alio morbo affecta, communi tamen perpetuò indicatione ſeruata, quam ex ipſo affectu ſemper aſſumendam eſſe docuimus, & hoc non ab re. nam partis temperatura, & facultas, ſeu virtus, formatio, & ſitus, ac facilitas, ſeu difficultas ad ſentiendum, ſingulas quę in nobis fiunt operationes commutant. Nihil igitur in curationibus præterire oportet, prę ſertim earum febrium quæ ex putredine eacitentur, & putredo in vna determinata parte cõſiſtit, ne noſmetipſos decipiamus, in eum incidentes ſermonẽ, morbus quidem curatus eſt, homo autem obiit, quodà quamplnribus quotidie factitari videmus.

Indicationes à parte vel vt ſimilaris eſt, vel inſtrumẽtalis, vel communes.

Harum autem indicationum quædam à parte tanquam eadem ſimilari exiſtente, quædam verò quà inſtrumentalis, non quà ſimilaris exiſtit, capiuntur. Sunt & aliæ quæ tum vt inſtrumentales, tum etiam vt ſimilares communes ſunt, vt ſimilaris quidem conſiderata, ſecundum propriam naturam, ac temperamentum indicat, vt inſtrumentalis, ea eius figura, tum poſitione, indicatio ſumitur. ſi verò earum actionem inſpeacerimus, præterea, an rara ſit pars, an denſa, an acuti, vel hebetis ſenſus pars ipſa, tum vt inſtrumentalis, tum vt ſimilaris indicabit. Sunt enim hæc vtriſque cõmunia, vt 13. de metho. med. liquet. *Cap. 7. & 10.* Hoc itaque eſt illud quod Gal. innuere voluit 11. lib. eiuſdẽ operis, *Cap. 7* narratis indicationibus omnibus, quæ ex curandis affectibus ſumuntur, pro harum febrium ſublatione, cùm dicebat: [ſiquidem hîc iam deſinant, neceſſarium eſt indicationes, quæ ea curandis ſumuntur affectibus, poſt has verò eas nimirum, quæ ab ipſis curandis ſuggeruntur particulis, pro iam dicta methodo ſumemus.

Putredinis in quapiam parte exiſtentis citra phlegmonem, & cum phlegmone curatio. Caput XLVII.

Eius porrò putredinis, quæ in vna parte conſiſtit, duæ ſunt differentiæ: nanque alia eſt quæ cum phlegmone cõiungitur, alia quæ ſine hac exiſtit, à quibus etiam diuerſæ oriuntur indicationes. Deiis vtique poſtremò diſſerere opus eſt, pro complemento vniuerſæ methodi de curandis febribus ex putredine ortis, quanquam in his etiam ipſis alia ſit indicatio, præſente adhuc effectrice cauſa, alia verò hac ſummota, de quibus iam abundè ſermonem fecimns, quo loco ſtudioſi has petant indicationes: ſunt enim omnibus communes febrium particularibus differentiis, quæ ex putredine naſcuntur, tanquam primæ & vniuerſales exiſtentes, veluti etiam illæ, quæ ex propria natura putredinis pullulant.

Curatio putred. in parte vna citra phlegmonem.

Verùm vbi abſque phlegmone in parte quapiam putredo conſtiterit, nullam aliam particularem habebit curationis indicationem, præter eam quæ modò à nobis dicta eſt, de ea potrediue quæ in vna parte conſiſtit, diſtincta aduerſus eam quæ per vniuerſum corpus diffuſa eſt; eſt verò ea, quòd eidem parti & non aliis, neque vniuerſo corpori medicamenta adhibere oportet; hoc igitur duntaxat præter alias communes putredinis indicationes deſiderat putredo, quæ in vna parte cõſiſtit abſq; phlegmone,

gmone, quanquam ſimul cum eadem modo dictæ à uobis indicationes, quæ à partibus ipſis affectis capiuntur, ſpectandæ ſunt.

Curatio putredinis cum phlegmone.

At ſi cum phlegmone coniuncta putredo fuerit, neceſſario cum iis quæ diximus indicationibus, eas quæ à phlegmone ipſa capiuntur pro eius curatione, conſiderare oportebit.

Phlegmone quid.
Cap. 3.

Eſt vero phlegmone quæ totius generis nomen accipit, atque inflammatio nominatur (de qua etiam verba facturi ſumus) morbus tum in quantitate, tum in intemperie, vt liquet libro de inæquali intemperie, & 13. de method. meden. Conſiſtit autem omnis e ſanguinis confluxu, qui ſtatim calidior eſt quam pro natura fuit, omnibus certè in ipſa parte quæ phlegmone vexatur: calidior efficitur, vt eodem 13. de metho. medendi, ſcriptum eſt.

Cap. 1. & ſeq.

Indicatio communis in omni phleg. vacuatio.

Quo fit vt etiam curationis indicatio omnibus ſit communis, nempe euacuatio redundantis in particula phlegmone obſeſſa, ſanguinis: quoniam momentum omne curationis laborantis phlegmone partis, in redundantis in ipſa ſanguinis vacuatione conſiſtit, eodem Galeno teſte citato loco.

Cap. 2.

Hic etenim earum primus ſcopus eſt, euacuatio videlicet humoris, qui in parte phlegmone conflictata graſſatur, ex ſententia eiuſdem libri de conſtitut. artis medic. & tertio de temperamentis.

Cap. 17.
Cap. 5.

Hoc itaque modo, licet duplici ratione à natura receſſerit, & quòd pars ipſa videlicet, multo ſanguine ſit referta, & quod eadē ſit calidior, curare eam oportet: nam immodicè calida, non ſtatim ab initio, ſed tempore fit inflammata pars, vt liquet libro de tumo. præter naturam: & propterea particulæ, quæ per phlegmonem excalfacta eſt vacuationi, omnino ſuccedit refrigeratio, ergo cùm duplex iis, quæ à phlegmone laborant particulis, affectus ſit vnus quidem in quantitate, ex ſuperuacui naturæ modum exeuntis abundantia, alter in qualitate qui ex caloris ſpectatur ratione: ſequitur prioris eorum curationem etiam poſterioris curatio,

Cap. 2.
2. indicatio, refrigeratio.

Vacuatio per accidēs refrigerat.
Cap. præcit.
Cap. 12.
Gal. mens & locus declarantur, quem malè multi intellexerūt. vnde vacuatione non eſſe primū ſcopum contendebant.

fiūntque ex accidenti quæ vacuant, calentis materiæ remedia, & inflammationis particularum, ſeu feruoris refrigeratoria, vt eodem libro tertio de temper. ſcriptum eſt. Nec obſtant Galeni verba libro de differentiis morbor. quæ propter eorum ob intelligentiam omnes (quos viderim) tum barbaram lectantes medicinam, tum etiam eos qui Gale. doctrinam profitentur, deceperunt. Arbitrantur enim citato loco Galen. velle, inflammationem primò morbum eſſe in intemperie, & deinde in magnitudine, ſeu quantitate. At ſi ea diligenter perpēdiſſent, ac intellexiſſent, percepiſſent vtique Galen. quiduis aliud potius ſubintelligere voluiſſe, quàm id quod ei tribuunt. Nam proponens ſe velle diſſerere de compoſitis morborum differentiis relictis eis ſecundum priorem ſuppoſitionem, volens eos determinare iuxta ſecundam ſuppoſitionem, aſſerebat in vnaquaque ſimilari particula, qualitatibus naturæ modum egreſſis, quatuor numero eſſe compoſitas ægritudines, profluente verò ad ipſas aliqua ſubſtantia, adhuc pariter eſſe quatuor alias. Et quoniam continuitatis ſolutio non tantùm in compoſitis inſtrumentis, ſed in ſimplicibus quoque particulis fit, inquit ipſe, quòd cōplicabitur & hæc nuper dictis iuxta vtranque ſuppoſitionem, compoſitis ægritudinibus, & ſimplicibus iis, de quibus ſtatim ab initiò ſermonem habuimus. Nam fieri poteſt vt idem membrū, & vlcus patiatur, ſimul & ſiccitatem habeat, aut humiditatem, vel frigiditatem, vel caliditatem præter naturam, aut vnà cum vlcere, caliditatem ſimul atq. humiditatem. & demum ſubdit: [quæ igitur exulceratæ ſunt partes & inflammantur, tripliciter ab eo quod ſecundum naturam eſt, diſcedunt: propter exulcerationem quidem vnitas deperditur propriatum partium, quoniam autem inflammantur, calidiores & humidiores, eo quod ſecundum naturam eſt, efficiuntur: tumor enim in ipſis, quando in tantam quidem magnitudinem attollitur, vt lædere operationem poſsit, propter hoc ipſum iam morbus appellandus eſt, alter vero ſymptoma, & pathemata tùm, quēadmodum & dolor. Omnia igitur quæ ſimul inflammantur atque vlcerata ſunt corpora, tres quidem neceſſariò, nonnunquam verò & quatuor ægritudines patiuntur,] Hæc ſunt Galeni verba fideliter ex Græco codice tranſlata citato libro de differentiis morborum. Ex quibus clariùs luce liquet, nunquam Galen. aſſeruiſſe inflammationem primò morborum eſſe in intemperie, & deinde in magnitudine, ſeu quantitate: ſed bene falſus eſt, quod exulcerata pars ſimilaris inquam (nam de huius generis morbis verba faciebat) poterat ſimul ſimplicem intemperiem quandoque compoſitam habere, vtputa caliditatem ſimul & humiditatem: hoc eſt, ob calidam & humidam intemperiem præter vlcus laborare, id quod accidit quando partes ipſæ inflammantur, ait, & non inflammatæ ſunt, vt iſti credunt: tunc enim tripliciter naturæ modum egrediuntur. Nam ob vlcus vnitatem admittunt, cùm verò inflammantur, calidiores & humidiores, eo quod ſecundum naturam eſt, efficiuntur. hoc etenim tempore partes verè inflammatæ ac inflammationem pati, haudquaquam dicentur, ſed inflammari duntaxat, propterea quod ex calida & humida fluxione, calidiores quoque & humidiores efficiuntur; & propteres partes vlcere affici, inſuper & calida & humida intemperie, qua ratione tripliciter naturæ modum egrediuntur; quoniam propter vlcus, propter calidam, & tertio propter humidam intemperiem: quæ quidem intemperies, licet compoſita ſit, calida videlicet & humida, ac genita à calida & humida ſubſtantia influente, non tamen propterea pars verè inflammata dicetur, ſed bene compoſitum erit vlcus cum calida & humida intemperatura. Si vero præter iam dictam compoſitam intemperiem tumor accedat, veluti ſymptoma, & pathema tantum erit ipſius partis quæ inflammatur, quemadmodum & dolor: quo etiam tempore neque inflammatio dicenda erit, neque partem inflammatione laborare, niſi ad tantam magnitudinem attollatur, vt propter hoc ipſum lædere actionem poſsit: læſio enim actionis (vt idem Galenus inquit libro de tumoribus præter naturam, circa principium) eſt terminus exceſſus præter naturam tumorum. & hoc tempore verè & propriè inflammata pars dici poterit, & partem quadruplici morbo laborare, aſſerimus.

Phlegmone primo morbus eſt in quantitate, deinde in intemperie.

Nam priuſquam ad hoc deuenerit, neutiquam inflammationem genitam eſſe, neque partem inflammatam aſſerere licebit, quemadmodum ipſemet ſe exponens poſt dicta verba explicabat, quidnam eo loco inflammationem appellaret, quoniam renitentem, ac rubeſcentem, dolorificúmque tumorem; adeò vt ſi quid horum deerit, inflammatio appellanda non ſit. poteſt itaque pars aliqua exulcerata intemperie calida & humida laborare, ac eo tēpore eam quodammodo inflammari dicemus, nunquam autem inflammatam eſſe verè & propriè inflāmatione dicta,

niſi priùs ad tantam magnitudinem pars attollatur, vt per eam operationes lædantur, & deinceps immodicè calida & humida fiat, quemadmodũ vbique locorum diſſeruiſſe Galenum compertum eſt. Nec quicquam refert ſi inflammationem eo loco dixerit morbum eſſe primorum ſeu ſimilarium corporum: nam licet ſimilare aliquod corpus primò ab ea oblædatur, ſecundariò verò & ex accidenti totum inſtrumentum, non tamen ipſum offendit vt ſimilare eſt, ſed vt partem conſtituentem totum inſtrumentum, cùm ex ea diſtendatur, & in tumorem attollatur primò, ex quo totius inſtrumẽti conſtitutio oblæditur, & propterea totius inſtrumenti, & ex accedenti morbus dicetur. Hoc igitur modo Galeni verba citato libro de differentiis morborum, exponenda ſunt, quæ, vt mea fert opinio, huc uſque à nemine, quos viderim, fuêre intellecta. Non ab re itaque primus, præcipuus, ac proprius eius curationis ſcopus, eſt vacuatio. Atqui vacuatio hæc duplex excogitata eſt, aut tranſlato ad alias partes, qui in ægra continebatur ſanguine, aut foris à corpore expulſo. ſatiùs profectò erit vtraque vti, vt inquit Galenus, obſeruantibus diligenter, ne qua ex accidenti læſio ſequatur. Cùm verò gemina ſit dictarum vacuationum vtraque, quadruplex in vniuerſum naſcitur vacuãtium auxiliorum genus, tranſlationis enim ſanguinis ad alias partes vnum genus eſt, vbi ipſa pars quæ phlegmone laborat, ſanguinem abigit, alterum cùm eæ quæ integræ ſunt, ad ſe trahunt, eius autem quæ extra corpus educit, alterum ſenſibili effluxu, alterum ratione tantùm contemplabili perficitur. Cùm itaque obſeruare oporteat diligenter ne aliqua ex accidenti læſio ex eiſdem vacuationibus ſequatur, propterea eis quæ tutiores ſunt euacuationibus, in principio vtendum erit, geminis videlicet iam dictis, à quibus ſanguinis tranſlatio ad alias partes efficitur, tam ſi ipſa laborans phlegmone pars ſanguinem abigat, quàm ſi aliæ quæ integræ ſunt ad ſe trahant: ex reliquis nanque duabus læſio ex accidente ſequeretur, vt dicemus. Trahunt autem ad ſe quæ integræ partes ſunt, aut venæ ſectione inanitæ, ſecta videlicet ex eiſdem partibus vena, aut fortibus adhibitis vinculis, ſeu applicatis cucurbitulis, potiſsimùm vbi cum parte phlegmone tentata communitatem habeant. Repellunt autem à ſeipſis partes quæ phlegmone laborant ſanguinem, infrigidantibus atque adſtringentibus medicamentis adhibitis, tum quoniam id quod influit, ex eiſdem inhibetur, tum etiam quòd ex accidenti partes ipſæ corroborantur, vt minùs promptè diſfluentem in ſe recipiant ſanguinem, ac quod in eis continetur promptiùs à ſeipſis abigant, vt 11. & 13. de metho. medendi, decretum eſt. ob has itaque cauſas primò repellentia adhibemus, quamuis ex accidenti partes ipſæ ex eiſdem roborentur, vt minùs promptè recipiant excrementa, non propterea quòd eiſdem denſentur ac conſtringantur, quemadmodum methodici ſentiebant, ſed quoniam morbi cauſa ab eiſdem primò repellitur, ad cuius expulſionem neceſſariò partis roboratio conſequitur, vnde minùs promptè affluentem ſanguinem recipiunt: quamobrem eiſdem quoque medicamentis in inflammationum principio ſæpiùs vtimur, tum quod paruum eſt quod eo tempore affluit, tum magna ex parte non ita craſſum, tum partis ipſius quæ recipit virtus, nonnunquam valentior, vtpote nondum laſſata, tũ quòd in afflicta continetur parte nondum violenter impactum, & citato libro 13. de method. medend. teſtatur Galenus & libro 11. eiuſdem operis, idonea eſſe in principiis adſtringentia duplici ratione aſſerebat: & quòd robur affectis particulis inferunt, vnde minùs promptè affluxum excrementorum in ſe recipiant, & quod eorum quæ in iis iam contenta ſunt, tenuiſsimum extrorſum exprimant. qua de re licet quod impletum eſt vacuetur, non modò medicamentis iis quæ digerunt, ſed etiam quæ adſtringunt & refrigerant, magis profectò ad incipientes phlegmonas frigidis adſtringentibúſque, quàm iis quæ digerunt, eſt vtendum, atque magis vbi quod confluit, craſſum nõ ſit, cùm neque partem phlegmone obſeſſam calfaciãt, neque ad eandem trahant, veluti ea quæ digerunt. Inter hæc verò vacuantia, per quæ tranſlatio ſanguinis ad alias partes efficitur, ea præferenda ſunt, quibus integræ partes ad ſe trahunt paulò ante à nobis conſcriptæ, quanquam interim quoque purgatione vbi opus fuerit vti poteris, deinceps verò frigidis adſtringentibúſque medicamentis vtare, licet vbi admodum exigua inflammatio fuerit, priuſquàm corpus vacuaueris, eiſdem quoque medicamentis vti poteris, nedum in hac inflammatione, verumetiam in aliis quæ ex vitioſis fiunt humoribus. Siquidem, vt inquit Galenus 14, de meth. medendi, exiguum vitioſi humoris etiam ſiquis ad viſcera & magnas venas retrudat, nullum profectò quod ſenſu percipiatur, malum committet, at ſi eius non leuis quantitas ſit, in princeps aliquod membrum aliquando procumbit, vbi priùs totum corpus vacuatum non fuerit, quod quidem tutius eſſe arbitror, vt moliatur in quacunque inflammatione. His itaque auxiliis in inflammationis principio pro eius curatione vtare. Si verò ſanguis in particula quam phlegmone prehendit vehementer eſt impactus, non eſt amplius repercutientibus vtendum; ſed tum digerere eſt tẽpeſtiuum: etenim in phlegmone tantiſper eſt refrigerandum, quatenus & ad incrementum eius ſiſtendum inhibendúmque eſt cõmodum. ſiſtunt autem ac inhibent inflammationis incrementum refrigerantia & adſtringentia duplici ratione, & quòd immoderatum extingunt calorem qui dolorem excitat, & quòd repercutiunt id quod affluit, ac quippiam ex eo quod in laboranti membro continetur, in proximas partes repellunt, id quod phlegmones iam factæ medela eſt, vt diximus. Simili etiam modo vbi ſanguis in parte quam phlegmone prehendit, vehemẽter fuerit impactus, & quæ modicè excalfaciunt, vtraque ratione proſunt, verùm tranſacto principio, ac corpore præeuacuato, quoniam & dolorem ſedant, & quod contentum in laborante particula eſt, digerunt: quippe dolorem mitigando augeri phlegmonas vetant; digerendo quod earum iam impactum eſt, eaſdẽ ſanant. Dixi autem non ab re his vtendum eſſe medicamentis poſt inflammationis principium, totóque etiam corpore priùs vacuato, quippe cùm particulæ quam obſtructio, aut putredo, aut phlegmone obſedit, febris ipſius veluti focus ſit. Ergo cùm huic, propter calorem ſua ſponte trahenti, alia quæpiam occaſio extrinſecus, ex iis quæ poteſtate excalfaciunt acceſſit, neceſſe eſt affectum intendi, vt liquet eodem 11. meth. meden. cap. 15. in incremento igitur cõmodè digerentibus vtendum eſt medicamentis, præſertim vbi quippiam amplius non affluat, nec repelli quod in laborãte particula cõtinetur, poſsit, vtpote quòd violen-

Phlegmone ſimilarium par. primò, totius inſtrumenti per accidens.

Vacuatio duplex. 13. meth. c. 19.

Vtraque vacuatio gemina.

Tranſlatio ſanguinis duplex.

Cap. 15. & cap. 6.

Frigida & adſtringentia in principio inflãmat.

Purgatione quando vtendũ, & quãdo non.

Cap. 27.

Digerentibus quando vtendum.

violenter impactum ac craſſum ſit. Verùm vbi fluxio non prorſus conſtiterit, repellere ſimul ac digerere hoc tempore conuenit, quamuis digerere magis, repellere autem minus, & ob id cum his quę digerendi vim habent, adſtringentia quoque miſcenda ſunt, exigua tamen, ita quod digerant magis, repellant autem minùs, tum propter eas quas nuper tradidimus cauſas, tū etiam quia, vt inquit Galenus 3. de ſimplic. medic. facul. cap. 17. abſurdum planè eſt ſemel, vnoque impetu, ab adſtringentibus contrahentibuſque ſubſtantiam, ad laxantia fundentiáque tranſire, ſicut ſanè æquum eſt in intermedio principij ſtatuſque ſpatio, dum videlicet morbi adhuc increſcunt, nec planè repellere ſicut in principiis, nec itidem digerere ſicut in vigore, ſed perinde vt morbi conditio media eſt inter contraria, ita medicinā quoque mediam eſſe oportet, quæ videlicet non vt in principiis adſtringat, nec vt in vigore digerat: quanquam ſemper vtraque miſceantur oportet, & quæ repellendi, & quæ diſcutiendi facultatem habent, niſi quando fluxio prorſus conſtiterit, & corpus vacuum fuerit. tunc etenim ad digerentem ſeu diſcutientem facultatem tuta eſt acceſsio, præſertim in vigore, & in inclinatione, quo tempore magis relaxantibus & digerentibus vtendum eſt, ſicut in primis incurſibus infrigidantibus, ac repellentibus, vt liquet 1. de comp. med per genera. cap. 4. hac igitur vacuationis ſpecie in modo dictis inflammationis temporibus, quę ratione tantùm contemplabili ex ægra parte ſanguinem euacuat, qui in inflammatione continetur, nō autem in principiis earū vti licebit, propter eas, quas nuper cauſas aſsignauimus interdum ſolis eiſdem medicamentis vtentibus, quę digerendi vim habent, interdum cum his quæ infrigidāt & adſtringunt permixtis, prout vſus requiret, & nos determinauimus. Ea autem vacuatio quę extra corpus educit eundem ſanguinem in phlegmone contentum, ſenſibili effluxu, vltimo loco molienda erit, quo videlicet tempore aliæ vacuationis ſpecies non ſatis fuerint. Ac tales quidem omnis phlegmones communes medicationes ſunt, variantur autem pro laborātium particularum ratione. quapropter memoria tenere oportet ſemper cunctas, quas narrauimus indicationes, quę ab ipſis affectis partibus capiuntur: ſi etenim eaſdem inflammationes in quacunq; parte fuerint excitatæ, rectè curabis. nā ſi quis eā quę à partibus ipſis pręſtatur indicationē adimat nihil obſtat quò minùs medicinā nō ſex menſibus, ſed ſex diebus totā perdiſcas, vt inquit Gal. eodē 13. meth. med. c. 20. quamuis nec ſi quæ à partibus ſumitur, indicationem adiicias, vt ipſe inquit, iam totum quod exigitur ad curationem habeas, niſi etiam methodos de medicamētis didiceris. itaque eas aggrediatur oportet quiſquis conſummate ſanaturus eſt morbos. Vbi vero phlegmone in generatione adhuc ſit, gemina oritur indicatio, veluti in reliquis morbis omnibus, quicunq; in gignēdo adhuc ſunt, & cauſam habēt, oſtendimus, atque idcirco nō ſimplicem, ſed compoſitam eſſe totam, de iis ægritudinibus quæ in generatione adhuc ſunt, medentis ſolicitudinem oportet, ex ea ſcilicet quæ prouidet, & ea quæ curat, eodem Galen. auctore citato lib. 13. de method. meden. cap. 2. quæ igitur cauſæ phlegmonem acccerſere videntur, has cùm in corpore ſint cōceptæ, vtique ne maiores fiant, cohibere conueniet, atque hoc præcauentis phlegmonem eſt officium, cùm verò ea magnitudine ſint vt iam phlegmonem creent, eas ſummouere oportet, ac quantū iā phlegmones genitum eſt, ſanare. itaque cum adhuc in generatione phlegmone fuerit, in ea, prior vacuationibus quas ſupra retulimus, confluentis ad affectum locum ſanguinis, fienda eſt inhibitio. inhibebitur his commodè ſi ipſam fluxionis cauſam inuenerimus, vt idem Galen. inquit. eſt autem ea duplex, aliquando ex ipſa parte quam phlegmone vexat, orta, aliquando ex alia quapiam, aliuſve. ex ipſa quidem quoties aut calidior eſt facta, aut dolore vrgetur nō ex ipſa, quando vel ab alia quapiam parte, vel ab aliis ſuperfluum illi tranſmittitur, vel etiam ex totius corporis affectu: inuenta itaque fluxionis cauſa eam primò auferre oportet, vt confluentis ad affectum locū ſanguinis fiat inhibitio, ita vt ſi ex calore proritetur fluxio, idem primò ſedetur, ſi ex dolore, in contrarium quoque alteretur, ſi verò ab aliquo, vel pluribus partibus ſuperfluum tranſmittatur, tanquā robuſtioribus exiſtentibus, aut etiam ab vniuerſo corpore, ex eiſdem priùs vacuatio molienda erit, ac à tanta fluxionis parte reuulſio, & deinceps quod in affecta parte reſtitit, ac ipſius phlegmones iam genitum eſt, paulò ante dictis vacuationibus ſanare oportet, curationem eandem immutantes pro ipſarū partium tum natura, ſeu temperamento, tum facultate, ſeu actione, tum poſitione ſeu figura, ac aliis quæ ſupra narrauimus. Et hæc pro curatione ſingularum trium differentiarum ipſius putredinis quas propoſueramus, hoc eſt, tam ſi eius cauſæ adſint, quàm ſi non adſint, tam ſi per vniuerſa vaſa, ſeu maiora & principaliora fuerit diffuſa, quàm ſi vna parte conſiſtat; tam ſi fuerit cum phlegmone quàm citra phlegmonem, dicta ſatis. Quibus omnibus, ſi eas quæ à viribus præbentur indicationes adiecerimus, abſoluta nobis methodus de febribus omnibus à putredine incenſis, ſanandis, erit, vt Galen. inquit. Nos verò quæ indicationes à viribus ſumendæ ſunt, nedum pro febrium omnium, verum etiam quorumcunque morborum curatione, ſuperiùs abundè diſſeruimus, quatenus ſpectat ad auxiliorum inuentiones. Reſtat modò de eis ſermonem facere quod ad victus rationem attinet, id quod ſtatim abſoluemus pro complemento huius noſtræ methodi de medēdis febribus, ſi priùs rationes quaſdā diluamus, quibus iidem iuniores probare etiam nituntur, eas indicationes, quas ab affectis partibus neceſſariò ſumendas eſſe cum Galeno concluſimus, quicquam ad curationem conducere non poſſe, quemadmodū nec reliqua quæ ſecundum naturam ſunt.

Indicationes ſumendæ à parte affecta, vt cap. 46.

Indicatio duplex in phlegmone quæ ad huc fit.

cap. 3. Fluxionis cauſa.

Superat vna ſolùm indicatio à viribus ſed eadem eſt in omnibus morbis.

Soluuntur rationes quibus quidam probare nituntur quod indicationes quæ ab affectis partibus ſumuntur, ad curationem non conducunt.

Caput XLVIII.

SI natura ſeu partis temperamentum, actio, ſeu virtus, ſitus, poſitura ac ſenſus omnia ſunt ſecundum naturam, & propterea nobis familiaria & amica, qua ratione ſui cōſeruationem & tutelam perpetuò indicāt, quomodo poſſunt curationem, aut remedij genus, qualitatem, locum, quantitatem & vtendi modum, aut quempiam alium ſcopum, quem in illis obſeruare oportet, demonſtrare, inquiunt iſti, ſi modò vnum ſemper indicare vnum, ſit opus, Galeno auctore 9. & 11. de meth. med. cap. 12. & cap. 13. Atqui nos vnà cum Galen. aſſerimus, perpetuæ veritatis eſſe quòd quicquid pro natura

ſua indicat, id vnum ſemper indicabit, ſeu quòd vnam habet naturam: qua etiã ratione fatemur, quodlibet quod ſecúdum naturam eſt, ſui cuſtodiam perpetuo indicare, nec propter aliud ab eo quampiam ſumi indicationem, quàm propter hunc finem, videlicet vt cuſtodiatur.

A temperamẽto partis ſumitur indicatio, vt ipſum cõſeruetur.

Quamobrem ſi Galenus pręcepit à partium natura, ſeu temperamento proprio ſumi indicationẽ pro morborum (qui in eiſdem excitantur) curatione, non propter aliud illud inſtituit quàm vt earum partium natura, ſeu temperamentum conſeruetur ex eis medicamẽtis, quæ morbum auferunt: etenim eadem laborantis loci temperies medicamentis, quæ pro auferendis morbis adhiberi debent menſuram pręſcribit, vt liquet 7. de meth. meden. cap. vlti. quemadmodum etiam de vniuerſi corporis naturali tẽperie ſuperius diſſeruimus, quippe eatenus redeat ad naturam eorum quodque neceſſe eſt, loquit idem Galenus, quatenus à natura receſsit. item quòd nondum curationi impoſitum finem arbitrandum, priuſquàm ad propriam naturam particula redeat, idem etiam Galenus teſtatur, atq; ita à temperamẽto laborantis partis auxiliorum indicatio ſumitur, in iis videlicet intemperiei generibus, quę abſque humore infeſtant: nam & refrigerari, & calfieri, & ſiccari, & humectari, & per coniugationem quiduis horum pati ſingulæ particulæ pro morbi portione requirunt, vt citato libro 7. de methodo meden. ſcriptum eſt.

Loco citato.

Nõ igitur propter aliud à propria partis temperie indicatio ſumitur, pro dictorum iam morborum curatione niſi pro earum conſeruatione, id quod indicant, contrarietatis iam dictæ, menſuram præſcribentes.

A partis functione ſumitur indicatio, pro eius cuſtodia.

Pari ratione à virtute ſeu partis actione non propter aliud indicatio ſumitur, niſi pro eiuſdem cuſtodia. etenim ea vtilis eſt in iis intemperiei generibus, quæ ex humoribus ſunt ortæ, pro quorum curatione, vacuatione aliqua vtendum eſt: quapropter eiuſdem vacuationis quantitas ab ea definitur. etenim non adeò vacuandum eſt vt affectus ſuadet ſemper, ſed habenda ſollicitudo erit, de virtute partium à quibus vacuatur non leuis quidem in iis quæ principes partes ſunt, ne hac (magna ſemel vacuatione vſus) diſſoluas, quemadmodum à quibuſdam aliis partibus ſibi ſolis inſeruientibus, audacter vacuare licet, prout affectus ſuadebit, eius tamen virtuti attentus, & quoniam non par eſt, vt diximus, actionum dignitas ad ægros ſeruandos, ſed aliæ magis, alię minus vtiles ſunt, vtique ad portionem actionum dignitatis etiam cuiuſque partis proſpiciendum eſt robori, atque id etiam nõ propter aliud quidem, niſi propter ipſius virtutis cuſtodiam. definit itaq; actio, ſeu virtus partis affectæ vacuationis quantitatem, & pro dignitate eiuſdem actionis, ſeu facultatis, robur ſeruandum erit, atque maior, vel minor ſollicitudo habenda prout magis, vel minùs fuerit eius officij dignitas, eatenus admittens vacuationis quantitatem, quatenus & morbus ſoluatur, eius verò virtus ſeu actio ſeruetur.

A partis figura indicatio ad ipſius part. cuſtodiam confertur.

Quemadmodum etiam à partis figura, ſi ipſius modi vacuandi excrementi indicatio ſuggeritur, non niſi pro ipſius partis natura, temperamento, ac naturali conſtitutione ſeruandis, quæ quidem ſi modo alio vacuaretur, vtique deſtrui neceſſum eſſet, vt ſi ventriculum quiſpiam non deiectione, aut vomitu. ſed per vrinales meatus inanire tentaret, & inteſtina per vomitum pectus & pulmonem non per aſperam arteriam & fauces, ſed per deiectiones & pharmaca deiectoria. Oſtendit itaque figura partis affectę vacuationis modum, non niſi propter ſui tutelam, & conſeruationem: & propterea illud idem ſemper indicat.

Indicatio etiam à ſitu non aliò refertur quàm ad partis conſeruationẽ.

Nec aliter etiam & ſitus earundem partium, nã ab eo indicatio ſumitur, tum ad ſolidarum intemperies, tum ad ſuccorum vitium. Pro ſolidarum intemperie curanda, metitur quoque contrarietatis menſuram, adeo vt ſi quis per ſumma corporis intẽperie laboret, ei medicamenta quæ intemperies requirit, applicabimus, ſi vero in profundo corporis intemperies ſit, ſi his medicamentis vtaris quę intẽperies requirit, vtiq; multò imbecilliora, quam pro vſu ad affectum locum peruenient: & propterea affectus non curabitur, nec affecta pars ad propriam naturam redibit. erit itaque fortioribus vtẽdum interualli rationem habentes. quandoq; verò vbi medicamen affectum locum non attingat ſua natura, admiſcendum eſt aliquod, quod quidem dux veluti viæ ſit: Ad ſuccorum etiam vitium ſi nonnihil ſitus indicat, ſocietatẽ laborantis particulæ cum aliis docens, non alia ratione indicabit, quam pro eiuſdem partis conſeruatione: hac etenim ignorata vitioſos humores per conuenientia loca vacuare ignorabimus, quos ſi vacuare per alia loca quiſpiam tentaret, vtique eiuſdem partis ſubſtantiam, temperamentũ, ac vniuerſam conſtitutionem deſtrueret. Ad quodcunque itaq; cõducat indicatio quę à ſitu datur, pro morborum ſublatione, nõ propter aliud conducere videtur, quàm pro ipſius affectæ partis cuſtodia.

Indicatio à partis ipſius acuto, vel hebete ſenſu refertur.

Similiter & eiuſdem partis ſenſus acuitas ſiue hebetudo pro viribus partium cuſtodiẽdis, & non ob aliud indicant. nam quæ acuti ſunt ſenſus partibus, ſi iis vtaris medicamentis, quę non leuiter mordeãt, earum vires dolore reſoluuntur, inquit Galen. quapropter expedit has non confertim, nec ſemel valentibus auxiliis mederi, ſed tuto potius in tempore, in iis verò partibus quę tardi ſunt ſenſus, ſeu hebetis, celeriter obire quod iuſtum eſt licet ſemel vſis remedio quod ſit idoneum, propterea quòd ab eo vires dolore non reſoluantur. ergo pro cuſtodia virtutis earundem partium, indicationem ſumimus ab acuitate & hebetudine ſenſus earum, ita vt propterea ea admittant medicamenta, à quibus curari affectus valeat, vires autem haudquaquam ſoluit, ea verò non admittant à quibus virtutis ſubſtantia eiuſdẽ partis aut diſsipetur, aut immodicè alteretur. Sunt itaque dictæ indicationes ad curationem neceſſariæ, & quamuis non vno eodẽmque modo ad affectus ſublationem conferant, vt diximus, in hoc tamen omnes cõſentiunt, quòd quicquid indicant, licet conferat ad eorum morborum ſublationẽ, qui indeterminatis excitantur particulis, nam iis neglectis curari nequeunt, tamen non propter aliud indicant primò & per ſe, quàm pro earum partium tutela, ac cuſtodia, naturæ videlicet, ſeu temperamenti, actionis, ſeu virtutis, & omnis denique earundem conſtitutionis.

Gal. ſibi ipſi cõſtat.

Nunquam igitur Galen. ſui obliuiſcitur, perpetuoque de eadem re, diuerſis etiam in locis idem tradit, & poſita principia ſemper ſeruat, ac tuetur, quamuis quandoque pro diuerſa de qua agit tractatione, diuerſa quoque aſſerere videatur, iis potiſsimùm qui parum in eius doctrina ſunt exercitati, ac perperam eiuſdem verborum ſententiam interpretantur: quò fit vt nimium etiam audaces ſint in calumniando Galeno, ad contradicendum potius quàm ad veritatem inueſtigandam laborantes.

Quibus potiſſima ratione vires cuſtodiantur, ac quomodo veſtiganda ſit nutrimenti quantitas.

Capus XLIX.

Vita quid. CVM neceſſe ſit vitam, aut ipſas eſſe
vires, aut earum actiones, nihilque ipſa vita prius in animãtis corpore eſſe
poſsit, propterea quòd nec ſanos eſſe
citra vitam licet, eædem propterea omnium primæ cuſtodiendę hominibus ſunt. etenim
has vires ſeruare, nil planè eſt aliud quàm vitam ſer-
cap.10. uare, vt liquet ex Gale q.9. de metho. medend. Quid
verò per vires intelligere oporteat, fuſiùs in præcedentibus diſſeruimus; nunc autem in memoriam iterum reuocemus, quibus, quótve rationibus vires
ſeruari poſsint, quò id quod deficit in his quæ diximus, pro viribus ſeruandis in ægris hac febre laborantibus, exactè definiamus, poſtquàm & ſanis & ægris adeò neceſſariæ ſunt, vt ſine ipſis viuere nõ valeamus, nec quicquam conduceret à morbis febribúſque liberari, ipſis haudquaquam ſeruatis. Seruantur autem potiſsima ratione vires, ea eo quod de
ſubſtãtia earum vel inanitum, vel alteratum eſt corrigendo, ſecundo loco ea prohibendis iis, quæ ipſarum ſubſtantiam vacuare, alteraréve poſſunt, vt 9.
de metho. meden. ſcriptũ eſt. Atqui quo pacto ſeruari ipſæ debeant hoc ſecundo cõſeruationis modo
ſuperiùs abundè cum Gale. demonſtrauimus, quando vires ipſas neceſſariò cõſiderandas eſſe pro morborum ſublatione, ac ad remediorum inuentiones,
Virium propria conſeruatio. oſtendimus. Reſtat modò diſſerere modum quo valeamus ipſas tueri, corrigendo id quod de earum
ſubſtantia fuerit inanitum, & alteratum, quod verè
& propriè earum eſt conſeruatio. id vero efficiemus ſi priùs admonuerimus, vires, vt ſæpius dictum
eſt, perpetuo ſui cuſtodiam præſcribere, cuſtodiam
autem ſimilium exhibitionem indicare. cùm verò
virium ſubſtãtia tum ex ſpiritu, tum ex carnoſa ſpecie, tum ſolidis ipſis compleatur, ea iis quæ ſimilia
ſunt, moliri cuique ſuam cuſtodiam conueniet, ſpiritui, ex reſpiratione, ac tranſpiratione, & qui ex
ſanguine attollitur, vapore, ſolidorum verò generi,
ex ſolido nutrimento, carnoſo autem per eam naturam, quæ in medio humidorum, ac ſolidorũ corporum eſt, Galen. teſte 11. de method. meden. cap.3.
cuiuſque autem horum quantitatem, ſeu modum,
ea conſeruandę ſubſtantię quantitate, ſeu modo inuenies, qualitatem verò ex ipſius tẽperie. Cùm verò horum cuiuſque vel optima temperies ſit, vel aliquatenus vitioſa, quæ quidem optima eſt, ſemper
ſeruari debebit, quæ verò omnino vitio non caret,
hæc in ſanis quidem vel ſeruanda eſt, vel alteranda,
in ægris verò ſeruanda ſemper eſt. at cùm diuerſitas
non parua ſit in partium animalis temperamento,
propriam cuiuſque menſuram fore eorum, quæ ipſi
ſunt ſimilia, nempe ei quæ terrea magis eſt, eorum
quæ magis ſint terrea, & ei quæ humidior eſt, eorũ
quæ ſint humidiora. ad eundem modum ei quæ magis aerea eſt, eorum quæ plus huius ſubſtantiæ in ſe
habent, ſicut calidiori eorum quæ magis ſubſtantiæ
igneæ participant. hinc materias iam particulares omnes in cibis, potione, aere. & omnibus peragi ſolitis inueniendas eſſe decreuit Galen. citato libro 11
Cap. præc. metho. meden. quamuis, vt ipſemet inquit, eodem
loco, vires ipſas ſeruent præcipuè cibi, potiones, &
ſpiritus, certa menſura, & apta qualitate exhibita.
idque non ab re, cùm dictum ſit eorum ſubſtantiam
ea ſpiritu, carnoſa ſpecie, ac ſolidis compleri, atque
ob id iam dictis tribus etiam ſubſtantiis ſeruari, certa tamen menſura, & apta qualitate exhibita. quantum verò ad ſpiritum, ſeu aerem ſpectat, pro febriũ
curatione, ac ſpirituoſæ noſtræ ſubſtantiæ conſeruatione, ſatis abundè factus eſt in præcedẽtibus ſermo. Reſtat modò diſſerere quomodo reliquæ duæ
virium ſubſtantiæ præcipuæ, carnoſa videlicet, &
ſolida, per ea quæ ſimilia ſunt ſeruari debeant, id verò potiſsimum conſiſtit in cibis atque potionibus,
quanquam & ex iis quoque ſpiritus nonnihil vtilitatis participent, cum ea ſanguinis etiã attenuatione, ſeu vapore præter aerem nutriantur. De hac itaque menſura ſeu quantitate ac qualitate victus, ſeu
cibi, & potus, pro viribus ipſis ſeruandis, verba facere intendimus. etenim cum tota moles animalium
in perpetuo fluore ſit, vt inquit Gal. 1. de ſanit. tuen.
cap.2. ni ſimilis altera ſubſtantia pro ea, quæ deſfluxit, reſtituta ſit, euaporabitur certè atque diſsipabitur vniuerſa, nedum in ſanis, verùm etiam in ægris corporibus, id verò admodum facilè non exiſtit, nam cùm ars ipſa tota ſit magna, non leuiſsima
eius pars eſt ſcientia ordinandi victus, inquit idem
Galen. 11. metho. meden. cap.15. nos vero qua ratione inueſtiganda ſit nutrimenti quantitas in ægris,
ac febri laborantibus, veſtigabimus primò, deinde
quomodo eiuſdem qualitas, necnon & opportunũ
tempus diſſeremus. Et quoniam diximus inueniri Quantitas
quantitatis eius menſuram ex virium ſubſtantia, ni- cibi vnde
mirum æſtimari debebit, quemadmodum vires, quę petatur.
corpus regunt, in his ſe habeant: quippe tùm vires
legitimum robur ſuum habent, & morbi ſummus
vigor breui futurus expectatur, tenuiſsimo victu vti licet, cũ verò infirmiores ſint, non licet ſine graui
noxa, ſed adiicere ad nutrimenta tantum oportet,
quantum de robore virium eſt imminutum, atque
ex his ſcopis accipienda quantitas nutrimenti, vt liquet eodem 11. de meth. meden. cap.5. quibus in verbis clara luce oſtendit Galen. nutrimenti quantitatem deſumendam eſſe, tum ex ipſarum virium ſubſtantia, ſpectantes, inquam num robuſtæ, vel imbecillæ fuerint, tum etiã ex morbi ſummo vigore, cùm
ſcilicet breui vel lõgo futurus tempore expectatur,
nam ſi qui ſunt alij ſcopi, pro hac victus quantitate
inſtituenda illi coindicare, & non indicare dicun- Coindicantia cibi quantitatem.
tur, quatenus vires metiuntur, vt ætas, tempus anni,
regio, conſuetudo, & reliqua huiuſmodi. Quamob- Quantitas
rem non immerito quiſpiam quæreret quid intelli- cibi quid
gat Gal. hîc per nutrimenti quantitatem, num mo- ſit.
lem videlicet, ſeu copiam eiuſdem, an quippiam aliud, quod ſcilicet ipſum nutrimentum plus, vel minus nutriat? Pro quo animaduertere oportet, quòd
hoc in loco Galen. vtitur voce Græca πόσος, interim
ποσότης, quod Latinè ſonat, prima quidem quantus,
aliquantus, & quotus, ſecunda verò quãtitas, quamuis (mea quidem ſententia voce πόσος, hic quodammodo abutatur, volens etiam per eam, quantitatem
ſubintelligere: ſed quicquid ſit, dicimus nos quòd
per quantitatem hoc loco Gale. non intelligit mul- Quantitas
titudinem, ſeu copiam alimẽti, quemadmodum in- cibi quandoque copia,
telligere videntur tum ipſe, tum etiam Hippocrat. apud
apho.14. & 15. primi libri. per voces πλεῖος & πλεῖστος Hippoc. &
καὶ πλειστὸς, hoc eſt plus & plurimus. etenim iis in lo- Gale.
cis de multitudine, ac alimentorum copia ſermo ab
iis ſit, quæ proportionalis eſſe debet, & quantitati
eius, quod difflatur, ac innati caloris multitudini,
niſi fortè aliquando ex aeris ambientis caliditate fuſio adueniens, cogat ſubtrahere, vt inquit Galen.

comment. citati 15. aphoriſm. & propterea vbi multus fuerit calor innatus, & vires robuſtæ, multũ quoque competit nutrimentum, vbi verò paucus, & vires imbecillæ, contra. ſed voluit, vt mihi videtur, par nutrimenti quantitatem Gale. intelligere diuerſam formam, figuram, ſeu ſpeciem ipſius alimenti: quod quidem alijs in locis ſignificauit per vocem χῦμα, vt liquet comment. aphoriſm. 7. & 9. eiuſdem 1. lib. id quod eius verba manifeſtant. ait enim docens nutrimenti quãtitatem ex quibus deſumi debeat: [cùm vires legitimum robur ſuum habent, tenuiſsimo victu vtendum eſſe, cùm verò infirmiores ſint, adiicere ad nutrimenta tantum oportet, quantum eſt de robore virium imminutum.] quod quidem falſum eſſet, ſi de alimentorum copia illud ſubintelligeretur. nam robore virium imminuto adiicere nutrimentorum copiam non oportet, neque etiam minuere, vbi legitimum robur ſuum haberent, ſed contrarium efficere, vt in citatis aphoriſ. precepit Hipp. Quinimò in virium imbecillitate parum quidem alimenti offerre ipſe Galen. docuit, comment. apho. 17. primi lib. quoniam virium imbecillitas non poteſt totam ſimul multitudinem alimenti ſubſtinere; quod verò per nutrimenti quantitatem quam πόσον nominauit 11. de metho. meden. eiuſdem nutrimenti ſpeciẽ ſeu formam intelligere voluit, ex qua plus vel minus corpora nutriuntur liquet apud eundem comment. citati aphoriſm. 9. primi libri. ait nanque Galenus, [nunc hoc in loco alterum adiicit ſcopum ſcilicet victus, vt quantitatem declinationis exquiſitè noſcamus. eſt autem hic ſcopus, vis ipſa ægrotantis, cuius gratia nutrimus; neq; enim morbi gratia.] & deinde ſubdit: [cum enim vis ita robuſta fuerit, vt ſperemus ipſam poſſe perdurare totum tempus intermedium vſque ad ſummum morbi vigorem cum tali victus forma, ſpecie, ſeu figura (vtitur enim voce χήματι) túnc (inquit ipſe) exquiſitam habebimus declinationis, quam diximus quantitatẽ.] vtens verbo πόσον, & ſubdit: quod ſi imbecillior extiterit, adiiciendum aliquid victus, & plenior eſt adhibendus tantum ſcilicet, quantum natura imbecillior ea poſtulat. conſiſtit ergo nutrimenti quantitas ea quiſita in ipſa victus forma, quæ talis inſtituenda eſt, vt æger perdurare cum ea poſsit vſque ad morbi ſummũ vigorem, vt clarè ex his verbis oſtendit Galenus, & comment. citati aphoriſ. 7. eiuſdem libri, cum Hipp. in aphori. ſcripſiſſet: [vbi morbus peracutus eſt, ſtatim extremos labores habet, & extremè tenuiſsimo victu vtendum eſt; vbi verò non, ſed pleniorem victum contingit adhibere, tantum cibi indulgẽdum eſt, quanto morbus extremis eſt mollior.] inquit ipſe, [in quibus verò morbi vigor ſtatim futurus eſt, hoc eſt in primis quatuor diebus, in iis poſſumus victu extremè tenuiſsimo vti, cùm eundem vires tolerent: qui verò minùs tenuis exiſtit, quẽ etiam pleniorem nominauit, illis conuenit morbis qui poſterius in ſuo debent vigore conſiſtere, in quibus præcepit tantùm à victus tenuitate declinare, quantùm morbus ab extremis recedit, hoc eſt vigore ſummo. Hoc enim proximo exiſtente, paulò pleniorem victum offeremus: longiùs verò diſtante, plus: & quãto tardiorem fore ſummum morbi vigorem expectabimus, tantum victus ſpeciem, formam ſeu figuram commutabimus.] iterum vtens hac voce χῆμα, liquet igitur ex iis, quo tam Hippocr. quàm Galen. indicatione ſumpta tum à viribus, tum à morbi ſummo vigore, pro quantitate victus inſtituenda, per quãtitatem victus diuerſam, prout diuerſi fuerint iã dicti duo ſcopi, non multitudinem, ſeu copiam eiuſdem, ſed formam, ſpeciem, ſeu figuram ſubintelligere voluerunt. de qua etiam victus forma ſeu ſpecie, Galen. verba fecit commen. aphoriſ. 11. eiuſdem lib. ſub voce εἶδος, & aphori. 12. vtens eadem voce χῆμα, interim quoque victus qualitatem appellauit, vtens voce ποιότητα, vt liquet libro de optima ſecta. At idẽ Hippoc. aphoriſ. 4. eiuſdem primi libri, de hac meminit, aſſerens non vnam duntaxat in omnibus morbis ſpeciem, ſed diuerſam inſtituendam eſſe, pro diuerſa morborum natura: & quoniam coniecturalis erat hæc etiam quantitas, quæ in ſpecie, ſeu forma continetur victus, veluti reliquæ omnes, & propter ea aberrare quandoque cõtingit in hac declinationis quantitate, nedum medicos ipſos, verùm etiam ægros, non abſque ratione aphoriſ. 5. eiuſdem primi libri collocatione facta inter eadem delicta, aſſerebat ægros magis lædi cùm ad magis quàm oportet, tenuem victum fieret declinatio, quàm vbi ad paulò pleniorem, quæ Hipp. ſententia hucuſque à paucis, vt mihi videtur recte fuit intellecta. Non negamus propterea quòd in hac diuerſa nutrimenti ſpecie ſeu forma quæ ægrotantibus inſtituitur, ea qua diximus ratione, conſideranda etiam ſit certa quantitas, ſeu menſura, quamuis id præcipuè à modico non intenditur. Etenim de hac etiam victus ſpecie quibuſdam plus, quibuſdam minùs, quandoque tribuere oportet, pro diuerſa ægrotantium ætate, ſeu conſuetudine, anni tempore, ac reliquis huiuſmodi, quibus eædem vires metiuntur, quemadmodum neque ipſe Hippoc. hanc prætermiſit, ſed de ea meminit in paulo ante citatis aphoriſ. 14. & 15. primi lib. & 2. de ratione victus in morbis acutis, cum dicebat: cibotum autem adiectioni intendendum multo minus, &c. Verùm aſſerimus quod per nutrimenti quãtitatem, quam primò inuenire debemus ex virium ſubſtantia, vt Galen. docet citato libro 11. method. meden. intelligere debemus ſpeciem, ſeu formam, & non copiam aut multitudinem eiuſdem nutrimẽti. ſunt etenim diuerſæ nutrimenti ſpecies diuerſimodè quoque nutrientes, atque ſubſtantiæ virium adiicientes, id quod præcipuè conſiderare debemus in febribus ipſis, ac morbis omnibus, & propterea eadem nutrimenti ſpecies immutanda erit, conſideratis tum virium robore, tum morbi ſummo vigore; id quod etiam manifeſtè 10. metho. med. idem Gal. nobis demõſtrauit, cùm dixit: [ſunt igitur tibi à primo ſtatim die in omni ægro ſpectanda duo illa quæ Hippoc. iuſsit, à quibus cibandi conſilia petas, morbi ſummus vigor & ægrotantis vires: poſtea ſi tranſiri ſummum incrementum ſine omni cibo poteſt, in cibi abſtinẽtia hominem ſeruabis, ſin exiguum adminiculum requirat, abundè erit ſola mulſa; quòd ſi maius deſiderat quàm ſit ex mulſa, ptiſanæ cremor ſatis erit. At ſi fas non eſt ſummum morbi incrementum aut tenui victu, aut inedia tranſmitti, id agendũ eſt vt homo ſtatim in primæ acceſsionis inclinatione cibetur.] Immutat igitur Galen. diuerſam victus ſpeciem ſeu formam pro vario virium ſtatu ac diuerſa morborum ſummo vigore, & non multitudinem ſeu copiam eorundem alimentorum, quæ quidem contrario ab hoc modo permutari debet. nam vbi calor innatus plurimus fuerit, & propterea vires valentes, plurimus quoque cibus adhibendus erit: vbi exiguus, & propterea imbecillę vires, exiguum quoque nutrimentum dabimus, vt aphoriſm. 13. 14. & 15.

Quantitas cibi pro forma ſeu ſpecie hic ſumenda.

Loco cit.

Cap 39

Aphoriſm. 5. lib. 1 illuſtratur.

Cap 5

Cap. 5

primi libri decretum eſt, oportet enim alimenta, vt inquit Galen. ſemper eſſe innati caloris multitudini proportionalia, & eorum quantitatem, eſſe eius quod difflatur quãtitati, proportionalem, præſertim in ſanis corporibus. Sunt verò ipſius ſpeciei ſeu formæ victus differentiæ non paucæ, quas pro diuerſa morborum natura, varióque virium robore, artificioſa quadam coniectura aſſequi licebit. Etenim vbi morbus peracutus fuerit, ac ſtatim ſummum vigorem habiturus eſt, hoc eſt in primis quatuor diebus, & vires ſuum legitimum robur habent, poſſumus victu extremè tenuiſsimo vti, quemadmodum illis morbis qui poſterius in ſuo vigore conſiſtere debent, non adeò extremè tenuiſsimum adhibebimus victum, & vbi paulò poſt conſiſtant, extremè tenuem: vbi verò plus, victum tenuem adhibebimus, & deinceps etiam pleniorem, quandoq; modicè, quandoque mediocriter, quandoque admodũ prout vires requirent, & morbi ſummus vigor breuiùs, aut tardiùs expectatur. quocirca pręcepit Hippocrates tantum à victus tenuitate declinare, quantum morbus ab extremis recedit, hoc eſt à ſummo vigore, adeò vt tunc quantitatem declinationis exquiſitè habeamus, tum in febribus, tum in cunctis morbis, cum adeo vis robuſta fuerit, vt tali vel tali victus ſpecie, ſperemus ipſam poſſe perdurare totũ tempus intermedium vſque ad ſummum morbi vigorem. nam non permutandam eſſe victus ſpeciem, priùs quàm ſigna coctionis manifeſta ſint, inquit Galen. Hippocra. auctoritate 2. de rat. victus, & deinde ſubdidit: [id autem fiet, ſi quot diebus ad vigorem morbus venturus ſit præcognoueris.] & paucis quibuſdam interiectis, eodem loco docens modum inuentionis generis victus, inquit: verùm quomodo ad generis victus inuentionem, operæ pretium eſt vt cognoſcas, an robuſta, vel infirma ſit laborantis facultas, quot item diebus morbi coctio futura ſit, ſic & conſiderandum quantum vel robuſta, vel infirma fuerit, nempe in virtutis tum robore, tum infirmitate magis, & minùs valde diſcrepant, ſic morbi quoque diſcrimina differentiáſque coniicere oportet. Sed hic non ab re dubitaret quiſpiam aſſerens Hipp. & Galen. in hac victus ratione inſtituenda, ſibi ipſis pugnare, nempe aphoriſ. 7. 8. 9. & Gale. etiam comment. aphoriſmi 11. & 12. & citato lib. 2. de rat. vict. apertè præceperunt, à duobus ſcopis ſumẽdam eſſe totius victus rationem in vnoquoq; morbo, nempe ex morbi conſtitutione, ſeu eiuſdem morbi vigore, & ex viribus ægrotãntis. At citato libro 11. meth. meden. Galen. hæc verba (poſt ea quæ modò citauimus) de victus quantitate conſcripſit, inquiens, [ſiquidem oſtenſum priùs eſt ſolum virtutis reſpectum eſſe, qui de nutrimento indicationem præbet] & libro 1. de ratione victus inquit: [verùm nos qui veritatem honoramus, laudamus Hippocr. cùm in cæteris omnibus, tum quòd in vnoquoque opere ſcopum ita docuerit, vt huic attentus omnino quiſpiam, definitam certámque inuẽtionis auxiliorum habeat viam: ſic ſanè & cibandi ſcopum vnum communem prorſus tum ſanis, tum langueſcentibus eſſe demonſtrauimus. his autem facultatis vitalis cuſtodia eſt, quam nunc manifeſtè explicuit, cùm dixit ſi validus fuerit, ob eandem ſanè facultatem ſani edimus & bibimus, aliáque omnia vitæ munia exequimur. propter hanc eandem & ægri ad cibos, potúſque procedimus; nempe morbus ſuæ affectionis indicat auxilia, phlebotomiam videlicet, clyſma, cataplaſma, purgationẽ, oxymeli, aquam mulſam, atq; aliorum vnumquodque: virtutis verò cuſtodia ſolã indicat alimoniam.] Quibus in locis vnum ſolum eſſe ſcopum, qui alimoniam indicet, virtutis videlicet cuſtodiam, dilucidiſsimè eos aſſerere patet, quamuis Galen. 1. de arte cur. ad Glauc. cap. 8. oppoſitum ſentire videatur, quod videlicet in omnibus morbis commune præceptum eſt, vt ab initio ſtatim ad vniuerſum ægritudinis tempus inſpiciẽtes, rationem victus inſtituamus, nullam faciens de viribus mentionem. Niſi eſſet quòd idem Gale. citato etiam loco 1. de rat. victus, per ea verba, quæ ea, à nobis modò conſcripta, conſequuntur, ſe ipſum ac Hippocr. conciliat inquiens. [ſi igitur morboſam affectionẽ nullo pacto offenderet alimonia, nos virtuti ſoli attendentes, ægros vt ſanos aleremus, ſed quoniam ſæpius noxam, vt oſtendimus, affert, ob id morbi affectionem, non tanquam cibi indicationem, ſed tanquam prohibitricem contemplamur. vbi ergo ea nõ prohibuerit, facultaſque præceperit, tunc nutrimus, neq; enim cibus morbi affectionem ſua ratione iuuabit, niſi vim tum cibi, tum medicamenti obtineat. [Hine liquet vnum eſſe præcipuum ac propriũ ſcopum, alimoniam indicans duntaxat. nempe cuſtodia ipſius virtutis. Quòd ſi Hippocr. & Galen. quandoque morbi conſtitionem, ſeu eiuſdem ſummum vigorem contemplari etiam iuſſerint pro ipſa alimonia inſtituenda, ea non tanquam cibum indicantia, ſed tanquam prohibentia ſpectarunt, veluti hoc in loco ſeipſum declarat Galen concludens vniuerſale tempus offerendi alimenti eſſe, ac tunc nutrire oportere, cùm facultas præceperit, & morbus non prohibuerit: quemadmodum etiam de auxiliorum tempore lib. de opt. ſecta. definierat, id eſſe præcipiens quando morbus exigit, & facultas non impedit. ſpectatur itaque morbi affectio, ſeu eiuſdẽ morbi ſummus vigor neceſſariò in ipſis ægris, pro victus ratione inſtituenda, non tanquam ſcopus quidam, quid faciundum ſit indicans, ſed tanquam prohibens. Atqui quod prohibet, haudquaquãm vtile indicare poſſe, decretum reliquit idem Galen. citato lib. de opt. ſecta, & nos in præcedentibus fuſiùs declarauimus. Erunt itaque duo ſcopi, vnus, vt indicans, ac requirens nutrimentum, tanquam vtile ei exiſtens: alter verò non tanquam ei conducens, ſed tanquam prohibens. neque enim, vt diximus, cibus morbi affectionem ſua ratione iuuabit: quod quidem (ſi verum fateri liceat) verè indicare haudquaquam admittendum eſt: & propterea reuera vnus erit cibandi ſcopus, communis prorſus tum ſanis tum langueotibus, nempe virtutis cuſtodia, licet de altero quandoque ſcopo fiat ſermo, hoc tanquã omnibus manifeſto prętermiſſo, ab eodem Galeno, qua ratione conciliari poterit idem Galenus cum iis quæ ſcripta reliquit eodem lib. de optima ſecta, quo loco aduerſus methodicos, morbi tempora haudquaquam quippiam vtile indicare poſſe, nonnullis rationibus demonſtrauit: neque medicamenta ſeu auxilia, neque alimentorum genus quantitatem aut qualitatem, quoniam nihil quod expedit à temporibus indicari poteſt. Poſſunt tamen id quod à morbo ſeu facultate poſtulatur, quandoque impedire: idcirco & ipſa morbi tempora, interdum impedientia ea quæ conducunt, haudquaquam propoſita, ſeu ſcopi verè eſſe dicentur, vt ipſe inquit, ſed tanquam impedientia, eo quòd nos auxiliis aut cibis vti, plerunque impediant, conſideranda ſunt. Hinc Galen.

Victus ſpecies permulta.

Dubitatio.

Alicubi Galen. & Hippocr. à duob. ſcopis ſumunt victus rationem.

Alibi ex vnico.

Cap. 14

Super tex. 44

Super tex. 36

Soluitur dubitatio.

Præcipuus cibandi ſcopus, cuſtodia eſt virtutis

Morbi ſummus vigor non vt indicans cibũ ſed vt prohibens ſpectatur. cap. 40.

Loco præcit.

Cap. 39.

Tempora morbi non indicãt, ſed impediunt.

concludebat quòd quam vicem in exhibendis remediis faculras gerit, eandem in dandis cibis morbi tēpora: quamuis ipſa quoque interdum auxilia exhiberi prohibeant, atque intetuertāt, veluti & cibum: itaque morbi tempora pro victus ratione inſtituenda, ſpectanda à medico, non tāquam alimoniam indicantia, nec quantitatem, aut qualitatem eiuſdem, ſed tanquam impedientia, & interuertentia quādoque: & hac ratione Gal. interdum ſimul cum Hipp. ea contemplanda eſſe pro victus inſtitutiooe (& nō tanquam ſcopos quicquam faciendum eſſe indicantes) nobis præceperunt. Quemadmodum etiam ſicubi in eorum doctrina compertum fuerit pro nutrimenti inſtitutione, conſiderandam eſſe ætatem, conſuetudinem, anni tempus, regionem, ac reliqua ſimilia, non tanquam indicantia, ſed velut coindicātia ſubintelligi debet: præcipuus ſiquidem eſt virtutis ſcopus, vt ſæpius diximus. Hæc verò omnia tāquam eandem virtutem immutantia, ac propterea coindicantia, contemplari debent. Et ob id quiſpiam mirari non debet, ſi interdum ſolius virtutis meminerit Hipp. interdum ſimul cum ea, omnium, aut quorundam iam dictorum. Eſt etenim hęc Hip. conſuetndo, Galen. teſte 1. de rat. victus in morbis acutis, commen. aphoriſ. 16 primi libri.

Victus rationem non indicant, ſed coindicant ætas, conſuetudo, &c.

Super text. 45.

Nutrimenti qualitas ex quibus deſumenda ſit.
Caput L.

CÆTERVM nutrimenti qualitas deſumēda eſt ex morbi affectu vnà cum ſolidorum corpotum (quod tum eſt) temperamento ab affectu, ſi is obſtructio ſit, quæ extenuet, à naturali ipſorum temperie vnà cum conſuetudine, prout etiam priùs eſt definitum, inquit Gal. citato, lib. 11. metho. med. c. 5. vt velit qualitatem alimenti debere eſſe contrariam ipſi præter uaturam affectui, ſimilem verò naturali ſolidorum corporum temperiei, atque etiam conſuetudini ægrotantium, cùm & ipſa vel temperamentum originale ſeruare poſsit, vel aſcititium inducere. iis nanque ſeruatis circa nutrimenti qualitatem. ſeruabitur autem naturalis temperies, prout etiam ſuperiùs definitum eſt de medicamentorum qualitate. Semper enim definitur contrarietatis mēſura ab ipſa naturali laborantis temperie, vnà eriam cum ipſo morbo. qua ratione febrientibus frigida alimenta exhiberi debēt, verùm adeò frigida, vt & ſebris ipſa auferatur, naturalis autē tēperies, & conluetudo febrientis per eadem ſeruentur. ex iis nanque ſanatio perficitur. At Hippocr. aphoriſ. 16. 1. lib. aliter de victus qualitate qnæ febricitantibus competit, ſentire videtur: ait etenim: [victus humidus febricitantibus omnibus confert, maximè verò pueris & aliis qui tali victu vti conſueuerunt.] ſubticuit: nanq; hoc loco Hipp. indicationē quę à corporis tēperamento ſumitur. licet aliā adiecerit quæ ab ætate. At ſi in memoriam reuocabis ea, quę in præcedentibus de ætate & cōſuetudine diximus, haud difficulter percipies hos viros idem aſſerere. Etenim & conſuetudo & ætas non propter aliud in morborū curatione iodicare videntur tam pro remediorum inuentione, quàm pro victus ratione iostituenda, niſi medio temperamento, veluti præcipuæ cauſæ ipſum immutantes: quamobrem Hippocr. ætatis, & conſuetudinis mentionem faciens, non aliud ſignificare voluit (& ſi illud non expreſſerit) quàm proprium temperamentum, quemadmodum ipſe Gal.

Qualitas alimēti morbo ſit contraria ſimilis ſolidorū corpo. temperatura &c.

Obiectio.

Dilutio.

ætatem ſubintelligere voluit ſub temperamento, cuius ſimul cum conſuetudine meminit. Hinc Galen. comment. citati aphoriſ. huic tacitæ obiectioni ſatis faciens, dicebat, [verùm ſi quid expreſsis verbis Hippoc. in aphori. non dixit, quod tamen idem habeat iudicium, cum iis quæ ab ipſo dicuntur, hoc quoque fuiſſe dictum potentia, debemus exiſtimare. nam & ætatis meminit, & conſuetudinis, tu verò & naturalis temperaturæ, & tēporis anni, & regionis non abſque ratione meminéris, quę & ipſe Hippocrates adiicit aliquando, nōnunquam verò vnius aut duorum mentione facta, reliqua quæ ſunt eiuſdem naturæ atque ordinis prætermittit.] Quibus etiam verbis ſibi ipſi Gale. ſatisfacere videtur, quòd pro nutrimenti qualitate, temperamenti duntaxat, & conſuetudinis meminerit. Nam ſub iis reliqua etiam iam dicta ſubintelligere voluit, ſeruantibus nobis qnod ſimilem perpetuò victum exigunt corporum temperies naturales, etiam ſi inculpatæ nō ſint in ipſis ægrotantibus, & reliqua quæ ſecundum naturam ſunt, quemadmodum quæ prætér naturam per contraria corrigi debent. Id enim hac in breui ſenteotia propalare nobis voluit Hippoc. non tamen hoc aphoriſm. ſimul præcipere intendit qualitatem victus in ſanis, & ægris, quemadmodum quidam ſibi ipſi perſuaſerunt: etenim, (vt Galen. viſum eſt in fine commeot. præcedentis aphoriſm.) ab hoc aphor. 16. de victus ratione ægrotantium ſermonem facit Hippocr. inquit enim, [Deinceps autem de illa victus ratione quæ ægrotis conuenit, ſermonem faciet:] inſuper nec perfectus eſſet ſermo de victus ratione, quæ febricitantibus conuenit, ſi ſolam indicationem de eius qualitate ſumpſiſſet ab ipſa febre, neque enim ſatis eſſet, niſi adiiceretur ea quæ ab ætate, & cooſuetudine, hoc eſt corporis temperamēto ſumitur. Quapropter perfectam voluit qualitatē rationis victus, febricitantibus conuenientem, hoc in loco nos doeere Hippocr. & non in ſimul ſanorum exiſtētium, nec propterea quiſpiam mirari debet ſi humidum dixerit, ſubticendo frigidum victū febricitantibus omoibus conferre: erat etenim hoc vel medicorum vulgo cognitum: nihil autem vulgare ſcribere Hippocr. dignatus eſt, vt liquet 2. & 3. de different. reſp. ab affectus itaque qualitate, & ſolidorum corpotum temperie, vnà cum conſuetudine, & etiam ætate ſi velis, anni tempore, & regione, nutrimenti qnalitas deſumitur, vel breuiter ex morbi affectu vnà cum ſolidorum corpotum, quod tum eſt, temperamēto, vt Galenus teſtatur. ſub his enim reliqua continentur.

Cap 7 & cap. 1.

De particulari exhibenda alimoniæ tempore.
Caput LI.

QVamuis nutrimenti tempora vniuerſalia cum vniuerſalib. auxiliorū temporibus conſentiant, quia eadē ſcribi poſſunt, & inſtrumēta quibus eadem indicantur, ſimilia quoq; ſunt, & ſcribi etiam poſſunt (vtriuſque nanque opportuna vniuerſalia tempora, ex eorum quæ conducunt poſtulantium præſentia, & potentis impedire abſentia, deprehenduntur) non tàmen ſimiliter ſe habeut, circa ea ex quibus particularia tempora colliguntur, cùm neque ipſa particularium auxiliorum tempora, neque inſtrumenta ſeu propoſita quibus eadem indicari valeant, ſcribi queant: vt liquet lib. de Opt. ſecta. Nam & remiſsionis ſpatia quibus potiſsimum cap. 37.

adhibentur

adhibentur remedia, non æqualia omnium ſunt, & conditiones abſimiles, & ſymptomata diſsidentia, quorũ ſingula particularis auxilij tempus conuariãt, vt ipſe Galenus inquit. At victus rationis particulatim tempora ſcribi poſſunt, quemadmodũ & ipſorum morborum, ſimul atque eorum indicatoria inſtrumenta, tum Hippocr. tum Galen. auctoritate.

Particularia tempora. Dico autem particularia tempora, quæ diſtinguuntur aduerſus vniuerſalia, & non propria cuique, nam proprium nec dici, nec præcipi, nec ſcribi ad vnguẽ poteſt, vt patet 3. Method. meden. & primo de Arte curat. ad Glauc. *cap. 7. cap. 1.* Cùm itaque cum Galen. concluſerimus vniuerſale nutrimenti tempus eſſe, cùm facultas præceperit, & morbi affect[illegible] non prohibuerit, reſtat modò diſſerere poſtquàm ſcribi poſſunt alimenti particularia tempora, ex quibus ea deſumenda ſint. determinatis nanque propoſitis ex quibus talia capiuntur tempora, inſimul etiã patebit quòd eadem ſcribi poſsint: id verò particulatim oſtendemus in ipſis febribus; & præſertim ex putredine ortis. nam in cæteris facilè patere poterit.

Cibus quãdo dandus in febr. vnius acceſ. Hæ verò, vel vnam duntaxat habent acceſsionem, vel plures vt ſæpius dictum eſt, ſi vnam habeant, à principio ad finem vſque, in his facilis toleratio, & conſuetudo ſpectari debebunt, quando cibus illis eo tempore eſt offerendus, quo faciliùs quàm in cæteris morbũ tolerant, eoque potiſsimùm diei tempore, quo prius in ſanitate cibari erant ſueti. etenim facilimè cibum ferent, ſi ex iis conſiderationibus aſſument, *cap. 5* Galeno teſte eodem vndecimo metho. med. quamuis, vt ipſe inquit, paucißimas ſorbitiones, potionéſque eiſdem exhibere debeamus, quibus vtique ceu medicamentis potiùs, quàm nutrimentis egemus. maxima etenim ſebris eſt, ac cito finietur, & virtus vtplurimùm valida.

Cibus quãdo dandus in febr. plurium acceſ. Si verò ſebris plures acceſsiones habeat, aſſerimus cum Hippocr. & Galen. in earum principiis cibum nequaquam adhibẽdum eſſe dico in principiis, iã ſi cœperint acceſsiones, quàm ſi iamiam cœpturę ſint, liquet hoc ex Hippoc. apho. 21. libri 1. cùm aſſerebat; [in acceſsionibus abſtinere oportet, nam cibum dare nocuum eſt, &c.] & ex Gale. qui eodem comment. dicebat: [quomodo verò quiſpiam particulatim cibum offerat cõuenienter, in hoc docet ſermone, caueri iubens morborum acceſsiones. ipſe verò manifeſtiùs in libro primo, de *tex. 46.* Victu acutorum dixit, quòd neque cùm iam adſint, neque haud ita poſt affuturæ ſunt acceſsiones, cibus dandus eſt, ſed cùm declinãt aut ceſſant] quæ quoque ſententia quarto de Ratione victus ſcripta eſt.

tex. 39. Prçterea Aphoriſ. 19. eiuſdem primi lib. ait Hippoc. [iis qui per circuitus acceſsiones habent, nihil dare oportet, neque cogere, ſed ſubtrahere adiectioni ante iudicationem.] & Galen. in commen. dicebat. [nam tempora commoda ciborum particularium præcipuè docent acceſsiones, in morbis quidem in quibus ordinatè adueniunt, hoc eſt per circuitus.]

tex. 46. libro etiam primo de Ratione victus, docens Hipp. particularia tempora nutrimenti, hæc conſcripſit: [tempus autem dandæ ſorbitionis, tum per initia, tũ per omnem morbi decurſum, hoc maximè ſeruare oportet. nam ſi pedes frigidi fuerint, non à ſorbitione modò, verùm quoque & maximè à potu temperandum. at cum caliditas ad pedes deſcenderit, tunc dare expedit.] Tunc etenim moderatiſsimè ſe habent, tum thorax, tum venter, quemadmodum teterrimè in initiis. fit nanque acceſsionis principium calore omni, toto ex corpore ad cor, thoracémque concurrere, Gal. auctore ex eiuſdem textus comm. Quamobrem cõcludebat optimũ tempus ipſis languentibus dandæ alimoniæ eſſe in inclinationibus, quemadmodum deterrimum in acceſsionum principiis: tunc etenim moderatiſsimè ſe habẽt, quemadmodum in principiis deterrimè thorax, & venter, lib. quoque de humoribus idem Hippo. hæc ſcripta reliquit: [in exacerbationibus per circuitus fientibus, ciborum oblationes dandæ non ſunt, neque cogere oportet, ſed auferre de appoſitionib. ante iudicationes.] idem confirmatur quarto de Ratione victus, *text 39* per hæc verba: [cùm autem purgaueris ſorbitionibus quibuſdã vtitor, obſeruatis ita febrium acceſsionibus vt nunquam cùm adſunt neque cùm futurę ſunt exhibeas? ſed vel cùm ceſſant, vel quieuerunt, & maximè à principiis receſſerunt. frigẽtibus ergo pedibus, neque potum, neque ſorbitionem, neque aliud quippiam huiuſmodi dabis.] Non vtique offerendus erit cibus in acceſsionum principiis, ob iam dictas cauſas, neque etiam in incrementis ex ſenten*Loco præcitato.*tia Galeni eodem 1. de Ratione victus cùm dicebat, [ſed quoniam in acceſsionum tum principiis, tũ incrementis ingeſta alimonia lædere admodum nata eſt, ob id differimus ipſius exhibitionem, quãquam corpus ipſum iamiam digerere videatur.] ſecluditur etiam ab vtriſque, dico tam Hipp. quàm Gale ſum-

In vigore cibus non dandus. mus vigor acceſsionum, cùm eo tempore licet pedes calfiant, manet tamen in corporis medio: hoc eſt ventre, & thorace, præter naturam caliditas immodica necdum ad pedes deſcẽderit, quo tempore dare expedit Hippocrate auctore, tum in morbis omnibus, tum præcipuè in acutis, & potiſsimùm quibus febris vehementior ſuberit, periculúmq; ſummum. Sed quid clariùs quòd tria hæc tempora alimoniæ exhibitionem prohibeant, ſi in acceſsionibus iuſſerit Hippo. abſtinere oportere? nam cibum dare nocuum eſt. Et quarto de Ratione victus, per hæc ver*tex. 114*ba particulare cibi porrigẽdi tempus inſtituit, cùm dixit: [eius medicinæ partis quæ victu medetur, maximum eſt febrium tum intentiones, tum declinationes, non in acutis modò, verùm quoque & in lõgis obſeruare, vt tempora quibus cibi offerendi nõ ſunt, & tutò, quibus offerendi ſunt, cognoſcas, atq; adhuc quando plurimũ ab intentione abierint.] in cuius textus expoſitione diuiniſ. Gal. nobis præſcribit ſimul cum eodẽ auctore particulare tempus porrigendi cibi. inquit enim: [Artis ciborum exhibendorum maximum eſſe ait particulare cibi porrigendi tempus noſſe, ſcopumq; vnum eſſe fatetur, quod ſcilicet tempus illud, quo cibus exhiberi debet, quãplurimũ abſit à febris intentione (quam ἐπίτασιν dicit) acceſsionis principium intelligens. Id autem nõ in diuturnis ſolùm, ſed in acutis quoq; verũ eſſe videtur.] deinceps ſubdit: [ſed quare longis in morbis adiecit? nempe quòd in his magis, & forſan ſolis, euidens ſit ſcopus, in acutis etenim morbis, deprehẽſa in pedibus caliditas, cibi tempeſtiuè offerendi ſignũ ſufficiens fuit: non tamẽ in longis ita nutrire oportet, ſed melior declinationis pars eſt expectãda, quod in acutis haudquaquã eſt expectandũ, timore cito futurę acceſsionis: & propterea cõfeſtim cùm caliditas ad pedes deſcẽderit, tũc dare expedit.] Particularis itaq; tẽporis cibũ porrigẽdi, vnũ ait eſſe ſcopũ Gal. hoc in loco, quòd videlicet tẽpus illud quo cibus debet exhiberi, plurimũ abſit ab acceſsionis principio. Id verò in continuis inclinatio exiſtit, in intermittẽtib. interuallũ, ſeu integritas, & propterea

cum ceſſant, vel declinant, dicebat Hippocr. offerendum eſſe cibum, quanquam nec in omnibus continuis febribus eadem declinationis pars expectanda ſit, ſed prout citiùs, aut tardiùs ſequens acceſsio futura eſt. Id quod dilucidiſsime manifeſtauit Celſus libro tertio, cap. quintò, inquiens, [Scire licet optimum cibo tempus eſſe febre finita, deinde cùm deceſsio eius conſiſtit; tertium ſi neceſſe eſt, quandocunque decedit, cætera omnia periculoſa eſſe.] idem verò Galeno citato vndecimo

cap. vlt.

Meth. meden. in fine dicebat: [porrò aptiſsimum in febribus quæ intermittunt; & repetunt tempus eſt, cum, vt dictum eſt, exhalare iam cœperit febrilis calor: ſtatim enim corpus ad nutrimentum præparant, huius quoque opportuno tempore ea duplici coniectato reſpectu, nempe ſummo præcedentis acceſſionis vigore, & futuræ principio. adhæc nanque ſpectantes operam dabimus, vt quamlongiſsime ab vtroque nutriamus. ergo ſi ſpatium quod inter ſummum prioris acceſsionis vigorem, & ſequentis principium interuenit, ſatis ſit amplum, facilè eſt idoneum tempus inuenire: ſin exiguum id affuerit, alterum facias neceſſe eſt, aut vt ægrum admodum adhuc calentē nutrias, aut ſequentis acceſsionis inuaſione iamiam adfutura, quo magis præſagio Medici eiuſmodi febris indiget, qui primis ſtatim diebus, quanto ſpatio febris duratura ſit, conuciet.] Quod ſi continua ſit, & breui finiendam eſſe conſtabit, & virtutem non defuturam coniicimus, continendus à cibo æger erit. ſin verò nutrire cogamur, propterea quòd vires infirmiores ſint, & febris vltra progreſſura ſit, neceſſum erit id deligere quod minùs ſit noxium, vt in re ancipiti conuenit: id verò diſtingues (vt ipſe inquit) tum ea loco afflicto, vnà cum affectu, tum acceſsionis, & principij, & ſummi etiam vigoris conſuetudine: ſiquidem vbi iecur phlegmone prehendit, perniciosiſsimum eſt paulo ante acceſsionē cibare. vbi hæc abeſt, infirma autem ſit virtus, vtiliſsimum. in alijs verò animalis inſtrumentis, quod iam dictis portionē reſpondeat, tum ex ſitus eorum ratione, tum dignitatis, æſtimabis. ſummi autem vigoris & acceſsionis principij morē ſic conſideres, ſummi inquam vigoris, an citra, magnitudinem febrilis caloris ſiccus ſit, & ſquallens, an citra ſiccitatem, vrens. priorem nanque humectante victu madefacere quamprimùm oportet; in ſecundo dum plurimum caloris ſe remittat, manere. Principij verò acceſsionis morem æſtimabis, an corporis extrema perfrigerēt, & magnam ſanguinis reuocationem ad interiora corporis faciat, an omnino corpus non premat: quippe hoc ſecundum, ſeu facile manſuetúmve contemnes. In priore diſtinguas oportet: nam ſi abſque viſceris phlegmone, aut ſuccorum redundantia motus ad interiora in acceſsionibus polleat, nihil offendes paulò ante cibans; ſin vel phlegmone, vel redundantia ſubſit, cauenda eſt ante acceſsionem cibatio, ceu res maximè noxia. Celſus verò, vbi febris intermittens fuerit, his verbis cibandi tempus determinauit libro 3. cap. 4. ſatius eſſe principia cibi à decedente febre, quàm reliquias ab incipiente excipi, ita ſi longius tempus ſecundum eſt, quàm integerrimo dandus eſt, ſi breue etiam antequàm ex toto integer fiat. ſic itaque definiendum eſt particulare tempus cibi offerendi. ſed quoniam diximus cum Hippocr. & Galeno vnum eſſe ſcopum, quod ſcilicet tempus illud quo cibus exhiberi debet quamplurimùm abſit ab acceſsionis principio, animaduerſione dignum eſt ſcopum hunc non quid faciendum ſit indicare. nam alimoniæ vnus perpetuò ſcopus eſt, nempe virtutis cuſtodia, vt ſæpiùs diximus. Verum quemadmodum de morbi affectione, ac eius vniuerſali ſummo vigore determinauimus, ita etiam de hoc particulari tempore diſſerere oportet: dicimus enim hoc cibi offerēdi tēpus eſſe, quoniam ipſum exhiberi non prohibet, hoc vero non eſſe, quoniā ipſum prohibet, & quoniam inter cætera acceſsionis tempora declinatio non prohibet: quinimò rectius dixeris, ſi fatearis, quòd minùs prohibet: etenim cibus ſua ratione nunquam morbum iuuabit, vt dictum eſt, ob id cum Hippocr. & Galeno cōcluſimus quatenus ad particularia acceſsionis tempora ſpectat, in hoc duntaxat tempore, cibum exhiberi debere, vbi videlicet vires abſque eo vſque ad morbi ſummum vigorem ſufficere non valeant; aliàs haudquaquam ipſe offerendus eſſet etiam in ipſa inclinatione. nam vbi ob copiā vel obſtructionem, vel phlegmonem, vel, vt ſemel dicam, humoris alicuius putredinem febris eſt orta, maximo malo eſt cibus, atq; hos quidem nec in inclinatione febris citra noxam nutrias, vt inquit Gale. 10. Metho. med. Sumitur itaque ſcopus particularis exhibendæ alimoniæ, ab ipſius acceſsionis inclinatione, nō tanquam ipſum exhiberi indicante, ſed tanquam minùs prohibente, quàm reliqua acceſsionis tēpora. Quàobrem magnopere hallucinati ſunt qui crediderunt Hippo. & Galenum hac in re admiſiſſe tempora indicare, veluti methodici affirmant. licet alijs in locis Gal. illud negauerit. Nos verò in præcedētib. abunde demonſtrauimus, quantum à veritate deuiarint.

Tempus ante acceſsionem nō indicat cibū dandum eſſe, ſed non prohibet.

cap 4

Quo acceſsionis tempore præter inclinationem cibus cū maiori noxa offeratur, ac quomodo in omnibus morbis inſtituenda ſit victus ratio. *Capvt LII.*

AT occaſione eorum quæ diximus de particulari nutrimenti tempore, non abſque ratione quiſpiam dubitaret, quo acceſsionis tempore præter inclinationem, cauenda magis cibatio ſit, ceu res maxime noxia? Cernimus enim hac in re non barbaram duntaxat ſectantes medicinam, ſed eos qui Galeni doctrinam profitentur inter ſeſe nō parum digladiari, idque non ob aliud (vt mea fert opinio) quàm quod parū rectè intellexerint cauſam, ob quam interdum cogamur iis in temporibus cibum offerre febricitantibus, declinatione non expectata. Conabimur nos propterea breuibus quoad fieri poterit cum eodem Galeno, & Hippocrate illud dilucidare, aſſerentes primo nullum aliud opportunius particularis cibationis tempus eſſe, quàm acceſsionis inclinationem in cōtinuis, & integritatem in intermittentibus, vt paulò ante determinauimus, ob dictas etiam cauſas, vbi hæc eadem tempora expectari valeāt, & vbi fuerint anguſta, id perpetuò ſeruandum eſſe cenſemus, quod cum Galeno concluſimus: interim videlicet ad ſequētis acceſsionis principium, quandoque verò ad præcedentis vigorem magis accedentes. Fatemur etiam ſecundò quòd quocunque acceſsionis tempore caſus aliquis interuenerit, robur naturæ ſeu virium diſſoluens, eodem neglecto tempore, cibum offerre cogimur, inſtante magis virium cuſtodia, quàm prohibente aliquo acceſsionis tempore, quemadmodum cum Hippocrate decreuit Gal. com. aphor. 9. primi libri etiam de ſummo totius morbi vigore, quo tempore

Si quid acciderit vires diſſoluens, cibamus neglecto acceſsionis tempore.

omnino

omnino à victu abſtinendum eſſe præceperat idem Hippocrates aphoriſmo octauo eiuſdem libri. Eſſet autem caſus hic, animi defectus, ſeu ſyncope, aut quiuis alius adeò virium robur diſſoluens, vt nutrire omnino cogat, propterea quia vt diximus, hic ſolus eſt alimoniæ ſcopus, nempe virtutis cuſtodia.

Si ſola vires inediã non ferunt, initio acceſſionis cibandum.

Porrò quærimus nos, vbi nullus ſimilis interueniat caſus, verùm vires ferre inediam non valeant vſque ad acceſsionis inclinationem, quo tempore cum minori noxa cibus offerri queat? & quoniam inter cætera corpora quæ minimè inediã ferre poſſunt, ſunt ea quæ natura, ſeu temperamento calida & ſicca exiſtunt, ſiue ex prima origine talia ſint, ſiue ex victu, & immodico labore, vigiliis, & animi perturbationibus, regione, anni tempore, & cæli ſtatu, talem naturam acquiſiuerint: propterea quòd iis aduerſiſſima ſit inedia, eaque vehementer lædat, cùm neceſſariò viribus ſint imbecillis, de eiſdem præcipuè loquemur, quemadmodum ipſemet Galenus verba fecit 10. Metho. meden. Quamobrem dicimus eiſdẽ & cum inuaſura adhuc ſit, & cùm incipiat acceſsio, cibum offerri debere; ſi coniectura aſſequare, eos vſque ad acceſsionis inclinationem inediam ferre non poſſe. nam, vt Galenus inquit, cùm accenditur in his febris propter mordentem acrimoniam, excalfacti, attenuatique ex ſole, & inedia, & laboribus ſucci, maximum eius remedium eſt humidum nutrimentum: quanto verò hos citiùs cibaueris, tanto ſcilicet magis febrem prohibueris, inquit idem Galen. citato libro 10. metho. meden. Quibus ex verbis dicere licebit, corporibus iam dictis, vbi ex prænarratis præſertim cauſis in febrem incidant, non modo adhiberi debere humidum cibum, cùm primùm cœperit acceſsio, aut cùm iamiam inuaſura ſit, tanquam nutrimentum, verum etiam tanquam maximũ remedium exiſtens ipſis excalfactis, attenuatiſque propter mordentem acrimoniam ſuccis, ac ipſi febri & quanto citiùs exhibueris, tanto magis febrẽ prohibueris, ob iam dictam cauſam. Vbi verò propter quampiam cauſam hoc tempore eiſdem corporibus cibus oblatus non fuerit, audacter etiam fatemur cum eodem Galen. in eiuſdem acceſsionis vigore, cibum eſſe offerendum, quemadmodum ipſe teſtatur citato lib. 10. potiſsimùm vbi febris admodum valida non ſit, ipſumque corpus ſiccum, & ſquallés, vt poſuimus: hos nanque humectante victu, quamprimum madefacere oportet, inquit 11. eiuſdem operis lib. ne vel in febrem ardentem, vel eadem prætergreſſa, in hecticam incidant, priuſquàm inclinare cœperit acceſsio. His itaque de cauſis non modò cum minori noxa, quinimò tanquam maximum remedium exiſtens, humidum alimentum exhibebimus eiuſmodi corporibus, interim in acceſsionum principiis, quandoq; verò in earundem ſummo vigore inclinatione non expectata, præſertim vbi ex prædictis cauſis in febrem inciderint, & non ob aliquam inflammationem, aut humorum copiam: perquàm rariſsimè verò contingit hæc corpora ob humorum copiam, ſeu multitudinẽ febricitare.

cap. precit. & cap. 6.

cap. 4. cap. vlt. & 10. cap. 5. & 8. cap. 2.

In vigore quandoque cibandum.

Si cum virium infirmitate ſit phlegmone in parte principe, mors ſequitur.

Quòd ſi momentanei mẽbri phlegmone cum eiuſmodi febre, ac corpore ſit coniuncta, omnino æger morietur. nam quod ad phlegmonem, quæ in iis eſt partibus, ſpectat, minimè planè eſt cibandum, quod ad virium infirmitatem, vtique ſæpè, vt idem Galenus inquit citato loco, ita neceſſariò aut vires reſoluentur, aut phlegmone augebitur.

Quæſtio.

Sed dices, quid aſſerendum ſit de acceſsionis incremento, num etiam hoc tempore eiſdem quoque corporibus cibum offerre quandoque liceat?

Reſpondet quæſtioni.

Cui reſponſum ſit, hucuſq; nec in Hippocratis, nec in Galeni doctrina me illud ſcriptum reperiſſe, quòd videlicet febricitantibus quibuſdam hoc in tempore aliquando cibum exhibuerint. quinimò eodem decimo meth. med. cap. 4. Galen. omnino vitare videtur, cùm dixit: [quod ſi horror præterierit, ac iam plane febricitent, cibandi id temporis non ſunt.] & primo de ratione victus, per hæc verba idem cõfirmauit, cum dixit: [ſed quoniam in acceſsionum tum principiis, tum incrementis, ingeſta alimonia lędere admodum nata ſit, ob id differimus ipſius exhibitionem, quanquam corpus ipſum iamiam indigere videatur.] videtur ergo Gal. his verbis prohibere alimoniam in acceſsionum incrementis, quoniam hoc tempore admodum lædere nata eſt, quemadmodum in principiis verùm peracto incremento aduenientéque ſummo vigore, illud negare non videtur, licet in inclinatione ſit optimum, quemadmodum nec ipſe Hippocr. quarto de rat. vict. cùm dicebat; [frigentibus ergo pedibus, neque potum, neque ſorbitionem, neque aliud quippiam huiuſmodi dabis, ſed maximum exiſtimato, ſi id tantiſper obſeruaueris, donec valde incaluerint, deinde ita quod confert dabis.] Atqui valde incaluerunt ægri in ſummo vigore, & non in incrementis acceſsionum, quo tempore paulatim ad extremas corporis partes calor ſeſe expandit, paulatímque incaleſcunt ægri, quemadmodum in ſtatu calor ex æquo corpus totum occupat, vt liquet eodem primo de ratione vict. & ſi dices æqualiter etiã prohibere in acceſsionum principiis alimoniam hoc in loco Galen. aſſerimus nos ſatis eſſe, quòd in incrementis cibum ſemper interdicant Hippocr. & Gale. nunquam verò admittant; in principiis autem, ac vigoribus, ſi quandoque prohibeant, interim admittere videantúr, vt ex citatis locis patet, idque non propter aliud, niſi quòd eo tempore cauenda omnino cibatio ſit, tanquam res maximè noxia. Ad hæc quem vſum afferat ægrotantibus exhibitus in incremento cibus, quemadmodum in principio, & ſummo vigore probauimus? eo etenim tempore ſi exhibeatur, neque maximum erit remedium ipſius febris, quemadmodum ſi in principio fuerit exhibitus, neque etiam febres prohibebit. inſuper nec adeò inhibebit febrem, vt ea aut in ardentem, aut in hecticam non pertranſeat, veluti ſi fuerit in vigore oblatus, & præter id, quod nihil confert, maxima ex eo parabitur noxa, quæ in neutro dictorum temporum ſi exhibeatur, contingit. Nam augebitur porrò febris, vt decimo meth. meden. liquet, & cùm detineatur ex cibo calor, prohibebit ne ſeſe expandat ad extremas corporis partes, ſed diutius in thorace, & corde, ac ventre contineatur, augebiturque ex eo putredo, ſeu phlegmone, ſi ex eiſdem febris fuerit orta, quæ omnia ſpectans Galen. 11 meth. meden. in fine, cùm exiguum fuerit ſpatium inter præcedentis acceſsionis ſummum vigorem, & ſequentis principium, tanquam minùs noxium docuit, interim ægrum admodum adhuc calentem nutrire, quandoque verò iamiam futura ſequenti acceſsione, nulla omnino facta de incremento mentione, non ob aliud quidem, niſi quòd in incremento cibatio eſſet magis noxia, quàm in dictis temporibus, alioqui parum rectè præcepiſſet in eiſdem duobus temporibꝰ diſtinguendum eſſe duntaxat quod minùs ſit noxiũ, ſi cum minori noxa in incrementis cibus exhiberi

Super text. 46.

In incremẽtis nõ dandus cibus.

Tex. 39.

Loco citato.

Obiectio, quæ mox diluitur.

Principio, & vigore, ſubd.

Loco citato.

Altera obiectio.

poſſet. Sed adhuc inſtabis, quî fieri poſsit vt exhibito cibo in acceſsionis principio, eædem noxæ, aut fortè plures non inferantur, quàm modo dictæ vbi cibus fuerit in incremento exhibitus? eo magis cùm ipſe Galen. docuerit quarto de ratione victus, quòd eo tempore acceſsionis cibus exhiberi debet, quod magis abſit ab ipſo acceſsionis principio, tanquam hoc tempus inter omnia deterrimum putarit. Huic reſponſum volumus, quòd non modò ſi in principio fuerit cibus exhibitus iam dictis corporibus, ſimiles noxæ non prouenient, quæ in incremento generantur, aut maiores, & plures, ſed vt dictũ eſt, maximum erit remedium humidum nutrimentum exhibitum tum febris, tum humorũ, qui propter mordentem acrimoniam excalfacti, attenuatique ſunt. & ſi qua noxa fortè generabitur, maius ſequetur cõmodum ex vſu quem præſtat, quàm incommodum ex noxa quæ fieri poſſet. Nec quicquam obſtat, quòd citato loco decreuerit tẽpus quo exhiberi debeat alimẽtum, quamplurimum diſtinctum eſſe debere ab acceſsionis principio, nanque illud ſubintelligi debet, vt paulò ante demonſtrauimus, vbi vires, ac corpora ferre poſsint inediam vſque ad idem tempus: quod quidem declarauerat citato libro primo de ratione victus, idem Galenus: quo caſu exhibitum in principio alimentum, quemadmodum & in incremento acceſsionis admodum læderet, & ob id differendum eſſet, quanquam corpus ipſum iamiam indigere videatur, vt ipſe inquit: præſertim vbi ob humorum copiam, aut phlegmonem febricitet. Adhuc obiiceret quiſpiã aduerſus ea quæ diximus de ſummo vigore, aſſerẽs quòd maior noxa ſequeretur ex oblato cibo in ſummo vigore, quàm incremẽto, illud probans Hippoc. auctoritate, aph. 8. primi libri, dum inquit: [vbi morbus in ſuo vigore conſtiterit, tunc victu tenuiſsimo vtendum eſt.] ſi igitur in vniuerſali morbi ſummo vigore per hæc verba vitandum eſſe cibum omnino præcepit Hippocrates, & non in incremento, ſimili etiam ratione de vigore particularis acceſsionis diſſerẽdum erit. Huic reſponſum dabimus, ſimilitudinem, quam credunt eſſe inter hæc tempora, non valere. etenim in vniuerſali morborum ſummo vigore, propter tũ ſymptomatum magnitudinem, tum morbi coactionem, vtendum eſt tenuiſsimo victu, vt ait Galenus in commento citati aphoriſm. neque enim oportet naturam diſtrahere ad alteram nouam coctionem, cùm eo tempore noxiorum humorum coctioni fortiter vacet: & haud ita multò poſt ipſos ſit euictura. at in eo qui particularis acceſsionis exiſtit, neque adeò ſymptomatum magnitudo infeſtat, neque natura eo tempore ita noxiorum humorum coctioni fortiter vacat, ita vt paulò poſt ipſos ſit euictura, cũ in eodem particulari ſummo vigore materiam ſuperauerit, vt Galenus inquit tertio de præſagit. ex pulſ. atque fuliginoſum excrementum expiratione, & contractione eo tempore expellat. Quapropter per alimentum eadem natura ac virtus non diſtrahitur ad alteram concoctionem, videlicet ipſorum alimentorum: eſt inſuper & eadem materia exigua valde, collatione facta ad eam, quæ in vniuerſali ſummo vigore concoquitur, qua etiam ratione non adeò impeditur: præter id quod eadem ſequuntur commoda quæ paulò ante dicta ſunt: quanquam & hoc etiam tempore vbi vires deficiant, cibare non inconuenit, vt dictum eſt. Ex iis itaque liquet cauendam eſſe omnino cibationem in acceſsionum incrementis, ceu rem maximè noxiam exiſtentem, etiam in iam dictis corporibus, quæ (vbi oporteat) nedum cum minori noxa quam in incrementis, verum etiam magno cum emolumento in principiis, ac vigoribus earundem acceſsionum perpetuò exhibetur. Sed iterum obiicies, aſſerens hoc falſum eſſe eiuſdem Galeni auctoritate, citato decimo method. meden. vbi verba faciens de eiuſmodi corporibus, ac febrientibus dicebat: cap. 5. [illoa verò omni certè tempore, ſed potiſsimùm per inclinationem.] addas tu, nutrire poteris. ergo videtur admittere in ipſo etiam incremento alimoniam, dicens omni certè tempore. Huic dicas primò Galen. eiuſmodi corporibus omni certè tempore cibum concedere, eorum videlicet, in quibus paulò ante cibum conceſſerat, & non eo in quo cibum offerre vitauerat, hoc eſt incremento. Vel dicas omni certè tempore hæc corpora nutrienda eſſe, ſed potiſsimùm per inclinationem, in cæteris verò temporibus, ſi cibus offeratur, minori cum noxa, aut (vt rectiùs dicam) citra noxam exhibebitur in principiis, ſeu vigoribus, maiori autem, aut ſaltem non citra noxam, in incrementis. in hoc nanque tempore ſemper maiori cum noxa, quàm in principio, & ſummo vigore cibus adhibetur, vbi laborantes inediam vſque ad inclinationem ferre non valeant, id quod paucißimis quibuſdam verbis, neſcio quo diuino furore percitus, confirmauit Celſus cap. 5. lib. 3. cùm dicebat: [ſi tamen propter infirmitatem neceſsitas vrget, ſatius eſſe conſiſtente iam incremento febris aliquid offerre, quàm increſcente, ſatius eſſe inſtante quàm incipiẽte, cùm eo tamen vt nullo tempore is qui deficit nõ ſit ſuſtinendus.] Quamobrem nedum in prædictis corporibus (licet in his potiſsimùm) idem in exhibendo nutrimento ſeruare oportebit, ſed cæteris omnibus, in quibus protinus in primo, ſecundóve die, vires imbecillæ cernuntur, licet rariùs accidat. accidit tamen interdum, vel propter ægrotantis malum corporis habitum, vel propter ſenium, non nullis verò fatigatio, vel triſtitia, vigiliæque præceſſerunt, & inedia, & per totum ſequuta eſt diem; item febris priuſquam homo cibatetur circa veſperam occupauit, & nox inſomnis eſt acta, & propterea vires imbecillæ redditæ, vt eodem decimo meth. ſcriptum eſt. Sit porrò cibus, qui eiſdem temporibus exhibetur, non copioſus, ſed modicus, humectandi vim habens, & qui facilè concoquatur, ita vt non modò vt nutrimentum, ſed vt remedium conferat. Itaque victus ſpecies ſeu forma, modo quo diximus, inſtituenda erit, morbi ſummum vigorem, ac ægrotantis vires ſimul ſpectans. Deinceps ſi pertranſiri ſummum incrementum ſine omni cibo poſſe noueris, ægrum in cibi abſtinentia ſeruato, ſin exiguum adminiculum requirant vires, talis victus adhibendus erit, quo ſperare poſsit ea perdurare poſſe totum tempus intermedium vſque ad morbi ſummum vigorem, vtputa tenuis. At ſi maius requirant vires adminiculum, tantum addicere ad nutrimenta oportet, quantum fuerit de robore virium immutatum, ac plenior victus adhibendus erit, tantum ſcilicet, quantum virtus imbecillior expoſtulat. ab his denique ſcopis nutrimenti diuerſæ ſpecies, ſeu forma deſumitur, cuius copiam maiorem licebit adhibere in morbi principio, atque incremento, at in ſummo vigore minorem, & interim (ſi vires ferant) minimam, atque ita victus formam eo tempore etiam

Super text. 114. *Respondet obiectioni.* *Loco citato.* *Tertia obiectio.* *Diluitur obiectio.* *Cap. 7.* *Quarta obiectio.* *Respondetur obiectioni.* *Loco citato.*

etiam immutare quandoque, quam victus formam ſi adeo exquiſitam artificioſa quadam coniectura non aſſequaris, ad paulo pleniorem victum declinare potius, quàm ad tenuiorem nitaris, tanquam minus malum: eritque talis cibus offerendus in his febribus ex putredine ortis, quæ vnam duntaxat à principio ad finem vſque acceſsionem habent, tempore quo conſueuerunt cibari, ac potiſsimùm eo, quo morbum facilius tolerant, in his vero quæ plures habent acceſsiones, in inclinatione, ſi continuæ fuerint, in integritate, ſi intermittant, & vbi ſpatium fuerit anguſtum, inter vigorem præcedentis acceſsionis, & principium futuræ, interim ad vnum, quandoque ad aliud tempus magis accedere licebit, prout ſuprà cum Galeno concluſimus. Quod ſi propter virium imbecillitatem tanto tempore inediam ferre non poſsint, in acceſsionum principio ſæpius, interim vero & in earum ſummo vigore cibum offerre licebit, incrementum vitantes: quamuis vbi ob aliquem caſum virium robur diſſoluatur, omni certe tempore cibus ſit offerẽdus. Verùm nõ propterea damnandi ſunt noſtri temporis medici, qui in primis morbi diebus, primo videlicet, aut ad ſummum ſecundo tenuiori vtuntur victu in omnibus ferè morbis indifferenter, vbi exactè eorundem morborum natura non fuerit cognita, modò eadem cognita confeſtim conueniens victus forma, ſeu ſpecies vſque ad morbi ſummum vigorem inſtituatur, eam amplius non immutando pręterquàm in quantitate, & interim in qualitate ſeu ſpecie quoque eo modo quo diximus, ni aliquid interuenerit. etenim vires eo tempore validæ ſunt, & corpora vt plurimum crudis ſuccis, ac cibis referta, nec adeò facilè eſt morbi naturam, aut etiam febris ſtatim in prima die exquiſitè dignoſcere. nam ipſemet Galenus dicebat octauo metho. meden. cap. 3. [ego verò nec in omnibus ægrotantibus fateor exactè me ſcire in prima die affectum, nec vllam diariam me febrem poſſe fugere.] poterit etiam & morbus talis eſſe natura, vt eodem tenuiori victu indigeat, & ita quoque nihil in victu peccabant, non propterea negantes ſatius eſſe talem victus ſpeciẽ à primo die ægrotantibus, & pręſertim febrientibus inſtituere, qualis expedit, habita eiuſdem morbi, ſeu febris exacta notitia, ac perceptis ægrotantis viribus.

Non improbandi medici, qui initio tenuiorẽ victum præſcribũt.

Quomodo eorum quæ indicant magnitudo ſpectanda, & quotuplex ea ſit: ac qua ratione vbi plures coeant indicationes magnæ, inter ſe conferendæ ſint.

Caput LIII.

CVNCTA quæ circa ægrum ſpectari debent pro febrium curatione, ac eorum quæ conducunt inuentione, tam ſi medicamenta, quàm ſi alimenta fuerint, ſatis ſupérque cum Hippo. & Galeno expoſuiſſe puto. Sed quoniam non ſatis hæc eſſe cenſet Galenus, ſed inſpicere etiam ſemper conuenit, quando indicationes omnes ſecum conſentiant, & quando inter ſeſe diſſentiant, vt ipſe ait: omnibus enim cõſentientibus vnam prorſus victus ſpeciem conſtituemus, diſsidentibus verò inter ſe quæ valentiores ac plures ſint, præferemus, ita vt victus ſpecies quam hæ præſcribunt, præferatur, ſic tamen vt ne contraria ſit neglecta, vt liquet octauo metho. meden. id quod etiam ſeruari perpetuò iuſſit in inueniendis, ac adhibendis medicamentis, 7. 9. 10. & 11. eiuſdem operis lib. etenim vbi ambiguitas, pugnáque indicationum inter ſe oritur, eodem auctore, tum numerum indicationũ, tum magnitudinem, ſimul conferas oportet, nihilque in contrariis indicationibus, vt ipſe Galenus inquit, tam competit expendi quàm magnitudinem eorum, quæ ad indicationem coierunt; propterea quomodo hæc indicationum magnitudo inueſtigetur, & qua ratione cum aliis conferenda ſit, ac præferenda, vbi eædem indicationes pugnabunt, diſſerere oportebit, poſtquàm abunde tractauimus quid faciendum ſit, vbi omnes conſentiant; quibus dilucidatis huic noſtræ methodo extremam manum imponemus. Quocirca indicationum poteſtates rectè examinabis, vbi magnitudinem eorum, quæ ad indicandum coiẽrunt, intelligas non eſt autem in omnibus rebus, vnius rationis ipſius maioris natura, eodem Galeno teſte, tertio de ſanitate tuenda, ſed alibi pro viribus & quaſi dignitate rei, alibi pro ipſius propria eſſentia ſpectanda eſt. idem confirmare videtur octauo meth. meden. ſub his verbis: [porrò nihil in contrariis indicationibus tam conuenit expendi, quàm magnitudinem eorum, quæ ad indicationem coierunt, quam vtique ex libro de ſanitate tuenda, duplicem eſſe oſtendimus; alteram quę ex ipſorum quę indicant dignitatibus cenſetur, alteram quę ex ipſorum, vt ſic dicam, propriis ſubſtantiis, ſpectetur, quas ex conferendo cum mediocri, & quod ſecundum naturam eſt, ſeu naturali habitu, accipiendas eſſe teſtati ſumus.] Longè tamen diuerſa ab his de indicationum magnitudine ſcripſiſſe cernitur idem Galenus vndecimo metho. meden. dum dixit: [vbi verò ſecum pugnauerint indicationes aliquæ ſuperius comprehenſa methodo, ad ea quæ agenda ſunt inuenienda, vtendum eſſe perpenſis ſcilicet eorum quæ indicant tum magnitudine, tum dignitate. oſtẽdimus enim eligendas eas indicationes eſſe, quas digniora, maioraque iudicantia præſcribent. at dignitatem eorum vel vitæ, vel ſanitatis reſpectu iudicandum, magnitudinem verò duplicem eſſe, vel propriæ ſubſtantiæ ratione, vel declinationis à naturali habitu.] hanc vero methodum conſcripſerat tum citato libro octauo de methodo medendi, partim etiam & nono, & decimo. Porrò hic videtur non in vno duntaxat ſibimet pugnare Galenus, nam citato octauo methodi medendi, & tertio de ſanitate tuenda, magnitudinem tanquam genus quoddam diuidebat, in eam quæ cenſetur ex dignitatibus eorum quæ indicant, & eam quæ ſpectatur ex propriis ſubſtantiis eorundem, hoc verò in loco, magnitudinem ſeorſum à dignitate perpendendam eſſe præcipit. inſuper citatis locis magnitudinem diſtinctam ab ea quæ ex dignitatibus cenſetur, ſeu viribus eorum quæ indicant, vnam eſſe ait, quæ ex propriis eſſentiis, ſeu eorum quæ indicant, ſubſtantiis ſpectatur, hic verò duplicem eſſe magnitudinem fatetur, vel proprię ſubſtantię ratione, vel declinationis à naturali habitu: citatis etiam locis eas quæ ex propriis ſubſtantiis ſpectantur, ex conferendo cum mediocri, & quòd ſecundum naturam, deſumendas eſſe præcepit, hic verò alteram dixit eſſe magnitudinem per declinationem à naturali habitu, ſecluſam ab ea quæ eſt ratione propriæ ſubſtantiæ. Horum primum facilè conciliabimus, ſi dixerimus tertio de ſanitate tuenda, & octauo methodi medendi, vniuerſalius ſumpſiſſe magnitudinem eorum, quæ indicent, & vt quoddam genus commune vtriuſque magnitudinis, tam

cap. vlt. cap. 12. cap. 13. cap. 1. cap. 3.

Indicationũ magnitudo ex dignitate eorũ, quæ indicant, & propria eſſentia. cap. 9. cap. citato.

cap. citato.

Loco citato. Gale ſibi ipſe repugnare videtur.

Conciliatio locorũ Gal.

illius quæ ſpectatur ex dignitate eorum, quæ indicant, quàm alterius quę ex propriis ſubſtantiis deſumitur. Sunt etenim magnæ ambæ indicationes, quæ ex ipſis deſumuntur. libro vero vndecimo methodi medendi, perpendendam eſſe eorum quæ indicant tum magnitudinem, tum dignitatem, aſſeruit; ſpecificè magis ſubintelligens magnitudinem, ſumens tamen nomē generis, vt eam diſtingueret ab ea, quæ pro dignitate capitur, non negans quòd magnitudo generaliùs ſumpta ſit vtriſque communis tanquam genus. At non perinde facile eſt reliqua concinare. pro quo animaduertendum, quòd ipſa magnitudo quæ ex aduerſo diſtinguitur ei, quæ pro viribus, & quaſi dignitate rei ſpectatur, poteſt ſola ſeorſum exiſtere abſque aliis magnitudinibus eiuſdem rationis, aut alterius, ſed cum aliis duntaxat indicationibus complicari, quæ nullo modo magnæ ſunt: poteſt inſuper coire, tum cum reliquis magnis indicationibus eiuſdem generis, tum etiam cum his quæ pro dignitate magnæ ſunt. adhæc id quod dignitatis magnum dicitur, ratione etiam propriæ ſubſtantiæ magnum, paruúmve eſſe poteſt, tam ſi ſeorſum conſiſtat, quàm ſi cum aliis complicetur, id quod manifeſtè Gale. declarauit citato tertio de ſanitate tuen.

Loco citato.

Vbi exemplum ponens laſsitudinis, quæ phlegmones ſenſum præfert, cum ea quæ vlceroſa ſeu excrementoſa dicitur, ſi inuicem copulentur, dicebat dignitate maiorem eſſe primam. demum ſubdit vtraque tamen ipſarum ſic propria ratione eſſentiæ magna, paruáque eſſe poteſt, vt ſi ſola ſeorſum conſtiterit, vtraque quoque ipſarum poteſt cum aliis copulari magnis, & poteſt ſeorſum conſiſtere. Verùm vbi ſeorſum conſiſtant, coeuntes tamen cum aliis indicationibus, ac indicantibus non magnis, vna pro viribus, & quaſi dignitate indicantis maior dicitur, reliqua vero pro propria eſſentia eius quod indicat, vt ibidem liquet. vbi verò ſimul coeant, id quod magis in indicando polleт, explorandum eſt. modum verò idem Galenus oſtendit eodem loco, vbi continuans adhuc ſermonem de iam dictis laſsitudinibus dicebat: [ſi igitur vtraque pari interuallo à naturali habitu, ſeu ab eo quod ſecundum naturam eſt, receſsit, quæ phlegmones ſimilis eſt, præcipuam curationis ſolicitudinem ad ſe cõuertet, vtpote dignitate pollēs, ſin exiguè quę phlegmones, plurimum quæ vlceris ſenſum repræſentat, à naturali habitu receſsit, æſtimandum num tantum ſuperet magnitudine vlceroſa, quantum quæ phlegmone ſimilis eſt, viribus, an minùs, an magis, atque ita quod pollet explorare, quòd ſi æqualiter pollentes videris, pari ſtudio vtrique conſulendum, atque ratio hæc perpetua ſit omnium coniugatorum affectuum.] Hanc eandem ſententiam, ſcilicet vbi plura coeant, quæ ob eorum magnitudinem indicent, ac contrarium exigant, confirmauit idem Galenus octauo methodi medendi, cùm

Loco citato.

dicebat, [Porrò nihil in contrariis indicationibus tam conuenit expendi, quàm magnitudinem eorum quæ ad indicationem coierunt.] dixit nanque eorum numero plurali, deinceps hanc magnitudi-

Loco citato.

nem duplicem eſſe in libro de ſanitate tuenda, ſe oſtendiſſe fatebatur, & declarans inſuper hanc duplicem magnitudinem, ſubdebat alteram, quæ ex ipſorum quæ indicant dignitatibus cenſeatur, alteram quæ ex ipſorum, vt ſic dicam propriis ſubſtantiis ſpectetur: & addit, quas iterum in numero plurali, & non dixit quam in ſingulari ex conferendo cum mediocri, & quod ſecundum naturam eſt, accipiendas eſſe teſtati ſumus. quando itaque plura coeunt, quæ ob eorum magnitudinem indicant, ac contraria expoſtulant, eorum ſubſtantias ſpectare oportet, collatione facta ad id quod ſecundum naturam exiſtit, hoc eſt quantum eorum quodlibet à naturali ſtatu receſſerit, quantum enim quodque à naturali ſtatu receſſerit, ad tantam magnitudinem morbus peruenit, inquit idem Galenus primo de arte curatiua ad Glauc. cap. 1. hoc etenim inuento, eadem ratio ſeruanda erit in curatione perpetuò, quam docuit in paulò ante citatis verbis tertio de ſanitate tuenda, libro verò vndecimo methodi medendi, eaſdem indicationes, quas digniora, maioraque indicantia præſcribunt, tam ſi inſimul complicentur, quàm ſi cum aliis indicationibus copulentur non magnis, vbi ſecum pugnauerint aliquæ, particularem magis modum eas perpendendi docuit, ab eis tamen quæ citatis locis præceperat non recedens. Docebat enim primò quomodo iudicanda ſit dignitas eorum, quæ indicant: quod videlicet vel reſpectu vitæ vel reſpectu ſanitatis, vt vires vbi indicant, earum indicatio digna eſt reſpectu vitæ, febris autem indicatio digna reſpectu ſanitatis: & ob id nono de methodo meden cap. 13. præcipiebat quòd virtus omnium prima eſſet cuſtodienda, vtpote quæ dignitate magis pollet, a virium indicatione proximam eſſe, quæ ab affectibus, quos curare proponimus, datur, deinceps reliquæ. ſubdebat poſtmodum eodem vndecimo: [magnitudinem verò duplicem eſ- *Cap. citato.*
ſe, vel propriæ ſubſtantiæ ratione, vel declinationis à naturali habitu: non quòd hæc magnitudo quam ex aduerſo diſtinxerat paulò ante, ei quæ ex dignitate ſumitur, re ipſa duplex ſit, ſed quod ea non ſemper vno duntaxat modo perpendenda ſit, ſed duplici, vno modo ſi ſola ſeorſum conſiſtat, pugnaueritque cum aliis indicationibus non magnis, & ita ſpectanda eſt ratione proprię ſubſtantiæ, quoniam non comparatur alteri magnæ indicationi: hanc etiam noſcendam eſſe magnitudinem ex propriorum ſymptomatum quãtitate, ſeu magnitudine præcepit, libro tertio de criſibus, & libro de con- *Cap. 4.*
ſtitutione artis medicæ, ſecundo modo iudican- *Cap. 16. & 18.*
da erit per declinationem à naturali habitu, vbi videlicet cum aliis coeat magnis indicationibus, ſecúnque pugnauerint. nam aut æquè ab eo recedunt, & ita vtrique pari ſtudio conſulendum, aut magis, aut minùs, quo caſu magis de vno quàm de altero ſoliciti eſſe debemus, præcipuam ſemper curationis ſolicitudinem ad ſe conuertens, id quod maiori interuallo à naturali habitu receſſerit, vel licet pari interuallo receſſerint, polleat tamen vna altera dignitate. Nam & hæc etiam dignitatis magnitudo ratione proprię ſubſtãtiæ quandoque magna eſſe poteſt, nec aliter perpendenda erit, quàm per receſſum à naturali habitu, tam ſi ſeorſum conſiſtat, quàm ſi cum aliis coeat ratione propriæ ſubſtantiæ indicationibus magnis, & hæc ratio perpetua eſt omnium coniugatorum affectuum, inquit Galenus, præcitato libro tertio *Cap. 9*
de ſanitate tuenda.] Ex quibus liquet, quòd quam- *Loco citato.*
uis ſpeciatim magis definiuerit harum magnitudinum naturam, libro vndecimo de methodo medendi, Galenus non propterea aliud re ipſa per eaſdem intelligere voluit, quàm id quod de eiſdē diſſeruerat citato libro tertio de ſanitate tuenda, &

octauo

octauo meth. medendi, neque in his ſibi pugnantia *Obiectio.* ſcripſit. Sed non ab re quiſpiam quæreret, quomodo citatis locis Galen. duplicem tantum eſſe magnitudinem determinarit eorum quæ indicat, eámque eſſe ſpectandam vel ratione dignitatis, vel ratione propriæ ſubſtantiæ, ſi quarto de methodo medendi cap. 6. aſſerit non vlcera, vulneráque duntaxat, verumetiam reliqua omnia vitia grauia magnáque poſſe reddi trifariam. Nam vel propter afflictæ partis præſtantiam, vel propter affectus magnitudinem, vel propterea quod ſunt cacoethe, & paucis quibuſdam interiectis illud confirmauit aſſerens: [nam cùm triplici genere morbus quiſque ſit grauis, aut propter præcellentiam partis, aut propter affectus magnitudinem, aut propter i- *Cap. 12.* pſius cacoëthiam.] necnon & ſeptimo eiuſdem operis libri, de affectus magnitudine verba faciens, quòd videlicet ea perpendenda ſit, dicebat: [ea triplex eſt, alia quæ ex læſæ actionis præſtantia ſpectatur, alia quæ ex propria affectus eſſentia, & tertia præter has, quæ ex facultate quæ læſum corpus *Diluit obiectionem.* gubernat, æſtimatur.] Dicas perpetuo magnitudinem eorum quæ indicant, duplici tantùm ratione ſpectandam eſſe, nempe vel ratione virium, ſeu dignitatis, vel ratione propriæ eſſentiæ, ſeu ſubſtan- *Gale. magnitudines plures ſub duabus cõplexus eſt.* tiæ. & ſicubi Galenus plures conſcripſerit, clarioris doctrinæ gratia, de eis ſpeciatim magis verba fecit, tamen omnes ad iam dictas duas reduci, atque ſemper ſub eis contineri voluit: & propterea cacoëthiæ, ſi ob magnitudinem quandam indicat, erit ratione dignitatis; quare ſub ea continebitur. Si autem eadem quoque magna fuerit ratione propriæ eſſentiæ, vtraque ratione indicabit, vt paulò ante demonſtrauimus. Similiter ea magnitudo quæ æſtimatur ex facultate, quæ læſum corpus gubernat, ad eandem reducitur magnitudinem, quæ ratione dignitatis capitur. Sed quod mihi admodum difficile videtur, eſt concordare eiuſdem Galen. dicta de triplici magnitudine ipſorum affe- *Gal. aliter atque aliter de triplici magnitudine affectuum.* ctuum. Nam quarto de method. medend. cap. 6. vt paulò ante annotauimus, pro tertia affectus magnitudine connumerabat cacoëthiam, ſeptimo verò eiuſdem, non ex cacoëthia, ſed ex facultate, quæ læſum corpus gubernat, æſtimandam eſſe dicebat. Fateor me hercle diu fatigaſſe pugnantiam hanc, ac diu etiam laboraſſe pro ea ſoluenda, dicam tamen quid ſentiam. Appellant medici vlcera quæ omnibus ritè decenterque factis tamen non ſanantur *Conciliatio locorũ Galeni.* Græcè κακοήθη, nos maligna, contumacia, rebelliáve dicimus, vt liquet quarto methodi medendi, libro verò primo de morbis vulgaribus, fate- *Commen 3. ſuper tex. 1.* tur Galenus ſibi conſtare eſſe morbum κακοήθη, vbi cùm rectè omnia adminiſtrantur, nihilo ſit mitior. Conſtat inſuper apud omnes medicos tales morbos ob vitium, ſeu humorum corruptelam fieri, ac generari, ſiue in vniuerſo corpore, ſiue in quibuſdam partibus, aut in vna duntaxat corrumpantur, propterea quòd virtus eos haudquaquam euincere, domare, ac concoquere valet, & aſsimilare. Hanc facultatem puto Galenum intellexiſſe per eam quæ læſum corpus gubernat, diuerſam ſiquidem ab eis quæ in tribus principibus partibus reſident: eſt autem ea alteratrix, ſeu immutatrix facultas, quæ ſingulis partibus communis exiſtit, eſt etiam cuiuſque propria. Quapropter & in quibuſdam determinatis, & in vniuerſo corpore lædi, ſeu vitiari eam contingit, qua taliter corrupta, aut particularis quiſpiam morbus κακοήθης, ſiue malignus generatur, aut quiſpiam alius vniuerſalis etiam in vniuerſo corpore. Ex quibus cuiuis patere arbitror, idem fere eſſe dicere quòd quidam magni reddantur morbi, propterea quòd ſunt κακοήθεις, quòd aſſerere vitiatam eſſe facultatem, quæ læſum corpus gubernat, atque eam æſtimandam eſſe, cum ex eiuſdem vitio, vt diximus, humores corrumpantur, ex quibus maligni cõtumacéſque morbi originem ducunt.

Nonnullis exemplis, ratio ſpectandi indicationũ magnitudines, examinatur. Capus LIIII.

VT verò communis hæc ratio, omnium quæ inter ſe complicatæ ſunt contrariarum indicationum, magis pateat artis medicæ tyronibus, pluribus exemplis eam examinandam eſſe duxi, atque primo in morbis ipſis, vbi ſimul coëant, ſiue contrarij, ſiue non contrarij ſint, in quibus omnibus eiuſmodi complexionibus triplex tibi propoſitus ſcopus, ſeu finis erit, Galeni auctoritate, tertio & ſeptimo method medend c 9. & c 12. Primò nanq; æſtimare debes à quo maxime affectu *Primus ſcopus in complexib. indicationũ.* diſcrimen ægro impendere videatur. Secundo quid quæve ex his, cauſæ rationem obtineant, & quæ ab ipſis efficiãtur. Tertio, quæ ſanari ante alia poſsint, & quæ nõ poſsint. Vbi enim à quoquam affectuum periculum non leue inſtat, ad id quod vrget dirigi primum curantis conſilium debet. Nam affectus vnde primum maximéque periculum homini imminet, hic primus curari debebit, interim verò non primus modo, verumetiam ſolus, quemadmodum exempla ponit Galenus eodem tertio de methodo medendi, de capite muſculi puncti, & ſuperueniente conuulſione, quæ nulla conuenientium medicamentorum vi remittatur. Præciſo etenim per tranſuerſum toto muſculo, conuulſionem ſanabis licet aliquem ex particulæ motibus vitiaueris, ſimiliter etiam cùm e vena, vel arteria ſanguis immodicè profluat, cogimur interdum totum vas præcidere, & etiam neruum punctum vbi conuulſiones vel deliria, aut etiam ambo magna, ægréque ſanabilia ſuperuenerint. Eſt itaque in hoc curationis conſilio, quod ab vrgente initur, affectus magnitudo ſemper perpendenda, cùm ex his maxime ac primùm ægro periculum imminueat, vt diximus, quacunque ratione magni fuerint. Vbi etenim inuicem copulentur morbi quidam, eatenus habebunt communem indicationem curationis, quatenus copulabuntur, vel nobis ſcilicet ad id quod magis vrget obuiantibus, non tamen alterius cura omnino poſthabita, vel omnibus pari ſtudio auxiliantibus, vbi videlicet æquè vrgeant, & magni ſint, perquàm rariſsimè autem, vt dictum eſt, quandoque ſolum, etiam vbi maximè vrgeat, curamus. Sic itaque ſi quiſpiam morbo laterali, ac ſanguinis ſputatione laboret, qui contrarias exigunt curationes, ad id quod vrget magis obuiare oportet, non omnino poſthabita etiam alterius curatione, vt inquit Galenus commento aphoriſmi 16. primi libri. Similiter ſiquis febricitauerit, & aqua intercute laborauerit, ad ambos affectus reſpicientes, qui quidem contrariam exigunt cu-

rationem. Vtrique eorum ſolerter reſiſtimus, ſicut & in aliis omnibus pariter copulatis, vt ibidem teſtatur Galen. Atqui ſolerter omnibus talibus reſiſtimus, vt ſi æquè vrgeant, omnibus pari ſtudio auxiliemur, ſi verò vnus altero magis vrgeat, huic primo & magis auxiliabimur, altero tamen omnino non neglecto: hæc vero curationis prælatio fiet, eodem Galeno teſte, octauo method. medend. cap. vlt. aliàs vtriſque in vnius auxilij materiam mixtis, aliàs ſeorſum ſumptis. Secundo loco exiſtimandum eſſe propoſuimus, quid ex iis quæ copulantur cauſæ rationem obtineat, & quid ab ipſo efficiatur, ita vt id augere aut gignere reliqua poſsit, reliquum verò vel gignatur, vel incrementum ab eo accipiat. Etenim manente adhuc eo affectu, qui velut cauſa alium excitauit, hunc priùs tolli expedit. Nam omnino in omnibus, in quibus effectrix cauſa adhuc manet morbis, ab hac exordienda curatio eſt, inquit Galenus quarto methodi medendi, cap. 4. quemadmodum abundè etiam in præcedentibus à nobis demonſtratum eſt. quapropter vbi aliud efficiens eſt, aliud quod ab eo efficitur, ipſa cauſa ſpectanda erit, vt liquet eodem ſeptimo methodi medendi. Si verò in complicatis hiſce affectibus, vnus rationem obtineat eius ſine quo non, ita vt reliqui affectus ſanari non poſsint, eo non curato, ipſe verò ante alios curari poſsit, ordo ſpectandus eſt, quid ante quod videlicet, vel quid cum quo, vel quid poſt quod ſanari poſsit, eodem Galeno teſte, citatis libro tertio, & ſeptimo de methodo medendi. At ſi non plures fuerint coeuntes morbi, ſed is vnus ſit, verùm qui contrariam indicationem ſubiiciat, aut naturali laborantis temperamento, aut ei quod nunc acquiſierit, præterea ætati, conſuetudini, regioni, anni tempori, & cæli ſtatui, ita vt pugna indicationum inter ſe oriatur, hoc etiam caſu magnopere opus eſt tum numerum indicationum, tum magnitudinem ſimul conſerre. Exempli gratia, ſi quiſpiam febre correptus fuerit, qua ratione victum requirat, qui refrigeret & humectet, reliqua verò contraria expoſtulent, niſi quiſpiam ita indicationum poteſtates examinet, nequeat ſane menſuram victus inuenire. Nam cùm refrigerandum, humectandúmque eſſe febris perpetuò indicet, reliquorum verò cuiuſque concors indicatio fuerit, nullum exhibetur negotium. Nam humectantia, refrigerantiáque exhibenda ſunt non ſolùm, ſed etiam nec leuiter hæc, nec vtcunque facienda, imò planè magnoperè ac vehementer omnibus ſcilicet indicationibus idem dictantibus. vbi autem diſcors, pro pluribus ac potioribus formari victus ratio debebit: quippe quæ à febre ſumitur indicatio, ea reliquis, quando omnes contrarium faciundum indicabunt, numero quidem inferior eſt, magnitudine tamen quæ ex dignitate, aut poteſtate ſpectatur, ſuperior, potiſsimùm ſi longe à natura receſſerit. Nam tum duplex magnitudo illi accedit, ſiquidem & quia febris plus cæteris omnibus ſolicitos nos habet, & quia præterquàm quòd febris eſt, etiam illi magnitudo notabilis acceſsit, idcirco contrarias indicationes inducit, atque obumbrat: ſin verò parua fuerit febris, fas eſt reliquas omnes indicationes vnà coniunctas cum ea conferri atque expendi: ac ſiquidem pares videantur, neque febris indicatio præferetur, neque etiam reliquorum, imò media victus ratio, vbi ita ſe corpus habet, eligenda erit: ita vt neque humectandum refrigerandúmque ſit, vt febris deſiderat, neque calfaciendum & exſiccandum, quemadmodum reliqua præſcribunt. Sin altera indicatio exuperat, tantum receſsiſſe à temperato & medio victu par eſt, quantum ea quæ pollent, ſua contraria ſuperant: qua de re tum exercitatum in his omnibus, tum natura prudentem eſſe medicum conueniet, quò cuiuſque indicationis poteſtate diligenter conſiderata, omnibúſque inter ſe collatis, vnam idonei victus ſummam, quæ laboranti ſit, comparet, vt liquet octauo de method. medend. cap. vltim. quo loco duorum hominum febre laborantium ponit exemplum, qui, licet in regione nati, ac educati ſint temperata, in diuerſis tamen febre corripiantur, ac diuerſa quoque indicantia pro victus inſtitutione contineant. Idem quoque ſeruari debet in victus forma, ac eius quantitate. Nam ſi febris peracuta fuerit infra ſeptimum videlicet iudicanda, qua ratione tenuis victus febrienti exhibendus ſit, vt ptiſanæ cremor, & eius quoque exigua quantitas, verùm conſuetudo, ætas & tempus anni, aut etiam ipſa per ſeſola conſuetudo aliam victus formam, ſeu eiuſdem maiorem copiam requirat, cùm ſemper ſeruandam eſſe in ægris conſuetudinem præceperit Galenus, & quantum ipſius ptiſanæ ingerere oporteat, ab ipſa conſuetudine ſumenda ſit indicatio, vt liquet primo de ratione victus in morbis acutis, propterea ab hac indicationem ſumentes alia victus forma, quàm morbus requirat, immutanda erit, aut ſaltem eiuſdem quantitate adaucta, dignitate pollens in hoc indicatio quæ à conſuetudine ſumitur, etiam ſi febris aliam admittat victus rationem. Item vbi quiſpiam affectu aliquo laborabit, qui pro ſui curatione, vacuationem requirat, vires autem extrema imbecillitate laborent, adeò vt nullam notatu dignam ferre poſsint vacuationem, cùm indicantia contraria ſint, indicationes aduerſentur, pariter & indicata, dicimus cum Galeno nono method. medend. cap. 13. quòd toto illo tempore quo vires reficimus, eorum quæ affectum ſanent nihil planè ægrotanti exhibebimus. Quicquid enim indicationi, quam vires præbent, aduerſatur, id ſecundi eſt loci, ac poſterioris iis, quæ illæ præcipiunt: dignitate nanque ipſæ præualent, & propterea quæ ipſis aduerſantur dicebat Galenus citato loco, aliquando adminiſtranda prorſus non ſunt, vt in hoc caſu, aliquando paulatim ſeu modicè, & quoniam à virium indicatione proxima eſt, vt ipſe refert, quæ ab affectibus, quos curare proponimus, datur vbi eo roboris perueniſſe eas coniicimus, vt nihil, aut parum ex vacuando ſint lædendæ, tum quoque ad affectus curationem eſt accedendum. Nanque ſi abundantia paulò viribus ſuperior fuerit, vtrique ex moderata vacuatione, adeò nullum accedit viribus incommodum, vt etiam maximum comparetur commodum, eo quod eas premebat, ſublato, eodem Galeno teſte citato loco. Rurſus laboret quiſpiam affectu quopiam, qui pro eius curatione multa vacuatione indigeat, idque vel vena inciſa, vel purgatione, vires verò adſint laboranti non adeò extrema imbecillitate, imbecillæ tamen, vt ex tanta inanitione reſoluantur, ſit porrò affectus hic humorum corruptela: quod enim corruptum eſt, id alienum à natura exiſtit quod tale eſt, id ſe auferen-

dum

2. Scopus in indicationũ complexionibus conſiderandus.

Loco citato.

3. Scopus de ordine curandorum.

Loc. citatu.

Si vnus morbus plures offerat indicationes.

Super text. 20. & 21.

dum dictat, quinunò quod omnino alienum eſt, nulla fieri ratione poteſt, vt id naturæ ſuæ gratiam recipiat, ſed educere id quamprimum eſt tentandum, Galeno auctore, quarto de ſanitate tuenda. cap 4. verùm vbi perinde fuerit æger viribus imbecillis, vtique quod affectus remedium eſt, id cum virtutis cuſtodia pugnat, ſiquidem affectus, vt diximus, vacuandum eſſe præcipit, idque vel vena inciſa, vel purgatione, harum autem neutram ferunt imbecillæ vires: quoniam verò in eiuſmodi repugnantiis incerta ſuccurrendi ratio eſt, aliàs inſanabilis omnino affectus relinquetur, aliàs ſpatio & ægrè ſanari poterit: idque ſi magnum nactus ſit medicum. Quapropter vbi indicationes, ac indicantia ita ſibi aduerſantur, & paulatim quod vitioſum eſt vacuare, & paulatim inuicem quod ſalubre eſt, pro eo reponere oportet. vocant autem medici eiuſmodi vitioſi ſucci curationem Græcè ἐπίκρασιν, hoc etenim caſu cùm vires non extrema imbecillitate laborent, ea quæ ipſis aduerſantur, modicè & paulatim adminiſtranda ſunt, & non prorſus vitanda, vt in eo quem ante hunc poſuimus. id etiam confirmauit idem Galenus libro de curandi ratione per venæ ſectionem, cap. 12. dum inquit. [Vbi ergo multa euacuatione eſt opus, verùm vires ſunt imbecilliores, in his euacuationem partiri expedit.] Amplius cùm tria ſint illa prima quæ in febribus ob putredinem ortis agendorum indicationem nobis præbeant, ad quæ attentum te eſſe oportet in prædictis febribus curandis, vna quidem febris ipſa, altera effectria ejus cauſa, & tertia ægrotantis vires, quorum prima duo ſubmouenda ſunt; tertium verò eſt tuendum; & ideò oportet vt cum viribus tum febrem, tum cauſam inuicem conferas, vt inquit Galenus decimo de methodo medendi, cap. 1. vbi horum indicationes pugnabunt, quæ inter eas præferenda ſit, nempe quæ cæteris ſit valentior, hanc magis ſequaris oportet, non tamen cæteras negligens, hinc doceberis, primùm cauſam, febrémque profligare, vbi videlicet conieceris harum remedia vires poſſe ferre. rurſus primum roborandas vires eſſe, vbi hæ imbecilliores fuerint, quàm vt cauſæ, febríſque præſidia ſuſtineant. Si verò cauſam ad febrem compares, plerunque cauſæ maior eſt vis: quamuis aliquando fieri poſſit, vt ea ſit febris magnitudo, quæ præſentem perniciem, niſi occurras, offerat. quo caſu oportebit hac priùs ſummota, deinde ad cauſam accedere, quapropter vbi in idem conſentiant, & quæ febrem extinguunt, & quæ cauſam oppugnant, in quod vtraque conſpirant cùm vnum ſit, ſine cunctatione agendum eſt. ſin febris, quæ iam accenſa ſit, ſanatio, cauſam quæ hanc excitauit, eſt auctura, aut quæ cauſam ſummouent, febrem exaſperabunt, diligens habenda conſideratio eſt de remediorum ſpecie, vt inquit Galenus citato loco. Hinc colligas, quòd vbi quiſpiam febre laboret ex putredine orta, quæ mediocris ſit, ac vires valentes fuerint, quæ à cauſa ſumitur, indicatio præferenda eſt, vt paulò ante concluſimus: interim autem ea quæ à febre deſumitur haudquaquam negligenda. ſi verò febris perinde magna ſit, vt ægro fuerit intolerabilis, adeò vt præſentem perniciem, niſi occurras, afferat, viribus adhuc validis exiſtentibus, adhibenda priùs ſunt, quæ febrem extinguunt, cùm eius indicatio maior, ac valentior fuerit, non ſolùm dignitatis ratione, verumetiam & propriæ ſubſtantiæ. Quare eadem præferenda erit, cauſam adhuc non contemnendo, ſed ea extincta, deinde ad cauſam accedere oportet. Sed dices, ſi magna fuerit febris, & cauſa, ita vt ambo propter earum magnitudinem indicent, & vires non amplius robuſtæ, ſed imbecillæ, adeò vt dictorum auxilia ferre non valeant, quam dicemus præferendam eſſe indicationem? Huic cum Galeno ſatisfacimus, quòd ea præferenda eſt, quæ à viribus deſumitur. dicebat etenim citato libro decimo methodi medendi. [Rurſus primam roborandam virtutem eſſe, vbi hæc imbecillior eſt, quàm vt cauſæ, febríſque præſidia ſuſtineat.] & ſi dicas plures eſſe indicationes quæ à cauſa, & etiam febre capiuntur, ac etiam maiores quàm ea quæ à viribus deſumitur, dicimus nos adhuc præferendam eſſe indicationem à viribus deſumptam; & ſi numero inferior ſit, præualet tamen magnitudine. nam & ſanitatis ratione quæ à febre, & eius cauſa deſumuntur indicationes magnæ ſint, licet in ſubſtantia adhuc magnæ ſint, quæ verò à viribus, & æquè magna eſt, aut fortè maior ratione propriæ ſubſtantiæ, & dignitate etiam præualet, cùm non reſpectu ſanitatis iudicetur eius dignitas, ſed reſpectu vitæ, nec quiſpiam aſſerere poterit quòd minùs vires recedant à naturali habitu, cùm poſuerimus eas adeo imbecilles eſſe, vt dictorum auxilia ferre nequeant. Quòd ſi quiſpiam hæſitauerit aſſerens hoc in loco Galenum de virtute naturali duntaxat mentionem feciſſe, cum 9 eiuſdem cap. 10. tres facultates, ſeu vires corpus noſtrum diſpenſare aſſeruiſſet, ac cunctas ſpectandas eſſe, cùm nihil aliud ſit vitam ſeruare, quàm eaſdem vires conſeruare, fatebimur nos primò in quibuſdam Græcis codicibus deſiderari vox illa [naturalis,] ſed virtus duntaxat ſcribi, per quam idem intelligendum erit quod de tribus facultatibus dixerat, citato libro 9. etenim vna eſt virtus genere, plures ſpecie, vt in præcedentibus cum Hippocrat. declarauimus, quòd ſi eadem conſcribatur, adhuc conciliari poterit Galen. cum iis quæ ſcripſit 11. libri eiuſdem operis, cap. 9. cùm dicebat: [neque enim pulſus duntaxat vires, ad huiuſmodi agenda firmas requirimus, veluti nec eius facultatis quæ voluntarium motum præſtat, ſed ſicut dictum eſt ipſius potiùs concoctricis.] quare dicendum erit in febribus nos vires omnes firmas requirere, præcipuè tamen naturales, & inter eas concoctricem. quapropter & ſi dixiſſet libro 10. à virtute naturali ſumendam eſſe indicationem, intelligendum eſt præcipuè, non negans idem Galenus quòd cæteræ quoque firmæ requirantur, pro curandis febribus, præſertim ex putredine ortis. Sed quid agendum ſit quæreret quiſpiam, ſi cum quapiam febre ex putredine orta, coëat vehemens aliquod ſymptoma, dixi vehemens, quoniam ſymptoma, quà ſymptoma eſt, nunquã curationis rationẽ indicat, nec curationem interpellat, quippe cùm vnà cũ affectu vnde naſcitur ceſſet: & propterea cùm affectuum ſanatio, eorum ſublatio ſit, hanc ſymptomatum quoque amotio ſequitur, vt 11. & 12. med. meth. ſcriptum eſt. ſed quæritur ſi cum febre incidant vehementia, ſeu grauiora ſymptomata, quibus proſpici maiore medantis ſollicitudine debet, quæ ratio eorum in curatione habenda ſit. poſſunt etenim quemadmodum

Dubitatio cui non ſatisfacit.

Cap. præcit.

Loco citato.

Si cum febre ex putredine graue aliquod ſymptoma copuletur.

cap. 11 & cap. 1.

DONATI ANTONII AB ALTOMARI, ARTIS MEDICÆ DE MEDENDIS FEBRIBVS,

PARS SECVNDA.

Qua via particulares febrium differentiæ veſtigentur: ac proponuntur quæ ex humorum putredine excitantur differendæ. *Capus I.*

QVOMODO tria prima ac vniuerſaliſſima febrium genera quiſpiam methodo curare valeat, ad vnguē definiuimus: ſed quoniam in primis atque communibus generibus ſtādum non eſt, ita vt ab illis duntaxat indicationes ſumamus, ſed (vt poſuimus) eadem quoque ſubdiuidere oportet, quouſque ad ea quæ ampliùs ſectionem non admittunt perueniamus, vt perfectè & particulatim omnes particulares febrium differentiæ curari poſsint. Hanc ob rem ad diuidenda ea prima genera tranſeundum eſſe arbitror, vt ab omnibus, ac ſingulis particulatim deſumptis ſufficientibus indicationibus, in curandis eiſdem febribus, quantum humanis permittitur viribus non erremus, ab ipſis diariis exordientes, quæ quidem quatenus in genere communicant, communem quoque omnes curationem deſiderant, & nos eam in præcedentibus docuimus. Eſt verò diariis omnibus commune, quòd in eis ſola aërea ſeu ſpirituoſa ſubſtantia ſufficienter incaluit, vt liquet primo de differentiis febrium, & ob id ſuaptè natura & vna die ſoluuntur, & vnam habent a principio ad finem vſque acceſsionem citra putredinem, perpetuóque quantum in ipſis eſt refrigerantia, & humectantia requirunt, vt octauo, nono, & decimo method. medend. ſcriptum eſt. Quatenus verò non omnes ex eadem cauſa accenduntur, neque etiam per eundem corporis affectum, ſed à pluribus, ac variis cauſis, & per diuerſos quoque corporis affectus generantur, in particulari curatione diſsidere videntur, particularibus ex iis pro earum curatione indicationibus deſumptis, externas tamen cauſas ſemper à ſermone excipiendo, à quibus nunquam pro curatione aliqua ſumitur indicatio, vt fuſiùs differuimus. Fieri autem conſueuerunt ex immodico frigore, exuſtione, balneo aluminoſæ aquæ, aut alterius adſtringendi vim habentis, ex leui obſtructione, labore, ira, timore, triſtitia, vigiliis, pertinaci ſtudio, cruditate, ex bubone, furore, ebrietate, inedia, curis, ac diuturnis cogitationibus. Quarum etiam diariarum febrium, quemadmodum non vna eſt cauſa, ita etiam neque vnus eſt affectus, per quem generationem habent, ſed in quibuſdam inſeparabilis eſt, ſtipatio, ab aliquibus minime inſeparabilis, ſed vel plerûque ſimul adeſt, vel ambigua ſorte, vel raro, vt Galen. inquit 10. method. medend. cap. 2. Quamobrem diariarum febrium plures videntur eſſe particulares differentiæ, vna, quando iam prorſus abiit effectrix earum cauſa, veluti exuſtio, altera, quādo hæc etiam adeſt, ſicut ſtipatio, vt liquet citato loco; quamuis vno quatuor modorum ſemper generentur, vt priùs determinauimus. attamen cùm harum omnium curatio quidem facilima ac in promptu ſit: omnéſque balneis curare oportet, Gal. teſte 1. de arte cur. ad Glau. cap 2. ob id ad particularem earundem curationem non deſcendam, tum propterea quòd raró à medicis febres hæ particulatim curari ſoleant, eámque curationem promptè quiſpiam inueniet apud omnes fermè artis medicæ auctores, & præſertim apud Gal. 8. & 10. de meth. meden. & eodem 1. de arte curat. ad Glau. quemadmodum etiam, & particularem earum dignoſcendi modum, non ſolùm citatis locis, ſed etiam 2. de criſi. cap. 13. idem auctor conſcripſit. Reliquorum verò duorum generum, alterum in præcedenti noſtra methodo ſubdiuiſimus, abûndéque monſtrauimus hecticarum differētias plures quàm tres eſſe non poſſe; licet quomodo ſpeciatim illæ curari debent, diſtulimus: intendimus enim poſtea in particulari febrium exercitatione particularem modum curationis earum fuſiſsimè conſcribere, vbi priùs modum curationis docuerimus particularem omnium earum febrium, quæ ex putredine ortum habent. Hoc itaque genere primò deſumpto, ac in particulares differentias ſubdiuiſo vſque dum ad inſectiles perueniamus, ſingulas eius differentias diuiſiua methodo veſtigare intēdimus, ac eis inuentis ſpeciatim curare. Quocirca aſſerimus cunctas quas dinumerauimus putredinis differentias, qui in noſtris corporibus cōtinentur humores ſuſcipere poſſe, licet quidam ægriùs, quidam promptiùs putreſcāt, id verò omnibus ferè medicis in cōfeſſo eſt. quāobrē pro humorū varietate qui eādem

Diariis omnibus communis materia, & indicatio.

cap. 1. cap. 1. cap. 14. & cap. 10.

Diariæ pro cauſarū & corporis affectuū varietate, varias & particulares habent curationum indicationes. Diariarū cauſa.

Diariarum differentiæ. cap. 14. 1 partis.

Loco citato.

Hectica, & eo nitro dane orta.

Diuiſio feb. ex putredine ex humorum diuiſione.

ſuſcipiunt putrediné, particulares huius generis febrium differẽtias facile quiſpiam inueſtigabit, ſimplices primò, de quibus in primis ſermonem faciemus, & deinde compoſitas: qua etiam via, & ratione ipſemet Galenus eaſdem differentias veſtigare docet

cap. 1. & c. 2.

cap. 1. & ſeq.

2. de different. febr. & 2. de criſib. neque enim plures, neque pauciores eſſe poſſunt quàm humores, qui eandem ſuſcipiunt putredinem. Quamuis & in hoc etiam non vna duntaxat reperiatur erronea, ac praua opinio. Etenim quidam, ex bile ſolummodo redundante has febres accendi putarunt. Aduerſus quos Galenus tum ratione, tum etiam experientia abundè inuehit, citato libro 2. de different. febr. demonſtrans quòd non ex ſola flaua bile, ſed & aliis etiam humoribus febres oriri queunt.

Errores quorundam de febr. ex putredine.

probat inſuper neque etiam ſatis eſſe ad earundem febrium generationem, quòd flaua bilis redundet, aut etiam cæteri humores, ſed quòd eos priùs putreſcere oporteat, aliàs febrem haudquaquam efficient. Quidam verò non bilem, ſed pituitam, febrium materiam eſſe cenſebant, ex eo quòd ad putreſcendum, & obturandum non parum idonea eſt, cùm humida ſit, & craſſa: indicaréque illud dicebant pituitæ vocabulum quod φλέγμα Græcè dicitur ἀπὸ τοῦ φλέγειν, quod eſt inflammare. Cæterum quidam aſſeruerunt ab humore melancholico nunquam febrem ipſam accendi poſſe, eo quòd ipſe frigidus ſit natura & ſiccus, nihilque habet humidi aut calidi, vnde putredines generantur. Nec deſunt qui in vniuerſum febrem nunquam à putredine fieri pronuntiauerint, nam humores in venis exardeſcere, & non putreſieri dictitãt. ſi nanq; hoc eſſet (inquiunt) cur tandem non etiam lumbrici, aut aliæ quædam beſtiæ in vaſis, ſi putrefactio eſt, gigni cernantur, quemadmodum in ventre, & aliis particulis? Quæ omnes prauæ opiniones ab Alexandro cap. 2. lib. 12. recenſentur. Et ſi quis velit Gal. verba perfectè examinare, ac intelligere, omnes ferè iam dictæ opiniones, ab eodem confutantur circa principium 2. de differentiis febrium. Atqui nos non in refellendis aliorum opinionibus ſtudebimus, ſed in veritate inueſtiganda duntaxat laborantes, ſimul cum Galeno fatemur tot eſſe primas particulares, ac ſimplices differentias febrium, quæ ex humorum putredine fiunt, quot numero ſunt humores ipſi: quapropter ex eorum numero eadem diuiſiua methodo vtentes eas inueſtigabimus, quemadmodum etiam eadem prima vniuerſaliſſima tria febrium genera ex triplici ſubſtantia, ex qua noſtra conſtituuntur corpora, inueſtigauimus, quæ Hippocrates

cap. 12. 1. partim.

continentia, contenta, & impetum facientia nuncupauerat, Galenus verò partes ſolidas, humores, & ſpiritus. Cùm verò tres etiam ſint humores (præter ſanguinem, in quo omnes continentur, & de quo etiam ſermo fiet) tres denique particulares primæ differentiæ febrium ex putredine ortarum excitabuntur, totidémque numero fient febrium ex putredine ortarum exquiſitæ formæ, ſeu figuræ.

Sex febr. differentiæ, tres continuæ, ex tribus humorib. putreſcentibus, tres ex eiſdem intermittentes.

Quarum vna ex putreſcente flaua bile, altera ex pituita putreſcente oritur; & tertia ex ſucco melancholico, ſeu nigra bile etiam putreſcente naſcitur. Verum quoniam earum quædam continuæ ſunt, quas Græcis συνεχεῖς appellãt, quædam verò intermittentes, quæ à Græcis διαλείποντες dicuntur, de omnibus particulatim ſermonem faciemus: priùs tamen modum generationis earum explicabimus in hac ſecunda parte, deinceps verò ſingularũ tum dignotionem tum curationem ſpeciatim docebimus in particulari exercitatione, & tertia huius operis parte.

Quid per continuas & intermittẽtes febres intelligendũ: cur vtraque fiant, & quomodo inter ſe diſſideant.

Caput II.

CVM itaque ſex numero ſint particularium febrium differentiæ ſimplices, quæ ex humorum putredine fiũt, priuſquàm deueniamus ad earum rũ dignotionem, tum curationem, tanquam valde neceſſarium fore duxi modum generationis earundem priùs animaduertentes quòd Galenus intermittentes febres, appellat quæcunque

Intermittentes febr. quæ.

ad ſenſibilem infebricitationem ſeu (vt rectiùs dicam) ad febris vacuitatem perueniunt, Græci ἀπυρεξίαν dicũt, vt citato lib. 2. de differ. feb. liquet. cap. 2. Continuas verò, quæ ad iam dictam infebricitationẽ ſeu febris vacuitatem, antequàm ex toto ſoluantur, non deſinũt, quamuis declinatio aliqua ſenſibilis appareat, quemadmodum ab eodem Galeno 2. de criſib. ſcriptum eſt. cap. 6. cui ſententiæ ſubſcribit Paul. c. 26. lib. 2. aſſerens, [continua itaq; febris eſt, quæ non ante ad integritatem terminatur quàm ex toto fuerit ſoluta, & ſi inclinatio aliqua ſenſibilis appareat.] Quamuis, vt idem Gale. teſtis eſt. 1. de morbis vulg biſariam veteres vti continui nomine, & intermittentis, videntur.

Continua.

Com. 3. ſuper. sex. 2.

nam continuas vocant febres, quandoque omnes quæ nullum tempus liberum habent acceſſione, quandoque non omnes quæ acceſſione nunquam vacant, ſed ſolas extra ordinem illas, quæ omni carent, vſque ad iudicium, mutatione: ita intermittentes interdum appellant ſolas quæ acceſſionem perpetuam non habent, interdum eas, quarum non recedit acceſſio, ſed inſignes faciunt mutationes in initium, incrementum, vigorem, & remiſſionem. At medici iuniores, quidam febres quæ non magnam mutationem habent, non continuas, ſed ſynochos nominant (vt fuſiùs declarabimus, quando continuas ipſas febres ſubdiuidemus) continuas autem, iidem has ſolas, quæ non deueniunt ad integritatem, & intermittunt ſingulis acceſſionibus, appellant. Has antiqui vocant interim continuas, interim intermittentes. nam ſunt planè inter verè continuas, & deſinentes ad integritatem, mediæ; proinde rectè vbi cum ſynochis conferuntur, intermittentes appellantur, cum ad integritatem venientibus, continuæ. Nos verò, Galeni vt diximus morem ſeruantes, quæcunque febres ad ſenſibilem infebricitationem, ſeu febris vacuitatem perueniunt intermittentes appellabimus, reliquas verò omnes, continuas, quæ ad dictam infebricitationem, antequàm ex toto ſoluantur, non deſinunt; & ſi declinatio aliqua ſenſibilis appareat, relicta veterum medicorum opinione.

Continuarum & intermittentium nomine quomodo vtatur auctor.

Cauſa intermittentium & continuarum.

Fiunt autem intermittentes ab humore febrem generante extra vaſa contento, ſed qui per omnes corporis partes defertur. Continuæ verò, vbi idem humor qui febris eſt auctor, in vaſis incluſus continetur. Quapropter idem genus habent continuæ febres cum intermittẽtibus, vbi ex eodem humore ortum habeant, eandémq; hypotheſim habere dicuntur,

boc

hoc vno ſolo differentes quòd per venas, vel per totum corpus in eis deferuntur humores, Gale. au-

Loco citato Continua cur in infebricitationem non deſinant Intermittentes cur deſinant in infebricit.

ctore 2. de criſi. cæterum in continuis propterea etiã ſi plures fiant acceſsiones, eadem ad infebricitationẽ nõ perueniunt, quoniã qui earũ cauſa eſt humor, non expurgatur, vt liquet citato lib. 2. de criſi. Præterea cùm humores ſibi inuicem adhæreant, ac continui ſint, ſuóque contactu vicioſos ad putredinem trahant, quãdo in venis cõtineantur, priuſquam deſinat vna acceſsio, alteram incipere neceſſe eſt. In intermittentibus verò cùm humor vehemẽter moueatur, diſſeminetúrq; per ſingulas corporis partes, ſuo delationis impetu, per vomitum vrinas, ac ſudores ſæpe expurgatur, interim verò inſenſibiliter in vap re portio quædam digeritur, aut ſi craſſus fuerit humor, per alui quoque deiectionem expurgatur, quamuis & tenuis etiam quandoque, & propterea ſenſibilem intermiſsionem habent, & priuſquàm acceſsio ſuperuenerit, altera præcedens intermittit, neque etiam adeò adhærentes ac continui extra vaſa humores ſunt, quẽadmodum ſi in eiſdem continerentur. Sed cùm eandem habeant hypotheſim, idémque genus continuæ cum ſuis intermittentibus, vbi ſcilicet ex eodem humore fiant, non ab re quæreret quiſpiam, quæ cauſa ſit, quòd humores ipſi quandoque intra vaſa, interim verò extra putreſcant, & febrem efficiant? Quidam, vt Traſlianus fatetur citato cap. 2. libro 12. arbitrati ſunt febres intermittentes intra vaſa conſiſtere, quemadmodum & continuas, ac nihil prorſus loci, ſed quantitatis, & qualitatis ratio differre. Etenim in continuis & multam & craſſam eſſe materiam exiſtimare conuenit, atque ideo (inquiunt) neque extra vaſa emitti poſſe, intermittentem verò tenuiorem, & vt in extimam cutem efferatur, magis idoneam. Aetius quoque cap. 74. libro 5. dicebat: [cauſa vero cur non excidant extra vaſa humores in febribus continuis, eſt, aut multitudo, aut craſsitudo, aut viſcoſitas ipſorum.] ita vt admittere videatur, ſi continuarum, multitudo, aut craſsitudo, aut viſcoſitas humoris cauſa exiſtit, quòd paucitas & tenuitas ipſorum citra lentorem intermittentium febrium cauſa ſit. Sed, pace eorum dixerim, non videntur hi viri ſatis admodum ſufficientes tradidiſſe cauſas, cur intra vaſa quandoque humores putreſcant, perquam rariſsimè nanque, ſi vera eſſet eorum opinio, ex putreſcente bile febres continuæ fierent; ſæpiſsimè verò ex putreſcente pituita, ſeu ſucco melancholico, cuius ferè contrarium & Galenus teſtatur, & nos indies experientia obſeruamus, ſed rectiùs cum Galeno dicamus, quas iſti in medium afferunt cauſas, ſufficientes haudquaquam eſſe, nam & præter eas ob meatuum obſtructionem, aut etiam propter virium imbecillitatem, ita vt nequeant quod ſuperuacuum ac vitiatum eſt, vaſa expellere, in eiſdem putreſcit humor, ſemper enim, vt ipſe inquit citato libro 2. de differentiis febrium, cap. 5. natura ſuis viribus vtens, quicquid optimum fieri contingit, iis quæ aluntur partibus aſsimilare, quicquid verò alienum, conatur excernere. Quòd ſi aliquando ob craſsitudinem, aut multitudinem, tenacitatem materiæ inutilis, aut aliquam meatuum obſtructionem, aut propter ſui imbecillitatem, totum quod vitiatum eſt nequeat expellere, neceſſe eſt, vt ſi id diutius perdurauerit, in animalis corpore putrefiat, ac corrumpatur. Cùm itaque vaſorum natura, ſeu expultrix eorum facultas, qui in eis redundant, ac geniti ſunt, vitioſos ſuccos expellere nequit, ob aliquam iam dictarum cauſarum, intus contenti putreſcunt, ac febrem efficiunt continuam, vt diximus, vbi verò nihil eorum obſtet, foras propellit, qua ratione intermittentes generari contingit. Quamuis & aliæ quoque ratione continuæ & ipſæ febres generari poſsint; trahentibus videlicet vaſis ipſis ab vniuerſo corpore ſeu partibus quibuſdam eoſdem vitioſos humores; vt liquet quarto de ratione victus, & ipſæ quoque intermittentes pari ratione, aut trahentibus carnoſis partibus eoſdem vitioſos humores ab eiſdem venis, aut etiam in ſe ipſis eoſdem gignentes fieri poſsint, vt in ſequentibus fuſius demonſtrabimus. Continuarum igitur ac intermittentium febrium cauſæ dictæ iam ſunt.

Cur humores aliquando in vaſis, aliquando extra putreſcant.

Error eorũ qui cum aliis putant quãſdam iactatæ dicunt febr. intermittentium humores eſſe intra vaſa, ſicuti continuarum.

Reſpondetur quæſtioni.

Cur idem humor, genus febriũ intermittent. & continuarum, aliquando intra vaſa, aliquando extra putreſcat.

Tex. 1.

Quot modis continua & intermittentes febres generari poſsint. Caput III.

CVM autem eiuſdem generis ſint (vt dictum eſt) continuæ febres cum ſuis intermittentibus, vno ſolo differentes; quòd in continuis humor in venis incluſus continetur, in intermittentibus verò per totum corpus differatur, animaduerſione dignum eſt in venis nullam aliam materiam contineri præter ſanguinem. Verùm cùm is in duplici ſit differentia, vt libr. primo de natura humana, & aliis pleriſque locis à Galeno ſcriptum eſt, vnus quidem ſyncerus aliorum humorum expers, vtriuſque videlicet bilis, & pituitæ, alter verò non ſyncerus, ſed vtriuſque bilis, & pituitæ particeps; quando aſſerimus intra vaſa nullam aliam ſubſtantiam contineri præter ſanguinem, ſubintelligendum eſt non de ſyncero, ac reliquorum humorum experte, etenim hic in venis nunquam contineri poteſt, ſed de eo ſubintelligere oportet, qui, vt dixi, vtriuſque bilis & pituitæ particeps eſt. Hanc ſententiam confirmauit Galenus libr. de multitudine, cap. 10. cùm dixit: [His antegreſsis præfinitionibus, poterit turgor tandem venarum ſanguinariæ ſignum eſſe multitudinis, ſanguine nunc per præualentiam dicto, quippe cùm exquiſitus vſque adeo ſanguis in venis contineri nunquam poſsit, vt nihil in eo, nec bilis, nec pituitæ, nec ſeroſæ feratur ſanici, proinde ego ſupra ſiue humores dixiſſem, ſiue ſanguinem redundare, cenſebam perinde audiendum, cùm impermiſcuus nunquam purúſque aliorum humorum ſanguis comprehendatur in venis.] Quapropter cùm dixerimus in continuis humores incluſos in venis contineri, vel intelligendum eſt, talem ſanguinem veteri omnino proportione ſeruata, abundare, ſic tamen per præualentiam appellatum, ſeu eundem tanquam quartam ſubſtantiam, veteri proportione haudquaquam ſeruata, ſuperabundare, de quo fuſiſsimè diſſeremus in ſequentibus: vel quiſpiam alius humor excedens, ſimul cum eodem ſanguine redundabit, ac putreſcet. Idque bifariam eſſe poterit, vt liquet citato lib. de multitudine, quoniam aut iuxta ſanguinem, & cum copioſo ſanguine idem redundabit, aut debita proportione non ſeruata, magnopere excedet, ita quod non amplius cum copioſo ſanguine, ſed ipſe vehementer præualens, ſanguini tamen adhuc permixtus abũdabit, ac putreſcet. Si primo modo auctus fuerit quiſpiam aliorum humorum, ita vt breuem quen-

Sanguis duplex. Super tex. 27.

Sanguis purus non reperitur.

Humores in venis incluſi quomodo intelligantur, quomodo putreſcant, vnde febres gignuntur continuæ.

Humor aliquis cum ſanguine in venis redundat & putreſcit duobus modis, aut vt efficiat plethoram cum adiectione, aut cacochymiam.

dam cœperit exceſſum, ſicque commiſtus cum copioſo ſanguine, adhuc verè & propriè non eundem humorem redundare, ſed ſanguinem ipſum ſimul cum tali humore fatebimur, vnde potius bilioſum ſanguinem, pituitoſum, ſeu melancholicum, (vbi bilis, pituita, ſeu ſuccus melancholicus eodem modo excedat) redundare dicemus, quàm humores ipſos, eſt enim & hæc redundantia in numero plenitudinum ſeu multitudinum, licet non exquiſitè, & ſimpliciter talis dici poſsit, ſed cum adiectione bilis videlicet pituitæ, ſeu ſucci melancholici, quemadmodum & priùs nos declarabimus, quando abundantiam curare docuimus, & in ſequentibus demonſtabimus cap. 11. Cùm verò iam dictorum quiſpiam humor magnum ſuſceperit exceſſum, ac in venis ſimul etiam cum ſanguine commixtus redundans putreſcet, tunc verè & propriè non amplius multitudo appellabitur, ſed humorum vitium, ſeu prauitas, & eoſdem humores in venis contineri, ac putreſcere propriè fatebimur, ita vt nunquam humor quiſpiam in venis contineri poſsit citra ſanguinis admixtionem, ſed vnà cum ſanguine ſemper contineantur, diuerſimodè tamē prout modo differuimus, neque etiam ſi magnum ſuſceperint exceſſum, adeò quiſpiam eorum præualebit, vt omnino ſanguineum, hoc eſt tres reliquas ſubſtantias ſuperet, ſed ipſum fatebimur, ampliſsimum exceſſum adeptum eſſe, quoniam pro veteri eius proportione, magnopere ſit auctus, aliàs nequaquā animal viuere poſſet, aut ſanè exiguo tempore ſi eundem ſanguinem copia, ſeu multitudine exuperare admiſerimus talem humorem redundantem, eſt etenim eius copia minor, quàm ſanguinis, licet eidem valde propter redundantiā improportionatus ſit, quàm cacochymiā dicimus. Quomodo verò humores tales poſſint æqualiter in omnib. vaſis ſeu maioribus principalioribúſque vel in quibuſdam non adeò principalioribus & particularibus contineri ac putreſcere, in ſequentibus patabit, nunc vero ſatis ſit monſtraſſe modum, quo humores ipſi putreſcentes, ac in venis contenti febres accendant diuerſas continuas ſiquidem, pro diuerſa eorundem humorum putreſcētium natura, eo, quòd ab eiſdem, ad ipſum cor putrida fuligo, ſeu veluti quidam fumus putridus perueniat, licet non ſemper eodem modoa etenim neque cum pari vehementia, ac impetu in omnibus continuis febribus, vt dicemus, ad cor putredo ipſa fertur. Sed cùm putreſcentes humores intra vaſa iis, qui putredine vacant, propter contactum, continuitatem, ac adhærentiam, poſsint facilè commiſceri, potiſsimum cùm ea omnibus ad omnia confluxus & conſpiratio fiat Hipp. auctore, quî fieri poſsit, interrogabit quiſpiam, vt putredo nunc vnam, nunc aliam occupet partem, & propterea continuæ febres generentur, quæ plures habeant particulares acceſsiones, niſi inflammatio putreſcentem humorem arceat, & coherceat; Huic reſponſum dabimus, propter eaſdem cauſas, in quibuſdam febribus continuis per circuitum fieri acceſsiones, ob quas contingit in cæteris omnibus morbis, qui per circuitum repetunt; id verò fieri poſſe ob triplicem cauſam Gale. decretum reliquit,
1. 1. de diff. feb cap. 11. Quarum vna eſt, cùm partes robuſtiores ad imbecilliores excrementa tranſmittunt.
2. Secunda eſt, cùm ipſæ eædē partes, aliis haudquaquam tranſmittentibus, ſibi ipſis præter naturam excremēta trahant, dolore, vel calore affectæ,

Cap. 44. 1. partis.

Cacochymia.

Cur continuæ febr. plures habent acceſsiones.

Reſpondetur quæſtioni, triplexque cauſa aſsignatur.

Altera, & tertia cauſa eſt, cùm eædem partes ſibi ipſis excrementa generent, quæ aut ob earum imbecillitatem, ſeu earū obſtructionē expellere nequeāt. 3.
Iſtis igitur tribus de cauſis, & febres ipſæ continuæ, quæ plures acceſsiones habent, excitari poſſunt, nāque vel à maioribus ac robuſtioribus, cordiq; propinquiorib. vaſis, redūdātes detrudūtur humores ab imbecilla, ad minora, ſeu etiā à corporis habitu ad eadē effluunt vbi imbecilliora fuerint, & carnes validiores, aut eadē parua vaſa à corde diſsita, calore immodico, aut dolore affecta, nedū ex iā dictis vaſis maioribus, ſed ex reliquis etiā corporis partibus, eoſdē humores præter naturam attrahunt, vel in eiuſdemmet geniti eos nequeūtia detrudere, propter imbecillitatē, aut meatuum obſtructionē, in eiſdē quoque detenti, ac putrefacti febrem generant, in qua per circuitus acceſsiones fiunt. id quod breuiſsimis verbis nos docuit Gal. in fine citati libri 2. de differentiis febrium, inquiens: [Quæcunq; per circuitus aliquos ægritudinum acceſsiones fiunt, ea partium diſpoſitionibus ortum habent, quæ ſcilicet partes, vel mittunt, vel ſuſcipiunt, vel generant, vel attrahunt ſuperfluitates, eo quo nuper diximus modo; ſed quæ circuitum non habent, in iis nulla eſt corporis pars præcipuè offenſa, quemadmodum de cōtinētibus febribus paalò poſt declarabimus.] Neq; hic acceſsionum circuitus vnquam deſinit, donec iidem affectus in eiſdem partibus ſuperfluitātes generantibus ſeruetur, vt ibid. liquet. Cæterùm quemadmodum aſſeruimus in continuis febribus humores ſemper intra vaſa contineri ac putreſcere, ita quoq; fatemur in intermittentibus, perpetuò eos extra vaſa contineri, ac putreſcere, neque amplius vnà cum ſanguine permixtos eſſe, ſed per ſingulas corporis partes diſſeminatos, etenim per totū corpus in eis deferuntur humores, vt liquet 2. de criſibus ac citato lib. 2. de differens. febrium, cap. 3. à natura ipſa detruſi. quapropter & quòd putreſcant, & quòd vehementer per partes ſentientes deferantur humores, oportet vt intermittentes accendantur febres, aliàs nunquam quæpiam earum generabitur, vt citatis locis liquet. Sunt autem qui velint eiuſmodi humores acceſsionis tempore in intermittētibus, ſemper ex ipſis vaſis detrudi, à maioribus ſiquidem primò ad minora, dein ex ipſis ad reliqua, quo ad extra ad ſentientes corporis partes propellantur: neque alium dari generationis modum cenſent earundem intermittentium febrium. Nos verò licet admittamus hanc vnam eſſe, & fortè præcipuā earundem febrium generationis cauſam, cum eodem tamen Gal. aſſerimus, ob alias quoque cauſas, quas nuper tradidimus de ipſis continuis, eaſdem intermittentes generari etiam poſſe tum videlicet ipſis ſentientibus corporis partibus ad ſeſe humores trahentibus, tum etiam in ſeipſis eoſdem gignentibus, nequeuntibus tamen eos propellere. Quòd verò ſentientes corporis partes, carnes, ſeu partes ſolidæ, dolore, aut immodico calore laborare poſsint; nemini in dubium venit, quibus ita laborantibus, quis hæſitabit eas, humores etiam vitioſos trahere è venis, etiamſi ab eis non mittantur, quibus attractis, ac præter naturam in eis detentis, quòd putreſcant opus eſt, & vehementiori motu per eas moueantur, ac febrem generent, quod quidem confirmare videtur Galenus 4. de ratione victus aſſerens, quemadmodum venarum facultas attractoria perpetuò vicinis ex partibus humiditatem

Loco citato

Quomodo generentur febres intermittentes ex putredine humorum extra vaſa.

Non eſt hic ſolus modus generationis febr. intermittentiū.

In fine t. 8.

2. modus generationis febr. intermitten.

Super tex. 1

tatem attrahit, ſubſtantiam ipſius qualiſnam ſit nullo pacto diſcernens, veluti pueri, ac bruta animantia, ad caſu oblatum humidum, cùm ſitiunt irruunt, ita quoque & carnes ab ipſis venis: habent enim & hæ quoque vim eorum quorum indigent, attractiuam, ſiue in parte vna, ſiue in toto corpore eas pati contigerit. Volens nobis oſtendere quod febris ardens non modò generatur, cùm venulæ exſiccatæ tempore æſtiuo, acres, bilioſas, & tenues humiditates ad ſe trahunt, ſed vbi eodem modo affectæ fuerint carnes, eandem quoque generari contingit, ſimili etiam modo vbi in parte, vel in toto dolore, aut immodico calore laborauerint, ab eiſdem venis eoſdem ſuccos, haud ægrè attrahere valent, etiamſi ipſa vaſa haudquaquam eos tranſmiſerunt, qui demum eaſdem carnes ſtimulantes, ac pungentes, & propterea delati violenter per corporis ſingulas partes, ac diſſeminati, febres generant. Quod vero primo modo intermittentes febres generari poſſint, omnes ferè medici conſentiunt, præter paucos quoſdam, qui vt videantur paradoxa ſcribere, illud deſtruere tentant. Quorum rationes refellere non piguiſſet, niſi facilime à quouis ſolui poſſent, conceſsis facultatibus naturalibus, tam in ipſis vaſis, quàm etiam in corporis habitu, ac perpenſis eis, quæ diximus, & dicemus de harum febrium generatione, neque enim perpetuò, vt dictum eſt, febres hæ ortum habent, propterea quòd vaſa tanquam robuſtiora, humores in corporis habitum propellant, ſed geminam aliam ob cauſam: neque cum hoc modo generantur, ſemper neceſſum eſt à maioribus, ac cordi propinquioribus venis in minores, & ex his in corporis habitum propelli, vt ipſi putant, ſed interim ab omnibus, interim à quibuſdam determinatis alicuius viſceris venis, id quod ſæpius

Loco citato contingit, ad ſentientes partes propelluntur humores, quemadmodum ſæpius Galenus reſtatur, præſertim citato libro 4. de ratione victus, quo loco docens diuerſum, ab eo quem poſuerat modum generationis febris ardentis in carnibus, inquit: [Præterea & fieri poteſt vt modo altero ſimilis affectio fiat, modum alterū dico, cum ex validioribus partibus ad imbecilliorem aliquam mittantur excrementa, ergo fieri poteſt vt interdum quidem ex parte, interdum verò & ex pluribus, acres bilioſæ, quæ tenues ſint humiditates exactè, ad dictas funduntur particulas, quæ ſcilicet imbecilliores ſunt:] fuſiùs autem id explicauit, non de febribus duntaxat, ſed morbis omnibus, qui hoc modo generationem habent, Galenus citato libro ſecundo de

Loco citato differ. febrium tertio de naturalibus facultatibus, cap. 13. & ſexcentis aliis locis. Quam autem ipſi perſuadere tentant de harum febrium generatione, opinionem, impugnare ac refellere ſuperuacaneum fore duxi, cùm chimera potius videatur, parcant mihi cineres eorum, quàm quippiam rationis habere, aut veriſimilitudinis: quamuis ipſi non ratione tantùm, ſed exemplis eam confirmare tenent.

3. modus generationis febr. intermit. Fiunt & tertio modo intermittentes febres, veluti etiam de continuis diximus, cùm ipſæ ſentientes partes, ſeu totius corporis carnes, à venis nec trahant, nec ſuſcipiant excrementa, ſed in ſe ipſis eadem generent, quemadmodum de tertiana ſcriptū

Comment. 2. super text. 30. reliquit Gal. 1. de morbis vulg. volens tradere cauſam cur tertianæ febres in illa 2. conſtitutione, numeroſiores erant ardentibus, vt dicebat Hippocrates ſiquidem: [propter flauæ bilis exuperantiam febrea ardentes & tertianas oriri, atque hoc conuenire inter illas, locis verò in quibus ſuperfluus contrahitur humor diſtare, etenim ſi ardentes febres ſint, in venis abundat, præcipuè iecinoris & ventris, Tertianæ fiunt cùm totius corporis carnes affluant flaua bile proinde tranſpiratione impedita eorum, qui natura bilioſa ſunt, quantum bilis in carnoſo genere congeſtum ante expurgabatur, in hoc ſtatu non purgatum, tertianas generauit, ardentibus frequentiores.] Quibus in verbis Gal. oſtendit non modo in carnoſo genere colligi, ac generari bilem flauam, ex qua tertianæ originem habent, verum propter earum carnium expultricis imbecillitatem, ac meatuum impedimentum, ipſam expurgari non poſſe, & hac ratione tertianæ magis generabuntur febres, idem quoque de eiſdem tertianis luce clarius confirmauit, lib. de tremore, rigore, & palp. ca. 7. cùm dicebat: [Medicamentorū enim calidorum vſu, quandoque horror ſolus, multoties rigor etiam superuenit, ſicut in ardentibus, & tertianis, flaua bile, non in vaſorum cauis, ſed per carnes mota, vel quòd in illis ſupra metrum generata fuerit, vel quòd mediis illis natura expurgetur, hoc enim ſolo diſtant ab ardente tritæi, ſeu tertianæ. Ardentes enim in vaſis bilem delatam, tritæi per ſenſitiua loca extra habent.] Quod item ratione firmari poterit: nam ſi ſudor eandem habet materiam quam vrina, & eundem generationis modum, ſiquidem vtrique ex bibito humore cōſtat generatio, excalfacto ſimul in corpore, & bilioſæ nonnihil ſubſtantiæ adepto, quamuis ſudor plus eſt elaboratus, vtpote qui ad cutem vſque permeatis omnibus quæ interſunt, partibus, peruenit, vt idem Gale. inquit 10. de

Ca. de sudore ſimplic. medic. fac. vbi idem ſudor craſsior redditus, aut immodice auctus fuerit, cutiſque meatus conſtipati, diùque detineatur in eodem corporis habitu, nonne neceſſariò putreſcet, quo putrefacto, ac per ſentientes corporis partes vehementiori motu delato, cui in dubium venerit quòd febrem accendet, & quidem bilioſam, cùm multùm ipſius bilis particeps ſit, vt dictum eſt, nec minùs & in eodem corporis habitu cæteri quoque humores (pituitam dico, & ſuccum melancholicum) generari poſſunt, vbi corpora non natura bilioſa, ſed pituitoſa ſeu melancholica fuerint, liquet igitur ex his febres ipſas intermittentes triplici modo oriri poſſe quemadmodū & cōtinuas, quæ plures acceſsiones habēt, & tandiu perdurare quam diu tales in partibus ſuperfluitates generantibus, affectus ſeruantur. Verùm, vt dictum eſt ſæpius, ex humoribus à venis detruſis ad eundem corporis habitum generationem habent: id quod innuere voluit Galenus 2. de arte curatiua ad Glauc. cap. 5. cùm dicebat: [quotidiana verò intermittens raró aduenit quin os ventriculi patiatur, quemadmodum quartana ex malè affecto ſplene generatur, tertiana ex iecore laborante.] in his nanque viſceribus præcipuè tales coaceruantur humores, quibus in eorundem venis congeſtis, robuſta exiſtente expultrice facultate, eiſdem venis mediis, ad totius corporis carnes eos propellunt, tanquam imbecilliores exiſtentes, bilis ſiquidem ea iocinore, pituita ex ventriculo, ſuccus melancholicus ex affecto ſplene. Dixit inſuper Galenus raró, & non ſemper, haudquaquam ignorans quòd ob alias iam dictas cauſas, licet raró, eaſdem quoq; febres generari contingat, quemadmodum nos cū eodem probauimus, & libro 2. de different.

febrium, cap.5. ſub iis verbis illud idem confirmauit cùm dixit: [ſæpius etiam aut hepatis, aut ſplenis affectus attulit febrem.] quamuis indifferenter intelligat cùm continuas, tum intermittentes hoc loco. Poterunt inſuper & earum cauſarum plures tàm in continuarum, quàm intermittentium febrium generatione complicari, eadem etenim pars, quæ ab aliis tanquam imbecillior, excrementum admittit, propter eandem cauſam & in ſe ipſa quoque eadem generare potens eſt, quibus deinde putrefactis, febris generabitur, quæ duplex habebit principium, quòd ſi dolore etiam, aut calore immodico laborabit, ob triplicē cauſam febris accendi poterit, & tandiu etiam perdurabit, quandiu affectus hi in eadem parte permanebunt. Tot igitur ſunt cùm continuarum tum intermittentium febrium generationis modi.

Propter quid intermittentibus, & non in continuis, rigor, horror ſeu extremarum partium refrigeratio fiat: & quamobrem eadem in earum acceßionum principiis fiant, & naturalis calor intus ſe colligat.

Caput IIII.

CÆTERVM cùm omnis febris cōtinua ſui quidem ratione cùm exquiſita fuerit, neque rigorem habeat, neque horrorem, vt citato lib. 2. de diff. febr. cap. 8. liquet, inueſtigare licebit quamobrem hoc fiat, in his potiſsimùm continuis quæ plures acceſsiones habent? poſtquàm ipſæ intermittentes ſemper cum rigore, horrore, aut forti extremarum partium refrigeratione inuadunt. Huius prima cauſa eſt quòd putreſcens humor in paruis ac particularibus vaſis non amplius propter obſtructionem, per eadem vehementiori motu defertur, ſed in eiſdem incluſus detinetur; qua ratione minus etiam lædit, quàm ſi vehementiori motu moueretur, id quod commune eſt omnibus excrementis præſertim acribus, ac mordacibus, vt liquet 2. de cauſ. ſympto. cap. 5. Prætereа nec eadem vaſa adeò exactiori ſenſu prædita ſunt quemadmodum totius corporis carnes, ita vt ab eiſdem putreſcentibus ſuccis vehementer ſtimulentur, ac pungantur; & propterea ad eos excernendos vehementiùs moueantur, etiam ſi per eadem putreſcentes ſucci vehementiori motu deferantur, vt ibidem ſcriptum eſt. Sed dices, cur continuæ quædam febres in prima earum generatione cum aliquo dictorum ſymptomatum incipiant, vt indies obſeruamus, & deinceps illud nō admittant? Ad hæc idem Gale. 1. de arte cur. ad Glauc. cap. 5. de tertianæ rigore verba faciens, dicebat: [quòd ſi cùm paruo rigore inceperit, tunc magis alia ſigna attendere oportet, quoniam nō quotidiana intermittentes tantùm, atque quartana, ſed etiam hemitritæus, aut aliqua alia ex continuis eſſe poteſt.] Et Hippocr. 1. de morbis vulgar. in continuis febribus quæ omnino nunquam intermittebant rigores omnibus, dicebat inordinati & errantes erant. At non inconuenit, dicemus nos quòd in prima continuarum acceſsione, quædam febres rigorem, frigus, aut horrorem præ ſe ferant. Verùm non ratione qua continuæ ſunt, ſed quia ob humorum copiam, ſeu eorundem tenuitatem, quæ in vaſis contineri nequeat, pars quædam ad ſentientes confluit partes, ex qua tale aliquod ſymptoma gignitur, & non ex eo humore qui in vaſis cōtinetur; temporis verò progreſſu cùm magis in eiſdem vaſis impingantur humores, at propterea obſtructio augeatur, craſsioréſque reddantur, & vaſorum vires imbecilliores, propterea non amplius cum aliquo dictorum ſymptomatum inuadunt, quoniam nec eiuſdem humoris propterea pars aliqua, ad ſentientes partes effunditur. Ad Hippocratis & Gal. auctoritatem eodem modo ſatisfacimus, nam quæcunq; febres continuæ, cum aliquo dictorum ſymptomatum incipiant, quamuis ſæpius ac plures earum acceſsiones comitetur, id non ratione qua continuæ ſunt, etenit; vel exquiſitè continuæ non ſunt, qua ratione & in ſemitertianis, & cæteris quoque continuis nonnullis, vbi exquiſitè non fuerint, & rigores parui, & horrores, extremarúmque partium refrigerationes quandoque fieri contingit, quomodo interpretari debet tum Hipp. tunc Gale. citata ſententia. Sunt verò continuæ quædam febres lipyriæ, ſeu valde malignæ dictæ, in quibus fortis extremarum partium refrigeratio fit, ob maximam inflammationem ortam ſeu eryſipelas in viſceribus, ex quibus excitari conſueuerunt; id verò aliam ob cauſam fit, quemadmadum paulò poſt dicemus. Intermittentes autem febres, ac earum acceſsiones omnes, propterea cum aliquo dictorum ſymptomatum ſemper incipiūt, eo quòd in eis (vt dictum eſt) per ſentientes corporis partes, putreſcens ſuccus vehementiori motu fertur, cuius delatione, & acuitatē lædens, morſum, ac dolorem eiſdem partibus infert, ob quem duo contingūt, ſanguinem in corporis profundum ferri, eóq; corporis exteriora frigeſieri, ac partes ſentientes in quibus humor adeſt, expultrice vi in proximam vnamquanque eum reiicere, quouſque ab omnibus expulſus via aliqua expurgetur. Quare non mirum, inquit Gal. 2. de cauſ. ſympt. (licet de rigore loquatur) ſi refrigerentur omnes externæ partes, animali virtute vnà cum ſanguine in profundum cōmeante; ſentiunt enim hoc tempore qui rigent, externarum partium frigus, nō earum quæ ſunt in profundo, quippe cùm ſitiant ſenſibiliter eo tēpore nonnulli, tanquam calore iis in internis partibus ſeruato. Quòd verò id rationabiliter accidat, indè colligi licet, nam ſi in vna quapiam parte dolor vehemens infixus, tum animi deliquia, tum perfrigerationē inferat, in eo qui in toto fit corpore, ſi non animi deliquia fiant, neque mors, certè perfrigerationes effici debent. Sunt etenim dolores rigentium eiuſdem (cum cæteris aliis doloribus) generis: deficiunt ab his qui interimunt, magnitudine, & tempore, quippe cum & minores magnitudine ſint, & breuioris temporis, vt citato lib. 2. de cauſis ſympt. liquet. Qua de re ſi rigor, aut horror futurus ſit, non modò humorum redundantia opus eſt, ſed vehementia etiam motus per corpora ſenſibilia requiritur, quo tempore, dum ſanguis cum calore ſimul in intimo corporis & viſcera confugit, cutis frigidæ partes fiunt & exangues, manuum etiam, & pedum ſumma frigidiſsima, vtpote quòd admodum abſunt à viſceribus, vt lib. de tremore, rigore, &c. ſcriptum eſt. Quòd verò nedum in principiis acceſsionum intermittentium febrium, verùm etiam & continuarum quæ plures acceſsiones habent calor naturalis vnà cum ſanguine ad corporis intima confugiat, comm. aphoriſm. 2. 2. libri liquet, his verbis: [In principiis ſiquidē acceſsionum, & calor naturalis totus, & humores in profundum corporis vergunt, quemadmodum ipſe docuit] innuens Hippocrat. & deinceps addit: [& præcipuè in quibus horror quiſpiam, vel rigor, vel

fortis

1. cauſa cur continuæ fiūt ſine rigore, &c.

2. cauſa.

Cur continuæ quędā primum cū rigore inuadunt, poſtea nunquam.

Cōmen. 2. text. 25.

Queſtioni reſpondet.

Cur intermittētes à rigore, &c. ſemper incipiunt.

Cur in principiis intermiſſionū ſumma refrigerantur.

Cap. citato.

Loco citato

fortis partium exteriorum refrigeratio contingit.] Et lib. 1. de rat. vict. acceſsionis principium fieri ait Gal. calore omni toto ex corpore ad cor, thoracémque concurrente, & 4. de ratione victus, volēs Hip. *Super tex. 39.* tradere cauſam ob quam pedes in acceſsionū principiis frigeant, aſſerebat, hoc prouenire calore toto eo tempore ad ſupernas partes concurrente, quapropter non abſque cauſa pedes frigeſcunt, vtpote qui natura & carne vacent, & neruis abundant, præterea & à calidiſsimis locis ſeparati refrigerantur, ſeſe ad thoracem colligente calore. Confugit itaq; calor naturalis ſimul cum ſanguine ad corporis intima in acceſsionum principiis, tam ſi intermittentes, quàm ſi continuæ fuerint, maiori tamen cum impetu, ac vehementiori motu, in intermittentibus: etenim in his putreſcens ſuccus per ſentientes partes vehementiori motu delatus, ſua acuitate magis lædet eaſdem partes, ac dolorem infert maiorem, cum & ipſæ partes exactiori ſenſu præditæ ſint, quàm vaſa ipſa, quemadmodum prius dictum eſt, & propterea in intermittentibus, & non in continuis dicta ſymptomata fiunt. At ſi verum eſt quod *Quare initio intermittētiū calor naturalis ad corporis intima ſe colligat.* Gal. ſcriptum reliquit. 2. de differ. febr. cap. vlt. videlicet quod vbicunque accenditur, atque augetur caliditas, iſthuc ab aliis partibus ſanguis confluere ſoleat, quo verò tempore confluit, illas quidem refrigerari priuata ſanguine eſt neceſſarium, quod vero patitur membrum grauari ac diſtendi, idque fieri contingat in acceſsionum principiis, cur in intermittentium febrium acceſsionum principiis ad corporis intima, thoracem inquam, & cor naturalis calor ſimul cum ſanguine ſe colligit? cùm præter naturam caliditas in intermittentibus ipſis accendatur, atque augeatur per ſingulas ſentientes corporis partes, ſeu per corporis habitum, quæ de re ad eaſdem, & non ad corporis intima confluere deberet? Tam ſanè apud quoſdam vim habuit hæc difficultas, quòd coacti ſunt hac in re Galenum deſerere, ac alio modo ſentire quàm ipſe ſentiat. *Quæſtionis propoſitæ difficultas coegit quoſdam Gale. & veritatem deſerere.* Quidam verò quod in vaſis, & non extra contineatur in intermittentibus putreſcens ſuccus, auſi ſunt dicere. Alij quòd extra vaſa, non tamen in toto habitu contineantur humores, ſed omnium propria ſedes & origo, in prima ſit corporis regione, circum præcordia, ventriculum, diaphragma, iecoris caua, lienem, pancreas, omentum, aut meſenterium, hæ ſiquidem partes (inquiunt iſti) quaſi publica corporis ſentina, in quam omnis confluit, cumulatúrque humorum colluuies, ex quibus etiam ſedibus horrores, rigores, ac partium extremarum refrigerationes ſuſcitantur, idque perſuadere tentant ratiūculis quibuſdam ac pluribus exemplis confirmare. *Reſpondet quæſtioni.* Verùm nos ducem noſtrum Galenum in hoc, velut in reliquis ſectabimur eiúſque ſententiam ac veritatem tuebimur, aſſerētes, quòd cùm in principiis acceſsionum febrium intermittentium putreſcentes ſucci moueantur vehementiori motu per ſentientes corporis partes, vt ſæpiùs dictum eſt, eædem partes hoc in tempore mordacitatem, ac dolorem ſentiunt, ob quem doloris ſenſum vehementi quodam impetu, calor ipſe tanquam offenſus, ſimul cū ſanguine in intima corporis, & viſcera confugit, propriè tamen ad thoracem, atq; cor ipſum, tanquā ad ſuum principiū & fontem, non ſiquidem (vt quidam ignari putant) vt ipſi cordi opem ferat, tanquā à putridis vaporibus oblæſo, ſed vt ibid. collectus, vnitus, ac vigoratus, vehementiori quodam impetu redeat, ac certet cum eo quod ſentientes partes doloribus laceſſat, ac ipſas moleſtat (modo nō accidat idem calidū innatum eo tempore in profundo extingui obſtructum adeo, vt extra expirare nequeat, aut à frigidis cauſis euictum.) Vbi verò hoc non contingat, violentia victa aceruatur: quo pacto inſtrumentum expultricis, in quocunque membro eſt, euadit, hæc etenim & per ſeipſam nata eſt lædentia expellere, fortiùs autem cum calore redundante ab intra, propulſabit ea expellere adiuta, quò motus impetus promptior contingat, vnde quæ lædunt per cutem, ſæpius propellit vomitu, atque citata aluo pluries, vt eodem libro de rigore, tremore, &c. à Galeno decretum eſt. Non igitur ſe colligit ad corporis intima calor in acceſsionum principiis, vt cordi opituletur, nec etiam vt ibi permaneat, ſed vt collectus, roboratúſque in eodem ſuo principio, maiori cum impetu foras redeat, perueniátque ad affectas partes doloribus laceſſitas, vt tanquam inſtrumento, eodem vtantur calore, vt inquit Galenus, ita enim quod moleſtum eſt, promptiùs propulſabunt. Itaque tandiu extremarum partium refrigeratio, rigor, ſeu horror perdurabit, quamdiu calor ipſe naturalis, cum cauſa dolorem, ac moleſtiam inferente, pugnabit. Quinimò nec idem ſolus naturalis calor ſimul cum ſanguine & ſpiritu, qui in ſentientibus partibus continebatur, ac ad intima corporis cōfugerat, verùm & aliarum quoque partium quiddam ad eas peruenit. Nam vt refert idem Galenus commento aphoriſ. 53. quinti lib. hæc eſt quædam ratio communis in his quæ natura aliquid violenter excernit, vt ſanguinis & ſpiritus impetus eò feratur: quibus duobus veluti inſtrumentis natura vtens, ea quæ infeſtant, per vim expellat. Vera eſt itaq; citata Galeni ſentētia libro ſecundo de different. febr. quòd vbicunque accenditur atque augetur caliditas, iſthuc ab aliis partibus ſanguis confluere ſolet, nam licet primò intus calor cum ſanguine & ſpiritu ſe colligat, acceſsione incipiente, ſtatim tamen ad eas redit partes in quibus accenditur, ſiue augetur calor, hoc eſt ad totius corporis carnes, per quas putreſcens ſuccus defertur, ſi intermittentes fuerint febres, quoties enim aliquid per has violenter agitur, ac ad cutim defertur, neceſſe eſt dum carnem cutímque permeat, omnia in quæ incidit, pungat, ſtimulet, diuidat, ac vulneret: vt citato ſecundo libro de cauſis ſympto. liquet. Quamobrem ſatis rectè aſſerebat eodem *Loco citato* loco Galenus [quòd qui in rigore habetur caloris naturalis motus, non ei qui in timore, ſed ei potius qui in verecundia, ac frigida lauatione videtur, ſimilis eſt, pugnat enim virtus, ac certat cum his quæ offendunt, quoad excuſſerit, profligaueritque omnia, in verecundia nanque primùm quidem intro agitur animalis facultatis motus, deinde rurſum foras celeriter vniuerſus, quippe cum niſi redeat, timor ſit, non verecundia, ſiquidem verecundia derepentè fit omnino nihil expectāte malum animali facultate, ſed, vt ſic dicam, præ mollitia, & timiditate naturali, cum homine longè meliore verſari non ſubſtinente, ſed refugere, & ſi poſsit, à conſpectu ſubducere properante, ideóq; veluti refugiens tantum, citra vllam perfrigerationem, in profundum recedit: ratione verò patibilem partem animi, id eſt, quæ torretur & verecundatur excitante, atq; inhortante, redit, extorſúmque mouetur, ſimiliſmo motus modo, atq; cùm ex frigida lauatione, caloris

fit repercuſsio.] hæc Galenus. Huic itaque motui ſimilis eſt qui in rigoribus habetur, primo etenim naturalis calor confugit ad cor tanquam offenſus, impeditúſque ab eius naturali motu, deinde collectus,ac vigoratus, vibratus magis,maiuriq: cum impetu,ad ea quæ offendunt,peruenit, pugnátq; cum

Idē eſt motus caloris naturalis in horrore, & refrigeratione extremorum, qui in rigore.

eis quoad ipſa excuſſerit,ac profligauerit. Quod verò de rigoris motu aſſeruit Gale. de horrore quoque,ac partium refrigeratione ſimiliter ſubintelligere oportet,etenim non alia ratione calor naturalis mouetur vbi hæc contingant in principiis acceſſionum, quàm in ipſis rigoribus propter dolorem videlicet,qui in toto corpore fit:hoc etiam tēpore, ex putreſcentibus ſuccis, per ſentientes corporis partes vehementiori motu delatis,neque alia ratione inter ſe diſsident,quàm maioris,minoriſve,validi nanque motus fiunt expultricis facultatis in rigoribus, mediocres in horroribus, ac multò magis mediocres in inæqualitate,& partium extremarum refrigeratione, ita vt eiuſmodi motus dixeris propemodum motus non eſſe,ſed tantùm ſenſus. Inſuper mordacior , vel copioſior humor concutientem rigorē infert, minùs mordas, ſeu mediocriter auctus horrorem excitat , vbi verò quæ dicta ſunt remittantur, ne horror quidē fiet,ſed vel inæqualitas,vel refrigeratio extremarum partium,adeo ꝙ ſi paucus fuerit humor,aut exigua eius acrimonia motúſve lentus , ac languidus, ſolum frigus inuehit: ſin copioſior ſit,aut acrior,vt eius motus impulſúſque concitatior , horror inuadit , cùm verò plurimus,iſque vehementer acer,ac mordax,magnóque impetu per ſentientes corporis partes deſertur, verus rigor inducitur , vt apud eundem Galenum legitur, citato libro ſecundo de cauſis ſympto.

Loco citato.

& decimo de method. medend. cap.10. Quamobrem acceſſum exacerbationis ſæpè cum rigore huic, alij cum horrore, alij cum frigore ſolùm acceſsiſſe,fatemur: nominúmque eiuſmodi paſsim vſum,per volumina medicorum omnia reperias, vt

Rigor quid.

niſi quis quaſſatione atque agitatione frigeat, rigere non appelles,nam vbi rigur nominandus ſit,difformem,& inuoluntariam motionem adeſſe ſit operæprecium quod hoc vacat, niſi ſuperficiem etiam

Refrigeratio.

impariter cōmoueat,dicunt frigefactionē:ꝙ ſi hanc per aliquas acceſsiones turbet,& concutiat,reliquo

Horror.

non moto corpore , horrorem nominant, vt ſolius cutis horror eiuſmodi affectio exiſtat,ſicut rigor vniuerſi corporis, eſt enim rigor repentina,violentáq; innati caloris frigefactio,quoniam eiuſdem caloris naturali motu violenter impedito fit,atque ita rigere,horrere,frigefierique in valetudinariis ac febrientibus ipſis differre dicendum erit, ex eiuſdem Galeni teſtimonio,libro de rigore,tremore,palpitatione,& conuulſione.

cap.6

Epilogantur quæ dicta ſunt de cauſa motus caloris naturalis in principiis acceſsionum: ac oſtenditur alia ratione ipſum moueri,vbi in viſceribus magna fuerit inflammatio orta, aut eryſipelas : confirmatúrque intermittentes febres fieri non poſſe , niſi per corporis habitum humor putreſcens deferatur.

Cap. V.

COMMVNE eſt itaque omnibus ſuccis putreſcentibus , ac vehementiori motu perſentientes partes delatis, ex quibus etiam intermittentes fiunt febres, vt eorum mordacitate & acuitate, dum carnes, cutímq; permeant, pungant, ſtimulent,diuidant,ac vulnerent quodammodo, & proinde dolorem inferant ; ob quæ naturalis calor ſimul cum ſanguine & ſpiritu in corporis profundum fertur,ad viſcera córque confugit. Hinc extremæ corporis partes frigidæ,exangueſque fiunt. Verùm vbi ob aliquam iamdudum dictarum cauſarum ipſum in profundo extingui non contingat, violentia victa,aceruatur, & quaſi in ſeſe coactus ac vnitus, vehementiori cum impetu , cùm perſiſtere in ſuo principio nequeat (ſubſtantiæ enim ſemper mobili, quies eſt mors) iterum ad propulſanda ea quæ moleſta ſunt,redit, vt dictum eſt:ac tandiu cum his quæ offendunt,pugnat, quoad ea excuſſerit,ac profligauerit. Verùm quantò maior ex redundantibus ſuccis, ſentientibus partibus infertur dolor, adeo maiori cum impetu,& intro confugit, & extra progreditur vt ea expellere valeat,atque euincere:quēadmodum vbi minori dolore laceſsitæ ſentientes partes fuerint,& eius impetus minor erit , ſemper tamen duobus hiſce motibus in acceſsionum principiis , calor naturalis vnà cum ſanguine mouebitur;primò foras intro confugiens , deinde ab intra foras rediens, vt demonſtrauimus, atque ita nedum in intermittentibua febribus, verumetiam in conrinuis, vbi plures habeant acceſsiones, vbicunque accenditur atque augetur caliditas, iſthuc calor naturalis ſemper vnà cum ſanguine ferri conſueuit ; vt liquet ſecundo de differentiis febr. cap. vlt. At non perinde vt in intermittentibus,in continuarum acceſsionum principiis, aliquod iam dictorum ſymptomatum neceſſario incidit , propter iam dictas cauſas, licet quandoque , quamuis raro admodum, in earum quoque acceſsionum initiis, aliquod eorundem ſymptomatum incidat. Verùm aut propterea ꝙ exquiſitè continuæ non ſunt, vt diximus;

Proximo cap.

aut leuis quædam refrigeratio contingit,ob id ꝙ magna ſanguinis fit reuocatio ad corporis interiora, ob copiam,ſeu mordacitatem maximam putreſcentis humoris intra vaſa:& ſic magnitudine diſtinguitur ab ea, quæ in intermittentibus fit partium extremarum refrigeratio ; modo citra phlegmonem intra vaſa putreſcant ſucci. Nam quando aliqua fortis inflammatio in corporis parte profundiori, vel eryſipelate euenerit, totus ex toto corpore ſanguis ad locum trahitur patientem , atque ideo vruntur profunda, ſed cutis refrigeratur , vt fit in principiis acceſsionū, vt liquet commento aphoriſ.48. quarti libri. Contingit autem hoc in febribus ardentibus, pernicioſis, ac valde malignis, lipyriis dictis. Quo caſu non amplius leuis, ſed fortis fit partium extremarum frigiditas, quemadmodum in principiis acceſsionum febrium intermittentium , verùm alia ratione quàm in iſtis eædem partes extremæ refrigerantur, nam vbi inflammationis calor in viſceribus ortæ adeò vehemens fuerit , ad ſe cucurbitulæ modo, ex toto corpore ſanguinem trahit ; & propterea iis qui ita ſe habent, viſcera peruruntur ; extremæ autem partes frigeſcunt propter defectum ſanguinis ad viſcera ſe recipientis, ac cucurbitulæ modo attracti, eodem Galeno auctore, commento aphoriſmi primi, ſeptimi lib. in principiis verò aliarum iam dictarum febrium, nō quia trahitur calor, ſed quia alia ratione ad corporis intima confugit, dictæ extremæ partes refrigerantur , vt iamdudum declarauimus, neq; his qui ita laborant adeo viſcera peruruntur , quemadmodum accidit in magnis

Differētia caloris intro confugientis in inflammationibus interioribus, & in principiis acceſsionum.

viſce-

viſcerum inflammationibus, ac eryſipelatibus: de quibus verba faciens Hippoc. ſecundo prognoſtic. dicebat:[ſi manus, caput, & pedes frigidi ſunt, vẽtre, coſtiſque calentibus, malum eſt.] nam in morbis acutis (vt ait Galenus in commento) propter inflammationis magnitudinem in viſceribus fatigantis, parum ſanguinis in omne permeat corpus, plurimum verò eius in parte inflammatione affecta includitur, & ob eam rem mediæ corporis partes, quæ ſunt thorax & venter, admodum calẽt; & ſubdit: [at verò per morbos acutos interdum annotatio cum rigore prehendens aut frigore non ſolùm extremas corporis partes, ſed etiam cutem circa coſtas, ac ventrem, frigidam reddit, & quidem circa viſcera vitium non oſtendat.] quibus in verbis (vt mea fert opinio) demouſtrare nobis voluit Galen. non ſolùm quòd alia ratione in internis inflammationibus, extremæ partes refrigerantur, quàm in annotationibus febrium acutarum, quæ cum rigore aut frigore prehendũt,* verumetiam modum docuit quo valeamus has febres inter ſe diſtinguere, ac dignoſcere, inquiens, quòd quando in viſceribus inflammationis magnitudo orta eſt, licet aliæ partes frigidæ ſint, venter tamen & coſtæ admodum calent, ſecus autem in reliquis, in quibus annotatio cum rigore aut frigore prehendit: quoniam eædem partes, veluti reliquæ, frigidæ redduntur.* Sed ſtatim obuciet quiſpiam aduerſus ea quæ diximus de intermittentium febriũ generatione, inquiens non ſemper opus eſſe vt ipſæ fiant, quod putreſcens ſuccus deferatur per vniuerſum corporis habitum, ſeu totius corporis carnes. Nam putreſcat humor quiſpiam in ventriculi cauitate, aut inteſtinorum, ſeu vtriuſq; veſicæ, aut vteri; dico extra vaſa, qua ratione intermittens febris gigni debet, in hac aut neutrum dictorum ſymptomatum incidet, aut ſi fiat, falſum eſt quod aſſeruimus eandem ortum habere, propterea quòd vehementiori motu per ſentientes corporis partes putreſcentes, ſucci deferuntur.* Tu verò nodum hunc diſſoluas, inquiens, quòd ſi ex iam dictis putreſcentibus ſuccis intermittens febris generetur, neceſſum eſt aliquod dictorum trium ſymptomatum fieri, cũ ſine his intermittens febris gigni nequeat, & quoniam nullum eorum generari vnquam poteſt, niſi per ſenſibiles corporis partes deferatur eorum cauſa, aſſerimus cum Galeno decimo de method. med. quòd non mordax ſuccus duntaxat, verumetiam & mordax halitus, vbi per ſenſibilia corpora feratur, horrores, & rigores facit. Quapropter vapor ſeu halitus ad eadem ſaltem corpora perueniens, ex putreſcentibus in iam dictis locis ſuccis eadem ſymptomata efficiet: neque aliter fieri poſſent, Galeni auctoritate, ſecundo de cauſis ſymptomatum. cap. 6. nam licet quælibet dictarum partium expultrice facultate ſit prędita, qua quod moleſtum eſt, excutiat, in eo tamen excernendo, nullo dictorum ſenſibiliũ motuum vtitur: ſunt nanque carnium, & muſculorum omnino proprij: quare vbi eadem non læduntur, neque hi motus inæquales totius corporis fiunt: & tunc eadem ratione fierent hęc ſymptomata, quæ ex mordacibus, acribúſque medicamentis vlceribus adhibitis, ſeu pures, progigni ſolent: moueretur etenim per ſentientes corporis partes mordax ille halitus, ſeu vapor ex putreſcentibus ſuccis eleuatus, & non putreſcẽs ipſe humor. Vel dicas, quòd hæc quoque intermittens febris, ex delatis putreſcentibus ſuccis per ſenſibiles corporis partes, generatur: nam acceſſionis tempore, aut vniuerſus humor putreſcẽs in modo dictis partibus, aut ſaltem pars quædam ad corporis habitum effunditur, aliàs febris intermittens fieri nequit; ſed vel diaria, vel intra vaſa incluſus, ac effuſus talis humor, continuam excitabit febrẽ, quod quidem difficile haudquaquam videri debet. nam ſi ex eiſdem ſentientibus partibus, accidit quandoque, quòd humor putreſcens ad ventriculũ ſeu inteſtina confluat, ac vomitu, ſeu deiectione excernatur, quinimò eodem tempore poteſt, partim per ſudorem, partim per vomitum, partim etiam per deiectionem humor, & præſertim bilis excerni, ſimul eodem die intro, foráſque delata, vt liquet eodem ſecundo de differentiis febrium, & ſecundo de cauſis ſymptomatum. ita quoque difficile non erit, quòd humor, qui in ventriculi, ſeu inteſtinorum, aut reliquarum dictarum partium cauitate collectus eſt, etiamſi inceperit putreſcere, vi expulſus ab eiſdẽ partibus vniuerſus, aut ſaltem pars quędam eiuſdem, ad ſentiẽtia corpora, ſeu vniuerſum habitum acceſſionis tempore, effundatur; & hac ratione aliquod dictorum trium ſymptomatum fiat, & febris generetur intermittens, quam alio modo fieri non poſſe, iterum cum Galeno proculdubio tenemus, & abſq; controuerſia confirmamus; & hæc de generatione intermittentium, & cõtinuarum febrium dicta ſatis.

tex. com. 4.

**Dignotio inflammationis viſcerum, à qua refrigerantur extrema, et principij acceſſionum, à quo etiam refrigerantur extrema.*

**An intermittentes aliquando fiant humore putreſcente per corpora ſentientia nõ delato & ob id ſine rigore, &c.*

**Nodus diſſoluitur. cap 10*

Loc. citatis.

Quomodo tres intermittentium febrium differentiæ conueniant, & diſsideant inter ſe, & continuarum ex bile ortarum ſubdiuiſio. *Caput. VI.*

AT qui iam tempus eſt veſtigare quomodo iam dictę tum intermittentes, tum continuæ febres inter ſe conueniant, & diſsideant, ac quot etiam numero ſint continuarum differentiæ. Id verò promptius fiet, ſi iterum in memoriam reuocemus omnes earundem intermittentium febriũ differentias ex putredine ortarum. Sunt ergo intermittentium differentiæ omnes numero tres, tertiana videlicet, quartana, & quotidiana, à Græcis τριταῖος, τεταρταῖος, & ἀμφημερινὸς appellatæ, vt ſecundo de differẽt. febr. cap. 2. & ſecundo de criſib. cap. 9. ſcriptum eſt, tertiana quidem ex putreſcente flaua bile, eáque vehementiori motu delata per ſentientes corporis partes, generatur, quartana ex putreſcente nigra bile, atque ſimili modo per ſentientes corporis partes vehementer delata accenditur, quotidiana, ex pituitæ putredine ortum habet, ſimiliter per ſentientes corporis partes à natura detruſæ, vt liquet citatis locis Conueniunt itaque hę tres intermittentium febrium differentiæ, quòd niſi humor qui eſt earum cauſa putreſcat, ac vehementiori motu deferatur per ſentientes corporis partes, nulla earum gigni poterit. Verùm cum propoſuerimus de ſimplicibus harum febrium differentiis primò verba facere, attendas oportet tertianam, interim exquiſitam, interim ſimplici appellatione appellari tertianam ab Hippocrate. & Galeno, vt patet commento aphoriſmi 59 quarti libri, & ſecundo de differentiis febr. interim verò intermittens tertiana, vt diſtinguatur, à continua nuncupatur, eodem Galeno teſte, citato lib. ſecundo de differẽtiis febrium, cap. 3. Nec alia ratione dicendum erit de quartana, & quotidiana: nam interim ſimpliciter abſque alia adiectione ita appellantur. Interim cum adiectione exquiſita, interim quotidiana, ſeu quartana inter-

Intermittent. ſpecies tres.

In quo conueniant omnes intermittẽt.

mittẽs dicitur: ſed de nominibus nõ oportet prolixius diſputare; neque de eis (vt Plato inquit) magna cura habenda eſt; ſed ſatis ſit nouiſſe, has eſſe tres duntaxat intermittentium febrium ſimplices differentias; quæ cauſarum diuerſitate inter ſe diſsident,

In quibus diſſideant.

vt ex dictis patet, ac etiam circuitus forma. Etenim tertio quoque die efficitur tertianæ circuitus, quartanæ verò quarto quoque die, ipſius autem quotidianæ ſingulis diebus. Sunt etiam & earum ſymptomata quoque diuerſa, vt dicemus. Nunc verò ad cõtinuarum differentias accedamus, & primò earum quæ ex bile fiunt, tanquam ſæpiùs contingentes, quàm reliquæ, vt apud eundem Galenum citatis locis ſcriptum reperitur.

Continuarum ex bile ſpecies duæ.

Continuarum ergo, quæ ex bile fiunt, inquit Galenus eodem ſecundo de differentiis febrium, cap. 2. duplex eſt ſpecies, altera earũ quæ à continuo feruore ſynochi appellantur, quarũ vniuerſum tempus in vna conſumitur acceſsione, quæ à principio vſque ad finem pertingit. Altera earum quæ vna cum genere nomen ſortiuntur, & continuæ etiam appellantur, atque in pluribus circuitibus continentur.

Synochorũ differentiæ tres.

Earum verò quæ ſynochi dicuntur, tres ſunt omnes numero differentiæ, quemadmodum in præcedentibus dictum eſt. Nam quædam earum à principio ad finem vſque æqualiter perdurant, quas ὁμοτόνους τέ, καὶ ἀκμαστικὰς, hoc eſt in eodem ſtatu & vigore perſeuerantes. Quædam paulatim augentur, quas ἀναβατικὰς τέ, καὶ ἐπακμαστικὰς, hoc eſt aſſurgentes, atque inualeſcentes dicunt, quędam paulatim decreſcunt, quas παρακμαστικὰς, hoc eſt decreſcentes appellarunt.

Continuarum plurĩũ acceſsio differẽtiæ duæ.
Loco citato Commen. 2 tex. com. 25 & comm. 3 text. com. 5 & comm. 2 tex. com. 23

At continuarum quæ idem nomen cum genere ſortiuntur, duæ item ſunt primæ differentiæ; nonnullarum quidem quæ ſingulis tertiis diebus inualeſcunt, aliarum verò quæ die intermedio alteram faciunt acceſsionem, quæ ſanè nullum præcipuè obtinent nomen, vt Galenus inquit. Verùm, quæ tertio die inualeſcunt, fatetur ab eo nominari conſueuiſſe τριταιοφυεῖς, id eſt, tertianæ naturam referentes, vt liquet apud eundem citato libro ſecundo de differ. febr. & primo, & ſexto de morbis vulgaribus: non tamẽ prohibet quin pro ſuo quiſque arbitrio alterum eis nomen imponat, modò rerum obſeruet differentiam, ita vt hãc ſciat alteram eſſe differẽtiam ab ea, quam ſuprà diximus, quæ ad infebricitationem terminatur, nam hæc licet ad febrilem declinationem deſinat, nunquam tamen intermittit vt illa.

Tertiana continua. Duplex tertiana.

Qua re clarioris doctrinæ gratia poterit hæc continua tertiana appellari. Præterea alia quoque eſt natura illius, quæ die intermedio etiam acceſsionem facit, cuius quidem duæ acceſsiones inter ſe diſsimiles ſunt; nã ſi ſimiles eſſent, haudquaquam ex bilioſo humore ortum haberent, ſed ex pituitoſo potius, vt dicemus: ſunt autem diſsimiles, nam primæ quidem, tertia ſimilima eſt, & ſecundæ, quarta, in figura duarum tertianarum progredientes: & propterea aut duplicem tertianam continuam, aut duas tertianas continuas, appellare poteris; tot itaque ſunt continuarum quæ ex flaua bile proueniunt, febrium differentię, iuxta Galeni ſententiam eodem ſecundo de differentiis febrium.

Qua ratione ex putreſcente intra vaſa flaua bile, febris ſynochos dicta accendatur: & quòd ſimiliter ex alijs humoribus generari poßit, nedum ex ſolo ſanguine

Caput VII.

EX his itaque luce clariùs cuilibet patere poterit continuas febres ex bile indifferenter accendi poſſe, tum eadẽ putreſcente in particularibus quibuſdam venis, ac à corde diſsitis, & proinde febres eaſdem plures habere acceſsiones, vt iamdudum explicauimus, tum inſuper in omnibus, aut ſaltem principalioribus, magniſque vaſis, quæ ſunt inter alas & inguina, poſtquam alia ratione oriri haudquaquam poſſent ex eadem bile intra vaſa putreſcente, continuæ febres vnam duntaxat à principio ad finem vſque acceſsionem habentes, quemadmodum decretum reliquit Galenus ſecundo de different. febrium, cap. vlt. iuxta finem cùm dicebat:

Cap. 3. huius partis, fere circa med.

[ſed quæ circuitum non habent, in his nulla eſt corporis pars, quæ præcipuè ſit offenſa, ſed qui in venis & arteriis omnibus continentur humores, atque hi præſertim qui in maximis, atque plurimo calore abundantibus ſunt; aut ob aliam quamuis cauſam, quemadmodum in ephemeris, aut ob putrefactionẽ feruentes, febrem accendunt συνεχῆ appellatam, quæ à principio vſque ad finem nullam habent intermiſsionẽ.] * Nemo itaque hæſitare debet, quòd vbi continua febris generatur, quæ à principio ad finem vſque vnam duntaxat acceſsionem habet, opus eſt humores in omnibus vaſis æqualiter, aut ſaltem in maioribus, ac principalioribus putreſcere, vbi ex putredinę ortum habuerit.

**Continua febres vnius acceſs. ex bile in omnibus vaſis putreſcẽte, ſeu magnis, & ... oriuntur, vt in ſuperioribus declaratum ſunt. Gale. tamen modò ex humoribus, modò ex ſanguine, modò ex bile, oriri ſcripſit in locis hic citata, qui omnes hic & eluantur, et explicãtur.*

Verùm cùm hoc genus febrium ex ſanguine putreſcẽte generari cõſueuerit, vt in ſequentibus fuſiùs demonſtrauimus, id quod ſubintelligere voluit Galenus nono de method. meden. cap. 3. cùm dicebat: [Alterum genus eſt vbi in omnibus vaſis, ac potiſsimum maximis æquabiliter ſucci putreſcũt,] *idẽ enim ſubintelligẽdum eſt in eius doctrina per ſuccos, ſeu humores æqualiter putreſcere, quòd ſanguinem ipſum, quemadmodum ipſemet teſtis eſt lib. de multitu. cap. 10. cùm inquit: [Demonſtratum hoc eſt alibi nobis, nihil referre, humores, an ſanguinem de mixto appelles, modò ei non temerè, ſed vt in menſura quadã mediocri, animalibus naturali habitu præditis, adminiſtrati alij fuerint. Nam cunctis in naturali commoditate augeſcentibus cum ſanguine, per præpotentiam dicto, idem humorum vocabulum notat, nihilque diſcriminis eſt creuiſſe humores an ſanguinẽ proferas, oratione quæ humores dicit, idipſum demonſtrantem, nimirum pro veteri omnino proportione abundare.]

**Succos, humores, ſanguinem putreſcere, idem.*

Propterea non ab re hæſitare contingit, quî fieri poſsit, vt hoc idem genus febrium ex putreſcente flaua bile gigni valeat? quòd verò Galenus admiſerit continentes has febres, quas Græci συνεχεῖς appellant, (nos verò clarioris doctrinæ gratia continentes nuncupamus) ex eadem putreſcente bile intra vaſa accendi poſſe, liquet in hoc ſecundo de differentiis febrium, cap. 2. nec minùs & ſecũdo de criſib. cap. 6. ab eodem confirmatur, quo loco tradens differentiam inter continuas febres & intermittentes ex bile ortas, hæc protulit verba: [Continuam quidem omnino febrem, quæ ad infebricitationem antequàm ex toto ſoluatur, non deſinit, & ſi declinatio aliqua ſenſibilis appareat. Cùm autem neque declinatio aliqua ſenſibilis fiat, ſemper verò à primo principio febris vſque ad criſim ſimilis perſeuerauerit, erit & hæc ex genere febriũ deurentiũ, ab eiſdem verò acutie differt. ſed neque in primo die, neque in ſecundo eſt huiuſmodi febrem prænoſcere, neq; aliter vtile; ſufficit enim genus agnoſcere,

Quæ idẽ nomen cum genere habet, & plures acceſsiones habet. Synochus intelligitur, quem ex Galen. probat à bile oriri.

ſcere, quòd ſcilicet billioſa ſit, atque deurens, & peracuta neque enim ſi etiam *συνεχὴν* ipſam nominaueris, vt quidam medici faciunt, appellationis ratione à febribus deurentibus differt.] ſynocham igitur febrem ex bile ortam his verbis clara luce fatetur Galenus, idem quoque confirmare videtur citato loco. nam cùm dicebat eiuſdem generis eſſe intermittẽtes cum ſuis continuis, comparans tertianam cum ſua continua, illam ſignificare voluit, per febrem ardentem ſemper & non *τριταιοφυῆ*, quo nomine (vt paulò ante diximus) conſueuit ipſe Galenus tertianam continuam nuncupare; ergo quippiam aliud ſignificare voluit præter tertianam continuam, & id non niſi ſynocham febrem; hæc nanque, duo genera ſunt continuarum ex bile ortarum, vt dictum eſt.

Cap. proxi mo præcedente. tex. com. 1.

Amplius quarto de ratione victus, cùm venæ totius corporis ſupra modum exſiccatæ, acres, billioſas, ac tenues traxerint humiditates è carnoſis partibus, ardentem febrem ſimul cum Hippocrate fieri, teſtatus eſt. Quòd ſi continens febris humores requirat in omnibus venis redundantes, vt priùs diximus habebit & ipſa, ex bile generationem, cùm idem humor è carnoſis partibus ad omnes venas fuerit attractus, atque in eiſdem inclusus putreſcat. Poterit inſuper & hac ratione illud confirmari. Nam ſi ex putreſcente ſanguine, ſeu humoribus æqualiter adauctis in omnibus, vel principalioribus vaſis putreſcẽtibus gignitur ſynocha febris, quidnam prohibebit ſi bilioſus humor, ſimul cum copioſo ſanguine ſimiliter redundarit, quòd ex eodem ſynocha febris generari nequeat? potiſsimùm cùm ipſemet Galenus fateatur hanc quoque redundantiam connumerari inter multitudines, quamuis non ſimpliciter ea dicenda ſit, ſed cum adiectione bilis. Nemini itaque in dubium veniat ſynocham, ſeu continentem febrem generari poſſe ea redundante bile ſimul cum ſanguine putreſcente in omnibus, aut ſaltem maximis, & principalioribus vaſis. Ad dubium verò ita ſatisfacias, quòd licet Galenus nono de method. medend.

Conciliatio, & explicatio locorum Galeni. Loco citato

aſſeruerit ex ſanguinis redundantia talẽ progigni febrem, cum his qui ſanguine abundant, & corpulentis gigni cernatur; quando nec obſtructio, nec humorum putredo, in omnes, quæ inter inguina & alas interſunt venas, æquabiliter, & citò porrigi in frigido corpore poteſt, propterea quòd quæ putreſcunt tum calida, tum humida eſſe debẽt, tum etiam difficilem habere tranſpirationem, non tamen omnino negauit, In aliis quoque corporibus eandem gigni poſſe, potiſsimùm vbi corpora, & calida etiam ſunt, & redundantes humores bilioſi, ſimul etiam cum copioſo ſanguine, & breuem quendam exceſſum ſuſceperint; dixit enim plurimùm contingere in his qui ſanguine abundant, & corpulentis, & non dixit in his dũtaxat ſemper, & perpetuò ſynocham febrem ex putredine generari. Poteſt enim ipſa bilis breuem quendam exceſſum vnà cum copioſo ſanguine adipiſci, quæ etiã plenitudo, ſeu plethora nũcupabitur ſecundum quid, vt liquet libro de multitud. & c. 11. vbi in omnibus, aut ſaltem principalioribus vaſis redundauerit, putreſcere, & hac ratione febrem accendere continentem, quæ à principio ad finem vſque vnam habeat acceſsionem, quemadmodum vbi multum excedat, non cum copioſo ſanguine in quibuſdam particularibus vaſis putreſcens, etiam efficit continuam, quæ plures acceſsiones habet. Ad hæc, ſi ex putreſcente ſanguine fit continẽs febris ergo ex putreſcente bile. Nam vbi admodum exactus ac putrefactus fuerit in bilem vertetur, præſertim quod in eo pingue, ac tenue exiſtit; quare aucto in eodem ſanguine calore, ac magis putreſcẽte, quę priùs erat ex ſanguine orta continens febris, modo ex bile accenſam eſſe verè quiſpiam affirmauerit; id verò neceſſariò conſequitur, vbi confeſtim eadem continens ex ſanguine orta non fuerit curata, aut ſi interficere anticipauerit, priuſquàm in bilẽ ſanguis conuertatur. Sed mox inquies, plures ergo erunt harum febrium differentiæ quàm ſex, ſi tot ſint continuarum quæ ex flaua bile fiunt differentię? Huic reſponſum ſit, totidem eſſe continuarum febrium ſimplices, ac primas differentias, quot etiam ſunt intermittentes, & propterea ſex ſunt numero, vt ſimul cum Galeno concluſimus, licet eædemmet 1. continuæ poſsint in plures particularea differentias ſecari. 2. Id verè quod magis vrget, eſt, num quẽadmodum ex ipſa bile ſimul cum copioſo ſanguine in omnibus, aut principalioribus vaſis putreſcente; continens accenditur febris, ita quoque eadem gigni poſsit pituita, aut nigra bile, eodem modo ſimul cum copioſo ſanguine redundante? potiſsimùm cũ hi etiam ſucci paruum quendam exceſſum adepti inſimul cum copioſo ſanguine redundare poſsint, atque hæc etiam multitudo, ſeu plethora nuncupari; ſecundum quid tamen, vt ſuperiùs annotauimus, & liquet apud eundem Galenum citato libro de multitudine? Porrò aſſerimus nos, & ex eiſdem quoque eandem ſynocham, ſeu continentem febrem gigni poſſe. Nam quemadmodum ſanguis veteri aliorum humorum proportione in eo ſeruata, aut etiam inter eos ſolo ſanguine ſuperabundante, ac alios excedẽte, poteſt æquabiliter in omnibus vaſis putreſcere, perinde etiam vbi quiſpiam aliorum humorum breuem quendam exceſſum, ſimul cum eo ſuſceperit (quemadmodum de bile dictum eſt) ſentiendũ erit. 3. Nec obſtat ſi dixeris pituitam, ac nigram bilẽ frigida natura eſſe, & hanc ob cauſam non adeò facile poſſe eorum humorum putredinem in vniuerſa, aut principaliora vaſa porrigi, & ob id neque febris continens generari. nam eoſdem humores ſemper cum copioſo ſanguine redundare intelligimus, ipſos verò exiguum quendam ſuſcipere exceſſum, adeò vt potius pituitoſum aut melancholicum ſanguinem redundare dixerimus, ita etiam & bilioſum, quàm pituitam nigram, aut flauam bilem in ſanguine ſuperare. Quapropter cùm copioſa fuerit ſanguinis ſubſtantia, exiguus verò eorundem humorum exceſſus, haud ægre porrigi eorum putredo poterit per ſingula, aut principaliora vaſa quamuis non adeò promptè, vt ſi æquabiliter adaucti omnes ſucci putreſcerent, ſeu ſolus ſanguis, vt quarta ſubſtantia eaceſſerit, aut bilis cũ copioſo ſanguine, & propterea ſæpiùs ex putreſcente ſanguine, non rarò ex bile ſimul cum eodem copioſo ſanguine, perquàm rariſſimè autem ex nigra bile, ac pituita, ſimul etiam cum copioſo ſanguine, eandem ſynocham ſeu continentem febrem accendi poſſe, ſimul cum Galeno cenſemus; quòd verò ex pituita gigni poſsit, confirmari etiam poterit ex Hippocratis, & Galeni auctoritate, libro quarto de ratione victus, quo loco ex pituita ſalſa à totius corporis venis attracta, aliud cauſæ genus generari fatentur. Cùm itaque propterea ſynochæ febres vnam acceſsionem à principio ad finem vſque habentes generentur, quòd in omnibus, aut maioribus, & principalioribus vaſis putreſcãt humores, ita quoque attracta pituita ab omnibus venis, eáque

1. Nam præter continuas plurium acceſ. & continuas vnius acceſ. quæ continentes dicuntur, earum continentiũ quædã ſiunt ex ſucco æqualiter adauctis et putreſcentibus, quædam ex bile, quædã ex pituita & c. vt paulò poſt dicitur.

2. Altera capitis pars. An ſynoch. ex aliis humoribus quã ex ſanguine oriatur?

3. Pituita & atra bilis cum ſanguine poſſunt putreſcere.

Text. commen. 13

in eiſdem putreſcente, in hoc cauſi ſeu febris ardentis genere, eadem continens generabitur febris. At qui ſtatim inquies, propter quid Galenus ne vnum quidem fecerit verbum de his continentibus febribus, quæ ex pituita, & nigra bile fiunt, ſi ab eiſdem generari poſſunt, nec in ſecundo de differentiis febrium, nec in ſecundo de criſib. nec etiam libro de method. medendi? verùm ex his quæ iamdudum diximus, reſponſum facilè patere poterit. Nam de eis ſermonem fecit, quæ ſæpiùs accidunt, paruifaciens ea quæ raró, & perquàm rariſsimè contingunt. Nam cùm ex dictis humoribus febres continuæ, quæ plures acceſsiones habent, raró accendantur, eodem Galeno teſte, citato libro ſecundo de differentiis febrium & admodum raró fiant illæ, quæ vnam duntaxat habent à principio ad finem vſque acceſsionē, propterea has conſulto prætermiſit. difficulter nanque hi humores, cùm frigidi ſint, intra vaſa putreſcūt, & ſi putreſcant, difficilimè eorū putredo per vniuerſa vaſa æquabiliter, & citò porrigi poteſt, ſed potiùs in quibuſdam paruis, minúſque calidis vaſis impacti, ac detenti ob eorum craſsitiem & tenacitatem, præſertim ſi multùm excedant ſanguinem, in eiſdem putreſcunt, priuſquàm per omnia, & calidiora vaſa diffundantur, eiſdem etiam maximis vaſis tāquam calidioribus exiſtentibus extenuantibus, ac eoincentibus, aut ſaltem tales expellentibus humores, ad eadem minora, ac remotiora vaſa, ita vt difficulter in eis accendantur, & proinde continuæ magis febres ex eis fient, quæ plures acceſsiones habent quàm ſynochi ſeu continentes, vbi eos cōtingat intra vaſa putreſcere. Adde quòd nec etiam alia ratione curari deberent, quàm reliquæ continentes, quarum putredo in omnibus, vel in maximis, maximéque principalibus ſubſiſtit vaſis, paucis quibuſdam adiectis, ſiue immutatis, pro ratione exigui exceſſus humoris cum copioſo ſanguine redundantis; & propterea eas non meminit Galenus, & non quia nulla ratione fieri nequeant; id nanque nullibi ab eo ſcriptum reperitur. Sed dices, ſi ex pituita & nigra bile fient continentes febres, id ſaltem vitare nequeas, quòd plures videlicet, quàm ſex erunt primæ febriū ex putredine ortarum differentiæ; etenim Galenus quotidianæ & quartanæ intermittenti nullam communem oppoſuit vocem, quæ omnes eiuſdem generis (continuas tamen) ſignificaret, quemadmodum in his quæ ex bile accendūtur per vocem καύσων, ſed inquit quotidiana intermittens & continua; & quartana intermittens & continua, vt liquet ſecundo de criſibus, & ſecundo de differentiis febrium. Niſi eſſet quòd vt dictum eſt, perquàm rariſsimè fiant ex iam dictis humoribus continentes febres, quo circa de eis ſermonem non fecit: & per vocem etiam continuam Græcè συνεχὴ dictam, continentem etiam ſubintelligere voluit. Vel rectiùs dicas, continentes febres, quas ex eiuſmodi humoribus oriri diximus, accendi non poſſe, niſi cum copioſo ſanguine redūdauerint, eorum verò humorum paruus fuerit exceſſus, adeò vt pituitoſus, aut melancholicus magis dicatur ſanguis redundare, quàm pituita, & nigra bilis. Cùm verò veſtigauit Galenus particulares febrium differentias ex putredine ortas, per continuas quæ ex eiſdem fiunt humoribus, intellexit quando copioſi fuerint, ac multum redundauerint; hæ nanque febres propriè eiuſdem ſunt generis cum ſuis intermittentibus; quapropter neque erunt plures quàm ſex, quæ ex eiſdem humoribus redundantibus fiunt; tres, inquam, intermittentes, & totidem continuæ, quoniam licet non intermittant, plures habent acceſsiones, eandem formam ſeruantes cum ſuis intermittentibus, vt liquet ſecundo de criſibus, ca. 6. poſſunt itaque continentes febres non modo ex putreſcente in omnibus vaſis ſanguine, ſeu bile cum copioſo ſanguine generari, verumetiam ex pituita, & nigra bile, modo paruus fuerit eorum exceſſus, & cū copioſo ſanguine etiam redundauerint, vt dictum eſt, neque propterea plures erunt primæ particulares febriū differentiæ, quæ ex putredine oriūtur quā ſex, ſubdiuiſis eis in intermittentes & continuas.

Cur febriū continentiū ex pituita & atra bile Gale. non meminit? — *Cap. 2.* — *Cap. 6* — *Cap. 2*

Quid per καύσων, ſeu febres ardentes intelligendum ſit. *Capat VII.*

CVm itaque plures traditæ ſint continuarum febrium ex bile putreſcente ortarum differentiæ; tanquam valde neceſſarium differere putaui, nunquid omnes, vel earum quaſdam per καύσων, hoc eſt febrē ardentē ſubintelligere oporteat; cernimus enim ſæpenumerò in Hippocratis, & Galeni doctrina diuerſimodè vocem hanc vſurpari. Nam quarto de ratione victus, cum Hippocrate de καύσῳ verba facit (quæ vox nil aliud Latinè ſignificat, quā cōbuſtionem, ſeu ardorem) quamuis ipſe determinaſſet eum fieri, cùm venulæ tempore æſtiuo exſiccatæ, acres, & bilioſas, tenuéſque traxerint ad ſe humiditates, Galenus in commen. cauſum nedum in vniuerſo corpore, verùm in vna eius parte, quæuis illa ſit, interdum gigni fatetur, vt in vētriculi ore, atque ipſo ventriculo, & ſtomacho, ſiue etiam pulmone, & ſubinde in ieiuno, vbi earundem partium venæ ad ſe eaſdem traxerint humiditates. Quinimò admittere videtur quod in carne etiam, ſiue in parte vna, ſiue in toto corpore pati eam contigerit, generari cauſus poſsit, ita vt videatur & vniuerſalem & particularem cauſum admittere, nedum intra, ſed etiam extra venas, ex bilioſis acribúſque humiditatibus ortum. Et eodem libro poſt pauca, non modò ex bilioſo humore, verumetiam ex ſalſa pituita, febrem, cauſum dictam, hoc eſt ardētem, oriri fatetur ſimul cum ipſo Hippocrate, idem Galen. libro verò de rigore, tremore, &c. tertianam de genere ardentium febrium eſſe fatetur: ait enim: [nullus autem ſanæ mentis febrem hanc in ſucco frigido fieri affirmet, cùm genere ardens ſit, illius tantùm continuitatis egens.] & pauló poſt: [hoc ſolo diſtāt ab ardēte tertianæ (dicebat) ardentes enim in vaſis bilem delatam, tertianæ verò, per ſenſitiua loca extra habent.] & ſecundo de different. febr. cap. 3. loquens de tertiana inquit: [atque de genere ardentis eſt.] Idem quoque confirmauit octano de Hippocratis, & Platonis decretis, cap. 6. inquiens: [ita nunc ſatis erit tantùm quæ illis in libris demonſtrauimus, commemorare, acutiſsimas ſcilicet, & ardentiſsimas febres à flaua bile oriri, & tertianam ex ardentium febrium eſſe.] Nec minùs & ſecundo libro de criſib. cap. 6. ſimilem videtur proferre de tertiana ſententiam, dum ait: [continuas febres idem habere genus, eandémque hypotheſim cum intermittentibus, cū tertiana quidem exquiſita, exquiſitam ardentē &c.] quamuis & eodem loco, & commen. aphor. 58. & 59. quarti lib. & primo etiam de morbis vulgaribus, ſæpiſsimè tertianam febrem ab ardentibus ſeparet, aſſerens eam hoc ſolo ab ardentibus diſsidere, quòd in illis intra vaſa, in ea verò extra, bilis putreſcat.

Loc. citato — *Cauſus nomen homonymum.* — *Text. comment. 13* — *Commen. 2 text. com. 2*

Quamobrem

Quamobrem mirum videri non debet in hac re plurimos hallucinatos eſſe, poſtquàm diuerſis in locis varia de febre ardente ſcribere conatur Galen. conabimur autem nos eiuſdem Galeni in hac re ſententiam exponere id priùs prò hypotheſi aſſumentes, quod quidam ſit cauſus propriè dictus, quidam autem communiter, proprie dictum per vehementem totius corporis caliditatem, inextinguibilémque ſitim circunſcribi tanquam per propria, ac pathognomonica ſigna. hanc etenim febrem, cùm videlicet vrens caliditas, ſitiſque incompeſcibilis hominem torquent, καῦσον (hoc eſt ardentem) ſimul cum reliquis medicis ſimplicem, ac exquiſitum appellat idem Galenus citato libro quarto de ratione victus. Et tertio de morbis vulgaribus, inquit, quòd non appellabitur ardens febris, niſi adiunctam perpetuò habeat per totum morbum ſitim aſsiduam, atque exurentem calorem. Huic cauſo opponitur is qui communiter, & non ita propriè ſic appellatur, vtpote ſi in vna parte fiat, ob quam non de neceſsitate ſitim pariat, aut etiam in totius corporis carne eum generari contingat, vt diximus eiuſdem Galeni auctoritate, citato libro quarto de ratione victus, fit autem & hic ex ipſa etiam flaua bile. Sit inſuper & ſecunda hypotheſis quod cauſus, ſiue febris ardẽs, adhuc etiam propriè dictus bifariam eſſe poteſt ea eiuſdem Galeni ſententia, quia aut proprie exquiſitus, ſimpliciter, ac legitimus eſt, aut pro dimidia parte, quem breuioris doctrinæ gratia, haud perperam fuerit cauſum nothum, illegitimum, ſeu ſpurium appellare; ita quòd quemadmodum tertianarum duo eſſe genera quiſpiam dixerit, vnum exquiſitum, legitimúmque, alterum vero nothum, & ſpurium, cui videlicet ex legitimi quidem ſymptomatis nonnulla inſunt, aliqua verò non, vt in ſequentibus patebit, ita quoque duo cauſorum genera eſſe intelligemus, homonymiam inter ſe habẽtia, verùm non eam per quam nullo pacto niſi nomine inter ſeſe communicant, verè æquiuoca nuncupata, ſed modo quo diximus. Quibus ita iactis fundamentis, aſſerimus, intermittentes febres ea bile ortas, delatas per ſentientes corporis partes, aut etiam ſi ex eryſipelate generationem habeant, quæcunque fuerint, etiam ſi pars ipſa de neceſsitate ſitim non pariat, communi appellatione καῦσον denominari poſſe, vt liquet ea Galeno citato libro quarto de ratione victus, qua ratione tertiana ipſa ardens febris à Galeno interdũ nuncupatur; inſuper cum eodem fatemur nothum cauſum ex alio humorum, quàm ex bile, generari poſſe, vtpote ea ſalſa pituita; legitimum verò non niſi ex eadem putreſcente bile. At ſi non modo legitimus, ſed ſimpliciter, & exquiſitus cauſus generari debeat, cum eodem Galeno ſenſemus, non niſi eadem bile intra vaſa putreſcente fieri poſſe, & propterea per exquiſitum cauſum, ſeu exquiſitam febrem ardentẽ, quam interdum conſueuit Galenus acutiſsimam, ac ardentiſsimam nominare, vſus vocibus ὀξύτατος, καὶ καυσωδέστατος πυρετός, vt liquet ſecundo de criſib. c.3. continuam febrem ex bile ortam intelligimus, indifferẽter, nam ſi æqualiter in omnibus vaſis putreſcat, & vnam habeat à principio ad finem vſque acceſsionem, quàm ſi in quibuſdam particularibus, plures in ſe continens acceſsiones, ſiue tertio quoque die eædem fiant, ſiue etiam die intermedia aliam acceſsionem habeant; id verò vbique locorum manifeſtauit Galen. quo tertianam ab exquiſita febre ardente ſecernere voluit, cùm non in alio diſsidere aſſeruerit, quàm quòd in febre ardente intra vaſa bilis, in tertiana, extra putreſcat, & propterea illa cõtinua, hæc verò intermittens eſt, & ſecundo de criſib. cap. 6. facta hac diſtinctione, quidnam per continuas intelligeret febres, his verbis propalauit, inquiens; [continuam quidẽ nomino febrem, quæ ad infebricitationem, anteaquàm ex toto ſoluatur non deſinit, & ſi declinatio aliqua ſenſibilis appareat, cùm autem neque declinatio aliqua ſenſibilis fiat, ſemper verò à primo principio febris vſque ad criſim ſimilis perſeuerauerit, erit hæc & de genere febrium deurentium, ab eiſdem verò acutie differt.] & paulò poſt ſubdit: [neque enim ſi etiam ſynochum ipſam nominaueris (vt quidam medici faciunt) appellationis ratione à febribus deurentibus differt.] quam etiam ſententiam ſcriptam reliquit Paulus cap. 26. lib. 4. dũ ait: [continens itaque febris eſt quæ non ante ad integritatem terminatur, quàm ex toto fuerit ſoluta; & ſi inclinatio aliqua ſenſibilis appareat; cùm autẽ nulla accedit quæ ſenſibus queat percipi, hæc quoque ex ardentium genere habetur, ſed acutie ſeu acrimonia ab ipſis variat.] illud etiam clara luce nobis patefecit eodem quarto de ratione victus, nam cùm dixiſſet, cauſum proprie dictum non caliditatis modo, quę per totum ſit corpus vehemẽtia, præſtare, verùm quoque & ſiti, quæ in eo vehemens & incompeſcibilis eſt, declaraſſétque eum fieri poſſe, quemadmodum Hippocrates docuerat, cùm venæ totius corporis ſupramodum exſiccatæ calidas carnoſis è partibus humiditates traxerint, ſubdit: [deficit ergo præſenti dictioni ſingularis de cauſi generatione ſermo, quem nos nuper adiecimus, nempe in vna corporis parte quæuis illa ſit interdum cauſus gignitur, interdũ & toto in corpore.] & paulò poſt apertè demonſtrauit in qua etiam corporis parte fieri poſſet propriè & exquiſitè dictus cauſus, qui iam dictas etiam duas conditiones contineret, vrentem ſcilicet caliditatem, & incompeſcibilem ſitim, exemplificans de ore ventriculi, ac ipſo etiam ventriculo, ſtomacho, ac pulmone, in quarum partium venis ſi cauſus fiat, neceſſariò præter vrentem caliditatem incompeſcibilis ſitis paritur. ſimilem quoque ſentẽtiam non ſemel duntaxat, ſed ſæpiùs conſcripſit libro primo de morbis vulgarib. quòd videlicet cauſus, ſeu exquiſita febris ardens accendatur cùm in vaſorum capedinibus, vnà cum ſanguine putreſcens flaua bilis contineatur, præcipuè verò vbi in vẽtris aut iocinoris, aut pulmonis venis, bilis efferueſcat, tanquã cordi proximioribus exiſtẽtibus. Ad hæc quòd per exquiſitam febrem ardentem Galenus quamlibet continuam ex bile ortam ſubintelligat, citato, ſecundo de criſib. cap. 6. manifeſtauit his verbis: [Dico autem febres continuas idem habere genus cum ſingulis intermittentibus, cum tertiana quidem exquiſita, exquiſitam ardentem.] & paucis quibuſdam interiectis aſſerebat citato loco: [Nam quæ in ſola flaua bile febris accenditur, ſine aliquo viſceris affectu, ſiquidem manente adhuc intra vaſa bile accendatur, exquiſita febris ardens nuncupatur; ſi verò per totum corpus deferatur, exquiſita tertiana.] Non igitur quam vulgus medicorum, tertianam continuam appellat duntaxat, Galen. febrem ardentem exquiſitam nominat, verùm quamlibet continuam quæ ex flaua bile accenditur, quemadmodum in citatis locis patet. Quinimò ſi quiſpiã rectè perceperit verborum ſenſum eiuſdẽ Galeni, quæ conſcripſerat citato loco de febre continua, clara luce intelliget:

Cauſus propriè dictus.

Super tex. 13 Comm. 3. tex. com. 34

Cauſus non propriè dictus.

Cauſus propriè dictus duplex, exquiſitus, & nothus.

Cauſus nothus.

Loco citato

Cauſus exquiſitus.

Tam febris continua quàm continens per cauſum exquiſitũ intelligitur. id quod tũ authoritatibus quã rationibus comprobat.

Super tex. 1

Commen. 2 ſuper tex. 9 & com. 2. ſuper text. 20. & 73

Exquiſita febris ardẽs dicitur à Galeno continua circumſtantes habens, & continens.

quod ea cõtinua genita ex flaua bile, quæ vnam dun taxat habet acceſsionẽ à principio ad finẽ vſque, & ardens, & peracuta magis ab eodem eſſe dicatur; di-cebat etenim: [erit & hæc ex genere febrium deurẽ-tium.] & paulò poſt: [ſufficit enim genus agnoſcere (aſſerebat) quòd ſcilicet biliosa ſit, atque deurens, & peracuta.] vocibus vtens ὀξεῖαν, καὶ κάτοξυς, licebitque illud non Galeni auctoritatibus duntaxat, ſed & rationibus confirmari. Nã ſi ea eſt exquiſita febris ardens, quæ exurentẽ habet calorem, & incompeſcibilem ſitim, hęc dun non magis fiunt in ea continua biliosa febre, quæ plures habet acceſsiones, & continuam tertianam appellant, quàm in illa quæ vnam dũtaxat habet à principio ad finem vſque acceſsionem, imò potius in hac, ac magis calor exurẽs erit, vehemẽnſque ſitis, cùm bilis putredo extẽſa ſit per omnia vaſa, aut ſaltem per maiora, & principalia. Quare ſi ea quæ plures habet acceſsiones, exquiſita febris ardens appellari debet, multò magis & hæc, propter iam dictas cauſas. Ad hæc ſi continuam duntaxat tertianam appellaſſet Galenus exquiſitam ardentem, cùm eadem conſueuerit τριταιοφυῆ appellare, cur nullibi eam meminerit, cùm tertianam exquiſitam ab eadem ſecernere intendit, ſed ſemper vſus eſt voce καῦσος, ſeu καῦσον ἀκριβῆ, hoc eſt ardẽte, ſeu ardente & exquiſita febre. Patet igitur exquiſitam febrem ardentem nuncupari in Hippocratis, & Galeni doctrina, quamlibet continuã ex bile ortam; tam ſi tertio quoque die acceſsionem habeat, quàm ſi etiam in die intermedio aliam habuerit, & multò magis eam, quæ à principio ad finem vſque vnam habet acceſsionem. Nec quicquam obſtant eiuſdem Gal. verba citato lib. ſecundo de criſ. c. 3. cũ inquit: [in adurentibus autem febribus ſingulæ acceſsiones ad infebricitationem nõ perueniunt, quoniam qui earum cauſa eſt humor, non expurgatur.] etenim hæc auctoritas verificatur indifferenter in his, quæ vnam habent acceſsionem à principio ad finem vſque, & in his, quæ plures; in omnibus enim acceſsiones non perueniunt ad infebricitationem, quouſque morbus ex toto ſoluatur; quòd ſi per hæc verba velit adurentes febres eſſe, quæ plures acceſsiones habent, quæ tamen ad infebricitationẽ non perueniunt, id etiã nos cum eodem Gal. admiſimus, quòd hæ febres connumerentur inter ardẽtes. Verũ hoc loco Galenus noluit has duntaxat nuncupari ardentes, ſed eas cum exquiſitis tertianis comparauit, volens cauſam reddere cur hæ non intermittant, illæ autem intermittere videantur; aſſerens quòd licet habeant plures etiam acceſsiones, quemadmodũ & exquiſitæ tertianę, non tamen vt illæ intermittũt, neque ad febris vacuitatem perueniũt, quoniam qui earum cauſa eſt, humor non expurgatur, etiamſi plures acceſsiones habeant, non negans alias quoque febres continuas adurentes eſſe, ſi ex eadem bile vnà cum ſanguine putreſcente intra vaſa accendantur, vt iamdudum concluſerat in præcedentibus verbis, cùm dicebat: [in aliis verò adurẽtibus febribus quæ nullam habent intermiſsionem flauæ bilis humor in vaſis vnà cum ſanguine contineri oſtendebatur, atque hoc ipſæ à tertianis differunt, quamuis eo, qui vtrunque facit morbum humore communicent.] Qua etiam ratione liberari à calumnia poterit Aëtius, qui libro 5. cap. 76. dicebat: [differt autem febris ardens à continente putrida, eò quòd hæc ex ſanguine putrefacto conflatur, & à principio vſq; in finem vnam habet exacerbationem, febris autem ardens ex flaua bile putreſcente accenditur, & alternis diebus exacerbatur, & quandam habet febris imminutionem, ac velut remiſsionem, continens verò putrida, ſimilis manet vſque ad ſolutionem.] Videtur etenim hoc loco Aëtius eam febrem ardentem quæ alternis diebus exacerbatur, cum ea continente quæ ex ſanguine putrefacto conflatur, comparare, & non quamlibet febrem ardentem ex flaua bile putreſcente ortam, quam etiam hîc fieri poſſe non negauit, aliàs inſufficiens fuiſſet in tradendis ardentibus febribus, iuxta Hippo. & Gal. ſententiã, quorũ nos ſemper imitatores ſumus. An vero exquiſita tertiana de genere ſit acutorũ morborum, quemadmodũ ex genere ardentiũ eſt, nos fuſiùs diſſeruimus in noſtro quæſito, num tertiana ſit morbus acutus.

Respondet obiectioni. · *Aëtius à calumnia liberatur.*

De continuarum febrium quæ plures acceſsiones habent conuenientia & differentia. De Epiala, & compoſitis febrium differentiis: déque ſingulas particulares febres ex putredine ortas curandi via.

Caput IX.

QVEMADMODVM continẽtes febres quæ vnam acceſsionem à principio ad finem vſque habent, ex quouis humore redundante fiant, conueniunt, eo quòd in omnibus vaſis, aut ſaltem in maioribus continetur putreſcens humor, qui breuem quendam cœpit exceſſum, & ſimul cum copioſo ſanguine redundat: vt paulo dictum eſt, perinde etiam & illæ continuæ quæ plures acceſsiones habent, ex quouis humore accendantur, inter ſeſe conſentire videntur. Nam in particularibus quibuſdam à cordéque diſsitis venis incluſus humor, ampliſsimum exceſſum adeptus ſimul etiam cũ ſanguine putreſcit, tam ſi bilis flaua, quàm nigra fuerit, quàm etiam ſi pituita, & propterea primam, continuam tertianam appellabimus; alteram, quartanam continuam quæ ex nigra bile accenditur: reliquam verò, continuam quotidianam, quæ ex putreſcente pituita generationem habet. Hoc tamen inter ſeſe diſsident, præter humorum diuerſitatem. Nam licet quemadmodum aliquando ipſa tertiana tum intermittens, tum cõtinua duplex, aut triplex fit, ita quoque & ipſa quartana, non modò duplex, ſed etiam triplex euadit, prout in pluribus, ac diuerſis locis iſtarum febrium cauſa continetur, cumulatur, ac putreſcit. Attamẽ continuę quartanæ perrarò eueniũt, tertianæ frequenter, vt liquet 2. de criſib. cap. 9. & 2. de differ. febrium, cap. 2. & eadem ratione magis rarò fit duplex, aut triplex quartana, quotidiana verò duplex aut triplex admodum raro fit, quoniam & ipſa quotidiana tam intermittens, quàm continua rarò admodum accidit, fit enim omnium rariſsima nã pituitoſus humor propter ſui tum frigiditatem & humiditatẽ, tum craſsitiem & lentorem, ſeu tenacitatem, ægrè accenditur, & propterea de duplici quotidiana ſermonem non habuit Galen. libro 2. de differẽtiis febrium, cap. 9. licet eam admittere videatur lib. 2. de criſ. cap. 3. & libro de typis. Verùm cũ ipſius pituitæ differentiæ plures ſint, ſiue quatuor eas dixeris, vt acidam, dulcem, ſalſam, & vitream, ſiue tres, nam & vitrea pituita acidæ qualitatis eſt particeps, animaduertendum quòd ex hac quæ vitrea pituita appellatur, differentia quędam particularis pituitoſę febris generatur, vbi putreſcat, & per ſentientes corporis partes deferatur, quæ à Græcis ἠπίαλος, Latinè epiala

In quo conueniunt cõtinuæ plurium acceſsionum. · *In quo differunt.* · *Pituita ſpecies.* · *Epiala ex pituita vitrea.*

epiala febris dicitur. cur verò febris hæc epialos Græce nuncupetur, ſequenti capite de quotidiana explicabimus; hæc ab intermittente, ſeu exquiſita quotidiana differt, non ſolùm ipſius pituitæ differentia, verùm etiam & putredinis modo. Nam in hac febre ſimul febricitant, & rigent ægrotantes, atque eodem tempore in toto corpore vtrunque ſentiunt affectum, propterea quòd humor hic vitreus, ſatis cùm frigidus ſit, & tenax, ac ſubſtantiæ inæqualis, nõ adeò promptè vniuerſus putreſcit, ſed veluti ſemiputreſcens, vbi modica aliqua in ipſo fiat putrefactio, per ſentientes corporis partes delatus quatenus frigidus admodum natura eſt, frigus ac rigorem ſentiunt laborantes: quatenus verò putreſcens, calorem; ita vt acceſſione tota non modò rigeant, ſed etiam febricitent qui hac febre laborant, epiala appellata: in his etenim febribus, tum ab interno, tum exiguis portionibus, eóque vniuerſum corpus, ambo ſentire videtur, cùm enim exiguis portiunculis aſperſum per corpus, tum calidum ſit, tum frigidum, nullam ſenſilem alterius portiunculam ita paruam deſumas, in qua non alterum ſit comprehenſum, vt patet lib. de inæqu. intemperie, cap. 2. quòd ſi vehementius putreſcat ac æqualiter, rigor quidem antecedit, febris verò ſequitur ſuperata frigiditate à multitudine caliditatis, adeò vt dum febris incaleſcit, atque conſiſtit minimè ſentiatur. Atqui licet hæc febris valde diuturna, & difficulter ſolubilis ſit, in quotidianæ tamen ſpecie, ſeu figura progreditur, vt liquet citato lib. 2. de diffe. feb. cap. 2. & propterea in quotidianarum genere reponenda eſt, quàuis ab exquiſita quotidiana, modo quo diximus diſsidere videatur. Eſt etiã & in numero ſimpliciũ, & non compoſitarũ febriũ, quoniã à ſimplici cauſa febris hæc ortũ habet, quæ pituita vitrea, modicè tamen putrefacta, per ſentientes corporis partes delata exiſtit: totum enim id quod ea eadẽ putreſcit, febrẽ accendit, reliquũ verò quod nondum putreſcit, rigoris ac frigoris cauſa eſt, non eandem ferè habens cum putreſcente qualitatẽ. Quapropter ab hac quidem rigor, à putreſcente verò febris generatur, vt citato loco teſtatur Galenus. Tot itaque ſunt ſimplicium febrium differentiæ, quę ex putredine ortum habent, tam ſi continuæ, quàm ſi intermittentes fuerint. Quarum omnium primæ ſex duntaxat numero ſunt, tres videlicet intermittẽtes, & tres cõtinuæ, quemadmodum auctoritate Gal. 2. de criſib. cap. 9. & 2. de diffe. feb. cap. 2 priùs declarauimus, licet aſſimilitate quadã ſermonis, de quibuſdã compoſitis habitus fuerit ſermo, de quibus diſſerere iam tempeſtiuum eſt, ſi priùs his quæ ſimpliciter cõſiſtunt, quod deeſſe videtur adiunxero: quòd videlicet nulla dictarum febrium, vbi continua fuerit, exquiſita ſimplex eſſe poterit, nec tertiana, nec quartana, nec quotidiana, cùm ſaltẽ redũdans humor nunquam omnino à ſanguine ſecerni poſsit: ſed ſimul cũ ſanguine intra vaſa contineatur, licet quãdoque magis, quandoque minùs, vt priùs dictum eſt, ſanguini ſit admixtus, & cum copioſo interdum ſanguine redundet, interdũ non cum copioſo ſanguine. Si verò intermittentes fuerint, poſſunt exquiſitam ſimplicitatem ſeruare, præſertim quoad ſenſum: nam ſecundum rei naturam fortè neque hæ ſimplices omnino conſiſtere queũt. Verùm ſimplices eas fatemur eſſe, cũ nullus alius humor qui ſenſu iudicari poſsit, cum eo qui febrem generat eſt permixtus. Atque ita aſſerimus exquiſitam tertianam, exquiſitam quartanam, atque exquiſitam quotidianam exiſtere, cùm flaua, aut atra bilis, ſeu pituita ſola putreſcens, per ſentientes corporis partes vehementer mouetur, vbi verò eorum quiſpiam humor non ſolus, ſed alteri cuipiam permiatus fuerit, vbi bilis flaua cum nigra, aut pituita, tunc haudquaquam talem febrem, aut talem febris differentiam exquiſitè ſimplicem eſſe fatebimur, ſed ſi bilis dominabitur, tertianam illegitimam, notham, ſeu ſpuriam nominabimus, ſi pituita, & ſingulis diebus æqualem habeat acceſsionem, quotidianam ſpuriam: ſi nigra bilis, ſpuriam quartanam, quæ ſingulis quatuor diebus acceſsionem habet. Neutra tamen earum adhuc compoſita febris denominanda erit, vt quidam falsò imaginantur, licet efficiens eam humor amplius ſyncerus non ſit, ſed alteri permiatus, vna ſiquidem eſt diſpoſitio, vna febris forma, ſeu ſpecies, hactenus ab eius exquiſita ſimplicitate recedens, quatenus fuerit eius cauſa alteri humori permixta, dicetur itaque febris hæc ſimplex adhuc, licet non exquiſitè talis ſit. Quoniam & ſi legitimè & exquiſitè febris ſymptomata aliqua nõ inſint, ſed eorum nonnulla habent, eundem tamen ſeruat intenſionis ac remiſsionis ordinem eundémque typum, & propterea vna, ſimpléxque erit febris, licet non exquiſitè, quicquid alij ſentiant, quod manifeſtè Galenus confirmauit citato libro ſecundo de differentiis febrium, ſub exemplo tertianæ, neque enim ſola tertiana appellabitur quæ omnia in ſe habeat, quæ exquiſita tertiana requirit, erit tamen hæc exquiſita, ſi verò aliquid horum defecerit, non propterea tertiana non appellabitur, licet non amplius habeat exquiſitæ nomen, ſed vel tertiana ſimpliciter, vel extenſa, vel magis ſeu plurimùm extenſa dicetur, ſeu quomodocunque eam appellare volueris, ſatis ſit eam eſſe, & dici tertianam, quoniam typum formam, ſeu ſpeciem tertianæ ſeruat, tam ſi eius acceſſio breuiori tempore vltra duodecim horas protrahatur, quàm ſi longiori, tam ſi exiguus fuerit flauæ bili permiatus pituitoſus, ſeu melancholicus ſuccus, quàm ſi multus, modò ipſa præualeat ac dominetur. Genus verò febris compoſitum dupliciter conſtituitur, vt inquit Galenus 2 lib. de criſib. cap. 7. vel quia hæ quas diximus, febres citra alicuius membri paſsionem, ſeu inflammationem commiſcentur, vel quia ex membri cuiuſpiam inflammatione accenduntur. Nos verò relicta ea febrium compoſitione quæ ex affectis, ſeu patientibus inflammationem locis accidunt, eam proſequemur, quæ citra inflammationem, ſeu alicuius membri paſsionem cõmiſcentur. nam ſimili ratione febres quæ ob membri alicuius inflammationem oriuntur, permiſceri poſſunt, quemadmodum illæ quæ citra hanc, generationem habent, eodem Galeno teſte citato loco, cap. 6. quinimò ſæpenumero idem Galenus eaſdem febres quæ à phlegmone excitantur in communi putredinis genere comprehenſas intelligit, vt liquet 10. de metho. med. Commiſcentur autem febres ipſæ dupliciter, aliquando quidem per συμπλοκὴν, hoc eſt per implexum, & has febres implexas, implicatas, ſeu complexas dicimus, nonnunquam verò per κρᾶσιν, hoc eſt confuſionem: ſunt etenim per ſe totæ (vt quiſpiam dixerit) confuſæ ſeu temperatę. verùm ſiue per complexionem ſeu complexum, ſiue per confuſionẽ febres ipſæ miſceantur, id non vno duntaxat modo erit, nam quandoque quædam febres vnius generis, cum aliis eiuſdem generis componuntur, vel vnius ſpeciei cum aliis eiuſdẽ ſpeciei: interim verò contingit vt etiam differentes ſint, vt citato libro ſecundo,

Epiala differentia ab exquiſita et intermittente quotidiana.

Epiala ſimplex eſt febris.

Nulla continua exquiſita ſimplex dicetur.

Intermittentes ſimplices exquiſitæ dici poſſunt quoad ſenſum.

Notha intermittens.

Nothæ febres non compoſitæ ob id quòd nothæ ſunt, ſed ſimplices non exquiſitæ.

Febris compoſita dupliciter.

Febres dominata duplicater.

Febrium commixtio per complexum, & confuſionem multiplex.

de criſibus ſcriptum eſt; vnius ſiquidem generis, cum aliis eiuſdem geoeris, vt diaria cum diaria, aut quæ ex putredine ortum habet, cum alia quæ ex humorum putredine naſcitur: vnius generis cum aliis diuerſis genere, vt diaria cum hectica, aut ea quæ ex putredine originem habet, vel hæc etiam cum febre hectica complicatur. Complicantur item febres vnius ſpeciei cum aliis eiuſdem ſpeciei, vt tertiana cum tertiaoa, quotidiana cum quotidiana, & quartana cum quartana, & quælibet earum ſiue intermittens cum intermittente, aut continua cum continua, ſiue intermittens cum continua. Diuerſæ autem ſpeciei febres componuntur, vt tertiana cum quotidiana, aut quartana, ſiue quotidiana cũ quartana; quãdoque etiam & tertiana & quotidiana & quartana iuſimul ſiue etiam intermittentes ſiue continuæ fuerint. Tot itaque modis permiſceri febres poſſunt, & potiſsimum quæ ex putredine ortum habent, licet quandoque per implexum, quandoque autem per confuſionem, vt dictum eſt. Voco autem implexum, quando eædem febres horis differentibus inuaſerint: confuſionem verò, quando eodem tempore incœperint, vt liquet citato libro ſecundo de differen. febrium, modò earundem febrium compoſitarum putredinis ſedes fuerit diuerſa, ſeu acceſsionis principiũ diuerſum. Nos verò (ne nimis prolixus noſter reddatur ſermo) de ſingulis dictarum compoſitarum febrium differentiis, particulatim diſſerere non intendimus, ſed de ea duntaxat quæ ex quotidiana continua, & tertiana intermittente componitur, huius nanque tum modum generationis ac dignotionis, tum etiam curationis in ſequentibus conſcribimus, ſub huius etenim exemplo, reliquæ omnes compoſitæ febrium differentiæ tum cognoſci, tum curari haud ægrè poterunt, potiſsimũ vbi quiſpiam exercitatus fuerit in dignoſcendis ſimplicium febrium differentiis, atque in eiſdem curandis, modo quo in ſequentibus conſcribemus, quibus ita perpenſis ac exactè definitis, haud ægrè quiuis curandi viam & rationem dictarum particulariũ febrium ex putredine ortarum, tam ſimplicium & exquiſitarum quàm nõ exquiſitarum & etiam compoſitarum inueſtigare poterit, etenim citra eas quas in vniuerſali methodo recenſuimus indicationes tanquam neceſſariò ſumendas in omnibus febribus ex putredine excitatis, hæc particularis adiicienda erit, quæ ex qualibet particolari iam dicta differentia oritur: ea verò non niſi ex diuerſa humoris natura, qui putredinem admittit, proficiſcitur, alia nanque particularis indicatio ſumitur vbi flaua bilis putreſcat, alia vbi nigra, & alia vbi pituita, pro particulari curatione febrium, quæ ex eiſdem humoribus putreſcentibus excitantur, nam ſi continuæ, aut intermittentes hæ fuerint, nullam aliam præ ſe ferent diuerſam indicationem: vbi ſcilicet continuæ plures acceſsiones habeãt, ab eis quas diximus ex affectis partibus, ac inflammationibus ipſis eſſe deſumendas (vbi eædem etiam fuerint ortæ) ſi verò continentes pariant febres, nullam præſcribent, quæ à parte affecta ſumitur, indicationem, nihilque particulariter indicabunt, præter id quod ex eorundem humorum natura diuerſa indicant, oportet præterea quæ ſingulis iam dictis febrium particularibus differentiis, ex putredine ortis, propria eſſe diximus, conſiderare (præſertim intermittentibus) vt diſtinguas videlicet, nunquid earum quælibet exquiſita ſit, & legitima, aut non exquiſita & illegitima, & velut notha: nam quantùm quælibet earum à legitima, & exquiſita diſtabit, tantum oportet ab eo qui commiſtus eſt humore, pro eiuſdem febris curatione, indicationem ſumere, id quod ſeruandum eſſe puto in compoſitis etiam febrium differentiis, vbi diuerſi generis, aut ſpeciei fuerint: in continuis verò cùm exquiſitæ eſſe non poſsint, quantum quilibet humor putreſcens ſanguini cui ſemper, ſeu alteri humori, cui interdum permiſcetur, exactè perpendendum eſt. At quomodo hæc dignoſcenda ſint, in particulari exercitatione patebit. Nunc verò tempus iam eſt vt determinati cuiuſlibet humoris periodi cauſas inueſtigemus.

Per implexum complicatæ febres, & per confuſionẽ quid.

De quotidiani, tertiani, & quartani circuitus cauſa.

Caput X.

QVid autem humorum motus efficiat, & cur putreſcens pituita quotidie, bilis, tertio, melancholia quarto quoque die impetum faciat, non ſatis admodum liquet. Quin potius plena diſſenſionis ac controuerſiæ exiſtit hæc diſceptatio, nec minùs difficilis Galen. auctore lib. 3. de diebus decr. cap. 8. cùm diceba: [quæ igitur cauſa ſit, ob quam in acutis morbis tertio quoque die plurimum acceſsiones fiant, in longis autem, vel quotidie, vel quarto, non promptum eſt inuenire.] Propterea eam ſilentio præterire nolui, ſed breuiſsimis quoad potero huius veritatem ſimul cum eodem Galeno veſtigare conabor. Sunt nanque nonnulli, qui putant hoc ex humorum multitudine prouenire: nam quoties adeò aucta & collecta ſint excrementa, vt partem ad excretionem ſtimulent, tunc validior in imbecillam, ea quaſi onus excutiens deponit, atque ideo morbos omnes qui per circuitum repetunt, fieri affirmant: qua etiam ratione interpretantur pituitæ ſatis quotidie, bilis flauæ non niſi tertio, ac ipſius melancholiæ non niſi quarto die proinde cumulari poſſe, vt naturam ad excernendum proritet, circuitúmque moueat: eſt etenim maior pituitæ copia, quàm bilis flauæ, & maior bilis flauæ, quàm melancholiæ in corporibus noſtris, vt ipſi fatentur. Quæ opinio admodum erronea eſſe videtur, nonnulliſque erroribus ſcatens: nanque non omnes cauſas repetentium per circuitus morborum tradit, ſed vnam duntaxat, vtpote quando à robuſtioribus ad imbecilliores partes, excrementum tranſmittitur. Nos verò cum Galeno duas alias recenſuimus, videlicet quando partes quædam dolore, vel calore affectæ ſibiipſis excrementa trahant, aliis quidem non tranſmittentibus: item cùm eædem ſibiipſis, ac in ſeipſis propter ibidem dictas cauſas generant excrementa. Nec minùs deficit in narrandis fluxionum cauſis, etiam earum quæ fiunt robuſtioribus ad imbecilliores excrementa tranſmittentibus: neque enim multitudine duntaxat ſeu copia grauatæ partes à ſeipſis (vbi robuſtæ fuerint) ſuperfluitates excutiunt, verùm etiam à qualitate irritatæ, cùm videlicet acre vel mordax fuerit excrementum: vt apud eundem Galenum legitur tertio de naturalibus facultatibus, tertio de cauſis ſymptomatum, 2. de differen. febr. & ſexcentis aliis in locis. Ad hæc ſequeretur quòd vbi admodum nõ adeſſet pituitæ copia, ſed exigua quædam ipſius portio putreſceret, quotidianum non efficeret circuitum, cuius in dies contrariũ cernimus: nam vbi putreſcat, ſiue multa, ſiue exigua fuerit: quotidianam efficit febrem. Ruſus pone quòd quibuſdam

Refellitur error eorũ qui motum humorum in febribus horum copiæ aſcribunt.

Circuitus febrium ſubeunt 4. huius partis. Hæc opinio.

dam in corpotibus maxima adſit bilis flauæ copia, aut ſucci melancholici, pauca verò pituitæ, tunc iidẽ humores ob copiam pari ratione quotidianam efficerent febrẽ, cuius oppoſitũ in dies cernimus, quantumuis enim fuerit auctus quilibet eorũ, tertio quoque die, ſi bilis flaua fuerit, & quarto, ſi nigra, acceſſionem pariet. Adde quod idem Gal. (vt paulo poſt dicemus) humorum copiam non typi ſeu acceſsionis formam variare fatetur, ſed acceſsionis longitudinem efficere; non igitur potens eſt humorũ copia, diuerſorum circuituum cauſa eſſe, neque eorum ordinem ac ſpeciem mutare. Quidam alij non ſolam excrementi copiam, ſed aliam quandam vim maiorem eorundem circuituum, neceſſariò cauſam eſſe fatentur: eſt autem vis hæc propria contractæ putredinis qualitatiſve natura atque conditio, quæ vis ſeu qualitas in humore genita, efficit vt putreſcens pituita quotidie, bilis flaua tertio, atra quarto die impetum faciat, atque vt ſua eſt cuiuſque humoris ſpecies, ita & ſua cuiuſque putredo & qualitas, ſuus cuiuſque motus: ſed inuenire nequeo quomodo contractæ putredinis, qualitatiſve natura atque conditio efficere valeat horum circuituum diuerſitatem, cùm eadem putredinis natura vna ſit, Gal. auctore 11. de meth. med. cap. 8. eſt etenim mutatio totius putreſcentis corporis ſubſtantiæ ad corruptelam à calido externo; vna quoque ponitur ab ipſo Ariſtotele 4. meteor. cap. 3. cum dicebat, quod eſt corruptio quædam in vnoquoque humido, &c. cùm itaque vna ſit cuiuſlibet putredinis natura, qua ratione poterit eadem diuerſos typos, diuerſóſque circuitus efficere, etiãſi in materius diuerſis ſuſcipiatur, ipſius natura eadem ſemper exiſtente? At ſi velit iſte vir per propriã contractæ putredinis naturã, putredinis proprietatem intelligere, ita vt velut cuiuſque humoris ſua eſt ſpecies, ita & ſua cuiuſque propria putredo, nil aliud aſſerere intendit, quàm, id quod ferè vbique fatetur, cauſam videlicet cæcam eſſe, & occultã: ſed à forma (vt quiſpiam diceret) ſpecifica, ſeu à proprietate ſubſtantiæ id prouenire: quia quemadmodũ quilibet humor ſuã propriam habet ſpeciem, ita etiã & putredinẽ, ſeu putredinis qualitatem propriam: & propterea propriũ etiam motũ ac circuitum; quam opinionem via alia confutare nequimus, niſi manifeſtam vnà cum Galeno inueniamus cauſam, hac etenim inuenta, fruſtra ad occultam quiſpiam confugiat. Sunt & qui huius cauſam ad ſtellas ſiue planetas quoſdam referendam eſſe contẽdunt: quæ opinio cùm adeò ſit (vt mea fert opinio) à veritate aliena, impugnationem non deſiderat, confugiunt enim ad communiſsimas cauſas, propriam ignorantes, qui iſthæc fatentur: neque nos falſas omnium opiniones, hic refellere intendimus, ſed rei veritatem inquirere, pro qua inueſtiganda ſit prima hypotheſis, quòd pituita (vt inquit Galenus eodem 2. de differentiis febr. cap. 4.) humor eſt frigidus & humidus in temperatura, lentus autem, craſſus ac tenax in conſiſtentia, & idcirco ægrè accenditur, ac tardè mouetur, ſæpiúſque in foraminibus retinetur, & longum etiam conſumit tempus, dum inualeſcendo peruenit ad ſummum, ita vt eius caliditatem cùm putreſcit, igni fumido in lignis viridibus accenſo, non malè aſsimilaueris: nam quædam fumoſa caliditas cum multo vapore cõmixta, exire videbitur, eò quòd magis ignis in multo humore ſuffocetur, quàm ipſum poſsit conuincere, vt patet primo de arte curat. ad Glauc. cap. 7. oppoſito modo ſe habet flaua bilis: nam temperatura eſt calida & ſicca ſubſtantiæ tenuis, quæ nullum in ſe habet, nec lentorem, nec tenacitatem, qua ratione humor hic putreſcens, promptiùs accenditur, citiúſque mouetur & inualeſcendo peruenit ad ſummum, nec foraminibus adhærens detinetur, quapropter eius calor veluti ignis effulgens, purúſque eſt, omnis fumoſæ fuliginis expers. Ipſa vero nigra bilis medio quodammodo ambigit, frigida ac ſicca temperatura conſtans, craſſæ & terreæ ſubſtantiæ, nullum tamen lentorem, nullámque tenacitatem in ſe continens, & propterea vbi accenſus fuerit in eo calor præter naturam, paulatim ſuccenditur, velut lapis aliquis, aut teſta, aut os, aut tale aliquid huiuſcemodi corpus frigidum & ſiccum. Sit altera & ſecunda hypotheſis, ex Galeni ſententia citato loco, quòd eadem pituita cùm putreſcit, ac calor præter naturam in ea accenditur, propter iam dictas cauſas eius acceſsio admodum producitur, magis quàm in cæteris febribus, quæ ex vtraque bile accenduntur, neque intermiſsionis tempus eſt adeò, vt in tertiana, ſyncerum, ſed humoris putrefacti ſeruat indicium, idque propterea, quòd cum frigidus, lentus, tenáxque ſit humor, paruæ eius fiunt vacuationes in acceſsionum inclinationibus, neque integrè expurgatur, ſed ſæpius in foraminibus retinetur, vt diximus, ita quod cùm exquiſitè ſuam ſeruauerit naturam, pleriſque videatur puram intermiſsionem habere, & nos quoque hoc idem non raro fatemur, cùm nimium diligens ſermo fuerit intempeſtiuus inquit Galenus, licet ad integram quietem manifeſtè (exceptis paucis) non perueniant, eodem Galeno teſte citato libro primo de arte curatiua ad Glauconem. Si verò bilis flaua putreſcat, præter naturam calor qui in ea accenditur, contrario modo ſe habet; etenim eius acceſsio breuior erit quàm in aliis febribus, vbi exquiſita fuerit: neque enim vltra duodecim horas æquinoctiales protelabitur, tempúſque intermiſsionis longius ac ſyncerius quàm in quotidiana. Nam cùm humor natura ſit calidus & ſiccus, conſiſtentia tenuis, & cito accenditur, & quàmprimum etiam ad ſummum peruenit vigorem, & propter ipſius humoris tenuitatem vniuerſus in acceſsionibus expurgatur; & propterea ad puriorem quandam infebricitationem terminare videtur, poſt quam acceſsionem breue aliquod putridæ caliditatis veſtigium reliquere. Cùm vero nigra bilis putreſcit paulatim (vt dictum eſt) veluti lapis, aut teſta ſuccenditur. Verùm vbi aliqua ex ea flamma fuerit accenſa, nihil fumidum aut ſemicombuſtum in acceſſione relinquit, & idcirco in hoc humore copioſiores fiunt vacuationes quàm in pituita, cuius febris acceſsio temporis ſpatio eſt ſimilis tertianæ: nonnunquam & longior, cùm adhuc exquiſita perſeuerat, vt quæ ex frigidiore humore conſiſtat, atque intermiſsio exquiſitè pura videtur, quoniam quicquid nigræ bilis fuerit accenſum, exhauritur, atque diſpergitur, propterea, quod licet craſſus conſiſtentia ſit, nec lentitiem, nec tenacitatem poſsidet, quemadmodum pituita. Quibus ita poſitis cum eodem Galeno fatemur, nullam aliam cauſam eſſe quòd pituita quotidie, flaua bilis tertio, & nigra quarto quoque die acceſsionẽ pariat: quã eorundẽ humorũ naturã: appello autẽ naturã eo modo quo Gal. eã definiuit 3. de temper. cùm dixit: [ſanè naturã cùm dico, vniuerſam ſubſtantiam, ac temperiem quæ ex primis elementis conflatur, ſignifico: calido, frigido, humido & ſicco.] ita vt per humorum naturam intelligã, Cap. 4

Altera opinio de circuituum febr. cauſa, quæ etiam improbatur.

Tertia opinio de eadem circuituum cauſa non minus improbanda.

Cauſa circuituum ex Gal. ſumpta ex temperatura, conſiſtẽtia humorum, &c.

tum eorum conſiſtentiam, ſeu ſubſtantiam, tum etiam temperaturam, quæ in calido, frigido, humido & ſicco conſiſtit. Cùm verò dixerimus ex Galeni auctoritate pituitam eſſe frigidæ & humidæ temperaturæ, craſſæ, lentæ, ac tenacis conſiſtentiæ, hac ratione ægrè quoque accendebatur, ac tardè mouebatur, longúmque conſumebat tempus, donec inualeſcendo perueniret ad ſummum. Ob quas cauſas rationabiliter concludimus eius acceſsionem citius quàm decem & octo horis terminari non poſſe, cũ ęgrè (vt dictum eſt) accendatur, tardéque moueatur, ac longum tempus conſumat, dum ad vigorem perueniat, inſuper cùm tenax lentúſve ſit humor, & propterea cutis foraminibus retineatur, neceſſariò ſequitur eum non exactè expurgari in acceſsionum declinationibus: quamobrem eius quod veluti ſuccendi videtur, non parum etiam relinquit, in eiſdem acceſsionũ declinationibus, ita vt ob id longè deterior ſit eius intermiſsio quàm in tertiana, ac ſecũdæ acceſsionis feſtinat inuaſio eodẽ Galeno teſte citato loco, quę feſtinatio cùm citiùs fieri nequeat vna die, ſequitur quòd quolibet die faciat impetum; & ſi dicas quòd non propterea protelari vltra vnum diem eius circuitus non valet, fatemur & hoc quoque fieri non poſſe: nam adeò plurimæ ſunt reliquię ex priori acceſsione derelictæ, adeóque copioſum eſt id quod veluti ſuccendi videtur, & prohibitum ob cutis ſtipationem ne tranſpiret, & propterea deterrima eius intermiſsio, vt vltra diem vnum ſequẽs acceſſio prorogari nequeat, ob quas cauſas Galen. eodem loco dicebat, quod pituita ſingulis diebus accenditur, quamuis minùs calida ſit129 biliosa tertiana; ac ſi velit innuere quòd quamuis pituita minùs ſit opportuna vt accendatur quàm bilis, citius tamen ſecundæ eius acceſsionis feſtinat inuaſio, quoniã non integrè expurgatur, neque parum relinquit eius quod velut ſuccendi videtur, eiúſque intermiſsio propterea lõgè deterior eſt quàm in tertiana, quę omnia bilis maiori opportunitate, longè præualent. Non igitur citiùs, neque tardiùs quàm quotidie pituita accendi valet, propter iam dictas cauſas, & propterea quotidiani circuitus ex propria pituitę natura, hoc eſt ſubſtantia ac temperie, & non aliam ob cauſam, proueniunt. Similiter & flaua bilis, cùm calida & ſicca temperatura exiſtat, tenuiſque ſubſtantiæ, & propterea ad acceſsionem parata, quia tamen cùm accenſa eſt, facilè ſubinde propter ſubtilitatem, quicquid ex eadem efferbuerit, totum in acceſsione expurgatur, ac ad puriorem quandam infebricitationem terminare videtur, & poſt acceſsionem quoque breue aliquod putridæ caliditatis veſtigium relinquit, propterea ſecundæ acceſsionis non ita feſtinat inuaſio, quemadmodum in pituita, ſed tertio quoque die fatigat. etenim quantum ad eius naturam ſpectat, opportunus magis eſt humor hic, acceſsioni quàm pituita: quia verò vniuerſus acceſsione expurgatur, exigua propterea relinquitur occaſio, vt iterum ſuccendatur reliquus humor, cùm breue aliquod putridæ caliditatis veſtigium relinquatur acceſsione ſoluta, adeò vt eius intermiſsionis tempus, longius, ac ſyncerius ſit quàm in quotidiana: & ob id non vt pituita ipſa circuitum pariet, ſed ipſam conſequitur, euincitur enim eius opportunitas quam ad acceſsionem magis, ac citius quàm pituita habere deberet, ab eius integra expurgatione, ob quam cauſam tardiùs accenditur, ergo quatenus ipſam præcedit pituita in acceſsione, eatenus eam inſequi debet, ſed pituita ſingulis diebus fatigat, & ipſa igitur flaua bilis tertio quoque die fatigare debet. At nigra bilis, quoniam frigidæ & ſiccæ temperaturæ exiſtit, terrenæ craſſæque conſiſtentiæ, difficiliùs quàm flaua bilis accenditur, quamuis in hoc humore copioſiores ſint vacuationes, quàm in pituita; nihilque fumidum, aut ſemicombuſtum in acceſsione relinquatur, quapropter & intermiſsio exquiſitè pura videtur, eò quòd quicquid nigrę bilis fuerit accenſum, exhauritur, atque diſpergitur in eius accenſione, & ob id licet cum flaua bile conueniat quòd accenſus humor vniuerſus in acceſsione expurgetur, differt tamen ab ea & ſubſtantia ſeu conſiſtentia, & temperatura, ob quæ difficiliùs accenditur: frigidæ etenim & ſiccæ, ac craſſæ, conſiſtentiæ exiſtit; tardius itaque accendi debet quàm flaua bilis: & quam proportionem eadem flaua bilis habet cum pituita in ſecundæ acceſsionis generatione, eandem & hic humor cum flaua bile, qui propter eius frigiditatem, ac craſsitiem duntaxat ægriùs quàm ipſa flaua bilis accenditur, & non ob aliam cauſam. Quare rationi conſentaneum eſt quòd par ſit tempus quo ipſa quàm bilis flaua tardiùs accenditur, cum eo, quo etiam ipſa flaua bilis pituita; erit itaque propterea quarto quoque die eius circuitus, quemadmodum bilis tertio quoque die.

De quintanis, ſeptimanis & nonanis circuitibus, longitudine & breuitate ac ordine & perturbatione ordinis ipſarum acceſsionum. Caput XI.

SEd ſtatim obiicies, cùm nonnullæ ſint febres quintanæ, ſeptimanæ & nonanæ, quemadmodum ab Hippocr. ſcriptum eſt. 1. de morbis vulg. ſequeretur quòd nullus poſſet dari humor ex quo oriri poſſent, ſi ex eorundem humorum natura dicti circuitus, & non alij excitari valent. *Commen. 3 ſuper tex. 1. 7. & 17. Com. 3. ſuper tex. 64* At nos (id quod Galenus fatetur eodem 1. & 3. de morbis vulgaribus, & 1. de different. febr. cap. 5.) aſſerimus quòd quemadmodum ipſe, etſi ab ipſa adoleſcentia ad illum vſque diem obſeruaſſet nunquam ſeptimanum, aut nonanum omnino viderat circuitum, nec clarè, nec obſcurè; quintanos tamẽ obſcuros, ſed non exactè, aut apertè, vt quotidianos, tertianos, & quartanos; ita & nos, cùm hucuſque obſeruauerimus, neque eoſdem circuitus inſpexerimus ſimul cum ipſo Galeno, illos fieri poſſe negamus, nam (vt ipſe inquit) non habebis ex quibus ſignis, aut humoribus oriri dicas, vel quintanum, vel ſeptimanum, vel nonanum circuitum. Hippocratis autem auctoritati ſimul cum eodem Galeno ſatisfacere poterimus, quòd videlicet illa quæ 1. lib. de morbis vulgarib, de his febribus ſcripta ſunt, nõ ſint eiuſdem Hippoc. ſed ab alio fuerunt infarcta. nam cùm eodem libro & 2. & 3. eiuſdem operis, multos ſeparatim ægros adduxerit, ac tempeſtates integras ſit proſequutus, nunquam nec quintana nec ſeptimana quẽquam ægrum laboraſſe ſcripſit, nuſquam etiam de quintatis, vel ſeptimanis, vel nonanis meminit, nõ modo in præſagiis, ſed nec etiam in aphoriſmis, quemadmodum ipſe Galenus teſtatur. Quòd ſi eundem textum Hippocratis eſſe cõtendes, & non alterius, adhuc eius ſententiam ſaluare poterimus, potiſsimùm cùm libro de Typis, cap. 4 & c. 5. videatur Gale. non negare tales circuitus; cùm dicebat: [ea dẽ de quintano, & ſeptimano intelligantur, & ſi quis alius Typorũ ordo inuenitur.] nã vt ipſe inquit libello de exercitio paruæ pilę, c. 4. (nihil

pro-

prodeſt qualitas, vbi quãtitate labefactetur.] Et lib. 3. de ſimplicium medicamentorum facul. cap. 23. de letalibus, ſeu de letenis medicamẽtis verba faciens, tam calidis, quàm frigidis, dicebat: [opus eſt enim vt quicquid agat, etiam ſi valentiſsimum ſit, quòd ali quantam tamen & magnitudinem habeat, quando nimirũ & ignis ipſe, ſi prorſus minimus ſit, præterquam quod non vret, ne calfaciet quidẽ, quippe cum & centeſima quidem ſcintillæ portiũcula ſenſu a nobis ſit imperceptibilis.] ita quoque & nos dicere poterimus quod quemadmodum letalia medicamenta præ paruitate innoxiæ corpus permeare valent, licet ſuapte natura interficiãt, perinde etiam & humores ipſi, licet ſuapte natura iam dictos excitent circuitus, poterit hæc eorundem natura ex quantitate labefactari, adcò vt eorum circuitus forma, ſeu ſpecies omnino propter exiguitatem peruertatur, quoniam nec naturam proritant, vt eos ad proprios eorundem etiam motus excitet, niſi eo tempore quo conueniens etiam copia eorundem fuerit cumulata; hoc vero eſſe poterit quinto, ſeptimo, vel nono die, vt non priùs ob eorum exiguitatem, ob quam impeditur eorum proprius determinatus motus, ſed protelatur; horum autem circuituũ cauſa potiſsimum atra bilis eſſe poterit, Paulo teſte capite 22. ſecundi libri. Sed iterum pugnabis, inquiens, nos decreuiſſe quod ſiue multa fuerit eorum copia, ſiue exigua, ſemper tales ſeruabunt circuitum; ergo propter exiguitatem eorundem circuitus ordo non peruertetur. Huic ſatisfacies, nos de ea exiguitate ſermonem feciſſe, cum qua poterit humorum natura, ac temperies ſeruari, ita quod aliquantam habeat magnitudinem, & non vbi prorſum minima ſit eorum quantitas, adcò vt in ea, propria natura ſeruari non poſſit, ita vt à nobis ſit perceptibilis, quemadmodum de centeſima ſcintillæ portiuncula exemplum dabat Galenus: hæc etenim eſt illa exiguitas quam aſſeruimus poſſe eorundem proprios circuitus peruertere, ac diutius protelare, potiſsimùm vbi nigra bilis fuerit; poterit enim eius circuitus ob iam dictam cauſam vſque ad quintum, ſeptimum, vel nonum diem produci, licet ſimul cum Galeno cenſeamus perquã rarò illud euenire poſſe, & inter eos circuitus, potius quintanos quàm ſeptimanos, & nonanos contingere poſſe: & ſi ſigna propria non habeamus talium circuituũ, ſatis ſit nouiſſe eorundem cauſam ex propriis eiuſdem ſignis. Poterunt etiam caſu interdum iam dicti circuitus prouenire, atque adeò ſimili etiam victus ratione, licet reuera circuitus dici nequeant: qui enim ægroti non prorſus ſunt affectione morboſa liberati, ſed ſemen aliquod retinuerunt, iis ad victum negligentioribus euenit, interdum ſexto die à principio febricitare, ſæpe ſeptimo, non rarò octauo, ſæpenumero alio; & cùm febris ceſſauerit, putantibus ſe prorſus eſſe liberatos, eodem etiam victu omnino vtentibus, ex ſemine morbi reliquo totidem diebus in eandem affectionem deuenientibus ſimiliter febricitare; quod quidem ſæpe poteſt accidere, vt & æquale ſit quod affectionis eſt reſiduum, & ægroti eundem victum habeant, Galeno teſte citato libro 1. de morbis vulgaribus. Cæterùm cum quælibet acceſsio dictarum trium differentiarum febriom, in eo quod magis & minùs plurimam habeat differentiam, tanquam valde neceſſariũ, ac vtile diſſerendum eſt, quam ob cauſam hoc fiat: & breuiter vnà cum Galeno aſſerimus citato 2. de differentiis febrium, cap. 3. triplicem ob cauſam hoc fieri poſſe,

Quintanorum & ſeptim. circuituum cauſa. Obiectio eius non reſpondet.

Com. 3. ſuper tex. 7.

Cauſa diuerſitatis acceſsionũ triplex.

quarum vna humoribus, ſecunda viribus; & tertia corporis diſpoſitioni tribuenda eſt. Humoribus quidem, aut propter eorum multitudinem, aut qualitatem, ſeu ſubſtantiam, & conſiſtentiam; viribus quoniam aut robuſtæ, aut imbecillę ſunt, corporis diſpoſitioni, quoniam aut rara aut denſa corporis diſpoſitio exiſtit. Multus ſiquidem humor, eo qui paucus eſt longiorem affert acceſsionem, & craſſus tenui. Robuſtæ vires breuiorem, quemadmodum imbecillæ longiorem. Corporis autem diſpoſitio, rara quidem, breuiorem, denſa longiorem affert. Et vbi omnes, aut plures iam dictæ cauſæ copulantur, breuiſſimam aut longiſsimam efficient acceſsionem; tantoque tempore earundem acceſsionum ordo ſeruabitur, donec in partibus quæ acceſsionum cauſa exiſtunt, ſimilis ſeruatur affectus; qui quidem duplex exiſtit Gal. auctore eodem 2. lib. de diff. feb. c. vlt. alter quidem imbecillitas partis, ex qua fiunt ſuperfluitates, alter verò qui ex eiſdem quotidie genitis oritur. Peruertitur autem earundem acceſsionum ordo, aut ob tranſmutationem humoris, aut ob victus errorem; atqui maximè tranſmutatur, ac in alteram naturam trãſit ſanguis cùm putreſcit, cùm pars vna fiat flaua bilis, alia verò nigra, vt dicemus. Accedit etiam interdum, quod qui putreſcere incipit humor in aliquo membro conſiſtat, alter vero ex aliis defluat partibus, qui, vel in ipſis ſolis continebatur, aut in vniuerſo corpore animalis redundabat; quantum igitur in ægrotantium corpore humores mutantur, tantum etiam & acceſsionum circuitus; ſic quoque & quæcunque circa victus rationem errata ab ægrotantibus fiunt, nihilominus hæc circuituũ ordinem euertunt; etenim quodcunque offenſionis genus effatu dignum interuenerit, vel circuitus anticipare, vel alios diuerſæ naturæ à prioribus oriri eſt neceſſarium, à quibus acceſsionum ordo peruertitur. Animaduerſione tamen dignum eſt quòd ſæpius ob circuituũ complicationem, quæ à medicis ignoratur, videntur abſque ordine acceſsiones in ægrotantibus fieri: ſed non ita reuera res ſe habet, quemadmodum videtur; nam tunc verè ordo euariatur, vt diximus, quando qui febrem faciunt humores, in alteram naturam tranſierint, aut in victu errare contigerit, & ob id aut diuerſæ naturæ à prioribus circuitus fiunt, aut anticipant, vel cunctantur.

Cauſa ordinis acceſsionum ſeruati.

Cauſa ordinis acceſsionum peruerſi.

Conſiderãdum ne ordinis acceſsionum mutationẽ exiſtimemus eſſe quæ ſit circuitum complicatio.

De febre ſanguinis, & quòd ipſe interdum putreſcat, permaneatque ſub forma propria, & febris ex ea orta ſit ſanguinea. Caput XII.

SEd iam tempus eſt, vt completus fiat ſermo de omnibus febribus ex humorum putredine ortis, id quod iam conſultò diſtulimus aggredi. Eſt verò, Num ex ſanguinis putredine aliqua febris ſpecies oriatur diuerſa ab iis de quibus ſermonem habuimus? Contemplatio ſiquidem omnibus ferè quæ de ipſis febribus diſſeruntur, præſtantior. Nam ephemeras eo tantummodo calefacto, non autem putreſcente fieri, nemo hæſitare videtur. Verùm cùm hac in re nonnullos videam inter ſeſe digladiari, quò faciliùs veritas cuiliber pateat, ordine
quodam nonnulla diſſerenda putaui. Quorum pri- 1
mum eſt, Num ſanguis ipſe veluti & cęteri humores,
putreſcere poſsit? Secundum, Num ſi putreſcat, 2
confeſtim quod putreſcere incipit in alterius humoris naturam vergat, vel adbuc ſuam propriam

3 formam ſeruet? Tertium, ſi ſanguis putreſcat, febris
que ex eo generatur, num contineatur in aliqua iam
dictarum trium differentiarum, vel ſit quarta diffe-
4 rentia ſeorſum ab eiſdem diſtincta? Quartum, Num
hæc eadem febris, ſiue quartum genus ſit, ſiue ſub
iam dictis tribus contineatur, febris dicatur ardens,
5 vel non? Quintum & vltimum, Num eadem febris
ſit acuta, vel non acuta? Et ſi acuta, num acutior, vel minùs acuta ea quæ ex flaua bile generatur? Quibus declaratis, quæſiti veritas facilè patebit.

Sanguis quandoque putreſcit.

Quantum ergo ad primum attinet, ſimul cum Galeno 2. lib. de differ. feb. cap. 9. aſſerimus ſanguinem ipſum neceſſariò quandoque putreſcere, & propterea, inquit ipſe, quærendum quænam ſit harum febrium ſpecies; idem quoque confirmari poterit eiuſdem Galeni auctoritate 1. de differ. feb. cap. 4. & 9. & 11. method. med. c. 3 & cap. 4. cùm dicebat quòd promptiſsimè putreſcũt quæcũque corpora ſunt calida & humida, atque in calidis locis permanẽtia, niſi difflari, ac refrigerari contigerit, cùm verò ſanguis ſit eiuſmodi, nõ modo putreſcere, ſed etiã prõptiſsimè valet, vbi difficilem tranſpirationem habeat, in eóque putredo oritur ab aliena caliditate, quemadmodum in cæteris omnibus: hæc nanque apta eſt putrefacere, & corrumpere quemadmodum inſita atque natiua cõcoquere; veluti idem Gal. Ariſto. auctoritate citato lib. 2. de different. feb. ſcriptum reliquit; & cùm putredo nedum in omnibus, aut principalioribus vaſis, verùm etiam in quibuſdam particularibus ac determinatis partibus generari poſsit, eodem Galeno auctore vndecimo de method. med. cap. 4. vt ſæpiùs dictum eſt, ſimul cum eo etiam fatemur ſanguinem, nõ modo in omnibus, aut principalioribus vaſis poſſe putreſcere, verùm etiam in quibuſdam particularibus, quòd verò in omnibus ac potiſsimùm maximis interim putreſcat, citato li. 9. meth. med. c. 3. ſcriptũ eſt; vbi de συνόχῳ (hoc eſt continente febre) verba faciens, poſtquàm declarauerat vnum genus eiuſdẽ febris citra putredinem exiſtens ſubdit hæc verba: [alterum eſt, vbi in omnibus vaſis, & potiſsimum maximis æquabiliter ſucci putreſcant.] Atqui per humores, vt in præcedentibus dictum eſt eiuſdem Galen. auctoritate libro de multitudine, ca. 10. ſanguinẽ perpetuò ſubintelligit Gal. ita vt nihil referat ſi humores, an ſanguinem appelles. idem quoque confirmauit 11. eiuſdem operis libr. & in fine citati lib. 2. de diffe. feb. c. 1. illud luce clariùs patefecit cùm dixit: [Sed quæ circuitum non habent febres, in illis nulla eſt corporis pars, quæ præcipuè ſit offenſa, ſed qui in venis & arteriis omnibus continentur humores, atqui hi præſertim, qui in maximis, atque plurimo calore abundantibus ſunt, aut ob aliam quamuis cauſam quemadmodum in ephemeris, aut ob putrefactionem feruentes febrem accendunt σύνοχον appellata.] Quid clariùs quòd feruentibus ob putrefactionem humoribus qui in vaſis omnibus continentur, hoc eſt ſanguine ipſo, continens accendatur febris? quòd verò in aliqua corporis parte, particularibúſque & paruis vaſis, ſanguis putreſcere, ac interdum corrumpi conſueuerit, idem Galen. manifeſtauit citato lib. 2. de differen. febr. cap. 9. inquiens: [ſed & quando in aliqua corporis parte ſanguis plurimus aceruatus eiuſdem corporis facultatem opprimit, corrumpi conſueuit, ac tum præcipuè cùm in paruis vaſis propter craſsitudinem obſtruitur, aut propter multitudinem impingitur, quemadmodum inguinum tumoribus ac collectionibus, atque vt vniuerſaliter dicatur, in inflammationibus vniuerſis: nam in huiuſmodi affectibus, duplicem ob cauſam corrumpitur ſanguis, & quia ſcilicet non difflatur, & quia natura non conuincitur.]

Cap. præc. Sanguis putreſcere poteſt in omnibus vaſis, vel in quibuſdã, ex Galen.

Sanguis et humores idem.

Ex quibus manifeſtè iam liquet ſanguinem ipſum quandoque putreſcere, non modò in omnibus ſeu maximis & principalioribus vaſis, verùm etiam in quibuſdam partis, in aliqua corporis parte exiſtentibus, patet inſuper quo pacto in eiſdem locis putrefiat. At quod ſecũdo loco diſſerere propoſuimus, admodum in Gal. doctrina difficile videtur, ita vt propter eius difficultatem eiuſdem Galeni opinio prauè à quibuſdam fuerit intellecta. Nam Auicen. libro quarto fen. 1. tracta. 2. cap. quadrageſimotertio habet hæc verba: [opinatus eſt Galenus, quòd non fit febris ſanguinis, à putredine ſanguinis; nam ſanguis cùm putreſit, fit cholera, & non eſt ſanguis; fit ergo tũc febris cholerica, & non ſanguinea, & fit cauſon prædictus, aut tertiana, & cura eam cum illa cura.] Auerroes verò 4. collig. cap. 31. dicit: [quòd Galeni verba vana ſunt in hac febre, quia aliquando dicit quòd eſt cholerica continua, & aliquando dicit quòd eſt aliud à cholerica, & quòd non debet attribui cholericæ, niſi quia non habet putrefactionem perfectam, quia natura iſtius febris eſt media inter febrem dici, & febrem putridam.] Hæc Auerroes. Nos autem conabimur eius opinionem, ac veritatem dilucidare, qua inuenta, clara luce patebit quantum ij ex Arabum familia præcipui viri (pace eorum dixerim). hallucinati fuerint; cùm aut Galeni ſententiam non perceperint, aut ſi perceperunt, gratis & abſque vlla ratione, ſatyrico intellectu, & leonino, vt quiſpiam dixerit, dente, eundem damnare, ac dilacerare conari ſint. Pro cuius veritatis inueſtigatione, ſtatuendum eſt primo pro hypotheſi, quod cum ſanguinem dicimus putreſcere, non eundem exquiſitè ſyncerum ſubintelligere oportet; ſed eum qui vtriuſque bilis & pituitæ particeps eſt, quippe cùm exquiſitus vſque adeò ſanguis, in venis cõtineri nũquam poſsit, vt nihil in eo nec bilis, nec pituitæ, nec ſeroſæ feratur ſaniei, Galeni auctoritate libro de multitudine, per præualentiam tamen ſeu præpotentiam ſanguine appellato, quamuis menſura quadam mediocri, animalibus naturali habitu præditis, admixti alij fuerint ſucci, vt ſæpius dictum eſt, qui etiam proportionem quandam inter ſeſe ſeruant, etenim non ſolùm maior copia eſt eius ſubſtantiæ quæ ſanguinea dicitur, quàm pituitæ, ſed etiam maior pituitæ, quàm bilis flauæ, & maior bilis flauæ quàm nigræ; ſunt verò perpetuò iam dicti humores intra vaſa confuſi: & ob id cùm dicimus ſanguinem putreſcere, & ſub eius forma adhuc permanere, de hoc ſanguine intelligendum eſt, quem etiam ſæpe confundere videtur Galenus cum humoribus, ita vt idem ſit dicere humores redundare, aut putreſcere, quod ſanguinem; vt citato libro de multitudine, & aliis plerìſque locis à Galeno decretum eſt. Sequitur ex dictis altera, & ſecunda hypotheſis, quòd talis ſanguis licet ad ſenſum homogeneus, ac ſimilaris videatur, tamen ſecundum rei naturam, heterogeneus eſt, ac ſimilaris, plures in ſe continens diuerſas ſubſtantias, ac humorum naturas, vt diximus, quia pituitæ, & vtriuſque bilis particeps eſt; id verò indies cernitur etiam in ſanguine, ſecta vena euacuato; ſi pauco poſt tempore inſpiciatur, nam in diuerſas ac inæquales ſubſtantias diſſoluetur, licet primo intuitu ſimilaris videatur,

Nam ſi putreſcat ſanguis &c.

Sãguis quis intelligatur in quæſtione propoſita.

Loco citato

Sãguis corpus heterogeneum.

quemad

Sanguis nõ æqualiter ſecundum omnes ſui partes putreſcit.

quemadmodum etiam & lac. Et proinde rationi conſentaneum eſt, quòd cùm ipſum putreſcere aſſerimus, non æquabiliter ſecundũ omnes eius partes putreſcere intelligamus, cùm non æqualiter eædem partes præter naturam calorem ſuſcipiant, ac putredinem, ſed vna magis, altera minùs; vna promptiùs, altera ægrius, prout vna, vel eàrum altera maiorem reperitur habere aptitudinem ad ſuſcipiendam putredinem, & calorẽ præter naturam. Quinimò tantam ineptitudinem quandoque ad ſuſcipiendam putredioem, ac præter naturam colorem, aliquam earundem ſubſtantiarum habere poſsibile eſt, quòd licet commixta ſit cohæreátque cum aliis putreſcentibus, nequaquam & ipſa putreſcat. Quapropter illa promptiùs ac magis putreſcit, quæ magis obnoxia putredini exiſtit, deinde altera quæ minus, & deinceps (vbi inualuerit putredo) altera quouſque propuletur omnes ac ſingulas ſanguinis partes, quoad autem adeo augeatur putredo, vt vniuerſus ſanguis ſecundum ſingulas eius partes corrumpatur, ſemper in eo permanet ſaltem vna eius ſubſtantia, quæ videlicet minùs putredini obnoxia ſit, à putredine innoxia, aut ſaltem ſemiputreſcens, quamuis quòd eadem alteretur, ac incaleſcat neceſſum ſit, cùm commixta, ac confuſa cum putreſcente ſubſtantia intra vaſa, conſiſtat, quæ quidem ſanguinis pars ceſſante putredine, & ſedata febre, febre in omnibus vaſis, ſiue in aliquibus ſanguis putreſcat, confeſtim ad ſuam redit naturam, id verò comprobare licebit: nam genita continente febre ex ſanguinis putredine ac per venæ ſectionem curata (etiam ſi vſque ad animi defectum fiat) ſanguis quidam omnino in ipſis venis permanebit, qui nutriendo idoneus eſt, etiam ſi nulla alia ſanguinis portio recenter fuerit genita, nullúmque alimentum fuerit exhibitum; aut exiguum adeò, vt tantam ſanguinis copiam, quæ pro animalis vita ſatis ſit, gignere non valeat, hac enim victus ratione in his febribus vtendum eſt, id verò fieri haudquaquam poſſet, ni cum tali ſanguine putreſcente, aliqua ipſius ſubſtantia immunis à putredine ſeruaretur, alterata duntaxat, ac calfacta, aut ſaltem ſemimala, & ſemiputreſcens, adeò vt ſublata putredine, poſsit ad priſtinam redire naturam, corpúſque nutrire, alterata ſiquidem, ac vtili reddita à naturali vaſorum facultate, liquet igitur quòd cùm ſanguis putreſcit, non æqualiter ſecundum quamlibet eius partem præter naturam calorem ac putredinem ſuſcipit, niſi eius putredo fuerit exitioſa, aut valde magna in eo fiat corruptio, ſed perpetuò aliqua eius ſubſtantia à putredine immunis, aut ſaltem ſemiputreſcens, ſeu ſemimala remaneat. Cuius ſimile oſtendimus de febre hectica; nam licet in ea ſolidæ accendantur partes, non tamen in earum qualibet, ſingulæ ſubſtantiæ quæ ſolidas conſtitnunt partes accenſæ ſunt, ſed quædam incaleſcunt duntaxat, vt in principio, ſeu prima ſpecie febris hecticæ fieri demonſtrauimus. Nec quiſpiam dixerit quòd tunc quod putreſceret non diceretur ſanguis, ſed alius quiſpiam humor; nam nullum alium dicimus humorem redundare, ſed veterem ſeruare proportionem, & propterea non quempiam eorum, ſed ſanguinem putreſcere aſſerimus, magis tamen ſecundum vnam quàm alteram eius ſubſtantiam, ob iam dictas cauſas: ſimiliter, & æquabiliter ſuccos putreſcere fatebimur, hoc eſt ſanguinem. Inſuper & tertio pro hypotheſi habeatur, quòd quemadmodum

Si ſanguis putreſcit, id eſt humores aliqui ex his putreſcit & non ſanguis. Huic obiectioni reſpondet.

putredo in reliquis omnibus corporibus, ac cæteris humoribus nõ generatur in inſtanti, ſed in tẽpore, ita quoque aſſerendum eſt de ſanguinis putredine, quòd non in inſtanti, ſed in tempore introducatur, eſt nanque putredo, de qua nunc ſit ſermo, non ſubſtantialis, ſed accidentalis forma, & propterea ſicuti ea in inſtanti non introducitur, & cùm accidentalis ſit, ſuſcipit etiam magis & minùs in quacunque re generetur, alioqui dicere haudquaquam valeremus hæc maior, illa minor putredo eſt; perpetuò tamen per putredioem intelligentes, mutationem totius putreſcentis corporis ſubſtantiæ ad corruptelam, à calido externo, quæ etiam à Gal. quandoque exigua ſeu parua corruptio nũcupatur. Quapropter cum mutatio ſit in alteratione, ac (vt ſic dicam) in fieri conſiſtens, audacter aſſerimus non ſolum putreſcente ſanguine, non æqualiter omnes eius partes putredinem ſuſcipere, verùm etiam illas quæ putredinem ſuſcipiunt, non æqualiter putridas eſſe, etenim cùm aſſerimus aliquod putreſcere, quandam eius partem putrefactam, ſeu omnino corruptam eſſe fatemur, quandam verò non ita, ſed ſemimalam ſeu ſemiputridam, quemadmodum 11. de method. medend. cap. 8. Galenus teſtis eſt, quæ iterum pars ſemimala, & alterari, & concoqui, & vtilis reddi valet, id quod perpeti haudquaquam poſſet, ſi omnino putrefacta, ac corrupta foret, quod dilucidiſsimè manifeſtauit Galenus comment. aphoriſ. 17. 2. libri, cùm dicebat: [quòd incipere quidem poteſt ea quæ ad vires refertur multitudo abſque corruptione, verùm non poteſt bona permanere, nam omnino neceſſe eſt vt ſecundum qualitatem tranſmutetur & proceſſu temporis corrumpatur.] & addit: [quod enim in vinis accidit aceſcentibus, tale quiddam & in ſanguinis alteratione contingit: quod autem in vinis accidit, tale eſt, vbi ex toto acida facta ſunt, nõ redeunt rurſum ad vini naturam, paruo autem in ipſis facto momento, ita quòd acidum quidem habeant ſaporem, nõdum tamen acetum ſunt, multa ſæpius ex his priſtinam naturam recuperarunt; hoc idem in ſanguine euenit, nam & ipſe vbi magna in eo facta ſit corruptio, non redit amplius ad habitum naturalem, ſi verò pauca fiat, vbi id quod eſt ſuperfluum fuerit euacuatum, quod reſiduum exiſtit, ad ſuam naturam reſtituitur.] Id etiam confirmauit de ſingulis humoribus libro 2. de differen. febr. cap. 5. inquiens: [ſemper etenim ſuis viribus natura vtens, quicquid optimum fieri contingit, iis quæ aluntur partibus aſsimilare, quicquid verò alienum cõnatur expellere, quòd ſi aliquando ob quampiam cauſam expellere non valeat, fieri non poteſt, qualiſcunque fuerit humor, nedum alienus, vt talis permaneat, qualis erat ab initio, ſed alterum omnino ſequitur, vt ſcilicet concoquatur, atque aſſimiletur ſolidis partibus animalis, aut putreſcat, & corrumpatur.] Non itaque opus eſt vt confeſtim quicquid excerni non valeat, etiamſi alienum ſit, nedum ſanguis ipſe, vt putreſcat & corrumpatur, ſed vbi diutius in animalis corpore perdurauerit, & concoqui, apponi, atque aſsimilari ſolidis animalis partibus nequeat. Neque etiam cùm aſsimilari non poſsit, confeſtim corrumpitur vniuerſus, ſed paulatim putreſcens, exiguáque priùs in eo facta corruptione progreſſu temporis magnoperè putreſcit, ac corrumpitur, vt ex iam dictis liquet. Quibus ita poſitis aſſerere non dubitabo, quòd ſanguis interdum putreſcens

ſub eius forma permanere poterit, ita vt non confeſtim in alterius humoris naturam tranſeat, potiſſimùm vbi exigua in eo putredo, ſeu corruptio generetur, etenim vbi quod eſt ſuperfluum, fuerit euacuatum, quod reſiduum exiſtit, ad ſuam naturam reſtituitur, vt paulò ante ex Galeni auctoritate commento aphoriſmi 17. ſecundi libr. concluſimus: ſi enim omnino corrumperetur, ac eius formam penitus deperderet, vtique non poſſet iterum ad primam redire bonitatem, vt liquet citato loco. Id quoque contingit, vbi non omnes eiuſdem ſanguinis partes æqualiter corruptæ ſint; quod fieri poſſe paulò ante demõſtrauimus, ſed quædam eiuſdẽ ſanguinis partes veluti ſemimalæ, ſeu ſemiputreſcentes ſint. Nam vacuato priùs quod putrefactum eſt, poſſunt ab ipſa natura alterari, ac vtiles reddi, quẽadmodum & cæteri humores ſemiputreſcentes, ſeu ſemimali exiſtentes. Quòd verò ſi in omnibus corporis venis, aut maioribus & principalioribus putreſcat ſanguis, adhuc ſanguis ſit, & dicatur, decretum reliquit Galenus libro ſexto de morbis vulgaribus, cùm inquit: [inter omnes corporis partes, plurimas, grandiſsimáſque venas vteri habẽt, cúmque eos aut menſes, aut à partu purgamenta ſuppreſſa, aut phlegmone aliqua vtcunque orta, malè accipiunt, ipſos ſanguine compleri neceſſum eſt; quo deinde putreſcente ſi febris excitetur, inter ſynochorum ſpecies ipſam connumerari opus eſt; nam id genus febrium, ex putrido ſanguine accendi oſtenſum eſt.] & ſecundo de differentiis febrium, circa finem, illud idem affirmauit, cùm dicebat: [quòd quando qui in venis & arteriis omnibus, aut præſertim in maximis, & calidioribus continentur humores, aut ob aliam quamuis cauſam, aut ob putrefactionem ferventes ſint, febrem accendunt ſynochon appellatam.] hoc idem & nono, & vndecimo de methodo medendi, ab eodem ſcriptum eſt, quemadmodum in præcedentibus demonſtrauimus. At quòd in quibuſdam partibus, ſeu paruis & determinatis vaſis, idem ſanguis putreſcens, quandoque ſuam formam ſeruauerit, neque in alterius humoris naturam tranſeat, clariſsimis verbis ſcriptum reliquit Galenus citato lib. ſecundo de differentiis febrium, cap. 9. inquiens: [eius verò quod dicitur fidem facere poteſt id etiam quod in laterum inflammationibus cernitur: nam quidam in ipſis ſpumoſum, quidam pallidum, quidam rubrum expuunt liquorem, quod nihil aliud eſt, quàm ea humoris pars in inflammatione exuperantis quæ retineri non poteſt, ſed præ tenuitate ſudat exterius.] & paulò poſt ſubdit: [quando pallida ſputa fuerint, bilis exuperantis ſunt indicia, quemadmodum ſpumoſa, pituitam, rubra verò ſanguinem indicant: quare (inquit) decens eſt ipſum ſanguinem nonnunquam in his quæ inflammationem patiuntur particulis ſubire putredinem, ex qua ſimpliciores quidem, quàm ex aliis humoribus febres fiunt, ſimilem verò acceſsionum proportionem aſſumere, qualem tertianæ maximè febres oſtendunt, nam ita in iis qui laterum inflammationes patiuntur obſeruatum eſt, quo tempore maximè rubrum expuunt.] Nemo itaque in Galeni doctrina hæſitare debet, quòd interdum putreſcens ſanguis, ſiue in vniuerſis aut maioribus vaſis, ſiue in paruis & particularibus adhuc propriam in ſe ſanguinis formam retineat, adeò vt ſanguis dicatur, & ſit, quamuis non optimus, ſed putreſcens ſanguis appelletur, nullúmque aliud ſortiatur nomen alterius humoris, potiſſimùm vbi exigua fuerit eius putredo, ſeu corruptio, aut non omnes eius ſanguinis partes eandem æqualiter ſuſceperint, ſed quædam minùs, quædam fortè nullo modo, eiúſque febrem ſanguineam eſſe, & dici, σύνοχον videlicet, hoc eſt continentem appellatam, ſi in omnibus, aut maioribus vaſis, aut συνεχῆ hoc eſt continuam, quæ plures acceſsiones habet, ſi in paruis quibuſdam aut particularibus putreſcat, ex eóque ſimpliciores fieri febres, quàm ex aliis humoribus, & ſi συνεχὴς fuerit, ſimilem acceſsionum proportionem aſſumere, qualem tertianæ febres oſtendunt.

Commen. 2 ſuper text. 2 — *Locis ſupra citatis.* — *Febris ex ſanguine putreſcente in omnibus, aut maioribus vaſis, continens eſt, ſi in paruis quibuſdã, continua plurium acceſsionũ.*

Quòd licet febris orta ex putreſcente ſanguine ſit ſanguinea, poteſt biliosa appellari, quo fit, vt non detur quartum genus febrium. *Caput XIII.*

SED confeſtim inſtabis, inquiens hanc non eſſe Galeni ſententiam, ſed potius eidem aduerſari, nam ſecundo de criſib. cap. 11. loquens de ſanguine ſecundum naturam ſe habente, impacto ac detento in aliquo loco, ac inflammationem faciente, quemadmodum in inguine, habet hæc verba: [liquet autem quòd cùm hic putreſcere cœperit, non amplius bonus remanet, ſed iam ad amaræ bilis naturam tranſit, ſeu iam bilioſus fit.] habet enim textus Græcus ἀλλ᾽ ἤδη πικρόχολον γίνεται: hoc eſt, ſed iam bilioſus, ſeu bilioſæ naturæ fit, non igitur putreſcens ſanguis, eiuſdem formam ſeruare poterit, poſtquàm cùm putreſcere cœperit, non amplius bonus remanet, ſed bilioſus fit. Hæc Gal. ſententia nonnullos tranſuerſos egit, ex prauo eius intellectu, ita vt propterea quidam putarint, vt diximus, Galeni opinionem eſſe, quòd ſanguis putreſcens, confeſtim in amaræ bilis naturam vergat, & non amplius ſanguis ſit, nec dici poſsit. Verùm ſi quis intimius eius verba ſpectauerit, optiméque perpenderit, inueniet hanc ſententiam, nedum ei quam priùs concluſimus aduerſari, ſed eandem eſſe cum illa. Nam fatemur nos inſimul cum eodem Galeno, quòd cùm putreſcere cœperit ſanguis, non amplius bonitatem ſuam, ac mediocritatem ſeruat; ita vt poſſit optimus aut bonus ſanguis appellari, quemadmodum etiam verum eſt in cæteris humoribus, qui cùm putreſcere cœperint, haudquaquam optimi, vel boni ſunt, ſed idem ſanguis cùm primùm putreſcere incipiat, ſimul etiam incipit mutari, ac conuerti quodammodo in bilis naturam, ita quòd incipit bilioſus fieri, quaſdam bilis quantitates participãs, quoniam calidior quodammodo redditur, cùm à præter naturam calore mutetur, & alteretur: at non confeſtim & immediatè omnino cõuertitur in bilẽ, adeò vt ipſe fiat exactè bilis, ac in eandẽ cõuertatur: ſed taliter alteratus, ac trãſmutatus aptior redditur, ac præparatur ad ſuſcipiendam bilis formã, quæ quidẽ alteratio, trãſmutatio, putrefactio, ſeu ſanguinis corruptio adeò magna, vt ipſe omnino corrumpatur, in inſtanti haudquaquam fieri poteſt, ſed in tempore, paulatim ac ſenſim, & per gradus quoſdam acquiritur: quo ſtante procuIdubio fateri licebit, quòd donec hæc alteratio, ac ſanguinis putrefactio, ſeu corruptio exigua eſt, in motu, ac generatione, & (vt quiſpiam dixerit) in fieri, licet non amplius bonus remaneat, vt optimè inquit Galenus, & propterea bonus ſanguis dici nequeat, appellari tamen poterit ſanguis, ſed bilioſus, & non bilis: participat enim quaſ-

Sanguis cũ putreſcit, bilioſus fit, non ſtatim bilis.

quaſdam qualitates ipſius bilis, vt dictum eſt: non tamen exactè in eandem conuerſus eſt, quouſque magna in eo corruptio facta fuerit, fitque in alterationis termino, & eandem bilis formam ſuſceperit, id enim ſubintelligere voluit Galenus, cùm dixit quòd fit bilioſus, & non dixit quòd cùm putreſcere cœperit, fit bilis, & non eſt ſanguis, vt falſo eidem imponit Auicenna. Quinimo toto alterationis tempore, quo putreſcit, ac corrumpitur, ſanguis eſt, & non flaua bilis, licet bilioſus, vt ſæpius dictum eſt. Neque etiam vniuerſus ſanguis cùm putreſcere cœperit, fit bilioſus, licet calidior reddatur, ſed duntaxat quod in eo pingue, ac tenue eſt. Quod demum cùm magnoperè exuſtum, putrefactum, ac corruptum fuerit, fit flaua bilis, eodem Galeno auctore citato libro ſecundo de criſibus, & de differentiis febrium. Quatenus itaque putredine ei adueniente, ſanguis ab eius natura, & bonitate recedit, eatenus ad bilis naturam accedit. Verùm toto hoc tempore quo ab eius natura recedit, ac ad bilis naturam accedit, donec eiuſdem bilis formam ſuſcipiat, verum erit dicere ſanguinem putreſcere, eiúſque formam ac naturam ſeruare licet non optimum, nec bonum, ſed quodammodo bilioſum eſſe. Temporis autem progreſſu, cùm valde putrefactus, corruptus, ac exuſtus fuerit, tunc pars quidem eius ſubtilior, & pinguior omnino in flauam conuertitur bilem, quæ autem craſsior, in atram: quemadmodum citatis locis ab eodem Galeno ſcriptum eſt: nec amplius ſanguis appellari poterit, cum iam conuerſus fuerit omnino in aliorum humorum naturam, ſpeciem, ac formam, & hoc tempore fatemur bilem eſſe ab eo genitam flauam ſeu atram, verùm quemadmodum in his tumoribus qui carbunculi appellantur, ex ſanguine craſsiori ſupra modum efferueſcente, ortis, ad atræ bilis humorem eiuſdem ſanguinis fit tranſmutatio, appellátque Galenus atræ bilis humorem, licet nondum exquiſitè in atræ bilis naturam tranſierit, ſed in quodam ſit confinio conſtitutus, vt patet citato libro ſecundo de differentiis febrium, ita quoque impropriè quiſpiam, licet non verè poterit, tenuiorem, ac pinguiorem ſanguinis partem, cùm putreſcere cœperit, licet nondum in flauæ bilis naturam tranſierit, ſed in quodam cõfinio ſit conſtituta, bilem appellare. Neque nos de nominibus haudquaquam altercantes, reclamabimus, modò rei natura ſeruetur, quòd videlicet re ipſa ſanguis ſit, etiam ſi putreſcere cœperit, & bilioſus fiat: licet non amplius bonus permaneat, vt Galenus inquit, & febris quæ ex eo oritur, ſanguinea ſit, & non bilioſa, quemadmodum neſcio quo pacto, parum rectè interpretatus hoc in loco Galenum, princeps Arabum Auicen. contrarium ei impoſuerit, quòd videlicet idem Galenus velit, cùm ſanguis putreſit, fit cholera, & non eſt ſanguis, & tunc febris fit cholerica, non ſanguinea: quod quidem vnquam ne vel ſomniaſſe viſus eſt, quinimò contrarium ſentire iamdudum demõſtrauimus, & nono etiam de method. medend. cap. 3. non modo duplex eſſe febrium genus, quod ex ſanguine proficiſcitur, manifeſtè fatetur, cùm dixit: [atque vnum quidem hoc, ſiue genus, ſiue ſpeciem, ſeu quiduis aliud appellare libeat συνόχων, id eſt, continentium febrium eſt, quódque ex eadem cum diariis natura conſtat, alterum eſt vbi in omnibus vaſis, ac potiſsimùm maximis, æquabiliter ſucci putreſcunt.] Verumetiam ambo dicta duo continentium febrium genera ſe curaſſe teſtatur, vnum in adoleſcente libero, & paleſtræ perito, alterum in ſeruo adhuc exercitato, liber quidem, vt ipſe inquit, continenti citra putredinem febre laborauit, ſeruus vero continenti cum putredine. Qui etiam locus, ſi optimè fuiſſet ab Auerroë interpretatus, ac perpenſus, non vtique ſic temerè aſſeruiſſet, quòd verba Galeni varia ſunt de hac febre, non enim (vt palam ex eius verbis liquet) percepit hoc duplex genus febrium συνόχων, id eſt, continentium dictarum, à Galeno fuiſſe poſitum, quorum vnum eſt citra putredinem, & bene (vt idem Auerruës inquit) mediam habens naturam inter febrem diei, hoc eſt diariam, & febrem ex putredine ortam: exoritur enim velut tertia quædam formula in tranſitu diariarum febrium, & neutri extremitatum eſt idem, vt citato libro nono de method. medend. ſcriptum eſt, de qua febre non quæritur num bilioſa ſit, cùm in hoc febrium genere ſanguis haudquaquam putreſcat. Alterum veró cum putredine exiſtit, quemadmodum eodem loco ſcriptum eſt, & aliis pleriſque, & hoc eſt illud quod cùm perfectam non habeat putrefactionem, hoc eſt (vt nos declarauimus) magnam, & in termino, adhuc ſanguinea, & non bilioſa febris nuncupatur, licet idem ſanguis quodammodo bilioſus fiat, & quandam putredinem, licet exiguam ſuſcipiat. Verùm ne ſic libenter tanti viri condemnentur, excuſandos eſſe puto, quòd deprauatos habuerint Galen. codices, & propterea parum rectè eum hac in re fuiſſe interpretatos, quicquid autem ſit, ſatis fore putaui me propriam Galeni in hac re ſententiam demonſtraſſe. Et ne quis eum impugnare putet, inquiens, quòd vbi hoc verum eſſet, daretur quartum genus febrium ex putredine ortarum, cuius contrarium ipſe ſemper ſentire videtur, præſertim ſecundo de criſib. cap 9. & de different. feb. cap. 8. inquiens, tria tantùm eſſe prima ſimplicium febrium ex putredine ortarum genera: tertianam videlicet, quartanam, & quotidianam, quarum vna ex amara bile, altera ex atra, & tertia ex pituita generatur, ad diluendam hanc dubitationem accedam. Porrò ſi quis rectè perceperit ea quæ de ſanguinis putredine retulimus, haud ægrè eam è medio tollet: etenim cùm is putreſcere cœperit, ſuam bonitatem amittit, ac continuè ad flauæ bilis naturam accedit, fitque bilioſus, quanquam non propterea ſecundum rei naturam non ſit ſanguis, ſed quia à principio quo putreſcere incipit ad finem vſque, quo bilis formam recipit, eo magnoperè putrefacto, ac corrupto, ſemper alteratur, ac tranſmutatur in bilis qualitatem, præparatúrque ad eius formam ſuſcipiendam, tanquam ad finem: propterea quæ hoc tempore medio, ex eo febris accenditur, licet ſecundum rei naturam ſanguinea ſit, quoniam ex ſanguine oritur, quis tamen non bonus exiſtit, ſed bilioſus, & continuè magis bilioſus fit, à ſua natura recedens, accedénſque ad eam quæ bilis eſt, ob id febris hæc poterit quodammodo dici, & appellari bilioſa, licet ſanguis non omnino conuerſus ſit in bilem, ſed proximus ſit vt eius formam ſuſcipiat: admittit enim denominationem à fine, ſeu à termino ad quem, tanquam à ſuſcipienda forma, ac acquirenda, cui proximus iam ſanguis eſt: & hac ratione dici poterit, licet impropriè, quodammodo febris bilioſa, & reduci ad vnum iam dictorum trium generum febrium ex putredine ortarum, & ita quar-

Locis citatis.

Loco citato Febris continens cum putredine, eſt ex ſanguine putreſcente, & ſanguinea, non bilioſa.

Reſpondet obiectioni. Si febris ſit ſanguinea, eſt quartum genus febrium ex putredine ortarum.

tum genus non dabitur, nam licet pars illa pinguis, ac tenuis, quæ in ſanguine eſt, fiat flaua bilis, eo putrefacto, ac corrupto, vniuerſus tamen ſanguis cùm putreſcere cœperit, calidior redditur à calore præter naturam, & propterea bilioſum reddi quiſpiam eum dixerit: ſanguis enim ex moderato calore generatur, flaua autem bilis ex maiore, atra verò, ex ſufficienter immodico, inquit Galenus, & id eſt quod voluit aſſerere lib. ſecundo de criſib. cap. 12. cùm dixit: [atque in hoc illud ſeruatur, triplex eſſe genus vniuerſum ſimplicium febrium, quæ enim ex ſanguinis putredine fit, iam quodammodo bilioſa eſt.] dixit enim: [ἤδη πὼς χολώδης ἐςὶν,] hoc eſt, iam quodammodo, ſeu quoquo pacto bilioſa eſt, quaſi velit quòd non omnino ſit bilioſa, ſed poteſt ita quodammodo appellari, propterea quòd cùm ſanguis putreſcere cœperit, non amplius bonus remanet, ſed bilioſus fit, qua ratione ſaluari poterit triplex eſſe genus vniuerſum ſimplicium febrium ex putredine ortarum, verùm cùm idem ſanguis immodicè exuſtus, ſeu putrefactus fuerit, tunc verè & propriè quod in eo pingue ac tenue eſt, fit flaua bilis: craſſum verò ac veluti fæx, atra: & proinde verè vna, vel altera febrium ſpecies generabitur, & pro varietate humorum, in quos conuerſus fuerit ſanguis, febres fient, ſola bonitate vel malitia differentes: ſiquidem illæ quæ ſanguinis tranſmutationem conſequuntur, ſimpliciores ſunt, tum in reliquis, tum in caliditatis qualitate mitiori, vt liquet ſecun-

Cap. citato

do de differentiis febrium. Generatur itaque ex putreſcente ſanguine, donec exigua in eo putredo fiat, reuera ſanguinea febris, cùm ſanguis adhuc ſit eius cauſa, appellari tamen quodammodo poteſt, licet impropriè, & non verè bilioſa, propter eas quas nuper tradidimus cauſas; quoniam ad illud genus reducitur, & ita non dabitur quartum genus febrium, ſed ſeruari poterit triplex in vniuerſum exiſtere, quemadmodum citato libro ſecundo de criſibus, à Galeno decretum eſt, etenim & illæ quoque febres quæ fiunt eodem immodicè exuſto, ac putrefacto, bonitate etiam differunt à reliquis ſimilibus, quæ ab aliis excitantur humoribus, non ex ſanguine genitis, ita quòd non vndequaque eædem eſſe videantur.

Loco ſupra citato.

Quòd febres ex putreſcente ſanguine orta, non ſint de genere ardentium. Caput XIIII.

QVARTVM quod de febre ſanguinis abſoluendum propoſuimus, erat, num ſanguine putreſcente, quæ ex eo oritur febris, ſit de genere ardentium, ſeu deurentium, ita vt poſſit appellari καῦσος, hoc eſt febris ardens, ſubintelligimus autem per ſanguinem putreſcentem, quando idem breuem quandam & exiguam ſuſceperit putredinem, ſeu corruptionem, priuſquàm omnino putreſcat ac corrumpatur, hoc eſt toto eo tempore quo ipſe alteratur, mutatur, ac putreſcit: diximus enim toto eo tempore febrem eſſe ſanguineã, quamuis bilioſa quodammodo appellari poſſit, impropriè tamen. Huic facilis eſt reſponſio, ſi in memoriam reuocentur quæ à nobis explicata ſunt de καύσῳ, ſeu febre ardente. Concluſimus enim cum Galeno exquiſitam febrem ardentem ex flaua bile intra vaſa putreſcẽte accendi: quam duo neceſſariò comitatur, exurens ſcilicet caliditas, & incompeſcibilis ſitis. Quibus ita poſitis, abſque controuerſia aſſerimus, febrem ortam ex putreſcente ſanguine, donec is ſuam ſeruauerit formam, & exiguam ſuſceperit putredinem, non eſſe, neque dici poſſe καῦσον, id eſt, febrem ardentem, etenim toto hoc tempore, neq; ſanguis ipſe putreſcẽs bilis eſt, vt declarauimus, neq; etiam hanc febrem illa duo neceſſariò comitantur, quod facile patere poterit inſpecta ipſius ſanguinis natura. Sed aduerſus hæc ſtatim inuehũt quidam, aſſerentes ꝙ febris hæc de genere eſt deurentium, Gal. auctoritate ſecundo de criſib. cap. 6. cùm dicebat: [continuam quidem nomino febrem, quæ ad infebricitationem antequàm ex toto ſoluatur nõ deſinit, etſi declinatio aliqua ſenſibilis appareat: cũ autem neq; declinatio aliqua ſenſibilis fiat, ſemper vero à primo principio febris vſq; ad criſim ſimilis, perſeuerauerit, erit & hæc ex genere deurentium.

Obiectio ex Galeni verbis malè intellecta, qua ſtatim declarantur.

[ſed febris hæc (inquiunt iſti) quæ à principio ad finem vſq; vnam habet acceſſionem σύνοχος, à iunioribus appellata, oritur ex ſanguinis putredine; ergo erit ex genere ardentium atq; deurentium. Sed pace eorum dixerim: peruertunt enim hoc in loco Galeni ſententiam, cùm non de continente, quæ ex putreſcente ſanguine accenditur febre, hic ſermonẽ faciat, ſed de ea quæ ex bile oritur, quemadmodum paulò ante à nobis explicatum eſt: id vero confirmant verba eiuſdem Galeni quæ ſubſequuntur: ait enim: [ſed neque in primo die, neque in ſecundo eſt huiuſmodi febrem prænoſcere, neque aliter vtile: ſufficit enim genus agnoſcere, quòd ſcilicet bilioſa ſit, deurens, & peracuta: neque etiam ſi ſynochum ipſam nominaueris, vt quidam medici faciũt, appellationis ratione à febribus deurentibus differt.] cùm itaq; Galenus paulò ante determinaſſet exquiſitam febrem ardentem eſſe, ac fieri quando flaua bilis intra vaſa putreſceret, hoc in loco voluit docere, ꝙ eadem bilis quandoq; in particularibus, & exiguis vaſis putreſcebat, & tunc febris continua nomine generis appellabatur, plures acceſſiones vſque ad eius ſolutionem habens: quandoque in omnibus, aut ſaltem maximis, & principalioribus, & tunc ſynochos à iunioribus medicis nuncupabatur, vnicam habens à principio ad finem vſque acceſſionem. Et comparans has duas febres ex bile ortas inter ſeſe, de hac ſecunda differentia dicebat, ꝙ ſatis erat genus agnoſcere, quòd ſcilicet bilioſa ſit, atque deurens, erit itaque propterea ex deurentium genere febris hæc, quoniam ex putreſcente bile, & non ſanguine ortum habet, vt liquidò ex Galeni verbis conſtat, quinimò & tanto ardentior eſt febris hæc ea, quæ plures habet acceſſiones, quanto bilis in pluribus, ac maioribus vaſis putreſcit. De bilioſo ergo ſinocho, & non ſanguineo, hoc in loco Galenus loquitur: neque de febre ex putreſcente ſanguine adhuc verba fecerat, ſed poſt nonnulla, ferè circa finem eiuſdem libri, cap. 12. priuſquàm de ephemeris febribus loqueretur, de hac febre meminit, ſuámque de ea propalauit ſententiam, quemadmodum præcedenti capite fuſiùs diſſeruimus. Tentant ſecundò probare, hanc eandem febrem ex genere deurentium eſſe, in medium afferentes Galeni auctoritatem, nono de meth. med. cap. 4. quo loco verba faciens de ambabus ſynochis ortis ex ipſo ſanguine dicebat febrem hanc eſſe magnam, imò maximam, & facta collatione eius quæ cum putredine exiſtit, eum ea quæ citra putredinem eſt, dicebat, eam putredinis notas, tum in lotio, tum in pulſu, tum in grata caloris qualitate manifeſtare. Atqui

Altera obiectio.

non

Quamuis febris ſanguinea ſit maxima, non propterea eſt ardens.

non negamus nos febrem hanc magnam eſſe, imò & maximam: ſemper enim febrilis caloris multitudo, in multitudine defluxus conſiſtit, inquit Galenus ſecundo de diffe. febr. cap. 9 porro multum defluit in hac febre ex putreſcente ſanguine orta, cum ſanguis natura ſit calidus & humidus, & propterea propenſus vt exhalet, ac digeratur in halitum eius ſubſtantia, potiſsimùm vbi putreſcens ſupra modũ incaluerit, & idcirco plurima manui tangenti ſe offert in hac febre caliditas: eſt tamen omnino mitis, ſicut ea quæ in balneo contrahitur, vt ait idem Galenus, etiamſi ſupra modum exuſtus fuerit, & in aliorum humorum naturam conuerſus: ideóq; ardẽs febris dici nequit, non enim conſiſtit in caloris febrilis multitudine, neque in multitudine defluxus ipſa febris ardens, ſed in eius caloris mordacitate, moleſtia, ac acrimonia: quamobrem exurentem, & non multum calorem, dicebat eſſe febris ardentis ſignum pathognomonicum, qui quidẽ ex humoris acredine prouenit, & tangenti manui moleſtus ſentitur: hócque tibi ſit maximum humoris febrem facientis indicium, eodem Galeno teſte citato loco: qualitas videlicet caliditatis, nam quæ magis vaporoſa, ac minus moleſta exiſtit, ex ſanguine naſcitur: quæ verò moleſtæ ſunt, & erodentes, atque mordaces, vtrâque bilem conſequuntur. Quare non propterea quod febrem hanc magnam, ſeu maximam appellauerit Galenus, ardens, ſeu deurens febris dicenda erit, quæ non multam caliditatem requirit, ſed eam exurentem, mordacem, atq; moleſtam. Et cùm inquiunt, quod in ſynocha ea putreſcente ſanguine orta ſentitur caloris ingrata qualitas, admittimus nos quodammodo eius qualitatem ingratam ſentiri, idque ratione putredinis ac febris. Verùm collatione facta ad reliquas febres, cum Galeno fatemur mitiorem eſſe hanc caliditatis qualitatem, hoc eſt minùs mordacem, minúſq; inſuauem quàm ea quæ ex vtraq; bile prouenit ſaltem, & propterea dici non poteſt exurens, ſimiliter eſt dicendũ ſi huius caloris qualitas comparetur ei quæ prouenit ex continente abſque putredine, cuius relatione eodem nono de method. meden. dicebat, huius febris ingratam eſſe caloris qualitatem, verùm non ſimpliciter talem eſſe. Quòd ſi dixerint Gale. ſecundo de different. febr. cap. 9. de febre ſanguinis verba facere, quæ generatur eodem putreſcente in quibuſdam determinatis partibus, & non de ea quæ oritur cùm putreſcit in omnibus, aut maximis, & principalioribus vaſis: nam in hac febre caloris qualitas mordax eſt atque inſuauis. Dicam & ego ſatis admodum in hiſce verbis oſtendere ſeſe pertinaces eſſe, cùm Galenus citato libro ſecundo de differentiis febrium, dicat: [ſemper enim febrilis caloris multitudo, in multitudine defluxus conſiſtit, quod verò manui tangenti moleſtum ſentitur, ex humoris acredine prouenit.] Non igitur ex diuerſo loco, ſed ea humoris diuerſitate, inquit Galenus, ſemper caloris qualitatem ſimilem percipi à manu tangente, & propterea hoc tibi dicebat eſſe maximum humoris febrem facientis indicium, qualitatem videlicet caliditatis: nam quæ magis vaporoſa, ac minùs moleſta exiſtit, ex ſanguine naſcitur ſemper, & non quandoque vt iſti putant. Adhæc quæ vnquam poterit diuerſitatis cauſa reddi, ſi in omnibus, ſeu maximis vaſis, aut exiguis & particularibus ſanguis putreſcat? nónne ſanguis eſt vtrobique? nónne æqualiter erit id quod defluit vaporoſum, minúſq; moleſtum, potiſsimum vbi æqualiter vtrobique putreſcat, an fortè ex loci diuerſitate mutabitur eius natura? Qua de re licet febris ex putreſcente ſanguine orta, magna, ſeu etiam maxima dici poſsit, nunquam autem exurens, ſeu ardẽs propriè appellabitur, vt ex iam dictis liquet, cum in alio febrilis caloris multitudo conſiſtat, & in alio eius acredo, ſeu mordacitas, cuius relatione febris ardens dicitur.

Febris ardens in quo conſiſtat.

Qualitas caloris maximum ſignum humoris febrẽ facientis.

Tertia obiectio, quæ mox diluitur.

Loco præc.

Adhuc febrem continentem ex putreſcente ſanguine ortam, nedum ardentem, ſed ardentiſsimam eſſe Hippocratis, & Galeni auctoritate aphoriſ. 23. primi libri, probare conantur, inquit enim Hippocrates: [atq; vbi vſque ad animi defectionem expedit ducere, faciendum, ſi æger tolerare poſsit.] & Galenus in horum verborum expoſitione dicebat: [ea igitur animi defectio quæ fit ratione euacuationis, nunc ab Hippocrate dicta eſt menſura euacuationis, & in maximis inflammationibus, & in ardentiſsimis febribus, & in vehementiſsimis doloribus.] & poſt pauca inquit: [& nos ſæpius huiuſcemodi euacuationes prodeſſe plurimũ experientia didicimus: nam & in ardentiſsimis febribus, ſi vſq; ad animi defectionem ſanguis mittatur, ſtatim totius corporis habitus refrigeratur, & febris extinguitur, & plurimis etiam aluus ciatur, & ſudores emanant, & quidã eorum ex iis ſanitati ſunt prorſus reſtituti, alij adiuti plurimum, vehemẽtiam ægritudinis abſciderunt.] Atqui inquiũt hi viri, hãc ſanguinis miſsionem vſque ad animi defectionem nuliibi Galenum præcepiſſe, præterquàm nono de meth. med. pro curatione febrium ſynochon dictarum, hoc eſt continentium, quæ fiunt ex ipſo ſanguine tum putreſcente, tum etiam non putreſcente, cum igitur has febres ardentiſsimas, hoc in loco nũcupauerit Galenus ſequitur quòd nedum ardentes, ſed ardentiſsimæ etiam ſint.

Quarta obiectio, quæ diluitur explicatione verborum Gale. perperam intellectorũ.

Sed ſi verum dicere fas eſt (parcant mihi) parum rectè videntur hoc in loco Galeni verba exponere, licet de ſynochis verificentur, de quibus ſermonem habuit citato libr. nono de meth. med. Nam licet in primis Galeni verbis Græcus codex habeat πυρετῶν διακαεστάτων, à verbo διακαίω, quod Latinè inflammo, ardeo, ſeu inflammationem infero, ſignificat, non propterea interpretari debent eius verba in febribus ardentiſsimis ducti à vocis ſignificatione, ſed potius inflammationem inferentibus, vtpote quæ calidiſsimæ ſunt. Id verò idem Galenus confirmare videtur citato loco. Nam cùm dicebat ſe didiciſſe experiẽtia, plurimum prodeſſe huiuſcemodi euacuationes in eiuſmodi febribus, non amplius vſus eſt voce διακαεστάτων, ſed dicebat θερμοτάτοις πυρετοῖς, hoc eſt calidiſsimis febribus, à verbo θερμαίνω, quod Latinè ſignificat calfacio, ita vt calidiſsimas appellauerit eas febres, in quibus tali vſus eſt venæ ſectione, etiam eodem nono de meth. meden. & non ardentiſsimas.

Cap. citato in commentario apho. 23. lib. 1. pro febribus ardentiſsimus, verte calidiſsimas.

Quòd verò calidiſsimæ ſint febres quæ ex putreſcente ſanguine oriuntur, & non ardentiſsimæ dici debeant, idémque voluerit intelligere per vocem διακαεστάτων, quòd θερμοτάτων, nedum hoc in loco manifeſtè oſtendit, verumetiam citato libro ſecundo de differentiis febrium, illud luce clariùs demonſtrauit Galenus, cùm dicebat, febrilis caloris copiam, ſeu multitudinem ſemper poſitam eſſe in ipſa effluuij copia, quapropter ſi vaporoſa ſit, ac minùs moleſta, ex ſanguine naſcitur, cùm etſi plurima manui tangenti ſe offerat, eſt tamen omnino mitis, vt paulò ante dictum eſt. Itaque nõ nega-

Cap. citato.

mus continentes febres ex putreſcente ſanguine ortas, eſſe magnas & calidiſsimas, cùm ſemper in eis tangenti manui ſe offerat febrilis caloris copia, ſeu multitudo, magis quàm in cæteris febribus, ob eam quam nuper diximus cauſam, verum non propterea ardentiſsima aut ardens dici debet, de cuius ratione eſt, quod non multus ſentiatur calor, ſed exurés, acris, ac mordax, quemadmodum priùs à nobis demonſtratum eſt. Non igitur καῦσος, hoc eſt febris ardens exquiſitè & propriè quæ ex ſanguinis putredine accenditur febris, etiamſi continens ſit, dici poterit, ſi quis autem velit eam impropriè ſic appellare, quemadmodum etiam non verè, & propriè bilioſa dici poteſt, propterea quòd proximus eſt putreſcens ſanguis, vt in bilem conuertatur, ita etiam quoniam proxima eſt vt febris ex eo orta in ardentem tranſmutetur, modò rei veritas ſeruetur, quod videlicet verè & propriè ardens, neque ſit, neque dici poſsit: ne videamur de nominibus litigare, non reclamabimus. Quinimò ipſe Hippocrates etiam febres has continentes ab ardentibus ſeiunxit aphoriſ. 21. tertij libri, cùm dicebat: [æſtate autem nonnulli horum & febres continuæ, & ardentes, & tertianæ &c.] quo in loco liquidò conſtat febres continuas ab ardentibus ſeparaſſe, intelligens per continuas febres, nõ alias quidem quàm has continentes, quæ ex ſanguine naſcuntur, licet vſus ſit voce συνέχεις, quæ Latinè continuæ interpretatur: nam nunquam vel Hippocrates, vel ex antiquis alius cõtinuam febrem appellauit συνεχὲς, Galeno teſte, in fine ſecundi libri de natura huma. quare alias non potuit per continuas ſubintelligere febres, quàm continentes ex ſanguine, quas generari æſtate, potiſsimùm circa eius initia conſonum eſt, quemadmodum & ardentes, & tertianas.

Quòd febres quæ ex ſanguinis putredine generantur, ſint de genere acutorum morborum. Cap. XV.

AT SI ardens non ſit febris ex putreſcente ſanguine orta, non ab re quæreret quiſpiam, num ſaltem poſsit dici acuta? & ſi acuta, num acutior vel minùs acuta ipſa febre ardente, quæ ex putreſcente bile oritur? Huic reſponſum dabimus inſimul cum Galeno lib. tertio de criſib. cap. 4. quòd cùm in omnibus morbis peracutis, vt ipſe inquit, neceſſarium ſit febres, vel ſynochos eſſe, vel continuas quidem, ſed quæ per tertium exacerbantur, ſequitur ſynochos ex putreſcente ſanguine ortas non ſolùm ex acutorum morborum genere eſſe, ſed peracutorum. Nec quiſpiam interpretari poterit per ſynochos, eas duntaxat febres, quæ ex putreſcente bile vnà cum ſanguine in vniuerſis, aut principalioribus vaſis fiunt, cùm indifferenter, ac vniuerſaliter dixerit Galenus vel ſynochos eſſe, ſubdẽs demum [ſynochi quidem rarò eueniunt.] id quod etiam confirmare videtur tertio de dieb. decretoriis cap. 8. cùm dicebat, [quæ igitur cauſa ſit ob quam in acutis morbis tertio quoque die plurimum acceſsiones fiant] & non dixit ſemper, quaſi velit innuere, quòd ſynochæ febres, licet ex genere acutorum morborum ſint, rarò eueniant. Id etiam confirmari poterit ex eiuſdem Galeni verbis citato libro tertio de criſibus, cùm dicebat: [nam ſi febris ſynochus fuerit, ac nullus error acciderit (nam ſemper eiuſmodi oportet meminiſſe) in quarto die ſperandum eſt criſim futuram.] cùm ergo citò terminetur, quoniam non vltra quartum diem, vt ipſe inquit & eius ſolutio per criſim fiat, quæ fieri nequit, niſi in morbis magnis, & qui celeriter mouẽtur, ſequitur neceſſariò quòd acuta ſit febris: hos etenim morbos appellauit acutos Gal. ſecundo de dieb. decretoriis, & ſexto de morbis vulgaribus, cap. 12. qui videlicet celeriter mouentur, interim quoq; magnitudinem adiicit, vt liquet commento aphor. 19. & 23. ſecundi libri, vt quæ motus celeritatem adiuuat, eodem auctore, tertio de criſibus. Quòd verò celeriter moueatur, facilè patere poterit, quoniam cùm putreſcere cœperit ſanguis, iam bilioſus fit, cuius naturæ eſt celeriter moueri. Eſt itaq; continens febris ex putreſcente ſanguine genita, de genere acutorum morborum, & acutarum febrium ob iam dictas cauſas, ſimiliter etiamſi continua fuerit plures habens acceſsiones, erit adhuc acuta: quoniam ſimilem acceſsionum proportionem aſſumit, qualem tertianæ maxime febres oſtendunt, vt ſecundo de differentiis febrium, ſcriptum eſt, licet eis ſimplicior ſit, cùm ergo per tertium exacerbetur, erit & hæc etiam febris acuta, vt ex iam dictis patet. Num verò acutior ſit, vel minùs acuta febre ex bile orta, non ita facilè diſſerere licet. Nam ſunt qui opinantur hanc febrem ex putreſcente ſanguine accenſam, bilioſa acutiorẽ eſſe. Nos verò oppoſitum cum Galeno tenemus; propterea noſtram ſtatuemus priùs opinionem, & deinceps rationes eorum qui contrarium ſentiunt, diluemus. Fatemur enim συνέχεις, hoc eſt continentes febres, ex putreſcente ſanguine genitas, minùs eſſe acutas, quàm continentes ex bile ortas, & continuas quæ plures acceſsiones habent, etiam minùs acutas eſſe, eis continuis febribus quæ ex putreſcente bile, in determinatis ac exiguis vaſis excitantur, ac propterea plures etiam acceſsiones habent. Nam ſi eſſe acutum in motus celeritate conſiſtit, vt iam dudum Galeni auctoritate explicauimus, nemini venit in dubium quòd cùm calidior ſit, ac tenuior bilis flaua ipſo ſanguine, quòd celeriùs ac citiùs mouebitur ad criſim quàm ſanguis ipſe. At ſi velis acutum morbum non ſolùm conſiſtere in motus celeritate, ſed in ſymptomatum magnitudine, adhuc liquidò conſtat, quòd maiora, & ſæuiora ſymptomata ex putreſcente bile, quàm ſanguine fiant, id quod decretum reliquit Galenus ſecundo de differentiis febrium, cùm dicebat, febres ex putreſcente ſanguine ortas mitiores, ſeu ſimpliciores eſſe quàm reliquas ex aliis humoribus ortas; & ſi tales humores ex eodem ſanguine geniti ſint, adhuc febres mitiores eſſe, tam in reliquis omnibus, tum in caloris qualitate, etiam ſi immodicè exuſtus, in bilem conuerſus fuerit: quoniam ex tali bile adhuc mitior generatur febris, quàm ex alia bile non genita ex putreſcente ſanguine, & ait tum in reliquis omnibus ſimpliciorem, ſeu mitiorem eſſe; hoc eſt, reliquis ſymptomatis. Cõcludimus itaque ex dictis vnà cum Galeno continuas febres, quæ ex putreſcente flaua bile intra vaſa accenduntur, tam ſi vnam habeant à principio ad finem vſque acceſsionem, quàm ſi plures, acutiores eſſe quàm continuas ex putreſcente ſanguine genitas, ſpectata ipſa acutie, tam relatione facta ad motus celeritatem, quàm ad ſymptomatum magnitudinem, modò ſemper in cæteris paritas ſeruetur. Quòd verò falſa ſit hæc noſtra opinio probare tentant quidam, primò Galeni auctoritate, ſecundo de criſibus, cùm dicebat συνεχῆ, hoc eſt continentem febrem eſſe nedum acu-

Cap. citato.

Acutum morbum quem.

Com. 1. ſuper tex. 29.

Cap. citato.

Cap. citato. An febris ex ſanguine ſit acutior, vel mi. febre bilioſa? Synochus ex ſanguine minus acutus eſt quàm continens ex bile, ex deſinitione acuti morbi.

Obiectio ex Gal. auctoritate male intellecta, ca. 6.

acutam, ſed peracutam, eſséque ex genere febrium deurentium; ab eiſdémque acutie differre, quoniam magis acuta exiſtit. Huic obiectioni ſiquis memoria teneat, quæ paulò ante à nobis dicta ſunt, facilè reſpondebit: diximus etenim eo in loco Galenum haudquaquam de ſynocho, quæ ex ſanguine putreſcente ortum ducit, verba facere, ſed de ea febre continente, ſeu ſynocho quæ ex bile generationem habet, etenim idem Gal. dicebat:] ſufficit enim genus agnoſcere, quod ſcilicet biliosa ſit, atque deurens, & peracuta.] quam etiam priùs dixerat eſſe ex genere febrium deurentium, & ab eiſdem acutie differre, hoc eſt, quòd magis acuta eſt febris continens orta ex bile, quàm continua plures habẽs acceſsiones, quoniam in maioribus, ac principalioribus vaſis, cordique proximioribus putreſcit. Inuehunt ſecundò, Gal. auctoritate freti tertio de criſib. cap. 4. cùm dicebat συνόχους, id eſt continentes febres, licet rarò eueniant (vbi nullus ſit error) in quarta die per criſim finiri, qua ratione idem aſſerebat rarò accidere, vt in quarta die fiat criſis, ita vt bis tantùm Archigenes toto tempore vitæ ſuæ id obſeruaſſet. Ipſe verò vſque ad eãdem horam ſemel ſolùm, ſed quæ tertio die exacerbantur (inquiunt iſti) ex bile originem ducentes, perquàm rariſsimè in tertia aut quarta die indicantur, ſæpiùs verò in quinta, ſeptima, & vltra. quapropter aſſerendũ erit acutiores eſſe continentes febres ex putreſcente ſanguine ortas, quàm continuas plures acceſsiones habentes ex bile genitas. Atqui nos fatemur primò quòd quicunque morbi ex bile fiunt, in cæteris paritate ſeruata, potiſsimùm ea intra vaſa putreſcente, ſunt acutiores, & celeriori motu mouentur, quàm qui ex putreſcente ſanguine. dicebat enim Galenus citato libro tertio de criſibus, [adiuuat motus celeritatem morbi magnitudo, & anni tempus, & regio, & ætas, & quæcunque alia amaræ bili conueniunt.] & cùm aiunt per criſim finiri ſynochum in quarta die, fatemur nos Galenum de omni ſynocho ſubintelligere voluiſſe, tam ex ſanguine, quàm ex bile: & facta inter has febres collatione, adhuc dicimus quòd ſi ex bile fiat febris continens citiùs per criſim finiet quàm ſi ex ſanguine, cùm & ipſa bilis velocioris ſit motus, vt probauimus; ac maiora, ſæuioráque ſymptomata inferat. continuæ verò febres ex bile putreſcente in particularibus ac paruis vaſis plures acceſsiones habentes, quamuis ſæpiùs poſt quartum iudicentur, & rarò ante, nõ propterea dici debent minùs acutæ, cùm & celeriori motu etiam moueantur, & magnitudinem habeant magis quàm ipſæ etiam continuæ, quæ plures acceſsiones habent genitæ ex ſanguine putreſcente ſimiliter in particularibus & exiguis vaſis. ſunt etenim hæ ſimpliciores ſemper, quàm aliæ quæ ex aliis humoribus fiunt febres, vt ſæpiùs dictum eſt, & propterea minus acutæ, cùm neque ita celeriori motu moueatur ſanguis, quemadmodum flaua bilis, neque adeò magna, ſæuáque ſymptomata pariat, modò æqualiter putreſcant, qua ratione licet continentes febres ex ſanguine citiùs iudicentur, quàm quędam febres bilioſæ continuæ quæ per tertium exacerbantur, non propterea ſequitur eas eſſe ſimpliciter acntiores; nam facta inter eas relatione, celerior ſemper erit motus ipſius bilis, quàm ſanguinis, & maior ac acutior erit quæ ex bile, quàm quæ ex ſanguine putreſcente accenditur febris, dummodo ſemper ſeruetur in cæteris paritas, id eſt continens continenti, & contanna continuæ comparetur, vtrique humores pariter putreſcant: quamuis etiam audacter cum Galeno cẽſeamus, aliquam febrem quæ per tertium exacerbatur ex putreſcente bile ortam, acutiorem eſſe aliqua continente ex putreſcente ſanguine genita, vt ea in qua tertio die criſis fit, licet eius motus non adeò continuus ſit, & æqualis. id quod etiam manifeſtauit Galenus citato libro tertio de criſib. cap 4. cùm dicebat, quòd quamuis oporteat criſim in idem tempus incidere cum acceſsione, & propterea rarò accidat vt in quarta die fiat criſis, cõtingit tamen in ipſis ſynochis febribus, natura à propriis circuitibus ad criſim perueniente, quaſi ex ſeipſa excutiens quod moleſtum eſt, non irritata ex ipſis acceſsionibus, neque à velocitate motus, ac ſymptomatum magnitudine, ita vt propterea citiùs moueatur ad criſim, ſed ſponte ferè ad criſim peruenit, vt exoneretur ab eo quod velut onus moleſtum exiſtit; citiùs ergo iudicatur propterea continens febris ex putreſcente ſanguine genita, quàm continua plures acceſsiones habens, ex putreſcente bile orta, quandoque non propter eius motus celeritatem, aut ſymptomatum magnitudinem, ſed ipſa natura à propriis circuitibus ad criſim perueniẽte. ſunt etenim acutiores, vt diximus, morbi qui ex bilioſo humore fiũt, quàm qui ex ſanguine ac reliquis humoribus. Quod etiam oſtẽdit Galenus commento aphoriſmi ſeptimi, tertij libr. cùm dicebat: [ſiccitas verò pauciores quidem humores efficit, ſed qualitate bilioſiores, & ob hanc cauſam febres numero quidem ſunt pauciores quàm In temporibus pluuioſis, ſed acutiores. Cum ergo continuæ hæ febres quæ per tertium exacerbantur ex bile genitę, in acceſsionibus criſim habeant, poſſunt in tertia die finiri, vt eodem tertio de criſibus, liquet, & ita acutiores erunt quàm continentes ex putreſcente ſanguine accenſę, quæ in quarta finiuntur, id quod prouenit non propter aliud, quàm propter acceſsionis magnitudinem, ac motus celeritatem maiorem quàm habent ipſis ſynochis ex ſanguine genitis. Cùm verò inquiunt, propterea acutiores eſſe febres ex putreſcente ſanguine ortas, quia Hippocrates primo de ratione vict. dicebat, quòd harum vi complures pereant, aſſerimus Hipp. citato loco tex. 8. connumeraſſe morbos, quos priſci acutos nominatim perſtrinxerunt, quemadmodum eſt pleuritis, peripneumonia, phrenitis, lethargus, cauſus, & quicunq; alij hos conſequuntur morbi; & propterea per febres continuas, non continentes ex ſanguine putreſcente ortas duntaxat ſubintellexit, ſed quæ ex aliis humoribus, diuerſiſque inflammationibus fiunt, quapropter & peripneumoniæ, & lethargi, & cauſi, hoc eſt ardentis febris meminit, & deinceps dixit: [& quicunque alij hos conſequuntur morbi, quorum febres prorſus cõtinuæ interficiunt.] ac ſi velit innuere omnes febres continuas, præſertim ex inflammatione viſcerum ortas, ex quouis humore generationem habeant, acutas eſſe, ac vt plurimùm interficere, etiamſi ex humore frigido generentur, vt lethargus. Nec etiam noſtræ opinioni pugnat Galeni auctoritas libro de curandi ratione per venæ ſectionem, cùm inquit; [cæterùm vbi fetueſcentis ineſt ſanguinis plenitudo acutiſsimam accendens febrem.] Nam ex ſanguinis plenitudine febrem acutiſsimam fieri

2. Obiectio quæ diluitur explicatione ſententia Galeni.

Cap. præcit.

Cap præcit.

3. Obiectio quæ ſoluitur declarata ſententia Hippocratis.

4. Obiectionis refellit ſenſum Gal. declarãdo cap 12.

noo negamus, cùm de numero peracutorum morborum ſit (vt priùs dictum eſt.) at quæ ex bile excitantur non propterea eiſdem acutiores eſſe noo fatemur, quinimo has perpetuò eiſdem acutiores magis eſſe affirmamus (iis quæ retulimus ſeruatis) quãuis citato loco etiam Galeous de plenitudine ſerueſcentis ſanguinis, qui quodammodo bilioſus eſt, ad bilioſámque accedit naturam, & ooo de putreſceote, ſeu redundante ſolo ſanguine verba fecerit. Reliquas quas in medium afferunt rationes, conſultò prætermiſimus, cùm & parui momenti ſint adeò, vt quiuis vel parum in medicina exercitatus, facilè eas diluere valeat, tum etiam quòd de putrefacto omnino ſanguine, ac corrupto extra vaſa, ſupráque modum exuſto potiſsimùm concludant, & non de eo qui modicè putreſcit, ac corrumpitur intra vaſa, adhuc eius formam ſeruante; de quo noſter eſt ſermo, vt ſæpiùs dictum eſt. Qua de re cum eodem Galeno proculdubio tenemus, continentem febrem ex putreſcente ſanguine accenſam, minùs acutam eſſe, quàm ea quæ ex putreſcente bile oritur, ſimiliter & continuam febrem quæ plures acceſsiones habet ex eodem ſanguine ortam, minùs acutam eſſe quàm continuam, ex bile quæ per tertium exacerbatur. Quinimo & quaſdam iſtarum febrium plures acceſsiones habentium quæ ex bile generantur, adhuc acutiores eſſe συνόχου ex putreſceote ſanguine, & (vt vniuerſaliter dicam) quæ ex putreſcente bile febres ortum ducunt, io cæteris paritate ſeruata, ſemper eis acutiores eſſe, quæ ex ſanguine putreſcente accenduntur; quicquid alij ſentiant: ſuot tamen & hæ febres quæ ex ſanguinis putredine genetantur acutæ, licet non verè & exquiſitè ardentes. Sed mox quæreret quiſpiam, num ſicuti febres quædam acutæ eſſe poſſunt, & non ardentes, vt de ſynochis ex ſanguine concluſimus, ita quoque poſsint ardentes quædam eſſe, & noo acutę? quod quidem admittere videtur Hippocrates tertio de morbis vulgaribus ſub his verbis: [febrium ardentium quæ vigebant, hæc erat natura, initio ſopore erant oppreſsi, faſtidioſi, inhorreſcebántque, febris non acuta, neque magnoperè ſitibundi, vel deliri.] manifeſtè hic Hippocrates admittere videtur ardeotem febrem, quæ non ſit acuta. Verùm nos quamlibet ardentem febrem acotam eſſe cum Galeno fatemur; Hippocratis autem auctoritati eo modo ſatisfaciemus, quo ipſemet Galenus in commento ſatisfacere videtur, dicens; quòd cùm dixit febris non acuta, in quibuſdaio codicibus abſque oegatione reperitur; vtputa febris acuta. Deinceps vtroque modo conatut Hippocrat. dicta verificare, inquiens, quòd qui negatiunem omittunt, quòd diuelli ab ardente febre, acuta febris nequeat, inteodunt, vel intelligendum eſt, quòd quemadmodum non magnoperè erant ſiticuloſi, tamerſi etiam in febribua ardentibus hoc ſit peculiariſsimum, ita conſentaneum eſſe eos non valde febricitaſſe acutè, & propterea potuit ab Hippocrate ſcriptum eſſe febris non perinde acuta, deinceps corruptum ab eo qui primus hæc ſcripſit, errórque remanſiſſe; quamuis quidaio (vt ipſe fatetur) velint, quòd quemadmodum raròiis, & nouo quodam exemplo acciderit ſopor, ita hæc febris. Atqui nos vel eſſe auſetendam dictionem [oon] vel ſi non auferatur, addendam eſſe, valdè, aut perinde, cum eodem Galeno putamus; & proinde nullam febrem ardeotem eſſe, quæ etiam non ſit acuta, cum eodem Galeno verum eſſe arbitramor. Qua etiam ratione in noſtro quæſito de tertiana, num ſit morbus acutus, probauimus eam eſſe de genete morborum acutorum, cùm etiam de genere ardentium ſit; nam qua ratione ardens dicitur, ſimiliter etiam & acuta febris dicenda erit, vt fuſiùs nonnullis cùm auctoritatibus, tum rationibus eodem loco demonſtrauimus.

An febres quædã ardentes eſſe poſſint, & non acutæ?

Comm. 3. text. 3.

Reſpondet quæſtioni febres omnes ardentes etiam acutas eſſe.

FINIS SECVNDÆ PARTIS.

DONATI ANTONII AB ALTOMARI, ARTIS MEDICÆ DE MEDENDIS FEBRIBVS,

PARS TERTIA.

EXERCITATIO.

De dignotione, prognoſtico, ac curatione febrium ex putredine ſanguinis accenſarum.

Caput I.

QVOMODO particulares omnes febrium differentiæ, præſertim earum quæ ex putredine accenduntur, eadem diuiſiua methodo vtentes, veſtigētur, & quot, quæve ſint, ac quis ſit modus earundem generarionis, quæve curationis via & ratio fuſiſsimè explicaſſe arbitror. Reliquum eſt, vt tyrones inſtituamus, quomodo ſe exercere debeant, pro dignotione, ac curatione earum, adeò vt in ſingulis dignoſcēdis primò ſe exerceant; & demum eis cognitis, quid de ipſis prædicendum, ac quibus curari debeant, haudquaquam ignorant. id nanque eſt quod pro huius tractationis perfectione, ac complemento à principio docere propoſuimus, & ne longiùs euagemur, ab hac quæ ex ſanguinis putredine oritur differentia, quæ tot in medium attulit lites, exordiendum eſſe putaui, vt vniuerſus de ea abſoluatur ſermo; vtque ea cognita & ſublata, ad reliquas quietiùs tranſire valeamus, neque propterea reliquarum & dignotionis, & curationis ordo peruertetur, vt patebit. *Febris ex ſanguine duplex.* Pro loci porrò diuerſitate, in quo ſanguis putreſcere conſueuit, duæ etiam febrium differentiæ oriuntur, vt dictum eſt; quarum altera σύνοχος, hoc eſt continens, altera συνεχὴς, id eſt continua appellatur. Prima, quoniam in omnibus aut principalioribus vaſis idem ſanguis putreſcit, vnam à principio ad finem vſque habet acceſsionem, quæ in multos dies porrigitur, cùm ob vehementem ſtipationem ſanguis non tranſpiret, nec vlla ſubſit occaſio, quæ alterius acceſsionis principiū excitet, vt iamdudum *Continentis feb. ex ſanguine differentiæ tres.* differuimus. Huius tres differētiæ (quemadmodum de ſynocho abſque putredine explicatum eſt) reperiuntur apud artis medicæ auctores, & præſertim apud Galenum nono de meth. med. c. 3. Nam aliæ ſimilem tenorem ſeruant, à principio ſiquidem ad finem vſque æquali magnitudine, ac vehementia perdurant, quas Græci ὁμοτόνους, καὶ ἀκμαστικὰς vocant, quædam verò ſemper augentur, & exiguum aliquid adiiciunt, eas Græci ἀναβατικὰς, καὶ ἐπακμαστικὰς nominant, hoc eſt creſcentes, ſeu incrementum ſuſcipientes, aliæ paulatim diminuuntur & decreſcunt, quas παρακμαστικὰς, hoc eſt decreſcentes appellant. *Continua feb. ex ſanguine.* Reliqua differenria, licet ad febris vacuitatem priuſquàm ex toto ſoluatur non deſinat, plures tamen habet acceſsiones, & declinatio aliqua ſenſibilis in ea apparet, quoniā in paruis quibuſdā vaſis ſanguis putreſcit, & vt vniuerſaliter dicatur, in inflāmationibus vniuerſis, adéſtque occaſio aliqua, quæ alterius acceſsionis principiū excitat: ſimilem verò acceſsionū proportionē aſſumit, qualem tertianæ maximè febres oſtendunt, vt liquet 2. de diff. feb. cap. 9. *In quo conueniūt feb. omnes ex ſanguine.* Commune autem omnibus febribus quę ex ſanguinis putredine accenduntur exiſtit Alexandro auctore cap. 3. lib. 12. quòd mitis ſtatim calor ad primum manus tactum percipitur, qui nihil habeat *Caloris qualitas.* rodens & acre, quale in febribus, quæ ex flaua bile plus ſatis aduſta generantur, deprehenditur. differt etiam hic calor ab eo qui ex putreſcente pituita ſentitur: quoniam licet per initia tum mitis, tum vaporoſus ſentiatur, paulò poſt tamen, manum diutiùs admouentis rodens caliditas, tactui occurrit, veluti per colum quoddam aut cribrum ſurſum emergens in eadem pituita putreſcente, vt ipſe inquit *cap. ſupra citato.* Quam ſententiam priùs conſcripſerat Gale. 2. de diff. feb. aſſerens quòd quamuis manui tangenti plurima ſe offerat caliditas in hiſce febribus ex putreſcente ſanguine ortis, earum tamen caliditas mitis eſt, magis vaporoſa, ac minùs moleſta, quàm quæ ex cæteris putreſcētibus humoribus percipitur. hoc itaque ſignum maximum, commune eſt omnibus febribus ex putreſcente ſanguine accenſis. *Pulſus.* Pulſus eis qui ita febricitant, præſertim vbi continens fuerit febris, maximus, vehemens, celer, frequens, & æqualis eſt, arteriæ conſtitutio, nec durior quàm pro natura eſt, nec mollior, celeritatis tamen frequentiæque eō peruenit, quo febris ipſa magnitudinis: hæc tamen indicia communia ſunt, vt inquit Galen. eodem 9. meth. meden. cap 3. cum ſynocho citra putredinem: priuatim tamen huic de qua ſermonem facimus putredinis ſigna aderunt, tum in lotio, tum in pulſu, tum caloris ingrata qualitate. In lotio,

Vrina.

quoniam colore & craſsitudine magis à naturali habitu recedent vrinæ, craſſæ ſiquidem & rubeæ, vt liquet libro de vrinis. Eſt etenim ſanguinis color rubeus, licet quandoque etiam & flauus, non tamen adeò vt bilis natura ſemper rubicundior exiſtit, Galeno teſte 2. de criſib. cap.12. erúntque crudæ in principio, aut ſaltem obſcurè concoctæ. In pulſu manifeſtabitur putredinis ſignum, etenim celerior erit contractio quàm diſtenſio, & pulſus per externam quietem frequentior, quod ſignum commune eſt omnibus febribus ex putredine ortis, vt 3. de præſagit. ex pulſibus ſcriptum eſt.

Pulſus communis febrib. omnibus ex putredine.

In caloris etiam qualitate putredo oſtenditur: nam quamuis ſemper ea ſanguinis putredine calor ſit mitior, quàm ea putredine cæterorum humorum, vt iamdudum oſtendimus, erit tamen aliquantiſper acris & mordax in continente hac ſebre ex putredine orta, relatione facta ad continentem citra putredinem: rubicundi quoque ac pleni apparent ægri, ac plenitudinis ſenſum ſe percipere aiunt.

Quibus in corporibus febris ex ſanguine generetur.

Hæc febris neque in frigida ætate, nec frigido corporis temperamento excitari conſueuit, nec in gracilibus, vel qui raro ſunt corporis habitu, imò tum ætate, tum natura, tum acquiſititio temperamento quæ calida ſunt, ac præcipuè ſi & carnoſus, & multo ſanguine affluens, & denſo corpore æger fuerit, aut etiam calidis excrementis refertus, vt patet citato libro nono de metho. med. cap.3. & propterea qui hac febre percipiuntur, ſi rectè curari debeant, iis ſanguinis miſsio eſt adhibenda, pro certo habens quod niſi id adhibeatur præſidium, fore, vt vel ſuffocentur, vel certè ſyncope prehendi, & omnino periclitentur: niſi eos, vel virium robur, vel plurimus ſudor, vel largum ſanguinis profluuium à morte vindicet, vt liquet ibidem, cap.4.

Curatio per venæ ſectionem.

Harum verò omnium continentium febrium deterrima eſt quæ incrementum ſuſcipit, inter reliquas, quæ ſimilem tenorem ſeruat, deterior eſt. Quocirca eiuſmodi febris curatio, non ſecus ac illius quæ citra putredinem, à venæ ſectione auſpicanda erit: quam licet Galenus citato loco, vbi valida ſubſit virtus, & ætas permiſerit vſque ad animi defectum, fieri debere præceperit, quia tamen vt ipſemet fatetur 11. eiuſdem operis lib. cap.14. nec obſtructio, nec putredo curari per ſanguinis miſsionem poteſt, vt quæ alia remedia deſiderent, & propterea reponi ſanguinis aliquid ad curationis ſpatium debebit, quominus intempeſtiuè nutrire, neceſsitate vlla cogamur: ob id ſatius eſſe puto, ac tutius, vt quantum ſatis viſum fuerit, tantum principio detrahas: quod verò defuit iteratione ſupplere oportet: quod quidem nec ipſe negauit eodem 9. de meth. med. vbi vires, aut ętas non ſatis reſponderēt, cætera autem quæ pro huius febris curatione cōducunt, tum eo loco quo continentem citra putredinem curare docuimus, tum etiam vbi abundantiam curare præcepimus, ac putredinem, ſtudioſi petant, ne iterum eadem hic repetamus: reperient enim quibus febrilis calor extinguatur, obſtructio eximatur, & putredo vacuetur.

Iterãda venæ ſectio.

Loco citato.

Similiter & victus rationem requirant in vniuerſali methodo, in qua eius inſtitutionem fuſiùs diſſeruimus, nedum in his, ſed in cæteris omnibus febribus particulatim autem ſis contentus in eiuſmodi febribus, paucisſimas ſorbitiones, potionéſque exhibere, quibus vtique ceu medicamentis potius quàm nutrimētis egemus, eodem Galeno teſte 11. de meth. med. cap.9. veluti eſt aqua hordei, aut ptiſanæ cremor. Nam quibus febribus continuis ſtatus non vltra ſeptimum futurus eſt, & vires validæ ſunt, atque ætas præterea conſentit, his quidem admodū exquiſitus, & tenuis victus eſt inſtituēdus, vt patet 1. de arte curat. ad Glaucon. cap.8. vnum autem iterum repetere non grauabor, quod maxima continentium febrium remedia hæc duo ſunt, ſanguinis detractio, & potio frigida, verùm illa, nullo non tempore, modò vires ſuſtineant, hæc, cum & impulſu, & vrinis concoctionis euidentes cernuntur notæ, febris autem eſt maxima, vt citato libro 9. de method. med. ſcriptum eſt.

Victus ratio.

Potus frigida quando offerendus.

Loco citato.

Continuas verò febres quæ plures acceſsiones habent ex eodem putreſcente ſanguine genita, ex eiſdemmet ſignis dignoſces, hoc ſolo ab eis diſsidentes, quòd plures habent acceſsiones, quoniam non in omnibus ſeu maximis vaſis, ſed in quibuſdam, ac paruis ſanguis putreſcit, & ſimilem habent acceſsionum proportionem, qualem tertianæ maximè febres oſtendunt, differunt autem ab eis febris bonitate. ſunt etenim hæ quæ ex ſanguinis putredine oriuntur, ſimpliciores, tum in reliquis ſymptomatis, tum etiam in caloris qualitate, vt ſæpius diximus, quòd ſi non modo ſanguis ipſe putreſcat, ſed inflammationem pariat, aderunt & eadem ſimul inflammationis indicia: ac etiam propria ſi ex ſanguine excitetur, diuerſáque ab aliis humoribus, ſi eadem fiat, vt in laterum inflammatione clarè cernitur, quarum inflammationum ſigna, ac curationis modum, potiſsimùm vbi internis partibus fiant, fuſiſsimè & particulariter in noſtra arte medica docuimus. verùm vbi in quibuſdam paruis vaſis propter eius craſsitudinem aut multitudinem impingitur, adeò vt putreſcat, propterea, quia non difflatur ſanguis, & febrem accendat, ſi omnia conſentiant, vena ſecanda erit, eáque repetenda, vt dictum eſt: præſertim ſi multitudine obſtruat, deinceps ad liberandam obſtructionem, ac craſsitiem extenuandam accedere, putredinémque euacuandam, ſub eadem via & ratione, qua in vniuerſali methodo præcepimus: ea autem deligenda medico ſunt, quæ citra calorem liberare obſtructiones valeant, ac putredinem auferre, aut ſaltem quæ citra calfactionem ſiccationémque valentem, eadem moliantur, tum intus aſſumpta, tum foris adhibita. quæ verò ſint quæ tali facultate polleant: in vniuerſali methodo ſunt explicata. particulatim autem, aqua hordei non decorticati, aut ptiſanæ cremor exhibeatur, vel radicis cichorij, apij, borraginis, vel fœniculi decoctum in aqua, aut oxyſacchatum, vel ſyrupus acetoſus, ſeu oxymel interdum. De foris verò ea quæ extenuandi, digerendi, alterandíque vim habent, adhibeantur, perpetuò indicationibus à parte affecta, quas prius in vniuerſali methodo explicauimus, ſumptis, atque perpenſis.

Curatio febr. ex obſtructione ſanguinis.

Sed quoniam exiguo quodam tempore ſanguis hic putreſcens ſuam ſeruabit naturam, ſed paulò poſt in aliorum humorum ſpeciem permutabitur, propterea pro diuerſo humore in quem mutatur, varia quoque exigit tum topica, tum alterantia ac purgantia medicamenta, quorum copiam ſtudioſi in ſequentibus requirāt. Si verò in eadem parte in qua ſanguis putreſcit inflammationem pariat, pro eadem curāda, illæ etiā indicationes penſitandæ ſunt, quas ſupra in vniuerſali methodo diſſeruimus, cùm ſcilicet putredinem cum inflāmatione curare doceremus. ſemper enim (ne eadem ſæpius repetamus

Curatio febr. ex putredine ſanguinis in aliam humoris ſpeciem transmutati.

tius) ſub eadem via & ratione particulares febrium differentiæ curandæ ſunt, quam in vniuerſali methodo ſeruandam eſſe monuimus, particulari quadam indicatione addita, quæ ex cuiuſque cauſæ adhuc manentis differentia deſumitur, ex qua & diuerſa particularis febris, ex putredine ortę, differentia gignitur, ac varius modus generationis ipſius circuitus: quemadmodum in præcedenti ſecunda huius operis parte fuſius explicauimus.

De cauſi, id eſt, ardentis febris dignotione, prognoſtico, ac curatione. *Caput II.*

QVOD per exquiſitum cauſum, ſeu exquiſitam febrem ardẽtem vnà cum Galeno quamlibet febrem continuã ex bile ortam, ſubintelligere debeamus, tã ſi plures habeat acceſsiones, quàm ſi vnam duntaxat à principio ad finem vſque, in præcedentibus abundè demonſtrauimus. Nam quæ in ſola flaua bile febris accenditur, ſine aliquo viſceris affectu, ſiquidem manente adhuc intra vaſa bile accendatur, exquiſita febris ardens nuncupatur. *In quo diſſideant febres continuæ ex bile.* ſi verò per totum corpus deferatur, tertiana, eodem Gal. teſte 2. de criſib. cap. 6. ipſæ verò febres continuæ ex bile genitæ, in alio non diſsident niſi quòd quandoque eadem bilis in omnibus vnà cum ſanguine, aut maioribus, principalioribúſque vaſis putreſcit: interim in exiguis ac à corde diſsitis. nam cùm in vaſorum capedinibus, vnà cum ſanguine continetur flaua bilis, vtcunque accendatur, contingit febres ardentes prodire: præcipuè verò vbi in ventris, aut iocinoris, aut pulmonis venis bilis efferueſcat, vt liquet ex eodem Galeno primo de morbis vulgaribus. *Com. 2. ſuper tex. 20.* Harum itaque omnium dignotionem primò aggrediemur; & deinceps prognoſticum ac curationem. *Signa propria febr. ardentiu.* Cùm autem duo ſint, vt prius dictum eſt, propria, eximia, ac pathognomonica indicia ardentium febrium, ſitis videlicet incompeſcibilis, ac exurens caliditas, neque appellari poſsit febris ardens, niſi adiuncta perpetuò habeat per totum morbum hæc duo, vt liquet tertio de morbis vulgaribus, *Com. 3. tex. com. 34.* propterea ab his exordienda eſt harum febrium dignotio. *Signa ex pulſibus.* Pulſus eorum qui hac febre laborant, celerior, & frequentior erit, quàm qui fit ex ſanguinis putredine, inæqualis magis: nam multò celerior erit contractio diſtentione, & frequentior ſecundum exteriorem quietem; erit etiam, & durus, & propterea non adeò magnus ac vehemẽs, quemadmodum in continentibus ex ſanguine ortis videbitur, aderitque manifeſtum proprium febrium ſignum, hoc eſt inæqualitas in vno pulſu: nam multò velociùs principium, finémque motus inuenies, quàm medium, licet hoc commune ſit omnibus continuis, vt patet primo de arte curatiua ad Glauconem cap. 8. *Ex linguæ colore.* Eſt etiam proprium harum febrium ſymptoma lingua nigricans, vt liquet primo de locis affectis, nigreſsit autem ob immoderatam caliditatem quemadmodum etiam arida & aſpera redditur ob immoderatam ſiccitatem, eodem Galeno auctore quarto de ratione victus: cap. 5. *Super text. 1.* quo loco ab auctore cuncta hæc quæ ſequuntur ſigna conſcripta ſunt, *Signa alia.* inquiens: [ſit quoque & lingua aſpera, ſicca, & valde nigra; ventérque morſu dolet, deiectionéſque & liquidæ, ac pallidæ fiunt, vrgétque ſitis vehemens, & vigiliæ, atque interdum mentis aberratio:] quæ etiam ab Aetio capite 78. libro 5. & à Paulo cap. 28. libro 2. annotata ſunt. Verùm non omnia hæc ſymptomata perpetuò febribus ardentibus inſunt. nam ventrem morderi & bilioſa deiicere, non de eis quæ perpetuò inſunt, niſi cùm morbus vehemens ſit, mutuúſque acrium & tenuium humiditatum ad interna fiat. quapropter iis qui ventrem hepárque cauſi veluti ſedem habent, hæc contingunt, verùm iis qui pulmonem veluti ſedem habent, hæc non admodum contingunt, ſed quæ de lingua dicta ſunt, & deſipientia magis, difficulter etiam & hi ſpirant. (ea ſcilicet quæ denſa, & magna eſt ſpirandi difficultate) efflántque cõtinenter os aperientes, igneique ſpiritus efflatione leuantur, vt ab eodem Galen. citato libro 4. de rat. victus ſcriptum eſt. *Locus præc.* vnde Hippoc. aphor. 50 4. lib. dicebat: [vbi in febre non intermittente difficultas ſpirãdi, & delirium acciderit, letale:] *Delirij cauſa.* ſit autem in his febribus interdum mentis aberratio, ſeu deſipientia, ob eam, quæ ad caput recurrit, bilem, & ob temperaturæ caliditatem ſiccitatémque, & propterea vbi admodum vehementes fuerint hæ febres, eſt hoc peculiàre; quemadmodum etiam ſanguinis ex naribus profluuium. *Sanguinis profluuij cauſa.* etenim nihil habet admirationis ſi recludantur, & diſrumpantur huius regionis venæ à ſanguine qui ſurſum incitatus calore effertur, à quo non poſſunt non inflari, ac tum reſerari venæ, & rumpi ob ſpiritus copiam, qui diſrumpit vel vtres ac dolia, dum in muſto ferueſcente accumulatur, vt liquet 1. de morbis vulga. *com. 2. tex. comment. 63. & 66.* cùm ergo copioſus ad caput calor attollatur, vbi vehementes fuerint hæ febres, ſanguinis fiunt profluuia, & delirant. *Signa ex vrinis.* erunt & vrinæ in his febribus tenuiores, quàm in febribus ortis ex ſanguine putreſcente, ſimiliter non adeò rubeæ, ſed rufæ, ſeu flauæ & igneæ. Differunt autem hæ febres ab exquiſitis tertianis, quoniam neque cum rigore inuadunt vt illæ, neque etiam ſi plures acceſsiones habeant, ad febris vacuitatem deſinunt, propter eas quas ſupra meminimus cauſas. diſtingues autem eas, quòd quæ continentes non ſunt, plures habent acceſsiones, illę verò vnam duntaxat, minùs etiam quodammodo ſitiunt ægri, & calor, ac cætera modo dicta, in eiſdem ſunt paulò mitiora; reliqua verò quæ vtriſque communia ſunt, ſequenti capite de tertiana expectabis, ne eadem bis repetamus. Nunc ad prognoſtica tranſeamus. *Prognoſtica lethalia ex rigore.* Si incipiente ardente febre confeſtim parum rigeant laborantes, prauum eſt ſignum: etenim iudicare ardentes febres rigor ſolet, Hippoc. auctore apho. 58. 4. libri cùm dicebat: [febre ardente laboranti, rigore ſuperueniente ſolutio fit.] bile ſiquidem ex qua febris ardens habuerit ortum, expurgata. Atqui decretoria nõ ſtatim elucere oportet, vt idemmet teſtatur 2. de morbis vulg. *Sect. 2.* inſuper malum eſt ſi inſomnes ac faſtidioſi ſint, grauiterque angantur. nam vigiliarum & angoris ſymptoma ſemper exitioſum eſt, nedum in principio. *Ex vigiliis angore.* Adhæc vbi paululum in fronte & clauiculis ſudabunt, multúmque delirabũt, prauum eſt ſignum: *Ex ſudoris.* nam eiuſmodi ſudor, etiam ſi frigidus non ſit, minatur ſyncopem: peſsimus autem erit, ſi frigidus egrediatur, quippe qui non fore ſed iam eſſe ſyncopem indicet Galeno teſte primo prognoſticorum, & propterea dicebat Hippocrates aphoriſ. 37. quarti libri, *Super tex. 26.* [frigidi ſudores cum àcuta quidem febre mortem, cum mitiori autem, longitudinem morbi ſignificant.] delirare verò læſum ſignificat cerebrum, nec minùs timores, mœſtitiæ, *Ex delirio, timore &c.* extremitates ſubfrigidæ, vt ſummi pedes, magiſque minùs, praui ſunt timores inquam,

quoniam magnopere acris, & deuſtæ flauæ bilis ſymptomata ſunt, cognatæ verò timorib. ſunt mœſtitiæ.

Extremorum frigore.

At partium extremarum frigus perniciosiſsimum ſebribus ardentibus ſymptoma eſt, & ſignum, quemadmodum etiam deſipere: febris æſtu caput inflammante, cùm proprium ſit, & familiare febribus acutis, vti extremis corporis partibus; quæ ſi quando refrigerentur, regionéſque ad viſcera continentes ardeant, in corporis meditullio coactum ſanguinem eſſe, indicio eſt, extrema autem membra ſanguinem deſiderare, refrigerari, & ſemel emori, deſtituente iam ea natura. Quapropter Hippocr. aphoriſ. quadrageſimooctauo, quarti lib. ſic ſcriptum reliquit; [in febribus non intermittentibus, ſi partes exteriores ſint frigidæ, interiores verò vruntur, & ſitim habeant, lethale.] & aphoriſmo primo, 7. libri, [in morbis acutis frigus partium extremarum malum.]

Ex acceſſionib. quæ paribus diebus fiūt.

Nec minùs & malum quoque eſt, vbi ardentes febres plures habeant acceſſiones, ſi eædem diebus paribus fiant à principio ſtatim; nam interim ad ſextum diem peſsimum iudicium fore prænunciant, interim in longum producendū morbum: at ſiquidem velociter moueantur (quarto die prauam acceſsionem habente) ad diem ſextum de vita decedunt. Galen. auctore 1. de morb. vulg. & præſertim ſi eadem die quarta, ſudores diutiſsimè frigidiores appareant.

Com. 2. ſuper tex. 75.

Hippo. verò aphoriſ. 61. 4. lib. ſcriptum reliquit, quòd qui morbi diebus paribus iudicantur, malè iudicantur, ac lubenter repetunt. inſuper quòd febricitans, niſi diebus imparibus febris reliquerit, ſolet recidiuare. ſi verò extremitates liueſcant ſimul cum earum frigiditate, neq; amplius calor eis redeat, demori eos indicat, & eſt argumentum cōnſtans, vt inquit Galen. non poſſe vltra diem ſextum vires ſuſtinere: quòd ſi cùm antea æſtuaſſent, & propterea ſiti flagrarent, poſtea ſint à ſiti liberi, ita vt amplius non ſitiant, horum duorum alterutrū eſſe neceſſe eſt, aut morbi ſolutionem, aut virtutis extinctionem, ita vt impræſentia mala amplius non ſentiant.

Ex ſiti ſedata ſine cauſa.

At ſi cùm lingua nigra, arida, ac aſpera à principio, abſit ingens ſitis, alterutrum indicat, aut mentem læſam ægrorum eſſe, vt propterea quæ patiuntur non ſentiant, aut ventriculi naturalem facultatem extingui, vt 3. de morbis vulgar. ab eodem Gal. ſcriptum eſt.

Comment. 1. ſuper tex. 2

cùm verò iam dicta exitialia ſymptomata adfuerint, atque priùs ſitierint, cùm non contingat eos à morbo vindicari, proinde ſi amplius non ſitiant perditi ſenſus ſignum eſt. fiunt tamen interdum minùs ſiticuloſi ob ſiccas tuſſes, leuiter irritantes, ſiue ob faucium aſperitatem, ſiue ex ſola intemperatura inſtrumentorum reſpirationi ſeruientium accidant: nam ex locis vicinis humor aliquis tenuis, vel diſtillat, vel trahitur ad loca quæ ad aſperam arteriam pertinent, vt liquet aphoriſm. 34. libri 4.

Ex vrinis.

Vrinæ item nigræ, tenues ac paucæ, aluíque duræ, in his febribus, exitialia ſunt ſigna. nam nigræ, ab aduſto iam bilioſo humore proueniunt; paucæ, quòd nimis ſit ex ſanguine humor aquoſus, ab ardente febre toſtus, ſignificat; quódque vrinæ inſtrumenta iam emortua ſint, tenues, quia à natura bilis non euicta eſt. eandem etiam ob cauſam alui duræ fiunt.

Ex ſanguine guttatim è narib. ſtillante.

Comment. 2. ſuper tex. 63.

Perniciosum inſuper ſignum eſt cùm in aliis, tum maximè in ardentibus febribus, ſanguinis è naribus ſtillicidium in his febribus; ſiquidem familiariſsimum eis eſt ſanguinis è naribus profluuium, vt liquet citato libro 1. de morbis vulga. Quòd etiam in cæteris febribus malum ſit, ex eodem Gal. liquet 4. de ratione victus. At quòd non ſolùm ſanguinis è naribus ſtillatione, ſed quælibet alia exigua excretio in febribus potiſsimum ardentibus, praua ſit, idem Galen. decretum reliquit 2. prorrhet. ſub his verbis:

ſuper text. 67.

[excerni pauca in ægris vnum quoddam ex ſignis eſt, quæ ex toto prauitatem habent, ſiue ſanguis per nares excernatur, ſiue deorſum per ventrem, ſiue per vomitum tale quippiam, quod ſuperfluum ſit, excernatur. idem & in ſudoribus eſt, & his quæ per vterum excernuntur.] & reddens cauſam ſubdit: [nihil etenim eorū quæ decretoria exiſtunt, exiguè ſecerni conuenit, ſed quæ ita vacuantur, omnia duorum alterum ſubeunt. nam vel quòd non queant tolerari ob copiam, ab affectis effunduntur partibus, vel imbecillitatem oſtendunt naturæ, quæ proponit quidem ſuperflua excernere, ſed nequit.

Ex lachrymis non voluntariis.

Comment. 1. commen. 2.

ſi verò cum iam dictis ſymptomatis prauis inuoluntariæ ex oculis lachrymæ cadant, mortem ſignificant, vt liquet 6. de morb. vulgar. quanquam & hoc ſymptoma malum ſit in cæteris febribus, ac aliis quibuſque morbis Hippocrate auctore aphoriſ. 52. quarti libri. exitioſum autem atque letale in morbis acutis, vt patet 1. prognoſtic. Idem quoque Hippocrat. aphoriſm. 34. & 35. citati libri quarti ſic ſcriptum reliquit. [ſi febrem habenti ſuffocatio repentè ſuperuenerit, nullo tumore in faucibus exiſtente, eſt lethale.] Item, [ſi febrem habenti, repentè collum peruertatur, ac vix deuorare poſſit, non exiſtente tumore, eſt letale.] & aphoriſmo ſexageſimoquinto: [in febribus circa ventriculum fortis æſtus, & cordis morſus, malum.] & 67. [in acutis febribus conuulſiones, & circa viſcera dolores fortes, malum.] malum quoque eſt ſpiritus offendens, mali item ex ſomnis timores, & conuulſiones, ſeu labores, vt aphoriſm. 67. & 68. ſcriptum eſt. Inſuper ſi in frigido ambiente vehementer vri hominem contingat, exigua ſalutis ipſius ſpes eſt habenda. ſi verò nec concoctionis habeat ſigna, nec vires validas, ſeruari is planè non poteſt Galeni auctoritate 11. de meth. med. cap. 9. Cùm verò tot explicauerimus mala, ac letalia ſigna ardentium febrium, tempus eſt bona, & ſalutaria, ſi qua ſunt, conſcribere.

Signa bona facilis tolerantia.

Facilis ſpiratio.

Ergo bonum erit ſignum vbi ægri morbum facilè ferant, ita vt non admodum æſtuent, propterea quòd calor non admodum fuerit exurens, neq; incompeſcibili ita ſiti detineātur, neque faſtidioſi ſint, nec grauiter angantur, ſimiliter ſi bene ac facilè ſpirent: magnam etenim habet vim in omnibus morbis acutis qui cum febre ſint, ſpirandi facilitas, vt inquit Hippocrat. 1. prognoſt.

Text. com. 15.

Dolor nullus.

Lingua nō admodum male colorata.

Vrinæ laudabiles.

Deiectiones bonæ.

Text. com. 36

Sudores boni.

Ad hæc ſi nullum, ſentiant dolorem, præſertim internarum partium, ſi eorum corpus æqualiter calidum eſſe videatur, ac molle, lingua non admodum nigra, arida, & aſpera. inſuper ſi eorum vrinæ bonæ ſint, nedum in colore, ſubſtantia, & quantitate, ſed ſi ſtatim coctæ appareant, candidum ſedimentū habentes, leuéque & æquale per omne tempus dum morbus iudicetur: ſecuritatem enim, ac morbum fore breuem ſignificabunt, vt liquet ex eodē Hipp. 2. prognoſt. & deiectiones ſimiliter, ſi concoctæ appareant, bonæ ſunt, ſudores item boni ſunt, ſi per diem decretoriū euenientes, ac ex toto corpore prodeant, à quibus à febre vindicentur, aut ſaltem faciliùs morbum ferant.

Somnus vtilis.

quòd ſi dormiant & ex ſomno iuuentur, ſalubre quoque erit ſignum. ſimiliter ſi non delirēt, aut ſaltem parum; nā in quouis morbo

mente

mente conſtare, & bene ſe habere ad illa quæ offe- *L. delirium in aliam.* runtur, bonum eſt, contrà verò ſe habere, malum vt ait Hippocrat. aphoriſm. 33. 2. libri, ſi etiam non timeant, nec mœſti ſint, ac de ſalute confidant, bonũ. ſi verò ſignis concoctionis priùs apparentibus, cum virium robore, in aliqua die critica largum fiat ſanguinis è naribus profluuium, aut ſudor qualis modò dictus eſt, abſque dubio æger liberabitur. ſimiliter quoq; febris fiet ſolutio, ſi rigor ſuperueniat: ſi mo- *Solutio me vbi.* dò dicta præceſſerint. Nam à febre ardente habito rigore ſuperueniente, ſolutio fit, inquit Hippocrat. aphoriſm. 58. quarti libri, vbi verò febre non intermittente rigor incidat (videlicet non ſemel) ægro iam debili exiſtente, letale eſt, eodem Hippocrat. auctore aphoriſm. 46. citati libri 4. vt verò ſummatim dicam, nedum de his febribus, ſed de cæteris omnibus, præter ea quæ diximus, calorem videlicet, arteriarum motus, vrinas, excrementa, & corporis habitus, & nõnulla alia quæ inſpicienda ſunt, vt regiones, anni tempora, conſtitutiones, ætates, corporum temperaturas, conſuetudines, & antecedentes cauſas: necnon & quę ſimul cum morbo inuadũt, & quæ in medio tempore apparent: præ cęteris omnibus quoddam maximum, breue tamẽ dictu ſpe- *Duo ad bene prædicẽdum neceſſario ſpectãda.* ctandum erit, ſi velis recte prædicere: eſt verò hoc morbi quantitas, ac vitium, res quæ ad eam explicandam vno indiget verbo, ad vſum verò permagna; neque enim bene pręnoſcere poſſumus, niſi horum ſingulorum magnitudinem diligenter penſitemus: nam vtrum morbus ſit exitialis, aut non, & quando magis debeat mori, aut ſanitati ægrotus reſtitui, niſi omnino quæ diximus diligentius animaduerteris, ad duo ea redigens capita, ſcilicet ad ipſius morbi magnitudinem, & ægroti vires, nõ poteris verè prænoſcere, vt liquet primo de arte curatiua ad Glauconem, cap. 8. etenim ſi vires adeò validæ ſint, vt poſsint morbum ſuperare, neceſſe eſt ægrotus euadat: ſi verò contrà, omnino morietur. Non igitur ſolùm inſpicias qualis ſit morbi ſpecies, ſeu forma, ſed & eius magnitudinem aduertas, quod quidem non paruam exigit experientiam: nanque ex nulla alia re poſſumus ad exquiſitam peruenire notitiam ipſius quantitatis, ſeu magnitudinis, quàm ex crebra exercitatione circa quantitatis coniectu- *Super text. 6.* ram, vt eodem loco ſcriptum eſt, & libro 2. prognoſtic. inquit idem Galenus quòd ſumma totius præſagitionis in morituris conualituriſq; eſt, quoties vis ægrotationis cum ægri facultate conferatur: ſi enim morbus vehementior eſt, æger omnino morietur, ſi debilior quàm ægri facultas, haudquaquam morietur, vbi nihil comitatur. Hæc itaque de prognoſticis dicta ſatis. *Curatio.* Nunc ad curationem harum fe- *Aer.* brium accedamus. Prima ergo auxilia in ardenti febre, decubitus ſunt in locis frigidis, qui ad purum aerem patent, ac perflantur; ſtratum verò ſit molle, amicula aſsiduè permutata, ſatis gracili & non ſordida, ſit etiam lectus abundè amplus quo poſsint membra calefacta ſubinde ad alias atque alias eius partes transferri, & per flabellum aer ignauior concitetur: quin & alia animi oblectamenta procurentur, folia vitis viridia, item myrti ac roſarum per pauimentum ſpargantur, & aqua frigida frequenter irroretur, ac aquæ ſalientes in vicinia ſonum e- *Somnus.* dant, vt liquet ex Aetio Philumeni auctoritate cap. *Quies.* 78. libro 5. ſomnus quoad fieri poteſt conciliari debet, nam vigiliæ, vt dictum eſt, magnopere lædunt. Motus omnino prohibeatur, viténtque immoderatos animi affectus; iram ſcilicet, triſtitiam, & timorem, citandaque aluus erit quotidie clyſteribus lenientibus, ac emollientibus, potiſsimùm vbi naturæ ſponte eadem alui excrementa non excernantur. Quod ad cibum & potum attinet, ab *Victus ratio.* initio ſtatum ad vniuerſum ægritudinis tempus inſpicientes, rationem victus inſtituemus. Nam quæ velociter fiunt, ac celeriter ad ſtatum veniunt, etſi valde tenuem victum exhibueris, haud magnum afferes detrimentum, vt inquit Galenus 1. de arte curatiua ad Glauconem cap. 8. potiſsimùm vbi vires validæ ſint. quæ verò ſint diuturniores, niſi ab initio pleniori cibo reficias, hominem cum morbo pariter perimes, aut intempeſtiuè victus formam commutabis: neque enim oportet ſtatu aduentante pleniorem quàm priùs cibum offerre, ſed contra potius tenuiſsimum victum qui in toto morbo adhibeatur, ad ſtatum reſeruare, vt patet citato lib 1. de *cap. 8* arte curat ad Glauconem, ſunt inſuper cibi offerendi qui humectandi, refrigerandique vim habeãt, vt lactuca, intybúmque agreſte, & domeſticum: omnibus verò ptiſanæ cremor idoneus exiſtit Alex. teſte cap. 3. libro 12. Prædicta autem olera cum aquoſa poſca feruefacta exhibeantur, ex Aetij præcepto. Verùm cùm ex oleraceis nihil ſit, quod bonum ſuccum præſtet, lactuca enim in iis quæ boni, malique ſucci ſunt, mediocriter ſe habet, Galeno *Cap. 6 & 2. de alim. fac. cap. 11.* teſte libro de cibis boni & mali ſucci: propterea in iure parui pulli dictis oleribus decoctis, aut quibuſdam aliis, vt malua, portulaca, atriplice, rumice, oxalide, bugloſſo, buccellæ panis maceratæ, tutius, ac vtilius exhiberi poterunt. Interim eædem panis buccellæ aqua frigida lotæ, inſperſæque præſertim aut citrangulorum, aut citri acido, ſeu malorum punicorum acidorum ſucco, exhibeantur. Nec minùs & ptiſanæ cremor, ſeu eadem ptiſana, iniectis in ea mali punici granis, conducere videtur. vbi verò propter virium infirmitatem pleniorem cogeris victum exhibere, paruorum pullorum, aliarúmque paruarum auium montanarum carnes elixas, cum aliquo iam dictorum olerum, aut etiam cucurbita, præbebis. & ſi pleniori indigebunt alimento ægri, ad gallinarum ſeu caponum, perdicum, faſianorum ac ſtarnarum carnes accedendum erit; interímque eiſdem contuſis, aut in aqua tabefactis, adiecto citri, limoncelij, limonis, aut citrangulorum acido, aut malorum punicorum ſucco, ſeu omphacio, vtare. Perpetuò tamen vitare conſulo cibos qui ex amygdalis conficiuntur: ſunt enim temperamenti calidi, & pinguis, ac oleoſæ qualitatis participes, vt liquet 6. de ſimplic. medicam. cap. 11. & 2. de aliment. facult. cap. 29. Qua ratione, quemadmodum & cætera dulcia calidioribus corporibus exhibita, facilè in bilem mutantur, vt 2. de naturalibus facult. cap 8. ſcriptum eſt, ita & hæc, vbi nedum calidis, ſed calidiſsimis corporibus exhibeãtur, & eò potiſsimùm quòd nedum quia dulcia ſunt & calida, verùm etiam oleoſa & pinguia, vt dictum eſt, promptiſsimè in bilem mutantur, igitur cane peius & angue amygdalatorum ſorbitiones, & quicunque alij ex eiſdem parantur cibi, aut dulciarij panes, vitari debent, nedum in iſtis febribus, ſed cæteris omnibus, præſertim acutis, quinimò & multò deteriores redduntur cibi ex amygdalis, ſi cum ſaccharo parentur. nam & ipſum quoque ſaccharum in hiſce febribus vitandum eſt quoad fieri poterit, quoniam velut cætera dulcia facilè in bilem vertitur, niſi quiſpiam alterius cuiuſ-

dam rei gratia, & non pro cibis eiſdẽ interdum vtatur.

Potus.

Pro potu aqua hordei tribuatur, aut leuiter decocta aqua exiguo adiecto mali punici acido, ſeu mali medici, vinum quoque vbi vires exigant, aut propter conſuetudinem ægri ab eo abſtinere nequeant, exhiberi poterit, quòd tum aſpectu, tum viribus ſit aquoſum: id enim ad omnia vtilius quàm aliis eſt, vtpote quòd & concoctionem iuuet, & vrinas, ac ſudores prouocet Galen. auctore 8. de meth. meden. cap. 3 Nam & Hippocr. quoque non modo in diariis febribus, verùm etiam in acutis vinum exhiberi præcepit, vt liquet 3. de rat. vict. in morbis acutis nec propterea ſibiipſi pugnat, ſi 6. de morb. vulgar. dixerit (etiam ſi ipſe ſit auctor) [calidæ naturæ refrigeratio potus aquæ, quies,] nam in eiuſmodi naturis non omnino vinum prohibet, ſed ſuadet copioſiùs vtẽdum eſſe aqua quàm vino: id quod etiam nequaquam nos negamus, admittimus autem quòd quibuſdam ardente febre laborantibus ipſum innocuè exhiberi poterit, modò, vt dictum eſt, tum aſpectu, tum viribus ſit aquoſum, inſuper & mediocriter aqua dilutum. Huius generis vina ſunt Amynea quæ in eo colle naſcuntur qui Neapoli imminet, vt liquet ex Galen. 1. de cibis boni & mali ſucci; quo loco eóque delato ac magis aprico noſtrum ſitum eſt rus amœnum, mihique iucundum, & quod in eo naſcitur vinum album (neſcio tamen an amyneum ſit) tenue, aquoſum, ac ſubadſtringẽs eſt, ac ferè infirmiſsimum vt citra nocumẽtum hac febre laborantibus exhiberi poſsit, vt ſæpius obſeruauimus haud tamen me præterit, & in aliis quoque regionibus Italiæ præſertim, huius generis vina reperiri, quibus hac febre laborantes innocuè vti poterunt. Idem quoque vinum interim colluendum, ſeu gargariſſandum præbeatur aut aqua hordei, ſeu iam dicta aqua leuiter decocta, adiecto granatorum acidorum ſucco, aut mali medici, ſeu exiguo aceto, inuicem aquæ frigidæ fractæ quam Aetius præbet. Verùm acetum tanto debeat aquæ frigidæ permiſceri, vt bibi poſsit, ita enim refrigerabit & humectabit, vt liquet 10. de metho. med. cap. 9. confert item poſt cibum, vt inquit Aetius, ſi quandoque frigidam cochleari vnius aut duorum menſura abſorbeant, potiſsimùm vbi frigidæ potui aſſuerint ægri.

Comm. 4. Text. com. 15.

Cap. 8.

Vena ſectio.

Iter prima quoque auxilia venæ ſectio ſuum habet locum, & proinde initio etiam venam ſtatim incidere oportet, vbi quippiam non impediat Alexan. auctoritate cap. 2. & 3. lib. 12. quod quidem præcipere videtur Galen. lib. 1. de arte curat. ad Glau. cap. 13. quo loco docet continuarum febrium curationem inquiẽs: ſanguinem verò mittere oportet & ob morbi magnitudinẽ, & quibus robur multò priuſquàm naturæ conueniat, & maior quàm pro corporis conſuetudine tumor, & venæ eminentes atque extenſæ, iis omnibus eſt auferendus, niſi vires aut ætas, aut aliquid eorum quæ ſupra meminimus, prohibuerint. Id etiam & ratio dictat: nam cùm bilis ſimul cum ſanguine intra vaſa fuerit aucta, efficaciùs remedium eſt venæ ſectio, ac tutius etiam, quàm purgatio; cùm febris validiſsima ſit, incognitáque ſæpius ægrotantis natura quomodo ſe habeat ad purgationes. Quamobrem hoc auxilio nedum morbi cauſa exhauritur, verùm etiam ex accidenti corpore refrigerato, febris extinguitur, id verò animaduertendum erit, ne admodum copioſa fiat, ac vſq; ad animi deliquium venæ ſectio in hiſce febribus ardentibus, vt quidam iuniores temerè conſulunt, autumantes ſe Gal. fautorem habere, comm. aphoriſm. 23. primi libri, quæ auctoritas, vt paulò ante expoſuimus, nonnullos fefellit, cùm non de his febribus, ſed de continentibus ex ſanguine ortis Galen. ſententia verificetur. nos vero ſatius eſſe cõſulimus moderata vti venæ ſectione, etſi quod deficit in prima ſectione, potius repetenda ſit; quam venæ ſectionem tanquam efficaciſsimum, ac tutiſſimum remedium fiendam eſſe arbitramur, nedum in eiuſmodi ardentibus febribus, verùm etiam & aliis omnibus quæ ex putredine excitantur, vbi reliqua omnia conſentiant ex Galeni vniuerſaliſsimo decreto 11. de metho. meden. cap. 15. cùm inquit: [ſaluberrimum autem, vt prædiximus, eſt in febribus venam incidere, non continuis modò, verùm etiam aliis omnibus, quas putreſcens humor concitat, vbi præſertim nec ætas, nec vires prohibent. leuata naoque quę corpus noſtrum regit natura, exoneratáque eo, quo veluti ſarcina premitur, haud ægrè quod reliquum eſt vincet. itaque proprij muneris haud oblita, & coquet quod concoqui eſt habile, & excernet quod poteſt excerni.]

Reprehenduntur Arabes & Hæmaphobi.

Quapropter valeant & Arabes, & Barbaram quidam ſectãtes medicinam, qui præter rationem timentes, vt ipſi aiunt, bilis efferueſcentiam in hiſce febribus, venam ſecari vetant in ægrorum perniciem; ignorantes (vt mea fert opinio) quòd per venæ ſectionẽ redundante flaua bile cum ſanguine intra vaſa, perpetuò eadem proportio ſeruabitur vtriuſque ſucci ſi venæ ſectio fiat, adeò vt non magis de vno quàm de reliquo euacuetur; ſed ſemper eandem ſeruabunt proportionem quam intra vaſa habebant. ſecetur autem interna cubiti vena; nam velociſsimè, & plurimùm ex iis quæ principes ſunt partibus; vena ea corpus vacuat, Galeno auctore 4. de ratione victus.

Super text. 24.

Clyſteres lenientes.

prius tamen quàm ſanguis mittatur, aluus emollientibus, lenientibúſque clyſteribus exinaniri debet, qualis eſt is qui recipit foliorum maluarum, violarum betæ, & lactucæ, ſingulorum manip. 1. fiat decoctum ſecundum artem, cuius per colum transfuſi R. libram j. ſ. vel libras ij. adiicitóque olei violacei vnc. iij. vel iiij. mellis violacei vnc. ij. medullæ caſsiæ fiſtularis recenter extractæ, aut etiam caſsiæ tractæ vnc. 1. ſalis communis drach. ij. vel iij. miſceantur ſingula, & fiat clyſter, quo nedum ante ſanguinis miſsionem, verùm vbi vſus requirat ſæpius, & quouis ferè die vti poteris.

Tempus vtendi.

Purgatio humorum & refrigeratio.

quibus auxiliis hora quietiori vtendum eſſe omnes conſentiunt, potiſsimùm vbi febris ardens plures habeat particulares acceſsiones. At quoniam ſi perfectè ardens febris ſolui debeat, horum alterutrum fieri neceſſarium eſt, aut bilioſos excerni humores, aut eoſdem extingui Paulo auctore cap. 29. libro 2. ob id à venæ ſectione per ſudores, imum ventrem, aut vomitiones, eadem bilis excerni tentanda eſt, atque etiam extingui, aut frigidæ potu, aut reliquis infrigidantibus, & humectantibus. vt verò promptiùs eadem bilis expurgetur, potiſsimùm per imum ventrem, eiuſdémque feruor mitigetur, ac putredo extinguatur, vbi eandem occaſionem arripere poteris, ſyrupum acetoſum ſimplicem, de oxyſaccharo, de citri acido, cum eo qui fit de ſucco bugloſsi, endiuiæ, cichorij, ſeu ex ſucco vel infuſo roſarum, aut violarum præbeas; adiectis æquis cichorij, endiuiæ, aut bugloſsi, non ſiquidem in acceſsionum principio, ſi eædem adſint, ſed in earum incremento, ſeu ſummo vigore, Quàm primum autem poteris, à

venæ ſectione, vbi purgatione indigeant ægri, ea vtare; nec numerus dierum ſpectandus eſt, vt quidam Neapolitani medici falſo opinati ſunt, perpetuò quartum expectantes diem; nam vel ſtatim ab initio prinſquàm in partem aliquam firmentur humores, medicandum, vel poſtea cùm ad maturitatẽ perducti fuerint. *Quãdo purgandum.* Quam ob cauſam & prima interdum die, & ſecunda, & quarta, & interdum quinta, & non in quarta ſolùm medicamenta dedimus, inquit Galenus 4. de ratione victus, & Hippocrat. *Super text. 38. & 76.* aphoriſm. 29. libro 2. [cùm morbi inchoant, ait, ſi quid videtur mouendum, moue.] & aphoriſm. 24. primi libri. [in acutis morbis rarò, & in principiis medicinis purgantibus vti. [& hoc cum præmeditatione faciendum præcipit. cuius cauſam reddit Galenus in comment. aſſerens deinde quòd in acutis morbis circa principia, ſtatim circa primum videlicet diem, vel nõ vltra ſecundum, ſi ſumus vſuri purgantibus medicamentis, eis vtendum. non igitur expectandus eſt perpetuò quartus dies, ſed vbi eiſdem opus ſit, ſingulis iam dictis à Galeno diebus, & quàm citiùs poteris præbenda erunt, etiam concoctione non expectata, quemadmodum nos fuſiùs nostro tractatu de purgatione explicauimus; præterquàm ſi criſis aliqua futura ſperetur, quo caſu omnino à purgatione abſtinere oportet. vbi verò purgantia medicamenta conueniunt, chologoga Græcè dicta, hoc eſt bilis eductiua, ea eligenda erunt, vt in vniuerſali methodo docuimus, quæ aut calida non ſint (qua ratione dicebat Hippocrates, raro eiſdem in principiis vtendum eſſe) aut parum calida cùm ſint, alia miſcenda erunt medicamenta quæ refrigerandi vim habeant, cuius generis medicamenta noſtris temporibus non pauca reperiuntur. Quamobrem audaciores eſſe poterimus in exhibendis purgationibus in eiuſmodi febribus quàm veteres. Sunt verò hæc tamarindi, caſsia fiſtularis, mel aereum, saccharum violaceum, ſyrupus è pluribus infuſ. roſarum, ſeu violarum, atque etiam roſarum ſuccus, rhabarbarum, quibus hunc in modum *Chologoga pharmaca.* vti poteris. Recipe florum bugloſsi (intelligo autẽ per bugloſſum, borraginem) nymphææ, violarum, & hordei decorticati ana drachm. iiij. tamarindorum vnc. j. fiat decoctum in aqua fontis, in quo per colum transfuſo diſſolue mellis aerei vnc. ij. s. rhabarbari vigorati macerati in vnc. ij. ſucci roſarum, & colati ſcrup. iiij. fiat potus: vel inuicem mellis aerei vnc. j. s. pulpæ caſsiæ fiſtularis adiicito, aut ſacchari violacei vnc. iij. vel ſyrupi è pluribus infuſ. roſarum, vel violarum tantundem. vbi verò robuſtiora ſint corpora quę hac febre laborãt, vnc. s. diacath. iam dictis medicamentis adiicere poteris, aut vnc. iij. ſacchari violacei ſumito, & cum drachm. iiij. aut diapruni ſolutiui, aut electuarij è ſucco roſarum cum eodem decocto exhibeto. Quòd ſi bolum potius quàm potionem ſumere cupiant ægrotantes, ex eodem ſaccharo violaceo, diacath. diapruni, aut electuario de ſucco roſarum & rhabarbaro formari poterit, vel ex pulpa caſsiæ fiſtularis, ſeu ſaccharo violaceo, & rhabarbaro, ac diacat. formetur. Cæterùm à purgatione apparentibus manifeſtis coctionis indiciis, inſtante iam vigore, viribúſque valentibus (& nullo alio prohibente, ex iis quæ incontinenti febre citra putredinem relata ſunt) aqua frigida exhibenda eſt, *Frigida potio.* quam ſi quid impediat, aqua hordei commodè exhibebitur, aut etiam ſtillatitia aqua bugloſsi, cichorij, ſeu domeſticæ endiuiæ, quibus vnc. 2. vel 3. aulapij violacei, aut roſacei, ſeu ſyrupi de oxyſaccharo aut ex citri acido, adiicere poteris; cuius quantitas eo etiam modo determinetur, quo iamdudum citato loco expoſuimus. Poſſunt item & paſtilli hunc in modum figurari quibus tutè vti poteris cum iam dictis aquis, *Paſtilli cũ aqua miſcẽdi.* Recipe pulueris dia margaritonis frigi. drach. j. triaſantalati drac. s. ſeminum com. frig. vnc. t. ſacchari diſſoluti in aqua roſarum quantum ſatis ſit, miſceantur & fiant paſtilli. Vt verò bilis feruor mitigetur, reſtinguatúrque febris, ac putredo arceatur, & ſitis ſedetur, hoc noſtro medicamento ſæpe tum à purgatione, tum etiam ante vtare. Recipit autem ſacchari violacei, bugloſsi, & roſacei ſingulorum vnc. 1. s. diſſoluantur in aqua acetoſellæ, bugloſsi, & endiuiæ, cuiuſlibet libram s. deinceps per colum transfundatur, & adiicito pulueris diamargar. frig. drac. 2. ſyrupi de pomis, de citri acido, & de oxyſaccharo ana vnc. 2. foliorum auri num. 4. quibus ſimul cõmixtis omnibus, æger ſæpe vtatur, cochlear vnũ pro qualibet vice abſorbẽs. Reliquũ eſt vt ad topica medicamenta tranſeamus: *Topica.* verùm animaduerſione dignũ eſt quòd vbi febris ardens vnam duntaxat habebit à principio, ad finem vſque acceſsionem, eadem cordi, ac thoraci, & non reliquis adhibenda ſunt partibus, ſi verò plures acceſsiones habeat, inueſtiganda priùs eſt ea pars, in qua bilis ipſa corrupta putreſcat: num videlicet in venis pulmonis, iocinoris, aut ventriculi, in quibus præcipuè putreſcere conſueuit in eiuſmodi febribus, vt liquet primo de morbis vulgarib. aut in reliquis. *Loc. pluries citatus.* nam illi præcipuè parti, & non cæteris prætérquàm cordi adhibẽda remedia ſunt; cordi verò perpetuò tanquam principi membro, ac ſemper affecto ſuccurrendum erit: non enim cõuenit indiſcriminatim (vt maior pars medicorum hodiernis temporibus præcipit) medicamenta adhibere, tam ſi refrigerantia, quàm ſi calfacientia ſint, imò illi maxime parti quæ primò affecta eſt, quemadmodum in cura hecticarum febrium decretum reliquit Galenus decimo de metho. meden. cap. 9. Nam ſiue refrigerantia ſint medicamenta, ſiue calfaciendi vim habeãt, ſemper partes quę eis non indigent, læduntur. Quamobrem cordi hoc epithemate ſuccurrendum erit, Recipe aquæ roſaceæ libram 1. aquæ acetoſellæ, & bugloſsi, & meliſſæ ana libram s. ſantalorum omnium, & corallorum rubeorum ſingulorum drachma 3. ligni aloes, corticum citri & ſeminis baſiliconis ana drachm. 1. oſsis de corde cerui numero 2. croci parum, & vini albi odoriferi parum, miſceantur & fiant epithemata pro corde. ſunt qui margaritas, alióſque precioſos lapides adiiciant, quæ cùm parum, aut nihil conferre videantur (vt mea fert opinio) conſulto prætermitto. hæc epithemata communia ſunt ardentibus febribus omnibus ac calida adhibenda ſunt, confert etiam magnopere huic febri, ſi panniculi linei complicati moderatè graciles, madefacti in aqua roſacea oleóque roſaceo pauco adiecto aceto, thoraci imponantur, interim pampinorum vitis, cichorij, endiuiæ, lactucæ, aut cucurbitæ ſuccus adiici poterit. oportet autem vt abundè calida ſint, nam tepida partium firmitatem exoluunt Aetio teſte præcitato loco; id enim mirum in modum febrium ardorem ſedabit; aſsiduus tamen horum vſus vitandus eſt, eodem auctore. Iocinore verò laborante, hoc applicandum eſt remedium, Rec. ſucci ſolani, & cichorij ana lib. s. aquæ roſaceæ & endiuiæ ana. lib. 1. ſantalorum

omnium drachm.3.aceti parum, miſceantur, & fiant epithemata, ea ſucco inſuper cichorij, ſolani ſeu endiuiæ, vnguentóque roſaceo, ſantalis, pauco aceto & cera, vnguentum parari poterit. Vbi verò ventriculus primo affectus ſit, palmulæ cum vino & roſaceo, aut melino tritæ adhibendæ ſunt, ex eiuſdem Aetij teſtimonio: vel, Rec. aquæ roſaceæ lib.1.s. ſucci pampinorum vitis, polygoni, ſeu cichorij lib.s. vini albi odoriferi, in quo leue priùs factum fuerit decoctum abſynthij, & chiæ maſtiches parum, vnc.4. miſceantur & fiant epithemata. Poteris inſuper & ex ſantalis ſiue corallis quippiam adiicere, vitandáque perpetuò ſunt hoc in caſu, quæ validam calfaciendi vim habent, velut vulgus medicorum, & medici etiam quidam nõ vulgares in dies, in ægrorum perniciem indifferenter abutuntur. Tempus autem horum frigefaciẽtium epithematum ac ſimilium in his febribus quæ plures acceſsiones habẽt, eſt vigor exacerbationis, vt inquit Aetius: nam in principiis ac augmentis earundem, dum adhuc inæqualiter affectũ eſt, & caliditas circa viſcera reſidet, ſi hæc adhibeantur, diffundunt quidem ſenſum, verùm repellentia caliditatem in profundum maius detrimẽtum inducunt, incluſo intus feruido calore, & rurſus febrem ardentiorem efficientem. At in vigore expanſa caliditate per totũ corpus, facilè extingui põterit ea, quæ adhuc reliqua eſt circa viſcera. nam & melius ſpirãtes, & minus ſiticuloſi fiunt, his in tempore adhibitis, & ipſorum roſcido vapore excluſo, ad ſumnum conuertuntur. Si verò vnam duntaxat accéſsionem habeant, omni certè tempore à purgatione adhiberi poterunt. Quòd ſi renes etiam admodum calfacti videantur, albo Galen. cerato, aut roſaceo vnguento, oleóque violaceo, aut de cucurbita, pauco adiecto aceto, exiguáque cera inungantur: nec parum eis confert, ſi odoramentum parabis hũc in modum: Rec. aquæ roſaceæ, myrtillorum, & florum nymphææ ana vnc.2. ſantalorum omnium, & corallorum rubeorum, ſingulorum drach.1.s. corticum citri drachm.1 aceti roſacei vnc.1.s. miſceantur in ampula tenui panniculo lineo tecta, quam ſæpe agitatam æger odoret. Hunc etiam in modum medicamẽtum parare poteris ad vigiliarum inſtantiam Reci. florum, & foliorum lactucæ, & hyoſcyami, ac florum nymphææ ſingulorum drachm.4. corticum papaueris albi, & nigri, ana drach.2. roſarum rubeatum pugillum s. fiat decoctum in aqua fontis, de quo recipe lib.s. & adiicito olei de nenufare, de papauere, & violacei, ſingulorum vnc.1. aceti parum, & fiat odoriferum, interim & pomorum, ſeu radicum mandragorę drach.1. adiicere poteris, aut etiã opij ſcrup. s. Porrò Balneum illis ſolùm cõuenit in ardente febri, vt inquit Aetius, qui citra tumorem aliquem inflammatum, aut eryſipelatum ægrotant, vbi concoctionis ſigna apparuerint in vrinis. ſi verò qui ægrotat, iuuenis ſit bene carnoſus, ſeu bona corporis habitudine, tum ſtatus cœli calidus & ſiccus, vires cunctas valentes habeat, febris ſit ardentiſsima, & concoctionis notæ planè euidentes ſint: etiam ſi in frigidam natationem hunc dimittas, haudquaquam lædetur: quinimò protinus ſudabunt, & nonnullis eorum aluus bilioſa redditur. Galen. auctore 11. de methodo meden. cap.9. ſubintelligere autem oportet quòd citra viſceris alicuius inflammationem febricitet. at ſi madiocris febris ſit, vires non adeò validæ cum eiſdem tamen concoctionis notis, iis etiam qui ita ſe habent, balneum prodeſt, nõ tamen aquæ frigidæ, ſed temperatum, aquæ dulcis, vt liquet eodem 11. de metho. meden. & ab Aetio citato loco. aduertant autem ſtudioſi quod Galenus de putredine quę totum corpus occupat, indifferenter hoc loco verba facit, quæ ſynochos, id eſt continentes efficit febres, & non de continente ex ſanguine ſola, vt quidam putant, quapropter & eas etiam ſubintelligit quæ ea bile continentes excitantur febres, quas ardentiſsimas, & vehementer vrentes ibidem appellat, in quibus etiam frigidam natationem commendauit. quæ enim ex ſanguine putreſcente continens excitatur febris, licet maxima dici poſsit, nunquam tamen ardentiſsima, vt ſæpius dictum eſt. Alexander verò præcitato cap.3. lib.12. de balneo ſic ſcriptum reliquit: [lauandi ſunt qui fetuida, & perardenti febre laborant, in domo potiſsimum, vbi ſolium habeatur tepente aqua plenum, vt totum ægri corpus vndequaque ab aqua operiatur.] verùm vbi nec concoctionis habeat ſigna, neque vires validas, ambiens verò ſit frigidus, quoniam ſeruari, vt dictum eſt, is planè non poteſt, nec lauandus eſt in balneo, nec aliquod aliud medicamentum exhibendũ. in quo enim deſperata omnino ſalus eſt, imprudentis conſilij fuerit apud vulgum infamare præſidia, quæ multis fuêre ſaluti, eodem Galeno auctore citato libro 11 de meth. meden. cap. prǽcit. Cùm verò lipyriæ febres quæ ea aliqua forti inflammatione in corporis parte profundiori genita, vel eryſipelate fiunt, ex generе ſint ardentium, licet malignæ, & pernicioſæ magis, vt liquet comment. aphor. 48. 4. lib. & lib. de inęqu. intemperie. cap.2. cùm dixit, [tales perpetuò febres ſunt, & quæ lipyriæ vocãtur, pręterea quoddam ardentium febrium pernicioſum genus.] nõ alia ratione curari debent. vbi curari queãt, quàm reliquę ardentes febres, particularibus tamen indicationibus deſumptis, tum ab inflammatione quæ cum putredine copulata eſt, ſeu eryſipelate in his febribus, tum etiam à parte affecta, in qua talis genita eſt inflammatio, ſeu eryſipelas, quas fuſiùs in vniuerſali methodo explicauimus, perpetuò tamen abſtinebis ab eo medicamento quod à Meſ. Alchermes nuncupatur, & maior pars Neapolitanorũ medicorum in eiuſmodi febribus ſæpe vtitur, propter eas quas capite de curat. febr. peſtilentium recenſebimus cauſas.

Balneum.

Curatio lipyriarum.

De exquiſita tertiana dignotione, prognoſtico & curatione. Caput III.

QVÆ ex eadem flaua bile ſyncera perſentientes corporis partes delata oritur febris, exquiſita tertiana nuncupatur, quandoq; ſimplici appellatione tertiana, vbi videlicet ſuam naturam ſeruat puram, atque ſynceram, vt liquet comm. aph.59. lib 4. & nos etiam priùs expoſuimus. ſeruabit autem ſuam naturam ſynceram, erítque ſimplex, impermixta, ac legitima, vbi omnia quæ enumerabimus, in ea manifeſtantur. Atqui primum eſt, quòd cum valido rigore incipit, quo cum nulla alia febris incipere poteſt, erítque rigor vehemens, pungens, ac carnem feriens. in quotidianis etenim rigor non antecedit, neque ſtatim ab initio, neque in progreſſu, ſed ſolùm frigefactio, aut fortè exiguus quidam rigor. Quartanæ autem non primo ſtatim die cum rigore inuadunt vehementi: nam progrediente ipſa, atque aucta vnà etiam rigor augetur, ſenſúſque ægrotantibus adeſt, nõ quaſi pungantur, ſed potius refrige-

Cap.9.2. part u.

Signa tertianæ puræ. Ex rigoris ſpecie.

refrigerentur,vt in ſequentibus patebit. Quia verò cum rigore inuadit,& ad infebricitationem deſinit, differt quoq; ab exquiſita febre ardente,quæ omnia alia ſeruat exquiſitæ tertianæ indicia, præter hæc,vt patet 2. de criſib.cap.6.

Ex pulſibus.

Hoc etiam tempore pulſus parui erũt, debiles,tardi,ac rari; non tamen adcò vt in quartanis tardi,ac rari ſunt,ſed tarditas propè accedit ad eum qui ſecundum naturam eſt motus: preterea certus ordo, atque æqualitas pulſibus ineſt, neque enim in his aliqua in vno motu adeſt inæqualitas, neque etiam in collectione, quamuis hoc rarum ſit, & quod paucia acceſsionum principiis ſolet accidere. ſubintelligere tamen oportet, quòd non aderit inæqualitas aliqua in pulſu, in vno motu, neque etiam in collectione, vt Galen. inquit ſecundo de criſib.cap.3. manifeſta videlicet: aut non aderit inæqualitas aliqua præterquàm febrilis, vt ipſemet teſtis eſt primo de arte curat.ad Glauc.cap. 5.eſt etenim omnibus communis febribus,inæqualitas pulſus in vno motu, quòd videlicet multò velociùs principium, finémque motus inuenies,quàm medium, licet in ipſa tertiana non adeò ſit manifeſta:breuis etenim in ipſa eſt velocitatis exceſſus, atque inconſiſtentia præſertim vt liquet citato loco. Nam licet in hac febre, velut in cæteris ex putredine ortis, pulſus contractio celerior ſit diſtenſione, non tamen hæc pulſus inæqualitas dici poteſt: etenim neque in vno motu,neque in collectione inęqualitas eſt. at in aſcenſu, ſeu incremento acceſsionis, pulſus magni, ac calidi, vehementes, veloces, atque frequentes erunt, æqualémque, & liberam habebunt celeritatem. ſtatim enim ad magnitudinem, vt diximus, atque vehementiam excitabitur pulſus, atque omnibus iis frequentiam reſpondentem habebit: neq; vllum aderit inflammationis ſignum.

Ex caloris qualitate, &c.

Calor vero multus, & acris ſentietur, inueniéſque æſtum,deuſtionem,& quendam veluti feruorem,inuehitque febris ſitim atque hominem exurit,vt ſe denudet,&abiiciat veſtitũ,ſeu operimentum, & magnum ac denſum ſpiritum ducat, & velut flammam quandam efflet,& frigidam bibere expetat, vt inquit Aetius. & paulò poſt in vigore conſiſtit, calórque æqualiter-quaque verſus extenditur,nihilóque plus thorax extremitatibus calet, & ſi manũ impoſueris,in primo occurſu quidem multus, atque acris erit, vt diximus, quíque veluti quodam cum vapore efferatur, paulò poſt verò à manu ſuperatur,non vti in febribus malis adurentibus accidit: contra enim illæ grauiores ac moleſtiores, quanto diutiùs perdurant, apparent. quod tempus ſanè bibendi adeſt ægrotanti, & ſtatim poſt potum plurimus vapor calens per cutem exhalat, ſudoris nuncius: biliſque ſuperuenit vomitus, venter ſoluitur, & bilioſum mingunt.

Ex ſudore.

Incipit enim ſudor vaporoſus, ac calidus, quemadmodum in balneis,totum verò ipſis corpus æqualiter ſudat, talíſque eſt pulſus hoc tempore, qualis in his qui bene valentes exercitantur, ac balneantur: velox ſcilicet, ac magnus, vehemens, & frequens, erat autem & ſtatim ab initio æqualis, & præter hæc omnia etiam ad infebricitationem deſinit,

Ex tempore acceſsionis.

vniuerſum acceſsionis tempus, vltra duodecim horas non extendens. nam hoc tempus in veris, legitimis, atque exquiſitis tertianis longiſsimum eſt. ſæpiùs autem ſeptem horas acceſſio continet, nonnunquam citiùs, aut tardiùs, ſed non multò finitur, prout multa, vel pauca, craſſa, vel tenuis fuerit bilis: virtus robuſta adſit, aut imbecilla, ac ægrotantis corporis diſpoſitio rara, vel denſa.

Ex vrina.

ſi verò æger minxerit, vrina ſubruffa,vel ſubflaua, & craſsitudine mediocris apparebit, ac paulò poſt vel albam nebulam, vel ſuſpenſionem optimam habebit. quinimò ex hac vrina noueris, nedum exquiſitam eſſe tertianam, ſed etiam quòd vltra quartum circuitum non progredietur: ruffiore verò exiſtente vrina,neque ſuſpenſione aliqua, neque nebula in primo circuitu apparente, ad ſeptem circuitus extendetur. Inter omnes autem exquiſitas tertianas, illa erit ſimplicisſima, quæ cùm omnia illa nuper à me dicta ſigna commonſtrauerit,in vrinis etiam ſubſidentiam,& leuem,& æqualem ſtatim primò fecerit die:neque enim hæc vltra tertium progredietur circuitum,vt inquit Galenus ſecundo de criſibus.

Cap. citato.

Ex cæli conſtitutione.

Ipſius verò generatio tempeſtatem aridam, & calentem requirit, & vt ſummatim dicam, æſtiuam, iuuenilem, ſeu conſiſtentem ætatem, & naturam bilioſam, quæ in laboribus, vigiliis, curis, & inediis extiterit, ſolis incendiis, & etiam ciborum parcitate, præſertim calidorum, atque ſiccorum: præterea medicaminum calfacientium immodicus vſus, febres tertianas faciliter affert: ſimiliter & mœrores, & intenſæ cogitationes.

Ex pulſu, qui reperitur tempore primæ intermiſsionis.

Quòd ſi multos alios eodem tempore laborantes contigerit tertianis corripi febribus, hoç quoq; maximum præter ea quæ diximus, ſignum erit. Si verò inter hæc à febre quieuerit homo, hac inquam, quæ in ſuo motu eſt, & omnibus nota, propria verò febrium inæqualitas in arteriarum motu relinquatur,

Non iam reperiatur.

tunc certiſsimè poteris enunciare febrem eſſe tertianam, æquè ac ſi tertio die acceſsionem feciſſe vidiſſes, vt liquet primo de arte curat.ad Glauc.cap. cit. cùm in nulla alia febre arteriarum motus ad naturalem habitum reuertatur, etiamſi multum temporis inter primæ acceſsionis finẽ, & ſecundæ principium intercidat, præterquàm in diariis: ſemper enim febris remanet ſignum, in ephemeris autem in totum aboletur acceſsione ceſſante, vt eodem lib. ſcriptum eſt. cap 2. Tempus autem intermiſsionis in hac febre,nullum habet humoris putreſcentis ex pulſu perceptibile indicium, in die aut nocte quæ conſequitur acceſsionem. cùm verò parumper ſuccenditur, vix agnoſci poteſt in primis diei, aut noctis ſubinde ſequentis partibus, manifeſtiùs autem iam circa finem eiuſdem diei, vel noctis: adhuc verò manifeſtiùs proxima quæ antecedit(videlicet acceſsionis diem, vel noctem.)in illa verò, iam ſignũ euidentius apparet, ac multò etiam magis acceſsione incipiente, atque adhuc plus iam inualeſcente febre: cum verò iam conſiſtit, minùs quàm cùm augebatur,multò verò minùs vbi iam declinat,eodem Galeno teſte, ſecundo de different. febr.cap.3. eſt verò in febribus putreſcentis humoris ex pulſu indicium proprium atque perpetuum, vt arteriæ contractio efficiatur celerior quàm diſtẽſio,vt tertio de præſagit. ex pulſ.cap.7. ſcriptum eſt. Ex his itaque indiciis quocunque tempore ad ægrum accedes,exquiſitam tertianam dignoſcere poteris: ex propriis ſiquidem eiuſdem temporis ſignis, vt principij incrementi, vigoris, inclinationis, & intermiſsionis, inſimul cum reliquis, propriis ſiquidem, ipſius tertianæ,ac communibus ſingulis temporibus eius cõplicatis.

Prognoſtica.

Quod ad prognoſticum attinet,aphoriſm. 59. libri quarti, de tertiana exquiſita Hippocrat. ſic ſcriptum reliquit: [tertiana exquiſita ſeptenis circuitibus, cùm longiſsima eſt, iudicatur.] Et primo

Comment.3. tex.8. de morbis vulgarib.[Tertiana exquiſita,inquit,citò iudicatur:nec eſt letalis. Galenus verò idem confirmauit comment.aphoriſm.43.lib.4.& lib.primo de arte curat.ad Glauc cap.8.[ex intermittentibus,ait, breuiſsima quidem,ac mitiſsima eſt tertiana.]& lib. ſecundo de criſib.cap.3. dicebat : [quòd in tertiana exquiſita ruffiore vrina exiſtente, neque ſuſpenſione aliqua,neque nebula in primo circuitu apparente, ad ſeptem circuitus extendetur.]ſi vero ſubruffa vel ſubflaua, & craſsitudine mediocris appareat, ac paulò poſt vel albam nebulam,vel ſuſpenſionem optimam fecerit, vltra quartum circuitum non progredietur. Omnium autem tertianarum illa eſt ſimplicisſima, quæ cùm omnia ſeruet exquiſitæ tertianæ indicia, in vrinis ſubſidentiam etiam habet, & leuem, & æqualem ſtatim in prima die: hæc etenim vltra tertium circuitum non progredietur. Trallianus verò cap.6.lib.12.aſſerit:[tertiana quidem facilis curatu eſt,cùm autem à medicis illis qui nulla ratione,& via vtuntur,malè tractatur nõ difficilis modò curatu, ſed etiam inſanabilis interdũ redditur.] quod confirmare videtur Galenus citato libro primo de arte curat.ad Glauc.cap.9.ſub exemplo eius, qui corrupto iudicio calidis balneis vſus, extenuato corporis habitu, deinde ad tantam deuenit perniciem, vt tabe conſumptus interiret. *Curatio.* Cùm verò exquiſita tertiana ex flaua bile per ſentientes corporis partes commota inualeſcat, ſitque flauæ bilis humor inter omnes qui in corpore ſunt,aridior,ac calidior,quanto magis fieri poteſt,pro eius curatione: refrigerare,ac humectare oportet, Galeno auctore *Loco præcit.* primo de arte curatiua ad Glauconem, & Aetio *Aet.* cap.80.lib.5.necnon & Paulo cap.20.lib.2.Quapropter in loco frigido æger decumbat, pauimentúmque frequenter ſpargatur aqua frigida vel roſacea, cum exiguo aceto:inſuper ſternantur ſalicis, ſeu vi- *Victus ratio.* tis ſolia, myrti,roſarúmque, aut violarum flores, ac etiam nymphææ.conſtat etiam cunctis hac febre laborantibus cibum humectantem,refrigerantémque præbendum eſſe.itaque ptiſanæ cremor ſuper omnia vtilis ipſis cenſetur, vt inquit Alexander citato loco. ab omnibus autem cibis qui vim calfaciendi habẽt,abſtineant,Paulo teſte:quamuis Galenus ante eum ipſa etiam vitauerit. præter hæc autem ab omnibus dulcibus abſtinendum eſſe præcepit Aetius citato loco. Qui verò humectant atque refrigerant, omnes vtiles ſunt exquiſitis tertianis, Galeno teſte citato loco.eorum verò quantitas tanta ſit, vt bene concoqui poſsit. qua de re ex oleribus conueniunt atriplex, blitum, lapathum, malua, lactuca, & cucurbita, ptiſanæque ſuccus. Addas tu cichorium, endiuiam, bugloſſum, ſeu boraginem, quamuis vtilius ſit his oleribus vti modo quo in præcedenti capite docuimus: nam licet refrigerent, & humectent, probum tamen ſuccum non generant, vt diximus.& ex piſcibus, ſaxatiles, ex volatilibus quæ mollibus conſtant carnibus: quæ autem talia non ſunt, eorum alæ; necnon & gallorum teſticuli, vt ipſe Galen.inquit. ſuum verò pedes, & cerebra, ac etiam porcellorum carnem liquefactam, noſtris tẽporibus vitamus. licet (vt ipſe inquit) non lædant; cùm & præſtantiores,ac longè temperatiores ciboa habeamus, quemadmodum præcedenti capite explicauimus. interim quoque & oua ad ſorbendum offerimus, præſertim vitellos. permittendum quoque eſt ex fructibus vt illos deguſtent,qui non ſunt omnino concoctu difficiles, nec etiam facilè corrumpantur,vt ſunt pruna damaſcena,ſeu ſurrentina, & qui azarolæ,ſeu amarenæ vulgò appellantur. Verùm vbi non admodum delitioſi ſint, qui hac febre laborant, ſuccus ptiſanæ duntaxat vſque ad criſim exhiberi debet, vt idem Galenus citato loco fatetur, aut ex illis quos præcedenti capite narrauimus, aliquem eligas cibum pro natura, ac ægrotantis cõſuetudine,ſeu viribus, vt in vniuerſali methodo fuſiùs diſſeruimus, quo in loco conuenientiorem exhibendi cibi horam,etiam ſtudioſi requirant. A vino verò antequàm morbus concoquatur omnino *Potus.* abſtinendum; aut vbi concoqui cœperit, tenue, aquoſum, ac modicum primò dandum eſt : vbi verò iam prope eſt vt morbus ſoluatur, amplius offerendum, vt liquet ex eiſdem auctoribus prӕcitatis locis. Toto vero eo tempore quo à vino abſtinere debẽt, aqua hordei, aut aliquo alio ex eis, quæ in præcedenti capite narrauimus, pro potu vtantur: ac reliqua etiam in motu & quiete, inanitione & repletione, a- *Quies ſomnus,&c.* nimi affectibus, & ſomno, & vigilia ſeruentur, quæ *Somnus initio acceſsionis vitãdus.&c.* ibi prӕcepimus. Illud verò prӕcipuè ſeruandum tam in hac exquiſita tertiana, quàm etiam continua, ac ſingulis febribus quæ plures acceſsiones habent, quod in acceſsionum principiis haudquaquam dormire debẽt ægri, propter ea quæ à ſomno, hoc tempore conſequuntur mala à Galeno cõſcripta, commento aphoriſmi primi, libri ſecundi. quo etiam tempore nec cibus, nec medicamentum exhibeatur, niſi aliquid vrgeat, retineretur ſiquidem longiori tempore ſaltem intus calor naturalis, non ſine magno eiuſdem ægri detrimento: ob quam cauſam & vigilias præcepimus hoc in tempore, & à cibo, aliiſque medicamentis abſtinemus. alui etiam excrementa ſi excernantur priuſquàm inuaſerit ac- *Clyſteres.* ceſsio, confert, & ſi non natura, ſaltem mollibus clyſteribus aluus exinanienda erit. in earum verò acceſsionum incrementis frictiones lenes compe- *Frictiones.* tunt: excitant enim caloris naturalis ad exteriora motionem, humorémque extenuant, qui in vniuerſo habitu continetur, ac cutis meatus rarefaciunt. At in ſummo vigore tempus eſt ſæpè ægro vt bibat, Galeno teſte ſecundo de criſib. cap.3. & *Bibendi tẽpus.* Aetio cap.79. lib.5. bibant autem aquam hordei ex hordeo potiſsimùm decorticato factam, aut ſtillatitiam aquam intybi, ſeu cichorij, aut endiuiæ, aut bugloſsi. cui zulapij violacei, aut roſacei vnc 2. adiicito, aut ſyrupi acetoſi ſimplicis, ſiue oxyſacchari tãtundem: nec minùs adiicere poteris ſyrupum è ſucco cichorij, ſeu endiuiæ, aut bugloſsi. ſi verò malint paſtillos aliquos potius quàm ſyrupos, ex margaritarum drac.1.& ſaccharo diſſoluto in aqua roſacea quantum ſatis ſit, formari poterunt. interim vnc. s. ſeminum communium frig. adiicito. quandoque etiam demptis margaritis drachm.1. pul. diamargaritonis frig. addere poteris. vbi verò potione æger fuerit recreatus, ſtatim copia vaporis calidi per cutem emergit ſudoris nuntia, & vomitus bilis quandoque ſuperuenit, aut aluus ſoluitur, & per vrinam biliosa reddunt, vt liquet ex Galen. Paulo, & Aetio, *Purgatio.* qua de re ſi ad ventriculum bilis repat, per vomitum educere oportet, cùm verò vergit ad inferiora, per inferiorem excretionem, vbi ſpontè à natura eædem excretiones non perficiantur, iuuat enim per inferiores partes bilis expurgatio, & per vrinã quoque, & ſudores, eam diuertere oportet, vt ipſe Ga- *cap.citato.* lenus teſtis eſt citato libro primo de arte curat. ad Glauconem. mollibus itaq; clyſteribus eo tempore

aluus

alius exinaniatur, vomitus, aqua tepida exiguo aceto, ſeu ſyrupo, acetoſo adiecto proritetur. reliquæ excretiones per vrinā & ſudores a medico prouocari non debent, niſi vbi maior pars bilis per aluum, aut vomitum fuerit excreta, aut ſaltē manifeſtę concoctionis notæ appareant, nec ipſius bilis multa copia adſit, præterquàm ſi frictionibus mollibus, ac lenibus ſudores excitabis. Quamobrem acceſsione finita, in tempore intermiſsionis, eodem oxyſaccharo, ſeu ſyrupo acetoſo ſimplici, aut reliquis modò dictis cum cichorij, endiuiæ, aut bugloſsi aqua vti poterunt ægrotantes, necnon & mollibus cliſteribus ex hordei, foliorum maluarum, violarum, mercurialis & betæ priùs facto decocto, deinde adiecto pauco ſale, vnc. 3. vel 4. olei violacei, & duabus mellis roſacei, & fiat clyſter. interim addere poteris vnc. j. medullæ caſsiæ fiſtularis, aut caſsiæ tractæ, interdū etiam vnc. s. diacatholici aut diapruni ſolutiui drac. iij. Apparentibus verò manifeſtis coctionis indiciis, perſeueranteque acceſsione, potiſsimum vltra tres periodos, vbi criſis aliqua non expectetur, purgans medicamentum exhiberi poterit: nanque iuuat in hac febre, vt inquit Galenus, per inferiores partes bilis expurgatio, & libro ſecundo de morbis, Hippocrate aſcripto, reperitur: [ſi tertiana febris tenuerit, ſiquidem non omiſsis tribus inuaſionibus, quarta corripiat, pharmacum deorſum purgans, bibendum dato. & Actuar. cap. 19. lib. 3. ſuæ meth. med. his verbis clariùs id ſignificauit, cùm dixit: [febre vero leuiori facta modicè quoque purgantibus, refrigerantia ac humectantia, medicamenta permiſcentem, quo purgantia, quę magna ex parte calida ſunt, & turbandi vim obtinent, minùs offendant, vacuare oportet.] Quibus autem purgantibus medicamētis vtendum ſit, præcedenti capite explicauimus. atqui deinceps cienda vrina erit ex iam dictis ſeminibus communibus frig. cum radicum & foliorum cichorij decocto: interim etiam apium, aut fœniculū adiicito, aut ſyrupum è tribus radi. præbeto, quo ſcaſu etiam, cum fiducia abſynthium exhibere poteris vbi coctionis ſigna monſtrantur, quod alioqui ſummum eſt ſtomacho remedium, vbi bilis infeſtauerit Galeno teſte, ſi præſertim ea ipſius coma (vt ipſe inquit) quantum ſufficiat, accipiens, mellicrato intinxeris, tutiùs autem cum iam dicto cichorij decocto exhibebis. ex eodem quoque decocto cichorij, radicùmque apij, & fœniculi, ſudor prouocari poterit, ſi vnc. iij vel iiij. eiuſdem præbebis, cum aliquo ex prędictis paſtillis. aut etiam ſequenti. Recipit autem diarbodon drac. s. triaſantalati drach. j. ſeminū melonum drach. vij. ſacchari diſſoluti in aqua roſacea quantum ſatis ſit, fiant in morſulis. Nec minùs proſunt balnea temperatè calida, ex aqua potabili, tum quia aliquid bilis educunt, tum etiam quia ſua qualitate plurimum iuuant: nam huiuſmodi balnea humectant, ac potentia refrigerant. ſemper autem oportet cōtrarias qualitates opponere illis, quæ præter naturam inualuerint, cùm hoc multò plus iuuet, quàm quomodolibet euacuare, vt liquet citato primo de arte curat. ad Glauconem cap. citato. Illud tamēn in memoria ſemper habeto, vt in tempore fiāt: ſi verò etiam coctionis ſigna oſtendantur, tunc & ſi etiam ſæpiùs laueris, nihil deliqueris, vt ibidem liquet. Reliquis etiam medicamentis alterantibus, tum intus, tum extra adhibitis pręcedenti capite explicatis, commodè vti poteris. Vnum tamen magnopere neceſſarium pro curatione huius febris, definiendum reſtat Num videlicet competat venæ ſectio? Quam licet Galenus vniuerſaliter commendauerit 11. de meth. meden. in omnibus febribus ex putredine ortis, ſuperiùs annotauimus, eam tamen primo de arte curatiua ad Glauconem, pro exquiſitæ tertianæ curatione ſubticuit. Hunc nodum ſic ſoluerem, quòd cum ſine periculo ſit, & citò iudicetur hæc febris, quantum in ipſa eſt, modo nihil in ea delinquatur, ſi quis eam ſolam inſpiciens, venam ſecari non præceperit pro eius curatione, non errabit, id quod inſpiciēs Galenus (vt mea fert opinio) propterea in eius curatione eam non præcepit, ſed ipſius bilis motum ſpectans, per eādem viam qua vergit, & à natura tentatur excerni, eam vacuari iuſsit. At ſi multa ſit bilis copia, ex qua exquiſita tertiana accenditur, coaceruata intra vaſa, à quibus acceſsionis tempore excernatur ad ſentientes corporis partes, ſi quis nō inſpiciens bilem putreſcentem ſolam, quæ acceſsionis cauſa eſt, ſed eius copiam in venis, ac iecinore genitam, nondum tamen putrefactam, venam ſecari iuſſerit, nec rationi, nec Galeni ſententiæ pugnabit. Tacen Arabes qui eam commendant, potiſsimùm ſi reliqua omnia conſentiant, eadémque moderatè fiat, etenim leuata natura ab eo quo velut ſarcina premitur, quemadmodum ipſemet Galenus fatetur citato lib. vndecimo de meth. meden. cap. 15. haud ægrè quod reliquum eſt, vincet: itaque proprij muneris haud oblita, & coquet quod coqui eſt habile, & excernet quod poteſt excerni. At ſi quiſpiam dixerit propterea non debere fieri venæ ſectionem, quoniam Galenus eam non præcēpit, citato libro primo de artę curatiua ad Glauconem, quemadmodum eam commendauit pro cura tertianæ nothæ, aſſerimus nos quòd ſi eam non commendauit, non tamen omnino negauit. nec obſtat eam commēndaſſe in cura tertianæ nothæ, cùm de ea curanda magis dubium eſſet, num competeret venæ ſectio, quàm pro curatione exquiſitæ tertianæ, eo potiſsimùm quod (vt diximus) impetum duntaxat putreſcentis bilis, acceſsionem facientis, ſpectauit, non negans quòd vbi formidetur, propter eius copiam, naturam non poſſe eam euincere, aut vix, & fuluiores apparuerint in primo circuitu vrinæ & crudæ, quod tutiùs erit ſtatim venam ſecare, hoc tamen tanquam in vniuerſali methodo explicatum, hic ſubticuit. vbi igitur prædicta adſint, ac reliqua conſentiant, confeſtim ſanguis mittendus erit, hora tamen quietiori, & aliis quæ ſæpiùs diximus, ſeruatis: id quod confirmauit Actuarius præcitato loco, cùm dixit: [& niſi quid impedierit, ſanguis eſt detrahendus, etenim in omnibus propemodū febribus ſanguinem mittere, niſi adſit quod interpellat, præſtat.] Qua etiam via, & ratione, & duplicem ſeu triplicem curabis tertianā, modo exquiſitæ ſint: nanque hæ non propter aliud fieri contingūt, quàm propter multitudinem, & craſsitudinem, ac bilis inæqualitatem, vt inquit Aetius citato cap. 79. libri quinti: Dignoſces autem duplicem, aut triplicem tertianā, ex iam dictis ſignis. etenim & cum rigore vehementi irruent, & omnes prædictas habebunt notas in pulſibus, vrinis, ac reliquo corpore, & omnino ſimiles acceſsiones erunt.

Cap. de febre à bile, verſus finē.

Vrinæ prouocatio.

Abſynthium quādo competit in tertiana.

Sudoris prouocatio.

Balneum.

An ſectio venæ competat in tertiana pura.

Duplicis, ac triplicis tertianæ curatio.

De tertiana notha dignotione, prognoſtico, ac curatione.

Caput IIII.

SI OMNIA, quæ in præcedenti capite tertianarum febrium indicia ſcripſimus, adfuerint, exquiſitam reddunt tertianam, cuius acceſsionis tempus vt dictum eſt, breue exiſtit: nam quatuor, aut quinque, aut ſex, & lõgiſsimè vndecim aut duodecim horas cõplectitur: quarum etiam febriũ vrinæ tertio die, aut ad ſummum quarto coctionis ſignum oſtendunt. Si verò aliquid eorum deſit, non amplius exquiſitæ erunt. nam quæcunque febris exquiſitam ſimplicitatem ſeruauerit, vnam obtinebit formam, veluti regulam quandam aliarum quæ exquiſitæ non ſunt. etenim quæ aliquo modo ab illa defecerit, tantùm etiam à febrium ſimplicitate recedet: vt liquet ſecundo de differ. febr. cap. 3. id quod tanquam proprium, nedum tertianis, ſed ſingulis febribus intermittentibus primùm conſiderare oportet. Itaque in ipſis tertianis primùm diſtinguere opus eſt, ſi exquiſita & (vt quiſpiam diceret) legitima ſit febris, aut non exquiſita, ſed velut notha, Galeno auctore primo de arte curatiua ad Glauconem. cap. 10. quantum enim natura differunt, tantum rationabile eſt, & victus rationem, ac reliquam curationem permutare. ſunt nanque tertianæ quædam, quibus aliquid iam dictorum deficit, quæ non exquiſitæ, ſed ſimpliciter tertianæ appellantur, quarum acceſsio longius quàm duodecim horarum occupat tempus, adeo vt ad decẽ & octo perueniat horas, tantóque longiores ſunt hæ tertianæ, quàm illæ quæ exquiſitę dicuntur, quanto earum acceſsiones maiores extiterint ac longiores. ſi verò longiorem habuerint acceſsionem, intermiſsionem autem minorem, acceſsione videlicet in longius tempus protracta, quàm decem & octo horis, tertianæ extenſæ vocantur: licet & hæ ipſæ extenſæ tertianæ plurimam in eo quòd magis, aut minùs differẽtiam ſuſcipiant. nam licebit ex his aliquam ſimpliciter extenſam nuncupare, quæ cùm vigintiquatuor horas in acceſsione conſumpſerit, reliquas habet febris expertes: aliquam verò ſufficienter extenſam, quæ vſque ad triginta extenditur horas, atque aliquam etiam in longius tempus productam, vt quæ vſque ad triginta ſex horas protendatur, atq; aliam adhuc amplius vſque ad quadraginta, vel plures: neque enim ex his aliqua certis terminis poteſt definiri. Et quanquam huiuſcemodi nomina adeò curioſè inueſtigare non ſit neceſſarium, tamen clarioris doctrinæ gratia, præter exquiſitam tertianam nominatam, quę parum ab ea diſtat, ſimpliciter tertianam appellabimus, vt dictum eſt, deinde aliã paululum extẽſam, deinde aliam ſufficienter extenſam. aliam verò amplius, & deinde aliam plurimùm extenſam, vt liquet ſecundo de differ. febr. cap. 8. nam ſi ea ſola tertiana eſſet, quam exquiſitam conſueuit Hippocr. appellare, vtique ſimpliciter tertianam eã appellaſſet, & non exquiſitam, quæ duodecim horis breuiorem acceſsionem habet. cùm verò aliæ ſint tertianæ iam dictæ quæ exquiſitæ non ſunt propterea iam dictam exquiſitam nuncupauit, vt ſexto de morbis vulgaribus, ſcripſit Galenus aduerſus Agathinum, & eius ſectatores, qui extenſas tertianas non admittebant, ſed eas ſemitertianas nuncupabant. differunt autem inter ſe acceſsionis longitudine, vt dictum eſt: qua etiam ratione magis, vel minùs ab ea quæ exquiſita eſt, recedunt. nam quanto longior fuerit earum acceſsio, tanto impuriores erunt: rarò tamen reperies febrem, quæ vltra tria interualla exacerbationem producat in vocatam integritatem deſinere, vt liquet ibidem. Appellat autem Galenus interuallum, interſtitium, ſeu ſpatium duodecim horarum, vt liquet ſecundo de criſib. cap. 3. Vt verò quiuis valeat ſingulas, quas dinumerauimus tertianas nothas, ſeu non exquiſitas dignoſcere, illius ſigna explicauimus, quæ exquiſitæ tertianæ maximè contraria exiſtit. nam ex extremis determinatis, non difficulter inuenies intermedias, haud quidem numero paucas, vt Galenus refert citato lib. primo de arte curat. ad Glauconem, cap. 8. erit autem maxime cõtraria ea quamplurimùm, ſeu admodum extenſam nuncupauimus, cuius acceſsionem vſque ad trigintaſex, ſeu quadraginta horas, vel etiam plures diximus extendi. Quam tertianam ſub exemplo adoleſcenti cuiuſdam, qui medio tempore inter occaſum Pleiadum, & autumnale æquinoctium tali febre laborare cœpit, nobis ſignificauit Galenus eodem libro primo de arte curatiua ad Glauconem cap. præcit. incipit enim febris hæc, quemadmodum in eo adoleſcente cœpit, haudquaquam cum rigore, ſed cum horrore: quæ etiam neque in caliditate ſimilis eſt exquiſitæ tertianæ: mitior etenim eſt eius caliditas, neque adeò confeſtim per vniuerſum corpus effunditur, neque etiam ſimilatur ei in pulſibus, neque ſubſequitur bilia vomitus, neque ſudor efficiens, ſed pauci quidam humidi vapores exeunt in eius inclinatione, ex quibus febris pedetentim tranſpirat, ac vix intermittit, longo tamen tempore, cùm eius acceſsio diutiùs producatur, vt dictum eſt. pulſus verò minores, tardiores ac rariores fiunt, & in dies duriores euadunt: permanet etiam in pulſibus intermiſsionis tẽpore febris ſignum ſatis manifeſtum. in quam febrem, licet adoleſcentes, & iuuenes incidant, non tamen ij, qui natura bilioſi ſunt, ſed pingues, aſpectu albi, qui in otio degunt, & crapulis, balneiſque plurimis, & repletionibus vſi ſunt, & propterea bene cibos non concoquant: ſimúlque eis aduenit pulſus durities in prima, atque ſecunda die mediocriter, in tertia autem, quarta, atque ſequentibus vſque ad ſeptimam, ad magnam peruenit duritiem: qui quidem multorum fore dierum, ac menſium, ægritudinem indicant: deinde paulò poſt tempore paulatim molleſcere incipit, ac minores etiam quotidie fient acceſsiones; vrinæque meliorem habebunt ſubſidentiam, cùm in priori tempore admodum crudæ fuerint: tardiùs etenim concoctionis ſigna apparent in hac ſpuria tertiana, quàm in exquiſita. His itaque indiciis non exquiſitam tertianam cognoſces, eã ſcilicet quę exquiſitę maximè contraria exiſtit, reliquas verò intermedias, cognitis exquiſitæ tertianæ indiciis, & huius non exquiſitæ, eidem maximè contrariæ, non difficulter inuenies; & eatenus eas magis accedere, vel recedere ab altera earum percipies, quatenus plus, vel minùs eiuſdem ſigna participabunt, ac earum acceſsio longius, aut breuius ſupra duodecim horarum tempus occupabunt. Hæc verò omnia prouenire cenſendum eſt, propterea quod bilis ex qua nothæ tertianæ accenduntur, amplius ſincera non ſit, ſed alteri permixta humori, craſsioris, ac frigidioris naturæ exiſtenti; & prout frigidior, ac craſsior fuerit ac maior eius copia cum bile permixta, eò impurior tertiana fiet, acceſsionémque habebit longiorem, & intermiſsionis tempus breuius, quemadmodum in hac quam modò de-

Tertianæ ſimpliciter etiam non exquiſitæ.

Tertianæ extenſæ, ſimpliciter, ſufficienter, &c.

Comment. 2 ſuper tex. 23.

Tertianæ plurimum extenſæ ſigna.

Ex horrore

Calore qualitate.

Ex pulſib.

Ex temperatura ægrotum.

dò deſcripſimus,, in qua multa admodum commixta eſt pituitæ copia, vt ex enarratis indiciis colligitur, & propterea non ab re eam dicebat Galen. eſſe maximè exquiſitæ tertianæ contrariam non negans quod ſi minor ſit copia pituitæ eidem bili permixta poſsit aliqua notha tertiana generari, quę non adeò ſit exquiſitæ contraria, neque etiam eodem loco, aut alibi negare viſus eſt, vt quidam iuniores Galenici ſentire videntur, quod eadem tertiana ſpuria gigni poſsit, atra bile, & non pituita ipſi flauæ bili permixta, quemadmodum etiam vniuerſa Arabum ſchola admittit. Verùm de his particulatim haudquaquam verba fecit, excuſans ſe, citato libro primo de arte curatiua ad Glauconem, quod cognitis extremis tertianis, hoc eſt exquiſita, & illa quæ ei maximè contraria eſt, quam ipſe figurauerat ſub exemplo adoleſcentis, vt diximus, haud ægrè poterant inueniri reliquæ intermediæ, quæ quidem numero paucę non ſunt, vt ipſe fatetur. Decepit autem hos viros quòd arbitrati ſint aliam Galen. non nouiſſe tertiam notham, quàm eam de qua verba fecit præcitato libro primo de arte curatiua ad Glauconem, ſubcitato exemplo; non animaduertentes quod primo, & ſexto de morbis vulgaribus, & ſecundo de differentiis febrium, plures conſcripſerit tertianæ ſpuriæ differentias; hoc verò in loco arte & breuitate quadam vſus, eam deſcribens, quæ (vt diximus) extrema eſt, poterant reliquæ intermediæ facilè percipi, quemadmodum etiam & curari. De hac quoque verba faciens, dicebat ſe vidiſſe aliquam tertianam notham in autumno incepiſſe, & deinceps vere terminaſſe: nam non omnes nothæ tertianæ in tam longum protrahuntur ſpatium, ſunt nanque inter eas quæ citiùs terminantur, & eò citiùs quò pulſus paulatim ad mollitiem non longo poſt tempore ab eius initio tendant. ſimiliter vbi non longo poſt tempore à principio, acceſsiones minores fiant, & in vrinis coctionis nothæ apparuerint meliores, ſubſidentiam ſcilicet habentibus, quæ priori in tempore crudæ, aut minùs concoctæ viſæ ſint; quapropter interdum in ſexaginta, interdum verò in quadraginta diebus terminentur: minùs tamen formidanda erit, ac citiùs quoque ſoluetur ea quæ ex atræ bilis permixtione generatur, quàm quæ ex pituitæ, in cæteris paritate ſeruata; quamuis nulla earum quantumuis impura & illegitima fuerit, ex ſeipſa periculoſa exiſtat, vt liquet aphoriſmo 43. libri quarti, niſi in aliquo fuerit delictum, nec opus eſt vt particulatim hîc cuiuſlibet ſigna conſcribamus. nam ſi bili pituita permixta fuerit præter ea quæ diximus, quædam alia aderunt indicia ex eis quæ in capit. de quotidiana narrabimus, & prout plura aut maiora adfuerint eiuſdem quotidianæ indicia complicata, aut minora, maiorem, aut minorem etiam permixtionem ipſius pituitæ coniectare licebit. perinde etiam exiſtimare oportet, vbi atra bilis flauæ fuerit commixta; aderunt enim & nonnulla quartanæ indicia & pro eorum multitudine, aut paucitate, maiorem, vel minorem atræ bilis permixtionem percipies, ex cuius quoque notitia vnà cum acceſsionis maiori vel minori longitudine prædicere poteris, num longiori vel breuiori tempore iudicentur. Pariter etiam patebit & curationis modus, vbi iam dictæ tertianæ nothæ, exquiſitæ maximè contrariæ, curationem præcepimus, ac quotidianæ & quartanæ. Vniuerſa itaque victus ratio pro eius curatione, non quæ refrigeret, ac vniuerſum corpus humectet, inſtituẽda erit, qualis in exquiſitis exhibetur tertianis, ſed & aliquem modum aſſumat ad calfaciendum & incidendum, eodem Galeno auctore, citato libro primo de arte curatiua ad Glauconem. quem etiam ſectati ſunt Paulus cap. 20. lib. ſecundi, & Aetius cap. 81. libri quinti, nimirum velut craſsiore bile ſubiecta, & nõ valde calidiore, vt idem inquit Aetius. Prouidendum etiam pro viribus eſt, ne morbus augeatur, néve ægrotantis vires proſternantur, quæ longiori tẽpore debent laborare, difficilè vero eſt ſeruare vtrunque, quoniam inediæ, quãtum proſunt ad morbi coctionem, tantum, vel amplius officiunt virib⁹, cibi verò quantum ægri vires adaugent, tantum coctiones impediunt. ſed id quoque noſcere opus eſt, ad quantam magnitudinem perueniat morbus, ac quantæ ſint ægroti vires, vt ad ea inſpiciens quæ maius auxilium expoſcunt, inedia quidem in valentioribus vtaris viribus, & morbo coctu difficili, largiori autem cibo vbi vires ſunt debiliores, neque morbus admodum concoqui contumax. hæc quidem & in omnibus aliis morbis conſiderare oportet, vt liquet ex eodem Galeno, & nos in vniuerſali methodo fuſiùs diſſeruimus. Maximè verò eis conducit ptiſanæ ſuccus iniecto pipere, hyſſopo, aut origano modico, necnon & aliæ ſorbitiones concoctu faciles, ex prædictorum auctorum teſtimonio. ſemper autẽ plenior victus in hac febre adhibendus erit à principio, quàm in exquiſita tertiana. Reliqua verò quæ ad victum ſpectant, tum præcedenti capite de tertiana, tum ſequentibus de quotidiana, & quartana ſunt petenda, catenus ipſum victum varians, quatenus ipſa tertiana notha ab ea quæ exquiſita eſt, declinauerit. & cùm acceſsionem habeat longiorem, cibum non quotidie exhibere oportet, ſed alternis diebus (niſi quippiam vrgeat, vt in acceſsione cibum offeras) quanquam etiam exiguum magis, minúſque nutriens, ac medicamentoſus eo tempore exhiberi debebit. Sed mirum ſanè eſt de Alexandro, qui cap. 6. libri 12. adeò facilè putat Galenum condemnare, eò quòd condemnauerit ptiſanæ ſuccum pauco pipere, hyſſopo, vel origano adiecto in hiſce febribus, inquiens, huiuſmodi plerunque periculoſa eſſe, & febres vehementiores accendere, ídque magis adhuc ſi temperamentũ corporis calidius inueniatur, & pituita minor quàm bilis; & quæ non adeò calefacientia requirat, parum (vt mea fert opinio) animaduertente quòd nec Galenus eis, qui ita laborauerint, eadem præceperit, neque vt eiſdem immodicè vtãtur cum ptiſana: docet enim (vt diximus) eam notham tertianam curare, quæ alteri exquiſitæ tertianæ maximè contraria exiſtit, cuius exemplum paulò ante conſcripſerat in adoleſcente, circiter decimumoctauum ætatis annum, albo aſpectu, pingui, & ſæpius antea in otio degente, ac crapulis, balneis plurimis, & repletionibus vſo: quæ quidem febris nec vehementior erat, neque in corpore temperamento calidiore, nec pituita permiſta bili, adeo mitis, ac exigua erat, vt nõ etiam calfacientia requireret, ſimul cum his quæ refrigerant & humectant. In qua etiam febre ea quæ ſupra modum calefaciunt & exiccant, ipſemet Galenum omnino vitauit, eodem loco. Conatur etiam idem auctor citato loco Galenum reprehendere, quòd pro curatione exquiſitæ tertianæ, apparentibus concoctionis ſignis abſynthij decoctum comprobet, tanquam valde nocuum ægris,

Cap. ſupra citato.

Loco citato.

Comen. 2. ſuper text. 25. & com. 3. ſuper tex. 5. com. 2. ſuper tex. 23. Prognoſtica.

Minùs formidanda mixta cum atra bile, quàm cum pituita.

Curatio. Victus ratio.

Cap. citato.

Refellitur Alex. ador reprehendens Gale.

Vide de abſynthio cap. 3. noſtræ partis circa fin.

calidum & ſiccum temperamentum habentibus, aſſerens ſe nouiſſe in quibuſdam, qui immoderatiùs illud aſſumpſiſſent, particularum colliquationem expertos eſſe, quibuſdã partes ſolidas ſicciores reddi, aliis verò bilem efferueſcentem qualitate potius offendere, alium autem igneam intemperiem, aut inflammationem in ore vẽtriculi ſentire. atqui ex eiſdemmet verbis liberari à calumnia Galen. poterit cùm immoderatum eius vſum non commẽdet, ſed moderatum, ex ipſius coma quantum ſufficiat accipiens. ad hæc quis vnquam arbitrabitur tanta poſſe prouenire incommoda ex abſynthij decocto, modò immoderatiùs illo ægri non vtantur? neque enim tantam habet vim calfaciendi, licet amaroris particeps ſit, cùm & adſtringendi facultatem habeat, *Cap. proprio.* plurimam etenim obtinet adſtrictionem, vt ſexto de ſimplicium medicamentorum facultatibus, liquet, maximè vbi ponticum ſit, & propterea intus aſſumptũ idoneum eſt medicamẽtum ad repurgandos meatus; gratúmque eſt ſtomacbo, adeo vt propterea neque igneam intemperiem, aut inflammationem in ore ventriculi proritare valeat. parcat itaque mihi Alexander in boc, cùm ſatis animoſè, exigua ſeu nulla ratione promotus, in Galeoum inuehere conatus ſit. *Potus.* Nos verò ad penſum redeuntes, aſſerimus etiam, quòd pro potu vti poterunt hac febre laborantes cinnamomi decocto, aut hordei cum exiguo cinnamomo, & vbi admodum delitioſi ſint, vt à vino abſtinere nequeant, eo etiam vti poterunt, pauco, tenui, atque aquoſo potiſſimùm circa initia. nam procedẽte tempore amplius offerri poterit, neque ita aquoſum, modo tenuis ſubſtantiæ ſit. *Venæſectio.* Quòd ſi ſanguinem mittere oporteat, neque hoc quoque omittendum erit, ſed ab initio ſtatim adhibita earum rerum, quas explicauimus diſtinctione, tantum mittendum, quantum præſens exigit ſtatus, eodem Galeno auctore erit: itaque ſecanda interna cubiti vena, vbi quippiam nõ impediat ſtatim ab initio. *Clyſteres.* Conferunt etiam clyſteres, iíque nõ admodum molles, vt idem auctor inquit, qui parari poterunt ex maluarum, mercurialis, foliorum betæ, florum camomillæ, & hyſſopi decocto, cui colato iuri, mellis roſacei vn.2. olei cõmunis, vel chamæmelini, & violacei vnc.3. vel quatuor, cõfectionis de dactylis dr.4. aut diacatholiconis, ſeu hieræ picræ ſimpl. vnc.s. ſalis cõmunis drac. 4. adiicito, & fiat clyſter. *Syrupi.* extenuantes quoque modicéque calfacientes ſyrupi exhibeantur, permiſti cum iis quæ vim humectandi ac refrigerandi habẽt, veluti ſyrupus acetoſus ſimplex, roſaceum mel, aut ipſummet oxymel, cum ſyrupo de ſucco borraginis, endiuiæ, aut cichorij parato hunc in modum, Recipe ſyrupi acetoſi ſimp. mellis roſacei, aut oxymellis, & ſyrupi è ſucco borraginis, endiuiæ, vel cichorij, ana vnc.1. aquarũ cichorij, & borraginis vn.3. miſce. *Purgationes.* quibus ſæpius aſſumptis, apparentibúſque concoctionis notis, aliquod exhiberi poterit pharmacum ex his quæ leuiter ventrem ſubducunt, vt rhabarbari dilutum, diaphœnicon, ſeu diacatholicon, quod quidem hunc in modum componas, Recipe rhabarbari vigorati cum ſpica, diluti in vnc.2. ſucci roſarũ, & per colum transfuſi ſcru.4. diacat. drac.7. aut diaphœniconis drach.4. mellis aerei vnc.2. cum aquis cordialibus fiat potus. Poteris in vicem mellis aerei vti vnc.3. ſyrupi è pluribus infuſionibus roſarum, vel violarũ, aut vnc.1.s. pulpæ caſſię fiſtularis. Cùm verò febris hæc ex craſſiori accendatur bile, non vnicam fortè purgationem duntaxat deſiderabit, ſed plures, quod quidem ſub his verbis nobis inſinuauit Alexander citato loco: [conuenit igitur, vt qui humores diſſolutos nouerit, non modò ſemel exhibeat, quæ per aluum ſubducere poſſunt, ſed etiam rurſus humectante victu vſi, & diſſoluentes, ſi quæ ſiccę & craſſæ reliquiæ ſubſint, iterum leuiter expurgent.] Quapropter vbi adhuc perſeuerauerit, reliquis vtẽdum eſt ſyrupis extenuantibus, ac aperientibus magis, vt ſyrupo de tribus radic. cum aceto, quo Neapoli vtimur, aut ſyrupo de duabus, vel quinque radi. vel etiam acetoſo compoſito, de bizantiis, aut de eupatorio, aut etiam oxymelite; quibus etiam adiicias aliquem ex iis quæ refrigerandi vim habeant, vt ſyrupum de ſucco, vel infuſ. roſarum, aut de ſucco cichorij, ſeu borraginis. Quibus deinde ſæpiùs aſſumptis repetenda erit purgatio, eiſque vtendum eſt medicamentis, quæ expurgandi craſſiorem bilem vim habeant, & propterea agaricum adiicito ſimul cum rhabarbaro, vel catapotia quædam tribuas quæ ex eiſdem figurentur, aut ex agarico & aggregatiuis pil. ſeu ex rhabarbaro, & eiſdem pil. catapotia formato, drachm.1. pilularum aggregatiuarum, & alteram ſeu ſcrup.4. ſeu agarici, ſeu rhabarbari accipiens, à quorum aſſumptione, mellis aerei vnc.2. aut ſyrupi de pluribus infuſionib. roſarum vel violarum vnc.3. aut ſacchari violacei vnc.2.s. præbeto cum aqua cichorij, aut bugloſſi. Conferunt etiam hoc in tempore ea quæ vrinam cient, præterquàm illa quæ ſupra modum calfaciunt & exſiccant, vt inquit Galenus, cuiuſmodi eſt decoctum hyſſopi, aut ſpicæ nardi, & poſt diem ſeptimam danda eſt (vt ipſe Galenus ait) iugiter abſynthij coma: inſuper paſtillis in hunc vſum vtantur, hoc modo confectia, Recipe diarhodon abbatis, & aromatici roſ. ana ſcrup.2. ſeminum communium frigidorum maiorum, aut melonum duntaxat vnc.s. cum ſaccharo in aqua roſacea, & capillorum veneris, ſeu melliſſophylli diſſoluto, fiant paſtilli, quibus vtantur cum aliquo ex prædictis decoctis, aut ſyrupis, aut aquis cichorij, vel borraginis. multis quoq; fuit auxilio oxymel epotum, vt citatis auctoribus viſum eſt. *Vomitus.* vomitus inſuper poſt cibum adeò iis, quibus hæc febris perdurauerit, vtilis eſt, vt multos ſciam ſolis vomitibus ſtatim fuiſſe curatos, vt Galenus inquit citato libro *Loco citato.* primo de arte curatiua ad Glauconem. Vbi verò adhuc perſeuerauerit febris, neq; iam dictis cedat medicamentis, iis quæ leuiter expurgant, ſemel ſaltem in hebdomada, vtare, vt trociſcis de rhabarbaro, ſeu de eupatorio, aut de abſynthio cum ſyrupo è pluribus infuſionibus roſarum perſicarum, aut ſyrupo compoſito è cichorio Nicholi hunc in modum, Recipe trociſcorum de rhabarb. de abſynthio, aut de eupatorio drachm.1. diſſoluatur in vnc.2. ſyrupi è cichorio Nicholi, aut è pluribus infuſionibus roſarum perſicarum tantundem, & cum aqua meliſſophylli, cichorij, aut capillorũ veneris, fiat potus, vel ex drac. 1. ſeu ſcrup.4. trociſcorum dictorum, tria catapotia formato cum melle roſaceo, ſeu oxymelite, & vtare. Et ſi videbitur, poteris poſt horam vel alteram vnc. 2. dictorum ſyruporum cum iam dictis aquis ſimul exhibere. nec etiam parum efficaces ſunt trociſci è roſis, præſertim vbi admodum laborauerit ventriculus, maléque concoxerit, & febris admodum producta ſit, ac color ægri fuerit vitiatus, quorum poteris drachm.1. exhibere ſingulis tribus, vel quatuor diebus cum vnc. 3. aut 4. decocti ex radicibus cichorij,

cichorij, & pauco abſynthio facti. conducit etiam non parum ſi vnc.1.vini albi odorati adiicias. Iuuat inſuper ea Galeni præcepto citato lib. de arte curatiua ad Glauconem necnon Pauli, & Aetij citatis locis, hypochondriorum calefactio ſeu fotus. at non indifferenter omnia calefacere oportet (vt ſæpius animaduertimus) ſed ea quæ laborant. Quare laborante iocinore tales fiant fotus, Recip. cichorij, & fumariæ an. manip. s. florum chamæmeli, meliloti, & fœnigræci an. drach. 4. ſummitatum abſynthij, & roſarum an. manip 1. ſpicæ, iunci odorati, cuiuſlibet drach. 1. bulliant ſecundum artem in ſufficienti quãtitate aquæ, deinceps aceti albi vnc. 2. vel 3. adiicito, & cum panniculis lineis in eo irrigatis, iecur ſæpius foueatur, inungatur demum hoc vnguento, Recipe olei roſacei, & de abſynthio ana vnc. 1. olei chamæmemelini, & amygdalarum amararum, ſingul. vnc. s. olei nardini drachm. 3. puluerìs ſeminis lini, fœnigræci, & florum chamæmeli an. drach. 2. coral. rub. 1. s. ſucci cichorij drach. 6. cum cera & exiguo aceto, fiat vnguentum. At ſi lien laborauerit, ac intumuerit, non iocinori, ſed lieni calfacientes ſunt approximãdi fotus, quos hunc in modum componas, Recipe corticum rad. capparorum, & tamaricis an. dra. 4. ſcholopendrij, abſynthij an. p. 1. ſpicę drachm 3. lupulorum, fumiterræ ſingulorũ manip. s. florum chamæmeli, fœnigræci, meliloti, ſeminis lini & anethi ana drach. 4. s. fiat arte decoctum in quatuor partibus aquæ, & vna aceti albi, & irrigatis in eo ſpongiis, fiant fotus, à quibus tale applicetur vnguẽtum, Recipe olei liliorum alborum, & irini an. vnc. s olei de capparibus, & amygdalarum amararum an. vn. 1. nardini drac. 4. ſucci ſcolopendrij vnc. 1. s. butyri recentis, & adipis anſeris cuiuſlibet drach. 4. pul. ſeminis lini, fœnigræci, & florum chamęmeli an. drach. 1. s. cum aceto pauco, & cera, fiat vnguentum. huic etiam vnc. 1. capparorum, aut tamaricis, interim etiã vnc. s. ſucci ciclamini adiicere poteris. Vbi verò vẽtriculus primò affectus ſit, aut etiam ob dicta hypochondria laborauerit, flatibúſq; ſit oppletus, & ſubtumida in facie decoloratio apparuerit, idem quoque fouendus erit, ex eo quod ita paratur fomento. Recipe ſummitatum abſynthij, & roſarum rubearũ ana manip. 1. ſpicæ nardi, chię maſtiches an. drach. 2. cinnamomi drach. 1. s. florum chamæmeli, meliloti, & anethi, ſingulorum drac. 4 ſingula bulliant in tribus partibus aquæ, & vna vini albi odorati, vt conuenit, & ſpongiis in eo irrigatis, ventriculus foueatur. vel, Recipe vtriuſq; mẽthæ & abſynthij ana manip. 1. chiæ maſtiches, cinnamomi, ligni aloes, cort. citri, ſingulorum drach. 1. maceris, galangæ, an. ſcr. 2. florum chamęmeli, anethi, & meliloti an. drac. 4. roſarum rubearũ manip. 1. s ſingula cõtundantur, & ex eis cum linteo lineo fiant ſaccelli, qui irrigati in ſequenti decocto, calidi ventriculo applicẽtur. Recipe abſynthij & roſarum rubearum, an. manip. s. cinnamomi, chię maſtiches ana drac. 1. fœnigræci: ſeminis lini, cuiuſlibet drach. 2. ebulliant omnia in ſufficienti quantitate aquæ, & vini albi, tribus videlicet partibus aquæ, & vna vini, & fiant fotus, quibus ſæpiùs adhibitis, licet eundem ventriculũ hoc vnguẽto inungere quod accipit oleorum de abſynthio, & maſtichini ana vnc. s. olei roſacei, & amygdalarum amararum ana vnc. 1. olei nardini drach. 4. corallorũ rub. drach. 1. s. cinnamomi, chiæ maſtiches ana ſcr. 1. vini albi, & ceræ parum, fiat vnguentũ. Hęc ſatis eſſe puto pro tertianæ nothæ curatione, nam licet plures, vt recenſuimus, ſint eius differentiæ, nõ difficulter tamen earum curationem inuenies, vbi extremarum curationem non ignorabis; eius videlicet quæ exquiſita eſt, & alterius quæ eidem maximè contraria exiſtit; cuius curationẽ hoc in capite docuimus. Etenim prout magis, vel minùs ab exquiſita recedit, ita poteris tam victus, quàm medicamentorum rationem permutare, ac pro eadẽ ratione permiſcere. ſimiliter pro diuerſo humore qui permiſcetur, poteris eadem etiam cõponere, nedum ex his quæ pro cura tertianarũ explicauimus, verùm etiam eis quæ ſequenti capite de quartana, & alio de quotidiana conſcribemus.

Potus hypochondriorum.

Exquiſitæ quartanæ cauſa, dignotio, prognoſticum, ac curatio. *Capus V.*

ALTERVM intermittentiũ febriũ genus eſt exquiſita quartana, quæ ex ſolo melancholico humore generatur, qui frigida & ſicca conſtat temperatura, ſuccenditur autẽ paulatim velut lapis aliquis, aut teſta, aut os, aut tale aliquod huiuſcemodi corpus frigidum & ſiccum. verùm ſi neque putreſcat, neque vehemẽter per ſentientes corporis partes deferatur melancholicus hic ſuccus, nũquam efficiet quartanæ exquiſitæ circuitũ, vt liquet ſecundo de different. febrium, cap. 5. quamuis Alex. cap. 8. lib. 12. velit quòd quartanæ febris non vna ſit ſpecies, ſed multiplices, & diuerſæ exiſtant: etenim alia ea flaua bile nimium aduſta, alia ex fæculento ſanguine naſcitur, quod quidem neque negare videtur Galenus tertio prognoſtic. quo loco quartanam (dicebat) ex melancholico humore conſiſtere, atque ipſum duplici modo generari, tum ex ſanguine craſſiore, qui reſpondeat proportione in venis, ſubſidenti fæci in dolio vini, tum etiam flaua bile vehementer aſſata. Inſuper illud confirmare videtur comment. 22. aphoriſm. tertij libri, ſub his verbis: [quin etiam illo tempore quartanas febres fieri inquit (loquens de autumno) quia ſcilicet ex atra bile ortum habent, quæ duplicem habent generationem, alteram quidem ex flaua bile ſuperaſſata, alteram verò ea ſanguine craſſo.] ex quibus indifferenter innuere videtur quartanã febrem generari poſſe, licet ſecundo de differentiis febrium (vt dictum eſt) contrarium ſentiat. Verùm ne quiſpiam putet ſibi pugnantia conſcripſiſſe Galenum, hunc in modum conciliandus erit, quòd exquiſita quartana, incipiens præſertim à ſolo melancholico humore frigido & ſicco, temperaturam exiſtente, ac vini fæci ſimili, eóque putreſcente, ac vehementer per ſentientes corporis partes delato, generationem habet, quemadmodum ipſe fatetur citato libro ſecundo de different. febrium, cap. 4. Nam licet frigidus natura ſit hic ſuccus, tamen cùm putredinem ſibi adiunxit, cuius cauſa febrem accendit, tantùm poſſidet caloris, quantùm etiam putredinis, vt liquet ſecundo de cauſis ſymptomatum. Eam vero quæ ita exquiſita non eſt, neque ſtatim ab initio inuadit, ſed aliis febribus ſubſequitur inordinatis, ſeu (vt ita dixerim) erraticis, ex præaſſatorum, ac efferueſcentium humorum, & veluti in cinerem verſorum putredine, quando eadem affectio in cunctis fiat venis, ita vt in eis generetur atra bilis, non tamen quòd eadem in eis putreſcat, ſed exuperet duntaxat, & deinceps acceſsionis tempore ad ſentientes corporis partes tranſmittatur ac putreſcat, generari contingit, potiſsimùm vbi præcedens febris

Febris quartana multæ ſpecies.

Super sent. 27.

Loco citato. Conciliatio locorũ Galeni.

Quartana febris ex bilis aduſtione generatio.

præter inordinationem intermiſerit, atque ita per finem æſtatis eueniat, autumnóque propinquet, ex Hippocratis auctoritate, citato libro tertio prognoſticorum. & hoc modo, fortè ſubintelligere voluit Galenus eodem loco febrem quartanam fieri etiam poſſe ex atra bile, genita ob vehemẽter aſſatam flauam bilem, non autem ſynceram, ſed ob veluti cinerem quendam vehementer aſſatorum humorum (inquit) quem natura non antea excreuit, putrem quandam recipientium affectionem: ex immodicè enim cocto, & feruente ſanguine, veluti cinis quidam, atra bilis efficitur, ac quæ in eo tenuior pars continetur & bilioſa, ac aſſata fuerit, in atram conuertitur, ex quibus quartana generatur vbi putreſcant, & per ſentientes corporis partes vehementer deferantur. & vbi maior fuerit ſuperaſſatæ bilis copia, ex ſuperaſſata bile quartanam generari fatebimur, non ſynceram, ſed atræ bili ex feruente, craſsiore ſanguine genitæ, permiſtam. nam pituitoſus humor vſque adeò minimè aſſari poterit, vt ex eo atra bilis, & deinde quartana generetur (quemadmodum Arabum principi, & ſectatoribus eius viſum eſt) bene autem cęteri humores. ex putreſcente itaque melancholico ſucco, ſeu quod in ſanguine craſſum, ac veluti fæx eſt, immodicéque excalefacto, per ſentiẽtes corporis partes delato, exquiſita accẽditur quartana febris, ac ſtatim ab initio ſæpiùs inuadere ſolet. ex putreſcente verò, ac vehementer ſuperaſſata bile, eáque haudquaquam ſyncera, & impermiſta, perinde etiam vehementer per ſentientes corporis partes delata quartana etiam interdum accendi poterit; non tamen ſtatim ab initio inuadens, neque adeò exquiſita; nunquam tamen ex ſuperaſſata pituita. Quapropter neque ſibiipſi in hoc pugnantia cõſcripſit Galenus, ſi quis autem velit cum Galeno fateri quartanam tam ſtatim ab initio inuadentem, quàm ſi alias conſequatur inordinatas febres, ſemper à melancholico ſucco, natura frigido & ſicco accendi, & non ex flaua bile aſſata, vtique non errabit: ait enim Galenus tertio prognoſtic. [ſed ſi nõ antea natura quodammodo excernat veluti cinerem vehementer aſſatorum humorum, hic rurſus permanens in corpore, ac caleſcens, putrem quandam recipit affectionem; idque quoties ei accidit, feruendo excitat febrem, quoties verò in cunctis venis eadem fiat affectio exuperante atra bile, quartana conſiſtit febris.] atqui clarum eſt in Galeni doctrina per humores ſanguinem ſemper ſubintelligere, vt nos etiam in præcedentibus adnotauimus, eóque magis hoc in loco, cùm inquiat, quoties in cunctis venis eadem fiat affectio, per quam videlicet veluti cinis vehementer aſſatorum humorum generetur, tunc enim exuperante atra bile, quartana conſiſtit febris. per cinerem itaque vehementer aſſatorum humorum, non bilis, aut alterius ſucci intelligit, ſed ſanguinis, neque propterea quòd duplicem dixit comment. aphoriſm. 22. libri tertij, habere generationem atram bilem, alteram ex flaua bile ſuperaſſata, & alteram ex ſanguine craſſo voluit quòd ex vtriuſque quartanæ fiant febres, ſed explicata duplici atræ bilis differentia, tanquam in aliis locis declaratum, ac manifeſtum, reliquit differere quòd ex ea duntaxat quæ ex ſanguine craſſo generatur, fiant quartanæ febres; ex hoc namque ferueſcente, immodicéque cocto, & exuſto veluti cinis quidam, nigra bilis efficitur, frigida quidem, eo quod terrea, caloris autem particeps, ſicuti cinis, & acetum, eodem Galeno auctore, tertio de cauſis ſymptom. Id itaque quod in ſanguine craſſum, & veluti fæx exiſtit, quando immodicè excalfactum exaruerit, fit atra bilis vt liquet 2. de criſib. & 2. de different. febr. Quare ſemper ex putreſcente melancholico humore, ſeu atra bile, ex eo genita, quartana accenditur febris. Nam quæ ex ſuperaſſata flaua bile, nigra bilis generatur, præter cætera mali moris eſt, & erodit, ſeu exulcerat partes vbi contingat plurimum colligi, & propterea ab ea quartana febris generari nequit. exulceraret etenim ipſas, præſertim ſi ſyncera eſſet, priuſquàm quartanam accenderet febrem, ac putreſceret: demum ea putreſcente & vehementiori motu per ſentientes corporis partes delata, multò magis eas eroderet, cum mota mordacia excrementa magis lædant, quàm quieſcentia. verùm interim exquiſita, vbi ſyncerus fuerit talis melancholicus humor, interim non exquiſita, vbi alteri humori fuerit permiſtus, quartana accenditur, quemadmodum etiam de tertiana determinauimus. Nunc verò exquiſitæ indicis explicabimus: ea etenim cognita, facilè etiam non exquiſita dignoſci poterit. Hæc quidem manifeſtum ſui præbet indicium in principiis acceſsionum, quando rigent adhuc qui quartana laborant: eſt etenim eius rigor non vehemens, quẽadmodum in tertiana, ſed mediocris ſeu paruus: etenim quartana febris non primo ſtatim die cum rigore inuadit vehementi, verùm ipſa progrediente atque aucta vnà etiam rigor augetur, ſenſuſque ægrotantibus adeſt: non quaſi pungatur ac percutiatur corpus, ſed frigefactionem ſimilem habent, qualis per gelu tempore hyberno ſentitur, cùm ex frigido accenſo humore ortum habeat, vt dictum eſt: necnon & cum quibuſdam veluti contuſionibus vſque ad oſſa tendentibus, ita vt eos audire liceat dicentes quod videantur in oſsibus pati laborem, & carnem habere confractam vt liquet 2. de criſib. cap. 3. quo etiam tempore eorum pulſus qui quartana laborant, ſatis tardi ſunt, ac rari, parui, ac debiles, & magis quàm in nulla altera affectione: nam quamuis in tertianis etiam parui, debiles, tardi ac rari cùm inuadunt pulſus neceſſariò adſit, tarditas tamen, ac raritas non parum ab iis abeſt, qui in quartanis accidunt: nam in quartanarum principiis videbitur ibi arteria quodammodo eſſe alligata atque ad interiora retracta, neque liberum habere aſcenſum; in tertianis verò, neque aliquid tale percipietur, tarditáſque propè accedit ad eum, qui ſecundum naturam eſt motû, quapropter vbi quartanæ febres inuadunt, quamuis iuuenis ægrotus fuerit, talis fit motus arteriæ, qualis in ætate decrepita, in qua cùm calor paucus exiſtat, cui par quoque eſt generatio fuliginoſorum excrementorum, ſpiritúſque animalis nutritio, iure pulſus paruos, tardos ac raros habent, vt 3. de cauſis pulſuum cap. 5. ſcriptum eſt. Cùm autem conſiſtit atque etiam augetur huius febris acceſsio, neceſſe quidem eſt vt veloces fiant, atque frequentes pulſus, ſeruatur tamen & tunc ipſius tarditas ac raritas, ſi additam velocitatem atque frequentiam in acceſsionibus ratione perpendas: & quidem ſi comparaueris quartanæ febris conſiſtentiam, tertianæ conſiſtentiæ, non paulò velociores atque frequentiores in tertianis pulſus oſtendere arteriæ videbuntur, & quæ etiam omnibus communis eſt febribus in vno pulſu arteriæ inæqualitas, in quartana manifeſtiſsimè

licet

Loco citato.

Pituita per adustionem in atram bilem mutari non poteſt, contra Auicennam.

Loco citato.

Cap. 2 circa finem.

Dignotio quartanæ ex rigoris ſpecie.

Ex pulſibus.

licet comprehendere ex Galeni decreto libro 1. de arte curatiua ad Glauconem, cap.6. Caliditatis *Ex caloris qualitate.* quoque indicia diuerſo modo ſe habent quàm in tertianis: nam æſtum, & deuſtionem, & quendam veluti feruorẽ qualiter in tertianis videtur, in quartanis haudquaquam inuenies, vt liquet ibidẽ. *Ex vrinis.* Vrinæ quoque tenues, & albæ & aquoſæ erunt, nimirum propter materiæ craſsitudinem percolatę, progrediente vero morbo, pro ratione coloratiores fiunt, & ſubſidentiam habent craſſam, Aëtio teſte cap.83.lib.5. quò circa inquit Gal. citato libro 1. de arte curatiua ad Glauconem, cap.7. in quartanis variæ erunt vrinæ, ſed crudæ omnes. Hæc igitur ſigna maxima ſunt ipſius quartanæ. *Ex natura ægri.* Verùm non propterea reliqua omittenda ſunt ſigna, ſed ægrotantis natura inſpicienda, ſi in ea atra bilis abundat, *Aetate.* & ætas, ſi ſenior ſit quàm conſiſtentiam, vtpote declinans, *Tẽpore anni.* tempus quoque anni ſi autumnus, frigidam & ſiccam, ac inæqualem habens temperaturam: in hoc enim magis ſperabis quartanos circuitus fore frequentiores. ſimiliter & loci natura inſpicienda, ſi lien intumuerit, febriſque ſine ordine anteceſſerit, ſi cibus, potúſque, ac victus vniuerſus, frigidus & ſiccus præceſſerit, necnon ſi eo tempore quartanæ febres populariter fiant, quòd ſi febris ceſſauerit, remanſeritque adhuc in pulſibus febris ſignum, ac iidem pulſus iis qui ſecundum naturam ſunt, rariores, ac tardiores fuerint, proculdubio huiuſmodi febris quartana cenſenda erit, vt eodem *Loco citato.* primo de arte curatiua ad Glauconem, ſcriptum eſt. huius etiam febris acceſsio temporis ſpacio eſt ſimilis tertianæ, nonnunquam & longior, cum adhuc exquiſita perſeuerat, vt quæ ex frigidiore humore conſiſtat: in qua nec etiam bilis flauæ vomitus, quẽadmodum in tertianis expectandus eſt, vt liquet a. de different. febrium, cap.5. & citato libro 1. de arte *Loco citato.* curatiua ad Glauconem. Sequitur autem ſudorum *Sudoru copia.* copia circa exacerbationis declinationem: copioſiores etenim in hoc humore euacuationes fiunt, quàm in pituita, quoniam quicquid atræ bilis fuerit accenſum, exhauritur, atque diſpergitur. Eadem inſuper in hiſce febribus, atque aliis omnibus eſt cauſa, quæ differentiam facit longitudinis acceſſionum, quemadmodum in præcedentibus declarauimus, multitudo videlicet, ac humoris qualitas, vigor inſuper ac virtutis imbecillitas, & præterea ipſius ægrotantis diſpoſitio rara & denſa: ex iis *Non exquiſita ſigna.* enim diuerſitas aſſumitur. Eaqniſita autem, an non exquiſita ſit, nedum ex acceſsionis breuitate ſeu longitudine, ſed & aliis quoque indiciis percipi poterit. Neque enim omnia aderunt exquiſitæ quæ explicauimus quartanæ indicia, ſed nonnulla deerunt, & alia quædam alterius humoris, cum eadem atra bile permiſta, percipies. *Prognoſtica.* Ea intermittentibus verò febribus, quemadmodum tertiana breuiſsima quidem, & mitiſsima eſt, ita longior ac quantum in ipſa eſt haudquaquam periculoſa quartana exiſtit: quæ neque etiam ſtatim ab initio inuadere ſolet, ſed aliis quæ anteceſſerint febribus, præſertim inordinatis, ſubſequi, vt 1. de arte curatiua ad *Loco citato.* Glauconem, ſcriptum eſt: etenim admodum difficulter putreſcit melancholicus humor, cum frigidus & ſiccus natura ſit, promptius verò vbi priùs efferueſcat, ac ſupramodum exuſtus fuerit. *Cõment. 3. tex. 4.* Hippocr. verò 1. de morb. vulgarib. inquit, quòd omnium eſt quartana ſecuriſsima, facilima, longiſsima, hæc enim non eſt ipſa quidẽ tantùm per ſe talis, ſed etiam

à magnis aliis vindicat morbis, & 6. eiuſdem ait, *Com 6. ſuper tex. 7.* [quartana laborantes magno morbo non capiuntur: ſi priùs autem capiuntur, & quartana ſuperuenit, liberantur.] id etiam confirmauit apho. 70. lib. 5. cum dixit: [à quartanis capti non admodum à conuulſionibus capiuntur: ſi verò capiãtur, & quartana ſuperuenerit, liberantur:] verùm animaduerſione dignũ eſt per quartanas, intermittentes ſubintelligere Hippocrat. nam continuæ (licet perraro eueniant, liquet 2. de differentiis febrium) cum *Cap.2.* nullam habeant vſque ad iudicium moleſtiarum remiſsionem, ſed perpetuo infeſtant, meritò graues & dicuntur, & ſunt. oportet item quod ea genita ſit abſque lienis, aut alterius viſceris affectu, quandoquidem ex lliene ſæpenumero grauiter vidimus (vt inquit Galenus) citato libro primo de morbis *Loco citato.* vulgaribus, homines febre laboraſſe quartana, ac deinde collecta aqua inter cutem, eſſe defunctos. Verùm ipſa ſua ſponte quartana, abſque alio viſceris affectu, præſertim magno, periculo vacat, neminémque iugulat, vt inquit Celſus cap.15. libro tertio, & ab aliis etiam morbis liberat, atque ita nouimus morbos comitiales fuiſſe à quartana, diu tamen infeſtante, diſcuſſos: vt ibidem teſtatur Galenus, id vero nulli dubium eſt quod priùs quartana febre laborantes, comitialis morbus adoriri nequit, quandoquidem iam adortum, ſuperueniens quartana diſcutere conſueuit: quo circa multò ſanè magis ipſum impendentem arcere poterit, vt præcitato libro ſexto de morbis vulgaribus, à Galeno ſcriptum eſt. Quartanæ inſuper à ſplene i- *Loco citato.* nitium ſumentes, diuturniores ſunt: fiunt autem manifeſtæ ex colore, & cruditatibus, & quod venter non facilè egerit, & ex ſplenis tumore, & quòd ad ſiniſtram magis ſe reclinent: eſt autem periculum ne progreſſu temporis etiam in aquam inter cutem incidant, Aëtio auctore præcitato loco. At verò propter hepar inflammatum quartanarij, vt ipſe inquit eodem loco, coloris ſunt albicantis, & toto corpore tumidi, & vrinę ipſę valde rubræ, ſandaracham referentes, & ad contactum tumor dextri hypochondrij occurrit, & hi etiam magis difficulter ſpirant quàm ſplenici, & ſubtuſsiũt, & poſtremùm in hydropem ineuitabilem labuntur. Atqui aphoriſ.25. libri 2. Hippocrat. dicebat quòd æſtiuæ quartanæ magna ex parte breues fiunt, autumnales longæ, & maximè quæ hyemem attingunt, quamuis nedum de quartana verificetur aphor. Gal auctore in commento, ſed de quolibet alio morbo; nullus etenim æſtate fit longus, Hippoc. verò de ſulo omnium longiſsimo fecit mentionem, veluti per exemplum de omnibus aliis ex iſto pręcipiens. Vetus verò quartana raró, niſi verò ſoluitur, vt inquit Celſus cap.16. lib.3. omnium verò peſsima eſt quintana; etenim & ante tabe, & iã tabidis ſuperueniens perimit. ſeptimana verò longa eſt, verùm non letalis. Nonana hac longior etiã, at non letalis, eodẽ Hip. *Commen. 3. tex 7.* auctore præcitato libro 1. de morb vulg. Cæterùm *Curatio.* quod ad curationem ipſius quartanæ attinet, illud *Victus ratio.* primò ſeruare oportet, quòd qui ea laborãt, ab initio mediocriter ac leniter tractandi ſunt, ita vt neq; aliquod ex fortibus medicamentũ, neque vacuationem adhibeamus, Galeno teſte præcitato libr. 1. de arte cura. ad Glauc. cap. 11. quem ſectati ſunt Paulus cap. 22. lib. 2. & Aëtius cap. 84. lib 5. victum itaq; inſtituere oportet optimum, minimé que flatuoſum, arcendíque ſunt à carnibus ſuillis, atque ab omnib.

eduliis quæ tenacia ſunt, & tardum habent exitum, ac quæ refrigerant & exſiccant corpus, vt ibidem à Galen. ſcriptum eſt: ob id boni ſucci cibi, concoctu faciles, ſubſtantia non craſſa, nec tenaci, tribuendi ſunt, quemadmodum volatilia quæ in paludibus non degunt, vt Gallinæ, earúmque pulli, ſimiliter & columbarum, capi, perdices, faſiani, & reliquæ huiuſmodi, inſuper & qui non refrigerandi exſiccandique vim habeant, ſed leuiter calfaciendi, ac humectandi corpus. Conducunt quoque piſces mollibus carnibus, nihílque tenacis habentes, & concoctu faciles. interim autem ſalſis quibuſdam & ſinapi in cibo vti poterunt, pro extenuando, incidendóque craſſo humore: eſt etenim valde terreſtris, ac craſſus. Quapropter neque colymbades interdum, neque parui quidam piſciculi ſale conditi vitandi ſunt, in quem vſum confert etiam, & quod

Potus. Neapoli paratur condimentum quoddam ex ſapa, & ſinapis ſemine, pauco etiam adiecto cinnamomo, quãdoque vti, vino quoque vtendum eſt albo, & tenui, non autem aquoſo, ſed mediocriter calido, optimè diluto, aut aqua in qua cinnamomum fuerit decoctum.

Frictiones & exercitationes. à frictiõnibus autem, ambulationibus, & balneis, atque aliis vſitatis arcendi penitus non ſunt, quanquam omnino poſſent à balneis abſtinere, ſolis contenti frictionibus quàmplurimum ex eo iuuamen admitterent, & ſi quartana febris breuis ſit, neque admodum violenta, nihil nocuerit ſi diebus intermediis ad conſueta exercitia ſe transferant laborantes. reliqua quæ ad victus rationem pertinent, noſtro capite de melancholia ſtudioſi petant.

Tempus cibi exhibendi. Illud verò haudquaquam prætereundum eſſe arbitror; quòd quartana laborantes, vbi vires non indicent, in die acceſsionis minimè cibandi ſunt, aut ſatis modicus eis exhibeatur cibus, iſque per ſex, aut ſaltem quinque horas ante acceſsionem, aut eadem finita: etenim natura ipſa cibo non impedita, faciliùs humoris tum euictioni, tum etiam expulſioni vacabit. quod quidem confirmare videtur Actuarius lib. 3. ſuæ metho. meden. cap. 20. cùm dixit: [cæterùm in omnibus acceſsionũ annotationibus, ne aliquis in ventriculo ſit cibus, qui mali pondus ingeminet ſtudendum eſt. Nam cùm natura tempore acceſsionis ad propellendum ea, quæ affligunt exurgat, ſi quis intempeſtiuè nutriens illi obſtiterit, dubio procul quo minùs validè noxios humores adoriatur præpedit.] Optimũ iis quoque eſt ventrem quantum poſsibile ſit, mollem facere his quę vſitata ſunt.

Clyſteres. quòd ſi ea nihil proficiant, clyſteribus vtendum erit, à principio quidẽ mollib. poſtmodum acrioribus, vt idem Gal. inquit, molles quidẽ ex præcedenti capite de tertiana petas, acriores hunc in modum parabis, Rec. foliorum maluarum, mercurialis, betæ, & florum chamæmeli ana M. j. folliculorũ ſenæ drac. 4. furfuris M. s. decoquãtur omnia in ſufficienti quãtitate aquæ, cui decocto per colum transfuſo admiſceantur olei communis, chamęmelini ſeu anethini vnc. 4. mellis roſacei vnc. 2. medullæ caſsiæ fiſtularis, aut caſsiæ tractæ vnc. 1. ſalis cõmunis drac. 3. diacat. vnc. s. ſeu dra. 7. Interim confectionis de dactylis, aut hamech, ſeu electuarij indi drac. vel 3. adiicere poteris.

Vena ſectio. Vbi verò ſanguis abundare valde videatur, ab initio quoque venam ſecare licebit aliis conſentientibus, etſi vena inciſa, is qui fluit ſanguis, niger & craſſus videatur, audacius mittendus erit, præcipuè verò in iis qui liene laborant talis viſitur. Quòd ſi flauus, aut tenuis apparuerit, ſtatim ſupprimendus eſt: venam verò ſecare oportet, aut interiorem, aut eam quæ eſt in ſiniſtro cubito mediam, Galen. auctore citato lib. 1. de arte curat. ad Glauc. Secanda autem erit interna, aut media in ſiniſtro cubito vena (vt Galen. inquit) ſi ſplenicus fuerit homo, Aëtio teſte præcitato loco: nam ſi circa hepar fuerit affectio (vt ipſe fatetur) in dextro ſecanda erit. *Loco ſupra citato.* Quamobrem non ſemper in quartanis febribus in ſiniſtro cubito vena ſecanda eſt, ſed interim in dextro Aetio auctore, præſertim, ſi circa hepar magis quàm lienem laborauerit æger. Illud tamen perpetuò ſeruare oportebit, quòd ſi flauus, ac tenuis ſanguis appareat, ſtatim ſupprimendus eſt ex Galen. decreto, quamcunque ſecaueris venam.

Purgatio à venæ ſectione. A venæ ſectione, quamuis Galen. omne vitauerit ab initio forte medicamen, ac vacuationem, quam non niſi coctionis indiciis apparentibus admittere videtur, tamen vbi multa adſit atræ bilis copia, & quædam apparuerint concoctionis indicia, licet non admodum manifeſta, ſeu perfecta, purgans aliquod, atque id lene medicamentum exhiberi poterit. Nec propterea Gal. pugnabis cùm fortem interdixerit ab initio vacuationem, quam etiam vitandam eſſe omnino arbitramur, quemadmodũ leuem intermittimus: id quod puto Celſum ſubintelligere voluiſſe, quando aluum ducere præcepit poſt ſeptimam diem, quam purgationem hunc in modum parare poteris, Recipe florum borraginis, fumariæ, violarum, & hordei decorticati, ſingulorum drach. 4. vuæ paſſæ vinaciis detractis vnc. s. fiat decoctum in aqua fontis, aut aqua lactis caprini, cui per colum transfuſo vnc. 2. mellis aërei, aut vnc. 1. s. medullæ caſsiæ fiſtularis, vel vnc. 3. ſyrupi ex pluribus infuſionibus violarum, vel 2. ſacchari violacei cum drachm. 7. diacatholiconis adiicito: in vicem autem diacathol. vnc. 3. ſyrupi domini Auguſtini adiicere poteris, prius tamen quàm tale præbeatur purgans medicamentum,

Syrupi. ſyrupi aliqui, non ſemel duntaxat, ſed ſæpius exhiberi poterunt, etiam acceſsionis tempore, potiſsimùm ſex à principio tranſactis horis, vt ſyrupus ex ſucco borraginis, fumariæ, aut de pomis cum ſyrupo ex infuſ. roſarum, adiectis aquis meliſſophylli & borrag. his quippe purgantibus medicamentis, etiam ſi non ſatis manifeſtè, aut perfectè coctionis notæ apparuerint, citra noxam vti poteris, vbi ea adſint quæ paulò ante explicauimus. Atque hæc quidem in principio, & augmento facienda ſunt. Si verò in ſtatu morbi præcipuè ægrotus eſſe videatur, aut propè ſtatum, tunc ſubtilioris victus ratio eſt adhibenda quàm antea: ſtatim quoque præcipiendum eſt, vt diu conquieſcat, & viſceribus prouidendo, vngendo, atque emplaſtrando, iis quæ mollire ac laxare poſſunt: deinde medicamentis vtendum, quæ ciendi vrinam vim habent: quamuis vbi coctionis morbi indicia apparuerint, tunc purgare oportet iis quæ humores atros exinaniendi vim habent, non ſemel tantùm, ſed ſæpiùs, ſi fuerit neceſſarium, vt inquit Galenus præcitato loco. Quamobrem & aliis quoque vtendum eſt ſyrupis, ac purgationibus validioribus: ſyrupis quidem, vt ſyrupo ex epithymo, ex duabus, tribus, ſeu quinque radicibus paratis, ac ſyrupo de bizantiis, cum eo qui è ſucco fumariæ aut roſarum fit, ſimul permiſtis, adiectis etiam prædictis aquis, vel aquis lupulorum, ſcolopendrij, ſeu abſynthij, purgantibus verò medicamentis ſequentibus vtare, Rec. florum

viola-

violarum,fiunariæ,& borraginis ſingul.drac.4.ſenę & epithymi cuiuſlibet drac.2.s ſcolopendrij, capillorum veneriſana drac.2. vuæ paſſæ vinaceis detractis vnc.j. fiat decoctum in aqua fontis, in quo per colum transfuſo, diſſoluas mellis aerei,aut ſacchari violacei vnc.2.rhabarbari in parte prædicta decocti infuſi, & iterum per colum transfuſi ſcrup.4. ſpicæ gra.v.diaſenæ drach.3.vel 4.diacat.vnc.s.aut confectis hamech.dra.2.s.Poteris inſuper & eiuſmodi catapotiis vti,Rec.pill. de lapide lazuli, vel de lapide armeno,aut aggregatiuarum drac.j. rhabarb.vigorati cum ſpica, aut agarici trociſ.ſcrup.2. figurentur pillulæ quinq; cũ melle roſaceo, aut aqua meliſſophylli,à quibus poſt horã vel alteram abſorbeãt laborantes vnc.2.mellis aërei, aut 3. ſyrupi è pluribus infuſ.violarum cum aqua borraginis, meliſſophilli, & ſcolopendrij.Et quoniam non ſemel tantùm, ſed ſæpius,vbi vſus vrgeat,præcipit Gal.purgans medicamentũ exhiberi,quod vim habear humores atros exinaniendi, propterea eadem vbi oporteat reperenda ſunt.in quem vſum etiã confert, ſi exhibeatur decoctum ſenæ & epithymi in aqua lactis, ſenæ & epithymi drac.3.vel 4.accipiens, & vuæ paſſæ vinaceis detractis vnc.s.ex quibus arte in vnc.v.vel vj.aquæ lactis fiat decoctum,& exhibeatur. Hoc etiam rempore ſi paſtilli quidam figurentur,ac exhibeantur, conferunt nedum in diebus intermiſsiouis, verùm etiam & acceſsionis tẽpore, per ſex horas poſt principium:vt,Recipe pul.diamarg.frigidi drach.r. diambræ,diarhodon, ſeu diamoſchi dulcis, aut electarij de gemmis drac.s.vel ſcrup.2. ſeminum communium frig.dra.4.vel vnc.s.ſacchari diſſoluti in aqua roſacea & meliſſophylli quantum ſatis ſit,fiant paſtilli,quorum vnus vel duo præbeantur cum 3.aur 4.vnciis aquæ borrag.aut ſcolopendrij, & meliſſophylli.inſuper ſemel ſaltem in hebdomada, theriacæ drac.r.exhibere poteris cum pauco vino albo odorifero, aqua ſcolopendrij aut meliſſophylli diluto. quam etiã per tres vel duas horas anre acceſsionem ſumendam eſſe commendarem, cùm magnopere etiam rigori conduceret, apparentibus tamen coctionis morbi indiciis, ac à purgatione (ſi modò eadem ritè confecta reperiri valeat, quod mihi ſemper in dubio fuit,tum propter alia, tum vel maximè propter ipſius viperæ cognitionem incertã)in hunc

Præſtans Gal.pharmacum ex ſucco cyrenaico in quartana.

quoq; vſum Galenus tanquam ſibi familiare,& præ cæteris laudatiſsimum, quod ſuccũ cyrenaicum recipit medicamentum eodem r. de arte curatiua ad Glauconem c.7.commendauit. Eſt etenim quartanariis ſummè præſentaneum remedium, præſertim dum à rigore maximo tenentur, eodem auctore libro de rigore, tremore, palpitatione, &c. hoc medicamentum Aëtius citato capite 84.lib.5. hunc in modum deſcripſit, Recipe ſucci cyrenaici, piperis, myrrhæ troglodyticæ,& florum rutæ viridium, ſingulorum æquales partes, ſingula ſeorſum leuiſsimè teruntur, & ruta cum melle trita excipiuntur, fiúntque pillulæ de quibus aliquibus obolus vnus, aliis duo, exhibentur ſed quoniam citato libro de tremore & palpit. Galen. medicamentum ex cyrenaico ſucco & caſtoreo compoſitum commendat quartanariis,propterea ſi dimidia pars caſtorij prædictis adiiciatur,non parum commendarem. Nam & ipſe per tres, aut ſaltem duas horas ante acceſſionem caſtorij & myrrhæ cuiuſlibet drachm.s. apparentibus coctionis ſignis manifeſtis, ſeu perfectis,cum vnc.3. vini albi odoriferi diluti cum aqua borrag. exhibere conſueui, ex quo medicamento ſemper ingentem quartanariis vtilitatem prouenire conſpexi, vbi tribus, vel quinque vicibus fuiſſet aſſumptum: nam caſtoreum potum rigores mitigat,& morboſam carnem conſumit, & concoctionibus in venis opitulatur, & ſegnitiem ad motum eximit, vt inquit Aetius Archigenis auctoritate prçcitato loco: & myrrha Dioſcoride auctore horrores diſcutit, duabus horis ante febrium acceſsiones, fabæ magnitudine epota cum pipere & aqua vt ipſe ait, nullum autem ex prædictis medicamentum ab initio exhibendum erit, aut omnino anre ſtatum:nam ſæpius quę ſimplex eſt duplicem faciẽt, aut ex duplici triplicem, aut omnino maiorem ac difficiliorem reddunt, vt liquet ex eodem Galeno citato loco, nec minùs etiam confert hoc in tempore vrinam cientibus vti, inter quæ, præter eos quos ſupra annotauimus, tum ſyrupos, tum paſtillos,apij, rutæ, & anethi decoctũ ex aqua mulſa valde commendantur. At viſceribus prouidendum erit iis quæ mollire ac laxare valent medicamentis, quæ capite de tertiana notha ſtudioſi requirant,paucis quibuſdam adiectis,vbi ea non ſuffecerint, inter quæ ſunt iris, chamæpithys,ruta, ſemen apij, fœniculi,aniſi,dauci, & cumini,potiſsimùm vbi lien, aut ventriculus afficiantur.vtendum eſt etiam & vomitibus à cibo,& à raphanis,ſi nihil impedierit. plerique enim ipſis aſsiduè vſi, partim perfectè à morbo liberati ſunt, partim facilè pertulerunt. Nam vnà cum hoc quòd euacuant ea quæ ſtomachum infeſtant, etiam faciliùs concoquunt tales, vbi verò nihil iam prohibet, etiam album veratrum dandum eſt,primùm quidem raphanis infixum,veluti in ſermone de purgatoriis dictum eſt: poſtea vero ipſum per ſe,vt inquit Aetius citato loco,quem etiam vomitum à cibo cum iam dictis etiam albo helleboro & raphanis Galenus commendauit eodem r.de arte curatiua ad Glauconem. Id verò intelligendum eſt in iis qui prompti ad vomitiones ſunt:nam qui vomere nequeunt, per inferiora valentiùs purgandi ſunt, vt ipſe ait, tutius autem prociendis vomitionibus oxymelitis ſimp. vnc. ij cum lib.s. aut vnc.4. aquæ tepidæ exhibebis. interim ipſius raphani, ſeu radicum in eadem aqua facto decocto, aut adiectis eiuſdem ſucci vnc.2.vel tribus, ab albo helleboro ægros abſtinendo, quoad fieri poterit. Alexander verò eodem cap.8.lib.12. vomitum omnibus vtiliſsimum eſſe fatetur,præſertim iis qui humores craſſos in ore ventriculi continent. verùm non à cibo, ſed optimum eius tẽpus eſſe inquit, acceſſione incipiente, quoniam etiam tunc humores cum materia mouentur, & illi in ſtomachum confluunt, illúmque rodunt & nauſeam excitant. exhibet autem mulſam non nimis aquoſam, ac præcipit anſerinis pennis præcipuè vtendum eſſe, vt maiori irritatu vomitus omnino proueniat, præſertim vbi humores valde lenti ſint, ac difficulter auelli poſſunt, quo modo inueteratas quartanas diſcuſsiſſe fatetur, vt nonnullæ ipſarum ſuperata iam deteriore parte conquieuerint. porrò quæ de vomitu inquit Alexander, licet ab iis quæ de eo præcipit Galenus,Paulus,& Aetius diſsidere videantur,haud ægrè conciliari queunt: nam à cibo vomitus quem præcipiunt iam dicti viri, eos exinanire videtur humores,qui futuram acceſsionem excitare debẽt: & proinde aut ipſam prohibebit, aut ſaltem leuiorem efficiet,vbi potiſsimùm præcedenti die ante acceſ-

Lib.1.c.67.

Topica.

Vomitus.

Cap.citato.

Conciliatur Alexãder cum Gal. Paulo & Aetio.

ſionem talis fiat vomitus: propterea id ſpectantes Galenus, Aetius, & Paulus, à cibo eum præceperunt, quò promptiùs craſsiores ſucci aptitudinem quandam habentes ad futuram acceſsionem per eum eainaniantur. Alexander. verò eos duntaxat tentauit per vomitum craſſos ſuccos exinanire, qui iam acceſsionem efficiant, & propterea incipiente acceſsione vomitum commendauit: inſuper & motum eorundem humorum, ac confluxum in ſtomachum eo tempore inſpexit, vt ipſemet eodem loco manifeſtauit. vterque igitur vomitus diuerſa ratione iuuabit, vbi ad eundem prompti fuerint laborantes. Sed magis mirandum eſt de eo qui tam facilè in Galenum inuehit, ipſumque condemnare tentat, quòd quartanariis omnibus (vt ipſe ait) præcipere videatur idem Galenus non alium victum quàm qui calfacere ipſos & ſiccare poſsit: præbet enim ipſis antidotum diatrion pipereõ, & quod diaſpolites dicitur: item liquorem cyrenaicum, & theriacam, & in cibo ſalſamentum, & piper. hoc autem potiſsimùm quotidie bibere iuſsit, & in vniuerſum (vt fatetur idem Alexander) præcipit Galen. abſtinere ab iis, quæ refrigerant & humectant, eò quòd humor (inquit) morbum efficiens frigidus exiſtat, ea quibus ſiccantur, aſſantúrque magis, ac craſsiores redduntur qui quartanam efficiunt humores, vt ipſe Alexander concludit. ſed pace tanti viri dixerim, nimis animosè Galenum condemnare tentat. Nam arcendos eſſe qui quartana laborant ab omnibus eduliis, quæ tenacia ſunt, & tardum habent exitum, ac quæ refrigerant exſiccántque corpus, præcepit Galenus, & non quæ humectant, vt ipſe eidem Galeno imponit. eſt enim ſuapte natura melancholicus ſuccus, ſeu atra bilis ea eo genita, frigida & ſicca temperatura, caloris participans velut cinis, & acetum, vt vbique locorum ab eodem Gal. ſcriptum eſt, præſertim 3. de cauſis ſympto. c. 2. ſimiliter vbi putreſcat, adhuc frigidus & ſiccus eſt natura, tantam ex accidenti habens caliditatem, quantam habet putredinem, eodem auctore 2. de cauſis ſymptom. & hanc ob rem victum prohibens, omne quod refrigerat ac exſiccat, ea neceſsitate admittit, quod vim habet calfaciendi & humectandi. & ſi quandoque eis quæ calfaciunt, ſimul atque exſiccant vti præcipit, vt ſalſis, & ſynapi, diatriõ pipereo, & diaſpolitico, quę certis diebus aſſumenda eſſe diait, non propterea condẽnandus eſt; nam cùm craſſus valde, ac terreſtris fuerit hic humor, qui quartanæ auctor eſt; non ſolùm quæ proprio temperamento eius contraria exiſtunt, calida videlicet & humida, ſed quæ quodammodo eius ſubſtantiæ ſe opponunt exhibenda ſunt. Quamobrem craſsis quę extenuant contraria ſunt, & tenacibus quæ detergunt ac incidunt, vt 11. de meth. med. c. 13. ab eodem ſcriptũ eſt, extenuãdi igitur gratia eadem aſſumere iuſsit & non ſemper, ſed certis diebus, vt ipſe refert, quaſi dixerit quibuſdam, ne ea proueniant quæ ipſe Alexander fatetur incommoda, quo etiam modo neque ipſemet Alexander ratione coactus eodem loco inhibet. Quare non inconuenit, & ſi ſiccus natura fuerit hic humor, quandoque ſiccantibus vti pro eius extènuatione, præparatione, ac etiam euacuatione, per quæ etiam curatio per contraria efficitur. Nam licet frigidus & ſiccus natura ſit hic humor, qua ratione quæ ſiccant non conducunt, quia tamen terreſtris valde, ac craſſus eſt, per ea quæ extenuant tanquam per contraria etiam curabitur; qualia ſunt quæ ſiccant, ac calfaciunt, nõ tamen immodicè adeo vt aſſent. At ſi quiſpiam dixerit Galenum quartana laborantibus piper quotidie commendare, dicimus nos ipſum cum aqua potum admittere, & non ſolùm. Atqui ſi cum aqua etiã quotidie bibatur, multam eſſe aquæ copiam, paucam verò ipſius piperis coniectandum eſt: quapropter non adeò validè calefaciendi ac exſiccandi vim habebit potus hic, quinimò leuiter calefaciendi potiùs & humectandi, ſimul atque extenuandi, & detergendi, vbi (vt dictum eſt) multa fuerit aquæ copia, exiguùmque piperis recipiat. Theriacam quoque ac medicamen, quod ſuccum recipit cyrenaicum probat; apparẽtibus priùs coctionis morbi indiciis, & poſteaquàm purgans medicamentum aſſumpſerint, vt quod reliquum eſt ipſorum humorum euictorum iam ab ipſa natura, per eadem extenuatorum faciliùs poſsit expellere, necnon vt per ea partes corporis alteratę, amplius in futurum eundem humorem non generent. pugnat itaque Galenus cunctis modò dinumeratis ſemper iis quæ præter naturam ſunt, pro quartanæ curatione contrariorum vſu, tam victu, quàm medicamentis, & prout vſus vrget diuerſimodè, diuerſiſque in temporibus eiſdem vti præcipit, & proinde nullum ex eorum vſu incommodum ſeu malum prouenire poterit, vt Trallianus perſuadere conatur iis, qui parum artem medicam guſtarũt, eò potiſsimùm quòd quartanam Gal. exquiſitam videlicet, à nullo alio humore quàm à melãcholico, ſeu fæculento & craſsiori ſanguine, aut ex atra bile ea eo genita ortum habere arbitratus ſit, quemadmodum ſupra explicauimus. miror inſuper cur Ariſtotelem non legerit Alexander problemate 58. primæ ſectionis, vbi habet quòd quartanis febribus victus calfaciens prodeſt, quia febris quartana imbecilla eſt: nam niſi imbecilla eſſet, quartana non fieret, & propterea ignem corpori inſerendum eſſe præcepit: quo etiam curationis modo & duæ, vel tres quartanæ, vbi exquiſitæ fuerint, necnon & continuæ, quamuis rarò eueniant curari poterunt, modò febris valida non fuerit, quomodo autem continuæ febres omnes dignoſcantur, & ab intermittentibus diſcernantur, Galen. docuit 1. de arte curatiua ad Glauco. cap. 5. & 8. & nos in ſecunda huius operis parte, modum generationis earundem demonſtrauimus. Vbi verò non exquiſitę fuerint, pro diuerſo humore qui eidem nigræ bili permiſcetur, ac diuerſa etiã quantitate eiuſdem curationem variare licebit, habita ratione humoris, qui cum eadem nigra bile permiſcetur, quod quidem in continuis ſemper perpendere oportet: nam cum ſanguine ſaltem perpetuo permiatus eſt humor. At præter iam dicta medicamenta ferunt (inquit Dioſcorid.) tres plantaginis radices cum tribus vini cyathis, & pari aquæ modo tertianis auxiliari, & quatuor quartanis. & capite de trifolio, bituminoſo videlicet (nam hoc per trifolium intelligit) inquit: quidam terna folia aut ſemina in tertianis cum vino potui dedêre, & in quartanis quaterna, vt quæ febrium circuitus diſcuterent. Aetius præcitato loco, Dioſcoridis etiam auctoritate eaſdem plãtaginis radices quatuor ſiccas tritas in vino bibendas eſſe fatetur. ſimiliter conferre (inquit) ſi verbenacæ rectæ quartus à terra geniculus tritus cum vino potetur, in tertiana verò tertius: quamuis Dioſcorides de ſupina verbenaca, & non recta idẽ aſſeruerit. inſuper radicis libanotidis dra.

1. ſi

Oſtendit Galenum iniuria ab Alexandro reprehenſum.

Quartanæ non exquiſitæ curatio.

Lib. 2. cap. 152.

Lib. 4. c. 51.

ſi in vino etiam exhibeatur confert. & ne ſic do-
ctiſſimum Alexandrum deſeramus, medicamenta
quæ appendi ſolent ab eodem conſcripta quædam
hic annotare placuit; inquit enim multis experi-
mentis ſæpe ab eo comprobatũm fuiſſe quòd ſca-
rabeus quartanarios curat;oportet autem ipſum vi-
uum extrinſecus fuluo linteolo firmiter alligatum
eollo ſuſpendere. dicunt autem hoc ipſum præſtare
ſi ita appẽdatur. Referunt quoq; ſi quis ex gena hir-
ci pilos excerptos ægros alliget, mirabiliter quar-
tanæ poſſe mederi, omniúmque naturalium medi-
corum teſtimonio firmatum eſſe fatetur, ſangui-
nem, qui primus à virgine fuerit excretus, naturali-
ter quartanæ aduerſari. Similiter etiam corruptæ
ſanguinem efficere, ſiquis ipſum ægro ad brachiale
dextræ manus, aut eiuſdem brachium alliget. Hæc
ex Alexandro hîc conſctipſiſſe libuit, cùm Galeni
doctrinæ non pugnent. Quæ verò aduerſus eum
ſcribere auſus fuit, inſoluta non deſeruiſſe, quo Ga-
Lib 3.c. 13. leni veritas eluceſcat, non ab re aibitratus ſum. Ad
hæc fatetur quoque Dioſcorides quòd vermiculi in
dipſaci capitulo inuenti in aluta clauſi tum collo
Lib.3.c.153. brachióve hominis alligati, quartanas finiunt fe-
Lib.4 c.123 bres, finit & eaſdem cùm etiam & tertianas hyperi-
cum in vino potum. inſuper id bugloſſum quod
quatuor tantùm caules protulerit totum cum radi-
cibus ad tertias decoctum quartanariis adbiben-
Lib 4.c 38. dum datum, confert: bibuntur etiam pentaphylli
folia in dulci aqua, aut diluto vino, addito exiguo
pipere contra circulares febres, quartanas quidem
ex quatuor ramulis, tertianas tribus, quotidianas v-
Lib. 4.cap. 185. no. quatuor quoque heliotropij ſemina cum vino
pota ante acceſsiones quartanas, tertianas verò tria
finire febres idem inquit Dioſcorides.

De exquiſita quotidiana dignotione, cauſa, prognoſtico ac curatione. Caput VI.

EST altera & tertia exquiſitæ ſimpli-
citatis febris, quæ ex pituitæ putredi-
ne ortum habet, per ſentientes cor-
poris partes à natura detruſa, Græ-
ce ἀμφημερινὸς, Latinè quotidiana di-
citur, licet a quibuſdam iunioribus medicis καθη-
μερινὸς ἢ μεθημερινὸς appellari ſolet, præſertim v-
bi ad integritatem non deſinat, vt 1.de morbis vul-
ga.& 2.de diffe.feb.ſcriptum eſt At Gale.quotidia-
Comment. 3. ſuper tex. 4. cap.7. nas etiam continuas ἀμφημερινὰς cum hac adiectio-
ne, continuas nominare conſueuit, fatetúrque hoc
Loc præcit. vocabulum καθημερινὸν nuſquam apud Græcos ſcri-
ptum reperiſſe, vt liquet 2.de diffe.feb. verùm quo-
niam (vt inquit Plato) non eſt habenda de nomi-
nibus cura, nos hanc febrem quotidianam ſimplici-
ter, nulla alia ſermoni facta adiectione, interim ve-
rò intermittentem appellabimus, quæ non ab re
Signa febris quotidianæ. ἀμφημερινὸς Græcis vocatur: etenim de ambabus
participat, die videlicet & nocte, vniuerſum tempus
acceſsionis faciens horarum plerunque 18. Aëtio te-
Horror & extremorum refrigeratio. ſte cap.85. libro quinto, hæc febris incipit ab extre-
morum frigefactione, atque horrore potiùs quàm
rigore, vt patet eodem 2.de differen.febrium, cap 4.
quinimò rigor eam non antecedit, neque ſtatim ab
initio, neque in progreſſu, ſed refrigerationes po-
tius quàm rigores ipſis adueniunt vt 2. de criſib. ca.
Caloris qualitas. 5.ſcriptum eſt. Quarum etiam caliditatem humidio-
rem cum quadam acritudine eſſe oportet, non cùm
primùm manus admouetur confeſtim occurrẽtem,
ſed per moram. Nam quædam fumoſa caliditas cum
multo vapore commiſta exire videbitur cùm magis
ignis in multo humore ſuffocetur, vt inquit Gale.1.
de arte curatiua ad Glauc. cap. 7. quàm ipſum poſ-
ſit cõuincere. Cùm itaque in primo tactu calor qui-
dam potiùs vaporoſus quàm acris ſe manui repræ-
ſentat, at per morã paulatim mordacitas aduenit, ac
maximè inæqualis, adeò vt per colum quoddam &
cribrũ percolari videatur, ex pituitæ putredine hu-
iuſcemodi febrem oriri cognoſcas, eodẽm Gal. teſte
præcitato lib.2 de different.feb.cap.9.& 1.quo loco
cauſam reddit, cur in febribus aliis calor æqualis oc-
curſet, quæ verò ex pituita ortum habent, talem ca-
loris inæqualitatẽ oſtendunt: inquiens, [quòd nulla
potior cauſa ſibi viſa eſt, quàm tenacitas, atque hu-
moris craſsitudo, qui difficulter diſſoluitur. Nã & in
hoc ſicut aliis omnibus primò ea pars omnis expi-
rat, quæ fuerit extenuata, vix autẽ extenuatur quic-
quid valde craſſum extiterit, quòd ſi etiam natura
frigidum fuerit, tunc & difficultas augetur. Non ita-
que totus humor, neque ex omni parte æqualiter,
ſed ex illa tantummodò inquam putredo inualue-
rit inflatur, atque extenuatus effertur.] Hæc ille.
Cùm primùm autem acceſsiones fiunt, neque vllus
ordo, aut æqualitas pulſibus aſsidet, vt liquet 2. de *Cap. citato.*
criſib. qui etiam pulſus in his febribus multò mino-
res ſunt pulſibus quartanarum, quàm iſtarum pul-
ſus pulſibus tertianarum, vt patet eodem 5. de arte
curat. ad Glauc. Nam humor ex quo febris hæc con-
ſtituitur, frigidus eſt, & humidus temperatura, len- *Cap citato.*
tus autem, & tenax in conſiſtentia, ita vt magis ignis
in multo humore ſuffocetur, quàm ipſum poſsit cõ-
uincere, vt dictum eſt. Tarditas verò pulſus in v-
triſque febribus tã videlicet quartanis, quàm quo-
tidianis, eodem modo ſe habet, inquit Galenus, ve-
rùm tanto rariores ſunt in quotidianis intermitten-
tibus pulſus, iis qui in tertianis, quanto quotidianis,
pulſus quartanarum: nam cùm in tarditate eodem
modo ſe habeant, verùm multò minores ſint pul-
ſus in quotidianis, quàm pulſus quartanarum, &
magis recedant à paruitate ab eis qui in quartanis
fiunt, quàm pulſus quartanarum, à pulſibus tertia-
narum, propterea licet in quotidianis rariores ſint
pulſus quàm in tertianis, tamen pulſus quartana-
rum tantò illis rariores ſunt, quantò quotidiana-
rum pulſus, pulſibus tertianarum: expletur enim
magis vſus in quartanis, cùm non adeò minores ſint
pulſus, veluti in quotidianis, & propterea pulſus ra-
riores fiunt quàm in quotidianis, licet in tarditate
eodem modo ſe habeant. Sunt itaque quotidia-
narum intermittentium pulſus minores pulſibus
quartanarum, æquè tardi, licet minùs rari, oppri-
mit autem atque aggrauat aliquando virtutem hu-
mor qui quotidianam conſtituit. hinc inæquales,
& debiles magis, ac paruos efficit pulſus, quampri-
mum ea inuadit, atq; inualeſcit, vt ſecundo de dif-
ferent. febr. ſcriptum eſt, cap. præcit. Sed dices, Ga-
lenus ſecundo de criſib.cap.3. loquens de quartanis *Obiectio quam diluit conciliando Galeni locos duos.*
aſſerit, quò hæ paruos, & debiles, & tardos, & raros
adeo pulſus faciunt in inuaſionibus, ſicuti nulla al-
tera diſpoſitio, ita vt quamuis iuuenis fuerit ægro-
tus, talis fit motus arteriæ, qualis in ætate decre-
pita, ergo ſibi ipſi pugnat cùm dixit 5. de arte curati-
ua ad Glauconem c.7. quòd minores ſunt pulſus in
quotidianis quàm in quartanis Tu verò hoc modo
eius dicta conciliabis, veriſsimum eſſe affirmans,
quòd in quartanis parui, & debiles, & tardi, & ra-
ri pulſus fiãt, in inuaſionibus, magis quàm in cęteris

aliis diſpoſitionibus, ac febrib. Verùm nõ inconuenit quòd in aliqua alia febre minores duntaxat pulſus adſint, quemadmodum de quotidianis aſſeruit citato loco primo de arte curatiua ad Glauconem, ſed neque deuitunt laborantes hæ febres, neque denudare corpora, & pallia iactare coguntur, neque multum, aut frequenter reſpirare, ac veluti flammam ex ore efflare, frigidúmque potum expetere, quemadmodum in tertianis, miniméque ſitiunt, vt 2. de criſibus ſcriptum eſt cap. 5. minùs etenim ſiticuloſa hæc febris eſt, tantúmque eam quartana excedit, quãtum iſtam tertiana. lingua verò, & totum corpus ſiccisſimum eſt in tertianis; at in his febribus humidisſimum.

Vrinæ.

Vrinæ in primis diebus tales ſunt, quales in quartanis incipientibus adſunt, inquit Galen. 2. de criſib. c. præcit. At 1. de arte curat. ad Glauconem, c 7. ait, quòd in quotidianis vrinæ vel albæ ſunt, & tenues, vel craſſæ & turbulentæ, vel rubidæ. Aetius verò citato cap. 85. lib. 5. id declarauit aſſerẽs, quòd vrinæ in primis quidem diebus albæ & tenues minguntur, poſtea verò craſſæ & turbidæ fiunt, quoniam humor concoquitur & euincitur, ac etiam expurgatur per eas; qua etiam ratione rubidæ fieri poſſunt:

Vomitus.

vomitus etiam pituitoſi, & quæcunque per ventrem excernuntur, frigidiora ſunt, atque humidiora, crudiora, aquoſiora, & pituitoſiora, vniuerſum denique corpus in his febribus plenum crudis humoribus inuenitur, vt citato libro 1. de arte curatiua ad Glauconem, ſcriptum eſt.

Sudores.

In primis diebus minimè ſudant, ſed progrediente tempore hoc etiam illis aduenit, qua ratione ad integram quietem manifeſtè exceptis paucis, non peruenit; & quidem ætatibus, naturis, anni temporibus, & temperaturis humidioribus accidunt.

Aetas, anni tempus, temperatura.

Nam iuuenem bilioſa ac ſicca natura nunquam vidi huiuſcemodi corripi febre, inquit Galenus. Pueri autem, & maximè paruuli, & ex iis qui iam perfectum corpus habent ſenes, pituitoſi, & habitus craſſi, atque otio plurimo dediti, crápulis, ebrietatibus, balneis aſsiduis, poſt cibum præſertim vtentes, à quotidianis facilè capiuntur. loca etiam humidiora atque ex anni temporibus hybernum, & ex conſtitutionibus humidiores, hanc præcipuè afferunt febrem.

Affectus viſcerum.

ac perrarum eſt, quin & os ventriculi, & hepar in ipſis malè afficiatur, ſed & cruditates antecedunt plurimæ, & coquendi moræ, & acidi ructus, & cùm primùm febrire incipiunt, præcordia vltra naturalem habitum intumeſcunt, magna verò ex parte inflantur, ac diſtenduntur;

Color.

color iis cum palliditate albus, etiam cùm acceſsio ad ſtatum venerit, & acceſsionum principium ſub veſperam inuadit. Quòd ſi ſit etiam populo communicata, tunc præter ea quæ ante diximus ſigna, hoc quoque non parum ad hanc febrem dignoſcendam conducit; quæ omnia eodem libro 1. de arte curatiua ad Glauconem. 2. de criſibus. & 2. de differen. febr. à Galeno

Locis cit.

ſcripta ſunt; & magna ex parte ab Aëtio præcitato loco, & Paulo cap. 23. lib. 2. ac Alexandro cap. 7. lib. 12. quo in loco modum etiam docet dignoſcendi hanc febrem, quando germana, ſeu exquiſita fuerit, & quando non exquiſita, aſſerens quòd quandoque indicia omnia ſimul adſunt, interdum non, in germanis ac exquiſitis vniuerſa prope inueniuntur, in falſis autem non omnia, ſed quædam ipſorum adſunt, quædam non ſemper, propter varias ipſarum cauſas, qua etiam ratione in curatione differunt, quemadmodum de reliquis dictum eſt. Cæterùm cùm quatuor ſint pituitæ ſpecies, vna videlicet dulcis, altera ſalſa, tertia acida, & quarta vitrea appellata, aut ſaltem ſi diuerſos eatundem duntaxat ſapores ſpectes, tres, dulcis inquam, ſalſa, & acida: nam & vitrea pituita acidæ qualitatis eſt particeps, vt liquet lib. de multitudine, & 2. de diff. febr. cap. 11.

Pituitæ 4. ſpecies.

quæreres à qua iſtarum pituitæ ſpecierum quotidiana ortum habet? num à quibuſdam, vel ab omnibus? Huic cum Galeno ſatisfacimus quòd à quauis earum, vbi putreſcat, & per ſentientes corporis partes deferatur, quotidiana accendi poteſt febris, quẽadmodum idem Galenus ſentire videtur citato lib. 2. de differen. febr. c. 6. ex cuius etiam auctoris verbis facilè percipi poterit modus dignoſcendi ac diſtinguendi, quando ab vna ſeu ab altera pituitæ ſpecie quotidiana accendatur.

A quauis pituitæ ſpecie feb. quotidiana oritur.

Signa quotidianæ ortæ à pituita dulci, vel acida, &c.

Nam vbi ex dulci pituita ortum habeat, aut etiam acida, verùm non vitrea exiſtente, acceſsio cum extremarum partium frigefactione incipit, frigent autem magis in acida, quàm in dulci, vtpote quæ frigidior ſit. At ſi ex ſalſa pituita quæ talis ſit, aut propter putredinem, aut propter ſalſæ ſeroſæ humiditatis permiſtionem, febricitare contingat, acceſsione incipiente horrent potiùs quàm rigeant, & hoc eſt illud quod voluit innuere citato loco Galenus cùm dixit: [incipit autem ab extremorum frigefactione, atque horrore potiùs quàm rigore:] ex dulci enim & acida pituita extremæ partes refrigerantur: vbi verò ſalſa, hanc efficiat febrem, horrent potius febrientes in acceſsionum initiis. At ſi ab acida, ac vitrea pituita ortum habet hæc febris, ſi modica aliqua fiat eius putrefactio, febrem epialam appellatam, inducit, in qua non modò rigent, ſed etiam febricitant ægrotantes, atque eodem tempore in toto corpore vtrũque ſentiunt affectum. ſi verò vehemẽtiùs putreſcat, rigor quidem antecedit, febris verò ſequitur ſuperata frigiditate à multitudine caliditatis, inquit Galen. eodem loco, adeò vt dum febris inualeſcit, atque conſiſtit minimè ſentiatur. Verùm vbi per ſentientes corporis partes deferatur hæc acida & vitrea pituita nondum putrefacta, ſine febre rigores generat. Quantum verò ad ſomnos attinet, ex prædictis quidẽ pituitis omnibus, paulò ſupra modum naturæ ſunt, & crudus, ſeu vitreus humor perinde, ac dulcis pituita apertè ſomniculoſos facit, vt liquet citato lib. de multitudine.

Obiectioni diluta ſtatim Gal. locis explicatis.

Capitiana.

Sed ſtatim hæſitabis, ſi Gal. 2. de criſib. ſcriptum reliquit, quòd in quotidianis non antecedit rigor, neque ſtatim ab initio, neque in progreſſu, ſed ſolùm frigefactio, aut eodem 2. de differ. feb. dixit quòd hæc febris quotidiana incipit ab extremorum frigefactione, atque horrore potiùs quàm rigore, quomodo poſt pauca citato loco fatetur in epiala febre, quę ex genere quotidianæ eſt, inſimul rigere, & febricitare laborantes, & ſi vehementiùs putreſcat humor, rigorem antecedere, febrẽ verò ſequi? Atqui dicimus nos in exquiſitæ ſimplicitatis quotidiana, neque rigorem ſtatim ab initio, neque in progreſſu, ſed ſolùm frigefactionem antecedere: hanc autem generari aſſerimus ex dulci, ſeu acida pituita, quæ vitrea non ſit, vbi priùs putruerint, & per ſentientes corporis partes deferantur; nam aliàs (vt ſæpiùs dictum eſt) febris hæc non accenditur. ſi verò quoſdam febricitare hac febre contingat ob ſalſam pituitam, horrent tantummodo, & non rigent ſuperueniente acceſſione, cùm non adeò mordax & frigidus ſit humor hic, quemadmodum vitreus, neç adeò exquiſita

quotidiana

quotidiana ab eodem humore conſtituitur, velut à modo dictis aliis duabus ſpeciebus, præſertim vbi eadem propter ſalſæ ſeroſæ humiditatis miſtionem generetur, minùs etiam frigidus exiſtit quàm dulcis, & etiam acida pituita, & propterea horrore potius, quàm frigefactione, aut rigore incipit quotidiana ex ſalſa pituita genita, vbi vero vitrea atque acida pituita modicè putreſcens, per eaſdem ſentientes corporis partes deferatur, febrem epialam appellatam inducit, quæ nec verè quotidiana, nec exquiſita à Galeno nuncupatur, ſed ait eam progredi in quotidianæ figura, quòd ſi vehementius putreſcat, rigor quidem antecedit, febris verò ſequitur, ſuperata frigiditate a multitudine caliditatis adeò, vt dum febris inualeſcit atque conſiſtit, minimè ſentiatur rigor, quæ etiam febris cùm ex eodem humore vitreo generationem habeat, licet vehementiùs putrefacto, eiuſdem erit quoque generis cum ea quæ propriè vocatur epiala, quam non veram quotidianam appellari, ſed in quotidianæ figura progredi diximus, quapropter non inconuenit quod in his febribus rigor incidat, aut quòd ſimul febricitent & rigeant, atque eodem tempore in toto corpore vtrunque ſentiant affectum, vt in ea febre quæ propriè vocatur epiala, aut quòd rigor quidem antecedat, febris verò ſequatur, eodem humore vehementiùs putreſcente, neutra tamen earum nec vera, nec exquiſita quotidiana dicetur, licet in eius figura progrediatur, ſempiternæ itaque veritatis erit Galen. ſententia, quòd in quotidianis veris, ac exquiſitis rigor non antecedit, neque ſtatim ab initio, neque in progreſſu temporis, ſed aut ab extremorum frigefactione incipiunt, ſi exquiſitæ ſimplicitatis febris fuerit, vel ab horrore, ſi non adeò exquiſitæ ſimplicitatis fuerint quotidianæ febres, vtpote quæ ex ſalſa pituita ortum habeant, quæ verò cum rigore inuadunt, veræ quotidianæ dicendæ non ſunt, licet in eius figura progrediantur vt dictũ eſt, ortę ſiquidē ex pituita vitrea vel modicè, vel vehementiùs putreſcente, ac per ſentientes corporis

Prognoſtica. partes delata. Ex quocũq; tamē humore quotidiana intermittens generetur, longa eſt, & non ſine periculo, vt liquet 1. de arte curat. ad Glaucon. cap. 8. etenim nunquam eam verè intermittere dixeris, minùs tamen diuturna erit, ac minùs periculoſa ea, in qua citius ſudor apparuerit, coctione tamen præcedente, quæ verò ex vitrea pituita ortum ducit, eſt valde diuturna, & difficulter ſolubilis, vt liquet citato libro 2. de differen. febr. cùm frigidus magis, craſſus ac tenax fuerit humor, ſunt autem febres quarum quædam interdiu tenent, nocte intermittunt, quædam nocte tenent, die intermittunt, quas Hippocrates nocturnas & diurnas appellat 1. de morbis vulgaribus, & Galenus ad quotidianas reducere videtur, harum nocturna non admodum letalis, longa tamen eſt, diurna longior, ſunt quibus ad taben vergat, vt idem inquit Hippocrat. cu-

Com 3. ſuper tex. 2. & 6. ius cauſam Galenus reddit in commen. ſi verò exquiſita non fuerit quotidiana, breuior erit quàm exquiſita: nam quemadmodum exquiſita tertiana, vt diximus, breuis eſt temporis, ſic quotidiana, & quartana cùm exquiſitæ fuerint, ſunt diuturniores Galeno teſte 1. de arte curatina ad Glaucon. cap. 8.

Curatio, in qua primò ſpectatur victus ratio. Quod ad curationem huius febris attinet, vniuerſa victus ratio extenuans ac inciſoria eſſe debet, quapropter aër eligatur ad calidum & ſiccum vergens, modicè tenuis, purus, ac clarus, qui ſi natura talis nō fuerit arte paretur, ſomnus eſto mediocris: pro motu ſeu exercitio, frictiones adhibeantur, præſtat ſingulis diebus aluum adſtrictam glandibus, aut cliſmatis inanire, animi affectus omnes vitandi ſunt, cibum boni ſucci, nec craſſum æger ſumat: permiſcenda autem cibo ſunt quæ incidere, tenuare & meatus obſtructiones liberare poſſunt, non tamen admodum calida eſſe debent, vino potandus eſt æger tenuiori & paucifero in morbi principio. At vbi iam tenuior humor diſſipatus eſt, etiam ruſtiore, ac ſi licet tota victus ratio in calidiorem migret ex Actuarij ſententia libro 3. ſuæ meth. cap. 20. eligantur itaque pro cibo gallinæ, gallinaceique pulli, capi, perdices, faſiani, aliæque aues non in aquis degentes, paſſerculique omnes; interim quoque & lepuſculorum, capreolorum, ſeu cuniculorum caro exhibeatur: item & vitulina, hœdina, & iuuenum caſtratorum: gallinarum autem, pullorúmque gallinaceorum ac caponum caro interdum contuſa, aut alio modo liquata, quomodo iura quædam Neapoli parantur, exhiberi poterunt, in earum autem iure ſeu decocto quædam extenuandi ac incidendi vim habentia decoqui poſſunt, vt hyſſopum, radix apij, petroſelini, aut fœniculi, & reliqua huiuſmodi, interim confert ea in ptiſanæ ſucco decoquere; habet etenim & ipſa ptiſana leuem quandam extenuandi atque incidendi vim, licet humidum præbeat alimentum, vt liquet libr. de ptiſana, ſimiliter & cinnamomi modicum cũ iam dictis cibis permiſceri poterit: conducunt quoque cappares cum aceto conditi, interim etiam exiguo melle adiecto, & inter fructus vua paſſa, panis exhibeatur optimè fermentatus, modico ſale adiecto, & poſt primos morbi dies, ſi ſeminis fœniculi aut aniſi quippiam impoſueris, non parum confert: qui etiam panis in gallinarum ſeu caponum iure modico cinnamomo adiecto madefactus, ſeu maceratus, exhiberi poterit, verùm in triduo primo magnopere abſtinere oportet, vel ſi ex quartana quotidiana facta eſt, per biduũ abſtinere oportet, vt inquit Celſus cap. 13. & 17. libro tertio, potiſſimùm vbi crapulæ præceſſerint, & admodum frigidus, ac crudus humor quotidianam excitauerit, talis itaque victus ratio omnibus competit quotidianis ex quocunque humore accendantur, verùm animaduertere oportet quòd prout magis vel minùs frigidus fuerit

Aer. *Somnus.* *Frictiones.* *Clyſteres.* *Potus.*

humor, ex quo generationem habent, perinde etiam magis, vel minùs calefacientia ac extenuantia iam dictis cibis permiſcenda ſunt, ita etiam & diuerſa ipſius quotidianæ febris tempora, obſeruare licebit, nam in primis morbi diebus non ideò calida, extenuans, ac incidens victus ratio inſtituenda erit quemadmodum temporis progreſſu, & poſt primos morbi dies; tunc etenim efficacioribus vtendum erit, ac calidioribus, vt liquet ex Actuario præcitato loco, & Galeno 1. de arte curat. ad Glaucon. licet non indicatione ſumpta à morbi temporibus, ſed à diuerſa cauſæ motione illud definiatur, ita vt nemini in dubium venerit, quòd febris quotidiana, vt quæ ſemper ex pituita naſcatur, extenuantium incidentiúmque vſum requirat, vtpote quæ craſſa & tenax ſit, verùm cùm quædam eorum admodum calida ſint, ac ad incidendum efficaciora, quædam verò modicè calfaciant, atque exſiccent, aut in totum non calfaciant, quemadmodum à principio eis vtendum eſſe præceperunt dicti auctores, quæ non admodum calida, ac effica-

Tempora morbi obſeruanda in victus ratione. *Cap. 10. & 12.*

cia ad extenuandum, incidendúmque ſint, ita quoque putandum eſſe nõ indifferẽter in ſingulis quotidianis ex quauis pituita ortis eiſdem medicamentis vtendum eſſe conſuluiſſe, vtpote ꝙ non ignorauerint aliquam pituitæ ſpeciem valde frigidam, aliquam non adeò, ſed mediocriter aut paruũ frigidam eſſe; quocirca non parum mirandum eſt de

Alexandrum refellit, qui Galen. reprehendit, præcipientem in febre quotidiana extenuantibus ſemper eſſe vtendum.

eodem Alexandro, qui adeo aut oſcitanter, aut torpidis vt (ſic dixerim) oculis Galeni verba perlegerit, ac eadem impugnauerit, vt qui indiſtincte (vt ipſe ait) Glauconi philoſopho præceperit, vt in hac febre extenuantibus vtatur, inquiens quòd ſalſa pituita non ſimiliter extenuantia ad curationem deſiderat, vt quæ calida ſit, & ſicca facultate, etiamſi videatur humida, quòd verò calida ſit, probat exemplo dyſenteriæ, quam nihilominùs bilis ſuſcitat, & propterea nequit eadem pituita ſalſa extenuari, quandoque & diffundi per ea quæ ipſam inflammant, ſiccántque: ſed potius adhuc craſsior ex eis efficitur: illud inſuper probans nitri, & ſalis exemplo, ac ſalſi iuris: hæc quippe caleſcentia craſsiora redduntur, nec minùs & Ariſtotelis auctoritate, quarto meteororum, ac experientia: nam ea quæ à calore coacta fuerint, non à calore, ſed à contrario diſſolui poſſunt. Qua de re vbi ſalſi humores quo-

Tex.36 tidianam excitauerint, non calefacientia, aut quæ admodum ſiccant, aut extenuare poſſunt, adhibere oportet, ſaltẽm per initia morbi, cùm ſalſus adhuc humor fuerit, verùm tanti viri ſententiam ac verba impugnare haudquaquam auderem, niſi diuiniſs. Galeno aduerſarentur, qui vbiq; locorum, præſertim ſecundo de differen. febr. cap. 6. & lib. de cauſis morborum, cap. 6. quemcunq; humorem natura frigidum, atq; humidum pituitam appellari aſſeruit, quamuis vnus altero frigidior exiſtat, qua ratione & pituita etiam ſalſa, ſiue ob putredinem talis ſit, ſiue propter ſalſæ ſeroſæ humiditatis miſtionem, perpetuo quà pituita eſt, frigida & humida erit natura, alioqui pituita appellanda non eſſet, inquit enim: [quicunq; enim frigidus atque humidus natura humor exiſtat, ad pituitæ appellationem reducitur, ſi Hippocra. omnéſque non modo priſcos, ſed alios etiam Græcos in nominibus imitari velimus.] adeò vt quiuis humor donec frigidam atque humidam ſeruauerit naturam, ex pituitæ genere ſit, vt liquet citatis locis, non igitur imaginatione, ſeu actu duntaxat frigida humidáque eſt pituita ſalſa, ſed etiam natura propria, ac facultate, aliàs ſub pituitæ nomine non contineretur, minùs tamẽ frigida eſt, quàm cæteræ pituitæ ſpecies, ex accidenti tamen, caliditate & ſiccitate quadam participabit, aut ob putredinem videlicet, aut propter miſtionem ſalſæ ſeroſæ humiditatis, vt dictum eſt, quapropter cùm craſſæ etiam ſubſtantiæ, atque eſſentiæ ſit, non ob immodicam caliditatem, vt putauit Alexander, ſed ob frigiditatem, extenuabitur vtique calidis, non tamen adeò immodicè vt ipſam inflamment, atque exſiccent, quocirca nec exemplum ſalis, ſeu nitri, nec Ariſtotelis auctoritas, neque etiam ipſa experientia erit ad propoſitum: neque enim cum Galeno negamus nos, quòd ea quæ à calore coacta fuerint, nun à calore, ſed à contrario diſſolui poſſunt, at cum eodem aſſerimus, pituitam ſalſam haudquaquam ab immodico calore coactam eſſe, ſed propter frigiditatem craſsiorem habere ſubſtantiã, & ob id non ſecus quàm cæteræ pituitæ ſpecies eam extenuantia deſiderare, quæ tamen modicè calfaciant, atque exſiccent, aut in totum non calfaciant, ꝙ ſi dyſenteriam efficiat, eamque crudeliſsimam, vt inquit Galenus commento apho. 22. lib. 3. tum propter eius putredinem, aut ſalſæ ſeroſæ humiditatis permiſtionem, tum etiam propter lentorem in trãſitu per inteſtina inhærens, ac tardans, ſempérque aliquid deterens, & non propter eius immodicam caliditatem naturalem ac ſiccitatem eam efficere videtur: eſt etenim natura ſemper, quà pituita eſt, humor hic frigidus & humidus: quòd vero Gal. nec in hac quotidiana, quæ ex ſalſa pituita ortum ducit, neque in cæteris aliis per initia morbi, eis quæ efficaciùs extenuant, ac incidunt, valdéque calefaciendi poteſtatem habeant, vti Glauconi præceperit, clara luce ex eius verbis liquet, cùm dixerit eiſdem vtendum eſſe non ſtatim à principio, ſed poſt primos morbi dies: id quod idem Alexander minimè negare videtur: inquit etenim Galenus, μετὰ τὰς πρώτας ἡμέρας, tunc enim (vt ipſe inquit) oxymelite vtendum, & illis quæ poſſunt vrinam valde ciere, & vniuerſum totius victus caput ſit ad incidendum efficacius, quaſi velit etiam innuere, quòd in primis morbi diebus, iis quæ concoquendi, leuitérque extenuandi, ac calfaciendi vim habent quotidianam curare oporteat tam cibis, & potibus, quàm cæteris medicamentis, quanti igitur momenti ſint rationes Alexandri aduerſus Galenum cuiuis facilè admodũ ex iam dictis patere poterit. Nos verò rurſus ad pẽſum redeuntes cum eodem Galeno, ac Actuario fatemur, leuiter in principio extenuantibus medicamentis quæ non valde calefaciendi facultatem habeant, aut etiam iis quæ citra calorem extenuare poſſint vtẽdum eſſe, nec minùs & humoris coctioni vacandum: ex quocunque humore pituitoſo quotidiana accendatur febris. Conueniunt itaque *Syrupi* in hunc vſum ſyrupus acetoſus ſimplex, ſyrupus è ſucco borrag. è corticibus citri, mel roſaceum ſimplex, & cum ſaccaro confectum, cum aquis borrag. fœniculi, & capillorum veneris: quibus per ſe, aut inuicem prout videbitur compoſitis, pluribus vicibus in acceſsionum inclinatione vti poteris pro redundantis humoris concoctione, ac præparatione, quo etiam tempore clyſteribus vtare, qui ex maluarum, mercurialis, foliorũ betę, ac furfuris decocto, interim etiam & florum chamæmeli, adiectis pauco ſale communi, & vnc. 3. aut 4. olei communis, aut chamæmelini, & vnc. 2. mellis roſacei, vnc. s aut dra. 4. diacathol. hieræ picræ ſimplicis, aut confectionis de dactylis parari poterunt, humore autem concocto, ac ad euacuationem parato, purgans exhiberi debet medicamentum, quod pituitam ſubducat. Verùm (vt rectè inquit Alexander) non conuenit *Purgationes.* vniuerſam curationem moliri, ſed per vices, & interualla: ita nanque accommodari debet morbis, qui ex craſsioribus generantur humoribus, ac ſenſim extenuare, & leuiter purgare materiæ copiam oportet, donec ſatis habere videbitur, & primò ſimplicioribus, hinc demum aliquantò valentioribus vti medicamentis: cùm enim materia ſit craſſa, haud facilè iis cedit, quæ vniuerſam, celerémque vacuationem præſtãt, vt ipſe inquit, inter quæ ſummoperè commendauit agaricum, vbi ſcrup. 3. aut 4. ex melle exhibueris, interim etiam plus, aut minùs pro ægrotantis virium ratione, & humoris qui ſuperat quantitate, quippe pituitam educit, nec morbum inueterari ſinit, vt ipſe fatetur. Tu autem poteris purgãs medicamentũ hũc in modũ parare, Recipe aga-

pe agarici trociſ.ſcrup.4.diacath.vnc.s.vel drach.7. medullæ caſsiæ fiſtulæ, vnc.1.s.fiat bolus: vel, Rec. agarici drac.1.vel ſcru.4.polypodij drac.1.s.fiat leue decoctum in aqua borrag.in quo per colum transfuſo diſſolvas vnc.2.mellis aërei,& drac. 7.diacath. & fiat potus:interim drac.1.rhabarbari, quod etiam pituitam educit, adiicere poteris:interdū verò vice diacath.drach.4. confectionis de dactylis adiicito, & pro melle aëreo vnc.3.ſyrupi è pluribus infuſ.roſarum,aut tantundem ſyrupi domini Auguſtini, vt licebit.& quoniam(vt dictum eſt)non oportet vniuerſe hos purgare,ſed per vices,iterum extenuantibus ac incidentibus medicamentis materiam præparare licebit,eiſdémq; efficacioribus vbi prædictus morbus non ceſſerit,in quem vſum conuenit ſyrupus de hyſſopo,acetoſus compoſitus,de abſynthio, ſyrupus de duabus radicibus,de bizātiis, & oxymel ſimplex,tum etiam & compoſitū,quibus pro diuerſo humore redundante,diuerſimodè quoque vti oportebit, ac non ſemel,ſed ſæpiùs quoq; eos exhibere conuenit,quò craſsi iam humores,ac lenti extenuentur,& diſſecentur,vacuationique paratiores reddantur,deinceps repetenda purgatio eſt, & vbi prædicta non ſuffecerint,iis quæ valentiùs pituitam ſubducunt vti expedit:vt recipe pil.aggregatiuarū, aut ſtomachicarum ea deſcriptione Meſuæ, & agarici trochiſ.an.drac.1. formentur pillulæ cum oxymelite,à quibus poſt horam vel alteram,vn.2.mellis aërei,aut vnc.3.ſyrupi ex pluribus infuſ. roſarum rubearum, vel perſicarum, cum aqua borraginis abſorbeat æger,poterunt inſuper ex puluere hieræ

Topica.

ſimplicis Gal.& agarico trochiſ.catapotia formari, quibus ſingulis decem diebus æger vti poterit:formentur autem ex drac.vna agarici trochiſ. & ſcrup. 2.pulueris hieræ ſimplicis pil. quinq; cū oxymelite, quibus(vt dictum eſt)vtantur, in quem etiam vſum trochiſci de agarico, & etiam de abſinthio magnoperè conducunt, circa ſtatum etiam huius febris de ventriculo habenda eſt ſolicitudo, ac de eius ore præſertim,Galeno auctore,citato lib.primo de arte curat.ad Glaucon. cap.12.in quem vſum tali medicamento vtare,Rec.abſynthij ac menthæ vtriuſq; an.m.1.cinnamomi, chiæ maſtiches,corticum citri, maceris,& ligni aloës,ſingulorum drac.3.ſentalorū omnium,& corallorum rubeorum,cuiuſlibet drac. 2.roſarum rubearum m.1.s.contundantur omnia,& fiant tres ſacelli,ad ſcuti figuram,quorum duo per vices madefacti in vino Græco,aut guarneto, & aqua roſacea,ſeu citoniorum ſucco,calidi ventriculo adhibeantur,alter verò aridus,ventriculo ſuperimponatur, vel hoc applicetur vnguentum, quod recipit olei nardini,de abſynthio,& maſtichini an.vn. 2.chiæ maſtiches,caryophyllorum,& ligni aloës an. drac.1.olei roſacei drac. 4. corallorum rubeorum drac.1.ceræ quod ſatis ſit,& vini odorati parum,fiat vnguentum,quo ventriculi regio inungatur, confert inſuper ſi chiæ maſtiches vnc. 1.aut vnc.1.s.diſſoluatur in oleo nardino, aut de abſinthio, & cum pauca cera in modum emplaſtri in aluta extēdatur, & ſupra ventriculi regionem imponatur, interim quoq; drac.2.vel 3.aloës adiicere poteris. Nec parū confert hoc etiam tempore iis quæ intus aſſumpta ventriculum roborant,vti,quemadmodum eſt aromaticum roſaceum,diarhodon.ac confectio de xyloaloës.Tutius autem eis vtare ſi drac.1.alterius corum aſſumas,& drac.4.aut vnc.s.ſeminum communium frigidorum adiicias, & cum ſaccharo diſſoluto in aqua roſacea paſtillos parabis,vnum,vel duos pro qualibet vice tribuens, cum aqua fœniculi, vel borrag.vel abſynthij & cichorij inclinante acceſſione. Ad oris etiā ventriculi imbecillitatem, etiāſi ad eam animi defectus ſequatur, magnoperè conducit emplaſtrum,eiuſdem Gal.citato lib.primo de arte curat.ad Glau. quod ex paſmulis conficitur,vino,farina hordei,croco,aloë,& maſtiche,ea quoq; quæ vrinā validè ciere poſſunt hoc tempore exhibeantur,veluti apij,aſari,&acori decoctum,vel etiā hyſſopi,ſeu ſpicæ nardi, præſertim in aqua mulſa, quanquam etiā& ex iis quæ diximus,nonnulla eandem vrinā ciere valeant.

Vrinam cientia.

Quòd verò vomitus inſuper hoc in tempore conferat, etiā à cibo,omnes ferè conueniunt. Vt verò faciliùs fiat,octo,aut decē vnciæ,ſeu libra vna aquæ tepidæ,vnà cum ſyrupi acetoſi,aut oxymelitis vnc.2.vel 3.bibantur.

Vomitus.

At quid ſentiendum ſit de venæ ſectione non admodum liquet, cùm neque Galenus,nec poſt eum Aëtius, Paulus, & Alexander, eam meminerint. Actuarius verò præcitato loco hæc verba ſcripſit: [quotidianam,quæ à pituita ortum duxit,neque venæ ſectione(niſi aliud vrget)nec refrigerantibus medicamētis compeſcere oportet.] Taceo Arabum principem,cùm eum non ſectemur,qui ait:[quoties videris vrinam groſsiorem & rubicundiorem, non erit malū ſi phlebotamaueris.]

Venæ ſectio, an competat in febre quotidiana.

Verùm aſſerimus nos,q; quotidiana quatenus quotidiana eſt ac exquiſita, venæ ſectionem pro eius curatione non deſiderat, præſertim vbi à frigidiori humore ortum habeat: & propterea nec Gale. nec citati auctores Græci eā præceperunt: vbi verò aliquid aliud vrgeat (vt inquit Actuarius) potiſsimum ſi corpus cum pituitæ redundantia ſimul ſanguine plenum ſit, adeò vt pituita cum copioſo ſanguine redundet,viribus valētibus,ac reliquis omnibus conſentientibus, quæ in vniuerſali methodo commemorauimus,ſanguinem mittere non inconuenit, vniuerſaliſsimo præcepto ſæpiùs citato ipſius Galeni vndecimo de meth. med.cap.15.

l.4 tract.2 cap.35.

Adhæc ſi morbi magnitudo adſit cùm virium robore, mittendus ſiquidem ſanguis eſt, vt idem inquit libro de curandi ratione per venæ ſectionem, quibus ſcopis præſentibus (vt ipſe refert) nulla eſſe poteſt crudorum humorum tanta, taliſq; plenitudo quæ hoc inhibere auxilium poſsit, venam itaque ſecare interdum non inconuenit pro quotidianæ curatione,modò vires, ac cætera omnia quæ requiruntur pro venæ ſectione, eam non prohibeant, haudquaquam tamen copioſus mittendus eſt ſanguis:leuata enim per eam natura, atque exonerata, eo quo veluti ſarcina premitur, haud ægrè quod reliquum eſt,concoquet,ac vincet. Ea autem febris,quæ priuatim à leni afflictione epiala appellatur,vt inquit Aetius cap.87.libri quinti,vel vt refert Paulus cap.25.lib.2.per tranſlationem à ſale,dico autem mari,quod à principio tranquillum appareat,cùm turbatur difficilimum euadit,vel ab ἠπίως, quod eſt moliter,& ἀλεαίνειν,quod ſignificat calfacere,quaſi dicas,quoniam blandè,&leniter calfacit, cùm ea quotidianarum genere exiſtat, in earum figuram progrediens, vt dictum eſt: ſimiliter quoque curanda erit inciſorio tum curationis modo amplius aucto,vt inquit Aetius, vel (vt ait Paulus) niſi quòd tanto commemorata quotidiana calidioribus, magiſque incidentibus præſidiis indiget, quanto etiā pituita frigidior illa exiſtat,ſi verò contingat continuam fieri quotidianam, nō alio etiam

Epiala vnde dicta.

Epiala curatio.

modo curanda erit, quàm intermittens, niſi quòd ptopter pituitæ cum ſanguine permiſtionem, vbi reliqua conſentiant, audacter venam ſecabis magis, quàm in intermittentibus, vitanda autem quæ admodum calfaciunt atque exſiccant in hac, magis quàm in intermittentibus, quamuis admodum rarò cùm intermittens, tum etiam continua quotidiana, præſertim exquiſita febris accidat.

De ſemitertianarũ differentijs, earúmque dignotione, prognoſtico, & curandi ratione. *Caput VII.*

QVAMVIS non paucæ ac variæ ſint (vt dictum eſt) compoſitarum febrium differentiæ & eædem poſt ſimplices tractari debeant, ex Gale. auctoritate, cùm tamen de ea duntaxat diſſerere propoſuiſſem, quæ confuſa eſt ex quotidiana & tertiana, nam ſub huius exemplo, & reliquæ omnes compoſitæ febrium differentiæ, præſertim ſi ex putredine ortum habeant, facilè dignoſci, ac curari poterunt, propterea ſermonis quadam affinitate ductus, hoc in loco de eadem compoſita febre diſſerere inſtitui (licet nondum de ſimplicium febrium differẽtiis ſermonem abſoluerimus) vt cõpletus fiat noſter ſermo de febribus, quæ ex putredine ortum habent. Appellatur autem autem hæc febris Græcè ἡμιτριταῖος, Latinè ſemitertiana, ex duarum ſiquidem febrium temperatura compoſita, quoniam ex duobus etiam humoribus conſtat, miratur tamen Galenus libro primo de morbis vulgaribus, qua re adducti, ſic potius nomen huic febri poſuerunt primi iſtius auctores, quàm aliter. Pro quibus quatuor in medium affert reſpõſiones, quarum prima eſt, quòd cùm tertiana febris habeat, vt tertio quoq; die inuadat, & ad integritatem veniat, quòd ſemitertiana alterum habeat de his, alterum non habeat, & propterea ita fuiſſe ei inſtitutum vocabulum: habet enim vt tertio quoque die inuadat, vt autem ad integritatem veniat, non item, inquit, ſecũdò quòd potuerunt hoc nomen impoſuiſſe, ꝙ & acceſsione careat cum rigore incipiente. Ad hæc & tertiò quòd non cum excretione finiatur. Iam etiam & quartò ꝙ diem ſecundum non habeat integrum. Attamen cui potiſsimùm tribuat febri ſemitertianæ nomen Hippocra. non planè tenemus, vt ibidem à Galeno ſcriptum eſt: neq; ex proprio inſtituto ſemitertianam appellauit, ſed dixit eodem loco: [in febre quam ſemitertianam vocant, & non pronũtiauit ſimpliciter in febre ſemitertiana] quaſi videatur, vt cenſet Galenus, vt improprium vocabulum, illud reprobare: ſiquidem illis quæ integrã non ſunt abſolutionem conſequuta, dimidij attribuimus vocabulum, qua ratione dicimus ſemimortuum, ſemiuocalem, ſemideum, ſemiaſinum, & ſemiaſſum, & id genus reliqua, at ſemitertiana tantũ abeſt vt dimidia ſit, vel multitudine ſymptomatum, vel viribus, vel horum tota conditione, vt longè etiam ſit tertiana deterior, vt potius huius illa, quàm hæc illius eſſe videatur dimidia, vt liquet ex eodem Galeno citato loco, quicquid tamen ſit, de huius febris conuenienti nomine, quoniam (vt dictum eſt) ex quotidiana & tertiana tota eius natura confuſa eſt, dimidiam partem vtranque ex dictis febribus retinens: etenim dimidiam eius partem habet tertianam, alteram verò partem dimidiam, quotidianam, ob id non omnino ſine ratione inditum eſt huic febri nomen ſemitertianæ. Pro cuius febris faciliori notitia animaduertendum eſt, quòd pituitoſa cum biliosa febre quatuor modis commiſceri poteſt: nam, aut quotidiana continua permiſcetur cum tertiana continua, aut intermittens cum intermittente, aut continua tertiana cum quotidiana intermittente, vel intermittens tertiana cũ quotidiana continua, ex his autem diuerſis harum febrium miſtionibus non omnibus, ſed vna duntaxat, ſemitertiana febris, verè, & propriè generationem habet, Galeno teſte, ſecundo de differentiis febrium, vtpote ex quotidiana continua, & tertiana intermittente. Id vero comprobat Hippocratis auctoritate, qui eodem primo de morbis vulgaribus, hæc verba de ſemitertianis conſcripſit: [Infeſtabant illos pleroſque hæc incommoda, febres horrificæ, continuæ, acutæ, non intermittẽtes, modus erat ſemitertianus, vno die leuiores, altero grauius iterum inuadentes, in ſumma, in dies acutiores euadebant.] cùm itaque horrificæ ſint febres ſemitertianæ, non poterunt ex duabus continuis originem ducere, quarum altera ex bile, altera ex pituita generetur: etenim hæc commiſtio febrẽ horridam, ac quæ multas habeat reduplicationes non facit, cùm febris omnis continua ſui quidem ratione, cùm exquiſita fuerit, neque horrorem habeat, neque rigorem, neque etiam quæ ex eiſdem componitur horrida fiet. Appellauit autem Hippocrates horrificas has febres, non quòd initio acceſsionis horrores incidant, ſed quoniam per totam prope acceſsionem horroris ſymptoma produceretur, & ſi id bifariam contingat, modo cùm reduplicet incrementum, modo cùm nihil niſi ipſum inæquale faciat incrementum, vt liquet citato libro ſecundo de differentiis febrium, & primo de morbis vulgaribus: neq; etiam generari poterit ſemitertiana ex duabus febribus intermittentibus, quoniam neque erit continua. Neceſſe eſt igitur ſi horrifica ſimul atq; continua futura ſit ſemitertiana, ex duabus ipſam febribus generari, quarum altera ſit intermittens, altera verò continua cùm neq; vtraque continua, neque vtraq; intermittens huiuſcemodi queat febrem generare. Verùm vbi miſtio fuerit ex quotidiana intermittente, & bilioſa continua, licet & ipſa poteſt continuam ſimul, atque horridam febrem efficere, quoniam continuitatem quidem ex bile obtinebit, horrorem verò ex pituita, reduplicationes autem ex pugna mutua: non tamen verè ac propriè febrem hanc ſemitertianam appellabimus, impropriè autem & abuſiuè, ſiquis eam ita appellauerit, non reclamabimus, cùm neque illud negare videatur Galenus ſecundo de differentiis febrium, licet febrem hanc ſemitertianam appellare auſus non fuerit: contrario tamen modo ſe habet quàm ea, quæ verè ſemitertiana dicitur, ea etenim continuitatem quidem habet ex quotidiana, horrorem verò ex tertiana, & propterea quæ ex tertiana intermittente, & quotidiana cõtinua cõpoſita eſt febris, ſemitertianã appellamus, vt ipſe inquit: nã verè ſemitertiana ex quotidiana continua, & tertiana intermittẽte tota eius natura confuſa eſt, quæ quidem aut flauam bilem habet exuperantem, atque ob id in ea ſunt tertianæ febris ſymptomata maiora, aut hic quidem humor paucior, pituita verò abundantior eſt, atque idcirco quotidianæ cõtinuę affectus firmiores, aut neuter horum alterum vincit, ſed ambo æquipotentes exiſtunt, quo tempore exquiſita ſemitertiana eſt, & dicitur: nam æqualis

Commen. 3 tex. com. 5.
Cur ſemitertianæ nomen ſit poſitum.
Semitertiana impropriè dicta videtur.
Quatuor modis febris ex pituita cum febre ex bile miſceri poteſt.
Cap. 7 & 8.
Vera febris ſemitertiana ex quotidiana cõtinua & tertiana intermittẽte.
Commen. 1 tex. com. 23 & com. 2. tex. com. 25
Locis ſupra citatis.
Semitertiana impropriè ex quotidiana intermittẽte, & tertiana continua.
Loco citato
Semitertiana exquiſita.

earum febrium miſtio ſola exquiſitum hæmitritæũ conſtituit eodem Galeno teſte citato loco, quamuis Archigenes hanc haud intellexit, neque in ſcriptis ſuis oſtẽdit, ſed omnino prætermiſit, & ſolas duas ſemitertianarũ differentias cognouerit, alterã in qua præualet tertiana videlicet, alteram verò in qua quotidiana, parum etiam rectè ſemitertianæ naturam fuit aſſequutus, cùm in numero febrium intermittentium ipſam poſuerit, quo circa licet triplea fuerit ſemitertianarum differentia, exquiſita tamen quæ talem repræſentat formam, qualem de ea Hippocrates manifeſtauit præcitato libro primo de morbis vulgaribus, quòd videlicet ſit horrida, cõtinua & acuta, ex æquali dictarũ duarũ febriũ rẽperatura compoſita eſt, atque etiam ex duobus humoribus conſtat, quæ verò eaquiſita non eſt aut bilem, aut pituitam habet præpotentem, & propterea cùm æquales magnitudine fuerint, & febris ea bile intermittens, & ex pituita continua, acceſsionis initium fit cum horrore, qui medium inter rigorem & frigefactionem obtinet locum, cùm ab vtroque extremo æqua. diſtet proportione, quorum alterum tertianam febrem, alterum quotidianam comitatur, neque etiam cum horrore duntaxat inuadit hæc febris, ſed horrida ab Hippocrat. dicitur: quoniam vt (dictum eſt) magnam acceſsionis partem horrores aſſumunt, altera dierum ſcilicet in qua & tertiana, & quotidiana ſimul inuadunt: nam altera dies ſolam habet quotidianam, etenim cùm ab inuaſione inualeſcit, tertianæ quidem ratione citò caleſcit, ac feſtinat ad ſummum, at propter quotidianam ex pituita tardatur, atque in aſcenſu retinetur nonnunquam, ac intertumpitur, éſtque inter varioa affectus veluti pugna quædam, cùm æget nonnunquam inualeſcente febre tertiana, atq; ad cutem humores impellente, vehementius calefiat, contrà verò remorante atque ad interiora reuocante ipſius motum febre quæ ex pituita ortum habet, vt quæ tardi ac difficilis motus, frigidáque ac lenta eaiſtat materia, in hoc autem certamine cùm humor frigidus ſuperauerit, ſummiſsiones, horrores, atq; extremarum partium, & cutis refrigerationes ſequuntur: adeò vt videatur altera rurſus acceſſio renouari, cùm verò calidior vicerit, tunc ſtatim totum corpus caleſit, ac iam videtur febris penè in ſummo conſiſtere, mox paulò poſt ad pituitam redeunte victoria, ægroti denuò contrahuntur, refrigerantur, & horrent, neque hoc terminum vllum habet, donec febris ad ſummum perueniat quod quidem citiùs accidit, quàm pro more pituitæ, tardiùs tamen quàm in bile fieri conſueuit. Nam huius quidem celeritatem cohibet pituita, ac rurſus pituitæ tarditatem, atque hebetudinem excitat bilis, acceſsio igitur ſemitertianæ ex vtriuſque humoris ac febris commiſtione atque confuſione, nam de hac miſtione loquimur, quãdo humores fuerint æquipotentes, & propterea exquiſita ſemitertiana fiat, talis vtique erit qualem deſcripſimus. Cæterùm non exquiſita ſemitertiana, aut bilioſum humorem, habet præualentem, aut pituitoſum, cùm verò tertiana præualuerit, horridior fit febris, atque in acceſsione ſibi aliquid rigoris aſſociat, confeſtim verò & feruidior eſt huiuſcemodi febris, & incendij plus habet, magíſque feſtinat ad ſummum, & aliquid bilis per vomitum, aut per aluum, aut per ſudorem excèrnitur, at cùm altera ex pituita febris potentior exiſtit, tunc frigus vehementiùs extremas occupat partes, horroréſque pauci fiunt, & pulſuum fit afflictatio maior, ac diuturnior, tardiúſque acceſsio inualeſcit, ac longũ poſt tẽpus cõſiſtit: non tamen aut ſtatim, aut magnum affert incendiũ, neque in ea per vomitum, aut per aluum, aut per ſudorem bilis excernitur. Duplex autem eſt ſemitertianarum generationis modus, vel ſcilicet duabus in vnum tempus conuenientibus acceſsionibus, quia altera præuenit, altera vero differtur, quemadmodum de adoleſcente teſtatur Galen. eodem ſecundo de differentiis feb. cap 7. aut ſtatim ab initio ambabus acceſsionibus inuicem confuſis, quæ tamẽ fit in vnum tempus conuenientibus vtraque acceſſione, altera ſcilicet præueniente, altera verò retardante, vnam tantummodò habet hemitritææ naturę acceſsionem, altera autem omnes à principio ægritudinis vſque ad finem, quæ maximè atq; præcipuè ab omnibus febris ſemitertiana appellatur, vt liquet eodem ſecundo de differentiis febrium talis itaq; eſt tam exquiſitarum, quàm non exquiſitarum ſemitertianarum natura, ex Galeni, Pauli, ac Aetij ſententia, quamuis earum naturam parum rectè fuerit aſſequutus Archigenes, vt dictum eſt, & minùs etiam Agathinus, qui ſemitertianam in eodem genere cum tertiana manifeſtè locauit, ac ſola acceſſionis vehementia ab eadem differre fatetur; eodẽ Galeno auctore, citato libro ſecundo de different. febr. At Hippocrates nullam ex iis quæ ad integritatem euadunt febribus, ſemitertianam vocare viſus eſt, vt liquet ex eodẽ Hippocrate primo de morbis vulgaribus, & Galenus tum eodem loco, tum etiam ſecundo de differen. febrium, cap. 4. quamuis idẽ Galenus libello de typis, huic ſententiæ pugnare videatur, quo loco loquens de ſemitertiana, habet hæc verba: [Porrò non ſemper continua eſt, ſed etiam intermittens reperitur.] niſi eſſet quod eodem loco dicebat Galenus, quòd ſemitertiana trea habet in magnitudine differentias, alia enim exigua eſt, alia media, alia magna, exigua ſiquidem eſt, alia media. alia magna, exigua ſiquidem eſt, quæ horarum 24. interuallo vertitur, media quæ 36. magna verò quæ 48. quæ & continuæ febri propinqua eſt, ex quibus verbis videtur Galenus non ex propria ſententia, ſed Agathini potius de ſemitertiana verba facere: hic enim (vt iamdudum diximus) eandem ſemitertianam in tertianarũ genere collocauit, eas appellans ſemitertianas febres, quæcunq; tertianæ exiſtentes, vehementiores habẽt acceſsiones, ac magnoperè productas. Nam licet quandam quotidianam & quartanam febrem appellauerit extẽſam Agathinus poſtmodum in tertiana non ſeruauit eandem vim proportionis, cùm ſi longiùs acceſsio protendatur, non tertianam, ſed ſemitertianam appellat, vt liquet apud eundem Galenum citato loco ſecundo de differentiis febrium. Id etiã confirmari poterit ex eiuſdem Galeni verbis primo de morbis vulgaribus, cùm dicebat: [Atqui ſanè qui aiunt, ſi horas quatuor & viginti quis febre vacet, mediam eum ſemitertianam habere, in numero habent talẽ febrem intermittentium: ſic etiam qui mediam, & paruam à magna diſtare horarum numero fuerunt, ſtudentes vtranque ad integritatem deducere, ab Hippocra. ſenſu diſcedunt, dum in febrib. intermittentibus ponunt ſemitertianam, quia nihil hæc periculi habebit, quãuis ab illo letalis dicator.] damnat itaque Galenus eos qui horarum numero ajũt ſemitertianas diſtare, ſtudẽtes eas quæ

Acceſſiones ſemitertianæ exquiſitæ, quales ſint.

Acceſsiones quales ſint ſemitertianæ, in qua bilis dominabitur.

Acceſsiones ſemitertianæ pituita dominante.

Modus generationis ſemitert. duplex.

Semitertiana ex continuis eſt ſemper.

Locus citatus.

Conciliatio locorum Galen in quib. ſibi contradicere videtur.

Commen. 3 tex. com. 5.

mediæ & paruæ ſunt, ſaltem ad integritatem reducere, quicunque hi fuerint, poſſet & aliter huic controuerſiæ ſatisfieri, quòd videlicet lib. de typis, omnem miſtionem quotidianæ cum tertiana largiori vocabulu ſemitertianam appellauerit, qua ratione dixerit eam non ſemper continuam eſſe, ſed reperiri intermittentem ſemitertianam, quando ſcilicet intermittens quotidiana, cum intermittente tertiana fuerit permiſta, quod quidem confirmare videtur ipſemet Galenus citato libro primo de morbis vulgarib. in expoſitione illius textus: [inter febres quædam continuæ ſunt &c.] inquit enim eo loco, quod intermittentes dicemus febres, ſiue integritatem, ſiue remiſsionem quam vocant, aſſequantur: & demum poſt pauca ſubdit: [At ex ſemitertianis quædam vtraque incedunt via, quædam altera tantum earum quæ ad integritatem non veniunt.] videtur ſiquidem hoc in loco quaſdam admittere ſemitertianas, quæ vtraq; incedunt via, videlicet ad integritatem, ſiue remiſsionem peruenientes, & iſtæ ſunt communiter, & nõ propriè dictæ ſemitertianæ. quæ quandoq; poſſunt intermittere, hoc eſt integritatem aſſequi, & quaſdam quæ ad integritatem non veniunt, & ſunt propriè dictæ, & præſertim exquiſitæ, vel dicas quod quando libro de typis, aſſeruit quòd aliqua ſemitertiana intermittẽs reperitur, pro intermittente non intellexit quæ veram integritatem, ſed quæ remiſsionem magis aſſequitur, cùm bifariam intermittere intelligat citato loco de morbis vulgarib. ita ꝙ eam intellexerit ſemitertianã intermittere, quæ licet verè non intermittat, tamẽ magis accedit ad veram integritatem, vt ea quæ exigua ſeu media ab eo nuncupatur. Altera verò quæ magna dicitur, non adeò remiſsionem aſſequitur, & propterea continua magis dicenda erit: nullam etenim ex iis quæ verè ad integritatem euadunt, ſemitertianam, neq; Hippo. neque Galenum vocare compertum eſt. De qua ſemitertiana ſic ſcriptum reliquit idem Hippoc. citato libro primo de morbis vulgarib. [in febre quam ſemitertianam vocant, cum morbi eueniunt acuti, tum præter cætera hæc, eſt letalis, ac tabidi, & qui longis aliis morbis detinentur, præcipuè ægrotant.] ex quibus verbis infert Galenus in commen. ꝙ fortaſsis, etiãſi horrore careat, vocabimus eam ſemitertianam, ſi die ſecundo iterum inuadat, quamuis impropriè. Nam propriam & exquiſitam ſemitertianam potiùs eodem libro oon modo horrore non carere, ſed horrificam eſſe aſſeruerat Hippocr. vt iampridem explicauimus, & libro de typis, clariùs hanc confirmauit ſententiam, cùm dixit: [traditum eſt ab Hippocrate non modò acutis eam morbis annumerandam eſſe, ſed etiam diuturnis.] veram enim propriam, & præſertim exquiſitam ait Hippo. citato libro de morbis vulgaribus eſſe acutam, non veram autem ac impropriè dictam ſemitertianam tabidis, & aliis qui longis morbis detinentur contingere, ac diuturnis annumerari. Quòd verò ſemitertiana periculum minatur, vt quæ non ſolùm ſtomachum, & neruoſam eius partem attingat, & ſummarim media, ſed etiam lethargicas animi delationes, attonitáſque vigilias inuehat, interim & ad ſyncopem vſque corpus deferat, linguam valde ſiccet, animæ defectum efficiat, vehementer ea quæ in alto ſunt commouens, ſcriptum reliquit Galenus eodem lib. de typis, & deinde ſubdit: [in vniuerſum typus hic & ferus eſt, & periculoſiſsimus.] ac poſt pauca inquit, ꝙ frequentiùs corripit naturam virilem, ætatem florenti proximam, tempore potius autumnali, quando etiam valde periculoſa accidit, noo exquiſita ſemitertiana, ſi abundantiorem habeat pituitam, magis curationi renititur, vt liquet ex Paulo, quàm exquiſita. Quod ad curationem eius attinet, cùm ex vtriſque humoribus relatis conſletur, etiam miſtam eſſe conuenit curationem, Aetio auctore, cap. 82. lib. 5. quare ex his quæ de tertiana & quotidiana relata ſunt, curationem componere oportet, & vbi exquiſita fuerit ſemitertiana, ex æquo vtriuſque proſpiciendum, tum tertianæ, tum quotidianæ, vbi verò exquiſita non ſit, ſi flaua bilis ſuperior ſit, præſidiis maximè vtendum eſt, quæ in cura tertianæ explicauimus, quotidiana non penitus neglecta, ſin pituita largior fuerit, iis maximè vtare medicamentis, quæ pro cura quotidianæ approbauimus, ſimiliter bile non neglecta, iis totum ei quod vrget incumbẽtes, ſed ita ne alterum prorſus negligamus, vt inquit Paulus cap. 33. lib. 2. &, vt ſummatim dicam, cùm complicati ſint affectus, quorum vnus magis vrget quàm reliquus, id ſeruandũ eſt, quod in vniuerſali methodo docuimus: ſimiliter vbi æqualiter vrgeant. Non igitur conuenit hic particulatim iterum omnia recenſere, quibus febris hæc curari debeat, cùm promptè quiuis ex eiuſdem capitibus de tertiana & quotidiana colligere poterit, ac pro humorum diuerſitate rectè vti. Nam ſiquis ſimplicium febrium curationem exactè ſciuerit, abſq; vllo labore, & compoſitas curare non ignorabit, & proinde etiam quæ de relioſa & pituituſa febre ſimul commiſtis cõſcripſimus, licebit ad atræ bilis humorem transferendo, eius cũ vtraque illarum complexionem, ſeu implexum, ac confuſionem pariter coniectare, voco autem complexionem, vt ſuperiùs iterum annotauimus, quando horis differentibus inuaſerint, confuſionem verò quando eodem tempore inceperint commiſtæ febres, ſic etiam & tres ſimul febres per ſe quiſpiam complecti & confundere poterit, ac eaſdem haud ægrè dignoſcere: nam harum omnium primum ſuns atque elementum eſt ſingularium atque ſimplicium febrium formam ac figuram exquiſitè cognoſcere, vt Galenus inquit ſecundo de different. febr. cap. 10. & nos in præcedentibus explicauimua qualiter ipſæ dignoſcendæ ſint, quibus cognitis, & earum quoque curatio facilè patebit, & ob id particularem omnium compoſitarum febrium curationem, haudquaquam ſcribere arbitratus ſum, ſed ipſius ſemitertianæ dũtaxat, tanquam ſub exemplo quodam reliquarum omnium, curationis vniuerſalem modum inſtituimus, ſub qua via & ratione, ad particularem tum eiuſdem ſemitertianæ, tum etiam & cæterarum compoſitarum ſebrium curationem facilè quiuis accedere poterit, quemadmodum in ſecunda etiam huius operis parte docuimus.

Com. 3. ſuper tex. 2

Cap. citato

Semitertianæ periculoſa.

Curatio.

Semitertiana per cõplexum, & confuſionem.

De febrium hecticarum prognoſtico, ac curatione.
Caput VIII.

CVM duplici via quæ febres hecticæ appellantur ortum habeant, nam aut ſtatim ab initio inuadunt, aut reliquis ſuccedunt ſebribus, ſitque earũ differentia duplex, quandoquidem aut hecticæ febres duntaxat, aut nedum hecticæ, ſed etiã tabidæ exiſtunt, quẽadmodũ in vniuerſali methodo fuſiùs explicabimus quæcũq; ſtatim ab initio inuadunt

dunt, nondum autem tabidæ ſunt, non admodum difficile eſt eas curare. At quę ex ipſis ad tabem peruenerunt, vbi iam exquiſitæ conſiſtunt, & iamdudũ incœperunt, non modò eas curare difficile eſt, ſed impoſsibile: etenim omnium hecticarum febrium diſpoſitio difficilis eſt, vbi iam principij tempus prætererit, Galeno auctore, libro primo de differ. febrium, cap. 8. & 9. quæ verò quodammodo ad vtranque partem declinat, ac medium obtinet locum inter eam tabidam febrem, quæ penitus curam non admittit, atque illam quæ citra tabem, ac facilimè io principio curari poteſt, quoniam eius & ampla latitudo eſt, & multæ ſunt in eo quod magis & minùs diuerſitates, pro eadem ratione magis vel minùs difficulter curationi reſiſtit Nam quæ æqualiter diſtat ab vtraque, & ea ſcilicet quæ exquiſite tabida exiſtit, atque illa in qua nihil eſt adhuc tale, medio quodammodo ſe habet ad curationem, dubio ad partes ambas inclinans momento; quæ autem tabidæ proximior, eſt etiam periculo vicinior. At quæ alteri primæ magis adhæret, non paruam ſalutis ſpẽ afferre poteſt, eodem Gale. teſte citato loco cap. 9. Quòd verò ad earum curationem attinet, nos primò qualiter curandæ ſint quæ cirra tabem exiſtunt, deinceps, quæ ſimul etiam cum tabe, docebimus.

Prognoſticum.

Curatio hecticæ citra tabem.

Illarum etenim vera & propria curatio eſt, quemadmodum & diariarum, vtpote ſimplicem habentes primã curationis indicationem, quoniam & ipſæ ſimplices affectus ſunt. Quapropter non abre Galenus decimo de meth. med. cap. 6. dicebat, quòd caput totius curationis harum febrium in iis remediis quæ refrigerent & humectent, ſtatuere oportet, quæ autem ſimul tabidæ exiſtunt, quæcunque fuerit ſubſtantiã ſolidarũ partium, exſiccata propria humiditate, humectantis nutrimenti ope, replere etiam oportet. Quapropter non adeo ſimplicem habent curationis indicationem, licet vbi propria ſolidārum partium ſubſtantia, membranoſa videlicet, & fibroſa fuerit exuſta, ſeu exſiccata, ea vt corrigatur fieri omnino non poteſt, veluti nec ſeni, vtũ liquet ſeptimo, & decimo de meth. med. c. 5. & 6. & lib. de Maraſmo. c. vlt. erit itaque pro cura hecticæ febris citra maraſmum, aër eligendus qui non admodũ calidus, aut admodum frigidus ſit, verùm ſi temperatus eſt, qualem ſe exhibet, vtique tali nobis eſt vtendum, nihil amplius de eo ſolicitis; vbi verò admodum calidus fuerit, pro calido reducendus eſt arte contrarius ſubterraneis inuentis domibus, quę & frigidiores ſint, & maximè perflatæ, & ad Septentrionem verſæ, cum auris quibuſdam quæ ipſis ſint ſuaues opera noſtra paratis, alias ex euripis in quo ſe deiiciãt multi aquarum ſontes, alias aqua frigida, de vaſis in vaſa transfuſa, quod quidem ſtatim etiam ſomniferum eſt; præterea domi aſsiduè aqua quæ prorſus frigida ſit aſperſa, ac roſis plurimis humi fuſis, aut vitium capreolis, aut ruborum ſummitatibus, ſeu etiã arundinum, aut denique reliquarum quæ refrigerẽt ſtipium aliquibus, turba quoque hominum ingredi prohibita; nam id quoque domum calefacit. Atqui ita calidiſsimum aërem refrigerare tentandum eſt, qui non niſi æſtate calida & ſicca accidit: quandoquidem in hyeme calidiſsimus eſſe non poteſt, ſicut nec frigidiſsimus in æſtate, ſi quis verò aër modicè frigidus ſit, hoc eſſe contentos oportet, nihil aut machinantes, aut de ipſius temperie alterantes, qui verò frigidiſsimus eſt, vtique quatenus reſpirando attrahitur admittendus eſt, vt qui calorem qui eſt in corde admodum refrigeret, non tamen quatenus extrinſecus ægrum contingit, quippe id denſat cogitque cutim, ac putredinoſorum humorum fluxum tranſpirare prohibet: maius tamen fore ex frigida inſpiratione commodum ſcire licebit, quàm ex cute denſanda incommodum, præſertim cum operimẽtis hanc calfacere liceat. Porro vtendum maximè eiuſmodi aëre eſt, in his hecticis, quibus primũ quod afficitur eſt ipſum cor. A corde verò vbi pulmones primùm afficiantur, plus cæteris omnibus refrigerantem aërem requirunt. Vbi verò ex reliquis partibus primò afflictis ipſa febris hectica generetur, temperato, aut modicè frigido aëre contentos eſſe oportet;

Somnus.

ſomnus item ſit moderatus, vel paulò longior, & vt inquit Actuarius, c. 21. lib. 3. ſomnus conciliandus eſt à cibo; ac quærenda animi oblectamẽta, & relaxationes, ac quodcunque tandem cum refrigeratione humectare putatur,

Quies, & motus.

quies iniungenda erit, & pro exercitio lenibus frictionibus vtendum eſt,

Inanitio per clyſteres.

& vbi aluus plus æquo adſtricta fuerit, lenes clyſteres adhibere oportet, qui ex hordei, foliorũ maluarum, ac violarum decocto, exiguo ſale, & vnc. 3. olei violacei, & vnc. 2. ſacchari, vel ſacchari violacei, vnáque medullæ caſsiæ fiſtulæ aut caſsiæ tractæ adiectis, parari poterunt. Interim eadem gallinarum iuri, aut ex capitibus arietum parato decocto, adiicies.

Affectus animi.

Vitent omnes animi affectus immodicos, præſertim iram, timorem, & triſtitiam.

Cibus.

Nutrimentũ autem humidum eſſe ac frigidum, quod hecticis febribus ſit conducturum, nemo neſcit, inquit Galenus decimo de metho. med. c. 11. huiuſmodi eſt ptiſanæ cremor cùm frigidus ſumitur, & exiguus in aqua frigida panis. Cæterùm nullius horum pura frigiditas eſſe debebit, ſicuti potionis, quippe hęc maturè tum incaleſcit, tum per corpus digeritur, illa cùm pluſculum tẽporis in ventriculo moretur, ipſum fortaſsis refrigerant, ſi fuerint immodicè frigida, eodem Galeno auctore citato loco. Alexander cap. 4. lib. 12. iis qui primariò in hecticam febrem inciderint, præter ptiſanæ cremorem, & panem in aquam tinctum, lactucas commendat, & poſt cibum, aquam frigidam quantum æger velit, potui tribuit, etenim in hac febre cauere febris inſultus, & metuere non oportet, neque enim remiſsionem, aut acceſsionem in hac febre, quẽadmodũ in febribus ex putredine ortis inuenire licet, vt ipſe inquit: ea ſiquidem tribuenda fatetur, quando febris hectica per ſe, ac primariò fuerit, ægrique vires nõ imbecillæ, & non alia febris ex putredine creata ei ſit admixta. Poſſunt quoque & his ſaxatiles piſces exhiberi, ac etiã ſcorpij, & mulli, eodem Actuario auctore citato loco, necnon & borrago, endiuia, & cichorium, & panis item in pullorum ſeu Gallinarũ iure maceratus. Inſuper & aues paruæ quæ in montibus degunt.

Potus.

Pro potu aqua hordei præbeatur, aut aqua in qua coriandrorum præparata ſemina fuerint decocta: quibuſdam etiã & aquoſum vinum modicè dilutum conuenit, iis præſertim qui aquam bibere non ferunt, ac vires quodammodo imbecillas habent, eodem Actuario, ac Alexandro teſtibus.

Lac aſininum quomodo hecticis propinãdum.

Vbi verò febris iam traxerit, dandum quoque erit aſininũ lac, ſed diligenter obſeruare oportet ne in vẽtriculo cogatur: id verò interim ipſe nos æger docebit, vtpote qui ſuæ ipſius naturæ peritus, interim id à nobis inueniendum eſt paolatim ad eius vſum accedentibus, ac mel exiguum illi admiſcentibus, ſeu ſaccharum, licet quoad fieri poteſt in hecticis febrib. à melle, atque idcirco

etiam à mulſa abſtinēdum ſit; quippe protinus vertitur in bilem,& ſicciores,acrioriſque caloris febres reddit,& proinde à principio nō plus aſinini lactis, quàm cyathus dandus eſt, inducta in ipſum cubiculum aſina, quo nullum tempus interponatur,ſed æger id protinus bibat;& vbi nō corrumpatur (quod quidem dignoſcere ex pulſu præcipit Galenus citato lib.10.de meth.med.) cap. pręcit.dimidium cyathi lactis adaugeas, deinde rurſus aliud dimidiū adiicias, ſicque ſenſim vſque ad mediocrem modū addas; id verò quouis tempore exhiberi poterit, illud tantùm obſeruans quòd per quatuor,aut ſaltem tres horis ante cibum offeratur, manè potiſsimùm; quo etiam tempore non inutiliter & alia quoque medicamenta refrigerantia ac humectantia pręebebis,etſi (vt diximus)ea quacunque hora prębere poteris;modò vacuus à cibo ventriculus fuerit; neque enim in hac febre acceſsionum ſeruantur tempora,cùm eiſdem careant,huius generis ſunt zulapium roſaceum, ac violaceum,ſyrupus violaceus,de nymphæa,de ſucco endiuiæ,de ſucco cichorij, de ſucco borrag.& de ſucco ſeu infuſ. roſarum cum aquis endiuiæ, cichorij,ſeu borrag. aut paſtillis vtare,qui hunc in modū parentur, Recipe diarhodō abba. aut tria ſantalati, ſeu diatragacāthæ, aut electarij regū ſine ſpeciebus drach.j. quatuor ſeminum com. frig. vnc.s. ſacchari diſſ. in aqua roſacea quantum ſatis ſit, fiant in morſulis,quorum vnum qualibet vice præbeas cum vnc. 3.aquæ endiuiæ,aut cichorij;his verò neque indiſcriminatim vtare: nam cùm eorum quædam magis, quędam minùs refrigerādi facultatē habeant,quantò hecticarum febrium affectus fuerit calidior, tantò vtique frigidiora requirit auxilia,& ſimul maiorē ſolicitudinem habere debemus, ne valentibus auxiliis vtentes quicquam lædamus, vt decimo de meth. med.cap.11. ſcriptum eſt.

Syrupi.

Purgatio. Purgantia autem medicamenta eis qui febre hectica laborant, propinanda non ſunt, niſi aliqua ex eis quæ ex putredine ortum habent,fuerit ei copulata;verùm vbi admodū aluus adſtricta fuerit, nec leniri lenientibus iam dictis clyſteribus valeat,aut æger eis vti recuſauerit vnc.2. ſacchari violacei,aut iij.ſyrupi è pluribus infuſ.violarū, aut vnc.2.mellis aërei,vel vnc.j.aut vnc.j.s.medullæ caſsiæ fiſtulæ cum prædictis aquis præbere non incōuenit,cùm & aluus ex eis ſoluatur, nec febri quicquam obſunt;nam corpus neque calefaciunt,neque exſiccant.

Admouēda extrinſecus. Sed quoniam communis febrium omniū hecticarum ſanatio eſt, per ea quæ extrinſecus applicata refrigerant & humectant, licet ea non indifferenter etiam admoueri debeāt ſingulis partibus, ſed illi maximè, quæ primò affecta eſt, vt liquet eodem decimo de metho.med.cap.9. ſequitur propterea vt de iis medicamētis agamus. porrò horum ea deligēda ſunt,vt inquit Galenus citato loco, quæ citra vehementem adſtrictionem refrigerant: etenim talia præterquàm quòd non humectant, etiam dimittere frigiditatem ſuam non valent; propterea quòd cutim cogunt, & coarctant; quapropter optima ſunt quæ non modo citra adſtrictionem refrigerant, ſed etiam corporis ſubſtantia ſunt tenui, abſolutiſsimè verò quæ tenuium partium ſit, ſubſtantiam exactè frigidam inueniſſe fortaſſe non eſt, cùm neque acetum quod omnium quæ nouimus poteſtate refrigerātium, tenuiſsimarum eſt partium exactè frigidum ſit,ſed admiſtam ſibi aliquam caliditatem habet,attamē deligi materias oportet,quæ ad eiuſmodi medicamentorum compoſitionem maximè ſint idoneæ, quæ etiam pro ratione partis primariò affectæ admouendæ ſunt, quæcunque tamen ea ſit, ſemper cordi proſpiciendum erit; quandoquidem in omnibus neceſſe eſt vt ipſum ſimilem intemperiem recipiat, citra quam nec maraſmus, nec hectica, nec reliquarum vlla febrium cōſiſtere poteſt, vt liquet ab eodem Galeno citato loco, cap.8. quapropter tali epithemate cordi ſuccurrendum eſt, quod recipit aquæ roſaceæ, & nymphææ ana vnc. 8. aquæ borrag. & oxalidis,cuiuſlibet lib.s. ſantalorum omnium,corral.rubeorum ana dr. 2. corticum citri dr.3. oſsis de corde cerui numero 1. croci gra. 3. vini albi aquoſi vnc.3.olei roſacei omphacini vn.2.s.interim vbi cor primò affectum ſit,& febris hectica non exigua, vn. 2.ſucci polygoni, cichorij, vel endiuiæ adiicere poteris,miſceantur,& fiant epithemata,quę ſæpiùs repetenda ſunt. Iecur inſuper hoc epithemate refrigerare & humectare licebit,quod recipit ſucci ſolani,& cichorij, ſingulorum lib s. aquæ roſarū rubearum,violarum,nymphææ,& endiuiæ,cuiuſlibet vn. 4.ſantalorum omnium,& corallorum rubeorū ana. drac.2.aceti vn.2.miſceantur, & cum duplicato linteo lineo in eis madefacto, iocinoris regioni imponantur,ſæpiúſque renouentur, præſertim vbi ipſum primò fuerit affectum. Pro renibus hoc vnguento vtitor, Recipe ſucci polygoni, vel lactucæ,portulacæ,ſeu ſemperuiui, vel vmbilici veneris vnc.1.s.olei de nymphæa, de papauere, & de cucurbita, ana vnc. s.olei amygdalarum dulcium, roſacei, & violacei, ſingulorum vnc.1. medullæ cruris vituli drac.3.leoti cremoris tragacanthæ extractæ cum aqua roſ. dr.4. ceræ quod ſatis ſit, & aceti parum, fiat vnguentum. in quem vſum magnoperè conducit Galeni ceratū, quod ex cera quàm optima & elota, vtpote alba, & roſaceo omphacino, ac etiam aqua conficitur, pauco aceto addito, vt liquet ex eodem decimo de method.meden.cap.9. Id verò medicamentum (vt ipſe inquit) aſsiduè mutari debet,ac eouſque ſuper ægrū corpus manere, donec manifeſtè incaleat. Idē quoque Galenus refrigerandæ particulæ,quæcunque ea ſit, imponenda nonnulla medicamenta,citato loco conſcripſit, quemadmodum eſt oxalidis,aut oxylapathi ſuccus, cum exigua polenta miſta: quinetiam portulacæ,ſemperuiui,& vuæ immaturæ ſuccus,ſimiliter ſi polentæ miſceantur. Adhæc lentis paluſtris, & viridis tribuli, polygoni,& lactucæ,ac intybi ſuccus,etiam cum tenui polenta, quamuis etiam ſine polenta liceat integris dictis herbis tuſis vti, vt ipſi refert, & ſi dictorum ſingulis roſacei quippiam aliquando miſcere volueris, nihil vtilius pharmacum habebis,eodem auctore,modo ſimplex,& perfrigidum ſit, & quod factum ex oleo ſit ſalis experti. Tu verò omphacino roſaceo cum eiſdem vtare,exiguūque aceti albi adiicito, atque illi maximè particulæ, quæ primò affecta eſt,imponito,vt in ea veluti ignis fomitem extinguas. At pectori non nimis refrigerantia medicamenta admoueri debent, niſi multus feruor, aut inflammatio in eo ſpectetur, verùm ne ſic quidem linamenta diutius inhærere ſinemus, eò quòd pleroſque ab immodica ipſorum refrigeratione haud mediocrem nō ſolùm reſpirationis, ſed etiam vocis noxam expertos nouimus, vt Alexander inquit præcitato loco, id quod etiā ante eū innuere ferè videtur Galenus de his quæ ſtrenuè refrigerāt, præcordiis impoſitis eodem decimo de meth. med. cap.præcit, Porrò aquæ dulcis balneum, eis qui hectica febre laborant, nemo eſt qui non commēdet,

Loco præci.

præſertim

præſertim Galenus citato loco, vt quod tum prima ratione, tum etiam ex accidente eis proficiat, vtraq; ſiquidem ratione refrigerans & humectans: eſt autem & ipſum quouis tempore huic febri idoneum. atqui licet totum curationis momentum in his febribus in refrigerando humectandóque conſiſtat, & propterea illico qui hectica laborant, refrigerandi ſunt antequã progreſsi in maraſmũ perueniant, quoniam omnibus refrigerantibus auxiliis propter corporum horũ gracilitatem quodãmodo noxa imminet, vbi præſertim eis quiſpiam non ritè vtatur. ob id non ſtatim in frigidam aquã balneandi ſunt, ſed prius in eiuſdem aquæ dulcis balneo temperatè calido, moderatiſsimè primo calfaciendi ac balneãdi ſunt, ac in eo moderatè etiam commorari debẽt: deinde priuſquam de eorum propria ſubſtantia aliquid exhauriatur, ſeu ſudor aliquis excitetur ab eo demittendi ſunt, atque in frigidum balneum dimittendi: nam qui hectica febre laborantes ad balneum accedunt, niſi in frigidam ſint dimiſsi nihil iuuantur, vt liquet eodẽ 10. de metho. med. cap. 10. quoniã in hecticis febribus id quod remedium affert, calidæ ſolidum non eſt, ſed frigidę, ex hac nanque & innoxie refrigerantur quæ fuerant excalfacta, ſolidarúmque partiũ ariditas corrigitur, & vires firmantur, ſit autem ea frigiditate aqua in qua balneãtur, vt nullam euidentem qualitatem nec prorſus frigidarum, nec tepidarum aquarum prę ferat, ſed qualem ea quę fontana vocatur, quę & frigoris quod ferit, & teporis qui reſoluit, eſt in medio, præſertim ſi maraſmo etiam tentẽtur, eodem Galę. teſte citato loco. quicunque igitur hectica febre laborant, modò his alia nulla febris, vel ex ſolo putreſcente humore, vel cum phlegmone ſit adiuncta, eos omnes audacter ita lauabis, ſed prorſus citra omnem laborem, ne vires reſoluas; protinus verò vbi à balneo fuerit egreſſus æger, alter paratam habens ſindonem ipſi iniiciat, ac deinde aliam, & in lectulo collocetur, mollibúſque deinde linteis blandiſsimè detergatur, ita vt qui detergent violentius eum non contrectent. id vero diligentius ſeruandum eſt, vbi nedum febre hectica ſed tabe etiam laborabit, poſt lauationem oleo vngendus eſt, ne videlicet plus iuſto digeratur, ſed obſtruantur exigua cutis ſpiramenta, idem protinus & ſiccitati remediũ fuerit, & aduerſus incommodum quod ab aëre ambiente contingit, veluti munimentum, vt patet 7. de meth. med. c. 6. erit autem oleum violaceum, aut roſaceum omphacinum, ſeu de nymphęa, aut amygdalarum dulciũ, quo ſępe vtor, ſolo, aut violaceo admiſto. Poſthęc aut lac exhibebis, pręſertim vbi eo delectetur, aut ptiſanam diligẽter coctam, ſeu eius cremorem, quem in gallinarum ſeu pullorum contuſorum iure paratum aſſumendum prębeo: nam tunc potiùs in vniuerſum corpus diſtribuitur atque attrahitur, quæ ferè omnia breuibus quibuſdam verbis Actuarius præcitato loco ſub his verbis conſcripſit: [Balnea porrò iis ſunt idonea quæ corporis ſquallorem humectent, verùm tepida eſſe debẽt, nec vllam reſipere qualitatem, nec tempus in iis trahere conuenit, ſed vbi modicè fuerint immorati, egredi, ne quod ex natiuo humore ſupereſt, euaneſcat, & exhalet, egreſſo ſorbitio quępiam refrigerãs dabitur.] & poſt pauca ſubdit: [quòd ſi ſolium exeuntem, melino, aut roſaceo, aut omphacino ſaltem oleo inunxeris, & meatus præcludes, & ne maior fiat difflatio, prohibebis, ac antea ex irrigatione inductam humiditatẽ intro compeſces: atque hoc quoque pacto opem homini tuliſſe videberis:] conferunt etiam ſemper, potiſsimùm eo tempore quo ægri balneantur, media quæcunque odorata refrigerãt, quorum copiam capite de cura febris ardentis ſtudioſi petãt: inter ſimplicia ſunt roſæ, violarum, & nymphææ flores, ſeu etiam myrtillorum.

Hecticarum febrium cum tabe curatio. *Cap. IX.*

SI verò febres non hecticæ duntaxat ſint, ſed quæ Græcè μαρασμώδεις dicuntur, hoc eſt tabidæ & ſiccitati cõiunctæ, quatenus hecticæ ſunt, non aliam deſiderant curationẽ quàm modo dictam, quæ in refrigerando & humectando cõſiſtit, quatenus verò ſiccitatem, ſeu tabem coniunctam habent, deperditæ ſubſtantiæ humidæ etiam indicant inſtaurationem, ſeu refectionem, hanc autem inſerere particulis ſine nutrimento non eſt: quare præter eam quam inſtituimus victus rationẽ, alimenta quoque eligere oportet, quæ reficere corpus valeant, nam quæcunque partiũ ſolidarum ſubſtantia fuerit exſiccata, eadẽ genere victus ratio cõpetit, quamuiſ vna altera difficilius inſtauretur, & quædam nullo modo refici poſsit, primùm enim eiuſmodi febris propriam partiũ humiditatẽ e qua nutriuntur, depaſcit: hinc vero ad carnoſum genus tranſit, quod circa tũ fibroſas tũ mẽbranoſas partes ſolidorũ corporũ hæret, ita deinde ipſas ſolidas populatur, quado exactè tabida febris dicitur: Gal. teſte citato lib. 10. de met. med. c. 11. Donec autẽ propriã partiũ humiditatẽ depaſcit, nõ admodũ difficile eſt eam curare, nam hanc humiditatẽ etiã ſi omnino ſit aſſumpta regigni licet: cùm verò ad carnoſum genus pertranſit, licet curare difficilius ſit, vtique eam ſanandi adhuc ſpes eſt. At cùm verè ſolidas populatur, fibroſas inquam, & mẽbranoſas, fieri haudquaquam poteſt vt talis ſiccitas perſanetur, verùm ne deſperata horum ſalus relinquatur, hac etiam victus ratione vti debent, ſaltem vt quoad fieri liceat, eorũ vita proteletur. Vt verò paucis alimenti ſummã cõplectar, ſit coctu facile, & nutriens, minimèq; glutinoſum atque excrementoſum, quamuis maximè nutriente cibo haudquaquam ſit vtendum. nam ſi nutrimentum ipſum ſeipſum coqueret, ac in partes digereret, præterea aſsimilaret alẽdis partibus, & quibus alimento plurimo eſt opus adhæreſceret, proculdubio maximè nutriẽte cibo eſſet opus. Verùm quoniam non aliud eſt quod nutrimentum deſiderat, aliud quod ipſum conficit, ſed quod nutriendum eſt, ipſum ſibi & nutrimentum attrahit & mutat, & concoquit, & adiungit, & aſsimilat, ad duo nimirum nobis in opportuno cibo eligendo, ſpectandum eſſe dictat. vnum ipſius cibi naturam, alterũ vires ſuas proprias inſitáſque. itaque ex his illud patet, nec planè quod maximè nutriat optimum eſſe iis corporibus quæ refici magis egent, vtpote quibus concoquendi facilitas non eſt: nec etiam quod faciliimum concoctu eſt; cùm ſcilicet ipſum nequeat maximè eſſe nutriens ex Galeni decreto, 7. de meth. med. c. 6. medius itaque victus ceu optimus eſt præferendus qui modicè refrigeret, pleno nanque victu opus nõ eſt quòd is concoqui nequit, ſed cibus boni ſucci ſe coctu facilis dandus, vt inquit Actuarius citato loco. Quo circa panis purus qui curioſè ſit in furno coctus exhibeatur, qui tum fermenti, tum etiam ſalis

Quarum partiũ ſiccitas inſtaurari poſſit, & quarum minimè.

Victus ratio.

quippiam habuerit, carnes gallinarum, caponum, pullorum gallinaceorum, & præſertim eorum teſtes qui lacte ſint alti, idonei ſunt, ſimiliter phaſianorū, perdicum, ſtarnarum, omniúmque auium montanarum, & mollis carnis. vitanda tamen ſunt quæ paluſtria, & quæ etiam carnem duram habēt, inſuper & hœdinæ carnes, vitulinę, capreolorum, leporum, ac cuniculorum iuuenum, necnon & arietum caſtratorum conducunt, quæ omnes elixatæ potius, quàm aſſatæ prębeantur: cum quibus etiam decorticatum hordeum, lactuca, cucurbita, endiuia, cichorium, ſeu etiam bugloſſum decoqui poterit, oua item recentia, & ſorbilia, caſeúmque molliſsimum, ac recentē ipſis dare, alienum non eſt. Et quoniam qui ita ſe habent, plurimo nutrimento indigent, nequeunt autem, vel quod mediocre eſt cōcoquere, paulatim hos, & ſæpius cibare melius fuerit: & hac de cauſa Galenus inquit: [ipſe ter eos cibare ſum ſolitus.] Verùm quando iam manifeſtè meliores facti appareāt, etiam bis nutriuiſſe ſit ſatis. *Potus.* Pro potu vino vtendum eſt, quod quidem aquoſum natura ſit, & leuiter adſtringat, vtpote albo & tenui, idque modicè diluatur: hoc enim ab aquæ imbecillitate recedit, & vini noxam nondū habet, vitanda eſt frigidæ potio, præſertim multa, & quæ prorſus ſit gelidâ, cùm corpora extenuata, exiguique ſanguinis ſint. Quocirca eiſdē minùs tuta eſt frigidæ potio, vt quæ celeriter ad ſolidas animalis partes peruenit, nulli quod eius vim frangat occurrens, vt liquet 9. de metho. med. cap. 5. Poſſunt etiam & ea animalia quorum carnibus hac febre laborantes veſcuntur, per aliquod tēpus priùs decocto hordeo & decorticato, ſeu eius farina, inſuper & lactucæ endiuiæ, portulacæ, ſeu cichorij ſoliis nutriri, vel cochlearum, ſeu teſtudinum carnes priùs decoctas, farináque hordei permiſtas, eiſdem pro cibo præbeas, & quibuſdam eorum lac quoque tribuendum erit. Conſueuerunt etiam Neapoli ex his carnibus contuſis quibuſdam etiam ea iam dictis refrigerantibus alteratis, cibos prædictis parare, vtpote quæ citiùs ac promptiùs concoquantur: interim verò & iura quædam ex contuſis ac liquatis eiſdem carnibus, ſimiliter etiam cū ptiſana, aut dictorū refrigerantium aliquo alterata, ac exigua aqua roſacea parantur, quibus etiam quandoque nemoralium teſtudinum carnes adiiciunt, inſuper & ſtillatitium quendam liquorem extrahunt, ex pullorum, gallinarum, caponum, ſeu faſianorum carnibus, ſimiliter contuſis: adiiciúntque & teſtudinis nemoralis carnes bugloſsi, oxalidis, & lactucæ, ſeu endiuiæ folia minutatim conciſa: necnō & poma dulcia quædam, ex quibus omnibus qui poſtea ſtillat humor iam dictis ægrotantibus præbetur. *Cochlearū ſtillatitium liquorem non probat in hecticis.* Quidam verò noſtræ tempeſtatis Medici, neſcio qua ratione, ſeu auctoritate freti ſtillatitium cochlearum liquorem eiſdem ægrotantibus præbent, putantes eos cum refrigeratione quadam valenter reficere, verùm cùm hoc & à ratione alienum ſit, & Galeno pugnet, omnino ab eo abſtinendum eſſe conſulo. Nam licet exeruatim reficere poſsint, maximéque nutriant cochleę ſi cōficiantur, in corporibus tamen quæ refici magis egent, talia nutrimenta quæ concoctu difficilia ſunt, non competunt, vtpote quibus concoquendi facilitas non adſit, vt liquet ex Gale. 7. de meth. med. c. 6. Adhæc ſi nutrire debeant cochleæ, non crudæ, nec ſemel, aut bis elixæ, ſed ter, & veluti in aqua tabefactæ exhiberi debent, vt tertio de alimen. facul. ca. 3. ſcriptum eſt. Præter id etiam quòd craſſum ac lentū generant ſuccum, ex quo promptè obſtructio, & putredo fit, ac præter naturam calor augetur, potiſsimùm hectica febre laborantibus, in quibus nedum concoctio, verùm etiam diſtributio imbecilla eſt. At ſi dixerint non totam cochlearum ſubſtantiam, ſed earum tenuiorem ſuccum ignis artificio extractum conducere, dicimus nos, & hunc quoque difficilem concoctu eſſe, quòd ex earum ſubſtantia trahatur, quæ talis eſt naturæ cum vel maximè quòd ab eis crudis, quę eſculenta non ſunt, extrahatur, quamobrem promptiùs aluum ſoluere, quàm eos nutrire poterit, poſſunt item hunc in modum paſtilli formari non parum conferentes, vt Recipe, carnium gallinarum, pullorum vel caponum, elixatarum vn. 2. carnium teſtudinis, ſimiliter elixatæ vnc. j. electarij regū ſiue ſpeciebus, dr. 2. margaritarū dra. 1. quatuor ſeminum communium frigidorum vnc. s. ſacchari diſſoluti in aqua roſa. quantum ſatis ſit. fiant in morſulis, quorum vn. j. s. vel vnc. 2. pro qualibet vice exhibeantur cum vnc. 3. aquę endiuiæ. vel bugloſsi, aut tantundem prædicti ſtillatitij liquoris. *Paſtilli.* lac etiam iis mirificè prodeſt, præſertim muliebre: & vbi ex ipſa mulieris papilla ipſum hauſerint: *Lac hecticis vtile.* id verò optimum quidem, vtpote cognatū, inter alia exiſtit, ſed quoniam plerique id ſibi adhiberi recuſant, aſininum ipſis dare cōuenit: id enim reliquis omnibus ad propoſitum affectum eſt vtile: quippe cùm tenuiſsimū ſit, & minimè coagulatur & quoquo verſus ocyſsimè in corpus digeritur, aut ſi hoc etiam recuſauerint, aut ægrè aſſumpſerint, caprillum iis dandum eſt, quod medium ferè exiſtit, & magis poteſt nutrire, vt liquet ex Tralliano, miſcendúmque ei erit exiguum mellis, aut ſacchari, vt paulò ante dictum eſt. *Balneum.* quod verò balneum quoque mirum in modum eis proficiat, atque conueniat, decretum reliquit Galenus citato libro decimo de meth. med. c. 10. quo etiam loco, modum præcipit quo tales ſint balneandi, etiamſi exactè tabidi fuerint, ac non parum imbecilles, eo itaque in loco ſtudioſi hæc petant: quamuis nonnulla præcedēti capite explicauimus, etenim maiori cum diligentia hi balneandi ſunt, quàm cæteri qui hectica duntaxat febre laborant. Nec etiam parua cura habenda eſt aliorum refrigerantium medicamentorum, quibus etiam & in hac febre vti licebit, tam ſi intus, quàm ſi extra adhibeantur. vitanda namque perperuò magis erunt quæ immodicè refrigerant in his febribus, quàm in hecticis quæ quæ nondum tabidæ ſunt.

FINIS TERTIÆ PARTIS.

SIVE EXERCITATIONIS.

DE PESTILENTI FEBRE.

Quid per communes, quídue per diſperſos, & diſſimiles morbos ſubintelligendum ſit, ac ex quibus proficiſcantur. *Caput I.*

QVAMVIS febris communiſsima ſit morbus, eius tamē duo ſunt genera Hippocrate auctore lib. de flatibus, quorum alterum commune omnibus, peſtis appellatur, alterum propter malā diætam priuatim iis contingit qui ea vtuntur, de quo, vt cuique patere poterit, abundè diſſeruimus. Vt igitur completus fiat noſter ſermo de febribus, reliquū eſt de altero genere pertractare, quod quidem omnibus commune, ac peſtē citato libro Hippo. appellauit. De quo febrium genere, licet à recentioribus nonnullis multa fuerint exarata, ac paſsim ſcripta reperiantur, non propterea viſum eſt noſtram de eo, quam veram Galeni, quę putamus eſſe ſententiam, non explicare, breuibus tamen quoad fieri poterit. Vt verò promptius tyrones eà aſſequi valeant, animaduerſione dignum eſt morbos in Hipp. & Gal. doctrina, quoſdā eſſe vniuerſales ſeu communes, quoſdā verò particulares, diſperſos ſeu diſsimiles. Appellant autem morbos diſsimiles eos, qui ſparſim, priuatímque prehendūt, ægros diſcrepanter fatigantes, neque ſecundum cōmunem modum conſtantes, σποράδας Græcè dicti, vt patet 1. de ratione victus, etenim diuerſis eodem tempore morbis homines afficiuntur, ſeorſumque vnumquemque prehendunt, horū cauſa eſt ſuus cuique victus, vt liquet 2. de natura humana, cùm dixit Hippoc [At vbi diuerſis eodem tēpore morbis homines afficiuntur, ſuus cuique victus ſine cōtrouerſia cauſa eſt.] vniuerſales autem ſeu communes appellāt morbos, vbi omnes, aut multi vno morbo homines corripiantur eadē tempeſtate, qui morbis diſperſis è regione opponuntur, Græci πανδήμους, interim κατὰ δῆμον & κοινὰς appellant, quorum cauſa referenda eſt ad quoddam communiſsimū, quo maximè vtimur vniuerſi, tūc enim victus cuiuſque noſtrū nequaquam in cauſa eſſe, manifeſtum eſt: cùm morbus omnes iuxta attingit, tam iuuenes, quàm ſenes, tam fœminas, quàm viros, perinde vinū, ac aquā bibentes, tam qui offam, quam qui panem commanducant: tam qui multùm, quàm qui parum laborant, non ergo fuerit victus ratio in cauſa, cum homines diuerſa quoque victu vtentes in eundem incidūt morbum, vt ibidem teſtatur Hippocrates, & proinde non immeritò aſſerebat eodē loco, quòd morbi fiunt partim à viuendi ratione, partim à ſpiritu, cuius attractione viuimus: diſperſos morbos tribuens viuendi rationi, pro ſuo cuique victu, viuendi rationē nuncupans, non ipſa ſola eſculenta & poculenta, ſed vniuerſam vitę ſortem complectens: neque enim cibi ſolùm, & potiones, verùm etiam balneæ, exercitationes, otium, vigiliæ, mœror, ira, frigus, æſtúſque pariunt morbos: vt Galenus inquit, in commenta. vniuerſales autem ſeu communes morbos quidam cauſæ, quæ quidem communiſsima ab eo appellatur, referens, ſpiritui videlicet, ſeu aëri, cuius attractione viuimus. Sed nos inquies Hippocratē ſibi ipſi pugnare, quoniam citato libro de flatibus poſtquam duo poſuit febrium genera, vt dictū eſt, ſubdit hæc verba: [vtriuſque autem generis auctor, & cauſa aër exiſtit.] cur itaque eodem loco vnum dixerit febrium genus priuatim contingere ob malam diætam? & 2. de natura humana illud confirmauit nedum in febre, ſed in aliis morbis qui diſsimiles, diſperſique ſunt, eos aſſerens oriri ex diuerſa viuendi ratione, quæ cuique propria exiſtit? Atqui nos hunc in modum Hippocr. dicta conciliabimus, aſſerentes verum eſſe omnē morborum cauſam eſſe aërem: verùm quorundam propriè, vtpote eorum qui communes omnibus ſunt, quorundam verò impropriè, quemadmodum ipſemet Hippocr. ſeipſum declarat. nam cum multorum ciborum ingeſtione neceſſe eſt, & multū ſpiritum ingredi: omnia etiā quæ eduntur, & bibuntur, ſpiritus in corpus inſerunt aliquando plures, aliquando etiam pauciores (vt ipſe inquit) & propterea ipſorum etiam morborum diſſimilium qui ea victu oriuntur, cibo inquam & potu quodammodo ſpiritus auctor exiſtit, qui ſimul corpus ingreditur cum eodem cibo & potu. Id verò ſigno quodam confirmauit cùm ait: [id autem inde manifeſtum eſt quod plurimis eructationes poſt cibos & potus euenire ſolēt, diſcurrente nimirum aëre incluſo, vbi perruperit bullas quibus fuerit incluſus.] deinceps declarat modum quo affectus præter naturam ex eo ſimul cum cibis & potionibus ingeſto generantur, vbi exire nequeant, erit itaque aër ſeu ſpiritus nō propriè ſeu primaria ratione horum morborum cauſa, ſed ea accidenti quodammodo, & impropriè quatenus ſimul cum cibis & potibus qui morborum cauſa præcipuè ſunt, corpus ingreditur, aliorum verò qui multis ſeu omnibus communes ſunt, propriè & primaria ratione auctor, & cauſa exiſtit, vel dicas vnum eſſe morborum genus quod ex inſpirato aere proficiſcitur, ídque commune eodem Hippocrate teſte 2. de natura humana. Alterum verò ſemper priuatim accidit ex mala victus ratione, quod quamuis dixerit ea ſpiritu ſeu aëre quoq; oriri, modo quo priùs explicauimus, non tamen aſſeruit ex inſpirato aëre, ſed potius, vt dictum eſt, cum cibis ſeu potionibus ingeſto, non igitur ſibi pugnat Hippocrates, nam verè & propriè hoc morborum ſeu febrium genus ob malam diætam priuatim contingere faſſus eſt, licet quodammodo aër cum eiſdem ingeſtus poſsit aliquo pacto dici eſſe etiam eorum cauſa, at communium, ſeu vniuerſalium morborum ſolus præcipuus & propriè auctor & cauſa aër exiſtit, non cum cibis & potibus ingeſtus, ſed per reſpirationem attractus, vt liquet citato lib. 2. de natura humana. Atqui adhuc cum Galeno obiicies huic Hippoc. ſententiæ, videtur ſiquidem non rectè, vt Galenus inquit, citato loco, communium morborum ortum in ſolum aërem conferre Hippocrat.

Morbi ſporades qui, et quæ corū cauſa.

Tex. com. 9

Tex. com. 3

Morbi cōmunes, & eorum cauſa.

Tex. 2.

Obiectio, quæ ſoluitur conciliatione duorum locorū Hip. qui repugnare videntur.

Alia obiectio, quā diluit declaratione ſententia Galen.

nam cùm in fame quidam frumentum ſemiputre coacti eſſent manducare in communem, cognituni de cauſa, morbum inciderunt, aliquando etiam cùm vſus infecta aqua eſſet totus exercitus, ſimiliter afflictos omnes milites fuiſſe: idque confirmabat Thucydidis auctoritate 2. hiſtoriarum volumine: quo loco ſcripſit quòd qui Aeno graſſante fame leguminibus veſcerentur, cruribus debilitabantur, qui verò eruum eſſent, hos genuum dolor corripiebat. Huic obiectioni ipſemet Galenus ſatisfacere videtur in procemio libri de morbis vul. cùm dicebat: [Porrò qui à cibo proficiſcuntur & potu (loquens de vniuerſalibus, ac communibus morbis) tum infrequentes, tum cognitu ſunt faciles.] cùm itaque infrequentes ſint qui ab hiſce cauſis oriuntur vniuerſales morbi, ſintque cognitu faciles, propterea eos Hippocrat. prætermiſiſſe videtur, de ſola ea cauſa verba faciens, quæ nedum communis, ſed communiſsima eſt, communiſsimam cauſam appellans aërem à quo ſæpius ac frequentiùs vniuerſales morbi proficiſcuntur. Sed dices, nonne idem Galenus in eodem procemio libri de morbis vulgarib. inquit, quòd cùm tres ſint cauſæ à quibus morbi auſpicantur, vna quidem in iis quæ offeruntur, altera verò in operibus quæ obimus, & tertia in his quæ extrinſecus occurrunt nobis, per vnamquanque communes morbi fieri conſueuerunt, igitur eius verba quæ mox citauimus Hippocratem à calumnia non liberant, niſi eſſet quod ſtatim poſt citata eius verba ſubdit: [ac præſertim quidem per affectum aëris ambientis: non enim frequenter accidit, vt per ingeſtos cibos morbus communis ciuitatem, vel nationem, vel exercitum peruadat, ſicut neque per communes tum occupationes, tum labores. At continens nos aër ſi immoderatiùs calefiat, frigeſcat, humeſcat, vel ſicceſcat, corporum ſymmetriam, quæ ſanitas eſt, confundit, interturbat, ac corrumpit: aliis verò cauſis neque omnes ſimul obuiamus, neque integrum diē ſubiicimus, ſed aër ſolus extrinſecus omnes ambit, & inſpiratur. Non enim fieri poteſt, quin corporum animalium temperaturæ cùm eius permutatione afficiantur, ac permutentur.] Hæc ille. quibus ex verbis id quoque elicitur, quòd quamuis ex illis etiam duabus ab eodem Galeno explicatis cauſis, veluti cæteri priuatim, & diſperſi, ita quoque communes morbi fieri conſueuère, frequentius tamen, ac præſertim ab aëre nos ambiente communes morbi contingunt: ab aliis verò perquàm rariſsimè ob eas quas ipſe tradit cauſas, & ob id iterum ad eandem Hippocrat. ſententiam conuerſi, ſimul cum eo aſſerimus, communes morbos qui communiſsimam cauſam habent, & frequentiùs contingunt, à ſpiritu ſeu aëre cuius attractione viuimus, quóque maximè vtimur vniuerſi, originem ducere, reliquos verò à viuendi ratione, raro autem contingere, quòd per ingeſtos communes cibos & potus, communeſque occupationes, ſeu labores iidem communes morbi fiant.

Tex.com.3

Alia item obiectio ex Gal. quam ſimiliter diluit.

Quot modis Aër nos ambiens qui communium morborum auctor eſt, in calido, frigido, humido, & ſicco, alteretur. *Caput II.*

Cum verò aër nos ambiens non vno duntaxat modo immutetur, qua etiã ratione diuerſorum communium morborũ auctor & cauſa eſſe poteſt, propterea à quibus cauſis ipſum immutari contingat, differere putaui: illis nanque habitis ac intellectis, facile poterimus in quo communium morborum genere peſtis contineatur, innenire. Alteratur autem aër bifariam Gal. auctore, lib. artis medic. 2. de natura humana, 1. de ſanit. tuen. c. 5. ac 12. meth. med. cap. 11. vno modò ſecundum manifeſtas eius qualitates, quando videlicet eidem accidunt mutationes in frigido, calido, humido & ſicco, aut horum coniugatione, ſecundo modo in tota eius ſubſtantia mutationes adueniunt, ſeu in totius proprietatis eſſentia, quæ ex vtraque ſimul iuncta, forma inquam, & materia conſiſtit, vt liquet lib. de conſtitutione artis medicę. c. 11. vtputa quãdo ex puro impurus, coinquinatus, ſeu infectus, ob quampiam cauſam redditur, vt paulo poſt docebimus: priùs tamen cauſas ob quas eidem aëri mutationes accedunt, in calido, frigido, humido, vel ſicco recenſebimus, quas mutationes omnes, cœli ſtatum vocare conſueuit Galenus, hoc eſt ipſam ambientis nos aëris temperiē, vt liquet 9. de met. med. cap. 5. quę tēperies eidē prouenire poteſt, tum propter regionem ipſam, tu anni tempus, tum ob præſentem cœli ſtatum, hoc eſt particularem eius præſentem temperiem quemadmodũ liquet ab eodē Galeno citato lib. 9. de meth. med. necnon & 11. eiuſdem. cap. 1. Alteratur ſiquidem à diuerſa regione aër, prout in concauo, aut ſublimi ſita fuerit, ad Orientem, vel Occidētem, Aquilonē, vel Auſtrum expoſita: pro eius item regionis natura diuerſa, vt puta ſi ſulphurea, aluminoſa, paludoſa, petroſa, vel argilloſa regio fuerit iuxta mare, flumen, aut montes, aut alia ſimili ratione, diuerſa fuerit regionis, loci, ſiue ciuitatis natura: ex cuius aëris alteratione communes quidam oriuntur morbi, quos Hippocrat. interim ἐπιχώρεια νοσήματα, interim verò ἐνδήμα ἢ ἐνδήμια, hoc eſt collectaneos, vernaculos, patrios, ſeu regionales, & publicos morbos appellare conſueuit, vt liquet ab eodem libro de aëre, regione, &c. & à Galeno primo de morbis vulgaribus. & primo de ratione victus in morbis acutis. Qui morbi quouis tempore procedente, ſeu æſtate, ſeu hyeme, & quoquo anno, in eadem regione communes multis ſuperuenire conſueuerunt, etenim perpetuò tenent locum quempiam, incoláſque ac ſi cognati eſſent nullo non tempore comitantur. & hoc vnum genus eſt communium morborum modo quo diximus ab Hippocrate & Galeno locis citatis nuncupatum, de quibus morbis, in eodem libro de aëre, aqua, & locis egit Hippocrates. Alteratur item, & ſecundo nos ambiens aër, ex diuerſis anni tēporibus; diſtant autē mutuo anni tempora humiditate, calore, frigore, & ſiccitate, & propterea magnæ differentiæ tēperamenti, quas rectè generales appellaueris, annũ diuidunt in quatuor tēpora, genere inter ſe, aut ſpecie differentia, vtcunq; appellare viſum ſit. Nominantur autē Hyems, Ver, Æſtas, & Autumnus. Horũ temporum hyems humiditate aliis frigoréque præſtat. Æſtas itē calore ac ſiccitate. Ver planè in medio eſt vtriuſque: nã in vtraque oppoſitione neutrum alteri illic pręſtat, neque ſicco humidum, neque calido frigidum. Verùm quaſi ambarum eſt æquilibrium oppoſitionũ, æquabilitáſque horarum omniũ totius prope diei & noctis, atque nulla in illis ſit magna immutatio, aut exuperantia; cuiuſmodi conſpicias in Autumno: hîc enim de matutino frigus viget, circa meridiem magnus æſtus qui rurſus ad crepuſculum veſpertinum

Cap. 85 ſuper tex. 4.

In qualitatibus manifeſtis.

Propter regionem.

Cap praci.

Morbi regionales, ſpecies vna commun. &.

Cap. 1 & 2. in procemio 1. ſuper tex. 9.

Propter anni tempora.

Quæ ſint anni temporum temperatura.

num tranſit in algorem, dominatur tamen in eo ſiccum humido, & frigidum calido. Atque hoc eſt temporũ anni temperamentũ, quorũ fere mutatio fit paulatim, vt à nemine toto tempore ſentiatur, vt liquet primo de morbis vulgaribus. Quod ſi libro primo de natura humana Hippocrat.

Super tex. 1 Com. 1. ſuper tex. 33.

Ver quomodo calidum & humidũ intelligatur.

Ver dixerit calidum eſſe & humidum, quemadmodum etiam nonnulli alij philoſophi fatentur; poterit & illud quoque veritatem habere; etenim ſic dicunt in temporibus anni, Ver eſſe calidum & humidum, vt in genere corporeorum animalia, hæc cum plantis conferentes.

Loco citato. cap. 4

Ver autem cum Autumno optimũ inter tempora anni, & quaſi ſolùm prorſus naturali præditum ſtatu, cum illo quod præter naturam affectũ eſt, rectiùs tamen erit aſſerere ipſum tẽperamẽtum eſſe; vt eodẽ libro de natura humana à Galeno ſcriptum eſt, ob eam quam modo ex eius ſententia primo de morbis vulgaribus tradidimus cauſam, & vt fuſiùs nõnullis rationibus primo de tẽperamentis demonſtrauit, horum autem quatuor temporum ordo hic eſt, Ab ortu Pleiadum, ſeu dixeris Vergiliarum, vſque ad Arcturi ortũ Æſtas dicitur ab Arcturi ortu vſque ad occaſum Pleiadum, Autumnus perdurat, deinde occaſus Pleiadum, principium facit hyemis, & quod hyemem ſequitur Æquinoctium, Veris principiũ habet, totúmq; tempus eius ad ortum vſque Vergiliarum, ſeu Pleiadum protenditur;

Com. 1. ſuper tex 1

Hyemis partes tres.

atque hęc ſunt quatuor anni tempora, vt liquet primo de morbis vulgaribus, & commen. aphor. decimiquarti lib. 3. qui verò in ſeptem partes annum diuidunt, quemadmodum inuenies libro de ſeptimanis, qui Hippocr. nomen præfert, ij hyemem in tres partes diſſecant, cuius ſub ſolſtitium tempus, mediũ conſtituunt, de extremis duobus primam ſementẽ, poſtremam φυλαλίαν, quod eſt inſerendi tempus: nã hoc pacto illi iſta appellant.

Aeſtatis duæ.

Æſtatem autem in duas diſſecant partes, quarum vna eſt à Pleiadum ortu, & dicitur eius prima pars, poſt quam Canis ortus oporan, id eſt, fructuum generationẽ inchoat, quam & ipſam pro ſecunda parte æſtatis ponunt; & vſque ad Arcturi exortum protendunt. Veris autem tempus, quoniam ne duos quidem habet ſolidos menſes, factum eſt vt iure indiuiſum permanſerit, quemadmodum etiam & Autumnus, quod licet ſit Vere maius, quia in menſes duos extenditur, magnitudine tamen longè ab æſtatis & hyemis tempore vincitur: eſt enim inter Vergiliarum & Arcturi ortum tempus, menſium quatuor; pluriũ etiam quàm quatuor inter Pleiadum occaſum, & Æquinoctiũ vernũ intereſt, atque eſt & hæc etiam anni vtilis partitio, vbi duas differentias generales hyemis ſcilicet, & æſtatis in maius & minus ſeces, in duas quidem æſtatem, in tres hyemem. Verùm nos primã anni temporum diuiſionem in quatuor generales differentias admittimus potiùs, vt quę magis noſtro propoſito arrideat: nam quamuis biſariam tempus quod intercedit inter Vergiliarum exortum, & Arcturum diuidas, nihilominus omni nimia caliditas & ſiccitas eſt communis, vt etiam hyemi immodicus algor & humiditas, licet eam in tres partes diducas, cùm itaque tali prædita ſint tẽperatura, quatuor anni tempora, vt dictum eſt, fieri etiam non poteſt quin animantium corporum temperaturæ ab eiſdem nõ afficiantur ac permutentur, & humorum exuperantiæ in iiſdem corporibus non diſsideant: & propterea

Tex 32. & ſequent.

dictum eſt ab Hippo. lib. 1. de natura huma. ſingulis anni temporibus, ſingulos vigere humores: ſiquidẽ hyeme pituita viget, ſanguis Vere, Æſtate bilis, Autũno bilis atra. vnde fit vt frigida & humida appelletur pituita iuxta ac hyems, & calidus humiduſque ſanguis vt ver, calida & ſicca vt æſtas bilis flaua, atra vero, vt autũnus, frigida & ſicca. Cùm verò hæc eodem loco confirmaſſet Hippo. voluit etiam cauſam

Tex 36

adducere ſub hyemis exemplo, inquiens propterea hyeme maiorem eſſe pituitæ copiam, quòd frequẽtiores ſint pluuiæ, & noctes lõgiores, quod perinde eſt, ac ſi dicas (vt ait Galen. in comment.) quòd humidum ſit, frigidúmque hoc anni tẽpus, humidum eſſe pluuiarum frequentia probatur, frigidum, noctium prolixitate, ſiquidem caloris quo pręditus eſt aẽr nos ambiẽs æſtate, auctor ſol eſt: qui tum antecedit propè ſupra verticem noſtrum, & diem longiorẽ efficit. Item frigus hyeme inducit, quòd obliquus & humilis, paucóque tempore ſupra terram feratur, vult denique Hippo. cùm circũfuſi aẽris ſtatu, vnà animalium corpora affici, ſiccari in ſiccis eius temperamẽtis, humectari in humidis, incaleſcere in calidis, & in frigidis algeſcere: & proinde libro de aẽre regio. & aquis. [Quicunque artem medicam

In princip.

integrè aſſequi velit, (ſcriptum reliquit) primùm quidem temporum anni rationem habere debet, quantum potentia quodlibet eorum valeat: non enim ſimile quicquam in illis exiſtit, verùm differunt inuicem propter varias quæ in eis fiũt mutationes.] Quare ſi humida hyems, & frigida eſt, meritò in ea frigida & humida præualet pituita. Quæ ratio, & aliis etiam anni temporibus conſtat; æſtate flaua bile dominante, quando ſicca & calida virtute eſt. Vere ſanguine, humido, & calido humore, etenim & ver eſſe ait calidum & humidum. Autumno, atra bile, vt quæ iuxta, ac hoc anni tempus, frigida ſit & ſicca, ſi autem velis ver eſſe potiùs temperatum recẽſere, Galeni opinionem ſectatus, eadem etiam ratione non calidum & humidum, ſed temperatum eſſe ſanguinem dices: eſt etenim humorum temperatiſsimorum quemadmodum temperatum anni ver. & propterea in bene temperata conſtitutione abundat, eodem Galeno teſte in procœmio libri primi de morbis vulgaribus. Quia igitur non propter dictorum temporum appellationes, in eiſdem tẽporibus, dicti generantur ac redundant ſucci, ſed ob eorum proprias temperaturas, aliàs vbi ab eorum temperatura aliquando degenerarent, alios generare ſuccos non valerent, vt liquet ab eodem Galeno citato loco. propterea pro ratione, ſeu tẽperatura, & non propter nomen prædictos ſuccos vnumquodque tempus auget. quo fit vt quãdo ambientis nos aẽris temperatura ab eiſdem tẽporibus permutatur, permutentur etiam ſucci, & corporum temperamenta, neceſsitate cogẽte, & ob id vt ſingula anni tempora propriam temperaturam ſeruabunt, pro ſuarum naturarum ratione, etiam morbi ipſi creentur: nõ enim exiſtimare debes quòd propter anni temporum appellationes ſingulæ ægritudines accidant, tales ſcilicet, vel tales, vt inquit idem

Cap. 3

Gal. ſecundo de criſibus, ſed propter ambientis aẽris temperaturam: nam qualem hic naturam habet, ita etiam nos afficit, fiunt itaque morbi pro ratione

Morbi pro ratione cuiuſque temporis anni, altera ſpecies morborum communium.

cuiuſque anni temporis, ſimilitudinẽ habentes cum natura ſucci exuperantis vbi ipſa tempora propriam ſeruabunt. Qua etiam ratione & communes ſeu vniuerſales eſſe dixeris, ac ſub eiſdem contineri, cùm cauſam habeant vniuerſalem atque cõmunem aẽrẽ videlicet, vt liquet 3. prognoſt. de quibus loquutus

ſuit Hippoc.3.lib.apho.20.21.22.& 23.apho.quòd ſi dixeris hoc pugnare eidem Galen.qui 1. de morbis vulga. ait : [Itaque experimentis & ratione didicimus vbi in hunc modum anni tempora procedant, & in ſe mutuo conuertantur, non exiſtere, neque peſtem vllam, neque quẽquam alium morbum vulgarem, ſed ſolos diſperſos quos vocant morbos, qui victus comites ſunt.] aſſerimus nos quòd vbi quatuor anni tempora ſuã ſeruant naturam, & paulatim in ſe mutuo conuertantur, neque morbus vllus vulgatis generabitur (quorum morborum cauſas, nos in ſequentibus explicabimus) ſed bene vniuerſalea & communes (vt dictum eſt) quoniam à cauſa vniuerſali, aere inquam nos ambiente, à diuerſis anni temporibus immutato. & ſi dicas contrarium aſſerere Gale. citato lico 1. de morbis vulg. quoniam fatetur diſperſos ſolos generari, eóſque victus comites eſſe, admittimus nos cum eodem Galeno hos morbos qui in diuerſis anni temporibus ſuam ſeruantibus propriam naturam generantur, quodam modo dici etiam diſperſos, eo quòd in his generantur qui praua vtuntur victus ratione, vt ipſe inquit, & non in aliis : hi enim diſperſi appellantur morbi, Græci σποράδες dicti, at quoniam nõ iidem eos tenent omni tempore morbi, vt ipſe Hippoc. docuit in præcitato aphor. ſed immutantur, eorum ſpecies ſeu formę pro diuerſo anni tempore, quemadmodũ pro diuerſa natura, & ætate, pro quibus tum corporum alterantur temperamenta, tum humorum exuperantiæ diſsident, vt ipſe inquit Galenus citato libro 1. de morbis vulgarib. ob id communes morbi appellari poſſunt, propterea quòd communem habeant cauſam: obtinet enim parem vim laborantis corpus ad cõcitandã cauſam, ac aër, quę vbi ambo coëant, acquiſititium efficiunt temperamẽtum, cuius comes eſt publicè prodeuntium, ſeu vagantium morborum ortus, vt idem Galenus inquit, ſunt itaque hi morbi de genere communium, quatènus ab aëre ortum habent, alterato pro diuerſo temperamento anni tempore, at quia ſufficiens non eſt talis alteratio morbos procreare, licet cauſa ſit, cur ſinguli in ſingulis temporibus anni, humores vigeant; pro quorum etiam ratione morborum ſpecies cõmutantur, ſed opus eſt etiã, vt hi quos morbi tentant, praua vtantur victus ratiòne, propterea diſperſi quoque morbi ab eodem Galeno, quandoque ſub hac ratione appellantur: nam ex offenſione quidem in ratione victus proficiſcuntur, cæterùm immutantur eorum formę pro anni tempore, vt diximus. De genere etiam morborum qui multos in communi inuadere ſolent, & communes ſeu vniuerſales appellantur, ſunt ij qui à Græcis ἐπίδημοι, tum ἐνδήμιοι vocantur, Latini populares, ſeu vulgares nũcupãt, dicuntur autem vulgares morbi hi qui per aliquod tempus aliquam regionem inuadunt, vt liquet à Galeno 1. de morbis vulgaribus, & primo de ratione victus: dicebat idẽ Galenus quòd vulgaris morbus eſt, qui tempore anni aliquo, in regione aliqua abundat, inſoleſcitque : neque enim certi eſt morbi nomen vulgare, ſed quicunque vno in loco multos ſimul inuaſerit, vulgaris hic vocatur, eodem Galen. auctore 3. de morbis vulgat. quorum etiam morborum auctor, & cauſa aër exiſtit, at non ex regione, aut anni tempore aliquo alteratus, ſed ex peculiari cœli ſtatu, ipsiſque anni temporibus præter naturam immutatis, quare ex particulari aëris intemperie proficiſcuntur, quę eidem prouenire poteſt, ex nonnullis, ac diuerſis ſtatibus, conditionibus, tempeſtatibus, ſeu conſtitutionibus dixeris, eundem ambientem nos aërem in calido, frigido, humido, ac ſicco, aut horum coniugatione immutantibus, de quibus ſummatim, & velut per capita docuit Hippocrat. libro tertio aphoriſm. particulatim autem, libro de morbis vulgaribus. Cæterùm ſcire licet hos morbos quos vulgares, ſeu publicè graſſantes nuncupauimus, non quemlibet aëris particularem ſtatum, ſeu particularem conſtitutionem comitari : nam cùm quædam exiguæ eſſe poſsint, quædam vehementes, & quædã mediæ aëris ambiẽtis intẽperaturæ, ſeu particulares cõſtitutiones, vt liquet commento aphoriſmi 14. libri tertij, non quælibet earum poteſt eſſe vulgarium morborum cauſa, quia non quæ modico tempore durat, ac imbecilla eſt, ſed quæ vehemens exiſtit, ac etiam multo tempore durat, quod ſignificare voluit Hippocrates per verbum dominari, inualeſcere, ſeu vigere, vt teſtatur idem Galenus citato libro 1. de morb. vulgar. atque hæc de communibus morborum generibus, quorum auctor eſt aër à diuerſis cauſis immutatus, dicta ſatis ſint; cùm non ob aliam cauſam, quàm ob tres quas narrauimus in calido, frigido, humido, aut ſicco, ei mutationes adueniant.

Tex.38. — *Obiectio, quã diluit explicata Gal. ſententia.* — *Commen.1. tex.1.* — *Morbi epidemij tertia ſpecies morborum communiũ.* — *Loco citato* — *Com. 3. ſuper tex.20.* — *Non qualibet particularis conſtitutio cauſa eſt morbi epidemij.* — *Loco citato*

Quòd peſtis è genere ſit vulgarium, & non alterum communium morborum : & quo modo ab eis etiam diſsideat. *Capus III.*

SED iam tempus eſt vt ad peſtem noſtra conuertatur oratio, cuius gratia cũcta quæ de aëre ac morbis ab eo genitis diſſeruimus, à nobis explicata ſunt, quòd quidem è genere communium etiam morborum qui ex aëre proficiſcuntur ea ſit, præter id quod auctoritate Hippocratis paulò ante demonſtrauimus, cùm dicebat libro de flatibus, quòd alterum febrium genus commune omnibus Peſtis appellatur, poterit etiam confirmari eiuſdem Hippocrat. auctoritate 1. de ratione victus in morbis acutis, cùm aſſerebat: [cùm enim nullum commune genus peſtilentis morbi vulgetur, &c.] necnõ & Gal. auctoritate in procemio lib. de morbis vulg. cùm dicebat: [quòd morbi qui perpetuò tenent locum quempiam, ἔνδημοι vocati, ex illorum ſunt genere qui multis cõmunes ſunt, vt peſtis quoque.] & deinde ſubdit: [nam & hæc in communibus morbis eſt.] At cùm tria à nobis communia morborum genera fuerint enarrata, in quonam eorum peſtis reponenda ſit, nondum liquet, quòd verò fieri non poſsit peſtis, aëre ex anni temporibus immutato ſuam ſeruantibus naturam, paulatimque eorũ facta mutatione, ſeu conuerſione in ſe mutuo, idem Galen. confirmauit citato 1. libro de morbis vulg. cùm dixit : [itaque experimentis, & ratione didicimus, vbi in hunc modum anni tempora procedant, & in ſe mutuo conuertantur, non exiſtere, neque peſtem vllam, neque quenquam alium morbum vulgarem. Adhęc quòd neque generari peſtis valeat ab ea aëris alteratione quæ fit ab ipſis regionibus diuerſis, eiuſdem Hippo. auctoritate lib. de aëre, regio. & aquis confirmari poteſt, cũ dicebat, eos morbos, quoquò tempore procedente & anno, ciuitatem tenere, ſeu æſtate, ſeu hyeme. Præterea Galen. in præcitato procemio lib. de morb. vulgarib. cap. 1. fatetur eiuſdem Hipp. auctoritate, quòd qui morbi

Tex.9 — *Peſtis non eſt ex genere communium morborum qui fiũt ex aëre anni temporibus immutato.* — *Loco citato* — *Neque ex genere communiũ qui regionales dicuntur.*

perpetuò

perpetuò tenēt locum quempiam, endimi vocantur: cum vero peſtis perpetuo locum, regionem, ſeu ciuitatem aliquam non occupet; nec etiam quam occupat regionem, eam omni tempore teneat, ſed quibuſdam annis, ſeu anni temporibus, ac certis aëris conſtitutionibus, vt infra patebit, ſequitur propterea quòd nequaquam peſtis ſit ex eorum communium morborum genere qui à Græcis ἐνδημοι, à Latinis publici, vernaculi, ſeu regionales appellantur, quo circa neceſſariò aſſerendum erit peſtem è numero, ſeu genere eorum communium morborum eſſe, qui ex aëre ob cœli ſtatum immutato proficiſcuntur; quemadmodum Galenus teſtatur citato libro 1. de morbis vulga. quo loco de morbis vulgaribus verba faciens ſic inquit: [horum pernicioſiſsimi quique peſtilentes vocantur, qui perinde ac totum vulgarium morborum genus, ex cœli ſtatu proficiſcutur.] & libro 2. de ratione victus in morbis acutis, ſic ſcriptum reliquit: [Nullum autem peculiarem de peſte confecit librum, quoniam ex epidemiis vnum eſſe illam, per lib. de morbis vulgaribus demonſtrauit.] Nemo itaque hæſitare debet, & communem eſſe morbum peſtem ipſam ex eorum genere, qui ab aëre immutato, proficiſcuntur, ac ſub his contineri qui vulgares; ſeu populares appellantur: eo quod & genere vulgaris eſt morbus, peſtis, vt inquit idem Galenus citato libro primo de morbis vulgaribus. Diſsidēt tamen ab iis pernicie; nam (vt teſtis eſt Galenus citato loco) peſtes appellant omnes homines, ſciúntque exitiales morbos eſſe, & poſt pauca de vulgaribus (vt paulò ante diximus) verba faciens, dicebat: [horum pernicioſiſsimi quique peſtilentes vocantur, qui perinde ac totum vulgarium morborum genus, ex cœli ſtatu proficiſcuntur.] & eodem primo de ratione victus inquit: [peſtis verò eſt epidemia pernicioſa.] Tertio quoque de morbis vulgaribus, clariùs illud confirmauit cùm aſſeruit: [neque enim certi eſt morbi nomen vulgare, vel peſtilens, cæterùm quicũque vno in loco multos ſimul inuaſerit, vulgaris hic vocatur, qui ſimul ſi hoc habeat, vt multos perimat, peſtis eſt.] Pro cuius rei exactiori notitia animaduertendum, quòd peſtis à Græcis λοίμος appellata, nil aliud ſignificare videtur quàm morbus peſtilens, qui ab eiſdem Græcis νόσημα λοιμῶδες, ſeu λοίμικον nuncupatur, vt liquet ex iis quæ diximus. Quapropter cùm peſtis vnus ſit morbus ex genere epidemiorum, ab epidemiis ſola pernicie differens (vt dictum eſt) propterea rectè inquit Galenus eodem 1. de ratione victus quòd peſtis epidemia pernicioſa eſt, ſiquis autem quæ de peſte aſſerit Galenus in procemio libri de morbis vulgarib. ritè perpenderit, reperiet vtique peſtem morbum eſſe communem, nam & hæc in communibus morbis eſt, vt ipſe inquit, ac ex genere vulgarium, cùm dicebat, ex vulgarium morborum eſſe genere eos qui peſsimi, ſeu malignißimi, & peſtilentes appellantur, & paulò infra, horum pernicioſiſsimi ait, quique peſtilentes vocantur. Ex quibus omnibus liquet quòd nihil aliud ſit peſtis quàm morbus communis, vulgaris, peſsimus, atque pernicioſiſsimus, quæ perinde ac totum vulgarium morborum genus ex cœli ſtatu proficiſcitur: additum eſt autem clarioris doctrinæ gratia, quòd ex cœli ſtatu proficiſcatur, cùm id ſub vulgaris morbi nomine contineatur, quòd verò peſtis peſsimus ac exitialiſsimus morbus ſit, ex eodem Galeno etiam patet libro de Theriaca ad Piſonem, cùm ait;] Nanque peſtis tanquam & ipſa exiſtat quædam bellua, haud paucos interimit, & ciuitates quoque totas depaſcens, malè conficit.] Cæterùm nō ab re, pernicie peſtis diſsidere videtur à cæteris morbis vulgaribus, cùm non à quouis cœli ſtatu, quãuis anni præter naturam conſtitutione, ſeu quauis tempeſtate eadem oriatur, etiam ſi valde vehemens, ac inæqualis, & diuturna fuerit: nam cùm tot in libro aphoriſmorum, & libris de morbis vul. varias tempeſtates conſcripſiſſet Hippocr. ex quibus vulgares morbi orti fuêre; cunctæ ſanè fuiſſent peſtilentes, nunc verò cùm non omnes ab eo peſtilentes fuerint appellatæ, neque multi in ſingulis tempeſtatibus perierint, neceſſariò aſſerendum erit, quòd non in omnibus peſtilētes morbi, licet vulgares fuerint orti. Hinc patet eorum error qui volunt ex quauis aëris diuturna intemperie peſtem oriri. quocirca cum eodem Hippoc & Gal. fatemur, quòd cùm tot fuerint ab eodem Hippo. ſtatus, quorum comes eſt vulgarium morborum ortus, conſcripti, duo duntaxat ex eis fuêre peſtilētes, vnus qui in 3. lib. de morb. vul. tractatur, alter qui in ſecundo, primum in vnum caput reduxit, his verbis: [Annus auſtrinus pluuius, à ventis in totum ſilens.] iam alium ſtatum initio ſecundi ſcripſit, hunc in modum: [erant carbunculi in Cranone æſtiui, pluebat per æſtum larga pluuia; acciderunt autem magis Auſtro ſpirante.] qui duo ſtatus, Gal. teſte citato lib. 1. & 3. de morb. vulgar. in alio non diſsident, niſi quod hic in vno anni tempore accidit, æſtate videlicet; at ille de quo in 3. lib. agitur per totũ annũ, & propterea diuturnior, addidit etiam in hoc ſtatu, à ventis in totum ſilens, id quod illic non aſcripſit, niſi fortaſſe arbitreris, vt inquit Gal. quòd illo libro addidit? [acciderunt magis auſtro:] hinc tale quid ſignificari. nam hic etiam auſtrinum ſimul, & tranquillum totum dicit annum fuiſſe, nobis ita accipientibus, tanquàm poſsit tranquillus ſimul, & auſtralis aut Aquilonius eſſe, & dici totus annus. verùm quicquid ſit, cùm valde calidi, humidíque fuiſſent ambo hi ſtatus, & ob id etiam peſtilentes, aſſerendum propterea abſque controuerſia erit, nullam aliam tēpeſtatem, ſeu præter naturam conſtitutionem peſtem comitari, quàm calidam & humidam, quamuis diuturna ac inæqualis, ſeu vehemens fuerit, cùm hæ ſolæ quæ talem habuerunt aëris temperaturam, inter tot quas Hippocrates conſcripſit, & 3. lib. aphor. & libro de morbis vulgaribus, fuerint peſtilentes.

Com. 3. ſuper tex. cit.

Loc. citatis.

Cap. 16.

Peſtis non à quouis cœli ſtatu, quamuis vehementi, & diuturno oritur ſed alij epidemij oriuntur ſine peſte.

Com. 3. à principio, 2 ſect.

Quòd vt peſtilentes morbi generentur opus eſt, nedum in manifeſtis qualitatibus, verùm etiam ſecundum totam ſubſtantiam aërem immutari. Cap. IIII.

SEd mox quæres, num pro peſtis generatione, ſatis ſit aërem in manifeſtis qualitatibus à calida & humida conſtitutione immutari, vel opus ſit vt in ſubſtantia etiam, ſeu propria eſſentia tranſmutetur. Huic reſponſum ſit nullũ peſtilētem morbũ oriri poſſe ex aëris alteratione in manifeſtis dũtaxat qualitatibus, etiam ſi immodicè calidus & humidus fiat, niſi & ipſe etiam in tota ſubſtantia mutationem accipiat, quod quidem probatur primo auctoritate Hippo. lib. de flatibus, quo loco de communi febrium genere, quod peſtē appellati dicebat, verba faciens, reddens cauſam cur omnibus accidat, quòd eundem ſpiritum omnes attrahunt, inquit: deinceps cur alicui animantium ge-

neri, & non omnibus incidat quærens, ait, quia corpus differt à corpore, natura à natura, & nutrimentum à nutrimento; & poſt pauca dicebat: [Quando igitur aër eiuſmodi inquinamentis plenus eſt, quibus humana natura offenditur, homines ægrotant:] his in verbis clarè docuit quòd vt homines peſte laborent, opus eſt aërem adeo eſſe inquinamentis plenum, vt natura humana offendatur. Non igitur qualitate ſola, ſed tota ſubſtantia aër, cùm inquinamentis plenus eſt, oblædit, & propterea peſtis oritur.

Tex. com. 4.

Idem confirmatur einſdem Hippocr. & Galen. auctoritate 2. de natu. humana, cùm poſitis duobus modis generationis morborum, volẽs docere Hippoc. eorundem etiam curationẽ, eam inſtituit morborum ab aëre genitorum curationem, qui non ex aëre in nuda qualitate alterato ortum ducebant, ſed potius ex eodem, totius proprietate eſſentiæ, immutato, vt Galen. etiam in commen. fatetur: referens ſiquidem eorum curationem in duo propoſita, loci viciſsitudinem videlicet & pauculæ attrahendæ vſum animæ, ex quibus autem aër in propria ſubſtantia immutetur, idem Galen. meminit citato loco, & nos in ſequentibus explicabimus. Nunc ſatis ſit quòd ex modo curationis quem docent Hippocr. & Galen. in commen. confirmat, tales morbi, qui ex aëris attractione in propria ſubſtãtia, ſed totius proprietate eſſentiæ immutati, fiunt, peſtilẽtes ſint, & non ij qui fiunt ex eius qualitate duntaxat immutata, quoniam hi aliam exigunt curationem, vt Galenus inquit in commen. cùm peſtilentes, & exitiales non ſint, & propterea Hippocrat. pro eorum curatione, hæc ſcripta reliquit: [At ſpiritus vt fluxus quàm pauciſsimus corpus ſubeat, vtque ſit quàm familiariſsimus prouidebis, atque ſolũ quoad eius facere poteris, in quo morbus vigeat, vertas, corporáque extenuabis: ita enim minimè multum ſpiritum, & frequentem, homines requirent.] Adhæc, & fortiùs ſi in peſte (vt inquit Galenus libro

Cap. citato

de theriaca ad Piſonem) praua quædã aëris ad corruptionem prompta mutatio efficitur, & mutatio ad corruptionem (quæ putrefactio dicitur à Galenó 11. de meth. meden.) cap. 8. eſt totius putreſcentis corporis ſubſtantiæ ad corruptelam mutatio, à calido externo, ſequitur neceſſariò quòd aëris ad corruptionem mutatio fiat in eius ſubſtantia, & nõ qualitate ſola, quando peſtis oritur, præterea eodẽ loco ait Galenus, quòd cùm homines hoc tempore reſpirationis neceſsitate, periculum euitare nequeant, ipſum aërem veluti venenum quoddam, ad ſe per os attrahunt, quòd ſi venena tota ſubſtantia nobis aduerſantur, & aër ipſe, veluti venenum redditus inſpiratur, cur vtique & ipſe non in qualitate ſola, ſed in propria ſubſtantia, ſeu eſſentia immutatus, rurſus ſi Hippocrat. luem illam ex Æthiopia Græcos inuadentem, non aliter curauerit, quàm aëris immutatione, alterationéque, ne talis amplius inſpiraretur, ignem per totam vrbem incendi iubens, neque ſimplicem lignorum materiam alimentum ipſius eſſe conſuluit, verùm ſerta, floréſque ſuauiſsimos, vnguentáque pinguiſsima & odorifera ipſis ſuperinfundi, vt aerem purum hoc modo redditum, homines in mali ſubſidium reſpirarent, vt inquit Galen. citato loco, cui venerit in

Cap. citato

dubium, quòd cùm hoc modo peſtem curaſſet, non ex ſimplici aëris alteratione in manifeſtis qualitatibus ea fuerit orta, ſed ex eodem coinquinato ac impuro, & propterea hominibus aduerſiſsimo, poſtquàm ſerta, floréſque ſuauiſsimos ignis alimentum eſſe conſuluit Hippoc. & non ſimplicem lignorum materiam, necnon & vnguenta pinguiſsima & odorifera, ipſis ſuperinfundi, vt hoc modo aerem impurum coinquinatúmque, purum redderet.

Error quorundam de peſte reſoluitur.

Ex quibus etiam patefit eorum error, qui putant propterea fieri poſſe peſtem ex frigida & humida aeris intemperie, quòd Hippo. hanc igne curauerit: etenim non ſimplicem voluit Hippo. lignorum materiam fuiſſe ignis alimentum, ſed ſerta, floréſque ſuauiſsimos, necnon & vnguenta iuſsit pinguiſsima, & odorifera ipſis ſuperinfundi, & in hoc decepti ſunt quidam magnæ auctoritatis viri, niſi ab eorum codice auferatur hæc vox [frigidum] vt itaque peſtis generetur, neceſſariò (vt demonſtrauimus Hippoc. & Galen. auctoritatibus) aër nedum in manifeſtis qualitatibus, & per calidum & humidum; verùm etiam ſecundum totam eius ſubſtantiã, ſeu eſſentiam immutari debet, intelligentes per totam ſubſtantiam eam, quę ex vtraque ſimul iuncta conſiſtit, forma inquam & materia ipſam excipiente, vt paulò ante animaduertimus, ſupra cap. 2. & propterea non ab re peſtilentes morbos valde malignos ac exitioſiſsimos eſſe: atque hac ratione à cæteris vulgaribus morbis diſsidere à Galen. decretum eſt.

Obiectio quæ ſoluitur explicato ſenſu Gal. & Hippo. Loco citato

Præter id quòd nec etiam à quouis cœli ſtatu proficiſcantur, ſed à calido duntaxat, ac humido, vt præcedenti capite definiuimus. Sed dices hoc pugnare Hipp. & Galen. ſententiæ, qui conſtitutionem peſtilentem tam 2. quàm 3. de morbis vulg. conſcriptam fuiſſe aſſeruerunt calidam & humidam, nihil aſſerentes de eiuſdem aeris immutatione in propria ſubſtantia. Quamobrem & peſtilentes morbi oriri poterunt abſque eo quòd aer mutationem ſuſcipiat, in eius propria eſſentia ſeu ſubſtantia. huic obiectioni hunc in modum ſatisfacies, quòd in citatis ſtatibus, ſeu conſtitutionibus peſtilentibus 2. & 3. de morbis vulgaribus, ab Hippocra. conſcriptis, aer etiam nedum in manifeſtis qualitatibus, ſed etiam ſecundum totam ſubſtantiam fuit immutatus: fuit enim nedũ calida & humida conſtitutio, ſed nebula turbida, vmbroſa, ſeu caliginoſa, aer multis nubibus plenus, non lucidus, nec purus, neque omnino ſerenus, vt inquit Galenus, propterea igitur quòd auſtrinus ſimul, pluuius, nebuloſus, turbidus, & nonnunquam nubium plenus fuit aer toto anno, in ea peſtilenti conſtitutione, quæ 3. de morbis vulg. ſcripta eſt, quemadmodum tota æſtate, in ea quæ 2. de morbis vulg. conſcribitur, ob id à naturali temperie immutatus ob caliditatem & humiditatem, tota eius ſubſtantia ſeu eſſentia impurior, vaporibúſque plena craſsis, ac caliginoſis, reddita eſt.

Com. 3. ſuper tex. 1.

Quod quidem luce clariùs manifeſtauit Galenus tertio de morbis vulga. Inquiens, [tamen affectus vtriuſque communis tempeſtatis, putredo eſt, vtique cauſam obtinens humiditatem citra ventos.] & ſubdit: [& videtur putredo ex materia quidem gigni humida: ex cauſa verò efficiente extraneo, & præter naturam calore, angeri porrò quiete, quæ omnia in his conſtitutionibus, aeri adfuiſſe cernuntur. Necnon & lib. 1. de diff. feb. c. 4. illud confirmauit cùm dixit: [erat autem eorũ ſumma (vt oſtendit Hip.) ipſa putrefactio.] loquens de his duobus ſtatibus: quæ quidem (vt priùs dictũ eſt) mutatio eſt totius putreſcẽtis corporis ſubſtantiæ, & nõ qualitatis. Quòd verò talis tempeſtas humida calidáq;, & pluuia propterea peſtilens ſit, quòd aer, nedum in qualitate, ſed etiam

etiam in tota ſubſtantia immutetur, Ariſtoteles teſtatur proble.21. ſect. primæ his verbis: [cur annus peſtilens tunc inuadit, cùm ſol multum vaporis de terra excitat? An tunc annus humidus, pluuiúſque ſignificetur neceſſe eſt, terrámq; madeſcere neceſſarium: fit igitur vt quaſi locis paluſtribus, grauibúſque proinde inhabitetur, & corpora quoque multis tunc excrementis redundare neceſſarium eſt, ita vt ægrotandi materiam habeant in æſtate.] cùm itaque aër (vt inquit Ariſto.) ſimiliter alteratur in hac cõſtitutione, perinde ac in locis paluſtribus, & grauibus ex eorum halitu, ſeu euaporatione, & hac ratione in totius proprietate eſſentiæ, & non in nudis qualitatibus aëri accidunt mutationes, Galen. teſte 2. de nat. hum. Et 12. de metho. meden. ſequitur neceſſariò quòd in iam dictis conſtitutionibus aër fuerit etiam alteratus in propria ſubſtantia, & non in qualitatibus ſolis, nec minus idem Ariſtot. illud confirmare videtur, quòd videlicet peſtilẽtes morbi ex aëre oriantur in propria ſubſtantia immutato, & non in qualitate ſola, probl. 4. ſect. 7. cùm dixit: [celerrimè autem omnes morbis arripiũtur iis, qui ſpiritui corrupto proueniunt, quale eſt omne peſtilens genus, prouenit ergo omnis morbus peſtilens ex corrupto ſpiritu, ſeu aëre, & propterea ſecũdum totam ſubſtantiam, & non in ſola qualitate immutato, & vt ex iam dictis liquet.

Loco citato cap. 2. ſupra.

Quomodo ac quibus ex cauſis Aer putreſcat: & quòd ex eo, & non abditis cauſis peſtilentes morbi fiant. Caput. V.

PORRO ex his quę diximus, duo inſurgunt neceſſariò de ipſo aëre diſſerenda, primum, num poſsit in propria ſubſtantia ſeu eſſentia alterari, & putreſcere, adeo vt propterea peſtilens reddatur, cum inter corpora ſimplicia connumeretur? ſecundũ, eſto quòd talis fieri poſsit, inueſtigãdum eſt quomodo, & ex quibus cauſis illud efficiatur. Quantum ad primum attinet aſſerimus aërem, donec propriam ſeruat naturã, vel ſubſtantiã, ita vt prorſus purus, ac ſincerus ſit, putreſcere nullo modo ſeu corrumpi, & peſtilentem reddi poſſe. At vbi contingat, vt amplius, eo modo quo fieri poſsit, ſyncerus, ac purus non fuerit, ſed aliqua ei permiſceatur ſubſtantia praua, vt expiratio, halitus, ſeu vapor putridus, fatemur aërem nedum poſſe putreſcere, verùm etiam & corrumpi, ac ſecundum totum ſubſtantiam immutari, adeò vt peſtilẽs, ſeu venenoſus reddatur: coinquinatur nanque atque inficitur, nobíſque aduerſiſsimus redditur, ex putrida euaporatione, putridóque halitu, & peſtilenti quadam aura, vt paulò poſt declarabimus. Quod verò nedum aër, ſed cætera quoque elementa (excepto igne) putreſcant, decretum reliquit Ariſtoteles 4. Meteororum, tum propter alias cauſas, vt inquit Alexander in commen. tum vel maximè, quòd cùm putrefactio corruptio ſit calidi in humido, in omnibus aliis elementis præterquàm in igne, humiditas reperitur: etiam in ipſa terra, quæ licet humiditatem ſecundum propriam naturam non habeat, eſt tamen in ipſa quædam humiditas, per quam vnitur, ac ſimul manet: poteſt itaque aër, ſecundum totam ſubſtantiam, ſeu in totius proprietate eſſentiæ, quæ vtraque ſimul iuncta forma inquam, ſeu qualitate, & materia eiuſdem conſiſtit, vt priùs diximus, immutari, putreſcere, ac corrumpi, vbi prorſus purus non ſit, ſed altera ei permiſta fuerit praua ſubſtantia, quamuis vnum ſit elementorum. At ſi idem Ariſtoteles proble.20. ſect.25. dixerit aërem, & ignem non putreſcere, ſed aquam, & terram, cauſam reddidit hanc eſſe non ob aëris naturam, ſed quia igne refertus eſt, qui imputreſcibilis omnino exiſtit, cùm eo nihil ſit calidius, quemadmodum ergo qui igne refertus eſt aër non putreſcit, ita ob alteram ei permiſtam ſubſtantiam prauam, ſuámque humiditatem, non raró putreſcere contingit, quo fit vt ſibi ipſi non pugnet Ariſtoteles. Quod verò ad ſecundum, aſſerimus nos nolle inueſtigare cauſas peſtilentis aëris, vt Theologi, aut Chriſtiani. nam hanc haudquaquam Deo referendam eſſe ignoramus, quemadmodum & cæterarum rerum. Quinimò Galenus qui neutiquam Chriſtianus fuit, in procemio libri primi de morbis vulgaribus, hæc de peſte protulit verba: [At peſtes appellant omnes homines, ſciúntque exitiales morbos eſſe: & verò etiam ad Deos ſæpe referunt, de curatione earum conſulentes.] Neque etiam vt Aſtronomi tales cauſas veſtigare intendimus, haudquaquam etiam ignorantes illos ortui & occaſui aſtrorum, ſeu ſyderum, diuerſiſque aliis aſpectibus, effectus hos inferiores tribuere: indagabimus tamen eas, vt medici philoſophi, non recurrentes ad abditas, & cæcas, vt quidam qui artem medicam, ac philoſophiam profitentur, aſſerentes peſtis cauſam, ac peſtilentis febris eſſe pernicioſam, venenatámque qualitatem è ſublimi, cœlitúſque in aërem demiſſam. Etenim fruſtra, cùm manifeſtas habuerimus cauſas, ob quas aër venenatus ac peſtilens redditur propter eius putredinem, ad abditas cõfugimus, præſertim cum in Hippocr. & Gal. doctrina paſsim eædem conſcriptæ reperiantur, quibus inuentis ac enarratis facilè patere poterit quàm toto etiam (vt inquiunt) cœlo errarint, qui ex diuturna duntaxat aeris intemperie, peſtem oriri credunt: necnon & hi qui ex prauo victu, ſeu ex humoribus, ad putreſcendum paratis citra aeris immutationem peſtem generari poſſe arbitrantur: cùm nunquam excitari poſsit peſtis, ſeu morbus peſtilens, niſi, vt diximus, aeri nedum in caliditate, & humiditate immodicè, verùm etiam ſecundum propriam ſubſtantiam mutationes accidãt, ita vt putridus, impurus, coinquinatus, & vt ita dixerim, venenoſus redditus ſit, ac naturę humanę aduerſiſsimus, & pernicioſiſsimus, ob aliquam putreſcibilem euaporationem ſibi permiſtam, vel cadauerum multitudine non crematorum, quemadmodum in præliis contingere ſolet, aut ex aliquorum lacuum, vel ſtagnorum ſeu paludum, vel locorum cœnoſorum halitu, etiam fluminum quorundam, potiſsimùm æſtatis tempore, vel ob aurã peſtilentem, quę ex profundo ſpecu ſpiret, vel ex cloacis quæ vrbem, aut numeroſum exercitum purgẽt, aut ex aliorum animalium mortuorum, olerum, aut leguminum putredine, aut etiam fimo coinquinatus fuerit, poterit etiam ipſe aer per contagium primò infici, coinquinari, ac peſtilens reddi, quemadmodum Thucydides inquit de ea peſtilentia quę Athenienſes inuaſit, propterea quòd ex Æthiopia per continuum quædam putredinis fluxêre contagia. verùm & experientia compertum eſt non modò ventorum vi, aut alteratione, peſtilentiæ ſemina à remotiſsimis regionibus prouenire poſſe ad reliquas, verũ etiam ex peregrinis aduentantibus, cum veſtimentis, aut aliis quibuſdam rebus peſtilentem

Prima quæſtionis diſquiſitio.

Tex. 5.

Ariſtot. ſibi conſtat etiamſi dixerat aerem non putreſcere.

Secunda quæſtion. diſquiſitio, à quibus cauſis aer putreſcat.

aërem inclnſum afferentibus, quemadmodum etiã
periculoſa eſt conuerſatio cum peſtilẽti morbo la-
borantibus, ne inde cõtagium contrahatur, vt in-
quit Gal.1.de diffe.feb.cap.2. Et Ariſtoteles probl.
4.ſect.7.ſic quoque & cùm aëris temperatura à na-
turali habitu ad caliditatem atque humiditatẽ im-
modicè fuerit conuerſa, vt in his ſtatibus quos Hip-
Loco citato po.ſcripſit 2 & 3.de morb.vulg. peſtilentes quidem
oriri morbos eſt neceſſarium, vt citato lib.1.de diff.
feb. ſcriptum reliquit Gal.& nos paulò ante anno-
tauimus. Nam in his quoque aëris conſtitutionibus
putridi vapores qui e terra eleuantur, ad eum per-
ueniũt, ipſumque aërem ſecundũ totam ſubſtantiã
inficiunt, & coinquinant, ac ſi in locis paluſtribus,
grauibúſque inhabitaretur, vt inquit Ariſtoteles ci-
tato proble. 21. ſect. primæ. ex his itaque omnibus
aër putrefieri, coinquinari, ac peſtilens reddi po-
teſt, Gale.auctore 1.de diff. feb.2. de nat.huma.1.de
ſan.tuen.lib.de morbis vulg.& aliis pleriſque locis.
Qui verò peſtilentiæ ſemina occulta, cæca & à ſen-
Diluuntur ſibus aliena eſſe contendunt, aduerſus hanc Galeni
rationes eorum qui pestis cauſas ſententiam inuehunt, primò quòd cùm nulla putri-
da, nulláque intemperantior aëris conſtitutio ex
eſſe cæcas iam dictis cauſis orta, poſsit in valde multas mundi
exiſtimãtes regiones euagari, illiſque vigere, peſtilentia verò
Galenum tam immaniter interdum ſæuit, vt vniuerſum planè
reprehendunt. orbem occupet, propterea eadem ex iam dictis cau
ſis oriri non poterit, verùm ſi quis memoria teneat
ea quæ paulò ante diximus, facilè hanc eorum ra-
tionem ſoluet. Nam quamuis in vna mundi regio-
ne poſsit peſtilentia oriri, poteſt tamen per conti-
nuum nonnullis communicari, veluti ex Æthiopia
Thucydides, ait, propterea quòd per continuum
quædam putredinis fluxêre contagia, Athenienſes
etiam inuaſit, poteſt itaque per contagium in diuer
ſas regiones peſtilentia diſſeminari, tum mediis vẽ-
tis quibuſdam, tum etiam peregrinis per diuerſas
regiones vagantibus, aut quapiam alia ſimili ratio-
ne. Peſtilens item aeris conſtitutio, calida inquam,
& humida immodicè poterit nedum in vna, ſed plu
ribus regionibus vno in tempore dominari, aut in
vna, vel duabus priùs vigere, & deinde in valde mul
tas euagari, & ita peſtilentiam nonnullas mundi re-
giones occupare. Rurſus inquiunt, ſi vna putredo
3.Obiectio. tantæ perniciei cauſa foret, omnes animantes per-
æquè attingeret: nam ſalubris aër ſpiritu ductus,
omnes animantes tuetur, ac ſubſtinet, toti illarum
generi ſalutaris. qui ergo ex aduerſo à putrida illu-
uie peſtilens euaſerit, toti animantium generi æ-
què perniciosus euadet, & inſpiratus omnes peræ-
quæ lædet, neque homines magis quàm boues, aut
hos potius quàm oues, & ſues. Sed non poſſum
Dilutio. tantum virum non admirari, vt qui huius ſolutio-
nem apud Hippocratem libro de flatibus, non per-
legerit, poſtquã eiuſdẽ obiectione vtitur. Ait nanq;
Hippo.citato loco: [ſed eſt fortaſſe qui dicat, vt quid
ergo nõ omnibus animantibus, ſed alicui eorum ge
neri incidunt hi morbi? cui ego ſic reſponderẽ, dif-
fert corpus à corpore, natura à natura, & nutri-
mentum à nutrimento: non enim omni animan-
tium generi eadem aut non conferunt, aut commo-
da ſunt, ſed ſunt alia aliis magis conuenientia. quã-
do igitur aër eiuſmodi inquinamentis plenus eſt,
quibus humana natura offenditur, homines ægro-
tant: quando verò alteri cuipiam animantium ge-
neri aër inconueniens eſt, tum morbus illud genus
corripit.] ſoluit itaque Hippocrates his verbis di-
lucidiſsimè hanc ſecundam eorum rationem. Quin-
imò nedum in peſtilentia quadam nonnulla ani-
mantium genera poſſunt illæſa permanere, quem-
admodum Hippocrat. nos docuit in citatis verbis,
verùm etiam & nonnulli homines, Galeno teſte in
procœmio libri de morbis vulgaribus, ob eas quas
ipſe tradidit cauſas: ait nanque: [cùr igitur in vna-
quaque tempeſtate non omnes vno & eodem mor-
bo capiuntur? quoniam ſanè non parum adinui-
cem diſtant (vt ipſe fatetur) per connatas naturas,
& per ætates, necnon per viuendi formas, quo cir-
ca hic quidem facilè cedet malitiei temperaturæ
præſentis tempeſtatis, alius verò quàm multum re-
pugnabit, alius verò lædetur omnino nihil, alius
vero per malam viuendi rationem priùs morbo
occupabitur, quàm tempeſtatis ſentiat læſionem.]
quod etiam confirmauit fuſiſsimè libro primo de
differentiis febrium, capite ſexto. Arguunt & ter- *3.Obiectio.*
tio aduerſus Hippocratem reſponſionem, aſſeren-
tes cùm homines ſoli peſtilentia corruunt, quæ-
nam cauſa hanc ſtragem facit? num ſimplex putre-
do, vt quæ omnes animantes pariter attingit, ne-
ceſſe igitur fuerit abditiorem cauſam, & peculia-
rem eſſe, ipſúmque aërem peculiari quodam quaſi
veneno inquinari, quòd huic, non illi animantium
generi ſit infenſum, totáque ſubſtantia cõtrarium,
& ſiquis aſſeuerauerit aëris putredinem cauſam eſ-
ſe peſtilentiæ, ſed quæ tamen non vna ſemper ſit,
& vnius modi, verùm nunc illi, nunc alteri animan-
tium generi pernicioſa: inquiunt iſti, ergo neceſſe
eſt fateamur malignam hanc eſſe, & quæ huic, illi-
ve præcipuè aduerſetur, id autem quid aliud eſt
quàm venenum tota ſubſtantia, non manifeſta
qualitate infenſum? non enim explicare poſsis quis
modus, aut quæ ratio ſit eius putredinis, quæ oui-
bus, vel bobus, vel hominibus ſolis ſit infenſa, i-
gitur, ſi nec dilucidè exprimi, nec animo percipi
poteſt, debet in eorum genere cenſeri, quæ cæca,
obſcura, & abdita nuncupauimus & quæ tota ſub-
ſtantia contraria ſunt, tantóque genere deleteria,
quæ nec ab elementis, nec ab eorum qualitatibus
fluxerunt, itaque quicquid aſſeratur, omnis peſti-
lentiæ cæca, & delitеſcens eſt cauſa, & aliunde
quàm ex primis qualitatibus, aut ex putredine pro-
fecta, hoc eſt à certa permiſtione ſyderum, ſeu cœ-
leſti configuratione, itaque concludunt terrenas,
inferioréſque infectiones ſolas peſtilentiam infer-
re non poſſe, quamuis ad illam non parum præpa-
rant, & excitant. Atqui nos cum Hippocrate & Ga- *Solutio.*
leno fatemur propterea huic, & non illi animan-
tium generi aërem peſtilentem eſſe infenſum, quia
tota ſubſtantia eidem contrarius exiſtit, & non illi,
verùm huius putredinem ſolam ipſius aeris cauſam
eſſe cenſemus, à quacunque cauſarum quas paulò
ante meminimus eiuſdem aëris putredo initium
ſumpſerit. Inſuper aſſerimus illam quoque mali-
gnam eſſe putredinem, quæ huic, illíve præci-
puè aduerſatur animantium generi: quoniam ta-
libus plenus eſt aër inquinamentis, quòd alteri cui-
piam generi inconueniens eſt, totáque ſubſtantia
alienus: aliis verò nequaquam, ita vt propterea con-
fugiendum non ſit ad cæcas, abditáſque cauſas, &
cùm inquiunt, quòd tunc aër nil aliud eſt quàm ve-
nenum tota ſubſtantia, nõ manifeſta qualitate in-
fenſum atque contrarium, quẽadmodum quæ toto
genere ſunt deleteria, admittimus nos quòd ob pu-
tredinẽ, eámque paruam ac malignam ſecundũ to-

tam

tam ſubſtantiam aer, & non in qualitatibus ſolùm immutatus, veluti venenum deleterium redditur; & propterea tanquam contrarium nobis aduerſatur, verum non propterea etiam (vt ipſi putant) confugiendum eſt ad abditas cauſas, quemadmodum in verè dictis venenis deleteriis quandoque confugiunt: hæc nanque ſecundum vniuerſam eorum ſubſtantiam ac naturam propriam, perpetuò quouis tempore noſtra corpora corrumpunt, vt Napellus, qui nullo non tempore deleterium venenum non eſt, quoniam ſuapte natura à tota eius ſubſtantia nobis aduerſatur, at aer ſuapte natura cùm optima temperie fuerit, prorſúſque ab omni inquinaméto puriſsimus, nobis adeo familiariſsimus eſt, ac neceſſarius, vt abſque eo ne pauco quidem tempore viuere valeamus, ita vt ſi cui ſpiritus in corpus viæ intercipiantur, in breui parte vnius diei intereat, eodem Hippocrate auctore citato libro de Flatibus: cùm vero contingat eum nedum in manifeſtis qualitatibus immutari, adeò vt eius optima temperies alteretur, verùm etiam in eius eſſentia tota, ita quòd à putreſcibili aliqua euaporatione vitietur, putreſcat, coinquinetur, impurúſque reddatur, ex accidenti, & non ex eius propria natura, efficitur nobis infenſus, peſtilens, ac venenoſus: quoniam non vt aer, ſed vt taliter immutatus ab aliena ſubſtantia ei permiſta in eius tota ſubſtantia, ſeu proprietate eſſentiæ alteratur, quando non amplius ſyncerã, prorſúsq; purã eam ſeruet, hoc etenim modo ipſum ſecundum totã ſubſtantiam immutari ſubintelligendum eſt, vt præcedẽtibus demonſtrauimus, & non ꝙ eius cauſa ſit abdita, quemadmodum fortè dicere quiſpiã poterit de deleteriis venenis: habet etenim aër manifeſtas immutationis cauſas, ob quas ſecundum totam ſubſtãtiam alteratur, permiſtionem videlicet alienæ, nobiſque aduerſiſsimæ ſubſtantiæ, vtpote putreſcibilis auræ, vel halitus, ſeu euaporationis, ob quæ putreſcit, valde coinquinatur, inficitur, ac peſtilens, & velut venenum nobis efficitur, quibus ſublatis ad propriam redit naturam: ſunt itaque manifeſtæ cauſæ quæ aërem peſtilentem, nobiſque infenſum reddunt, ac ſecundum totam ſubſtantiam immutant, & non abditæ, & cæcæ, quicquid alij ſentiant.

Quid ſit febris peſtilens, & quòd non niſi ex peſtilenti aëris ſtatu proficiſcatur: ſoluuntúrque rationes in contrarium. Caput VI.

QVoniam non eſt alicuius certi morbi nomen, vulgare, vel peſtilens, ſed quicunq; vno in loco multos ſimul inuaſerit, vulgaris hic vocatur; ſi verò ſimul & hoc habeat, vt multos perimat, peſtis eſt, Galeno teſte, tertio de Morbis vulgaribus. *Loco citato* Propterea cùm non de omnibus vulgaribus ſeu peſtilentibus morbis, ſed de febribus duntaxat peſtilentibus pertractare intendamus, iam tẽpus eſt vt ad eas noſtra conuertatur oratio, earum naturam inueſtigantes, ac cauſas, vt exinde etiam & prognoſticum, & earum curatio pateat. *Quid febris peſtilens.* Eſt itaq; febris peſtilens praua ſeu peſsima, ac perniciosiſsima, communis ac vulgaris febris, ex peſtilẽti aëris ſtatu proficiſcens, ꝙ verò febris peſtilens communis ſeu vniuerſalis morbus ſit, ex eo quòd omnes homines aut ſaltem plures eodem tempore inuadit, liquet ex Hippocrate citato libro de Flatibus cùm dicebat: [Alterum genus febrium commune omnibus, peſtis appellatur.] & addit: [Communis ergo febris, propterea omnibus accidit quòd eundem ſpiritum omnes attrahunt, fitq; vt ſimili corpori ſimiles ſpiritus ſimiliter permiſti, ſimiles gignat febres.] Id etiam experientia comprobare licebit: cernimus enim aut omnes, aut plures, ſaltem homines, cũ hæc vagatur febris, inuadere: eſt inſuper nedum vniuerſalis, ſeu communis, ſed vulgaris etiam hæc febris, veluti cæteri peſtilentes morbi, qui perinde ac totũ vulgarium morborum genus, ex cœli ſtatu proficiſcuntur, vt dictum eſt, & perinde peſtis morbus eſt è genere vulgaris, vt Galen. aſſerebat in procœmio libri de Morbis vulgaribus, non igitur è genere eſt aliorum communium morborũ febris peſtilens, ſed vulgarium, & quemadmodum cæteri peſtilentes morbi à vulgaribus non niſi prauitate & pernicie differunt, ita quoq; & hæc febris: etenim & ex hac plures pereũt, propterea ꝙ non ex ſola aëris in qualitatibus manifeſtis alteratione efficitur, ſed ex eodem ſecundum totam ſubſtantiam immutato: quãobrẽ dicimus ex peſtilenti aëris ſtatu profiſci. Quid autem per peſtilentem aëris ſtatum ſeu conſtitutionem intelligendum ſit, nuper declarauimus, ac etiã quomodo, & à quibus cauſis talis efficiatur aër putridus, peſtilens, ac venenoſus, qui peſtilẽtium morborum, ac febrium auctor, & cauſa exiſtit. *Obiectio quam paulo poſt diluit negando.* Sed confeſtim obiicies, aſſerens non eſſe perpetuò verũ, ꝙ ex peſtilenti aëris ſtatu, peſtilentes oriantur febres, & propterea neque ſemper eſſe eas ex genere vulgarium morborum: etenim ex prauis quoque cibis eas interdum gigni fatetur Galenus primo de Differentiis febrium, cap. tertio. Quorum natura duplex eſt; aut enim à natura tales, vt allia, cæpe, naſturtium, porri, braſsicæ, vrticæ, ocima, & quęcunq; alia agreſtia dicuntur, aut natura quidem optimi ſunt, ſed ob quaſdam putrefactiones, modo æquale prædictis, aut maius, aliquando vitium contrahunt, veluti frumenta, hordea, atque omnes aliæ fruges, quæ ad vſum cibi aſſumũtur, quæq; vel temporis longitudine ad putreſcibilem ducũtur diſpoſitionem, vel quia malè repoſita fuerint, ſitu ſint repleta, vel etiam in primo ortu rubigine fuerunt deprauata, cùm vrgente fame tales cibos plures comedere coacti ſint, inquit Galenus: nonnulli quidem à putridis, ac peſtiferis febribus interierunt, nonnulli autem puſtulas inſtar ſcabiei ac lepræ in corpore contraxerunt. Sed dicas tu has febres non fuiſſe omnino peſtilẽtes: nam licet fuiſſent prauæ, & pernicioſæ, ortum tamen non duxerunt ex cœli ſtatu, ſeu peſtilenti aëris conſtitutione, ꝙ ſi dicat Gale. nonnullos periiſſe à putridis, & peſtiferis febribus, dicas has febres Galenum nuncupaſſe putridas & peſtilentes: putridas quidem, quoniam ex putredine ortum duxerunt, genita ex prauorum ciborum vſu, ex qua cùm plures interierint, aſſerit eas fuiſſe peſtilẽtes, quaſi verè dictis peſtilẽtibus ſimiles, in hoc dũtaxat, ꝙ plures ex eis periêre; non autẽ omnino peſtilentes, quia ab aëre non ſumpſerunt originem, ex quo verè peſtilentes dictæ ſemper proficiſcuntur, vt idem teſtis eſt libro primo de Morbis vulgarib. & Hipp. libro de Flatibus. Sunt etenim & febres quædam ardentes pernicioſæ, valde malignæ lypirię dictæ, ex forti viſcerum inflammatione, vel eryſipelate ortæ, adeò letales velut peſtilentes verè dictæ, vt liquet Aphor. 48. lib. 4. & primo ſeptimi libri, & de Inæquali intemperie, cap. octauo. *Locis citatis.* Amplius & citra inflammationem, ſeu viſcerum eryſipelas corruptio in animantibus aliqua naſci poteſt tãta, citra exter-

nam cauſam, vt veneni tum qualitatem, tum vires æquet, eodem Galono teſte ſexto de Locis affectis.

Cap.4. Et libro de Cibis boni & mali ſucci, idq; non ob aliud quàm ex praua victus ratione, prauorúmq; ciborum vſu, & ob id non mirum ſi in febres incidant putridas adeò malignas, & peſtilentes, hoc eſt pernicioſiſsimæ dicantur, non tamē omnino peſtilētes ſint, cùm earum cauſa non ſit aër. Incidūt itaq; ex prauis cibis nonnulli in putridas febres quę adeo malignæ & pernicioſæ ſunt, veluti peſtilentes verè dictæ, vt Galenus teſtatur hoc in loco, & lib. de Cibis boni & mali ſucci, & non tamen poſſunt exquiſitè & verè peſtilentes appellari, vt diximus, quemadmodum inſigniores quidam medici, etiam ſi ſine peſte oriantur febres hecticæ, ex ipſo cordis corpore excitatæ peſtilētes vocāt, Gal. teſte tertio de Pręſag. ex pulſibus. Quoniam exitiales ſunt. Ad hæc dixit Gale. ꝙ nonnulli ex vſu talium prauorum ciborum vrgente ſame non in putridas, & peſtilentes febres inciderunt, ſed puſtulas inſtar ſcabiei & lepræ in corpore contraxerūt, ita vt nō omnes eodē morbo laborarint. At peſtilētes febres cùm fiunt, omnibus accidunt, omnibúſq; cōmunes ſunt, vt inquit Hipp. in ea verò fame nō ſolum non omnes homines in eaſdem febres inciderunt; quinimo nonnulli (vt inquit Gal.) contraxerunt puſtulas inſtar ſcabiei ac lepræ, ex quibus neq, etiam perierunt, ita vt propterea neq; dictæ puſtulæ peſtilentes fuerint, idque non ab re: nam quibus praui humores ex vitiatis cibis orti intra vaſa, ac in viſceribus quibuſdā fuerunt detenti, ibidémq; putrefacti, in febres inciderunt putridas, ac perinde etiā pernicioſas, & interierunt. At quibus tales humores ad cutim priuſquam in internis partibus putreſcerent, peruenerunt, tales puſtulæ fuerunt ortæ, & febre non laborarunt putrida & peſtilēte, imò neq; etiam febre, & propterea neq; interierunt. Fuerunt itaque hę febres ex putredine, ob vitioſorum ciborum vſum ortæ, & propterea prauæ, & pernicioſæ, non autem verè peſtilentes, vt quæ non omnes inuaſerint, neque ex particulari & peſtilenti aëris ſtatu principium habuerint.

Obiectio, cui reſpondet febrem quæ per contagium contrahitur, ex peſtilenti quoque aëris ſtatu oriri.

Sed quomodo (inquies) ex peſtilenti aëris ſtatu peſtilētes febres perpetuò oriuntur, ſi conuerſatio eorum qui peſtilenti morbo peſtilentique febre laborant, periculoſa eſt, ne inde contagium contrahatur, vt inquit Gal. citato lib. 1. de diſt. feb. cap. 2. Admodum facilis eſt huic obiectioni reſponſio, nam hæc quoque febris quæ per contagium ex conuerſatione cōtrahitur, ex peſtilenti aere quem priùs laborantes inſpirarunt, & deinde expirant, ortum habet, vel ab eiſdem inſpiratus inficitur, ac coinquinatur priùs; qui demum ita infectus, ac peſtilēs expiratus, ab his qui cum eiſdem conuerſantur attractus, peſtilentē in eis gignit morbum, ac febrem.

Alia obiectio. Cui reſpondet, non ſatis eſſe humores in corpore putridos ad generationē feb. peſtilētis, niſi aer peſtilens concurrat.

Adhuc obiicies aſſerens quòd cùm Gal. dicat eodem. 1. de diffe. feb. [in peſtilentibus verò conſtitutionibus, inſpiratio potiſsima, ſeu maxima cauſa eſt.] & ſubdit: [fit quidem & aliquando propter humores ad putredinem paratos in corpore exiſtentes.] loquens de febre peſtilenti, ſequi videtur quòd non ſemper peſtilens febris ex aere gignitur, neque etiam ex peſtilenti ſtatu, huic breuiter ſatisfacies, quòd licet aliquando febris peſtilens ob eos qui ſunt in corpore humores ad putreſcendum paratos, fieri poſsit, hoc tamen ad eius generationem ſatis non eſt, niſi aer etiam ambiens concurrat, quod quidem manifeſtauit Gale. adiiciens ſtatim citatis verbis: [cùm breuem aliquam occaſionem ad febris originem, ab aere ambiente acceperit animal.] itaque vt febris peſtilens generetur, ſatis non eſt vt in corpore humores ad putreſcendum parati conſiſtant, niſi & hi quoq; breuem ſaltem aliquam occaſionem, pro eiuſdem febris origine, eorúmque putredine, ab aere ambiente ſuſceperint.

Obiectio, quæ Gale. auctoritate nititur, quā explicādo, & ſuo more ad ſenſum ſuum accommodando, obiectionem ſe diſſoluiſſe putat.

Sed confeſtim fortius inſtabis aduerſus hanc reſponſionem inquiens, Galenus poſt dicta quæ modo citauimus, verba cap. 4. ſtatim ſubdit: [vt plurimum autem ex inſpiratione incipit aeris ambientis à putreſcibili euaporatione vitiati.] ergo non ſemper ad generationem peſtilentis febris, neceſſaria eſt peſtilens aeris conſtitutio, cùm dixerit ſæpe, ſeu vt plurimum, & non ſemper. Niſi eſſet quod Galen. noluit per hæc verba aſſerere peſtilentem febrem magna ex parte fieri ex ambiente nos aere à putreſcibili euaporatione vitiato duntaxat, & interdum fieri poſſe ab alijs cauſis præter ipſum aerem; ita quod nequaquam is ad eius generationem concurrat; ſed cum paulo ante dixiſſet ipſam quandoque fieri poſſe propter humores qui ſunt in corpore, ad putreſcendum paratos, cùm breuem aliquam occaſionem in originem febris, ex ambiente aere acceperit animal, ſtatim ſubdidit hoc rarò accidere, quemadmodum vt plurimum contingit eam incipere ex reſpiratione ambientis aeris à putreſcibili euaporatione vitiati; ita vt opus ſit quod ambo coëant ſi peſtilens febris generari debeat, & peſtilens videlicet aeris conſtitutio, & qui humores in corpore, ſeu ipſamet corpora ſint ad patiendum parata, ſed quandoque magis ſunt humores ad putreſcendum parati, quàm aer ſecundum totam ſubſtantiam immutatus, interim contrà, quod & ſæpius accidit.

Alia obiectio quā diluit aſſerendo ſemper requiri aerem peſtilentiam ſi altera cauſa concurrat.

Sed inquies iterum, ſaltem effugere non poteris quòd licet ſemper cōcurrat aer pro peſtilentium febrium generatione, non tamen ſemper opus eſt, vt vitiatus ſit, à putreſcibili euaporatione, ſeu peſtilens effectus: nam citatu lib. 1. de diff. feb. cap. 4. Paulò poſt dicta verba quæ modo citauimus idem Gal. inquit: [contingit autem quandoque præcedere ambientis aeris caliditatem immodicam quemadmodum in ea peſtilentia quæ Athenienſes inuaſit, vt Thucydides inquit, in hac ergo peſtilentia immodica ambientis aeris caliditas præceſsit, & non peſtilens eiuſdem aeris ſtatus, quare non ſemper requiritur eundem eſſe coinquinatum ſecundum propriam ſubſtantiam, ſed ſatis eſt, vt in qualitatibus manifeſtis fuerit alteratus, vt immodicè calidus redditus, verum dicimus nos, quòd in hac quoque peſtilentia, aer fuit ſecundum totam ſubſtantiam immutatua: nam (vt inquit Thucydides) in ſuffocatis tuguriis, æſtatis tempore, habitantium corpora corruptione laborabāt, & quia erant humores corporū ex victus prauitate geniti putredini obnoxij, hinc febribus peſtilētibus origo data eſt eiſdem corporibus, quemadmodum enim qui in cauo loco aer incluſus nullum recipiens perflatum, ſuffocans, putríſque eſt, & ſimiliter is qui in domibus quibuſdam eſt incluſus, ſuffocans ac putris exiſtit, potiſsimùm in quibus ob putredinem, & per flatus defectum plurimus aceruatur ſitus, vt inquit Galen. 1. de ſanit. tu. cap. 11. Ita quoque in hac peſtilentia ea corpora in febres peſtilentes inciderunt æſtatis tempore, quæ in ſuffocatis (ob domorum penuriam) colebant tuguriis ſeu cauernis, propterea quòd haudquaquam perflatum recipere poſſet aer in eiſdem cauernis, ſeu

tugutils

tuguriis incluſus; ex immodicóque calore præcedente, putris, ſuffocánſque redditus eſt, & ita in ſubſtantia immutatus, quemadmodum in cæteris peſtilentiis, verùm cùm non adeo praua eſſet hæc aeris immutatio in propria ſubſtantia, ſed minifeſtiùs ad caliditatem immodicam fuiſſet alteratus, propterea Gal. dicebat febribus peſtilentibus originem datam fuiſſe ex eo, quia erant humores in corpore ea victus prauitate putredini parati, ac ſi voluiſſet dicere, quòd harum febrium peſtilentium origo, magis referenda eſt ad humores ea victus prauitate genitos, & putredini obnoxios, quàm aerem, licet ambo requirantur: ſiquidem exigua erat aeris putredo, quòd verò ambo requirantur, & ꝙ quandoque vna cauſa potentior altera exiſtat, ipſemet Gal. citato loco, fuſiſsimè demonſtrauit, inquiens; [oportet enim hoc in toto ſermone memoria repetere, quòd nulla cauſarum ſine patientis aptitudine agere poteſt, alioqui omnes qui ſub æſtiuo ſole commorantur, febricitarent, & circa canis ortum omnes ægrotarent, & in peſtilentibus aeris ſtatibus morerentur, ſed magnam in generatione ægritudinum partem habet, eius qui paſſurus eſt habilitas corporis. [& ob id ex aeris peſtilentis inſpiratione rationabile eſt, quædam corpora ſtatim à prima inſpiratione principium putredinis ſumere, ac plurimum in malo procedere, nonnulla verò nihil, & nonnulla minimum mali ſentire, ac facilè ad naturalem habitum habere regreſſum, itaque vbi aeris ambientis intemperatura ac immutatio in propria ſubſtantia admodum immodica non fuerit, neceſſum eſt plurimùm eos peſtilentibus morbis laborare, quicunque magis ad patiendum parati ſunt, vtpote in quibus ſuperflua adeſt humiditas, & ex victus prauitate præcedente humores magis putredini parati ſunt, minus verò quę corpora ſicciora ſunt, ac modicis laboribus vſa, victúque moderato; hæc etenim vel nullam omnino ſentiunt offenſionem, vel exiguam, ac facilè ad naturalē habitum reuertūtur, ſunt propterea nedum in peſtilentis febris generatione, ſed cuiuſlibet alterius ægritudinis, neceſſariæ præter cauſas eas efficientes, corporum diſpoſitiones, verùm quandoque efficiens cauſa valentior eſt, corporum verò diſpoſitio non magna, interim verò maxima eſt corporum diſpoſitio, quamuis efficiens cauſa non admodum valida exiſtat, vt in hac peſtilētia, interdum verò ambæ valentes exiſtūt, vbi verò ambę imbecilliores fuerint, haudquaquam morbus generabitur, licet ergo in hac peſtilentia præceſſerit ambientis aeris caliditas immodica, fuit tamen efficiens eius cauſa immediata, aer putris, ſuffocans, in propria ſubſtantia immutatus, ob perflatus defectum, qui ab habitātibus in eiſdem tuguriis ſeu cauernis inſpirabatur, potiſsimùm autem iis febres ortæ ſunt peſtilentes, in quibus lumbtes ob victus prauitatem erant putredini obnoxij, tanquam maiorem habentibus aptitudinem ad ſuſcipiendam aeris inſpirati putredinem. Poteris & aliter etiam dicere cum eodem Galen. ibidem, ꝙ non ex immodica aëris ambientis caliditate præcedente fuerit talis peſtilentia orta ſolùm, ſed per cōtagium: nam inquit Thucydides, fortè per contitinuum ex Æthiopia quædam putredinis fluxêre contagia his, quorum corpora erant ad patiendum parata, febrium cauſæ futura, quomodocunque tamen fatearis, ſempiternæ veritatis erit, quòd febris peſtilens ortum ducat ex ambiente nos aëre, nedum in qualitatibus manifeſtis, ſed ſecundum totam eius ſubſtantiam immutato, quantumuis humores corporum, ſeu corpora ipſa ſint putredini obnoxij, & ad patiendum parata. Cæterum aduerſus hanc ſententiam iterum pugnabis probans cum Galen. non ſemper peſtilentes morbos, peſtilentéſque febres ex aere originem ducere, ſed ea praua duntaxat victus ratione: nam in illa annonæ caritate aſsiduas quę multas nationes Romano imperio ſubditas afflixit, vt ſcribit Galen. lib. de cibis boni & mali ſucci, [Cum coacti eſſent homines mali ſucci alimentis toto vere veſci, vtpote teneris fruticibus, arborúmque germinibus, & extremis ramulis, tum bulbis, & mali ſucci plantarum radicibus, ac agreſtibus oleribus, herbiſque ferè omnibus virentibus decoctis, quas nemo vnquam priùs deguſtauerat, eáſque ad ſatietatem edebant: propterea nonnulli vltimo vere, ſed ferè omnes ineunte æſtate multimodis, variíſque per cutim vlceribus laborarunt, cúmque nonnullis inſtar carbunculi, aut phagedænæ cum febre acciderunt, multos longo quidē tempore ſuſtulerunt, vixque pauciſsimi ita affecti, morbi periculum euaſerunt, quinetiam febres permultæ abſque cutis vlceribus fiebant, quas nonnullæ graues excretiones ſequebantur, quibus verò nulla earum excretionum ſeu abſceſſus contingebant, omnes, vel aliquo ea extis euidenti phlegmone correpto, vel ex vehementi, prauáque febre interiêre.] Horum itaque variorum vlcerum, prauarúmque febrium, & exitioſarum, cauſa extitit ſolus prauus victus, ex quo vitioſi in corpore ſucci geniti ſunt, nihil conferente ambiente nos aëre. At ſi quiſpiam Galen. verba perlegerit, quæ citato libr. paulò poſt ea quæ modò citauimus, conſcripſit, quàm facilè hæc obiectio tollatur, promptè dignoſcet, cùm nō ſolùm peſtilentes non fuerint morbi illi, ſeu febres eo tempore geniti, quinimò neque *πανδημοὶ*, ſeu *πάγκοινοι*, hoc eſt communes ſeu vniuerſales: etenim non omnes quoque victu vtentes in eundem inciderunt morbum, neque etiam ex eodem victu, vno eodémque morbo correpti ſunt omnes; horum etenim morborum velut generatio, ita quoque & cauſa communis eſt, Aetio & Paulo teſtibus, ſed diuerſos contraxerunt morbos, prout variis, diſsimilibúſque cibis vti, pro fame cogebantur, quamuis omnes fuerint praui ſucci. Quare ſporades ſeu diſperſi potius, tales appellandi ſunt morbi eo tempore orti, quàm communes, aut peſtilentes, quod quidem manifeſtauit Galenus ſub his verbis: [ſed nec mirum fuiſſe contrarios morbos, ſymptomatáque quibus tunc illi corriperentur, cùm non modò natura, aut ætate inter ſe, inuicémque differrent, ſed victus quoq; ratione, quo variè, & contrarias vires habente, ſuperiore victus inopia vſi ſunt: his enim rebus quarum cuique copia erat, veſcebantur, quæ cùm diſsimiles, variæque eſſent, eas nonnulli ſumebant, quæ vel acido, vel acri, vel amaro ſalsóve ſucco forent, alij quæ auſtero, aut tenaci, aut aſtringendi, vel refrigerandi, vel egregiè quidem humectandi vim obtinente, aut quæ veneni participes extitiſſent] ex quibus quiuis, vel parū in Galen. doctrina exercitatus haud ægrè percipiet tales morbos, taléſque febres, licet ex prauo victu fuerint ortæ, nedum non fuiſſe peſtilentes, ſed neque communes & vniuerſales, quamuis nonnulli ex eis perierint: nam de ratione peſtis (vt dictum eſt) non ſolùm eſt vt plures perimat, ſed

Cap. 8. lib. 1. de differ. feb.

Alia obiectio quæ refutat negādo morbos fuiſſe communes ſeu peſtilentes, ſed ſporades erant.

Sporades fuiſſe probat auctoritate eiuſdē Gal.

vt ex aëre originem ducat, eóque non modò in manifeſtis qualitatibus, ſed ſecundum totam ſubſtantiam immutato: quod etiam perpetuæ veritatis exiſtit de peſtilentibus febribus, quarum cauſæ tot numero eſſe poſſunt, quot ſupra explicauimus poſſe aërem inficere, coinquinare, putrefacere, ac in totius proprietate eſſentiæ, immutare.

De modo generationis peſtilentium febrium, & quòd in nullo trium primorum genere contineatur.

Capu[t] V I I.

EST itaq; peſtilentiũ omnium febriũ ortus ea putredine, vt inquit Gale. 1. de diff. feb. cap. 4. Quæ putredo prouenit (vt dictum eſt) ſemper ex aeris vitiati, ſeu coinquinati & putrefacti inſpiratione, cùm ſine eo febris peſtilens generari nequeat, perueniens ſiquidem talis aer ad cor, neceſſum eſt & ipſum ab eo infici, coinquinari, & præter naturam calidum reddi, quemadmodum eodem puro ac ſyncero per inſpirationem attracto eius caloris ſymmetria ſeruabatur, & ita febris generatur peſtilens, nam quamuis eodem etiam tempore idẽ aer peſtilens extrinſecus corpori circunfuſus, per tranſpirationem ab arteriis trahatur; quia tamen ægrè cum ſua ſubſtantia, ſuiſque viribus ad cor peruenit, quemadmodum vbi fuerit inſpiratus, propterea qui per inſpirationem attrahitur aër peſtilens, potiſsimùm peſtilẽtis febris cauſa exiſtit, quod etiam ſubintelligere voluit Gal. cùm dicebat præcitato lib. 1. de diff. feb. cap. præcit. In peſtilentibus aeris conſtitutionibus inſpiratio potiſsimùm cauſa exiſtit, dixerat enim prius quòd ex calidiori aeris ſtatu æquè poterat febris gigni, tum per inſpirationem, tum etiam per tranſpirationem eodem calidiori aëre attracto, ipſóque corde immodicè calefacto, quamuis non eadem ratione. At in peſtilenti ſtatu aër non ita, ſed potiſsimùm febrem efficit per inſpirationem attractus, vtpote ꝙ promptiùs ſua qualitate & ſubſtantia ad cor perueniat, non negans omnino, ꝙ ſi per arterias quæ ad cutim terminãtur, idem vitiatus aer trahatur, quòd poſsit etiam cor affici, & eadem febris generari, vtcunq; tamen ſit, vt febris peſtilens generetur, opus eſt vt putrefactus, ac coinquinatus aer ſua cum ſubſtantia ac viribus ad cor perueniat, & media putredine febrẽ generet. At non propterea quiſpiam dixerit peſtilentem febrem eiuſdem generis eſſe cum his quæ ab humorum putredine accenduntur, cùm non vna duntaxat ratione ab eiſdem diſsideat: perpetuò etenim illa ab externa cauſa exoritur, aere inquam coinquinato & putrefacto, iſtæ verò ſemper ab internis fiunt cauſis, nunquam autem ab externis, recentibus, ac manifeſtis, putredinis item excellentia febris peſtilens ab eiſdem differt, nam illæ à quauis humorum putredine excitantur, iſta verò generari nequit niſi maxima ac excellens putredo fuerit genita, ita vt potius corruptio per putredinem, quàm putredo ſimpliciter appellanda ſit; cùm neque alterari, neque concoqui, neque euinci, adeo poſsit, quod in hac febre putreſcit, vt iterum naturæ gratiam ſuſcipere queat, amplius in hac febre id quod putreſcit perpetuò eſt aliqua cordis ſubſtantia, in aliis verò febribus ea humorum putredine ortis, admodum rarò hoc accidit: ſed aliis in locis humores ſæpius putredinem ſuſcipiunt, quamuis febris etiã generari nequeat ex humorũ putredine,

Febris peſtil. in quo diſſideat ab iis quæ ex putredine oriũtur.

niſi & qui in corde continentur humores fuerint præter naturam calefacti. Diſsident rurſus & magis, quòd in febribus ex humorum putredine accẽſis, ſemper aliquis ea humorum quatuor putredinem ſuſcipit, in peſtilenti febre nequaquam, ſed poſſunt aliæ etiam cordis ſubſtantiæ præter humores qui in eius ventriculis continentur, à peſtilenti aere infici, coinquinari, ac eiuſdẽ aeris putredinem admittere, vtpote ſpiritus, qui in ſiniſtro eius ventriculo continentur, ac etiam eius partes ſolidæ, quo fit vt in nullo trium febrium genere propriè contineri poſsint hæ febres, vt quidam arbitrantur, diuerſi inquam ad diuerſa genera reducentes, quamuis omnes à putredine ortum habeant, ſed pro diuerſa cordis materia, in qua præter naturam calor accenditur, ab inſpirato peſtilenti aëre diuerſimodè ſit denominanda, ita vt interim diaria, interim hectica febris peſtilens appelletur, quandoque verò ex numero ſit earum quæ ea humorum putredine excitantur, impropriè tamen, atque etiam non verè, cùm neque diaria neque hectica, neque ex humorum putredine orta verè dici poſsit, vt patet ex his quæ diximus, & clariùs ea dicendis. Quod autem ex humorum putredine poſsit febris peſtilens generari, vbi à vitiato aëre inſpirato principium putredinis ſuſceperint, propterea quod ipſi magis fuerint ad putreſcendum parati, decretum reliquit Galen. citato lib. 1. de differen. feb. Et 3. de præſag. ex pulſ. de inſpirato aere qui putredine infectus ſit, loquens, ſub his verbis illud confirmauit: [Nam quibus calor hic putridus ad humores quos continent cordis ſinus, vniuerſus deflexit, non autem ad corpus ipſum viſceris, multi horum fuerunt ſuperſtites.] quibus etiam in verbis (vt cuilibet patere poterit) manifeſtauit calorem hunc putridum poſſe ad corpus cordis deflectere, & ita hectica generabitur. Quod paulò ante dilucidiùs explicauerat inquiens: [quod in ſermone prætериuimus vbi aer quem inſpirando attrahimus infectus putredine ſit, ac putredo ad corpus cordis peruenerit, illi pulſus fiunt &c.] & poſt nonnulla eodem libro talia protulit verba: [etenim ſunt (vt docuimus) peſtilentes non paucæ. vſque ab initio hecticæ, diſtántque ab omnibus aliis febribus, quæ ex magna putredine oriuntur.] & ante omnia præcitata verba, inter cauſas ob quas corpus cordis largius incaluerit, qua ratione febris excitatur hectica, dinumerauit aerem peſtilentem ſpiritu attractum, offenſo cordis corpore, & non aliis ſubſtantiis quæ in eius ſinubus continentur. Adhæc 10. de method. medend. in fine inquit: [verùm de colliquantibus febribus diſſerere in poſtremum licebit æquè, vt de his hecticis febribus quæ in peſtilentiis contingunt, cuiuſmodi ea eſt quæ nunc publicè graſſatur: dicetur nanque & de hac inter peſtilentes febres.] Nemo itaque hæſitare debet peſtilentem febrem, nedum in humoribus accendi poſſe, verùm etiam in partibus ſolidis ipſius cordis, ex Galen. ſententia, quòd ſi ex peſtilenti aeris ſtatu poſſunt tum humores, tum ſolidæ cordis partes præter naturam calorem ſuſcipere, quis negabit ſpiritus etiam eiuſdem cordis poſſe ex eodem inſpirato aere infici, ac propterea in eiſdem eũdem præter naturam calorem accendi, & ita diariam fieri peſtilentem febrem? Quinimò promptiùs ipſi hunc præter naturam calorem admittent, quantò paratiores ſunt ab inſpirato aëre alterari, & veluti ea eod-

Peſtilens hectica diaria &c. impropriè dicitur.

Locus citatus.

ex eodem puro ac ſyncero inſpirato generantur, ac nutriuntur, ita ex eodem coinquinato & infecto, putreſcunt, ac corrumpuntur: neque hoc etiam intactum prætermiſit Galen. nam 1. de diffe. febr. cap. citato. Dinumerans nonnullas procatarcticas cauſas, ex quibus homines febricitare conſpiciuntur, dicebat: [& quidem quòd aeris peſtilens conſtitutio febrem afferre conſueuit, nemo ſanæ mẽtis dubitauit.] At qui cùm cauſæ quæ ab eo narrantur, omnes ſint externæ, à quibus diariæ fiunt febres, cõnumerans inter eas aërem peſtilentem, ex quo febris generatur, ſubintelligere etiam voluit eam eſſe diariam, aut certe aſſerens abſolute, peſtilẽtem aeris ſtatum febrem afferre, non magis intelligendum eſt de aliis, quàm de diaria, imò de ea potius cùm cauſa ſit febris externa, ex qua diariæ potiſsimùm accenduntur febres. Adhæc eodem libr. paulo poſt dicta verba, explicans modum generationis febris propter adhæſum alterius caloris, poſuit exemplum ambientis ſtatus aëris calidioris, qualia maxime cõtingit circa canis ortum, inquiens, [quòd talis aer per inſpirationẽ attractus, manifeſtè cor calefacit & febrem generat, corpori autem extrinſecus circunfuſus, totum ipſum prius calidius efficit, & præſertim arterias quæ aliquid dicti aëris ambientis ſubſtantiæ attrahunt, ex quibus demum omnibus ſimul cor afficitur: & cùm ſupra modum incaluerit febris generatur.] & deinde ſubdidit: [in peſtilentibus autẽ conſtitutionibus inſpiratio potiſsima cauſa eſt.] ſi ergo ex calidiori aeris ſtatu, tam per inſpirationem attracto, quàm per tranſpirationem, & etiam toti corpori circunfuſo febris generatur, eáq; non niſi diaria, licet diuerſa ratione, ſequitur neceſſariò quòd vbi idem aer coinquinatus & peſtilens fuerit per inſpirationem attractus, diaria etiam peſtilens debeat generari, cùm eadem ſit cauſa externa, & idem generationis modus, aut ſaltem præcipuè, vel non minùs ea quàm cæteræ, verùm ſi peſtilentes febres omnes à putredine ortum habent, nõ ab re dubitabis, qui fieri poſsit vt diariæ peſtilentes generentur, cùm ſpiritus haudquaquam putreſcere queãt? Huic reſponſum ſit, quòd quãuis ex putredine accendi poſsit diaria febris, modo ea ad cor non perueniat, vt de bubone ſcriptũ reliquit Hipp. aph. 55. lib. 4. & Galen. 1. de diff. feb. cap. 5. Spiritibus ipſis haudquaquam putrefactis, quia tamẽ inſpiratus peſtilens, ac putrefactus aër ad cor peruenit, aſſerimus diariam peſtilentem febrem fieri non poſſe, niſi & ſpiritus qui in cordis ſinubus continentur, putreſcant: qui licet ex eorum natura ſynceri, tenues, ac puri exiſtentes putreſcere nequeant, permixta tamen eis aeris putrefacti ſubſtantia impuriores, craſſioréſque propterea redditi, putredinem admittũt, quemadmodum de aere dictum eſt, qui licet ſynceriorem habeat naturam quàm ſpiritus, ſimpliciórque fuerit, ex permiſtione tamen putreſcibilis alicuius ſubſtantiæ quandoque putreſcit, hac etiam ratione & magis ſpiritus putreſcere, licebit aſſerere, cum eiſdem aliqua putreſcibilis ſubſtantia, (vt aër peſtilens) fuerit permiſta: donec autem ſuam ſeruauerint propriam naturam ac puritatem, putredinem non admittunt, non igitur in qualitate ſola vitales ſpiritus, quemadmodum in cæteris febribus diariis, immutantur cùm peſtilens ac putrefactus aër inſpiratus eiſdem permiſcetur, verùm etiam in propria ſubſtantia, & propterea diarias aſſerimus eſſe has febres, quatenus in ſpiritibus calor præter naturam accenditur, peſtilentes autem, eo quod ſecundum propriam ſubſtantiam immutantur, inficiuntur, ac coinquinantur, & propterea putreſcunt, commiſta eiſdem iam dicta peſtilenti, ac putrida aeris ſubſtantia per inſpirationem attracta. qua etiam ratione, nec verè & propriè hæ febres diariæ nuncupari poterunt, ſed diariæ peſtilẽtes, ſimili quoque ratione dicimus alienum à veritate nõ eſſe, hecticas generari febres ex peſtilẽti aeris conſtitutione, quamuis & hæ quoque à putredine ortum habeant. Nam vbi aer quem inſpirando attrahimus, infectus putredine ſit, ac putredo ad corpus cordis perueniat, corpus ipſum cordis non ſolùm præter naturam calorem ſuſcipit, vt in cæteris hecticis febribus, ſed eius vniuerſa ſubſtantia ſolida inficitur, ac coinquinatur à praua, malignáque aeris qualitate, & ſubſtantia, ita vt ſimilis etiam eidem aeri reddatur, & quemadmodum ab eodem aere puro ac ſyncero exiſtente per inſpirationem attracto, eius propria ſubſtantia, natura, ac temperamentum in ſymmetria ſeruabatur, ita quoque cùm coinquinatus ac putridus, peſtilénſque redditus fuerit ac vniuerſus ad eiuſdem cordis corpus deflexerit, eius naturam, temperamentum, ac propriam ſubſtantiam deſtruit, putrefacit, ac corrumpit, & veluti alienam ac venenatam reddit, adeo vt propterea nullus ab hac febre euadat, quemadmodum teſtatur Galen. 3. de præſag. ex pulſ. cap. 3. Cùm inquit? [quam enim excogites medicinam ad putredinem quæ cor occupauit? Aliorum autem nonnulli ſuperſtites fuerunt, quibus videlicet ad humores quos continent cordis ſinus, vniuerſus aer putridus deflexit, ſed de his in ſequentibus fiet ſermo, cum de prognoſticis huius febris pertractabimus, nunc verò ſatis ſit nouiſſe, quod cùm putrefactus aër ad corpus cordis peruenit, hectica febris peſtilens generatur quæ verè & propriè hectica non eſt: quoniam non ſolùm in ſolida cordis ſubſtantia præter naturam calor accenditur, eadem excalfacta, ſed putrefacta quodammodo ac corrupta. Cæterùm adhuc dubitabis quomodo generari poſsit febris peſtilens diaria, aut hectica, ſi Galen. 1. de diffe. febr. cap. 4. dicebat: [eam promptiùs generari iis corporibus quibus humores ex prauitate victus erant putredini obnoxij?] Niſi eſſet quòd aliquando, dicebat Galenus, & non ſemper febris peſtilens generatur ob eos, qui ſunt in corpore humores ad putreſcendum paratos, cùm breuem aliquam occaſionem ad febris originem ab aere ambiente accepit animal, id quod nequaquam nos negamus, & ſi dixeris quòd in ea peſtilentia quæ Athenienſes inuaſit, iis etiam corporibus febrium peſtilentium origo data eſt, vt ibidem poſt pauca ſcriptum eſt, adhuc aſſerimus in eá peſtilentia corpora promptiùs laboraſſe, in quibus, ob victus prauitatem humores erant putredini obnoxij, quæque in ſuffocatis tuguriis habitabant, at non propterea negauit Gal. quòd in illa, & in aliis etiam peſtilẽtiis poſsint, & diariæ, & hecticæ, peſtilentes febres generari, nõ ob idquòd humores ſint in talibus corporibus magis putredini obnoxij, ſed ſpiritus magis parati ad ſuſcipiendam talem aeris putredinem, vel partes ſolidæ cordis, quod etiam innuere videtur idem Galenus citato libro primo de differentiis febrium, cap. 8. cùm dicebat: [oportet enim in toto ſermone memoria repetere quòd nulla cauſarum ſine patientis aptitudine agere poteſt.] & paulò poſt in-

Quomodo peſtilentes diariæ fiũt, cum ſpiritus non putreſcant.

Dubitatio.

Reſpondet Non ſemper feb peſtilens generatur ex humoribus putridis.

quit: [At vt diximus magnam in generatione morborum partem babet eius, qui paſſurus eſt, habilitas corporis.] ſatis eſt itaque vt plurimùm eos peſtilenti febre laborare, qui magis parati ſunt ad ſuſcipiendam aeris putredinem: quæ diſpoſitio corporis, non modò referenda eſt ad humores putredini obnoxios, verùm etiam ad ſpiritus, & partes ſolidas, eo quòd indifferenter aeris putredo inſpirata, ſingulas has tres cordis ſubſtantias occupare poteſt, prout vna vel altera ad ſuſcipiendam eius putredinem magis parata eſt. Nam veluti febris ipſa indifferenter incipere poteſt calore præter naturam accenſo, in vna trium ſubſtantiarũ ſeu materierum, quæ noſtra corpora conſtituũt, humoribus videlicet, ſpiritibus, aut partibus ſolidis, vt liquet citato libro primo de differentiis febrium, cap. 1. quamuis in genere primo læſo non ſiſtat, ſed duo reliqua genera inuadat, progreſſu temporis, niſi antea ſoluatur, perinde etiam non inconuenit vt ab inſpirato peſtilenti aëre febrilis diſpoſitio alias ex aliis dictarum cordis ſubſtantiarum initium ſumere poſsit, & ſi dicas hoc non eſſe vndequaque ſimile, nam non ſolùm maior diſpoſitio vnius, ſeu alterius ſubſtantiæ efficit vt quandoque vnum, quandoque alterum genus febrium generetur, ſed requiritur etiam cauſarum efficientium diuerſitas: ex aliis nanque cauſis diariæ oriuntur febres, & ex aliis hecticæ: atque etiam ex aliis quæ ex humorum putredine fiunt. At febrium peſtilentium omnium vnicam aſſeruimus eſſe cauſam, aërem ſiquidem peſtilentem, ac putridum, & ob id fieri nequit, vt ex eadem cauſa diuerſæ cordis materiæ ſeu ſubſtantiæ accendantur: & propterea diuerſæ etiam genere febres peſtilentes fiant. Huic reſponſum dabimus, quòd licet perpetuo aer putridus ſeu peſtilens, auctor, & cauſa ſit peſtilentium febrium, non tamen ſemper idem aër, eadem ratione, eodémque modo coinquinatur, ac peſtilens redditur, ſed diuerſa ratione, & quandoque magis, quandoque minùs talis efficitur, ob quam diuerſitatem, maiorem etiam, vel minorem proportionem habebit cum hac, vel illa cordis ſubſtantia, quo fit vt interdum ſpiritus, interim humores, non rarò autem ſolidam cordis ſubſtantiam occupet, atque in ea primo febrilis diſpoſitio initium ſumat, progreſſúque temporis, reliquas etiam, niſi antea ſoluatur, inuadat. Diuerſum itaque genus eſt peſtilentium febrium à iam dictis tribus primis generibus, cùm in nullo eorum contineantur, ſed indifferenter, non ſolùm ex hecticarum, & diariarum numero eſſe poſsit, ſed earum quæ ex putredine ortum habeant, ſi earum febrium ſubiecta inſpexeris, ſemper tamen in aliquo ab eiſdem diſcrepabunt peſtilentes febres, vt in præcedentibus explicauimus, & propterea Hippocra. libro de flatibus alterum genus febrium eſſe dicebat commune omnibus, quod peſtis appellatur: quarum febrium tempus iam eſt ſigna recenſere, primò dignoſcitiua, & deinde prognoſtica.

Alia obiectio. Diuerſa ſubſtantia ex eadem cauſa accendi nequeũt. Reſpondet aerem non ſemper eodem modo corrumpi, quare pro diuerſa ratione corruptionis diuerſas cordis ſubſtantias corrũpi.

De peſtilentium febrium dignotione, ac prognoſtico.

Caput VIII.

Signa febris peſtilentis.

QVONIAM in peſte omnia horrendiſsima fieri poſſunt, & grauiſsima quæque ſuperueniunt, nihilque in ea velut in aliis morbis definitum eſt: plurima etenim, & varia fiunt ſymptomata, Aetio & Paulo teſtibus, ob id à maximis exordiemur indiciis febrium peſtilentium, quemadmodum in cæteris febribus egimus: & deinde reliqua omnia recẽſebimus, ſunt autem maxima quæ à calore, pulſu, & vrina ſumuntur. calor ſiquidem harum febrium ab aliis per putredinis excellentiam differt, nam tangentibus nobis eos qui tali febre laborant, neq; calidi, & perurentes videbuntur, quamuis interius magno flagrarint incendio, vt liquet ex Galen. 6. de morb. vulg. ita vt in ea peſte quam Thucydides deſcripſit, adeo interiora ægris vrebantur, vt neque valde ſubtilium veſtimentorũ, neque linteolorũ velamenta, neq; aliud quicquam præter nuditatem, ferre poſſent, quamuis tangenti corpus exterius valde calidum non erat, neque viride, ſed ſubrubrum, liuidum, puſtulis exiguis, & vlceribus efflorefcens, & ſi manum thoraci exercitatus medicus in explorando febrili calore, imponat, caliditatem maiorem, ac acriorem ſentiet, quàm in reliquo corpore, & æſtum quoque ſentiunt ægri in thorace maiorem. Pulſus aderunt omnino celeres, frequentes ſæpius, non autem præualidi, ſed quibuſdam imbecilli, manifeſtiúſque in hac febre celeritatem contractionis percipies, in quacunque cordis ſubſtantia præter naturam calor fuerit accenſus: magis tamen, vbi peſtilens febris cordis humores occupauerit, quibuſdam vero adſunt pulſus ferè moderatis ſimiles, parúmque præter naturam immutati, ac in eodem ſtatu perpetuò permanentes, aderitque ſimiliter reſpirationis frequẽtia, interim & magnitudo, & ſi quiſpiam obſeruauerit expirationem ægrotantium, ſæpius graueolentem reperiet, quemadmodum vulgus obſeruare vſu conſueuit. Tu verò non vſu modò, ſed & ratione æſtima id veritatem habere. Vrinæ non ſemper eodem modo videbuntur: nam quorundam conturbatæ, & aquoſiores erunt, non nullorum autem multò quàm pro natura tenuiores. Quibuſdam vrina naturali ferè vndequaque ſimilis erit, calore, craſsitudine, & ſedimento: quæ inter omnes exitioſior eſt, vt dicemus, erit quoque animus, præſertim vrinarum ſublimamentis, adhibendus: nam quædam quæ ſubliuida quodammodo ſunt, fugiunt: & item alia quæ aranearum latas telas referunt, in modum lanæ congeſtæ. At ſi quid tale animaduertas, aut nullum planè ſublimamentum innatare vrinis, in peiorem partem hæc interpretare, vt Gal. inquit 3. de præſag. ex pulſ. verùm ex vrina in eiuſmodi febribus, præſertim vbi corpus cordis occupauerint, firmam notitiam petere ſemper non licebit, vt ipſemet Galen. teſtis eſt: ſed alia ſunt perpendenda. Nam & in ore eorum cernes aliquid peſtilentis coloris, cùm partim eryſipelatoſum, partim colorem habent depaſcentibus herpetibus ſimilem, per plures partes diffuſum, cibum reſpuunt, ſitiunt præter modum, ac frigidum poſtulant, & oculi manifeſtè calidi & flammei redduntur, potiſsimùm ſi licebit eos balneare, à balneo hæc accidunt, vt Galenus inquit citato libro tertio de præſagit. ex pulſ. Accidunt quoq; eis deliria varia, bilis vomitus, præcordiorum diſtentiones, dolores, ſudores multi, extremitatum frigiditas, profluuia biliosa, tenuia, flatuoſa, vrinæ aliis aquoſæ & tenues, aliis bilioſæ, aliis nigræ, malas ſubſidẽtias habentes, & peſsima ea quæ in medio vaſis depẽdẽt, ſanguinis nariũ deſtillationes, æſtus in thorace, linguæ torrefactæ, vigiliæ, cõuulſiones violẽtæ, ſed & vlcera praua, & carbũculoſa, & perni-

A caloris qualitate.

Com. 1 ſuper tex. 19.

Ex pulſib.

Ex reſpiratione.

Ex vrinis.

Ex colore & aliis in facie conſiderandis.

Ex deliriis.

Ex excretionibus, &c.

&pernicioſa in peſte fieri poſſunt, & in reliquo corpore, & in facie, ac tonſillis, vt ex Ruffi auctoritate fatetur Actius cap. 95. lib. 5. & Paul. cap. 35. lib. 2. interim ex hac ſebre incidunt in ſyncopem, anguſtia premuntur, ac inquietudine vehementi. Alui excrementa fiunt graueolentia, quãdoque verò ſyntectica & pinguia, & vrinæ etiam oleoſæ: interim in cataphoram incidunt, & vox eiſdem vitiatur. Ex his omnibus, aut eorum quibuſdam, peſtilentem febrẽ dignoſces. Num verò in humoribus, partibus ſolidis, aut ſpiritibus cordis accenſus fuerit præter naturam calor, ita diſcernas. Nam ſi in humoribus fuerit accenſus, interius magis æſtu laborabunt, & vruntur, & hi ſunt qui maximè velamenta linteolorum tum ferre non poſſunt, neque aliud quicquã præter nuditatem: licet exterius corpus valde calidum non ſit, ſed ſubrubrum, liuidum puſtulis exiguis, & vlceribus eſfloreſcens. Pulſus habent celeriores, neque adeò imbecillos, quamuis neque præualidos, percipiúntque ægri ſe ſebre laborare, neque æqualiter perpetuò, ſed inæqualiter febricitãt. Reſpiratio maior, & freqnentior erit, vrinæ quoque conturbatæ, interim aquoſæ & tenues, aliis bilioſæ, aliis nigræ, malas ſubſidentias habentes, aut peſsima ſuſpenſa, ſeu etiam ſublimamenta: interim oleoſæ, & pingues videbuntur: ſpiritus graueolens, & in ore aliquid peſtilentis coloris magis percipitur: ſitiunt magis ac linguam habent aridiorem, & frigidam maximè deſiderant, ac cibum reſpuunt. Poſt aures, aut ſub alis, aut circa inguina potiſsimùm fiũt abſque manifeſta cauſa eiſdem bubones, vigiliæ, conuulſiones, deliria, anguſtiæ, inquietudines, alui excrementa graueolentia magis, bilioſa, & interim ſyntectica, & pinguia maximè aderunt. Si verò ſolidæ cordis partes fuerint accenſæ, febris admodum exigua erit, adeóque exiguus præter naturam calor, ac perpetuò æqualis aderit, vt quidam ſe febricitare negent, cùm ſe febricitare non percipiunt. Pulſus etiam aderunt moderatis ſimiles, eo quod parum ſunt præter naturam immutati, & in eodẽ ſtatu perpetuò manebunt, neq; maiores iuſto, atque interim neque crebriore, omnino tamen celeres quodammodo, eo quòd celeritas febricitantium pulſibus perpetua eſt, ſuntque omnino etiam imbecilli, cum ipſum corpus cordis fuerit occupatum. ſimiliter vrina colore, craſsitudine, & ſedimẽto, naturali ſimilis erit Galen. auctore eodem 3. de præſag. ex pulſ. verùm non propterea hæc accidunt (vt quibuſdam viſum eſt) quòd natura præ malitia ſeu venenoſitate aggredi non audeat peſtilentis febris cauſam. quidam verò aliter atque aliter interpretari hoc conantur, qui omnes, quos viderim, vſque ad noſtra tempora in hoc hallucinati ſunt. Neque enim propter aliud (vt Galen. viſum eſt citato libro 3. de præſag. ex pulſ. febris exigua eſt, calórque exiguus, pulsúſque moderatus, ſeu his qui ſecundum naturam ſunt admodum ſimiles, in eodémque ſtatu perpetuò manent, nec febricitare ſe percipit æger, & vrinæ quoque colore, craſsitudine, ac ſedimento admodum naturalibus ſimiles ſunt) niſi ob id, quòd febris peſtilens ipſũ cordis corpus occupauerit, planéque cõfirmata fuerit: & vt ita dicam, hectica, & in habitu. qua ratione hi ſunt quoque qui omnino inter omnes qui peſte laborant morituri ſunt. Nam quam excogites medicinam, inquit Gale. citato loco, c. 3. ad putredinem, quæ cor occupauit? cùm autem ad corpus ipſius viſceris calor hic putridus vniuerſus deflexerit, non ab re pulſus non omnino celeres erunt, nec maiores, aut crebriores, in eodem ſtatu perpetuò manentes, parúmque præter naturam immutati, licet imbecilli ſint omnes, febriliſque calor exiguus & æqualis, quoniam nullam acceſsionis inuaſionem, nec incrementum, nec vigorem, nec remiſsionem habet, vt cæteræ febres hecticę. Et quoniam vaſorum facultas concoctrix ferè oblæſa non eſt, aut parum ob febrium exiguitatem, ob id etiam vrinæ colore, craſsitudine, & ſedimento naturalibus penè ſimiles erunt, minúſq. deliria, vomitus, ſudores, aluique profluuia his febribus accidunt: neque puſtulæ aut vlcera quędam in corpore eſfloreſcent, aut bubones fient, & dolores, ſeu labores minùs eos afficient. At ſi contingat calorem hunc putridum ad cordis ſpiritus deflectere, & ſi raro eueniat, quòd ſi contingat ſtatim hominem perimit, aut ad aliquam duarum ſubſtantiarum peruadit (non enim in eiſdem ſpiritibus diu ſiſtere poteſt) non tamen deeſt facultas id dignoſcendi, ægriùs tamen ab hectica, quàm ab ea quæ in humoribus accenditur, diſtingui poteſt: quemadmodum & cæteræ diariæ ab incipientibus hecticis febribus difficulter etiam ſecernuntur. erit autem in his febrilis calor non adeò exiguus & æqualis velut in hectica, nec ita acris & mordax, vt in ea quæ in humoribus accenditur. Corporis extrema non admodum frigida. & ſi thorax tãgatur, licet calidior reliquis corporis partibus reperiatur, minùs tamen acris, & mordax ſentietur caliditas, quàm in cæteris peſtilentibus. Pulſus non adeò imbecilli velut in hecticis, celeriores tamen, & frequentiores: minus quidem celeres & frequentes quàm ſi in humoribus calor hic putridus fuiſſet accenſus. vrinæ admodum ſimiles his quæ ſecundum naturam ſunt. Incidunt in animi deliquia, ac ſyncopen ſæpius qui hac ſebre laborant, quàm cæteri. qua etiam ratione pauci quoque ſudores, præſertim in ceruice & fronte, in his cernuntur, ſeu madores quidam, lingua aderit non admodum ſicca & ſalebroſa, & propterea neque ſitis intenſa, corporíſque iactatio, ac inquietudo citra dolorem quempiam, propter virium imbecillitatem in his percipietur: neque etiam puſtulæ, aut vlcera, ſeu bubones eiſdem oriuntur, aut alui profluuia. His quippe indiciis febres peſtilentes dignoſcuntur: atque hoc modo inter ſe diſſidere videntur. Nunc ad prognoſtica tranſeamus. Si quis ſolerti fuerit ingenio præditus, futuram peſtem prænoſcet, & animaduerſione malignorum anni temporum & vitæ ſtudiorũ ad ſanitatem haud conducentium, aliorúmque animalium præcedente interitu. Inſuper etiam ſi expenderit cuiuſmodi ſit præſens anni tempus, qualiſve vniuerſus annus, vt liquet ex Aetio & Paulo præcitatis locis. Cæterùm neminem præterit peſtilentes febres omnes pernicioſas eſſe magna ex parte ex earum propria natura, cùm non modò duplicem, ſed ſæpius etiam triplicem in ſe magnitudinem contineant. inter cæteras verò illæ ſunt pernicioſiores in quibus plura, ac ſæuiora ſymptomata accidunt, vbi eiuſdem generis fuerit. Quòd in humoribus calor hic putridus ſuſcipiatur, minùs periculoſa febris erit, ſi puſtulæ, aut vlcera in corpore eſfloreſcent, ſeu bubones appareant, quàm vbi talia non fiant, etenim virium robur præ ſe ferunt, vt quæ adeo robuſtæ ſint, vt venenoſam materiam extra expellere conentur. Quamuis vbi peſtilens fuerit conſtitutio, vt plu-

Dignotio ſi in humoribus calor ſit accẽſus.

Si in partibus ſolidis.

Cap. citato.

Cur cum peſtis occupauit ſolidas cordis parteſq. quedam quæ hic recenſentur, ſecundum naturam reperiantur. in qua cauſa explicanda omnes hallucinantur.

Si calor putridus cordis ſpiritus inuaſit.

Prognoſtica.

Quæ peſtis minùs periculoſa, & quæ periculoſior.

rimùm criſes ad mortem ter minantur, vt liquet cõmentario aphoriſ.13.ſecundi libri. Verùm relatione ad eas febres peſtilentes in quibus aeris putredo ad corpus cordis peruenit, ſemper minùs minatur periculum hæ, in quibus calor hic putridus ad humores quos continent cordis ſinus, vniuerſus deflexerit, cum horum multi ſuperſtites fuerint, illi vero omnes intereriunt, vt inquit Galenus tertio de præſagit. ex pulſib. Quapropter neque hos curare tentandum erit, cùm nullam excogitare poteris medicinam, ad putredinem, quæ cor occupauit, eodem Galeno teſte. vbi verò aer quem inſpirando attrahimus, putredine infectus ad ſpiritus cordis vniuerſus peruenerit, admodum exitioſa eſſe conſueuit febris peſtilens, ac cito interimens, niſi ſpiritus prætergrediens priuſquàm omnes inficiat ac corrumpat, ad humores quos continent cordis ſinus, ſiue ſolidas cordis partes deflexerit, & ob id neque etiã tales peſtilentes febres curationem deſiderent, cùm autem citò interimant, aut in aliud peſtilentem febrium genus tranſeant. Reliquum itaque eſt, vt earum quæ curationem admittunt aggrediamur: earum inquam, in quibus aer infectus putredine, inſpiratus, ad humores quos continent cordis ſinus, vniuerſus peruenerit. Nam harum quædam curari poterunt.

Cap. citato.

De peſtilentium febrium curatione. *Capus IX.*

CVM verò hæ febres omnes ex putredine ortum habeant, vt concluſimus, Galen. auctore 1. de different. febriũ cap. 4. neque etiam ſimplicem habebunt curationis indicationem, quemadmodum de cæteris febribus quæ ex humorum putredine fiunt, cum eodem Gal. determinauimus, ſed geminam, alteram videlicet quæ ex putredine ſumitur, alteram quæ ex ipſa febre præſtatur, quamuis putredo nimirum primò ſananda ſit, tanquam febrium cauſa. nec interim febris quæ per eã accẽſa eſt, ratio non erit habenda, modò vires valeant. & ſi in idem conſentiant quæ febrem extinguunt & putredinem auferunt, ſine cunctatione id agendum erit. At cùm putredo in his febribus, non ex quapiam interna cauſa, ſed ex putrido inſpirato aere originem ducat, huic primò proſpiciendum erit, ne & putredinem & febrem amplius in corporibus efficiat atque augeat, deinde quicquid eorum iã factum eſt ſummouere tentãdum. Et ob id 2. de natura humana (ſiue Hippo. fuerit, ſiue alius quiſpiam auctor) ſcriptũ eſt: [At ſpiritus vt fluxus quam parciſsimus corpus ſubeat, vtque ſit quàm familiariſsimus prouidebis, ac ſolùm quo ad eius facere poteris in quo morbus vigeat, vertes, corporáque extenuabis: ita enim minimè multum ſpiritum & frequentem homines requirant.] & Galen. in comment. dicebat: [auctorem, curationem eo loco ordine tradidiſſe eorum morborum, quos totius proprietate eſſentiæ, potius quàm nuda qualitate corpora offendens parit aer, in quorum numero febris peſtilens eſt: in duo (vt ipſe inquit) referens propoſita, loci ſiquidem viciſsitudinem & pauculæ attrahendæ vſum animæ.] verùm vbi ob quampiã cauſam ſolum vertere non liceat, id ſaltem quàm primùm curabis, vt quàm parciſsimus aer, & minimè frequens, corpus ingrediatur, ſitque his quàm familiariſsimus: ac corpora extenuabis: ita enim (vt inquit Hippocr.) minimè multum aerem, & frequentem homines requirent, parùmque ab eo nondum familiariſsimo reddito, oblæduntur: quoniam aeris nos ambientis temperamentum, corporis diſpoſitionem ſecum mutat, acquiſititiúmque efficit temperamentum, quemadmodũ natura & ætas, Galeno teſte quarto de ratione victus, & primo de morbis vulgaribus. eóque magis, ſi nedum in qualitate, ſed in tota ſubſtantia fuerit immutatus. Quo circa huic attenti eſſe cogimur, maximè & primò, quoniam non tanquam cauſa ſine qua non duntaxat, vt in cæteris febribus ab eo indicationem ſumimus, ſed velut efficiente, cùm ipſe putridus, ac peſtilens redditus (vt dictum eſt) ſit harum febrium auctor, & proinde domus in qua æger decumbit, eligenda erit ſita verſus aquilonem, in loco non vtique cauo, qui nullum percipiat perflatum, ſed elato: ſint tamen feneſtrę clauſæ quodammodo, ne multus, & peſtilens aer ingrediatur, præſertim ſi quæ erunt verſus auſtrum. Quæ verò ad aquilonem ſunt poſitę, interim patere cõuenit, vbi potiſsimùm aer clarus, ac ſerenus fuerit. Turba quoquę hominũ quãtum fieri poteſt, ingredi prohibeatur: nam præter id quòd aerem peſtilentem ſecum trahant, domum etiam calefaciunt. Atqui curare oportet ipſum ad frigidum ſiccúmque alterare, quod ad qualitates ſpectat. Quòd verò ad ſubſtantiam, vt ſyncerus, purus, atque odoratus ſit, ob id aſsiduè domus hæc aqua roſacea aſpergatur, aut aceto roſaceo, vel vtriuſque ſimul permiſtis, aut humi roſæ plurimæ, violæ, nenupharis flores, ſeu myrti ſubſternãtur: in reliquis verò ædibus, aulæ in qua æger iacet, contiguis quotidie ignis ſuccendatur ex optimis, atque odoratis lignis, quo illatus peſtilens aer purgetur; vt quercus, iuniperi, pinus, oliuæ, lentiſci, cupreſsi, lauri, myrtillorum, roriſmarini, ſarmentorum vitis, & huius generis ſimilibus, ponantúrque deſuper res odoratæ, vt ſantali, roſæ, roriſmarini, mali medici, ſeu citrangulorum flores, neque inconuenit vt interdũ in eodem conclaui in quo æger decumbit, paruus quidã accendatur ignis, ex dictis lignis odoratis rebus etiã ac floribus odoratis iniectis, præſertim vbi febris valida non fuerit, ac tempus anni non vehementer calidũ. Nam & temperatè calidus aer, etiam in febribus à Galeno probatur, vt patet decimo de methodo medendi cap. 8 præter id quòd talis ignis purum ac familiarem aerem reddit, in hunc etiam vſum cõfert ſi domus hoc decocto inſpergatur, Recipe roſarum rubearum manip. j. ſantalorum omnium drach. 4. florum nenupharis, & violarum ana manip. s. bulliant in ſufficienti quantitate aquæ, & addita quarta aceti parte, vtare. interim iuniperi baccas, & myrtillorũ folia ac fructus adiicito, ac poma quæ apia vulgo appellãtur, ſeu eorum cortices, lauri, maliq; medici tum folia, tum flores. item odoramenta aſsiduè æger teneat, quę capite de febre ardente requiras. & licet in hac febre vigiliæ & ſomnus moderatè conueniant, quia tamen ſæpiùs vigiliæ ægrum moleſtant, cum his quæ eodem capitulo conſcripſimus ſomnus conciliandus erit. Cauendus tamen immodicus ſomnus, cùm humidiora corpora reddat, quẽadmodum vigiliæ, ſicciora, & imbecilliora vbi modum exceſſerint: omninóque motus vitandus erit. tum quòd febrientibus haudquaquam conueniat, tanquam calorem in corpore augens, vt liquet ab Hipp. & Gale. 6 de morbis vulgaribus, & ex eodem Gale. comm. aphor. 28. libri ſecundi & 20. lib. tertij, tũ vel maximè quòd maius frequentiùs infectum & venenatum

Indicatio duplex, à putredine & à febre.

Tex. comm 4.

Super text. 1. Comm. 1. ſuper text. 1.

Domus qualis eligẽda in peſte.

Ignis ſuccẽdi debet.

Somnus qualis.

Quies & motus. Commẽt. 3. tex. 31.

venenatum aerem inſpirare cogentur. quies igitur ægrotis iniungenda pari ratione repletio vitetur, ac

Inanitio & repletio.

excrementorũ omniũ, præſertim alui inanitio procurabitur congruo tempore: ſingulisq; diebus, prout docuimus citato cap. vitentur inſuper animi

Animi affectus.

accidentia omnia immoderata, cibis etiam & potibus

Cibus & potus.

eiſdem vtantur, quos eodem capitulo de curatione ardentis febris probauimus, ſemper eiſdem acetum, aut acida quædam, præſertim mali medici acidum permiſcendo: nam corruptela exigit contemperamentum, & non ſolam adiectionem Gal. teſte commentario aphoriſmi 17. primi libri. Et quamuis cogendi ſint ægri vt cibos aſſumant, vbi eos faſtidiuerint: nam fortiſsimi, qui vim ſibiipſis afferentes, cibum oblatum aſſumpſerunt, omnes ferè ſuperſtites fuerunt, vt ait Galenus tertio de morbis vulgarib.

Com. 3. tex. 8. comm. 5.

plurimi verò mori quàm comedere quicquam priùs duxerunt, & minime vtile ſit, vt inquit Celſus capitulo ſeptimo lib 3. fame vti, vitanda tamen cane peius & angue erit nimia cibi & potus repletio, quam quidam Emperici ac Barbari nimiopere probarunt parum rectè eadem Galeni verba intelligentes, ac propterea ægros nimio cibo implentes, citiùs ſtrangulantes, eo quòd putredinem, ac humorum corruptionem augeant. quocirca corpora extenuare

Tex. citato.

præcipiebat Hippocrates libro 2. de natura humana, ita enim minùs coguntur multum ac frequentem ſpiritum attrahere, & non eadem replere iuſſit. Tanta itaque cibi & potus quantitas exhiberi debet, quantam vires exigunt, vt ea eas ſeruari poſsint vſque ad morbi ſummum vigorem, vt fuſiùs in vniuerſali methodo explicauimus. & vbi non valeant vnica vice vel duabus in die eam euincere ac concoquere, in plures tum diuidenda erit, hoc eſt ter & ſæpius, ſed parum, cibus exhibendus erit, quemadmodum docuit idem Galenus commentar. citati aphoriſmi 17. libri primi, vbi videlicet vires laborantis debiles fuerint, & ea quæ eſt in corpore diſpoſitio ſit ex corruptione humorum, vel defectu. confeſtim autem in primis morbi diebus nulla expecta-

Purgatio.

ta coctione, quoniam neque omnino euinci, aut concoqui quòd putrefactum, ac corruptum eſt in his febribus, à natura valet, euacuare tentandum eſt; nam quod alienum à natura eſt, ita vt amplius ad primam humoris bonitatem redire non poſsit, educare, idque primum eſt tentandum, vt liquet quarto de ſanitate tuenda. cap. 4. quapropter omni-

Venæ ſectio.

bus conſentientibus, per venæ ſectionem tentabis quòd putrefactum eſt vacuare, & ob id ſtatim vbi potiſsimùm ſanguis abundet (vt inquit Aetius) venam ſecare licebit internam dextri cubiti. nam velociſsimè & plurimum ex his, quæ principes ſunt, partibus, vena hæc corpus vacuat, quocirca in acutiſsimis morbis ad hanc incidẽdam ſe confert Hip-

Text. com. 24.

pocrates, vt liquet ex eodem, & Galenus quarto de ratione victus in morbis acutis. qua ſecta, eam quæ ſiniſtri cubiti interna eſt, venam, iterum ſecabis: neque enim ſimul multa ſanguinis copia in his febribus extrahenda erit, ne vires proſternantur: ſunt etenim hæ ſemper in eiuſmodi febribus parum validæ, vt dictum eſt, propterea quòd cor primario ſit affectum, & ob id tutius erit venæ ſectionem repetere, quàm ſimul multam ſanguinis copiam vacuare, etiam ſi morbus exigat: in quem e-

Vena ſecãda etiam ſi bubones appareant.

tiam vſum confert ſiniſtri cubiti ſecundò venam ſecare, magis quàm dextri vt quæ magis è directo ſita ſit ipſi cordi. ſi verò cum hac febre, poſt aures, vel ſub alis, aut in inguinibus bubones fiant, non minùs etiam vena ſecanda erit, potiſsimùm vbi non tota materia ad eaſdem partes fuerit delegata, & expultrix facultas ſegnis fuerit ad excernendum. At non ſemper interna dextri cubiti, ſed ſeruata rectitudine, ea incidatur quæ cum iam dictis partibus maximè communicat, vt humeralis, vbi poſt aures, interna cubiti vbi ſub alis, poplitis, ſeu malleoli vena, vbi in inguinibus bubones apparuerint; dextra tamen vbi in dextra, & ſiniſtra vbi in ſiniſtra bubones emerſerint. Exonerata etenim natura ab hac venæ ſectione, potentior efficitur ad excernendum à corpore quod corruptum, ac omnino alienum eſt. At ſi vlcuſcula, puſtulæ ſeu reliquæ cutis

Puſtulæ ſi ſymptomaticæ ſint etiam ſecanda vena.

effloreſcentiæ in toto corpore apparuerint, quæ φύματα, ſeu ἐξανθήματα Græci vocant; perpendendum eſt criticæ, vel ſymptomaticæ excretiones ſint. dignoſces autem id ex conferentia & tolerantia: nam ſi criticæ fuerint, conferent, & ægri leuius ſe habebunt, ſi ſymptomaticæ, haudquaquam, ſed contra. ſecabis itaque venam aliis conſentientibus ſemper, vbi ſymptomatis ratione hæc proueniant; neque enim ab eiuſmodi excretionibus natura iuuabitur vnquam, præſertim vbi ea fuerint exanthemata, quæ vulgò paſticij Neap. appellantur, & propterea non modo ea iuuanda non erit per hanc viam, cùm vtiles tales vacuationes non fuerint, ſed cohibere. Hippoc. decreto aphoriſm. 2. lib. 4. id quod in dies admodum formidare cernimus quamplures noſtros Neapolitanos medicos, in ſimilibus febribus peſtilentibus, cum eiuſmodi cutis effloreſcentiis. Qui ob eorum imperitiam putantes à venæ ſectione naturæ motum, ac ſi eſſet criticus, impediri, eam omnino prohibent, & propterea ægros veluti gladio quodam iugulant, quamuis nos non cohibendas, hoc eſt repellendas eas eſſe aſſerimus, ſed cùm ea eis æger iuuetur, quòd venæ ſectionem, aliáque medicamenta, tum intus, tum etiam de foris adhibita non impediant, fatemur. quinimò eiſdem audacter vtendum eſſe, cenſemus. Si verò criticè natura ad cutim pellat redundantes, ac vitioſos humores, animaduertere oportet num integrè eos excernat, vel excreuerit, hoc eſt perfectè, & indeficienter, an non, vel excreuerit, hoc eſt perfectè & indeficienter ſit iudicatum, aut iudicetur, neque mouere, neque nouare aliquid oportet, Hippocratis decreto aphoriſmo 20. libri primi, & ita inhibenda erit venæ ſectio. At ſi non integrè, & perfectè expellantur,

Si puſtulæ per criſim non integrè iudicauerint, etiam vena ſecanda.

aut fuerint expulſi ad cutim conſenti in corpore vitioſi ac venenati ſucci, ſed permulta fuerit eorum copia, adeò vt à natura expelli nequeant, eadem per venæ ſectionem exoneranda prius erit, vbi reliqua conſentiant, & deinceps iuuanda per ea quæ per cutim vacuant, vt ſexto de morbis vulgaribus à Galeno decretum eſt. Nec propterea natura im-

Commen 2. 3. tex 19.

pedietur, ſed citius ac promptiùs aggreſſam iam criſim perficiet, à multa humorum copia exonerata, ob quam priùs grauata, inceptam criſim perficere non poterat. ſi verò ætatis, aut virium ratione, ſeu alterius cuiuſpiam, venæ ſectio fieri nequeat, cucurbitulis ſcalpello circunciſis, aut hirudinibus vtendum erit. ſimilis quoque ratio de purgatione

Purgatio à venæ ſectione, & ante.

habenda erit. Nam vbi ea indigeant ægrotantes, nulla (vt diximus) coctione expectata, eadem vti oportet, quam citius poteris à venæ ſectione, vel ſtatim in primo ſaltem, vel in ſecundo die, ſi venæ ſectio fuerit impedita, etiam ſi materia non tur-

geat: eſt etenim venenoſa, & in corde cōſiſtens: quapropter neque concoctionem admittit, neq; ſi eam admitteret, eadem expectanda eſſet, ratione partis in qua continetur; quemadmodum fuſius noſtro libello de concoctione diſſeruimus. eſt itaq; in principio ſtatim purgatione vtendum, vbi ea indigeant ægrotantes, nulla expectata morbi coctione in his febribus. Nam non ſolùm per vrinas, euacuationes, ſed quaſcunque alias corporis purgationes, probarunt Aetius cap. 95. libro 5. & Paulus capitulo 35. libro 2. ambo tamen ex Rufi auctoritate. & Galenus primo de differentiis febrium, cap. 4. corpora in quibus ſuperfluitates redundabant, peſtis tempore, purgatione ſanabat, inquit ipſe: quamuis de præſeruatione loqueretur; neque enim alia & diuerſa ratio eſt, quòd ad cauſæ abſciſsionem, in præſeruatione & curatione, quamuis in illa quæ poteſt in futurum morbum facere, cauſam tollimus, in hac, quę iam actu facit: quoniã ſub hac, iam ſenſibiliter ex ipſa cauſa morbus eſt genitus, in illa verò eſt futurus, vtráque tamen prophylacticè appellatur, vt liquet vndecimo de metho. meden. cap. 2. quamuis & curatio quoque appellari poſsit, nam & quæ præcuſtodia dicitur, eſt etiam curatio quodammodo, eodem Gal. teſte citato libro primo de differẽtiis febrium cap. 4. at purgationis ea ratio habenda erit, vt per ea purgantia medicamenta perficiatur; quæ nihil venenati, nihilque moleſti habeant: per hæc etenim non modò morbi malitia non augetur, neque cum maximo labore, & virtutis proſtratione, putrefactus humor ſimul cum bono educitur, vt quibuſdam viſum eſt: quinimò redundans humor, licet excellenti putredine & malitia prędítus fuerit, tutò & nõ multo cum labore, ac cum virtutis robore eadem exonerata, expurgatur. Neque enim eadem ſeruanda eſt lex in educẽdis eiuſmodi venenatis humoribus, ac in cæteris, ita vt cõcoquendi, ac præparandi priùs ſint, neque natura, poſt coctionem & ſecretionem, eos excernere tentat, ſed cùm omnino alieni ſint atque venenati, eos quàm primum expellere conatur, æquè certè, vt quæ in ventre corrupta prorſus ſunt, & propterea confeſtim etiam indiget aliquo manũ porrigente, & hunc eiuſdem motum adiuuante, vt ex vtroq; noxij humoris fiat euacuatio. Natura quidem expellente, medicamẽto verò attrahente, perinde ac in materia turgente, cùm non minùs in peſtilenti febre, imò magis eadẽ pericula inſtituneant: decumbunt etenim ad membrum princeps, & non per corpus vagantur putrefacti ac venenati humores. ſunt verò hæc, mel aëreum, caſsia fiſtula, tamarindi, ſaccharũ violaceum, roſarum rubearum ſuccus, rhabarbarum, agaricum, ſena, epithymum, myrobalani, è quibus ea ſeligenda ſunt, ac inuicem cõponenda, quæ tibi pro ratione redundantium ſuccorum conducibilia eſſe videbuntur. Interim diacatholicon, at etiam triferam perſicam deſcriptione Meſues adiicere poteris: neque enim in his febribus omnino deſpicienda erit. Id verò memoria ſemper teneas, quod vbi putridus ac peſtilens inſpiratus aër vniuerſus ad partes ſolidas cordis, aut eiuſdem ſpiritus deflexerit, neque venæ ſectione, neque purgatione vtendum erit, neque his quæ vrinas, aut ſudores eiunt, quibus à purgatione iam dicti vti poterunt, ſed cæteris medicamentis alterantibus intus & extra, quæ ſtatim docebimus: ſunt etenim hæc communia omnibus peſtilẽtibus febribus. nam quod futurum eſt putridum, ſeu venenatum, vitãdum eſt, ne

Si putridus aer ſolidas cordis partes occupauit, neque venæ ſectione, neque purgatione vtendum.

fiat in cunctis peſtilẽtibus febribus, quod verò corruptum atque omnino à natura alienum, omni via vacuare tentandum eſt, potiſsimùm autem vbi humores tales fiant, vt dictum eſt, & licet id vitabitur præcipuè vbi cauſa fuerit ſummota, non parum etiam confert, ſi cum eiuſdem medicamentis, aëris inſpirati malitiæ valde obſiſtat, & corpus imparatum ad ſuſcipiendam eiuſdem aëris putredinẽ reddas, eámque ſiſtas, ne amplius progrediatur, ac reliquas nondum putrefactas cordis ſubſtantias occupet, & corrumpat, & quamuis in reliquis peſtilentibus febribus non ex putredinẽ humorum ortis, fruſtra hęc etiam ferè remedia tentabis: ſunt etenim exitiales ferè omnes, vtcunque non ea exhibere nõ inconuenit: in quem vſum magnoperè à Galeno commendatur terra Armenia, ſeu lapidem nominare volueris. Inquit enim nono de ſimplicium medicamẽtorum facultatibus. quòd in magna illa peſte, cuius eadem facies fuit, atque eius quæ Thucididis memoria graſſabatur, quotquot hoc medicamentum bibêre, celeriter curati ſunt. At quibus non profuit, omnes interiêre, ſcilicet cùm nec alio quouis iuuarentur. vnde colligitur quòd iis duntaxat non fuerit auxilio, qui plane erant incurabiles. vult itaque Galenus hoc in loco quòd qui à peſte curari poſſunt, omnes hoc medicamento liberantur. Deinceps exhibendi modum docens, aſſerit: [Cæterùm bibitur ex vino albo, conſiſtentia tenui, modicè diluto, ſi aut plane febri careat, aut leuiter ea teneatur, ſin grauiter febriat, admodum aqueo, non tamen calore vehementes ſunt febres peſtilentes.] hæc ille. ſed vtinam bolus hic, lapis, ſeu terra, ex Armenia, ea quæ Cappadociæ finitima eſt, etiam ſiccantior (vt ipſe ait) ad nos perueniret: neque enim hæſitandum eſſet de eius facultatibus, quas Galenus citato loco teſtatur, neq; in peſte præſtantius vllum medicamentum eſſet præferendum. verùm cùm talis lapis ſeu terra ex Armenia haudquaquam ad nos deferatur, aut ſaltem per quàm rariſsimè, & pauciſsimus, & propterea neque verus, & ſyncerus reperiatur, vt ex eius tum colore, tum ſubſtantia coniectare licet, ab eo potiùs abſtinendum eſſe arbitror, ne pro lapide Armeno, alia vtamur adſtringenti ac obſtruente terra, ex qua potiùs ægri lædantur, quàm iuuentur, vt in dies cernimus quoſdam Neapolitanos medicos in omnibus ferè febribus, etiam non peſtilentibus, vti, non paruam ægrotis noxam inſerentes, cùm obſtructionem ac putredinem augeant, ob eiuſdem terræ craſſam ſubſtantiam, frigidúmque ac ſiccum temperamentum. neque hic qui apud nos reperitur (orientalis bolus communiter dictus) omnis ex Lemno vehitur: eſſet etenim fortè vera terra lemnia; ſed adhuc eius conditiones omnino participare haudquaquã videtur. Quamobrem neque etiam eodem vtor, neque vti conſulo, poſtquam terra illa non eſt armenica, quæ ex Galeno commendatur, & dubia res eſt, num etiam ex Lemno feratur. ſed veriſimilius eſt adulteratam eſſe terram, tum ob eius copiam, quæ paſsim in Italia reperitur, tum vel maximè quòd neque terræ lemniæ omnino conditiones participare videtur; & valde difficile ſit, etiam veram à non vera diſcernere, ita vt veram à ficta dignoſcere queat nemo, vt liquet ex Galeno 1. de antidotis. cap. 2. ſed pone veram eſſe terram lemniam, non eam ſed armeniam commendauit Galenus. quam ſi conducere iis febribus nouiſſet,

Quæ in peſtilenti febre maximè commẽdentur.

Cap. proprio.

uiſſet, non vtique ſubticuiſſet inter tot quas ei tri-
buit facultates, licet tutum reddere accipientem
eam, à venenis, aliiſque mortiferis medicamentis,
Cap.3. ac fortè ferarum morſibus non negauerit, 9. de ſim-
plicium medicamentorum facultatibus, ſimul cum
iuniperi fructibus, quod medicamentum poſſe à pe-
ſte etiam præſeruare cum eodem Galeno admitti-
mus. vbi autem lapis hic armenus fortè haberi po-
terit apud quoſdam Regulos repertus, modo quo
Theriaca. Galen. commendauit, tutò in his febribus vtare.
commendatur etiam non minùs à Galeno libro de
Theriaca ad Piſonem, Theriaca, ſeu ipſa quoque
ignis quidam purgatorius exiſtat, vt ipſe inquit, præ-
ſumentes enim in peſtifero aeris ſtatu, neutiquam
malo corripi ſinere nouimus, correptis iam poſſe
mederi aeris inſpirati malitiam inalterantem mu-
tantémque, vt quæ corporis temperaturã infici ma-
gis prohibeat: de qua ſimilis mihi occurrit hæſitan-
di ratio, velut de bolo armeno, tum propter viperæ
varias opiniones, atque eius incertitudinem (neque
enim hucuſque, licet magnopere laborauerim, &
plures ad me ſub hoc nomine fuerint delatæ, veram
viperam ſuis cum cõditionibus inſpicere potui) tum
etiã propter alia medicamenta ſimplicia quæ The-
riacæ compoſitionem ingrediuntur; quorum non-
nulla haudquaquam comperiuntur. At vbi fortè ex-
actè & probè præparata reperiri contingat, auda-
cter ea vtare. In hunc etiam vſum confert magno-
Syrupi. perè mali medici ſuccus acidus ſolus, aut exiguo ſac-
charo paratus, nec minùs & limonum, & limoncelij
aut cæterorum malorum aureorum acidorum, ac
malorum punicorum, ac pomorũ acidorum, oxali-
dis, ſonchi, bugloſsi, meliſſophylli, ex quibus ſepa-
ratim, aut quibuſdam eorum permiſtis cum ſaccha-
ro, ſyrupum conficere poteris, cum quo interim
ſmaragdi gemmæ pollinem (vbi diues fuerit æger)
miſceto. Cõducit inſuper ſyrupus acetoſus ſimplex,
aut oxyſaccharum. poteris etiam hunc in modum
medicamentum quo ipſe vtor, parare. Reci. ſacchari
roſacei, & bugloſſati ana, vnc. 1. s. diſſoluas in lib. 1. s.
aquæ meliſſophylli, oxalidis, aut ſeris ſeu buglóſsi,
transfunde per colum, & adiicito ſyrupi ex citri aci-
do, oxyſacchari, & de pomis ſingul. vnc. 2. pulueris
diamargarit. frigidi drach. 2. foliorum dictamni, ze-
doariæ, & radicis heptaphylli ana drach. s. foliorum
auri numero ſex miſceantur, & ægrotanti ſæpius in
Pulueres. die & nocte, parum exhibeatur. Huius etiam pulue-
ris per duas horas ante cibum drach. 1. exhibere po-
teris cum vn. 1. vini albi odoriferi, & altera aquæ ro-
ſaceæ, & mirificè confert. Recipe radicis heptaphyl-
li, & pentaphylli ana drac. 1. zedoariæ, dictamni cre-
tẽſis, ſeminis mali medici, & cornu cerui vſti ſingu-
lorum ſcrup. 2. cyperi, baccarum iuniperi cuiuſlibet
ſcrup. 1. oſsis de corde cerui ſcrup. s. croci gra. 3. mi-
ſceantur & fiat puluis tenuiſsimus. interim drach-
mam s. margaritarum, aut ſmaragdi pollinis adiice-
re poteris. & vbi ſyuceram habueris terram armeniã
drach. 1. s. eiuſdem adiicito. denique ex his inuicem
diuerſimodè commiſtis, diuerſos componere pote-
ris, prout vſus vrgebit, pulueres, eóſque prout con-
Epithemata. ducere magis videbitur, accommodabis. Cordis in-
ſuper regioni epithema hoc erit imponẽdum, quod
recipit aquæ oxalidis, bugloſsi, nymphææ, & roſa-
rum rubear. ana vnc. 4. aquæ meliſſophylli, & flo-
rum citrangulorum ana vnc. 2 ſantalorum omnium,
& corallorum rubeorum ſingulorum drach. 3. ligni
aloes, corticum mali medici, ſeminis baſiliconis, cin-
namomi, cuiuſlibet ſcrup. 1. oſsis de corde cerui nu-
mero 2. croci grana 4. vini albi odoriferi vnc. 2. s. o-
mnibus ſimul commiſtis cum ſerico, purpureóque
linteo, fiant epithemata. Conuenit inſuper eidem
cordis regioni hoc medicamentum imponere, Re- *Vnguenta cordi admota.*
cipe Theriacæ drach. 4 terræ lemniæ, & ſantalorum
rubeor. ana drac. 1. aquæ roſaceæ, & aceti parum, fiat
ad modum vnguenti: roborat enim cor, medicamẽ-
tum hoc, foraſque trahit id quod in eo venenatum
eſt, & prohibet ne vlterius ac magis inſpirati aeris
malitia eiuſdem cordis ſubſtantiam inficiat. etenim
non propellendo a ſe Theriaca, aut cætera alexite-
ria medicamenta, ſed ad ſe trahendo venenum va-
cuant, Galeno auctore 5. de ſimplicium medicamẽ-
toru facultatibus. cap. 18. & præſertim vbi foris fue-
rint impoſita. at uanque [omne deleterium vene-
num a foris impoſitis medicamẽtis euacuatur, nem-
pe aut caliditate attractionem mollientibus, aut to-
tius ſubſtantiæ ſimilitudine.] horum tamen medica-
mentorum quæ alexiteria, ſeu alexipharmaca vocãt,
duplex eſt natura; vna eorum quæ diximus, quæ va-
cuant à patiente corpore venenum, ſeu deleterium
medicamentum; altera quæ alterant, aut vna dua-
buſque qualitatibus, aut denique tota ſubſtantia. vt
ibidem à Galeno ſcriptum eſt. Sacculi inſuper para- *Sacculi.*
ri poterunt hunc in modum, Recipe florum nym-
phææ, bugloſsi, roſarum rub. ana manip. s. florum ci-
trangulorum, roſmarini, & meliſſophylli ana drac.
2. ſantalorum, & corallorum rubeorum ana drach 3.
ligni aloes, corticum citri, ſeminis baſiliconis ana
drac. 1. foliorum dictamni, zedoariæ, cyperi, & bac-
charum iuniperi ana ſcrup. s. croci grana 3. oſsis de
corde cerui numero 1. interim margaritarum, aut la-
pidum pretioſorum contritorũ, ſeu folius ſmaragdi
drach. s. aut ſcrup. 4 adiicere poteris: ambræ quoque
& moſchi grana 2. & cum ſerico, & purpureo linteo,
omnibus ſimul commiſtis, ac contuſis, ſacculi fiant;
atque his topicis medicamentis vtendum eſt, etiam
ſi exanthemata quædam apparuerint, quæ Neapoli
vulgo paſtitij vocãtur vt dictum eſt, cùm per ea ma-
teria aliqua iitus non repellatur, neque per hæc ex-
anthemata vnquam criſis fieri poſsit, cùm non hu-
mor, ſed vapor ad cutim perueniat; etiam ſi à natu-
ra fiat eorum excretio. Adhæc roborato per eadem
medicamẽta corde, promptiùs ad alias ſaltem cutis
partes à ſe quod moleſtat, excutiet, adeo vt ſemper
maius ſequatur commodum quàm incommodum.
Quod quidem perſuaderi quibuſdam noſtris Nea-
politanis medicis, nunquam potuit, in grauem ta-
men ægrotorum perniciem, ob eorum pertinacem i-
gnorantiam. & hęc ſatis eſſe duxi pro cura febris pe-
ſtilentis. neque enim me præterit complura peſtis
remedia apud nonnullos eruditiſsimos viros, qui
de ea conſcripſerunt, reperiri, à quibus, vbi hæc non
ſuffecerint, ſtudioſi petant. Nos verò quæ præſtan-
tiora ac magis conducibilia ſunt, vſuque compro-
bata, hic conſcripſimus. At bubonum, exanthema-
tum, aliorúmque ſymptomatum quę cum his febri-
bus complicari ſolent, curationem propriam con-
ſultò prætermiſimus: neque enim deſunt qui horum
curationem fuſiùs explicauerint, innumeráque eo-
rũ ferè remedia ſcripta reliquerint. Nos verò hic pe-
ſtilentis duntaxat febris curationem docere propo-
ſuimus: qua etiam ratione & febres peſtilentibus ſi-
miles curari poterunt. Id tamen perpetuò vitare
conſulo, ne in communem grauiſsimúmque no-
ſtræ tempeſtatis medicorum errorem incidas, qui in

eiuſmodi febribus, præſertim pernicioſis, & valde malignis, veluti in lypirus, in quibus ob magnã inflammationem in corporis parte aliqua profundiori ortam, ſeu eryſipelas, interiora vruntur, exteriores autem partes ſunt frigidæ: medicamentum quoddã Meſues exhibent, non ſemel duntaxat, ſed ſæpius, quòd Alchermes dicitur, putantes ex eo naturalẽ augeri calorẽ, atq; ita extremas partes calfacere; ignorantes quòd cùm propter inflammationem ſeu eryſipelas calor intus trahatur ac detineatur, & propterea extremæ partes frigeant, ex eodem calido medicamento inflammationẽ ipſam, aut eryſipelas augeri, magíſq; propterea extremas partes refrigerari. Nec etiam innatum calorem augebit vnquam medicamentum hoc, cùm non nutriat, quo circa ægrotantes ſæpiùs hac ratione iugulant, tũ vel maximè ſi ipſum cum vino, aut alio etiã calido potu præbeant. Admodum certè pernicioſus abuſus, nulla ratione aut auctoritate, nec etiam experientia cõprobatus.

Vide finem cap. 2. partis tertiæ.

Quomodo, & quibus à peſtilẽtia quis præſeruari poßit. *Caput X.*

SED quoniam non minùs cõfert peſtilentiæ tempore corpora ægrotantia curare, quam eadem vbi nõ ægrotauerint præſeruare, ne in peſtilentem incidant febrem, propterea quo pacto ea præſeruari poſsint, breuiter exponere decreui, ea videlicet corpora quæ iuſtas ob quaſdam cauſas peſtilentẽ aerem fugere, ac alias in regiones migrare nequeunt. quo minùs ergo hęc corpora à peſtilenti & putrefacto aere patiantur, vnus ſiquidem ac primus eſt in omnibus cõmunis ſcopus; quòd videlicet corpus quàm maximè ſuperfluitatibus vacet atque optimè ſpiret. ſecundo loco poſt hoc, vt præpotẽti cauſæ quoad eius fieri poteſt aduerſetur, Galeno auctore primo de differentiis febr. quapropter ſtatim ab initio (vt ipſe fatetur) quæcunque corpora humida videbat, omni via exſiccare conabatur, quæ verò ſicciora, in his antiquum habitum cõſeruabat. At in quibus ſuperfluitates redundabant, hæc purgationibus ſanabat, obſtructionem autem foraminum aperire, atque abſtergere ſuadebat. hæc itaque omnia ſeruare oportet, ſi velimus à peſtilentia corpora præſeruare: neque alia tentanda eſt via ſeu methodus: & ob id præpotenti cauſæ, hoc eſt aeri peſtilenti, & venenoſo, hoc modo aduerſetur. Primò, domus in qua commorari debent, eligatur ab omni inquinamento ſeu fœtore puriſsima, bis etiam quæ in præcedenti cap. docuimus, ſeruatis cõditionibus. & qnia ignis potiſsimùm vbi eius non ſimplex lignorum materia fuerit, ſed lignorum, aliarúmque rerum odoratarum aeris putredinem conſumit; propterea quiſque domi ſuæ frequenter ad focum ſedeat, cuius ignis alatur lauri, pinus, iuniperi, quercus, oliuæ, lentiſci, cupreſsi, roriſmarini, & myrtillorum lignis, ac vitium ſarmentis; ſuperimponendo etiam, interim thus, myrrham, lignum aloes, ebenum, ladanum, ſtyracem, ſpicam, iuncum odoratum, malorum, ocimũ, caſiam. Huic itaque igni mira vis eſt in omni tempore, & præſertim hyeme, quo tempore largiùs eo vtendum eſt, parciùs autem æſtate. Aërem inſuper conclauis his odoramentis alteramus, thure videlicet, maſtiche, ſtyrace, ladano, iuniperi baccis, ligno aloẽ, caryophyllis, caſsia, ſantalis, roriſmar. ex quib⁹ omnibus, vel quibuſdam puluis fiat craſſus, aut orbiculi quidam cum meliſſophylli, ſeu roſarum aqua, figurentur, ac in exiguo igne proiiciantur, ſuffitúſq; fiat. His denique atque aliis in præcedenti capitulo conſcriptis, alterandus eſt aër. Inſuper pomum, ſeu pila odorata componatur, quam hoc tempore manu geſtare conuenit, quæ ex his conſtat, Recipe ligni aloès, carpobalſami, caſię ſingulorum ſcr. 1. calami odorati, amomi, ſpicæ ana grana 7. caryophyllorum, nucis muſcatæ, thuri, myrrhæ ana grana 5. ſtyracis drachm. 1. s. croci grana 3. labani drachm. 3. ambræ, & moſchi, ſeu zibeti ana grana 2. florum nymphææ, violarum, bugloſsi, ana drachm. 2. ſantalorum, & corallorum rubeorum drach s. roſarum rubearum drac. 2. cõtundantur omnia ſimul, & cum aceto, aqua roſacea, & florum citrangulorum fiat pila; & vbi opus fuerit adde cremoris tragacanthi, ſeu gummi arabici, aut reſinæ terebinthiuæ parum. Quod ſi omnia prædicta haberi nequeant, aut pauper fuerit æger, poterit ex quibuſdam eorum eadem pila figurari. Item pro diuerſa natura, ætate, conſuetudine, regione, anni tempore, ac reliquis huiuſmodi eorundem ſimplicium medicamẽtorum quãtitatem, minuere aut augere licebit, maximéque curæ hoc tempore eſſe debet, vt hominum cœtus quoad poſſunt, vitare conentur. ſomnus autem & vigiliæ (vt dictum eſt) moderatè conueniunt, vitandus tamen erit ſomnus meridianus, præſertim inſuetis frictiones lenes conueniunt, potiſsimùm aluo exonerata: curare etenim opus eſt, vt ſingulis diebus eadem alui excrementa natura excernantur, aut ſaltem arte, clyſteribus videlicet lenibus, aut glandibus: nec minus & reliqua corporis excrementa excerni debent. exercitio, niſi admodum modico, haudquaquam vtendum eſt. Aere etiam prius per ſuffitus, aut aliqua iam dicta etiam in præcedenti cap. purificato: coguntur enim ob exercitium, vbi aliter fiat, multum & frequentem aërem inſpirare homines; cuius contrarium iuſsit Hippocrates 2. de natura humana, & ratio etiam dictat. ſimiliter & animi affectus omnes immoderati, vitandi ſunt: iuuat tamen hoc tempore fabulis, iocis, leui lectione, liberalibúſque ludis animum recreare. Triſtitia autem & animi mœror, omnino pellatur, ſimiliter & peſtis timor, coitus item magnopere fugiendus, pręſertim immoderatus. Quod ad cibum & potum attinet, nihil adeò vitãdum, ac nimia cibi & potus repletio, vt dictum eſt: vitanda quoque, vt letale, eſt cruditas, nec minùs & fames, ſed quantum oportet, & vires exigunt, exhibere conuenit. ſint autem cibi facilis coctionis, boni nutrimenti, ac putrefactioni minùs obnoxij; ſempérque eiſdem acetum, aut acidum quempiã ſuccum, præſertim mali medici, permiſcendo, quemadmodum cap. de ardenti febre, & præcedenti etiam, explicauimus. ſit itaque carnis vſus moderatus, aſſę magis quàm elixæ, qualis eſt gallinarum caponum, gallinaceorúmq; pullorum, perdicum, faſianorum, ſtarnarum, attagenarum, vitulorum, hœdorum, capreolorum, leporum, merularum, turdorum, turturum, iuuenum columbarum, ac reliquarum paruarum, & montanarum auium. oua item recentia, ſorbilia, & tremula conueniunt. Inter piſces, ſaxatiles commendantur omnes, neque contemnendus eſt mullus, ſcorpius fluuiatilis, truta, & pelagicus mugil, & reliqui qui ſaporis ſuauitate cæteris præſtant, minimè lentam, ſeu viſcoſam & craſſam habentes carnem, qui omnes toſti in craticula ex aceto, aut ex eodem, gelu præſtricti, conferunt. Ex oleribus lactuca ex aceto conuenit, cichorium

Cap. 4.

Corpora exſiccãda, & pori aperiẽdi.

Domus qualis eligenda.

Aer immutandus.

Somnus & vigiliæ quales.

Text. 4.

Cibus & potus.

chorium, ſcariola, ſonchus, pimpinella, oxalis, bugloſſum, potiſsimùm æſtate. Hyeme verò meliſſophyllum, flores mali medici, vbi leuiter ebullierint, & capparea ſimiliter ex aceto. Item ruta, ſaluia, pulegium, hyſſopum, ſerpillum, apium, calendula, ſampſuchus, betonica, fœniculum A fructibus prætetea tecẽtibus omnibus abſtinere oportet, præter quàm ſi acidi fuerint, vt mala medica, limones, limoncelia, & reliqua aurea mala, pruna, & acida mala punica: his nanque vti conuenit, quemadmodum etiam vua paſſa, nucibus pinus, caricis, ac nucibus iuglandibus. lactis omnia genera, oleoſa prætereà ac pinguia vitanda ſunt; & vniuerſaliter omnia quæ humectandi, ac calfaciendi vim habent: etenim vni- *Loco cit.* uerſa victus ratio exiſiccans eſſe debet, vt à Galeno præcipitur, 1. de diff. feb. ſimiliter & refrigerãs poſtquàm ab immodica aëris intemperie calida & humida, ac ab eodem putrido exiſtente, peſtis generatur. Pro potu, vino vtantur tenui, aquoſo, ac ſubadſtringente. Vinoſiora autem, & meraciora vitare oportet. Mediocris tamen potentiæ vinum ſubflauum, & ſuaue, mediocriter lymphatum. hyeme, & quibus crudi redundant ſucci, cæteriſque corporibus temperamento frigidioribus, vitãdum non eſt: quemadmodum aqua etiam confert calidis admodum temperaturis, & quibus ea vti conſueuerunt, interim ſola, interim verò cum momento cinnamomi, aut cyperi decocta: aut etiã caryophyllis paucis adiectis. Vbi verò in corporibus ſuperfluitates a- *Cap. citato.* liquæ redundarint, eaſdem purgare conuenit, Galeni inſtituto, citato lib. 1. de differ. feb. Necnon & foraminum obſtructiones aperire, atque detergere ſtudendum, quorum medicamentorum copiam in præcedentibus conſcripſimus. Eligenda tamen ex eis ſunt quæ minus moleſta ſint, nihilque venenoſi habeant, miniméque corpus agitent, ac moleſtent, & pro ratione redundantium humorum vtendum: priùs tamen eiſdem concoctis ac pręparatis. quę verò obſtructiones apetiant, ac detergant, in vniuerſali methodo explicauimus, eorúmque magna copia habetur. quare non eſt cur hic iterum ea repetamus. id tamen non prætercam, quòd inter purgantia medicamenta hoc ipſe potiſsimùm vterer, Reci- *Pharmacũ cognomen.* pe pulueris hieræ ſimplicis Galeni drachmam vnã, rhabarbari cum ſpica tantundem, aut ſcrupulos quatuor, cum aqua meliſſophylli, aut bugloſsi, fiant catapotia, & præbeantur, à quibus per horam, vel alteram mellis aërei, aut ſyrupi è plutibus infuſionibus roſarum rubearum vncias duas aut ij. s. cum eiſdem aquis exhibeas. quòd ſi pituitoſi magis redundauerint humores, pro rhabarbaro, agarico vtare: & ſi melancholici, ſena, & epithymo: poſſunt etenim humores omnes indifferenter qui in cordis ventriculis continentur, à peſtilenti aere inſpirato infici *Pilula peſtilentiales Ruffi.* ac putreſcere, quamuis vnus altero ſit paratior. Inter celebrãtiſsima peſtis remedia, quibus corpus tutum redditur, ſunt Ruffi Catapotia, quæ (vt quibuſdam viſum eſt) conſtant ex aloës lotæ partibus duabus, myrrhæ, & croci ana parte vna, quorum drachma vna aut drachma s. ex vino datur ſummo mane: promittit enim Ruffus quòd qui his fuerit vſus catapotiis, neque peſtilentia, neque contagione correptus fuerit vnquam. Paulus verò capitulo 35. libri ſecundi aliter ex Ruffi intentione hoc medicamentum deſcripſit: ex aloe videlicet partibus duabus, guttę ammoniaci tantundem, & myrrhæ parte vna. hæc in vino odorato contrita inſtar dimidij cyathi exhibentur, nimirum quotidie, inquit ipſe. eius autem quantitas ſit ſimiliter drachma vna, aut drachma s. nec quotidie, ſed ſingulis tribus, aut quatuor diebus exhiberi poterit. etenim præter id quòd à peſtilentia præſeruat, ventrem etiam exonerat hoc medicamentum. quòd ſi huic Pauli deſcriptioni momẽtum etiam croci adieceris, non erit abſonum. Præſeruant *Carica cum ruta.* item à peſte caricæ cum ruta, nucibúſq; præſumptæ: etenim vniuerſis venenis aduerſari teſtantur nõnulli, de letalium venenorum compoſitione ſcribẽtes, vt liquet libro de cibis boni & mali ſucci. At lib. 2. de antidotis, cap. 5. Ex Apollinij muris auctoritate hunc in modum medicamentum hoc deſcripſit Galenus, cap. 8. Rutæ folia xx. nuces iuglandes duæ: ſalis gran. vnum: caricæ duæ. hæc ſi ieiunus quis comederit, à venenis non lædetur. Deinceps aliam conſcripſit eiuſdem auctoris antidotum, quæ exhibita, accipientem tutum à venenis reddit. Recipit autem baccarum iuniperi drach. ij. terræ lemniæ drach. ij. hæc vbi in puluerem redegeris, oleo & melle commiſcebis & repones, atque cùm opus fuerit, ex aquæ mulſæ cyathis duobus, quantum eſt auellana, dabis. Hac antidoto Nicomedes rex vtebatur, ſi quando ſuſpectos habuiſſet qui ſe vocarant: nam ſi venenum non ſubſit, quieta manet, ſin adſit, nauſeam concitat, & euomere cogit: ita vt venenum quoque cum antidoto reiiciatur. hæc ille. Nec minus à peſte præſeruat myrrhidis herbæ radix, Dioſcoridis auctori- *Lib. 4.* tate: ait nanque capitulo proprio: [Ferunt præterea quidam bis, térve pota quotidie in vino in peſtilentia radice eius, incolumes à peſtilenti morbo ſeruari qui biberint.] in hunc etiam vſum conferunt flores meliſſophylli, roriſmarini, & mali medici ſaccharo conditi: mirificè tamen conducit ipſiuſmet mali medici acidum ſimiliter ſacchato conditum, & vniuerſa eius ſubſtantia, ſi cum ſaccharo conficiatur. ſaccharum quoque roſaceum, & bugloſſatum, non parum etiam confert. Si verò cum eorum aliquo drachmam vnam huius pulueris manè per tres horas ante cibum exhibebis, aut cum exiguo vino albo odorato & aqua roſacea, ſi quod aliud, præualebit, Recipe cornu cerui vſti, ſeminiſque citri ana drac. ij. foliorum dictamni cretenſis, baccarum iuniperi, radicis heptaphylli (tormentillam vocant) & zedoariæ ana drac. j. ſeminis roſarum, & oxalidis, ac corallorum rubeorum cuiuſlibet ſcrup. ij. croci gr. iiij. fiat puluis, quo, vt dixi vtere: poterunt inſuper ex oxalidis, ſeu ſonchi ſucco, limoncelij, limonum, aut cæterorum malorum aureorum acidorum ſucco ſyrupi ex ſaccharo parari, quibus ſæpe vti, ęſtate potiſſimùm, apprimè cõferre puto, adiecta interim dra. j. prædicti pulueris. reliqua præcedẽti capitulo petas. quæ ſi ſatis eſſe non videbuntur, cæteros conſulito; reperies enim non paucos, qui peſtis medicamina conſcripſerunt. Nos verò quæ magis conducibilia viſa ſunt, ratione, & experimento comprobata, hic meminimus: ne ſcilicet in magnam mutatus hic excreſceret molem, & Tyrunculos artis medicæ perterrefaceret, atq; confunderet. Qua etiã cauſa nonnulla breuitati indulgens, reliquo in hoc opere conſultò prætermiſi, quæ fuſiùs ſcribere potuiſſem.

TRACTATVS DE FEB. PESTILENTIBVS FINIS.

RAIMVS GRAECVS
PADVANO GVGLIELMINO
AMICO OPTIMO S.

NECOTIVM, quod tuo ſuaſu ſuſceperam, notandi particulares locos in miro illo, & iam diu ſatis à nobis expectato libro Altimari Praeceptoris noſtri, methodus de curandis febribus inſcripto, præter expectationem, non parum mihi attulit laboris, credidi enim id facilè praſtare: ſed cùm facto opus fuit, lõgè ſecus ac cogitaueram rem ſe habere perſpexi: neceſſe enim fuit omnia ferè Caleni, & nõnullorum aliorum bonorum auctorum monumenta legere ac relegere. multum enim cùm ſolus fuerim, te abſente laboraui: ſed maxima vtilitas, quam conſequutus ſum ex hac doctiſſima lectione, inuentione ornata, diſpoſitione digeſta, & orationis perſpicuitate illuſtrata: in qua nihil eſt, quod nõ idem aptè, diſtinctè, & ordinatè dictum ſit, hunc laborem perpeti fecit. Quantum profecerim non pœnituit, occaſio mihi data fuit, vt viderem multos auctores, & praſertim noſtrum Calenum. nullus quippe fuit ferè in eo locus, quem non accuratè viderim. quàm mira legi de diffinitione methodi, & indicationis de primis pracipuiſq; indicationibus, deq; numero, & dignitate earum: & quàm conſtantem ſibimet Galenum in ſua doctrina faciat: licet aliquibus ſe diſſentire videatur: & quàm acerrimum Galeni defenſorem cognoui hunc virum contra quoſdam non poſtrema fama, hac noſtra tempeſtate, medicos: qui credebant ſuis rationibus, ſi dijs placet, demonſtratiuis, ſolidam, & veram Galeni in arte medica methodum euertere: quàm miro ordine prima genera febrium, priùs aſſignata definitione, ad Galeni mentem ſtabiliuit: & diuiſiua methodo, ad inſectiles differentias, deuenit: demum qua arte omnium febrium & praſertim peſtilẽtialis (in qua tractanda, omnes, quos viderim, ſuperauit) dignotionem, prognoſticum, ac curationem, tradidit. ſatis, ſuperq; tibi debere ſentio, cùm ad hunc fructuoſum me laborem excitaueris. nullus enim eſt ſenſus, in illa abſtruſa, & difficilima methodo Caleni, qui hac lectione duce non pateat. nullus ordo, qui non eluceſcat: omnia diuinè potius quàm humanè in arte medica vir iſte ex rei natura rimatur. cuius ingenium quanti faciam, ſemperq; fecerim, tu teſtis es. quò fit, vt omnes artis medicæ ſtudioſi huic non parum debeant. nam ſi verum dicere licet, noſti iam diu eſt, meum liberum iudicium (abſit adulatio, quæ neſcit ſtare cum vera amicitia) nullus poſt Galeni memoriam, quem viderim, febrium doctrinam ſub methodo vniuerſali ac perſpicua, à principio ad finem tradidit. quapropter ſi quis erit, qui ſe huic doctiſſimo viro non debere ſentiat, monſtroſæ & ingrata erit natura. interim artium medicinæ Tyrones commonefacio, vt de hoc noſtro qualicunque labore, tibi amico ſincero ac optimo gratias agant, qui me ad illum ſubeundum impuliſti: & Deum optimum Maximum comprecentur, vt Altimarum in re medica φιλόπονον ſeruet, licet enim mihi ſic eum nominare, quia iuxta Gracam ſententiam τὰ ἀγαθὰ τοῖς πόνοις ὑπὸ τοῦ θεοῦ ὑπάρχειν: hoc enim, ſaluo capite, promitto vobis, omnia in arte medica fore clara, perſpicua, & facilia, & in veſtri gratiam ac vtilitatem vnà cum amico noſtro non ceſſabimus illi ſuadere, vt ſub compendioſa methodo doctrinam de tumoribus præter naturam, iuxta Galeni placita, elaboret: vt nihil obſcuri remaneat in arte medica. ſperamus exoraturos quod petimus: perſpectum enim eſt nobis, iam diu eſt, viri ingenium, quàm ad omnia verſatile, pronum ad iuuandum, & benefaciendum: & tandem de omnibus bene merendum. Vale amicorum optime: & me vt ſoles ama.

DE MANNAE, VT AIVNT, DIFFERENTIIS AC VIRIBVS, DEQVE EAS DIGNOSCENDI VIA, ET RATIONE,

DONATO ANTONIO AB ALTOMARI AVCTORE,

Ad excellentem Hieronymum Albertinum intimum Philippi Regis, ac primum hoc in Regno conſiliarium ornatiſſimum.

DE ea re quam vulgus Mannam appellat, & noſtrę tẽpeſtatis Medici ad aluum molliendam vti conſueuêre, quid ſentiã Albertine iucundiſ. bonorum omnium, atque bonarum artium ornatiſ. inſtanter ſcribere petiiſti. Et quãuis id diu in animo fuiſſet, méque ad hoc alij nonnulli ſæpius impulerint, meam tamen de hac re ſententiam propalare nolui; ne fortè ſi aliud quàm cæteri eruditiſ. viri qui de ea ipſa ſcripſerunt, ſentire cogerer (ſunt etenim non pauci) contradicendi potius gratia, quàm veritatem aſſerendi me ſcripſiſſe putarent, hiſce noſtris præſertim temporibus, quibus plerique eorum qui libros ſcribere tentant, quò ſapientiores videantur, aliorum dicta contradicere potius, quàm ex propria Minerua vtile quicquam poſteritati in apertum proferre nitantur. Id quod (Deus mihi teſtis eſt) ſemper odioſum proſequutus in his omnibus quæ hactenus literis mandaui. Nunc verò, & vt tibi morem geram, & poſteris non parum, vt mihi videtur, proficiam, hanc ſubire prouinciam non recuſaui. nam pro tantis tuis in Rempubl. meritis honores tibi habendi, gratiæque ſunt referendæ, mecúmque præſertim tam amicè, honorificentiſſiméque te ſemper geſſiſti, vt nullam partem tuorum meritorum non modò in referenda, ſed ne cogitanda quidem gratia conſequi poſſim, cogitánſque (virtute excepta) nihil amicitia præſtabilius eſſe, omnes, & me tibi, concordi beneuolentia, & charitate coniunxiſti. Demùm vera opinione, & ſcientia præditus, atque ob id prudentiſſimus cùm fueris, meritò in omnibus tibi, Patriæ & huic Regno ſi quid accidat, ſummum agens Conſulem, conſulere poteſ. eſt nanque res ſacra conſilium, vt inquit Plato in Theage. Quamobrem ius ſuum hominibus tribuens, Mannæ (vt aiunt) ne iniuria inferatur, tuum etiam erit conſulere, cúmque mater (vt ita dicam) Natura rerum omnium in hac noſtra cæli clementia hoc bonum nobis tribuerit, ne per eius vim, ne per Deos quæſo direptioni, & contumeliis relinquatur, & dum nonnullorum iam diu vſitata rabies, vt aliquid facere videantur in hæc cæleſtia dona propter animi acerbitatem inuadit, te acerrimum defenſorem agnoſcat, & natura, & ars ipſius æmula, quæ humano generi miro quodam ingenio hoc medicamentum parans, deque ægris benemerita, Dij immortales, cur cauſa cadere debeat non video. Illud tamen ingenuè fateor iure ac prudenter à noſtro iuſtiſſ. Præſide atque Conſulibus de quadam manna ſancitum eſſe, vt igne crematetur. Non enim ſuam ſententiam ſequuti, ſed pharmacopolarum, & quorundam medicorum teſtificationem id decreuêre, qui eam mannam aiebant rem eſſe peſſimam, & humano generi omnino aduerſiſſimam: quæ vera-ne an falſa ſint, videant eorum conſcientiæ: non enim cenſorem agere conſtitui, ſed tantùm poſteritati conſulens, quid de hac re ſentiendum ſit, tibi ſcribere volui, vt te fautore facilè huius regni ſummo præſidi pateat veritas, dum ea, quæ ſcripſi, rem non aliter eſſe præſtabunt, & propterea perficienda iubeat, legémque hac in re velut in cæteris condat, tanquam maximum huic regno, vniuerſæque Italiæ & toti ferè Europæ bonum, cuius ratione legum latores leges condere cõſueuerunt Plat. auctoritate lib. de pulchr. Nec à tua dignitate alienum arbitror ſi ſummus Conſul, & Iureconſultus in hac re te medicum præbeas: intereſt enim Reip. ipſius rectores ad hæc etiam deſcẽdere, quæ ad ſalutem pertinere videntur. Quod vt facias Chriſtiana pietas te admonet, rogátque noſtra humana ſocietas atque charitas, quæ me etiam hor-

tata eſt, vt hæc ad te ſcriberem: quæ dum legetes, faciliùs pro manna dicere poſsis. Nam oportet (vt ait idem Plato in Alcib.) cùm aliquid facturi, aut dicturi ſumus, nos prius verè cognoſcere quod prius agere & loqui debemus. Itaque quid ſentiam currenti calamo libenter ſcribere aggrediar, meam cùm auctoritatibus, tum rationibus ac etiam experientia ſinnans ſententiam, reliquorum iuniorum opinionibus prætermiſsis, cùm non eas improbare intendam, vt diximus, imò eoſdem potius ſemper venerari ac colere. At vt dilucidior noſtra reddatur oratio, quoniam cum Medicis omnibus ac Pharmacopolis res agenda erit, & demittendum eſſe ſtilum cenſui, ac primò diſſerendum. Num ea Manna qua noſtri temporis medici ad aluum molliendam vtuntur, velut ros quidam ſit è cælo delapſus, quemadmodum Arabum familia cenſuit, an arboreus ſuccus, liquor, ſeu veluti lachryma, vel vtroque modo eam generari contingat? Secundo vtrum eorum fuerit. Num innoxiè ea vti, citráque omne diſcrimen indifferenter valeamus, vel vniuerſa omnino explodenda ſit? vel ſi altera ſit altera perfectior, num alicuius duntaxat ſit innoxius vſus, quædam verò omnino vitanda? Tertiò ſi vna fuerit altera perfectior, & vtroque modo generari poſsit, num detur via, ſeu poteſtas aliqua, aut quiſpiam modus, quo alteram ab altera dignoſcere, ac ſecernere valeamus? Quod igitur ad primum attinet, attendere oportet Ariſtotelem primo meteororum ſcriptum reliquiſſe, quod quemadmodum ex media Aëris regione ſeu loco circa nubes tria proueniunt corpora, propter vaporum ad eandem aëris regionem eleuatorum infrigidationem, squa videlicet, nix, & grando: ita quoque proportionabiliter propter eaſdem cauſas, maioris duntaxat minoríſve ratione diſsidentes, ac multitudine & paucitate, in eiuſdem aeris parte inferiori quæ prope terram habetur, duo pari ratione corpora generari conſueuerunt, ros inquam & pruina: quorum primum aquæ, alterum niui correſpondet: ros enim, & pluuia idem ſunt, quamuis pluuia multa ſit, ros autem paucus, cùm ex multo vapore infrigidato, multo etiam tempore, ampliorique loco pluuia generetur, ex exiguo verò, atque vno conſiſtente, paucóq; in loco ros fiat: id vero manifeſtum eſt ex pauca roris multitudine eiúſque veloci generatione. Similiter pruina & nix idem ferè eſſe videtur: cùm enim congelata eſt nubes, nix eſt, cùm verò vapor, priùs quàm in aquam concretus fuerit, iterum pruina ſit. Grandini autem quemadmodum idem Ariſtot. citato loco fatetur, nihil hic ſimile correſpondet, ita vt quippiam grandini proportione correſpondens, circa terrãm generari non contingat, ob cauſas ab eodem philoſopho ibidem explicatas; quemadmodum pluuię & niui ſimiles ros & pruina generantur. Verùm quamuis ros & pruina communicent, eo quòd ambo ex vapore fiant, qui de die euaporat, & propter caloris paucitatem, ſurſum admodum, ad eum locum quo in aquam fit tranſmutatio, eleuari non poſsit, ſed nocte prope terram infrigidatus (frigidiores enim noctes ſunt) deorſum tandem deſcendat: itẽ quòd ambo etiam fiant ſerenitate, & tranquillitate; nam ſerenitate non exiſtente neque eleuari potetunt vapores, neque etism conſtare vento flante, vt eidem Ariſtot. viſum eſt: ſiccitate etenim opus eſt ad ipſius eleuationem, ac etiam tenuitate à qua ſurſum ſerantur; flante verò vento, non conſiſtent, ſed potius diſpergentur, & corrumpentur, vt inquit Alexander: diſsident tamen inter ſe: nam ros generatur cùm vapor concretus fuerit in aquam ita, vt neque adeò ſit immodicus calor continentis loci, vt anni temporis, aut particularis conſtitutionis cauſa, vt idem ſurſum latus vapor exſiccetur, neque ita ingens frigus, vt prius quàm in aquã conuertatur, cõgeletur: & proinde in temperie quadam & temperatis locis, ros fit magis, pruina verò cùm vapor prius cõgelatur quàm in aquam concretus fuerit: & quoniam ampliori frigiditate opus hsbet vt ipſe congeletur, propterea fit magis hyeme, & frigidioribus locis, ac particularibus conſtitutionibus frigidioribus exiſtentibus. Quicquid tandem ſit, ſerenitate, & tranquillitate indigent, vt ros & pruina fiãt: & quamuis à diurno calore in vtriſque ſurſum vapor feratur, minori tamen exiſtente eo quod eleuatur, caloréque exiguo vt ſurſum admodum eum eleuare non valeat vt dictum eſt, à noctis tamen superuenientis frigiditate, generationem vtrique habent: quæ ſi minor fuerit, in aquam concretus idem vapor, ros fit, & proinde in temperatis maximè locis hic fieri conſueuit: Si verò frigidior nox ſuperuenerit, ita vt priùs quàm in squam conuertatur, vapor congeletur, pruina prouenit. His itaque de cauſis ros, & pruina fiunt, atque ita inter ſe conuenire & diſſentire videntur iuxta Ariſtot. decreta. Quo fit, vt & rationi conſentaneum ſit, quibuſdam etiam particularibus regionibus, ſeu locis, ſtatis quibuſdam anni temporibus, ac particularibus aeris conſtitutionibus, ſerenis tamen ſemper, ac tranquillis exiſtentibus, liquor quidam ſuáuis, melleæ conſiſtentiæ, rorique ſimilis, necnon res quædam ſacchari, ſeu gummi ſimilitudinem præ ſe ferens pruinæ inſtar generetur, craſsiuſculis quibuſdam, interùm etiam & lentis è terra vsporibus, atque aqua diurno tempore à ſolis calore ſublatis, exactéque tenuatis, ac coctis; & deinde ſuperuenientis noctis frigote concretis, ſeu congelatis, ac deorſum decidentibus. Qua tatione liquidam interim mannam generari rori ſimilem, quam roſcidum ſeu roridum mel, aut ſaltem eidem ſimile, appellare licebit, interdum concretam, atque congelatam, ſaccharo, ſeu gummi ſimilem, pruinæ inſtar, quam roridum ſaccharum iure appellare poterimns, ſeu mauis pruinoſum, cùm pruinæ magis quàm rori ſimilis ſit, eidémque in eius generatione proportione reſpondet. Sed mox quęret quiſpiam, cùm ros in temperie ac tẽperatis locis magis generetur, pruina verò in frigidioribus magis, vt Ariſt. viſum eſt, citato lib. 1. met. & liquida manna, ſeu mel roſcidum rori, concreta verò, & quæ coagulata eſt, pruinæ correſpondeat, num eodem anni tempore, eodémque loco ambo generari valeant? Huic reſpõſum ſit, quòd quamuis vterque halitus ſeu vapor, ex quo tsm liquida, quàm concreta manna generstur, à ſolis & diurno calore, vt dictum eſt, ſubleuetur atque à ſuperuenientis noctis frigore prope terram infrigidatus ac concretus deorſum tandem deſcendat, quemadmodum de rore & pruina dictum eſt, diſsidet tamen inter ſe maioris, minoríſve ratione. Nam cùm exiguum fuerit ſuperuenientis noctis frigus, quemadmodum ros magis generstur, perinde etiam, & liquidum, roſcidum, aëreúmque mel, potiſsimùm gignitur; ſi verò mains fuerit ſuperuenientis noctis frigus, congelatus ſiquidem idem vapor à maiori frigore priuſquam in liquidam, & mel-

leam

leam ſubſtantiã conuertatur, concreta manna, pruinæ ſeu etiã niui ſimilis procreatur, etenim amplioris frigiditatis eſt ipſum congelaſcere, vt inquit Ariſtoteles citato loco. Quapropter in temperatis etiam natura locis, ac etiã calidis, & æſtate, nihil impedit quod quandoque pruina generari poſsit, particulari cæli ſtatu (ſuperueniente nocte) frigidiori exiſtente, & ob eandem etiam cauſam congelata, ſeu coagulata manna ſimiliter eodem in loco, eodémque anni tempore diuerſis tamen noctibus, quemadmodum & liquida generari poterit: quamuis ros in temperie atq; temperatis locis, pruina vero hyeme, & hyemalibus locis magis fieri contingat. nam idem operari poterit particularis aeris conſtitutio frigida, quod regio, ſeu anni tempus frigidum. At ſi dixeris, ex Solis calore extenuatos, & coctos adeò fuiſſe pridie ob calidam & ſiccam aeris intemperiem ſublatos vapores, vt concreſcere amplius, ſeu congelaſcere pruinæ inſtar, à ſequentis noctis frigiditate, etiam valida exiſtente, haudquaquam valeant, adeò vt concreta manna fieri poſsit, æſtate præſertim, dicimus nos non modò non impedire, ſed conferre admodum ad promptiorem, & celeriorem maiorémque coagulationem, ſeu congelationem præcalefactos vapores ſeu halitus: etenim citiùs ad eorum tenuitatem, ac impenſiùs à ſequentis noctis frigore infrigidantur, & propterea congelantur, ſeu coagulantur: quemadmodum ſiqui voluerint citiùs aquã refrigerare, ad ſolẽ primò imponũt, & circa Pontum habitant, cùm in glacie habitacula faciunt ad piſcium venationes, (venantur etenim intercidentes glaciem) aquam calamis calidam circunfundunt, propterea quòd citiùs coagulatur, eodem Ariſtot. auctore citato lib. I. meteororum. Id quod Galen. etiam confirmauit 6. de morbis vulgaribus inquiens, Hac ergo ratione cùm aquam frigidiſsimam reddere voluerimus, niuem habẽtes priùs feruefactæ aquæ ipſam exterius circumponemus; ſed niue carentes in puteo ſeu amne labẽte ipſam priùs calefactam, vt faciliùs permutetur refrigerabimus. Nam quodque priùs calefactum à vicinis in ſe totam alterationem admittit. Ex præcalefactis itaque à Solis & diurno calore vaporibus, & deinde à ſequentis noctis frigore cõgelatis, nihil impedit quominus concreta manna æſtatis tempore generari poſsit, quemadmodum es ipſis concretis à pauco frigore mel roridum fit eadem in regione, eodémque anni tempore, modo frigidior ſuperueniat cæli ſtatus in ſequenti nocte: quinimo & æſtate magis vbi eandem quam diximus ſeruauerit conſtitutionem. Proinde etiam conſtat ex dictis, quod veluti materia ex qua roſcidum, ſeu aereum mel generatur, eiuſdem eſt cum rore generis, vt inquit Galen. 3. de aliment. fac. perinde etiam & ea ex qua manna concreta, quam roridam vocant, generationem habet, eiuſdem erit cum pruina generis, vt probauimus Ariſtot. auctoritate. Eſt namque pruina (vt ipſe inquit lib. de mundo) nihil aliud quàm ros concretus. Et Plinius cap. 60. lib. 2. his verbis idem confirmauit, grandinem conglaciato imbre gigni, & niuem eodem humore molliùs coacto, pruinam autem ex rore gelido. Et idem Ariſtot. 5. de generatio. anim. cap. 4. ponens conuenientiam & differentiam inter ſitum, & pruinam, dicebat, omnis enim vapor terrenus, vim habet aeris craſsioris; ſitus enim quaſi reſpondens pruinæ exiſtimatur: nam ſi vapor ſe efferens concreſsit, pruina fit, ſin putreſcit, ſitus, quamuis neque aſsiduè, neque copioſe vt illa, ambo hæc proueniant, mel inquam roſcidum, & manna hæc concreta. Et licet potuerit à lapidibus ſeu plantis in quibus reperitur quodammodo in eius coagulatione, ſeu congelatione iuuari, eius tamen præcipua & propria coaleſcentia, ſeu congelatio, ab ambientis aeris frigiditate prouenit: eſt enim eius generatio niui, ſeu pruinæ aſſimilis, vt dictum eſt, quamuis non tantam exigat frigiditatem pro eius concretione ſeu coagulatione, propterea quòd vapores ſeu halitus ex quibus manna hæc concreta generatur, licet craſsiuſculi & lenti propemodum exiſtant, tamen non eo indigent frigore pro eorum concretione, quo nix, & pruina, ſed minori, propterea quòd à Solis calore pridie ſublati, exacte fuerint extenuati & cocti, qua ratione citiùs concretionem ſeu coagulationem admittunt à ſequentis noctis frigore, vt demonſtrauimus, etiamſi immodicum non ſit; cúmque è cælo ambo hi liquores proueniant, tam liquidus videlicet, quàm concretus, neceſſariò ſequitur quòd non in quibuſdam arboribus, ſeu fruticibus aut etiam particularibus quibuſdam eiuſdem generis plantis, ſed indifferenter in omnibus tum arboribus, tum fruticibus, ac reliquis plantis, ſimúlque lapidibus, ac terra eiuſdem loci etiam decidat, quãuis boni maliue quippiam es his plantis in quibus colligitur ipſi accedere poſsit, & in quibuſdam magis, in quibuſdam verò minus ſeruari valeat. fit itaque quemadmodum ſuauis ac liquidus quidam liquor, quem mel roſcidum, ſeu aereum nominamus, aut admodum melli ſimilis, à materia quæ eiuſdem eſt generis cum rore; ita quoque & concretus ſeu coagulatus quidam ſemini gummi, ſaccharóque ſimilis, qui manna aerea appellatur, ex eiuſdem generis materia ex qua fit pruina. At quæ eo quo diximus modo generantur, conueniunt, ac diſsident inter ſe, vt prius demõſtrauimus. Sed ſtatim quiſpiam ea quæ diximus oppugnaret, inquiens, Si ex frigore vtraque enarratam manna generationem habet, qui fieri poſsit vt dulcis ſit, temperatéque calida, ac aluum ſoluat, vt omnes medici vno ore fatentur? Niſi eſſet quòd quamuis à frigore concreſcant ſublati halitus ſeu vapores ex quibus vtraque manna generatur, à Solis tamen calore, priùs fuère extenuati & concocti, aliàs eleuari haudquaquam potuiſſent, quapropter etſi concretio es frigore eis proueniat, earum tamen materia calida eſt & humida, cuius etiam temperaturæ remanet vtraque manna ex eis genita, ſimilem etenim habet generationem ac pinguedo ipſa, quæ non minùs dulcis ac calida moderatè exiſtit, quamuis à frigore concreſcat, vt Galen. viſum eſt. Quòd verò vtraque manna taliter generari poſsit, auctoritatibus quoque confirmare non grauabor, ab Arabum familia exordiens. Sunt etenim inter eos qui de vtriſque iam dictis liquoribus verba feciſſe videntur, præſertim Serapio & Auicenna. Nam Serapio cap. 45. loquens de manna ait, Men, id eſt Manna, eſt calida & abſtergit, & lauat, niſi quia virtus eius augetur, & diminuitur ſecundum diuerſitatem arborum ſuper quas cadit, meſuragie, eſt calida in primo, temperata in humiditate & ſiccitate, bona pectori, & pulmoni, & quod de ipſa cadit ſuper arborem Tamariſci, eſt bona tuſsi. Haben meſuhai, manna, cadit ſuper Tamariſcum, & quod de ipſa colligitur, confert tuſsi, & aſperitati pectoris.

Obiectio.

Reſponſio.

Collegit Razea, & dixit quòd manna cadit ſuper arborem quæ dicitur Maluauiſcus ſicut mel, & quãdo facit moram ſuper plantam iſtam, albeſcit; ſed quando nõ diu ibi moratur, ſed colligitur cito cum folio eius, eſt viridis, & deinde ſubdit, Habix eſt calida in fine ſecundi gradus &c. Ex quibus verbis & reliquis quæ eodem cap. conſcribuntur, clara luce apparet hoc loco, non de liquida (vt quibuſdam viſum eſt) ſed de concreta ac coagulata aerea manna Serapionem verba facere. Quod confirmare videtur idem auctor cap. 11. cùm de Tereniabin ſermonem habet, quo loco luculentiſsimè apparet liquidam, & melli ſimilem conſcribere, ait enim, Tereniabin eſt roa cadens de cælo, aſsimilatur melli granuloſo aggregato, éſtque nominatum mel roris, & plurimum quod de ipſo cadit, eſt ſuper arbores quę ſunt in terra Coraſceni in Oriente, quę arbores habent ſolia ſimilia, & ſpinas virides, & flores rubeos & non faciunt fructũ, & cadit in caſtella ſuper ſummitates palmarum, & deincepa poſito eius temperamẽto, narratiſque eius viribus, ſubdit, Habix Teneriabin eſt plus ſaccharo, & ſedat inflammationes febrium calidarum, & aufert ſitim, & mollit ventrẽ mollitione mediocri, & eſt manna quæ cadit ex aere ſicut cadit manna, & lenit pectus ex tuſsi. & reliqua. Ex his itaque locis maniſeſtè apparet, Serapionem vtrunque iam dictum aereum, ſuauémque liquorem tam ſcilicet liquidum & melli ſimilem, quàm concretum, ſacchariq; ſimilitudinem gerens, deſcripſiſſe: à qua Serapionis ſententia, ne latum quidem vnguem diſcedere videtur Auicẽnaa, qui cap. 490. lib. 2. trac. 2. de manna ſic ſcriptum reliquit: Manna quid eſt? eſt omnis ros cadens ſuper lapidem, aut arborem, & fit dulcis, & coagulatur ſicut mel, & exſiccatur ſicut gummi, quemadmudum Tereniabin, & Siracoſt, inquit Bellunenſis, antiquus codex habet haſce eracoſt, & mel aſportatum de terra Cuſaram ſylueſtri: habet autem Bellunen. Caſeran in reb. & demum inquit: & nos quidem iam diximus vnũquodque in ſuo cap. & ipſum aſſumit de natura eius ſuper quod cadit virtutem & cætera. cap. verò 702. eiuſdẽ lib. & tract. de Tereniabin, ita ſcripſit, Tereniabin quid eſt? hic eſt ros qui plurimum cadit in Coraſceni & in locis qui ſunt vltra fluuium, & plurimum caſus eius in regione noſtra eſt ſuper lapides. melius eſt recens, albũ, & cætera. Nemo itaque hæſitare debet quòd per Tereniabin Auic. quoque liquidam mannam intelligere voluerit quæ melli aſsimilia exiſtit, & per mannam, concretum, ſeu coagulatum rorem, & velut gummi exſiccatum. verùm aliud intelligere videtur per Tereniabin quàm mel roridum, licet eodem modo generetur, & Serapio aliud fortè ſentiat: id quod comprobare vidétur eius verba poſita cap. de manna, & etiã quæ de melle profert cap. 497. cùm inquit; Mel eſt roa occultus cadens ſuper flores, & ſuper reliqua quod colligũt apes, & eſt vapor qui eleuatur, & maturatur in aere, & conuertitur, & ingroſſatur in nocte, & mel factum cadit, & quandoque cadit mel, ſicut quando eſt circa Caſeran, inquit Ballunen. in mõte Caſeran. & ſubdit: diuerſificatur autem ſecundum ea ſuper quę cadit, quę ſunt arbor, & lapis, & manifeſtum ipſius colligũnt homines: quod verò occultum eſt, colligunt apes. Concreta nanq; manna nõ modò ros eſt, vt ipſe fatetur, & coagulatur ſicut mel, ſed exſiccatur etiam ſicut gummi, vt ipſe dixerat Cap. de manna, id quod de Tereniabin haudquaquam aſſeruit. Succedit tertiò loco inter Arabes Ioanner Meſues, qui in ſuo tract. de ſimpl. cap. de manna, hęc ſcripſit, manna eſt roa cadens ſuper quaſdã plãtas & lapides cuius materia eſt vapor qui eleuatur, cui accidit digeſtio, & maturatio in aere quando eſt æqualis & fœcundus: lætis aſpectibus: diuerſificatur autem ſecundum diuerſitates rerum ſuper quas cadit: cadens enim ſuper lapides eſt ſicut guttæ paruę quæ cõgelantur, & ſunt ſicut ſemen, & cadens ſuper plantas, ſuſcipit de virtute plantarum, & eſt cum permiſtione particularum foliorum, & florum. Quibus ex verbis liquido conſtat Meſuen de concreta & coagulata manna; & non de liquida hoc loco verba facere. Nanque dixit quod eſt ſicut guttæ paruæ quæ congelantur, & fiunt ſicut ſemen, & prius dixerat eius materiam eſſe vaporem cui accidit digeſtio & maturatio in aëre. De liquida verò fortè non meminit, niſi quiſpiam velit eã voluiſſe intelligere per alſiracoſt, cuius meminit in confectione yeracoſt, deſcriptio Irani in ſuo antidotario. Patet inſuper ex eius dictis eam eſſe rorem cuius materia vapor eſt eleuatus, digeſtus, & maturatus in aere æquali & fœcundo, lætis aſpectibus, vt ipſe ait, & demum refrigeratus & congelatus à ſuperueniente frigore, quemadmodum nos prius determinauimus. Etenim concretus hic vapor, & congelatus in aere deorſum deſcendit, & nõ liquidus, & deinceps congelaſcit in lapidibus ſeu plantis in quibus reperitur, vt quibuſdam viſum eſt, quamuis in hoc quodammodo opem ferre videantur, ſaltem pro eius conſeruatione, quod quidem liquidò conſtat ex his quæ Meſuea dixit, quod videlicet vapori ex quo fit manna, digeſtio & maturatiu accidit in aere, & quod cadens ſuper lapides, vt ſicut guttæ paruæ quæ congelantur, & ſunt ſicut ſemen. Neque etiam potens eſſet lapidum aut plãtarum natura talem rorẽ vbi liquidus deflueret congelare, niſi prius concretus ac congelatus in aere fuiſſet, confeſtim quoq; liqueſceret à ſuperueniente diurno Solis calore, neque diu ea etiam collecta eiuſdem concretio permaneret, potiſsimum cùm in regionibus, anníque tempore calidioribus, concreta & congelata hæc manna generari ſoleat. Nam cùm præceſſerit calidior dies, & ſiccior, adeò vt à Solis calore vaporea ſeu halitus è terra, & aquis ſubleuẽtur, exactéque fuerint ab eo extenuati ac cocti, ſuperueniente deinde frigore, ſequentis noctis ob particularem cœli ſtatum, etiam frigidiorem, iidem halitus, ſeu vapores, concreſcunt, ac coagulantur, atq; ita manna hæc decidit, vt dictum eſt. At ab hoc frigore, frigidáque particulari aeris conſtitutione ſuperuenientis noctis, aerem ipſum magis, quàm terram, lapides, ſeu plantas refrigerari neceſſum eſt, cùm tenuioris ſit ſubſtantiæ aer ipſe. Nam vt aqua faciliùs quàm omnia terrena corpora calet, atq; frigeſcit, quippe cùm illa tenuitate partium ſuperet pari ratione, & aer quàm aqua, vt inquit Gal. 6. de morb. vulg. ſatis itaque non eſſet lapidis, plantarũ, terræq; frigiditas, ad vaporis huius ex quo cõcreta manna generatur, cõgelationem ſi ab aeris frigore congelari, ſeu coagulari non potuiſſet, maiori ſiquidẽ exiſtente eiuſdem aeris frigiditate, vt probauimus, quàm terræ, lapidũ, ſeu plantarũ, decidit ergo, & non in his locis in quibus reperitur, concreſcit, concreta, & cõgelata manna, ſaccharo, aut ſemini ſimilis exiſtens. Quòd verò in calidis regionibus, temporéque anni calidiori aer frigidior eſſe poſsit in nocte, quàm terra in eius ſuperficie, & terrena omnia corpora, particulari potiſsimum

tiſsimùm conſtitutione frigida exiſtente, hac inſuper ratione cõformari poterit. Nam quẽadmodum ex præcedentis diei calore impenſiùs ob eius tenuitatem ac citiùs fuit calfactus aer, pari ratione à ſequentis noctis frigore impenſiùs ac citiùs refrigerabitur, id verò terræ & terrenis, haudquaquã contingit: non ſolùm autẽ ob eiuſdem aeris ſubſtantiæ tenuitatẽ, verùm etiam propter radiorũ Solis reflexionem, in die factam, id veritatẽ habet, nam ob vicinitatem, calorem magis perpetiũtur terra, & quæcunque terrena ſunt, quàm locus ille aeris in quo liquor hic concretus generatur, & propter craſſam quoq; eorum ſubſtantiam, diutiùs in eis permanet calor ille, adeò vt vix tota etiam nocte delitescat, quinimo non abſq; ratione cenſendũ, mannam hãc concretã roridã ſublucanis maximè tẽporibus, primáq; aurora, quo tẽpore præcipuè frigus intẽditur, potiſsimùm decidere, quemadmodũ Pli. cap. 12. lib. 11. de roſcido ac liquido melle ſcriptum reliquit, eſt autem eo tempore aer frigidior quidẽ, tum ob Solis longiorem abſentiam, tum quod eodem iterum appropinquante, è terra ſublati frigidi vapores vniantur ac denſentur magis. Quamobrem mannam quam vocant aeream cõcretã & coagulatam è cœlo delapſam, proculdubio in aere, & non locis in quibus reperitur, concreſcere ac coagulari cenſendum eſt; conferre tamen locos in quibus colligitur quodammodo ad eius ſaltem conſeruationem, adeo vt in quibuſdam plantis, terris, ſeu lapidibus meliùs quàm in quibuſdam aliis cõſeruetur, licet, vt rationibus ſufficienter probauimus, & ex iam dictis Arabum auctoritatibus liquet, præſertim Meſues indifferenter in vniuerſis tum arboribus, tum lapidibus, in ea regione decidat, in qua generatur, & non in quibuſdam ſpeciebus duntaxat, ac determinatis eiuſdem ſpeciei arboribus, vt quidam falſò imaginãtur. Neque etiam prætermittendus erit Auerrois, qui lib. 5. colliget. talia de manna verba ſcripta reliquit, de hac forte quæ concreta eſt intelligens, aut ſaltem de ea quæ liquida eſt, ait enim: Terregebin, id eſt manna, eſt ex ſpeciebus antiquæ mannæ quæ prouenit à partibus ſuperioribus Syriæ vel Indiæ, & eſt ſimilis ſaccharo, in ſuis virtutibus, calida & humida in primo gradu, & eius proprietas eſt purgare ſuauiter choleram, & eſt debilior aliis purgatiuis, ideo datur in paſsionibus calidis, antequam etiam appareant ſigna digeſtionis. De hoc ſuaui ac coagulato liquore inter Græcos quos legerim, neminem hactenus reperi, qui meminiſſet, quicquid alij ſentiant, niſi quiſpiam velit Actuarium de hac manna intelligere voluiſſe, cùm dixit, quæ his deinceps ſuccedunt perquàm moderatè purgant, nimirum caſsia nigra, & manna: caſsia quidem tribus aut quatuor drachmis ſumpta, vix moueret aluum, manna verò etiam maiore modo quàm caſsia ſumenda eſt, & flauam bilem ſimplici ratione pellit, &c. De liquida autem manna, ſeu potiùs roſcido melle, Theophraſtus lib. 3. de hiſt. plantarum cap. 9. de robore verba faciens, hunc in modum ſcriptum reliquit. Sed nihilominus, vt dictũ eſt ferax hæc arbos habetur plurimùm, ſin autẽ auctore Heſiodo, mella, apéſque ferat, magis quoque illud confirmatur. ergo naſcitur vel hic melleus humor cœlo cadens, nec aliis magis inſidens frondibus. De melleo itaque liquore ſeu humore, quem mel roſcidum, ſeu aërẽũ appellant, hoc in loco verba fecit Theoph. & non de coagulato, de quo quidem ſoli Arabes ſcripſiſſe videntur. De eodem etiam aëreo ſeu roſcido, & liquido melle, meminit Gale. 3. de alim. fac. c. de melle, vbi de melle verba faciens inquit, omnis alimentorum materia, hactenus duobus generibus eſt cõprehenſa, quorum alterum quidẽ ipſorum à plãtis, alterum verò ab animalibus ſumebatur, & deinde ſubdit, ab vtroque verò ipſorum mel eſt ſecretum, ita vt duo ſint mellis genera apud Galen. quorum vnum ab animalibus, vt ex apibus, reliquum verò à plantis colligitur, quod quidem, vt ipſe inquit, oritur in plantarum foliis, eſt verò neque ſuccus earum, neque fructus, neque pars, ſed eiuſdem eſt cum rore generis, non tamen aſsiduè, nec copioſe vt ille prouenit, de quo iterum continuans ſermonem, ita ſcripſit, memini aliquando cùm æſtate ſuper arborum & fruticum, herbarúmque folia mel quamplurimum fuiſſet repertum, agricolas velut ludentes ceciniſſe, Iupiter mella pluit, & deinceps declarans eius generationis modum, ait. præceſſerat autem nox, vt per æſtatem bene frigida, nam tunc tempus anni æſtiuum erat, pridiéque calida & ſicca fuerat aëris temperies, peritis quidem naturæ interpretibus videbatur halitus è terra & aquis, à Solis calore ſublatos ac deinde exactè tenuatos, ac coctos, à frigore ſequutæ noctis concretos, coaluiſſe, apud nos verò rarò id accidit, in monte autem Libano quotannis perſæpe. Itaque coria ſuper terram extendentes, & arbores excutiẽtes, quod ab eis defluit excipiunt, & ollas ac fictilia melle implent, vocántq; id mel roſcidum, & aëreum, proinde conſtat materiam ex qua mel generatur rori eſſe congenerem, videtur autem ex plantis in quarum foliis colligitur boni, malíve quippiam ipſi accedere. Hæc Gal. de roſcido, ſeu aereo melle. Quibus ex verbis quilibet vel parum in eius doctrina exercitatus, percipere poterit de liquido, ac aereo melle rori ſimili eundem verba facere, & non de ea liquida manna quam Tereniabin Serapio, & Auicennas appellant, neque de congelato melle quod manna appellatur, & ſaccharo ſeu ſemini ſimilis exiſtit: nam licet concreti fuiſſent à ſequutæ noctis frigore halitus pridie à Solis calore ſublati, & propterea coaluiſſent, non tamen adeò concreti fuerunt, vt congelarentur, ac coagularentur, & ſolida genita fuiſſet manna ſed eò concreti fuerunt, vt mel genitum fuiſſet liquidum, vt cætera mella, & rori ſimile: concreſcit etenim vapor, ſeu halitus, etiam dum in rorem ſeu aquam conuertitur, vt inquit Ariſtot. citato libro primo meteororum. Patet inſuper ex eiſdem Gale. verbis modus, tempus, ac locus generationis eius, & quod cum ſit eiuſdem generis cum rore, non ſuper quaſdam arbores duntaxat, eáſque determinatas, ſed ſuper arborum, fruticum, herbarúmque folia indifferenter reperiatur quando decidit: necnon quòd in monte Libano quotannis ſæpe id accidat: rarò autem in Galen. patria: ita vt velit ipſe oſtẽdere quòd non ſemper neque in quolibet anni tempore, aut quauis regione, & cœli ſtatu, hoc etiam mel roſcidum defluat, ſed quibuſdam anni temporibus, & potiſsimùm æſtate; quibuſdam etiam in regionibus, vt in monte Libano, & eadem exiſtente particulari aeris conſtitutione, quam ipſe deſcripſit, & nos ſupra narrauimus. De quo etiam roſcido melle Ariſtoteles libr. 5. de hiſtor. anim. cap. 22. hunc in modum ſcripſit, de apibus verba faciens, Conſtruunt fauos è floribus, ceram ex lachryma arborum fingunt; mella ex rore

aeris Syderum ortu potiſsimùm,&arcus cœleſtis incubitu contrahunt,omnino ante vergiliarum exortum mel non fit,fauos itaque,vt dictum eſt,floribus faciunt,mel autem ipſas non facere apes, ſed rorem cadentem deſerre,argumento eſt quod vno aut altero die cellas melle repletas inueniunt apiarij. Hęc Ariſtot. Inter Latinos auctores Plinius vir alioqui magnæ auctoritatis, de hoc eodem roſcido, aëreo,ac liquido melle, non ſemel duntaxat meminit. Nam libro 16.cap. 8. videtur ad vnguem quæ de eo Theoph.ſcripta reliquit, tranſcripſiſſe,dum inquit, Robora ferunt & viſcum,&mella,vt auctor eſt Heſiodus, conſtátque rores melleos è cœlo (vt diximus)cadentes,non aliis magis inſidere frondibus, & libro 11.cap.12.tractans de mellis natura,ait: venit hoc ex aere, & maximè ſyderum exortu, præcipuéque ea ipſo ſyrio explendeſcente fit, nec omnino prius .Vergiliarum exortu ſublucanis temporibus, itaque tam prima aurora folia arborum melle roſcida inueniuntur,ac ſi qui matutino ſub dio fuêre, vnctas liquore veſtes ,capillúmque concretum ſentiunt,ſiue ille eſt cœli ſudor, ſiue quædam ſyderum ſaliua, ſiue purgantis ſe aëris ſuccus, vti nanque eſſet & purus,ac liquidus, & ſuæ naturæ qualis defluit primò, &c. Quis itaque hæſitabit vnquam quod Plinius hiſce in verbis de aëreo liquidóque melle,& non coagulato verba fecerit inquiens, vtinámque eſſet&purus,ac liquidus & ſuæ naturæ qualis defluit primo. Et ca.14.eiuſdem lib. inquit, Alterum genus eſt mellis æſtiui quod ideo vocatur hòreum, à tempeſtiuitate præcipua,ipſo ſyrio explendeſcente, poſt ſolſtitium diebus triginta, ferè immenſa circa hoc ſubtilitas (alius tex. dicit ſublimitas) naturæ mortalibus patefacta eſt, niſi fraus hominum cuncta pernicie corrumperet, & cætera. Et ſi liceat nobis Latinorum etiam Poëtarum auctoritatibus hac in re vti, Vergilius libro 4. Georg. de aëreo melle ſic cecinit,

Protinus Aerei mellis cœleſtia dona:

Exequar. Et in Bucolicis ecloga quarta.

Et duræ quercus ſudabunt roſcida mella.

Hæ ſunt quæ(vt mihi videtur) cùm rationibus, tum auctoritatibus dici poſſunt de roſcido& aëreo melle,tam liquido, quàm coagulato:ob quæ proculdubio fateor quòd neque vllus inficias ibit, mannam quam vocant aëream,tam liquidam quàm concretam generari poſſe:at non in vniuerſis regionibus mundiq; locis,quia non in valde intemperatis, neque quouis anni tempore, ſed æſtate potiſsimùm circa auroram, neque etiam quauis exiſtente aeris particulari conſtitutione, ſed vbi dies præceſſerit calida,& ſicca, ſuperueneritque nox, vt ad æſtatem bene frigida,lætis quibuſdam,& benignis aſpectibus,ac ſyderum exortibus concurrẽtibus, ſi iam dictis auctoribus aſtrorúmque peritis credendum ſit: nam vt ait Plin.citato loco, ab exortu ſyderis cuiuſque,ſed nobilium maximè,aut cœleſtis arcus,ſi non ſequantur imbres,ſed ros tepeſcat, Solis radiis, medicamenta,non mella gignuntur, oculis, vlceribus, interniſque viſceribus dona cœleſtia, & Meſues mãnam prouenire in aere, quando eſt æqualis, fœcundus,& lætis aſpectibus fatetur. Nec minùs Ariſt.citato loco,mella ex rore aeris, ſyderum ortu potiſsimùm, & arcus cœleſtis incubitu apes contrahere, nec omnino ante Vergiliarum exortum, aſſeruit. Confirmant inſuper hæc rorida mella , liquida & coagulata, locupletiſsimi noſtri temporis teſtes, viri alioqui eruditiſsimi Ant.Muſa Braſauolus, & Petr. Andreas Matthiolus, quorum alter vtranque ſpeciem ab Oriente delata, propriis oculis inſpexiſſe fatetur: alter verò concretam, & granuloſam duntaxat, tam perfectam & veram (maſtichinam vocãt) quàm adulteratam, ſeu quæ iam euanuerit, bombicinam dictam,ab Oriẽte &ipſam quoque delatam, & proinde vtranque Orientalem dictam. Refert inſuper idem doctiſs. Matthiolus ſe nedum cognouiſſe, ſed manibus propriis legiſſe tam liquidam, quàm concretam mannam è cœlo defluxam anno 1546.in Goritiæ comitatu,ac Fruli patria, & quibuſdam etiam vicinis regionibus, menſe Maio, & Iunio ſuper ficus, & orni folia, quæ candida, & granuloſa erat. At ſuper perciſsi,amygdalæ,&quercus,liquida reperiebatur, ſapore ac calore melli ſimilis. Ipſe verò ingenuè fateor,& ſi maximam adhibuerim diligentiam, neutram adhuc Orientalem vidiſſe mannam, præter eam quam bombicinam vocant, ex Venetiis tranſmiſſam. At in Regno noſtro Neapolitano, pluribus in locis ſæpe liquidam, & melleæ conſiſtentiæ mannam inſtar roris decidere ſupra folia ac ramos nonnullarum arborum, necnon ſuper herbas & lapides, nedum à quamplurimis ruſticis, verùm etiam à non paucis Nobilibus percepi: ipſámque Sole ſuperueniente, fundi ac liquari cognoui: verùm adeò noxam eſſe retulerunt plantis ſuper quas decidit, vt protinus earum folia ſaltem marceſcant. Hanc verò vno ore fatentur omnes,ſuper vniuerſas indifferenter arbores, plantas, ſeu herbas ac lapides cadere, ea in qua decidit parte: quam tanquam nullius vſus paruifacientes, minimè colligunt, nec quiſpiam eorum quos nouerim, hactenus ea vti auſus eſt. Contretam verò & granuloſam, ſemini, aut gummi ſimilem, & cuius frequens eſt vſus, quotannis colligere conſueuerunt, nedum Calabri,ſed & Samnites, Veſtini, qui Garganum incolunt montem, & pleraſque Apuliæ partes, vt Caſtellanetam, aliiſque etiam in locis ipſam colligere ſolent. Eam tamen non niſi ex fraxino,& orno, altera ipſius fraxini ſpecie colligi, vno ore fatentur: quæ item ea eſt manna, quam communiter ad molliendam aluum medici omnes vtuntur, ac vſi ſunt quotquot per centum ferè annos & vltra, medici ante nos fuêre. De qua nõ ab re diſſerẽdum eſſe cenſui, an ſit velut ros quidẽ è cœlo cadẽs, quẽadmodum ea de qua Arabes meminerunt, vel dictarum arborum ſuccus, humor, ſeu lachryma. Quòd verò quam colligunt ex fraxino & orno manna, minimè ros ſit, ſeu pruinæ ſimilis è cœlo cadens, velut ea quam Arabes ſcripſerunt, hac prima ratione poterit demonſtrari. Quæcunque ex aere decidunt, in quacunque regione, ac quouis loco, non ſpeciatim ſupra vnam rem determinatam illius regionis ſeu loci, ſed indifferenter in vniuerſis ibi exiſtentibus rationabiliter cadere debent: ſed manna hæc non niſi in fraxino & orno reperitur, in cæteris verò arboribus, herbis, ſeu lapidibus eiuſdem loci nequaquam: non igitur generatur in aere, neq; è cœlo cadit. Adhæc illa quam Arabes ſcripſerunt, præſertim Meſuea manna, ſuper arbores, herbas & lapides indifferenter decidit, hãc verò qua vtimur, nũquam ſuper reliquas plantas, ſeu lapides præterquam ſupra fraxinum & ornum colligunt, neque etiam eadem in cæteris præter dictas arbores, vt collectores aiunt, reperitur. Igitur eiuſdem ſpeciei non eſt cum illa quæ è cœlo decidit. Rurſus hæc qua

vtimur

vtimur manna, quotannis ex eiſdem colligitur particularibus arboribus, quod quidem per xxx. ferè annos, vt aiunt, aut axax. ſeruatum eſt, ac etiam vltra, vt colligentes eam fatentur, ita vt non deſint qui eaſdem arbores emant, tanquam ſingulis annis hoc producentes vectigal, veluti & nos ab eiſdem emptoribus accepimus: ſuntque eodem in loco, & eiuſdem etiam ſpeciei arbores nonnullæ ſuper quas manna hæc non reperitur, igitur è cœlo non cadit. Nam quæ maior ratio reddi poſſet de vna quàm de altera, præſertim eiuſdem ſpeciei arbore, eodem in loco exiſtente, ac per plures continuos annos eam producente, vbi è cœlo caderet? nulla inquam quàuis in vno plantarum genere magis quàm reliquo quædam afferri poſsit apparens ratio. Præterea ſi manna cœleſtis ſeu aërea pro eius generatione, particularem quandam, vt dictum eſt, cœli conſtitutionem requirit, ita vt calida & ſicca præcedat diurna aëris temperies, noa verò ſequatur, vt per æſtatem bene frigida, (etenim æſtiuo tempore potiſsimùm generatur) conſonum rationi exiſtit vt non qualibet die, ſingulíſq; noctibus etiam æſtiuo tempore ea generari poſsit, ſed raro admodum, quemadmodum & liquida, hac præſertim noſtra in regione. At hæc qua vtimur, quæ quidem in fraxino & orno colligitur, ſingulis diebus, Canis tempore præſertim, aut parum ante in eiſdem reperitur, modò pluuiæ, & præſertim magnæ, aut ventorum vehementia non adſit, igitur aërea non eſt. Amplius ſi aerea manna de genere eſt mellis roſcidi, ſeu aërei, magis tamen à frigore cõcretis, vt determinauimus, cùm mel ſoluatur à calido ſicco, coaguletur autem ab aqua, hoc eſt ab eo quod in ea eſt frigido, vt liquet quarto meteororum: ſequitur quòd eadem manna, à frigido, tanquam contrario cauſis liquefactionis, coagulari debeat: ſolui verò à calido: cùm verò hæc quæ in orno, & fraxino reperitur, contrarium perpetiatur, etenim à calido durior fit, atque coagulatur, ab aqua verò ſoluitur, ac diſsipatur, neceſſariò ſequitur quòd eadem, aerea de genere mellis roridi non ſit. Quòd ſi dixeris non modò à Solis calore mannam in his arboribus repertam concreſcere, & duriorem reddi, verumetiam à frigore, vt eam colligentes diu obſeruarunt, aiunt etenim non ſolùm à Sole, verùm etiam à frigore Aquilone videlicet modicè flante in nocte, eam condenſari, ſicciorémque reddi, dicimus nos: & hac etiam ratione probari eam non eſſe rorem è cœlo cadentem: nam hic cùm ſit aquæ, à frigido duntaxat coagulatur, quæcunque etenim ſunt aquæ (inquit Ariſt. citato lib. 4. meteo.) non coagulantur ab igne, ſoluuntur enim ab igne: quæ verò communia ſunt terræ & aquæ, & ab igne coagulantur, & à frigida, vt ipſe inquit, quoniam ab vtriſque ingroſſantur, recedente videlicet, & euaporante humido, diuerſa tamen ratione. Cùm itaque coaguletur, & à Solis calore, & ab aquilonis frigore, hæc quæ in fraxino & orno reperitur manna, neceſſariò ſequitur eam, nec vaporem, nec rorem eſſe, aut ex eiſdem genitam, propterea neque etiam aquæ ſolius, ſed aquæ & terræ eſſe. Item & fortius, ſi à Solis calore manna hæc non ſoluitur, nec liquefit, ſed potius cõcreſcit, duriórq; efficitur, adeò vt eam colligentes aſſerant meridie, Soléque magis ardente, aridiorem, candidiorem, magiſque concretam, & coagulatam eſſe, & collecta iam vbi humidior fuerit, ac liquefieri cœperit, Soli impoſita, albidior etiam duriórque redditur, quis vnquam aſſerere audeat eam à cœlo fuiſſe delapſam? atque ex concreto rore genitam? Cum quæcunque à frigore concreſcunt ſeu coagulantur, a calido liqueſiant, & ſoluantur, & quæ à calido concreſcunt & coagulãtur, à frigore liqueſcant, eiuſdem Ariſt. auctoritate eodem 4. meteo. Quinimo manna hæc ab aqua ſoluitur atque liqueſcit, id quod nedum in dies obſeruamus: verùm etiam eam colligẽtes teſtantur, aqua nanq; ſuperueniente, cõfeſtim eadem ſoluitur, atq; euaneſcit, adeò vt amplius haudquaquam colligãt, cum primùm Auguſti menſe pluere cœperit, quod quidem proprium eſt eorum, vt inquit Ariſt. citato loco, quæ à ſicco calido coagulata ſunt: quemadmodum eorum quæ à frigido ſunt coagulata, ab igne ſolui: etenim quęcunq; coagulata ſoluuntur, à contrariis ſolui neceſſarium eſt, & hoc aut frigido, aut calido, ſi igitur ab aqua ſoluitur, neceſſario ſequitur quòd ab igne, ſeu calore igni aſsimili fuerit coagulata, igitur non eſt aërea, nam quæcunque ſunt aquæ, vt ipſe inquit Ariſt. non coagulantur ab igne, ſoluuntur enim ab igne. At vapor aquæ eſt, vt inquit idem Ariſtot. ſignum, quod vbi conſiſtat, aqua eſt, vt patet in eis qui in aëreis operculis congregantur. Cùm itaque non ab igne, neque à ſole, ſed ab aqua ſoluatur atque liqueſcat manna hæc in fraxino & orno duntaxat reperta, coaguletúrque ac durior reddatur à calido, demõſtratiuè concluditur eam non eſſe de genere roris, nec ea concretis à frigore vaporibus genitam, neque è cœlo cadere, ſi Ariſt. ac veritati fides ſit adhibenda. Adde quòd vt huius mannæ copia maior generetur, contrariam requirit particularem aëris conſtitutionem quàm aërea: non ſi eo tempore quo emanare conſueuit, dies pluuioſa præceſſerit & frigida quodammodo, ſequatúrque admodum calida & ſicca altera non prima duntaxat, ſed ſecunda, & tertia, maior, vt aiunt, in eiſdem arboribus quantitas colligitur. Qua item ratione aerea ſeu roſcida eſſe non poterit. Quod ſi quiſpiam rationibus deſtitutus, ad cæcas & occultas cauſas confugerit, inquiens cauſam ob quam manna hæc in fraxinis & ornis duntaxat reperitur, eſſe earundem arborum proprietatem quandam, ob quam ad ſeipſas magis alliciant, trahántque hunc ſuauem liquorem è cœlo cadentem quàm cæteræ arbores, quemadmodum magnes ferrum, & ſuccinum paleam trahit, dicat quæſo cùm hæc totius ſpeciei proprietas exiſtat, nonne cuilibet particulari eiuſdem ſpeciei conuenire debet? adeò vt quemadmodum cuilibet particulari magneti, & particulari ſuccino donatum eſt, vt ferrum & paleam trahat, ita etiam cuilibet fraxino & orno hæc facultas tribui debet. At per multos annos, eóſque continuos obſeruatum eſt, quòd in vna regione eodémque loco quotannis quidam determinati fraxini & orni talem in ſe contineant dulcem liquorem: quidam vero alij eodem in loco exiſtentes, eiuſdem magnitudinis, eiuſdémque ætatis nequaquam: obſeruatúmque præterea eſt, quòd diuerſæ magnitudinis ac ætatis quædam particulares arbores ex iam dictis, eodémque in loco conſiſtentes, quotannis etiam, talem in ſe contineant dulcem liquorem: determinatis tamen temporibus, vtputa ſub Cane, vel parum ante, quædam verò nunquam, qua de re fateri haudquaquam poterit hanc eſſe fraxini & orni quandam proprietatem, quoniam ſingulis hæc ineſſet proprietas, etiam ſi non æqualiter eiſ-

dem reperiretur: non itaque à tota ſubſtantia ſeu ſpecifica forma fraxini & orni talem ſibi liquorem alliciunt è cœlo cadentem: nam omnibus talis donata eſſet trahendi facultas. Nunc verò in paucis id obſeruatur: qua item ratione neque id perſuadere mihi valeo quod manna hæc ſupra eaſdem arbores è cœlo ceciderit, proximè antegreſsis menſibus Maio, & Iunio, imbibitáque ſit in earum corticibus, ac intra eoſdem attracta: propterea quod areſacti & exſiccati, necnon rareſacti & ſciſsi, à Solis calore cortices fuerint, & ob id inciſis eiſdem corticibus canis tempore ab eodem Canis ardentiſsi. calore foras trahatur, à quo iterum concreſcat, condenſetur, & granuloſa inſtar gummi fiat: nam eiſdem etiam corticibus haudquaquam inciſis, eodem tempore hæc manna ſæpe emanare viſa eſt, quapropter cur prius trahatur, & deinceps ab eiſdē ſponte etiam Canis tempore excernatur, nam in ornis etiam ante ſponte emanat, ratio nulla dari poterit, præſertim longo tempore, & per ſingulos dies continuos, cadit quoque eadem, in aëre prius ea frigore concreta, & coagulata, & non liquida vt probauimus, quę aërea eſt, neque à Sole ſeu alterius calore concreſcit, ſed liquatur ac ſoluitur potius cùm fuerit à frigore iam coagulata. Sed pone eam liquidam decidiſſe, cur pótius à Solis calore Maij & Iunij etiam tempore non liquatur ac ſoluitur, adeò vt ſolum petat, quàm à dictarum arborum cortice trahatur, & in eodem, vt ita dicam, bibatur, cùm nulla adſit familiaritas aut altera cauſa ob quam attrahi ab eodem debeat, quinimò cùm ſit à dictarum arborum natura aliena, & veluti ſuperfluum quoddam, propterea quòd earum nutrimentum nō eſt, eapelli potius quàm attrahi deberet, opem ferente in hoc Solis calore, qui foras trahit. Nec ſatis eſt, quòd ab eodem Solis calore cortex fuerit eo tempore exſiccatus, aridúſque redditus, & areſactus pro eius attractione, cùm valentior admodum fuerit Solis calor in diſſoluendo, ex ſiccando, ac foras trahendo, quàm dictarum arborum cortex, necnon & ipſimet cortices in expellendo tanquam ſuperfluum, in hoc potius opitulantur quàm in trahendo: ſimiliter vt eorum ſciſcio & areſactio potius opem ferre videntur, vt commodiùs à Solis calore foras trahatur, quàm vt intus in eorum ſubſtantia imbibatur, & detineatur. Atſi dixeris roridam hanc mannam non eſſe velut ſuperfluum quoddam, & alienum dictarum arborum, ſed ſimile, & familiare, ac velut alimentū quoddam, & propterea ab eis trahitur, cur cauſa fuerit quòd deinceps tam continuè, & diu, & copioſè ab eiſdem excernatur, & non detineatur potius imaginari nemo queat Rurſus quæ poterit diuerſitatis cauſa tribui quòd Solis calor opitulетur, vt eadem manna in cortice imbibatur priùs, ipſum exſiccando, areſaciendo, ſcindendo, ac rareſaciendo, & deinceps Canis feruidus calor eundem humorem foras trahat, condenſet, ac coagulet, cùm multo magis corticem ipſum coagulet, cum multò magis corticem ipſum exſiccet, & areſaciat, quàm præcedens Solis calor menſe Maio & Iunio, potiſſimum cùm abſq; inciſione aliqua ſæpius ſponte ex eiſdem arboribus prodeat, ac in eis reperiatur Canis tempore: & interdum ante, pręſertim in ornis vt dictum eſt. Adhæc quid fuit impedimento quod eodem Maij & Iunij tempore eadem manna non fuerit à Solis calore concreta potius & coagulata inſtar gummi circa cortices dictarum arborum, quàm cauſa vt in eiſdem imbibatur, & intus trahatur? poſtquam Canis tempore ab eodem calore iterum cōdenſata & granuloſa, inſtar gummi reddita eſt, equidem id ipſum imaginari non valeo, quãuis eruditiſsimi certe viri, à me ſemper colendiſsi. ita ſentiant. Sed puto eos deceptos fuiſſe à villicis & paſtoribus Calabris falſo aſſerentibus quòd mannā hanc quæ in fraxinis & ornis reperitur, manè antequā Solis calor inualeſcat, collectores colligant, cùm communiter contrariū & hodie obſeruetur, & ſemper obſeruatū ſit, etenim non manè priuſquā Sol valde perurat, vt ipſi falsò retulerunt, ſed meridie, Soleque feruidiſs. eā colligūt: neq; eadē à Solis calore rareſit, ſoluitur, atq; in aërē vertitur: ſed potius concreſcit, & durior ac candidior redditur. Vt verò non adeò areſcat, duriórq; reddatur, Solis ſuperueniēte feruidiſs. calore, & nō quòd ab eo ſoluatur, & liqueſcat, eam quæ ex ornis prouenit, præſertim à Solis ortu per tres, vel quatuor horas colligunt, non enim vt concreſcat, & coaguletur, perinde vt ea quæ in fraxinis colligitur immodico calore hæc manna indiget, cùm ſiccioris ac terreſtrioris, vt ita dixerim, naturæ fuerit orni quàm fraxini humor, ſeu ſuccus: colligunt inſuper eam quandoq;, vt aiunt, ante Solis ortum, vbi pridie inclinante iam Sole profluxerit, & ab eodem concreta fuerit, aut nocte flante aquilone fuerit coagulata, ob eandem videlicet cauſam, ne Sole ſuperueniente ſiccior, aridiórque reddatur, potiſsimùm vbi non ſponte, ſed via dictis cæſuris proſilierit. Quapropter aſſerendum haudquaquam erit, quòd à proprietate quadam ſpecifica fraxini & orni hanc aëream, & è cœlo cadentem mannam ſibi ipſis alliciant, & trahant, neque quod in eorum corticibus imbibatur, menſe Maio & Iunio delapſa, & deinde ſub cane dureſcat, & coaguletur ob dictas cauſas, & Iunio etiam menſe præſertim in ornis, eadem ſponte prodiens reperitur, ac colligitur, neque etiam dicenda erit cœleſtis & aërea hæc mānna quæ in eiſdem duntaxat colligitur arboribus, ſed arborea, & propria dictarum arborum, nec etiam aſſerendum eſt hanc mannam eſſe melſaccharum Dioſc. aut zuccharum albuſar. Auic. nam melſaccharum, vt inquit idem Dioſcor. 104. libri 2. in India, & fœlici Arabia reperitur in arundinibus, & non in Regno Neap. in fraxinis & ornis, præterea ſalis modo coactum eſt, fragile dentibus, vt ipſe inquit, quod quidem huic noſtræ mannæ haudquaquam conuenit, ſimiliter quoque dicendum eſt de zuccharo albuſar Auic. quod quidem, vt ipſe ait, manna eſt cadens ſuper albuſar, & non ſuper ornum & fraxinum: eſt etiam ſicut fruſta ſalis, præterea in eo eſt cum abſterſione, & reſolutione ponticitas, & amaritudo, quæ omnia huic noſtræ mannæ non competunt. Qua etiam ratione nemo aſſerere audebit mannam hanc, id eſſe quod à Galeno 7. de ſimplic. medica. faculta. cap. de melle, ſacchar nominatur, nam id quoque (vt de melleſaccharo dicebat Dioſc.) ex India & fœlici Arabia conuehitur, vt Galenus inquit, & in calamis, vt aiunt concreſcit, & non in fraxinis & ornis, quemadmodum hæc noſtra manna repetitur, & propterea idem eſſe reor melſaccharum Dioſc. & id quod ſacchar à Galen. nominatur, quamobrem neque ros cadens è cœlo, neque melſaccharum ſeu ſacchar, aut zuccharum albuſar eſt manna hæc quæ in fraxinis & ornis duntaxat colligitur, & noſtræ tempeſtatis medici ad aluum molliendam vtuntur. Quod

verò

verò neque manna thuris fuerit, nedum medicis omnibus & pharmacopolis, ſed & tonſoribus liquet. Sed porrò aliud quippiam eſt ſeorſum ab his diſtinctum, vtpote proprius dictarum arborum ſuccus ſeu humor, & propterea arborea, & non rorida, & aerea appellari debet: id verò luculentius patebit, vt eiuidem generationis modum, ac cauſas inueſtigauerimus. Quapropter animaduertendum eſt nonnullas eſſe plantas quæ humorem, ſeu ſuccum plurimum habentes, determinati quibuſdam temporibus in caules, ſeu caudices, ramos, atque etiam radices earum ab eiſdem delegatur, ibidémq; conſiſtit, nec deſunt etiam quæ tum in radice tum in caule eundem habeant humorem. Verùm quibuſdam earum humor ipſe craſsitudine tantùm conſiſtit, vt lactuoſis, quibuſdam etiam in lachrymæ modum gignitur, vt Abieti, Pino, Terebintho, Larici, Piceæ, Amygdalæ, Ceraſo, Pruno, Iunipero, Vlmo, Spinæ Ægyptiæ, & plantis quæ thus & myrrham præſtant; Theophraſto auctore cap. 1. libr. 9. de hiſto. plan. Accidit vero, vt vel proprij ſucci colorem plantæ nonnullæ ſortiantur, id quod planius in annuis & anni caulibus animaduertitur, quàm in arborum genere, licet vires pro cuiuſque plantæ ratione, humor ſeu ſuccus ſortiatur, ſapor verò humorem alium magis, alium minus conſequitur, ita vt nec omnibus ineſſe appareat ſic exilis, & dilutus quidam in plerisq; ſentitur, vt idem Theoph. inquit citato loco. Inter has arbores ſeu plantas quæcunque pinguedine aliqua cõſtant, gummi, ſeu lachrymæ odoratæ percipiuntur, quæ contrà pinguedine carent, ſine odore proueniunt, ex prædictis verò omnibus, alia ſponte conſiſtunt, alia inciſura, alia modo vtroque, quibus concretio ſponte conſiſtit, iis fluxus humoris largior prodit, cæſura verò capiuntur quæ vtilia, magiſque operæpretium ſunt: at non eodem tempore omnium inciſuræ, atq; concretiones notantur, nam quamuis humor plurimus omnibus iam dictis ac reliquis etiam plantis reperiatur cùm germinare incipiant, validiſsimus tamen, maximéq; ſuam oſtendens naturam eſt, cùm iam à germinatione, & à fructificatione aſſarunt. Quapropter qui talem humorẽ, ſeu gummi ad vſum quempiam conſeruant, hæc eadem pro eius collectione tempora obſeruant, vt patet ab eodem Theoph. citato loco. Inter has itaque arbores quæ copioſum ſuccum, ſeu humorem habent, non ab re fraxini & orni connumerari debent, poſtquam modo vtroq; ſponte videlicet, atq; etiam inciſura, & in caudicem, ramos, ſurculos, iuxtáq; foliorum pediculos, ac folia ipſa talem expuunt humorem ſeu lachrymam, vt in ſequentibus patebit, non quolibet tamen tempore, ſed ſub cane, aut iuxta canem, quo tempore hæ dictæ arbores à germinatione, & fructificatione etiã ceſſarunt, qua ratione, eodem quoque tempore earum ſuccus validiſsimus exiſtit, maximéq; ſuam oſtendit naturam, vt diu obſeruatum eſt, & nos infra demonſtrauimus. Nec quicquam refert, ſi Theoph. cæteríque veteres auctores qui de plantarum hiſtoria ac cauſis ſcripſerunt, inter eas arbores in quibus iam dictus humor emanat, conſiſtit, ac coagulatur, fraxinum & ornum non connumerarint: nam neq; oleam tam domeſticam quàm ſylueſtram, quæ ſpõte, & vi etiam ſimilem procreat lachrymam, vt diu à quibuſdam obſeruatum eſt, meminerunt: huius tamen lachrymæ hucuſque nullus eſt in medicina vſus, præſertim ad aluum molliendam, ſed potius contrarium molitur, eſt quoque impedimento, reliquis purgantibus medicamentis vbi cum eiſdem propinetur, velut qui ſæpius id experti ſunt medici, mihi retulerunt, & nonnulla quoque alia à iunioribus inuenta obſeruatáque ſunt, etiam in arte medica, quæ priſcis fuêre incognita. Neque etiam iam dictæ arbores omnes, ſed inter eas paucæ admodum, nec ſingulis etiam in locis & quolibet anni tempore, ſed quibuſdam particularibus cùm regionibus, tum anni temporibus, ſponte præſertim, talem expuunt humorem, ac procreant, ita vt facile priſcos fugere potuerit, quamuis cætera de eiſdem plantis conſcripſerint. Etenim Theoph. cap. 11. libri 3. de hiſto. plan. duo fatetur eſſe fraxini genera, quorum alterum excelſum procerúmque eſt, lignum candidum, craſsiuenium, neruatum, mollius, enodius, criſpiúſque habens: alterum humilius, minus auctile, ſcabrius, durius, flauius: folia habens laurinis, lauri latifoliæ ſimilia, in acutius tamen coacta, & ambitu leuiter ſerrata, ac ſubſidentia, ſeu aculeata, ramulus totus, quem folium vnum putaueris, quoniam ſimul cuncta folia ferat, ſingulari pediculo, & ſingulis foliis coniugatim, veluti per genicula pendentes, conſtat: amplo interuallo, coniugationibus diſtinctis, ſimiliter atque in ſorbo: ſunt aliis breuiora internodia, coniugationeſque pauciores, aliis vtpura candidis, longæ, pluréſque, & ſingula folia oblongiora, anguſtiora, coloréque porracea, cortice leui, ſpiſſo, tenui, coloréque rubro integitur, radicibus crebris, craſsis ſublimibúſque adhæret. Fructum Iudęi nullũ hanc habere exiſtimant, atq; etiam flore carere: fert tamẽ in ſiliqua fructum minutum, nucis modo, qualis amygdalæ, guſtu ſubamarum, & poſt pauca eodem loco ſubdit, leuis illis, locis potiſsimùm cõcauis, madidiſq; emigrat, ſcabra, ſiccis, atq; ſaxoſis, quidam alteram fraxinum, alteram bubulam Fraxinum vocant, hoc eſt ingentem & maiorem, vt Macędones &c. Diſcorides verò cap. 109. libri 1. de Fraxino ſic ſcriptum reliquit: [Fraxinus arbor nota eſt, cuius folia & ſuccus, illa illita, hic potus ea vino, viperarum ictibus auxiliatur. Corticis cinis ex aqua illitus, lepras eximit: ligni ramenta pota letalia eſſe ferunt.] At Plin. cap. 13. lib. 16. hæc de fraxino ſcripſit, Materiæ enim cauſa reliquas arbores natura genuit, copioſiſsimámq; fraxinũ, procera hæc ac teres pennata & ipſa folio, multúmque Homeri præconio, & Achillis haſta nobilitata, materies eſt ad plurima vtilis, ea quidem quæ fit in Ida Throadis, in tantum citio ſimilis, vt ementes fallat cortice ablato. Græci duo genera eius fecêre longam enodem, alteram breuem, duriorem, fuſcioremque, laureis foliis (Bumeliam vocant in Macedonia) ampliſsimam, lentiſsimámque, alij ſitu diuiſêre. Campeſtrem enim criſpam, montanã ſpiſſam folia earum iumentis mortifera, cæteris ruminantiũ innocua Græci prodidêre: in Italia nec iumẽtis nocẽt. contra ſerpẽtes verò, ſucco expreſſo ad potũ, & impoſita vlceribus opifera, ac nihil æquè reperiuntur, tantáque eſt vis, vt ne matutinas quidem, occidentéſve vmbras quæ ſunt longiſsimæ, ſerpens arboris eius attingat, adeò ipſam procul fugiat, & demum ſubdit, experti prodimus ſi fronde ea gyro claudatur, ignis & ſerpens, in ignem potius quàm in fraxino fugere ſerpentem, mira naturæ benignitas, priuſquam hæ prodeant florere fraxinum, nec ante conditas folia dimittit: & cap. 18. eiuſdem libr. inter arbores quæ

de fraxino

montes amant ornum, qui & ipſe fraxini ſpecies quædam eſt: inter eas vero quæ aquoſis montibus gaudent, fraxinum connumerauit libr. verò 24. cap. 8. hæc de fraxino protulit verba, Fraxinus quam vim aduerſus ſerpenres haberet indicauimus. Semẽ eius foliis ineſt, quo medentur iocinoris, & lateris doloribus in vino: aquam quæ ſubit cutem extrahunt, corpus obeſum leuant onere, ſenſim ad maciem deducentes, iiſdem foliis cum vino tritis ad vitium portionem, ita vt puero quinque folis, tribus cyathis diluantur, robuſtioribus ſeptem folia quinque cyathis vini, & ſubdit; Non omittendum ramenta eius & ſcobem quibuſdam cauenda prædicit. Hæc Pli. de fraxino & orno tradidit, quæ ferè omnia potiſsimũ quæ de fraxino ſcripſit, à Theop. & Dioſc. tranſcripſiſſe videtur, quamuis iuniores quidam (vt Hermolaus & Ruellius) voluerint in hoc parum ſibi conſtare Plinium, vt qui fraxini folia dixerit omnibus venenatis ſalutaria eſſe, iuuentis tamen letalia, cæteris verò ruminãtium innocua, quæ quidem de Taxo, & non fraxino Theoph. interpretatur: poſſet tamen (vt mihi videtur) à calumnia idẽ Pli. vendicari. Nam quamuis Theophraſtus cap. 10. lib. 3. de hiſt. plan. de Taxo verba faciens inquit, aiunt, quòd ſi iumenta folia comederint, emoriũtur; ſi ruminantia, nihil patiuntur, non propterea notãdus erit Pli. quòd idem quoque de fraxini foliis ſentiat, potiſsimùm cùm neque id Theophraſt. negare videatur, quamuis id non fateatur; & ſi quiſpiam dixerit in Italia obſeruatum eſſe Taxi folia, & non Fraxini, non ruminantia animalia interficere; dicimus haudquaquam Plin. negaſſe, & ſi fraxini folia eadem interficere teſtatur, illud in Italia veritatem non habere fateretur, imò fraxini folia nec iumenta in Italia nocere ait, ſed quicquid ſit, ſatis eſt monſtraſſe ornum & fraxinum inter eas arbores connumerari poſſe quæ ſuccum, ſeu humorem ſuperfluum habentes, lachrymam ſeu gummi procreant ac generant, quamuis à iam dictis auctoribus, aut cæteris quibuſdam illud haudquaquam ſcriptum fuerit, nam quemadmodum alia quędam ferunt, vt Theophraſt. teſtatur citato cap. 11. libri 3. de hiſto. plan. Veluti muſcos quemadmodum laurus, verùm magis adſtringentia guſtu; ſinguláque per ſe in orbem circumacta platani pilorum ſpecie, & horum alia circa fructum, alia multo ſemota exeunt, quin & implicamina quædam eodẽ modo in eis naſcuntur, perinde etiam cùm multo humore ſcateant, ac redundent, lachrymæ ſeu gummi modo, vbi idem ad caudicem ramos, ſeu ſurculos, & etiam folia demandatur, iuxtáque corticem concreſcat, & coaguletur, hæc quam in eis colligunt, & mannam appellant, generari poterit gummi ſubſtanria ſimilis, poſtquam è cœlo, vt probauimus, eadem lapſa non eſt, & in eiſdem ſolis, & non cæteris in plantis herbis, fructicibus, ſeu lapidibus eiuſdem loci reperitur, ac colligitur. At ſi dixeris non omnes eiuſdem generis arbores talem producere liquorem, & propterea non eſſe earundem arborum humorem, ſeu ſuccum proprium, ſſerimus nos hoc arborum genus, fraxini inquam & orni, talem habere naturam, vt eandem lachrymam, ſeu gummi, ob earundem ſuperfluum humorem ſeu ſuccum, generare poſſit. Quòd verò non omnes ſed paucæ eiuſdem generis illam procreent, ſpõte præſertim (nam cæſuris illatis modo, & tempore quo dicet, plures illam expuere videntur, vt ferunt) ob aliquod prouenit impedimentum, vt puta vel ob earundem arborum defectum, aut vitium aliquod, vel ob Solis, ſeu regionis diuerſitatem, quemadmodum & amygdalarum, prunorum, ceraſorum, iuniperorum, ac reliquarum quarundam arborum generi contingit, licet eandem habeant facultatem ſeu naturam. Eſt igitur proprius dictarum arborum ſuccus, ſeu humor manna, quæ quotannis, ſub cane potiſsimũ in fraxinis & ornis duntaxat pluribus continuis diebus colligitur, quã & nos longo tempore Neap. vſi fuimus, & quotquot etiam ante nos per plures annos medici fuere ad aluum ſoluendam vſi ſunt, & non ros è cœlo cadens; vt fuſiſsimè demonſtrauimus, quod quidem, pluribus etiam experientiis confirmare voluimus. Nam ſuperiniecto linteo laneo, aut lineo, vt quibuſdam præcepimus ſæpius, per plures noctes ac dies, ſupra eaſdem arbores, ita vt ros ad eas peruenire non potuiſſet, inuenta nihilomins in eis, eiſdem diebus, ac collecta manna fuit, dictis etiam arboribus non inciſis, vt retulerunt, id quod fieri haudquaquam potuiſſet, ſi ſponte ex eiſdem arboribus non emanaſſet, potiſsimùm cùm ſupra idem linteum ne veſtigium quidem eiuſdem generis roris, nec liquidæ, nec concretæ, aut coagulatæ mannæ fuiſſet inuentum. At quid opus eſt diu hac in re ſermonem protelare, tempúſque fruſtra terere, cùm non vnus duntaxat, duo, vel tres, ſed longè plures, & quidem fide digni vno ore confeſsi fuerint, mihíque retulerint, vt qui rem hanc penitius inueſtigare decreuerim, eos propriis conſpexiſſe oculis, poſt collectam in dictis arboribus mannam ex eiſdemmet locis, reliquam refudaſſe, ac emanaſſe, atque ſenſim effluxiſſe. & deinceps Solis calore ſuperueniente, coagulatam eſſe: ídque non ſemel duntaxat, ſed ſæpius ac ſæpius ſe obſeruaſſe teſtantur. Aiunt inſuper in fraxini, orníque caudicibus iuxta corticem ſæpius adnatas veluti veſsiculas quaſdam ſe inueniſſe, ſeu tubercula quas diſrumpentes primo, liquorem quendam album dulcem, concretum & craſſum in optimam mannam conuerſum, deinde minùs album tenuiorem, liquidiorémque, ſed dulcem quoque manifeſtiſsimè emanentem ſæpius inſpexiſſe, qui etiam à ſuperueniente Solis calore coagulatus, concoctus albidiórque redditus, effectus eſt manna primæ aſſimilis, & vbi diu permanſiſſet ſuperfluè à Solis calore exſiccata, inutilis reddita eſt. Adhæc ſi inciſis dictis arboribus, in eiſdem inciſuris talem iam reperiunt concretum & coagulatum humorem, eiuſdem ferè coloris, ſaporis, & conſiſtentiæ cum ea quam in eiſdem arboribus nõ inciſis colligunt, manna, quis vnquam hæſitare audeat eam non eſſe earundem arborũ humorem ſeu ſuccum, ſponte ad eoſdem ramos, caudicem, ſeu ſurculos detruſum, potius quàm rorem quempiam è cœlo delapſum, poſtquam eiſdem inciſis arboribus ſimilẽ colligunt concretum humorem, ac antea priuſquam cæſuræ factæ fuiſſent? nemo inquam niſi admodum duræ ceruicis homo, ac pertinax valde. Confirmant illud inſuper quoniam cicadas, & quædam alia animalcula ſe propriis oculis inſpexiſſe fatentur quæ à dictis arboribus, ornis præſertim, cùm corticem perforauerint, hanc lachrymam exugunt, & deinceps eiſdem profligatis, ex eodem foramine ſeu ſciſſura, liquorem hunc dulcem profluxiſſe, quem poſtea à Solis calore coagulſtum legerunt, tanquam in optimam mannam conuerſum. Qua de re dubio procul quę in

ornis

ornis & fraxinis ſolis colligitur manna, non modo hac noſtra tempeſtate, verum etiam quæ per omnes iam elapſos annos collecta fuit, earundem arborum humor ſeu ſuccus eſt, quemadmodum rationibus locupletiſsimè probatum eſt, & experientia confirmauimus, & vt longo tempore, ac ſæpius ab eiuſdẽ collectoribus obſeruatum eſt. Cognoui inſuper à fide dignis quibuſdam viris ſe plures ſecuiſſe ornos, vt ex eis pro vini doliis circulos pararent, quos cùm findiſſent, Solique expoſuiſſent, non paruam in eis huius mannæ, quantitatem inueniſſe, non quidem extra in cortice, ſed in lignoſa ac veluti eiuſdem orni etiam medulloſa ſubſtantia emanatam. Teſtatur item quidam faber ferrarius, vir probus, cuius nomen Cæſar de Ruodi, quòd cùm in quandam perrexiſſet Syluam pro carbonibus faciendis, ignéque accenſo, ex orno qui prope fornacem aderat, mannam reſudaſſe oculis propriis inſpexit, & exiguo poſt tempore ab eodem igne coagulatam fuiſſe. At cùm dictarum arborum cortex ſimul atque folia amarũ præ ſe ferant ſaporẽ, non ab re quæreret quiſpiam, qui fieri poſsit vt tam dulcis liquor, ſi earum arborum humor ſeu ſuccus eſt, ex eiſdem gigni poſſit. Et dicimus quòd quamuis cuiuſque plantæ humor, vires, pro eiuſdem plantæ ratione ſemper ſortiatur, ſapor tamen humorẽ alium magis, alium minùs conſequitur, nec omnibus ineſſe apparet, ita ex illis & dilutus quidã in pleriſq; ſentitur, quẽadmodum etiam neque idẽ ſuccus (in arboribus præſertim) eundẽ ſemper ſeruat calorẽ, vt inquit Theoph. citato cap. 1. libro 9. de hiſt. plan. Qua de re non inconuenit liquorem hunc dulcem eſſe, licet ex amaris profluat plantis. At hæc licet cortex dictarum arborum amarum repræſentet ſaporem, hic tamẽ humor, ſeu liquor, nõ ex cortice, ſed ex propria lignoſa ac medulloſa ſubſtantia effluit, quæ ſapore dulcis ferè eſt, aut ſaltem amaritudinis non eſt particeps, aut parum admodũ, ita vt nõ ſentiatur, effertur autem foras per corticis meatus, ſeu fiſſuras, & non ex corticis ſubſtantia. Et ſi quis permiſcetur ipſius corticis humor, exiguus cùm ſit, à Solis calore concoctus, tandem dulcis redditur; potiſsimùm cùm maior ſit copia eius qui à propria arborum ſubſtantia humor excernitur, quàm qui ex cortice. Præterea eſto quod multus fuerit humor, qui ex cortice emanauerit, inciſis potiſsimùm arboribus, aut vniuerſus ex eo profluat, & harum etiam arborum propria medulloſa & lignea ſubſtantia, eiuſdem particeps ſit amaritudinis quemadmodum cortex & folia; adhuc mirum videri non debet, quòd talis dulcis liquor in eiſdem colligi poſsit, aut ferè inſenſibilis amaritudinis particeps. Nam cùm ſuperfluus fuerit, vt priùs dictum eſt, harum arborum humor ſeu ſuccus hic, qui ad caudicem ramos, ſeu etiam folia excernitur, non quantitate duntaxat, ſed etiam qualitate neceſſariò is dulcis erit, poſtquam pro earum nutrimento quod ſatis eſt ex eiſdem attraxerint ſimilem, ac retinuerint humorem, qui rationabiliter amarus eſſe debet, quemadmodum iam dictæ arbores, is verò qui excernitur, dulcis eo potiſsimùm, quoniam à Solis calore, cœlíque benignitate, concoctionemq́; coagulationẽ, ac perfectionẽ acquirat, ſimiléque huic liquori accidere videtur ac terris in quibus agricolæ lupinos ſeruerint: aiunt nanque terram dulciorem, ac fertiliorem reddi, non ob aliud quàm quòd amarum ſuccum è terra lupini pro eorum nutrimento traxerint tanquam eis familiarẽ, dulcémque reliquerint. Adde quòd cùm per tenues ac anguſtos corticis meatus idem excernatur humor, quod quidem ipſis craſſum eſt, in eiſdem impingitur, ita vt per eos expelli nequeat, niſi quod dulce & tenue exiſtit: id quod contingit etiam iis qui aquam dulcem ex ſalſa, ac etiam amara interdum extrahunt vaſe cereo tenuíque conſtructo, adeò vt tenues, & quæ dulces ſunt in id reſudent aquæ partes, reliquæ verò reſudare, ac extrahi nequeant. Retinent itaque pro earum nutrimento dictæ arbores id omne, quod eiſdem familiare ac ſimile eſt liquoris, ſeu eius humoris quem in ſe continent, quod verò alienum & diſsimile, tanquam ſuperfluum excernunt, & propterea dulcia eſt qui in earum caudice, ramis, ſeu foliis colligitur (hoc eſt aut nullam præ ſe fert amaritudinem quæ ſenſu iudicari queat aut valde exiguam, nam ſecundum naturam fortè ab ea omnino non abſoluitur) præſertim cùm per anguſtos tranſeat meatus, & à Solis calore cõcretionem, perfectionem, dulcedinem quodammodo, ac concoctionem acquirat.

Sed id ſaltem vitari non poſſe (inquies) quòd quæ in foliis reperitur atque colligitur, manna dictarum arborum, aërea non ſit: nam quo pacto, aut qua via ad ea tranſmitteretur ac peruenire poſſet, ſi earundem arborum humor eſſet? At dicimus nos quòd in orni foliis nunquam talem colligunt mannam, neque in eiſdem reperitur, quinimò nec etiã in eorũ ramis, niſi per quàm rariſsimè, & fortè quæ nõ in eiſdem ſit genita, ſed ex caudice defluxerit; ſed in eorũ caudicibus ſeu truncis, aut craſsioribus ramis duntaxat ipſam reperiunt & colligunt. Cuius cauſa eſſe poterit, quòd cùm in ſaxis magis mõtoſiſq; ac ſiccis locis emigret ornus, ſiccioris etiã naturæ, hoc eſt minùs humidæ eſt quàm fraxinus, qui in concauis madidiſque magis gaudet, Theop. & Plin. auctorib. Quapropter tantã in ſe nõ continet humiditatem ſuperfluam, neque adeò dilutam & tenuem, vt ad folia vſque ac paruos ramos perueniat. Eſt item ſcabroſa arbos, ita vt facilè priuſquam ad ramos & folia humor deueniat, per caudicis corticem prorumpat: idque facilè comprobatur, propterea quòd qui eam colligunt, aiunt huius arboris mãnam perfectiorem eſſe, ſi manè & veſperi legatur, quàm meridie ſub ardenti Sole; nam ex immodico Solis calore aridior, ſicciórque admodum redditur & propterea imperfectior. In fraxini verò foliis, eam ſæpius colligere tradunt. At non manè ac veſperi, ſed meridie ac calidiſsimis diei horis, vt dictũ eſt. Nam manè humidior cùm ſit, colligi nequit. Verùm ſatis exigua eſt ea, quam in foliis reperiunt, & veluti milium parua eius grana, ita vt facilè perſuaderi poſsit ex eiuſdẽ arboris ramis ſuper folia decidiſſe potiuſquàm in eiſdem genitam eſſe, aut ſaltem propterea quod magna ex parte, vt collectores referũt, in fraxinis manna emanat ex ramis, ea potiſsimùm parte, qua foliorum pediculi eiſdem annectuntur, quem locum vulgo vocant gliocchi, atque in eiſdemmet pediculis & ramis coaleſcentem inueniunt; poterit ob id quæ in foliis reperitur, per eoſdem pediculos ad folia effluxiſſe, poſtquã minuta admodũ ac milij grano ſimilis ferè in eiſdem reperitur, adeò vt die vna ac etiam altera ex foliis ipſis via ſemũciam colligant. Rurſus dicas quid erit impedimento quominus in fraxinis qui in concauis, madidis, paludoſiſq; locis oriuntur, in quibus præſertim (vt aiunt) manna reperitur, quod in eorum foliis eadem generari

poſsit, quemadmodum in caudice, ramis, ſurculis, ſeu foliorũ pediculis, ad eadem folia trãſmiſſa portione quadam exigua ſuperfluẽtis humoris ſeu ſucci, per eoſdẽ foliorum pediculos ab eiſdem fraxinis, poſtquã humidiores ſunt quàm orni, & in madidis locis magis quàm in ſiccis talem producũt lachrymã, ſeu gummi, nunnc & in quibuſdam etiam arboribus, vt vlmis, veſiculæ, ſeu tubercula quędam, humore etiam craſſo & lento plenæ in foliis reperiuntur? Et in Fago propriis me inſpexiſſe oculis fateor, præter eos quos in ſpinoſis quibuſdã folliculis proprios fructus procreat, in foliis etiam plures generare veluti fructus quoſdam cono ſimiles, herbacei coloris primò, deinde rubeſcentes, duros quidem, intus verò inanes. Non itaque à ratione alienum cuipiã videri debet quòd in fraxini foliis ſimilis concreſcat, & coaguletur humor veluti in eius caudice, ramis, ac foliorũ pediculis, tranſmiſſo tanquam ſuperfluo per eoſdẽ pediculos humore ad eadem folia, ac per eorum poros demum reſudans, à Solis calore concreſcat, & coaguletur, poſtquã humidiores natura ſunt, ac in madidis locis magis talem producunt lachrymam, cuius indicium maximum exiſtit, quia (vt ferunt qui eam colligunt) derelicta illa exigua manna quandoque in foliis, vno vel altero die, maiorem poſtea eam reperiunt, circa quam grana alia etiam, admodum minuta & coagulata ſunt. Aiunt inſuper parua illa grana quæ manè ſuper folia reperiunt, eodem etiam die Sole ſuperueniente augeri, & maiora reddi, quæ poſtea veſpere colligunt. Quod fieri haudquaquam poſſet ſi ex aëre fuiſſet delapſa, nã à Solis calore potius liquefacta ac abſumpta fuiſſet, quã coagulata, & maior reddita eius ſubſtantia, vt paulò ante probauimus. Quapropter valeant qui mannam in fraxinis & ornis foliis repertam, aëream ſeu roridam, ac è cœlo delapſam eſſe contendunt. Dixi non ab re ſolis, nam contingere poterit quòd eædem met arbores in quibuſdam locis, in quibus aërea manna decidit, reperiantur, & ita in eaſdem etiam decidere poterit. At non in eis ſolis, & quotidie per multos dies, ſed cæteris quoque omnibus, & rarò tum arboribus, tum fruticibus, tum herbis & lapidibus eiuſdẽ loci ſimiliter eam inueniri neceſſum eſt, poſtquam è cœlo decidit, in aëréque & non particularibus plantis concreſcit, & coagulatur, vt probauimus particularémque quandam aëris conſtitutionem, vt diximus, requiri: ſed quę in eis duntaxat reperitur, earum arborum humor proprius ſeu ſuccus exiſtit; qui cùm ſuperfluus fuerit, non ſolùm quantitate, ſed etiam qualitate pro earum nutrimento: ad caudicem ramos, ſeu ſurculos, interim etiam ad folia eorúmque pediculos excernitur, quemadmodum in cæteris plantis, quæ lachrymam ſeu gummi procreant: pro cuius generatione non parum etiam Solis calor opitulatur, earundem arborum corticẽ, aliáſque partes, rarefaciendo, ac findendo; dictúmque humorem aliquando primò, ac extenuando, foráſque trahendo, & deinceps cogendo, coagulando, ac concoquẽdo, ita vt ſuauior & dulcior fiat, & ad vſum quempiam paratior, ídque potiſsimùm ſub cane, aut non multo ante tempore, quo quidem tempore feruentior calor exiſtit. Nam feruentiſsimis etiam diebus, ſub cane videlicet, thus, & myrrham colligunt, Theophr. auctore cap. 2. lib. 9. de hiſto. plan licet hæc inciſis arboribus (vt ipſe inquit) fiant. Cuius rei occaſione non ab re quis quæreret, num inciſis eiſdem arboribus, fraxinis inquã & ornis, quemadmodum ſponte concluſimus, hanc etiam lachrymam ſeu gummi dictæ arborea producant? Huic ex his quæ priùs diximus reſponſum patere poterit: diximus enim has arbores inter eas poſſe connumerari quæ & ſponte, & inciſura quoque talem valeant lachrymam generare, atque experientia etiam eorum, qui inciſis eiſdem arboribus, eam colligunt vt vno ore omnes fatentur, probauimus poſſe etiam ſponte dictas arbores eandem producere. Qua de re nemo inficias ibit quòd manna ex his arboribus inciſis emanet, ac emanare poſſit, quinimò ad vulnera illata copioſior humor confluit, vt aiunt. Verùm non vnus duntaxat earum eſt inciſionis modus, vt ſeruat omnes, nam quidam nonnullis factis inciſuris in toto caudice, ita ſequenti die, vel altera eam colligunt, quidam verò per aliquos dies ante eaſdem arbores incidant, quibuſdam inciſuris in inferioribus earundem partibus illatis, & deinde eadem collecta, ac proiecta quam primò reperiunt in eiſdem inciſuris mannã, quæ deinceps confluit per eaſdem inciſuras, colligunt, & conſeruant. Alij vero prætermiſſa omnino ea quæ per primas effluit inciſuras, poſt paucos dies aliis in locis ſuperioribus eaſdem arbores incidentes colligunt, quæ quidem præ cæteris dulcior, admodúmque ſuauior exiſtit, purgato, vt inquiunt per primas inciſuras arbore, hoc eſt excreto eo humore, qui impurior, & propterea amarior, & crudior erat. Id verò in ornis potiùs quàm fraxinis non ab re machinati ſunt: nam fraxini humidiores cùm ſint, vt dictum eſt, ſpontè magis, nedum in caudicibus & ramis, verùm etiam in foliis eorúmque pediculis atque eo in loco qui eſt inter foliorum pediculos & ramos, talem emittunt lachrymam. At orni, vt qui ſicciores natura ſint, hoc eſt minùs quàm fraxini humidi, corticéque duriores & ſcabriores, locíſque ſaxoſis, montoſis ac ſiccis degant, tantam in ſe humiditatis copiam non continent, nec adeò dilutus & tenuis eſt eorum humor vt ad ramos & folia eum ſponte emittere valeant, ſed in caudicem ſolùm & rariſsimè in ramos. Quapropter vt copioſus effluat ex eis humor, eiſdem vulnera iniiciunt; ita enim & promptiùs effluit, & à Solis etiam calore non parum arbores pro eius expulſione eiſdem inciſis iuuantur, eundem ſcilicet humorem ad corticem trahente. Ex quibus pleniſsimè ſatisfactum eſſe cẽſeo ad primum quod diſſerendum propoſuimus. Etenim non ſolùm mannam quam vocant, rorem eſſe quendam è cœlo delapſum, vt Arabes ſentire videntur, verùm etiam arboreum humorem ſeu ſuccum, fraxini inquam & orni, ſatis ſupérque demonſtrauimus, ita vt modo vtroque eam generari contingat.

Validiſsimis inſuper rationibus atque experientia probatum eſſe reor, eam, qua noſtra tempeſtate vtimur ad aluum molliendam, quáque etiam prædeceſſores noſtri per plures ante annos vſi fuère, illam non eſſe quæ eiuſdem generis cum rore exiſtit, quámque etiam Arabes ſcripſère, ſed fraxini ſeu orni humorem, ſiue ſuccum concretum, poſtquam ex eiſdem duntaxat, hoc noſtro in regno Neap. pleriſque in locis præſertim Calabriæ eam colligunt, & per plures ante annos ſe collegiſſe fatentur: idque etiam percepiſſe aiunt ab iis qui eam colligere eos docuerunt. Reliquum eſt vt ad ſecundum dilucidandum tranſeamus. Erat autem; num liceat medicis

dicis

dicis indifferenter atque innoxiè eiſdē mannæ ſpeciebus vti, poſtquam rationibus, auctoritatibus, atque experiētia, inuentum eſt bifariam eam generari poſſe: & num vna etiam eiuſdē ſpeciei ſit altera perfectior, & quæ imperfectior quodammodo earum eſt nunquid omnino vitanda, explodendáque ſit? Pro cuius dilucidatione aſſerimus aëreā mannā ex rore genitam, ab Arabibúſque deſcriptam, potiſsimùm concretam, & quam Meſues commendat, ad eos vſus quos ipſe ac Serapio & Auic. probarunt eſſe vtiliſsimā; etenim cùm ex rore ſit genita æquali, ac fœcundo aëre, & lætis aſpectibus, ſaporéque dulcis ſit, ad æqualitatem fere accedit, ad caliditatem, & humiditatem, parū vergens quodammodo: quapropter guttur, pectus, ac ventrē lenit, leniendóque cum facilitate quadam bilē educit, ac ſitim ſedat; præter id quod ſua dulcedine, ſi cū aliis purgantibus miſceatur medicamentis, eorū operationes vigorat: efficit enim vt natura ob eius dulcedinē promptiùs ea aggrediatur, ac ad actū ducat. Verū ſi ſuper lapides cadat, ea optima eſt (vt inquit idem Meſues) quæ eſt ſicut ſemen album, & eſt dulcis, & recens: ſequitur deinde quæ eſt ſubcitrina, nam fuſca, cœnoſa, & antiqua non eſt bona. At ſi ſuper arbores ſeu plātas cadat, melior eſt illa quæ eſt paucæ permiſtionis cum foliis, & eſt ſubalbida, recens: ſuſcipit enim hæc quippiam de virtute plantarum, vt idem Meſues teſtatur. Quas etiā ferè omnes facultates Tereniabin dictæ, quam liquidam & melleam mannam eſſe diximus, Auic. & Serapio etiam tribuerūt: ita vt non minùs innoxiè iuxta eorū ſententiam ad iam dictos vſus Tereniabin vti valeamus, quàm iam dicta concreta & coagulata manna. Ipſéque vtranque apprimè idoneā ad eos vſus eſſe cenſerem, modò vtraque his noſtris in partibus reperiretur. Verùm neutram hoc noſtro in regno Neap. è cœlo cadere puto, aut valde exiguā, eámque rariſsime, & non quotannis, potiſsimùm concretā, & coagulatam: liquidam verò aut non omnino, aut ſi qua reperitur quæ non concreſcat, vt dictum eſt, eā non eſſe eiuſdem ſpeciei ac facultatis ingenuè fateor, cuius Arabes Tereniabin eſſe fatentur, poſtquam neque eiuſdem notas habet. Et qui coagulatam mannam colligūt, tanquam inutilem eam derelinquūt, & per plures ante annos dereliquerunt, quotquot concretam & coagulatam mannam hoc noſtro in Regno Neap. quibuſuis in locis colligunt, eámque ſegetes in quotquot inciderit, protinus tabe quadā, veluti rubigine perimere aiunt, quod quidē haudquaquam de Tereniabin Arabes ſcripſēre. Itaque vbi haberi poſsit roſcida concreta ac coagulata māna, tutè ad iam dictos vſus vtare: at eius defectu, nū ea, quam arboreā eſſe probauimus vti liceat, nondū liquet. Pro cuius dilucidatione in memoriam reuocandū eſt fraxini folia, eorúmque ſuccum, illa illita, hunc potum, ſerpentum morſibus ſubuenire Dioſc. auctoritate. Quod etiam confirmauit Plin. cap. 13. lib. 16. cap. verò 8. libr. 23. vt paulò ante animaduertimus, hæc de fraxino ſcripſit, Fraxinus quam vim haberet aduerſus ſerpentes, indicauimus, & deinde ſubdit, ſemen foliis eius ineſt. putarem ipſum melius dixiſſe folliculis ſeu ſiliquis eius ineſt, vt cum Theophra. concordaret qui dicebat, fert tamen in ſiliqua fructum minutum nucis modo, & deinceps idem Plin. de ſemine ait, quo medentur iocinoris & lateris doloribus in vino, & iterū de foliis ita ſubdit. Aquam quæ ſubit cutem extrahunt, corpus obæſum leuant onere, ſenſim ad maciem reducentes, iiſdem foliis cum vino tritis ad virium portionem: ita vt puero quinque folia, tribus cyathis diluantur, robuſtioribus ſeptem folia, quinque cyathis vini, non omittendum ramenta eius, & ſcobem quibuſdam cauenda prædici. Has Plin. de ſeminis & fraxini foliis facultates enarrauit, quamuis in fine enarrationis addiderit id quod fabuloſè potiùs de eodem fraxino conſcripſerat Dioſc. cùm dicebat, ferunt tamen ligni ramenta pota letalia eſſe: nam cùm inſipida quodammodo ſit lignea fraxini ſubſtantia, nec quampiam præ ſe ferat excedētem qualitatem, aut fungorum modo enecet, propterea quòd multo liquore plena non eſt vt colchicon, imaginari non valeo, cur eius ramenta pota poſsint eſſe letalia, ſeu deleteria venena, eo potiſsimùm cùm illa nonnullis ſæpiùs exhibens, letalia non eſſe experientia comprobarim: quibus non modò letalia non fuēre, verùm neque vllum periculum aut aliud quoduis ſymptoma potu malum attulēre, adhæc ſi foliorum ſuccus potus velut alexiterium eſt aduerſus ſerpentum ictus pharmacum, eorundem auctoritate, quî fieri poſsit vt ligni ramenta pota deleteria eſſe poſsint non inuenio. ſi igitur letalis haudquaquam eſt fraxinus, vt ex eius ſapore liquet, & experientia comprobauimus, ſed tales habet vires ſecundum folia & fructus, poſtquam manna quæ in eo colligitur probatum eſt eiuſdem arboris humorem ſeu ſuccum eſſe, & quilibet ſuccus ſeu humor, vt Theoph. auctoritate dictum eſt cap. 1. lib. 9. de hiſto. plan. vires ſortitur pro cuiuſque plātæ ratione, ſequitur quòd eaſdem etiam habebit vires, & quòd tutè & innoxiè ea vti valeamus, præſertim ad iam dictos vſus, ad quos ſemina & folia fraxini, eorúmq; ſucci ſunt accommodata. Similiter quoque ſentiendū eſſe puto de ea quæ in ornis colligitur manna, poſtquàm eiuſdem ſunt cum fraxino generis, parúmque inter ſe diſsidere videntur, vt prius oſtendimus: nam ſi roſcidum mel, aëreáque manna cadēns ſuſcipit de virtute plantarum ſuper quas cadit, vt Gal. & Meſue, viſum eſt: quantò magis propriùs earundem plantarum humor eadem participabit facultate, quæ ipſis arboribus propria eſt; Rurſus ſi dulcis eſt humor hic ſeu lachryma quā mannam vocant, neque multo craſſo lentóque humore plena eſt, aut parum amari ſaporis particeps, adeo vt ferè imperceptibilis ſit, & à ſenſu iudicari nequeat, ſintque dulcia omnia moderatè calida, grataque, & noſtræ naturæ amica, vt liquet 4. de ſimp. medic. facu. neceſſario ſequitur quòd ex eius aſſumptione nulla corporibus noſtris noxa prouenire poſsit. Quinimò præter iam dictos vſus quos præſtare poteſt manna hęc, velut fraxini & orni humor, propterea quòd earūdem arborum vires ſortiatur, vim etiam habebit concoquendi, laxandi, & rarefaciendi, quemadmodum cætera dulcia, necnon fundendi, læuigandi, ac molliendi, vt eodem 4. & 5. de ſimp. medic. facul. à Gal. ſcriptum eſt: & vt ſummatim dicam, præter iam dictos vſus cunctas etiam præſtabit vtilitates, quas Arabes aëreæ mannæ tribuerunt, quatenus dulcedine communicant, quamuis non tantæ humiditatis ſit particeps, neque adeò temperatè calida exiſtat. Et ſi dixerit id ſaltem vitari non poſſe quòd licet propria dictarum arborū lignoſa, & vt ita dicam, medulloſa ſubſtantia nullum excedentem præ ſe ferat ſaporem, cortex tamē & folia amaritudinem manifeſtā repræſentēt, qua-

propter & hæc arborea manna qnæ in foliis & iuxra corticem earundem arborum colligitur, neceſſario quadam participabit amaritudine, ſaltem occulta, & ſenſu imperceptibili, & ob id præſtare eos non poterit vſus quos præſtat aërea, quæ dulcis eſt omnino, aſſerimua noa dubio procul quòd ob eas quas ſuperiùs diximus cauſas, nõ inconueniet quòd amaritudine careat, quamuia cortex & folia amarum repræſentant ſaporem: & ſi alicuius amaritudinis particeps ſit manna hæc arborea, adeò tamen exigua eſt, vt nullo pacto, aut via percipiatur, multam verò, eámque ſuauem admodum præ ſe fert dulcedinem, & proinde quoa præſtant vſua dulcia omnia, & ipſam quoque præſtare poſſe non inconuenit, licet non adeò exquiſitè, & præter id eaſdem quodammodo vtilitates molietur, quas amara præſtare ſolent, non tamen valenter, & exquiſitè. Qua de re citra manifeſtam ſeu excedentem caliditatem, abſtergendi vim quodammodo habebit, catenuabit, incidétque humoris craſsitiem, & meatus quoque perpurgabit, quemadmodum de cæteris amaris ſcriptum reliqnit Galen. citato lib. 5. de ſimplic. med. facul. nec minùs & menſes mouebit, educendóque ex pectore & pulmone quicquid in eis continetur, ſiue pus, ſiue pituita craſſa, non parum auxiliabitur, & eadem quoque ratione comitiali morbo opem feret, velut de amaria omnibus teſtatur Gale. citato lib 4. de ſimp. medi. fac. Et quo amarior fuerit manna hæc arborea, eo magis & valentiùs, eos vſua quos amari ſapores præſtare poſſunt, præſtabit, minùs tamen quos dulcis ſapor, & quo dulcior, magia dulcis ſaporis facultates potiùs molietur, minùs autem eos producet effectus, quos in corporibus noſtris amara efficere ſolet, vtroſque tamẽ perpetuò præſtabit vſus, cùm vtriuſque ſaporis ſit particeps, & à neutro manna hæc omnino abſolui poſſit, eoa tamen imbecilliùs quàm exquiſita dulcia, exquiſitáque amara operabitur. itaque cùm ea adeò dulcis ſit, vt nullam ſenſui repræſentet manifeſtam amaritudinem, nam ſecundum rei naturam ab ea fortè non abſoluitur, quoniam omnino ſyncera, & ab aliarum qualitatum miſtione alienã dulcedinem aut ſaporem qnempiam alium inuenire impoſsibile eſt, vt liqnet ex Gal. citato lib. 4. de ſimplic. medica. facu. non ab re eoa præſtabit vſus, quoa aërea manna, cateráque dulcia præſtant, & quo magis vel minùs amaritudine participabit, eo plus vel minùs eaſdẽ in corporibus noſtris vtilitatea molietur, quas amaris omnibus conuenire cum Gal. concluſimus, eos tamen non adeò exactè & abſolutè poſtquã ſemper in hac arborea manna ſiue ſponte, ſiue vi emanauerit dulcia ſapor prædominatur, dulcedóque in ea primò ac magia à guſtu percipitur quàm amaritudo, etenim hæc aut non omnino, aut vix, & in fine percipitur, quapropter non modò citra omne diſcrimen ac periculum penitúſque innoxiè hac quæ in fraxinia & ornis reperitur manna vti poterimua, quomodolibet ea prodierit, ſed ad omnes iam dictoa vſus proculdubio erit accommodata, ac præ cæteria eligenda erit poſtquam ſapore dulcis, moderatáque calida exiſtens, aut exiguæ amaritudinis particeps, quæ etiam interdum in ea non percipitur, aut vix tandem eas qnas narrauimus vtilitatea præſtabit, & nullins exceſſua periculi, aut mali auctor mortalibua eſſe poterit, etiam ſi manifeſtè amaritudo aliqna in ea ſentiatur. At quid opua eſt tot rationibua ac anctoritatibus vti, vbi rea experientia pateat, & longo vſu fuerit comprobata? quippe cùm huius rationem quærere dimittentes ſenſum, infirmitas quædam intellectus eſt, quẽadmodum aduerſus Zenonia opinionem qui omnia quieſcere fatebatur, Ariſt. dicebat 8. phyſ. Neque enim ipſe ſolus, ſed eorũ omnium qui hac noſtra tempeſtate Medici ſunt, nemo eſt qui ſæpius longóque tempore hac manna quæ ex ornis & fraxinis colligitur vſua non fuerit, perpetuóque cum bono & fœlici ſucceſſu citra vllam noxam eorum qui eam ſumpſerunt, præſertim ad aluum molliendam, etenim neque inquietudinea & faſtidia, neque tormina, colliquationem, aut ſuperpurgationem, aut aliud malũ ſymptoma ex eiua aſſumptione quiſpiam perpeſſus eſt, tam ſi ex foliis, aut loco qui eſt inter foliorum pediculoa & ramos, ſeu ex ipſiſmet foliorum pediculis, ramis, ſeu candice fuerit collecta, quarum primam frondium, ſecundam verò corporis mannam vulgò appellant. Quotquot item medici hoc noſtro in Regno Neap. per multoa annos ante nos fuêre, ſemper hac qua modo vtimur manna, citra diſcrimen aliqnod vſi ſunt. Puto tamen eoa hactenus non obſeruaſſe cæteros quos eiuſdem narrauimus vſus, arbitrati (quemadmodum & ipſe etiam multo tempore arbitratua ac hallucinatus fui) hanc mãnam eam eſſe quam Arabes ſcripſêre. Poſtea verò non multis abhinc annia rationibus inſtructus, & vſu, ac experientia certior redditus, iam dictos enarratos vſus omnes, per Deum immortalem me obſeruaſſe ingenuè fateor, & dubio procul omnes in futurum quoa narrauimus vſus, citráque vllã noxam ex eiua aſſumptione, non ſolùm periti & generoſi medici, ſed vulgares etiã (ſi vt decet, ea vtantur) perpetuò prouenire videbunt. Sed noa inqnies ea omnia quę de fraxini & orni lachryma narrata ſunt, veritatem habere, vbi ſponte emanauerit, & non ſi inciſis iam dictis arboribus colligatur: quæ etiam non multò ante hac fuit inuenta: hæc nanque cùm factitia quodammodo ſit, & non ſpontè proueniat, ſaltem inhibenda erit, omninóque vitanda tãquã mortalibus noxia, & veluti deleteriũ quoddam pharmacum. At noa aſſerimus quòd qnouis modo fiat & producatur earundèm arborum lachryma ſeu concretus humor, quem mannam appellant, & in quacunqne dictarum arborum parte ſiue ſponte, ſine vi aliqua emanabit, ea innoxiè ad diuerſos tamen vſua vtendum erit, neque earum quæpiam prohiberi, aut omnino vitari debet: cùm quælibet ipſarum tempeſtiuè adhibita non parum conducat: etenim vbi ſpontè proneniat, cùm dulcis admodum ſit, moderatéque calida, eos præſtabit vſus, quoa narrauimus dulcia omnia moliri, & propterea valde ſimilea facultatea habebit cum Arabum manna, qnæ etiam (vt ipſi aiunt) ex plantis ſuper quas cadit, aliqnam ſuſcipit facultatem. Idque veritatem habere cenſemus, tam ſi in foliis eorúmque pediculis, quàm ſi in ramis, aut caudice colligatur, eo dũtaxat diſsidentes, quod quę in foliia foliorũ facultate, quæ verò in ramis & caudice, totius arboris & corticis quoque facultate quapiã participabit. Vbi verò inciſis priùa arboribus ea proſilierit, quam mannam vulgò appellant manna forzata, aut eam in primis vulneribus illatis colligunt, & hæc omninm maximè amaritudinis particeps erit, præſertim ea quæ primò ex eiſdem effluit: aut priùs per aliquoa dies ante, quibuſdam cæſuris factis, eam quæ ex eiſdem profluit, prætermittunt, & deincepa reliquis illatis, quæ inde profluit, colligunt, & hæc medio modo ſe habebit & ſapore & facultate inter

eam

eam quæ ſponte, & eam quæ ex primis inciſuris factis, primo emanat, quælibet tamen earum ſemper dulcedinem magis præ ſe fert quàm amaritudinem, cùm hic ſapor in eis omnibus præualeat, quapropter licet prima quæ inciſuris factis colligitur, minorem habeat concoquendi, laxandi, ac rarefaciendi, ſeu læuigandi & fundẽdi vim, propterea quòd non adeò temperatè ſit calida ob amaritudinem cuius magis particeps eſt, maiorem tamen habebit abſtergẽdi, extenuandi, meatus purgãdi, ac incidendi facultatem, & ob id in educendo pure, aut craſſa pituita ex thorace, & pulmone, menſéſq; mouendo, magis auxiliabitur, magíſque aluũ ſoluet, & liberãdis obſtructionibus opitulabitur, quinimò Theophr. citato c. 1. lib. 9. de hiſtor. plant. de lachrymis quæ inciſis arboribus conſiſtunt, ioquit: cæſura capiuntur quæ vtilia, magiſque operæpretium ſunt: ita vt propterea vtilior hęc manna quodammodo eſſe videatur, & nõ ab re tot præſtabit vſus quot narrauimus: vbi congruè ea vtaris: cauenda tamen erit in ardentibus febribus alui fluoribus ac diſſenteriis aliiſque calidioribus morbis, ſimiliſque naturæ corporibus, ac etiam æſtate, regionibus, annique conſtitutionibus, ſimiliter valde calidis exiſtentibus, non tamen adeo vt cætera pharmaca aluum ſoluentia quæ calidiora ſunt, tempore anni calido, calidioribúſque corporibus, prohiberi debet, cùm nõ adeò noceat, atque calidior ſit, ſed ea vtendum præcipuè vbi hęc adſint, quæ ſponte emanat, & in foliis eorúmq; pediculis, ac eo potiſsimùm loco qui inter pediculos & ramos colligitur. Si verò quibuſdam vulneribus priùs dictis arboribus illatis, quam primò reperiũt ex eiſdẽ emanantẽ mannam non colligunt, ſed eam quæ deinceps ab eiſdem, aut ex aliis ſecundo loco factis cæſuris, profluit, hęc licet vi etiam extrahatur, inciſis ſcilicet dictis arboribus, & propterea violẽta quodammodo appellari poſsit, & in hoc cõuenit cum modò dicta, tamen quod ad facultates attinet, medio modo ſe habebit inter hanc, & eã quæ ſponte profluit, cùm non adeò exquiſita & pura fuerit quemadmodum ea quam ſponte dictæ arbores admittunt, neque adeò impura & violenta, vt ea quæ ex primis illatis cæſuris primò emanat: propterea quòd ex primis illis inciſuris, qui impurior ac magis amaritudinis particeps eſt humor, fuit expurgatus. Iure igitur mediocriter ſe habebit tam ad eas operationes, quas ſpontaneè competere diximus, quàm ad eas, quas perficere retulimus eam mannam quæ ex primis inciſuris illatis primò effluit. Quamobrẽ proculdubio aſſerimus quemlibet ex iam dictis ſuccum, ſeu concretum humorem, lachrymã, ſeu gummi, aut quomodolibet appellare volueris, admittẽdum eſſe, etiamſi vi extractus fuerit, mortalibúſque ad diuerſos vſus eſſe accommodatũ, & citra noxam aliquam magnopere conducere, & proinde nullum eorum prohibendum eſſe, iure arbitror, nec minus naturæ, & arti quoque plurimum deberi cenſeo, & innumeræ agẽdæ ſunt gratię (mea ſententia) vt quæ nobis inter cętera medicamẽta valde conducibilia, hunc fraxini & orni humorẽ, quem mannã appellant, producere, ac propalare conatæ ſint: quo vt decet vtentes citra noxã aliquã, vt ſæpius dictũ eſt, nonnullos præter naturã affectus curare valeamus, etiam ſi aliqua ferro inquã, aut igne, & non ſponte protilierit. Quocirca vt rem hanc paucisſimis perſtringamus, nam pręclarũ prouerbiũ illud eſt (vt inquit Plato in Philebo) quo dicitur; quę pulchra ſunt & bis, & ter, repetenda eſſe, vbi ea haberi non poterit manna quæ ab Arabibus ſcripta eſt, loco eius ea vtare quæ ſponte in dictis arboribus emanat, nam eoſdẽ ferè præſtabit vſus, quos Arabes bonæ, aëreæ mannæ tribuerũt, & longe plures pręſertim ea, quã in fraxini foliis, eorúmque pediculis, aut parte ea qua foliorũ pediculi ramis annectuntur, colligunt, & frondium mannam appellant, hæc nanque inter cæteras eligenda erit. Nam pręterquã humor ille ex quo generatur ſyncerior, dilutior, ac tenuior eſt, quoniam ad extremas peruenit ad ſummas arboris partes, ac concoctus magis, & ob id dulcior exiſtit, foliorum etiam viribus quodãmodo participabit, quorum ſuccus, vt dictum eſt, ſerpentũ ictibus valde opitulatur. Dioſc. & Plin. auctoribus, qua de re inter cæteras ad eos vſus ad quos aërea accommodata eſt Arabum auctoritate, præcipuè hæc eligẽda erit. Nã cùm dulcior ſit quàm cęteræ arboreę mannę, candido, aut ſubcitrino colore velut roſcida, cęteris propterea eiuſdem generis pręſtare videtur, & aërea etiã pręſtãtior, cùm nedum ſerpentũ ictibus, verumetiam & eadẽ ratione malignis peſtilẽtibúſque febribus auxiliabitur. Deinceps verò ea quę etiam ſpõte prodiẽs in ramis aut caudice tam fraxini quàm orni reperitur, ſuccedit. Nã in orni foliis aut eorum pediculis humor hic ſponte non emanat aut raró admodum, & raró etiam in ramis. Sed in caudice plurimùm, vt ſępius dictum eſt: quamuis quę in fraxini ramis, ſeu caudice colligitur exigua ſit, vt diximus, collatione facta, ad eam quę in ornis ſupra dictas partes legitur, dignitate tamẽ pręſtat ea quę in eiſdem orni partibus reperitur: propterea quod nõ adeò calidæ tẽperaturæ ſit fraxinus ac ornus, humiditatéque magis participet: & ob id dulcior quoque eſt quæ in fraxini ramis, ſeu caudice colligitur mãna, quàm quę in orni eiſdẽ partibus reperitur. Sequitur in bonitate tertio loco quæ non ex primis illatis cæſuris colligitur, videlicet quæ ex eiſdẽ primò profluit, ſed ex aliis vulnerib. poſt aliquot dies factis. Nam ex primis illis quod primò effluit, impurũ, incõfectum, ac excrementoſum valde eſſe cẽſendum eſt: & propterea puriorẽ, perfectiorẽ, dulcioremque ex ſecundis cæſuris humorẽ profluere: necnon & ſecundo loco ex illis primis inciſionibus factis non ab re putandum eſt. Poſtremò neque etiam ea omnino ſpernẽda eſt arborea mãna, atq; penitus profliganda, quamuis quarto loco in bonitate ſuccedat quę primò ex primis illis inciſuris profluit. Nam & hæc quoque, licet amaritudinis cuiuſdam quodammodo particeps ſit, dulcedinem magis præ ſe fert, qui ſapor perpetuò in ea etiã præualet, quãuis parua quædam, & in fine ſentiatur amaritudo, cuius etiam gratia quandoque morſus quidã ſentitur dum guſtatur, eſt enim mordicatio communis cùm acidi, tum amari, tum etiam acris ſaporis, vt liquet 4. de ſimp. medic. fac. quapropter & ad eos valde conducere videtur vſus, quos dulcia omnia, modicéque amara perficere ſolent, vt ſæpiùs dictũ eſt, & ſi contingat, vt quidam ferunt ac experti ſunt, quandoque humorem hunc lento igne ſub dictis arboribus accenſo, vi extrahi: & hæc quoque mãna admittenda erit, cum non niſi caliditate quadam magis participabit, quæ non adeò erit immodica vt vrat, & corrumpat, ac ſenſibiliter lædat, ſed vt valẽtiùs operetur, id quod manifeſtat huius humoris dulcedo, quæ quomodocunq; his humor ex iã dictis arboribus effluat, ſemper in eo præualet, & amaritudo aut nulla ineſt, aut adeò exigua, vt vix percipi poſsit, perquam rariſsimè autẽ, idque in fine potius

manifeſtè ſentitur: quo fit vt hoc eodē humore, ſucco, lachryma, ſeu gummi, quomodocunque à dictis arboribus emanauerit, ſiue ſponte, ſiue vt aliqua innoxiè, citraq; omne periculū vti valeamus. Id quod nō ſolùm validiſsimis rationibus, ac auctoritatibus probatum eſſe reur, verum etiam & lōga experientia confirmatum. etenim nedum ipſe ſæpius & longo tempore eadem ſponte, & vi etiam collecta vſus ſui, ſed & cæteri ferè quotquot ſunt in hoc noſtro Regno medici, indifferenter per plures annos eadē māna quomodolibet collecta ad molliendā aluum, præcipuè citra noxā aliquam, citraque omne diſcrimen vſi fuêre. At ſi quiſpiam dixerit quādoque obſeruatum eſſe, ex eius ſaltem mannæ vſu, quæ primo arboribus iam dictis inciſis emanat, ſuperpurgationes, inteſtinorum abraſiones, ſeu tormina & alia quoque mala ſuperueniſſe: nos facilè obiectionem hanc delebimus, aſſerentes hæc non huius arboreæ mannæ ratione proueniſſe, ſed quia minùs rectè medicus quiſpiā ea vſus fuerit intēpeſtiuè, aut morbis, ſeu corporibus quibus non competit, exhibēs: vel coniectura male eius quantitatem aſſequutus, aut fortè deceptus, putans eam aëream eſſe, vel quippiam aliud adulteratū, ſeu factitiū, pro manna hac exhibens: quamobrem fruſtra nō animaduertimus nos priùs quādo diximus quòd abſq; noxa ſemper hac arborea manna vti poterimus: vbi vt decet ea vtamur. Cæterùm quis vnquam eiuſdē vſum impedire audeat, ſi nōnulli alij arborum, fruticum, ſeu herbarū ſucci, humores, lachrymæ, reſinæ, ſeu gummi, in medicinæ vſu admittuntur, quamuis eorum aliqui violentiores, calidiores, atrioréſque fuerint, & quidā venenoſa etiā qualitate participent, vt ſcammonium, elateriū, euphorbiū, & alij ſimiles: ſunt & præter hæc humores alij, gummi ſeu reſinæ, quorum in arte medica vſus admittitur, vt aloē, bdelliū ſagapenum, opopanax, Hammoniacum, myrrha, maſtiche, thus, & reliquæ reſinæ omnes, præſertim terebinthina, nōnulláque alia, quæ breuitatis cauſa cōſulto prætermittimus. Admittēda itaq; eſt hæc noſtra manna, quæ ex fraxino & orno duntaxat quouis modo colligitur, tanquā mortalibus magnopere ad iā dictos vſus conferens: illud tamen animaduerſione dignum puto, quo maiori emolumento ac tutiùs ea vti valeas, vt eā quæ recētior & humidior eſt ſemper eligas: nam quæ diuturnior aut quouis modo aridior reddita eſt, omnino vitari debet: necnō vt vnam ab altera ſecernere coneris, ac rectè diſtinguere: nam & hoc erat tertium à nobis abſoluendum. Quod etſi difficile admodū videatur, id tamē quoad fieri poterit manifeſtare conabimur, aſſerentes aëream, & quam Arabes ſcripſerunt mannā haud ægrè dignoſci præſertim optimā, eiſdem videlicet notis, quas Meſues animaduertendas, ſuo proprio cap. de manna, neque etiam admodum difficile eſt hanc, ab ea quæ arborea eſt diſtinguere, nā cùm hæc à frigore cōcreſcat ſemper, atque coaguletur, vt ſæpiùs dictum eſt, neceſſariò liqueſiet ac ſoluetur à calore, ſi Ariſtotelia principia vera ſint. Itaque ſi Soli feruētiſsimo, aut igni ſeu calefacto ea igne ferro aut lateri impoſita, ſoluatur, atque liqueſcat, quòd aërea ſit, certo affirmare poteris, modò adulterata nō fuerit, & eas ſeruauerit notas, quas Meſues meminit: qua etiam ratione neque admodum difficile erit hāc qua vtimur, & arborea eſt, à roſcida diſcernere, Etenim à Solis ſeu ignis calore, etiam immodico, neque ſoluetur, neque liqueſiet, cùm ab eodem vt dictum eſt cōcreſcat, & coaguletur. Quod etiam dum hæc ſcriberem experiri volui. Nam cū diligentia Ferdinandi imparati, ſolertis quidē pharmacopolæ Neapolitani, ex Venetiis eam Orientalem mannā quā bombacinam appellāt, habuiſſē, calefacto ex igne ferro, ac lateri, impoſitis eiuſdem, & noſtræ mannæ granis quibuſdā, cā eius quæ ea foliis, quàm quæ ea caudice & ramis colligitur, illa protinus liquefacta & ſoluta, hæc verò aridiora durioráque reddi viſa ſunt: expoſui quoque eadem Soli feruētiſsimo, propriiſque oculis inſpexi, & ſi non ita repēte & ſtatim, pauco tamē interiecto temporis ſpatio, bombacinā mannam ſēſim liquefactam, noſtram duriorē effectam, & albidiorem. Nec ſecus cēſendū puto de ea quam maſtichinā vocāt, & de qualibet alia manna è cœlò cadente quocūque in loco, ac quouis tempore, vbi adulterata non ſit. cùm enim & humidior & recentior ſit quàm bombacina, cōſentaneum eſt vt citiùs & ad Solem, & ad ignem impoſita liqueſcat. Liqueſit autem, ac ſoluitur à frigido humido, hoc eſt aqua, manna hæc arborea: nam quæ à ſicco calido coagulata ſunt, ab aqua ſoluuntur, quæ eſt frigida & humida, inquit Ariſt. 4. meteor. ſiquidem coagulata, quæcunque liquabilia exiſtunt, diſſoluuntur ab his, quæ cauſis coagulationis contraria ſunt, & propterea, vbi fuerit frigidū aliquod ſine humiditate eā quoque ſoluere non valet, quoniam & à frigido ſicco etiam, quandoque concreſcit hæc māna, vt collectores teſtantur, & nos priùs dilucidauimus, & hoc nō ob aliud niſi quòd non ſolius aquæ, ſed terræ etiā exiſtit eius materia, quæ quidem dictarū arborum ſuccus, ſeu humor eſt vt diximus, & quæcunque communia ſunt terræ & aquæ, & ab igne coagulātur, & à frigido, ait Ariſtot. citato loco. Idque non ob aliud, niſi quòd hæc quæ ſunt cōmunia terræ & aquæ cū eorū coagulatione ingroſſantur etiam, quæ ingroſſatio alio modo fieri nequit, quàm humido abeūte, ſicco autē cōſtante: id verò indifferenter, & à calido & à frigido, quamuis diuerſa quodāmodo ratione perficitur, vt liquet ea eodem Ariſt. ibidem Quo fit vt nō abſque ratione arborea hæc māna interim à frigida, interim verò à calida, præſertim non immodica, aqua ſoluatur atq; liqueſiat, eo ab vtraq; iniecto iterū, quod priùs abierat humido, ac in maiori copia, ſiccóq;, quod propterea cōſtiterat, iterū diſſoluto à ſuo cōtrario. Illa verò quę aërea eſt, & à calida aqua, tāquam à cōtrario, nonnunquā autē à frigida, cuius cauſa quod priùs à ſicco frigido concretū erat, iterū liqueſit ac ſoluitur, quemadmodū niui, atque grandini cōtingit, quę nedū à Solis ſeu ignis calore liqueſiunt ac ſoluuntur, verumetiā à calida & frigida aqua. Soluitur itaque atque liqueſit aërea & roſcida māna ſemper à Solis, ſeu ignis calore atque etiam à calida aqua, quatenus ſcilicet calida eſt potiſſimùm: & à frigida quoq;, verùm non tanquā frigida, ſed tanquā humida. Quę verò arborea eſt nūquā à ſolis ſeu ignis calore ſoluitur, ſed potiùs cōcreſcit, & coagulatur magis, ab aqua verò, ſiue modicè frigida, ſiue modicè calida fuerit, & ſoluitur, & liqueſit, tam ſi à calore, quàm ſi à frigore fuerit cōcreta, propterea quòd eadem aqua ſemper humiditatem admiſtam habet, & quod ad actiuas qualitates attinet, perpetuò contrariam quodammodo habebit qualitatem ei, quæ cauſa coagulationis fuit, ſiue immodicus calor, ſiue immodicum frigus ingroſſationis & coagulationis eius cauſa fuerit. At cum decretum à nobis prius ſit hūc arboreum ſuccum interdū concreſcere & coagulari à frigore, quemadmodum aëream, & roridam mānā ſemper: non ab re quiſpiam

quære-

quæreret, cur cauſa ſit, quòd hæc ſaltem arborea manna, à Sole & igne non liqueſiat, velut ea quæ à cœlo lapſa eſt, cum vtraque à frigore concreta, ac coagulata fuerit. At nos dicimus non eſſe vnum & eundem modum concretionis & coagulationis vtriuſq; , ſed valde diuerſum, quamuis ab eadem cauſa efficiente perficiatur, frigore inquam. Præterea materia etiam quæ coagulatur, diuerſa eſt; nam arboreæ mānæ materia, ſuccus ſeu humor eſt, qui terræ & aquæ exiſtit, aëreæ verò vapor, aquæ exiſtens ſolùm. Quæ vero communia ſunt aquæ & terræ, vbi coagulantur, incraſſantur etiam inſimul, quæ incraſſatio, humido quidem recedente & euaporante fit, ſicco autem conſtante, vt diximus, tam ſi a calido, quàm ſi à frigido coagulentur, & incraſſentur. At quæ ſolius aquæ ſunt, & à ſolo frigore coagulantur, & talia coagulata cùm fuerint, non incraſſantur, vt inquit Ariſt. citato lib. 4. met. propterea quòd neq; recedit, neq; euaporat humidū quod in eis continetur, quemadmodum in his quæ cum coagulatione incraſſantur, quò fit vt à Solis, ſeu ignis calore, qui ſiccitati etiam commiſtus eſt, quod in eis continetur humidum, & priùs à frigore fuerat concretum ſeu coagulatum, fundatur, & propterea eadem liqueſiant, quamuis calor ſiccitati fuerit copulatus. Verum quæ ſimul coagulata, & incraſſata à frigore ſunt, nequeunt à calore ſiccitati commiſto ſolui, ac liquefieri: nam nedum calido, verumetiam humido indigent; eo iam euaporato quodammodo; & niſi eiſdem illud adiiciatur, quoniam iam ferè euaporatum erat, & receſſerat, liquefieri nequeunt, nec ſolui. Qua ratione dictum eſt hæc à calida aqua liquefieri, non tamen ab igne & Sole, quæ videlicet ſimul aquæ, & terræ exiſtentes, à frigore fuerint coagulata, & incraſſata: cuius generis eſt arborea hæc noſtra manna ſi à frigido ſicco concreuerit, propterea eadem à calida aqua quæ humida eſt, etiam ſoluitur, atque liquefit, non autem ab ignis, ſeu Solis calore, qui ſiccitati permiſtus eſt, quoniam cauſis coagulationis contrarius omnino non eſt, veluti aqua modicè calida. Diſsidet inſuper hæc arborea manna, quomodocunque coagulata fuerit, ab aërea, colore. Nam non ita cādida erit, quemadmodum illa, neq; adeo exacte dulcis, modo à plantis ſuper quas decidit roſcida manna, aliquam non participauerit amaritudinem. Eſt item huius mannæ arboreæ ſubſtantia ſiccior, & denſior quodammodo, cùm non ſolùm aquæ, ſed etiam terræ ſit particeps, & ob id etiam ponderoſior, niſi immodicè fuerit à Solis calore exſiccata. His deniq; notis aëream ab arborea manna, haud ægrè diſcernere poteris. At arboream num ſponte ea prodeat, vel vi fuerit extracta, non ita facilè dignoſcēs. Poteris tamen & illud quoque coniectura quadam aſſequi, nam vbi ſponte emanauerit, ſi in folijs, eorúmq; pediculis, ac locis quibus pediculi ramis annectuntur proſilierit, & alba & dulcia, admodúmque exigua grana ſibi inuicem adhærentia citra inciſionem, vbi ſimul coaceruata fuerint videbuntur. Hæc quippe eſt illa manna quæ ſemper ſponte erumpit, & cæteris etiam ſponte emanantibus præſtat ad aluum molliendam, bilémq; leuiter educendam, ac thoracis aſperitatem leniendam, & præter hæc aduerſus veneria confert, quemadmodum fraxini folia, hancq; noſtri temporis medici pro magnatibus eligunt, præſertim in febribus acutis, & frondium mannam appellant, quamuis, vt diximus, optimam aëream mannam ſe elegiſſe putent, hactenus ignorantes quòd dictarum arborum ſuccus fuerit, vt demonſtrauimus. Si vero in caudice & ramis legatur manna hæc arborea, quæ manna corporis nuncupatur, vbi ſponte prodierit, præterquam, quòd eius grana maiora ſint, & ita ab ea proximè ſcripta diſtat, dulcior quoque erit, albidior, atque humidior ea quæ vi emanat, ob eas quas ſupra recenſuimus cauſas, minus tamen ea, quæ in folijs, corúmque pediculis legitur, & alba, & dulcis erit. Quæ verò inciſis arboribus effluit, ſi ex primis inciſuris prodierit obſcurior, ac quodammodo herbaceo, ſeu ſubuiridi calore participans apparebit: ſapore verò in fine ſaltem cùm eam guſtaueris, amaritudinem repræſentabit, & cum ea quandoque mordacitatem quandam, ſicciorisque ſubſtantiæ erit, præterea quod terræ magis ferè quàm aquæ ſubſtantiæ & earundem arborum corticis coloris ac ſaporis quoque particeps eſt. Verùm vbi non ex primis inciſuris, ſed cæteris poſtea illatis, aut ex eiſdemmet primis, ſed non prima colligatur quæ effluit manna, medio modo ſe habebit inter hanc & eam quæ ſpōte emanat, ſubſtantia, calore, ſapore ac humiditate, & ſiccitate, & ob eaſdem etiam cauſas facultate & viribus mediocriter ſe habebit. Hæ igitur breuiter animaduertendæ ſunt notæ pro cuiuſlibet (vt aiunt) mannæ notitia, tam ſi aërea quàm ſi arborea fuerit, & ſi arborea, tam ſi ſponte quàm non ſponte emanauerit. Illud tamen prætereundum nō eſt, quòd ſi contingat hac in re quempiam decipi pro eius exacta cognitione, quod ad vires & facultates attinet, parum aut nihil referre, modò deceptio valde magna non fuerit, tam ſi fuerit aërea quàm arborea manna, & ſi arborea, tam ſi ſponte quàm non ſponte prodierit. Neque enim valde inter ſe, quod ad vires attinet, diſsidere videntur; niſi pro aerea aut ea quæ ſpōte naſcitur arborea, eam eligas, quæ ex primis arborum inciſuris primò effluit. Hæc nanque valentiùs purgat, incidit, & detergit quàm vtræque earum, & propterea ad eos affectus qui talibus indigent, licet valde idonea fuerit, minus tamen confert thoracis & pulmonis aſperitati ac febribus ipſis, præſertim acutis, vt paulò ante determinauimus. Hæc denique ſunt quæ de manna (vt aiunt) qua noſtræ tempeſtatis medici, in hoc Neapolitano Regno ad aluum molliendam ſæpiſsimè vtuntur, iure ſentio, quicquid alij (eorum pace dixerim) ante nos, & nunc etiam ſcripſerint, aut abſque ratione, auctoritate & experientia ſentire videantur. Tua nunc intereſt clariſſ. Albertine, vt quæ de manna ſcripſimus tot validiſsimis rationibus, & auctoritatibus, ac etiam experientia comprobata, ſummo huius Regni præſidi iuſtiſsimo ac prudentiſsimo Alchalæ Duci, conſulas, vt perfici iubeat, poſtquàm nedum hoc Regnum incolentibus, ſed & Italiam totam, & vniuerſam ferè Europam, quæ de ipſa ſcripſimus, tot taléſque vtilitates præbebunt: omniúmque tu velut præcipuus auctor eris, & Deo opti. max. rem gratiſsimā facies. Si quid verò inconcinnè & imperfectè à me ſcriptū fuerit, corrigere ac emendare tuū erit, idque non mihi ſed temporis anguſtiæ, qua hæc ad te ſcribere coactus ſum, adſcribas quæſo. Vale.

FINIS.

DONATI ANTONII AB ALTOMARI, DE VINACEORVM FACVLTATE, AC VSV.

AD EXCELLENTEM FRANCISCVM ANTONIUM Villanum intimum Philippi Regis Conſiliarium Digniſsimum, Iuſtitiam atque Prudentiam colentem.

CVM diebus non longe ab hinc elapſis in tuo iucundiſsimo agro ſimul conueniſſemus, excellens vir, literis, & dignitate clariſsime, cupiebam ſiquidem ſimul, & tecum colloqui de re, quam pridie mihi cõmiſeras, nec minùs & vxorem tuam, mulierem ſane lectiſsimam, diu laborantem viſere; poſtquàm iam pridem vocatus, ob vehemeotiſsimum cruris dolorem, quo eo tempore cruciebar; quod magnopere deſiderabam, perficere nequiui, præter cætera, inter nos ſermo incidit de vinaceorum facultate, ac vſu; cùm ex eis me à tali dolore vindicatum tibi aſſeruiſſem; exoptabáſque à me intelligere num illuſtriſsimo, & excellentiſsimo Don Parafanno Riberæ Alchalæ Duci huius regni Proregi genuum imbecillitate, ac dolore quandoque laboranti, ſimulatque tibiarum frigiditate, ac debilitate, necnon pedum œdematoſo tumore, & interdum dolore affecto, eorum vſus conferret. Quamobrem viſum eſt extemporaria hac, incultáque epiſtola tibi, cui multum debeo, de vinaceorum facultate, ac vſu, quicquid ſentiam, receoſere, potiſsimùm cùm & tu id, vt ex tuis percepi verbis, ſcire deſiderares, & perquam vtilis in nonnullis, vt demonſtrabimus, affectibus ſit eorum vſus, neque vllus ante nos, qui ad manus noſtras peruenit, de his verba fecerit, id verò non in me ſolo experimento, ac aliorum nuda experientia, ſed ratione etiam, ac auctoritatibus confirmare conabimur, illud primò animaduertentes, quòd per vinaceos nihil aliud ſubintelligere voluimus, quàm ſolidas vuæ reliquias, cùm in torculari ſuccus ipſius omnis expreſſus fuerit, auctore Galeno ſecundo de alim. fac. cap. 9. quamuis quidam per vinaceos, ſeu vinaceas acinorum ſemina intelligere videantur, hos tamen vinaceos Galenus Græcè ϛέμφυλα citato loco appellat, cap. 3. ſimiliter & Dioſcorides libr. quinto, reliqui Græci, interdum τρύγα quandoque βρύτια nuncupant, qui itidem vinaceorum dilutum τρύγα vocitant, aliquando autem & vini fœcem ita appellant, ϛέμφυλα vero oliuarum partes ſolidas, cùm ex eis oleum fuerit expreſſum. Quamobrem rationi conſentaoeum eſt, vinaceos iuxta Galeni doctrinam conſtitutos eſſe ex membranoſo acinorum tegumento, ſeminibus, ſeu nucleis, γίγαρτα Græca dicuot, & eorundem acinorum radice, quæ ex palmite enaſcitur, vnde ipſi acini pendent, quam Galen. βοτρυχον nominat citato loco, quidam vt ipſe inquit, ϛέμφυλον; Plin. verò lib. 23. cap. 1. partes eas, in quibus acini fuêre, ſarmenta vocat; poſtquam vuarum partes ſolidas, quæ muſto expreſſo ſuperſunt, cum eodem Galeno vinaceos nuncupamus, ſed mox dubitabis, ſi acinorum ſubſtantia, qui ῥᾶγες Græcè dicuntur, ex Galeni monimentis compoſita eſt ex ipſorum velut carne, & humore, qui per carnem diſperſus eſt, ex quo fit vinum; præterea ex ſeminibus, atque ex membranoſo tegumento, quod omnia hæc extrinſecus circumambit, numquid particula quædam muſto etiam in torculari expreſſo tum ipſius velut carnis acinorum, tum etiam ipſius humoris per eandem diſperſi remaneat; & ſanè videtur per ea, quæ modo citauimus Galen. verba, quòd vtique non. Nam ſolidas vuarum reliquias, cum in torculari ſuccus ipſius omnis fuerit expreſſus, vinaceos appellat. Atqui nos quòd vtriuſque ſubſtantiæ quidpiã relinquatur in vinaceis, etiam ſi torculari vuæ admodum expreſſæ fuerint, audacter aſſerimus, quinimo ipſius humoris nedum portiuncula quędam per carnem diſperſa, verùm etiam in membranoſo tegumento, nucleis, ac ſarmentis effunditur. Argumento eſt, quòd cõiectis in dolia vinaceis, vbi tantum aquæ ſuperinfuderis, quoad omnia permadeant, & pro vinaceorum copia aqua effundatur, nõ multo poſt in dolij fundo foramen aperiens dilutum effluit, idq; pro vino bibant, ſapitque vinum ſaporem, calorem, odorémq; ipſius priùs expreſſi vini præ ſe ferens, qua ratione & ſubſtantiam quoq; participare conſentaneum eſt, hoc dilutum Græci quandoq; τρύγα. Attici verò δευτερίαν vocitant, à noſtratibus inquit Gal. ϛεμφυλίτης, à Latinis lora appellatur, poteritque eadem aquoſior, interdum etiã meracior fieri, vt ipſe fatetur, pro maiori, vel minori quantitate aquæ ſuperinfuſæ, quãquam huiuſmodi aquæ quantitatem Plinius metitur lib. 14. cap. 10. triáque narrat loræ genera, & Columella lib. 12. ca. 40. de re ruſtica, quomodo optima lora fiat, docuit. Marcus etiam Varro libr. 1. cap. 54. quomodo lora paretur inſinuat, quãdo pro vino operariis dari hyeme dicebat. & M. Cato. ca. 25. de recentibus vinaceis ſeruatis verba faciens dicebat; itidem, ſi voles lauito paululum, & lora erit familiæ, quod bibat. Quod verò in loris ipſis portio quædã acinorũ, & eius ſubſtantiæ, quæ velut caro exiſtit, & humoris, qui per eã diſperſus eſt, ex quo fit vinũ, permixta ſit, idẽ Pli. eo. li. 14. c. 10. his verbis cõfirmauit. Nõ poſsũt iure dici viua,

Cap. eodem

Citato loco

vina, quæ Græci δευτερίας appellant, Cato, & nos loram, maceratis aqua vinaceis: ſed tamen inter vina uperaria nominantur, quinimò rurſum aliam aquam, parciorem tamen priori, vinaceis quidam affundẽtes, vt inquit idem Gal. aliud parant dilutum, *Citato loco* ita vt id quoque in potu ſit tolerabile, quod etiam loram nos appellamus: quamuis quidam Attici propriè non, vt prius, dilutum hoc δευτερίας nominari velint, nec minùs & ipſum vini quandam commiſtionem habens, cùm & vini antea etiam expreſsi quodam modo ſaporem, colorem, ac odorẽ habeat, id verò fieri haudquaquam poſſet, niſi & ſubſtantia quæpiam ipſius humoris, ex quo fit vinum, ipſis permiſta eſſet. Accedit ad hæc, quòd ni ſuccus, ſeu humor quiſpiam, ſimúlque carnoſæ ſubſtantiæ aliquid in vinaceis relinqueretur, ſed ſolidæ duntaxat partes ſupereſſent, non haberent vinacei ex quo, veluti ex materia, parua quædam animalia volatilia quidem, & admodum culicibus ſimilia generarent, exiguam quandam putredinem perpeſsi, & deinceps eadem magis aucta vermiculos quoſdam paruos inſtar eorum, qui in ceraſis, aliíſq; fructibus humidioribus exiſtentibus, ac putreſcentibus, poſtquam humiditas in eis non adeſſet, ex qua talia produci animalia poſſent; aut ſaltem eadẽ ſatis non eſſet ad eorum generationem. Attendendum inſuper quòd pro maiori, vel minori etiam vuarum prelo expreſſione, maior item, aut minor copia tam ipſius veluti carnoſæ ſubſtantiæ, quàm humoris per eam diſperſi, ex quo fit muſtum, in vinaceis relinquitur; nunquam tamen vniuerſæ hæ geminæ ſubſtantiæ protſus à vinaceis, eiſque præſertim recentibus, ſecernuntur, ob eas, quas nuper retulimus, cauſas. Ad Galeni auctoritatem, cùm dixit, vinaceos appellare, ſolidas vuæ reliquias, cùm in torculari ſuccus ipſius omnis expreſſus fuerit, hoc modo ſatisfacias; eum intelligere voluiſſe omnem ſuccum, qui exprimi poteſt per torcular; qui autem minime etiam valde prelo preſsis vuis ſecerni poteſt, cum eiſdem vinaceis relinqui non negans, adeò vt ſecundum ſenſum, non autem ſecundum rei naturam videatur omnis ſuccus fuiſſe expreſſus. Nam vt dictum eſt, non modò per eam ſubſtantiam, quæ velut caro exiſtit, portiuncula eius diſperſa, ſed in membranoſo tegumento ſeminibus, ac ſarmentis impacta in ipſa expreſsione permanet, de ea autem ſubſtantia, quæ ceu carnoſa exiſtit, hæſitari non debet quin aliqua eius portio remaneat ſimul cum acinorum tegumento permiſta. Quòd ſi aliter Galen. verba interpretentur, nequaquam vindicari poſſet, quin ſibi ipſi pugnaret; poſtquam citato loco aſſerit ex iam dictis vinaceis, ſi aqua pro eorum copia infundatur, vt quidam experientia docti infundunt, dilutum fieri ſuaue, & interim dilutum hoc aquoſius, quandoque verò meratius, ſeu vinoſius, quod quidem proculdubio abſque aliqua humoris, ex quo fit muſtum, permiſtione, haudquaquam fieri poſſet: & nos etiam paulò ante probauimus, intelligere itaque per vinaceos oportet cum Galeno ſolidas vuarum reliquias, quæ prelo ſubiectæ, muſtóque expreſſo ſuperſunt. Sunt autem hæ maximè membranoſum acini tegumentum, ipſiúſque nuclei, ac radices acinorum, quæ ex palmite naſcuntur, ſeu ſarmenta, necnon & exigua quædã portio eius ſubſtantiæ quæ ceu caro exiſtit, atque humoris per eam diſperſi, & reliquis etiam ſolidis ſubſtantiis per expreſsionem imbibiti, harum autem duarum ſubſtantiarum portio maior, aut minor in vinaceis relinquitur, prout magis etiã, vel minus per torcular vuę fuerint expreſſę. Et quoniam valde exigua, vt dictũ eſt, harum duarũ ſubſtãtiarum quantitas in vinaceis continebatur, aliarum trium ſolidarum relatione, propterea Galenus de eis haudquaquam meminit; ſed ſolidas vuarum reliquias vinaceos appellauit. At quoniam magnum reperitur vinaceorum diſcrimen, pro varia, ac diuerſa vuarum ſpecie, ex quibus vinacei ſunt, ob id rurſus attendas oportet quot, quæúe ſint hæ vuarum differentiæ, quò diuerſas etiam vinaceorum naturas inueſtigemus, verùm non de omnibus vitium generibus verba facere oportet, ne nimis longa ſumatur oratio; ſed earum duntaxat differentias recenſebimus, quæ ex diuerſo vuarum ſapore pullulant, eæ etenim ad noſtrum inſtitutum non parùm conducere videntur: tum vel maximè quòd Plinius libro 14. cap. 11. ſcripta reliquerit de vitium generibus hæc verba, omnia genera vitium numero comprehendi poſſe vnus exiſtimauit Demochritus, cuncta ſibi Græciæ cognita profeſſus, cæteri innumera, ac infinita eſſe prodiderunt, ſunt tamen & quod ad ſaporem attinet, vuarum inſuper differentiæ non paucæ; id quod manifeſtauit Galenus eodem libro ſecundo de alimentorum facultatibus, cùm inquit: Non parua autem eſt inter vuas differentia, quòd aliæ ſint dulces, aliæ acidæ, aliæ auſteræ, aliæ denique quæ nullam habent vehementem qualitatem, vocant autem ipſas vinoſas, qui licet in his verbis de acerbis vuis non meminerit, paulò tamen poſt comparans inter ſe auſteras, & acidas, de eis verba facit, inquiens: auſterarum autem quædam ſi ſuſpenſæ diutiùs fuerint, dulciores redduntur, acerbæ verò, vt acidæ etiam ſi ſuſpenſæ fuerint diutiùs, mutationem in dulcius nunquam aſſequi poterunt, quocirca ipſarum eſus perpetuò eſt cauendus, quibus ex verbis liquet quinque in vniuerſum eſſe ſimplices vuarum differentias, quæ ab earundem ſaporibus capiuntur: dico ſimplices quoad fieri liceat; neque enim reperias omnino ſyncerum ſaporem aliquem eodem Galeno auctore quarto de ſimplicium medicamentorum facultatibus, cap. quinto. compoſitæ autem multò plures eſſe poſſunt ex varia dictorum ſaporum commiſtione, quas omnes vbi ſimplices quiſpiam rectè perceperit, facilè aſſequi poterit. Cæterùm quæ dulces ſunt vuæ, ſuccum habent calidiorem, & ob id ſitibundæ: acerbæ verò auſteræ, & acidæ frigidiores, vinoſæ autem inter calidum, & frigidum medium locum obtinent: cuius etiam naturæ putandum eſſe cenſeo, & dictarum vuarum vinaceos. Nam veluti dulcium acinorum ſuccus calidior eſt reliquis vuarum ſuccis, ita & reliquæ eorum ſubſtantiæ proportionabiliter ſe habebunt relatione ad eas, quæ aliorum ſaporum ſunt, præſertim ob eiuſdem ſucci ſubſtantiam, cuius participes eſſe videntur, & quemadmodum frigidiorem habent ſuccum vuæ acerbæ, auſteræ, & acidæ, ita quoque & reliquas earum ſubſtantias eſſe dixeris, & vinoſarum velut ſuccus, ita & reliquæ partes medium locum obtinebunt, inter acerbas autem, auſteras, & acidas, ceu ſuccus acerbarum, ita & reliquæ ſubſtantiæ frigidiores erunt, quàm auſterarum, & acidarum; & auſterarum ſuccus rurſus, cæteræque ſubſtãtiæ frigidiores quàm acidarum. Hunc etenim

Cap. eodem

ordinem ſeruant in frigiditate ſapores ij, vt liquet 4. de ſimp. med. facultat. cap. 6. verum non ab re dubitabis, propter quid auſteratum vuarum quædam, vbi diutius ſuſpenſæ fuerint, dulciorea redduntur, acerbæ verò, & acidæ, etiam ſi diutius fuerint ſuſpenſæ mutationem in dulcius nunquam aſſequi poterunt? An dicas tu quod acerbæ multam habeant terrenam, ſiccam, craſſámque ſubſtantiam quæ à calido etiam aſcititio minimè poteſt adeò euinci, vt dulciores fiant? auſteræ verò tenuiorem, humidiorémque: ac minus etiam frigidæ ſunt, & quamuis acidæ minus frigidæ ſint, quàm auſteræ, id tamen aquoſum, & quod velut ſemicoctum eſt, in eis excrementum, multum eſt; adeò vt neque ab earum calore etiam aſcititio confici poſsit, & in dulcius mutationem aſſequi, quamuis ipſæ minus frigidæ ſint, quàm auſteræ. Ad hæc non omnes auſteræ, ſed quædam dulciores redduntur, inquit Galenus, *Cap. citato* vtpote illæ, quæ non exquiſitè tales ſunt, ſed quidpiam dulcedinis, licet non manifeſtè, in ſeipſis continent. Acerbæ verò, & acidæ ſyncerè nunquam. Facta inſuper collatione inter eaſdem quatuor acinorum partes eiuſdem vuæ inter ſe, fatemur membranoſi tegumenti, ac ſeminia ſubſtantiam ſiccam & frigidam eſſe, frigidiorem tamen, ac ſicciorem ſeminis, quàm membranoſi tegumenti; calidam autem eſſe fatemur eam, quæ ceu caro exiſtit, ac humoris ſubſtantiam, qui per eam diſperſus eſt, necnon & humidam, minus tamen calidam, ſed humidam magis eſſe humoris ſubſtantiam, quàm carnis, argumento eſt, quòd minus nutriat, & promptius ſubſideat, calidior item quodammodo, & mediocris humiditatis eſt ea ſubſtãtia, quæ velut caro exiſtit, eò quòd copioſius quàm ſuccus nutriat, nec adeo citò deiiciatur, & propterea vuæ quibus exiguus eſt ſuccus, magis nutriunt, quibus verò vberior, minus quidem nutriunt, ſed promptiùs ſubſideut. Quamobrem, vt inquit Galenus citato loco, copioſius ex carnea acinorum ſubſtantia, quàm humidum, alimentum corpori accedit. Cùm itaque in vinaceis minima ſit acinorum tum caro, tum ſuccus, quorum ſubſtantia, vt dictum eſt, calida, & humida exiſtit, ſignum quòd eis duntaxat deuoratis aluus magis laxatur, vt idem Galen. inquit citato loco, ſemina autem ferè omnia reliqua ſint, quorum ſubſtantia eodem auctore ſicca eſt, & quodammodo adſtringens, quò fit vt ſi tranſglutiantur, nihil quod ſenſu deprehendi queat, à ſeſe mutata, omnia inteſtina peruadant, inſuper & tegumenta omnia remanent, quæ cùm vſum acinis præſtent, quem cutis animalibus, eandémque ferè ſiccam ſubſtantiam habeant, quemadmodum & ſemina, vt diximus, qua ratione & ita quoque exiguam, cùm deuorata fuerint, in ventriculo mutationem ſuſcipiunt, nec minus & ſarmenta, in quibus acini fuêre, omnia poſt muſti expreſsionem ſuperſunt, ipſa quoque frigida, & ſicca, ac adſtringendi vim habentia, quemadmodum & acinorum nuclei ex Plinij auctoritate citato libr. 23. cap. 1. cùm dixit; Sarmenta earum, in quibus acini fuêre, loquens de vuis, adſtringendi vim habent, efficaciora ex illis, nuclei acinorum eandem vim obtinent: reliquum propterea eſt, vt vniuerſa vinaceorum ſubſtantia frigida ſit, & ſicca, atque adſtringendi vim habeat, qua ratione mammarum inflammationi triti cum ſale vtiles ſunt: decoctúmque eorum veteres dyſentericos, & cœliacos iuuat, & potione, & fotu, vt idem Plinius ibidem teſtatur, haud valdè diſſentiens à Dioſcoride, qui libr. 5. cap. 3. de eis verba faciens ita inquit; Reconditi vinacci inflammatis mammis, ac duris, nimióque lacte turgentibus, ita enim interpretanda ſunt eius verba, cùm dixit σφάργωσι μαστοῖς illiniuntur, eorum decoctum dyſentericos, cœliacos, & fœminas fluxione vuluæ laborantes iuuat infuſum; ad defeſsiones, ac fotus aſſumitur, & demum de acinorum nucleis ait; Nuclei acinorum adſtringendi vim obtinent: ſtomacho vtiles ſunt: inſpargitur farina toſtorum polentæ modo dyſentericis, cœliacis, & ſolutis ſtomacho. Talis itaque eſt vniuerſa vinaceorum propria ſubſtantia, ſeu natura, hóſque vſus præſtare valent, ſi eorum potentiam perpendas, magis tamen, & minùs pro diuerſis vuarum differentiis, ex quibus fiunt, quas etiam priùs narrauimus, ſed cum non ſolùm vires eorum, quas in potentia poſsident, verùm etiam & eas, quæ ab eorundem qualitate actu exiſtente proficiſcuntur, animaduertendæ ſunt. Reſtat propterea diſſerẽdum, quidnã præſtare corporibus noſtris valeant per hãc, quam actu obtinent, qualitatem; poſtquàm in potentia adſtringendi, ac refrigerandi facultatem habent; necnon & prius hoc vnde tale ſuſceperint actu aſcititium temperamentum, ſiquidem tangendo eos ſentimus, quod licet poteſtate frigidi ſint, vt retulimus, actu tamen calidos eſſe, potiſsimùm vbi recenter fuerint prelo preſsi, ſimúlque cum muſto priùs efferbuerint, quæ vtique huius caliditatis cauſa exiſtat, inueſtigare primùm oportet; vt exinde pateat, quot, quive vſus ex his hac ratione noſtris corporibus adhibitis prouenire poſsint, vt verò huius quæſiti veritas pateat, altius quodammodo inchoanda erit oratio noſtra, ſumpto principio ab Ariſtotele, qui libr. quinto de gen. animalium cap. ſexto concoctionem à calore fieri ait, & quarto meteororum, concoctionem perfectionem quandam eſſe retulit, quæ a calore proprio, & naturali efficitur. Quamobrem concludit eodem quarto meteororum, fructuum maturationem à naturali etiam calido fieri, quam πέπανσιν appellat, calor enim, vt ait Theophraſtus libro ſecundo de cauſis plantarum, vbique vim obtinet concoquendi, *Tex. 19.* nam, ſi quem vſum frigiditas præſtat, per euentum fieri neceſſe eſt, vt ipſe refert, vel ex accidẽti, quemadmodum Ariſtoteles eodem quarto meteororum *Citato loc.* ſentire videtur, hanc fructuum concoctionem idem Theophraſtus, libr. 1. de cauſis plantarum, cap. 18. duplicem eſſe aſſeuerauit, aliam videlicet pulparum; aliam verò, ſeminum, quarum prima ad hominum vſum præualet, propter cibum: cùm eadem in pulpa fructus fieri ſoleat, qua confecta, ſuccum, ſaporémque capeſſere noſtræ naturæ congruum neceſſe eſt. Quamobrem idem etiam auctor libr. ſexto cap. 12. eiuſdem aſſerebat, quòd vuæ etiam ſapor in ipſa etiam carne conſiſtit, de qua concoctione tanquam noſtro inſtituto neceſſaria diſſerere intendimus. Nam reliqua, quæ ſeminum eſt, cùm ad generationem, vt ipſe inquit, perpetuitatémque arborum pertineat, cuius cauſa fructus, ac ſemina natura produxit, ad rem noſtram haudquaquam conducere videtur, quemadmodum etiam præſentis negotij neque eſt indagare, vtra earum perfectior ſit; nunc verò ſatis ſit ſciuiſſe concoctionem, ſeu fructuum maturationem,

quam

quam nunc intendimus, cùm perfectio quædam eorum ſit, ab inſito eorum calore perfici, eámque ad hominum vſum, propter cibum, vt diximus, prævalere. Et quoniam quicquid nutrit, ex genere dulcium eſt, imo nihil præter dulce nutrire poteſt, vt liquet per Galenum 4. de ſimpliciũ medicamentorum facultatibus cap.15. id verò omne concoctione efficitur. Nam concoctum, vt inquit Ariſtoteles 3. de generat. animalium cap.1. in quouis genere dulcius eſt coctione: nanque dulce efficitur eodem au-

Eodē c.6.

ctore citato libro quinto, de generatione animalium, propterea non ab re inquirendum eſt à quo calore dulce omne efficiatur, vt deinceps pateat inter fructus, vuis, ac muſto à quo calore dulcedo proueniat. hoc etenim inuento, tum muſti, tum etiam & vinaceorum caliditatis cauſa, quam actu poſsident, facilè patebit. Cùm vero familiare, amicum, iucundúmque fuerit, ac modicè calidum id, quod continuè ex noſtra ſubſtantia euacuatur, ac diſsipatur, ſitque nutritio euacuati repletio, quòd familiare quoque eſſe neceſſe ſit id, quod nutrit, nemini dubium eſt, ac etiam modicè calidum, qua ratione à moderato calore dulce omne prouenire confiteri neceſſariò oportet, idque bifariam fieri poſſe in quocunque corpore decretum reliquit Galenus eodem 4. de ſimplicium medicamentorum facultatibus cap.10. partim enim ſunt, vt ipſe inquit, proprio, & inſito calore dulcia, partim verò aſcititio. proprio quidem calore, vt mel, aſcititio verò, vt ſunt omnia, quæ pro cibo igne præparantur; ac proinde dum calida ſunt, ſuauiora his, quibus nutritione eſt opus, apparent. quædam autem non ſuo modo proprio, & inſito calore dulcia fiunt, ſed acquiſititio quoque; quemadmodum in fructibus apparet, in his enim vt ait Galenus citato lib 4. de ſimplic. medicamen. facultat. cap.11. Ariſtotelis, & Theophraſti auctoritate multùm ceu ardoris, Græci πεπάνσιν vocant, etiam ex ſolari calore reliquum eſt, à quo illud aqueum, ac etiamnum ſemicoctum ad concoctionem ducitur, conficitúrque, ac tranſmutanti ſimile redditur. & propterea tam acinis, quàm muſto multa ineſt talis caliditas, ita vt non ſolùm muſtum ipſum feruere deprehendas, ſed ex quibuſcunque pomis, ſi ſuccum exprimas, eum protinus non ſecus, ac muſtum feruere videbis. tanto tamen feruoris diſcrimine, quanta erit vnius fructus ab alio in calore diuerſitas. à ſolari denique calore prouenit vuis dulcedo, & fructibus omnibus maturatio, eo-

Cap. eodem

dem Galeno teſte citato loco. nihil enim fortaſſe prohibet, quominus externo quoque calore fructus coquantur, vt Theophraſtus inquit libro 2. cap.10. ineſt itaque ipſi muſto omni dulcedo quamdiu feruet, ex eo qui circa ſemicoctum, aquoſúmq; excrementum ineſt ſolis feruore proueniens, & proinde quodlibet muſtum, donec ferueat, actu calidum eſt, ac dulce ſentitur. ſed vbi quod iam aquoſum, ac ſemicoctum erat, tranſmutatum fuerit, atque confectum, & is, qui feruorem concitabat, calor, euanuerit, tunc propriè vinorum naturæ, ac quæ propriæ ſunt ſuccorum proprietates, ſynceræ conſpiciuntur. eo etenim tempore, quæ propriè ſit vinorum natura, agnoſcimus, vt liquet apud eundem Galenum citato loco. ex quibus omnibus liquet, quòd quamdiu feruor, dulcedóque iam dicta, quæ ex aſcititio calore in muſto prouenit, perdurauerit, tam diu etiam id actu calidum eſſe. idque eidem prouenire ab illo acquiſititio calore, quem ex Sole ſuſcepit, cùm verò qui feruorem concitabat calor euanuerit, neque amplius omne muſtum dulce permanebit, ſed ad propriam ſuam quodlibet redibit naturam, quod ſi poſtquam efferbuerint, in quibuſdam dulcedo quędam remaneat, eadem ſyncera erit, ſuauis, ac ex propria ipſius ſucci natura, eiúſque proprio, ac inſito calido proficiſcens, non qualis antea erat miſta, ſcilicet proprio, ac inſito calore & aſcititio aa ſolari calore ſuſcepta. nullum tamen eorum hoc tempore actu calidum ſentietur. Quod etiam rationabiliter de eorum vinaceis aſſerendum eſt. etenim acquiſititiam, quam habent actu caliditatem a ſolari calore ſuſceperunt medio muſto, ſeu acinorum humore ac carnea eorum ſubſtantia præcipuè, eáque tandiu in eis reperitur, quamdiu aſcititius ille calor euaneſcat, qui licet aſcititius ſit, moderatus tamen eſt, vt diximus, & concoctionem, perfectionémque operatur velut proprius, & inſitus. conficit enim id, quod ad eum, & velut ſemicoctum eſt in muſto excrementum, quo cum participare decretum ſit vinaceos ipſos, ſimiliter & talem calorem participabunt, qui licet externus ſit, & aſcititius, moderatus tamen eſt, ſeu inſitus, vt dictum eſt, ac proprius ipſorum acinorum, poſtquam idem quoque operatur, dulcedinem inquam, & concoctionem, ſignum quòd ſuperinfuſa eis aqua, vbi exiguo tempore cum ea macerentur, dulcedinem, ac actu caliditatem retinet, vt in loris in dies obſeruamus. deinceps autem temporis progreſſu vtrunque euaneſcit. poterit tamen dulcedinem quandam diu retinare, vbi ex dulcibus natura vuis vinacei fuerint expreſsi, & modica aqua ſuperinfuſa. hac itaque ratione vinacei cùm primùm cum muſto efferbuerint, ac prelo ex acinis fuerint preſsi, actu calidi ſunt. Sed dices, hoc Ariſtoteli pugnare, quòd videlicet muſtum, acini, cæterique fructus ab aſcititio calore dulcedinem, ac concoctionem nanciſcantur. cùm ipſe velit 4. meteororum, vt dictum eſt, ab inſito calore hoc fieri, ab alieno autem non perfectionem, & concoctionem, ſed putredinem ac corruptionem proficiſci. huic reſponſum dabimus, quod Ariſtoteles à naturali calido maturationem fieri fructuum aſſeruit, intelligens præcipuè, & propriè, non negans quòd ab aſcititio quoque quodam calore, vt Solis, poſsit etiam ſimul cum eodem inſito calido concoqui, & perfici, quemadmodum Galenus innuere videtur citato libro 4. de ſimplicium medicamentorum facultatibus. cap. 10. vel dicas eam fructuum concoctionem à naturali calido perfici voluiſſe Ariſtotelem, quæ præcipuè ſeminum eſt ad generationem, perpetuitatémque arborum pertinens, vt priùs cum Theophraſto concluſimus. id verò eius verba oſtendunt. dicebat etenim eodem 4. meteororum, fructuum tunc perfectam eſſe maturationem, quando ſemen, quod in ipſis eſt. poteſt efficere tale alterum, quale ipſum eſt. quam confiteri à naturali calido perfici, abſonum non erit. Atqui nos, vt iamdudum diximus, de hac verba nõ facimus. Rurſus, cùm dicebat ab aliena caliditate putrefactionem, ac corruptionem generari, intelligebat de ea extrinſeca caliditate, quæ valdè immoderata, validiórque exiſtit, nec minus & humida, aſſerens eam eſſe, quę ambientis. Nos verò non de hoc immoderato valdè, humidóque calore externo, & aſcititio ſubintelligimus. ſcimus etenim rem quamlibet ab hoc corrumpi, quemadmodum à proprio & inſito calore in propria fer-

Text.6. & 19.

Tex 19.

Tex 6.

uatur natura, ſed ſolarem calorem ſimul eum Galeno faſsi ſumus, eúmque moderatum in acinorum, reliquorúmque fructuum concoctione opitulari, à quo quidem, cùm moderatus ſit, & vuis ac fructibus omnibus maturatio prouenit, & dulcedo, hic nanque generationem, acretionem, concoctionem, &, vt ſummatim dicam, perfectionem omnem cunctis rebus afferre ſolet, haudquaquam ignorãtes, quemadmodum hi, qui circa naturam exercitati non ſunt, quòd caliditas mediocris omnibus ſit vtilis: immoderata verò non minùs frigiditate noxia, eodem Galeno auctore citato libro quarto de ſimplicium medicamentorum facultatib. cap. 14. Sed iterum quæres: propter quid vuarum acini, aliiq; fructus, priuſquàm in minutas partes redacti ſint, aut ab eis ſuccum caprimas, hanc eorum actu caliditatem tactui non præ ſe ferunt? huic reſpõſum ſit, quòd cùm craſſa ſit eorum membrana, qua veluti tegumentum eos circumambit, eam tactu ſentire caliditatem non valemus. hæc etenim vna ex cauſis eſt, vt inquit idem Galenus 3. de ſimplic. medicam. faculta. cap. 21. quòd pleraque, quæ actu ſunt calida nos fugiunt, propter craſſam videlicet eorum eſſentiã. addit & aliam cauſam, propter quam hoc contingat, quòd ſcilicet ipſi plurimum habeamus caloris. propter vnam itaque vel alteram dictarum cauſarum, aut ob ambas, contingit acinis, aut fructibus haudquaquam in minutas partes redactis, aut expreſsis, quem in ſe continent actu calorem, nus fugere. An propterea talem nos calorem nõ percipere inquies, quoniam extrinſeca eorum ſuperficies ab ambiente extrinſecus aere ſit refrigerata? quemadmodum de calce refert Galenus citato libro 3. de ſimplic. medicamen. facultat. cap. eod. Nam ſi bolum ex ea vnum ac ceperis, nullum ob iam dictam cauſam, calorẽ percipies, quippe qui refrigeratas tantum eius partes contingas. idque antequam in minutas partes redactum ſit. ſi verò accumulatæ calci manum in profundo inſeras, confeſtim calidam ſenties, quemadmodum etiam accumulato ſtercori columbino, quippe cùm refrigeratæ ab ambiente extrinſecus aere non ſint, nec minus & hoc ſimile in vuis cõtingit. Nam ſi eiſdem ſimul aceruatis ad internas partes manum inſeras, confeſtim earum caliditatem percipies. hæc eadem inſuper ratio in vinaceis ipſis ſeruatur, quippe cùm eorum externa ſuperficies ab ambiente aere ſit refrigerata calorem non præ ſe fert. ſi verò altius manus imponas, protinus eorum caliditatem ſenties. Vel dicas, exiguum eſſe humorem, qui in ſingulis vuarum acinis, ac fructibus continetur, & propterea calorem quoque exiguum eſſe. Quo fit vt commiſtis etiam cum ſeminibus, ac tegumento, vix, aut nullo modo ſentiatur. Cùm verò fuerit expreſſus, ſeparatus, multúſque ob eam rem effectus talis ſuccus, protinus eius calor percipitur. Permanet igitur ille, ceu ardor, ea ſolari calore acquiſitus, ac moderatus calor in vinaceis ipſis, quemadmodum & in ipſis vuis priuſquam fuiſſent expreſſę, continebatur, eúmque excipiunt ex humore præcipuè, qui per acinorũ ſubſtãtiam, quæ veluti caro exiſtit, diſperſus eſt. tandiúque eum in eiſdem permanere fatemur, donec alter validior, ac immoderatus extrinſecus calor superuenerit, eundem moderatum calorem, ac etiam inſitum quem habent in propria humiditate exiſtentem, vincens, ac corrumpens, moleſtus ſiquidem, immitis, inſuauis, ac tactui mordax, quo tempore cùm putreſcere cœperint vinacei ipſi, ac eorum humiditas corrumpi, necnon & acidi fieri, amplius eis vtendum eſſe non cenſeo. nam cùm aliena omnino validior, mordax, ac immoderata fuerit hæc eorum caliditas, vt ad ſenſum cuilibet tangenti patere poterit, non minus vt diximus, frigiditate noxia eſt, quemadmodum quoad eorum caliditas moderata, ac mediocris fuerit, omnibus eſſe vtilem cum eodem Galeno audacter aſfirmo. Quamobrem vinaceos recentes, qui mox, cum muſto efferbuerint, ac prelo preſſi ſint, valdè vtiles eſſe aſſerimus, priuſquàm tale aliquid perpetiantur, ſed moderatam, ſeu mediocrem in ſe ipſis caliditatem obtineant: & ij ſunt, quibus procurandis nonnullis præter naturam affectibus vtendum eſſe conſulo. quod quidem ratione, & experientia facilè confirmabimus. Nam cùm mediocris, ſeu moderata ſit, vt determinauimus, eorum caliditas, non tantùm calore excedunt, vt hos lædat, ac moleſtus ſit, aut immodicè calorem noſtrum exuperet, calefaciunt tamen moderatè, ac mediocriter vinacei ipſi, non tamen adeò vt ſoluant, ſecent, diſtrahántve continuum, ac propterea mordacitatem, dolorémque inferant: ſed eorum caliditate fundunt, læuigant, ac molliunt fundunt ſiquidem quod in corporibus noſtris conſtiterat, atque concretum fuerat. quo maximè affectu voluptas animantibus conſtat. hactenus itaque nos calefaciunt, vinacei ſuo mediocri, ſeu moderato calore, vt concretas frigore in nobis particulas fundant, quemadmodum quælibet ſimilis caliditas efficere ſolet Galeno auctore quarto de ſimplicium medicamentorum facultatibus, cuius quidem proprium eſt fundere, & liquare. qua ratione ſcirrhoſis, ceu induratis corporis tumoribus magnopere conferunt. tales enim affectus, vt inquit Galenus ſecundo de arte curatiua ad Glanconem; ſimile quid pati debent iis, quæ ſub Sole funduntur. Quapropter curari debent eo medicamento, quod calorem habeat tepidum: humiditatem verò nec omninò multam, nec omninò minimam. vocantur autem huiuſmodi medicamenta mollificantia, ſeu mollientia. algentes quoque partes propterea moderatè calefaciunt, ita vt ad refrigeratas corporis partes magnoperè conducant. Quamobrem non ſine ratione putandum eſt, podagra, & coxendicum dolore laborantibus, præſertim ex frigidis ſuccis, magnopere conducere, etiam ſi à principio fuerint adhibiti, præcedente tamen totius corporis vacuatione: nam eorum moderato calore, fundendi, molliendi, & læuigandi vim habent, vt dictum eſt, necnon & dolorem leniendi, quemadmodum & cætera huiuſmodi medicamenta: Inſuper cùm adſtringendi, vt diximus, facultatem obtineant, robur eiſdem partibus addunt: ita vt per eos, qui morbum parit humor frigidus, calefiat, fundatur, ac emolliatur cum earundem partium firmitate. Quòd ſi diutius etiam eis vtare, ſenſim eundem humorem digerere, ac diſſoluere valent. nam quatenus etiam vim habent molliendi, adhuc parum diſſoluunt, quemadmodum & cætera huius generis medicamenta, iuxta Galeni ſententiam citato libro ſecundo de arte curatiua ad Glauconem, & 5. de ſimplicium medicamentorum facultatibus cap. 8. & 9. œdematoſos inſuper tumores exſiccant, ac diſcutiunt. vbi eis præſertim non exiguo tempore, ſed diutius quodammodò vtare. nec minùs & neruoſarum partium imbecillitates, ex humiditate, frigiditatéve, aut ex frigidis,

Eodē cap. 14.

Cap. 2. & 9

Cap. de ſcirrhis.

Cap. eodem

frigidis, & humidis humoribus ortas tutò curant, ob eam, quam habent caliditatem, ac ſiccandi, & adſtringendi facultatem. Aqua etiam inter cutem laborantibus propterea non parum conducere videntur, præſertim λευκοφλεγματίᾳ, verùm admodum expreſsi, & dulcium vuarum vinacei eſſe debent. At non propterea quòd eorum caliditate vinacei fundant, molliant, læuigent, ac diſſoluant, partibus etiam immodico calore affectis, ac propterea imbecillibus exiſtentibus non opitulantur. nam cùm modicus ſit eorum calor, ſiquis eis moderatè vtatur, æſtuantes etiam frigefacient, quemadmodum & balnea. hic etenim eſt moderati caloris effectus, vt rigentes excalfaciat, æſtuantes verò frigefaciat, veluti etiam & roſaceum, eodem Gale. auctore tertio de ſimplicium medicamentorum facultatibus. cap. 11. id verò ſemper cum partium robore, poſtquam ab eis vis adſtringendi, quam habent, ſeparari non poteſt. admodum tamen preſsi vinacei in his affectibus eſſe non debent, & ex vinoſis, aut quibuſdam auſteris potius, quàm ex dulcibus vuis preſsi, neque diutius eſt eis vtendum. inſuper quamuis partes frigidis humoribus refertas, ac propterea etiam in tumorem adauctas cum earum robore curare valeant vinacei, non ob id extenuatis quoque partibus conducere non videntur, ob quamcunque cauſam fuerint extenuatæ, ſiue ex immodico calore, ſiue ex frigore, aut propterea obſtructę ſint viæ, per quas ſanguis, & ſpiritus ad eas peruenit. & ita ob nutrimenti defectum id perpetiantur poſſunt etenim, vbi, vt decet, eis quiſpiam vtatur, vtranque intemperiem corrigere eorum moderato, ac mediocri, vt diximus, calore, necnon & obſtructionibus liberare. Quamobrem non immeritò à Galeno decretum eſt citato libro quarto de ſimplicium medicamentorum facultatibus cap. 14. caliditatem mediocrem omnibus eſſe vtilem. qua etiam ratione & nos concludamus cum eo, vinaceos omnibus eſſe vtilea, & præſertim iam dictis, propter eorum, quam habent, mediocrem, ſeu moderatam actu caliditatem, ac poteſtatem adſtringendi, quam ſemper obtinent, ſi quis eis ritè vtatur. Porrò rectè eis vtare, vbi præter naturam affectum, quem curare ſtudes, eiúſque cauſam, ſimúlque & affectarum partium, ac totius corporis temperamentum exactè noueris, nam vbi is frigidus fuerit, eiúſque cauſa frigida, vinaceos adhibebis dulcium vuarum, & pręſertim earum, quas Græcas vulgus appellat, diutiúſque, ac ſæpius eis vtantur. Quod ſi humidiores fuerint tum affectus, tum cauſæ, eligendi ſunt ea eis vinacei admodum prelo preſsi, quemadmodum ſi hic humor concreuerit, frigidus, aut ſiccior fuerit, ita vt ex eo duriores tumores fuerint geniti, aut etiam extenuatæ partes fuerint ob nutrimenti penuriam, ſeu ob quamcunque aliam cauſam, eoſdem vinaceos non admodum expreſſos applicabis. Sunt verò inter omnes vinaceos hi calidiores, cùm nedum actu, ſed poteſtate etiam quandam obtineant caliditatem. & quò dulciores vuæ fuerint, eò & vinacei quodammodo calidiores erunt. Propterea eis præcipuè vtendum Si verò hos vinaceos habere nequeas, aut non adeò frigidi affectus fuerint, eos, qui ea vinoſis reſtant vuis eligas, cùm ſuapte natura quodammodo medium obtineant locum inter calidum, & frigidum, quemadmodum & eorum vuæ, vt dictum eſt, eadem ſeruata ratione circa earum expreſſionem. Ab acidarum autem, acerbarúmque vuarum vinaceis, quemadmodum & ab earundem vuarum eſu, omnino abſtinendum eſſe conſulo. cùm maiorem habeant vim refrigerandi, & exſiccandi, ob eorum propriam naturam, ac ſubſtantiam, quàm calfaciendi ob aſcititium, quem obtinent, actu calorem: auſterarum tamen vuarum vinaçeis, vbi eædem tales non exactè fuerint, ſed quandam habeant permiſtam dulcedinem, quandoque vtendum ad affectus calidos, aut non adeò frigidos, minúſque frigidiorea cauſas: cùm frigidæ quoque ſunt natura partes affectæ. tutius tamen erit eos prætermittere, & dulcium, ſeu vinoſarum duntaxat vuarum vinaceis vti. vtrum verò ſæpius, aut non; longiori etiam tempore: aut breuiori laborantibus ſint adhibendi, ac repetendi, affectus ipſi præter naturam, earúmque cauſæ ſuadebunt: necnon & ægrotantium natura, ſeu temperamentum. Nunc ſatis me rationibus, ac auctoritatibus demonſtraſſe puto vinaceorum vſum: ac qua ratione, quibúſve cauſis cunctis à me narratis affectibus præter naturam cōferant, modò eorum curationem aſſequi liceat. & quos, qualéſve vinaceos pro eorum ſublatione quilibet ipſorum deſideret. nec minùs & illud ex his, quæ diximus neceſſariò conſequitur, quòd eò vtiliores, ac potiores ſunt vinacei pro medendis narratis præter naturam affectibus, naturalibus balneis, ac exſudationibus ſiccis, Puteolanis videlicet, quibus etiam pro eiſdem curandis vti conſueuimus, quò vinaceorum caliditas ſuauior, mitior, ac moderatior, quàm earum fuerit, ac ſemper cum adſtrictione coniuncta. qua ratione affectis quoque partibus robur afferre ſolent. id quod in iam dictis naturalibus balneis, ac exſudationibus ſiccis haudquaquam perpetuò contingit. Sed iam tempus eſt eorum vtilitates, quas ratione inueni, experientia comprobare, à me ipſo inchoans, qui cùm graui quodam dolore diu laborantem muſculorum circa iſchium, ac lumborum. qui dolor inſuper ab eodem articulo non raró ſumebat initium, quandoque etiam in crurum muſculis, modo vno, modo alio ſentiebatur: interim circa poplitem, præſertim in muſculo ſub eius inflexu ſubſtrato, aut in tendonibus iuxta rotulam, interdum autem tibiæ muſculi afficiebantur. nonnunquam partes iuxta talum. inter cæteras autem partes ſæpius dolore cruciabar eius nerui magni, qui quatuor habens principia ab oſsis ſacri vertebris ad plantam vſque pedis diſtribuitur. Quamobrem nonnullis adhibitis remediis, venæ inquam ſectionibus, purgationibus, fotibus, cataplaſmatis, vnguentis, emplaſtris, perfuſionibus, denique balneis tum naturalibus, tum arte paratis, cùm ab eiſdem parum. aut nihil vtilitatis percepiſſem, ad vinaceorum vſum me contuli: à quibus omnino Deo fauente fui liberatus, & vxor mea coxendicum dolore diu vexata à frigidis, craſsis, lentiſque ſuccis, nec valde à cæteris medicamentis adiuta, ex eorundem vinaceorum vſu curata fuit. Excellens Troillus Spes podagra, coxendicúmque dolore ex eiſdem frigidis, craſsiſque ſuccis orto magnopere, ac diu offenſus, ex eorum vſu non paruam percepit vtilitatem. quamuis ob vinaceorum inopiam paucis quibuſdam diebus eiſdem vſus fuerit. Illuſtriſsima quoque Caterina Sanſeuerina nuper eodem coxendicum dolore affecta ob iam dictos frigidos, craſſóſque humores, necnon & crurum, ac tibiarum, ob eandem cauſam. magnam cùm contraxiſſet imbecillitatem ex iam

dictis vinaceis maximum commodum ingentémque vtilitatem adepta eſt, ferè omnino curata? quamuis paucis etiam quibuſdam diebus eiſdem vſa fuerit, ob eorum etiam inopiam: erant etenim eo tempore omnes ferè vindemiæ abſolutæ. Magnificus item artium, & medicinæ doctor Fuluius de Bernardis à dextrę tibiæ, ſiniſtrique cruris diuturno dolore ex vinaceorum vſu protſus liber euaſit, quamuis valde extenuatas eaſdem etiam partes habuiſſet: percepi inſuper excellenti Hieronymo Albertino Philippi regis intimo Conſiliario dignißimo, vinaceorum vſum mirum in modum cōtuliſſe: cùm podagra, maximáque pedum imbecillitate laboraret. & ſi neque ipſe, vt intellexi, neſcio qua de cauſa diutius, neque, vt uos infra docebimus, eaſdem fortè vſus fuerit. licet cùm me interrogaſſet, non aliter vt eis vteretur, præceperim. Nec deſunt & alij nonnulli, qui ex vinaceorum vſu magnam quoque nacti ſint vtilitatem pro diuerſis enarratis affectibus curandis: quos breuitati indulgens iure prætermitto. illud tamen ſilentio non prætercam, quod nuper dum hæc conſcriberem, retulit excellens Marius Galeota vir alioqui prudentißimus, omniúmque bonarum artium peritißimus, nec minus veritatis amantißimus, ita vt propterea non parua ei adhibenda ſit fides, retulit, inquam, quòd cum eius filia nomine Maria nunc in venerabili monaſterio Sancti Franciſci monialis, tribus, quatuórve annis, magno, ac duro amborum genuum tumore laboraſſet, vt ambulationis motus ferè fuerit ablatus, ex dictorum vinaceorum vſu adeò perfectè curata fuit, vt exinde nullum amplius neque dolorem, neque laborem, in eiſdem partibus ſenſerit. inſuper in quadam eius ſubdita, contrarios vinaceorum effectus ſe obſeruaſſe teſtatus eſt, hæc cùm diurno tempore cùm crura, tum tibias maximè extenuatas haberet, motu omnino priuatas, cum pauco admodum ſenſu, viginti ad ſummum diebus vinaceis inſidens, ambulare cœpit, carnéque impleri cœperunt dictæ partes eo anno. ſequenti autem, cùm iterum eis vſa fuiſſet, ſanitatem omnino adepta eſt, inſtauratis, quæ extenuatæ erant, partibus, articulis, ac neruis omnibus roboratis, adeò vt motum, ac ſenſum omnino recuperarit. ad hæc quendam inſpexit genuum tumore, tibiarúmque extenuatione ſimul laborantem, qui ex eorundem vinaceorum vſu omnino liber euaſit: & in ſeipſo expertus eſt, quòd cùm ex præcedenti podagrico dolore pes reliquus eſſet admodum imbecillis tumoréque affectus, ita, vt, cùm moueretur, non parum doleret, ex vſu vinaceorum, tumor, & dolor penitus ceſſarunt: tantúmque robur inde adeptus eſt, vt non modò citra dolorem ambulet, ſed robuſtior etiam altero pede euaſerit. quinetiam cognoui à Cæſare Scamuapeco medico, & philoſopho peritißim. magnam attuliſſe vtilitatem vinaceorum vſum Andreæ Carlutio laboranti œdemate magno ac diuturno in vtraque tibia, vbi nę minimam quidem ex nonnullis aliis medicamentis adhibitis vtilitatem ſibi comparaſſet. Non ab re itaque vir peritißime pro medendis omnibus præter naturam affectibus, quibus laborare percepi ism dictum illuſtrißimum, ac excellentißimum Proregem noſtrum, vinaceorum vſum commendaui: iterúmque commmendo, tanquam ſaluberrimum, valde bonum, citráque omne periculum medicamentum, dummodò eiſdem, vt decet vtatur. Ad quem, etſi nullus mihi datus ſit aditus, vt eidem mea opera inſeruirem, nihilominus tanquam diuinum quendam hominem exiſtimo, ac colo, ex his, quæ in dies, prudentißimis ſuis operationibus, intelligo, ac experiebtia obſeruo. adeo enim vera opinioue, ac prudentia ad rectum dux eſt, rectêque præeſt, ac ſapienter & iuſtè omnia gubernat, vt cuncti per publicam amicitiam, iuſtitiámque ſeruentur. Quamobrem nedum ſanitatem, ſed vitæ etiam perennitatem ſummopere ipſi deſidero, ac exopto. Rectè denique vinaceis vtetur, ſi priùs, quæ à me de eiſdem narrata ſunt, obſeruentur, ac inter cętera, quòd ex dulcibus vuis fuerint expreßi, non parum prelo preßi, vbi priùs cum eorum muſto efferbuerint, recentéſque fuerint. ij etenim vinacei ſunt, qui eidem domino magis conducete videntur, vt ex his, quæ prius diſſeruimus facile liquet. & quò dulciores fuerint vuæ, ex quibus ſecreti fuerint, eò etiam vtiliores erunt, perpenſis eiuſdem excellentißimi domini morbis omnibus, earúmque cauſis, ac totius corporis temperamento, & reliquis. Modum verò vſus eorum omnibus communem recenſebimus; ſub quo, & qui proprius & particulari huius illuſtrißimi, ac excellentißimi domini exiſtit, proculdubio continebitur. Capiendi ſunt vinacei modo dicti, aut reliqui, quos ſupra probauimus ſimiliter recentes, prelóque preßi, qui priùs cum eorum muſto, & non aqua efferbuerint, humique, aut conclauis pauimento aceruandi. Nam multi eſſe debēt, iique manibus adeò premendi, ac læuigandi ſunt, vt, quoad fieri liceat, partes omnes inuicem cohæreant. deinde craſsis laneiſque tegumētis, quæ eos omnes, circumambiant, contegendi ſunt, ne ex ambiente aere refrigerentur, ſeruetúrque eorum caliditas, foribus ac feneſtris omnino clauſis, potiſſimùm vbi ex aliqua cauſa aer ambiens frigidior fuerit. Atq; vbi eiſdem vti velis, prius vniuerſo corpore vacuato, ventréque à cibis, aliíſque ſuperfluitatibus immuni, ac deiectis alui priùs excrementis, exutus veſtibus ſcrobe quàm primùm longitudine, latitudine, & profunditate manibus commodè parata, in eos ſe inferat æger, protinúſque eiſdem vinaceis, qui pro ſcrobe fienda ſublati ſunt, contegi debet, eis moderatè manibus compreßis, ac læuigatis, & deinde laneo etiam tegumento velentur, vbi verò mediæ, ac ſuperiores corporis partes minimè affectæ ſint, ſatis erit eiſdem vinaceis inſidere, ac crura, tibias, ſimúlque pedes affectos in eos inferre, reliquo corpore conſuetis pannis contecto. At ſi admodum deliciosſus fuerit æger, molliſque carnis, ne in partibus circa ſedem labor aliquis, dolor, aut exulceratio ex vinaceis inferatur, lineum linteum duplicatū, triplicatum, aut etiam quadruplicatum ſubſternes, ſuper quod incideat. ſi verò dorſo, ac ſcapulis ſolis laboret, eædem partes vinaceis immergendæ ſunt, crura autem & pedes haudquaquam; verùm vbi vniuerſum corpus fuerit affectum, fouea in vinaceis effodienda erit pro vniuerſo corpore congrua, maiórque copia vinaceorum eſſe debet, vt eis contegi vndequaque vniuerſum corpus valeat, atque ita in eis, veluti in lecto iacere, puluinari duntaxat ſub capite impoſito: laneo etiam tegumento ſuperpoſito: id quod ſemper ſeruari debet. brachiis autem, & manibus, ſi quiſpiam afficiatur, eaſdem partes vinaceis obruat. hoc modo ſi quiſpiam vinaceis vtatur, vtiliores erunt. At vbi admodum delicioſi ſint ægrotantes, vt pueri, vel

mulieres,

mulieres, ant reliqui molles carnes habentes, priuſquam vinaceis immergantur, linteo lineo molli, ac veteri inuoluaotur, deſupérque vinacei proiiciantur, manibúſque premantur, ac læuigentur: & deinde laneo, vt diximus, tegumento cootegantur. Nec minùs quàm per mediæ horæ ſpatiũ in eis quiſpiam immorari debet. melius tamen erit, ſi hora vna permãſerit. Nam cùm mediocris, ſeu moderatus ſit vinaceorum calor, exiguo tempore, ſi in eis permanſerint, quibuſdam parum proficiunt, longiori autem multum. eſt tamẽ eorum vſus omnibus ſemper vtilis, vt dictum eſt, vbi probè eis vtare. ſunt demum à vinaceis ægrotantes detegendi, cùm congruo tempore in eis commorati ſint, & in eodem cõclaui cubiculi parato, leuitérque excalfacto ab eiſdem exurgentes iacere debent ſaltim per boram pannis mediocriter contecti, deinde calido etiam linteo lineo detergantur, & conſuetis veſtibus induãtur. At cùm primum ex vinaceis exurgunt, iterum iidem aceruari debent, manibúſque premi, & læuigari, & pannis contegi, vt prius, atque id quoque ſequẽti die, & reliquis ſeruandum erit, quamuis vbi robuſta fuerint corpora, nedum manè ante cibum, verùm etiam veſperi eiſdem vti poterũt, maiorémque vtilitatem afferũt, quemadmodum & ipſe vſus fui. Illud tamen animaduertas oportet, quòd ſingulis tribus, aut ad ſummum quatuor diebus iidem vinacei renouandi ſunt. etenim verendum eſt, ne poſt hae putreſcere cœperint, eorúmque mediocris caliditas deperdatur, & altera immoderata ſuperueniat, quæ ambientis eſt, qua ratione nocumentum magis, quàm iuuamentũ corporibus præſtent. ſed videbar fortè oblitus eſſe differete, num renum dolorę laborantibus, etiam ſabulo, aut calculo vinacei conferant, cùm id quoque à me ſcire deſiderares. Quare priuſquã huic epiſtolæ extremam manum imponam, in boc quoque tibi ſatisfacere putaui, potiſsimùm cùm in eiuſmodi dolorem non rarò incidere cõſueueris: fateor propterea, quòd cùm vinacei eorum moderato calore, vim habeant fundendi, læuigandi, ac molliendi, vt prius demonſtrauimus, admodum vtiles eſſe puto iis, qui graui renum dolore vexari ſolent. Nam cùm renuare, ac mollire præter cætera iubeat Hippocrat. in renum dolore 6. de morbis vulgaribus: & optima res ſit, tenuare videlicet humores, & renum corpora mollire, vt per ipſa tranſire facile humores poſsint: vt inquit Galeous in commẽto, imò ſi quis hæc vtraque diligenter obſeruauerit ab initio, calculus in ipſis nunquam generabitur. ob id non parum vinacei conducete videntur. ſiquidem ipſa renum corpora mollia reddunt: ac humores etiam tenuant, & fundunt eorum moderato calore: ita, vt facilè per eoſdem renes tranſire queant. qua inſuper ratione & arenulæ facilè pellũtur. & ſi qui ſunt calculi, eorum etiam calore molliuntur, franguntur, & demum per vrinam excernuntur: roborantúrque ex eis renes, ob eorundẽ adſtringẽdi facultatem, quam habent. Nec quiſpiã dixerit, quod propter vinaceorum caliditatem calidiores fiant renes, & propterea aptiores ad calculos generandos reddantur: nam vt priùs determinauimus, moderatus, ac mediocris eſt eorum calor. ex quo renum caliditas etiam ſi immodica fuerit, moderatior redditur. neque enim poſſent calculos generare, niſi æſtuarent, & immodicè calidi eſſent renes, vt etiam lippis, & tonſoribus, nedum medicis omnibus liquet. Qua de re non modò calidiores renes non fiunt ex vinaceorũ moderato vſu, ſed præter id, quod dictum eſt, à lapidis generatione præſeruãt, cùm eius cauſam extenuẽt, ex qua fiunt, & renum caliditas immodica, quæ eſt eorum cauſa efficiens, per eos obtundatur, & moderatior reddatur. vt itaque eis vtaris, conſulo, omnibus tamẽ ſeruatis, quæ priùs narrauimus, præſertim vniuerſo corpore antea euacuato, vinaceóſque eligas vuarum dulcium, ant etiam vinoſarum, non tamen multum prelo preſſos, neque diutiùs in eis immoreris, aut multo tempore eiſdem vtaris, quæ, ſi ritè ſeruabis, non paruam ex eis vtilitatem aſſequeris. & ne adeò de vinaceis noſtra oratio protrahatur, vt & tuas puriſsimas, ac aliorum aures offendere videar, ſatis ſit hæc currenti calamo ſcripſiſſe, & meam de his ſententiam explicaſſe: quam nedum experientia, ſed validiſsimis quoque rationibus comprobaſſe puto.

Comm. 3. tex. 6.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

DOMINICVS PIZIMENTIVS VIBONENSIS IN DONATI ANTONII ALTIMARI EPISTOLAM, DE VINACEIS.

HVc Iouis Imperijs tulerat genus omne malorum
Pandora, excelſo culmine lapſa poli.
Pellit at Altimarus morborum millia, mittens
Pharmaca muneribus nobiliora Iouis.
Quam terris igne abrepto pater altus ademit,
Cernimus hunc dulcem ferre ſalutis opem.
Per quèm nunc primùm meritas vinacea laudes,
Et Bacchus tanti muneris author, habet.
Ergo vulgetur diuûmque, hominúmque per aures,
Altimarum meritis exuperaſſe Iouem.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE
BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Cav. ...
PESCARA